2 G. 4
2. 4. 91

XXXIV
BONT. 3

REVERENDI PATRIS GAUDENTIJ BONTEMPI, BRIXIENSIS,

ORDINIS CAPUCINORUM
Sacræ Theologiæ Profeſſoris.

PALLADIUM THEOLOGICUM,

SEV

TOTA THEORIA SCHOLASTICA
Hoc tertio Tomo ſeorſim diſcuſſa.

AD INTIMAM MENTEM D. BONAVENTVRÆ
SERAPHICI DOCTORIS.

Cuius eximiæ Doctrinæ raptæ reſtituuntur, ſententiæ impugnatæ propugnantur.
Jn qua diuinæ Sapientiæ Theſauri, dudum depoſiti, jam recèns effoſſi, erutique, mundo elucent.

Tomus Tertius, De Hexæmerone, & Anima.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ARNAVD, PETRI BORDE, IOAN. & PETRI ARNAVD.

M. DC. LXXVI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

IN EXCUSSIONE POSTHUMÆ THEOLOGIÆ

R. P. GAUDENTIJ

A BRIXIA

CONCIONATORIS CAPVCINI, ET MORTE SVBLATI

IN D. BONAVENTURAM,

AUGUSTISSIMO GALLIARUM REGI

LUDOVICO XIV.

DICATÆ

Sic loquebatur Comes Franciſcus Brembatus.

LVCTVM hominibus, gaudium Angelis datum crede Lector:
Quando GAVDENTIVS Sapientiæ Sol clariſsimus deceſsit,
Tenebræ obtinuerunt Solum, LVMEN tanſiit ad Polum;
Olim Apollo de Cælo ad Terram, nunc de Terra iuit ad Cælum:
GAVDENTIVS adeò in ſtadio virtutis cucurrit, vt comprehenderet, 1.Cor.9.
Tenebit, nec dimittet. Cant.3.
Dic à morte tantùm proſtratum;
Vt alter Antæus è puluere ſui corporis fortior reſurgeret.
Et Empyreum penetraret immortalis, abſorpta morte in victoria. 1.Cor.15
Plenè gaudet GAVDENTIVS inter gaudia beata,
Gaudium quoque in ſua conſpicua Theologia reliquit vniuerſo Orbi;
Nec poterat ſibi, & omnibus non eſſe gaudium,
Qui GAVDIVM fuit vel in NOMINE.
Beatitudinem ſpeculatus in terris, beatitudinem conſequutus eſt in Cælis,
Hanc & guſtandam nobis dedit in ſua inſigni Theologia:
Qui ex hac Sapientiæ aqua bibet,
Fiet in eo Fons ſaliens in vitam æternam: Ioan.4.
FONTEM HVNC PRÆCLARVM & Hippocrene dulciorem;

In Gallia voluit CHRISTIANISSIMVS,
Cœleſti hac vnda SVA LILIA irrigaturus.
Quis enim tantæ virtutis PATRONVS, & ATLAS fieri meritò debuit,
Quàm qui totius penè Orbis ATLAS MAGNANIMVS fulget?
Vt LVDOVICVS REX, PROXIMVS DEO,
THEOLOGICVM COELVM ſuſtineret, æquum fuit;
Et ſi Ioſephus Sanctus, vt Pater putatiuus, Chriſtum in carne portauit,
LVDOVICVS quoque, vt REX PIISSIMVS, eundem portat DEVM
In Seraphica DOCTORIS MAGNI GAVDENTII Theologia.
Et quid mirum?
Cant. 2. *Qui paſcitur inter LILIA in Cœlis,*
Et in terris voluit inter LILIA paſci.
Lilium maduit jam lacte Iunonis, & nunc LILIA madent LACTE COELESTI,
In LILIIS ſemper reſidet DIVINITAS;
Et ſi in illis DEVS eſt, quis contra LVDOVICVM?
Rom. 8. *Feliciter ergo, & fortiter nunc regnat,*
FOELICIVS adhuc VBIQVE CORONANDVS.
Lilium flos eminens eſt;
Hinc Lilium Conuallium dici voluit Chriſtus,
Et LILIVM TERRARVM dicetur CHRISTIANISSIMVS,
Cant. 2. *Ad radices HVIVS LILII PRÆCLARISSIMI*
Laborans Auus meus FRANCISCVS BREMBATVS ſpiritu ad Cœlos abiit.
Sed Pariſiis reliquit ſui corporis cineres
Ignem ſui amoris ERGA TANTVM REGEM perpetuò fouentes:
FRANCISCVS quoque Nepos, ô LVDOVICE FORTISSIME, in colle
Bergomenſi manens
Ætnam ERGA TE ſuo nutrit in pectore;
Et vbi Cupidinem facibus tantum, dixit antiquitas inflammare corda.
Mihi incendium TVA ſuſcitauit REGIA DOMINATIO.

FACVLTAS

FACVLTAS REVERENDISSIMI PATRIS GENERALIS.

NOS F. Stephanus à Cæſenna totius Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci Capucinorum Generalis miniſter, licet immeritus, virtute & tenore præſentium concedimus, vt ſeruatis ſeruandis, Typis mandetur Opus, cui titulus: PALLADIVM THEOLOGICVM, *ſeu tota Theologia Scholaſtica ad mentem D. Bonauenturæ*, à R. P. GAVDENTIO BONTEMPO, ex Prouincia Brixienſi, olim Ordinis noſtri Concionatore, & Sacræ Theologiæ Prælectore compoſitum; & in ſeptem Tomos diſtributum: Opus quippè ad ſtateram reuiſionis per aliquos Theologos, à nobis deputatos, ita ſedulò appenſum, & approbatum; vt nihil ſit minus habens inuentum, quinimò Seraphicam Doctrinam, præclarè elucidatam, omnium oculis objicere cenſeatur: In quorum fidem, his, ſolito noſtro ſigillo, firmatis, manu propria ſubſcripſimus.

Datum Pariſiis in Conuentu noſtro Aſſumptionis, die 20. Maij 1674.

F. STEPHANVS MINISTER Generalis.

Approbatio Theologorum Ordinis.

E Commiſſione mihi à R. P. Stephano à Cæſenna Ordinis noſtri Generali Miniſtro demandata, legi & relegi de Hexaemerone, & Animâ Tractatus, hoc Tertio Tomo, clarè & dilucidè ad mentem D. Bonauenturæ digeſtos, Authore R. P. GAVDENTIO BONTEMPO, Prouinciæ Brixienſis Concionatore Capucino, & Sacræ Theologiæ Prælectore; Et cum nullibi huius operis aliquid offenderem, quod vel minimum à fide diſcederet, morumuè inſtitutis aduerſaretur, verùm vbique miram Authoris eruditionem, lucidam abſque ambagibus profunditatem, abditam abs obſcuritate indaginem, facile ſine ruditate eloquium, altas abſque faſtu ſpeculationes, longas, exactaſque ſine tædio Diſceptationes paſſim perſpicerem; & quod cæteris Caput eſt, cùm Seraphicum Doctorem, Claſſicis Scholaſticorum faſtis præcalculatum, priſcumque fœdus cum Angelico Doctore in multis renouaſſe, notarem: Dignum planè cenſui, quod Tomus hic, prælo preſſus, publicique factus iuris, Deo cedat in honorem, Religioni in ſplendorem, Scholis in ornamentum, veritati in firmamentum; ſic iterum obteſtor, & judico.

Brixiæ 28. Iulij 1672.

F. ELISEVS, ab Oriano, Prouinciæ Brixianæ Capucinus, Exprouincialis, & Sacræ Theologiæ Profeſſor.

APPROBATIO.

A Reuerendiſſimo Patre Stephano à Cæſenna, totius Odinis Minorum S. Franciſci Capucinorum Generali Miniſtro, demandata mihi reuiſione operis, cui Titulus: PALLADIVM THEOLOGICVM, *ſeu tota Theologia Scholaſtica ad mentem D. Bonauenturæ, Doctoris Seraphici:* Authore R.P. GAVDENTIO BONTEMPO, Brixienſis Prouinciæ Concionatore Capucino, & Prælectore Theologo; Teſtor, Tomum hunc, eiuſdem operis tertium, *De Hexaemerone, & Anima*, tota animi attentione à me toties reuolutum, & relectum, ad Orthodoxæ fidei Apicem, totum eſſe conſcriptum, nihilque Chriſtianis moribus habere aduerſum; quin potius penitius inſpectum vernans videri viridarium, ita florum, & fructuum varietate conſperſum, multifariæ ſcientiæ arbore, nulli vetita, & nuſquam ſerpente errore, ſic conſitum, ſic omnigenæ naturæ ſecretis conſpicuum, vt hic, aut Scholarum nullibi, ſciendi appetitus ſit ſatiandus; Vniuerſam enim exhibet creaturam, à creatore mille modis pendulam, totamque ponderat Philoſophiæ Theoriam, ad Theologiæ ſtateram fixius appenſam: Quam ob rem, quod mei eſt calculi, Tomum iſtum, omni loco, luce, & laude digniſſimum Sancio, & Cenſeo.

Lugduni in Conuentu noſtro S. Andreæ, die 30. Februarij 1674.

F. ANDRÆAS NVGENTIVS, ab Hybernia Concionator Capucinus, & Apoſtolicus Miſſionarius.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

CAutum eſt Authoritate Regis, nequis in regno ſuo, aliiſvè locis ſuæ ditioni ſubditis, intra decem proximos annos, librum, qui inſcribitur: PALLADIVM THEOLOGICVM, *ſeu tota Theologia Scholaſtica ad mentem D. Bonauenturæ in ſeptem Tomos diſtributa*, Authore R.P. GAVDENTIO BONTEMPO, Ordinis Capucinorum Brixienſis Prouinciæ, abſque LAVRENTII ARNAVD, PETRI BORDE, IOANNIS, & PETRI ARNAVD, Bibliopolarum Lugdunenſium permiſſu, imprimat, aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium. Qui ſecùs fecerit, pœna indicta, pro vt amplius in Diplomate Regio continetur, mulctabitur. Datum Verſalliæ die 16. Martij anno Domini 1674. De mandato Regis. Signatum LE NORMANT.

Prima æditionis prælum ceſſauit die prima Nouembris, anno 1676.

INDEX
DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM, Sect. &c. quæ in hoc Tertio Tomo, DE OPERIBVS SEX DIERVM, in ſex Tractatus diuiſo, continentur.

TRACTATVS PRIMVS, *DE PRINCIPIIS INTERNIS RERVM CORPOREARVM.*

DISPVTATIO PRIMA.
De materia prima.

QVÆST. I. AN detur materia prima. pag. 3
II. An materia inter primò creata in principio ante dies primos numeretur. ibid.
III. An materia fuerit creata informis omninò. 5
IV. An materia creata fuerit formis ſpecificis veſtita. 6
V. An materia corporalium creata ſit ſub aliqua diuerſitate formarum. 9
VI. An materia prima habuerit alicubi ſitum. ibid.
VII. An etiam Cœli conditi ſint ex materia. 10
VIII. An materia Cœlorum, & ſublunarium ſit eadem. 11
IX. An materia ſit vna numero omnibus materiatis. 14
X. An materia ſit Corpus, ſeu habeat formam corporeitatis ſibi intrinſecè coæuam. 16
XI. An Quantitas ſoli inexiſtat materiæ. ibid.
XII. An materia ſit pura potentia. 19
XIII. An potentia ſit materiæ eſſentialis. 21
XIV. An materia ſit ingenerabilis, & incorruptibilis. ibid.
XV. Num materia habeat propriam etiam ſubſiſtentiam. ibid.

DISPVTATIO II.
De Forma.

QVÆST. I. AN detur forma à materia diſtincta. pag. 22
II. An, & quandò forma præexiſtat in materia. 23
III. An formæ à ſolo Creatore educantur. 26
IV. An omnes formæ cœleſtes, & elementares fuerint initio à Creatore eductæ è materia. ibid.

DISPVTATIO III.
De Priuatione.

QVÆST. I. QVid, & ad quid ſit priuatio. pag. 27
II. An priuatio ſit ens. ibid.
III. An priuatio differat à ſubiecto. ibid.
IV. An priuatio ſit principium generatiuum. ibid.

DISPVTATIO IV.
De Vnione.

QVÆST. I. AN vnio ſit quartum principium rerum. pag. 28
II. Quæ entitas ſit vnio. 30
III. An vnio fiat è ſubſiſtentibus. 32

DISPV

DISPVTATIO V.

De Compoſito.

Qvæst.I. An ex materia, & forma componatur vnum per ſe. pag.32
II. An tota eſſentia compoſiti ſit à forma. 33
III. An in vno compoſito ſint plures eſſentiæ. ibid.
IV. An habeat compoſitum vnitatem indiuiduam. ibid.
V. An totum compoſitum ſit tertia entitas, à partibus diſtincta. 40
VI. An eſſentia differat ab exiſtentia. 42

DISPVTATIO VI.

De Natura.

Qvæst.I. An materia ſeorſim à forma ſit natura. 45
II. Vtrum omnis forma ſit natura. ibid.
III. An natura ſit principium motus. ibid.

DISPVTATIO VII.

De Cauſis.

Qvæst.I. De natura cauſarum. pag.48
II. An poſſit accidens producere ſubſtantiam. 49
III. An idem effectus eſſe queat à pluribus cauſis totabilibus, non ſubordinatis. 53
IV. An idem effectus exiſtens poſſit produci. 56
V. An idem effectus corruptus poſſit naturaliter reproduci. ibid.
VI. An idem numero effectus corruptus, Diuinâ virtute valeat reproduci. 60

DISPVTATIO VIII.

De Quantitate.

Qvæst.I. In quo poſita ſit ratio formalis quantitatis. pag.62
II. An partes componentes quantitatem ſint diuiſibile, an indiuiſibiles. 65
III. An in quantitate ſint indiuiſibila actu. 69
IV. An quantitas adeò terminet entia naturalia, vt detur terminus magnitudinis, & paruitatis in omnibus animatis, & inanimatis. 72

DISPVTATIO IX

De infinito.

Qvæst.I. De natura infiniti. pag.75
II. An infinitum ſit cognoſcibile. ibid.
III. An in infinito poſſit fieri additio. 76
IV. An infinito conueniat æqualitas & inæqualitas. ibid.
V. An detur, vel dari queat infinitum actu. 77

DISPVTATIO X.

De Motu.

Qvæst.I. Qvid ſit motus. pag.77
II. An in prædicamento ponatur motus. 78
III. An & quomodo motus diſtinguatur à termino, & ſubiecto. 79
IV. An motns ſucceſſione diſtinguatur à mutatione. 81
V. An vnitas motus ſumatur à termino ad quem. 82
VI. An motus directus, & reflexus ſit continuus. 84
VII. An motus à contrario in contrarium ſit vnus. 85

DISPVTATIO XI.

De Loco.

Qvæsi.I. Qvid ſit locus. pag.86
II. An locus ſit immobilis, & quomodo. 87
III. An idem corpus eſſe poſſit in pluribus locis. 89

DISPVTATIO XII.

De Vacuo.

Qvæst.I. An detur, vel dari poſſit vacuum. pag.96
II. An motus in vacuo fieret. 97

DISPV

DISPVTATIO XIII.

De Duratione.

QVÆST.I. QVid ſit Duratio. pag.99
II. An Duratio differat ab exiſtentia. 100
III. An ſucceſſio ſit de ratione durationis. 102
IV. De ſpeciebus Durationis. 103

DISPVTATIO XIV.

De Tempore.

QVÆST.I. AN detur Tempus. pag.103
II. An tempus ſit ens reale. ibid.
III. An tempus ſit vnum, & quomodo. 105
IV. An in tempore ſit vnum inſtans. 107
V. An tempus à motu differat, & quomodo. 108

DISPVTATIO XV.

De motu locali.

QVÆST.I. AN motus localis ſit omnium primus, & præſtantiſſimus. pag.112
II. Quotuplex ſit motus localis, ſeu latio. ibid.
III. Qui ſit terminus lationis. 111

DISPVTATIO XVI.

De Mobili.

QVÆST.I. AN idem motus contrariis motibus agi queat. pag.111
II. An indiuiſibile moueatur. 112
III. An Elementa moueantur à ſe. 113
IV. An & quomodo Elemento prædominante moueatur Mixtum. 116
V. An Cœli moueantur naturaliter. ibid.

DISPVTATIO XVII.

De Motore.

QVÆST.I. AN rectè ex mouentibus, & motis colligat Ariſtoteles primum Motorem. pag.118
II. An opinio, negans immediatum Dei concurſum nobis, ſit probabilis, & conferens ad lites de auxiliis Diuinæ gratiæ componendas, vel definiendas. 119
III. An ſimile agat in ſimile. 131
IV. An Agenti fiat reſiſtentia, & quid ea ſit. 132
V. De Antiperiſtaſi. 133
VI. An reflectione qualitas ſe intendat. 135
VII. An idem agere valeat in ſeipſum. 136
VIII. An detur reactio, & quid ſit. ibid.
IX. Vtrum actio tranſiens ſit in agente. 137

DISPVTATIO XVIII.

De Generatione.

QVÆST.I. AN Deus creaturis vim generandi dederit, & quomodo. pag.104
II. Quid, & quotuplex ſit generatio. ibid.
III. An terminus generationis ſit forma. 141
IV. An terminus à quo generationis ſit aliquid. 142
V. An in generatione maneat aliquid in genito, quod erat in corrupto. ibid.

DISPVTATIO IX.

De Alteratione.

QVÆST.I. QVid ſit alteratio, & propter quid. 143
II. An alteratio ſit motus continuus. 144
III. Ad quas ſpecies qualitatis ſit alteratio. ibid.

INDEX
DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM,
ac Dubitationum, quæ in Tractatu de Cœlis habentur.

DISPVTATIO PROOEMIALIS.
De Cœlis.

QVÆST. VNICA. QVo tempore creati ſint Cœli. pag. 146

DISPVTATIO PRIMA.
De Cœlo Empyreo.

QVÆST. I. AN exiſtat Cœlum Empyreum. pag. 149
II. Cujuſnam naturæ ſit Cœlum Empyreum. 150
III. An Cœlum Empyreum influat in hæc inferiora. 151
IV. Quid influat Cœlum Empyreum in hæc inferiora. ibid.

DISPVTATIO II.
De Cœlis Mobilibus.

QVÆST. I. AN lux primo die creata, fuerit aliquid cœleſte corporeum, an ſpirituale. pag. 152
II. Quid corporeum fuerit Lux illa primæva. 153
III. Quomodo Lux primæva cœleſtis faceret diem, & noctem. 155
IV. An Lux præciſè ſit corpus. 158
V. An Lux ſit forma ſubſtantialis. ibid.
VI. An cœli mobiles ſint firmamentum ſecundâ die creatum. ibid.
VII. An cœli è ſubſtantia Elementari conſtent. 163

Hæc quæſtio bipartitur in duas Dubit.

DVBIT. I. AN motus circularis ſit ſimplex. pag. 172
II. An in motu Cælorum ſit contrarietas. 175
VIII. An detur Cœlum Chryſtalinum aqueum. 178
IX. An plures ſint orbes cæli concentrici. 182
X. Quo ordine locentur orbes cœleſtes. 195
XI. An Cœli ſint Sphericæ figuræ. 196
XII. An Luminaria fuerint creata quarta die. 197
XIII. Quomodo Luminaria facta ſint in ſigna, tempore, dies, & annos. 204
XIV. An Luminaria cœli differant ſpecie. 205
XV. An diuerſa Luminaria habeant diuerſas impreſſiones. 206
XVI. An Luminaria per ſolam lucem influant. ibid.
XVII. An cœli influant in humanos mores. 208
XVIII. An cœli omnes ſub primo mobili moueantur multiplici motu. 211
XIX. An Planetæ in Ecccentricis, & Epyciclis habeant proprios motus. 214
XX. Vtrum Cæli moueantur ab Angelis. 218
XXI. An primum mobile à Deo moueatur ſoſo. 221
XXII. An ſinguli orbes à ſingulis intelligentiis cieantur. 222
XXIII. An dentur in Cœlis ſex poſitiones. ib.
XXIV. An motus Cœlorum ſit neceſſarius ad influendum. 223
XXV. An inſtrumenta deferentia cœleſtes influxus ſint ſolùm Lumen, & Motus. 224
XXVI. An ex motu, maximè Cœli producatur calor, & quomodo. 225
XXVII. An Cœlum poſſit producere animata. 226

INDEX
DISPVTATIONVM, ET QVÆSTIONVM,
quæ in tractatu de Elementis continentur.

DISPVTATIO PRIMA.
De Elemento Terræ.

QVÆST. I. QVâ die Terra creata ſit. pag. 229
II. An Terra ſit ſpherica. 231
III. An terra ſit immobilis. 232
IV. An Terra cum aqua ſit vnus Globus. 235
V. Quo pacto Deus aptauerit Terram, aquis vnitam. 237
VI. Quæ Terræ portio ſit habitabilis. 241
VII. De Terræ motibus. ibid.
VIII. De ignibus ſubterraneis. 242
IX. De metallis. 243
X. De gemmis. ibid.

DISPVTATIO II.

De Aqua.

QVÆST. I. AN ſalſedo inſit Mari à Creatione, an ab operatione Solis. pag. 244
II. An fluxus, & refluxus maris ſit à Luna. 245
III. An flumina omnia e Mari emanent. 248

DISPVTATIO III.

De Aëre.

QVÆST. I. QVænam ſint qualitates Aëris. pag. 250
II. De circulo lacteo. 252
III. De Cometis. 253
IV. De ventis. 256
V. De aliis halitibus ignitis in Aëre, 260
VI. De Tonitru. ibid.
VII. De corruſcatione, & fulgure. ibid.
VIII. De fulmine. ibid.
IX. De nubibus, & pluuia. 261
X. De Nebula, & Caligine. 262
XI. De Niue. 263
XII. De Grandine. ibid.
XIII. De Glacie. 264
XIV. De Rore, & Pruina. ibid.
XV. De Melle, & Manna. ibid.
XVI. De Iride. 265
XVII. De ſecunda Iride. 272
XVIII. De Corona, Virgis, & Pareliis. 281

DISPVTATIO IV.

De Igne.

QVÆST. I. AN detur Sphæra ignis, & in qua ſit. pag. 283
II. An ignis in Sphæra moueatur naturaliter. 284
III. Vtrum ignis ſit decies maior, quàm Aër. 285
IV. An calor, & ſiccitas æquè igni conueniat. ibid.
V. An calor ignis, Solis, & Animalis ſint eiuſdem ſpeciei. 286

DVBITATIO VNICA.

AN aliqua animalia in igne viuant. ibid.

INDEX
DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM,
& Capitum, quæ in Tractatu de Corporibus Mixtis habentur.

DISPVTATIO PRIMA.

De Corporibus Mixtis in genere.

QVÆST. I. AN mixta ex quatuor Elementis componantur. pag. 288
II. Vtrum Elementa ſint in mixtis formaliter. 290

DISPVTATIO II.

De corporibus animatis.

QVÆST. I. AN corpora animalium magis ex actiuis, quàm paſſiuis elementis ſint condita. pag. 497
II. An detur, vel dari poſſit mixtum, ſaltem ex perfectioribus animatis æquale ad pondus. 299
III. An in corporibus animatis plures formæ ſubſtantiales ſint. 302

DISPVTATIO III.

De Corpore Humano.

QUÆST. I. AN corpus primi hominis factum ſit de materia cœleſti, an Elementari. pag. 305
II. An corpus Adæ factum ſit cum anima. 306
III. Vtrum corpus Evæ fuerit ex coſta Adæ productum, & quomodo. 307
IV. An corpora primorum parentum fuerint perfectiſſima. 310
V. Quando facta ſint corpora primorum parentum. 312
VI. Vbinam creati ſint primi parentes, an in Paradiſo, vel extra. ibid.
VII. Quis locus ſit iſte Paradiſus, an in Paradiſo, vel extra. 313

DISPVTATIO IV.
De Anatomia corporis Humani.

QVÆSTIO PRIMA.
De Anatomia corporis Humani in genere, quæ partitur in octo capita.

CAP. I. DE Oſſibus in genere. pag. 319
II. De Cranio. ibid.
III. De Vertebris. 320
IV. De Coſtis. 321
V. De Clauiculis, & Scapulis. ibid.
VI. De Oſſibus Brachij, & Manus. ibid.
VII. De Cruribus, & Pedibus. ibid.
VIII. De Cartilaginibus, & Ligamentis. 322

QVÆSTIO III.
De Neruis.

CAP. I. DE Neruis in genere. pag. 321
II. De Decem paribus neruorum intra cranium. 323
III. De triginta paribus neruorum, 324

QVÆSTIO IV.
De Arteriis.

CAP. I. DE Arteria in genere. pag. 324
II. De Arteriæ magnæ trunco aſcendente. ibid.
III. De Arteriæ magnæ truncodeſcēdente. ib.

QVÆSTIO V.
De Venis.

CAP. I. DE Vena in genere. pag. 326
II. De Venis Lacteis. 327
III. De Venis hemorrhoidalibus. ibid.
IV. De Venæ cauæ Trunco aſcendente. ibid.
V. De Vena ſubclauia. 328
VI. De Brachiorum venis, & manuum. ibid.
VII. De trunco venæ cauæ deſcendente. ibid.
VIII. De Venis Cruralibus. 329

QVÆSTIO VI.
De Muſculis.

CAP. I. DE Muſculis in genere. pag. 329
II. De Muſculis Abdominis. ibid.
III De Muſculis brachij. ibid.
IV. De Muſculis ſcapulæ, ſeu homoplatæ. 330
V. De Muſculis Thoracis, ſeu reſpirationis. ibid.
VI. De Muſculis capitis, colli, vel ceruicis. ibid.
VII. De muſculis dorſi, Lumborum & aliarum partium. ibid.
VIII. De Muſculis cubiti, & radij. 331
IX. De carpi Muſculis, & dignitorum. ibid.
X. De Muſculis femoris. ibid.
XI. De Muſculis tibiæ. 332
XII. De Muſculis pedum. ibid.
XIII. De Muſculis digitorum pedis. ibid.

QVÆSTIO VII.
De externis operimentis.

CAP. I. DE Cuticula, Cute, & pinguedine. pag. 333
II. De Membranis. 334
III. De Abdomine. ibid.
IV. De Peritonæo. ibid.
V. De Omento. ibid.

QVÆST. VIII. DE ventriculo. pag. 335
IX. De inteſtinis. 336
X. De Meſenterio. 337
IX. De Hepate. ibid.
XII. De Felliculo fellis, & canali bilario. 338
XIII. De Liene. ibid.
XIV. De Renibus. 339
XV. De Capitulis atrabilariis, ibid.
XVI. De Vertebris. ibid.
XVII. De veſica vrinaria. 340
XVIII. De vaſis ſpermaticis. ibid.
XIX. De partibus generationis mulierum. ibid.
XX. De membranis fœtum inuoluentibus. 341
XXI. De vaſis vmbilicalibus. ibid.
XXII. De fœtus conceptione. 342
XXIII. De Mammis. 343
XXIV. De Diaphragmate. 344
XXV. De Pleura, mediaſtino, & thymo. ibid.
XXVI. De pericardio. ibid.
XXVII. De Corde. 345
XXVIII. De Pulmonibus. 347
XXIX. De Fiſtula. 349
XXX. De Larynge. ibid.
XXXI. De œſophago. 350
XXXII. De Collo. ibid.
XXXIII. De Capite. ibid.

Sequuntur §§.

§. I. DE Cerebello. pag. 351
II. De reliquis in cerebello. 352
III. De Fronte. ibid.
IV. De Oculis. 353
V. De Auribus. 354
VI De Naſo. ibid.
VII. De Ore, Buccis, & Labiis, 355
VIII. De Gingiuis, Palato, vula, faucibus, & oſſe gutturis. ibid.
IX. De Lingua. ibid.

DISPVTATIO V.

De phyſionomia Hominis.

DISPVTATIO I. PROOEMIALIS.

De Hominis temperamento; vnde ipſius phyſionomia eluceat. pag. 357

QVÆST. I. De indiciis complexionis, & motum. pag. 359
II. De indiciis morum è capitis figura. 363
III. De indiciis morum è fronte. 364
IV. Indicia è ſuperciliis morum. 366
V. De indiciis morum ex oculis. ibid.
VI. Indicia phyſionomiæ ex auribus. 370
VII. Indicia phyſionomica è genis. ibid.
VIII. Indicia phyſionomica è naribus. 371
IX. Signa phyſionomica è facie, & vultu. 372
X. Signa phyſionomica è labij. 373
XI. Signa ex ore phyſionomica. ibid.
XII. Signa phyſionomica è mento. ibid.
XIII. Signa phyſionomica è voce. 374
XIV. De ſignis phyſionomicis è curuice, & collo. 376
XV. De ſignis phyſionomicis è pectore. 377
XVI. Signa phyſionomica ex hirmerit. 378
XVII. Signa phyſionomica è brachiis. ibid.
XVIII. Signa phyſionomica è manibus. ibid.
XIX. Indicia è lateribus phyſionomica. 380
XX. Indicia è cruribus phyſionomica. ibid.
XXI. Indicia phyſionomica è jedibus. ibid.
XXII. Indicia phyſionomica è cur & cuticula. 381

QVÆSTIO poſtrema præcedente corollaria.

De varia hominis cum vegetatiuis comparatione. pag. 392

INDEX
DISPVTATIONVM QVÆSTIONVM,
Quæ in tractatu de Anima continentur.

DISPVTATIO PRIMA.

De Anima in genere.

QVÆST. I. An detur anima aliqua in ſerie creaturarum. pag. 3
II. An dentur plura genera animarum, & quot. ibid.
III. Vtrum anima ſit ſubſtantia. 5
IV. Vtrum anima ſit corpus vel corporea. ibid.
V. Vtrum omnis anima ſit indiuiſibilis. ibid.
VI. Vtrum anima ſit in omnibus partibus corporis: an verò in aliqua parte ſpeciali eo reſideat. 10
VII. Vtrum anima ſit compoſita ex materia, & forma. 11
VIII. Vtrum omnis anima ſit mortalis, ſeu corruptibilis. 14
IX. Quid ſit Anima. 24
X. Vtrum hac definitione ſatis anima diſtinguatur ab Angelo. 25
XI. Vtrum definitio animæ ſit vniuoca omnibus animabus. 27
XII. An vna ſit numero anima omnium. 30
XIII. Vtrum anima indiuiduetur à corpore. 33
XIV. An in vno viuente ſint plures animæ. ibid.
XV. An inter animas vna ſit alia perfectior eſſentialiter. 38
XVI. An inter indiuidua animarum eiuſdem ſpecie detur nobilior. ibid.
XVII. Vtrum omnes animæ à Deo ſolo producantur, & an ex materia. 40
XVIII. Vtrum aliqua animarum ſit è Dei ſubſtantia. 44
XIX. Vtrum producatur anima ante corpus. ibid.

DISPVTATIO II.

De potentiis animæ in communi.

QVÆST. I. Vtrum dentur in anima potentiæ ab anima diſtinctæ. 46
II. An potentiæ differant inter ſe, & quomodo. 50
III. Vtrum potentiæ diſtinguantur per actus, & actus per obiecta. 53
IV. Quomodo potentiæ emanent. 56

DISPVTATIO III.

De Anima Vegetatiua,

DE NVTRITIONE

Prima Pars diſputationis.

QVÆST. I. Quodnam ſit obiectum potentiæ Nutritiuæ. pag 57.

II. An ſanguis ſit merum alimentum; an verò ſubſtantia. 58
III. De ſanguinis circulatione. 59
IV. An capilli, vngues, cornua, & roſtra ſint excrementa, an partes animatæ. 61
V. De actibus nutritiuæ potentiæ. 63
VI. An nutritio ſit aggeneratio ſubſtantialis formæ. 64
VII. Quomodo in nutritione ſeruetur idem indiuiduum. 65
VIII. An nutritio ſit inſtantanea. 69
IX. Quænam ſit nutritiua potentia. 70
X. In quo ſubjecto præcipue ſit virtus nutriens. 71

PARS SECVNDA DISPVT.

De Accretione.

QVÆST. I. QVodnam ſit accretionis obiectum. pag. 71
II. An augmentatio fiat ſecundum omnes partes integrales corporis viuentis. 73
III. Quomo fiat in omnibus partibus Accretio. ibid.
IV. An augmentatio differat à rarefactione. 75
V. Quinam ſit terminus formalis rarefactionis. 79
VI. An corpus parvum poſſit fieri magnum abſque additione materiæ & abſque rarefactione. 80

PARS TERTIA DISPVT.

De Potentia Generatiua.

QVÆST. I. QVid ſit generatio viuentium. pag. 82
II. Quo ordine fiat generatio. ibid.
III. An per generationem aliquid Patris tranſeat in filium. 83
IV. In quo ſubiecto ſit potentia generatiua. 86
V. An in vtroque Parente ſit potentia generatiua actiua. 87

DISPVTATIO IV.

De Anima Senſitiua.

CAPVT. I.

De Senſibus in genere.

QVÆST. I. AN obiectum ſenſuum ſit ſingulare, & quomodo. pag. 88
II. Vtrum obiectum ſenſuum diſtinguatur in ſenſibile proprium, commune, & per accidens. 89
III. An ſenſibile proprium abſque quantitate percipi queat. 91
IV. An omnia ſenſibilia obiecta ſub una ratione formali percipiantur. 94
V. An & quomodo vehemens ſenſibile lædat ſenſum. 95
VI. An erret ſenſus circa obiectum proprium. ibid.
VII. An obiecto neceſſariæ ſint ſpecies. 97
VIII. An præter phantaſmata dentur ſpecies intelligibiles impreſſæ. 98
IX. An ſpecies ſit imago velut idolum formale obiecti: An virtualiter tantùm expreſſiua. 102
X. Vtrum ſpecies efficiant cum potentia ſenſationem, ſeu intellectionem. 104
XI. Ex quo producatur ſpecies. 106
XII. An ſpecies ſint extenſæ. 107
XIII. An ſpecies ſe inuicem multiplicentur. 108
XIV. An præter ſpeciem ſit neceſſaria præſentia obiecti ad ſenſationem externam. 109
XV. A quonam agente producantur ſpecies ſenſibiles. 110

DVBIT. I. A Quo producantur ſpecies externorum ſenſuum. pag. 111
II. A Quo producantur in ſenſibus internis ſpecies ſenſatæ. ibid.
III. An dentur ſpecies inſenſat & à quo producantur. ibid.

QVÆST. XVI. VTrum ſenſatio ſit cognitio judicatiua. pag. 114
XVII. Quis actus, & qualis ſit ſenſio, ſeu ſenſatio. ibid.
XVIII. An ſenſiones ipſæ per ſenſiones percipiantur. 115
XIX. Quomodo ſpecies corrumpantur. 116

DISPVTATIO V.

De ſenſibus externis.

CAPVT. I. DISPVTATIONIS

De ſenſibus externis in genere.

QVÆST. I. AN ſenſus externi ſint quinque. pag. 116
II. An ſenſus in homine perfectiores ſint, quàm in aliis animalibus. 119
III. Vtrum ſenſibile externum poſitum ſupra ſenſum ſentiatur. 120

CAPVT II. DISPVTAT.

De Senſu Viſus.

QVÆST. I. QVid ſit color. pag. 121
II. An lumen ſit corpus. 123
III. An lumen ſit forma, & quæ. 124
IV. An lumen ſit neceſſarium ex parte medij ad videndum. 126
V. An lumen ſit neceſſarium non modo in medio, ſed etiam in colore. 127
VI. An viſio fiat per ſuſceptionem ſpeciei ab obiecto. 129
VII. Quodnam ſit organum viſus. 130
XVIII. An quod videtur in ſpeculo ſit ſpecies obiecti, vel ipſum obiectum. 132

CAPVT III. DISPVT.
De Auditu.
QVÆST. I. AN ſonus ſit qualitas. pag. 133
II. An ſonus ſit qualitas ſucceſſiua. 134
III. An requirantur ad ſonum tria corpora; ibid.
IV. An ſonus à Corporibus colliſis; an verò à medio fiat. ibid.
V. An ſonus ſit in corporibus ſonantibus: an in ſolo medio. ibid.
VI. Quodnam ſit medium in quo fit ſonus. 135
VII. An ſonus realiter perueniat ad auditum; an verò ſolùm intentionaliter. ibid.
VIII. Quid ſit Echo. 136
IX. Quodnam ſit organum auditus. 137

CAPVT. IV. DISPVT.
De Olfactu.
QVÆST. I. QVid ſit odor. pag. 137
II. An ſenſorium Olfactus immutetur realiter ab Odore. 138
III. Quodnam ſit organum Odoratus. 139

CAPVT V. DISPVTAT.
De Guſtu.
QVÆST. I. AN obiectum Guſtus moueat ſenſum realiter. pag. 139
II. Quodnam ſit organum Guſtus. 140
III. An Guſtus differat à Tactu. ibid.

CAPVT. VI. DISPVTAT.
De Senſu Tactus.
QVÆST. I. DE obiecto Tactus. pag. 141
II. An Tactus immutetur à ſuo obiecto. ibid.
III. An ſentiantur ſoli exceſſus obiecti: an etiam gradus æquales internis. 142
IV. Quodnam ſit organum Tactus. 143

DISPVTATIO VI.
De Senſibus internis.
QVÆST. I. QVid ſint Senſus interni. p. 145
II. De organo ſenſuum internorum. 147

DISPVTATIO VII.
De Appetitu Senſitiuo.
QVÆST. I. QVid ſit, & quotuplex appetitus ſenſitiuus. pag. 148
II. Vtrum appetitus ſenſitiuus differat à potentia cognoſcitiua. 151
III. Vtrum appetitus ſenſitiuus ſit tantum boni. 152
IV. Vtrum appetitus ſenſitiuus ſit liber, & capax peccati. 152
V. De organo appetitus. 153

DSIPVTATIO VIII.
De potentia loco motiua Animalis.
QVÆST. I. A Quo ſit motus animalium. 155
II. Vtrum motiua virtus ſit in omnibus Animalibus. 156

DISPVTATIO IX.
De Anima rationali.
CAPVT I. DISPVT.
QVÆST. I. VTrum Anima rationalis ex ſe ſubſiſtat. pag. 157
II. Vtrum Anima ſeparata ſit in loco, & localiter moueatur. 158
III. Vtrum ſit animæ noſtræ magis naturalis ſtatus in corpore, quàm extra. ibid.
IV. Quænam potentiæ, actus, & habitus maneant in anima ſeparata. 159
V. An Anima ſeparata cognoſcat ea, quæ hic aguntur. 161

CAPVT II. DISPVT.
De Memoria intellectiua.
QVÆST. I. AN detur memoria intellectiua, à ſeipſa diſtincta. p. 161
II. An memoria intellectiua differat ab intellectu. 163

CAPVT III. DISPVT.
De Experientia.
QVÆST. I. AN Experientia ſit aliqua notitia. pag. 164
II. An experientia ſit notitia ſenſitiua; an intellectiua. 165
III. An experientia ſit notitia iudicatiua; an apprehenſiua. ibid.
IV. An experientia ſit notitia actualis: An habitualis. ibid.
V. An experientia ſit notitia quidditatum. ib.

CAPVT IV. DISPVT.
De Intellectu.
QVÆST. I. AN detur intellectus Agens. 166
II. An detur intellectus poſſibilis. 167
III. Quid ſit intellectus agens. 168
IV. Quo munere fungatur intellectus agens, & poſſibilis. 172

SECTIO II.
De intellectu adepto, ſeu acquiſito.
QVÆST. I. AN intellectus adeptus conſtituatur ex habitu. pag. 175
II. An intellectus adeptus dicatur reſpectu intelligibilium. ibid.
III. An intellectus dicatur adeptus reſpectu luminis. 176

SECTIO III.
De habitibus intellectus.
QVÆST. I. DE habituum varietate. p 176
II. An habitus intellectus ſint ſolæ ſpecies. 177

III. An

III. An detur aliquis habitus intellectus innatus. 177
IV. Quo pacto producantur habitus. 179
V. An per actus remiſſiores intendi queant habitus. ibid.
VI. Quomodo habitus concurrit ad actus nouos eliciendos. 180

SECTIO IV.
De Actu intellectionis.

QVÆST. I. QVæ ſit cognitio intellectiua, & quæ abſtractiua. pag. 180
II. An intelligere ſit motus. 184
III. An intelligere ſit formaliter pati. ibid.
IV. An intellectio, & quævis alia cognitio ſit propria. 186
V. An poſſit intellectio eſſe in nobis à Deo ſolo, intellectu noſtro non concurrente. 188
VI. Vtrum intellectus poſſit vno actu plura per modum plurium intelligere. 189
VII. Vtrum intelligere ſit idem ac dicere. 190
VIII. De appræhentione intellectus. 191
IX. De iudicio intellectus. ibid.
X. De diſcurſu. ibid.

SECTIO V.
De Verbo.

QVÆST. I. QVid ſit Verbum. pag. 192
II. An verbum producatur per actum intelligendi. 193
III. Propter quid ſit verbum. 194

SECTIO VI.
De veritate intellectiua.

QVÆST. I. AN detur, & quod modis conſideratur veritas. pag. 196
II. Quid ſit veritas intellectionis. ibid.
III. An veritas ſit ipſa notitia an verò aliquid addat, & quid illud ſit. 197
IV. An veritas reperiatur in ſimplici apprehenſione. 198
V. Vnde oriatur difficultas veritates cognoſcendi. 199

SECTIO VII.
De Falſitate.

QVÆST. I. QVid ſit falſitas. pag. 199
II. An & quomodo falſitas veritati opponatur. 200
III. Vtrum falſitas ſit actus intellectus. ibid.
IV. An in omni actû intellectus poſſit eſſe falſitas. ibid.
V. Quid ſit cauſa falſitatis. ibid.
VI. Vtrum falſitas, & deceptio poſſint eſſe à Deo. ibid.

SECTIO VIII.
De Certitudine.

QVÆST. I. QVid ſit certitudo. 201
II. Vtrum certitudo addat aliquid ſuper veritatem. ibid.
III. Vnde oriatur certitudo. ibid.
IV. An de contingentibus detur certitudo. 202

SECTIO IX.
De Euidentia.

QVÆST. I. QVid ſit euidentia. pag. 202
II. An omnis euidentia ſit à rebus; an verò dentur aliqua, nota nobis; alia nota naturæ. ibid.

SECTIO X.
De obiecto intellectus.

QVÆST. I. QVodnam ſit obiectum adæquatum intellectus. pag. 204
II. An verum ſit obiectum formale intellectus. 205
III. An ſingulare ſit obiectum intellectus, & quomodo. 206
IV. An primo cognitum ſit vniuerſale. 208
V. An ſubſtantia materialis, & accidentia eius, non per ſe ſenſibilia cognoſcantur ab intellectu noſtro, &c. 211
VI. Quomodo cognoſcantur ab intellectu pro hoc ſtatu ſubſtantiæ ſeparatæ. 212
VII. An & quomodo Anima in hoc ſtatu ſeipſam cognoſcat. 213

CAPVT V. DISPVTAT.
De Voluntate.

QVÆST. I. QVænam, & qualis potentia ſit voluntas. pag. 215
II. An voluntas ſit intellectu nobilior. ibid.
III. An voluntas ſit libera. 216
IV. An hæc poteſtas libera, rectè vocetur liberum arbitrium. 222
V. An liberum arbitrium ſit potentia diſtincta à ratione & voluntate. ibid.
VI. An liberum arbitrium complectatur ſimul rationem & voluntatem. ibid.
VII. An liberum arbitrium ſit habitus. 223
VIII. An liberum arbitrium ſit principaliùs in voluntate quàm in intellectu. 225
IX. Quid tandem addat liberum arbitrium intellectui, & voluntati. 226
X. An liberum arbitrium in omnibus illud habentibus, æqualiter ſit. ibid.
XI. An voluntas ſit libera ad actus, & obiecta præſentia. 227
XII. An liberum arbitrium poſſit in malum, quatenus liberum: an quatenus tale. 228
XIII. Quâ differentiâ ſit præditum in actibus ſuis liberum arbitrium. 229
XIV. An & quomodo defectus liberi arbitrij culpabiles ab ipſo ſolo ſint, non à Deo. 230

DISPVTATIO X.
De Anima ſeparata. pag. 231

DISPVTATIO XI.
Se Somno.

QVÆST. I. QVid ſit Somnus. pag. 233
II. Quomodo Animal à ſomno expergiſcatur. 234
III. De ſomniis. 235

INDEX

INDEX
DISPVTATIONVM ET QVÆSTIONVM

Quæ in Tractatu Decimo, de primis Parentibus continentur.

DISPVTATIO PRIMA.

De Priuilegiis primi Hominis.

QVÆST. I. AN fuerit primus homo creatus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei. pag. 339

II. An Homo ſit imago Dei ſecundùm ſe totum. 240

DVBITATIO VNICA.

An ratio imaginis ſit magis in potentia cognitiua, quàm affectiua. 244

III. An eſſe imaginem Dei ſit homini naturale inſeparabile. 246

IV. An imago Dei reperitur etiã in Angelo. 247

V. An principalius in Angelo, quàm in homine ſit imago Dei. ibid.

VI. An inter homines principaliùs ſit imago Dei in Mare, quam in fœmina. 248

VII. An primi Homines creati ſint perfecta naturalium ſcientia prædìti. ibid.

VIII. An fuerit Adam præditus Sapientia ſupernaturalium. 249

IX. An cognitio Adæ ſupernaturalis fuerit per fidem. 250

X. An primus Homo proficere potuit in ſcientia. 251

XI. Rn primi Homines inſontes decipi potuiſſent. 253

XII. An in Adam fuerint increatæ virtutes. 255

XIII. An appetitus ita ſubditus eſſet rationi, & voluntati, vt nunquam repugnaret. ibid.

XIV. Vtrum primus Homo ſit conditus immortalis. 256

XV. An Adam eſſet immortalis ex gratia, & qua. 257

XVI. Quæ virtus eſſet indita ligno vitæ. 259

XVII. An eadem eſſet immortalitas ſtatus innocentiæ, & gloriæ. 262

XVIII. An homo ſit finis omnium ſenſibilium. 263

XIX. An ordine ad hominis dignitatem conducente, Deus creaturas condiderit. 265

XX. An ad dignitatem hominis Deus eo condito quieuerit. ibid.

XXI. An homini dominium, & gubernatio ſit à primo ſtatu innocentiæ, vel à lapſus initio. 266

XXII. An primus homo ante lapſum fuerit in gratia. 267

XXIII. An primus homo fuerit creatus in gratia. 268

XXIV. An primus homo creatus fuerit iuſtitia ornatus. 271

XXV. Quid ſit juſtitia originalis, qua primus homo præditus eſt. ibid.

XXVI. An iuſtitia originalis fuerit ſupernaturalis. 275

DISPVTATIO II.

De lapſu primorum Parentum.

QVÆST. I. QVale præceptum datum ſit Adæ. pag. 276

II. An conuenienter Deus permiſerit, hominem tentari. 278

III. Quis fuerit Euæ tentator. 279

IV. Quo motiuo diabolus Euã aggreſſus ſit. 281

V. An ordo tentationis fuerit conueniens. 282

VI. Quodnam fuerit initium peccati Euæ, & qui progreſſus. ibid.

VII. Vtrum initium peccandi in Adam fuerit ſuperbia. 284

VIII. Vtrum Adam amiſerit fidem. 286

IX. Vtrum fuerit grauius peccatum Adæ, an Euæ. 287

X. An Adamus, & Eua grauius cæteris peccatoribus deliquerint. 288

XI. An peccatum hominis remiſſibile fuerit magis quàm culpa Angeli. 289

XII. An primum hominis peccatum potuerit eſſe veniale. ibid.

XIII. An primi homines conuenienter fuerint puniti. 292

XIV. De eiectione Protoplaſtorum è Paradiſo. 293

XV. An primi Parentes veniam peccatorum ſint finaliter conſecuti. ibid.

DISPVTATIO III.

De Statu Filiorum Adæ in Iuſtitia Originali.

QVÆST. I. QVomodò multiplicarentur homines in ſtatu innocentiæ. 296

II. An in generatione pro illo ſtatu ſeruarentur clauſtra virginalia. 297

III. Vtrũ in omni copula fuiſſet generatio. 298

IV. An æquali numero Mares, & Fœminæ tunc gignerentur. ibid.

V. An Iidem in ſtatu innocentiæ eſſent generandi, qui nunc. 299

VI. Vtrum in ſtatu innocentiæ generarentur homines perfecti ſecundum corpora 300

VII. Vtrum pueri tunc naſcerentur abſque vſu rationis. ibid.

VIII. Quibus cibis homines, cæteraque animalia nutrirentur in ſtatu illo. ibid.

IX. Quod genus vitæ politicæ homines tunc exercerent. 301

X. An pueri in eo ſtatu naſcerentur ſancti. 302

XI. Vtrum filij Adæ naſcerentur confirmati in gratia. 303

XII. Vtrum in ſtatu innocentiæ excellentior eſſet hominum ſanctificatio, &c. 305

Finis Indicis huius Tertij Tomi Primæ Primæ.

TRATATVS QVINTVS PRIMÆ PARTIS THEOLOGIÆ,

DE OPERIBVS SEX DIERVM.

PROOEMIVM.

ETIAM atque etiam vereor, ne mihi, æquo nimium fidentis notam atro carbone ocyùs inuram, quippè qui Theologica Philoſophicis præiaciam. Hoc mihi perpetuò fuit in optatis; vt è creatorum ſpecie, Creatorem exhiberem contemplandum. Angelici, & Seraphici DD. veſtigiis, ne tranſuerſo quidem vngue, inſiſtam. Hexaëmero *hic* ideò prælegatur; ità verò nunquam excidat, Philoſophiam de Conditoris agere operibus. Pagani Stagyritæ Amethodus iam tramites ſtomachatus, declinare conſtitui. Eia hic Antonomaſtico Sapientiæ amatoris elogio decoratus fulget. Eam apud homines gratiam iniuit, eſtimationem ſuffuratus, vt eius authoritas veritatis ſedem rapuerit. Pythius hic draco ænigmaticis mentes conſulentium fatigat æquiuocis. Qui verò inaniter OEdippi è Cathedris luſtra inſumunt, in huius noctuæ vlulatibus, auguriiſque clamoroſis interpretandis; qui ſtudioſorum ingenia, æquè ac cudentium torcularia premunt; deridendi ne? an deplorandi, veſtris relinquo mentibus iudicandum? Deplorandi ſunt dubio procul ad inſaniam, quæ Catholica fidei dogmata in huius Ethnici lance penſitanda deponunt; quaſi verò plurimum referat; num ſpiritus noſtri immortales à Peripatetico idolatrâ definiantur? VAH! illum conſulite: num Diuinarum ſit Trinitas Perſonarum? Quod ſi Ariſtoteli viſum fuerit, Athei efficiamur. Horret animus horribilem hinc peſtem latè graſſantem. Philoſophum non renuo; ſed infidelem, in cuius Lycæo nequaquam iuraui. Parcite, ſi ipſius methodum adamuſſim haud ſeruo. Philoſophia præeat, ſed inter Dei opera, è quibus ad Deum noſtrum Opificem aſſurgentes, in eius ſumma bonitate conquieſcamus. Philoſophum tamen venerabor, maximè inter Peripateticos differens.

DE PRINCIPIIS INTERNIS RERVM CORPOREARVM.

QVÆSTIO PROOEMIALIS.

PRINCIPIVM quidem creaturis intrinſecum, in primo è Conditoris manibus exitu, nullum inuenies, cùm è nihilo prodeant; non enim ibi materia; vt claret, neque carentia formæ cum aptitudine naturali; hæc enim neque in creatione, latiori modo ſumptâ, reperitur, qualis eſt productio altilium, quadrupedum, *&c.* è luto ab initio acta Diuino Imperio, ex obediente potentiâ elementorum; vt dixi *tractatu* 3.*diſp*.1.

PRINCIPIA autem à Conditore conceſſa naturæ ſunt *hîc* tradenda.

1 HÆC à Philoſophis antiquis diſcuſſa, & adhuc decertantibus varia, apud Ariſtotelem inuenies. Hic verò propiùs veritatem aſſecutus tria *in fieri* principia tradit. Cùm enim res phyſicæ producantur non è nihilo, ſed è ſubiecto; per huius mutationem oportet materiam ſupponas, in qua natura operetur; vt oſtendi *tract*.3.*diſp*. 1. Cùm autem generatio ſit productio rei, & eductio de potentia naturali ad actum, oportet, ſubiectum carens formâ, aptum eſſe eam habere: & hæc carentia eſt Priuatio, cui ſuccedit forma contraria, vt terminus ad *quem*, quo phyſica fiunt.

HORVM autem in *facto eſſe* (vt aiunt) principia, ſunt materia, & forma, quibus non modò corpora componuntur, ſed etiam aliæ ſubſtantiæ, quæ à Deo creantur, vt anima noſtra; de qua diſſeram *tract*.9. *diſp*. 1. Et Angeli; vt dixi *tract*. 4. *diſp*. 1. *quæſt*. 2.

2 HINC Phyſicus, ſubſtantiam è materia, & forma compoſitam in obiectum aſſumit. Hæc enim cùm ſit ſubiectum motuum, ſicuti & materia mutationum, quæ ſunt præcipua paſſio obiecti phyſici, locum obiecti obtinet. Quare ens non mobile obiecti locum non habet; nam hoc facit vnum per accidens, quod nequit eſſe obiectum ſcientiæ, cuius eſſe debet vna definitio, vt ait Ariſtot. 7. *Metaph. text*. 12. *ad* 20. ipſumque vnum per ſe; at verò materia, è carentia formæ cum aptitudine, tranſit ad actum formalem, & vnum per ſe componit ſubſtantiale; ita phyſica rerum Principiia oſtendi, ait D. Bonau. *in* 4. *diſtinct*.22. *artic*. 2. *quæſt*. 3. *in argumentis*, ſic lignum fit ignis.

VTITVR verò Ariſtot. hac ratione. Principia ſunt contraria; at non poteſt eſſe contrarietas poſitiua; quia ſubſtantiæ nil eſt contrarium: ergo eſt priuatiua; & ecce forma, cui contraria eſt priuatio: contraria verò debent eſſe in ſubiecto: & ecce materia; atque adeò tria Principia generationis. Porrò hæc contrarietas ab Ariſtot.
3 1. *Phyſ cap*.6. *text*. 10. *&* 16. lato modo dicitur, quæ reperitur etiam in aliis contrariis: nam etiam poſitiuè contraria opponuntur priuatiuè; Ita album, quod opponitur
4 nigro, eſt etiam non nigrum, cum aptitudine ad nigredinem. Hinc vocatur hæc *prima contrarietas*, ſiue quia in aliis etiam contrariis reperitur, ſiue quia reperitur in ſubſtantia, quæ eſt primum *ens*.

HÆC verò definiuntur ab Ariſtotele *text*. 42. dum ait: *Oportet etiam Principia neque ex alterutris eſſe, neque ex aliis, & ex his omnia.* Et primò quidem, cùm principia ſint prima, non habent aliud prius, per quod definiantur poſitiuè; vnde à negatione definiuntur. Prætereà quòd non fiant ex aliis, intellige, in eo genere principij

DISPV

DISPVTATIO I.

De MATERIA prima.

QVONIAM inter creaturas quatuor Coæua narrantur primò condita, vt docent multi, præcipuè Beda relatus à D. Bonau. *in 2. diſp. 2. p. p. q. 1. argum. 2. ad opp. & art. 2. q. 1. fund.* 1. nempè Angeli, Materia prima; Cœlum empyreum, & Tempus; Poſtquam de Angelis actum eſt, agam de materia. Debuiſſem (non ignoro) priùs agere de materia, quæ eſt principium etiam Angelorum; attamen de iis ſeorſim, deque eorum materia latiùs egi, ad hæc Lectorem remittens.

QVÆSTIO I.

An detur MATERIA *prima.*

7 MATERIÆ nomen multipliciter accipitur, primò pro materia, ex qua res componuntur, ac fiunt, quæ duplex eſt; nempè naturalis, ſeu prima, ex qua formæ naturales educuntur: & ſecunda nempè accidentium, putà alterationis, ex qua mox formæ artificiales efformantur; tametſi diuerſi ſint modi harum productionum, vt docent communiter cum D. Bonau. *in 2. diſp. 7. p. 2. art. 2. q. 2. in corpore.* Sumitur ſecundò pro materia in qua formæ ſuſtentantur, etſi ex ea non eductæ, quale eſt corpus animam noſtram ſuſtinens. Tertiò pro materia circa quam, & dicitur obiectum. Vide Seraphicum *in p. 1. q. 1. Prolud* 2. hic autem ago de duobus primis modis.

ASSERO, dari primam Materiam. Eſt ſententia SS. Patrum apud Maſium *hic.*

8 PROBATVR à D. Bonau. *in 2. d. 3. p. 1. art. 1. q. 1. fund.* 1. ratione D. Aug. *l. 12. Confeſ.* Vbi eſt propria mutatio Phyſica ibi eſt materia; ſed in rerum natura ſunt multæ huiuſmodi mutationes: ergo. Maior probatur, quia in mutatione re aliter ſe habet, quàm priùs; ſed hoc euenit, manente eodem ſubiecto ſub vtroque termino: ergo vbi eſt mutatio, debet eſſe ſubiectum, ſeu materia.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. *ibi*, ratione
9 Boët. *l. 3. de Trin.* circa finem & incidit in rationem Ariſt. quam vnicam aliqui concedunt, ad hoc probādum) ex mutatione accidentali, vel naturali, vel artificiali. Vbi eſt mutatio accidentalis, ibi debet eſſe aliqua materia, ſeu ſubiectum, in quod agens operetur, ſed multas mutationes accidentales, naturales, & artificiales habemus: ergo. Maior probatur, nam cùm accidentia nequeant ſtare per ſe, quia ſunt entis entia, egent ſubiecto; hoc verò non eſt forma: ergo materia. Minor probatur; nam dum ex aëre fit aqua, deperditur calor, & acquiritur frigus: tunc illud frigus debet habere ſubiectum, hoc autem non poteſt eſſe ſola forma, quia & ipſa eget ſubiecto: ergo, *&c.* Clariùs hoc apparet in artefactis, in quibus ſemper materia ſupponitur formæ artificiali, v. g. lignum ſcamno, marmor ſtatuæ. Hinc autem per analogiam, aſcen- 10
dit Ariſt. ad probandum neceſſariam eſſe materiam in productionibus, etiam naturalium formarum. Hoc confirmatur è D. Aug. 12. *confeſ. c. 7.*

PROBATVR tertiò è D. Bonau. *fund.* 2. Vbi eſt 11
propria actio, & paſſio, ibi debet eſſe aliud principium actionis, & aliud paſſionis; ſed multas actiones proprias Phyſicas videmus: ergo; ſed principium agendi eſt forma, principium patiendi materia. Reſpondet Valent. *tom. 1. d. 4. q. 1. p. 1. col.* 785. formam, quà finita eſt, eſſe capacem paſſionis. Contrà arguit D. Bonau. nam actio propria Phyſica vniuoca requirit diſtinctum agens à paſſo; vt concedit etiam Fauentinus *in 2. d. 10. n. 12. §. ad ſecundum*, aliàs idem ſecundùm idem ageret in ſe ipſum. Quomodo autem poteſt quid, abſque contradictione calefacere ſecundùm octo gradus lignum, & calefieri? haberet enim calorem, & non haberet.

PROBATVR quartò à D. Bonau. *fund.* 3. Vbi 12
eſt indiuiduatio ſubſtantialis, ibi eſt materia; ſed multa ſunt talia indiuidua; ergo. Maior probatur ex Ariſt. 1. *Cœli, t. 95.* vbi ait: *Cùm dico Cœlum, dico formam: dico hoc Cœlum, dico materiam.* RESPONDET Fauentius *diſp. cit. ad finem*, negando maiorem. Sed hoc oſtendetur clarè *d.* 594.

PROBATVR quintò è *fund.* 4. Vbi eſt genus, & 13
differentia in aliqua ſubſtantia, ibi eſt materia reſpondens generi; & forma differentiæ. Sed multa ſunt talia: ergo. Maior eſt Ariſtotelis. Probatur verò; quia genus ſe habet, vt potentia ſubſtantialis ad formam, a qua ſumitur differentia: talis autem potentia ſubſtantialis eſt materia. Hoc argumentum clariùs habetur in corpore quæſtionis. Ibi enim ait. Vbi eſt eſſentialis compoſitio ſubſtantiarum, ibi debet eſſe actus, & potentia ſubſtantialiter diſtincta; altera verò eſt perficiens, altera perfectibilis. At perfectibilis eſt materia; perficiens eſt forma: ergo.

VNICAM, ait Poncius *d.* 3. Agens naturale nequit formam producere, quin aliam deſtruat, ſanè quia eget, vt maneat aliqua pars ſubſtantiæ corruptæ, quà agens nitatur.

QVÆSTIO II.

An MATERIA *inter primò creata in principio ante dies primos numeretur.*

{ D. Bonau. d. 12. dub. 1. & art. 1. quæſtione 2.
{ D. Thom. q. 68. art. 1.

VOLVITVR quæſtio circa ea verba Geneſis. 14
In principio creauit Deus Cœlum, & Terram; de quo multas S. D. ſententias affert. Primò quidem aliqui, nomine Cœli, & terræ conditorum, intelligunt Mundi fundamenta, quæ toti mundo ædificando iacta ſunt; ita vt ſolùm innuat vniuerſum Cœlo, terrâque concluſum, initio temporum conditum, veluti ſi quis vrbis ædificium enarrans exordiatur, dicens, vrbs illa condita eſt initio talis Olympiadis; ita D. Chryſoſt. *homil. 1. in Geneſ.* cui videtur adhærere D. Aug. *l. 1. de Geneſi, contra Manich. c. 5.* Eam verò S. Baſil. *hom. 3. in Geneſ.* dicit fuiſſe etiam maiorum. Huic affinis eſt, quam primo loco refert D. Bonau. per hæc exprimi materiam ſeu maſſam materialem, ex qua erigenda erat moles orbis, ſiue Cœli, ſiue elementa, & videtur

arridere Scripturæ ſacra; vt notat S.B. quia ſtatim incipit narrare fabricam diſtinctè. Ita D.Aug. 1. *de Geneſ.contra Manich.c.7.* vbi loquitur de materia rerum corporearum. *Sicut* (inquit) *ſi ſemen arboris conſiderantes, dicamus ibi eſſe radices, & folia, non quia iam ſint, ſed quia inde futura ſunt. Sic dictum eſt, In principio fecit Deus Cælum, & terram, quaſi ſemen Cæli, & terræ, cùm in confuſo adhuc eſſet Cæli, & terræ materia. Sed quia certum erat inde futurum eſſe Cælum, & terram: iam ipſa materia Cælum, & terra nominata ex tunc eſt.* Enim verò *l. 5. ſuper Geneſ.ad lit.c.1.* materiam ſpiritualem, id eſt naturam Angelicam, vt nondum gloria formatam, intelligit nomine Cœli.

15 Alii ſecundò relati à D. Bonau. per Cœlum, Angelos, per terram, materiam primam interpretantur; imò omnia corpora, adeò vt ſpiritualia, & corporea ſimul referat. Ita D.Aug. 12.*Confeſ.c.7.* 8.*&* 9. D.Greg. 32. *Moral.c.24.* ex quo licèt videre, fieri mentionem etiam creationis Angelorum, quod aliqui Patres negant, relati à Suarez *l. 1. de vniuerſo, c. 6.*

16 Tertio, alij per terram intelligunt hoc elementum; per Cœlum verò reliqua elementa. Ita Hugo, qui vult ea elementa fuiſſe permixta, & in modum nebulæ expanſa, quæ eò vſque in altum protendebantur, quò vſque peruenit natura corporea. Id probabile cenſet Marſil. *in 2. q.8. art.2.* eamque adſcribit Magiſtro *2.d.12.c.5.& 6.* Idem ſentit Eugubinus, *3. de perenn. phil. c.5. & 6.* & quoad terram, ita exponit etiam D. Bonau. *in Pſal.* 118. in illis verbis: *Fundaſti terram, & permanet.*

17 Quarta ſententia aſſerit, per Cœlum ibi intelligi Cœlum empyreum, in quo Angeli creati ſunt; per terram verò, materiam omnium corporum, intra ipſum contentorum, ſiue cœleſtium, ſiue elementarium: & ſanè videtur hiſtoria arridere; nam ſtatim ſubdit; ex eâ facta eſſe elementa: *Apparuit arida*; ſimiliter & Cœlum: *Fiat firmamentum.* Videtur autem hac diuiſione non inferre etiam Empyreum è materia factum; ſed corpora diſtinguere omnia, quatenus ſic per diuerſas menſuras ea metimur: Empyreum ſanè per Æuum; reliqua per tempus. Hanc refert Suar. *lib. 1. c.8. n.2.* cum D. Bonau. & quidem per Cœlum intelligi Empyreum, eſt ſententia Bedæ *initio Hexaëm.* & tribuitur Iunilio, & allegatur D.Hieron *ibi*, & Damaſc. *l.2.de fide,c.6.* vbi ait: *In vniuerſitatis huius procreatione Cælum illud conditum fuiſſe, quod ij; qui apud exteros ſapientiæ laude floruerunt, Moſis dogmata ibi vendicantes, orbem ſiderum expertem vocant.* Ita quoque refert Seraphicus *in 2. d.2. q.1. in corpore.*

18 Verum Suar.*l.1. c.4.n.4.* dicit Damaſcenum, intelligere Cœlum chryſtallinum, ſeu primum mobile. Attamen dicit, ſine fundamento, intelligi primum mobile, atque includi alios Cœlos; nam dicit, Poſteros aſſerere, illud Cœlum eſſe, quod ſine ſideribus eſt. Quòd verò Cœli ſimul omnes initio conditi ſint probat Suarez his verbis Damaſceni, quæ nil tale olent. Cæterùm quoquo modo hæc ſe habeant, omnia certè Diuino iuſſu facta, ac ſtabilita ſunt, Diuinamque voluntatem, atque conſilium pro fundamento habent. Itaque ſolum Empyreum intelligere oportet; cùm probabile non ſit, primum mobile ſeorſim ab aliis conditum fuiſſe, nec ſimul cum hoc (de quo in Damaſceno eſt mentio) conditi ſunt alij, vt latiùs infrà. Nunc ſuf-
19 ficiat, quòd ſecunda die creati ſint Cœli; dum dicitur: *Fiat firmamentum.* Nec valet reſponſio Pererij *l.1.in Gen.* ad hæc verba, aut Valentiæ *d.5.q.3.p.2.col.948.* Suar.*l.2.c.5.n.2.* aliorumque, firmamentum illud eſſe expanſionem aëris, cùm habeatur שמים *Samaim.*

Hoc vanum eſt, vt notat D.Bonau. *d.14. q.1.* 20
nam Cœli illi ipſi, qui dicuntur firmamentum conditum ſecunda die; fuere quarta die ornati ſideribus. *Fiant* (inquit) *Luminaria, & poſuit ea in firmamento Cæli.* Quis autem dicat, ſidera poſita in aëre? Cùm igitur hiſtoria hæc ſit expreſſa, populo rudi, debuere abſque æquiuocatione hæc enarrari; vt ſæpè zelantur Suar. *l.1.c.6. &* 8. Valent. *d.5.q.2.p.1.* & alij aduerſi. Itaque nomine Cœli intelligi ſolum Empyreum, ſentiunt Orig. *homil.1. in Gen.* Anſel.*l.de imagine mundi,c.28.* Hugo de S.V. *in Summa 2.c.1.* Gloſſa ordin. Strabonis relata à Seraphico *d.2.p.2.q.1.in corpore*, Abulenſ.*in explicatione operis quinti diei*, & *c.23. Exod.q.52.& 53.*& alij relati à Pererio *l. 1. in Geneſ.* Id verò acriter defendit Molina *tract.de opere ſex dierum,d.2.* Salmeron *2. Petri 3.d.4.* Ex his multi, qui per Cœlum intelligunt Empyreum, accipiunt per terram, materiam primam, ſiue Cœlorum, ſiue elementorum: Ita Magiſt.*d.12.* Abulenſ.*hic* poſt D. Greg. 30.*Moral.c.10.* cum D.Bonau. *d.12.13.& 14.* & aliis Scholaſticis; & Calada *de benedictionib. Patriarcharum, benedict.1. n.9.* ibi refert D. Clementem Romanum *l.1.recognitionum*, vbi ait, id ſe ex D.Petri ore accepiſſe; Orig. *hom.1.* Diodor. Tarſ. *in catena*, Theodoret. Procop. Alcuin. Rabbanum, Lyram ibi, Philonem de opificio mundi, Hilarium, *Pſal.135.* Theophil. Antiochenum ad Autholychum *l.2.* Tunilium, Bedam, Abulenſ. *ibi*, Anſelm. *l.1.de imagine mundi,c.28.* Rupert.*l.1.in Gen.c.6.* D.Bonau.*in 2.d.12.* Strab. Fuld.*in Gloſ.* Guliel. Pariſ.*l.1.de vniuerſo,c.31.& 40.* Alenſ. *c.2.* Molin.*p.1.q.86.* Cath. Delrium, Corn. Menoch. Gord. Tirinum, Salian.*tom.1.in Apparatu ad annales,c.6.* qui SS. PP. & cæterorum Authorum verba referunt. Vide etiam Gloſſam magnam Martinengi.

Affert autem Suar.*l.1.c.3.* hoc argumentum 21
ad probandum, includi nomine Cœli, etiam alios Cœlos; quia omnes Cœli non poſſunt aliter produci, quàm per creationem propriè; at verò cætera illis quinque diebus è materia condita ſunt. Hæc tamen coniectura inualida eſt, eſto enim Cœli ſint materialiter ingenerabiles; attamen quis negabit, eos produci à Deo poſſe è præiacente materia? Hinc habemus aliam ſententiam: per cœlum in principio creatum, intelligi veros Cœlos, etiam Empyreum: per terram verò, elementum terræ, & reliqua elementa. Itaque aiunt intelligi omnem ſubſtantiam corpoream Cœli, terræque extremis concluſam. Ita D.T.*q.66.art.3.*& *q.67.art.4. ad 1.* & *q.68.art.1.& 3.*& *q.74.art.2.*& *art.3.ad 2.* quem ſequuntur Thomiſtæ, ac Valentia *d.5. q. 2. p.1. col.931.* Suar.*l.1.c.3.n. 5.* & *c.8.* Vide Martinengum in Gloſſa magna.

Assero primò, per terram *hîc* intelligi primam materiam.

Probatur primò è D. Philaſtrio Epiſc. Brixiæ 22
l.1.de hæreſ.c.45. vbi inter hæreſes ponit, quod præter hanc terram elementarem, aliam non admittant, quæ eſt materia, & quæ velut matrix omnium rerum, vniuerſa continet; quæ, quaſi *Hyle*, ſeu *prima mater*, reperitur in Scripturis, quæ eſt inuiſibilis, & incompoſita, quæ à Deo facta eſt in primo die: hîc enim eruitur ratio. Illa terra primò facta; erat inuiſibilis; vt habent LXX. & Sap. 11. *Omnipotens manus tua creauit orbem terrarum ex materia inuiſa.* Terra autem elementaris eſt viſibilis; vt notat Seraphicus ad eum locum. Hîc moneo &

ego

ego, non rectè Amicum *tract.* 5. *de cœlis, q.* 5. *art.* 5. *n.* 25. carpere D. Philaſtrij dictum, quaſi damnet dicentes, per terram, accipi elementum terræ.

23 Qvod verò ait Suarez *l.* 1. *c.* 8. *n.* 3. ſolum orbem terrarum ſublunarem *Sap.* 11. recenſeri. Quid quid ſit; non excludit Cœlos; ibi autem ad rem faciebat, allegare orbem terrarum; quia intendebat probare, Deum poſſe Vrſis, & aliis feris vaſtare hoſtes. Confirmatur ſecundò ex illo Heb. 11. *Fide aptata ſæcula, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent.* Hoc eſt Seraphici argumentum *d.* 12. *art.* 1. *q.* 3. *fund.* 1. & 2. Ad hoc alludit D. Aug. *l.* 12. *Confeſſ. c.* 2. *tom.* 1. relatus à D. Bonau. *d.* 12. *art.* 1. *arg.* 2. *addito r ſp.*

24 Probatvr ſecundò à S.D. *d.* 12. *q.* 2. *arg.* 2. *fund.* 1. è D. Aug. 2 *de Geneſ. c.* 5. *in fin. tom.* 3. Imò eſt expreſſa ſententia D. Aug. multis in locis relatis à D. Bonau. *tota diſt.* 12. incipiendo *à dub.* 1. *lit.* vbi etiam notat, eandem vocari terram, quia eſt deformis; & quia dat formæ ſtabilitatem, ſeu baſim. Dicitur aqua, quia veluti aqua eſt fluxa, transmutabilis ad varias formas, & figuras: ita materia in manu Dei aptabilis eſt, & fluens ad formas. Dicitur quoque tenebra, & abyſſus, quia difficile agnoſcitur. Ita D. Aug *l.* 1. *de Geneſ. cont. Manich. c.* 5. & 7. vt refert D. Th. *q.* 66. *art.* 1. *ad* 12. & Suar. *l.* 1. *c.* 8. *n* 4.

25 Probatvr tertiò à D. Bonau. *in* 2. *d.* 2. *dub.* 1. *lit.* ex illo Pſal. 111. *Initio tu domine terram fundaſti: & opera manuum tuarum ſunt Cœli*; vbi terram initio factam, ait, eſſe ſubiectum, & baſim aliorum operum; hæc autem proprietas non conuenit terræ, ſed primæ materiæ, tametſi & terra ſit quaſi orbis fundus, cùm ſit centrum. Rationem verò addit aliam 2. *p. Breuil. c.* 5. cur nomine Cœli, & terræ diſtinxerit omnia: quia per terram, opacam; per Cœlum, luminoſam accipere volebat, nomine aquæ, naturam perſpicuam; & ſic etiam populo rudi erudiendo conferebat.

26 Probatvr quartò à D. Bonau. *d.* 12. *q.* 3. *ad* 1. & *d.* 14. *p.* 2. *dub.* 1. *lit.* ex illo Geneſ. *Congregentur aquæ in locum vnum: & appareat arida*: terra tunc dicitur apparere, quando exit ad eſſe; nec valet dicere apparuiſſe, cùm iam dudum fuiſſet aquis operta; nam priùs vocata eſt inuiſibilis, nedùm inuiſa; vt notat D. Aug. ſupra: ergo non eò ſolùm apparuit, quia erat operta, ſed quia, cùm non haberet formam terræ, erat natura ſua inuiſibilis. Quod antè tertia die facta ſit ſubſtantialiter, ſentit D. Aug. *l.* 1. *de Geneſ. cont. Manich. c.* 5. & 12. & *in l. Imperfect. Gen. c.* 10. & *l.* 1. *ſuper Geneſ. ad lit. c.* 15. & *l.* 4. *c.* 22. & 34. Philo *l. de opificio mundi*, Gregor. Nyſſ. *in Hiſtoria ſex dierum*; Abulenſ *in Geneſ.*

27 Enim verò Suar. *l.* 2. *c.* 6. *n.* 3. ait ſine fundamento hæc à Scriptura deduci, quia verbum *congregandi* non ſignificat productionem. Deinde, quia dicitur: *Congregentur aquæ, quæ ſub Cœlo ſunt*; atque adeò iam præexiſtebant. Præterea ſecunda die dicitur: *Fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis*; & poſteà diſtinxit aquas. Quoad terram verò probatur validè: nam dicitur: *appar at arida*: ergo iam præexiſtebat. Eadem obiicit Valentia *d.* 1. *q.* 3. *p.* 3. *col.* 952.

28 Hæc tamen facilè ſoluuntur à D. Bonau. libatis locis: nam priùs quidem naturâ productæ ſunt aquæ, & data eis grauitas, quâ inclinantur deorſum: atram n ſtatim Deus diſtinxit eadem die aquas, naturâ prius creatas; Sic & in terrâ, quæ ideò nunc nomen accepit; quia nunc producta eſt, & apparuit; cùm in potentia materiæ prius deliteſceret.

Assero ſecundò, materiam fuiſſe creatam ante omnem diem. Patet ex dictis.

Probatvr adhuc. Quæ facta ſunt ante creationem Lucis, facta ſunt ante omnem diem; talis eſt materia: ergo. Maior probatur: nam poſt creationem lucis expreſsè incipiunt dies *in Geneſ.* Maior patet ex primo aſſerto. 29

Probatvr ſecundò à S.D. ex Aug. *in Conf. c.* 8. vbi ait, Informem materiam feciſti ante omnem diem. Confirmatur à Seraphico ex Hugone de S.V. *l. de Sacram.*

Dices Geneſ. 20. habetur: *Iſtæ ſunt generationes Cœli, & terræ in die, quâ creauit Deus Cœlum, & terram*, ſed per terram intelligit materiam. Ergo creata eſt in aliqua die. 30

Respondet S. D. ad primum è D. Aug. 5. *de Geneſ. ad lit.* ibi recapitulari formationem orbis completam, quæ quoad productionem formarum è materia, eſt impropriè creatio.

Obiicies adhuc. Vos vrgetis proprietatem verborum *Cœli, firmamenti*, &c. vt hiſtoria populo rudi clara eſſet; & tamen per terram exponitis primam materiam, eis ignotam; non elementum.

Dico, terram primò inchoatam deſcribi in eius materiâ; ob multam cum ea ſimilitudinem in rudi, & obſcura maſſa, mox formatam à Deo appellari nomine, quo vocata eſt ob ſimilitudinem materiæ. Sic rudis populus inſtruebatur: at verò aduerſarij nomen *firmamenti* dant æquiuocè diſparatis, ſeu eſſentialiter diuiſis, vt aëri, & ſphæris Cœlorum.

QVÆSTIO III.

An Materia fuerit creata informis omninò.

D. Bonau. d. 12. q. 1.
D. T. q. 66. art. 1.

Oritvr quæſtio iſta è variis dicendi modis Sanctorum Patrum. Aliqui enim dicunt, prius naturâ ſolùm eam fuiſſe ante proprias formas. Sic D. Aug. 12. *Confeſ. c.* 12. & *l.* 2. *Gen. ad lit. c.* 11. apud Seraphicum ad argumenta. Alij volunt, materiam priùs tempore rudem, poſteà formatam: ita D. Baſil. *homil.* 2. *Hexaëmer. Chryſoſt. hom.* 2. *in Gen.* Ambroſ. *l.* 1. *Hexaem. c.* 8. vt notat Valentia *d.* 5. *q.* 2. *punct.* 1. *col.* 932. poſt D. Bonau. *in* 2. *d.* 12. *paſſim*, & *d.* 14. *art.* 2. *q.* 2. 31

Marsilivs quidem *in* 2. *q.* 8. putat, materiam omninò informem fuiſſe conditam; inclinat Gabriel *in* 2. *d.* 12. *q.* 1. qui tamen ſapientiam appellat ad hoc definiendum.

Secvnda ſententia vult, creatam materiam, cum aliqua forma corporeitatis; ita Abulenſis, & Lyranus, Strabo, & Beda in Gloſſa.

Tertia ſententia eſt, creatam fuiſſe materiam cum propriis formis accidentalibus mutandis, eò quòd mixta eſſent corpora, ſeu lutosâ quadam congerie confuſa. Eam verò confuſionem Chaos appellant antiqui: ita Marſil. allegans Magiſtrum *d.* 12. Eugubin. *l.* 7. *de peren. phil. c.* 9. & in Coſmopæia *in Geneſ.* eandem verò tuetur Suar. *l.* 1. *de vniuerſo, c.* 8. *à n.* 15. Valentia *d.* 5. *art.* 2. *p.* 1. *col.* 932.

Sententia Seraphici in hac quæſtione ſupponit, materiam ſpiritualium ſubſtantiarum, concreatam formis Angelicis apparuiſſe: at materiam corporalium aliqua forma indutam, fuiſſe creatam. 32

Assero cum hac ſententia.

Probatvr à D. Bonau. primò ex Hugone de S.V. *l.* 1. *de Sacram. p.* 1. *c.* 4. & ex Magiſtro, atque Boë

Boëtio *de Vnitate,& Vno*; *& de Trin.ad Simmacum*; vbi ait: *Omne eſſe eſt à forma.* Et ex Ariſtot. 1. *phyſ.text.59.& 3.phyſ.text.18.* vbi ait: *Impoſſibile eſt,materiam ſeparari ab omni forma.*

Probatvr ſecundò. Vnitas, Bonitas, Veritas: ſiue Modus, Species, & Ordo ſunt in rebus ex parte principij formalis; ſed impoſſibile eſt aliquid eſſe, vel produci, in quo non ſint veſtigia hæc Creatoris: ergo non poteſt eſſe aliquid carens omni forma: ergo & omni accidente. Tunc enim talis moles non poſſet extendi, aut locari, vel eſſe in motu, vel in quiete; ſed nil tale eſt in rerum natura: ergo natura in ſui conditione non potuit carere omni formâ.

34 Probatvr tertiò,præcipuè *fundamento vltimo*,& *in corpore*. Id, quod habet intrinſecam habitudinem ad aliud, non poteſt eſſe ſine illo; ſed materia eſt talis ad formam: ergo. Maior probatur in acccidentibus, quæ, quia habent habitudinem ad ſubiectum,non poſſunt naturaliter eſſe ſine eo, ſed tantùm, miraculo; vt probatur in Sacratiſſima Euchariſtia. Minor patet.Hinc miror Suarez *l.1.c.8.*

35 *n.11.*Valentiam *l.c.col.933.* ex hac ratione inferre, D.Bonau.velle,neque per Dei potentiam poſſe materiam eſſe ſine omni formâ; cùm ſatis ſit ad hanc rationem,ſi naturaliter non poſſit ſtare; vt concedit Suarez *n.12.* & D.Bonau. nil amplius inferat, niſi repugnantiam innatam ex habitudine materiæ ad formam,quæ non eſt maior,quàm accidentis ad ſubiectum;vt concedit Suar.*l.c.*Neque aliquid ampliùs prætendit Seraphicus. Nam *1.diſt.19.p.2.q. penult.ad vltim.* docet, materiam habere eſſe entitatiuum, diſtinctum à forma, eaque prius. Vnde Scotus *diſt.12.q.2.* decerpſit argumentum, quod S.D. vrget hîc *tertiò loco*, atque noſtro ſenſu admittit vt efficax. Poſſibile eſt prius eſſe ſine poſteriori per Dei potentiam; ſed materia eſt prior omni forma: ergo. Soluit autem argumentum quatenus prætendere viſum eſt, id naturaliter fieri poſſe, & ait; maiorem fallere,quando prius eſt imperfectum à natura ordinatum ad poſterius, vt ab eo actuetur,& in hoc pendeat ab iſto. Talem ait eſſe materiam. Et *in 2.diſt.3.p.1.q.3.ad* 2.concedit materiæ actum entitatiuum, quod probat etiam è D. Auguſt. *de vera Religione*, idque refricante *l.12. confeſſ.cap.3.* Qui autem ſuſtinent,non poſſe materiam ſeparari, etiam per Dei potentiam à forma, negant materiæ exiſtentiam,& actum entitatiuum, vt notat Suarez,& Valentia, vbi ſuprà,& alij.

36 Tandem *in reſponſione ad* 1. id conuincam. Ratio igitur Seraphici ſumitur ex natura. Id, quod eſt abhorrens à natura rerum, non eſt ſeruatum à Deo in creatione; vt notat Suarez *n.21.adducto*; ſed tale eſſet, materiam eſſe ſine forma: Ergo. Minor eſt communis Philoſophorum, & S.T. vt notat Suar.*l.c.*quia eſt peior vacuo: eſt enim res inanis, vt dixit ſuprà *q.præced.* D Bonau.ergo non eſt hoc aſſerendum, nam aſſerere miracula in creatione,abſque ſingulari fundamento, malum eſt; vt notat D. Aug. 2. *de Geneſ. ad lit.c.1.* & ſequitur Suar.*l.1.c.8.n.2.*

37 Probatvr tandem à Valent. *l.1.col.932.* ex illo Geneſ. 1. *In principio creauit Deus cælum, & terram*; ergo materia, quæ per terram intelligitur, ſub aliqua formâ creata eſt. Confirmatur è Later. Concilio,c.Firmiter. *Deus ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam,corporalem, & ſpiritualem;viſibilem,& inuiſibilem*;ergo creatura corporea initio temporis fuit viſibilis, & non nuda materia,& quæ eſt inuiſibilis.Hoc argumentum deductum eſt è D.Bonau. *d.12.q.3.art.1. additis reſponſis*, modo etiam expreſſo *n.28.* vt priùs naturâ concedatur inuiſa, imò inuiſibilis, ſeu priùs etiam tempore,vt dixi *n.26.*quatenus ſub forma rudi indiſtinguibilis; etſi Valentia nimium inferat, ſcilicet eam fuiſſe verè formam terræ elementarem, quod ſuprà confutatum eſt.

Obicies primò è D.Aug. *l.de Symbolo*, vbi ait: *Primò omnium formarum capacitas facta eſt,vt ordinatiſſimo Dei munere formarentur, quæ formata ſunt*; ergo videtur, quòd in materia primò condita,fuerit ſola formarum capacitas,& nulla forma. 38

Deinde D.Aug.12. Confeſ. c.3. ait: *Nonne Domine tu docuiſti me, quia priuſquam iſtam informem materiam formares,atque diſtingueres, non erat aliquid, non color, non figura,non corpus, non Spiritus: non tamen omnino nihil; erat informitas ſine vlla ſpecie*, & poſtea ait c.8. *Illud totum propè nihil erat,quoniam adhuc informe omninò erat, iam tamen erat, quod formari poterat*: ergo materia omninò deformis eſt creata.

Respondet D.Bonau. quòd D.Aug. concedit, materiam prius naturâ fuiſſe informem. Hinc arguit Suar.*n.11.*materia præciſè,ex D.Aug.*l.12. Confeſſ.* adducto, non erat nihil, ſed erat aliquid potens capere formas, & 1.*de Geneſ.ad litt.c.15.* prius materiam, ait, fuiſſe informem; ergo habet actum entitatiuum, & potuit à Deo informis creari. Si ergo Suarez legit Seraphicum, cur ei imputat negaſſe,poſſe ſeparari etiam per Dei potentiam; Nam quod ſubdit; non poſſe ſtare aliquid ſine forma, loquitur modo naturali: cur ergo carpit Doctorem Seraphicum? 39

QVÆSTIO IV.

An Materia creata fuerit formis ſpecificis veſtita.

{ D. Bonauentura d.12.q.2.
{ D.T.2.ſent.d.12.q.1.art.4.& p.1.q.77.

Qvæstio iſta percelebris aliam inuoluit:An ſex dies recenſiti in Geneſi creationis fuerint vere dies temporarij:An verò Deus omnes creaturas perfectas ſub eodem momento condiderit: eſt autem neceſſarium quædam prælibare de operibus ſex dierum, vt ſciamus, quo ordine condita ſunt. 40

D. Avgvstinvs, quâ præcellebat ingenij perſpicacitate, perpendens diuinæ potentiæ infinitatem, nec vllam videns ſuggeri rationem moræ in creandis rebus: vt notat D. Bonau. *in corpore*, voluit ſex illos dies tropicè interpretari, & omnia aſſeruit condita eodem momento; vt videtur Eccleſ.18.aſtrui. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul.* Hæc tamen expoſitio primò Scholam habuit apud Philonem *loco alleg.initio*, vbi ait; *Ruſticanæ ſimplicitatis eſſe, putare ſex diebus, aut vtique certo tempore mundum eſſe conditum.*Hunc imitatus eſt Clemens Alex. *l.6.Strom.§.8.* Citat Aſcanius Martinengus Procopium Græcum, in Geneſim dicentem, Moyſen deſcripſiſſe mundi opificium ſex diebus,quia ob imbecillitatem ingenij noſtri, non valemus tantam varietatem rerum aliter concipere.

Addvcit & Hilarium 12.*de Trin.circa fin.* Allegatur & Orig. 4. *Periarch. c.2. & Homil. 1.in Geneſ.* Denique D.Bonau. & alij Scholaſtici, ob ſingularem erga D.Aug.obſeruantiam, non audent hanc opinionem refutare, vt videre eſt in D.Thoma *p p.q.66.*& ſequentibus, præſertim verò *q.74.*

&

& q.4.de Poteſt.art.1.& 2. Alenſ. *2.p.q.44.n.3.& q.46.per totam*; Albert. *in 2.d.12.art.1.* vbi in ſententiam D. Auguſt. deſcendit, eamque latius ſequitur in Summa *de quatuor Coæuis.*

Consentivnt Eugubinus, & Caietanus *in Geneſ.1.* & refertur etiam Cano: aliquo tamen modo diſcrepant hi; vt refert Suarez *c.11.leg.1.* & Molina *de operibus ſex dierum*, Arriaga *diſput.28.* Hæc eſt ſententia de Auguſt. *l.1.de Geneſ. ad litt. cap.13. & l.4.c.34. & l.5.c.4. & 5.* & *l.11.de ciu. Dei, cap.9.* & ſæpe alibi, & ſi non omnia illa vult D. Auguſt, fuiſſe producta actu in ſeipſis, ſed quædam tantùm potentialiter in ſuis quaſi ſeminibus, nempe illa, quæ tertiâ, quintâ, & ſextâ die ſunt condita; vt diſſerit *6. Geneſ.ad litt.cap.5.& 6.* ſubſcribit Valentia *quæſt.2.p.2.* Si hæc vera eſſent; iam creaſſet Deus ſimul maſculum, & fœminam; & tamen Adam iam conditus obdormiuit in horto Eden, quo fuerat deductus; mox eruta coſta; & inde extructa Eua, vt notat Arriaga *ſect.1.ſubſect.1.*

41 Sententia igitur oppoſita omnium ferè Patrum aſtruitur calculis apud Suarez *lib.1.c.12.* Amiens *tract.2. de mundo, q.4.diſp.3.* Religioſâ in ſacram Geneſis hiſtoriam adiguntur omnes obſeruantiâ cum Seraphico Doctore.

Hanc latius proſequitur Arriaga, quam ſequi profiteor cum Seraphico.

42 Probatvr primò à D.Bonau. *fund.1.* quod eſt præcipuum, cui innituntur SS.PP. Scholaſtici, poſt D. Bonau. *Geneſ.1.* vbi hiſtoricè res enarrantur per ſex dies: vbi multa quæ aſſeruntur tali die creata, ſupponuntur antea non extitiſſe; vt notat S.Bonau. *& fund.7.* Sic prima die facta eſt Lvx, cùm primò tenebræ eſſent; & tertiâ die, congregatæ ſunt aquæ in locum vnum: & apparuit Arida: ergo prius non erat: ac proinde nec videbatur; poſtea verò terra, priùs nuda, mox veſtita eſt tertiâ die floribus. Tandem, vt notat Seraphicus, Scriptura reſumens dicit, ſex diebus factas eſſe creaturas: Maior autem eſt huius Scripturæ authoritas, quàm omnis neruus ingenij, vt ait D.Auguſt. *2. de Geneſ. cap.5. in fin.tom. tertij.* Vbi aduertit D. Bonau, Moyſen hiſtoriographum extitiſſe apud populum rudem, cui non debuit res falſas, vel alienas recenſêre. Quis autem, etiam inter Doctores, potuiſſet in animum inducere ſuum, ſex dies illos fuiſſe cognitionem Angelorum; & manè cognitionem matutinam beatam; veſperè autem veſpertinam: eò maximè, cùm vix inueniatur aliquid de Angelorum creatione ſubobſcurum? Hanc verò rationem Seraphici vrget Suar. *l.1.de vniuerſo,cap.10.num.6.* & amplectitur Valentia *diſp.5. quæſt.2. punct.vlt. col.63.& 940.*

43 Confirmatvr, multa enim ibi recenſita in vno inſtanti nequiêre fieri; vt congregatio aquarum in vnum locum, & ſimilia, quæ ſucceſſionem poſtulant, motui locali neceſſariam, vt dicam etiam argumento octauo.

44 Probatvr ſecundò à S.D. contra id, quod ait Philo, & Procopius ſuprà allegati, nam licèt non poſſet Moyſes omnia ſimul nobis aperire; & enarrare; tamen potuit diſtinctè omnia referre addendo, omnia ſimul condita eſſe: itaque ex hoc capite nulla fuit hiſtorico neceſſitas hoc faciendi.

45 Probatvr tertiò à D. Bonau.ex vnanimi ſenſu SS. PP. Chryſtot. *Homil.22. in Ioan.* Ambroſ.in Hexaemer. vna cum Dioniſio, Damaſceno, & aliis Græcis, ac Latinis, quos è D. Bonau. refert Suarez *num.6.* Valentia *col.939.* Martinengus *in Geneſ.tom.1.*

Probatvr quartò à S. D. deſtruendo rationem D.Aug. nam potuit, & hominem ſtatim in beatitate collocare, & vniuerſum in ea perfectione, qua poſt iudicium nitebit, condere: maluit tamen ordinem temporum plurimorum admittere; quia ſic decet eius ſapientiam. Cur ergo id abſonum erit in rerum creatione?

Probatvr quintò à S. D. congruentia oppoſitâ ratione D. Auguſt. oſtendendo, ſic magis Diuinam declarari, & definiri potentiam. Potentia Dei non modò in eductione formarum oſtenditur, ſed & in productione materiæ: materia autem, ſecundum ſui maiorem capacitatem, magis declarat efficientis poteſtatē; ſed tantò maior apparet capacitas materiæ, quantò priùs informis apparuit, ex quo agens præpotens oſtendatur, qui è tam vili ſeminario tot ſpecioſiſſimas formas mirâ condidit ſapientiâ, & virtute: ergo videtur, Deum debuiſſe creare materiam priùs informem, quantùm naturaliter poteſt ſubſiſtere. 46

Probatvr ſextò, quia impoſſibile eſt, dies materiales ſimul eſſe; ſed illi fuere dies materiales; nam dicitur: *Factum eſt veſperè, & manè dies vnus, dies ſecundus, dies tertius,* ſed in his ſeinnctim ſucceſſiuè res narrantur factæ: Ergo. Confirmo, nam *Exod.20.* præcipitur quies Sabbatto; eo quod ſex diebus fecit Deus Cœlum, & terram; & Sabbatho quieuit. 47

Probatvr ſeptimò eodem fundamento. Si illi ſex dies non ſunt proprij: Ergo metaphorici. Tunc ſic. Per Cœlum intelligit naturam Angelicam; per lucem, gloriam; quâ bonorum Angelorum natura conuertens ſe ad ſuum Creatorem formata eſt, & ſegregata à malis, qui tenebræ nomine referuntur; ſi ergo hoc Cœlum, & hæc lux ſimul in eodem inſtanti facta ſunt; ſequitur hoc magnum abſurdum, Angelos eodem inſtanti creatos, & beatificatos, cæteroſque damnatos: & in primo inſtanti Angeli fuere boni, & mali: Hoc argumentum magni pendet Valentia *col.40.* & eſt D.Bonau.*in 2.d.3.p.2.q.2.arg.2.addito reſponſo.*

Probatvr octauò à S. Doct. Vel Scriptura ſeruat, in illis ſex dierum operibus narrandis, ordinem naturæ, vel dignitatis, vel durationis; ſi dignitatis, debuit primo loco efferri homo: ſi naturæ, prius Sol, & Luna, & Stellæ, quàm plantæ: ergò cùm non ſeruet aliquem ex his ordinibus, ſeruauit ordinem durationis. Ponit autem vltimo loco hominem, poſt durationem. Nam *cap.2.* dicitur. *Plantauerat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis à principio. Non enim pluerat Dominus Deus ſuper terram, & homo non erat, qui operaretur terram. Preterà formauit Dominus de limo terræ hominem*; vt ibidem narratur: ergo priùs illa materia fuit ſub forma terræ. Idem habetur de animantibus. Prætereà dicitur. *Plantauerat Deus Paradiſum à principio. Tulit ergo Deus hominem, quem formauerat, & poſuit in Paradiſo*, ergo priùs tempore erat Paradiſus. Tandem: *Adæ non inueniebatur adiutorium.* Ideò tulit coſtam; & formauit Euam: ergò priùs tempore creatus eſt Adam; poſtea ſopori immerſus, & inde coſta eruta. In his verò motus aliqui locales ſucceſſiuè ſanè interueniunt. 48

Obicies primò *Geneſ 2.* dicitur, *Iſtæ ſunt generationes Cœli, & terræ in die, quâ creauit Deus Cœlum, & terram: & omne virgultum agri* ergo eodem die producta ſunt.

Rsepondet Valentia, idem eſſe in die, ac in

tempore, vel in die, quo compleuit opera iſta. Melius Seraphicus Doctor. Quod cùm per recapitulationem hæc dicta ſint, particula ſingularis DIES Zeugmaticè confunditur, vt ſingulis diebus propria dies diſtribuatur, quaſi dicat: in die, quâ creauit lucem; in die, quâ creauit virgulta agri, &c. Hic mos eſt Scripturæ, breuitatis gratiâ: ſic etiam dicimus nos; in die Natiuitatis Chriſti, Virginis, & Ioannis fit hoc, vel illud, ſignificat diſtributiuè, die natalis Chriſti, die natalis B. Virginis. Hanc reſponſionem amplectitur Suarez *l.1.c.vlt.n.25.* refutata reſponſione D. Thomæ, Celada *de Benedictionibus, benedict.1.n.29.* Amicus ſuprà, qui aliam addit cum Arriaga. Omnia ſimul producta virtualiter in die creationis Cœlorum, & Elementorum. Ideò dicitur: *Et omne virgultum antequam oriretur.* Eſt autem Seraphici reſponſio *in 2.d.12.q.penult.ad 1.*

OBIICIES ſecundò *Eccl.18.* habetur. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul.*

51 RESPONDET S. Bonau. Scripturam vim facere in verbo faciendi, & curandi; nam creatio eſt productio ex nihilo: factionem autem vocat diſtinctionem: & hoc benè ſignatur *Geneſ.2.* cùm dicitur; *Requieuit ab omni opere ſuo, quod creauit vt faceret.* Omnes igitur Sancti concordant in hoc, omnia ſimul producta in materia; & ideò omnia eſſe ſimul creata; ſed tamen non ſimul facta. Ita reſpondet etiam D.Gregor.21. *Moral. cit.8.* & D.Thom. *quæſt.74 art.2. ad 2.* Valentia *l.cit.col.941.* Suarez *num.22.* eodem modo reſpondet Seraphicus *2.part.Breuil.cap.5.* Arriaga *loco citato.*

52 OBIICIES tertiò *Iob.40.* dicitur. *Ecce Behemoth, quem feci tecum*; ſed Behemoth eſt Angelus primò factus; & homo vltimò factus: ergo omnia ſimul facta ſunt.

RESPONDET D.Bonauent.è D.Gregorio, particulam, *tecum*, indicare ſimultatem, non temporis; ſed cognitionis: quaſi dicat: *Ecce Angelus, quem feci tecum, communicantem in rationis capacitate.*

53 OBIICIES quartò cum D. Thom. *quæſt.66. art.1.* Si illa materia habebat illam formam; ergo erat ens actu; ergo non fiebat aliquid in ea præter alterationem.

RESPONDET Seraphicus *in corpore*, illam formam fuiſſe ens imperfectè, & admodum in potentia; vnde poterant per generationem educi aliæ formæ. Deinde, eſto fuiſſet ens actu, nonne poterat deſtrui illa forma, & induci ſpecifica ignis, vel aëris per generationem? Itaque hæc ratio, quam magni facit etiam Valentia *diſp.5.quæſt.2.puncto 1. col.931.* corruit.

54 OBIICIES quintò, magis potentia Dei oſtendatur, ſi omnia producta ſint ſimul, ſicuti verè potuit Deus.

RESPONDET D.Bonauent. *in corpore*; tametſi poſſet Deus omnia producere ſimul: attamen ſic voluiſſe ſex dierum decurſu omnia condere. Hanc autem fuiſſe eius voluntatem, habemus in Geneſis hiſtoria. Nobis verò ſufficere debet id, quod Deus voluit. Ità reſpondet etiam Suarez *num.25.* Nam, *Omnia, quæcumque voluit, Deus fecit.* Sic & Valentia reſpondet, *col.942.* Potentiam præterea Dei etiam ſic declarari patet *è quinto argumento allato.*

55 QVADRVPLEX verò ratio affertur à Seraphico, cur Deus voluerit hæc ſucceſſiuè producere. Prima litteralis ſuprà allata: quia Deus non modò facit id quod poteſt, ſed etiam quod nobis adaptatur. Vnde cùm poſſit dare beatitudinem abſque meritis, vult tamen, vt eam mereamur; ſic cùm poſſet ſtatim perficere materiam, voluit tamen ipſam ſub quadam informitate facere, vt ex ſuâ imperfectione, veluti clamaret materia ad Deum, vt perficeretur; & hoc idem voluit per ſenarium numerum differre dierum, vt in perfectione numeri, ſimul oſtenderetur perfectio vniuerſi.

HOC attigit ex parte Philo. *loco citato* dum ait: 56
Ergo cùm audis: compleuit ſexta die opera, intelligere debes de ſenario perfecto numero. Tametſi, hoc myſterio contentus, neget veritatem hiſtoriæ: verè tamen ſenarius numerus eſt perfectus apud Arithmeticos; vt notat Seraphicus, quia conſtat omnibus ſuis partibus aliquotis; ita vt nec deficiat, nec excreſcat; partes autem aliquotæ ſunt, quæ ſumptæ aliquoties, reddunt totum.

SECVNDA eſt ratio moralis, vt diſcamus, quòd 57
ſicut materia per ſeipſam informis exiſtit, formatur verò à Diuina Trinitate per formam; ſic anima formari non poteſt per ſeipſam; formatur verò à Deo per gratiam, cui etiam ſenarius numerus ſex dierum atteſtatur: quia tempus eſt merendi per vniuerſum tempus vitæ præſentis, vt poſtmodum detur homini quies Sabbatho; quia non peruenitur ad perfectionem meriti vſque ad conſummationem gratiæ finalis, poſt quam nulla ſequitur veſpera, & ideò dies ſeptimus non habet aſſignatam ſibi veſperam in Scriptura. Hanc rationem attigit Suarez *num.25.* Ideò ſex diebus operari permittitur, & feſtum in Sabbatho præcipitur *Exodi* 20. in memoriam Sabbathi poſt creationem: ergo verè numerandi ſunt dies. Textus enim Scripturæ eos computat; vt vidit Valentia *d.5.quæſt.2.puncto 2.col.940.* Arriaga ſuprà. Malè ergo Caiet. ſex dies, per ſex rerum conditarum explicat ordines. Malè & Cano dicit, poni ſex dies, quia exigerentur, ſi diſtinctè omnia forent condenda. Certè illi dies veri cum mane, & veſpere, actu aſſeruntur.

TERTIA ratio eſt allegorica. Sex enim diebus 58
prælibatæ ſunt ſex mundi ætates; vt oſtendit D. Aug. *Geneſ. ad lit.* præcipuè *lib.4.* & *l.vltimo, de ciuit.c.vlt.*

QVARTA ratio eſt Anagogica, vt in illa dierum diſtinctione intelligatur perfectio cognitionis in Angelica natura beatifica: vt oſtendit D. Aug. *ſuper Geneſim ad litt.* præcipuè *lib.4. per totum.* Vide Seraphicum *ibi* præclara docentem.

ALIAS rationes habet S.Bonau. *ad vlt.* voluiſſe 59
primò in creatione oſtendere potentiam, in diſtinctione ſapientiam, in ornatu bonitatem. Id quoque tangit Suarez *lib.1.*

TANDEM, quia ſicut altiſſimos Scripturæ theſauros rudi, vulgarique ſtylo expreſſos nobis pandit, adaptans ſe noſtræ capacitati: ita etiam in creatione rerum, naturali earum conditioni, ſicut & noſtræ eruditioni mirâ condeſcenſione ſe conformauit.

Hìc agendum eſſet de ſpirituali interpretatione illorum dierum, quâ D. Auguſtin. diſtribuit cognitiones Angelicas in Matutinam, & Veſpertinam; ſed de hoc latè actum eſt *Tract.1. d.11. quæſtione 23. & tractatu 4. diſput. 2. quæſtione 26.*

QVÆS

QVÆSTIO V.

An MATERIA *corporalium creata ſit ſub aliqua diuerſitate formarum.*

{ D Bonau. d 12. q 3.

60 FVIT opinio quorundam, materiam primò creatam ſub multitudine formarum confuſarum, quam CHAOS dicebant. Huius Authores latè refert Aſcanius Martinengus *in Gloſſa magna*, ad ea prima verba, *In principio*, &c. *Terra autem erat inanis.* Hæc tamen opinio redolet poeticas fictiones. Hunc CHAON lectè deſcribit Ouidius *l. 1. Metam.* & tangit S. Bonau. *in corpore.*

SECVNDA opinio eſt, creatam fuiſſe materiam ſub forma Cœlorum, & elementorum. Hanc Theologis eſſe communem ait Amicus, *tract. 2. q. 5. d. 2 de Cælo*: & *tract. 6. Phyſ. q. 3. dub. 2.* vbi Doctores recenſet.

TERTIA ſententia eſt, materiani creatam ſub quadam forma imperfecta, ſicut embrio. Authores relati ſunt *quæſt. 3.* & hæc eſt ſententia Setaphici Doctoris.

61 ASSERO primò, non priùs extitiſſe CHAOS è quatuor elementis mixtum, ac formatum; ſententia eſt D. Clementis Papæ, & Martyris, qui, eam à D. Petro ſe didiciſſe teſtatur; vt refert Martinengus *l. c.* & Ioannes de Haye, *hic.*

PROBATVR à D. Bonau. *in corpore*; quia illa opinio poneret elementa illa ſic producta confusè, ante maſſam illam naturaliter extitiſſe, quod eſt abſonum, & Scripturæ diſſonum. Probo ſequelam. Partes præcedunt totum; & ſimplicia priora ſunt compoſitis, vt cauſæ effectibus: at elementa ſunt
62 partes ſimpliciores componentes illum CHAON. Minor claret. Tum quia diſtinctio ad CHAON confuſum fuiſſet deordinata; confuſio verò illa ad generationum ſpecies oppoſitas inepta; & ad pugnam deſtructiuam aptior. Tum quia elementa extra ſua loca rapta ad eam congeriem violenter veniſſent, atque morata ſteciſſent. Tum quia maſſa illa fuiſſet viſibilis perfectè; at erat inanis, & vacua, ſeu inuiſibilis, iuxta LXX. mox formata dicuntur ex hâc elementa. Tandem D. Clemens Papa CHAON fabuloſum vocat, teſtimonio Diui Petri.

63 PROBATVR ſecundò à S. D. in fund. 1. ex Geneſ. 1. *Terra autem erat inanis, & vacua*, ſi autem fuiſſet formarum diuerſitas, non eſſet inanis, & vacua formis. Confirmatur; quia LXX. tranſferunt, *inuiſibilis, & incompoſita*: at ſi ibi fuiſſet forma elementorum, atque Cœlorum, nec eſſet inuiſibilis, nec in compoſita: ergo.

64 PROBATVR tertiò: ſi ibi erant plures formæ, aut erant permixtæ, aut diſtinctæ; ſi diſtinctæ: ergo non erat materia illa deformis, chaos, inanis, *&c.* ſi permixtæ: ergo habebat illa materia formam mixtionis; & ita magis perfectam, quam ſi haberet ſuas formas elementares.

PROBATVR quartò: Miſcibilia præcedunt mixtum, ex Ariſtotele 1. *de Gener. text.* 90. eſt enim mixtio miſcibilium alteratorum vnio: ergo ſi ibi erant formæ permixtæ, naturâ priùs ſunt elementa, quàm illa materia, quæ primò eſt condita, & dicitur CHAOS, ergo eſt ordo præpoſterus: quando Deus ex materia illa fecit elementa ſequentibus diebus.

PROBATVR quintò. Si permixtæ ibi erant formæ: ergo materia illa approximabat ſe magis mixtis perfectis, quam approximetur elementum: ergo magis ſe approximabat ad opera quinti diei, quæ ſunt volatilia, & piſces: & ad opus ſexti diei, quod eſt quadrupedum, & aliarum beſtiarum terreſtrium. Ad hæc inquam magis accedebat mixtum illud, quàm elementorum diſtinctio. Cur ergo illud mixtum, ex quo alia componebantur, fuit poſteà diſſolutum in elementa, ac ſeparatæ ſunt aquæ in locum vnum ab arida, vt ex omnibus elementis producerentur mixta? Videtur ordo ſanè inuerſus: potius debebant elementa componi, & miſceri, ad præparandam materiam mixtorum viuentium, quæ è quatuor elementis componuntur. 65

PROBATVR ſextò. Si erat ibi formarum diuerſitas: ergo erat ibi actio, paſſio, reactio, generatio, & corruptio: ergo realiter adducebantur formæ; neque illa materia erat informis, cùm ibi eſſent operationes conuenientes formis diſtinctis. 66

OBIICIES primò. Formæ ſunt elementares, è quibus, mixto diſſoluto, rurſus diſſolutio fit ad materiam primam: ergo non erat ibi alia forma rudis. Antecedens eſt Ariſtotelis 2. *de Gener. text. 6.*

RESPONDET S. Bonau. *ad 3.* veram eſſe maiorem de formis, dantibus materiæ eſſe completum; at forma illa dabat materiæ eſſe incompletum.

OBIICIES ſecundò. Lux primo die condita faciebat noctem, & diem; ſed diem non poterat facere, niſi eſſet corpus tranſparens, & illuminabile: noctem non poterat facere, niſi eſſet corpus opacum, quod vmbram obiiceret; opacitas autem, & diaphaneitas ſunt qualitates elementares: ergo. 67

RESPONDET S. D. non fuiſſe ibi perfectam opacitatem, vel tranſparentiam; fuiſſe tamen in illo compoſito aliquam diſpoſitionem, ſaluâ formæ vreitate.

OBIICIES tertiò. Nil eſt in aliquo genere, quod non ſit in aliqua ſpecie illius: ergo ſi illa forma erat corporea, erat in aliquo genere: ergo vel elementare, vel mixtum. Anteced. eſt Ariſtotelis 2. *Topic.* 68

RESPONDET S. Bonau. verum eſſe de eo, quod eſt in genere, tanquam ens completum; ſed materia illa non ſic erat completa.

QVÆSTIO VI.

An MATERIA *prima habuerit alicubi ſitum.*

{ D. Bonau. d. 12. q. vlt.

ASSERO primò materiam illam fuiſſe in loco.

PROBATVR à D. Bonau. *fund. 2.* & *in corpore.* Empyreum fuit materiæ concreatum ex Beda; ſed Cœlum empyreum continet omnia, quæ ſub ſe ſunt, corporea. Tunc igitur vel intra concauum empyrei erat vacuum, vel erat corpus replens; ſed non erat vacuum, à quo natura abhorret: ergo erat corpus; hoc autem erat materia illa corporea 69

ASSERO ſecundò, materiam habuiſſe ſitum ſurſum, & deorſum.

PROBATVR à D. Bonau. *fund. 3. & 4.* & *in corpore*; quia habebat diſtinctionem quandam in 70

partibus;

partibus; ita vt eſſet inferiùs groſſior, leuior ſuprà, vt ait Magiſter, & porrigebatur, vt dicit Hugo, quouſque nunc ſummum corpore pertingit.

Obiicies primò. Nil eſt in loco, quod non ſit hîc, & nunc; atque adeò hoc aliquid, & ens completum; ſed materia illa erat incompleta: ergo.

71 Respondet S. Bonau. falſam maiorem; nam & embryo eſt in loco, & tamen incompletus.

Obiicies ſecundò. Illa materia erat inanis, & vacua, *Geneſ.* 1. ergo locum non replebat.

Respondet S.D. materiam dictam vacuam, quippè carentem actu formali completo; non autem vniuocè cum priuatione corporis contenti.

Obiicies tertiò. Materia magis pendet à forma ſubſtantiali, quàm ab accidente ſitus, *&c.* At per te non potuit ſtare ſine hoc: ergo multò minùs ſine forma, quod negas *num.* 151.

Respondet Petrus à S. Ioſeph. Fulienſis 1. *Phyſ.c.*2. *art.* 2. negando maiorem. Nam eſſe alicubi, eſt de intrinſeco eſſe creati; non autem materiæ, eſſe ſub forma. Sic D. Bonauentura *ad primum.*

QVÆSTIO VII.

An etiam Coeli *conditi ſint ex materia.*

D. Bonau. d.12.
D. Thom. q.66.art. 2.

Negat quidem Durandus *in* 2. *d.* 12. poſt Auerroem *l.*1. *de ſubſtantia orbis*, *c.*2. & 1. *Cœli, tom.* 5. quem ſecuti ſunt Zabarella *de natura Cœli, c.*3. Picolom. 2. *Phyſ. ad textum* 3. Fauent. *Theor.*59. Suarez *in Metaph.d.*19. *ſect.*10. Scotus *in* 2.*d.* 14. *q.*1. vbi docet, ſi Philoſophicis rationibus vtamur, Cœlos nequaquam compoſitos ex materia dicendos; tametſi (Theologice loquendo) ſint compoſiti. Alios referunt Ruuius *l.* 1. *de Cœlo, c.* 2. *q.* 5. Maſtrius *d.* 2. *q.* 2. Rabeſan. 1. *Phyſ.d.*5. *q.*10.

72 Secvnda opinio eſt D. Bonau. *in* 2. *d.*12.*q.* 1. poſt Platonem, & omnes Philoſophos; vt refert D. Thom. *hîc*, Cœlos materiâ, & formâ eſſe compoſitos. Hanc ſuſtinent D. Thom. *p.*1. *q.* 66. *art.*1.*&* 2. Capreol.*in* 2.*d.*12.*q.*1. *art.*1. Valentia *tom.*1.*d.*5. *q.*2.*p.*1. Amicus *tract.* 4.*q.*2. *d.*2. Vaſquez *tom.*2. *d.* 218. *n.* 4. poſt Origenem *l.*1. *Periarch. c.*7. Ferchius de Cœli ortu *l.*1. *c.*3. Cremoninus, Euſtarch. *p.* 2. *tract.* 1. *q.*1. eſt SS. Patrum *ad* 1. *Geneſ.* apud Salianum *T.* 1. *diſ* 2. *&* 4. Aſcanium *ad* 1. *Geneſ.*

Fvndamentvm autem D.Bonau. *in* 2.*d.*12. *art.*2.*q.*1. *fund.*3.*& d.*3. *p.*1.*art.*2. *arg.* 4. *addito reſponſo,& d.*8.*p.*1.*dub.*3.*litt.* ex Ariſtotele 1.*Cœli,tom.*11. & 8.*Metaph.text.*31.& *lib.*12.*text.*10. quælibet ſubſtantia corporea conſtat ex materiâ, & formâ: nam certum eſt, corpus omne contractum eſſe à ſubſtantia, ad eſſe corpus per differentiam poſitiuam corporeitatis, quæ differentia contrahens non poteſt eſſe aliud, quàm actus, & forma corporea, induta quantitate; forma autem corporea reſpicit aliud principium primæ materiæ, cui vnita componit corpus phyſicum: nam forma corporea eſſentialiter eſt actus materiæ, actu ab ea inſeparabilis. Hoc timens Poncius *d.*22. nutat, & negat Scoto, quod ipſi ſuprà adſcriptum retuli.

Assero cum hac ſententia Cœlos è materia, & formâ compoſitos. Patet ex fundamento. 73

Probatvr primò à D.Bonau. *d.*12. *art.*2.*q.* 1. *fund.* 1. ex omnibus illis Patribus, qui exponunt initium Geneſis. *Creauit Deus Cœlum, & terram*, per Cœlum exponunt Empyreum ſolum; per terram, materiam primam. Hi ſunt Beda initio Hexaëmer. & tribuitur Iunilio. Allegatur etiam D. Hieron. & Damaſc. *cit. q.*2. Strabo, Beda, Alcuinus, Abulenſis *ibi*, Magiſter 2. *d.*12. D. Gregor. *l.* 32. *moral. c.* 10. Idem probatur à D. Bonau.*dub.*1. *lit. diſſ.*12. vbi ſententiam ſuprà allatam dicit eſſe communiorem inter expoſitores Scripturæ. Quò fit, vt communiter aſtruantur è materia, & forma compoſiti: eam refert *quarto loco.* In eodem verò dubio referuntur idem ſentire omnes, qui per Cœlum, & terram intelligunt materiam, ex qua omnia, etiam cœleſtia, debebant fieri. Ita D. Aug. *l.*1. *de Geneſ. contra Manichæos, cap.* 7. Similiter qui per Cœlum, naturam Angelicam: per terram omnia corporea accipiunt: ita D. Aug. 1.*de Geneſi, ad litt. c.*1. & *c.* 20. & *l.* 11.*de ciu.c.*19. & *l.*12. *confeſſ.c.* 7. *&* 9. Vide D. Bonau. *d.*12. *dub.* 1. *litt.*

Tandem hanc aſſertionem ſupponunt D. Auguſt. *l.*12. *confeſſ.* ſæpè, Ambroſ. *l.* 1. *Hexaëmer. c.*6. Chryſoſt. *homil.* 10. *ad populum*, Baſilius *homil.* 1. *Hexaëmer.* vt notat Ruuius *l. c.* & Scotiſtæ, & probant *è Sap.* 11. vbi omnia è materiâ, aſſerit. 74

Confirmatvr ex Ariſtotele 1. *Cœli, text.* 92. vbi ait. *Cùm igitur Cœlum ſenſibile ſit, ſingulare vtique erit. Senſibile enim omne, in materia exiſtit. Aliud igitur eſt Cœlum, & hoc Cœlum: & hoc quidem vt ſpecies, & forma; illud autem, vt cum materia mixtum.* Intelligens quidditatem per Cœlum ſimpliciter: per hoc Cœlum verò, compoſitum ex materia. Textu verò 95. ait; *Cœlum autem eſt eorum, quæ ſingularia ſunt; & eorum, quæ ex materia.* & l.2. Metaph. c.2. ait; *Cuncta verò, quæ mutantur, materiam habent, ſed diuerſam: Nam & ipſorum ſempiternorum quæcunque non ſunt generabilia, ſed latione mobilia; attamen non generabilem, ſed vnde, quo.* &c. Hunc locum habet Seraphicus *d.*12.*art.*2. *q.*1.*argumento* 1. & nobis confert *addita reſponſione.*

Respondet Fauentinus *c.*2. per formam intelligi quidditatem; & per materiam ipſum compoſitum. Subſcribunt alij Scotiſtæ.

Contra: quia Ariſtoteles, ait, *Cum materia mixtum*, & ſubdit; *non eſſe neceſſarium ponendi alios mundos; ſi hic conſtat ex tota materia*: ergo. per materiam intelligit materiam partis; & ſubdit exemplum, quod ſic, caro eſt materia naſi ſimi; & carnes, & oſſa ſunt materia in homine, & ſubdit concludens epiphonemate; *Cœlum eſt eorum, quæ ex materia.* Hunc fatetur Rabeſanus 1.*Phyſ.d.*5.*q.* 10. eſſe probabilem ſenſum.

Probatvr ſecundò. Omne corpus naturale conſtat materiâ, & formâ, è Fauentino *Theor.* 20. vbi propterea nititur oſtendere, corpus naturale eſſe ſubiectum Philoſophiæ; quia componitur ex principiis materiâ, & formâ; & eſt Ariſtotelis 2.*de anima, text.*2. vbi diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum, quod corpus eſſe aſtruit, ſed Cœlum eſt corpus naturale, *è* 1. *Cœli, text.* 96. vbi ait: *Dicamus autem primùm*, &c. *Vno autem modo cœlum dicimus ſubſtantiam extremæ vniuerſi circulationis: aut corpus naturale, quod in* 75

in extrema eſt circulatione vniuerſi. (intelligit primum mobile) *Inſuper Cœlum dicitur id corpus, in quo Luna,& Sol, & quædam aſtrorum ſunt collocata. Præterea Cœlum dicimus contentum corpus ab extrema circulatione*, & ſubdit. *Tripliciter igitur, cùm dicatur Cœlum, neceſſe eſt, ex omni conſtare naturali, & ſenſibili corpore.* Hanc rationem eſſe principium inexpugnabile, ait Ruuius; eſtque D. Bonau. *diſt. 12. art. 2. quæſt. 1. in fund.*

Respondet Fauentinus, omne corpus naturale, corruptibile, conſtare ex materia, & forma. Quod verò Ariſtotel. 2. *de anima, loco cit.* diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & corpus, intelligit corpus corruptibile.

76 Contra: Nam Ariſtoteles *lib. 1. Cœli, text. 11. & lib. 8. Metaph. cap. 31.* & *lib. 12. text. 10.* generatim affirmat, omnes ſubſtantias corporeas conſtare ex materia: neque dubitandum, quin loquatur de materia, vt eſt altera pars compoſiti, iuxta corporalis ſubſtantiæ diuiſionem, quam idem diuidit 7. *Metaph. text. 7.* in formam, materiam, & compoſitum, quod eſt corpus, vt notat Valentia *columna 933.*

At 12. *Metaph. text. 6.* ſubdiuidit ſubſtantiam corpoream, & formam in ſenſibilem corruptibilem, ſenſibilem incorruptibilem; & in inſenſibilem incorruptibilem: Vnde illa non eſt prima diuiſio ſubſtantiæ.

Instat Fauentinus Ariſtotel. 1. *Cœli, text. 20.* eximit Cœlum à compoſitione, ex materia, & forma.

77 Respondetvr, eximere Cœlum à contrarietate; ait enim. *Si igitur huic nihil eſt contrarium: rectè à contrariis excepiſſe videtur natura id, quod eſt ingenerabile, & incorruptibile.* Igitur eximit Cœlum à ſubiecto, & forma, habente contrarium: non autem à materia, & forma in genere ſubſtantiæ. Ideò 1. Cœli, text. 95. ait. *Cum dico hoc Cœlum, dico materiam*; vt notat Seraphicus 2. *d. 3. part. 1. art. 2. quæſt. 3.*

Obiicies primò Ariſtoteles 1. *Phyſic. text. 20.* è ſola mutatione ſubſtantiali docet, veniri in cognitionem materiæ; ſed Cœli non ſunt ſubſtantialiter mutabiles: ergo.

78 Respondetvr è D. Bonau. relato *tract. de Angelis, d. 1. quæſt. 2.* ex Ariſtotele ibi adducto, quem ſequitur Ruuius *loc. cit.* etiam è mutatione accidentali, veniri in cognitionem materiæ: nam, licèt ex generatione, ſeu mutatione ſubſtantiali colligatur, quia tunc res aliter ſe habent ſubſtantialiter nunc, & priùs; atque ſupponi debet ſubiectum, permanens ſub eodem termino: attamen ex motu etiam colligitur: nam qualitas v. g. ad quam eſt alteratio, requirit ſubiectum; nec poteſt eſſe ſola forma; cùm ipſa etiam egeat ſuſtentari.

Obiicies ſecundò. Subſtantiæ æuiternæ ſunt à materia immunes, ex 12. *Metaph. text. 30.* Sed Cœli ſunt ſubſtantiæ æuiternæ: ergo.

79 Respondeo, Ariſtotelem *ibi* oſtendere, Intelligentiarum ſubſtantiam eſſe actum ſine potentia ad non eſſe, atque adeò eas eſſe ſempiternas; vnde deducit non habere materiam ſecundùm eſſe eiuſdem diſpoſitionis cum ſublunaribus, quæ poſſunt non eſſe; imò ſubiungit, debere dari ante omnia primam cauſam omnium motricem; *non enim materia ſe ipſam mouet.* Quæ ratio eſſet diminuta, niſi ſaltem & Cœli mobiles haberent materiam; imò & omnes cauſæ ſecundæ. Idem concedit 8. *Metaph. text. 12.* ex eo quod mouentur, vt fatetur Faber *cap. 3.*

Obiicies tertiò. Si Cœli haberent materiam, haberent principium ſui motus; ſed hoc non habent; nam mouentur ab intelligentiis: ergo.

Respondeo, habere principium motuum lationum in potentia; mouentur tamen regulariter ab intelligentiis, cùm à ſe non determinentur ad hos motus eclipticos, *&c.*

Obiicies quartò. Si Cœli conſtarent materiâ, eſſent corruptibiles. 80

Respondeo, conſtare materia eiuſdem rationis ſecundum eſſe; nec tamen corruptibiles, vt dicam *ſequenti quæſtione* ſicuti diximus, *tract. 4. d. 1. p. 2.* Angelos conſtare materia, quæ eſt eadem ſecundum eſſentiam cum materia corporeorum; ſed varia ſecundùm exiſtentiam; & tamen illos eſſe incorruptibiles ſuſtinuimus.

QVÆSTIO VIII.

An Materia *Cœlorum, & ſublunarium ſit eadem.*

S.B. d. 3. p. 1. art. 1. q. 2. & d. 12. art. 2. q. 1.
D. T. q. 66. art. 2.

Prima ſententia eſt, materiam Cœlorum eſſe diuerſam à materia ſublunarium. Ita D. Thom. *hic*, & Thomiſtæ; Alenſis 2. *part. q. 44. membr. 2.* Capreol. *in 2. d. 12. q. vnica.* Soncin. *Metaph. quæſt. 9.* Richardus 2. *d. 12. art. 1. quæſt. 8.* Collegium 1. *Cœli, cap. 2. quæſt. 5. art. 2.* Perer. *lib. 5. cap. 10.* Suarez *in Metaph. d. 13. ſect. 11.* Amicus *tract. 3. quæſt. 3.* Valentia *tom. 1. d. 5. quæſt. 2. punct. 1.* Cremonin. & alij, quos refert, & ſequitur Ruuius, *in 1. Cœli, lib. 1. cap. 2. quæſt. 96.* Auerſ. *quæſt. 33. ſect. 6.*

Secvnda ſententia eſt, eſſe eandem materiam. Ita D. Bonau. *hîc, d. 12. art. 2. quæſt. 1.* Ægid. *in 2. d. 12.* Abul. *in cap. 1. Geneſ.* Argent. *tract. de Materia Cœli*, Eugubinus, *in Coſmopæa*, & alij citati à P. Galitio cum Platone in Timæo: adducitur & Scotus à Maſtrio *d. 2. quæſt. 2. art. 2.* Rabeſano *d. 3. q. 8. Phyſ.* Ponc. 1. *Phyſ. d. 3. quæſt. 8.* ſic & Iuuet. *cap. 3. de Cœlo*, Colleg. 1. *Cœli, cap. 2. q. 6.* vbi & plures alij.

Assero primò cum hac ſententia, eandem fuiſſe materiam ſub eſſe primo rudi, ex qua Cœli, & elementa educta ſunt à Deo. 81

Probatvr primò à D. Bonau. è Patribus relatis *quæſt. præcedenti* ad ea verba Geneſis; *In principio creauit Deus Cœlum, & terram*; vbi per Cœlum, ſolum Empyreum ſumunt; per terram, materiam omnium inferiorum infra Empyreum. Nobiſcum etiam ſunt Patres multi, ſecuti Platonem: Ambroſius 1. *Hexaëmer. cap. 3.* Aug. *lib. 1. de Geneſ. contra Manich. c. 7.* Chryſoſt. *homil. 10. ad populum*, Baſil. *hom. 1. Hexaëmer.* & illi etiam, qui exponunt per Cœlum, Angelos: per terram, materiam, vbi includunt etiam Empyreum: ſimiliter quoque, qui per Cœlum, & per terram interpretantur materiam, ex qua debebant fieri omnia; vt dixi *quæſt. præcedenti.* omnes hi ſupponunt Cœlos, & elementa ex eadem materia conflari.

Probatvr ſecundò à S. D. Subiectum, quod habet formam communem, communicat; ſed materia primò habuit formam communem, indifferentem ad ſpecificas; vt oſtenſum eſt *quæſt. 3. 4. & 5.* ergo. 82

Proba

PROBATVR tertiò. Vbicunque eſt quantitas, ibi eſt communicatio materiæ ſecundum eſſe; ſed tum in Cœlis, tum in elementis, eſt quantitas ab initio creationis: ergo ibi eſt materiæ communicatio. Maior patet ex Ariſtot. *de ortu,& interitu*. Minor ſenſu claret, ſic metimur magnitudines Cœlorum; & ſyderum demetimur ſuperficies eiſdem vniuocis menſuris, & eadem phyſica quantitate, vniuocè definita ſecundùm trinam dimenſionem. Sic & Cœleſtes ſuperficies ſunt longitudines, latitudines ſine profunditate; ita & reliqua.

HINC attrita vide reſponſa aduerſariorum, Cœlos habere quantitatem nobiſcum phyſicè analogam, vel vniuocam metaphyſicè, non phyſicè; vt ait Faber *loco cit.* cum Mercenario fabellas intexens. Sanè menſuramus oculis Solem, Lunam,& Stellas eiſdem regulis phyſicis perſpectiuis.

83 PROBATVR quartò à S. Doctore *vltimis fundamentis*. Quæ communicant iiſdem accidentibus, communicant in materia, ſecundùm aliquod eſſe: ſed Cœli, & elementa ſic communicant: ergo Maior probatur. Nam accidentia ſequuntur materiam compoſitam. Minor patet. Nam habent claritatem, raritatem, denſitatem, &c. eadem, non quidem ſpecificè (quod Fabro, & Picolomino do,) ſed tamen accidentia eadem genericè, & phyſicè extenſa, ſenſum mouentia; atque adeò non ſolùm abſtracta metaphyſicè. At eſto, ſi abſtracta ſint vniuoca: Ergo vel etiam contracta, ſunt vniuoca; vel illa abſtractio mendax eſt chimæra; vt ipſe faber vrget *Theor.* 93.

84 ASSERO ſecundò eandem eſſe materiam horum omnium, quoad eſſentiam.

PROBATVR à Bonau. *diſt.* 3. *cit. in fundamentis*: primò è D. Aug. ſiue Gennadio *de mirabilibus Scripturæ, lib.* 1. *cap.* 1. & ſuper Geneſ. *Omnipotens Deus ex informi materiâ, quam ipſe prius de nihilo condidit, cunctarum rerum, hoc eſt ſenſibilium,& inſenſibilium, ſpecies multiformes diuiſit.* Hæc vide *Tract.* 4. *diſput.* 1. *quæſt.* 2. latiùs oſtenſa.

85 PROBATVR ſecundò à S. Doctor *fund.* 4. Abſtrahatur materia corporalium ab omni forma, quæro: tunc aut diſtinguitur ab illa, aut non; ſi non: ergo ſunt idem per eſſentiam. Si ſic, cùm omnis diſtinctio ſit ab actu, è 7. *Metaph. text.* 40. & ex D. Thoma: ergo habet formam, contra noſtram ſuppoſitionem. Hoc argumento vtuntur Ægidius, aliique *loco cit.*

RESPONDENT aliqui, materias illas abſtractas diſtinctas eſſe per modum agendi.

86 CONTRA: quia nouum eſt in Philoſophia, quòd pura potentia determinet ſibi modum agendi; nam determinatio eſt ab actu, à quo eſt eſſe determinatum, non à materiâ, quæ eſt principium paſſiuum; vt ait Faber.

ADDIT Caietanus ad locum citatum D. Thomæ, materiam differre per actum relatum primò, ſeu per commenſurationem ad actum primum, ideſt formam.

CONTRA primò: ergo materia eſt intrinſecè compoſita ex actu,& potentia.

87 DEINDE verò, commenſuratio illa, ſiue proportio debet fundari in aliqua entitate priori & proxima, quæ ſit principium talis commenſurationis; vt notat Seraphicus *d.* 3. *cit. ad* 3. alioqui materia erit nuda relatio.

RESPONDET Caietanus, quòd iſta commenſuratio eſt formaliter ipſa eſſentia puræ potentiæ ad actus adæquatos. Hanc reſponſionem tulit à D. Bonauentura *fund.* 4. Arguit verò ſic S. D. contra reſponſionem Caietani. Materia non eſt ſua capacitas per eſſentiam: ergo contingit eam abſtrahi à capacitate; abſtrahatur ergo à materia capacitas formarum: quæro, per quod differat; nullam ſanè omninò eſt aſſignare differentiam: ergo eſt vna materia per eſſentiam.

PROBATVR tertiò à S. Doctor *fund.* 2. In quo- 88
libet genere eſt reperire vnum primum, quo menſurantur omnia illius generis, ex Ariſtotele 10. *Metaph. text.* 3. & 10. & *lib.* 11. *cap.* 4. ſed ſubſtantia eſt vnum genus: ergo habet vnum primum, quo reliqua menſurantur; ſed non eſt extrinſecum, cùm ſecundùm participationem intrinſecam huius generis, res maior, vel minor ſit; ergo eſt principium intrinſecum: ergo vel materia, vel forma: ſi materia, habeo intentum; ſi forma, vnitas formæ neceſſariò ſupponit vnitatem materiæ: ergo.

HOC argumentum, malè intellectum, conantur ſoluere dicendo; id, quod eſt primum in quolibet genere, menſuraque cæterorum, eſſe perfectiſſimum, & ideò in genere ſubſtantiæ non poſſe eſſe materiam, quæ eſt imperfectiſſima.

AT verò non capiunt Seraphici rationem, quam 89
explicat *in reſponſione ad vlt.* Ibi primò aſtruit, ac probat, quod ab aduerſariis aſſumitur *ex* 10. *Metaph. text.* 24. vbi primum, quod eſt reliquorum menſura, definitur, eſſe debere actualiſſimum. Deinde ait, non poni materiam, vt ipſa ſit menſura in genere perfectionis, ſed in genere vnitatis & 2. *metaph. text.* 2. quia in generibus cauſarum, ſicut datur vnum primum efficiens, vnuſque finis; ergo nec plures materiæ primæ.

PROBATVR conſequentia; quia cauſæ ſunt ſibi 90
inuicem proportionatæ, & eodem modo multiplicantur ex Ariſtotele 2. *Phyſic. text.* 32. ergo ſi darentur plures materiæ primæ, darentur etiam plures primi efficientes.

CONFIRMATVR ex 2. *Metaph. text.* 2. vbi dicitur, deueniendum eſſe ad vnum primum. Hoc argumentum clarius habetur, *d.* 3. *p.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 3. *fund.* 3. quod ſibi adſcribit Scotus, *loco citato*, eique à Caietano adſcribitur,& à Fabro.

CONFIRMATVR ibi à S. Doctore; quia ſicut reducuntur ad vnum primum efficiens, ne abeatur in infinitum; ita cùm in reſolutione ſit ſtatus in materia prima, videtur vnam eſſe debere numero.

RESPONDET Caietanus negando paritatem; nam cauſæ intrinſecæ multiplicantur, cùm de ſua entitate ponant ad productiones rerum; non ſic extrinſecæ.

CONTRA: ergo dabuntur tot materiæ diſtin- 91
ctæ eſſentiales, quot res diuerſæ, quæ ex partibus diuerſis conſtare debent, vel deueniendum ad vnam primam materiam. Hanc autem aſſignandam oſtendit Seraphicus *loco cit. ad vlt.* quia, ſi non datur prima materia vna; implicat ſanè ponere aliud vnum menſurans, cùm illud præſupponat illam in ratione vnitatis; nam forma vnificatur in materia.

PROBATVR vltimò à quibuſdam ad hominem, contra Ieſuitas: materia Cœlorum eſt in potentia tranſmutationis ad formas; nam formæ cœleſtes, vt ipſi aſſerunt, eductæ fuerunt de potentia materiæ, & nunc quotidie lumen, & alia accidentia educuntur. Ideò materia illa eſt eadem 92
cum ſublunari. Quæ enim communicant in materia, ſunt inuicem tranſmutabilia, vt ait Ariſtoteles & Boëtius *de duabus naturis, cap.* 5. relatus à D. Bonau. *diſt.* 3. *quæſt. cit. argum.* 1. Attamen Seraphicus

phicus hoc argumentum non approbat in reſponſione; nam non menſuratur natura materiæ ab eo, quod de ea poteſt facere Deus: poteſt enim de lapide facere Angelum; vt notat Seraphicus Doctor *diſp. 3. p. 1. articulo 1. fund. vlt.* ſed loqui debemus de materia ſecundùm tranſmutabilitatem naturalem.

93 Pro reſponſione ad argumenta, obſeruare oportet, quòd materia appetit formam, quantùm per eam completur: ita vt ſimul aliam non ſubordinatam excludat; ſicut locus per vnum locatum completur. Itaque quæcunque forma ſufficienter actuat materiam proximè; quòd ſi modo inſeparabili actuet; redditur corpus incorruptibile. Itaque incorruptibilitas prouenit ex modo, quo forma ineſt materiæ, non ex perfectione formæ; nam ſic materia vnita animæ, non deberet aliam appetere; cùm anima noſtra includat perfectiones omnium aliarum formarum; & ita homo eſſet naturaliter incorruptibilis. Hoc igitur prouenit, quia materia non vnitur animæ, modo inſeparabili.

94 Igitvr appetitus magis attenditur penes modum, quo materia poſſidet formam: tunc enim, cùm eam poſſidet inſeparabiliter, delectatur, & conquieſcit. Origo ergo corruptibilitatis, vt ait Diuus Thomas *in 2. d. 16. quæſtione 1. articulo ſecundo*, & Diuus Bonauentura *hîc*, eſt, quia conſtat ex contrariis; non autem ex appetitu materiæ. Ita habet Ariſtoteles 1. *Cæli, text.* 20. vbi, Ideò eximit à contrariis Cœlum: quia debet eſſe incorruptibile.

95 Neqve verò ſatis rectè Fauentin. *loc. cit.* inducit, fore violenter formam ſub illa materia in perpetuum; nam illa materia naturaliter amplectitur formam illam, multo tempore, quod exemplifico in ſubſtantiis corruptibilibus, quæ multo tempore ſtabiles durant, ſecundùm Scotum, menſuratæ ab æuo; vt diximus *tract. 4. diſp. vlt. q. 2.* Æuum autem dicitur, ſecundùm Scotum, menſura permanens: ſic ipſe probabiliùs cenſet; vt vidimus *Tractatu primo, diſputatione nona, quæſtione* 4.

Vel ergo dicendæ, ſunt omnes materiæ violenter toto tempore ineſſe ſub formis; cùm ſemper habeant aptitudinem ad alias; vel concedere debent, naturaliter manere ſub formis Cœlorum, toto tempore, quo ab agente contrario non deſtruantur.

96 Obiicies primò ex Ariſtotele, 8. *Metaph. text.* 4. & *libro* 1. *de ortu, & interitu, textu quadrageſimo quinto*, non vnam eſſe omnium materiam corruptibilium, & incorruptibilium.

Respondet Sanctus Bonauentura *d.* 12. *articulo* 2. *quæſtione* 2. *ad* 1. non eſſe vnam materiam ſecundùm eſſe, quod habet ſub diuerſis formis: cum enim à formis habeat materia actum complementi, ab eis etiam menſuratur. eſt enim eadem ſecundùm eſſentiam, & ſecundùm eſſe, quod habuit ſub forma rudi primæua. Ariſtoteles verò, vt Philoſophus, locutus eſt de ſtatu naturalium materiarum; non de illo, quo fuit in manibus Creatoris ab initio formata imperfectè.

97 Obiicies ſecundò. Si Cœli conſtarent materiâ, eaque eadem cum elementari, ſequeretur, eos eſſe corruptibiles; ſed hoc eſt contra ſenſum omnium ſapientum: ergo. Probatur ſequela; quia materia habet aptitudinem inſatiabilem ad omnes formas, nec ſatiatur aliquâ, quæ omnes alias non contineat, ſed forma Cœli non continet perfectiones aliarum: ergo.

Hoc argumentum vrgent Scotus, Fauentinus, Valentia, & alij, *locis adductis.* At Maſtrius, & Rabeſanus reſpondent, ſat eſſe, incorruptibiles extrinſecè illos ſuſtinere.

Respondent plurimi concedendo ſequelam, ſed hoc, *tractatu de Cœlis, diſputat.* 2. diſcutietur.

Respondet Sanctus Bonauentura, 98
negando ſequelam, vt patet *ex fundamentis*, materia enim quandiu pacificè fruitur illa forma, quam habet, non habet aptitudinem proximam ad aliam: quia melius eſt bonum, quod habetur, quàm quod non habetur: neque verò quies materiæ ſub vna forma venit ex nobilitate formæ, alioquin materia, quæ eſt ſubiectum animæ rationalis perfectiſſimæ, nunquam diſſolueretur: & ſic corpus organicum, quod eſt materia eius, debuiſſet fieri incorruptibile naturaliter; vt ita homo eſſet naturaliter immortalis. Neque venit incorruptibilitas ex ipſa ſubſtantia formæ, ſed ex modo indiſſolubilis connexionis: atque adeò materia proximè non appetit aliam formam, quandiù ſinitur frui illa: neque corruptibilitas formæ venit à materia, ac ſi ipſa forma, naturâ æuiternâ eſſet corruptibilis, neque poteſt deſtrui à materiæ inſatiabilitate: vt patet de anima rationali.

Dicitvr ergo corruptibilitas, vel diſſolu- 99
bilitas nexûs, inter materiam & formam, ob paſſibilitatem à contrariis; & ſi materia appetit aliam formam, hoc euenit, quia forma illa talis non eſt bonum perpetuum, aptum actuare perpetuò materiam, quæ tametſi appetitu remoto feratur ad alias formas: tamen efficaciori, & actualiori appetitu proximo delectatur præſenti, quâ actuatur. Cùm ergo corruptibilitas non veniat ex appetitu materiæ, ſed è diſſonantia contrariorum; fruſtrà aduerſarij inducunt Cœlos fore corruptibiles; ſi materia conſtarent. Neque ex potentia, & appetitu remoto materiæ, benè inducunt corruptibilitatem Cœlorum, aut violentiam materiæ; vt clarè
oſtendi in fundamento. Neque illa potentia 100
remota eſt fruſtrà, eò quòd non reducatur ad actum, quando debet: alioquin inferendum, fruſtra eſſe potentiam materiæ corporis humani poſt reſurrectionem, eò quòd non poterit vnquam ſatiari innumeris formis, ad quas habet aptitudinem: imò omnes aliæ partes elementarium materiarum erunt fruſtra; quia non poſſunt habere innumeras formas, quas haberent etiam poſt diem Iudicij, ſanè ceſſantibus generationibus, ceſſabunt etiam mutationes formarum: ac proinde omnes iſtæ partes materiæ perpetuâ violentiâ opprimerentur, quod eſt abſurdum, ab aduerſariis inductum contra nos.

Instat Rubius: vel hæc indiſſolubili 101
tas formæ reſpicitur eſſentialiter à materia, vel accidentaliter, ſi eſſentialiter: ergo eſt materia diuerſa ab elementari, quia eſſentialiter reſpicit alias etiam formas: ſi accidentaliter: ergo poterit accipere formas diſſolubiles.

Respondetvr è D. Bonau. materiam, ſe-

cundùm eſſe accidentaliter reſpicere eam formam indiſſolubili modo; at ſecundùm eſſentiam ſubſtantialiter, (licèt poſſet aliis formis vniri diſſolubiliter) contra tamen, habet eſſe indiſſolubile ibi: quia nulla naturalis agentis vi poteſt auelli, vt monet etiam Euſtach. *parte* 2. *Phyſic. tractatu primo, diſputatione ſecunda, quæſtione* 2.

QVÆSTIO IX.

An MATERIA *ſit vna numero omnibus materiatis.*

S. Bonau. in 2. diſtinct. 3. p. 1. art. 1. quæſtione 5.
D. Thom. q. 66. art. 2.

PRIMA opinio, eſt materiam omnium eſſe vnam ſpecie. Sic Alenſ. 2. *parte, quæſt.* 44. *articulo* 2. Albert. 4. *d.* 6. *art.* 8. Rich. 2. *d.* 12. *art.* 1. *q.* 9. Scot. 2. *d.* 11. *quæſtione tertia*, & *in* 2. *d.* 12. *quæſtione* 1. *cum Schola*, Fabro *Theor.* 27. Ponc. *diſput.* 3. *quæſtione* 8. Liuio 1. *Phyſic.* Ferr. 3. *congen. cap.* 20. Fonſec. 2. *Metaph. capite* 3. Suarez d. 13. *ſectione* 1. Colleg. 1. *Cœli*, *capite ſecundo*, *quæſtione* 6. vbi Ruuius, Amic. *tractatu quinto, quæſtione* 8. Auerſa *quæſtione* 20. *ſectione* 2. Fulienſ. 1. *Phyſic. art.* 5. & alij apud iſtos.

PLVRES tamen recentiores volunt, vnam eſſe ſpecie, non actu, ſed potentiâ, quâ reſpicit diuerſas formas, à quibus poteſt diſtingui ſpecie. Ita Ruuius 1. *de Cœlo, capite ſecundo, quæſtione* 6.

102 VERA autem ſententia eſt, materiam omnium eſſe vnam numero: ita Sancti Doctores, quos ſequuntur Thomiſtæ. Idem ſentiunt omnes Philoſophi, ante Ariſtotelem, vt teſtatur Theodoretus, *libro de materia, & mundo*; & Plutar. *libro* 2. *de placitis Philoſoph.* ſic aiunt, dixiſſe Triſmegiſtum, Empedoclem, Heraclitum, Thaletem, Xenophanem, Anaximandrum, Xenocratem, Platonem, quos ſequitur Auicenna *libro* 1. *ſuæ ſuff. capite* 3. Auerr. apud Zimar. *th.* 96. Ægidius *d.* 12. Argentina *tract. de materia Cœli*, Molina *p. p. tract. de operibus ſex dierum, diſp.* 5. & alij, cum Abulenſi, *in capite* 1. *Geneſis*, Titel. *lib.* 1. *Phil. c.* 12.

103 FVNDAMENTVM primum. Materia habet ſanè potentiam ad formas; non ad formas genericas, vel ſpecificas, ſed indiuiduas ſuſcipiendas; hæ enim ſunt, quæ poſſunt actuate realiter, & informare materiam: nam formæ genericæ ſunt entia magis per intellectum: hinc verò fit, vt nequeat materia dici vna genericè, vel ſpecificè, in potentia per ordinem ad formas, quas reſpicit potentiâ: nam potentia materiæ reſpicit formas exiſtentes quidem ſub generibus, & ſpeciebus; at verò eas reſpicit vt indiuiduæ ſunt. Ideò potentia potiùs vna numero dicenda eſt: ergo & remota, & proxima potentia reſpicit formas indiuiduas.

104 FVNDAMENTVM ſecundum ex Ariſtotele 2. *Metaph. text.* 7. Vnum dicitur dupliciter, primò per ſe: ſecundò per accidens. Per accidens, dicitur omne accidens de ſubiecto, vt Muſica, albedo, &c. de Chriſtophoro: ſimiliter quoque vnum accidens de alio; vt diſgregatio de albedine, congregatio viſus de nigrore. Per ſe dicitur, quod per ſe conuenit, & hoc euenit quadrupliciter. Primò vnum genere; vt Homo, & Leo ſub genere animalis. Secundò, ſpecie; vt Petrus, & Paulus ſub ſpecie hominis. Tertiò, numero; vt Petrus in ſe. Quartò dicitur vnum continuatè; vt linea continuata. Ex his ea, quæ vnum numero ſunt, nullo modo diſtincta ſunt. Hæ autem vnitates dicunt perfectionem, ſecundùm formam; ſic vnitas ſpecifica Leonis cum Leone, dicit perfectionem à forma Leonina. Quæ vnum numero ſunt, ab vnitate formæ indiuiduæ tales ſunt. Cùm autem materia præcisè careat omni formâ, caret etiam omnibus talibus vnitatibus; & quò maiores vnitates ſunt, magis ſunt formales, ac actuales; ſic vnitas numerica eſt maxima. Hinc indiuiduum dicitur prima ſubſtantia, & ideò magis alienum à materia. Ex his habes Ariſtotelem 5. *Phyſ. text.* 31. non omnes recenſere vnitates per ſe, ſed ſolas tres primas ſupra; in quo errat Faber. 105

IGITVR fundamentum tertium eſt, dari quandam aliam vnitatem, quæ dicitur Homogeneitatis, quæ manet etiam in partibus maſſæ diuiſæ, v.g. in annulis ex eadem maſſa auri conflatis; eſt enim vnum aurum. Talis fuit materia initio creationis, ſcilicet vna numero maſſa: ex hac verò maſſa, vaſa plurima compoſita ſunt, nempè elementa, & Cœli. Fuit ergo primò vna, vnitate imperfectâ Homogeneitatis; non genericâ, vel ſpecificâ, aut propriâ indiuidualiter, ex differentiis formalibus: nunc autem eſt vna homogenea, tamen diuiſa in plura ſegmenta, ex ratione formarum numero diſtincta; quæ tamen diſtinctio numerica eſt formæ, non materiæ; ſi veram rationem diſtinctionis indiuiduæ ſpectes.

ASSERO primò. materiam, quæ reperitur in diuerſis corporibus, eſſe vnam, vnitate numerica imperfecta Homogeneitatis.

PROBATVR primò à Diuo Bonauent. Quod ita eſt vnum, vt nullam admittat diſtinctionem, eſt vnum numero; talis eſt materia; nam omnis diſtinctio eſt à forma: ergo. Hoc vtitur Faber *Theor.* 59. *c.* 2. dicens, eſſe validiſſimum argumentum. 107

PROBATVR ſecundò *ex corpore, & fund.* 1. Quod eſt vnum, aut eſt vnum genere, aut ſpecie, aut numero actuali, aut continuatione, aut numero homogeneitatis; ſed materia non eſt vna aliqua è primis recenſitis vnitatibus: ergo vltima. Maior patet *ex fundamentis, & corpore quæſtionis.*

PROBATVR tertiò à Diuo Bonau. Status perfectionis non poteſt eſſe niſi in vno, ex Ariſtotele 12. *Metaph. vlt. &* 8. *Phyſic.* ergo ſicut eſt ſtatus in vno efficiente, & vno fine; ita debet eſſe & in vna materia. Minor probatur *ex argum.* 5. *quæſt. præcedentis*, quod eſt Scoti & Fabri. 108

PROBATVR quartò. Cùm dicitur, materia lapidis eſt materia; & materia Cœli eſt materia; aut dicitur vniuocè, aut æquiuocè, aut idem dicitur de ſe. Non æquiuocè; alioqui Cœlum, & lapis eſſent ſubſtantiæ æquiuocæ. Non vniuocè: quia vniuocatio eſt ſolùm in formis, & in his, quæ dicunt formam; ergo idem prædicatur de ſe.

PROBATVR

109 PROBATVR quintò. Intelligamus materiam abſtractam ab omnibus formis, intelligitur materia, vt ſimplex & vnica, vt ſuprà; quia diſtinctio eſt à forma; ſed formæ ſuperuenientes non mutant eſſentiam materiæ, ſed ſolùm eſſe illius: ergo ſi priùs erat materia vnica numero, quoad eſſentiam, talis erit & poſteà. Minor probatur: nam id, quod eſt priùs non habet eſſentiam à poſteriori; ſed ſupponitur; vt docent
110 Scotus, & aſſeclæ relati *quæſtione tertia, numero 35.*

PROBATVR ſextò à Sancto Doctore. Intelligamus, quòd Deus lapidem mutet in Angelum, tunc mutaretur eſſe materiæ, ſed eſſentia eſſet ſalua: ergo materia, cùm ſit vna per eſſentiam, etiam in hac tranſmutatione eſt illius mutationis ſubiectum: ſed illa mutatio eſt vna numero; ergo materia per eſſentiam manet vna numero. Tunc, ſi in Angelo ſic producto maneret eadem materia, quæ erat in lapide præexiſtente: ergo multò magis eſſet eadem in tranſmutatione corporalium. Tunc igitur ſic. Eorum, quæ inuicem tranſmutantur, materia eſt vna numero; vnum enim numero, ſubiectum eſt manens ſub termino *à quo*, & ſub termino *ad quem* tranſmutationis; eadem enim materia, cùm vnitur diuerſis formis, inuariabilis perſeuerat, ex Ariſtotele 1. *Phyſ. textu 62.* & 5. *Phyſ. textu octauo,* Omnia naturaliter corruptibilia, ſaltem ſunt tranſmutabilia ab inuicem, vt patet ad ſenſum: ergo materia eſt vna numero in rebus generabilibus, & corruptibilibus.

RESPONDET Fauentinus primò, Ariſtotelem *in allegatis locis* velle dari aliquod ſubie-
111 ctum; ſed non dicit, illud ſubiectum debere eſſe vnum numero.

CONTRA: nam 1. *Phyſ.* ait: *Oportere ſemper aliud ſubiici, quod fit, & hoc, etiamſi numero ſit vnum: at forma quidem non vnum; forma enim dicitur,* &c. *Et illud quidem permanet: hoc verò non permanet.*

RESPONDET ſecundò. Eſto, maneat materia vna ſub forma ignis geniti, quæ erat ſub forma ligni corrupta; non ſequitur eſſe vnam numero materiam duorum genitorum, & multò minùs omnium exiſtentium; alioqui vnum eſſet numero ſubiectum formarum contrariarum, *v.g.* albi; & nigri in ſummo: rationalis & irrationalis; vt arguit Scotus, & multò magis hæc materia ſtaret ſub aëris, & ignis formis ſimul.

HIC ſubtilior ſæpè ludit, ad inſtar auium Cœli. Scit quidem Diuus Bonauentura, plurima eſſe debere ſegmenta materiæ pro multitudine formarum; neque deceptus eſt Sanctus Doctor, & cum eo omnes præclari noſtræ aſſertores ſententiæ deducentes, materiam vnam numero eſſe, eò quòd ſit vna eſſentia; cùm hæc vnitas in ſpecie ſoleat clarè videri; neque ignorauit Seraphic. Doctor, cum cæteris differentiam vnitatis ſpecificæ à numerica; vt altè Faber inſonat; ſed dicunt, materiam è ſua eſſentia non habere eam ſectionem, ſed ab agentibus; neque eam multiplicationem indiuiduam perfectam eſſe primarum ſubſtantiarum conſtitutiuam; ſed à formis actuantibus hoc obtinere; cùm eſſentia ſua imperfecta, actu quidem prædita entitatiuo, vnitatem actu illo imperfectam habeat; vt explicui è Seraphico Doctore. Hæc ſanè vnitas poſitiua nixa actu entitatiuo nititur; vt norunt Scotus, & Faber à Diuo Bonauentura concedi, quem ſequuntur; vt dicam *quæſtione decima ſecunda.* Vnitas igitur imperfecta ſequitur talem entitatem, quæ priuationem, ſeu carentiam includit perfectæ vnitatis formalis, quæ aduenit à formis; vt dixi. Quare fruſtrà vrget Faber; quo poſitiuo ea priuatio nitatur? Rectè verò ait, noſtram ſententiam ſibi videri Ariſtotelis 1. *Metaph. textu vndecimo.* Male tamen ſequelam eam inducit, forè, vt plures formæ in eadem numero materia ſtarent; hoc quidem non ſequitur ex antedictis, neque defectus oritur ex materia, niſi quatenus eſt finitæ capacitatis; ſed ex formis, quæ proprias, & ſæpè oppoſitas exigunt diſpoſitiones. Quare aptè Seraphicus Doctor, ex eo quòd formas oppoſitas, ſucceſſiuè diſpoſitionibus acceptas, hoſpitatur, infert eius vnitatem numericam Homogeneitatis; non autem inuersè argumentatur; vt dicit cum Scoto Faber. 112

ASSERO Secundò, materiam eſſe vnam numero negatiuè: eſt enim vna ſine numero: quia, cùm non habeat formam indiuiduam, non poteſt eſſe indiuiduum perfectum. Eſt igitur vna numero, ſine perfecto numero; ſicut ouis illa centeſima dicitur ſignata, eò quòd inter nonaginta nouem ſignatas, ipſa careret ſigno. Quod ſi numeratur ſub formis, hæc numeratio non conuenit materiæ, ratione propriæ naturæ; ſed ratione formarum; vt ait & Petrus Iuuet. *c. 2. Phyſ.*

OBIICIES primò cum Scoto, & Fauentino. Ariſtoteles 12. *Metaph. capite quinto, textu vigeſimo ſeptimo,* loquens de principiis, per ſe, ait. Quòd ſicut principiata ſunt alia, ſic eorum, per ſe, principia: & hoc ſecundùm genus, & ſpeciem, & numerum; & ſubdit. *Eorum, quæ in eadem ſpecie, ſunt diuerſa,* (ſupple principia) *non ſpecie, ſed quoniam ſingularium aliud, & tua materia, & forma, & quod mouet, & forma, ac mea materia; vniuerſali verò ratione, eadem.* Itaque infert ſic principium meum, & tuum ſunt diſtincta numero. 113

RESPONDET Sanctus Bonauentura ex Ariſtotele 1. *Phyſ. textu* 89. quòd materia differt numero, ratione formæ diuerſæ: Sic autem ait Ariſtoteles. *Vnum quid, igitur principium eſt, non ſic vnum exiſtens; neque ſic, vt hoc alterum vnum, aut ſecundùm quid, ratio.* Per rationem autem intelligit vltimam differentiam, ex eodem Fabro, qui citat Ariſtotelem in Metaphyſica.

QVÒD ſi vera eſſet ratio Scoti, eo ſenſu, quo vſurpatur; ſicut ſe habent principia, ita etiam principiata: ſubſumerem; ſed principiata multa ſunt diuerſa genere; vt lapis, & Leo: ergo etiam materiam eorum erit diuerſa genere, contra Scotum, qui ſolam differentiam indiuiduam aſtruit. Non loquitur ergo Ariſtoteles 114
de materia ſecundùm eſſentiam, ſed ſecundùm eſſe. Id verò teſtatur Ariſtoteles, *loco citato*, à Fabro, vbi ait. *Singulare principium eorum eſſe, quæ ſingularia ſunt*, & ſubdit; *Eorum quoque quæ in eadem ſpecie ſunt diuerſa, non ſpecie, ſed quoniam, quæ ſingularium, aliud eſt tua materia, & forma, ac mea.* Intellige, differunt, id eſt ratione formarum ſingularium per accidens, id eſt quatenus habeat diſtinctam materiam à forma:

per ſe autem duæ materiæ non differunt, vt dictum eſt.

Obiicies ſecundò cum Scoto. Si eadem materia eſſet ſub forma aëris, & ignis, non requireretur tranſmutatio corrumpens præcedens, vt materia fieret ſub alia forma. Id vrget Poncius.

115 Respondetvr, negando ſequelam, quia neceſſariæ ſunt diſpoſitiones propriæ, vt materia indifferens ad hanc potiùs formam diſponatur, quàm ad aliam: ſimiliter quia materia infecta eſt qualitatibus contrariis, nouæ formæ debent pelli.

Imò retorqueo contra Scotum, & Fauentinum. Aut volunt generari nouam materiam numero diſtinctam, vel eandem numero manere; ſi alia numero generatur: ergo tollitur natura tranſmutationis, quæ eſt, vt idem maneat numero ſecundùm aliquid; & ſecundùm aliud varietur. Deinde: ergo materia eſt generabilis. Tertiò: ergo generatio eſt creatio, quia ex nihilo eſt; at ex nihilo naturaliter nihil fit. Deinde ſi materia generatur; vel ex alio, vel ex nihilo generatur: non ex nihilo, quia eſſet creatio, quæ ſoli Deo conuenit: ſi ex alio; idem quæro de illo, & ſic daretur proceſſus in infinitum.

116 Vrgeo adhuc; ſi materiæ differunt numero in pluribus hominibus ex diſtinctione formarum: ergo in Leone, & adamante differunt genere, quod eſt contra Scotum.

Dices, Ita differunt plures materiæ ſub formis, ſicut plures partes auri eiuſdem maſſæ, ſub diuerſis annulis; ſed hæ differunt numero: ergo & materiæ. Id premit Poncius.

117 Respondeo ad Maiorem, non ita rem ſe habere: nam diſtinctio partium auri eſt multitudo partium actuatarum per formam; at verò plures illæ materiæ differunt diſtinctione, quantum eſt in ſe, imperfectâ Homogeneitatis; vt dixi.

QVÆSTIO X.

An materia ſit Corpvs, *ſeu habeat formam corporeitatis ſibi intrinſecè coæuam.*

118 Nota duplex eſſe corpus, nempè ſubſtantiale, quod eſt ſpecies ſubſtantiæ ſubalterna; & accidentale, quod eſt quantitas continua, trina conſtans dimenſione. Sunt hæc prædicamento diuerſa. Quæſtio eſt; An materia ſit intrinſecè corpus ſubſtantiale.

Prima opinio aſſerit affirmatiuè. Hanc ſecuti ſunt Stoici, quibus adhæſit Pericles Lydius apud Simplicium *text.* 69. *Phyſ.* Auicenna 1. *ſuffic. capite* 2. Auer. *epit. Metaph. Tractatu* 2. His adnectunt aliqui D. Bonauenturam *in* 2. *d.* 12. *art.* 1. *quæſtione* 2. & alios relatos *quæſtione* 3. dicentes, materiam creatam ſub quadam rudiori forma; ſed immeritò, non enim hanc formam cenſet intrinſecè coæuam, ideoque inſeparabilem; ſed eam deperditam in rerum diſtinctione aſſerunt.

Falsò itidem infarciunt admittentes formam corporeitatis in mixto animato: hæc enim neque coæua eſt, neque inſeparabilis. In his deceptus eſt valdè Amicus, *Tract.* 6. *Phyſ. quæſt.* 3. *dub.* 2. 119

Sententia Peripatetica ea eſt negantium materiæ formam intrinſecè coæuam: Sic Diuus Bonauentura *in* 2. *diſtinct.* 3. *parte* 1. *articulo* 1. *quæſtione* 2. & 3. poſt veteres Ariſtotelis Sectatores, quos recenſet, & ſequitur Amicus. Eſt Diui Thomæ *p. p. quæſtione* 76. *articulo* 6. Scoti apud Fabrum *Theor.* 31. Zanardi 8. *Phyſ. quæſtione* 6. Areſij 1. *de Generatione, diſputatione* 2. *quæſtione* 10. Toleti 1. *Phyſ. quæſtione* 15. Pererij *libro* 5. *à capite* 15. Suarez *diſputatione* 13. *Metaph. ſect.* 3. quos ſequitur Pater Galitius; *parte* 1. *libro* 1. *tractatu* 2. *quæſtione* 6. Eſt autem Ariſtotelis, cuius loco recenſet Amicus.

Assero cum hac ſententia materiam non eſſe intrinſecè corpus. 120

Probatvr primò à Seraphico Doctore *citata quæſtione prima, & ſecunda.* Id, quod eſt indifferens ad formas ſpirituales, non minùs quàm corporeas, non eſt intrinſecè corpus. Talis eſt materia indifferens ad formam Angeli, atque animæ: ergo. Quòd Angeli conſtent materiâ, oſtenſum eſt *tractatu quinto, diſputatione* 1. *quæſtione ſecunda.* Quòd etiam anima noſtra; oſtendam *Tractatu octauo, diſputatione* 1. *quæſtione* 7.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura. Omne corpus ſubſtantiale eſt compoſitum actu, quod ponitur directè in prædicamento ſubſtantiæ; tanquam Genus, quod in ſpecies diuiditur; at materia eſt ſimplex incompleta, actum vix habens entitatiuum, & ſecundùm aduerſarios ens in potentia: ergo. Eſt argumentum Ariſtotelis, qui veteres in hoc reprehendit 1. *Phyſ.* & 2. *Gener.* ac 1. *Metaphyſicè*: & 7. *Metaph. text.* 1. diuidens prædicamenta, dicit, ſubſtantiam eſſe *Quid*; at *textu octauo* ait, *materia non eſt Quid*, addit, *nec Quantum*, quo elidit Ioannem Grammaticum dicentem, materiam eſſe corpus Mathematicum. Sanè, cùm ſit ſubſtantiæ principium, ac ſubiectum generationum, non eſt accidens. Huius errorem mitto. 121

Argvmenta oppoſita iacent pedibus Patris Galitij, Amici, aliorumque obuoluta. Id vnicum obſerua, materiam nunquam nudam abſque formis inuentam; ſed ab exordio mundi, ſub forma rudi embryonica fuit: vnde ſingulares formæ productæ, nunc verò ſemper alicui compoſita eſt formæ: atque adeò ſubiectum agenti naturali præparatum. 122

QVÆSTIO XI.

An Qvantitas *ſoli inexiſtat materiæ.*

Præcedenti hæc affinis eſt quæſtioni; ſi enim quantitas ſoli ineſt materiæ, hæc erit corpus phyſicum. Solet aliis titulis poni;

ni: An materia habeat dimenſiones indeterminatas ſibi coæuas: An quantitas ſit cum materia ingenerabilis, incorruptibilis.

PRIMA opinio eſt Auerr. 1. *Phyſ. com.* 63. quem imitatur Aureolus, 2. *diſtinctione* 12. *q.* 1. *art.* 5. Gregor. *ibi q.* 2. *art.* 1. Baconius 1. *d.* 42. Toſtatus *in Matth.* 22. *quæſt.* 25. Fulienſ. 1. *Phyſ. art.* 5. Pererius *l.* 5. *c.* 18. Zabarella *l.* 2. *de primæ materia*, *c.* 9. Picolom. *l.* 3. *de prima materia*, *c.* 10. Conimbr. 1. *de Gener. c.* 4. *q.* 4. *art.* 1. Hurtad. *in Phyſ. d.* 6. *ſect.* 6. Amicus *tract.* 5. *Phyſ q.* 3. *d* 7. Inclinat Suarez *in Metaph. d.* 14. *ſect.* 3. & *in* 3. *p. tom.* 3. *d.* 52. *ſect.* 2. & Vtinenſis noſter, *tract.* 3. *q.* 12. *art.* 2. *ſect.* 3. referentes Alenſem, D. Thomam & Scotum. Hi dicunt quantitatem immediatè inhærere materiæ. Sic Auerſa *quæſtione* 21. *ſectione* 7. Arriaga *d.* 5. *ſect.* 2. qui hanc acclamat ſententiam communem. Sequitur Euſtach. *p. p. Phyſ. tractatu* 1. *quæſtione* 8. Iuuet. *capite* 2. *Phyſ.*

123 PATER Galitius adducit Diuum Bonauent. 2. *d.* 2. *parte* 1. *art.* 1. *quæſtione* 2. vbi ait, omnes quantitates habere eſſe incompletum in materia, quia ſunt in materia dimenſiones innumeræ.

SANE ibi videtur pro prima ſententia ſtare; vt mox dicam, & ita tenet Pater Vlmus Bergomenſis.

124 IGITVR ſecunda ſententia eſt D. Thomæ *p. p. quæſtione* 76. *art.* 6. quem ſequuntur diſcipuli, Capreol. 2. *d.* 18. *quæſt.* 1. *artic.* 1. *concl.* 3. Zanard. 8. *Metaph. quæſt.* 5. Bannes 1. *de Gener. quæſt.* 9. *c.* 4. Caietanus 3. *p. quæſtione* 78. *art.* 1. Ferrar. 4. *contra Gentes, cap.* 81. vbi ait, Diuum Thom. primis annis cum Auerroe ſenſiſſe; at maturius deflexum. Richard. *in* 4. *d.* 12. *art.* 2. *q.* 2. & *art.* 4. *quæſtione* 2. Scotus, *quæſtione* 5. Faber *Theor.* 30. Ponc. *d.* 6. *q.* 4. Iulius Iornata *quæſt. de conſtitutione indiuidui*, Durandus 1. *d.* 8. *q.* 3. & 4. & *in* 2. *d.* 12. *q.* 2. Ægidius *Theor.* 44. & 45. Toletus 1. *Phyſ. quæſtione* 15. Vaſquez *in* 3. *puncto, diſputatione* 129. *numero* 3. Rubius 1. *de Gener. capite* 4. *tractatu* 3. *quæſtione* 8. Hi cenſent, quantitatem hærere compoſito.

HÆC videtur ſententia Diui Bonauenturæ 2. *d.* 3. *parte* 1. *articulo* 1. *quæſtione* 2. & *d.* 12. *articulo* 2. *quæſtione* 1. & *d.* 30. *art.* 3. *quæſtione* 1. vbi conſtanter repetit, materiam ex ſe carere actuali extenſione. Ita exponit P. Galitius *p. p. l.* 1. *tract* 2. *q.* 7.

AD eum verò locum contrà allatum, dicit Pater Galitius, materiam ſub illa forma prima incompleta aſſeri à Diuo Bonauentura, habuiſſe quantitates illas, cùm formandæ ex ea erant tot creaturæ; quod collegit è *diſtinct.* 22. *art.* 1. *q.* 3. & *quæſtione vltima*, *in art.* 2. *quæſtione* 1. Quare arbitratur, Seraphicum eſſe pro ſecunda ſententia. Idem ſic explicat R. P. Eliſeus ab Oriano, eruditiſſimus Theologus.

125 ASSERO primò probabiliter, quantitatem nudæ materiæ inhærere, non autem compoſito.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *diſtinctione* 3. *citata*, *quæſtione* 2. *ad* 4. Quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur: ſed forma diuiſibiliter recipitur in materia: ergo recipiens materia eſt diuiſibilis, ſed hoc non habet à ſe: ergo à quantitate.

NEQVE dicat Galitius, formam eſſe diuiſibilem; nam diuiſibilitas eſt proprius effectus formalis quantitatis, & aliorum per ipſam, ex Ariſtotele 5. *Metaph textu* 18. Confirmatur: quantum; & diuiduum, non fit e pluribus non quantis, & indiuiduis, ex Ariſtotele 6. *Phyſ. textu* 2. Nemo enim dat, quod non habet; ſed materia, vel forma non ſunt diuiduæ, & quantæ: ergo. Magis re in hoc vrget Seraphicus Doctor *in* 4. *d.* 12. *art.* 1. *q.* 1. *argument.* 2. *oppoſito.*

HOC argumentum, quod creditur Zabarellæ, negotium aduerſis graue faceſſit, ad quod multiplicat Faber reſponſa, *capite ſecundo.*

126 RESPONDET primò, diuiduum non poſſe fieri ex indiuiduis additione; & hoc velle Ariſtotelem, probantem, non poſſe lineam è punctis fieri; poſſe tamen fieri conſecutiuè, & originatiuè, & ſic quantitas (ait) conſequitur ſubſtantiam compoſitam. Vel dic (ſubdit) materiam eſſe diuiduam virtute.

CONTRA: quia effectus formalis diuiſibilitatis eſt quantitati proprius, & communicatur informando, non efficiendo tantùm: quod ſi materia cum forma corporea recipiunt quantitatem, dantque ei eſſe diuiſibile formaliter; quomodo quantitati eſt proprium facere diuiſibile? & ſi forma eſt priùs diuidua; vt dicebat Pater Galitius; iam quantitas ſuperfluit; imò à forma recipit id, quod ipſa dat. Quòd verò quantitas ſit in potentia materiæ, eiuſque virtute effectiua, primò efficit, vt in ea recipiatur modo ei inſolubili ab initio.

127 RESPONDET ſecundò, quod ſicut agens poteſt de non ſubſtantia generare ſubſtantiam; ita poteſt producere quantum de non quanto: quia poteſt generare ſubſtantiam, quam conſequitur quantitas, quam poteſt quantum generare. Hæc reſponſa elicuit è Diuo Bonauentura *in* 4. *d.* 12. *art.* 1. *q.* 1. *ad* 2.

CONTRA: quia effectus formalis eſt à forma, non ab agente ſolo. Cùm igitur compoſitum ſit formaliter quantum, debes aſſignare, quæ ſit hæc forma: ſanè eſt quantitas in Claſſe Peripatetica.

128 PROBATVR ſecundò. Quia vix percipi poteſt generatio; cùm enim agens expulit diſpoſitionem formæ veteris, corrumpitur forma, puta, ligni ab igne; Iam deſtruitur etiam quantitas, quia, corrupto aliquo, corrumpuntur omnia; quæ ſunt in illo, vt docet Ariſtoteles *capite de ſubſtantia*, & 2. *Topic. capite* 22. S. Doctor 1. *d.* 5. *art.* 2. *quæſtione* 1. *argumento* 3. atque adeò non eſt neceſſe *hic* contrarium corrumpens. Eia igitur: Vel noua quantitas producitur in ſubiecto quanto, & ideò per partes diſtincto; vel in non quanto: non in quanto; alioqui quantitates ſe inuicem penetrabunt, vel compoſitum ante quantitatem erit quantum: ſi in non quanto: ergo in ſubiecto improportionato.

129 CONFIRMATVR à Pererio. Agant duo ignes æqualiter in duas medietates baculi: tum in primo inſtanti, quo forma ligni vtrinque cedit, aut inuenient materiam diſtinctam, aut non, ſi ſic: ergo erit diſtincta per quantitatem, ſi non: ergo duæ illæ formæ in eadem parte materiæ erunt; cùm non expellantur per aduenientem quantitatem. Multas rationes, aduerſariorum iudicio graues, vide in Doctoribus noſtræ ſententiæ; & in aduerſis non ſolutas.

Ex his conſtat in generationibus non produci nouas quantitates, ſed ſolas extenſiones rarefactionibus, vel condenſationes, quæ ſunt quantitatis accidentia. Poteſt tamen ſuſtineri, produci nouam.

In Auguſtiſſimo pariter Sacramento non corrumpitur quantitas, cum aliis accidentibus; ſed manet eadem, & materiæ aduenienti vnitur: eſt enim ſubiectum in illis mutationibus; in omni autem mutatione oportet aſſignare ſubiectum, quod idem ſub formis maneat, vt docet cum Ariſtotele Seraphicus *in 4. d. 12. p. 1. art. 2. quæſt. 3. ad 1.* Suarez *3. p. loco cit.* & alij apud eum.

131 Argvmenta nulla in aduerſariis inuenio ponderoſa, præter vnum.

Obiicit primò Faber, quem præ cæteris argumentoſum video. Subſtantia eſt prior accidente, tempore, naturâ, cognitione; ex Ariſtotele 7. *Metaph. t.4.* Id premit Ponc. quia actus per ſe, præcedit actum per accidens.

Respondetvr, non intelligi collectiuè, ſed diſtributiuè diuerſis modis; accidentia nimirum ſunt poſteriora; aliqua naturâ; alia etiam tempore; ſic in anima noſtrâ; viſibilitas non eſt poſterior tempore; ſicuti habitus acquiſiti, & riſus ipſe.

Obiicit ſecundò. Materia per ſe non exiſtit exiſtentiâ ſingulari, quæ eſt ſubſiſtentia; ac proinde nequit recipere accidentia, quia ad hoc debet eſſe ens completum.

132 Respondetvr, verum eſſe de accidentibus particularis formæ, quam ſupponunt, non de præparatario ad ipſam formam.

Obiicit primò Pater Galitius. Corpus Phyſicum corrumpitur: ergo & quantitas; Probatur conſequentia: quia forma, vt extenſa, eſt talis corporis conſtitutiua.

Respondetvr, corpus Phyſicum corrumpi, dum deſtruitur forma extenſa; at non requiritur corrumpi quantitatem, quæ formam extendebat

Obiicit ſecundò. Cùm producitur forma, vel producitur extenſa, vel inextenſa; ſi primum: ergo producitur quantitas, ſi ſecundum: ergo indiuiſibilis.

133 Respondetvr, educi è materia extenſa formam extenſam ab eadem quantitate.

Obiicit tertiò. Si quantitas non generatur; ſequitur viuentia augeri ſolo extrinſeco additamento particularum quantitatum: conſequens toti philoſophantium ſcholæ aduerſatur; ſequela probatur: quoniam augeri per additamentum non eſt aliud, quàm materiam quantam apponere materiæ quantæ; ſicut augentur inanima, dum v. g. igni noua materia, & quantitas applicatur. Hoc vrget Galitius *numero* 11. Quod ſi dicas, vniri quantitates: En penetratio.

134 Hoc ſanè argumentum, quod eſt D. Bonau. vt referam *diſp.* 1. *q.* 2. *tract.* 9. efficax eſt; non videtur tamen ineuitabile, concedendo quantitatem corrumpi ad corruptionem formæ: quia ſubſequens aliam exigit quantitatem, & iactæ ſunt ad eam iam diſpoſitiones; quamuis autem quantitati nil contrarium ſit, vt docet Ariſtoteles *c. de quanto*; atque adeò per ſe non corrumpatur; poteſt tamen corrumpi ex mutatione ſubiecti. Enim verò non ſatisfacit argumento; imò aduerſi ſupponunt ſatis conſequenter quantitatem ingenerabilem, &c. ob rationem infra ferendam. Igitur ſequela negatur, & modus augmenti exponetur *Tract. 9. d. 3. p. 2. q. 3.*

Loca D. Bonau. allata pro poſteriori ſententia, 135
non videntur cogere; nam Seraphicus Doctor iuxta ſua principia, negat materiæ ſecundùm eſſentiam actuales extenſiones: quia poteſt poni etiam ſub forma ſpirituali. Habet igitur extenſionem, prout ſuſcipit formam corpoream, quæ non eſt nata eſſe in materia, niſi cum extenſione: quamuis ipſa ſimplici eſſentiâ in ſe ſit conſiſtens. Hæc S. D. Videtur ergo velle, extenſionem dari materiæ ad formas corporeas ſuſcipiendas; atque adeò quantitatem præcedere formas, quæ alioqui ſimplices ſunt.

Hinc habes, quid velit *d. 12. art. 2. q. 2.* di- 136
cens: *Materia quadam eſt ſubiecta formæ ſubſtantiali, & quantitati*; diſtinguit enim ſtatum diuerſum materiæ ſub formis ſpiritualibus, à ſtatu ipſius ſub formis corporeis, quas primò nominat ante quantitatem; quia hæ faciunt diuerſitatem ſubſtantialem horum ſtatuum, non quia præcedant quantitatem in materia.

E regione videtur ſanè pro prima ſententia ille locus Seraphici 2. *d. 1. p. 1. art. 1. q. 2.* vbi ait, omnes quantitates habere eſſe incompletum in materiâ,
quia ſunt in materia dimenſiones infinitæ. Mox ad- 137
dit. Tamē eſſe completum ipſarum eſt à materia exiſtente ſub forma. Hæc vltima verba à Galitio non ſcripta, videntur litem pro prima ſententia definire in Schola Seraphici. Quare non erat cur emendicaret reſponſum dicendo, loqui pro ſtatu primæuo mundi naſcentis; de quo egimus *quæſt. 3. & ſequenti*: eſt enim inutilis reſponſio; quia loquitur de præſenti. Vult igitur dicere S. D. materiæ portionem hanc habere quantitatem, atque dimenſiones innumeras; at non determinari, niſi tali ſub forma ſubſtantiali ſit conſtituta; formæ enim peculiares exigunt extenſiones aptas. Eodem modo expone locum *d. 3.* ſuprà. Itaque probabilem cenſet Seraphicus etiam primam ſententiam, quæ tamen, maximè vltima obiectione, concutitur. Ne- 138
que reſponſum eſt ſatis: nam quantitas in prima ſententia conceditur ingenerabilis, & incorruptibilis: eò quòd omne, quod corrumpitur, vel à contrario corrumpitur, vel ad corruptionem ſubiecti; cùm autem quantitati nil contrarium ſit, & ſubiectum eius aſſeratur materia ingenerabilis, & incorruptibilis: ſequitur quantitatem eandem permanere. Quod vltrò ſupponunt.

Assero igitur probabile eſſe, ac Seraphico non minùs conſonum, quantitatem non nudæ materiæ; ſed toti compoſito inhærere. Videtur D. Bonau. *in 2. d. 12. quæſt. 1. fund. 5.* vbi infert, quòd ſi materia creata eſt omni formâ carens: neque habuit quantitatem.

Probatvr argumento ſuprà allato in tertia obiectione, quod validum eſt; vt oſtendam *tract. 9. quæſtione 2.*

Probatvr etiam à Diuo Bonauentura *in 4.* 139
d. 12. art. 1. quæſtione 3. ad 2. Vbi eſt quantitas, eſt aliqua extenſio præciſa, non confuſa. Ad argumenta in contrarium ſatis reſponſum eſt.

QVÆST.

QVÆSTIO XII.

An MATERIA *ſit pura potentia.*

HÆc quæſtio aliis terminis agitur : An materia habeat exiſtentiam ſibi propriam, actumque entitatiuum, ſen aliquam actu entitatem. Huiuſmodi actus differt à formali, qui rebus conuenit ratione ſpecificâ formarum, ille verò conuenit cuicunque enti exiſtenti extrà.

PRIMA opinio eſt, materiam nudam eſſe potentiam nullo actu præditam. Ita D. Thom. *p. p. q. 7. art. 2. ad vlt. & q. 44. art. 2. arg. 3. & q. 66. art. 1. & 3. contra gent. c.* 20. & Thomiſtæ ad ea loca. Capreolus verò *3. d. 13. q. 1. art.* 1. Bannes 1. *de Gener. c. 3.* Ægid. *in 2. d. 12. q. 3. art.* 1. Argent. *ibidem, q. 1. art.* 1. Durand. *q.* 2. Baccon. *q. vn. art.* 2. Aureol. *q.* 1 *art.* 1 Conimbr. 1. *Phyſ. c. 9. q. 3.* Ruuius *tract. 1. de materia, q. 2.* Zanardus 8. *Metaph. q. 1. & 2. de anima, q. 3.* Zabarella *l. 2. de materia prima, c.* 4. Complut. *q.* 2.

140 SECVNDA ſententia eſt, materiam habere proprium actum entitatiuum. Ita Richard. 2. *d.* 12. *art. 1. & 4. ad* 1. Henric. *quodl. 1. q. 10. & 4. q. 16.* Scotus paſſim cum tota Schola, apud Ponc. *d. 3. q. 3.* Fabrum *Theor.* 22. Tolet. 1. *Phyſ. q.* 13. Peter. *l. 5. c. 13. & tom. 1. in Geneſ. l.* 1. Suar. *in Metaph. d. 13. ſect. 4. &* 5. Valentia *tom. 1. d. 3. q. 1. p.* 2. Hurtad. *d. 2. ſect.* 2. quos ſequuntur Amicus *tract. 5. de materia, q. 4. dub.* 2. Galitius *p. p. l. 1. tract. 2. q.* 8. Euſtach. *p. p. tract. 1. queſt. 3.* dicens, eam eſſe ens, & actum metaphyſicum, qui à forma datur. Debet tamen eſſe actu ſubiectum : Iuuet. *c. 2. Phyſ.*

141 QVOAD Seraphicum, multi pro priori ſententiâ eum adducunt, cui videtur fauere *in 2. d. 3. p. 1. art. 1. q.* 3. vbi refricat materiam nullum habere actum, nullamque formam. Hic tamen locus nil fauet. Vbi nota, non eſſe ſynonima hæc duo; vt velit dicere, non habere alium actum, id eſt nullam formam; vt putat Galitius, *num.* 8. ſed poſterioris rationem reddi, cur non habeat actum, nempe formalem, quia omni caret formâ. Attamen actum entitatiuum materiæ dat *in 2. d. 1. art. 1. q. 1. ad* 2. vbi entitatiuam profectò bonitatem, & pulchritudinem ei concedit, & ſi imperfectam, *& d. 3. p. 1. art. 1. q. 3. ad* 2. Idem aſſerit; *& d. 3. p. 2. q. 1. arg. 4. opp.* addita ſolutione, concedens materiam præcisè eſſe ens actu, tametſi incompletum. Quare malè adducitur *in contr. 2. d. 12. q. eſt. 1. & dub.* 1.

ASSERO materiam actum habere entita-
142 tiuum.

PROBATVR à D. Bonau. 1. *locis primis allatis.* Quod magis vrget, *d. 2. p. 1. art. 1. q. 1. arg. 4. ad opp. addita explicatione.* Id, quod eſt terminus Diuinæ creationis, eſt ens actu; talis eſt materia : ergo. Maior eſt clara : nam id, quod creatur, tranſit à nihilo actu, enteque in potentia obiectiua, tanquam à termino *à quo* : atque adeò tranſit à contrario in contrarium; nempe ad eſſe ens actu. Minor conceditur, etiam à Thomiſtis; eſt ratio etiam Scoti : Confirmatur ex D. Auguſt. *locis allatis, q. 3. & ſequentibus*, probante eam terram, *Geneſ.* 1. conditam, fuiſſe materiam; & locis latis *hic*, ait, illam habere bonitatem.

PROBATVR ſecundò à S. D. ex hoc D. Aug.
143 effato. *Omne bonum actu, eſt ens actu*; nam ens, & bonum conuertuntur, ſed materia eſt actu bona, ex Diuo Auguſtino *loco citato*, & D. Dyoniſio apud Molinam *q. 5. in D. Thom. diſp. vn.* Hoc argumento nititur Faber cum Scoto, & Picolom. *l. 2. de prima materia.* Sanè omnis entitas eſt aliqua actualitas; vt conſtat *ex Metaph.*

PROBATVR tertiò à D. Bonau. Id, quod eſt 144
ſubiectum actu, ex quo formæ educuntur, ſupponitur actu ante ipſas formas; quippe quæ ab eo etiam ſuſtentantur; ſed materia eſt tale ſubiectum : ergo. Minor eſt clara. Maior patet. Ita enim ſe habet ſubiectum naturale, ſicut artis ſubiectum; ſed artis ſubiectum ſupponitur ante formam artis, putà lignum ante formam ſcamni : ergo. In hoc enim eſt ſimilitudo; vt ſubiectum ſupponatur, in quod agens actu agat ad formam inducendam. In hoc verò eſt tantum diſſimile, quod ſubiectum artis eſt ens actu completum; atque adeò forma artis adueniens facit vnum per accidens : at ſubiectum naturalis generationis eſt materia, in potentia ad eſſe formæ ſubſtantiale, quod ſanè formæ acceptum fert; vt monent omnes cum D. Bonau. 2. *d. 3. p. 2. art. 1. q. 1. poſt Ariſtotelem, in Metaph.* Subſcribit denuò Petrus à S. Ioſeph. Fulienſis *lib. 1. Phyſ. c. 2. art.* 1.

VIDEO Ruuium *loco citato*, & alios apud Amicum *tract. 5. q. 4. dub. 1. art.* 2. negare talem actum entitatiuum à formali ſeiunctum; eò quòd omnia exiſtant ſub aliquo eſſe formali ſpecifico, & indiuiduo & nulla ſit res exiſtens exiſtentiâ vniuerſali. 145

FALLITVR tamen quiſquis ex illis : nam imperfectum ad formas diſtinatum ſubiectum non poteſt habere eſſe formale; alioqui nullæ fierent generationes è ſubiecto; & tamen cùm ſit actu ſubiectum, & pars compoſiti actu ſubſtantialis, debet eſſe ens actu ſubſtantiale; vt notat D. Bonau. *in 2. d. 3. paſſim*, & *d. 12. art. 1. q. 3. ad 5*: & paſſim *ea diſt.* Debet igitur ſubiectum actu eſſe, non in ſola potentia obiectiua, ſed eſſe extra cauſas actu in potentiâ ſubiectiuâ : ſicut enim potentiæ ſubiectiuæ reſpondet actus formalis; ita obiectiuæ actus entitatiuus : omni enim potentiæ datur actus reſpondens.

OBMVRMVRANT Thomiſtæ, Ariſtotelem 146
nunquam actus entitatiui meminiſſe, quod concedit Amicus *n.* 22. ſed ibi meminit hoc, vbi ens per ſe, ait, fieri, ac componi, tanquam ex partibus, ex potentia, & actu formali : ibi enim concedit materiæ, quæ eſt potentia ſubiectiua extra cauſas, eſſe ens; atque adeò eſſe entitatiuum. Vt autem rerum diſtinctionem naturalem, quam tractabat, magis ad intima eſſentiarum, quæ à formis ſolis diſtinguuntur, edoceret, diſtinctiùs ens materiæ ſubſtantiale nominat potentiam, nè res confundat.

CÆTERVM, materiam eſſe partem eſſentialem actu compoſiti Phyſici, conſtanter aſſerit, 1. *Phyſ.* ſæpius & Thomiſtæ concedunt, materiam eſſe partem quidditatis ſubſtantialis compoſiti; vt refert P. Galitius *p. p. l. 1. tract. 6. q.* 2. cum D. Bonauentura *3. d. 2. art. 2. per tres quæſtiones*, & *d. 6. q. 5. & 6.*

HINC ruit Hector Thomiſtarum. Quòd cùm omnis actus ſit è forma, ſi materia eſſet ens actu, iam eſſet actus ſine actu.

HINC etiam licet agnoſcere; cur Ariſtoteles cum Philoſophis, materiam, potentiam perpetuò nuncupauerint : eam enim conſiderant vt ordinatam ad formas, atque compoſitam. Vide Patrem Galitium *num.* 17.

Facile eſt etiam aliam inde quæſtionem ſoluere: An materia habeat propriam exiſtentiam: atque adeò ſaltem Dei potentiâ poſſit ſine omni formâ ſtare.

Avthores negantes materiæ entitatiuum actum, denegant & exiſtentiam. Eos retuli quæſtionis initio; & ſi Hurtadus D. Thomam ab hac ſententia recedentem clamet. Nimis tamen apertè ſtat Angelicus pro hac ſententia *p. p. q.6. art.1.q. 7.art.2.ad 3.q.15.art.3. ad 7. de potentia, q. 4. art.1.* & *in 2. d. 17.q.1.art. 4.* & *quodl. 3. q.1. art.1.* Quare negat, materiam produci ſine forma: ſequuntur plurimi apud Amicum *tract.5. q.4.dub. 2.* Complutenſes *q.5.*

149 Opposita ſententia eſt Scoti *in 2. d.12.q.1. & 2.* vbi diſcipuli, & alij plurimi, apud Amicum *num.13.* & Galitium *num.2.* Ita verò id aſſerunt; vt negent, materiam pendere eſſentialiter, aut tanquam à conditione, à forma: ac proinde concedunt illam poſſe Dei potentiâ, ſeiunctam ſtare. Sic & Arriaga *d. 2. ſect. 6.* Auerſa *quæſt. 20. ſectione 10.*

Seraphicvs Doctor pro priori ſententia adducitur à Ruuio, Valentiâ, & Zenardo *in 2.d.12. q. 1.* vbi non dicit, materiam, ab omni forma ſeparatam, eſſe tantùm ens dependens ab anima; vt citatur à multis, & ab ipſo Galitio *q.9.num.2.* ſed poſſe conſiderari; quia eius eſſentia eſt ſine forma; at verò prout eſt in natura, non poſſe eſſe ſine aliquâ formâ. Quare ſolum vult, id verum eſſe naturæ viribus; & hoc ſenſu videtur eſſe locutus D. Thom. vt monent Hurtadus, & alij. Idem accinit S. Bonau. *in 2. d. 30. art.3. q.1.* contra tertiam opinionem.

150 Assero cum hac ſententia, materiam à ſe habere exiſtentiam.

Probatvr primò ratione ducta à D. Bonau. *loco citato*, id, quod habet eſſentiam propriam ſubſtantialem, habet & exiſtentiam: talis eſt materia: ergo. Maior eſt clara: nam eſſentia actualis eſt idem cum exiſtentiâ; maximè in ſententia D. Bonau. Minor probatur à S. D. quia eſſentia materiæ eſt, vt ſit ſubſtantia incompleta, ordinatam ad formas: hoc autem non habet a formis, ſed à ſe, ante illas: ergo.

151 Hinc etiam infero, ſaltem per Dei potentiam, poſſe à forma ſegregari. Id videtur Seraphici, *loco vltimo allegato*, vbi id naturaliter fieri tantùm negat. Quare falsò à multis apud Amicum *Tract.5.q.5.d.5.* detorquetur: dum enim concedit *d.12.q. 1.* poſſe intelligi materiam eſſe ſine forma, infertur, à Deo ita poſſe collocari. Vnde *in 4. d. 12.q.1.* infert, poſſe Deum ſeparare accidentia à ſubiecto; quia poſſumus ea ſeparata intelligere; cùm Deus plus poſſit facere, quàm homo intelligere: ex D. Baſilio *in Hexaëmer.*

152 Assero cum hac ſententia, materiam à forma eſſe diuinitus ſeparabilem.

Probatvr euidenter è principiis S. D. ea, quæ realiter differunt eſſentialiter, poſſunt à Deo ſeparari; vt oſtendit S.D. *in 4. loco citato*, ſed materia, & forma differunt maxime realiter eſſentialiter; cum altera ſit actus, altera potentia: altera perficiens, altera perfectibilis vt oſtendit S. D. *d.12. q. 1. citata, in 2.* ergo.

153 Probatvr ſecundò è D. Bonau. *loco citato argum. 3. ad oppoſitum, addito reſponſo.* Id, quod eſt prius, poteſt Dei potentiâ ſtare ſine poſteriori quando in actu ſecundo ad poſterius non ordinatur eſſentialiter; ſed habet ſuam eſſentiam cum ſola ordinatione in actu primo. Ideò enim *in 4. loco citato* oſtendit, accidentia, etſi ordinata ad ſubiectum, poſſe diuinâ virtute ſeparari ab eo: etiam ſi eſſe accidentium ſit ineſſe aptitudine; vt notat *in 4. loc. cit. ad 3.* ſed materia eſt prior naturâ, quàm forma, nec magis ordinatur ad eam, quàm accidens ad ſubiectum: ergo. Hoc argumento nituntur Scotiſtæ, & alij, præſertim Fulienſ. *1. Phyſ. c.2. art. 2.* Minor probatur, quia accidens eſt poſterius ſubſtantiâ, & magis ordinatum ad aliud; cùm ſit entis ens; vt dixi: ergo minùs pendet materia à formâ, quàm accidens à ſubiecto. Vide *n. 35.* hoc argumentum. 154

Respondent, materiam in genere ſubiecti priorem eſſe; formam autem in genere cauſæ formalis.

Contra; quia, licèt forma ſit prior in ratione perficiendi, vt concedit S. D. *ad illud tertium argumentum*, & cum eo Amicus *num. 6.* atque Scotiſtæ: habet tamen materia eſſentiam priùs origine. Vnde ſimpliciter eſt prior; vt ait S.D. *in corpore*; quia ordo originis eſt ſimpliciter prior ordine perfectionis: vnde quæ ſunt priora generatione, ſunt imperfectiora: quia natura procedit ab imperfecto, ad perfectum: cùm immediatè nequeat attingere ordinem perfectum, ob limitatam virtutem. Igitur, cùm materia ſit ſimpliciter formâ prior, eſtò naturaliter nequeat, poteſt tamen Dei virtute eſſe ſine eâ. Hoc nititur & Euſtach. *p.p. Phyſ. tract.1.q.4.* 155

Neqve negatur aptè paritas cum accidentibus, eò quòd ea ſint actus, & materia ſit potentia. Quia oſtendi eſſe ens actu ſubſtantiale. Alia reſponſa latè refellit Amicus *art. 2.*

Probatvr tertiò ex D. Bonauentura *ad prima argumenta*. Id, quod priùs terminat realiter productionem creatiuam, ſaltem Dei potentiâ, poteſt ſtare ſine eo, quod ſequitur: dummodo non ſit eius entitas; ſed materia priùs naturâ creata eſt à Deo, ex D. Auguſtino *lib. de Symbolo*, & *lib. 12. Confeſſ.* ergo. Confirmatur è D. Bonauentura, quia materia ex natura ſua habet capacitatem, & ordinationem ad formas: hæc autem potentia eſt ei pro actu, eſtò incompleto; vt ait S. D. *in corpore*. Eſto autem non neceſſariò ſequatur prioritas tempore; vt notat S. D. *ad 6.* tamen non repugnat. 156

Proinde S. D. negat quidem, priùs origine poſſe ſtare ſine poſteriori naturaliter; ſi ab eo pendeat in perfectione, ad quam extrà ordinatur: atque adeò in ratione finis eſt poſterius. Et ita totum applicat materiæ. Sed ex doctrina totius quæſtionis habes, poſſe id fieri per Dei potentiam. 157

Respondent Thomiſtæ, dependentiam materiæ à forma eſſe intrinſecam: atque adeò, eam cogere, vt ſit cum forma.

Est D.Bon. reſponſum *ad 3.* oſtendens, clari inſeparabilitatem naturalem; non autem abſolutiſſimam: quia materia non pendet eſſentialiter; ſed habet ſuaptè natura eſſentiam præciſam à forma, & ſuum eſſe actu, eſtò ordinatum ad perfectionem recipiendam à forma, vt arguit S.D. *in corpore*: vbi doctrinas, extra latas moderatur. Ordinatio enim eſtò actualis, ſit; non eſt tamen ad eſſe, ſed ad perfici. Imò ſuſtinent multi, data etiam dependentia materiæ à forma, in genere cauſæ formalis ad exiſtendum, poſſe eam efficienter a Deo ſuppleri; ſicut ſupplet ſubſiſtentiam humanitatis; imò etiam exiſtentiam in via Thomiſtarum. Ita Amicus *tract. 1.q.4. dub.6.* adducens Hurtadum Murciam, Platum 158

tum,& alios : ſubſcribit Fulienſ. 1.*Phyſ.c.2.art.2.* docens, non poſſe eam informari ſine forma ; poſſe tamen ſine actuali informatione à Deo ſeruari.

QVÆSTIO XIII.

An POTENTIA *ſit materiæ eſſentialis.*

159 PRIMA opinio eſt, potentiam, non modò proximam ; ſed etiam remotam non eſſe eſſentialem materiæ ſumptæ in ſua prima notione ; tametſi eſſentialis ſit, ſi conſideretur, vt eſt generationis principium. Ita Zabatella *loco citato, de prima materia, c.*11. Nec abeſt Fauent. *Theor.*23. dicens, potentiam non eſſe ei eſſentialem in primo modo. Tribuitur etiam aliis, apud Amicum *Tract.*5. *q.*3. *d.*6. præſertim Pererio, *lib.* 1. *c.*7.

160 COMMVNIS tamen ſententia eſt, potentiam materiæ remotam, quæ eſt ad omnes formas, eſſe ei eſſentialem. Ita Diuus Bonauent. *in* 1.*d.*3.*p.*2. *art.*1. *q.*3. & *in* 2. *d.*3. *p.*1. *art.*1. *q.*2. & *ſerm.* 4. *Hexaëmer.* D. Thom. *p.*1.*q.*66. allatus, *q.*12. & eius commentatores, Zanard. 8. *Metaph.q.*3. Richard. *in* 2.*d.*12. *q. vlt.* & alij Theologi ibidem: Suarez, *d.*13. *Metaph.ſect.*3. Tol. *lib.*1.*q.*14. Peter.*lib.*5 *c.*21. Colleg. *lib.*1.*c.*19.*q.*3. *art.*1. Piccol.1. *Phyſic.ad text.*82. Ruuius 1.*Phyſ.tract.*1.*q.* 6. Hurtad.*d.* 2.*ſect.* 2. Amicus *loco cit. art.* 3. & alij apud iſtos ; atque Euſtach. *p.p. Phyſ. tract.*1. *quæſt.* 3.

161 ASSERO primò potentiam remotam eſſe materiæ eſſentialem.

EST Ariſtotelis, vbique nominantis materiam potentiam in abſtracto, 2.*de materia, text.* 2. 7. *Metaph. text.*8. &c. & 1.*Phyſ. text. vlt.* definit; *materia eſt ſubiectum primum cuiuſque &c.* at ſubiectum includit eſſentialiter potentiam, vt notat etiam Fulienſis 1. *Phyſ. cap.*2. *art.*4.

NOTA tamen ex Diuo Bonauentura *loco citando*, potentiam non adeò propriè in abſtracto dici de materia ; vt hæc ſit tota materiæ eſſentia. Vnde ſæpius monet S. D. materiam non eſſe ſuam potentiam. Idem exemplificat S. D. *in* 1. *d.* 3. *p.* 2. *art.* 1. *q.* 2. *ad* 1. de anima, quæ dicitur ſua potentia ; non tamen adæquatè.

162 PROBATVR ſecundò à S.D. *loco cit. ad* 4. Id, quod in ratione entis, metaphyſicè ſumpti, dicit intrinſecam ordinationem paſſiuam ; vt aliquid conſtituat eſſentiale per ſe, & ſine eo habet intrinſecam deformitatem priuationis, eſt eſſentialiter in potentia ſibi intrinſeca. Talis eſt materia : ergo. Maior probatur à S. D. nam id, quod ordinatur paſſiuè, vt pars intrinſeca, ordinatur ex propria entitate, ad intrinſecam communicationem, atque adeò in ſuo intrinſeco includit ordinem ad aliud, cùm autem materia, ita ex intrinſeco ordinetur ad formam, ad conſtituendum vnum eſſentiale, ex potentia, & actu ; ſequitur, potentiam eſſe ei eſſentialem ; cùm per eam ab actu diſtinguitur. Itaque nequit materia ſine potentia intelligi. Ideóque ab Ariſtotele in eius ponitur definitione : *eſt ſubiectum*, &c. ergo eſt ei eſſentialis, iuxta diſtinctiones entis eſſentialis datas à S. D. *ad* 1. *loco citato.* Confirmatur à S. D. Potentia paſſiua eſt magis intima, quàm actiua, quæ egreditur ; ſed potentia actiua eſt eſſentialis ; vt patet in potentiis animæ, & oſtendetur *tractatu* 9. ergo multò magis paſſiua.

NEQVE ſolues, dicendo materiam eſſe ſubſtantiam abſolutam ; etſi nequeat percipi, niſi in ordine ad formam. Sane hæc ordinatio, cum ſit tranſcendentalis intrinſeca, eſt de eſſentia materiæ ; vt monet Amicus *art.*2. *n.*15. cum Vaſquez *p.*1. *d.* 104. *n.*25. Hurtad. *d.*2.*Phyſ.ſect.*2. *n.*27. poſt D. Bonauent. ſuprà. Hinc non rectè arguit Faber, potentiam eſſe paſſionem materiæ : atque adeò poſitam in ſecundo modo dicendi per ſe, non in primo, eò quòd ipſa eſt ens in ſe reale, & abſolutum. Profectò materia, cùm intrinſecè ſit pars ordinata ad compoſitum, non habet completam eſſentiam à ſuo eſſe abſoluto : imò eſſe abſolutum non habet. Eſt autem hæc potentia in eo poſita, vt ex ea educi queant formæ, & in ea ſuſtentari. 163

QVÆSTIO XIV.

An MATERIA *ſit ingenerabilis, incorruptibilis.*

HÆC aſſertio à controuerſiis eſt aliena. De hac vide D. Bonau. *in* 2. *d.* 1. & 12. Tol. 1. *Phyſ. q.*16. Suar. *in Metaph.d.*13.*ſect.*4.*n.*17. & *ſect.vlt. n.*15. Ruuius 1. *Phyſ. tract.* 1. *q.*9. Zanar. 8. *Metaph.q.*6. Galit. *p.*1. *l.*1. *tract.*2. *q.*11. Euſtachium *p.p.* 44. *q.* 4. Eſt Ariſtotelis 1. *Phyſ. cap.*9. 164

PROBATVR : quia vt arguit S. D. *in* 2.*d.*1.*p.* 1. *art.*3. *q.*1. id, quod eſt primum ſubiectum mutationum, non poteſt è ſubiecto alio produci, quod eſt generari ; ſed creatur ; At materia prima eſt ſubiectum primum cuiuſque, ex Ariſtotele 1.*Phyſ. text. vlt.* ergo. Hoc argumento vtitur Amicus, *tract.*5.*q.*4.*dub.*2.*n.*19. Confirmatur a S.D. in omni mutatione debet eſſe vnum ſubiectum, aliter ſe habens nunc, quàm priùs ; ſed hoc eſt materia ; ergo. Confirmatur ſecundò : quia, alioqui agens naturale crearet.

ITAQVE materia eſt ingenerabilis, non modò priuatiuè, quia à nullo generatur, ſed etiam poſitiuè ; quia omnia ab illa educuntur ; vt colligitur ex Diuo Bonau. *in* 1. *d.*28. *q.*1.

QVÆSTIO XV.

Num MATERIA *habeat propriam etiam ſubſiſtentiam.*

SVBSISTENTIA addit exiſtentiæ modum poſitiuum exiſtendi per ſe, non in alio ſuſtentante. De his latiùs egi *tract. de Sanctiſſima Trinitate, d.*5. *q.*3. & 4. 165

PRIMA opinio eſt negantium partibus ſubſiſtentiam, quam ſoli compoſito dant.

ITA Diuus Thom. *p.* 1. *p.*9. *art.* 2. & *q.* 45. ſequuntur multi Thomiſtæ, & Vaſquez. *p.* 1. *d.* 125. *c.*4.*n.*17. & 3. *p. d.* 32. qui partiales carpit ſubſiſtentias, vt vidit etiam Hurt. *d.*2.*Phyſ.ſect.*2. *ſubſect.*1. eandem negat materiæ Ludouicus Molina, ſed animæ rationali concedit ſoli, inter formas ; ſic & Ruuius 1. *Phyſ. text.* 2. *q.* 4. Suar. *in metaph. d.* 34.*ſect.* 5. Ruuius tamen eam materiæ concedit, *loco cit. n.* 34. Suar. verò ſubſiſtentias partiales in compoſito admittit, quod videtur diſ-

ſonum à ſuprà dictis. Varij ſanè modi in hac ſententia leguntur. Vide Amicum *tract.* 5. *q.* 5. Hanc ſequitur Galitius *p.* 1. *lib.* 1. *tract.* 5. *q.* 5. aſſerens eſſe D. Bonau.

166 SECVNDA opinio concedit materiæ propriam ſubſiſtentiam. Ita Vaſquez, *p.* 1. *d.* 171. *n.* 25. & 178. Suarez *d.* 34. *Metaph. ſect.* 5. Murcia, 1. *Phyſ. d.* 5. *q.* 5. adducens D. Thom. 3. *p. q.* 6. *art.* 5. *ad* 3. Suarez *in* 3. *p. d.* 17. *ſect.* 3. citantur & Gabriel 3. *d.* 2. *q.* 2. *art.* 2. *&* 3. Caiet. 3. *p. q.* 6. *art.* 2. *&* 5. vbi D. Thom. *q.* 5. *art.* 3. *ad* 2. Capreol. 3. *d.* 2. *q. vn. art.* 1. *concl. vn.* & *in* 2. *d.* 15. *q.* 1. *art.* 3. Amicus *tract.* 5. *de materia*, *q.* 5. plurimos adducens, præcipuè D. Thom. *p.* 1. *q.* 75. *art.* 1. & varios dicendi modos affert, quos miſſos facio.

SENTENTIA Diui Bonauenturæ eſt negatiua, vt oſtendam.

167 NOTANDVM, ſubſiſtentiam propriè dicere per ſe ſtare modo nobili, vt non ſit in alio, nedum inhærens, ſed nullo modo, vt notat D. Bonau. 1. *d.* 23. *art.* 2. *q.* 1. & *d.* 25. *dub.* 1. Accipitur ſanè aliquando etiam pro ſubſtare aliis; ſed non eſt hæc propriè ſubſiſtentia. Subſiſtere ergo propriè, eſt ſiſtere in ſe; vt ad aliud non ordinetur. Ideò definitur perſona *Incommunicabilis ſubſiſtentia*: quia eſt vltimus terminus naturæ ſubſtantialis.

PROBATVR primò è D. Bonau. *loc. relatis* ſubſiſtentia dicit perfectam in ſe ſiſtentiam, & æquipollet hypoſtaſi, quæ in natura rationali eſt perſona incommunicabilis, ex D. Aug. D. Hieron. & communi iam Eccleſiæ ſenſu; ſed materia intrinſecè eſt communicabilis, ob ſui imperfectionem intrinſecam: ergo. Itaque nomen ſubſiſtentiarum partialium eſt nouum, vt rectè vrget Vaſqu. 3. *p. d.* 32. *c.* 2.

168 ESTÒ autem anima rationabilis extra corpus ſubſiſtat; hæc tamen eſt imperfecta; cùm adhuc ordinetur ad corpus: materia tamen neque hoc modo ſubſiſtit imperfectò. Quare fruſtrà laborant aduerſi hoc exemplo: nam materia non eſt per ſe, nec in ſe. Itaque non licet inferre, eſt ſubſtantia: ergo ſubſiſtens: nam ſubſiſtentia non conuertitur cum omni ſubſtantiâ imperfectâ, ſed cum perfectâ, quæ eſt hypoſtaſis, & hoc definitum eſt, poſt litem antiquam in Eccleſia; vt ait Vaſquez; eſto imperfecta detur ſubſtantiæ, quæ naturaliter poteſt ſtare per ſe, vt anima noſtra; non autem imperfectiſſimæ materiæ, paralyticæ, claudæ, deformi, & propè nihilo; vt dicit Diuus Auguſtinus.

169 OBIICIES; verbum dat humanitati Chriſti ſubſiſtere; iam verò duæ ſubſiſtentiæ ſunt, vt conſtat in triduo mortis, altera animæ: altera corporis; at verbum ſupplebat ſubſiſtentiam naturalem. Reſpondet Vaſquez *d.* 3. Verbum fuiſſe in triduo vnitum partibus alia vnione numero diſtincta; quò fit, vt neque anima eo triduo eſſet perſona, vt probat S. D. *in* 3. *d.* 22. *q.* 1. tametſi à perſona Verbi ſuſtentaretur; imò cùm & ſanguini ſemper vnitum fuerit Verbum; vt definit *Clement. VI. in extrauag. Vnigenitus*, & oſtendit Vaſquez 3. *p. d.* 36. *c.* 4. non ob id ſanguis erat perſona; ſed perfecta, & propria ſubſiſtentia erat in rationali natura, ſeu humanitate completâ. Igitur ſubſiſtebat corpus, non materia, tametſi inchoatiuè, ſeu potiùs è ſua incapacitate imperfectè; ſimiliter & anima; at propria ſubſiſtentia, quæ in natura noſtra eſt perſona, ſoli naturæ completæ debetur: hæc enim ſubſiſtebat, & ratione eius partes, vnica ſubſiſtentia, quæ incommunicabilitatem includit. Nunquam tamen partes aſſumptas dimiſit, vt omnes Theologi docent. Vna verò ſubſiſtentia eſt totius; vt docet Seraphicus Doctor *ſuprà*. Sane dicere ſubſiſtentiam partis, implicat, vt ait Pater Galitius, quia eſſe partis dicit ordinem intrinſecum ad totum: at ſubſiſtentia terminum: & aliter accipere ſubſiſtentiam, eſt abuti terminis ab Eccleſia ſancta declaratis. Itaque nouitas eſt hæc partialium ſubſiſtentiarum, vt monet Vaſquez. Quod ſi pagani Philoſophi eam accipiunt pro ſubſtantia, atque aiunt, ſubſiſtendo ſatis eſſe, non inhærere; vnde & partialibus ſubſtantiis concedunt ſubſiſtentias; parcite ignorantibus diſtinctionem realem inter eſſentiam, & ſubſiſtentiam, Incarnatione reuelatam. 170

DISPVTATIO II.

De FORMA.

QVÆSTIO I.

An detur FORMA *à Materia diſtincta*

VNANIMI ſenſu formam aſtruunt Sapientes cum Ariſtotele. Ita D. Bonau. *locis allatis, d.* 1. *&* 2. *d.* 7. *p.* 2. *q.* 1. *art.* 2. D. Thom. *p.* 1. *q.* 45. *artic. vlt.* & alij omnes. 1

PROBATVR argumento omnium. Datur materia: ergo & forma. Probatur conſequentia, ſi datur potentia naturalis, debet dari etiam actus eſſentialiter ei reſpondens.

PATET verò ex innumeris generationibus. 2

EXCITATA eſt verò quæſtio: an ſit realiter diſtincta.

PRIMA opinio cenſet, materiam eſſe rem, formam verò eſſe modum illius. Adducuntur multi ab Amico, *tract.* 6. *q.* 6. *d.* 1. *Phyſ.* ſed non inuenio aliquem ex illis id dicentem. Citantur & Baccon. 2. *d.* 12. *q. vn. art.* 1. Aureol. *q. vn. ad* 1. Scoti; tribuitur Rich. *quodl.* 4. *q.* 5. *art.* 1. & Alb. M. ſed neque in his habetur. Eſt igitur nouitas hæc diſtinctio. Ita poſſent recenſeri cum antiquis illis ab Ariſtotele reiectis, 2. *Phyſ. text.* 22. 2. *de Gener. text.* 52. 1. *de partibus*, *c.* 1. & 1. *Metaph. ſumma* 2. *c.* 1. negantibus omninò formas, vel cum nonnullis poſteà relatis ab Amico *tract.* 6. *q.* 2. dicentibus formas eſſe temperamentum qualitatum. Aliqui ſanè in ſcholis eam defendunt.

VERA Peripatetica ſententia eſt, dari formas realiter à materia diſtinctas. Cum Ariſtotele eſt Plato *in Timæo*, & cæteri.

ASSERO primò, dari formas ſubſtantiales.

PROBATVR primò à Diuo Bonau. *in* 2. *d.* 12. *q.* 1. quia tolleretur alioqui omnis ſpecifica rerum diſtinctio: nam materia eſt vna, ſaltem in inferioribus. Secundò tolleretur omnis vera generatio: nam materia, cùm ſit ſubiectum, in omni mutatione permanet. Tertiò tolleretur varietas diuerſa, & contraria accidentium, atque operationum 3

num. Hunc autem eſſe ſubſtantiam, clarum eſt: nam ſpecies ſubſtantialiter variæ ſunt, vt Leo, & homo; & vna eſt maior alterâ; vt Leo, reſpectu plantæ. Hæ autem ad ſenſum producuntur, & diuerſas diſpoſitiones exigunt, diuerſaſque operationes habent circa productiones ſubſtantiarum. Hæc S. Doctor *loco cit.* & *d. 7. ſuprà adducto loco*, & poſt eum Amicus *tract. 6. q. 2. art. 2.* & cæteri apud eum *num. 5.*

4 Hæc autem confirmat variis mediis; ſi enim ſola eſſent accidentia, (quæ ſanè negari nequeunt, vt ait Diuus Bonauentura, ſuprà) non poſſet reddi ratio; cur generationes tale generans exigant ſubſtantiale, vt Leo Leonem; cur deſtructis qualitatibus, alia ſubſtantialia deſtruantur; cur tot qualitates, virtuteſque tam mira operentur, & varia; niſi baſim ſubſtantialium haberent formarum. Ipſum vide, ibi alia non minùs celſa, quàm curioſa dicentem. Hæc indicantur à Sancto Doctore *d. 7. part. 2. art. 2. quæſt. 1. in fund. & corpore* validiùs.

5 Assero ſecundò, formas eſſe realiter diſtinctas à materia.

Probatvr à Sancto Doctore *2. d. 7. loco citato*, nam agentia generant multas rerum varietates; at non producunt materiam ex dictis: ergo formas. Ex his videmus, alias corrumpi ad generationem aliarum, manente materiâ: ergo differunt. Probatur conſequentia, quæ enim ſunt eadem, generantur vnà, & corrumpuntur, vt notat Ariſtot. *4. metaph. text. 3.*

Assero tertiò, formas non eſſe modos materiæ; ſed res ab ea diſtinctas.

6 Probatvr argumentis Sancti Bonauenturæ *locis adductis*. Id, quod res realiter diſtinguit, debet eſſe res diſtincta ab ea, quæ in ſe nec diſtinguitur, nec diſtinguit; ſed formæ dant re diſtingui omnibus rerum ſpeciebus: ergo re diſtinguuntur à materia, quæ nec eſt diſtincta, nec diſtinctiua, in ſpecies, & genera.

Confirmatvr: nam modus non excedit rem, cuius eſt modus; at forma, vt à materia diſtincta, eſt actus contra potentiam, & quod quid rei, ex Ariſtot. *2. Phyſ. 28.* & *5. Metaph. 2.* & *9. Metaph.* probatur: actus, & forma ſunt nobiliores potentiâ, & materiâ: ideò forma eſt finis ad quem tendit, tanquam ad nobiliorem ſe; ſanè modus non eſt finis rei, ſed ad rem ordinatur.

7 Obiicivnt primò, ſi materia, & forma ſunt duæ res, non poſſet hæc dare ſuum eſſe in genere cauſæ formalis ipſi materiæ; ſed hoc eſt falſum; ergo. Probatur ſequela, quia modificatio, quam dat, vel eſt ipſa forma, & tunc forma erit ipſa informatio; vel eſt diſtincta; & tunc, vel eſt quid reſpectiuum, & hoc non: quia abſolutum non conſtituitur relatiuo: vel eſt abſolutum, & tunc non eſſet intrinſecum, ſed extrinſecum, & poſſet à Deo ſine forma conſeruari.

8 Respondetvr, formam vniri per vnionem, quæ eſt modus ſui ſubſtantialis. Quò fit, vt non ſit ipſa forma modus: quia non eſt modus modi: eſt autem quid reſpectiuum tranſcendentale, atque adeò abſolutum, quod non eſt res diſtincta à forma, vt queat conſeruari ſeparata, aut quæ egrediatur: ſed modus ſubſtantialis.

Obiiciunt ſecundò; ſi forma eſt res diſtincta, ſequitur, nil eam habere in materia, atque adeò creari.

Respondetvr, illam eſſe in potentia, & ratione ſeminali materiæ: vt mox oſtendam.

QVÆSTIO II.

An & quomodo formæ præexiſtant in materia.

Qvia non ex nihilo ab agentibus naturalibus formæ producuntur; ſed è ſubiecto; videndum eſt, quid habeant in illo, vnde educuntur. 9

Omitto peregrinas Anaxagoræ, & Empedoclis antiquatas ſententias, exiſtimantium, formas in materia reconditas præexiſtere: ab agentibus verò non generari; ſed in lucem trahi. Eos ſatis refellit Ariſtot. *1. Phyſ. text. 35.* & Seraphic. Bonauentura *in 2. diſtinctione 7. part. 2. artic. 2. quæſt. 1.*

Omitto opinionem Auicennæ, formas exiſtere in materia, quantitate formata inchoatiuè.

Omitto alios dicentes, formas præexiſtere in materia, quoad aliquem gradum, quo cooperante cum naturali agente, cæteri producuntur. Sic Aureolus *2. diſtinct. 18.* & alij apud Gratiadeum, *q. 5. Phyſic.*

Geminas celebriores tantùm refero ſententias. 10

Prima ſententia ex Sancti Bonauenturæ *in 2. diſtinct. 7. part. 2. art. 2. quæſt. 1.* & *in 4. diſtinct. 43. art. 1. q. 4.* formas præexiſtere, quoad eſſentias: ita vt eadem educatur, quæ erat in potentia, & quoad exiſtentiam nullam partem, nullum gradum obtinebat; ſed ſolam ſeminalem potentiam in materia. Conſentiunt Albertus Magnus *1. Pyſic. tract. 3. cap. 3. & 15.* Richardus *2. diſtinct. 12. quæſt. 1.* Capr. *in 2. diſtinct. 17. q. 1. art. 1.* Baccon. *diſtinct. 18. q. 1. art. 1. & 2.* Galit. *part. 1. lib. 1. tract. 3. q. 3. parte 2. lib. 3. tract. 1. q. 7.* nec diſſentit Diuus Thomas *part. 1. q. 115. art. 2.* Eſtque Diui Auguſtini; *lib. 3. de Geneſ. ad litt. cap. 14.* apud Magiſtrum, *diſtinct. 18.* & Sancti Bonauenturæ *diſtinct. 7. loco citato.* Latè de hoc diſſerit Sanctus Pater *lib. 5. & 6. de Geneſ. ad litt.* maximè *cap. 9.* eas à Sancto Patre intelligi priuationes; ita verò, vt primo ſint aptitudines, ait Argentina.

Commvnis ferè aliorum ſententia negat, formas præexiſtere in materia; niſi ſolà potentiâ, ex qua ab agente educuntur. Ita ſcholaſtici *in 2. diſtinct. 18.* & aliqui, *diſtinct. 1.* Diuus Thomas *part. 1. q. 45. art. 8.* & *q. 90. art. 2.* & *7. metaph. lect. 7.* & *in 2. diſtinct. 18. q. 1. art. 2.* quibus locis diſcipuli; Durand. acriter *diſt. 18. q. 2.* Scotus *2. diſp. 18. q. vnicâ*, cum ſuis. Suarez *in Metaph. diſput. 15. ſect. 2.* Tol. *1. Phyſic. quæſt. 19.* Petrus Hurtadus *diſput. 4. Phyſic. ſect. 2.* Rubius *1. Phyſic. tract. 2. quæſt. 1.* Zanardus *7. metaph. quæſt. 15.* Amicus *tract. 6. q. 3. diſput. 1.* & alij apud iſtos, Roccus *1. Phyſic. q. 20.* Euſtach. *p. 1. Phyſic. tract. 1. quæſt. 6.* Fulienſis *1. Phyſic. cap. 3. artic. 3.* 11

Difficvltas eſt, in explicanda hac præexiſtentia formarum in virtute ſeminali materiæ; quam multi negant: præſertim Scotus *2. diſp. 18.* ex Sanctus Bonauentura *in 1. diſp. 36. art. 1. q. 1.* colligere

12 colligere id arbitratus, admittens eas in ſolis animatis. Oportet igitur ſcire, tripliciter aliquid exiſtere in alio: primò actualiter, ſeu quoad exiſtentiam, vt lumen in ſole; ſecundò eminenter, vt creaturæ in Deo: Tertiò potentialiter, tanquam in cauſa vt omnis effectus in ſua cauſa potente producere. Dupliciter autem effectus præexiſtunt in cauſa: Primò tanquam in agente; ſecundò tanquã in paſſo, ſeu ſubiecto; vnde valeant educi, vt docet Sanctus Doctor *ſerm. 4. Hexaëmer.* & quidem agens, in cuius potentia actiua eſt virtus, ad effectus extrà producendos, nihil eorum in potentia ſua præhabet. Quid enim ignis eſt in Deo, ex hoc, quòd poteſt ignem producere, vt cauſa extrinſeca? ſimiliter neque in potentia paſſiua aliquis effectus præexiſtit ex hoc capite, vt dicit non repugnantiam, vt agens effectũm ex ea producat.

13 Potest, autem in ſubiecto eſſe virtus ſeminalis inſita, qualem in ſeminibus experimur, vt in ea ſint effectus, non actu, ſiue in tota entitate, ſiue in parte; ſed in potentia, quæ recipiat virtutem intrinſecam, quam attingens, agens naturale coagentem experiatur ad educendas formas. Talis autem virtus, non modo in ſeminibus a Deo inſita eſt, ad ſpeciales formas, ſed in materia eſt vniuerſalis ad omnes, non ſanè vniuerſalis Metaphyſica, ſed Phyſica, vt quælibet forma, ad ordinem ſpectans vniuerſi, educatur. Atque adeò tota formarum ſeries eſſentiarum eſt in eius potentia, ac virtute ſeminaria, è quibus quæcunque ad actum reducitur, non eſt diuerſæ eſſentiæ, ſed modum immutat, vt quæ erat in potentia, iam ſit in actu: ſicuti (ait S.D.) roſa, quæ hyemis tempore erat in potentia, & virtute ſeminali ceſpitis, eſt ea, quæ actu in vere erumpit florens: non autem diuerſæ eſſentiæ: vnde addit ipſi eſſentiæ modum exiſtentiæ. Ita verò materiæ ineſt aliquid ſeminale formæ, & partiale compoſiti, vt ait Tolet. *lib. 1. Phyſ. q. 19.* Ideò alio modo eſt in potentia ad formam, alio ad compoſitum.

14 Svnt igitur formæ in potentia materiæ, non ſolùm, vt in ſubiecto, ſed & vt in intrinſece cooperante; vt ait Diuus Bonauentura *in 2. diſtinct. 2. parte 2. art. 2. q. 2.* neque enim ſufficit nuda ratio ſubiecti. Ideò enim agens naturale nequit è corpore humano organico animam educere: quia ad eam habet rationem meram ſubiecti, non agentis, vel coagentis. Sunt ergo in materia formæ, non ſolùm tanquam è ſubiecto educendæ, ſed quia in ipſa materia eſt aliquid concreatum; in quod agens, agendo, educit formas. Hoc verò concreatum ſeminale vocatur à Sancto Doctore inchoatio formarum, earumque ſeminarium: quod ſanè, *d. 18. q. 3.* vocat potentiam vniuerſalem ad formas, ad modum cauſæ, quæ in omnes poteſt effectus influëre indifferenter. Ita, cùm ad hanc formam diſponitur, ea modum mutat, & ea eſſentia de potentia accipit exiſtentiam, non mutatâ eſſentiâ: non enim eſt diuerſæ eſſentiæ roſa erumpens vere, & ea, quæ inter brumas erat in potentia, ſed differt, vt id, quod actu differebat à ſeipſo, olim in potentia.

15 Addit, *diſp. 15. art. 2. q. 1.* Seraphicus Doctor; formas in potentia materiæ non differre ab ipſa materia; ſed eſſe ipſammet potentiam actiuam materiæ, è qua, excitatâ ab agente, tanquam è ſeminario, educuntur formæ. Et hoc idem docet Diuus Thomas *parte 1. quæſt. 90. art. 2.* & 115. *art. 2.* Suar. *d. 11. ſect. 2. n. 14.* Durand. *d. 18. quæſt. 2.* Amicus *q. 4. dub. 1. num.* 8. Hoc, ait is, voluiſſe Ariſtotelem dicentem, non fieri è quolibet quodlibet, & quolibet modo, ſed determinatum, modo determinato: ſic Leo, non fit è quouis, ſed è ſemine Leonis. Hæ verò ſeminales rationes 16
actiuæ, & paſſiuæ non in ſolis mixtis ſemina emittentibus, vel habentibus reperiuntur, vt putant aliqui; ſed primò in materia, vt ait Diuus Auguſtinus *lib. 3. de Trinitate, cap. 7.* & 8. dicens: *Omnium, quæ ad oculos noſtros prodeunt, occulta quædam ſemina in elementis latent; per quæ illa, quæ in occulto erant, progrediuntur in lucem.* Hæc verba explicant Conimbricenſes *1. Phyſic. cap. 9. q. 12. art. 6.* cum Diuo Thoma *p. p. q. 115.* & D. Bonau. *hic*; quibus ſubſcribit Poncius *diſp. 4. Phyſ. q. 2. num. 35.* ſimul exponens Ariſtotelis 7. *Metaphyc. textu* 29. effatum. In materia eſſe aliquam partem rei faciendæ, quo indicat, aliquid ſeminale formarum, in materia præexiſtere. Sic autem intelligunt. Rationes ſeminales eſſe naturalium cauſarum, ſiue agentium, ſiue patientium potentias, & facultates, in quibus, veluti in quibuſdam ſeminibus naturales effectus continentur; dicuntur autem in his latère formæ; non quia in ipſis actu ſint, ſed virtute. Hæ autem virtutes ſe- 17
minales ſunt neceſſariæ agenti; vt producat formas, cùm non ſit Creator, è nihilo condens; ſed debeat ex aliquo gignere. Habemus in ſeminibus exempla, *verbi gratiâ*, in cucurbitæ ſemine ſunt multæ cucurbitæ magnæ, non quòd actu ſint, vel ſecundùm aliquam partem in illo granulo, quod emoritur, vt germinet; ſed quia in eo eſt virtus initio concreata, *cuius ſemen in ſemetipſo ſit*; Gen. 1.

Assero primò nullam partem formæ in ma- 18
teria præexiſtere.

Probatvr à Scoto, *in 2. d. 12. quæſt. vnic.* relato à Licheto *ibi*, ratione D. Bonau. *in corpore.* Si in materiæ potentia præexiſterent formæ, nulla fieret generatio, quæ eſt productio formæ è priuatione. Profectò non generatur, quod actu eſt.

Si dicas præexiſtere partem aliquam; infero: ergo ea pars non generatur; ſed alia tantùm; hæc verò, cùm ex alia non producatur, vti neceſſarium ad generationem credis: ſequitur produci è nihilo. Exemplificat Seraphicus Doctor *diſput. 18. quæſtione 3. citata*: ſi forma humanitatis ſpecifica præexiſtit in homine antè generationem: ergo eſt homo completus, antequam generetur: ſecundò, ergo non generatur homo: incredibile enim eſt, præexiſtere formam completam, ſimul cum materia, & non eſſe totum completum.

Probat ſecundò Scotus; quia ſequeretur, 19
aliquid agere in virtute non entis. Probatur ſequela; quia pars præexiſtens eſt, quæ operatur ad producendum totum, perfectius ſe: nulla autem cauſa producit effectum ſe ipsâ perfectiorem; niſi in virtute entis perfecti: tale autem non reperitur: ergo agit virtute non entis.

Respondetvr tamen, non eſſe neceſſarium, 20
ſingulas concauſas eſſe perfectiores effectu; ſed ſatis, ſuperque eſſe, ſi omnes ſimul ſint ſaltem æquè perfectæ. Aget autem illa pars virtute agentis, eam mouentis, & intrinſeca ſeminali: quod concedent, etiamſi nulla talis pars extet, ſed ſola potentia, in quam agens operatur, in

cuius

cuius virtute ſeminaria ſunt omnes formæ à Deo poſitæ; vt dicebat D. Auguſt. & hoc indicauit Ariſt. 7. *Metaph. text.* 29. dicens: *In materia præexiſtere aliquam formæ partem*; quam explicat Suar. *diſp.* 15. *ſect.* 2. eſſe virtutem actiuam cooperatricem generationi. Ita autem natura eſt principium motus, etiam actiuum in materia; vt concedit Scotus.

Asserο ſecundò formas omnes, non autem ſolas viuentium, habere in materia ſeminales rationes, contra Scotum, *loco cit.* Richard. 2. *diſp.* 18. *art.* 1. *q.* 2. & Durand. ferè Galit. *q.* 8. *aſſert.* 1.

Probatvr primò ex D. Auguſt. *locis adductis*, iuxta explicationem Argentinæ, & Ægidij fidelium ipſius interpretum.

Primò S. Pater *lib.* 3. *de Gen. ad l. c.* 15. loquens de his, qui è cadaueribus ebulliunt, dicit: abſurdiſſimum eſſe dicere, ea eſſe concreata ſimul cum animalibus; niſi quia inerat eis corporibus vis quædam naturalis, & præſeminata materiæ. Vbi non id adſcribit ſemini animalium, quo ſimilia gignunt, ſed materiæ, vt ſic. Idem ait de draconibus è virgis Magorum *lib.* 6. *c.* 11. Omnia (ait) quæ conſequentibus erant euoluenda temporibus: primitus Deus ſimul creauit, cùm faceret mundum: conſummata quidem, quoniam habent iii naturis propriis, quibus ſuorum temporum curſus agunt, quod non in iſtis cauſaliter factum eſt: inchoata autem, quoniam erant quædam ſemina futurorum. Id obſeruat D. Bonau. 2. *diſt.* 18. *quæſt.* 2. Ibidem adducit D. Aug. *l.* 5. *c.* 23. vbi docet, omnia in ſemine producta vi, potentiaque cauſaliter. Deinde ait. Quodlibet autem ex terra priùs certiſſimum eſt. Et concludit mundum habuiſſe omnia cauſaliter ſecundùm rationes rebus inſitas. Sic *&* *l.* 6. *c.* 11. 14. *&* 15. Paſſim ex *relatis locis* id aſſerit.

In quo deceptus P. Galit. dicit *q.* 8. rationes ſeminales propriè eſſe in ſolis viuentibus ad ſimilia generanda, & putat niti SS. Aug. & Bonau. ſed hoc tantùm ait S. Bonau. è mente S. Patris; impropriè aliqua dici habere ſeminalem rationem, puta cibum, vt ſit homo, non quia in ea materia non fuerit inſita ratio ſeminalis ad omnes formas, etiam viuentium, quæ gignuntur; ſed quia non habent eſſe ſeminis, neceſſarij ad generationem viuentis proximè.

Probatvr ſecundò aſſertio, ratione D. Bonau. è D. Aug. Rationes ſeminales in materia continent omnes formas, quæ à naturalibus agentibus, ſaltem remotè educi valent: Sed omnes formæ vniuerſi tales ſunt: Ergo. de his loquar iterum *tract.* 8. *diſp.* 3. *q.* 3.

Probatvr tertiò à S. D. Rationes ſeminales datæ ſunt, vt natura ſuos partus educat è materia, vt docet D. Aug. ſed formæ etiam inanimes ſunt naturæ partus: ergo.

Insvdat verò S. D. vt oſtendat quid ſint iſtæ rationes ſeminales apud D. Auguſt. qui eas in ſcholas inuexit.

Distingvit rationes ſeminales à ſeminibus, ſicuti & rationes cauſales à cauſis, vt, ſicut cauſæ ſunt producentes; rationes verò cauſales directiuæ cauſarum, ſiue primæ, ſiue ſecundarum: ita & ſemina dicuntur operatiua; rationes verò ſeminales directiuæ. Et ſicut rationes cauſales ad naturalia ſunt formæ naturales, & ad artefacta Ideæ: Ita rationes ſeminales, quæ naturæ ſunt inſitæ, ſunt aliquid naturæ dirigentis; dicuntur verò naturales, quatenus formæ ab eis ſunt; ſeminales verò, quatenus ex eis ſunt, ſeu quatenus dirigunt agentia, vt ex aliquo educantur formæ. Dicuntur etiam naturales, quatenus producunt ſimile: ſeminales verò, ratione virtutis productricis inchoatiuæ.

Si igitur effectus non ſunt in potentia naturali; ſed ſola obedientiali, vt multiplicatio panum; tunc non fiunt ſecundùm rationes ſeminales; ſed ſecundùm cauſales, quas Deus in ſua voluntate ſeruauit. Si autem ſunt in potentiâ, & virtute naturæ, ſiue proximè, vt chylus è pane, ſiue remotè, vt è pane homo, quippè oportet, vt priùs fiat chylus, ſanguis, ſemen; dicuntur ſecundùm rationes ſeminales. Quod ſe illicò è pane fiat homo, dicitur ſecundùm rationes cauſales. Hinc Euam è coſta factam, ait, non ſecundùm rationes ſeminales. Concludit rationem ſeminalem eſſe virtutem actiuam in materia ad formas educendas naturalem. Monet autem, etiam effectus, qui in potentia ſunt obedientiali, eo ſenſu dici naturales, quo natura obediens eſt Creatori.

Cæterum erunt vel contra naturam, quando ſimilantur effectibus naturæ, alieno tamen modo productis, vt reſurrectio ad vitam, &c. miracula contra naturæ curſum: vel ſupra naturã; quando natura ſimile nequit producere, vt glorificatio, & dicuntur mirabilia, non miracula. Et hoc nomine illuſtrat fabricam Euæ è coſta Protoplaſtæ, &c. in prima hebdomada fabricata.

Cùm igitur rationes ſeminales ſint potentiâ actiuâ indita materiæ, & ſit eſſentia formæ in potentia, quærit: an ſit vniuerſalis ad naturas, etiam omnes producendas, *quæſt.* 3. *ſequenti.*

Prima opinio eſt aſſertiua. Hanc dicit, eſſe magnorum, quam hauſit Scotus, eamque non ſpernit Seraphicus Doctor, ſequuntur Scotiſtæ *in* 2. *diſtin.* 18. *quæſt. vnic.*

Asserit tamen, veriùs dici rationem ſeminalem ſingularem.

Probat primò; quia vniuerſale non eſt extra animam, *ex* 1. *de anima, text.* 8. Secundò; quia vniuerſale eſt vbique ſemper; at ratio ſeminalis eſt in ſubiecto determinato. Tertiò, quia vniuerſale prædicatur de eo, cuius eſt, dicitur enim Homo eſt animal; ſed ratio ſeminalis non prædicatur de materia, in qua, puta homo, eſt ſemen. Quartò, quia omnis productio eſt ſingularium. Quintò, quia, ſi forma vniuerſalis ſpecifica eſt ratio ſeminalis: Ergo formæ præexiſtunt. Sextò, quia natura deberet producere omnes formas ordinatim, *v. g.* productura albedinem, produceret primò accidens, ſecundò qualitatem, tertiò calorem, quartò albedinem. Alias rationes habes *d.* 5. *quæſt.* 4. Vbi habes etiam ſolutas rationes hinc à Scoto decerptas pro oppoſito.

Mvlta opponit Scotus *loco citato*, etiam contra ſecundum aſſertum, vt oſtendat, rationes ſeminales non eſſe in inanimatis, quia, cùm ſint agentia imperfectiſſima, agerent per imperfectiùs. At reſpondeo falſum vtrumque; ſeminalis enim ratio in elemento eſt virtualiter ad omnia à Deo. Cætera ſumit Scotus, ac ſi ratio ſeminalis eſſet ipſum ſemen animalium.

QVÆSTIO III.

An FORMÆ *à ſolo Creatore educantur.*

Diuus Bonau. in 2. diſt. 7. part. 2. art. 2. quæſt. 1.
Diuus Thom. p. 1. quæſt. 110. art. 2. de potent. q. 6. art. 3.

OMITTO errores Anaxagoræ, & aliorum, quos grauiter refellit D. Bonau. & nos *quæſtionibus ſuprà* retulimus.

21 ASSERO cum omnibus Philoſophis, ac Theologis, formas ab agente naturali educi poſſe (excipe animam noſtram) de qua *tract. 9. diſp. 1. q. 17.*

PROBATVR primò à D. Bonau. Omnis virtus operatiua eſt ad opus. Sed cauſis ſecundis conceſſæ ſunt virtutes operatiuæ; & ita ignis comburit, &c. ergo. Idem de Plantarum, & Beſtiarum animabus oſtendam *tract. 9. diſp. 1. quæſt. 17.*

PROBATVR ſecundò. Vnius corruptio eſt alterius generatio; ſed agentia naturalia deſtruunt contrarium; vt ignis aquam &c. ergo. Vide Seraphicum omnia facilè probantem. Vide & Galitium *p. 1. lib. 1. tract. 3. q. 4.*

QVÆSTIO IV.

Quid ſit educi FORMAS *è materia.*

VARIOS dicendi modos afferunt Amicus *tractat. 6. q. 4. dub. 1.* Galitius *p. 1. lib. 1. tract. 3. q. 6.* Suar. *d. 15. Metaph. & 3. p. d. 8.* & alij, poſtremò Euſtach. *parte prima, tractatu primo, q. 6.*

22 Ex dictis *quæſt. 2. & 3.* facilis eſt ſolutio. Igitur eductio formarum eſt actio in materiam, determinando per diſpoſitiones virtutem eius ſeminalem, ad coagendum. Explicat id rectè Galitius, exemplo ſolis excitantis potentiam ſeminalem terræ, ad producendas herbas, flores, &c. Eum vide.

QVÆSTIO V.

An omnes FORMÆ *cæleſtes, & elementares fuerint initio à Creatore eductæ è materia.*

VARIOS hac de re dicendi modos recenſet Amicus.

PRIMA opinio eſt, omnes formas, tam cæleſtes, quàm elementares fuiſſe à Deo eductas de potentia materiæ. Adducuntur plurimi Theologi à Ruuio *primo Phyſicorum, tractatu ſecundo, quæſtione ſecunda*, Hurtad. *diſput. quarta, Phyſicorum, ſectione ſecunda*, Vaſquez *ad p. p.* D. Thom. *quæſtione quadrageſima quinta, articulo primo.* Eſt autem D. Bonauent. *2. diſtinctione 12. dubio 1. litt. & in qq.* Subſcribit Fulienſis *1. Phyſic. c. 3. art. 4.* nempè, quia omnes formæ in operando ab ea pendent, ac proinde etiam in eſſe, & ita congruè productas aiunt.

SECVNDA ſententia, de omnibus formis, negat eductas è materia. Eam tenet, poſt alios Amicus, *tract. 6. Phyſ. quæſt. 5. d. 1.* Videtur ſolidè inniti Scripturâ: nam *Gen. 1.* tam Cœli, quàm terra, &c. dicuntur creata. Sanè vera creatio non eſt formarum è materia eductio, quæ eſt generatio.

MEDIAM tuetur Suarez, *d. 15. Metaph. ſect. 2. & 3.* dicens, elementares quidem formas è materia eductas, ſeu dependenter à materia; non cæleſtes.

HÆC quæſtio variè ſoluenda, pro varietate opinionum, circa materiæ creationem. In ſententia 23
D. Bonau. dicentis, materiam primò ſub forma rudi creatam, mox diſtinctis ornatam, quod & cenſet Toſtatus *ad c. 23. Exod. q. 67.* videtur dicendum, formas eductas è materia, ea de cauſa: quia debuit materia formas præcedere, quæ ex ea educuntur; quâ ratione percellitur Suarez, ac vincitur Fonſeca, *5. Metaph. c. 2. q. 5.* & Valent. *d. 2. q. 15. p. 3.* nos tamen non mouet: nam potuit Deus virtute infinitâ vtramque è nihilo ſimul condere. Quis hoc neget? Vel formas in eam rudem maſſam infundere, ſicut & animas noſtras infundit in corpora.

STANDVM cum ſcripturâ Geneſis, quæ geminas productionum rationes recenſet; alteram crea- 24
tionis: Creauit Cœlum, & terram; alteram ex alio, vt è limo hominem, &c. *Producant aquæ reptile, &c.* Enim verò & hæc latiùs dicta eſt creatio. *Creauit Deus cete grandia*: quia ſupernaturaliter illæ formæ eductæ ſunt. Idem dic de Cœlis mobili- 25
bus, è prima maſſâ eductos fuiſſe. Ita ſentit S. D. *in 2. d. 15. q. 1.* Ideò ait Deus, *Producant aquæ reptile. Producat terra animam.* Neque id ſolam eſſe compoſitionem ex aqua lutoſa, ſed miram ad ea ſignat producenda cooperationem. Dicuntur verò creata in ſuis cauſis, vt notat Molin. *d. 20.* ſic explicans cum D. Bonau. D. Aug. ſiue quia materia, ex qua mirè educta ſunt elementa, ipſa fuit creata; ſiue quia ipſa elementa fuêre creata, vt credunt plurimi, & monet Fulienſis.

FORMÆ verò accidentales naturales concreatæ, ſeu mirabiliter ex obediente videntur eductæ potentiâ materiæ; tametſi propriè nequeant creationem terminare.

SVPPOSITA verò opinione D. Aug. ſuprà al- 26
latâ apud D. Bonau. probabili, quæ fert primò creatam materiam, rudi forma imbutam: ſequitur, hanc ſolam probabiliter dicendam creatam; at creaturarum diſtinctarum formas è materiâ eductas eſſe, ſiue ſubſtantiales, ſiue accidentales.

QVO autem pacto nunc accidentia Phyſica producantur, non dubito, quin educantur è materia. Eſt communis Philoſophorum ſenſus apud Ruuium, *Phyſicor. 1. tractatu 2. quæſt. 3.* & alios.

DIFFICVLTAS eſt tantùm; vnde educantur 27
accidentia in ſanctiſſima Euchariſtia, cùm ſpecies vini calefiunt, rareſiunt, congelantur, &c Breuiter dicam Deum ita res conſtituiſſe in hoc auguſtiſſimo Sacramento, vt nulla appareat exiſtentiæ corporis Chriſti experientia. Itaque cùm materia ſit ſubiectum quantitatis; & ſimul cum forma aliorum ſit ſubiectum accidentium; ſiue forſan ipſius etiam quantitatis; deficiente materiâ, & formâ, Deus ſupplet tribuendo quantitati, quæ eſt veluti baſis aliorum accidentium, talem virtutem; vt ex ea poſſint miraculosè accidentia educi, & in ea ſuſtentari. Ita communiter Thomiſtæ, cum ſuo D. Angelico, *3. p. q. 77. art. 5.* Bellar. *tom. 3. controu. de Sacr. Euch. cap. 24. argum. 6.* Suar. *3. p. d. 57. ſect. 1.*

QVOAD

Qvoad formas artis, non videntur è materia educi. Ita Perer. *lib.7. cap.2.* alios adducens; videtur etiam S. Bonauent. qui omnem Angelis eductionem formarum è materiâ negat; ſed concedit tamen arte factas, quæ magis inducuntur, dolando, ſcindendo, &c. non autem educuntur: non enim ars eſt principium motus, ſed naturæ; eductio autem formarum è materiâ, eſt per motum.

DISPVTATIO III.

De Privatione.

QVÆSTIO I.

Quid, & ad quid ſit Privatio.

1 Qvia materia eſt ſubiectum generationum ad formas recipiendas, debet habere earum priuationem & appetitum.

Dari priuationem euidens eſt, nam ſine ea non fieret aliqua generatio; quo enim pacto materia reciperet formam, quam habet; vel ſi non habet, quam apta non eſt habere; nonnè clarum eſt?

Definitvr priuatio *Carentia formæ in ſubiecto apto.*

2 Dicitvr *carentia formæ.* Eſt enim eſſentialiter abſentia formæ, vt docent omnes cum Sancto Bonauentura *in ſecundo, diſtinctione trigeſima quarta, articulo ſecundo, quæſtione vltima, ad tertium.* Dicitur in *ſubiecto*; vt oſtendatur eſſe alterius. Dicitur *apto*, vt diſtinguatur à negatione, quæ, cùm non ſit apta ad formam negatam, non apparet inde monſtroſa; vt ſaxo non videre; at priuatio dicit carentiam formæ debitæ, quæ proinde reddit ſubiectum carens monſtroſum, vt cæcitas in homine: quia homo eſt ſubiectum aptum facultatis viſiuæ.

3 Assero primò, Priuationem eſſe generationem neceſſariam. Ità Sanctus Bonauentura *in ſecundo, diſtinctione prima, dubio tertio litt.*

Probatvr ratione Ariſtotelis. Si priuatio non eſſet neceſſaria, iam generaretur forma exiſtens; vbi enim non eſt priuatio, ſupponitur forma oppoſita. Neque ad generationem ſatis eſt negatio, ſed requiritur aptitudo naturalis. Quo enim pacto gignitur oculus in lapide?

Assero ſecundò, priuationem ſe tenere ex parte ſubiecti, magis quàm ex parte formæ; nempè quia ad generationem debet ſupponi priuatio formæ, ſed non vbique, ſufficit enim vt ſit carentia in tali ſubiecto.

4 Hinc ſolues dubium, quo pacto corpus Chriſti exiſtens producatur in Sacratiſſima Euchariſtia, nempè quia adeſt carentia *hic* in *hoc*, & *illo pane*, vnde poteſt tranſubſtantiari in corpus Chriſti.

QVÆSTIO II.

An Privatio *ſit ens.*

Qvæstio ferè de nomine videtur. Certum eſt, Priuationem non eſſe abſolutè nihil, vt docent Ruu. 1. *Phyſ. tract. 3. q.1.* Vtin. *tract. 5. quæſt.3. art.4. ſect. 3.* contra alios. Neque poteſt dici eſſe ens, cùm ſit carentia entis. Hinc verò infertur, eſſe entis alicuius. Hinc peccatum in ſe non eſt ens, vt docet D. Auguſtinus ad ea verba Ioan. *Sine ipſo factum eſt nihil,* attamen eſt carentia rectitudinis in aliquo, quam S. Bonau. *in 2. d.34. art.2. q. 3.* vocat deordinationem. De quo latè 1. 2. *tract. 3. diſp. 1.* agetur. 5

Hæc verò eſt carentia formæ, quæ ſi ſuſcipiat magis, & minus, talem efficiet & priuationem, quæ & multiplicatur ad formarum, quibus materia caret, multitudinem; ſic vnus eſt alio magis claudus, vt ait Diuus Bonauent. *in 4. d. 18. part.2. q.4. ad 4.* 6

QVÆSTIO III.

An Privatio *differat à ſubiecto.*

Faber *Theor.59.c.1. ad calcem,* ſolâ ratione diſtinguit. Idem videtur ſentire Euſtachius *p. 1. Phyſ. tract.1.q.10.*

Rvvivs autem 1. *Phyſ. tract. 3. q. 3.* diſtinguit realiter: Accinit Collegium 1. *Phyſ.c.9.q.8.* P. Galit. *p.1. Phil. l.1. tract.4.q.2.n.9.* ait non differre realiter à ſubiecto; ſed à formâ realitate priuatiuâ & adducit S. Doctorem *in 2. d. 1. dub. 3.* ac Toſtatum *q.47. ad 32. Exod.* Perer. *l.5.c.2.* pro priori ſuæ opinionis membro. 7

Seraph. eo loco ſoluit dubium. Cùr Magiſter inter rerum principia non recenſeat priuationem. Rationem dat, quia priuatio vltimâ ſuâ differentiâ dicit aptitudinem ſubiecti ad formas in carentiâ earum, atque ideò cùm ſub ea aptitudine ſit principium rerum *in fieri*, reducitur ad ſuum ſubiectum; & cùm ſit carentia formæ reducitur ad formam, more negationum, quæ ad poſitiua reducuntur. Idem habet S. D. *in 2. d. 24. p.1. art.2. quæſt.1.* in calce.

Dico, Priuationem differre à materia, non ſolâ ratione: Eſt Ariſt. ſenſus 1. *Phyſ. t.79.* vbi reprehendit veteres dicentes, eas eſſe vnum. Malè ergo Faber pro ſe eum allegat *text.59.* errato textu, vbi nil de hoc nequidem muſſitat. 8

Probatvr primò, quia materia eſt ſubſtantia; priuatio verò eſt carentia cum aptitudine additâ ſubiecto; eaque ſeparabili ab hoc. Neque tamen benè Ruu. arguit eſſe duas res, eſſent autem, ſi ambæ poſſent ſeparare, & permanere: at priuatio intrinſecè eſt in ſubiecto.

Probatvr ſecundò, quia ſunt duo rerum principia, vt dixi *q. 1.* & mox dicam.

QVÆSTIO IV.

An Privatio *ſit principium generationum.*

Nota, res generales conſiderari poſſe primò *in fieri*, dum generantur. Secundò *in facto eſſe*, 9

dùm genitæ ſunt. Priuatio ſanè aſſeritur principium rerum *in fieri* ; nam *in facto eſſe* res conſtant duobus ſolis principiis intrinſecis materiâ, & formâ.

Neqve dicunt , Priuationem eſſe principium rerum etiam *in fieri* extrinſecum per accidens. Ita Auerr. *ad textum ſeptuageſimum quintum Ariſt.*

10 At Ariſtoteles *phyſic.* 1. *à textu* 50. & 12. *Metaphyſ. à textu* 22. Priuationem aſſerit principium rerum Phyſicarum *in fieri*. Cum eo ſtat Schola.

Ratio eſt , quia generatio eſt mutatio productiua formæ , atque adeò per ſe à non eſſe ad eſſe tranſit.

Vere tamen eſt principium , vt terminus *à Quo* , atque adeò materiale tantùm. Vide hæc, & alia in P. Galitio.

DISPVTATIO IV.

De Vnione.

QVÆSTIO I.

An Vnio *ſit quartum Principium rerum.*

Tametsi *diſputatione prima* , *quæſtione citata*, abſolutè tria tantùm rerum naturalium intrinſeca Principia poſuerim , quæ eſt Philoſophi ſententia , ſummò plauſu recepta ab omnibus ferè commentatoribus ; cui ſubſcribunt D. Bonauent. *in* 2. *diſtinctione prima* , *dubio tertio litt.* & cæteri apud Suarez , *d.* 12. *Metaphyſic. ſect.* 1. Perer. *lib.* 5. *cap.* 2. Conimbr. *lib.* 1. *cap.* 7. *quæſt.* 1. *art.* 4. Zabar. *lib.* 1. *de prima rerum materia* , *cap.* 2. Runius 1. *Phyſic. cap.* 7. *quæſtione vnica.* Hurtad. *d.* 1. *ſect.* 3. Galit. *libro* 1. *Philoſoph. tract.* 1. *q.* 1. attamen nouam compellor quæſtionem inſtituere; quia prodiit nuper in lucem libellus *de quarto rerum naturalium principio*, quod eſt *Vnio* , ab eruditiſſimo viro, Patre Seraphico Rotella è Carpenedulo contextus. Fatetur hic Doctor egregius , *queſtione prima* , §. *ſecundo* , communem eſſe ibi oppoſitam ſententiam, initio indicatam : attamen ea eſt illius præcellentis ingenij ſublimitas, vt nouam hanc ad exercitium modeſtiſſimè exhibeat.

1 Fateor ingenuè , hanc ſententiam enucleatam , intiméque penetratam , nil mihi noui ex Africa attuliſſe , niſi modum dicendi. Et quia Author hic Ariſtoteli inſiſtit §. 31. & 48. Videamus ; an in Ariſtotele habeat fundamentum, Definit autem Ariſtoteles prima principia *in primo Phyſic. textu quadrageſimo ſecundo. Oportet, prima principia neque ex alterutris eſſe , neque ex aliis ; ſed ex his omnia.* Hanc definitionem omnes amplexantur.

Iam verò *Vnio* , ſeu compoſitio , quæ in naturalibus idem eſt; vt fatetur P. Rotella §. 7. eſt id , quo fit vnum ; vt docet Diuus Bonauentura *in* 3. *diſtinctione ſexta, articulo ſecundo* , *quæſtione* 1. Ita vnio præcedit terminum , qui eſt compoſitum , ex formæ , ac materiæ coniunctione reſultans. Debent autem principia eſſe prima intrinſecè : poſſunt tamen ab aliis extrinſecè producta eſſe ; vt ait Rotella §. 21. Vnio autem 2
ſubſtantialis procul dubio fit ab agente , educente formam de potentiâ materiæ ; fit tamen & intrinſecè ex communicatione mutua materiæ , & formæ, per informationem huius, & illius ſubſtantæ , quibus ſe inuicem intrinſecè mutuò traduntur. Sunt enim materia & forma principia intrinſeca ; ſicuti finis , & efficiens extrinſeca. Neque vnio ſubſtantialis præcedit, naturâ actum completum informationis ; vt putat Rotella §. 11. & 12. *ac* 19. imò perfecta , & completa informatio facit perfectam vnionem. Itaque dum agens extrinſecè vnit materiam formæ , & formam materiæ , ipſe quoque in via ſe intrinſecè communicant ; forma quidem informando : materia autem ſuſtentando.

Ita vnitio eſt actio agentis extrinſeca, vnionis cauſa ; ipſa verò vnio habet rationem termini intrinſeci , vnientis extrema vnibilia. Quamuis autem vnio ſit extrinſeca materiæ , & formæ præciſis , eſt tamen intrinſeca vtrique , vt communicantibus , & ſe inuicem tradentibus in ratione principij ; & in hoc arbitror , Authorem falli , dum vnionem accipit pro vnitate , quæ eſt terminus. Quapropter Vnio fit ex aliis intrinſecè ; atque adeò deficit in hac principiorum conditione eſſentiali Ariſtotelica ; & eò magis, quò materia , & forma ſunt principia , vt vnita in compoſito phyſico : vnde ſuperfluit aliud principium. 3

Obiicit Rotella §. *vndecimo* , ad probandum , vnionem ſubſtantialem eſſe effectum , ab extrinſeco agente productum. Datur agens, producens formam , quam ſine vnione ſubſtantiali valet conſeruare ; vt patet de anima rationali : ergo actus vnionis ſubſtantialis eſt effectus , ab agente productus ; non autem effectus formalis formæ. Confirmatur : nam vnio à Sancto Bonauentura ſumitur etiam pro vnitione agentis; & ita vnio ſubſtantialis , accepta pro vnitione, ſeu pro actu vnitiuo , eſt terminus actionis extrinſeci agentis. 4

Hinc reſumit argumentum. Ex eo , quòd vnio Verbi Diuini cum natura humana non eſt effectus ſolius Verbi vniti , ſed effectiuè à tota Trinitate : ergo vnio ſubſtantialis non eſt effectus proprius formæ , quæ vnitur ; ſed agentis, coniungentis materiam cum forma. Quare ſic argumentum profert. Sic ſe habet forma ad materiam ; ſicuti ſuppoſitum terminat naturam , mediante vnione , ab agente producta , & à ratione terminatiuâ diſtincta : ergo & forma informat materiam, mediante vnione ſubſtantiali, ab agente intrinſeco productâ. 5

Præterea datur vnio ſubſtantialis ſine informatione actiuâ , & paſſiuâ : ergo vnio diſtinguitur ab informatione actiuâ , & paſſiuâ. Probatur antecedens : quia Verbum vnitur ſubſtantialiter naturæ humanæ ; nec tamen eam informat. Probatur conſequentia , nam hic eſt lapis lydius diſtinctionis realis agnoſcendæ. 6

Hæc tamen nil commouent, ſed primò æquiuocè natant. Ego enim concedo, eam, quæ propriè eſt vnitio , eſſe diſtinctam ab intrinſeca communica 7

intatione materiæ cum formâ; ſed ei incumbit probare, vnionem adæquatè eſſe extrinſecam materiæ, & formæ: eſt autem intrinſeca: quia vnio fit per mutuam intrinſecam communicationem; & ita illa ex aliis intrinſecè fit principiis, quæ in hoc habent rationem ſuam principiandi: vnde non poteſt vnio diſtinctum eſſe principium extrinſecum; actio verò extrinſeca non poteſt eſſe quidem principium intrinſecum rerum naturalium; vt monet Sanctus Doctor *loco initio adducto*. Sanè principium extrinſecum dicitur à D.Bonau.operatorium, de quo non eſt quæſtio, an impediat, principia eſſe prima: alioqui neque materia, quæ eſt à Deo; neque forma, quæ ab aliis operatoriis producitur, eſſent principia rerum; vt monet Rotella §. 21.

Iam igitur, dum arguit à ſimili de Vnio e Hypoſtatica, deficit: debuit enim probare, Vnionem hypoſtaticam eſſe à ſola actione Trinitatis; non autem ex communicatione intrinſeca ſubſtantiali perſonæ: Imò ex hoc vrgeo. Vnio hypoſtatica non dicit meram vnitionem, ſed intrinſecam terminationem Verbi: ergo & hæc. Tamen ea adhuc minor eſt vnione materiæ cum forma, quæ ad vnam eſſentiam conſtituendam conueniunt. Hinc malè concludit: Ergo vnio ſubſtantialis non eſt effectus proprius formæ, quæ vnitur; ſed agentis coniungentis.

Ad argumentum à ſimili, primò, negatur Maior; licèt enim ſuppoſitum actuet vltimò naturam perfectiùs, non tamen arctiùs, data in reliquis paritate (hæc dico: quia Vnio Verbi eſt perfectior, ſeu altior, quàm animæ cum corpore) Ad minorem dico, quòd ſuppoſitum terminat naturam, mediante vnione, ab agente productâ; ita tamen vt interim extrema ab agente applicata, ſe inuicem intrinſecè communicent, & à ſe dependeant; vt acutè docet Sanctus Bonauentura *primo, diſtinctione 37. quæſtione prima, ad 1.*

10 Quòd verò dicit, dari vnionem ſubſtantialem ſine informatione, parùm iuuat: nam ſicuti ſunt multa genera ſubſtantialium vnionum; vt explicat Sanctus Bonauentura *in 3. diſt. 6. art. 2. q. 1.* è quibus alia eſt ad vnam materiam conſtituendam; alia ad vnam perſonam; hæc verò non exigit informationem, vt fateor; attamen exigit intrinſecam proportionatam perſonæ communicationem; atque adeò talem, quæ fit ex aliis intrinſecè; & hoc ſat eſt, vt non ſit in ſuo genere principium; quod non debet eſſe ex aliis intrinſecè; vt iniungit Rotella. Non eſt autem neceſſe, vt vnio ſit intrinſecè ex materia, vt præcisè materia, vel ex forma, vt ſic; ſed prout ſe inuicem communicant, fungentes munere principij. Hinc ſoluitur inſtantia ſuprà iniuncta; quamvis enim poſſit forma à Deo conſeruari, addo, atque produci, ſine actuali informatione, non tamen benè infertur, actus vnionis eſſe extrinſecè ab agente; non intrinſecè à forma. Ratio eſt luce clarior:
11 dum ſic producitur, & conſeruatur forma, non eſt actu principium; quòd ſi ponatur in ratione principij actualis, id fiet per intrinſecam vnionem informatiuam, qua conſtituitur actu principium ad terminum illum vnionis, qui debet adſcribi materiæ, & formæ, vt principia ſunt; non autem vnioni, quæ eſt modus, & terminus earum, vt ſunt principia. Neque verò vnio ſubſtantialis præcedit informationem, vt acutè obſeruat Diuus

Bonau. *in 3. diſt, 6. art. 2. quæſt.* 1. neque enim alio modo fit vnio materiæ cùm forma, quàm per informationem, & ſuſtentationem: alioqui *in fieri* vno genere vnionis vnirentur; & alio *in facto* eſſent vnitæ. Eſt igitur vnio quid Phyſicè compoſitum ex mutua communicatione materiæ cum forma; non ſimplex, quale debet eſſe principium. Sicut autem Rotella §. 23. contentus eſſet, definitionem principiorum hoc primum habere analogicè; ita ſatisfactum ſit, ſi ei compoſitio analoga conueniat; at vniuocè conuenire ſuſtineo; cùm hæ duæ communicantes ſint partes phyſicæ, nempè entitas materiæ, & formæ; ſecundùm mutuam communicationem, in ratione principij. 12

Altera conditio etiam deeſt, vt principia ſint, ex quibus alia fiunt: nam Vnio non eſt, *ex qua*, ſed quâ mediante fit compoſitum. Neque verò ad hoc, vt ſit id *Quo*; ſatis eſt vt ſit principium intrinſecum. alioqui etiam motus paſſiuus materiæ, & actiuus formæ erit principium rerum. 13

Neque rectè Author §. 25. diſtinguit, Vnionem eſſe principium *quo*, in ordine ad materiam, & formam; quia, eâ mediante, exercent ſuum actum principiandi, & compoſitum naturale intrinſecè conſtituunt. Eſſe verò principium, *ex quo*, in ordine ad compoſitum: quia intrinſecè facit ad conſtitutionem ipſius compoſiti, & perſeuerat in eo, tanquam eius principium intrinſecum, eâque ſolutâ, ſoluitur compoſitum. Hæc ſanè doctrina eſt nulla: nam eſſe intrinſecum ſupponitur in ratione principij, *in fieri* compoſiti; atque vnio non mutat naturam *in facto eſſe* compoſiti, ſed ſolùm addit permanentiam in ſuo munere vinculi, quo permanet compoſitum. Itaque ratio (*ex*) conuenit materiæ, & formæ, quæ ſunt prima principia. Ratio verò (*quo*) conuenit vnioni. Quòd ſi libet vagari, vt alia ſit ratio vnionis *in fieri*, & alia *in facto eſſe*, erunt quinque principia: ſicuti, quia materia eſt principium *in fieri*, ratione priuationis, quam exuit in formæ inductione, multiplicantur principia *in fieri*, nempè, addita noua priuatione; tametſi minùs à materia differat, quàm vnio: nam priuatio ad materiam reducitur; vt notat Sanctus Bonauentura 2. *diſtinctione prima, dub. 3. litterâ* ex Magiſtro. 14 15

Qvod verò Author addit §. *vigeſimo ſexto*, quòd, ſicuti forma eſt ratio, & principium *quo mediante*; materia eſt principium *in facto eſſe*, & tamen ipſa forma eſt principium, *ex quo*; ita & vnio ſubſtantialis, etiamſi principium ſit *quo mediante*, materia, & forma ſunt principia *in facto eſſe*, adhuc ipſa vnio eſt principium, *ex quo*: nam materia eſt principium *in facto eſſe*, non præcisè, ſed quantùm vnita formæ: quia niſi ei eſſet ſubſtantialiter vnita, nequaquam materia eſſet principium compoſiti intrinſecum, *in facto eſſe*. Sanè nil iuuat. Tum, quia, ſi vnio eſt ratio formalis, ſine quâ materia non eſſet principium *in facto eſſe*, ſequeretur non eſſe principium diſtinctum ab ea; tum etiam, quia vnio ſemper manet ratio *quo* nec aliud habet entitatis; ſicuti habet materia, atque adeò non benè comparatur. 16

Neque ſatis oſtendit §. 27. vnionem habere proprium actum principiandi diſtinctum 17
ab

ab actu principiandi materiæ, & formæ: nam actus vnionis eſt actus mutuus communicantis materiæ cum forma, in quo ſtat ratio principiandi earum; neque ſunt duo, alterum vt cauſa, nempè vnio, alterum vt effectus, nempè informatio: nam informatio nil eſt aliud, quàm communicatio ſuæ actualitatis per intrinſecam ſuæ entitatis traditionem, mediante vnione, quæ eſt modus; non res diſtincta; neque ſatis aliqui oſtendunt, eſſe rem diſtinctam; quia ſtat forma ſine vnione: nam deberent probare, etiam vnionem ſtare poſſe ſine materia, & forma. Is enim eſt lapis lydius realitatum diſtinctarum, ſi res ambæ per Dei potentiam ſtare queant ſeorſim.

18 Frvstra autem venatur Author ille §. 28. terminum productum proprium, ſcilicet, facere vnũ compoſitum, vt inde inferat, vnionem eſſe diſtinctum principium; hoc enim non ſatis eſt, vt ſuprà oſtendi; vnitas enim compoſiti agnoſcit vnionem, vt principium *Quo*, non *ex Quo*; vt ratio Principij Ariſtotelici exigit.

Mvlta congerit Rotella, quæ facilè ex dictis patent.

Adverte, eum ſæpè falli in hoc, quòd deducit, vnionem eſſe principium rerum, quia eâ vnitate res ſubſtantialiter fiunt. Concedo ſanè, vt *Quo*, id facile fieri; quod non ſufficit ad rationem

19 principij. §. 47. vrget, vnionem ſubſtantialem non eſſe actum proprium ſubſtantialem, intrinſecum materiæ, & formæ, ſed extrinſecum; quia non eſt ipſum eſſe materiæ, & formæ; at §. 4. dixerat formale principij in materia non eſſe aliud additum; ſed idem eſſe materiam, & eſſe principium. Secundò, hoc nil facit: eſto eſſet aliquid additum eſſentiæ materiæ, & formæ, vt ratio, *Quo*, formaliter materia, & forma compoſitum conſtituunt: nam reducitur ad alterutram, vt ſunt principium. Et ſanè §. 49. hanc ad formam reducit, ſatis contentus, nouum demonſtraſſe ingenium, ſingulariter ſanè eximium.

20 Annvit autem §. 48. hæc ab Ariſtotele non ignorata; nec eſſe noua. Quamuis enim in Phyſicis tria tantum principia nota aſſerat particularia rerum Phyſicarum: attamen, & vnionem Principium vniuerſale fatetur, 8. *Metaphyſic. text.* 16. vbi de ente vniuerſali agebatur. Ita §. 48. ſed non probat. Sanè ibi Ariſtoteles ſolùm vult vnione cauſari compoſitum.

Ex dictis igitur habes, rationes, quibus oſtendas, Vnionem non eſſe Principium rerum vniuoce, ſecundum rationem Ariſtotelici principij, quod traditur vniuerſaliter in Phyſicis. Ibi verò de omni principio ſe loqui, ait, non de ſolis Phyſicis; vt putat Rotella. Sunt igitur tria, Materia, Forma, & Priuatio, principia rerum *in fieri*. Vbi

21 Aduerte, Magiſtrum *in* 2. *d.* 1. attuliſſe tantùm materiam, & ſpeciem, ſeu formam. Cùm enim Priuatio, vt eſt principium rerum in *fieri*, ſit carentia formæ in materia, quod idem eſt, ac materia, vt carens formâ, reducitur à Magiſtro ad ipſam materiam, cuius eſt eſſentialis & intrinſecus appetitus, & aptitudo ad formam, ſine quâ, carentia non eſſet priuatio, ſed negatio mera. Hinc Magiſter Priuationem ad materiam reducit. Vel dic, eum loqui de Principiis rerum *in facto eſſe*. Quòd ſi dicas, eum recenſere inter principia, etiam Deum operatorium; atque adeò conſiderare res *in fieri*; reſpondeo, Deum eſſe primam cauſam, atque principium rerum, etiam *in facto eſſe*, neceſſarium, conſeruando res ipſas ſemper.

Neqve ea ratione rectè inducit quartum principium: quia meliùs eſt eſſe, quam non eſſe: nam ſuperflua ſatius eſt non eſſe; neque ſunt multiplicanda entia abſque neceſſitate. 22

Necessitatem ſane is probat, maximè Ariſtotelicâ regulâ, 2. *Poſter. c.* 4. Illa eſt propria alicuius paſſionis cauſa, quâ deſtructâ, deſtruitur & paſſio; ſed deſtructa vnione, ruit compoſitum: ergo vnio eſt cauſa neceſſaria compoſiti. Conqueritur à ſuis diſcipulis maiorem eſſe negatam. Ego igitur ſic eam diſtinguo, Eam vere eſſe cauſam, & principium; ſed non ſufficit ad eſſentiam primi principij: alioqui omnes cauſæ eſſent prima principia. Igitur vnio eſt id, *quo* materia, & forma, quæ ſunt principia immediata, vt *Quod*; ſeu vt 23
principia, modo ſupra dicto, conſtituunt compoſitum. Quare fruſtra ſubſequentibus enititur probare, vnionem eſſe primum principium: quia vnione fit compoſitum; non autem nuda materiâ, & formâ. Miror autem, ita eum vrgere; cùm §. 3. *& ſequentibus* inſiſtat, neque materiam præciſè, neque formam eſſe principium rerum; ſed prout materia formam ſuſtentat, & forma materiam actuat; ſeu potiùs vt inuicem ſe communicant. Quòd ſi 24
vnio eſt primum principium informationis, & ſuſtentationis, iam non materia, & forma; ſed vnio erit primum principium. Probatur ſequela. Ea, quæ ab aliis principiis conſtituuntur in eſſe principij, non ſunt principia; cùm non ſint prima, ex Rotella §. 36. ſed vnio conſtituit materiam in eſſe formali principij, nempè informandi, & ſuſtentandi ſe inuicem; vt ipſe Rotella vrget §. 11. 12. & 19. ergo vnio ſola eſt primum principium rerum, cùm cauſet rationem principiandi materiæ, & formæ. Hoc autem ipſe Rotella deteſtatur §. 36.

Neqve obeſt, ſi materia, & forma, ſecundùm eſſentiam, ſint ante vnionem; cùm vnio ſupponat vnibilia: nam non ſunt principia ſecundùm ſuam nudam entitatem, vt ipſe Rotella probat §. 4. *& ſequentibus*; vbi oſtendit, eſſe materiæ, & formæ, eſſe tantùm materiale principij. 25

Ex dictis collige vnionem, cùm ſit modus, *quo* vniuntur partes; non autẽ id *quod*, non egere medio alio. Vnde proceſſus in infinitum timeatur, vt notat Fulienſis 1. *Phyſ. c.* 5. *art.* 2. Id timeat Rotella timore, eius ſapientiæ non conueniente.

QVÆSTIO II.

Quæ entitas ſit Vnio.

Reiecimvs opinionem dicentem, Vnionem eſſe rem; & quartum Principium rerum naturalium: Iam autem videndum quid ſit.

Fvit ſententia Caiet. *part.* 1. *quæſt.* 76. *art.* 1. Vnionem nil aliud eſſe; quàm formam cauſantem in actu ſecundo, & materiam cum ea in eſſe indiuiſo. Adducitur etiam D. Thom. 3. *cont. Gent. c.* 70. Hæc fuit ſententia nominalium quorundam, quos ſequutus eſt Farnes: *in Aſſertis ad Paulum V. c.* 5. Nituntur, quia non vident aliquam neceſſitatem entia multiplicandi.

Vera tamen ſententia eſt, Vnionem eſſe entitatem, à partibus diſtinctam. Ita D. Bonau. 3. *d.* 6. *art.* 2. *q.* 1. & *in* 2. *d.* 37. *art.* 1. *quæſt.* 3. apud Galit. *part.* 1. *lib.* 1. *tract.* 5. *q.* 1. Idem clariùs ex 26

aliis

aliis locis deduco; vt oſtendam. Sequuntur Patres Ieſuitæ, Val. *Tom.4. d.1. quæſt.11. p.2.* Suar. *in Metaph. d.13. ſect.7:* & *q.& d.15. ſect.6. & ad 3.p. q.2. art.8.* Vaſquez *ibidem*, Ruuius 1. *Phyſic. tract.2. q.6.* Hurtad. *d.5. Phyſic.* 1. Faber, *Theor.21.* Areſ. 1. *de Gener. quæſtione 15. ſect.2.* & cæteri ferè tùm antiqui, tùm Moderni apud illos.

Hvivs ſententiæ Authores in varios modos explicandi hanc entitatem diuiduntur. Aliqui enim dicunt, Vnionem eſſe relationem partium: Adducuntur Scotus *in 1.d.30. quæſt.4.* & Durand. *3. d.5. q.2.* à Ruuio, *Tract. 2.q.6.* ſed malè; vt oſtendit Galitius, *q.2.*

27 Commvniter verò dicunt, eſſe entitatem abſolutam, è qua reſultat relatio. Subdiuiduntur & hi: nam aliqui dicunt, eſſe rem diſtinctam à materiâ, & formâ. Ita Pater Galitius *quæſt.1. n.6.* referens Seraphicum, ſed fruſtrà, & Argent. *3.d.5.* Cæteri verò dicunt, eſſe modum. Ita communiter Patres Societatis Iesv, quibuſcum reconciliatur Galitius, *quæſt.2. num.5.*

28 Oportet autem præſcire ex Diuo Bonauentura *locis adductis*, Vnionem eſſe conuenientiam vnibilium ad vnum conſtituendum. Sunt tamen aliqua vnita, non facientia propriam compoſitionem; vt monet S. Bonauent. *in 3.d.1. quæſt.1. ad 2.* vbi diſtinguit Vnionem à compoſitione, quòd vnio dicit coniunctionem duorum in tertio; ſiue vniantur ad conſtitutionem tertij, ſiue non. Compoſitio autem dicit conuenientiam plurium ad vnum tertium conſtituendum: ita alterum eſt materiale reſpectu alterius; atque adeò includens vnum in componentibus; non ſic vnio. Quare hæc latiùs patet. Exempla vide in Sancto Doctore *in 3. loco citato.* In Phyſicis tamen noſtris, vnio compoſitionem dicit.

29 Iam verò hæc conuenientia extrinſeca producitur extrinſecè ab agente per vnitionem; intrinſecè verò eſt effectus formalis partium, vt conuenientium. Vbi video errorem primæ ſententiæ: dùm ponit, vnionem nil aliud eſſe, quam materiam, & formam, exercentes ſe inuicem, illam formam ſuſtentando; hanc, informando materiam. Sanè nil aliud requiritur: attamen Vnio non eſt ipſa informatio, & ſuſtentatio; ſed eſt veluti, formalis effectus illarum; ex informatione enim, & ſuſtentatione, ſeu mutua traditione vtriuſque, reſultat Vnio. Vel, ſi mauis, eſſe ipſam traditionem mutuam; vt dixi, *quæſt. præced.* at ſi eſt intrinſeca, & formalis ratio conſtitutiua vnius, ſeu vnitatis; adhuc eſt aliquid, præter materiam, & formam, quæ præcisè non ſunt ſibi inuicem traditæ; poſſunt enim ſeparatè exiſtere (ſaltem per Dei potentiam) & ante coniunctionem, & poſt coniunctionem patefaciunt contradictorias enunciationes; quod ſignum præclarum eſt diſtinctionis.

30 Assero primò, Vnionem eſſe quid diſtinctum à partibus vnitis.

Probatvr primò argumento, ducto è Diuo Bonauent. *in 3. diſtinct. 6. & dubio 1. quæſt. 1. arg. 3.* Productum per mutationem realem, & actionem, eſt diſtinctum ab extremis præexiſtentibus; ſed vnio eſt extrinſecè ab agente producta, & intrinſecè ab extremis præexiſtentibus, per eorum mutationem, & ad vnitatem terminat: ergo.

Probatvr ſecundò à Seraphico Doctore
31 *ibi, & in 2. loco citato, & diſtinct. 1.* Ea, de quibus verificantur contradictoria, ſunt diſtincta; ſed de partibus ante vnionem, & poſt verificantur contradictoria: ergo. Minor probatur à Diuo Bonauent. quia priùs non erant vnitæ, & erant in potentia; poſtmodum vnitæ in actu: ergo.

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura, *3. diſtinct. 1. citata ad 3.* Relatio realis mutua noua ſupponit nouum fundamentum inter relata; ſed materia, & forma in vnione incipiunt ad ſe inuicem referri realiter; cùm ante non referrentur: ergo per aliquod fundamentum reale; ſed hoc eſt vnio: ergo.

Dices, materiam, & formam, cùm ſunt, ſemper eſſe vnitas.

Respondetvr hoc, nil obeſſe; vt 32 aduertit Pater Galitius, *quæſt.1. num.6.* tum quia priùs naturâ exiſtunt, quàm vniantur. Secundò, in homine poſt mortem præexiſtunt extrema ſine relatione, &c. & per vnionem referuntur, & contradictoria verificantur. Tum quia in reſolutione vnionis hæc apparent: nam priùs erant corpus, & anima vnita: mox autem non ſunt; priùs referebantur vt vnita; poſt mortem autem non, &c.

Assero ſecundò, vnionem non eſſe rem realiter diſtinctam ab vnibilibus.

Probatvr primò. Si eſſent res diſtinctæ, 33 poſſent (ſaltem Dei potentiâ) ſtare ſeparatim; hinc materia; ſeu forma: inde vnio. At, vbinam habetur vnio ſine vnitis?

Obiicies cum Patre Galitio. Ea, quæ diuerſis actionibus producuntur, ſunt diſtincta realiter, realiter. Tales ſunt partes, & vnio: ergo.

Respondetvr facilè, ſatis eſſe, ſi vno motu producatur modus realis; ſic formæ quæcunque, ſiue creatæ, ſiue eductæ, priùs naturâ exiſtunt, quàm vniantur; nec per vnionem aliud additur, quam modus talis ſubſtantialis.

Ex his habes eſſe vnicam vnionem materiæ, & 34 formæ; non autem plures; etſi plurium. Ita Seraphicus Doctor *allatis locis*, quem ſequuntur Suarez *d.13. Metaph. ſect.9.* & alij apud Galitium, *quæſt.3.* Probatur: nam vnica, actu, producitur extrinſeca, & intrinſeca conuenientia partium in vnum.

Colligvnt alij, vnionem materiæ cùm formâ eſſe immediatam, non mediis accidentibus: alioquin non eſſet ſubſtantialis; ſed faceret vnum per accidens. Videtur D. Bonauenturæ *in 1.d.3. part.2. art.1. quæſt.3.* apud Patrem Galitium, *quæſt.4.* & eſt communis in ſcholis.

Doctores, relati *d.1. quæſt.11.* ponentes 35 quantitatem immediatè inhærentem materiæ; negant ſanè, formam immediatè inhærere materiæ, quod eâ probabilitate concedimus & nos, quâ & illud conceſſimus. Vnde reſpondetur ad argumentum, adhuc fore vnionem ſubſtantialem: quia eſt actu, & potentia ſubſtantiali formaliter; etiamſi materialiter diſpoſitiue præcedat Quantitas.

Tandem colligitur definitio vnionis Phyſicæ. Eſt vnibilium diſpoſitio, ſeu conuenientia materiæ, & formæ in vnam naturam, ſiue formam totius. Colligitur è Diuo Bonau. ſuprà, vt notat P. Galitius, *quæſt.2. num.5.*

QVÆSTIO III.

An VNIO *fiat è ſubſiſtentibus.*

36 MVLTIPLEX vnio *hîc* ſupponenda, cùm D. Bonau. *in 3. diſt.6. art.2. q.2.*

QVÆDAM eſt vnio, quâ vnum vnibile in alterum conuertitur; vt cùm gutta aquæ in vini dolium ſtillatur. Talis autem vnio ita fit, quia vnum alteri repugnans prædominatur. Quædam eſt vnio,in qua vnibilia alterantur,& tertiam naturam producunt: quia, licèt inuicem repugnant; vnum tamen non omninò prædominatur, vt ſoluatur ſpecies alterius. Ita vniuntur elementa ad mixtum; quod ideò definitur: *miſcibilium alteratorum vnio.* Quædam eſt vnio, in qua non interuenit tranſmutatio vnitorum, ſed conſtitutio tertiæ naturæ; & hoc, quia vnibilia non habent repugnantiam;imò mutuam inclinationem,& dependentiam: ſic vnitur anima cùm corpore, ad animal conſtituendum. Quædam eſt vnio, in qua nec eſt tranſmutatio, nec tertiæ naturæ conſtitutio; ſed vnum vnibilium fundatur tantùm in altero; & hoc euenit; quia ibi nec eſt vnibilium repugnantia, nec mutua dependentia eſſentialis: eſt tamen excellens dominatio. Ita ſurculus Pruni inſeritur arbori Pomo: vbi Pruni ſurculus ſeruat ſuam naturam; & tamen ſuſtentificatur in ſuppoſito ſtipitis Pomi. Similis eſt hæc vnioni hypoſtaticæ, in qua duæ naturæ ſeruantur intactæ; ſed tamen vna in ſuppoſito alterius ſubſiſtit.Omitto vniones plurimas accidentales; nunc enim de ſubſtantiali vnione agitur.

37

38 NOTA ſecundò, ſubſiſtentiam eſſe modum ſubſtantialem, perficientem vltimò naturam; ita vt ſiſtens in ſe, ſeu ſubſiſtens, ad aliud non ordinetur; hoc verò ſenſu videtur implicare in terminis ſubſiſtntia, quæ attribuitur partibus, ſeu quibuſcunque aliis rebus, quæ ad totum conſtituendum ordinantur. Excipe perſonam, quæ aſſumit naturam ad ſui vnionem; qualis eſt Filij Dei, qui ad ſui vnionem aſſumpſit naturam humanam; ad èam tamen habet potentiam terminatiuam; non neceſſariòor dinatam.

39 MVLTIS aliis modis dicitur de rebus ſubſiſtentia, ſed in terminis minùs propriis. Ita dicitur ſubſiſtere id, quod firmum eſt; ſic de rebus quibuſdam dicitur: Habent parum, aut multum ſubſiſtentiæ; vt colligitur è Diuo Bonauentura *1. diſtinctione 23. art.2. quæſt.1.* & *diſtinct.25. dub.1.* Alio ſenſu magis ſcholaſtico, *ſubſiſtere*, dicitur quaſi ſiſtere ſub alio; ſic ſubſtantia dicitur ſtare ad ſuſtentanda accidentia. Propriè tamen de ſolo termino vltimo ſubſtantiæ completæ dicitur, quæ per ſe ſtat, nec ordinatur ad aliud. Itaque, licèt detur aliqua ſubſtantia partialis, quæ ſtare queat per ſe; vt anima noſtra: tamen, quia intrinſecè ordinatur ad hominem cum corpore componendum, non eſt propriè ſubſiſtens: quia ſubſiſtentia dicit modum additum naturæ, vltimò complentem, qui in natura dicitur hypoſtaſis; & in natura rationali dicit dignitatem perſonæ.

40 Ex dictis habes, cur Theologi multi negent partibus vnioni conuenientibus ſubſiſtentiam.Inter hos eſt D. Bonau, qui ipſi, & animæ ſeparatæ eam negat propriam; ſed conſequi vnionem cum corpore, ait *in 3. d.5. art. 2. quæſt.3.* Ideò & negat poſteà, eſſe perſonam. Quare vbique alienus eſt ab aſſerenda in partibus hàc ſubſiſtentiâ,vt obſeruat eruditiſſimus, & in Seraphico diù, multúmque verſatus P. Galitius, *parte 1. Philoſoph. lib.1. tract.5. quæſt.5. num.9.* Eum imitatur Vaſquez, ſæpè adeò acerbè partiales reſpuens ſubſiſtentias, vt ſtomachatus videatur; ita vidit Hurtad. *d.2. Phyſ. ſect. 2. ſubſect. 1.*

ALIQVI ſanè formis materialibus partiales negant ſubſiſtentias; ſed tamen animæ noſtræ eam concedunt. Ita Ruuius, *2. Phyſ. tract. 2. q. 4.* Molina, *quæſt.19. art.2. d.3. in D. Thom.* Suarez *in Metaph. d.14. ſect.5.*

QVIDAM eam concedunt etiam materiæ; vt D. Thom. arrideant dicenti, creari eſſe proprium ſubſiſtentium, & concedenti, materiam eſſe creatam. Imò S. Thom. *part. 1. q. 45. art. 4.* & *ibi* Caietanus concedit partiales ſubſiſtentias; ſed ſubſiſtentiam ſumit pro ſtare in ſe actu; non vt terminum vltimum. 41

ASSERO igitur, Partes, quæ ad vnionem conueniunt, non habere proprias ſubſiſtentias partiales. Patet ex dictis *hîc*, & *diſputatione prima,quæſtione 15.*

PROBATVR: quia eſt contradictio in terminis, partem ſubſiſtere, idest, ſiſtere in ſe vltimò; cùm intrinſecè ad totum ordinetur. 42

RELIQVA vide in Patre Galitio, *Tractatu 5. Phyſ.*

DISPVTATIO V.

De COMPOSITO.

QVÆSTIO I.

An ex materia, & forma componatur VNVM PER SE.

VNVM per ſe fit è pluribus eiuſdem generis, quorum alterum reſpicit alterum in ratione potentiæ perfectibilis; alterum verò in ratione actus perficientis. Vnum per accidens fit ex pluribus,ſiue eiuſdem, ſiue diuerſi generis, inter quæ non eſt iſte reſpectus intrinſecus. Vtriuſque vnitatis multas ſpecies affert D. Bonau. *in 3. diſtinct. 9. art. 2. quæſt. 2.* ex Ariſtotele *5. Metaphyſic. text.7. & 10. Metaph. initio*; ex Algazele *in Metaph.* & D. Bernardo *l. 5. de conſideratione, poſt medium.* 1

ASSERO, è materia, & forma fieri vnum per ſe.

PROBATVR à Diuo Bonauentura *quæſt. præcedenti.* Ea, quæ ſe intrinſecè reſpiciunt, & à ſe inuicem dependent,atque ſimul ordinantur ad perfectum compoſitum, faciunt vnum per ſe. Talis eſt materia, & forma: ergo. Id ſæpè refricat S. Doctor. Cætera vide in Patre Galitio, *tract.6.q.1.* ſunt enim adeò clara; vt vlteriùs probari non exigant. 2

QVÆST.

QVÆSTIO II.

An tota eſſentia COMPOSITI *ſit à forma.*

PRIMA opinio eſt, formam eſſe totam eſſentiam compoſiti. Ita Baccon. 1.3.*d.*21.*quæſt.*2. *art.* 2. Zabar. *cap.*6. *de conſtit. Indiuid.* Perer *lib.* 6. *cap.*7.

3 VERA tamen, atque communis ſententia vtrique eſſentiam compoſiti adſcribit. Ita D. Bonau. *in* 3.*d.*2. *art.*2. *quæſt.* 1. 2. *&* 3. & *diſt.* 6. *quæſt.* 5. *&* 6. cum Boëtio *lib. de duabus naturis, & vna perſona Chriſti.* Auic. 5. *Metaphyſic.cap.*4. Alenſis 3.*part. quæſt.*6. D. Auguſt. *lib.* 16. *de ciu. c.*3. vbi Varronem laudat in hoc Damaſc. *lib.* 3. *fid. c.* 3. Athan. *Symb.* D. Thom. *p.* 1. *quæſt.* 8. *art.* 2. *ad* 3. & *quæſt.*85. *art.*1. *ad* 2. & 3. *p.q.* 3. & *his locis* Thomiſtæ, Scotus apud Fabrum, *Theor.* 28. & cæteri apud Zanard. 7. *Metaph. quæſt.*8. Suar. *d.* 36. *ſect.*2. Conimbr. 1. *Phyſic. cap.* 9. *quæſt.*5. *art.*2. Rubium ibi, *tract.*2. *quæſt.*6. Iornatam, *de conſtit. indiuid.* Farneſ. *in concl. ad Paulum Quintum, cap.*3.

4 ASSERO cum hac ſententia eſſentiam compoſiti reſultare ex materia ſimul & formâ. Ex ſe patet in terminis. Si enim eſt compoſitum ſubſtantiale ex materiâ, & forma, quo pacto vnâ tantum parte conſtitutum eſt? ſanè forma eſt quid ſimplex; quòd ſi materia non eſſet de eſſentia compoſiti, iam anima noſtra ſeparata eſſet homo. Confirmatur à ſimili è compoſito Metaphyſico.

5 ARGVMENTA aduerſa ſolùm probant, formam eſſe præcipuam, quia dat eſſe actu ſpecificum; attamen non excludit materiam, quæ ſecum fert actum entitatiuum exiſtentem. Neque Ariſtoteles id vnquam negat; aut aliter vult docêre. Vide Patrem Galitium *q.*2.

HINC habes, & eſſe compoſiti à materia haberi; eſt enim materia producta, eſtque terminus productionis, actu exiſtens. Ideò *Symbolo* Ath. *Anima rationalis & caro, vnus eſt homo*, etſi præcipuè ſit à forma, vt ait Diuus Aug. 3. *de ciu. cap. vlt.*

QVÆSTIO III.

An in vno COMPOSITO *ſint plures eſſentiæ.*

PLVRES formas oſtendam, *d.*2. *quæſt.*3. *in tractatu de Corporibus animatis*, qui eſt octauus: 6 vbi formas organizationis probabo. Quoad hoc videtur mihi omninò conſequens, vt, ibi ſunt plures formæ diuerſæ, ſint plures naturæ, & eſſentiæ partiales: attamen eſſentiarum pluralitas, quia naturas integras ſonat, videtur magis præiudicare vnitati, per ſe, compoſiti. Ideò, qui negant pluralitatem formarum, renuunt magis pluralitatem eſſentiarum. Ita D. Thom. quem ſequuntur diſcipuli, ac Suarez, *d.* 6. *Metaph. ſect.* 9. Vaſquez *tom.*2. *d.*179. *cap.*3. Hurtad. *d.*4. *Phyſ. ſectione* 3. & *d.*5. *&* 6. *Metaph.*

OPPOSITA ſententia eſt D. Bonauent. *in* 1. *d.* 13. *art.*2. *quæſt.*2. & *d.*3. *p.*2. *art.* 1. *quæſt.* 3. & *in* 3. *diſtinct.*6. *art.*2. *q.*1 *ad* 3. Scoti *in* 4. *d.* 11. *quæſt.*3. & diſcipulorum aſſerentium, in vno compoſito eſſe plures eſſentias.

ASSERO cùm hac ſententia, plures eſſe eſſentias in vno compoſito.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *loco citato.* Vbi eſt pluralitas generum, & differentiarum, eſt ibi pluralitas eſſentiarum; ſed in compoſitis, putà brutis, & homine, eſt pluralitas generum, &c. ergo. Argumentum eſt clarum. Maior probatur: nam ſingula genera, & non ſola vltima ſpecies, ſatis ſunt ad eſſentiam conſtituendam; *verbi gratiâ*, vegetabile, quod eſt in homine, habet propriam definitionem; eſt enim medium demonſtrationis, &c. 7

ASSERO ſecundò, vnam eſſe totalem eſſentiam: ſic vnus eſt homo, conſtans corpore, & anima; & eſt vegetabilis, ſenſibilis, & rationalis. 8

EX his naturis aliquæ ſunt diſtinctæ realiter; cuius ſignum eſt, quòd ſeparabiles ſunt, vt anima à corpore. Aliæ ſolùm formaliter, vt gradus Metaphyſici in eadem forma; & gradus vitæ in anima.

PROBATVR; quia plures habent proprietates, plures operationes, & definitiones: ergo aliquo modo realiter differunt; non autem re: nam ſunt vna anima: ergo ex natura rei. Ita ſentiunt Scotus, & Scotiſtæ paſſim, cùm D. Bonau. *in* 1. *d.* 3. *paſſim*; & *in* 2. *d.* 24. *art.* 2. *q.* 1. Id latiùs oſtendam *tract.* 9. *diſput.* 2.

HINC falſum dixiſſe conuincitur Vaſquez; dum ſolo noſtro conceptu hæc vult differre. Sanè, nullo cogitante intellectu, anima noſtra, ſecundùm gradum rationalem, qui in aliis inferioribus non eſt, aliquâ operatur, quæ nequit operari gradus ſenſitiuus: &c. Profectò noſter conceptus, verus vt ſit, debet abſtrahi à rebus; vt docet D. Bonau. 1. *diſtinct.*27. *q.*3. 9

VNVM eſt tantùm ſuppoſitum totalis naturæ; vbi aduerte, poſſe plures perfectas naturas totales, non ſubordinatas vniri per ſe, ad vnitatem ſuppoſiti, vt factum eſt in Incarnatione: attamen eſt aliqua ſubordinatio: quatenus natura humana eget ſubſtantiali hypoſtaſi & licèt ad Diuinam Verbi non feratur: attamen per eam à Deo ſuppletur illa, ad quam naturaliter fertur.

QVÆSTIO IV.

Vnde habeat COMPOSITVM *vnitatem indiuiduam.*

QVIA è pluribus ſubordinatis fit vnum compoſitum indiuiduum, quærere oportet, vnde habeat, vt ſit hoc. An natura ſpecifica contrahatur per aliquam differentiam indiuiduantem; vt volunt, qui cum Scoto dicunt, dari naturam communem à parte rei; an verò nil addatur; ſed quæuis ſuâpte naturâ, indiuiduetur. 10

MVLTAS hac de re opiniones recitant Doctores. Ego præcipuas indicabo.

PRIMA opinio eſt, dicentium, principium indiuiduitatis eſſe negationem diuiſionis.

SECVNDA opinio eſt, eſſe exiſtentiam. Hæc Henrico à Scoto adſcribitur.

TER

TERTIA ſententia eſt Scoti, *quodl.* 2. *q.* 2. *art.* 2. & *in* 2. *d.* 3. *à q.* 1. *ad* 6. exiſtimantis, dari naturam ſpecificam à parte rei, egentem differentia contrahente ad eſſe indiuiduum. Hanc differentiam
11 vocant Scotiſtæ *Hæcceitatem*, puta, Socrateitatem à Socrate; &c. Eum ſequuntur, cum diſcipulis apud Fabrum, *Theor.* 90. Molina, *p.* 1. *q.* 50. Iornata *de conſtit. indiuidui*; Fonſeca, & alij. Hanc differentiam, ait, eſſe vltimam realitatem, vel materiæ, vel formæ, vel compoſiti; omnes enim in ſe ſunt indeterminatæ. Quæ autem ſit ex his, Scotus non determinat: eam tamen formaliter tantùm a materia, forma, & compoſito diſtinguit. Porrò hanc vocant materiam, non materiam totius, vt quidam ſupponunt; Nuſquam autem vocat eam Scotus *Hæcceitatem*, ſed ita explicatur à formaliſtis. Porrò Faber, *cap.* 2. declarat, de mente Scoti, eſſe vltimam realitatem formæ; quippè quæ, dans eſſe, debet & diſtinctum eſſe tribuere, quod materia non præſtat. Idem ferè Zabarella, *cap.* 6. *de conſtit. Indiuid.*

12 QVARTA ſententia, D. Thom. adſcripta, eſt, materiam ſignatam eſſe principium indiuiduationis. Laborant verò Thomiſtæ, relati a Galitio, in eâ propugnandâ, & Scotiſtæ in impugnandâ. Sed fruſtrà vtrique; nam vera ſententia D. Thomæ eſt, materiam, & formam, vt vnitas, facere hoc, & illud indiuiduum in eadem ſpecie. Loca præclara Doctoris Angelici expono. Id, *p.* 1. *q.* 75. *art.* 4. & *quæſt. vlt. ad* 1. & *quodl.* 18. *art.* 6. *in corpore*;
13 & *quæſt.* 10. *de veritate, art.* 5. docet. Affert autem etiam rationem; quia ſubſtantialis vnitas compoſiti à parte rei eſt ex his partibus; & *quæſt.* 50. *art.* 4. vbi Faber, *cap.* 7. allegans Doctorem Angelicum, præclarè teſtatur id, quod dico: nam Angelos non eſſe diſtinctos ſolo numero, probat, quia non conſtant ex materia, & forma. Vocat igitur *materiam ſignatam*, quæ ſignatur hâc formâ, & hâc quantitate, materialiter applicatâ huic formæ; ſeu *ſignatam* hâc informatione, prout diſtinguitur à materia communi. Eam verò ſignatam quantitate vocat: quia quantitas eſt prima radix diuiſionis materiæ in ſegmenta corporea. Conſtanter verò docet vbique, Principia compoſitorum ſubſtantialium eſſe materiam, & formam; & hanc eſſe præcipuam. Id obſeruant etiam Valent. *tract.* 1. *d.* 6. *quæſt.* 1. *parte* 2. Vaſq. *tract.* 2. *diſp. p.* 181. Bannes 1. *de Gen.*

14 QVINTA igitur ſententia eſt D. Bonau. paſſim, præcipuè *in* 2. *diſtinct.* 3. *p.* 1. *art.* 2. *q.* 3. materiam huic formæ aſtrictam, conſtituere principium indiuiduationis; & ita formam, quatenus hanc ſibi materiam appropriat, eſſe indiuiduationis principium. Dat exemplum S. D. de ſigillis impreſſis in cera: nam ſicut ſigillum impreſſum ceræ, ſuo exemplari appropriat illam partem ceræ, quæ erat communis, & facit iam in ea ſignatum hoc indiuiduum, & ex multiplicatione obſignationum in particulis diuiſis ceræ, multiplicantur indiuidua figurarum cerearum. Ita in caſu noſtro. Id autem fit ab agente, quod producens formam & eam vniens huic materiæ, facit hoc vnum numero: dum hæc materia, & hæc forma inuicem appropriantur.

15 IDEM habet D. Thom. *opuſculo* 29. dicens, forma redditur incommunicabilis per receptionem in materia. Idem ſenſit D. Bonauent. Eos ſequuntur plurimi, Perer. *lib.* 8. *cap.* 2. Vaſquez *tract.* 2. *d.* 181. Suar. *d.* 5. *ſect.* 6. Hurtad. *d.* 4. *ſect.* 5. §. 72. Durand. *in* 4. *d.* 44. *quæſt.* 1. Aureol. *in* 2. *d.* 9. *q.* 3 *art.* 3. Piccolom. *lib.* 3. *de materia prima*, *c.* 17. Id ipſum è Diuo Thoma *p.* 1. *q.* 75. *art.* 4. & *q. vlt. art.* 1. colligitur.

FVNDAMENTVM primum. Indiuiduum *hîc* 16
ſumitur pro ſingulari Phyſicè in ſe indiuiſo, & diuiſo a quocunque alio, vt opponitur vniuerſali, non prout dicit perſonam ſubſiſtentem, quæ ab indiuidua natura præciſa eſt ſeparabilis; vt conſtat in Sanctiſſima Christi humanitate, quæ ideò in Verbo ſubſiſtit. Igitur indiuiduum eſt natura vna ſubſtantialis, quæ ideò è principiis ſubſtantialibus conſtare debet, quia ex non ſubſtantiis non valet conſurgere ſubſtantia; vt docet Ariſtoteles *in prædic.* Hinc igitur excluditur Quantitas, cum tota accidentium caterua. Quamuis enim accidentia prærequirantur, vt diſpoſitiones ad ſubſtantiam: attamen compoſitum ſubſtantiale fit ex his partibus ſubſtantialibus; hac quippè materiâ, & hac formâ, quæ ſunt intrinſeca principia conſtitutiua; vt docet Ariſtoteles 1. *Phyſic.* Ex his autem forma eſt vltimò conſtitutiua; cùm ſit & diſtinctiua.

FVNDAMENTVM ſecundum. Natura quidem 17
vniuerſalis Logica, indifferens eſt ad plura; at natura Phyſica eſt ſingularis vtcunque; ita vt etiam conceptus generici indiuiduentur; non enim datur natura generica animalis, plantæ, &c. à parte rei, extra animam; ſed omnia ſunt indiuidua. Ita in Petro eſt hæc natura ſubſtantiæ, hæc corporis, hæc animalis, hæc hominis; vniuerſale enim, ex Ariſtotele 1. *de anima, textu* 8. aut nihil, aut poſterius eſt intellectione; vt oſtendam in argumentis. Quare ſpecies eſt tota ratio indiuiduorum, vt dicunt Philoſophi. Vnde non ludimus nos, *hîc* quærentes, quo pacto natura communis contrahatur ad indiuiduam, vt putat Faber, admirans, *cap.* 1. ſed ſolùm quærimus, è quibus principiis ſubſtantialibus coaleſcat. Sic D. Bonauent. 1. *d.* 5. *art.* 2. *q.* 1. & *in* 2. *d.* 18. *art.* 1. *quæſtione* 3. *in corpore.*

ASSERO primò, accidentia non eſſe principia 18
indiuiduationis compoſiti.

PROBATVR à D. Bonauent. Quod eſt poſterius, non eſt principium, ex Ariſtotele *de principiis*, 1. *Phyſ.* ſed accidentia ſunt poſteriora indiuiduo, ex eodem Ariſtotele 7. *Metaph. c.* 1. vbi ait: *Subſtantiam eſſe priorem accidentibus, cognitione, naturâ, & tempore*: ergo.

PROBATVR ſecundò: nam præciſis accidentibus, adhuc hoc eſt ſubſtantiale indiuiduum.

ASSERO ſecundò, materiam ſolam non eſſe 19
principium indiuiduationis.

PROBATVR primò ex Ariſtotele 7. *Metaph. text.* 34. 39. & *lib.* 12. *text.* 23.

PROBATVR ratione: quia nemo dat, quod non habet; ſed materia ſola non habet diſtinctionem vltimam; cùm hæc ſit à forma; materia verò ſit indifferens; vt arguit S. D. *in* 2. *diſtinctione* 18. *q.* 3.

PROBATVR tertiò à Scoto, ratione D. Bo- 20
nauent. *loco cit. in argumentis, & corpore.* Materia eſt eadem in genito, & corrupto; ſed genitum, & corruptum differunt numero: ergo materia, vt eſt eadem in genito, & corrupto, non eſt eadem numero. Si enim materia præciſa eſſet principium indiuiduationis, maneret idem numero indiuiduum, manente eâdem materiâ, atque adeò lignum combuſtum & ignis genitus eſſent vnum numero.

ASSERO

21 Assero tertiò, nec ſolam formam eſſe principium indiuiduationis.

Probatvr, quia quod concurrit ad conſtituendum ens, concurrit etiam ad conſtituendum vnum. hæc enim conuertuntur; ſed materia concurrit cum formâ ad compoſitum: ergo ad vnitatem eius.

Assero quartò, materiam, & formam vnitas, modo tradito in fundamento, eſſe principium indiuiduationis.

22 Probatvr primò argumento D. Bonau. Illa ſunt conſtitutiua indiuidui, quæ ſunt principia rei genitæ; ſed Philoſophorum conſenſu hæc materia, & hæc forma ſimul ſunt principia rei genitæ: ergo. Minor eſt certa; nam, apud Ariſtotelem, & omnes, res genita eſt hoc aliquid, & indiuiduum; non enim generans generat, niſi hoc. Maior eſt certa: nam ens, & vnum conuertuntur; *ex quarto Metaph. text. 3.* ergo quæ ſunt principia rei, ſunt principia vnitatis eius.

Respondet Faber, *cap.* 10. formam in ſe abſolutè eſſe communem, non principium indiuidui; niſi accipiatur vltima realitas formæ.

23 Contra: aſſignet Faber hanc vltimam entitatem in forma ſimplici, putà elementari; profectò eſt ipſius formæ ſimplicis entitas. Sanè neque Scotus eam inuenit; ſed ait, eſſe vel materiam, vel formam, vel compoſitum. Deinde ſumo formam ignis huius; vbi nam habet rationem communem? cùm nil à parte rei ſit, quàm hæc entitas numero. Hæc ſanè chimærica ſunt, & refellentur infrà.

24 Assero quintò, materiam ſignatam quantitate eo ſenſu dici poſſe principium indiuiduationis, quatenus eſt id, vnde agens poſſit plura in eadem ſpecie producere; ſeu eſt radix, vnde res ſcinduntur in fruſta. Sic enim homo multiplicatur in indiuiduis, quatenus eius ſubſtantia *quanta* eſt ab eo deciduа. Vide Galitium, *parte* 1. *lib.* 1. *tract.* 6. *q.* 7. *num.* 56.

25 Assero ſextò, non dari naturam communem egentem nouâ differentiâ indiuiduali.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura *in* 3. *diſtinct.* 5. *art.* 2. *quæſt.* 4. *fund.* 3. Sumo animam, & corpus humanitatis Chriſti, præciſâ hypoſtaſi; vel hæc eſt natura humana communis, vel ſingularis indiuidua; ſi communis: ergo eſt etiam Iudæ; ſi indiuidua, habeo intentum.

Respondent Scotiſtæ, eſſe indiuiduam per vltimam differentiam, fundatam in vltima actualitate formæ.

26 Contra; ſi indiuiduum addit entitatem naturæ productæ; ſequitur, inadæquatè prædicari ſpeciem de Indiuiduo; vt, cum dicitur, Petrus eſt homo: nam, præter hoc, requiritur etiam differentia indiuidualis; ſed hoc eſt falſum, ex Boëtio, *cap. de ſpecie*, circa finem: vbi ait, ſpeciem verè eſſe totum, & partem; partem quidem generis; totum autem indiuidui.

Hinc perperam negat Lichetus, *d.* 3. *q.* 1. id non aſſeri a Boëtio, ſed ſolùm, quòd ſpecies ſignificat totum eſſe Indiuidui. At ertò ita loqueretur; nonnè ſignificaret id, quod eſt verè? Confirmatur. Abſtrahe à Petro totum id, quod eſt naturæ humanæ. Quid remanet de Petro? Nihil. Eſt ratio Diui Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 18. *artic.* 1. *q.* 3. *in corpore.*

Scotvs reſpondet manêre vltimam realitatem materiæ, formæ, vel compoſiti. Ita irreſolutus manet.

Contra probo quòd nil ex his conſtituit indiuiduum.

De materia, probatur argumento Scoti, & D. Bonauenturæ, *in* 2. *diſtinct.* 12. Materia nil eſt apta determinare, ſed tota eſt vna, in omnibus Homogenea, eiuſdem rationis. Iam verò, ſi materia diſtingueret indiuiduum; ſequeretur, quòd hic ignis genitus, & hoc lignum corruptum eſſent vnum indiuiduum: nam manet in genito, & corrupto eadem materia, quæ à te ponitur principium indiuiduationis. Illa autem ſunt vnum numero, quorum ratio ſingularitatis eſt eadem. 27

Qvòd neque ſit aliqua realitas formæ, probatur argumento Scoti. Suppono autem, formam eſſe entitatem ſimplicem, & totam habere definitionem naturæ traditam 2. *Phyſ.* eſt enim principium motùs, & quietis. Tunc ſic. Cuilibet vnitati reſpondet aliqua entitas conſtituens; ſed vnitas numeralis eſt maxima: ergo reſpondet ei aliqua entitas; ſed hæc non poteſt eſſe entitas vlla formæ, quæ facit vnitatem ſpeciei, ex Scoto, eſtque ſimplex: ergo tota eſt talis. Maior eſt euidens: nam ens, & vnum conuertuntur. Minor probatur. Si eadem entitas reſponderet vnitati ſpecificæ, & indiuiduæ, ſequeretur, idem eſſe vnum ſpecie, & numero. 28

Probatvr ſecundò, argumento Fabri. Forma dat eſſe per informationem; & ideò qualis ipſa eſt, tale eſt eſſe, quod dat. Accipio formam ignis, & quæro; an ſit vniuerſalis; an indifferens; an particularis indiuidua. Si indifferens, eget determinari ab alio; atque adeò non eſt apta determinare indiuiduum. Si vniuerſalis; multò magis eſt in potentiâ indigente determinatione. Si particularis: ergo nequit conſtituere naturam ſpecificam in eſſe reali; & ſic natura realis ignis non habebit eſſe à forma, quia non poteſt forma ſimplex dare eſſe ſpeciei, quod eſt commune; & indiuidui, quod eſt proprium. Hoc argumentum, ait Faber, eſſe inſolubile; ſanè illi, non nobis. 29

Vrgeo. Tale eſt compoſitum, qualis eſt forma; at tota forma non eſt indiuidua, ſed ſola vltima realitas: ergo nec compoſitum indiuiduum eſt. 30

Qvòd neque compoſitum ſit principium indiuiduationis, probatur: quia imò compoſitum eſt indiuiduum conſtitutum: ergo non eſt principium.

Qvia verò fundamentum Scoti eſt, naturam eſſe communem, in ſingulis indifferentem, eamque egêre differentiâ, vt indiuiduetur. Inſiſto contra communitatem hanc, quam ait Faber *hîc* non eſſe adeò clarè chimæricam, vt negantes, verberibus ſint edocendi; & idem repetit. *Theor.* 93. 31

Probatvr primò. Omnis res, exiſtens à parte rei eſt particularis. Nulla vnitas communis ſpecifica eſt particularis: ergo non datur. Maior. probatur ex Ariſtotele paſſim, 1 *Metaph. c.* 6. & *lib.* 10. *initio*; clariùs ex D. Damaſceno, 1. *de fide*, *cap.* 12. apud D. Bonau. *in.* 1. *d.* 26. *art.* 1. *q.* 1 *ad* 2. vbi ait. In creaturis eſſe differentiam re, & conuenientiam ratione, quia ſingulæ habent naturas indiuiduas; at in Deo eſſe conuenientiam in re, quia Perſonæ Diuinæ habent eandem naturam communem. Itaque vnitas ſpecifica eſt tantùm per intellectum, cum fundamento in re; vt habet D. Bonau. *ibi*, & *in* 3. *diſtinct.* 5. *q.* 4. *fund.* 3. vbi rurſum adducit D. Damaſcenum, *lib.* 3. *de fide* Id verò, quod habet S. D. *in* . *diſtinct.* 25. *art.* 2. *q.* 1. *ad* 1. explicatum eſt *Tract. de Trinitate*; *diſput.* 6. *q.* 4. 32

quæſt. 4. *ad* 2. Minor probatur: nam non ſolùm communitas ſecundæ intentionis, putà genus, ſpecies, &c. non inuenitur à parte rei; ſed neque quæcunque primæ intentionis. Omnes enim entitates ſunt propriæ illius, vel illius indiuidui. Hæc ſcilicet ſubſtantia, hoc corpus, hoc animal, hoc ratio-
33 nale. Oſtendat Scotus, cum ſuis, rationalitatem, & omnes alias naturas, quas in indiuiduis concedunt eſſe communes Petro, Paulo, &c.

34 Probo autem amplius aſſumptum, cum Caiet. *capite* 4. *quæſt.* 7. *de ente.* Omne, quod ſequitur aliquam naturam, ratione ſui, prædicatur ſimpliciter de indiuiduis illius naturæ; ſed per Scotum, aptitudo eſſendi in pluribus, quam ait, dari à parte rei, in natura humana, ſequitur naturam humanam ratione ſui: ergo communitas prædicatur de ſuppoſito illius naturæ: ergo hæc eſt vera: *Socrates eſt aptus natus eſſe in pluribus.* Proceſſus quidem bonus, ſed concluſio falſa. Ergo aliqua præmiſſarum eſt falſa. Non maior: ergo minor; ſed hæc eſt concluſio Scoti: ergo falſa eius opinio. Falſitas concluſionis probatur: nam hæc eſt falſa: Sacrates eſt communis. Maior probatur: nam quæ ſequuntur naturaliter naturam communem, etiam prædicantur de ſuis inferioribus; quia enim homo eſt rationalis, etiam Socrates eſt rationalis.

35 Respondet Faber, peccare per fallaciam, quia fit tranſitus à prædicatis primæ intentionis, ad prædicata ſecundæ intentionis; Et eſt, ac ſi dicas. Omne, quod competit animali, competit ſpeciebus animalis; vt homini, Leoni, &c. at animali competit hoc prædicatum genus: ergo & homini, quod eſt falſum, quia homo eſt genus: ita, cùm dicit. Naturæ communi conuenit hoc prædicatum commune: ergo & ſingularibus. Valet autem illa regula in prædicatis primæ intentionis.

36 Faber diſſimulat vim argumenti, & incidit in foueam: nam Caietanus loquitur de communitate Scotica, quam, dicunt, eſſe primæ intentionis realem, ante omnem intellectûs operationem; & ſi eſt tantùm ſecundæ intentionis: ergo per intellectum; & ita dat manus.

Argvit autem Caietanus ſic. Omne, quod ſequitur aliquam naturam, ratione ſui, prædicatur ſimpliciter de ſuppoſito illius naturæ, in prædicatis primæ intentionis, per te. Sed à parte rei, ante ſecundam intentionem per te communitas prædicatur de natura humana: ergo & de Petro, Paulo, &c. ergo natura Petri eſt communis Paulo, & Petrus ipſe eſt communis.

Vrgeo. Quod competit alicui rei, per te, com-
37 petit ei ſemper, & vbique; ſed eſſe commune ineſt, per te, naturæ: ergo ineſt ei, in quocunque ſit; ſed natura eſt in ſingulari: ergo in ſingulari eſt communis aliis. Maior eſt Scoti, *ſecundo, diſput.* 3.

Si dicas, non eſſe communem, vt contractam differentiâ ſingulari. Infero, ergo hîc, & nunc non eſt communis in hoc; & ita neque in alio indiuiduo. Nihil autem à parte rei eſt extra indiuidua.

38 Vrget igitur Caietan. Omnis aptitudo, fluens ab aliqua natura, inuenitur in quolibet indiuiduo eius naturæ; ſed aptitudo hæc communitatis fluit à natura, putà, humanitatis: ergo hæc aptitudo eſſendi in pluribus eſt in quolibet homine ſingulari, quod eſt falſum, vt patet: nam illa natura & aptitudo non eſt attribuenda cuilibet ſingulari, quæ non eſt reducibilis ad actum; ſed impoſſibile eſt, humanitatem Petri dari Paulo: ergo.

Probatvr adhuc aſſertio. Quæ diſtinguuntur realiter, & abſoluta ſunt, poſſunt, ſaltem Dei potentiâ, ſeparata iacère; ſed natura communis, & differentia indiuidualis nequeunt ſeparata iacêre: ergo. Maior à Scoto, & Fabro, *Theor.* 22. *c.* 4. admittitur. Minor conceditur *hîc* à Scoto, & Fabro. 39

Respondet Faber, negando maiorem: nam Deus non poteſt ſeparare ab homine riſibilitatem quæ realiter differt à rationalitate.

Contra; primò, quia hic eſt lapis lydius, ad diſtinctionem rerum inueniendam; quo medio vſus eſt Ariſt. 2. *Phyſic. text.* 67. & 1. *Phyſ. text.* 51. & 4. *Phyſ. text.* 34. & 7. *Top. cap.* 1. *loco* 16. & 13. *Phyſ. text.* 3. vt fatetur Faber. *Theor.* 32. & hoc fundamento fundat ſuam propoſitionem, quam non niſi à proteruo negari clamat. Indicatur à Diuo Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 18. *artic.* 1. *quæſt.* 3. 40

Deinde quis neget, poſſe Deum creare animam rationalem ſine accidente iſto? Addo, riſibilitatem magis pendêre à rationalitate, quàm entitas abſoluta indiuidua ab alia.

Deinde ſumo vltimam realitatem, & arguo. Illa eſt per te, principium indiuiduationis: ergo indiuidua; alioqui (infertis vos) non poteſt indiuiduare. Tunc ſic. Omne indiuiduum habet principium indiuiduationis; ſed hæc realitas indiuiduationis eſt indiuidua: ergo ab alio indiuiduata: non ab alio, quàm à forma: ergo & ipſa eſt indiuidua. Addo, quòd, cùm ſit forma ſimplex, vel eſt tota indiuidua, vel nihil illius. 41

Tertiò arguo ad hominem, contra *hæcceitatem.* Per eandem formam, per quam res eſt hæc, eſt receptiua motus, putà, forma lapidis receptiua motus deorsùm, quatenus ipſa eſt receptiua grauitatis, ex Scoto *in* 2. *d,* 18. & Licheto, *ibi*; ſed per vltimam illam metaphyſicam realitatem, quæ dicitur *Hæcceitas*, forma non eſt receptiua paſſionis, putà lapis grauitatis, ſed per formam naturæ: ergo. Minor conceditur à Licheto, qui fruſtrà ſic explicat. Per eandem formam, per quam res eſt hæc *ſpecificè*: nam Scotus pronomen *hoc* adhibet, ſenſu legitimo, pro indiuiduo. 42

Argvo quartò cum Caietano. Quod conuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiuſdem ſpeciei, præexigit neceſſariò diſtinctionem ipſorum. Proprietas indiuidualis, putà, *Socrateitas* conuenit Socrati, & repugnat Platoni: ergo præexigit diſtinctionem ipſorum: ergo non eſt, quâ primùm diſtinguitur Socrates à Platone. Concluſio eſt contra Scotum. Maior eſt Scoti, *in quodl. q.* 1. Minor eſt concluſio Scoti: ergo ex ſe falſitatis conuincitur. 43

Respondet Faber, præexigi diſtinctionem; niſi ipſum ſit diſtinctiuum.

Contra arguo, argumento Scoti: quia id, quod eſt diſtinctiuum, debet priùs in ſe eſſe tale, vt vnum conſtituat, & diſtinguat ab omnibus aliis; atque adeò eſt noua entitas ſuperaddita, & gradus Metaphyſicus formaliter diſtinctus: ergo hæc vltima entitas formæ inuenit formam ſpecificam, indifferentem, cui poteſt competere omnis vltima entitas cuiuſque formæ; atque adeò formæ ignis poteſt aduenire vltima entitas aquæ; ſi vltima entitas ignis à Deo deſtruatur. Vel oportet dicere, habere aliquod præſuppoſitum, cui hæc vltima entitas ignis conueniat, & repugnet vltima entitas aquæ. Maximè ſi reſponſum Licheti accipiam, quo negat nimotem argumenti. Sequitur ergo 44

ergo, vltimam entitatem, ſeu hæcceitatem ignis poſſe conuenire aquæ, vel etiam ex corpore, & animâ Chriſti poteſt fieri Iudas. Nam anima, per te, continet etiam *Hæcceitatem*, in vltima en-
45 titate; & poteſt hæcceitas iſta Chriſti conuenire Iudæ. Sanè paradoxum eſt, quod ait Faber, has differentias, quæ ſunt vltima realitas formæ, eſſe æqualiter differentes: ergone vltima realitas formæ rationalis eſt ſolo numero diſtincta ab vltima realitate formæ lapidis? Sanè à formis habetur diſtinctio: Ergo maximè ab vltima realitate, quæ eſt perfectior, & facit diuerſa indiuidua hominum à leonibus: Magis differt realitas hæc Petri à realitate ſaxi., quàm à realitate Pauli, apud Scotum, vt dicam.

46 ARGVO quintò, cum Caietano: Illa, quæ ſunt principia indiuiduationis, ſunt primò diuerſa. Hæcceitates Socratis, & Platonis non ſunt primò diuerſæ: ergo. Maior eſt Scoti. Minor probatur. Id, quod magis conuenit cum vno, quàm cum alio, non eſt primò diuerſum ab eo, quocum magis conuenit. Hæcceitas Platonis magis conuenit cum hæcceitate Socratis, quàm cum hæcceitate aſini: ergo. Maior eſt euidens ex terminis. Minor probatur. Hæcceitas Socratis, & hæcceitas Platonis habent inter ſe conuenientiam ſpecificam; ſed vtraque differt ſpecie ab hæcceitate aſini; ergo hæcceitas non eſt principium indiuiduationis.

RESPONDET Lichetus, illa eſſe primò diuerſa, quæ non conueniunt in aliquo quidditatiuè.

47 CONTRA ſubſumo. Sed hæcceitates Socratis, & Platonis conueniunt quidditatiuè: ergo. aſſumptum eſt Scoti: nam ideò nititur probare diſtinctionem formalem ſpecificam dari à parte rei, hac ſolâ ratione. Quia Socrates magis differt à leone, quàm à Petro; à quo tantùm diſtinguitur numero.

RESPONDET, non eſſe in aliqua ſpecie directè, ſed tantùm reductiuè. Contrà. ergo Hæcceitas Socratis non eſt in ſpecie Hæcceitatis aſini; ſicut eſt Hæcceitas Petri: ergo magis differunt, pro ſtatu ſuo, aliquo modo reductiuè ad ſpeciem, ad quam poteſt reduci vna hæcceitas, non autem altera.

RESPONDET Faber, has hæcceitates magis conuenire, non in ratione differentiarum indiuidualium; ſed, vt conueniunt in genere, vel ſpecie.

48 CONRA. Id, quod poteſt eſſe conſtitutiuum vnius indiuidui, magis differt ab altero, quod eſt conſtitutiuum diuerſi indiuidui, quàm ab eo, quod non eſt conſtitutiuum diuerſi, in ratione indiuidui. Sed hæcceitas Platonis non eſt conſtitutiua indiuidui Aſini; cùm ſit forma vltima hominis; at hæcceitas Aſini poteſt conſtituere indiuiduum aſini: ergo magis differt ab Hæcceitate aſini, quàm ab hæcceitate alterius indiuidui ſimilis, nempè Socratis: alioqui poterit vltima realitas formæ Aſini conſtituere Socratem hominem, cùm ratio hominis, & ratio indiuidui in Socrate tantùm ratione differant.

49 ARGVO ſextò. Illa vltima entitas formæ, quæ metaphyſicè eſt hæcceitas, nec dicit perfectionem, nec imperfectionem; vt fatetur Iornata Scotiſta, *de conſtitutione indiuidui*.

TVNC ſic. Sicuti entitatem ſequitur vnitas; ita maiorem entitatem perfectior vnitas, è Scoto *hic*: ſed vnitas indiuidua eſt maxima: ergo ſequitur entitatem perfectiorem, atque adeò habet perfectionem, & bonitatem, quæ cum ente conuertitur.

ARGVO ſeptimò. Abſtractum ſupponit 50 ſuum concretum; Hæcceitas eſt abſtracta: ergo ſupponit ſuum concretum. Ergo hæcceitati præſupponitur *Hic*, *Hæc*, *Hoc*.

HINC colliges, negationem non eſſe principium indiuiduationis; entis enim negatio non poteſt eſſe principium entis, maximè perfecti; cùm poſitiuum nequeat conſtitui per negatiuum. Confirmatur à Scoto; quia nihil per meram negationem repugnat cum alio, differentia enim, per quam res inter ſe repugnant, debet eſſe aliquid; non autem merum nihil.

PRO ſolutione argumentorum Scoti, & fundamentorum 51 eius conuulſione, obſerua primò, fruſtrà eum excogitaſſe naturas communes, vt ſint obiectum ſcientiarum realium. Illæ enim naturæ, ex Scoto, ſunt indifferentes ad eſſe vniuerſale, & indiuiduum; atque adeò vniuerſale fit ab intellectu, qui ſatis verè operatur, ſi abſtrahat ex fundamento. Sic metaphyſica ſcientia realis eſt de ente; vt ens eſt analogum Deo, & creaturis; nec tamen datur tale ens ita commune à parte rei; ſed tantùm conceptus entis, ab intellectu formatus; vt fatetur Faber *Theor. 95.* & *ibi* Scotus. Itaque non requiritur, vt obiectum ſupponatur abſolutè commune à parte rei: ſed talis natura indiuiduorum, vt materialiter ſit ſubſtrata tali, abſtractione maioris, vel minoris conuenientiæ formalis. 52 Putà, vt Petrus ſit hic rationalis, Paulus talis rationalis, à quibus abſtractæ ſingularitates poſſint ab intellectu inuicem cognoſci communes; ſic detur hæc rudibilitas in aſino, quæ materialiter ſit magis differens: quatenus non eſt hæc rationalitas, ſed alia differentia diuerſa, hæc rudibilitas irrationalis, magis ſimilis materialiter alij rudibilitati, quàm rationalitati; vnde abſtrahatur natura vniuerſalior; vt notat Suarez, *diſput. 5. Metaph. ſect. 2.* ex Dino Bonauentura, *in 2. diſtinct. 18. quæſt. 3. argum. 3. cum reſponſo*, vnde Scotus argumentum illud ſubtile eduxit, adeò vrgens, vt negantibus Faber verbera minitetur.

ITAQVE definiens naturam, *verbi gratiâ*, humanam; 53 ſic; Homo eſt animal rationale, nolo dicere à parte rei, naturam humanam Petri eſſe communem naturæ Pauli; ſed Petrum, & Paulum, & alios omnes homines eſſe rationales, hos, & illos; nec aliud eſt à parte rei, quàm naturæ indiuiduæ. Vnde Ariſt. *c. de ſubſtantia*, ait, corruptis ſubſtantiis primis, id eſt, indiuiduis, impoſſibile eſſe, aliquid remanere. Vbi & logicè loquitur; quòd ſi per intellectum ſeparentur naturæ indiuiduæ, nil remanet à parte rei: poſſe autem ſeparari, ſaltem per intellectum, concedunt Scotiſtæ; qui dicunt, has eſſe realitates diſtinctas, habentes diſtinctas exiſtentias; vt fatetur Faber, 54 *Theor. 95.* Quare præter naturas indiuiduas nil datur à parte rei. Hinc quoties Ariſtoteles loquitur de naturis communibus agit de eis, vt dependentibus ab opere intellectus;

vt patet *libro 5. Metaphyſic. capite 6. & libro 10. initio*, vt notat Suarez, *loco citato*. Datur quidem formalitas rationalitatis, rugibilitatis, ſed non communitas; cùm omnia ſint hæc; & hoc ſcopulo infringuntur Scoti argumenta. Et hoc ſenſu loquitur Ariſtoteles ab eo adductus; ſemper enim entitates communes dependenter ab intellectu aſſignat. Sic 10. *Metaphyſic. text. 2.* in generibus ait: *Aliqua entia eſſe regulas aliorum; & eſſe menſuram, quâ cætera cognoſcantur; & ita menſuras dependenter ab intellectu.* Sic & 5. *Metaph. capite Ad aliquid*, ait: è naturis ſubſtantiarum inſurgere relationem identitatis, quod non exigit, vt detur natura communis, ſed vt detur hæc, *verbi gratiâ*, rationalitas, & hæc ra-

55 tionalitas, quæ comparatur; hoc fundamento concipiuntur communes; eò quòd, & hic, & ille, & alij inueniuntur rationales. Deceptum & Scotum, aduertunt multi, quia putauit, eo ordine res in lucem prodire, quo cognoſcuntur; vt priùs producatur natura communis; poſteà ſingularis; at verè totum producitur ab indiuiduo indiuiduum; hæc etiam natura: verè tamen priùs hæc imperfecta, puta, hoc corpus; deinde hoc viuens, hoc animal, hic rationalis; ita vt gradus adueniens ſe habeat ad priorem, vt actus, ita monet Diuus Bonauentura, 2. *diſtinctione 18. loco citato*, probabile eſſe.

56 Ex his ſequitur, generantem dare genito hoc eſſe rationale animalis corporis, quæ ſuis differentiis patent; neque verò vnam naturam dat communem, aliam ſingularem, quæ indiuiduet; vt arguit ſæpè Scotus; ſatis eſt enim; dari conſtituentium ſingularum imperfectionum, & perfectionum; quæ tamen ſunt hæc, & hæc. Quod enim dat eſſe rationale hoc, dat eſſe rationale ſimpliciter: quis id non videat? natura verò communis, per abſtractionem, eſt è fundamento; vt dixi.

57 Quare fruſtrà anhelant Scotiſtæ, ad inueniendam formam, dantem eſſe commune, & formam, dantem eſſe indiuiduum; quam neque Scotus potuit inuenire. Sanè, cùm Phyſica ſubſtantia ab Ariſtotele diuidatur in materiam, formam, & compoſitum, ab his conſtitui debet indiuiduum ſubſtantiale; neque Scotus aliud tandem laſſus inuenit, quàm eſſe vnum ex his: nec rectè Scotiſtæ ſuper Magiſtrum gloriantur, ſe aliquid inueniſſe. Satiùs facerent, ſi vltimam realitatem formæ aſſignantes dicerent, eſſe formam, prout vnitam huic materiæ; hæc eſt enim vltima, quam poſſunt entitatem aſſignare.

58 Obiicies primò, cum Scoto, & aſſeclis, ad probandum, dari naturam communem, proinde indiguam differentiæ indiuidualis additæ. Obiectum ſupponitur potentiæ; quale enim eſt obiectum, taliter potentia operatur; ſed vniuerſale eſt obiectum intellectus: ergo non fit per intellectum. Eſt argumentum D. Bonauent. *in 2. diſtinct. 18. citato loco.*

Respondetvr primò, obiectum potentiæ actiuæ non ſupponi, ſed fieri à potentia; vt notat etiam Toletus. Sic obiectum Architecturæ eſt fabrica, quæ ab arte ipſa fit, ſic vniuerſale, vt dicit ſpeciem intelligibilem, repræſentantem naturam communem, non ſupponitur, ſed fit ab intellectu agente; ſupponitur verò intellectui, conſideranti iam factam.

Obiicies ſecundò. Si non daretur vnitas, minor numerali; ſequerentur hæc abſurda. 59
Primum, quòd in generibus non daretur vnum primum, quod eſt menſura realis cæterorum, contra Ariſtotelem, ſuprà: nam ens reale non eſſet primum, ſed menſuraretur ab ente rationis; Secundùm quòd ſpecies non eſſet alia vnitas à genere, contra Ariſtotelem, 7. *Phyſicorum, textu 29.* Tertium, quòd ſubſtantia non referretur reali relatione identitatis ad aliam, contra Ariſtotelem, 5. *Metaphyſicorum, capite Ad aliquid.* Quartum, quòd natura communis, & ſingularis eſſent idem; non autem oppoſitæ.

Respondetvr, negando ſequelam. Ad 60
primum dico, illam menſuram eſſe cognitionis, non realem, ex Ariſtotele, *ibi*, & ſupponere aliam notitiam abſtractiuam. Ad ſecundum dico, eſſe aliam vnitatem, per intellectum, cum fundamento; vt dixi, & *ibi* Ariſtoteles dubitat; an ita ſit, necnè. Ad tertium dico, referri materialiter; ſuppoſito fundamento, non formaliter, ante operationem intellectus. Sic & opponi realiter ter, materialiter in fundamento.

Obiicies tertiò. Si omnis differentia eſſet 61
numeralis, omnia eſſent æqualiter differentia; ac proinde non magis differret Petrus à Boue, quam à Paulo. Confirmatur. Si omnia ſunt ſolo numero diſtincta, ſunt primò diuerſa: ergo in nullo conueniunt; tertiò ſequitur, vniuerſale eſſe chimæram.

Respondetvr, Petrum magis differre à Boue materialiter, & fundamentaliter: quia licèt omnes ſint differentiæ indiuiduales, tamen in Petro eſt hæc rationalitas; in Paulo illa rationalitas; ſed in Boue hæc irrationalitas. Neque ſunt primò diuerſa materialiter; quia Petrus, & Paulus habent rationalitatem. Neque vniuerſale eſt chimæra, vt dixi *in Notando*. Vide Diuum Bonauenturam, *in 2. loc. cit.* vnde Scotus argumenta ſumpſit.

Obiices quartò cum Scoto, & aſſeclis, 62
ad probandam differentiam Hæcceitatis. Sicut ſe habet vnum ad ens in communi, ita hoc vnum, ad hoc ens; ſed vnum in communi conſtituitur per entitatem in communi: ergo & vnum particulare, putà indiuidui ab alia entitate, ſeu differentia indiuidua.

Respondetvr, vnitatem indiuiduam conſtitui entitate: hæc autem non eſt aliqua additio; ſed ſatiùs coniunctione materiæ cum forma, & mutua appropriatione eſt principium vnitatis indiuiduæ.

Instat Faber. Datur in compoſito vnitas 63
ſpecifica, & indiuidua: ergo ambarum dandæ ſunt differentiæ conſtitutiuæ; &, cùm oppoſitæ ſint, nequit conſtituentium formæ ſpecificæ conſtituere indiuiduum: forma autem eſt principium vnitatis ſpecificæ: ergo exigitur aliqua conſtituens indiuiduum.

Vrget. Vel forma eſt indiuidua, vel non; ſi non, ergo nequit dare eſſe indiuiduum; ſi eſt indiuidua, nequit formam ſpecificam conſtituere. Hanc rationem inſolubilem acclamat Faber.

Ea tamen eſt facilis. Dico igitur, formaliter eſſe indiuiduam, ſed fundamentum præbere 64
abſtra

abſtrahendæ naturæ communis, per intellectum; vt dixi.

Instat Faber. Forma, ſi eſt principium vnitatis indiuiduæ, quæ eſt hæc, non poteſt eſſe principium vnitatis ſpecificæ, quæ non eſt hæc, quæque habet eſſe oppoſitum; &, ſi non datur vnitas formalis niſi per intellectum, ſequitur, nos eſſe in ſpecie humana, ſolùm per intellectum. Vrget; ſic enim ſcientiæ, quæ de homine ſunt, cùm non ſint de ſingularibus, erunt de ente rationis. Vrget: nam agens naturale habet ſimilitudinem ex forma; ſic Leo generat leonem ex formæ vnitate ſpecifica: ergo non eſt principium indiuidui.

65 Respondetvr primò, hinc conuinci, materiam eſſe principium indiuiduationis, in via Scoti, qui ideò dubius in hac materia nil certè determinat.

66 Respondetvr, ſecundò, formam dare eſſe hoc formaliter, putà, eſſe hominem hunc, & fundamentaliter naturam communem; vt ſuprà expoſui; datur enim in Socrate vera realis animalitas, vera rationalitas; ſed tamen propria illius exiſtens: intellectus autem, videns & alios rationales eſſe, abſtrahit, & conficit vnitatem formalem perfectam, quæ non eſt fictio, ſed fundamento reali nixa poteſt ſcientias reales fundare. Ad Ariſtotelem dico, eum *ibi*, & *textu ſequenti*, noſtram ſententiam confirmare, nempè, materiam, & formam facere hoc.

67 Affert ibi Ariſtoteles exemplum de ſphæra ænea, quæ non in ſolo ære, ſed in forma fit hæc. Sic autem loquitur. *Manifeſtum igitur eſt, quòd neque ſpecies, aut quodcunque nominare aptum eſt formam.* Hinc Ariſtoteles ait, ſpeciem non fieri formaliter, ſed indiuidua tantùm. Pergit: *Hoc enim eſt, quod ab alio fit, aut ab arte, aut à natura, aut potentia; aneam verò ſphæram eſſe facit. Facit namque ex are, & ſphara; in hoc enim hanc formam facit.* Ecce Ariſtoteles clarè docet, non fieri naturam aliquam communem, ſed indiuiduum hoc tantùm. Rurſus: *Et hoc eſt ſphara anea: hoc autem ſphæra eſſe. Oportebit namque, diuiſibile eſſe, quod fit; & eſſe hoc quidem hoc; illud verò hoc: dicit autem hoc quidem materiam; illud verò formam. Generat ex hoc tale; & cùm generatum eſt, eſt hoc tale. Totum autem hoc, Callias, aut Socrates eſt; ſicuti ſphara anea*

68 *eſt hæc; homo verò & animal, ſicuti ſphara anea ſimpliciter.* Hic textus adeò clarus eſt, vt neque Faber id negare queat. Ideò *cap.* 8. materiam concedit principium indiuiduationis, licèt minùs principale; & *capite ſecundo*, formam magis principale principium fatetur. Quod probat; quia idem eſt principium conſtitutiuum, & diſtinctiuum. Subſumo; ſed tota forma eſt principium conſtitutiuum, ex Fabro: ergo & diſtinctiuum.

69 Ad locum Ariſtotelis 5. *Metaphyſicorum, text.* 10. miror, Fabrum adeò importunum; cùm ibi Ariſtoteles ſe explicet, eas vnitates genericas, & ſpecificas, putà, Hominis, & Canis, eſſe per intellectum formaliter: cæterùm omnia animalia ſingularia tantùm eſſe.

70 Obicies quintò. Omnis differentia differentium debet reduci ad aliqua, primò diuerſa. Primò diuerſa (ait Faber) ex Ariſtotele 10. *Metaph. text.* 12. ſunt, quæ omninò differunt. Senſus igitur maioris eſt. Omnia, quæ differunt, differunt per aliquam differentiam, diuerſam omninò; vel quæ includat aliquid, in quo, illa, quæ differunt, nullo modo conueniunt. Sed indiuidua differunt primò per aliquam differentiam, primò diuerſam. Hæc differentia non eſt natura; quia per eam conueniunt; & ſic, nec materia, nec forma, nec compoſitum; vt ſunt natura, ſunt principium diſtinctionis indiuiduæ: ergo hæcceitas.

Respondetvr, materiam, & formam, per vnionem, & appropriationem mutuam, ſe ipſis indiuiduari, & facere differre per aliquid primò diuerſum: quia hæc materia, & hæc forma vnitæ faciunt hoc compoſitum, quod non poteſt eſſe aliud, ſed ab aliis primò eſt diſtinctum. 71

Obicies ſextò. Omne inferius claudit aliquid, quod non includitur in ſuperiori. *verbi gratiâ*, homo habet aliquid, quod non habet animal: ergo & Petrus habet aliquid, quod non habet homo.

Respondetvr, negando conſequentiam, & paritatem: nam genus non eſt totum eſſe ſpeciei; ſed inadæquatum eius principium; cùm requiratur etiam differentia: *verbi gratiâ*, animal ſolum non conſtituit hominem, ſed cum rationalitate; at ſpecies eſt totum eſſe indiuidui; vt ſuprà oſtenſum. Ideò nil ampliùs eget ſuper id, quod ex ſpecie habet. 72

Obicies ſeptimò. Materia, & forma, ablatâ differentiâ indiuiduali, eſt communis aliis, atque communicabilis: ergo oportet aſſignare differentiam indiuidualem, per quam ſit indiuidua.

Respondetvr, negando, naturam reſultantem ex materia, & forma, eſſe communicabilem alteri indiuiduo: nam hæc materia appropriat ſibi hanc formam; & hæc forma hanc materiam; ſicut coniux coniugatam; vel ſicuti ſigillum hanc partem ceræ, licèt, pereunte hâc formâ, poſſit materia aliam formam ſibi vnire; ſimiliter coniux, altero coniuge demortuo: at dum viuit hic coniux, vel dum viget illa forma, non ſunt alteri communicabiles. 73

Obicies, cum Thomiſtis, Ariſtotelem, qui ſæpe adſcribit materiæ cum quantitate facere hoc, & illud. Hinc 1. *Cæli, text.* 95. ait. *Cùm dico hoc Cælum, dico materiam.* Vide D. Bonau. 2. *loco citato.*

Respondetvr, ſuprà explicatum eſſe, id verum radicaliter, non formaliter: quia nequit accidens eſſe conſtitutiuum ſubſtantiæ. 74

Obicies, cum Zabarella. Quod nequit tribuere minorem vnitatem, neque poteſt dare maiorem; ſed materia nequit dare vnitatem in aliquo genere: ergo neque in indiuiduo.

Respondetvr, materiam ſeorſim talem eſſe, quæ ſanè eſt vna numero, homogeneitate; ita verò coniuncta cùm hâc formâ poteſt conſtituere hoc, cum formâ, quæ eſt principalis, & indiuidualis eius differentia.

Obicies, cùm Iotnata. Actualis vnio materiæ cum forma eſt relatio: ergo nequit conſtituere abſolutam ſubſtantiam primam.

Respondetvr, vnionē dicere relationem trāſcendentalem, quæ vagatur etiam in prædicamento ſubſtantiæ. Neque eſt principium indiuiduationis ſed tantùm conditio; ſicuti Parochus vniens ſponſos;

ſos, facit vnum; ipſi autem non ſunt in ſe vnum à Parocho formaliter.

Obicies vltimò. Idem, manens idem, ſemper facit idem; ſed forma facit vnum ſpecie: ergo non indiuiduum.

76 Respondetvr, quidditatem eſſe totam rationem indiuidui; nec opus eſſe diſtinguere quidditatem, vt ſic, & quidditatem indiuiduam, in re Phyſica. Quod dico, quia metaphyſicè quidditas abſtrahit ab eſſe actuali; quidditas verò Phyſica actualis eſt ipſa quidditas indiuidua, reſultans ex hac materiâ, & hac formâ.

Hinc videre poteris, quid reſpondendum illi quæſtioni: An mutato altero principio indiuiduationis, maneat idem indiuiduum. Putà: An, ſi anima Socratis in reſurrectione vniretur corpori Platonis, vel è contrà; an adhuc eſſet idem Socrates; an verò eſſet Plato.

77 Dico igitur, mutatâ materiâ, mutari indiuiduum, tantùm ſecundùm quid: quia materia, licèt ſit principium conſtitutiuum, non eſt tamen diſtinctiuum; quia non conſtituit determinatè, niſi ratione formæ, cui vnitur; at verò forma, cùm ſit determinatè conſtitutiua, eſt etiam diſtinctiua; atque adeò, mutatâ animâ, mutatur indiuiduum ſimpliciter. Vide Patrem Galitium, *parte* 1. *Philoſoph. lib.* 1. *tract.* 6. *quæſt.* 8. Collegium 1. *Phyſ. cap.* 9. *quæſt.* 5. *art.* 2. Fonſecam 5. *Metaph. capite* 4. *quæſtione quarta*, *ſectione* 5.

QVÆSTIO V.

An totum COMPOSITVM *ſit tertia entitas, à partibus diſtincta.*

78 Accipitvr *hìc* totum pro compoſito, iam perfecto.

Prima opinio eſt totum à ſuis partibus diſtingui realiter. Cenſetur à Fabro, *Theor.* 21. Scotus huius ſententiæ patronus, *in* 3. *diſtinctione* 2. *quæſtione* 2. *articulo* 1. *litera* C. Eandem adſcribit ei Amicus, *Tractatu* 11. *quæſtio e vltima, ad* 4. Sed videtur mihi Scotus huic ſententiæ contrarius, *in* 4. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 3. *ad ſecundum principale*, vbi ait: *Homo, vt quo totali humanitate, eſt homo; ſed per animam eſt homo, vt quo partiali; at id eſt, quod aliquando conſueuit dici de forma totius, & forma partis: forma autem totius eſt quidditas rei, includens vtramque partem eſſentialem; & illa non eſt aliud realiter ab ipſo; quòd ſi ſit fortè aliud, tantum eſt aliud, in modo intelligendi.* Quare Faber, *cap.* 3. ita exponit Doctorem ſubtilem. Totum poſſe conſiderari, vel, vt iam tranſiit in tertiam entitatem; & hoc ſenſu, diſtinguere totum à partibus realiter, implicare, ait. Vel, vt partes ſunt vnitæ; neque tamen tranſiere in tertiam entitatem, ſed adhuc retinent ſuam naturam; & hoc ſenſu, diſtingui realiter totum à partibus.

79 Enim verò hæc diſtinctio eſt inanis, tum in ſe; quia, eò ipſo; quòd partes vnitæ ſunt, iam vnum ex partibus factum eſt: nam effectus formalis vnionis eſt facere vnum, vt ait Faber, *capite* 3. & hoc vnum non ſinit partes ſeruari præciſas; quia vnio compoſiti cauſa in actu eſt; & implicat, non eſſe compoſitum; quia per generationem producitur, & vnionem. Tum, quia Scotus, vt dicebat, loquitur de compoſito: vt eſt tertia entitas è partibus; vt monet Pater Galit. *p.* 1. *Philoſoph. lib.* 1. *tract.* 6. *quæſt.* 9. *numero* 12. ſic & in loco adducto à Fabro, ponit totum tertiam entitatem, ſed includentem partes; atque adeò vult, eſſe vnum, per participationem extremorum; & reprehendit dicentes, Totum eſſe tertiam entitatem, realiter diſtinctam à partibus, eas excludendo.

Porrò diſtinctionem realem totius à partibus 80 aſtruit Argent. 2. *d.* 15. *quæſtione vnica*, *articulo vltimo, concl.* 2. & Zanard. 7. *Metaph. quæſtione* 21. adducens Diuum Thomam, Scotum, & alios. Addit tamen, hanc diſtinctionem non eſſe rei à re, ſed realitatum. Eandem ſequuti videntur, hoc ſenſu, Caiet. 3. *p. quæſtione* 6. *art.* 5. Capreol. 3. *d.* 2. *quæſt.* 1. *artic.* 3. conſonè ad dicta *in primo*, *diſput.* 30. *quæſtione* 1. *articulo* 3. Vaſquez *Tom.* 1. *d.* 25. *numero* 5. P. Galit. *loco citato*, adducens Seraphicum, *in* 3. *d.* 2. 3. 5. præcipuè 6. *artic.* 2. *quæſtione* 1. *in corpore*, Toſtatum *de quinque paradoxis, paradoxo* 5. Subſcribit Euſtachius Ciſterc. *p.* 1. *Phyſ. tract.* 1. *q.* 5. Inclinat Collegium infrà cit. Diſtinctionem realem admittunt Scotiſtæ. Roccus 1. *Phyſic. q.* 6. Poncius *d.* 6. *quæſt.* 1. Maſtrius *d.* 5. *q.* 4. Liuius Rabeſanus 1. *Phyſ. d.* 2. *q.* 2. *ſect.* 1. & alij apud hos, & diſtinctionem Fabri dirident.

E Scotiſtis aliqui diſtinctionem realem tuentur; ſed non mutuam, ita vt totum non differat à partibus, cùm eas includat, & ſi partes à toto differant. Sic Cauel. *hìc*, Lenchiſus 2. *d.* 1. *q.* 5. & alij, apud Baudun. *d.* 3. *ſect.* 1.

Commvniter verò eam admittunt in toto eſſentiali Phyſico, non in metaphyſico, in quo ſolam formalem concedunt.

Distingvi illud realiter probant, quia cau- 81 ſatum differt realiter à ſuis cauſis. At totum eſt terminus generationis, cauſatus à partibus.

Non diſtingui autem, vt modum, probant. Hic modus vel eſt abſolutus, vel reſpectiuus. Si abſolutus; vel eſt ſubſtantia: vel quantitas, &c. ſi relatiuus; contrà. Relatio nequit eſſe terminus generationis.

Qvoad totum integrale, multi Scotiſtæ negant, diſtingui. Sic Fuentes 1. *Phyſ. q.* 6. *art.* 6. Poncius 1. *phyſ. d.* 6. *q.* 2. Maſtr. *d.* 5. *q.* 13. *art.* 2.

Alii aſſerunt. Ita Zerbus in *metaph. lib.* 7. *q.* 19. Pariſienſes 1. *Phyſ. q.* 4. Roccus *ibi*, *q.* 6. Tartaretus verò 1. *Phyſ. q.* 2. *d.* 2 Sghemma *ibi, digreſſ.* 3. *q.* 4. concedunt de toto Heterogeneo; & negant de Homogeneo.

Rabesanvs *diſput.* 2. *quæſtione* 2. *ſectione* 2. concedit de toto cathegorematico; negat de ſincathegorematico. Poſterius probat, quia illud totum ſunt tantùm partes, diſtributiuè ſumptæ; at partes non diſtinguuntur à ſe. Alterum probat, quia eſt effectus partium, ſiue actu ſint, ſiue potentiâ, ſed debuit priùs definire: An partes ſint actu in continuo; vt definiret: an ſit verè Totum.

Gaspar Fuentes 1. *phyſ. q.* 6. *diffic.* 1. *art.* 7. negans diſtinctionem inter partes eſſentiales, integrales, & totum per ſe; eam admittit inter partes, & totum per accidens, cùm tamen nihil aliud ſit, quàm partes. Sumo aggregatum tritici. Vel eſt ſeorſim aliquid

quid,& tunc. Vel ſubſtantia , vel accidens. Non ptius, quia nequit ſubſtantia eſſe de eſſentia accidentis. Non poſterius : alioqui accidens eſſet de ratione ſubſtantiæ.

82 SECVNDA ſententia cenſet, Totum, aliud non eſſe, quam partes vnitas ; Ita communiter Recentiores maximè Societatis Ieſu. Tolet. 1. *Phyſ.q.*8. Suar.*d.* 36. *metaph.ſect.* 3. vbi multa pro hoc D. Thomæ addit teſtimonia ; Ruuius, 1.*Phyſ. c.* 5. *q.* 2. adducens D.Thom.& alios multos, Hurtad. *d.* 6.*Phyſ.ſect.* 1. Amic. *loc.cit. n.*6. Octauius Farneſ. *c.*5. Perer.autem, *lib.*7.*à c.*18.cùm Colleg. 1.*Phyſ. c.*2. *q.*1. *art.* 5. probabilem cenſet. Sequitur Paul. Areſius, 1.*de Gener. diſput.*2. *quæſt.*13. *ſect.*1. poſt Durandum, *in* 3. *d.*2. *quæſt.* 2. *num.* 12. Gregorium, 1. *d.*24. *quæſt.*1.*art.*1. Alenſem,& alios apud Amicum;& Fuldenſ. 1.*Phyſ.c.*5. *art.* 4. Inuet. *c.*5. 1. *Phyſ.* Auerſ. *q.*19. *ſect.*8. Complut. *diſt.* 6.*q.*4.

ASSERO primò , Totum, non eſſe rem diſtinctam à partibus vnitis.

83 PROBATVR primò ex D. Bonau. *diſtinct.*6.*loco citato.* Si totum eſſet res diſtincta à partibus, ſequeretur, verbum dimiſiſſe, quod aſſumpſerat;ſed hoc eſt contra Damaſcenum, & omnes Theologos ; ergo. Probatur ſequela. Verbum aſſumpſit humanitatem, ex anima, & corpore compoſitam, & hæc vnio diſſoluta eſt in morte : ergo tunc dimiſit illam tertiam entitatem realem humanitatis, quæ in morte eſt diſſoluta. Neque dicas , eam aſſumptam, ratione partium tantùm ; quia imò principaliter intenta fuit vnio cum humanitate , tanquam id , ad quod partes ordinantur.

84 PROBATVR ſecundò. Omne abſolutum poteſt ſtare , ſine quocunque alio, à quo diſtinguitur realiter ; ſed totum , per vos, eſt quid abſolutum, diſtinctum à partibus : ergo poteſt ſtare ſine partibus , putà , homo ſine anima , & corpore ; quod implicat , etiam apud Scotum , & Fab. qui per formam, in ſpecie, conſtitui compoſitum, aiunt , & per vltimam formæ entitatem , poni in indiuiduo. Maior eſt Scoti 2. *diſtinct.* 12. *q.* 2.

RESPONDET Faber , ſua illa obſoleta diſtinctione, omnia reſolui dicendo, ſcilicet, partes vnitas, non adhuc tranſactas in tertiam entitatem, eſſe realiter à toto diſtinctas ; non autem totum à partibus , iam in tertiam entitatem tranſactis. At
85 ſuprà oſtendi eam diſtinctionem chimæricam eſſe,
vt vidit Amicus *n.* 15. Poncius *num.* 18.

RESPONDET Liuius, Scotum 2. *diſtinct.*1. *q.* 5. limitare maiorem ; ſi id non pendeat ab illo, at totum pendet à partibus. At ſæpè ab eis abſolutè affertur , vt fatentur Faber , & alij ; & limitatio eneruat metaphyſicum dogma. Ea ſanè dependentia nonnunquam reperitur obſiſtens ſeparationi naturali . vt ait S.Doctor, allatus *d.* 1. *n.*35. enim verò à Deo ſeparabilia ea ſunt , vt omnes rectè clamant. Poncius *n.* 10. negat, partes eſſe abſolutas , cùm includant vnionem , quæ eſt reſpectus. Addit etiam cum Rabeſ. totum a partibus pendere, vt patet, & partes à toto vt cauſato, ab eis : ſic & agens, vt agens, pendet ab effectu.

CONTRA primò : quia Scotus , vt multi è diſcipulis teſtantur, vult vnionem non eſſe cauſalitatem materiæ & formæ , reſpectu totius.

CONTRA ſecundò : quia Ariſt. 2.*anima, text.* 26. (non 27. vt citat Poncius ; neque *text.* 20. vt Faber) ait, *tripliciter dicta ſubſtantia, quarum hæc quidem forma : illa verò materia , alia autem ex vtriſque.* Vide modum diuidendi ſubſtantiam. Hoc textu vtuntur Scotiſtæ, quaſi Ariſt. accipiat partes vnitas , & tamen vocat hanc, illamque ſubſtantiam. Ergo in ratione ſubſtantiæ, vt ens abſolutum per ſe. Id confirmo *ex* 7.*metaph.text.*7. quo abutuntur Scotiſtæ, vbi oſtendit compoſitum eſſe maximè ens abſolutum ad differentiam omnium aliorum, non modò accidentium, ſed quidditatum vniuerſalium, & materiæ, ac formæ. Vellem ſcire, quæ entia abſoluta dicat Scot. ſeparabilia? certè intelligit partes ſubſtantiæ eſſentiales à toto : non integrales , non accidentia ; eæ enim patent ſeiungi ; hæc verò ſunt entis entia. Intelligit ergo ſubſtantias intrinſece componentes a compoſito , de quibus vnio exhibet anſam dubitandi ; alioqui altum illud Axioma. *Ea quæ diſtinguuntur realiter poſſunt ſeiungi* crepundium ſonabit.

ARGVO verò ratione Scoti , & Scotiſtarum, quam vrget Poncius *d.*3.*q.*5. *n.*68. Quodcunque abſolutum prius naturâ, quam aliud abſolutum diſtinctum realiter, poteſt eſſe abſque illo aliô poſteriori : ſed materia eſt aliquid abſolutum , cùm ſit ſubſtantia, & eſt prior quacunque formâ materiali ſubſtantiali , & diſtinguitur realiter à tali forma : ergo. Nota, abſolutam eſſe materiam, quia eſt ſubſtantia. Quare fruſtrà *n.*70. ad fugam ſe præparat.

CONTRA Fabri verò diſtinctionem arguo ex eius doctrinis. Omnis mutatio realis eſt ad terminum nouum realem , è Scoto apud ipſum *c.* 1. at vnio ſubſtantialis eſt realis mutatio: ergo ad vnam entitatem tertiam neceſſariò terminatur ; hoc au-
tem per te eſt compoſitum: ergo, data vnione, dan- 86
tur intrinſecè partes tranſactæ in tertiam entitatem quæ eſt compoſitum. Idem licet edīſſere de mixto ex elementis, quæ ſunt terminus *à quo*, & per vos corrumpuntur, neque poteſt eſſe forma mixti, antequam formæ elementorum ſint deſtructæ , vt arguit *Theor.* 60. Det itaque mihi compoſitum mixtum, medium inter formas elementares, & tertiam entitatem, ne materia ſit ſine forma. Illa ſanè eſt forma mixti, quæ eſt terminus *ad quem* mixtionis. Ergo non ſtat Fabri inuentum.

ARGVO adhuc validiùs. Cuilibet entitati inſe- 87
parabiliter reſpondet vnitas; & è contrà, è Scoto, apud Fabrum, *Theor.*90. vt dixi, *q.*4. Sumo igitur entitatem illam partium vnitarum, nondum tranſactarum in tertiam entitatem, & quæro; an ei reſpondeat vnum totum, necnè? ſi ſic ; ſequitur, quod cùm illud totum ſint partes ipſæ, diſtinguatur totum realiter à ſe ipſo ; & ſanè reſpondere debet vnitas producta per vnionem. Si verò non; adhuc eſt vnitas totius ex partibus : ergo non; adhuc ſunt vnum : ergo neque vnione tranſacta , vnitæ. Vrgeo: Cuilibet entitati reſpondet vnitas ſimul, quâcum conuertatur, & debet aſſignari vnitas ſpecifi-
ca, & numerica ; vt arguunt Scot.& Fab.*Theor.*90. 88
Accipio materiam ligni, vnitamque formam ignis, nondum tranſactas in tertiam entitatem. deinde

QVÆRO in qua ſpecie ſint illæ partes ? ſanè debent eſſe, vel in ſpecie ligni, vel ignis. Non ligni, quia forma ignis non facit formaliter lignum ; imò deſtruit. Si in ſpecie ignis : ergo totum ignis eſt. Quid ampliùs requiritur ad totum ?

VRGEO ex D.Bonau. 3. *d.*6. *q.*1. Quando duo 89
ſunt vnita, eò ipſo prædicantur de ſe inuicem ; nec ampliùs ſunt partes, ſeu duo, ſed vnum, eiſque differentia noua eſſentialis dat eſſe ; vt docet etiam Ariſtoteles 7. *Metaph. text.* 60. & *libro* 12. *textu* 20. apud Fabrum, *capite* 3. & dat exemplum de litteris A. & B. quæ, ſtatim ac vniuntur , non ſunt ampliùs A.& B. ſed AB. ergo principia vnita non ſunt, niſi tranſierint in tertiam entitatem; etſi

ita differunt realiter à toto, iam idem differet realiter à ſe, vt infert Faber. Sanè prædicantur inuicem eſſentialiter; & dicitur hæc materia informata; & hæc forma vnita illi materiæ: ergo ſunt vnum, iam tertium eſſentiale; impoſſibile eſt enim diuerſa genera prædicari de eodem eſſentiali, vel inuicem ad vnum, vt monet D. Bonau. *loco citato*, & *q. 3. ad 5.*

91 VRGEO ex D. Bonau. *3. diſtinct. 6. art. 2. quæſt. 1.* Quando vnibilia habent mutuam habitus dependentiam, ſtatim, vt vnita, habent actualem dependentiam eſſentialem, ſed hæc non poteſt eſſe, niſi tertia actualis natura ſit iam producta: ſeu, niſi tranſierint in tertiam naturam: ergo.

VRGEO adhuc. Vel totum diſtinguitur, ſe toto à partibus, vel ſecundùm aliquam partem ſui; ſi primo modo: ergo ſecundùm omnes partes ſuas, diſtinguitur ab omnibus partibus ſuis, quod implicat; ſi ſecundo modo. Illud, quo differt, vel eſt paſſio, vel aliqua pars totius: non poteſt eſſe paſſio, quia hæc eſt poſterior: ergo pars; & ita ſecundùm partem diſtinguitur ab omnibus partibus, quod implicat.

RESPONDET Faber, diſtingui ſecundùm ſe totum, ab omnibus partibus vnitis; non tamen adhuc tranſactis in tertiam entitatem.

92 CONTRA. Tu mihi concedis, iam vnum totum, quod ſecundùm ſe totum differt, hoc non eſſe partem aliquam, vel partes ſeorſim, ſed totum ſubſtantiale: ergo eſt tertia entitas; & ſi eſt tale: ergo infertur ſequela illata.

VRGEO adhuc. Illud totum diſtinctum à partibus, vel eſt entitas ſimplex, vel compoſita; ſi compoſita: ergo ex partibus: ergo eas includit. ſi ſimplex: ergo ex compoſitione fit ens ſimplex. Deinde, à quo cauſatur intrinſecè? non à ſe, quia nil cauſat ſe-ipſum: non à partibus, quia partes, cùm cauſent formaliter, includuntur intrinſecè in toto.

93 MVLTA alia opponi poſſunt: & Faber, qui *c. 1.* ineptias aliorum Scotiſtarum irridet, quaſi olla in cacabum inſonat.

ASSERO ſecundò. Totum diſtingui à ſuis partibus formaliter.

PROBATVR primo argumento D. Bonau. *in 3. diſtinct. 6. q. 1.* & *diſtinct. 21. quæſt. 3.* Ea, quibus oppoſita conueniunt; inſeparabiliaque ſunt, formaliter differunt: at totum eſt vnum genitum ex partibus; non ſic partes: & hæ ſunt totius principia; ſunt entia incompleta; ſunt plures; ſunt partes; ſunt ſimplices; e regione compoſiti: Ergo. Confirmatur à Seraphico Doctore, *in 3. paſſim diſtinct. 2. 3. 5. & 6.* & *diſtinct. 8. art. 1. quæſt. 1.* præcipuè *diſtinct. 6. art. 2. quæſt. 1.* Omnis plurium vnio ad vnum tertium conſtituendum, retinens oppoſita prædicata etiam poſt vnionem, & in ſeparatione eam entitatem amittens, formaliter à partibus vnitis diſtinguitur, Tale eſt totum cum partibus: Ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur. Productio compoſiti eſt terminus realis productionis: & eius diſſolutio realis corruptionis, & ſicuti è partibus vnitis tertia entitas producitur à partibus; non ipſæ partes: ita ſæpè in reſolutione, putà hominis, nil partium deperditur. Sed entitas totius, quæ diuerſa à partibus ſortitur prædicata: à partibus inquam vnitis, à quibus tamen vt vnitis, non eſt re diſtinctum totum. Ecquis igitur diſtinctas realitates iſtas inficiabitur formaliter?

94 PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura, *in 3. diſtinct. 21. quæſt. 3.* Verbum vnitum toti humanæ fuit naturæ, vnica vnione; at geminæ vniones ſucceſſere cum corpore, & anima diuiſis: Ergo alia formalitate vniebatur toti: alia partibus vnitis. Non fuit ſanè rei diſtinctæ; vt oſtendi *in 1. aſſerto.* ergo formalitatis. Neque hinc ſequitur, Verbum in morte dimiſiſſe, quod aſſumpſerat, quia vnio manſit vniformiter ſecundùm naturalem inclinationem ad vnionem, & in eo formalitas totius virtute includebatur, & quòad vinculum in partibus formaliter, & quidem ordinatis ad totum illud compoſitum, quod iam ſemel aſſumpſerat. Itaque nunquam dimiſit rem ſemel aſſumptam, ſed ſolam formalitatem, de qua non eſt intelligendum axioma, vt diſſerit D. Bonauent. *in 3. diſtinct. 21. quæſt. 3.* Neque dicas, remanſiſſe vnitum partibus diuiſis, quæ realiter à toto diſtinguuntur; & ita rem aſſumptam dimiſiſſe; nam aſſumpſit partes vnitas; & ideò totum formaliter tantùm diſtinctum. Itaque nulla res aſſumpta fuit dimiſſa, ſed ſola formalitas extremi, ideſt humanitatis, fuit variata; vt ait D. Bonauent. *ad 2.*

ARGVMENTA Scoti duobus verbulis, etiam iudice Fabro, ruunt. Totum quidem fateor eſſe è partibus antè ſeiunctis compactum, & ita eſſe terminum realis productionis, tertiamque ab ipſis partibus cauſatam entitatem; neque enim eſt materia, vel forma ſeorſim, ſed eſt tertia entitas materiæ, & formæ vnitarum; ita vt partes adhuc includat; atque adeò nunquam poteſt ſeorſim totum ſeponi ſine partibus. Ideò conſiderare totum; & dicere ipſum diſtingui re à partibus, eſt dicere, eſſe rem diſtinctam à ſe ipſo; vt benè infert Faber; nec poteſt totum eſſe ex partibus vnitis, nec adhuc tranſactis in tertiam entitatem; vt putat Faber; quod ſuprà oſtendi.

ITAQVE totum eſt tertia entitas, producta per generationem, deſtructa per corruptionem, cauſata autem è partibus ſeiunctis; ſed includit partes: alioqui quale totum erit iſtud? 95

HABES etiam, totum, aggregatione non diſtingui à partibus; nil enim aliud eſt, quàm partes aggregatæ: nam, ſi totum eſſentiale, quod eſt magis vnum, quàm totum per accidens, vel per aggregationem non diſtinguitur realiter à partibus; multò minùs aggregatum, quod imperfectè eſt totum.

HABES etiam, Totum eſſe realiter diſtinctum 96
à partibus, conſideratis ſeiunctim; eſt enim noua entitas producta, nempè, eſt partium vnitarum tertia entitas; & in his, æquiuocè intellectis, tot contentiones inuoluuntur.

Quid addat SVPPOSITVM. *naturæ.*

VIDEATVR Tractatus ſecundus, *diſp. 9.* vbi laxis fibris quæſtio hæc ventilata eſt.

QVÆSTIO VI.

An ESSENTIA *differat ab exiſtentia.*

PRIMA opinio eſt Henrici, *quodl. 1. quæſt. 9.* exiſtentiam ſuper eſſentiam addere reſpectum ad cauſam efficientem: nam eſſentia reſpicit Deum, in genere cauſæ exemplaris; exiſtentia verò

verò requirit cauſam efficientem, per quam producatur.

Refertvr à Fabro, *Theor.* 32. Henrici opinio ſic. Eſſentias rerum eſſe in Deo ab æterno, non exiſtentias; in tempore verò, eas actualem exiſtentiam recipere; ſed hic modus referendi non eſt ſincerus.

Secvnda ſententia eſt D.Thom. *p.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 4. & 2. *contra Gentes, cap.* 52. & *opuſculo de ente, & eſſentia, cap.* 3. eſſentiam ab exiſtentia realiter differre: cum ſecuti ſunt Caiet. & Ferrar. *locis adductis*, Capreol. 1. *d.* 8. *quæſt.* 1. *art.* 1. Zanard. 4. *Metaph. quæſt.* 9. Ægid. 2. *d.* 3. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. Argent. *ibi, quæſt.* 1. *art.* 2. nec abeſt Rich. *art.* 1. *quæſt.* 1. & ſi *quodl.* 1. *quæſt.* 2. *art.* 2. diuertat. Toſtatus *ad* 25. *Matthæi, quæſt.* 585. Trigoſius, *quæſt.* 3. *art.* 2. *dub.* 4. *concl.* 2. Nazar. *p.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 4. *contr.* 1. Blaſ. *d.* 6. *Metaph. quæſt.* 2.

97 Tertia ſententia eſt, eſſentiam, & exiſtentiam eſſe idem. Ita Durand. *in* 1. *d.* 8. *p.* 1. *quæſt.* 2. Gabriel, *in* 3. *diſtinct.* 6. *quæſt.* 2. & fere cæteri nominales; Alenſis ſuprà *text.* 22. 7. *Metaph.* Valent. *Tom.* 1. *diſput.* 1. *quæſt.* 3. *punct.* 4. Suarez *in Metaph. diſput.* 31. *ſect.* 1. & 6. Perer. *lib.* 6. *Philoſoph. cap.* 15. Ruuius, 1. *Phyſ. tract.* 1. *q.* 3. *ad* 1. Hurtad. *diſp.* 8. *Metaph. ſect.* 4. Piccol. *lib.* 1. *de materia, c.* 3. Aneréa *q.* 8. *ſect.* 6. Paſqualig. *d.* 82. *ſect.* 3. Arriag. *d.* 2. *Metaph. ſect.* 3. Quied. *controu.* 2.

Qvarta opinio diſtinguit formaliter. Scotus 1. *d.* 36. *quæſt.* 1. *in* 3. *d.* 16. *quæſt.* 1. *in* 4. *d.* 13. *quæſt.* 1. *art.* 3. Faber *Theor.* 32. Poncius *d.* 18. *de ente, q.* 4. Maſtrius *d.* 8. *quæſt.* 2. Meruiſſe 1. *Metaph. q.* 21. & cæteri Scotiſtæ. Adducitur D. Bonau. 2. *diſtinct.* 3. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 1. *in reſol.* à Vaſq. *Tom.* 2. *diſput.* 179. *cap.* 2.

Qvinta ſententia ponit diſtinctionem modalem, inter eſſentiam abſtractam, & exiſtentiam actu. Ita D. Bonau. *in* 2. *diſtinct.* 7. *p.* 2. *art.* 2. *q.* 1. & *in* 4. *diſtinct.* 43. *art.* 1. *quæſt.* 4. *ad* 1. Richard. *quæſt. quodl. citato*; Baccon. *in* 3. *diſput.* 10. *quæſt.* 1. *art.* 5 & 6. Vaſq. *T.* 2. *diſp.* 116. *num.* 14. Zabar. *de conſtit. Indiuid. c.* 6. & 9. Fonſeca, 4. *Metaph. cap.* 2. *quæſt.* 4. *ſect.* 4. Galitius, *p.* 1. *Phil. lib.* 1. *tract.* 6. *quæſt.* 11. Euſtachius *p.* 2. *Metaph. quæſt.* 5.

98 Arbitror ex diuerſa terminorum acceptione ortam diſputationem, vt infra dicam.

Assero primò. Eſſentia actualis non differt ab exiſtentia propria. Sumo autem exiſtentiam, & eſſentiam proportionatè; ita vt eſſentia Petri comparetur cum exiſtentia ipſius eſſentiæ, eſſentia accidentium, cum exiſtentia eorum: nam, ſi ſumatur totum eſſe indiuidui exiſtentis, & comparetur cum nuda eſſentia, quis non videt, exiſtentiam addere multa accidentia, præter eſſentialia? Hoc tamen ſenſu non reor, locutum D. Bonauenturam *in* 2. *diſtinct.* 3. *p.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. in corpore: dum ait, Angelum ex eſſe, & eſſentia componi, vt putat P. Galitius, *num.* 17. nam ſimpliciter, ait, componi ex ente, & eſſe eiuſdem entis. Itaque ſenſus legitimus Seraphici eſt, vt eſ-
99 ſentia quidem actualis, & exiſtentia ſint idem; inſit tamen compoſitio; quatenus exiſtentia non eſt neceſſaria huic eſſentiæ, ſeu naturæ. Qua ratione eſt neceſſaria Dei eſſentiæ; vt dixi *Tract.* 1. *d.* 1. *q.* 1. Neque tamen, ob id ſequitur diſtinctio inter eas, ex natura rei; vt putat Valentia, *loco citato*, & Vaſquez, *Tom.* 2. *diſp.* 179. *cap.* 2. *in calce*, vbi id aſſertum à Diuo Bonauent. ait; vt refert timidè Galitius, *num.* 17. nam ſenſus eſt, non eſſe neceſſarium, vt illa eſſentia exiſtat; ſed poſſe non exiſtere. Eſt ergo compoſitio; quatenus illa res, puta Angelus, ſeu natura Angeli non habet neceſſe eſſe; atque adeò, cùm natura Angeli non ſit neceſſaria, non eſt ſimplex ſuum eſſe in hoc, & illo: ad hoc autem ſufficit ponere diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quâ cum fundamento concipitur eſſentia, ſeu natura Angeli ſine exiſtentia. Nam, ſi ſumatur hæc eſſentia, & hæc exiſtentia, ambæ ſunt non neceſſariæ; & vna ſublata, tollitur altera.

Iam igitur probatur aſſertio. Ea, quorum 100
vnum non poteſt eſſe ſine altero, hæc ſunt vnum, & idem; ſed eſſentia, & exiſtentia ita ſe habent, vt vna ſine altera eſſe nequeat: ergo ſunt vnum. Maior probatur. Si poſſent aliqua eſſe vnum, & tamen alterum exiſteret ſine altero, ſequerentur contradictoria. Pono, Socratem, & Platonem eſſe vnum, puta A, & poſſe eſſe Platonem, non exiſtente Socrate, iam A eſſet, & non eſſet.

Adverte, Fabrum, hac maiore comproba- 101
tâ, mox in ſecundo ſuo argumento ſibi repugnare; dum probat, non ſola ea, quæ ſunt idem, ita ſe habere, vt alterum ſine altero eſſe nequeat; ſed etiam quæ ſunt ſimul naturâ, &c. Reſumit tamen, ſed fruſtrà; vt dicam. Minor probatur, quia exiſtentia eſt realis à parte rei; ſimiliter & eſſentia realis eſt; atque adeò neceſſariò eſt exiſtens; cùm ſit ens reale.

Probat deinde Faber, quaſi nouo argumen- 102
to principali. Impoſſibilitas, quòd aliquod vnum non poſſit eſſe ſine altero, prouenit; vel quia eſt idem illi realiter; vel quia ſunt ſimul naturâ; vel quia eſt poſterius illo; at eſſentia non poteſt eſſe ſine exiſtentia; neque hæc eſt ſimul naturâ cum eſſentia, neque eſſentia eſt poſterior naturâ, quàm exiſtentiâ; ſed è contrà: ergo prouenit, quia ſunt idem. Maior ſufficienter enumerat cauſas, ob quas vnum nequit eſſe ſine altero. Minor probatur, quia implicat, dari eſſentiam realem, nec exiſtere; exiſtentiam verò non eſſe priorem eſſentiâ, probatur, neque ſimul naturâ: imò eam aſtruunt aduerſarij poſteriorem eſſentiâ; quod tamen eſt falſum: quia tunc daretur eſſentia ſine exiſtentia, quia prius eſſe poteſt ſine poſteriori: omne autem ens reale poteſt eſſe abſque eo, quod eſt aliud à ſe, à quo non pendet; ſed hoc eſt abſurdum, quia implicat dicere: eſt eſſentia realis, & non eſt; ſi enim eſt ens reale extra intellectum, non eſt perceptibile, quomodo non habeat eſſe, ac non exiſtat; cum eſſe extra ſuas cauſas, ſit exiſtere.

Hæc tamen argumenta nil lædunt Angeli- 103
cum, vel aſſeclas. Ideò nota ex D. Bonauent. *in* 3. *diſtinct.* 5. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad vltimum*, eſſentiam ſæpè ſumi pro naturâ, metaphyſicè abſtractâ ab exiſtentiâ, quæ ad exiſtentiam ſe habet, vt potentia ad actum; vt quidditas hominis, puta quod ſit animal rationale, abſtrahit ab eo, quòd homines viuant actu; ſic enim eſſentiæ ſunt æternæ in Ideis Diuinæ mentis, & in decretis Dei completæ, qui ſtatuit eas producere. Quo ſenſu ſunt eſſentiæ in potentia extrinſeca Dei ad exiſtentiam. Aliquando ſumuntur eſſentiæ pro naturis rerum actu, extra ſuas cauſas. Sumuntur tertiò à Diuo Bonau. prout ſeminaliter ſunt in materia, quæ continet omnia indiuidua omnium generum, & ſpecierum. Quò fit, vt quando res, puta Roſa in vere producitur, quæ hyemis tempore erat in potentia plan-

D 4 tæ,

tæ,non producatur noua eſſentia diſtincta,ſed ca-
104 met roſa, quæ erat in potentia, prodeat ad actum exiſtentiæ. Iam verò D. Thom. conſiderauit eſſentiam, primo modo; atque adeò rectè progreditur ſuis argumentis, quæ tædioſa, & falſa Faber proclamat; eò quod non probant, eſſentiam exiſtentem differre ab exiſtentia. Hoc ſenſu non loquitur D. Thom. nec diſcipuli, ſed optimè progrediuntur in ſuo ſenſu.

105 Hinc poteſt etiam Henricus ſaluari; non enim voluit exiſtentiam eſſe formaliter eſſentiam rerum productam, addendo reſpectum ad efficientem; ita vt formalitas exiſtentiæ ſit ipſa eſſentia; quatenus producta eſt ab agente; ſed quòd exiſtentia ſupra eſſentiam dicit additam rem productam, & poſitam actu, hoc eſt exiſtere, quod eſt extra cauſas poni; & quia hoc fit ab agente, hinc conſequenter rem exiſtentem dicere relationem ad ſuam cauſam producentem, non tamen intrinſecè: nam, ſi per impoſſibile aliqua res eſſet, & non fuiſſet producta, adhuc exiſteret.

Hinc malè contra Henricum vrget Scotus, futurum in eius ſententia, vt res non crearentur; cùm iam eſſentiæ præexiſterent.

106 Igitur in bono ſenſu probatur tertiò ex Ariſtotele 4. *metaph. text.* 3. & *lib.* 5. *text.* 14. & *lib.* 10. *text.* 8. vbi ait: *Ens, & vnum, adiuncta rebus, nihil ampliùs ſignificare, quàm res ipſas*; ſed idem eſt exiſtere, quòd ens: ergo. Confirmatur: nam exiſtere eſt quoddam tranſcendens: ergo non ſignificat aliquam rem diuerſam ab his, de quibus dicitur: ergo vel eſt ens, vel paſſio entis; non paſſio: ergo eſt ens; & ſi paſſio, adhuc ens: verum enim & bonum non ſignificant aliquid, re diuerſum ab his, de quibus dicuntur.

107 Probatur quartò ex D. Thom. *p.* 1. *q.* 5. *art.* 1. qui ad probandum, ens, & bonum ſola ratione differre, aſſumit hoc pro medio termino: quia bonum conſtituitur in eſſe boni, per entitatem: nam in tantùm aliquid eſt bonum, in quantùm eſt actu. Tunc ſic. Sed eſſentia conſtituitur in actu, per exiſtentiam; quia de eſſentia indiuidui nil eſt antequam exiſtat: ergo ſolâ ratione differunt. Ratio verò D. Thom. quòd id, quod dat eſſe intrinſecè, formaliter, actu debeat eſſe idem; Probatur; quia non poteſt aliqua res conſtitui in eſſe formalis entis realis, per aliquid diſtinctum ab ipſa: nam, ſi eſſet diſtinctum ab ipſa, non poneretur in eſſe, ſed aliunde haberet eſſe reale.

108 Hinc arguo. Quod ponitur formaliter intrinſecè in eſſe per aliquid, non ponitur in eſſe per aliquid diſtinctum, ſuper additum; ſed eſſentia intrinſece ponitur in eſſe per exiſtentiam: ergo exiſtentia non eſt quid diſtinctum, ſuperadditum. Probatur aſſumptum. Si id, quod intrinſecè ponit aliquid in eſſe, eſſet extrinſecum, iam non eſſet intrinſecum formale.

109 Assero ſecundò, eſſentiam metaphyſicè eſſe realiter à phyſica exiſtentia diſtinctam.

Probatur primò. Quorum vnum eſt ſine altero, differunt realiter, ſed eſſentia eſt ſine exiſtentia: ergo. Maior eſt Scoti, & Fabri. Minor probatur: nam eſſentia eſt æterna, incorruptibilis, inuariabilis, præſcindens ab eſſentia; at exiſtentia eſt corruptibilis, in tempore; & etiam veluti actus, deducens eſſentiam ad eſſe actuale, à quo præſcindit.

Probatur ſecundò; quia eſſentia eſt vna, *v. g.* hominis, ſed exiſtentiæ multæ.

Probatur tertiò. Quæ differunt ſubſtantialiter, ſunt diſtincta realiter, talis eſt eſſentia, & exiſtentia: ergo. Maior eſt certa. Minor probatur. Eſſentia, vt præſcindit ab exiſtentia, habet ſolum eſſe in Deo; ſeminaliter verò in materia, in qua tamen nihil indiuidui eſt; neque enim filius, qui eſt in lumbis Patris, eſt aliquid. Quare non benè arguit Faber, ad probandum, eſſentiam ſine exiſtentia nihil eſſe. Eſt enim quidditas rerum ſine exiſtentia. Vide D. Thomam, cuius rationes ſunt validæ, recto ſenſu expoſitæ. 110

Assero tertiò, cùm D. Bonan. eſſentiam, prout in potentia materiæ, differre modaliter ab exiſtentia. Explico cùm Galitio, non differre, vt modum à re; ſicut curuitas differt à baculo, in quo eſt; ſed vt modos diuerſos: nam eadem res eſt eſſentialiter, putà, roſa, quæ erat in potentia materiæ, & poſteà educitur: potentia autem, & actus ſunt modi diuerſi rerum. Ita D. Bonau. *in* 2. *diſtinct.* 7. ſuprà, & *dub.* 4. & *in* 4. *diſtinct.* 43. *art.* 1. *quæſt.* 4. Hinc etiam Scotus *in* 2. *diſtinct.* 16. *quæſt.* 1. dicit, potentiam, & actum non quidem eſſe eiuſdem ſpeciei, & numeri, vt refert Galit. *aſſerto* 4. ſed eſſe eiuſdem rei numero: nam in ſe ſunt diuerſæ entitates, vt conſtat. 111

His prælibatis, probatur aſſertio. Id, quod eſt in potentia, eſt diuerſo modo in eſſe ab eo, quo eſt, quando eſt actu; igitur diuerſo modo differt; neque amplius differt: alioqui, ſi alia res eſſet, quæ erat in potentia, & reducitur in actum, putà, roſa; iam ſequeretur, eam non fuiſſe in potentia, & ex ea reductam ad actum; atque adeò differret à ſe ipſa. Declaro. Res in potentia refertur ad ſuum actum, & actus ad potentiam; ſi autem alia eſt res, quæ erat in potentia, ab ea, quæ reducitur ad actum, iam non reſpiciebat actum; neque poteſt dici eadem deducta de potentia ad actum. Quare non rectè Suarez *in metaph. d.* 32. *ſect.* 3. rem in potentia, & in actu differre formaliter, ait. Sanè differret formaliter à ſe ipſa, vt notat Galit. *num.* 15. 112

Assero quartò, eſſentiam actu, & exiſtentiam differre ratione, cum fundamento. 113

Probatur: quia eſſentia dicit naturam, in tali genere, & ſpecie; at exiſtentia dicit rationem exiſtendi eiuſdem rei talem; vt non ſit de intrinſeco eſſentiæ, ſeu quidditatis, putà, animalis rationalis huius, & illius exiſtere; cùm hoc ſolius Dei ſit. Ergo, licèt ſint idem, vt oſtendi; adeſt tamen fundamentum concipiendi illas, vt diſtinctas; non faciunt autem ſic compoſitionem intrinſecam; ſed ſolam extrinſecam, in reſpectu ad cauſam.

Ex his patet ad argumenta ferè omnia, vtrinque datis diſtinctionibus ſuprà.

Obicies. Verbum aſſumpſit naturam humanam, non exiſtentiam: ergo differunt. 114

Respondetur, aſſumpſiſſe & exiſtentiam: nam humanitas illa exiſtit ſeorſim à Verbo, vt oſtendam 3. *part. Tract.* 1. *d.* 9.

Obicies. Eſſentia eſt permanens; exiſtentia verò ſucceſſiua: ergo differunt.

Respondetur, ita eſſe, ſi ſumatur eſſentia metaphyſicè, quoad quidditates, quæ ſunt æternæ veritatis; at verò phyſicè, pereunte exiſtentia, perit eſſentia ſingulorum, quæ ſola exiſtunt à parte rei.

Obicies tertiò. In Deo eſt vna eſſentia, & plures exiſtentiæ, & ſubſiſtentiæ. 115

Respondetur, eſſe vnam eſſentiam, & exiſtentiam

exiſtentiam abſolutam; ſed tres relationes, quæ tamen in eſſentia vnificantur formaliter; vt dixi *Tract. 2. d. 3. quæſt. 3.*

DISPVTATIO VI.

De NATVRA.

PERACTO tractatu de Principiis, conſtituentibus creaturas compoſitas, & de Vnione, quâ fiunt compoſita, ac de ipſis compoſitis; agere oportet de conſtitutione naturæ, in ordine ad operandum, quod ſequitur ad eſſe.

116 DEFINITVR Natura. *Eſt principium motus, & quietis in eo, in quo eſt per ſe, & non ſecundùm accidens.* Ita D. Bonau. *in 3. diſtinct. 5. artic. 2. q. 1.* vbi alias etiam definitiones naturæ aſſignat è Boëtio. Hanc tradit Ariſtoteles 2. *Phyſic. text. 3.* quam ſequuntur communiter, & explicant. Vide Galitium, *p. 1. lib. 1. tract. 1. quæſt. 2.* Phil.

QVÆSTIO I.

An materia ſeorſim à forma ſit NATVRA.

117 MATERIAM quidem eſſe naturam proprio modo acceptam ſanè aſſerit Ariſtoteles 2. *Phyſ. text.* 10. & D. Bonauent. *in 3. diſtinct. 5. art. 2. quæſt.* 1. quem ſequuntur communiter Theologi, & è Philoſophis Fonſeca, 5. *Metaph. cap. 4. q. 2.* Iand. 2. *Phyſ.* 3. Ibidem Zanard. *q. 4.* Farneſius, *lib. 2. aſſertio. cap. 4.* Toletus *q. 1. &* 2. Colleg. *ibi, quæſt. 3. art. 2.* Perer. *lib. 7. c. 13.* & alij apud Galitium, *1. p. l. 2. tract. 1. quæſt. 4.* contra Vaſq. *Tom. 1. in 1. 2. diſput. 25. cap. 3.* Valleſium *controuerſ. 11.*

118 PROBATVR à Galitio, experimento. Sumo aquam calefactam, mox ab aere frigidiſſimo frigefactam; illa frigefactio eſt motus naturalis, non à forma; quia ab hac non educitur forma: ergo à materia.

RESPONDEBVNT tamen, educi è compoſito, agente forma naturaliter, mediâ qualitate naturali frigiditatis, & extrinſecus à forma frigoris. Alias rationes vbique habes.

QVÆSTIO eſt; an materia præciſa ſit natura. Id negat Zabarella, *lib. de natura.*

119 NOTA, naturam non eſſe mouentem in genere cauſæ efficientis; ſed eſſe id, ratione cuius mouens mouet, & mobile mouetur, vt elicitur è D. Bonau. 2. *diſtinct.* 18. *art. 1. quæſt. 2. in corpore.*

ASSERO, materiam præciſam eſſe naturam.

120 PROBATVR primò, quia eſt diſtinctum principium generationis ſubſtantialis, è cuius ratione ſeminali educuntur formæ, & in qua recipiuntur: Ideò ratione potentiæ eſt natura. In quo deceptus eſt Zabarella. Confirmatur à Fuld. 1. *phyſic c. 5. art.* 1. nam genus, quod reſpondet materiæ, ponitur in definitione naturæ.

OBIICIES. Si materia eſt natura, quia receptiua motuum; iam omnes motus erunt naturales.

RESPONDETVR, negando ſequelam: nam materia non eſt principium motuum ſeparata, ſed vt ſub hac forma, cui vnita aliquos motus refugit.

QVÆSTIO II.

Vtrùm omnis forma ſit NATVRA.

EST aliqua difficultas de anima rationali, ſecundùm gradum intellectiuum; ſed & hac ratione eſſe formam, atque adeò naturam, oſtendam *Tract. de Anima, diſput. 1. quæſt. 11.* De cæteris certum eſt, eſſe naturam. Ita Philoſophi poſt Ariſtotelem 2. *phyſ. text. 15.* vbi Auerroës, & alij Commentatores. D. Bonau. *in 3. diſtinct. 5. art. 2. quæſt. 1. & alibi*; Toletus, 2. *phyſ. quæſt. 1.* Colleg. *ibi, cap. 1. quæſt. 2. art. 3.* & *q. 3. & 4.* Perer. *lib. 7. c. 11.* Fonſeca, 5. *metaph. cap. 4. q. 2.* & cæteri. 121

PROBATVR primò: quia formæ ſunt verè mouendi principium. Vide Patrem Galitium *quæſt. 5.*

PROBABITVR ampliùs *quæſtione ſequenti.*

QVÆSTIO III.

An NATVRA *ſit principium motus actiuum, & paſſiuum.*

FVIT opinio Simplicij 2. *Phyſ.* naturam eſſe principium motus tantùm paſſiuum. Hunc ſequitur Scotus 2. *diſtinctione* 18. *quæſt. vnic.* & *in 4. diſtinct. 23. quæſt. 4. & 5. metaph. cap. de materia*, ac diſcipuli, Faber *Theor* 33. Poncius *d. 7. q. 2.* Sghem. *digreſſ.* 8. Linius Rabeſ. *d. 1. quæſt. 2.* Rocchus 2. *Phyſ. quæſt. 1.* Fuent. *quæſt. 1. diff. 2.* Merin. *d. 2. quæſt. 4.* Villauerd. *cap. 1. quæſt. 5.* At Maſtrius *d. 6. quæſt.* 1 cautè dicit, eſſe paſſiuum, ratione materiæ: actiuum ratione formæ.

SECVNDA ſententia eſt, naturam eſſe principium motus ſolum actiuum ratione formæ. Eos refert Euſtachius Carthus. *parte 1. Phyſic. tract. 1. quæſt. 2.*

VNANIMI tamen ferè conſenſu Philoſophi conſonant; naturam aſtruentes principium vtroque modo. Ita D. Bonau. 4. *diſtinct. 48. art. 2. quæſt. 2. in reſol.* & aliis locis efferendis, Pictol. *l. de motu anim cap. 29.* Zabar. *lib. de natura, c. 3.* Ruu. 2. *Phyſ. quæſt. 1.* Euſtach. *loco cit.* Ita omnes ferè contra Scotum, & alios clamant, teſte Fabro *cap.* 2. Subſcribit Fulienſis 1. *Phyſ. cap. 4. art. 1.* clamans eſſe Ariſt. Iuuct. 2. *Phyſic. cap. 1.* Inclinat Maſtrius.

ASSERO

122 Asserо cum hac ſententia, naturam, vt naturam, eſſe principium motus actiuum, & paſſiuum.

Probatvr primò ex Diuo Bonauentura, *loco adducto*. Motus grauium, & leuium, *v. g.* lapidis deorsùm, & ignis ſursùm, eſt naturalis; vt docet Ariſtoteles 2. *Phyſ. text.* 5. & concedunt Scotus ſuprà, & Faber, *cap.* 1. neque verò ſolùm à materia habetur, vt lapis feratur deorsùm; ſed etiam à forma; cùm ipſa ſit principium motus actiuum: nam à quo res habet eſſe, habet & operari; ſed lapis habet eſſe à forma: ergo & mouêre ſe. Ipſe enim Scotus, & aſſeclæ nituntur con-
123 tra Diuum Thom. probare, motum grauium, & leuium non eſſe à generante, ſed à propria forma immediatè; vt docet Ariſt. 2. *Phyſic. text.* 84. & 4. *de Cælo, text.* 24.

Probant: quia grauitas, & leuitas ſunt potentiæ naturales, procedentes à natura grauium, & leuium: ergo ſunt inſtrumenta actiua; quibus talia corpora mouentur ad loca: ergo procedunt actiuè à forma: ergo forma eſt actiuum principium naturale motus. Hoc autem pacto, principium eſſe naturam, probatur euidenter. Primò ex
124 Ariſtotele 2. *Phyſic. text.* 3. vbi naturam definit: *Principium mouendi, & quieſcendi:* vbi actiuum principium exprimit: mox *textu* 4. ait: *Naturam autem habent, quacunque huiuſmodi habent principium; & ſunt hac omnia ſubſtantia; ſubiectum enim quoddam, & in ſubiecto eſt natura ſemper. Itaque & ſubiectum, & formam in ſubiecto ſtatuit naturæ*; ſubdit verò, motum, ſecundùm naturam, eſſe ferri deorsùm lapidem: vbi verbum græcum exprimit, *deſcendere*; vt indicat Sanctus Bonau. Quare non in ſola paſſione ſtat natura, vt putant Scotus, & Faber.

125 At, eſtò accipiamus verbum *ferri*. Notanda ſunt diligenter verba Philoſophi; vbi, poſtquam dixit, naturam eſſe ſubiectum, & in ſubiecto; nempè, principium materiale è materia; & formale, quæ in ſubiecto. Infert, hæc omnia eſſe naturam: & ſubdit, etiam motum grauium, & leuium; ſic enim ait: *Secundùm autem naturam ſunt, & hac & quacunque his inſunt ſecundùm ſe, vt igni ferri ſursùm*, vbi nota particulam coniunctiuam (*&*) quaſi dicat, *& forma*, & qui motus ab his ſunt, ſecundùm naturam; affert verò exemplum ignis, qui fertur ſursùm; ſed à quo? à propria forma, vt dixit. Vnde exemplificat principium etiam actiuum formale: alioqui mancum eſſet exemplum.
126 Loquitur ad modum, quo & gratia operatur, quæ conformiter naturæ agit. Dicimus enim, liberum arbitrium mouetur à gratia; ſed motus ille non eſt ab arbitrio merè paſſiuè, vt declarat S. Concil. Trid. ſed eſt ratio, quâ liberum arbitrium ſe mouet; multò verò magis natura ad ſua opera habet actiuitatem. Quare non benè Faber ex hoc exemplo ita infert. Ariſtot. dat exemplum de motu, paſſiuè recepto in igne ſecundùm materiam: ergo natura eſt principium motus, tantùm paſſiuum. Hoc enim exemplum affert, includens actiuum, & paſſiuum. Imò alia merè actionem ſignificantia affert; vt infrà dicam. Confirmatur *ex* 4. *Cæli, text.* 24. vbi, quærens originem motus grauium, & leuium, ait, habere principium motus in ſe ipſis, & 7. *Phyſ. text.* 81. diuidit naturam in materiam, & formam, & ſubdit: *Natura ſunt quacunque ab aliquo in ſe ipſis principio continuè mota perueniunt.*

127 Qvòd verò ſit principium actiuum, probatur: nam *allatis locis*, & 2. *Phyſ. à text.* 3. *ad* 17. affert antitheſes naturæ, & artis; quòd ars eſt principium motus, ſed per accidens; natura verò, per ſe. Igitur in eſſe principij de reliquo conueniunt. Iam verò ars eſt principium actiuum, eſtò per accidens: ergo magis natura, quæ per ſe. Vnde falsò reſpondet Faber, artificialia diſtingui a natura, quòd ea nullum habeant principium paſſiuum; quippè artificiale non magis tendit ad hunc motum, quam ad illum; at naturalia habent propriam inclinationem paſſiuam ad ſuum motum, & hoc intenditur ab Ariſtotele.

Hoc fictum eſt tamen, quia artificiale magis 128
inclinat ad hunc motum, quàm ad alium, *v. g.* fuſcinula ad purgandum; enſis, framea, & ſecuris ad ſcindendum: alioqui artificialia eſſent omnia ad quodlibet, ac fruſtra eis tot, tamque diuerſæ formæ tribuerentur.

Sed audite Ariſt. *text.* 3. diſtinguit naturales motus ab artefactis: *Nullum enim ipſorum* (ait) *habet in ſe ipſo effectionis principium*: ergo naturalia habent è contra in ſe factionis, ſeu actionis principium. In hoc enim differunt. Deinde affert exemplum Medici, & in hoc clarè diſtinguit à natura, quòd ipſe eſt, per accidens, ſibi ipſi principium actiuum ſanitatis: ergo natura per ſe: alioqui confundetur diſtinctio. Neque ponit diuerſitatem in recipiendo ſanitatem; vt fingit Faber, & alij.

Deinde *text.* 7. diſtinguit opera naturæ, & 129
artis, quòd illa ſunt prima, dicens: *Quòd ſi lecti columna viridis effodiatur, & germinet; vtique non germinabit columna lecti, aut lectus, ſed lignum; hoc enim primum eſt, & à natura vegetatiua anima, qua producit, vt natura.* Ecquid clariùs?

Rvrsvs text. 86. *Si in ligno eſſet ars nauis facienda, haud ſecùs, atque natura faceret.* Audi Faber. Faceret actiuè.

Hoc clariùs oſtenditur in formis perfectio- 130
ribus.

Primò ſic arguit Zabarella ex Diuo Bonau. Anima eſt natura, ſed hæc eſt forma, & principium actiuum, vt natura: ergo natura eſt principium actiuum. Minor eſt clara. Maior probatur, primò authoritate Ariſtotelis 2. *Phyſ. text.* 7. & 13. vbi ait: *Quòdſi effodiatur lectus, è ligno viridi compactus, & germinet; vtique germinabit lignum, non lectus*; & ait: *Hanc eſſe operationem natura*; ſed illa eſſet operatio animæ vegetatiuæ: ergo appellat animam, naturam agentem. Itidem 8. *Phyſic.* 131
text. 27. ait: *Animalia habere in ſe ipſis principium actiuum motus ſui, eumque, ait, fieri à natura.* Iſti autem motus ſunt ab anima: ergo hæc eſt natura actiua. Item 1. *de partibus animalium, cap.* 1. ait: *Animam eſſe naturam maximè nutritiuam, & ſentientem*; quia ſunt principium motus. Confirmatur: quia animæ competit definitio naturæ, vt ſit principium motus.

Respondet Faber animam eſſe naturam, 132
quia eſt forma, ſed eſſe naturam, ratione principij paſſiui, non actiui; operationes enim animæ conſiſtunt præcipuè in pati; intelligere enim, ſentire, &c. ſunt pati; ſic vegetare, augeri, quæ conueniunt compoſito, ratione formæ, quæ eſt anima. Quædam verò actiones competunt animæ, reſpectu quarum eſt merè actiua; vt mouêre corpus de loco ad locum; at ſic ſe habet, vt agens; eſtque indifferens ad eſſe agens naturale, & violentum. Si enim moueat conformiter inclinationi paſſiuè rei motæ, eſt naturalis; ſi è contrà, eſt agens violentum.

Callide

133 Sed callidè adducit loca Ariſtotelis nec reſpondet; quaſi dicat tantùm, animam eſſe principium motus, non autem actiuum. Sed in *in primis textibus* actiuum ſignificat.

134 Avdiamvs eum, 8. Phyſ. text. 27. *Mouentium igitur, & eorum, quæ mouentur, alia quidem per accidens mouent, & mouentur; alia autem per ſe. Per accidens quidem, vt quæcunque ex eo, quia ſunt in mouentibus, aut iis, quæ mouentur, & quæ per partem. Per ſe autem quæcunque non ex eo, quia ſint in mouente, aut in eo, quod mouetur; neque ex eo, quòd pars aliqua ipſorum mouet, aut mouetur. Eorum autem, quæ per ſe mouentur, alia quidem à*
135 *ſe ipſis; alia verò ab alio. Et alia quidem naturâ; alia verò violentiâ, & præter naturam mouentur. Quod enim à ſe ipſo mouetur, à naturâ mouetur, vt vnumquodque animalium: mouetur enim animal à ſe ipſo: quorumcumque autem motus principium in ſe ipſis eſt; hæc naturâ dicimus moueri: quapropter animal quidem totum, naturâ ſe ipſum mouet; corpus tamen, contingit & naturâ, & præter naturam, moueri.*

Hic habes, Ariſtotelem loqui de motibus intrinſecis à natura, & hos actiuè ab animali eſſe; & hoc naturâ.

136 Idem Ariſtoteles, 1. *de partibus animalium, cap.* 1. docet eodem modo animam vegetatiuam, & ſenſitiuam eſſe naturam: quia eſt principium motus: quia vegetatiua nutrit, accreſcit; eſtque ratio, ob quam corpus nutritur, augmentatur.

Hinc ruit reſponſio Fabri, dicentis, animam eſſe naturam, ſed ratione paſſiui, recipiendo motum.

Obsecro, quid vegetatur? quid creſcit? nonnè corpus ab anima? Sanè anima non nutritur.

137 Deinde, ſi actus animæ (*vt ait,*) ſtant præcipuè in pati, vt naturales ſunt: ergo concedis; ſtare & in agendo. Porrò eos eſſe maximè actus, oſtendam, *Tract.* 9. *diſput.* 4. *cap.* 1. *quæſt.* 16. & *diſput.* 9. *ſect.* 4. *quæſt.* 3.

Probatvr ſecundò. Violentum eſt, cuius principium eſt extra, non conferente vim paſſo, ex 3. *Eth. c.* 1. id eſt paſſo nonconcurrente actiuè; hoc enim eſt non conferre vim, *verbi gratiâ*, motus lapidis ſursùm, putà, à proiiciente, non conferente lapide vim ad eum aſcenſum: ergo à contrario, motus naturalis eſt à principio intrinſeco, conferente virtutem actiuam paſſo. Hoc non poteſt eſſe, niſi à naturâ.

138 Respondet Faber, violentum eſſe contra inclinationem paſſiuam paſſi; & ideò agenti extrinſeco non præbere paſſiuam inclinationem. At conferre eſt aliquid actiuum, non mera paſſio.

Ex locis Ariſtotelis habes, etiam falſum eſſe, quòd debeat in naturalibus aſſignari ſeorſim pars mouens, & pars mota; tametſi aſſignetur principium, ſecundùm quod fiat actio, & ſecundùm quod paſſio; vt notat Galit. cum Vaſquez, 7. 1. d. 193. *cap.* 3.

139 Probatvr tertiò ex Diuo Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 8. *p.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 1. Ita ſe habet anima ad operandum, vt natura; ſicuti ad informandum: ſed informando, eſt actus, & natura: ergo & operando, eſt actus.

Qvòd verò non ſolùm paſſiuè ſe habeat, vt natura, probatur à D. Bonauent. *in* 3. *diſtinct.* 5. *art.* 2. *quæſt.* 1. *arg.* 4. cum reſponſo. Natura, ex Boëtio, *lib. de duabus naturis, & vna perſona Chriſti.* eſt, quod agere, & pati poteſt, prout in vitâ tuenda neceſſarium; at adeò ad vitam neceſſariæ ſunt multæ operationes: ergo.

Confirmatvr à Diuo Bonauentura 2. *diſtinct.* 25. *quæſt. vlt.* Anima in ſuis operationibus, 140
vt natura eſt, eget inſtrumentis organorum; ſi hæc ſunt inſtrumenta actiua, putà, ventriculus ad chilificandum; Hepar ad ſanguificandum, &c. ergo ipſa eſt cauſa principalis actiua.

Tres rationes opponit Scotus, quibus à nemine adhuc reſponſum, ait Faber. Videamus, quàm validæ ſint.

Opponit primò. Illa eſt mutatio naturalis, in qua paſſum mutatur, ſicut aptum natum eſt 141
mutari, à quocunque agente fiat illa mutatio. Sed paſſum nunquam dicitur ſic aptum natum à principio actiuo, ſed per principium paſſiuum: ergo. Minor probatur ex Ariſtotele 2. *Phyſ. text.* 3. vbi docet, talia ea eſſe per naturam; & affert exemplum ignis, qui fertur ſursùm paſſiuè, & 8. *Phyſic. text.* 27. vbi dicit. Ea, quæ mouentur contra principium paſſiuum, non mouentur naturaliter, ſed violenter; vt cùm terra mouetur ſursùm. Maior eſt clara: nam mutatio, quæ aliter euenit paſſo, quàm ſit aptum mutari, non eſt naturalis. Conſequentia euidens; ſi enim naturale dicitur tantùm ſecundùm principium paſſiuum, ſequitur non eſſe ſecundùm actiuum.

Responsio ex dictis obuia profluit. Maior enim eſt diminuta, & falſa: nam eſt naturalis 142
etiam motus à principio intrinſeco actiuo; vt probaui. Falſa eſt etiam minor: nam Ariſtoteles ait, ferri deorſùm, id eſt deſcendere actiuè, eſſe ſecundùm naturam, id eſt, inclinationem. Addit, moueri ſursùm non eſſe totam naturam ignis, ſed habere in ſe factionis principium, ad differentiam artificialium; vt ſuprà dixi. Neque verè affertur Ariſtoteles 8. *Phyſi.. text.* 27. vbi non ait. Ea ſola, quæ mouentur ſecundùm principium paſſiuum eſſe ſecundùm naturam; ſed & quæ ſecundùm actiuum; vt retuli *in textu*, qui mirificè noſtram confirmat ſententiam.

Obiicit ſecundò. Natura eſt principium motus internum: ſed hoc modo eſt principium, 143
tantùm paſſiuum: ergo. Maior probatur ex definitione naturæ. Minor probatur ex Ariſtotele 2. *Phyſ. text.* 3. vbi vult, quòd Medico, qui ſanat ſe ipſum, ſit per accidens ſanare ſe, & ſit per ſe ſanari: ſicut naturæ moueri. Id vrget Liuius Rabeſ.

Respondetvr, negando minorem. Ad probationem dico, textum temerari, vt vidimus; ait enim per accidens eſſe, Medicum ſanare ſe ipſum: at naturam agere per ſe. Similiter per accidens eſſe Medico ſanari a ſua arte: at naturam per ſe recipere à ſuâ forma. Quare etiam actiuè, & paſſiuè confert.

Obiicit tertiò. Illud internum actiuum principium nequit eſſe natura, quia natura non agit, 144
niſi excitetur ab agente extrinſeco: quia, ſi ageret anteà per vnum diem, ageret & per quatuor, & ſemper: illa autem actio agentis extrinſeci eſt naturalis: ergo natura tantùm patitur.

Respondetvr, totum dictum eſſe falſum. 145
Et primò, maior eſt falſa; quia forma intrinſecè agit ex ſuâ inclinatione, abſque extrinſeco excitamento. Natura enim eſt ſufficienter prouiſa mediis ad agendum: ſic forma lapidis fert lapidem deorſùm, etiamſi eſſet vacuum, nec aliquid cum excitaret. Falſa eſt etiam minor; quia, ſi actio eſt ab extrin

extrinſeco, non eſt à natura, quæ, vt ait Ariſtoteles, eſt principium, in quo eſt: et ſi illa extrinſeca actio, in eo inſtanti priori eſt, naturalis, concedis, Naturam agere. Falsò quoque ſequitur, naturam ad agendum excitari, & non agere; quia priùs excitatur: eſtò ſit illa actio naturalis, dum ad illam excitatur natura: Sequitur tamen illam verè agere; quia, vt concedis, agit excitata: excitatio enim non impedit; imò promouet actionem.

146 Falsa eſt etiam conſequentia, & non in forma: quia in præmiſſis aſſumitur natura non agere, niſi excitata; & conſequentia infert, nunquam agere. Et ratio illa, quia natura non agit; petit principium. Iam igitur ſatis, ſuperque hæc argumenta inſolubilia contrita iacent. Cautior Poncius ait *numero* 8. eſſe diſſenſionem de nomine.

Ex dictis habes primò, Priuationem non eſſe naturam, quia nil tribuit virtutis ad motum: poteſt tamen impropriè dici natura, vt eſt via ad generationem naturalem: vt ait Galit. *quæſtione 6* & Zanardus, 1. *Phyſicorum*, *quæſtione* 14. & hoc ſenſu videtur ab Ariſtotele *text.* 15. admitti.

147 Habes etiam, cur forma dicatur magis natura ab Ariſtotele 2. *Phyſic. text.* 15. nam entia ſunt magis naturalia per formam. Itaque definitio naturæ primò conuenit formæ: ſecundò verò materiæ: vt monent Euſtachius *ſuprà*, Perer. *lib.* 7. *c.* 17. Tolet. 2. *Phyſ. quæſt.* 1. *ad* 5. Zabar. *de natura Cœli, cap. vlt.* contra Vaſq. *in part.* 2. *diſp.* 25 qui materiam ſolùm metaphoricè eſſe naturam admittit.

At Galit. *quæſt.* 6. cenſet, naturam de vtraque dici vniuocè, cum Ruuio, 2. *Phyſ. cap.* 1. *quæſt.* 2. Sed pace eorum, cùm forma ſit natura, vt actus, & actiua, prior, & potior eſt materiâ, quæ eſt talis vt potentia paſſiua: prior inquam, quia præſtantior; & potior, quia nobilior: forma enim entitate, & nobilitate præſtat materiæ.

Habes etiam, quo pacto natura via ſit principium motus, & quietis, quod intelligitur, aptitudine. Hinc liquet etiam ea, quæ actu non mouentur, putà, quæ in propriis locis quieſcunt, vt Terra; habere naturam: nam motus eſt proprietas naturalium aptitudine: ſicut Riſibilitas hominis. Vide Galitium, *quæſt.* 6.

148 Qvare non ad rem definiunt difficultatem Perer. *lib.* 7. *cap.* 5. Tolet. 2. *Phyſic. quæſt.* 1. *ad* 3. Colleg. *ibi, cap.* 1. *quæſt.* 2. *art.* 3. dicentes, ſatis eſſe; vt corpus naturale alterutrum habeat; aut motum, aut quietem. Nec ritè Farneſ. *lib.* 2. *cap.* 45. & Fonſeca, 5. *Metaph. cap.* 4. *quæſt.* 2. *ſect.* 2. aiunt, conuenire aut alteram, aut vtramque proprietatem, motùs, & quietis. Sanè definitio particulam adhibet coniunctiuam (*&*) non diſiunctiuam (*vel.*)

DISPVTATIO VII.

De Cavsis.

QVÆSTIO I.

De Natura Cavsarvm.

Ita Deus prima cauſa eſt rerum, vt ad omnia 1 concurrat immediatè, & cauſis ſecundis dederit, in ordine naturæ & gratiæ, virtutes operandi, eæque operentur; quorum alterum contra Durandum; alterum contra Gabrielem latè diſcuſſi *Tractat. de Creatione*, *diſput.* 1. *quæſt.* 5. De his ampliori ſtylo agam *diſp.* 27. *quæſt.* 2. ſunt autem quatuor cauſæ: Materia, Forma, Finis, & Efficiens. Quoniam verò de materiali, & formali egimus, *diſput.* 1. *&* 2. de Ideali verò, *tractatu* 1. *diſput.* 14. de Fine autem agetur *prima ſecundæ, Tract.* 1. *diſp.* 1. incumbit ferè ſolus tractatus de efficientibus, de quibus rursùs agam *diſputatione* 17. quæ *de mouente*, etiam primo, habebitur; de quo etiam egi *Tract.* 3. *diſput.* 1. *& c.*

Cavsam, & Principium ita ſe habere vidimus, 2 *Tract.* 2. *diſput.* 8. *quæſt.* 1. Vt principium latiùs pateat: nam & ea, quæ non influunt aliquid, ſunt principia, non cauſæ; vt primus in ordine dignitatis. Vide D. Bonauenturam, *in* 2. *diſtinct.* 18. *art.* 1. *quæſt.* 2.

Mvltis modis definitur Cavsa apud Galitium, *p.* 1. *lib.* 2. *tract.* 2. *q.* 1. ſed illa Diui Bonauenturæ *in* 1. *diſtinct.* 20. *quæſt. vlt. ad* 1. quam explicat Tolet. 2. *Phyſic. quæſt.* 7. præ aliis placet. *Cauſa eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliud.*

Dicitvr, *ad cuius eſſe*, vt cauſans eſt; ſequitur (*aliud*) quia cauſa producit aliud, diſtinctum eſſentiâ.

Dicitvr autem (*aliud*) in eſſe, ſi cauſa ſit eſſendi; at illatione, ſi ſit cauſa inferendi; de quibus D. Bonauent. *in* 1. *diſtinct.* 38. *articul.* 1. 3 *quæſt.* 2.

Præcipve diuido efficientem in Phyſicam, & Moralem. Phyſica influxu naturali cauſat. Moralis verò influxu à libero alicuius arbitrio, ſuadendo, exhortando, &c.

Cavsa Phyſica, alia eſt æquiuoca, quæ plures effectus diuerſos efficere poteſt, & eſt vniuerſalior; vt Sol: Alia vniuoca, quæ ad effectum ſuæ ſpeciei determinatur; ſic leo generat leonem.

Æqvivoca alia eſt vniuerſaliſſima, & prima, qui eſt Deus, alia ſecunda, vt Cœli.

Rvrsvs alia eſt totalis; alia partialis. Partialis eſt, quæ non ſola in eodem genere, ſed ſimul cùm alia producit effectum. Totalis totum pro- 5 ducit effectum. Totalis alia eſt, quæ totum ſe ſolâ producit; vt Deus creans: alia, quæ totum producit effectum, ſed cum alia ſubordinata, vt Deus, Sol, & homo generant hominem. Totalis, quæ ſe ſolâ producit, dicitur etiam adæquata.

Rvrsvs, alia eſt principalis, quæ propria virtute præcipuè producit effectum: Alia inſtrumentalis, quæ minùs principaliter, & virtute principalis

palis eleuatur. Vide Diuum Bonauenturam 4. *diſtinct*.28. *art*.1. *quæſt*.4. *ad* 1. Valentiam *Tom*.1. *diſp*. 3.*p*.4. cum Abulenſi *ad* 26. *Matth*. *q*. 82. Suarez in *Metaph.diſp*.17. Fonſecam, 5. *Metaph. cap*. 2.*quæſt*.6.*ſec*.6.

Mox alia eſt cauſa per ſe, quæ verè in ſuo genere influit, vt ignis producit ignem. Alia per accidens, quæ, quantum ex ſe, non producit effectum; vt muſicus ſanitatem, ſi ille ſit Medicus.

7 Valent cauſæ ſibi eſſe inuicem cauſæ, vt docet Ariſt. 2.*Phyſic.text*.30.& 5. *Metaph. text*.2.

Possvmvs autem loqui de cauſis, vel in eſſendo, vel in inferendo.

Sane poſſunt aliquæ ſibi inuicem eſſe cauſæ inferendi; vt docet Diuus Bonauentura *primo, diſtinct*. 28. & alij, cum Diuo Thoma *part*.1. *quæſt*.14. Verbi gratiâ Deus præſcit, me cras moriturum, ergo cras moriar, & ſi cras ſum mortiturus: ergo Deus præſciuit.

8 Si de cauſis eſſendi. Cauſæ in diuerſo genere ſunt ſibi inuicem cauſæ: ſic forma eſt finis efficientis; efficiens autem eſt formæ effectiua. Similiter materia eſt cauſa eſſendi formæ: forma autem materiæ dat actum perfectum; vt ait Diuus Bonauentura 2. *diſtinct*. 3.*part*.1. *quæſt*. *vlt*. In eodem verò genere cauſæ, nequit altera alteram totaliter cauſare: alioqui idem reſpectu eiuſdem, eſſet actus, & potentia; poſſunt tamen partialiter cauſare. Sic eleuatio vaporum cauſat pluuiam, & pluuia cauſat vapores.

Vide Galitium, *part*. 1. *libro* 2. *tractat*. 1. *quæſt*.4.

Ego præcipuas quæſtiones controuerſas diſcutiam, triuialia omittens, vel leuiter innuens.

QVÆSTIO II.

An poſsit Accidens *producere ſubſtantiam*.

Prima opinio omninò negat, accidens, aut per ſe, aut virtute ſubſtantiæ, poſſe ſubſtantiam producere. Ita Scotus *in* 1. *diſtinctione* 17. *quæſtione vn*. & *in* 4. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 3.*concl*. 1.& 2. cum ſequuntur diſcipuli, præcipuè Faber, *Theor*. 34. Maſtr. *diſput*.7. *Phyſ*. *quæſt*.6.& cæteri Scotiſtæ apud ipſum *ibi*. Idem docet *in* 4.*diſt*.3. *quæſt*.15. *n*.366. Hurtad. *d*.9.*Phyſ.ſect*. 5.§. 53. Valentia, *contr*.14. Paues, *d*.3.*metaph.cap*.21. Ad eam vltimò declinat Galitius, *aſſert*. 6. Dandin. 1. *animæ*, *quæſt*.8. Valleſ. *contr*. 3. Arriag. *diſputatione* 11. §.2.

9 Secvnda ſententia eſt, accidens, virtute acceptâ à ſubſtantia producere ſubſtantiam. Ita D. Thom. *part*.1. *quæſt*.77. *art*. 1.& *quæſt*. 45. *art*. *vlt*.*ad* 2.& *q*.115.*art*.1. *ad vlt*. & 3.*part*. *quæſt*. 77. *art*.3.*ad vlt*. Caietanus *ad quæſt*.53.*art*.3.*p*.1. Ferrar. 4.*contra Gentes*, *cap*. 66. Capreol. *in* 4. *diſt*.12. *art*. 3. Zanard. 1.*metaph.quæſt*.6. Henric. *quodl*.14.*quæſt*.1. Rich. 4. *diſt*.12. *art*. 3. *quæſt*. 2. Tolet. 2. *Phyſic*.*q*.8. Colleg. *ibi*,*c*.7.*quæſt*.18. *art*.3. Fonſeca, 5.*metaph.c*.2. *q*.6. Suar. *in metap. diſp*.18.*ſect*.2. Ant. Runius, 2. *Phyſ.tract*.4.*q*.4. Areſius, 1.*Gener*.*d*.2.*q*.2.*ſect*. 4. *concl*.4. (ſed in concluſione quinta declinat) Amicus, *tract*.12. *quæſt*.10. referens 25. DD. addens, eſſe communem Peripateticorum. Galitius *part*.1.*lib*.2.*tract*. 3. *quæſt*.2. videtur ſubſcribere, adducens Diuum Bonauenturam *in* 1. *diſtinctione* 3. *part*. 2. *art*.1. *quæſt*. 3. *ad penult*. & *in* 4.*diſtinctione* 12. *part*.1. *art*.2. *quæſt*. 3. & *paſſim ea diſtinctione*, iuxta expoſitionem P. Foreſti, magiſtri ſui, mei; ac Trigoſij, *quæſt*. 6. *art*. 1. qui inde deducit, hanc eſſe D. Bonauenturæ ſententiam: quia S. Doctor, 1. *diſtinctione* 37. & ſæpè, ſuſtinet, mouens etiam, & motum debere eſſe ſimul. Hinc verò ſequitur, Solem producere mineralia, virtute accidentali; cùm, ſecundùm ſubſtantiam, ſit remotiſſimus; quod Scotus oppugnat. Sed oſtenſum eſt *Tractatu* 1. *diſputatione* 7. *quæſtione* 2. & *tract*.4. *d*.11. *quæſtione* 7. Sic & Complut. *q*.10. *n*.22. Auerſa *q*.37.*ſect*. 5.

Igitvr Sanctus Bonauentura *in* 2. *diſtinctione* 13. *art*.2. *quæſtione* 2.*fund*. 4. videtur cum Scoto: nam probat, lucem eſſe ſubſtantialem formam, quia producit mineralia, & animalia, multaſque alias ſubſtantias: accidens autem nequit producere ſubſtantiam.

Sed *ibi* ſupponit, quòd, ſi lux eſſet accidens, 10
non haberet formam ſubſtantialem, ſibi proportionatam, dantem virtutem ad ſubſtantias producendas. Quare inde ſolùm eruitur, accidens ſuâ virtute non poſſe producere ſubſtantiam.

Sed neque locus *in primo*, *diſtinctione* 3. iuuat pro ſententia Diui Thomæ: nam ibi ſolùm probat, accidens non habere operari à ſe; quia ſicuti non eſt per ſe, ſed in ſubſtantia; ita ab ea habet operari.

Loca verò *in* 4. habent, accidentia ſacra- 11
mentalia producere ſubſtantiam, ſed videtur id miraculo adſcribere. At miraculum ponit in hoc, quòd, cùm ſeparata ſint à ſubſtantia, producunt ſubſtantiam, ſupplente Deo virtutem, communicandam à ſubſtantia; quæ eſt doctrina, atque reſponſio etiam D.Thom. & aſſeclarum; vt ait Maſtrius, *loco nuper citato*.

Id autem ipſum ſentire oſtendo: nam *art*. 2. *quæſt*. 1. *in corpore*, exiſtimat probabilem modum dicendi, accidentia ſacramentalia naturaliter producere ſubſtantiam in Sacramento; quòd verò ipſa in ſubſtantiam conuertantur, ait eſſe ſuper naturam.

Hoc ſenſu exponit operationem ſubſtantia- 12
lem ſpecierum Sanctus Doctor, eodem *articulo* 2. *quæſt*. 3 præcipuè in *calce*. Aduerte verò, non concedere Sanctum Doctorem, accidentia producere materiam, hæc enim à ſolo Deo eſt per creationem. Ita Seraphicum explicat Suarez 3. *p*. *Tom*. 3. *d*.57. *ſect*. 3. qui aduertit, eodem modo locutum Alenſem, 4. *p*.*q*.40. *membr*.2. *art*.4.

Diversi autem ſunt modi explicandi hanc 13
efficientiam accidentium. Caiet. 3. *part*. *quæſt*.77. *art*. 1. eatenùs accidentia producere ſubſtantiam ait, quia ſunt veluti ſemen ſubſtantiæ; & ita, ſicut ſemen Leonis, etſi deciſum, producit Leonem, ita & accidentia ſubſtantiam. Id docuerat Richard. ſuprà, & poſteà Ferrar. & Valent. At renuit Suarez: quia etiam extra in ſubiecto extraneo producunt.

Alii dicunt, accidens producere ſubſtantiam, 14
virtute ſubſtantiæ, quia eſt inſtrumentum ſubſtantiæ, vnaque eſt illius, ac ſubſtantiæ principalis agentis actio. Applaudunt his multi Recentiores, ſed alij repugnant; quia ſæpè ſeiuncta à cauſa principali, nempè à ſua ſubſtantia, producunt ſubſtantiam; vt infrà dicam. Ab hoc modo non abeſt Suarez *diſp*. 18. *ſect*.

ſectione 2. Euſtachius, *parte* 1. *Phyſicorum*, *tractatu* 1. *diſputatione* 2. *quæſtione* 6. Sic explicat Seraphicum Baudun. *diſputatione* 7. *ſectione* 7.

Alii dixêre, accidens ideò producere ſubſtantiam, virtute ſubſtantiæ, quia ab ea habent, vt inſint, & operentur. Ita Fonſeca. ſed, licèt à Diuo Bonauentura etiam *in* 1. *diſtinctione* 3. ſuprà concedatur, accidentia, quia non habent eſſe per ſe, nequire à ſe ſubſtantiam producere, (accidens enim poſſe, etiam dum ſeparatum eſt, producere accidentia virtute propriâ, concedit) tamen non benè Fonſeca infert, quia origo ab alio non dat ſupra ſuum ſtatum operari, vt monet Suárez, cum Diuo Bonauentura.

Pererius *lib.*8. *cap.* 13. & alij apud Colleg. dicunt, accidentia virtute propria ſubſtantiam producere. Ita & in Euchariſtia, ſpecies ſacratas, è gutta aquæ illapſa, vinum gignere naturaliter. Sic Ianet. 2. *Phyſic. cap.* 5.

Conimbricenses 2. *Phyſ. capite* 7. *quæſtione* 18. docent, accidentia non virtute propriâ; ſed ſubſtantiæ, quippè entis entia, eiuſque virtutes, etſi à ſubſtantiâ ſuâ connatâ iaceant ſegregata, attingere productionem ſubſtantiæ: imò & accidentium. Id ferè aiunt Complutenſes *numero* 43.

Qvem modum ſectetur Sanctus Bonauentura, paucis aperiam.

17 Fvndamentvm primum. Non renuimus nos, ſubſtantiam eſſe actiuam. Idem enim eſt principium eſſendi, & operandi; vt docuit Ariſtoteles 2. *de anima*, *text.* 24. & 2. *Phyſicorum*, *text.* 27. principium autem eſſendi eſt forma ſubſtantialis; vt arguit Sanctus Bonauentura *in* 1. *diſtinctione* 3. *parte* 2. *art.* 1. *quæſt.* 3. & *in* 2. *diſtinctione* 13. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad vlt.* Ideò enim Ariſtoteles, 2. *Phyſicorum*, *cap.*7. triplicem cauſalitatem formæ adſcribit, ſcilicet formalem,

18 quà informando cauſat compoſitum: finalem, quia intenditur à generante: & efficientem. Vnde *ſecundo de Generatione*, *text.* 54. reprehendit eos, qui efficientiam negabant formis: alioqui ſubſtantia eſſet vilior accidentibus; cum enim operari ſequatur ad eſſe, ſi accidentia haberent operari, aut ſimpliciter, aut perfectiùs, quàm ſubſtantia, haberent etiam eſſe nobilius. Illud tamen fatendum, formas ſubſtantiales non poſſe ſolas ſuos effectus obtinere: quia ad producendas formas ſubſtantiales requiritur inductio contrariæ diſpoſitionis, quà pellatur forma aliena: hoc autem fit, mediis accidentibus, in quibus eſt contrarietas; ſubſtantiæ enim nil eſt contrarium; hinc non ſatis ad hanc, vel illam formam eſt determinata; determinatur verò qualitatibus, quæ ideò & poſitæ ſeorſim producunt ſubſtantiam, vt multis conſtat experimentis. Sic calor in ferro comburit ſtupam; ſic etiam chalibe, & chryſtallo admotis, excutitur ignis; & hæc concedit Ariſtoteles, 2. *de anima*, *text.* 41 *&* 50. *&* *libro de ſenſu*, *&* *ſenſibili*, *capite de ſapore*; vt referam in argumentis. Sanè operari tale, ſequitur ad eſſe tale in agentibus vniuocis; at æquiuoca, ſiue quia ſe ipſis habeant cauſalitatem vniuerſalem, ſine adiutorio alterius cauſæ, ad effectus feruntur extraneos, non tamen extra ordinem: Ita puluis, qui ſe ſolo nequit ranas ebullire, adiuuante pluuiâ, ac Sole, eas producit. Debet autem inter cauſam & effectum dari proportio non commenſuratæ entitatis, ſed ordinis, ſeu in ordine ad actionem; quem oſtendam in accidentibus ad producendam ſubſtantiam.

Fvndamentvm ſecundum, ex Diuo Bonauentura *in* 2. *diſtinctione* 13. & alibi. Indidit Deus materiæ, quæ eſt ſubſtantia, ſeminarium formarum omnium corporearum, eique virtutem aliquam, non modò paſſiuam, ſed etiam coactiuam infudit; vt agentibus eam diſponentibus, prodeant in lucem. Ita non aliud expectat materia, quàm, vt diſponatur. Sanè verò qualitates omnes inducunt diſpoſitiones formæ ſubſtantialis; vt concedit etiam Scotus, *art.* 1. *quæſt.* 3. *cit.* cum aſſeclis: inductis verò diſpoſitionibus, materia effundit formam. Quapropter accidentia tantùm poſſunt producere, quantùm poſſunt diſponere. Inductio igitur formæ nouæ ſubſtantialis eſt ab accidentibus, cooperante ſubſtantiâ, nempè materia, quæ, licèt quoad potentiam ſpecialem ad hanc formam, ſit vilior; tamen conſiderata, vt mater omnium formarum, eſt hac, vel illâ formâ nobilior. Coagit verò forma ſubſtantialis qualitatibus affinibus, non autem extraneis ad inductionem formæ: deficiente verò formâ vniuocâ, ſupplent æquiuocæ, *verbi gratiâ*, dum calor eſt 20
in ferro terreo, diſpoſita materia, inducit formam ignis, ſimul cum Cœlis; ad hoc enim cauſæ vniuerſales conditæ ſunt. Quò fit, vt etiam animata ex inanimatis prodeant. Ita ranæ, quæ ſunt ſenſibiles, è feruenti puluere, à Sole, & pluuia producuntur; &, licèt hæc ſint adhuc inferiora effectu ſenſibili, tamen adeſt materia grauida quibuſcunque formis, quæ cum tota ſerie cauſarum facit cauſam adæquatam, parem effectui ranulæ, quæ non à corporibus cœleſtibus remotiſſimis prodit; quia in agentibus creatis debet mouens, & motum eſſe ſimul; vt latè oſtendi *tractatu primo*, *diſputatione* 7. *quæſtione* 3. & *Tractatu* 4. *de Angelis*, *diſputatione* 11. *quæſt.* 6. Itaque lumen, & calor agunt, ad producendas illas ſubſtantias è ſeminario materiæ, hac cooperante ſuâ virtute ſeminali, & aliis concauſis, quæ vnitæ effectum adæquant. Hoc nititur Moriſanus apud Poncium *num.* 12. qui timens, inſtat debere ſolùm efficiens eſſe ſuo effectu præſtantius; materiam verò non coagere efficienter. At gratis hoc fingit. Adde neque efficientem ranarum cauſam, nempè Cœlos, & elementa eſſe effectui viuo pares. Dicere verò, deum ſupplere, eſt arguere improuidum in minutis, cùm dederit vim ad leones gignendos, & Aquilas. Adde, in virtute ſeminaria ſubſtantiali materiæ, eſſe vim actiuam.

Hinc exurgit fundamentum, diruens totam 21
Scoticam molem. Vrget enim præcipue: Accidentia non poſſe producere ſubſtantiam, quia cauſa, ſi vniuoca: eſſe debet æquè nobilis cum effectu: ſi æquiuoca, nobilior, at accidentia ſunt inferioris ordinis, neque ſubſtantiam continent; nemo autem dat, quod non habet. Sanè non eſt neceſſe, vt cauſa partialis adæquet effectum: ſed ſatis, ſuperque, eſt ſi tota concauſarum ſeries comparata par ſit; & hoc poſito, non eſt neceſſe, accidentia, quæ ſunt tantùm concauſæ, eſſe æqualia ſubſtantiæ productæ. Ita verò ſimul cum ſubſtantia, & virtute coadiuuante, ſubſtantiæ agunt ad productionem ſubſtantiæ. Et quia ſudore perfuſus anxie inſiſtit Faber: Quæ virtus ſubſtantiæ ſit hæc in accidentibus? an ſubſtantia? an accidens. Dico, eſſe accidens; non quia virtus accidentis ſit forma

formaliter ſubſtantiæ, veluti ſemen; ſed dico, eſſe ipſam virtutem innatam accidentibus: & quia ſtatim clamat, eſſe inferiorem ſubſtantiâ, & ita non poſſe eam attingere; nè effectus virtutem
22 cauſæ excedere dicatur. Dicimus, eſſe tantùm concauſam; & non oportere vt adæquet totum effectum, ſatiſque eſſe, ſi ſimul cum aliis cauſis adæquet. Ita non modò ratione tranſmutationum, quæ ſunt inter contraria, ideſt accidentia; vt docet Ariſtoteles, 9. *Metaphyſic. text.* 10. & 1. *de Generatione, text.* 43. apud Diuum Bonauenturam, *in* 4. *diſtinctione* 44. *part.* 2. *art.* 3. ſed etiam quia formæ ſubſtantiales ſunt quidem aptæ contingere paſſum, ſed non penetrare, ad quod requiruntur accidentia, puta calor ad calefactionem ligni intimam, &c. & inſinuationem virtutis formæ ſubſtantialis, ſic accidentia attingunt ſubſtantiæ eductionem.

23 QVòD ſi accidentibus eſt actio conceſſa à natura per ſe; conueniet eis, etiam extra ſubiectum; ſi exiſtant ab agente producta in extero, aut à Deo ſeparata; vt patet in Sanctiſſimo Sacramento: vbi ſpecies ſacramentales, ſoli quantitati innixæ, habent ſuas operationes in ſenſus: vt docent latè Theologi, cum Diuo Bonauentura, *in* 4. *diſtinctione* 12. *articulo* 2. *quaſtione* 3.

RATIO eſt, quia, quod conuenit alicui per ſe, conueniet vbicunque ſit; vt ſæpè Scotus cum ſuis vrget. Hanc rationem è D. Bonauent. ſumpſère Richardus, & Aureolus.

24 ASSERO, accidentia attingere productionem ſubſtantiæ.

PROBATVR primò ex Ariſtotelé 2. *de anima, text.* 50. vbi ait: *Omne autem alimentum neceſſarium eſt, concoqui poſſe: operatur autem calidum concoctionem; vnde omne animatum habet calorem.* Vult igitur, concoctionem, quæ eſt aggeneratio, fieri à calore; *& libro de ſenſu, & & ſenſibili, capite de ſapore*, ait: *Quâ igitur ignis, & quâ terra nihil natum eſt agere: quâ autem ineſt contrarietas in eis, hac omnia agunt. Horum enim cauſa, ſecundùm quod calidum, aut frigidum, id, quod offertur; hæc enim pariunt augmentum.* Sed augmentum eſt productio formæ ſubſtantialis, etiam è Scoto, & Fabro: & hæc eſt à calore: ergo.

HINC ruit reſponſio Fabri, & Scoti, Ariſtotelem velle, accidentia tantùm diſponere; & generatiuam creationem eſſe à forma ſubſtantiali.

25 CONTRA, quia Ariſtoteles negat formæ ſubſtantiali ſolitariè generationem, ſed eam, ait, eſſe à forma, prout cum accidentibus operatur. Ideò ſubdit: *Calidum enim augmentat.* Addit: *Quidquid calor facit in animalibus, extrà facit.* Cùm autem dixerit in animalibus producere ſubſtantiam, ſequitur, etiam extrà id facere.

PRÆTEREA 2. *de anima, text.* 41. ait: *Videtur autem quibuſdam ignis cauſa nutritionis, & augmentationis.* Per ignem, intelligit calorem: nam in animali non eſt ignis; & ſubdit: *Hic autem concauſa quidem eſt: non autem ſimpliciter cauſa.* Sanè peripatetici communiter nobiſcum ſentiunt; vt monet Amicus: quod ſignum euidens eſt mentis Ariſtotelis.

26 PROBATVR ſecundò à Sancto Bonauentura, *loco citato, in* 4. ratione, quâ vtuntur Euſtachius, *infra cit.* Thomiſtæ communiter, atque Amicus, *numero* 16. Accidentia in Sanctiſſima Euchariſtia producunt vinum, nutriunt, producendo ſubſtantiam, nempè, formam naturaliter: ibi autem non eſt ſubſtantia aliqua producens: ergo præclarè conſtat noſtra aſſertio.

RESPONDET Scotus, negando aſſumptum; non enim id poſſunt, aut vt cauſæ principales, ſicuti conceditur à nobis: neque vt inſtrumentales, virtute ſubſtantiæ agentes. Cùm enim ſubſtantia panis, & vini non ſit, nequit operari. Subſcribit Maſtrius, & cæteri, qui addunt, neque nutrire, ſed Deum, corruptis accidentibus panis, ceſſante ibi eſſe iuxta inſtitutionem Corpore Chriſti, producere ſubſtantiam proportionatam, quæ naturaliter produceretur ex pane, & vino corruptis.

IMMERITO ſanè id opinatur Scotus; 27
vt notat Suarez, 3. *parte, loco citato.* Quis enim neget, ſpecies illas poſſe deſtruere guttam aquæ? poſſunt enim alterare guttulam illam, vſque ad corruptionem; & tunc naturaliter è potentia materiæ educitur forma. Fruſtrà autem id negat Scotus cum ſuis, præcipuè Maſtrio, *numero* 367. *in* 4. vbi etiam ait, neque Deum poſſe eleuare accidentia ad producendam ſubſtantiam, quia non habent ad hoc inchoatam cauſalitatem; ſed hæc nimis exaggerant.

PROBATVR tertiò experimentis. Po- 28
natur carbo extinctus intra ollam æneam vehementi igne calefactam; carbo ignitur, ita vt ſtupam vrat; ſed de hoc *infrà.* Id vides cum è duobus elementis diſſymbolis, mutuo conflictu pereuntibus, gignitur tertium. Deinde oua, ſi foueantur in fimo, producunt pullos. Tertiò, radius per chryſtallum tranſiens, vel reflectens, accendit ignem. Sic Archimedes chryſtallis ſuis radiantibus, figurâ illâ *parabolo* dictâ, vrebat Marcelli naues; vt arguit Euſtachius Ciſterc. *parte* 1. *Tom.* 1. *quæſtione* 7. Ita generantur in terra plantæ, metalla in venis, & ranæ in puluere à pluuia, & ſole; vt concedunt Scotus, & aſſeclæ.

TVNC arguo. Mouens, & motum; Agens, 29
& paſſum debent eſſe ſimul; ſed Sol, Aſtra, & & Cœli ſecundùm ſubſtantiam ſunt remotiſſima; nec propè adeſt aliud, quàm virtus delata motu, & lumine; vt docet Faber, *Theor.* 99. *capite* 2. è mente Scoti: ergo ſubſtantiæ ab accidentibus producuntur. Maior eſt Ariſtotelis 7. *Phyſic. text.* 10. & *primo, de Generatione, text.* 40. ac latiùs oſtenſa *locis relatis, fundamento ſecundo.*

RESPONDET Faber ad primum, virtutem deferri è Cœlo per lumen; & ita verificari Ariſtotelis effatum, vt virtute ſint ſimul.

ARGVO igitur ſic. Interrogo te, ſicuti interrogaſti noſtræ ſententiæ Authores. Hæc virtus, quæ 30
defertur è Cœlis per lumen, vel eſt ſubſtantia, vel accidens; ſi accidens, obtinui intentum. Si ſubſtantia, vel eſt materia, vel forma, vel compoſitum; in hæc enim adæquatè diuiditur ſubſtantia Phyſica ab Ariſtotele 2. *de anima, text.* 2. Vel ſi dicat Faber, ibi diuidi ſolùm ſubſtantiam corruptibilem, & excludi Cœlum incorruptibile. Aliam verò diuiſionem habere 12. *metaph. text.* 5. ſubſtantiæ in ſenſibilem corruptibilem, ſenſibilem incorru

corruptibilem, & inſenſibilem incorruptibilem; cœlum autem eſſe ſubſtantiæ ſenſibilis incorruptibilis: Sic enim dixit Faber, *Thor. 59. c. 3.* Peto: an hæc ſubſtantia deſcendat cum lumine in terram; & tunc corpora cœleſtia deſcendunt. Vel, ſi dicas, deſcendere virtutem ſubſtantialem. Idem rursùs interrogo, quæ ſubſtantia eſt hæc? Sanè ſi corporea, quando a lumine Solis producitur ignis poſt chryſtallum, ea virtus, corporea ſanè & quanta, penetrabit chryſtallum. Erubeſco, in tam facili Lycæo vlteriùs dimicare.

31 RESPONDET igitur ſecundò, viſis difficultatibus, cum Maſtrio, *locis adductis*, ad veritatem dogmatis Ariſtotelici non requiri contactum corporeum, ſed ſatis eſſe, ſi agens, & paſſum ſint proportionata; etiamſi diſtantia, dummodo paſſum ſit intra ſphæram actiuitatis. Id autem ſe probaſſe gloriantur, Faber quidem *in primo, diſtin. 37. diſput. 52. cap. 4.* Maſtrius verò, *7. Phyſicorum, loco cit.* Quòd ſi Ariſtoteles exigit corporum contactum, id eſſe propter ordinem vniuerſi, non de interna natura agentis. & paſſi.

MIRVM eſt, quàm excrucientur hi, vt contra Peripateticos, ſe oſtendant Ariſtotelis diſcipulos. Expedirent ſe ocyùs, negando Ariſtotelem.

32 PRIMÒ quidem Ariſtotelem requirere phyſicum contactum ex vi actionis, probatur: nam *7. Phyſic. text. 10.* concludit. *Manifeſtum eſt igitur, quòd id, quod mouetur, & mouens, ſimul ſunt, & nihil inter ipſa medium eſt.* Ibi autem omnia genera motuum enumerárat, & in omnibus contactum phyſicum probat. Vbi obſerua, cùm, *text. 9.* incipere probare intentum; vt habes *in titulo ſumma tertiæ.* Probat autem formalitatem huius neceſſitatis ex vi efficiendi, dum ait: *Primum autem mouens, non vt id, cuius cauſa, ſed vnde principium motus eſt, ſimul cum eo eſt, quod mouetur: ſimul autem dico, quia nihil inter ipſa eſt. Hoc enim commune eſt in omni, quod mouetur, & quod mouet.* En, contactum phyſicum inter mouens, vt eſt efficiens, & motum, requirit.

DEINDE *primo de Generatione, text. 43.*
33 ait: *Neceſſe enim entium, quibuſcunque eſt mixtio, eſſe hæc ad inuicem tactiua; & ſi aliquid facit hoc; illud autem patitur principaliter, & in his ſimiliter. Ideò primum dicendum eſt de tactu.* En, tactum exigit phyſicum. Ideò mox *de Tactu* agit, quem definit: *Tangere eſt vltima habere ſimul.* Talem contactum neceſſarium prædicat. Hinc ſuprà dixerat: *Sed ſi de ipſo facere, & pati, & de mixtione videndum ſit, neceſſe eſt & de tactu, neque enim facere hæc, & pati poſſunt propriè, quæ non eſt poſſibile, ſe inuicem tangere; neque non tangentia ſe inuicem aliqualiter contingit miſceri primùm*; & ſubdit: *Ideò ſibi agendum de Mixtione, Factione ſimul, & de Tactu.*

HÆC ſunt, quæ habet Ariſtoteles, quibus noſtra ſententia ſolidatur.

DICERE enim, hoc per accidens actio-
34 ni euenire, omninò repugnat dictis Philoſophi, qui pro omni actione, omni agenti, vt agens eſt, requirit contactum Phyſicum; vt vidimus.

AT ESTO, hoc eueniat ob bonum vniuerſi: vnde *primo Meteor.* ait: *Oportet, mundum inferiorem ſuperioribus lationibus contiguum eſſe*: adhuc ſequitur, *Virtutem Solis & aſtrorum ad terram deferri, & contiguam eſſe, vt operetur*: hæc autem virtus eſt accidens; vt Scotiſtæ fatentur: ergo accidentia producunt ſubſtantiam. Sanè natura, nil fruſtrà faciens, habet virtutes, bono vniuerſi adaptatas, non aliter.

ALIAS experientias habeo: nam motu, & 35
attritione corporum, etiam terreorum, in quorum non ſit virtute ignis; producitur ignis. Vnde reſponſio Fabri ruit: Aſſerunt aliqui etiam ignem productum è ferro candenti; ſed hoc habere aliquas particulas ſubſtantiæ ignis, plerumque reſpondent Scotiſtæ, ex Diuo Bonauentura.

OBIICIES primò. Fictitium eſt dicere, accidens producere ſubſtantiam, virtute ſubſtantiæ: nam illa virtus, vel eſt in accidente, vel extrà; ſi extrà: ergo accidens illâ virtute non poteſt agere. Si in accidente, contrà: nil datur in accidente, illo præſtantius. Deinde virtus ſubiecti non migrat de ſubiecto in ſubiectum. Si dicas, agere, vt inſtrumentum. Contrà, actio inſtrumenti eſt poſterior actione cauſæ principalis: ergo iam producta eſt ſubſtantia, quando agit inſtrumentum.

RESPONDETVR, eſſe propoſitionem 36
non fictam, ſed Peripateticam, iam probatam. Illa autem virtus eſt in accidente, & accidens, & ſimul operatur cum aliis cauſis principalibus; eſt enim vna actio, exigens principalem, & minùs principalem; neque neceſſe eſt, vt ſit æquè præſtans, ac effectus; cùm non ſit cauſa adæquata; vt oſtendi: multæ enim ſunt cauſæ ignobiliores effectu; ſic ouum, calefactum in fimo, eſt ignobilius pullo enato. Semen animalis eſt ignobilius animali producto: & accidentia, quæ producunt ſubſtantiam, vt experimentis probaui, ſunt inferiora ſubſtantiâ.

OBIICIES ſecundò. Omnis cauſa eſt vni- 37
uoca, aut æquiuoca: ſi vniuoca, eſt æquè nobilis, ac effectus: ſi æquiuoca, eſt nobilior; neque alia cauſa datur: alioqui non haberemus viam, ad inueniendam primam cauſam: & poſſemus dicere, muſcam poſſe mundum creare. At accidens eſt ignobilius quauis ſubſtantiâ: ergo.

RESPONDETVR, accidens eſſe cauſam æquiuocam, vt accidens eſt: at, vt eſt virtus ſubſtantiæ, reducitur ad vniuocam: neque neceſſe eſt, cauſam partialem, & minùs principalem eſſe æque nobilem cum effectu. Ita enim albedo, quæ eſt cauſa viſionis, eſt ea ignobilior: virtus formatiua fœtus eſt ignobilior fœtu. Cauſa quidem totalis adæquata debet æquè præſtans eſſe, ac effectus. Hinc verò ſternitur nobis via, ad primam cauſam cognoſcendam, quæ, ſe ſolâ, totum è nihilo operatur; & in his valdè tolluntur Scotiſtæ, præſertim Faber, Maſtrius, & Poncius, quibus alia via nituntur ſatisfacere noſtri, ſed non aſſequuntur.

OBIICIES tertiò. Si accidens daret eſſe formaliter alicui rei, non daret eſſe nobilius ſe ipſo: ergo neque dans eſſe ignobiliori modo, nempè efficienti, dat eſſe nobilius.

RESPONDETVR, dans eſſe formaliter, dare 38
eſſe ex parte imperfectius, vt pars, & perfectibile

ctibile in toto; & dare ſe intrinſecè, totumque eſſe denominatum formale in eo genere; at efficiens perfectiori modo operatur, & dat eſſe, vt ſimpliciter perficiens, nec aptum perfici ab effectu, vt plurimùm; & ſi eſt agens partiale, non denominat totam actionem; atque adeò non tenetur ſola adæquare præſtantiam ſui effectus, ſed ſimul cum adiuuantibus concauſis.

Hic quæri ſolet; an Cavsa ſit prior ſuo effectu, & quomodo; quod vt elucidetur.

Considerand a eſt cauſa, vt cauſans effectum, quod eſt eſſe cauſæ formaliter. Hæc, quia
39 faciliora ſunt, aſſertionibus breuiter indicabo.

Assero primò, cauſam non eſſe priorem, tempore, ſuo effectu.

Probatvr; quia omnis cauſa in actu ſemper cauſat aliquem effectum; omnis enim actio eſt cum ſuo termino. Id habet Ariſtoteles, 2. *Phyſicorum, text.* 37. Vide Amicum, *Tract.* 14. *quæſt.* 5.

Assero ſecundò; omnis cauſa eſt prior naturâ, ſuo effectu.

Probatvr primò à Suarez, *diſputatione* 26. *ſectione* 2. *Metaph.* Inter modos prioritatis eſt independentia à dependente; at cauſa eſt independens ab effectu dependente: ergo. Idem docet
40 Ariſtoteles, *in poſtprædic.*

Contra tamen Galitius, *parte* 1. *lib.* 2. *tract.* 3. *quæſtione* 3. ſtat, negans hanc prioritatem cauſæ: quia alioqui eſſet, atque denominaretur cauſa, antequam eſſet effectus; imò antequam ageret. Concedit verò prioritatem originis, cum Diuo Bonauentura *primo, diſtinctione* 20. ipſum vide.

41 Vnvm genus prioritatis eſt nobilitas.

Assero, cauſam adæquatam non poſſe eſſe imperfectiorem effectu.

Probatvr, quia ex ſuppoſitione habet totam à cauſa perfectionem: nemo autem dat, quod non habet; ſed difficiliora videamus.

QVÆSTIO III.

An idem effectus eſſe queat à pluribus Cavsis *totalibus, non ſubordinatis.*

42 Prædispvtant multi: An poſſit idem numero effectus produci à pluribus cauſis eiuſdem ordinis diuiſim: ita vt, ſi alia cauſa efficiens applicata eſſet cum eadem materia, eodem tempore, hunc eundem effectum produxiſſet.

Asservnt Suarez, *diſput.* 26. *ſect.* 5. *Metaph.* Ruuius. 2. *Phyſic. tract.* 8. *quæſt.* 2. Citatur Scotus, 2. *diſtinct.* 20. *quæſt.* 2. & *in* 4. *d.* 42. *quæſtione* 1. & 3.

Secvnda Sententia omninò negat, etiam per Dei potentiam. Videtur Ariſt. 5. *Metaph. cap.* 2. & 2. *Phyſic. text.* 30. Auer. 7. *Metaph. text.* 31.

Tertia opinio concedit, id fieri poſſe per Dei potentiam. Ita D. Thom. *quodl.* 5. *art.* 8. & alij apud Amicum, *Tract.* 14. *Phyſ. quæſt.* 7. *d.* 2. negant tamen naturaliter. Videtur D. Bonauent. citati *diſput.* 5. *quæſt.* 4. Citatur Scotus, 4. *d.* 4. *q.* 3. *art.* 3. ſed non rectè.

23 Ratio eſt, quia ad indiuiduum requiritur idem ſubiectum, idem agens, &c. ſicut autem hoc numero ſigillum, factum in hac numero cera, non poteſt fieri ab alio in hac, vel ab eodem ſigillo in alia cera; ita, &c. Eſt exemplum S. Bonauenturæ, & S. Thomæ.

Probatvr ab aliis: alioqui vnus effectus, productus ab vna cauſa, & ab eà pendens, non penderet ab ea. Vide Amicum, *quæſt.* 7. *d.* 2. multis hoc vrgentem. Sed hæc faciliora ſunt, & ſolubilia.

Qvæstio autem noſtra propoſita ardua eſt.

Prima opinio eſt, eundem numero effectum 44
poſſe produci à duabus cauſis totalibus eiuſdem generis, dic, à duobus efficientibus naturaliter. Videtur Caietani, *part.* 1. *quæſtione* 52. *art.* 3. ſequitur Medina, 3. *part. quæſt.* 3. *art.* 6. *ad* 3. & alij apud Amicum *tract.* 24. *quæſt.* 7. *d.* 3. Hurtadus *d.* 13. *de anima, ſect.* 7. Auerſa *quæſtione* 16. *ſect.* 5. & alij id aſſerunt de duabus cauſis finalibus.

Secvnda opinio fert, implicare etiam virtuti ſupernæ. Ita Scotus 3. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. & *in* 2. *diſtinct.* 20. *quæſtione* 2. vbi Tartaret. Lichet. Faber *ibi*, *diſputatione* 5. Maſtrius *diſputatione* 8. *quæſtione* 3. *articulo* 1. Liuius Rabeſan. *d.* 7. *quæſtione* 4. Poncius *Phyſic. d.* 11. *quæſtione* 2. Merinero, *quæſt.* 4. Capreolus 2. *ſent. quæſtione vnica, art.* 3, & *in* 3. *d.* 1. *q.* 1. *art.* 3. Ferrat. 3. *contra Gentes, c.* 68. & videtur Caiet. *p.* 1. *q.* 67. *art.* 6. & D. Thom. *p.* 1. *q.* 52. *art.* 3. & 3. *p. q.* 82. *art.* 2. *ad* 2. vbi abſolutè dicit id impoſſibile Vaſq. 3. *p. d.* 24. *c.* 4. & alij apud Amicum, *numero* 12. Inuet. 2. *Phyſicorum, c.* 5.

Tertia opinio eſt, naturaliter quidem non poſſe; at Dei potentiæ non repugnare. Ita Caiet. 3. *p. q.* 3. *art.* 6. & multi Thomiſtæ, 3. *p. q.* 67. *art.* 6. Fonſeca, 5. *metaph. cap.* 2. *quæſt.* 15. Suar. *d.* 26. *Metaph. ſect.* 4. Murcia 2. *Phyſ. d.* 4. *quæſt.* 7. Ruu. *tract.* 7. *quæſt.* 1. Valentia *tom.* 4. *d.* 1. *q.* 3. Amicus, *tract.* 24. *Phyſ. q.* 7. *d.* 3. Euſtach. *p.* 1. *tr.* 2. *d.* 2. *q.* 4. Auerſa cit. Arriaga *d.* 7. *n.* 116. Baudun. *d.* 7. *ſectione* 13.

Galitivs *p.* 1. *Phyſ. l.* 2. *tract.* 3. *q.* 4. multos allegans ſubſcribit; ſed in D. Bonau. nil ſe inueniſſe, ait; eſſe tamen ad mentem eius non negat; cùm aſſerat, poſſe eundem effectum exiſtentem, rursùm produci à Deo aliâ actione. Equidem è multis locis Seraphici eam erui, ac probari credo; vt dicam.

Assero cum hac ſententia non repugnare Dei potentiæ, eundem effectum à pluribus cauſis totalibus, & non ſubordinatis produci.

Probatvr primò ex D. Bonau. *in* 3. *d.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 3. *ad vlt.* Tres perſonæ diuinæ vnicam vnionem in humanitate Chriſti operatæ 45
ſunt. Hoc ſanè eſt à tribus Perſonis, vt ſunt vna cauſa; cùm opera ad extrà ſint indiuiſa. Iam tres Perſonæ vniuntur humanitati Chriſti, ita vt à tribus, vnâ virtute, efficienter vnio producta referat humanitatem ad tres perſonas; iam illa vnio producta erit tota à tribus; & fundamentum eam ad tres perſonas referendi: hoc autem non repugnat; cùm humanitas illa ſit obediens ſingulis perſonis, & tota ſingulis vniri queat; & in tribus perſonis eſſet vnitas ſingularis naturæ aſſumptæ, non vnitas perſonæ. Et ſi non percipis, (ait Sanctus Bonauentura) memento, plus poſſe Deum facere, quàm homo intelligere queat: alioqui, ſi poſſet Deus ſolùm, quantùm capit creatura, eſſet Dei potentia finita, adæquata noſtro captui; vt docent D. Baſilius, & Gloſſa, apud Albertum, *in primo, diſputatione* 43. *articulo* 1. & D. Auguſtinus, *epiſtola*

epiſtola 3. ad Voluſianum. Hoc argumento vtuntur multi, apud Amicum, *n.* 21.

Probatvr ſecundò ex D. Bonauent. *in 4. diſtinct.* 11. *p.* 1. *q.* 1. à Suarez, *3. p. T. 3. d.* 50. *ſect.* 1. In Euchariſtia verè producitur à Diuina bonitate, & potentiâ corpus chriſti idem, quod in cœlo conſeruatur; Ita vt ceſſante actione, quâ exiſtit in Cœlo, ſufficienter alibi exiſteret ex vi verborum. Ideò Ambr. *l. 4. ſacr.* hanc productionem creationi aſſimilat.

Verba autem attingere immediatè productionem corporis Chriſti, probat S. Doctor ex vi tranſubſtantiationis, quæ non dicit è Cœlo, veluti venientem huc, apertis cataractis, fieri præſentem, ſed verè attingi productionem ſubſtantiæ Chriſti, per veram tranſubſtantiationem panis in illud idem numero corpus. Eam autem
47 actionem conuerſiuam eſſe adæquatè à principio illo, à quo eſt conſeruatio ſubſtantiæ corporis Chriſti; neque Deum attemperare ſuum conſeruatiuum concurſum, vt partialiter exhibeatur per verba conſecrationis, Probatur: nam alia omninò eſt ratio diuerſa tranſubſtantiationis, & conſeruationis corporis Chriſti in propria ſpecie. Id vrgent etiam Moriſan. *de loco, quæſt.* 4. Coninch. *de Sacrament. quæſtione 35. articulo quarto, dubio 3.*

48 Respondet Maſtrius *diſput.* 11. *Phyſicorum, quæſtione* 8. diſtingui actionem conuerſiuam à conuerſione; conuerſio enim intrinſecè reſpicit ſolùm ſubſtantiam deſinentem, & terminum *à quo*; & ſuccedentem, ex vi deſitionis illius, vt terminum *ad quem*, non autem agens Licet igitur conuerſio panis in corpus Chriſti ſit ſubſtantialis, & benè tranſubſtantiatio dicatur; quatenùs eſt tranſitus ſubſtantiæ in ſubſtantiam, & habet pro termino *ad quem* ſubſtantiam ſuccedentem; actio tamen, ſiue productio non eſt ſubſtantialis, quia ibi ſola præſentia Chriſti producitur; vt autem conuerſio dicatur ſubſtantialis, non eſt neceſſe, terminum *ad quem* eſſe ſubſtantialem, ſed ſufficit, terminum *à quo*. quia hic verè dicitur conuerſus; at terminus *ad quem* denominatur ſolùm, vt ſuccedens ex vi deſitionis. Vnde in hoc differt tranſmutatio ſubſtantialis à conuerſione, ſeu tranſubſtantiatione, quod illa habet pro termino *ad quem* ſubſtantiam, & denominatur à termino *ad quem*: at tranſubſtantiatio à termino *à quo*, eſt enim tranſitus vnius ſubſtantiæ in aliam, & conuerſio in illam; & vnum conuerti in aliud, eſt, vnum deſinere in aliud, & terminus *à quo* deſinens, eſt, qui dicitur conuerſus, & tranſubſtantiatus: Ergo ab iſto conuerſio dicitur ſubſtantialis, quia ſubſtantialiter deſinit in aliud.

49 Sed hæc leuia ſunt. Suppono autem, fieri veram conuerſionem, non modò panis, & vini: Sed etiam horum tranſubſtantiationem in corpus, & ſanguinem Chriſti; vt declarant Concilia, Flor. ſub Eugen. Trid. *ſeſſione* 13. *capite* 4. Id autem ait conſtare ex antiquiſſimâ Eccleſiæ traditione, ac verè propriè, & aptiſſimè dici tranſubſtantiationem. Eam verò non (*ex*) ſed *tran*ſubſtantiationem, ideſt ſubſtantialem mutationem, atque adeò terminum *ad quem* ſubſtantialem habere: vt notat Sanctus Bonauentura 4. *diſtinctione* 10. *articulo* 1. *quæſtione* 1. D. Thom. *quæſtione* 79. *ab articulo* 2. alioqui, quo pacto panis conuertetur in corpus Chriſti, ſi hoc ſolùm ſuccedit nouâ locali præſentiâ? Profectò SS. Patres, quorum traditione, Concilium fundare modum dicendi aſſerit, explicant hanc conuerſionem verbis exprimentibus mutationem ad ſubſtantiam. Ita Cypr. *ſerm. de Cœna Domini*, Ambroſ. *de Sacram. c.* 4. Auguſtinus, *capite, vtrum ſub figura de conſecr. diſt.* 2. Gaudentius Brixienſis *Tractatu* 2. *in Exod.* & alij apud Suar. *diſput.* 50. *ſectione* 5. Quid plura? Concilium Tridentinum definit, ſubſtantiam mutari in ſubſtantiam, & Patres ſem- 50
per hoc explicant exemplis mutationum ſubſtantialium, vt Lot vxoris in ſtatuam; aquæ in vinum; alimenti in ſubſtantiam, quæ vide apud Suar. *loco citato*, & Innocent. *libro quarto, capite* 7.

Qvæ cum ita ſint; iam Maſtrius fatebitur, hanc conuerſionem ſpecificari à termino *ad quem* ſubſtantiali, iuxta regulam mutationum. Sed de hoc latiùs *3. part. Tract. de Euchariſt.* Ita ſatisfactum eſt etiam Amico opponenti *num.* 44.

Probatvr tertiò a Diuo Bonauentura *in 3. loco citato*, & *diſtinctione* 8. *articulo* 2. *quæſtione* 2. *ad vltimum.* Quando effectus eſt à duobus 51
in totum operantibus, ita, vt altero remoto, adhuc totus effectus producatur, tunc duæ cauſæ producunt totum effectum. Hoc ita fieri poteſt, ſaltem Dei potentiâ: ergo. Minor probatur à Sancto Bonauentura paſſim, exemplo duorum luminum eiuſdem intenſionis, illuminantium eandem partem aëris. Sic & *diſtinctione* 8. affert exemplum albedinis, quæ terminat duas viſiones. Quòd ſi id non fit his caſibus; ſicuti & 52
cùm plures detinent, aut mouent totum ſufficienter; quis non videt, ſaltem Dei virtute, fieri poſſe; cùm nulla inueniatur formalis repugnantia, ſed ſolùm inſtitutio naturæ, refugientis ſuperfluitatem cauſarum, & non facientis per plura, quod poteſt fieri per pauciora; at Deus poteſt ampliare capacitatem paſſi, ſicut ampliat capacitatem loci palmaris, ad continenda duo corpora palmaria; & corporis palmaris, vt duo loca palmaria repleat. Sic ruunt Maſtrius, Poncius, & Liuius, qui vrgent implicare, eò quòd altera cauſa eſt ſuperflua. Nec dicant dependentiam à cauſa eſſe ex indigentia; nam etſi natura, ſuperfluum reſpuens, ita agat. Deus tamen ad oſtenſionem potentiæ dabit dependere ſuperfluè.

Probatvr ab aliis ex operationibus Sacramentorum; vt, cùm plures Sacerdotes in ordi- 53
natione vnà cum Epiſcopo conſecrant; vel plures baptizant. Sunt autem ſinguli cauſæ totales. Ideò monentur, ne ante Epiſcopum verba proferant: Quidquid dicat Ponc. *numero* 28. vbi addit, alioqui premi etiam Scotiſtas, qui vellent ſaluari dicentes, argumentum vrgere eos tantùm, qui cauſalitatem Sacramentorum phyſicam dant.

Probatvr etiam, quia poteſt eadem formâ à Deo poni in pluribus materiis; penderet ergo adæquatè à ſingulis, quia in vna ex eis, etiam præciſis aliis, totam ſuam rationem formalem habet, vt conuincet Poncius *à numero* 21. Quare antecedens admittens *numero vigeſimo ſexto* conuincitur

Tandem id nobis ſatis eſt nullas opponi implicantias, quæ facilè non ſoluantur.

Obiicit primò Scotus. Si idem effectus eſſet à pluribus cauſis adæquatis, dependeret à ſingulis totus, & non totus. Totus, quia ſingulæ ſunt adæquatæ: non totus, quia plures ſunt: ergo eſſent adæquatæ, & non adæquatæ. Vnde, ablata vna ex illis, adhuc totus effectus permaneret. Patet: nam adhuc haberent cauſam ſufficientem: ergo non

non eſſet totus, per ſe, à ſingulis. Hanc rationem dilatat Faber. *in 3. diſput.* 4. Omnis cauſa in actu requirit effectum in actu, ex 2. *Poſter. text.* 56. *& 2. Phyſic. cap. de cauſis*; ſed ibi non eſt aliquis effectus, ergo. Vrget; debet enim effectus eſſentialis eſſe in dependentia, & relatione. Vrget Ponc. Ea non eſt cauſa adæquata, quæ ſimul cum alia operatur.

54 RESPONDETVR ex Diuo Bonauentura *in 3. diſtinct.* 8. *loco cit.* effectum pendere ab omnibus quidem ſufficienter, ex natura ſua, non tamen eſſentialiter; & ità poteſt Deus facere, vt dilatata capacitate naturali, recipiat impreſſionem totalem vtriuſque cauſæ totalis. Ad confirmationem dico, ablatâ vnâ, adhuc pendere totum ab altera: quia adhuc eſt ſufficiens; neque verò Dei potentiæ reclamat, quin aliam componat ſufficientem; & ita ambæ ſunt ſufficientes, neutra neceſſaria. Hoc Theologico exemplo demonſtratur. Spiritus ſanctus eſt à Patre, & Filio totùs adæquatè, amore mutuo ſufficienti, non tamen neceſſario (ait idem Scotus, cum aſſeclis) Ità, ſi Pater ſolus ſpiraret, adhuc foret Spiritus S. Idem: vt vidimus *tract.* 2. *diſput.* 10. Nos tamen renuimus. Inſtat Poncius, quia ex altera cauſa coagente adhuc totus erit effectus, etſi altera agat: ergò ea nil operatur. At dilatata paſſiua capacitate, dico, effectum ſufficienter eſſe ab vna, efficaciter ab vtraque, & ab vtraque pendet, in quo rurſus aberrat Poncius.

55 OBIICIES ſecundò cum Vaſquez. Non poſſunt duæ cauſæ totales eſſe eiuſdem effectus naturaliter: ergò nec Dei virtute. Probatur conſequentia; quia, quantumcúnque eleuentur, finitæ ſunt, & determinatæ.

RESPONDETVR, illam virtutem cauſæ à Deo extendi; vt producat totum effectum alterius.

OBIICIES tertiò cum Durando. Si vna totaliter producit effectum: ergo alteri nil ſupereſt producendum.

56 RESPONDETVR, omnes operari; vt dictum eſt ſuprà; Deus enim poteſt extendere virtutem cauſæ, etiam ſuper illum effectum. Totalitas enim cauſæ non conſiſtit eſſentialiter in negatione conſortij alterius cauſæ; ſed in ſufficienti influxu, qui non excludit Dei potentiam, ad applicandam aliam ſufficientem, & ita ſufficienter alterutra cauſa producit totum effectum, non eſſentialiter, vel neceſſariò, ſed admittit, Deo immittente, concauſam. Itaquè, cùm hæc cauſalitas ſit adæquata adæquatione ſufficientiæ, non neceſſitatis; poteſt aliam admittere ſufficientem, & cauſalitatem extendere; vt, quæ ſola poteſt producere, & producit, adiuuetur ab alia ſufficienti, ſicut, cùm duo ignes producunt vnum ignem ex eodem ligno; vel duo calores vt octo, vnum calorem vt octo. Sanè, altero accedente, non habetur calor vt 16. Sed totus à ſingulis, & ambobus, vt 8. Quòd ſi naturaliter aliquid ſimile habetur; nè, quæſo, Deo omnipotenti idem neges; ſed recordare moniti ſancti Bonauenturæ. *Plus poteſt Deus facere, quam homo intelligere.*

57 SANE illæ duæ cauſæ non ſe augent intenſiuè, vt perfectiorem effectum producant; ſed idem effectus adæquatur duabus virtutibus, quarum perfectionem non excedat; vt dixi de igne producto à duobus ignibus. Neque verò noua dependentia à nouo agente aliquid perfectionis immiſcet: quia ſatis implетur dependentia ad alteram cauſam ſufficientem; vel ſi ampliatur capacitas, & dependentia, ea eſt accidentalis.

QVOD verò vrgent, fore, vt non penderet per ſe ab vna cauſa: dico, pendere per ſe, perſeitate adæquationis, & ſufficientiæ, non neceſſitatis. 58

OBIICIT quartò. Non poteſt eſſe maior influxus, quam ſit indigentia effectus; ſed poſitâ vnâ causâ totali, non indiget effectus aliâ, &c: ergo nequit nouam actionem eius terminare. Neque dicas, idem habere à duobus, quia, cùm hæc datio ſit phyſica, & complens capacitatem, nil remanet alteri. Confirmatur: quia implicat, dari duos terminos intrinſecos eiuſdem actionis; ergo etiam dari duas actiones circa eundem terminum; quia ſunt correlatiua; alioqui idem ſimul bis producetur.

RESPONDETVR, hæc non ſumi è mera indigentia; ſic enim Deus, & natura nil fruſtra faciunt: ſed ex abſoluta Dei potentia, quæ effectui poteſt applicare cauſam, quâ non indigeat. Deinde, dum applicantur duæ cauſæ à Deo, non magis effectus vnâ indiget, quam aliâ. Ad confirmationem dico, eſſe diuerſam rationem: nam terminus ſe habet, vt cauſa formalis, ſpecificans reſpectu actionis; at eiuſdem effectus non poſſunt eſſe plures cauſæ formales; ſed actio non ſe habet, vt forma, reſpectu effectus, ſed extrinſecè, vt cauſa efficiens; & ideò plures actiones eſſe poſſunt circa eundem effectum; ideò eſſe dixi eundem effectum materialiter, ſed plures formaliter, in ordine ad diuerſas actiones. Ad aliud dico, poſſe concedi, bis produci, reſpectu actionis duplicis, ſed recipere eandem exiſtentiam. 59

OBIICIT quintò, ex aliarum cauſarum ſimili: ſicuti enim non poteſt idem compoſitum pendere à pluribus partibus intrinſecis, non ſubordinatis: vt vna materia numero, plures formas ſuſtentet, vel plures formæ adæquatæ vnam materiam informent: ita eadem res à pluribus cauſis totalibus non ſubordinatis nequit pendere. 60

RESPONDEO; ex dictis, non eſſe par, quia partes intrinſecæ, maximè forma, variant intrinſecè compoſitum, non ſic actio: ideò ex pluritate actionis non variatur effectus intrinſecè. Addo non implicare, plures formas à Deo poni in vna materia: vt docent Suar. *diſput.* 15. *Metaph. ſect.* 2. Maſtr. *diſput.* 5. *phyſic. quæſt.* 2. Poncius *diſput.* 4. *quæſt.* 3. qui id probat aliis Dei operibus miris, & eluit apparentes implicantias.

OBIICIT 6. Ponc. Cauſa, & effectus ſe habent ad inuicem eodem modo: at nequit vna cauſa habere plures effectus adæquatos ſimul ſingulos, alioqui eſſent adæquati ſinguli, & non adæquati. Ergo nec plures cauſæ vnum effectum.

RESPONDEO, aſſumptum nil obeſſe, non enim apud Deum deſinit eſſe effectus adæquatus, quia alius diuerſus ab eadem cauſa producatur, dummodò ipſe totus ab ea ſit; ſicuti dixi eſſe cauſam adæquatam, etiamſi alia à Deo admittatur ad coagendum, dummodo totus à ſingulis fiat, cùm in hoc maior ſit difficultas, quippe adæquata cauſa ſuum effectum compleat ſola: at effectus non adeò ſtrictè adæquatus, & ſi eſt æqua ratio, in hoc eſt diſpar; quia ad adæquatam cauſalitatem à pluribus accipiendam, dilatanda eſt capacitas ad ſuperfluas influentias capiendas; vnde minuitur & illius dependentia: ad plures verò effectus adæquandos, datur virtus ſuprà menſuram naturæ neceſſaria duplex. Vnde falſum totum argumentum.

QVÆSTIO IV.

An idem EFFECTVS *exiſtens poſſit produci.*

PRIMA opinio eſt, implicare. Ita Toſtatus *ad cap.* 23. *Exodi, quæſt.* 39. Vaſquez, *part.* 1. *T.* 2. *d.* 176. *num.* 36. Runius, 2. *Phyſic. tract.* 7. *q.* 2. Eſt Ariſtotelis 1. *Phyſic. & ſeq.* Sequitur Baudun. *diſp.* 7. *ſect.* 14.

SECVNDA opinio eſt, poſſe, Dei potentiâ. Ita Suarez, *Tom.* 3. *part.* 3. *d.* 49. *ſect.* 1. & *d.* 50. *ſect.* 4. Galitius, *part.* 1. *Phil. lib.* 2. *tract.* 3. *quæſt.* 4. *num.* 9. Amicus, *Tract.* 14. *Phyſic. quæſt.* 7. *diſp.* 3. *art.* 6. cum Gabriele *in* 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 2. *concl.* 6. D. Bonauent. *in* 1. *diſtinct.* 44. *quæſt. vlt.* videtur cum prima ſententia. Ratio eius eſt ea, quâ nituntur Authores illi: quia id, quod fit, tranſit de nòn eſſe ad eſſe; fieri enim, ſeu produci eſt entis, quod non erat; alioqui, ſi res exiſtit; iam producta eſt, & eam producere, eſt nihil facere, ſi intentetur.

61 HOC argumentum cribrat *in* 4. *d.* 11. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 2. *ad* 3. vbi, quærens; an in ſanctiſſima Euchariſtia panis conuertatur in corpus Chriſti, aſſerit, ita eſſe. Cûmque ſibi obieciſſet. Vel conuertitur in corpus Chriſti, quod eſt; vel in corpus Chriſti, quod non eſt; ſi primum: ergo ſolùm per augmentum; ſi in id, quod non eſt: ergo de nouo producitur.

RESPONDET, conuerti in totum corpus Chriſti exiſtens; ideò non eſt per augmentationem, in quâ ſola pars aliqua additur.

62 PRODVCI autem corpus Chriſti, probat, quia fit tranſubſtantiatio panis in corpus Chriſti; & non (vt volunt Scotus, Vaſquez, & alij) ſolâ præſentiâ nouâ, quæ eſſet translocatio. Id autem in Eccleſia certum; ait, & ita declarat S. Concil. Trid. *ſeſſ.* 13. *cap.* 4. *can.* 2. & Conc. magnum Later. *cap. firmiter & oſtendi, q.* 3. Idem refricat, *q.* 2. Ibi addit; Quia producitur corpus Chriſti præexiſtens, ideò eſt diſſimilis hæc productio à generatione, quæ eſt è priuatione ad formam.

63 HINC patet, *S.* Doctorem eſſe cum ſecunda ſententia; vbi etiam habes, & ſuam probaſſe, & contrariæ ſatisfeciſſe. Ideò etiam alibi, *infrà allegando loco*, obiiciens ſibi. Quod iam eſt, non poteſt produci. Reſpondet, non poſſe per tranſitum à priuatione ad eſſe; ſed poſſe, per tranſitum alterius in ſe, ſeu tranſmutationem rei alienæ in ſe.

IGITVR ſanctiſſimum Chriſti corpus, per propriam tranſubſtantiationem, produci, fatentur, cum D. Thom. omnes Diſcipuli.

64 QVÒD enim, non per meram præſentialitatem; vt vult Scotus; clarè oſtendit nomen dogmaticum *tranſubſtantiationis*. Porrò hanc non dicere merum ordinem deſtructionis panis, & ſucceſſionis corporis Chriſti, conſtat ex nomine ipſo, allato à ſacris Conciliis. Hæc latiùs oſtendam 3. *part. Tom.* 2. *tractatu de Euchariſtia, diſputatione* 5. *quæſtione* 4.

OBIICIES. Cuique productioni præſupponitur priuatio, ex Ariſt. 1. *Phyſ.* ergo, quod actu eſt, non poteſt fieri: nam ideò aliquid fit, quia non exiſtebat.

PRÆTEREA. Indiuiduum eſt, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quocumquè alio. Qui ergò producit exiſtens, vel facit vnum indiuiſum cum exiſtente, & ſic facit nihil; cum iam ſit; vel ſit diuiſum, non eſt idem.

RESPONDETVR, quòd, ſi res ex aliquo facienda ſit, facilè intelligitur; ſatis enim eſt, ſi carentia ſupponatur in eo, quod tranſmutatur, & ità producitur corpus Chriſti. Si verò incipit habere eſſe, poſt non eſſe, concedo; ſeu de prima productione ex non eſſe, ad eſſe. Id, quod habet Sanctus Bonauentura *in* 1. *diſtinct.* 44. *quæſt. vlt.* vbi ait, non poſſe Deum creare hunc mundum, ideſt, è nihilo producere; ſi enim iam eſt, non poteſt è nihilo fieri; ſicuti nec poteſt reſuſcitare Chriſtum, quia reſurrectio ſupponit priuationem vitæ: Chriſtus autem viuit. 65

DICES, tunc effectus eſſet prior ſuâ causâ: nam præexiſtit corpus Chriſti, antequam ſecundò producatur. Similiter effectus produceret ſuam cauſam, verbi gratia, Chriſtus ſe in Euchariſtia efficeret. 66

RESPONDET Gabriel, effectum eſſe priorem tempore, non naturâ; hæc enim eſt cauſæ dignitas. Vt naturâ ſuum præcedat effectum.

AT, ſi tempore prior, iam eſt antè cauſam productricem.

RESPONDET Galitius, illum effectum abſolutè priorem eſſe, at relatiuè eſſe ſimul cùm cauſa; & ſecundùm diuerſum reſpectum, erit prior, & poſterior.

AD alterum, ait Amicus, primò effici Chriſtum à verbis conſecrationis ipſius Chriſti; ſed ab illis diſtingui realiter; vel efficere per mediam volitionem; vel medio corpore, ad efficiendum ſanguinem; & medio ſanguine, ad efficiendum corpus: nam, licèt cætera veniant per concomitantiam, tamen ex vi conuerſionis ſolùm fit terminus formalis. Neque effectus poteſt communicare primum eſſe ſuæ cauſæ; at, vbi habuerit eſſe à ſua cauſa, poteſt aſſumi, vt inſtrumentum, ad dandum, per nouam actionem, idem eſſe ſuæ cauſæ, quod antè habebat. 67

RESPONDETVR ſecundò, hæc fieri à Deo; vt primò exiſtens Chriſtus, ſecundò producat ſuum corpus. Ita producens, & productum differunt: nam Deus à corpore, & anima Chriſti differt. Et ipſa humanitas Chriſti, vt primò exiſtens, differt à ſe, non habente exiſtentiam ſecundò; & vt cauſa, eſt prior; vt effectus, poſterior eſt. Propriè autem produci non hîc tantùm, Sed in hoc pane, oſtendi *quæſt.* 3. cum Diuo Bonauentura *in* 4. *diſtinct.* 10. *articul.* 2. *quæſt.* 1. quem malè Suar. *diſputat.* 50. *ſect.* 4. trahit ad tranſlocantes. 68

QVÆSTIO V.

An idem EFFECTVS *corruptus poſſit naturaliter reproduci.*

D. B. in 4. diſt. 43. quæſt. 4. & 5.
D. T. quodl. 4. q. 5. & 4 cont. G. c. 81.

INSANIERE Platonici apud Viues, *ad* 12. *de ciuit. Dei. cap.* 13. Empedocles. 1. *Phyſic. text.* 30. & alij, apud Ficinum *de Theologia Platonis.* &

& Epicurus, apud D. Hieron. *ad cap.* 1. *Eccleſ.* & Pythagorei, credentes, poſt annum magnum, qui 36. millia annorum cenſetur à Ptolemæo, omnia ad priſtinum reuerſura, eadem numero; vt notat Amicus, *Tract.* 14. *Phyſic. quæſt.* 8. *diſput.* 7. ex D. Auguſt. *loco citato* Hæc enim impia ſunt; cùm finis mundo ſit imponendus; vt habetur *Apoc.* 10. *Rom.* 8. vt explicant D. Thomas *in* 4. *diſtinct.* 48. *quæſt.* 2. *artic.* 2. & 5. & *in additionibus*, 3. *part. quæſt.* 9. *art.* 2. & 5. D. Bonau. *in* 4. *diſtinct.* 47. *artic.* 2. *quæſt.* 3. & *quæſt.* 48. *articulo* 2. *per multas quæſtiones.* & in fine *Diætæ*; & alibi paſſim.

Opinantvr multi, res corruptas naturaliter reproduci poſſe eaſdem numero. Ità Richard. *in* 4. *diſtinct.* 43. *Art.* 3. *quæſt.* 1. *ad* 6. Capr. *quæſt.* 1. Ocham, *quæſt.* 10. Baſſol. *quæſt.* 2. *articul.* 3. Scotus *ibidem*, *quæſt.* 3. *articul.* 2. *litt. F, & M*, eamque probabilem cenſet Tolet. 2. *de Gener. quæſt.* 13. Henric. *quodlib.* 10. *quæſt.* 4.

Secvnda opinio eſt negantium. Ità SS. DD. *hic.* Ferrar. *ad locum cont. G.* Capr. 2. *diſtinct.* 43. *quæſt.* 1. Hiſp. *quæſt.* 1. *artic.* 1. Durand. *quæſt.* 2. & 3. Gabr. *quæſt.* 1. *diſtinct.* 10. Argent. *quæſt.* 1. *articul.* 2. Rich. *articul.* 3. *quæſt.* 1. Soncin. *quæſt.* 1. & 5. *Metaphyſic. quæſt.* 18. Saxon. 2. *de Gener. quæſt.* 14. vbi Marſil. *quæſt.* 18. Bannes, *quæſt. vlt.* Conimbr. 2. *Phyſic. cap.* 11. *quæſt.* 1. *art.* 3. Tolet. *quæſt.* 43. Ægid. *ibi*, & *Theorem. de corpore Chriſti*; Zimara, *Theor.* 163. Suar. *Tom.* 2. *in* 3. *part. diſput.* 44. *ſect.* 3. Fonſ. 8. *Metaphyſic. cap.* 5. *quæſt.* 1. *ſect.* 1. & 3. Citatur Scotus, 4. *diſtinct.* 43. *quæſt.* 1. *artic.* 3. Ibi tamen id non dicit. Sequitur Amicus ſuprà; Galitius, *part.* 2. *Phil. lib.* 3. *tract.* 2. *quæſt.* 3.

Ex his aliqui, nullos effectus poſſe reproduci, fatentur, eoſdem numero. Alij concedunt de quibuſdam.

Aliqvi dicunt, id non oriri ex rerum natura, ſed ex voluntate Dei nolentis concurrere. Ità Suar. *diſput.* 6. *Metaphyſic. ſect.* 3. ſequitur Fonſeca, 1. *Metaph. cap.* 1. *quæſt* 1. *ſect.* 2. Ratio affertur; quia cauſæ naturales ſunt ex ſe indeterminatæ ad indiuidua; ideò egent extrinſeco determinante ad hoc numero: hoc autem pertinet ad cauſam primam, ex Arimin. 1. *diſput.* 12. *quæſt.* 4. *art.* 2. *ad* 7. Tolet. 8. *Phyſic. quæſt.* 3. Fonſeca 1. *Metaphyſic. cap.* 2. *quæſt.* 3. *ſect* 8. & 5. *Metaph. cap.* 2. *quæſt.* 9. *ſect.* 2. Colleg. 2. *Phyſic. cap.* 7. *quæſt.* 15. *artic.* 2. Galit. *part.* 1. *lib.* 2. *tractat.* 3. *quæſt.* 3. *num.* 12. Diuus Bonauentura 1. *diſtinct.* 45. *art.* 2. *quæſt.* 1. quia naturale generans, intendit ſpeciei conſeruationem tantùm.

Etsi Durandus apud Galitium Vaſquez *Tom.* 1. *in* 3. *part. diſput.* 74. *cap.* 7. Hurtad. *diſputat.* 10. *Phyſic. ſect.* 4. §. 44. doceant, cauſas determinare ſe ipſas; Deum autem agere ad modum earum: vndè, diſpoſito tali pacto corpore, infundit animam. Addunt alij; etſi cauſæ ſingulæ eſſent indeterminatæ, tempore tamen, applicationis, vnitas tot cauſas determinare ſe ad hunc numero effectum.

69 Assero, non poſſe, idem numero corruptum reproduci naturaliter.

Probatvr à Diuo Bonauentura primò, ex Ariſtotele in Logica, cap. de opp. *A priuatione ad habitum non datur regreſſus.* Sanè non intelligitur de priuatione prima præuia, ſed de ſecunda, poſt corruptionem; ideò ait, regreſſum non dari, ſcilicet, ad idem numero corruptum. Ideò 2. *Metaphyſic. text.* 14. ait: *Ex aceto non redire vinum*; vt arguit Sanctus Bonauentura *in* 4. *diſtinct.* 11. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 4.

Respondet Baſſolis, cum Scoto, ſenſum eſſe, non dari regreſſum immediatum; non enim acetum, ex vino factum, poteſt immediatè reſtitui in vinum.

70 Contra: nam Ariſtoteles ibi diſtinguit oppoſita priuatiuè, ab oppoſitis contrariè. Sanè neque contrariè oppoſita immediatè regreſſum habent ad primum, putà, nigrum ad album; feruens ad frigidum; vt notat Amicus; fit enim tranſitus per media; vt à nigro ad rubrum colorem; à feruenti ad tepidum; vt docet 10. *Metaph.* fit autem ſæpè regreſſus ad idem ſpecie; vt notat Sanctus Doctor *hic, ad argumenta*, & *quæſt. præced. cum Ariſtotele*, 2. *de Gener. text. vlt.* nam vermis emortuus reſoluitur in putredinem: hæc autem rursùs poteſt in vermem ebullire. Itaquè excludit regreſſum ad idem numero.

71 Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *quæſt.* 4. *argum.* 1. *oppoſito*, & *corpore*, ex Ariſtotele 2. *de Gener. text. vlt.* & 5. *Phyſic. text.* 37. vbi diſtinguit corruptibilia, quæ ſubſtantialiter mutantur, ab incorruptibilibus, quæ mutantur ſecundum rationem; quòd illa non eadem, numero fiant, ſed ſpecie redeant: hæc autem numero ſemper ſint. Ibi omnes Peripatetici conſentiunt; vt notat Amicus, *num.* 11.

Respondet Boſſolis primò, Ariſtotelem ibi loqui de eo, quod euenit, non de eo, quod poteſt fieri.

72 Contra arguit Amicus, ex D. Bonauent. *in corpore*; quia ibi Ariſtoteles loquitur de natura, quæ aliter eſſe non poteſt; diſtinguit enim ibi naturas rerum oppoſitarum; & hoc clarum eſt: nam ibi ait, neceſſe eſſe, ſpecie, non numero, reuerti; vt notat Sanctus Bonauent. Quare bonus Baſſolis negat authoritatem Ariſtotelis, & Interpretum. At non video, quâ ratione id præſtet.

Respondet Scotus, Ariſtotelem velle; incorruptibilia redire eadem numero, dum mouentur: quia non recipiunt exiſtentiam; at corruptibilia eadem numero non redeunt: quia recipiunt exiſtentiam.

73 Contra: quia ibi quærit, cur in generationibus aliqua circulariter oriantur; vt pluuia ex aëre, & aër è pluuia; aliqua verò non, ſed in rectum; vt è Socrate Plato; non verò rursùs è Platone Socrates, ſed alius generetur. Deinde quærit: an omnia, quæ circulariter redeunt, eodem modo redeant; & reſpondet, incorruptibilia redire eadem numero; at corruptibilia eadem, ſolà ſpecie.

74 Deinde, ſi ideò redeunt eadem ſpecie, non numero, quia recipiunt exiſtentiam: vt ait Scotus: cùm exiſtentia ſit idem cum eſſentia: vt ipſe docet *in* 4. *diſtinctione*, 13. *quæſt.* 1. *art.* 3. & *in* 2. *diſtinct.* 16. *quæſt.* 1. vbi pugnat cum D. Th. & *in* 1. *d.* 36. *quæſt.* 1. ſi redit noua exiſtentia, quæ ſpecie eadem eſt, non numero, ſequitur redire idem ſpecie eſſentialiter, non idem numero, & hoc neceſſe eſſe ita fieri, vt ait Ariſtoteles.

75 Contra tertiò, cum Diu. Bonau. *in corpore*: quia, ſi exiſtentia eſt modus intrinſecus; vt docent Scotiſtæ, præcipuè Faber, *Theor.* 32. & hæc producitur: ſanè hoc ſatis eſt ad numerum faciendum, vt non ſit eadem res numero reproducta.

Hinc

Hinc ſumit Sanctus Bonauentura ſuum argumentum, *quæſt.*4. *in corpore*; vbi ſic diſſerit. Formæ corporeæ ſunt in materia, veluti ſeminario, & ab agente educuntur; ita vt eadem res, puta roſa eadem, quæ erat in potentia materiæ, producatur. Iam verò, cùm corrumpitur, non abit in nihilum, ſed reſoluitur in præiacentem materiam: vndè eò terminat reſolutio, vndè incipit generatio. Itaquè poſt corruptionem, ſunt in potentia materiæ ſeminali; ſicuti erant antè; vt indicat S. Auguſt. *lib.*3. *de Trinit. cap.*8. & hoc (ait Sanctus Bonauentura) ratione conſtat, & authoritate Philoſo-
76 phi, D. Auguſtini, & ſacræ ſcripturæ. Quamuis autem forma corrupta ſit in ratione ſeminali materiæ; tamen non poteſt natura eandem numero reproducere; quia agens nouum dat aliquid nouum, nempè exiſtentiam, ſeu nouum modum eſſendi ſubſtantialem, ſecundùm quem poteſt res dici altera numero. Accedunt diuerſæ cauſalitates cælorum, aliarumque cauſarum combinatio noua; atque adeò nunquam idem numero effectus, ſeu compoſitum reproducitur. Deus autem, qui poteſt rationes ſeminales, ſinè aliquo nouo additamento, ad perfectum reducere, & idem reproducere; cùm omnes cauſas efficientes contineat eminenter; non eſt ſtupendum, ſi id valeat. Et nil mirum, ſi nunquam viſa ſit natura, idem numero reproducere; vt ait Ariſtot. 2. *de Gener. text.*70. quod etiam ſignum eſt, non poſſe aliter fieri; vt docet *ibi* Ariſtoteles.

77 Respondere autem cùm Scoto, & Baſſolio, id eueniſſe, ob impedimenta agentis, & paſſi, vanum eſt; ſi enim, vt dicitis, naturæ dedit Deus hanc potentiam, cur ſemper eam impedientibus cooperatur; vt ſit fruſtrà.

Qvod verò ait Baſſolius, Deum, ſuo occulto decreto, ſtatuiſſe impedire; leuiùs eſt. Primò, ſi occultum eſt hoc Dei iudicium, & decretum, quo pacto illud aſſeris? cùm ea, quæ ex Diuina voluntate pendent, non ſint abſque reuelatione aſſerenda.

Deinde, ſi dedit naturæ virtutem generalem reproducendi idem numero vbique, ſed negat concurſum; erit miraculum, non reproduci eadem numero, ſimile ei, quo ſuſpendit concurſum ſuum ab igne Babylonico; ne comburerет pueros; vt notat Amicus.

78 Argvmento hoc D. Bonauenturæ vtuntur plurimi, apud Amicum & eo ſoluuntur etiam obiecta.

Obiicies primò, ex Ariſtotele 8. *Metaph. text.* 11. & *lib.* 12. *text.* 11. Idem agens ex eadem materia producit idem; ergo etiam reproducet. Probatur ſequela: nam, corruptâ formâ, remanet in ſubiecto eadem numero priuatio, ad eandem formam; ergo idem appetitus, eadem potentia.

Respondetvr cùm Diuuo Bonauentura *hic*, verè ex eadem materia, ab eodem agente, concurrentibus omnibus cauſis ad materiam ſecundam diſpoſitam, educi eandem formam. Sed hic concurſus non inuenitur in ſecunda productione, ob rationes allatas; ideò, licèt materia remotè habeat eandem rationis ſeminalis capacitatem, potentiam, &c. non tamen habet proximam: vndè illa priuatio non eſt eadem numero; vt notat Fonſeca, 8. *Metaph. cap.* 5. *quæſt.* 1. *ſect.* 3. *ad* 3. *&* 4. Vndè Ferrar. 4. *cont. gent. cap.* 81. ait, eſſe eandem priuationem ſolùm materialiter; atque adeò eſt eiuſdem ſpeciei priuatio; quia ad idem ſpecie tendit; non eadem numero; quia non appetit naturaliter eandem numero formam, quam impoſſibile eſt habere naturaliter.

Deinde concedit S. Bonauent. animam ſeparatam habere appetitum ad corpus, & ad pulueres indè reſolutos, ob initam anteà coniunctionem, & affinitatem. Similiter eſto, & in materia illa corporis, & pulueribus ſit appetitus ad ſuam animam; & in quamuis materia ad ſuam formam, etiam corruptam; non ſequitur tamen, id naturaliter conſequi poſſe: quia eſt appetitus naturalis remotus; ſi naturalis eſt; at potiùs dicendus appetitus, ſeu ordinatio, ex Dei prouidentia, quoad animas noſtras; in cæteris verò nullus: quia eſſet fruſtrà. 79

Obiicies ſecundò. Idem agens poteſt conſeruare effectum in tempore A, B, C, ergo poterit in A, & C, non conſeruato in B. 80

Si dicas, eſſe aliam rationem; quia, quando conſeruatio eſt continuata, eſt vna actio; quando verò interrumpitur, eſt alia actio; ac proindè habet alium effectum.

Contra arguunt. Corrupto poſteriori, non corrumpitur priùs; ſed vnitas rei eſt prior permanentia eius; ergo, hac deſtructa, adhuc manet vnitas.

Confirmatvr: quia, ſi in A, produxit, & corrumpatur, adhuc in C, continuari poteſt id, quod erat in A, neque aliud obſtat, niſi tempus intermedium, quod non facit ad vnitatem rei; cùm ſit extrinſecum.

Respondet Amicus, *num.* 20. ex S. Bonau. non eſſe eandem rationem: quia, interrupta exiſtentia, ingeminantur actiones, & termini, ac non adſunt omnes concauſæ; debetque agens nouum aliquid producere, vt perficiat formam, quæ eſt in ſeminario remoto materiæ; vt dixi; non ſic in continuata conſeruatione. Neque eſt ad rem argumentum præexiſtentiæ vnitatis: quia, dum res corrumpitur, truncatur permanentia, & deſtruitur vnitas, cum entitate indiuiſa: non autem ſola præciſa permanentia; quid enim remanet vnitatis Leonis, Leone combuſto? Idem reſpondet Galit. *part.* 2. *lib.* 3. *Tractat.* 2. *quæſt.* 3. *numer.* 5. 81

Obiicies tertiò. Si aliquid obſtat, nè redeat idem numero maximè diuerſitas actionum, exigens diuerſos terminos: ſed hoc non obſtat; nam & duo motus locales poſſunt terminare ad vnum terminum. 82

Confirmatvr: nam in reſurrectione redit idem numero.

Respondetvr, negando, duos motus locales habere vnum terminum intrinſecum, (eſto eundem aërem, vel aquam acquirat.)

Ad confirmationem: de reſurrectione iam conſtat ex dictis à S. Bonauent. Deum ſupernè operari; habet enim omnes cauſas in ſe eminenter, tam præſentes, quàm præteritas.

Dices; non nè Deus reproducens dat nouam exiſtentiam? ergo nouum modum.

Respondetvr, poſſe reproducere perditum medium, quod non poteſt nouum agens, quod communicat de ſua finitate, quantum hîc, & nunc agere valet. 83

Adverte autem: tametſi ea quæ propriè corrupta ſunt, naturaliter nequeant eadem numero redire; ea tamen, quæ impropriè ſunt deſtructa, poſſe eadem numero redire; vt docent, & aduertunt multi, apud Amicum, *num.* 5. Talia ſunt arte

artefacta, quæ per ſitualem diſſolutionem ſunt diuiſa. Affert S.Bonau. exemplum, *quæſt.*4. Arcæ, cuius tabulæ poſſunt ſeparari, & poſteà reiungi. Hæc porrò ſunt indiuidua accidentalia, ratione artis. Vide S.Doctorem.

QVÆSTIO VI.

An idem numero EFFECTVS *corruptus diuina virtute valeat reproduci.*

SCIAS, aliqua eſſe permanentia, vt corpora; & animæ; alia ſucceſſiua, vt motus, & tempus.

84 POTEST autem tripliciter res corrumpi. Primò, ſecundùm totam, nempè annihilatione. Secundò, quoad totalitatem; vt cùm moritur homo. Tertiò, quoad totum, & aliquam eius partem, ſicuti corrumpuntur bruta,& alia entia naturalia,corruptione formarum.

PRIMA opinio eſt, dicentium, nullam rem, ſecundùm totam omninò deſtructam; vel ſecundùm aliquam partem, propriè poſſe reproduci, etiam Dei potentiâ; ſiuè ſit ens permanens, ſiuè ſucceſſiuum; ſed ſolùm,ſi ſecundo modo; vt cùm ſeparatur anima à corpore humano. Ità Durand. *in* 4.*diſtinct.*43.*quæſt.*5.Marſil.2.*de Gener.quæſt.*8. Abulenſis *in cap.*22. *Matth. quæſt.*238. & videtur Diuus Thomæ 4. *diſtinct.*44. *art.*2. *ad* 3.& *diſtinct.*12.*quæſt.*1.*artic.*2.& 3.& *in* 3.*part.quæſt.*67.*art.*5. Quoad ſucceſſiua, negant Diuus Thomas, Henric. Durandus,Capr. Ferrar. apud Amicum, *Tractat.*14. *Phyſic. quæſt.*8. *diſput.* 3. *numero* 8.

85 SECVNDA opinio eſt, omnia, ſiuè permanentia,ſiuè ſucceſſiua poſſe reproduci. Ità Baſſol. 4. *diſtinct.*13. *quæſt.*1. *articul.*3. Tolet.2. *de Gener. quæſt.*13. *cap.vlt.* Aureol. apud Capr. *loco cit.* & credunt probabilem quoad permanentia, Conimbr. *cap.*11. *quæſt.*2. *artic.*3. & de ſucceſſiuis, *quæſt.*3. *art.*2. Luſitan. *p.*2. *tom.*3. *lib.*1. *quæſt.*3. *art.*2. §.3. Suar. *tom.* 2. *in* 3. *part. diſput.*54. *ſect.*6. Omninò ſequitur Amicus, *Tractatu* 14. *Phyſic.quæſt.*8.*diſput.*2.& 3. Eſt opinio Diui Bonauenturæ *in* 4 *diſtinct.*44.*q.*4.& 5.& *diſtinct.*44. *dub.*4.*litt.* quoad permanentia. Quoad ſucceſſiua, autem videtur negatiuam ſequi *in* 4. *diſtinct.*43. *quæſt.*4. *ad vlt.* Quòd reſolutè tenet Vaſquez *part.*1. *diſput.*34. *capit.*3. *numer.*19. Areſius *de Gener.diſput.*5.*quæſt.*47.*ſec.*5.*ad* 2.

ENIM verò S Bonauent. ſic intelligit, non poſſe fieri,quin præteritum præterierit; ſed tamen rurſum poſſe reduci ad eſſe præſens, aſſerit in 1. *diſtinct.*42.*artic.*1.*quæſt.*3.& idem credit de omni entitate, locis ſuprà cit.vt ſtultitiæ negantes incuſet. Sequitur P.Galitius, *part.*2. *lib.*3. *tractat.*2. *quæſt.* 3.*num.*7.

86 ASSERO primò, ens corruptum per ſeparationem partium, etiam altera diſſoluta, poſſe reproduci à Deo. Id præcipuè de reſurrectione hominum aſſero.

EST de fide; vt notat Sanctus Bonauentura, 4.*diſtinct.*43. *quæſtione* 1. Iob, 19. *In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum.* Ioan. 11. *Scio, quòd reſurget in reſurrectione. Ego ſum reſurrectio, & vita. Reſurget frater tuus.* Idem conuincit Dominus, *Matth.* 22. *Marci* 12. contra Saducæos; & Paulus, *Act.* 17.& 26. & hoc latiùs oſtendam, 3. *parte*, *Tract.* 1. *diſputatione de Iudicio finali.*

ASSERO ſecundò; permanentem quemcunque effectum, etiam diſſolutum, & alterâ parte deſtructâ, poſſe à Deo reproduci, vel etiamſi annihilatus ſit. 87

PROBATVR à Scotiſtis primò,argumentis ſolutis *quæſtione* 5. Deinde. Negatio exiſtentiæ, præcedens generationem, eſt eiuſdem rationis cum ſequenti poſt corruptionem; eſt enim priuatio eiuſdem formæ, eiuſdem eſſe, habetque æqualem incompoſſibilitatem reſpectu eſſe. Confirmatur: nam mutationes habent terminos oppoſitos eiuſdem rationis; generatio autem, & corruptio ſunt mutationes oppoſitæ: nam illa eadem res, quæ in vna eſt terminus, *à Quo*; in altera eſt terminus, *ad quem*; ſed priuatio, præcedens generationem, non impedit, quin id valeat generari: ergo neque priuatio ſequens impedit poſſe regenerari; ſunt enim eiuſdem rationis priuationes.

HÆC tamen ratio refellitur à Diuo Bonauent. 88 *quæſt.*4. vt dixi, *quæſt.*5. ſunt enim diuerſæ rationis, vt oſtendi. Rectè argueretur, ſi eiuſdem ordinis probarentur.

PROBATVR ſecundò ab aliis, apud Amicum, *numero* 9. argumento D. Bonau. *quæſt.* 4. *in corpore*, illa cauſa,quæ,infinitâ virtute prædita,continet omnes cauſalitates, eminentiſſimo, ac perfectiſſimo modo, continet omnes effectus in ſpecie, & in indiuiduo; & omnes valet producere. Deus eſt talis cauſa: ergo omnes effectus, & omnes cauſalitates indiuiduæ manent in potentia Dei.

DVRANDVS reſpondet, effectum fuiſſe in 89 potentia Dei, ante productionem; non autem ampliùs poſt corruptionem; cùm incapax ſit omnis eſſe: alioqui, ſi prima vice produceretur à Deo ſolo, & corrumperetur, poſſet reproduci à cauſa ſecunda, quia in eius potentia adhuc eſſet; cùm non adhuc ſit ab ea productus; quod eſt abſurdum: nam cùm deſierit eſſe, non manet in potentia cauſæ; cùm ſit factus incapax exiſtentiæ.

HÆC tamen futilia ſunt; vt oſtendit Sanctus 90 Bonauentura, nam potentia infinita nullum effectum ſibi inuitum agnoſcit: cùm nulla productione minuatur; ſicuti minuitur ſecunda cauſa finita. Quòd ſi prima vice produceretur à cauſa prima ſola, adhuc ſecunda vice non poſſet reproduci à cauſa ſecunda: quia eius cauſalitas eſt finita, ad talem determinata productionem naturalem, ſecundantibus aliis concauſis; at verò ad reproductionem, cùm aliæ nequeant concurrere,etiam Deo concurrente connaturali concurſu, non poſſet corruptum reproducere: ſed alium eius ſpeciei in lucem edet effectum.

HINC eruit D. Bonau. aliud argumentum *in* 91 *corpore*, *q* 4. & *in* 1. *q.* Vbi eſt æqualis potentia in agente, & capacitas in producibili, poteſt eſſe productio; ſed vtraque eſt poſt rei corruptionem: ergo.Minor probatur ex parte producentis infiniti, immutabilis; ex parte verò producibilis probatur: quia nullam implicantiam maiorem in educente è nihilo.in prima,& ſecunda vice inuenies.

RESPONDET Durandus, potentiam eſſe habitudinem ad effectum; vt deſtructo effectu, non maneat ad illum habitudo.

AT agens infinitæ virtutis immutabilis non 92 amittit potentiam; ſicuti euenit agenti finito.

RESPON

Respondet Durandus incapacitatem eſſe in termino, qui non poteſt eſſe duarum actionum totalium; ſicut nec vna actio poteſt eſſe ad duos terminos.

At in potentia Dei, cuius actio non amittitur, nil probat.

Obiicies primò. Implicat, idem eſſe intrà potentiam, & extrà; ſed effectus productus ſemel exiit è potentia Dei, nec eſt reuerſus; ergo. Confirmatur. Si Deus ageret neceſſariò, non poſſet reproducere corruptum, quia ageret modo aliorum agentium; at tunc non minueretur infinita Dei potentia. Confirmatur. Si generatio Filij Dei interrumperetur, non eſſet idem verbum ergo multò minùs idem effectus ad extrà.

93 Respondet Amicus, *num.* 13. ex D. Bonau. *in corpore, & ad primum*, Agens creatum effundere virtutem finitam, & ſimul effectum non remanere intùs; at Deus, qui infinitæ virtutis eſt; & non agit ex ſe aliquid emittendo, virtutem non poteſt deperdere; & virtus finita, quidem per ablationem finiti, minuitur; non ſic infinita.

Ad confirmationem dico, repugnare, Deum habere potentiam infinitam, & non eſſe liberum; vel ſi maneret infinitæ virtutis, non ageret ad modum aliorum agentium: quia ſunt finita.

94 Ad ſecundam dico primò eo caſu fore, idem verbum; cùm non poſſit eſſe niſi vnum; vt notat Paludanus. Secundò dic, admiſſâ vnâ implicantiâ, alias ſequi.

Obiicies ſecundò. Vt agens producat idem, debet eſſe idem ſecundùm habitudinem ad effectum; at Deus, producto effectu, non ità manet: ergo.

95 Respondetvr ex Diuo Bonauentura *in corpore*, Deum manere eadem habitudine virtuali ad effectum; eſto enim non reſpiciat effectum, vt primò producendum, tamen reſpicit, vt ſuæ infinitæ potentiæ adhuc obiectum: non ſic natura, quæ eſt finitæ, & determinatæ virtutis: at Deus infinitæ virtutis ita reſpicit effectum, reductum in nihilum: ſicuti antè, cùm è nihilo illum eduxit: vt docet etiam Trombetta apud Amicum, *num.* 19. vbi ſubſcribit. Sic dicitur. *Vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea, quæ ſunt.*

Obiicies tertiò. Vnitas numerica rei pendet etiam ab hac numero actione, ſed non poteſt redire eadem actio: ergo nec idem effectus.

96 Respondetvr cum D. Bonauent. *in corpore*, actiones creatas, quia finitæ ſunt, commenſurari entitatibus productis, eaſque forſan extrinſecè tantùm diſtinguere: at verò actio Dei, quæ eſt vna infinita, omnes creaturas ità producit, vt diſtinctio in eis ſine hac commenſuratione ſit.

Obiicies quartò. Vbi ponitur interruptio, quoad actum eſſendi, ibi ponitur diſtinctio, ſed in productione, & poſt corruptionem ponitur hæc interruptio: ergo. Minor probatur in rebus, tempore menſuratis, verb. grat. in illuminatione hodierna, & craſtina.

97 Respondet S. Bonauent. *in corpore*, & cum eo Amicus, interruptionem facere diſtinctionem extrinſecam, ex parte actionis in creaturis, in quibus vna non continet aliam: at verò actio Dei, quæ infinita eſt producit, idem eſſe, quod ſemper habet in ſua virtute, eſto extrinſecè interruptum.

98 Assero tertiò, poſſe idem ens ſucceſſiuum reproduci. Id oſtendi, *Tract.* 1. *diſp.* 24. *q.* 4.

Probatvr Non implicat magis concretum ſucceſſiuum retrò trahi, quam reproduci permanens. Probatur: nam non dicimus differentiam temporis, *verbi gratiâ* præteritam, quæ iam conſtituit aliquando tempus tranſactum, eſſe præſens; implicat enim, hoc eſſe præſens, & non præſens; at volo, vt concreta entitas temporis, quæ ſanè præteriit, & non poteſt ex hypotheſi non fuiſſe, rurſum conſtituatur in ſuo curſu; ſicuti qui rotam girat, partem quæ præteriit, reuocat, & punctum elapſum reducit. Et hic modus eſt D. Bonau. *in* 1. *diſtinct.* 42. *art.* 1. *quæſt.* 3. vbi obſeruat, rem præteritam, & ſi deſtructam, non dicere nihil, ſed rem, quæ fuit. Vnde ait D. Anſel. in *Monol. cap.* 8. Quòd ſi mundus deſtrueretur, verum eſſet, mundum fuiſſe. Id verò,
ſi fuit, non poteſt eſſe, quin fuerit. Non poteſt fa- 99
cere Deus, quin ens præteritum non fuerit; quia facere hoc, eſt nihil facere; neque eſſet deſtruere: quia id, quod fuit, non eſt. Poteſt tamen reproducere illud concretum temporis, & facere, vt iterum de præſenti recurrat; ſicuti reuoluens rotam contra ordinem, reducit partem præcurſam ad ſe; non tamen facit, vt ea pars non excurrerit. Cùm igitur nulla hic adſit implicantia, ſatis oſtendi, poſſe à Deo fieri. Hunc modum, cæteris confutatis, amplectitur Amicus, *num.* 28. & P. Galit. *loco cit.* ſicuti igitur Deus poteſt reproducere ens permanens, vt habeat omnes partes ſimul; ità poteſt reproducere ſucceſſiuum in curſu, vt habeat partes, ſibi rursùs ſuccedentes; vt ait Baſſolis, *diſputat.* 43. *quæſt.* 1. *in* 4.

Non rectè autem Suarez *diſput.* 5. *Meta. ſect.* 3. 100
num. 6 diſtinguit, dicens, poſſe Deum reproducere de ente ſucceſſiuo id, quod erat poſitiuum, verbi gratia, quod fuit calefactio, non negatiuum, quod non eſt. Nam negatio, incluſa in ente ſucceſſiuo, eſt negatio ſimultatis plurium partium; at poteſt reducere plures partes continuas, ſibi inuicem ſuccedentes; ſicuti non erant ſimùl à principio; vt monet Amicus, *num.* 32. Neque ſequitur, idem eſſe, & non eſſe; vt putat Suarez, & cum eo Hurtad. *d.* 11. *Phyſic. ſect.* 10. quia ſucceſſio includit quandam negationem vnius partis, dum eſt alia; ſed tamen eandem negationem poſſunt habere partes, dum reproducuntur; nequè eſt neceſſe, vt vna alteri coëxiſtat; vt oſtenditur exemplo rotæ, quæ reuoluitur.
Ità præterita pars fuit, & non eſt, & non reuocatur 101
ad præſens illa prætereitas, ſed illa entitas præterita reuocatur; vt iam fiat præſens; & ita quæ ſecundùm primam productionem præterita, nunc ſub alia ratione retranſit. Hoc magis patebit, ſolutis apparentibus implicantiis.

Obiicies primò ex parte Dei potentiæ. Ad præteritum non eſt potentia; nam ſi præteritum reproducatur, iam præteritum non erit præteritum, ſed præſens. Quod ſi dicas fuiſſe; & nunc adhuc eſſe; ſequitur, vnam horam reproductam, duas horas durare, & ſemper reproductam durare ſemper toto æuo.

Respondetvr cum D. Bonau. 1. *diſtinct.* 102
42. *loco cit.* non eſſe potentiam, vt præteritum non fuerit præteritum: at poſſe entitatem, quæ præteriit, reproduci, non vt ſit permanenter, ſed vt iterum fluat. Ad confirmationem reſpondeo, vnam horam non fieri longiorem, ſed reproductam extrinſecè pluribus coëxiſtere; etſi in ſe ſit vnius horæ duratio, neque erunt plures horæ, ſed vna replicata, ſicuti & idem corpus palmare pluribus in locis poſitum, pluribus palmis coëxiſtet: nequè horæ illæ replicatæ facient diem integrum,

nè

nedùm annum; etſi extrinſeco diuturno coexiſtant: quia dies fit è ſerie horarum coordinatarum, vnâ poſt aliam: non ita euenit *hic*: nam idem reproductum replicatum coexiſtit longiori durationi; ſicuti, ſi idem corpus palmare, replicatum in loco, coæquaretur vni milliario, non tamen eſſet longius palmo: Ita & hora.

103 Obicies ſecundò ex natura entis ſucceſſiui, quæ eſt, vt habeat partes priores, aliis ſuccedentes, *ex 4. Phyſ. text. 50. & 100.* at, ſi reproducatur, iam poſteriores fient priores, & è contra; putà, finito vltimo quadranti horæ, ſi reproducatur pars: Ita deſtruitur eſſentia temporis, quod conſtituitur è partibus præſentibus, præteritis, & futuris; ſic enim poſſunt partes temporis reproductæ, cùm ſiut præteritæ, fluere cum præſenti. Confirmatur: quia ſic poſſent etiam conſeruari, & non fluere; cùm poſſit reproduci præſens.

Respondetvr, ens ſucceſſiuum habere intrinſecè prius, & poſterius, ſed nulli præciſè parti conuenit; & ita poteſt quilibet eſſe prior, vel poſterior & ſi eſt alterutra, eſt ei accidens; &, licèt, quâ prior, nequeat eſſe poſterior, tamen ſub diuerſa habitudine poteſt ita ſe habere, vt ſit prior & mox poſterior; vel è contrà.

104 Dices; ſicut de eſſentia motus eſt, habere partes priores, & poſteriores; ita de ratione huius numero motus, eſt habere has partes priores, has poſteriores.

Respondetvr, non ita ſe habere comparationem: nam de eſſentia motus eſt prius, & poſterius; quæcunque partes in hoc, vel illo ordine ſint; Ideò, ſi varientur, mutatur aliquid accidentale ſpeciei, quæ eſt totum eſſe eſſentiale indiuidui, atque adeò materialiter mutatur indiuiduum, non formaliter; ſicuti, ſi in reſurrectione pars materiæ, quæ habebat formam pedis, habeat formam manus; vel, quæ habebat formam iecoris, habeat Meſenterij; vt notat D. Aug. *in Enchir. c. 82. & lib. 22. de Ciuit. cap. 19.* & Anſel. *ad Ephеſ. 4.* quia ſolùm mutaretur ſitus; ſicuti in motu rotæ contrario; & militum præcedentium, & ſequentium, eſt idem exercitus, materialiter mutatus: ita illa pars motus haberet ſuam entitatem; & ſi reſpectu compartium variaretur; & reſpectu imaginariæ extrinſecæ aliorum durationis; neque forent ſimul: nam reproducta vna parte, non poteſt reproduci alia ſimul, ſed ſuccedens. Abſit, vt poſſint conſeruari ſimul; hoc enim repugnat enti

105 ſucceſſiuo. Itaque, dùm reproducitur, debet reproduci in eſſe ſucceſſiuo; ita vt vna pars non exiſtat cùm alia: nam conſeruare præſens ens ſucceſſiuum, implicat; & ſicut aduerſarij non concedent hoc argumentum: Deus poteſt producere tempus, vel motum: ergo & conſeruare, vt permanenter durent; ita nè ipſi nobis id in reproductione inducant. Neque dicas, maius eſſe producere, quàm

106 conſeruare. Reſpondetur enim, datâ proportione, conſeruare in ſtatu conuenienti eſſe minus; at conſeruare modo naturaliter implicanti, eſt difficillius, ſicuti difficilius eſt conſeruare fulmen in aëre, quàm illud generare.

Obicies tertiò. Vnitas entis ſucceſſiui conſiſtit in continuatione; at ſi idem tempus, putà, anni 1674. reproducatur, erit diſcontinuum; ergo non idem numero. Confirmatur: quia non copulatur termino communi.

107 Respondetvr, eſſe idem reproductum, quod non poteſt, vel debet dici, continuari ſibi ipſi. Erit igitur diſcontinuatio ſola extrinſeca; ſicuti, ſi Deus lineam palmarem reproduceret, eſſet eadem; etſi tempore extrinſeco detruncata. Itaque motus reproductus habet partes continuatas; ſicuti ante; & hoc ſatis eſt: quia illæ partes continuantur, & copulantur termino communi; at motus hic reproductus non copulatur cum ſe primò producto: quia nil continuatur ſibi ipſi; neque interruptio exiſtentiæ interrumpit copulationem partium eſſentialem; ſed ſolùm quoad menſuram extrinſecam temporis, quæ nil facit ad vnitatem motus.

Dices primò. Continuitas requiſita ad vnitatem motus, eſt, qua tempus, menſurans ipſam, eſt continuum.

Respondetvr, correſpondere illi durationem continuam extrinſecam: non autem idem tempus, pro omni ſtatu, quo res exiſtit: vt notat Amicus, *num. 47.* nam, ſicut in reproductione de nouo exiſtit; ita illi reſpondet alia pars temporis extrinſeci, deſtructa ab ea parte, quæ cum motum menſurabat, cùm exiſtebat ex vi primæ productionis. 108

Dices ſecundò. Motus idem debet habere partes eodem ordine: ſed partes motus reproducti non haberent eundem ordinem, quem anteà in prima productione. Fingatur enim motus habere tres partes: prima ſit A, ſecunda B. tertia C. iam A eſſet prior, quàm C, at ſi reproduceretur, eſſet poſterior, & conſequens motum C: nam eſſet poſt C, reproducta.

Respondetvr, non eſſe motui intrinſecum, vt ſecundùm diuerſa non habeat diuerſum ordinem: Ita in ſecunda productione, eſſet idem motus eſſentialiter, ſed inuerſo ordine, habens tamen prius, & poſterius: ſicuti, mota rota ad occidentem, & inuerſa, adhuc ad occidentem mota eodem motu cietur, vel ſicuti quantitas, habens tres partes A, B, C, occupans tres partes ſpatij, ſi deſtruatur, ac reproducatur, poſt ſpatium, C, erit prior ſecundùm ſitum ex vi primæ productionis, & poſterior, ratione ſecundæ: vt ait Amicus, *num. 48.* 109

Obicies quartò, Tempus verum dicit ordinem ad imaginarium; at hoc eſt irreparabile: ergo. Deinde, cùm concipiatur imaginarium, ad modum temporis veri, habere partes fluentes immutabiliter, ſignum eſt, etiam verum tempus eaſdem, eodem modo habere.

Respondetvr, tempus verum dicere ordinationem quidem ad durationem imaginariam: non tamen ad talem durationem, vt dixi; neque eſt eadem ratio immobilitatis in tempore vero, & imaginario: quia hoc concipitur, vt improductum: neque in omnibus neceſſe eſt, ſe habere ad modum temporis realis; licet concipiatur ei ſimile. 110

Agvnt *hic* aliqui de Ideis: ſed de his ſatis, *Tract. 1. d ſp. 14.* Agunt de Cavsis Liberis: ſed de his, *Tract. de Anima, diſp. vlt.* & *tract. de gratia*, & tota ferè *prima ſecundæ.* Agunt etiam de Cavsa Finali; ſed de hac, *prima ſecundæ, diſputatione 1.* Agunt de Contingentibvs Effectibvs: ſed de his, *tr. 1. d. 13. q. 8.* vbi contingentia oſtendi eſſe determinatæ veritatis, & *q. 11.* vbi ex præſcientia non lædi contingentiam oſtendi: & *d. 16.* paſſim, præcipuè *à quæſt. 15. & d. 21. quæſt. 20.* vbi noſtram libertatem in nullo læſam à Dei decretis, probaui; etiam ſi neceſſariò operaretur. 111

DISPVTATIO VIII

De QVANTITATE

1 AGENS de corporibus, teneor agere de QVANTITATE, quæ à multis ponitur prima paſſio corporis naturalis, ad quod ſequitur MOTVS, LOCVS, & alia. Eſto autem Metaphyſicus de ea agat, vt eſt ens; tamen Philoſophi in Phyſicis de natura eius exactè agere tenentur. Sic agens *hic* de corporibus initio conditis, quæ ex materia, & forma corporea componuntur, agere debeo de quantitate, quæ vel ſequitur materiam; vel ſi compoſitum, eſt primum inter accidentia corporis conſtitutiuum; vt ait Galit. *part.* 1. *lib.* 1. *tract.* 2. *quæſt.* 6. *num.* 21. Amicus, *Tract.* 2. *Phyſ. initio*.

QVÆSTIO I.

In quo poſita ſit ratio formalis QVANTITATIS.

2 PRIMA opinio eſt, QVANTITATIS eſſentiam in eſſe menſuram conſiſtere; ſiue quia menſuret ſubſtantiam; vt ait Albert. *tract.* 8. *cap.* 1. ſiue quia reddit ſubſtantiam menſurabilem; vt videtur ſentire D.Thom. *opuſc.* 52. Capr. *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. *ad* 11. Iandun. 5. *metaph. quæſt.* 20. & pro hac, Soncinas adducit D.Thom. *p.* 1. *q.* 29. *art.* 1. ſed nil ibi dicit de hoc. Porrò aliqui in actuali, alij in aptitudinali menſura eam collocant.

SECVNDA ſententia eſt, rationem formalem quantitatis eſſe diuiſibilitatem in partes eiuſdem rationis. Ita D.Thom. 5. *Metaph. lect.* 15. Soncin. *quæſt.* 21. Iauel. *quæſt.* 20. Capreol. 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. *ad* 11. & *d.* 19. *quæſt.* 1. & placuit Scoto *in prædic. q.* 17. & 5. *met. q.* 9. Ant. Andr. *q.* 1. *de Quantit.* D.Thom. 1. *diſt.* 19. *art.* 1. *ad* 1. & *d.* 17. *q.* 3. *art.* 1. Ex his aliqui ponunt diuiſibilitatem hanc in ſeparabilitate partium. Alij in negatione vnius de alia; de qua vide Suarez, *diſp.* 40. *ſect.* 4. *met.* ſubſcribentem. Galitius *in Logica, lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 4. adducit S. Bonau. *in* 4. *d.* 12. *part.* 1. *art.* 1. *q.* 1.

TERTIA ſententia eſt, extenſionem eſſe rationem formalem quantitatis. Ita Gregor. *in primo, diſtinct.* 17. *quæſt.* 4. *art.* 2. *ad* 12. & *in* 2. *diſt.* 12. *quæſt.* 2. *art.* 1. Pompon. *Tract. de augment. c.* 7. Capr. *in* 1. *diſt.* 17. *q.* 1. *concl.* 4. Burleus 4. *Phyſicorum, text.* 84.

3 QVARTA opinio eſt, eſſentiam quantitatis eſſe, habere partes extra partes.

Ex his aliqui volunt, omnem extreitatem partium extra partes, non ſolùm quantitatem, ſed entitatiuam eſſe à quantitate; ita vt ſine quantitate ſubſtantia non habeat extenſionem, & extreitatem partium; non modò in ordine ad locum, ſed neque in ſe; quia licèt ſubſtantia ſit prior quantitate, tamen, vt habet partes extra partes, eſt poſterior, pendens à quantitate. Ita Capr. *in* 2. *d.* 18. *q.* 1. & *d.* 19. *q.* 122. *art.* 2. & *in* 4. *d.* 12. *q.* 1. *ad* 2. Aureol. Soncin. 5. *metaph. q.* 19. Nyphus *d.* 9. *cap.* 3. Ferrar. 5. *Phyſ. q.* 4. Tolet. *q.* 5. Alb. *tract.* 2. *cap.* 4. Iand. *q.* 9. Hier. Pla. *c.* 2. *quæſt.* 2. Bannes, *primo de Gen. cap.* 4. *q.* 6. Henric. *quodl.* 1. *q.* 15. & *quodl.* 4. *q.* 10. Iauell. 7. *metaph. q.* 1. Sotus *in Log. de quant. q.* 2. Caiet. *p.* 1. *q.* 51. *art.* 1. Dur. 1. *d.* 3. *q.* 1. Colligitur è Diuo Thom. 2. *d.* 3. *q.* 1. *art.* 1. & 4. *cont. Gent. c.* 65. Vaſq. *T.* 1. *in* 3. *p. d.* 190. *num.* 29. Niger in Clypeo, *p.* 2. *quæſt.* 17.

ALII dicunt, ſolam extenſionem partium, ſecundùm molem, eſſe propriam quantitatis, quæ conſiſtit in pluralitate partium, ex natura ſua incompoſſibilium in eodem ſpatio, in actu primo. Ita videtur Fonſec. 5. *metaph. cap.* 13. *quæſtione* 1. *ſect.* 4. *ad* 3. Colleg. 1. *Phyſ. c.* 2. *q.* 2. *art.* 3. Ruuius *c.* 3. *q.* 3. Suar. *d.* 40. *Metaph. ſect.* 4. Mendoza, *d.* 14. *ſect.* 4.

HANC docuere ex antiquis Scotus, 2. *d.* 12. *quæſt.* 1. licèt *in* 4. *d.* 12. *q.* 2. §. *hic ſunt, ad* 3. dicat, qualitatem ſine quantitate eſſe actu indiuiſilem. Maior, 4. *d.* 12. *q.* 1. Baſſol. *q.* 1. Fracaſtor. *dial. de anima, q. de immortal.* Ægid. *Theor.* 30. Venet. *ſumm. metaph. c.* 12. & 13. Canon. 1. *Phyſic. q.* 9. *d.* 3. Ioan. de Magiſt. *q.* 6. Thien. *q.* 8. Zerb. 5. *metaph. quæſt.* 13. Amicus, *Tractatu* 15. *Phyſ. quæſt.* 4. *dub.* 4.

DICVNT verò, conſiſtere in extreitate partium in ſe, non in ordine ad locum: nam certum eſt, quantitatem exiſtere ſine hac extenſione; vt quantitas corporis Chriſti in Sanctiſſima Euchariſtia. Ita hoc docent communiter apud Fonſec. 5. *met. q.* 1. *ſect.* 2. & 3. Suar. *d.* 14. *met. ſect.* 4. & *Tom.* 3. *in* 3. *p. d.* 51. *ſect.* 2. Amic. *ſup. art.* 4. Euſtach. *p.* 1. *Dial. tract.* 3. *ſect.* 2. *q.* 1. Fuld. 1. *Phyſ. c.* 6.

QVOAD D. Bonau. primò cenſet, materiam quidem in ſe, abſtractam ab omni forma, eſſe ſimplicem; non tamen vt punctum; ſed ſimplicem, quia caret actuali extenſione; habet tamen poſſibilitatem ad illam; at cùm natura formæ corporalis illi datur, tunc reducitur ad actum; atque adeò extenſionem negat materiæ, ſecundùm eſſentiam; eam quippe nec corpoream, nec incorpoream aſſerit, ſed ſecundùm eſſe, prout ſuſcipit formam corporalem, quæ non eſt nata eſſe in materia, niſi extenſione. Ita *in* 2. *diſtinct.* 3. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 2. & *diſtinctione* 12. *art.* 2. *q.* 1. & *d.* 30. *art.* 3. *q.* 1. Extenſionem porrò, ſeu extreitatem partium, in ordine ad impenetrabilitatem, & diuiſionem, menſuramque, &c. adſcribit QVANTITATI, *in* 4. *d.* 12. *p.* 1. *art.* 1. *q.* 3. *ad* 3. & *art. vlt. q.* 2. *in corpore.* Sed *in* 4. *d.* 49. *p.* 2. *art.* 3. *q.* 1. & *d.* 19. *q.* 2. probat, extenſionem partium quantitatis ad locum eſſe accidentalem, ac ſeparabilem. Ita in corpore ſanctiſſimo Chriſti in Euchariſtia ſeparari, atque in corporibus glorioſis penetrantibus, Sed *ea diſt.* 10. *p.* 1. *q. vlt.* partes corporis Chriſti extenſas eſſe, id eſt partes extra partes in ſe, non autem confuſas, docet, præcipue *ad* 1. menſuram porrò ex ipſa extenſione locali manare, ait *in* 4. *diſt.* 49. *p.* 2. *art.* 3. *q.* 1. *arg.* 4. *oppoſ. cum reſponſ.* 4

ASSERO primò, eſſentiam quantitatis non conſiſtere in ratione aliqua menſuræ.

PROBATVR à D. Bonau. *in* 4. *d.* 49. *cit. arg.* 4. *addita explicatione, in corpore, & reſponſo*; ratione, quâ vtitur Scotus, 5. *met. q.* 9. & *in prædic.* QVANTITATIS, *q.* 16. Ant. Andreas *ibi*, *q.* 1. Fonſec. 5. *metaph. cap.* 13. *q.* 1. Amicus, *art.* 3. Eatenùs aliquid abſolutum eſt menſura alicuius, quatenùs 5

in

in ſe habet fundamentum huius relationis ad extrinſeca. Sed quantitas in ſe eſt ens abſolutum: ergo habet prius aliquod intrinſecum fundamentum relationis menſuræ: hoc autem, cùm prius ſit, propiùs attingit eſſentiam quantitatis. Itaq; non poteſt huius eſſentia conſiſtere in ratione menſuræ.

6 CONFIRMATVR ab Amico, ex Diuo Bonauentura, quia eatenùs quantitas menſurat ſubſtantiam, vel reddit eam menſurabilem, quatenùs ſua corporeitate prædita eſt, & extendit ſubſtantiam, redditque eam extenſam. Deinde menſura externa ſupponit internam; & hæc conſtitutionem dimenſionis. Tunc ſic. Id, quod eſt ratio formalis rei, conſtituit primum eius prædicatum; ſed ratio menſuræ non eſt primum prædicatum quantitatis: nam, vt menſuret, vel reddat menſurabile, prius ſupponitur cum ſua extenſione, & corporeitate, vt fundamento relationis.

7 ASSERO ſecundò, eſſentiam quantitatis non eſſe diuiſibilitatem.

PROBATVR à Diuo Bonauentura *in 4. loc. cit.* & à Fonſeca, atque Amico, *d. 3. art. 2.* nam diuiſibilitas partium ſupponit earum corporeitatem, & extenſionem: ergo non eſt prima ratio quantitatis. Hinc Ariſtoteles *6. phyſic.* oſtendit, ideò corpus eſſe diuiſibile, quia conſtat partibus extenſis.

ADDO tamen, diuiſibilitatem, ſicuti etiam æqualitatem, eſſe paſſionem quantitatis; vt notat D. Bonau. *in 1. diſt. 19. part. 1. art. 1. q. 1.* nam in prædicamento QVANTITATIS, quatuor ei tribuuntur paſſiones, quæ ſupponunt diuiſibilitatem. Primò, *finitas, & infinitas*, quæ conueniunt quantitati; *ex 1. phyſic. 15. & 35.* & ſupponunt diuiſibilitatem. Secundò, *Æqualitas, & inæqualitas* ſupponunt *finitatem*, vel *infinitatem*; & hanc ſupponit ratio menſuræ, *ex 10. metaph. text. 2.* quia omnis menſura eſt æqualis, vel inæqualis; & ita omnes ſupponunt diuiſibilitatem; vt vidit etiam Amicus, *loc. cit. num. 6.*

ASSERO tertiò, rationem formalem quantitatis non conſiſtere in extenſione partium integrantium ſubſtantiæ.

8 PROBATVR à D. Thom. *loc. primò adductis.* Id, quod habet ſuam entitatem diuiſibilem in partes extendendas, debet in ſe habere partes, talis eſt materia in forma corporea: ergo.

ASSERO quartò. Extenſio actualis ad locum non eſt eſſentia quantitatis.

9 PROBATVR à D. Bonau. *in 4. diſt. 10. q. 2.* & aliis ſuprà. Quia corpus ſanctiſſimum Chriſti in Euchariſtia habet ſuam quantitatem; nec tamen extenſam ad locum.

SVNT enim duæ extenſiones, quarum altera ſine altera intelligitur; etſi, data prima extenſione partium in ſe, ſequitur extenſio ad locum; ni impediatur miraculo. Hanc diſtinctionem ſenſit Ariſtot. qui poſitionem partium, in ordine ad totum, poſuit in prædicamento QVANTITATIS; poſitionem verò, in ordine ad locum, in prædicamento SITVS. HINC malè Durand: neſciens diſtinguere, negat in Euchariſtia quantitatem corporis Chriſti. De quo latiùs *3. part. Tract. de Euchariſtia, diſp. 5. quæſt. 14.*

10 ASSERO quintò, rationem formalem Quantitatis non includere eſſentialiter extenſionem; ſeu habere partes extra partes, contra Amicum, *art. 5.* & alios.

PROBATVR argumento, ducto è D. Bonau. Vbi eſt vnius ſeparatio ab alio, non eſt intrinſeca ratio eſſentialis; ſed in rarefactione extenſio noua aduenit quantitati, vt patet; ſed nulla additur entitas quantitatis: ergo. Minor eſt D. Bonau. *in 2. diſt. 14. part. 2. art. 2. quæſt. 1.* vbi rarefactionem diſſolutione partium fieri, ait, & *in 1. diſtinctione 18. articulo 1. quæſt. 2. in fund. & d. 30.* apud Galitium, *part. 2. lib. 3. tract. 3. quæſt. 3.* Sanctus enim Doctor additionem à rarefactione diſtinguit paſſim, præcipuè *in 1. diſt. 17. part. 2. art. 1. quæſt. 1. ad 3.* Et probatur: quia, ſi additur noua quanti- 11
tas in rarefactione: ergo nulla raritas fit in præcedenti. Multis id probat Areſius *de Gener. diſt. 4. quæſt. 36.* & Mendoza *diſp. 4.*

PROBATVR validè. Species ſacramentales frigore congelatæ, calore rarefactæ ampliantur; quæro, an ibi noua producatur quantitas; vel ſolus modus extenſionis? ſi noua quantitas: quæro, vbi cubat? vbi hæret? cùm ibi non ſit præter quantitatem ſuſtentantem cætera accidentia ſacra: non autem poteſt aliam ſuſtentare quantitatem. Rurſùs; cùm ſpecies condenſantur: ergo deperditur de illa quantitate prima: ergo deperduntur & ſpecies: nam, corruptis ſubiectis, corrumpuntur ea, quæ in eis ſuſtentantur ex Ariſtotele.

NOTA, videri Seraphicum dicere, acquiri rarefactione quantitatem: nam, *diſt. 17. cit.* ait: *Quoties additur Quantitas maior minori, niſi fiat per rarefactionem, oportet, vt addatur ſubſtantia.* 12

RESPONDET Pater Galitius, acquiri aliquid quantitatis, nempè modum; & hoc velle Seraphicum dicere.

DICERES, velle ibi S. Doctorem excludere rarefactionem ab acquiſitione nouæ ſubſtantiæ, had phraſi; Semper in augmento quantitatis addi etiam ſubſtantiam; niſi fortè, vt aliqui volunt, adderetur per rarefactionem ſola quantitas. Sed de hoc latè, *Tractatu 9. de anima, diſputatione 3. quæſt. 6.* agam.

ASSERO ſextò, rationem formalem quantitatis conſiſtere in corporeitate, quæ facit partes extra partes: vnde oritur, quòd niſi à Deo impediatur, repugnant aliis in eodem ſpatio Ita Sanctus Bonauentura, *in 4. diſtinctione 49. loc. cit.* Amicus verò, *art. 7.* ex parte conſentit. Idem vult Sanctus Bonauentura *in 4. diſtinctione 12. part. 1. art. 1. quæſt. 3. ad 3. & art. vlt. quæſtione 2. in corpore*; vt infrà; & *diſt. 10. q. vlt. ad 1.* Sic exponitur à Galitio, *loc. cit.* 13

PROBATVR à Sancto Bonau. In eo eſt ratio formalis alicuius; à quo eſt primus effectus, ſeu proprietas, à ſolo Deo impedibilis; ſed ab hac corporeitate partium extra partes, oritur effectus impenetrabilitatis, à ſolo deo impedibilis: ergo. Maior explicatur; cùm enim eſſentiæ rerum nequeant à priori ſemper probari, debent è proprietatibus emanantibus colligi à poſteriori. Sic è riſibilitate colligimus rationalitatem. Ita ad rem 14
noſtram. Hoc communi conceptu omnes conueniunt; vt notat Amicus, qui ſic Rationem format: Eatenùs agnoſcitur aliquis effectus proprius alicuius, quatenùs eo poſito, exit, & hoc ablato, & manente quacunque alia re, non producitur; ex Ariſtotele *in Poſter.* ſed, poſitâ quantitate, ponitur impenetrabilitas, & eâ amotâ, manente quauis re, ſine materiâ, ſine formâ, non eſt impenetrabilis: ſed materia, forma, & accidentia ſe inuicem penetrant: ergo. Hoc vrget etiam Euſtachius. 15

Ex his colligere potes; Quomodo ſe haberet ſubſtantia, præciſà quantitate.

16 Qvoad materiam, Sanctus Bonauent. *in 2. diſtinctione 3. part. 1. art. 1. quæſt. 1.* quem ſequitur Galit. *part. 1. Tom. 1. Tract. 2. quæſt. 7. num. 5.* ſentit, eam fore indiuiſibilem. Eundem ſequitur acies ingens, præcipuè Antiquorum, apud Amicum, *tractatu 15 Phyſic. quæſtione 4. dubio 5. articulo 2.* Fonſecam, *Metaphyſicorum; cap. 13. quæſt. 2. ſect. 3.*

Alii parùm diſcrepant, dicentes, ſubſtantiam corpoream fore, ſicut ſpiritualem. Ita Fonſeca, *loc. cit.* Colleg. 1. *Phyſic. cap. 2. quæſt. 2. artic. 3. ad 1.* Vaſquez, *part. 1. diſputatione 196. cap. 3. num. 9.* Perer. 1. *Phyſ. cap. 1.* Videtur Scoti *in 2. diſt. 12. quæſtione 2.* & Ruuij, 1. *Phyſic. text. 3. quæſt. 2.* Subſcribit Euſtach. *l. c. num. 4.*

17 Alii dicunt, fore in eodem ſpatio, eodem ordine partium ad ſpatium. Ita Scotus, *c. de Qvantitate, quæſtione 2. ad 1.* Molina, *part. 1. quæſtione 52. art. 1. diſp. 1. metaph. 1.* Fulienſ. 1. *phyſic. cap. 6.* Suar. *t. 3. in 3. part. diſp. 48. ſect. 1. §. ſecundò infero; & diſp. 40. metaph. ſectione 4.* Hurt. *diſp. 13. metaph. ſect. 5. §. 40.* Oppoſitum videtur ſupponere S. Bonau. *in 4. diſtinct. 12. part. 1. art. 1. quæſt. 3. ad 2.* vbi, volens oſtendere, in ſanctiſſimo Sacramento, accidentia ſine ſubiecto manêre extenſa, ait: *Quantitatem formaliter, ex natura ſui generis, habere extenſionem, vnde non poteſt eſſe quantitas ſine extenſione; cauſaliter tamen eam, totumque ſuum eſſe habere à ſubſtantia; &, quia ſubſtantia deſtruitur in Euchariſtia, ideò Deus facit eſſe extenſionem ſine ſubſtantia: quia manet forma extenſionis.* Ex his videtur tamen colligi aliqua virtualis extenſio, non formalis entitatiuè. Clariùs hoc docet, *diſp. 10. part. 1. quæſt. vlt.* maximè *al 1.* vbi ordinem membrorum in toto ponit in Euchariſtia ratione quantitatis.

18 Præmitto, poſſe ſubſtantiam ſine quantitate exiſtere, contra Sonc. 5. *metaph. quæſt. 22.* & alios relatos à Capr. *in 4. diſtinctione 12. quæſtione 1.* quibus adhæret Galitius *in Dialect. lib. 4. tract. 2. cap. 4. num. 8.*

Probatvr à Diuo Bonauentura *in 4. diſtinct. 10. part. 1. art. 1. quæſt. 2. argum. 4. ad oppo.* quod concedit, quoad hoc; & vrgetur à multis apud Tolet. *q. 7.* Magis pendet quantitas à ſubſtantia, quia è contra; ſed quantitas eſt ſeparabilis à ſubſtantia, vt patet in Euchariſtia: ergo. Maior probatur, quia ſubſtantia eſt ens, per ſe, & ſubiectum accidentium; at quantitas ens entis, ad ſubiectum intrinſecè tendens.

19 Respondent, ſubſtantiam abſolutè minùs pendêre à quantitate; ſed, vt habet rationem totius integralis, pendêre magis: ſcilicet in genere cauſæ formalis, quòd eſt maius, quàm in genere materialis.

At ſubſtantia pendet à quantitate, tanquam accidente; eſto nequeat ſine ea conſeruare partes integrales, putà, caput, pedes, &c. at quantitas accidens eſt intrinſecè, atque ens entis; vt ait Ariſtoteles 1. *Metaph. initio.*

20 Assero, ſubſtantiam nudam abſque quantitate fore præſentem alicui ſpatio.

Probatur ex D. Bon. *in 4. d. 12. art. 1. q. 3. ad 2.* à Molin. *p. 1. q. 52. art. 1. d. vn. m. 5.* Suar. *d. 13. met. ſec. 4. n. 57.* & refert. Hurt. *d. 2. phyſ. ſect. 10.* Amicus, *tract. 15. phyſ. q. 4. dub. 5. art. 3. n. 8.* contra Vaſq. *T. 2. p. 1. d. 196. n. 13.* ſubſtantia, vbicumque ſit, puta, ſi ſit in dolio, habet virtutem producendi quantitatem; cùm hæc ſit eius paſſio; & omnis eſſentia habeat virtutem producendi ſuam paſſionem. Sanè illa quantitas, ab intrinſeco illius ſubſtantiæ emanans, produceretur in eo dolio; at hoc non aliâ de cauſâ, niſi quia ibi, intra illud ſpatium, eſt illa ſubſtantia; non enim habet actionem niſi vbi eſt. Confirmatur: nam etiam ſubſtantia ſpiritualis ſolâ prædita materiâ, & formâ, eſt intra ſpatium.

Assero ſecundò, ſubſtantiam illam corpoream, ſpoliatam quantitate, redigendam probabiliùs ad punctum in momento.

Probatvr valide argumento D. Bonau. *loc. cit* quo nituntur cæteri. Effectus formalis primus proprius, non poteſt eſſe ſine propria forma. At extenſio partium in ſe eſt primus Effectus formalis quantitatis: Ergo, hâc amotâ, non inuenitur: Alioqui adueniens Qvantitas eſt ſuperflua ad extendendum. Argumentum elaret ex dictis. 21

Qvod ſi arduum viſum ſit Fuldenſi, magnam montis molem ad indiuiſibilem puncti paruitatem defluere: Sciat, id non fieri latione, aut motu locali.

Respondet tamen, id aliter fieri non poſſe, cùm extenſio quantitatis intrinſeca ſit ad locum, quæ non poteſt deperdi; niſi locum deſerendo. At fruſtrà vrget: ſuprà enim oſtendi, eſſentiam quantitatis, hac extenſione locali eſſe priorem.

Dices ſubſtantia corporea talis eſt naturæ, vt ad punctum redigi nequeat.

Fateor talem eſſe naturam ſubſtantiæ, quæ quantitate actuali veſtitur, ſed inſtabis: illa etiam ſubſtantia, quæ quantitatem non induit, habet partes extra partes, & quantitate priores.

Annvo: ſed illas partes habet à quantitate tantùm extenſas: non tamen teneo, illam ſubſtantiam virtute continêre quantitatem: ac proinde virtute extenſionem, quam valet in actum reducere, iuxta prolata *diſp. 1. quæſt. 11.*

Hinc etiam potes percipere, quantitatem, à ſubſtantia *quanta* realiter diſtingui, contra nominales *in 4. diſt. 10. & 18.* Ita D. Bonau. præcipuè *in 4. diſt. 12. p. 1. art. 1.* paſſim. 22

Constat adeò ſolidè, vt Ariſt. in tota diſputatione, 1. *Phyſ. à text. 13. & 3. Phyſ. text. 35.* contra Germenidem, id perpetuò ſupponat.

Probatvr primò à D. Bonau. *q. 1. art. cit.* Ens, per ſe, & ens entis differunt realiter. Ideò enim diſtinctis prædicamentis ponuntur; ſed ſubſtantia eſt ens; Quantitas ens entis: ergo Hinc etiam D. Aug. 5. *de Trinit. c. 20.* ait: *In iis, quæ participatione magnitudinis ſunt magna, aliud eſt magnitudo; aliud, quod ab illa magnitudine magnum eſt.*

Probatvr ſecundò à D. Bon. *q. 2. & 3.* quia in auguſtiſſima Euchariſtia manet quantitas ſine ſubſtantia. Lapis autem Lydius, cognoſcendi diſtinctionem realem, eſt, ſi queant ſeparari, ſaltem à Deo, poſſet autem vtramque diuiſim conſeruare; vt oſtendi. 23

Non tamen id benè probat Sonc. 5. *met. q. 19.* eò quòd tranſmutetur quantitas, non mutata ſubſtantia in augmentatione corporis animalis.

Etenim, vt notat Amic. *q. 5. art. 2. n. 8.* ex D. Bon. *in 1. d. 17. p. 2. ar. 1. q. 1. ad 5.* in augmentatione fit additio ſubſtantiæ per nutritionem incluſam. 24

Probatvr tertiò. Cauſa, & effectus differunt realiter; ſed ſubſtantia eſt cauſa quantitatis: ergo. Ita arguit Sanctus Bonauentura, *in 4. diſtinct. 12. part. 1. art. 1. q. 3. ad 2.*

QVÆ

QVÆSTIO II.

An QVANTITAS *componatur ex partibus.*

25 SCIAS, è Diuo Bonauent. *in* 1. *diſtinctione* 19. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 1. *&* 2. totum, & partes eſſe correlatiua. Tot ergo erunt partium genera, quot & totorum. Triplex autem totum à Philoſophis aſſignatur. Aliud eſt totum eſſentiale; aliud potentiale; aliud integrale. Totum eſſentiale dicitur, quod ex partibus eſſentialibus conſtituitur; quod diuiditur in totum phyſicum, quod ex partibus phyſicis; & metaphyſicum, quod ex partibus metaphyſicis. Totum potentiale, ſeu vniuerſale dicitur, quod continet ſub ſe partes ſubiectiuas; tale eſt genus, continens ſpecies. Alij tamen dicunt, totum potentiale eſſe eſſentiam, reſpectu ſuarum potentiarum. Totum integrale
26 eſt, quod ex partibus integrantibus componitur; ſiue homogeneis eiuſdem rationis, vt lignum; ſiue heterogeneis diuerſæ rationis, vt animalis corpus conſtat membris. Modò non agitur: an quantitas ſit compoſita phyſicè ex materia, & forma, cùm ſit accidens: neque metaphyſicè ex gradibus; neque an habeat ſpecies ſub ſe: ſed quærimus; an compoſita ſit ex partibus integrantibus.

DVÆ autem conditiones partibus totum conſtituentibus requiruntur; altera, vt actu componant; altera, vt pars vna diſtinguatur à ſua comparte.

27 PARTIVM integralium aliæ ſunt æquales: aliæ proportionales; æquales ſunt, in quas æqualiter diuiditur quantum; & habent in ſe proportionem Geometricam: proportionales ſunt medietates medietatum; & ſecundùm proportionem quandam, totum excedit partes, quæ inter ſe ſeruant proportionem Arithmeticam. Vtraque diuiditur in communicantes, & non communicantes. Priores, facta prima diuiſione continui, communicant cum partibus prioris diuiſionis; non ſic poſteriores. Diuide lignum bipalmare æqualiter, hæ partes non communicant; ſi hæ ſubdiuidantur, medio palmo accepto ex vno ſegmento, & medio ex alio, erunt communicantes.

28 NOTA ſecundò, Quantitatem ita definiri ab Ariſt. 5. Metaph. cap. 12. *Quantum eſt, quod eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt, quorum vtrumque, vel vnumquodque vnum quid, & hoc aliquid aptum eſt eſſe.*

DEFINIT autem *Quantùm phyſicum*, non mathematicum.

ARBITROR, *hîc* definiri ſubſtantiam *quantam*, non quantitatem abſtractam. Ita verò, vt primum definitum ſit quantitas, à qua habetur diuiſibilitas; & ratione eius ſubſtantia.

29 NOTA etiam aliam diuiſionem partium quantitatis, *ex* 5. *metaph. text.* 30. Aliæ enim ſunt aliquotæ, quæ aliquoties replicatæ menſurant totum; vt numerus binarius, quinquies replicatus, denarium complet. Aliæ non aliquotæ, quæ cum aliquo alio componunt totum; ſed non menſurant totum, aliquoties replicatæ; vt ternarius eſt pars quaternarij, ſed non aliquota. Id obſcurè ſignificat Sanctus Doctor *ad pſal.* 129.

PRIMA opinio eſt, *Quantitatem* eſſe entitatem ſimplicem, habentem partes ſolùm in potentia per ſectionem diuiſibiles. Ita Henric. *quodl.* 4. *q.* 15. & *quodl.* 9. *q.* 41. Aureol. apud Capr. 2. *diſt.* 12. *q.* 1. *art.* 2. & Gregor. *ibidem*, & multi Ariſtotelis interpretes, 8. *Phyſic. text.* 68. inter quos D. Thom. & clariùs *prima concl. text.* 4. & 5. *Metaph. lect.* 21. *text.* 31. Fonſeca *cap.* 13. *q.* 6. *ſect.* 4. *concl.* 2. & alij apud Amicum, *Tract.* 15. *Phyſ. q.* 6. *art.* 2.

OPPOSITA ſententia aſſerit, continuum eſſe ens, actu compoſitum è partibus integrantibus. Ita omnes Philoſophi ante Ariſt. qui, hoc ſuppoſito, quærebant; an componeretur ex diuiſibilibus, vel indiuiſibilibus; & alij plurimi, apud Amic. Tol. *6. Phyſic. q.* 1. Suar. *d.* 11. *metaph. ſect.* 1. Hurtad. *d.* 15. *Phyſ. ſect.* 1. Maſium, *6. Phyſic.* Poncium *d.* 18. *Phyſic.* Murciam, *diſp.* 1. *quæſt.* 5. eſt D. Bonau. *locis citandis.*

ASSERO cum hac ſententia quantitatem eſſe 30
actu compoſitam ex partibus.

PROBATVR primò ex D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 12. *p.* 1. *art.* 1. *q.* 3. *ad* 3. *& art. vlt. q.* 2. ex natura extenſionis, argumento, quo nititur Amicus, *n.* 10. Id, quod extenditur, continuas habens partes extra partes, quæ ſunt aſſignabiles, ſupponitur compoſitum actu è partibus. Talis eſt intrinſecè quantitas; vt dixi *q.* 1. ergo. Maior eſt Ariſt. 5. *Metaph. text.* 8. *&* 6. *Phyſ. text.* 26. *&* 27. vbi diſtinguit contiguum, & continuum, quòd ambo quidem habent partes; ſed contiguum habet extrema ſimul, continuum verò vnum. Minor eſt euidens.

PROBATVR ſecundò à D. B. *in* 4. *diſt.* 12. *p.* 1. 31
art. 3. *q.* 2. *& in* 1. *d.* 19. è diuiſibilitate. Id, quod habet partes, abſque vlla productione diuiſibiles, eas continet actu. Talis eſt quantitas: ergo. Maior eſt Ariſt. 10. *Metaph. text.* 9. Quod enim aut diuiſum, aut diuiſibile eſt, multitudo quædam dicitur. Minor eſt clara, ex Ariſt. 5. *Metaphiſic. textu* 18.

PROBATVR tertiò. Ea, quæ poſſunt
abſque noua productione ſeparari, & ſic ſtare rea- 32
liter, ſunt realiter diſtincta; ſed partes continui ſunt huiuſmodi: ergo.

PROBATVR quartò. Quæ ſunt termini diſtin-
ctæ realiter actionis, ſunt diſtincta realiter. Tale 33
eſt continuum: ergo. Maior eſt certa: nam actio ſpecificatur à termino. Minor probatur. Accendatur medietas ligni, & in ignem vertatur; ibi producetur quantitas ignis. Mox applicetur alteri medietati, producetur altera medietas quantitatis; & continuabitur. Non inuenio difficultatem alicuius ponderis. Argumenta, ex dicendis, ruent.

QVÆSTIO III.

An partes, componentes QVANTITATEM, *ſint diuiſibiles, an indiuiſibiles.*

INDIVISIBILE negat diuiſibilitatem: vnde
totidem modis dicitur Indiuiſibile, quot dicitur 34
diuiſibile. Diuiſibile autem dicitur tripliciter. Vel in partes phyſicas, nempè, in materiam & formam. Vel in metaphyſicas, ſcilicet genus, & differentiam, actum, & potentiam. Vel in partes integrales, putà, animalis in

in membra ; ligni in ſegmenta. Hinc triplex eſt indiuiſibile ; primum phyſice , in partes phyſicas , vt forma ſimplex. Secundum in metaphyſicas, vt Deus. Tertium in integrales : Vt anima.

35 Nota verò , ex Diuo Bonauentura , *in* 1. *diſtinctione* 37. *part.* 2. *quæſtione* 1. & *ſeq.* & in 2. *part.* 2. *d.* 2. *art.* 2. præſertim *quæſt.* 3. & *d.* 3. *p.* 1. *quæſt.* 1. & *alibi* ; Indiuiſibile eſſe duplex : alterum in partes entitatiuas , vt Angelus , & aliæ ſubſtantiæ ſpirituales. Alterum quantitatiuum, quod caret partibus quantitatiuis ; ſiue omnibus, vt punctum ; ſiue ſecundùm latitudinem , vt linea; ſiue ſecundùm profunditatem, vt ſuperficies.

36 Differunt autem hæc duo genera indiuiſibilium , quòd carentia partium in entitatiuo oritur ex ipſius perfectione : quia dicit ſimpliciorem , & minùs compoſitum modum eſſendi; at in quantitatiuo oritur ex imperfectione.

37 Hinc fit , vt indiuiſibile entitatiuum , in ordine ad ſpatium , extendi queat ; vt anima in corpore ; & Angelus in loco ; ita vt ſit totum in toto, & totum in quauis parte ; at quantitatiuum reſtringitur ad indiuiſibile.

Epicurus , & Democritus dixêre ; continuum, non ex punctis , ſed atomis , ſanè indiuiſibilibus , componi. Eos ſecutus eſt Nicolaus Bonettus, *lib. de quantitate.*

Alii verò antiqui , quantitatem ex indiuiſibilibus componi , dixêre ; vt Leucippus, & Democritus , apud Simplicium , 1. *Phyſic. text.* 1. Zeno apud Ariſtotelem *de lineis inſecabilibus* ; & 6. *Phyſic. text.* 77. Liconienſis , apud Thien. & Plato , apud Bonettum. Hos ſecuti ſunt Nicolaus Turonenſis, Godonus, & Cancellar. Oxom. apud Scotum in margine , 2. *diſtinctione* 2. *q.* 9. Citatur Aſtudillo , 6. *Phyſic. quæſt.* 1. Sueſſa. *cap.* 1. Verſor. *q.* 1.

38 Ex his aliqui finita dicebant indiuiſibilia ; alij infinita : eſſe finita , inter recentes, rati ſunt Salmaticenſes , & alij in Hiſpania ; vt faciliùs difficultates euaderent, de merito non augendo in infinitum , ex maiori operationum duratione: quam ſolum, *prima ſecunda, Tract. de Gratia , diſputatione vlt.*

Stoici, perterriti ex diuiſibilitate continui in infinitum , illud compoſuerunt ex indiuiſibilibus , ſibi immediatis. Eos imitatur Plato ; ſequuntur Bonettus *in prædicam. lib.* 2. *de quantit.* Sebaſtianus Baſſonus *in ſua Philoſophia naturali, libro de motu , intentione* 6. & *alij Recentiores*, apud Tolet. 6. *Phyſic. quæſt.* 1.

39 Sententia Peripatetica eſt, continuum non componi ex indiuiſibilibus Eos vide recenſitos in Tol. 6. *Phyſic. quæſt.* 1. Conimbr. *quæſt.* 2. Murcia *diſp.* 1. *q.* 5. Maſſio , *quæſt.* 4. Rumo , *tract.* 1. Hurtado , *diſp.* 15. *ſect.* 5. Perer. *lib.* 10. *cap.* 12. Ita etiam ſentiunt Scholaſtici Theologi *in* 2. *diſtinct.* 2. vbi Scotus, *q.* 9. D. Bonau. *part.* 2. *art.* 2. ſæpè ; & *in opuſc. paſſim* , D.Thom. *p.* 1. *q.* 52. vbi eius Interpretes. Subſcribunt Maſtrius *d.* 9. *q.* 2. Euſtachius *p.* 1. *Phyſic. tract.* 3. *q.* 3. Amicus, *tract.* 15. *q.* 7. *art.* 4. & quot referam *q. ſeq.* negantes indiuiſibilia, Poncius *d.* 18. *Phyſic. q.* 2. vtrinque pendulus inter argumenta authoritati cedit Peripateticorum , & Concilij Conſtantiæ *ſeſſ.* 15. vbi aſtruit , errorem eſſe in Philoſophia, quòd linea continua componatur ex immediatis punctis.

Arriaga negat hanc cenſuram haberi in ipſo Concilio ; ſed eſſe appendicem Canonici Coloniæ ; & ſanè è codice mendoſo exceptam.

Assero, cum hac ſententia, continuum non componi ex indiuiſibilibus.

Probatur à Diuo Bonauentura 1. *in* 2. *di-* 40
ſtinctione 2. *part.* 2. *articulo* 2. *quæſt.* 3. Omne continuum permaneus eſt figurabile ; Nullum compoſitum ex indiuiſibilibus poteſt habere figuram : ergo. Colligitur à Diuo Bonauentura , è D. Damaſc. Maior eſt certa : nam linea quæcunque poteſt incuruari , deduci in peripheriam , & facere circulum , vel alias figuras Iſoperimetras , &c. ſimiliter omnis ſuperficies eſt figurata, & magis omne corpus ; eſt enim figura, paſſio continui. Minor probatur : nam figura eſt modus, reſultans ex quantitate terminata ; vt benè probat Amicus , *Tractatu* 16. *Logicæ , quæſt.* 5. *d.* 2. ſeu, vt ait Euclid. *lib.* 1. *de Elem.* figura eſt , quæ ſub aliquo , vel aliquibus terminis comprehenditur (linearibus , non punctualibus intellige) ſumo igitur lineam , è punctis contextam , hæc non 41
poterit eſſe ex imparibus punctis, putà, 9. 11. &c. atque adeò non poterit figurari , quadrilaterum, aut multilaterum, exigens latera æqualia, & paria; neque innumeræ aliæ figuræ , quæ æqualitatem exigant. Ratio eſt , quia indiuiſibile impar, cùm nequeat ſecari , ſemper ex vno latere ſtabit , faciens inæqualitatem ; niſi concedant , illud indiuiſibile diuidi poſſe, ex priuilegio Regis Daniæ.

Secundò arguit Gregor. 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. *artic.* 1. fundamento Seraphici. Sequeretur, Peripheriam ſemicirculi eſſe æqualem diametro , non 42
maiorem : nam ex quouis puncto Peripheriæ duci poteſt linea perpendicula ad diametrum , ac proinde omnia puncta Peripheriæ habebunt puncta correſpondentia in diametro ; & conſequenter erit Peripheria diametro æqualis.

Tertiò , *eodem fundam. Seraphici* arguit Sco- 43
tus 2. *diſtinct.* 2. *q.* 9 & Gregor. *q.* 2. ſi quantitas componeretur ex indiuiſibilibus; ſequeretur , circulum minorem eſſe æqualem maiori , quod repugnat ex terminis. Conſequentia patet : quia vterque componeretur ex partibus æqualibus magnitudine , & multitudine ; vt conſtat ex deſcriptione duorum circulorum concentricorum , quos poſſe deſcribi , patet ex Euclide, *lib.* 1. *petit.* 3. Ducantur enim lineæ è centro , vſque ad circulum maiorem , tranſibunt per circulum minorem ; atque adeò tranſibunt per tot puncta in circulo minori , quot in maiori : nam duæ lineæ tranſeuntes per puncta circuli minoris , vel ſecabunt illa in duobus punctis ; & tunc tot erunt puncta in minori , ſicuti in maiori ; vel ſecabunt in eodem puncto ; & inde ſequetur , partem anguli, eſſe æqualem toti angulo , & minorem circum maiori.

Secundò ſequetur, falſum eſſe, quòd 44
ab vno puncto ad alium punctum, non poſſit niſi vnica linea recta duci.

Tertiò ſequetur, ex lineis, quæ protenduntur vſque ad maiorem circulum , vnam eſſe obliquam , alteram rectam. Denique lineas , ductas à centro ad circumferentiam non eſſe æquales ; vt arguit Amicus , *num.* 41.

Hinc

Hinc ruit reſponſio Gerardi, illas lineas ſe æquitare inuicem; & Arriagæ dicentis, illas lineas in vno coire; & Salmaticenſium, puncta interiùs eſſe extenſa virtute.

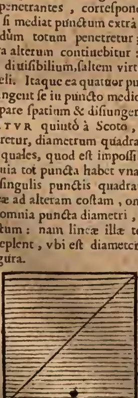
45 Qvartò ſequeretur, lineam intra triangulum, parallelam baſi, eſſe maiorem ipſa baſi; quod eſt in Mathematicis implicans. Fiat baſis quinque punctorum, & ſuper eam erigantur latera decem punctorum, & poſt punctum anguli ducatur linea paralella baſi, hæc erit ſaltem duorum punctorum; ducatur alia linea immediata, erit trium punctorum; mox alia erit quatuor, mox alia erit quinque; deinde alia erit ſex punctorum, ecce, eſt maior baſi, quæ eſt quinque punctorum.

Fertvr, reſpondiſſe Arriaga, puncta habere latera extra, ſicut ſuperficies, vnde corpus dicitur eſſe intra eam. Hoc, vt ſonat, deſtruit puncti eſſentiam: vt monet Sanctus Bohauentura, *ſerm.* 11. *Hexaëmer.* Id vult, puncta ſtare contigua, non ſe penetrando; ſicuti & duæ ſuperficies Cœlorum Lunæ, & Mercurij. Dat punctum in cubico, ſanè reſpicit 4. partes mundi, ducantur ex illis quatuor lineæ vſque ad illud, contingent ſanè ſuis extremis punctum, at non ſe mutuò lineæ illæ cruciformes penetrabunt, quia vna non eſt intra aliam.

At punctum adhuc craſſum facit. Sanè duo puncta contigua ſunt ſimul, apud Ariſtotelem; ſic & duæ ſuperficies contiguæ. Quid eſt eſſe ſimul, niſi penetrantes, correſpondere eidem loco? Quod ſi mediat punctum extrà non tangetur, niſi ſecundùm totum penetretur; neque tamen vnum intra alterum continebitur: hæc enim eſt penetratio diuiſibilium, ſaltem virtualiter, quales ſunt Angeli. Itaque ea quatuor puncta linearum extrema tangent ſe in puncto medio; ni dicas punctum occupare ſpatium & disiungere lineas illas.

46 Probatvr quintò à Scoto, & Gregorio: quia ſequeretur, diametrum quadrati, & eius coſtam eſſe æquales, quod eſt impoſſibile. Probatur ſequela: quia tot puncta habet vna, quot altera. Si enim à ſingulis punctis quadrati coſtæ deducantur lineæ ad alteram coſtam, omnes illæ tranſibunt per omnia puncta diametri, nec habebunt aliud punctum: nam lineæ illæ totum ſpatium quadrati replent, vbi eſt diameter; vt patet in ſubiecta figura.

47 Hoc autem eſt contra Euclidem, *lib.* 10. *Theor.* 93. *prop.* 117. Vnde fit, diametrum eſſe æqualem lateribus, non maiorem, contra Euclidem, *lib.* 1. *prop.* 47. dato, quòd interſecatio fiat immediatè. Neque poteſt dici ſecare diametrum in punctis mediatis: nam lineæ parallelæ, immediatè eductæ, ſemper retinent eandem immediationem; ac proinde etiam in ſecanda diametro, in qua nil intermediare poteſt. Hinc verò ſequitur, quamlibet lineam eſſe alteri commenſurabilem: nam ex *prop.* 6. *lib.* 10. Omnis proportio, quæ exprimitur numero, eſt commenſurabilis. Itaque omnis regula figurarum ſuſdéque vertetur.

Vrgeo *argumento* 2. D. Bonau. componendo vnam figuram cum alia figura, tanquam in loco. Locus, & locatum debent eſſe æqualia. Pono locum vnius puncti, & locatum alterius; vel erunt contigua, illa puncta, vel continua; ſi contigua, ſe tangent, ſecundùm ſe totum, vel ſecundùm partem; ſi ſecundùm partem: ergo ſunt diuiſibilia, ſi ſecundùm totum: ergo ſe penetrant: ergo nequit alterum in altero eſſe, vt in loco. 48

Nvnc verò ſumo Cœlum, alteri contiguum, putà, Lunæ, & Mercurij & vtrumque ſit centum millionum punctorum; debent enim eſſe æquales, quia proprietas loci eſt hæc, vt ſit æqualis locato. Ducantur lineæ per ambos à primo mobili ad centrum terræ, vbique ſe puncta interſecabunt, & inuenient correſpondentia puncta: ergo Cœlum ſuperius non eſt maius inferiori. Quòd autem ita ſit, probo. Indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius: ergo cuicunque puncto ſuperficiei concauæ Mercurij addantur puncta, tangent ea, quæ ſunt ſuperficiei; vel immediatè, & tunc ſecundùm ſe tota, & ſe penetrabunt; vel ſecundùm partes; & erunt diuiſibilia; ſi mediatè, ſanè mediis aliis punctis, & de his redit idem argumentum. Aſſumptum verò de Indiuiſibili addito indiuiſibili, non faciente maius, oſtendetur infrà. Hinc malè adducunt has ſuperficies ad extenſionem probandam. 49

Dices. Si ducatur linea inter ſuperficies, concauam Cœli Mercurij, & conuexam Cœli Lunæ, vel tanget vtramque in puncto; & tunc deberent eſſe vnum tantùm, non dua contigua: vel in duobus punctis, & ecce vnum punctum iuxta aliud, non penetrans, nec penetratum à vicino puncto. 50

Respondetvr, eſſe vnum indiuiſibile: fallit autem ſenſus, repræſentans duo ſuccedentia. Sicut enim duæ partes continui ſunt immediatæ, etſi mediet punctum; ita & duæ illæ ſuperficies, quarum puncta in extremitatibus non faciunt diſtantiam, ſed ſunt ſimul, & linea tranſiens ſecat in puncto. Ita reſpondet Amicus, *num.* 51. ex D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 2. *part.* 2. *articulo* 2. *quæſt.* 4. *argum.* 2.

Hinc malè Salmaticenſes dicunt, ea puncta ſe penetrare; ſed non eſſe in eodem loco adæquato; ſicut duo Angeli. Profectò Angeli ſunt virtute extenſi: vt monet Maſtr. *d.* 9. *quæſt.* 2. è D. Bonau. *initio cap.*

Probatvr ſextò. Ponamus locatum aliquod in loco ſeptem punctorum, quod poſſit medietate condenſari. Ergo in loco trium punctorum ſe & dimidij, reſtringet. Quæro illud dimidium puncti eſt diuiſibile, aut indiuiſibile? ſi indiuiſibile. Ergo ipſum eſt punctum, & quando erat integrum, non erat punctum. Si diuiſibile, iam non eſt punctum. Eruo hanc rationem ex argumento tertio D. Bonau. *quæſt. cit.* 51

Proba-

52 PROBATVR ſeptimò ratione D. Bonauent. 1. *diſtinct.* 37. *art.* 2. *quæſt.* 2. Accipio ſpatium trium punctorum, & mobile vnius puncti, & moueatur localiter: illud non mouetur in primo puncto, quod eſt terminus, *a quo*; neque in tertio, quod eſt terminus, *ad quem*: ergo mouetur localiter in puncto medio indiuiſibili: ergo in inſtanti eſt motus localis, quod eſt abſonum: nam motus localis ſucceſſiuè eſt inter terminos. Ideò Ariſtoteles 6. *Phyſic. text.* 88. docet, punctum non poſſe moueri ſuper magnitudinem: quia, quod localiter mouetur, tendit, acquirendo ſitum, parte poſt partem; at ſitus punctalis ità nequit acquiri, vt obſeruat S. Bonauent. *in* 1. *diſtinct.* 37. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 2.

53 PROBATVR octauò, argumento Diui Bonauenturæ *in* 1. *diſtinct.* 37. *part.* 2. *artic.* 2. *quæſt.* 2. *argum.* 3. *ſecundo loco*, contra aſſerentes, infinita eſſe indiuiſibilia in continuo. Si infinita ſunt, nec vnum in altero eſt; ſequitur, omnia in motu ſpatij percurrenda ſucceſſiuè. Sed infinitum eſt impertranſibile: ergo.

PROBATVR nonò *argum.* 4. *eiuſdem quæſt.* & *ſerm.* 11. *Hexaëm.* ab eodem S. Bonau. Continua ſunt, quorum extrema ſunt vnum, ex Ariſtotele, 5. *Phyſic. text.* 26. & 27. ſed puncta nequeunt extenſionem facere, & continuationem: quia, ſi ſunt vnum, non facient aliquod diuiſibile; ſed &

54 multa, inuicem penetrantia, facient indiuiſibile: nam indiuiſibile, additum indiuiſibili, facit indiuiſibile; vt ait Ariſtoteles 6. *Phyſic.* initio; cùm enim indiuiſibile accedit ad indiuiſibile, vel tangit alterum, ſecundùm totum, & ità penetrant ſe, nec faciunt extenſionem; vel ſe tangent ſecundùm partes, & ità erunt diuiſibilia, & hæc proportionaliter applicanda lineæ, quæ addita lineæ, non facit latitudinem; & ſuperficiebus, quæ non facient corpus. Ità arguit S. Bonau. *in* 1. *diſtinct.* 17. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 2. *argum.* 2. *oppo. cum reſponſo*; & quia hæc ratio fundatur in natura, & componibilitate indiuiſibilium, vrgebit, etiamſi infinita ſint: nam finitas, & infinitas, ſicuti non mutant naturam indiuiſibilium, ita nequeunt tribuere virtutem componendi, quæ eis repugnat; vt rectè probat Ariſtoteles ſuprà. Hæc vrgit Petrus Iunet 3. *Phyſic. cap.* 2. hinc Poncius timet.

55 RESPONSIO Arriagæ iam reiecta eſt.

RESPONDENT alij, indiuiſibile, additum indiuiſibili, poſſe facere maius. Sic Angelus per multas replicationes ſe poteſt extendere ad maius ſpatium. Et corpus Chriſti in Euchariſtia, pro maiori, vel minori replicatione, extenditur ſpeciebus maioribus, vel minoribus. Confirmatur; nam vnitas indiuiſibilis, addita aliis, facit quantum diſcretum.

56 RESPONSVM hoc Moriſano viſum eſt Dædaleum.

RETVNDIT Maſtrius *diſput.* 9. *quæſt.* 2. hanc reſponſionem: nam extenſio adducta non fit per replicationem; ſed per virtualem diffuſionem illius Angeli, ſiue animæ ad locum. Sicut enim quantitas modis formaliter per partes extenditur; ità quantitas virtutis dat vim ſimilem ſuo eſſe ſimplici. Hunc modum, ait Maſtrius, ſe poſteà inueniſſe in Coninch. *de Sacram. quæſt.* 75. *articul.* 4. *diſput.* 3. Enim verò ſæpiùs hæc refricantur Diuuo Bonauentura *locis initio adductis*, præſertim *in* 2. *diſtinct.* 2. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. vbi aſſignat etiam differentiam ſpiritus, & corporis in loco: hoc enim habet eſſe in loco ſolùm per partes; at ſpiritus eſt totus in toto, & totus in qualibet parte. Sed de hoc ſatis dictum, *Tract.* 4. *diſp.* 9. Quod de corpore Chriſti muſſitat, non eſt ſimile, quia eſt corpus diuiſibile, neque per replicationes multiplicatur in eadem hoſtia; vt notat D. Bonau. *in* 4. *diſtinct.* 10. *part.* 2. *quæſt. vlt.*

AD id de numero, ſatis diſcreti natura exprimit, diuerſitatem eſſe extra chorum toto genere.

IDEM argumentum infert de inſtantibus, reſpectu temporis, & de mutatis eſſe, reſpectu motus; ex Ariſtotele *loco citato*. 57

ITAQVE ſi motus fiat per infinita inſtantia, non erit ſucceſſio, aut in duratione, aut in ſpatio.

PROBATVR tandem à D. Bonauent. *in* 1. *diſtinct.* 43. *quæſt.* 2. Continuum eſt diuiſibile in infinitum, vt Philoſophi dicunt: ergo è partibus diuiſibilibus conſtat.

CONTRA hoc tamen obiiciunt. Sphæra tangit planum in puncto; atque adeò, dum mouetur per planum, ſemper tangit in puncto: ergo in linea vbiquè ſunt puncta ſuccedentia. Confirmatur ex 1. *de Gener. text.* 8. & 9. vbi punctus dicitur, eſſe vbique in linea; & 1. *poſter. text.* 9. habetur, lineam ex punctis conſtare. 58

RESPONDENT Tolet. *loco cit.* Amic. *num.* 53. Euſtach. *p.* 1. *tract.* 3. *quæſt.* 3. & alij, cum D. Bonau. *quæſt. cit. in* 1. *diſtinct.* 37. *part.* 2. *artic.* 2. *quæſt.* 2. *in calce*. Sphæram immotam tangere in puncto: dum autem mouetur, tangere in inſtantibus puncta; in partibus verò temporis, & motus dicunt ſignare lineæ partes inadequatè, non autem ſibi commenſurari. Id explicant Tol. Auerſa, moriſan, Amic, Maſtr. è Scoto; quia dum trahitur, maius ſpatium occupat. Ideò poteſt lineæ aliquid occupare ſuo puncto in tempore. Sic enim & corpus, dum mouetur, maius ſpatium occupat, quàm in quiete, quia ſucceſſiuè extenditur.

HOC tamen diſplicet, nam commenſuratio mobilis ità fit, vt quantùm extenſione motus vltrà acquirit; tantùm retrò relinquat, & deſerat. Ad Ariſtotelem dic, puncta ſingulis partibus aſſignabilia, non tamen eſſe immediatè ſequentia. Porrò lineam è punctis, vt terminis, & nexibus conſtrui, non vt partibus componi, non eſt inficiandum. Fuldenſis 1. *Phyſic. cap.* 6. *art.* 4. inſtat, nos petere principium, quia ratio, cur globus immotus tangit planum in puncto, non eſt, quia ſtat; ſed ratione figuræ ſuæ, quâ impeditur, ne commenſurari queat parti diuiſibili. Hoc autem habet, ſiue moueatur, ſiue quieſcat; aut aliud aſſigna diſcrimen.

AT fallitur; iam enim dixi, Sphæram, dum mouetur, tangere lineam inadæquatè, quia in partibus contactum non inuenit, cui adæquetur.

OBIICIES ſecundò apud D. Bonau. in tranſubſtantiatione, vnum inſtans ſuccedit inſtanti. Dico ea, eſſe diſparata. De hoc 3. *part. Tract. de Euch.* 9. *diſput.* 5. *quæſt.* 7.

OBIICIVNT tertiò. Punctum, additum diuiſibili, poteſt eſſe extra illud immediatè: ergo poteſt facere maiùs extenſiuè: ergo & punctum, ſi puncto addatur.

RESPONDETVR, indiuiſibile eſſe extra diuiſibile, quia eſt improportionatum: vndè potiùs diuiſibile dicendum extrà indiuiſibile; non ſic reſpectu indiuiſibilis, cui ſic connectitur, penetrat.

OBII

Obiicivnt quartò, cum Zenone, contra compoſitionem diuiſibilium in infinitum: quia mobile deberet tranſire priùs vnam partem continui, & cùm partes priùs prætereantur; ſecundùm medietates, & ſecundùm medietates medietatum; & hæ proportionales ſint infinitæ, nunquam fiet motus, tempore finito; & cùm tempus etiam ſit continuum, nunquam prætcribitur.

61 Respondet D. Bonau. *quæſt. cit. in calce*, cum Ariſtotele *6. Phyſic. text.* 19. *& lib.* 8. *text.* 68. partes proportionales eſſe in continuo, in potentia; atquè adeò mobile moueri actu, ſuper partes actu, quæ finitæ ſunt. Itaquè vno paſſu innumeras partes proportionales pertranſit; non enim interſecat partes, & medietates, &c.

Idem ſequitur de tempore; non enim tranſeundo ſubdiuiduntur partes, & partes, ſed ſimul infinitæ prætereunt, inuolutæ æqualibus.

62 Ex his ſoluitur quæſtio. An in continuo ſint partes cathegorematicè, ſeu actu infinitæ; an verò ſolùm ſyncathegorematicè in potentia.

Fvit opinio dicentium, eſſe infinitas cathegorematicè. Ità Conimbr. *3. Phyſic. cap.* 8. *quæſt.* 1. Ruuius *6. Phyſic. Tractat. de continuo*, & alij apud Amicum, *Tractat.* 15. *Phyſic. quæſt.* 8. *articul.* 2.

63 Vera tamen ſententia eſt, partes proportionales eſſe actu, in continuo, finitas in infinitum, ſeu infinitas ſyncathegorematicè, & in potentia. Ità Ariſtoteles *3. Phyſic.* & ſequuntur Peripatetici, inter quos D. Bonauent. locis cit. Scot. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 2. & 2. *Metaph. quæſt.* 6. Maſtr. *diſtinct.* 9. *quæſt.* 2. Auerſ. *quæſt.* 22. *ſect.* 8. Amicus, & Ponc. *ſup.* Rabes *6. Phyſic. diſput.* 1. *quæſt.* 2. & alij apud hos. Partes verò æquales finitas credunt Hoc ſanè patet; quia, quæuis pars ſignata replicata complet totum, & hoc numeratur, eiuſque dantur primum, & vltimum. Hoc poſito, liquent præcipua, apud Poncium, obiecta.

Partivm proportionalium infinitas Syncathegorematica Probatur; quia ſemper diuiſibiles ſunt mathematicè; & ſi non Phyſicè, in quouis numero ſint: nam hoc eſt de ratione continui; vt docet Ariſtoteles 8. *Phyſic. textus* 68.

64 Ex his ſopita iacet oppoſitio aliquorum. Si in continuo ſunt partes infinitæ, iam tot erunt partes in aræna, quot in cælis; & ſicuti arguebas; tot in circo vaſto, quot in circulo Maſtrius, & Bellutus *diſput.* 9. *quæſt.* 2. *art.* 5. *num.* 81. dicunt, plures eſſe in maiori, neque repugnare vnum numero infinitum eſſe maius alio, vt ſi Deus crearet infinitos Angelos, & infinitos homines, erunt plures ſimul, quam ſeorſim. At erunt plures ſolùm materialiter, vt notat Suar. *diſput.* 40. *Metap. ſec.* 5. Ruuias *de Rareſact. n.* 137.

65 Respondeo, totidem partes eſſe in circulo; minores, tamen phyſicè breuiùs finiendas, ſed Metaphyſicè diuiſibiles, ac Mathematicè per intellectum, quia adhuc ſunt naturâ continuæ, alioqui erit circulus ex partibus non continuis.

Ita & ſi arenula diuidatur in infinitum, non extrahentur partes, quæ ſatis cælum tegant, nam ſemper minutiores euadunt. Et Ideò fallitur Arriaga *ſect.* 6. & Poncio ſatisfit.

Dices Quid? ſi Deus diuideret omnes partes continui.

Respondet Faber *theor.* 52. continuum eſſe in infinitum diuiſibile; nunquam tamen diuiſum. Idem ait Scot.

Dico ergo implicare, partes continui non eſſe adhuc diuiſibiles, vt vidimus *Tract.* 1. *diſput.* 6. *num.* 54.

Vrget Poncius, poſſe à Deo in arenarum puluiſculo deſignare actu partes, & partes, reſpondentes cuique parti cœli empyrei; & conſeruari ſeorſim: ergò ibi ſunt actu maximè quia partes proportionales componunt æquales; illæ autem ſunt infinitæ actu, ex dictis *quæſt.* 2. Nec valet fugere ad ſyncathegorematicas, quia ſingulæ ſunt à Deo aſſignabiles actu. Ideò ſicut numerus hominum poſſibilium eſſet infinitus actu; ita & partium continui, ſi vtrumque dares: poſſes enim cuique homini partem vnam aſſignare actu. Quare non valet has partes infarcire in æqualibus; Sunt enim diſtinctim aſſignabiles. Hinc etiam ſequitur, eſſe infinita indiuiſibilia actu, eas partes continuantia; & cum negetis immediata eſſe, iam erunt alia media, & in aliis partibus infinities infinitis. Et ecce etiam, inter indiuiſibilia ſingula, eſt indiuiſibile. Hæc ſunt, quæ Poncium deterrent.

Hæc ſoluo *quæſt. ſequenti*. Interim dico, eſſe tot partes potentia non reducibili ad actum, niſi ſecundùm vnam partem, vel aliam, non ſecundùm omnes; quia hoc repugnat continuo ſemper diuiſibili. Itaque repugnat & ipſi Deo: componuntur autem impropriè æquales ex proportionalibus, cùm non ſint actu; nec poſſint eſſe omnes ſimul; ſicuti nec omnes homines poſſibiles, vt oſtendi *Tract.* 1. *diſput.* 6. *quæſt.* 2. Quod ergo infinita etiam puncta ibi ſint, conſequenter nego; ſunt enim ibi potentiâ modo dicendo *quæſt. ſequent.* magis itaquè timendum aduerſariis, ſi non ex punctis indiuiſibilibus corpora componuntur, ſanè infinita actu exigentur, vt extenſionem digitalem conſtruant. Cætera patent ex dictis *d. cit. à num.* 56. & ex dicendis *quæſt. ſequent* elucеſcent.

QVÆSTIO IV.

An in Qvantitate *ſint Indiuiſibilia actu.*

E quæſtione præcedenti habes, quæ indiuiſibilia ſint, de quibus agitur.

Prima opinio eſt negantium omnia indiuiſibilia, ſiuè ad terminandas, ſiuè ad copulandas partes quantitatis. Itaquè omnia puncta, omnes lineas, ac ſuperficies reprobant. Ita Porphyrius *in prædicam. Quantitatis*; Ocham, *Tract. de Euch. quæſt.* 11. Dur. *in* 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 4. Arim. *quæſt.* 2. *art.* 1. vbi Gabr. Perer. *lib.* 10. *cap.* 6. Auerſa *quæſt.* 22. *ſect.* 4. Arcſius 1. *Gen. quæſt.* 23. Fulienſis 1. *Phyſic. cap.* 6. *art.* 40.

Secvnda ſententia eſt aſſerentium indiuiſibilia in continuo. Ità D. Bonau. *locis adducendis in argumentis*; D. Thom. *opuſc.* 39. *cap.* 2. cum diſcipulis: ſcotus *in* 2. *diſtinct.* 5. *quæſt.* 3. *& diſt.* 2. *quæſt.* 9. ſequitur Schola apud Ponc. *diſput.* 18. *quæſt.* 3. & plurimi apud Amicum, *Tractat.* 15. *Phyſic. quæſt.* 10. *artic.* 2. qui hanc probabilem cenſet. Eam defendit Toler. 6. *Phyſic. quæſt.* 1. Ruuius *de continuo*, P. Liuius *lib.* 6. *diſp.* 1. *quæſt.* 2. Conimbr. 6. *Phyſic. cap.* 2. *quæſt.* 1. Fonſ. *cap.* 13. *q.* 6. Suar. *diſp.* 40. *ſect.* 5. Sed Conimbric, & Fonſeca negant continuantia; Poncius autem nutat.

Assero

Assero primò, dari probabiliter indiuiſibilia actu, *in quanto*.

Probatvr à D. Bonau. primò, *in 1. ſent. diſtinct. 37. part. 2. quæſt. 1. fund. vlt. & artic. 2. quæſt. 2. arg. 2. ad oppoſ. cum reſponſo*; & alibi authoritate Ariſtotelis, qui vbiquè ſupponit, dari indiuiſibilia, cuius loca referunt paſſim Amicus, Ruuius, & alij, cùm D. Bonauent. *locis citatis.* Vrgent. Continuum ab eo definiti. Cuius partes copulantur communi termino; & puncta in lineæ; & lineam in ſuperficiei definitione poni, 1. *poſt cap.* 4. Inſtantia temporis ab eo aſtrui 4. *Phyſic. text.* 66. *lib.* 6. *text.* 11. *lib.* 8. *text.* 11. *lib.* 3. *text.* 7. *&* 9. & alibi Vide Diuum Bonauenturam *diſtinct.* 27. *quæſt. vlt.* Rabeſ. *loco cit.*

Neqve dicant, ex aliorum ſententia loqui: nam his fundamentis nititur, vt argumentetur, & ſuam doctrinam confirmet.

Probatvr ſecundò à S. Bonau. *ea diſtinct. part. 2. artic. 2. quæſt. 2. in fine.* ex Mathematicis qui hæc ſupponunt. Ità corpus perfectè ſphæricum, planum tangit in puncto; ex Ariſtotele 1. *de anima, cap.* 1. & Euclide, *lib. 3. prop.* 18 nam, ſi tangeret in diuiſibili, iam circularis linea æquaretur lineæ rectæ, ſcilicet in eo, in quo ſe tangunt; at recto nonniſi rectum adæquatur. Rocc. *lib. 6.*
68 *quæſt.* 4. Amicus, *artic.* 7. poſt multos alios, diffunduntur ad probandum, non ſatis è contactu ſphæræ, ſuper planum in puncto, deduci puncta.

Primò afferunt loca Ariſtotelis 1. *&* 3. *Metaphyſic. text.* 8. vbi docet, Geodæſiam, quæ eſt ſcientia ſenſibilium magnitudinum, non experiri tantùm ſphæræ in puncto. Ideò Protagoram Geometris inſultare, quaſi incerta demonſtrantibus. Similia habet 1. *de anima, text.* 13.

Sed nihil ad rem, Ibi enim ait: *Nihil enim ſenſibilium ita rectum, atque rotundum.* Ita non vult demonſtrationes mathematicas nutari, & Geodæſiam eſſe incertam; ſed non experiri punctuales corporum contactus ex artis inſtrumenta ſenſibilia figurantis ruditate. Sic nemo experitur contactum ſphæræ in plano, quia nullus eam ad punctum tornat; neque hoc ad lineam complanat. Auerroës, proinde infert, non detrahi optimis Mathematicæ regulis, datis ſphæra, & plano ad vnguem à ſe deſcriptis. Ne ergo ſibi blandiatur Fulienſis dicens, non pauendum à noſtro argumento, quia nullus inuenitur globus ſphæricus; nullum planum rectiſſimum. Concedat igitur puncta, quippè ſolùm artis mœcanicæ deſumptæ inſtrumenta demonſtrantibus. Conqueratur pariter Piccolomineus *in ſuis mæcanicis quæſtionibus*, de aſcia, & torno, haud verò de Euclide, Ariſtotele, & Seraphico. Tantummodò figuretur ab Angelo, adhibeaturque Orbis cœleſtis, & actum erit de lite.

69 Opponvnt ſecundò. Non poteſt adeò inflecti peripheria perfectiſſimi circuli, quin æquetur ſecundùm partem lineæ rectæ: nam, quò maior eſt circulus, in maiori parte tanget; atque adeò circulus ex partibus rectis fit, & tanget in linea. Id vrget Amicus.

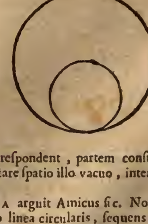
70 Respondetvr facilè, has eſſe falſas imaginationes: nam perfecta circuli peripheria talis eſt quidem, vt, quò amplior, eò magis extendatur, ſecundùm partes viciniores plano, nulla tamen pars erit recta; vbicunque extendatur. Fateor, poſſe magis, magiſque incuruari: at incuruetur, conſtringitur ad angulum, etiam acutum, id ſolùm acquiret, vt partes magis à plano remoueantur, & in hoc ſtat incuruatio: non autem quòd in circulo tangat, ſecundùm partes. Quòd verò diuiſibilis ſit in infinitum, nil facit, vt extra regulam circuli trahantur partes, in quo deceptus eſt Amicus, *n.* 59. ſed reſipiſcit, *num.* 71.

Obiicivnt multi recentes, ſequi duo abſurda ex iſto contactu. Primò duas quantitates, inter quas eſt punctum, inter ſe diſtare: atque adeò punctum eſſe occupatiuum loci: nam pars lineæ, immediatè ſequens punctum ſphæræ, tangens planum, diſtat ab eo hinc inde: alioqui etiam ipſa vtrinque tangeret planum.

Respondetvr, craſſiori Minerua hæc cogitari: nam partes, nexæ puncto, tangenti 71
planum, ſunt ipſi puncto continuæ; atque adeò extremum eſt vnum: neque diſtant partes, cùm in puncto vnificentur. Tangunt igitur planum ſuo termino: quid tum? terminus eſt punctum indiuiſibile, quod non facit diſtare. At iſti arguunt, ac ſi partes nihilo ſui tangerent planum. Sanè tangunt termino, ſicuti duæ ſphæræ ſuperficiebus inuicem ſe tangunt.

Altervm abſurdum eſt: nam ſequeretur, 72
punctum eſſe diuiſibile: nam circulus minor, poſitus intra circulum maiorem, tangit illum in puncto; vt oſtendit Clauius in Euclidem, *lib. 3. prop.* 16. Tunc, ſi illi circuli ponantur ſuper lineam rectam, circulus minor, per partem immediatam puncto, in quo tangit planum, diſtat à plano, & non niſi per punctum; at pars circuli maioris, immediata eidem puncto, ſimiliter diſtat à plano, ſed minus, quàm pars circuli minoris: ergo minus, quàm per punctum.

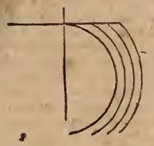
Respondetvr, hæc differi, ac ſi circuli 73
æramentjs eſſent rudibus contexti. Dico igitur, amborum circulorum peripheriam, ideſt, lineam ſe penetrare, quia nullam latitudinem habent; & ita vtrinque idem punctum eſt tangens planum. Ita verò partes linearum vtriuſque nullibi vniuntur inter ſe, ſed ambæ terminis ſuis tangunt planum: partes verò linearum, in minori circulo, & ſi in termino pariter, cùm magni circuli lineis tangant centrum, exurgant; ita vt non contingant lineas maioris, ſed interſit ſpatium aliquod, eſto inſenſibile. Id in ſubiecta figura apparet. Eſt autem doctrina D. Bonau. *in 2. diſtinctione 2. part. 2. art. 2. quæſt. 4. arg.* 2. cum reſponſo.

Alii reſpondent, partem conſurgentem è puncto, diſtare ſpatio illo vacuo, inter circulum, & planum.

Contra arguit Amicus ſic. Non magis di- 74
ſtat à plano linea circularis, ſequens punctum, quàm illa, quæ rectà fertur ad centrum, ſed hæc diſtat vno puncto tantùm: ergo. Maior probatur: quia, quò magis lineæ laterales accedunt ad perpen

perpendicularem, magis diſtant à plano; atque adeò perpendicularis maximè omnium diſtabit: vt patet in ſequenti figura.

75 Hæc tamen nimis intendit: nam maior diſtantia, & minor à plano nil faciunt, quin æquè tangant in puncto: vt ſuprà demonſtraui. Vnde ſat eſt dicere, vt ſuprà reſpondi.

Respondet Ocham *quodl.* 1. *quæſt.* 9. & Auerſa *loco cit.* Sphœram non tangere planum; quia ipſi eſt improportionata.

Contra: quia ſic ſtaret in aëre, contrà naturam grauium. Deinde certum eſt, fore, vt premat planum, & frangat, ſi ſit vitreum, quæ ſine tactu fieri nequeunt.

Respondent alij, tangere Mathematicè, non phyſicè in puncto.

76 Respondet adhuc Ocham, eam tangere in parte indeterminata. Sed contrà: quia, vt ait Suar. ſi ſe tangunt: ergo deſignant inuicem partem tactam. His defluunt etiam, quæ affert Poncius.

77 Probatvr tertiò exiſtentia indiuiſibilium à D. Bonau. *loco nuper adducto*, ex natura continui, & contigui. In hoc enim diſtinguuntur continua à contiguis, quòd continui extrema ſunt vnum, contigui verò ſunt ſimul. Tunc ſic. Omnis motus eſt ad aliquem terminum, vt probat D. Bonau. *in 1. diſtinct. 37. part. 2. artic. 1. quæſt. 2. fund. 3.* ex Ariſtotele 6. *Phyſic. text. 7.* ſed continuitas eſt quædam ſpecies vnitatis, ad quam terminatur motus, ex 5. *Meta. text.* 8. Ità, cùm vniuntur partes quantitatis, producitur vnum continuum, & cùm ſcinduntur, fit deciſio. Igitur, quandocumque fit vnio, acquiruntur modi vnionis, & in diuiſione deperduntur: hi autem ſunt puncta. Vide Amicum, *articul.* 8. id diffusè probantem, cùm D. Bonau. *in 1. diſtinct. 17. part. 2. artic. 1. quæſt. 2. argum. 2. oppoſ. cum reſponſo, & diſt. 43. quæſt. 3.*

78 Probatvr quartò à D Bonau. *in 1. diſtinct. 37. part. 2. art. 1 lt. quæſt. 3. ad 2. & in 4. diſt. 11. part. 1. art. 1. quæſt. 5.* ex mutationibus ſubitis. Diſpoſità materià, in inſtanti durationis inducitur forma; non enim ſucceſſio eſt neceſſaria, niſi ad præparationem, vt probat S. Bonauent. *loco ſecundo citato, fund. 3.* ex Ariſtotele 8. *Phyſic. & 12. Meta.* ergo dantur in continuo ſucceſſiuo indiuiſibilia: nam debet eſſe proportio inter motum, durationem, & terminum.

79 Probatvr quintò à D. Bonau. *in 4. diſtinct. 49. part. 2. articul. 3. quæſt. 1. argum. 7.* Accipe duas lineas, earum termini non ſunt diuiſibiles; ergo indiuiſibiles. Deinde trahatur linea per duo corpora contigua, puta, duos cælos Iouis, & Martis, in ſuperficie concaua Iouis, & conuexa Martis ſe interſecabunt: ibi nil diuiſibile eſt medium: alioqui extrema non eſſent ſimul: ergo.

80 Assero ſecundò, indiuiſibilia eſſe quid poſitiuum, contra Nominales; *in 2. diſput. 2.* Peters *lib. 10. cap. 16.* qui dicunt, eſſe carentiam diuiſibilitatis.

Probatvr primò à D. Bonau. *locis adductis*, argum. 4. *ſuprà lato*, quo nititur Scotus *in 2. diſtinct. 2. quæſt. 9.* Faber *Theor. 37.* ſi indiuiſibilia eſſent tantùm carentia diuiſibilitatis, & non quid poſitiuum, ſequeretur, quòd generatio ſubſtantiæ, & aliæ mutationes inſtantaneæ, quæ non menſurantur tempore, non haberent menſuram vllam poſitiuam; & ſic erunt in nihilo.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *argumentis, ſuprà factis*: nam poſitiuus contactus requirit 81
terminum poſitiuum. Similiter motus poſitiuus; ſed datur contactus per indiuiſibilia; ſimiliter & vnio per continuationem; & diuiſio in extremis poſitiuis: ergo.

Confirmatvr ex Ariſtotele *in Logica, cap. de Quantit.* & 5. *Metaph. c. 3.* vbi docet, lineam, & ſuperficiem, vt indiuiſibiles, reduci ad quantitatem continuam; & 5. *Metaph.* docet, puncta habere poſitionem; vt arguit D. Bonauent. 82
in 2. diſtinct. 2. part. 2. artic. 2. quæſt. 3. fund. 2. & cùm eo Amicus; *quæſt. 11. num. 5.* De his verò, vt realibus, agit Geometra; & 5. *Phyſic. cap. 3.* docet, corpora realiter ſe tangere in indiuiſibilibus; at contactus realis eſt per aliquod reale poſitiuum: hoc autem non poteſt eſſe pars: quia, cùm hæc ſit diuiſibilis in infinitum, non habet extremam. Sanè duæ ſuperficies immediatæ, puta, cælorum, ſe tangunt; & columna, ſeu cylindrus tangit planum in linea; & punctum in centro terminat lineas infinitas; vt arguit S. Bonau. *in 1. diſtinct. 17. part. 2. art. 1. quæſt. 2. ad 2.*

Neqve dicas ſufficere quod ſit negatiuum 83
ad terminandum: nam terminus rei pertinet ad rationem entis finiti: vnde Ariſtoteles 5. *Metaph. text. 22.* poſt explicationem perfecti; explicat terminum: quia quælibet res dicitur perfecta, quando habet ſuum terminum; vt ibi, *text. 21.* ait Philoſophus.

Confirmatvr è cæteris finitis entibus, 84
habentibus latitudinem, omnia enim habent terminum poſitiuum. Confirmatur quoad ſuperficiem, ſuper qua fundantur qualitates poſitiuæ, vt colores, & c. vt arguit Scotus, & Faber ſuprà. Errant autem Auerſa, Hurtadus, & Amicus dicendo, colores recipi in partibus corporis, non in ſuperficie. Dicant potiùs, corpus colorans diffundi ad inſtar liquoris. Idem & de figuris dicendum, quæ in ſuperficie ſunt; vt arguit Collegium. Itidem, locus continet ſuperficie locatum; vt arguit S. Bonauent. *in 2. diſtinct. 2. part. 2 artic. 2. quæſt. 1. & ſeq.* præcipuè *quæſt. 4.* Vnde & aliud eruo argumentum. Relatio realis ſupponit fundamentum reale, ſed loci ad locatum eſt relatio realis, & è contrà: ergo. Sed fundamentum eſt continentia ſuperficiei indiuiſibilis: ergo.

Remanet dicendum, quomodo indiuiſibilia à partibus differant. Rocchus *lib. 6. quæſt. 2.* Faber, *loco citato* volunt, diſtingui formaliter, de mente Scoti.

Commvnis tamen ſententia diſtinguit rea- 85
liter; vt refert Amicus, *quæſt. 11. dub. 2 articul. 1.* Probatur ab eo, *num. 4.* quia ſequeretur, idem indiuiſibile identificari cum duabus partibus, realiter diſtinctis, quod implicat in creaturis, nec inuenitur, niſi in Myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, verbi gratia, punctum B. medium inter A, & C.

Hinc

86 Hinc ego arguo. Ea, quæ ſunt ſeparabilia, vt ſeorſim iaceant, ſunt diſtincta realiter; ſed punctum, in quo ſecatur lignum A,C, eſt ſeparabile ab alterutra parte ligni, vt patet in ſectione, quæ non diuideret indiuiſibile; ergo. Maior eſt Scoti *in 2. diſtinct. 1. quæſt. 5. articul. 3. & dist. 8. quæſt. 1.*

Itaque differentiam realem ponunt Suar. *loco cit.* Maſius, *6. Phyſic. cap. 10. quæſt. 3.* & apud eum D. Thomas *p. 1. quæſt. 77. art. 2.* & *in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. articul. 1. quæſt. 3.* Scotus ibi, *quæſt. 2.* & alij, apud Amicum, *articul. 1. numero 6.*

87 Ex his tamen aliqui dicunt, hæc indiuiſibilia eſſe formas ſeparatas à partibus; atque adeò non ſe ipſis vnitas, ſed per vnionem additam. Ita Suarez, Maſius, & alij.

Alii dicunt, eſſe formas, formaliter vnientes, & terminantes partes; atque adeò inſeparabiles à partibus, & ſe ipſis vnitas illis. Amicus his ſubſcribit. Videtur D. Bonau. *in 4. diſtinct. 12. part. 1. art. 2. quæſt. 3. argum. 1. ad oppoſ.* Sed magis inclinat, vt à Deo ſeparabiles ſint & ità videtur ſupponere de puncto, quod Sphæra in plano tangit.

Obiicies primò. Vel in continuo ſunt plura puncta, vel vnum; ſi hoc: ergo ſunt pleræquè partes ſine punctis, ſi plura; vel, præter hæc, dantur aliquæ partes, vel non; ſi primum: ergo ſine punctis; ſi ſecundum: ergo totum eſt ſine punctis. Confirmatur. Deus videt ne, præter puncta, aliam entitatem in continuo? ſi videt: ergo ſine punctis; ſi non eſt alia: ergo totum è punctis Conſtat.

Confirmatvr. Linea diſtinguitur à punctis, ſed non per entitatem punctorum; quia diſtingueretur à ſe ipſa; neque per entitatem, quæ non includit puncta; quia daretur entitas, non includens puncta.

88 Si ſic velimus ſubula vti, nunquam finiemus. Ideò notandum, quantitatem eſſe compoſitam è partibus, quæ connectuntur punctis; neque, ob id, tota è punctis eſt, ſed tota è partibus, vndiquè punctis terminatis, vel connexis; & ſicut ſunt, videntur à Deo. Itaquè, ſicut nequit veniri ad partes, quæ alias non includant; ità nequè ad partem, quæ punctis non nectatur. Linea ergo quævis diſtinguitur à punctis connexis per partes ſuas, quæ tamen alia includunt puncta in infinitum ſyncategorematicè; atquè adeò nunquam ad numerum infinitum actu, reducibilia. Si dicas, ibi ſunt actu. Dico, quòd, ſicut ibi ſunt
89 partes proportionales determinatæ, ita earum determinata ſunt puncta actu; partium verò indeterminatarum puncta ſunt in potentia: exiſtentia autem ſingula poſſunt ſeparari à Deo; non tamen omnia ſimul; quia deberet deſtrui totum continuum; & omnibus partibus deſtructis, deſtruuntur omnia puncta; vt ait Suarez, *num. 46.* Sic enim & inſtans à parte temporis eſt ſeparabile: eſt autem eadem ratio. Singulæ verò partes determinatæ, ſunt ſuis punctis connexæ, non autem ſingulæ
90 indeterminatæ. Quare non ità ſunt infinita puncta: ſicuti ſi eſſent infiniti Angeli: vt monent Suarez, & Amicus. Sunt igitur in continuo infinitæ partes, infinita puncta, vnificata in vno finito actu: atquè adeò categorematicè finita.

Obiicies ſecundò. Ergo tot partes tot puncta ſunt in Epicicio, ſicuti in orbibus cœlorum.

Mvlti multa reſpondent, vt videre eſt apud Conimbr. *lib. 6. cap. 2. quæſt. 1. articul. 3.* Murciam ſuprà, Amicum à *numer. 111.* Ruuium, *num. 19.*

Respondeo, argumentum facilè ſoluendum in omni opinione, concedente continuum 91
diuiſibile in infinitum.

Dico igitur cum D. Bonau. *in 1. diſtinct. 43. quæſt. 2.* præcipuè *ad vlt.* omne continuum ex naturâ ſuâ intrinſecâ eſſe diuiſibile in infinitum, & ità hoc conuenire tam circulo palmaris diametri, quàm cælo primo mobili; ità verò, vt in ſecando, partes proportionaliter maiores ſecentur; & in phyſica ſectione deueniatur in circello ad indiuiſibile ſenſibiliter, non ſic in circulo ingen- 92
ti; erit tamen & circellus mathematicè diuiſibilis in infinitum; ità vt non veniatur ad vltimam partem mathematicè indiuiſibilem: alioqui non eſſet continua. Itaquè in vtroquè ſunt infinitæ partes, & infinita puncta in potentia. Ità tandem, cæteris reſponſis reiectis, Amicus ſatisfacit, *num. 116.* vt dixi.

Obiicies contra puncta terminatiua; quia quæuis res finita ſe ipsâ terminatur; neque his indiuiſibilibus inuenitur ſubiectum.

Respondetvr, puncta eſſe in ſubſtantiæ 93
indiuiſibilibus; neque ob id neganda, quia res ſe ipſis terminentur: nam indiuiſibilia ſunt aliquid continui: ſunt enim termini. Vide Amicum, *art. 11.* Hinc, ſi ſeparentur à Deo, erit continuum terminatum negatiuè, vt non vltrà procedat. Dico ſecundò, terminatiua puncta non poſſe ſeparari: quia probabiliter ſunt modi intrinſeci, ad continuum finiendum. Confiteor, hanc indiuiſibilium turmam mihi difficilem creditu: & ſi Oraculum Sophiæ adirem, libenter clamarem. *Adauge nobis fidem.*

Qvidam nuper reſpondit, terminum continui eſſe continuum.

Contra quia erit diuiſibile, nec terminabitur vnquam. Dicere eſſe diuiſibile intus, eſt aſſignare partem: non terminum. Reliqua habes *tract. 1. diſput. 6. in calce.*

QVÆSTIO V.

An Qvantitas *adeò terminet entia naturalia, vt detur terminus magnitudinis, & paruitatis in omnibus animatis, & inanimatis.*

Qvoad animata. Prima opinio eſt negatiua. Tribuitur Veneto, apud Ruuium.

Secvnda opinio eſt Viuentibus dari terminum magnitudinis, ſeù maximum *quod ſic*, qui dicitur terminus magnitudinis intrinſecus, ſimiliter & terminum paruitatis intrinſecum, ſeu minimum, *quod ſic.* Ità Diuus Thomas *1. Phyſic. 36. 38. & in 2. diſtinct. 13. quæſt. 1. artic. 1. ad 4. & d. 10. quæſt. 2. art. 2.* Scotus, *2. diſtinct. 2. quæſt. 9.* & *5. Metaph. quæſt. 9.* Perer. *lib. 10. cap. 23.* Amicus, *Tract. 26. Phyſic. quæſt. 2. diſput. 2.* Tol. *1. Phyſic. quæſt. 9.* Ferrar. *quæſt. 7.* Ruuias *cap. 4. quæſt. 1.* Maſius *quæſt. 1. ſect. 2.* Aſtudill. *quæſt. 7.* Valeſius *contr. 5.* Villapand. *quæſt. vnica*; Rabeſan. *part. Phyſic. diſput. 2. quæſt. 3.* qui tamen, in ſtatu tendentiæ ad corruptionem, ait hunc terminum deter

determinari ab extrinſeco, quia extrinſecè deſinunt. Sed quid ad rem?

Assero cum hac ſententia; quæ eſt D. Bonau. *locis allegandis*.

Probatvr primò à D. Bonauent. *in primo*, *d.17. part.2.art.1.q.1.ad 3.*& *in 2. d.30. art.3.q.1.in corpore.* Augmentum fit virtute vegetatiua animæ, quæ, cùm finita ſit, habet terminum in quantitate perfectâ, ſecundùm ſuam virtutem terminatam. Quod etiam detur minimum, probatur à Diuo Bonauentura, *in 2.diſt.2. p.2.art.2.q.3.ad 3.* Anima eſt actus corporis organici, quod ideò debet habere tantam quantitatem, quanta ad organizationem eſt neceſſaria: non autem poteſt minimâ corpus omne organizari. Subſcribit Amicus, *tract. 16.q.2. dub.2. art.2.*

96 Probatvr ſecundò à D.Bonau. *in 2.loc.cit.* & *in 4.d.10.p.1.q.vlt.ad 2.* ex Ariſt. *1.Phyſ.q.vlt. ad 2.7.polit.c.4.*& *2.de anima, text. 41.* vbi ait: *Omnium naturâ conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti.* & *4. de Gener. animalium.c.4.*vbi de menſtroſâ,& multiplici generatione animalium. Eodem vtitur *ſerm. 2. de B. Virgine.*

Probatvr ex opinione Theologorum, qui dicunt, Angelum habere certam ſphæram, quoad actiuitatem,& locum. Ita D.Bonau. *in 2.d.2.p.2. art.3. quæſt.3.ad 3.* & alij ibi; & Rich. *quodl.1. q.4.* quibus ſubſcribit Amicus, *num.8.*

Obiicies. Angelus poteſt eſſe in puncto, ex D.Bonau.*loc.cit.*quod falsò Amicus, *art.2.* ait, negari à S. D. ergo & poteſt eſſe animal ſemper in minori quantitate.

Respondetvr, negando conſequentiam, ex D. Bonau. *2.d.30. loc.cit.* nam maior dependentia eſt formæ à materia, in informatione, quàm locati à loco. Nam informatio, cùm ſit actus eſſentialis intrinſecus corporis, requirit talia organa, vt aptè valeant exercêre opera vitæ: ad hoc autem non eſt ſatis quænis minima entitas organi: *v. g.* ad opera nutritiuæ requiritur Ventriculus aptus, Hepar, Cor, &c. vt notat Ariſtoteles *7.polit.c. 4.* & locus non ita alligat, maximè ea, quæ non circumſcribuntur.

Qvoad inanimatorum paruitatem, & magnitudinem.

97 Prima opinio eſt, corpora inanimata non habere terminos. Ita Scotus, *5.metaph.q.4.* & *in 2. d. 2.q.9.* vbi Tartaret.& Lichet. Faber *Th.36.*Maſtr. *d.9. phyſ.q.5.* Rabeſ. *d.2.q.3.* Ponc. *d.6.* Rocch. *1. Phyſ.q.11.* & communiter Schola; Valeſ. *controu.3.* Villap. *hâc q.* Perer. *lib. 10.c.vlt.*Plat. *hac q. 2.* Run. *cap.4. q.1.* Daudin. *2.de anima,digr.2.* Meriner. *d.5.q.5.* Auerſa *q.38.ſect. 1.* Areſ. *de gener.q.35.* Fulienſ. *lib.3.Phyſ.c.3.art.6.* Amic. *tractat.16. q.2.* Arriaga *d.3. de gener. num.51.*Bandun. *diſp.5. ſect.4.*

Secvnda opinio eſt aſſerentium, inanimatis corporibus maximum, & minimum aſſignari. Ita Auer. *1. phyſic. text. 37. 38.* & alibi. Them. *1. phyſic.text.37.* Soncin. *8.metaph. q. 3.* Ferrar. *1. phyſic. q.7.* Thien. *q.15.* Aſtudillo, *q.7.* Achillin. *3.de elem.d.1.* ex D.Thom. *p.1.quæſtione 7. art. 3* & *in 2. diſtinctione 8. quæſtione 5. ad 3.* & *diſtin. 14. quæſtione 7.ad 4.* & *diſtinct. 30. q.2. artic.2.* & *in 4.d.13.q.1. art.1. q.3.* & *q.4. de pot. art. 1. ad 5.*

Tertia opinio eſt, dicentium, hæc omnia habere quidem terminos paruitatis; non autem magnitudinis. Ita D.Thom. *1.phyſic. 36.* & *2. de anima, text.4.* Capr. *2. diſt.19.* Sotus, *1. phyſ. q.4.* Tol. *q.9.* Zanar. *8. phyſ. q.9.*Colleg. *c.4.q.1.art. 4.* & *7.* Maſius, *de maximo,& minimo,c.4. quæſt.3.* & *4.* & alij apud Amicum, *Tract.16. phyſic. q.2. dub.3. art. 2.* & *art. 3.* probabilem cenſet, licet quoad minimum Scoto faueat *num. 14.*

Qvarta opinio negat minimum; at maximum concedit. Adducuntur Fauentinus *in 3. diſp. 29. cap.2.* Aretin. *art.5.* Complut. *d. 28. phyſic. q.1.* Maſius *1. phyſic. ſect.2. q. 3.* & Scotiſtæ negantes infinitum Syncategorematicum.

Seraphicvs *in 4. diſtinctione 10. part. 1. quæſt. vlt. ad 2.* ait, continuum non poſſe diuidi naturaliter in infinitum ſecundùm formam; quod videtur innuere ſententiam Caietani, & aliorum; continuum ſemper quidem eſſe diuiſibile; non tamen ita, vt partes diuiſæ maneant ſub eadem forma. Quare non rectè hic locus pro Scoto affertur.

In *2. diſtinctione 2. part. 2.art.2. q.3.* maximè *ad 3.* videtur cum Scoto; ibi enim docet, non dari in corporibus terminum paruitatis, quia nunquam deuenitur ad impartibile, ſed non contradicit; vult enim dicere, non dari minimum ſecundùm materiam quantam, quia eſt diuiſibilis in infinitum; dari verò ſecundùm formam; quia forma nequit ſub quolibet minimo ſeruari. Hoc autem Scotus impugnat. Præclariùs verò *in 2. diſtinctione 28. articulo 3. quæſtione 1. in corpore*, ſe declarat pro tertia ſententia. Et quoad magnitudinem, *in primo, diſtinctione 17. quæſtione vltima, in argumentis*, quod probat quoad ignem, alimento ſubminiſtrato, ex Ariſtotele, *2. de anima,text.41.*De his agam & *ſecunda ſecundæ, d.8. quæſt. 12. tract. 1.*

Assero primò, inanimatis non eſſe ſtatutum terminum magnitudinis. 98

Probatvr à Diuo Bonauentura, *loc.cit.* ex Ariſtotele, *loc.cit.* & alibi, docente, e pugillo terræ combuſtibili produci ignem in millecupla proportione, ex maiori combuſtibili, maiorem ignem; & appoſito combuſtibili in infinitum, produci abſque termino ignem in infinitum; & opponit hoc augmentum illi animatorum, dicens: *Naturâ autem conſtantium omnium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti.*

Respondent Ferrar. Caiet. Nazar. illum ignem futurum multiplicem, non vnum, niſi aggregatione.

At hæc voluntariè dicta ſunt; vt ait Faber, *cap.4.* Poncius *num. 63.* ibi dici, ignem ſingularem augendum in infinitum: augmentum autem debet eſſe eiuſdem numero; vt docet ipſe Ariſtoteles *1.de Gener.text.31.* & *2.de anima, text.34.* & aliis locis, vt dicam, *tract.de anima, diſp. 3. part. 2. quæſt.1.*

Confirmatvr primò: quia, quò magis augetur ignis, augebitur & virtus combuſtiua, 99 quæ, ab extrinſeco veniens, non habet terminum intrinſecum, vt in viuentibus, in quibus determinatus eſt calor ab intrinſeco, pro capacitate informantis animæ. Itaque per ſe ignis augeretur, & vniretur: quia omnia elementa vnionem quærunt; &, quò potentior eſſet ille ignis, vniretur; vt notat Amicus, *art. 3.* & in hoc conſentiunt D. Thom. & alij expoſitores, ad *locum citatum de anima*, Scotus, *2.diſtinct. 12. q. 9.* & alij.

Respondent alij, illam combuſtionem non poſſe fieri, ſuppoſito ordine vniuerſi; cùm omnia

omnia combuſtibilia intra concauum Cœli Lunæ claudantur.

100 Id ſciebat Sanctus Bonauentura, ideò ait, ex defectu alimenti fore ignem terminatum: vt, ſi pugillum aquæ apponas, erit ignis in decupla proportione, ſi terræ, in millecupla, ſed non quærimus, quid dicendum de termino extrinſeco, ſed de intrinſeco, ratione ipſius formæ.

Respondent alij, non ſecuturam combuſtionem ex ordine naturæ vniuerſalis: ſic enim multa impediuntur ab intrinſeco, ne detur vacuum, aut alia inordinatio. Sic igitur, nè detur maius maximo, impedietur talis combuſtio.

At reſponſio ſupponit, dari maximum; & ita petit principium; neque eſt ratio, cur ignis applicitus non comburat, niſi Deo ſuſpendente concurſum.

101 Assero ſecundò, dari terminum paruitatis ómnibus inanimatis.

Probatur primò, fundamento D. Bonauenturæ, *loco primo citato*: nam quælibet forma à natura determinata eſt ad operationes, ad quas requirit determinata inſtrumenta, quæ, ſi æquò nimiùm minuantur, non erunt apta; vt, ſi conficias ſecam in crine, vt docet Ariſtoteles 7. *Polit. cap.* 4. Quòd verò natura determinata ſit intrinſecè ad operationes, probatur ex definitione naturæ, vt ſit principium motus, & quietis, 2. *phyſic. text.* 3. & *primo Cœli, text.* 57. & 82. & 3. *Cœli, t.* 18. & 19. Omne corpus, neceſſe eſt, motum habere; natura enim eſt propter operationem, & 2. *Cœli, t.* 17. 50. & 59. & *primo Eth. cap.* 7. vnde, ait, fruſtrà eſt calceamentum, vbi non eſt calceatio: Deus autem, & natura nihil fruſtrà faciunt, *primo*

102 *Cœli, t.* 31. Quòd verò ex paruitate inſtrumenti ceſſet operatio, patet, vt notat Ariſtoteles: *cap.* 1. *de ſenſu, & ſenſibili.* Porrò formam requirere determinatam quantitatem, oſtendit Ariſtoteles, 5. *Metaphyſic. text.* 3. & 1. *phyſ. text.* 38. quibus locis, ait, cauſas commenſurari effectibus. Hinc ſequitur, formam ſub minori quantitate eſſe non poſſe. Hoc fundamento vtuntur cæteri noſtræ ſententiæ, apud Fabrum, *capite* 2. & Amicum, *art.* 2.

Respondent Faber, *cap.* 2. Amicus, *art.* 4. adeò prolixè, vt patientiæ cotes ſint Lectoribus. Dicunt, formam non adeò rebus determinari, vt adhuc, quantitatis vi non ſint diuiſibiles, & maneat eadem forma; quæ à quantitate pendet; neque ſimile eſſe de Heterogeneis, quorum formæ exigunt tantam extenſionem, ad ſua munia exercenda: nam Homogenea, etſi minutula, per partes diuiſibilia, non amittunt eſſe formale, putà, ignis in ſcintilla; nè velis dicere, ea ad nihilum redigi. Hæc latiùs proſequuntur Scotiſtæ relati.

103 Hæc fallaciis ſcatent; eſto enim, ratione quantitatis, particulæ diuiſibiles ſint: attamen formæ exigunt præciſa accidentia, *v. g.* ignis habet calorem, vt octo, ſiccitatem remiſſam; & alia, quæ nequeunt ſub minori minimò ſeruari. Quis enim neget, quamcunque formam ſuam exigere diſpoſitionum congeriem; etſi autem Mathematicè res diuiſibilis ſit in infinitum; tamen hæc diuiſio eſt, ratione quantitatis abſtractæ: nam ſenſibilis diuiſio eſt in partes determinatas, vt ad minimum deueniatur; ſicuti ex Ariſtotele probaui, *quæſtione* 4. Itaque Mathematicas adhibent abſtractiones, ad res Phyſicas componendas, quæ omninò diuerſa ſunt, vt ibi oſtenſum eſt; & D. Bonau. docet ſuprà.

Hoc reſponſo ruit & argumentum Scoti, quo nititur probare, à formâ non impediri quantitatem, quin totum ſit diuiſibile in infinitum. 104
Reſpondetur enim, & formam, & quantitatem Phyſicam habere terminos in Phyſica diuiſione; deinde formam exigere determinatam quantitatem, vt conſeruetur; vt ſuprà oſtendi. Tertiò, ſi velis Mathematicè quantitatem abſtractam diuidere, dico, formam Phyſicam non ſubſiſtere, quæ Phyſicam quantitatem exigit. Nos, (vt monet Faber *hîc*) phyſicè diſſerimus; an forma exigat quantitatem determinatam ad ſuas operationes phyſicas; atquè adeò deſtruatur, ſi deſit: non autem volumus formam phyſicam conſeruare ſub quantitate abſtractâ. Porrò ab accidente communi non ſumitur ſpecifica formæ pendentia. Videmus ideò ſcintillas in igne ipſo extingui. Afferunt & Ariſtotelem, 2. *de anima, text.* 41. ſed ibi agit de accremento viuentium. Ideò affert carnem, oſſa, &c. Reliqua facile defluunt.

Vrgent Scotiſtæ. Applicetur ignis ligno minimo, diſponet primò viciniorem partem, & formam ex ea educet.

Dico, minorem partem ineptam eſſe ad recipiendam diſpoſitionem. Ideò primò in totum minimum fit.

Ex his habes, ea, quæ eſſentialiter exigunt magnitudinem determinatam, non poſſe etiam à Deo, ſaluis eſſentiis, ad minorem adigi. Vide Amicum, *tractatu* 16. *quæſtione* 2. *diſputatione* 4.

Postquam egimus de partibus Quantitatis, & Modis, agendum de eius 105
proprietatibus, quæ numerantur ſex. Primò, dicitur nihil habere contrarium. Secundò, Non ſuſcipere magis, & minus. Tertiò, fundare relationes æqualitatis, & inæqualitatis. Quartò fundare relationem menſuræ actiuæ, & paſſiuæ. Quintò, reddere diuiſibile, non entitatiuè, ſed corporeè, per incompoſſibilitatem partium in eodem loco, vt ait Zerb. 5. *Metaph. quæſt.* 3. & Amicus, *tractatu* 17. *initio*, cum Seraphico Doctore, *locis citatis, q.* 1. Sexta verò, & præcipua proprietas, eſt Finitas, & infinitas.

Porro quantitatis finitæ proprietas, ſed non quarto modo, eſt forma.

Similiter & Locus; & Vbi corporeum, excludens alia quanta.

Neque verò ſoli quantitati continuæ, permanenti, ſed etiam ſucceſſiuæ conueniunt aliquæ ex his proprietatibus.

Hinc agens de Quantitate, agere debet etiam de his.

De relatione æqualitatis egi. *Tractatu* 2. *diſput.* 14. Agam verò *hîc* de Loco. De penetratione corporum. De Motibus. De menſuris durationum. De Tempore.

Et quia Ens Quantum diuiditur in Finitum, & Infinitum, incipiam ab Infinito.

DISPV

DISPVTATIO IX.

De Infinito.

QVÆSTIO I.

De Natura Infiniti.

1 INFINITVM ſignificat carens fine; vt docet Alenſ. *part.* 1. *quæſt.* 6. *m.* 1. D. Bonauent. *in primo, diſtinct.* 43. *art.* 1, *quæſt.* 2. *ad* 1. D. Thom. *part.* 1. *quæſt.* 7. *art.* 1. Vaſq. *part.* 1. *diſput.* 25. *capite* 5. Amicus, *Tractatu* 18. *Phyſic. initio.* Finitum enim, & Infinitum opponuntur; & ſicut Finitum ponit finem; ita Infinitum negat.

DEFINITVR ab Ariſtotele, 3. Phyſicorum, text. 62. *Infinitum eſt, cuius ſemper eſt aliquid extrà accipere.* Sic definit Infinitum in communi. Ponitur autem hæc definitio ab Ariſtotele, ad explodendam definitionem antiquorum. *Infinitum eſt id, extra quod nil eſt.*

Tria autem docet contra Antiquos, 3. *Phyſic. text.* 65. & 66. Primum eſt, non eſſe actu totum, ſed per partes. Secundum, non continere, ſed contineri. Tertium eſt, eſſe ignotum.

2 NOTA, ibi Ariſtotelem reprobare opinionem antiquorum, dicentium, dari infinitum actu Categorematicum. Vnde ipſe ſolùm Syncategorematicum admittit; & de hoc loquitur, dicens, eſſe partem, magis, quàm totum: quia totum non exiſtit; vt notat Amicus, *quæſt.* 2. *artic.* 2. *num.* 8.

3 DISTINCTIO Infiniti, mox indicata, talis eſt. Infinitum Caregotematicum eſt actu; ſyncategorematicum potentiâ; non ſicut materia ad formam; quia aliquando eſſet actu; ſed erit ſimilis diei, & certaminis; vt ait Ariſtoteles 3. *Phyſicorum*, quia ſemper aliud, & aliud fit. Itaque differunt modo exiſtendi, actu completo, vel incompleto. De his Amic. *tract.* 18. Galit. *p.* 1. *lib.* 4. *tract.* 3

QVÆSTIO II.

An INFINITVM *ſit cognoſcibile.*

SECVNDA conditio, ſuprà, ex Ariſtotele, allata, Infiniti eſt; non eſſe cognoſcibile. Hinc multi dixêre, à nullo intellectu cognoſci poſſe; cùm ſit ex intrinſeco incognoſcibile; vt docet Ariſtoteles, 1. *phyſicorum*, *text.* 35. & 3. *Phyſic. text.* 65. Ita Auerroiſtæ, 12. *Metaph.* apud *directorium Inquiſ.* 2. *part. quæſt.* 4.

ALII dixêre, omne infinitum clarè cognoſcibile naturaliter. Ita Beguardi, & Beguinæ, damnati in Concil. Vien. in Clement. *Ad noſtram.* Hi ſunt latè impugnati, *Tractatu* 1. *diſputatione* 11. *quæſtione* 8. neque nunc de Infinito increato agimus, de quo ipſi; ſed de creato.

PRIMA opinio eſt, eſſe cognoſcibile ſolùm per accidens, ideſt, non per propriam ſpeciem, ſed per ſpeciem rei finitæ. Tribuitur D. Thom. apud Nyphum, 2. *Metaphyſicorum*, *quæſt.* 5.

SECVNDA opinio eſt, naturaliter non poſſe; at ſupernaturaliter cognoſci. Ita Diuus Thomas, 3. *parte*, *quæſtione* 10. *art.* 2. vbi Vaſq. *diſp.* 51. Suar. *diſp.* 26. *ſect.* 4. & alij, qui aſſerunt, Chriſti animam videre omnia præterita, præſentia, & futura. Multò magis id aſſerunt, qui dicunt, omnia, etiam poſſibilia, animæ Chriſti eſſe nota, vt Magiſter, & Alenſes apud Vaſq. *diſp.* 50. & Suarez, *ſect.* 3.

ALIQVI ex his aiunt, poſſe intellectum eleuari ad videnda infinita, ſed in alio; non autem in ſe. Ita colligi volunt è Diuo Thoma, *quæſt.* 8.

TERTIA opinio eſt, infinitum ex natura ſua cognoſcibile, ſed ex infectione potentiæ ab intellectu creato non comprehendi. Ita Diuus Bonauentura *in primo*, *diſtinctione* 39. *articulo* 1. *quæſtione* 3. Rich. *ibid.* D. Thom. *primo*, *contra Gent. capite* 69. *part.* 1. *quæſt.* 14. *articulo* 12. & 13. Ferrar. & Caiet. *locis D. Thom. citatis*, Vuald. *Tom.* 1. *de Sacram. lib.* 1. *articulo* 1. *capite* 14.

ASSERO primò, INFINITVM eſſe intelligibile, ſecundùm ſe. 4

PROBATVR à Fonſeca, 2. *Metaphyſicorum*, *ſect.* 1. Amico, *tract.* 18. *quæſtione* 3. *articulo* 3. ratione D. Bonauent. *in primo, diſtinctione* 3. *part.* 1. *articulo* 1. *quæſtione* 1. & *ſeq.* & *in* 4. *diſtinct.* 14. *articulo* 3. Quantò aliquid habet de ente; tantò eſt cognoſcibilius, ſed infinitum actu, habet magis de ente: ergo. Maior probatur: nam ens eſt obiectum intellectus, ideò, quò magis participat de obiecto, eò magis eſt naturâ ſuâ, cognoſcibile à potentiâ. Ideò Deus, quia eſt ens ſimpliciter infinitum, eſt LVX naturâ ſuâ ſplendens: vt ait Sanctus Bonauent. *loco citato*, & D. Thom. *parte* 1. *quæſtione* 12. *art.* 1. & 3. *part. q.* 10. *articulò* 3. *ad* 1. Ideò Ariſtoteles, 2. *Meta-* 5
phyſicorum, *capite* 1. ait, Abſtracta à viſibilibus eſſe manifeſtiſſima naturæ, quia includunt omnes perfectiones obiecti; & hoc vult Sanctus Bonauentura, dicens, eſſe LVCEM. Verùm quidem eſt, ob imperfectionem potentiæ nos haberi ad eam lucem excedentem; ſicut oculus Noctuæ ſe habet ad lumen Solis; & vt ait Ariſtoteles, 2. *Metaphyſicorum*, *text.* 1. & arguit Sanctus Bonauentura, *in primo*, *diſtinctione* 3. *parte* 1. *art.* 1. *quæſtione* 2. *ad* 2. Maior principalis argumenti probatur à Sancto Bonauentura, *in primo*; *diſtinctione* 36. *articulo* 2. *quæſtione* 2. *argument.* 2. *addito reſponſo*: nam eadem ſunt principia eſſendi, & cognoſcendi, ex Ariſtotele, 2. *Metaphyſicorum, text.* 4.

ASSERO ſecundò, Infinitum non eſſe intelli- 6
gibile adæquatè ab intellectu creato, quocunque modo.

PROBATVR ab Amico, *tract.* 18. *Phyſic.* *q.* 3. *diſp.* 1. *num.* 45. argumento D. Bonauent. *in* 3. *diſtinct.* 14. *artic.* 2. *quæſtione* 2. *in fund.* Virtus potentiæ debet correſpondere actui, vt tendit in tale obiectum. Tunc; cùm ad cognoſcendum obiectum vnius gradus, requiritur vnus gradus perfectionis potentiæ; ſequitur, ad duos gradus requiri ampliùs; & ſic calcula-

latoriè; & ita infinitos, ad infinitum comprehendendum.

NEQVE dicas, ſufficere potentiam ordinis ſuperiori.

CONRA enim ſtat; quia, cùm hæc ſit finita; in finito obiecto comprehendendo conſumetur: Ergo creſcente obiecto, creſcere debet & virtus potentiæ: vt probaui *tract. 2. loc. cit.*

PORRÒ & in tali infinito, ſicuti à parte rei ſequitur, vnum fore maius alio; ita & obiectiue in intellectu; quia id veritas exigit. Id verò inficiatur Amicus.

ADDO, infinitum eſſe finitè cognoſcibile. Perlege Valentiam *part. 1. quæſt. 14. punct. 6.* Auerſam *quæſt. 24. ſect. 9.* Amicum, *tract. 18. q. 6. d. 5.* Maſtrium, & Bellutum *d. 10. q. 6.* cum D. Bonau. *locis adductis, tract. 1. d. 11.*

QVÆSTIO III.

An in INFINITO *poßit fieri additio.*

7 PRIMA opinio eſt affirmatiua: Ita Mayro, *primo, diſt. 43. q. 10. art. 1. ad 3.* Durand. *in 2. q. 2. art. 5. ad 2. principale.* Gabr. *in primo, diſt. 38. q. vnic. art. 3. dub. 4.*

SECVNDA ſententia negat: Ita D. Bonau. *2. d. 1. p. 1. art. 1. quæſt. 2. in fund.* qui addit, hoc eſſe per ſe manifeſtum: vt notat Galitius, *part. 1. lib. 4. tract. 3. q. 4.* D. Thom. *3. Cœli, lect. 10. & 3. part. q. 10. art. 3. ad 3.* & alij apud Amicum, *tract. 18. q. 3. ad 3. art. 2.*

ASSERO, Infinito, vt Infinito, non poſſe addi.

8 PROBATVR ab Amico, *tract. 18. q. 3. d. 3. art. 3.* ratione Diui Bonauenturæ *in primo, diſtinctione 43. articulo 1. quæſtione 1. ad 1.* De ratione infiniti eſt, vt careat fine, & vltimâ ſui parte. Itaque ſi detur linea infinita, erit ſine fine: atque adeò, ſi alia paralella apponatur, non faciet maiorem longitudinem: alioqui altera finietur. Hæc luce clariùs conſtant. Erunt tamen plures duæ lineæ, quàm vna: vt notat Diuus Bonauentura, & ita in ratione diuerſa quantitatis diſcretæ alteri lineæ additur: non autem in ratione continui for-
9 maliter. Non tamen refello dicentes, materialiter additum; ſicuti, ſi ponas quaternarium beſtiarum: Vnum infinitorum leonum, ſecundum Aquilarum; Tertium Boum, Quartum hominum, erunt materialiter plures, non formaliter, in ratione infiniti: vt ego reſpondebam viro eruditiſſimo, nunc Abbati Royer, qui non poterat acquieſcere, quo pacto quaternarius infinitorum non faceret maiorem numerum, quàm vnus numerus infinitus, putà Leonum.

HINC potes videre, poſſe detrahi de partibus infiniti, quæ, ſi finitæ ſint, non deſtruent infinitum: alioqui infinitum eſſe conſtitutum e finitis: ſi infinitæ iam vna è partibus infinitis erit æqualis toti.

QVÆSTIO IV.

An INFINITO *conueniat æqualitas, & inæqualitas.*

PRIMA opinio eſt, Infinito non conuenire æqualitatem, vel inæqualitatem. Eſt ferè communis, apud Amicum, *Tractatu 18. diſputatione 3. articulo 2.* Colleg. *3. Phyſicorum, capite 8. quæſtione 2. articulo 4.* Vaſquez *parte 1. quæſtione 26. numero 8.* Scot. *in 2. diſtinctione 1. quæſtione 3. littera K.* Rocchus *8. phyſicorum, quæſtione 2.*

SECVNDA opinio eſt, inter infinita dari comparationem æqualitatis, & inæqualitatis: Ita Soncin. *12. Met. quæſt. 31. ad 1.* Capreol. *2. diſtinctione 42. quæſtione 4.* Gabriel, *diſputatione 1. quæſtione 3.* Ferrar. *2. cont. Gent. c. 38.* Caiet. *3. part. quæſt. 10. art. 3.*

TERTIA opinio eſt, poſſe dari materialiter comparationem, non formaliter. Ita videtur D. Thom. *3. part. quæſtione 10. articulo 3.* Ruuius, *3. Phyſicorum, tract. 2. q. 4.* Hurtad. *d. 13. Phyſic. ſect. 2. §. 21.*

QVARTA opinio eſt, Infinitum vnius gene- 10
ris non poſſe eſſe maius infinito eiuſdem generis, vel ſubiecti; at diuerſi generis, vel ſubiecti poſſe. Ita Diuus Thomas, *quodl. 9. q. 1. art. 1. ad 1.* & *3. p. q. 10. art. 3. ad 3.* Caiet. *ibi*, & *Tom. 2. tract. 3.* Itaque concedunt, vnam lineam infinitam non habere aliquid maius infinito: at in alia linea erunt plures partes infinitæ, quàm in alia. Ita & in numeris. Itidem in duabus durationibus æternis Solis, & Lunæ, in quibus plures erunt circulationes Lunæ, quàm Solis. Sic explicat Amicus, *numero 21.* Hæc verò abſona conſequuntur Hanc ſententiam: ſi rectè explicaretur, arbitror eſſe D. Bonauent. *in 2. diſtinctione 1. parte 1. quæſtione 2.* Non poſſe comparari infinita diuerſi generis, putà corpus infinitum cum linea infinita, vel continuum cum diſcreto: at ſi linea cum linea, ſuperficies cum ſuperficie, non video, cur nequeant comparari, vt æquales: id enim docet Sanctus Bonauentura, *in primo, diſtinctione 43. art. 1. q. 1. ad 1.* vt dixi, *quæſtione 3.*

PARI ratione poſſe comparari duas circulationes Cœlorum, & infinitas primi mobilis, in quibus ſingulis ſunt 24. horæ, & pro ſingulis 60. minuta, docet *in 2. loco citato*, nec video, quæ implicantia obuia ſit.

ASSERO primò, Infinita, in ratione in- 11
finitorum, non comparari, vt inæqualia.

PROBATVR à Diuo Bonauentura, exemplo duarum linearum: ſi altera ſit longior, ſequetur, alteram eſſe limitatam, atque finitam. Vide in *primo, diſt. 41. citata.*

QVOAD diſcretam, arguit *in 2.* ſi enim ponantur duo Cœli, & vnum prius altero; ſequetur, hoc non eſſe æternum. Similiter arguit *in ſecundo, loco citato*, quoad circulationes. Sit mundus productus ab æterno, & æternus ſit Motus Cœlorum: gyrat primum mobile.

bile, ſingulis diebus; per æquinoctialem, ſed motu per eclipticam oppoſito; etſi non rectè gyrant alij Cœli. Cur ad reprobandum motum æternum, non poſſumus comparare hos motus infinitos, primi mobilis, per 24. horas, &
12 vrgêre, ſingulis horis, 60. minuta elabi; atque adeò vnum infinitum fore maius alio? Similiter & motus Lunæ cum motibus Solis, &c. poſſunt conferri, & dari tot homines, quot Angeli? Fateor, me non percipere doctrinam illam de æqualitate infinitorum, poſſe comparari ſolùm ad idem infinitum, in eodem ſubiecto; erit enim comparatio ad ſe ipſum; at vbi æqualitas? ſanè æqualitas eſt plurium. Amicus, *numero* 10. fugit comparationem illam dierum, & horarum, ac minutorum; quia minuta in horis, & horæ in diebus clauduntur: vnde faciunt vnam perfectionem; ſed non comparamus perfectionem, ſed multitudinem.

Obiicit Amicus, comparari creaturas, etiamſi infinitæ eſſent, cum Deo, & aſſeri inæquales.

13 Respondetvr, comparationem eſſe impropriam: quia, toto genere, extrema ſunt diuerſa, & infinitas omninò extranea. Non nego tamen infinitorum eiuſdem rationis æqualitatem.

Assero igitur; poſſe comparari Infinita eiuſdem generis, in ratione æqualitatis, putà, duas lineas infinitas, duas durationes æternas.

14 Non tamen poſſunt comparari inter ſe, æqualitate determinata: quia hæc eſt paſſio quantitatis finitæ, *verbi gratiâ*, vt totidem leucas ambæ lineæ extendantur; vt monet Amicus, *numero* 32. Addit Ruu. 3. *phyſicorum*, *tractatu* 2. *quæſtione* 4. infinito non conuenire æqualitatem poſitiuam; ſed negatiuam; at negatiuum fundatur in poſitiuo, ſi neceſſarium ſit; & in partibus infinitis poſitiuis fundatur æqualitas.

QVÆSTIO V.

An detur, vel dari queat Infinitvm *actu*.

15 De hoc ſatis actum, *Tractatu* 1. *diſputatione* 6. *quæſtione* 2. Rurſùs de infinitate Habituum *ſecund. ſecundæ*, *Tractatu de Charitate*, *diſp.* 8. *quæſt.* 12.

Qvam verò infinitatem in mente Dei habeant obiecta, oſtendi *Tractatu* 1. *diſp.* 13. *quæſtione* 13.

DISPVTATIO X.

De Motv.

Conditis creaturis, indidit ipſis Deus virtutes motrices ab initio. Quapropter Rervm tractantes naturam, quæ definitur *principium motus*, de hoc agemus. Sic enim rerum creatarum notitiam ſapidè hauriemus; vt aic D. Bonau. *ſerm.* 4. *Hexaëmer.* cum Ariſtot. 3. *Phyſic. initio.*

QVÆSTIO I.

Quid ſit Motvs.

Definitvr à Philoſopho, 3. Phyſic. text. 6.
Motus eſt actus entis, quod exiſtit in potentia: 1
quatenus huiuſmodi.

Eam refert, atque amplectitur D. Bonauent. *in primo*, *diſtinctione* 8. *part* 1. *quæſtione vltima*, & *in* 2. *diſtinctione* 1. *part.* 1. *articulo* 3. *q.* 1. *&* 2.

Dicitvr *actus*, ſed imperfectus, vt notat Ariſtoteles *text.* 15. imperfectus, inquam, reſpectu termini. Dicitur *entis* alicuius; vt oſtendat, non habere locum in his, quæ ſunt ſibi actus, vt Devs; eſt igitur actus mouentis, tanquam principij agentis; magis verò dicitur *actus mobilis* vt tendentis ad perfectionem; vel ad perdendum aliquid, vt aliud acquirat; ideò etiam corruptio vnius, eſt alterius generatio. Dicitur *exiſtentis in potentia*: quia mobile habet adnexam potentiam ad terminum; ſiue etiam ad vlteriorem gradum. Vltimò additur: *ſecundum quod huiuſmodi*, ſeu provt in potentia: quia mouetur, non ratione eius, quod habet, ſed provt eſt in potentia ad aliud vltrà.

Nota, corruptionem per ſe non definiri, quia
non eſt motus intentus præcisè à natura, vt monet 2
Amicus, *Tract.* 19. *q.* 3. *diſp.* 2.

An verò includatur hâc definitione generatio, negat Auer. apud Perer. *lib.* 13. *cap.* 5. *dub.* 9. qui ſubſcribere videtur.

Videtvr inclinare D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 1. *p.* 1. *q. penult. & vlt.* Sed oppoſitum docet cum D. Thom. 3. *phyſic. text.* 17. & *lib.* 3. *lect.* 13. Ruuius, *tract.* 1. *de motu*, *q.* 2. Petro Hurtad. *d.* 11. *phyſic. ſect.* 1. Zanard. *lib.* 5. *q.* 3. apud Galit. *p.* 1. *lib.* 3. *tract.* 1. *quæſt.* 2. Farneſ. *in aſſert.* Tol. 5. *phyſic. q.* 1. Suar. *in metaph. d.* 49. *ſect.* 2. & eſt Ariſt. *text.* 4. vbi exemplificat definitionem, mutatione, etiam ad ſubſtantiam. Nam etiam hæc eſt in potentiâ ad terminum; & prius naturâ eſt potentia,
quàm actus; & ideò aliquam ſecum fert imperfe- 3
ctionem: vt docet D. Bonau. *in* 1. *d.* 9. *q. vlt.* Ibi verò eſt imperfectio, etiam ratione mutationis, quæ tamen à generatione Verbi abſunt, vt obſeruat, *loco adducto*, D. Bonauent. Subſcribunt Fulienſis *lib.* 1. *phyſic. cap.* 3. *art.* 1. & alij recentiores.

An verò conueniat motui violento, videtur negandum: quia non eſt à natura, nec in potentia naturali ad illum terminum. Ad quatuor autem prædicamenta eſt motus; Subſtantiam, nempè, Quantitatem, Qualitatem, & vbi. Vide Galitium. *quæſt.* 3

4 Nota: quando S. Bonauent *loco citato*, ait, dari motum ad tempus, velle, dari determinatum tempus motibus, quibus res viciſſitudinibus ſubſunt.

Adverte etiam, non dari motum motus, & mutationem mutationis; & ſi quid legis in Diuo Bonauentura, *primo, diſtinct.* 18. *quæſt.* 1. *ad vlt.* intellige, eſſe motum motus cauſatiuè; non autem terminatiuè; vt tendat ad motum. Vide Galitium, *num.* 16.

Scias etiam, non dici propriè, *fit motus*; cùm ſit id, quo fiunt res. Ita D. Bonauent. 2. *diſt.* 1. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 2. D. Thom. 5. *Phyſic. lect.* 3.

QVÆSTIO II.

An in prædicamento ponatur Motvs.

5 Ne motum variè accipientes cum multis in auia abeamus, accipio motum propriè, vt eſt tranſitus mobilis à termino ad terminum. Referam verò ſententias varias, è variis acceptionibus eius ortas.

Prima opinio eſt, Motvm eſſe de genere non entium. Sic Pythagoras apud Simplicium, 3. *Phyſic. text.* 11. & Ariſtotelem, *text.* 13. vbi refert Platonem, & Pythagoram, ponentes motum in coordinatione non entium.

Secvnda opinio eſt, Motvm conſtituere diſtinctum ab aliis Prædicamentum. Ita Plotinus, *lib.* 1. *de Generibus entis, cap.* 7.

Tertia opinio eſt, Motvm eſſe formaliter Paſſionem. Ita cum aliis Suarez, *diſp.* 49. *Metaph. ſect.* 4.

Qvarta opinio eſt, eſſe actionem. Ita Gilbertus, & alij apud Albertum, 3. *Phyſic. tract.* 1. *cap.* 3.

Qvinta opinio eſt, Motvm ſpectare ad Prædicamentum Quantitatis. Ita Molina, *quæſt.* 10. *art.* 1. *diſp.* 3. Piccol. *lib.* 1. *de Motu, cap.* 5. & ferè Fonſeca, 5. *Metaphyſicorum, capite* 13. *quæſt.* 8.

Sexta opinio eſt, Motvm in nullo prædicamento habere locum, non etiam reductiuè; cùm in poſtprædicamentis collocetur. Ita Vaſq. videtur, *T.* 2. *diſp.* 173. *cap.* 2. *de motu* loquens inadæquatè. Areſius, 1. *de Generatione, d.* 5. *quæſt.* 37. & 40.

Septima opinio eſt, Motvm, materialiter receptum, eſſe fluxum formæ, ſeu formam fluentem, & ad prædicamentum termini reduci; formaliter verò eſſe relationem dependentiæ ab agente. Ita Faber, *Theor.* 45. adducens Scotum *in* 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 4. & *diſt.* 13. *q.* 1. ſed Scotus videtur cum Auerroe ſentire.

6 Octava opinio eſt, Motvm, vt ens imperfectum, non habere prædicamentum, ſed reduci ad prædicamentum ſui termini. Ita D. Bonauent. *in* 2. *diſtinctione* 24. *p.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad vlt.* D. Th. 3. *part. q.* 62. *art.* 4. *ad* 2. cum ſuis diſcipulis, Tolet. 3. *Phyſicorum, quæſtione* 7. Perer. *lib.* 13. *cap.* 1. & 2. Fonſeca, 5. *Metaph. cap.* 8. *quæſt.* 8. *ſect.* 3. Titel. *lib.* 3. *cap.* 4. & eſt communis ſententia cum Alberto, *loco citato*, & grauioribus Peripateticis apud eum; Flandriam, 11. *Metaphyſicorum, quæſtione* 9. Euſtachium *p.* 1. *Phyſic. tract.* 3. *diſp.* 4. *quæſt.* 1.

Hanc ſequitur Gregor. 2. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. *art.* 1. dicens ſuo tempore fuiſſe celebrem. Eam ita ſequitur Amicus, *Tract.* 19. 3. *Phyſic. q.* 6. *diſp.* 3. *art.* 2. atque hoc modo reduci ad prædicamentum ſui termini, vt huius principium, ait Galit. *p.* 1. *Philoſ. lib.* 3. *tract.* 1. *q.* 5. multa ſubtiliter inſerit; aitque motum, provt includit perfectionem, & terminum, partim ad multa prædicamenta pertinere; partim ad nullum; formaliter tamen non reduci ad plura prædicamenta.

Assero primò, Motvm non eſſe de genere non entium. 7

Videtvr præclarè è terminis euidens.

Probatvr ab Ariſtotele: quia eſt actus, & ratio, quâ mobile dimittit priuationem, & acquirit formam.

Dices. Corruptio eſt ad priuationem.

Respondetvr, eam per ſe eſſe ad generationem; hæc enim intenditur à naturâ. Ideò hinc eſſentia motûs ſumenda.

Assero ſecundò, Motvm non conſtituere diſtinctum prædicamentum.

Probatvr: quia eſt ens imperfectum, incompletum; nec aliquid obtinet perfecti, præter terminum, ſiue ſubſtantiam, ſiue quantitatem, ſiue qualitatem, ſiue Vbi. Ad hæc verò nil habet vniuocum commune. Ita Perer. *lib.* 13. *c.* 5. Ruuius, *quæſt.* 3. 8

Assero tertiò, Motvm non eſſe Paſſionem, contra Suarez; &, vt arbitror, contra Auerroëm, 3. *Phyſic. text.* 4. & *lib.* 5. *text.* 9. vbi ait, motum, acceptum pro forma fluente, eſſe in prædicamento termini; ſed acceptum pro fluxu, eſſe in prædicamento Paſſionis. 9

Probatvr: quia paſſio eſt, ſecundùm quam dicimur pati, ex Ariſtotele: *in prædic.* ſeu eſt exercitium patientis, vt tale eſt: vt colligo è Diuo Bonauentura *in* 2. *diſtinct.* 7. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 2. *in corpore.* Actionem porrò, & paſſionem eſſe in motu, docet Ariſtoteles, 3. *Phyſic, text.* 20. & motus dicitur ſubiectum actionis, & paſſionis, *text.* 22. Motus verò eſt actus entis in potentia, provt huiuſmodi; at vera paſſio præſcindit ab eſſe in potentia, in ſuo exercitio; &, ſi actio, & paſſio ſunt in motu: ergo non ſunt motus; &, ſi motus eſt ſubiectum actionis, & paſſionis: ergo non ſunt motus; nil enim eſt in ſe ipſo; vel ſubiectum ſui ipſius. Adde, in actibus vitalibus intellectionis, & volitionis eſſe paſſionem, ſed non motum.

Assero quartò, Motvm non eſſe actionem. 10

Patet ex dictis. Confirmatur: nam dantur actiones ſine motu; vt creatio. Secundò, actio non dicit imperfectionem formaliter, vt motus; 3. *Phyſic. text.* 15. neque dicit tranſitum ſubiecti, de vno termino ad alium; vt motus, neque eſt actus præcipuè mobilis; ſed eſt actus agentis.

Assero quintò, ipſum non ſpectare ad prædicamentum Qvantitatis.

Probatvr: quia motus abſtrahit à continuo, ſucceſſiuo, & inſtantaneo: ergo abſtrahit à quantitate; at quantum non abſtrahit à ſuo genere 11

nere. Deindè, etſi ſucceſſiuus motus ſit, non tamen eſt eius differentia eſſentialis,ſed diſtinguit, & conſtituitur in ſua tendentia ad terminum, vt infrà probabiliter *quæſt*.4. aſſeretur.

12 Assero ſextò, reduci ad aliqua prædicamenta.

Probatvr. Motus eſt fieri formæ; ſeù tranſitus ſubiecti ad formam: ergo habet relationem ad formam,ſeù terminum.

13 Assero ſeptimò, Motum formaliter non eſſe relationem.

Probatvr: quia ex Ariſtotele eſt actus: ergo non eſt relatio, ſed eius fundamentum. Ideò Ariſtoteles 5. *Phyſic.text.*12. expreſsè dicit, motum non eſſe in prædicamento Relationis. Solùm verò *ad* 4. allata prædicamenta, eſſe motum, ait.

Respondet Faber, per ſe, id verum eſſe; ſed per accidens, etiam ad relationem dari motum.

At, primò, hæc ſi vera eſſent, non adhuc facerent, vt motus ſit relatio; Sed ad relationem: niſi dicas, ad relationem eſſe relationem; quod ab Ariſtotele reprobatur. Deinde regula naturæ rei, ab eo, *quod per ſe*, non ab eo, *quod per accidens*, ſumitur. In relatiuis verò, per accidens ſolùm, eſſe motum, docet Ariſtoteles 5. *Phyſic. text.*19.

Respondet ſecundò Faber, fabuloſam ſuam relationem, extrinſecus aduenientem, eſſe poſſe terminum motus. Si enim ponatur corpus, & platea (vt exemplo Fabri,vtar) non adhuc ponitur fundamentum proximum relationis. Sanè, & poſito Abrahamo, & ſemine, non ſtatim ad filium eſt relatio; quæ prædicamentum quartum conſtituit.

14 Assero octauò, Motvm, cùm ſit ens imperfectum, reduci ad prædicamenta ſui termini. Vbi aduerte, motum eſſe quidem termino priorem, in genere efficientis; ſed terminum eſſe priorem in genere cauſæ finalis: quia omne mobile mouetur propter finem. In quo decepti ſunt aliqui, negantes, motum reduci ad prædicamentum termini, quia eſt termino anterior; etſi motus eſt tendentia, claudens intrinſecè terminum.

15 Probatvr ergo ratione D. Bonau. *loco cit.* nam via ad formam eſt quodammodo forma, ex 2. *Phyſic.* 14. vbi affert exemplum generationis, quæ eſt via, per quam peruenitur ad genitum. Confirmatur, quia motus eſt via, & tendentia intrinſecè ad terminum: hæc autem eſt participatio quædam termini.

Probatvr ſecundò. Eò reducitur motus, vndè habet conſtitutionem,& diſtinctionem: ſed motus ſpecificatur à termino, ex Ariſtotele 5. *Phyſic.text.*18. Nihil autem eſt commune vniuocum ſubſtantiæ, quantitati, qualitati & vbi; &, ſi ad vnicum prædicamentum reducatur, iam erunt omnes motus eiuſdem generis prædicamenti.

Obiicies cum Galitio. Motus eſt quid ſuperius omnibus ſpeciebus motuum, qui in prædicamentis habent terminos: ergo nequit reduci ad tot prædicamenta. Vrgent alij Motus eſt quid vniuocum cum ſuis ſpeciebus: ergo debet habere ſuum prædicamentum; vel per omnia vagari.

16 Respondetvr, entia imperfecta non poſſe poni in prædicamento directè. Talis autem eſt motus; vt oſtendi, *quæſt.*1. neque poteſt vagari per omnia; quia non omnibus entibus conuenit. Ideò ad prædicamenta ſuorum terminorum reducitur. Satis autem eſt, reduci ſpecies ad præſcriptos terminos: nam genus motus, cùm ſit quid vagum & ſecundùm multos, analogum cum ſuis ſpeciebus, non habet locum, vndè ſit in poſt prædicamentis. Reliqua,quæ obiiciuntur, patent ex dictis.

QVÆSTIO III.

An & quomodo Motvs *diſtinguatur à termino & ſubiecto.*

Prima opinio eſt, Motvm non diſtingui realiter à termino; volunt enim hi, motum formaliter eſſe formam fluentem. Ex his aliqui dicunt, diſtingui ratione, & definitione. Ità Tolet. 3.*Phyſic.quæſt.*3. Perer.*lib.*13.*cap.*2.*& cap.*10. Alij dicunt, diſtingui formaliter. Sic Conimbr. 3. *Phyſic. cap.*2. *quæſt.*3. *art.*2. Ruuias 3. *Phyſic. quæſt.*4. Euſtach. 1. *part. Phyſic. Tract.*3. *quæſt.*2. Farneſ.*lib.*2.*cap.*6.*Suarum aſſert.* Vtinens.*Tract.*8. *quæſt.*5. *art.*1.*ſect.*2. *num.*12. Omnes verò adducunt D. Thomas & Auerroem. Cæterùm diſtinctionem realem negarunt etiam apertè Ægid. *in* 2.*diſtinct.*1. *part.*3.*quæſt.*3. *art.*2. Titel. *lib.*3. *cap.*8. Durand. *in* 1.*diſtinct.*17.*quæſt.*7. Zabar. *de accret. & nutrit. cap.*2. & acerrimè Gregor. *in* 2.*diſtinct.*7.*quæſt.*4.*art.*1. Capr. *ibi*,*quæſt.*2.*art.*3. *ad argumentum Aureoli*, adducens D. Thomam Amicus, *Tract.*23. *Phyſic. quæſt.*4. *dub.*2. *art.*4. plurimos pro hac ſententia refert; & præter allatos, Valentiam, *part.*1.*diſtinct.*3.*quæſt.*2.*punct.*1. Maſium,*cap.*3.*q.*4.Bruxell.*q.*1.*art.*1.

Secvnda ſententia aſſerit, Motvm à termino diſtingui realiter modaliter. Ita D. Bonauent. *in* 2. *diſtinctione* 1. *part.* 1. *quæſt. vlt.* vbi in hoc diſtinguit motum, vel mutationem naturalem à creatione, quòd hæc ſolùm ratione diſtinguitur à creatura; at motus eſt,quid naturâ præcedens terminum, ab ea diſtinctum.

Evm ſequuti ſunt Aureolus, 2. *diſtinct.*1.*q.*2. *art.*2. *& diſt.*38. *quæſt.*1. *art.*1. Argent.*in* 2. *diſt.* 19.*q.*1.*art.*1. poſt Auerroëm, *text.* 4.*&* 3. *Phyſic.* videtur Ariſtotelis, 2. *metaph. text.* 7. Ideò Zanard. 3. *Phyſic. q.*7. ait, hanc opinionem eſſe famoſiorem; etſi oppoſita ſit verior. Subſcribunt alij Recentiores, inter quos eſt Fulienſis, *lib.* 1. *Phyſic. cap.* 8. *art.* 3. Iuuet. 3. *phyſi.orum, capite* 1.

Addvcitvr etiam Scotus à Fauent. *Theor.* 45. ſed ibi multa implicat, Vaſq. *p.* 1. *d.* 176. *num.*11. Eos allegat, & ſequitur Galit. *p.* 1. *lib.*3. *tract.*1.*quæſt.*6. Amicus, *loco citato*,dicens, diſtingui realiter modaliter, cùm Suarez *diſp.* 49. *Metaph.* Poncio *d.*13. *q.* 2. dicente eſſe in Scholis D. Thom. & Scoti communem.

Assero cum hac ſententia motum diſtingui realiter modaliter à ſuo termino.

Probatvr primò. Omnis cauſa diſtinguitur realiter à ſuo effectu: ſed terminus eſt cauſa finalis motus; & motus cauſa efficiens, quà producitur terminus: ergo. Maior eſt euidens. Nil enim producit ſe ipſum, vt ait D. Auguſtinus, *Tract.*1. *in Ioan.* & habetur *in Homil.*3. *Natiuitatis Chriſti.* Minor probatur: nam terminus eſt bonum perfectum, intentum, vt finis, ab agente 17

 per

per motum; atque adeò motus eſt medium, cauſans terminum, & terminus eſt bonum perfectum, quod producitur motu, tanquam medio, & bono imperfecto. Hac ratione vtitur Galitius; & eſt D. Bonau. *loco citato, argum.* 4. *oppoſito ad ſolutionem.*

18 Hinc ſecundò arguunt alij, apud Ruuium, 3. *phyſic. tract.* 1. *q.* 4. Id, quod eſt cauſa alterius, atque habito fine, & effectu, ceſſat eſſe, manente fine, eſt diſtinctum ab eo realiter. Talis eſt motus, reſpectu termini: ergo. Hoc eſt argumentum tertium D. Bonauent. *ad oppoſitum, cum ſolutione.* Confirmatur: nam calefactio ceſſat, manente calore; quòd ſi idem ſunt calefactio, & calor, abeat Ariſtoteles, 11. *metaphyſicorum, ſumm.* 4. *capite* 3. & *libro* 5. *capite* 20. qui contrarium pronunciat.

Respondet Perer. terminum, ſeu formam fluentem ceſſare, ſed manere perfectam; ſeu ceſſare fluxum formæ, & formam manere, quæ eſt idem.

19 At motus, qui ceſſat, eſt fluxus ſubiecti ad terminum; forma enim, prout producitur, remanet. Impropriè enim dicitur forma fluens. Itaque, cùm ceſſet fluxus ſubiecti, ſeu motus, qui eſt actus mobilis, & remaneat terminus, ſequitur, diſtingui realiter. Hic enim eſt lapis lydius, ad dignoſcendam diſtinctionem realem aliquorum, ſi poſſint ſeparari, ſaltem per Dei potentiam: multò magis ſi id naturaliter fiat.

Respondet Areſ. 1. *de Gener. diſp. de Actione, quæſt.* 25. *ſect.* 5. perire motum, remanente termino: quia de eſſentia motus eſt, non modò terminus, *ad Quem*, ſed etiam ſubiectum, & terminus, *à Quo*; & conſequenter ad ipſius deſitionem ſufficere, quòd non ampliùs adſit terminus, *à Quo*; ſiue ſubiectum, *in quo*.

20 Contra: quia terminus, *à quo*, eſt extrinſecus. Quid verò eſt, ceſſare ſubiectum? Nil ſanè aliud, quam ceſſare motum ſubiecti, & manere terminum. Ergone vult, motum eſſe idem cum termino, etiam *à quo*?

Respondet Areſius, alia ratione poſſe dici, eſſe magis vnum cum ſubiecto, quia calor non mouetur, ſed ſubiectum.

21 Argvo igitur ad hominem. Motus eſt magis idem cum ſubiecto, quam cum termino, per te; ſed à ſubiecto differt realiter: etenim non manet ſubiectum *in quo*, manente calore: ergo.

22 Probatvr tertiò. Si motus localis non eſſet diſtinctus à termino realiter; ſequeretur, nullum diſcrimen eſſe inter motum, quo mobile pertranſit ab vno termino ad alium, & motum, quo termini ipſi, perſiſtente alioqui ſubiecto immobili, ſibi ſuccedunt. Ita erit idem, hominem tranſire à loco, A, ad locum B. & interim variari loca A. B. inuariato homine; ſicuti variatur aër circa turrim immotam. Conſequens eſt falſum: ergo. Probatur ſequela, quia vtrobique eſt ſucceſſio inter ipſos terminos, in eodem ſubiecto. Si ergo motus, præter hanc ſucceſſionem, nihil ſignificat in ipſo mobili: nil refert, quòd ipſum ſubiectum moueatur ad terminum; vel terminus ipſe in mobili varietur. Abſurditas autem conſequentis patet: quia in priori euentu cenſetur homo verè moueri: nam calefit, & alias patitur alterationes, in ſecundo autem nequaquam: non enim mutatur Turris, dùm aër circumnariatur.

23 Aresivs huic argumento propemodum cedit.

Tandem probatur, quia diuerſæ ſunt proprietates motus, & termini: nam motus eſt velox, vel tardus: non ſic calor productus, quod ridiculè Pererius de termino aſſirmat, dùm producitur.

His vltimis rationibus nititur Amicus, *articul.* 5.

Obicies primò, cum Gregorio. Si motus eſſet quid diſtinctum à termino, ſequeretur, aliquam rem fieri, & eſſe, dum fit: conſequens eſt abſonum, & contra Ariſtotelem 5. *Phyſic. text.* 13. vbi aſſerit, nihil fieri, dùm eſt. Probatur ſequela ſi motus eſt aliqua entitas, diſtincta à termino, certum eſt, tunc eſſe, dum mobile mouetur, neque anteà, neque poſt: ergo dum eſt, fit, & eſt dum fit. Neque valet dicere, hanc eſſe naturam ſucceſſiuorum, eſſe, dum fiunt: nam Ariſtoteles de omnibus id negat.

Respondetvr, idem abſurdum ſequi, & maius in ſententia oppoſita: nam etiam ipſi fatentur, motum eſſe aliquid; & tunc ſolùm eſſe, dum mobile mouetur, nec priùs, nec poſteà: alioqui motus eſſet, & mobile non moueretur: ſi ergo motus eſt idem cum termino, ſequitur, terminum eſſe, dùm fit; & fieri, dùm eſt. Probatur ſequela quando enim aliqua vnum ſunt, ſimul ſunt, & ſimul non ſunt. Eſt autem maius abſurdum concedere in permanentibus, quàm in ſucceſſiuis, eſſe, dùm fiunt, quàm in ſolis ſucceſſiuis, de quibus Ariſtoteles non loquitur: nam ſucceſſiua habent eſſe fluidum; vt ſint in fieri. 24

Obicies ſecundò, cum Gregorio. Si motus eſt diſtinctus à termino, ſequitur, aliquam rem, & quamlibet eius partem, eodem tempore, primò generari, & corrumpi. Conſequens eſt abſonum: ergo. Probatur ſequela. Sit tempus, in quo ſit motus vno minuto horæ, eo tempore, motus eſt productus, nec anteà, nec poſt; ſed motus, eodem primo tempore, ideſt, minuto, perdidit eſſe: ergo ſimul habuit eſſe, & non habuit; quod eſt abſonum, & hoc ſequi, conſequens eſt.

Respondetvr, hoc abſurdum magis infeſtum eſſe aduerſariis: nam, ſi terminus eſt idem cum motu; cùm motus, per vos, tantùm ſit, cùm mobile mouetur; & tunc neque ſit quid permanens, ſed deperditum; ſequitur, terminum & formam acquiſitam permanentem ſimul eſſe, & non eſſe. Probatur ſequela nam idem eſt cum motu terminus. Abſurditas verò probatur ex Ariſtotele 8. *Phyſic. text.* 62. & 63. & Auërroe, *ibi*. Impoſſibile eſt, eiuſdem rei ſimul eſſe generationem, & corruptionem; ſicuti impoſſibile eſt, idem eodem inſtanti creari, & annihilari. 25

Qvoad nos, reſpondetur, motum non generari, ſed eſſe id, quo alia fiunt: vnde non affertur Ariſtoteles ad rem. Eſt autem actus aliquid motùs, ſed imperfectus, & in potentià. 26

Obicies tertiò. Si motus eſt diſtinctus à termino: ergo mobile duo diſtincta acquirit, motum, & terminum, quorum alterum non eſt alteri intrinſecum; atque adeò poterit vnum ab altero ſeparari: ergo poteſt mobile tranſire ab vno termino ad alium ſine motu, & moueri, abſque eò, quòd tranſeat ab vno termino ad alium.

Respondetvr, idem ſequi in aduerſa opinione. Ipſi fatentur, aliud eſſe mobile, aliud eſſe motum: ergo poteſt eſſe motus ſine mobili. 27

Respondetvr ergo, licèt differant realiter, habere relatiuam tamen, & intrinſecam connexionem

nem; non enim eſt motus ſine acquiſitione termini; nec acquiſitio ſine motu. Motus ſanè eſt actus entis in potentiâ, vt huiuſmodi; & terminus eſt finis motus; & mobile intrinſecè includit motum. Deberent potiùs dicere; poteſt ſtare mobile, vel terminus ſine motu; & hoc verum eſt, vt motus intrinſecè eſt actus mobilis: vndè nequit ſine eo abſtractè volitare.

Obiicies quartò. Si motus eſt diſtinctus à termino; ſequitur, non eſſe actum entis in potentia. Probatur ſequela: quia nec pars præterita, nec futura eſt actus mobilis; quia nullam earum actu habet.

28 Respondetvr, eſſe in actu fluxo. Id exemplo declaro. Ponatur aliquis calamo lineam protrahere, & alius, prout fit, eam deleat: ità vt, dùm primus tranſit ad aliam partem lineæ, calamo, alter partem factam obtruncet; videbitis, illam lineam ſimul fieri, & deſtrui; nec hoc eſt abſonum: nam hæc incipiunt, & deſinunt extrinſecè in aliquo, quod eſt eorum entitati extraneum; non tamen eadem pars producitur, & corrumpitur: imò, dùm eſt, non corrumpitur eodem inſtanti, ſed deſinit eſſe, ſuccedente alia.

Obiicies quintò. Ariſtoteles ſuprà citatus ait, motum non eſſe extra res.

Respondetvr, ſolùm velle, motum tendere ad res; non tamen ſequitur, terminos, ſeu ipſas res eſſe formaliter motum.

Obiicies ſextò. Si calefactio eſt aliud à calore, oportet, & ipſam produci, aut per ſe ipſam; & hoc implicat; aut per alium motum; & ſic erit proceſſus in infinitum.

29 Respondetvr ex D. Bonau. *in 2. diſtinct. 1. part. 1. quæſt. 2. ad 2.* calefactionem non produci, ſed exire immediatè à mouente, non per alium motum, quia in primis eſt ſtatus. Sumitur reſponſio è *textu 15. quinti Phyſic.* eſt autem calefactio id, quo immediatè acquiritur calor.

Obiicies ſeptimò cum Euſtachio. Quæ differunt realiter, poſſunt ſeparata manere per te. Sed nequit ſtare motus ſine termino; cùm ſit termini acquiſitio: ergò.

Respondeo maiorem veram de re, & re, non de re, & modo, qualia ſunt motus, & terminus; ad hæc enim ſat eſt, alterum ab altero ſeparari, etſi alterum pereat. Ex dictis colligere vales, quo pacto motus differat à ſubiecto.

Aresivs dicebat, minùs differre à ſubiecto, quàm à termino, quia, non ſubiectum mouetur, ſed forma, quæ eſt terminus.

At terminus eò (vt reor) differt, quia eum cauſat motus, *vt quo.* eſt enim is, quo forma fit. Subiectum verò differt à motu, vt ſubſtantia ab accidente ſuo, nam per motum variatur, & nouo ſe habet modo, vt notat S. Doctor. 2. *diſtinct. 1. articul. 3. quæſt. 1.* cum Ariſtotele 5. *Phyſic. tract. 7.* Ità & à ſubiecto differt modaliter; vnde & ſeparantur quidem, ſicque ſubiectum perſtat; non verò motus ſine ſubiecto, quia eſt intrinſecè actus mobilis, vt monet S. Doctor. *loco cit.* ex Ariſtotele. Hac verò de cauſa communiter diſtinguunt modaliter etiam naturam à ſubſiſtentia, quia illa ſine hac ſtare poteſt? non hæc ſine illa; vt monet Fulienſis *lib. 1. Phyſic. cap. 8. art. 3.*

Hoc fundamento is concludit, motum à ſubiecto differre, vt minimum, modaliter. Subdit, ità differre motum localem ſolum; alios verò differre, vt res à re, à ſuis ſubiectis. Probat; motus, ſi non ſunt entitates diſtinctæ a ſuis terminis, puta calefactio à calore; at termini illi re ſunt diſtincti à mobili, puta calor à ligno. Ergo & motus à ſubiecto eodem, puta ligno.

Non rectè tamen diſſerit: nam ſuprà aſſeruit, motum eſſe modum realem, diſtinctum à termino: Ergo & motus à ſubiecto. Quamuis autem terminus, puta calor, & ſubiectum lignum ſunt duæ res diſtinctæ, quia completæ ſunt in duobus prædicamentis ſubſtantiæ, & qualitatis; non ob id motus, qui eſt modus imperfectus poteſt diſtingui, vt res à re. Vrgeo. Ea, quorum vnum poteſt ſtare ſine alio, non è conuerſo, differunt per re ſolùm modaliter. At ſubiectum, puta lignum, ſtat ceſſante calefactione; hæc verò ſtare nequit ſine ſubiecto, vt patet. Ergo Minor probatur; quia motus eſſentialiter eſt actus entis in potentia, *ex 3. Phyſic. cap. 2.* vt docuit D. Bonauent. *loco cit.* ſeu eſt actus mobilis; vt ait idem S Bonau. cum Philoſ.

QVÆSTIO IV.

An Motvs *ſucceſſione diſtinguatur à mutatione.*

VErtitvr in ſcholis vulgatum ſanè proloquium. *Motus eſt ſucceſſiuus, mutatio inſtantanea*; vt ait S. Doctor. 2. *diſtinct. 1. part. 1. art. 3. quæſt. 1. & diſtinct. 7. part. 1. articul. 2. quæſt. 1.* Porrò hanc eſſe differentiam eſſentialem, aſſerunt Tolet. 3. *Phyſic. quæſt. 1.* Conimbr. *ibi, cap. 2. quæſt. 2. art. 2.* Perer. *lib. 14. cap. 1. & 8.* Toſtat. *ad cap. 23. Exodi, quæſt. 50.* Amicus, *tract. 23. Phyſic. quæſt. 1. in fine*, & *quæſt. 2. paſſim*, Suarez, *diſput. 30. Metaph. ſect. 4. à num. 21.* & *diſtinct. 50. ſect. 8.* Zanard. 5. *Phyſic. quæſt. 5.* Ariſtoteles 1. *de Gener. diſput. 5. quæſt. 37. ſect. 3.* Richard. *quodlibet 21. quæſt. 2.* & videtur Ariſtotelis 5. *Phyſic. à text. 8.*

Secvnda opinio eſt, ſucceſſionem non diſtinguere eſſentialiter motum à mutatione. Ita Titel. *lib. 3. cap. 6.* Suar. *d. 59. ſect. 4.* Iuuet. 3. *Phyſic. c. 1.* Farneſ. *lib. 1. cap. 6. & 10.* Piccolom. *lib. 1. de motu cap. 7.* Videtur Diui Thomæ 4. *phyſic. lect. 17. ad text. 110.* Sequuntur Euſtach. *p. 1. Phyſic. tract. 3. diſp. 4. q. 1.* Fulienſ. 1. *Phyſic. cap. 8. art. 2.* Dicunt verò, diſtinctionem eſſentialem eſſe, quia mutatio eſt de non ſubiecto in ſubiectum; motus verò de ſubiecto in ſubiectum; & videtur Ariſtotelis, 3. *Phyſicorum, text. 7.* vt notauit Zanard. *lib. 5. q. 2.* & alij: maximè è præclara Societate Iesv, apud Ruuium, 6. *Phyſic. c. 3. quæſtione vn.* & Amicum, *tract. 23. phyſ. q. 5.*

Pro hac adducit Galit. Diuum Bonauenturam, *loco ſuprà citato, in 2.* quia dicit, mutationem poſſe eſſe ſucceſſiuam; & motum, ſiue inſtantaneus ſit, ſiue ſucceſſiuus, eſſe motum. At ibi Seraphicus Doctor, *in corpore*, motum per ſucceſſionem abſolutè diſtinguit è mutatione; vt patet legenti, quod clarius agit *in primo, diſtinctione 37. q. vlt. fundament. vlt. diſt. verò 7. loco cit. etſi ad 2.* fateatur; mutari, ſecundùm ſubſtantiam, quando mutat naturam; tamen nil muſſitat de hac re. 30

Sic & *in primo, diſt. 37. q. vlt.* docet, motum eſſe ſucceſſiuum; & ideò in vacuo non fore motum, apud Ariſtotelem: quia non eſſet ſucceſſio. Quæcunque fuerit ibi intentio Ariſtotelis in inferendo.

rendo. Sic loquitur & Suar. *loco citato*, *diſp.* 59. Zanard. & Areſius. Diſtinguit ſanè *in primo*, *diſt.* 8. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 2. *in corpore*, mutationem ex non ente in ens; ſeu ex non ſubiecto in ſubiectum: & ex ente in ens; ſeu è ſubiecto in ſubiectum.

31 SCIENDVM, ſucceſſionem dicere quantitatem Prædicamentalem, ex Ariſtotele, *in Predic.* ſeu extenſionem partium, quarum vna alteri ſuccedit; ſeu conſiſtere formaliter in partibus, ſibi inuicem ſuccedentibus. Ita communiter Græci *in prædic. Quant.* & ex Recentioribus Murſia, 4. *phyſic. d.* 3. *q.* 1. Hier. *Plat. d. de motu, q.* 3. *p.* 3. Maſius, 4. *phyſic. c.* 14. *ſect.* 1. *quæſtione* 7. ex Diuo Thoma, *opuſc.* 44.

32 CVM igitur QVANTITAS diuidatur in continuam, & diſcretam; & continua in permanentem, & ſucceſſiuam; ſucceſſiua in motum, & tempus; ſequitur, motum eſſe ſpeciem quantitatis continuæ, ſucceſſiuæ: atque adeò falſum, quod ait Pererius, & alij, motum eſſe intrinſecè ens ſucceſſiuum, non continuum. Sanè id, quod eſt in aliqua ſpecie, eſt etiam ſub genere: *verbi gratiâ*, qui eſt homo, eſt animal viuens, & corpus. Igitur, cùm quantitas ſucceſſiua ſit ſpecies continuæ: ſi motus intrinſecè eſt ſucceſſiuus, erit etiam continuus.

33 Quod enim ait, poſſe in inſtantibus acquiri formas accidentales, falſum eſt: alioqui erunt indiuiſibiles: *verbi gratiâ*, calor, frigus, &c. (eſto lumen producatur in inſtanti ad modum generatorum.) Ideò Ariſtoteles, 4. *phyſic. text.* 99. ſucceſſionem temporis, & motus vocat continuitatem. Quo autem ſenſu, 5. *Metaph. text.* 18. dicat, motum, & tempus eſſe quanta per accidens, explicat D. Thom. *loco cit.* eſſe per accidens, non contingenter, ſed ratione alterius radicaliter; non tamen formaliter: quia, ſcilicet, eſt in ſubiecto continuo, & non permanet, nam alteratio intenditur ſucceſſiuè in eodem ſubiecto, putà, eadem parte ligni:

34 vt monet etiam Gillius. Multi ſanè dicunt, motum non eſſe quantitatem prædicamentalem, ſed tranſcendentalem: quia diuiſio continui non continet omne permanens; atquè adeò nec omne ſucceſſiuum: nam Deus eſt permanens; Angeli permanent, nec ſunt quanti, ait Amicus, *Tract.* 23.

35 *quæſt.* 2. *diſtinct.* 2. Sed non rectè diſcurrit; non enim diuiſio continui, & diſcreti eſt vniuerſalis, ſed vnius entis Prædicamenti quantitatis; atquè adeò, cùm extra genus continui ſint iam excluſi Deus, & Angeli, fruſtrà opponitur, non includi in ſpecie prædicamentalem quantitatem, & ſucceſſionem motus. Fonſeca, 5. *Metaph. cap.* 3. *quæſt.* 8. *ſect.* 3. Gillius, *p.* 1. *lib.* 2. *tract.* 10. *cap.* 4. Albert. *in prædic. Tract.* 8. *de Quant. cap.* 9. & alij apud Amicum, *dub.* 2. *art.* 2. Ideò Ariſtoteles *in Prædic. Quantit.* ponit etiam Tempus. Secundò, ibi eſt multitudo partium eum extremitate, quâ vna excludit aliam, excluſione coexiſtentiæ. Cur ergo non eſt quantitas?

36 NEQVE ſatis id reprobant, eò quòd ſucceſſio dicit, negationem ſimultatis, & hæc negatio non conueniat ei ex aliqua poſitiua perfectione, & non habeat impenetrabilitatem. Quo ſuppoſito, ait Amicus, *num.* 13. probabilius eſſe, ſpectare ad tranſcendentalem quantitatem.

RESPONDETVR enim, ſucceſſionem dicere negationem, quæ, cùm intrinſeca ſit, reducitur ad poſitiuum (qualecumque ſit) entitatis ſucceſſiuè, quæ, cùm habeat partes ſuccedentes, excludit, eas eſſe ſimul. Eas verò eſſe extrà alias, iam vidimus. Sic enim excludunt alias, pro ſuo ſtatu; & non minùs, quàm partes permanentes: nam, eò ipſo, quòd vna eſt poſt aliam, maximè excludunt ſe inuicem. Nec video aliquid arduum in hoc.

ASSERO probabiliter, ſucceſſionem eſſe motui eſſentialem; atque adeò per hanc diſtingui a mutatione. 37

PROBATVR ex locis Ariſtotelis, allatis in prima ſententia.

PROBATVR ſecundò. Id, quod intrinſecè habet partes continuas, quarum vna nequit eſſe cum altera, adeò vt amittat eſſe, ſi ſimùl partes habeat, eſt intrinſecè ſucceſſiuum. Talis eſt motus, ex Ariſtotele 4. *Phyſic. locis citatis*, & aliis, relatis ab Amico *num.* 14. & 6. *Phyſic. text.* 4. 10. 33. vbi ſupponit, motum eſſe continuum.

PROBATVR tertiò à D. Bonau. *in* 2. *diſtinct.* 1. *loc. cit. in corpore.* Vbicunque eſt productio formarum, quæ habent contrarium, & ſubiectum extenſum, in quod inducantur formæ; vel exerceatur actio, ibi eſt ſucceſſio: ſed in alterationibus, per qualitates elementares, augmentationibus, lationibus, eſt talis neceſſitas: ergo. Maior probatur: nam productio debet eſſe formæ, quæ producitur proportionata. Minor aſſeritur, vt euidens, à D. Bonauent. dicente. *Et hæc indiget ſucceſſione, & tempore, &c.* ſed hæc verba omiſit P. Galit. *num.* 10. ſicuti & ſequentia, quibus ponit antitheſim mutationis, quæ (ait) fit in inſtanti. 38

NEQVE dicet rectè Pererius, eſſe ſucceſſionem ſinè mutatione; etenim non eſſet vnus motus, ſed plures mutationes, vna poſt aliam; 5. *Phyſic.* 34. & 35. vbi ad vnitatem motus exigit vnitatem durationis continuæ. 39

DICES. Si continuitas eſt de eſſentia motus, ſpectaret ad prædicamentum quantitatis, contra ea, quæ dixiſtis, *quæſt.* 2.

RESPONDETVR, motum eſſe actum imperfectum; nam habet extenſionem; & quoad hoc, reducitur ad quantitatem; at eſt etiam via; & hoc ſenſu dixi, *quæſt.* 2. reduci ad prædicamentum ſui termini, hoc autem ponitur expreſsè in definitione eius à Philoſopho.

QVÆSTIO V.

An vnitas motus ſumatur à termino ad quem.

QVOAD vnitatem genericam, ac ſpecificam.

PRIMA opinio eſt negatiua. Ita Albert. 5. *Phyſ. tract.* 3. *cap.* 1. Aſtudillo. 5. *Phyſic. cap.* 4. *quæſt.* 1. Burlæus, *quæſt.* 2.

SECVNDA communis ſententia eſt, motum ſpecificari à termino. Ità D. Bonauent. *in* 1. *diſtinct.* 13. *quæſt.* 3. *ad* 3. & *in* 2. *diſtinct.* 2. *part.* 1. *articul.* 1. *quæſt.* 2. *in corpore.* & alibi ſæpè.

EVM ſecuti ſunt Diuus Thomas *part.* 1. *quæſt.* 23. *art.* 1. *ad* 3. & *part.* 2. *quæſt.* 113. *artic.* 6. *ad* 1. & *in* 1. *diſtinct.* 13. *quæſt.* 1. *art.* 2. *in corpore*; Capr. *in* 2. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2. *art.* 3. Zanard. 5. *Phyſic. quæſt.* 9. & cæteri Thomiſtæ, Ægid. *in* 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 4. *dub.* 5. Durand. *in* 1. *diſtinct.* 46. *quæſt. vlt.* Auerroes 5. *Phyſic. com.* 31. Tolet. 5. *Phyſic. quæſt.* 2. Colleg. *ibid. cap.* 4. *quæſt.* 1. *artic.* 2. Perer. *lib.* 13. *quæſt.* 8. Piccol. *lib.* 1. *de motu, cap.* 7.

Iuuet

Iuuet 3. *Phyſic. cap.*1. Ruuius 5. *Phyſic. cap.*4. *quæſt.*1. Titel. *lib.*3.*cap.*7. Zabar. *de accretione,& nutrit.cap.*2. Toſt.*ad* 22.*Matth.quæſt.*225.Suar. *in Metaph. diſtinct.*47. *ſect.*3. Amicus, *Tract.*23. *Phyſic. quæſt.*6. *diſput.*2. Euſtach. *part.*1. *Phyſic. tract.*3.*diſtinct.*4.*quæſt.*2. Fuliens 1. *Phyſic. cap.*8. *art.*4. Bauduniús *diſput.*8.*ſect.*6.

TERTIA ſententia eſt, motum ſe ipſo ſpecificari, tanquam quid prius termino. Ita Aureol. 1. *d.*13. *art.*2. Argent. Ibi Hurtad. *d.*11. *Phyſic. ſectione* 8. Faber, *Theor.* 45. qui Scotum pertrahit. Idem conatur oſtendere Vtinen. *tract.*8.*q.*12.*art.* 2.*ſect.*3. *num.* 19. Eos ſequitur Galit. *part.* 1. *lib.* 3.*tract.*1. *q.*8. concedens, motum ſpecificari vltimò à termino.

40 SVMIT verò ſuam ſententiam è D. Bonauent. *in* 2. *diſtinctione* 1. *part.* 1. *q. vlt. in corpore*, vbi ait: *Mutatio in eſſe vtrumque extremum habet, & ſubiectum, quod eſt prius naturâ, quàm terminus. Et ideò talis mutatio aliquid poteſt eſſe naturâ præcedens terminum, & diuerſum ab illo, ſecundùm rem; quamuis non ſit ens actu, completum.* Sed ego pro ſecunda ſententia inde eruo argumenta. Vult enim, mutationem eſſe naturâ prius, terminis; ſed tamen intrinſecè ens imperfectum, ordinatum ad terminum, vt ſuum complementum: vti ſe declarat *ibi*, & *in primo, diſt.* 13.*q.*3.*ad* 3. & *in* 2. *diſtinct.*2.*part.*1. *art.*1. *q.*2. *in corpore*, tradit rationem; ait enim: *Et ſi quæras, cur tempus ſit vnum; cùm motus ſint varij? dicendum, quòd motu definitur per id, ad quod eſt; vnde reſpicit motorem mobile, & terminum: tempus autem reſpicit durationem variam, ſucceſſiuam, quæ venit ex potentiâ rei mobilis. Tempus cauſatur à motu, quod eſt enthelechia entis in potentiâ.*

41 ASSERO igitur, MOTVM ſumere ſpeciem à termino, *ad quem.*

PROBATVR ergo primò. Id, quod tribuit definitionem, dat eſſe ſpecificum. Talis eſt terminus, *ad quem*: ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur: nam motus definitur per terminum actus, ſeu enthelechia entis in potentiâ, vt huiuſmodi ad terminum. Ideò etiam ab eo nomen accipit ſpecificum; vt ait Ariſtoteles: 5. *Phyſic. text.* 4. & 48. dicitur enim dealbatio, quæ eſt ad albedinem, qualiſcunque ſit terminus, *à quo*, ſeu materialis; at nomen imponitur ad ſignificandam eſſentiam; Ideò *text.*31. docet omnem dealbationem eſſe eiuſdem ſpeciei; ſimiliter omnem denigrationem, ratione termini, *ad quem.* Ecce argumentum Sancti Bonauenturæ, quo vtuntur Authores ſecundæ ſententiæ.

42 PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura, ſuprà. Quod comparatur ad aliud, vt forma ad materiam, dat ei ſpeciem: ſed terminus comparatur ad motum, vt forma ad materiam, & ſicut actus potentiæ: ergo. Maior probatur: nam forma eſt, quæ dat *quod quid eſſe rei.* Minor probatur: quia motus eſt ordo quidam ad terminum: ordo autem determinatur à termino, vt ſit huius; at eſſe huius, non illius, naturâ ſuâ eſt eſſentialiter determinari; quod enim eſt differentia, vel loco differentiæ, dat ſpeciem; terminus verò eſt huiuſmodi; quia in motûs definitione ponitur, vt differentia; nec intelligi poteſt ſine termino, vt dante differentiam; ſic calefactio, nec definiri, nec intelligi poteſt ſine calore; qui eſt terminus, & forma, non quidem intrinſecè vt pars conſtituens motum, ſed tanquam intrinſecè determinans; eſt enim motus tendentia ad terminum relatiua, & ab eo debet ſpecificari. En ratio D. Bonauent. quâ vtuntur Authores ſecundæ ſententiæ.

HINC habeo, motum non ſpecificari ſe ipſo, eò quòd ſit prior termino; vt inferebat Galitius: 43
nam in illa prioritate eſt actus entis in potentiâ formaliter, vt huiuſmodi, vt definit Ariſtoteles *in Phyſic. text.* 3. quod fruſtrà Galitius negat, *num.*5.

HINC etiam ſoluitur argumentum primæ ſententiæ, vrgens: ſi terminus, *ad quem*, daret ſpeciem motui; ſequeretur, duos motus contrarios eſſe eiuſdem ſpeciei; ſed hoc eſt abſonum: ergo. Probatur ſequela. Sit motus à nigredine ad albedinem, qui dicitur dealbatio, fit tranſitus à nigro in fuſcum, antequam ad albedinem perueniat: fiat & motus ab albedine ad nigrorem; fit tranſitus per fuſcum: ergo color fuſcus eſt terminus, *ad quem*, duorum motuum, diuerſorum ſpecie.

RESPONDETVR, motum ſpecificari à termino per ſe vltimato, non à quovis materialiter. 44
Fuſcus quidem color ſe habet, vt terminus, *à quo*: quia non tenditur in eum ad quietem, ſed vtrinque, vt ab eo ad terminum intentum tendatur. Hac doctrina ſoluuntur reliqua. Ità Maſius, *ſect.* 2.*quæſt.*2. nec benè diſtinguit Amicus, id verum, quoad intentum naturæ: non quoad intrinſecum motus: nam debet ſumi, prout in potentiâ ad terminum. Idem ſanè terminus eſt ad finem, & ad ea, quæ ad ipſum; vt ait D.Bonau. *in* 3.*diſtinct.* 27.*art.*2.*quæſt.*3.

ADVERTE etiam, dealbationem ſpecificari 45
ab albedine, vt ſic; at verò, vt induit conceptum intenſionis, & remiſſionis, ſpecificari à gradibus, vt remiſſis, & intenſis; & ità motus ad albedinem, vt quatuor, eſſet diſtincta ſpecie accidentali à motu ad albedinem, vt ſex.

VIDES etiam, corruptionem à termino, *ad quem*, diſtingui, vt ait Amicus, *quæſt.*1. *diſputat.*6. cum D.Bonau.*loco cit.in* 2.

HINC habes etiam, motum non ſumere ſpe- 46
ciem à termino, *à quo.* Ità cum D. Bonau *loco cit.*D.Thomas *part.*1.*quæſt.*23. *artic.*1. *ad* 3.& 2. *contra Gent.cap.*17.Scot.1.*diſtinct.*13.*quæſt.vnica* & communiter apud Colleg. 5. *Phyſic.cap.*4.*quæſt.* 1. Ruuius *cap.*5. *quæſt.*1: Poteſt enim eſſe idem terminus, *à quo*, puta, terra, vndè aſcendat lapis ad aërem, & ignis ad ſphæram; & hi erunt duo motus; vel eſſe duo termini, à quibus, & erit vnus motus; alter ab albo in viridem; alter ad nigrum. Confirmatur: quia à termino, *à quo*, non accipit motus ſuam denominationem.

DICES. Motus lapidis à terra in aërem, & motus ignis ſimiliter à terra in aërem, ſunt diuerſi ſpecie; & tamen ſunt ad eundem terminum.

RESPONDETVR, hos terminos eſſe diſtinctos 47
materialiter, etſi formaliter ſit vnus. Vel dic; diſtinctos eſſe motus, per accidens, ratione ſubiecti. Itaquè ſunt duo motus diſtincti, ſpecie accidentali, ideſt, ſecundùm rationem naturalitatis, & violentiæ; ſicut calor differt in aqua, & in igne, ratione naturalitatis in igne, & violentiæ in aqua; vt ait Amicus, *Tract.*24. *quæſt.*1. *dub.*3. *num.*2.

Quoad vnitatem numericam.

SVPPONO, prærequiri ea, quæ ad vnitatem 48
ſpecificam requiſita ſunt; non enim poteſt eſſe vnus numero, motus, qui non ſit vnus ſpecie; ex 5.*Metaph. text.*12. Ariſtoteles 5. *Phyſic.text.*34. tria requirit; Vnitatem Mobilis, Temporis, & Termini,

mini. Ita D. Auerroës,& alij *ibi* expoſitores. Cum illis D. Bonaueur. *in 2.diſt.*41. *art.*1. *quæſt.* 2. *ad* 1. & *in* 3. *d.*27.*art.* 2. *q.* 3. *fund.*1. Piccol. *lib.*1. *de motu*, *cap.* 5. Ruuius, *loc. cit.* quam ſequitur Zanard. *q.* 10. Farneſius, *cap.* 10. Tolet. 5. *phyſ. q.*3.Colleg.*ibi,cap.*4.*q.*5. *art.*2. Perer. *lib.* 13. *q.* 8. Iuuet. 3. *phyſic.cap.*1. Baudun. *diſputatione* 8. *ſect.*6.

Aristoteles addit vnitatem motoris, 8. *phyſ.text.*49.83.& 84.non enim idem numero eſſectus poteſt à pluribus cauſis produci. Ita Perer. Collegium *loc.cit.*Themiſ.Auerr. Durand.aliique multi apud Amicum, *Tract.*24. *q.*2.*dub.*1.

49 Qvòd ſi huius non meminit, 5.*phyſic.*Ideò eſt, quia ad octauum reſeruabat agere de vnitate motoris,& aliis ex cauſis,apud Amic.*num.*5. & D.Bonauent. *loc.cit.in* 2. *ad* 1. vbi ſubdit: *Sicut eſt alius actus, cuius eſt aliud principium, & alius terminus,& menſura alia, & aliud tempus, interciſione, & renouatione facta in ipſo actu, &c.*

Et ſi in *tertio loco citato* Seraphicus Doctor non meminit motoris,eſt, quia ibi non referebat, ſed ſatis erat, ex diuerſitate obiecti,diſtinctionem motus arguere.

Circa continuationem motus obſerua, requiri, vt idem mobile permaneat: vt ſit vnus motus, numero. Quare,ſi canis, è turri deiectus, in aëre moritur, ille continuat motum, ſed eſt aliud mobile, nempè cadauer, & diſtinctus motus partialis.

QVÆSTIO IV.

An Motvs *directus, & reflexus ſit continuus.*

50 Prima opinio eſt, tales motus nunquam continuari; ſed dari ſemper quietem in puncto reflexionis. Ita plurimi è Societate Iesv. Colleg. 8.*phyſic.c.*8. *q.*1. *art.*1. Anton. Ruuius, *q. vlt.& alij.* Adde Zanardum,8.*Phyſic.q.*15.poſt Auerr. 5. *Phyſic. com.* 65.

Secvnda opinio eſt,non ſemper in puncto reflexionis dari quietem. Ita Scotus *quodl.*12.*art.*3. Sax. 8. *Phyſic. q.* 12. Land.*q.*17. Pariſ. *q.* 3. Venet. *text.*65. Gratiad.*lect.*6. *q.*12. Amicus, *tract.* 24. *phyſ. q.* 2. *dub.* 6.*art.* 3. cum Iauello, *q.*12. Georg.*q.de hoc*; Tart. 5. *phyſic. d.vlt.* Vega. *loc. cit.de arte medica*, *c.* 6.& *q.* 50. *ad Tyrones.* Sequitur Galit. *p.*1.*phil.lib.*3.*T.*1. *quæſt.*9. cum aliis. Adducitur etiam Baccon. 2.*d.* 3.*q.*2. *art.vlt.* Picus, *lib.*6.*exam.vanit.c.*2.*in fine*, Farneſ. *lib.*2.*ſuarum aſſert.* Areſ.2. *de Gener. q.vlt.* Maſtr. *d.* 3. *q.* 6. Rabeſ.*lib.*8.*d.*3. *q.*1. Rocchus,*lib.*8. *q.*9. Euſtach.*p.*1.*phyſ.Tom.*3.*d.*4. *q.*7.

In D. Bonauentura nihil hac de re inueniri,ait Galit.*n.*2. Inueni tamen *in* 2.*d.*14.*p.*2.*art.*1.*q.*2. Sanctum Doctorem *in fundam. vlt. & in corpore,* inducere hanc conſequentiam. Si corpora cœleſtia ſunt ſolida,& dantur motus contrarij;nequeunt eſſe continui, & perpetui. Vnde ſequitur, induci quietem mediam, iuxta illationem Ariſtotelis, & proinde in via Ariſtotelis eos motus negari *in eodem corpore quæſtionis.* Rursùs *in primo, d.*17.*p.*2. *q. vlt. in argumento* ponit ſtatum, vt dicam *Tract. de anima, d.*3. *p.*2. *q.*1.

Assero primò. In motibus datur quies per ſe, in puncto reflexionis. Ita videtur ſentire D. 51
Bonauent. & cum eo Ægid. 8. *phyſ. text.* 65. Thien. 8.*phyſ.*62.& alij. Eſt ſententia Ariſtot. 8. *phyſic.* vbi motus contrarios continuari poſſe, negat.

Probatvr in motibus naturalibus; non enim natura producit aliquid, quod ſtatim deſinat: ergo intermediat quies. Ita Ariſtot. 5.*phyſic. text.* 63.

Probatvr è motu naturali poſt violentum.
Proiiciatur pila in aëre, virtus impreſſa paulatim 52
minuitur, vt patet: quia tardior fit ad finem motus; ac proinde oportet, vt deueniat virtus illa ad æquilibrium, cum grauitate lapidis, quam dudum ſuperabat: in eo autem momento non erit motus ſurſum; quia virtus illa non ſuperat grauitatem; neque deorsùm, quia iam ſuperatur. Si quæras, à quo detineatur? Reſpondetur, detineri ab impetu impreſſo, impediente grauitatem, æquali virtute oppoſita enixa.

Adde, aërem habere aliquam virtutem detinendi pilam, contra grauitatis enixum.

Respondent aliqui, eam æqualitatem eſſe in inſtanti.

Contra: quia illa virtus eſt diuiſibilis: ergo in inſtanti nequit diminui; atque adeò reductio ad æqualitatem fit in tempore.

Respondet Murcia, motum, quo renititur impetus, eſſe in tempore; ſed æqualitatem in inſtanti.

Contra: nam & conatus,& renitentia ſpe- 53
ctant ad motum, quippè exercitia virtutis diuiſibilis: & ideò in tempore agunt.

Persistit Amicus, *art.* 3. æqualitatem illam non eſſe in tempore, ſed in inſtanti.

Contra: quia ſequeretur,virtutem illam eſſe productam in inſtanti; at in inſtanti non fit exceſſus diuiſibilis; cùm ſit diuerſus à menſura inſtantis.

Deinde, cùm illud indiuiſibile per ſe producatur, ſiue ab impulſu, ſiue à partibus motus; vt vult Murcia, erit diuiſibile.

Respondet Amicus, indiuiſibile illud reſultare è corpore, exiſtente in tali ſpatio, à virtute, quæ illud poſuit in eo ſpatio; virtutem verò illam eſſe corruptam ſucceſſiuè in tempore præcedenti; vt ſolet ſimilibus accidere.

At, ſi æqualitas eſt in eo inſtanti, ſequuntur 54
abſurda; nam tempore toto eſt inæqualitas, & tranſitus fiet à termino ad terminum, ſine medio, quod redarguit Sanctus Bonauentura *in primo*, *d.* 37. *art.*2.*q.*2. *fund.*4. nam, quandocunque inter aliqua extrema cadit medium, quod habet naturalem ordinem ad extrema, impoſſibile eſt, agens virtutis finitæ peruenire ab extremo ad extremum, ſine medio; ex Ariſtotele, 6. *phyſic. text.* 32. ſic enim ab albo in nigrum,non tranſitur immediatè, ſed per rubeum. Ab Italia in Africam non itur, niſi per medias Alpes, vel media maria.

Dices. Si datur iſta æqualitas conatus lapidis,
& renixus virtutis impulſiuæ;ſequitur non agere 55
alterutram: nam actio eſt cum victoria; atque adeò manebit ſemper lapis in aere. Idem ſequitur in aqua calefacta ad æquilibrium frigoris cum calore, fore, vt nunquam reducatur ad innatam frigiditatem.

Sed hæc nil obſunt: nam virtus impulſiua diminuitur etiam ex ſuo defectu; ſimiliter & frigus in aqua; quia in alieno eſt ſubiecto; & præ-

tereà

tereà formam effundunt aduerſam expellentem. Itaque, datâ æqualitate intenſionis, & virtutis, adhuc forma in ſubiecto extraneo cedet.

56 PROBATVR etiam in aliis proiectis: menſura, & menſuratum ſunt eiuſdem rationis. Sed motus eſt menſura rei diuiſibilis: ergo illi proportionatur. Iam proiiciatur pila, colorata ſtibio, in parietem, tinget parietem, alteratione ſanè proportionata, nempè in duratione diuiſibili.

NEQVE dicant, id fieri per adhæſionem picturæ. Quid ni? Sanè cùm fiat per motum localem; fiet in tempore; nec eſt ſimile de lumine, quod eſt intentionale. Similiter expellit aërem, ſi obtuſa; ſi autem nulla detur quies, reuertetur aër in inſtanti, vel dabitur vacuum. Vtrumque autem eſt abſonum. Neque dicat Areſius, non recedere totam pilam æneam, ſed partes; quia inane eſt. Aut in poris pilæ æneæ eſſe aërem, ad vacuum replendum; hoc enim extra chorum dicitur.

57 ADDVNT aliqui, per accidens euenire, vt non detur quies intermedia, putà, in motu pilæ, in terram proiectæ, vel in aërem; maximè ſi pilæ ſuperueniret lapis molaris deſcendens. At ille motus eſſet potiùs contiguus; tunc enim pila moueri incipit, motu lapidis; vt ait Toletus. Cæteris, non videò, negari quietem. Idem dic de pila, à ludentibus repulsâ; fit enim compreſſio manus, & quies. Neque verò motibus contrariis eſſentiale id dixero, vt nequeat Dei potentiâ aliter fieri.

58 PROBATVR adhuc. Continuum eſt vnum, ex Ariſtotele, 5. *Phyſicorum, text.* 35. ſed motus proiectorum ſursùm, & deorsùm per vos eſt continuus: ergo vnus numero; etſi termini, ad quos ſint diuerſi. Inſuper motus contrarij, *ex* 8. *Phyſicorum*, non continuantur. Reſpondent tamen, loqui Ariſtotelem de naturalibus, quæ vnum terminum habent; vnde ſolùm circularem eſſe perpetuum docet, vt innuit etiam D. Bonau. *in* 4. *d.* 48. *art.* 2. *quæſt.* 2.

OBIICIES primò. Perforetur centrum terræ per ſtadium circùm, & ad centrum iaculetur ſaxum, hoc pertranſibit vltra centrum, aſcendens ſine quiete intermedia; & tamen ſunt duo motus; alter deorsùm, ſursùm alter.

59 RESPONDETVR, ambos eſſe motus violentos: alterum quidem rursùm, alterum deorsùm, contiguos: quia primus deorsùm eſt mixtus, magis tamen naturalis; alter verò totus violentus; & in puncto centri dico eſſe quietem.

OBIICIES ſecundò motus, ſuprà allatos; ſed ad ſummum probant id, per accidens, vt ſi ſaxo ſurſùm iacto occurrat molaris.

OBIICIES tertiò: poſſum mouere manum ſursùm, & deorsùm continuè. Fateor, ſed voluntate, quæ in rebus inanimatis deeſt.

QVÆSTIO VII.

An MOTVS *à contrario in contrarium ſit vnus.*

MOTVS à contrario in contrarium eſt præcipue, cùm à termino ad terminum poſitiuè contrarium fit; vt cum aqua è frigidâ fit calida. De hac eſt quæſtio.

PRIMA opinio eſt Diui Thomæ, 5. *Phiſicorum, lect.* 8. *ad text.* 47. *&* 48. & *prima ſecundæ, quæſtione* 133. *art.* 6. *in corpore.* Vbi Caiet. Bannes ferè *ad cap.* 3. *primi de Gener.* Zanardus, 7. *Phyſicorum, quæſtione* 14. & aliorum Thomiſtarum, eos eſſe plures motus.

SECVNDA ſententia eſt Diui Bonauenturæ, *locis citandis*, receſſum à termino contrario, & acceſſum ad contrarium, eſſe vnum motum. Sequuntur Ægid. 2. *diſtinctione* 2. *quæſtione* 1. *articulo* 4. *dubio* 4. *&* 5. Aureol. *ibi*, *diſtinctione* 1. *quæſtione* 3. Gregor. *quæſtione* 4. *articulo* 2. *ad* 18. & ferè omnes Recentes Tolet. 5. *Phyſicorum*, *quæſtione* 4. Perer. *lib.* 13. *quæſtione* 7. Zabar. *de communi rerum gener. & interitu*, *capite* 5. Ruuius, 5. *Phyſicorum*, *capite* 6. *quæſtione* 2. Amicus, *Tractatu* 24. *Phyſic.* *quæſtione* 3. *dub.* 1. *artic.* 2. & alij.

ASSERO cum hac ſententia, in receſſu ab 60
vno Contrario, & acceſſu ad alterum, vnum tantùm dari motum.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura, *in* 4. *diſtinctione* 42. *quæſtione vltima*, ex Ariſtotele, 5. *Phyſicorum, text.* 47. *&* 48. Sicuti idem eſt recedere Thebis, & accedere Athenas. Quod infert Sanctus Bonauentura, *in* 3. *diſtinctione* 26. *articulo* 2. *quæſtione* 1. *ad* 1. dicens. Idem pondus eſt, per quod vnum corpus recedit ab vna poſitione loci ad oppoſitam; etſi multi negent in motibus localibus veram contrarietatem: vt colleg. *capite* 4. *quæſtione* 4. è Scoto *in primo*, *diſtinctione* 2. *quæſtione* 2. ſed hoc eſt contra Ariſtotelem, 8. *Phyſic.*

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura, 61
in 4. *diſtinctione* 14. *parte* 1. *quæſtione vltima*, *ad vlt.* Idem eſt motus intentionis finis, & aſſumptionis mediorum ad illum; ſed terminus, *ad quem*, eſt finis, & receſſus à termino, *à quo* eſt medium: ergo. Confirmatur euidenti ſimilitudine à Diuo Bonauentura, *loco primo adducto*: quia in auerſione à Deo, & conuerſione ad creaturam, eſt vnus motus, vnus actus, vna culpa.

OBIICIES primò. Ariſtoteles, 3. *Phyſicorum, text.* 5. dicit, eſſe plures mutationes inter album, & nigrum; & plures eſſe, generationem, & corruptionem, quia ſunt diuerſi termini: ſic & in augmento, & decremento.

RESPONDETVR, eſſe diuerſa mutata, ſed 62
vnum continuum motum, vno mobili, vno mouente, vna virtute, & duratione conſtitutum. Duo, inquam, mutata eſſe: quia ſubiectum, ideſt, aqua mutatur in frigore, & calore.

MVLTI verò aliter de motu, aliter de mutatione ſubſtantiali loquuntur, præcipuè Faber, *Theor.* 39. cum Scoto *in* 2. *d.* 1. *q.* 3. qui, *& de generatione, & Corruptione* rursùs diſtinguunt, motus enim eſt à ſubiecto in ſubiectum, inter qualitates pugnaces, quarum vna alteram formaliter pellit.
At generatio non eſt formaliter corruptio alte- 63
rius, ſed per accidens: quia natura ſolam intendit generationem: non corruptionem, quam per accidens, intendit; quatenus, ſine alterius corruptione, generatio haberi nequit: neque ſemper ſequitur: Sic in animatione corporis organici nulla forma corrumpitur, & tamen fit generatio animalis: corruptio verò vnius eſt quidem generatio alterius ex naturæ intentione: non tamen formaliter, ſed conſequenter. Itaque patet motum à contrario in contrarium

eſſe vnum ; at generationem, & corruptionem eſſe duas.

64 Ideò Ariſtoteles, 5. *phyſicorum*, *text*. 7. tres diſtinguit mutationes. Primam de non ſubiecto in ſubiectum, & eſt generatio. Aliam de ſubiecto in non ſubiectum, & eſt corruptio; Tertiam de ſubiecto in ſubiectum, & eſt motus.

Hinc etiam infert Faber è geminis propoſitionibus illis, *Corruptio vnius eſt generatio alterius ; & generatio vnius eſt alterius corruptio*, illam primam eſſe veriorem in intentione agentis, vt diximus: quia generatio eſt primò intenta. Cæterum ex vna fit altera, atque adeò diſtincta ; non enim idem a ſe ipſo fit ; vt arguit Amicus ſupra.

Obiicies primò cum Zabarella, *loco citato, capite* 5. Si ignis, agens in aquam, eam vertat in aërem, erit interitus aquæ, & generatio aëris ; & eſt vna mutatio, facta ab eodem agente, per vnam actionem : ab vno autem, in quantum vnum, non prouenit, niſi vnum. Confirmatur : nam omnis mutatio eſt inter duos terminos ; & nulla vno termino concluditur ; & hi in caſu noſtro ſunt aqua, & aër. Confirmatur à ſimili de motu locali, qui inter duos terminos eſt vnus.

65 Respondetvr, eas eſſe duas actiones ; alteram circa aquam corrumpendam ; alteram circa aerem generandum ; & ſunt plures termini, *ad quos* ; & duo, *à quibus* ; ideò plures mutationes. Neque eſt ſimile de motu locali, in quo adeſt vnum mobile, vnum ſpatium, vnus motor, vnus terminus, *ad quem* ; atque adeò vnus eſt numero motus. Ita etiam Faber ex parte reſpondet, Scotum adducens.

66 Asserit etiam Scotus, plures eſſe mutationes: dum tranſmutatur materia, educitur forma, & generatur compoſitum : quia (ait) plures termini ſunt.

Enim verò vna eſt actio; vt docet Galitius, *parte* 1. *libro* 3. *Tractatu* 1. *quæſtione* 11. adducens Diuum Bonauenturam, *in* 2. *diſtinctione* 1. *part*. 1. *quæſtione vltima*, & *diſtinctione* 18. *articulo* 1. *quæſtione* 3. ſed inde nil colligo.

Probatvr verò, quia ab eodem agente, eodem inſtanti, omnia hæc fiunt.

67 Qværes ; an detur vltima pars motus, ſcilicet ſucceſſiui. Videtur Ariſtoteles 6. *phyſicorum*, 35. *& ſeq.* definire, ante motum præcedere mutatum eſſe ; & ante mutatum eſſe, præcedere motum.

Motvs de eorum genere entium eſt, quorum idem eſt fieri, & eſſe ; vt docet Diuus Bonauent. *in* 1. *d*. 9. *q*. *vlt*. Poteſt verò quæri de motu, & tempore; & dùm factum ſupponimus, ex D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct*. 1. *articulo* 1. *quæſtione* 2. *ad* 3.

78 Igitvr dico primò. Motus, vt factus, eſt diuiſibilis, more continuorum. Itaque non datur primum, & vltimum. Ratio eſt, quia partes ſunt diuiſibiles in infinitum. Idem dic de indiuiſibilibus motus.

Si verò motus ſumatur, vt fit, datur primum, & vltimum eius ; incipit enim, more finitorum, vt & deſinat. Vide Patrem Galitium.

DISPVTATIO XI.

De Loco.

PEracta diſputatione motus in genere, agendum eſſet de motibus in ſpecie, qui ſunt Alteratio, Avgmentatio, & Latio ; ſed de primis duobus agam *in libris de Anima, diſp. de Vegetatiua*. De latione verò acturus, agere priùs volo de Termino, vnde motus localis dignoſcitur. Eſt autem duplex, vt communiter dicitur. Alter internus, qui dicitur Vbi, alter exterior, qui dicitur Locvs. 1

QVÆSTIO I.

Quid ſit Locvs.

Locvm eſſe materiam, continentem corpora, ait Plato *in Timao*. Alij dixêre, eſſe formam rei locatæ. Eos refellit Ariſtoteles, 4. *Phyſicorum*, *text*. 6.

Celebris eſt Antiquorum opinio, Locvm eſſe ſpatium, ſeu interuallum reale, tunc dimenſum. Ita Stoici, vt Criſip. & Democr. Epicur. & Galen. apud Themiſt. *text*. 37. Philopo. *digreſſ. ad text*. 37. At Ludouicus Molina, *diſputatione* 52. *articulo* 1. Petrus Hurtad. *diſputatione* 54. *phyſic*. nec longè Fonſeca, 5. *Metaph. capite* 4. *quæſtione* 1. *ſectione* 1. Colleg. 8. *Phyſicorum*, *cap*. 10. *quæſtione* 2. *art*. 4. dicunt, Locum eſſe ſpatium, ſeu capacitatem recipiendi rem ; eſſeque eum, qui acquiritur motu locali ; ac proinde eſſe in loco, nil aliud eſſe, quam tali in ſpatio eſſe per propriam exiſtentiam, ad quam reſultat proprium Vbi. Differunt verò ab Antiquis : quia ſpatium hoc non eſſe aliquid reale, dicunt, & ipſum fuiſſe ante mundi creationem opinantur.

Vera tamen ſententia eſt, Locum eſſe ſuperficiem corporis continentis. Eſt Ariſtotelis, 4. 2 *Phyſicorum*, *text*. 40. quem ſecuti ſunt omnes ferè Peripatetici ; D. Bonauent. *in primo*, *diſtinctione* 37. *parte* 2. *articulo* 1. *quæſtione* 1. & *in* 2. *diſtinctione* 2. *parte* 2. *articulo* 2. *quæſtione* 1. & 2. & *diſtinctione* 12. *quæſtione vlt*. Eum imitantur D. Thom. 4. *Phyſicorum*, *lect*. 6. & *quodl*. 6. *quæſt*. 1. *artic*. 3. Capr. *in* 2. *diſtinctione* 2. *q*. 1. *art*. 1. Zanard. 4. *Phyſicorum*, *quæſt*. 4. & alij Thomiſtæ, Tolet. 4. *Phyſic. quæſt*. 3. Colleg. *ibid. cap*. 5. *quæſt*. 1. *art*. 2. Suar. *in Metaph. d*. 40. *ſect*. 7. Perer. *lib*. 11. Ruuius *de natura loci*, *q*. 1. Titel. *lib*. 4. *capite* 8. & 9. Vaſq. *Tom*. 2. *diſput*. 193. *capite* 3. Piccol. *de communibus affect. capite* 10. Galitius, *p*. 1 *l*. 4. *tract*. 4. *q*. 2. Amicus, *tract*. 20. *q*. 3. & 4. & alij apud eum, in plures diuiſi opiniones, & modos dicendi nimium prolixè.

Assero primò, Locvm non eſſe ſpatium imaginarium.

Proba

Probatvr: quia eſt terminus motus realis, perfecti, *ex text. 30. & 31.*

Assero ſecundò, Locvm non eſſe ſpatium reale.

Probatv: quia illud ſpatium, vel eſt ſubſtantia, vel accidens; ſi primum, ſanè erit corporea; atque adeò quanta, ac dabitur cum locato penetratio; ſi accidens, vel eſt Quantitas, vel Qualitas, &c. vel Vbi. Quodcunque ſit, eſſe debet in ſubiecto. In quonam ſubiecto eſt? Adde Qualitatem non continere corpora. Neque eſt Vbi: quia hoc eſt intrinſecum in ipſo locato, tanquam ſubiecto, & locus extrinſecus in locante. Si Quantitas eſt; cùm non ſit corpus, erit ſuperficies, hæc autem, cùm non penetretur, erit circumambiens.

5 Assero tertiò, Locvm eſſe ſuperficiem corporis ambientis.

Probatvr primò ex Ariſtotele, 4. *phyſicorum, text.* 40. vbi definit. Locum. *Eſt ſuperficies corporis continentis, immobilis primò.*

Probatvr ſecundò à Sancto Bonauentura, *in 2. diſtinctione 2. articulo 2. quæſtione 1.* ex conditionibus, communiter loco aſſignatis. Prima eſt, continere locatum. Secunda, menſurare. Tertia, conſeruare. Continet enim vt vas; ſed, quia vas eſt mobile, aſſignat Ariſtoteles, *text. 41.* conditionem aliam loci; ſcilicet immobilitatem. ſecundò, menſurat vt quantitas, adæquans locato. Tertiò, conſeruat vt natura: hoc autem verum de loco naturali, non de particularibus.

Locvs autem, de quo egit Philoſophus, eſt formaliter ſuperficies, in quantùm continet locatum. Ita ſanctus Bonauentura, *in 2. loc. cit. quæſtione 3.* & eſt Ariſtotelis, apud Piccol. *de affect. communibus, à capite 9.* Farneſ. *libro 2. capite 8*: Toſt. *ad cap. 17. Matth. q. 19.* Vide Galitium, *quæſt. 3.*

6 Mvlta opponunt Authores ſecundæ ſententiæ, ad probandum; locum non eſſe ſuperficiem; quia contingit, mutari locum, non mutatâ ſuperficie; vt ſi transferatur dolium, vino plenum; & è contrà, mutatur ſuperficies circa Turrim; & tamen hæc locum non mutat.

Respondent aliqui, non eſſe abſonum, mutari locum extrinſecum, corpore manente immoto. Itaque Turris non eſt ampliùs in eodem loco; ſic & ſublata ſede homini ſedenti, immoto manenti, euenit mutare ſedem abſque motu: vinum autem, aiunt, in dolio non mutare locum. Sed hæc videntur ridicula Amico, *Tract. 20. quæſtione 3. diſputatione 3. num. 20.*

7 Respondent alij, ſuperficiem habere loci rationem, quatenùs habet aliquam immobilitatem. Quare, dum res mouetur cum vaſe, hoc non habet rationem loci; mutatur enim diſtantia à partibus mundi fixis. Ad exemplum Turris, dicunt, mutari locum ſuperficialem, non ſitualem, & intrinſecum. Hinc ſcito, dari locum intrinſecum, qui eſt Vbi, & eſt terminus merus localis acquiſitus etiam in vacuo. Vide Diuum Bonauenturam, *in 4. diſtinctione 48. arg. 2. quæſt. 2.*

8 Alii reſpondent. Omne, quod aliter ſe habet, quàm prius, reſpectu loci, moueri localiter, ſecundùm ſe, vel ratione alterius, quod mouetur ad ipſum. Quare tunc motus non erit in locato, ſed in locante.

Obiiciunt ſecundò. Si locus eſt ſuperficies: ergo & locatum, quod continetur per ſuperficiem. Vrgeo: Superficies eſt indiuiſibilis; atque adeò non poteſt continere corpus, quod eſt quantum, & diuiſibile.

Respondetvr, locum eſſe ſuperficiem, non præciſè, ſed vt eſt corporis continentis terminus. Neque ſuperficies eſt vndequaque indiuiſibilis: nam ratione longitudinis, & latitudinis eſt diuiſibilis.

QVÆSTIO II.

An Locvs *ſit immobilis, & quomodo.*

Commvnis ſententia eſt, immobilitatem
includi in conceptu loci, tanquam rationem 9
eſſentialem. Sic enim diſtinguitur locus à vaſe, veſte, & ſimilibus, quæ continent. Sic Diuus Bonauentura *infrà cit.* D. Thom. *opuſc. 52. cap. 2. d. 2. quæſt. 1.* Tolet. *q. 3.* Gratiad. *lib. 6. q. 6.* Bruxell. *quæſt. 1. art. 1.* & alij cum Ariſtotele, 4. *Phyſic. text. 41.*

Qvoad alterum. Prima opinio eſt, loco conuenire immobilitatem per ſe: nam, cùm ſit ſuperficies, & hæc non ſit ſeparata à corpore; non poteſt moueri per ſe localiter; ac proinde per ſe eſt immobilis. Ita Simplic. 4. *phyſicorum, text. 40.* eamque tribuit Themiſt.

Secvnda opinio eſt, loco conuenire immobilitatem, quæ negat mobilitatem; ſiue terminatiuam, quæ habet mobile, ſiue tranſlatiuam, quam habet vas. Ita Iand. *quæſtione 9.* & Auerroës, *com. 40. & 41.* Alexander apud Simplic. 4. *Phyſicorum, 40.* Tartaret. *quæſtione de loco*, Angelicus apud Canonic. *quæſtione 1. poſt 3. concl.* Georg. *quæſtione de loco, dub. 1.* Hanc reor ſententiam Scoti, 2. *diſtinctione 2. quæſtione 6.* dum ait. Locum eſſe immobilem, motu locali; quippe qui nequit cieri de loco ad locum; quia locus eſſet in loco. Sic exponit Faber *Theor. 47.* Enim verò Lichet. 2. *diſtinctione 2. quæſtione 6.* Canon. 4. *Phyſicorum, q. 1. art. 3.* Fuentes *diſſ. 1. art. 2.* Rocch. *q. 2.* aiunt, Scotum, *loc. cit.* immobilitatem dare ſoli continentiæ, non autem ſuperficiei. Priorem ſenſum accipit, neque ſecundum renuit Ponc. *diſp. 15. quæſt. 1.*

Tertia opinio concedit loco immobilitatem non ſecundùm eam, ſed ſecundùm exigentiam; quia verè moueri valet, ſed non exigit moueri. Ita Auerroës *comm. 4.* & Philoponus.

Qvarta opinio eſt Molinæ, *quæſtione 52. art. 2. m. 5.* immobilitatem conuenire loco, vt dicit ſpatium: nam ſpatium à principio mundi eſt immobile. Idipſum & Fonſeca, 5. *met. c. 13. q. 11. ſect. 2.* & *capite 15. quæſtione 7. ſectione 5. ad 4.* & Farneſ. *capite 8. libro 2. Aſſert.* Amicus, *diſputatione 9. quæſt. 1.*

Qvinta opinio eſt, locum habere immo- 10
bilitatem, per æquiualentiam. Citatur à multis Scotus, 2. *diſtinctione 2. q. 6.* vbi Licheus, Poncius *loc. cit.* Doctores Pariſienſes, 4. *phyſic. quæſtione 3.* At Scotus vult, loco incorruptibilitatem conuenire, per æquiualentiam: quia, etſi vnus deſtruatur, alter æquiualens ei ſuccedit. Quare admonet Faber, non rectè illum allegari à Peretio,

& Amico, *Tract.*20. *Phyſ. q.*1. *dub.*9. *num.* 11. Id tamen ſentit Rabeſan. 4. *Phyſ.d.*1.*q.* 2. Catharus *quæſt.*1. *art.* 2.

SEXTA opinio eſt, locum eſſe immobilem per ſe, mobilem per accidens; & in hoc à vaſe differre; quia vas mouetur per ſe; at locus ſolùm ad motum corporis, in quo eſt. Ita Auerroës, 4. *Phyſic.* 41. & communiter Nominales, & Auerroiſtæ.

SEPTIMA opinio eſt Peretij, Immobilitatem, loco naturali tantùm conuenire, putà, terræ in aqua, &c.

OCTAVA opinio eſt, locum eſſe immobilem; quia eandem diſtantiam ſeruat ad partes mundi fixas, nempe, ad polos, & centrum, & circumferentiam mundi,non præcise,vt ſunt centrum, circumferentia poli, &c. ſed relatè ad motoris primi ordinationem, quâ omnia ita aptauit,vt omnia corpora eſſent aliis contigua, vt a primo Cœlo, vſque ad centrum communicatentur influentiæ, dato neceſſario contactu, inter mouentia,& mobilia. Itaque omnium loca immobilia ſunt ſpecificè, & numericè, hoc ſenſu relato; quam explicationem Ariſtoteles gratus acceptam ferat Seraphico 2. *diſt.*14. *part.*1. *art.* 2. *q.*2. *in reſol.* cùm nullus alius modus à Doctoribus excogitatus ſit aptior. Reor. Maſtrium *d.*11. *q.* 2.*art.*2. hæc ſublegiſſe, ſumendo loci immobilitatem totam a virtualitate Diuina,fixa ex naturâ ſuâ. Id ſubodoratus eſt P. Galit, vt *num.*22. notat.

HVC forſitan tendebant, qui immobilitatem loci expiſcantur per ordinem ad polos,& centrum, ſeu ad partes mundi fixas, qui hoc nudo ſenſu, vt circumfertur,non ſubſiſtunt,vt oſtendam *aſſert.* 8. Hi ſunt plurimi, & inſignes, quorum Princeps D. Thom. *de nat. loci*, *cap.*1. & 4. *Phyſ. lect.* 6. *ad text.* 41. & 42. Sequuntur Thomiſtæ inter quos grauiter Zanard. 4. *phyſ. quæſt.*4. ac Ieſuitæ, Tol. *q.*5. Colleg. *cap.*5.*quæſt.*1. *art.* 2. Suarez *in metaph. diſp.*51.*ſect.*2. *q.* 4. Gratiad. *lect.* 6. *q.*6. Colon. *ibid.* Flandr. 5. *metaph. q.*14. *art.*9. & 10. apud Amicum, *art.*3. Addit Maſtrius. Tantæ molis erat effatum Ariſtotelis, vt tot modi excogitarentur, alijque apud multos, vt intemeratum ſeruaretur.

ASSERO primò, non rectè loco aſſignari immobilitatem per ſe à primâ ſententiâ.

11 PROBATVR primò: quia hæc immobilitas eſt communis aliis accidentibus, quæ, non per ſe, ſed ad motum ſubiecti mouentur.

SECVNDÒ,quia ex hac mobilitate per accidens, ſequuntur eadem abſurda, quæ ex mobilitate per ſe; ſcilicet corpus immotum mutare locum; vel moueri,& non mutare locum & motum fruſtrari ſuo termino.

12 ASSERO ſecundò, neque rectè à ſecunda ſententia aſſignari, vt ideò ſit locus immobilis terminatiuè, quia locus,cùm ſit terminus *à quo*, non mouetur, ad motum locati, ad terminum. Nam aliquando ita mouetur,ſicut & locatum ad motum loci; vt, ſi ſint duo corpora, quorum alterum ab altero contineatur; vt aër a dolio, & dolium ab aquâ maris: nam & dolium moueretur, aqua maris mota; & aër, moto dolio; atque adeò ſimul mouebitur locus, & locatum.

SI dicas, ea non eſſe, vt in loco, ſed vt in vaſe.

CONTRA arguit Amicus, *dub.*9. *num.* 6. nam illa corpora habere debent, non modò locum communem; ſed etiam proprium; nam quantum occupare debet ſpatium ſibi adæquatum, & proprium. Neque ſufficit immobilitas tranſlatiua, vt non transferatur.

PROBATVR: quia alioqui nullum durum 13 poſſet habere loci rationem: nam omne tale eſt aptum, ad transferendum corpus contentum.

DEINDE ſequeretur, corpus poſſe moueri, & 14 non mutare locum; vt, ſi Deus impelleret totam mundi machinam versùs vnam partem, ſeruato eodem ſitu elementorum, tunc aër moueretur; & tamen cum eo ſimul deferre terra.

ASSERO tertiò, neque rectè à tertia ſententia aſſignari Immobilitatem ſecundùm exigentiam.

PROBATVR primò: nam immobilitas illa potiùs conuenit locato, quod è proprio loco non exigit dimoueri. Sanè illa eſt immobilitas imperfecta.

PROBATVR ſecundò: quia locus debet ha- 15 bere immobilitatem fixam: alioqui poſſet motus fruſtrari termino; & quia ſubiectum poſſet mutare locum, ſine motu proprio, ſed per motum loci ad ipſum; vt, cùm aqua mouetur ad palum, medio flumine fixum.

ASSERO quartò,neque rectè per ſpatium imaginarium explicari quia ſic etiam locata erunt immobilia.

ASSERO quintò, neque immobilitatem loci explicari per æquiualentiam.

PROBATVR: quia hæc eſt immobilitas ridi- 16 cula; ſic enim Aquila, per aërem volitans, eſſet ſemper in eodem loco immobili; quia ſemper ſuccedit noua ſuperficies æquiualens.

ASSERO ſextò, non explicari rectè immobilitatem loci per accidens.

PROBATVR: quia, cùm in definitione loci ponatur, debet ei conuenire per ſe.

ASSERO ſeptimò, non rectè à Pererio, *cap.*3. 17 explicari loci immobilitatem. Ratio eſt,quia oportet aſſignare qualitates loci, etiam locis propriis; ſunt enim ſingula corpora in propriis locis, & mouentur localiter. Sanè Ariſtoteles omnia definit, nec quicquam ad eſſentiam ſpectans omittit.

ASSERO octauo, non videri, ſatis explicare immobilitatem loci, eò quòd ſeruet eandem diſtantiam à polis, & centro. 18

PROBATVR: quià variantur ſuperficies, continentes corpora immota, ſeruantia eandem diſtantiam à polis, & centro; vt aër circa Turrim, aqua circa corpora, immerſa in flumine,vel mari. Quo igitur pacto,mutata ſuperficie, & continentia, ſaluabitur idem locus, per eam fixam diſtantiam.

PROBATVR ſecundò: quia etiam vas marmoreum, fixum, continens oleum, erit locus eius; quia ſeruat eandem diſtantiam à partibus mundi fixis. Deinde, ſi Deus deprimeret Cœlum, terrâ immotâ manente, multæ vrbes variarent diſtantiam à mundi polis, & manerent immotæ. Vide Peret. *lib.*11. *cap.* 3. Fulienſem *locis citand.*

ET quia iſta immobilitas multis ſcatet imper- 19 fectionibus; ideò multi interpretantur Authores octauæ opinionis, vt eam immobilitatem dicant, prouenire ab immobilitate ſpatij.quod fixum ſemper eſt; ſpatij inquam imaginarij, cuius ſuperficiei dicunt,primò conuenire immobilitatem. Vnde realis ſuperficies habet, vt ſit immobilis; quatenùs habet præſentiam localem ad ſpatium; quæ præſentia eſt omninò immobilis. Explicarunt autem illud per polos mundi, centrum,& puncta, in Oriente,

Oriente, & Occidente : quia ea nunc non mutantur ; cùm verè immobilitatem potiùs habeant à punctis ſpatij imaginarij , in quæ incidunt centrum poli , & alia ; & hanc immobilitatem tribuerunt loco Antiqui, ponentes ſpatium diffuſum per vniuerſum , & immobile. Subſcribit Fulienſ. 1. *phyſic.cap.7.art.*1. Euſtach. *p.*1. *phyſ.tract.*3.*d.*2. *q.* 1. ſed agnoſcens adhuc illam immobilitatem eſſe imbellem , addit æquiualentiam : ideſt mutari per accidens , & tandem Soli *Vbi* immobilitatem concedit. Amicus *art.*3.aliis reiectis, ait ; loci immobilitatem conſiſtere in eſſe corporis in ſpatio , quod dicitur. *Vbi intrinſecum* : quia nil eſt aliud , quod habeat immobilitatem ſimpliciter ; vt ſuprà oſtenſum eſt. Subſcribit partim Fulienſis.

PROBAT : quia hæc immobilitas *Vbi intrinſeci* eſt radix aliarum omnium immobilitatum, quæ loco conueniunt ; hæcque conſiſtentia eſt , quâ redditur locus immobilis. Enim verò *Vbi* eſt conſiſtentia rei in loco ; at locus non includit locum: ergo neque hanc conſiſtentiam.

RESPONDET Amicus, *Vbi*, ſumi in ordine ad ſpatium imaginarium;etiamſi nullum circumſtans corpus ſit.

21 AT hoc non eſt ad rem : nam immobilitas dicit relationem ad id,quod eſt,non ad id,quod non eſt : ſicut autem non poteſt dari menſura æqualitatis , vel vicinitatis ad ea, quæ non exiſtunt , ſed ſunt imaginaria, ita neque diſtantia poteſt menſurari ; vt ipſe docuerat *in præcedenti numero* 22. Confirmatur ex ipſo Amico , *eodem numero*. Cùm enim plura corpora poſſint eſſe in infinitum , ille locus habebit diſtantias in infinitum maiores.

REFELLITVR præterea ; quia immobilitas attribuitur ab Ariſtotele loco,à ſe definito, qui eſt *ſuperficies corporis* , &c.

22 PATER Galitius noſter , *p.*1. *Philoſoph. lib.*4. *tract.*4. *quæſt.*4. ſic reſpondet particulam *immobilis*, in definitione loci , eſſe genitiuum ; & ſenſum eſſe , locum eſſe ſuperficiem corporis immobilis, continentis : nam conſtituta ſunt ſingulis corporibus ſpatia in mundo , quæ nequeant tranſgredi. Inſuper & loca naturalia, quæ dicuntur , per ſe, eſſe immobilia : nam ſemper fuit aqua locus terræ ; locus aquæ aër ; locus aëris ignis ; locus ignis concauum Cæli Lunæ ; & hæc eſſe loca, quæ ſemper ſeruant eandem diſtantiam à partibus mundi fixis, eaque habent proprietates loci,ſuprà relatas,nempè *conſeruare,attrahere* , ſcilicet in ratione finis ; vt ait Ariſtoteles , *text.* 4. non in genere efficientis,quod non poteſt ad omnem diſtantiam *agere, attrahere*, &c. ſicut trahit locus.Hanc igitur virtutem,quam Auerr. 7. *Phyſ. text.*10.vocat attractiuam, dedit Deus loco naturali.

23 SIC videtur intelligere D. Bonauent. ſuprà,adſcribens loco conſeruare , vt natura , &c. Velle autem omni loco accidentali adſcribere immobilitatem , videtur inualidum , cùm nihil ſit locali ſuperficie ſingulorum inſtabilius.

ITAQVE non omnes conditiones loci , omnibus locis debent conuenire , ſed ſolis naturalibus.

24 QVARE omnes loci conditiones ab Ariſtotele , 4. *Phyſicorum* , aſſignatas, & relatas, à Diuo Bonauentura, *in primo, diſtinctione* 37. *parte* 1.*articulo* 1. *quæſtione* 2. *& parte* 2. *quæſtione* 1. *articulo* 2. nempè , ATTRAHERE , CONTINERE , CONSERVARE , COMMENSVRARE , diſiunctiuè locis conuenire ; ait Pater Galitius , *quæſtione* 5. Ita enim corpora incorruptibilia non egent à loco conſeruari. Singula corpora à locis particularibus non attrahuntur, vt fine ; ſed à ſolis locis naturalibus. Meliùs cum Sancto Bonauentura explicuiſſet de omnibus locis immobilitatem, ad Ariſtotelis mentem. Hic enim ſe ſus ſolus ſtat ; cæteris lapſis.

ADVERTE , circa loci æqualitatem ad locatum , laborare Doctores ; quia locus eſt ſuperficies ; at locatum eſt corpus , cui ſuperficies nequit adæquari ; cùm ea in profunditate deficiat.

ALIQVI dicunt , locum eſſe æqualem locato, ſolùm,quoad duas dimenſiones.

ALII dicunt,id eò æqualem eſſe ; quia totum locatum continetur loco ; & locus totus continet. Ita Pater Galitius , & alij apud illum.

FACILIOR reſponſio, æqualitatem ſumi debere à loco , vt locus ; at locus eſt ſuperficies ; 25
igitur, quia corpus continet , ratione ſuperficiei : ideò ratione eius commenſuratur locato, quod ratione ſuperficiei continetur. Eſſe enim in loco, eſt eſſe intra ſuperficiem corporis continentis ; vt ait ipſe Galitius, *quæſt.6.* ſeu dicit, locati , & loci , ſecundùm ſuperficies , vndique contiguitatem , vt colligo è Diuo Bonauentura, *in primo , diſtinctione 37. parte* 1. *articulo* 1. *quæſtione* 1. & *parte* 2. *quæſtione* 1. & *in* 4. *diſtinctione* 10. *parte* 1. *articulo* 1. *quæſtione* 3. Vnde etiam dicitur , locatum circumſcriptiuè eſſe in loco.

HINC erues , quo pacto res dicantur locales ; de quo actum eſt ; *Tractatu* 1. *d.* 7. *quæſtione* 3. & *ſequent.*

HINC etiam habes, vltimum Cœlum non eſſe in loco , quia non circumſcribitur ab alio ſuperiori. In hoc multùm laborant Authores ; ſed pauci hæc ſunt ponderis. Vide Galitium, *quæſtione* 7. Ruuium de natura loci , *quæſtione* 47. Bellarminum , *Tom.*3. *controuerſ. libro* 3. *capite* 3. Molin. *quæſtione* 52. *articulo* 1. Amicum, *Tom.*2. *quæſt.*5. *dub.*2.

EX dictis habes , loci immobilitatem non dari materiali cuique ſuperficiei , ſed immediationi relatæ ad mundi ſeriem optimè , ac neceſſariò ad finem influxiuum ; non modo Scotico. Agunt *hîc* aliqui. An duo corpora in eodem loco poni queant. Sed de hoc *prima ſecundæ* , *Tractatu* 2. *diſput.*2.

QVÆSTIO III.

An idem CORPVS *eſſe poſſit in pluribus locis.*

HÆRETICI Sectarij penitùs negant, per Dei potentiam, idem corpus in multis locis aliquomodo eſſe poſſe. Eos referunt Bellarmin. *Tom.*3.*lib.*3.*de Euchariſt.cap.*3. Bouerius,*lib.*2.*Examinis ſectariorum,examine* 4. *Atheiſmo*. 4.

INTER Catholicos non poteſt de hoc dubitari. 26
Omnes enim concedunt de fide , Corpus Chriſti ſanctiſſimum eſſe in pluribus locis , Sacramentali modo. Similiter & in Cœlo , modo naturali extenſo ad locum ; & in terra multis in locis Sacramentaliter , modo inextenſo. Solùm inter eos eſt controuerſia:An in pluribus locis eſſe queat, modo extenſo.

PRIMA opinio eſt , nullâ potentiâ , poſſe id

fieri. Tametſi concedant, poſſe pluribus in locis diſiunctis, ſacramentali modo; vel etiam in vno loco naturaliter, in aliis ſacramentaliter collocari. Ita Diuus Thom. *3.part.q.75.art.1.ad 3.* & *quodlibet 3.art.2.* & *in 4.d.10. quæſt.1.art.5.* & *d.44. q.2.art.2.quæſtiuncula 3. ad 4.* Capreol.*in 4.d.10. quæſt.1.art.5.* Palud. *q. 3.* Durand. *q.1. num. 30. & quæſt.4. num.8. & d. 44. q. 6. ad 1.* Henricus, *quodl.1. q.33.* Godofr. *quodl. 13. quæſt. 5.* Ægid. *quodl.1. q.2. & quodl.2. q.17. & Theor. 3. de Euchariſt.* Heruæus, *quodl. 11. q.13.*

Ferrarivs, *4. contra Gent. c.68.* Carthus. *in 4. diſtinct.13.q.3. d.1.* Zanard. *4.phyſic. q. 3.* Vaſq. *d.189. cap.5.* Ledeſ.*q.76.art.1.d.3.* Maſius *4.Phyſicorum, cap.5. quæſtione 5.* Complutenſes *hîc.*

27 Secvnda ſententia eſt, poſſe à Deo poni idem numero corpus in pluribus diſſitis locis, modo extenſo. Ita Alenſ. *4. p. q.11.art. 2. §. vlt. & q.41.mem.3.* Scotus *in 4. d. 10. q.1. & 2.* Ocham. *q.4. & in centil.concl.28.* Richard. *art. 2. q. vlt. & quodl.2. q.2.* Aliac. *q.5.art.2.* Adam,*q.5.art.3.* Marſil. *q 7. art.3. d.1.* Argent. *q.1.art.3.* Maior, *q.2.* Gabr. *q.1.art.2. & lect. 46. in Canonem*, Aureol. apud Capreol.*d.10. q.1.* Ruardus Taper.*art. 25.* Sotus, *4. Phyſic. q.2.* Claud. Rep. *4. cap. 4. & 7.* Indicat Hugo *de S. V. lib. 2. de Sacram. p.4 cap.11.* Bellarm. *Tom.3. lib.3.cap.3. & 4.* Suarez, *3.p.tom.3.d.48.ſect.4.* Turrian. *lib. 3.de can.* apud Bellarm. Alanus *de Eucha.cap.38.* Murcia, *4.phyſic.d.1.q.7.* Verac. *Spec. 2.* Tartar. *c.1. de hac re*, Amicus, *Tract.20. phyſic. q.7. dub. 1.* Auerſa *q. 27. ſect. 6.* Claud. de Sanct. *repetit.4. de Eucha. cap.4. & 7.* Colleg. *4.phyſicorum,cap.5.q 5.art.2.* Hurtad. *3. phyſicorum, d.1.ſect.5.* Valent. *Tom.4. diſt.6. q.3.p.1.§. 23.* Bouer. *lib.2. de exim. Sectatorinus, loc.cit.* Galit. *p.1. Phil. lib. 4. tract. 4. q. 9.* Maſtrius *d.11.q.8.* Hæc his temporibus, eſt ferè omnium calculis accepta, vt ait Ponc.*diſput.15. quæſt. 5.*

Tertia opinio eſt problematica. Ita Ruuius de natura loci, *quæſt. 7.*

28 Qvoad Diuum Bonauenturam, allegatur à Suarez, Hurtado, Maſtrio, Zanardo, Amico, & aliis, pro priori ſententia; &, quod me ad ſtuporem trahit, Foreſtus, in Seraphici doctrina diù, multumque volutatus, quinquaginta ſex ferè annos eiuſdem Prælector, in eam ſententiam rapit Seraphicum; vt refert P. Galitius. Omnes ſanè immeritò; vt oſtendam.

Igitvr Sanctus Doctor *in primo,d.41.art.1. quæſt. 3. initio corporis*, aſſerit vniuerſaliter; ſicuti poſſunt duo corpora eſſe in eodem loco, poſſe & idem eſſe in diuerſis locis: comparatio autem ſit corporum extenſorum; quæ modo extenſiuo ſicuti ſe penetrant plura; ita vnum in pluribus locis diſſitis extenditur, multiplicatis commenſurationibus, ad plura loca. Quod eſt argumentum ſecundæ ſententiæ.

Deinde *in 4. d.10. p. 1. q.1. ad 3.* teſtatur, Chriſtum naturaliter habere terminum in Cœlo; atque adeò non produci de non eſſe ad eſſe; aut adduci poſſe, manendo in Cœlo, ſed tamen poſſe in totum Chriſtum alia conuerti; atque adeò in pluribus abſolutè eſſe locis, per miraculum. Addit quidem, in Sacramento, ſuppoſita inſtitutione talis modi exiſtendi indiuiſibilis, non poſſe eſſe, modo extenſo; ſed hoc nil obeſt.

29 Distinctione *10.p.1.art.1.a.3. in corpore*, docet, corpus Chriſti eſſe definitum in vno loco, vt indiuiduum; ita vt nequeat, ex non eſſe reproduci; vel, per adductionem, in pluribus locis eſſe, manendo in Cœlo; ſed per conuerſionem alterius ſubſtantiæ, ideſt, panis in ipſum. Hoc autem non repugnare fieri, etiam modo extenſo, docet, *ad 1.* dicens: *Vnde, ſicut indiuiduum, in quod poſſunt alia conuerti, ſecundum partem, poteſt eſſe in maiori loco; ſic illud, in quod alia conuertuntur totaliter, in diuerſis locis, poteſt eſſe in pluribus locis* (ſanè extenſe debet dici comparatum.) Hinc verò ſumunt Suarez, & alij aliud argumentum. Quare non ritè Baudun. *diſp.10. ſect.4.* hæc duo loca detrahit.

30 Clarivs, *diſt.11. q. vlt.* ſupponit idem corpus eſſe poſſe in pluribus locis extenſiuè; & dicit abſoluta, quæ illi corpori inſunt, in omnibus locis ineſſe; at ea, quæ à loco dependent, vt verberari, vulnerari, poſſe illi aduenire in vno loco; etſi in alio non, ob abſentiam percuſſoris. Igitur infert, hæc iam non euenire ob corporis inhabilitatem, ratione præſentis ſtatus. Similiter poſſe in vno loco videri, & in alio non: quia oculus remotum haberet alterum locum; atque adeò abſens corpus. Certè hæc luce clariùs, ſupponunt exiſtentiam modo extenſo, quia, modo Sacramentali, non eſt obuium contactibus quantitatiuis gladiorum, fuſtium, &c. non idoneum, vt videatur. Itaque eſt cum ſecunda ſententia; vt rursùs oſtendam, *3. p.tract.de Euchariſtia, diſput. 5. quæſtione 1.*

31 Qvoad locum, *in 4.d.44. quæſt. 1.* vbi eum allegant cenſores aliqui, nil de hac re loquitur; ſed cautiùs eum allegat Suarez, *quæſt. de ſubtilitate*, quæ eſt *diſt. 49. art. 3. q. 1. ad 5.* vbi cùm arguiſſet, Sicut ſe habet vnum locatum ad plura loca, ita plura loca ad vnum locatum; ſed vnum locatum, impoſſibile eſt, eſſe in pluribus locis ſimul: ergo nec plura locata poſſunt eſſe ſimul in eodem loco. Reſpondet, non eſſe ſimile quia primum facit finitas, quâ creatura non priuatur per gloriam; ſecundum facit corpulentia, & groſſities, quæ aufertur per gloriam.

32 Hoc tamen, ſi rectè perlegatur, nil nocet; non enim negat, fieri id poſſe à Deo; ſed, cùm inibi ponat dotem ſupernam, ad penetrandum; non aliam, ad multiplicandas præſentias in locis; dotem, inquam, quæ quantitati naturaliter limitatæ, huic indiuiduæ præſentiæ; vt dixit, *diſp.10.* & *diſp.11.* tribuat ſupernè multas præſentias; nil mirum, ſi negat *hîc*, & nunc paritatem: quia illud ſupernaturaliter fit, per dotem ſubtilitatis ſupernaturalem; hoc verò non habet auxilium ſupernaturale, atque adeò creatura manet in ſuâ finitate; non quæ dicit limitatam naturam, ſeu eſſentiam (hæc enim à creatura auferri nequit etiam diuinitus, vt oſtendi *tract.1.diſp.6.* ſed manet finitas, de quâ ſunt paralleli quantitatum; nempè alterius, vt valeat alteram penetrare, ad quod habet à dote gloriæ vim: alterius ad extenſiones ad locum multiplicandas; quæ, cùm ſint accidentia quantitatis, vt infrà dicam, poſſunt multiplicari. Itaque potiùs pro ſecunda ſententia ſtat, inferens; ſi à Deo daretur quantitati multiplex præſentia localis, fore paritatem. Hinc habes, non rectè à Suarez hunc locum accipi; atque à Baudun. *loc. cit.* vt latiùs infrà *in ſecundo argumento* oſtendam.

Remanet alius locus *in 2.diſput.2. part.2. artic.2. quæſt.2.* vbi inducit abſurda, ſi Angelus in pluribus locis poneretur; quia poſſet in vno

loco

loco tacere, in alio loqui; etſi poneretur Romæ, & Pariſiis, ſi poſſet Romà Pariſios pergere, eò iret, vbi eſſet; & ſi eò perueniret, ſe ipſum inueniret, & ità, ſibi occurrens, ſalutaret, vt iam præſens abſentem; etſi non poſſet eò ire, eſſet immobilis.

33 Dico autem, *in* 4. *loco citato, diſput.* 11. ipſum concedere, ea, quæ à loco dependent, variari in corpore, poſito in pluribus locis; ſed negare tantùm adductionem à loco, manendo ibi; & ideò poſſe multiplicari præſentias, per conuerſionem ſubſtantiæ in corpus, etiam extenſum. Si igitur Angelo, negatur eſſe in pluribus locis, negatur ſolùm naturaliter; vel, ſi etiam ſupernaturaliter, id eſſe per mutationem abſolutorum. Conceſſit ſanè, *diſput.* 11. *quæſt. vlt.* non neceſſariò corpus, ſi moueretur in vno loco, mouendum & in alio: quia illa, quæ abſoluta non ſunt, ſed à loco pendentia, poſſunt magnâ Dei potentiâ eidem corpori conuenire in vno loco; etſi non conueniant in alio. Itaquè contradictiones illæ, in Angelo apparentes, modo naturali ſe habente, non poſſunt inferri de corpore Diuinâ Omnipotentiâ, poſito in pluribus locis. Quare id, quod in 2. *ſent.* negat potentiæ Angeli innatæ, concedit *in* 4. *ſent.* corpori ſupernaturali virtute collocato. Itaquè impoſſibile omninò non eſt apud S. Doctorem; cùm *in diſtinct.* 11. maximè *in corpore quæſtionis*, aſſerat: fieri id poſſe. Corpori autem quæſtionis ſtandum, vbi reſoluit.

34 Assero poſſe idem corpus, modo extenſo, eſſe ſimul in pluribus locis diſſitis, & adæquatis.

Probatvr primò. Chriſtus à die Aſcenſionis ſedit in cælis, & ſeſſurus eſt vſque ad diem, iudicij, vt habetur Actorum 4. *Quem oportet cælum ſuſcipere vſque ad tempus reſurrectionis hominum,* iuxta id *Pſal.* 109. vbi Pater æternus Filium ad Empirea peruenientem, amanter alloqui inducitur. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum, &c.* vt notat D. Bonauent. *in* 4. *diſtinct.* 30. *dub.* 4. *litt.* & *in ſerm.* 1. *Aſcenſ.* cum D. Auguſt. vt habetur *cap. Prima quidem hæreſis, de conſecrat. diſtinct.* 2. & tamen ſimul fuit in terris, apparens Saulo; *Act.* 9. in via Damaſci, & etiam Ananias teſtatur, & habetur rurſùs *Act.* 22. atquè obſeruat S. Doctor. *ſermonibus geminis, in conuerſione S. Pauli.* Rurſùs verò Act. 23. *Aſſiſtens Chriſtus Paulo, dixit, Conſtans eſto, &c.* & prima Corinth. ipſe teſtatur, ſibi viſum Iesvm, ſicut viſus fuerat aliis diſcipulis. Habemus igitur Chriſti Corpus, modo extenſo, pluribus in locis remotiſſimis eodem tempore.

Insvlsa eſt verò Caluini, *lib.* 4. *cap.* 12. reſponſio, oculos Pauli redditos perſpicaces, vt ad cœlum Empyreum penetrarent.

35 Hic, velut Gyges annulo, ad libitum dat perſpicaciam ſanctis, & eos, dum ſibi expedit, reddit ſurdos, obtuſos; vt non aures, non oculos habeant, ad noſtras neceſſitates intuendas, preces audiendas. En, Deus, vt fatêris, dat ſenſus à terra ad cælum attingentes; cur negas, à cælo ad terram? cùm ſit eadem via Athenis Thebas, & Thebis Athenas: vt cum Ariſtotele loquar. 5. *Phyſic.* 47.

36 Probatvr ſecundò, ſimili Diuinæ Omnipotentiæ miraculo & eſt ratio educta è D. Bonau. *ad vltimum caput Ioan.* & in 4. *loco citato.* Ità ſe habent locata ad loca, ſicuti loca ad locata: ſed poteſt duplex corpus eſſe in eodem loco: ergo & idem in pluribus locis. Maior probatur: quia relatiua ſunt. Minor eſt de fide: nam Chriſtus, quatenus mortalis, natus eſt ex intemerato Beatiſſimæ Virginis vtero, & ianuis clauſis, ingreſſus eſt ad diſcipulos. Hæc verò latiùs oſtendam *prima ſecunda, loco adducto ante titulum quæſtionis*, & *Tract. de Euchar. loco citato.* & ibi oppoſitiones eluam. Sic & clauſo ſepulchro exiit, vt fatetur Calu. *admonitione vlt. ad Vueſtphal.*

37 Respondent aliqui, diuerſam eſſe rationem: nam duo ſunt in indiuiduo, nempè eſſe indiuiſum in ſe, & diuiſum à quocunquè alio. Prius autem eſt magis intrinſecum: & hoc tolleretur, ſi in pluribus locis corpus indiuiſum ponatur; per penetrationem verò tolleretur aliquo modo ſola diuiſio à quocunque alio: & hæc etiam non omninò deſtrueretur.

Sanè hæc reſponſio inferret, etiam ſacramentaliter implicare: nam ſic Corpus ſanctiſſimum Brixiæ, & Romæ diuiſum eſſet, atque plurificatum.

Svarez, & Faber referunt reſponſum D. Bonauenturæ, *loco citato in* 4. diſparem eſſe rationem: nam, quòd non poſſit dari penetratio, oritur ex mole corporum, ſe inuicem repellentium, quæ poteſt auferri, dote ſubtilitatis; at, quòd idem corpus in duobus locis eſſe nequeat, oritur ex finitate creaturæ: hæc autem eſt ipſi intrinſeca.

38 Hoc reſponſum refellunt. Ideò quidem Faber, quia, licèt creaturæ virtus ſit finita, poteſt à Deo ampliari. Ità, etſi ego nequeam mouêre decem pondera, poteſt Deus conferre vim, mouendi centum.

Svarez verò quærit, quid per molem intelligat S. Bonau. Sanè (ait) debet reſpondêre, actualem extenſionem ad locum, at hæc non aufertur à creatura penetrante; vt patet in partu intemerato ſacratiſſimæ Virginis.

39 Qvod verò dicebat S. Bonauent. alterum implicare ex finitate inamouibili à creatura (ait Suarez) falſum eſt: alioqui nequiret Deus tribuere creaturæ ampliorem virtutem, quam naturaliter habeat; atquè adeò non poſſet ponere Corpus Chriſti extrà locum, quem habet in cælo.

Nevter tamen intelligit argumentum S. Bonauent. agit enim ibi de dote ſubtilitatis, quâ corpora beata penetrant; opponit verò ſibi ex natura loci, quæ ità ſe habet ad locata, ſicut locata ad locum. Vndè, ſicuti vnum locatum non poteſt plura loca complêre; ita nequè plura locata vnum locum capere.

40 Respondet in terminis, negando paritatem: quia, etſi natura ſua ſit paritas, tamen alterum eleuatur per gloriam, ſeu dotem ſubtilitatis; alterum relinquitur in ſua innata limitatione ad vnum locum. Itaquè non negat, Deum poſſe dare penetrationem, niſi amoueat molis actualem extenſionem: nam id concedit ad vltimum Ioannis, afferens illud D. Gregorij effatum, homil. 26. in Euang. *Illud corpus intrauit ad diſcipulos, ianuis clauſis, quod per natiuitatem ſuam clauſo exiuit vtero Virginis*; & ſubdit; nec tamen erat corpus glorificatum: ergo ſine dote. Infert verò diuerſo modo inſtraſſe, ianuis clauſis; quia ratione dotis (ait) potuit tunc intrare, ianuis clauſis. Igitur S. Doctor reſpondet ſtrictè argumento, poſſe corpus glorificatum penetrare aliud: quia ſupernaturali dote aptum redditur, ablata molis actuali operatione: ad id autem nil faciebat; an alio mo-

do poſſit Deus penetrationem concedere quantitati. Quare non arguit Suarez ad propoſitum.

Qvoad alterum etiam membrum, vterque extra chorum exilit : nam Seraphicus Doctor ſolum reſpondet, non poſſe idem corpus glorioſum eſſe in pluribus locis præcisè ex dote gloriæ : quia per eam non aufertur limitatio ad vnum locum, quantitatiuè circumſcribentem. Quòd verò nequeat Deus potentiam obedientialem creaturæ extendere vltra naturalem ſphæram : atque adeò ſequatur, non poſſe collocare corpus Chriſti extra Cœlum, adeò à dictis Seraphici alienum eſt, vt in tota diſtinctione 10. & 11. reclamarit ; ac videantur iſti Authores ſomniare. Itaque è Seraphico, ritè percepto, eruitur argumentum, quo pugnant, non impugnatio, quâ ludunt, illuduntque Seraphico. Sanè ea finitas, quam Seraphico aſſertam ferunt, tolleret multiplices præſentias Chriſti in Sanctiſſima Euchariſtia.

Probatvr tertiò aſſertum à Scoto, ratione, ſumpta è Diuo Bonauentura *in 4. diſtinct. 10. artic. 1. quæſt. 2. argumentis primo loco.* Vbicunque poteſt Deus facere ſubſtantiam naturalem, non ſub modo ei naturali, poteſt facere eandem modo naturali, conuenienti ſubſtantiæ ipſius ; ſed Deus poteſt facere, corpus Chriſti eſſe in pluribus locis, Sacramentali modo, qui omninò eſt ſupernaturalis Corpori Chriſti : ergo. Minor eſt de fide. Maior probatur : quia in faciendo primum, eſt duplex miraculum. Alterum, faciendo corpus in pluribus locis ; alterum, faciendo ſtare modo ſupernaturali. In faciendo verò ſecundum, eſt tantùm vnum miraculum, ideſt, quòd vnum corpus ſit in pluribus locis. Hoc ſanè eſt validum argumentum contra Authores primæ ſententiæ, qui credunt, præſentiam Chriſti in Sanctiſſima Euchariſtia.

Hoc argumentum vrgent Suarez, Amicus, Poncius ſuprà cit. & Fulienſ. *de Euchariſt. lib. 2. c. 4.*

43 Probatvr quartò à Scoto ratione, ſumpta è Diuo Bonauentura, *locis adductis.* Poteſt Deus facere, corpus aliquod, *v. g.* Chriſti, eſſe præſens in pluribus locis per conuerſionem alterius ſubſtantiæ, *v. g.* panis in ipſum ; at poteſt Deus conuertere corpus vnum, ideſt, panem, non ſolùm, quoad ſubſtantiam, ſed etiam, quoad quantitatem ; & tunc eſſet præſens modo naturali ; ergo poteſt facere, vt idem corpus, modo naturali, ſit in pluribus locis. Vrgeo ; at tunc ſubſtantia panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti organicum ; atque adeò in quantitatem corporis Chriſti, vt 3. *part. Tom. 2. tract. de Euchariſt. loc. cit. initio contra Durand.* oſtendam. Iam verò, cùm ibi ſit quantitas corporis Chriſti, ſignum eſt, nil ei deeſſe eſſentiale, ſed ſolùm aliquid accidentale, nempè extenſionem, in ordine ad locum. Hæc igitur poteſt in ſingulis locis Deus, ſi vellet, concedere ; vt non amplius modo Sacramentali, ſed naturaliter in tot locis exiſtat.

Qvòd verò extenſio ad locum actualis non ſit de eſſentiâ quantitatis, oſtendi, *diſputatione 8. quæſt. 1.*

44 Neqve dicas, quantitatem habere ; vt ad vnum ſolùm locum extendi queat, è ſuâ limitatâ naturâ.

Respondetvr enim, quantitatem non habere vnam præciſam determinatam extenſibilitatem, ſed in confuſo : hanc autem, cùm ſit ei accidens, poteſt Deus multiplicare.

Respondent D. Thom. Henric. & alij, quòd, ſi Deus conuerteret etiam quantitatem panis, illa eſſet in vnico loco ; eſſet enim vnica quantitas.

Contra primò : quia eſſet ſaltem in vno altari, modo naturali, per vos ; eſſet etiam in Cœlo, modo naturali : ergo in duobus locis.

Probatvr quintò à Scoto ratione, ſumpta è Diuo Bonauentura, Deus poteſt facere totum id, 45
quod non implicat contradictionem ; at corpus vnum non implicat, eſſe in pluribus locis : ergo. Maior eſt certa. Minor probatur à Scoto : quia ad multiplicandum corpus in pluribus locis, requiritur ſola multiplicatio reſpectuum extrinſecùs aduenientium. Meliùs dicam, multiplicatio extenſionum actualium quantitatis ad Locvm, & ad Vbi, quæ ſunt ei accidentalia requiritur.

Probatvr ſecundò. Difficiliùs multiplicantur ea, quæ intrinſeca ſunt, quàm extrinſeca ; ſed per tranſubſtantiationes multiplicantur res in ſubſtantiam, & quantitatem Chriſti ; & ſolùm remanet de ea extrinſecum quoddam : ergo, &c.

Probatvr ſextò : quia hoc non repugnat 46
naturæ quantitatis ; neque modo exiſtendi quantitatiuo : ergo poteſt fieri. Antecedens probatur, quoad primum : quia ratio integra quantitatis eſt prior extenſione actuali ad locum ; vt oſtendi *diſput. 8. quæſt. 1.* & licèt naturalis capacitas eius ſit ad vnum locum, tamen obedientialis potentia eſt ad multas ſimiles accidentales extenſiones. Altera pars probatur : quia modus iſte ſolùm exigit, 47
vt adeò ſe extendat ad locum, vt omne aliud excludat. Sed hoc poteſt habere, etiamſi multiplicet entenſiones. Neque moueat, talem modum exigere, vt illud corpus ità ſit in illo loco, vt extrà illud non ſit ; hoc enim verum eſt naturaliter exigi ; at non exigit hoc intrinſecè ; ità vt aliter à Deo fieri nequeat. Quare, etſi naturaliter circumſcriptionem dicat, cum negatione eſſendi extrà ; hæc tamen negatio non eſt intrinſeca illi modo ; vt obſeruat Suarez. Itaque non infertur impoſſibile Deo ; ſemper enim altâ mente retine repoſitum Angeli *cap. 1. Lucæ* effatum, D. Bonauenturæ familiare. *Non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum* ; & illud D. Auguſt. lib. de cura pro mortuis, c. 16. *Alij ſunt humanarum limites rerum ; alia diuinarum ſigna virtutum : alia ſunt, quæ naturaliter ; alia, quæ mirabiliter fiunt.*

Probatvr ſeptimò exemplis, quibus ſic arguit Suarez, ex D. Bonauent. *in 2. diſtinct. 2. part. 2.* 48
artic. 2. quæſt. 2. ad 5. Poteſt Angelus collocari in pluribus locis : ergo & Corpus Chriſti. Antecedens probatur ex multorum ſententia ; vt oſtendi *Tractatu de Angelis, diſput. 9. quæſt. 3.* etiam naturaliter id concedentium ; ex diuinâ verò potentiâ id omnes concedunt : ergo. Conſequentia verò probatur à S. Bonauent. quia nulla implicantia eſt, quòd plures ſubſtantiæ, & quantitates in ipſum conuertantur. Vbi S. Doctor ſolam localem adductionem excludit, & productionem ex non eſſe. Libet apponere hic ſententiam Hugonis de S. V. *lib. 2. de ſacram. part. 5. cap. 21.* allati à Richardo, & Alenſi. *Non eſt mirum, ſi Mirabilis mirabilia operatur. Quomodo (inquis) corpus vnum eſt in diuerſis locis ſimul. Noli mirari, qui locum fecit & locum in corpore, corpus in loco fecit, ſicut voluit: etſi voluiſſet, aliter facere potuiſſet. Cogita facientem, & deſinet eſſe mirabile, quidquid ille fecerint: etſi fortè eſſe mirabile non dixeris : tamen incredibile non erit. Factor omnipotens cogitatur, non erit impoſſibile, quidquid erit.*

Hac

Hac regula ſoluentur etiam aduerſantium argumenta. Sanè alia ſunt difficiliora creditu, & creduntur: vnde hæretico, mihi opponenti, ſe non credere præſentiam Chriſti in Euchariſtia; quia non capiebat: oppoſui. Credis ne ſanctiſſimam Trinitatem, quòd ſit vnus Deus, & ſint tres Perſonæ, &c. Reſpondit, credo. Intuli. Comprehendis, quo pacto id eſſe queat, vt ſint tres perſonæ, & vnus Deus? reſpondit; non capio. Tu ergo malè infers. Non capio, quomodo poſſit idem corpus in pluribus eſſe locis: ergo nolo credere. *Plus enim poteſt Deus facere, quàm homo intelligere*: alioqui Deus finito intellectui æquaretur.

50 Mihi ſanè quadrat ratio illa relata. Si Deus poteſt ponere idem corpus in pluribus locis, ſacramentaliter, modo ſupernaturali, & mirabiliori; non video, quo pacto negetur, poni modo naturali; hic enim facilior eſt, quia relinquitur in ſuo eſſe naturali quantitas, & ſubſtantia: at verò modus indiuiſibilis infert vim quantitati, & ſubſtantiæ corporeæ, vt eas ad indiuiſibile contrahat, vt benè vrget Suarez, *argum.* 4. & Amicus, *articul.* 3. ac Fulienſ. *lib.* 2. *Theol. ſacram. cap.* 4.

Obiicies primò. Sequeretur, idem corpus, puta Chriſti, eſſe poſſe vbiquè; ſed hoc eſt abſonum: ergo. Maior probatur. Si corpus à Deo poteſt poni in pluribus locis, ſanè non implicat, poni in aliis, & in omnibus, iuxtà veſtra fundamenta, ſumpta è multiplicabilitate accidentium in eodem, maximè verò externorum, vt ſunt localia. Minor probatur: nam inde ſancti Patres oſtendunt ſatis Filij, & ſpiritus ſancti Deitatem; vt D. Auguſt. *lib.* 6. *contrà Maximinum, capit.* 2. Fulgent. *lib.* 2. *ad Traſim. cap.* 17. Ambroſ. *lib.* 1. *de Spiritu Sancto, cap.* 7. Baſil. *cap.* 22. *eiuſdem Libri.* Hoc verò ſequitur arctiùs è præſentiis ſacramentalibus, quibus Chriſtus eſt totus in toto, & qualibet parte.

51 Respondetur, poſſe Deum ponere corpus Chriſti in pluribus locis in infinitum; nequè tamen erit corpus immenſum; quia, vt monet Ponc. è D. Bonauent. non erit ab intrinſeco in omnibus, ſed miraculo extrinſeco alieno, nec erit in omnibus categorematicè neceſſario: ità vt, & in ſpatiis imaginariis ſit; etſi crearentur alij mundi, non neceſſariò in omnibus eſſet; neque abſque ſui mutatione, quæ omnia ad immenſitatem requiruntur. Ità D. Auguſt. *lib.* 20. *contrà Fauſtum, cap.* 10. de Chriſto, ait, *ſimul & in Cœlo, & in ſole, & in Luna eſſe non poſſe.* Ità corpora nequeunt eſſe immenſa; nequeunt enim eſſe tota in totis, & in ſingulis partibus: vt docet ipſe D. Auguſt. *epiſt.* 3. *ad Voluſian.* Agebat autem contra Manichæos, dicentes, Chriſtum eſſe Lucem in Sole, Lunâ,
52 & ſtellis expanſam. Vnde arguit. Si expanſus fuit per ſolem, & Lunam: ergo non eſt totus in ſingulis; atquè adeò non immenſus. Quod ſi crearetur Spiritus immenſus, eſſet eo modo totus in toto mundo, & totus in qualibet parte, at creari vtrumque repugnat, etſi non repugnaret, adhuc immenſitati Dei cederet, quia hoc ab extrinſeco dependenter obtineret, vt diſſerui *Tract.* 1. *diſput.* 6. *quæſt.* 2. Sicuti nequit creari ab æterno, quia, ſi concedatur Spiritus æternitate emenſus, quæ non eſt ſucceſſiua apud multos, non poſſet deſtrui; vt oſtendi *Tract.* 1. *diſput.* 9. *quæſt.* 4. licèt id ab extrinſeco eſſet aſſecutus, haberet enim totum eſſe ſimul, & aliquid ſaperet deitatis. Ideò creari ab æterno implicat; vt exhibui *tractat.* 3. *diſputat.* 1. *quæſt.* 12.

Obiicies ſecundò. Quod incipit eſſe alicubi, vbi non erat; vel incipit eſſe per adductionem localem; vel per productionem, ſed corpus Chriſti non venit per adductionem localem; quia deberet recedere a termino, *à quo*, nempè, cælo, qui eſt incompoſſibilis cum termino, *ad quem*, ex Ariſtotele 5. *Phyſic. text.* 26. Nequè ibi generatur; quia, quod generatur, fit ex non eſſe; at corpus Chriſti iam eſt: ergo. Hoc affert Coninch. *de Sacram. quæſt.* 76. *art.* 4. *diſtinct.* 3.

Respondet Scotus, 4. *diſtinct.* 11. *quæſt.* 3. fieri corpus Chriſti præſens per adductionem localem. Ad inſtantiam reſpondet, terminos motûs primos, *à quo*, & *ad quem*, eſſe incompoſſibiles, quales ſunt priuatio, & forma oppoſita; *verbi gratia* animatio, & inanimatio: terminos verò motuum concomitantes non eſſe incompoſſibiles, vt forma corporis organici non eſt incompoſſibilis cum anima. Plura autem *Vbi*, non ſunt plures termini primi motus localis, ſed concomitantes, vt notat Poncius, *num.* 80.

53 At Scoti reſponſio non conſonat definitionibus Eccleſiæ: nam definitum eſt, corpus Chriſti fieri præſens tranſubſtantiatione. Sic Romanum Concilium ſub Nicolao II. vt refert Guitmundus, qui ei interfuit. Sic Romanum etiam ſub Gregorio VII. Lateranenſe ſub Innocentio III. *cap. Firmiter*: vbi dicitur. *Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, &c.* Sic Florentinum, *ſeſſ. vltima*; & tandem Tridentinum, quod nihil noui ſanciuit; ſed id ſolùm confirmauit, quod in Eccleſia perpetuò creditum eſt; vt notat Bellarminus, *lib.* 3. *de Eucha. cap.* 21.

54 Scotum autem miror ita ratiocinari cum Fabro: nam termini primi motus localis ſunt terminus, *à quo* incipit mobile recedere; & terminus *ad quem*, vbi quieſcit. Iam verò, ſi Chriſtus adducitur vtiquè è cælo ad altare, debet indè recedere, & huc transferri, per tranſlocationem. Quare hæc ſententia; vt notant Marginiſtæ Seraphici, *in* 4. *diſtinct.* 11. *quæſt.* 1. non benè olet. Fit ſanè præſens tranſubſtantiatione; vt docent etiam Patres. Huius eſt aliqua ſimilitudo in tranſmutatione alimenti in alitum: vbi incipit eſſe anima. Tranſit autem à priuatione in hoc præſuppoſita.

Obiicies tertiò. Quod deſtruit indiuiduum, deſtruit vnitatem; at poſitio in locis diſiunctis deſtruit rationem indiuidui: ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur. Indiuiduum eſt illud, quod eſt indiuiſum in ſe. At, ſi ponatur corpus Brixiæ, & Romæ, erit diuiſum: ergo. Hoc argumentum vrgent Caluinus, & Pſeudomartyr; & alij hæretici Sacramentarij.

Confirmatur: quia quidquid eſt in loco, eſt in eo circumſcriptiuè, vel definitiuè; at corpus in pluribus locis in nullo eſſet circumſcriptiuè, aut definitiuè, quia eſſet extrà ſuum locum adæquatum, imò à ſe diuiſum; quia exiſteret in pluribus locis diſſitis.

55 Respondetur, duplicem eſſe indiuiſionem *in ſe*, & diuiſionem *ab alio.* Altera eſt reſpectu loci, quæ extrinſeca eſt, & planè accidentaria; altera reſpectu rei, quæ intrinſeca eſt: & eſt, vel de eſſentia, vel proprietas ſaltem vnitatis. Cùm igitur corpus in pluribus ſtatuitur locis, non tollitur indiuiſio intrinſeca, ſed ſola extrinſeca, reſpectu loci: nam non diuiduntur principia, quæ corpus conſti-

conſti

conſtituunt; hæc enim ſunt loco priora, ſed ſolùm diuiditur Situs, & Vbi illius corporis. Quæ autem ſunt loco priora, non diuiduntur, ad diuiſionem loci; ſed ea ſola, quæ; vel cum Loco, & Vbi ſunt; vel poſteriora illis; vt infra etiam notabo. Itaquè, ſicuti cùm duo corpora ponuntur in eodem loco, non tollitur corporum diuiſio intrinſeca, ſed ſola localis: ità, dùm vnum corpus in pluribus locis ponitur, non inducitur diuiſio in illud, ſed in ſolo extrinſeco ad locum. Non
56 igitur officit diuiſio loci: quia vnitas eſſentialis non pendet ab vnitate Loci; cùm ſit priùs, rem eſſe vnam in ſe, quàm eſſe in vno loco. Itaquè corpus Chriſti in altari non continuatur cum corpore eius in cælo, ratione loci: attamen continuatur in ſe. Eſt igitur in cælo, vt in loco circumſcriptiuè: quatenùs totum ibi extenſum ambitur. Eſt etiam in altaribus definitiuè, ideſt totum in eo ſpatio, & in quauis ipſius parte; at miraculo non alligatur illi loco, ſed accipit à Deo alias præſentias locales: nam illa negatio, *vt non ſit extra*, naturaliter quidem clauditur in eſſe definitiuo, vel circumſcriptiuo; non tamen eſſentialiter, ita vt nequeat à Deo multiplicari. Neque è diuiſione locali ſequitur entitatiua; non enim multiplicatur ſubſtantia, aut quantitas aut qualitates ad multiplicationem vnius accidentis quantitatis, quod eſt extenſio ad locum; vt monet Poncius *numero 68*.

Dices: hine Corpus trium cubitorum occupabit vbiquè tres cubitos: ergo innumeros: ergo erit æquale, & inæquale.

57 Respondetur, occupaturum tres cubitos replicatos: non autem tot. Nequè erit æquale, & inæquale, quoad quantitatem, ſed quoad extrinſecam extenſionem, & in ordine ad ſitum. Hinc etiam ſolutum manet argumentum aliud; Fore, vt corpus eſſet in loco definitiuè, & circumſcriptiuè; & non eſſet; imò eſſet extrà ſe.

Respondetur enim, in corpore non includi intrinſece negatiuum illud, vt non ſit extrà in circumſcriptione, ſed ſolùm includitur, vt totum corpus ibi ſit.

Obiicies quartò. Quantitas occupat locum, quaſi formaliter, & eſt finita, & limitata ad vnam extenſionem, ſicuti vni ſpeciei eſt alligata, vt extrà eam non ſit: ergo omninò limitata ad vnum locum replendum: ergo manente quantitate eodem modo finità, non poteſt plura replere. Confirmatur: quia non poteſt quantitas eſſe extenſa, in ordine ad locum; niſi ſit extenſa in ordine ad ſe: ergo nec poteſt eſſe bis extenſa in ordine ad locum; niſi bis extenſa in ſe; ſed hoc non poteſt conuenire eidem quantitati: ergo. Hac ratione vſum eſſe Diuum Bonauenturam, aiunt Suarez, & Faber, ſed falsò, vt ſuprà oſtendi: eſt verò Ægidij, apud Amicum, *num. 21*.

58 Respondet Faber, non eodem modo ſe habere ad ſuum eſſe ſpecificum, & ad extenſionem ad locum: nam ſpecies eſſe formale intrinſecum dat quantitati; ſed extenſio ad locum eſt poſterior; & relatio extrinſecùs adueniens; atqui poteſt quantitas multas relationes fundare. Ergo.

Verum relatio illa, extrinſecus adueniens fabuloſa eſt. In hoc igitur ſtat ſimilitudo, quòd extenſio ad locum eſt quid poſterius eſſentiâ; eſt enim; accidens ſeparabile, ac multiplicabile in eadem quantitate; vt ſuprà dixi. Quantitas ſanè
59 limitata eſt: attamen poteſt Dei virtute, eius extenſio ad loca iterari. Quare ad confirmationem negatur conſequentia: nam extenſio in ſe, eſt fundamentum, & radicalis cauſa extenſionis eius ad locum. Quò fit, vt ex eadem radice poſſit à Deo multiplicari, in ordine ad locum.

Obiicies quintò. Sequeretur, idem corpus poſſe bis in eodem loco poni; quod nequit concipi. Probatur ſequela: quia, ſi poteſt ſimul habere duas præſentias inter ſe diſtantes, cur non etiam indiſtantes?

Respondetur cum Suarez, & Amico, præſentias diuerſi ordinis eſſe poſſe in eodem ſpatio; quia habent, vnde diſtinguantur; vt, *verb. grat.* præſentia naturalis corporis Chriſti, & in eodem ſpatio Sacramentalis. Si verò ſint eiuſdem rationis; tunc, ſi comparetur ad idem ſpatium ſecundùm diuerſas partes, putà, ſi rectum ſecundùm vnam partem ſit, & inuerſum ſecundùm aliam; tunc poteſt habere plures præſentias; quia habent, vnde diſtinguantur; quia comparantur diuerſo modo ad ſpatium idem, ſecundùm eandem partem corporis, difficilè diſtinguitur pluralitas præſentiarum; cùm non appareat, vnde diſtinguantur. Enim verò, quia neque in hoc apparet implicantia, addit Amicus; ſi plura accidentia, ſolo numero diſtincta, eſſe valent in eodem ſubiecto, poſſe etiam eſſe tales plures præſentias: & , ſicut idem corpus in eodem ſpatio poteſt habere plures præſentias ſucceſſiuè; ita Deus poteſt primam conſeruare, & cum ſecundâ admittere. 60

Obiicies ſextò. Non poteſt idem corpus eſſe in diuerſis temporibus: ergo neque in locis diuerſis.

Respondetur cum Suarez, & Amico; ſi ſermo ſit de temporibus extrinſecis, ſi plura concurrerent, non repugnat, eandem rem illis coëxiſtere: ſi verò ſermo ſit de extrinſecis, quorum vnum ſuccedit alteri, putà, dies diei, annus anno, non poteſt eſſe in duobus, quia nunquam ſimul currunt. Si autem loquaris de tempore intrinſeco; cùm nil aliud ſit, quàm duratio rei, quæ eſt ipſa exiſtentia ad ſummum formaliter diſtincta; ſicut hæc non eſt multiplex; ita neque duratio. 61

Obiicies ſeptimò. Sequeretur, idem corpus quantum eſſe æquale corpori maiori, & minori; atquè adeò æquale, & inæquale eidem, quod implicat. Sequela probatur; quia corpus in loco eſt æquale ſuo loco, ex Ariſtotele: ergo, ſi eſt in duobus locis, eſt æquale vtriquè loco ſimul; ac proinde maius quolibet illorum locorum, per ſe; vel è contrà, vterquè locus ſimul erit maior locato.

Respondetur primò, idem apparere in penetratione: vbi vnum è corporibus penetrantibus eſt æquale loco, & locus locato; & tamen vtrumquè locatum eſt maius loco illo. Decipitur autem arguens; quia non conſiderat, nequè diſtinguit duplicem extenſionem; alteram in ſe; alteram in ordine ad locum; nequè duplicem æqualitatem, indè procedentem, & ibi fundatam: nam ſecundùm extenſionem quantitatis in ſe, non fit vatiatio; ſed ſolùm in ordine ad locum; & ſicut in hac accidentaliter multiplicantur præſentiæ, multiplicantur etiam in loco æqualitates. Vide Suarez, *argum. 7*. Remanent ſoluendæ apparentes implicantiæ è diuerſis accidentibus, quæ in diuerſis locis euenirent; vt, *verbi gratia* ſi in vno loco ſtaret, in alio moueretur; in hoc calefieret, in illo frigefieret. 62

Nota, in corpore eſſe ſubſtantiam, & accidentia; & ſanè ſubſtantia non pendet à locis; ac- 63

cidentia

cidentia verò aliqua ſunt abſoluta, quæ à loco non pendent; & ſunt loco priora; & hæc ideò non pendentia à loco, inerunt corpori, vbicunquè ſit, vt qualitates primæ, & ſecundæ; aliqua verò accidentia poſteriora ſunt VBI; atque adeò pendent ab illo; atquè variabuntur, vt IACERE, STARE, MOVERE, PERCVTI; atque adeò non eſt neceſſe, vt, ſi Romæ ſtat, ſtet etiam Venetiis. Ita Diuus Bonauentura ſuprà, *diſp. 1. q. vlt. initio citata.* Imò hæc inerunt corpori tantùm in eo loco. Eum ſequuntur communiter Recentiores, apud Amicum, *tract. 20. quæſt. 7. dub. 3. art. 2.* Ruuius, *Tract. de natura loci, quæſtione 7. num.* 78. adducit D. Thomam, & Scotum. Idem aſſerit Bellarmin. *Tom. 2. lib. 3. cap. 4.* Amicus ſuprà; Faber, cum Scoto. Hurt. *hîc* Peſantius *3. p. q. 76. articulo 5. diſp. 3.*

64 DICO primò, non repugnare, vnum corpus habere aliqua accidentia in vno loco, quæ non habet in alio. Ita Alenſis, *4. p. quæſt. 10. metaph. 7. artic. 7.* Rich. *4. diſt. 11. art. 13.* D. Bonauent. *cit.* Och. *q. 4.* Mai. *d. 10.* Arriaga *diſp. 14. ſectione 7.* Auerſa, *q. 17. ſect. 7.* ſic corpus Chriſti in Cœlo habet extenſionem ad locum, quam non habet in Euchariſtia; atque adeò exercere poteſt in Cœlo actus ſenſorios; non ſic in Sanctiſſimo Sacramento: vbi neque poteſt recipere impreſſiones Phyſicas; vt denuò ait Fuldenſis, *lib. 1. Phyſic. cap. 7. art. 2.*

65 DICO ſecundò. Etſi, virtute agentis, accidentia impreſſa in vno loco, nequeunt eidem corpori imprimi in loco remoto; tamen accidentia illa abſoluta petunt, vt in alio etiam eidem corpori imponantur. Ita D. Bonauent. *loc. cit.* & *diſt. 10. artic. 2. quæſt. 2.* D. Thom. *ibi, q. 3. art. 4.* Richard. *art. 5. quæſt. 2.* Scotus, *q. 2. & 4.* Alenſ. *q. 11. m. 2. art. 1.* Innocent. *lib. 4. de Myſterio Altaris*, & alij, quibus ſubſcribit Amicus, *num 14.* ſed negat Fulienſ. quia & in Cœlo habet accidentia, quæ non ſunt in Euchariſtia.

66 AT probatur: quia forma, & negatio formæ abſolutæ in eodem repugnant: Confirmatur: quia ratio recipiendi talia accidentia, eſt materia, quæ vbiquè eſt eadem, eodemque modo, & vnio illa accidentis cum ſubiecto; cùm ſit ab hoc, vel illo VBI independens, vniet accidens ſubiecto, independenter ab hoc, vel illo loco. Confirmatur adhuc; alioqui magna oriretur confuſio.

IDEM conſtat è naturali concomitantia, definita à Concilio Tridentino. Neque mouet Fulienſis oppoſitio: nam diuerſi modi exiſtendi in Cœlo, & in Euchariſtia exigunt diuerſa accidentia.

HINC habes primò, formas contrarias in eodem ſubiecto, replicato in diuerſis locis naturaliter ineſſe non poſſe, magis, quam in vno; atque adeò ſe excludent, vel totaliter, vel ex parte, pro naturali incompoſſibilitate. Sic Scotiſtæ plerique. Arriaga contra Suar. & Auerſam.

67 SECVNDÒ habes, formas ſubſtantiales, incompoſſibiles, eſſe non poſſe in ſubiecto replicato in locis; etiamſi diuerſa illis agentia applicentur: nam, ſi hæc ſint eiuſdem ſpeciei, vnum producent; ſi diuerſæ, vel vnum impediet aliud, ſi ſint æqualis virtutis; vel, ſi inæqualis, fortiùs producet, licèt tardiùs, propter reſiſtentiam alterius; vel diuident partes materiæ, quibus inæqualiter applicentur. Hinc etiam motus alterationi oppoſiti ea ratione agent. Ita ſi corpus in Braſilia ſub Sole ardente: & in Grotlandia ſub bruma in niue poſitum ſit, patietur, ac ſi vno loco eſſet impetitum, Scot. *4. diſtinctione 10. quæſt. 2.* Poncius, *num.* 88.

TERTIÒ: Actiones immanentes, ſi in vno loco dependeant ab aliquo agente extrinſeco, poterunt eſſe in eo loco, & non in alio. Ita exiſtens in
India videbit obiectum, *verb. grat.* Regem Mau- 68
rum, quod non videbit Romæ: attamen ſenſus interni, qui Romæ ad illas ſpecies iam receptas ſe conuertent, percipient Regem Indum, &c. Hoc tamen habet difficultatem.

QVARTÒ. Impreſſiones ab extrinſeco, putà 69
percuſſiones, &c. pendent quidem à loco in fieri: at recipientur, Deo operante, etiam in alio loco; & ita, ſi corpus Brixiæ vulneretur, recipiet vulnera & Romæ. Ita Sanctus Bonauentura, *loc. cit.* & alij. Formæ enim abſolutæ, cùm ſint diſtinctæ ab VBI; nec conſequantur in ſubiecto, recipiuntur, ac ſi eſſent in vno loco. Vnde, ſi corpus Romæ ſit propè ignem, calefiet; non autem Venetiis ob diſtantiam, ſed tamen calor etiam in corpore Venetiis recipietur.

QVOAD motum, communis ſententia eſt, cum 70
Diuo Bonauentura poſſe in vno loco moueri, in altero quieſcere. Ita apud Amicum, *dub. 3. num. 19.* ſubſcribentem.

Sic corpus Chriſti, ſtans in Cœlo, mouetur in Euchariſtia, & ibidem multis modis. Sic & anima in corpore contrariis motibus in partibus mouetur: & Angelus in ſpatio.

IN ratione verò actiui, corpus ſe haberet ad diuerſa paſſa approximata eodem modo, ac ſi eſſent in vno loco, & diuerſa paſſa ſibi eſſent approximata. Probatur: quia potentia actiua eſt eadem; ſiue ſit in vno loco, ſiue in pluribus: quia eſt forma abſoluta. Itaque ignis, exiſtens Romæ, & Brixiæ, eodem modo cremaret, ac ſi eſſet tantùm Romæ; neque multiplicabit virtutem, & efficaciã.

QVOAD paſſiones interiores, eodem modo ſe 71
habebit corpus, ac ſi in vno loco. Ita, ſi Romæ eſuriret, eſuriret & Viennæ. Si tamen manducaret Viennæ, non illicò & Romæ; ſed tamen & Romæ nutriretur, Deo operante ſupernè, ad conditum neceſſitatis ſubleuandæ: quia cauſa naturalis cibi non poteſt modo ordinario tam longè operari.

HINC collige, quid intendat D. Bonauent. *in 2. diſtinctione 2. p. 2. art. 2. quæſt. 2.* quando negat, Angelum poſſe eſſe in pluribus locis; quia poſſet in vno loqui, in alio tacere: in vno moueri, in alio quieſcere; & ſi eſſet Pariſiis, & Romæ, poſſet Pariſiis Romam venire, vbi iam eſt, ac occurrere ſibi.

IBI Sanctus Doctor negat, Angelum poſſe na- 72
turaliter in pluribus locis eſſe, ſed non negat, ſupernè id fieri poſſe; id enim de corpore concedit *in 4. diſt. 10. & 11.* Eſt autem ſemper corpus inferius ſpiritu. Quòd verò corpus Chriſti poſſit eſſe in pluribus locis ſupernè, per conuerſionem alterius ſubſtantiæ in ipſum, non infer, poſſe fieri idem in Angelo, etſi Spiritus ſit, per adductionem; hoc enim implicantiam inuoluit, vt recedat à termino, *à quo*, & ibi remaneat; & ideò neque ſupernè id concedit. Hoc grauiter aduerte; vt textum S. Bonauenturæ nitidum ſerues; ſemper enim negat, modum tantùm adductiuum, quem Scotus, Vaſquez, & alij decepti, credunt faciliorem, ad præſentiam Chriſti multis in locis explicandam. Sanè eſt alienus à modo loquendi Eccleſiæ, definientis, per tranſubſtantiationem fieri illam præſentiam: & repugnantias inuoluit.

OBIT

Obiicies adhuc. Sequeretur, eandem materiam eſſe poſſe ſub diuerſis formis ſubſtantialibus ſimul; ſed hoc eſt abſonum: ergo. Probatur ſequela. Ponatur idem panis Romæ, & Venetiis, & vtrobiquè comedatur à duobus hominibus; iam ille panis conuertetur in nutrimentum amborum; & ità materia illa panis erit ſub diuerſis formis corporum illorum.

73 Respondetvr ex dictis, negandam ſequelam: nam panis ille conuertetur in illud corpus, quod virtuoſiùs aget. Quod ſi æquale ſit, partim in vnum; partim in alterum conuertetur.

Obiicies adhuc. Sequeretur, paruulum ignem in plurimis locis poſitum, poſſe magnum facere ignem, & omnia comburere. Et vnum militem ſtruere agmen immenſum.

Respondetvr, comburere eſſe virtutis actiuæ; atquè adeò non creſcere ratione locorum. Itaquè combureret ac ſi in vno loco eſſet, habens illa combuſtibilia appoſita; vt dixi. Sic & militis vnius ſola Vbi multiplicata referrent plures milites localiter.

Obiicies adhuc. Si animal eſſet Romæ, & Venetiis, ac paſceretur vtrobiquè, ſumeret duplo plus cibi: ergo in duplo nutriretur. Vrgeo. Animal habens cibum, Romæ nutriretur, & Venetiis non nutriretur: ergo nutriretur, & non nutriretur.

Respondetvr, nutritionem eſſe conuerſionem cibi in ſubſtantiam aliti. Ideò, ſi veſceretur *hic*, nutriretur etiam alio in loco. Si verò ſumeret duplum, ſuperflueret; ſicut euenit; cum ſuperfluè comeditur.

Obiicies adhuc. Si Petrus in duobus locis ponatur, poterit ſibi occurrere, ſe expellere ab illo Vbi; vel, ſi non pellat, ſe penetrabit.

74 Respondetvr, fore, vt ſe pellat ab Vbi, durante miraculo, quo plura occupet loca; eo verò ceſſante, vnicum tenebit. Poterit ducere choreas, diſputare ſecum, cæteraquè multiplicare, quæ à loco pendent.

Obiicies tandem. Si mulier grauida ponatur in duobus locis, vel pariet duos filios; vel in vno tantùm erit grauida.

75 Respondetvr, miraculo dilatato in fœtum, pariturum vtrobiquè eundem; ſed miraculo extenſo ad matrem ſolam, pariet in vno loco.

Reliqva ex dictis ſoluta iacent. Memorem cupio legentem, quàm perutilis ſit hæc ſententia contra hæreticos, quibus ſi viam aperias, primam tuendo ſententiam, multa erunt argumenta, quibus ſibi viam ſtruant, ad veritatem præſentiæ corporis Chriſti modo ſacramentali in multis locis impugnandam, quæ quiſquè diſcutiendo videbit; vt grauiter obſeruat eruditiſſimus Suarez.

Apta eſt etiam doctrina Scoti apud P. Liuium Rabeſanum 4. *Phyſic. diſput.* 1. *quæſt.* 4. quæ eſt D. Bonauent. ſuprà; Inuariato ſcilicet priori, variari, & multiplicari poteſt poſterius. Sic inuariata ſubſtantia, variantur accidentia. Iam verò loca ſunt accidentia, poſteriora ſubſtantiâ. Hinc allatæ euaneſcunt implicantiæ cum alia, quam affert Ioan. à S. Thoma, ſequi diuiſionem quantitatis, & corporis à ſe, quia illud corpus haberet duplicem ſuperficiem terminantem, vt, ſi accederent, ſe mutuo tangerent. Sanè non ſunt plurificatæ quantitates, atque adeò ſuperficies, ſed ſolæ eiuſdem ad loca extenſiones, quæ ſunt accidentia, ſuperficiebus poſteriora; vt ait Poncius *num.* 73. è D. Bonau. *ſuprà, num.* 71.

DISPVTATIO XII.

De Vacvo.

Cvm egerim de loco, agendum de vacuo oppoſito; vt mox localis motus percipiatur.

QVÆSTIO I.

An detur, vel dari poſſit Vacvvm.

Attigi aliqua *Tractatu* 1. *diſputat.* 7. *num.* 48. *& ſeq.* ibi verò ex mente D. Bonau. oſtendi, non poſſe, naturaliter quidem; ſed tantùm, Dei potentiâ, dari Vacuum. Antiqui Philoſophi non pauci in natura rerum admittebant vacuum. Eos inſectatur Ariſtoteles 4. *Phyſic. à text.* 58. *ad* 87. quem omnes ferè imitantur Peripatetici; vt videre eſt apud Tolet. 4. *Phyſic. quæſt.* 10. Colleg. *cap.* 9. *quæſt.* 1. Maſium, *diſput. de Inani, per multas quæſtiones*, Ruuium, *tract. de nat. quæſt.* 1. & Murciam, *diſput.* 2. *quæſt.* 1. Hurtad. *diſputat.* 14. *Phyſic. ſect.* 6. Veracr. *ſpec.* 2. *ſect.* 3. Amicum, *Tract.* 21. *quæſt.* 2. Perer. *lib.* 11. *cap.* 10. Zanard. 4. *Phyſic. quæſt.* 7. Farnes *lib.* 2. *cap.* 8. Galitium, *p.* 1. *Tract. vlt.* Seraph. Rotellam, *opuſc. de vacuo*; Maſtrium & alios adductos, *Tract.* 1. *diſputat.* 7. *citata*.

Enim verò Valerianus Magnus, Roberual, Areſius, & ſcaliger quibuſdam inſtrumentis conantur Vacuum in orbem inducere. Eos verò refellunt allegati Recentiores, quibus adde Cardanum, *lib.* 1. *de ſubtilit.* Fracaſtorium *de ſympat.* Idem ſupponit S. Doctor *in* 1. *diſputat.* 37. *part.* 2. *artic.* 2. *quæſt.* 2. *&* 3. & *in* 2. *diſtinct.* 13. *artic.* 3. *quæſt.* 1. *ad penult.* cum Diuino Thoma *ad* 4. *Phyſic.*

Posse verò ab Angelis induci in aliquod particulare ſpatium, concedunt Galitius, *num.* 3. Amicus, *diſtinct.* 2. *art.* 2. conſideratâ virtute Angeli præualentis; at requiri (aiunt) decretum Dei ſpeciale; ſicuti & ad retinendum, ac reuocandum ſolem; quod fuit miraculum, conſiderato naturæ curſu; non factum Angelorum mouentium virtute motrice, ex D. Thoma *p.* 1. *quæſt.* 105. *art.* 8. & 3. *conſ.* 5. *cap.* 101. & D. Auguſt. 21. *de ciuit. cap.* 8. debuit enim Deus, ſuo decreto, Angelis concedere naturæ inuerſionem. Subſcribunt Smiſing. *Tract.* 2. *diſput.* 5. Moriſan. *diſput.* 5. *quæſt.* 7. Auerſa *quæſt.* 27. *ſect.* 8. Maſtrius *diſput.* 12. *quæſt.* 1. Sulmon. *de Vacuo*, *quæſt.* 1. Catharenſ. 4. *Phyſic. quæſt.* 2. *art.* 1. Rabeſan. 4. *Phyſic. diſput.* 2. *quæſt.* 1. cum Scoto 3. *diſtinct.* 27. §. *Iſta rationis.* Poncius *diſputat.* 16. ait eſſe communiſſimam ſententiam.

Nonnvlli verò etiam Dei potentiæ vacuum admittere negant. Sic duo Scotiſtæ, Vulpes, & Faber, allati, & repulſi, *Tract.* 1. *diſputat.* 7. *relata*. Citantur Pererius, *lib.* 11. *cap.* 12. Bannes,

Part. 1. *q.* 8. *art.* 3. & quotquot negant, Deum in ſpatiis imaginariis; quippè nullum credant poſſe intelligi ſpatium, ſine dimenſionibus. Eorum fundamentum eſt: quia implicat, aliqua inter ſe diſtare, ſine quantitate intermedia, quæ eſt realis diſtantia; ſicut implicat, dari effectum formalem, ſine forma. Adducitur etiam D. Bonauent. ſed *Tractatu* 1. *loc. cit.* oſtendi, S. Doctorem longè abeſſe
2 ab hac opinione.

Posse igitur, diuinâ virtute induci Vacvvm, aſtruunt Scot. *quodl.* 11. Tartarret. & Gadius, cum aliis Scotiſtis, apud Maſtrium, adductis à Maſtrio *loc. cit. Tract.* 2. Canonic. *hic*, *q.* 4. *art.* 1. Saxon. *q.* 8. Sotus, *concl.* 6. Suar. *d.* 30. *metaph. ſect.* 7. *num.* 18. Zumel. *part.* 1. *quæſt.* 8. *art.* 2. & omnes alij, qui ponunt ſpatia imaginaria, inter quos eſt D. Bonauent. relatus *Tract.* 1. *d.* 7. *quæſt.* 7. quibus ſubſcribit Amicus, *dub.* 3. Galit. *q. cit.* Fulienſ. *lib.* 1. *Phyſic. cap.* 7. *art.* 5. Euſtach. *parte* 1. *Phyſic. tract.* 2. *d.* 2. *quæſt.* 4.

Nota, multis modis accipi Vacvvm; ſed nos accipimus illud pro ſpatio inani, replebili corpore; vel olim repleto, inanito.

Assero primò, non dari Vacvvm. Sic D. Bonau. *ſerm.* 1. *de plur. confeſſ. &* 3. *de B. Virgine.*

3 Probatvr ex ordine vniuerſi, quod vnum eſt è multis ad ſe inuicem ordinatis, ſibi inuicem aſſociatis, ad generationes rerum complendas. Quare omnia corpora contiguitatem cum aliis quærunt. Vnde magna motuum violentia inducitur in corporibus ad arcendum vacuum; ſic aqua aſcendit; ignis deſcendit; &c. Ideò & vaſa ſolida potiùs franguntur, quàm vacuum admittendo, naturam prodant; &, ſi quæ vacua admittere videntur, fallacia ſunt. Vnum iactat P. Valerianus exhibitum coram Rege Poloniæ. In fiſtulâ vitreâ plenâ mercurio, & orificio ſuperiore occluſo, quam immerſit ad medium in hydria plena aquâ; & videbant Mercurium ſaltitantem, & rurſus cadentem, & tunc nullum corpus in altiori parte manebat; nam eò rurſus ſaliebat Mercurius.

Respondet Petrus Iuuet. 4. *phyſicorum, capite* 2. mercurium corpus minerale, & metheorum facile reſolui, & partes leuiores aſcendere; & grauiores deſcendere. At viſa eſt pars grauis ſaliens, contra naturam, ad vacuum replendum (ait ille.) Deinde non videtur adeſſe cauſa reſoluens Mercurium.

Dico igitur. Mercurium aſcendere, & reſilire ad impediendum vacuum, quia partes quidem aëreæ, è Mercurio, vel aqua, aſcendunt, ſed rareſcit & ipſe, & paulatim reſoluitur, vnde rursùs aſcendit Mercurius, vt euaporet aër. Simile vides in aqua aſcendente. Varios, ac miros naturæ enixus, ad præcauendum vacuum, congerunt Cardanus, Fracaſtorius, Amicus, & alij, quos omitto: quia plurimi nobis familiares ſunt obuij. Hoc ſanè graue eſt, quòd nequirent Aſtra diffundere ad nos lumen, & influxus; vt notat D. Bonauent. *in* 2. *d.* 13. *art.* 3. *q.* 1. *ad* 5. qui *ſerm. de S. Marco* adduxit id quod videmus in cucurbitis ventoſis attrahentibus carnem, nè detur Vacuum.

4 Assero ſecundò, virtute Dei, poſſe Vacuum induci.

Probatvr: quia nulla inuenitur contradictio. Cur enim Deus nequeat deſtruere omnia elementa, & ſpatium intra concauum Lunæ vacuum relinquere? Quòd ſi Cœli ſe comprimant, id fiet in tempore, vtpotè motu locali; & interim dabitur vacuum.

Obicies: ſequeretur latera, intra quæ daretur vacuum, diſtare, ſi perſiſterent; & non diſtare, cùm nil mediaret. Dico manſurum ſpatium, quod poſſes metiri, vt ait Fulienſis, & Poncius, *num.* 7.

Cvr verò natura tot operetur mirabilia ad amouendum vacuum, multi multa dicunt apud Amic. Dico, inſitam eſſe corporibus inclinationem ad contactum, ob virtutis diffuſæ è Cœlis communicationem, non ſolùm ſibi, ſed cæteris; Ideò hoc appetitu, ordinato etiam contra appetitum proprium nituntur. Sic aqua aſcendit, &c. & ita ille motus aquæ violentus, eſt toti naturæ conſonus, vt ait Fuent. 4. *phyſic. tract.* 2. *diff.* 1. *art.* 2. contra Fabr. *num.* 16. Addit Maſtr. motum illum cieri à mouente corpus, extra locum. 5

Poncius *num.* 25. ait fieri ab alio corpore ſuccedente, & impellente ipſum: at mediatè à mouente primum corpus, quod mouetur, quando incipit motus, quo induceretur Vacuum. Hæc reor fieri ex colligantia ordinis corporum vniuerſi, quâ contiguitatem exigunt ad ſui conſeruationem, ad maiorem vniuerſi harmoniam, & ad operandum mixtiones, alterationes, &c. Hinc enim omnia corpora accurrunt, & primò, vt læſa, aptantur.

QVÆSTIO II.

An Motvs *in* Vacvo *fieret, & qualis.*

Qvoad primum, negarunt motum in Vacuo Auer. Simpl. Themiſt. Albertus, & alij, apud Ruuium, *lib. de natura vacui, q.* 3. D. Bonauent. *primo, d.* 37. *part.* 2. *art.* 2. *q.* 3. *ad* 2. ſed falsò; vt oſtendit Galitius, *quæſt.* 2. ſequitur tamen Perer. *lib.* 11. *cap.* 11. & tribuitur Scoto, 2. *diſt.* 2. *q.* 9. in fine; ſed is loquitur ex Ariſtotelis ſententiâ, non propriâ.

Secvnda ſententia eſt aſſertiua. Ita ſentiunt omnes *in ſecunda parte quæſtionis* adducendi, qui motum, ſiue ſucceſſiuum, ſiue inſtantaneum concedunt.

Fvit igitur opinio, dicentium, motum in vacuo fore ſucceſſiuum. Ita Diuus Thom. 4. *phyſicorum, ad text.* 74. cui adhærent Thomiſtæ; inter quos latè Zanardus, 4. *phyſicorum, quæſt.* 6. Scotus *in* 2. *d.* 2. *q.* 9. *ad* 1. cum Maſtrio, *q.* 3. Rabeſano, *d.* 2. *q.* 1. Roccho *q.* 9. Poncio *diſp.* 16. *phyſicorum, num.* 34. Fabro, *Theor.* 46. è Societate Iesv plurimi, Tolet. 4. *phyſicorum, q.* 9. Colleg. *ibi, cap.* 8. *q.* 5. *art.* 1. Vaſq. *Tom.* 2. *d.* 197. *capite* 2. Ruu. *q.* 2. *relata*; Hurtad. *ſect.* 7. Farnes, *libro* 2. *cap.* 8. Gratiadeus, *q.* 9. *diſputatis, q.* 11. & alij, plurimi, quibus ſubſcribit Amicus, *q.* 4. *d.* 2. *art.* 2. Fulienſ. *lib.* 1. *phyſ. cap.* 7. *art.* 6. Euſtachius *p.* 1. *tract.* 3. *d.* 2. *q.* 5. 6

Secvnda opinio eſt, motum fore in inſtanti. Eos allegat Poncius *num.* 29. Amicus *diſputat.* 2. Adducitur etiam D. Bonauent. *in primo*, *diſt.* 37. *q. vlt. ad* 2. à Galitio. Arrident Rich. *ibi, art.* 3. *q.* 3. *ad* 2. Toſt. *ad* 17. *Matth. q.* 125. Ægid. *in* 2. *d.* 14. *q.* 1. *art.* 2. Argent. *quæſtione* 1. *art.* 1. & alij, apud Collegium ſuprà; ſubſcribit Galitius, *q.* 3.

Qvoad D. Bonauenturam, non rectè affertur pro hac ſententia; ſed ſat pro prima; quod clarè oſtendam. Is in 2. *diſt.* 12. *q. vlt. ad* 2. docet Vacuitatem loci eſſe per priuationem corporis 7

contenti; habere tamen extenſionem ſimilem ei, quam habebat materia ab initio. Similia habet *in primo, d. 37. part. 2. art. 1. quæſt. 2. ad 4.* vbi ait: *Si daretur vacuum, nempè ſpatium inane, quod priùs continebat hominem; nec repletum eſt alio corpore, ſiue aëre, ſiue aquâ, &c. remanere intelligitur capacitas loci priuata: capacitas autem aliquid eſt; & in illa Deus eſt.*

At verò in negatione omnis ſpatij realis; cùm nihil ſit, non poteſt aliquid continere. Vnde concludit, Deum non ceſſare eſſe in ſpatio, à quo corpus recedit; ſi maneret vacuum per impoſſibile naturæ; ſed, ſi omninò tollatur ens, & nil remanet.

Idem igitur ſentit in loco, adducto à Galitio pro ſecunda ſententia. Quia enim Ariſtoteles arguebat. Si fieret motus in vacuo, fieret in inſtanti; & viſus eſt loqui ex proprio ſenſu; eò quòd omnem ſucceſſionem motus localis reſiſtentiæ medij adſcriberet; atque adeò, ablato medio, omnis ſucceſſio tollenda erat. Hoc autem S. Doctori durum videbatur; quippè, ſucceſſionem in motu Angeli per ſpatium, ex ipſa extenſione ſpatij inuenerat; etiamſi reſiſtentia nulla illi à medio fieret; atque adeò argumentum Ariſtotelis friuolum videbatur. Explicat, Ariſtotelem locutum, non de vacuo propriè, inter latera incluſo, ſed de imaginario, in quo nil eſt, neque diſtantia, neque vicinitas, neque extenſio, neque ſpatium; in eoque, rebus omnibus, mundoque ablato, non fore ſucceſſionem localis mobilis. Et ſi viſus ſit Ariſtoteles loqui ex principiis antiquorum, contra quos arguebat ad hominem. Vos dicitis, dari vacuum, & totam ſucceſſionem motus localis venire è reſiſtentia medij. Si igitur, per vos, non datur medium, fiet motus in inſtanti; & mobile erit ſimul in termino, *à quo*, in medio, & in termino, *ad quem*; etiam ſi amplum ſit ſpatium centum milliarium, & mobile ſit palmare. Hinc Seraphicus Doctor præmittit. *De hoc multi multa dixerunt, quorum dicta longum eſſet dicere.*

Hæc ad litteram decerpſit Scotus, *2. diſtinctione 2. quæſtione 9. ad 4. principale*, vt videre eſt in Fabro, *Theor. 46.*

7 Assero primò. Motus aliqui poſſunt fieri in vacuo. Poſſunt itaque exerceri omnes actiones, quæ à medio non pendent, vt patet.

Probatvr de alteratione, & generatione. Si enim ignis contiguus ſit ligno, non eget medio; atque adeò calefaciet, & comburet; cùm ſit iunctus paſſo. De motu progreſſiuo probatur: quia nil è medio accipit; imò tardatur; neque repugnat, pro aliqua morula, animalia viuere ſine reſpiratione. Ita poſſet ſerpens per Terram repere. Quis negabit, me poſſe leuare manum? proiicere lapidem? atque adeò motum violentum edere; dummodo poſſem figere pedes in terra.

Sic motus circularis eſſe poteſt in vacuo. Sic vltima ſphæra, carens ſuperficie ambiente, ſecundùm Ariſtotelem mouetur. Quòd ſi empyreum ſuprà exiſtat, cùm ciuitas in quadro poſita ſit, nec intermediet aër; forſan erit vacuum. Sed hoc non admitto. Poteſt enim, in quadro poſita, ſubtùs eſſe plena primo mobili, contiguâ ſuperficie concauâ.

8 Probatvr ergo: quia ad motum circularem non requiritur aliqua magnitudo, ſupra quam, vel ad quam mobile moueatur. Quare nullus probabit, non poſſe rotam volui in vacuo ab homine, vel Angelo.

Non tamen poſſet recipi ſpecies in ſenſibus, ex D. Bonauentura, *2. diſtinctione 13. articulo 3. quæſtione 1. ad penult.* Vide Galitium, *quæſtione 4. num. 7.*

Assero ſecundò, non futurum motum in ſpatiis imaginariis, & infinitis: quia, vt ait D. Bonau. apud Galit. non haberet, vnde inciperet motum; quò tenderet, &c. Non negauerim tamen, poſſe è Cœlo empyreo beatum tollere brachium, eum gyrare, proiicere lapidem; & tunc à ſuperficie conuexâ Empyrei, vel vltimi corporis, menſuraretur. Hæc tamen incerta notat S. B. vt vidimus, *tract. 1. d. 7. q. 7. num. 48.* Addo, poſſe brutum repere ſupra Empyreum. 9

Probatvr verò, non futurum motum, per ſpatia imaginaria, argumento D. Bonau. *locis initio relat.* quo nituntur Scot. Faber, *l. c.* Amic. *d. 1 art. 2.* quia nullum eſſet ſpatium reale; vt arguit Ariſt. *4. Phyſ. text. 64.* atque adeò nec terminus, *à quo*; nec terminus, *ad quem*; & non eſſet maior ratio, cur non fieret huc, quam illuc. Intelligitur verò, ſi mundus non eſſet, ſed ſola ſpatia imaginaria, vt ait Fulienſis *art. 5.* 10

Pro vltimo aſſerto nota, ex D. Bonau. *in 1. d. 37. q. vlt.* quem imitantur Scotus apud Fabr. *l. cit.* Richard. *ſuprà*, & alij Authores prioris ſententiæ, in mobili locali duplicem conſiderari reſiſtentiam; alteram intrinſecam, ſeu eſſentialem; alteram extrinſecam, ſeu accidentalem. Intrinſeca ſumitur ab entitate mobilis finitâ, eiuſque finitâ virtute, in ordine ad motum. Vbi includitur intrinſeca etiam quantitas ſpatij, ſuper quod mobile debet moueri; hinc enim fit, vt mobile, putà palmare, finitæ vtique virtutis ſuper ſpatium centum palmorum intrinſecè exigat ſucceſſionem; eò quòd non poteſt mobile ſimul eſſe in termino, *à quo*, in medio; & in termino, *ad quem*; vt docet Ariſt. *6. phyſ. text. 53.* ſi enim mobile palmare per ſpatium centum palmorum moueri intelligatur, in inſtanti debet extendi ſimul ad centum palmos. Hæc dicitur formalis reſiſtentia. Alia verò eſt reſiſtentia effectiua, extrinſeca, in ordine ad ſucceſſionem motus; & eſt medij, ſiue aëris, ſiue aquæ, ſiue alterius, actiuè reſiſtentis motori: Ab hac verò non euenit tota motus ſucceſſio: nam, dato vacuo, adhuc mobile non poſſet ſpatio, ſe longè maiori, coëxtendi; vt notat Amicus, *art. 2.* Nihil enim poteſt pertranſire maius ſe, quin priùs coëxiſtat coæquali ſibi; vt arguit S. D. *in primo, d. 37. p. 2. art. 2. q. 2.* Igitur, ſi à concauo Lunæ ad terram ſit vacuum, & inde proiiciatur lapis molaris, non poterit in inſtanti ruere ad terram vſque; niſi dicas, illum menſurare vno puncto totam dimenſionem, vbi erant ignis, & aëris regiones. Hinc S. Doctor, *in primo, d. 37. q. vlt.* infert, Angelum tametſi à medio nullam offendat reſiſtentiam, adhuc mouendum ſucceſſiuè, ob cauſas intrinſecas ſucceſſionis; quod obſeruant poſteà reliqui apud Amicum, *art. 2.* 11

Assero igitur tertiò, motum, in vacuo proprio, intra terminos aliquos faciendum ſucceſſiuè. Patet ex dictis. 12

Probatvr argumento D. Bonau, *loc. cit. & in notabili declarato.* Ex his infer, abſona ſecutura in opinione aduerſâ. Detur vacuum à concauo Lunæ ad terram, & per eandem lineam, iuxta demiſſum funem, moueatur lapillus à ſummo funis, & à medio rupes, cùm ambo moueantur in inſtanti, velociùs iter conficiet lapillus, quàm rupes. Ergo.

Ergo duo motus inſtantanei erunt inæquales: ergo habent partes. Deinde lapillus digitalis, eodem inſtanti, funem longiſſimum adæquabit; &, ſi eodem inſtanti eſt in tota longitudine, non mouebitur per medium; non enim valet mobile commenſurari termino *à quo*, medio, & termino, *ad quem*: alioqui non mouebitur; vt, ſi duæ tabulæ æquales ſint decem palmorum, intra ſpatium decem palmorum incluſæ, quo pacto altera ſuper alteram ciebitur?

RESPONDENT Pererius, & alij, veram fatendo repugnantiam; ſed ſequi ex impoſſibili, nempè motus in vacuo.

13 Hoc tamen non ſequitur; cùm poſſit concipi, id impedire motum in inſtanti, ſed admittere ſucceſſiuum.

RESPONDENT alij, non ſequi coëxiſtentiam illam; cùm ſpatium vacuum ſit nihil.

SED hoc falſum eſt: nam adhuc adeſt realis diſtantia intra terminos; vt, ſi funis à concauo Lunæ deponatur ad terram, & iuxta eam deſcendat Auis, etiam cubito ab eo diſtans, metietur totam longitudinem funis.

HINC etiam ruit reſponſio Alberti, apud Amic. vbi vellet deducere, corpus in inſtanti moueri ad modum illuminationis: At ea non fit per motum localem, ſed per productionem in medio; & non eadem pars eſt vbique in medio.

14 SIMILITER corruunt reſponſa Pererij, Vaſquez, & aliorum, totam ſucceſſionem è medio aucupantium.

DEFICIT ſimiliter reſponſio Galitij, quá profitetur è D. Bonau. ſibi ſtruere argumentum. Vbi nulla eſt diſtantia, ibi nulla ſucceſſio; ſed in vacuo nulla diſtantia; cùm nulla ſit ibi magnitudo realis, è quâ menſuratur diſtantia: ergo. Maior probatur: quia, vbi nulla diſtantia, non poteſt eſſe propè, vel longè; at mobile non inuenit partes, quas tranſeat.

15 NEC valet dicere (ait) cum Scoto, *in 2. d. 2. q. 4.* & communiter cum Recentioribus, in vacuo reperiri aptitudinem, ad ſuſcipiendam quantitatem. Hoc enim eſſe figmentum agnoſcitur: quia ſucceſſio ex parte magnitudinis, & ſpatij, habentis actu partes poſt partes, oritur.

QVÒD, ſi dicas, eſſe diſtantiam aptitudinalem, & ego dico (ait) fore ſucceſſionem aptitudinalem in motu actuali, non inueniente actu diſtantiam.

SI dicamus, Terram verè diſtare à Luna; etiamſi interſit vacuum: Reſpondet ipſe, diſtare negatiuè; quatenus non habent actualem mediam diſtantiam. Vel dic, non eſſe vllo modo diſtantiam; quia hæc eſt effectus magnitudinis poſitiuæ.

16 ADDIT, non audiendos Scotum, Molinam, & Mendozzam, dicentes Vacuum, ſi daretur, fore menſurabile eadem menſurâ, quâ & plenum; &, ſi in aulâ vacuâ eſſes, diſtare poſſes magis ab vno pariete, quàm ab alio.

VRGET ſecundò: Vbi datur ſucceſſio in motu, neceſſe eſt, vt mobile priùs reſpiciat vnam partem ſpatij, quàm aliam; ſed in vacuo non ſunt partes; cùm non ſit totum: ergo.

NEC ſatis eſt (ait) mobile eſſe finitum, & motorem virtutis finitæ: quia vt ab his cauſetur ſucceſſio, ſupponitur magnitudo, & diſtantia, ſuper quam fiat motus.

17 HÆC tamen nullius ſunt ponderis; Ex dictis enim conſtat, intercedere in tali vacuo diſtantiam realem, quæ à finibus realibus ſumitur, adeò, vt menſurari queant ab Angelo milliaria, ac ſtadia; imò cubiti à concauo Lunæ ad ſuperficiem terræ; non enim medium poſitiuum ad hoc confert: dummodò maneant termini; &, ſi termini mutentur, puta ſi Lunæ Cœlum comprimatur per centum milliaria, mutabitur diſtantia. Itaque non dico, exiſtere diſtantiam aptitudinalem, ſed actualem, & menſurabilem; & hàc contentus eſt Ariſtoteles; 4. *Phyſic. text. 99.* dicens: *Quod mouetur, mouetur ex quodam in quoddam.*

QVOD verò ipſe ait, non eſſe inconueniens, in motu inſtantaneo, mobile eſſe in termino, *à quo*, in medio, atque in termino, *ad quem*: quia in inſtantaneis, vnum eſt moueri, & motum eſſe; vt ait D. Bonauent. *in primò, d. 9. quæſt. vlt.* nil iuuat; quia, cùm motus localis ſit menſuratus tempore, quod definitur *Menſura motus, ſecundùm prius, & poſterius*, implicat eſſe motum localem, & eſſe in inſtanti; vt benè monent Perer. *lib. 11. cap. 12.* cum Scoto, & D. Bonauent. ſuprà relato, qui non concedunt, motum fore in inſtanti; ſed, ex eo, quod ſequeretur in ſpatio imaginario fore in inſtanti, negant ibi eſſe poſſe; vt rectè vidit Ruuius. 18

Ex dictis cuncta oppoſita defluunt.

NEQVE dicant, admiſſo vacuo intra latera, hæc inuicem comprimenda. Sanè hæ ſunt chimæræ. Num Deus nequibit hoc impedire? At eſto. Iam compreſſio fiet ſucceſſiuè, cùm ſit motus localis; & interim erit vacuum, intra quod fiat motus. putà lapis deſcendat, aqua defluat, bos decidat ab alto. Profectò creaturæ obedient Creatori; vt monet S. Doctor, *in 2. d. 18. q. 2. ad 5.*

DISPVTATIO XIII.

De DVRATIONE.

AGENTES de rebus Phyſicis mobilibus, agendum de duratione rerum, ac motuum.

QVÆSTIO I.

Quid ſit DVRATIO.

CERTVM eſt, dari aliquam durationem realem; multæ enim res realiter durant, & dum eſſe non deſinunt, realiter durare videntur. De hac S. Doctor *in 2. d. 2.* cum aliis.

PRIMA opinio eſt, durationem eſſe formaliter eam formam, quæ conſtituit prædicamentum QVANDO, per quam res durat in Tempore, ſeu ſucceſſiuè quoquomodo. Ita indicat D. Thom. 1. *d. 8. q. 2. art. 1. ad 6.* Henric. *quodl. 5. q. 18.* Aureol. 1. *d. 9. q. 2. art. 1.* Gillius, *lib. 2. tract. 10. c. 4.*

SECVNDA opinio eſt, durationem eſſe permanentiam exiſtentiæ, in eſſe, ſeu permanentiam rei in exiſtendo. Hanc docent ferè omnes Recentiores, Suarez, *d. 50. Metaph. ſectione 2.* Colleg. 4. *phyſicorum, capite 14. quæſtione. 2. & 3.* Ruuius, *q. 4. de tempore*, Maſius, *ſect. 3. q. 1.* Hurtad. *d. 17. metaph. ſect. 1.* Perer. *lib. 12. cap. 5.* & omnes, qui dicunt, durationem non diſtingui realiter ab exiſtentia, quos referam, *q. 2.* Videtur D. T. *in 1.*

diſputatione 19. *quæſtione* 2. *artic.* 2. Caiet. *part.* 1. *quæſt.* 10. *art.* 2. Capr. *in* 2. *diſt.* 2. *art.* 3. *ad* 3. ſubſcribit Amicus, *Tract.* 22. *Phyſ. quæſt.* 1. *d.* 1. Vtinenſis *tract.* 3. *de Deo, q.* 6. *art.* 2. *ſect.* 2. Galit. *p.* 1. *Phil. lib.* 4. *tract.* 2. *q.* 1. vbi definit durationem, *Duratio eſt permanentia rei in ſuo eſſe actuali, quieto, & perfecto.* Euſtach. *p.* 1. *Phyſicorum*, *tract.* 3. *d.* 3. *quæſt.* 1.

Tertia opinio eſt, durationem eſſe menſuram exiſtentiæ. Ita Vaſquez, *p.* 1. *diſp.* 31. *cap.* 5. *num.* 13. Aliqui verò dicunt, ſaltem connotari rationem menſuræ. Ita Gonzales, *p.* 1. *q.* 10. *d.* 20. *ſect.* 1.

Asserq primò, durationem non eſſe menſuram exiſtentiæ. Ita D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 2. *p.* 2.
1 *q.* 2. *ad* 3.

Probatvr: quia duratio dicit perſeuerantiam quandam, quæ abſoluta eſt, non relatiua. Sanè relatio fundamentum ſupponit.

Probatvr ſecundò: nam menſura reſpicit aliquid extrinſecum, notificabile per eam; vt bene ait Scotus, *in* 2. *diſt.* 2. *q.* 2.

2 Assero ſecundò, neque eſſe Prædicamentum Qvando.

Probatvr: quia Prædicamenta variantur variis denominationibus; at variæ ſunt denominationes Dvrationis, quæ dicitur permanens annos, menſes; & Qvando, quod dicitur heri, vel hodie, &c. ergo.

3 Assero tertiò, Durationem eſſe permanentiam rei in eſſe.

Probatvr: ex communi conceptu dicitur res durare, dùm permanet pro ſtatu ſuo; ſiue permanenter, ſeruando idem eſſe; ſiue cum innouatione; vt tempus, & motus.

QVÆSTIO II.

An Dvratio *differat ab exiſtentia.*

Prima opinio eſt dicentium, Durationem eſſe ab exiſtentia, à parte rei, diſtinctam. Hi tamen diuerſi ſunt.

4 Aliqvi enim dicunt, diſtingui, tanquam rem à re, vtpotè menſuram exiſtentiæ. Ita Capr. *in primo, d.* 9. Ant. Andr. 5. *Metaph. q.* 11. Sotus, 4. *Phyſic. q.* 4. Canonic. 4. *Phyſ. q.* 5. *d.* 3. Thien. *q.* 3. Gratiadeus, *lect.* 17. *q.* 1. Scotus *in* 2. *d.* 2. *q.* 2. & *in* 4. *diſt.* 48. *q.* 1. Soncin. 5. *metaph. q.* 56. ex D. Thom. *p.* 1. *q.* 16.

Alii volunt, diſtingui modaliter. Ita communiter Recentiores dicentes, durationem eſſe modum exiſtentiæ. Ita Bannes, *p.* 1. *q.* 3. *art.* 4. *d.* 1. *ad* 3. Murcia, *d.* 3. *q* 3. Ruuius, *Tract. de tempore*, vbi adducit Richardum, Maiorem, Argent. Henric. Scotum. Sic Gonzal. *d.* 20. *ſect.* 1. Syluester *in conflato*, *p.* 1. *q.* 10. *art.* 1. §. 1. Colleg. 4. *Phyſic. cap.* 14. *q.* 2. *art.* 2. Zanard. 4. *phyſic. q.* 9. Hurtad. *d.* 8. *metaph. ſect.* 4. *ſubſec.* 4. 5. 54. *d.* 17. *ſect.* 2. Hier. Plat. 4 *Phyſic. de Duratione*, Tol. 4. *Phyſic. q.* 13. Amicus, *Tract.* 22. *Phyſ. q.* 1. *d.* 2. *num.* 16. Arriaga *d.* 15. *Phyſic.*

Secvnda opinio eſt, Durationem, ſolâ ratione, ab exiſtentia diſtingui. Ita Ocham, 2. *diſt.* 2. *q.* 10. Gabr. *ibi*, *q.* 1. Georg. 4. *Phyſic. q.* 1. Baſſol. *quæſtione* 1. Scotus, 2. *diſtinctione* 2. *quæſtione* 1. Maſtrius, *diſputatione* 13. *Phyſicorum*, & *in primo, diſtinctione* 2. *numero* 249. Capr. *quæſtione* 2. *articulo* 1. & 3. Molina, *part.* 1. *quæſtione* 3. *art.* 4. *d.* 2. Suar. *d.* 50. *ſect.* 1. Gillius, *libro* 2. *tract.* 10. *capite* 6. Durand. 2. *d.* 2. *quæſt.* 4. Caiet. *parte* 1. *quæſtione* 10. *articulo* 5. & 6. Perer. *lib.* 12. *capite* 1. & 5. Vaſquez *parte* 1. *d.* 31. *capite* 5. *numero* 13. & 14. & *d.* 33. Valent. *T.* 1. *d.* 1. *quæſtione* 10. *part.* 1. Galitius, *part.* 1. *lib.* 4. *tract.* 2. *quæſtione* 2. *numero* 5. Ex his Capr. Caiet. & alij referunt etiam D. Thom. paſſim. Attamen Suarez eum refert pro priori ſententia; eò quòd, *part.* 1. *quæſt.* 10. *art.* 2. aſſerat, in omni re creata diſtingui durationem ab ipſa re: quia in omni creatura differt exiſtentia ab eſſentiâ. Sed D. Thom. cùm eſſentiam diſtinguit ab exiſtentia, loquitur de eſſentiâ abſtractâ, non de Phyſicâ. Pro priori ſententia refertur *art.* 3. *eiuſdem quæſt.* à Zanardo, *loco cit.* & Ruuio; ſed nil *ibi* tale dicit. Addit Zanardus *in* 2. *diſt.* 4. *articulo* 2. *quæſtione* 1. ſed neque *ibi* id dicit.

Scotvs, eos omnes cum prima ſententia ſentire, ait, qui æuum ſucceſſiuum credunt. Inter eos numerat Diuum Bonauenturam, quem refert, vt vidimus, *Tract.* 1. *diſp.* 9. *q.* 4. fuſiùs. Ita diſtinctionem realem, inter exiſtentiam, & durationem cogi Seraphicum admittere, dicit.

Svarez verò, Hurtadus, & alij dicunt, Seraphicum admittere debere diſtinctionem formalem, eadem de cauſa: quia in duratione, menſuratâ ab æuo, ponit ſucceſſionem; at in exiſtentia nequaquam: alioqui (inquiunt) idem aſſereret extenſum, & non extenſum.

Pater Galitius modalem diſtinctionem in 5
via Diui Bonauenturæ admittit. Dicit verò, deceptos fuiſſe Scotum, Suarez, & alios, putantes, apud Diuum Bonauenturam, idem eſſe menſuram, & durationem; atque adeò vtramque ſucceſſiuam, cùm diuerſa ſint; & duratio ſine extenſione ſit; quod præcipuè probat ex D. Bonauent. *in* 2. *d.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 3.

Sed, pace tanti Viri, non rectè redarguit, quod ita oſtendo. Quærit Seraphicus Doctor; an ſpiritualia habeant propriam menſuram, & aſſertiuè reſoluit: quia ſicuti diuerſa eſt eorum duratio, ſecundùm eſſe; ita diuerſa debet eſſe menſura; cùm hæc ſit vnigenea menſurata. Igitur, ſicuti æuiternorum duratio eſt abſque ſubſtantiali mutatione, & innouatione manens, habens eſſe ſucceſſiuum, ſolùm quoad replicationem continuam eiuſdem eſſe, recepti à Deo, quod poteſt truncari; ita debet habere menſuram vnigeneam, & propriam, quæ eſt æuum; quod eſſe ſucceſſiuum probat *quæſtione* 3. ſed abſque innouatione; diſtinctumque à tempore, quod habet ſucceſſionem cum innouatione, & fluxu partium.

Obiicit verò ſibi, *argumento* 3. Spiritualia habent eundem locum cum corporeis: nam & Angeli loco corporeo definiuntur: ergo poſſunt habere eandem menſuram durationis.

Respondet, negando paritatem: 6
quia Angelis non adæquatur locus; etſi definitiuè in illo ſint; at menſura debet complanari omninò ipſi Angelo menſurato; at tempus non quadrat; quia Angelus non habet extenſionem; etſi habeat durationem; & ideò habet menſuram durationis, non extenſionis. Vult dicere, non habere Angeli durationem extenſionem

partium,

partium, & partium innouatarum; ſicuti habent corruptibilia, quæ proinde aptâ menſurâ temporis menſurantur, ſed habere durationem ſucceſſiuam, ex paſſiua eiuſdem eſſe indiuiſibilis receptione à Deo conſeruante. Vnde non negat eorum durationi ſucceſſionem omnem; ſed aptè reſpondens argumento, temporariam ſolam ei inficiatur.

7 NEQVE Scoto, aut Suarez, & Hurtado neceſſe erat Seraphicum cogere ad aſſerendum, Angeli durationem, & eorum menſuram eſſe rem eandem; vt, cùm duratio ſucceſſiua ſit; è regione exiſtentia permanens ab ea deberet diſtingui re; eò quòd idem nequeat fluere, & ſtare, vt arguit Seraphicus Doctor *in corpore*; ſed eis ſat erat, Seraphicum ponere menſuram durationis Angelorum, nempe æuum, eſſe ſucceſſiuam; vt inde deducentes, etiam durationem menſuratam, vtpote vnigeneam, eſſe ſucceſſiuam; ac proinde ſequeretur, diſtingui ab exiſtentia, que in ſe præſcindit formaliter à duratione; ſed tamen eſt ipſa durans: ſeu addit modum permanentiæ, continuò receptæ à Deo conſeruante; cùm alioqui poſſet in quouis puncto truncari, ſi Deus ſuſpenderet concurſum. Exiſtimo tamen, Scotum nimium poſuiſſe, ſi realem realem poſuit diſtinctionem: quia, cùm duratio ſit exiſtentia, vt permanens, non autem permanentia extranea à re exiſtente, ſatis eſt diſtinctio modalis, aut formalis, aſſignata à Suarez, & Hurtado.

8 ASSERO, durationem à parte rei diſtingui ab exiſtentia eiuſdem entis creati.

PROBATVR primò, argumento D. Bonauent. quo, aiunt Scotus, & Suarez, cogi S. Doctorem in hanc ſententiam. Ens, ſimpliciter permanens, differt à ſucceſſiuo; ſed exiſtentia eſt permanens, duratio verò ſucceſſiua: ergo. Maior eſt nota; ſunt enim duo genera diſtincta. Minor probatur: & quidem quoad corruptibilia patet; quoad incorruptibilia probatur: nam menſura, & menſuratum ſunt vnigenea. Sed ea menſurantur æuo ſucceſſiuo; vt oſtenſum eſt *Tractatu* 1. *diſp.* 9. *q.* 4. ergo.

9 PROBATVR ſecundò. Quod eſt prius, & principium, diſtinguitur ab eo, quod eſt poſterius, & principiatum. Exiſtentia eſt prior, & principium durationis: ergo.

PROBATVR tertiò; quia exiſtentia dicit ſimpliciter primum eſſe, à quo poteſt ſeparari duratio, ſi ſtatim res deſtruatur: hoc autem eſt ſignum euidens diſtinctionis à parte rei. Verum quidem eſt, non conuinci illam eſſe realem realem; deberet enim vtraque poſſe ſeorſim ſeparata iacêre; hic enim eſt lapis lydius, ad realem realem diſtinctionem dignoſcendam; at duratio non poteſt ſtare ſine exiſtentia, vt patet; nil enim durat, quod non ſit.

10 SALTEM ſunt duo formaliter diſtincti conceptus, vt notat Amicus, *articulo* 3. Ita omnes res eiuſdem ſpeciei habent eandem eſſentiam, ſed non eandem durationem; & multa habent eandem durationem, ſed diuerſam eſſentiam: atque adeò exiſtentiam. Confirmatur: nam duratio pertinet ad prædicamentum QVANTITATIS, at exiſtentia ad Prædicamentum rei durantis ſpectat. Prædicamenta verò ſunt entia diſtincta realiter, ſaltem modalia.

CONFIRMATVR: quia Angelus exiſtens poteſt non durare; ſi Deus concurſum ſuum auferat: multò magis de corruptibilibus verum eſt: ergo duratio addit aliquid reale exiſtentiæ rei, quæ inſtantanea eſt.

RESPONDET Maſtrius, poſſe entitatem determinari ad durandum, per coëxiſtentiam temporis, extrinſecè aduenientis; ergo fruſtrà additur duratio, tanquam accidens, rei duranti realiter ſuperadditum.

AT eſt quid intrinſecum in re durante; ac proinde non ab alio extrinſeco poteſt determinari; quàm à Deo conſeruante. 11

RESPONDET Maſtrius, rem quidem non durare per aliquod extrinſecum, ſed poſſe determinari ad durandum ab aliquo extrinſeco. Deinde, licèt res denominetur durans per ſua intrinſeca; tamen, quòd hoc, vel illo tempore duret, habet a coëxiſtentia huius, vel illius temporis.

ADDIT etiam, Deum, etſi ſuâ æternitate ſit determinatus ad durandum, tamen non dici durare hodie, vel cras; quo vſque ſit hodie.

HÆC tamen nullius ſunt ponderis. Duratio enim ſupponitur à tempore, a quo menſuratur, ideò enim duratio Petri menſuratur hoc tempore: quia Petrus eſt à parte rei; ſanè per ſua intrinſeca principia, & conſeruationem Dei; atque adeò non determinatur Petrus a tempore ad durandum nunc. Ponamus enim hoc tempus extrinſecum Maſtrij, & Deus ſuſpendat concurſum à Petro, vel Angelo, quænam duratio erit eorum? Duratio ſane eſt permanentia rei in eſſe. Profectò menſura reſpicit aliquid notificabile; vt docet Scotus, 2. *diſtinctione* 2. *quæſtione* 2. §. *ad ſecundam partem*, & 10. *Metaphyſicorum*: *initio*. Itaque ſupponit durationem menſurabilem. Meliùs diceret, rem à tempore habere, non vt duret hodie, ſed vt coëxiſtat huic diei. 12

NEQVE eſt eadem ratio de Deo; vt notat Arriaga, *diſputatione* 15. *Phyſicorum*, *num.* 41 ex Sancto Bonauentura relatus, *Tractatu* 1. *diſputatione* 9. *quæſtione* 6. quia, cùm Deus ſit æternus, non eſt indifferens, ad exiſtendum hodie, vel cras; ſed per ſe eſt perfectè determinatus, ad exiſtendum in omni tempore; &, quamvis non coexiſtat tempori, niſi tempus currat actu, vt docet Scotus, *primo*, *diſtinctione* 39. allatus a Maſtrio, tamen malè infert, determinari, ad eſſe hodie; hoc enim eſt loqui impropriiſſimè, vt patet; ni velimus, determinans eſſe poſt determinatum. Profectò tempus hoc, putà dies, determinatur à Deo, vt exiſtat; atque adeò, vt coëxiſtat, ſecundùm Scoti illationem. Alia argumenta obiter retuli *tractatu* 1. *diſputatione* 9. *à numero* 52. 13

OBIICIES primò, cùm Authoribus ſecundæ ſententiæ, quibus (mirum) adde Galitium. Ex vi præciſè exiſtentiæ, ablato omni modo addito, res durat; ergo duratio non diſtinguitur ab exiſtentia.

CONFIRMATVR: quia productio, & conſeruatio ſolâ ratione differunt: ergo & exiſtentia, & duratio.

CONFIRMATVR ſecundò: quia duratio eſt inſeparabilis ab exiſtentia, & è contrà. Propter hæc argumenta, Amicus, *diſputatione* 2. *num.* 17. probabilius, ait, durationem non diſtingui, ab exiſtentia à parte rei, per aliquid abſolutum, additum exiſtentiæ, quod formaliter conſtituat durationem, ſed diſtingui ratione connotati; quia exiſtentiâ

ſtentia concepta, vt connotat exiſtentiam præcedentem, dicitur duratio; atque adeò duratio ſecundùm ſuum conceptum formalem, non differt ab exiſtentia, ſed ratione connotati, vt probant, (ait) argumenta allata. Confirmatur: quia, ſicut Deus poteſt creare Angelum in primo inſtanti, ſine vllo ſuperaddito poſitiuo, abſoluto, vel reſpectiuo, præter reſpectum ad Deum; ita poſſet in perpetuum conſeruare, non cauſando aliquid de nouo; ſed non poteſt conſeruare ſine duratione: ergo duratio non dicit aliquid poſitiuum ſuper exiſtentiam Angeli.

14 Respondetur tamen facilè, negando, rem durare ex vi præciſæ exiſtentiæ: quia exiſtentia eſt indifferens ad durandum, vel non durandum; atque adeò debet dari aliquid determinans ad durandum; neque verò dicas, extendi exiſtentiam, cùm addatur ei modus ſeparabilis. Ad primam confirmationem dico, non eſſe parem rationem: nam actio creationis, & conſeruationis eſt ex parte Dei vna, ſimpliciſſima, & diuina: at effectus eſt paſſiuè diuerſa conſeruatio durationis ab exiſtentia: ſic & a creatione conſeruatio, nam ſingulis inſtantibus truncari poteſt.

Ad ſecundam, dico, durationem ab exiſtentia ſeparari non poſſe; at exiſtentiam poſſe à duratione ſeiungi; neque exiſtentia ſeparatur à connotato durationis; cùm illud connotatum, ſecundùm aduerſarios, ſit exiſtentia ipſa: ergo ſeparatur à formali durationis.

Ex his habes, durationem, exiſtentiæ addere permanentiam cum negatione conſequenti deſitionis.

QVÆSTIO III.

An Svccessio *ſit de ratione durationis.*

Prima opinio eſt, omnem durationem claudere ſucceſſionem. Ita Aureol. *in primo, diſt.* 9. *part.* 2. *q.* 2. *art.* 2. vbi ideò negat, æternitatem eſſe durationem, quia non includit ſucceſſionem; & *in* 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. vbi eadem de cauſa negat, æuum eſſe durationem, quia non dicit ſucceſſionem intrinſecam; ſed ſolùm extrinſecam, per coëxiſtentiam tempori. Videtur Ocham, 2. *quæſtione* 10. Gabr. *diſput.* 2. *quæſt.* 1. *articulo* 1. *not.* 3.

Secvnda opinio eſt negantium, durationem, ſiue communem ſolis creatis, includere ſucceſſionem. Ita Alenſ. *part.* 1. *quæſt.* 12. *art.* 3. D. Thom. *q.* 10. *art.* 5. vbi Caiet. *& quodl* 10. *art.* 4. Molina, *p.* 1. *quæſt.* 10. *art.* 5. *diſp.* 1. Vaſq. *d.* 33. *c.* 3. Gonzal. *d.* 21 *ſect.* 2. ex Bann. *ibi*, *dub.* 2. & alij Thomiſtæ; Suar. *d.* 50. *metaph. ſect.* 5. Fonſec. 5. *Metaph. cap.* 13. *ſect.* 12. Colleg. 4. *Phyſic. cap.* 14. *quæſt.* 3. Ruuius, *tract.* 2. *de duratione, num.* 69. Maſius, *diſp. de tempore, ſect.* 3. *quæſt.* 2. Perer. *lib.* 12. *cap.* 11. *&* 12. Amicus, *tract.* 22. *Phyſic. quæſt.* 1. *diſp* 4. & communiter.

Tertia ſententia eſt, durationem communem creaturis includere ſucceſſionem. Ita Diuus Bonauentura, 2. *diſtinctione* 2. *p.* 1. *art.* 1. *q.* 3. Alber. *part.* 1. *ſum. q.* 25. *num.* 2. *art.* 2. & *de quatuor coæuis*, *q.* 3. *art.* 6. Murcia, 4. *Phyſicorum*, *d.* 3. *q.* 3. probabilemque dicunt Scotus, 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 1. 5. *qui vult*; Richard. *art.* 1. Baſſol. *quæſt.* 1. *art.* 2. Hurtad. *diſputatione* 17. *Metaphyſicorum*, *ſect.* 3. & alij.

Qvarta ſententia diſtinguit durationem abſolutam, & relatiuam: abſolutam quidem abſtrahere dicit, ſed fieri ſucceſſiuam, vel permanentem ex determinatione ſubiecti, cuius eſt duratio. Relatiuam verò, quæ ſumitur in ordine ad tempus, cui coexiſtit, fieri ſucceſſiuam. Ita Gillius, *part.* 1. *lib.* 2. *tract.* 10. *cap.* 11. Molina, *loc. cit. art.* 1. *d.* 2. eamque communem aſſerit Amicus, *num.* 21.

Svpponvnt, durationem, vt communem Deo, & creatis, includere æternitatem, quæ eſt tota ſimul; vt dixi *Tractatu* 1. *diſputatione* 9. *quæſtione* 1.

Assero, durationem; vt communem creatis, eſſe totam ſucceſſiuam: nam Tempus eſt ſucceſſiuum, cum innouatione; Æuum, ſine innouatione; vt dixi *loc. cit. quæſt.* 20. 15

Probatvr fundamento Diui Bonauenturæ. Nulla creatura poteſt durare, abſque continuo influxu Diuino, quo conſeruetur; at hæc conſeruatio exiſtentiæ eſt ſucceſſiua: ergo. Minor probatur; quia conſeruatio non eſt tota ſimul: alioqui condita creatura non poſſet ampliùs deſtrui, ſi conſeruatio eſt tota ſimul. Quòd ſi deſtrueretur, ſimul eſſet, & non eſſet; eſſet, quia tota ſimul; non eſſet, quia deſtructa.

Confirmatvr. Vbi eſt maior, vel minor duratio, ibi eſt ſucceſſio; at inter plures Angelos, aut inter ſe comparatos, aut ad animas, eſt maior, vel minor duratio. Plus enim durauit Angelus Michael, quàm anima Petri.

Respondent, duraſſe plus comparatiuè, ſecundùm menſuram extrinſecam temporis, non ſecundùm intrinſecam Æui.

Contra. Creentur duo Angeli, & ſtatim vnus annihiletur à Deo, quis negabit, plus duraſſe alterum intrinſecè? 16

Respondet Amicus, *dub.* 4. *art.* 5. negando, conſeruationem eſſe ſucceſſiuam intrinſecè; ſed ſolùm extrinſecè; &, licèt conſeruatio hodierna non ſit craſtina, quoad exiſtentiam, tamen, ſecundùm ſe, eſt eadem, ſine vlla variatione; neque obeſt, poſſe rem hodie conſeruari, & & cras deſtrui: nam hoc non ponit variaitonem in conſeruatione perſeuerante, ſed tantùm mutationem in conſeruatione, quæ de exiſtente fit non exiſtens, ſicut Angelus. Et, licèt conſeruatio ſit tota ſimul, quoad intrinſeca, non tamen quoad intrinſecum, cui coëxiſtit; vt patet in arbore, quæ, exiſtens in medio flumine, ſine intrinſecâ ſui mutatione ſucceſſiuâ, coëxiſtit aquis defluentibus, & diuerſis aëris partibus agitatis; & ratio eſt: quia, vt duo entia approximentur, non eſt neceſſarius motus in vtroque; ſed ſatis eſt, alterum moueri. Vt igitur vnum indiuiſibile coëxiſtat diuiſibili, ſufficit diuiſibilitas virtualis, quâ coëxiſtat diuiſibili: & hac virtuali extenſione poteſt vnus Angelus plus altero durare, non in ſe.

Hæc tamen futilia ſunt. Nam creatura è ſuis intrinſecis principiis, eget continuo Dei influxu, qui poteſt ſuſpendi. Iam igitur præſcindamus exiſtentiam temporis. Creet Deus Michaelem, & Luciferum: & creatum alterum annihilet, alterum conſeruet: ſanè è ſuo intrinſeco plus durat Angelus conſeruatus & plus durabit. Hæc ſanè mutatio fit in conſeruatione perſeuerante: quia hic conſeruatur vltra inſtans creationis, ille non; non enim tantùm conſeruatio fit de exiſtenti non exiſtens; ſed ſimpliciter 17

pliciter nulla eſt in vno, & in altero eſt; vel, ſi in altero, de non exiſtente ſit non exiſtens; cùm adhuc in altero duret, reſultat inæqualitas quantitatis continuæ propria. Similitudo verò arboris non eſt ad rem: quia non dicimus, Angeli conſeruationem debere eſſe cum fluxu; vt commenſuretur temporalibus; ſed ſufficit ſucceſſio in conſeruatione, etſi eiuſdem entitatis; neque ampliùs conſideramus durationem Angeli coëxiſtentem fluxui rerum corruptibilium, quaſi aquæ labentis, ſed in ſe; & ibi inuenio ſucceſſionem in probata inæqualitate conſeruatæ naturæ, quæ tranſcendenti relatione intrinſeca ob id Deum reſpicit.

18 Confirmatvr. Præciſo omni tempore, creet Deus Angelos in gratiâ, & aliqui ex eis perſeuerent, alij peccent. Sanè non peccant in primo inſtanti: alioqui ſimul eſſent amici, & inimici Deo: ergo aliqui plùs perſeuerant iuſti.

Ridicvle autem Amicus dicit, non poſſe eſſe Angelum bonum, & malum, niſi in ordine ad tempus, ſaltem imaginarium. Scio, mutationem in actibus menſurari tempore aliquo; at carentia rectitudinis naturalis, & gratiæ eſt ſucceſſiua ſine tempore, quod magis apparet, ſi Deus creet duos Angelos ſanctos, ſapientes, & inſigni naturali dono præditos & id alteri conſeruet, alteri verò auferat; iam ſimul durabun inæqualiter in ſapientia, &c.

19 Confirmatvr: quia hinc daretur infinita duratio in actu, & identificaret ſibi præteritum, & futurum. Itaque, ſicut implicat, Angelum, qui fuit, non fuiſſe, ita etiam non fore; cùm fore ſit idem indiuiſibile cum fuiſſe. Solutiones Amici euolant. Quod verò dicit *num.* 43. cum Diuo Thoma, & aliis, opinionem ſancti Bonauenturæ eſſe falſam, & capi non poſſe ſucceſſionem ſine nouitate; ſatisfeci *Tractatu primo, diſp.* 9. *quæſt.* 4.

QVÆSTIO IV.

De ſpeciebus Dvrationis.

20 Commvniter referuntur quatuor, cum D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 2. *artic.* 1. *quæſt.* 2. & 3. *part. Cent. ſect.* 2. Æternitas, Æuum, Tempus continuum, & Tempus diſcretum, de quibus egi, *Tract.* 1. *diſput.* 9. & ibi differentias inter has aſſignaui. *Ibi* de Æternitate, & de Æuo ſatis. Reliqua diſcuſſi *diſput. vlt. de Angelis.* Iam remanet diſſerendum de Tempore.

DISPVTATIO XIV.

De Tempore.

QVÆSTIO I.

An detur Tempvs.

1 Nihil vſitatius proloquiis exprimentibus, dari tempus; vt ait S. Auguſtin. 11. *confeſ. capit.* 14. attamen res eſt cognitu ardua. Illud aſtruunt omnes Philoſophi, atque Theologi, cum Ariſtotele 4. *Phyſi. à cap.* 10. *ad* 14. cum D. Bonauent. 1. *diſtinct.* 9. *dub.* 8. *& diſtinct.* 30. *dub.* 2. *& diſtinct.* 37. *part.* 3. *dub.* 3. & *in* 2. *diſtinct.* 1. *part.* 1. *artic.* 1. *quæſt.* 2. *ad argum. & diſtinct.* 2. *part.* 1. *dub.* 1. & *art.* 1. *quæſt.* 2. *in corpore*; & 3. *part. centil. ſec.* 7. & *lib.* 2. *Compend. Theol. verit. capit.* 10. & aliis locis.

Assero, dari Tempus. Ita Diuus Bonauentura in 1. *diſtinct.* 9. *articul.* 1. *quæſt.* 4. & cæteri communiter, apud Suarez, *diſput.* 50. *Metaphiſic. ſect.* 9. Ruuium, 4. *Phyſic. Tract. de natura temporis, quæſt.* 1. Hurtad. *diſput.* 5. *Phyſic ſect.* 3. 5. *&* 6.

Probatvr à S. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 14. *part.* 2. *dub.* 3. *&* 4. & *in quæſtionibus* illo Geneſis, *Fiant Luminaria in firmamento cæli, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.*

Probatvr ſecundò à S. Bonauent. locis allatis: quia menſura, & menſuratum ſunt correlatiua. Dantur menſurata tempore, nempè motus: ergo & Tempus, quod eſt numerus motus.

Scrvpvlvm ingeſſit quibuſdam Nominalibus exiſtentia entis ſucceſſiui: quia ens ſic fieret, eſſet, & deſineret. Sed facilè percipitur, ſi capias naturam entis ſucceſſiui, quod fluit; & ita in continuo curſu ſit, & fluit. Imaginare trahentem calamo lineam, & Deum, prout trahitur, deſtruere eam, & aliquo modo capies caſum noſtrum.

Definitvr autem ab Ariſtotele, Phyſic. lib. 4. text. 102. *Tempus eſt numerus motus, ſecundùm prius, & poſterius*, quam definitionem recipiunt Doctores, inter quos S. Bonauent. *locis allatis.* Dicitur *numerus*, non formalis numerans, ſed materialis numeratus; vt explicabo *quæſtione ſequenti in calce*; neque dicitur *numerus*, quaſi quantitas diſcreta, ſed continua, cuius partes non ſunt ſecundùm quantitatem diſcretæ, ſed ſecundùm qualitatem: quia tempus præteritum, præſens, & futurum habent diuerſas qualitates, diſtinctas, ſed tamen continuas duratione. Vnde multi legunt *menſura motus*. Inter quos D. Bonau. 2. *diſtinct.* 2. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 2. Dicitur *motus* 3
cuiuſque; quia omnis motus numeratur, præcipuè tamen primi mobilis. Dicitur *ſecundùm prius, & poſterius*, quia motus habet duo, vt ſit continuus, & vt habeat partes priores, & poſteriores. Modò iuxta hanc ſecundam rationem numeratur tempore.

(The marginal number 2 stands beside the line "Definitvr autem ab Ariſtotele, Phyſic.")

QVÆSTIO II.

An Tempvs *ſit ens reale.*

Prima opinio eſt, Tempus, ſecundùm totum ſuum eſſe, pendêre ab anima. Ità Antiqui apud Albert. 4. *Phyſic. tract.* 3. *cap.* 3. Videtur Ocham, 2. *quæſt.* 12.

Secvnda opinio eſt, nulla ex parte Tempus pendêre ab anima. Ita ſimplicius, *text.* 103. 4. *Phyſic.* Phil. Can. *quæſt.* 5. *artic.* 4. Tolet. *quæſt.* 15. Ruuius *quæſt.* 1. Perer. *lib.* 12. *cap.* 1. Albert. *tract.* 3. 10. *&* 16. & *de quatuor coæuis, quæſt.* 5. *articul.* 10. Auicen. 2. *ſuffic. cap.* 11. Sax. 4. *Phyſic. quæſt.* 16. Scotus, 4. *diſtinct.* 48. *quæſt.* 2. & *lib.* 5. *Metaph. quæſt.* 24. Ocham, 2. *quæſt.* 12. Greg. Gabr. 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 1. Durand. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 4. Henric. *quodl.* 3.

*quaſt.*21. Her. 2.*diſtinct.* 2. *q.*1. *art.* 3. Amicus, *tract.*22. *de Tempore*, *q.*4. *dub.*1. *art.*3. Suarez, *d.* 50. *Metaph.ſect.*9. Colleg. 4. *Phyſic.cap.*14. *q.* 1. *art.*4. Zanard. 4. *phyſic.q.*8. Galit. *p.*1. *lib.*4. *tractatu* 1. *quaſtione* 2 Farnes *lib.* 2. *cap.* 9. Fauent. *Theor.*49. & omnes, qui motum, & tempus non differre, aiunt; & Theologi *in* 2. *diſt.*1. & Scripturales *ad cap.* 1. *Geneſ.* vbi Tempus creatum dicunt.

Tertia opinio eſt, Tempus eſſe ens reale, ſed compleri in anima. Adducitur D. Thom. 4. *phyſic.text.*131. *lect.*13. & *opuſc.de tempore*, & *part.*1. *q.*10 *art.*1. vbi Caiet. & *in* 1. *d.* 19. *q.*5. *art.* 1. Aſtruunt Auerr. *com.* 102. Ægid. Ferrar. *q.*4. & 5. Thien. *text.*103. Iand.*q.*27. Iauell. *q.*24. Soncin. 9. *Metaph. q.*24. Flandr. *q.*14. Capr. 2. *d.*2. *q.*2. *art.*1. & ibi Hiſpal. Henric. *quodl.* 3. *q.* 15. Sotus, 4. *phyſic. q.*4 *art.*2. Aureol. 2. *d.*2. *q.vnic. art.*1. Syluest. *in conflato*, *q.*10. *art.*1. Zanard. 4. *phyſicorum*, *quaſtione* 13. qui refert etiam Toletum.

Si quæras, quonam modo compleatur ab anima. Reſpondent Capr. pro D. Thom. Aureol. & alij, compleri; quatenùs anima priores partes temporis nectit poſterioribus; ac ita eas concipit; ac ſi vnitæ eſſent.

Alii dicunt, compleri ab anima, quoad eſſe numerum, actu, motus. Ita Argent. 2.*d.*2.*q.*1.*art.* 2. Baccon. *q.* 1. *art.* 3. & multi è Societate Iesv; Tol. 4. *phyſic. q.*15. Colleg. *ibi*, *cap.*14. *q.*1. *art.* 2. Piccol. *cap.* 15. *de affect. communibus.* Hi verò, ſolùm accidentaliter compleri autumant.

Mvlti verò dicunt, ens ſucceſſiuum non exiſtere in ſe realiter, ſed in aliquo ſui, ideſt indiuiſibili. Sic Baccon. *in* 2. *diſtinctione* 2. *q.*1. *art.*4. Perer. *lib.*12. *cap.*3. Tolet 4. *phyſic. q.* 12. *ad* 1. Toſt. *ad* 13. *Exodi*, *q.*3. & *ad c.*10. Ioſue, *q.*69. Nil tamen conferre animam, concludunt.

Molina verò, *quaſtione* 10. *art.* 1. *d.* 3. & *ad prædic.* Qvantitatis, & 4. *phyſic.* dicit, Tempus, vt eſt duratio, eſſe reale; at prout duratio, & mora definitur, putà dies Iouis, vel hora quarta, compleri ab anima.

4 Seraphicvs eſt cum ſecunda ſententia: nam *in primo*, *d.* 30. *dub.*2. *litt.* aſſerit, Tempus initio mundi incepiſſe. In 2. *d.*1. *p.*1. *art.*1. *q.*2. ad argumenta, docet, Tempus, ſecundùm eſſentiam cum re mobili in ſe ipſo fluere, initio incepiſſe ab inſtanti. At, ſecundùm eſſe, incepiſſe cum motûs variatione; nec incepiſſe per creationem, ſed potius per ipſorum mutabilium ſucceſſionem, & maximè primi mobilis euidenter. Et *d.* 2. *p.* 1. *art.* 1. *q.*2. *in corpore*, docet, Tempus eſſe diſpoſitionem rei, non fictionem animæ; etiam quoad actualem numerationem motûs paſſiuam. Concludit, vnitatem Temporis cauſari ab vnitate ſubiecti, à quo cauſatur, quod eſt materia, vt mutabilis; & ideò, ſicut materia eſt vna, ſecundùm eſſentiam, & multiplex, ſecundùm eſſe; Ita & Tempus in temporalibus. Pergit autem oſtendere, Tempus habere ſuum eſſe reale. Idem accinit ad argumenta.

5 Assero primò, Tempus eſſe ens, totum reale, non completum ab anima.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura, *locis adductis*. Id, quod habet eſſe ante aliud, non pendet in eſſe ab illo. Tempus fuit initiò, ante animam: ergo. Maior probatur: nam, ſi prius à poſteriori pendet in eſſe, eſſet ante illud, & non eſſet: eſſet, quia prius; non eſſet, quia effectus eius. Minor probatur *ex Geneſ.* 1. vbi diſtinctum eſt Tempus ante creationem hominum. Hinc D. Auguſt. 11. *confeſſ.* ait, Deum eſſe omnium temporum conditorem. Vnde Schola Pariſienſis, *art.* 199. damnauit erroris dicentes, Tempus dependere in ſuâ eſſentiâ ab anima, & proinde etiam ab Angelo, vt refert Gregor.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauent. *loco vltimo adducto*, & *in* 2. *d.* 3. *p.* 1. *art.* 1. *q.*3. Id, quod dicit realem durationem, in ſucceſſione perfectâ exiſtentem, omni præciſa intellectus fictione, eſt totum reale. Tale eſt Tempus: ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur. Ponamus motum rotæ à Deo, certum eſt; quòd nullo intellectu exiſtente, ille motus eſſet velox, vel tardus; duraret plus, vel minus, quàm motus alius; & inter partes, alia eſt prior, alia poſterior, ſicuti & in motu. 6

Probatvr tertiò à Diuo Bonauent. A quo res habet vnitatem, habet & eſſe; at Tempus habet vnitatem à ſubiecto mobili, quia eſt accidens dicti mobilis, quod ſuam fluxionem habet à mouente, velocem, vel tardam; breui, vel longo tempore durantem: ergo. 7

Obiicies primò. Id, quod à parte rei non eſt aſſignabile, eſt ens per intellectum. Tale eſt Tempus: nam neque præteritum eſt, neque futurum eſt; neque de præſenti eſt aliquid, præter indiuiſibile: ergo. 8

Respondet Amicus, *art.*2. ex D. Bonauent. *loco nuper adducto*, in eius ſententia referenda, partes temporis exiſtere de præſenti; non quidem præſentiâ ſimultaneâ, ſed ſucceſſiuâ; non enim eſt aſſignabile aliquid eius permanens; ſicuti deſignatur in permanentibus; ſed dum aſſigno, offendo in aliquo puncto; & immediatè, ante, & poſt, eſt particula temporis; vt innuit Seraphicus Doctor *in primo*, *d.* 30. *dub.* 2. Itaque coaptatur ſubiecto, prout eſt in motu actus in potentia; atque adeò non habet partes actu fixè aſſignabiles; ſed ſemper aliud, & aliud; vt in die, & agone; eò quòd ſemper eſt aliud, & aliud; vt docet Ariſtot. 3. *phyſic. text.* 52.

Obiicies ſecundò. De ratione temporis eſt, vt ſit numerus motus, & menſura eius; at menſura eſt ens, ratione completum: ergo.

Confirmatvr: quia in ſe eſt tale ens, vt nulla pars exiſtat de præſenti.

Confirmatvr ſecundò, ex Ariſtotele 4. *Phyſicorum*, *text.* 93. vbi docet, Tempus eſſe vnum; ſed hæc vnitas non poteſt eſſe ſine anima: nam anima vtitur vno, ad menſuranda omnia alia ſucceſſiua.

Confirmatvr *ex text.* 31. vbi dicitur: *Si non eſſet anima, non eſſet tempus.*

Respondetvr cum D. Bonauent ſuprà, tempus eſſe numerum numeratum, ideſt, id, quo numerari poteſt ab intellectu motus, & de facto numeratur; non ita tamen vt in ſe ſit ens rationis: quia intellectus ſupponit obiectum numerandum, motum, ſcilicet, ſecundùm prius, & poſterius. 9

Ad confirmationem, dico cum D. Bonau. ex Ariſtotele, Tempus ſemper eſſe aliud, & aliud; & ideò nil aſſignari à nobis, niſi inſtans; vt ait Scotus, & Toletus; non quia non excurrant partes; ſed quia nobis diffluunt; ſicuti ſi velim aſſignare aëri partem fluentis aquæ.

Qvòd verò tempus ſit vnum, ſecundùm eſſentiam, non facit; quin ſinguli motus ſint reales; 10 ſicuti & de generibus, & ſpeciebus conſtat, exiſtere

ſtere indiuidua; vt dicam *quæſt. ſequent.* Ad Ari-
ſtotelem dico, non fore tempus in ordine ad men-
ſurandas noſtras operationes, niſi eſſet anima
diſtribuens illud in diuerſas partes; vt hæc, *hac*
11 *hora*, &c. vt notant Conimbr. ex D.Aug. 11.*con-*
feſſ. cap. 8. Itaque, Tempus, vt actu eſt menſura
artificialiter applicata ad metiendos motus ſublu-
nares in horas, quadrantes, &c. eſt ab anima. Eſt
etiam opus rationis; quatenus ſucceſſiuum cùm
ſit, tamen à nobis deſignatur, vt vnum, inte-
grum præſens; putà, dies, menſis, annus. Itaque,
ſi non eſſet poſſibilis intellectus, non eſſet poſſi-
bile tempus, provt actu numerus; ſeu non eſſet
poſſibilis actualis numeratio; & hoc ſenſu expli-
catur à Diuo Thoma, 4. *Phyſicorum*, *lect.* 23.
parte 4. & *in primo*, *diſtinctione* 19. *quæſtione* 5.
articulo 1. & hoc indicat Sanctus Bonauentura,
in 2. *allato* pro eius ſententia; vbi actualem nu-
merationem, ait, eſſe ab anima, non quidem, vt
12 Tempus eſt numerus numeratus motus, ſecundùm
rationem ſucceſſionis, atque breuitatis, & tardita-
tis: quia ſic non pendet ab animæ fictione; cùm
ſit diſpoſitio rei extrà, ſed vt diſtribuitur à nobis
in partes conſectas in primo mobili, puta, 24. ho-
ras diurnas; & has ſingulas in 60. minuta; &
hæc in ſecunda, &c. quæ eſt diſtributio, & nu-
meratio artificialis. Itaque, vt eſt numerus nume-
rans, pendet ab anima; ſed, vt numerus numera-
tus, non pendet à fictione animæ; & hoc modo
loca Ariſtotelis, 4. *Phyſicorum*, *text.* 102. & 131.
& 2. *de anima*, *text.* 64. & D. Auguſt. ſuprà, ex-
plicat Seraphicus Doctor *in* 2. *diſtinctione* 2.
parte 1. *articulo* 1 *quæſtione* 2. *in corpore*. Sanè
Tempus ex ſe eſt tale, vt ratione illius reperiatur
in motu velocitas, & tarditas menſurabilis.

13 Itaqve ſequitur, Tempore menſurati omnes motus, & actiones, in quibus eſt reperire prius, & poſterius ſucceſſiuum. Ita Diuus Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 2. *parte* 1. *articulo* 1. *quæſtione* 2. & *diſtinctione* 7. *part.* 2. *articulo* 1. *quæſtione* 2. & alij apud Galitium, *quæſtione quarta*.

Addit Scotus, 2. *diſtinctione* 2. *quæſtione* 4. & cum eo Fauent. *Theor.* 50. & cæteri Scotiſtæ, atque alij, Tempus eſſe menſuram etiam quietis, per accidens.

14 At Galitius, *numero* 8. id negat; quia quies non habet prius, & poſterius cum innouatione. Id indicare videtur Seraphicus Doctor, *primo*, *diſtinctione* 37. *dub. litt. ſuprà citato*, dicens: *Tempus eſſe menſuram cuiuſlibet rei mutabilis*, *ſecundùm quod mutabilis*. Pondera replicam, *Secundùm quod*, &c. Subſcribit Suar. *diſputatione* 50. *Metaphyſicorum*, *ſectione* 8. *numero* 4. Farnes. *lib.* 2. *cap.* 9.

Et, quia Ariſtoteles videtur contrarius, reſpondet Galitius, Quietem per accidens menſurari Tempore: quatenùs poteſt menſurari tota illa duratio, quâ corpus quieſcens poterat moueri. Sed hæc minuta ſunt, & ideò prætereunda.

QVÆSTIO III.

An Tempvs *ſit vnum, & quomodo.*

D. B. in 2. diſtinct. 2. p. 1. art. 1. q. 2.

Prima opinio diſtinguit Tempus extrinſecum, quod deſumitur e regulari motu primi mobilis Cœli, quo menſurantur omnes ſucceſſiuæ durationes, & motus vniuerſi; & hoc, dicunt, eſſe vnum extrinſecè; ſicuti vnus eſt motus primi mobilis. Deinde accipit tempus intrinſecum, quibuſcumque motibus conueniens, & hoc multiplicat in mobilibus ſubiectis, ad numerum motuum. Ita Aureol. *in* 2. *diſtinctione* 2. *q.* 1. *art.* 1. *parte* 2. *articuli*, *concl.* 3. Gregor. ibi, apud Capreol. *quæſt.* 2. *art.* 3. Toſt. *in primum cap. Geneſ. quæſt.* 8. Iand. 4. *Phyſicorum*, *q.* 18. & *q.* 28. Perer. *lib.* 12. *cap.* 4. Conimbr. 4. *Phyſicorum*, *cap.* 14. *q.* 1. *art.* 2. Titelm. *cap.* 20. Suarez *in Metaph. diſp.* 50. *ſect.* 8. Henric. *q.* 2. *art.* 4. Bonettus, *lib.* 6. *Phyſicorum*, *cap.* 2. Tol. 4. *Phyſic. q.* 12. Fonſ. 5. *Metaph. cap.* 13. *q.* 11. Ruu *q.* 3. Murcia, *q.* 3. *d.* 1. Amicus, *Tract.* 22. *quæſtione* 4. *diſputatione* 5. *articulo* 3. Euſtachius *part.* 1. *Phyſicorum*, *tract.* 3. *diſp* 3. *q.* 2.

Ex his tamen aliqui negant, Tempus multiplicari ad multiplicationem motuum, etiam Cœli; ſi plures eſſent, *ex* 4. *Phyſicorum*, *text.* 93.

Alii volunt, multiplicari: alioqui idem numero accidens eſſet in pluribus ſubiectis, loco diuerſis; ita communiter apud Ruuium, *q.* 3. Murciam, *quæſtione* 3. *diſputatione* 1. Conimbr. *loco citato*.

Differvnt etiam circa vnitatem ſpecificam; quia Tempora in motibus corporeis diſtinguunt à motibus ſpiritualium. Ita Ruuius, & quidam alij.

Alii putant, omnia Tempora, quæ conſequuntur motus diuerſorum generum, eſſe diuerſæ ſpeciei, vt alterationis, augmentationis, lationis; non tamen, quæ conſequuntur motus eiuſdem generis, etiamſi ſint diuerſæ ſpeciei.

Alii, omnia Tempora dicunt eſſe eiuſdem ſpeciei; ſicuti omnis quantitas etiam in ſubiectis diuerſis. Ita Murcia.

Alii omnia Tempora in motibus diuerſæ ſpeciei diuerſa ponunt.

Secvnda opinio cenſet, tempus propriè ac- 15
ceptum non eſſe durationem cuiuſcunque motus, ſed primi mobilis. Ex quo inferunt, Tempus eſſe vnum numero. Citatur Auerroës, 4. *Phyſicorum*, *text.* 132. & ibi Alex. apud Ruuium, Alber. *tract.* 3. *cap. vlt.* D. Bonauent. *in* 2. *d.* 2. *art.* 1. *q.* 2. Rich. *art.* 1. *q.* 2. Durand. *quæſt.* 3. Baſſol. *q.* 2. quos allegat, & ſequitur Maſius, *diſp. de Tempore*, *q.* 5. Sotus, *q.* 4. *d.* 2. Veracruz, *ſpect.* 4. Ferrar. *quæſt.* 7. Thien. *q.* 2. & 3. Ianel. *q.* 13. Bur. *text.* 102. Capr. 2. *d.* 2. *q.* 2. *concl.* 1. ex D. Thom. *part.* 1. *quæſt.* 10. *art.* 6. Tartar. 4. *Phyſicorum*, *q. de Tempore natur. art.* 2. è Scoto, *quodl.* 11. *art.* 3. qui ideò ait, poſt diem iudicij non ferè Tempus. Idem habet *in* 2. *diſtinctione* 2. *q.* 3. *ad finem*; Capr. *q.* 2. *art.* 1. *concl.* 1. cum Diuo Thom. *loco citato*,

citato, & eſt ſententia omnium ferè Græcorum, apud Colleg. & Amicum, & omnium ferè Ariſtotelis Interpretum, ac ſequacium, vt ſupponit Iuuet. 4. *Phyſic. cap.* 3.

At S. Doctor non eſt huius omninò ſententiæ; imò eam confutat è D. Auguſt. *lib.* 11. *confeſſ. cap.* 32. vbi ait. *Audiui à quodam homine docto, quòd Solis, & Lunæ, ac Syderum motus ipſa ſint tempora, & anni; cur enim non potiùs omnium corporum motus ſint tempora; an verò ſi ceſſarent lumina, & moueretur Rota figuli, non eſſet tempus?*

Confvtat ergo opinionem dicentium, vnum eſſe tempus, ratione ſubiecti, in quo eſt, nempè cælum; & vult, multiplicari ad multiplicationem motuum.

Deinde reſpuit ſententiam volentium, vnum eſſe Tempus, ratione ſubiecti, in quo primò apparet, quod eſt cælum ſeu primum mobile. Contra hunc arguit, *ex* 4. *Phyſic. text.* 93. Si plures eſſent cæli, ſimiliter eſſet tempus motuum eorum: quare multa eſſent tempora ſimul; quod aſſumit Ariſtoteles vt inconueniens, ſequens ex pluralitate mundorum; ſcilicet, quia darentur plura tempora. Ponit tertiò S. Doctor ſuam ſententiam. Sumit ipſe vnitatem, & diſtinctionem huius accidentis à ſubie

16 Svpponit autem ex dictis *diſput. noſtra prima*, materiam eſſe primum ſubiectum mutationum; ſubiici verò mutationibus, non ſeparatam à forma, ſed vnitam formis; ea enim eſt primum ſubiectum motuum, & mutationum: accidens autem à ſubiecto ſumit vnitatem, & diſtinctionem. Sicut igitur materia eſt imperfectè vna numero ſecundùm eſſentiam, ſed plurificata ſecundùm exiſtentiam ſub diuerſis formis; ità etiam Tempus eſt ens imperfectè vnum; eſſentiam ſequens ſui fontis, quod eſt ſubiectum remotum, ſed multiplicatur in motibus, tanquam in ſubiectis proximis, vt habent eſſe priùs, & pòſteriùs, quæ eſt ratio communis motibus.

17 Svpponit ſecundò ex *diſtinct.* 2. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore*, Tempus quatuor modis ſumi. Primò communiſſimè: vt dicit menſuram cuiuſlibet durationis creatæ; & ità includit Æuum, & Tempus. Secundò communiter; vt dicit menſuram mutationis cuiuſcunquè: & ſic includit etiam menſuram creationis, quæ eſt mutatio de non eſſe ad eſſe; & ſic præcedit etiam æuum, quod eſt menſura rei iam creatæ. Tertiò propriè; & ſic dicit menſuram variationis ſucceſſiuæ; ſiuè ſit ſucceſſiua ſucceſſione regulari, & continuâ; ſiuè non: & hac menſurantur etiam affectiones Angelorum; eſtque Æuum; & hoc pacto eſt ſimul cum Tempore; ſed præcellit dignitate. Quarto modo ſumitur magis propriè pro numero, ſiuè menſurâ motus, ſecundùm priùs, & poſteriùs, 4. *Phyſic. text.* 133. ſecundùm motum regulatum ſupremæ ſphæræ, & ſic accipi conſueuit à Philoſopho. Ita accinit etiam *in* 1. *diſtinct.* 37. *part.* 2. *dub.* 3. vbi addit, motum primi mobilis, vt potè euidentiſſimum, & continuum inceſſantem, eſſe ſubiectum temporis.

18 Insvper aduertit *in* 4. *diſtinct.* 49. *part.* 2. *artic.* 3. *quæſt.* 1. *ad* 4. menſuram aliam eſſe internam, quæ cuiquè menſurato propria, eſt ei vnigenea, & multiplicatur ad numerum menſuratorum; aliam externam, quæ omnibus aptatur; nec ſingulis eſt vnigenea, ſed omnibus ſimul; quatenùs in ratione communi menſuratorum conueniunt. Menſura externa igitur non eſt propriiſſima; ſed illa, quæ ſingulis eſt intrinſeca, & aptata. Itaquè in re noſtra, Tempus extrinſecum, ſumptum è primi mobilis regulari motu, ad menſurandos proprios motus, non eſt propriiſſimum; etſi magis proprium communiſſimo, communi, & proprio. Propriiſſimum verò eſt, quod ſumitur ex indiuidua cuinſquè motus proprij mutatione.

Hinc habes primò, S. Doctorem non eſſe cum prima ſententia: quia ipſe Tempus propriiſſimum cenſet illud, quod ſingulis motibus eſt proprium intrinſecum; non autem quod extrinſecum ſumitur è motu primi mobilis. In quo decepti ſunt multi, allegantes Seraphicum. 19

Habes ſecundò; etſi tempore extrinſeco, è primi mobilis gyro menſurari queant operationes inſtantaneæ; non tamen tempore propriiſſimo, quod eſt menſura ſolius motus proprij ſucceſſiui; ità enim in tertio loco, inter quatuor dictos modos numeratur; in quo videtur decipi Galitius, *p.* 1. *lib.* 4. *tract.* 1. *quæſt.* 4. vbi eandem menſuram his deſtinat, atquè ſucceſſiuis. Hoc agnouit Ruuius, 4. *Phyſic. Tractatu priori de Tempore, quæſt.* 1. & alij.

Assero igitur primò, Tempus extrinſecum, non propriiſſimum, eſſe vnum, ſumique è gyro primi mobilis. Hoc verò non ideò vnum, quia vnum ſit ſubiectum, in quo eſt, vel apparet; vt vidimus ſuprà cum Diuo Bonauentura confutante; ſed quia eſt menſura communis omnibus motibus. 20

Probatvr à D. Bonauent. *locis ſuprà adductis*, ex primo Geneſ. *Fiant Luminaria in firmamento, & ſint in ſigna, & tempora, dies, & annos.*

Probatvr ſecundò *ex* 4. *Phyſic. text.* 133. vbi addit rationem, *quia omnes motus menſurantur vno tempore cognato, & finito.* quibus verbis Auerroës, *quæſt.* 8. & Diuus Thomas *opuſc.* 36. *cap.* 2. Capreol. & alij in ſecunda ſententia dicunt, Tempus extrinſecum eſſe vnum per Antonomaſiam: quia, ſcilicet, accipiunt tempus vnum, conſequens motum primi mobilis, cui præcipuè conuenit ratio menſuræ, quia aptatur cunctis motibus, & eſt notiſſima, vt pote trahens Solem, Lunam, & ſtellas: nam motus proprij ſolis, & Lunæ non ſunt ità noti; cùm irregulares eccentrici ſint. Hoc autem tempus imaginariâ applicatione completur; dum horis, diebus, menſibus, annis, &c. aptatur motibus noſtris, Ità notat Fonſeca, *ſect.* 2. cui applaudit Amicus, *art.* 3. *num.* 13. 21

Hinc habes, hoc tempus extrinſecum eſſe vnum numero; & ità vnâ horâ numero, hebdomadâ, &c. menſurantur omnia ſublunaria mobilia illius temporis: hoc autem fit, quia motu vno continuo, inceſſanti, indefectibili nititur: vt ait Pater Galitius. 22

Habes etiam, hunc motum eſſe vnum numero; prout eſt regula omnium; vt notat Amicus, de mente Ariſtotelis cum D. Bonauent. *loco citato in margine.*

Assero ſecundò, Tempus intrinſecum multiplicari, ſaltem numero, ad modum quantitatis.

Explicatvr à Sancto Doctore, Tempus, cùm ſit menſura rei mutabilis, in quantum talis deriuatur à materia prima, quæ ratione ſuæ potentialitatis eſt omnis mutationis origo. Sicut autem materia vna eſt, ſecundùm eſſentiam, & pro multitudine formarum multiplicatur, ità & tempus, vnum

vnum eus imperfectum in ſingulis mobilibus multiplicatur, ratione radicis motus ſub formis, defluentis ab vnâ ad aliam formam ſucceſſiuè: accidentia enim à ſubiecto indiuiduantur. Et ſicut diuerſi, multiplicesque motus ſunt in ſingulis: ità multiplices menſuræ, ideſt Tempora, ſecundùm eſſe; radicaliter verò vnum eſt numero, ſicut & materia, quæ tamen cùm ſecundùm eſſe ſit diuiſa, tot multiplicat tempora.

24 Hanc verò durationem interiorem habent non modo cæli inferiores, ſed etiam primum mobile, quod è materiâ conſtat, vt oſtendi *diſputat.* 1. *quæſt.* 7. & aduertit Amicus *artic.* 5. vbi addit, habere etiam aliquam extrinſecam menſuram, quæ eſt tempus imaginarium; deinde aliquam partem notam, è quâ totus menſuratur motus.

Porro hæc tempora eſſe eiuſdem ſpeciei colligo *è textu* 131. vbi ait Ariſtoteles, quod ſicut numerus ſeptenarius eſt eiuſdem ſpeciei, ſiuè ſit hominum, ſiue lapidum; ità Tempus eſt idem ſpecificè, tametſi motus ſint diuerſi; vt notat Amicus *art.* 6. ex D. Bonauent. qui cùm materiæ hanc multiplicitatem adſcribat, & partes materiæ non multiplicentur ſpecie; idem ſequitur de Temporibus, quæ ſequuntur naturam entis mobilis, quæ vna eſt. Nam emanant motus multiplices non ſecundùm rationes ſpecificas è terminis ſumptas, ſed ſecundùm rationem communem motuum, vt habent prius & poſterius; ad modum quo & quantitas ſub diuerſis formis conſtituit corpora, tanquam paſſio communis omnibus. Neque dicas duo accidentia, ſolo numero diuerſa, fore non rarò in eodem numero ſubiecto, nam etſi idem ſubiectum remotum eſſet, tamen proximum non eſt vnum numero; quia ſunt duo motus ſpecie diſtincti, in quibus duo tempora ſunt duæ menſuræ.

25 Probatur itaque aſſertio à D. Bonauent. menſura, & menſuratum multiplicantur more relatiuorum. Dantur plurimi motus menſurati; ergò & plures eorum propriæ menſuræ; ac rationes menſurationum. Maior eſt euidens: nam relatiua toties dicuntur, ac correlatiua propria. Minor eſt euidens; quia nullo cogitante intellectu durant diù, vel modicum, ac citiùs deſinunt.

26 Probatur ſecundò à D. Bonauent. *loco citato in margine.* Vnitas accidentis ſequitur vnitatem ſubiecti proprij, & ab eo indiuiduatur. Sed ſubiectum temporis eſt materia, quæ eſt vna ſecundùm eſſentiam; multiplex ſecundùm eſſe; vt oſtendi *diſput.* 1. *quæſt.* 9. ergo. Prior pars maioris eſt euidens: altera probata eſt *Tract.* 4. *diſput.* 2. *à num.* 76. Minor probatur. In eo eſt Tempus, quod eſt ſubiectum mutationum ſucceſſiuarum. Tale ſubiectum eſt materia, quæ eſt radix omnium mutationum, quæ deriuantur ex potentia materiæ ad formas, vnde oritur motus, qui eſt ſubiectum proximum Temporis. Tempus enim habet eſſe ex hoc, quod materia tendit ad formam, propter hoc, quòd cauſatur à motu, qui eſt Entelechia entis in potentia, & ideò ſe tenet maximè ex parte materiæ primæ.

27 Advertit S. Doctor Tempus non eſſe in materiâ ſeiunctâ à forma; hoc enim eſt contra D. Auguſt. 12. *confeſſ. cap.* 12. nec vlla eſt viciſſitudo in materia, niſi cùm in ea eſt aliqua forma; ſed eſt in materia, ratione eius potentiæ ad formam.

Ex dictis corruunt, quæcunque noſtris opponuntur aſſertis.

QVÆSTIO IV.

An in Tempore *ſit vnicum inſtans.*

Svppono, in Tempore dari aliquod inſtans reale, vt ait Ariſtoteles 4. *Phyſic. text.* 105. Dantur enim reales mutationes inſtantaneæ: Ergo datur menſura, quâ tales probentur; vt arguit Seraphicus Doctor 4. *diſtinct.* 11. *quæſt.* 5. Diuus Thomas *tract. de Inſtantibus.* 28

Qvæstio vertitur circa Ariſtotelis dicta: nam *text.* 95. oſtendit, in Tempore eſſe multa *nunc*, alioqui idem *nunc* ſtaret toto tempore; at *text.* 104. eiuſdem 4. *Phyſic.* dicit, eſſe idem, & non idem *nunc.*

Commvnis Recentiorum ſententia ponit plura *nunc* in tempore ſuccedentia: Sic Tolet. 4. *Phyſic. quæſt.* 13. Colleg. *ibi, cap.* 13. *quæſt.* 4. *art.* 2. Perer. *lib.* 11. *cap.* 4. Suar. *diſput.* 50. *Metaph. ſect.* 9. Ruuius *Tract. de Temp. quæſt.* 2. eſt etiam antiquorum è Patribus hauſta. Acclamat S. Bonauent. *loco citato* Neque negat D. Thom. vt monet Capr. 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 3.

Difficvltas eſt; quo pacto, cum pluralitate inſtantium, quam cogimur admittere, vt fluxum temporis demus, ſtet vnitas admiſſa.

Varios modos dicendi recenſent Amicus *tract.* 22. *Phyſic. quæſt.* 10. *diſput.* 3. Galitius *part.* 1. *lib.* 4. *tract.* 1. *quæſt.* 3.

Mihi probatur modus Scoti 2. *Metaph.* 17. ſumptus è D. Bonauent. *loco citato in corpore*, quem ſequuntur Faber *Theor.* 51. Ruuius *loco citato* Bonettus 6. *Phyſic. cap.* 1. Paulus Sulmon. *hîc, quæſt.* 2. Catharenſis 4. *Phyſic. quæſt.* 3. *art.* 4. Rabeſan. *diſput.* 3. *quæſt.* 3. Sic autem differunt. Tempus eſt ens continuum ſucceſſiuum, compoſitum è particulis ſucceſſiuis, quæ continuantur, ac terminantur punctis indiuiſibilibus. Ità vna eſt ratio, & eſſentia omnium punctorum, ſecundùm ſpeciem; ſicut vna eſt ratio particularum eiuſdem Temporis. Debent ergò puncta eſſe numero diſtincta, vt connectant particulas temporis defluentes. Ità exponit Simplicius Ariſtotelem, & D. Bonauent. *loco citato*; & oſtendi *Tract.* 4. *diſput.* 15. *num.* 7. cum Diuo Auguſtin. *lib.* 83. *qq. quæſt.* 72. 29

Instat Amicus, quia Ariſtoteles videtur dicere, eſſe vnum numero.

Dico, eum ſic loqui c. 4. *Quod verò eſt id, quod eſt ipſum nunc, idem eſt.* Solet autem *quod quid* vocare definitionem, & eſſentiam. Ità vnum ſpecie intelligit.

Deinde nequit vnum numero, ſecundùm ſubſtantiam, eſſe principium quantitatis, & eiuſdem vltimum; vt arguit Faber cum Scoto, ex D. Bonau. *loco citato* contra tertium modum, dicente: *Impoſſibile eſt, in durationibus ſucceſſiuis, extrema eſſe ſimul.* Inſtantia verò ſunt initium, & finis partium temporis. 30

Si dicas, inſtans mutari ſecundùm eſſe; idem tamen ſecundùm ſubſtantiam eſſe id, quod habuit eſſe præteritum, habet præſens, & habebit eſſe futurum.

Contra, quia; vt arguit S. Bonauent. cùm plurimas partes defluentes nectat, & terminet, debet cum defluentibus partibus ſubſtantialiter 31

liter cedere, cùm plures continuet pluries, terminétque ab initio ad finem.

Dices, ex D. Bonau. Tempus eſt vnum, ſecundùm eſſentiam, numero, *in 2.d.2.p.1.art.1.q.2.*

Respondeo, in eodem numero tempore, eſſe plures partes; atque adeò pluribus numero punctis nexas, ſicut & in continuo vno permanente.

32 Aliam expoſitionem Scoto 2.*d*.2.*q*.2. adſcribit Amicus; vnum numero nunc eſſe in tempore toto, prout dicit prius, & poſterius: nam idem *nunc*, ſecundùm ſubſtantiam, eſt principium noui Temporis, & finis defluxi. Eſt D. Bonau. *loc. cit.* Eam ſubtilem acclamat.

Rabesanus ait, manere idem inſtans ſpecie, quia ſpecies ſunt immobiles. At hoc eſt dictum impropriùm: quia ſpecies, ſeu eſſentiæ, metaphyſicè acceptæ, ſunt quidem veritate immobiles; ſed tamen indiuidua pereunt, quod fit in partibus, & punctis temporis phyſicis; de quibus agimus. Ita reſponſum non ſoluit, vel omnia ſolueret hac de re.

QVÆSTIO V.

An Tempus *à Motu differat, & quomodo.*

33 Qvæstio non eſt de motibus ſingulis comparatis cum Tempore extrinſeco primi mobilis. Hæc enim ſeparabilia ſunt, atque adeò re diſtincta: nam ſtante primo mobili, adhuc moueretur rota figuli; vt notat D. Bonau. 2.*d*.2.*p*.1.*art*.1.*q*.2. ex D. Aug. ſed comparandus motus cum ſuo tempore intrinſeco.

Prima opinio, hæc, ſolâ ratione diſtinguit. Allegatur Dur. 2.*d*.2.*q*.3. Argent. *ibi*, *q*.1. *art* 2. Piccol. *de affect.com.c.*15. Vaſq. *p*.1.*d*.33. *cap*.3. Suar. *d*.50.*met.ſect*.9. Peret. *l*.12.*cap*.1. Tolet. 4. *Phyſic.q*.12. Collegium ibidem, *c*.14.*q*.2. Subſcribit P. Galitius, *p*.1.*Phil. l*.4. *tract*.1. *q*.5. qui adnectit, hos negare tantùm diſtinctionem rei à te; & per diſtinctionem rationis intelligere quidditatiuam ex natura rei, ſeu rationis ratiocinatæ: non nulli, ex allegatis, diſtinctionem vix admittere aſſentiuntur, quam & inter gradus metaphyſicos ponunt, negantes, diſtinctionem illam formalem Scoticam, ex natura rei, mediam inter realem & rationis.

Eam tamen, inter motum & Tempus, probabiliter ſuſtinet Scotus, etſi ferè problematicus in 2.*diſt*.2.*q*.2. ſed *in* 4. *d*.48. *quæſt*.2. diſtinctionem formalem reſolutè ponit, vt monet Faber *Theor.* 49. & cæteri Diſcipuli: Murcia *d*.3.*q*.3. allegans Venetum, *text*.96. Capr. 2.*d*.2. *q*.2. Adhæret Euſtach. *p*.1. *Phyſ. tract*.3. *d*.3. *quæſt*. 2.

Pavlò ampliorem diſtinctionem videntur admittere Richard. 2.*d*.2.*art*.1.*q*.1. Runius *tract*.1. *de Tempore*, *q*.4. Zanardus præcipuè adducens D. Thom. 2.*d*.4.*q*.1.*art*.2. & *p*.1.*q*.10. *art*. 6. Henr. *quodl*. 3. *q*.11. Amic. *tract*. 22. *Phyſ.* qui realem ponunt, & Vulp. *p*.1.*d*.17.*art*.4. qui modalem inter hæc diſtinctionem aſtruit.

D. Bonauentura alto omnium ſilentio obuoluitur. At oſtendam eum pro hac ſententia.

34 Svpponendvm, dari, præter Tempus, à primo mobili ortum, etiam particularia Tempora, ſingulis mobilibus propria, ſumpta ex eorum materia; vt dixi *quæſt*. 3. & probaui.

Id probat Seraphicus Doctor, 2.*d*.2.*p*.1.*q*.2. *in corpore*; quia ſtante primo mobili, adhuc moueretur, determinata duratione menſurabili, rota figuli.

Deinde, ſtetit ſol, pugnante Ioſue, & ſimul omnes cæli; alioqui ordines motuum fuiſſent inuerſi; vt probat Toſtatus ad eum locum. Iam verò toto illo tempore pugnatum eſt in valle Gabaon, & vbique terrarum multi motus peracti; illaque dies menſurata eſt quidem à Diuino ſpiritu. Non fuit tam longa dies, nec erit, &c. At actiones pugnantium, & aliæ plurimæ menſuratæ fuerunt tempore; non ſanè primi mobilis.

Tertio, id probat Seraphicus Doctor, *diſtinct. cit. articulo* 2. *quæſtione* 1. quia tempus primi mobilis non incepit ante eius motum, qui habuit initium quarta die, quando & oſtenſio temporis luminaribus eſt data. *Vt ſint in ſigna, & tempora.* Geneſ.1. Idem refricat S. D. *quæſt*.2. 35

Qvarto vrget loco, nuper allato: *Poſt diem iudicij non erit Tempus.* Apoc. 10. Sanè Tempus primi mobilis intelligit, quia Cœli poſteà perpetuò quieſcunt. At poſt hæc, erunt operationes ſucceſſiuæ in Empyreo beatorum. In lymbo paruulorum; & in Inferno damnatorum, qui torquebuntur, *tranſibunt ab aquis niuium, ad calores nimios.* Sanè hæ operationes menſurabuntur, menſurâ ſucceſſiuâ, non extrinſeca Cœli: ergo propriâ menſurâ.

Qvinto. Tempus eſt numerus numeratus motûs, a quo ſolùm formaliter diſtinguitur, ſecundùm Aduerſarios. Debet ergo cuique motui dari Tempus, quod formaliter ſolùm diſtinguatur ab eo, & ſit eius menſura menſurata, ſeu numerus numeratus: ad mentem veſtram, & Ariſtot. 4. *Phyſic.* 36 Hoc tempus non poteſt eſſe illud primi mobilis, quod abſque dubio, re diſtinguitur: Ergo. Aut dicere cogeris cum Fabro, diſtinctionem formalem eſſe ſolùm inter Tempus primi mobilis, & motum eiuſdem; cæteros autem motus non menſurari Tempore, eodem modo: At omnes motus habent ab intrinſeco prius, & poſterius.

Assero. Tempus, & Motum differre realiter, ſaltem modaliter.

Probatvr primò à D. Bonau. 2. *diſtinct*.2. *part*.1.*q*.1.*in reſol.* Ea realiter ſunt diſtincta, quorum vnum multiplicatur, non multiplicato altero: ſed motus multiplicantur, vno manente tempore: Ergo. Maior eſt euidens. Nam vnum, & multa, ſunt diuerſa in metaphyſicis. Minor probatur primò ex vtriuſque eſſentia. Motus enim intrinſecè eſt actus entis in potentia, vt huiuſmodi, atque adeò, ad terminos varios, etiam confusè, multiplicatur intrinſecè: at tempus ſolùm defluxum ſucceſſiuum habet communem cum motu, & hunc, ſecundùm eſſe menſuræ, & menſurati, diuerſum. Probatur ſecundò minor, nam eodemmet tempore partes motus multiplicantur, ſi mouens ſit valentior; puta, ſi homo vnâ horâ quinque milliaria percurrat; angelus centum peruolabit. Si homo lapidem molarem vnâ horâ per milliare voluat; angelus in paruula motula minuti illud opus peruoluet; tunc ſanè omnes partes magnitudinis, quæ ſunt in motu tardiori, ſunt etiam in velociori; mouens enim velociùs, non facit tranſire ſimul aliquas partes magnitudinis; ſed præciſè vnam poſt aliam. Ergo tot, & tantæ ſunt partes in motu tardiori, quot, & quantæ in velociori; non poteſt autem idem tempus, habens eaſdem partes, eſſe vnum cum hoc motu, & cum illo; vt patet in exemplo adducto; hic enim fiet in hora; ille in minuto. Ergo partes eiuſdem 37

propor

proportionis illius temporis; putà horæ, non poſſunt eſſe eædem cum partibus velocioris motus; neque cum partibus tardioris motus: quia ſunt inæquales, & conſequenter, tempus illud totum, non eſt idem cum illis motibus, ſecundùm totum, neque ſecundùm partes; & ſic Tempus erit quantitas, diuerſa à motu. Hoc argumento vtitur Scot.

RESPONDET Faber, optimè concludi. Tempus primi mobilis eſſe quantitatem diuerſam à motibus illis, extrinſecè menſuratis à Tempore; at non inferre diſtinctionem cum motu ipſius primi mobilis.

39 CONTRA, arguit Amicus *num.* 2. nam argumentum probat, Tempus diſtingui à ſuo motu, in quo eſt, quia ille variari poteſt ſecundùm partes; non variatis partibus temporis.

AT Amice obſerua, Fabrum negaſſe tempora particularia in motibus Hominis, Angeli, &c. ſed concedere in ſolo primo mobili, in quo non dicuntur eſſe hi motus. Ideò Faber ſtat.

40 PONAMVS ergo Angelum, duplò mobiliorem eo, qui 24. horis gyrat primum mobile; mouebit is, ſpatio 12. horarum, circulo perfecto. Sanè, cùm concedat Faber, velocitatem, & tarditatem non ad Tempus ſpectare, ſed ad motum; admittit, manère idem tempus, quod eſt vnicum intrinſecè; & multiplicari in eodem motûs partes. Hinc infero cum Scoto*, non poſſe eſſe eandem quantitatem Temporis, & motus eiuſdem primi mobilis, ob allatam rationem.

RESPONDET Faber, tempus materialiter eſſe velox, vel tardum; quatenùs eſt idem cum motu; ſed formaliter non eſſe velox, & ſic differre à motu primi mobilis.

AT hoc eſt petere principium, ſupponendo, eſſe idem, vt materialem ei des velocitatem. Sanè velocitas eſt motûs accidens ſeparabile. Eſto igitur materialiter conueniat, etiam tempori, non concludes intrinſecam, inter hæc, conuenientiam, aut differentiam.

41 VRGEO. Quod ſe tenet ex parte menſuræ, differt re ab eo, quod ſe habet ex parte formaliter menſurati, vt talia ſunt. Sed tarditas, & velocitas ſe tenent ex parte Temporis, vt menſuræ: & ex parte motus, vt menſurati: ergo hoc realiter diſtinguuntur. Maior eſt euidens: nam totum eſſe menſuræ differt à toto eſſe menſurati: quia relatiua ſunt inuicem: ergo non vnum ſunt. Neque ſola formalis diſtinctio inter menſuram, & menſuratum ſufficit, ſed debet eſſe realis; vt monet Sanctus Bonauentura, *primo, diſtinctione* 30. *quæſtione vltima, ad* 4. ex Ariſtotele, 10. *Metaphyſicorum, capite* 2.

VRGEO. Tempus eſt res diſtincta à motibus ad extrà; quia eorum eſt menſura per te. Ergo & reſpectu motus ſui Cœli, cùm & illius, per te, ſit menſura.

VRGEO adhuc cum Sancto Bonauentura, *loco citato*, contra Fabrum. Vnum, & multa, ſunt re diuerſa, vt conſtat. Tempus, per te, eſt vnum primi mobilis; at eius motus plures: nam primum mobile cietur, diei ſpatio, in gyrum ab Oriente; mox ſub Ezechia reuerſus ab Occidente: ſub Ioſue ſtetit; Itidem illuminatur magis ſucceſſiuè in Hemiſphœrio, ad quod Sol aſcendit; at lumen decreſcit, Sole recedente.

42 PROBATVR ſecundò è Sancto Bonauentura, *loco citato*, ſubiectum, & propria paſſio differunt re. Motus eſt ſubiectum Temporis, quod eius eſt paſſio: ergo. Maior eſt euidens. Eſt enim accidens, ab eſſentia manans. Minor eſt Ariſtotelis, 12. *metaph.* Ideò 4. *phyſ.* reprehendit dicentes, Tempus eſſe motum primi Cæli, vel alium, addens, Tempus non eſſe tamen ſine motu.

RESPONDET Faber, etiamſi Ariſt. 4. *phyſ. text.* 95. reprehendet eos, qui dixerunt, motum eſſe tempus; tamen *text.* 133. eos ad veritatem acceſſiſſe fateri; carpere autem quoſdam, quia non declarant, quo ſenſu, Tempus ſit motus.

CONTRA. nam ibi ſolùm dicit, tempus, motumque ſe mutuò metiri.

PROBATVR tertiò à S. Doct. 2. *d.* 2. *p.* 1. *ar.* 2. 43
q. 1. *ad* 3. Id, quod eſt priùs, & cauſa, differt à poſteriori, & effectu. Sed à priori, & poſteriori in motu, cauſatur prius, & poſterius in tempore: ergo.

OBIICIES primò, quæ ſunt re diſtincta, poſſunt ſeparari, at tempus nequit à motu ſeparari: ergo.

RESPONDEO, tempus eſſe modum, veluti motus, & ens minutum; non rem à re abſolutè diſtinctam, qualis exigitur, vt ſtet per ſe.

OBIICIES ſecundò. Tempus eſt numerus 44
motus, ideſt partes ipſæ motus numeratæ, quatenùs durant; atque adeò eſt motus ipſe.

RESPONDEO, ſenſum eſſe. Tempus eſt paſſio motus, reddens ipſum numerabilem, ſeu menſurabilem.

OBIICIES tertiò. Si Tempus eſt menſura motus, erit eo notius. Hoc eſt falſum: ergo.

RESPONDEO, motum ſucceſſione, eſſe notiorem tempore; at hoc notius eſt duratione.

SERAPHICVS *lib.* 2. *T. col. verit. c.* 10. quædam lepida, atque ſalubria intexit, *tract. de Temp.* quod eſt menſura motuum, ac proinde rerum mutabilium, mutabilitatem autem oſtendit in temporum mutationibus. Sic Veri ſuccedit Æſtas; huic Autumnus; huic Hyems; in quibus modò pacem, modò bella; nunc tranquillam degimus vitam; mox tempeſtatibus obnoxiam.

BONA, quæ maximè amplectimur, præcipuè 45
Sapientiam, & potentiam, non caſu in Oriente exorta, & ad Occidentem poſtea deducta meditatur, vt portenderent, omnia ad occaſum tendere. Nam ſapientiæ ſtudium cæpit in Ægypto: Poſtea in Græcia: Inde in Italia: mox in Gallia, & Anglia. Similiter imperia; primò in Oriente apud Aſyrios; mox apud Perſas, & Medos: deinde apud Græcos; poſteà apud Romanos; nunc ſedes in Germania poſita eſt. Ne mirere (ait Sanctus Bonauentura) vapori hæc, à Diuo Iacobo, aſſimilari: *capite* 4. ab Iſaia *capite* 36. ſomno; & 2. *Reg.* 14. arundini.

SVPPVTATIONEM ætatum adiungit; 46
Prima ab Adam, vſque ad Noe, habens, iuxta Hebræos, annos 1656. quo anno fuit diluuium, vt notat Bucell. At iuxta LXX. habens annos 2242. Secunda à Noe ad Abraham, habens, ſecundùm Hebræos, annos 292. ſed iuxta Bucell. 317. nam Abraham ortus eſt, anno 1979. Hæc ætas, iuxta LXX. continet annos 1072. Tertia eſt ab Abraham, vſque ad Dauid, habens, iuxta Hebræorum calculationem, annos 972. Sed Bucellenius vno anno differt, ponens Dauidis natalia, anno à creatione mundi 2950. At, iuxta LXX. hæc ætas fuit annorum 11[illegible]0. Quarta ætas eſt à Dauid ad tranſmigrationem Babylonis, habens annos, iuxta Hebr. 473. deducta ad annum a creatione 3413. ſed Bucel. tranſmigrationem ponit, anno 3428. Secundũ LXX, hæc ætas continet ann. 485.

Quinta ætas à tranſmigratione ad Chriſtum, annos continet, iuxta Hebræos, 585. atque adeò Incarnatio fuiſſet anno a creatione 4008. quo anno *Iulij anni* incêpere. Porrò Incarnatio, iuxta Bucellenium, fuit anno 4052. & iuxta Romanum Martyrologium, 5198. & anno 5199. in quo omnium votis ſuſcepta eſt Natiuitas Redemptoris. Hæc ætas, iuxta LXX. continet annos 578. & ita à creatione ad Chriſtum ſtatuunt annos 5508. Eos Græci ſequuntur. Euſebius autem, & Oroſius 5198. iuxta Martyrologium, quos Latini ferè omnes ſequuntur, vt S. Doct. aduertit.

ÆTATES hominis ſic partitur. Infantia vſque ad annum ſeptimum. Pueritia ad 14. Adoleſcentia ad 28. Iuuentus ad 49. Senectus ad 78. Decrepitas ad finem.

DISPVTATIO XV.

De MOTV LOCALI.

QVÆSTIO I.

An MOTVS LOCALIS *ſit omnium primus, & præſtantiſſimus.*

IAM de ſingulis motibus tractatus incumbit. HORVM præſtantiſſimum hunc acclamat D. Bonau. *in* 2. *d.* 1. *p.* 1 *art.* 1. *q.* 2. *ad* 1. cum Ariſt. 8. *phyſicorum*, vbi D. Thom. *ad cap.* 8. & cæteri Interpretes.

47 RATIO D. Bonauent. eſt, quam plurimi facit Zanardus, 8. *Phyſicorum*, *q.* 14. *ad* 1. cum D. T. 1. *Cæli*, *lect.* 4. Latio enim eſt entis completi; neque ſemper mobile aliquid ſibi acquirendum enititur, ſicuti aliis mobilibus, quippè imperfectis, euenit. Confirmatur à D. Bonauent. *in* 1. *d.* 37. *p.* 2. *art.* 2. *q.* 1. quia motus localis, cùm non ob mobilis indigentiam ſæpè fiat; ex perfectione naturæ perpetuò ad finem operantis, bonum intendit, atque obtinet vniuerſi, vt in motibus Cœlorum experimur.

HINC etiam arguit Seraphicus Doctor. Omne perfectiùs eſt prius, motus localis eſt prior, à quo cæteri pendent, atque adeò primò à Creatore datus, iſque indefectibilis: Ergo. Maior aſſeritur ab Ariſtotele 8. *phyſicorum*, *text.* 85. Vide Piccolomineum *de motu*, *cap.* 20. Galitium, *p.* 1. *phil. l.* 3. *tract.* 2. *quæſt.* 1.

48 SI tamen ſubſtantialiter motus conferantur, Generatio eſt præſtantiſſima, quæ terminat ad eſſe ſimpliciter ſubſtantiale.

DICES, nonne prior eſt alteratio, quæ eſt diſpoſitio?

DICO, eam præcedere quidem, ſed in ſubiecto corrumpendo; at in genito, prima eſt ſubſtantia, ſecum ducens ſequentes qualitates emanantes.

LATIO igitur eſt generatione accidentaliter præſtantior, ratione ſubiecti mobilis, perpetuitatiſque influentiæ; at generatio, ratione termini ſpecificantis, præcellit; vt monet Bannes *de gener. quæſt.* 1. cum S. Doct. ſuprà

QVÆSTIO II.

Quotuplex ſit MOTVS LOCALIS, *ſeu Latio.*

SERAPHICVS *ſerm.* 4. *de Luminar.* cum Ariſt. 8. *Phyſic. text.* 64. tres motus locales aſſignat. SIMPLICEM, ſeu rectum. CIRCVLAREM, & MIXTVM. ſic & Zanard. 8. *Phyſicorum*, *in dubiis poſt quæſt.* 14. P. Galitius, *quæſt.* 3. 49

MOTVS ſimplex eſt, qui recta graditur linea (breuiſſima vocata à Geometris,) quippè quæ via breuiſſima a termino ad terminum it: Hic vel eſt ſurſum, ideſt, à centro, ſeu medio, vel deorsùm ad medium centrum in elementis. Circularis fit circa medium, ſeu centrum. Mixtus eſt, qui partim rectâ lineâ, partim curuâ tendit, vt notat etiam Titelm. *de Cœlo*, *cap.* 1.

PORRÒ circularis ponitur ſimplex ab Ariſtotele 1. *Cœli*, *text.* 6. & 7. Ita vno ſub genere ponitur cum recto: nam & magnitudo omnis, ſuper quam fit motus, alia eſt ſimplex, alia mixta: ſimplex, alia recta; alia circularis: vt docet Ariſt. *t.* 5. Nota *hîc*, Ariſtotelem diuidere, ſeu potiùs dinumerare motus, non quidem omnes, ſed qui ad vniuerſi conſtitutionem conducunt. Hic finis altâ meditatione obſeruetur, ob ea, quæ dicenda ſunt *tract.* 6. *d.* 2. *quæſt.* 7. vbi latiùs oſtendam, motum Cœlorum eſſe ſimplicem; & non habere contrarietatem, &c. 50

ARISTOTELES 7. *phyſic. ſum.* 3. *c.* 1. alias lationis ſpecies aſſignat, PVLSIONEM, TRACTIONEM, VECTIONEM, & VERTIGINEM. Ad has, omnes motus locales reuocat. Vide D. T. & alios Interpretes. 51

PVLSIO eſt duplex: altera, quâ pellens, rem pulſam non abiicit. Sic Angeli mouent Cœlum, & greſſilia ſe pedibus impellendo mouent; & volatilia alis: vt ait S. Doct. 2. *d.* 15. *dub.* 1. *litt.* Altera, quâ pulſa res abiicitur, ſeu proiicitur, qualis eſt lapidis è manu, vel funda, quod abſque organo virtute motrice poſſe ab Angelo fieri, docet S. D. 2. *d.* 1. *art.* 1. *q.* 2. *ad vlt.* moraliter verò expelli tentationem, vitium, &c. ſæpè reſricat S. Doct. cum aliis.

TRACTIO eſt duplex: vel ad ſe, vt cum Magnes ferrum, Sol attrahit vapores; vel animal reptans anteriùs aliquam partem protendens, trahit corporis poſteriora, vt ſerpentes. De hoc egregiè S. D. *loc. cit.* Altera eſt tractio ad aliud, vt ſerpentis ad partes anteriores. Tractiones verò ad malum, & ad bonum, has eſſe à Deo; illas à dæmone; ambas ab homine, non temerata libertate, miris modis proſequitur S. Doct. *ſerm. fer.* 4. *Pent.* & ad 6. *Ioannis* in ea verba: *Nemo venit ad me, niſi Pater traxerit eum*, & ad 14. *Luc.* ad id: *Compelle, &c.* Vectio eſt ad alterius motum ferri, vt in rheda, ſede volante, naui &c. vertigo eſt motus circularis, quo vertitur Cœlum, vel rota figuli, vt dixi *q. vl. d. præc.* Addunt alium motum concuſſionis, quo quatitur corpus, putà planta, &c. Ex his, alij ſunt naturales; alij violenti. Vide Amicum *tract.* 23. *Phyſ. q.* 8. *d.* 2. 52

DISTINGVITVR etiam motus directus, & reflexus, ſeu reuertens per eandem lineam ad terminum *à quo*. De his Ariſt. 8. *Phyſ. text.* 64. 53

QVINQVE ſunt termini generales motuum localium, conſtituentium naturam vniuerſi, nempè quatuor loca elementorum, ſurſum ſimpliciter ignis;

ſecun

ſecundùm quid aëris: deorſum ſimpliciter terræ; ſecundùm quid aquæ; & circularis motùs terminus, complens Cœlorum gyrum, qui eſt Oriens.

54 Datvr motus etiam ante, & retrò, dextrorsùm, ſiniſtrorsùm, ſed hi non ſunt motus corporum ſimplicium, quæ ſunt partes mundi, (de hoc enim agit Ariſt.) Vnde ne mirere illos *hîc* omiſſos, vt monet D.T. 1. *Cœli, ſect.* 4. Nec ſunt motus, ad quos natura determinatè inclinet, de quibus Ariſt. text. 7. *Simplicia* (ait) *dico quæcumque motus principium habent ſecundùm naturam.*

Adde cum D. Bonauentura, 2. *diſtinct.* 14. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 3. motus ad dextram, & ſiniſtram eſſe potius in loco, quàm ad locum: nam etſi locales ſint, fiunt intra propriam ſphæram.

55 Motvs à medio, & ad medium, contrarios oſtendam, *tractatu* 6. *diſputatione* 2. *quæſtione* 7. *dub.* 2.

Nota, diuerſitatem motuum ſimplicium peti è diuerſitate terminorum, ad quos determinatè inclinant; vt monet Seraphicus Doct. 2. *diſtin.* 14. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 2. talis ineſt grauibus ad medium; leuibus à medio, hæc etiam naturali quodam modo in ſuis ſphœris gerant.

Mixta inanimata à prædominante mouentur elemento, vt monet D. Bonauent *in* 1. *d.* 15. *p.* 1. *articulo* 1. *quæſtione* 3. *ad penult.* & dicam *d.* 16. *quæſt.* 4. Animata verò mouentur liberè, vel ſpontaneè ab animabus.

QVÆSTIO III.

Qui ſit Terminvs Lationis.

56 Prima opinio eſt, terminum per ſe motus localis eſſe Locvm: at Vbi, & Sitvm eſſe terminum per accidens. Ita Soto 5. *Phyſicorum, quæſtione* 2. nec renuit Capreol. 2. *diſtinctione* 6. *quæſt.* 1.

Secvnda ſententia eſt, terminum intrinſecum eſſe Vbi; Locvm verò eſſe extrinſecum. Ita Simplic. & Boët. apud Venetum. 4. *Phyſicorum, text.* 39. qui *text.* 40. ſubſcribit Capr. *loc. citato,* Ægid. 5. *Phyſicorum, lect.* 4. & *lib.* 6. *part.* 1. Canon. *quæſt.* 6. Suar. *d.* 51. *met. ſect.* 1. Vaſquez, *tom.* 2. *d.* 188. *num.* 28.

Tertia opinio eſt, motum localem, nullum habere terminum intrinſecum realem; ſed terminum eſſe coëxiſtentiam mobilis ad ſpatium, ſiue reale, ſiue imaginarium, quam aiunt eſſe relationem rationis. Ità Ocham *quodl.* 1. *quæſt.* 6. Gabr. 2. *d.* 2. *quæſt.* 3. Greg. *d.* 6. *q.* 1. Durand. *d.* 5. *q.* 3. Saxon. 3. *phyſicorum, quæſt.* 6. & Greg. *quæſtione* 2. *d. vltim.* Fonſeca, *lib.* 5. *cap.* 13. *quæſt.* 3. *ſect.* 6.

57 Qvarta opinio eſt Amici *Tract.* 23. *quæſt.* 7. *diſp.* 5. *art.* 3. Locvm eſſe terminum, primò intentum: at Vbi eſſe id, quod mobili eſt intrinſecum.

Qvinta opinio eſt, terminum motus localis eſſe vnum, eundemque, nempè Vbi, & Locvm; quia ſuperficies non eſt locus, vt materialiter ſuperficies, dicens dimenſiones illas; ſed provt dicit habitudinem ad locatum. Sic Perer. *lib.* 11. *c.* 7. adducens Auer. 5. *Met. com.* 18. Ruu. *de nat. loci, q.* 2. dicens, locum duo includere: alterum pro materiali, & eſt ſuperficies; alterum pro formali, & eſt continentia loci, includens præſentiam ipſius locati, & diſtantiam à partibus mundi fixis. Vaſq. *text.* 2. *diſput.* 193. *c.* 3. Galit. *p.* 1. *lib.* 4. *tract.* 4. *q.* 3. volens, locum ad *Vbi* reduci, tanquam ad vnicum terminum. Allegat Seraphicum 2. *d.* 2. *p.* 2. *art.* 2. *q.* 1. Idem, vt reor, accinit *art.* 1. *q.* 1. ſed non clarè. Etenim, *in* 4. *d.* 48. *art.* 2. *q.* 2. docet, dari Vbi intrinſecum, & Locvm extrinſecum. Ideò in prællegatis videtur vnum terminum adæquatum, ex vtroque conſtituere.

Notandvm autem; cùm naturam loci è motu locali dedùcat Ariſt. illud fore verum terminum, qui in fine lationis per ſe acquiritur; acquiritur autem ſuperficies, non vt ſic: quia hæc ſpectat ad prædicamentum Qvantitatis; ſed ratione talis modi, quem mobile acquirit intrinſecè per ſe: at hoc eſt *Vbi*: nam poteſt fieri motus localis in Vacuo, & tunc non acquiretur ſuperficies ambiens, ſed modus nouus *Vbi*. En igitur hic eſt terminus per ſe, qui ſemper acquiritur; ſitus verò conſequitur loci adeptionem, & Vbi. 58

Hinc aſſero, duos terminos latione acquiri, alterum materialem, ideſt Locvm; alterum per ſe formalem, ideſt Vbi.

Probatvr, quià videmus, vtrumque acquiri, ſed locum poſſe non acquiri. Quærunt aliqui: An motus localis fieri queat in inſtanti? 59

De hoc actum *tract.* 4. *d.* 10. *q.* 4. Aſſerunt Suar. *T.* 2. 3. *p. de corpore Chriſti.* Arriag. *d.* 34. *Hexaëmer. de corpore Adæ.* Sequitur Rabelanus 6. *Phyſ. d.* 2. *q.* 1. reſolutè aſſerens, probanſque ità factum in compoſitione corporis Chriſti, in vero intemerato B. Virg. & ita faciendum in cadauerum redintegratione ad reſurrectionem. Sed vtrumque falſum, vt oſtendam 3. *p Tract* 1. *d.* 29. *q.* 3. *& d. vlt.*

Qværes ſecundò: An motus localis ſit in mobili.

Assero, eſt enim actus mobilis, vt docent communiter cum Ariſtot. Ita Tol. 3. *phyſ. q.* 3. Colleg. *ibi, cap.* 3. *q.* 2. *art.* 2. Ruu. *tract.* 1. *de motu, q.* 5. Eſt enim actus exiſtentis in potentia. Vide Galit. *part.* 1. *lib.* 3. *tract.* 2. *q.* 7. Id probat Seraph. Doct. *in* 4. *d.* 49. *p.* 2. *art.* 4. *q.* 1. *arg.* 4. *ad oppoſ. cum ſolut.* ex allegato Ariſt. dicto 3. *Phyſ. text.* 3. Cùm enim motus ſit Endelechia entis in potentia, ſupponit in ſubiecto ſimul imperfectionem, cùm tendentia ad perfectionem; atque adeò motum in illo admittit.

DISPVTATIO XVI.

De Mobili.

QVÆSTIO I.

An idem Mobile *contrariis motibus agi queat.*

Iam de ſubiecto motus localis agendum. 60

Assero primò, non poſſe idem per ſe motibus localibus ſimul agi contrariis.

Probatvr à D. Bonau. relato *diſp.* 11. *q.* 3. nam terminus *à quo* vnius ex his, eſt terminus *ad quem* motus oppoſiti. Non poteſt autem idem ſimul eſſe in vtroque.

Asſero ſecundò, poſſe idem per accidens, oppoſitis cieri lationibus. Sic enim formica contra rotæ curſum reptat; & nauta ad puppim & contra nauis curſum.

Addo tertiò, idem poſſe contrariis alterationibus agi. Sic lignum ab igne applicito caleſit, & ab aqua in eadem parte frigeſit in gradibus remiſſis.

Probatvr. Ideò repugnare dici quis poſſet, quia formæ oppoſitæ repugnant; at in gradu remiſſo ſimul ſtant: Ergo. Minor claret in aqua tepida.

Dices non eſſe par: quia in motu debet pelli forma contraria; non in ſtatu. Enim verò hoc nil facit; pelluntur enim gradus intenſi.

Cæterum in gradu remiſſo conſeruantur; cur neges etiam produci poſſe?

Privativis tamen cieri motibus, putà videre, & non videre; implicat.

QVÆSTIO II.

An Indivisibile *moueatur.*

61 NOtat Amicus, ex D.Bonau. *in* 1.*d* 37. *p*.2. *q*.1.2.*&* 3.& *in* 2.*d* 2.*part*.2. *art*.2. paſſim; duplex eſſe indiuiſibile, alterum formaliter quidem indiuiſibile; ſed virtute diuiduum: Tales ſunt Angelus, & anima noſtra. Alterum quantitatiuum nullà ad extenſionem virtute præditum. Tale eſt punctum. De ſubſtantiis, virtute diuiduis, alibi actum eſt. De Angelo *Tract*.4. *d*.9. *q*. 1. & *d*. 10. *q*.1.*&* 2. De anima agam *tract*.9. *d*.1. *quæſt*.5.

Indivisibile quantitatis dupliciter conſideratur, primò, vt in continuo; de quo egi *d*.8. *q*. 4. & ſic non negabis, moueri ad motum continui, & ait Ariſtoteles, *text*.86. Secundò ſeparatum; vt nudum punctum, ſi dantur; & de hoc puncto, *hic* decertatur.

Censent plurimi, tale punctum poſſe latione agi: Ita Scotus *in* 2.*d*.2.*q*.9. vbi Lichetus, Tartaretus, & alij ſubtiles. Caſimirus *q*.11. Tol. 6. *phyſ*. *q*.1.*ad* 4. Iauell. *q*.8. Georg.*q*.*vlt*.*d*.2. Valeſ. *controu*.58. Can. *q*.1.*art*.2. Vaſq. *t*.2.*d*.195.*c*.5. Maſtrius, & Bellutus *d*.15.*q*.8.*art*. 1. alios referentes ſui Scoti aſſeclas.

62 Reclamant verò D.Bonau. *in* 1. *d*.37.*p*.2. *art*.2.*q*.2.*ad* 2. cum Ariſtotele, 6. *phyſ* *c*.2. Auerroë *comm*.86.*&* *ſeq*.*textuum*, D.T. *ibi*, *lect*.12. & alij Peripat. Capr. 2. *d*.2. *q*.1. *lib*. 3. Ruuius, *q*. *vn*. Perer. *lib*. 14.*c*.7. Colleg. 6.*phyſic*. *c*. 10. *q*. 1.*art*. 2. Piccolom *lib*.*de affect*.*c*.11. Tol. *de Gener*.*q*.16. Bannes *ibidem*, *q*.4.*c*.3. Maſius 6. *phyſ*.*ſect*.2. *q*.6. Bruxell. *q*.5. Amic. *tract*.25.*phyſ*.*q*.10. *art*.4. vbi ſupernaturaliter moueri poſſe concedit cum aliis; Galit *p*.1.*l*.3.*tract*.3.*q*.2. Faber, *Theor*.51. Scotum citans; Rocchus, 6. *phyſic*. *q*.4. Liuius Rabeſan. 5. *Phyſic*. *quæſt*. 6.

Mvlti adducunt D.T. *p*.1 *q*.53.*art*.1.& *in* 1. *d*.37.*q*.4.*art*.1. *&* 3.*p*. *q*.76.*art*.6. At *p*. 1. negat ſolùm poſſe moueri continuè ſed videtur concedere ei motum diſcretũ à puncto ad aliud in inſtanti.

63 Assero, punctum moueri non poſſe per ſe.

Probatvr primo ab Amico *art*.4 quia nequit dari præciſum; nec habet virtutem motricem.

At dari poſſet diuinâ virtute ſeiunctum, vt fatetur Amic cum D.Bonau. *in* 4.*d*.12.*p*.1. *art*.2.*q*. 3 *arg*.1.*ad oppoſit*. quod non reprobat, & tunc diſputatur: an ab aliquo moueri poſſet, eſto ipſum à ſe mouere non valeret.

Probatvr primò à S.Doct. moueatur punctum ſuper magnitudinem A,B,C,D, & ita ex A, in B, in C, ſit Tempus, in quo ſit mutatio. Iam arguo. Quo tempore aliquid mutatur, neceſſe eſt aut totum eſſe in termino *à quo*, A. aut in termino *ad quem*, D. aut partim in vno, partim in altero. Et quidem in vtroque termino eſſe nequit; alioqui eſſet diuiſibile in partes; neque erit in termino *ad quem*: quia non moueretur ampliùs, ſed quieſceret in D. Neque eſſet in termino *à quo*: nam dum mutatur, adhuc non mutaretur; ſed quieſceret in A. Hæc ratio eſt Ariſtotelis ſanè valida, vt aiunt Pallauicinus *in text*. & Rocchus *loc. cit*.

Idem argumentum fiet in mutatione de forma in formam, per accrementum, & diminutionem, vel per alterationem, aut per contradictionem de non eſſe, ad eſſe per generationem, vt monet *ibi* Philoſophus.

Respondent aduerſi; ſicut diuiſibilitas partium motûs poteſt oriri vel ex parte ſubiecti, vel ex parte ſpatij; ita mobile dupliciter poteſt eſſe, partim in termino *à quo*, partim in termino *ad quem*, vel partialitate mobilis, vel partialitate ſpatij. Punctum igitur, dum mouetur, ſicuti non habet ſucceſſionem ſubiectiuam; ita non habet exiſtentiam partialem ex parte ſubiecti; ſed vt habet ſucceſſionem termini; ita habet partialitatem ex parte ſpatij, & termini. Dum igitur punctum mouetur, partim eſt in negatione primi ſpatij; partim eſt in parte illius ſpatij, quod incipit acquirere, ſed quia ſpatium illud non eſt terminus intrinſecus, ſed extrinſecus motui; & terminus intrinſecus eſt *vbi*, indiuiſibile ob ſubiecti indiuiſibilitatem; non poteſt partem illius termini retinere; & partem amittere. Ideò Recentiores aliqui putant, intelligi ſolùm de termino extrinſeco, ideſt ſpatio. Itaq; punctum eſt prædicto modo, partim, &c. Ita Zumel. *p*.1.*q*.53.*art*.1.*q*.3. Amic. *num*.14. vbi monet, has duas diuiſibilitates malè à Ruuio confundi. Id in motu locali Angelorum oſtendere nituntur, qui cùm indiuiſibiles ſint, tamen ratione ſpatij, nunc terminant ad hanc partem ſpatij; nunc ad aliam ſequentem, recedentes à termino *à quo*. 64

Hanc reſponſionem eruerunt è D.Bonau. *p*.*d*. 37.*p*.2. *quæſt*.*vlt*. *ad* 3.

Eam verò S. Doct. redarguit ſic, opinionem referendo, exemplum non eſt ad rem; quia Angelus eſt virtute extenſibilis, atque adeò potens ſpatium diuiſibile apprehendere: at punctum quantitatis eſt ſemper in indiuiſibili; atque adeò nuſquam partem aliquam diuiſibilem percurrit; quia ſemper tangit indiuiſibile, quod additum indiuiſibili, ſemper facit indiuiſibile; non ſpatium.

Instant. Trahatur ſphœra ſuper planum, ſemper mouetur punctum, in quo tangit ipſum planũ. Sic Mayro *in* 2.*d*.2.*q*.12. Poncius, *d*.18.*q* 4. 66

Hoc exemplo probat S. Doct indiuiſibile actu in continuo, vt vidi *d*.8.*q*.4. At nobis *hic* non obeſt; quia tracta ſphœra mouet punctum per accidens, quatenùs eſt in ſua magnitudine; ſicut nauis trahit nautam; neque contactus eſt continuè in puncto, ſed in lineæ particula. Quare punctum ſphœræ tangit in motu lineam inadæquatè, ne velimus ſpatium ex indiuiſibilibus componere, quod reprobaui *d*.8. *quæſt*.3. Itaque non eſt ſimile cum motu puncti auulſi; vt putat Scot. & Amic.

Instat Amicus, imò ſphœram potiùs moueri per accidens ad motum puncti: nam pono virtutem primò applicari puncto, & per hoc moueri totam ſphæram; ſanè priùs mouebitur punctum. 67

Sic

Sic & perſpectiui dicunt, radium incidentiæ reſilire à puncto contactus. Vrget Ponc. quia, cùm punctum toti plano coëxiſtat ſucceſſiuè, eadem abſurda ex motu hoc ſequentur, ſi ſit ſphœræ coniunctum; ſicuti ſi ab eâ diuulſum.

Hæc tamen inania ſunt, ſi intra fines naturæ ſtemus: nam virtus, corpus impellens, extenſa eſt, quippè corporea, atque adeò applicanda mobili proportionatè extenſo: quale non eſt punctum. Itaque hoc nequit impreſſionem mouentis primò recipere; neque punctum impellere corpus; vt fatetur Amic. *art.* 4. *n.* 10. Si dicas mouendum ab Angelo, hoc refellam in calce: Neque dicas, punctum acquirere ſpatium, quia ſemper tanget in puncto, nec vnquam ſpatij particulam tranſibit, etiamſi infinita puncta permeet, diuerſo ſanè modo, dum in ſphœra, permeat virtute diuiſibili lineas.

68 Probatur ſecundò à D. Bonau. alio Ariſtot. argumento, quod è doctrina præcedenti ſequitur. Punctum motum, ſemper tangit indiuiſibile, & totum ſpatium continuè percurrit per vos: Ergo totum ſpatium componitur è punctis. Prior pars antecedentis probatur: nam mobile priùs tangit; ſibi æquale, quàm maius; nec ad maius valet peruenire, niſi per æquale: nam priùs tangit partem ſibi proximam, quàm diſtantiorem, ratione cuius, ſpatium eſt maius: Confirmatur à Collegio. Moueri per ſe, & ratione ſui, ſuper aliquam magnitudinem, eſt per ſe, & ratione ſui adæquari, & commenſurari ſucceſſiuè partibus ſpatij. Sed punctum non habet hoc; vt oſtendi: Ergo. Confirmatur ſecundò: quia motus, tempus, & magnitudo ſunt proportionata. Sed diuiſibile eſt Tempus, atque magnitudo eſt diuiſibilis: Ergo & mobile debet eſſe diuiſibile; & ſicut continuitas temporis eſt ex continuitate motus; ita continuitas motus è continuitate magnitudinis, & mobilis.

69 Hoc argumentum vexat Scotum, qui *in* 2. *d.* 2. *quæſt.* 2. probat efficaciſſimè (ſi Fabro credas,) non eſſe vnum Nvnc in tempore; alioquì tempus componeretur ex indiuiſibilibus; ac proinde non flueret, quia impartibile nequit moueri. Id obſeruat Galitius.

Vrgeo punctum percurrens lineam tangit ſingula puncta, niſi velis de puncto tranſilire ad punctum. At in linea ſunt infinita puncta: Ergo nunquam ad finem perueniet; quia infinitum eſt impertranſibile; & ſi tangat, ſiue finita, ſiue infinita, nullam excurret magnitudinem, quia indiuiſibilia non extenduntur, vt probaui *diſput.* 8. *q.* 3.

Respondent Saxonia *p.* 2. Amicus. *n.* 15. mobile, dum ſtat, eſſe in ſpatio ſibi æquali: at dum mouetur, eſſe in ſpatio ſe maiori, & ita mobile palmare, vna hora ſtadium complet.

70 Contra: quia mobile, in motu, quantum acquirit, tantum deſerit: nil enim de termino *ad quem* adit, quin, de termino *à quo* tantundem recedens deſerat.

Respondet Amicus, mobile, conſideratum in vltimo non eſſe motûs, plus acquirere, quàm perdat: nam perdit ſpatium æquale, & acquirit maius; in continuatione verò motûs, adhuc retinere aliquam maioritatem ſpatij acquiſitam.

Hæc ſunt chimærica: nam in vltimo non eſſe motus, mobile eſt adhuc in quiete; atque adeò coæquatur ſpatio, in quo eſt. In curſu verò, & ſi magis procedat vlteriùs, tamen eſt ſemper in æquali: nam profectò tantùm amittit de ſpatio retrò, quantùm acquirit antrorſum.

Respondet ſecundò, mobile dupliciter accipi. Primò in inſtantibus temporis menſurantis motum, & ſic in ſpatio ſibi æquato. Secundò, dum eſt in tempore motum menſurante, & ſic non eſt in ſpatio ſibi æquato, ſed maiore; nam dum mouetur, acquirit aliquid maius ſe. Vnde nil mirum, mobile motu continuo moueri: quia, licet hoc fieri nequeat, quando & mobile, & tranſitus ſunt indiuiſibilia; at non ſic, quando tranſitus eſt diuiſibilis.

Contra arguit S.D. Quando & mobile, & tranſitus ſunt indiuiſibilia, nequit indiuiſibile moueri ſucceſſiuè per vos. Iam res ita ſe habet in caſu noſtro: nam ſpatium calcatum à punctis, eſt ſolum punctorum; & vanum eſt dicere, in motu acquirere ſpatium extenſum, & in eo menſurari. Quo fit, vt ſpatium, puncto percalcatum, debeat ex indiuiſibilibus componi: At indiuiſibilia addita millionibus indiuiſibilium nunquam faciat diuiſibile. 71

Probatur tertiò. Omnis motus localis eſt in tempore, quod poteſt eſſe minus per diuiſionem: ergo in minori tempore minus percurret ſpatium: Ergo minus indiuiſibili.

Respondebvnt, futurum minorem motum, minoritate ſpatij, non ſubiecti.

At cùm ſpatium debeat eſſe proportionatum mobili indiuiſibili, vt ſuprà, erit verum de vtroque.

Hæc tamen non prohibent Dei potentiâ id fieri poſſe, ſi punctum auellatur à continuo, quod arduum eſt, vt dixi *diſp.* 8. *quæſt.* 4. 72

Argvmenta Scoti probant ad ſummum, fore motum diſcretum; vt dicebat etiam D. T. Sed neque hic eſſe poteſt, quia nulla eſt virtus interior naturæ puncti ad motum: quia id conuenit naturæ, quæ eſt ſubſtantia. Neque datur agens extrinſecum, potens mouêre punctum, niſi putes, eſſe Angelum, qui tamen cogetur indiuiſibile, per indiuiſibilia, ſucceſſiuè pertrahere, vt dixi. Neque enim Angelus valet moueri localiter diſcretè, non tranſeundo per medium: vt oſtendi *tract.* 4. *d.* 10. *quæſtione* 5. Ita cogetur punctum trahere ſucceſſiuè, per puncta quod reprobaui. Quare non ritè Poncius, ex motu puncti in ſphœra, infert poſſe ſeparatum moueri.

Dices; non minùs valet Angelus; quàm globus: at hic mouet punctum per planum: ergo.

Dico, non eſſe par; quia globus trahit per accidens ad ſui lationem: at Angelus teneretur agere, vt punctum per ſe moueretur ſucceſſiuè.

QVÆSTIO III.

An Elementa *moueantur à ſe.*

Celebris opinio fert, grauia, & leuia moueri à generante, ad ſua loca. Ita D.T. *p.* 1 *q.* 18. *art.* 1. vbi Caiet. *&* *in* 2. *d.* 9. *q.* 1. vbi Capr. *&* 1. *cont. G. c.* 47. Ferrar. ibidem eum ſequuntur diſcipuli præcipuè Iauel. *tract.* 2. *ad* 3. *Cæli, c.* 1. Zanard: 8. *phyſ. q.* 2. At in explicando Angelico diſcrepant: nam Capr. & Ferrar. quos ſequitur Suar. *d.* 18. *met. ſect.* 7. ſic aiunt ſentire: grauia, & leuia moueri à generante, tanquam à principio, Qvod, principaliter; à forma, vt à principio Qvo remoto, quatenus eſt leuitatis, & grauitatis origo; à grauitate verò, & leuitate, tanquam inſtrumentis. Addit Zanardus, horum motum eſſe à generante virtualiter, manente in genito, poteſt enim iam eſſe corruptum. Collegium 8. *Phyſicorum, capi-*

te 4. *quæſt.* 1. ait, mouere à generante principaliter; à forma inſtrumentaliter; à grauitate, & leuitate, vt inſtrumentis, adhuc minus præcipuis.

73 Caietanvs, quem imitatur Ruuius, 8. *phyſicorum, c.* 2. *quæſt.* 2. ait, locum motus eſſe à generante attributiuè, quatenus dat formam, ſecundùm quam ad ſua loca tendunt. Eſt D. Thom. *loc. cit. p,* 1. *ad* 2. Subſcribit Amicus *tract.* 8. *phyſic. quæſt.* 11. *d.* 3. ſic explicans etiam Ariſtotelem, 8. *phyſicorum; text.* 17. 29. *&* 32.

Baccon *in* 3. *d.* 22. *quæſt.* 1. *art.* 5. hunc, ait, ſenſum eſſe D. Thom. grauia, & leuia, cum primo genita, mouentur ad loca, moueri à generante; poſtmodum verò à forma.

Cæterum cum D. Thom. ſtant Ægid. 2. *diſtinctione* 19. *art.* 4. *quæſtione* 1. Durandus, 4. *diſtinctione* 49. *quæſt.* 8. Fonſeca 5. *Metaph. c.* 4. *quæſtione* 2. *ſectione* 7. Toletus 2. *phyſicorum, q.* 2. & alij.

74 Secvnda ſententia eſt, Elementa moueri à propriis formis. Ita Scotus *in* 2. *diſtinct.* 2. *quæſtione* 10. cum Diſcipulis, præcipuè Fabro Fauent. *Theor.* 61. Maſtrio *d.* 3. *q.* 2. vbi probabiliter credit, moueri immediatè à grauitate, & leuitate. Toſt. *ad c.* 22. *Matth. quæſt.* 224. & *ad c.* 17. *quæſt.* 126. Ioan. Gandau. *lib.* 2. *de Cælo, quæſt.* 17. Richard. 2. *d.* 14. *art.* 3. *quæſt.* 4. Gregor. *d.* 6. *q.* 1. *art.* 1. Baccon. *loc. cit.* Hurtad. *d.* 9. *Phyſic. ſ ct.* 3. Zabar. *de motu grau. cap.* 13. Titelm. *lib.* 1. *rerum natur. cap.* 2. Piccolom. *lib.* 2. *de elem. cap.* 19. Rocchus 8. *Phyſicorum, quæſt.* 5. Fulienſis *lib.* 2. *de elem. cap.* 3. *art.* 6. Iuuet. 4. *Phyſicorum, tractatu* 5. *cap.* 1.

Hanc ſententiam ita ſequitur Galitius *part.* 1. *Phil. lib.* 3. *quæſtione* 4. motum horum eſſe à generante efficienter, quatenus dedit formam, quæ eſt principium motus intrinſecum; moueri autem à propria forma immediate, inſtrumentis grauitatis, vel leuitatis. Id ipſum ſenſit D. Thom. *quæſt.* 22. *art.* 1. *de voluntate Dei*, Farnes. *lib.* 2. *cap.* 22. *aſſertionum,* Fulienſ. *loc. cit.*

Qvoad D. Bonauent. Is *in* 1. *d.* 37. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 1. *arg.* 2. *oppoſit.* formam materialem, ait, mouere, ſicut & animam; non ideò tamen perfectè. Id clariùs id docet *in* 2. *diſtinctione* 14. *p* 1. *art* 3. *quæſt.* 2. & *d.* 38. *art. vlt. quæſt.* 1. & aliis locis, vt infrà.

Hvivs ſententiæ aliqui cenſent fuiſſe Auerroëm: alij dicunt, ipſum ſenſiſſe, grauia, & leuia moueri à grauitate, vel leuitate, per accidens, remouendo obicem; putà aërem ſcindendo. Sed ab his alienum eſſe Auerroëm, clamat Zabarella. Hanc tamen opinionem defendunt Aureol. 2. *d.* 25. *quæſtione* 1. *art.* 1. Perer. *lib.* 7. *c.* 16. & ferè Piccolom.

75 Video ferè omnes in idem conuenire (his poſtremis detractis.) Vnum eſt diſtrahens Peripateticos, nimirum Ariſtotelis dictum, ſæpiùs repetitum; *Moueri ab intrinſeco, eſſe viuentium proprium.* Id docet, 8. *Phyſicorum, cap.* 4. *text.* 29. *&* 1. *de anima, cap.* 2. *text.* 19. & *lib.* 2. *cap.* 2. *text.* 13. Id à Magiſtro Platone hauſit *è lib.* 10. *de leg.* & *in Phædro.* Alterum etiam effatum vrget, quod refricat 8. *Phyſicorum, text.* 17. 29. 32. & *lib.* 5. *cap.* 2. *text.* 18. & *lib.* 2. *Cæli, cap.* 2. *text.* 9. & *lib. de motu animalium,* capite 3. *Grauia, & leuia non à ſe; ſed à generante moueri.* His explicitis, facilè omnia elucidabo.

76 Scotvs ita Ariſtotelem exponit, apud Fabrum, *capite* 3. in hoc, diuerſa eſſe animalia, ab inanimatis: nam anima eſt primus motor animalis, mouens per cognitionem; ſiſtit animal; & mouet quò libeat, ex fine apprehenſo: at grauia, & leuia non mouent ſe, quia nequeunt ſe ſiſtere, aut vagè mouêre; ſed mouentur ad vnum neceſſariò, determinatum in forma accepta à generante. De hoc *diſputatione* 17. *quæſtione* 1. Id ſubtiliùs declarat Seraphicus Doctor, *loco primo citato,* dicens, animam eſſe motorem magis ſufficientem, quam ſit forma animatorum: nam anima eſt forma perfectior, nec adeò materialis, ſeu alligata materiæ, quippè potens habere actus, aliquo modo eleuatos à materia, vt ſunt ſenſationes externæ, & internæ, habensque aliquod dominium ſuper corpus; proprias, ac ſpecificè perfectiores habet ſuper corpus actiones, ita, vt proprie magis dici queant ſuæ; neque enim forma animalis adeò egena producitur a generante, vel orphana relinquitur, vt ſtatim egeat locum centri, vel ſphœræ petere, ne pereat; ſed eius poteſtati relinquitur multitudo operationum, vt paulatim vegetetur, augeatur, quærat opportunè cibos, potum, medicamina, antidota, aſyla, ſocietatem ad conuictum, ad generationes, abſque indigentiâ extrinſeci rectoris. Ideò Ariſtoteles, *libro de motu animalium,* comparat animal ciuitati, 77
quæ externo Principe, à quo regatur, non indiget, & hoc modo dicendi vtitur Seraphicus Doctor, dicens, eſſe motorem ſufficientiorem, quàm ſit forma ignis, aëris, &c. quibus generans cogitur omnia determinatè ſubminiſtrare in inſtanti generationis; & quidquid ad naturalem operationem confert; vnde magis dependet à generante ignis; ſicuti & forma ignis à materia; quam animal à generante, aut anima à materia. Id oſtendit Seraphicus Doctor aſcendendo: nam & quò nobilior eſt anima, eò habet operationes magis independentes, non modò intellectionis; ſed etiam motus localis liberas, quæ propriæ ſunt tales formæ, & dicuntur à moralibus Humanæ; non indigentes generante, ſed Deo tantùm, ipſo 78
ſe ei accommodante. Aſcendit Seraphicus Doctor, & conſiderat, Intelligentias, quippè non alligatas materiæ, ſeu mobili, ſufficientiùs adhuc mouere, abſque neruorum, &c. miniſterio. Igitur à primo ad vltimum, quantò formæ, vel quicunque ſint motores, ſunt perfectiores, tantò habent perfectiores operationes, & motus: talia ſunt animalia, reſpectu inanimatorum, &c. Id concisè, ex more, explicat Seraphicus Doctor. Ægyptiis myſteriorum theſauris ditior.

Assero primò, motum grauium, & leuium eſſe à formâ propriâ. 69

Probatvr primò à Scoto. Cauſa, & cauſatum actu, ſimul ſunt, 2. *Phyſicorum, textu* 37. & 5. *Metaphyſicorum, capite de cauſa.* Ratio eſt: quia nihil operatur, ſi non exiſtit; operari enim, ſequitur ad eſſe: at dum graue, aut leue mouetur, non exiſtit ſæpè ampliùs eorum genitor; poteſt enim ignis, qui genuit, eſſe extinctus: Ergo motus ille non eſt à generante.

Neqve eſt à remouente prohibens: quia hoc nil præſtat, amoto obice. Secundò, tale eſt mouens per accidens. Quærimus autem mouens per ſe. Tertiò, ſi ideò mouetur; quia amouet obicem: Ergo ſe primum mouet, vt medium amoueat.

Neqve eſt à centro attrahente; quia deſtructâ terrâ, adhuc lapis è cælo caderet ad centrum: Neque poteſt eſſe ab vllo vbi, quia non eſt forma actiua,

actiua, cùm ſit de genere quantitatis, quæ non eſt actiua, vel relatio extrinſeca.

NEQVE poteſt eſſe cælum, malè enim fugitur ad cauſas Vniuerſales, ſpretis particularibus. Deinde influxus cæli eſt vniformis in medio. Cur ergo in vno mouet ſurſum; in alio deorſum?

MVLTO minùs ad rem ſolueres, dicens, eſſe à Deo. Debes enim & cauſam aſſignare naturalem, cùm ſit effectus naturalis.

NEQVE graue motu eſt cauſa ſui motus, nil enim mouet ſe, maximè ad id, quod habet. Ergo motus grauis eſt ab aliquo ei intrinſeco. Hoc eſt autem forma, vel grauitas.

80 HOC argumentum ſpinarum ſepem circumſtruens, vt fugam præcludat, vndique aperit effugium.

PRIMÒ, Thomiſtæ non dicunt, motum grauium, & leuium eſſe à generante, niſi quatenùs dedit formam, à qua eſt motus. Naturam igitur eius dicunt principium motus, & quietis in eo, in quo eſt. Cætera etiam partialiter iuuant.

REMOVENS prohibens, profectò confert motui; puta ſcindere aquam, lapidi ad centrum grauitanti. Aureolum, & Peterium hoc torquet.

CENTRVM etiam attrahit, vt notat D. Bonau. *diſtinct.* 14. *loco citato ad* 2. ex Ariſtotele 4. *Phyſic. text.* 4. Hanc virtutem eſſe attractiuam ait Auer. 7. *Phyſic. text.* 10. & alij apud Amic. *tract.* 20. *Phyſic. quæſt.* 1. *diſput.* 7 Hæc autem in eo poſita eſt, vt centrum ſit bonum aptum conſeruare ſaxum; atque adeò per modum finis attrahat; non efficienter, vt putat faber, nos aſſerere. Sanè in genere efficientis non traheret è quauis diſtantia, vt trahit graue, cui ideò indita eſt propenſio ad bonum centrum.

81 CÆLVM etiam, quippè cauſam vniuerſalem, ſeu quintam ſubſtantiam quatuor elementis dominantem, influere (ait S. Doctor *loco citato*) certius eſt, vt omnes fatentur, influit autem diuerſa pro ſubiectorum diſpoſitione, vt videmus à Sole fieri.

QVOD verò tandem deducit, eſſe ab aliquo intrinſeco, nempè formà & grauitate atque leuitate, ſic impugno argumentis Maſtrij ſcotiſtæ, & eius Collegæ.

CAVSA in actu debet eſſe actu. Sed Hoſtià conſecratà deorſum cadente, non adeſt forma aliqua ſubſtantialis, præter corpus, & animam Chriſti, à quibus profectò non eſt caſus. Ergo. Maior eſt Scoti, & totum argumentum Maſtrij.

HOC tamen mihi friuolum eſt, quia in ſanctiſſima Euchariſtia ita ſunt omnia à Chriſto contexta, vt naturaliter non poſſit agnoſci, ibi deeſſe panem. Hinc & Quantitas exercet munia ſubſtantiæ. Ità igitur ibi relicta eſt grauitas, vt, ſi naturaliter eget coëfficientià formæ ſubſtantialis, ad mouendum, ſuppleatur miraculo, vt colligitur, è D. Bonauent. 4. *diſtinct.* 12. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. *fundam.* 4.

82 ALIO argumento maſtrij vtor. Cauſa actu, debet eſſe actu, ex Scoto. Sed manente in vapore formà aquæ, eleuatur ſurſum, ſolà ablatà grauitate. Ergo forma non eſt principium motus grauium; ſed grauitas.

HOC etiam argumentum me non premit, etſi Scotiſtas vexet; nam motus vaporis, eſt violenta attractio ſolaris virtutis, ſuperantis virtutem aquæ diſſoluendo & grauitatis inſtrumentum. De his motibus ab extrinſeco non eſt quæſtio, Vnde malè hoc medio vtitur ad probandum, motum grauium non eſſe à forma, contra Scotum, incautè vrgens.

HINC fruſtrà alia condenſat argumenta, vt 83
probet grauia, & leuia moueri à propria forma, ſic: Cùm aqua in puluere arido cadit, mouetur in gyrum, ſe conglobando. Sic & ros ſuper herbà. Cùm baculus viridis, inferiori parte, in ignem mittitur, aqua ſurſum deſpumat. Flamma candelæ deorſum reflectitur, ſi frigidum ferrum offenderit ſurſum.

HÆC ſanè, violento extrà cogente, fiunt. Neque nobis viam aperiunt ad motus naturales rectos grauium, & leuium; eorumque cauſam ſcrutandam.

PROBATVR ergò à Scoto aſſertio ſecundò: Graue, cui alligatum eſt leue puta ænea pila, igne plena, trahit leue ad centrum. Ergo priùs mouetur in ſe, ſed trahit grauitate. Ergo & ipſum graue, grauitate mouetur.

AT dicent, argumentum petere principium, ſupponendo graue ſuà formà trahere ignem ad centrum: dicent enim trahere virtute generantis, quà & graue ipſum agitur.

PROBAT tertiò, Graue, filo ſuſpenſum, rumpit 84
filum, & deſcendit; frangit autem, vt deſcendat: ſed grauitate frangit. Ergo eàdem deſcendit.

SED dicent, vt ſuprà, frangere virtute generantis, non grauitate. Et hoc probandum erat, non ſupponendum, quia negatum eſt.

PROBAT quartò poteſt gigni aliquod graue; & aliud minùs graue; & grauius ſanè velociùs tendet ad centrum. Ergo difformitas motuum eſt ab aliquo principio interno. Sed dicent, hæc ab inæquali gignentis virtute oriri. Malè autem ſupponi aliunde.

PROBAT quintò. Motus naturalis eſt in fine 85
velocior. Arduum eſt autem id ab extrinſeca cauſà oſtendere.

AT dicent, eum oriri ex concitata medij agitatione creſcente.

PROBATVR ergò à D. Bonauent. meliùs *in* 2. *diſtinct.* 14. *loco citato*, Natura eſt principium motus, etiam actiuum, ex Ariſtotele 2. *Phyſic. text.* 3. & 1. *cæli, text.* 5. & 3. *Phyſic. text.* 7. & 8. *Phyſic. text.* 27. vt oſtendi *diſput.* 6. *quæſt.* 3. At formæ etiam elementorum ſunt natura: ergò. Minor oſtenſa eſt *diſput.* 6. *quæſt.* 1. & 2.

PROBATVR ſecundò à S. Doctore *loco citato argumentis, & in corpore.* Natura non dat appetitum fruſtrà; ſed dat naturalem virtutem ad fines naturales: nam dedit grauibus inclinationem ad centrum; & leuibus ad ſphæram. Ergo dedit virtutem ad motum ad illa loca. Minor eſt Ariſtotelis 4. *cæli text.* 2. vbi ait Grauia, & Leuia habere incitamenta ad motum.

PROBATVR tertiò à S. Doctore. Quantò aliquid eſt nobilius, tantò ad operandum validius; nam operari ſequitur ad eſſe: ſed natura dedit accidentibus operari ad motus. Ergo & formis ſubſtantialibus.

PROBATVR quartò à S. Doctor. *argum.* 2. & 86
in corp. forma, à qua emanant accidentia, quæ ſunt inſtrumenta motus, eſt cauſa motus: nam quod eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati: ſed à forma ſubſtantiali manant inſtrumenta motus: ergo. Minor probatur nam à ſubſtantia oriuntur proprietates; vt ſæpè docet Ariſtoteles. Inter has numerat grauitatem & leuitatem. Ideò 4. *cæli, text.* 25. docet, grauibus, & leuibus ineſſe princi-

pium actiui ſuorum motuum. Quid enim eſt grauitas, niſi qualitas, dans elemento pondus, quo deſcendat? Quid leuitas, niſi qualitas, dans elemento agilitatem ſurſum?

Hinc aſſero ſecundò, grauitatem, & leuitatem eſſe inſtrumenta ad motum. Ità D. Bonauent. 2. *diſtinct.* 12. *quæſt. vlt. fund.* 4. *& loco ſuprà citat.* Non nego tamen, hæc à generante habita; & ideò motum ei adſcribi poſſe, vt principio remoto, danti eſſe, ad quod ſequitur virtus operatiua.

87 Obiicies primò. Ex illo axiomate. *Quidquid mouetur, ab alio mouetur*, venimus in notitiam primi Motoris; vt oſtendam *diſput. ſequent. quæſt.* 1. Ergò, ſi elementa à ſe mouentur, clauditur hæc via ad talem notitiam. Eſt primum fundam. D. Bonauent. *loco citato.*

Respondeo cum D. Bonauent. *argumentis* 1. *loco, & ſolut.* etiam animalia moueri immediatè à principio intrinſeco, nec tamen obſtrui ſemitam ad cognóſcendum primum motorem, qui extrinſecè omnia mouens, immobilis ſtat; cætera verò mouentur. Sic elementares formæ mouentur, virtute generantis, & mouent, pro vt virtutem à primo accipiunt motore, qui cuique indidit virtutem ad neceſſaria obeunda naturalia; & ſanè proportionatam, vt oſtendit S. Bonauent. *quæſtione præcedenti.*

Obiicies ſecundò nullum continuum poteſt ſe ipſum mouere, *ex* 8. *Phyſic. text.* 28. Elementa ſunt de genere continuorum: Ergo.

88 Respondeo ex D. Bonauent. *fund.* 3. *addito corpore quæſt.* ſicut animal mouet ſe; eo quòd ibi eſt id, quo mouit, & quod mouetur; ità & elementum mouet ſe non quatenus vnum continuum; ſed quatenus habet principium actiuum, quod eſt forma; & paſſiuum, quod eſt materia. Verè quidem, quò principium actiuum eſt, à materia independens, ſeu diſtans, ſufficientiùs mouet; vt notat *ad* 4. & dixi in *fundamento.* Hæc doctrina, itinere trito, habetur paſſim in ſeraphico Doctore.

Obiicies tertiò. Non poteſt idem eſſe actu, & potentiâ, ex Ariſtotele 8. *Phyſic.* vt dicam, *diſput. ſequent. quæſt.* 1. Sed quod mouet eſt actu; quod mouetur eſt potentiâ, reſpectu eiuſdem. Ergo nil poteſt ſe ipſum mouere. Eſt fundamentum ſecundum D. Bonauent. *loco cit.*

Respondet Scotus, maiorem veram de agente vniuocè; nam produceret eandem ſibi formam, ſecundùm quam actu agit; at agens æquiuocum agit vna forma, & ad aliam eſt in potentia.

89 Respondet Seraphicus Doctor meliùs *in reſol.* non eſſe neceſſe, realiter diuiſum eſſe mouens, & motum, ſed diuerſum eſſe principium. Igitur, ſicut animal, ſecundùm vnam partem eſt mouens, & ſecundùm aliam motum; ſic elementum, ratione formæ eſt actu; & ratione materiæ eſt in potentia; & tamen totum mouetur, ſicuti & totum animal, cum diſcrimine ſuprà allato, in *fundamentis.*

QVÆSTIO IV.

An & quomodo Elemento *prædominante, moueatur mixtum.*

Mixta à prædominante moueri, concedunt D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 12. *quæſt. vltim. argum.* 3. & *in reſol.* Scotus *diſtinct.* 15. *quæſt.* 1. Faber *Tom.* 62. Amicus *tract.* 20. *Phyſic. quæſt.* 3. *diſput.* 1. *num.* 20. Galit. *p.* 1. *Phil. lib.* 3. *tractat.* 3. *quæſt.* 4. *numer.* 13. & cæteri cum Ariſtotele 1. *cæli, cap.* 1. Sed diſcrepant in ratione.

Scotvs, qui elementa in mixto, virtute ſolùm admittit, cenſet, hunc motum eſſe à qualitate mixti, ſimili grauitati, vel leuitati. Sequuntur diſcipuli. Sed eos repellam *tractat.* 8. *diſtinct.* 1. *quæſt.* 2.

At qui elementa in mixto formaliter agnoſcunt, quos ſecutus ſum *loc. cit.* volunt, eſſe à qualitate, & forma elementi præualente; vt *dixi quæſt.* 3. 90

Probatvr ex Diu. Bonau. *loc. cit. & in corpore.* Quod naturaliter alicui conuenit, vbicunque ſit, ei conuenit, nullo obſiſtente, etſi obſiſtit aliud, tantum impediet, quantum virtus excedit. Sed forma elementi cum grauitate mouet ad centrum; vel cum leuitate ad ſphœram; ex intrinſeca ſua natura. Ergo idem præſtabit etiam, cùm eſt in mixto, non ſatis impediente. Quod ſi aliqua ex parte impediat, ne recta feratur, adhuc erit principium illius, talis qualis motus; qui adhuc erit aliquo modo ſimplex, ne diuertat, ex Ariſtotele 1. *Cæli, textu* 6. & oſtendam *tract.* 3. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 7.

QVÆSTIO V.

An Cæli moueantur naturaliter.

Prima opinio docet, motum cæli nec eſſe naturalem, nec violentum; ſed neutrum. Ita Alber. 2. *Phyſic. text.* 119. Durandus 2. *diſtinct.* 14. *quæſt.* 2. Richard. *articul.* 1. *quæſt.* 6. Scotus 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 6. & *in* 4. *dub.* 48. *quæſt.* 2. poſt Auicen. 9. *Metaph.* Sequuntur Poncius *diſput.* 22. *quæſt.* 9. Faber *Theor.* 63. Maſtrius cum cæteris condiſcipulis. Scalig. *exerc.* 18. Hurtadus *diſput.* 2. *cæli, ſect.* 4. Perer. *Tom.* 1. *in Geneſ. lib.* 2. *quæſt.* 6. Fonſeca 5. *Metaph. cap.* 4. *quæſt.* 1. *ſect.* 6. *&* 7. adducitur, adducens D. Thomam de potentia *art.* 5. Arriag. *diſput.* 2. *ſect.* 5. 91

Secvnda ſententia eſt Diu. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 14. *part.* 1. *art.* 3. *quæſt.* 2. Diuus Thomæ *part.* 1. *quæſt.* 70. *art. vlt.* & *tertio cont. G. cap.* 23. & *lib.* 4. *cap. vlt.* Caiet. & Fer. *illis locis*, Capr. 2. *diſput.* 9. *quæſt.* 1. *art.* 3. Zanar. 8. *Phyſic. diſput.* 4. poſt *quæſt.* 4. & *diſput.* 18. *Metaph. ſect.* 7. Vaſquez 1. 2. *diſput.* 25. *numer.* 14. Fonſec. 5. *Metaph. cap.* 4. *quæſt.* 2. *ſect.* 6. Tolet. 2. *Phyſic. quæſt.* 3. Perer. *in Phyſic. lib.* 7. *cap.* 7. Ruuius 1. *cæli, cap.* 2. *quæſt.* 2. Titel. *lib.* 7. *cap.* 10. Zabar. *lib. de nat. cæli, cap.* 10. *&* 11. Picolom. *lib de cælo, cap.* 34. Farnes. *lib.* 2. *Aſſert. cap.* 13. Zimara 2. *Phyſic. text.* 3. *& prop.* 70. Mercenarij *diluc. ſua* Soti *quæſt.* 1. *ad* 1. Alex. 12. *Meta.*

Metaph. 14. Philop. Simplic. Auer. 2. *Phyſic.* & 1. *cæli* Aureol. 2. *diſput.* 18. *quæſt.* 2. *art.* 2. Colleg. 1. *cæli, cap.* 2. *quæſt.* 3. Auerſa 2. *Phyſic. quæſt.* 9. *ſect.* 8. motum cæli naturalem eſſe aiunt.

Ex his Zimara, Mercen. Sotus, Alex. Zabar. volunt, eum motum à principio intrinſeco eſſe naturalem, vt quies, & motus oppoſiti ſint violenti.

92 Cæteri verò negant, eſſe dicto modo naturalem; ſed ſolùm à principio paſſiuo, conferente aptitudinem. Non tenuunt Mendozza ſupra. Argentina 2. *diſtinct.* 14. *art.* 3. *quæſt.* 2. aut Scotus apud Fabrum: & Galit. *part.* 2. *Phil. lib.* 2. *tract.* 3. *quæſt.* 8. ac Fulienſis *lib.* 2. *Phyſic. capite* 2. *articul.* 5.

Amicus autem *tract.* 8. *quæſt.* 8. *diſput.* 3. cum Fonſeca ait, Cœlum abſtrahere à motu connaturali, & reliquis. Cæterùm, eſſe illi paſſiuè naturalem, quia ex figura eſt aptum labile ad talem motum, & ad eum ordinatur à natura, ob bonum vniuerſi. Secundùm principia quidem Ariſtotelis, qui motum eius æternum credit (Pagano parce, non credenti diem vltimam Iudicij) cœlum, ait, non inclinari ad quietem: at iuxta veram philoſophiam, ad motum, & quietem eſſe propenſum autumat vt non ſit quieturum violenter æternum. Et adducit omnes Theologos, D. Thomam *loco citato de potentia*, & *in* 4. *diſtinct.* 48. *artic.* 2. *quæſt.* 2. Scotum *quæſt.* 2. Durand. *quæſt.* 2. Gabr. *quæſt.* 2. Argent. *quæſt.* 1. *art.* 4. Martinez 2. *cæli, cap.* 2. Addo D. Bonauent. 4. *diſtinct.* 48. *art.* 2. *quæſt.* 2. Hoc ſenſu, ait Poncius, *num.* 89. ſaluari hanc ſententiam à Ruuio, non malè.

Assero motum cæli eſſe naturalem.

93 Probatur primò. Vbicunque eſt natura, ibi eſt principium motûs, & quietis. In Cœlo eſt natura: Maior eſt Ariſtotelis, 2. *phyſicorum, text.* 3. & *aliis locis relatis, q.* 3. minor patet ex *tract.* 5. *diſp.* 1. *quæſt.* 7. & 8. Probatur è Scoto. Vt natura ſit in aliquo principium motûs, & quietis, ſatis eſt paſſiuè, id eſſe aptum moueri, tali pacto, vt ait Scotus 2. *diſt.* 18. *q. vn.* Faber *Theor.* 33. *cap.* 1. cum Ariſtotele, 8. *Phyſicorum, text.* 27. & oſtendi *d.* 5. *quæſt.* 3. ſed in Cælo eſt talis aptitudo paſſiua: ergo. Probatur ſecundò minor. In omni corpore naturali eſt natura. Cœlum eſt corpus naturale: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis cum minore, vt oſtendi *diſp.* 1. *q.* 7. & 8. Eſt argumentum D. Bonau. 2. *diſtinct.* 14. *part.* 1. *artic.* 3. *quæſt.* 2. *ad* 1.

Probatur ſecundò è figura ſphœrica, ita ordinata ad bonum vniuerſi, quandiu mundus permaneat, & generationes fiant.

94 Assero ſecundò, Cœlum non magis inclinari ad motum, quàm ad quietem.

Probatur à D. Thom. *loc. cit.* & D. Bonauent. 4. *diſt.* 48. *cit.* In rebus tales potentiæ ponendæ ſunt, quales fines ipſarum exigunt. Finis Cœlorum exigit potentiam etiam ad quietem: ergo. Maior probatur: quia media a natura dantur iuxta exigentiam. Minor probatur. Finis enim motûs Cœli non eſt ipſe motus; ſed effectus, qui aliquando ceſſabit in die iudicij, vt dicitur *prima cor.* 13. *Apoc.* 10. *Iſaia.* 66. *Zach.* 14. Confirmatur: nam Cœlorum motus eſt ordinatus ad generationes inferiorum, vt conſtat 2. *de Gener.* omnia autem inferiora ordinantur ad hominem, vt dicitur *Deuter.* 4. Ergo ceſſante fine generationis hominum, ceſſare debet motus. Confirmatur: nam ſi quies eſſet Cœlis violenta, cùm perpetua futura ſit, iam daretur violentum perpetuum.

Obiicies cum Scoto, & Fabro. Motus propriè naturalis debet eſſe talis, tùm ratione principij, vt ſit à principio naturali: tum ratione termini, vt ſit ad aliquod *vbi*, in quo quieſcat, nec ab eo, niſi violenter diuellatur; nam motus eſſentialiter eſt ad terminum. At Cœli non ita tendunt ad terminum: Ergo.

Respondeo, ratione principij, motum hunc eſſe Cœlo naturalem, quia eſt corpus naturale, vt ait Ariſtoteles 3. *Cœli, text.* 1. & *de partibus anim. cap.* 5. & 8. *metaph. text.* 1. & 2. vbi dicit, Cœlum eſſe corpus naturale, atque adeò habere principium motus, & quietis. Confirmatur: nam omnia inclinationem habent ad ſuam naturalem operationem; at propria Cœli operatio eſt motus circularis: At non habet determinatum vbi, à quo dimoueatur violenter. Ideò oſtendam *Tract* 6. *diſp.* 2. *quæſt.* 7. *dub.* 2. non habere contrarium. Habet verò determinatum *Vbi*, circulari motu acquirendum, à quo ſi diuellatur, & ſurſum recta tollatur; vel deorſum deiiciatur; contra naturam id fieret, ſaltem paſſiuam aliquo modo. 95

Ex dictis *q. hac, & præcedentibus, præcipuè tertiâ*, habes, quo ſenſu verum ſit, nil mouere ſe ipſum; ſed *Quidquid mouetur, ab alio moueri.*

Aliquam ſanè diſtinctionem, ſaltem formalem, inter mouens, & motum admiſi cum D. Bonauent. *in primo, d.* 37. *part.* 2. *articulo* 2. *quæſt.* 1. *ad vlt.* 96

Igitur in motu intrinſeco naturæ non eſt neceſſaria realis diſtinctio, & quò res perfectior eſt, eò aptius etiam ſeipſam (realiter eadem) mouet; vt oſtendi *quæſt.* 3. Verè igitur in genere efficientis. Omne quod mouetur, ab alio mouetur. Ità omnia, quæ producuntur à generante, fiunt, & accipiunt eſſe formæ, & qualitatum, qnibus moueantur, & omnia à Deo habent eſſe. Neque verò ſolùm motum localem accipere debemus, ſed omnes, qui ſanè à Deo ſunt. Hinc verò Ariſtoteles 12. *Metaph. cap.* 7. procedit ad primum vniuerſalem motorem inueniendum ab omni prorſus mutatione alienum. Cùm enim omne agens moueatur à fine, etſi quidem finem non mouerit, moueatur ab agente ob finem agnitum: Vnde inanimata dicuntur agi magis, quàm agere, vt docet D. Bonau. & Diuus Thomas paſſim. Quicunque ſic agit; vel agit propter ſe, & hic erit primum mouens, primum agens, & vltimus finis, qui ſunt vnum, vt notat D. Bonauent. *in* 1. *diſtinct.* 29. *quæſt.* 1. *argum.* 1. *oppoſ. cum ſolut.* Vbi obſeruat, Deum ſe vocaſſe *α & ω*, *Alpha, & Omega.* & hoc axioma ſæpe, ac ſæpiùs refricat S. Doctor. 97

Si verò agit propter aliud, & de hoc quærendum, *à quo*; vel abeundum in infinitum, ad deueniendum ad vnum perfectiſſimum agentem per intellectum, & voluntatem, propter finem agnitum, qui ſit ipſe agens perfectiſſimo modo immobiliter propter ſe metipſum. Si enim ſolum localem motum accipias axiomate, deuenies ad Intelligentiam primi orbis mouentem, immotam eo motu; ſed non ad primum motorem nulli motui, nullinè mutationi obnoxium. Quoad naturalem motum intrinſecum inuenies, moueri aliquos à ſe, & eò perfectiùs, quò perfectiores ſunt modo dicto *quæſt.* 3. *fund.* 4.

Ad primum igitur motorem deuenies per efficientiam, & finem, vt habet S. Doctor. 1. *diſtinct.* 3. *dub.* 4. & ſexcentis locis 2. *diſtinct.* 14. *p.* 1. *quæſt. vlt. ad arg. dub.* 38. *quæſt. penult.* Hoc verò ſedulò examinabo *diſp. ſequenti, quæſt.* 1.

De

DISPVTATIO XVII.

De Motore.

QVÆRITARE ſolent in limine: An Mouens, & motum eſſe debeant ſimul? ſed hoc diſcuſſi *Tract.*1. *diſput.*7. *à numero* 13. & *Tractat.*4. *diſputat.*11. *à numer.* 50.

QVÆSTIO I.

An rectè ex mouentibus, & motis, colligat Ariſtoteles Primvm Motorem.

1 OMnivm ex ore, omnium auribus perſtrepit axioma Ariſtotelis, 7. *Phyſic. initio, &* 8. *à textu* 7. *Quidquid mouetur, ab alio mouetur.* Ergo vel abeundum in infinitum; vel deueniendum ad Primum Motorem immobilem. Hoc differunt omnes ferè Latini, & Græci *Ariſtotelis* Interpretes. Vide & Iand.7. *Phyſic.quæſt.*1.& 8. *Phyſic. quæſt.*11. Saxon.7.*Phyſic.quæſt.*6. Tartar.*quæſt.*2. Maſium *ſect.vnic.* Ferrar. *quæſt.*1.*&* 8. Tolet. 1.*de gener.quæſt.*14. D.Bonauent.*in* 1.*diſtinct.*3.*dub.*4. *litt.* & *in* 2. *diſtinct.*2. paſſim, *& dub.*14. *part.*1. *articul.*3. *quæſt.*2. & *Opuſculo*: *Principium Sacræ Scripturæ*; vt dixi *tract.*1.*diſpu.*1.*num.*42.Diuus Thomas *part.*1. *quæſt.*36. *artic.*1. Henric. *quodlib.*10. *quæſt.*9. Scotum *diſtinct.*2. *quæſt.*1. *&* 10. vbi Lichettus, & Tartaretus, *& diſt.*3. vbi Durand. Capreol. Richar. *articul.*6. *quæſt.*1. Ægid. *diſtinct.*7.*quæſt.*1.*art.*2. & *tract. de Ang. quæſt.*1. & *quodlib.*6. *quæſt.*1. & *in* 4. *diſtinct.*12. & *in* 1. *diſt.*3.*quæſt.*7. vbi cum Scoto Barghins, Lichet.& Paulus. Et 9. *Metaph.quæſt.*7. cum Scoto. Anton. Andr. *quæſt.*1. Flandr.*quæſt.*1.*art.*4. Suar.*diſp.*18. *Metaphyſic. ſect.*7. *& dub.*29. Amicus *tractat.* 26. *Phyſic. quæſt.*3. Alios relatos *Tractat.*1. *cit.* conſule.

2 Aliqvi rationem Philoſophi laudant; alij ſpernunt.

Præcipvvm medium, quo probat axioma eſt; quia Nihil poteſt eſſe ſimul actu,& potentiâ. Si autem aliquid motum, non moueretur ab alio; ſed à ſe, eſſet ſimul actu, & potentiâ. Actu vt mouens; potentiâ vt motum,itâ notat D.Bonau. 2. *diſtinct.*14.*part.*1.*art.*3.*quæſt.*2.*fund.*2. cum Ariſtotele 8.*Phyſic.text.*40.

Scotvs explicat, verum eſſe de agentibus vniuocis, in quibus eſt actus formalis,& potentia formalis eiuſdem rationis; ac proinde non poteſt eſſe idem actu, & potentiâ, Verbi gratia Elementum actu calidum, ſe calefaciendo nequit educere ſe de potentia; non autem valere in æquiuocis; puta, Sol virtute habens calorem, poteſt eſſe potentiâ calidus, & fieri formaliter calidus.

Ferrara 8. *Phyſic. quæſt.* 9. *&* 1. *contra Gent. cap.*13. Scotum refellit. Tùm quia id, quod eſt in actu virtuali, ſeu habet virtutem producendi formam, naturaliter illam habere poteſt. Tùm quia agens æquiuocum,nequit habere actum formalem, Verbi gratia Sol calorem. Tùm quia ſic non aperitur via ad primum Motorem æquiuocarum cauſarum,quæ *hîc* excluduntur.

Svppono primò, quæ docui *diſput. præced.à quæſt.*3. quæ diſtinctio exigatur inter mouentia ſingula,& mota; neque enim debent eſſe diſtincta, ſuppoſito etiam ſi ſint partes diſtinctæ, quale eſt cerebrum mouens alia membra neruis. 3

Nota deinde, quale ſit abſurdum, quod inuehit; ſi non deueniatur ad primum Motorem, nempè dandum proceſſum in infinitum. Quòd autem hoc ſit abſurdum, probat D. Bonauent. 2. *diſtinct.*1.*part.*1.*quæſt.*2.quia tolletur ſubordinatio mouentium, & motorum; ablato enim primo; tollitur actio ſequentium, & nunquam per infinita mouentia peruenies ad vltimum immediatè mouens; quia infiniti ſunt impertranſibiles.

Tertio nota Ariſtotelis rationem, nempè, quia nil poteſt eſſe ſimul actu, & potentiâ, eſſe vniuerſalem, vt accipit etiam D. Bonauent.2. *diſtinct.*14. *quæſt.cit.* de omni motu, non de ſolo locali. Idem enim non poteſt eſſe actu calidum, & potentiâ tantùm.Nil vegetatum,auctum,genitum; & potentiâ. Nil ſentiens, intelligens,volens actu, & potentiâ, reſpectu eiuſdem. Nil agere propter ſe; & propter aliud,& ad illud eſſe in potentiâ,cùm illud actu habeat; vt dixi in fine *diſp.præcedentis,* quod relegere libeat. 4

Ex his deducit S. Bonauent. Ariſtotelem rectè deduxiſſe primum Motorem ab omni mutabilitate alienum,ab omni potentiâ ad actus remotiſſimum; purum actum, eſſe & Deum; qui ideò nec magnitudini alligetur, ne ad vires reſumendas ſit in potentiâ, & finitus ſit, ac in potentia ad aliquid additionis actu, & perfectionis accipiendum.

Sic igitur arguit S. Doctor Ariſtotelem ſuſtinens. Omne, quod mouetur ab alio mouetur, recipiens aliquando actum, & perfectionem aliquam, tanquam finitum, & limitatum; ac proinde non poteſt id totum recipere à ſe; alioqui id haberet, & non haberet; ſeù eſſet ad illum actum, ſimul actu, quia haberet à ſe; & potentiâ, quia non haberet, ſed reciperet. Ergo oportet aut dare vnum primum Ens actu, à quo omnia, & quod ſit Infinitum, & Immutabile: vel de vno in aliud quærendum in infinitum; eritque infinita ſeries mouentium de potentiâ ad actum omnia ea, quæ mouentur. Tunc autem,ſi in infinitos abeunt motores,nunquam deueniemus ad peractionem vnius in alium, & per hunc in ſequentem, vt perueniamus ad vnum vltimum immediatum, mouentem hoc mobile; quia ſunt infiniti; ac proinde impertranſibilis erit mouentium multitudo, in quâ non poteſt eſſe ordo, & terminus. 5

Alivd medium aſſumit Ariſtoteles: ad primum Motorem inueniendum. Omne mouens mouendo, mouetur. Sed, niſi rectè explicetur, nil inſeruit. Non enim ſemper id, quod mouet, tunc mouetur; neque ſi moueatur, mouetur ſecundùm totum; imò & motus ab immobili prodit; vt ait D.Bonauent.1.*diſtinct.*8.*quæſt.*1.*art.*2. *quæſt.*1. *in reſol.* vt cùm mouetur manus, ſtat cubitus; dum mouetur cubitus,ſtat humerus, &c. 6

Dic ergo. Omne mouens mouendo,egere virtute receptâ; atque adeò mouere dependenter ab eo,à quo ſaltem fuit genitum, virtute cuius eſt; ac proinde habet operari,quod ſequitur ad eſſe.

Qvæs

QVÆSTIO II.

An opinio negans immediatum Dei concurſum nobis ſit probabilis, & conferens ad lites de auxiliis Diuinæ gratiæ componendas, vel definiendas.

D.B. 2. diſtinct. 3. q. 1. & 2.
D.T. p. 2. q. 79. art. 2. & de malo q. 3. art. 2.

7 VERTITVR perbelle vulgatum ſermone prouerbium: *Omnia noua placent*; imò & vetera, cana, decaluata; etiam vetulæ iuuenili ornatu perpolitæ, in omnium oculis admirationi ſunt; ſed ad riſum. En opinio Durandi, negans Dei immediatum cum ſecundis cauſis concurſum; at mediatum vix dans, quatenùs virtutes, cauſis ab incunabulis elargitus, adhuc illas conſeruat; iam rugosâ macie confecta, olim ad tumulum deducta næniis ironicis, tumulata probroſis epicædiis ad Tartara à Doctoribus eximiis; Valentia *part.* 1. *diſput.* 3. *quæſt.* 1. *punct.* 1. Vaſq. *prima ſecundæ, diſput.* 129. *cap.* 3. Suar. *lib.* 1. *de concurſu Dei cum voluntate, cap.* 1. Bellarmino *lib.* 4. ſexcentiſque aliis perniciosa, erronea tibiis concrepantibus proclamata, iam ducentenaria fœtens, è ſepulchro, clamore valido euocata eſt, & dotibus veluti gloriæ inſignita, præclara, ſubtilis, impaſſibilis, è Burgundiæ algentibus brumis erumpens, ad remotiſſima Gymnaſia, agilitate mirabili euolauit. En iam terra marique acclamatur, vtpote, quæ Deum ab impiis ſectariorum contumeliis tueatur immunem. Arca fœderis Diuinæ, atque humanæ voluntatis; Catholicorum Sapientum Conciliatrix aduocatur. Huic aſſidet P. Ludouicus Dolanus, Burgundiæ Capucinorum Prouinciæ eximius Antiſtes. Conqueritur hic in limine, graues inter Scholaſticos lites, veluti è radice infecta præſuppoſiti immediati Diuini concurſus pullulantes, non adhuc eſſe detruncatas; atque adeò Proceres plurimos agminibus inſtructis, Diuinorum efficaciam auxiliorum, noſtræque libertatis, ac euentuum contingentium, cum infallibili Dei cognitione, atque prouidentia in mundi gubernatione conſonantiam, è ſuauibus, phyſicis tamen prædeterminationibus venari: cæteris ad ſcientiæ mediæ aſylum confugentibus: Vtrinque verò in acie omnes corruiſſe. Subſidium proinde vnicum, in hoc immediato concurſu euellendo, poſitum eſſe, ac conſtitutum. Ità enim diuinis (ait Dola) initio inſtructus homo auxiliis, ad libitum operabitur: certò autem, ità euentus præſciti dignoſcentur.

8 VERVM enim verò exurgunt è Schola eximiâ Scoti Sapientes, fidique diſcipuli magiſtro conclamantes, ſe nec Prædeterminationum, nec ſcientiæ mediæ indigere fundamentis; ſed cooperationibus omnia reſoluere; atque adeò Dolanum non rectè diuidere, imò potiùs ſemitas occludere; vt ad ſuam omnes pertrahit viam. At ſemitam Prædeterminantium, & hanc Scoti euertimus *Tract.* 1. *diſput.* 16. *quæſt.* 6. & 12. & *diſput.* 13. *à num.* 204. Et ſcientiæ mediæ viam, ne tranſuerſo quidem vngue à Seraphico, percalcantes, omnia ibi expediuimus, Durando vale dicentes; & meritò.

HOC mihi alta eſt mente repoſitum, ac initiò grauiter præmonendum, Sanctos Patres, atque Scholaſticos omnes viam Dolæ agnouiſſe, vt ipſe confitetur vbique in ſuo Libro, nullam tamen ex inſignibus illam capeſcendam, aut litibus ſedandis idoneam exiſtimaſſe; ſed tritas quaſdam ex allatis ſententiis, etſi aduerſantium armis obſeſſas, prælegiſſe. Quare nec Dolæ conſilio hoc nouo egent Vniuerſitates, nec nouas difficultates inde emergentes formidant, aut inueniunt.

ILLVD quoque altè admonendum cenſeo, Doctorem hunc recentem, Mediatorem ingredi ad controuerſias de Auxiliis componendas, ad bona opera exhibitis; & totum ferè opus eò conſumere, vt probet, Deum non concurrere immediatè ad actus materiales culpæ ſubſtratos, ſed incaſſum tot diſſectas authoritates, & argumenta congerit; cùm nulla ex his ei adſtipulentur; excipio quorundam inferioris notæ Recentiorum teſtimonia: vt luce meridiana clarius, Deo dante, mox demonſtrabo. In aſſertione autem mediati ſolius concurſus ad omnia, ſiue phyſicè, ſiue moraliter bona; ſolus fere cum ſuo Durando, abſque armis decertans conſpicitur.

PLVRIMOS Doctor hic è Sanctis P.P. & Scholaſticis recenſet pro Durandi ſententia, vniuerſim negante immediatum concurſum Dei cum cauſis ſecundis: Præcipuè autem ad actus materialiter prauos. Hoc verò ſatis noſtram elidere ſententiam vniuerſalem affirmatiuam gloriatur; vno hoc particulari validè, vt putat, reprobato, & excluſo. 9

QVONIAM verò D. Auguſtinus, maximè in his eſt ponderis, illum præmittit, negaſſe Dei immediatum concurſum ad actus ſubſtratos culpæ; quod ſic ex illo probare nititur.

PRIMO enim S. Auguſtinus *lib.* 2. *de lib. arb. cap.* 20. & *lib. de perfect. iuſt. ratione quarta.* & *lib.* 12. *Confeſſ. cap.* 11. Durando adſtipulatur, quoad actus ſubſtratos culpæ; vt fatetur Vaſquez *primâ ſecund. diſput.* 129. *cap.* 2.

TENEBATVR Dola referre integrum dictum Vaſquez. Etſi ſententia Durandi, & Aureoli, quatenùs aſſerit, Deum cum nulla cauſa ſecunda actu concurrere ad operationem, nullum alium habeat patronum; tamen, quod ſpectat ad actum peccati, nô videtur ità deſtituta ei enim adſtipulari videtur Auguſt. cùm actum peccati nullo modo Deo agenti tribuit. Ità, vſque ad Vaſquez, nullus præter Durandum, & Aureolum, eam opinionem habuit, quam Dola iactat omnium ferè Patrum fuiſſe, & Theologorum ad litem dirimendam de generali Dei concurſu. Et *cap.* 3. ait. Sententia hæc Durandi, hac parte, erroris nomine, ab omnibus Scholaſticis iam diù cenſetur. Addit, eam manifeſtis Scripturæ teſtimoniis: *Ioan.* 5. *Act.* 13. *prim. Cor.* 15. refutari à D. Auguſtino 5. *de Geneſ. ad litt. cap.* 20. *lib.* 2. *de ciuit.* 24. *lib.* 3. *de Trin. cap.* 4. quæ Dolam conuincunt.

QVO ad ſuprà allata, pro concurſu ad actus prauos, oſtendo malè afferri D. Auguſtin. Primò loco quærit diſcipulus ab Auguſtino. Vtrùm actus peccati ſit à Deo, vel à ſola voluntate? *Reſpondet, nullum bonum, nullam naturam eſſe, quæ non ſit à Deo. Motus ergo ille auerſionis, quem fatemur eſſe peccatum, quoniam defectiuus motus eſt, omnis autem defectus ex nihilo eſt, vide quò pertineat; & ad Deum non pertinere, ne dubites.* 10

VBI obſerua, D. Auguſtinum aſſerere, materiale peccati eſſe etiam à Deo, ait enim non

non modo non eſſe vllum bonum; ſed nullam naturam (ſanè id addit propter materiale prauitatis,) quæ non ſit à Deo; ſolam verò auerſionem, quam ait eſſe peccatum, & defectum, ac nihil; eſſe à nobis tantùm aſſerit. His ſanè titulis nominare ſolet D. Auguſtin. formale peccati; vt obſeruat D.Bonauent. ad id Ioan. 1. *Sine ipſo factum eſt nihil.* Sic oſtendam *prima ſecundæ, tract. 3. d. 1. quæſt. 2.* At non miror, a Vaſquez non ritè exponi, qui formale peccati in poſitiua relatione rationis conſtituit, quem *loco adducto* refellam.

12 Libro *de perfect. iuſt.* Quærit, quid ſit formaliter peccatum. *Quid eſt peccatum, (inquit) actus ne, an res? Si res eſt, neceſſe eſt, vt habeat authorem; etſi authorem habere dicitur, iam alter præter Deum rei alicuius author induci videbitur: at ſi hoc dici impium eſt, confiteri neceſſe eſt peccatum omne actum eſſe, non rem. Si igitur actus eſt, imò quia verè actus eſt, vitari poteſt.*

Hæc iterum nobis fauent. Dicit enim totum quidquid eſt res, ſeu ens, à Deo eſſe; actum verò peccati, prout eſt à nobis liberè deficientibus, non eſſe à Deo; ſed noſtrum. Sanè hóc pacto ait, nullo modo eſſe à Deo: ergo non loquitur de materiali, quod eſt res, & à Deo authore, quatenùs dedit naturam liberam; & vt ait Durandus, & Dola, *mediatè.* Parce vaſquio, qui ſe remittit ad ſuam illam malè ſuppoſitam peccati eſſentiam poſitiuam.

13 Tertivs *locus Confeſſ.* mirè nobis fauet. Ait enim. *Hoc ſolùm à te non eſt, quod non eſt, motuſque voluntatis à te, qui es ad id, quod minùs eſt, quia talis motus peccatum eſt.* En ſolus motus voluntatis, prout auertitur, deficiens a Deo ſummo ente, eſtque formale peccati, à nobis tantùm eſt. *Cæterùm omnes naturas, atque ſubſtantias, quæ ſunt* (ait S. Auguſtinus Deo,) *tu feciſti.* Certe ſubſtratum culpæ phyſica eſt natura, vt fatetur Dola cum al[i]s.

Hinc 12. *de ciuit. cap. 7.* ait. *Nemo ergo quærat efficientem cauſam malæ voluntatis Non enim eſt efficie[n]s, ſed deficiens: quia nec illa affectio eſt, ſed defectio.* Hac phraſi vtitur paſſim Seraphicus Doctor; vt ait Dola; atque oſtendit ſolum defectum rectitudinis, actu voluntatis incluſum, eſſe à nobis ſolis deficientibus: ea verò, quæ cauſam efficientem exigunt, inter quæ eſt entitas phyſica, eſſe etiam à Deo.

Apponit *ſerm. 13.* de verb. Apoſtoli, c. 11. *Cùm dico tibi, ſine adiutorio Dei nihil agis, nihil boni dico. Nam ad malè agendum habes, ſine adiutorio Dei, liberam voluntatem.* Et lib. 5. de ciuit. cap. 9. *Sicut enim omnium naturarum Creator eſt; ita omnium poteſtatum dator, non voluntatum. Malæ quippè voluntates ab illo non ſunt, quoniam contra naturam ſunt, quæ ab illo eſt.* Et lib. de ſpiritu, & litt. cap. 31. *Si non eſt voluntas niſi à Deo, author eſt ipſe peccati: quoniam mala voluntas iam ſola peccatum eſt, etiam ſi deſit effectus.*

At nota (ò Dola,) peccata habere ſubſtantiam, & actum apud D. Auguſtinum, & ſubſtantiam eſſe à Deo, non actum, id eſt malitiam; quia non eſt natura, ſed contra; ſanè materiale actus eſt natura per te. Igitur ſolùm formale culpæ nobis adſcribit. Quare non diſtingnit inter naturam hominis, & operationem. Nam & operatio phyſicam habet naturam; etſi quando inter naturam, & actum diſtinguit malum, ſumit hunc formaliter, vt malus: ideò omninò eum negat à Deo eſſe, cùm materiale apud Dolam mediatè à Deo ſit. Sic lege, 1. *Hypognoſt. inter opera D. Auguſtini.*

Vrget idem ex D. Auguſtino *lib. de natura boni* ad expoſitionem Hugonis de S. V. in *cap. 11. ad Rom. [q]uæſt. 28.* ſolùm n[a]turas eſſe a Deo; non peccata, quæ naturam corrumpunt.

Dico, ibi S.Patrem ager[e] contra Manichæos, ac velle, omnes naturas etiam corruptas; vt naturæ ſunt, eſſe à Deo; Sic *cap. 4.* Ideò ſine ipſo, nullam entitatem fieri inſiſtit, *cap. 24.* Mox *cap. 27.* exponit id Rom. 11. *Ex ipſo, per ipſum, in ipſo omnia*, omnes naturas intelligi ait, non peccata, quæ naturam corrumpunt malitià voluntatis. En ſolum formale excludit; materiale enim eſt natura; vt ait Dola paſſim.

Porro ad materiale peccati, Deum immediatè concurrere, probat S. Auguſtinus *tom. 7.* vbi ſubtiliùs hæc diſcutit *lib. 5. in Iulianum, cap. 3.* vbi non ea habet verba, quæ recitat Dola, ſed toto eo capite vrget oſtendens, Deum non authorem malæ voluntatis, aut malitiæ cooperari; ſed quidem multis actibus phyſicis, peccato ſubſtratis ad pœn[a]m. Attentè perlege Clariùs *de gratia, & lib. arb. cap. 20. & 21.* vbi dicit, Deum malas voluntates ad actus phyſicos adiuuare conſequenter, ad hos phyſicos numero actus in pœnam aliorum peccatorum, & multas Scripturas affert. Ipſum vide.

Affert præcipuè S. Auguſtin. id quod dicitur 2. Paral. 21. *Suſcitauit Dominus ſuper Ioram ſpiritum Philiſtinorum, & Arabum: & aſcenderunt in terram Iuda, & diſſipauerunt eam, & cœperunt omnem ſubſtantiam.* Et addit. *Et ſua voluntate venerunt, & tamen ſpiritum eorum, Dominus ſuſcitauit. Agit enim omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, vt per eos agat, quod per eos agere voluerit, qui omninò iniuſtè aliquid velle non nouit. Quid eſt quòd homo Dei dixit ad Amaſiam* 2. Paral. 25. *Non veniat tecum exercitus Iſraël; non eſt enim Dominus cum Iſrael.* &c. *quoniam ſi putaueris obtinere te in illis, in fugam conuertet te Deus ante inimicos, quoniam virtus eſt Deo vel adiuuare, vel in fugam vertere? Quomodo virtus Dei alios iuuat in bello, dando eis fiduciam: alios immiſſo timore vertit in fugam, niſi quia ille, qui in cælo, & in terra omnia quæcunque voluit fecit, etiam in cordibus hominum operatur?* En luce clariùs in D. Auguſtin. opinio Dolæ reiecta, dum actus, & exitus operum ex actuali Dei cooperatione, vel eius negatione, ait pendêre. Hi aut[e]m erant materia iuſtitiæ.

Avdet Dolanus afferre pro ſe loca D. Auguſt. pro nobis à Doctoribus allegata; vt mediatum concurſum ad omnia, cùm Durando, inuehat, & S.Patrem erroris ſui reum efficiat.

Vt antem Dolæ ſagacitas eludatur, aduerte, S. Auguſtinum *tom. 7.* præcipuè conuictis Pelagio, & aſſeclis, qui dicebant, Deum à creatione, homini contuliſſe naturalia ad omnem finem, etiam ſupernum, nedum ad fines naturæ. (In hoc Pelagius Durando ſententiam tradidit quoad finem naturæ; Vt notant Bellarminus, & alij:) neque neceſſaria dediſſe actualia auxilia, mox egiſſe contra Semipelagianos, qui negabant gratiam præuenientem, & præparantem. Contra hos, qui alioqui neceſſitatem auxilij actualis cooperantis credebant, vrget S.Pater etiam neceſſitatem gratiæ præparantis. Ideò eam ſolam probat aliquando; cooperante ſuppoſitâ. (etſi cautè, eam ſæpe etiam recordari debere, eos admoneat) Dolanu[s] autem ea loca affert, quæ ſolos vrgent Semipelagianos, & infert totum Dei actuale adiuctorium eſſe in præparatorio auxilio

xilio

xilio præueniente. Et in hoc Author iſte ſemper impingit.

Affero locum, c.32. Enchir. vbi Dolam eludit, dicens: *Vt totam Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Similia habet *lib. 1. ad Simplicianum, q. 2.* ante medium.

Primvs locus eſt, l.4. de Geneſ. ad litt. cap. 12. *Poteſt intelligi, Deum requieuiſſe die ſeptimo, à condendis generibus creaturæ, quia vltrà iam non condidit aliqua genera noua: deinceps autem vſque nunc, & vltrà operatur adminiſtrationem eorundem, quæ tunc inſtituta ſunt, non vt ipſo ſaltem die ſeptimo potentia eius à Cœli, & terræ, omniumque rerum, quas condiderat, gubernatione ceſſaret; alioquin continuò dilaberentur. Creatoris namque potentia, atque omnipotentis, & omnitenentis virtus, cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ: quæ virtus ab eis, quæ creata ſunt regendis, ſi aliquando ceſſaret, ſimul & illorum ceſſaret ſpecies, omniſque natura concideret. Proinde & quod Dominus ait: Pater meus vſque modò operatur: continuationem quandam operis eius, quâ vniuerſam creaturam continet, atque miniſtrat, oſtendit.*

Libro 5. *de genes. ad litt.* c.20. poſt eadem ferè verba concludit: *Quia non ſolùm magna, atque præcipua, verum etiam iſta terrena, & infima ipſe operatur, ita dicit Apoſtolus; ſtultè tu, quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur, &c. ſic ergo credamus, vel ſi poſſumus etiam intelligamus, vſque nunc operari Deum, vt ſi conditis ab eo rebus operatio eius ſubtrahatur, intereant.*

Eadem refricat *ep. 146.* & concludit: *Sic autem naturas, quas condidit adminiſtrat; vt eas ſinat agere motus ſuos.* id eſt, vim ſuâ cooperatione creaturis non infert.

Dola reſpondet, Auguſtinum agere contra negantes actualem conſeruationem rerum; non contra aſſerentes concurſum mediatum, quem vltimis verbis *ep. cit.* aſtrui dicit.

At S. Pater aduerſum negantes actualem cum actibus immediatum concurſum agit. Nam *lib. 5. c. 20.* ſuum diſcurſum concludit: *Mouet itaque occultâ potentiâ vniuerſam creaturam, eoque motu illa verſata dum Angeli iuſſa perficiunt, dum circumeunt Sydera, dum alternant venti, dum abyſſus aquarum lapſibus, & diuerſis etiam per aërem conglobationibus agitatur, dum vireta pullulant, ſuaque ſemina euoluunt, dum animalia gignuntur, varioque appetitu proprias vitas agunt, dum iniqui iuſtos exercere permittuntur, explicat ſecula, quæ illi, cùm primum condita ſunt, tanquam implicita, indiderat: quæ tamen in ſuos curſus non explicarentur, ſi ea ille, qui condidit prouido motu adminiſtrare ceſſaret.* Nihil clariùs contra Durandi ſententiam dicere potuit; vt ait Vaſq. *loc. cit.* à Dolano addito.

Extorta verò, atque nulli probata expoſitio Dolæ. Ita res adminiſtrare Deum, mediatè; vt motus ſuos ex ſe agere ſinat: aliter enim explicant omnes. Ita res gubernat; vt nullius creaturæ cogat naturam ſuo influxu, ſed iuxta cuiuſq; naturam cooperatur. Sic explicat etiam D. Bon. paſſim *2. d. 15. p. 1. q. 2.* & *d. 3. art. 2. q. 1. ad 3.* & D. Th. ac Catechiſmus infrà.

Præterea phraſis hæc in ore D. Aug. aſſidua. *Deus agit vt homines agant: facit vt faciant. Facit vt velint. Sine nobis operatur vt velimus, & nobiſcum cooperatur, cùm volumus.* Sic *lib. 1. de gratia Chriſti contra Pelagium, & Cœleſtium, cap. 25. l. de correp. & gratia, c. 106. l. de Gratia, & lib. arb. c. 16. l. 3. Hypogn. Serm. 13. de verbis Apoſt. l. 22. de ciu. cap. 21. & l. 3. de Trin. cap. 4.*

Respondet Dola, ſenſum D. Ang. eſſe, Deum immediatè concurrere, quatenùs conſeruat non mo-

do ſubſtantiam, ſed & potentias; operari verò præparando noſtras voluntates, & vires præbendo, vt ait S. Aug. c. 16. allato *de gratia, & lib. arbitr.* Cautè Dola obtruncat periodum. Sic: *Deus facit, vt velimus bonum, de quo dictum eſt; præparatur voluntas à Domino; de quo dictum eſt: Qui operatur in nobis velle, & operari. Certum eſt, nos facere cùm facimus; ſed ille facit vt faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati.* Hic Dola tacet. Subdit verò D. Aug. *Ille facit vt faciamus, cui dicit homo; Pone Domine cuſtodiam ori meo: hoc eſt enim dicere, fac vt ponam cuſtodiam ori meo.* En actuale auxilium nouum cooperans. Et ſi præparatur voluntas à Domino, vt concedis, contra Semipelagianos; an negabis cooperari Pelagio? Quid eſt præter præparationem dare vires, niſi dare velle, & perficere auxilio actuali cooperanti? facit ſanè, vt faciamus, dans actualem motum opportuni eloquij, &c. Hæc luce clariora ſunt.

Advcit, & l. 10. *de gratia Chriſti*, cùm ſint ſoli duo. Sed audi l. 1. c. 25. vbi conuincit tuum relatum reſponſum. *Deſinat Pelagius dicere, quòd poſſumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe donauit, atque adiuuat; ſed etiam velle, & perficere operatur in nobis. Quomodo dicit Pelagius: Quod benè loqui poſſumus, Dei eſt: quod benè loquimur, noſtrum eſt? cùm dicat Dominus, Matth. 10. Spiritus Patris veſtri loquitur in vobis. Nec ait, Spiritus Patris eſt, qui vobis dat, vel dedit poſſe benè loqui: ſed qui loquitur in vobis: non ſignificans poſſibilitatis profectum, ſed exprimens cooperationis effectum.* Audis, quæ vires cooperando exeruntur à Deo.

Sane eadem eſt reſponſio Durandi, quæ fuit Pelagij, quoad naturalia; vt monet Bellarminus; Deum adiuuare, quatenùs dedit naturam: ſed refellit vtrumque S. Auguſtinus *locis adduct. & ep. 146.*

Idem S. Aug. *l. 22. de ciu. c. 24.* explicans id 1. Cor. 3. *Neque qui plantat eſt aliquid; ſed qui incrementum dat Deus.* ait: *Ipſe namque operatione, quâ nunc vſque operatur, facit vt numeros ſuos explicent ſemina, vt non ſolùm in homine, ſed in qualibet minutiſſima muſcula benè conſideranti ſtuporem ingerat.* Mox naturales & artium operationes, & excogitationes enumerat, vt non ſolùm dederit eis Deus virtutem propagandi, operandi, &c. ſed nunc operetur actu immediatè.

Serm. 13. de verb. Ap. allato à Dola, ait S. Aug. *Dicturus eras, voluntas mea hoc poteſt. Quæ voluntas? Quo ſpiritu? cùm dicat Apoſtolus: Qui ſpiritu Dei aguntur, &c. Dicit mihi aliquis: ergo agimur, non agimus. Reſpondeo: imò & agis, & ageris, Spiritus Dei, qui te agit, agentibus adiutor eſt: ipſum nomen adiutoris preſcribit tibi, quia & tu aliquid agis. Adiutorem inuocas Deum. Nemo adiuuatur, ſi ab illo nihil agatur, ſi non eſſes operator, ille non eſſet cooperator.* Quid clariùs?

Adhvc clariora dico. S. Aug. optimè nouerat viam, quam terit Dola; & tamen nunquam ad lites iſtas decidendas huc confugit, cùm facilè poſſet; imò eam viam Pelagij fundamentum agnouit, & euertit; vt monet Bellarmin. Concedit verò Dola hoc aſſumptum, ſcilicet D. Aug. ad concordiam arbitrij cum Dei cooperatione, recurriſſe ad Dei altiſſimam operandi efficaciam, & prouidum concurſum. Eum reſpondentem audi q. 4. c. 2. n. 9. *tametſi Deus non concurrat proximè, tamen ad Dei potentiam pertinet omnium corda in manibus habere, conſenſum à nobis elicere, ſiue interuentu ſubitæ cogitationis in intellectu, & ſancti motus in voluntate, ſiue per habituum infuſionem, ſiue per victricem illam delectationem, & aliis multis miris modis, Dei remotè concurrentis.*

Qvot in paucis verbis errores! Primò non reſpondet ad rem. Si enim remotus concurſus eſt Dei,

cur

cur eo nunquam vſus eſt S. Pater ad lites decidendas? Expectabat forſan Dolam. Et, ſi non eſt eo vſus: ergone dicat Dola, cum a D. Aug. aſſertum? Tertiò, cogitatio ſancta, ſeu motus voluntatis actualis per te à Deo eſt, non modò præparans; ſed cooperans actu. Quid negas? Num eſſe a concurſu actuali, ſed tantū ab habitibus? Noua Theologia hæc. Sanè præter habitus in Baptiſmo infuſos, actualia auxilia exigunt Concilia Arauſ. Mileu. Trid. omneſq; Theologi. Itaq; Arauſicanum ſic loquitur cum D. Aug. *Quando homines faciunt quod volunt, vt diuinæ ſeruiant voluntati; quamuis voluntates agant, quod agunt, illorum tamen voluntas eſt à quo præparatur, & obiter, quod volunt.* Lege etiam Tridentinum, ſeſſ. 6. & 14.

En non in ſola præparatione ſtat Dei adiutorium; ſed in cooperatione. Hæc eſt fides Catholica.

Sane non minùs eget anima actuali Dei cooperatione, ac præſentiâ ad omnia, quàm aqua ſigillo ad retinendam impreſſionem factam; vt notat D. Bonau. 1. *d 37. q. 1.* Trigoſ. *q. 13. art. 4. d. 3.*

Tandem Dola opponit Gracch. *in Gemma ſent. D. Aug.* dicere S. Patrem per auxilium generale, ſine gratiam generalem, quam Pelag admittebat, intelligere illud, quod homo accipit in ſua natiuitate, nempe liberum arbitrium. Hinc pro ſua opin. concludit.

Hic riſum continere non valeo. Ea ſanè fuit mens Pelagij, qui Durandi tenuit opinionem; vt ait Bellarmin. Validè ergo probas teſtimonijs D. Aug. quæ congeris, te Pelagij fundamentis niti, & opinione gloriari. O ſtrenuum Theologum! Iam igitur ſtat D. Aug. pro nobis; & videat Dola, num pro illo ſtet Pelagius.

11 Affert deinde D. Hieron. *in c. 45. Iſaiæ*, vbi negat, Deum, peccati, ſeu mali culpæ authorē. Et *dial. 1. in Pelag.* vbi ait: *In bonis operib. poſt propriam voluntatem, Dei nos inniti auxilio; in malis diaboli.* Hic negat Dei concurſum ad culpam. Et ſi inſtes, D. Hieron. aſſerere ad opera minima, exigi Dei auxilium.

Respondet Dola, eum admittere concurſum mediatum, & loqui de his, prout fiunt ad virtutis regulas; alioqui nil contra Pelag. concluderet, qui negabat auxilium ad opera ſancta. Me tandem mittit ad Vaſq. *d. 129. cit. c. 2.* & ad ſuum caput ſeptimum.

Iam vide Hieron. *dial. 1. contra Pelag.* eos inducere deridentes. *Si in ſingulis rebus, quas gerimus, Dei vtendum eſt adiutorio: ergo & calamum temperare ad ſcribendum, & temperatum pumice terere, manumq; aptare litteris, tacere, loqui, ſedere, ſtare, ambulare, currere, comedere, ieiunare, flere, videre, & cætera huiuſmodi, niſi Deus iuuerit, non poterimus.* Reſpondet Atticus, nomine Hieronymi. *Iuxta meum ſenſum non poſſe, perſpicuum eſt.*

Idem Hieron. ep. ad Cteſiphont. propè medium. *Fradulenter prætendis, vt Dei gratiam ad conditionem hominis referas, & non in ſingulis operib. auxilium Dei requiras, ne ſcilicet liberum arbitr. videaris amittere; & dum Dei contemnas adminiculum, hominum quæris auxilia. Audite queſo, audite ſacrilegum. Si (inquit) voluero curuare digitum, mouêre manum, ſtare, ſedêre, ambulare, diſcurrere, ſputum iacêre, duob. digitis nariū purgamenta decutere, releuare aluum, vrinam digerere, ſemper mihi auxiliū Dei neceſſarium erit. Audi ingrate, imò ſacrilege Apoſtol. prædicantem: ſiue manducatis, ſiue quid aliud agitis, omnia in nomine Dom. agite.* Et paucis interiectis. *Ipſum liberum, vt diximus, arbitriū Dei innititur auxilio, illiuſq; per ſingula ope indiget, quod non vultis. Sed id multis; vt qui ſemel habet liberum arbitrium, Deo adiutore non egeat.*

Nota hîc Pelag. & Aſſeclas eandem cum Dur. opin. habuiſſe; vt teſtatur D. Hier. *init. huius ep.* & *l. c.* & *l. 1. aduerſus Pelag.* vt notat Bellar. *l. c.* Ideò in epiſt. hac affert id Ioan. 6. *Pater meus vſque modo operatur.* & id. *Deus operatur in nobis velle, & perficere.* & illud Iacobi. *Age nunc, qui dicis, hodie & cras proficiſcemur in illam ciuitatem, & faciemus illic annum; vt negotiemur, &c.*

Hoc principio, Pelag. inferebat, nullo prorſus auxilio actuali egere nos ad opera ordinaria, etiam moralia: in qua illatione ſocios habet Durand. & Dola, vt ipſe ſuprà confeſſus eſt. Hoc verò fundamentum euertere nititur D. Hieron. quia maximè audebat ex eo inferre, neque ad opera ordinis ſuperni, nos alio egere immediato Dei concurſu. Quare eum ſacrilegum vocat, maximè ob hanc illationem: at ob priorem etiam, & ob fundamentum Scripturæ contrarium. Vrget tandem S. Pater, hæc etiam ad meritum dirigi Dei ſpeciali auxilio.

Sententia ergo Durandi non eſt Pelagiana, ſed Pelagij prauis nixa doctrinis, e quib. hæreſim aſſerebat: His corruunt, quæ Dola, cum Vaſq. reſpondent, vt hoc D. Hieron. teſtimonium eneruent.

Quæ verò ipſi afferunt, contra eos ſunt. Nam ad peccatum negat omnem penitus Dei concurſum: ſed totum diabolo adſcribit: ergo non loquitur de materiali culpæ; ad hoc enim Deus concurrit mediatè; vt docent Durand. & Dola: nec diaboli opus totum eſt dicendum.

Affert Dola Nazian. *orat. 1. in Iul.* dicentem: *Deum nullo modo eſſe mali cauſam.* En loquitur de formali culpæ. Nam ad materiale, ait Dola, operari mediatè. 12

Affert Nyſſenum, vel Nemeſ. *l. 7. Phil. c. 1.* dicentem: *Non eſt fas Deo adſcribere turpes actiones.* Adſcribuntur autem, ſi Deus immediate concurrit.

Dico, Deū concurrere ad ſolum materiale, ad quod ſequitur culpa, ex malitia ſolâ voluntatis; vt iniungunt Theologi cum D. Bon. *in 2. d. 37. q. 1. & 2.*

Affert D Proſperum ad capitula. Gall. c. 12. vbi ait: *Voluntas Dei nunquam vult, niſi bona; mala autem omninò ipſe non facit.*

Dico, id eſſe pro nobis. Si enim Deus omninò non concurrit ad hæc; ſequitur, eſſe culpas formales. Nam ad materiale concurrit mediate; vt ait Dola.

Auſus eſt Dola etiam D. Anſelm. ſuæ claſſi decoctæ adſcribere, cùm luce nitidiùs contra eum ſtet in agone: vt notant Bellarm. Vaſq. & alij cum D. Bon.

Gloriatur, D. Anſelm. ſemper aſſerere, Deum ad actum prauum concurrere, quatenùs dedit liberum arbitrium, illudque conſeruat; non autem immediatè ad actum cooperari. Audite illum lib. de *caſu diaboli, c. 20. Cùm igitur diabolus conuertit voluntatem, ad quod non debuit; & ipſum velle, & ipſa conuerſio fuit aliquid, & tamen non niſi à Deo, & de Dei voluntate aliquid habuit; quoniam nec velle aliquid, nec mouêre potuit voluntatem, niſi illo permittente, qui fecit omnes naturas ſubſtantiales, & accidentales, vniuerſales, & indiuiduales: in quantum enim voluntas ſiue motus voluntatis eſt aliquid, bonum eſt, & Dei eſt; in quantum verò iuſtitiâ caret, ſine qua eſſe non debet, non ſimpliciter malum; ſed aliquid malum eſt; & quod malum eſt, non Dei, ſed volentis, ſiue mouentis voluntatē.* 13

Vellem ſcire, vbi ſit illud, *quatenus*, vel in quantum dat potentiam, eatenus ſolùm concurrere remotè. Inuenio ſanè reduplicatum, *in quantum* actus ille eſt aliquod ens, eſſe bonum, & Dei, qui fecit naturam, & dedit primò eſſe; nunc verò dat & operari ipſum actum, in quantum actum, producendo illum vnà cum agente creato.

Instat Dola, vt mentem hac de re D. Anſelmi conſulamus *l. de concord. præſcientiæ, & prædeſt. lit. C.* quo loco allegatur à D. Bon. *l. citando.* Vnde & Seraphicum ad ſuam opinionem curſim venientem, cum D. Anſelmo, gloriatur.

Hic Dolam expecto; ſed aliqua verba, quæ ipſe omittit

omittit præcedentia his, quæ ipſe recitat, teneor cum D. Bon. præmittere : imò cum ipſo D. Anſel. *Non eſt iniuſtitia qualitas, aut actio, aut aliqua eſſentia; ſed tantum abſentia debitæ iuſtitiæ. Omnis quippè qualitas, vel omnis actio, & quidquid aliquam habet eſſentiam, à Deo eſt à quo eſt omnis iuſtitia, & nulla iniuſtitia. Facit igitur Deus omnia, quæ iuſta, vel iniuſta voluntate fiunt, id eſt bona opera, & mala. In malis quidem facit, quod ſunt, & quod bona ſunt; in bonis verò facit, quod ſunt; ſed non quod mala ſunt.* Poſt aliquot verò lineas ita proſequitur. *Et ſicut Deus non facit iniuſtitiam, ita non facit aliquid iniuſtum eſſe, qui tamen facit omnes actiones, & omnes motus; quia ipſe facit res, à quibus, & ex quibus, & per quas, & in quibus fiunt, & nulla res habet poteſtatem vllam volendi, aut faciendi, niſi illo dante.* En hucuſque rationem remotam. Sed audi P. Reuerende, ſtatim concurſum addi immediatum ad actum, ſicut & loco præcedenti; *ipſum quoque velle, quod aliquando iuſtum eſt, aliquando iniuſtum, nec eſt aliud, quàm vti poteſtate volendi, & voluntate, quas Deus dat; in quantum eſt, bonum eſt, & à Deo eſt.* Ita profectò quiſque ſanè mentis intelliget, omnes actiones, omnes motus actu, vt ſunt entia, eſſe à Deo, non modò quia dedit potentiam; ſed quia actus ipſos quoque cooperatur.

Consvlamvs cum Dola alium locum, lib. de Concord. gratiæ, & lib arb. lit. L. *Voluntatem inſtrumentum omnes voluntarios motus facere, ſi diligenter conſideramus: ſed ille*, ſcilicet Deus, *veriùs dicitur facere omne, quod facit natura, aut voluntas, qui facit naturam, & inſtrumentum volendi cum affectionibus ſuis, ſine quibus idem inſtrumentum nihil facit.*

Ita infert, motus omnes voluntatis magis Deo adſcribendos, quàm voluntati; quatenùs entia ſunt, quia non modò cooperatur voluntati; ſed quia voluntati dedit eſſe, & operari. Pondera comparationem *magis*, &c. ſi enim ſolum dediſſet virtutes, eſſet cauſa remota; cui minùs adſcribitur, opus, quam proximè.

Sed locum meridie clariorem profero ſub fine, *cit. c. 20. de caſu diaboli*, vbi diſcipulo interroganti: *Quod quidem Deus naturas omnium faciat, fatendum eſt; quod verò ſingulas actiones peruerſarum voluntatum, velut ipſum prauum motum voluntatis, quo ipſa mala voluntas ſe mouet, faciat, quis concedat?* Reſpondet S. Pater. *Quid mirum, ſi dicimus Deum facere ſingulas actiones, quæ fiunt mala voluntate, cùm fateamur, eum facere ſingulas ſubſtantias, quæ fiunt iniuſta voluntate, & inhoneſta actione.* En ratio, quâ credendum eſt, Deum ad actus ſubſtratos culpæ, putà adulterij, concurrere. Nam ipſe facit infantem, qui ex hac malitia fit. Hoc rurſus eſt argumentum etiam D. Bon. vt referam. Tandem concludit D. Anſelm. *Verè negari non poſſe, quia omnis actio ſit à Deo, à quo immediatè prodeat, neceſſe eſt, quidquid verè aliquam habet eſſentiam.*

Ita non modò aſſerit, ſed etiam probat, Deum immediatè ad actum ſubſtratum culpæ cooperari; nam & producit effectum, putà infantem, illa inhoneſta actione, quâ ſolus adulter non produceret, vel ipſum corpus organicum. Iam habeo conſequenter, ex ipſius Dolæ iudicio, Seraph contra Durand. ſtare, etiam

14 quoad productionem actus materialis culpæ Cùm pertrahit tamen inuitum ad integrum errorem. Sed videamus euidenter Seraphici mentem.

Prænotandvs aſtus ſagacis Dolæ *p. 4. c. 5* vbi magno faſtu clamat, ſententiam Durandi, teſtimonio Seraph fuiſſe magnorum virorum, & rationabilè. At S. Bon. ibi agit tantùm de actione ſubſtrata culpæ; vt conſtat *ex arg. vtrinq; & corp.* vbi rationes vniuerſales ad hoc dirigit. Quæſtionis verò titulus eſt: *An omnis actio, ſecundùm quod actio, ſit à Deo*, quæ re-

duplicatio de ſola actione mala quæſtionem habet: Quis enim ignorat, omnem aliam actionem totam eſſe bonam, & à Deo? Itaq; ſupponit, vt certiſſimũ, actiones, non ſubſtratas culpæ, eſſe à Deo; & ſanè immediatè; vt incidenter innuit in *corpore*, vſus ratione vniuerſali, ſumpta è Dei vniuerſaliſſima cauſalitate intima rerum. Itaque primò ſententiam Durand. diſputatione indignam cenſet, quod ſenſit Dola *n. 6.*

Circa quæſt. verò de actione ſubſtrata culpæ, diuerſas poſitiones recenſet extitiſſe, ad ſaluandam Dei vniuerſalem efficientiam, cum immunitate ab actus praui reitate; at neque opinionem Durand. nominat, aut refert, ſed reſolutè definit, omnem actionem, ſiue ſubſtratam peccato, ſiue non, ſecundùm id quod eſt actio, eſſe à Deo. Vbi aduerte, disiunctiuam (*ſiue*) habere hanc vim: Omnem actionem (*ſiue*) ideſt, non modò, quæ non eſt ſubſtrata culpæ (de qua non eſt difficultas,) ſed ſiue etiam ipſi culpæ materia ſit. Ita emphaſim habet, ſicut cùm dico: Sit etiam turpidini ſubſtrata; adhuc à Deo vniuerſali agente eſſe debet. De hac verò ſola vtrinque ſunt argumenta, de hac ſola Magiſter agit. Concludit ergo aſſertiuè, agere immediatè, vt ex argumentis, quæ ex eo afferam, conſtat. Et *ad 5.* ait, Deum in his agere intime nobiſcum eandem actionem. Imò *q. ſeq.* concurſum Dei immediatum exprimit. Idem aſſerit *in 1 d. 45. art. 2. q. 2.* Immediatum inquam noſtro ſenſu videbis, ſi legeris.

Hinc aliam Dolæ verſutiam habes: Clamat enim, Magiſtrum ipſum de hac Durandi opinione nihil auſum reprobare, teſtemque Seraph adducit *n. 3.* Sed & Magiſter de ſola actione ſubſtratâ culpæ agit, & ad nos diuertit, & ſi Durandi, in hoc, ſententiam non damnet; ipſius tamen opinionem de actionibus bonis, diſputatione indignam ſupponit, atque vt falſiſſimam omittit; vt patet.

Hinc habes tertiò, S. Doct. opinionem Durandi impugnaſſe, cùm intimam Dei cooperationem aſtruat, quæ eſt immediata, & identica actio: vt ait S. D. *loc. ſuprà cit.* Quare Dola id falsò negat, falsòque affirmat immediatam cauſam à D. Bon. intelligi, aut vniuerſalem primam independentem, aut voluntatem immediatam, quâ Deus decreuit, &c. Hoc profectò ſenſu D. Bon. *q. c.* nil concluderet. Ibi enim id probat, quia creatura eget, ſicut ad eſſe, ita ad operari, intimâ Dei præſentiâ. Lege quæſtionem ſecundam, & Dolæ videbis dolum.

Eadem molitur Dola, vt D. T. extorqueat, cùm enim patentibus verbis immediatam Dei nobiſcum operationem ad actus omnes aſtruat: præſertim ex profeſſo *p. 1. q. 105 art. 5.* explicans, ſe intelligere immediatam, ideſt intimam actionem identicam. Ideò affert id Iob. 10. *Pelle, & carnibus veſtiſti me.* Et refellit argumenta Durandi, quæ ſunt primum, & ſecundum. Idem docet *1. ſecunda, q. 79. art. 2.* vbi eandem cum D. Bon. rationem affert, ſumptam è neceſſitate creaturæ; vt dicam. Vbique etiam cum Seraph. docet, Deum omnia, & in omnib. operari immediatè, immediatione virtutis, non ſolùm virtute ab alia independente; vt gloſſat Dola *p. 4. c. 3. n. 9.* ſed intima virtute penetrando, & operando, ſicut ambo SS. DD. dicunt, ſumentes hanc neceſſitatem, non ex Dei independentia; ſed è creaturæ infirmitate, ac intimæ dependentiæ neceſſitate intrinſeca. 15

Affert Dola locum, *3. cont. G. c. 70.* vbi hanc quæſtionem non tractat; ſed Quo pacto agant creaturæ, reſpectu Dei: Et dicit omnes agere virtute aliunde acceptâ; Deum autem ex ſe, quaſi cauſam immediatam; ſicut patet in principiis demonſtrationum, quorum primum eſt immediatum. Hoc ſenſu, *hic* accipit immediatum, ideſt non medio alio, vel

alterius virtute. Hinc verò Dola, ex more, exultat, vt nullam aliam immediationem in Dei cooperatione admittamus. Sed audi D.T. ſtatim concludentem. *Sicut igitur non eſt inconueniens, quòd vna actio producatur ex aliquo agente, & eius virtute; ita non eſt inconueniens, quòd producatur idem effectus ab inferiori agente, & à Deo, ab vtroque immediatè, licèt alio, & alio modo.* En D.T. qui ſuprà negauit cauſæ ſecundæ operari immediatè, & Deo conceſſerat; nunc aliam diuerſam immediationem concedit cauſæ ſecundæ, & Deo, quæ eſt intima in effectum operatio, non qualis erat principiorum demonſtrationis primorum. Dola autem identidem impingit, addendo id (*Solo*) tali modo fieri. Sanè ni D.T. vbique ſecum pugnat, vtramque immediationem Dei operationi concedit. Omnes eius diſcipuli nobiſcum ſtant.

16 Addvcit quoque Alenſem *p.1. q.35.m.2.* ſed ibidem phraſi S. Augu't. quam D. Bonau. diſcipulo tradidit definit: *Ad illud ergo, quo quæritur: Virum ſit vniuerſalis cauſa reſpectu omnium, concedendum eſt, quod eſt vniuerſalis cauſa, reſpectu omnium, quæ fiunt ex cauſa efficiente, & ſunt tantùm bona: nam malorum, non propriè eſt cauſa efficiens, ſicut oſtendit Aug. 12. de ciu. c.7.* & Dionyſ. *de diu. nom. p.4. c.4.* En de ſolo formali culpæ loquitur, quod deficientem cauſam habet, non efficientem. Habemus nobis additum S. Dionyſium. Quòd verò concurſum proximum det, probo *2. p. q.94. m.3. art.6.* vbi quærit: An actio mala, in quantum mala, a Deo ſit. Nam ibi ait: *Non ergo Deus adiuuat liberum arbitrium in malo; ſed adiuuat ipſum in actionem, in qua eſt malum, quia dat potentiæ, ſine libero arbitrio, quod poſſit operari; ſed non quod poſſit malè operari.* Pòndera differentiam conſtituere in concurſu ad operari, & ad malè operari. Nam ad illud dat poſſe; ad hoc non: ſanè etiam ad poſſe peccare dedit potentiam, nempè voluntatem. Negat igitur, dare virtutem actualem, quam è contra confert ad poſſe operari actionem, in qua eſt malum.

17 Refert quoque Aureolum *2. d.37. q.vn. art.1.* Sed oportet non obliuiſci, Dolam abſolute pro opinione Durandi plurimos afferre; cùm ferè nullus vniuerſalem ipſius opinionem habeat, negantem omnibus actibus concurſum immediatum. E veteribus, vnicus Aureolus negat ad id vniuerſalem Dei concurſum, cum nonnullis modernis.

Scotvm acclamat problematicum, quoad actus prauos. *Report. 2. d.37.* At Deum eſſe omnium cauſam immediatam, intimè cooperantem, frequens eſt Scoto effatum, & eius fundamentum: vt monent Faber, *Theor. 56. c.2. §. Ad hoc.* Maſtr. & Bellut. *d.7. Phyſ. q.6.* vt oſtendi *tract. 1. d.16. num.432.* Fateor, Scotellum titubare, *2. d.37. d. verò 34. q. 1.* ſolùm vult, non determinari à Deo. Videtur verò Bonetti, Palanterij, Sarnani, Angles, & Bocherij, quoad actus prauos. Adde eam probabilem videri Altiſſiodorenſi, etſi oppoſitum ſuſtineat.

18 Addit Dola, Ariſt. idem ſenſiſſe à duobus erroneis fundamentis: alterum, quia credidit, contingentia non eſſe determinatæ veritatis, vt dixi *tract. 1. d.12. num. 133.* Et quia putauit, Deum non eſſe vbique, ſed per legatos regere mundum. Præclarus ſanè Patronus, erroneis nixus baſibus.

Is tamen, *1. de gener. text.43.* & *7. phyſ. t.10.* & *1. Meteor. c.2.* probat, Mouens, & motum debere eſſe ſimul: vt oſtendi *tract. 1. d.7 q.2.* & *tract 4. q.6.* Hoc autem aſſerit, & de primo mouente, & ideò 8. *Phyſ. t.78.* probat eius virtutem non alligatam magnitudini, ne infinitè agens cogatur mouêre in inſtanti; vt notant D.T. *p.1. q.105. art.2.* D. Bonau. *3. d.3. p.2. art.3. q.1. ad 3.*

Primò etiam *Metaph c.2.* Deum, vt cauſam, ait, in omnibus eſſe. Idem ſenſit Plato *l. 2. de Leg.* vbi Dei concurſum negat ſolùm ad culpas.

Sic & Triſmegiſtus *in Pimandro, cap. vlt.* & Maximus Tyrius *ſerm. 25.*

Tandem quoad actus prauos, reuectum de nobis reſonat triumphum dicens, id à Concilio Trid. definitum, & exclamat contra auſos, poſt hac, oppoſitum dicere. Sed mirandum potiùs, Dolam in tot grauiſſimos Theologos inſultare, & ſanè nullo fundamento.

Sic autem definit Sancta Synodus *ſeſſ.6. can. 6.* *Si quis dixerit, non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas facere malas; ſed mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permiſſiuè ſolùm; ſed etiam propriè, & per ſe adeò, vt ſit proprium eius opus, non minus proditio Iudæ: quam vocatio Pauli; anathema ſit.*

Igitvr, ait Dola, definitum eſt, Deum non concurrere ad materiale peccati immediatè. Nam idem eſt, ac propriè & per ſe, teſte Suarez *lib. 2. de conc. c. 2.* qui & fatetur, Concilium loqui de materiali culpæ, cum Ruitz *de volunt. Dei, cap.31. & 32.* 19

Sed zelus *hic* Dolæ amarus, ſapida cognitione eludendus. Scire oportet, quos errores damnet Concilium. Primus eſt, Duas claſſes eſſe hominum. Alteram electorum: alteram reproborum. Dicebant ergo ſectarij, electis parata media ad ſalutem, adeò efficacia; vt nequeant vias ſuas facere malas; ſed neceſſitate antecedenti ad bonum, & ad ſalutem impelli: Reprobos verò, gratiâ deſtitutos, eadem neceſſitate antecedenti, à Deo impelli ad opera mala, non modò quoad materiale, ſed etiam quoad formale; atque adeò, eodem modo, Paulum ad opera ſancta, ac ſalutem; & Iudam ad proditionem, deſperationem, & damnationem impelli: Hæc vide fatiùs in Scriptoribus contra ſectarios: præſertim Bellarmino *tom.4.* & in Theologis recentioribus.

Contra hos duos errores, duo definit Concilium. Alterum, in poteſtate hominis eſſe vias ſuas facere malas, & poſſe electum peccare: alterum eſt, Deum non eodem modo cooperari ad opera bona, & ad materialiter mala: (nam ad formale, nullo modo cooperari, definierat.) Etenim, licèt ad materiale culpæ cooperetur immediatè, neque præuenit ſuadendo, excitando, neque dat auxilia, alia quæ dat ad bonum; imò prohibet, auertit, auocat; ſed ſuppoſita voluntate mala, quæ vult illud opus, puta verbum contumeliæ, ſeu actum odij in Deum, ipſe cooperatur, vt Author naturæ, qui miracula non vult facere, vt eam impediat, & (vt aiunt) *intercidere flammam ignis.* Malum verò ſequitur è ſola culpa malæ voluntatis creatæ, deficientis à rectitudine debita; vt docet D. Anſelmus *de Concord. &c.* ſicuti enim claudicatio non adſcribitur virtuti animæ mouentis; ſed tibiæ deficienti; vt ait D. Aug. *lib. de perfect. iuſt.* & cum eo D. Bonau. & D.Th. nempe, quia non ſubiicitur perfectè virtuti mouenti; ita in caſu noſtro. Deus operatur, vt actus ſit bonus, & ad hoc phyſicæ entitati, quæ bona eſt; vt aiunt SS. allegati, cooperatur; ſed culpa hominis, vel demonis decuruatur, ac proinde malitia non ſequitur ex actu phyſico præcisè. Nam eadem verba poſſunt proferri à puella, vel inſano, ſed abſque malitia. Quod autem ad euitandum; vt Concilium intendit ne peccatum in Deum reiiciatur, neque definita, neque acceptata ſit via Durandi, clarè oſtenditur. Nam Suarez, Vaſq & alij grauiſſimi Theologi, qui poſt Concilium ſcripſere, proponunt viam Durandi; & illicò reprobant, vt ineptam, erroneam, & ruinoſam. Inter hos Robertus Bellar. *l.4. de gratia, c.4.* & *l. 2. de auxil. gratiæ, c.18.* qui inter Catholicos Scriptores

Con

Controuerſiarum præfert ſuas Clement. VIII. conſecratas,nulli habetur ſuſpicione,vt mirer Dolæ audaciam in his, ac innumeris damnandis, è quibus nullos cum Dola Concilium explicat; omnes verò afferunt, atque etiam exponunt nobiſcum. Quare Concilium non damnat tria; vt putat Dola; ſed duo,vt dixi, & patet legenti. Alterum: Non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas facere malas: alterum eſt, Deum ita operari opera mala, ſicut & bona, ita vt pariter cooperetur proditori Iudæ, ſicut pœnitenti Paulo, nempe non modo agendo immediatè,conſequenter culpam permittendo, & conſequenter ſolùm phyſicum actum adiuuando,ſed præueniendo,excitando, &c. Hæc enim vltima exempla ſunt ſecundæ damnationis; vt conſtat in comis, & punctis; ſed Dola inſulsè vult, damnari præcisè, dicentes, Deum cooperari immediatè actui materiali culpæ; Sanè Concilium damnat non abſolutè, ſed comparatiuè, addentes operationi immediatè, præuenire intentione ad id,&c.

Qvod ſi verum eſt,quod ait Dola, Concilium definire ſeorſim abſolutè, Deum non concurrere immediatè ad actum materialem culpæ è regione actus boni; Iam libet ad hominem argumentari. Quando vnum definitur, & diſtinguitur ab alio oppoſito,per differentiam etiam oppoſitam, neceſſe eſt, eadem veritate definiri vtrumque oppoſitum; alioqui quantum auffertur oppoſitioni, tantum detrahetur oppoſito: ſed per te definitur actus prauus non eſſe immediatè à Deo; è regione actus boni: Ergo ea certitudine definitur actus boni eſſe immediatè à Deo contra Durandum,& te ipſum.

Respondet Dola primò,ſi ita eſt, eneruari noſtra argumenta, vniuerſaliter probantia concurſum Dei immediatum.

At nos non ita exponimus Concilium; ſed ad hominem oſtendimus;non rectè à Dola explicari.

Respondet ſecundò. Tametſi non dicamus, Deum operari actus bonos immediatè, facilè tamen explicamus, quomodo diuersè à malis, non tantùm permiſſiuè à Deo fiant; nimirum, quia ipſe ſuadet, hortatur, &c. præbetque vires congruas ex intentione,vt fiant; quod de actibus malis dici non poteſt. Noſtram expoſitionem adit.

Hæc reſponſio inanis eſt, nam Concilium definit (vt ais) ad malos actus non cooperari propriè, & per ſe,quod idem eſt ac immediatè; ad differentiam oppoſitorum actuum bonorum: ergo oportet confiteri, Deum non quouis modo ſe habere permiſſiuè; ſed propriè,& per ſe,id eſt immediatè cooperari ad actus bonos. Vrgeo: nam neque mens Concilij eſt definire differentiam,è diuerſa intentione,ſeu ſcopo, ad quem Deus reſpiciat, ex ipſo Dola *num.* 5.& 6.neque differentiam in hoc,quod ad bona ſuadet,&c. vt notat Dola *num.*8. quia (inquit) hæretici hoc Deo non adſcribunt, ſed quod propriè, &c.

Neqve differentia eſt in hoc, quòd in natiuitate dederit Deus vires in ordine ad bonum; non ad malum,nam & ad malum dedit formaliter vires: vt docet Durand.2.*d*.44. atque notat Bellarminus.Ita, ſi Deus eſt cauſa, quatenùs dedit vires, erit cauſa peccati formalis.

20 Iam illuſtriſſimam claſſem contra Durand.exero. Sanè ferè omnes conclamant cum allegatis Patribus,ac Scholaſticis, Deum ad opera creata immediatè concurrere.Sic D.Bon.*in* 2.*d*.7.*p*.2.*art*.2.*q*. 1. & *d*.37.*q*.1.& 2.& aliis locis infrà allegandis,D.T. *loc.adduct*.& aliis paſſim,Caiet.& Ferrar.ad ea loca, Capr. *in* 2.*d*. 1.*q*.2. Zanard. 2.*phyſ*. *q*.14. Aluarez *lib*.3.*de Auxil. d*.24. vbi adducit D. T. *in* 2.*d*.37. *q*.2.*art*.2. *prima ſecunda*, *q*.79. *art*.2. *q*.3. *de malo*, *art*.2. *q*.3. *de potentia*,*art*.7.& 3.*cont.Gent. c*.70.& *p*.1.*q*.105.*art*.4.& *n*.26. affert Concil. Trid. & explicat. Affert etiam D.Aug.*l*.2.*de lib. arb. c*.19. & 20. & *lib*. 5. *cont. Iulian. c*. 3. pro concurſu immediato ad materiale peccati, & *l*.12. *d*. 120. rurſum viam Durandi renuit. Raphael Ripa. & Hazar. ad D.T.Petrus à S.Ioſeph *in defenſ.S.T.* Maſcard.*opuſc. de Auxil.* & omnes diſcipuli. Alenſ. *p*.1.*q*.55.*m*.2. Henric.*quodl*.14. *q*.1. Richard. 1.*d*. 45. *art*.2.*q*.2. Argent. *ibi*,*art*.2.& *in* 1.*d*.20. *art*.3. Trigoſ. *q*. 13. *art*.3.& *art*.4.*d*.2.& *art*.6.*dub*.1.*ad* 3.& circa *vlt. dub*.Fonſeca 5.*metaph. c*.2.*q*.7.& 9. Valent. *Tom*.1. *d*.3.*q*.1.*p*.1. Tolet.2. *Phyſ*. Molin.*q*.14.*art*.13.*d*.5. Perer.*l*.8.*c*.8.Suar.*d*.18.*met.ſect*.1.& *in opuſc.de Dei concurſu*.Titelm. *l*.2.*Phil.c*.25.Petrus Iuuet.Bruxellenſis 2.*phyſ.c*.5.*q*.15.& *q*. 16. negat prædeterminationes. Ruuius 2.*phyſ.tract*.4.*q*.2.& 7. Hurtad. *d*.9.*ſect*.2. Galit.*p*.1.*Phil.l*.2.*tract*.3.*q*.1. Vaſquez *prima ſecunda*, *d*.129. Didacus Ruitz *tract.de Volunt.prouid. & ſcientia Dei*,*d*.59. Arriaga *d*.10.*phyſic*. vbi in ſententiam Durandi ſtomachatur, Gabr. Pennotus *in Propugnaculo*. Quid plura? Cæteri,qui de Gratia tractatus edidere, vel ad prædeterminantes; vel ad Aſſertores ſcientiæ mediæ,vel ad Scotiſtas reducuntur, ne Durando conſentiant. Vide, & Fulienſem *lib*.7.*de pec. c*. 7. qui tamen ſtatuens culpam in poſitiuo, difficile Concilium exponit.

Assero igitur contra Durand.& Dolam,Deum 21
immediato, & identico concurſu, cum cauſis ſecundis cooperari ad omnes actus phyſicos.

Præmoneo, Dolam, quoties durum aliquod offendiculum tangit Scripturarum,&c. ad venerandum aſylum Sancti Concilij Trident. vota emittere. Sed ne toties reſpondeam, ſuppono ſatis, ſuperque eius expoſitionem confutatam nec in nos anathema fulminatum,ſed nobis fauère, admiſſo immediato ad omnia concurſu, etſi modo diuerſo ad actus ſubſtratos culpæ.

Probatvr primò ex Catechiſmo, & doctrina Concilij vniuerſim.

Catechiſmus Romanus ex decreto Concilij Trident. iuſſu Pij V. & S. Caroli operâ editus *p*. 1. *de primo Symboli articulo*, dicit: *Nec verò ita Deum Creatorem, atque effectorem omnium credere oportet, vt exiſtimemus perfecto,abſolutoque opere ea, quæ ab ipſo effecta ſunt; deinceps ſine infinita eius virtute conſtare. Nam quemadmodum omnia,vt eſſent,Creatoris ſumma poteſtate,ſapientia,& bonitate effectum eſt; ita etiam,niſi conditis rebus perpetua eius prouidentia adeſſet,atque eadem vi,qua ab initio conſtituta ſunt,illas conſeruaret,ſtatim ad nihilum reciderent. Atque id*
Scriptura declarat, Sap. 11. *Quomodo poſſet aliquid* 22
permanere, niſi tu voluiſſes? Non ſolùm autem Deus vniuerſa, quæ ſunt, prouidentiâ ſuâ tuetur,atque adminiſtrat,verum etiam,quæ mouentur,& agunt aliquid intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, vt, quamuis ſecundarum cauſarum efficaciam non impediat,præueniat tamen eam, cùm eius occultiſſima vis ad ſingula pertineat,& quemadmodum Sap. c.8. *teſtatur,attingit à fine ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Quare ab Apoſtolo dictum eſt, cùm apud Athenienſes annunciaret Deum, quem ignorantes colebant. Non longè eſt ab vnoquoque noſtrum, in ipſo enim viuimus,mouemur, & ſumus*. Quid clariùs.

Liber doctrinæ Concilij Trid. & Catechiſmi quærit. *Quæ ſunt actiones Dei in mundum?* Reſpondet. *Prima eſt creatio. Secunda conſeruatio, Tertia gubernatio. Quarta, Deus intima virtute ea, quæ mo-* uentur

uenitur , & agunt aliquid, ita impellit ad motum , & actionem , vt quamuis ſecundarum cauſarum efficientiam,& operationem non impediat , præueniat tamen : mox opera recenſet, & actiones motuum cœleſtium , illuminationum,influxuum,generationes , alterationes in terra , &c.

Vbi notandum,ibi Dei virtutem, & operam aſſeri impellere, ac præuenire , non phyſicè præmouendo ; vt putant aliqui, fruſtrà adducentes D.T. qui eas prædeterminationes non aſſerit ; vt notat ipſe Dola *p.4.c.3.* Ruuius 2. *phyſic. tract.* 8. *q.* 8. Rabeſan. 2.*phyſ.d.*5. *q.*3.Petrus à S.Ioſeph. *in defenſione S.Thomæ,*vt videre eſt in eo,*p.*1. *q.* 14.*art.* 13.& *q.*15.*art.*8.*& prima ſecundæ, q.*11.*art.*6. *ad* 3.& *q.*10.*art.*4. Igitur dicitur præuenire, quatenùs eſt prima cauſa , dans vitutem creaturæ , quâcum actu agit intime , ſeu immediatè ; vt indicant teſtimonia allata. Vbi non rectè poſtulat à nobis Dola ; vt terminum concurſus immediati ex authoritatibus promamus, ſatis enim eſt,ſi rem oſtenderimus, nempè Deum non modo creaſſe , conſeruare virtutem ; ſed etiam ſingulis intimè cooperari, quod authoritates allatæ,nec non afferendæ dicunt.Sanè non modò vocabulum concurſus ſolius mediati nobis ipſe non oſtendet ; ſed neque rei vmbram. Neque verò negamus , Deum etiam operari hoc ſenſu remote,quatenùs dedit virtutem rebus , eamque conſeruat ; ſed malè hinc arguit Dola hanc ſolam cooperationem, cùm etiam actualem probemus , quam addunt Patres.

23 Primò igitur authoritatibus Scripturæ , & Patrum,mox rationibus,noſtrum aſſertum probo.

Primvs Scripturæ locus eſt, Ioan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt , & ſine ipſo factum eſt nihil.* Vbi Græcus *Et ſine ipſo factum eſt , neque vnum, quod factum eſt.* Vbi Chriſoſt. *hom.*4. *in Ioan.* Aug. *tract.*1 Cyrill.*in Ioan.*Catena multorum Patrum,& Gloſſ omnia quæ facta ſunt & fiunt, nulla re minima excluſa,vel operatione ; vt notat Origenes , à Deo fieri explicant,iuxta id Concil.Nicæni : *Viſibilium,& inuiſibilium,*& adnectunt hi cum Anſelmo, & aliis ſuprà,Id Ioan. 5. *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor* ; eodem modo aſſerens,nunc immediatè ſanè operari actus, &c. ſicuti ab initio : in quibuſdam tamen cumcauſis ; vt notat D.Bonau. 2. *d.*7.*p.*2.*art.*2.*q.*5.*ad* 1.& colligit ex illo *uſque modo*

Additvr *Quod factum eſt, in ipſo vita erat* ; vbi Orig.D.Aug. apud Maldonatum *hic*,Hilar. 2.*de Trin.* ſic punctari poſſe aiunt:*Quod factum eſt in ipſo ; vita erat.* Omnia ſcilicet in ipſo immediatè fieri. Hinc multi,ex prima , & intima operatione in omnia,Deitatem à D. Ioan.argui dicunt, apud Maldonatum , & vrgent D. Aug. & alij Patres , omnia etiam minima à Deo fieri, excepto nihilo , quod eſt formale peccati ; & hæc intimè in ipſo.His adde D. Anſelm.*loc.alla:.* Inſiſtunt enim Patres,omnia à Deo intimè fieri,quæ habent eſſe, naturamque , & excipiunt ſolùm *nihil*,id eſt peccatum,quod non eſt ens, & ideò cauſam efficientem non habet, ſed deficientem:& hoc ſæpe docet D.Bonau.*locis adductis,&* 2. *diſt.* 37. *dub* 4.& Suarez ; qui locum hunc egregiè probare ait,quo nititur D. Bonau:*ad* 1.*Ioan* : vt dicam.

24 Notat verò *d.*37.*d.*1.hoc nomen Res, primò ſumi communiter;& dicitur à *reor* , ac ſignat omne, quod cadit in cognitionem. Secundò dici à *ratus. a,um*;quod non modò eſt in cognitione,ſed etiam in rerum natura. & hoc modo res conuertitur in ente. Tertio dici à *ratus*,pro vt dicit ens per ſe, & dicitur de ſolis ſubſtantiis. Primo modo peccati materiale eſt *res*. Hinc D.Fulgentius ait, vtique habet Gloſſa ad Rom. *Deus illius rei eſt vltor,cuius non eſt actor*; & hoc ſenſu etiam formale peccatum eſt *res*.Secundo ſenſu , ſolum materiale peccati eſt *res* , & de hoc D. Aug. in Enchir. cap.13. *Aliqua ſunt res,quibus homines mali ſunt ; tales non ſunt, niſi vitia , & peccata.*Tertio modo nec materiale, nec formale peccati ſunt *res*. Sic ait D. Aug.*Opera diaboli,vitia ſunt; non res.* lib.1.& 4. Hypognoſtici.

Notat *dub.* 2. Sicuti res,ita & naturam tribus modis accipi, Primò pro rebus naturalibus creatis. Secundò pro omni , quod res naturales operatur , conſeruat, &c. Tertiò pro omni quod eſt in aliquo materiali ente. Primò dat Deus eſſe. Secundò dat ſimul cum cauſis ſecundis. Tertiò cooperatur. Et in hoc eſt materiale peccati ; formale verò nullo ſenſu eſt natura.Ob id D.Aug.apud Magiſtrum *d.*37. ait : *Quod natura non eſt , Deus non fecit.* Ex quo deducit S. Doct. Deum ſubſtrato culpæ cooperari. 25

Notat *dub.*3. Nihil propriè non poſſe habere authorem : at peccatum formaliter quidem nihil eſſe,ſed circa aliquid ex voluntate priuans bono, & circa hoc,poſſe eſſe operans deficiens.

Notat *dub.*4.circa dictum S.Aug. ad Pſal.68. 26
Iniquitas non eſt ſubſtantia ; præter quatuor ſubſtantias,quas recenſet Ariſtoteles:7. *Metaph.tex.*34. & 8.*Metaph.text.*2.Materiam,Formam,Compositvm,& Essentiam ; poſſe iuxta D. Aug. ſubſtantiam diuidi In rem per ſe. Secundò, in rem non per ſe;ſed inexiſtentem. Tertio modo,in quamlibet eſſentiam ; & ita extenditur ad omne ens. Et hoc ſenſu loqui,ait,D.Auguſtinum. Hæc notaui,ob modos nominandi *materiale*,& *formale* culpæ.Igitur ad omnes res naturæ Deum cooperari, oſtenditur eo Ioan.5. *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor.* quod SS. Patres conferunt cum allato *Ioan.*1. D.Cyrillus ad ea verba : *Quod factum eſt , &c. Adhuc de Verbo Dei exquiſitiſſimè verba facit Euangeliſta. Cùm igitur Creatorem omnium modò oſtenderit, quod ad eſſe cuncta produxit , & ſine ipſo factum eſt nihil, nunc , quoniam creatura durandi nouam virtutem à ſe per naturam continet ,ſed ipſe cunctis , quaſi commixtus vita eorum ſit , & in propria natura conditione conſeruat , idcircò clamat. Quod factum eſt in ipſo,&c. Nam cùm ipſe ſit per naturam vita,tam eſſe,quàm viuere,& moueri rebus benigniſſimè,atque variè largitur : omnia penetrans,ab omnibus,prout fieri poteſt,ac debet, recipitur.*

En immediata Dei operatio ad motus omnes,&c. quam Dola exquirit : eò enim , quòd intimè, non modò ad conſeruationem virtutis , ſed (addit) ad motus omnes inſuper cooperatur penetrans cauſas; nil ampliùs ad operari immediatè requirit Dola : vt paſſim confitetur.

Evthymivs in hunc locum. *Cùm omnia per ipſum facta dixiſſet* ; ſubdidit. *Et ſine ipſo factum eſt nihil ; ſine ſenſibile , ſine intelligibile. Pater meus ad hoc vſque temporis operatur , & ego operor. Ne quis autem incredulus ſit ambigens , quo modo hac, & ſimilia facta ſunt, dicit. In ipſo vita erat , quia non ſolùm hac produxit ,ſed conſeruat , vt in eſſe permaneant. In ipſo enim viuimus , mouemur , & ſumus* Act 17. 27

Hoc ſenſu exponunt Theoph.Chryſoſt. Cyrill. 28
& alij apud Maldon.cum D.Bonau. *l.cit.* qui & addit locum illum Ioan.5.*Pater meus,&c.* cum Chryſoſtomo *homil.*37.*in Ioan.* Aug. tract. 17. *Licet dictum ſit de Deo , quod die ſeptima requieuit , tamen continuè operatur, prouidet enim , & continet omnia, quæ facta ſunt , ſicut patet in cœleſtibus Sole oriente,*

Luna

Luna currente; vt patet in ſeminibus, & habitantibus in terra, quæ nutrit, flumina fluunt; & ſic de aliis.

29 OBSERVA, Chriſtum ſuâ hac continuâ operatione prætendere operari, non tamen ſabbathum violare; vt notat Vaſquez *cap.* 3. cum D. Bonauent. *ad S. Ioan.* Supponit ergo immediatam operationem Diuinam, nam ſolâ cauſarum conſeruatione non violaret Sabbathum, operantibus illis.

RESPONDET Dola, redargui à D. Auguſtino; negantes conſeruationem rerum actualem.

AT videndum quid Chriſtus antea intendat; At D. Auguſtin. hinc probat, Deum etiam minima operari: & addit primæ *Cor.* 15. vbi & minima ſemina vegetare dicit. Vide loca allata. Ex his facilè comperies Dolam à D. Auguſtin. peſſundari.

RESPONDET ſecundò, Deum ita agere; vt omnia motus ſuos agere ſinat immediatè. At expoſitio hæc extorta eſt; vt habes in Catechiſmo, & doctrina Concilij ſuprà.

30 TERTIVM locum vrgent SS. PP. allati, & Catechiſmus cum D. Bonauent. *Act.* 17. vbi D. Paulus Dei exiſtentiam in omnibus probat *In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* Dictio autem (*In ipſo*) accipitur à Patribus efficienter.

RESPONDET Dola, aſſerere ſolùm concurſum remotum, quatenùs dedit agentibus virtutem.

AT Apoſtoli ratio nulla eſſet ad probandam Dei immenſitatem, delubro non adſtrictam. Num probabis, Regem Galliæ immediatè eſſe vbique, ſi oſtendas, per ſuos Viceſgerentes, quibus dedit virtutem, agere; remanente eo Pariſiis? Hoc ſanè modo deceptus author *Libri ad Alexandrum* dicebat, Deum operari in mundo, ſtando in cœlis; ſicut Rex Perſarum Suſis manendo; in omnibus vrbibus operatur.

31 ENIM verò, quia importunus Dola affert D. Auguſtinum 4. *de Geneſ. ad litt. cap.* 12. videamus. *Illud, quòd ait Apoſtolus: In ipſo viuimus, mouemur & ſumus, liquidè cogitatum quantum humana mens valet, adiuuat hanc ſententiam, qua credimus, & dicimus, Deum in his, quæ creauit indeſinenter operari. Et hoc eſt opus eius, quo continet omnia: & quò omnia pertendit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Per quam diſpoſitionem in ipſo viuimus, mouemur, & ſumus. Vnde colligitur, quòd ſi hoc opus ſuum ſubtraxerit, nec viuemus, nec mouebimur, nec erimus. Claret igitur ne vno quidem die ceſſaſſe Deum ab opere regendi, quæ creauit, ne motus ſuos naturales, quibus augentur, atque vegetantur, vt omninò natura ſint, & in eo quòd ſunt, pro ſuoque genere maneant, illicò amitterent.* Idem habet *tractat.* 17. *in Ioan.* vt ait D. Bonau.

EPISTOLA 146. *Quòd autem quæris, vtrum ſigillatim à Creatore Deo corporum lineamenta formentur: non te mouebit, ſi quantum poteſt humana mens potentiam Diuinæ operationis intelligas. Quomodo enim negare poterimus, Deum etiam nunc operari*
23 *cuncta, quæ creantur, cùm Dominus dicat: Pater meus vſque modò operatur, & ego operor? Nam ſi Deus nunc iſta non format, quomodo legitur: Priuſquam te formarem in vtero, noui te? Quomodo etiam illud accipi poteſt: Quòd ſi fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit: niſi fortè credendum eſt, fœnum à Deo veſtiri, & à Deo corpora non formari? Cùm enim dixit,* (Veſtit:) *non de præterita ordinatione, ſed de præſenti operatione ſe loqui ſatis indicat. Vnde eſt etiam illud Apoſtoli prima Cor.* 15. *de ſeminibus. Non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum; Deus autem illi dat corpus. Non dixit,* dedit, *aut diſpoſuit, ſed* (dat:) *vt Creatorem intelligas efficaciam ſapientiæ ſuæ rebus, quæ quotidiè ſuis temporibus oriuntur; condendis adhibere. De qua ſapientia dictum eſt: Pertendit à fine vſque ad finem fortiter. Et non dixit (diſpoſuit) ſed diſponit omnia ſuauiter.* Hæc S. Auguſtinus.

VRGET autem; eodem modo Deum operari, quo initio, ſanè immediatè; & refellit Dolam dicentem non operari niſi quatenùs dedit virtutem operandi.

RESVMO cùm D. Auguſt. id Pſal. 146. *Qui producit in montibus fœnum & herbam, &c. Qui operit Cœlum nubibus, &c. Qui dat iumentis eſcam ipſorum; & pullis coruorum inuocantibus eum.* Vbi obſeruat S. Doctor, Coruulos ad Deum crocitare, vt rorem dimittat in ipſorum ora. Hæc homini ſenſato immediatam Dei operam dicunt. 33

VRGET S. Doctor. 2. d. 28. quæſt. vlt. id Iſa. 26. *Omnia opera noſtra in nobis operatus es Domine.* Et aduertit neceſſariam Dei influentiam, quam præpoſitio inefficientem ſignat, ſicut alibi. *In Deo faciemus virtutem. In Deo meo tranſgrediar murum. Non eiicitur, niſi in oratione. Omnia poſſum in eo, &c.* vt notat Bellarm. *l. c.* cum D. Bonau. *hic*, & *d.* 13. *dub.* 4. 34

RESPONDET Dola, hoc textu abuſos hæreticos; vt Deum Authorem peccati oſtenderent.

RESPONDET ſecundò, non dicere *operatus es in nobis*; ſed *nobis*; vt notat Maracius, & Leſſius, è verſione LXX.

SANE hæretici & aliis Scripturis abutuntur. Ergo ne fidem non habebimus illis?

SVFFICIT verò textus etiam eo modo, vt notat Bellarm. ita enim D. Bonau. legit, nixus *Interlineari*, ſic & D. Thom. *p.* 1. *quæſt.* 105. *art.* 5.

SERAPHICVS Doctor, de decem præceptis adducit id Iob. 16. *Manus tuæ fecerunt me, & pſalmauerunt me totum in circuitu. Nonnè ſicut lac mulſiſti me; & ſicut caſeum me coagulaſti? Pelle, & carnibus veſtiſti me, &c.* & 2. Macab. 7. *Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis. Neque enim ego membra veſtra ipſa compegi, &c. Sed Creator.* 35

RESPONDEBAT Pelagius, & poſteà Durand. & Dola; vt monet Bellarm. hæc dici, quatenùs Deus dedit virtutem.

SED refellit D. Aug. *ep.* 146. & verba ipſa clara ſunt. Quamuis autem Eccleſia non damnauerit directè opinionem Durandi, quâ Pelagius remotè ſibi baſim ſtruebat ad inferendum, ſatis eſſe nobis libertatem à pueritia, etiam ad opera ſupernaturalia; ad meritum, &c. nec opus eſſe auxiliis à Chriſto comparatis; quam illationem Concilia damnarunt, vt pernicioſam hæreticam, ruinoſo elatam fundamento. Hanc tamen quòd ſedulam de nobis Dei oppugnat, vtique in rebus naturæ prouidentiam, ingrati animi molem proclamant D. Hieronymus, aliique Patres; & vt a Scripturæ Petra declinantem ſacrilegè prophanam, altè conclamant. Stultum eſt verò dicere, definitum pro Durando, quoad actus materialiter prauos.

MVLTOS Patres vidiſti ſuprà; pluresque apud Doctores noſtros paſſim obuiant.

PROBATVR etiam rationibus validis S. Bonau. primò, quoad actus ſubſtractos culpæ.

PRIMA ratio. Nullum inſtrumentum, etiam à principali agente fabrefactum, ſe ſolo poteſt agere; ſed eget immediato principalis cauſæ concurſu. Omnes creaturæ ſunt inſtrumenta Creatoris ad agendum: ergo. Maior probatur primò. Ideò SS. Patres 36

ad c.1.Ioan. negant, Verbum fuiſſe Patri inſtrumentum ad creationem. Vide ibi D.Bonau. & *in 4.diſt. 28.art.1.q. 4.ad 2.* Quòd ſi aliqua cauſa principalis non tangat immediatè effectum; vt cum Serra, vel Dolabro ſcindimus lignum, tamen inſtrumentum coniunctum perfectiſſimè pendens, quoad omnia, eget immediato concurſu, & contactu. Talis eſt creatura, quæ omninò pendet magis a Deo, quàm quoduis inſtrumentum à principali. Ideò obſeruat S. Doct. cum Patribus, id. *Sine ipſo factum eſt nihil.* Ioan.1. Et id cap. 15. *Nihil ſine me poteſtis facere.* Quæ loca coniungit S.Aug. *ibi.* Ita etiam de hac neceſſaria coniunctione creaturæ cum Deo, vrget id *Act.* 17.*cit.* & Pſal 138. *Etenim illuc manus tua deducet me, &c.* Hinc manet probata & Minor.

37 CONFIRMATVR quoad actus etiam materialiter prauos ex *Iſaia* 10. vbi Aſſur dicitur *baculus furoris Dei.* etſi iniquus. Mox addit. *Numquid gloriabitur ſecuris contra eum. à quo trahitur? quomodo ſi eleuetur virga contra eleuantem ſe, & exaltetur baculus.* Vbi Gloſſa. *Sicut inſtrumenta nihil ſunt, per ſe agentia: ita Sennacherib nihil per ſe operatus eſt.* Hinc vrget S. Bonau. ad materiale etiam prauitatis Deum operari immediatè, tametſi formale è ſolâ voluntatis prauæ malitiâ ſequatur; *vt notat ad vltimum.*

RESPONDET Dola *part.4. cap.16.* creaturas eſſe cauſas principales, & quadam ſola proportione eſſe inſtrumenta Dei ad ſuos actus.

SIMILITVDO iam oſtenſa eſt, maiorem claudere proportionem neceſſitatis.

38 SECVNDA ratio eſt. Quæ ſunt eiuſdem generis, habent eadem principia *ex primo cœli, text. 60.* Sed actus dantis eleemoſynam ex pietate, & dantis ex inani gloriâ ſunt eiuſdem ſpeciei phyſicæ: Ergo. Sed primus eſt à Deo immediatè, quod oſtenſum eſt, & D.Bonau. ſupponit quæſtione indignum. Ergò.

39 TERTIA ratio D. Bonau. Ad opera miraculoſa non habet homo à natura primò virtutem. Cùm igitur aliquis facit miracula ex inani gloria, quod ſanè poteſt fieri, cùm ſit gratia gratis data, & ita fecêre Apoſtoli, cùm exultantes reuerſi dixêre. *Ecce ſpiritus ſubiiciuntur nobis*; tunc ſanè Deus cooperatur actui illi phyſico immediatè. Ergo.

40 QVARTA ratio. Addiſcens auarâ intentione ſcientias à Magiſtro ignaro, ſed ſupernè edocto; puta dono linguarum, & ſcientiæ cælitus dictatæ, docente. Itidem animo auaro ita ſe habent; vt egeant, & diſcipulus, & magiſter Dei adiutorio immediato ad actum phyſicè malum.

41 QVINTA ratio D. Bonauent. è D. Anſelmo ſuprà. Agens immediatè attingit effectum, quoties producitur effectus, quem non produceret altera cauſa: ſed adulterans generat filium, quem ſe ſolo non poteſt; vt habes 2. *Machab.*7. ergo eget adiutorio immediato principalis concauſæ, à qua producitur, & cui acceptus fertur. Eſt argumentum D. Anſelmi.

RESPONDET Durandus, & Dola, adulterantem ſolùm gignere corpus organicum; Deum verò poſtea infundere animam.

42 HOC eſt contra Scripturam 2. *Machab.*7. vbi Sancta illa mater, à Spiritu ſancto in eloquio etiam laudata, dixit filiis. *Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis, non enim vitam ego donaui vobis, & ſingulorum membra non ego ipſa compegi; ſed mundi Creator, &c.* Quòd ſi è legitima copula non aderat Sanctæ mulieri ad embryonem efformandum virtus; non credo datam ab initio lapſuris in adulteria.

DEINDE ratio Seraphici eſt D.Anſelmi, *de caſu diab. cap.20.* vbi ait. *Quid mirum, ſi dicimus, Deum facere ſingulas actiones, quæ fiunt mala voluntate; cùm fateamur, eum facere ſingulas ſubſtantias, quæ fiunt iniuſta voluntate, & inhoneſta actione.* En ſubſtantia corporea à Deo producitur, etiamſi ex adultero genita.

AFFERAM modò argumenta vniuerſalia de omni actione. Et ſane ſi Deus operatur actus, quibus culpa ſubſternitur, multò magis reliquos; vt confitetur Dola.

PRIMVM argumentum habetur *in corp.quæſt.*1. 43
Prima cauſa vniuerſalis, infinita, perfectiſſima, a qua omnes cauſæ pendent, & ſuas habent perfectiones in eſſe, & operari, certè operatur, modo perfectiori, omnia. Sed Deus eſt talis cauſa: Ergo omnia modo perfectiori operatur, quàm cauſæ ſecundæ. At cauſæ ſecundæ per te operantur immediatè, quæ eſt perfectio operandi: Ergo multò magis Deus. Maior probatur. Cauſa primordialiſſima, vniuerſaliſſima eſt ens ſimpliciter per eſſentiam, atque adeò continet omnes perfectiones, quas aliis entibus per participationem dat. *Nemo enim dat, quod non habet.* Minor eſt Dolæ, qui *num.6.* fatetur, modum agendi immediatè, & per ſe, eſſe nobiliorem modo agendi mediatè, & per aliud; ſicuti perfectior eſt modus agendi per ſe. Vnde ideò Ariſtoteles. 1.*Metaph.initio*, vocat ſubſtantiam *ens*: at accidentia, *entis entia.* Hoc argumentum habet S. Doctor etiam 1.*d.37. part.1.quæſt.1.in fund.* & *in 2.d.1. punct.1. quæſt.1. in fund.* & *in 1.d.45.art.2. quæſt.2. & 2.part. Breuil. à cap.1.* vbi & aliæ rationes afferendæ.

DOLA Sagax, qui audiuit ab Arriaga, noſtra argumenta benè conſtipata vrgere; ea refert delumbata, ſumpta ex vnâ, vel aliâ Dei attributione: Proptereà aſtus eludo veritate. Ipſe enim refert D.Bonau. arguere, Deum eſſe cauſam immediatam, quia præcisè eſt vniuerſalis, & primordialis, cui aliæ cauſæ ſunt ſubordinatæ, & ait; non rectè id inferri; vt notat Scotus 2.*diſtinct.37.in Report.* At S. Doctor arguit è primæ cauſæ infinitâ perfectione; vt videre eſt locis allatis, præſertim *Breuiloquio*: & hoc pacto argumentum eſt durum, vt oſtendi *Tract.1.diſput.6. quæſt.* 2.

HVIC argumento cedit campum, quoad omnes actus, exceptis materialiter malis, dicens, ſe timêre à Concilio Tridentino; & mirari non ingeri de hoc ſcrupulum alicui è noſtris Doctoribus. Ità confitetur, opus ſuum inutile ad recidendas quæſtiones plurimas, nempè de concurſu Dei ad actus naturales, & moraliter bonos. Quoad materialiter verò prauos, ſuam opinionem ſine fundamento confitetur, quippè eam negantibus merus ſcrupulus ingeri queat. At ſapientes noſtros ſcrupulis non agi, ne mirere. Eos & ipſe pellere meritò teneris, tot eruditorum, quos iuſtè colis Sacri Concilij cultorum, authoritati adnixus.

SECVNDA ratio ducitur à S.Doctore è D.Anſelmo *de Concord. &c. loco citato* Ille effectus, qui neceſſariò eget immediato concurſu ad ſui conſeruationem; eget & ad ſui productionem, cuius conſeruatio eſt continuata productio: Et è contra. Illa cauſa dat operari etiam motus omnes, quæ dat conſeruationem, ex D. Anſelmo *loco citato.* Sed talis effectus eſt creatura; & talis cauſa eſt Deus. Ergo. Minor probatur ex Apoſtolo, Heb.1. *Portans omnia verbo virtutis ſuæ.* vbi Græcus addit *per ſe ipſum* δι' ἑαυτοῦ & connectitur rectè ſignans, omnia per ſeipſum 44

ſeipſum conſeruare,& adiuuare ad omne opus,nempè immediatè. Idem habetur *ſap.*11. & 12. & *pſal.*146. & idem aſtruunt SS. Patres, Auguſtin. *lib.*4. *de Geneſ. cap.*12. & *lib.*8. *cap.*12. Chryſoſt. *homil.*10. *in Geneſ.* Gregor. *lib.*16. *Moral. cap.*18. Damaſc. 1.*de fide,cap.*3. D.Thom.*part.*1.*quæſt.*104. *art.*1. apud Bellarm. Ità creaturæ, ſicut pendent à Deo in eſſe immediatè; ita in operari. Eſt argumentum D.Gregorij 4.*Moral.cap.*18. quo vtuntur cùm D.Anſelmo, & D. Bonauent. P. Galitius *loco citato num.*15. Caſpenſ. *tract. de volunt. Dei,d.*5.*ſect.*3.
45 Trigoſ.*concl.*3. Bellarm. *loco citato*;imò D. Auguſt. *tract.*17.*in Ioan.* vbi ex eo deducit cùm ipſo Domino Ieſu, cuius primò eſt argumentum, filium adhuc cum Patre omnia, etiam minuta operari immediatè, quia & immediatè ea condidit. *Pater meus vſque modo operatur,& ego operor.* Illud enim,*vſque modo* ſignat eundem modum, ac continuationem eiuſdem operationis immediatæ. Etenim hìc prætendit, his operibus non violare Sabbathum, quod nullus diceret violari; eò quòd tantùm creaturis in natalibus dediſſet virtutem, vt notat Vaſquez, vrgens cum Gregorio. Eſt quoque argumentum D. Chryſoſtomi, *homil.*4.*in Ioan.*

46 VRGET Suarez. Eadem ratio,propter quam cauſa creata pendet à Deo in ſuo eſſe, probat quòd effectus ab ea productus pendeat ab ipſo Deo in ſuo eſſe, hanc autem dependentiam immediatam in ſuo eſſe, cauſa creata ab initio ſuæ exiſtentiæ habet.
13 Ergo eodem momento, quo fit creatura, in ſuo *eſſe*, & *fieri*,pendet à Deo.Ergo non poteſt talis effectus à cauſa ſecunda prodire,quin à prima cauſa immediatè emanet,& fiat.

RESPONDET Dolanus, non neceſſariò omnem effectum à Deo immediatè pendêre in conſeruari;ſed poſſe ab alia cauſa id fieri.

SED dictum hoc nouum,eſt erroris ſuſpectum,& refellitur à D.Bonauent.*in* 1.*diſtinct.*37.*quæſt.*1. & *in* 2.*d.*37.*quæſt.*2. ex profeſſo termino immediatæ cauſæ, non quia ſit prima independens; vt fingit Dola; ſed quia creatura ita ab ea cogitur pendêre. Quo medio vtuntur etiam Leſſius *de Prouid. Dei cap.*3. Theophylus Raynaudus *deciſ.*1.*Theol. natu. quæſt.*1.& 2.

46 RATIO creaturæ dicit intrinſecè defectibilitatem ab eſſe, quod ſibi eſt accidentale; vt docent D. Gregor. *lib.*4. *Moral. cap.*18. & alij Patres allati. Ideò talis aſſiſtentia eſt ei neceſſaria, quæ à nulla creatura eſſe poteſt. Nam potentia non reducitur ad actum, niſi per ens actu; nec mutabile ſuſtinetur fixè, niſi per immutabile; vt ait Ariſtoteles *text.*27. & quantò magis res accipit à cauſa, tantò magis ab illa pendet; & ſicut omnis eſſentia à prima pendet; ità & omne eſſe, à primo eſſe; & duratio à prima duratione; & operatio à prima: & ſicut virtus Dei infinita attingit intimè immediatè eſſe, & virtutes rerum; ità & actus: alioqui ad determinatum operari limitaretur. Hinc Apoſtolus ad Deitatem comprobandam vtitur hoc.Heb. 1. *Portans omnia per ſe ipſum, Verbo virtutis ſuæ.* Id explicans D. Auguſtin. 3.*de Geneſ. ad litt.* vocat Dei conſeruationem, continentiam. Sic & PP. allati *tract.*1.*diſput.* 6. *quæſt.*2. ex operatione immediata profectò inferunt Dei præſentiam vbique. Et eſt argumentum Spiritus ſancti. Confirmatur à Fulienſi. Si enim creatura immediatè pendet à Deo, quò ad eſſe nobilius.Ergo & quoad actus,qui ſunt ignobiliores, cùm ſint effectus æquiuocè agentis creati.

48 HINC vana conuincitur Dolæ reſponſio, dependentiam à Deo non eſſe intrinſecam creaturæ, quia ſi per impoſſibile vnaquæque à Deo non penderet, ſed ab alia creatura, adhuc eſſet defectibilis & creatura; vt ait Arriaga *diſputat.*6.*Phyſic.ſect.*1. *ſubſec.*2.

HAS ſanè argutulas retundunt ſuprà dicta, & rurſus D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 1. *part.*1. *art.*2. *quæſt.*2. *fund.*2. Dubio procul talis creatura in nihilum abiret, & creaturæ inanitatem ſentiret; at ratio creaturæ dicit etiam intrinſecam transcendentalem à Deo dependentiam, etſi Deo efficiente non egeret, iam Deus nec primus efficiens eſſet, nec vltimus finis; atque adeò nec infinitum ens, nec bonum; ac proinde non eſſet Deus: ſupponere autem, Deum non eſſe ob intrinſecum defectum eſſentiale creaturæ, eſt chimæras conſtruere. Et hoc ait author libri de cauſis, prop. 16. *Omnes virtutes, quibus non eſt finis, eſſe pendentes per infinitum primum, quod eſt virtus virtutum*; vt ait D. Bonauentura. Vide S.Doctorem etiam *quæſt.*2. *ad* 2. Quare dependentia immediata à Deo eſt creaturæ intrinſeca. Prima ſanè cauſa eſt alicui immediata, ne abeas in infinitum, & quia ad omnes eodem modo ſemper ſe habet; vt habetur *in lib. de cauſis*; & ſæpè refricat Seraphicus Doctor, debet omnibus eſſe immediata; vt docet D. Bonauent. *quæſt.* 2. *ad* 2. Hinc cedit rationem, ob quam Librum ſuum neceſſarium ait,ad dimouendas lites,circa concurſum Dei ad actus bonos. Quoad actus malos, vrget D. Bonauent. *argum.ſecundo ſuprà allato*, pro actibus prauis.

EX his oritur illa ratio celebris D. Bonauent. 49
in corp. quæſt. 1. & 2. & *diſtinct.* 1. *part.*1. *artic.*2. *quæſt.*2. *ad* 3. & D. Thomas *loco cit.* Omnis cauſa operatur in quantum eſt actu: ſed creaturæ non ſunt actu ad ſingulos effectus: ergo. Maior eſt axioma Metaphyſicum. Minor probatur,quia cauſa finita, & ens per participationem,eſt in potentia dependens ab ente per ſe in omnibus; vt arguit S.Doctor *quæſt* 2.*in fund.*

INANIS eſt reſponſio Arriagæ, & Dolæ; ſatis pendêre à permiſſione, nec requiri dependentiam poſitiuam immediatam.Hanc reſponſionem ex dictis euaneſcere,omnibus liquet.

VRGEO cum D. Bonauent. *quæſt.*1. *fund.*3. & 50
*diſtinct.*26. *quæſt.*6. ex actibus ſupernaturalibus, Actus fidei, vel contritionis elicitus à Pagano, eſt à Deo immediatè; vt omnes fatentur,nec ex habitu aliquo id prouenit; talis enim habitus in infideli eſt inauditus apud Theologos. Neque ſatisfacit Dola dicens, eſſe qualitatem ſubiectam voluntati. Nam cùm ſit agens determinatum phyſicum inanime, ad vnum numero actum ordinatum; quomodo ſe ſolo adaptat ſuum operari libertati? Sanè Dola conuincitur.

PORRO Dolanus concedit, Deum concurſu immediato, & identifico concurrere nobiſcum ad hos actus.

QVINTA ratio Seraphici *locis cit. in reſol.* Deo 51
attribuendum eſt perfectiſſimum dominium ſuper opera noſtra: Ergo immediatum, quod perfectius eſt, & naturæ Diuinæ debitum, quæ eſt in omnibus per eſſentiam, præſentiam, & potentiam.

RESPONDET Dola, concedendo de actibus bonis; ſed ait,non debere nos Deo adulari fatuè, quoad actus prauos.

AT noſtræ ſententiæ Doctores non ſunt fatui adulatores.

SEXTA ratio ex dictis,& ex D.Bonau.*locis citat.* 52
Idem eſt primum efficiens, & vltimus finis, ex 2. *Phyſic.*

Phyſ. text. 22. vt vrget S.Bonau.2.*d.* 1.*q.* 1.*fund.* 5. Ratio eſt, quia ens,& bonum conuertuntur: Ergo quod eſt primum ens eſt ſummum bonum,ſed Deus eſt bonum, quod omnia immediatè tandem attingunt,vt finem: Ergo eſt efficiens,à quo ſunt immediatè. Confirmatur à S. Bonau. *corp.* & à Complutenſibus: quia fundamentum dependentiæ creaturarum a Deo,vt cauſâ, eſt,quia Deus habet eſſe per eſſentiam, & creaturæ ſunt entia ſecundùm totum quod habent,per participationem, quam à creatura nequeunt obtinere. Reſponſa Dolæ è dictis eliduntur.

Septima ratio ſit. Optima cognitio eſt per cauſam immediatam ex Ariſtotele 1.*Poſt.c.*2 Deus eſt cauſa,in qua ipſe, & beati perfectè cognoſcunt omnia: ergo eſt immediata.

Mvlta alia vide *Tract.* 1. *diſp.* 16. *quæſt.* 5. & *Tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 5.

Dola vnam partem libri inſumit contra Prædeterminationes; ſed has repuli & ego *tract.* 1. *d.* 13. *num.* 135. Aliam partem, contra Aſſertores ſcientiæ mediæ, ſed eius argumenta retudi *Tract.* 1. *diſp.* 13. *quæſt.* 12.

Impvgnat modum cognoſcendi futura contingentia; ſed hunc defendi *ibi, q.* 11. Et *diſp.* 16. *q.* 15. *& ſeq.* & *diſp.* 21. *q.* 20. oſtendi libertatem à diuinis decretis non læſam.

53 Mvlta congerit contra Dei immediatum concurſum ad materiale culpæ; ſed ea diſſolui cum D. Bonau. ad arg. *tract.* 1. *diſp.* 16. *q.* 13. & ex dictis ruunt, quod perſenſit Dola *p.* 4. *c.* 5. præcipuè è Patribus allatis, id enitet, qui ſolum defectum negant eſſe à Deo.

Respondet Dola *p.* 4. *cap.* 10. Ideò Patres dicere, peccatum eſſe defectum, cuius non ſit quærenda cauſa efficiens; ſed deficiens: non quia non habeat cauſam, ſed quia debemus potiùs peccata deflere, quam cauſas quærere,& ſcrutari. Vel, Deum non eſſe cauſam deficientem, id eſt reum.

At SS.Patres directè cauſas inquirunt, cur formale peccati nullus efficiat, nempe, quia eſt defectus,nihil, &c. Præcipuus eſt paſſim D.Aug. præſertim 12. *de ciu.c.*7. vbi, cùm oſtendiſſet, peccatum non eſſe ens, ſed priuationem, ſubdit: *Nemo ergo quærat efficientem cauſam malæ voluntatis; non enim eſt efficiens, ſed deficiens: quia nec illa effectio eſt, ſed defectio.* Sic *Tractatu* 1. *in Ioan.* & Theologi, cum D. Bonauent. relato *tractatu* 1. *d.* 16. *q.* 5. *& ſeq.* D.Thom. *p.* 1. *q.* 49. Idem habent Patres allati *argum.* 1.

Hæc, quæ ſuprà diximus,oſtendunt, Deum non maculari concurrendo ad materiale culpæ;vt oſtendi etiam *l.cit. Tract.* 1.

Obiicit ſecundò. Abſurdum cenſetur concedere, animam Chriſti peccare potuiſſe, quia culpa attribueretur ſuppoſito Verbi, cùm tamen Verbum operetur ſolùm denominatiuè. Abſurdius eſt dicere, Deum cooperari materiæ peccati. Hoc argumentum efficax dicit.

Respondeo cum D. Bonau. longè diſparia eſſe: nam ibi abſurdum cenſetur, animam Chriſti antecedenter ſibi determinare formalem culpam; *hic* verò dicimus, Deum ex ſuppoſitione malæ voluntatis cogi cooperari materiali, quod genere diuerſum eſt, & longius quàm Cœlum à terra.

Obiicit tertiò; è concurſu immediato tollitur libertas ad alios actus, cùm hic numero ſit decretus.

54 Respondeo, determinatum eſſe actum, non antecedenter, ſed præuia ſcientia media; vt oſtendi *Tractatu primo, diſputatione* 37. *numero* 219.

Obiicit quartò. Operari ſequitur ad eſſe. At eſſe Dei,& noſtrum ſunt diuerſa: ergo.

Respondeo ita eſſe; at vniri, vt cauſas ſubordinatas, ad vnum opus operatum (vt cum Seraphico loquar.)

Obiicit quintò. Actus Phyſicus, putà eſus pomi, Adæ fuit vetitus: ergo à Deo eſſe non potuit.

Respondet S.D. vetitum antecedenter, prout neceſſariò ſequitur culpa; non præcisè, vt actum phyſicum.

Obiicit ſextò. Omnis actio à bona voluntate eſt bona moraliter. At Dei voluntas eſt optima: Ergo actio bona; at velle ſubſtratum culpæ,eſt malum: ergo.

Respondet S. D. operationem moralem eligenti adſcribendam: At ſolum arbitrium eligit; Deus autem concurrit ex ſuppoſitione ad actum phyſicum, qui eſt bonus; & hoc, vt cauſa vniuerſalis. 55

Respondet ſecundò, omne opus operans bonum bonæ voluntatis,eſſe bonum; quia nequit arbor bona malos fructus facere; opus verò operatum eſſe bonum,ea bonitate,quâ operatur agens;& quia ad ſubſtratum culpæ Deus operatur, vt cauſa rerum Phyſicarum vniuerſalis, eâ ſolâ intentione, quâ ens phyſicum eſt, & ex ſuppoſitione noſtræ voluntatis ad deficiendum, ad quod ipſe non peruenit, & omnia ordinat ad bonum: ideò actio Dei phyſicè, & moraliter eſt bona.

Obiicit ſeptimò. Omnia ad bonum finem acta, bona ſunt, & à Deo, qui omnia propter ſe operatur, non cætera; at materiale culpæ non eſt tale: ergo.

Respondet S. Bonau. ſubſtratum culpæ, vt procedit à Deo, eſſe bonum phyſicè, & moraliter, hoc tamen in omni opere non euenit: quia multa ſunt moralitatis incapacia, etſi,vt à Deo,ad ſui digniſſimam gloriam referantur. 56

Obiicit octauò. Quandocunque agens continuatur cum regula agendi rectè, rectum operatur: Sed operans ſubſtratum culpæ, eadem actione continuatur cum Deo agenti, qui eſt prima regula: Ergo.

Respondet S. Bonau. arbitrium, vt efficiens, continuari; at eligendo illud,vt ſequatur culpa,non continuari Dei bonitati. 57

Obiicit nonò. Vel actio illa eſt tota à Deo, vel pars tantùm; vel tota à Deo, & libero arbitrio noſtro. Si hoc dicas,erit tota bona; & tota mala. Si ſecundum: ergo pars tantùm bona, & non tota eſt à Deo.

Respondet S.Bonau. eſſe vnam actionem.quæ, vt actio eſt, tota eſt à Deo,tota à libero arbitrio: at vt deficiens,eſt à libero arbitrio ſolo; non à Deo indeficiente.

Obiicit decimò. Cauſa principalis, mouet minùs principalem: Deus eſt cauſa principalis: ergo mouet arbitrium ad malum.

Respondet S.Bonau. Deum eſſe cauſam principalem,id eſt primam modo conuenienti, ad actiones quidem ſupernaturales excitans, præueniens ſupernè: ad naturales cooperans cauſis ſecundis; ad ſubſtratum verò culpæ ex ſuppoſitione modis dictis cooperatur. 58

Hinc habes obiter, Seraphicum non eſſe cum prædeterminantibus, qui Deum; vt cauſam vniverſalem etiam naturalium, phyſicè præmouentem aſſerunt.

Restat

Restat argumentum Durandi. Si Deus totam actionem operatur: ergo fruſtrà eſt cauſa ſecunda.

59 Respondetvr, cauſas ſubordinatas non eſſe adæquatas, ideò nec alteram ſuperfluam. Quare ſicuti Sol cum homine generat hominem; ita & Deus cum homine vnum actum operatur.

QVÆSTIO III.

An Simile *agat in ſimile.*

60 Aristoteles 1. *de gener. cap.* 7. docet, agens, & paſſum non debere eſſe omninò ſimilia; quia ſimile in ſimile non agit. Quæritur: An verum ſit, & quomodo? Similitudo ſane dicitur ſecundùm qualitates.

Mvltis modis poteſt aliquid eſſe alteri ſimile. Primò in qualitate: non in gradu. Sic calor vt quatuor, & calor vt ſex. Secundò etiam in gradu, vt duo calores vt quatuor. Tertiò in gradu, & qualitate; ſed non in virtute, vt duo calores vt quatuor, quorum alter eſt in materia aptiori, & denſiori; vt calor in ferro, & in paleis: aut calor in ligno palmari, & in magno trunco.

Non eſt quæſtio; An ſimile, ſecundùm vnam qualitatem, poſſit agere per accidens, ratione alterius diſſymbolæ; vt aqua calida in lignum calidum humectando. Sed quæritur d ſimili, in ſimile formaliter.

61 Omnes concedunt, ſimile ſolùm in qualitate, poſſe in ſimile tale agere: vt monent Tolet. *q.* 13. Colleg. *c.* 9. *quæſt.* 2. *art.* 1. Titelman. *lib.* 5. *cap.* 9. Zabarella *de actione.* Bannes *quæſt.* 2 *cap.* 6 Solus Aureolus reclamat 2. *diſtinctione* 25. *quæſtione vnica, art.* 1.

Qvoad ſimilia verò aliis modis. Aliqui negant, poſſe ſimile in qualitate, & gradu agere in ſimile; eſto diſſimile in virtute, ratione extenſionis, vel denſitatis continentis plures gradus extenſiuè. Sic Auicen. 7. *Metaph. cap.* 3. Gregor. *in* 1. *diſtinct.* 17. *quæſt.* 4. *art.* 2. Venetus *ſumm. de gener. cap.* 3. Albertus Saxon. 1. *de gener. quæſt.* 19. Colleg. *loc. cit. art.* 3. Adducitur etiam D.Th. *ad cap.* 7. 1. *de Gener. textu* 48. Euſtachius, *p.* 2. *Phyſicorum, tractatu* 2. *quæſt.* 2.

Alii è contra opinantur, poſſe tale ſimile agere in ſimile, Tolet. *loc. cit.* Sotus 2. *Phyſic. concl. vlt.* Nyphus 1. *de Gener. quæſt.* 2. & P. Laurentius Vlmus, vir doctiſſimus.

Alii dicunt, inter agentia vniuoca exigi diſſimilitudinem, ſaltem ſecundùm gradus; non inter æquiuoca, quæ nobiliori forma agunt. Sic Maſtrius, & Bellutus *d.* 2. *Phyſicorum, quæſtione* 1 Vaſquez, *prima ſecundæ, diſput.* 80. *capite* 1. poſt Scotum, 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 3.

Alii concedunt inter omninò ſimilia actionem. Sic Zabarella.

Pater Galitivs dicit primò, non eſſe actionem per ſe inter ſimilia in qualitate ex D.Bonau. *in* 4. *diſt.* 44. *p.* 2. *art.* 3. *q.* 2. vbi verò S.Doct. exigit contrarietatem ad actionem phyſicam; non ad intentionalem perfectiuam. Secundò ait, inter ſimilia in gradu; ſed diſſimilia in qualitate, poſſe eſſe actionem; puta inter calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, ex Diuo Bonauentura, *in* 4. *diſtinctione* 20. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 4. *ad* 1. Ibi ait, inter Symbola elementa eſſe actionem, ratione qualitatis contrariæ: Hæc tamen in vno intenſa; in altero remiſſa eſſe poteſt.

Tertiò concludit, eſſe actionem inter ſimilia.

62 Sententia S.Doct. ea mihi videtur; vniuerſaliter requiri contrarietatem, ſic loco primo allato, *& diſp.* 12. *p.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 3. etſi *q.* 2. *ad vlt.* concedit, ſi ſpecies ſacratæ miſceantur liquori eiuſdem rationis à generatione; puta ſi mittantur in dolium, vino plenum; vnde ſumptæ fuerunt, ceſſare ibi eſſe corpus Chriſti: In quo fallitur Suarez, *diſput.* 57. *ſect.* 4. Idem ſentit D.Th. apud Victoriam, & Scotum, quia diſperguntur in minora minimis. Et *in* 2. *diſt.* 17. *quæſt. vlt.* negat ſimile etiam in virtute agere.

63 Assero primò, Similia in qualitate non agere in ſe inuicem per ſe, ſecundùm eandem qualitatem: Colligitur è Diuo Bonauentura, 4. *d.* 44. *parte* 2. *articulo* 3. *quæſtione* 2. Inuet. *Tractatu* 7. *capite* 3.

Probatvr ab Aureolo ratione D.Bonau. quia agens agit: vt ſibi paſſum aſſimilet. At ſimile in qualitate eſt ſpecificè ſimilatum.

64 Assero ſecundò, inter diſſimilia in qualitate, etſi in gradu ſimilia, eſſe per ſe actionem. Colligitur è D. Bonau. *in* 4. *d.* 10. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 4. *ad* 1.

Probatvr, quia actio venit è virtutis exceſſu, ex Ariſtotele *libro de motu animal.* & è contrarietate, ex eodem 1. *de gener. cap.* 8. Sed inter talia ſimilia eſt contrarietas, & poteſt eſſe exceſſus: Ergo. Prior pars minoris patet: Poſterior explicatur. Qualitates primæ ita diſpoſitæ ſunt; vt aliqua ſit maximæ actiuitatis, & minimæ reſiſtentiæ; vt calor: Alia minoris actiuitatis, ſed maioris reſiſtentiæ; vt frigus: Igitur poteſt calor vt quatuor, agere in frigus vt quatuor; quia calor in pari gradu eſt actiuior, imò in paucioribus gradibus: Sic enim aqua calida vt quatuor, miſſa in frigidam vt octo, tepefacit eam. Ex quo malè Zabarella, & Galitius eruunt, poſſe vnum inferioris virtutis agere in longè intenſius virtute; ſi dixiſſet *gradu*, ita acquieſcerem: at *virtute* non; nam agens debet paſſo dominari, alioquin, quid imprimet? Sanè calor: quia actiuiſſimus, ſuperat frigus. Quoad agens 65 æquiuocum, non credo in eodem gradu virtutis illud magis agere, quàm vniuocum: Nam & illud producit effectus eoſdem. Ita Sol, cum igne par, producit ignem eiuſdem ſpeciei, dicitur verò altioris virtutis: quia in ſua forma, alias multas virtute continet; non quia ſingulæ ſint perfectiores formis vniuocis; vt dixi.

66 Assero igitur tertiò. Inter ſimilia omninò non eſſe actionem.

Probatvr à D. Bonauentura ratione Ariſt. 1. *de gener. cap.* 6. Omnis actio eſt à contrario in contrarium; ablata enim omni contrarietate, non eſt maior ratio, cur vnum agat potiùs, quam patiatur: Ratio eſt; quia vt vnum agat, debet alterum aptum eſſe pati: Debet enim vnum eſſe actu: alterum potentiâ: ergo diſſimile.

67 Assero quartò, diſſimile tantùm ratione multitudinis graduum extenſiuè, non intendere alterum ſimile, putà ferrum calidum vt quatuor: lignum calidum vt quatuor.

Probatvr. Agens ſecundùm rationem, quâ agit, debet eſſe actu; & paſſum in potentiâ, ex Ariſtotele *loco citato*, & 3. *Phyſicorum, text.* 17. Sed calidum, vt quatuor, non eſt actu ſuper calidum

dum vt quatuor, ſecundùm intenſionem: Ergo ſecundùm hanc rationem non aget.

Probatvr ſecundò ex Ariſtotele 1. *de Gener. cap. de Rareſac.* Potentia actiua eſt principium tranſmutandi aliud, in quantum aliud. Sed agens denſum non eſt aliud à paſſo, in quantum aliud ſecundùm intenſionem: Ergo.

68 Probatvr tertiò argumento D. Bonauent. ſumpto ex Ariſtotele 1. *de Gener. text.* 46. & 50. & 1. *Phyſic. text.* 41. Actio eſt inter contraria. Sed inter ſimilia in qualitate, gradu, & virtute non eſt contrarietas: Ergo. Maior probatur, quia agens agit, vt ſuam formam inducat, & pellat alienam. Minor probatur; quia ſunt eiuſdem rationis, nec habent inuicem, quid pellant. Eſto agat maiori velocitate, & latiùs hoc, quàm illud.

Probatvr quartò. *Nihil dat, quod non habet.* Sed agens calidum vt duo, non habet calorem intenſiorem: Ergo.

Probatvr quintò. Si multitudo graduum intenſionem cauſat, poterit multitudinem parem ſibi producere, etiam mille graduum.

Obiicies primò, denſum calidum magis ſentitur, quàm rarum.

69 Respondent, non intendere, ſed multiplicare ſpecies.

Obiicies ſecundò, calor in ferro magis vrit, quàm in ſtupa, & tamen non excedit eundem gradum octauum, quem habet in ſtupa ignita; imò nec tot gradus, cùm in ferro non ſit ſæpe forma ignis, etſi candens ſit.

Respondeo, id fieri ex maiori applicatione agentis, vndique obſidentis paſſum; ſtupa verò aliquas ſola particulas tangit. Habet etiam ferrum virtutem vnitam, quæ eſt fortior diſperſâ; vt ait Ariſtoteles 1. *Metaph.* vnde conſeruatur, reſiſtens extrinſecis; non ſic ſtupa.

Obiicies tertiò. Ponatur candela in cubiculo, & per feneſtram emittat lumen. Addatur alia eiuſdem intenſionis, emittet longiùs lumen; & hæc actio apud Thomiſtas eſt vniuoca; etſi Scotiſtis æquiuoca viſa ſit.

Respondeo, lumen continere eſſe reale, & intentionale; vt dicam *tractat.* 9. *de anima diſput.* 5. *cap.* 2. *quæſt.* 3. ideò multiplicatur ad modum ſpeciei.

Obiicies quartò, Aër congelat quam, etiamſi frigidiorem; eò quòd maius eſt ambiens.

70 Respondeo, congelationem fieri præcipuè antiperiſtaſi, vniente ſe aquâ ad fortiùs reſiſtendum. Neque verò congelata eſt abſolutè frigidior, ſed adde viſcoſitates ex *quarto Meteor. text.* 27. Sunt enim aquæ frigidiſſimæ quæ ſuo necant frigore, nec congelantur, qualis ea Lethè, quâ necatus eſt Alexander. Vnde 2. *de gener. text.* 15. ait Ariſtoteles reperiri varietatem.

Assero quintò. Diſſimile in quantitate, ac partium multitudine, tametſi aliis modis ſimile, probabile eſt agere. Patet allatis experimentis.

71 Probatvr à D. Bonauent. *loco citat.* Si ſpecies conſecratæ vini proiiciantur in dolium vini, eiuſdem ſpeciei, cuius erat vinum ante conſecrationem, ſoluuntur ſpecies, & ceſſat ibi Corpus Chriſti: Hæc tamen non eſt inter qualitates contrarias.

QVÆSTIO IV.

An Agenti *fiat reſiſtentia, & quid ea ſit.*

Nota è D. Bonauent. 1. *diſtinct.* 40. *artic.* 4. *quæſt.* 1. & *in* 4. *d.* 14. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 5. & in *Compend. Theol. loco citat. cap.* 31. & *lib.* 1. *de profectu Religioſi, cap.* 6. & *in Specul. diſciplinæ, part.* 1. *cap.* 2. Deum, & naturam rebus naturalibus dediſſe, vt ſe ab aduerſis tueantur; ita qualitates actiuas; & reſtitiuas dedit elementis proportione aptas; vt quæ magis actiuæ ſunt, minùs aliis reſtitiuæ, vt agentes in aliud, hoc reſiſtente propriæ deſtructioni, ad mixtiones conueniant, fœdere inito. Id etiam ſecundæ iuuant qualitates; vt durities, denſitas, &c. In his autem tria obſeruat S. Doctor Primum eſt inhabilitas ad ſuſcipiendum alienas impreſſiones; puta in ferro, vel ſaxo; vt non perforentur & hæc videtur priuatio, orta è duplici poſitiuo. Primò quidem ex agentis debilitate. Ità pila tormento bellico excuſſa, non penetrat loricam, quia debili puluere erat coniecta. Secundò ex firmitate paſſi. Sic Lorica ictui reſiſtit pilæ plumbeæ, quia electo è ferro, ritè purgato, & examinato fabrefacta. Atque hæc eſt propriè reſiſtentia. Secundum, quod ponderat Seraphicus Doctor, eſt habilitas, & diſpoſitio paſſi ad perſiſtendum, quæ eſt conſeruatio illius reſiſtentiæ, ſeu priuationis impreſſionum. Tertium eſt idoneitas ad repellendum agens; & hæc eſt reactio; de quâ *ſequenti quæſtione.* 72

Hæc ad ſpiritualia obiter transfert S.D. comparans cum obſtinatione impij, quæ non recipit Diuinas impreſſiones; durat in ſua peruicacia, & Dei inſpirationes repellit. Sic etiam iuſtus non admittit diaboli impreſſiones, perſeuerat, atque repellit, Dei gratiâ, tentationes. 73

Rem arduam, hanc reddunt varij opinantium modi, apud Zabarellam, *de React.* Fabrum *theor.* 43. Areſium *diſput.* 6. *Gener. quæſt.* 47. Picolom. *l. de Elementis, cap.* 25.

Nota ſecundò è Diu. Bonau. *in* 4. *diſtinct.* 16. *art.* 3. *quæſt.* 1. creaturas, tum ad agendum, tum ad reſiſtendum, apta inſtrumenta obtinuiſſe. Nam, cùm reſiſtentia ad operationes conferat; vt docet Seraph. Doct. *in* 2. *diſput.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 2. ita ſe tuentur, vt ſæpè reſiſtentes antiperiſtaſi, etiam proprias vires exerant, veluti cùm nubes vniuntur ad reſiſtendum exhibitioni; vnde eam corruſcantem magno tonitru repellunt, & aqua ab igne inuaſa frigus colligit ad extremitates viciniores ſuo contrario. Ideò labes ſuppoſito igni, reſiſtens frigus ad fundum colligit. Sic ſanguis ad cor fugit inuaſum. Id tamen non omnia præſtare valent; quas enim vires lorica, aut ſaxum colligit, vt bellico reſiſtat tormento? 74

Fallitvr P. Galitius, ponens reſiſtentiam in hac virium collectione. Hæc enim non reſiſtentia eſt, ſed præparatio ad reſiſtendum, ſicuti & agminis ordinatio ad reſiſtendum inimico; neque ſemper hæc collectio virium interuenit, vt dixi, ad reſiſtendum inimico; vnde ſine ea, lorica reſiſtit. 75

Addit etiam, non admittere actionem, non eſſe reſiſtere: tum quia etiam ante actionem, nulla admittitur actio, neque adhuc reſiſtitur: Tum quia durat etiam poſt factam inuaſionem: Tum quia ſequeretur etiam incorruptibilia reſiſtere: nam hæc non

non admittunt inimicas impreſſiones. Hæc *part. 2. l. 3. tract. 5. quæſt. 2.*

Respondeo, pace tanti viri, quando dico, *reſiſtere*, eſſe non admittere impreſſionem, ſupponi, hanc actu attentatam eſſe ab agente actu. Neque ex eo, quòd non admittitur impreſſio, benè infert, non eſſe actionem, cùm in paſſo ſubjecto non recipiatur. Dico enim, recipi conatum, ſed non ictum. Sic lorica recipit pilam; ſed non perforatur, aut concutitur.

Ad ſecundum dico, durare reſiſtentiam ſecundùm eam partem ſubjecti, vel gradum illum, quo non admittit impreſſionem.

Ad tertium dico, incorruptibilia reſiſtere, dum virtute inſitâ non admittunt impreſſiones hoſtiles attentatas, puta ignis.

Iam verò & ipſe fatetur, in hoc motu locali, reſiſtentiam eſſe priuationem, veluti cum turris non recipit ictum lanceæ.

76 Assero ergo, reſiſtentiam eſſe, non admittere impreſſiones agentis: eò quòd virtus paſſi, virtutem agentis ſuperat. Ita ſentit Scotus, *2. diſtinctione 2. quæſt. 9.* & hoc explicat D. Bonau. *in morali*, reſiſtentiam tentationibus oriri, tum è libero arbitrio confortato à Diuina gratia, tum ex infirmitate tentatoris alligati, ne totas vires exerat.

Probatvr ex dictis; non enim eſt poſitiuum quid, alioqui erit reactio; nec eſt collectio virium, quæ eſt diſpoſitio tantùm: ergo.

QVÆSTIO V.

De Antiperistasi.

Qvia Ariſtoteles *1. de Gener.* ad probandum, ſimile, non agere in ſimile, inducit hoc abſurdum, fore, vt idem ageret in ſeipſum, hoc verò poteſt concipi, fieri vel antiperiſtaſi, vel reflexione: Ideò de vtraque agam.

77 Antiperistasis Græcum nomen; latinè *circumobſiſtentia contrarij*, à contrario validiori ambiente obſeſſi.

Plvrimæ de hoc mirabili naturæ effectu peruolant opiniones; omnes tamen magnas ſubeunt difficultates.

Omitto Galenum, vocantem antiperiſtaſes deceptiones ſenſuum.

Prima opinio cenſet, Antiperiſtaſim, non includere aliquam in contrarium actionem, ſed ſolam collectionem virium, quæ vnitæ, validiores fiunt.

Contra arguit S. Doct. *lib. 2. Comp. Theol. verit. c. 9. & ſerm. 3. de plurib. Martyr.* Videmus enim aquam ſuperfuſam calci, ſtatim inardeſcere. Aquam aſperſam ſuper ferrum candens, reſilientem, ac ferrum ſcintilas eiaculans. Itidem aquam calidam in loco frigido poſitam, citius congelari, quam frigidam; quia ad præſentiam caloris, frigus fortiter vrget. Sic Faber ferrum in fucinam mittens, aquâ aſpergit ignem; quia cùm ſuum ſentit contrarium, incaleſcit. Actionem pariter experimur in condenſatione roris, congelatione grandinis, ſtipatione fulminis, &c, vt oſtendam *Tract. 7. diſp. 3.* in multis meteoris.

78 Secvnda opinio eſt, antiperiſtaſim dicere non modò actionem qualitatum, ſed etiam earum intenſionem, è condenſatione.

Contra tamen inſtant aliqui. Nam aquæ ſubterraneæ, æſtate frigidiores; neque condenſationis cauſam inuenimus.

Sed en cauſa. Quia enim terra ex acuta Angulorum radioſa reflexione caleſit, & aerem calefacit, concentrantur vapores frigidi, vim caloris inimici fugientes, & ſic cauernas, & regiones ſubterraneas infrigidant; frigus verò aquas condenſat. Id indicat Seraphicus Doctor *de ſeptem Itineribus: Itinere 2.*

Tertia opinio eſt, qualitates obſeſſa reflecti ſuprà ſeipſas, & ſe intendere. Ita aquæ puteales, à calore Solis, æſtate circumuallatæ, reflectuntur, & innatum frigus intendunt. Sic Tolet. & alij. Subſcribit Euſtach. *parte 2. Phyſic. tract. 2. d. 2. q. 3.* Iuuet. *tract. 7. cap. 3.* 79

At contra. Nihil enim agit omninò in ſe, ex *1. de Gener. cap. 7.* Deinde aqua frigida vt ſex, non includit formaliter, vel eminenter frigus vt octo: ergo nequit producere.

At dicam, contineri virtualiter octo gradus frigoris in aqua, quæ per emanationem non impedita (adde adacta neceſſitate ſuæ conſeruationis) reducitur ad ſtatum innatum.

Qvarta opinio eſt, contrarium obſeſſum emittere ſui ſpecies intentionales, quæ impeditæ reflectuntur in ſe, multiplicantur, ac fortiùs ſenſum feriunt. Sic Caiet. Thien. & Marſilius. 80

Contra arguit Diuus Bonauentura ſuprà, quia antiperiſtaſis producit effectus reales. Sic enim aqua hyeme fumigat; & hoc ſuprà oſtenſum eſt; at ſpecies intentionales, cùm ſint entia diminuta, nequeunt producere effectus reales, qui ſunt ordinis perfectioris. Deinde ſpecies intentionales, non habent contrarium, cogens eas retrocedere.

Qvinta opinio eſt, non fieri in Antiperiſtaſi intenſionem intrinſecam; ſed ſolùm ab extrinſeco, quatenùs veniunt peregrinæ impreſſiones. Itaque in æſtate exhalationes ſparſæ, adueniente frigore, concentrantur; & aquas ſubterraneas calefaciunt; at æſtate, aperti cùm ſint pori, aſcendunt liberè, & terram, in frigiditate innata relinquunt. Vnde & aquæ ſubterraneæ frigidiſſimæ ſunt. 81

Instant aliqui, exhalationes, cùm ſint igneæ, non deſcendere, neque à frigore expelli deorſum. Frigus enim non dat exteris motum localem; ſed alterat. Quod ſi hæ calefaciunt aquas puteales; cur non æſtate, cùm plurimæ agente Sole, gignuntur? Eſto autem apertis poris erumpant; in tranſitu tamen calefacerent.

Enim verò exhalationes multæ, in venis bituminoſis terræ genitæ, conantur aſcendere; ſed à frigore conſtipante ſuperficiem terræ, eis via obſtruitur; atque ſpatiantur, vt prodeant, & ita regionem ſubterraneam calefaciunt. Ita frigus non dat motum directè, ſed indirectè, obſtruens meatus; & halitus cogens deorſum vagari Æſtate verò non calefaciunt; quia actio quietem exigit agentis; vt conſtat in ipſa flamma euolante. 82

Alii dicunt, partes inferiores terræ impeditas in Æſtate à calore extrinſeco, reflecti in partes interiores, eaſque infrigidare; ſicut ignis potens agere in ſpatium quadraginta cubitorum, impeditus à culmine fornacis, reflectitur, validiùs agens in fornacem. Ita Toletus.

At non reddit rationem calefactionis hyeme, quo aquæ fumigant. Quod me magis mouet; hæc, vel præcedens opinio, nullam antiperiſtaſis rationem dant.

84 Sexta opinio eſt Conimbricenſium *in Meteoris*,& Ruuij, antiperiſtaſim eſſe collectionem contrarij obſeſſi, & hoc quidem ſuas qualitates intendere per emanationem à forma, reducente ſe ad ſtatum innatum; at qualitates peregrinas imprimi ab externis; putà calorem ab halitibus obſidentibus. Ita aër in cubiculis, tempore pluuiæ repentinæ, calefit; quia calor pellitur à pluuia: At in æſtu frigus pellitur ad interiora; ideò frigidæ ſunt habitationes interiores.

At hoc non eſt agere proprium, quod in antiperiſtaſi inuenimus; ſed allegare ſolam emanationem. Nec redditur ratio congelationum aquæ variis modis, quæ non fiunt naturali emanatione; alioqui omnis aqua, naturâ ſuâ eſſet glacies, ſanè neque calor externus per ſe infrigidat eam aquam. Neque rectè ad antiperiſtaſim adducuntur peregrinæ impreſſiones, alterantes extrinſecè; alioqui alteratio erit antiperiſtaſis: Antiperiſtaſis durat enim quamdiu obſeſſum reſiſtit; non quando victum alteratur.

85 Vera igitur antiperiſtaſis ad mentem Seraphici hæc eſt; Statim, ac corpus obſidetur à contrario, naturali inſtinctu colligit ſimul partes viuaciores, & actiuiores, eaſque ſimul congregat ad centrum; & hæ vnitæ agunt in alias remiſſiores, & educunt de earum potentia nouos gradus qualitatis, quibus ad intenſionem illi æqualem perueniant, iuuante naturali emanatione qualitatis è ſubiecto diſpoſito per nouam actionem; obſidente verò contrario, nec tranſpirare valente, inſtructâ veluti acie pugnat.

Sic ferè Poncius *diſputatione* 25. *numero* 29. & 30. quæ verò *numero* 31. addit, parum ad rem faciunt.

86 Itaque omnes antiperiſticæ actiones explicantur his fundamentis. Aliquæ enim fiunt per emanationem naturalem, iuuante aliquo extrinſeco: Sic aquæ puteales, æſtate, liberæ ab exhalationibus aſcendentibus; iuuante frigore terræ, quæ cùm in ſuperficie à Solis calore obſideatur, reflectitur ad partes interiores cauernoſas, & quam actionem extenderet ad partes ſuriores, reſtringit ad interiores, vbi ſunt aquæ, eaſque infrigidat; vt ſuprà dixi. Sic aër etiam ſecundæ regionis adiuuat productionem frigoris in nubibus.

87 Secundò, aliquæ fiunt per actionem partium intenſiorum in remiſſiores, iuuante naturâ, effundente ſuas qualitates, dum liberatur à contrario. Sic guttæ, è quibus fit grando, congelantur, iuuante aëre ſecundæ regionis, non naturâ ſua frigido; vt oſtendam *tract.* 7. *diſp.* 3. ſed ob vapores; iuuante etiam terreſtri ſiccitate, quæ eſt in illis vaporibus neceſſaria ad congelationem; vt ait Ariſtoteles 4. *Meteor. à textu* 39. Cardanus è Dioſcoride, *de varietate*, *capite* 63. cuius ſignum eſt, quod liquefacta grando, vel pruina, in aquam turbidam reſoluuntur, & ſubobſcurum quoddam apparet in medio grandinis terreum.

88 Tertiò, aliquæ fiunt per actionem partium intenſiorum in remiſſiores, quæ aduiuantur, dum corpus obſidetur à contrario. Sic partes igneæ, quæ ſunt in calce ad obſidium aquæ excitantur, & accendunt calcem. Dixi igneæ partes, quia ſunt ibi partes mixtæ cum calce, habentes formam ignis; vt docet D. Aug. 2. *de ciu. cap.* 4. nec ſentiuntur; quia velut ſopitæ in cinere iacent.

Quartò ſunt aliquæ, in quibus corpus obſeſſum, quaſi collectum, ſtat contra ſuam naturam, ad modum, quo Iordanis, & Mare rubrum ſteterant tranſeuntibus Hebræis. Sic vinum ſtat, aduſto dolio, nec fluit, ob ſulphuream, ambientemque exhalationem fulminis. Sic nubes ſtant ſuper aërem, etſi grauiores ſint aere. Eſto enim iuuet & raritas, ex calore à Sole inducto, non tamen ſatis eſt. Maior eſt enim raritas aëris in prima regione, maximè calidi, ob reflexionem radiorum è terra, vt patet: nam aër viſionem non terminat, ſicut vapores illi, qui ſunt frigidi, cùm aquei ſint; atque adeò denſiores. Ideò grauius efficiunt elementum: ſunt enim aqua accidentaliter mutata: vt ait Ariſtoteles 1. *Meteor. cap.* 3. ideò defluunt in aquam reducti ad naturalem ſtatum, alioqui deberet illa aqua ſe generare.

Quintò ſunt aliæ actiones, in quibus corpus obſeſſum emittit ſuam virtutem contra ſuum contrarium, abſque intenſione qualitatis propriæ: 89
ſic potentia vitalis emittit ſpiritus calidos ad manum, læſam à frigore niuis, cui iniicitur; ideò incaleſcunt manus, poſt niuem compreſſam; vel pedes, poſt calcatam. Sic aqua frigida æſtate Soli expoſita, initio magis friget, quia, antequam alteretur, vnit ſe, & reſiſtit expellendo, etiamſi quid calidi habeat in ſe; ſed poſteà calefit. Idem dic de peponibus, vel cucurbitis, Soli expoſitis.

Sextò, libet alias ponere actiones, in qui- 90
bus, licèt non ſit dubium, quin idem non agat in ſeipſum, conferunt tamen ad maiorem Antiperiſtaſis elucidationem.

Tales ſunt, in quibus obſeſſum à contrario impediente; contra illud fertur Sic exhalatio in ſinibus terræ compreſſa, eam quatit, vt ait S. Doct. *loco cit. compendij.*

Tales ſunt, in quibus contrarium oppugna- 91
tum, pellit contrarium, ſic nubes pellit exhalationes, quæ alliſæ aliis nubium partibus coruſcant; vnde fit tonitru; vel conſtipantur in fulmen, vt ait S. Doctor, *loco citato*.

Tales ſunt, in quibus virtus vnita, nec tranſpirans partes viciniores, redditur fortior contra obſidens contrarium. Ita ventriculus, clauſis à frigore poris, & obſeſſus à frigore, magis retinet ſpiritus, qui ſunt caloris vehiculi; & ideò calidior ſeruatur. Ita nix ſub panno rubro, & gelu ſub cinere conſeruantur.

Tales ſunt, in quibus partes ſe vniunt; virtus autem vnita fortior. Sic guttæ roris in ſphœram coeunt. Sic guttæ aquæ decidentes in puluerem. Sic guttæ reflexæ ad lebetis operculum. Sic Fabri Ferrarij tantiſper immergunt ferrum in aquâ, vt fortiorem reddant aciem ad ſcindendum, cuius ſignum eſt, quod extra ſuperficiem ferri temperati, remanent quædam, veluti ſquamæ, à quibus partes validiores receſſerunt. Ideò illæ partes facilè comminuuntur, & decidunt è lamina centro indurata; dum partes magis tereæ igne excoctæ in cineres abeunt, cæteris ferri partibus ſub Malleo duriùs ſolidatis.

Probatur ſecundò. Quando fit grando, & 92
congelatur; id fit per emanationem adiuuantib. partibus intenſioribus, intendentibus remiſſiores, vt diximus nos; vel à contrario ambiente, vel ab aëre mediæ regionis, vel à Sole. Non à contrario

trario ambiente; quia, cùm ſit calidum, produceretur à ſuo contrario. Non à Sole ob eandem rationem, quia agit per calorem. Neque id facit, veluti cùm lutum exſiccat, quia deberet priùs extrahere humidum. Non à regione media aëris; quia illa totum ſuum frigus habet à vaporibus; ac proinde non eſt eius frigus intenſius, quàm ſit vaporum. Non enim perfectior eſt effectus, quàm ſua cauſa: Ergo non poteſt in ipſos agere. Neque dicant Pererius, & Collegium, datum eſſe frigus intenſiſſimum ei ab origine. Hoc enim gratis dicitur. Nam ſecunda regio aëris eſt eiuſdem naturæ cum prima calida; vt oſtendam *tractatu 7. diſputatione 3. quæſtione 1.* & in æſtate reſtringitur, ob reflexionem validam radiorum: (nam prima regio extenditur vſque ad terminum reflectionis radiorum è terra;) & in hyeme expanditur; ideò nix in hyeme ex-
93 panſa, grando in æſtate indurata cadit. Quare ſequeretur, qualitatem illam initio concreatam corrumpi, & reproduci; non ſanè à cauſis ſecundis, quas excedit; neque à Deo; quia non probatur. Itaque redit quæſtio, quando hyeme gignitur nix in ſpatio primæ regionis, quæ adeò varia eſt; à quo illud frigus producatur? Igitur vapor condenſatur proprio inſtinctu ſe tuendi, congelatur à cauſis ſuprà allatis; non enim frigus ſufficit ad congelandum, aut congelatio intenſius arguit frigus, vt ſuprà dixi. Nam aqua Lethe Alexandrum frigore necauit, & erat liquida. Sic guttula fortiſſimum Ducem proſtrauit. Igitur à contrario obſeſſa, vires conſtipat, ſe in ſpæram colligens, quippè ſic vires in centro colliguntur, ac contrario reſiſtens fortiter vnita, ac viſcoſitatibus iuuantibus congelatur.

QVÆSTIO VI.

An Reflexione QVALITAS *ſe intendat.*

94 NOTA è D. Bonau. *d. 13. art. 3. q. 1. ad* 2. actionum alterantium, alteram eſſe directam, quâ in obiectum tenditur; vt actio Solis illuminantis hæc inferiora radiis demiſſis, alteram eſſe reflexam, quando qualitas potens in tantum ſpatium, refrangitur in medio, & reflectitur: vt radius Solis, qui à terra reflectitur, & cauſat calorem. Idem cernimus in motu proiectorum: Directus enim eſt, quo corpus à proiiciente exit; reflexus, quo contra proiicientem reflectitur: putà pila, iacta in parietem, reflexa. Quæritur hic; an reflexione fiat intenſio qualitatis, & à quo fiat?

QVOAD primum, aliqui dicunt, non fieri reflexione aliquam intenſionem, putà ex reflexione luminis; ſed illud clarius apparere in ſuperficie corporis opaci, ex eius terſa denſitate.

SECVNDA opinio eſt, fieri intenſionem non ſolùm in medio, ſed etiam in principali agente, emittente qualitatem; putà lumen. Sic Conimbricenſes 1. *de Gener. c. 9. q. 1. art. 1.*

TERTIA opinio eſt, reflexione intendi lumen in medio tantùm. Eſt communior inter Philoſophos. Vide Suar. *diſputatione* 18. *Metaph.* Areſium 1. *de Gener. d. 5. q. 42. à ſect. 9.* Galitium *p. 2. Phil. lib. 2. tract. 2. quæſtione 6. numero 7.* Euſtach. *parte 2. Phyſicorum, tract. 1. de Cælo, d. 2. quæſt. 5.* Iouet. *tract. 7. cap. 3.*

QVOAD ſecundum. Prima opinio fert, intenſionem fieri à corpore repercutiente.

SECVNDA opinio eſt, fieri à principali; putà à Sole intenſionem radiorum.

ASSERO primò, aliquam qualitatem intendi in 95
medio per reflexionem.

PROBATVR argumento D. Bonau *loc. citato*, Omne Agens luminoſum, habet determinatam ſphœram ſuæ actiuitatis; putà ſtadium. Si ergo ponatur obſtaculum in medio, reflectetur luminis portio, ac multiplicabitur, cùm eminenter habeat eſſe reale, & intentionale; vt oſtendam *Tractatu 9. diſp. 5. c. 2. quæſt. 2.* & dixi *hic, q. 3.* eſſe probabile. Non tamen id verum eſt de aliis phyſicis.

ASSERO ſecundò probabiliter, non intendi reflexione qualitatem in principali emittente.

PROBATVR. Nullus effectus valet perficere 96
ſuam cauſam per id, quod accipit vltra acceptum (ſi accipiat neceſſariò.) Sed reflexio eſt effectus naturalis corporis directè agentis: ergo nequit dare ſuæ cauſæ ſuper acceptum, intendendo illam.

ASSERO tertiò, intenſionem luminis non fieri à corpore opaco terſo, ſed ab illuminante directè. Eſt Ariſtotelis 8. *Phyſic. text.* 32. à ſimili. Sic enim & ſphœra, reflexa è muro, habet motum à proiiciente. Sic ſpecies intentionales, è ſpeculo reflexæ, ſunt ab obiecto, nam illud repræſentant. Ita Scot. 4. *d. 5. q. 9.* cum ſuis, apud Ponc. *d. 25. q. 2.* Arriaga, *d. 3. num. 243.* Auerſa *quæſt.* 39.

ASSERO quartò probabile eſſe, etiam princi- 97
pale accipere intenſionem, putà luminoſum recipit intenſionem luminis, ſi habeat remiſſum.

PROBATVR primò. Vbi eſt proportio inæqualitatis in agente, & potentia in paſſo, ibi poteſt eſſe actio: Sed hæc ſunt in caſu hoc noſtro: Ergo. Maior probatur, nam totum fundamentum actionis, apud aduerſarios, ſtat in hoc; vt dicam *quæſt. ſequenti.* Minor probatur, quia remiſſus gradus eſt in potentia, vt intendatur; & lumen reflexum eſt fortius.

DICES, eſſe fortius, comprehenſo forſan directo; non autem ſe ſolo. Confirmatur: nam reflexio eam qualitatem dat, quam daret directè, ſi non eſſet impedita ab obſiſtente: At ea eſt eiuſdem gradus: ergo.

RESPONDEO. Lumen, cùm ſit eminenter reale, 98
& intentionale, multiplicari in medio ad modum ſpecierum vnius obiecti; quæ ad multiplicationem videntium, vel audientium multiplicantur, ideò magis vſque ad ſphœram ſuæ actiuitatis.

PROBATVR ſecundò. Radius reflexus eſt æqualis radio incidentiæ; vt docet etiam Ariſtoteles *c. de Iride*, & dicam *tract. 7. d. 3.* ita verò, vt reflexus perpendicularis recta reſultet contra directum; at ferientes ad angulum acutum proiiciuntur ad eundem angulum in oppoſitum. Ponamus duo luminoſa vt ſex, & vtrumque feriat idem corpus planum, ita vt radij reflexi vnius ad angulum, cum directis alterius luminoſi, vniantur; certum eſt, quòd illa intenſius lumen efficient, vel, ſi è diametro ſe percutiant, intendent lumina. Veluti ſi duæ ſtellæ vicinæ ſint eiuſdem intenſionis luminis, vt patet ad ſenſum: ergo inuicem ſe intenderent, cùm nulla alia cauſa detur. Cùm ergo & idem luminare habeat lumen remiſſum, ac proinde in potentia; cùr non à ſuo lumine reflexo iam poteſt intendi? Sanè, licèt ſit idem continuatione radius directus cum reflexo; non tamen ſunt idem indiuiſibiliter, ſed ſunt duæ portiones radiorum, quarum vna poteſt agere in alteram. Itaque non aget idem in ſeipſum, niſi forſan mediatè.

99 Neqve ſimile agit in ſimile, quia, quandiù radius extenditur in ſua ſpœra, multiplicatur lumen; vt ait Sanctus Doct. *loco citato*, eſt enim eminenter reale, & intentionale; ac proinde dum extenditur, poteſt etiam intendi. Hæc tamen vniuerſim non probant. Et exemplum duorum luminum parum vrget.

QVÆSTIO VII.

An idem Agere *valeat in ſeipſum.*

IN rebus inanimatis facilè eſt ex dictis quæſtionem ſoluere. Quoad animata erit quæſtio in *libris de anima*, maximè *diſput. de Intellectu, & Voluntate*, vbi oſtendam idem reflecti, & agere in ſe ſub diuerſa ratione. De his latè Toletus 1. *de gen. q.*14. Collegium, *c.* 9. *quæſt.* 1. & aliquid Euſtach. *p.* 1. *Phyſ. tract.* 3. *d.* 4. *q.* 7. *& p.* 2. *tract.* 2. *d.* 2. *q.* 3. Iuuet. *tract.* 7. *cap.* 3. Poncius *diſputatione* 25. *quæſt.* 5.

100 Primò certum eſt, idem non poſſe agere in ſeipſum ſubſtantialiter, ſe producendo, eſſet enim producens, dum adhuc non habet eſſe; & eſſet actu, & non actu.

Poteſt tamen idem agere in ſe ipſum partialiter. Sic caro agit mutando in ſe alimentum, & producendo aliquid ſibi, & ſui: non tamen agentis, vt agens, eſt ob latam rationem.

101 Deinde ex dictis de natura conſtat, idem agere in ſe, dum forma, quæ eſt natura, agit, reducendo ſe ad ſtatum naturalem, per emanationem propriæ qualitatis; putà, cùm aqua calefacta ſe ad frigus reducit innatum. Vbi neceſſe eſt diſtinguere partem, quæ eſt ratio actionis, id eſt formam; & eam, quæ eſt ratio recipiendi, nempè materiam. Ex quo principio Seraphicus Doctor colligit, Animas, & Angelos conſtare materiâ, & formâ, vt docet *ibi, de anima* P. Galitius, & nos *Tract.* 9. *diſp.* 1.

QVÆSTIO VIII.

An detur Reactio, *& quid ſit.*

QVæritvr: An, dum agens in paſſum agit contrarium, ab eo reagente repatiatur.

102 Hac de re, ſenſibus euidenti, altercantur Doctores, quaſi de re arcana, & arduam reddunt; vt videre eſt in Toleto *de Gener. q.* 15. Fabro *Theor.* 43. Areſio *d.* 6. *q.* 45. Banneſio *q.* 3. *capite* 6. Zabarella, *de React.* Galitio 2. *p. lib.* 3. *tract.* 5. *quæſt.* 3. Iuuet. *tract.* 7. *cap.* 3. Picolom. Buccaferro, & aliis, qui reactionem agnouêre cum Scoto *in* 1. *d.* 17. *q.* 4. & *in* 2. *diſtinctione* 10. *quæſtione vnica*, & in 3. *diſtinctione* 36. *quæſt.* 1. & *in* 4. *d.* 44. *quæſt.* 1. *art.* 1. vbi potiùs ſupponit, eam dari; & quid ſit. Et cum D. Bonauent. *locis allegandis in arg.* & D. Thom. 1. *de gener. lectione* 2. Galeno *lib.* 3. *de cauſis Sympt.* Ariſtotele 3. *Phyſicorum, textu* 8. huiuſque expoſitoribus.

Enimverò Burlæus, Ocham, Gregorius, Sueſſanus, apud Fabrum, Maior *in* 1. *d.* 17. & Nominales eam negant.

Alii negant, reactionem ſecundùm eandem contrarietatem, vt dum ignis calore agit in aquam, non reagat hæc frigore; ſed humiditate ſolâ. Ita Nyphus adducens Auerroëm, & Alexandrum.

Alii dicunt, agens difforme à patiente difformi pati ſecundùm eandem contrarietatem; non ſecundùm eandem partem, ſed agere ſecundùm partem validiorem; & repati ſecundùm debiliorem: Agens verò, virtute vbique vniformi animatum, non repati.

Assero, dari reactionem in eadem contrarietate.

Probatvr à D. Bon. *in* 2. *ſent. d.* 30. *q. vlt.* ex Ariſtotele, 1. *de Gener. text.* 41. *&* 42. vbi docet calorem naturalem, ſicuti agit in alimentum, & illud conuertit in naturam aliti, ab eodem alimento repati, ac debilitari animal, vt moriatur. Dat exemplum: Sicut aqua in vinum miſſa, etſi patiatur à calore vini, tamen reagit in vinum, ita vt fiat debile, & aquoſum. 103

Respondent aliqui, non fieri reactionem, atque repaſſionem ſecundùm eandem qualitatem.

At Ariſt. explicans hunc textum, 4. *de Gener. anim. c.* 3. ait: *Cauſa autem, quòd motus ſoluatur, eſt, quod omne agens etiam patitur à patiente; vt quod ſecat, hebetatur ab eo, quod ſecatur: quod calefacit, refrigeratur à calefcente. Denique quodcunque mouet, excepto primo, mouetur mutuo aliquo motu. v. g. quod pellit, pellitur quodammodo: quod premit, reprimitur. Interdum & ita fit, vt quod agit, magis patiatur, quam agat, & refrigeretur, quod calefacit, caleſcat, quod frigefacit, cùm aut nihil fecerit, aut minùs quàm ipſum affectum eſt.*

Hvnc textum magis voluit adducere S. Doct. quia in hoc elucidatur etiam ille 1. *de Gener.* etſi in aliquo codice citetur *de hiſt. anim.* Eum vrgent. cum D. Bonau. Zabarella, Buccafer. Faber, & alij.

Probatvr ſecundò à S. Doct. *in* 2. *d.* 17. *q. vlt.* argumento, quod Faber efficaciſſimum acclamat. Si tolleretur reactio, tolleretur & mixtio: Sed hoc dicere, eſt abſonum: ergo. probatur ſequela à Fabro e D. Bonau. quia in mixtione miſcibilia debent alterari. Si enim remanerent in ſua ſummitate; putà, ſi calor ignis non refrangeretur à frigore aquæ; & ſiccitas ab humiditate, iam ignis non miſceretur; eſt enim mixtio miſcibilium alteratorum vnio: vt docet Ariſt. 1. *de Gener. &* 4. *Meteor.* vbi mixtionem definit. *Eſt tranſmutatio patientium qualitatum ab agentibus, ſuper illas dominantibus.* Idem argumentum habet *q. penult. fund.* 2. ſic in nutritione calor repatitur; vt ait Euſtach. *parte* 2. *tractatu* 2. *quæſtione* 4. cum Doctore Seraphico *loco citato.* 104

Probatvr tertiò à Fabro experientiâ: Si enim manu calidâ rem frigidam apprehendas; putà glaciem, eam calefacis, ſimulque manus refrigeratur à glacie. 105

Obiicies primò ex Ariſt. *lib. de motu animæ.* Actio prouenit a victoria, & exceſſu agentis, reſpectu paſſi. Itaque ſi agens agit in paſſum, ſignum eſt, eſſe maioris virtutis, quàm paſſum: Ergo paſſum non poteſt reagere, cùm ſit inferioris virtutis. Ita Poncius *d.* 25. *quæſt.* 3.

Respondet Faber *capite* 4. & alij, agens cum victoria debere excedere in virtute, non autem agens imperfectè: Iam verò Ariſtotelem loqui de primo modo agendi.

Instant, omnem actionem tranſeuntem debere producere aliquem effectum. Vt ſuprà dixi, dari attentatum impreſſionis, & ſæpè agens non admittere

mittere impreſſionem reſiſtendo, & tunc actio tranſiens producit eam impreſſionem, ſed repulſam. Vide quæſtionem 4.

106 RESPONDEO ſecundò, Agentia ita diſpoſita, vt habent virtutem actiuam, & reſpectiuam, ſic contemperatas; vt quæ actiuiora ſunt, minus reſiſtant. Itaque agens ſecundùm formam, quà agit, non inuentà plenà reſiſtentià, debet paſſum excedere; at poteſt eſſe, vt ea qualitas actiua ſit minimè reſiſtentiæ, & à qualitate contraria recipiat impreſſionem. Sic ignis calore, qui eſt ſummæ actiuitatis, agit in aquam, & in hoc eam ſuperat; ſed tamen frigus ſuà actiuitate reagit in calorem, qui eſt minimæ reſiſtentiæ, & ita ignis agit, & repatitur in eadem qualitate; ſed ſecundùm virtutem diuerſam, excedens virtute actiuà; ſed reſiſtitiuà cedens. Hæc reſponſio habetur in D. Bonauentura, 2 *diſtinctione 17. queſtione vltima, argumento penultimo, & in reſolut.*

OBIICIES ſecundò. Si daretur reactio, ſequeretur, idem contrariis motibus agi. Probatur ſequela. Si ignis calefaciat aquam mediante aëre, & ignis frigefiat ab aqua, mediante eodem aëre; iam idem aër calefiet, & frigefiet, & ſimul calefiet à parte vicina ignis, & ſecundùm eandem partem frigefiet ab aqua.

107 RESPONDEO ex D. Bonauentura *loco citato*, quem ſequnntur Faber, & alij, non eſſe abſonum, idem ſecundùm diuerſa contrariis motibus cieri ad terminos contrarios remiſsè. Sic aquæ calidiſſimæ infuſa frigidiſſima facit eam remiſsè calidam, & remiſsè frigidam. Sic videtur concedere & Scotus *primo, diſtinctione. 17. queſtione* 4. & *in* 2. *diſt.* 2. *queſt.* 9.

ADDIT Faber, facilius eſſe dicere; contraria eſſe non poſſe in eodem in eſſe quieto; poſſe tamen in pugna; imò eſſe neceſſarium, vt poſſit quodlibet elementum refractum ad mixtionem venire. Idem habes in D. Bonau. *loc. cit.*

OBIICIES tertiò. Si datur reactio, fruſtrabitur finis, intentus à naturà, aſſimilandi ſibi paſſum; ſi enim agens calidum vt quatuor, agat in frigidum vt duo, & ab hoc repatiatur, iam in fine remanebit calidum ſolis duobus gradibus, atque cùm ſit eiuſdem intentionis, non poterit aſſimilare ſibi paſſum: ergo.

108 RESPONDEO cum Diuo Bonauentura, *loco citato*, intentum naturæ eſſe, aſſimilare ſibi paſſum in ordine ad mixtionem, ac proinde agendo, & repatiendo, non autem alia deſtruendo: non enim natura particularis ambit ſui conſeruationem, aliorum deſolatione totali; ideò & qualitates datæ ſunt proportione.

OBIICIES quartò, ſequeretur, idem ſecundùm idem mouêre, & moueri. Nam ignis, vt calidus, calefaceret, & ab aqua frigefieret.

109 RESPONDEO, calefacere ſecundùm virtutem actiuam, & frigefieri ſecundùm debilitatem virtutis reſiſtitiuæ; vnde ſecundùm illam eſt in actu: & ſecundum hanc eſt in potentia.

FABER negat ſequelam dicens, idem mouêre ſecundùm formam, vt eſt actu calidum, & moueri vt eſt in potentia ad frigus; ratione materiæ: Sic enim omnia agentia naturalia mouentur; vt ait Ariſtoteles 2. *phyſic. text.* 8.

OBIICIES quintò. Si in fornacem ardentem ſtilla deiiciatur, patitur, & deſtruitur; nec tamen reagit. Itidem Magnes trahit ferrum, nec ab eo patitur.

RESPONDEO, ad reactionem exigi proportionem; ideò nil mirum, ſi gutta non reagat. Addit Faber, ſtillam reagere, ſed citò opprimi. Videbis enim relinquere ſui ſignum, vbi decidit. Quoad Magnetem, non eſt ad rem, cùm non ſit alteratio. Vel dic, Magnetem agere per propriam formam, & repati; vt ait Picolominus.

OBIICIES ſextò. Sequeretur, eſſe in eodem ſubiecto contraria, *v.g.* in igne, agente in aquam eſt calor proprius, & frigus ab aqua reagente.

RESPONDEO, ibi eſſe duo contraria remiſſa, 110
& ſub diuerſa etiam ratione. Eſt enim calor à forma, & frigus ſecundùm potentiam paſſiuam materiæ. Neque repugnat contraria eſſe remiſsè in eodem: vt patet in aquà, modicè calefactà, in qua eſt cum frigore innato, & remiſſo, peregrinus calor.

FABER ait, non manere in igne frigus, ſed ſolum effectum eius, quatenus remanet remiſſio caloris.

NEQVE vrget aliorum ſequela, fore in eodem contradictoria, id eſt formam, & eius priuationem.

DICO enim, priuationem totius formæ opponi formæ at priuationem alicuius gradus opponi ſoli gradui, quo priuat. Iam verò in eodem eſt forma remiſſa, & priuatio graduum intenſiorum.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm ACTIO *tranſiens. ſit in agente.*

MOTVS actioni, & paſſioni eſt admodum affinis, ſunt enim realiter idem; vt communiter dicunt, neque enim datur motus ſine actione, & paſſione: nil enim addunt motui niſi relationem ad agens, & patiens; hæ autem relationes non differunt realiter à motu. Ideò, vbi de motu, mouente, & mobili agitur, inquiro: An agens ſit ſubiectum actionis?

PRIMA opinio eſt dicentium, actionem eſſe in agente vt ſubiecto, ſicut eſt ab eo vt principio. Vnde inferunt, Actionem eſſe rem diſtinctam a Paſſione. Ita Scotus *in* 4. *d.* 13. *q.* 1. Antonius Andr. 9. *metaph. q vlt.* Trombetta *q.* 1. & 2. Zerbius 5. *metaph. q.* 28. Canonicus 3. *phyſ. q.* 2. Tartaret. 3. *phyſic. not.* 4. Ioan. de Magiſtris, *q.* 3. Heruæus *quodl.* 4. *q.* 1: Flandria 5. *met. q.* 22. *art.* 2. Aquarius 9. *metaph. q: vlt.* Citatur à Maſtrio infrà Caiet. *p.* 1. *q.* 25. *art.* 1: Torres *q.* 2. *art.* 1. *dub.* 4. Petrus Bergom. *in tabula, d.* 35. Ferrar. 3. *Phyſ. q.* 4. Raymundus Lullus *p.* 2: *Prou.* & a Caietano tribuitur D. Thomæ, 2. *d.* 40: *q.* 1. *art.* 4. *ad* 1. & *q.* 7. *de pot. art.* 9. *ad* 6. & *art.* 10. & *q.* 4. *de ver. art.* 1. & *p.* 1. *q.* 45. *art.* 1. quibus addit Flandria alia loca, nempè *queſt. de vnione Verbi, art.* 5. & 1. *d.* 32. *q.* 1. *art.* 1. Zuniga 2. *de Trin. d.* 12. & *d.* 1. *dub.* 8. Faber *Theor.* 41. Iuuet. *tr.* 7. *c.* 3. Vtinenſis *Tract.* 8. *de Deo, q.* 5. *art.* 1. *ſect.* 2. Rabeſanus 3. *Phyſ. d.* 2. *q.* 3. Maſtr. *d.* 7. *phyſ. q.* 2. multos adducens, Zanard. 9. *metaph. q.* 22. Scotiſtæ tamen ab aliis diuersè aiunt, Actionem eſſe relationem extrinſecùs aduenientem.

E regione communiter ſentiunt; Actionem, ſi- 111
cut & motum, eſſe in paſſo. Ita Aureol. *quodl.* 2. *art.* 1. & 2. Ægid. *in* 2. *d.* 2. *q.* 1. *art.* 4. *d.* 4. & 5. Vaſq. *part.* 1. *d.* 102. *cap.* 6. Argent. *in* 3. *d.* 5. *art.* 3. Iand. 1. *phyſic. queſt.* 1. Molina *queſtione* 27. *articulo* 1. *d.* 8. *mem.* 2. Baccon. *d.* 34. *q.* 1. *art.* 4. Trigos *q.* 20:

*art.4.d.1.concl.4.*Peter. *l.13.c.7.* Ruuius, *2. Phyſ. tract.1.de motu,q.6.* Hurtad.*d.11. Phyſ.ſect.7.*& *d. 16 met.ſect.2.*Gratiadeus *d.9.*Venet.*d.18.* Niger *in Sypeo,d.62.* Tol. *3. Phyſ.q.2.* Sotus *q.1.* Conimbr. *c.3.q.1.*Maſius *ſect.2.q.3.*Sonc.*9.metaph. q.20.* Iauel.*q.15.* Ferrar. *3. Phyſic.q.4.* & *2.cont. Gent.c.1.* Capreol.*2.diſt.1.q.2.* & ab eo, atque à Soncinate, & Capreolo adſcribitur D.Th. *p.1.quæſt.25.art.2. & quæſt.18.art.3.ad 1.*& *q.23.art.2.ad 1.*& *q.54. art.1.*& *in 1.d.32.q.1.art.1.*& *d.8.q.4. & q.7. de potentia,art.1. ad 8.* & *9.metaph. text. 15.lect. 8.* & *11.met.lect.9. & 3. Phyſ. lect. 4.* & *3. de anima, lect. 2.* Quod ſi alibi videatur aliter loqui, admonent, loqui de actione immanente. Sequitur Hernæus,*quodl 4.q.4.* Hanc amplectuntur Nominales, & communiter Doctores Societatis Iesv, inter quos latè Suar. *d. 48. metaph.* Amicus *tract. 19. Phyſ. q.8.* & allegati. Subſcribunt Euſtach.*ſecunda parte,Phyſic.tract.2.quæſtione 5.*Petrus à S.Ioſeph. Fulienſis, *3. Metaph. cap. 7.*

Tertia opinio eſt,actionem,quæ eſt cum motu coniuncta, eſſe in paſſo: at quæ ſine motu, eſſe in agente. Ita videtur loqui Diuus Thomas *1. 1. quæſtione 41. articulo 1. & 2.* Vaſq. *parte 1.d.173. cap. 2.*

P.Galitivs *p.1.lib.3.tract.1.q.12.* quartam habet ſententiam, Actionem ſcilicet, vt accidens, eſſe in ſubiecto; at verò vt actio eſt, non comparari ad aliquod ſubiectum, *in quo*; ſed tantùm ad principium *a quo*. Dicere verò, eſſe in ſubiecto, vt identificatur cum paſſione, vel cum motu.

Eodem ferè modo loquuntur Suarez *l.c.ſect.4.* Aureol. *in 1.d.27. q.1. art.2.* D. Thomas *1.,d.32. q.1.art.1.* quibus ſubſcribunt Amicus *art.4. n.41.* Ruuius *2. de anima,q. 46.* Hanc doctrinam primò ſuſpectam ſibi, conatur deducere etiam è D. Bonau. paſſim P. Galitius.

Dedvcit præcipuè è *d. 38. q. vlt. ad 2.* vbi ait, aliqua eſſe in anima, vt potentias; paſſiones, & habitus; alia eſſe in anima, ſed in fieri, prout exeunt ab ea; vt actus, & hæc dici, ac potiùs denominari, eſſe ab anima, tanquam à principio, *à quo*, quàm in anima, vt in ſubiecto quietis, *in quo*.

Distinctione *13. q. vlt.* docet, aliqua accidentia ita comparari ad agens, & non minùs, quam ad ſubiectum; eò quòd eorum eſſe à continua actione pendeat; vt illuminatio, ac ipſum lumen, quod, recedente Luminari, ceſſat.

Et *in 4. d.17.p.1.art.2. quæſt. 1. in corpore*, ait, qualitatem aliquam comparari ad principium, à quo exit; ad ſubiectum in quo eſt, & ad id, quod expellit contrarium.

112 Probatvr primò ex Ariſtotele *3. Phyſ. text. 20.* vbi poſtquam docuit, actionem eſſe actum actiui, ait, idem eſſe commune agenti, & patienti: nam agentis eſt, tanquam *à quo*, patientis tanquam *in quo*. Idem docet *2.phyſ. text.22. & 9. metaphyſicorum, text.10.* Præclarè verò *3. de anima, tex.133.* actiui, & motiui actus (ait) in patiente fit. Et *3. Phyſicorum, text.19.* docet eam eſſe idem cum motu, qui eſt in mobili.

Respondet Faber, ibi ſumi actionem impropriè, pro operatione proueniente ab agente ad patiens; propriè verò eſſe relationem, extrinſecùs aduenientem.

Indignvm ſanè Philoſopho eſt, nunquam propriè loqui, at ſi vnquam propriè locutus ſit, non video, vbinam dixerit eſſe relationem illam, quam Faber comminiſcitur.

113 Probatvr ſecundò. Omne accidens denominat ſubiectum, *in quo*; ſed actio non denominat agens, vt in quo ſit; ſed à quo ſit: ergo. Eſt ratio D. Bonau. *loc.cit.1.* Maior eſt medius terminus Scoti: Minor eſt euidens.

Probatvr tertiò. Si actio eſt in agente; vel eſt principium actiuum agentis, vel reſpectus agentis ad paſſum, vel aliqua entitas abſoluta producta in agente, dum agit. Actionem enim, ſi in agente datur, vnum ex his neceſſe eſt eſſe: At nullum horum eſt: Ergo. Minor probatur. Non primum. Si enim actio eſt principium actiuum actionis, erit ſui principium: Deinde ſemper eſſet actio. Neque ſecundum; nam relatio eſt diſtinctum prædicamentum. Si tertium: ergo productum per actionem: ergo non eſt actio.

Respondent Scotiſtæ, eſſe reſpectum agentis ad paſſum, atque relationem extrinſecam, quia poſitis terminis non conſurgit, niſi aliquid extrinſecùs adueniat. Nam poſito ligno, & igne, non adhuc inſurgit relatio; ſicuti poſito Petro, & poſitâ plateâ non inſurgit relatio præſentiæ, niſi quis ponat Petrum in Platea, vel eò tendat.

At quid neceſſarium eſt, vt reſultet relatio? num approximatio ignis ad lignum? at non adhuc eſt actio. Num calefactio? & ecce actio. Sanè etiam in relationibus quarti prædicamenti non eſt ſufficiens remotum fundamentum. Sic poſito Abrahamo, & poſitâ Agar, non illicò inſurgit relatio dominij, & ſeruitutis; ſed exigitur extrinſecùs contractus; & poſitis duabus virgis decuruandis in circulos; vel duobus parietibus dealbandis, non adhuc reſultat relatio æqualitatis ſecundùm diametrum, aut ſimilitudinis. 114

Neqve poſitâ vlnâ, & plateâ, illicò reſultat relatio menſuræ, & menſurati, ſed requiritur applicatio vlnæ ad ſpatium plateæ; ſic & in actione; vt ait Sanctus Bonauentura, *1. diſtinctione 41. articulo 1. quæſtione 1. ad 1.* Hinc Ariſtoteles *5. Metaphyſicorum, text. 29.* agere, & pati, ponit inter fundamenta relationum.

Probatvr quarto argumento D. Bonauent. 115 *2. diſtinctione 7. parte 2. articulo 2. quæſtione 1.* Si actio eſt in agente, nulla erit tranſiens ad extrà producendum; ſed omnis erit immanens, contra Ariſtotelem, *9. metaph. text.16.*

Respondet Faber, actionem impropriè diuidi in tranſeuntem; nam omnis actio eſt immanens: At quis dicet, Philoſophum impropriè locutum eſſe ſemper de actione? Vrgent omnes Philoſophi reclamantes. Sanè, diuiſionem actionis, in Immanentem, & tranſeuntem eſſentialem, docet Faber cum Schola; vt dicam *Tractatu 9. de Verbo* ex Ariſtotelis mente, qui *loco citato, metaph.* diuidit actionem per ſe, ſicut materiam, & formam. Neque dicat, eam diuiſionem eſſe eſſentialem, ſed actionis impropriæ: nam hoc eſt genera inuertere, quæ ſecundùm propriam eſſentiam in ſpecies proprias, per differentias diuiduntur.

Probatvr quintò. Sequeretur, agens eſſe prius ſuâ actione, quam producit; & eſſe poſterius eâ, quia eſt formaliter agens per actionem ſibi inhærentem.

Respondet Faber, fieri æquiuocum de actione. Nam actio pro operatione producitur ab agente, & ita agens eſt prius; ſed actio propriè eſt, quâ formaliter dicitur agens, & hæc eſt relatio extrinſecùs inſurgens in ipſo, dum ſe accingit ad operandum, & agendum, ratione potentiæ ſuæ actiuæ, quæ eſt proximum fundamentum illius relationis.

Obsecro

116 OBSECRO, quæ eſt actio, dum ſe agens potentiâ actiuâ accingit? Quandonam eſt actio? num antequam agat? Dum ignis ſe accingit, nec adhuc operatur, quæ actio eſt? num acuit vires? num arcum tendit? Arguo, ex his poſitis extremis, igne, ſcilicet ligno, & fundamento proximo; quod eſt potentia actiua in igne, refertur agens ad paſſum; at nondum eſt aliqua actio: hæc enim omnia ſunt ante actionem, & exiſtunt ſine vlla actione ignis, aut paſſione ligni. Quæ ergo relatio actionis reſultat? Sanè Nulla eſt relatio realis, quæ non fundetur in aliqua vnitate reali; vt docet Faber *Theor.93.cap.1.* Iam verò pono ignem potentem vrere, & lignum proximum; at non adhuc eſt vnio, quâ alter ſit agens, alterum paſſum: Ergò nec relatio. Quid enim agit extrinſecùs, dum ſe accingit ignis, non adhuc calefaciens, vnde reſultet relatio agentis, & paſſi?

117 DEINDE operatio per ſe eſt aliquid actionis, non formale: ergo materiale: ergo prius eſt operari, quam ſe accingere ad operandum. Ità priùs operatur, quàm ſe præparet; ſed poſteà ſe parat.

ASSERO ſecundò, neque actionem immanentem eſſe in agente formaliter. Probatur. Nam & in hac datur formalis ratio diſtincta intellectus agentis, & recipientis; etiam in via Scoti.

CONFIRMATVR, quia agere eſt perfectionis; & recipere dicit potentiam: ergo debent diſtingui; vt arguit Amicus *art.3.*

ID multò magis eſt verum de actione, quæ formaliter eſt immanens, ſed virtualiter tranſiens, qualis eſt volitio Dei ad producendas creaturas. Hæc enim, ſicuti non producitur verè, ſed ſolo modo concipiendi; ità & debet concipi, recepta in potentiâ, non vt actiua, ſed vt receptiua. Nam, vt habet rationem tranſeuntis, recipitur in effectu; vt oſtendi *tract.3.d.1.num.21.*

118 EANDEM verò eſſe rationem actionis coniunctæ cum motu, & abſtractæ, probatur, contra Vaſquez quia vel abſtrahit ab omni motu, & ſic abſtrahit à ſubiecto, cui opponitur actio eductiua, coniuncta cum motu. At omnis actio naturalis eſt in ſubiecto. Vel accipitur abſtractio à ſucceſſione; ſed hoc non facit, vt actio ſit in agente, ſi inſtantanea ſit; & in paſſo, ſi ſucceſſiua; quia hi modi non variant ſubſtantiam.

119 ASSERO tertiò, actionem, vt actio eſt, denominare agens vt principium, non vt ſubiectum. Ex quo infert Galitius, non habere ſubiectum *in quo*, nam illud denominaret. Neque denominat paſſum agens. Itaque ſicut relatio non dicit formaliter, in alio eſſe; ſed ad aliud; & ſolùm vt accidens comparatur ad ſubiectum; ita, &c. Et, ſi eſſet in eo, illud denominaret; vt docet D. Bonauent. *in 4. diſtinct. 12. quæſt. 2. articul. 1. quæſt. 3. fund.1.*

120 DEINDE probat, quia actio dicit ſimplicem vſum potentiæ actiuæ; vt docet Ariſtoteles *3. Phyſic.text.19* dicens *Actio eſt actus actiui*, ab hac enim denominatur agens, non à relatione Scotica, quam ritè refellunt Amic. *tract.19.Phyſic.quæſt.7. diſput.2. artic.3.* Suarez *diſput.48. Metaph.ſect.1.* Galitius *loco citato.* Ergo ſolum dicit principium *à quo*. Ergo non in ſubiecto, nam vnius rei eſt vna ratio formalis.

OBIICIES primò cum Scoto. In eodem eſt reſpectus, ac fundamentum. Sed potentia actiua, quæ eſt fundamentum actionis, eſt in agente: Ergo & actio.

RESPONDET D. Bonauent. *loco primo adducto*, modo debito vtrunque eſſe in eodem, quia enim potentia dicit in ſubiecto eſſe quietum, eſt in eo, vt *in quo*, cum habitudine potentiali ad actiones; & quia actio dicit eſſe a potentia in fieri, dicit eſſe, *à quo*; & ſicut potentia fundat relationem, *vt à qua*; ità & actio. Addo, potentiam non eſſe fundamentum relationis proximum, ſed actio ipſa fundat, nam in agente fuit diù potentia ſine actione. Hæc verò ſicut eſt ab agente; ita fundat relationem. 121

RESPONDET ſecundò Amicus, non eſſe neceſſe, vt relatio eodem modo ſit in ſubiecto; ſicuti in eo eſt fundamentum, quando fundamentum non eſt id, in quo eſt relatio, ſed ratio fundandi. Sic fundamentum relationis ſimilitudinis inter duos Olores eſt albedo. Ita ſanè in hoc debet eſſe relatio: at vnitas in reſpectu ſimilitudinis eſt ratio fundandi, & relatio non eſt in eodem fundamento, quoad hoc. 122

OBIICIES ſecundò. In eodem non ſunt reſpectus oppoſiti, ſaltem ad idem; ſed in paſſo eſt paſſio: ergo non eſt actio.

RESPONDET Galitius, actionem eſſe ab agente, non in illo, neque comparari formaliter ad paſſum, vt ſubiectum. 123

RESPONDET ſecundò, recipi in paſſo diuerſa ratione, materialiter tantùm oppoſitâ, quæ non eſt propria oppoſitio, cùm ea ſit inter formas, non inter materias. Igitur actio eſt in paſſo, vt à principio agente: vt verò ponit aliquid in paſſo, eſt paſſio.

OBIICIES tertiò. Id, in quo eſt forma, eſt ſimpliciter tale, quale dat intrinſecè forma. Per vos actio eſt in paſſo: Ergo paſſum eſt formaliter agens.

RESPONDEO, eo modo formam dare eſſe, quo eſt in aliquo, & quia actio formaliter eſt ab agente, denominat formaliter agens. Denominat ergo paſſum, vt eam recipit. Sic & Fulienſis *ad 2.*

NOTA verò, actionem non eſſe formam omninò abſolutam à ſe, neque tamen rectè infers, eſſe productam per aliam actionem, & abiri in infinitum. Dicit quidem relationem ad paſſum, atque eſt, *quâ*, non *quæ* producitur; ità immediatè exit, non per aliam actionem, ſicuti & motus. His ſoluitur doctrina Fabri. 124

VRGET ſecundò. Si actio eſt forma abſoluta, vel ponitur in agente; & ità mutatur agens priùs, quàm mutetur paſſum; vel in paſſo. Ergo ſemper mutatur actione, & aliâ formâ, puta qualitate.

DICO cum D Bonauentura, adducto *Tract.3. diſp.1.* agens mutari, dum è non agente fit agens; & paſſum recipiendo impreſſionem agentis. At neque dixi actionem eſſe formam omninò abſolutam; non enim poteſt concipi ſine ordine ad paſſum.

DISPVTATIO XVIII.

De Generatione.

QVÆSTIO I.

An Devs *creaturis vim generandi dederit, & quomodo.*

1 Tertia die, reiectis aquis terram operientibus, Deum vegetabilia condidiſſe, eiſque dediſſe primò virtutem. *Germinet terra, &c.* communiter dicunt: ſed hac die creatas terram, & aquam, oſtendam *Tract.7.diſp.1.quæſt.*1.

Qvæstio autem eſt præſoluenda: An tunc dederit terræ tantùm virtutem generandi herbas, plantas; &c. num verò ipſo facto illas germinauerit.

Prima opinio fuit D. Auguſt. 5. *de Geneſ. ad litt.cap.*4. Deum tunc, illis verbis, cauſaliter tantùm produxiſſe, dando virtutem germinandi ſuis temporibus. Nititur; quia *cap.*2. dicitur Deus produxiſſe omne virgultum, antequam oriretur in terra.

2 Sententia S. Bonau. 2. *d.*14.*p.* 2. *dub.*2. & *ſerm.*14. *ac ſeq. Hexaemer.* tunc illicò erupiſſe herbas, & plantas; ibi enim dicitur. *Protulitque terra herbam virentem, & facientem ſemen ſuum, lignumque faciens fructum.* Idem ſenſit D. Baſilius *in Hexaemer.* quibus authoritatibus nixus eſt S. Doctor, quem ſequuntur alij apud Perer. *l.*1.*c.*1.*v.*11. & 12. *Geneſis.* Arriaga *d.*32.*ſect.* 3. dicens, omnes Patres id aſſerere; & eſſe communem ſententiam.

Ad locum *cap.* 2. reſpondent, ſignari hæc facta, antequam naturaliter terra germinaret.

3 At dubitatur: num efficienter tunc terra produxerit herbas?

Respondeo è Diuo Bonauent. eam extitiſſe materiam meram, *ex qua*: nam ſubditur: *Produxitque Dominus Deus de humo, &c.* vt innuit Seraphicus, & cum eo relati. Addit rationem S. Doct. nam ideò etiam ante Solis creationem, illam germinare iuſſit; ne Soli prima germinatio attribueretur, tanquam Patri, atque adeò terræ, tanquam matri, quæ eſt ratio D. Baſilij. Oppoſitum tamen cenſet Caietanus eſſe probabilius, quamuis contra D. Thomam, *p.*1. *q.*70. *art.*1.

Censent multi, non vbique ſtatim terram fuiſſe repletam plantis, tritico, hordeo, &c.

Addvnt, initio non fuiſſe germina, quæ ex putri; neque plantas, quæ è multis inſitis prodeunt: ſicuti nec animalia è mixtis ſpeciebus; vt mulos; pardos, &c.

Qværvnt verò: An ſpinæ germinarint ab initio?

Videntvr enim datæ in pœnam poſt peccatum. *Spinas, & tribulos germinabit tibi.* Ità videtur ſentire D. Auguſt. *lib.*1. *de Geneſ. contra Manichæos, cap.*11. Ambr. *lib.*3.*c.*9.& 11. Alcuin. *in Genes.* Damaſcen. *lib.* 2. *de fide, cap,*10. & alij apud Suar. *cap.*7.

4 Commvnior tamen ſententia eſt, fuiſſe ab initio ſpinas. Ita D. Auguſt. qui *lib.*3.*de Genes.ad lit. c.* 18. ſententiam illam retractauit; vt notant Arriaga *ſubſect.* 2. Perer. *num.* 113.

Dicitvr verò, poſt peccatum, *terra ſpinas, & tribulos germinabit*, non ſimpliciter; ſed *(tibi)* vt notant allegati è D. Donau. ac D. Thoma.

Dedit igitur Deus terræ virtutem producendi herbas, &c. virtute in ſeminibus infusâ, agente Sole, pluuiis, &c. ad modum, quo & fœminis dedit virtutem concipiendi; vt notant è D. Bonau. *loc. cit.* allegati Doctores. Vbi Seraphicus concedens fœminæ virtutem aliquam actiuam; eam & terræ non negat.

Qvoad venenata germina, arbitror initio creata; ſunt enim ad aliquid vtilia; vt aiunt Baſil. Ambroſ. Theodoretus apud Pererium, & alij.

Qværvnt etiam, cur non refertur productio mineralium? 5

Respondet Perer. *num.*115.è D. Bonau. *dub. c.* mineralia eſſe omiſſa; quia in abditis terræ finibus occulta hæc ſunt. Adde etiam, quoad eſſentias incognita. Sic tacuit Moyſes origines fontium, lacuum, fluminum, præcipuas tantùm res deſcribens; reliqua omittens.

Qvinta die iuſſit. *Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terram. Benedixitque dicens: Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris: aueſque multiplicentur ſuper terram.* 6

Sexta die. *Producat terra iumenta, & reptilia, & beſtias.* Sic autem hæc diſtingui, ait Sanctus Doctor *in* 2. *diſtinctione* 15. *dub.* 2. *litt.* vel ex parte *motus*; vel ex parte *finis.* Ex parte *motus* ſic. Omne enim animal, quod mouetur; aut mouetur tractu, anteriùs aliquam partem protendens; & ſic eſt reptile; vt vermes. aut impulſu, & hoc vel pedibus; & ſic eſt greſſibile; aut alis, & eſt volatile. Ex his, alia ſunt apta ſæuire, & dicuntur beſtiæ: alia manſueta; & ecce iumenta. Ex parte hominis ſic. 7

Avt enim eſt in hominis adiutorium; & dicitur iumentum; aut ad hominis exercitium, & hoc nocendo, & dicuntur beſtiæ, quaſi vaſtiæ; quando apertè ſunt nociuæ: aut ex inſidiis, vt reptantia, ſerpentia, &c.

Dvbitatvr: An ea actio producens piſces, &c. fuerit eiuſdem rationis cum ordinaria productione? nam diſpoſitiones ſunt extra eſſentiam productionis. 8

Arriaga *d.* 33. *ſect.* 2. eſſe diuerſas ait, ratione principiorum quoad ea, quæ ex copula generantur; in quibus etiam mater effectiuè concurrit. hîc verò ſolus Deus: ergo non in ſolis diſpoſitionibus fuit diuerſitas. At quoad ea, quæ ex ouo generantur, ait, fuiſſe eiuſdem rationis. Nam & horum animæ, quando connaturali modo generantur, non producuntur immediatè, niſi à ſolo Deo. Sed hæc opinio refelletur *Tractatu* 9. *diſputatione* 1. *quæſt.* 17. 9

QVÆSTIO II.

Quid, & quotuplex ſit Generatio.

Dari generationes, ſuppono cum D. Bon. 2. *d.*7.*p.*2. *art.*2. *quæſt.*1. 10

Definitvr ab Ariſtotele 1. de Gener. *Eſt mutatio totius in totum; nullo ſenſibili remanente.* Hæc explicabitur *quæſt.* 4.

Definitvr quoque ab eodem Ariſtotele, *Muta*

mutatio de non ſubiecto in ſubiectum. Hæc ibidem exponetur.

Generatio autem Viuentium definitur à D. Bonauent. in primo, diſtinct. 9. *Eſt totius ſimilis de ſimili, è ſe productio.* Vel: *eſt productio è principio intrinſeco ſimilis ſecundum ſpeciem.* Hanc explicui *tract. 2. d. 2. quæſt. 5.* & *diſp. 9.*

Hæc autem eſt definitio generationis vniuocæ; non autem æquiuocæ, qualis eſt Solis producentis animalia.

11 Nota, in intrinſeco generationis non includi mutationem; ideò etiam in Diuinis eſt. Igitur in ſolis creatis generationibus eſt mutatio; vt monet *S. Doctor 1. d. 9. art. 1. quæſt. 1.*

Generatio creaturis data eſt ad conſeruationem ſpeciei. Ideò ait Deus, Geneſ. 2. *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum: Faciamus ei adiutorium ſimile: Creſcite, & multiplicamini, &c.*

Non is tamen ſolus eſt finis, vt monet S. Bonaū. *2. d. 3. part. 1. art. 2. quæſt. 1.* Alenſis *p. 2. quæſt. 20. memb. 6. articul. 2.* Scotus *2. diſtinct. 3. quæſtione 7. ad vlt.* Sanè multiplicatio hominum eſt ad finem beatitatis. Vide Galitium *de Gener. quæſt. 4.*

QVÆSTIO III.

An terminus generationis ſit Forma.

Scotvs *in 1. diſtinct. 3. quæſt. 6.* docet, terminum formalem generationis eſſe formam; vltimatum verò, compoſitum, ſiue ſuppoſitum. Sequuntur Vtinenſis *tract. 8. quæſt. 8. art. 2.* & alij Scotiſtæ, ac Conimbr. *1. de Gener. cap. 4. quæſt. 15.* Vaſquez *3. part. diſput. 119. cap. 2.* Ruuius *tract. 1. quæſt. 3.* Areſius *diſput. 2. quæſt. 14.* Euſtach. *part. 2. Phyſic. tract. 2. diſput. 2. quæſt. 5.*

At Hurtadus *diſput. 11. Phyſic. ſect. 6.* videtur aſſignare terminum generationis, vnionem. Areſius verò id aſſerit in hominis generatione; in cæteris formam vnitam; in omnibus verò, Fulienſis *lib. 2. Phyſic. cap. 4. art. 2.*

12 Nota, terminum eum dici, in quem ex intentione agentis terminat generatio. Naturæ autem omnium generantium inſitum eſt, ſpeciem perpetuò ſeruare; vt docet Ariſtoteles *2. de anima, text. 34. & 35.* Quoniam igitur corruptibilia nequeunt perpetuò durare, intendunt ſaltem ſpeciem ſartamtectam ſeruare. Hinc ſola corruptibilia vniuocæ generationi incumbunt; vt docet S. Bonauent. *in 1. diſtinct. 5. artic. 2. quæſt. 1. in corpore*, vbi ait, intentionem generandi terminari ad naturam communem, non ſanè phraſi Scotica, vt generetur natura formaliter communis; nam ibi teſtatur gigni ſolum indiuiduum ſubſiſtens; ſed quia natura producens hunc, puta hominem, intendit dare naturam humanam, quæ in indiuiduis aliquibus permaneat. Non eſt tamen hoc ſolùm intentum, vt innuſ *quæſt. præced.* cum D. Bonauent. & aliis contra D. Thomam *part. 1. quæſt. 47. art. 2. & ſecundo cont. Gent. cap. 93.* ac diſcipulos. Cùm enim dixit Deus, Geneſ. 1.

13 *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum: Faciamus ei adiutorium*, ità res ordinauit; vt etiam manente Adamo innocente, plurimi generarentur, etiamſi nulli perirent. Nunc verò innumeri enaſcuntur ſpeciei conſeruandæ non neceſſarij: Pro fine verò beatitatem omnibus deſtinauit, omnia ad ſuam emeritiſſimam gloriam dirigens; vt ſæpe monet S. Doctor. E cæteris verò plurima deſtinauit indiuidua hominum alimento, ſolatio, adiumento, &c. vt docet D. Bonauent. *2. diſtinct. 15. art. 2. quæſt. 1.* & *d. 19. quæſt. 2. art. 1. corporis*, & alij Scholaſtici *ibi*, & *in Hexæmer.* Vide Anton. Gulielmum *de Gloria Sanctiſſimæ Trinitatis*, vbi præclara profert, ex opuſculis Seraphici Doctoris decerpta.

Horvm omnium ordinem mirum inſtituit Deus, vt ſimplicia generentur, maximè ad mixta facienda; & inanimata plurima corpora ad viuentium ſpecies conſeruandas.

Hinc generationis ſcopum ſpedetentim inuenies, ac terminum. Terminus ſanè eſt, qui finem imponit rei, puta generationi; vt vltra non progrediatur; ſed ibi perfecta ſiſtat. Forma quidem non eſt vltimò intenta, ſed totum illud compoſitum perfectum. Nam forma eſt volita, vt pars relatiue ad totum conſtituendum; ideò peracto compoſito, ceſſat agens; ſicuti habito fine, ceſſat motus. Itaque forma non eſt propriè terminus, quia non eſt vltimum intentum. Neque vnio poteſt dici terminus, quia ordinatur & ipſa vlterius, vt, hac mediante compoſitum fiat; & ordinatur ad vnum è pluribus faciendum, vt ait Galit. *part. 2. lib. 3. tract. 1. quæſt. 5.* Neque poteſt eſſe ſuppoſitum, quia extra naturæ intrinſecum complementum eſt. Vnde & in humanitate Chriſti perfectiſſima non reperitur humanum ſuppoſitum. Miror verò Scotiſtas, qui credunt ſuppoſitum eſſe negationem, ſtatuere illud pro termino generationis; quæ eſt actio poſitiua. 14

Assero, terminum generationis eſſe formam totius, ſeu compoſitum è materia, & forma. 15

Probatvr primò. Ille eſt terminus intrinſecus generationis, qui intrinſecum limitem perfectum naturæ vltimatè ſignat. Talis eſt forma totius, non pars; vt oſtendi; Neque vnio, quia in his non quieſcit generans. Neque eſt ſuppoſitum, quia poteſt eſſe generatio perfecta ſine eo; vt cùm B. Virgo concepit, non genuit ſuppoſitum Diuinum, neque aliud, ſed naturam in ſuppoſito præexiſtente.

Probatvr ſecundò. Terminus generationis eſt, qui intentus eſt à natura. Sed is eſt communicatio naturæ, deſtinata ad conſeruationem ſpeciei. Ergo.

Addo verò cum D. Bonauent. non poſſe naturaliter produci naturam, niſi in hoc ſuppoſito, quia illicò emanat à natura, vt modus ſubſtantialis, etſi non eſſentialis. Quare ſuppoſitum eſt terminus ſubſtantialis quo habito finitur totum, & complete finis habetur. Hæc enim eſt definitio termini, lata ab Ariſtotele, apud Auer. 5. Metaph. cap. de termino. *Terminus eſt finis, & vltimum, extra quod alia non conſiderantur*: ſed vltra ſuppoſitum nil eſt; intra verò eſt forma, vnio, & totum: ergo. 16

Est autem terminus hic in creaturis non genitus; quia ad illud non terminatur generatio, ſecundùm rationem producendi; ſed emanat, reſultans è toto. Vnde Ariſtoteles docet, compoſitum generari, non (ſuppoſitum,) vt legunt aliqui. 17

His defluunt oppoſitiones, additis quatuor verbulis: Generatio eſt via ad formam partis immediatè; ſed vltimò ad formam totius intrinſecè terminatur; ab vltimo autem intrinſeco ſumitur ratio eſſentialis termini, & ab hoc denominatur generatio, quæ ibi intrinſecè completur. Vide Galitium *loco cit.*

QVÆ

QVÆSTIO IV.

An Terminus à Qvo *generationis ſit aliquid.*

18 TERMINVS *à quo* eſt, vnde incipit generatio. Is ſanè non eſt terminus intentus; natura enim, per ſe, non vult corruptionem. Eſt autem priuatio in ſubiecto apto, ſi comparetur cum forma acquirenda.

ASSERO, terminum *à quo* generationis, eſſe aliquid. Ita D.Bonauent. *in* 2.*diſtinct*.7.*part*.2.*art*.2. *quæſt*.1.

PROBATVR; quia virtus naturalis eſt finita: Ergo non ex nihilo producunt, ſed ex aliquo. Tale autem eſt in materia aptitudo, ac ratio ſeminalis; de qua actum eſt *diſput*.2. *quæſt*.4. Quòd verò agens naturale egeat ſubiecto apto; oſtendi *Tract*.3.*quæſt*.1.6.*&* 7.

QVÆSTIO V.

An in generatione maneat aliquid in genito, quod erat in corrupto.

ALIO titulo proponitur: An in generatione, & corruptione, detur reſolutio vſque ad primam materiam.

19 HÆC quæſtio aduocat illam, quam *tract*.8. *d*.2 *quæſt*.3. agitabo: An dentur in eodem compoſito plures formæ ſubſtantiales? Vbi id aſſeram; ac proinde ſeparatâ in nobis, & in brutis corruptâ animâ, manere formam corporis, quæ dicitur corporeitatis: Itâ non illicò dari immediatè reſolutionem, vſque ad materiam primam; Manere autem formam ſubſtantialem apertè conijcitur; quia manent qualitates, quæ non in nuda materia, ſed in compoſito ſubiectantur; vt docet Ariſtoteles: infrà, *citandis locis*. Sic in homine mortuo remanent pili, & crines flaui, aut rubei, eadem in vultu cicatrix, eadem figura naſi, aquilina, &c. Vnde, & à Iudicibus recognoſcitur eſſe corpus Petri interfecti. Sic & Chriſtus, è cicatricibus ſuis oſtendit, ſe eſſe illum, qui à Iudæis occiſus. *Videte manus meas, &c.* Et in Apoſtolum Thomam, vi grandi arguit: *Quoniam Ego ipſe ſum.*

20 DICERE verò, gigni nouam formam cadaueris; & nouum colorem rufum, nouáſque figuras ſimiles, incredibile eſt, neque enim inueniunt, à quo agente iſta producantur; cum oppoſita ſæpè necantia ſint; qualia ſunt ignis, aqua, lapis, aer infectus, &c. quæ non poſſunt facere idem. Sed de his, loco præfato, contra Thomiſtas,

NVNC quæro: An in corruptione, etiam elementi ſimplicis, putà aëris, & generatione aquæ in cauernis, remaneat humiditas, atque alia accidentia communia genito, & corrupto?

PRIMA opinio eſt; non manere, atque adeò reſolui ad primam materiam. Ità Scotus *in* 2. *d*.3. *quæſt*.4. apud Fabrum *Theor*.73.*cap*.5. etſi in contrarium adducantur Scotiſtæ. Hanc verò plauſibus amplectuntur Thomiſtæ, qui vnicam etiam formam in animali admittunt, atque in morte reſolutionem immediatam in materiam primam. Rich. 2. *diſt*.14. *art*.2. *quæſt*.1.*ad* 5. Colleg. 1.*de Gener. cap*.4.*q*.18.*art*.2. Capreol. 2. *d*. 18. *&* 19. *quæſt*.1. *art*.3.

SECVNDA ſententia eſt, non repugnare idem accidens commune corrupto, & genito, manere. Ita Gregorius *in* 2. *d*.12. *q*.2. *art*.2. Aureol. *d*. 15.*q*. 2. *art*.1. Baccon. *d*.18.*q*. *vnica*, *art*.3. Zabarella, *de rerum ortu,cap*.9. Areſius *d*.2.*q*.11. & alij: eamque laudat Bellarminus *lib*. 3. *de Auguſtiſſ. Euch. cap*.13; Euſtachius, *p*.2. *tract*. 2. *q*.8. vniuerſim, Fulienſis 2. *Phyſ.cap*.4.*art*.4. & eſt D. Thomæ, 3. *p.quæſt*.9.*art*.3. *ad* 2.

MEDIAM calcant viam Toletus *de Gener*. *q*.7. Suar. 14. *metaph.ſect*.3. & 3.*p.d*.57.*ſect*.2. vtramque opinionem laudantes, magis verò ſecundam.

QVID ſenſerit Seraphicus Bonau. videtur incertum, cùm vtrinque loca afferat Galitius *parte* 2. *Philoſoph. lib*. 3. *tract*. 2. *quæſtione* 2. ſatis apparentia.

PRO prima ſententia adducit loca, à nobis allata *Tractatu iſto, diſp*.1. *q*.11. vbi videtur aſſerere, compoſitum eſſe ſubiectum quantitatis. Deinde affert id paſſim ex Ariſtotele, quod ore Sancto ſæpiùs peruoluit. *Deſtructis nobis, corrumpuntur & quæ in nobis*; accidentia verò eſſe in compoſito, docet *in* 4. *d*.12. *p*. 1. *art*.1.*q*.3.*arg*.2. *ſed contra*, dicens, accidentia non conſequuntur materiam ſecundùm eſſentiam; ſed ſecundùm eſſe, ſcilicet, vt forma completur, nec aliter materia eſt ſubiectum accidentium. Eſtque ſententia Ariſtotelis 1.*de Gener. text*. 24. vbi ait, ſubiectum accidentium eſſe ſenſibile. Et 8. *Metaph. text*. 8. vbi ait, materiam primò recipere formas ſubſtantiales; deinde accidentales.

ÆSTIMAT præ cæteris Galitius ea, quæ docuit Seraphicus Doctor, 4. *diſtinctione* 12. *parte* 1.*art*. 2. *quæſtione* 3. *ad* 1. vbi ait. Eſſe ſuprà naturam quantitatis, quòd maneat ſecundùm ſe in Sanctiſſimo Sacramento, mutatione facta; hoc enim eſt proprium ſolius ſubſtantiæ, & ita ſuprà naturam quantitatis. Sed non videtur aliquid probare. Nam cùm in Sacramento fiat mutatio etiam materiæ, procul dubio ſupra naturam eſt, accidentia manere ſeparata, & quantitatem manere ſecundùm ſe, quod eſt proprium ſubſtantiæ; at hoc non infert in mutatione naturali. Vbi obſerua, non dicere, ſolam ſubſtantiam in mutatione remanêre. Nam accidentia inhærent. Quare hic locus nil facit pro hac ſententia.

E regione ſtare, probantur loca relata *d*.1. *quæſt*.11. vbi videtur quantitatem in ſolâ materiâ ponere.

DEINDE affert Galitius locum *in* 4. *d*.12. *part*.1. *art*.1. *quæſt*.3. *fundamento vltimo*, vbi docet, quod, quandocunque in mutatione remanet aliquod accidens ex his, quæ fuêre in corrupto, neceſſe eſt, vt ſit conueniens genito, & corrupto; vt ſi de aëre fiat ignis, manet calor. Hinc infert, non manere naturaliter odorem, colorem, ſaporem panis, facta tranſmutatione panis in corpus Chriſti; eò quòd talia accidentia non ſint Corpori Chriſti conuenientia, & communia; & cùm maneant, non eſſe illi inhærentia, ſed quantitati panis, concludit.

HVNC locum timet P. Galitius, ſed fruſtrà. Scias in argumentis vtrinque non ſemper vti Doctores ſtrictè ſuis fundamentis, & hoc ſæpè inuenies etiam in S. Doctore, ſed aliquando è probabilibus arguit. Hic igitur nil aliud vult, quàm conditione

proba

probabili arguere. Si facta mutatione manent in genito accidentia corrupti, ea ſunt conuenientia; vt calor igni genito ex aëre; & accidentia panis non ſunt conuenientia corpori Chriſti. Ergo, &c. Ad maioris autem efficaciam ſufficit, probabile eſſe, manere accidentia communia: Nam maior habet hanc negatiuam, quâ nititur concluſio. Nullus dicit accidentia inconuenientia genito, quæ fuêre in corrupto, remanêre. Per additum verò dicitur; ſed ſi remanet aliquod; vt multi docent, debet eſſe conueniens genito, ſed accidentia panis non conueniunt corpori Chriſti: ergo.

Itaqve hic locus nil facit. Et cum probabiliùs cenſeat, quantitatem, & alia accidentia hærere compoſito; vt oſtendi *d.* 1. *quæſt.* 11. arbitror S. Doctorem eſſe primæ ſententiæ fautorem, abſque dubio. Nam corrupto compoſito, quod eſt ſubiectum accidentium, debent corrumpi accidentia; aut migrare de ſubiecto corrupto in nouum genitum, quod eſt abſonum.

21 Assero ergo, in mutationibus ſubſtantialibus elementorum, dari reſolutionem ad materiam primam.

Probatvr primò. Corrupto ſubiecto, corrumpuntur ea, quæ ſunt in ſubiecto: at ſubiectum accidentium eſt compoſitum: ergo. Maior eſt euidens. Minor eſt Ariſtotelis ſupra.

Probatvr ſecundò: nam, ſi in generatione ignis ex aëre manet calor aëris; aut ignis non habebit ſuum calorem, quem naturaliter ab intrinſeco effundit: aut duos calores, alterum remiſſum aëreum; alterum proprium intenſum.

22 Assero tamen ſecundò, cum in via D. Bonau. probabile ſit, materiam eſſe ſubiectum accidentium, probabile eſſe etiam, manere aliqua accidentia in corruptione.

Probatvr primò ex Ariſtotele 1. *de Gener. cap.* 2. *text.* 24. vbi præclarè docet, cùm ex aëre generatur aqua, manere in genito perſpicuitatem, quæ erat in corrupto.

Dicere verò manere eandem ſpecie, videtur iocus (ait Fulienſis.) Confirmatur è *l.* 2. *cap.* 4. *text.* 24. faciliùs ideò elementa Symbola transmutantur, quia vnica pellitur qualitas.

Potest tamen dici ad primum, *ibi* Ariſtotelem negare ſolùm, eam qualitatem communem transmutatione, quæ eſt à contrario, tolli; ſed non negaſſe deſtrui ad ruinam ſubiecti, Ex hac parte minor eſt difficultas in tranſmutatione ſymbolici elementi. Cæterùm ex alio capite non eſt verum; quia ſi diſſimbolum inire cogitur pugnam cum duabus qualitatibus aduerſis, ipſum quoque totidem ad pugnam habet validas.

23 Probatvr ſecundò. Si omnia accidentia diſponentia ad productionem formæ pereunt, non poſſunt eam producere, cùm non exiſtant, ſed neque producetur à comitantibus formam, quia ab hac ſanè iam exiſtente manant.

Vrgeo. Si omnes diſpoſitiones deſtruuntur, iam remanebit materia indifferens ad alias formas, & ad nullam determinata, nullâque fiet generatio.

Potest tamen dici, formam à forma in ſubiecto diſpoſito produci, & tunc cum forma veteri, ruere veteres diſpoſitiones; nouâſque manare è noua forma.

Probatvr tertiò. Natura nil fruſtrà facit. Quorſum igitur calorem hunc aëris remiſſum deſtruet omnino; vt alium intenſum gignat? Cur potius veterem non auget, vt igni inſeruiat, vel remiſſum non faciat calorem ignis, cum gignitur aër? 24

Dicerem tamen, naturam prouidam, ſingulis dare propriam virtutem neceſſariò emanantem. Hic autem ordo eſt fixus, ne quando deficiant in ſuis operibus.

Nota verò, corrumpi accidentia pro ſubiecti deſtructi conditione propria.

Ita mortuo animali, pereunt accidentia viuentis: & quia manet adhuc corpus organizatum, manent eius accidentia; nam hæc ſtant cum ſubiecto inhæſionis, etſi ablato ſubiecto denominationis.

Qværes; quo ſenſu generatio vnius ſit alterius corruptio? 25

Respondeo, non eſſe verum formaliter, ſed conſequenter, vel quoad entitatem; vt cùm ex igne fit aer: vel quoad modum, vt cùm animatur corpus organicum; tunc enim forma organizationis incipit habere rationem materiæ, quæ formæ, quia vltima erat, priùs obtinebat gradum.

Inqvires: An corruptio ſit naturalis?

Dico, eſſe per accidens à naturâ intentam, quæ ſuam deſtructionem non intendit: ſed conſeruationem in generationibus, quæ ſine corruptionibus eſſe nequeunt. 26

De generatione Viuentium agam *Tract.* 9. *diſput.* 3. *part.* 3.

DISPVTATIO XIX.

De Alteratione.

Hic agendum eſſet de Nvtritione, quæ eſt aggeneratio partialis; & de Avgmentatione, quæ nutritionem includit. Sed de his *Tract.* 9. *de Anima, diſp.* 3.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Alteratio, *& propter quid.*

Definitvr 3. Phyſ. text. 4. *Eſt motus ad qualitatem.* Eam verò explicat *text.* 23. Quando, manente ſubiecto ſenſibili exiſtente, tranſmutatur in eius paſſionibus, aut contrariis, aut mediis: vt corpus ſanum eſt; & rurſum laborat, manens idem, alteratio eſt. 1

Differt *à Generatione*; quia huius ſubiectum primum eſt materia: (etſi in generatione animalium educitur anima de compoſito organico) at ſubiectum alterationis eſt ſemper compoſitum & ens actu completum. 2

Secvndò, terminus generationis eſt ſubſtantia: alterationis eſt qualitas. Hinc alteratio alterum facit; ſed generatio aliud in creatis.

Et quidem alteratio perfectiua non eſt ſemper ob generationem, vt patet in Illuminatione. Vide Toletum 1. *de Gener. quæſt.* 1. Collegium *cap.* 4. *quæſt.* 1. *art.* 1. 3

Alterationes verò corruptiuæ ſunt à natura intentæ ob generationem. Sunt enim diſpoſitiones ad generationem, quam tenetur procurare corrumpendo alienas, quod non facit niſi quatenus intendit bonum generationis.

QVÆST.

QVÆSTIO II.

An Alteratio *ſit motus continuus.*

Alterationem non eſſe motum continuum cenſuit D. Thomas cum diſcipulis, apud Toletum *quaſt.* 6. Zanardus 8. *Phyſic. q.* 9. qui tamen adducit D. Thomam, Ariſtotelem, & Auerroem pro oppoſita ſententia.

Alii e regione, eam docent eſſe continuam. Sic D. Bonauent. 2. *diſtinctione* 1. *part.* 1. *art.* 3. *q.* 1. *in corpore*, Scotus *d.* 2. *quaſt.* 9. Toletus *loc. cit.* Collegium 1. *de Gener. cap.* 4. *quaſt.* 2. *art.* 2. Perer. *lib.* 14. *cap.* 8. & quotquot nobiſcum *diſp.* 10. *quaſt.* 4. cenſuêre, motum eſſentialiter ſucceſſiuum eſſe. Subſcribunt Euſtach. *part.* 2. *Phyſic. tract.* 2. *diſp.* 1. *quaſt.* 10. & alij Recentiores.

Assero, motum alterationis eſſe continuum per ſe.

4 Probatvr primò. Omne ſucceſſiuum eſt ſpecies continui. Motus eſt ſucceſſiuus: ergo continuus. Maior patet, nam continuum diuiditur in permanens, & ſucceſſiuum. Minor eſt clara *ibi, diſput.* 10. *quaſt.* 4.

Probatvr ſecundò. Omne agens debitè applicatum, continuè agit, inducendo formam.

Probatvr tertiò è D. Bonauentura *in* 4. *d.* 44. *part.* 2. *art.* 3. *q.* 2. Ignis agit calore, nec aliter, quàm deſtruendo contrarium, quod non pellitur, niſi inductione contrarij. Sic enim diſpoſitio inducitur, nec agens ceſſat agere, ſufficienter applicatum. Itaque à quo incepit, non deſiſtet, niſi impediatur, donec qualitatem extenſam in ſubiecto extenſo introducat. At exigitur ſucceſſio temporis, tum ob contrarietatem repertam; tum propter extenſionem ſubiecti, & formæ.

5 Dices interdum agens ſolummodò diſponere: At ignis agit calore calefaciendo, & ſemper agit: Ergo calefacit. Ita D. Bonau. *in* 4. *diſtinct.* 44. *parte* 2. *art.* 3. *quaſt.* 2. Deinde diſpoſitio eſt actio continuata: dum enim calefacit, diſponit: Ampliùs, & contrarium abiicitur non niſi per productionem contrarij: ergo priùs eſt productio, quam diſpoſitio; vt arguit D. Bonau. *in* 4. *diſtinct.* 17. *part.* 2. *art.* 2. *quaſt.* 1. & 2. & D. Thom. *prima ſecunda, quaſt.* 113. *art.* 7. & 8. Itaque non eget agens alia diſpoſitione, vt qualitatem inducat; alioqui & ad illam alia egeret, & ſic in infinitum; vt monet Galitius *num.* 4.

6 Assero ſecundò, alterationem, ratione ſubiecti, eſſe continuam.

Probatvr, quia agens agit in partem primò ſibi vicinam, & ſic progreditur vſque ad partem remotam.

Neqve terret dictum Ariſtotelis 8. *Phyſicorum, text.* 23. vbi negat, ex parte continuitatis ſubiecti, motum alterationis eſſe continuum; quia ſimul aliquando fit; vt in congelatione, & illuminatione, quas vrget Galitius *num.* 5.

Dico enim, agere ibi Ariſtotelem contra dicentes, alterationem non poſſe eſſe continuam, quia deberet durare tempore infinito, ſicuti continuum eſt diuiſibile in infinitum. Quod ergo negat eſſe continuam, intelligit in ſenſu Heracliti, quòd debeat eſſe perpetua, & in infinitum, ad modum continui, ſecundùm partes proportionales.

Qvoad illuminationem, eam excipio, quia non eſt actio merè naturalis, ſed eminenter naturalis, & intentionalis, quæ fit tempore imperceptibili, & eadem velocitate intendi poteſt, quia non inuenit contrarium, ſed tamen fit ſucceſſiuè, ratione ſubiecti. 7

Falsam eſt porrò, gradus qualitatis acquiri in inſtanti, vt dicunt aduerſarij. Sicut enim qualitas eſt extenſa, ita & gradus eius, ac proinde ſucceſſiuè fit alteratio intrinſecè, ratione graduum intenſionis; vnde ratio intrinſeca alterationis ſumitur; ſicut extrinſeca è ſubiecto, vel ſpatio deſumitur.

QVÆSTIO III.

Ad quas ſpecies qualitatis ſit Alteratio.

De hoc latè Amicus *Tract.* 23. *Phyſic. diſput.* 7. *quaſt.* 4. cum Toleto 7. *Phyſic. quaſt* 3. Pererio *lib.* 14. *cap.* 2. & aliis poſt Ariſtotelem 7. *Phyſic. à text.* 14. *ad* 21.

Dvpliciter ſumitur Alteratio. Primò pro inductione alicuius qualitatis, etiam perfectiuæ; vt eſt illuminatio. Secundò pro inductione qualitatis perturbantis, quo ſenſu Ariſtoteles 1. *cæli text.* 20. *& ſeq.* ait, cœlum eſſe inalterabile. Et 2. *de anima, text.* 52. *&* 58. ait, acquiſitionem ſcientiæ eſſe aliud genus alterationis, id eſt non hoc ſecundo modo; ſed primo modo, nempè perfectiuam. 8

Hoc ſecundo ſenſu non fiet alteratio ad quartam ſpeciem qualitatis; quia forma, & figura ſunt qualitates perfectiuæ.

Similiter nec ad habitus, & diſpoſitiones bonas; ſunt enim hæc perfectiones.

Hinc alteratio erit ad Paſſiones, & Paſſibiles qualitates, è 5. *Phyſic. text.* 14. Vide Amicum *loc. cit.* Collegium 7. *Phyſicorum, capite* 3. *quaſtione vnica.* 9

Et ſanè, neque ad omnes has eſt propria alteratio; vt ad odorem, & illuminationem: ratio eſt, quia ad propriam alterationem aliqua contrarietas exigitur. At illuminatio non habet contrarium. Odor verò, etſi habeat, non tamen neceſſariò præexitit in ſubiecto.

Altera etiam conditio requiritur à Collegio, vt non ſit aliquid vnum ita cum alio; vt veluti conſectariè ad illius acquiſitionem videatur acquiri, non per ſe.

Contra hanc conditionem obiiciunt. Sanitas, & ægritudo ſunt idem cum tali intenſione primarum qualitatum, & tamen, qui infirmatur, vel ſanatur, propriè alteratur.

Dico, è D. Bonauentura *in* 2. *diſtinctione* 15. *quaſtione* 2. & 3. Sanitatem conſiſtere in temperamento humorum, atque elementorum ad iuſtitiam; ac proinde, ſicuti in his eſt vera generatio; ita & in illis veræ alterationes, quæ ex tali mixtione, temperie, & alteratione mutuâ pacificâ deriuan. Vnde rectè Auicenna negat, ſanitatem eſſe idem cum primis qualitatibus.

Collegivm reſpondet, eſſe vtramque veram alterationem, quæ non conſequitur aliam rem, cùm præcisè qualitatum productio ſit ipſamet ſanitatis, vel ægritudinis effectio in animali.

Obiicies ſecundò. Quando nubes in niuem

uem concreſcit, fit alba; non ex contrario nigro.

Dico, etſi non è nigro, fit tamen è ſubiecto, habente aliquid recedens à candore ad alios colores, ſaltem medios, aliquo modo contrarios. Deinde debet eſſe a contrario, cùm primariò ea qualitas acquiritur; non autem cùm eius adeptio ſequitur ad aliam alterationem, factam ſecundùm alias qualitates, à quibus re ipſa diſtinguitur; vt in coloribus, odoribus, & ſaporibus accidit. Ita ſentit Collegium.

DISPVTATIO XX.

De Inceptione Rervm, et Desitione.

1 Svppono multa rerum genera. Aliæ enim ſunt permanentes; aliæ ſucceſſiuæ. Ex illis, aliæ diuiſibiles; aliæ indiuiſibiles.

Non ago, quomodo res incipiant ex parte agentium, & ex eorum actione deſinant; ſed de inceptione, & deſitione rerum intrinſeca.

Assero primò, res ſucceſſiuas incipere extrinſecè per vltimum ſui non eſſe.

Probatvr; quia ſi inciperent per primum ſui eſſe ab inſtanti, iam motus in inſtanti fieret.

2 Assero ſecundò, ſucceſſiua deſinere per primum ſui non eſſe intrinſecè.

Probatvr; quia ſi deſinerent per vltimum ſui eſſe, verum eſſet dicere: Nunc eſt motus in inſtanti; & poſt non erit. Hoc autem eſt abſonum; vt dixi.

3 Assero tertiò; eo modo, quo incipiunt ſucceſſiua poſitiua; incipere etiam quietem.

Probatvr. Eodem ordine ſe habent priuationes, quo & formæ oppoſitæ: Sed quies eſt priuatio motus: ergo.

4 Assero quartò, idem dicendum de rebus, quæ motu proprie dicto producuntur. Patet iiſdem rationibus.

Assero quintò. Indiuiſibilia temporis, *& mutata eſſe* motùs, incipiunt per primum ſui eſſe; & deſinunt per vltimum ſui eſſe.

Probatvr; quia habent totum ſuum eſſe indiuiſibile: ergo in menſurà vnigenea debent incipere, & deſinere.

5 Assero ſextò. Res, quæ ſine contrarij expulſione incipiunt, & deſinunt; incipere, & deſinere in inſtanti, vel tempore aliquo, ratione ſpatij; eſto breuiſſimo: vt lumen.

Patet ex dictis *diſput. præcedenti.*

Assero ſeptimò: ea, quæ per creationem incipiunt, & deſinunt per annihilationem; incipere, & deſinere in inſtanti.

Probatvr: quia nulla in his datur ratio retardans.

Assero octauò, idem dicendum de indiuiſibilibus quantitatis.

Patet; quia menſurâ vnigeneâ debent menſurari.

Est autem quæſtio: quo pacto in generatione, & corruptione incipiat forma noua, & deſinat vetus.

6 Commvniter fertur, formam deſinere per primum ſui non eſſe extrinſecè; & nouam incipere per primum ſui eſſe. Sic Gregor. *in* 1. *d.* 17. *q.* 2. *art.* 2. Ferrar. 3. *contra Gent. c.* 65. Conimbr. *lib.* 8. *Phyſ. c.* 8. *q.* 2. Perer. *l.* 4. *c.* 9. Tolet. 6. *Phyſ. q.* 4. Hurtad. *d.* 15. *Phyſ. ſect.* 8. Eſt autem apud Thomiſtas certa, cum Angelico 3. *p. q.* 75. *art.* 7.

E regione D. Bonau. *in* 4. *d.* 11. *p.* 1. *quæſt.* 5. agens de tranſubſtantiatione, aſſerit, ſubſtantiam panis deſinere in inſtanti; & in alio inſtanti contiguo incipere Corpus Chriſti. Eum ſuſtinet P. Galitius *part.* 1. *lib.* 3. *tract.* 1. *quæſt.* 15.

Hoc arduum eſt, quia videtur ponere duo inſtantia immediata in tempore.

Scias duplici menſurâ poſſe aliquam rem menſurari. Primò, menſurâ communi primi mobilis, cuius motu omnia inferiora defluentia metimur. Secundò, menſurâ propria cuiuſque rei, ſumptâ è propriis materiis, iuxta regulam latam, *diſp.* 14. *q.* 3.

Scias etiam, non poſſe quidem in vno continuo eſſe duo indiuiſibilia immediata; poſſe tamen in duobus contiguis.

Probatvr ergo primò ſententia Seraphici Doctoris, argumento omnium aduerſariorum. 8 Menſura debet eſſe vnigenea menſurato. Sed forma panis menſurata eſt indiuiſibilis: ergò & menſura inceptionis, & deſitionis eius: at deſitio eius ponitur ei proportionata, & indiuiſibilis: ergo.

Probatvr ſecundò. Quandocunque definiendum eſt aliquid, debet conſiderari per ſe, non ratione adiuncti: At formæ ſubſtantiali aſſignatur inceptio per ſe in inſtanti, tanquam menſurâ vnigeneâ: ergo & deſinere per ſe. Ita, ſi Deus deſtrueret formam panis, ceſſaret in inſtanti: Ergo & nunc.

Probatvr tertiò. Quæ habent totum eſſe ſimul, nequeunt extenſis commenſurari. Forma ſubſtantialis habet totum eſſe ſimul indiuiſibile: ergo nequit tempore menſurari.

Argvvnt, fore duo inſtantia immediata: Nam 9 illa tranſubſtantiatio motu primi mobilis menſuratur: ergo, ſi in vno inſtanti menſurat deſitionem panis, & alio inceptionem Corporis Chriſti: erunt duo inſtantia immediata.

Respondet P. Galit. ſicut duæ lineæ contiguæ, reſpondent puncto ſubexpoſiti continui: ita duo indiuiſibilia reſpondere vni inſtanti primi mobilis, non enim duo indiuiſibilia faciunt extenſionem. Sic videmus experimento duorum contiguorum, quæ continuò applicantur. Perforetur Cœlum Lunæ in conuexo, & concauo Mercurij, & per foramen 10 tranſeat linea. Sane vno puncto reſpondebit puncto in ſuperficie Cœli Lunæ. Quæro: Num reſpondebit parte aliqua diuiſibili concauo Cœli Mercurij? An eodem indiuiſibili? Si eodem indiuiſibili: ergo vnum punctum continui reſpondet duobus contiguorum; ſi verò parte aliqua: ergo illa puncta non ſunt immediata contigua; vt ſuppono.

Igitvr non eſt timenda illorum ſequela. Magis verò timendæ ſunt noſtræ. Cur igitur volunt, formam in tempore corrumpi: & alteram in inſtanti generari; Num quia illa ad corruptionem diſpoſitionum ceſſat? ſed cur etiam hæc ad inductionem diſpoſitionum non inducitur? Profectò alius eſt diſtinctus ab alteratione actus corruptionis, ſicut à diſpoſitionibus inductis generatio.

Sed de hoc diſſeram *Tertia parte, Tract. de Euchariſtia.*

TRACTATVS SEXTVS DE COELIS.

DISPVTATIO PROOEMIALIS.

HACTENVS de Principiis, ſubſtantiarum creatarum intrinſecè conſtitutiuis, actum eſt; Nunc autem, quoniam ad horum concordiam & ſocialem nexum extrinſeca quædam principia influunt; Diſputatio de Cœlis inſtituenda eſt; illi etenim rerum corruptibilium natalibus ſereniùs affulgent, eaſque benigniùs conſeruant, & amiciùs fouent: Cœterùm in hoc de Cœlis tractatu Seraphicum Doctorem, (tamquam fulgidum firmamenti ſidus) errorum tenebras abigentem, clariùſque veritatis lucem diffundentem ad extremum, (quantum licebit) apicem ſequar.

QVÆSTIO VNICA.

Quo tempore creati ſunt COELI.

1 CVRIOSA eſt controuerſia, quo tempore conditus ſit mundus.

NONNVLLI dixêre, conditum menſe Iulio. Nituntur verò; quia probabile eſt, priſcos homines, tempore Noë numeraſſe menſes anni, ad normam receptam ab antiquis Patribus. Iam verò poſt diluuium illicò dicitur, Noë emiſiſſe columbam vigeſima quarta die menſis vndecimi; eam verò attuliſſe ramuſculum oliuæ, virentibus foliis: ſolent autem in climate Armeno, quod idem eſt ac Romanum, virêre oliuæ, Sole peragrante decimam quintam partem Tauri; ac florêre ſolſtitio æſtiuo. Igitur ſi vndecimo menſe virentes erant oliuæ, erant florentes circa Idus Iunij iuxta regulas Plinij, *lib.* 8. *cap.* 25. atque adeò oportet, vt primus fuerit menſis Iulij, cùm in monte Gordico potuerint oliuæ inueniri virentes menſe vndecimo. Confirmant auctoritate Ægyptiorum, in Aſtronomicis peritorum, qui, vt refert Solinus, cenſuêre natale mundi; cùm Sol Leonem ingreditur. Id autem videntur ab Hebræis didiciſſe, qui apud eos diu inquilini degerunt.

2 OMNES tamen communiter in Æquinoctio Verno, aut Autumnali creationem aſſerunt.

Ideò Ægyptij, ſanè vetuſti, initio ſeptembris mundum eſſe conditum tradidere, teſtante Ioſepho 1. *lib. antiq.* Quin etiam Cicero, *libro de Natura Deorum*, & Lactant *libro* 1. *diuin. inſtit. capite* 6. prodidere, Mercurium, qui Ægypto leges, ac litteras tradidit, appellatum ab Ægyptiis lingua ſua IHOTH, à quo, apud eos, primus anni menſis, (qui eſt nouus apud Latinos) Septembris nomen accepit.

SENTENTIAM verò illam aſſerentem, mundum in Autumno creatum, aſſeuerant plurimi Hebræorum eruditiſſimi, quam ſequuntur Lyranus *ad cap.* 8. *Gen.* Abulenſ. *in capite* 1. *einſdem l.q.* 21. Fauet etiam, quod ait Hieron. *in capite* 1. *Ezech.* apud omnes Orientales, primum anni menſem fuiſſe Octobrem: nam *Thiſri* ſonans Chaldaicè *Initium*, ſignificabat Septembrem, qui ſæpè variatione lunationum excurrit etiam in Octobrem: Inclinat Piccus, *cap.* 6. *lib.* 7. *aduerſus Aſtrologos.* Toſtatus etiam *in priori parte ſui defenſorij; cap.* 14. ſcribit, peritos Hebræorum cenſuiſſe, mundum conditum vigeſimo primo Septembris; & Adam vltimo die Septembris formatum: primum autem diem Octobris fuiſſe primum mundi Sabbathum; primique anni exordium. Eam Perer. tuetur ſententiam, *ad cap.* 1. *Gen. lib.* 1. Torniellus, *die* 6. Scaliger, *lib.* 5. *de emendatione temporum, cap. de conditione* Genebrardus *in Chron.* & multi Hebræi. 3

AT vniuerſa ferè ſcriptorum acies ordinatiſſima, mundum in Verno æquinoctio conditum aſſerunt. Sic Poëtarum Princeps *lib.* 2. *Georg.* aſſerit: ſic Aſtrologi omnes, apud Ouidium. 4

Principium capiunt Phœbus & annus idem.

E Scriptoribus Eccleſiaſticis, Euſebius *in Hiſtoria*;

tia; Athan. *ad quæſtionem* 17. *Antiochi*; Cyrillus Hieroſol *Catech.* 14. Leo primus *ſerm.* 9. *de Paſſione Domini*; Gregor. Nazian. *oratione in nouam Dominicam*; Iſidorus, *lib.* 5. *Ethymol. cap. de temporibus*; Damaſc. *lib.* 2. *de fide, cap.* 7. Strabo, & Rabbanus *ſuper* 12. *c. Exodi*, Gloſſa interl. *in* 3. *Geneſ.* Beda, *libro de ratione temporum*, & *in Hexaëmer.* & in ſynodo Paleſtinæ, de mandato Victoris Papæ congregata à Theophylo Cæſereæ Epiſcopo, conſenſu omnium declaratum, eſt, mundum factum Verno tempore, quod incipit decimo Kal. Aprilis, &, quo die Dominus noſter crucifixus eſt, Adamum fuiſſe creatum.

Hvivs decreti meminit Beda, initio *lib. de ſex ætatibus.* Ambroſius *lib.* 1. *in Hexaëmer, capite* 4. Theodoretus, *quæſtione* 72. *in Exodum.* Magiſter *Hiſt. ſcholaſticæ*, *in hiſtor. Gen Hexaëmer.* refert, eſſe dogma Eccleſiæ, mundum creatum in Martio. Idem tenet Cataneus, *in Hexaëmer.* Eam ſententiam tuentur ſcholaſtici; præſertim D. Bonauentura *in cap.* 1. *lucæ*; Plurimos Patres, & alios refert
6 Aſcanius Martinengus, *in Gloſſa magna*, Amicus *Tract.* 2. *de mundo*, *quæſtione* 4. *diſputatione* 2. A Lapide *Geneſ.* 1. Colleg. 8. *Phyſicorum, capite* 2. *quæſtione* 3. Euſtachius Ciſterc. *parte* 2. *Phyſic. tract.* 1. *quæſtione* 5. Arriaga *d.* 29. *ſect.* 1. & *d.* 32. *in fine*, admonens fuiſſe Ver in Paleſtina; at in aliis Oris iuxta varium Solis ſitum eis reſpondentem. Ita & Suar: *cap.* 7. Molina *diſputatione* 12. & 14. Perer. *de opere tertiæ diei.*

Assero cum his, mundum fuiſſe conditum Verno tempore, & menſe Martio.

Probatvr à D. Bon. *primò ad c.* 1. *Lucæ.* Recreatio debet reſpondere creaturæ, & creationi, vt ſecundus Adam, Sol iuſtitiæ è Cœlo egrederetur, quando & Sol menſe martio egreſſus eſt, ad nos accedens, vt terram incarnatis florib. exornaret, ſic veritas oriretur Chriſtus, de terra formatus intactâ: quando etiam terra germinauit; vt tellus, ac mundus reformaretur; quo tempore formatus eſt; ſicuti promiſit Deus Iſaiæ 66. *Sicut Cœli noui, & ter-*
7 *ra noua, quæ ego facio ſtare coram me, dicit Dominus: ſic ſtabit ſemen veſtrum, & nomen veſtrum. Et erit menſis ex menſe, & ſabbathum ex ſabbatho: veniet omnis caro, vt adoret coram facie mea.* Vt ita incarnatus requieuerit in vtero Virginis, & mortuus iacuerit in ſepulchro; vt ſecundus Adam ſuſcitaretur è morte; quo die, miſerrimus ille, in deliciis Paradiſi, ſe, omneſque filios morte damnauit: & qui in ligno perierat, in ligno redimeretur. Hoc eſt argumentum Patrum ferè omnium. Id videtur *Iſaias* 66. intueri: vbi redemptionem refert, qua populos Dominus ad montem ſanctum erat reducturus; vt tempus etiam tantæ ſalutis optatum annuum crearet, ſubdit, iuxta Hebraicam verſionem.
8 *Quia ſicut Cœli noui, & terra noua, quos ego faciens ſtantes ad facies meas, dixit Dominus; ſic ſtabit ſemen veſtrum, & nomen veſtrum: & erit à tempore menſis, in menſe eius, & de tempore Sabbathi, in ſabbathum eius, venient omnes gentes, &c.* Vbi parallelos aſſignat ſtabilis creationis, & recreationis ſabbathi, primi creationis, & ſecundi redemptionis, quam toto volumine promiſerat Iſaiæ ſub metaphoris germinantis terræ. *Germinans germinabit, &c.* Roris Cœli, *Rorate Cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem.*

9 Probatvr ſecundò à Seraphico Doctore, ad 22. Lucæ, ad ea verba: *Venit autem dies azymorum*, ex illo Leuitici 23. *Menſe primo, Phaſe Domini eſt*; vbi componit tempus creationis cum tempore paſſionis Domini. Itaque primus menſis creationis fuit & paſſionis Domini, atque redemptionis. Eſt argumentum D. Ambroſij, & Theodoreti, *loco citato.*

Enim verò, quia aduerſarij, præſertim Perer. hoc loco abutuntur; ſedulò rem excutere oportet. Ait igitur Perer. arguens; *Exodi* 12. ſtatuitur præceptum; vt menſis Nisan, qui verno cadit tempore, eſſet primus deinceps menſium. Quo licet intelligere, ante latum illud præceptum, eum non fuiſſe primum menſium. Quid enim attinebat, nouo præcepto tam ſanctè Iudeis imperare, quod illi ſuapte ſponte anteà ſeruauerant? Mox ad ſuam ſententiam roborandam, refert Ioſephum *lib.* 1. *antiquit.* vbi ait, diluuium menſe ſecundo, qui ab Hebræis marhesvan vocatur, qui partim Octobri reſpondet, partim Nouembri, irruiſſe. Igitur vſque ad tempora Noë, October fuit primus menſis & ſanè ex traditione Patriarcharum id habetur: Eius autem computationis ea eſſe debuit ratio; quia eo tempore mundus incepit: ea de cauſa Iudei vſque ad Noë conſtanter hunc ordinem in ſuis computationibus fideliter ſeruarunt. 10

Omitto nunc, quod aliqui obſeruant, Hebræos, antequam Ægyptiis miſcerentur, incepiſſe annum à menſe Niſan; ſed Ægyptiis mixtos, aut ſponte, aut coactos ſeruaſſe ordinem Ægyptiacum; iuſſos verò fuiſſe à Deo, ſuum ordinem anni reſumere. 11

Accipio præ manibus locum Exodi 12. *Dixit quoque Dominus ad Moyſen, & Aaron in terra Ægypti: menſis iſte, vobis principium menſium primus erit in menſibus anni.* Attentè conſideranti, hic eſt ſenſus. Menſis iſte, qui iam vobis in annua computatione eſt principium menſium: primus erit dignitate, ſicuti & ordine, ob ſummum beneficium liberationis veſtræ, ſummamque ſolemnitatem, quam Religionis cauſa inſtituo, eòque erit ſolemnior, quò ſolemnitatem ſolemnitatum, Redemptionem ſcilicet totius mundi præclarè adumbrat. Hic videtur eſſe ſenſus S. Doct. indicatus.

Idem colligo ex Hebraico, *Menſis iſte vobis* Capvt *menſium: primus ipſe vobis in menſibus anni*: vbi nomen primus eſt ראשון Riosoz ſignificans Principem; alterum verò nomen eſt ראש Rest. vult dicere Ille, qui vobis nunc iam ab antiquo eſt primus menſium, erit Capvt, ſeu nobiliſſimus menſium, ob nouum inſtitutum. Ponitur autem primò Capvt, quæ eſt phraſis Hebraica, carens articulis. 12

Ille vobis erit Princeps menſium, qui eſt ordine primus. Quare argumentum eſt pro nobis; vt vidit etiam Cataneus *in ſuo Hexaëmer. Italico.* Amicus, *numero quarto*, ex Nazian. *orat. quadrageſima ſecunda*, & Ambroſius, *libro* 2. *Hexaëmer.* id colligens.

Qvod verò recenſetur è Ioſepho, nil lædit; quod enim menſis Marhesvan, aut Marsomane dicatur ſecundus, iam liquet ex verbis Ioſephi; ait enim, *Contigit vaſtitas diluuij anno ætatis Noë ſexcenteſimo, menſe ſecundo, qui* Irvs *à Macedonibus vocatur, ab Hebræis* Marsomane, *qui partim Octobrem reſpicit, partim Nouembrem: ſic enim Ægyptij diſtinxerunt.* 13

14 Proaatvr tertiò à D. Bon. *ſerm.* 15. *Hexaëm.* vbi conferens locum illum Gen. 1. *Germinet terra herbam virentem*, cum parabola *Matt.* 20. qua deſcribitur veluti pater familias, Deus primo manè exiuiſſe, vt conduceret operarios in vineam ſuam; obſeruat, Mane fuiſſe initium creaturæ; quia vocauit Dominus hominem de Paradiſo, vt operaretur; adhuc ramen lignum non habebat ſurculum: quamuis de lignis facere poſſet, quæ ſibi obediebant.

Indicatvr igitur, ibi fuiſſe mundum creatum primo *Vere*, quo ex loco idem colligunt Ambroſ. Theodoret. & alij Patres.

15 Hvnc tamen locum in caput noſtrum euertere conatur Pererius, nam ibidem dicitur: *Germinet terra herbam virentem, & facientem fructum, & lignum pomiferum*; deinde in Paradiſo erant fructus maturi: ideò dicitur: *De fructu lignorum, quæ ſunt in Paradiſo veſcimur*; & infrà *Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile; & tulit de fructu illius, & comedit.*

16 De Paradiſo quoque dicitur: *Produxit Dominus Deus de humo omne lignum, pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue.* Igitur intra, & extra Paradiſum erant fructus iam maturi; ſicuti decebat: quia Dei perfecta ſunt opera. Signum eſt igitur fuiſſe Autumnum: Sed hoc fuiſſe priuilegium fructuum Paradiſi, aiunt noſtri. Quod enim affert Perer. non indicat; niſi germinaſſe terram arbores, quæ faciunt fructus ex natura ſua; vnde nil extrà Paradiſum probatur. Conceſſi quidem *tractatu* 1. *diſputatione* 18. productos à Deo fructus. Iam eſto: miraculosè; profectò arbores fructibus onuſtas produxit, qui potuerint, vel toto illo anno durare, vel vſque ad naturalem ſaltem productionem Autumni: Præterea in Paradiſo, ſi fuit intra Tropicos, potuère bis produci fructus; ſicut de India refert Plinius; & de Tarprobane Solinus.

Adverte etiam cum Molina *de opere 6. dierum, diſputatione* 14. Amico, *numero 6.* tametſi Vere florente in vno climate, rigeſcat Autumnus in oppoſito: & ideò nequeat vbique terrarum fuiſſe tunc Ver, cùm creatus eſt mundus: tamen Moyſen, qui ſcripſit in Arabia inde ſumere tempora. Falluntur verò dicentes, eum in Paleſtina ſcripſiſſe: nam mortuus eſt ante ingreſſum in eam. *Deuteron.* 34.

71 Qvæ verò opponit adhuc Pererius ſoluta iacent. Quæ autem timet; ne homo è Paradiſo exul, ac beſtiæ plurimæ fame conficerentur, niſi fructus Autumnales exiſterent, manca ſunt: nam plurima ſunt in Vere, maximè ſub zona torrida, circa quam eſt terreſtris Paradiſus, quibus homo veſceretur, vt fruges molles, ac fructus verni plurimi. Pro beſtiis verò erant herbæ, & fruges teneræ. Quid plura? fructus etiam in Vere, miraculo erant creati. multas omitto congruentias creationis, pro tempore verno. Sanè tempus Veris eſt totius anni pulcherrimum, ameniſſimum, rerum omnium generationi aptiſſimum; eſt enim temperatè calidum, & humidum, quæ duæ qualitates ſunt generationi, ac etiam vitæ, tam ſtirpium, quàm animalium aptiſſimæ. Tum viget Sol in ariete, quod ſignum apud Aſtrologos acclamatur maſculinum, fœcundum, propitium, atque beneficium, maximeque rerum primordiis opportunum; cum germinante terra, vireſcentibus herbis, floreſcentibus arboribus, & quodammodo reuiuiſcentibus viuentibus renaſcatur; vt teſtetur, ſe eodem tempore fuiſſe primò natum.

18 E contra, Autumnus, cùm ſit frigidus, & ſiccus, magis corruptionibus, quàm generationibus eſt aptus: ideoque tunc decidunt folia, cunctaque vigore, viroreque ſuo priuata paulatim flaueſcunt, & ad interitum properant. Itaque flores à Deo non fuiſſent tunc conditi, ſed poſt hyemem.

Ita eorum ratio retorquetur.

19 Obiicit adhuc Pererius, illud Geneſ. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper Terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui; vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ.* Et rurſus, *Ex omni ligno Paradiſi comede.*

Respondeo primò, omnia miraculo fuiſſe creata; quòd ſi herbæ productæ ſunt ſuo tempore: ergo tempore Veris productæ ſunt.

Respondeo ſecundò, Textum ipſum pro nobis eſſe: nam diuerſimodè loquitur de fructibus Paradiſi, & de aliis eſcis extrà Paradiſum.

Hic enim ligna, & herbas habentia in ſemetipſis virtutes ſeminales appellat; illos verò fructus omnes arborum exiſtentes præmaturos; vt indicet, extra Paradiſum, Veris, non Autumni fructus extitiſſe. In Paradiſo verò, ſub zona torrida, pro tempore potuerunt eſſe fructus arborum plurimi pruni, ceraſæ: vel etiam dic miraculo additos fructus autumni. Addit Arriaga, in Paradiſo futuros, Adam ſtante, fructus ſemper viuidos.

20 Obiicit ſecundò *Exodi* 23. iubentur Hebræi ſolemnitatem tabernaculorum facere, quæ agebatur menſe ſeptimo; hoc eſt, in Autumno celebrare in exitu anni; & *cap.* 34. iubet Dominus, eandem ſolemnitatem celebrari: quando, redeunte anni tempore, cuncta conduntur. Quibus locis eruitur, in Autumno eſſe anni exitum, & reditum. Quare eo Tempore certè factus eſt Mundus.

21 Respondetvr in exitu anni idem ſignificari, ac in declinatione anni, à medio ad finem. Annus enim dicitur ab An, & no, quod ſignificat *circum eo*, Circulus enim poſtquam deſcriptus eſt ex eo ſemicirculus, ad finem properat; ideò Autumnus; *ad exitum properans* interpretatur; maximè, quia iam ceſſant generationes, & omnia ad hyemis miſerias ruunt: vnde hyems quaſi finis dicitur, maximè cùm Terræ prouentus ſint conſumpti, & folia decidant.

Sane ibi loquitur Dominus, conſiderando annum, ſecundùm varietatem redditumm, quorum volebat offerri primitias, tribus temporibus: nempè in Vere nouos fructus vernos; in Æſtate fructus primitiuos, ſpicas, &c. & in Autumno fructus Autumnales: ſic enim loquitur. *Tribus vicibus per ſingulos Annos mihi feſta celebrabitis* 22 *ſolemnitatem azymorum cuſtodies; ſeptem diebus comedes azyma, ſicut præcepi tibi, tempore menſis nouorum, quando egreſſus es de Ægypto, non apparebis in conſpectu meo vacuus. Et ſolemnitatem meſſis primitiuorum operis tui, quæcunque ſeminaueris in agro: Solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro.* Ecce quàm exactè progreſſum anni

anni hic iuxta prouentus ordinat, in ordine ad oblationes, non ſecundùm ſeriem temporum totius corporis anni. Et cùm dicit *re leunte*, *&c.* ſignat in reuolutione anni, vt legit Pagn. ſeu mediante anno, vt LXX. vel egrediente, vt explicat verſio Chaldæa.

Qvare ſcriptura hæc, quâ adeò nititur Pererius, nihil ei prodeſt. Omitto reſponſa Amici, *numero* 4. non enim admodum ſolida ſunt, vt plures exiſtimant.

23 Qvod verò addit Pererius, annum ſeptimum, & annum Iubilei ab Autumno incepiſſe, nihil obeſt: erant enim tempora exigentia principium adaptatum cæremoniis, atque prouentibus, ibi intentis; non tamen hinc cum Amico id ad rem noſtram aptat.

Cæteras congruentias Pererio Autumnales & floccidas, do gratis.

DISPVTATIO I.

De Coelo Empyreo.

QVÆSTIO I.

An exiſtat Coelvm *Empyreum.*

D. B. in 2. d. 2. parte 2: quæſt. 1.
D. Th. quæſt. 66. art. 3.

1 PRimò quidem Caietanus, à *capite* 12. *ſecundæ ad Corinthios* ſentit, nullum tale Cœlum eſſe: vult enim primum mobile eſſe cœleſte Beatorum domicilium. Tribuitur Damaſc. 2. *de fide*, *capite* 6. Baſil. *homil.* 3. *Hexaëmer.* Theodoreto, *quæſtione* 11. Eugub. *in cap. prim. Geneſ.*

2 Vniversalis autem Theologorum conſenſus aſtruit Cœlum Empyreum. Ita Scholaſtici cum Magiſtro, *in* 2. *d.* 1. vbi D. Thomas, & Diuus Bonauentura, qui id à Patribus ſanè antiquis receperunt, nedum à Beda, *in Hexaëmer.* Strab: *in Gloſ. ordinaria*, ad ea verba Geneſ. *In principio creauit Deus Cœlum*; *& terram.* Eandem ſententiam tenuêre Alcuinus, Rabban. Lyra, & ferè alij omnes *in Geneſ.*. & Hugo de S. Victore *in ſumma ſententiarum*, *tract.* 2. *capite* 1. Abul. *Geneſ.* 1. in explicatione operum quinti Diei, & *in capite* 23. *Exodi, quæſtione* 52. *&* 53. eamque indicat Baſil. *homil.* 1. *Hexaemer.* & Theodoret. *quæſtione* 11. *in Geneſ.* Tandem Anacletus Papa ante omnes, *in exemplari*, 2. *decretal. in fine*; vbi ait: *Dominus è cœleſti aula, ac Empyreo domicilio in caſtiſſimæ virginis puriſſimum vterum, pro noſtra redemptione carnem ſuſcipiens, aduenit.* In Catena Lippom. refertur Diodorus Epiſc. Tarſen. magiſter Chryſoſt. qui ait: *Hoc Cœlum in ſcriptura vocari Cœlum Cœli*: idem habet Damaſc. infrà.

3 Assero cum hac ſententia dari Cœlum Empyreum: hanc eſſe in Eccleſiâ communem teſtatur Amicus *Tract.* 4. *quæſtione* 5. *diſput.* 5. Arriagâ *infrà cit.*

Probatvr à Seraphico Doctore ex Patribus, quos retuli *Tractatu* 1. *diſputatione* 1. *quæſtione* 2. è quibus refert *hic* ſtrabonem, Bedam, Damaſc. 2. *de fide*, & cæteros Eccleſiæ Doctores, quos affert etiam, 3. *parte Centiloq. ſectione* 7. nam Cœlum initio creatum differt à firmamento, quod in Cœlos mobiles diuidatur. Idem habet D. Clem. *libro* 1. *&* 3. *Recognit.* ex Diuo Petro, & alij, ex quorum conſenſu optimè argui, notant Arriaga, *diſp.* 29. *ſect.* 2. *numero* 11. Amicus *loc. cit.* qui rationibus S. Bonau. vtuntur.

Probatvr ſecundò à Seraphico Doctore, *tract.* 7. *de Eccleſiaſtica Hierarchia*, *parte* 4. *capite* 1. ex Diuo Baſilio, *Homil.* 1. *Hexaëmer.* Præterea ex multis ſacræ Scripturæ locis: Iſaiæ vlt. *Cœlum mihi ſedes eſt.* Pſalm. 10. *Dominus in Cœlo ſedes eius.* Pſalm. 102. *Dominus in Cœlo parauit ſedem ſuam.* Apoc. 4. *Et ecce oſtium apertum eſt in Cœlo.* Quæ ſanè loca infrà refert, eaque anagogicè Angelis applicat. Plurima alia loca adducit Amicus, cum Seraphico Doctore. Hoc dicitur *Cœlum Cœli* Deut. 10. Pſalm. 113. vt notauit Amicus, poſt Doctorem Seraphicum. 4

Probatvr tertiò à Seraphico Doctore *hic* In quolibet genere, mobile præſupponit immobile: quia omne fluxibile ad finem terminatur; ſed omnes Cœli, nobis noti, ſunt mobiles: ergo ſupra eos oportet ponere vnum Cœlum immobile.

Probatvr quartò à Diuo Bonauentura, eſſe multiforme reducitur ad vniforme, ſicut multa præſupponunt vnum; ſed Cœlum ſydereum, & primum mobile eſt multiforme: ergo datur aliud vniforme, id eſt Empyreum. 5

Probatvr quintò congruentiâ. In quolibet genere, in quo datur medium, & infimum, datur etiam ſupremum; ſed datur infimum, id eſt corpus fixum, opacum omninò; & medium, id eſt mediocriter luminoſum, ſcilicet Cœli mobiles: ergo datur ſupremum, totum Lvx, & flammeſcens, atque immotum: ideò dicitur Empyreum. Hac ratione vtitur Suarez, *libro* 1. *capite* 4. *num.* 5.

Probatvr ſextò à Seraphico Doctore, ſuppoſitâ fide, in Cœlo eſſe habitationem Beatorum: Sicut enim damnatis carcerem deſtinauit noctis æternæ, qui ad hoc maximè inſeruit: ita maiori ratione, Creatorem oportet deſtinaſſe quoddam Cœlum, quod futurum eſſet regnum beatorum; vt etiam verificetur illud Matth. 21. *Venite, poſſidete Regnum paratum vobis à conſtitutione mundi*: nam Gloria ſpiritualis, non in tempore; ſed priùs ab æternitate, vt habetur *Epheſ. primo*, præparata fuit: ergo loquitur de Regno corporali, in quo degent in perpetuum. 6

Hac ratione nititur Suarez *loc. cit.* Nec benè corrodit Arriaga *num.* 10.

Probatvr ſeptimò à Seraphico Doctore; *dub.* 2. *litt. huius diſtinctionis*, ex conuenientia loci, qui debetur Beatis, maximè Corpori Chriſti, & Beatæ Virginis, qui aſcenderunt ad ſupremum Cœlum. Non enim eſt veriſimile, Chriſtum, & Beatam Virginem ſtare ſuprà Cœlum in motu perpetuo exiſtens; alioquin, vel pedes incerto in ſitu haberent, vel ſimul cum Cœlo raperentur. Hac congruentiâ nititur Suarez, *num.* 4. Arriaga, *num.* 11. 7

Hinc falsò Malonius dixiſſe conuincitur, apud Suar. *cap.* 5. Cœlum hoc eſſe fluidum, ad motum, reſpirationem, & loquelam beatorum; quod placet etiam Tannero *in fine huius tract.* Cornelio à La- 8

pide *in primum Geneſ.* Nam ſcriptura ab Arriaga allata, ſolidum indicat. Pſ. 113. *Cœlum cœli Domino; terram autem dedit filiis hominum.* Vbi non minus ſolidam ſibi ſedem aptaſſe dicendus, quàm hominibus. Idem habent alia loca ſuprà, quæ ſedem ſignant. Neque fluxus Cœli ad reſpirationem fa-
9 cit; vt dicam. De hoc D. Bon. *dub.* 1. *litt. d.* 2. *p.* 2. Quidam enim referuntur dicentes, ibi fore laudes tantùm ſpirituales, ab omnibus Angelis, & Sanctis decantatas: quia laudes vocales non competunt loco, in quo non eſt aër ad reſpirationem; neque locatis, id eſt Angelis, qui omninò ſpirituales ſunt; nec ibi habent corpora aſſumpta: vnde voces efforment; quod ſi viſi ſunt in terris, & auditi canere, hoc fuit viſione, & auditione imaginaria. Alij referuntur, aſſerere, ibi futuras laudes canoras ab hominibus, qui habebunt organa, & has voces, aiunt, futuras per aërem, qui erit quaſi naturaliter animabus complantatus; ſicut patet in apibus, & aliis nonnullis. Deindè, quid abſoni (aiunt) illic eſſe corpus tenue, idoneum reſpirationi?
10 Corpus verò Empyrei, in quo ſtant beati, eſſe ad reſpirationem aptum, non arbitror, nam tenue nimis eſſe deberet; neque ſi aqueum, eſſet aptum, etenim in aquis ſuffocamur.

Qvoad Angelos, cùm ſint puri ſpiritus, vocalibus non canunt organis. Hinc D. Reg. 2. *mor. c.* 4. ait: *Laus Angelorum eſt in ipſa admiratione contemplationis.*

11 Qvomodo verò figuratum ſit Empyreum, non probatur. Deſcribit autem illud S. Bonau. ad modum montis formati in Amphytheatrum. Alij dicunt, eſſe ſphœricum: quia figura illa eſt perfectiſſima. Alij exiſtimant in ſummo eſſe quadrum; vt innuitur Apocal 21. *Ciuitas in quadro poſita eſt.* Enim verò nil à ratione certum habemus: quia neque à priori poteſt cognoſci, cùm ſit altiſſimum, & à nobis remotiſſimum: neque à poſteriori, id eſt à motu; ſicut noſcuntur alij Cœli.

12 At Diuus Bonauentura *in corpore* ſic reſumit rationes ſolidè: Finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem. Propter motum firmamenti, propter perfectionem vniuerſi, & habitationem Beatorum, debemus ponere Empyreum. Propter primum: quia motus primi mobilis debet fieri circa immobile. Propter ſecundum: quia, cùm detur Cœlum difformiter luminoſum, debet dari aliud vniforme: alioqui non erit perfectum vniuerſum. Tandem ob ſedem Beatorum, quæ debet eſſe cœleſtis, nobiliſſima, atque lucidiſſima, decens ſtatum eorum perfectiſſimum.

13 Picvs Mirandulanus in ſuo Hexaëmer. *capite* 1. *ſuæ expoſitionis peracutæ* refert duos Hebræos, Abraham Hiſpanum Aſtrologum dicentem, hoc Cœlum empyreum, ab Ezechiele, expreſſum ſapphirino throno; & Iſaac philoſophum, qui idem aſtruit Cœlum. Et verè *ex Geneſi* habetur fundamentum; vt Patres allati exponunt: nam Cœlum primò creatum, diuerſum eſt à firmamento creato ſecundâ die, & ratio etiam quadrat; ſi enim ob viatores tot Cœlos conſtruxerit; Cur non propter Beatos, vnum gloriæ?

QVÆSTIO II.

Cuiuſnam naturæ ſit Coelvm *Empyreum.*

{ D. B. loc cit.
{ D. T. loc. cit.

Fertvr Eugubinus in *Coſmopeia*, & *in tract. de naturis corporeis* dixiſſe, Empyreum eſſe lucem quandam increatam, & Deo coëternam, ex Dei eſſentiâ promanantem, in qua Deus inhabitat, ad 14
quam Beati admittuntur; neque tamen ipſa ſit Deus. Huius lucis, ait, meminiſſe ſcripturam Pſal. 103. *Amictus lumine, ſicut veſtimento*; & 1. Timoth. 6. *Lucem inhabitat inacceſſibilem*; ſic adducitur, & reprehenditur à Bened. Perer. *in cap.* 1. *Gen.* ad illa verba: *In principio.* Catherino *in Geneſ.* Molin. *p. p. tract. de operibus ſex dierum, diſput.* 3. Valent. *diſp.* 5. *quæſt.* 2. *punct.* 1. *columna* 935. Sed iam *Tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 11. omnia in tempore condita oſtendi.

Attamen non video ita Eugubinum ſentire; 15
non enim intellexit per Empyreum, Cœlum, aut corpus, ſicut nos; ſed lucem Diuinæ eſſentiæ; & ideò ſolùm abuſus eſt nomine Empyrei; illudque Empyreum Cœlum, quod nos tractamus, negauit. Ait enim *loco citato de rebus incorporeis, & inuiſibilibus, eſſe lucem Diuinitatis, quam ſemper eum Deo fuiſſe neceſſe eſt; & hæc, ſi Cœlum Empyreum eſt, ſemper, & ſanè ab æterno fuit Cœlum Empyreum, (id eſt immenſa lux Diuinitatis) beatiſſimum illud, quod eſt ſupra Cœlum, quod appellare non audeo: nam neque locus eſt, neque corpus.* Alia tamen habet, quæ primum ſenſum, ei imputatum, ſonant; vt notat Suarez *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 8. Quare errat Eugubinus.

Assero tamen primò, Cœlum Empyreum eſſe corpus cœlicum creatum à Deo. Patet ex dictis, 16
Tract. 5. *d.* 1. *quæſt.* 2. *atque ſequentibus*: vbi etiam oſtendimus, Cœlum illud non eſſe æternum, ſed creatum à Deo, initio temporum.

Assero ſecundò eſſe corpus, è materiâ, & formâ compoſitum, contra Toſtatum *quæſt.* 53. *ad* 25. *Exod.* & Arriagam *d.* 29. *ſect.* 2. vbi tamen ad noſtram deflectit ſententiam.

Probatvr à Suarez, *libro* 1. *capite* 5. *numero* 1. argumento Diui Bonauenturæ, allato *quæſtione* 7. *atque* 8. *tract. præcedentis, diſputatione* 1. 17
Nam Cœlum illud eſt quantum, & corporeum, quod ſine materia eſſe non poteſt. Quia verò cæteris Cœlis perfectius eſt, ſequitur ipſum habere formam.

Assero tertiò eandem eſſe materiam Empyrei, & aliorum ſecundùm eſſentiam. Probatur ex dictis *tract. citato, quæſt.* 8.

Assero quartò, eſſe immobile, ac menſurari 19
Æuo. Ita D. Bon. *loc. adductis, tract.* 4. *diſp. vlt.* Sic enim ciuium ſtatus exigebat, ob quem fuit creatum, tanquam finem extrinſecum: nam intrinſecus videtur propter operationes naturæ, ad regulam Ariſt. 3. *de Anima*, *text.* 45. hæc autem operatio eſt influere, apud Amicum *Tract.* 6. *quæſt.* 3. *art.* 3. *num.* 29. de quo infrà.

Assero quintò non eſſe corpus fluidum; quia eſſet mobile ſecundùm partes, & Beatorum corporum conſiſtentiæ ineptum.

QVÆST

QVÆSTIO III.

An CÆLVM *Empyreum influat in hæc inferiora.*

D.Bonau.in 2.d.2. p.2.art.1.q.2.
D.T.p.1. quæſt.66. art.3.

PRIMA opinio eſt negatiua: ita D. Thomas *in* 2.*d*.2.*quæſt*.2. *art*.3. Alen. *part*.2. *quæſt*.47. *in* 1. Arriaga *diſp*.29.*ſect*.2. *num*.16. Hurtad.*d*.2. *de cælo*, *ſect*.6. nec refellit S.Bonau. ſed problematicus eſt.

SECVNDA ſententia eſt affirmatiua: ita etiam D. Thom. *hic* à Caietano citatur, Richard. *in* 2. *d*.2.*art*.3. *quæſt*.3. Durand. Ægidius, *quæſt*.2.*art*.4. Argentina, *quæſt*.2. *art*.1. Suarez *lib*.1. *de vniuerſo*, *c*.5. Ferrar. 2. *contra Gent*.*c*.65. Clauius *in ſphæra cap*.1. Fland. 8. *Metaph. text*.91. *art*.1. Colleg. 2. *cæli*, *cap*.3. *quæſt*.2. Amicus *Tractat*. 6. *quæſt*.3. *art*.2.

19 ASSERO cum hac ſententia, probabile eſſe, Empyreum in hæc inferiora influere.

PROBATVR primò à D.Bonauent. Omne corpus; imò omnis ſubſtantia creata, completa, & perfecta conſtat potentiâ, virtute, & operatione; ſed Empyreum eſt talis ſubſtantia, quia eſt corpus nobiliſſimum: Ergo habet virtutem agendi, & operationem: non eſt autem potens agere immanenti actione: quia non habet animam: ergo agit tranſeunte actione: ergo influit in alia, cùm eius virtus ſit neceſſaria. Hanc rationem deſumpſere è Seraphico, Durand. Richard. Ægid. & Suar. *locis adductis*, eamque Suar. *num*.11. vocat valdè veriſimilem inter rationes aliorum, quas ſuprà confutauit. Quod verò agat in hæc inferiora, probatur à D. Bonauent. quia vel agit in ſuperiora, & hoc non; quia ipſum eſt ſupremum: vel in æqualia, neque hoc: quia nullum habet corpus iuxta ſe: ergo in inferiora agit. Neque credere debemus, corpus inferius eſſe incapax impreſſionis, & ideò virtutem Empyrei manere otioſam.

20 PROBATVR ſecundò, omnia opera propter humanum obſequium ſunt facta: vnde nos ſumus quodammodo finis eorum omnium, quæ condita ſunt. Ergo etiam Empyreum Cœlum. Vt autem præcludatur effugium dicenti, illud corpus, quia nobiliſſimum, non influere in hæc inferiora.

PROBATVR tertiò à D. Bonauent. Quantò aliquod corpus ſitu eſt ſuperius, tantò inter corpora eſt nobilius: & quantò nobilius, tantò potentius, & melius: & quantò potentius, & meliùs, tantò in agendo efficacius: ſi ergo Cœlum Empyreum eſt ſupremum: Ergo, &c.

21 PROBATVR quartò. Inter corpora efficacia, luminaria ſunt potentiora, vt patet in Sole; ſed Empyreum eſt lucidiſſimum totum: ergo. Virtus autem eius eſt naturalis neceſſaria, ergo operatur. Hinc malè Arriaga ait, nullum adeſſe huius aſſertionis fundamentum.

ASSERO ſecundò cum D. Bonauent. non eſſe omninò certum, Cœlum Empyreum influere in inferiora.

22 PROBATVR à D. Bonauent. *in corpore*: quia Cœlum Empyreum non eſt factum ad conſeruandas res corruptibiles, per continuam generationem ſucceſſiuam; ſed tantùm propter perfectionem vniuerſi, præſertim ad finem ſupranaturalem, vt ſit Beatorum domicilium: ergo eſt omninò immune ab influendo in hæc inferiora.

RESPONDET Amicus, hunc eſſe finem operantis extrinſecum; non operis. Quaſi Deus ad modum hominum deſtinet res, non intentas à producente, ad fines extraneos. Itaque reſponſio inualida eſt.

RESPONDET Suarez, *num*.12. quòd licèt illud Cœlum ſit deſtinatum domicilium Beatis; tamen eſt corpus perfectiſſimum; & ideò maximè actiuum: nec caret proportionatò ſubiecto, in quod agat: Hæc eſt ratio, ob quam S.Bonauent. oppoſitam quoque ſententiam probabilem cenſet; non tamen omninò certam: quia non probatur, datam fuiſſe illi cœlo talem virtutem ad influendum; nec experimento conuincitur.

OBIICIES ſecundò. influentia cœleſtis corporis maximè conſiſtit in diffuſione luminis, & caloris, & hoc per motum; ſed cœlum Empyreum non mouetur: ergo.

RESPONDET S. Bonauent. poſſe Cœlum ſuperius influere in inferiores, abſque motu, & per cœlos in inferiora corpora mediatè: motus autem aliorum cœlorum eſt neceſſarius, non ſimpliciter; vt cœli influant; ſed vt applicent luminaria, ſolem, Lunam, &c. diuerſis mundi partibus, vt ad omnes partes mundi cum viciſſitudine aſportentur. At verò cœlum Empyreum, cùm ſit perfectiſſimum, vniforme, poteſt ſine motu influere; cum vniformiter mundum reſpiciat; neque per motum partes magis illi approximet, &c. neque ſolùm per lumen fiunt influxus; ſed per alias proprietates. Deinde, eſtò per lumen influat, poteſt influere in cœlum inferius, & eleuare illud, vt influat in inferiora. Neque ſufficit influxus inferiorum cœlorum; vt alij obiiciunt, ad conſeruationem mundi; ſed maximè exigitur influxus nobiliſſimus Empyrei ad operationes naturales nobiliores. 23

QVÆSTIO IV.

Quid influat EMPYREVM *in hæc Inferiora.*

D. B. loco cit. in corpore & ad 4.
D.Thom. loc.cit.

FVERE aliqui dicentes, cœlum Empyreum, vt potè nobiliſſimum, influere nobiliſſimum effectum, ſcilicet vltimas diſpoſitiones ad animam rationalem in corpore organico: eos refert S.Bonauent.

ALII adſcribunt Empyreo influentiam ad diuerſas diſpoſitiones, & inclinationes hominum in diuerſis orbis partibus. Eam ſententiam refert Richard. *in* 2.*d*.2.*art*.3. *quæſt*.2. Hanc tamen incertam eſſe, aſtruit S. Doctor quam ſequitur Suarez *lib*.1.*cap*.5. *num*.15. Et primò quidem ignoratur; an cœlum Empyreum influat diſpoſitiones vltimas ſpirituum ad infuſionem animæ; cùm ſufficienter Sol, & homo generare dicantur hominem? 24

QVOAD diuerſitatem influentiarum pro diuerſis partibus incertum eſt; cùm cœlum Empyreum

ſit vniforme, & concentricum, æquè diſtans ab omnibus mundi plagis. Vide S. Bonauenturam.

DISPVTATIO II.

DE COELIS MOBILIBVS.

QVÆSTIO I.

An LVX *primo die creata, fuerit aliquid Cæleſte corporeum, an ſpirituale.*

D. Bonauent. diſtinct. 13. q. 1.
D. Thom. q. 67. art. 2.

1 PRIMI diei opus fuit LVX: quemadmodum à Moyſe enarratum eſt illis verbis, Gen. 1. *Dixit verò Deus, fiat lux, & facta eſt lux.* Opus autem eſt explicare, quæ lux fuerit illa, quæ gyro diem, ac noctem faciebat initio.

CELEBRIS eſt opinio D. Auguſt. per Cœlum intelligi naturam Angelicam, informem gloriæ luce. Ita *l. 9. confeſſ. cap. 9. & 16.* & *in Gen. imperf. c. 3. & l. 1. Gen. ad lit c. 9.* & *l. 4. c. 32.* per lucem verò, Angelos gloriâ decoros: per diem autem intelligi conſiderationem Angelicam: per ſeptenarium numerũ dierum, ſeptemplicem conſiderationem; & per veſperam diei, conſiderationem creaturæ in ſe ipſa: quia creatura eſt ſicut tenebra; per mane verò, reductionem conſiderationis creaturæ in ſuo genere ad cognitionem, quæ eſt in ſumma Luce, & ad laudem ipſius Dei; & quia poſt perfectam conuerſionem à laude Dei non ceſſat: ideò ſeptimum diem, in quo eſt requies, dixit non habere veſperam.
2 Ita loquitur *l. 1. de Gen. ad lit. cap. 3. & 9. vſque ad finem,* & *l. 4. à cap. 21. vſque ad 28.* maximè *in Imperf. c. 5.* & *lib. 22. contra Fauſtum,* & *lib. 1. contra aduerſarium legis, & Prophetarum, cap. 10. 11. ac 12.* & *lib. 11. de ciuit. cap. 7. & 9.* ait, Angelos in *Gen.* comprehenſos, nomine Cœli, vel nomine lucis intelligi: quia tunc formati in gloria, & perfecti intelliguntur. Non accepiſſe autem D. Auguſt. per lucem, Angelos in creatione, probatur argum. D. Bonau. vltimo; quia per diuiſionem lucis à tenebris, factam primo die, intelligit ſeparationem bonorum Angelorum à malis; vt ex illis locis eſt eui-
3 dens; ergo nomine Lucis, non intellexit naturam Angelicam: nam in illa non ſunt ſeparati boni à malis Angelis; & ideò ſegregatio bonorum à malis non eſt primo inſtanti creationis facta, alioquin mali aliqui fuiſſent in primo inſtanti creationis: alij verò in gloriam tranſlati; vt arguit S. Bonau. & poſt eum Suarez, *l. 2. cap. 1. num. 3.* quem miror priùs aſſerentem, in D. Auguſt. obſcurum eſſe: an nomine creatæ lucis intellexerit euectionem Angelorum ad gloriam?

4 ATTAMEN S. Bonau, deuotiſſimus erga D. Auguſt. non reiecta tanti Patris ſententia, aliam oppoſitam recipit, vtpotè magis ſecuram, & conformiorem ſenſui hiſtoriæ, & expoſitioni SS. Patrum.

ASSERO cum hac ſententia, lucem illam primo die conditam, fuiſſe corpoream.

PROBATVR à Diuo Bonauentura, *in fund.* 1. 5
ex ſcriptura: quia ante formationem lucis præmittitur: *Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi*; quod de tenebris materialibus eſt neceſſariò intelligendum; vt patet è ſubiecto, in quo erant ſuper faciem abyſſi, quod ſignificat voragines materiæ informis. Cùm igitur hæ tenebræ ſint, quæ opponuntur huic luci ab ea diuiſæ; ſequitur, eam lucem fuiſſe corpoream. Hoc vrget Suar. *lib. 2. cap. 1.* Arriaga *d. 31. ſect. 1.* inferens, non fuiſſe dæmones, qui tales non erant ante aliorum creationem, ſicuti ante lucem erant tenebræ illæ *cap. 1. Geneſ.*

PROBATVR ſecundò à D. Bonauentura, è PP. Dion. *cap. 4. de diu. nom.* Baſil. *homil. 1. Hexaëmer.* Chryſ. *hom. 2. in Gen.* Ambroſ. *lib. 1. Hexaëmer. cap. 9.* vbi id ſupponit cum negantibus, mentionem Angelorum eo capite haberi. Ita D. Atha. *q. 1.* ad Antiochum, Baſilius *lib. de Spiritu Sancto, c. 16.* Chryſoſt. *hom. de ieiuniis*, quæ habetur poſt expoſitionem *Gen.* & idem habetur *hom. 2. in Gen.* & *in Pſalm.* 8. Epiph. *hæreſi 65. initio.* Cyrillus *libro 3. contra Iulianum, §. 5.* Theodoret. *quæſt. 2. in Gen.* Hieron. *epiſt. 139.* & alij, quos vide apud Aſcaninum Martinengum ad hæc verba *Gen.* Hac auctoritate nititur Suarez *lib. 1. numero 4.* Valentia *diſputatione 5. quæſtione 3. punct. 1. columna 943.* & alij.

PROBATVR tertiò à Diuo Bonauentura, quia 6
ſcriptura recenſet creationem factam ſex diebus, & quidem omnes fuerunt eiuſdem rationis materiales; vt vidimus, *tract. 1. diſp. 1. q. 4.* Iam verò tres primi dies illuxerunt, non à Sole; ſed à Luce illa: ergo. Hoc fundamento nituntur Suar. & Valent. *locis adductis.* Confirmatur verò ex hymno, quem Eccleſia canit in veſperis Dominicæ.

Lucis Creator optime,
Lucem dierum proferens,
Primordiis lucis nouæ,
Mundi parans originem:
Qui manè iunctum veſperi
Diem vocari præcipis.

Canitur autem primâ die creationis, & alluditur ad opus primi diei. Hanc rationem refricat, vt exi- 7
miam, S. D. in concluſione corporis, & cum eo Suar. *lib. 2. c. 1.* Arriaga *diſp. 31.*

PROBATVR quartò à D. Bonauentura *hîc, ad argumenta*, & *art. 2. q. 2. in corpore*, conuenientiâ quadam, cur à luce creationem rerum diſtinctam exorſus ſit Deus: quia lux eſt forma nobiliſſima inter corporeas, eſtque ornamentum Cœlorum, & elementorum, & vniuerſarum rerum ſenſibilium; vnde in tenebris nullus decor, aut pulchritudo cerni poteſt. Ideò *in libro 4. Eſdræ, cap. 6.* dicitur: *Et erat tunc Spiritus, & tenebræ circumferebantur, & ſilentium, ſonus vocis hominis nondum erat abs te. Tunc dixiſti de theſauris tuis proferri lumen luminoſum, quo appareret opus tuum.* Hac ratione vtuntur D. Baſil. in Hexaëmer. Damaſc. 2. *de fide, cap. 7.* Hugo de Sancto Victore, *lib. de Sacram. p. 1. capite 8. & ſequent.* & Beda *in Hexaëmer.* Hac ni- 8
titur Suarez *numero 5.* negat tamen, lucem ſubſtantialem eſſe formam; vt dicam *q. ſeq. & quinta.*

OBIICIES primò id, quod eſt ad ornatum aliquod, non poteſt eſſe ante illud, quod eſt ornandum; ſed corporea lux fuit ad ornatum firmamenti, quod ſecunda die ſolùm incepit: ergo non fuit prima die lux corporea.

RESPONDET D. Bonauent. lucem completè perfe-

perfectam, prout eſt in planetis, & ſtellis, eſſe ad Ornatum Cœli; at lux illa erat ad diſtinctionem eorum, & alia ſuprà dicta.

Obicies ſecundò. Si lux illa primæua non fuit natura Angelica, ſequitur, nuſquam in creatione illam eſſe recenſitam à Scriptura, ſed hoc eſt falſum: ergo: Probatur ſequela, quia Angeli fuere creati initio mundi, & quidem ante quartam diem: nam quartâ die iam laudabant Deum. Iob. 38. *Cùm me laudarent Aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* vbi Græcus. *Quando facta ſunt ſydera, laudauerunt me voce magna Angeli Dei.* At neque ſecundâ die, neque tertiâ recenſentur creati: ergo primâ die intelliguntur nomine lucis, vel ſcriptura deficit in propoſito enarrandi creationem vniuerſi; aut dic, Angelos non eſſe de vniuerſo, quæ ſunt aliena.

Respondet D. Bonau. primò, ſcripturæ intentum fuiſſe agere de operibus reparationis humanæ; vt ait Hugo: atque adeò, vt agat de natura eius inſtituta, enarrat creationem ſenſibilium; poſteà lapſum, cum reliquis, quæ ſpectant ad hominis conditionem, & conſeruationem: & quia Scriptura non agit de Angelorum lapſu; ideò nec agit de creatione eorum. Ita ſentiunt etiam Patres allegati; & poſt D. Bonau. Suarez, *numero 6.*

9 Dices, ad lapſum hominis, ſpectabat narrare lapſum Angelorum, ex quibus princeps adorſus eſt, & expugnauit primos parentes.

Respondetur ex D. Bonau. *d.* 20. tunc cœpiſſe agi de diabolo, quando ad hominem ſpectabat, nec erat neceſſe ampliùs ſcire, putà, quòd fuiſſet pulcherrimus, gratioſus, &c.

Respondetur ſecundò ad argumentum *hic*, ſcripturam eſſe datam populo rudi: ideò priùs fuiſſe neceſſe agere de ſenſibilibus, & inſinuari etiam Angelos: vnde non indoctè natura Angeli poteſt ſecundariò nomine lucis intelligi, & litteraliter: nam ſenſus etiam litterales plures in eadem ſcriptura ſunt; vt notat D. Bonauent. quo cum egimus *Tract.* 1. *diſp.* 2. Hanc reſponſionem amplectitur Suarez, circa finem.

10 Obicies tertiò cum D. Aug. *loc. cit. imperfecti operis in Gen.* Lux dicitur magis propriè de ſpiritualibus; ergo cùm ſcriptura, vt vos clamatis, propriè ſit intelligenda, exponi debet de luce ſpirituali.

Respondet D. Bonau. lucem ex inſtitutione, & vſu ſapientium priùs ſignificare naturam corpoream; vt docet D. Dionyſ. *lib. de diuin. nominibus, cap.* 2. licèt poſtea tranſlata ſit vox lucis ad ſpecificandam lucem ſpiritualem, ſiue creatam, ſiue etiam Dei; eò quòd à ſenſibilibus rationibus pergimus ad intelligibilia: *Inuiſibilia enim Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*: inter ſenſibilia autem præclara eſt lux, etiam ſenſibus, & in effectibus, ideò tranſlata eſt ad ſignificandum ſpiritualia, & Deum. Hac reſponſione fulcitur etiam Suarez, *num.* 5. *&* 6.

Obicies quartò. Lux corporea eſt ad vitam animalium, & planetarum; at primo die non erant animalia, vel plantæ: ergo fuiſſet fruſtra lux illo die.

11 Respondet D. Bonau. forſan habere multas virtutes à nobis ignoratas: præterea vſus eius fuit diem & noctem facere, non ad animalium illuſtrationem; ſed ad diuinorum operum diſtinctionem; inſuper ad erudiendum intellectum de diuinorum operum diſtinctione.

Obicies quintò. Si illa lux erat corporea diuidens diem, ac noctem: ergo ſuperfluus fuit Sol.

Respondet D. Bonauent. etſi ſufficeret lux illa pro diebus primis, tamen voluiſſe Deum creare ſolem ad plenam perfectionem diei.

Obicies ſextò, cum Rupert. *lib.* 1. *in Gen. cap.* 10. vbi eandem tenet ſententiam, cum D. Auguſt. Si lux illa prima fuiſſet corporea, duraſſet ſolùm tribus diebus, quod eſt abſonum: nam ibi mundus ſtabilis creabatur. 12

Respondet D. Bonauent. illam lucem manere ſecundum formam in ſole, qui ex ea formatus eſt; vt infrà dicam.

QVÆSTIO II.

Quid corporeum fuerit lux illa primæua.

D. Bonau. diſt. 13. art. 2. q. 1. ad 6.
D. Thom. quæſt. 67. art. 4. ad 2.

Concretvm illud corporeum lucis, diem primò conſtituens, dubium eſt, quidnam fuerit.

Primo quidem aliqui dixêre, fuiſſe formam per ſe ſubſiſtentem extra omne ſubiectum. Citantur à Suarez, *num.* 4. & Val. *col.* 943. D. Baſilius, *hom.* 2. *Hexaëm.* & *hom.* 6. D. Gregor. Nazian. *hom.* 43. Eandem ſententiam indicat Anaſtaſius Synait. *lib.* 4. *Hexaëm.* Atha. *quæſt.* 83. *ad Antiochum.* Theodoretus in verba illa Pſal. 144. *Laudate eum Sol, & Luna, &c.* 13

Alii etiam referuntur ab Aſcanio in *Gloſſa magna*, ad hæc verba; ſed de his Patribus infrà eam à ſolo Deo fuiſſe immiſſam ſine motu, ait Arriaga *d.* 31. *ſect.* 3. 14

Secvnda opinio eſt, fuiſſe formam lucis depoſitam in corpore ſolis, qui iam creatus fuerat.

Tertia ſententia eſt, illam lucem fuiſſe lumen mundi illuminati, quod lumen non eſt immiſſum à Sole, qui nondum erat, ſed à Deo ſolo, abſque vllo interuentu alicuius cauſæ creatæ. Hanc ſententiam videtur inueniſſe Burgenſis *in Gen.* & placet Molinæ *tract. de opere ſex dierum, diſputatione* 7. Eugubinus, *lib.* 7. *de perenni philoſophia, cap.* 8. & Dionyſius Cathuſianus *in cap.* 1. *Gen.*

Qvarta opinio eſt, lucem illam non fuiſſe tunc aliam, de nouo creatam; ſed fuiſſe lumen à Sole immiſſum in orbem. Cùm enim Sol fuerit ſimul creatus cum cœlis initio, ante omnes dies, & quidem luce formatus (ne monſtra admittantur) prima die, iuſſu Dei, cœpit orbem illuminare. Ita Suarez *lib.* 2. *de vniuerſo, cap.* 2. *num.* 16. Hunc tamen Cornelius à Lapide ibi vocat errorem, eſt enim contra communem ſententiam Patrum, ac Theologorum; vt notat Arriaga *diſputat.* 31. *ſect.* 2. *num.* 6. 15

Qvinta ſententia eſt, lucem illam fuiſſe lucem ſolis, informem tamen, & imperfectam, quæ poſtea quarta die perfecta eſt; ratione cuius perfectionis dicitur ſol quarta die factus. Ita Greg. de Val. *diſput.* 5. *quæſt.* 3. *part.* 1. *col.* 945. qui allegat D. Dionyſ. *cap.* 4. *de Diui. nomi.* & D. Thom. *quæſt.* 67. *art.* 4. *ad* 2. 16

Sexta ſententia eſt, lucem illam fuiſſe corpus quoddam lucidum, ſiue ignis, ſiue nubis, ſiue alterius 17

rius lucidiſſimi corporis. Ita Hugo de Sancto Victore *lib. 1. de Sacram. part. 1. cap. 9. & 11.* Petrus Comeſtor. Lyran. Abul. Alenſ. 2. *part. quæſt. 46. articul. 1.* Beda adductus ab Alenſ. D. Bonauent. *diſtinct. 13. quæſt. 1.* cum Magiſtro, cui fauet Greg. Nyſſ. *lib. de hiſtor. Sex dierum,* vbi vocat illam lucem, ignem ſplendidum. Damaſc. *2. de fide, cap. 7.* Hermes apud Cyrillum, *lib. 2. contra Iulianum*; & Pater Mariana *hic*, ac Celada de *Benedict. benedict. 1. num. 19.* Ratio eorum eſt; quia nullibi mentionem facit creationis ignis, qui eſt elementum præcipuum. Hæc tamen ratio non eſt valida: nam, vt aduertit D. Bonauent. *in 2. diſtinct. 14. part. 1. quæſt. 1. ad 1.* neque aëris mentionem facit; quando creatus ſit; in ſeparatione autem aquarum à terra facta eſt diſtinctio elementorum. Quid verò factum ſit de illa luce? aliqui dicunt, diſſolutam fuiſſe quartâ die, ac reſolutam in præiacentium materiam: quia cùm eſſet vice Solis, naſcente Sole euanuit. Alij dicunt manere ſimul cum Sole in Cælo ſolari. Alij volunt, verſam eſſe in Solem, quem ex hac creatum dicunt. Ita D. Bonauent. & alij.

18 Assero primò, illam lucem non fuiſſe formam per ſe ſubſiſtentem à materia abſtractam. Pro confutatione primæ ſententiæ prælibanda eſt quædam ſententia D. Auguſtin. 2. *ſuprà Gen. ad litt. cap. 1.* vbi ait: *Hinc quemadmodum Deus inſtituerit naturam rerum ſecundum ſcripturas eius, conuenit quærere; non autem quid ipſe in eis, vel ex eis ad miraculum ſuæ Omnipotentiæ velit operari.* Hanc doctrinam notat S. Bonauent. *diſtinct. 14. part. 1. quæſt. 1. arg. 5. oppoſito*, quam repetunt Perer. Suar. Val. vt nos diximus. Neque hoc eſſet leue miraculum; vt putat Arriaga *num. 16.*

Probatvr primò ex D. Bonauent. *diſtinct. 13. art. 2. quæſt. 1.* Lux non poteſt naturaliter ſubſiſtere per ſe; ſed eget ſubiecto; niſi miraculum interponatur: at verò non ſunt abſque neceſſitate miracula in creatione ponenda: ergo. Hac ratione nititur Valentia *loco cit.* Suarez *num. 5.*

19 Assero ſecundò lucem illam non fuiſſe formam Lucis in Sole.

Probatvr à D. Bonauent. *diſtinct. 12. dub. 1. litt.* & *diſtinct. 13. quæſt. 1. ad 5.* & *diſtinct. 14. part. 2. dub. 3. litt.* & aliis locis; quia firmamentum Cœlorum factum eſt ſecundâ die; at luminaria, quartâ die; ſed de hoc infrà, *quæſt. 6.*

Respondet Suar. à *num. 16.* firmamentum, & Solem creata initio, cùm dicitur; *In principio creauit, &c.* Arguo ex D. Bonauent. *diſtinct. 12. quæſt. vlt fund. 1.* quia Deus ante omnem diem creauit Cœlum; vt dicitur *Gen. 1. In principio, &c.* at verò lucem creauit primâ die; vt patet ibi: ergo ſi ſimul cum Cœlo creauit ſolem, ſol fuit ante omnem diem: ergo cùm ab initio habuerit lucem ſequitur fuiſſe lucem ante omnem diem: ergo illa lux, primâ die creata, non fuit ſolis. Quòd verò lux creata ſit poſt creationem Cœli, probatur ſe-
20 cundò; quia priùs dicitur: *Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi* (nempè poſt creationem Cœlorum, atque Solis, ſecundùm Suarez.) Subdit verò; *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Dixit verò Deus fiat lux:* ergo prius tempore fuit lux illa prima, quàm Sol; alioquin non fuiſſent tenebræ, exiſtente Sole. Hæc colligo ex D. Bonauent. *diſtinct. 13. quæſt. 1. in fund.* præcipuè, 1. & 2.

Respondent alij, tenebras illas fuiſſe tantùm priùs naturâ; & ideò potuit Sol in eodem inſtanti temporis, quo creatus eſt illuminare.

21 At verò, quamvis in via D. Auguſt. id dici valeat; vt ait D. Bonau. *diſtinct. 12. quæſt. penult. in corpore*, tamen, quia communiter expoſitores diſtinguunt ſex dies; vt diximus, *tract. 5. d. 1. quæſt. 4.* non eſt ſolida reſponſio: quia tempus aliquod interceſſit inter creationem Cœli, & lucis; & ideò tempus aliquod præceſſit, in quo non erat lux, vt docet etiam D. Th. *q. 74. art. 3.* poſt multos Patres, quos indicat etiam D. Bonau. *loc. cit.* & hîc. Illi verò Patres volunt, creationem Solis fuiſſe quartâ die; ideò facile eſt intelligere, illuminationem Solis fuiſſe tempore poſteriorem tenebris.

Svarez verò, *num. 22.* & alij, qui docent, So- 22
lem initio creationis productum cum Cœlis; cùm dicitur: *In principio, &c.* Aliter conantur ſoluere rationem D. Bonauenturæ.

Primò ergo dicit, tenebras potuiſſe præcedere: quia Deus noluit concurrere primò cum Sole creato ad illuminandum, donec dixit; *Fiat lux*, quam cauſam ſufficientiſſimam, & probabilem vocat, *numero 22.*

Enim verò ipſe, *num. 5.* ſe ipſum confutat; ait enim, ſe ſæpè, ex D. Auguſt. dixiſſe, non eſſe credenda miracula in ipſa rerum conditione; cùm res conderet Deus connaturali modo; at verò quis non videt, fuiſſe magnum miraculum ſolâ ſuâ voluntate impedire Solem; ne luceret: ſic magnum acclamantur, inter miracula, tenebræ meridianæ Ægypti, tempore Moyſis; & totius mundi in morte Chriſti. Vnde Suarez impingit: ideò, vt vitet miraculum, dicit, non eſſe creaturæ debitum concurſum ad agendum pro eo inſtanti, quo fit; & ideò ſine miraculo ſuſpendit Deus concurſum Soli.

Qvapropter, ſi hæc ita ſe haberent; ne- 23
que debitus fuiſſet concurſus in ſequentibus, & aliis inſtantibus: nam in primo inſtanti habuit eſſe, virtutem, atque aptitudinem. Vnde; vt ait D. Auguſt. ſi Sol eſſet æternus, etiam ſplendor eſſet naturaliter æternus, vt refert D. Bonau. *in 2. diſt. 1. art. 1. qu. 2. in corpore.* Igitur tunc ſuſpendiſſe concurſum, fuit contra naturam.

Respondet ſecundò Suarez ideò præceſſiſſe tenebras, quia non potuit eas Sol pellere: quia aquæ erant profundæ, & denſæ: ideò in profundum non penetrabat lux.

At verò non video, quomodo poſtea verè dica- 24
tur factâ eſſe lucem, quæ diem faciebat: nam etiam nunc Sol diem facit: etſi profunda Marium non illuminet, tunc autem tota illa die permanſit abyſſus aquarum circumdans terram. Quomodo dicitur ergo, prima die facta eſt Lux?

Respondet, Deum confortaſſe Solem maiori concurſu, vt illuminaret profundum aquarum, vſq; ad terram: At verò hæc gratis videntur excogitari ad effugium: nam, cum virtus ſolis ſit naturalis agens neceſſario; quomodo naturaliter fuit vigorata poſt creationem in creatura tali abſque miraculo.

Respondet tertiò, illas tenebras, quæ initio 25
præceſſerunt, fuiſſe in noſtro Hemiſphærio; quia ſol creatus eſt in alio; tunc autem, ſurgente ſole, dixit Deus; *Fiat lux*: ſuper noſtrum Horizontem, Moyſes enim habuit rationem illius Hemiſphœrij, in quo erat.

At verò gratis excogitatur Sol factus in alio Hemiphœrio, eò magis, quòd in iſto decreuerat præcipua opera patrare, vt ipſe notat Suarez, *num. 26.* ideò, *cap. 3. num. 12.* ne admittat lucem creatam in Oriente, dicit, primam diem incepiſſe in mane, reſpectu huius. Hemiſphœrij, in quo & conditus

Paradiſus

Paradiſus eſt, & primus Homo creatus. Vnde ſibi repugnat : nam, *cap.* 2. *num.* 21. ait, illam rationem de creatione hominis nihil referre; quia conditus eſt ſolùm ſexta die. Deinde quod, quæſo, opus Dei erit, *Fiat lux?* naturaliter enim Sol aſcendiſſet ſu- Horizontem, ſi in Cœlo mouebatur, vt ipſe Suarez aſſerit, & tamen lux ab omnibus Patribus acclamatur opus præcipuum Dei, vt ſuprà vidimus *quæſtione* 1. Ideò ſancta mater Eccleſia, ad hunc primum diem alludens, inuocat Deum.

Lucis Creator optime, &c.

Cvm ergo lux aliqua ea die creata ſit; friuolum eſt inducere, fuiſſe ſolùm aſcenſum naturalem Solis ſupra Horizontem. Tunc enim ſolùm hoc feciſſet Deus, vt naſcente Sole dixerit, *Fiat lux* : quod ridiculum eſt : cum enim dico, aſcende cum lucerna, non intelligo dicere : fac lucernam, vt notat Arriaga, *diſp.* 31. *ſect.* 2. Quomodo tunc tantùm diuiſit lucem à tenebris, ſi iam in Hemiſphæriis erant diuiſæ?

Ita arguit S. Bonauent. *diſt.* 13. *quæſt.* 2. *in corpore.* Tandem, cum Moyſes loquatur ſecundùm noſtrum Hemiſphœrium, in quo erat; vt dicit Suarez, *num.* 26. ergo, cùm prius ponat tenebras; deinde lucem, ſequitur lucem creatam in noſtro Hemiſphærio; vt faceret diem diſtinctum à nocte; vt arguit Seraphicus Doctor, *loc. cit.*

27 Sed redeamus ad ſecundam opinionem confutandam : nam, ſi lux fuit forma condita in Sole, iam exiſtente; ſequitur, Solem caruiſſe aliquando formâ ſuâ ſubſtantiali; & tamen fuiſſe Solem. Probatur ſequela : quia lux eſt forma ſubſtantialis; vt infrà oſtendam *quæſt.* 5. Vel ſi eſt accidens, emanat è forma.

Assero tertiò illam lucem primam non fuiſſe illuminationem, tantùm paſſiuam rerum creatarum, à Deo manantem ſolo, abſque interuentu cauſæ ſecundæ.

Probatvr quia Lux primo die facta eſt aliquid, faciens diem, ac noctem ſuo gyro, vel contractione radiorum; vt notat D. Bonauent. *diſt.* 13. *quæſt.* 2. & quidem ab aliquo corpore lucido; ſi autem à ſolo Deo fieret, iam extra naturalem modum fierent dies illi, neque eſſent naturales.

28 Assero vltimò, (nam quarta, & quinta opinio ſuprà refutatæ ſunt) lucem illam fuiſſe corpus luminoſum naturæ cœleſtis, quod poſteà in Solem formatum eſt.

Probatvr à Seraphico Doctore, 1. *diſt.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 6. Id, quod mouetur localiter, eſt corpus, ſed illa lux mouebatur localiter ad diſtinguendum diem, ac noctem; vt docet Beda adductus à D. Bonau. *diſt.* 13. *quæſt.* 1. *fund.* 2. & alij Sancti Patres Latini, adducti à D. Bonau. *art.* 1. *quæſt.* 2. *in corpore* : ergo erat corpus lucidum; ſed non erat Sol, qui creatus eſt quartâ die : ergo erat aliud corpus lucidum, quod ait D. Bonau. vocari nubeculam lucidam.

29 Probatvr ſecundò à D. Bonauentura *d.* 13. *dub.* 2. *litt.* Opus primæ diei fuit productio alicuius Lucis, & opus perfectiſſimum fuit illa die productum, & D. Damaſc. *ſuprà adducto*, & D. Aug. 1. *de Gen. cap.* 8. & probatur ab eo : quia dicit : *Vidit Deus Lucem, quod eſſet bona*; & ideò placuit voluntati Dei, vt pro modo ſui generis maneret. quod placuit, vt fieret; neque fuit Sol, etiam ſecundùm Suar. qui vult illum fuiſſe creatum ante diem in principio cum Cœlo : neque illa lux fuit corrupta: ergo fuit aliquid permanens, & conſequenter, vel fuit in Sole poſita, vel ex ea productus Sol; nam alibi ignoratur, vbi potuerit eſſe; at non eſt poſita iuxta Solem, cùm nihil tale experimento inueniatur : ergo ex ea factus eſt Sol.

Probatvr tertiò à D. Bonauent. *d.* 13. *dub.* 3. *litt.* & *ſerm.* 3. *Hexaëmer.* ante medium ex verbis Geneſ. *Dixit Deus : fiat Lux*; at dicere, eſt operari, & facere: ergo tunc fecit ſubſtantialiter Lucem; ſed non fuit Sol, vt ſupra oſtendi, nec fuit ſola illuminatio, vt ſupra vidimus, nec fuit lux abſtracta: ergo aliud corpus luminoſum.

Obiicies primò cum Suar. *num.* 6. & Valen. *col. quæſt.* 943. inanem eſſe illam lucem; cum ex ea non potuerit fieri Sol, cùm ſit ingenerabilis, & incorruptibilis; nec illa iacêre iuxta Solem, ob multa inconuenientia; nec deſtructa eſt : hæc enim iniuriam diuino operi afferret. 30

Respondet Seraphicus Doctor, ex ea genitum Solem : neque putare debent, fuiſſe illam nubeculam ex aere, & aquâ rarefactâ; vt ſunt nubes meteoræ, tunc enim non adhuc erant vapores à Sole attracti, cùm adhuc non eſſet Sol : ſed erat corpus, quod lucidum quidem erat, non tamen eâ claritate, quâ Sol præfulget, vt notat D. Bonau. *diſtinct.* 13. *quæſt.* 1. *ad* 5. atque adeò non fuit ſuperfluum poſteà creare Solem. Ideò cautè eam vocari à Magiſt. & PP. nubeculam, notat S. Doct. *diſtinct.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 6. Neque verò dedecet corpora cœleſtia à Deo tranſmutari : vt dicam *diſp. hac, quæſt.* 9.

Obiicies ſecundò cum Val. D. Dion. *cap.* 4. *de diui. nomin.* loquens de luce Solis ait : Ipſa eſt enim ea lux (etſi tunc erat informis, quod & Moyſes ait) quæ prima diſtinxit, & definiuit dierum noſtrorum Trinitatem : ergo illa Lux fuit a Sole.

Respondet primò ex Sancto Bonauentura, *hîc, & articulo* 2. *quæſtione* 2. *fund.* 3. *& in corpore*, ibi loqui D. Dioniſium de naturâ lucis in genere : attamen ſumere Solis lucem pro menſura & pro primo vniuocante. 31

Respondeo ſecundò ex Sancto Bonauentura, *hîc*, illam primam lucem Dici Solis, quia fuit, ex qua poſteà factus eſt Sol : ideò vocat eam informem : quia non erat adhuc perfecta.

Respondet Valentia, dici informem: quia tunc Sol carebat motu proprio ab Occidente in Orientem, per eclipticam, quo facit dies inæquales, & tempora anni diuerſa.

At quis non videt, quàm impropriè carentia motus dicatur informitas Solis? nam informis aliquis dicitur; dum caret propriâ formâ intrinſecâ, aut ſaltem vltimâ perfectione, ſeu qualitate formæ. Hanc autem Aduerſarij in Sole præextitiſſe aiunt. 32

QVÆSTIO III.

Quomodo Lvx *primæua cœleſtis faceret diem & noctem.*

D. B. diſt. 13. q. 2.
D. Th. quæſt. 67. art. 4. ad 3.

Prima opinio eſt D. Baſilij, *hom.* 2. *in Hexaëm.* Damaſc. *lib.* 2. *de fide*, & aliorum Patrum Græcorum, quos refert D. Bonau. lucem illam feciſſe diem,

diem, expanſione radiorum, noctem verò, contrahendo radios ad nutum Dei: eo ferè modo, quo *Exodi* 10. refertur Sol feciſſe noctem meridianam, contrahendo radios à terris, vbi habitabant Ægyptij, & radios expandendo per terram Geſſen, quam Iudæi incolebant. Et ſicut in paſſione Domini factæ ſunt tenebræ ſuper vniuerſam terram, cùm Luna non ſufficiat ad Eclipſim ſolarem vniuerſalem faciendam.

34 Celada *de Benedict. Patriarch. prima, num.* 22. aſſerit, lucem illam primæuam elementum eſſe ignis, vndique apparens, dicitque illum ignem ſiue lucidum vndequaque non potuiſſe facere veſpere, & mane, ſiue nullibi lucêre potuiſſe aliquam diem. Hæc tamen dicta a Moyſe, *per prolepſim*, idest anticipationem, vt tres illi dies dicantur: quia tantum inſumptum eſt moræ, quantum tribus diebus tranſiret, ſicuti dicitur: *Germinet terra herbam virentem, & protulit terra*; & tamen, *cap.* 2. *num.* 4. dicitur: *Antequam germinaret*, ſcilicet tertia die mundi. Huic tamen ſententiæ non inhæret, ſed concedit, ignem elementarem gyro feciſſe diem. Sequitur Arriaga *diſputatione* 31. *ſect.* 3. adducens Tannerum *diſp.* 3. Molinam *diſp.* 7.

Secvnda ſententia, quam refert S. Bonauent. eſt Patrum Latinorum, inter quos eſt D. Auguſt. *lib.* 1. *ſupra Geneſ. cap.* 11. *&* 16. Beda *in Hexaëm.* D. Thom. eamque ſequitur D. Bonau. lucem illam confeciſſe periodos trium dierum, ac noctium, motu regulari, ab Oriente ad Occidentem.

35 Assero primò, Lucem illam non confeciſſe dies, & noctes, expandendo, & contrahendo radios.

Probatvr à D. Bonauentura, *in fund.* 1. Quæcunque ad inuicem ſeparantur actu, debent eſſe actu, ſed lux, & tenebræ ad ortum lucis ſeparatæ ſunt, & lux *dies* vocata eſt, & tenebræ *nox*: ergo erant actu in alterutro Hemiſphœrio, ſi autem lux feciſſet diem, & noctem, emittendo, & contrahendo radios, non fuiſſet lux in vno Hemiſphœrio, & tenebræ in altero: ergo non fuiſſent à Deo ſeparatæ. Idem argumentum habetur *in corpore.*

Probatvr ſecundò a Diuo Bonauentura, lux illa faciebat veſpere, & mane *Geneſ.* 1. ſi autem ſolâ emiſſione radiorum fieret dies, & ſola contractione fieret nox, nunquam eſſet mane, & veſperè; ſed ſemper, vel meridies, vel nox obſcura.

Probatvr tertiò à Seraphico Doctore, irrationalia omnia ad vnum ita ſunt determinata, vt in oppoſitum per ſe non ferantur; ſed lux illa erat irrationalis: ergo.

Probatvr quartò. Cauſa naturalis eſt determinata ad vnum, neceſſariò proportionatum ſuæ naturæ; ſed lux eſt cauſa naturalis, neceſſaria, determinata ad illuminationem: ergo non poterat contrahere radios, ſuſpendere ſuam actionem, obſcurando: ergo oportebat, hæc fieri miraculo: at verò inducere miracula, ſine graui causâ, in creatione non debemus; vt dixi, *quæſt.* 2. *aſſertione* 1. ex Sancto Aug. ergo. Hoc argumento vtitur etiam D. Thom. *loco citato*, & Valent. *diſp.* 5. *q.* 3. *p.* 1. *col.* 946.

36 Obiicies primò ad motum vniformem requiritur vniformitas ſpatij: ſed hæc tunc deerat; cùm non fieret in Cœlo: ergo.

Respondet D. Bonau. quod ſicuti non eſt ea lux comparanda Solis claritati: ita neque motus eius regularitati: mouebatur ſanè illa lux, per materiam tenuem, lucido corpori cedentem.

Obiicies ſecundò materia illa erat ex omni parte vniformis: motus autem eſt propter aliquam diuerſitatem, vel in mobili, vel in ſpatio: ergo ibi non mouebatur.

Respondet D. Bonau. eſtò materia illa eſſet vndequaque vniformis, non poterat vndique tamen illuminare, ſicuti nec Sol ſtans: illuminat ergo, ſucceſſiuè.

Obiicies tertiò. Si materia illa erat vniformis: ergo vndique æqualiter illuminabatur: ergo ſemper erat dies æquè clarus: ergo non erat veſpere, & mane.

Respondet S. Doctor, quòd, eſtò vniformis eſſet illa materia, tamen illuminatio illa fiebat ſucceſſiuè ab vno, in alterum Hemiſphœrium, & oriens mane faciebat clarum modice, in meridie magis, &c.

Obiicies vltimò, ſi per ſuum motum faciebat diem, & noctem: cùm lux priùs fuerit producta, quam mota, fuit producta ante omnem diem: ergo non erat opus primi diei. Si dicas, quòd ſimul fuit, & cœpit moueri, & illuminare: quæro, vbi cœpit moueri primò? aut enim ex Oriente, aut ex Occidente, aut ex meridie, aut aliis ex partibus innumeris, intermediis; ſi ex Oriente: ergo prius fuit mane, quam veſpera, ſed hoc eſt contra Scripturam: Geneſ. 1. *Et factum eſt veſpere, & mane dies vnus.* Si ex Occidente: ergo Lux cœpit in occaſu, quod eſt abſurdum; ſi aliqua alia ex parte meridiei: ergo illa dies non fuit 24. horarum, quod eſt contra expoſitores, & contra naturam diei. 37

Hæc difficultas petit quæſtionem, vbi facta ſit illa lux, & qua mora poſt creationem Empyrei; ex huius verò ſolutione, ſoluitur & altera: vtramque autem ſoluit S. Doct. *ad vltimum.*

Igitvr aliqui dixêre, creationem Cœli, de quo dicitur: *In principio, &c.* fuiſſe ante creationem lucis, ordine tantùm naturæ, at ſimul tempore. Hanc opinionem D. B. adſcribit Hugoni de Sancto Victore, *de Sacram.* hanc verò problematicè, cum oppoſitâ, defendi à S. Doct. ait Suarez, *lib.* 2. *c.* 3. *num.* 1. *&* 3. 38

Fvndamentvm eſſe poteſt; quia Eccleſia in hymno Dominicæ canit, *Primo die, quo Trinitas beata mundum condidit, ſurgamus, &c.* & in veſperis canit. 39

Lucis Creator optime, &c.

Quaſi eodem die, ac ſimul creauerit Deus mundum, nempe Cœlum Empyreum completum, & cætera in materia prima; vt dixi, & ideò formauerit Lucem. Suarez *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 2. obſtat: quia oporteret accedere ad ſententiam D. Aug. quam S. Doct. non audet confutare; vt dixi, *tract.* 5. *diſp.* 1. *quæſt.* 4. atque adeò non concedere, tenebras fuiſſe ante creationem lucis, aliquâ morâ, quod ipſe ait eſſe falſum: cum tenebræ fuerint realiter ante lucem; cum *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, & poſteà facta eſt Lux. Pro hac ſucceſſione allegat D. Thom. *part.* 1. *quæſt.* 66. *art.* 7. & *in* 2. *diſtinctione* 13. *quæſt.* 1. *art.* 4. vbi dicit, illam eſſe magis conſentaneam Scripturæ, eamque tribuit Baſilio, & Chryſoſt. eſſeque ait Suarez, omnium Græcorum, & Ambroſ. *libro* 1. *Hexaëmer. cap.* 8. Hieron. *epiſt.* 83. Hugo de Sancto Victore, *lib.* 1. *de Sacram. p.* 1. *cap.* 6. *&* 9. carpitque D. Bonau. quòd non adducat locum Hugonis pro oppoſita ſententia.

Enim verò argumentum à Suarez oppoſitum vidit D. Bonau. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 1. *fundam.* 1 40

&-

& *d*.4. *art*. 3.*queſt*.1. attamen ob reuerentiam D. Aug. non reprobat oppoſitum; licèt vbique præcipuè *locis adductis*, & *d*.12.*art*.1. *&* 2. & *d*.13. *queſt*.1. oppoſitam ſententiam, vt communem SS. Patrum magis ſequi profiteatur. Ad id, quod addit Suarez de Hugone, dico: adduci verba Hugonis, *eodem libro de Sacram*. Legito Hugonem, vbi ait, quod non fuerit mora interiecta inter creationem, & diſtinctionis inchoationem, quæ incipit in lucis formatione.

41 Est igitur ſecunda ſententia, quæ eſt etiam Bedæ, & aliorum expoſitorum *Geneſ*. ad hunc locum,lucem factam primâ die,poſt ſex horarum ſpatium.Qamuis enim illam moram tunc Sol motu ſuo non menſurauerit:quia motus Solis nondum erat, attamen tanta fuit, ac ſi ſex horæ euolaſſent. Fundamentum eſt; quia prima illa dies incepit à veſpere; *Factum eſt veſpere, & mane dies vnus*: ergo lux illius diei cœpit in Hemiſphœrio à meridie: ergo per ſex tantùm horas durauit: nam veriſimile eſt, motum inductum illius lucis fuiſſe æquinoctialem, vt refert D. Bonau. *loc. cit*.

Arriaga *diſp*.31.*num*.201 cùm Tennero ait, computatam fuiſſe diem à media nocte, qui modus computandi diem erat ferè communis. Vnde hora ſexta matutina, iuxta æquinoctium, lux illa producta eſt in Oriente ipſo, reſpectu Paleſtinæ.

Hic, *num*.5. Suarez addit, malè adduci Bedam à D.Bonau. ſed malè ipſe carpit S. Doct. ait enim Beda *in Hexaëmer*. Lucem incepiſſe in ſuperioribus eiuſdem terræ partibus, quas & nunc diurna Solis luxe illuſtrare conſueuit. Superiores autem partes ſunt meridiei.

Respondet Suarez *loco citato*, Bedam per ſuperiores terræ partes, intelligere noſtrum totum Hemiſphœrium, non autem ſolam altiorem partem: nam ſubdit; Diuiſit lucem à tenebris; non ſolùm qualitate, ſed etiam locorum diſtantia: lucem,videlicet, in ſuperiori orbis parte diffundendo, in qua humana erat conuerſatio futura; inferiora verò priſcis in tenebris remanere ſinendo; & in-

42 fra dicit: illum diem fuiſſe expletum 24. horis. Hinc infert Suarez, Bedam oppoſitum ſentire. Sed non aduertit Suarez modum diuerſum loquendi Bedæ: nam, cùm enarrat locum, vbi creata eſt lux, ait,incepiſſe in ſuperioribus eiuſdem terræ partibus, quod ſanè reſpectu noſtri loquitur Hemiſphœrij, in quo altior pars eſt meridiana; at verò de diuiſione lucis à tenebris, ait, illam fuiſſe lucem rutilantem ſuper orbis ſuperiorem partem; ideſt, diuiſo orbe in Hemiſphœria, fuiſſe lucem in noſtro Hemiſphœrio.

43 Tertia ſententia eſt, duodecim horas poſteriorem fuiſſe lucem: Sic Molina *d*.7. *&* 8.

Qvarta eſt ignorari, quanto tempore poſt Cœlum creata ſit. Suar. *loco citato*, citat Hugonem de Sancto Victore, *cap*. 6. *&* 9.*ſuprà adductis*, & *capite* 29. Magiſtr *d*.13. Perer. *lib*. 1.*cap*.1.*Gen*. Quòd præceſſerit aliquâ duratione, patet ex dictis; vbi poſt creationem Cœli; erant tenebræ,& Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, quæ tempus requirunt. Quòd verò incertum ſit tempus, oſtendunt; quia nullibi aliquid certum habetur. Hæc ſententia eſt magis ad mentem S. Bonauent. *diſtinctione* 12. *quæſtione penultima*, quam quidem ſententiam, ſuppoſito quod lux eſſet corpus lucidum, Suarez *num*. 7. probabilem cenſet, licèt alias non refutet, ob reuerentiam erga Patres; quod repetit ſæpè ;*diſp*. 12.*&* 13. etiam Sanctus Bonauentura.

Qvòd verò neque opinionem Bedæ ipſe reſolutè ſequatur; ſed tantùm comparatiuè cum oppoſita, probabilem admittat, patet: nam fundamentum eius euertit, quòd Lux creata ſit in meridie.

Reſoluamus ergo, vbi creata ſit lux illa prima.

Primo, aliqui dixere creatam in meridie. 44

Probatvr primò à Diuo Bonauentura, quia illa lux faciebat primò veſpere; deinde mane: ergo fuit creata non in Oriente, vbi primò feciſſet mane, ſed in meridie; vnde gyrans ad occaſum faceret primo veſperam: deinde re vera faceret mane.

Probatvr ſecundò quia ex Deut.32.*Dei perfecta ſunt opera*: ergo diem, & lucem fecit in tota plenitudine claritatis. Hæc eſt opinio Bedæ, vt dixi: adſcribitur etiam D. Aug. 4. *de Geneſ.ad lit*. Chryſoſt. *hom*.2.*&* 3.*in Geneſ*. Hanc verò ſententiam non omninò refellit Seraphic.Doct.Suar. verò, & Valent. eam ſuſtinere nequeunt.

Secvnda opinio eſt, Lucem illam creatam in Oriente: Ita Hugo de Sancto Victore, *lib*. 1. *de Sacram. part*. 1. *cap*.6.9. *&* 29. vt refert D.Bonau. *loco citato*, & Beda id ſentit *in Hexaëmer*. Perer.*in Geneſ*. Torniel. *in annal.ſacris, tom*. 1. *in expoſitione prim: diei,num*.5.*&* 6.Suar. *num*.12.(ſed credit, fuiſſe Solem.) Subſcribunt Arriaga, & Tannet. 45

Remanet ſoluendum: cur ergo priùs dicatur factum veſpere, quam mane. 46

Respondet primò Sanct. Bonau. ex Magiſtro quod mane dicit quandam obſcuritatem; quia habet aliquam connexionem cum nocte: vnde mane, in crepuſculis ſubobſcura eſt lux; at verò creata eſt in plenitudine claritatis: neque vlla præceſſerat nox: ergo lux dicitur incepiſſe à plena claritate, ac ſi eſſet meridies: ergo non dicitur priùs feciſſe mane: quia non præceſſerat nox; ſed priùs veſpere, quod eſt finis diei, & poſtmodum mane, quod eſt finis noctis: quia Deus priùs fecit diem, quàm noctem.

Hæc tamen reſponſio non ſubſiſtit: quia etiam alij dies ſequentes ſic enarrantur. *Factum eſt,veſpere, & mane dies ſecundus, tertius, quartus, &c*: & tamen præceſſerat nox præcedentis diei:Ergo.D. Bonau. iam *diſtinct*.13. *dub*.1. *litt*. eruditè reſponderat, diſtinguens ita dies: alius eſt enim dies naturalis, qui eſt ab ortu Solis, in ortum ad idem punctum: alius eſt dies artificialis, qui eſt à mane ad ſero, & eſt pars vnius diei naturalis. Igitur deſcribit factum diem naturalem, in quo & artificialem claudit, quem recenſet,denominans à termino *ad quem*, iuxta regulas motus Peripateticas *Factum eſt veſpere*, en prior pars diei naturalis, quæ artificialem includit ad veſperam terminatum. *Et mane*; en altera pars,terminans per noctem ad mane, & ita dies integer naturalis 24. horarum. Idem & de ſequentibus diebus intellige. Eadem reſponſione ſoluent difficultatem D. Baſil. *hom*.2. *in Hexaëmer*. Chryſoſt. *homil*. 3. *&* 5. *in Geneſ*. Ambroſ. *lib*.1. *Hexaëmer. cap*. 10. D. Thom. *quæſtione* 74. *art*.3. Toſt. *hic* Lyran. Burgen. *hic*; Valentia *diſt*.5. *quæſtione* 3. *punct*.1. *col*.946. Suar. *lib*. 2. *cap*.3.*n*.12. Paulò aliter Arriaga; vt dixi.

Addit autem Burgenſis,Hebræos, per veſperam, intelligere noctem, quæ incipit à veſpere, & terminatur in mane ſequenti: & per mane,intelligere diem artificialem, qui incipit ab ipſo mane, & terminatur in veſpere ſequenti: & ſic dicunt, quòd dies naturalis incipit ab initio primæ noctis,& ter- 47

minatur in principio noctis ſequentis. Hoc verò probatur: quia tenebræ illæ primæ, quæ *nox* vocantur, præceſſerunt lucem, in ordine temporis, quod etiam nos ſuprà admiſimus. Ex quo videtur, quod nox naturalis debet præcedere diem in computatione dierum. Hoc etiam confirmat: quia dies ſolemnitatis primæ inſtitutus eſt à veſpere ad veſperam; *Exod.* 12. Hoc autem, licèt verum ſit in computatione Feſtorum Hebraicorum; attamen dies naturalis incipit à mane vſque ad mane; de quo Magiſter reddit rationem myſticam: eò quòd homo à luce, per peccatum corruit in tenebras ignorantiæ, & peccatorum: rurſus verò ad lucem vocatus eſt à Chriſto, qui eſt Sol iuſtitiæ. Hæc ex eo D. Bonau. *loco citato* deſumpſit.

48 Addit verò Seraphicus Doctor, aliquos verſus, in quibus diuerſitatem narrandi dies, ponit. Nam Scriptores, maximè Græci, computant diem à mane in mane. Hebræi à veſpere in veſperam. Aſtronomi à meridie in meridiem: quia Sol eſt in maiori virtute. Eccleſia à media nocte in mediam noctem. Tunc enim natus eſt Chriſtus.

Mane diem Græca gens incipit; aſtra ſequentes
In medio lucis; Iudæi veſpere ſancta,
Inchoat Eccleſia medio ſub tempore noctis.

QVÆSTIO IV.

An Lvx *præcisè ſit Corpus.*

D. Bonau. d. 13. art. 2. quæſt. 1.
D. Th. q. 67. art. 2.

Aliqvi lucem præcisè eſſe corpus aſſeuerant, decepti quibuſdam verbis D. Auguſt. non ritè intellectis. Attamen *text. Geneſ.* cùm dixit, *Fiat lux.* intelligit corpus aliquod luminoſum.

49 Assero tamen, lucem præciſam non eſſe corpus. Ita Sancti Doctores, & communiter, ex Valent. *d.* 5. *quæſt.* 3. *p.* 1. *col.* 943. contra Proclum. *capite* 3. *in Timæum Platonis.*

Probatvr à D. Bonau. primò ex D. Damaſc. *lib.* 1. *de fide, cap.* 9. & *lib.* 2. *cap.* 6. & 7.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. Id, quod eſt maximè principium agendi, eſt forma, ex Ariſt. 2. *de Generat. text.* 53. & 2. *de Anima, text.* 24. ſed lux eſt maximum principium agendi: ergo non eſt corpus, ſed forma.

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura, ex Diuo Auguſtino, *lib.* 12. *ſuper Geneſ. ad litt. cap.* 16. Lux eſt id, quod eſt ſubtiliſſimum in corpore, &, ob hoc, animæ viciniſſimum, quod autem eſt viciniſſimum nobiliſſimæ formæ, participat maximè eſſe formæ: ergo, &c.

Probatvr quartò. Nulli corpori opponitur aliquid priuatiuè, vt corpus eſt: At ita luci opponitur tenebra: ergo.

Probatvr quintò *in corpore.* Nullum corpus caret extenſione, & conſequenter nec caret materia; vt dixi, *Tractatu* 5. *diſputatione* 1. *q.* 7. ſed lux, ex communi conſenſu, eſt forma: ergo non eſt corpus.

Si tamen conſideretur Lux in concreto: ſicut ſumitur, 1. *Gen.* eſt corpus; & hoc modo D. Auguſt. *libro* 2. *de libero arbitr. cap.* 5. *text.* 1. & 7. *ſuper Geneſ. cap.* 19. *text.* 3. & *Epiſt.* 3. *ad Voluſ.* accinit, lucem eſſe corpus, vt notat D. Bonauentura. Rationes verò D. Th. pro noſtra ſententia, ſupponunt, lucem eſſe accidens, illud egrediens è corpore.

QVÆSTIO V.

An Lvx *ſit forma ſubſtantialis.*

D. Bonau. d. 13. art. 2. quæſt. 2.
D. Thom. q. 67. art. 3.

Qvi lucem credunt eſſe accidens ſenſibile, oculo expoſitum, renuunt *hic* de luce agere; at qui credunt eam formam ſubſtantialem, agunt *hic*: vbi de naturâ lucis, primò creatæ, diſſeritur.

Prima opinio eſt, lucem eſſe accidentalem formam: ita D. Thom. *hic*, & Thomiſtæ omnes, ac Ægid. 2. *de Anima*, Scotus *in* 2. *diſtinct.* 13. *quæſtione vnica, art.* 2. Faber. *Theor.* 66. & cæteri diſcipuli, Valentia *d.* 5. *quæſt.* 3. *punct.* 1. Suar. *l.* 2. *cap.* 2. Conimbr. 2. *Cœli, cap.* 7. *quæſt.* 2. Tol. *de Anima, quæſt.* 18. Perer. *in Geneſ. lib.* 1. *cap.* 1. dicens, meritò Bonauenturam refelli; & reliqui Societatis Iesv. Euſtachius *part.* 3. *Phyſ. tract.* 3. *d.* 1. *ſect.* 2. *quæſt.* 5. Petrus à S. Ioſeph. Fulienſ. *l.* 3. *Phyſ. cap.* 5. *art.* 2. 50

Opposita ſententia eſt D. Bonauent. *hic* cum Theodoreto, *quæſtione* 7. *in Gen.* Lucem eſſe formam ſubſtantialem. Sequitur P. Galitius *p.* 2. *Phil. libro* 2. *tractatu* 2. *quæſtione* 3. fuit Empedoclis, Lucretij, Simplicij, quos è modernis ſequitur Sebaſtianus Baſſonus 2. *de Cœlo, intentione* 2.

Assero cum hac ſententia, lucem eſſe formam ſubſtantialem. 51

Probatvr primò à D. Bonau. Id, quod eſt primum in generatione, naturâ, & tempore, eſt ſubſtantia, ex Ariſtotele 2. *Metaph. text.* 4. ſed lux formalis eſt prima inter creaturas; eſt enim primâ die creata: ergo eſt ſubſtantia.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. Ea forma, quæ inter corporeas eſt nobiliſſima, debet eſſe ſubſtantia, (ideò enim ſubſtantia ab Ariſt. initio *metaph.* dicitur ens; at accidentia, entis entia) ſed lux eſt nobiliſſima inter formas corporeas: ergo. Minor eſt D. Aug. *lib.* 3. *de libero arbitrio, cap.* 5. *à medio, lib.* 2. *c.* 5. & 7. *de Gen. ad litt. c.* 19. *text.* 3. & *epiſt.* 3. *ad Voluſ. c.* 2. D. Dionyſ. c. 4. *de Diu. nomin. poſt initium.*

Respondet D. Th. *ad primum, art.* 2. *q.* 67. & Valent. *loc. cit.* Auguſt. ſumere lucem pro corpore lucido, & idem velle Theodoretum.

Hoc ſanè, etiam D. Bonau. *quæſt. præced.* vt vidimus, concedit; at non ideò eneruatur argumentum: nam cùm D. Auguſt. D. Dionyſ. & alij Patres dicunt, in corporibus lucem primum locum obtinere, volunt, ea corpora nobilitatem à luce recipere: alioquin valde improprium eſſet, luci, inter corpora, adſcribere primatum. Omnis enim perfectio, & nobilitas eſt à forma, & eò perfectiora ſunt corpora, quò perfectiorem habent formam. Tunc ſic arguit Diuus Bonauentura. Id, quod dat ſummam nobilitatem corporibus, eſt in eis nobiliſſimum, atque ſubſtantialis forma; ſed lux dat 52

eſſe

eſſe nobiliſſimum corporibus : ergo eſt nobiliſſima forma.

Vrget verò D. Bonauent. ex D. Dionyſ. *loco cit.* vbi loquitur de luce abſtracta, dicens, lucem; inter omnia corporalia, maximè aſſimilari luci æternæ, præſertim in virtute, & efficacia; hoc verò non conuenit corporibus, ratione totius concreti materialis; ſed ratione formæ ſubſtantialis, quæ eſt lux.

54 Qvoad D. Auguſt. verò certum eſt, eum ſentire, lucem eſſe id in corporibus, quod eſt nobiliſſima forma : ait enim 7. *de Gen. ad litt.* cap. 19. *Per lucem, & aërem, quæ in ipſo quoque mundo præcellentiora ſunt corpora, magiſque habent faciendi præſtantiam, quàm patiendi corpulentiam, ſicut humor, & terra, tanquam per ea, quæ ſpiritui ſimiliora ſunt; corpus adminiſtrat.* Vbi formas ſubſtantiales enumerat, ſingulariter actiuas ſpiritui ſimiles, nempè lucem, & aërem : ergo ſupponit, lucem eſſe formam ſubſtantialem. Et *lib. 12. cap. 15.* ait. *Quæ cùm ita ſint, pertinet corporis ſenſus ad viſa corporalia, qui per quinque, quaſi riuulos diſtantèr valentes diſtribuitur; cum illud, quod eſt ſubtiliſſimum in corpore, &, ob hoc, animæ vicinius, quàm cætera; id eſt lux, quæ per oculos ſola diffunditur, emicatque in radiis oculorum, ad viſibilia contuenda, &c.* Vbi lucem abſtractè, nobiliſſimam formam nominat, & in corpore obtinere principatum, animæque nobiliſſimæ aſſimilari, maximè ob ſubtilitatem, & efficaciam ad videnda obiecta : addit verò incorporatam effundere claritatem per obiecta, ſine aërem, &c. vt ſint obiecta ſenſus : ex quo patebit reſponſio ad argument. D.Thom. Suar. Valentiæ, Scoti, & aliorum; qui ſic vrgent. Quod eſt ſenſibile, eſt accidens, non ſubſtantia : lux eſt per ſe ſenſibilis : ergo. Maior eſt Ariſtotelis, *3. de Anima, capite 36.* vbi ſubſtantiam dicit eſſe obiectum intellectuale. Minor eſt D. Auguſt. *loco citato* vbi ait, Lucem mixtam in aëre cum corpulento humore, ſenſus afficere.

55 Respondet verò D. Bonauent. *ad 2.* hoc non eſſe ratione ſuæ eſſentiæ; ſed ratione fulgoris emicantis : clariùs autem, *libro 3. de liber. arbitr. cap. 5.* ait : *Quia igitur omnis Anima omni corpore eſt melior, omniſque peccatrix anima, quo ceciderit, nulla commutatione corpus efficitur, nec omninò illi aufertur quod anima eſt, & ideò nullo pacto amittit, quòd corpore eſt melior, in corporibus autem lux tenet primum locum; conſequens etiam eſt; vt primo corpori anima extrema præponatur.* Hinc ergo ſic arguo, ex D.Thom. Id, quo vniuntur inferiora cum ſuperioribus, inter inferiora eſt ſupremum : quia, ſecundùm regulam D. Thom. ſupremum inferioris vnitur cum infimo ſuperioris; ſed lux, ex D. Auguſtino eſt, quà inferiora, id eſt corpora, vniuntur cum anima : ergo eſt nobiliſſimum inter res corporeas, ſeu etiam maxima perfectio corporum : ergo eſt ſubſtantia. Hoc eſt argumentum D. Auguſt. *loco citato.* Idem dic de Theodoreto.

56 Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura. Nullum accidens eſt cauſa ſubſtantiæ per ſe, ex Scoto, *in 4. diſtinctione 14. quæſtione 3.* & Fauent. *Theor. 34.* ſed lux corporum cœleſtium eſt cauſa educendi animam vegetabilem, ſenſibilem, & formas inanimes ſubſtantiales, vt ſunt mineralia, &c. ergo eſt ſubſtantia.

Respondet Scotus *in 1. diſt. 37. q. vnic.* Solem producere ſubſtantias, quidem ſuâ formâ ſubſtantiali; addit tamen, *in 2. d. 13. q. 1.* luminaria non agere per lucem, quæ non eſt forma ſubſtantialis Solis, &c. Sed mox hoc refellam, ex Patribus.

Secvndò contra arguit S. Bonauent. *in corpore* : quod Scriptura commendat lucem inter formas ſubſtantiales, dum dicit, creatam eſſe : *Fiat lux*; & Eccleſia, dum inuocat Deum, Creatorem lucis, in hymno veſperarum Dominicæ. 57

Lucis Creator optime, &c.

Et die quartâ creans Solem, Lunam, & Stellas, vocat luminaria; vt notat, *d. 14. p. 2. dub. 3.* & paſſim *in quæſt. illius partis diſtinct.* Tunc ſic: creatio eſt tantùm ad ſubſtantias naturales, non ad accidentia naturalia, (licèt ſupernaturalia creentur) ſed lux eſt creata, & planetæ dictæ ſunt luminaria: ergo.

Respondet Scotus, denominari à forma notiori. quæ eſt lux, licet ſit accidens.

Contra : quia ait : *Fiat lux*, in abſtracto : ergo id deductum eſt ad eſſe, quod imperatur; ſed hoc eſt ſubſtantia : ergo.

Confirmatvr ex Sanctis Patribus, Dionyſ. *c. 4. de diu. nom.* Baſil *hom. 1. Hexaëmer.* Chryſoſt. *homil. in Gen.* Ambroſ. *lib. 1. Hexaemer. cap. 9.* & aliis Patribus exponentibus, lucem, verè corpoream, terminaſſe creationem primæ diei; Inter ſubſtantiam autem numerant lucem : ergo ſubſtantialis eſt lux : nam, ſicuti reliqua ſubſtantialia nominauit, & nominari iuſſit animalia ab Adam : ita de luce eſt aſſerendum. Ideò D. Nazian. ait, orat. 43. *Hic, vt maioris miraculi ſpecimen ederet, formam priorem protulit : forma enim Solis lumen eſt.* Hunc locum explicans etiam Nicetas infert, ex D. Nazian. formam lucis fuiſſe ſubſtantialem : quia eſt forma Solis, qui eſt ſubſtantia nobilis : & D. Ambroſ. *c. 9. lib. 1. Hexaem.* ait : *Proprio itaque ſermone naturam lucis expreſſit*; & D. Baſil. *hom. 7. Hexaëm.* ait : *Prima Dei vox lucis naturam creauit.* Tunc ſic : Differentia conſtitutiua naturarum ſubſtantialium eſt ſubſtantialis; ſed lux eſt differentia conſtitutiua naturarum cœleſtium ſubſtantialium : ergo eſt ſubſtantialis. Minor patet *ex 1. ad Corinth. 15.* vbi ait: *Sicut ſtella differt à ſtella in claritate, &c.* & ex SS. PP. Maior eſt luce ipsâ clarior. 58

Probatvr quartò à D. Bon. Id, quod per ſe eſt actiuum, eſt ſubſtantia, ex Ariſt. 2. *de anima, text. 24.* & 2. *Phyſ. c. 7.* Idem enim eſt principium eſſendi, & operandi, principium autem eſſendi eſt ſubſtantia; vt notat D. Bon. *1. d. 3. p. 2. art. 1. q. 3. in arg.* Tunc ſic : ſed lux eſt per ſe principium perfectiſſimum operationum : ergo. Minor eſt D. Dionyſ. *loco citato* Diui Auguſtini, & aliorum Patrum. 59

Respondet Scotus, quod alterans, in fine alterationis generat. Sic igitur Sol, poſt alterationem factam miniſterio Lucis, ipſe generat.

Contra tamen : primò quia ſupponit opinionem falſam, ſubſtantiam agere in diſtans, quod refutatum eſt *Tractatu 4. diſputatione 11. quæſtione 6. de Angelis.* Deinde ſupponit, Lucem non eſſe propriam formam ſubſtantialem, quod ſuprà refutatum eſt, *argum. 3.*

Divvs Thomas *ad tertium* ait, quòd, ſicut calor agit ad formam ignis, quaſi inſtrumentaliter in virtute formæ ſubſtantialis; ita lumen agit quaſi inſtrumentum in virtute corporum cœleſtium ad producendas formas ſubſtantiales.

Contra : quia lux dicitur à Sanctis Patrib. prima, inter formas actiuas : ergo non agit virtute

cauſæ alterius principalis : nam cauſa principalis eſt prior inſtrumentali.

60 Probatvr quintò à D. Bonau. Id quod facit gradus, & diſtinctiones ſpecificas inter ſubſtantias debet eſſe ſubſtantia. Talis eſt lux : Ergo. Maior eſt clara. Minor probatur : quia corpora mundi, ſecundùm quod plures gradus lucis participant, ſunt etiam nobiliora ſubſtantialiter, vt patet, reſpiciendo corpora mundi : nam Empyreum nobiliſſimum eſt : & maximè lucidum; terra opaciſſima: media verò ſunt ordinatè lucidiora vel obſcuriora, ſecundùm maiorem, vel minorem nobilitatem.

61 Argvmenta aduerſariorum facile ruunt, *diſtinctione* D. Bonauent. lucem aliquando ſumi pro fulgore illo, radiante à luce, & dicitur lumen, vel ſplendor, aut radius; prout diuerſimodè effulget. Hæc tria oſtendam *Tract. 9. de Anima, de obiecto viſus, diſput. 5. cap. 2. quæſt. 3.* eſſe ſenſibilia, & accidentia.

Enim verò lux eſt propriè forma illa corporis Luminaris, à qua lumen manat, & hæc eſt ſubſtantialis forma, dans eſſe vltimum corpori luminoſo; ſi enim lux in corporibus eſt nobiliſſima entitas; vt omnes Patres allegati clamant; oportet etiam, eſſe vltimam realitatem perfectionis ſubſtantialis in corporibus luminarium, &c.

62 Obiicies primò. Nihil eſt de conſtitutione accidentis, niſi accidens; ſed Lux eſt de conſtitutione coloris, qui eſt accidens : ergo. Minor probatur : quia color eſt lux incorporata.

Respondet Seraphicus Doctor, Lucem eſſe de conſtitutione accidentis, non formaliter : quia ſimplex eſt; ſed effectiuè; lumen verò formaliter.

Obiicies ſecundò. Omne, quod eſt per ſe ſenſibile, eſt accidens; Lux eſt per ſe ſenſibilis : ergo accidens.

Respondet D. Bonau. Lucem non eſſe ſenſibilem per ſe; ſed ratione fulgoris eradiantis : & hoc vult Diuus Auguſtinus, & alij; vt ſuprà dixi.

63 Obiicies tertiò. Quod vni eſt accidens, nulli eſt ſubſtantia; Lux alicui eſt accidens : ergo. Minor probatur primò : quia abeſt ab aere, noctu, abſque eius corruptione. Secundò augetur, & minuitur in corporibus luminoſis; vt habetur Iſaiæ 30. *Erit lux Lunæ, & lux Solis ſeptempliciter.*

Respondet D. Bonau. illas mutationes, & augmenta euenire aëri, &c. reſpectu fulgoris, non autem formæ lucis ſubſtantialis, quòd ſi etiam reſpectu lucis fieret augmentum, adhuc ratio non vrgeret : quia, licèt forma ſubſtantialis ſecundùm ſe, non ſuſcipiat magis, & minùs : habet tamen intendi, atque remitti, ſecundùm eſſe ipſius in materia : & hoc maximè verum eſt in formis generalibus, in quibus magis conſiſtit communitas analogiæ, ſecundùm magis & minus; prius, & poſterius, quàm vniuocationis. Hinc ruit baſis Amici, *Tractat. 6. quæſt. 5.*

Obiicies quartò. Non magis intrinſeca eſt igni lux, quàm calor, ſed calor eſt accidens ignis : ergo etiam lux.

Respondeo, negando paritatem : nam forma lucis eſt nobilior, quod patet : quia recedit à forma contrarietatis, corruptionis, & alterationis, magis quàm ignis.

Obiicies quintò. Si lux in igne eſt forma ſubſtantialis, aut eſt forma vltima, & completiua, aut non. Si eſt forma vltima completa : ergo non differt ignis à Cœleſtibus aſtris; nec luminaria cœleſtia differunt inter ſe ſpecificè; cùm ſpecifica conuenientia ſumatur ab vltima forma; ſi non eſt forma vltima : ergo eſt imperfectior; quam forma ignis vltima; cùm forma vltima ſit perfectiſſima omnium : ergo non eſt in igne forma perfectiſſima; ſi verò in Cœlo eſt forma vltima : ergo nobilior eſt ignis, quàm Sol : quia forma vltima, atque nobiliſſima Solis, quæ eſt Lux; in igne eſt imperfectior formâ vltimâ ignis.

Respondet Seraphicus Doctor, concedendo, Lucem non eſſe formam vltimam Solis, & ignis, qui ſpecie diuerſi ſunt : atque adeò habere debent formam vltimam diuerſam : non tamen inferri, naturam elementarem ignis eſſe nobiliorem forma Solis; aut formam vltimam ignis eſſe nobiliorem formâ lucis, licet ſit vlterior; forma enim Lucis non ponitur in eodem corpore cum aliâ formâ; ſicut diſpoſitio imperfecta, quæ nata ſit perfici per aliam formam vltimam; ſed ponitur, vt forma generalis conſeruatiua aliarum formarum, & dans agendi efficaciam, & ſecundùm quam attenditur cuiuſlibet formæ corporalis menſura in dignitate, & excellentia : & quòd obiicitur, formam vltimam nobiliorem eſſe eâ, quæ non eſt vltima. 64

Respondetvr, verum eſſe de illâ formâ, quæ completur, & perficitur per vltimam; non autem quando additur vltima, ſolùm ad diuerſitatem naturæ faciendam : ſic *verbi gratiâ*, natura ſenſibilis ſpecificatur in Leone, & Boue, per vltimas eorum formas diuerſas : neque tamen formæ illæ vltimæ ſunt nobiliores forma ſenſibili; alioquin ſenſibilitas Leonis eſſet nobilior ſenſibilitate hominis.

Respondet ſecundò, formas vltimas, & non vltimas ita ſe habere, vt vltima ſit nobilior, quando vtrobique ſunt in ſuo potiſſimo eſſe, at Lux, quamuis in igne ſit forma non vltima, & imperfectior, nil mirum; quia ibi non eſt ſecundùm eſſe perfectiſſimum, quod in ſumma ſeu perfectiſſima Lucis ſpecie reperitur, cuius variæ ſunt ſpecies; vt ait Faber *Theor. 99.* adducens Scotum, & idem fatentur alij; vt dicam *quæſtio e decima ſexta.* Et ſingulæ ſpecies Lucis in Schola aduerſariorum, qui eam credunt accidens, ſuſcipiunt magis, & minus; at in noſtra ſuſcipere poſſunt maius pro materiæ capacitate : vt notat Sanctus Bonauentura *ad 3.* ex Ariſtotele 8. *Metaphyſicorum, text. 10.* ſaltem ad operandum. 65

Ita cùm variæ, ſicut numeri, ſint lucis ſpecies, & in corporibus cœleſtibus perfectiores diſtributæ, remanent & luminaria illa, ſpecie diſtincta, eſto formæ Lucis forent in ſingulis vltimæ : & forma Lucis igne data ex infimis non erigitur ſuper orbes, ſed lambit reuoluens ſe infra eos, pro ſtatu.

Hac verò diuerſitate poſitâ, ad ima delnit aggregata ab aduerſariis obiectionum congeries, quâ validiſſimum expugnationi ſibi aggerem ſtruere moliebantur.

Porrò formarum Lucis varietates oſtendam *q. 12. & 25.* Hâc varietate ſuppoſitâ fatetur ingenuè Poncius *de anima, diſp. 3. quæſt. 1.* eneruari obiecta.

Obiicies ſextò. Id, quod eſt immediatum principium actionis, eſt qualitas, per quam ſubſtantia agat : nam ignis, vt ait Ariſtoteles, non agit, in quantùm ignis; ſed, vt calidus; at lux

lux eſt immediatum principium actionis : ergo eſt qualitas.

66 Respondet S. D. negando maiorem : nam forma ſubſtantialis, per ſe eſt actiua , maximè lux , quæ eſt maximè actiua , quæ per lumen , & fulgorem emanantem , etiam operatur ; vt per inſtrumentum. Hæc ſunt argumenta , quæ ex D.Bonauentura eruta, obiiciunt aduerſarij, nec alia proprio marte habent.Hic non agam de lumine : quia de eo agam *Tractatu 9. de Anima ; vbi de obiecto riſus,diſp.5. cap.2. quæſt.3.*

QVÆSTIO VI.

An Coeli *mobiles ſint Firmamentum, ſecundâ die creatum.*

{ D. Bonau. d.14. q1. part. 1. & 2.
D.T. quæſt.68.art.1.

Secundæ diei opus enarratur à Moyſe. *Dixitque Deus , fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis, & fecit Deus firmamentum; diuiſitque aquas, quæ erant ſub firmamento, ab his, quæ erant ſuper firmamentum, & factum eſt ita, & vocauit firmamentum, Cœlum;& factum eſt veſpere, & mane dies ſecundus.*

67 Iam verò diuerſitatem in definiendo , quid ſit illud firmamentum, illâ ſecundâ die factum, inuenio magnam:& hoc inquirendum eſt hâc quæſtione : in ſequenti verò Cœlorum naturas ſuſpiciemus.

Omissa ſententia Gaſparis Sanctij , qui per firmamentum intelligit terram , quæ diuidit aquas maritimas à pluuialibus ; hoc enim eſt contra textum claré : nam firmamentum vocatur Cœlum,vt notat Oclada *de Benedict. Patriarcharum , Benedictione 1. art.1.*

Prima opinio eſt, firmamentum illud eſſe aërem , firmiter diuidentem aquas contentas vaporaliter in nubibus , ab aquis inferioribus , quæ defluunt ſuper terram. Hanc refert , & vt ſubtilem laudat D. Auguſt. *libro 2. de Gen. ad litt. c.4.* eam amplectitur Ruper. *libro de operibus Trinitatis, cap.22.* Eugub. *in Coſmop.* Perer. *lib.1. in Geneſ.* eamque probabilem putat Durand. *in 2. diſtinctione 14. quæſtione 1, num. 13. & ſeq.* D. Th. *quæſtione 68. art.1. & 7.* Valent.*d.5.quæſt.3.punct. 1. col.948.* Granad. *tract.2. diſp.1.* Arriaga , *diſput.32. ſect.1. & ſeq.* Caiet. *in Gen..* Lorin.ad id Pſal. 18. *Opera manuum eius annuntiat firmamentum ;* Arriaſ. Mont. & Chaldeus relatus à Genebrardo , Pineda in id Iob. 37. *Tu forſitan fabricatus es cum eo Cœlos ?* Torniel. *in annal.* Suar. *lib.2. de vniuer. cap.5. num.7.* Fauet. & D. Hieron. *epiſtol. ad Oceanum* ; vbi ait *: Inter Cœlum , & terram medium conſtituitur firmamentum* ; & ſubdit : *Iuxta Hebraici ſermonis ethymologiam, ex aquis ſortitur vocabulum (ſcilicet) Cœlum* שמים hanc opinionem refert D. Bonauentura , *hic* ; adducunt verò textum Geneſis, qui habet רקיע Rachia , id eſt *expanſionem* , vbi nos legimus Firmamentvm.

68 Secvnda ſententia eſt, firmamentum , ſecundâ die creatum , fuiſſe octo ſphœras ſtellatas. Ita Sanctus Baſilius *homil. 2. Hexaëmer.* Ambr. *lib.2.* Ruper. *libro 1. in Geneſ. cap.23.* Damaſc. 2. *de fide, cap.6.* vbi etiam Clictouæus, Beda *in Hexaëm.* Hugo de Sancto Victore, *libro 1.de Sacram.part.1. capite 17. vſque ad 23.* D. Bonauent. *hic, diſt.14. quæſtione 1.* Dionyſ. & alij, poſt Magiſtrum,Abul. Caiet. *lib.12.* Cather. *in Gen.* Ægid. *2. p. Hexaëmer. cap. 14.* nec diſplicet D. Thomæ , Chryſoſt. verò, *hom. 4. in Geneſ.* videtur per firmamentum intelligere ſolam octauam ſphœram, vt Suarez allegat ; ſed ille per Cœlos ſtellatos etiam planetarios intelligit. Id ſentit & Lippomanus *in catena;* & alij , qui obſeruant , illud vocari Rachia ; quod eſt à radice Racka firmare , & LXX. legunt Gerioma , ſolidum , & firmum vt notat Amicus , *Tract. 5. q.5. art.3.* Idem ſentit Molina, *diſp.10.* Tann. *diſp. 6.* qui plures allegat ; Bonſer. Cornel. & Oleaſt. Merſen. verò dicit , eſſe ſolam octauam ſphœram. In hac ſententia, omnes Cœli mobiles includuntur communiter nomine *firmamenti.* Hi omnes etiam aſſerere debent, hac die factum eſſe ſubſtantialiter firmamentum : quia factum eſt, ad diuidendas aquas ab aquis. Neque ſatisfaciet Lyran. dicendo, additam eſſe qualitatem, ad influendum , hoc enim nil facit , ad diuidendas aquas. Neque ſufficit dicere , additam firmamento ſoliditatem , & duritiem ; hæc enim qualitas eſt, quæ reſultare debuit quam primùm è ſubſtantia firmamenti. Hanc ſententiam Amicus ſuprà ſupponit è PP. certam.

Assero primò,firmamentum,hac die creatum, 69
non eſſe aërem.

Probatvr à D. Bonauent.*d.14.quæſt.1.fund. 1.* illud eſt firmamentum , in quo quarta die poſita ſunt luminaria ; ſed luminaria non ſunt poſita in aëre : ergo Maior eſt de fide , Gen. 1. *Fecit Deus luminaria , & poſuit ea in firmamento* ; neque aliâs firmamenti fit mentio. Minor eſt clara.

Respondet Suar. *lib. 2. cap.9.n.11.* nomine *firmamenti* intelligi totam expanſionem corporum diaphanorum, ab octaua ſphœra, vſque ad terram. Vnde ex Hebraicâ lectione habetur , poſuit ſtellas in extenſione Cœlorum. Itaque ſtellæ poſitæ dicuntur in firmamenti parte ſuperiori. Hanc reſponſionem recipiunt alij; vt videre eſt in Lippom. Caiet. Perer.ad hunc locum ; Valen.*d.5.q.3. p.2. col. 949.& p.4.* vbi *col. 958.* addit ; ſic accommodare Moyſen hiſtoriam ſenſui rudium. Ideò dixiſſe,poſita eſſe in firmamento ; quatenus iudicio ſenſuum videntur eſſe in ſuprema parte eius ſpatij,quod patet oculis,& vocatur *Firmamentum.* Allegat D.Th. ſed D. Angelicus non aſſerit hoc,ſed tantùm refert *l.c.* à Valent. *1.q.68.art.1.ad 3.* Hanc tamen reſponſionem improbat D.Bon.*q.1.in corpore*, primò ex Baſil. *loc. cit.* Secundò ex text. Scripturæ : nam firmamentum hoc factum eſt , vt diuidat aquas ab aquis. Iam verò , ſi per firmamentum intelligitur aer, vel intelligitur triplex regio aëris , vel aliqua ex his , nullum horum ſubſiſtit : ergo. Minor patet : quia nec totus aer, nec pars mediat inter aquas, vt oſtendam.

Respondent Ruper. D. Thom. atque Perer. *locis adductis* ; Arriaga *diſputatione 32.* nec longè abeſt Suarez , *libro 2. capite 5. numero 10.* Valent. *loc.cit.col.910.* eſſe ſecundam regionem aëris ſumitur ex D. Ambroſ. *lib. 2. Hexaëmer. cap. 4.* Baſil. *homil. 1.* qui ait , Ad aërem condenſatum ſignandum vti Scripturam nomine Firmamenti. Id probabile putat D. Auguſt. *lib. 2.de Gen. ad litt. cap. 4.* & alij.

Contra eſt tamen aperta Philoſophia:nã ſecunda 70

regio eſt ea, in qua ſunt aquæ, quas indiuiſas aſſerunt aduerſarij, qui aquas cœleſtes, vel Cœlum chriſtallinum non admittunt. Quomodo ergo diuidunt aquas, quæ ſunt ſuper firmamentum, ab illis quæ ſunt ſub firmamento? eſto aliquando nomine *firmamenti* exprimatur aër addenſatus; non tamen quilibet eiuſdem generis id ſignat?

Respondet Suar. ſecundam regionem, ſimul cum prima, diuidere aquas ab aquis: quia infima interſecat; media verò ſuis diſpoſitionibus ſuſpenſas retinet aquas: atque adeò etiam pars illa aeris concurrit ad detinendas diuiſas aquas, ab aquis; quamobrem potuit illa regio nominari firmamentum. Hæc tamen locutio impropria eſt admodum; quia, ſi firmamentum eſt locus aquarum, etiam iſte eſt pars aëris, in qua condenſantur nubes: & dicitur firmamentum, propter ſpiſſitudinem aeris in parte illa; vt notat D. Thom. *loc. citato*, Ruper. Perer. & Suar. *num.* 9. ergo infima regio, quæ rariſſima eſt ex calefactione Solis, & ex natura ſua, excludenda eſt ita ſecunda regio, quæ eſt firmamentum, ob ſpiſſitudinem, non intermediat inter aquas, & aquas, vt loquitur Scriptura; maximè ſecundùm antiquiſſimas verſiones. Ita Reſp. Eugub. *in Coſmop.* & Rabbini relati à Toſtato, ac Gloſſa ordinaria, & Eucherius explicat; nec improbat, per firmamentum intelligi infimam aeris regionem, quæ diuidit aquas inferiores marium, à ſuperioribus nubium. Hanc verò expoſitionem libentiùs amplexatur Suar. *loco citato.*

71 At verò inanis omninò eſt; primò quidem, quodnam, obſecro, eſt corpus eloquio firmitatis indignius, quo decoratur firmamentum, (ſecundum noſtram editionem canonicam, cui ſtare oportet) quàm infimæ regionis aër? nam firmamentum ſignificat corpus, aliqua ſoliditate dotatum, vt vox Græca, qua vſi ſunt LXX. ſignat στερέωμα Non dico, ſoliditatem, veluti ære firmam, admittendo; vt dicitur Iob. 37. de qua infra *quæſt.* 9. dicam.

Deinde quartà die poſita ſunt luminaria in firmamento, non in aëre, vt arguit D. Bonauent. & Deus vocauit firmamentum Coelvm.

Propter hoc argumentum D. Bonauenturæ, Aſcanius ait, erroneam illam ſententiam eſſe, quæ, nomine *firmamenti*, aërem accipit.

Respondet Arriaga, cùm ſcriptura vocet firmamentum Cœlum, debet ergo eà die fuiſſe factum firmamentum, quod dicitur Coelvm.

72 Ego par dari reddens dico; Si firmamentum, quod vocatur Cœlum, creatum eſt ſecundà die: ergo Cœlum non eſt creatum anteà; vt dicitur: *In principio creauit Deus, &c.* Sanè prima die Cœlos conditos hinc multi deducunt, & ſecundà die illos ſtabilimentum ſuper cardines, & axes ad motum, accepiſſe. Id obſeruat Amicus, *num.* 11. & Tanner. *diſp.* 3. *dub.* 2.

Respondet Suar. *num.* 12. rurſus recurrendo ad vocem Hebræam, quæ expanſionem, ſimul cum firmamento, exprimit: vnde multi expanſionem interpretantur; vt accinit Pſalmiſta. *Extendens ſicut pellem.* De quo Cœlo *in eodem cap. Gen.* dicitur: *Poſuit Deus aues ſub firmamento Cœli*; at certè non poſuit aues in corpore duro, ſed raro, id eſt, aëre: ergo non poteſt negari, quin aër ſub *firmamenti* nomine comprehendatur.

73 Deinde admittit, firmamentum dictum à firmitate; attamen aëri conuenire dicit, ex aliqua proprietate, quæ corpori, etiam tenui, poteſt conuenire, licèt non habeat duritiem, vel incorruptibilitatem; quin potiùs omne corpus Phyſicum, vt diſtinguitur à mathematico, firmamentum dici poteſt, ex Orig. *homil.* 1. *in Geneſ.* & allegat D. Baſilium, *homil.* 3. Adducit etiam Rupertum, *loco cit.* vbi ait: *Firmamentum eſt aër extenſus: quia, licèt ſolidum corpus non ſit, Scriptura illud firmamentum vocat: eò quòd diuidat aquas ab aquis.* Allegat etiam D. Aug. 1. *de Gener. ad litt. capite* 10. vbi ait, vocari firmamentum, aut propter firmitatem, aut propter intranſgreſſibilem terminum ſuperiorum, & inferiorum aquarum; quod etiam ex Chryſoſt. & Ambroſ. Euch. Beda, & aliis refert Aſcanius, *loco citato*, Valent. Vel poteſt dici firmamentum, ex firmitate ſitus; vt ait Eugubinus, *in primo Geneſ.*

Enim verò pluribus ſcatent hæ reſponſiones ægritudinibus apud multos. Primò quidem, eſtò vox Rachia ſignificet etiam expanſionem, & firmamentum, tamen canonica editio vertit firmamentum, vel ſi vtrumque in firmamento includitur, quia expanditur in gyrum; vt dicitur in illo pſalmo, non debemus aliquam realem firmitatem excludere. 74

Qui verò firmamentum dicunt, præcipuè infimam aëris regionem, imò tenentur eam ſolam dicere, ſolamque hàc die creatam, dum ſola aquas ab aquis diuidere aſſeritur: hoc enim eſt firmamentum hàc die conditum, vt diuidat aquas ab aquis. Quare, duæ aëris ſuperiores oræ, non diuidentes aquas pluuiales nubium à marinis, non ſunt firmamentum. Quod enim diuerſo ſenſu ſecunda regio diuidat aquas nubium eas longè à mari ſuſtentando; friuolum eſt, & violentum; imò & ipſæ impreſſa ſibi à Sole leuitate, erunt ſibi firmamentum. Adde, firmamentum poni medium inter aquas, & aquas. Ita LXX. legunt. *Et ſic diſcernens inter aquam, & aquam.* Et Chaldæus, *Et diuidat inter aquam, & aquam.* Et hoc dicitur: *In medio aquarum. fiat firmamentum in medio aquarum.* Sic omnes verſiones legunt. Quare maiori violentia Scripturam trahunt, quàm nubes. Sed ſacræ litteræ acriori antiperiſtaſi conſtipatæ reſiſtunt.

Quod addit Suarez, Volucres poſitos ſub firmamento, ac proinde in aëre: ergo aer eſt firmamentum; contra eum eſt; quod oſtendo: firmamentum per te eſt totum ſpatium à Cœlo ad aquas marium, & præcipuè infima aëris regio: At volucres poſiti ſunt ſub firmamento: Ergo non in aëre, ſed ſub eo in aquis. Sanè dicuntur Volucres Cœli, quia ſub Cœlo à nobis eleuati peruolant. Quid obſtat nobis, Volucres ſub firmamento degere? 75

Porrò quid volubilius infima aëris ora, vt firmamenti antonomaſticum mereatur elogium? Quæ illi dos firmitatis?

Si enim ita vocatur, eò quòd eſt corpus phyſicum, vt contradiſtinguitur à mathematico, conſtante puris dimenſionibus; eodem nomine omnia corpora, ſic appellari licebit firmamentum. Neque D. Baſil. ſtat pro Suarez, ſed contra eum, & pro nobis. Ait enim, *Externi homines id firmum corpus dicunt, quod, quaſi ſolidum, eſt denſum, ac plenum; vt à mathematico corpore diſtinguant: eſt autem mathematicum corpus, quod ſolis dimenſionibus conſiſtit; firmum autem, quod cum dimenſionibus reſiſtere, & reniti poteſt. Scriptura autem ſacra, quod perrobuſtum eſt; neque cedit, id omne firmamentum dicere conſueuit. Atque adeò, vt in aëre addenſato hâc ipsâ voce vti plerumque videatur.* Itaque ſufficit illa firmitas, quâ *quæſt.* 9. aſſeremus firmatos Cœlos. Iam verè aër noſtræ regionis eſt rariſſimus. Ratio verò

Ruperti

Ruperti, quòd vocetur firmamentum, quia diuidit aquas ab aquis, nulla eſt: nam priùs fuit firmamentum; deinde diuiſit aquas ab aquis; & ideò præuia fuit firmitas corporis diuidentis: non autem à diuiſione ſola dicitur firmamentum. Sicut & à Græcis dicitur APLANEIS, ideſt non errans.

76 Quòd verò dicatur firmamentum, propter intranſgreſſibilem terminum ſuperiorum, & inferiorum, vt ait D. Auguſt. pro nobis eſt; ſignificat enim, tale eſſe illud corpus, vt ſua firmitate terminos intranſgreſſibiles ponat; & idem volunt alij Patres, allegati ab Aſcanio, qui nolunt aërem eſſe firmamentum.

INSTAT Valent. *col.* 549. Aërem etiam vocari Cœlum; ſic Matth. 16. *Faciem Cœli dijudicare noſtis.* Pſalm. 148. nominantur *volucres Cœli*, & *Zacharia* 8. *& Luca* 8. Cœli dicuntur dare rorem ſuum.

RESPONDEO, nil contra nos. *Faciem enim Cœli diiudicare*, eſt diſcernere inter nebuloſum, & ſerenum Cœlum; dicitur enim *facies Cœli*, ſuperficies conuexa Cœli, quæ dijudicatur, dum præuidetur; an operienda nubibus, num verò aperta ſit, & clara remanſura. Volucres verò Cœli dicuntur; quia Cœlum ſurſum tendunt; & Cœli dare rorem ſuum: nempè influere ad fœcunditatem rore, &c. nam ros, pluuiæ, &c. à Sole, & Cœlis fiunt.

77 Sic igitur Valentia declarat, Deum ſecundâ die feciſſe aërem purum, ſeu ſpatium à terra ad nubes, quod dicitur firmamentum, diuidens inter aquas maris, & vapores, qui fortè tunc erant actu.

78 AT verò quomodo nubes erant, cùm adhuc non eſſet Sol attrahens? Lux enim debilis erat, & totus aër nebuloſus. Eodem modo & cap. 2. dicitur: *Nondum pluerat Deus ſuper terram*; quod ſaltem oſtendit, non eſſe vapores à Diuina virtute miraculosè eleuatos, vt reſpondet Suarez, *num.* 19. qui nolens, miracula multiplicat. Ad quid enim Deum eleuare vapores ſecundâ die velociter; cùm pluuiam nollet emittere?

RESPONDENT alij, à quibus non longè abit Pererius, aërem factum ſecunda die, cùm primâ die totum ſpatium eſſet nebuloſâ quâdam materiâ repletum: ex hac verò factum eſſe aërem; imò & ignem ſecundâ die. Sed contra eſt Scriptura, quæ dicit; *Fiat firmamentum in medio aquarum*: Vnde ipſi inferunt: ergo iam erant aquæ diuidendæ; non autem nebuloſa tantùm materia; vt notat D. Bonauentura *loco citato*, & Suarez, *numero* 16. *cap.* 5.

PRÆTEREA arguit Suarez, *loco citato*, argumento D. Bon. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 3. *fund.* 4. *&* 5. Si aër factus eſt, ex mixto illo medio, inter aërem, & aquam: ergo elementa fiunt, ex mixto; ſed hoc eſt falſum: nam elementa ſunt priùs mixto, vt ait Ariſtoteles 1. *de Gener. text.* 90. miſcibilia enim præcedunt mixtum; eſt enim mixtio miſcibilium alteratorum vnio; ſimpliciaque ſunt priora compoſitis.

79 ASSERO ſecundò Firmamentum, hâc die ſecundâ creatum, eſſe Cœlos mobiles; patet ex dictis auctoritate Sanctorum Patrum, & ratione: nam in firmamento collocati ſunt planetæ, & ſtellæ fixæ.

OBIICIVNT primò Suar. *cap.* 5. *num.* 7. Perer. Valent. & alij *locis adductis*; ſuper Cœlos non ſunt aquæ veræ: ergo Cœli non ſunt firmamentum, diuidens aquas ab aquis.

RESPONDETVR; ſi patientiam habuerint, hoc probandum, *quæſt.* 8.

OBIICIVNT ſecundò, Cœlos omnes conditos fuiſſe ante primam diem.

RESPONDETVR, oppoſitum oſtenſum eſſe, *tract.* 5. *diſp.* 1. *quæſt.* 2.

OBIICIT tertiò Suar. Geneſis ait: *In principio creauit Deus Cœlum*; at nomine Cœli; niſi ſenſus extorqueatur, intelligitur Cœlum mobile, non empyreum, tunc ignotum. Vrget Arriaga: quia vox indefinita ſumitur vniuerſaliter: ergo omnes Cœli primâ die ſunt facti. Confirmatur. Eccleſia enim in ſymbolo vocat Deum Creatorem Cœli, & terræ, intelligens omnes Cœlos, vt patet. 80

RESPONDETVR, verè Cœlum ſignificare aliquando etiam Cœlos mobiles; attamen *hic* obſtat Scriptura; vt oſtendi.

QVÆSTIO VII.

An COELI *è ſubſtantia Elementari conſtent.*

D. Bonau. in 2. d. 14. p. 1. q. 2.
D. Thom. in 2. d. 14. q. 1. art. 2.

IAM *tract.* 5. *d.* 1. *q.* 7. *&* 8. oſtendi Cœlos omnes ex materiâ, & formâ conſtare, & quidem materiam eiuſdem eſſe rationis cum ſublunari. Ideò, nunc quærendum de formâ: an ſit eiuſdem rationis, cum ſublunaribus.

FVIT opinio prima, Cœlos ex igne eſſe conflatos. Ita Heraclitus, & Pythagoras Ægyptiorum ſectatores, vt refert Albert. mag. *Tract.* 1. *de Cœlis, capite* 4. aiebant enim hi, globum igneum, cùm celſiorem mundi partem occupaſſet, nec iam altiùs euehi poſſet, ſe ſe in gyrum compoſuiſſe, ad eum modum, quo flamma, concameratæ fornacis ſummitatem attingens, in conuexum deflectitur. Hæc fuit opinio Anaxagoræ, qui Cœlum vocabat Ætherem; vt refert Ariſtoteles, 1. *Meteor. ſum.* 1. *cap.* 3. vbi nomen concedit, non rem. Idem refricat 1. *Cœli, text.* 22. & Plutarchus *lib.* 2. *de placitis, cap.* 13. vbi ait: *Thales glebulenta quidem, ſed ignita ſydera putat: Empedocles ignea, ex igne conſtantia, quem Æther in ſe conceptum in prima eliſit elementorum diſcriminatione. Anaxagoras circumdatum Ætherem, igneum quidem ſuapè eſſentiâ eſſe, ſua autem impetu vertiginis ſaxa à terra raptantem, ſuo ſeipſum igne; in ſtellas ſuccendiſſe. Diogenes pumicoſa ſydera, mundique ſpiracula putat. Idemque rurſus inuiſibiles lapides ſæpenumero è Cœlo deciduos in terra reſtingui; perhibet, haud ſecus, atque olim in* ÆGOS *flumen, ſaxeam ſtellā igni ſimillimā dilapſam eſſe narratur. Plato maxima ex parte igneas, participantes verò aliorum quoque elementorum ad glutinis inſtar. Xenophanes ex nubibus ignitis concretas, extinctas autem interdiu; noctu carbonum more recandeſcere, exortuſq; & occaſus Solis earum eſſe accenſum reſtinctionémque ſtellas credidit.* Rurſus *l.* 2. *c.* 20. ait, referens de Sole ſententias, *Anaxagoras, Democritus, Metrodorus globum ferri candentem, aut ſaxum ignitum. Quia verò ex Ariſtotele* 2. Cœli 41. *ponentes aſtra ignea, ponunt corpus ſurſum eſſe ignem, vnumquodque enim conſtat ex iis, in quibus eſt; liquet & Anaxagoram; & plurimos ex antiquis Philoſophis cenſuiſſe, Cœlum eſſe ignem.* Diogenes Laertius *lib.* 2. teſtatur de Anaxagora *Dicebat Solem candens ferrum eſſe, ac* 81

ac penitus ignitum Subditque Anaxagoram ob id, tanquam Religionis reum, morte damnatum, Quòd Deos immortales læſiſſet. Cum Anaxagora Cremoninus *fol.* 107. ait Solem eſſe carbonem accenſum. Porro Cœlos eſſe elementares cenſuit Philoſophorum acies ante Ariſtotelem, vt ait Poncius *diſp.* 22. *quæſt.* 2.

82 Hæc viſa eſt ſententia SS. Patrum, Baſil. *hom.* 3. *Hexaëm.* Ambr. *lib.* 2. *Hexaëm. cap.* 3. Theodoreti *quæſt.* 9. *in Geneſ.* Auguſt. 2. *Geneſ. ad litt. cap.* 3. Nyſſen. *in Hexaemr.* Anſelm. *lib.* 1. *de Imag. mundi, cap.* 2. & Alcuini *q.* 23. *Geneſ.* Thomas Gianninius *de Cœli naturà*, in hoc ſpernit authoritatis dicens, his non bene probari ſcientias. At D. Bonauent. ſapientiùs obſeruat, Sanctos Patres non aſſerere, Cœlos eſſe ignem elementarem, ſed ſubſtantiam lucidam, vt eſt ignis, atque adeò non eſſe Ariſtoteli contrarios, tametſi Platonis ſequaces, quem ad Ariſtotelem trahit Simplicius 2. *Cœli, com.* 3. Videtur ſanè in Thimæo, Vniuerſum è 4. elementis ponere, & partem ſupremam ex igne, vt referunt Picolom. *de Cœlo, cap.* 88. Gianninius, *cap.* 10.

83 Video quidem è quatuor elementis mundum à Platone conſtitui, atque inter nos ponere formas ordinarias elementares; ſed in Cœlis virtutes, atque eſto & naturas; ſed excellentiſſimi ordinis ſuperioris? Et natura illa (ait) excellentiſſima ignis præbet cælo ſenſibile lumen & viuificum calorem; Sic & natura terræ ſoliditatem, ſeu ſtabilitatem tribuit, & ſtellis denſitatem, quâ videri queant, ſicut & Lunæ, quâ repellat radios ſolares. Natura aëris præſtat perſpicuam qualitatem, quam nominant tranſlucentem. Natura aquæ affert delicatiſſimam, & æquabiliſſimam lenitatem. Eo igitur modo Plato ignem ponit in Cœlis, quo & terram, & aquam, & aërem, nempe eminenter, non formaliter; vt eruditè diſſerit Marſil. Ficinus *in Thimæum, cap.* 24. qui in ſenſu Platonico ignem vocari ait Cœlum, quo etiam ſenſu dicitur *Terra viuentia, & Aquæ omnes, quæ ſuper Cœlos ſunt.* Iuxta hunc modum acutè vidit D. Bonauent. aſſeri, Cœlos ex igne à SS. Patribus Conſtitui, qui Platonici magis, quam Ariſtotelici fuerunt. Idipſum fatetur Procl. *in Thim.* dicens, Cœlum in ſententia Platonis non eſſe igneum; ſed ex deliciis elementorum.

84 Eam verò ſententiam in ſenſu Anaxagoræ ſuſtinet Recens Theologus eruditus P. Matthæus Ferchius Vegleuſis *in ſuo Libro*, in quo, tametſi nec veritatem, nec ſententiam Seraphici, cui fuit ſemper deuotus, ſectetur; ingenij tamen eximios diffundit radios; Et quia vidit, in rerum creatarum ſtatu exponendo, validam eſſe SS. Patrum authoritatem, & hos Platonicos ex parte nouerat, conatus eſt Platonem ad ſe trahere. Et affert diſcurſum diſcurſum Platonis *in Thimæo*, vbi mundum è quatuor elementis conditum ait, & primò conditum Ignem & terram; mox inter media facta fuiſſe aquam, & aërem. Attamen concludit, ita compoſitum mundum, vt aut cuiuſquam iſtorum partem, aut ſaltem vim haberet, nempè portio mundi ſublunaris, formas, & animantia, cæteraque mixta partes elementorum haberent; cæleſtia verò virtualiter, ſeu vim continerent, nullaque orbis portio eſſet, quæ aut partem, aut virtualiter, ſeu vt exponit Proclus, flores elementorum, eorum ſcilicet delicias, & veluti quintam eſſentiam non contineret.

Tales eſſe teſtatur hoc ſecundo modo Cœlos. Sic exponunt Platonem etiam D. Auguſt. 8. *de ciuit. cap.* 11. Macrob. *lib.* 1. *in ſomn. Scip.* Philop. *ad* 6. *& 16. Procli.* Id etiam voluit Alicnous *lib. de Platonis doctrinà, cap.* 10. dum Cœlum pulchrum animal, ex Platonis ſenſu, vocat, in quo virtute ſunt elementa, ex aliquorum ſententia. Hoc Plato intendit dicens: *Eſt & quinta quædam compoſitio, quâ Deus ad vniuerſi conſtitutionem eſt vſus, atque deſcripſit, ac figurauit.* Vbi quintam ſubſtantiam compoſitam è materia, & forma in vniuerſo concedit, & hoc eſt Cœlum; malè autem extorquetur ſenſus à Ferichio *cap.* 19. Piccolom. *lib. de Cœlo, cap.* 88. Gianuino, *cap.* 10. exponentibus, aſſeri quintam figuram tantum, & hanc toti vniuerſo attribui.

Primo enim ſubſtantiam, non figuram vocat; eam tamen figuratam antonomaſticè figurâ perfectiſſimâ, quæ eſt ſphœra exquiſita, recenſet. Deinde deſcriptis 4. elementis ſubdit. *Eſt & quinta, &c.* quod denotat aliquid diſtinctum; non autem totum enarratum orbem elementorum.

Secvnda ſententia eſt, Cœlos ex aqua conflatos. Hanc refert Beda *in Hexaëmer.* ex D. Clem. *lib.* 1. *Recogn.* fuiſſe D. Petri ſententiam. Eam ſecuti videntur Theodoret. *quæſt.* 11. & 14. *in Geneſ.* Anaſt. *Syn. l.* 2. *Hexaëmer.* Cyrillus, Hieroſ. *cathe.* 3. & 9. Baſil. *homil.* 3. *de opif. mundi.* Chryſoſt. *in Geneſ.* & alij apud Martinengum in Gloſſa magna. Sed hi aſſerunt ſolùm de nona ſphœra; vt dicam *quæſt.* 8. 85

Tertia ſententia fuit Thaletis, & Anaximenis, Cœlos eſſe terreos, eos tamen non cadere ob rapiditatem motus. Hanc opinionem Anaxagoræ adſcribunt ſimplic. 2. *Cœli, com.* 3. & Cremoninus *fol.* 153. (mirum!) contra Ariſtotelis expoſitionem.

A Peripateticis iam acclamatur in Cœlis quinta ſubſtantia, ab elementari diuerſa, poſt Ariſtotelem, *lib.* 1. *de Cœlo. & mundo, à text.* 8. *vſque ad* 20. & 1. *Cœli, à text.* 16. *vſque* 32. quem refert, & ſequitur S. Doct. *hic*, cum Angelico ſuo collega. & omnibus Peripateticis, vt refert Collegium 1. *Cœli, cap.* 2. *quæſt.* 5. *art.* 2. Solùm aduerto cum Arriaga *De opere* 6. *dierum*, *d.* 29. *ſect.* 4. Molin. *diſp.* 2. eſſe nobiſcum, etſi à Tanero afferatur *q.* 4. cum dicentibus, ex aqua Cœlos componi, cùm dixerit ſolùm ex aqua, vt terminò *à quo*, illos eſſe productos. 86

Hæc quinta ſubſtantia primò aſſerta fuit ab Archita, vel Occello Lucano, quos ſecutus eſt Ariſtoteles.

Assero primò, Cœlos non eſſe ex igne conflatos, vel alio elemento.

Probatvr à D. Bonauentura primò, authoritate Philoſophorum, maximè Ariſtotelis, & omnium Peripateticorum. 87

Probatvr ſecundò à Seraphico Doctore. Corruptibile, & incorruptibile per naturam non habent eandem formam completiuam. Firmamentum, vt conſtat, eſt incorruptibile: elementa corrumpuntur: Ergo. Minor probatur; quia videmus id fieri non modo in elementis, ſed etiam in mixtis ex illis; at in Cœlis nullam adhuc generationem nouam cum corruptione vidimus. Hoc argumento nituntur Conimbricenſes, Gianninus, atque Fulienſis, 2. *Phyſ. cap.* 1. *art.* 1. cum Euſtachio, 2. *p. Phyſ. tract.* 1. *d.* 2. *quæſt.* 2. qui alia etiam adducenda vrgent.

Respondet Ferchius *cap.* 24. factas fuiſſe nouarum generationes ſtellarum annis 1572. 1600. 1604. Teſtibus Tycone, Clauio, & aliis peritiſſimis, eaſque deſtructas. Itidem factam in ſubſtantia

tia ſtellarum mutationem, ex D. Aug. & Varrone. Ita verò ſat eſſe probari corruptibilitatem de aliqua parte Cœli, nam eadem ratio eſt de toto.

Hæc facilè ſoluentur *quæſt.* 9. & refellentur, tum quia non adeò certum eſt, in Cœlis eas ſtellas fuiſſe; tum quia hæ potuerunt à Deo creari, ſaluâ Cœlorum incorruptione. Malè Gianninus ipſe inducit Theologos æternitatem Cœlorum ſuſpicatos; nam Sanctus Bonau. *in* 2. *d.* 1. *quæſt.* 3. probat nullam creaturam eſſe poſſe æternam. De facto verò omnes negant.

Probatvr tertiò à Seraphico Doctore. Corporum, habentium motus diuerſos, diuerſæ ſunt naturæ: ſed elementa mouentur motu diuerſo à Cœlis naturaliter: ergo. Minor probatur. Natura enim eſt intrinſecum principium motus, & quietis, *in* 2. *Phyſicorum*, *text.* 3. ergo qualis eſt motus, talis eſt natura. minor probatur, motus lationis eſt triplex. Rectus, Circularis, & Mixtus, ex iſtis, 1. *Cœli*, *text.* 12. Iam verò elementa motu recto feruntur; vt oſtendam *Tractatu* 7. *diſputatione* 1. Cœli verò motu circulari mouentur: vt oſtendam infrà *in hac diſputatione.* Motus verò ſpeciem a termino *ad quem* ſumere oſtendi *tractatu* 5. *diſputatione* 10. *quæſtione* 3. Hoc argumento vtuntur Conimbricences *loco citato*, & Giänninus, *cap.* 11. atque Cremoninus, *demonſt.* 5. cum Diuo Bonauentura etiam *diſtinctione* 17. *articulo* 2. *quæſtione* 1.

Respondet Ferchius, *capite* 27. negando maiorem, Nam eidem corpori ſimplici poteſt conuenire motus rectus, & circularis, ſic igni extra ſphœram conuenit rectus; & in ſphœra circularis. Negat proinde minorem: nam igni ſincero & puro non conuenit motus ſurſum.

88 Contra: nam Cœlo nequit conuenire motu ſurſum, aut deorſum ferri, alioqui eſſet fruſtrà data hæc potentia, cùm nunquam ita mouendum ſit; & nequeat moueri: Quò enim ibit ſurſùm altiùs; vel quò deorſùm, ſi ignis eſt? Ignem verò ſurſùm ferre velociùs, quò ſincerior eſt, claret experimento. Quod verò circulariter moueatur, non eſt à naturâ, ſed à raptu primi mobilis; vt docent Clauius, & alij peritiſſimi, à quibus recedere nefas clamat, & ipſe fatetur *capite* 17. *numero* 36. & iterum negat, *capite* 31. 116. & 117. dicens, id conuenire ex naturâ primo corpori.

Deinde *capite* 31. *numero* 117. *citato*, idem ait; ſed negans hinc inferri, Cœlos eſſe diuerſæ naturæ ab elementis.

Argvo ſic. His, quæ ſunt eiuſdem naturæ, idem motus naturalis conuenit, per te; *num.* 31. *& num.* 116. ſed motus circularis ex natura conuenit Cœlo, non elementis, quibus competit violenter ex raptu, per te, *locis citatis*: ergo. Dicat *cap.* 27. *num.* 90. Ignem ſecundum Anaxagoram, moueri circulariter ex natura; ſed ipſe id negatum vidit.

Vrgeo aliud argumentum contra id, quod dixit, ignem ſincerum non ferri ſurſùm, quod refricat, *capite* 26. *num.* 75. Sicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis. Sed ignis quantò purior eò rectius aſcendit. Ideò quando mixtus eſt, aſcendit ſerpentis modo, terebrans medium, vt ipſe notat *loco citato.* Ergo ſimpliciter purus, rectâ aſcendit.

Vrgeo Secundò: Quod eſt graue, aut leue, aſcendit, vel deſcendit; Vnde deducit Ferchius *cap.* 31. *numero* 118. Vt aliquid non ſit graue, vel leue, debet carere naturali motu recto, & ſecundùm totum, & ſecundùm partem. Sed ignis ſincerum elementum, enim mixtum per te *cap.* 26. *num.* 85. non mouetur ſurſum per te; multò minus deorſum. Ergò purum Ignis elementum non eſt leue. Dic ergo, quò purior eſt ignis, eò grauiorem eſſe, aut ſimpliciter grauem.

Vrgeo tertiò contra id, quod ait; vnius ſimplicis eſſe plures motûs naturales. Subſumo ſed terra eſt corpus ſimplex: ergo naturaliter fertur non modò deorſùm, ſed etiam circulariter, vel ſurſùm. Sed hæc ſunt falſa: Ergo. Confirmatur: nam vnius ſimplicis vnus eſt locus: ergo & motus ad hoc datus. 89

Respondet, *cap.* 32. in grauibus eſſe vnum vnius motum, ſed duas quietes, ideſt recto, & circulari motu.

Contra: Quies eſt priuatio motus in mobili apto habere actum illum in potentia, ſed per te grauivnus tantùm conuenit motus. Ergo & vna quies. Maior probatur: natura non eſt principium motus, & quietis habito fine: ergo quies reſpicit eum motum, qui propter quietem datus eſt; magis verò multiplicantur media, quàm finis. Propterea ignis, & recte tendit ad ſphœram, ſi purus, & ſerpendo, ſi mixtus, vel à medio impeditus; vt ait Ferchius *loc. citato.*

Dicit Ferchius, *cap.* 32. Leuibus elementis ſingulis duos motus deberi; nempè circularem toti, & rectum parti.

Contra ex dictis; nam circularis leuium eſt à raptu, quo poteſt gyrari, & ab aqua: Deinde, Eiuſdem naturæ ſunt Totum, & pars corporis ſimplicis, imò & mixti ſimilaris. Si ergo vni, puta Toti, conuenit duplex motus naturalis: ergo & parti. 90

Scotistæ negant, motum circularem eſſe naturalem.

Contra: inſtat Seraphicus Doctor. Si aliquis motus eſt alicui corpori non naturalis, debet reperiri aliquod corpus, cui ſit naturalis; multò magis motus primus: ſed motus circularis perfectiſſimus ineſt firmamento; & per te non eſt naturalis: ergo dabitur corpus, cui magis conuenit moueri circulariter, quàm firmamento, quod eſt falſum. Maior nititur Metaphyſico fundamento D. Bonau. relato *Tract.* 1. *d.* 1. *quæſt.* 5. ſi datur ens imperfectum, debet dari & perfectum in eo genere, quod ſit menſura cæterorum, & hoc in aliquo eſſe. Cùm autem dentur motus, debet dari & perfectus, qui eſt circularis, & hic alicui conuenire, ſanè perfectiori his, quibus conuenit motus imperfectus. Tale autem corpus eſſe debet Cœlum. Vel aſſignent quodnam aliud? 91

Satis autem eſt ad motum naturalem, vt ſit talis, ratione principij, ideſt naturæ, quæ eſt tale principium. Sanè & Cœlum eſt corpus naturale, vt probat Ariſtoteles 1. *Cœli*, *text.* 5. & 3. *Cœli*, *text.* 1. & hoc ſenſu id concedit Scotus 12. *met. text.* 10. ac Faber *Th.* 65. cum aliis.

Miror, Ferchium acriter prænotare paſſim authoritates Philoſophorum, & Aſtronomorum plurimi pendendas: maximè *cap.* 19. *integro*, & *cap.* 24. cùm tamen renuat ex motu naturas mobilium perluſtrari, *num.* 54. negatis vnius ſimplicis corporis vnum motum; cùm Aſtronomi fere omnes è motuum numero ſphœras multiplicent, ſi credis Collegio 1. *Cœli*, *cap.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. & Philoſophi, numerum elementorum è motibus deducant; vt ait Collegium *ibi*, & Clauius in ſphœram.

Probatvr quartò, aſſertio à D. Bonauentura. Si

Si firmamentum eſſet igneum, vt vult Anaxagoras; ſequeretur, iam combuſtum vniuerſum. Probatur ſequela; quia Ignis, vt ait Herodotus, eſt bellua inexplebilis, quæ quantò plura conſumit, tantò fœcundiùs ſe parit. Et Spiritus ſanctus *Prou.* 30. docet, inter inſaturabilia primum dari igni locum, dicens. *Ignis verò nunquam dicit: ſufficit.* Roboratur à S. Doctor ex quantitate eius, quæ eſſet immenſa, neque rara, ſed denſa; vt docent Ptolæmeus, & Clauius, quibus ſtandum clamat Ferchius. Probatur ab ipſo *cap.* 13. *num.* 43. nam Ignis rarus non videtur, ſed ſolùm denſus, & differunt, ſicut opacum, & diaphanum; at Cœli videntur: ergo. Maior patet. Nam ignis in ſua ſphœra ideò non videtur, quia rarus; vt oſtendam *Tractat.* 7. *diſput.* 4. *de Igne.* Maximè verò denſa ſunt Luminaria. Nam & ſe inuicem eclipſant. Iam verò denſum in hoc differt à raro, quod in æquali mole plura inſunt, *ex* 3. *cœli, text.* 10. Cùm igitur Cœli ſint maximæ quantitatis, & apud aduerſarios denſi, maxima ſuſcitabunt incendia. Neque iuuat dicere, Cœlos, in ſententia Anaxagoræ, eſſe raros; nam id Ferchius reprobat, vt dixi. Hoc eſt argumentum Ariſtotelis 1. *Meteor. ſum.* 1. *cap.* 5. quod vrgent Collegium, Ginninus, Picolom. & alij.

93 Respondet Ferchius, hoc argumentum magis pugnare contra nos. Primò, quia ſolem ponimus virtualiter, & eminenti modo calidum efficienter, atque adeò magis calefactiuum, quam ignem; quia cauſa ſuperior plus influit, quàm inferior *ex* 8. *Phyſic. text.* 33. ergo noſter ſol magis combureret omnia. Deinde Anaxagoras ponit Cœlum eſſe ignem rariſſimum; & aërem igni reſiſtentem vſque ad Orbem Lunæ; nos autem ſub orbe Lunæ compreſſum ignem includimus.

Dicit etiam, elementa condita virtute æqualia, & ità ignem, eſto immenſum, cùm virtutem habeat ſparſam, non excedere aliorum virtutes oppoſitas. Multas rationes adducit Ferchius, *cap.* 21. ob quas, Ignis Cœlorum non abſumat elementa. Prima eſt, quia Prima Mens præſidens, ſat eſt moderandis elementorum exceſſibus. Hanc verò rationem omittere ſatagit Ferchius: Omittat: nam, vt arguit S. Doctor Deus ſic res adminiſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat, ex D. Auguſt. *lib.* 7. *de ciuit. cap.* 30. Et ipſe Ferchius fatetur. Quare non debemus Deum inducere miracula patrantem; ſicut Babylone, ſeruando illæſos iuuenes ab igne, legitur.

94 Igitur prima ratio eſt, quia Aſtra non ſunt tantæ magnitudinis, quantæ apparent, vt tubo Galilæi experti ſunt; Et ipſe Sol, eſto maior Pelponneſo, vt ait Anaxagoras, non eſt tamen tam vaſtus.

Secunda; quia Anaxagoras extollit ſphœram ignis millecuplam ſupra aërem, & vbique vſque ad Lunam poſuit aërem frænantem Ignis ſiccitatem; ità ablatis mille partibus combuſtiui, poſitis ab Ariſtotele, ponit ibi mille partes reſiſtentis; vt ita totum ſpatium ſubcœleſte prælietur cum toto Cœleſti.

Tertia quia Ignis, cùm in immenſum extendatur ſuper Cœlos, diſſipatur & infirmatur.

Qvarta, quia ignis efficaciam habet in aſcenſu. Sic ignis vrit apud nos magis in cono, quàm in baſi. Itaque ignis Cœlorum non vret inferiora. Vnde ſecunda aëris regio infra ignem, etſi vicina, ſemper riget.

95 Qvinta ratio, quia aër circumdatus ab igne ſuperiori per antiperiſtaſim, ſe ipſum roborat ad reſiſtendum; at ignis, ſuperiora in ſpatia euolans, aufugit.

Sexta cauſa. Duplex motus in via Ariſtotelis accendit magis ignem, nempe motus Cœli rapidus, & ignis rapti; motus autem eſt cauſa caloris; at Anaxagoras vnum motum ignis concedit eſſe accenſorem, nempe proprium.

Septima eſt, diſtantia nimia aſtrorum, maximè Solis, quæ actionem frænat ignis.

Octava, nam ignis, rarus non vrit apud Peripateticos. Ille verò eſt rariſſimus; aſtra verò in orbe nihil ferè ſunt ad totum orbem.

Nona, eſt nimia velocitas aſtrorum; non ſinens, ignem agere: ad hoc enim mora exigitur. Hinc ducens velociter paleam per flammam, illam non comburit. Hinc ſub æquinoctiali temperata eſt regio; ſub tropicis intemperata, quoniam in æquinoctiali motus Solis eſt velociſſimus, non concedit ſatis temporis igni ſolari ad ardendum; at ſub Tropicis tardior eſt motus, ac proinde ſitus ardentior; & quò longiores ſunt paralleli dierum; eò dies ardentiores, niſi aliqua regio multum à Sole diſtet, vt qui ad Polos incolunt.

Decima cauſa, quia aër, cùm mollis ſit, ictus ignis retundit; ſic enim Lana obtundit ictus etiam bellici tormenti.

Vndecima, quia humidum non eſt flammabile, ideo aer non concipit ignem. Hæc omnia facili negotio ordinatè ſoluo.

Primo quidem, Solem, & aſtra ita attemperata ponunt Aſtronomi omnes, vt multa ſint virtute frigida, quæ proinde calidorum vim attenuent. Sol verò non ideò Igne calidior, quia ſit cauſa æquiuoca; ſed ideò plures effectus ipſumque frigus cauſare valet, tanquam vniuerſalis cauſa, eminenter Continens contrarios effectus. Hinc, ignis à ſole productus, non eſt diuerſæ ſpeciei à producto ab igne. Neque elementum ignis ſuperfluit, vt ipſe infert *cap.* 16. aut ſubſtantia quinta noſtra corpora componit; vt oſtendam *Tract.* 8. *diſputat.* 3. *quæſt.* 1. ſatis enim eſt, calorem Cœleſtem virtute operari, attemperatum miſcendis ad generationes contrariis; qualis non eſt primò calor ignis; vt dicam *loco citato.* Raritas verò illa Cœlorum reiecta eſt. Porrò quantitas elementorum comparata Cœlis, calculo omnium Aſtronomorum, minima eſt, vt extra chorum ſit, elementa aëris, aquæ, & terræ eis comparare; vt refert D. Bonauent. *lib.* 2. *Compend. Theol. c.* 3. Sat accipe, ſtellas firmamenti aliquas globum terræ, & aquæ excedere centies ſepties. Diſce ex atomo montes. Sol verò centies ſexagies ſexies illam ſuperat. Vide an Pelponneſo æquetur. Conſule Ptolæmeum, Clauium, & alios Aſtronomos, quos colis. Parum autem refert tubo optico videri aſtra, ſine corona radioſa, vt & ego obſeruaui. Porrò vaſtitas ignei Cœli non eſt talis, vt diſſipentur, ignes inaniti. Quo enim pacto videremus Cœlos? Ignem aut flammeum magis in baſi, vbi collectus, quàm in pyramidis ſummo, vrere experior; etſi regio ſecunda aëris viget; non mirum; mediat enim maxima ſuprema aëris regio; ignisque ille rariſſimus eſt in ſphœra, vt patet, quia non terminat viſionem; vt notat D. Bonauent. *lib.* 2. *compend. Theol. cap.* 5. Quo tollitur, quidquid ſumit ex igne ſphœræ ad ſuum attenuandum. Motus autem plures Cœlis adſcribunt Aſtronomi, nempe 55. vt notat Gulielmus *diſcurſu* 1. *de Gloria Trinitatis.* Velocitas porrò immenſæ molis calorem excitat, maximè ſi totum Cœlum ſit ignis, & omnia aſtra, & non ſolus ſol. Quod ſi Cœlum Lunæ eſt igneum, non longè diſtat, 96

Lunam

Lunam verò igneam, quæ humiditates influit, aſſerant idiotæ. Quod verò aër mollis ſit, non ignibilis, falſum eſt. Nam in ſiccatis balneis vrantur corpora, vbi aër aduritur. Et in cubiculo clauſo pone flammam modicam, atque aër mox conſumetur.

97 EX dictis, ruit etiam reſponſio lata à Philopono ad rationem D.Bonauent. nempe, non ſequi ex ignis extenſione caloris augmentum, quia, dum creſcit moles, qualitates diſperguntur: Tùm quia ignis Cœleſtis eſt tenuis. Tùm quia aër vicinus eſt ſimilis igni, atque adeò ab eo non patitur, ſic immenſus aër ambiens lucernam ſub dio, eam non valet extinguere.

98 HÆC ſanè inania clamat Gianninus Differunt enim ac ſi ignis paucus cõditus in ſpelunca, diſſipari cogatur in ſpatio immenſo. Saltem dicat, creſcenti mole ignis, induci quidem eundem adhuc gradum diſpoſitionum, & eundem ignem, ſed vehementiùs, citiùs, &c. vt oſtendi *Tract. 5. diſput. 17. quæſt. 3.* Adhibe prunam; & inde fornacem, atque experieris diuerſitatem operandi etſi vtrobique ſint octo caloris gradus. Aërem verò ab igne pati oſtenſum eſt. Quòd verò lentius aër agat in ignem lucernæ, non mirum, quia mitis; ſanè frigidus aër ignem extinguit. Et hoc exemplum nobis fauet. Si enim ignis lucernulæ agit in tantum aërem, & retundit; quid ignis immenſus in tantulum aërem? Deſtruet quidem omnino.

PROBATVR quintò ſi ponitur imperfectum, debet poni & perfectum in eo genere. Sed dantur corpora contrarietatibus obnoxia, quæ ſunt corruptibilia. Ergo datur & corpus non obnoxium contrarietatibus. Sed hoc non eſt aliquod elementum. Ergo Cœlum. Maior probatur *Dei enim perfecta ſunt opera* Deuter 32. *Et Vidit cuncta quæ fecerat. & erant valdè bona.* Hoc argumento D. Bonauent. nititur Picolom. *cap.* 4.

RESPONDET Ferchius *num.* 120. negando, Cœlum incorruptum exiſtere. Hoc tamen non ſoluit argumenti rationem.

99 PROBATVR Sextò à D. Bonauent. Id, quod reducit contraria ad concordiam, vt cauſa vniuerſalis debet eſſe ab eis diuerſum, potens ſuper illa. Firmamentum reducit elementa contraria, ad mixta generanda. Ergo. Hoc vrget etiam Piccolomineus cum Collegio. Maior eſt Anaxagoræ, & Ariſtotelis.

RESPONDET Ferchius *numero* 121. 122. Ignem dominari cæteris elementis, & eſſe ſpeciei ſuperioris, & diſtinctæ. Cæterùm non exigi aliquod primum principium promouens generationes, præter Mentem primam.

CONTRA: nam & ignis eſt vnum è contrariis à cæteris auerſus, ab eiſque repatiens, atque eiuſdem ordinis. Ità non promouet concordiam; ſed bellum ad deſtructionem. Hoc habet præcellentiæ, non aliud.

PROBATVR Septimò à S. Doctore *in corpore.* Vnius cauſæ determinari ſunt effectus, iuxta qualitatum vim. At Ignis eſt elementum ſolis ſiccitate, & calore præditum. Ergo reſtricta eſt virtus ad effectus proportionatos illis qualitatibus; ſicut, & in elemento terræ ſiccitas elementaris & in aëre calor. At Cœli producunt frigida plurima, humida, & innumeros effectus diſparatos. Ergo non ſunt ignis.

100 VRGEO cum D Bonauent. ab effectibus. Omnis cauſa æquiuoca eſt nobilior ſuis effectibus ſingulis, vt clamant cum Scoto *in 4. diſtinct. 12. quæſt. 3.* Fabro *Theor.* 33. *cap.* 2. Ignis eſt ignobilior mixtis; maximè animatis. Ergo non eſt cauſa æquiuoca vniuerſalis.

VRGEO è Scoto *loco cit.* Nulla cauſa, etiam vniuoca producit effectum nobiliorem ſe; nil enim dat quod non habet. Ignis in multis generationibus eſt cauſa vniuoca: ergo nequit producere effectum præſtantiorem ſe. v.g. Mixta ignea mirabilia, qualia videmus ſæpè per aërem volitantia.

PROBATVR octauò à Seraphico Doctore *in corpore* ex vniuerſi perfectione. Cauſa vniuerſalis debet excedere omnes effectus vniuerſi, & perfectiones, quatùm eſt cauſa. At ignis neque adæquat aliquos effectus, ne dum omnes vniuerſi perfectiones, productas à cauſis naturalibus. Minor patet in corporibus organicis, maxime humanis, igne præſtantioribus; adde animas ſenſibiles, nedum vegetabiles. Maior eſt Scoti, & Scotiſtarum omnium, è quibus eſt Ferchius; etſi in multis Seraphico deuotus.

PROBATVR nonò à Seraphico Doctore, argumento, quod Cremoninus *in Apologia* primam acclamat demonſtrationem. Si datur motus ſimplex naturalis, debet dari etiam ſimplex corpus, quod naturaliter eò cieatur. Sed datur motus circularis, qui eſt ſimplex naturalis: ergo oportet dari corpus, quod eo moueatur ſecundùm naturam. Sed hoc eſt Cœlum, non ignis: ergo.

FERCHIVS, *capite* 31. negat, motum circularem eſſe ſimplicem; ſed mixtum ait; quia ſola linea recta eſt ſimplex: nam extrema lineæ rectæ ſolius ſunt incompoſita, quippè quæ fluit ſecundùm vnam dimenſionem: at circularis compoſita eſt, quod libro integro ſatagit probare.

EGO autem infra latè refellam *dubio* 1. maximè in contrarietatis aſſertione, adſcripta motui circulari.

101 PROBATVR decimò à Diuo Bonauentura *in corpore.* Certum eſt, elementa naturaliter ſurſum, & deorſum motibus contrariis moueri. Ergo naturaliter nequeunt moueri motu circulari, qui vel contrarius, vel omninò eſt diuerſus. Si contrarius, vt Anaxagorei dicunt, Vni erunt plura contraria. Sic motui terræ recto opponetur motus ignis ſurſum, & circularis eiuſdem: ſi diſparatus; non poteſt eidem naturaliter conuenire, quia vni ſimplici, vnus ſimplex debetur motus. Hæc eſt ſecunda demonſtratio Cremonini.

RESPONDET Ferchius, motum rectum eſſe contrarium circulari, ſed non conuenire eidem omninò; nam circularis conuenit totalitati ignis: rectus verò partibus ſeiunctis; etſi inſtes eandem eſſe naturam Totius, & partis.

RESPONDET, verum de partibus vnitis Toti; deciſas verò non eſſe ignem purum; ſed mixtum. Imò ait motum circularem eſſe igni ſimpliciter naturalem, quia vniuerſitati ſic deſtinatus; motus verò ſurſum partibus datus eſt ad eorum conſeruationem.

HOC ſuprà exploſi. Addo: Abſcinde partem ignis è ſphœra, & illam defer huc. Petò an aſcendet? Si aſcendet: ergo eidem ſimplici duplex motus contrarius. Conuenit ſecundùm te: ſi non aſcendet: Ergo non eſt Ignis partibus datum aſcendere, ad ſuam incolumitatem ſeruandam.

RESPONDET ſecundò, motum rectum elementi opponi recto, ſecundùm propriam formam elementi,

dicu

circulari verò ſecundùm genus, vt ad bonum vniverſi; atque adeò ſecundùm rationem diuerſam. Vnum autem ſecundùm diuerſas rationes pluribus opponitur. Sic ignis ſiccitate opponitur aëri, & calore opponitur aquæ.

102 Hæc toti repugnant Philoſophiæ: nam elementa etiam ab Anaxagora dicuntur grauia, & leuia: Sanè, quia eorum motus elementares ſunt ſurſum, vel deorſum. Neque totus aër circumit; nam in ſecunda regione, è nubibus & ex rebus in infima ſtare dignoſcitur; mouetur verò tertia regio cum Igne raptu primi mobilis, non à ſe; vt docet Ferch. initio adductus, qui vnicum ei motum circularem concedit, vt ſuprà retuli. Argumenta igitur hæc, ex Ariſtotele, optima ſunt.

Obiicit primò Ferchius authoritatem Sanctorum Patrum, & Philoſophorum.

103 Respondet Seraphicus Doctor, eos vocaſſe Cœlos igneos, non elementares, ſed ob virtutes lucis ad illuminandum, & calefaciendum eminenter: vt, inter alios, explicat D. Auguſt. ac Plato; vt vidimus.

Obiicit ſecundò Scriptura non meminit creationis ignis: ergo intelligitur ſaltem nomine Cœli.

Confirmatur è Diuo Auguſtino *lib. 3. de Geneſ. ad lit. c. 10.* & Hugone *lib. 1. de Sacr. part. 1.* qui videntur admittere, ſola 4. elementa etiam computato inter illa Cœlo.

Respondet Seraphicus Doctor, Scripturam neque aëris meminiſſe; in ſeparatione autem aquarum à terra, cenſeri & hæc diſtincta. Patres: verò eo modo ignem poſuiſſe in Cœlis, ſicut & aquas, ſcilicet Cœlum chryſtallinum, nempe ob excellentiam quarundam virtutum ignis, putà luminoſitatis, & caliditatis; non tamen formalis, ſed virtualis, & effectiuæ.

Obiicit tertiò. Tantùm ſunt quatuor primæ qualitates: ergo quatuor tantùm ſunt corpora, mundum conſtituentia: ergo Cœlum eſt vnum ex his; aut mixtum.

Respondet Sanctus Bonau. quatuor ſolas contrarias eſſe qualitates; & has habent elementa, vt ad mixtiones veniant. Exigitur autem & aliud corpus ſublimius, his dominans; vt dixi.

104 Obiicit quartò. Triplex eſt ſpecies ignis; Carbo, flamma, lux: ſed Cœlum eſt lucis naturâ præditum: Ergo eſt ignis.

Respondet S. Doct. non omnem lucem eſſe ignem; ſed lucem ſolam quæ eſt in materia tranſmutabili; & hæc habet calorem informantem Tale autem non eſt Cœlum.

Obiicit quintò. Calidum excellenter eſt ignis elementum: ſed Cœli ſunt maximè calefactiui: Ergo. Minor patet in Sole, maximè ſub zona torrida.

Respondet S. Doct. Corpus quintum calefacere non forma caloris, ſed luminis, eminenter continentis virtutem calefactiuam, & alias etiam inditas à Deo, quibus admixtum lumen poteſt etiam humiditatem, imò, & frigus afferre. Multas rationes congerit Ferchius *à cap. 8.*

105 Obiicit primò. Corpora ſimplicia ad componenda mixta ordinantur: ſed quinta ſubſtantia ad hoc non eſt apta: Ergo. Satis autem ſunt ad omnium mixtiones quatuor elementa. Quorſum igitur Ariſt. 12. *Metaph.* 47. addit quintam ſubſtantiam, è 55. corporibus ſimplicibus ſpecie adeò multiplicari.

Vrget: nam Ariſt. totidem ponit materias, vt explicat Cremon. quia ſinguli orbes conſtant ex tota ſua materia: at ſicuti ſat eſt vnum primum efficiens ad agendum; ita vna materia ad patiendum. Cur ergo 55. materiæ?

Qvòd ſi vna eſt omnium cœleſtium orbium; tunc materia lunæ erit in potentia ad formam Iouis. Ergo non eſt fruſtra, & aliquando ſtella Iouis, fiet Luna. Porrò fit ſuperflua entium multiplicatio. Etenim multiplicantur corpora, vt aliqua ſint corruptibilia: alia incorruptibilia; aliqua facta; alia non. Ponitur vnio materiæ cum forma in his à nullo agente.

Mvltiplicantvr formæ in ſingulis orbibus, altera corporea: altera animalis. Multiplicantur prima agentia contraria: putà vnum mouens orbem Saturni: alterum mouens firmamentum contra Saturnum. Multiplicantur infinita genita, infiniti motus, infinitum tempus, ſine ordine; quia infinitum ordinem non habet, 8, *Phyſicorum*, 15.

Ponitvr Ignis, & Aër in ſuis ſphœris violenter circumduci, *ex 1. Cœli*, 15. ponitur violentia hæc perpetua. Nec & alia ſuperflua, & impoſſibilia ponuntur multiplicari, cùm ſatis ſuperque ſint quatuor elementa, & ideò in Cœlis nobilioribus eſt ignis.

Respondet Sanctus Doctor *hic*, & *d. 17. art. 2. q. 2.* quintam ſubſtantiam ordinari ad mixta componenda, & conſeruanda efficienter virtute influxuum: Numerus verò Cœlorum tradetur *q. 9.* in via D. Bonau. nempè 9. quos & liquidos eſſe oſtendemus. 106

Vna autem materia eſt ſecundùm eſſentiam; vt oſtendi *Tract. 5. diſp. 1. q. 7. & 8.* vbi etiam oſtendi, non ſequi abſurda illata à Ferchio. Corpora verò dari incorruptibilia, oſtendi *loc. cit. quæſt. 8.* Omnia verò à primo efficiente, initio temporum, facta, oſtendi *Tract. 3. diſp. 1. q. 5.* Formas autem Cœlorum animales refellam *q. 20.* Intelligentias verò motrices non eſſe contrarias, oſtendam *loco citato*, & oſtendi *Tract. 4. diſp. 14.*

Neqve infinita conclamata ſequuntur, vt oſtendi *Tract. 3. diſp. 1. q. 12.* neque motus æterni; motus verè plures in Cœlis, omnes ſapientes agnoſcunt, & ſenſui patent.

Obiicit ſecundò, *capite 9.* Graue, & leue ſunt qualitates collocantes corpora in vniuerſo. Sicut autem grauiſſimum eſt in centro ſimpliciter; ita leuiſſimum, quod eſt ignis, eſt in circumferentia. Si dicas, dari corpus, neque graue, neque leue. Contrà. Vel eſt tale excludens omninò extrema, vel participans de extremis. Primum non poteſt eſſe, quia negatio eſt non ens. Si ſecundum: ergo ſtabit ſub igne.

Respondet S. Doct. *locis adductis*, dari ſubſtantiam corpoream neque grauem, neque leuem; quia hæ non ſunt qualitates diuidentes omnia corpora, ſed ſola elementaria contraria, è quibus manant. Datur verò natura nobilior corporea, aliis præſtantioribus prædita qualitatibus, cui motus præſtantiſſimus conuenit. Itaque negatio extremorum fundatur nobili poſitiuo. Vide in fine *corporis*, & *ad* 2. Hinc corruit etiam Philoponus cum Anaxagora.

Instat *cap. 10.* ſurſum, & deorſum ſunt loci differentiæ *ex 4. Phyſicorum*, 30. ergo omne, quod eſt in loco, eſt ſurſum, vel deorſum. Cœlum eſt in loco: ergo eſt ſurſum: ergo eſt ignis, qui eſt leuiſſimus.

Respondet Gian. cum D. Bonau. *loco citato*, 107
ſurſum

ſurſum & deorſum eſſe poſitiones ſignatas, vt terminos motuum contrariorum, in quibus quieſcant per ſe; & ſicut elementis datæ ſunt grauitas, & leuitas, quæ ſunt virtutes limitatæ; ita limitatos habent effectus ordinatos ad vniuerſi Harmoniacam diſpoſitionem, vt leuitas aërem ſuper aquam tollat, non vltrà; leuitas ignis enim ferat ſuper aërem; ſed contiguè, vt ſic agant inuicem, & patiantur ad mixtiones exercendas; & intra hos limites ſunt elementorum poſitiones ſurſum, & deorſum, ad quos terminos eſt contrarietas motus recti. Cæterùm datur aliud ſurſum, non habens deorſum per ſe contrarium, & hoc datum eſt corpori nobiliſſimo, in quo ſuper polos ſtabilitur ad motus, & etiam ad aſcenſiones, non rectas, ſed circulares. His corruunt, quæ Ferchius glomerat *cap.* 11. fictam verò contrarietatem ſurſum, & deorſum Cœli, eluam *dub.* 1.

Obiicit tertiò *cap.* 12. *Anaxagoræ*, mundalis circulus melior eſt, quàm Peripateticorum. Circulus enim habet centrum omninò indiuiſibile, quia punctus: Circumferentiam verò habet inuiſibilem in longitudine, quia linea: Area autem, quæ eſt ſpatium intra circumferentiam, diuiſibilis eſt longitudine, & latitudine: quia ſuperficies eſt. Iam Anaxagoræ naturalem circulum formemus. Centrum eſt terra, ſpecie impartibilis, vt numerus: Circumferentia verò eſt ignis, impartibilis etiam ſpecie. Area conſtat ex duobus, ſpecie diuerſis, aqua, ſcilicet & aëre. En Geometriæ harmonicus circulus: At Peripatetici ex Archita, & Ariſt. faciunt circumferentiam, è 55. corporibus cœleſtibus, & Aream è tribus elementulis, impartibiliorem ipsâ circumferentiâ.

Confirmatur: quia ſecundùm Anaxagoram meliùs ita aſſignantur mundi ſphœræ debiti termini, nempè centro terra, & circumferentiæ ignis, ſiccis, ac proinde propriis terminis terminatis, iuxta definitionem ſicci 4. *meteor. c.* 1. Cur ergo terminum termini alium meditamur?

108 Confirmatur adhuc: quia ignis calore congregat partes ſimiles in circumferentia, diſſimiles diſgregat. Terra in centro omnia frigore congregat. En optimi ſunt orbis conſtituti limites.

Vlterius confirmatur: nam è primis qualitatibus redundant primæ qualitates ſenſibiles, durities, & mollities, quæ in Cœlis conceduntur. Sic & aſperum, & lene, quæ ſunt qualitates tangibiles: ergo Cœli ſunt elementa, vel ex illis conſtant. Idem vrget, quia in Cœlis eſt rarum, & denſum, quæ ſunt qualitates elementorum. His caput 13. inſumit.

Respondet S.Bon. *lib.* 2. *Compendij Theol. à capite* 3. mundum conſtitui è centro, & circumferentia, phyſicis diuiſibilibus, non in via Architæ, vt *Tractatu iſto* diſſeruimus, ſcilicet illum terminis optimis eſſe limitatum, nempè terrâ, & Cœlo. Sanè ignis, terminorum omnium violator, violentus terminus poneretur, vt diſſerit S.Doct. *in* 4. *d.* 47. *art.* 2. Proprietates verò allatæ à Ferchio debentur circulo mathematicò, non ſphœræ, quæ in vſum humanæ vitæ ordinata eſt.

109 Quoad qualitates Cœlorum, reſpondet S.D. *in* 2. *d.* 14. *p.* 2. *art.* 2. *q.* 1. aliquas qualitates è diuerſis cauſis oriri. Sic rarum è calore elementari: denſum è frigore oritur; at in Cœlis è partium ſitu, ſeu ex quantitatis partibus, in quibus hærent, ibi enim neque calor diſſoluens, neque frigus condenſans datur. Idem dic de aliis qualitatibus ſuprà oppoſitis. Sic tangens Cœlos, labiles ſentiret, Solem vero durum, & reſiſtentem ex partiũ denſitate, vel raritate.

Obiicit quartò, *c.* 14. è primis qualitatibus oriuntur colores, perſpicuitas, ſcilicet & opacitas, quæ ſunt in Cœlo: ergo ibi ſunt etiam elementa.

Dico, non è primis qualitatibus oriri colores omnes; vt oſtendam *Tract.* 9. *de anim. d.* 5. *c.* 2. *q.* 1.

Obiicit quintò *cap.* 15. Si datur quinta iſta ſubſtantia, nec erit natura, nec eius motus naturalis, quia natura habet contrarium; ſimiliter & motum naturalem: at vos contraria ab his exulare dicitis. Imò, cùm neque ſit quietis particeps, neq; naturam participabit: Cur ergo Phyſicus de Cœlis agit? Sanè cùm æquiuocè naturam cum ſublunaribus habeant, non ſpectant ad eandem ſcientiam rerum naturalium.

Confirmatur: quia diuerſas materias ponunt, atque adeò principia diuerſa ab illis, quæ nos naturalia dicimus.

Respondet S.D. naturam eſſe principium motus, & quietis ſanè inter nos, admiſſâ contrarietate, è contrariorum mixtione manante: Cœlos verò non mixtos è contrariis, neq; experiri in motu contrarietatem; habere tamen naturam, quia intrinſecè ſunt apti ad motum, & quietem è ſuis principiis, quæ ſunt materia, & forma; materia inquam vna, ſecundùm eſſentiam; vnde non infertur rectè mundi diuerſitas, vt Ferch. ibi ſaſſus eſt. Ita poteſt Phyſicus Cœlos pertractare, cùm & materiam eandem atque naturam habeant, quoad intrinſeca, iuxta Seraphici principia. Motus autem renuunt ſurſum, & deorſum. 110

Obiicit ſextò *cap.* 16. Mobile, quod cietur motu mixto, agitur ab elemento, in compoſito prædominante. Cœlum agitur motu circulari mixto: ergo eſt compoſitum ex elementis. Neq, motus circularis, & rectus ſatis diſtinguere valent Cælos, & elementa: nam leuia hæc mouentur in orbem.

Respondet S. D. Cœlum moueri motu ſimplici naturaliter; ignem violenter. 111

Obiicit ſeptimò *c.* 17. ſenſu percipimus, Cœlum eſſe ignem: nam calefaciunt aſtra, & exſiccant. En proprietates ignis, qui & illuminat lucens, ſi denſus eſt, ſi rarus; eſt perſpicuus. Hæc in Cœlis experimur. Sic apud Æthiopes dicitur ignis non lucere, quia impurus. Omne etiam lumen calefacit, quod ſi frigefacit, per accidens eſt, ratione abſentiæ, vel diſtantiæ. Prætereà Ignis, & Sol generant ignes eiuſdem ſpeciei: ergo ſunt vtrique ignis, aut ſi ignis non ſunt; Cur duo tantùm coloris principia? ſenſibilia quoque communia ſunt in illis eadem; quantitas, motus, quies, numerus, figura, magnitudo, &c.

Respondet S.D. *hic*, *in corpore*, & *ad vlt.* Aſtra infundere calorem conditum aliis virtutib. propriis, quibus etiam Sol humiditatem è Luna, frigiditatem è Saturno, tranſmittit; non autem ſolùm ex abſentia, aut diſtantia hominis. Calorem pariter diuersè conditum affert ab Ariete, à Sagittario, Leone, & ab aliis tranſuehit. Itaq; non ſunt ſuperflui tot calores, vt infert Ferch. ſed vniuerſo neceſſarij; de quibus altè diſſerit, & ſi Laconicè S.D. *libro* 2. *Compend. Theol. à cap.* 3.

Obiicit adhuc *cap.* 18. Calor elementaris ſatis eſt ad generandum, vt fatetur Ariſt. *libro* 5. *de hiſt. animalium, cap.* 19. & ad mixta componenda, vt docet 2. *de generat. text.* 49. & 2. *de Anima, text.* 40. 41. Cur ergo nouus calor inducitur ſuperfluus è quinto corpore? Sanè Chinenſes irridebunt, qui Anſeres, Anates, Gallinas, ex ouis igne excludi vident, ſine matribus, quæ interim aliis ouis edendis incumbunt.

112 Dico, iam ſatis à S. Doct. expreſſam caloris cœleſtis neceſſitatem. Itaque valeat Anaxagoras, cum ſuo illo Chao, ſuàque mente, ignem vbique ſpargente. Sanè, ſi Cœlum poſuit patriam beatam, ad quam aſpirabat bonus hic Philoſophus, vt clamat Ferchius in eius vita, initio libri, & in hoc libro ipſe *num.* 53. malè elementum ignis aſſeruit, qui mordax, & dolorifer ab omnibus fugitur: Non mirarer, ſi id diceret Ariſtoteles, quem Plato dæmonem appellabat. (Etſi ob ingenij præcellentiam:) poterat & malitiam ei plurimam concedere: Fuit autem Anaxagoras probior, non perſpicacior Ariſtotele; qui deſperatâ ſalute ſe in Eurypi vndas immerſit: Anaxagoras verò è ſtudiis Sapientiæ rediens, videns ſuas opes diſſipatas, ſubridens (quippè è rerum mundanarum fluctibus emerſerat) dixit: *Periiſſem, ni periiſſetis* vt refert Seraphicus Doctor, *ſerm.* 2. *de SS. Philippo, & Iacobo.*

113 Assero ſecundò, Cœlos non elementares eſſe; ſed quintam ab his ſubſtantiam. Patet è doctrinis allatis.

Probatvr adhuc primò à D. Bonau. *in corpore* ex effectibus cauſatis à Cœlo diuerſis, & variis ab effectibus elementorum. Hinc ingenioſè arguit Zabarella, *lib. de calore cœleſti*, *c.* 1. Arguit autem primò in via Peripateticorum, negantium in Cœlis eccentros, & epyciclos, Poſita eadem cauſa, eodem ſubiecto, in eadem diſtantiâ proportionatâ, &c. idem effectus producitur: ſed in eadem terra, eodem modo diſpoſita, ac remota, qua ignis naturaliter producit eoſdem effectus; Sol è regione diuerſos producit: ergo eſt aliud ab igne agente: Maior eſt patens. Qualis eſt enim cauſa, talis effectus. Minor explicatur; Sol gyrans ſolùm concentrum, & nullum excentrum, ſemper eâdem diſtantiâ circuit centrum, eſto decliuior nobis fiat in ſignis hyemalibus, attamen non more ignis calefacit terram eodem modo, quo in Æſtate; ſed diuerſo, eò quòd calefaciat ſolùm reflexu radiorum, qui altiùs, & proinde acutiùs in eſtate reflectuntur, dum Sol noſtro Zenit eſt vicinior: at in ſignis Auſtralibus diſtans in decliue radios ad obtuſos eiaculatur angulos: hi autem eâdem proportione obtuſi, ac debiles, reflexionem faciunt debiliorem; vnde, & prima regio aëris eſt breuior: ſecunda verò amplior, quamobrem frigore vehementi ſparſo niues percipiuntur expanſæ, velut lanæ: Hæc autem eſt diſtantiæ varietas. Zenit Brixiæ noſter eſt à Polo diſtans Arctico gradus 45. in medio Zonæ temperatæ, Sol igitur gyrans Tropicum Cancri, diſtat ab æquatore gradus 23. m. 30. ac proinde à noſtro Zenit medio, inter Polum Arcticum, & Æquatorem, diſtat gradus 21. m. 30. qui faciunt diſtantiam ab æquatore graduum 45. Dum verò Sol primum gradum Capri, ac Tropicum Auſtralem peruolat, diſtat præter gradus 45. alios 23. & m. 30. quibus diſtat Tropicus ab æquatore, & diſtantia erit grad. 68. m. 30. In æquinoctio autem gradus 45. diſtat. Si Sol eſſet ignis formaliter calidus, ageret modo directo calefaciendo; non autem ſolâ reflexione à terra, vt conſtat; ſiue enim ponas ignem in terra, ſiue altè in cubiculo, ſiue tibi vicinum ad Zenit, ſiue decliuem, ardebit; imò, quò eleuatur ſuper caput, eò minùs te calefaciet: quia ignis ſurſùm leuat vim, & magis in cono, ſeu apice pyramidis, ſecundùm te, agit, vt vidimus; & tamen oppoſitum in Sole experimur: Ergo Sol non eſt ignis.

114 His ſoluta iacent reſponſa Ferchij, qui tandem eò vltimò refugit, vt ſuum ignem calidum virtute, non formaliter concedat; ſed non effugit: tum quia non erit Ignis elementaris, tum quia erit diuerſa ſubſtantia, nempè Sol Peripatetico affulgens, exulante Anaxagora

Qvod verò expirans ait, nobis potiùs timendam ſequelam æqualis caloris in hyeme, at in Æſtate; quia ſuperaddimus ignem in ſphœra; inanè euolat; ignis enim ſphœræ rarus, ad nos calore non peruenit. Porrò æſtus mutatio, ac varietas experientia comperitur ex motu Solis vario, (vt ipſe quoque altè confitetur) procedere.

Probatvr ſecundò in via Aſtronomorum, 115 quibus Ferchius credendum ait. Hi admittunt Excentros, & epyciclos, atque in his planetas, modò in Auge, ſeu in Apogæo: modò ad nos accedentes in Augis oppoſito, ſeu Nadir, vel Perigæo: Sol quidem in excentro abſque epyciclo ambulans, Augem aſcendit 22. Iunij, & ad nos deſcendit in Tropico hyemali, nam 22. Decembris eſt terræ viciniſſimus. Hæc probat Clauius cum aliis plurimis eſt apparentia Solis, qui provt pergit ad Tropicum Capri, grandior apparet, & quò propiùs ad Tropicum noſtrum accedit, puſillior videtur. Eſt autem hæc natura obiecti viſus, vt quò magis elongatur ab oculo, minuatur; quia cùm viſio per pyramidem fiat, cuius baſis in obiecto eſt, & cuſpis in oculo, quantò longiùs diſtat obiectum, tantò pyramis elongata tenuior ad oculum venit, & quò propiùs; amplior perueniet. Hinc infero, debere Ignem Solarem magis vrere nos in Decembri, quàm in Iunio, quia directa actione calefaceret. Sanè, quia tunc vicinior nobis: In noſtra verò ſententia non ſequitur, ſi agit lumine, non formaliter calido, ſed eminenter, ſola reflexione, quæ maior fit, quò Sol eleuatus ferit ad angulos acutos; vt ſuprà dictum eſt.

Ferchivs retorquet. Cur Sol, apud Ariſtotelem virtuoſior igne, non vrit hyeme magis, quàm æſtate, cùm ſit vicinior?

Dico, Solem calefacere lumine virtualiter 116 calido, quod reflexu agit; vt dixi. Cùm autem hyeme decliuis feriat ad angulos obtuſos, remiſſiùs calefacit, quamuis vicinitate aliqua ex parte in Decembri calefaciat, ſed mox eleuatur in Ianuario. Adde, Ariſtotelem negare excentros, & allatam vicinitatem.

Respondet directè, Solem, & Aſtra in Apogæo eſſe valentiora ex Aſtronomis. Ampliùs roborat dicens, Solem hyeme remotiorem à Zenit; vt dixi, ſed hoc ſolui. Addit, Solem in Horizonte eſſe remotiorem, quàm in meridiano; Sed hoc eſt extra rem: nam etiam æſtate radit Horizontem, & inde aſcendit; neque in hoc paralelli agnoſcuntur.

Addit, hyeme Solem ſub terra diutiùs iacêre. Fateor; ſed cur meridie non erit tantus ignis?

Respondet, remotiorem eſſe à perpendiculo, & ſub terra 16. horas, & quidem tota diametro ſupprimi, & apud nos octo horas tantùm morari: Vnde nocte frigus terræ vrget, quod nequit breui die abſumere: Addit, Ignem eleuatiorem eximi à contrario, & velociùs moueri, atque acriùs hinc incandeſcere; at in Perigæo contrarium accidere, tardiùs moueri, &c. Experimenta addit: nam ſub Cancro Regiones ſunt aridæ, quia Sol ex Apogæo eſt valentior; At ſub Capro Terræ ſunt humidæ, frigidæ, & aquæ multæ, quia Sol in Perigæo eis ſuperſtat imbecilior. Addit Solem

Solem in ſignis Borealibus nouem dies ampliùs morari.

117 Hæc omnia nil premunt. Primò, Aſtronomi non dicunt abſolutè, cæteris paribus, planetas in Apogæo eſſe valentiores? ſed, ſi nobis eleuatiores iminent, quàm prius erant, dum ſunt in Perigæo. Sanè, ſi Sol eſt ignis directè vrens; acriùs vret in Nadir illis horis, quibus ſuper Horizontem meat; motum autem velociorem minuere virtutem, & actionem caloris, confeſſus eſt ſuprà *loc. cit.* & *hic*, afferens exemplum carnis, cui, ſi applices ignem volantem; non coquetur; ibi verò affert pueros per flammam voluere paleas, & manibus prunas impunè contrectare. De illis autem nouem diebus poterat tacere: Quid enim iuuant. Quod verò ignis eleuatior magis vrat ſurſum, alibi *cit. loc.* docet; ſed infrà fatetur lentiùs vrere. Id ſolùm aliquid illi prodeſt, nimirum diurna illa breuis ſuper Horizontem hyeme commoratio: at ſi ignis eſſet; 8. horis abſque interruptione arderet, vt apud nos videmus. Terrarum porrò ſub Capro temperiem adſcribat Maribus, & fluminibus, vnde vapores vberrimi, ac pluuiæ frequentes exoriuntur, quæ Deus ibi prouidit, ne vrantur. Vicinitas verò Solis ibi in Nadir non eſt permanens: ſingulis enim Centuriis annorum mutatur vnus gradus: & cum hoc anno 1672. ſit Nadir Solis in ſecundo gradu Capri; erat initio creationis in 20. libræ; Aut in 20. Arietis. Vnde indicium haurio illum creatum fuiſſe Vere. De quo *quæſtione prima*, actum eſt.

Probatvr tertiò. Si Sol ignis eſt: ergo media aëris regio, quia vicinior, magis calefieret, quàm infima. Quare nulla afferri poteſt ratio, cur vapores validè calefacti condenſentur à frigore in ſecunda regione, tanquam frigidiori.

Respondet Ferchius in Appendice, de hoc & nos teneri rationem reddere, ſi Solem virtute calidum ponimus; & inſuper ingentem Ignis ſphœram eſſe, aſtruimus.

118 Dico, rationem eſſe iam latam, quia Sol calefacit reflexu, & ignis in ſphœra eſt rariſſimus, à ſecunda remotus regione.

Respondet directè, infimam regionem aëris eſſe calidam; quia aquis miſcetur; at ſuperis in oris aër innatam detinet ſiccitatem. Calor autem magis intenſus eſt in materia humida, puta aqua, quàm in palea. Deinde quia aër ſupremus motu caleſcit, medius verò à montium ſummitatibus impeditus, vel non mouetur, vel parum, ideò torpens friget. Infimus verò motibus plantarum, animalium, habituum, vaporum, bello pugnaci terræ, aquæ, aëris, ac mixtorum, præſertim calidorum accenditur.

Tertia cauſa. Aër in regione infima vnitur magis. Sic condenſatur vicinitate aquæ, & terræ; calor etiam à Cœlo amplè demiſſus, & hic colligitur ac intenſior in ſubiecto denſiori euadit. Tandem radij hic refracti & reflexi multiplicantur; atque adeò magis calefaciunt; adde antiperiſtaſim ab obſidentibus frigidis.

Aer verò ſecundæ regionis eſt frigidus. Quia enim ibi aër amplius, eſt, & rarior, ineptus eſt calori; adde, quia ſiccus eſt, & torpens à motu. Adde, & antiperiſtaſim ab obſidione ignis: Circuitum montium frigidorum: Nubes denſatas; Frigus à zonis frigidis immiſſum.

Meritò Ferchius meliores optat rationes, hæ enim frigidæ ſunt, & ſiccæ. Et primò aërem humidum inueniet, ſi mundi conſonantiam audiet, quam oſtendam *Tractatu 7. diſputatione 3.* Calorem verò in materia ſicca, quia ſymbola, magis conſeruari quis ignorat? Ita magis igne fit ſaxum, lignum, metallum, quàm aqua. Paleam verò tenuem adducere: eſt è palea argumentum: Aërem verò mediæ oræ montibus intercipi, ac impediri à motu, vanum eſt, ſi enim reflexio radiorum à montibus etiam fit: ergo inter illos eſt infima aëris regio, non ſecunda, vt dicis. Infimam verò motu plantarum, animalium, &c. caleſcere, rideo: quòd aquis vicinus aër igneſcat: magis irridendum; imò frigeſit; & ſi ab aqua inficitur aër, non ſanè adeò denſatur, vt reflexione vſquequaque rarefactus non cedat denſitati ſecundæ regionis, vaporibus, imò aquis ſeptæ; quæ per te debent ebullire quippe igni viciniores.

Qvod aër mediæ oræ frigidus ſit; quia rarus, & ſiccus, ineptus calori, falſum eſt: Quòd antiperiſtaſi ſe à calore ignis muniat falſum quoque; nam aër calore eſt ſymbolus igni, adde omninò, ſi & ſiccitate ſymbolus eſt, vt putat Ferchius. Cur ergo quaſi hoſtem ignem repellit. Nubes verò denſatas afferre, eſt petere principium: debet enim reddere rationem frigoris præexiſtentis, ac denſantis. Montium frigiditatem ab aëre non nego; ſed adhuc quæro, cur aër ſit frigidus ibi in via Anaxagoræ? frigus eſſe à zona frigidi, rideo: nam æquè vicina nobis eſt torrida. Reflexio ſanè radiorum calefacit hanc oram: at ſi Sol ignis eſt, operabitur directè, & ardentius vret ſuperiores regiones. Meritò ob id Ferch. ad reflexionem fugit.

Probatvr quartò ab effectibus aliis, diuerſis à calefactione ignis: Radij tranſeuntes per ampullam vitream accenduht ſtupam in oppoſitâ parte ſitam. Cur ita non accendit ſine medio ampullam; ſi eſt ignis? Profectò ignis apud nos aliter operatur. Nos ſanè collectione radiorum Solarium in vnum reddimus è reflexione rationem, redij enim vniti accendunt aërem, & aër ſtupam. Alia Addunt experimenta Doctores. Ferchius modeſtè faſſus, ſe rationem neſcire, ad reflexionem Peripateticam ocyùs confugit. 119

Probatvr quintò à Seraphico Doctore *in fine corporis*, quia Cœlo conuenit naturaliter motus diuerſus à motu naturali ignis, nempè motus circularis, quem ſimplicem eſſe, & à contrario immunem, è regione motus ignis, oſtendit Sanctus Bonauentura; quem deſerit Ferchius, vt ſuam Anaxagoræ deuoueat ſententiam. Propterea, ſicuti ille integros libros inſumit, vt fundamenta Diui Bonauenturæ euertat; ita ego enitar hâc veritatem baſi ſtabilire. Et ſicuti probato, motum circularem eſſe Igni connatum, ait *in fine primi libri*, ſuperfluam eſſe aliam quintam ſubſtantiam, cui conueniat; ita ego ſi probauero cùm motum non igni, ſed Cœlo eſſe innatum, probatum relinquam, eam neceſſariò dandam. Id etiam oſtendi *Tractatu 5. diſputatione 16. quæſtione 5.* & oſtendam *dub. hac.* 120

Dvbitatio I.

An Motvs *circularis ſit ſimplex.*

121 Motvm localem tribus dotibus decorat Ariſtot: dum illum ait eſſe æternum, primum, & ſimplicem. Diuidit localem motum, in rectum, circularem, & mixtum ex his, & primos duos ſimplices ait, *primo Cœli, text. 5.* omnes verò naturales.

Cùm autem de his motibus agat, vt ſunt paſſiones corporum, & de corporibus, vt ſunt partes mundi; eorum eſſentias aſſignat in ordine ad vnum, ad quod & natura determinatur, & hoc eſt vniuerſum. Itaque motus diſtinguit, vt alius à centro, ſeu medio: alius ad centrum, ſeu medium; alius circa centrum; vt monet D. Thom. *ad cap. 2. primi de Cœlo,* Collegium *ibi, quæſt. 1. art. 2.* Zanard. *8. Phyſicorum, dub. poſt. quæſt. 14.* Galitius *p. 1. Philoſop. tract. 2. quæſt. 3.* cum D. Bonau. *hic*, & *ſerm. 4. de Luminar. poſt medium.*

122 Nota verò primò, non modò lationem à centro, quæ eſt leuium; & ad centrum, quæ eſt grauium; & circa centrum, quæ eſt Cœli, aſſeri naturales; ſed lationem etiam mixtam, quodammodo naturalem vocari, *text. 7.* quia ab elementi prædominantis eſt naturâ, etſi alia, quæ ſunt in mixto, reſiſtant, ac tranſuerſum agant mixtum.

123 Nota ſecundò, Motum circularem dici circa centrum mundi, quia Ariſtoteles excentros, & epyciclos non admittebat. Tametſi *2. Cœli, text. 35.* ſolùm primum orbem moueri regulariter circa centrum docet, atque adeò ſimplici motu; vt notat Ferchius, *de Cœleſtis motus compoſitione, capite 11.* vbi in Cœlis inferioribus eccentricitatis irregularitatem, & motus mixtionem timuiſſe, videtur; eò quòd non moueantur ſecundùm lineas æquè, à centro diſtantes; niſi ratione ſui orbis totalis, vt notant D. Th. & Colleg. *hic.* Igitur motus circularis, vt ſit ſimplex, debet perfecto circulo, circa centrum mundi medium, fieri; ſicuti & motus rectus debet breuiſſimâ, quâ fieri poteſt viâ, ferri à centro ad circumferentiam mundi; vel ad centrum, vt ſimplex ſit: nam, ſi deuiet curuè, erit mixtus.

124 Nam linea recta mathematicè definitur, quæ ab vno puncto ad aliud punctum quàm breuiſſimè pertingit. Circularis, quæ ab vno puncto, ſecundùm omnes partes, æquè diſtat. Mixta, quæ inter aliqua duo puncta, non tamen quàm breuiſſimè extenditur: Phyſicus verò motum conſiderans in ordine ad corpora; & hæc in ordine ad totum vniuerſum, definit lineam rectam, quæ à centro mundi ad circumferentiam, quam breuiſſimè dicitur. Circularem, quæ à centro mundi, omnibus ſuis partibus, æqualiter diſtat: Mixtam verò, quæ partim accedit ad centrum mundi, partim recedit. Quapropter ad motum ſimplicem requiritur hæc linearum in magnitudine obſeruatio, & hoc ſufficere docent Simplicius *primo Cœli, capite 2.* lineæ ſimplicitatem ſat eſſe volens Zabarella *libro 2. de motu grauium, & leuium, capite 4.* Galitius *loc. citato, quæſtione 4.* Poncius, *num. 16.*

125 Alii ad motus ſimplicitatem tria exigunt, principaliter quidem lineæ ſimplicitatem, ſimulque termini vnitatem; minus verò principaliter facultatis mouentis ſimplicitatem. Ita Colleg. alios adducens. Hanc autem facultatem eam eſſe ait, quæ ad vnum *Vbi* inclinat, qualis eſt grauitas ſolius terræ; non verò terræ, & aquæ ſimul. Et hoc Auerroës vocat mobilis ſimplicitatem, quam ſatis eſſe ait; hàc enim poſitâ obſeruatur ſimplicitas lineæ, & recta ad vnicum tenditur *Vbi.* Sic terra ad medium; ignis à medio rectà pergit, breuiſſimè, quàm poteſt: Ideò Ferchius *de cœleſtis motus compoſitione, cap. 11.* nimias cauſas vocat allatas ſuprà.

Seraphicvs *locis adduct.* & *d. 14. p. 1. art. 3. quæſt. 2.* videtur cum Collegio exigere naturam etiam motricem, quâ ſuppoſita ſimplici, ſuperfluè ponit Collegium vnitatem *Vbi* vt mox innui. Addit S. Doctor, propriè dictum motum ſimplicem carere contrarietate, *in 2. diſt. 14. p. 1. art. 1. q. 2. in fine corporis.*

Assero primò, rectè traditam ab Ariſt. & D. Bonau. tripartitam lationis diuiſionem. Conſentiunt omnes Peripatetici, ac Damaſcenus *in Phyſ. cap. 6.*

Probatvr ex dictis, quia omnis motus vel eſt regularis, vel irregularis. Hæc verò eſt diuiſio non habens medium. Adnotate tamen, diuiſionem hanc eſſe in ſpecies accidentales. 126

Assero ſecundò, motum circularem eſſe ſimplicem. Patet ex iactis fundamentis.

Probatvr primò à D. Bon. *locis adduct.* & *in 2. d. 1. p. 1. q. 2. ad 1.* ratione, quam dicit, non habere oppoſitionem, eamque ſupponit *d. 14. p. 1. q. pen. & vlt.* & *p. 2. art. 1. q. 3. arg. 4.* quod in hoc laudat. Menſura aliorum eſt ſimplex. Motus cœleſtis eſt aliorum menſura: ergo. Maior conceditur etiam à Ferch. *de Cœleſtis motus compoſitione, c. 4.* minor probatur. In vnoquoque genere eſt vnum, quod eſt menſura cæterorum, & hoc eſt primum omnium. Sed motus circularis eſt primus omnium: ergo. Maior probatur à S. D. *ex Metaph. l. 10. text. 3.* Deinde, illud in quouis genere eſt primum, quod eſt perfectiſſimum; motus circularis eſt in genere lationum perfectiſſimus: ergo primus, menſuraque omnium lationum. Minor probatur *ex 1. Cœli, t. 10.* ex Euclide *de elem. l. 1.* & a D. Bon. *in 2. d. 14. p. 1. articulo 2. quæſtione 1.* quia circulus eſt figura capaciſſima omnium, in ea eſt perfectio numeri ſenarij vt exponam infrà. Sexies enim tantumdem reperitur in circumferentia, quantum à circumferentia ad centrum: Eſt etiam ad motum maximè idonea, &, vt Geometræ probant omnes, (ait S. D.) habens figurarum perfectiones. Confirmatur. Id, quod intrinſecè, & per ſe eſt adeò perfectum, vt non ſit in eo genere capax maioris perfectionis, eſt perfectius eo, quod intrinſecè in eo genere poteſt perfici: ſed figura circularis in genere figuræ eſt adeò perfecta, vt nequeat vlteriorem accipere perfectionem: at linea recta in eo genere poteſt perfici additione: ergo. 127

Respondet latè Ferchius *à cap. 4.* lineam rectam eſſe priorem curuis, etenim recta menſurat curuas; vt fatetur Ariſtoteles *primo de Anima, text. 85.* vbi docet, rectum eſſe Iudicem ſui, & obliqui. Ideò curuum reſoluitur in rectum. Eſt enim prior ratione, quia linea circularis per rectam definitur: quoniam à medio puncto omnes ductæ ad circumferentiam ſunt æquales. Illud autem eſt ratione prius, quod in alterius ratione ponitur, *7. Metaph. 4.* eſt prior etiam generatione, quia linea recta eſt fluxus puncti, & ſtante vno puncto extremo circumducens deſcribes circumferentiam circuli. Perfectione etiam eſt prior, nam 128

prior, nam *ex 1.Cœli,text.* 2. *&* 3. Perfectum conſiſtit in principio, medio, & fine. Atque 3. *Phyſic.* 64. Perfectum nil eſt, quod non habet finem; ſed linea recta habet hæc; circularis caret: ergo.

Falsvm etiam ait, id eſſe perfectius, quod prius, nam materia eſt prior corpore organico, ſed imperfectior origine. Negat circulum eſſe priorem lineam in perfectione. Et cùm aſſertur ratio; quia non poteſt ei addi, dicit, in hoc ei tribui infinitum, cui non fit additio: at infinitum mole eſt imperfectum.

129 Dicit etiam, rectè fieri additionem materialiter, non formaliter. Addit, capacitatem maiorum in dies perfectionum præferre eximium dignitatis ſtemma. Sic homo plura poteſt bona capeſcere, quam brutum 2. *Cœli, text.* 63. Addit etiam, circumferentiam poſſe augere, factâ figurâ maiori.

Neqve circulus (ait) eſt figura ſimplex, quia omnis figura ſimplex, vel eſt ſimilaris, vel proxima ſimilari. Talis eſt linea, & ſuperficies recta, quam in partes rectas ſecabis: at circulum in circulos non ſecabis. Secundò, quia circulus rectè formatur motu, cuius alterum extremum ſtet; alterum circumducatur; quando eſt mixtus, nam motu, & quiete formatur.

Itidem figura circularis fit ſuperficie rectâ; at motu curuo. Adde & motu inæquali producitur, nam puncta ſtanti propriora ſegniùs mouentur.

Tertiò circulus, ex motu Mathematico, probatur compoſitus. A fluxu puncti, recta producitur linea, qua peracta, altero puncto ſtante, altero moto, priùs deſcribitur triangulum mixtum ex rectis duabus centro inſiſtentibus, & arcu circumferentiæ, atque regulariter (vt etiam pueris notum eſt) circulus in ſexto mixta triangula, reſoluitur per ſex ſemidiametros applicitas circumferentiæ. Reſectis igitur per ſex illas ſemidiametros arcubus, reſoluetur circulus in rectilinea triangula. Iam ergo componitur è ſex triangulis. Hoc eſt quod ait D. Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 14. *parte* 1. *articulo* 2. *quæſtione* 1. *fundament.* 4. ſexies in eo reperiri tantùm in circumferentia, quantùm à circumferentia ad centrum.) Ex quo ſequitur, non eſſe figuram ſimplicem.

130 Qvartò, quia duæ lineæ rectæ, ſe in puncto tangentes, angulum conſtituunt; non figuram: quia non claudunt ſuperficiem, atque adeò arcam non habent; tres vtique ſuperficiem claudunt; vnde rectilinearum figurarum prima eſt trilatera. Secunda quadrilatera; & ſic deinceps ordine inuiolato, & omnes in triangulum reſoluuntur. Quia verò prior figura, quaſi pars in potentia maioris continetur, vt ait Ariſtoteles 2. *de Anima*, 30. 31. & D. Bonauent. *in* 2. *diſtinctione* 31. *articulo* 1. *quæſtione* 1. *fundament.* 3. veluti tetragonus in pentagono, vnde figuræ, quæ in alias reſoluuntur, compoſitæ ſunt ex eis. Circulus igitur ſuperans capacitate omnes figuras rectilineas, atque areas omnium continens, eſt compoſitus; Sanè alias potentiâ illa continet. Continet etiam omnium angulos, vt conſtat, ſi omnes in circulo deſcribantur; atque adeò in alias reſoluitur, vt compoſita in ſimplices.

Vrget conſiderando Cœlos, vt orbes ſunt: nam ſimplicior eſt ſphœra, quàm orbis; hic enim habet plures ſuperficies, concauam, & conuexam: at ſphœra vnicam: ergo eſt ſimplicior; & prior. Hinc terra erit prior, & ſimplicior Cœlis; vt inferebat Heſiodus, eſt enim ſphœra vnius ſuperficiei. Hinc etiam motus Cœli eſt compoſitus. Multa alia congerit, vt orbem compoſitum probet, ſumpta è figura ipſius, & motu.

Pergit *cap.* 9. Magnitudini curuæ non conceditur ſimplicitas. Orbis eſt curuus: Ergo.

Porrò. Motus Cœlorum ſimplices negat: 131 nam tot Eccentri non mouentur circa centrum. Vnde ſoli primo orbi Ariſtoteles dat motum ſimplicem, ſed & huic immeritò; nam habet ab inferioribus reſiſtentiam, & contrarietatem. Itidem Cœli ſunt diſſimilares ex Cremonino, &, ſi motus circa centrum eſt ſimplex: Ergo ſtans in centro, & gyrans circum, virgam mouebit motu ſimplici. Item mouetur duabus ſuperficiebus. Itidem ex pulſu tractu tardo, & veloci motû in ordine ad centrum, ad polos ex concauô, & conuexo; à contrariis ſitibus à reuerſionibus oſtenditur compoſitus.

Svmendam ergo ait motus ſimplicitatem ex fine: Et quia elementa ad ſui conſeruationem circumeunt per ſe (eſto per accidens recta aſcendant, dum extra ſua loca ſunt.) Hinc naturaliter ſimplici motu cientur: At Cœli circumeunt ad mixtorum generationes, atque adeò non ab intrinſeco ſuæ naturæ, ſeu appetitus.

Carpit etiam id, quod ex Ariſtotele educitur, Motum ſimplicem in corpore eſſe ſimplicem (ſecundùm aliquos) mixtum in mixto, quod videtur aſſerere etiam Diuus Bonauentura ſuprà. Tandem reformat definitiones motuum ſimplicium.

Possvm equidem paucis reſoluere tot nodos: nam diſtrahit ſenſum Ariſtotelicum de motu ſimplici, & materialiter accipit & Motum, & figuras phyſicas, quas nos tractamus eſto mathematicè loquatur formaliter. Profectò Ariſtoteles *hic* phyſicè conſiderat Cœlos, vt ſunt partes ordinatæ ad conſtituendum totum mundum, & inſeruiendum, ſuis figuris, motibus, & influxibus, bono vniuerſi. Diuerſa autem obiecta ſunt ſcientiis diuerſis: Ideò aſſumere obiectum vnius ſcientiæ etiam ſubalternatæ adamuſſim in alia inducit errores. Quare, ſi figuras Geometricas, vt ſic, ſecundùm nuda eſſentialia adhibeas, in ordine ad diuerſos earum aſpectus: eris Perſpectiuus ridiculus. Debes ergo eas conſiderare per commenſurationes oculo aptatas, hæc enim conditio eſt obiecti formalis Perſpectiuæ conſtitutiua. In hoc Ferch. longè, lateque deuiat, opponens Cœlorum figuras, & motus Mathematicè, vt ſimplices neget; Ariſt. verò phyſicè hæc conſiderat motumque Cœlorum, circa centrum phyſicum, terram non declinantem, non curuitatibus deuium, aut rectilineis mixtum, ſimplicem aſtruit. 132

Attamen ad normam reſpondeo ſingulis argumentis.

Sed priùs aduerte, Ariſt. definire motum circularem orbium, ipſoſque orbes cœleſtes eſſe ſimplices, phyſicè acceptos, non in tota latitudine phyſica; nam, cùm è partib. phyſicis componantur; orbes quidem è materia, & forma: motus verò eorum è partib. ſucceſſiuis, erunt vtraque compoſita. Sumit autem Ariſt. eſſe phyſicum, ſeu naturale in ordine ad finem, propter quem natura operatur, ad quē, & ipſa ordinata eſt, (nam & Ferch. ſuprà, ſub hac ratione conſideranda, vrgebat.) Reſpicit ergo orbes, vt corpora, ſed partes vniuerſi & eorum motus conſiderat, vt ordinatos ad vniuerſi adminiſtrationem. Orbes quidem, vt ordinat ſuas lineas à circumferentia ad centrum; motum etiam, vt fit circa centrum. 133

Adverte etiam, lineam primò diuidi in re-

ctam, & curuam; ſeu in ſimplicem, & compoſi-
tam. Et quidem curua, cùm aliquas partes habeat
rectas: alias non rectas, ſed obliquas, compoſita
eſt ex his; at circulus non componitur è lineis re-
ctis, cuius ſignum eſt, quod ſi ei applicetur ali-
quid rectum, tangit illud, non in linea, ſed in pun-
cto, vt docet Euclides *lib. 2. & 3. elem.* Quare cir-
culus non reſoluitur in aliquam lineam rectam. Li-
neæ verò rectæ, ductæ à centro ad circumferen-
tiam diametræ, aut ſemidiametræ, non componunt
circulum, ſed per aream iam facti circuli ductæ,
probant experimento, circulum eſſe ad regulas
Geometricas: ſicut vlna menſurans quadratum,
illud ſupponit, non facit. Quod verò ab vno pun-
cto ſtante circumducatur circulus, non arguit com-
poſitionem: nam & linea recta ab vno puncto fi-
xo protrahitur aliis motis. Quod linea recta Iudex
ſit, & menſura curuæ, ſeu obliquæ, nil obeſt: non
enim eſt menſura circuli, qui nil vnigeneum re-
ctæ lineæ habet. Dictum verò Ariſt. non eſt ad
rem adductum, nam ſenſus eſt; rectum virtutis,
menſurare virtutis rectitudinem, & vitij obliqui-
tatem, quæ eſt malum morale; ſicuti alias priua-
tiones formâ menſuramus oppoſitâ: Circulus
enim non eſt defectus rectitudinis, ſed ſpecies per-
fectiſſima à natura primò intenta. Vnde & Dei
perfectioni à Triſmegiſto comparatur. Præci-
puè, quia infinitatem præ ſe refert, quæ reſpe-
ctu finiti, habentis principium, & finem, eſt
perfectior: nam illud habet potentiam per ſe, vt
perficiatur in ordine naturæ, atque adeò eſt im-
perfectum naturâ. Talis eſt linea recta, quæ in-
trinſecè duobus punctis limitatur; nec habet totam
naturæ lineæ bonitatem, ſicuti habet circulus.
Hinc non ad rem inducitur eſſe ſtemma perfectio-
nis, eſſe capax aliarum perfectionum, qualis homo
capax eſt gratiæ, & gloriæ: Stemus in re, Sanè, ſi
homini deſit aliquid naturæ, erit imperfectus na-
turaliter. Neque dixi, vniuerſim, ea perfectiora ef-
ficienter, quæ priora; ſed ratione finis; efficienter
verò quorum cauſa poteſt totum ſtatim produce-
re. Abſolutè autem id perfectum eſt, cui nil po-
teſt addi in ſuo genere. Talis eſt circulus, eſto alius
amplior fieri queat, qui nil addit priori ad modum,
quo lineæ rectæ additur extenſione. Quod verò cir-
culus conciſus non diuidatur in partes ſimilares;
eò quòd non diuidatur in circulos, falſum eſt; di-
uiditur enim in ſuas extenſiones eiuſdem rationis,
more accidentium: & phyſice in partes eiuſdem
135 rationis. Hinc conſtat ad plurima primi argumen-
ti media. Quæ verò addit de modo, quo fit circu-
lus, efficientem cauſam componunt; non circulum.
Quòd verò ſex triangulis conſtet circulus, eſt ac-
cidentale, ab arte adinuentum, non autem intrin-
ſecè circulum conſtituens, qui ſimplici ductu ſex-
tarij circa centrum fit. Quod verò figuræ rectiſi-
neæ in triangulum reſoluantur. Quid tum? ſanè cir-
cularis in nullam rectilineam reſoluitur. Quod
etiam virtute contineat angulos Isoperime-
trarum, non facit compoſitionem; vt monet
D. Bonauentura, ibi allegatus; ſicuti anima vna
ſimplex eſt, licèt formaliter, eminenter contineat
vegetatiuam, & ſenſitiuam. Quod verò orbes ha-
beant duas ſuperficies, &c. valdè materiale eſt ad
ſimplicitatem, vel compoſitionem, de qua agimus;
imò eſt accidens: motus verò Eccentricorum non
vocatur à nobis ſimplex omninò, vt ſuprà dixi: mo-
tus verò reſiſtentium inferiorum, non detrahit, vt
dicem *dubitatione ſequenti*: Motus etiam digiti,
aut virgæ, circa centrum, non eſt ſimplex, quia
non eſt à natura determinata, vt dixi, & notat
Collegium *quæſt. 1. art. 3.* Cœli enim motus eſt à
principio intrinſeco, & cum ordinetur ad bonum
vniuerſi, non ad complendam aliquam indigen-
tiam eorum, auget ſimplicitatem, & carentiam com-
poſitionis ex actu & potentia; vt ait Seraphicus
Doctor *loco citato*, non autem minuit, vt putat
Ferchius.

Neqve verò aut Ariſt. aut S. Doct. volunt, 136
motum ſimplicem eſſe in ſimplici corpore tantùm;
ſed ſolùm dicunt, conueniens eſſe, vt, ſicuti cor-
porum alia ſunt ſimplicia, alia mixta; ita etiam
motuum, &c. ita tamen vt & in mixtis concedan
motum ſimplicem à prædominio, etiam ſimpliciſſi-
mo corpori debere ſimplicem figuram, & motum.
Ita *in 2. diſtinctione 14. parte 1. artic. 2. quæſtio-
ne 1.*

Inter conditiones motus ſimplicis eſt, vt à
natura ſit; motum verò Cœlorum eſſe naturalem
ſimpliciter, negant Auicenna, 9. *Metaphyſicorum,
capite 1.* Scotus 4. *diſtinctione 48. quæſtione 2. &
in 2. diſtinctione 2. quæſtione 6.* cum Scotiſtis, apud
Fabrum *Theor. 63.* Durand. 2. *diſt. 14. q. 2.* aiunt-
que eſſe neutrum.

Vera ſententia Peripatetica eſt, talem motum 137
eſſe naturalem. Sic D. Bonau. *in 2. diſtinct. 14. ar-
ticulo 3. quæſtione 2.* D. Thom. 3. *contra Gent.
capite 23.* D. Damaſc. *in Philoſ. capite 6.* & com-
muniter apud Conimbr. 1. *Cœli, capite 2. quæ-
ſtione 3. articulo 2.* vt oſtendi *Tract. 5. diſput. 16.
quæſt. 5.*

Probatvr primò à D. Bonauentura *arg. 1.*
Corpus naturale habet naturam, quæ eſt princi-
pium motus, & quietis. Cœlum eſt corpus natura-
le: ergo. Hoc argumento nituntur cæteri; præcipuè
Collegium *loco citato*, Perer. *libro de Natura, ca-
pite 6.* eſtque argumentum Ariſtot 1. *Cœli, text. 5.*

Respondet Faber è Scoto, Cœlum habere
principium paſſiuum tantùm, & hinc naturam ei
concedit, quam eſſe principium motus; merè paſſi-
uum aſtruit.

Contra arguo ex D. Bonauentura, ſicut vio-
lentum eſt, cui paſſum non confert vim, ſed paſſi-
uè merè ſe habet; ità naturale eſt quod, huic op-
poſitum, confert virtutem actiuè. Sed de hoc ſatis
tract. 5. diſp. 9. quæſt. 9.

Probatvr ſecundò à D. Bonauentura. Om- 138
nis res naturalis habet aptitudinem ad naturæ ope-
rationem, Cœlum eſt corpus naturale ſanè perfe-
ctum: ergo.

Respondet Faber ex D. Bonau. Cœlum ha-
bere aptitudinem intrinſecam, non tamen ratione
termini determinati, ad quem eget intelligentia;
quamuis enim ſphœra perfectiſſima ad motum
ſphœricum apta ſit; tamen, vt moueatur aptè ad
bonum vniuerſi per lineam æquinoctialem ab
Oriente, & per Zodiaci eclypticam ab Occidente,
eget intelligentia dirigente; vt dicam *quæſt. 20.*
Itaque non omninò merè paſſiuè forma Cœli eſt
ad motum circularem; vt monet etiam Collegium
hîc, & 2. Phyſicorum, cap. 1. quæſt. 3. Probatur ab
eo cum D. Bonauentura, *loco citato, & art. 1.
quæſt. 2. eiuſdem diſt.* ex figura orbiculari inclinan-
te. Addit carentiam grauitatis, & leuitatis renuen-
tis ſurſùm, & deorſùm. Arbitror, textum Fabri eſ-
ſe mendoſum: nam volens ex Pererio probare, mo-
tum circularem eſſe naturalem Cœlis, arguit ex
figura circulari. Adeſt, ait, pro, *abeſt*, grauitas, &
leuitas eſt ſubſtantia incorruptibilis, non habens
contrarium.

Hoc

Hoc medio arguit Seraphicus Doctor *hic*, & *art.2. quæſt.1.* Perfectiſſimo mobili perfectiſſima natura, atque adeò, quæ ſit principium perfectiſſimi motus, debetur. Cœlum eſt corpus perfectiſſimum, luce formatum; quæ eſt forma ſubſtantialis nobiliſſima, vt oſtendi *quæſt.5.* Ergo.

Obiicies primò cum Scoto. Si Cœlum naturaliter moueretur, haberet aliquod *Vbi*, à quo non poſſet dimoueri, niſi violenter. Sed hoc non habet. Ergo.

139 Respondeo cum Collegio, ex D. Bonauent. *loco nuper citato*, locum eo modo determinatum, neceſſarium eſſe tantùm corporibus, habentibus contraria, à quibus lædi poſſunt: natura ergo dat ſatis, dans cuique corpori locum pro ſua dignitate. Ita Cœlo dat nobiliſſimum Vbi. Adde remotum etiam à contrariis (ſi quæ poſſent eſſe) Addo, neque ab eo ſitu diuelli poſſe ſursùm, vel deorsùm, eſto motum circularem, ex vi naturæ, & figuræ, habere poſſet vndequaque.

Obiicies ſecundò, nullus motus liber eſt naturalis: motus Cœli eſt ab intelligentiæ voluntate: ergo. Adde naturam, ideò quia eſt talis, determinari ad vnum; at motus Cœli ſunt varij: ergo.

Respondet Colleg. è Diuo Bonauentura, *ad 5.* Angelos, iuxta appetitum naturæ, Cœlos mouere; determinari autem ſpiritus motores per Dei imperium, cui ad nutum parent, perpetuò mouendo donec naturæ opera finiantur. Ad confirm. reſpondet Colleg. è D. Bonau *fundamento 4.* & magis *in corpore*; Cœlos non habere determinatum motum vnicum naturalem ad occidentem, præfinitum à forma, ſed circularem, qui eſt etiam ad ortum; & ideò dum ſphæricè mouentur, illos, ait, moueri iuxta naturæ inſtinctum.

Obiicies tertiò. Omnis motus à natura, eſt ab appetitu alicuius boni: at Cœli nullam ſibi procurant perfectionem: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis *2. Phyſic cap. 8.*

Respondet Collegium, è Diuo Bonauentura *in corpore*, Cauſas vniuerſales perfici, communicando ſuos influxus mundo; ad quod ſunt à Deo inſtitutæ. Hæ igitur cauſæ, maximè cœleſtes, vt partes vniuerſi perficiuntur ad ſuum finem, dum ſuis gyris perficiunt mundum generationibus innumeris.

Obiicies quartò. Si motus eſſet naturalis Cœlo, haberet & quietem naturalem. Et ſi talis motus eſſet à natura procedens determinatus, quieſceret ab eo violenter; at Cœli à die indicij quieſcent perpetuò: ergo violentum perpetuum.

140 Respondet Ariſtoteles, Cœlos perpetuò mouendos neceſſariò. Addit *9. Metaphyſicorum, cap. 4. text. 17.* rationem, quia non eſt eis principium contradictionis. At decipitur.

Respondet Sanctus Bonauentura Catholicè *in corpore, & fundam. vlt.* Cœlum, cùm ſit ſphæricum, nec indigens perfectione propria, ſed ſolùm vniuerſi, ceſſante fine, quietem habiturum, non miraculo: nam Angeli ceſſabunt opportunè ab illo mouendo, finito generationum tempore. Itidem cùm ad motus determinatos habeat principium ſufficiens; aptum tamen obtemperare motori ob volubilitatem ſuæ formæ, nulla grauitate, vel leuitate percitum quieſcet perpetuò, nec violenter; vt dicam *quæſt.10.* & latè *dubio ſequenti.*

Dvbitatio II.

An in Motv *Cœlorum ſit contrarietas.*

Pater Matthæus Ferchius, otium nactus, duos integros libros implet cœleſtium motuum contrarietatibus cum ſuo Anaxagora, Xenarcho, & ſuo Philopono.

At Diuus Bonauentura *in 2. diſtinct. 14. p. 1. quæſt. 2.* & *art. 2. q. 1.* & *art. 3. q. 2.* & *2. p. Breuiloq. cap. 3.* cum Ariſtotele, *1. Cœli, cap. 4.* vbi 141 D. Thomas, & omnes Peripatetici, apud Collegium *ibi, quæſt 1.* Piccol. *de Cœlo, capite 33.* Sueſſan. *1. Cœli*, negant in Cœlorum motibus contrarietatem vllam reperiri.

Eqvidem crucior videns, homines eruditos in diſceptando elixari, & torreri, nolentes ad condictum doctrinas accipere, ſed varia ſibi mira effingendo, vt laneos, & lineos hoſtes confingant, quos feriant. Et quod, vt ipſe P. Ferchius in ſuo Epitome, & alibi adductus *Tract. 2. diſp. 10. quæſt. 2.* grauiter lamentatur, nulla vtilitate libri impleantur.

Videamvs quam contrarietatem à Cœlorum motibus arcere voluerit Ariſtoteles, mox eam excludemus, quæ verè excludenda eſt à Peripatetico Chriſtiano.

Aristoteles quidem, cùm oppoſitiones 142 quatuor vbique doceat Privativam, Contrariam, Relativam, & Contradictoriam: huic vltimæ primum locum dat, mox contrariæ; deinde priuatiuæ, tanquam minùs obſiſtenti tametſi alio ſenſu vocetur prima: tum quia eſt in ſubſtantia, cui nil contrarium; tum quia in omni contrario reperitur, ſic frigidum calido contrarium, eſt non calidum; aptum tamen eſſe. Mitto relationem, quæ minima eſt poſitiuarum, & *hic* ad rem non facit.

Errans autem Ariſtoteles voluit, ea ſaltem, quæ ad ordinem, & ſtatum vniuerſi faciunt, non liberè, ſed neceſſitate naturæ, à Deo ſtatui, atque adeò, non potuiſſe Deum non applicare intelligentias Cœlis mouendis. Proinde, non poſſe eos à motu quieſcere ſecundùm naturam, quia in eis non eſt potentia contradictionis, vt moueantur, vel non moueantur. Sic *9. Metaphyſicorum, cap. 4. text. 17.* Hinc Græci, Ariſt. Interpretes negant quietem eſſe Cœlo naturalem: vt Themiſt. Philop. Simplic. *2. Phyſicorum*, Alex. *2. l. naturæ, quæſt. cap. 18.* & è Latinis nonnulli apud Conimbricenſes *primo Cœli, capite 2. quæſtione 3. articulo 4.*

At Diuus Bonauentura *locis hic, & dub. prima allatis* cum Eccleſia Catholica cenſet, Cœlos à Deo Angelis liberè demandatos, vt eos moueant vſque ad mundi finem, ob rationes allatas *diſp. 1.* Quamuis igitur ad motum ſphæricum etiam à forma, & figura aptitudinem habeant; non tamen ſufficientem, vt regulariter moueantur; aut quies illis contraria ſit, vt ſæpè refricat Seraph. Doctor, *diſtinctione 14. part. 1. quæſt. vlt.* Quare contra nos fruſtra inſumptus eſt ferè primus integer Ferchij liber, & pars ſecundi, vbi quietem Cœlis naturalem oſtendere, ſatagit argumentis Diui Bonauenturæ *in 4. diſtinctione 48. articulo 2.* quæ nos concedimus.

cedimus. Tùm quia Natura eſt principium motus, & quietis. Tùm quia motus eſt actus in potentia ad quietem, quæ eſt terminus, quo obtento, motus ceſſat. Et ſi non eſt ad aliquem finem, eſt fruſtra: Igitur motui Cœlorum conuenit oppoſitio priuatiua cum quiete. Ex his habeo, meliorem eſſe quietem, ſine habito: nam finis optimi rationem obtinet.

Assero, in motu Cœli non eſſe contrarietatem.

143 Probatvr primò à D. Bonauent. *in 2. diſtinct.* 14. *quæſt.* 2. Contraria latio eſt à contrario in contrarium: at motus circularis eſt ab eodem in idem. Ergo. Hoc argumento vtitur Sneſſanus 1. *Cœli, pag.* 22.

Respondet Ferchius *lib.* 2. *cap.* 6. & 16. negans maiorem, etenim etiam in partes oppoſitas reflexionéve ad idem, eſt contrarietas, ex Ariſtotele 8. *Phyſic. text.* 64. & 73. Deinde etiam ad quietem eſt in contrarium poſitiuum, quamuis enim quies ſit motûs priuatio, tamen natura determinata ad motum, & natura determinata ad quietem, ſunt contrariæ.

Contra, quia; vt notat Colleg. ibi Ariſtoteles loquetur de contrarietate lata; cui verò de ea, quæ ſumitur in ordine ad centrum, qualis eſt ſum è diſtantium grauium, & leuium. Etenim propria contrarietas eſt in eodem genere maxima diſtantia. Hinc verò malè Ferchius inducit, motum circularem pati oppoſitionem, quia fit per diametrum ab extremo ad extremum terminum mundi. Hæc ſanè non eſt contrarietas, quia motus menſuratur prout diameter neceſſariò centrum tangit, circa quod fit motus. Hoc indicat Seraphicus Doctor, ſi attentè conſideretur, in fine corporis cum Ariſtotele *hîc*.

Respondet Secundo *cap.* 18. negans minorem; tum quia circulatio eſt ab eodem in idem; ſed media contrarietate. Sic ab ortu ad ortum cietur, ſed medio tranſitu per occaſum oppoſitum. Tùm quia reflexio in circulo eſt cum contrarietate, vnde, & quies mediat.

144 Respondet Ariſtoteles 1. *cœli*, *cap.* 4. & Collegium *ibi*, cum D. Bonauent. *loco citato* contrarietatem ſumi à ſe, ex maxima terminorum diſtantia; hæc autem eſt ſecundum lineam rectam, ſi quidem menſura debet eſſe certa definita, & minima, ſeu ſimpliciſſima. Talis eſt linea recta iacens inter duo puncta, vt fatetur Ferchius *lib. vltimo, cap.* 4. & alibi ſæpè id vrget. Itaque contrarietates ab eo adductæ corruunt.

Hinc Sueſſanus cum D. Bonauent. & Ariſtotele ſecundum ſumit argumentum. Omnis motus circularis eſt circa medium: Sed hoc conſtituit vnum ſpecie motum ſimplicem: Ergo non plures contrarios. Confirmatur ab Ariſtotele. Si circulatio eſſet circulatione contraria, fruſtra eſſet altera ex eis, nam vtraque ad idem punctum proficiſcitur; Deus autem, & natura nihil fruſtra faciunt. (Ibi Græcus habet nomen Dei Theos, indicans, Ariſtotelem agnouiſſe eſſe Deum, vt obſeruat hic D. Thomas)

Respondet Ferchius, motum circularem eſſe vnum ſpecie ſubalternâ, qui diuidi poteſt in ſpecies oppoſitas, ſicut etiam motus rectus; & ita vterque diuiditur in naturalem & violentum. Addit, motum non habere centrum pro termino; atque adeò non poſſe ab hoc ſpecificari.

145 Sed nouum eſt, duas ſpecies ſubalternas diuidi, & poſtea reuniri. Nam differentiæ inferiores magis diuidunt ſemper, vt patet in ſcala ſubſtantiæ. Si ergo motus diuiditur in Alterationem, Augmentationem, & Lationem. Latio in rectam, & circularem; quo pacto eſſentialiter eadem differentia vnientur ſub naturali, & violento? Meliùs diceret, naturale, & violentum non eſſe differentias eſſentiales motus; atque adeò non ſpecificari à termino *ad Quem*, nam ad locum ſurſum tendit aer natu ſ; & lapis iactus. Iam ſepties dixit Ariſtoteles, vnde ſimplicitatem, etiam a contrarietate remotam, ſumat. Quare non debuit nos tot obiectionibus diſtractis, & ventoſis exſiccare. Addam etiam terminum eſſe eundem.

Igitvr concludo cum D. Bonau. *loco cit.* Sueſſano à *pag.* 23. quòd, cùm contrarietas in motu ſit maxima diſtantia, & hæc ſit ſecundùm lineam rectam, quæ neque inter circulares eſſe poteſt, neque inter motum circularem, & rectum; ſequitur, non dari in motu circulari contrarietatem.

Prius probatur ab Ariſtotele, quia omnes motus circulares ſunt circa idem centrum, & ab eodem ad eundem terminum, qui ſanè ſub diuerſis rationibus ſunt terminus *à Quo*, & *ad Quem*. 146

Quòd neque motui recto ſit contrarius circularis, probatur ab Ariſtotele, quem ſequitur Sanctus Bonauentura; quia motus rectus motui recto eſt contrarius; ſi autem eidem recto eſſet contrarius circularis, iam vni duo opponerentur contrariè, quod eſt contra veram philoſophiam. Quòd verò vnus rectus alij recto ſit contrarius, probat Ariſtoteles; quia tendunt in locum ſuperum, & inferum, quæ loca, vt inter ſe maximè diſtant; ita veram motuum arguunt contrarietatem, vt indicat ſanctus Bonauent. *loco citato*. Et Collegium *ad Ariſtotelis textum*.

Respondet Ferchius *cap.* 23. contrarietatem rectam eſſe ſecundùm ſolùm ſemidiametrum; & ideò non eſſe maximam; quia non ſecundùm diametrum totam, æqualiter eſt in circuli partibus. Deinde non ſunt duæ diſtantiæ à centro ad circumferentiam, & ab hac ad centrum, ſed eadem. Vbi ergo duæ contrariæ ſunt; Diſtabit idem à ſe. Contrarietas in motu recto eſt ratione reflexionis, in qua eſt formalis diſtantia, ſiue ſecundùm rectam lineam ſit, ſiue ſecundùm curuam. Negat ergo maiorem. Negat etiam minorem, nempè inter motum rectum, & circularem non eſſe diſtantiam, ſecundùm lineam rectam; quia menſuratur quarta pars circuli per ſemidiametrum, per quam diſtantiæ dignoſcuntur; & motus per ſemidiametrum eſt contrarius motui per quartam circuli. Imò in Phyſica magis opponitur, curuo rectum, quàm duo recta; hæc enim eodem medio, eiſdemque terminis faciunt motum, & ſola reflexione, ſeu ratione differunt termini: at motus rectus, & circularis in nullo conueniunt, quia circularis eſt à dextro ad ſiniſtrum: rectus ab extrà ad intrà. Cautè autem, nos fugere naturali modo argumentado, dicit, vnde vera oppoſitio motuum ex mobili ſumitur. Maximam verò diſtantiam eſſe ſecundùm lineam rectam negat. Nam magis differt à curua in prædicamento figuræ, quod eſt Qvalitas: Imò ſecundùm locum circularis diametrum totam peruadit: rectus verò ſemidiametrum à centro ad Cœlum quo euolant leuia. 147

Concedit verò paſſim, vnum pluribus opponi, diuerſa ratione. Ita ignem in ſphæra ſecundùm ſuam totalitatem opponi, ait, aquæ motu circulari; motu autem recto, dum extra locum eſt. Hæc millies refricat, nec probat, ſed circulari gyro repetit principium.

Sic igitur diſſero. Puncta extrema diametri in motu circulari in ordine ad centrum, non modo Mathematicè, ſed magis Phyſicè, ptovt deſtinantur à natura ad vniuerſum conſtituendum, accipiuntur: Ideò non patitur motus in hoc contrarietatem: at motus rectus elementorum, iuxta eorum naturam accipit ſuas eſſentiales differentias ſecundùm oppoſitiones terminorum naturalium, *ad quos*; eſto per ſemidiametrum tantùm, & in his eſt manifeſta contrarietas ſurſum, & deorſum; vt ait Seraphicus Doctor. Neque ad hoc plures lineæ requiruntur; ſed plures termini. Itaque quod per eandem lineam ignis ſurſum; & terra feratur deorſum, id valde materialiter facit ad hoc; vt monet Ariſtoteles 10. *Metaph. text.* 14. qui, è terminis ſolis admittit contrarietatem: Ferchius *lib.* 2. *c.* 4. id adducit, dicens, plura diſtare vnâ diſtantiâ, Ignem v. g. & terram; ſed ipſe nec naturali, ſeu phyſicâ phraſi, nec Mathematicâ loquitur, nos autem naturali ſenſu oppoſitiones punctorum formaliter accipimus.

148 Quæ verò Ferchius adducit ex vario modo menſurandi ſemidiametrum, & diametrum; & his circulum; peregrina ſunt ad arguendam in eo propriam eſſe contrarietatem, aut compoſitionem ad condictum. Simili vitio laborant, quæ corradit è materialibus motus phyſici, & quæ colligit ex differentiis oppoſitis lineæ rectæ, & curuæ, quæ ſunt in genere qualitatis, & in ſpecie figuræ; quas Ariſtoteles tradiderat 1. *poſter. text.* 31. qui ſui immemor, alio ſenſu hic accipit contrarietatem; vt dixi.

Id tandem, quod in ore perpetuo volutat, vni plura opponi ſub diuerſa ratione; atque ita motui ſimplici vnius elementi vnum alterius opponi, ſecundùm eandem rationem: plures verò ſecundùm diuerſas, ſic rurſus impugno. Ponit ignem, quo Cœlum, & aſtra conſtituuntur, eſſe vnum corpus ſimplexque elementum. Sic toto 1. *lib. de ſubſtantia cœli*, docet eandem rationem, totius, & partium non deciſarum in ordine ad motum. Hinc, Totum ignem circuire docet: partes verò abſciſſas rectà ad ſphœram tendere. Et hæc eſt eius iterata diſtinctio. Docet etiam, motum rectum eſſe contrarium circulari, & vnum circularem ab Oriente, ſeu à dextris opponi motui circulari à ſiniſtris, ſiue ab occaſu. & his motibus, ait, cieri Cœlos, & aſtra, quæ ſunt ignis, qui motus, cum Aſtrologis apud eum, ſunt certiſſimi.

Hinc ſequitur, eidem corpori ſimplici, ſecundùm eandem rationem, motus contrarios naturaliter conuenire.

Respondet *libro* 2. *cap.* 18. diuerſas eſſe diſpoſitiones eius ignis: nam pars ſuperior purgatior, motu nobiliori à dextris cietur; at inferior aſtrorum errantium (inter quæ eſt Sol) vt fœculentus, motu ignobiliori agitur.

Contra primò, quia motus contrarij adhuc eidem ſimplici conueniunt, prædicat enim totum ignem cœleſtem eſſe purum, & ſimplicem; vt retuli ſuprà *in q.* vt diſtinguat, quo pacto motus diuerſus conueniat igni, inter nos, aſcendenti; quia mixtus eſt, quod etiam refelli *in quæſt. cit.* Hic verò ſol fons lucis ponitur fœculentus ignis, reſpectu aſtrorum, quæ illuminat. Planetas verò, quos *lib.* 1. vnum corpus eſſe refricat; mox *hic* ſeiungit.

149 Vrgeo: nam & aſtra firmamenti quotidie ab Oriente in Occidentem vergunt; & ab Occidente per eclypticam tendunt; vt docent Ptolemæus, Clauius, & omnes ferè Aſtronomi. Cùm igitur ſit ignis ſimpliciſſimus, & omninò idem: ergo eidem omninò, ſecundùm omnia, oppoſiti motus, iſtique naturales tribuuntur.

Rvrsvs reſpondet, Ignem Cœlicum indifferentem eſſe ad motum dextrum, & ſiniſtrum: determinari verò à mente diuina, & paſſiuè a propria forma ignis depoſiti ad vtramque lationem, ſicuti cùm ſit indifferens ad omnem motum vndecunque, ratione figuræ ſphæricæ, determinatur ab axi, & polis ad motum ſecundùm longitudinem orbis. Sic *lib.* 2. *de motus cœlici contrarietate, capite* 18. aſtruit.

En deterius labitur. Iam ſuprà *libro* 1. qui eſt vnicus, *de ſubſtantia Cœli*, maximè *cap.* 15 vrget docentes, quintum Cœlum eſſe naturam, & eius motum naturalem; quia nomen *naturæ*, & *naturalis* confundunt, & æquiuocum reddunt. Natura enim habet inter nos contrarium, & motus naturalis habet contrarium, quæ negant Cœlo. Itaque Ferchius inſiſtit, vt probet, naturam eſſe determinati motus principium, & habere contrarium. Quo igitur pacto motus ignis in Cœlis mouetur naturaliter; & eſt indifferens; & motibus cietur contrariis? Vbi natura eſt ab ipſo expoſita & ab æquiuocis ſeparata? maximè cum Cœlum ab eo ponatur vnum è noſtris elementis, eiuſdem omninò naturæ; exſibilatâ quintâ Ariſtotelis ſubſtantiâ? 150

Qværit verò a nobis: an elementis quies in ſphœram ſit naturalis?

Dico, eſſe naturalem, vt accidens conferens ad conſeruationem à contrariis vicinis.

Mvlta opponit Ferchius, quæ partim ſoluta ſunt; & reliqua mox ruent. 151

Obiicit nouiter 1. *cap.* 7. Motus præter naturam, eſt contrarius motui ſecundùm naturam, *ex* 1. *Cæli*, 10. Et è conuerſo: motus ſecundùm naturam, contrarius eſt motui præter naturam, ſed Cœli conuerſio eſt ſecundùm naturam *ex* 1. *Cæli, text.* 8. conuerſio ignis, & aeris eſt præter naturam *ex* 1. *Cæli, text.* 14. Et non minùs ipſi igni eſt, præter naturam conuerſio, quam deſcenſus; *ex* 1. *Cæli* 15. Ergo conuerſio ſubcœleſtium eſt contraria conuerſioni Cœlorum.

Dico, differentiam illam eſſe accidentalem motui circulari conſiderato, vt eſt conſtitutiuus, & eſſentialis mundo. 152

Instat, quia ſic neque motui recto ſimplicium erit vllus motus contrarius; quia motus naturalis eſt conſtitutiuus naturæ vniuerſi; violentus autem non. Deinde motus ſecundùm naturam, & præter naturam, eſt prior conſtitutiuo: Ergo ab hoc non tollitur. Tertiò parùm refert: an oppoſitio ſit accidentalis.

Dico cum diuo Bonauentura, Motum rectum habere contrarietatem ſecundùm receſſum à centro, & acceſſum: ſic enim afficit partes vniuerſi in ordine ad totum, at motus omnis circularis in ordine ad totum eſt eiuſdem rationis, quia concentriens eſt ab eodem in idem: Ita in ordine ad totum mundum non opponuntur. Porrò naturale eſt conſtitutiuum naturæ aliâ ratione, vt confert ad conſeruationem naturæ; & vt opponitur violento, atq; adeò dato vno oppoſito, debet dari & aliud oppoſitum. Motus verò, vt conſtitutiuus vniuerſi, eſt prior naturali, & violento; quia hi motus ad hunc, tanquam finem conſtituendi mundum, ordinantur. Porrò differentia per accidens, & extra propoſitum, qualem oſtendi, iſtam in via, & intento Ariſtotelis eſſe nil facit.

Obiicit *cap.* 8. Vbi termini contrarij, ibi con-

contrariæ tranſmutationes. In ſpatio Cœleſtis motûs ſunt termini contrarij: Ergo. Minor probatur. Nam accipitur ibi longitudo à polo ad polum: latitudo ab ortu ad occaſum; craſſities à meridiè ad mediam noctem. Tunc ſic. Deus, & natura nihil fruſtra faciunt. Sed in Cœlis ſunt media lationum contrariarum: Ergo & lationes contrariæ. Confirmatur, nam inuicem reſiſtunt.

153 Respondeo ex iam dictis, eas non eſſe contrarietates, reſpectu totius vniuerſi, quæ propriæ ſunt, apud Ariſtotelem, ſed reſpectu partium; quas alibi Ariſtoteles ipſe concedit in motibus Cœlorum. Quare fruſtra vrget Ferchius Philoſophi teſtimonia contra nos.

Obicit *cap.9.* Omnis oppoſitio eſt in aliquo, è quatuor generibus oppoſitio poſitionum non eſt contradictoria, nec priuatiua, nec relatiua. Ergo contraria. Vrget ſæpè. In vnoquoque genere eſt vna contrarietas. Motus ad vbi, eſt vnum genus, quod primò diuiditur in rectum, & circularem. Ergo circulari eſt contrarius rectus. Confirmatur: nam rectum, & curuum ſunt primæ differentiæ lineæ *ex 1. poſt. 35.* & *1. Elem. Eucl.* Ergo contrariæ.

154 Respondeo, hos motus ſub ratione motus, vt ſic, etiam ab Ariſtotele concedi contrarios. Sed quia hi ordinantur ad conſtitutionem totius mundi; ad hunc autem ſcopum non opponuntur, qui eſt finis motuum. Ideò ab Ariſtotele meritò negantur eſſe contrarij.

Obicit *cap.10.* In circulo Mathematico eſt contrarietas in fieri, nam fit altero circini pede; manente altero immoto. Deinde in facto eſſe, vt fatetur Ariſtoteles *quæſt.9. mechan.*

Respondetur, iterum, Ariſtotelem ibi dicere contrarietatem eſſe quodammodo ſeu impropriè, nempè ſecundùm rationem Mathematicam; non ſecundùm eam, quæ eſt vniuerſi ſcopus; vt toties dixi. Hinc ruunt ſequentia *cap. 11.*

155 Opponit à *cap. 12.* in motu Cœleſti contrarietates ex Phyſicis, quas Ariſtoteles *1. poſt text. 178.* ait eſſe, quæ ſunt ex appoſitione; & S. Doctor per additionem nominat. Supponit verò, Omne corpus naturale habere tres dimenſiones Longitudinem, Latitudinem, & Profunditatem, nec plures eſſe poſſe; quia omnis menſura Magnitudinis fit per rectam ad angulos rectos. Rectæ ad angulos rectos tres duntaxat erigi poſſunt, circa vnum punctum, vt demonſtrat Ptolemæus apud ſimplicium *primò Cœli*, & Clauium *in cap. 1. Sphæræ.* Igitur ab his tribus dimenſionibus, tres locales contrarietates, triaque contrariorum locorum paria prodeunt: Longitudinis extrema dicuntur ſurſum, & deorſum: latitudinis dextrum, & ſiniſtrum: profunditatis ante, & retro, ex Ariſtotele *5. Phyſ. 10. & 2. Cœli à text. 7.* Eaſque differentias locum eſſe in vniuerſo ſecundùm naturam, non ſecundùm nos, docet Ariſtoteles *3. Phyſic. 54.* Primò igitur Cœlo contraria eſt terra, ſecundùm locum, quia extremè diſtant. Secundò in motu, & quiete; vt conſtat. Tertiò, latio cœleſtis à dextro ad ſiniſtrum, quæ eſt primi mobilis, eſt contraria latione à ſiniſtro ad dextrum, ſeu ab occaſu in ortum. Quartò, accedunt, & recedunt ſtellæ à medio mundi Quintò; latio recta, & curua ſunt contrariæ phyſicæ. Ideò etiam recta, & circularis, quæ eſt curua admittunt contrarietatem. Inſuper in circulatione ipſa eſt contrarietas interna, ſecundùm diametros ipſius circuli in latione latens, ex Ariſtotele *1. Cœli, 85.* Hæc, aliaque proſequitur Ferchius, dum contrarietatum argumenta. Congerit.

Mirum ſanè; cùm in ipſo Ariſtotele vir eruditus perlegerit, omnes iſtas, aliaſque à ſe adductas contrarietates, eſſe partiales, & in ſenſu à Philoſopho ad alia intento; vt ſuprà latè expoſui; Eam verò, quæ ab eodem negatur, ſumpta eſſe in ordine ad totum vniuerſum, modo ſupra declarato, ac toties repetito. Quare fruſtra Vir præclarus breuitatis amator, ac veritatis, nec non Seraphico deuotus, viginti ſeptem capita, nec minùs triginta tribus paginis, in doctrina Peripatetica Seraphici euertenda inſudauit; vt Anaxagoram defendat, eiuſque cathedram iam obeſam in Scholas inuectam erigat. Iam Ariſtoteles apud Doctores claſſicos, eorumque Gymnaſia primatum obtinuit. Quare ſectatores Ariſtotelem non eliminabunt, ne & ſuos Doctores Anteſignanos explodant, qui Peripateticam viam, ne tranſuerſo quidem fere vngue percalcarunt. 156

Ignoscat mihi hæc omnia refellenti vt ſeraphicum ſuſtineam, eiuſque doctrinam ſartam tectam conſeruem. Itaque eius libro Aue dicens, pergo. 157

QVÆSTIO VIII.

An detur Coelvm *chryſtallinum aqueum.*

D. Bonau. diſt.14. p.1. quæſt.1.
D. Thom. q. 68. art.2.

Tenemvr iam aſſignare aquas illas, ſuper firmamentum, ab inferioribus diuiſas.

Prima opinio fuit, aquas illas, ſuper firmamentum, eſſe ſpirituales, idelt Angelos. Ita indicauit Philo Heb. *lib. 1. de mundi opificio, in principio.* Id ſentit D. Auguſt. *13. confeſſ. cap. 15. & 32. lib. 1. de Geneſ. contra Manich. cap. 11.* Inſinuat D. Hieron. in id Pſal. *76. Viderunt te aquæ Deus.* Expreſſius, ad id Pſal. *103. Qui tegis aquis ſuperiora eius;* vbi adducit etiam illud Pſal. *148. Aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt, laudent nomen Domini.* Expreſsè hoc ſentit Origenes, apud D. Epiph. *epiſt. ad Ioan. Epiſc. Hieroſol.* quæ inter epiſt. D. Hieron. eſt 60. & ſatis inſinuatur ab Origene, *hom. 1. in Geneſ.* 158

Secvnda opinio eſt, aquas illas eſſe verè elementares. Ita Ioſeph. *lib. 1. antiquit. cap. 2.* D. Iuſtinus *M. quæſt. 93.* Tertul. *lib. de Trinit. quæſt. 93.* Baſil. *hom. 3. Hexaëmer.* Hilar. *in Pſal. 135.* Hieron. *epiſt. 83.* Epiph. *epiſt. ad Ioan. Hieroſol.* Cyril. Hieroſol. *Catech. 9.* Ruper. *lib. 1. in Geneſ. cap. 23. vſque ad 31.* Anſel. *lib. 1. de imag. mundi, cap. 25.* Hugo de Sancto Victore *lib. 1. de ſacram. part. 1. cap. 17. & adnot. in Gent. cap. 6.* Richar. de Sancto Vict. *in tract. de except. lib. 2. cap. 7.* Cum hac ſecunda ſententia ſentiunt Hippol. & Seuerianus *in Catena.* Eucherius *in Geneſ. lib. 1. cap. 3.* Theodoret. *quæſt. 11.* Caſſiodor. *in Pſal. 103.* Haymo *in Pſal. 148.* Bruno *ibi.* Damaſc. *2. de fide, cap. 6. & 9.* Proſper *in Pſal. 103.* Anaſt. Syna. *cap. 7.* Iunil. & Procop. *hîc.* Beda *quæſt. 9. in Geneſ.* Magiſt. *in Pſal. 148.* Comeſtor *in hiſt.* Richar. Pampol. *in Pſal. 148.* Euthym *in Pſal. 105.* Anſel. Laudun. & ſtrabo Fulden. *hîc.* Marius Victorinus *in Geneſ.* Drepanus *in hymno 3.* Honcala, Delrius, Salianus, Bonfrierius, Cornel. Merſen. Sirinus, Menoch. adde Celadam *de Benedict. Patriarch.* 159

Patriarch. Benedict. 1. Aſcan. Martineng. *in Gloſſa magna*, Amicum, *Tract.* 4. *de Cœlo*, *q.* 3. *dubit.* 1. Tanner. *diſp.* 1. *quæſt. præced.* Molin. *diſp.* 10. *de Operibus ſex dierum*, Bellarm. *in Pſal.* 148. Salmeron. *tract.* 1. *in Euang. prol.* 5. & *tract. vlt. in* 2. *Petri*, *diſp.* 4. qui fixo pede in veſtigiis Patrum præcedentium ſiſtunt. Eos omnes addere potes, qui in toto ſpatio etiam firmamenti dicunt, ante fuiſſe
160 aquas, quos refert Amicus *loco citato*.

Tertia ſententia eſt, aquas ſupra Cœlos eſſe quidem elementares, non tamen ſupra Cœlos ſydereos; ſed ſupra aërem. Hi ſunt, qui firmamentum dicunt eſſe aërem, quos retuli, *quæſtione* 6. Eam ſententiam S. Auguſtinus ingenioſam acclamat, 2. *de Geneſ. ad litt. capite* 4. ſequuntur autem Beda, *libro* 2. *de elementis Philoſophiæ*. Gloſſa Interl. Eugub. *in Coſmop.* Hamerus *in Geneſ.* Vvielmus, & Rabbini, quos refert Aſcanius ad eum locum, ac Perer. *lib.* 1. *in Geneſ. circa opus ſecundæ diei*, qui in hanc ſententiam trahit D. Epiphan. qui ait; ex aquis illis ſuperioribus generale diluuium factum eſſe. Idem ſentit Torniel. *in annal. ſacris*, *tom.* 1. *in ſecunda die mundi*, & probabilem cenſet D. Thom. *part.* 1. *quæſtione* 68. *articulo* 2. atque certam putat Suar. *libro* 2. *capite* 4. *numero* 20. Valent. *diſp.* 5. *quæſtione* 3. *part.* 2. *columna* 950. Arriaga *diſput.* 32. *ſect.* 1. *ſubſect.* 2.

161 Qvarta ſententia eſt, aquas illas eſſe Cœlum quoddam chryſtallinum incorruptibile. Ita D. Bonauent. (at D. Thom. eſt problematicus.) Tuentur Durandus, & alij Scholaſtici, cùm Magiſtro *eadem d.* 14. Abul. Caiet. Lyran. Cathar. *in Geneſ.* Ægid. 2. *p. Hexaëmer. cap.* 14. videtur Bedæ *in Hexaëmer. loc. cit.* Clauius *in capite* 1. *ſphæra*, §. *Cœlorum, circa finem.* Hi dicunt, Cœlum illud eſſe corpus præclarum chryſtallinum: vocari autem aquas, non propter naturam aquæ; ſed propter ſimilitudinem in aliquibus proprietatibus, vt in perſpicuitate, in frigiditate, non formali, ſed virtuali. Putant enim, Cœlum illud vim habere frigefaciendi, & in hoc etiam aquis aſſimilari; vt refert Suarez, *num.* 4. Ex quo patet, hoc non eſſe à ſolo D. Bonau. excogitatum, & additum: vt clamat Pererius, *loco citato*, vbi etiam ait, hoc ſine fundamento à D. Bonauent. prolata; cùm ſit ſententia etiam tot Patrum. Inſuper D. Clementis Papæ, quam ex D. Petri ore ediſcerat *Recognit. libro* 1. vt refert Aſcanius, *fol.* 232. Idem D. Auguſt. 2. *de Geneſ. ad litt. cap.* 5. Neque aptè ab Arriaga, *diſputatione* 20 *numero* 28. ſoluitur, Nimirum Clementem aſſerere tantummodò, Cœlos primâ die fuiſſe creatos, ſecundâ ſolidatos, ipſum legito.

Assero primò, aquas illas, ſuper firmamentum aſſertas, non eſſe ſpirituales, ſed corporales.

162 Probatvr à Diuo Bonaueneura, 1. *fundamento* 1. ex illo Pſal. 103. *Extendens Cœlum, ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius*: nam, ſicut ibi de Cœlis corporeis eſt ſermo: ita de corporeis etiam aquis, quibus tanquam tignis operiuntur. Hâc authoritate nititur Suarez, *num.* 3.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura, *fundamento* 1. ex D. Auguſt. *libro* 2. *capite* 5. *in fine*, *tom.* 3. vbi de illis aquis ait: *Qualitercunque ſint, ibi eas eſſe, non dubitamus; Maior eſt enim huius Scripturæ authoritas, quàm omnis perſpicacitas humani ingenij.*

Eas verò non eſſe ſpirituales, probatur ex D. Auguſt. qui eam ſententiam retractat, *lib.* 2. *Retract. cap.* 6. ergo ſunt corporeæ.

Probatvr tertiò *ibi* à Diuo Bonauentura, etiam ex Diuo Baſilio *loco adducto*, & *in corpore*, ex omnibus Patribus, ſuprà relatis, inter quos etiam refert Bedam, ex Magiſtro.

Probatvr quartò *in corpore*, ex Scriptura *Geneſ.* 1. vbi dicitur: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis*; ſed firmamentum illud diuidens eſt corporeum, vt omnes fatentur; & eſt, ſecundùm nos, Cœlum ſydereum, & aquæ inferiores ſunt corporeæ: ergo etiam aliæ interdiuiſæ debent eſſe corporeæ. Quorſum enim poneretur firmamentum ad diuidendos Angelos ab aquis; cur non potiùs à Terra? cur non ab aëre? 163

Insana eſt autem reſponſio Origenis, diuidere aquas, ideſt, Angelos ſanctos, à dæmonibus: nam etiam aquæ inferiores imperantur illicò. *Congregentur aquæ, quæ ſub Cœlo ſunt, & appareat arida*, vt indicat *hic* D. Bonauent. & *diſt.* 14. *p.* 2. *dub.* 1. *litt.* & poſt eum Suarez, *num.* 3.

Assero ſecundò, illas non eſſe aquas elementares. Eam opinionem reuerenter, ob Patres, refutat Diuus Bonauentura *argumentis*, *ſecundo loco.*

Probatvr à Diuo Bonauentura, primò ex Diuo Auguſtino *libro* 13. *confeſſ.* vbi ait: *Sunt aliæ aquæ, quæ ſuprà firmamentum ſunt immortales, & ab omni corruptione ſemotæ*: ergo non ſunt elementares.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura; 164
quia aqua eſt grauis: omne autem graue tendit deorsùm; quomodo ergo poſſunt in tanta multitudine ſursùm in Cœlis detineri? Hoc argumento vtitur Suarez, *num.* 11.

Respondent Patres, eâdem virtute Diuina, quâ ibi conſtitutæ ſunt, detineri ſursùm. Ita D. Ambroſius.

Instat tamen Seraphicus Doctor *in corpore*: quia Deus res naturali concinnitate diſpoſuit; vt grauia deorſum, leuia ſurſum ſtent modo naturali, ſic enim res condidit; vt effectus, & actus ſuos producere ſinat; vt ſuprà vidimus, *quæſtione* 6. & ipſe Diuus Bonauentura teſtatur, *poſt hanc quæſtionem*, *fundam.* 4. ex D. Auguſt. 7. *de ciuit. capite* 30. & *hîc*, *argum.* 5. *ad oppoſitum*, ex D. Auguſt. 2. *de Geneſ. cap.* 1. nec ſunt miracula ſine graui cauſa aſſerenda; vt cum D. Bonau. & D. Auguſt. vidimus *diſp. hac*, *quæſtione* 2. *in aſſertione* 1.

Respondent alij, firmamentum non grauari aquarum vllo pondere: quia incorruptibile eſt, & diuidi non poteſt; imò, quia eſt ſolidum; ita Anſelm. & Hilarius.

Addit Suarez, *num.* 11. Forſan poſſe dici in rigore Philoſophico, aquas ſemel poſitas extra ordinem elementorum, ſupra Cœlos, ibi non grauitare: quia inclinatio ad talem locum non eſt, niſi propter ordinem elementorum inter ſe. Ita ſoluit etiam Celada *loco cit. fol.* 9. *columna* 1.

Hæc tamen reſponſio infirmatur: nam, cùm aqua ex inſtituto ſit grauis, & ideò inclinet infra aërem, & ignem; non eſt cur dicatur extra ordinem elementorum eſſe in Cœlis: cùm eius appetitus ſit ad terram. Ponamus enim in orbe Lunæ aquas, & infra ſit vbique vacuum; quis dicet, eam aquam ſuſpenſam naturaliter ita manſuram; eò quòd non adſit elementum inferiùs? vt benè vrget D. Bonau. *in argum.*

Probatvr à D. Bonau. tertiò conſequenter: 165
quia corpora in mundo ſimplicia collocantur, iuxta eorum nobilitatem; ſed aqua eſt ignobilior firmamento, aëre, & igne: ergo non locatur ſuper hæc omnia.

Pro-

Probatvr quartò. Corpora naturaliter, ſecundùm maiorem raritatem, & ſubtilitatem, aliis ſuperſtant; ſic aqua terræ, aer aquæ; ignis aëri: ergo aqua ſuper aërem, & ignem violenter detinetur; eò maximè, quia eſt labilis, & deberet elabi. Et hoc violentum erit perpetuum.

Respondent Patres, non eſſe violentum: quia iuſſu Dei id fit: magis eſt enim naturale aquæ, obedire Deo, quàm proprium ordinem ſeruare, naturæ particulari conuenientem. Addo, collocationem aquarum ſuper Cœlos eſſe ad finem naturæ vniuerſi, qui ſingulari præualet, eſtque naturalior; atque adeò non erit miraculoſa aquarum illarum collocatio, ac conſeruatio. Hæc ratio à Suarez ſumitur, ex D. Bonau. *fundam. 6.*

166 Contra arguit D. Bonau. *oppoſito argum. 5.* ex D. Auguſt. 2. *de Geneſ. ad litt. cap. 1.* vbi ait: *Nec quiſquam dicat, hac omnipotentiâ Dei fieri; qualiter enim Deus naturas fecerit, quæritur; non quid de his, per miraculum ſuæ potentiæ operatur.* Quoad finem verò illum, res gratis dicta eſt: vt dicam *argum. 6.*

167 Probatvr quintò à D. Bonauentura. Habentium eandem naturam, & ordinem, eſt locus idem: quia enim eadem eſt natura glebæ, & totius terræ, idem eſt locus vtriuſque: ſed per vos eſt eadem natura aquarum, quæ ſunt ſuper firmamentum, & quæ infrà: ergo debent omnes habere vnum locum communem.

Probatvr ſextò, quia nullus finis, nullaq; ratio poteſt inueniri, ob quam aquæ elementares collocentur ſuper Cœlos.

Respondet Cyrillus, *loco cit.* Aquas illas ſeruari ad opus pluuiarum, cùm terra egeret irrigatione, D. verò Epiphanius vult, paratas ad diluuium emittendum: ideò intelligi illud Geneſ. *Cataractæ Cœli apertæ ſunt.* Idem habet Beda *lib. de Natura rerum, cap. 8.* licèt aliam reſponſionem magis probet. Rich. verò Pampol. *in Pſal.* 148. ait, aquas illas diffluere per pluuias.

168 Hæ autem reſponſiones euertuntur; quia, quomodo diffluere poſſent aquæ illæ; niſi, vel penetrando Cœlos, vel diuidendo illos; ſicut ſcindunt aërem, è nubibus pluendo. Secundò, ſi diffluerent per ignem, illum omninò extinguerent, vel ab eo ſiccarentur. Tertiò, ſi effluunt in pluuias, & maximè in diluuio: ergo ſunt corruptibiles; vt arguit Seraphicus Doctor *argumento 1. ſuprà allato*, ex Diuo Auguſtino, quod S. Pater reprobat; dum ait, aquas illas eſſe incorruptibiles. Præterea ſi continuò defluunt in diluuiis, & pluuiis; num corpus aliud in eo loco ſubſtituitur? num rareſiunt reliquæ? Hæc ſanè noua ſunt, & ſine miraculo fieri nequeunt, vel ſaltem opus valdè ſupernaturale requirunt ſine fundamento.

169 Respondent alij, relati à Diuo Bonauentura, aquas illas, ſupra Cœlum poſitas, eſſe ad temperandam ignitam naturam Cœlorum, ne actiuitate ſuâ, cætera corpora corrumpant. Ita refert Iuſtinus M. *quæſt. 93.* vbi vult, hoc temperamentum eſſe neceſſarium, tum ad ſtabilitatem firmamenti, quaſi per reſiſtentiam, quam aqua illa adhibet, ne aſtra ſuo calore firmamentum deſtruant: tum etiam ad temperationem inferioris aëris, & ad conſeruationem aliorum, in terra degentium. *Nam ſummum* inquit, *frigus ab illis aquis mittitur, quo Solis calor, in aëre temperatur.* Hanc rationem probat etiam Diuus Hilarius, quoad poſteriorem partem: Theodoretus verò magis priorem partem laudat, *quæſtione 11. in Geneſ.* Attamen Beda *libro de natura rerum, cap. 8.* ſimpliciter dicit, aquas illas fuiſſe in Cœlo ſuſpenſas ad ignem ſydereum temperandum.

Contra priorem partem reſponſi arguit Seraphicus Doctor *arg. 6.* & *in reſol.* quia Deus aptè omnia collocauit ad fines, maximè vniuerſo proficuos. Cùm igitur Cœlos incorruptos ſtatuerit, eoſq; in æternum manſuros dicit *Pſal.* 148. non appoſuit vicina contraria corrumpentia, inter quæ calor, & frigus, præcipua ſunt; atque adeò cùm hæc virtualiter ſpectata poſſent vniuerſi effectibus ſufficere, dedit & Cœlo chryſtallino virtuale frigus, & aſtris virtutem gignendi calorem, eò magis, quò omnia naturali rationi adaptata concinnauit, ac proinde non decuit, contraria in Cœlis vicina apponere, & cogi vtraque perpetuâ violentiâ eorum actus compeſcere. Sic ferè, etiam Suar. *numero 16.* & multi alij refellunt dictum aquarum vſum. 170

Eodem modo euertitur & alia reſponſio: nam quomodo aquæ illæ remotiſſimæ poſſunt frigefacere aerem, quin frigefaciant etiam ſphœras illas cœleſtes? Eſtò concedam, poſſe illas agere ad talem diſtantiam, quæ eſt maxima; vt refert D. Bonauentura *in Compend. Theol. verit. lib. 2. cap. 3.* eſt enim à terra vſque ad Cœlum ſtellatum diſtantia milliarium 109375. ad minimum; vt ait S. Doct. & verè 80000000. milliarium.

Præterea non ſunt neceſſariæ illæ aquæ, ad temperandum aërem: cùm ſatis per planetas id fieri poſſit, inter quos Saturnus eſt frigidiſſimus virtute; vt notat Seraphicus Doctor *in Compend. cit. libro 2. cap. 7.* & *ad vlt.* atque aliæ ſtellæ; vt Aſtrologi docent: ergo fruſtrà excogitatur, aërem per medium, adeò extraordinarium, & violentum, temperari. Deficientibus igitur naturalibus rationibus, alij recurrunt ad morales; aquas illas ibi repoſitas ad exercitium fidei noſtræ. Ita Proſper, *Pſal.* 103. vel, vt inde ad laudandum Deum aſſurgamus. Ita Caſſiod. & Haym. Beda verò, & Gloſſa ordinaria, aiunt: *Ad quid vtiles ſint, nouit, qui condidit.* 171

At verò contrà arguit Seraphicus Doct. Deum conditorem ita coniunxiſſe finem, & vtilitatem, cum ordine rerum; vt non direxerit res naturales inordinatè ad mundi conſtitutionem: vnde non eſt credibile, ibi ad finem alium depoſitas aquas; neque ad finem moralem; cùm res iſtæ naturales ordinis neceſſarij, ordinariique, ſint; &, cùm non ſint ibi aquæ, non poſſunt ſeruire ad veritatem fidei, aut ad laudem Dei; cùm ſatis ex rebus conditis, in numero, pondere, & menſura, aſſurgat creatura ad Dei laudes; neque eſt aliquid fide credendum, quod ſit incertum; vt notat D. Bonauentura in *fine corporis.* 172

Assero tertiò illas aquas eſſe Cœlum Chryſtallinum, ſeu aquas virtuales. 173

Probatvr primò à Diuo Bonauentura *ex Geneſ. 1.* habetur: *Fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis*: ergo diuiſæ ſunt veræ aquæ, & aliæ ſub firmamento, aliæ ſuper firmamentum locatæ ſunt. Neque per firmamentum poteſt intelligi aër, vt oſtenſum eſt, *quæſtione 6.* & *tractatu 5. diſputatione 1. quæſtione 2.* Nam ſtellæ poſitæ ſunt in firmamento, Geneſ. 1. in 4. die; neque poſitæ ſunt in aëre. Deinde Daniel. 3. dicitur; *Benedicite aquæ omnes, quæ ſuper Cœlos ſunt, Domino*; & poſteà ſubditur: *Benedicite Sol, & Luna Domino*: ergo aquæ illæ ſunt ſuper Solem, & Stellas; ſed non ſunt aquæ ſpiri

ſpirituales; vt oſtenſum eſt *in prima aſſertione*, neque elementares; vt viſum eſt *in ſecunda*: ergo veræ aquæ virtuales. Idem habet *2. part. Breuil. c.5.*

174 Respondent primò Suar. *cap.4. num.5.* Perer. & alij, quòd dicitur priùs, *Fiat firmamentum in medio aquarum*, per quæ verba ſignificatur, non fuiſſe tunc aquas factas; ſed potius tunc diuiſas fuiſſe veras aquas; non enim poteſt Aqua vocari ſimul *elementum aqua* ex una parte, & ex altera *corpus Cœleſte* niſi æquiuocè. Et non eſt veriſimile, vocem eandem æquiuocè ſumi in eadem dictione. Neque ſolùm corpus Cœleſte eſſe poteſt, quia aquæ ſub firmamento non ſunt Cœleſtes: ergo ſunt elementares omnes iam exiſtentes, ac interſectæ firmamento. Confirmatur: nam ſæpè ibi repetitur nomen aquarum; vbi ſi admittas æquiuocationem, tota ſynceritas hiſtoriæ ruit. Dicitur enim *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas* vbi non poſſumus magis dicere, illum ſuperlatum fuiſſe aquis elementaribus, quàm Cœlo illi chryſtallino. Deinde dicitur; *Fiat firmamentum in medio aquarum*; vbi nomen aquarum ſumitur vniuocè; deinde dicitur *Diuidat aquas ab aquis*: ergo, cùm ſint eædem aquæ, non ſunt ſumendæ pro elementaribus, ex parte altera: ex altera verò pro Cœlo chryſtallino, quod æquiuocè eſt aqua. Tertiò ſubditur. *Congregentur aquæ, quæ ſub Cœlo ſunt, in locum vnum*: vbi ſumitur certò pro elemento aquæ. Cur ergo aſſeremus excogitatum fruſtrà Cœlum chryſtallinum, nomine aquarum; cùm nec ex ſcriptura, nec ex Patribus, vel Philoſophis, aut Aſtrologis antiquis colligatur; neque ſatis ex effectibus colligi poſſit? Vnde enim probant, præcipuè Bonauentura, eſſe frigefactiuum, aut vniformiter diaphanum; cùm; potiùs videatur aſtruendum ſolidum, opacum ad impediendum, nè ad nos radiet Empyreum Cœlum? Ad illud *Daniel 3.* reſpondet Suarez, *num.25.* ex hoc ordine nullum indicium huiuſce rei trahi: quia poſt aquas illas ponuntur Virtutes Domini, & poſtea, *Spiritus Dei, & nox.*

175 Respondetur, non probari à Suarez, & Perer. aquas illas iam præextitiſſe; vnde Hebraicè non dicitur; *diuiſit aquas, quæ erant ſuper firmamentum, ab his, quæ erant ſub firmamento*; ſed dicitur abſolutè; *diuiſit aquas, quæ ſubter firmamentum; & aquas, quæ ſuper firmamentum*; vt notat Valentia, *col. 950.* Vnde, ſicut ipſi dicunt, aquas, quæ erant ſuper firmamentum, eſſe contentas in nubibus; neque tamen adhuc erant tunc nubes: de quo ipſe Valen. dubitare cogitur; vt dixi *quæſt.6. ad finem*: ita poſſum dicere, factum eſſe firmamentum diuiſorium inter aquas terreſtres factas, & chryſtallinum faciendum. Sed eſtò; do, prius factum eſſe chryſtallinum, & poſteà naturâ poſteriùs firmamentum diuiſorium. (nam prima die è Cœlis ſolùm Empyreum factum eſt) Ita benè intelligitur intermediatio firmamenti, inter aquas, & aquas exiſtentes, eò magis, quò materia, ex qua factum eſt Cœlum chryſtallinum, erat veluti aquoſa, licèt poſtea formâ incorruptibili prædita; quam reſponſionem ex parte attingit Molina, *tractatu adducto, diſput. 10.* Do autem Suarezio, non dici aquam propriè; à materia illa aquoſa, ex qua factum eſt chryſtallinum; ſed etiam propter qualitates conſeruatas perſpicuitatis, & frigiditatis virtualis; quæ ſunt proprietates aquæ, vt notat Sanctus Bonauentura; vnde non eſt æquiuocatio, dum per aquas, primò intelligitur materia informis: dum *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, & ſubditur: *Fiat firmamentum in medio aquarum.* Quòd verò Zelantur vniuocationem aquarum, dico, debuiſſe zelari etiam vniuocationem firmamenti. At ipſi pro firmamento, modò ſumunt ſecundam, & primam regionem; modò alterutram aëris; modò expanſionem, vſque ad Cœlum; modò ad octauam ſphœram; vt vidimus, *quæſt.6.* Nos verò non admittimus omnimodam diuerſitatem, ſed conuenientiam; vt notat D.B. nam etiam cœlum chryſtallinum eſt aqueum in ſua perſpicuitate, frigefactione, &c. vnde ſaltem analogia inuehitur. Neq; hoc eſt abſonum in ſcriptura; dum enim ait: *Fiat firmamentum in medio aquarum*, nomen aquarum non ſonat vniuocationem, ſed aliquid medium, inter diuerſa genera aquarum; & ſic ſubdit: *diuidat aquas inter ſe varias. ſcilicet, elementares, quæ ſunt infrà, à ſuperioribus.* 176
Ideò, cùm ſubditur: *Congregentur aquæ in locum vnum*, non inuehitur æquiuocatio: nam intelligitur clarè de illis aquis inferioribus elementaribus; de quibus ſuprà. Quòd ſi *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*; quidni ſuper omnes, etiam cœleſtes ſuperlatus dicatur? neque verò metaphoricè ſolùm aquæ illæ dicuntur; ſed aliqua proprietate; vt dixi. Cogi autem nos, eas hoc modo aſſerere, ſatis conſtat ex confutatione opinionis eorum de firmamento facta *quæſt. 6.*: & de aquis elementaribus *in hac quæſt.* &, cùm debeant eſſe aliquo modo aquæ, debemus eas aſſerere; vt docet D. Aug. adductus *aſſertione 1.* & docent omnes antiqui Patres, adducti, *quæſtione illa*, dicentes, firmamentum eſſe Cœlum; vt ibi vidimus; & ideò non eſt noua opinio; vt ipſi fingunt; ſed antiqua, ſaluans vniuocationem, ſeu identitatem in vno firmamento recenſito à Scriptura, quod ipſi in facies varias, Prothei inſtar, mutant. Quod verò addunt; vnde colligar D. Bonauent. aut cur addat de ſuo, illas aquas eſſe frigefactiuas? dico, eum colligere ex SS. Patribus ſuprà relatis *in hac quæſtione*, qui debent ritè intelligi; ſi ſupponimus ibi eſſe aquas; vt oſtenſum eſt, oportet illas habere proprietates præcipuas aquæ, qualium poſſent eſſe capaces. Dicant mihi Perer. & Suarez, vnde habeant, hoc eſſe falſum; cùm aſſertum ſit à tot Patribus prolatis, *q. iſtâ*? cur dicant additum à Bonau. proprio marte; cùm ipſi Patres referant, id aſſerentes; qui ſanè, cùm nequeant de frigiditate formali intelligi; cur non de virtuali intelligi valeant? 177

Cùm igitur Sancti Patres Auguſt. *libro 2. de Geneſi, ad litt. capite 5.* Diuus Baſil. *loco citato*, & Beda, à Magiſtro adductus, *diſputatione 14.* dicant, non eſſe adeò curioſè inuertendum, quod Scriptura infallibilis aſſerit; cur ipſi de hoc calumniantur Seraphicum, qui rationibus, & authoritatibus nititur? Addit *fundamento 3.* congruentiam: ſicut enim in Microcoſmo, in quo partes reſpondent maiori mundo, poſuit Deus cerebrum aqueum à prædominio: videtur idem præſtitiſſe in maiori mundo; vt aquas ſuper omnes Cœlos poneret.

Ex ordine verò hymni trium puerorum rectè colligitur ordo indicans, eas aquas eſſe cœleſtes. 178
Nam primò inuitantur Angeli; deinde aquæ, quæ ſuper Cœlos ſunt: neque hæ ſunt aëreæ: quia, licèt aër dicatur *Cœlum*, non tamen in plurali dicitur, *Cœli*; vt patet *Hierem. 10. & 11. Pſal. 146. Pſal. 17.* Neque obſtat id quod addit Pererius, & Suarez *num. 24.* Nomen Cœli in Hebræo carere ſingulari; eſtò enim nomen שמים ſit duale, carens ſingulari: attamen ſæpè in ſingulari traduci-

tur à vulgata editione canonica, ad diſtinctionem plurium Cœlorum. Neque rationem aliam huius diſtinctionis inuenies, & debet habere fundamentum. Quod ſi *Zacha.* 8. 12. dicitur: *Cœli dabunt rorem ſuum,* ibi includitur Sol: quia ros à Sole,& Cœlis eſt effectiuè; ab aëre verò tantùm materialiter: adde, ibi promiſiſſe,per *rorem,* influxus Cœlorum fœlices; nam illos opponit beneficiis terræ.

190 Quòd verò, poſt Cœlos, & Solem vocetur omnis ſpiritus, imberque; quidni? nonnè Spiritus eſt ventus, vt plurimi exponunt ea verba: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas?* Sic igitur deſcendit ad ſecundam regionem aëris, vbi meteoræ ſunt impreſſiones; cùm priùs etiam Stellas, Cometaſque incluſiſſet; deinde Ventos inuocat,qui ſunt à nubibus repulſæ exhalationes, & deinde ad infimam regionem: vbi ros, &c. ita bonus ordo ſeruatur. Tandem Doctores iſti confundunt productionem luminarium; Nam,dum dicitur: *Fiant luminaria,* aſſerunt, data eſſe luminaribus ſolùm aliqua accidentia; & alia ſexcenta inducunt abſona, quæ SS.PP. videntes, euitare conati ſunt. Licèt autem non omninò conueniant in aſſignanda qualitate earum aquarum; tamen omnes reſolutè conueniunt,eas eſſe ſuper Cœlos ſtellatos; & ideò eorum authoritas nos mouêre debet. Quidquid dicat Suarez, *c.* 4. *num.* 25.

QVÆSTIO IX.

An plures ſint orbes COELI *concentrici.*

D. Donau. in 2.d.2. p 2. dub.2. litt. & d. 14.p.2. art.1. q 1. & art. 2. q.3. & ſerm. 1. de B. Virg. & ſerm. de Apoſtolis.

191 TAMETSI ad Philoſophos ſpectet, de Cœlis diſputare: attamen etiam ad Theologos præcipuè pertinet, de his nobiliſſimis creaturis diſſere: vnde, ſicut in hac prima parte,de anima latiùs agunt, non video, cur etiam de cœleſtibus agere non debeant? Iam autem vidimus, *tract.* 5. *disp.* 1. *quæſt.*7. Cœlos ex materia compoſitos, & *q.*8. ex eadem materia,ſecundùm eſſentiam, quâ & ſublunaria: Ideò nunc videndum, an ſint plures orbes diſtincti, & eiuſdem naturæ: Sed quia in orbibus concentris totalibus ponuntur à modernis Aſtrologis plurimi alij orbes excentrici, de illis *quæſtione ſequenti* diſputabo.

PRIMA opinio eſt, vnicum eſſe Cœlum mobile. Ita D. Chryſoſt. *Hom.* 4. *in Geneſ.* Acatius Ciſalpinus, & idem ſentit Dux Ioſuè; vt habetur *capite* 10. vbi iuſſit, ſtare Solem, inſuper & Lunam, putans mouendum adhuc Solem, ſi Luna moueretur: vt aduertit Toſt. *ibi quæſtione* 19. Andræas etiam Ciſalpinus *lib.* 3. *Peripateticarum quæſtionum, quæſt.*4. idem cenſet.

SECVNDA opinio eſt, Cœlos mobiles eſſe plures. Hæc eſt communis ſententia Philoſophorum Mathematicorum, Chaldæorum, Ægyptiorum. Ita Plato, *lib.* 10. *de Rep.* Ariſtoteles 12. *Metaph. cap.* 8. S. Auguſt. 10. *de Geneſ. cap.* 29. & *in Pſal.* 32. Ambro. *lib.* 2. *Hexaëmer.* Baſil. *hom.* 3. & alij Patres. Eſt communis Theologorum ſimul, & SS. PP. Hi tamen diuiſi in varias ſemitas diſpertiuntur.

ALIQVI duos tantùm Cœlos poſuêre; vt Theodoret: *quæſt.* 11. Damaſc. 2. *de fide, cap.* 6. & 7. Iuſtin. *reſp.* 37. Theophyl. *ad* 2. *Cor.* 12. Clem. Rom. *lib.* 1. & 2. *Recognit.* Acatius apud Lyppom. *in Gloſſa.* Anaſt. Syna. *lib.* 2. *Hexaëmer.* Iuuet *tract.* 6. *cap.* 3. 192

ALII tres, vt D. Ambroſ. *lib.* 2. *Hexaëmer.* Baſil. *lib.* 3. Philaſtr *hæreſi* 66. quos ſecuti ſunt aliqui; denuò Fulienſ. *lib.* 2. *Phyſic. cap.* 2. *art.* 3.

ALII octo numerant, ita Ariſtoteles 12. *Metaph. text.* 47. Chaldæi, Ægyptij, & variarum ſectarum Sapientes. Locrenſis, Thimæus, Plato *lib.* 1. *de Rep.* Pythagorici, D. Aug. *hær.* 4. Orontius *lib.* 1. *Coſmogr. cap.* 5. Scotus 2. *d.* 14. *quæſt.* 4. Hanc communiſſimam ſententiam acclamat Poncius *d.* 22. *quæſt.* 6. Ruuius 2. *Cœli, cap.* 5. *quæſt.* 2.

ALII nouem Cœlos ponunt; vt Ptolæmeus 7. *Almag.* Alphraganus, & alij, relati ab Amico citando; & à Clauio *in c.* 1. *ſphæra*, §. *de numero orbium*: & defenditur à Campano *in Theorica octauæ ſphæræ.*

VNIVERSALIS ferè eſt recentiorum ſententia, præcipuè Aſtronomorum, qui oppoſitum ſentientes anathemate ferè percutiunt; Cœlos mobiles eſſe decem, & primò quidem ponunt ſeptem orbes planetarum. Primus, in quo inſita eſt Luna: altior Mercurius; tertius Venus; quartus ſol; quintus Mars; ſextus Iupiter; ſeptimus Saturnus; octauus verò dicitur Applane; cui affixæ ſunt 1022. ſtellæ notæ: Nonus Chryſtallinus: Decimus primò mobilis. Horum fundamentum eſt diuerſitas motuum. Cùm enim vni corpori ſimplici vnicus motus per ſe conuenire valeat: videant autem, ſeptem planetas in orbibus ſolidis, velut ære (aiunt) firmiſſimo ſolidatis, moueri ab occidente ad orientem per Zodiacum, nullâ ſeruatâ inter ſe conuenientiâ in velocitate; inferunt debere eſſe plures; & quidem videntes, Lunam diebus 27. horis 8. totum Zodiacum circulum percurrere; Mercurium 348. diebus; & aliquanto maiori tarditate, venerem; Solem diebus 365. horis 5. Minut. 49. ſec. 6. (de quibus S. B. *in Compend. Theolog. verit. l.* 2. *c.* 7.) Martem annis 2. Iouem ann. 12. Saturnum annis 30. & hi, non modo inter ſe; ſed neque cùm ſtellis fixis ſeruent eandem diſtantiam, concludunt, hos eſſe in octo orbibus diſtinctis; & quidem omnes orbes eſſe octo, vſque ad Ariſtotelis tempora creditum eſt. 193

Poſtmodum alij comperêrunt, Cœlum ſtellatum, ab occidente in orientem moueri; quod multò antè Ariſtilis, & Timocharis notarunt, ante Chriſti ortum, anno 330. Cùm autem viderent iam, ab oriente ad occidentem quotidie euolui; vnde & primum mobile anteà credebatur, & eidem corpori ſimplici duo motus per ſe nequeant conuenire; deduxerunt, alterum quidem naturalem eſſe, alterum verò à ſupremo ei Cœlo tribui: & ita ſphœras numerabant: quod clariùs poſtea viderunt Abrachius, & Hipparcus, 200. ferè elapſis annis, & poſt 170. annos, alij; & tandem anno Domini 131. Ptolemæus. Elapſis autem annis 100. quendam motum inuenêre in firmamento, nempè trepidationis, ſeù acceſſus, & receſſus ab Aquilone ad Auſtrum, formando quaſdam ſpiras. Hinc Alphonſus, & Ioannes de Regiomonte, atque alij, collegerunt, dandos eſſe duos Cœlos firmamento ſuperſtantes, qui ad motus ſibi proprios illud rapiant, & tertium motum vnicum ei naturalem eſſe, ob rationem allatam: quia corpori vni ſimplici vnus tantùm motus poteſt conuenire: ita vt ſupremum, quod eſt decimum Cœlum ab oriente in occidentem, 24. horarum ſpatio circumeat, trahens eodem gyro omnes inferiores: nonum ab occidente, in orientem trahens octo inferiores orbes, & firmamentum 194

mentum motu trepidationis flectatur naturaliter: Multi tamen Recentes vndecim mobiles ponunt. Hos ſequitur Euſtach.*p.2.Phyſ.tract.1.d.2.q.6.*

At D. Bonau. ſecutus Principem Aſtronomorum Ptolemæum, nouem Cœlos enumerat; ſeptem planetarios, firmamentum, & chryſtallinum: ita *his locis*, & *d.14.* idem ſentit *2.p. Breuil.c.3.& p.3. Centil. ſect.* 11.

195 At verò *in Compend. Theolog. verit. lib.2. capite 3.* videtur ponere decem Cœlos mobiles: nam, enumeratis ſeptem planetariis, firmamento, & chryſtallino, ſubdit. *Nomine autem Cæli chryſtallini, ſiue aquei intelligitur illa pars materiæ primæ; quæ, ſecundùm Philoſophos, formata eſt in duos orbes. quorum ſuperior eſt primum mobile.* Quoniam verò ſingulari, erga Scripturam, & Patres obſeruantiâ ferebatur Seraphicus; tametſi omnia Mathematicorum inuenta optimè noſſet: attamen videns Scripturam *Geneſ.* 1. totum ſpatium, in quo poſita ſunt aſtra, ac planetæ, vocare ſingulariter firmamentum, & in Hebræo רקיע quod eſt nomen maſculinum; cùm non deſinat in ה vel ה, & 196 ſingulare; alioqui non deſineret in ע ſed in ים ſimiliter & in Græco ex 70. *ϛερεωμα ſtereoma*: Similiter etiam Patres ſentire plurimos; ex altera verò Mathematicos acriter pugnare; vt teſtâtur etiam quæſtione ſequenti, nolens omnium Magiſter eſſe, aſſeruit, è ſeptem planetariis, & Applane, conſtitui vnum firmamentum; dequo loquitur *Geneſ.* attamen hac quæſtione octo diſtinxit orbes diuerſos, ſecundum formas, ſicut aër, & aqua: neque ſecundùm ſuperficies omninò diſcontinuas, vt duo lapides; ſecundum diuerſitates motuum. *Hic* verò aduertens grauem difficultatem, hinc emergentem: quomodo, ſcilicet, poſſent eſſe octo orbes, propter motus, diuerſi & tamen vnus orbis continuus; coactus eſt dicere, Cœlos iſtos, non quidem, vt aërem, eſſe labiles, ſed vt aquam craſſiorem; quò fit, vt, ſicuti multæ fluunt vndæ in eodem mari, nec tamen diſcontinuantur omninò: ita etiam ordinatiùs moueretur firmamentum tot motibus, quot infrà numerabimus, tum *hîc*, tum *quæſt.ſeq.* nam, vt quibuſdam placet, 55. diſtincti motus, computato etiam gemino primi mobilis, & chryſtallini, in Cœlis reperiuntur; vt videre eſt in Glielmo, *de Gloriâ SS. Trinitatis, diſcurſu primo.*

197 Neqve Aſtronomorum concitiantur aures, dum audiunt, Cœlos fluidos à D. Bonau. aſtrui; habetur enim in hoc ab eo conſenſus ſapientiorum, meliùs ſentientium; vt notat *in corpore*: & primò quidem, etſi Cœlos eſſe ſolidos, tenent Peripatetici, cum Ariſtotele 2. *Cæli, à text.43.* Ioſeph. *lib.1. antiquit.* Plato *in Timæo*, & multi alij, quos ſequitur placidè Amicus, *Tract.5. q.1. dub.1.* Attamen veteres Rabbini Hebræorum Cœlos ſoliditatis expertes aſſeruere: vt refert Naclantus *in medulla*, Idem ſentiunt D. Iuſt. *ad quæſt. 39. Orto lox.* Emyſſenus, & Diodorus, apud Lippomanum Hebraici idiomatis peritiſſimum, qui ibi aduertit, nomen Hebraicum Rachia, ſignificare *expanſionem*, non ſolùm rei ſolidæ, ſed etiam fluxæ. Idem ſentit Nyſſen. *in Hexaëmer.* Chryſoſt. *hom.6. in Geneſ.* Lact. *lib.3. de falſa ſapientia, cap.24.* Baſil. *hom.1. in Hexaëmer.* Ambroſ. *lib.1. cap.6.* Iſid. *lib.3. Etymolog. cap. 49.* Procop. *in cap. 2. Geneſ.* Philaſt. *in catal.hæreſ.* Richard. de Sancto Victore, *lib.2. except.7.* Anſelm. *lib.1. de imag. mundi.* Hugo Carenſis *hîc*, Carth. *ad verſ. 12.* Priſci Philoſophi apud Ariſtotelem, 2. *de Cœlo, à text.43.* Cicero 2. *de natura Deorum*, Plato *in Timæo*, Seneca, *lib. 7. natural. 99.* Tyco Brahe, cum peritioribus Aſtrologis, annit Farnes. *lib.2. cap.15.* Marianna *hîc*, Norimberg. *lib.6. cap.5. ſuæ Philoſoph.* Celada *de Be. edict. Pat. Benedict.* 1. Id probat è ſcriptura *Gen.1. Eccleſiaſte 1. Pſalm.* 18. vbi motus di- 198
urnos, menſtruos, & annuos aſtris, non Cœlis, adſcribit Naclantus *in medulla*; Areſius *infrà cit.* Iuuet. *cap.3. Sphæra* Camerarius *quæſt.* 24. Poncius *d.22. quæſt.5.* qui propiùs ad Seraphicum accedit. Adducuntur priſci Philoſophi apud Ariſtotelem 2. *Cæli*, & alij à Clauio *in cap.1. Sphæræ*, vbi de noua ſtella. Amico *tract.5. quæſt.5. art.4.* vbi perperam negat id à Patre aliquo dictum, at *cap.5.* ait Patres dicentes, aſtra moueri per orbem, in ea fuiſſe ſententia, quam refert S. Bonauent. *in 2. diſt.14. p. 2. art.1. quæſt.2.* corpora cœleſtia eſſe lumina, ſe penetrantia inuicem.

Evm tamen refellit Chryſtophorus Scheiner, 199
adducens Magiſtrum 2. *diſtinct.* 14. Oleaſtrum *in Geneſ.* Caſſiod. *in Pſalm.* 148: Ioſeph. *lib.1. antiquit. c.1.* Rupertum, *c.22. Geneſ.* Cæteros exactè referunt allegati; ac Lipom. *Cat.in Geneſ.c.3.* Tanner. *d.6.q.2.dub.2.* Ioan. Bapt. Lupus, Societatis in Colleg. Neap. Mathematicus, qui eam tribuit Ptolemæo, *lib.13. magnæ constructionis*, vbi ait: Tales cœleſtium corporum implicatos motus ſaluari, nec ſe mutuò impedire: quia Cœlum nulla penitus reſiſtendi vi pollet.

Qvos autem referunt Tanner. *loc. cit. num.* 24. 200
Amicus, *num.10.* pro ſe; ſolidiùs afferunt alij pro nobis. Et ſanè illi negant Cœlos labiles; at concedunt cum D. Bon. aqueos, ad modum vitri, quaſi congelatos: fuêre enim Patres antiqui in Philoſophia Platonici, à quibus id omnes didicerunt; vt ferè agnouit Amic. *n.28. art.4.* Talis eſt ſoliditas, quam ſuprà adſcripſimus firmamento, quoad ſeptem planetarios Cœlos: Maior verò deberi videtur octauæ ſphœræ; vbi ſtellæ fixæ ſunt: Sic Rachia ſignificat extenſionem, quâ corpus fluidum formatur; vt notant Baſil. *homil.* 3. Chryſoſt. *homil.* 4. Itaque fatetur Amicus, *art.3. in fine*, omnes authoritates Scripturæ, & Patrum, pro oppoſita ſententia allatas, pro nobis explicari poſſe; atque monet; vt nullus ſententiæ huic, tot Sapientum calculis receptæ notam inurat. Accinit Arriaga *de Cœlo*, & *diſp.31. ſect. 4. Hexaemer.* applauditque noſtrum ſæculum. Sic corruit Rocchus 2. 201
Cœli, *q.16.* illam abolitam clamans. Et ſanè expediuntur tot Planetarum errores, & incerti tramites, tot eccentricorum Labyrinthi, Epyciclorum circelli, quæ Aſtologorum è nimia otioſitate in lucem prodeuntia, ſubtiliorum ingenia euertunt, non exercent. Oculari ſanè tubo optico Tyco Brahe, & Galilæus aliqua in Cœlis obſeruarunt, quæ ſoliditati Cœli repugnant.

Omitto, obſeruatam eſſe Lunam in primo 202
quarto, interſecationem luminis habere magnas inæqualitates; mox veluti montem eſſe euerſum, & infra immanem ſphœricam ad punctum cauitatem, glaciales, quaſi rugas, Iridis phanaticos, & incuruatos habere colores, Pauoniſque ambitioſis fulgere, varietatibus, quæ montibus vallantur, lacunis ambiuntur, pendicib. altiſſimis obſidentur: ita vt, tametſi altiſſimi terræ montes perpendiculam milliarij non tranſcendant altitudinem: attamen Lunares longè maiores pendices ad quatuor milliaria aſcendant. Hæc ſane ab Amico, *quæſtione 5. diſp. 3. artic. 3.* ita cum aliis explicantur; vt nullæ ſint in Lunæ corpore inæqualitates, ſed quod

quod totum lænigatum ſit: eas verò aiunt eſſe maculas veras ex raritate partium multarum reſultantes, quæ lumen non retinent. Hoc quidem alicubi maximam tenuitatem arguit, vitreâ tenuiorem, quam tubo optico ſæpè obſeruaui.

Qvòd ſi ita ſolidum eſſet corpus lunare, vndique aliquod lumen retineret. Addunt alij, fore, vt in eo, tanquam in ſpeculo, Solis imaginem intueremur; ſed hoc poſtremum non conuincit: nam, vt obſeruat Anguillonius, *libro 5. optica, prop. 56.* immenſum erit adeò interuallum Solis à Luna, & Lunæ à nobis; vt nulla Solis in Luna imprimatur imago, & nulla nobis appareat. Quare neque hoc eſt validum; vt oſtendit Amicus, *numero 26.* cum aliis. Aliam rationem meliorem reddit Sanctus Bonauentura *diſtinctione 14. part. 2. dubio 3.* quia ſpeculum, vt emittat imagines, debet eſſe nitidum: at Lunæ corpus eſt aſperum, & inæquale.

203 Addit Amicus, neque illud cogere, quod aſtris adſcribatur motus; quaſi non moueantur Cœli. Cùm enim (ait) Cœli moueantur; vt planetas deferant, dicuntur hi moueri: ſicuti, qui ſuper equum vehuntur, vel in rheda, dicuntur ire Romam, &c. non equus, aut rheda dicitur eò ire.

Concedit verò, patres aliquos cum antiquis aſſeruiſſe, aſtra moueri per Cœlos, & aliquos penetrationem admittere; quia exiſtimabant, ea eſſe corpora ſubtiliſſima, vt lumen; ſic aliter ſenſêre quam priſci illi apud D. Bonauenturam *2. diſt. 14. p. 2. art. 1. quæſt. 2.*

Addit tertiò, aliud reſponſum; poſſe aſtra moueri per canales plenos corpore fluido, quaſi aëre: & mittit ad Hurtad. *diſputatione 2. de Cœlo, ſectione 1. §. 9. & 10.* cui fauet Fulienſis *lib. 2. Phyſ. cap. 2. art. 3.*

204 Hæc tamen gratis excogitantur; & ſanè dicitur ſiſti equus aduehens, dum ſiſtitur equitans; & ire, dum it. Canales verò illi, aere pleni, chimærici ſunt, ad effugiendum vacuum, & alia abſurda, quæ non verentur admittere.

Tertiò, Cometæ, obſeruatione eruditiſſimi Tyconis, ſupra Lunam conſpiciuntur, vt refert, *libro 2. de mundi atherei phenomenis, capite 10. articulo 1. parte 246. Et Epiſt.* ad Rotmannum *anno 1595.* addit, pro ſtultis, & inſulſis habendos, qui Cometas ſublunares eſſe aſſeuerare in poſterùm audeant. Idem ait Rotmannus.

205 At profectò alienum eſt hoc, non modò à cunctis Peripateticis, cum Ariſtotele, *lib. 1. Meteor. capite 7.* ſed etiam à peritiſſimis Mathematicis, Ptolemæo, Albumazare, Regiomonte, Vegelino *de Cometis*, Clauio, *libro 1.* Colleg. Conimbr. *t. 3. cap 3.* Georgio Phranza, *hiſtor. libro 5. c. 21.* qui obſeruauit Cometen, *ann.* 1430. ſub Luna, eam ecclipſaſſe; eundem ſitum obſeruarunt alij Mathematici Viennæ, & Græcij. Vitel. *libro 10. Theor. 60.* Cardan. *libro 4. ſubtilit.* Sualtetus apud Tyconem, *libro 7. capite 10.* Logembac. *cap. 17.* Amicus, *Tractatu 5. de Cœlo, quæſtione 1. dub. 1. articulo 7.* vbi totius antiquitatis oculatæ fidem Tyconis fallacibus, & incertis molibus admonet nullatenus eſſe deprauandam. Addit Tyconem etiam cum ſuis ſequacibus, more cæcorum pugnare Idem ſentit D. Bonau. *lib. 2. Comp. T. de veris Cometis.* Vnum mihi dutum; nam tubo optico mihi magis creſcebat proportionatè Luna, quàm Cometæ *anni 1665. 1666.* ergo Luna eſt vicinior; dico tamen, id apparere: quia tubo non apparent radij, ſpurij circa Cometam, vnde non adeò cernitur creſcere, & multiplicari. Et cùm ſit corpore exiguus; Ideò nil mirum, ſi paulò grandior apparet; vt monet Amicus, *n. 36.* Etiam ſtellæ tubo viſæ ſunt ſine radiis. Sed de his *Tract. 7. diſp. 3. quæſt. 3.*

Observat autem Tanner. *d. 6. q. 3. d. 3. numero 42.* ex Regiomontano, apud Vgolin. in Comete, à ſe obſeruato, non potuiſſe maiorem parallaxim eſſe, quam ſex graduum, quæ ſanè oſtendit, Cometen ſuper terram attolli 812. milliaria Germanica: ex quo ſequitur, illum Cometen fuiſſe Lunâ inferiorem. Aduerto tamen, quòd, ſi etiam Tyconi conceſſero, Cometes, ſeu etiam nouas ſtellas eſſe in firmamento, non adhuc cogar, Cœlos generabiles, vel corruptibiles concedere. Idem obſeruat Amicus *num. 35.* Potuerunt enim virtute Dei illa corpora ibi produci. Sic enim Solem retinuit *Iosuë 11.* Retrotraxit 4. *Regum 20.* penitùs in plenilunio rapuit. *Matth. 27. Luca 23.* Similiter ſtella Veneris mutauit colorem, magnitudinem, figuram, curſum, vt refert D. Aug. 20. *de ciuit. c. 8.* ex Varrone. Vide Tannerum multa referentem; nec diſſentit Tyco, *lib. 1.* Hoc autem potuit fieri etiam per penetrationem, vel corpus cæleſte liquidum aperiendo. 206

At eſto miraculum non concedatur, potuit abſque miraculo fieri in Cœlis hæc innouatio.

Probatvr. Si concedantur aliquæ ſtellæ in Epicyclis, adeò vaſtis, vt ſtellas in Perigæo ſenſibiliter appoſitas, in Apogæo viſui noſtro eripere poſſint. In his ergo Epicyclis ſtellæ conſtitutæ, tardiſſimo motu poſſent nobis in Perigæo apparêre, & in Apogæo diſparêre. 207

Secvndvs modus eſt, dicendo, in diuerſis Cœli partibus eſſe particulas quaſdam denſiores, quæ ſingulæ non ſunt viſui ſenſibiles: attamen aliquando ſimul coire; vt appareant; poſteà verò recedentes diſpareant, ita vt, etiam in ipſo Solis diſco varientur maculæ; de quibus infrà, vt monet Tanner. *n. 10.* cum Leſſio, *de prouidentia Dei, l. 1. cap. 2.* & Scheiner. *de miraculis Solis.* 208

Tertiò. Probatur aſſertio à D.B. Mercurius, & Venus, vt aſſiduis experimentis, etiam tubi optici, clarè conſtat, Solem proprio motu circumeunt; quòd ſi non eſſent Cœli corpora liquida, deberent ipſum Solis Cœlum penetrare, ac frangere. Similiter & Mars ipſum Solis Cœlum magno ſpatio interſecat. Similiter deprehenſæ ſunt quatuor ſtellæ Iouem circumire, & geminæ Saturnum. Vide Ioſephum Blancanum *in ſphæra, p. 3. ſect. 3. Tract. 1. c. 4.* Amicus perſiſtit in ſuis toties reiectis chimæris. 209

Tannervs *n. 73.* reſpondet, inde ſolùm inferri, hos Planetas non habere proprios cœlos, diſtinctos, terram ambientes, ſed ſolùm Epicyclos proprios, in ipſo Solis Cœlo poſitos: At verò, dum inæqualiter mouentur orbes, iuxta placitum ſentientium, eſſe ſolidos, quod ſi eueniret, epicycli iam cum ſuis orbibus diuiderentur. Porrò has peruaſiones Planetarum, ante omnes, vidit D.B. *l. 2. Compend. Theol. c. 5.* circa Martis interſecationem cum Sole, Maginus *Epiſt. ad Tyconem* dubitat; imo plurimi Mathematici repugnant, qui Tyconem ſuis illis vaſtiſſimis aptatis inſtrumentis deceptum clamant. Et ſanè Keplerus, apud Tannerum, & Amicum, ſeptem errores in Tyconis obſeruationibus profert inuentos; ſed non probat rectè.

Enim verò ſunt alia, quæ Cœlos generabiles, & corruptibiles, in aliqua etiam parte omnino fluidos eſſe teſtantur: nempè ſydera nonnulla progreſſu temporis apparentia in aliquo ſitu, & diſparentia: Ex quibus ſequitur, ea de nouo genita; 210

genita; & rurſùs receſſiſſe. Ea refert Areſiùs *tom. 5. ſtemmatum* 122. Clauius *in cap.* 1. *ſphœræ*, Hiparchus; Claucianus, Licetus *lib.* 5. *de nouis aſtris*, Leoniſius, *apud Tyconem*, Dauid Fabricius, Ioan. Keplerus, Vincislaus, Panthaleon, Nicolaus, Saccus, Ricciolus, Liuius, Ignatius, Bucellenius, Surdus, Cardanus, Vuinclerus, Hagecius, apud quos ſequens annorum, Cometarumque ſeries paſſim deſcripta recenſetur.

Anno 1082. ante Chriſti aduentum, cometes apparuit per duos menſes, & dimidium. Mox venti horribiles montis ſegmentum altè in Thraciam aſportauere. Græcia bello dilacerata: Aſia Amaſonum, & Cimeriorum armis deuaſtata eſt.

211 Anno 692. Cometes hyeme apparuit, qui ab occaſu æquinoctiali ad auſtrum motus, iuxta Orionis cingulum euanuit; ſed prius tertiam cœli partem ſuo ſplendore illuſtrabat. Succeſſere venti, ac terræmotus, quibus duæ vrbes Achaiæ, Helice, & Bura, in mari ſunt abſorptæ. Diluuio tota ferè Prouincia ſubmerſa. Mox ſpartani imperium multo ſanguine amiſere.

Anno 482. ante Incarnationem; Xerxe Perſarum Rege cum exercitu mille quingentarum miriadum erumpente, apparuit Cometes cornutus.

Anno 424. ante incarnationem; alius apparuit. Hinc Græcia contremuit: Ætna exæſtuauit. Ortus eſt Plato; Duo Perſarum Reges mortui ſunt.

Anno 410. alius ad Septentrionem viſus eſt: peſtis horribilis, terræmotus, inundationes aquarū, & ſanguinum: Saxum è cœlo cecidit: Athenæ deuaſtatæ: & plura alia portenta terrorem mortalium animis incuſſerunt.

Anno 354. Cometa, velnti tuba, protenſo: incepit ſacrum bellum. Natus eſt Alexander Magn.

Anno 341. ante Chriſti ortum, ſub Æquinoctiali Cometes viſus eſt: mox Ventus horribilis Corinthum concuſſit. Athenienſes profligati, Græcia imperio priuata eſt, & libertate: Bella inter Romanos, & Samnites, atque Pyrrhum exarſerunt.

Anno 334. Cometâ apparente, Alexander cœpit regnare, & quaſi fulmen, Aſiam vaſtauit. Regnauit tamen 12. tantùm annis.

Anno 194. quo natus eſt Mitridates, qui octuaginta millia Romanorum vna die trucidauit; apparuit Cometa per dies octuaginta.

Anno 183. ante Incarn. aliis 80. diebus apparuit Cometa, cum bellis, & peſtibus.

Anno 173. Alius Cometes effulſit, ſucceſſit peſtis, bella arſere inter Antiochum, & Ptolemæum. Antiochus Hebræos vexauit. Video *hic* errorem: nam Antiochus regnauit anno 137. poſt Regnum Græcorum, *Machab.* 1. Igitur detractis 137. ex annis 322. erit annus 155. ante incarn.

212 Anno 154. Iuda Machabæo triumphante, apparuit Cometes.

Anno 149. affulſit dirus cometa, Solis diſco æqualis, inde mortui ſunt duo Regès, & Tryphon, Ionatham necauit.

Anno 90. alius emicuit Cometes, quo tempore ſucceſſere bella. Eum refert Hipporius.

Anno 86. ante incarnationem; Cometa propè terram viſus eſt: Bella mox ciuilia inter Marium, & Cinnam exorta ſunt: Bellum quoque nauale funeſtum Italiæ accidit.

Annum 48. bellum ciuile inter Cæſarem, & Pompeium, Cometes præiuit. Anno 42. Cometa ingens mortem Cæſaris præcucurrit. Alius, anno 42. præuenit Trium viratum: Alius etiam anno 28. Antonij ruinas anteceſſit.

In Chriſti Domini Natiuitate ſacratiſſimâ, orta eſt ſtella à Deo creata ad indicandam magis viam Bethleem, Iudæiſque ſtragem innocentium. De hac S. Bonauentura *ſerm. Epiphaniæ* loquitur.

Circa hoc tempus, Auguſto oſtendit Sybilla 213
in nube ſplendida Virginem, & radioſum infantem, vt refert Plinius. Die natalis, fons olei Romæ emanauit, & tota die largiter efluxit. Circulus ad modum cœleſtis Arcus circa Solem in toto orbe apparuit. Statua aurea, quam Romulus in ſuo palatio erexerat, quæ prophetabatur ſe non caſuram, donec Virgo pareret; corruit. Vbi Calixtus P. Baſilicam Sanctæ Mariæ trans Tyberim extruxit; vt refert Seraphicus Doctor *in Medit. vitæ Chriſti*, *cap.* 7.

Anno 12. Cometâ coruſcante, grandi clade à Germanis Romani quatiuntur.

Anno 48. incarn. Cometes Famem obortam, iudæoſque trucidatos anteiuit.

Anno 56. alius Neronis imperium minitatus; Roma tremuit.

Anno 62. Cometes Neronis excidia præiuit, deciditque ſuper Neronis menſam fulmen.

Anno 66. Cometes apparuit: Secuta eſt Neronis nex. Tres vrbes voratæ. Initium belli iudaici: S. Matthias occiſus.

Anno 68. Apoſtoli Petrus, & Paulus glorioſâ morte triumpharunt.

Anno 71. Galba occiſus: Ottho violentas ſibi manus intulit: Vitellius necatus, cometa apparuit. Capitolium exarſit.

Anno 72. apparuit Cometa, quaſi enſis ſuper Hieruſalem. Anno integro ſuper eam pependit, vt refert Ioſeph Hebræus, & Diuus Bonauentura, *ad* 21. *Lucæ*, & exercitus in aëre pugnantes 40. diebus; & vitula, inter manus immolantium, agnum peperit. Hæc excidium iudæorum prænunciarunt.

Anno 77. Cometes, vt iaculum, viſus eſt prænuntius peſtis. Tres in Cypro ſunt vrbes abſorptæ. Veſpaſianus, pacis Templo extructo, pretioſis illud donis exornauit.

Anno 187. Cometæ ſunt viſi, Commodo ſæuiente: Quinque imperatores poſteà ſunt necati: 214
Parthi quoque trucidati.

Anno 204. Cometa Seueri imperatoris mortem præiuit.

Anno 220. Cometa crinitus coruſcauit: profligatus eſt Macrinus imperator à Barbaris; occiſus à ſuis.

Anno 323. cometes, Arij nefandam peſtem, ac mortem Licinij & Criſpi imperatorum, præceſſit.

Anno 341. cometa ingens mortem Conſtantini præiuit, multos menſes viſus eſt: probabiliùs eſt mihi illum tamen obiiſſe anno 337.

Anno 377. cometen ſecutus eſt terræmotus ferè vniuerſalis; mare erupit: Saxones à Gallis trucidati ſunt.

Anno 389. cometes, ſub Theodoſio imp. ardens, tempeſtatem, & grandines biduanas adduxit. Maximus imperator occiſus cecidit.

Anno 393. alius enſiformis reſplenduit, Eugenius Tyrannice imperium adiit: Longobardi primum Regem elegêre.

Anno 394. cometa ſimilis columbæ viſus eſt, 215
Terræmotus 6. menſibus, plurimas prouincias ſuccuſſit. Valentinianus occiſus eſt.

Anno 403. Cometa, cui non fuit ab initio ſimilis, a Cœlo ad terram expanſus erat, vt aiunt Socrates, & Sozomenus, apud P. Bucellenium eruditiſſimum in Nucleo. Strages factæ ſunt Conſtantinopoli à Gaina. S. Ioan. Chryſoſt. eiectus ab vrbe exulauit.

Circa annum 412. ſtella viſa eſt, Booti ſimilis, apud Licet. *lib.* 5. *cap.* 8. Eam Claudianus audacem vocat; quia meridie affulſerat.

Anno 418. Cometa minitante ruinam, Duo Pontifices ſummi obiere, ſi credas Liuio Ignatio, ſed Zozimum ſolum tunc obiiſſe inuenio.

Anno 434. Cometes affulſit, Vuandalis Africam vaſtantibus, obiit S. Auguſtinus, ſed probabiliùs anno 430. Conſtantinopolis incendio ruinam paſſa eſt.

Anno 448. Cometes Attilæ bellum Gallicum præiuit, vbi centum octuaginta millia occiſorum ceciderunt.

Anno 454. Attilæ crudelitates in Italia fera ſtella præiuit, ſicut & Romæ expugnationem à Genſerico. Hoc anno Attila mortuus eſt: ſimiliter Ætius, heu! occiſus.

Anno 462. Cometa, vt tuba, 40. dies, prænunciauit ignem è Cœlo ſuper Conſtantinopolim caſurum: Terremotu mox contremuit ſemiuſta.

Anno 488. Comete elucente: Mortuus eſt Zeno Imperator; Etſi veriùs, anno 491. viuus ſepultus eſt: Obiit Anaſt. Papa; Heruli ſunt profligati; captus Rodulphus eorum Rex. Alium ferunt 515. extitiſſe.

Anno 532. Lampadius Cometes prominuit Conſtantinopoli, mox in ſeditione quadraginta millia hominum necantur. Beliſarius Tyrannos premit.

Anno 539. Cometes in ſagittario; Peſtis, & fames horribilis, qua humanas carnes vorabantur. Mox D. Syluerius in exilio obiit.

216 Anno 541. Perſæ Romanum inuadunt Imperium; Peſtis, & terremotus depopulantur Conſtantinopolim: Alarico infertur nex: S. Placidus cum ſociis ſanctis occiditur.

Anno 555. cometà, vt Lancea, à Borrea in Occaſum protenſo, Terræmotus decem narratur dierum Conſtantinopoli. Narſes occidit Totilam, & Gothos abſumpſit; Vigilius P. moritur.

Anno 557. Cometà Lampadio emicante: Terræmotus narrantur diuerſa loca concuſſiſſe. Perſæ grandi clade profligati ſunt à Chriſtianis. Theodora Imperatrix moritur, poſtmodum Iuſtinianus Imperator obiit anno 565. Terræmotum Roma adeò ruinoſum ſenſit, vt nunquam tot ruinæ contigerint. Vrbs Barutis vorata eſt.

Anno 587. Cometes. Roma obſeſſa eſt à Longobardis. Mox 590. multi Principes obiere. Inundationes innumeros homines obruerunt. Totus aër infectus ob multitudinem piſcium, & monſtrorum maris in aridam eiectorum, plurimos ſua lue proſtrauit.

Anno 590. Peſtis graſſatur tempore S. Gregorij magni. Pelagius P. moritur. Mox anno 549. Cometes videtur. Sanctus Gregorius hæreticos debellat.

217 Anno 596. vel (vt ait Paulus Diac.) 599. cometes Xiphus, 6. menſes, durauit: Ortus eſt deteſtandus Mahometes. Sanctus Gregorius Anglos conuertit.

Anno 601. cometes inſignis, mortem Mauritij, vxoris, & ſeptem filiorum à Phoca illatam, præiuit

Anno 603. alius Xiphius 3. menſes fulſit, tunc occiſus Mauritius.

Anno 604. duo ſunt Cometes exorti. Mortuus eſt D. Gregorius magnus. Bella plurima inter Gallos, & Saxones; Longobardos, & Romanos, & inter tres Reges Francos conſanguineos triſti clade totam pænè Æuropam vexabant.

Anno 617. per integrum menſem fulſit Cometes. Coſroe Perſarum Rex Hieroſolymam expugnauit, & raptà Sanctà Cruce, capto Patriarcha, populo nefandam cladem intulit. Hæc ab aliis referuntur anno 615.

Anno 633. Xiphius, ad auſtrum, per menſem viſus. Imperator à Saracenis profligatus Sanctam Crucem è Paleſtina Conſtantinopolim transfert, Bella ſæua vbique tumultuabantur, quibus Barbari Chriſtianum imperium exagitarunt.

Anno 676. Cometes peſtem Orienti prænunciauit, Regni Gallici cladem auertit S. Audoenus: Moritur Adeodatus P. Locuſtæ, & diluuia in Aſia graſſantur.

Anno 684. Magnus in Oriente coruſcat Cometes. Moritur S. Leo P. Mauri Africam occupant. Peſtis horribilis Italiam peruadit.

Anno 687. horrendus Cometes, circa Pleiadas 15. dies ſpatiabatur. Mortuo Pontifice, ſchiſma Eccleſiam diuexauit. Rex Galliæ occiſus. Anglia vaſtata, Theodorici exercitum vicit Pipinus. Diluuinm in Italia.

Anno 688. Sergius P. ſchiſma tollit.

Anno 729. Duo cometæ: alter præiens; alter 218
ſequitur Solem. Friſios debellat Martellus, & ad Chriſti fidem inducit: Mox 730. ebullit in Oriente perſecutio. S. Gregorius Imperatorem contumacem, anathemate ferit: Mox 731. euolat ad Cœlos S. Gregorius P. II. Saracenos premit Martellus Rex.

Anno 745. Cometem in Syria ſecuta eſt Peſtis in tota Græcia: Terræmotus in Syria. Saraceni Cyprum inuaſerunt: S. Bonifacius Germanos iuuat. Carlomannus, gentium victor, cucullum induit, anno 747.

Anno 752. Dum Diſcoides in Gallia rutilabat, Pipinus, iuſſu Zachariæ P. ſalutatur Rex. Moritur S. Zacharias, eligitur Stephanus, iſque poſt quatuor dies moritur. Aſtulphus Italiam inuadit.

Anno 761. Cometes in Oriente decem diebus: alter in Occidente 21. diebus viſi ſunt. Perſecutio in Oriente aucta eſt. Bella ciuilia in Gallia exorta ſunt.

Anno 763. Cemetes Docetes, vt trabs, in æthere pependit. Aquitaneam tertiò debellat Pipinus. Bulgari ſuos Principes necant. Mox 764. Pipinus alia gerit præclara. Deinde 765. perſecutio à Copronymo dirior graſſatur. Mox 766. vniuerſa claſſis Imperatoris contra Bulgaros, demergitur, Annoque 768. moritur Pipinus.

Anno 814. Cometes mortem Caroli Magni 219
præiuit.

Anno 838. viſus eſt Cometes in Libra, & anno præcedenti alius in Ariete, quo tempore Regnorum diuiſio, & bella ciuilia in Francia grauiſſima extiterunt.

Anno 842. Cometes in Aquario præiuit; & alter anno ſequenti, prænunciauit pugnam illam trium Regum fratrum Gallorum, inter omnes cruentiſſimam. Conciliantur Reges fratres. Moritur Gregorius IV. Mox 843. edit Gloſſam ordin. ſtrabo Fuldenſis Monachus. Deinde 844. moritur Rex Alphon. caſtus. Mox 845. Normanni Galliam vaſtant

vaſtant. Saraceni terrore Italiam implent, & euertunt, ſed mirè in reditu à SS. Apoſt. Petro, & Paulo, atque S. Benedicto in profundo maris demerſi ſunt.

Anno 868. Cometes mortem Lotharij Regis præiuit, periurij rei plures extiterunt, Terræmotus magnus paſſim prouincias ſuccuſſit.

Anno 876. Cometes præfulſit, rubens, vt Mars. Secutæ ſunt Peſtes, & inundationes, è quibus tertia vix hominum pars ſuperſtitit. Ludouicus Rex moritur. Mox 877. moritur Carolus Imperator, Mœcenas ſapientum. Deinde, 779. moritur Ludouicus Imperator.

Anno 882. menſe Ian. diro rutilante Cometà, Ruinam etiam rerum Sacrarum inuehunt Normanni in Gallias. In ſolo S. Vincentij Monaſterio 900. Monachi martyrio coronantur. Fames in Italia exoritur: Moritur anno 884. Marinus Papa; Saraceni Italiam vaſtant. Mox 885. moritur Adrianus Papa Alium ferunt obiiſſe anno 899. Bella in Oriente, & breui 4. Papæ obiêre.

Anno 905. Cometes menſe maij. Moritur Ioan. P. IX. Mox 906. Benedictus IV. poſtea 907. Leo IV. incarceratur. Arnulph. Imperator 906. moritur; nec non Conſtantinus Orientis Imperator.

220 Anno 912. Lampadius viſus eſt, Hunnique clades in Italiam afferunt. Subuertunt Saxoniam inundationes, Anaſtaſ. Papa III. moritur.

Anno 941. Conſtantiæ 14. noctes Cometa durauit, peſtis animalium ſecuta eſt. Nunni a Bauaris ſunt profligati. Hugo Rex Italiæ Saracenorum claſſem combuſſit. Ottho imperator Alſatiam vaſtauit. Mox 943. moritur Stephan. P. Deinde 945. Rex Ludouicus captus à Normannis: præuenta eſt autem captiuitas eius à grandi Comete, anno 944. ſeu 945. inter Cephæum, & Caſiopeam, qui, & famem Italiæ, & Galliæ, mortemque imperatoris Orientis præcucurrit.

Anno 968. Cometes Italiæ clades præiuit. Pontifex carcere intruſus eſt.

Anno 975. fulgente cometà; Mortui ſunt Ioan. Imp. Orientis, & Rex Edgardus. Triumphantibus Saracenis Zimeſca veneno necatur. Benedictus VII. eiicitur. Fides catholica dilatatur, Vuandalis, & Kenemariis reductis. Bardas inuadit imperium, mox carceratur 976. Saraceni profligati magna clade occubuerunt.

Anno 983. Cometes peſtem, famem, & Terremotus præiuit. Otho II. imperator obiit, nec non Ioan. XIV. in carcere 985. è vità diceſſit.

Anno 999. Lampadius præceſſit ſchiſma. Moritur Greg. V. Mox 1003. Sylueſter ſecundus. Terræmotus magnus etiam hominibus tremorem incutit.

221 Anno 1005. Cometa horribilis Octobri, Famem ſignauit vniuerſo, & diriſſimam peſtem.

Anno 1011. Lampadius cadens, peſtem, famemque prænuntiauit, quæ maiorem hominum partem abſumpſit. Mox anno 1012. moritur Sergius P. ſuccedit Benedictus, eiectus à Gregorio intruſo. Hieroſolyma à Saracenis capitur, qui Baſilicam Sancti Sepulchri diruere. Dani Angliam inuaſerunt.

Anno 1017. cometes horridus quatuor menſes minitatus eſt. Saraceni ab Italis ſunt diſſipati. Manichæos è Galliis expulit Rex Robertus Pius: peſtes, & bella vbique ſæuiebant.

Anno 1027. cometes præceſſit peſtem adeò ſæuam, vt viuentes non ſufficerent cadaueribus humandis.

Anno 1039. Docetes præiuit bella plurima: Mortuus eſt imperator Conradus. Mox 1040. bellum Bohemicum Cæſari infauſtum accidit: anno 1042. Michaeli imperatori oculos effodit Conſtantinus Monomachus.

Anno 1043. comete prælongam caudam trahente, fertur Elmerium virum ſanctitate celebrem dixiſſe: *Veniſti multis Martyribus lugende, dudum eſt, quod te vidi; ſed multò terribiliorem te intueor, patriæ huius excidium minitantem.* Sed 1044. ſchiſma horrendum. Anno 1046. Gregor. VI. Pontificatui ad pacem renuntiat. Henricus imperator duas vrbes Hungariæ demolitur; alias expugnat. Moritur imperatrix.

Hoc anno 1046. referunt Zonara & Curopalates, viſum fuiſſe cometem, in Occidentem propè euntem. Secutæ ſunt calamitates Chriſtianorum, quas Turcarum maledicta gens vbique innexerat.

Anno 1058. in Polonia Cometes apparuit; 222
deinde mortuus eſt Rex Caſimirus. Poſt 3. annos peſtis, & terræ motus Conſtantiæ contigit. Mortuus eſt Stephan. IX. Anno 1059. In Concilio Romano, hæreſim abiurat Berengarius. Mox 1061. Moritur Nicolaus II. Cadalous intruditur ab Imperatore contra Alexand. II. legitimè electum, & inde magna orbis turbatio ſecuta eſt.

Anno 1066. die Paſchæ, vniuerſo orbi cometa ſplendiut infauſtus. Bella in toto orbe Aquilonari plures exercitus ſuderunt. Haraldus Rex Angliæ, à Guglielmo inuaſore occiſus 1067. Mortuus eſt Conſtantinus Ducas, Imp. Orientis. Mox anno 1068. Diogenes de Turcis triumphat. Romanus iterum, atque iterum eos diſſipat, qui anno 1071. captus a Turcis; Mox dimiſſus, oculis priuatur iuſſu Michaelis, Ducæ filij. Sabellius, & Palmerius hunc cometem ponunt anno 1067. magnum habentem diſcum, Lunæ æqualem, menſe Maij in ſero: Prima die viſus eſt emittere fumum, & nebulam; ſequenti comam, quæ, quantò augebatur, tantò Cometem minuebat: Et 40. dies viſus eſt durare.

Anno 1071. Stella inſolita apparuit, ac poſteà 22
cometes magnus flāmiger. In Oriente res ſuas promouent Turcæ. Mox 1073. mortuo Alexandro P. omnium acclamatione eligitur Hildebrandus, Prior Cluniacenſis dictus Greg. VII. heros ſummus, qui poſteà legibus ſanctis imperatorem prouocauit; A Cinnio Vrbis Præfecto captus, à populo liberatur. Mox Imperatorem, conciliabulò tentantem ipſum deiicere, excommunicauit, atque attriuit, etſi captâ Româ fuerit obſeſſus.

Alius fulſit 1084. Prouinciæ Orientis à Turcis ereptæ, Romano Imperio annexæ ſunt. Anno 1097. cometâ Octobri dominante, Impedita eſt pluuiis ſeminatio. Bellum ſacrum prouectum eſt Mahometanorum clade ingenti. Secuta eſt magna rerum penuria.

Anno 1099. alius primo Octobri, per 14. dies, viſus. Chriſtiani Hieroſolymâ expugnatâ Regeque occiſo, Goffredum coronant, qui anno ſequenti moritur.

Anno 1101. Ingens cometa, Solis ſub occaſu emicat, moritur filius imperatoris, obeunt etiam Rex & Regina Daniæ cum Rege Angelorum. Carceri mancipatur Pontifex.

Anno 1104. Plures Cometæ coruſcarunt. Multa hinc certamina in Paleſtina magnam infidelium cladem protulêre. Bella inter imperatorem, eiuſque filium dira dominandi cupido prouexit, totoque

Q 4 orbe

orbe peſtes, bella, fames, vrbes, prouincias, regna depopulabantur.

Anno 1106. cometes affulſit cubito ferè Solis vicinus. Imperator, multis vrbibus expugnatis, mortuus eſt, & quinque annos ob excommunicationem iacebat inſepultus. Mare 100. paſſus erupit.

Anno 1107. cometes niger protenſâ comâ; Et bis tres Soles viſi, prædixêre cruenta infidelibus certamina: Mortuus Boëmundus, & Rex ſimul Galliæ. Henricus V. Papam premit.

Anno 1108. cometam Bella, & ſeditiones in Anglia ſequuntur.

Anno 1110. Cometa crinitus rutilauit ad Auſtrum: Bellum Italiæ infert Henricus V. Rex Poloniæ, quadraginta millia Pomeraniæ occidit; & 1113. peſtis graſſata eſt.

Anno 1115. cometes fulſit ſex menſes: Cruentum iniuit certamen Henricus V. cum Saxonibus. Veneti Dalmatiæ vrbibus potiuntur, moritur Paſchalis Papa, anno 1118. Terræmotus horribiles; Fames, peſtiſque animalium paſſim graſſatur. Moritur Alexius imperator Orientis.

225 Anno 1141. comete elucente, multi homines à Lupis vorantur, Schiſmata obtruncat D. Bernardus.

Anno 1143. ad ſuperos euolat. B. Innocentius II. moritur, cum Imperatore Orientis. Anno 1144. Chriſtiani, ope Sanctæ Crucis, Arabes diſſipant: fuit autem Diſcoides anno 1143. ſucceſſêre vermes volatiles, & peſtis. Breui 3. Papæ obiere: Multi Chriſtiani ad Terræ *Sanctæ* defenſionem abiêre.

Anno 1165. in Scotia, comete, geminato radio, ardente, poſt dies 14. obiit Malcolmus Rex Scotiæ, *Virgo* dictus.

Anno 1168. duo cometes abſque cauda irradiant. Duo Reges, Galliæ, & Angliæ confligunt: Terræmotus & ſtrages, montes, campoſque deprimunt. Alium referunt anno 1090. impietates Andronici, Bellaque imperio Romano pernicioſa præſignantem.

Anno 1211. Cometa in Polonia, dies 18. caudatus ad Occidentem, præiuit aduentum Sarmatarum, ex Aſiaticâ Scythiâ, multas ſubuertentium prouincias.

Anno 1214. Duo cometes in Scotia exarſere, alter præibat; alter ſequebatur Solem. Tartari inundant: Obiit Guillielmus Rex, & Innoc. III. 1216. Galli de Anglis triumphant.

Anno 1221. Cometes in Anglia emicuit, Terræmotus, venti, inundationes pluuiarum, bella, & fames, clades, ſtrageſque vbique accumulant: Moritur Rex Galliæ.

226 Anno 1223. Dirus exarſit in Gallia cometes, Chriſtiani Damiatam perdunt, Rex Daniæ capitur. Terræmotus Sabaudiam concutit.

Anno 1224. Cometes ardet ad Polum Arcticum, radians inter Orientem, & meridiem, præit deſolationem Hungariæ à Tartaris aduectam.

Anno 1241. cometes viſus eſt in Anglia 30. dies: ibi bellum adortum eſt. Mortuus eſt Cæleſtinus V. poſt Greg. IX Mons in Burgundia confractus ſuâ ruinâ plurima loca ſubuertit: Fridericus imperator Italiam oppreſſit: S. Luthgardis Tartaros, à Germania, Polonia, Hungaria, ſuis auertit orationibus.

Anno 1247. S. Ludouicus bellum ſacrum parat.

Anno 1254. Cometes Germaniæ imminebat plures menſes. Ventis horribilibus ſyluæ euulſæ, domus, & alia ædificia ſolo æquata iacuêre.

Anno 1255. cometes affulſit Angliæ: Genuenſes Venetorum rempublicam vexarunt, Ezelinus ſæuit. Factiones Guelphorum, & Gibellinorum recrudeſcunt in Italia: Manfredus Pontificios profligat.

Anno 1264. tribus menſibus cometa ingens ru- 227
tilauit, & eâ nocte euanuit, quâ Vrbanus IV. obiit: Secuta eſt peſtis, Sultanus in Syria Chriſtianos diſſipauit. Polonia magno excidio deuaſtata eſt; Mauri in Hiſpania ſæuierunt. Baſilea inundatione aquarum deſolata eſt: inſtitutum eſt feſtum Auguſtiſſimi Sacramenti. Anno 1265. Victi ſunt in Hiſpania Mauri. Mox anno 1266. Carolus Gallus Manfredum in acie necat: Viſa eſt hæc ſtella ad Aquilonem inter Caſſiopeæ ſignum.

Anno 1268. Cometes in Scotia exarſit: poſt 228
duos annos, ventus, & tempeſtas Scotiam vaſtauit, ignes per domos accendit, & Regnum ferè combuſſit. Sanctus Ludouicus Rex mira agit: mox Tuneti, Regnum Galliæ cum cœleſti patria, pro fide decertans, commutauit.

Anno 1285. cometes apparuit. Piſani contra 229
Venetos, olim conſpirantes cum Genuenſibus, ab his trucidantur. Mortuus eſt Rex Aragonum, vulnere à Gallis in prælio accepto.

Anno 1298. cometes necem imperatoris Adulphi præiuit. Hic ab Alberto Auſtriæ obtruncatur: Multa bella cædes plures protulêre.

Anno 1300. Cometes Italiæ ſubuerſiones præiuit, Sciara Bonifacium Papam in carcerem coniecit; qui mox obiit.

Anno 1301. Cometes clades in Flandria prænunciat? Venti, & diluuij excidium afferunt.

Anno 1304. cometes tribus menſibus ſplendeſcit ad polum. Prælium inter Gallos, & Flandros cruentum terra, marique actum eſt. Redundauit Danubius.

Anno 1305. cometes hebdomadâ ſanctâ fulgurat. Venceſlaus, Rex Bohemiæ, necatur. Peſtis ferè vniuerſalis orbem depopulatur. Sedes pontificialis Auenionem transfertur. Imperator Paleologus obiit, Albertus imperator à nepote interficitur 1308.

Anno 1312. arſit cometes, quo tempore Henricus VII. vi coronatus, Florentiam obſedit; ſed 1313. optimus imperator extinguitur. Anno ſequenti, equo delapſus in venatione Philippus, Galliæ Rex, moritur. Moritur & Clemens Papa, hoc anno 1314. Cometes horribilis 3. menſes fulgurauit, bellum ſchiſmale imperij octo annis cruentum perdurauit. Mortui ſunt duo Reges Galliæ.

Anno 1337. Duo cometæ, primus quatuor 230
menſes; alter tres, viſi. Locuſtæ Solem abſcondebant quatuor annos; ſed. in 4. voratæ à Ciconiis, Coruis, &c. Peſtis paſſim ſæuiit: Electores, decertantes pro imperatore, ciuili clade ſeſe mutuò infeſtant. Saraceni in Hiſpania trucidati cecidere.

Anno 1340. cometes cladem Francorum, peſtemque Tuſciæ præiuit, & ſtragem ducentorum millium Saracenorum Granatæ prænunciauit: obiit anno 1342. Papa Benedictus X.

Anno 1347. ſub Tauro Cometes apparuit, magnum mox prælium inter Gallos & Anglos furore magno peractum eſt, vbi viginti millia hominum periere. Anno ſequenti peſtis graſſata eſt. Ludouicus imperator venatu rediens, equo delabitur & apoplexiâ-

apoplexiâ moritur. Anno ſequenti Pax Galliæ redditur. Peſtis toto orbe deſæuit: Bella inter Patrem, & filium Scaligeros exoritur: Locuſtæ Cyprum, & Africam demoliuntur.

231 Anno 1353. Cometes fulſit Cœlo ardente, moritur deinde Papa Clemens VI. alij 1352. Veneti Ligures vincunt, Ludouicus Hungarus Venetis bellum infert. Locuſtæ voraces famem aduocant.

Anno 1365. Comete micante; Amurathes Turca oppreſsâ Thraciâ, Seruiam, & Bulgariam occupat. Pax inter Gallos, & Anglos concluditur Orientis res proſperæ ſuccedunt.

Anno 1367. Vrbanus ſedem Romam refert, cui Paleologus Imperator obediens occurrit.

Anno 1375. Cometem ſequitur Caroli IV. Imperatoris Mors. Florentini contra Papam multas vrbes commouent. Ioan. Cantacuzenus ex Imperatore fit Monachus: Mox 1376. a filio exauctoratur Paleologus, à Venetis reſtituitur.

Anno 1377. hæreſim Vueclephi debellant Monachi in Anglia: Moritur Rex Eduardus. Mox anno 1378. Greg. Pap. XI. & Carolus Imp. è viuis diſcedunt.

232 Anno 1391. Cometa ad inſtar Veru, ſurſùm radians, peſſimum præſignauit euentum. Terræmotus ſucceſſit in Heluetia; Bellum recrudùit inter Galeatium Vicecom. & Florentinos: Aſiam ferè totam occupant Turcæ. Exurgit Tamerlanes Tartarorum Imp. Graui à Baiazeto afficitur clade Sigiſmundus Rex Hungariæ. Strage ciuili multi ſuccumbunt; Moritur Antipapa: Mox Galli pro Eccleſia inſudant, vti ſoleut.

Anno 1400. Cometa horrendus caudatus inceſſit. Secutæ ſunt calamitates plurimæ, Peſtiſque atrox. Imperator deponitur. Sigiſm. Rex. Capitur. Galeatius Dux Mediolani in Italia moritur, anno 1402.

Eodem Anno Cometa Orientem verſus means, Tamerlani aduentum præiuit, qui veluti turbidus torrens Aſiam exundauit ſanguine, vt altos è caluariis muros ad pompam extrueret: In Armenia, Turcam Baiazetem victum, benigne excipiens, conſedens in ſtragulo, interrogauit: *Quid de me cogitaras, ſi victor euaſiſſes?* Cui Turca: *Si mihi numen victoriam miſiſſet, poſuiſſem te in cauea ferrea & circumduxiſſem oſtentui omnibus gentibus*, Cui iratus Tamerlanus ait: *De ore tuo te iudico.* Eum in cauea ferrea incluſum ſex annos tenuit, vt canem ad menſam, & vt ſtapedem ad equum conſcendendum. Is tandem, capite inter ferrum confracto, ſe necauit: Mox 1404. moritur Bonifacius IX. Deinde Innocentius Papa, fugâ incolumitatem arripit.

233 Anno 1403. Cometes Tamerlani mortem anteuolans, Ingens Regnorum cataſtrophe præſignauit.

Anno 1407. Cometes Mahometis arma præiuit, qui magno impetu ſibi ſubiugauit Valachiam, Seruiam, & Illyricum; Sigiſmundus à Turcis confractus, interiit. Schiſmata, & ſcandala totum mundum concitant.

Anno 1435. in Polonia viſus eſt Cometes, tres menſes ad occaſum radians; Moritur Rex Vladiſlaus: Fames in Germania quatuor annis triſtem cladem adduxit: Tumultus, & bella peruadunt Italiam. Epidemia in Heluetia oritur: In Concilio Baſileæ Schiſma horrendum: Eccleſiæ membra diſcindit; pax Galliæ redditur.

234 Anno 1434. ardente Cometâ, Theſſalonica à Turcis ingenti clade expugnatur. Amurathes Belgradum obſidet, & perditis myriadibus centum, abiit confuſus.

Anno 1439. Comete in Polonia viſo, Peſtis Conſtantiam vexauit. Imperator Sigiſmundus obiit: Baſileæ Concilium Eugenium Pap. exauctorauit intruſo Fœlice. Albertus Turcas ab Gungaria auertit, poſteà moritur. Mox anno ſequenti ars Typographica in Germania inuenta eſt. Annis ſeq. Hunniades, Turcarum ſanguinem, velut torrentes profudit.

Anno 1444. Cometes in Tropico Cancri prælium illum cruentum Varnæ præfigurauit, quo Amurathes Vladislaum Regem Poloniæ, & Hungariæ necauit. Ioannes Hunniades Turcas anno 1446. compeſcuit. Scanderbechius eos pariter repetitis cladibus, profligauit. Alia prælia, & terræmotus, vrbes & prouincias ſubuertunt.

Anno 1546. 19. gradus Cancri per menſem Comete durante; Terræmotus in Regno Neapolitano. Procella horribilis in Tuſcia: Prælium cruentum Belgradi, Chriſtianis de Turca triumphantibus, contigerunt.

Anno 1457. Cometes niger ſub piſcibus inte- 235
gro menſe ſtetit. Rex Alphonſus de Genuenſibus victor triumphat; poſteà moritur: Bella ob id in Italia oriuntur, Peſtiſque ſæua graſſatur. Mahometes Corinthum capit, & Achaiam occupat. Moritur Papa Calixtus. 1458. Rex Hungariæ veneno necatur. Danus Sueciam inuadit, prælia inter Perſas, & Turcas plurimos rerum ſtatus inuertunt.

Anno 1460. Cometæ radiante: Mahemetes Imperium Trapexuntij, & Metelinum occupat. Hungari cum Venetis contra Turcas rem Chriſtianam promouent.

Anno 1471. Cometes armatur vt miles. Turcæ mox excurrunt Dalmatiam, Croatiam, Stiriam, Eduardus, capto Rege, Angliam recipit. Moritur Georg. Rex, & Paulus II.

Anno 1472. Cometes rubens radio longo, & nigro ad occaſum, ſub Coluro æquinoctiali, ſub Libra; mox ad Polum verſus dies 80. viſus, Ascones dictus, vt pertica apparuit.

Novus ignitus viſus eſt in Ariete, ad Orien 236
tem vibrans. Papa contra Turcam Principes mouet. Gallias turbat Burgundus; Mox anno ſequenti ariditas, peſtes, & bella cruenta cientur. Vsuncassanus Rex Medorum, Perſarum, atque Parthorum, bis cum Mahomete Turca confligit cæſis vtrinque innumeris; Alphonſus Luſitaniæ Rex Africam inuadit, multaſque vrbes expugnat, è ſiccitate, Danubio pedibus traiecto, ſyluæ ardebant. Henricus Hiſpaniæ Rex moritur, vnde bella, & tumultus concitantur. Anno 1475. Iubileum conceditur.

Anno 1475. Cometes in Libra per ſeptentrionem, vſque ad Cephæum motus, mox ad Zodiacum reuerſus, per Arietem tranſiens, à Sole tandem occultatus abiit. Magna ſiccitas, etiam fontium, lethalem ſitim prouocat: Henricus Rex Angliæ, cum filio occiditur. Turcæ Hungariam percurrunt, ſed in Moldauia grandi clade percuſſi ad ſua recurrunt. Carolus Heluetiis 500. merſis, & ſuſpenſis, ab eis cæditur, necatis 30000.

Anno 1479. in Arabia Cometes, vt trabs acu- 237
ta, punctis diſtinctus, & falce appenſâ fulget. Turcæ Corinthiam deinde deuaſtant. Claſſis Turcarum Otrantum deſtruit: Dolæ triginta millia Gallorum cæduntur. Hinc Rex Ludouicus iratus Dolam demolitur.

molitur: Rhenus inundat. Mox obſident Rhodum Turcæ repulſi, amiſſis triginta millibus; totidem in Tranſyluania Stephanus Battoreus mactat; ſed ad Hydrontem duodecim millia Chriſtianorum necantur, anno 1480. Venetæ lacunæ gelu indurantur: Mox 1481. Concilium Romæ contra Turcas conuocatur. Moritur Mahometes primus Imperator, Orientis Tyrannus.

Anno 1491. apparuit Cometes, cui peſtis animalium ſuccedit. Tumultus in Germania oritur. Exercitus Maximiliani Arteſiam occupat: Moritur Innoc. VIII. 1492.

Anno 1492. Cometes duobus menſibus, alto Cœlo eminet: Imperator à Ladiſlao profligatur. Moritur Rex Poloniæ: Peſtis ſuccedit animalium. Morti ſuccumbit Imperatoris collega Fridericus. Turcæ Croatiam prædati ditantur: Galli in Burgundia trucidantur à Germanis; Columbus ad nouum mundum aperit viam.

238 Anno 1500. Cometes in Polonia in Capricorno, ingentis magnitudinis, 18. dies fulguriuit. Tartari interim Ruſſiam, & Poloniam excurrunt. Moſcus Lithuanum inuadit. Inundationes aquarum rapidè paſſim obuoluuntur. Zurici grando procera homines, & beſtias occidit: In Heluetia lapides grandinat exceſſus frigoris, & caloris; Sfortia ab Heluetiis venditur: Hiſpani Regnum Neapolis occupant. Rex Galliæ ducatu Mediolani potitur: Seditiones in Germania cientur. Iubileum Romæ prædicatur: Galli cum Hiſpanis pro Regno Neapolis bellantur.

Anno 1502. mox 1503. moritur Alexand. VI. & Pius III. Alburguerguius Indias occupat. Pelluntur Neapoli Galli 1504.

239 Anno 1506. Comete, ſub Vrſa maiori, rubente, Moritur Philippus Rex Auſtriæ. Prælia cruenta Perſarum cum Turcis promouentur. Conſpiratio omnium ferè Chriſtianorum Principum, contra Sereniſſimam Rempublicam Venetam, factitatur. Bella cruenta ſuccedunt. Selimus contra Baiazetem Imperium parricida inuadit. Terræmotus accidunt Bizantij, Bella in Moſcouia & Valachia actitantur. Moritur Rex Angliæ. Almeida clade barbaris reſpondet. Multæ Venetis Vrbes eripiuntur.

Anno 1512. Cometes in Vere ſanguineus, duobus menſibus ſe exhibuit: Moritur intereà Iulius II. Selimus parricida, & fratricida ſalutatur Imperio. Ad Rauennam Galli Pontificios, & Hiſpanos vincunt, cæſis ſexdecim millibus Gaston de Fois triumphans, occiditur à milite.

Anno 1513. à fine Decembris ad 19. Febr. Comete à Cancro ad Virginem euolante: Alter fulgebat in Oriente ſanguineus. Venit tunc primò Rex Franciæ Mediolanum. Mortuus Rex Philippus II. Solimus Perſas vicit, Mamalucos extinxit; ægyptum occupauit. Sultanum ſuſpendit: Multa cruenta prælia rerum viciſſitudines oſtenrabant. Ex Orco Lutheri ſecta erupit, Franciſcus Rex Galliæ, cæſis Heluetiis, Mediolanum recipit.

240 Anno 1520. Docetes, mortem Selimi, Solimanique coronam præiuit, Belgradi quoque caſum, & Hungariæ ruinas. Coronam Carolus V. obtinuit.

Anno 1521. Cometes in extremo Cancri emicat. Bella in Papam machinantur, Leo X. moritur. Nauarra bellis oppreſſa iacet. Anno ſequenti Solimanus Rhodum capit. Lutherus proſcribitur: Mediolano exuuntur Galli.

Anno 1523. Cometâ in Regno Neapolis prominente; Diluuium exundat; poſtque duos annos viginti quinque millia Hungarorum à Turcis necantur cum Rege: Obiit Adrian. VI. Germani, Angli, Flandri Galliam inuadunt. Rex Galliæ Franciſcus fugato Borbonio, Inſubriâ ferè totâ, & Mediolano potitur, ſed anno 1525. Tycini fuſus capitur. Ordo Patrum Capucinorum inſtituitur.

Anno 1526. comete exiliente; variis obruun- 241
tur Italiæ vrbes calamitatibus. Poloni Sarmatas ingenti clade profligant. Locuſta, & Bruchus obuia quæque demoliuntur. Buda depopulatur: Veriùs hoc anno, Rex Ludouicus à Solimano occiditur.

Anno 1527. Mirabilis figuræ comete, vna hora & quadrante, viſo in Palatinatu: Roma expugnatur a Cæſarianis; Pontifex capitur. Borbonius in expugnatione occidit: Henricus VIII. Angliæ Rex a fide deficit. Rex Galliæ ad Papam liberandum exercitus mittit.

Anno 1529. quatuor Cometæ appoſiti ad quatuor mundi angulos fulminabant. Viennâ obſeſſâ, & Budâ captâ, equites melitenſem Inſulam acquirunt. Solimanus Hungariam, & Auſtriam vaſtat.

Anno 1530. Cometes 20. diebus, per Can- 242
crum, Leonem, Virginem, & Libram euolauit. Bellum Heluetieum, Inundationes aquarum, & ſeditiones prænunciauit. Capta Florentia ſereniſſimo Mediceorum dominio denuò adiicitur. Carolus V. Romæ coronatur. Confeſſio Auguſtana editur; Prælia in Hungaria aguntur.

Anno 1531. Cometes, menſe toto Auguſto radians ad Auſtrum, ſæuum in Heluetia præcucurrit prælium: Moritur Regina Galliæ, mater Franciſci. R. Poloniæ Rex triumphat. Solimanus Hungariam, Stiriam, Corinthiam, & Auſtriam inuadit: Occumbit impius bello Zuuenglius.

Anno 1532. cometes effulſit in Virgine per tres 243
menſes flammiger: Factiones agitantur inter Danos. Dux Saxoniæ obiit. Prælia vexant Heluetios. Inundationes aquarum demoliuntur terram. Solimanus opulentus ſpoliis reuertitur: Bellum Eccleſiæ indicit Anglus, ſeque caput Eccleſiæ acclamans excommunicatur.

Anno 1533. Cometes, radio per octo gradus, ad occaſum Xiphus rutilat. Rex Danus obit, Bella & ſeditiones paſſim ſæuiunt. Turcæ Hungariam vexant. Terræmotus, bella, fames, Dei iram indicant. Prælia Turcarum cum Perſis plura hominum millia ſternunt. Turcæ Moream occupant. De hæreſi euellenda agit Maſſiliæ Rex Galliæ cum Pontifice Barbaroſſa, Tunetum capit. Inundationes aquarum in Polonia exoriuntur: Fuit hic cometes retrogradus per Geminos, Taurum, Arietem; Hæreſim damnat ſeueris legibus Rex Galliæ.

Anno 1535. Xiphus irradiabat pridie quàm 244
Monaſterium, Vveſtfaliæ Metropolis, caperetur.

Anno 1537. Cometes in Piſcibus, & alter ſub Tauro ad Auſtrum radiauit diebus 21. interim Baſilea terræmotu proſternitur. Ferdinandi Regis exercitus à Turcis diſſipatur: Aruêre fontes. Terræmotus obſtrepuêre per duos annos; Ignis magnus è terra erupit. Solimanus Venetis, & Auſtriacis ſæua mala intulit.

Eodem anno alius apparuit Cometes in Franconia, qui vento delatus ad terram, metalla abſumpſit. Ob terræmotus, mare Neapoli 200. paſſus receſſit. Terra ignes, & cineres euomuit.

Anno 1539. Cometes caudâ ſubnigrâ candicauit ad Auſtrum: Alius refertur anno 1538. indicans

cans Terræmotus varios. Turca Caſtrum nonum occupat. Zebethum in Arabia Rege occiſo occupatur à Solymanno Ægyptio.

Anno 1540. Cometes ariditatem, & calores magnos induxit, ac proinde penuriam. Gantis incolæ à Carolo V. ſunt correcti: Solimanus in Hungariam vocatus, vrbes expugnauit, Templa diruit. Claſſis Caroli V. in Africa tempeſtate confracta periit: Bellum inter Regem Galliæ & Carolum V. recrudeſcit.

245 Anno 1543: Pſeudocometa, quaſi mola fulminans ad polum, inde ignis, quaſi draco, in terram decidens multa aduſſit. Inſecta volantia campos vaſtarunt. Bella in tota Europa exarſere.

Anno 1544. Cæſar, & Anglus Pariſios, vſque excurrunt, ſed fugantur. Cruenta ad Cæraſulam victoria obtinetur. Rex Franciſcus 300. nauibus Anglum humiliat. Vualdenſes hæreticos delet. Concilij Tridentini exordia celebrantur.

Anno 1545. Confœderati Cæſarem obſident: Sed ille mox anno 57. Saxonem, & Haſſum capit. Anglos mox Galli vincunt. Anno 1549. moritur Paulus III.

Anno 1555. Xiphia fulgurante, moritur Iulius III. & Marcellus II. Clades ad fanum S. Quintini 1557. obtigit Gallis, licet ponatur a nonnullis hoc anno.

246 Anno 1556. com. ingens, vt Lunæ ſemidiameter, ab Æquinoctiali Libræ, ad polũ Arcticum quatuor dierum ſpatio euolauit: Viſus Martio toto ad medium Aprilem. Terræmotus Bizantij, peſtiſque animalium ſucceſſit. Locuſtæ campos in Germania vaſtarunt: Italia bello exarſit. Galli vrbes Anglis eripuere; Hungaris bellum adoritur: Carolus V. Ferdinandum fratrem electoribus commendans, traditis Philippo filio Hiſpaniarum Regnis, Monaſterio ſe claudit: Caluinus peſtem ſpargit hæreſum.

Anno 1557. flammeus Cometes in Sagittario ſcintillauit; Tyberis redundauit: Chriſtiani in Hungaria multas vrbes expugnarunt.

Anno 1558. Veru apparuit in Scorpione: Obiit Carolus V. Decollata eſt Maria Stvart, Regina Angliæ. Regnat Tyranna Eliſabeth: Inualeſcit in Scotia, & Anglia hæreſis. Galli ad Granelingam cæſi iacent.

247 Anno 1559. Cometes à fine Maij ad 22. Iunij, in Oriente prominebat. Henricus II. Galliæ Rex, haſta in arena per oculum transfixus, moritur Hugonotti Duce Gaſpare Coligni efferbent in Gallia. Profligantur Chriſtiani ad Gerbas à Turcis: Rex Feſſæ conuertitur 1560. Mox anno 1562. tumultuant hæretici in Gallia. Occiditur Antonius Nauarræ Rex 1562.

Anno 1569. Cometes elucebat in Capro; Caluiniſtæ profligantur, & Dux Condæus miſerè periit. Anno ſequenti Italia Terræmotu quatitur. Cyprum inuadunt Turcæ, occupantque, poſtmodum in Chriſtianos ſæuiunt.

248 Anno 1572. ſtella noua apparuit, de qua altius diſputatum, in Europa: Hæc in ſede Caſſiopeæ ſecus viam lacteam longitud grad. 7. in Tauro. Latitudo borealis gradus 53. m. 45. (Vbi Franciſcus ſpina longitudinem Borealem, deceptus, meditatur) Eius magnitudo excedebat aſpectu, ne dum primæ magnitudinis aſtra, ſed etiam Veneris, & Iouis, atque adeò cum eſſet in firmamento aucta tanto diſco ſuperabat terræ globum ſupra ducenties trigeſies, cùm ſtellæ primæ magnitudinis vincant centies quinquies. Itaque Sole maior fuit, atque adeò non ex halitibus fuit. Vnde enim tot halitus? Hic ſpina victus dat manum. Conuictus Claramont. & Hagecius. Seruauit autem vbique terrarum cernentibus eundem aſpectum ſine parallaxi, quod ſublunaribus repugnat; vt oſtendam *Tractatu 7. quæſtione 3. diſput. 3. de Cometis*, vbi parallaxim explicabo: Deinde eundem prorſus motum habuit cum firmamento. Hinc refelluntur etiam dicentes, fuiſſe vnum ex aſtris Caſſiopeæ, ſed tunc ob expirationum copiam nobis grandius apparuiſſe: Multi enim Aſtronomi: præter nouum illud aſtrum, alia tredecim diſcreuere, & cum tribus aliis illius conſtellationis figuram Geometricam Rhombi exprimebat. In quo deceptus eſt Veronenſis: Ruit etiam opinio dicentium, fuiſſe vnam è minimis ſtellis firmamenti præ exiguitate obtutum fugientibus; tunc autem vaporibus interpoſitis oculo expoſitam. Contra enim eſt: quia vapor non poterat è tot diſſitis oris eidem ſtellæ interponi.

Alii dicunt, non fuiſſe nouam ſtellam veram, ſed cometen genitum in Applane naturaliter.

Contra arguit Collegium 1. *de Cœlo, cap. 3 quæſtione 1. articulo* 4. quia debuiſſet firmamentum rareſieri in alia parte, vt hic denſaretur, quod repugnat ſoliditati firmamenti, & incorruptibilitati in Schola Peripatetica acclamatis: Si enim Applane eſt fluidum, mutabunt ſitum aliæ ſtellæ, quod nunquam viſum eſt. Neque dicas, alios Cœlos fluidos. Deinde ſequebatur motum primi mobilis, quod non valeret, ſi eſſet naturæ fluidæ, ſicuti videmus in aëre. Sic refellitur Tyco à Collegio Conimbr. ſed aliquæ rationes nobis etiam repugnant & ſoluentur. Vide Clauium, *in cap. 1. ſphæræ*, multos allegantem.

Probabilivs igitur cenſet Colleg. ex D. Bonauentura 2. *diſtinct.* 14. *quæſt. vlt.* ſtellam illam à Deo conditam ad grauiſſima portendenda, quæ referam. Potuit verò à Deo condi è materia, ſeu ſubſtantia firmamenti, vt aiunt Tyco atque Clauius. Si verò Ignatius oppouat, quæ materia tanta eò peruolauit? Dico, eſſe partes Cœli motu addenſatas. Motu enim regulari cum firmamento biennio proceſſit.

Ivre ac merito ſignum hoc grandes euentus præmonſtrauit. Tunc Cypri Regnum à Turcis eſt occupatum. Victoria naualis Chriſtianorum ſucceſſit, vbi 25. millia Turcarum cæſa; viginti millia Chriſtianorum redempta, diuerſis fortunæ vicibus potiuntur, Ioannes Auſtriæ Tunetum, Biſertam inuaſit in Africa terram purpurant Cruenta prælia in Moldauia, & Valachia, vbi Princeps Moldauiæ proditus perit. Rex Galliæ Carolus IX. intolerabilem hæreticorum malignitatem ferre ampliùs non potens, Gaſparem Colignium Maris Ducem, quingentos ferè Duces, & Principes, ac quadraginta millia occidit. Mox obiere Imperator, Rex Galliæ, Turca Solimus II. anno ſequenti, & 1578. Sebaſtianus Rex Luſitaniæ, & aliæ duo Reges in Africa. Bella, & ſeditiones commouentur: vt hiſtoriæ referunt.

Anno 1577. Cometes in Capro coruſcat; ſe- 249
cundum Heſrlinum, in Cœlis. Mortuus eſt Henricus Rex Luſitaniæ: Philippus regnum adiit armis, Epidemia multos perimit in tota Europa. Bella cruenta inter Moſcos, & Polonos ſuſcitantur. Alexander Farneſius multas vrbes glorioſè in Flandria expugnat; Bella ciuilia in Gallia. Bella Turcarum, atque Perſarum multas ſtrages protulêre.

Anno 1585. viſo comete; Obiit Gregor. XIII.

Perſæ

Turcarum necant octuaginta millia Perſæ, Farneſius Antuerpiam expugnat, & anno ſequenti alias vrbes. Noſtri in Hungaria Turcas vincunt. Mox 1588. Dux Guiſius, & Cardinalis frater occiduntur, & anno ſequenti Rex Henricus III. ab inſano necatur.

Alia ſtella 1596. in ſigno Ceti, per duos menſes viſa, tandem euanuit.

Anno 1600. ſtella, à multis credita in firmamento grad. 17. Aquarij, fulgebat in pectore Oloris, declin. Boreali 45. grad. Tunc ferè ortus eſt mundo ſalutaris Iulius Roſpilioſus, Pontifex ter maximus, de quo S. Malachias, Hyberniæ Primas, ſtemma Pontificatus inſcripſit Sydus Olorum, manſit hæc ſtella 29. annos. Bella in Moſchia: expugnationes in Hollandia; Bella inter Perſas & Turcas deſæuiunt. Imperator contra Ottomanos pugnat.

Annus Iubileus indulgetur: Mox anno 1603. ad inferos euolat impia Eliſabeth. Oſtenda expugnatur à Spinola, cum 1602. ſtella, Lunæ vicina, non obſcuraretur.

Anno 1604. ſtella noua diſcolor in genu ſerpentarij, vt probat Tyco, Annum durauit. Bella in Moſchia. Anno ſequenti obiit Clem. VIII. Sequuntur expugnationes memorabiles in Flandria, vt ſuprà. Keplerus de hac librum texuit.

Anno 1607. alia ſtella. Reuolutiones in Aſia
250 contra Turcam factitantur. Princeps Tranſil. veneno necatur. Diſcordiæ in imperio, Bella, & ſeditiones concitantur: Mox anno 1610. Henricum Magnum, Galliæ Regem, Maniacus agitatus, atque illuſus à dæmone, impiè occidit. Mox Germania magnis motibus contremuit.

Anno 1614. Prodigia per Bohemiam volitant, quæ motibus grandibus præeunt. Mox anno 1616. Obiit P. Candidus Hucolenſis Monachus, mirabilium patrator.

251 Anno 1618. Cometes, Sanguine redundans, prælium inter Perſas, & Turcas indicauit. Oſmannus Turcarum imperator, exercitu innumero, contra Polonos progreditur. Rebelliones in Bohemia Bellum ſuſcitarunt. Tranſiluani cum imperatore Occiſi ſunt: Oſmannus quoque interficitur. Moxque eius ſucceſſor: in Turcarum Imperio Muſtapha pariter perit. Præcipitantur à rebellibus ex alto, Comes Slabata, & ſocij. Mox anno 1619. Moritur Imperator Matthias: Fridericus Palatinus Bohemiam inuadit, & coronatur. Turrianus Com. Viennam obſidet. Betlenus coronatur: Memorabili ad Pragam prælio Borus de rebellibus triumphat. Mox bella in tota Europa excandeſcunt.

Anno 1652. Cometes peſtis prænuncius, bellorumque præuius fulgurabat.

Anno 1664. Cometes ingens; & alius anno ſequenti dicitur apparuiſſe, mortui ſunt Rex Hiſp. Philippus IV. Alex. VII. & Regina mater Gall. de his *Tract. 7. diſput. 3. quæſt. 3.* Alios Cometes vide *Tract. allato.*

252 In his omnib. primò habes, Cometas non afferre euentus, è libero arbitrio pendulos; oppoſitos enim ab eodem cometa euentus habes. Idem autem naturâ agens operatur idem non indifferenter.

Habes ſecundò, ſæpè Deum præmittere Cometas nuncios eſſe flagellorum in genere, vel ſpecie; & hoc ab Angelis fieri, Regnorum incolumitati intentis, vt populi caueant, & Deum placare ſtudeant, vt monet D. Bonauentura *in 2. diſtinctione 14. quæſtione 1.* cum Damaſceno. Et Poncius *d. 28. quæſt. 1. num. 5.*

Habes tertiò, non ſemper infauſta prædicere Cometes, vt vides è fœlicibus euentibus, poſt Cometas enarratis.

Habes quartò, Cometes poſſe prænunciare naturales euentus, cùm ſint ferè grandes halitus; putà ventos, tempeſtates, terræmotus, ariditates, quæ ſuprà frequentiſſimè relata ſunt.

Habes quintò; non omnes grandes euentus 253
Cometis præueniri. Etenim hiſce temporibus noſtris (vt remota mittam) fuit peſtis horribilis anno 1630. qua in ſolo ſtatu Reip. Sereniſſ. Venetæ quingenta millia periêre. Bella horribilia, Seditiones Regnorum, euolutiones in tota Europa, & Aſia: in Gallia, Hiſpania, Italia, Polonia, & Thracia. Vbi Reges occiſi, Guſtauus Suecus in acie, Carolus Angliæ decolatus in platea Londini; Germania, Italia, Gallia, Anglia, præliis cruentis inundata, Luſitania, Catalonia immutatæ, & ſexcenta alia euenêre; vt Thomas Agnellus piſcator, Rex Neapolis. Rex Britanniæ à ſubditis in platea Londini caput reciſum deponeret condemnatus. Mirabiles ſæculorum euentus in hiſtoriis cuſos perlege, è quibus, inter Modernos, Gualdus, & Biſacion, Comites Illuſtriſſimi; Victorius Sirius, ac Baptiſta Nanius, præcellentiſſimus Loconicè hiſtoricus, Venetæ Sereniſſimæ Reipublicæ Eques procurator, hæc mirificè poſteris commendarunt.

De his conſule, tanquam Oraculum, patrem Macedum, qui præclarè, quicquid ab anno creationis ad hunc vſque 1674. contigerat, perluſtrauit, hunc vnicum omnes omnia ſcire ſummè demirantur.

Ad ſtellarum peregrinarum claſſem deducunt Licetus, & alij, ſeptimam pleiadum, quæ non apparet; vt diſſerit Diuus Bonauentura *ſerm. 2. de Apoſt.* Alias accinit S. Auguſtinus *libro 3. de Trinit.* & Licetus *libro 5. capite 24.* Ingenier. *Meteor. cap. 12.* Mirabilis ſtellarum Imago, Scripturam repræſentans, viſa eſt Antiocheno Dynaſtæ, ea nocte, quam ſecuta eſt nex Iuliani Apoſtatæ in perſide, illa hanc ſcripturam efformabat:

Hodie Iulianus in Perſiâ occidetur:

Sic referunt Zonaras, & Areſius. Hic fulmine 254
diuinitùs percuſſus, ſanguinem vomitu profundens, dicebat: Viciſti Galilee, Viciſti. Sic Dominum Ieſum inclamans, vt refert D. Bonauentura *Serm. 3. de Beata Virgine*, fuit autem necatus à S. Mercurio Martyre, iuſſu B. Virg. Vide Seraphic. Doctorem, qui refert hunc, in fidem rebellem, vt dæmones ſibi obſequentes haberet. Refert etiam S. Bonau. *Serm. 1. de Inuent. S. Crucis*, Iulianum adhuc puerum Magicis incumbentem aperiiſſe Librum artis, abſente Magiſtro, cui apparuêre dæmones; at ille territus, ſigno crucis eos fugauit.

Quænam autem ſit cauſa, vel proxima efficiens, vel materialis; vnde tot, & tam portentoſæ apparitiones in cœleſtibus formentur: varij varias opiniones excogitarunt.

Prima opinio eas aſſerit non veros eſſe Cometas, ſed quaſdam ſtellas, diuerſimodè nobis apparentes; illas tamen exhalationes eſſe, & Cometas aſſeuerant Ioannes Prætorius, & alij apud Tyconem, & Licetum, *libro 2. cap. 7.* nec recedit Amicus, qui ex radioſa apparitione dicit eas nobis ita viſas fuiſſe, cùm eſſent vulgares ſtellæ.

Sed cùm hæ maiores appaiuerint toto terræ globo, oportuiſſet, totam in flammas reſolui terram. Deinde duratio tot menſium, in eiſdem aſpectibus,

ctibus, motibuſque fixarum arguunt, non fuiſſet Cometes. Tandem Cometes difformes ſunt; ſtellis inæquales, emulantes igneam figuram.

255 ALIAM opinionem refert D. Bonau. *in 2. diſtinct. 14. in fine*; illas ſtellas præeſſe Principibus; & in eorum morte trahere partes cœlicas è corpore Principum: Sed hanc opinionem, quam nonnullis Aſtrologis adſcribit, ſeriò irridet.

ALIA eſt opinio aliorum, & adſcribitur Hippocrati, Cardano, & Teleſio, eas eſſe reflexiones radiorum ſolarium.

AT quo pacto ea reflexio, tanto tempore in Sole, tam abſente, quàm præſente, durat vniformis in eo ſitu firmamenti; vbi ſanè oporteret materiam illam adaptari?

QVARTA opinio eſt Liceti, qui viginti duabus aliorum opinionibus refutatis, aſſerit, eas ſtellas produci in Cœlis, noua, non generatione, ſed condenſatione partium aliquarum Cœli: & videtur ſententia D. Thomæ apud Areſium, & Rotmannum *de Com. cap. 6.* huius autem condenſationis cauſas, ait Licetus, eſſe intelligentias, & motûs velocitatem. Hoc reſponſum, cætera nauſeantibus affingi poſſe, ait Amicus.

QVINTA opinio eſt Areſij, ſtellas iſtas generari in Cœlis; ſic enim Patres multi fatentur, Cœlos generabiles eſſe, & corruptibiles. Eos refert Colleg. 1. *Cœli, cap. 3. q. 1. art. 1.* Nituntur Scripturis; Pſal. 101. *Opera manuum tuarum ſunt Cœli: Ipſi peribunt; & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent*, Et 2. Petri 3. *Cœli ardore ſoluentur.* Neque dicas, eum loqui de aëre, vel aliis elementis; nam de his ſeorſim ait: *Elementa ignis ardore tabeſcent.* quam ſententiam probant Salmero, Cather. Serarius, Madius, Valeſius, Molina, & alij.

256 SEXTA opinio eſt, has nouas ſtellas à Deo formatas, ob ingens aliquid oſtendendum. Sic ſentit D. Bonau. *loc. cit.* cum Damaſc. *lib. 2. de fide, c. 17.* Eôs ſecuti ſunt Conimbr. Nicol. Saccus, & alij.

257 VVLT igitur Seraphicus, ſeu creari, ſeu generari ea lumina, ad aliquid portendendum, ſiue mortem Principum; ſiue aliud quid inſigne.

ET ſanè, ſi eas ſtellas percurramus, quas retulimus, inueniemus ſemper portenta quædam inſignia in earum apparitionibus mundo affulſiſſe, vt ſuprà deſcripſi.

VNAM, præ cæteris fulgentiſſimam, anno 1652. contemplor: Hæc aureo decore Diademate rutilantibus vndique gemmis: ſpectabilem illam celebritatem depinxit in Aſtris, quâ Auguſtiſſimus Galliæ Rex, MAGNVS LVDOVICVS XIV. Bellicas magni Aui dotes, eximiaſque Iuſti Parentis virtutes, tenello adhuc complectens pectore, Regium caput cælico perfuſus oleo, Rhemis in Regem coronatur. At ne Inglorius, iure Natalium obueniens ſibi Regnum adiret. Illud, fremebundis vndique obſtrepentium armorum tumultibus occupatum, aggreditur; perque acies denſas viam ſibi ſternens, Thronum conſcendit, populoque dans iura, illuſtrem reponit enſem, concinentibus organis: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum Potentiſſime*: mox fugatis vnâ quinque exercitibus, pax redit, & Regij Principes optata ineunt fœdera, totuſque orbis feſtiuis ſerenatur Nuptiis, quæ mox alma beantur prole; dum Sereniſſimi Delphini Natalibus, vniuerſus iubilat orbis.

258 QVO anno 1596. apparuit, illa in ſigno Cœti, eo ſanè anno, in freto Gaditano, ingens bellum: & tunc ferè Henricus IV. fidem Catholicam publicè iam profeſſus, ad florentiſſimum Galliæ

hronum euectus eſt; & ob rerum glorioſè geſtarum meritum, MAGNVS eſt acclamatus.

ALIA ſtella, quæ in Cygno, 1600. viſa eſt, ac durauit, vſque ad 1621. oſtendit Iubilæum orbi ſolemniſſimum. Anno 1601. Naturam protendit LVDOVICVM XIII. Regem Galliæ. Anno 1605. obiit Clemens VIII. & mox Leo XI. Mox verò Paulus V. creatus; quo anno ſtupenda apparuit eclipſis; multa etiam inſignia illis annis ſucceſſêre.

QVAAE illa etiam, quæ anno 1602. Lunæ vicina affulſit. Cùm Alba Regalis à Turcis arrepta eſt, ita mundo illuxerat, vt eo tandem Reges viderent Otthomanum Imperium, Chriſtianorum diſcordiâ organizatum. 1604. in ſigno Sagittarij:
quo tempore Spinola Hollandis abſtulit Oſtendam; 259
& mox ad ſuperos, vt ſperatur, abiit Clemens VIII.

PERCVRRANTVR tempora omnia, & ſæcula, clarèque elucebit, ſemper aliqua inſignia iſtis apparitionibus ſucceſſiſſe. Quæ cum ita ſint, non modò 260
inter Planetas; ſed etiam inter ſtellas fixas miræ varietates apparuerunt, quæ Cœlos fluxos oſtenderent, & ſuſpicionem de eorum ingererent incorruptione. Verùm, cùm Parallaxis non ſe extendat vltra Planetas, non adeò perſpicuè id conſtat de octaua ſphœra, ſed protracta ratiocinatione, idem ſuaderi poteſt: nam, ſi ſcriptura non cogit, ad conſtituendum alium orbem Cœleſtem durum, ac ſolidum, præter Empyreum, & Chryſtallinum, hinc omnes Planetarum ſphœræ ſunt fluxæ: quo firmo fundamento, aſtruitur alterius orbis ſoliditas. Enim verò octaua ſphœra videtur ſolida probari: quia conſtellationes figuratæ retinent ſemper eandem figuram.

NEQVE verò aliquem moneat illud *Iob. 37. numero* 261
mero 18. quo vim facit Ruuius *loco citato*, Euſtachius, *Phyſic. Tract. 1. d. 2. quæſt. 4.* aliique: *Tu forſitan fabricatus es Cœlos; qui ſolidiſſimi, quaſi ære fuſi, ſunt.* D. Bonauentura *diſtinctione 14. parte 1. articulo 2. quæſtione 1.* reſpondent huic loco, Cœlum dici firmamentum, & firmatum veluti ære; quatenus mirificè à conditore loco ſuo ſtabilitum eſt; ne moueatur ſurſùm, vel deorsùm, ſed ſemper circa axes ſuos. Subſcribit Pineda, cum Vatablo.

SECVNDÒ, hæc verba non fecit Iob ipſe; ſed garrulus quidam Rhetorculus, cuius Philoſophia *inibi* reprobatur; Quidquid contrà dicat Amic. *n. 15.* eſto aliquod ibi ab eo tunc prolatum, à Scripturis dictum ſit: nam etiam è Poëtis ſumuntur aliqua in Scripturis; & licèt verba eſſent Iobi, illa in noſtram ſententiam interpretantur Pineda ibi, & Merſenſis *loc. cit.* Et quidem Rabbi Auenezdra: vbi nos legimus, *veluti ære ſolidati ſunt*, habet in Hebræo *extendiſti, cum eo* לשחקים *Liſchachim*; id eſt Nubes fortes.

HINC Prouerb. 8. vbi nos legimus, *Quando* 262
æthera firmabant ſurſùm, legunt LXX. *Cùm validas ſaceret deſuper nubes*, Quæ tranſlatio, ob ea, quæ dixi *quæſt. præced. in calce*, non omnino probatur: quemadmodum nec laudo verſionem, quæ, cum Regiâ, legit *Æthera*; tametſi *æthera*, & aërem, & ignem ſignificet. In Hebræo habetur, *ſicut viſio fuſilis*, aut *ſicut ſpeculum fuſum* LXX. *ſicut aſpectus effuſionis*: nam ראה, RAAH, eſt *videre*: inde venit viſio, & ſpeculum, in quo nos videmus, quod, quia ſolet ex vitro, aut ære læuigato fieri, & polito, Vatablus retulit ad *vitrum*, Latinus ad *æs*, vnde etiam ſpecula fiunt. Rectè

quidem etiam eleganter Vitro, fuſo igne, comparantur Cœli, non duro ſolido; ſed in fornace excolato. Vnde hæc verſio pro nobis ſtat; vt notat
263 Pineda, *ad hunc locum.* Et hoc tantùm volunt Patres allati ab Amico, *numero 16.* & D. Petrus, apud Clem. *lib. Recognit.numero 5.* non enim chryſtallo induratæ Cœlos aſſimilant, vt fingit.

INSTANT verò, Apoſtolum *ad Hebr.* dicere: *Chriſtus penetrauit Cœlos*, penetrare autem eſt corporis ſolidi; ergo.

RESPONDETVR, penetrare eſſe corporis cuiuſcunque, ob dimenſiones, quæ & in fluidis extenditur; ad ſenſum verò meliùs in ſolidis apparère.

INSTANT ſecundò, Iob. 14. dicitur: *Hi, cùm dormierint, non reſurgent; donec atteratur Cœlum*; atteri autem conuenit corporibus ſolidis. Fatetur tamen amicè Amicus, omnia poſſe à nobis ſolui, *numero 21.*

264 RESPONDETVR, etiam aërem atteri: ſic dicunt Philoſophi, aërem attritione concipere ignem, vel excuſſione; vt fatetur Amicus, *Tract.* 8. ſæpè, Et verè corpora inferiora atterenda ſunt; non enim orbes cœleſtes ſunt deſtruendi, vt communiter ſentiunt Patres: ſicut autem dicitur, quòd ſtellæ cadunt de Cœlo: quia Cometes aliquando ſunt elapſuri à ſuprema aëris regione: ita de Cœlis poteſt dici; & quidem Cœlos, non ſolidos, ſed ſubtiles aſſerendos, video. Si enim ſolidi eſſent, non poſſent viſionem tranſmittere vſque ad octauam ſphœram, quæ ab orbe Lunæ 19370. milliaria diſtat, ſi credis D. Bonauent. *in Compend. Theolog. lib. 2. capite 3.* Hoc enim experimur, corpora ſolida, & chryſtallinum intercipere viſionem, ne penetret vltrà. Fateor quidem, admodum iuuare terræ opacitatem: at video, id in Cœlis etiam ſeruatum. Luna enim, quæ nil terræ admittit, Soli oppoſita, illum eclipſat.

265 ADDIT Diuus Bonauentura, multa de Cœlis dici ad noſtrum captum. Sic Pſal. 103. *Extendens Cœlum, ſicut pellem*: vbi Hebr. *Sicut cameram.* Vide Sanctum Doctorem *in 2. d. 14. part. 1. art. 2. quæſt. 1. ad 1.*

266 QVÆ cùm ita ſint, Cœlos moueri abſque diſcontinuatione aſſeram dicendum: tametſi ex parte diſcontinuentur: neque verò timenda eſt corruptio, vt aliqui clamant. Quamuis enim in ſublunaribus diſſolutio continui ſit diſpoſitio ad corruptionem; eò quòd relinquat corpus obnoxium contrario, & infirmum ad reſiſtendum; cùm omnis virtus ſparſa ſit infirmior; attamen hoc non eſt Cœlis timendum; cùm modo indiſſolubili, & à qualitatibus elementaribus impenetrabili componantur. Itaque, licèt orbis Lunæ igni ſit contiguus; non tamen poteſt diſſolui, tum ob imbecillitatem ignis rariſſimi: tum ob qualitates optimas Cœli, quibus Deus illud inſtruxit. Itaque ex parte diſcontinuantur in motibus, non in totis, ſicut in vndis videmus; Neque ad continuationem neceſſaria eſt vnio vndequaque: nam manus, *verbi gratiâ*, continuatur cum brachio, & digiti cum manu; licèt non vndequaque aſſocientur. Imò non omnis diſcontinuatio eſt via ad corruptionem; vt notat Sanctus Bonauent. *in 2. diſtinct. 20. quæſt. 4. ad argumenta*, vbi ideò in ſtatu innocentiæ futuram fuiſſe, ait, apertionem clauſtrorum parturientibus: licèt non adeſſet violentia: ſic igitur multò minùs dicendum de Cœlis incorruptibilibus, qui motu non violento diſcontinuantur. Idem periculum corruptionis amouet S. Bonauent. *in 4. diſtinctione 49. part. 2. articulo 3.*

ASSERO primò, omnes Planetas, & ſtellas eſſe in vno continuo firmamento, multis motibus acto.

PROBATVR primò à D. Bonauent. *fundamento* 267
primo & corpore Gen. 1. *Fiant Luminaria in firmamento, &c. Fecitque Deus duo Luminaria: Luminare maius, vt præeſſet diei; & Luminare minus, vt præeſſet nocti: & ſtellas:* ergo omnia ſunt in vno continuo. Hoc argumentum ex dictis roboratum manet. Similiter Pſal. 18. *A ſummo Cœlo egreſſio eius; & occurſus eius, vſque ad ſummum eius:* vbi teſtatur, Solem eſſe, qui mouetur, non Cœlum. Fruſtrà verò aduerſarij per firmamentum explicant Cœlorum congeriem.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *in corpore, ex eodem cap.* vbi dicitur *Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis*, ideſt, Cœlum chryſtallinum, ab aquis meteoris, & terreſtribus. Vbi per firmamentum, intelliguntur octo orbes, vt vidimus, *quæſt. 6.* & per aquas ſuperiores, Chryſtallinum; vti vidimus, *quæſt. 8.* ſi autem ſola octaua ſphæra eſſet firmamentum diuidens: cur non diceretur etiam ſeptem orbes planetarios diuidere?

DICES; ſi hæc ratio valet, eodem modo etiam debet includi in firmamento, ignis, & ſuprema aëris regio.

RESPONDETVR primò, ſphœram ignis, & ſupremam aëris regionem eſſe corpora tenuiſſima: ideò omnem rationem firmamenti excludere. Deinde videtur Scriptura indicare, quid intelligat nomine firmamenti, nempè illud, in quo poſuit Solem, Lunam, & ſtellas.

PROBATVR tertiò *in corpore*; ſi aliquid co- 268
geret ad diſtinctionem octo ſphœrarum, id eſſent motus varij; ſed hoc non cogit: ergo. Minor probatur: quia corpus, non omnino ſolidum, mouetur variis motibus, ſecundùm partes; non tamen diſcontinuatur omnino; ſed Cœlum eſt corpus labile: ergo. *Iſaiæ* 51. dicitur; *Cœlum ſicut fumus formatum* ſecundùm verſionem LXX. Seniorum; vbi Diuus Baſilius tenuitatem Cœlorum infert; Similiter D. Ambroſ. & alij Patres allegati ſuprà *initio quæſtionis.*

PROBATVR quartò *fundamento 2.* à Sancto 269
Bonauentura. Quæcunque corpora diſtinguuntur ab inuicem; diſtinguuntur, aut formâ, aut ſuperficie; ſed corpus Cœli à Luna, vſque ad Applane eſt vniforme, & non habet terminatam ſuperficiem: ergo non habet pluralitatem.

PROBATVR quintò *fundamento 3.* à D. Bonau. ſi aliqua corpora ſunt diſtincta ab inuicem, ad motum vnius non ſequitur motus alterius; ſed vltima ſphœra mouet totum, quod infra ipſam eſt, ab Oriente in Occidente: ergo neceſſe eſt, totam naturam Cæleſtem eſſe vnum corpus continuum.

Hoc ſanè argumentum inferret, aut firmamentum eſſe primum mobile, aut chryſtallinum, quod eſt ſuperius, eſſe continuum cum firmamento.

HIC aduerte, S. Doctorem in argumentis apponere ſæpè plùs, quàm intendat concludere, quod poſteà ad mediocritatem *in corpore* reducit. Quod ſanè præſtat *hîc, & locis aliis ſuprà adductis:* vbi, præter octo ſphœras ſtellatas, admittit nonum Cœlum, ideſt chryſtallinum.

ASSERO ſecundò, præter octo ſphœras mobiles, dari etiam chryſtallinum mobile, diſtinctum ſpecie

à

à firmamento. Ita D. Bonau. *locis adductis*, præcipuè ex profeſſo, *d.* 14. *p.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 3.

270 PROBATVR primò à D.Bonau. *ibi*, omnis multitudo reducitur ad vnitatem: ergo motus corporis multiformis reducitur ad motum corporis vniformis; ſed corpus vniforme non eſt, niſi quod caret omni luminaria: ergo videtur, vltra octo orbes ſtellatos dari etiam nonum, non ſtellatum.

PROBATVR ſecundò, Motus ille, qui eſt menſura omnium motuum, eſt ab Oriente in Orientem, per Occidentem, qui eſt motus effectiuus diei naturalis: quique completur viginti quatuor horis; ſed dies naturalis, tempore omninò eſt vniformis: ergo & iſte motus.

PROBATVR tertiò. Si recta ordinatio eſt medij ad extremos; neceſſe eſt, medium participare de extremis; ſed, Cœlum chryſtallinum eſt medium inter Empyreum, & firmamentum: Cùm ergo Empyreum ſit vniforme, & immobile: firmamentum verò ſit multiforme, & mobile: videtur, quod chryſtallinum ſit, aut multiforme, & immobile, aut vniforme, & mobile; ſed multiforme, & immobile eſſe non poteſt: nam ad motum diſponit potius ipſa multiformitas: ergo neceſſe eſt, vt ſit vniforme, & mobile.

PROBATVR quartò. Quandocunque aliqua plura concurrunt ad conſtitutionem alterius, neceſſe eſt per vnitatem alterius illa coniungi: ergo cùm plura mobilia concurrunt ad effectum vnum conformem, per ſuam influentiam, neceſſe eſt, coniungi, per alterius orbis vniformitatem. Si ergo vnitas Planetarum, & ſtellarum concurrit ad productionem effectuum in his inferioribus, ſecundùm quandam conformitatem; neceſſe eſt, vltra illa, eſſe aliud mobile, per quod coniungantur, & quod habeat in toto, & in partibus vniformitatem; & ita alieni orbi, abſque ſtellis, competit moueri.

272 Ex his deducit, *in corpore*, hoc Cœlum vniforme, quod eſt menſura motuum aliorum, eſſe primum mobile. Probatur ratione, quà vtuntur omnes Mathematici, id aſſerentes Quod eſt primum in vnoquoque, eſt menſura cæterorum; dari verò hoc Cœlum chryſtallinum, patet ex dictis, *q.* 8. Quòd verò hoc nonum Cœlum moueatur; probatur à D. Bonau. *in fine corporis*, ratione, quà vtuntur Mathematici: quia præter motum firmamenti ab Oriente ad occaſum, deprehendunt, illud alio motu cieri; vt 100. annis vno gradu moueatur ad Orientem; vt videre eſt in Clauio, *in cap.* 1. *Sphæræ*. Ioan. de Sacro boſco, *à fol.* 57.

273 ASSERO tertiò, tres eſſe Cœlos, diſtinctos ſpecie, ideſt, Empyreum, Chryſtallinum, & Firmamentum. Sic probabiliùs æſtimat S.Bon. *etiam ſerm.* 1. *de B. Virg.* addens orbes aeris, & ignis.

PROBATVR à D. Bonau. *locis citatis*. Et quidem de Cœlo empyreo conceditur ab omnibus, eſſe nobilius aliis: Chryſtallinum verò differre à firmamento, Probatur: quia firmamentum diſtinguit, & diuidit illud ab aquis inferioribus, tanquam aliquid ſymbolicum cum aquis. Sicque verificatur dictum Apoſt. 1. ad Corinth. *Raptum eſſe ad tercium Cœlum*; & illud *Deut.* 10. cum dicitur: *Cœlum, & cœlum cœli.* Sic probatur à D. Philaſtrio Epiſc. Brixienſi, in catalogo hæreſum. Id confirmat Seraphicus Doctor, *loc.cit.* è Patribus, & Scripturæ expoſitoribus.

274 ASSERO quartò, forſan non dari decimum Cœlum mobile, contra Modernos: ſed tantùm nonum. Motus verò ille 36000. annorum eſt apparens; ſicut & iſte trepidationis motus, nimis eſt incertus. Tandem, Cœlis fluidis conceſſis, non cogimur, cœlos è motibus multiplicare.

ADDO, probabile eſſe etiam, quod ait S. Doct. *in Compend. Theol. loc. cit.* Cœlum chryſtallinum in duos Cœlos diuidi, alterum primum mobile, alterum nonum, quod ſequitur etiam Clauius *in Sphæra c.* 1. §. *de num. orbium. cœleſt.* ad finem.

PRIOR pars probatur: quia motus acceſſus, & receſſus, quibuſdam ſpiris obſeruatus, videtur poſſe euenire ex concuſſione raptus a primo mobili viciniſſimo, vt ſtellæ ad polos videantur concuti; ſicut videmus in rotis molaribus: nam, quæ primò ab aqua mouetur, inordinatior eſt ob vim, quam patitur. Magis verò ex labilitate firmamenti. Deinde motus eſt ſenſibile commune, in quo oculus poteſt decipi, in tanta diſtantia, & tarditate.

POTEST etiam dici, illum motum eſſe ab Intelligentia Motrice, maximè cùm corpus ſit fluidum. 275
Neque illa ratio vrget, vnius corporis ſimplicis eſſe vnum motum verum enim id dicitur de motu, qui ab intrinſeco conuenit corpori, non de eo, qui ab extrinſeco aſſiſtente, quales ſunt motus Cœlorum.

ALTERA verò pars probabitur infrà: cùm de 276
variis motibus Cœlorum agetur. Aduerte autem, motum trepidationis excogitatum perhiberi primò à Tebit, anno ſalutis 1271. & ab Alphonſo Rege Hiſpano 1381. probatum. Itaque hoc fuit tempore D. Bonau. qui natus eſt anno 1221. & obiit 1274. Iam verò, cùm *in Compend. Theol. verit.* duos chryſtallinos ponat: vt probatur *lib.* 2. *cap.* 3. videtur ille motus primò cognitus à D. Bonau. qui librum illum, multò ante ann. 1271. contexuit: nempè Pariſiis, cùm adhuc non eſſet Cardinalis, vel Generalis Religionis; Cœlos enim multiplicat S. Doct. propter motus: vt probat *locis omnib. alleg.* Ruuius, 2. *Cœli. c.* 5. *q.* 2. arguit contra hunc motum trepidationis: quia deberet conuenire etiam Cœlis inferioribus Solis, & Lunæ, quod nemo peritus in Aſtronomia adnotauit; ſed fallitur, vt monet Clauius *in c.* 1. *Sphær.* dicens agnitum motum trepidationis in maxima Solis declinatione, vt dicam *q.* 18. Loquitur autem Ruuius his in rebus ex auditu: ſicut & Maſtrius *d.* 2. *q.* 1. *art.* 2. inepte inferens Solem à via ſua aberraturum. Sanè fatetur mutata eſſe puncta Æquinoctiorum, & Solſtitiorum; ex hoc verò deprehenſa eſt trepidatio, vt ait Clauius.

QVÆSTIO X.

Quo ordine locentur ORBES *cœleſtes.*

EX antiquis Ariſtarchus Samius quem ſequitur 276
Nicolaus Copernicus, *in opere de reuolutionib. Cœleſtib.* hunc ordinem inter corpora vniuerſi finxère; vt Sol in centro, ſeu medio mundo, immobilis ſit defixus; circa quem orbis Mercurij voluatur: deinde orbis Veneris; hunc orbis, continens elementa, ſimul cum Luna, circumuertatur; circa quem orbis Martis; deinde Cœlum Iouis; poſtea globus Saturni; vltimò tandem ſtellarum fixarum ſphæra rotetur. At vetuſtiſſimi Ægyptiorum, Plato in Timæo, Ariſt. 2. *de Cœlo, c.* 12. & 1. *Meteor. c.* 4. volunt, in infimo eſſe Lunam, ſubſequi Solem; deinde Mercurium, Venerem, Martem, Iouem, Saturnum, & tandem Applane. Solus author libri de mundo, ad Alexandrum, qui cenſetur Ariſtoteles, Venerem immediatè ſupra Solem ponit.

VERA igitur ſententia eſt Ptolemæi, & Ioan. de Regio Monte, cum Ioan. de Sacro Boſco, quem ſequitur Clauius, *lib.* 1. & communiter; vt Luna infimum locum occupet: ſupra eam verò Mercurius collocetur, Tertia Venus, Quartus Sol, Quintus Mars, Sextus Iupiter, Septimus Saturnus, Octauum firmamentum. Id ſentit D. Bonau. *lib.* 2. *compend. Theol. verit. cap.* 3. *& ſeq.*

ASSERO cum hac ſententia, quoad rationem ſyderum.

179 PROBATVR primò à D. Bonau. *in Compend. l.* 2. *cap.* 5. quoad firmamentum. Quandocunque aliquod corpus maius, apparet viſui minus, medio diſpoſito, hoc euenit, quia eſt remotius; ſed ſtellæ firmamenti ſunt maiores Luna, Mercurio, Venere Marte; & aliæ etiam Ioue, & Saturno, & tamen apparent minores: ergo ſunt altiores. Maior probatur: quia, ſecundùm perſpectiuos, viſio fit per Pyramidem, cuius baſis eſt in obiecto, & cuſpis in oculo. Quantò autem in longum protrahitur pyramis, tantò minuuntur lineæ laterales. Minor probatur ex communi obſeruatione Mathematicorum. Vide Abbatem Maurolycum, *in Append. Dialog. de Coſmogra.* & Clauium, *in cap.* 1. *ſphæræ*, poſt tabulas ſtellarum fixarum.

EODEM modo probatur à D. Bonau. *d.* 14. *p.* 2. *dub.* 3. *litt.* de Luna, quæ minor eſt terrâ, & conſequenter Marte, Ioue, & Saturno; & tamen Maior apparet, & dicitur MAGNVM LVMINARE. Quod verò Luna ſit terrâ minòr, probatur demonſtratione: Quia enim Sol eſt amplior, quam terra: ideò hæc proiicit vmbram conicam: ita vt ſemper anguſtior efficiatur, tandemque in apicem deſinat: ergo minor eſt diameter vmbræ terræ, quàm ſit ipſe Solis diameter. Tota autem Luna intra dictam vmbram aliquando abſconditur, longo etiam temporis interuallo; cùm è diametro opponitur Soli, in cauda, vel capite draconis, in plenilunio exiſtens; vt notat Sanctus Doct. *ſerm.* 22. *Hexaemer. circa finem*: ergo diameter eius eſt minor diametro terræ. Vide D. Bonauenturam etiam *ſerm.* 2. *de communi Apoſtolorum.*

280 PROBATVR ſecundò à D. Bonau. *lib.* 2. *compend. cap.* 5. ex eclypſi ſolari, quæ fit, per interpoſitionem Lunæ, inter nos, & Solem. Similiter, & Mercurius eſt ſuper Lunam, & ſub Venere: quia à Luna eclipſatur, & Venerem eclipſat. Itidem de aliis: nam omnes Planetæ, ordine prædicto eclipſant ſe. Licèt autem Venus non poſſit omninò Solem tegere: cùm ſolùm centeſimam illius partem tegat; & multò minùs Mercurius, cuius diameter viſualis, eſt longè minor diametro Veneris viſuali: attamen luna eum ecclipſat, ob nimiam vicinitatem Lunæ ad terram, & maximam illius diſtantiam à Sole. Hinc enim fit; vt diameter viſualis Lunæ appareat nobis maior diametro viſuali Solis, & propterea tota Luna maior conſpiciatur, quàm Sol: vnde mirum non eſt, quòd Luna poſſit Solem contegere, ita vt aliquando nequeat cerni.

HINC S. Doct. *ſerm. allegato*, ſolam eclipſim Solis, & Lunæ adducit; tanquam notas concione populo apponendas; at *in Compend. loc. cit.* omnes Planetas eclipſari dixerit, etſi non appareant; quia minima pars Solis contegitur à Venere, & Mercurio. De cæteris difficile eſt diſcernere.

281 PROBATVR tertiò, ratione indicata à Diuo Bonauentura *d.* 14. *parte* 2. *articulo* 2. *quaſt.* 1. *in corpore, & aliis locis.* Quo magis Cœlum à natura, & conditione primi mobilis recedit, eò etiam eſt inferiori loco ponendum: Luna verò celerrimè ab Occidente in Orientem vergit; poſt eam Mercurius, & ſic de reliquis: nouiſſimè autem firmamentum tardiſſimè; vt vnum ſolum gradum plurimis annis, vt dicam, peragat: ergo ſignum eſt, hoc, ordine à virtute primi mobilis elongari.

De erronea Copernici opinione, diſſeram, *Tract.* 8. *diſp.* 1. *quaſt.* 3.

QVÆSTIO XI.

An COELI *ſint ſphærica figura.*

D. Bonau. d. 14. art. 2 quæſt. 1.

SENSERVNT aliqui, Cœlos eſſe veluti tentoria. Videtur Chryſoſt. *hom.* 14. *&* 17. *Geneſ.* Baſil. *hom.* 1. *Hexaëm.* Damaſc. 2. *de fide, cap.* 6. Lactan. *Diuin. Inſtitut. lib.* 2. Gazei *in c.* 1. *&* 7. *Geneſ.* Sed loquuntur accommodè.

Communis ſenſus Mathematicorum eſt, Cœlos 282
eſſe ſphæricos: ita Ioan. de Sacro Boſco *c.* 1. *ſphæræ*, Clauius ibidem poſt Ptolemæum, Alphagranum, *different.* 2. Platonem *in Timæo*, Ariſt. *de Cœlo, lib.* 2. *c.* 4. Cicer. *l.* 2. *de nat. Deorum*, Hieron. *in cap.* 5: *ad Epheſ.* tandem poſt omnes Sapientes Chaldæos, Babylonios, Ægyptios, & Græcos, inter quos maximè emicat Thales Mileſius, aſſerentes, Cœlos eſſe ſphæricos.

PROBATVR à D. Bonau. primò, ratione, quâ vſus eſt Ptolemæus *loc. cit.* Clauius, & alij: quia videmus, omnes ſtellas fixas ſemper in eadem diſtantia ad nos moueri: hoc autem non poſſet eſſe, niſi Cœli eſſent ſphærici. Sic etiam Luna in aſcenſionibus decreſcit, & creſcit ſphæricè. Hâc ratione vtuntur Moderni; ex quibus Ruuius, infrà allegandus. Amic. *Tract.* 5. *q.* 2. *dub.* 3. qui tamen incertum ait, *n.* 7. *art.* 3. an Cœlum Lunæ in concauo ſit ſphæricum: Sed abſque fundamento.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. ratione, quâ 283
vtuntur Ptolemæus, & Clauius. Videmus ſtellas, quæ ſunt propinquiores Polis deſcribere circulos minores, atque quò magis diſtant à Polis, eò maiores circulos deſcribere vndequaque: ergo Cœli ſunt ſphærici: nam partes omnes ſolius corporis ſphærici æqualiter à centro diſtant. Confirmatur ſenſu; omnia enim Aſtronomorum inſtrumenta conueniunt cum motibus corporum cœleſtium: ſuppoſito, quòd ſint perfectiſſimè ſphærica; quod quidē manifeſtiſſimum eſt in altitudinib. aſtrorum, ſuper Horizontem, quæ, antequam meridianum aſcendant, in proportione ſphærica ſcandunt; & poſtquam meridianum aſcenderint, ac pertranſierint, eadem proportione deſcendunt, quæ in ſolo corpore ſphærico inuenitur. Idem oſtendunt omnes aliæ apparentiæ, maximè Horologia, Solaria, quæ ſunt conſtructa, ſuppoſito Cœlo ſphærico.

PROBATVR tertiò à D. Bonauent. ſimpliciſſi- 284
mo corpori ſimpliciſſima debetur figura. Cœlum eſt ſimpliciſſimum inter corpora; cùm ſit ſubtiliſſimum: ergo ſimpliciſſimam debet habere figuram; ſed hæc eſt ſphærica: ergo. Eodem medio de ſtellis hoc probat S. Doct. *Serm.* 1. *Apoſt.* cum Clauio *in cap.* 1. *ſphæræ.* Quod verò figura ſphærica ſit ſimpliciſſima, probant alij; quia ſphæram vnica ſuperficies includit. Secundò, quia vnâ æquales diametri menſurantur. Tertiò, quia in ea neque initium, neque finem poſſumus inuenire.

PRO

Quartò, circa centrum reuoluta; ſemper eundem locum occupat: vnde motûs facilitas, & partium firmitas maximè conceditur. Vltimò tandem eſt capaciſſima inter figuras Iſoperimetras. Adde, quòd ſphœra planam ſuperficiem in puncto vnico tangit; vt patet ex Theodoſio, *propoſit. 3. primi libri, ſphœr. elem.* cùm ergo ſphœrica figura ſit nobiliſſima, iure corpori cœleſti nobiliſſimo fuit conceſſa. Hæc vrgent Clauius, ſuprà; Amicus *Tract. 5. q. 2. artic. 3.* ſed vide *quæſt. 7.* de hac ſuprà.

285 PROBATVR quartò à D. Bonau. Corpori, quod eſt maximè contentiuum, debetur figura capaciſſima; Cœlum eſt contentiuum omnium: vt ait etiam Damaſc. 2. *de fide, c. 6.* Ariſt. 1. *Cœli, text.* 19. & *l.* 2. *text.* 22. ergo. ſubſumo. Sed figura inter Iſoperimetras ſphœrica, eſt omnium capaciſſima: ergo. Hàc ratione vtitur etiam Ioan. de Sacro Boſco, Clauius *ibi*, Amicus ſuprà, cum aliis.

HÆC argumenta habet etiam Sanctus Bonau. *ſerm. 1. de Apoſtolis.*

VT autem meliùs agnoſcamus, ſphœram eſſe capaciſſimam inter figuras Iſoperimetras, probatur à Clauio, & Sacro Boſco. Ea enim figura, quæ plura continet latera, quæque regulariùs exiſtit, eſt capacior. Hinc verò ſequitur, ſphœram figuris omnibus, angulos habentibus, eſſe capaciorem, vt patet demonſtrationibus; etiamſi minima ſit quoad loci occupationem: vt ait Archim. *de Iſoper.*

PROBATVR quintò à D. Bonau. Corpori perfectiſſimo figura debetur perfectiſſima; Cœlum eſt corpus perfectiſſimum: ergo ei debetur figura perfectiſſima, quæ eſt ſphœrica. Sic etiam Clauius, & alij.

286 PROBATVR ſextò, Corpori deſtinato motui velociſſimo, debetur figura tali motui aptiſſima: Cœlum eſt motui celerrimo deſtinatum: ergo data eſt figura aptiſſima. Hæc autem eſt ſphœrica, quæ vndequaque abſque repugnantia voluitur. Sic etiam allegati.

PROBATVR ſeptimò à D. Bonau. *in opuſc. quatuor lib. ſent.* ex illo Eccl. 24. *Gyrum Cœli circuiui*: vbi notat, *hîc* exprimi motum in gyro, atque rotunditatem Cœlorum ſphœricam. Qua authoritate nititur & Ruuius, *loc. cit.*

TANDEM probatur à Seraph. Doct. *ad* 1. *Eccl.* illis verbis: *Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur: ibique renaſcens gyrat in meridiem, & flectitur ad Aquilonem.* Vnde colligit, Solem in orbem circumferri. Hàc ratione nititur & Ruuius, 2. *Cæli, cap. 5. quæſt.* 2.

VNDE apertè elucet, noſtram ſententiam non eſſe contra Scripturam. Quòd aſtra etiam ſint ſphœrica, patet ex figura, quam Luna exhibet in augmento, & deliquio luminis: nam apparet cor-
287 niculata. Ideò S. Doct. *lib. 2. Comp. cap. 5.* aſtra eſſe ſphœrica ſtatuit; *& cap.* 7. reddit rationem hanc, quà vtuntur Clauius, & alij: Tametſi Ellipticæ, ſeu oualis figuræ cenſeantur Sol & Luna à Scheiner. & Ingeniero, e refractione radioſa.

OBIICIES primò Pſal. 163. dicitur: *Extendens Cælum, ſicut pellem*; alia verſio habet: *ſicut cameram*: ergo eſt tentorium Hemiſphœricum.

RESPONDET S. Doct. Scripturam *hîc*, & alibi, ſe captui ſimplicium aptare.

OBIICIES ſecundò, ſequitur etiam Empyreum eſſe ſphœricum, aut magna eius pars erit vacua, aut plus diſtabit corpus Chriſti à multis ſanctis, quàm Cœlum à terra: cùm ab vna circumferentia ad aliam mediet terra.

RESPONDET Sanctus Bonauentura, quòd Sancti Chriſtum videbunt, vbicunque ſit, etiamſi totum Empyreum ſit vndique repletum; vel ſi omnes ſtent in vno Hemiſphœrio, non erit locus vacuus in altero Hemiſphœrio; ſed ad placitum Beatorum: nec enim aula dicitur vacua, etiamſi à Principe non repleatur; aut ab aulicis. Sanè Deus ait: *Cælum, & terram ego impleo.*

OBIICIES tertiò, ſtellæ magis diſtant à nobis in Oriente, quàm in meridie.

RESPONDET Ruuius negatiuè; ſed malè; diſtant enim, quantum eſt terræ, & maris pars, quæ eò vergit. Addo tamen, hanc eſſe diſtantiam inſenſibilem: neque ex maiori figuræ apparentia illam eſſe maiorem concedere cogimur: nam accidit ex vaporibus; vt monet Ariſt. 3. *Meteor. cap.* 4. & alij apud Amicum, *art.* 4. 288

QVÆSTIO XII.

An LVMINARIA *fuerint creata quarta die.*

D. Bonau. d. 14. p. 1. dub. 3.
D. Thom. q. 70. art. 1.

IVXTA opinionum varietatem de ordine ſeruato à Deo in creatione, variæ etiam hac de re emergunt ſententiæ.

QVI enim dixerunt, initio ante dies creatum fuiſſe Cœlum, aſſeruntque tunc creata & aſtra, inferunt, quarta die illis additum tantùm aliquod accidens.

Aliqui volunt, additas determinatas virtutes, ad influendum in hæc inferiora, & ad varios effectus educendos. Ita D.Th. quem plurimi ſequuntur. 289

ALII volunt, facta hàc die luminaria; eò quòd eis addita fuerit lux.

ALII volunt, lucem hâc die auctam, & completam. Sic Carthuſ. *in* 1. *Geneſ.* cum Beda *ibi*, D.T. *q.* 67. *art.* 4. *ad* 2. & *q.* 70. *art.* 1. *ad* 1. *&* 2. Perer. *Geneſ.* 1. *circa opus* 1. *&* 4. *diei.*

ALII volunt, additos quarta die motus varios, ad illuminandum, & influendum. Ita D.Th. *q.* 20. *art.* 2. *ad* 3. & *q.* 67. *art.* 4. *ad* 3. Videtur communis opinio recepta à Magiſtro, *in* 2. *d.* 14. *& ſeq.* Burgens. *Geneſ.* 1. Suar. *l.* 2. *de vniuerſo, c.* 8. *n.* 16. Valent. *d.* 5. *q.* 3. *p.* 4. *col.* 958. & eam refert Lyran. *hîc.*

Secunda ſententia eſt, luminaria condita fuiſſe 290 ſubſtantialiter quarta die. Ita omnes, qui dicunt, Cœlum initio creatum, eſſe Empyreum; vt diſſerui *Tract.* 5. *d.* 1. *q.* 2. & *Tract.* 6. *d.* 1. *q.* 1. Ita D. Bon. *hîc*, & paſſim Molina *de operibus ſex dierum, d.* 15. Toſt. *ad* 1. *Geneſ.* aliqui verò dicunt, educta è nihilo; alij probabiliùs ex præiacente materia, ſcilicet, mole illa primæ diei. Ita Molina, poſt D. Bonau. qui in hoc adhæret Sanctis, Baſilio, *Hom.* 2. *Hexaëmer.* Damaſc. *l.* 2. *de fide, c.* 7. ſequuntur Arriaga, *d.* 34. *ſect.* 2. Cornel. à Lapide, *in Geneſ.* qui oppoſitum vocat errorem. Amicus *Tract.* 3. *de Cælis, quæſt.* 3.

ASSERO cum hac ſententia, luminaria quarta 291 die fuiſſe condita.

PROBATVR à D. Bonau. ſeu pòtiùs ſupponitur certum ex verbis Geneſ. 1. *Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento Cœli, &c. fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præeſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet nocti: & ſtellas. Et poſuit ea in firmamento Cœli, &c.*

Singvlæ ferè ſyllabæ textus noſtram firmant ſententiam; & oppoſitam euertunt.

Primò. *Dixit Deus* quarta die: dicere autem
292 Dei, eſt operari; vt monet cum Patribus D. Bonau. diſtinctione 13. dub. 3. litt. *Dixit verò Deus, fiant luminaria*: ergo facta ſunt hac die: alioqui aliorum etiam dierum opera confundes. Mox additur etiam motus: *Diuidant diem, & noctem, &c. Vt luceant*: en poſt luminarium productionem, cætera ordinauit. Clarè verò deſcribit dicens: *Fecit duo luminaria*: en ſubſtantialiter ſunt producta, mox: *Poſuit ea in firmamento.* Quid clarius? Non capio, quemquam, ſolis accidentibus additis, hoc opus expedire valere.

Respondet Suarez, *libro 2. cap. 9.* cum Vatablo; Verbum *Dixit*, per recapitulationem poni. Ideò traduxerunt aliqui ex Hebræo, *Dixerat verò Deus.*

Enim verò, cùm Hebræi non habeant præteritum pluſquam perfectum: neque hoc ſignetur tempore perfecto, abſque addita littera: Et cùm hic nullum ſignum addatur perfecto; ſed iiſdem litteris, & punctis ſcribatur, ſicut in aliis: vbi habetur ויאמר & dixit; Vaiomer in Hebræo, non eſt, cur traducant, *Et dixerat*; niſi fortè Hebræi illi velint, intelligi præteritum perfectum, iam remotum, dum ſcribebatur: ſicuti nonnunquam accipitur eo idiomate. Quid plura? Imperat Deus יהי Iehi, id eſt *Sint.* Quod & in cæteris operibus dictum aduertimus.

Qvòd verò accipiatur per recapitulationem, gratis dicitur: vbinam enim anteà ſcripſit facta fuiſſe luminaria? (quòd neceſſariò eſt demonſtrandum ab aduerſariis, ſicuti conſtat in aliis recapitulationibus,) Aliàs idem de cæteris operibus licebit dicere, omnia illius hebdomadæ ſanctæ opera inuertendo.

Respondet ſecundò, per ſequentia verba limitari ad accidentia; ait enim, *& diuidant*, ideſt, vt diuidant, ita habet Caiet. cum Oleaſtro.

293 Standvm eſt proculdubio editioni vulgatæ; vt definit Concil. Trident. non verſioni Caietani, qui Hebraicæ linguæ imperitus, a ſuo Rabbino, cui credere cogebatur, impropriam Scripturæ verſionem receperat, vt pluries mihi Foreſtus in familiaribus colloquiis dicere ſolebat. At eſto ponatur *Vt*: adhuc nil obeſt: nam ponitur tanquam finis, ob quem ſunt facta; & textus à Suarez allectus, *Erunt* (habet) *luminaria, vt luceant*; ſi ergo *erunt* (dixit:) ergo non adhuc erant; cùm enim dicatur: *& factum eſt ita, &c.* ſignum eſt, ſenſum genuinum verbi (*erunt*) eſſe, luminaria fuiſſe ad ſignificandum, non autem adhuc fuiſſe facta.

Respondent Suarez, & Valent. ſenſum eſſe, quod luminaria ex tunc cœperunt ibi lucère, non quomodocunque, ſed virtute quadam, tunc acceptà ad proprios effectus, quam tunc per motus proprios acquiſiêre.

At Scriptura ait: *Dixit Deus fiant luminaria, &c.* Mox poſito puncto. *Vt luceant in firmamento Cœli.* Pagnin. *& ſint in luminaria.* LXX. *& ſint ad illuminationem.* En creatio, & finis, diſtincta enarrantur; alioqui eorum non habebis vllibi creationem.

Addo, Dauidem ſæpiùs *Pſalmis* 135. 148. *&c.* recenſere ſeorſim à creatione Cœlorum, productionem luminarium. Sic & *Daniel.* 3.

Iam verò S. D. aggreditur, diſcuttere ex quo, & quomodo facta ſint hac die luminaria.

Asserit primò non eſſe facta ex elementis, vt 294
volebant multi, apud Suarez *d.* 13. *ſect.* 11. Amicum, *Tract.* 4. *quæſt.* 3. *d.* 1. Molinam, & alios, apud hos.

Probatvr à Seraphico, ratione, qua cæteri nituntur. Omne compoſitum ex elimentis eſt corruptibile; Cœli ſunt incorruptibiles: ergo.

Præterea, ſi eſſent mixta perfecta, deberent grauia elementa præualère, & ſic omnia corruere.

Neqve dicas, ſuſtineri à Deo. Non enim quid Deus facere valeat, ſed quid faciat naturæ conforme, quærere debemus; vt ait S. Auguſt. & cum eo S. Bonau. adducti *quæſt.* 8. Hoc latiùs probaui *quæſt.* 7.

Probatvr tertiò. Si luminaria eſſent mixta ex elementis: ergo ob nobilem admodum mixtionem apta eſſent perfici ab anima; & ita ſunt animalia, contra D. Damaſcenum, 2. *de fide, cap.* 6. vbi Cœlos inanimes dicit, & D. Hieron. *in Eccleſiaſt. cap.* 1. dicentem, aſſerere aſtra animata, eſſe hæreticum. D. Auguſt. *lib.* 1. *retract. cap.* 5. vbi retractat id, quod dixerat *lib. de immort. animæ, capite* 15. *Tom.* 1. Aſſerit igitur, luminaria, ſecundùm 295
Philoſophum, 2. *Cœli, text.* 41. facta eſſe ex condenſatione aliquarum partium Cœlorum, manentibus cæteris rarefactis, in his poſitam eſſe lucem primæ diei, vt huius quaſi vehiculi, illæ partes fierent. & hoc confirmat ex D. Baſil. *hom.* 2. *&* 6. *Hexaëmer.* vbi ait: *Hoc ſolare corpus factum eſt vehiculum illi primogenito lumini* & ex D. Damaſc. 2. *de fide, cap.* 7. qui idem aſſerit: non quòd exiſtimet, lucem illam, ab omni ſubiecto ſegregatam fuiſſe à Deo productam; vt putat Suarez *lib.* 2. *capite* 2. *num.* 4. ſed quia ex corpore illo cœleſti lucis, de quo egi, *quæſt.* 2. & quibuſdam aliis partibus Cœlorum facta ſunt luminaria, tanquam vaſa lucis. Hoc autem fatetur S. Bonau. ſe aſtruere, ob ſuam erga Sanctos obſeruantiam, quorum dictis, in materia adeò incerta ſecuriùs innititur.

Ex hoc colligit, luminaria, quantùm ad id, quo componuntur, ex firmamento, habere potiùs capacitatem ſuſcipiendi lucem; quoad id verò, quòd lux illa primigenea addit, habere virtutem lucendi, & ideò luminare, cui plurimum Deus dedit de illa luce, nempè nouo gradu ſubſtantiali addito, eſt perfectius ſpecie; & hic eſt Sol: cui autem dedit minus de luce, minùs perfectè lucet ex ſe; ſed ſi lucet, hoc fit ex ſuſceptione luminis aliunde; & talis eſt Luna.

Oritvr *hîc* quæſtio: An omnia luminaria 296
acceperint lucem, ab initio informante: an verò totum lumen accipiant à Sole.

Prima opinio eſt, omnia aſtra habere formam lucis intrinſecam, ſolam verò lunam eſſe intrinſecè obſcuram. Ita Macrob. & Auicen. apud Saxon. 2. *Cœli, q.* 20. Picus, *lib.* 2. *cont. Aſtrol. c.* 15. Phital. 2. *Cœli, poſt text.* 53.

Secvnda opinio eſt, omnia aſtra præter lumen proprium, accipere lumen à Sole. Ita Ariſtoteles 2. *Cœli*, quem ſequuntur Conimbr. *cap.* 7. *quæſt.* 4. Saxonia, 2. *Cœli*, Hurtad. *d.* 2. *ſect.* 5. Mendoza *virid. probl.* 40. & alij apud eos, quibus ſubſcribit Amicus, *Tractatu* 6. *de Cœlis, quæſt.* 5. *diſp.* 1. *art.* 3.

Seraphicvs *in* 2. *diſtinctione* 14. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore, & ad* 4. ſupponit, luminaria formâ ſubſtantiali lucis actuari. Idem iam admiſit *dub.* 3. *litt.* vbi lunæ lumen, ſeu lucem concedit

concedit modicam ab intrinſeco. Ex quo etiam obiter infero, debere eſſe alterius ſpeciei à luce ſolis: ne in eâdem ſpecie detur magis, & minùs. Clariùs id ſupponit *in Hexaëmerone.*

197 Assero primò, aſtra habere ab intrinſeco Lvcem.

Probatvr primò à D. Bonauent. *quæſt. cit. in corpore.* Diuerſi ex oppoſito effectus, in ſubiectis iiſdem, indicant diuerſa principia; ſed aſtra producunt, Luce, diuerſos in iiſdem corporibus effectus: ergo non ſolo lumine ſolis accepto.

Nec ſatisfacit Amicus, *num.* 11. dicens, varios effectus produci ex diuerſis ſubiectis aſtrorum, in quibus recipitur lumen. Quod enim conuenit alicui ab intrinſeco, non amittitur, vbicunque ſit. Cùm autem Lumini ſolis tales conueniant effectus ex intrinſeca virtute, non producet oppoſitos; etiamſi in alieno ſubiecto receptum. Sunt autem dicta Luminaria ab initio creationis.

198 Probatvr ſecundò à S. Doctore *ad* 4. nobiliſſimis corporibus nobiliſſima forma debetur; Aſtra ſunt nobiliſſima corpora: ergo data eis eſt Lux, nobiliſſima forma. Maior patet Minor etiam claret. Quòd etiam Lux ſit nobiliſſima forma, probatur à S. Doctore 2. *d.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 2. aſſurgendo ex elementis, quæ, quò ſunt nobiliora, etiam magis de Luce participant. Idem de mixtis. Ideò gemmæ tanti æſtimantur. Confirmatur: nam corpus purum denſatum lumen edit. Cum igitur aſtra ſint puriſſima, & denſa, non denſitate impura elementari; ſed quali dignum eſt corpus Cœleſte: ergo lucent. Aſſumptum patet in Adamante, Carbunculo, &c. Addunt aliqui, ſtellas ſuper ſolem, qui parte ſupra opacus, vt validiùs feriat, è puteo videri.

Assero ſecundò, etiam Lunam modicum habere Lumen.

199 Probatvr à S. Doctore quia in eclipſi aliquid modicum luminis ſeruat, rubore ſuffuſum: color autem ille indicat aliquid luminis; cum ſit medius.

Respondet Scaliger *exerc.* 62. ruborem ei venire dum eſt in mucrone pyramidis vmbræ terræ, vbi vicini ſunt radij; ſi autem lumen illud haberet à ſe, id retineret etiam in nonilunio.

Contra: quia etiam in baſi conicæ vmbræ eſt rubea. In nonilunio autem ſuffocatur à Sole vicino rutilante; vt notant Conimbr. *articul.* 3. *ad* 2.

300 Assero tertiò, omnia Luminaria à Sole Lumen etiam accipere.

Probatvr de Luna, quæ ſub eclipticam veniens, & vmbram terræ ingrediens eclipſatur, Idem obſeruarunt, tubo optico, in Venere, & Mercurio, quæ corniculata viſa ſunt. Sic enim etiam Luna, ex maiori, aut minori acceſſu, atque receſſu à Sole, ſimiliter apparet. Recipitur autem Lumen incorporatum: alioqui, ſi ſola reflexione, non poſſet illuminare, niſi tantum terræ, quantùm ei commenſuratur, quæ eſt pars terræ vigeſimanona, vt patet in reflexione ſpeculorum. Hæc tamen ratio non cogit.

Alia ratio eſt, quia in profunditate apparent partes illuminatæ etiam maculoſæ, quia ſunt inæquales; vt arguit S. Doctor *dub. cit. q.* 9. *cit.* & cum eo Achillin. 4. *de orb. d.* 2. Amic. *Tract.* 6. *quæſt.* 5. *diſput.* 1. *num.* 18. Deducit verò S. Doctor *loco citato* etiam, cur Luna ad modum ſpeculi non reddat nobis imaginem ſolis, & terræ, non modò ob diſtantiam: vt putat Anguillonius adductus, *quæſt.* 9. ſed etiam, quia habet partes plurimas opacas, aſperas, inæquales, quæ non ſunt aptæ reflectere imagines, more ſpeculi: nam ideo ſpecula reflectunt: quia nitida ſunt æqualiter. Nam ratio diſtantiæ non cogit, cum reflectat imago etiam ex aquis, & ſpeculis noſtris.

Hinc habes etiam vnde maculæ obueniant Lunæ.

Gloriatvr Galilæus, ſe primum ſydereum nuntium, detectas in Luna aſperitates illas maculoſas tubo optico, à ſe excogitato, nobis Cœlitus afferre. Enim verò gloriam hanc Seraphico ne eripiat; nam ducentos, & ampliùs annos, ante eum id ſæculis tradidit *in* 2. *diſtinct.* 14. *part.* 2. *dub.* 3. *litterâ.* 301

Hinc etiam colligit Amicus *num.* 23. cur Luna eclipſet Solem; non ſic Mercurius, aut Venus, etſi lumen à ſole recipiant: nempè, quia hi planetæ ſunt tranſparentes; at Luna opaca. Addit Clauius, quia ſunt parui. Ipſos pati deliquium, conſtat tubo optico. Quod verò non eclipſentur, eſt, quia non adeò vnquam à ſole recedunt, vt tota diametro diſtent, & intermediet vmbra terræ: eſtò vmbra ad Mercurium pertingat, vt vult cum D. Bonauent. *ſerm.* 2. *Apoc.* Campanus; ad alia verò aſtra non protenditur. Quòd verò lumen in Marte ſit igneum; in ſaturno pallidum; in Mercurio argenteum, in Ioue, & Venere flauum, non conuincit, eos à ſole lumen non recipere, tùm quia propria Lux eſt eis talis, quæ non immutatur omninò, ab extrinſeco ſolis radio: ſed variè apparet, pro varietate ſubiectorum, in quibus recipitur, ea autem ſunt ſpecie Lucis, varia. Quòd verò ea Lux intendatur à Lumine ſolis, non conſtat. Vnde nec conſtat, eſſe eiuſdem rationis; ſed poteſt dici manere vtcunque impermixtum. Hinc argumenta ſolues contraria.

Observat autem S. Doctor *ſerm.* 20. *Hexaëmer.* Lunam in oppoſitione minùs illuminatam, etſi nobis oppoſitum appareat. Nam è Perſpectiua conſtat, quòd, quando corpus ſphœricum luminoſum maius eſt, quàm corpus opacum ſphœricum, quod illuminatur; quantò magis appropinquat corpus ad corpus, tantò magis illuminatur opacum; quia baſis corporis luminoſi eſt maior, & angulus radiorum maior; quantò verò diſtat angulus; minor fit, & baſis minùs de corpore opaco attingit. Igitur, quia Luna in oppoſitione cum ſole maximè ab eo diſtat, minùs illuminatur ſecundùm veritatem; etſi magis ſecundùm apparentiam. Quantò igitur ad ſolem accedit baſis radioſa; magis Lunam tangit, & illuminat. 302

Qvaeres primò: an in Cœlis raritas, & denſitas elementorum ſit?

Respondet D. Bonauent. *diſtinct.* 14. *part.* 2. *articul.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore;* eſſe raritatem, & denſitatem, prout dicit conſtipationem partium, quod clarum eſt. Sed denſitatem, & raritatem veram, ſicut in elementis reperitur, negat, vt oſtendi *quæſt.* 7.

Primvm probatur à S. Doctore: nam aliquæ partes lumen tranſmittunt; aliæ non. Sic & Luna ſolem operit.

Probatvr ſecundum à D. Bonauent. quia raritas, & denſitas elementorum ſunt ſecundæ qualitates, ortæ ex primis, puta calore rareſaciente, & frigore ſtipante; vt ait Ariſtoteles 2. *de gener. cap.* 2. *text.* 8. 303

Probatvr ſecundò à S. Doctore quia raritas, & denſitas ſunt diſpoſitiones ad formas grauium, & leuium, & ſunt qualitates, ex eis reſultantes; vt ait Ariſtoteles 4. *Phyſicorum, c.* 9. *text.* 85. Idem ſentiunt

aliqui Recentiores contra Conimbricenſes, 1. *de Gener.cap.5. quæſt.17.* Amicum, *Tract.5. quæſt.2. d.5.* Ruuium, 1. *Cœli, cap.3. quæſt.3.* qui nititur ſoluere rationes D. Bonauenturæ, dicens, eam raritatem, & denſitatem differre accidentaliter ſolùm, à raritate, & denſitate elementari. Nam illius effectus formalis eſt, partes conſtipare, vel dilatare; hìc autem vtrobique inuenitur.

Enim verò quæſtionem verbis inuoluit, vt patet. Sanè diuerſæ ſunt naturæ, ſecundùm genera, producuntque effectus, genere adeò diuerſos.

Qværes ſecundò: an in Sole ſint maculæ.

Iam næuos in luce carpunt, maculas cùm videant in Sole; de quo Sapiens. *Quid lucidius Sole?* Has deſcribunt Scheiner Theorius Aquilis perſpicacior *in Roſa vrcina*, Licetus, *lib. 6. de nouis aſtris, cap. 4.* Vincentius Patricius Patauinus *in ſuis obſeruat.* Ioan. Tardeus *in ſuo de his lib.* Petr. à S. Ioſeph Fulienſ. *lib. 2. Phyſic. text. 2. artic. 6.* Raphael. Auerſa *quæſt.34. ſect.9.* Tanner. *part.1. d.6. quæſt.3. dub.3.* Maſtrius, & Bellutus *d. 2. q. 2. articulo 3.* Vrſinus *d. 1. quæſt. 3.* Claramontius, *part.4. cap. 21.* Cottunius 1. *Meteor. cap.21.* Ingenierus *libro 2. capite 5.* Farnes. *libro 2. capite 1.*

Conveniunt, maculas numero variari, & ſitu, ac modò plures in vnam; modò vnam reſolui in multas. Eas autem omnes moueri à parte extrema Orientali ad Occidentem, quatuordecim diebus, motu irregulari; vel regulari, dicunt alij.

305 Varietas eorum, in earum definitione, anſam exhibet aſtruendi, omnes, Talparum more, cæcutientes, hallucinatoſve Noctuarum viſu. Ideò acutiori præditos oculo, antiquos omnes illas negaſſe, inter quos D. Bonauent. *ſerm. 20. Hexaëmer. & ſeq.*

Aliqvi enim cum Liceto dicunt, Solem veluti mare aureum feruens, atque ebulliens fluctibus aſperum, partes quaſdam euomere, ſeu lucidas, ſeu obſcuras: has verò maculis eum conſperſum exhibere.

Hi Solem corruptionis ſibi ſtatuunt cauſam, vt mirum ſit, illum iam non euaporatum, & abſumptum eſſe. Apparentiæ hæ lucis, vehementi fulgori, oculorumque infirmitati potiùs adſcribantur.

Alii dicunt, eas eſſe corpora interpoſita; Soli autem vicina, quæ ideò parallaxim non cauſant: Sic Claram. Cottun. Has dicunt Tardeus; Fulienſ. Maſtr. & alij, eſſe corpuſcula, ſeu ſtellas erraticas Solis comites concentricas, iuxta eius ſphœram conſtitutas, aut in Epyciclis propè Solem euolutas; ac proinde dum in tranſitu interponuntur, apparère in eadem parte, modò plures, modò vnum pro variatate ſitus, qui nobis occurrit, eorum epyciclorum, corpuſculorum, vel ſtellarum, in gyro interpoſitarum.

Hæc verò gratis aſſeruntur, ſine probatione. Si enim ſtellæ ſunt, vel corpora cœleſtia; quomodo nigreſcunt? Quo pacto cernuntur ſemper circulis deferri ab Oriente, & nunquam in reuolutione ad Orientem? Et ſi corpuſcula hæc vniuntur, & ſparguntur, fateamini Cœlos eſſe fluidos; non æreos.

Aversa dicit, aliquas Solis partes, virtute cœleſtium cauſarum, reddi opacas: At quo pacto ſemper ab ortu in occaſum illæ meant?

Alii volunt, eas ab aere obuenire; Hinc aëre vaporoſo plures aſpici, & maiores. At quo pacto eum motum ſemper habent? Cur non inficiunt & Lunam, & aſtra? miror Vincentium, & Licetum id dicere. Hæ enim non eſſent maculæ in ſolis Diſco.

Assero in corpore Solari non eſſe maculas. 306

Probatvr à D. Bonauent. *loco citato* Sol enim in Scriptura dicitur fons Lucis, Eccl. 17. *Quid lucidius Sole?* Comparatur Chriſto. *Ego ſum Lux mundi* Io. 8. Vbi ideò immaculatam doctrinam ſuam, ac vitam probat, vt notat D. Bonauent. ad eum librum; Ideò & Ioan. 1. *Erat lux vera; & tenebræ eam non comprehenderunt* quod latiùs proſequitur *ad 1. Io.* Frequens eſt in ſcriptura ſimilatio Solis cum Chriſto: Pſal. 18. *In ſole poſuit tabernaculum, & ipſe tanquam ſponſus, &c.* Nempe vt faceret ſibi ſponſam, non habentem maculam, vt ait Paulus *epheſ. 5.* Hinc pſal. cit. *Lex Domini immaculata.* Comparatur Deo, *Eccli. 42. & 43.* vt inde immaculata eius ſanctitas, & Lex agnoſcatur. Omitto, comparari Intemeratæ Mariæ, atque Eccleſiæ. Scio eas, & Lunæ comparari, ſed neque hæc propriè eſt maculata.

Asseram ſecundò, ſi quæ maculæ apparent 307 in Sole, eas eſſe partes fluidas, denſatas identidem Cœli, quæ ſemper ad Occidentem ire videntur, raptæ à primò mobili celerrimè; etſi aliquæ ad Orientem vergant, non diſcerni earum motum, ob rapidum motum contrarium, quo potiùs ad occidentem ire videntur. Hoc enim experimur in multis.

P. Tonsvs in aliis etiam planetis, ſuo cuſis ſiſtemate, maculas vidit.

Observa ſtellas fixas noſtro aſpectui radios tremulos ſcintillare, quia ob nimiam diſtantiam debilitatæ ſpecies lucis perueniunt; non ita Planetæ. Et in hoc eas internoſci notat Ariſtoteles.

Qværes tertiò vndè maculæ in Luna?

Agvnt hac de re Plutarchus, *Opuſc. de facie* 308 *Lunæ*, Scaliger *exercit. 62.* Cardanus, 3. *de ſubtil.* Albertus *tract. 3. cap. 8.* Saxonia, 2. *Cœli, quæſt. 2.* Conimbr. *cap. 7. quæſt. 4. art. 3.* Georgius Philal. *conf. 49.* Cremoninus *Apolog. de facie Lunæ*, Maior. 2. *d. 14. quæſt. 10.* Cælius Rodig. *lib. 1. lec. antiq. cap. 14. & lib. 11. cap. 4.* Amicus *Tract. 6. de influx. Cœlorum, quæſt. 5. dub. 3.* Galilæus *In ſuo Nuncio Aſtronomico.*

Notandvm primò, Lunam, attentè aſpicienti, corniculatam in primo quarto exhiberi, vbi obſcurum, & lucidum interſecantur inæqualibus, aſperitatibus; non, vt ait Amicus, faciem exprimentes humanam; ſed quales in rupibus, & ſcopulis propendent: ex quo, non audacter, vt clamat iſte, ſed verè aſſerunt, in ea reales Montium, atque conuallium aſperitates, ac prominentia iuga reperiri: vt tubo optico ego obſeruaui, cum Galilæo, & aliis modernis; quibus non eſt adſcribenda harum obſeruationum gloria, ſed Seraphico, qui *in 2. d. 14. part. 2. dub. 3. litt.* aſſerit, Lunam eſſe membris inæqualiſſimam. Ideò non poſſe admodum ſpeculi reddere imagines: quia non eſt more ſpeculorum politum corpus, & terſum. Nequè verò aliquis Modernorum, cum Zenophane delirauit, aſſerendo, Lunam, veluti prouinciam vrbibus habitari. De quo agit Cicero, *lib. 4. Academ. quæſt. 9.* Et in hoc etiam Amicus fallitur carpens, cum Maſtrio *diſput. 2. quæſt. 2. art. 3.*

Hanc partium Lunæ diuerſitatem nuncupauit 309 Plutarchus *Lunæ faciem*: alij verò ex allegatis *Lunæ maculas.* Hinc maſtrius miratur, quo pacto facies Lunæ ſeruetur recta. At hoc fit; quia, dum mouetur epyciclo, ipſa voluitur circa ſuum centrum, quaſi rota in contrarium. Vnde non inuertuntur

tuntur illæ figuræ, quod videtur Maſtrius ſenſiſſe *d.2.quæſt.4.art.1.num.128.*

Nota ſecundò è D.Bonauent. denſitatem, & raritatem à diaphaneitate, & opacitate eſſe diuerſas. Sanè multa denſa, ſed adhuc diaphana cernimus, vt chryſtallum, & è contrà, rara, & opaca, vt atramentum, & ſpongiã. Monet tamen Auer. *lib. de ſubſtantia orbis*, denſitatem, & raritatem eſſe ferè cauſas diaphaneitatis, & opacitatis: vnde fit lucem recipi in perſpicuo, ſiue denſo, ſiue raro; cum hoc tamen diſcrimine: nam cùm ſubiectum eſt rarum, lucet, vt perſpicuum; vbi denſum, lucet vt lucem effundens; perſpicuum enim actu vocat Ariſtoteles, quod actu lucidum eſt, ſiue luce propria, ſiue aliena. Hinc Peripatetici inferunt, ſtellas eſſe partes denſiores Cœli; quia ſunt ex materia apta ex ſe lucère; & lucent ob denſitatem, quam habent. Hinc aliqui inferunt, Lunam eſſe omnium infimam; magis ideò impuram, ex condenſatione minus lucidam fieri, & ex varietate condenſationis variari.

310 Prima opinio eſt, maculas illas eſſe in Luna, non ſubiectiuè realiter, ſed intentionaliter obiectiuè; eaſque eſſe reflexionem terræ, montium, vallium, Oceani; ſicut è ſpeculo nitido. Ita Clearchus. Alij dicebant, eſſe apparentes è noſtra viſiua imbecillitate. Vide Plutarchum.

Alii dicunt, eas maculas remanere in Luna ex alio corpore, interpoſito Lunæ, & ſoli, quò fit, vt ea nequeat totum lumen accipere.

Alii volunt, euenire è corpore, inter Lunam, & noſtrum aſpectum, interiecto, impediente, ne lumen eius ad oculos perueniat. Plauſibilis eſt verò opinio dicentium, maculas illas Lunæ nil aliud eſſe, quàm partes eius rariores, quæ non detinent, neque reflectunt lumen ſolis: ſicuti partes aliæ, quæ, ſolidiores cùm ſint, lumen reflectunt. Ita Cardan. *lib.3.de ſubtil.* Georg. *Tract. vlt.* Iauel. *tract.2. cap.5.* & Recentiores aliqui, & tribuitur Auerr. apud Cremoninum, *cap.1.* & Mayronem, *2.d.14. quæſt.10. ad 3.* Amic. *num.* 40. allegatis *num.39.* Recentioribus omnibus, ſed falsò, vt ipſe mox fatebitur. Vrſinus *lib. ſup. cit.* Fulienſis *loc. cit.* qui ait, eſſe communem.

311 Non defuère tamen dicentes, partes maculatas eſſe denſiores, quia opacæ; partes verò lucidas eſſe rariores. Tribuitur Auerr. 2. *Cœli* 49. ſequuntur Thien. & Philal.

Cæterum Lunæ corpus omnes hìc aſſerunt eſſe læuigatum omninò, tanquam nitidam pilam. Subſcribunt Maſtrius, & Bellutus.

Vera ſententia, quam Amicus, *num.31.* adſcribit Recentioribus Mathematicis; & ruſus, *num.36.* idipſum refricat, maculas illas apparere, ex inæqualitate partium corporis Lunaris, exurgentium, quaſi in montes, prominentium in iuga, in pendices, & rupes, in ſpeluncas, valles, atque cauernas, ſinúſque aperientium, ſicut in terra videmus; cuius partes inuicem lumen ſibi præpediunt, & paulatim illuminantur. Ita Galilæus *in ſuo Nuntio Aſtronomico*; non ſanè primus huiuſce rei obſeruator, vt iactat: ſed poſt D.Bonau. *loc. cit.* & *ſerm.20. Hex.* cui hac noſtra ætate plaudunt ferè omnes. Maſtrius, & Amicus, vt nos fabellis irridendos ſuadeant, ſomniantes aiunt, hinc reuocari opinionem Pythagoricorum dicentium, in Luna eſſe profunditates, & rupturas, continentes aquam, & aërem caliginoſum, in quas Solis lumen non penetrat, & opinionem Plinij *lib.9. cap.2.* dicentis, maculas Lunæ oriri è ſordibus terræ, quas Luna è ſublunaribus attrahit, & abſorbet: ſeu etiam opinionem dicentium, maculas illas eſſe partem terræ ibi à Deo poſitam: eam verò eſſe veram terræ molem cùm Pythagoricis aiunt aſſeri poſſe, non ſimilitudine; vt aiebat Ariſtoteles. Ego autem oſtendam longè à fabulis, Seraphici ſententiam eſſe alienam, ſed ſolidam, & ad ſenſum comprobatam.

Assero igitur cum D. Bonauent. Lunam eſſe corpus inæquale.

Probatur experimento. Nam, vt ego cùm Galilæo obſeruaui, beneficio tubi optici, Luna ad primum quadrantem corniculata, aſperitates illas exhibet, quæ paulatim ex obſcuris fiunt claræ; ſicuti & oriente ſole primò acumina montium, mox verò media, proinde valles illuminantur: hoc autem non eſſet, ſi nullæ partes montuoſæ opponerentur, ſed tota Luna eſſet nitida, & rotunda; tunc enim in ea parte luminoſâ & corniculata creſceret lumen ſolum vlteriùs à quadratura, & ab hac ad plenam Lunam exhibendam. At ita conſpicitur ſinuoſa, tuberoſa, perforata, & caua, plurimaque habens montium iuga. In his lumen, non ſecundùm oualem figuram æquabiliter, aut ſecundùm ſphæram excreſcit, veluti in ſolido perfectè ſphærico fit; ſed inæqualiter, non ſecùs ac, ſole naſcente, partes, & iuga montium; ita vt primò intra valles partes ſoli oppoſitæ illuſtrentur, vmbratis adhuc eis, 313
quæ ſolem versùs in cauitatibus iacent. Quam experientiam veram, ſed ad intentum roborandum flocci immeritò pendit Tonſus Abbas Caſſinenſis; ſed laudat Ingenier *lib.92. cap.2.* 312

Permultæ itidem apparent lucidæ cuſpides intra tenebroſam Lunæ partem, omninò ab illuminata plaga diuiſæ, auulſæque, quæ paulatim lumine augentur, & poſt tertiam horam reliquæ lucidæ iunguntur. Sic & oriens Sol, inauratis primò altis cacuminibus, mox multas diſiunctas partes, lumine carentes, luminoſis adnectit. Hanc rationem laudat Tonſus.

Observatum eſt autem, dum Luna ad primam properat quadraturam, iacère ad cornu inferius ingentem tenebroſum ſinum, partem luminoſam ſubeuntem; mox duabus horis euolantibus, infra medium cauitatis, vertex quidam luminoſus exurgere cœpit: hic verò paulatim creſcens trigonam figuram præ ſe ferebat, eratque adhuc omninò à luminoſa facie reuulſus, ac ſeparatus: mox circa illum tres aliæ cuſpides exiguæ lucère cœperunt; donec, Luna iam occaſum versùs tendente, trigona illa figura extenſa, amplior iam facta, cum reliqua luminoſa parte nectebatur, ac inſtar ingentis promontorij, à tribus iam narratis lucidis verticibus adhuc obſeſſa, in tenebroſum ſinum erumpebat. In extremis quoque cornibus ſplendida quædam puncta, à reliquo lumine diſiuncta, emergebant; Eratque magna obſcurarum macularum vis in vtroque cornu; maximè inferiori: ſemper tamen nigricans macularum pars, Solis locum reſpiciebat: ſplendidior verò limbus, in parte Soli aduerſa. Hæc Lunaris ſuperficies oculatam Pauonis caudam coloribus æmulans, vitreis vaſculis, glacialibus, & vndoſis videtur non abſimilis: clariores tamen areolæ in ſuperiori parte videntur. 314

Mox Luna, ante quadraturam primam ampliſſimam veluti montis baſim, in ſuperiori parte expandit, & ad inferiorem, oſtendit ingentem veluti cauitatem, ſanè ſphæricam, cuius pars ſoli auerſa ſplendet; quæ verò Soli vicinior, vmbroſa veluti vallis videtur, donec paulatim illuſtretur; cùm è regione, iuga Soli viciniora priùs 315

illuſtren

illuſtrentur. Hæc ſanè noſtram conuincunt aſſertionem firmiſſimo argumento: dum lucidior portio cauitatum, ad partem tenebroſam,& obſcurior, ad viciniorem Soli, ſeu iuxta Solem aſpicitur, tam in prima,quam in ſecunda quadratura. Oppoſitum in aliis ingentibus inæqualitatibus, quæ, quaſi abruptæ rupes, abruptis,angulatiſque ſcopulis conſitæ exurgunt. Harum verò celſitudo adeò prominet, vt quatuor milliaria altitudinis perpendicularis tranſcendant: atque adeò montes terræ altiſſimos ter excedant, qui vnum milliare tantùm, ad perpendiculum aſcendunt, vt obſeruat Galilæus. Maſtrius verò fruſtra penetrationem, & vacuum timet.

Obiicit verò Galilæus: Si Luna adeò inæqualis eſſet, deberent in circumferentia prominere inæqualitates: atque adeò Luna plena, non nitida ſphœra apparere, ſed, veluti rota dentata, tuberoſo ambitu.

Respondet primò, frequentiſſimos apices, circa Lunam diſtantes, repreſentare oculo remoto continuatam periphæriam; ſic enim accidit aſpicienti longam ſeriem montium, iuga plurima vicina extollentium, & eodem modo videntur multitudines vndarum, fere contiguarum, quarum intercapedines non diſtinguis.

316 Respondet ſecundò, circumferentiæ exactum aſpectum opprimi à parte denſiſſima, circa corpus Lunæ, quæ, luminoſam periphœriam gyrans, inæqualitates illas abſcondit.

Tertiò: Cùm Luna, non adeò procul à Sole abit, ſplendore non modò ex parte illuminatâ perfunditur; ſed tenuis vndique eam luminis periphœria coronat, vt in nocte videbis; vel etiam interdiù, ex obſcuro loco aſpiciens. Hoc lumen non à Luna emanat; nam & in eclipſi illud retineret. Neque à Venere? quæ Lunam in coniunctione, aut ſextili aſpicere nequit. Neque à Sole, quaſi luminis aurora; deberet enim & interiores partes peruadere. Venit igitur à reflexione radiorum terræ acutorum reſilientium ad Lunam, quæ è Sole recedens, non amplius acutos ad angulos poteſt radios reſilientes accipere. Ideò quò magis elongatur à Sole, eò periphœria illa euaneſcit. Hæc omnia Galilæus teſtatur, tubo optico à ſe inuento, cerni: at tubus hic à Diuo Bonau. adhibitus eſt, vt oſtendi, & ab eo inuentus. Hæc ferè obſeruarunt Fontana, & Tonſus, qui & in Ioue, ac Marte cauitates obſeruant.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonau. *loc. cit.* Si Luna eſſet ſphœra læuigata, exprimeret, vt ſpeculum, Solem, & Terram.

Respondet Amicus *numero* 41. Lunam non eſſe ſpeculum terſum. Id verò cum Diuo Bonauentura refellit Maſtrius, & Bellutus, qui etſi leuigatam eſſe concedant; nitidam tamen eam ſuſtinent.

317 Respondet ſecundò cum Franciſco Anguillonio, *libro* 5. *opt. prop.* 56. id non poſſe fieri, ob diſtantiam Lunæ à Sole, & à nobis; non enim ſpecierum reflexio fit ad omnem diſtantiam; vt patet ex debilitate ſpecierum: quòd ſi oculus noſter eſſet Lunæ vicinus, non videretur Sol in ſua magnitudine, ſed paruulus, vt ſtella.

318 Contra: nam tubo optico exactiſſimo, quo videmur minima in Luna, non apparet aliqua Solis imago, aut ſtellaris ſimilitudo. Porrò ſpecula repræſentant nobis Solem, diſtantiorem profectò, quàm ſit aliquando à Luna. Vnde cum vidimus clarè magnum, cum punctis deliquij, tempore eclipſis: ergo neutra diſtantia eſt ſufficiens: nam deberet ſanè Solis imago magna in Luna exprimi; cùm in tanto ſpeculo, quantum apparet nobis diſcus Lunæ, videamus Solem longè remotiorem, & tubo optico Lunam exactè perluſtremus. Hæc ſane ratio optima eſt. Species profectò Solis remotiſſimi perueniunt ad ſpeculum, elementis fæculentis mixtum, in terra poſitum, & repræſentant nobis Solem in tota ſua diſtantia; vt, ſi contraponamus aliud ſpeculum, illud rurſùs reflectat Solis diſtinctiſſimam imaginem. Hinc etiam poſſet Luna, more ſpeculi repræſentare nobis reflexè terram, maria, &c. niſi adeò inæqualis eſſet, atque acuminoſa, & rugoſa, vt eorum ſpecies diſtinctè recipere nequeat.

Obiicit Amicus: Inter partes illas protuberantes montium, elabentes lacunarum, & cauas conuallium, debet eſſe aliud corpus lunare rarius, continuum, vel contiguum, aut dari vacuum. Si dantur ibi aliæ partes Lunæ rariores: complebuntur inæqualitates, & erit læuigata ſphœra; ſi vacuum, iam natura euertitur.

Respondetvr, intermedium eſſe ibi corpus tenue, cœleſte: nam & Cœli ſunt liquidi. Itaque ſicut aer circundat montes, & aqua Inſulas,& ſcopulos; ita corpus illud non lunare; ſed tamen cœleſte circundat partes vndique inæquales Lunæ: ob illud autem corpus tenue videtur Luna, cum ſuis membris inæqualibus: non quòd ad id ſit ibi poſitum tale corpus; vt Luna nobis, per illud tranſpareat, vt putat Amicus, nos aſſerere; ſed ad totum illud ſpatium replendum; nè detur vacuum. Tranſparet verò è corpore illo tenui Luna, ſicuti ex aere ambiente, montes, & ex aqua circumſtante ſcopuli, & Inſulæ. 319

Longivs protrahit Amicus diſcurſum; ſed omnia ex dictis patent. Eà, quæ antiqui dixere de fictione apparentium macularum diluta ſunt: nam cùm eæ vmbras reddant, ac varient, ſunt vera corpora.

Ex dictis capies,quod ait Sanctus Bonauentura, *libro* 2. *Compend. Theol. capite* 7. Luna maculas habet ob coniunctionem eius cum inferioribus; nempè, quia cum terræ inæqualitatibus habet affinitatem. Eſt enim Luna terræ affinior,propiuſque cæterorum Planetarum qualitates influens: Nam Sol cùm ſit medius inter ſeptem, omnium proprietates participat; eaſque cum ſuo lumine in Lunam transfundit; Hæc verò illas terræ communicat: vt ait Sanctus Bonauentura *loco citato*, vbi cæteras Lunæ qualitates notas curſim percurrit. Nimirum, quòd creſcat & decreſcat; quòd eclipſim faciat & patiatur,quòd ſolis lumen recipiat,& communicet; quod ſeminibus iaciendis multum conferat, cùm primò incenditur; eò quòd Planetarum omnium occultas influentias colligat, eaſque temperatas in terram diſpertiatur. Frigida eſt; vnde nociuam Saturni ſiccitatem moderatur. Humida eſt; ideoque Martis, & Veneris ſiccos temperat ardores. Minuitur, dum Solem præcedit, dum verò ſequitur, ab eo elongatur, & maior nobis apparet. Hæc apud allatos ſuprà Authores ex profeſſo fuſiùs pertractantur. 320

Qvoad hæc, vide etiam Amic. eruditum ſanè, cuius volumina ob Typographorum,aut tranſcriptoris incuriam, mendis innumeris ſcatentia perlegere piget.

Diversas obſeruat maculas, & inæqualitates

tes D. Odoardus Tonſus Abbas Caſſinenſis, ſuo Tubo oculari præcipuè multas, veluti figuras Solis, quas in Luna ſculptas, & fixas, non è Solis aſpectibus variatas, dixit.

321 Eqvidem, ſi verè apparent, dicerem, è reflexionibus Solis, in tot partibus diſtinctis, impreſſiones illas cerni; ſic eminet in ſpeculo, in quo globulis diſcretis interdiſtincto, multiplicantur, imperfectè tamen, eiuſdem obiecti Imagines.

Id in hoc Siſtemate exprimit, vbi etiam aliorum Planetarum mutationes pingit.

Aliqvas aſſerunt impreſſiones etiam Franciſc. Fontana, & Camillus glorioſus, apud Maſtrium *diſp.* 2. *q.* 2. *art.* 3. his conſonas.

322 Qværes tertiò, quomodo Luna, minor omnibus ſtellis (excipe Venerem, & Mercurium) dicatur Luminare Magnum. Et quidem Luna minor eſt, quàm terra, viginti nouem vicibus, ita vt, ſi terra in viginti nouem partes diuidatur, ſingulis Lunam æquaret. Terra autem, cùm mari vnicum globum faciens 22500. milliaria gyrantur, ſecundùm Ptolemæum, Clauium, & inſigniores Geographos; vt notat Glielmus de Gloriâ Sanctiſſ. Trinitatis, *diſcurſu* 1. De hac ait Sapiens Eccli. 43. *Vas caſtrorum in excelſis, in firmamento Cœli reſplendens glorioſè: & vas admirabile opus excelſi*; vt notat Glielmus, *loco citato*, de Gloriâ Sanctiſſ. Trinitatis, poſt D. Bonauent. *dub. citato litt.* Vbi hinc confirmat ſententiam Baſil. & Damaſc. Corpora luminaria eſſe vaſa lucis. Mercurius gyrat milliaria 1130. Venus eſt minor terrâ 37. vicibus. Sol verò ponitur à plurimis maior terra 166. vicibus. Sic aſſerit etiam D. Bonauent. *in Compend. Theol. verit. lib.* 2. *cap.* 7. licèt errore Typographorum excuſum ſit 140. vicibus: at Seraphicus ſecutus Ptolemæum, in antiquis editionibus habet 166. Mars eſt maior terrâ 7500. milliaribus; eſt enim amplus 30000. milliaria. Iupiter eſt maior terrâ 95. vicibus. Saturnus 91. vicibus.

In firmamenti autem ſuperiori Cœlo ſunt 1022. 323
ſtellæ notæ, & aliæ innumeræ; vt tubo apparet optico. Hæ, quæ nocte videntur, 6. ordinum ſunt. Stellæ primæ magnitudinis ſunt terrâ ampliores 107. vicibus, & hæ ſunt 15. Stellæ ſecundæ magnitudinis 45. ſunt, & terram exuperant 90. vicibus. Tertiæ magnitudinis 208. ſunt maiores terrâ 72. vicibus. Quartæ magnitudinis ſunt 474. & ſuperant terram 54. vicibus. Quintæ magnitudinis 207. ſuperant 33. vicibus. Tandem ſtellæ infimæ magnitudinis ſunt maiores terrâ 18. vicibus, & hæ ſunt 49. Galilæus *in ſuo Nuntio* teſtatur ſe alias innumeras vidiſſe. Vide D. Bonau. *ſermonib. de Apoſtolis.*

Qværitvr ergo, quomodo Luna, ferè infi- 324
ma, Magnum inter luminaria dicatur?

Respondet Diuus Bonauent. *dub.* 6. *cit.* Lunam dici Secundum Luminare, reſpectu noſtri, ſeu in lucendo: quia, poſt Solem, magis nobis lucet, ſiue ob vicinitatem, ſiue ob denſitatem, & aptitudinem ad lucendum. Ita etiam D. Baſil. *hom.* 6. *Hexaëmer.*

xaëmer. Chryſoſt. *hom.* 7. *in Geneſ.* & Auguſt. 2. *de Geneſ. ad litt. cap.* 16. Adde, Lunam eminere inter illas, etiam in præcipuis muneribus, ad quæ Luminaria, hâc die facta, deſtinantur: nam, vel propter vim illuminandi, vel propter alias etiam qualitates ſibi connaturales, maiorem habet influentiam in omnium mixtorum generationem, quàm Cœteri Planetæ, præter Solem. Ideò etiam, magis eſt in ſigna, & tempora, & dies, & annos; inde apud aliquas nationes, menſes, & anni per eam numerantur; & ad diſtinguenda tempora, in ordine ad plures ordinatas operationes humanas adhibetur: præſertim ad opera medicinæ, agriculturæ, nauigationis, &c. augmenta, & decrementa Lunæ conſiderantur. Ita reſoluit etiam Suarez, *lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 9. Valen. *diſp.* 5. *q.* 3. *p.* 4. *col.* 958. Arriaga *diſp.* 33. *n.* 6.

Qværes, quo ſtatu augmenti, vel decrementi creata ſit Luna.

325 Probabile quidem eſt, factam eſſe plenam. Ita Beda *in Hexaëmer. & lib. de ratione temporum.* Procop. *in cap.* 1. *Geneſ.* Damaſc. 1. *de fide, c.* 7. Abulen. 1. *Geneſ. quæſt.* 25. At D. Auguſt. 2. *de Geneſ. ad litt. cap.* 15. probabile cenſet, factam eſſe initio ſui luminis; quia debuit incipere initio ſui menſis. Alij dixêre, factam ſeptima die illius augmenti: quia tunc oritur ſupra noſtrum Horizontem, quando ſol occidit; & ita poterat totam noctem illuminare, & præeſſe nocti, iuxta edictum Dei. Sic recitat Suarez, & hunc dicendi modum videtur laudare. At Luna non aſcendit ſuprà Horizontem, occidente Sole, niſi quando eſt oppoſita omninò; cùm enim eſt in ſeptima die citiùs aſcendit, quàm Sol occumbat.

QVÆSTIO XIII.

Quomodo Lvminaria *facta ſint in ſigna tempora, dies, & annos.*

D. Bonau. d. 14. part. 1. dub. 4. litt.

316 Fvere Nonnulli dicentes, hæc facta fuiſſe in ſigna, ideſt, in miracula, quæ ſigna vocantur *Exod.* 3. *& ſeq. Deut.* 4. *&* 7. Vnde Pſal. 73. *ſigna noſtra non vidimus*: & ſic Iudæi ſigna à Chriſto petebant *Matth.* 12. *Ioan.* 4. quæ ipſe promiſit *Marci* 16. *Act.* 2. 3. *&* 4. Hæc tamen ſignificatio ſigni non rectè adaptatur. Etenim, quamuis in Luminaribus facta ſint prodigia, vt *Ioſue* 10. *Iſaiæ* 33. attamen hæc ſpeciali prouidentiâ Dei facta ſunt. Dicuntur ergo *in ſigna*, aliquid ſignificantia hominibus, quoad communem vſum eorum.

Aliqvi dixêre, *facta in ſigna*, ideſt, ſignificantia abſque cauſalitate, fundariquè in aliqua ratione figuræ, vel imaginis. Hanc ſecutus eſt Origenes, vt refert Euſebius, *lib.* 6. *de præpar. Euang. cap. vltimo*, eam verò eruditorum hominum fuiſſe, teſtatur D. Auguſt. *lib.* 5. *de ciuit. Dei, cap.* 1.

Hæc tamen ſententia infert futura contingentia, ab alio, quam à Deo certò cognoſci, quod eſt erroneum.

Antiqvi Pagani dixere, ſignationem ſtellarum dicere, eas eſſe omnium futurorum cauſas, eaque ideò indicare ventura. Stulti! nec vnum è mille diuinant, nec adhuc reſipiſcunt, vt ait Arriag. *diſtinct.* 33.

317 Hic ſanè error damnatus eſt; vt notat D. Bonauent. & à diabolo inuentus, quem anathematizant Leo Papa, *epiſt.* 91. *cap.* 11. Concil. Bracha. 1. *cap.* 9. & impugnatur à D. Auguſt. 1. *de ciuit. citato*, & D. Thom. *opuſc.* 26. & à D. Bonauent. *hîc. & locis infrà citandis*; maximè, quia ſunt cauſæ neceſſariæ. Ideò cum libertate arbitrij non ſtant; de quo ex profeſſo, *diſt.* 14. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 2. & nos infrà, *quæſt.* 17.

Dicvntvr ergo facta *in ſigna*, ideſt, in ſignificationem futurorum naturalium, quorum ipſa ſunt cauſa, ſicut imbrium, ventorum, caloris, frigoris; vt exponit D. Damaſc. 2. *de fide, cap.* 7. Vel eorum etiam, quæ à Diuina prouidentia præſignantur; vt ſunt ſigna, de quibus Lucæ 21. *Erunt ſigna in Sole, Luna, & ſtellis.* Dicuntur etiam ſigna, diſtinguentia tempora, ætates, &c.

Pro quo aduertit S. Bonauent. *hîc, & in Comp. Theol. verit. lib.* 2. *à cap.* 5. & *in Breuil. part.* 2. *cap.* 4. *&* 3. *part. Centil. ſect.* 11. præter circulum 318 meridianum, qui eſt regula motus primi mobilis, ſuper polos mundi, dari alium circulum, ſeu Zonam, interſecantem tranſuerſim Æquinoctialem, in duobus punctis, nempè in primo gradu Arietis, & primo Libræ. Dicitur verò Zodiacus à Zoe, quod eſt vita, eò quòd ab huius influxibus, vitæ cauſantur, ſecundùm quod Planetæ per illum mouentur, vel à Zodion animali: figuris namque animalium ſignatur. Ideò Ariſtoteles 2. *de gener.* ait, ſecundùm acceſſum, & receſſum Solis, per circulum obliquum, fieri generationes. Ita communiter apud Suar. *cap.* 9. Arriagam *loco citato*.

Habet verò duodecim ſigna hæc Zona; ſex 329 ad Auſtrum declinant, & ſunt. ♎ ♏ ♐ ♑ ♒ ♓ Sex verò ad Aquilonarem ſemicirculum vergunt, & ſunt ♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍. Hæc ſigna conſtant ſingula 30. gradibus: ſinguli verò gradus continent 60. minuta; & ſingula minuta 60. ſecunda; & vnum ſecundum 60. tertia: & ſic vſque ad decem; vt notat D. Bonauent. ſuprà. *& ſerm.* 3. *de Apoſt.* Hunc circulum percurrit ſol, anni ſpatio, moras in ſingulis ſignis trahens 30. dierum, & 10. horarum; vt habet S. Bonauent. *loc. cit. Comp. cap.* 7. In hoc itinere diſtinguit tempora: nam in primo gradu Arietis incipit Ver, vſque ad primum Cancri. Ab hoc vſque ad primum Libræ eſt Æſtas; à primo Libræ, vſque ad primum Capricorni eſt Autumnus: Ab hoc, vſque ad primum Arietis eſt Hyems. Con- 330 ficit verò in hoc circulo, non ſolùm annos, ſed etiam dies inæquales, prout magis ad nos aſcendit, vel à nobis deſcendit. Itaque cum in anno includantur, & menſes, & hebdomadæ; dies verò fiant æquales quidem à primo mobili per æquinoctialem, reddantur verò inæquales, ob tranſuerſum iter ſolis, per Zodiacum, ſicut D. Bonauent. Suarez, *lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 8. Clauius, & alij differunt. Sol à ſolſtitio, ſeu ſua ſtatione in ♌, vſque ad ſolſtitium æſtatis in ♋, dies incolis Aquilonaribus auget, à ♋ autem, vſque ad ♌, decreſcunt dies. In primo autem gradu ♈, & ♎ ſunt æquinoctia.

Addit verò, Lunam eſſe in ſigna ſolemnita- 331 tum, apud Hebræos: ſicut apud Chriſtianos eſt Sol. Vnde *Eccli.* 43. dicitur *A Luna ſignum diei feſti.*

Si quæras, cur Sancta Chriſti Eccleſia vtatur magis Sole in ſolemnitatibus? (excepto Paſchate) Reſpondet S. Bon. ex D. Aug. *ad Ianuarium, epiſt.* 2. *Tom.* 2. quod ſynagoga in tenebris, & vmbris ambulabat, ideò Lunâ vtebatur: At Chriſti ſponſa, amicta Sole, in luce gratiæ vtitur ſolis curſu, ſed in Paſchate, & Pentecoſte vtitur Lunâ: quia celebrantur in ſignificationem reſurrectionis futuræ, quam expectat in claritate gloriæ; non tamen iudaizat, cum Hebræis.

An

QVÆSTIO XIV.

An LVMINARIA *Cœli differant ſpecie.*

{D. Bonau. d. 14. p. 2. art. 2. quæſt. 3.

332 PRIMA opinio eſt, corpora eiuſdem Cœli eſſe eiuſdem ſpeciei: Ita Auer. 2. *Cœli*, *com.* 19. Martinez, *cap.* 8. & alij apud Amicum, *Tract.* 4. *quæſt.* 7. *dub.* 1. Tanner. *part.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 4. *dubio* 4. Cremonin. *de motu Cœli*, *ſect.* 2. *cap.* 1. *quæſtione* 12. aſſerens, eſſe Ariſtotelis, Luminaria etiam eſſe eiuſdem ſpeciei cum ſuis orbibus; quippe ex eorum ſint condenſatione compacta, docent Maior, 2. *Cœli*, nec renuit Suarez, *lib.* 2. *cap.* 8. poſt Albert. 2. *Cœli*, *tract.* 3. *cap.* 4. Scalig. *exerc.* 61. Thien. *tract.* 2. *quæſt.* 1. Philal. *conſ.* 56. Achillin. 1. *de orb. diſp.* 2. Richard. 1. *diſtinctione* 2. *dub.* 14. *art.* 3. *quæſtione* 6. Euſtach. *part.* 2. *Phyſic. Tract. de Cœlo*, *diſp.* 2. *quæſt.* 7.

SECVNDA ſententia eſt D. Bonau. hîc, Lumiria inter ſe, eſſe ſpecie diſtincta: Ita etiam D. Th. *text.* 41. & *p.* 1. *q.* 47. *art.* 2. & 2. *cont. Gent. c.* 92. & 93. vbi Ferrar. Saxonia, 2. *Cœli*, *q.* 19. Angeſt. *lib.* 2. *d.* 4. *cap.* 2. Hurtad. *d.* 1. *de Cœlo*, *ſect.* 3. §. 23. Molin. *de operib. ſex dierum*, *diſp.* 5. eamque probabilem cenſet Amicus, *dub.* 3. *num.* 8.

333 ASSERO primò, corpora Cœlorum eſſe ſpecie inter ſe diſtincta.

PROBATVR à multis, cum S. Doct. ex fine Creatoris, qui ea ad vniuerſaliſſimos effectus condidit: ergo diuerſas eis naturas, atque virtutes tradidit. Alij probant ex motibus diuerſis, quibus ſingula cientur; neque indiuidua ſub eadem ſpecie multiplicantur, niſi ad ſpeciem totam ſaluandam, indiuiduis ad corruptionem tendentibus.

ASSERO ſecundò, Luminaria eſſe ſpecie diſtincta, inter ſe, atque etiam ab orbibus.

PROBATVR à S. Doct. 1. *ex Ariſt.* 7. *Metaph. text.* 15. & 1. *poſt text.* 12. Sol non eſt nomen indiuidui, ſed ſpeciei; Similiter & Luna: Et *de propr. elem.* ait, orbes à ſtellis differre.

PROBATVR ſecundò, *fund.* 3. Corpus naturaliter luminoſum, & corpus naturaliter opacum differunt ſpecie; ſed Sol eſt luminoſus naturâ ſuâ: Luna verò opaca, quod patet in eclipſatione Solis: erg.

334 PROBATVR tertiò, *fund.* 4. Luminaria ornant Cœlum; ſicut animalia aërem, mare, & terram; ſed hæc ſunt ſpecie diuerſa: Ergo.

PROBATVR quartò, *in corpore*, ex quadruplici cauſa.

PRIMÒ quidem, ex parte finis. Ea, quæ ſunt ad diuerſos effectus, ſunt diuerſæ virtutis, atque adeò naturæ; ſed Luminaria ſunt ad diuerſiſſimos effectus: ergo. Maior probatur: quia operari ſequitur ad eſſe: Sic & orbes, etſi ſemper ſupra terram, non habent effectus aliquos, ſtellis in altero Hemiſphœrio exiſtentibus.

SECVNDÒ, ex parte efficientis, qui, ſecundùm ſuam potentiam, ſapientiam, & bonitatem, diuerſa producit ſecundùm ſpeciem; vt, quod dari non poterat conuenienter vni ſoli, daretur pluribus, diſtinctis ſpecie. Quamuis enim poſſet Deus vni ſpeciei dare, quod diuerſis dedit, *verb. gratiâ*, vni herbæ virtutem plurium, &c. attamen, quia ſapientia ſic dictabat; vt communicaretur bonitas, ſecundùm naturalem conuenientiam, atque capacitatem cuiuſque; ideò diſtribuit pluribus ea, quæ naturali conuenientiæ vnius repugnabant. Sicut autem conſtituit Luminaria cœleſtia cauſas vniuerſales omnium effectuum oppoſitorum, debuit & oppoſitas eis dare naturas, ac virtutes.

PROBATVR tertiò, ex parte materiæ; ſicut enim 335
in mixtis, ex maiori, vel minori diſpoſitione dantur formæ diuerſæ, ita & ſimplicibus corporibus, ſecundùm raritatem, & denſitatem diuerſas formas indidit. Hoc verò patet in elementis; quantò enim rarior fit materia, tantò diſponitur ad leniorum elementorum formas. Aduertit verò S. Doct. raritatem, & denſitatem, in elementis, ex primis qualitatibus prouenire, putà, raritatem ex calore, denſitatem ex frigore.: At in Cœlis venit ex ſola maiori, vel minori conſtipatione partium.

PROBATVR quartò, ex parte formæ: Lux enim eſt vna forma, communis genere omnibus Luminaribus, &, ſecundùm huius participationem maiorem, vel minorem, ſunt magis, vel minus nobilia; & cum hanc formam diuerſimodè participent, diuerſa etiam habent formam completiuam ſpecificam,

OBIICIES primò. Corporis ſimplicis partes ſunt eiuſdem rationis; ſed Cœlum eſt corpus ſimplex: Ergo. Sic vrget Euſtachius.

RESPONDET S. Doct. ſimplicitatem corporis 336
tollere diuerſitatem, quam habet ex mixtione, & formis, perficientibus mixtum; non verò eam, quæ venit ex variis formis ſimplicibus: ſic etiam elementa habent formas diuerſas.

OBIICIES ſecundò: Luminaria ſunt ex aggregatione maiori, vel minori ſui orbis, ex Ariſtot. *lib.* 2. *Cœli*, *text.* 41. & *lib.* 2. *de Cœlo, & mundo*, *text.* 15. 16. & 41. ſed hoc non facit diuerſitatem ſpeciei: Ergo. Sic Euſtachius.

RESPONDET S. Doct. aggregationem partium Cœli eſſe meram diſpoſitionem ad formas Luminarium, non formam ipſam.

OBIICIES tertiò; Flamma maior, & minor non differunt ſpecie; quamuis in vna ſit maior aggregatio luminis, quàm in alia, ſed ſic ſe habent etiam Luminaria Cœleſtia: Ergo.

RESPONDET S. Doct. magis differre Luminaria, quàm differat flamma maior à minori; vt patet in diuerſis eorum effectibus.

OBIICIES quartò, nobiliſſima forma in Sole eſt Lux, & nobiliſſima forma in vnaquaque re eſt forma vltima: ergo Lux eſt forma vltima Solis; ſed Sol in Luce conuenit cum aliis Luminaribus: Ergo.

RESPONDET S. Bonau. primò formam vltimam 337
eſſe completiuam ſanè; ſed reſpectu formarum, quæ diſponunt ad ipſam: Lux autem potiùs eſt forma perficiens alias formas corporeas, quàm ad eam ſe habens, ſicut vltima forma diſponens; cùm, ſecundùm eius maiorem, vel minorem participationem, formæ corporeæ ſint magis, vel minus completæ.

RESPONDET ſecundò, Lucem eſſe nobiliſſimam formarum corporearum, earum ſcilicet, quæ ſunt ei extraneæ; ſed non eſt verum de formis Luminarium cœleſtium; in quibus virtus eius, & natura completè ſaluatur. Addo, poſſe dici multas Lucis ſpecies in igne, &c. vt oſtendi, *quæſt.* 5.

QVÆSTIO XV.

An diuerſa Lvminaria *habeant diuerſas impreſſiones.*

D. Bonau. diſt. 14.p.2. art 2. quæſt. 2.
D. Thom.q. 115.art. 3.

338 Ex diuerſitate naturæ, diue[illegible] virtutis colligitur. Vnde videtur, ex dictis [illegible]ferri reſolutio huius quæſtionis.

Assero affirmatiuè, nimirum diuerſa luminaria diuerſas habere impreſſiones.

Probatvr primò à D.Bonau. ex D. Auguſt. *lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 16. tom. 5.* vbi ait: *Non vſquequaque abſurdè poteſt dici, ad corporum differentiam afflatus valere ſydereos, ſicut in ſolaribus acceſſibus, & receſſibus videntur ipſius anni tempora variari, & Lunaribus incrementis, & decrementis augeri, & minui quædam genera rerum: ſicut mirabiles æſtus Oceani.*

Probatvr ſecundò, ex Aſtronomorum ſententia qui aſtruunt quaſdam ſtellas calefacere; quaſdā frigefacere,&c. has humectari; illas ſiccare.

Probatvr tertiò. Varietatem naturarum ſequitur diuerſitas virtutum; Stellæ ſunt naturà diuerſæ: Ergo. Hæc ſenſibus patere ait S.Doct. Videmus enim à Sole diuerſa produci,& aſtrorum è variis coniunctionibus miram in mundo varietatem temporum, ac rerum: ſic vna hyems humida; altera ſicca; illa temperata: hæc rigida,&c. Hæc vrget & Vrſinus *quæſt. 2. cap. 7.*

Probatvr quartò; Si luminaria non eſſent diuerſis prædita virtutibus; fruſtrà Deus plurima in Cœlis collocaſſet, præterquàm ad ornatum.

Probatvr quintò, *in corpore*: quia nobiliora, & ſuperiora debent influere in inferiora; ſed aſtra ſunt ſuperiora ſublunarib. corporibus: ergo.

339 Probatvr ſextò; In motu quocunque neceſſe eſt, pluralitatem mobilium reduci ad vnum immobile, ſecundùm eum motum, quo mouet; ſicut pluralitas reducitur ad vnitatem; Sed elementa, & mixta ſunt alterabilia, ſecundùm plurimas qualitates: Ergo neceſſe eſt, venire ad aliquod alterans, non alterabile; ſed hæc ſunt Cœli, & aſtra: erg.

Hæc tamen ratio non videtur concludere, deueniendum ad aliquod creatum inalterabile; ſicut in motu locali, (vt monet S.D.) non venitur ad primum motorem, immobilem, creatum, ſed Deum: Dico tamen valere rationem etiam in creaturis; vt non moueantur eo motu, quo mouent: Sic Intelligentiæ mouent Cœlos, nec motib. eorum gyrant. Hoc igitur argumentum eſt, quo vtitur etiam D.T. Omnis multitudo ab vnitate procedit, quod autem immobile eſt, vno modo ſe habet: quod verò mouetur, multiformiter: ergo in tota natura, motus ab immobili procedit: alioquin, ſi nunquam deueniretur ad primum, eſſet proceſſus in infinitum; ſed corpora cœleſtia ſunt magis immobilia; non enim mouentur, niſi motu locali: ergo motus horum inferiorum, qui ſunt varij, reducuntur in motum corporis cœleſtis, tanquam in animam; ſeu cauſam.

340 Ratio, cur diuerſos effectus producant, variè aſſignatur.

Aliqvi dicunt, in Luminarib. eſſe qualitates diuerſas, caloris, & frigoris; non tamen vniuocas cum elementarib. Hi referuntur *in lib. de ſubſtan. orbis.*

Hoc dictum impugnat S.Doct. quia, ſi qualitatib. æquiuocis agerent, tunc effectus earum non concordarent qualitatibus: quia non continerent, neq; formaliter, neque eminenter formas elementares.

Respondet ergo S.Doct. hoc euenire ex virtutibus eminentib. communicatis à Deo Luminaribus, deſtinatis ad rerum generationes, alterationes, &c. Sic Luna ex virtute inditâ aſpectum habens, & influxum; eſt Luminare, dominans ſuper humorem, ideò humidum auget. Ideò ad eius præſentiam excreſcunt Maria, & quaſi exæſtuant, & effluunt: ad abſentiam verò, in ſinum ſuum colliguntur, & reffluunt: Sic intellige de reliquis.

Obicies primò, Luminaria, *ex Gen. 1.* ſunt tantùm ſigna; ergo non ſunt cauſa ſignorum, & aliorum effectuum.

Respondet S. Doct. non aſſeri in Scriptura, Luminaria eſſe tantùm ſigna; magis tamen exprimit hoc munus ſignificandi, quàm cauſandi; quia hoc non eſt ab eis neceſſariò, & ſufficienter; cùm requiruntur aliæ cauſæ. 341

Obicies ſecundò ex D.Damaſc. 2. de fide, c.7. *Nos autem dicimus, quòd non ſunt cauſa alicuius eorum, quæ corrumpuntur*: Ergo.

Respondet S.D. velle tantùm dicere, non eſſe cauſas ſufficientes; cùm requirantur aliæ; nec neceſſarias; cùm poſſit ab aliis concauſis particularib. eorum effectus fruſtrari; diſputat enim contra aliquos antiquos dicentes, Cœlos eſſe primas cauſas ſufficientes per ſe, independenter etiam à Deo ad effectus: vt notat D.Thom. etiam, *in cap. 3. ſecundi, de Cœlo*, & Runius, *lib. 2. cap. 3. quæſt. 1.*

Obicies tertiò: Aut imprimunt formam, quam habent, aut alienam; ſi propriam; ergo producunt Soles, Lunas, &c. Si alienam: Contra: Nemo enim dat, quod non habet. Præterea agens quærit aſſimilare paſſum ſibi in forma ſua.

Respondet D. Bonau. influere per formam, quam habent, & producere effectum ſimilem in forma, quam habent virtute, & eminenter: Neq; enim eſt neceſſe, vt agens habeat formam formaliter, quā vult producere, ſi eſt agens æquiuocum. Luminaria enim producunt effectus, educendo ex potentia, in qua ſunt; vnde non eſt neceſſe; vt habeant eaſdem formas formaliter: ſed ſufficit virtualis poſſeſſio. Neque dant ſe ſolis, ſed adiuuando cauſas vniuocas. 342

Obicies quartò; Quæ agunt eadem forma, producunt eoſdem effectus; ſed Luminaria agunt tantùm per lucem: ergo non producunt diuerſa, & multò minùs oppoſita; vt aliqua calefaciant, alia frigefaciant.

Respondetvr, negando minorem, vt infrà.

QVÆSTIO XVI.

An Lvminaria *per ſolam lucem influant.*

D.B. l. c. & d.24.p.1.art.2. quæſt. 1. ad 7.
D. Th.p.p. q.67. art.3.

Omnes concedunt, Aſtra influere ſuâ luce; vt ſupponit D.Bonau. *hîc*, & D.Thom.

Plerique, præſertim Ariſt. Interpretes, quib. ipſe fauere viſus eſt, aiunt, Aſtra, ſolâ luce, influere in hæc ſublunaria. Hos ſecuti ſunt Picus Mirand. *lib. 3. cont. Aſtrol. c. 5. & 6.* Medina, *lib. 1. ſuæ Paræneſis, c. 1.* Greg. Agric. *lib. 4. & 5.* Zimar. *prop. 49.* Achill. *4. de orbib. d. vlt.* Nyph. *2. Cœli, q. 5.* Perer. *tom. 1. in Geneſ. lib. 2. diſp. aduerſus aſtrol. c. 3. ratione 4.* vbi irridens alias qualitates, vocat eas ignorantiæ aſylum, & nouitatem. Piccolom. *lib. de vniuerſ. de qualit. element. c. 14.* & *lib. 1 de Cœlo, à c. 38.* inclinat Toſtatus, *q. 53. ad 23. Exodi.* D. Th. *de ſpirituali creat. art. 3.* 343

art.3. ad 12.*& in* 2. *d.*15. *quæſt.*1. *art.*2.*& part.*1. *quæſt.*67.*art.*3.*& q.* 70. *articulo* 1.*ad* 2. vbi Thomiſtæ.

SECVNDA ſententia, præter lucem, ponit etiam alias virtutes. Ita D. Bonau. *hic*, D. Th. *lib.* 2. *de Cælo, lect.*10. *& in* 2. *d.* 15. *q.*1. *art.* 2. *ad* 5. Albert. 2. *Cæli,q.*1. Richard. *d.*14. *q.* 5. *ad* 5. Ferrarienſ. 3. *contra Gent. ad cap.*84. Abulenſ. *in* 3. *Regum, cap.*17. *q.*9. Tol. *de Gener. q.*2. *concl.*4. Conimbr. 2. *de Cælo, c.*3. *q.*3. & omnes Recentiores, quos refert, & ſequitur Ruu. *l.*2. *de Cælo,c.*3. *q.*2. Sennertus *de Chimicorum conſenſ. l.*1. *c.*10. Suarez *in Metaph. d.*22. *ſect.*6. Farneſ. *l.*2. *c.*13. Soucrius, *l.*1. *contra Atheiſtas, demonſtr.*1. *generali, Symbol.*1. *art.*16. Vulpes, *p.*2. *tom.*2. *d.*35. Allegant Scotum. Videat, quæſo, Pererius: an hæc ſit nouitas, & ignorantiæ aſylum. Saxon. 2. *Cæli,q.*12. Banneſ. *c.* 10. *q.*1. Salas, *p.*2. *tract.*5. *d.*2. *ſect.*1. & alii quibus ſubſcribit Amic. *tract.*6. *q.*7. *art.*2. Carolus Franciſcus Vrſinus, *q.*1. *c.*7. Fulienſ. *l.*2. *Phyſ. c.*2. *art.*7. Euſtach. *p.*2. *Phyſ. tom.*1. *d.*2. *quæſt.* 5.

344 PROBATVR primò, à S.D. *in corpore*: quia Sol producit mineralia in viſcerib. terræ, vt notat etiam *d.*14. *p.*2. *dub.*2. & hæc ſunt diuerſa à terra, eàque nobiliora. Ad hæc autem producenda non poteſt iuuare lux, vt patet: Ergo. Hàc ratione vtitur Ruuius, *loc. cit.* Amicus, *num.*13.

PROBATVR ſecundò à S.D. *in corpore*, aliâ ratione, quam efficacem acclamat, & aſſumit Ruuius. Certum eſt, Lunam, Solem, & Aſtra non ſolùm calefacere, exſiccare, &c. ſed etiam per ſe frigefacere, humectare; vt patet experimentis fœtuum, æſtus maris, aliiſque ſtellæ polaris effectibus; ſimiliter producunt corpora frigidiſſima, & mixta, à prædominio; vt fatentur etiam aduerſarij; ſed hæc non poteſt facere ſola lux: ergo neceſſariæ ſunt aliæ virtutes. Idem dic de Helitropio Solis, & Lunæ laterohibus, Hiſpanicis mirabilibus, & aliis floribus; ſicut & de oſtrearum, conchiliarum, & medullarum, cum Luna incrementis, & decrementis.

RESPONDET Picus, in Luce includi virtutem producendi calorem, qui calor, cùm ſit cœleſtis, includit etiam alias qualitates.

345 CONTRA tamen: quia lux ipſa, quæ eſt fons luminis, non includit virtutes frigoris; multò minùs effectus illius, qui eſt calor. Imò nec ipſa lux producit calorem ſemper; ſed veloci motu, & attritione, ac reflexione radiorum.

RESPONDET Agricola, Lucem, vt eſt virtus vnius planetæ, producere calorem: vt autem eſt virtus alterius, producere frigus: ſunt enim variæ luces. Ita ait etiam Faber, *Theor.*99. huc trahens Scotum. Sic etiam Piccolom.

Hoc roborat ſententiam S.D. latam *q.*5. Lucem eſſe formam reliquarum perfectiuam. Inſuper multas eſſe lucis ſpecies varias, è quibus variæ quoque virtutes emanant, ad diuerſos effectus requiſitas. Ita Lux Solis eſt eminenter calida, & ſicca, communicanſque ſe Lunæ luci humidæ, & frigidæ, in plenilunio, reddit noctes calidas; vt ait Ariſt. *l.*4. *de part. animal. c.*5. Adde Luci alias formas pro luminarium & lucis varietate, quæ modò in vltimo, modò in alio ſunt gradu.

RESPONDET autem Auer. 2. *de Cælo, comm.*42. frigus per accidens produci ex abſentia Lucis.

SED contra: nam, vt notat D. Bon. *fund.*2. ex conſenſu Aſtrologorum, & ſenſu ipſo, non minùs producuntur per ſe effectiuè, neceſſariò frigus, &c. quàm calor. Quia Cœli ſunt cauſæ vniuerſales, quæ ideò debent elementa per ſe continere.

PROBATVR tertiò, ratione S.D. *d.*14. *p.*2. *art.* 346
1. *q.*2. *fund.* 3. Omnis ſubſtantia habet propriam virtutem operatiuam, fluentem ab eſſentia: & nobiliſſima entia habent nobiles virtutes, ſingulares, diuerſas, emanantes à diuerſis naturis; ſed aſtra ſunt diuerſa ſpecieb. & nobiliſſima; vt oſtendi, *q.*14. Ergo etiam diuerſa ſunt virtutibus. Confirmatur experimentis: nam Luna malas in corporibus humanis cauſat impreſſiones; vt euenit dormientibus ad lumen eius. Sic pars Cœli Aquilonaris in hominibus malos cauſat effectus, rodit muros, deuaſtat lapides, &c. Hàc ratione vtuntur cæteri.

OBIICIES primò; Ariſt. nullam alterius qualitatis virtutem agnoſcit in luminarib. præter lucem.

RESPONDETVR, ipſum alias etiam cognouiſ- 347
ſe; vt habet D. Thom. *loc. cit.*

OBIICES ſecundò, cum Pererio: Impoſſibile eſt, eundem Planetam habere lucem ad calefaciendum, & aliam virtutem ad infrigidandum; ſed habent omnes lucem: ergo. Antecedens probatur: quia, quandò in aliquo ſubiecto duæ proprietates ſunt; generalis eſt ignobilior ſpeciali, quæ eſt vltima; At in planetis eſt lux, quæ eſt omnium formarum præſtantiſſima, atque communis: ergo non dantur aliæ influentiæ ſingulares. Secundò, repugnat corpori ſimplici diuerſitas naturarum: ergo etiam proprietatum.

RESPONDET Galit. *p.*2. *Philoſoph. l.*2. *tract.*4. *q.*3. negando antecedens: nam in elementis ſunt duæ qualitates diſtinctæ. Ad probationem negat maiorem: quia quantitas, quæ eſt accidens nobiliſſimum, eſt omnibus communis.

RESPONDET ſecundò, verum eſſe de his, quæ à 348
ſe inuicem dependent; in his enim commune, contractum per differentiam ad ſpeciale, illud reddit perfectius.

AT verò, licèt elementa habeant duas qualitates non tamen ſunt oppoſitæ: ſicuti dicuntur proprietates Lucis ad calefaciendum, & aliqua ad frigefaciendum. Neque quantitas inter omnia accidentia eſt nobiliſſima. At eſto; attamen in eodem prædicamento ſpecialiſſimæ ſunt nobiliores communibus.

RESPONDET ergo S.D. *d.*14. *p.*2. *art.*2. *q.*2. *in* 349
corp. verum eſſe, non poſſe vnam naturam ſimplicem continere plures qualitates contrarias, formaliter: tamen poſſe vnam formam habere virtutes ad oppoſita producenda, vt aſpectibus ſuis ſuper oppoſita ferantur. Adde, neque diuerſas formas alteram intenſam, alteram remiſſam repugnare; talis eſt lux in ſyderibus, quæ, cùm partim ſit mutata à Sole, operatur reflexione virtutis, accepta à planeta, qui intrinſecè habet virtutem oppoſitam, puta, Saturnus frigefaciendi; vt notat S.D. *in Comp. Theol. verit. l.*2. *c.*7. vbi de ſingulis planetis eleganter diſcurrit, dans virtutem caliditatis, & humoris Ioui; Marti calorem, & ſiccitatem virtualem; Veneri calorem, & humiditatem, Soli calorem excellentiſſimum, & lumen intenſiſſimum; Mercurio humidum; Lunæ frigus, & humiditatem, & ſingulis ſingulas virtutes aſſignat.

AD id illud de Formis reſpondet S.D. *ead. diſt. & part. q.*1. *art.*2. *ad vlt.* vt vidimus, *q.*24. *ad* 4.

OBIICIES tertiò; ridiculum videtur, admittere rem, quæ penitus ignoratur; influentiæ autem illæ ſunt ignotæ.

RESPONDET S.D. *hîc, in fundamentis, præcipuè ſecundo*, has influentias ex ipſis effectibus innumeris, relatis à Doctoribus, ſat ſuperque patere.

QVÆSTIO XVII.

An COELI *influant in humanos mores*

{ D. Bonau. d. 24. p. 2. art. 2. q. 3.
{ D. Thom. p. 1. q. 115. art. 4.

350 CElebris hæc quæſtio cum Aſtrologis iudiciariis, & inter Theologos varietatem induxit opinionum.

IVDICIARII quidem ex motu, & congreſſu vario aſtrorum multa ſe certò diuinare poſſe autumant. Eos verò referunt Perer. *de Magia*, *lib.* 3. *& tom.* 1. *in Geneſ. lib.* 2. *cap.* 3. Boucrius noſter contra Atheiſtas, *lib.* 1. *demonſtr. gener.* 1. *ſymb.* 1. *artic.* 17. Martinus Delrio, *lib.* 4. *diſq. Magic.* Suarez, *tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *de ſuperſt.* Sixtus *in Biblioth. lib.* 6. *adnot.* 10. Toſt. *ad* 10. *Leuit. quæſt.* 18. 19. *&* 20. Thomas Sanchez, *in ſumma lib.* 2. *cap.* 38. egregiè confutantes inſipientiam Genethliacorum. Contra eos diſputat etiam Antonius Ruuius, 2. *Cœli, cap.* 3. *quæſt.* 5. *&* 6. Petrus Hurtad. *diſput.* 2. *ſect.* 6. Galitius. *p.* 2. *ſumm. tract.* 4. *quæſt.* 4. poſt Sanctos Patres, infra ſubtiliùs afferendos. Vide etiam Valent. *tom.* 2. *d.* 2. *p.* 4. Amicum, *Tract.* 6. *quæſt.* 8. *d.* 7. *& ſequent.*

351 NOTANDVM primò ex D. Bonau. *loc. cit.* & D. Th. *loc. cit. &* 2. 2. *quæſt.* 95. *art.* 5. & 3. *contra Gent. cap.* 84. *&* 85. Durando *in* 2. *d.* 15. *quæſt.* 2. Ægid. *d.* 14. *quæſt.* 5. *art.* 3. Argent. *quæſt.* 1. *art.* 3. Gabriele, *quæſt. vnica*, & aliis, duobus modis aliquid agere in aliud, primò directè; ſicut ignis agit in lignum, comburendo: ſecundò indirectè, non habendo actionem in illud immediatè, ſed ſolum ex connexione, quam habet cum paſſo; ſicut gladius, vulnerans carnem, torquet animam.

NOTANDVM ſecundò, ex D. Bonauent. *hic*, & Scoto *in* 2. *d.* 14. *q.* 3. *in fine corporis*, Richardo, *art.* 3. *q.* 5. duplex eſſe genus cauſæ, (prout ad nos pertinet) alterum ſufficienter operantis: alterum tantummodò diſponentis, ſeu inclinantis. Illud ſufficienter operatur, quo poſito ponitur infallibiliter effectus. Illud dicitur diſponere inclinando, quod aliquam formam inducit, ex qua tamen non ſequitur effectus, ſed ſolum diſponitur aliqualiter.

352 ASSERO primò, Cœlos nullam habere ſuper animam noſtram actionem ſufficientem.

PROBATVR primò, à D. Bonau. Inferius non habet actionem directè in ſuperius ordinis altioris; ſed aſtra ſunt homine inferiora creata in miniſterium nobis; vt habetur *Geneſ.* 1. ergo non poſſunt habere actionem in animam, quæ eſt ſumma hominis perfectio. Confirmatur; quia anima eſt ſpiritus; aſtra ſunt corpora. Tunc ſic, Omne agens agit in ſubiecto diſpoſito, ſeu proportionato; ſed ſpiritus non eſt paſſum proportionatum actioni corporis, vt patet: ergo. Hâc ratione vtitur Ruuius, *q.* 5. & alij Recentiores ſuprà *adductis locis*, præcipuè Valent. *Tom.* 1. *diſp.* 8. *quæſt.* 7. Amicus, *n.* 6. *&* 7.

PROBATVR ſecundò, à D. Bonau. ex illo Ptolemæi effato, quo plurimi vtuntur. *Sapiens dominabitur aſtris.*

353 PROBATVR tertiò, à D. Bonau. Quod rectè ordinatum eſt, non poteſt tendere ad malum culpæ; ſed Cœlum cum ſuis ſyderibus à Deo ordinatum eſt rectè; ergo non poteſt tendere ad mores culpatos: ergo aut omnes homines habent bonos mores, aut bonitas morum non cauſatur ex operatione ſyderum.

PROBATVR quartò, à S. Doct. Quod cauſatur à cauſa naturali, neceſſaria, & ſufficienti, neceſſariò ſequitur; ſed per vos humani actus cauſantur à ſyderibus, & Cœlis, quæ ſunt cauſæ ſufficientes, naturales, atque adeò neceſſariæ: ergo neceſſariò ſequuntur: ergo non liberè; & ſic tollitur libertas arbitrij, & tollitur conſequenter meritum bonorum operum, ac laus: tollitur vituperatio, ac pœna ſcelerum, & operaremur, vt beſtiæ; quæ ſunt maxima abſurda. Eſt ratio D. Damaſc. 2. *de fide*, *c.* 7. Hinc Spiritus S. ad peſtem illam animarum arcendam inſtat Iob. 35. *Vbi eſt Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? qui docet nos ſuper elementa terræ, & ſuper volucres erudit nos*, & Pſal. 93. *Qui doces hominem ſcientiam*, & Geneſ. 4. *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Hierem. 10. *Iuxta vias gentium nolite diſcere; & à ſignis Cœli nolite metuere, quæ timent gentes.* Hanc rationem vrgent omnes ferè, poſt S. Doct. allegati, præcipuè Ruuius, *q.* 5. Bouerius, Suarez, Valentia, Amicus ſuprà.

Ex hoc habes, opinionem Iudiciariorum, repugnare Chriſtianæ religioni: primò, quia repugnat fidei, aſſerenti dari meritum, & culpam; præmium, & pœnam; tollit gratiam, & gloriam. Secundò, quia repugnat honeſtati morum: dum culpa reorum in ſydera refunditur, & habenæ ad malum laxantur, abſque ſtimulo reprehenſionis, & homo miſerrimus ad ſydera adoranda pellicitur. 354

Ex his colligit D. B. hoc eſſe commentum diaboli aſpirantis ad cultum Latriæ, quem damnat Deus. *Deut.* 17. 32. 4. *Reg.* 17. 21. 2. *Par.* 33. & Proph. ſæpè.

PROBATVR quintò, à S. Doct. ad ſenſum, ex D. Gregor. inductione, *hom.* 10. *in Euang.* Docent Genethliaci habentes in omnib. ſuis eandem conſtellationem, eoſdem mores ſequi; & tamen Iacob, & Eſau eodem conceptu, & partu nati, adeò diuerſi fuère. In eadem conſtellatione naſcitur Princeps, & ruſticus; oritur homo, & aſinus, qui nullo modo in moribus communicant.

Similiter dicunt, omnes habentes Aquarium in Horoſcopo piſcatores fieri; at Getulia piſcatores non habet. Quis autem neget, aliquem ibi ſub aquario naſci? Dicunt, & habentem Libram in Horoſcopo fieri Trapezitam: in multis autem locis naſcuntur ſub Libra: & tamen non habetur apud eos ars Trapezita. 355

Reſpondet Nigidius relatus à D. Aug. *l.* 5. *de ciuit. Dei, c.* 1. *&* 3. velocitatem Cœlorum eſſe maximam, & aliqualem moram inter ortum Geminorum, putà Eſau, & Iacob, plurimum immutare. Hoc ipſe experimento exponit: Dum enim rotaret velociſſimè figuli molem, bis citiſſimè atramento eam ſignauit, & ſigna diſtantia apparuere: quantò magis motus primi mobilis, qui ſingulis horis vnum millionem milliarium excurrit: nam firmamentum, infra ſitum, cùm ſit magnitudinis mille, ac decem, & ſeptem millionum milliarium, gyro 24. horarum totam hanc amplitudinem voluit; & ita ſingulis horis vnaquæq; ſtella, ſub æquinoctio fixa, in quo eſt regula motus diurni, ſingulis horis peragrat 42. milliones milliarium. Hæc enim eſt 24. pars mille decem, & ſeptem millionum milliarium: vt notat Glielm. *diſcurſu* 1. *de Sanctiſſ. Trinitate.*

Hoc figuli huius figmentum, vaſis teſtaceis fragilius deridet D. Aug. his verbis: *Nam, ſi adeò in Cœlo intereſt, quod conſtellationibus comprehendi non poteſt; vt alteri geminorum hæreditas obueniat,* 356

ueniat, alteri negetur: cur audent de cæteris, qui gemini non ſunt; cùm inſpexerint eorum conſtellationes, talia prænuntiare, quæ ad illud ſecretum pertinent, quod nemo poteſt comprehendere, & momentis adnotare naſcentium, vt ipſi confitentur?

VRGET adhuc Seraphicus Doctor, *in corpore*: quia hoc eſt confundere vniuerſum, & nobiliora ignobilioribus ſubdere; dum homo aſtris ſubiicitur, qui eſt creatura digniſſima: vt ait Philoſ. & eſt finis creaturarum. Vnde Diuus Gregorius, *loco citato*, ait: *Vitam quippè hominum ſolus, qui creauit, Conditor adminiſtrat; non enim propter ſtellas homo, ſed propter hominem ſtellæ factæ ſunt.*

357 DEINDE Seraphic. Doct. oſtendit, in ea opinione dari implicantia: Si enim aſtra ſunt veneranda, eò quòd hominis vita ex eis pendet, quæro. Aut neceſſariò eueniunt bona, & mala homini è ſyderibus, aut non; ſi neceſſariò, cur veneramur ſtellas, quæ nequeunt aliter nobis facere? ſi non, cur timemus ea? Sanè eſt inſanum. His, & aliis confutari à Sanctis, Damaſc. 2. *de fide*, *cap.* 1. Auguſt. *libro* 5. *de ciuit. cap.* 3. & Gregor. *hom.* 10. *in Euang.* concludit Seraphicus. Arriaga verò *diſtinct.* 33. relatis eorum figuris, applicitis Regum euentibus, altè ridet. Certè in illis duodecim ſuis Caſis, caſus ſomniant aliorum, & ſuos inueniunt.

TANDEM eam eſſe hæreſim peſſimam clamat Seraphic. Doctor, quam damnauit Sixtus V. anno 1586. Conſtitutione inſigni, quæ incipit, *Cœli, & terræ Creator Deus*: & antea, eam damnarat Concil. Brachar. *primum, c.* 9. Tolet. primum, *in aſſert. fidei*, Alexand. III. vt habetur cap. *Ex tuarum, de ſacrilegiis Sacerdotum*; & habetur *in* 2. *p. Decret. cap.* 26. & ante omnes eam damnarat D. Clemens Papa, *lib.* 9. *Recognit.* & alij Patres illam execrantur, præcipuè D. Auguſt. *lib.* 7. *confeſſ. capite* 6. Gregor. *hom.* 11. *in Euang. Epiphaniæ*, & alij.

RECLAMANT tamen Iudiciarij; & qui animam corpoream autumant, vt Emped. Democ. atq; Homer. Hi enim dicunt, intellectum ſubiectum eſſe cauſis corporeis, ſicut & ſenſum; vt refert Ariſtoteles, 2. *de anima*, *cap.* 3. *text.* 150. & illi à ſyderibus diuinari poſſe futuros hominum euentus clamant; ſed inſaniunt.

358 ASSERO ſecundò, non poſſe ex Aſtrorum motibus, & influxibus futura Hominum facta, ſiue recta ſiue praua diuinari.

PROBATVR ex dictis: Si enim non habent cauſalitatem in mores hominum, non poſſumus ex eorum influxibus elicere effectus. Confirmatur ex definitionibus ſuprà allatis contra Iudiciarios.

RESPONDENT Iudiciarij, luminaria facta eſſe in ſigna euentuum futurorum; vt habetur Geneſ. 1. *Fiant luminaria in firmamento Cœli, & ſint in ſigna, & tempora, dies, & annos*, vt exponit Origenes.

CONTRA arguit D. Bonauent. *diſt.* 14. *p.* 2. *dubio* 3. *litt.* Vel ſunt ſigna naturalia, vel ſupernaturalia, ex Dei diſpoſitione. Non ſunt naturalia: nam ſignum naturale rei, vel eſt cauſa, vel eſt effectus rei, vel procedit ſimul cum re ab eadem cauſa; ſed ſtellæ non ſunt cauſa, nec effectus futurorum, nec habent cauſam ſimul communem: ergo. Eorum tamen deſtinantur ſigna, quorum ipſa ſunt cauſa, nempè naturalium immutationum, Eclipſium, pluuiarum, caloris, frigoris; vt ait Damaſc. *loco citato*, & communiter Patres, vel aliquarum rerum è ſpeciali prouidentia Dei, *verbi gratiâ*, Iudicij, Lucæ 21. *Erunt ſigna in Sole, & Luna, & ſtellis.* Non habemus autem aliquam reuelationem Diuinam quæ indicet ea eſſe in ſigna futurorum euentuum liberorum: imò oppoſitum habemus è diuinis reuelationibus; vt mox oſtendam; nec reuelata ſciuntur naturaliter. Hoc argumento vtitur Ruuius, *quæſt.* 6. ſed deficit: etenim arguit. Id, quod eſt ſignum, vel eſt effectus, vel procedit à cauſa communi cum ſignato. Nunc autem etiam cauſa poteſt eſſe ſignum effectus: ſic terra intermedia eſt ſignum eclipſis. Poſſunt etiam dici ſigna diſtinguentia: quia, dum Sol, *verb. grat.* ad talia ſigna reuertitur, mutantur tempora: ſic intrante primum gradum ♈ fit Ver; in primo ♋: Æſtas; in primo ♎ Autumnus, in primo ♌ Hyems.

PROBATVR ergo ſecundò à Diuo Bonau. *in* 2. *d.* 7. *art.* 2. *q.* 3. *in argumentis, additis reſponſionibus.* 359
Si è ſyderibus haberemus ſigna certa futurorum contingentium; ſequeretur, hæc nota eſſe naturaliter omnibus Iudiciariis, & magis Dæmoniis: ſed hoc eſt falſum: ergo. Probatur ſequela; quia Iudiciarij, & multò ſecuriùs dæmones ſciunt omnes gyros, & influxus aſtrorum; vt dixi, *Tract.* 4. *d.* 2. *q.* 5. Minor probatur ex dictis eadem *diſp. q.* 10. Confirmatur ex Iſaac 41. *Annuntiate quæ ventura ſunt, & ſciemus, quia Dij eſtis vos.* & capite 46. *Non eſt vltrà Deus, nec eſt ſimilis mei: annuntians ab exordio nouiſſimum, & ab initio, quæ nec dum facta ſunt*; & c. 47. *Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum: ſtent, & ſaluent te augures Cœli, qui contemplabantur ſydera, vt ex eis annuntiarent ventura tibi.*

HINC tot Eccleſiæ ſanctionibus vetita eſt Iudiciaria; vt dixi. Hoc argumento vtitur Ruuius, *q.* 6. Adde Sacrum Concil. Trid. prohibens libros Iudiciarios: Adde & decretum Vrbani VIII.

PROBATVR tertiò à D. Bonau. *hîc, ad vlt.* Cauſa inſtrumentalis, & miniſterialis non poteſt eſſe 360
ſignum certum, ſicut nec cogens cauſam principalem; ſed Cœli ſunt miniſterialia inſtrumenta hominibus ad operationes: Ergo. His iam probatis, quæſtio eſt inter Catholicos Theologos; An ſydera influant indirectè in actus humanos.

ALIQVI omninò negant; vt Iudiciariorum errores radicitus conuellant: Ita Bouërius *loc. cit.* & alij.

ATTAMEN S. Doct. cum D. Th. aliiſque ſapientibus concedit, Aſtra agere indirectè, & per accidens in actus humanos: quatenùs, ſcilicet, agunt 361
in complexiones, conferendo talem temperiem, vt cholericam, quæ ad iram inclinat: ſanguineam, quæ ad benignitatem propenſos reddit: melancholicam, quæ ad liuorem, & inuidiam: Phlegmaticam, quæ ad pigritiam naturaliter inclinat. Enim verò anima adhuc libera manet in ſuis actibus ad mala vitanda, & ad bona ſeruanda, Dei adiutorio aſſiſtente: ſic videmus multos cholericos manſuetos, melancholicos benignos. Verè tamen fateor, homines, moribus corruptis, voluptates, & ſcelera laxis habenis ſectantes, ſuis naturalibus temperamentis ſæpè inhærere. Itaque ſydera agunt indirectè in mores humanos, & per accidens; quatenùs operantur in complexiones, & in totam naturam ſenſibilem, quam tamen non neceſſariò conſequitur talis intellectus, & voluntatis operatio: non enim operantur ad confundenda intellectûs, & voluntatis obiecta. Itaque per accidens, & inſufficienter operantur in mores hominum: nam, poſito quolibet influxu Cœli, poteſt homo bonum, & malum ſequi pro libertate. Ita ſentit Ruu. *l. c.* Valent. *l. c.* & omnes Thomiſtæ, ac Scotus, 2. *d.* 14. Tanner. *Tr.* 2. *d.* 2. Amic. *Tr.* 6. *quæſt.* 8. *dub.* 7. & cæteri apud iſtos.

362 Assero igitur ſecundò cum hac ſententia, Aſtra indirectè, & contingenter operari in mores hominum.

Probatvr à D. Bonauentura, primò *in corpore.* Quod operatur in aliquid, in quo aliud conſequitur contingenter, & per accidens; operatur, & in illud aliud contingenter, & per accidens; ſed luminaria Cœli agunt in complexiones hominum, ad quas ſequuntur contingenter mores hominum, qui ſæpè ſuas inclinationes naturales (liberè tamen) ſequuntur: ergo operantur & in mores hominum contingenter. Hoc totum patet ad ſenſum; vt notat D. Bonauentura. Videmus enim ſæpè homines cholericos ad iram ruere, ſanguineos ad res ſibi placentes labi. Minor roboratur: nam intellectus nequit ſine ſenſationibus actus ſuos complere, *ex* 2. *de anima, text.* 74. & hinc ex perfecta, aut imperfecta imaginatione ſequitur intellectio perfectior, vel imperfectior, *ex text.* 94. quæ diuerſitas diſpoſitionum poteſt oriri à Cœlis, ex D. Auguſt. 5. *de ciuit. cap.* 6. *&* 7. & Damaſc. 2. *de fide.* ſi autem oritur ex connexione potentiarum, quæ de eadem anima radicantur. Porrò voluntas eſt ſanè libera; ſed tamen eget intellectu: ideò inſani non operantur humano modo; ſic arguit Ruuius, aliique Recentiores, præcipuè Valentia, *loc. cit. col.* 11. Amicus, *num.* 13. cum Sanctis Doctoribus.

363 Probatvr ſecundò à D. Bonauentura, *argumento* 2. *addita reſponſione*, ex Ariſtotele *libro de element. propr.* & 5. *Politic.* vbi ait: *Regna denaſtata, & terra depopulata ad coniurationem Iouis, & Saturni: hæc autem euenerunt; quia homines paſſionum ſuarum ſectatores commotionibus harum ſtellarum inhæſerunt liberè; eſt enim Saturnus frigidus, & ſiccus, lethalis complexionibus, fœtibus inimicus; Iupiter verò calidus, & humidus, licet in ſuperiori parte ſuæ abſidis temperet malitiam Saturni: attamen, ſi dominetur Saturnus, corrumpit etiam bonos influxus Iouis, & ad malignitatem trahit ſanguineas etiam complexiones.* Vide Diuum Bonauenturam *in Compend. Theol. lib.* 2. *capite* 7. vbi aliorum etiam Planetarum influentias explicat.

Ex hoc ſequitur, poſſe Aſtronomos eâ certitudine prædicere futuros euentus liberos, quæ ex his, probabilibus coniecturis poteſt deduci. Hac verò prædictio eſt fallax, vt patet: nam fallaces ſunt etiam præmiſſæ.

364 Assero tertiò, poſſe ex aſtris præuideri certò effectus naturales, ab eis pendentes. Ita Sixtus V. in allegata Conſtit. vbi ait: *Futuris euentibus ex naturalibus cauſis, neceſſariò, vel frequenter prouenientibus, quæ ad diuinationem non pertinent, dumtaxat exceptis.* Probatur: nam ex cauſis neceſſariis ſufficientibus, neceſſarij ſequuntur tales effectus; ſed cauſæ eorum effectuum ſunt neceſſariò ſufficientes: ergo. Probatur minor; Eclipſis enim Solis, poſitâ interpoſitione Lunæ, ſequitur. Eclipſis verò Lunæ, interpoſitâ terrâ, neceſſariò etiam ſequitur; nec aliæ cauſæ requiruntur.

365 Assero quartò, morbos, frigora, tempeſtates, ſterilitates poſſe prædici ex aſtrorum influxibus, nec tamen omninò certò.

Prior pars probatur; hæc enim habent cauſas neceſſarias, Aſtrorum nempè periodos. Attamen, quia etiam aliæ cauſæ requiruntur, poſſunt ſæpè deficere.

Obiiciunt primò contra primam aſſertionem, & ſecundam. *Fatum eſt rebus mobilibus inhærens diſpoſitio, per quam Diuina prouidentia ſuis quæque nectit ordinibus*, ex Boëtio, *lib.* 4. *proſa* 6. *de conſolat.* & ex Diuo Auguſtino, 5. *de ciuit.* cap. 1. *Fatum eſt vis poſitionis ſyderum, quâ exiſtente, quando quis concipitur, vel naſcitur, cognoſcitur, qualis futurus eſt*: ergo ſi totum vitæ regimen conſiſtit in Fato; vt ait Boetius: & Fatum eſt vis ſyderum; vt ait D. Auguſt. ſequitur, vitam noſtram è ſyderibus pendêre.

Respondet S. Bonauent. dupliciter vſurpari Fatum: primò, vt ſignat diſpoſitionem quandam cœleſtium corporum, ob quam omnia, quæ in rebus humanis contingunt, neceſſariò ſimpliciter eueniunt: & hoc modo illud acceperunt Ethnici dicentes, omnia euenire fatali neceſſitate, ac eodem modo ſumpſit Bardeſanes hæreticus, teſte D. Aug. *lib. de hæreſ. cap.* 35. & Priſcillianiſtæ, teſte eodem Aug. *ibidem, cap.* 70. quos confutat ibi, & *in loco adducto, de ciuit. Dei*; ibi enim non loquitur ex ſua ſententia, ſed ex aliorum, quos damnat, & confutat; quos ſimiliter damnauit Concil. Brachar. primum, *cap.* 8. his verbis: *Si quis animas, & corpora humana fatalibus ſtellis credit adſtringi, ſicut Pagani, & Priſcillianus dixerunt; Anathema ſit.* Et D. Greg. *hom.* 10. *in Euang.* ait: *Abſit à fidelium cordibus; vt Fatum eſſe aliquid dicant*: vbi Priſcillianiſtas latè explodit. 366

Secvndò accipitur Fatum, vt ſignificat certum ordinem cauſarum ſecundarum à Diuina prouidentia conſtitutum, ex quo infallibiliter, & certò ita effectus eueniant, ſicut à Diuina prouidentia præordinata ſunt, id eſt, aut neceſſariò, ex cauſis neceſſariis; aut contingenter, ex contingentibus; & hoc modo Fatum eſt aliquid, & ita accipitur à Boëtio. 367

Attamen, quia Fati vocabulum ab origine ſumptum eſt; priori illo modo non expedit hoc vti vocabulo. Ideò etiam D. Auguſt. *loco citato*, ait: *Si propterea humana quiſquam Fato Dei tribuit; quod ipſam Dei voluntatem, vel poteſtatem fati nomine appellat; ſententiam teneat, & linguam corrigat: nam id homines, quando audiunt, vſitata loqui conſuetudine, non intelligunt, niſi vim poſitionis ſyderum.* Hæc Diuus Bonauentura *quæſt. ſequenti, ad litt.* ferè; Valent. *d.* 8. *quæſt.* 7. *p.* 2. Idem habet D. Thom. *p.* 1. *quæſt.* 116. 368

Obiicies ſecundò authoritatem Ariſtotelis. Sed iam cum D. Bonauent. vidimus, quo ſenſu ſit accipiendus.

Obiicies tertiò, *Matth.* 2. Magi cognouerunt Regis ortum ex apparitione Stellæ. & Ioh. 8. *Nondum venit hora mea*: Si ergo Chriſtus natus eſt ſub conſtellatione, & horam fatalem expectauit ad paſſionem; videtur, quòd multò magis alij homines reguntur ſtellis.

Addit verò Petrus de Aliaco Cardinalis, *quæſtione in Geneſ.* 30. & *libro de leg.* & *ſectis*, potuiſſe Magos ex Aſtronomicis conſiderationibus præuidere Chriſti Natiuitatem: licèt enim ipſe eſſet Dominus ſyderum; attamen potuêre ſydera ſic eſſe diſpoſita; vt amicos influxus Chriſto, Deo ſuo, ſuppeditarent. 369

Primò quidem, ſex annis ante Chriſti aduentum, Iupiter, & Saturnus magna coniunctione coierunt in ♋. Vnde vaticinati ſunt Aſtronomi, magnam futuram religionis mutationem; Sed non ſatis firmo fundamento.

Deinde verò ex diſpoſitione Cœlorum in ipſa Chriſti natiuitate, ait, idem poſſe colligi. Ea incidit in 42. anno Octauiani Auguſti, octauo Kal. Ianuarij, ante noctis dimidium: & in eâ Horoſcopus fuit pars Virginis octaua, quæ Religionis immutationes ſignificat, & in culmine Cœli Saturnus,

nus, imum Cœli tenente Sole, cæteriſque planetis eo ordine diſpoſitis, quem repræſentat præſens Aſtronomicum Syſtema, delineatum ad latitudinem Hieroſolimytanæ vrbis, diſtantis ab Æquatore partibus 36. vt refert Sixtus Seneſ. *Annot. in hunc locum.*

Conſtitutio PLANETARVM *Natiuitati Saluatoris Ieſu affulgentium.*

270

HÆC Aliaci ſententia eſt, quam longè antè Albertus Magnus *in libro ſpeculi* tradidit, referens deſcriptionem ſigni Virginis, ab Albumazar Aſtronomo traditam: vbi ſic loquitur Albumazar-
271 in ſuo maiori introductorio, tract. 8. *Aſcendit* (inquit,) *in prima facie illius ſigni Virgo pulchra, & honeſta, habens in manu ſua duas ſpicas, & nutrit puerum: & vocat ipſum puerum quædam gens* IESVM, *& aſcendit cum ea ſtella Virginis.* Hæc ille. Nos autem ſcimus, quòd ſub aſcendente eiuſdem Virginis natus eſt Chriſtus; ex eo, quòd æquatio motus octauæ ſphœræ in eodem tempore fuerit octo graduum, & 30. minutorum, ſecundùm calculationem certiſſimam, & quòd ipſa erat tunc minuenda de locis planetarum, inuentis per canones: Non quòd ſubiaceat motui, aut ſtellarum iudicio, natorum deſideratiſſimus, qui ipſas creauerat ſtellas; ſed quia, cùm extenderet Cœlum, ſicut pellem, formans librum vniuerſitatis, noluit inter litteras naturæ deeſſe, ex his, quæ ſecundùm prouidentiam ſuam in libro æternitatis ſunt ſcripta, dictum illud elegantiſſimum, *quòd ipſe de Virgine naſceretur.*

272 RESPONDET Diuus Bonauentura falſum eſſe, quòd Chriſtus natus ſit ſub aliqua ſtella; nec apparuit ſtella, ſub cuius regimine naſceretur; ſed apparuit, vt ſignum ſupernaturale, per quam non quidem ſolam, ſed Diuino afflante lumine, Magi cognoſcerent ortum Chriſti. Neque verò illa ſtella creata fuit ſimul cum aliis; ſed in Natiuitate Domini producta; ideò nec motum cum aliis ſtellis communem habebat, ſed mouebatur tantum à Meridie, vbi Arabia eſt, ad partes Boreales, vbi ſunt Hieroſolyma, & Bethlehem, & aſcendit ſuper domum diuerſorij in Zenit, ibique ſuo munere perfuncta, euanuit. Quòd verò Chriſtus in ortu ſuo habuerit Virginem in Horoſcopo, nil facit ad denotandum Meſſiam. Quot enim naſcuntur Sole intrante ſignum Capricorni? Quot etiam habent Virginem in aſcendente, nec tamen Meſſiæ ſunt, nec de Virgine nati? Deinde, in Vertice domo regia, erat Saturnus Planeta lethifer. Hic ſanè Regnum Saluatoris æternum non indicauit, cuius morte vita parata eſt ſempiterna; & Regnum gloriæ omnibus eſt apertum.

NEQVE aſcenſum ſtellæ, ſed tempus ſtatutum à Patre ad mortem adeundam expectauit.

OBIICIES quartò: In morte Regum apparent Cometæ, vnde Aſtronomi multa vera præſantur: hoc autem non eſſet, niſi mores horum ſtellis ſubderentur.

RESPONDET Diuus Bonauentura, Mathemati- 273
cos poſſe quidem prædicere ea, quæ ex motibus Cœlorum pendent, vt ſunt Eclipſes Solis, & Lunæ; ea verò, quæ conſiderantur circa effectus rerum inferiorum, quæ eis ſubſunt, poſſe quidem probabiliter, non tamen certò præuidere, vt tempeſtates, &c. In his verò, quæ ſunt liberi arbitrij, ſæpè falli; aliquando autem verum dicere ex diaboli notitia, qui multa præuidet ex his, quæ ſunt ab aliquo ſtatuta, vt homicidia, &c. Quoad Cometas verò, ſententia D. Damaſc. 2. *de fide*, c. 17. eſt, hos produci Dei iuſſu, ad hæc portendenda. Si enim naturaliter fierent, non eſſet ratio, cur magis apparerent in morte Regis, quàm ruſtici. Ergo Deus talia mittit prodigia, vt proſpiciatur bono vniuerſali Regnorum, de quibus ſunt Angeli ſolliciti. De hoc egi *quæſt.* 9. & latiùs agam *Tract.* 7. *diſput.* 3. *quæſt.* 3.

OBIICIES quintò, Deus regit inferiora per ſuperiora; vt nil caſu accidat, reſpectu Diuinæ prouidentiæ: Ergo nil fit in his inferioribus, quod influxu ſtellarum non dirigatur; de perfectione autem ordinis eſt, vt, quod regitur, perfectè ſubdatur regenti.

RESPONDET Diuus Bonau. Id, quod regit 274
per modum dominantis, in omnibus debet ſuperſtare ſua gubernatione; non autem quod regit miniſtrando, ſicut regunt Aſtra. Quia verò huiuſmodi actus reguntur à Diuina prouidentia, nil poteſt, ea non intendente, euenire; & ita nil caſu contingit.

QVÆSTIO XVIII.

An COELI *omnes ſub primo mobili moueantur multiplici motu.*

VARIOS de hoc ſenſus refert Amicus *Tract.* 5. 275
quæſt. 5. Ex his, qui vnum Cœlum continuum ponunt; Aliqui ſane omnem a Cœlo motum eliminant, dicentes, videri tantum nobis Cœlum ab Oriente moueri ad occaſum: propterea quòd mouemur nos velociſſime cum terrâ ab Occidente in Orientem, eò ferè modo, quo exiſtenti in naui videntur arbores, fixæ in ripa, ſibi occurrere, quaſi ipſe perſtaret immobilis: eos refert Clauius *in cap. ſphæræ*, 1. *à folio* 63.

ALII verò dixerunt, Cœlum, & terram ſtare; ſolas autem ſtellas moueri, vt aues in aere, ab Oriente in Occidentem.

ALII verò, experimento victi, docent, Cœlum moueri ab Oriente in Occidentem, ac ſecum trahere ſtellas: ſingulas verò ſtellas moueri ab Occidente in Orientem ſingularibus motibus.

Ex his verò, qui plures Cœlos numerant, & qui octo tantùm ſphœras admittunt, aliqui volunt, ſingulos orbes ab occaſu in ortum ſingulis motibus cieri, motum autem diurnum ab Oriente ad Occidentem omninò è medio tollunt; videri tamen referunt

ferunt moueri Aſtra ab oriente in occaſum: quoniam terra ab occaſu in ortum velociori motu Planetarum, nempè 24. horis, rapitur, ſicut authores primæ ſententiæ aiebant.

376 Nonnvlli eàdem ratione cùm prææallegatis conuicti, non eſſe admittendos duos motus contrarios, volunt, Cœlos ſolos moueri diuerſo motu, ab oriente in occidentem; & eodem motu omnia elementa cieri, quem motum vnicâ ab intelligentiâ effici putant, quam vocant *Animam mundi*: ita verò, vt, quò propinquiores ſunt animæ mundi, eò etiam velociùs moueantur. Vnde dicunt, ſupremum Cœlum velociſſimè euolare; quoniam animæ mundi eſt vicinius; terram verò tardiſſimè; ita vt quieſcere videatur, cùm tantùm paulatim ab oriente in occidentem rapiatur. Quoniam verò Planetæ videntur cieri etiam ab occidente in orientem: neque ſemper ſeruare videntur eandem diſtantiam inter ſe: neque cùm ſtellis fixis; cùm ab eis orientem versùs recedant; (ſi oculo credis) aduertunt, in hoc decipi aſpectum, & è cauſa ſuprà allata oriri deceptionem. Quia enim eò velociùs mouentur ſphæræ, quò primæ Intelligentiæ ſunt viciniores; ac proinde altiores velociſſimo aguntur motu; hinc inferiores tardiori paſſu incedentes, tametſi idem iter proſequantur ab Oriente in Occaſum; videntur tamen repedare ad Orientem, & ob id mutari diſtantias, quæ, è ſola maiori ſuperiorum velocitate, & tardigrado inferiorum greſſu ad eundem occaſum, immutantur. Ità Alpetragius, Achillinus, Fracaſtorius, & alij.

377 Alii apud Ruuium, & Orontium dicunt, totam maſſam octo orbium habere vnum communem motum ab oriente in occidentem; præter hunc autem motum communem, ſingulos orbes habere motum proprium ad orientem, à propria ſingulorum, Intelligentia percitum. Sic & D. Bonauent. mox citandus. Admonent tamen Philoſophi, & Aſtrologi cum D. Bonau. *lib.* 2. *Compend. c.* 4. *& ſeq.* diuerſâ lineâ & viâ Cœlos ab oriente in occaſum, & ab occaſu in orientem redire. Vide Ptolæmeum ſupra adductum, *quæſt.* 9. Ariſtotelem 2. *Cœli, cap.* 2. *text.* 16. & *cap.* 6. *text.* 35. & *cap.* 12. *text.* 60.

Ex his autem, aliqui dicunt, orbes duplici motu oppoſito ſimul cieri: ita vt, proprio motu, ab Intelligentia propria in orientem tendant, & ab Intelligentia primi mobilis ad occidentem rapiantur. Ita Colleg. Conimbr. *lib.* 2. *Cœli, cap.* 5. *quæſt.* 4. *art.* 1. & eſt communis ferè ſententia DD. cùm D. Thom. Clauio *fol.* 71. *& ſequentibus*. Sic ex parte Fulienſ. *lib.* 2. *Phyſic. cap.* 2. *art.* 5. Euſtach. *part.* 2. *Phyſic. tract. de Cœlo, diſput.* 2. *quæſt.* 6.

378 Alii verò aſſerunt, duplici quidem virtute, ſed vnico motu orbes ſub primo mobili moueri, ab occidente quidem, orientem versùs, à propria Intelligentia; at verò ad occidentem, ab Intelligentia primi mobilis.

Alii, cùm allata ſententia, dantes manus ad vnicum Phyſicum motum ſtatuendum; addunt, hunc motum à duplici Intelligentiâ fieri; vt propria Intelligentia ad occaſum impellat; Intelligentia verò primi mobilis in orientem rapiat. Ita Antonius Ruuius, 2. *Cœli, cap.* 5. *quæſt.* 5.

Nos Seraphici Doctoris Bonauenturæ, qui fuit in mathematicis verſatiſſimus, veſtigio incedentes, ſtatuemus.

379 Primo aſſerendum, Terram nequaquam moueri, vt aiebat Copernicus: Ita Ioannes de ſacro Boſco, *cap.* 1. *ſphæræ*, & alij omnes; ſed potiùs moueri ſolem, & Aſtra. Ideò opus Nicolai Copernici eſt prohibitum, donec corrigatur: & epiſtola apologetica Pauli Antonij Foſcarini ſuper opinionem Pythagoreorum, ac Copernici de mobilitate terræ, & immobilitate ſolis, omninò prohibita eſt. Vide ſyllabum librorum prohibitorum, *anno* 1629. Mediolani excuſum, *verbo, Nicolaus*, & *verbo Paulus*: ſed hæc aſſertio latiùs oſtendetur, *tract.* 7. *diſput.* 1. *quæſt.* 3.

Secvndò Cœlos verè moueri ab oriente in 380
occidentem 24. horarum ſpatio, eſt aſſerendum.

Probatvr primò à D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 14. *part.* 2. *dub.* 4. *litt.* ex illo Pſal. 135. *Fecit Solem in poteſtatem diei: Lunam, & ſtellas in poteſtatem noctis.*

Deinde, quia ad ſenſum videmus quotidie, Solem, ac Lunam aſcendere ſuper Horizontem, ac paulatim eleuari; donec ad meridianum perueniant, atque iterum declinare ad occidentem, donec iterum ad orientem aſcendant. Ita probatur etiam a Clauio, *fol.* 80.

Qvod verò motus iſte ſimpliciter fiat, ab oriente ſemper recedendo, & tendendo ad occidentem, & quidem circulariter, patet ad ſenſum: vt notat D. Bonauent. *locis ſuprà adductis*: Videmus enim vmbras ſuper Horizontem, ab aſcenſu Solis vſque ad meridianum, paulatim ordinatè decreſcere: à meridiano autem, vſque ad occaſum, rurſùs augeri, quòd non fieret, niſi Sol ab oriente in occidentem tenderet circulariter.

Hvnc verò motum non eſſe à ſingulis propriis Intelligentiis, ſed à primo mobili, probatur à D. Bonauent. *loc. cit. Compend. Theol. & in* 2. *diſtinct.* 14. *part.* 2. *dub.* 4. Clauio. *in cap.* 1. *ſphæræ, fol.* 76. eſtque communis Aſtronomorum, quidquid dicat Ruuius, in Aſtronomicis modicè verſatus.

Probatvr à D. Bonauent. *hic*, & *lib.* 2. 381
Compend. Theol. cap. 4. & 5. nam motus iſte eſt regularis, communis omnibus ſuper polos mundi, per lineam æquinoctialem, per quam Sol, & Aſtra ſuper axem mundi deſcribunt quotidie eoſdem rectos circulos parallelos, polis mundi eò ſanè maiores, quò magis à polis recedunt: & eò minores, quò propiùs polis accedunt. Vndè æquinoctialis circulus eſt omnium parallelorum maximus, quia remotiſſimus eſt a polis, nempè 90. gradibus. At verò orientem verſus diuerſis viis incedunt; nam Sol ſemper ſub Ecliptica mouetur ab occidente in orientem, alij verò Planetæ hinc inde aberrant: ſi autem hic motus ad orientem eſſet à primo mobili, eſſet vnus omnium per eandem lineam: maximè quia aduerſarij tenent, Cœlos ſolidos eſſe, vt oſtendit D. Bonauent. *locis adductis* ſed de hoc *aſſertione ſequenti*.

Assero tertiò Cœlos, & Aſtra alio diſtincto 382
motu ab occidente in orientem vergere, & hunc motum eſſe ſuper alios polos, à polis mundi diuerſos, eſſeque à propriis Intelligentiis.

Probatvr ergo, hunc eſſe alium motum diſtinctum, à Ioanne de Regio Monte *in Epitome Almageſti Ptolemai, lib.* 1. *concl.* 6. Clauio *in capite* 1. *ſphæræ, fol.* 8. & aliis Aſtronomis, ratione D. Bonau. *lib.* 3. *Compend. à cap.* 5. *vſque ad* 8. Nam Luna, ſingulis menſibus, ad orientem Zodiacum percurrit, & modò vnitur Soli, modò elongatur ab illo, partes orientales verſùs; & hæc diuerſitas, ac variatio obſeruata eſt, non ſolùm in Planetis ad inuicem, ſed etiam comparatis cum ſtellis fixis; ita vt vna die vnus Planeta ſit in tali ſigno; & poſteà in alio ad partes orientales: ex variis autem congreſſibus Lunæ cum Sole veniunt diminutiones Lunæ, Eclipſes Lunæ, & ſolis,

Solis,&c.vt notat S.Bonauent. *in 2. diſtinct. 14. in dub. litt.& in Comp.c.5. & 7.* Cùm enim in capite, vel caudâ Draconis coniungitur, fit Eclipſis Solis, quia Luna ſub Ecliptica linea interponitur; & hoc euenit in Nouilunio. Cùm verò alter eſt in capite, alter in cauda Draconis, fit eclipſis Lunæ: quia interponitur terra. Vnde Luna ingreditur vmbram terræ; vt explicat D.Bonauent. *in Hexaëmer. ſerm. 22.ad calcem.* Sunt autem caput,& cauda Draconis duæ interſectiones,de quibus infrà. Idem conſpicitur etiam in ſtellis fixis, quæ à punctis ſolſtitialibus, & æquinoctialibus variant diſtantiam, cuius rei plurima exempla afferunt Ptolemæus,*dictione 7. cap. 2.* Ioan.de Regio Monte *in epiſt. eiuſdem dict. propoſ. 2.*Clauius *in ſphæra cap.1.fol.81.*& alij,cum D.Bonauent. *ſerm. 3.de Apoſt.*

383 Qvod verò motus iſte, ſuper polos, diuerſos à polis mundi,fiat, probatur ab Aſtronomis, quos allegat, & ſequitur Clauius *fol.8. arg. D. Bonau. in 2.diſt.14.part. 2.dub.4.* & *in Comp. loco cit.* Planetæ enim omnes variant puncta ortus, & occaſus, quod, luce clariùs, in Sole deprehenditur: modò enim oritur intra lineam æquinoctialem, modò vltra; modò citra illam, quæ eſſe non poſſent; ſi Sol per æquinoctium, ſuper polos mundi volueretur, tunc enim ſuper idem punctum Horizontis reſurgeret. Idemque in aliis Planetis obſeruatum eſt. In motu diurno Sol non facit ſphæram, ſed ſpiram,vt ait D.Bonauent.*ad 1.Eccleſ.*Rursùs non ſemper ſeruant eandem diſtantiam à polis mundi, ſed modo ad Polum Arcticum, modò ad Antarcticum accedunt, quod facilè colligitur ex eo, quòd non habent ſemper eandem altitudinem meridianam maximam, ſiquidem maximam altitudinem meridianam habet Sol in Tropico ♋,& minimam in Tropico ♑, vt perſpicuum fit ex vmbra alicuius ſtyli, quæ minima extenditur, Sole in ♋ degente; maxima verò in ♑. Vnde etiam fit; vt non ſemper eoſdem parallelos ad motum diurnum Planetæ deſcribat.Et hinc fit,dies aliquandò longiores,aliquandò breuiores eſſe, prout Sol accedit ad alterum è Tropicis. Aduerterunt autem Aſtronomi; Solem, & ferè alios Planetas circumferri in circo, cuius maxima declinatio ab Æquinoctiali eſt graduum
384 23. & ſemis. Hinc & Zodiacus voluitur ſuper polos totidem gradibus a polis mundi recedentibus. Idem ferè etiam obſeruarunt in ſtellis fixis, non naſci ſemper in eodem puncto Horizontis, ſed declinare; atque adeò ſuper polos, diuerſos à polis mundi,euolui. Vide Clauium, *fol.83.* vbi varia refert exempla.

Qvoniam verò ſtellæ fixæ, licèt declinent ab Æquinoctiali, eandem tamen retinent latitudinem, quæ eſt eadem diſtantia ab Ecliptica, quæ per medium Zodiacum tranſit; ideò collegêre, eaſdem ſuper polos Zodiaci euolui.

385 Restat ſolùm argumentum illud, quod adeò authores torquet; vt in auia recedant; ſicvt vidimus. Nam vnum corpus ſimplex non poteſt ſimul, & ſemel motibus contrariis agitari: alioquin recederet à termino *à quò*, & non recederet, imò ad eundem accederet: & plura *Vbi* adæquata haberet acquiſita: nam, *Vbi* eſt terminus intrinſecus motus localis, & corpus ſpatio commenſuratur. Hoc argumento victus Areſius ait, *primo de Gener. diſputat. 6. quæſt. 45.* neque per Dei potentiam poſſe fieri; & grauiter vrgetur à Fracaſtorio de *Omocentr.* Hurtad. *diſputat. 2.ſect.3.* Amico, *Tract.5.quæſt.6.dub.9.* & alijs.

Respondent aliqui, hos motus fieri ſuper diuerſos polos: nam Cœli mouentur ab oriente in occidentem ſuper polos mundi, per Æquinoctialem lineam; at verò ab occidente, in orientem ſuper polos Zodiaci, diſtantes à polis mundi 23. gradibus, & ſemis, per Zodiacum, dictum à Zoe, ideſt, Vita; quia, Sole percurrente Zodiacum, vita viuentibus communicatur, vel à Zodion, quod eſt animal: quia ibi 12. Signa ſunt, quæ Zodiacum complent,ex quibus ferè omnia exprimuntur ſigno animalis,vt dixi ſuprà.

386 Hæc tamen reſponſio non ſtat; nam adhuc ſuper diuerſos illos polos motus ſunt contrarij; ita vt alter ad occidentem, alter ad orientem vergat.

Respondet Clauius, *fol. 12.* prædictos motus non eſſe contrarios: nam omnes Cœli mouentur ſimpliciter ab oriente in occaſum, & nullum ſimpliciter ad orientem, ſed ſecundum quid, quatenùs ad ſigna magis orientalia propius accedit; nullum enim datur inſtans, in quo non recedant ab oriente, & ad occidentem non accedant; etſi aliquantulum rapti ad orientem, ad orientalia Signa accedant. Affert autem Clauius exempla. Moueatur nauis aliqua ab oriente in occidentem, motu celerrimo; nauclerus autem, eodem tempore, tardo gradu perambulet nauim à prora ad puppim: ea videns fatebitur, eum moueri ſimpliciter ab oriente in occidentem; eò quòd, ad motum nauis celerrimum, tendit in occidentem, & ideò ſemper ab oriente recedit, quanquam progreditur ipſe ad orientem, ideſt, ad partem orientalem nauis.

387 Similiter Formica gradiens in rota, contra motum velociſſimum; rota ſimpliciter quidem mouetur ad terminum rotæ, at, ſecundùm quid, in contrarium mouetur: quia, licèt tendat ad partem oppoſitam; ſimpliciter tamen ſemper recedit ab ea, & vergit ad terminum rotæ, puta orientem. Non igitur motus Cœlorum ſunt contrarij, cùm ad terminos contrarios non eant. Contrarij namquè motus ad vnum idemque punctum referri debent; ita vt, vno motu ab illo recedatur, & alio, ad idem accedatur; Ex quibus exemplis liquet, potuiſſe hos motus fieri etiam ſuper eoſdem polos: Imo, in quibuſdam id fieri, aſſerunt: orbis enim ſphæræ Lunaris, deferens caput, & caudam Draconis, mouetur proprio motu ab oriente in occidentem ſuper polos Zodiaci,& ſuper eoſdem polos,virtute Cœli Mercurij,ab occidente in orientem defertur.

Cvr autem ſuper polos, diuerſos à polis mundi, deferantur Sol, & alij Planetæ, eſt gubernatio mundi: vt per acceſſum Solis, & aliorum Planetarum, per Zodiacum, ad Septentrionem, & ad Auſtrum, diuerſa contingant tempora; Veris,Æſtatis,Autumni, & Hyemis, ad rerum productiones, vt notat Clauius,*fol.76.*cum D.Bonau. locis adductis.

388 Enim verò reſponſio Clauij ad argumentum, licèt in proſpectu appareat ſubtilis; attamen non eſt ſolida; nam Planeta poſitus in puncto meridiani, tametſi ad partes occidentales proprio motu feratur, attamen fertur etiam ad orientem. Vnde poſt 24. horas inueniuntur confeciſſe, non circulos, ſed ſpiras: & hoc clariſſimè in Luna apparet,

apparet, quæ ſingulis diebus conficit 27. ferè gradus ad orientem, neque ſolùm inuenitur partibus magis orientalibus vicinior, ſed in orientem 27. ferè gradibus euoluta: quò fit, vt ſingulis momentis mota ſit contra primum mobile: ergo aliquando ab eodem puncto rapiebatur ab oriente ad occidentem, & ſimul motu proprio in oppoſitum nitebatur, & mouebatur: alioquin in fine diei non inueniretur aliquod iter confeciſſe orientem versùs; & ita ſolùm ſecuta eſſet primum mobile, ſi in quolibet puncto inuenitur ſolùm ad vnum tendens terminum, & ab eodem puncto fixo recedens.

389 Neqve verò exempla Clauij conuincunt: nam & formica in rota, & Palinurus in naui, mouentur per accidens, ad motum nauis, & rotæ: non autem impulſu quodam per ſe: vnde nil mirum, ſi ad partes oppoſitas, & per ſe mouentur. At Cœli mouentur per ſe ad occidentem immediatè, impulſi à primo mobili. Vnde repugnat, alio motu oppoſito moueri per ſe. Areſius negat alterum horum eſſe motum, ſiuè nautæ, ſiuè formicæ. Sed mirum eſt, hæc dici à viro cordato. Nam, quieſcente naui, adhuc nauta incedit, & quieſcente nautâ, poteſt incedere nauis: ergo ſunt duo motus. Idem de formica: vnde eius reſponſio non eſt ad rem; ſic ruunt reſponſa etiam aliorum, apud Amicum, *à num.* 186. qui tamen malè negat cùm Areſio hunc motum.

390 Divvs Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 14. *part.* 2. *articul.* 1. *quæſt.* 1. *argum.* 2. facilè ſe à tricis explicat. Reſpondet enim, corpus quidem ſolidum non poſſe in oppoſitos terminos moueri; At corpus ſubtile labile, quale eſt Cœleſte, poſſe, ſecundùm vnam partem, moueri ad vnam partem; & ſecundùm aliam, ad oppoſitum; vt patet in marinis vndis, & in aëre, agitatis à ventis. Corpus autem Cœleſte non eſſe ſolidum, oſtendimus, *quæſt.* 9. Quare, ſuper geminos eos polos liquida ſphœra, motibus ſecundùm partes contrariis, agitur.

Qvoad motum verò trepidationis, iam *quæſt.* 9. in calce eſt ei ſatis, ſuperque factum. Incertum ſanè illum eſſe multi proclamant, & iuxta Alphonſi Regis explicationem grauiſſimis obnoxium difficultatibus, maioribus verò, ſuppoſitâ Cœlorum ſoliditate.

Ardvvm eſt etiam capere, quo pacto ab octauâ ſphœrâ ſolidâ, diffundatur ille motus ad liquidas inferiores, vſque ad ſolem, corpus enim liquidum non ſequitur ordinatè raptum corporis ſolidi, Attamen poſitâ Intelligentiarum aſſiſtentiâ, intelligi poteſt, fieri à Cœlo ſtellato hæc impreſſio in planetarios, non adeò labiles, ſed, quaſi chryſtallum fuſam, conglobatos, molem regulantibus ſupernis illis motoribus, qui ad hoc procul dubio virtutem à Deo accepere, dum eos idoneos fecit miniſtros ad hominis vitam.

QVÆSTIO XIX.

An Planetæ *in Eccentricis, & Epyciclis habeant proprios motus.*

D.Bonau. 2. diſt. 14. part. 2. quæſt. 2.

391 Ex variis Phoenomenis, ſeu apparitionibus Planetarum, orta eſt hæc quæſtio.

Primo quidem aliqui, ad ſaluandas haſce apparitiones, exiſtimant ſufficere, ſi Planetis aſſignentur proprij orbes concentrici, intra orbes Cœlorum contenti, habentes verò peculiares motus. Ita Ariſtoteles 12. *Metaph. text.* 45. & 46. attamen Aſtronomos in rebus Aſtronomicis conſulendos monet. Hanc verò ſententiam ſequuti ſunt Eudoxius, Calepus, Tiletus *in libris de Cœlo*, Fracaſtorius *in lib. de Homocentricis*.

Alii verò Eccentricos circulos, imò etiam Epyciclos ponunt neceſſarios, ad ſaluandos Planetarum varios aſpectus. Ità communiter Aſtronomi relati à Clauio *in cap.* 4. *ſphœra, Ioan. de ſacro Boſco*, eamque probabilem ſententiam aſſerit D. Bonauent. At P. Galileus certiſſimam credit. Ponit verò *in ſuo Syſtemate* Solum epyciclos, non Cœlos excentricos *part.* 2. *lib.* 2. *tract.* 3. *quæſt.* 4.

Alii verò apparitiones illas omninò negant, veras eſſe; ſed ſolum ex varia interpoſitione vaporum ita videri.

Seraphicvs non reprobat quidem, Aſtronomorum vnanimem ferè ſenſum aſſerentium, neceſſarios orbes excentros, & Epyciclos: attamen non adeò neceſſarios exiſtimat; vt eos etiam negare cùm Peripateticis probabiliter non valeamus, quorum ſententiam rationi magis conſonam aſtruit: ita tamen, vt à ſuis fundamentis non recedat. 392

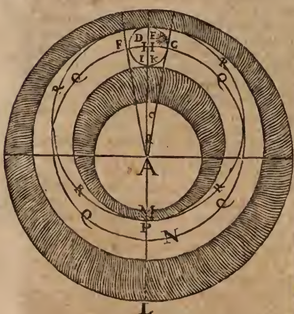
Negat igitur neceſſarios, ad Phoenomena ſaluanda Planetarum concentros, & Epyciclos; ſed ſolo motu orbium concentricorum, qui non ſolidi ſed liquidi ſunt, poſſe Planetas eleuari, ac deprimi, retrogradi, & procedere, alias verò retrogradationes eſſe apparentes ex magna velocitate aliorum orbium, ſicuti apparet & in naui exiſtentibus, ac velis plenis euolantibus, videntur enim, fixa in littore, vel alia non ita velociter euntia retrogradi. Salua igitur liquiditate Cœlorum, ritè eliminantur tot orbes; vt notat Celada, adductus *quæſt.* 1. & plurimi Doctores ibi allegati. Eam ingenuè fatetur probabilem Amicus, *Tract.* 5. *quæſt.* 7. *art.* 3. *num.* 20. aliis relatis.

Vt autem rectiùs confutemus tot orbium phalanges, operæ pretium eſt hos deſcribere.

Volvnt igitur Aſtronomi, quemcunque orbem Planetarium tribus ſaltem orbibus partialibus conſtrui. Hos autem inæquales aſtruunt: quia alter in altero continetur. Ex his tribus orbibus, vnus eſt excentricus ſimpliciter: quia ſecundùm vtramque circumferentiam, & conuexam, & concauam, reſpicit aliud centrum, à centro mundi remotum: habet autem iſte orbis vndique eandem craſſitiem, atque immerſus iacet in orbe concentro, & dicitur deferens Planetam, vel id, cui Planeta proximè inſidet. Hunc orbem ſimpliciter excentrum 393 circumdant duo alij orbes, etiam partiales; alter operiens conuexam eius ſuperficiem, alter verò ſub concaua iacens. Hi autem variam habent profunditatem; nam ſuperior ſubtilis eſt ex ea parte, qua excentricus maximè à mundi centro elongatur; atque adeò ex parte oppoſita eſt craſſiſſimus: è contrario verò ſe habet interior orbis, qui eſt ſub concauitate excentrici, qui eſt medius; nam ex ea parte, qua excentricus eleuatur maximè à centro mundi; quaque exterior orbis eſt ſubtilis, interior eſt craſſus, quàque ſupremus eſt craſſus, infimus eſt ſubtilis. Sunt autem hi duo orbes concentrici mundo, ſecundùm vnam ſuperficiem: ſupremus quidem, ſecundùm conuexam, infimus autem, ſecundùm concauam, ſecundùm alias vero ſuperficies, quibus contegnutur excentro, habent idem centrum, 394

centrum, cum orbe eccentro: Itaque ob id dicuntur eccentri, ſecundùm quid, ſicut eccentrus ſimpliciter eſt medius. In Eccentro autem (excipe Solis,) ponunt vnam ſphœrulam, in profunditate gyrantem, cui affigitur Planeta, & ad cuius motum Planeta mouetur ab Oriente in Occidentem. Tametſi Luna in Epyciclo, etiam non confixa, moueri in oppoſitum dicatur; vt ſeruetur eadem facies, ſeu idem aſpectus perpetuus Lunæ. Exponam autem duos Orbes, ex quibus colligendum erit, quomodo Orbes illi ſe habeant.

395

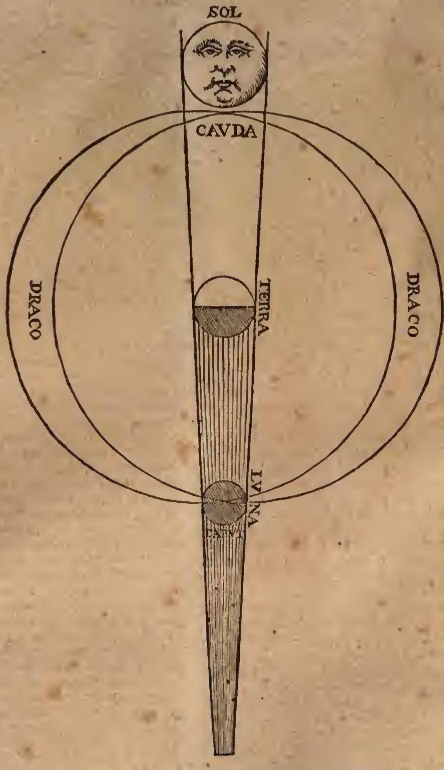
A Centrum Mundi.
B Centrum deferentis.
C Centrum Æquantis.
D Epyciclus.
E Planeta.
F Statio prima.
G Statio ſecunda.
H Arcus ſtationis.
I Arcus Retrogreſſionis.
K
L Orbis exterior, ſecundùm quid eccentrus.
M Orbis interior, ſecundùm quid eccentrus.
N Orbis eccentrus ſimpliciter.
O Aux.
P Oppoſitum augis.
Q Æquans circulus, quo irregularitas Planetæ ad æqualitatem reuocatur.
R Referens circus.

D Centrum Mundi.
C Centrum deferentis.
H Centrum Æquantis.
I Epyciclus.
B Linea augis.
G Aux vera Epycicli.
A Principium arietis.
L Linea medij motus.
D K Linea veri motus Epycicli.
A B K Verus motus Epycicli
D M. Linea veri motus Planetæ.
A B M Verus motus Planetæ.
B L Medius motus.
B K Centrum æquatum.
K L Æquatio Centri in Zodiaco.
K Punctum veræ augis.
O Punctum augis mediæ.
H O Linea augis mediæ.

396 NOTA verò, quòd DEFERENS Lunæ eſt extra Eclipticam lineam, & vna medietas declinat ad Auſtrum, altera ad Boream. Ex duobus verò punctis, in quibus ſe interſecant ÆQVANS, & DEFERENS Lunæ; illud, per quod in deferente peruehitur Luna ad Septentrionem, dicitur CAPVT DRACONIS: alterum verò, per quod in Auſtrum tendit, dicitur CAVDA: Atque hæc duo puncta deferuntur ab Ortu in Occaſum ab Æquante Lunæ: Eſt verò hic Æquans ſupremus in ſphæra Lunæ. Quocirca dici ſolet Deferens caput, & caudam Draconis, eſtque maior eccentrico Deferente Lunam. Ex his habes non fieri Eclipſim Lunæ in qualibet oppoſitione in plenilunio; niſi quando Sol eſt in Capite, & Luna in Cauda Draconis, vel è contrà: Similiter nec Eclipſis Solis, in quolibet Nouilunio; niſi quando vterque Planeta eſt in Capite, vel Cauda Draconis; tunc enim vterque eſt ſub ecliptica; & ita Soli opponitur Luna, quæ inter nos, & Solem poſita, eum nobis tegit; ſicut in illo Plenilunio, interponitur inter vtrumque terra; vt notat D.Bonauentura *ſerm.* 2. *Hexaëmer. circa finem*: & poſt eum Clauius, *in capite* 4. *Sphæræ*. Deferens autem, & Æquans aliorum Planetarum ſunt æquales, & eccentrici ſimpliciter, & vterque extra ſuperficiem Eclipticæ.

PRÆTE

397 Præterea aſſignant cuilibet alij deferenti Planetam, duos alios Eccentros; ſecundùm quid, vnum ſupra ſe; alterum infra, qui appellantur deferentes Augem: (excipe Mercurium, qui habet quatuor orbes Eccentros, ſecundùm quid.)

398 Hinc habes, cur non in omni Plenilunio fiat Eclipſis Lunæ, nec in omni Nouilunio, Eclipſis Solis: quia, ſcilicet, non exiſtunt ſub Cauda, vel Capite Draconis; ſed declinat Luna aliquot gradibus. Eſt autem omne ſignum Zodiaci 30. graduum, ſinguli gradus 60. minutorum, 60. minuta, 60. ſecundorum. Vide hæc omnia in D. Bonau. *ſerm. 3. de Apoſt.* circa medium. Hæc ruditer exarata explicant, quid intendant Aſtronomi in ſuis Circis.

399 Assero tamen, non dari in Cœlis Planetariis Epyciclos, eo modo, quo ab Aſtronomis aſſeruntur.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura, quia, poſitis illis Orbibus Eccentris inæqualis craſſitiei, ſequitur ex motu eorum penetratio, vel ſciſſio vtriuſque, vel certè, admittendum eſſe vacuum. Probatur ſequela: quia, cùm vterque orbis moueatur, neceſſe eſt, partes craſſiores aliquando coniungi, & aliquando etiam partes graciliores, atque aliquando vtraſque etiam ſeparari; ſed non poſſunt coniungi; niſi ex parte ſe penetrando; cùm non detur ſpatium ſufficiens, in quo ſimul extendantur; ſed eandem ſaltem partem idem ſpatium occupare neceſſe ſit, quod eſt, ex parte ſe penetrare: dum verò coniungantur graciliores partes, minus ſpatium, quàm groſſiores occupabunt: imò quàm groſſiores vnius, ac tenuiores alterius in aliqua parte

parte motus coniunctæ:Ex quo cõſtat ſequi aliquam partem ſpatij occupatam in cõcurſu groſſioris vtriuſque,vel groſſiorũ vnius,& tenuiorum alterius,permanere vacuum in concurſu tenuiorum vtriuſque orbis.

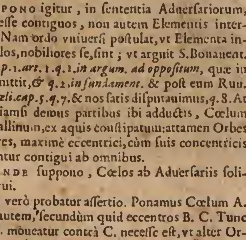
400 Aliqvi Mathematici reſpondent, non eſſe abſonum,corpus igneum ſubtile ſcindi·Alij dicunt non ſcindi;quia corpus luminoſum poteſt eſſe ſimul cum alio ; ſed hæc reſponſio nil iuuat:nam quodlibet corpus habet quantitatem;ideò impenetrabile redditur.

Respondent alij Mathematici, ex eccentricorum motu, non ſequi penetrationem, aut ſciſſionem eorum, ſecundùm aliquas partes, aut ex parte ſequi vacuum : quia non ità mouentur, vt aliquando debeant coniungi in eadem parte ſpatij groſſiores partes vtriuſque:aut groſſiores vnius cum tenuioribus alterius ; ſed proportionaliter ità mouentur Orbes iſti, quaſi partiales ad motum totalis,vt partes groſſiores vnius ſemper ſubſint gracilioribus alterius : atque è conuerſo,cùm motus ſit vniformis. Hæc reſponſio à Ruu.excerpta eſt ex S.Doct.*fu id.vlt.*Enim verò eam non admittit. S. Bonauent. Ideò oſtendam eam eſſe nullius momenti.

401 Svppono igitur, in ſententia Aduerſariorum, Orbes eſſe contiguos, non autem Elementis intermixtos:Nam ordo vniuerſi poſtulat,vt Elementa infra Cœlos,nobiliores ſe,ſint ; vt arguit S.Bonauent. *diſt.14.p.1.art.1.q.1.in argum. ad oppoſitum*, quæ in hoc admittit,*& q.2.in fundament.* & poſt eum Ruu. *lib.2.Cœli.cap.5.q.7.*& nos ſatis diſputauimus,*q.8.*At verò etiamſi demus partibus ibi adductis, Cœlum Chryſtallinum,ex aquis conſtipatum:attamen Orbes inferiores, maximè eccentrici,cùm ſuis concentricis aſſeruantur contigui ab omnibus.

402 Deinde ſuppono, Cœlos ab Aduerſariis ſolidos aſtrui.

Iam verò probatur aſſertio. Ponamus Cœlum A. Orbes autem,ſecundùm quid eccentros B. C. Tunc ſic:vt B. moueatur contrà C. neceſſe eſt,vt alter Orbis contra alterum moueatur : Aut igitur ſimul mouebuntur ab vno punctô ; vt partes craſſiores, cum gracilioribus ſemper vniformes incedant,& hoc non poteſt eſſe:quia,vt motus incipiat,alteram partem ſui peragere, oportet, vt ceſſet locus : Ex altera autem parte detur penetratio,aut partes rarefiant;ſi verò altera pars prior moueatur, iam ſequentur omnia allegata abſurda;quæ ſi velis effugere,negare debes illos

motus vulgares : Quod verò neceſſe ſit,alterum Orbem priùs moueri,probatur : Nam motus incipit extrinſece per vltimum ſui non eſſe;alioqui,ſi intrinſecè inciperet, iam aliqua pars motus eſſet in inſtanti. Porrò igitur inſtans extrinſecè,in quo incipit motus, poſt quod eſt alius motus,nempè receſſus à termino,*à quo*,ad terminum,*ad quem*:vt autem recedatur,oportet iam præexiſtere aditum ad terminũ,*ad quem*;alioquin neuter Orbis valebit moueri;ſed ſemper confixus remanebit cum ſuo contiguo,cui intimè eſt coniunctus, & ſolidè affixus:Hoc autem ſuppoſito,iam neceſſariò ſequentur ad eius motum adducta inconuenientia.

Probatvr ſecundò,quia his,quæ motibus propriis cientur,natura dedit inſtrumenta ad motum;non 403 enim deficit in neceſſariis:Sed Aſtris non dedit inſtrumenta ad motum:Ergo. Minor probatur;quia ad motum rectum neceſſaria erat grauitas,vel leuitas ; vt ſursùm,deorsùmve agerentur:vt autem rectâ viâ incederent, pedes, vel alæ,aut pennæ erant neceſſariæ: Ad motum autem circularem neceſſaria erat forma motrix, per quam aliqua ſit diſtinctio à re mota : At Aſtra ſunt ſimpliciſſima corpora;ergo non habet proprios motus à ſe:Hæc tamen ratio ſolùm probat,non moueri à ſe ; ſed ab Intelligentia ; vt dicam *quæſtione ſequenti* cum D. Bonauentura.

Probatvr tertiò :Sic ponuntur Planetæ in Orbibus,ſicut Stellæ in octaua Sphæra;ſed hæ non habent motum proprium:Ergò. Maior probatur : Nam omnes octo Orbes ſunt vnico nomine Firmamenti vnius expreſſi,Geneſ.1. *Fiat Firmamentum,fiant Luminaria in Firmamento*,vt oſtendi *quæſt.6.*

Probatvr quartò : Si Luminaria mouerentur 404 motibus propriis retrogradationis, & progreſſionis, iam motus Cœli non eſſet eiuſdem rationis Sphæricus,& directus ; ſed alius directus, alius retrogradus, contra Ariſtotelem 2. *Cœli*, *cap.2.*

Respondet Ruuius, non fore motum rectum; ſed circularem ; quia non eſſet per lineam rectam ; poſſet tamen eſſe retrogradus.

Præcipva autem ratio S. Doct. eſt *in corpore* ; quia iſtæ apparentiæ non ſunt conuincentes : Nam progreſſiones, & retrogradationes ſæpè apparent ex maiori,vel minori velocitate alterius corporis,vt dixi:Similiter exaltationes,& depreſſiones ex medij varietate, vt dicam. Prætereà, cùm Aduerſarij ponant cœlos incorruptibiles,& ſolidos,non benè concedunt in eis ſciſſionem,quam ipſi fatentur ad corruptionem diſponere.Nec apparet aliqua neceſſitas ponendi tot orbiculos, totque ſegmenta in corpore fluido,vt dixi, *q.9.* cum S.Doct.Enim verò,quia Aduerſarij experimenta luce clariora, decantant,opus eſt reſponſione.

Obiicivnt primò, ad probandos Orbes eccentros;quod Sol,& cæteri Planetæ aliquando maiores, aliquando minores apparent ; hoc autem non poſſet eſſe, ſi concentricè tantùm voluerentur ; tunc enim vndique eſſent æquales magnitudinis:Sol enim,*verb. grat.*cùm eſt in Tropico Cancri, apparet minimus ; cùm autem in Tropico Capricorni,maximus:&,pro vt à Cancro accedit ad Caprum, ſemper augetur ; &, prout accedit ad Cancrum,minuitur in aſpectu:Ergo oportet, vt in Cancro ſit eleuatior à nobis, & in Capro, nobis viciniſſimus.

Respondet D. Bonau.*in corpore*,Solem non apparere minorem ex aliqua eccentricitate,eleuatum ad 405 aliquam altitudinem;vt putant Aduerſarij;ſed ex medij diuerſitate:In Hyeme enim aër eſt vaporibus plenus : ideò ibi infranguntur radij viſuales, & diſperguntur;vt ampliorem nobis Solem afferant:ſic etiam non rarò in Oriente Sol nobis maior apparet,quàm in Meridie, eadem die:licèt in Oriente diſtet magis, nempè quantus eſt Semidiameter terræ, interiectus Soli Orienti : Hæc tamen maior diſtantia eſt inſenſibilis,vt ait D,Bonau.*ſerm. 2. Apoſt.* & Clauius.

Contra autem arguunt Clauius, Ruuius, & omnes Mathematici: nam in Æſtate ſæpè aër eſt nubiloſus, & tamen ſemper minor apparet, quàm in Hyeme,etiam ſereniſſimo Cœlo. Ergo iſta maior,vel minor facies venit ex maiori, vel minori vicinitate, quæ ſanè in eccentrico poſita eſt.

At verò non benè redarguunt : Nam, Sole exi- 409 ſtente

ſtente in ſignis Auſtralibus, totus aër tum primæ, tum ſecundæ regionis, à frigore eſt conſtipatus, & totus vaporibus aquoſus: at verò in Æſtate; eſto aliqua pars aëris; nempè regio ſecunda, conſtricta ſit ab altitudine primæ regionis, quæ ampliatur à reflexione valida radiorum, qui percutiunt ad angulos acutos, Sole nobis eminente: Tamen maior pars regionum aëris eſt à vaporibus expurgata; cùm in hyeme, ob Rarefractionem obtuſam radiorum, aër ſit denſior; quo fit, vt tunc radij viſuales magis refracti Solem ampliorem oſtendant; at verò in æſtate non ſic, quia non interponuntur tam vaſtæ regiones vaporoſæ. Sanè comparatio debet fieri ſereno Cœlo vtrobique, non autem vſquequaque nubiloſo.

Obiiciunt ſecundò: Sol plures dies inſumit in percurrendis ſignis Borealibus, quàm Auſtralibus, ſic ab Æquinoctio Verno, vſque ad Autumnale, nempè à 20. Martij, vſque ad 24. Septembris, elabuntur 187. dies: At verò ab Æquinoctio Autumnali, vſque ad Vernum, ſolùm 178. quod eſſe non poteſt, niſi moueatur in alio Orbe eccentrico; itavt maior pars in Hemiſphærio Boreali ſit, & maius ſegmentum alicuius eccentrici, quàm in Auſtrali.

407 Respondeo, hoc poſſe euenire, eò quòd Zodiacus, & Æquinoctialis non interſecentur æqualiter in primo gradu Libræ, & primo Arietis; ſed maior pars Zodiaci ad nos vergat; ſicut & Deus maiorem partem Stellarum ad Semicirculum Borealem poſuit, quàm ad Auſtralem; vt omnes confitentur: Neque omninò Æquinoctia ſunt in illis duobus gradibus, ſed in alio vlteriori, ſunt enim iſti duo gradus inuenti ab Aſtronomis; vt cõſequenter ad ſua fundamenta loquantur.

Obiiciunt tertiò ad probandos etiam Epicyclos, quòd Planetæ, excepto Sole, exiſtentes in eodem puncto Augis eccentrici, non ſemper eodem modo ſe habent ad terram, ſed modò ſubliniores, modò demiſſiores apparent: ac præterea modò velociores, modò tardiores: ergo præter eccentros debent dari Epicycli, à quorum gyro tot varietates reſultent: Nam Avx eccentri ſemper ſe habet eadem diſtantiâ à terra, eadem velocitate, &c. Ergo ex vi ſolius eccentri, deberet ſemper eandem diſtantiam, eandemque velocitatem ſeruare: Cùm igitur in eodem puncto eccentrici aliquando remotior, aliquando propior videatur, aliquando velocior, &c. neceſſe eſt, ponere Sphærulam, ſeu Epicyclum in eccentro intra profunditatem, ſeu craſſitiem eccentri, ad cuius motum Planeta reuoluatur: Et ita poſſit tam variis modis nobis apparere iuxta diuerſitatem partium motus eiuſdem Epycicli ſibi proprij.

408 Experimenta verò addunt: Nam, Sole, & Luna, in eodem ſitu manentibus, vna Eclypſis maior eſt alterâ: ergo Luna magis depreſſa erat ad terram; vt in maiorem vmbram terræ intraret, quæ quidem vmbra proiicitur ad modum Coni; eò quòd Sol multò maior eſt, quàm terra; at verò Luna, ex vi ſui eccentrici, non poteſt eiuſmodi inæqualitates pati; vt probatur ex Theorica Lunæ: quia, ratione illius, in omni Eclypſi habet eandem diſtantiam à terra; cùm ſemper, tam in coniunctione eius cum Sole, in qua fit Eclypſis Solis, quàm in oppoſitione, in qua fit Eclypſis Lunæ, in Auge ſui eccentrici exiſtat: ergo neceſſe eſt, præter eccentricum, ponere etiam Epyciclum; vt ratione peculiaris motus, quem in eo habet Planeta, ſeruetur diuerſa diſtantia eius à terra: & ſic in eodem eccentrici Auge exiſtat: Et ex hac varietate diſtantiæ, Luna ingrediatur vmbram; vbi Pyramis vmbræ eſt magis, vel minus baſi vicina; ac groſſior, vel ſubtilior. Vnde diutiùs duret Eclypſis, aut citiùs expediatur ab vmbra.

Confirmatvr à Clauio, *à fol.* 433. vſque *ad* 449. editionis recentis: vbi teſtatur, ſe duas vidiſſe Eclypſes, alteram Conymbriæ, anno 1559. in qua totus Sol occultabatur à Luna; itavt nox eſſet: altera Romæ, anno 1567. in qua Luna ità Solem operiebat, vt circulus quidam Solis circumferentiæ Lunam ambiret, ex quo apparet, non fuiſſe Solem, & Lunam in eadem diſtantia a terra, nec inter ſe: Alioquin vterque eodem modo, in vtraque Eclypſi obſcuratus fuiſſet.

Respondetvr, illas diſtantias ex varietate medij alterati apparêre; ſicut ſæpè videmus, etiam in Æſtate, Solem in Oriente, & Occidente duplò ferè ampliorem: Ex quo etiam habetur; vt ſæpè retrogradi, aut progredi velociùs videantur aliqui Planetæ ex maiori apparentia velocitatis alterius Planetæ; vt ait S. Doctor *in corpore*. Quoad Eclypſes, ſciendum, neceſſariam eſſe perfectam oppoſitionem in capite, vel cauda Draconis, quæ ſunt puncta Eclypticæ, in quibus fiunt Eclypſes; at verò ſæpè non in eodem puncto occurrunt Sol, & Luna, ſed longè aliquo gradu, vel quibuſdam minutis, vt ait S. Doctor, *ſerm.* 30. *de Apoſt.* Hæc omnia deſcripſit D. Bonauentura, *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 5. 409

Ad omnia hæc poteſt etiam reſponderi, admittendo Eccentros, & Epicyclos, lato modo, non quidem ſolidas Sphæras, ſed partes fluxibiles, quæ modò exaltatæ ſunt magis, modò magis depreſſæ: & hoc pacto ſaluantur omnes apparentiæ, vt habet D. Bonau. *lib.* 2. *Compend. Theol. veris. cap.* 5. vbi eccentros, & Epicyclos admittit; ſed non eo modo, quó Aſtronomi: Ideò *cap.* 4. præmittit, Cœlos eſſe naturæ ſubtiliſſimæ, & vnum Cœlum ex octo Sphæris conſtrui, & hoc pacto Aſtronomi, atque Patres ſaluant Phænomena omnia abſque Eccentricis, & Epicyclis, vt dixi, *quæſt.* 9.

QVÆSTIO XX.

Vtrum Coeli *moueantur ab Angelis.*

D: B. in 2. d. 14. p. 1. a. 3. q. 2.
D. Th. in 2. d. 14. q. 1. art. 3.

Fvit opinio antiqua, Cœlos eſſe animatos, atque ab anima propria circumuolui. Ita Græci, atque Ægyptij Platone antiquiores, & ipſe Plato *in Cratylo, & Epimenide*, Cleantes, teſte Tullio, *lib.* 2. *de nat. Deorum.* Plinius 2. *hiſt. cap.* 8. Senec. *lib.* 2. *naturalium quæſtionum, cap.* 5. cæterique Hiſtorici, qui totum mundum vaſtiſſimum animal acclamarunt; atque adeò Anaxagoram impietatis accuſarunt; eò quòd Solem ignitam maſſam proclamarit, vt notat Laërtius in eius vita, & D. Aug. *lib.* 18. *de Ciuit. Dei, cap.* 14. Orbes verò cœleſtes animatos aſtruunt ex Hebræis, Philo, Rabbi Moyſes, & Arabes multi, vt Auicenna, Algazelus, Alpharabius, Albumazar: & ex Aſtronomis Ptolemæus, quam ſententiam approbat Origen. *lib.* 7. *Periarchon, & tom.* 1. *Commen. in Ioan.* In qua quæſtione D. Aug. *lib.* 2. *de Gen. ad litt.* fuit anceps. Authores habes apud Conimbr. 2. *cœli, cap.* 5. *q.* 5. Subſcribunt Cremoninus *de Cœlo. ſect.* 9. Villapan. *lib.* 2. *cap.* 2. 410

Alii dicunt, Cœlos moueri à propria formâ, non quidem animâ. Eos refert D. Bonau. nec reprobat: In eis nunc incedunt Vaſq *prima ſecundæ, diſp.* 25. *cap.* 3. Albertus Saxo 8. *Phyſ. quæſt. vlt.* Euſtachius Ciſter. *parte* 2. *Phyſ. tract.* 1. *diſp.* 2. *q.* 2. Camerarius *diſp.* 25.

Alii huic principio intrinſeco motûs addidêre aſſiſtentem etiam Intelligentiam, vt referunt Collegium 2. *Cœli, c.* 15. *art.* 2. Valeſ. *controu.* 11. *ad tyron.*

Nec deſunt dicentes, moueri Cœlos à Deo immediatè. Sic Fulienſis, *lib.* 2. *Phyſ. cap.* 2. *art.* 5.

Verum enim verò primæ Sententiæ reſiſtunt firmiter SS. Patres, & Sapientes Scholaſtici, D. Cyrill. *lib.* 2. *cont. Iul.* Ambr. *lib.* 2. *Hexaëmer. cap.* 4. Baſil. *hom.* 3. *Hexaëmer. & ſupra Pſal.* 48. Lactant. Hieron. ad ea verba Deut. 32. *Audite Cœli, quæ loquor, &* 411

in

in *cap.*1.*&* 4.*Iſaiæ*,& *in epiſt.ad Pammach.& Auitum.*Aug.*lib.de duabus animabus,cap.*4.*&* lib.1.*Retract.cap.*7.& *lib.*2. *cap.*7.Damaſc.2.*de fide, cap.*6. & alij, vt refert D.Bonau.hic in corpore, Alenſ.*p.*2. *quæſt.*87. *in* 3.*art.*4. Albert.Mag.*tract.*4. *de coæuis, quæſt.*4.*art.*25.S.Doctor *hic*,D.Thom. *quæſt.de Spirit. creat.art.*6. & *primo contra Gent.cap.*47.*&* p.1. *quæſt.*70.*art.*13. Durand.*in* 2.*diſt.*9. *q.vnica, art.*1. *& diſt.*14.*q.*2. Gabr.*diſt.*14.*q.vnica*,Ocham,*q.*12. Ægid.*q.*3.Argent.*q.*1. *art.*1.Henric.*art.*2. Abul. *in cap.*3.*Exod.q.*47.Lyra,*in cap.*10.*Hierem.*Eugub. *in Pſal.* 18. & alij complures, quibus adde Anaxagoram, & omnes Ariſtotelis Interpretes.

Ex his plurimi ſuperaddunt,Cœlos non modò ab anima propria non moueri; verùm neque à propria alia forma,ſed ab Angelis.Eſt communis inter Philoſophos, & Theologos; vt refert D.Bonau.*in corpore*; & poſt eum Perer.*lib.*1.*ſuæ Philoſophiæ, cap.*1. & *lib.*2.*in Geneſ.q.*6. Ità D.Thom. *q.*8.*de potentia, art.*3.& *p.*1.*q.*70.*art.*3. D.Bonau *hic*, Scot.*diſt.*14. *q.*1. Durand.*q.*2. Ægid.*q.*5. Alb.Mag.*art.*6.*&* 12. *Metaph.tract.*2.*cap.*10.Capreol.*in* 2.*diſt.*9. *quæſt.*1. *art.*3. Ferar.3.*cont. Gentes, cap.*46. Sotus 2.*Phyſic. q.*11.*ibid.* Tol.& Conimbr.2.*Cœli, cap.*5.*q.*5. Suar. *diſp* 8.*Metaph.ſec.*3.*n.*36.Ruu.2.*Cœli, c.*5.*quæſt.*8. alios referens cum Amico *tract.*5. *q.*6. *dub.*2. *n.*25. Galit.*p.*2.*lib.*2.*tract.*3.*q.*2.Poncio, *diſp.*22.*quæſt.*9.

412 Asserto primò, Cœlos non eſſe animatos,atque adeò à propria anima non moueri. Eſt de fide, vt docet D Bonauent. *in* 2. *diſt.*14. *num.*30. cum Diuo Hieron. apud Ferch. *de Angelis, quæſt.*1.

Probatvr à S.Doctore è SS.Patrum vnanimi conſenſu. Addit verò, Si aliquis videtur adſcribere Cœlis animam,intelligendum eſſe Metaphoricè.Sic exponit D.Hieron.in illud Eccl.1.*In circuitu pergit ſpiritus, & in Circulos ſuos reuertitur*; vbi ait: *Sine ipſum Solem Spiritum nominauit,quòd animet,ſpiret, vigeat, & annuos Orbis Circulos explicat; ſiue quod Luna lucentem globum, Titaniaque Aſtra intus alit, totamque,infuſa per artus,mens agitat molem.&c.* Quæ verba,vt claret, metaphorica ſunt: Nam,quòd Sol dicatur anima mundi; eò quòd alit, generatque,nil omninò contra nos affert; ſed eo ferè modo loquitur,quo Sapientia Diuina, *Prouerb.*8. gloriatur, ſe fuiſſe Creatori aſſiſtricem, & mundi nutritiam; Et quidem per ſpiritum,ibi intelligi ventum,vel aërem agitatum, exponit egregiè D.Bonau. ad eum locum *Eccl.* Hoc argumentum ex authoritate vrget Victotellus,*lib.*1. *de Angelorum cuſtodia.*

413 Probatvr ſecundò à D.Bonau. Quia inter Catholicos hoc,vt erroneum, damnatur. Et primò D. Hieron. *epiſt.ad Pammach.& Auitum*,inter propoſitiones Origenis damnatas à V.Synodo generali ſub anathemate, hanc enumerat,Solem,Lunam,& Aſtra, Cœlos animatos eſſe:D.quoque Epiphan.*lib.*11.*Panar.*Et D.Iren.*lib.*1.*cont.hæreſ.* eandem referunt inter Marcoſiorum dogmata.

Et quod caput eſt,in Concil.Conſtantinop quod eſt quintum Generale totius Eccleſiæ,damnatur hiſce verbis,relatis à Iouerio,in ſumma Concil.text.2. *Si quis dixerit, Cœlum, Solem, Lunam, Stellas, & Aquas, quæ ſupra Cœlos ſunt,animantes, quaſdam eſſe materiales virtutes; Anathema ſit*: Ac tandem damnata fertur in quodam articulo Pariſienſi: Ideò D. Bonau. hîc, vocat eam contra Catholicos, & erroneam. Idem ferè aſſerunt Gabriel, *diſt.*14.*quæſt vnica*; Capreol. *diſt.*9.*quæſt.vnica*, *art.* 1.

414 Scio, D.Aug. *lib.*3. *Enchir.cap.*58. dicere non eſſe definitum an Cœli ſint animati; & ideò idem aſtruit D.Thom.2. *contra Gent.cap.*70.*in fine.* Imò Caiet.*p.*1.*q.*3.*art.*1. De hoc dubitat:Quin & Martinez, *cap.de Cœlo*, *lib.*1. *cap.*1. aſſertiuam partem probabilem ait;Sed arbitror,eos loqui de anima ſenſitiua,& vegetatiua, quas in Cœlis aſſerere,non eſt adeò contra fidem; ſed contra Philoſophiam; eò quòd Cœli non ſunt corpora organica, ſed ſimpliciſſima: At verò Aduerſarij animam intellectiuam aſtruebant communiter:Contra eos verò ſic arguit S.Doctor *in corpore*. Omne animatum anima intellectiua habet gradum ſenſitiuum, & vegetatiuum præſuppoſitum;ſed Cœli non habent gradum vegetatiuum, nec ſenſitiuum: Ergo nec intellectiuum. Maior probatur:quia non eſt cogitare creaturam intellectiuam, corpoream,non pendere in cognitione à ſenſibus, accipiendo ſpecies ab omnibus. Minor probatur:quia ſenſibilia,& vegetabilia transmutantur ſubſtantialiter, & corrumpuntur:Nam potentiæ vegetatiuæ partes ſunt Generatiua, Nutritiua, & Augmentatiua: Ità etiam arguit Ruuius, *lib.*193. Vrgeo: Ad hæc exiguntur Organa: Sed hæc Cœlum non habet:Ergo.Maiorem fruſtra quatiunt cum Platonicis Arriaga, *ſect.*2. Maſtrius, & Bellutus, *diſp.*2. *art.*2. *quæſt.*2. *art.*2.

Assero ſecundò, Cœlos non moueri à propria forma; non eſt tamen demonſtrabile: Ità S.Doct. quem ſequitur Amicus:Quare rationes,quibus hanc aſſertionem propugnat, contrariis expugnat. 415

Probatvr à D.Bonau.Quidquid mouetur,ab alio mouetur;non enim poteſt eſſe idem mouens, & motum,ex Ariſt.7.*Phyſ.text.*10.& *lib.*8.*text.*22.*&* 23. Sed Cœli mouentur toti, etiam ſecundùm formam; ergo non à ſua forma.

Hæc tamen ratio paruipenditur à S.Doctore,atque Amico:Nam animal ſeipſum mouet,atque Elementum corpus ſimplex à propria forma graui, aut leui agitur:Ideò & Euſtachius maiorem negat.

Instat Faber, *Theor.*58. §. *Tertia ratio*, cum Scoto 2. *diſt.*14. *q.vnic.* & Ægid. Ariſt. diſtinguit mobile in duas partes: in partem per ſe motam, & partem per ſe mouentem,8.*Phyſ.text.*40.At in Cœlis hæc non aſſignantur, dum mouentur à propria forma: (ait Ægid.) Nam hæc non eſt mouens per ſe, ſed ratio mouendi: Mouentur verò Elementa à generante. At Cœli à quo mouebuntur, cùm non habeant generantem? Porrò in Elementis eſt virtus motiua, diſtincta ab elemento moto, puta, grauitas, vel leuitas; & ità dicere poteris de Cœlo.

Probatvr ſecundò à S.Doct. Nihil eſt ſimul actu, & potentiâ; ſed totum Cœlum mobile,eſt in potentia:Ergo non eſt quid in eo mouens,quòd eſſe debet actu.Hæc ratio è præcedenti ſequitur; maior eſt Ariſt 8.*Phyſ.text.*40. minor eſt euidens. 416

Respondet tamen Amicus cum S.Doct. Mobile Cœlum,& Elementum eſſe actu, per virtutem motiuam, potentem ea deducere ad terminum: Eſto & virtus motiua ſit in potentia actiua ad terminum, quod non impedit, quin ſit in actu ab Ariſt. dicto.

Probatvr tertiò à S.Doctore: Omne mouens ſufficiens diſtat à mobili;ſed nulla forma extenſa diſtat a materia: ergo nulla forma extenſa poteſt eſſe motor ſufficiens; ſed forma Cœli eſt corporea, & motus eius inter cæteros, cùm ſit præcipuus, eſt à Motore ſufficiente; ergo non eſt à forma. 416

Hæc ratio carpitur à S. Doct. & Amico, mouens,& motum non diſtare ſuppoſito,ſed eſſe idem; vt patet in Animalibus; ſatis autem eſſe diſtinctum ſubiecto; ſic eſt in Cœlis: Nam motus paſſiuè eſt in corpore; virtus autem paſſiua eſt, à qua eſt motus, vnde eſt Motor ſufficiens.

Probatvr quartò:Motus naturalis eſt ad vnum terminum: atque adeò, ſi ab eo dimoueatur, non dimouetur naturaliter; ſed Cœli mouentur natu-

rà,& ad Occidentem,& inde dimouentur ad Orientem: Ergo hic motus non eſt à propria forma.

Hanc rationem reſoluit S.Doctor ſuprà,dicens, Motum aduerſum, Orientem verſus,eſſe à raptu,vel eſſe apparentem, aut eſſe agitationem corporis fluidi, vndequaque naturaliter defluentis.

Alias rationes exteras refellit Amicus.

418 Probatvr quintò à S.Bonauent. Motus localis non poteſt emanare à forma, tanquam à principio efficiente, niſi terminus, tali motui per ſe comparatus,ſit debitus formæ eius,vel certè eidem corpori, ratione talis formæ; vt euidenti inductione probari poteſt,per ſingulos motus locales Elementorum, & aliorum corporum diſcurrendo; & ratio id oſtẽdit:quia inclinatio actiua in motum, & ſpeciem, à termino completur,& dignoſcitur; ſed nulla præſentia,acquiſibilis per motum, eſt debita Cœlis,ratione formæ; ergo non poteſt motus ei eſſe naturalis, ratione formæ, tanquam à principio efficiente eius:Non poteſt autem dari naturaliter potentia intrinſeca ad motum; ſi is non ſit naturaliter debitus mobili; ergo non eſt poſſibilis naturaliter talis potentia intrinſeca Cœlo. Fundatur hæc ratio in definitione motus,ex Ariſtot. *3.Phyſ.text.17. Eſt actus mobilis, vt mobile*; & ideò qui ſolùm ordinatur, ad perficiendum mobile, in ordine ad proprium terminum:Et in alia,quam habet Ariſt.*ibi initio tertij:Eſt actus entis in potentia, prout in potentia.* Hoc argumentum ait Galitius optimum: Eo vtitur etiam D.Thomas *3.contra Gent.cap.23.*Ruuius *loc.cit.*Eadem argumenta habet S.Doctor *in corpore.*

419 Probatvr ſextò à D.Bonauent.Si motus eſſet Cœlo naturalis ab initio,ſequeretur,quietem eſſe illi violentam; ſed hoc eſt falſum: Ergo. Probatur ſequela; quia oppoſitum appetitui naturali,eſt contra naturam.Minor probatur:Si quies eſſet violenta,ſequeretur, violentum aliquod fore perpetuum; ſed nullum violentũ eſt perpetuum:Ergo. Probatur autem hæc vltima ſequela,quia Cœli à die Iudicij perpetuò quieſcent.Hanc vltimam vrget Ruu.Vtramque, D.Bonau.*corp.* nec refellit amicus: Nota hîc ſumi naturale ſtrictè.Quod enim paſſiuè motus Cœli naturalis ſit,fatetur D.Bonau. *hîc*, & nos *tract.5. diſp.16. quæſt.5.*& *hac diſp.quæſt.7. dub.2.*

420 Assero tertiò,Cœlos moueri ab Angelis:Hanc aſſertionem fidei conſentaneam vocat D.Bonau.*loc cit.*At D.Thom.*opuſc.10.art.3.* & *opuſc.11. art.2.* vocat eam ſententiam omninò certam, & Phyſicis rationibus demonſtratam:Et *de potent.quæſt.6.art.3.* vocat ſententiam fidei:Eam ſtatuit Ariſtot. 8. *Phyſic.cap.6. text.52. & lib.12.Metaph.cap.8.text.43.* Plato, *primo de Legibus.*

Probatvr primò à D.Bonauen.*fund.*1. Cœli mouentur motu circulari perpetuo,vt oſtenſum eſt, *q.11.* Sed non mouentur à principio intrinſeco; vt oſtendi aſſertione prima: Ergo à principio extrinſeco,ſeu forma aſſiſtẽte:Siquidem nullum eſt medium inter principium intrinſecum, & extrinſecum; ſed hoc principium non poteſt eſſe niſi Angelus:Ergo. Hæc vltima minor probatur; quia hoc principium non poteſt eſſe corporeum; cùm nullum ſit naturaliter ſupra Cœlum; neque in ipſo Cœlo eſſe queat, abſque penetratione; neque ab alio ſublunari mouentur; vt patet:Ergo ab aliquo ſpirituali; ſed hic non eſt Deus per ſe; cùm id per creaturas exequatur,quod poteſt exequi in officiis naturalibus:Ergo per Angelos: Hi enim poſſunt Cœlos mouere; vt dixi, *tract. de Angelis, diſp.11. quæſt.3.* Hac ratione vtitur Ruuius *loco citato.*

421 Probatvr ſecundò à D.Bonau. *in corpore hîc, & q. præced,in fundamentis*,ratione,quâ vſi ſunt SS. Dyoniſ.*cap.5.Cæleſtis Hierarchiæ*, & de *Diuin. Nomin.cap.8.*Greg.4. *Dialog.cap.* 4.Aug.4.*de Trinitate cap.4.& de Geneſ.ad litt.paſſim,tom.3.*& *lib.83. qq. quæſt.79.tom.4.* & *lib.3.de lib.arbitr.cap.11. tom.1.*. adductis à D.Bonau.ex ordine,inter res creatas conſtituto,qui in eo maximè poſitus eſt;vt inferiora,per ſuperiora,in propriis functionibus regantur,& corporalis creatura conjungatur cum ſpirituali; atque adeò,ſicut in paruo mũdo,homine videlicet,corpus per ſpiritum gubernatur,ſimili modo in maiori mundo contingit:Orbes autem exactiſſimis adeò periodis voluuntur;vt tot millium annorum gyro,nunquam Saphirinum illud Horologium defecerit, vel minimo; quo fit,vt ab aliquibus Intelligentiis circumuolui deduxerint Philoſophi, qui indè aditum ſibi, ad Intelligentias dignoſcendas,aperuerint.Idem habet D. Bonau. *in corpore.* Hoc argumento nituntur Moderni,vt Ruuius,*loc.cit.*& alij,& D.Bonau.*ad 5.*

Confirmatvr à D. Bonauent. *in reſponſione ad 5.* quia hic motus requieſcet; cum completa fuerit ſuperna Ciuitas, ad quam implendam finaliter ordinatur Angelorum miniſterium. 422

Obiicies primò: Natura eſt principium motus,& quietis in eo,in quo eſt,*ex 2.Phyſ.text.3.* Ergo omnis motus naturalis eſt à forma intrinſeca; ſed motus Cœli eſt naturalis, ſicut probat Philoſophus 8. *Phyſicorum, text.27.* Ergo.

Respondet S.Doct.illum motum eſſe naturalem:quia natura,& figura eius illi motui concordat, & ad eum facit Cœlum aptum,& ſic natura eſt principium motus poteſtate; & etiam actu cooperando, Sic igitur Cœli naturâ, & figurâ cooperantur motui Angeli impellentis; ſicut etiam in pila,eius forma eſt principium motus;ita tamen,vt egeat cooperatione vt pila voluatur: Alioquin quieſcit; & ità non eſt fruſtra illa forma:quia etiam actiuè cooperatur motui,nedum paſſiuè,præter alia munera, quæ habet, influendi: Ex quibus ſolis non ſatis deducit Ruuius,Cœlum habere perfectam naturæ rationem. 423

Dices:Cœlum, hoc pacto,non habet virtutem ſuo fini proportionatam. Dico, Cœlum, ex natura ſingulari, non egêre motu; ſed quieſcere; cùm ſit in ſuo loco;at motũ ei dari ad naturam vniuerſi, ad quem dirigi non debet à ſe:Ita & Euſtachio ſatisfit. 424

Obiicies ſecundò ex Valeſio:Corpora grauia, & leuia,ignobiliora ſunt cœleſtibus; ſed ea mouentur à propriis formis, tanquam à principiis internis: Ergo multò magis Cœli.

Respondet S.Doctor, motum grauium,& leuium verè eſſe à ſua formâ indigua intrinſecè, à qua manat grauitas, vel leuitas: Ad id concurrere etiam virtutem extrinſecam loci attrahentis, virtutem loci expellentis,& virtutem Corporis quinti;& quia hæc ad motum Cœli nequeunt deſiderari;cùm ſit in proprio loco, neque ab eo extrahi queat, neque egeat inquirere ſuum locum; ſicut egent Elementa:Ideò eius forma non eſt actu principiũ motus,per ſe ſolam, cùm illa ſit in proprio loco; eget vero motu circulari, ob bonum vniuerſi,ad quod recepit agilitatem:Ità tamen,vt neceſſarius ſit concurſus Intelligentiæ; vt dictum eſt *ad primum.* Itaque hæc efficientia motus negatur Cœlis, non ex eorum imperfectione, quinimò ex perfectione non exigua: Ità ait etiam Ruuius. 425

Obiicies tertiò: Plus eſt mouêre ſeipſum, exeundo extra locum proprium, quàm non exeundo; ſed virtus lucis eſt, ſe diffundere per corpora alterius naturæ, & redire: Ergo videntur Cœli, virtute lucis, poſſe ſe mouêre in Orbem, abſque influxu Intelligentiæ aſſiſtentis.

Respondet D. Bonauentura, motum lucis non

non eſſe localem; ſed alterationis; vnde, ſicut ignis poteſt diffundere calorem ſuum deorſum; tamen, virtute propriâ, non ſe mouet in propria Sphæra; ſic & de Sphæris cœleſtibus dicendum.

Obiicies quartò: Motus animalium eſt ab intrinſeca forma, & hoc ſpectat ad perfectionem motûs; ſed motus Cœlorum eſt multò completior: Ergo erit à propria eorum forma.

426 Respondet S.Doctor, per accidens facere ad complementum motus localis, quod ſit à principio intrinſeco; confert enim, quatenus natura imperfecta exiſtens, & in potentia ad actum, atque egena ſe mouet ad illum: Ideò, licèt per actum perficiatur; ſupponitur in potentia, prout in potentia, vt ait Ariſt. 3. *Phyſ.* Ideò vnio formalis mouentis, & mobilis, non dat motui locali complementum, quatenus ab intrinſeco mobile ſe mouet; non enim eſt perfectio Elementi moueri ad centrum, vel ad Sphœram ex indigentia loci; aut animalis moueri ad ſuas neceſſitates expellendas; vel ſi eſt perfectio, eſt ſecundùm quid: Imò talis vnio aliam addit imperfectionem, quòd forma motrix immerſa materiæ reddit motum localem minùs expeditum. E contrà, independentia à mobili materiali dicit ſufficientiam per ſe ad perfectè voluendum ſuo libito mobile: Talis mouens eſt Angelus, qui ſeparatus ſecundùm ſubſtantiam à Cœlis; his vnitur intimè, virtute ſuâ nobili, & potenti; & eò perfectior eſt hic motor ſupernus, quò maior eſt independentia à Cœlis, & virtuoſa eius applicatio ad illos.

Obiicies quintò: Nullus motus neceſſarius pendet à voluntate creaturæ, tanquam à principali motore; ſed motus Cœli eſt vniformis neceſſarius, ſecundùm Sanctos Patres, & Philoſophos: Ergo non eſt à voluntate alicuius Intelligentiæ.

427 Respondet S. Doctor, Maiorem eſſe veram de voluntate vertibili, à qua non pendet neceſſarium; quod potiùs exigit cauſam neceſſariam; At verò, quamvis Voluntas Angeli ſit naturæ vertibilis, tamen per gloriam omninò inuertibilis redditur, & ſummæ Maieſtati omnia continenti adhæret perfectè; vt ait D.Aug. ſuprà, *lib. 3. de lib. arbitr. cap. 11.* Ideò neceſſariò obediens Deo, quem neceſſariò amat, in orbibus euoluendis, inſumit operam, eorúmque motus neceſſarios cauſat.

Obiicies vltimò: Omnis virtus finita mouendo fatigatur; ſed virtus Angeli eſt finita; Ergo laſſatur in Orbibus euoluendis.

428 Respondet D. Bonauent. laſſari Motorem, non ex finitate virtutis; ſed improportione motoris ad mobile, vel contrarietate, vel ineptitudine, ex parte mobilis, quorum nullum eſt in propoſito.

QVÆSTIO XXI.

An primum Mobile *à Deo moueatur ſolo.*

{ D.Bon.d.14. part.1.
art.3. quæſt.1.

429 Devm omnibus motibus concurrere, luce clariùs emicat: Quæritur verò hic; an primum mobile à Deo ſolo abſque miniſterio Angelorum euoluatur.

Et quidem fuit opinio Abulenſis, *ad cap. 23. Exodi, quæſt. 5.* omninò non poſſe à Deo ſolo Cœlum moueri, ex imperfectione motus, qui Deo

infinitè perfecto conuenire nequit.

Antiqvi verò aliqui aſſeruêre, primum mobile à Deo ſolo rotari. Hæc opinio adſcribitur Ariſtoteli ab Alexandro, & Simplicio, 8. *Phyſ.* D.Thoma 12. *Metaph. ad text. 36.* & aliis, quos citant, & ſequuntur Conimbric. 2. *Cæli, cap. 5. quæſt. 6. art. 2.* Ruuius *ibi*, qui addit Bonauenturam, Scotum, Aureolum, Herueum & Ferrar. Sed maiori pietate, quàm probabilitate ductos ait, Interpretatos fuiſſe Ariſtotelem adſcribere motori Superno Deo motum primi môbilis, non tanquam efficienti; ſed tanquam fini. Enimverò hi ſapientes, non pietate, ſed veritate ducti, id aſſerunt: Nam Ariſtoteles 12. *Metaph. cap. 7. text. 38.* ait: *Deum mouêre primum Orbem; vt, id, quod amatur.*

Respondet Ruuius, ibi ſolùm in communi aſſeri, Deum appeti, vt rerum omnium finem, quæ ratio ad omnes extenditur motus in ordine ad Deum; neque negat, eum eſſe efficientem: At loquitur præcisè de motu primi Cœli, quem ad Immobilem reducit, vt finem optimum; hoc verò ait abſolutè, efficienter ſcilicet cæteros orbes mouere: Ita diſtinguit cauſalitatem Dei reſpectu primi Cœli, à cauſalitate huius reſpectu inferiorum.

Affert verò Ruuius alia loca, ad oſtenden- 430
dum, Ariſtotelem id aſſeruiſſe; & primò quidem, 8. *Phyſ. cap. vlt.* ait: *Deum in parte ſupremi Globi, quæ velociùs agitatur, reſidêre: quia, ſcilicet, eiuſmodi motus ab eo efficitur.* Prætereà primus motor eſt omnis mutationis expers, quod ſoli Deo conuenit. Inſuper 8. *Phyſ.* ex motu primi Orbis, primum, ſempiternumque motorem intulit; *&* 12. *Metaphyſ. cap. 4. text. 44.* inter Intelligentias, mouentes Cœlum, Deum recenſuit. Hæc vrget etiam Collegium.

At verò his locis rectè reſpondet S. Bonau. ad 431
primum, iuxta principia Ariſtotelis, hæc non rectè aſſeri: nam Ariſtoteles ponit, virtutem motoris adeò proportionari mobili; vt, ſi modicum quid adderetur mobili, laſſanda eſſet virtus motoris: Sic docet primò, *lib. de Cœlo, & Mundo*; ſed ponit, quod Deus moueat primum cauſatum metaphoricè, per modum finis: In his verò locis citatis, efficientiam motus primi mobilis Deo adſcribit, vt primario influenti; cui ideò appropriatur magis motus primi mobilis, quod eſt primum, quàm inferiorum: Et ſanè in primo loco, adducto à Ruuio, nil aliud præexigit; atque ideò in ſupremo Orbe Deum collocat, tanquam diffundentem omnibus Angelis motoribus, præcipuè primo, influentias: At 8. *Phyſ.* verè primum Motorem omnis mutationis expertem facit; at verò hunc non facit primum Motorem primi mobilis, ſed primum Motorem, omnibus dantem virtutem; alioqui debuiſſet dicere, Deum dare virtutem primæ Sphæræ; & primam ſecundæ: Neque deducit primum Motorem, aſcendendo à Cœlo ad Cœlum ſupremum, vt Ruuius ſupponit; neque hoc eſt neceſſarium, ad primum Motorem indagandum; ſed arguit ſic: Omne, quod mouetur, ab alio mouetur: Ergo aut abeundum in infinitum, aut deueniendum ad primum Motorem, dantem omnibus virtutem, qui ſanè immobilis ſit: Neque eſt neceſſe, Motorem primi mobilis eſſe immobilem, & omnium primum; ſed ſufficit, eſſe primum reſpectu inferiorum, & immobilem eo motu, quo mouet; non enim oportet, eſſe ſtatum in motore primi mobilis ſimpliciter; ſed in genere creaturarum; omnes autem creaturæ defectiuæ ſunt, & reducuntur ad ipſum Deum, qui eſt principium, & finis omnium, extra quem non eſt perfecta quies: Ita D. Bonau. *ad* 3. Tandem 12. *Metaph.* non ponit Deum

cum aliis Intelligentiis, in ſerie mouentium; ſed ponit Deum Mouentium Intelligentiarum, è quibus primam, primi Cœli motricem dicit.

432 Assero primò, Deum poſſe mouere, ſe ſolo, primum mobile.

Probatvr à Diuo Bonauentura *ad 1. & in corpore*: Quia Deus eſt ſumma cauſa, dans omnibus cauſis virtutem ad operandum; vt habet D. Auguſtinus *3. de Trinitate, cap.4. & 17.* At, quidquid poteſt creatura efficere à ſe ſola, habet à Deo, qui multò magis poteſt idem præſtare efficienter: Idem argumentum habet Sanctus Bonauentura *in 2. diſt.1. part.1. art.1. quæſt. 1. ad argumenta*: Vbi etiam ſoluit rationem Toſtati, qui ex imperfectione motus arguebat, non poſſe eſſe à Deo perfectiſſimo agente; Reſpondet enim, Agens per naturam, ab imperfectione operis accipere imperfectionem; quia communicat naturam, & producit ſimile; at verò agens per intellectum, & voluntatem, cùm agat per Ideas, agit omne id, quod ſecundùm cuiuſque generis conditionem ſibi in mente præſtituit, & format: Itaque ea, quæ ſunt genere imperfecta, non arguunt imperfectionem; ſed prouidentiam, & diſpoſitionem; vt, ſi Artifex producit ſtatuam; non ideò ipſe eſt ſtatua: Quod, ſi ex imperfectione rerum timeremus ineutere notam Deo, in producendo, iam omnis creaturæ productio erit Deo neganda: Eodem argumento vtitur Ruuius, *loc. cit.* qui refert D. Thom. *part. 1. quæſt.105. art.2.* vbi opinionem illam erroneam cenſet, quam poſteà Toſtatus ſecutus eſt.

433 Assero ſecundò, primum mobile à ſolo Deo non moueri.

Probatvr à Diuo Bonauentura primò ex ordine Diuinæ Prouidentiæ, quo ima a mediis, media à ſummis decreuit gubernari: Sic corpora ſublunaria à cœleſtibus, & Cœli ab Angelis dirigi debent: Cùm igitur commodè poſſit Deus primum mobile per Angelum euoluere, non eſt, cur Deum ad hoc opus alligemus: Hæc ratio eſt Sanctorum Patrum Dionyſij; Auguſtini, Gregorij, & aliorum; vt dixi *quæſtione præcedenti* ad ſecundam aſſertionem: Hac ratione vtuntur Ruuius, *quæſt.9. cit.* & alij.

434 Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura: Virtus motoris debet proportionari mobili; ſed virtus Cœli finita eſt; virtus autem Dei infinita: Ergo, vt ſeruetur in mundo proportio debita, videtur, quòd inter Deum mouentem, & Cœlum motum, ſit ponere aliquam virtutem creatam, & finitam: Hoc argumentum eſt Ariſtotelis *2. Cœli, text.37. & 7. Phyſ. text. 35.*

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura: Philoſophus dicit, *8. Phyſi. text. 38.* & *in 12. Metaph. text.31. & 42.* & *6. Phyſic. à text. 22. vſque ad 50.* Quod ſi tanta virtus mouet in tanto tempore, & maior virtus in minori tempore, & maxima in minimo, & infinita mouebit in indiuiſibili, & inſtanti; ſed Deus, per te infinitæ virtutis, mouet ſe ſolo primum mobile: Ergo in inſtanti: Ergo gyrat ab Oriente per Occidentem, ad Orientem, motu diurno in inſtanti, quod eſt falſum: Hæc oſtendunt, Ariſtotelem non opinari id, quod ait Ruuius: Hoc argumento aliqui negabant, poſſe Cœlum moueri à Deo ſolo: At D. Bonauentura ſubdit, non cogere; quia, cùm Deus ſit agens liberum, non cogitur mouere cœlum in inſtanti; non enim mouet neceſſitate naturali: Subſumit verò Sanctus Bonauentura: Si ergo iſte actus, nempè mouendi ſucceſſiuè, eſt virtutis finitæ, erit actus conueniens creaturæ.

Probatvr quartò à Diuo Bonauentura: Ea, 435 quæ ſunt à ſolo Deo, procedunt ſecundùm curſum mirabilem; vt patet in creatione, iuſtificatione, ac miraculorum patratione, non ſecundum curſum naturalem; Sed motus primi mobilis eſt maximè naturalis: Ergo.

QVÆSTIO XXII.

An ſinguli Orbes *à ſingulis Intelligentiis cieantur ad motum.*

Fvit opinio dicentium, vniuerſos Orbes ab vna Intelligentia euolui; cos refert Fracaſtorius *in ſuis Homocentricis, cap.4. ſect.1.* Certa tamen Sententia eſt, ſingulos Orbes à ſingulis Intelligentiis emoueri: Ità Ariſtoteles *12. Metaph. cap.8. à text.47.* Vbi ex numero Cœlorum colligit numerum Intelligentiarum; ſequuntur omnes Theologi, & Philoſophi.

Assero cum hac Sententia, ſingulos Orbes 436 habere ſuas Intelligentias, à quibus moueantur: Ita D. Bonauentura *ſerm. 5. Hexaëmer.*

Probatvr efficaciter argumento deducto ex Diuo Bonauentura *in 2. diſt.2. parte 2. artic. 2. quæſt. 2.* præcipuè *argum.2. additâ reſponſione, & in fundamentis*: quia Angelus debet eſſe, vbi operatur; Eſt autem ſubſtantiæ finitæ, & virtutis ſimiliter limitatæ: Quare non poteſt vnus adeſſe omnibus Orbibus; ſed vni tantùm, eique ex vna parte impellendo: Hac ratione vtitur Ruuius, *lib. 2. Cœli, cap. 5. quæſt.9.* & alij.

Dices; Angelus eſt animâ perfectior; ſed anima exercet plura, eaque magis diſparata Officia, quàm mouere plures Cœlos: Ergo.

Respondetvr, negando paritatem; nam anima eſt in corpore continuo, non autem Spiritus: Adde, poſſe eſſe, vt vnus Orbis à pluribus Intelligentiis moueatur. Ita D. Bonauentura *in 2. diſt.8. part.2. quæſt.1. ad 3.*

QVÆSTIO XXIII.

An dentur in Coelis *ſex Poſitiones.*

D.Bon. diſt.14. part.1. art.2. quæſt.2.
D. Th. 1. q.66. art.3.

Positiones ſitus ſunt ſex, Dextrum, Siniſtrum, Antè, Retrò, Sursùm, & Deorsùm: De 377 his eſt quæſtio: Has ſanè docet Ariſtoteles, propriè Animalibus conuenire, *lib. de animal. inceſſu, cap. 4.* & *2. Cœli, cap. 2.* & Diuus Bonauentura *hîc*: Vbi notat, has poſitiones à dimenſionibus ſumi; Sic *Surſum, & Deorſum* à longitudine, id eſt, à parte ſuperiori, & inferiori longitudinis, putà, à capite ad pedes; *Dextrum, & Siniſtrum* à latere, putà, à brachio ad brachium; *Antè* verò, & *Retrò* à profunditate, quæ eſt à facie ad tergum: Hæc tamen non à dimenſionibus adæquatè ſumuntur; ſed ab eis, in ordine ad motum: Sic *Sursùm, & Deorsùm* ab augmentatione; Atque

adeò

adeò & plantis hæ duæ poſitiones adaptantur; Sumitur autem *Surſum*, vnde accipitur alimentum, & incipit augmentum, & eſt extremum longitudinis corporis; Videmus enim alimentum primò recipi in ore, & diſponi ad nutrimentum; pars verò oppoſita eſt *deorſum*: Rurſus ea pars, à qua incipit motus localis animalis, dicitur *dextra*, & eſt extremum latitudinis; hæc autem eſt principium, vnde cor mouet reliquas partes; oppoſita verò eſt *ſiniſtra*: Tandem ea pars, à qua ſenſitiua alteratio ſumit principium, vel certè in qua viget, dicitur *antè*, ſeu anterior pars; Oppoſita verò *retrò*.

438 Prima igitur Sententia negat omninò in Cœlis has poſitiones: Ità Picus Mirand. *lib. 5. de examine vanitatis*, *cap. 9.* Scaliger, *exercit. 67.* contra Cardanum, & alij ex modernis, qui irrident, ſubſannantque oppoſitam opinionem: Subridet Vaſquez, *part. 1. diſp. 12. cap. 2.*

Eſt igitur ſecunda ſententia, has poſitiones conuenire Cœlis, vt motis ab Intelligentiis, non per ſolam denominationem propriè, ſicut animalis.

Ita D. Bonauentura *loc. cit.* D. Thomas *in 2. diſt. 14. quæſt. 2. art. 3. ad 4.* Farneſius, *cap. 13. lib. 2. ſuarum aſſert.* Iauellus *ad 2. cap. 2. de Cœlo*, & alij: Richardus verò, *art. 2. quæſt. 5.* Colleg. 2. *Cœli, cap. 2. quæſt. 1. art. 2.* Ruuius, *quæſtione vnica, eodem cap. Ariſtotelis*, volunt conuenire per Analogiam ad motum Animalium.

Assero primò, in Cœlis motis, eſſe ſex poſitiones dictas.

439 Probatvr à Diuo Bonauentura ratione Ariſtotelis 2. *de Cœlo, & Mundo*, *text. 19.* quâ vtitur Ruuius, *loc. cit.* & alij. Vbi ſunt loca determinata inceptionis motus, ibi ſunt poſitiones; ſed in Cœlis ea reperiuntur: Ergo & poſitiones. Probatur minor; quia eſt determinata pars, vndè incipit motus localis, nempè ab Oriente; vt communiter cenſetur: Ergo eſt ibi *Dextrum*; rurſus datur in Cœlis pars, quæ recipit virtutem; vt in ea fiat motus; ergo eſt ibi *Surſum*, & oppoſita *Deorſum*; rurſùs datur pars, recipiens virtutem impulſiuam, continuandi motum: Hæc eſt *Antè*, & oppoſita eſt *Retrò*. Probatur; vbi reperitur poſterius, reperitur & prius; ſed in Cœlis eſt dextrum, & ſiniſtrum, quod eſt poſterius aliis ſitibus; Ergo, &c. Quod verò hæc ex natura rei ſequantur, id eſt, ex natura motus: Probatur à D. Bonauentura *in corpore*; quia Cœli, naturâ ſua, deſtinati ſunt ad influendum; ad hoc autem neceſſarius eſt talis motus: Hoc verò rectè demonſtratur, pingendo hominem in Sphæra, qui à

dextra Orientem habeat, à ſiniſtra Occidentem; Surſum habeat Polum Antarcticum, à quo incipit motus extrinſecè; & Arcticum deorſum: Antè ſit noſtrum Hemiſphæricum; eſt enim totum illud ſpatium, in quo mouetur Cœlum, donec retrogrediatur ad primum terminum; vndè motus incipit, & oppoſitum erit Hemiſphærium
Antipodarum: Sic S. Bonauentura *in reſponſione* 440
ad 3. delineat figuram hanc, quam Modernus quidam fruſtrà irridet: Vide Amicum, *tract. 4. quæſt. 9. art. 3.* D. Bonauentura obſeruat, cum hoc diſcrimine, has poſitiones Cœlis, & animalibus conuenire: Animalia enim; quia habent motorem intrinſecè vnitum, ità cientur; vt, quæ eſt pars dextra, ſemper ſit dextra; & ſic de aliis: At Cœli; quia ab extrinſeco motore aguntur ex parte quidem determinata, quæ non mutatur, qualis eſt Oriens; ideò pars illa, quæ ab Oriente nunc impellitur, & eſt dextra; mox fit ſiniſtra; dum alia pars ſuccedit impellenda.

Secvndò obſeruat, in Cœlo Empyreo has 441
poſitiones non inueniri; quia immobile omninò eſt. Duo argumenta prima D. Bonauenturæ ex dictis facilia ſunt.

Obiicies primò: Dextrum, & ſiniſtrum ſupponunt ſurſum, & deorſum, ſicut latitudo ſupponit longitudinem; in Cœlo autem non eſt ſurſum, & deorſum; cùm hæc ſint contraria, neque *antè*, quia *ante* dicitur ab eo, quod in parte anteriori vigeant ſenſus.

Respondet S. Bonauentura primò, dextrum, & ſiniſtrum ſupponere ſurſum, & deorſum in ratione terminorum dimenſionis, non in ratione termini tranſmutationis.

Respondet ſecundò, magis ex ſenſu etiam 442
Ariſtotelis omnes poſitiones etiam ſurſum dari, non in ordine ad diuerſos motus; ſed quia in eodem motu conſiderantur vltima trium dimenſionum: Ad hoc enim, vt Cœlum reuoluatur, debent poni duo Poli, alter ſurſum, alter deorſum: Similiter duo Hemiſphæria, quorum alterum, id eſt noſtrum, habeat rationem *antè*: alterum *retrò*; Similiter in eodem Hemiſphærio debet poni pars, ex qua motus primò appareat; Et hoc ad ſenſum patebit, iuxta figuram ſuperiorem.

Obiicies ſecundò: Quod habet principium, & finem ſui motus extrà, non habet dextrum, &c. Sed Cœlum eſt tale: Ergo.

Respondet D. Bonauentura, tale non ha- 443
bere dextrum, &c. prout dicunt partes determinatas; ſed benè, vt dicunt motus influentiam, ex determinato ſitu; quod patet, cùm aqua mouet rotam: Nam primò impellit eam partem, quam primò tangit; ex quo fit; vt in illo primo caſu pars dextra ſit ſemper dextra: non autem in hoc ſecundo; & per hoc ſoluit vltimum argumentum; Similiter, licèt, mota vna parte, moueantur reliquæ ſequentes; tamen datur dextrum in hoc ſenſu ſecundo; quia habet primò ex illo ſitu influentiam; & per hoc Sanctus Bonauentura ſoluit quintum argumentum.

QVÆSTIO XXIV.

An motus Coelorvm ſit neceſſarius, ad influendum.

Prima opinio eſt, motum eſſe ità neceſſarium 444
Cœlis ad influendum, vt, Cœlis quieſcentibus, nullus ſequeretur influxus. Ità D. Thom. 2.

contra Geneſ. cap.20. & *lib.3. cap.81. quæſt.115. art. 3.* Ferrar. *ibi.* Aureol. *in 4. diſt. 47. quæſt. 1. art. 1.* Capr. *in 2.diſt.14.quæſt.1.* Bannez *2.de Gener.cap.10.quæſt.1.* Ægid. *in 2.diſt.2.quæſt.2.art.2.* Ferer. *in Phyſ.lib 8.cap.6.*

SECVNDA ſententia eſt, motum non eſſe abſolutè neceſſarium, ad influendum, ſiuè vt virtutem, ſiuè vt conditionem, ſine qua nullus foret influxus; ſed neceſſarium tantùm, vt conditionem approximantem virtutes cœlorum ad varias mundi partes, ad ordinatè agendum in hæc inferiora. Ita D.Bonauentura *in 2.diſt.2.part.1.art.1.quæſt.2.* Richard. *in 2. diſt.14. art.2. quæſt. 6.* Scotus ibi, *quæſt.vlt.* Suarez, *diſp.22.Metaph. ſect.5.* Rubius, *lib. 2. cœli, cap.3. quæſt.4.* Hurtad. *quæſt.4.diſp.2. ad 3.difficul.* Colleg. *cap.3.quæſt.3.* Faznel. *lib. 2. cap.5.* Murcia, *diſt.3.quæſt.2.* Dur. *2. diſt.1.quæſt.3.* Soncin. *12.Metaph.quæſt.13.* Valeſ. *de ſacr.Philoſoph. cap.31.*& *lib.4. controu.cap.3.* Tolet. *2. de Gener. quæſt. 11.* vbi Areſius, *concluſ. 1.* & alij, quibus ſubſcribit Amicus, *Tract. 6.quæſt.6. dub.1.* Galitius infra citandus. Fulienſis *lib.2.Phyſ.cap.2. art.7.* Euſtach. *part.2.Phyſ. Tract.1.de cœlo,diſp.2. quæſt. 5.* Poncius *diſp. 22. quæſt. 9.* alios adducentes.

445 ASSERO primò, neceſſarium eſſe cœlis motum; vt applicent, approximando mundi partibus, virtutes luminarium.

PROBATVR à D. Bonauentura *in 2. diſt. 2. p.2.art.1. addita ſolutione.* Mouens, & motum debent eſſe ſimul virtute, vel per diaphanum diffuſa, vt lumine; vel per opacum, qualis eſt virtus, quæ diffunditur ad ſinus terræ profundos, ad mineralia producenda: at approximatio fit per motum localem, *verbi gratia*, Solis ad Peruanas plagas; vt producat aurum, & Vere, ad noſtras partes; vt terra floreat, quæ, eo recedente, denudata erat.

ASSERO ſecundò, motum non eſſe neceſſarium ſimpliciter, vt influant cœli.

446 PROBATVR à D. Bonauentura *loco proximè adducto*, primò, Virtus operatiua, emanans à ſubſtantia, vel eſt ei conſubſtantialis; vel, ſi accidentalis, eſt permanens, qualitas cum ſubſtantia, etiam in quiete: atque adeò per motum non datur illi; nam terminus motus localis ibi eſt, vbi non eſt qualitas. Itaque poteſt & in quiete exire in actum ſecundum operationis; ſicuti euenit in cœlo Empyreo ſtante, quod adhuc influit in hæc inferiora; vt oſtenſum eſt, *Tract.6.quæſt.3.diſputationis,1.*

PROBATVR ſecundò à D. Bonauentura, *loco primò adducto in corpore*, ex D. Auguſt. *11. conf. cap.32.* qui ait: *Stantibus cœlis, adhuc rotam figuli mouendam, quis negabit?* Ergo non eſt adeò neceſſarius motus, etiam vt conditio tantùm, ad omnes influxus cœleſtium corporum.

PROBATVR tertiò à D. Bonauentura, quia, Ioſue 10. *Stetit Sol*, & cum eo omnes cœli; vt probat Toſtat. ibi; (alioquin omnes cœlorum combinationes fuiſſent confuſæ), & ſtantibus cœlis, commiſſum eſt prælium, ac plurima ſunt patrata, tum in Valle Gabaon, tum alibi.

447 ASSERO tertiò, aliquas ceſſaturas tandem generationes, ceſſante motu. Vide Patrem Galitium, *lib.2.Tract.4.quæſt.6.*

PROBATVR, quia Sol cum homine generat hominem, & curſu excentro per Zodiacum tempora adducit; vnde vireſcat terra, animalia accendantur; eoque recedente, omnia Vigent. Ita D.Bonauentura, *lib.2.Comp. Theolog.cap.4.*

QVÆSTIO XXV.

An instrumenta deferentia cœleſtes influxus ſint ſolùm LVMEN, & MOTVS.

EX his, qui, præter lumen, & motum, admittunt particulares in aſtris, atque orbibus virtutes, ad influendum, plurimi adhuc ſuſtinent, eas virtutes, his Solis duobus inſtrumentis, ad nos deferri. videtur Scoti, apud Fabrum, *Theor. 99.* Sequitur ipſe, cum Pico Mirand. *lib.3.contra Aſtrol. cap.4. & ſeq.* Alios vide in Amico, *Tract.6.quæſt.4.dub.1.* & *quæſt.8.diſp.4.* Piccol. *lib.de cœlo,cap.40.*& aliis. Eam verò quæſtionem habes 14.

Eadem ſententia eſt D.Bonauenturæ *in 2.diſt.2.* 448
part. 2. art. 1. quæſt. 2. ad 1. & *diſt. 13. quæſt. vlt.*

ASSERO cum hac ſententia, virtutes ſeu influxus cœlorum ſolo lumine, & motu ad nos deferri.

PROBATVR à D.Bonauentura: Agens, & paſſum Phyſicè debent eſſe ſimul proportionato contactu, ſanè Phyſico; ſed cœli non contingunt inferiora hæc, niſi per lumen ergo. Maior probatur contra Scotum, *primo, diſt.37.*& Fabrum, *diſp.52. ex Ariſtotele 7. Phyſ. text. 10. & 11. & primo de Gener. text. 43. & 48.* Et alibi. Ratio eſt: Cauſa omnis creata, cùm ſit finita, habet Sphæram determinatam ſuæ actiuitatis; vt omnes confitentur; quòd ſi agens hoc pacto non arctatur, non erit ratio aſſignandæ Sphæræ actiuitatis: atque adeò cur ad infinitam diſtantiam non extendatur. Quare Maſtrius *in 1. diſp.2. quæſt.5. num.238.* fatetur, ſemper eſſe aliquam ſimultatem paſſi cùm agente, & contactum intrà Spheram actiuitatis. Quòd verò addit non requiri, vt extendatur, per totam Spheram actiuitatis ſed ſufficere, quòd ſit in agente, intra Sphæram actiuitatis, inuoluit paradoxum; Cur enim aſſignatur Sphæra actiuitatis; niſi vt virtus eò perueniat, delata per contactum, actioni proportionatum. Quòd ſi ſat eſt, quod ſit in agente; nulla diſtantia impediet actionem, & nulla determinata Sphæra erit aſſignabilis, virtutem deferens; vt latiùs probatum eſt *Tract.1. diſp.7. quæſt. 2 &*
tract.4. diſp.11. quæſt.6. Addit verò ex alio etiam 449
capite, inter creata agentia requiri indiſtantiam, inter agentia, & patientia, ex ordine vniuerſi; vt ait Ariſtoteles. *1. Meteor.* Sed hæc non eſt tota ratio aſſignata ab Ariſtotele; vt putat Faber; ſed ſolùm aſſignatur, in ordine ad partes vniuerſi, è quibus inferiores accipiunt, per ſuperiores, ſuos influxus, vt notat D. Bonauentura *loco adducto.*

PROBATVR ſecundò, & facilè explicatur, 450
ſuſtinendo, lumina cœleſtia eſſe diuerſa ſpecie: atque adeò coniuncta virtutibus variis. Et quidem varietas hæc videtur admitti à D. Bonauentura, *hic*, & adducitur ab Amico, *Tract.6. quæſt.5. dub.2.* cum Richar. *diſt.13.art.2.& 5. arg.quæſt.1. art.3.* Alenſ. *part. 2. quæſt. 46. art. 4.* D. Thom. *p. quæſt. 67. art.2. & 3.* Ægid. *2. part. Hexaëmer.cap.6.8. & 9.* & *2. de anima, com.76. diſt.1.* de hoc tractantibus, *diſt. 13.* apud Diuum Bonauenturam.

VIDEO, S. Doctorem, *diſt.13.quæſt.vlt. ad 1.* concedere ſaltem aliqua lumina einſdem ſpeciei, quæ, proinde ait, in eodem aëre eſſe poſſe: quia ſuam

ſuam diſtinctionem numericam accipiunt à ſubiectis,ideſt, corporibus luminoſis : at in aëre ſunt, vt in deferente.

VIDETVR autem diſtincta aſſerere *quæſt.* 1. *art.* 2. vbi ait, Lucem in Sole eſſe in omnimoda actualitate, & cum eam aſſerat, *quæſt.* 2. formam eſſe ſubſtantialem ; atque adeò non ſuſcipere magis,& minùs,concedet, eſſe formam ſubſtantialiter diuerſam.Clariùs,*quæſt.cit.*2. vbi *in corpore* aſſerit, Lucem eſſe formam ſubſtantialem : quia, ſecundùm maiorem Lucis participationem, corpora ſunt entia in genere perfectiora. Et id clariùs arguit *fund.vlt.* Quod varias ſpecies inæquales conſtituit ſubſtantialiter, eſt ſubſtantia : forma Lucis conſtituit varias ſpecies eſſentialiter, diuerſas ſubſtantiales, prout magis, vel minus habent de Luce : Ergo.Et *in reſponſione ad* 5.tandem reſpondet, Lucem ignis, à Luce cœleſtium differre ſpecie. Mox Luces has diſtinctas aſſerit ; vt vidimus, *quæſt.* 11.& 14. vbi Luminaria ponit habere modicum Lucis, ſed à Sole, in quo eſt perfectiſſima, magna ex parte illuminari ; mox ea eſſe ſpecie diſtincta ; cùm hic aſſerat,Lucem,in eis eſſe formam vltimam ; & rurſus inæquales eſſe eorum eſſentias.

451 PROBATVR autem primò diuerſitas ſpecifica lucis,ignis & cœlorum ; à D. Bonauentura *ad* 5., nam in Sole eſt vltima, redditque Solem, ſuper elementa præſtantiſſimum ; ergo ſi & Lux ignis eſt eiuſdem ſpeciei, & vltima erit eiuſdem ſpeciei cum ſole, & ſi non vltima ; ſequitur, Ignem habere vltimam formam, nobiliorem forma Lucis: nam formæ vltimæ ſunt, quæ dant vltimum complementum : atque adeò Ignis erit nobilior Sole. Hæc ratio diſcuſſa eſt *diſp.*2.*quæſt.*5.

PROBATVR verò diuerſitas ſpecifica, inter cœleſtes Luces,à D.Bonauentura *allatis locis*.Quia Aſtra diſtinguuntur ſpecie ; vt oſtendi, *quæſt.* 14. ſed diſtinguuntur per formam nobiliſſimam : hæc autem eſt lux, ex D. Dion. *cap.* 4. *de Diu.nom.* & D.Aug.*lib.* 3.*de lib.arbitr.cap.*5.& oſtendit D.Bonauentura.*diſt.*13.*art.*2.*quæſt.*2.ergo.

452 PROBATVR ſecundò a D.Bonau. relato à me, *quæſt.*11.ex accidentibus propriis,diuerſis in Aſtris, luce clariùs exiſtentibus, & ex effectibus variis, quos Planetæ, & Aſtra ſingula producunt, quibus pleni ſunt libri, plenæ ſunt linguæ, plenæ ſunt aures ſapientum.

453 PROBATVR tertiò à D.Bonauentura, *diſt.*13. *quæſt.* 1. *in corpore*, ex Philoſophis, & Patribus, maxime ſuprà allatis. Ea, quæ in ſui maiori participatione faciunt in ſubſtantiis eſſentiales differentias, ſunt diuerſa ſubſtantialiter ; ſed natura Lucis eſt huiuſmodi conſtituens ; ergo.

454 MVLTA afferunt,multaque opponunt plurimi, cenſentes, omnes Luces eſſe eiuſdem rationis, è quibus Amicus,*Tract.*6.*quæſt.*5.*dub.* 3.vbi effectus varios ex intenſione lucis ait oriri.

CONTRA : nam intenſio cauſæ poteſt producere effectum intenſiorem accidentaliter ; ſi ſubſtantiam cauſæ maior perfectio adiuuet;alioqui erit effectus perfectior, quàm cauſa. Deinde intenſio cauſæ accidentalis producet intenſiores effectus,ſed non oppoſitos ſubſtantialiter ; at ſtellæ producunt animata,& inanimata, & accidentia contraria.

RVRSVS accidentia varia Aſtrorum refert in varietatem ſubiectorum. Sanè cùm ſint corpora ſimplicia,ex vnica forma prodeunt.

HINC etiam habeo nouum argumentum.Nam Aſtra ſunt corpora ſimplicia vnius formæ, quo pacto igitur ab vna forma lucis emanant tot oppoſita accidentia in Marte,Saturno,&c.Vel,ſi formam lucis voces accidens, cùm aſſerueris nobiſcum, *quæſt.*14. Luminaria eſſe ſpecie diuerſa; quo pacto idem ſpecie accidens Lucis à formis ſingulis adeò diuerſis manat? ſanè,lumen conſequi naturam ſimplicem,fatetur Amicus,*num.* 26.

OPPONIT,quòd Lumen Solis intendit lumen ignis,ergo ſunt eiuſdem ſpeciei. Confirmatur; nam & calor ab igne, & à Sole proueniens eiuſdem eſt ſpeciei.

RESPONDETVR, negando, ſe inuicem intendere ; ſed Lumen Solis opprimit potiùs Lumen 455
ignis : calor verò ignis eſt formalis : at Sol non eſt formaliter calidus,ſed ſolùm virtualiter,& efficienter : vnde calor productus eſt elementaris ; cùm è potentia ſubiecti elementaris educatur : poſſunt verò accidentia communia è variis ſpecie educi ſubiectis ; Ita albedo è niue,lacte,Olore,marmore, calce,charta,tela,ſerico,educitur.

SVPPOSITO autem, quòd cœli,& Aſtra ſint corpora ſimplicia, vnam formam ſubſtantialem habentia Lucis, quam eſſe ſubſtantialem oſtenſum eſt,*q.*5. ſequitur eſſe Luces diuerſas,conſtituentes aſtra, ſpecie diuerſa, qualia confitetur Amicus,relatus *q.*14. vbi hoc oſtendi. Argumentum etiam opponunt è mineralibus,quod ſoluam,*quæſt.*26.

QVÆSTIO XXVI.

An ex motu,maximè cœli,producatur calor, & quomodo.

QVÆSTIO antè acta hanc videtur excitare: 456
geminas autem continet opiniones.

QVARVM Prima eſt, motum localem, ex ſe, eſſe indifferentem, ad calorem, vel frigus producendum ; ſed determinari à corporibus, in quibus exiſtit : eam refert Amicus *Tract.* 6. *quæſt.* 6. *dub.* 2.

SECVNDA opinio eſt, ex motu produci calorem, poſitis quibuſdam conditionibus : varij autem ſunt,in hiſce conditionibus aſſignandis.

ALIQVI dicunt, excitari calorem, compreſſione aëris facta à corporibus motis.

ALII, per accidens, motum eſſe calefactiuum autumant.Ita Durand.2.*cœli*,*diſt.*5.*quæſt.*3.

NONNVLLI aſſerunt,eum cauſari,quatenus eſt ratio diſſoluendi partes. Ita Albert. 2. *cœli*,*tract.*3. *cap.*1. & 1.*Meteor.tract.*1.*cap.*11. Timon,ſiuè ſaxonia,1.*Meteor.quæſt.*7. Zimara, *Theor.*45. Thomas de Garb. *lib.*2. *ſummæ*, *Tract.* 2. *quæſt.*6. Conimbr.2. *cœli*,*cap.*7.*quæſt.*6. *art.*2. Sonc.12. *Metaph.quæſt.*12.Vegà,*lib.*2.*de differ.ſub.*D.Thom. 2. *cœli text.*41. & 1. *Meteor.cap.*3. Alios modos recenſet Amicus.,*diſp.*3.

MOTVM cœli quidem per ſe cauſare calorem aſſerit D. Bonauentura 2. *diſt.* 2. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 2. *arg.* 3. *ad opp.* cum Ariſtotele 1. *Meteor. cap.*4

ASSERO primò, motu cauſari per ſe calorem, 457
ratione agitationis.

PROBATVR : nam videmus lignum, ferrum, &c. mota, vt animalia,caleſieri.

ASSERO ſecundò, velocitate calorem concitari diſpoſitiuè in corpore ſolido, per attritionem, ſeù rarefactionem : requiri tamen cauſam effectiuam.

PROBATVR. Sic enim experimentis fieri videmus.

demus. Vide Amicum. Fit etiam calor ex condenſatione partium, vt in fulgure. Vide D. Bonauenturam *in 2. diſt. 14. part. 2. art. 2. quæſt. 2. ad* 4. Id in cœlis experimur, maximè ex motu Solis, & aliorum cœlorum, quibus agitantur Sphæræ ignis, & aëris. Vide Zabarellam, *cap.* 7. Amicum, & alios.

458 ORITVR verò quæſtio; an frigus etiam, & aliæ qualitates elementorum per ſe producantur à cœlis.

PRIMA opinio eſt negantium, ea per ſe produci à cœlis. Ita Achillin. 4. *de orbibus, diſp. vlt.* Iand. & communiter Auerroiſtæ, Zimara *Theor.* 45. Mirand. *lib.* 13. *de euerſ. ſign. cert. ſect.* 2.

SECVNDA ſententia eſt, ſecundas qualitates, per ſe, à cœlis produci. Ita Alb. 2. *diſt.* 15. *quæſt.* 1. *&* 2. *cœli, tract.* 3. *cap.* 5. & *part.* 1. *de* 4. *Coæuis. quæſt.* 4. D. Thomas 2. *cœli*, 42. Nyphus, *quæſt.* 5. *& ſeq. de Gener.* 20. Venetus *ſumma de cœlo, quæſt.* 19. Tartaret. 2. *cœli, text.* 96. *quæſt.* 2. *art.* 3. Maior, 2. *diſt.* 14. *art.* 3. *quæſt.* 5. *ad* 5. Ferrar. 2. *contra Geneſ. cap.* 84. Pompon. *de immortalitate animæ*, Martinez, 2. *cœli, text.* 42. Saxon. *quæſt.* 12. Conimbr. *cap.* 3. *quæſt.* 4. Murcia, *diſp.* 2. *quæſt.* 1. Ruuius, *quæſt.* 2. Abul. 3. *Reg. cap.* 17. *quæſt.* 9. & hanc omnes tenent, qui fatentur influentias, vt Aſtrologi omnes, cùm Ptolemæo *in Quadrip.* Albumazar *in introductorio*, quibus ſubſcribit Amicus, *tract.* 6. *quæſt.* 8. *dub.* 4. allegans Doctorem Seraphicum, 2. *diſt.* 14. *quæſt. penult.* vbi id præclarè oſtendit.

459 ASSERO cùm hac ſententia, qualitates elementares, ſeu ſecundas, per ſe à cœlis produci.

PROBATVR à D. Bonauentura, primò ex D. Auguſt. *lib.* 5. *de ciuit. Dei, cap.* 6. vbi è diuerſitate temporum diſcurrit, è quibus alia ſæpè frigida, Sole vicino; alia calida, Sole in Auſtrum exule, experimur; & cum aër ſit calidus ex ſe. Ergò frigefit à cœlis, &c.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauentura *hic*, & *lib.* 2. *comp. Theol. verit. cap.* 7. ex Ptolemæo, & aliis Aſtronomis; dominante enim Saturno, annus eſt frigidus, & ſiccus; Marte, calidus, &c. Luna, humidus.

460 PROBATVR tertiò à S. Doctore; quia cœlis, & Aſtris datæ ſunt virtutes diuerſæ ſufficientes, tanquam cauſis vniuerſalibus rerum ſublunarium: vnde producere debent ea, quæ maximè conſtituunt Vniuerſi res; ergo elementa, mixta, &c. Hic eſt enim ordo vniuerſi; vt ſuperiora regant, & moderentur inferiora. Confirmatur à S. Doctore *in corpore*; quia, ſicut in motu locali venitur ad primum, ita in alterationibus, ſecundùm omnes qualitates, veniendum eſt ad vnum alterans inalterabile, & ingenerabile, ideſt, cœlum. Confirmatur: alioqui productio aliarum qualitatum eſſet per accidens, ad Vniuerſi conſeruationem.

461 HAS qualitates lumine produci, aiunt Albert. D. Thomas, Nyph. Venet. *loco citato*, Piccus *lib.* 3. *cont. Aſtrol. cap.* 5. *&* 6. Georgius Agricola, *lib.* 4. *&* 5. *de cauſis ſubterraneorum*; Medina, *lib.* 2. *ſuæ Paraneſ. cap.* 5. & probant, quia dormienti ad Lumen Lunæ, membra infrigidantur, & paralyſim, vt ait S. Doctor, contrahunt. Quo fit, vt variæ ſint ſpecies Lucis; alioqui ſemper calorem produceret: quia *idem, manens idem, ſemper facit idem.*

DICES primò: Luna eſt calefactiua, ideò noctes in Plenilunio ſunt calidiores. Dico, calefieri à Lumine valido Solis, è Luna reuerberato; alioqui hyemem perpetuam faceret, vt aiunt Sapientes apud D. Bonauenturam *ſerm.* 4. *de vno Martyre*.

DICES ſecundò: Multis in venis gignuntur mineralia, & alia frigida, quò lumen non ferit.

RESPONDET D. Bonauent. *in* 2. *d.* 14. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 2. *ad arg.* Lumen diffundi, non quoad illuminationem, ſed quoad alios effectus in viſceribus terræ, ad mineralia producenda.

QVÆSTIO XXVII.

An Cælum poſſit producere animata, & quæ.

PRIMA opinio eſt, omnia animata, etiam perfecta, quæ ordinariè ſemine fiunt, produci poſſe 462 à cœlis. Eos referunt Iuſtinus Mart. *in Paraneſi*, Euſeb. 7. *de præpar. cap.* 7. Philo *de mundi incorrupt.* Diod. *lib.* 1. *&* 2. Plato *in Menedemo.* tribuitur Auicennæ, 15. *de anima*, Alberto. 8 *Phyſ. text.* 2. *cap.* 10.

SECVNDA opinio eſt, animalia imperfecta aliqua produci à cœlis, non perfecta. Ita Alenſ. 7. *Metaph. text.* 23. vbi Iand. *quæſt.* 14. Flandria, & Sonc. *ibi*, Auerro. 12. *Metaph.* 13. *&* 18. D. Thom. *quæſt.* 6. *de poten. art.* 4. & *part.* 1. *quæſt.* 45. *art.* 8. *ad* 9. & *quæſt.* 70. *art.* 3. *ad* 3. & *quæſt.* 91. *art.* 2. *ad* 2. D. Bonauentura *in* 2. *diſt.* 8. *art.* 2. *quæſt.* 1. Capreol. *diſt.* 9. *quæſt. vn.* Durand. *diſt.* 15. *part.* 2. *quæſt.* 2. Ferrar. 1. *contr. Gentes. cap.* 20. Gabr. *in Can. lect.* 41. Marſil. 1. *quæſt.* 1. *art.* 2.

TERTIA opinio eſt, diſponi quidem materiam 463 à cœlis, formam verò à Deo ſupplente produci. Ita Scotus, 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 1. Anton. Andr. & alij Scotiſtæ. Vide Fabrum, *Theor.* 71. vbi multa curioſa obuiant.

ASSERO primò, cœlos non poſſe generare animalia perfecta.

PROBATVR à D. Bonauentura *in corpore*; quia 464 hæc requirunt è diuina inſtitutione naturæ ſemen, & hoc recipi in matrice fœminæ, atque organizari multo tempore; atque adeò virtutem ſeminalem proximam, ad animas iſtas educendas indidit materiæ organicæ; vt perpetuo experimento viſum eſt: nec vnquam viſi ſunt Leo, Bos, Canis, Ælurus, &c. aliter in lucem edi; at, ſi talis virtus putredini eſſet data, debuiſſet operari, ne otioſa eſſet. Hac ratione vtuntur Conimbr. *cap.* 3. *quæſt.* 2. Amicus, *art.* 3. Angeſt. *lib.* 1. *de cauſ. propriet.* 15. *diſp.* 3.

ASSERO ſecundò, Animalia è putri materia produci à Cœlis.

PROBATVR à S. Doctore, experientiâ; videmus 465 enim guttis quibuſdam magnis, poſt æſtum cadentibus in puluere calido, illicò ranas ebullire, maximè verò Sole quædam ſigna percurrente.

DICERE autem cum Auicenna, produci à Calcodea, riſu dignum eſt.

RESPONDENT authores tertiæ ſententiæ, produci à Deo, ſupplente defectu naturæ.

Hoc redarguit S. Doctor, quia Deus naturam ad generationes perfectam condidit: alioqui in eius inſtitutione defeciſſet. Maximè verò, ſi valet eorum ratio, quòd cœli, cùm ſint imperfectiores omnibus viuentibus, nequeunt eſſe cauſæ eorum, ne quid in effectu ſit, quod in cauſa non eſt. Sanè hoc pacto, neque poſſet Sol producere aliqua vegetabilia; ſic nec terra, cùm ſit longè cœlo vilior; cùm tamen ſint maxima pars rerum generabilium.

Ita Deus grauiter defeciſſet in naturæ inſtitutione, obligans ſe miraculis, ad vermes, & vrticas educendas: Sanè verò non defuit, dans terræ virtutem ſeminalem vegetabilium, Geneſ. 1. *Germinet terra herbam virentem, &c.* vt notat S. Doctor *loco citato.* Sic igitur & aliquorum vilium animalium dedit terræ, & aquæ virtutem ſeminalem, in quam, veluti matricem, Sol genitor, operans, educeret formas: Id autem præſtitiſſe, conſtat experimento, & conuenienter: quia enim generatio eſt ad ſpeciem conſeruandam, hæc autem animalia citò intereunt, dedit cauſis æquiuocis virtutem. Neque verò eſt neceſſe, ſingulas cauſas præcellere effectibus. Videmus enim è materia vili educi formas perfectas; vt notat Gabriel, cum D. Bonauentura. Tanquam igitur Seminarium formarum omnium materialium Deus creauit Materiam, quæ, diſpoſita ab agente, illas pareret; ſic enim & ſemen vile producit animal. Satis igitur eſt, cœlum eſſe nobilius omnibus ſimul diſpoſitionibus.

INSTANT: Cœli ſunt cauſa æquiuoca; ergo nobiliora ſunt Ranis, ac debent continere perfectionem, quam animæ tribuunt; nemo enim dat, quod non habet. Vnde autem habent Ranæ animas? ſic vrget Amicus, *num.* 13. cùm Colleg. *cap.* 7. *quæſt.* 5. Fonſeca, 3. *Met. cap.* 2. *quæſt.* 6. *ſect.* 2. Sanè (aiunt) cauſa principalis hæc aſſeritur.

467 RESPONDEO, ex D. Bonauentura, cauſam æquiuocam habere virtualiter perfectionem effectuum. Iam verò in materiæ virtute ſeminali hæc ſunt. Sic enim Terra, & Sol ſunt cauſæ principales vegetabilium, eſto aliqua habeant etiam ſeminis inſtrumentũ. His ruunt obiecta. Mihi planè non libet aſſerere, Solem nobiliorem anima; eſt enim contra D. Auguſt. 11. *de Trinit. cap.* 16. *lib. de vera Relig. cap.* 19. *lib.* 11. *de ciuit. cap.* 16. Loquitur autem vniuerſaliter; nam *lib. de animabus, cap.* 4. Muſcam, ait, Sole præferendam; ſubſcribunt D. Thom. 1. 1. *quæſt.* 3. *art.* 1. *ad* 2. vbi Thomiſtæ, Richar. *diſt.* 14. *q.* 4. vbi Argent. Baſſolis, *quæſt.* 2. Ocham, *quæſt.* 23. Colleg. & Run. *cap.* 1. *quæſt.* 2.

NEQVE admitto Thomiſtarum effugium, in 468
telligentiæ generationem illam adſcribentium; Angeli enim nequeunt formas ſubſtantiales producere; vt oſtendi, *Tract. de Ang. diſp.* 11. *quæſt.* 1. cum D. Bonauentura *diſt.* 7. *quæſt.* 2. imò cum D. Aug. 12. *de ciuit. cap.* 23. & 3. *de Trinit. cap.* 3.

NEQVE dico, cœlum, veluti ſemen Dei, eſſe productiuum viuentium, cum Durando. *loc. cit.* Colleg. 2. *cœli, cap.* 3. *quæſt.* 6. *art.* 2. quod reſponſum probabiliſſimum, inter omnia, clamat Amicus, *num.* 15. ſed modo dicto; Improbabile certè eſt, quod ipſe concludit, *num.* 21. hæc animalia produci à ſolo Deo, vt authore naturæ, eleuante accidentia cœleſtia; vt attingant animarum productionem. omitto eius diſcurſum, nil probantem, iam ſupra attritum.

DICIT verò, Deum non ſupplere miraculis, ſed vt naturæ Authorem. Nunquid naturam, quam ad perfectiora, ac cætera aptatam, efficacem condidit, omninò reliquit inefficacem, ad putrida gignenda? Abſit, (ait S. Doctor) Fateor, hunc modum dicendi æquè mihi diſplicere, ac alios, quos iam ſatis ſuperque confutaui.

TRACTATVS VII.

DE ELEMENTIS

PROOEMIVVM.

ORBEM Elementarem, omnium oculis, haud quidem tubi optici obtutu ſpectabilem Condiderat Deus, vt in eo quiſque, tanquam in publico Gymnaſio, diuinæ cognitionis Rudimenta ediſcens, Dei Attributa in Elementis, velut vſquequaque ſparſa, & quodammodo depicta attonitus ſtupêret; Ea ſanè tanquam ſupremæ potentiæ magnificum apparatum, ſupernæque ſapientiæ arduum licet ſuſpicere oraculum; His etenim Deus ad nobiliores vtitur effectus; Terram quidem ad hominem formandum, ad reformandum verò Aquam deſignauit; nec Aërem, Ignemuè Diuini Spiritus Symbolum eſſe dedignatur; His quoque propenſiſſimam ad mundi compages ſeruandas adeò vim indidit, vt quæ deorſum deſtinantur, ſurſum citò citius, & vice versâ, volitent, nè vel in puncto vacuum admittant. Ideo etſi ſibi ſummè contraria, amicitia tamen admiſſa, & omni contrarietate conciliatâ in vnum coëunt; nec minus ſua vnitate, quàm vnionis modo, ſui Creatoris veſtigia exprimunt; Quid enim Materiâ primâ ingenerabili, à qua prodeunt, niſi Primum, Ingenitumque Principium? quid generatâ formâ, niſi genitam Diuini Patris Figuram? quid denique vtriuſque vnione, præter ſupernum ſpiritum, charitatis vinculum, quantum queunt, myſtica loquela demonſtrant.

VERVM vt de vnoquoque loquar; Terra, craſſum licèt Elemnetum, tanquam terſum tamen ſummi opificis ſpeculum, quid montium altitudine? quid vallium opacitate? quid denique camporum planitie indicet; Spiritualis homo iudicet, qui inuiſibilia Dei ex viſibilibus deducit. Aqua, labilis licèt, fixa tamen veſtigia ſui Conditoris, ſub ipſius Maieſtatis inceſſu, tota tremebunda deſignat, *Pſal.* 20.28. & 76. Hæc autem à fontibus incipit, fluminibus profluit, in lacubus tandem ſiſtit: Aër etiam tres obtinet ſtationes; In prima etenim regione lucidis coruſcationibus in deciduas ſtellas, ardentes, ſcintillanteſque abit Cometas: In ſecunda ſtillis pluuiarum diſcriminandis, ac nubium fragori, dum fulmina fremunt, deſeruit. In vltima tandem pacatus, leni ſpirat Zephyro, leuique Suſurro Solis compeſcit ardores. Ignis poſtremò Cæterorum æmulatus imperium, ſupremum obtinet

net locum; nec niſi inuitus, huc illucvè à centro diuagatur, nec impunè patitur, aliquando alibi detineri; flammam eiaculatur, è qua ſplendidior lux reſultat; ab vtraque ardoris incendium emanat; quare in pluribus ambit, cæteris præſtantiùs Diuinorum Idiomatum indicia, ac omnipotentiæ Diuinæ portenta præ ſe ferre, ſicut & veſtigia ſequi, *Pſal.* 17.20.28.49.67.96.

Horvm Elementorum nos Naturales proprietates exploraturi, ab illis in ſpecie exordiemur, nullam in genere diſputationem præmiſſuri, quæſtiones quippe, in ea tractari ſolitas, aptius alibi tradituri: Ità de Qualitatibus eorum agemus, *Diſput.* 3. de quiete in locis ſuis, *hîc quæſt.* 3. de Qualitatum virtute, *Tract.* 8. *quæſt.* 1. de efficacia *Tract.* 8. *quæſt.* 5. Si quæ aliæ difficultates reſtant, ſolutæ iacent, *Tract.* 5. *diſp.* 5.

DISPVTATIO PRIMA

DE ELEMENTO TERRÆ.

Diceres Terram, vtpotè fæculentiorem, & grauiorem Orbis Elementaris portionem, innato pondere ad imum defluxiſſe; Sic enim rebus diuerſæ ſpeciei, peruiè ſibi commixtis, craſſiores partes ima petunt; Inter præclara tamen Dei opera huius ſtabilitio recenſetur, Pſalm. 118. *Fundaſti terram, & permanet*; In eo namque Dei Potentia maximè commendatur, quod infimum, & infirmum Elementum poſuerit cæterorum fundamentum: vt notat Seraphicus Doctor *Expoſit. in Pſalt. Verſic.* 10. Nulla porrò Orbis pars plenior potentialitate, quàm terra: Patet etenim Cœlorum influxibus, Solis ardoribus, Agriculturæ laboribus; &c. Quietem tamen, quam nobiliora agentia pro fine expetunt, hæc ab initio obtinet; niſi Copernici erroribus velimus abduci; quos infrà confutabo; Inter cætera etiam Elementa nihilo eſt vicinior, quamobrem dicitur Iob. 26. *Qui appendit Terram ſuper nihilum:* Quod ideò dici aduertit Sanctus Doctor *loco citato*; quia inter Terram, & nihilum, medium nullum interuenit; nullius enim eſt reſiſtentiæ, & citiſſimè deſtruitur: Verùm vt de hoc Elemento ordine diſcurram, ab ipſius creatione exordiendum.

QVÆSTIO I.

Quâ die Terra *creata ſit.*

D. Bonau. 2. diſt. 12. quæſt. 2.

1 Commvnis fert opinio, Terram initio creatam fuiſſe ante omnem diem; cùm dicatur: *In principio creauit Deus Cœlum, & Terram*: Et cùm poſteà Lucis creatione dies illuxerit, dum dictum eſt: *fiat Lux, appellauitque lucem diem.* Eam D. Bonauentura refert, ac ſequitur Süarez *lib.* 2. *de Operibus ſex dierum, cap.* 6. *à num.* 3. Valentia infrà citandus.

Enim verò D. Auguſt. *lib.* 1. *de Geneſi contra Manichæos, cap.* 5. *&* 12. & *in Geneſ. cap.* 10. & *lib.* 1. *ſupra Geneſ. ad litt. cap.* 15. & *lib.* 4. *cap.* 22. *&* 34. Vult, illam fuiſſe creatam tertia die, dum dicitur: *Congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida*: Neque verò ad hoc aſſerendum, ne-

ceſſarium eſt ponere totam ſeriem creaturarum factam ſimul; vt putant aliqui: Neque ex illa opinione hæc ſequitur, vt videtur aſſerere D. Thom. *prim.* 1. *quæſt.* 69. *art.* 1. Et Gregor. de Val. *diſp.* 5. *quæſt.* 3. *punct.* 3. *col.* 952. vt patet in D. Bonauent. *diſt.* 14. *part.* 2. *dub.* 1. *litt.* Nam ipſe cenſet, Creaturas conditas fuiſſe ſucceſſione ſex dierum; & tamen tertia die factam terram. Idem ſentiunt alij relati, *tract.* 5. *diſp.* 1. *quæſt.* 4. & alio loco ibi adducto. Cum D. Bonauent. ſunt Philo, *lib. de Opificio mundi*; D. Gregor. Nyſſen. *in hiſtoria ſex dierum*, Toſt. *in hunc locum Geneſ.* At verò Magiſter, *diſt.* 14. *part.* 2. Hugo de S. Victore, *lib.* 1. *de Sacrament. part.* 1. *cap.* 21. ſaltem Aquam tertia die factam ſuſtinent: At non eſt maior ratio de alterutra; nam de vtraque exprimuntur ſolùm aliquæ proprietates: De aqua, congregatio in vnum: De
2 terra, vt appareret: Concludit verò Toſtatus, communem ſententiam eſſe, hac tertia die facta Elementa omnia; licèt mentionem fecerit ſolius terræ, & aquæ, quæ ſunt ſenſibiliora; At ipſe loquebatur populo rudi, cui ſufficiebat hæc exprimere; vt intelligeret Deum Creatorem omnium: Ità poſt Diuum Bonauenturam diſſerit, & cum eo Glielmus *diſcurſ.* 1.

Ex his colligit Toſtat. *loc. cit.* poſt D. Bonauent. *loco adducto*, Deum omiſiſſe benedicere ſecundæ diei; quia opus illud non fuit ea die completum; nam, licèt factum ſit Firmamentum, vt diuiſorium Aquarum Cœleſtium, ab Elementaribus; & elementares aquæ ſimul cum terra factæ ſint tertia die, ideò diſtulit benedictionem ad tertiam diem; neque ad quartam protraxit; licèt ea ſolùm die creauerit Aſtra, quæ ſunt complementa ornatoria. Idem ſentit Rabbi Salomon *hîc*, Arriaga, *diſputatione* 33. *infra.*

3 Magister ſanè aliam rationem affert, cur Deus ſecundæ diei non benedixerit? quia ſcilicet, eſt numerus diuiſionis recedens ab vnitate; Sed hanc rationem irridet Toſtatus: Nam Deus duobus præceptis totam legem conſtituit, *Matth.* 22. Binos miſit Diſcipulos, *Lucæ* 10. & ideò laudat hunc numerum.

At D. Bonauent. modeſtiùs erga Magiſtrum agens, ait, hanc eſſe rationem ſolummodò allegoricam, veram tamen; quia Deus diuiſionem odit, ſicuti eſt numerus ſecundus, dum a primo die recedit; at in Præceptis, & Diſcipulis, non eſt iſte receſſus; ſed potius multarum vnitatum coniunctio

4 Assero, hac die factam eſſe Terram, Aquam, & alia Elementa.

Probatvr a Toſtato, ratione D. Bonau. quâ ſimul euertitur Aduerſariorum fundamentum: Quia Deus, cùm creauit aliquas naturas, licet non immediatè ornauerit, (Illud enim eſt extrinſecum;) tamen qualitates intrinſecas, & etiam extrinſecas ab intrinſecis fluentes, dedit, & non ſuſpendit in loco violenter: Locus autem eſt aliquid conſonum naturæ rerum, & ſimiliter qualitas motiua ad locum; Ergo videtur Aquam ab initio creationis habuiſſe hanc qualitatem, quippe intrinſecam: nec Deus effectum, ſeu actum ſecundum impediuiſſe: Similiter & ſiccitas eſt proprietas terræ; ergo eam ab initio Deus ei indidit; ſed hanc indidit tertia die, dicens: *Congregentur aquæ in locum vnum; & appareat arida*; Ergo hac die ſimul factæ ſunt terra, & aqua: Arida enim nominatur terra à præcipuâ qualitate, quam etiam ſtatim conſequitur: Dicitur verò terra ab effectu; quia teritur. Ità D. Bonauent. *in dub. litt. adducto, diſt.* 14. *part.* 2.

Obiicivnt verò, acriter inſurgentes Aduerſarij, hanc expoſitionem violentam eſſe textui: 5
Nam dicitur, *Congregentur Aquæ*: Congregantur autem ea, quæ iam ſunt; & quod caput eſt, ſubditur: *Quæ ſub Cœlo ſunt, &c.* Ergo iam erant Aquæ; & patet; quia ſecunda die factum eſt Firmamentum, diuidens aquas, quæ ſub Cœlo erant, ſeu Firmamento, quod idem eſt: Nam Firmamentum appellauit Cœlum: Similiter, cùm dicitur: *appareat arida*, germanè loquitur, iàm terram præextitiſſe, vt oculis appareret, quæ erat aquis obruta: Nam quod apparere incipit, iam præexiſtit; ſicuti, cùm dicitur Spiritus apparuiſſe poſt reſurrectionem Diſcipulis: Si enim facta eſt congregatio Aquarum; vt appareat arida, quis inficiabitur, iam terram præextitiſſe?

Respondet autem Toſtatus, poſt D. Bonau. 6
Congregationem illam aquarum, apparitionemque Terræ, fuiſſe proprietates Aquæ, & Terræ ſenſibiliores, per quas rectè explicatur creatio earum: Sicuti cùm aliquis artifex facit aliquid, dicitur facere, vt appareat. Itaque Deus tunc fecit, vt Terra appareret, id eſt, exiret in lucem, cuius ſignum eſt, quòd ei tunc etiam impoſuit nomen Terræ; & *vocauit aridam, Terram*: Vnde fruſtrà Aduerſarij comminiſcuntur, iam initio Terram, & Aquam nominatas; cùm dicitur: *In principio creauit Deus Cœlum, & Terram; & Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Per hæc enim intelligitur Materia prima, ſecundùm aliquas partes denſiores, & rariores, magis ad hanc vel illam Elementorum formam ſuſcipiendam, diſpoſitas; vt dixi, *tract.* 5. *diſp.* 1. *quæſt.* 2. cum D. Bonau. Quem ſequitur etiam Toſtatus *hîc*. Tertia igitur die imperauit, vt fierent aquæ, & ad locum ſuum fluerent: Similiter & terra compareret, iuxta illud dictum: *Vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea, quæ ſunt.* Nec eſt ſimile de apparitionibus, quas recenſet Suarez, *num.* 3. *verb. grat.* Chriſti, poſt Reſurrectionem; Illæ enim in ipſa ſubiecta materia, requirunt exiſtentiam. Deinde non negamus, priùs naturâ, facta fuiſſe Elementa hæc; deinde accepiſſe actus ſecundos, quales ſunt tendentia ad ſua loca, &c. Imò & proprietates, vt terra accepit ariditatem, ſeu ſiccitatem, quæ eſt præcipua, ac ſumma ipſius qualitas.

Instat Franciſcus Suar. *num.* 4. Locus naturalis aquæ eſt ſupra terram; Eſt enim minùs grauis, quam terra; cùm ſit grauis tantùm ſecundùm quid: Terra verò grauis ſimpliciter; ergo cùm dictum eſt: *Congregentur Aquæ in locum vnum, vt appareat arida*, à naturali ſitu defluxêre, vt terra ad fructificationem apta redderetur, quæ priùs aquis mergebatur.

Respondeo, locum naturalem aquæ eſſe ſu- 7
per terram, ratione grauitatis: Ex alio verò capite, quia aqua fluida eſt, naturaliter labitur infra venas terræ, maximè, quia aëri non poteſt ſuperſtare. Terram autem eſſe aqua eminentiorem, tenent communiter Philoſophi, & Aſtronomi, & eos ſecuti ſunt, *in Geneſ.* Ægid. Caiet. Honcala, ac Pererius, qui dicit, rem eſſe claram, & exploratam, quam etiam multis experimentis probant Conimbr. ſimul ex Patribus allegando in eandem ſententiam Chryſoſt. Hieronym. Auguſtin. & Damaſcen. Quod confirmatur ex illo Pſalm. 122. *Qui deſcendunt mare in nauibus*; Et Pſalm. 23. *Ipſe ſuper maria fundauit eam*, id eſt terram, vt probat

probat Gregor de Valent. *diſputat. 5. quaſt. 3. p. 3. col. 952.* Et Clauius, *in cap. 1. Sphæra*: Eo autem ſitu, quo primò poſitæ ſunt Aqua, & Terra, ſteterunt, & ſtant; vt habetur *Hierem. 5. & aliis locis.* Scio, Centrum mundi eſſe terram; neque aquam eſſe omninò ſub terra; vt aliqui imaginantur; & vt notat D. Bonauentura *in 2. diſt. 2. parte 1. dub. 1. litt.*

QVÆSTIO II.

An TERRA *ſit Sphærica.*

8 VNIVERSORVM ferè Mathematicorum, ac Philoſophantium conſenſu, aſſerit Sanctus Doctor *locis allegandis*, Terram eſſe Sphæricam: Vide Clauium, *in cap. 1. Sphæra*, Amicum, *tract. 7. quaſt. 6. dub. 2.*

PROBATVR primò à D. Bonauent. *in Breuil. part. 2. cap. 3.* Partes vniuerſi debent eſſe vniformis figuræ, vt Cœli poſſint influere in inferiora, & hæc recipere adæquate influxus, & ob alias etiam rationes; ſed Cœli ſunt Sphærici: Ergo etiam Elementa; maxime verò Terra, quæ recipit plurimos iufluxus.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *in Comp. Theol. lib. 2. cap. 8.* Terra eſt ponderoſa, vndique petens Centrum mundi; ergo ex omni parte æqualiter centro inhærens; ergo eſt Sphærica.

9 PROBATVR tertiò experimentis, vt reor, indicatis à D. Bonauent. *lib. 2. Comp. Theol. cap. 8.* vbi, agens de Terra, ait Terram eſſe rotundam; circa eam, motu circulari, Cœlum cum Syderibus volui, ab hominibus calcari, & horum aliqua competere terræ, ſecundùm eſſe ſuum; d eſt, provt variè inhabitatur, ab hominibus obſeruari, tum Cœli, tum terræ rotunditatem ex motu Cœlorum circa eam: Nam obſeruant, Solem, & Aſtra citius Orientalioribus oriri, & occidere, quàm Occidentalioribus; Et quod caput eſt, pedetentim, provt ad Orientem tendis, idem experiris: Et quia primum mobile, 24. horis, complet Circulum per lineam Æquinoctialem; Ideò 360. gradus, his horis abſoluit; atque adeò 15. gradus, ſingulis horis. Igitur incolæ, Orientaliores 15. gradibus, videbunt, vna citiùs hora, apparitionem Stellarum, &c. Et hinc euenit, vt Eclypſes Lunæ, quæ fiunt per ingreſſum Lunæ in vmbram terræ, his, qui ſunt per 15. gradus magis Orientales, vna hora tardiùs conſpiciantur; & his qui 30. gradibus ad Orientem magis vergunt, duabus horis ſerius appareant, & ſic procedendo. Itaque ſi nobis apparet Eclypſis primâ horâ noctis, erit his tertiâ, ex quo clarum eſt, eos priùs habuiſſe noctem; & conſequenter priùs etiam Auroram habuiſſe: Et hæc non aliâ ex causâ, quàm ex rotunditate terræ, ab Oriente in Occidente, proueniunt: Si enim terra eſſet plana, omnes æqualiter haberent Ortum, & Occaſum; quia planus eſſet Orbis, idemque Horizon: Quod verò hæc globoſitas ſit perfectè ſphærica, patet: Nam dies incipit citiùs Orientalioribus ordinatim, provt pluribus gradibus ad Orientem vergunt: His arguit etiam Vitruuius, *lib. 9. cap. 6.* Amicus, *tract. 7. quaſt. 6. diſp. 1.*

10 QVOD verò & à Borea ad Auſtrum terra ſit rotunda, probatur ſubtilibus experimentis; Videmus enim, Stellas aliquas Septentrionales Poli magis apparêre, provt ad regiones Polares magis accedimus; recedentibus è contra aliquas Stellas Auſtrales nobis apparêre, & alias Boreales deliteſcere: Et hoc ordinatim, provt pluribus gradibus elongamur ab Arctico: Ità etiam allegati: Vbi aduerte, eleuationem Poli maiorem, vel minorem ex alio capite variare etiam anticipationem ortus Solis. Itaque magis Septentrionalibus citiùs oritur Sol, dum eſt in ſignis Borealibus; è contra, Auſtralioribus tardiùs. His rationibus nituntur Ioannes de Sacro Boſco, *cap. 1. Sphæra*, & Clauius *ibi in Commentario*; vbi latè hæc proſequitur: Vt autem hæc præ oculis defixa ſtent, hanc perpende figuram.

PROBATVR quartò ex Eclypſi Lunæ circulari, in vmbra terræ interpoſitæ: Apparet enim vmbra proiecta à terra in corpus Lunæ circularis; Vmbra autem corpus illud, à quo proiecta eſt, imitatur. 11

PROBATVR tandem, Terram, & omnia Elementa eſſe per ſe Sphærica, à Diuo Bonauentura, *ſerm. 3. de Beata Virgine*, argumento Ariſtotelis *2. de Cœlo, text. 30.* Dixi per ſe; quia Aëris Regiones prima, & ſecunda, ob inæqualem Solis reflexionem, ſub Zonis Oualem Figuram habent.

PRIMVM continens eſt Cœlum, quod eſt Sphæricum; vt oſtendi *tractatu præterito, diſputatione 2. quaſt. 11.* Ergo & quod immediatè coniunctum eſt, Sphæricum eſt; alioqui daretur vacuum: Quale autem eſt primum continens, tale eſt & primum contentum; & per conſequens, tale ſecundum, tertium, & quartum: Ergo omnia Elementa, contenta ſimul cum Cœlis, ſunt Sphærica: Terra verò centrum eſt in medio.

DICES: Deberet videri minùs quàm medietas Cœli ab exiſtente in Terræ Plano.

RESPONDETVR negatiuè: Vide Amicum, *art. 3.* Eſt enim terræ magnitudo inſenſibilis, ſi comparetur Cœlo.

QVÆSTIO III.

An TERRA *ſit immobilis.*

12 PYTHAGORICORVM antiqua fuit opinio, Terram in gyrum moueri, Sole in medio mundi immobili ſtante: Sic refert Ariſtoteles 2. *Cœli, cap.* 43. Inter eos acriter eam defendit Ariſtarchus Samius: Ad id alluſiſſe Numam; cùm Templum Deæ Veſtæ rotundum extruxit, & in medio Solem poſuit, referunt Plutarchus *in Numa,* & alij: Cum Pythagoricis inuoluit Plutarchus, etiam Platonem ſeneſcentem.

HIS verò temporibus, eam ſecuti ſunt Cardinalis Nicolaus Cuſanus, *lib.* 2. *de docta ignorantia, cap.* 12. & Nicolaus Copernicus, celebris inter Aſtronomos: Itaque quamvis Iuſtus Lypſius, *lib.* 2. *diſp.* 9. *Phyſic.* eam ſepultam dicat; tamen non defuêre Moderni, acerrimi eius Sectatores, quos longâ teſſerâ recenſet Libertus Fromundus in *Antariſtarcho*: Poſteà alius eruditus, *anno* 1632. Dialogum edidit, eam ſuſtinens; tametſi, ne Sacræ contradiceret Congregationi, eam non approbet.

13 CATHOLICA ſententia eſt, Terram eſſe immobilem. Ità omnes Philoſophi, (exceptis perpaucis relatis) atque Theologi, cum S. Bonauent. D. Thoma, & Scoto; vt refert Areſius, *ad calcem libri 6. de Sacris aſſumptis*, Tanner. *tom.* 2. *in Hexaëmer. diſp.* 6. *quæſt.* 4. *dub.* 3. & *diſp.* 5. *quæſt.* 5. *dub.* 1. Clauius *in Sphæra, cap.* 1. *fol.* 165. Amicns, *tract.* 5. *de Cœlis, quæſt.* 6. *dub.* 2. qui oppoſitam erroris meritò damnant: Fuit ſententia Patrum, quos lege in allegatis; & Maſtrio *diſp.* 4. *quæſt.* 4. *art.* 3. Rocco 1. *Cœli, quæſt.* 19.

14 ASSERO de Fide, Terram eſſe immobilem.

PROBATVR primò à Diuo Bonauent. *ad cap.* 1. *Eccleſ. & in* 2. *diſt.* 2. *part.* 1. *dub.* 1. *litt. Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur; ibique renaſcens gyrat in Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: Terra autem in æternum ſtat.* Deinde
15 idipſum probat Pſal. 103. *Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam*; Et Prouerb. 16. *Quando appendebat fundamenta terræ*: Idipſum probat ibi, miraculo illo *Ioſue* 10. vbi Sol iuſſus eſt ſtare; vt vlciſceretur populus: *Steteruntque Sol, & Luna, donec vlciſceretur populus*: Et infrà: *Stetit itaque Sol in medio Cœli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei.*

OBSERVAT autem S. Doctor, debuiſſe id fieri ſupra curſum ordinarium deſcriptum, *loc. cit. Eccleſ.* Alioqui ad quid opus erat Ioſue clamare: *Sol nè moueare*: Obſeruat etiam motum naturalem Solis eſſe perfectè circularem: Nam, anni tempore, redit ad locum ſuum, primum ſcil. punctum Arietis; At motum Diurnum non eſſe Circulum perfectum, ſed ſpiram; quia non reuertitur ad idem punctum; ſed interceptum 59. minutis, & quibuſdam ſecundis, quibus motu naturali contrà inceſſit ad Orientem; & eo etiam ſpatio conſumpto, non terminat ad idem punctum: quia, ſecundum illa 59. minuta, receſſit à puncto ſphærali primi mobilis, ſecundùm lineam Æquinoctialem, quæ obliquè interſecatur Æquinoctiali.

DEINDE, *part.* 4. *de Eccleſiaſt. Hierarch.* 16
cap. 5. affert illud Iob. 9. *Qui præcipit Soli, & non oritur, & claudit ſtellas.* Serm. 13. Hexaëmer. affert illud Habac. 3. Vbi miraculo adſcribit: *Sol, & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo*; & Eccleſiaſt. 1. *Oritur Sol, & occidit*: Amos 8. *Occidit eis Sol*: Iacobi 1. *Exortus eſt Sol*: Pſalm. 18. *In Sole poſuit Tabernaculum ſuum: Exultauit, vt Gigas, ad currendam viam*: Ioſue 10. *Sol contra Gabaon ne moueare, & Luna contra vallem Aialon*: Eſther 11. *Sol ortus eſt*: Ideò *in* 2. *diſp.* 14. *parte* 1. *articulo ſecundo, quæſtione prima, fundamento ſecundo.* Supponit id clarum; & Clauius, *fol.* 247. Sole ipſo clariùs hoc aſſertum clamat, etiam cæcutientibus: Nam *Solem oriri facit ſuper bonos, & malos.*

QVONIAM verò Copernicani, Scriptu- 17
ras extorquentes, à ſua illa Phreneſi non conualeſcebant: Sacra Congregatio ſuper indicem Librorum, anno 1616. eam damnat, dicens: *Quia ad notitiam Sacræ Congregationis peruênit, falſam illam doctrinam, Pythagoricam, Diuinæque Scripturæ omninò aduerſantem, de mobilitate terræ, & immobilitate Solis, &c.* His authoritatibus nituntur Areſius, & alij omnes: Ideò enim Diuus Philaſtrius eam opinionem hæreſi damnat.

AVDACIORES Copernicani reſpondent temerè, non ſpectare ad Eccleſiam, res Philoſophicas definire, eamque olim etiam erraſſe in Zacharia Papa, dum Sanctum Vigilium Saliſburgenſem Epiſcopum damnauit; eò quod Antipodas aſſereret.

AT, ſi Eccleſiæ negetur definire Philoſophiam, multi errores irruent: Sic animam mortalem cuique licebit aſſerere; mundumque æternum, quæ eò ipſo damnata ſunt: Neque Zacharias negauit Antipodas; ſed alios mundos.

RESPONDENT alij, Scripturam deſcribere res, non, vt ſunt; ſed vt apparent: Sic enim inter Luminaria, poſt Solem, ponit Lunam; Cùm tamen omnibus ferè Stellis minor ſit.

SED hæc non ſunt ad rem: Nam, moueri aliquid, quod quieſcit; & quieſcere, quod mouetur, implicat; ſed aſſerere magnum, vt ſic, nullâ factâ comparatione, admittit rationem apparentiæ. influentiæ, &c.

PROBATVR deinde rationibus, quas vt vali- 18
dè iaciamus, animaduerto, tres motus dari terræ ab Aduerſariis: Primus eſt Circularis, circa Solis centrum, ſpatio 24. horarum; Vndè diem, & noctem effici dicunt: Secundus eſt progreſſiuæ reuolutionis circa mundi centrum, in quo Solem collocant: Sic igitur, aiunt, moueri, ſicut rotam, quæ reuoluitur, & reuolutionibus progreditur; Et hunc motum annuum aiunt, fieri circa centrum, in quo eſt Sol, in ea diſtantia, quam cæteri Aſtronomi concedunt: ità tamen, vt vbi illi ponunt Solem, hi ponant terram; & in centro, vbi nos terram credimus, illi conſtituant Solem: Itáque aiunt in circulo illo amplo terram reuolui, ſimul progrediendo, non ſecus ac ſi rota reuolueretur, gyrans circa proprium centrum, & percurreret Orbem ſuum: In ſpatio verò, inter terram, & centrum, id eſt, Solem, ponunt duos Planetas, Veneris, & Mercurij, minores circulos percurrentes.

TERTIVS motus annuus terræ, in ſeipſa eſt

contrarius

contrarius alteri annuo ; Et ſi Galilæus , vt implicantiam motuum horum contrariorum declinet, eum vocet potiùs carentiam motus : Figuram autem Mundi Copernicani, hoc ſiſtemate ſubiicio.

Iam verò ſic argumentor primò cum Dino Bonauentura *ex Eccleſiaſt.* 1.

Experimvr varietatem aſpectuum , ad Horizontem , in aſcenſionibus Solis , & deſcenſionibus,& altitudinibus in meridiano : Igitur oportet , vt , aut Sol variis motibus id efficiat , aut terra : Sic igitur terra mouetur per tranſuerſum ad lineam æquinoctialem ſuper alium axem , qui obliquè ſecet axem mundi:Et cùm Firmamentum ſtet , oportet , vt terra , quæ , 24. horarum ſpatio mouetur , & tranſuerſim , motu annuo variet in quocumque Horizonte altitudinem Poli cuicumque Vrbi : quia non deſcribet illa Circulum parallelum circa Polum , vt argumentatur Clauius ; At verò altitudinem Poli eandem ſemper cuique Vrbi experimur ; putà Brixiæ 45. graduum.

19 Neqve eadem eſt ratio diuerſitatis terræ ad Stellas,ex eo, quòd Sol,ſuo motu annuo per tranſuerſum means , nobis aduersùs appareat : Etenim manente terra , non variatur ſitus in ordine ad Firmamentum ; Deinde motus ille annuus oppoſitus implicat in eodem corpore ſimplici.

Sed primum illum motum circularem terræ, circa proprium centrum multis refellamus. Omitto argumentum Taſſoni , & Maſtrij,ſcilicet è profundo puteo multo tempore eandem Stellam fixam videri. Sanè ocyus diſpareret,ſi terra præceps adeò euolaret : Video enim eos reſpondere , pari tempore diſparere ; ſi Firmamentum ea ; quâ fertur velocitate,moueatur.

Primò igitur arguo : Si terra 24. horarum ſpatio circulo reuoluitur ; ſequitur,eam velocitate motus exceſſiua euolare : Itaque Aues , Nubes,& alia omnia , quæ Aërem peruolant , ſemper apparebunt , contrario motu ferri ; cùm nequeant velocitatem terræ inſequi , quæ 24. horis , Circulum 22500. milliarium peragit.

20 Deinde ædificia omnia, tanta velocitate corruerent : cùm adeò raptim à fundamentis , terræ inhærentibus , impellantur.

Secvndvm argumentum eſt Ariſtotelis 2. *Cœli , cap.* 14. Si rectà ſurſum proiiciatur lapis , aut ſagitta,iterùm recidit ad pedes iacientis. Quod ſi terra moueretur tam rapido curſu , longè multo ſpatio recideret ; & eò longiùs , quo motus ille omnium rapidiſſimus eſt. Id praxi conſtat , ſi è naui euolante rectà ſurſum ſagittam eiaculeris;decidet enim eo longiùs, poſt te, quo velociùs Nauis vento arripitur.

Rident Copernicani , & dicunt , nos decipi putantes , ſaxum rectà decidere ; cùm & ipſum, tanquam pars eodem motu feratur , quo mouetur totum ; & ita ſequatur gyrum terræ.

Contra ; primò , quia deberet motu circulari circa ſuum centrum lapis ille moueri , & non appareret eadem pars lapidis , & multò minùs ſagittæ : Deinde, eſto moueatur , non habebit eandem velocitatem,quam habet totum corpus ; cùm maior virtus ſit in toto : Quod ſi eadem virtus adſit ; adhuc tamen longè retrò manebit:quia maiorem longè circulum conficere tenetur ſupra terram per aërem : quam doctrinam circa motum Saturni adhibet Seneca , reddendo rationem , cur tardiùs moueatur , quàm cæteri Planetæ ; eò quòd ampliorem circulum deſcribit.

Respondent alij, virtutem magneticam eſſe in terra , quâ omnia ſecum trahit : At virtus hæc magis traheret corpora vicina , quàm altiùs remota : & tamen nulla diuerſitas apparet : Deindè, ſi virtus hæc ineſt terræ ; cur in mari , vbi non eſt hæc virtus, cadit in eodem loco , vndè iactum eſt ſaxum.

Deinde virtus magnetica trahit ad ſe : ideò 21
poſteà deberet gyrare ſaxum ; ergo motus circularis terræ ei non ineſt ante contactum : Neque mouebitur circulariter ; ſed illicò ad eundem ſitum viciniorem trahetur.

Addvnt Copernicani, aërem ſimul moueri.

22 Sed non apparet, quæ connexio ſit; vt à terra cieatur aër, aut ipſe ingentes lapides circulariter voluat.

Tertium argumentum è geminis bellicis tormentis; ſi alterum ad Orientem, alterum ad Occidentem ferreas pilas excutiat; Pila enim contra Orientem, cùm non moueatur æquali, cum terra, velocitate, retrò multa milliaria manebit; ea verò, quæ ad Occidentem tenderet, caderet ante Bombardam, 9. milliaria, iuxta calculationem Faramundi.

Respondet quidam, motum terræ tantam in pilam orientalem influere velocitatem, vt terram ipſam ſuperet velocitate: ei verò, quæ Occidentem versùs iacitur, auferre velocitatem.

23 Sed inanis eſt reſponſio; terra enim in pilam, à ſe remotam, nequit motum infundere: Et, licèt impulſum infunderet, non poteſt infundere velocitatem, ſuæ æqualem; vt pila velociùs præcedat: Eſto enim ipſa, ab igne impulſa, habeat velocitatem aliquam per ſe; attamen, vt terram præcedat, oportet æqualem ei infundi cum terra velocitatem; non enim aër, (eſto agitatus) tam tenuis, pilæ palmari applicitus, tantam habet virtutem à terra, quantam ipſa terra ad motum diurnum 24. horarum: Pila verò iacta ad Occidentem, non mouebitur, ſi terra ei reſiſtens, totam ſuam communicet vim; & ſi mouebitur, ſanè ad Orientem mouebitur, quæ experientiæ repugnant.

Qvartvm argumentum: Si terra 24. horis, conficit 22500. milliaria; ſequitur, aues volantes ad Orientem nunquam ad nidos ſuos poſſe peruenire, cùm multò velociùs terra fugiat; eos verò, qui ſunt ad Occidentem, ad loca etiam remotiſſima, vno alarum ictu peruenire; & tamen non magis velociter illi, quàm iſti ad Arbores, Turres, vel Montes aduolant.

Respondent, adeò agitari aërem, eaque omnia in eo vagantia, vt eandem ſeruent diſtantiam, ſicuti, ſi in clauſo nauis cubiculo ſint Muſcæ, Culices, aliaque genera Animalium peruolantia, eodem modo mouebuntur, ſtante, & mota naui.

24 At gratis illa aëris liberi concitatio excogitatur: Neque ſatis cum aëre concluſo, delato à naui, vndique circumambiente tabulatum, confertur.

Qvintvm argumentum: Si terra motu adeò concitato cieretur, iam omnia ædificia corruiſſent: imò non poſſent extrui; Si enim paruulus terræ motus ea diruit; multò magis illa vehementiſſima concitatio.

Præterea ſentiretur continuus ſtrepitus in ſyluis, ac in domibus, ex agitatione aëris, ob eum motum; ſicuti, agitato aëre ſentiri ſolet.

25 Sextvm argumentum: In Planetis obſeruamus Retrogradationes, Stationes, (vt dicunt) Aſcenſiones, & alia huiuſmodi; ea verò in Stellis fixis non obſeruamus; ergo in eiseſt motus, non in terra; ſi enim motus eſſet in terra, eoſdem aſpectus haberemus omnium: Quippè ea ſolùm ratione motus terræ appareant: Multa alia experimenta Aſtronomica opponere poſſem, maximè diſtantias, quas à polis ſtellæ mutant: Onoſura enim ſæculo Hipparchi diſtabat 12. gradus: At nunc duos, & m. 37. Sic de aliis.

Respondent, ſpatia immenſa eſſe inter terram, & Stellas fixas; ideò non diſcerni retrogradationes, ſicut in Planetis vicinioribus.

26 Contra: Nam & terra in ſententia omnium Aſtronomorum eſt inſenſibilis, reſpectu Firmamenti: Vnde & in Horizonte apparet Hemiſphericum Firmamentum cum omnibus ſignis: etiamſi Semidiameter terræ interſit, qui eſt 3500. milliarium: Similiter viſi ſunt Luna, & Sol in plenilunio etiam in perfecta oppoſitione; & tamen ea omnia adhuc diſcrimina aduertimus: Nam eleuationem quamcunque Poli in quouis Almicantarath, per lineam Fiduciæ, in Aſtrolabio diſcernimus: ità vt ſingulis 62. milliaribus conſpiciatur vnius gradus, è 360 gradibus, mutatio,

Deinde aiunt, tam immenſum eſſe ſpatium ad Firmamentum, vt totus terræ gyrus, circa Solem, ſit veluti punctum: Ex quo ego deduco, Stellas Firmamenti, quæ maiores nobis puncto apparent, eſſe longè maiores Sole, circa quem ſit gyrus terræ: Cur ergo Copernicani venerantur Solem, vt principem Luminarium maximum, & in centro, eum, veluti throno collocant. Quamvis indè mihi ſuſpicio ſit, eos credere, Solem eſſe mundi fæcem: quippè remotiſſimus ponitur à Cœlis aliis, & in Centro abiecto, infra Aërem, Aquam, & Terram: Forſan in Sole gehennam damnatorùm confingunt. Omitto alia plurima, quæ in Areſio legere cuique eſt obuium.

Obiicivnt primò. Fruſtrà ſit per plura, quod poteſt fieri per pauciora; ſed ordinatio mundi fieri poteſt per ſolum paruulum terræ motum; Ergo fruſtrà tot machinæ ingentes cientur, maximè cùm nobiliores ſint.

Respondetvr, non poſſe mundum, ſolo terræ motu conſeruari: Nam neceſſarij ſunt motus Cœlorum, atque ſtellarum, ad influxus opportunè ad loca deferendos, vt homini conuenit. Deinde non mera neceſſitas in operibus Dei quæritur; ſed conuenientia Dei gloriæ, qui ſuam potentiam, ſapientiam, & maieſtatem voluit oſtentare; atque Luminaria omnia in motibus, ad miniſteria ſibi ſeruientia comprobare: Ne fortè ea, vt Deos in ſede locatos veneramur. Id *Deut.* 4. expreſſit: *Ne fortè eleuatis oculis ad Cœlum, videns Solem, Lunam, & omnia Aſtra, errore deceptus, adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus, in miniſterium cunctis Gentibus, quæ ſub Cœlo ſunt.* 27

Neqve verò indè benè ſuum argumentum confirmant, quòd motus debeatur potiùs terræ ignobiliori, quàm Aſtris nobilioribus: Nam, vt dixi, deſtinata ſunt, non miniſtero terræ; ſed hominis nobiliſſimi inter corporea; atque adeò motus Aſtrorum non eſt indecorus.

Obiicivnt ſecundò implicantias, quæ in contrariis Cœlorum motibus admittuntur à nobis.

Respondetvr primò, eaſdem implicantias, imò maiores, eos admittere in motibus terræ, vt dixi; Nos enim motus oppoſitos, non per eandem lineam admittimus; ſed per tranſuerſum, vt dixi, *tract.6. diſp.2.* 28

Deinde ſi Cœli fluidi ſunt, vt recentiores Aſtronomi cum S. Bonauentura admittunt, & conſtanter defendunt; nihil contrarietatis includitur; cùm ſecundùm diuerſas partes moueantur ad modum vndarum.

Obiicivnt tertiò: Primum mobile, ſecundùm vos, rapit omnes Cœlos inferiores, ſimiliter & Sphæram ignis, & aëris, & ſola terra reſtat immobilis: hoc autem eſt abſonum, rapi Cœlos omnes in contrarium vergentes, & non poſſe rapi Globulum ſtantem.

Respondetvr, non moueri terram; quia grauis in centro eſt; nec ſolidis ſuperficiebus connexis

uexis adnexa ad modum, quo Cœli omnes ſunt: Ex quo etiam deduco, neque aërem eo motu raptus cieri.

Obiiciunt quartò; Sol, cùm ſit Princeps Luminum, & influxuum, debet in centro ſedêre; vt vſquequaque diffundat operationes; Sic enim Cor in medio Thoracis reſidet immobilis, ſolis ſyſtole, & Diaſtole contentus.

29 Respondetur, diuerſam eſſe rationem: Nam Soli conuenit motus ad influxus; cùm Cor debeat in ſua officina reſidere, ad ſanguinem, ac Spiritus elaborandos. Addo, ſecundum Galenum, Principem vitæ eſſe Cerebrum, quod in alto ſedet, vbi & oculi, Luminaria referentes.

Obiiciunt quintò. Cuilibet Elemento debet dari motus naturalis, qui toti corpori conueniat; ſed hic non aſſignatur terræ; cùm immobilis ponatur; neque ſurſum moueatur naturaliter, neque tota; ſed ſolùm ſecundùm aliquas particulas reuulſas: Ergo.

30 Respondetur, motum terræ naturalem non eſſe in Orbe, qui eſt ex mero raptu communis etiam aliis Elementis: Deinde motus naturalis debet habere pro fine quietem; at motus circularis non eſt ob quietem: Motus igitur rectus deorſum eſt terræ naturalis, & intrinſecus, non in actu ſecundo, ſed in potentia grauitatis: Vnde in centro poſita non grauitat: neque enim actualis motus eſt eſſentialis naturæ; ſed principium motus, & quietis; vt dicitur 2. *Phyſic.*

Obiiciunt ſextò Motus, qui Stellis fixis à Ptolemæo datur, eſt incredibilis; debent enim quæ per Lineam Æquinoctialem meant, 24. horis, 1017. milliones milliarium percurrere, aliis circa Polum monſtruosè ferè ſtantibus, quæ chimærica ſunt, & ruinoſa.

Respondetur nihil mirum; quia Deus etiam velociorem poſſet motum Aſtris concedere: Neque ruinam patiuntur Machinæ mundialis horologij, à Sapientia Diuina fabrefacti.

Obiiciunt ſeptimò: Motus conceditur, vt medium, ad arcendam putredinem, & corruptionem; hæc autem poteſt terram inficere, non Cœlos.

31 Respondetur, motum Cœlis dari, non ad putredinem arcendam; ſed ad influxus in inferiora: Terræ porrò data eſt ad præſeruationem à putredine ſiccitas cum frigiditate, agitatio Aquarum, Ventorum ſpiratio; neque debuit terra ab omni corruptione præſeruari; cùm ad mixtorum compoſitionem ſit ordinata.

Obiiciunt octauò: Quies eſt nobilior motu; ergo debuit Cœlis, vtpote nobilioribus, concedi; Sic enim & in Microcoſmo, Homine, Caput ſtat, & pedes mouentur.

Respondeo primò, motum è propria indigentia eſſe viliorem; non autem eum, qui ob bonum vniuerſi exercetur.

32 Respondetur ſecundò, Terram eſſe ignobiliorem Cœlis, vt ea eſt Elementum; At, vt eſt Sedes viuentium, maximè hominum, eſſe nobiliorem; neque verò mouentur Cœli propter terræ Elementum; ſed propter animantia, præcipuè homines in ea degentes: Adde, motum circularem Cœlorum non opponi quieti: Aliam rationem addit S. Gregor. Nyſſen. *lib. de opificio hominis, cap.* 1. Deus enim ſua dona diſpertitur; vt non omnes omnia habeant: Ità Cœlis dedit incorruptibilitatem, non autem quietem; terræ autem quietem; ſed eam reliquit obnoxiam corruptioni. Ad exemplum de humano capite, dico illud moueri, maiores circulos parallelos cum mundo deſcribendo: Pedes ſanè ſuſtentant caput; Sic & terra homines.

Obiiciunt nonò: Planetæ ſecundùm vos voluuntur circa Solem; non ergo circa terram: Ergo ea non eſt centrum.

Respondetur, omnes Planetas reuolui circa terram: Quod verò aliqui nonnullis motibus miniſterialibus, ad terræ incolarum beneficium, circa Solem gyrent, nihil abſonum; ſed cùm Sol circa terram motûs perficiat, eò diriguntur etiam motus miniſtrorum. 33

Obiiciunt decimò: Cogimur, multos in Cœlis Eccentricos, & Epicyclos ponere, Cœleſtibus illis corporibus indignos, quæ coguntur retrogradi, aſcendere, deſcendere, ſtare, &c. Hæc autem omnia, ſolo motu terræ ſaluantur; ſic enim, motâ inſenſibiliter terrâ, nobis videntur illa moueri, etſi immota ſtent; ſicuti nauigantibus videntur, montes, memoraque moueri; vt notat Galilæus.

Respondetur primò, nihil abſonum, nos veritate dictatâ à Spiritu Sancto, admittere Terram immobilem; Cœlos verò, & Aſtra moueri aliquo motu; neque indignum eſt Aſtris, pluribus cieri motibus: Adde, nec motu terræ concentrico Soli, eccentros ſaluari aſpectus, vt Sole clariùs patet. Nos, admiſſa Cœlorum fluiditate, tolli tot Circulos eccentricos, & epicyclos vidimus. 34

Obiiciunt vndecimò: Conuenit, minora ſeruire maioribus, vt Aulicos Principi circumeuntes; ſic enim & in Cœlis Stellulæ nonnullæ circa Mercurium videntur, quas in honorem Regis Chriſtianiſſimi, Borbonias vocant: Sic 4. Mediceæ circa Iouem, quas Galilæus inuenit; Sic duæ aliæ à Fromondo vocatæ Avstriacæ, circa Saturnum; ſic Mercurius, Mars, Venus, Iupiter, Saturnus, circa Solem voluuntur, & Luna circa terram: Ergo & terra circa Solem volui debet; non è contra Sol Princeps circa ſeruulam; niſi eam è Solis Leucotho Amaſiam fingas.

Iam reſpondi, Solem non terræ inſeruire, ſed Microcoſmo Homini.

Obiiciunt duodecimò Scripturas Pſal. 113. *A facie Domini mota eſt terra.* Iob. 9. *Qui commouet terram de loco ſuo*: Quid plura? Terra in Hebræo dicitur ארץ *Erets* à radice, רוץ *Ruts* concurrit.

Respondetur, imò noſtram probari ſententiam: Nam miraculis Dei adſcribuntur terræ commotiones contra naturam eius; tum in deſertis Arabiæ, tum in Iudæa, &c. Iob verò loquitur de terræ motibus naturalibus, ob exhalationem vehementem, terræ tam violentis, vt inde alta ruant ædificia. 35

Ad nomen Hebræum; dicitur *Terra* à currendo; eò quòd ſuper terram currat circumdans Sphæra; vt ait Pagninus, vel quia ſuper eam concurrant, & deambulent animalia; vt meliùs ait Fromondus; Sic enim locus, in quo curritur, Circulus dicitur, Græcè *Hyppodromos.*

Tandem dicunt omnes ſequaces Copernici, priùs fuiſſe Ptolemæicos, & Ariſtotelicos; hos verò non eſſe expertos viam Copernici, ad quam trahuntur; neque tamen Acetum eſt Vino melius: Sic & Archeſilaus ſciſcitanti, cur ex aliis Philoſophorum ſectis multi fierent Epicurei; ſed ex Epicureis nulli ad alios tranſirent? Reſpondit: *Quoniam ex Gallis Capones fiunt; non è Caponibus Galli.*

36 MVLTAS à priori aſſignant Mathematici rationes quietis perpetuæ, quâ terra ſtat, quas vide in Clauio, *fol.* 248. vbi eas confutat: Ea verò ſolida eſt, quam affert S. Bonauentura, *lib.* 2. *Comp. Theol. verit. cap.* 8. quam ſumit Clauius,
37 & Sapientiores cæteri Aſtronomi, Immobilitatis terræ fundamentum eſſe pondus à grauitate innata: Hinc enim fit; vt in infimo loco quieſcat, qui eſt centrum mundi, à Cœlo remotiſſimum; quod, cùm ſemel acquiſierit, diuelli ab eo naturaliter nequit: quia contra naturam ſuam aſcenderet. Hac de cauſa omnia grauia ad Centrum mundi ruunt, è quibus terra ſub aqua; & terrea à prædominio ſub aqueis; tunc autem non grauitant. Hinc natantes ſub aquis multis, non ſentiunt pondus ſuper ſe; & aqua in vaſe, demerſa in puteo, non ponderat donec extrahatur ad aërem; Sic autem è contra, leuia ſub grauibus leuitant, ſic ignis ſub aëre, atque exhalationes ſub vaporibus; aër ſub aqua: Vide hanc rationem Ariſtotelis *de Elementis, text.* 96. in Amico, *tractatu* 8. *quæſt.* 4. *art.* 3.

QVÆSTIO IV.

An TERRA *cum* AQVA *vnus ſit Globus.*

D.Bonau. diſt.14. p. 2. dub.1.& in 2.d.4. p.1. a.1.q.1.arg.5.addit.reſp.

38 PRIMA opinio eſt negatiua; dicunt enim, Terram, & Aquam, initio mundi, concentricas eſſe creatas: ità vt Aquæ vndique operirent terram: poſteà tertia die congregatas aquas in vnum locum, ſeu in latere vno terræ, & magnum in Globum adunatas; ità vt diuerſum à terra Centrum habeant; ſicque, Deo volente fieri; vt habetur in Scripturis: Itaque dicunt, Globum Aquæ, & terræ ſe mutuò interſecare, vt neuter integer appareat, hoc pacto, vel ſimili: Ità vt

Aqua ſuper Terram eleuetur: Ità Burgenſis, Carthuſianus, Catherin. *in Geneſ.* & indicant ex parte Baſil. *homil.* 4. & Ambroſ. *lib.* 3. *Hexaëmer. cap.* 2. & D.Thomas 11. *quæſtione* 69. *art.* 1. *ad* 2. hunc modum reliquis præfert.

ALII verò alio modo explicant ſuam ſententiam: Dicunt autem, initiò Deum, per ſolam condenſationem aquarum, abſque alio motu locali, congregaſſe aquas ad locum multò minorem, non eleuando in Globum ſuper terram eas omnes; ſed relinquendo quidem aquam, ſuperiorem terra, in eodem ſitu conſtipatam: ità, vt, quæ totum terræ globum ambiebat, iam condenſata, dimidio ſitu conſtitueretur. Hunc verò modum dicendi probabilem putant D. Thom. *loc. cit.* & Beda *in Hexaëmer.* & alij, moderni: imò etiam D. Auguſtin 1. *de Geneſ. ad litt. cap.* 12. priori modo dicendi illum præfert.

ALII verò, nihil ſupernaturale admittentes, 39
dicunt, tam aquam, quam terram, iuſſu Dei, à centro mundi receſſiſſe; neque iam ſupernaturaliter aquam detineri, ne defluat ad operiendam terram. Itaque hi tria centra ponunt, primum mundi, ſecundum terræ, tertium aquæ.

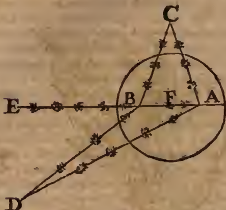
SECVNDA ſententia eſt, terram, & aquam 40
vnum conſtituere Globum, idemque centrum habere. Ità omnes Aſtronomi, ac Coſmographi; vt refert Clauius, *in cap.* 1. *Sphæræ.* Ità ex Theologis Pererius *in locum hunc Geneſ.* Suarez, *lib.* 2. *Hexaëmer. cap.* 6. & 13. Valent. *diſp.* 5. *q.* 3. *puncto* 3. *col.* 952. vbi aliis opinionibus reiectis, dicit, congregationem aquarum factam intra concauitates terræ, ad quas confluentibus aquis, eodem tempore factis, appareret arida. Hæc eſt expreſſa ſententia D. Bonauent. *diſt.* 14. *part.* 2. *dub.* 1. *litt.* vbi vult, aquas, per concauitates terræ diffuſas vndique continuare ſphæraliter Globum terræ. Idem elicitur ex *diſt.* 2. *part.* 1. *dub.* 1. Hoc ſenſu intellige id, quod S.Doctor habet, 3. *part. Centil. ſect.* 11. cùm Sphæras Elementorum, ait eſſe quatuor: Idemque *in* 3. *part. Breuil. cap.* 3. agens de Elementis, prout ſunt principia mixtionum, non prout locum occupant: Nam, dum de diſtinctione eorum agit, *lib.* 2. *Comp. Theol. cap.* 3. cùm decem Sphæras ibi ſæpè numerauerit, dicit, ſeptem alios Orbes, Terram, & Aquam ambientes, poſſe vocari Cœlos, & ſunt tres, id eſt, Firmamentum, Empyreum, & Planetarium; Ignis, Aër, cuius tres regiones enumerat.

ASSERO cum hac ſententia, è terrâ, & aquâ 41
vnum conſtitui Globum, vnumque vtriuſque eſſe centrum.

PROBATVR primò ex Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 4. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 1. *argum.* 5. *addito reſponſo.* Homogenea, ſeu ſimplicia corpora, quæ ſecundùm vnam partem, vnum locum quærunt, eum petunt etiam ſecundùm ſe tota: Itaque, ſicuti Gleba petit centrum, eodem modo & tota terra: Eſt enim eadem natura Glebæ, & totius terræ; ſed pars aquæ in omni loco petit idem centrum, cum terra per eandem lineam: ita vt ſtet, non ſupra, ſed iuxta terram: Ergo, &c. Hac ratione vtitur Clauius, *loco citato*: Hæc verò à Mathematicis oſtenduntur hac ratione: Nam ſi duo grauia, ab aliquo puncto demiſſa, per diuerſas lineas petunt centrum; Signum eſt, ea habere diuerſa centra. Et quamvis ex illo loco, qui vtrique centro, per eandem lineam reſpondet, demiſſa deſcenderent ſecundùm eandem lineam: Ex omnibus tamen aliis locis demiſſa tenderent per diuerſas lineas ad illa duo centra; vt in hac Figura nitidè apparet, in qua centrum Terræ ſit B. centrum Aquæ A. Solùm igitur ex puncto E, quod vtrique centro, per eandem lineam rectam reſpicit, tendet terra, ad ſuum Centrum B. Et Aqua ad ſuum centrum A. Per eandem lineam E.A. Ex quouis autem alio puncto, *verb. grat.* C. Per diuerſas lineas deſcendet Terra, videlicet, per lineam C. B. & Aqua, per C. A. Idemque dices de puncto D. quod non contingeret, ſi vtrumque Elementum ad centrum mundi F. tenderet, ſicut verè tendit: Quare idem eſt centrum Terræ, Aquæ, & totius vniuerſi; ac propterea vna, eademque Sphæra, ſiue Globus, ex terra, & aqua conſtituetur.

FIGVRAM

42 Figvram autem ſupra expoſitam, accipe ſic, in hac pagina delineatam: Quæ cùm ità ſint, erit

idem centrum terræ, & totiùs vniuerſi; Si enim duos Globos diuerſos facerent, non poſſent idem continere centrum; vt colligitur ex quinta propoſitione tertij libri Euclidis: Dicet aliquis, hac ratione ſolùm oſtendi, centrum totius mundi eſſe quidem centrum grauitatis terræ, & aquæ, ad quod nimirùm naturaliter tendit; non autem centrum magnitudinis earum: Poteſt enim vnum corpus habere centrum ſuæ magnitudinis, diuerſum à centro ſuæ grauitatis: Quod vt intelligatur; notandum, centrum grauitatis alicuius corporis eſſe punctum illud, quod ſemper, ad perpendiculum, tendit ad centrum totius vniuerſi, quomodocumque, ac quotieſcumque ſuſpendatur corpus: Ità tamen, vt liberè pendeat. Quâ ratione quodvis corpus, ſiue rotundum ſit, ſiue non, centrum grauitatis habet: Centrum verò magnitudinis eſt punctum, æqualiter remotum ab omnibus partibus extremis: Quod quidem in illo corpore Sphærico reperitur: Hæc duo centra ſunt eadem in corpore Sphærico, vniformi in grauitate; vt *verbi gratia*, in Sphæra plumbea, ſiue ferrea; at in corpore ſphærico, deformi in grauitate, vt in Sphæra, partim lignea, partim lapidea, aliud eſt centrum grauitatis, aliud magnitudinis. De his agit Amicus, *tractatu octauo, quæſtione quarta, d ſput.* 2. Fernelius *libro primo Coſmotheoriæ*, Coll. 2. *Cœli, cap.* 14. *quæſtione* 3.

Respondent Clauius, *loco citato*, idem eſſe centrum grauitatis, & magnitudinis in vtroque Elemento: Et quidem in terra probatur: quia omnia terrea ita deſcendunt ad ſuperficiem terræ, vt efficiant ſimiles, ac æquales angulos, & non ad æquidiſtantiam ferantur: Nam in Centro vniuerſi, quod eſt Centrum grauitatis, coëunt: Ergo idem eſt centrum magnitudinis, & grauitatis in terra: Confirmatur ex perimentis perpendiculorum. quibus vtuntur Artifices in conſtruendis ædificiis; non enim in hanc, vel illam aberrant partem; ſed æqualiter ſuperficiei terræ inſiſtunt: E quocumque enim loco demittantur in terram, ſimiles ſemper, & æquales angulos cum ea conſtituunt, ſuntque ſemper fila illorum perpendiculorum in Diametro Cœli, & Terræ: Aliàs ædificia diù conſiſtere non poſſent.

Idem probatur de Aqua; Cùm enim Aqua, non impedita, ad loca decliuiora ſuaptè naturâ ſemper confluat; neceſſe eſt, ſuperficiem eius conuexam æqualiter recedere à Centro grauitatis: At punctum illud, à quo omnes partes conuexæ diſtant æqualiter, eſt centrum magnitudinis; ergo non poteſt eſſe diuerſum centrum grauitatis à centro magnitudinis aquæ. Probatur maior: Si enim conuexa ſuperficies aquæ ex vna parte magis recederet à centro grauitatis, ſiue vniuerſi, quàm ex alia; pars magis remota à centro grauitatis non deflueret ad locum decliuiorem, qui proculdubiò eſt ille, qui propinquior exiſtit centro grauitatis, vel Vniuerſi, vt in hac Figura conſpicitur, in qua Centrum magnitudinis terræ idem eſt, cum centro mundi: Centrum autem magnitudinis Aquæ eſt diſtinctum: Quod cùm ſit abſurdum; & cùm Aquæ naturæ repugnet; efficitur, idem eſſe centrum magnitudinis, & gra-

uitatis in Aqua: Scio in Globo, & magnitudine Terræ eſſe inæqualitates, & partes magis graues, vt Metalliferas; ſed hæc eſt modica diuerſitas; vt dicam infrà, & notat cum Clauio Amicus.

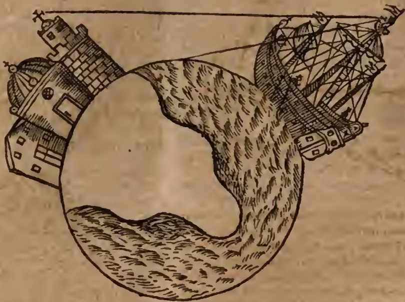
Probatvr ſecundò aſſertio eadem ratione, quâ probaui *quæſtione prima*, Terram eſſe ſphæricam: Nam, qui nauigant ad partes Occidentales, vt à Luſitania ad Floridam, tardiùs vident, oriri Stellas, & Solem, quàm in Luſitania, eadem proportione, quâ ſuprà dixi, vt ſingulis quindecim gradibus, vna hora ſit tardior. 43

Probatvr tertiò ex Eclipſibus Lunæ: Nam in Eclipſi Lunæ, vmbra, aggregata ex terra, & aqua, rotunda eſt, in quacunque parte Cœli contingat Eclipſis: Igitur neceſſe eſt, Terram, & Aquam vnum conficere Globum. Antecedens patet in partibus Lunæ, nondum eclipſatis; Sunt enim corniculatæ, ſeu circulares: ergo vmbra eſt eiuſdem Figuræ. Conſequentia probatur: Nam, vt oſtenditur in perſpectiua, Figura cuiuſque vmbræ imitatur Figuram corporis opaci, à quo proiicitur: Neque dicant, Aquam non proiicere vmbram: Nam, cùm totus Oceanus, & omnia Maria reſperſa ſint innumeris Terræ Inſulis, Continenti continuatis: (Non enim ſupernatare aquis credendæ ſunt) ſi verum eſſet, quod obiicitur, iam vmbra fracta appareret. 44

Confirmatvr experientiâ; quam affert etiam Ptolemæus, *dict.* 1. *capite quarto*: Nam exiſtentes in Mari, nihil omninò, præter Cœlum, & Aquam intuemur: Quando verò Littora petimus; tunc primùm Montes, Scopuli, Arces, Turres, & eiuſmodi alia ſenſim exurgere cernuntur; quaſi ex Aqua emergant, idque, eâ proportione, vt prius Cacumina, & Apices Montium, & Turrium; deinde mediæ partes; poſtremò infimæ, iuxta littora appareant: Quod minimè ſic ordinatè accideret, ſi Mare ſupra terram attolleretur, aut ſuperficies Maris non continuaretur cum terræ ſuperficie: itaut vna ex 45

vtraque

vtraque conficeretur : Id in hac Figura apparet, in qua ſummitas Turris videtur, non autem Baſis à ſedente in apice Mali nauis : Ex quo etiam ruit ratio Aduerſariorum, qui dicebant, Aquam ſuper

Terram extolli, quod hac experientia probatur : Non enim ex hac prouenit; ſed ex hac orbita Fi-
46 gura Terræ, & Maris.

Qværes, cùm terra, & aqua idem poſſideant Centrum, qua de causâ ſola Terra centrum occupet, & non etiam Aqua : Videmus namque Aquam ſuper Terræ ſuperficiem extendi.

Respondetvr ex Diuo Bonauentura, *in 2. diſt. 2. part. 1. dub. 1. litt.* quem ſequitur Clauius, *in cap. 1. Sphæræ*; Terram eſſe grauiſſimum Elementum, & totius molis fundamentum : Vnde dicitur, Pſal. 103. *Deus fundauit terram ſuper ſtabilitatem ſuam*; Aquam vero, grauem ſecundùm quid, terræ ſupernatare; licèt videatur nobis eſſe ſub terra, cui arridet *Pſal. 23.* Qui fundauit ter-
47 ram ſuper aquas : Sed de hoc infra *quæſt. 5.*

Nota tamen, ex terra, & aqua non fieri Globum, perfectè Sphœricum : Nam ſupereminent Montes, decumbunt Colles, modicum tamen extolluntur, vt ait Galileus ad vnum milliare perpendiculum; & ſunt ſicuti in Malis Cydonijs noduli. Vide Clauium cum D. Bonau. cui plaudit Amicus *tract. 7. quæſt. 7. diſp. 2.*

Nota ſecundò : Centrum grauitatis eſt punctus medius lineæ rectæ, diuidentis corpus in partes æquè graues. Centrum magnitudinis eſt punctus in medio lineæ rectæ, diuidentis corpus in duas æquales magnitudines.

Obijcies primò : Terra, & Aqua ſunt inæqualis grauitatis, vt dixiſtis; Igitur nequeunt habere idem Centrum grauitatis, & magnitudini; ſed terra propellit aquam extra centrum vniuerſi; ſicuti Globus, partim ligneus, partim plumbeus, non poteſt habere idem centrum grauitatis cum centro magnitudinis; cùm hoc ſit in medio totius Globi; illud verò in parte plumbea, tanquam grauiori : Fit autem inuentio centri grauitatis hoc pacto : Suſpenditur corpus liberè, & à ſuſpenſionis ſigno filum cum perpendiculo demittitur, notaturque linea recta, quam filum in corpore ſignat : Deinde ex alio puncto rurſus ſuſpenditur idem corpus, à quo denuò filum cum pependiculo demittitur, notaturque linea ipſius fili, in corpore : Quoniam igitur, vtcunque corpus pendeat, centrum grauitatis reperitur in linea illa perpendiculari, quæ ad centrum mundi vergit; neceſſe eſt, vtramque perpendicularem per centrum grauitatis tranſire : Punctum itaque illud, in quo duæ illæ lineæ perpendiculares ſe interſecant, erit centrum grauitatis; vt in hoc Schemate conſpicis : Hic primum punctum ſuſpenſionis eſt A. Linea verò notata in corpore perpendi-

culi eſt A. B. Punctum ſuſpenſionis ſecundum, eſt C. Linea verò perpendiculi, in eodem corpore notata, eſt C. D. ſecans priorem A. B. in E. quod idem eſt cum centro magnitudinis in corpore vario, putà in Globo ligneo, vel plumbeo, vel terreo, & aqueo, &c.

Respondetvr ex Diuo Bonauentura *diſt. 2.* 48
part. 1. dub. 1. litt. quem ſequitur Clauius, *loco citato* obiectionem procedere ex falſa imaginatione, quaſi ex vna tantùm parte ſit terra, & ex oppoſito totum Mare, quod falſum eſt : Nauigantibus enim compertum eſt, tam ſub Polis, quàm ſub Æquinoctiali, tam ex Oriente, quàm ex Occidente, & in toto Orbe reperiri Inſulas, Continentia, & Peninſulas : Itavt per totum Orbem commixta ſint Terra, & Aqua : Refert itaque Terra

terra ſpeciem Globi lignei, in quo plurimæ ſint concauitates, in quibus aqua poſſit recipi: Nam ſic æqualitate ponderum, hic Globus, adeò collibratus, idem habebit centrum grauitatis cum centro magnitudinis.

Obicies ſecundò: Neque terra, neque aqua ſunt rotundæ; ergo nequeunt vnum globum facere; atque adeò oportet, vnum extra alterum collocari.

Probatvr Antecedens: Nam montes ſupereminent altiſſimi: vnde magna terræ planities videtur, ſimul & tractus maris.

49 Respondetvr, id, quod ex apice montis planum videtur, tantillum eſſe terræ, reſpectu totius globi: Vnde nihil mirum, ſi planum videtur; ſicuti, ſi ex aliquo magno globo abſcindas particulam, plana tibi videbitur: Addit Galilæus *in ſuo Nuncio*, altiſſimos montes non excedere vnum milliare in altitudine perpendiculari.

Ex dictis habes, terram, & aquam eſſe in centro mundi, id eſt, in medio; ſeu ipſum eſſe centrum, imò inſenſibilem, reſpectu mundi: Ita indicat D. Bonauent. *lib. 2. Compendij, cap. 8*.

50 Probatvr à Diuo Bonauentura ad illud Pſalm. 118. *Fundaſti terram, & permanet*: Et Pſal. 103. *Fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam*: Et Iſaiæ 48. *Manus mea fundauit terram*: Iob. 38. *Quando fundebatur puluis in terra*. Ex his habetur terræ immobilitas; vt notat Diuus Bonauentura *ibi*.

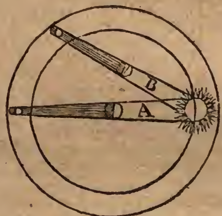
Probatvr primò ratione, quam tangit D. Bonauent. *loc. cit.* quia Firmamentum circulariter circa eam voluitur: itavt in eadem diſtantia vndique ſit, quam rationem tangit & S. Doctor *in 2. diſt. 14. part. 1. art. 2. quæſt. 1. fund. 1.* Si enim terra non eſſet centrum mundi, non videretur medietas circuli vndique; ſed arcus minor perciperetur ex eo latere; vnde terra magis eleuatur ad cœlum: hoc verò eſt contra experientiam. Videmus enim, ſemper ſex Signa nobis apparere ſupra noſtrum Hemiſphærium, & ſex abſcondi: Igitur terra eſt in medio, ſeu centro Firmamenti: Hoc argumento vtuntur Clauius, & alij Aſtrologi.

51 Verum quidem eſt in quocunque Horizonte, nos non eſſe in medio perfectè; cùm tota moles terræ ſubſit: Attamen illa pars adeò eſt inſenſibilis; vt ſex ſigna cœli appareant ſemper; ea autem pars eſt tota illa terra, quæ eſt à noſtra ſuperficie, ad ſuperficiem, ſeu ad Horizontem, tranſeuntem per centrum terræ; hæc enim ſola linea diuidit Cœlum in duas partes æquales; vt conſtat ex primo libro Theodoſij, & patet in appoſita Figura.

Hæc verò ſatis patent ex Sole, & Luna, qui dum in Diametro opponuntur in Plenilunio, altera quidem ſtante in Occidente; altera in Oriente, vel ſaltem dum Sol deſcendit Horizontem, videmus, Lunam aſcendere Hemiſphærium; vt notat Diuus Bonauentura *in 2. diſt. 14. part. 2. dubio 3. litt.*

Probatvr ſecundò alia ratione, deducta ex Diuo Bonauentura *in Compend. Theol. lib. 2.* vbi, cùm *à cap. 4.* diſcurriſſet de natura Aſtrorum; atque oppoſitiones Solis, & Lunæ, ſecundùm Diametralem diuiſionem fieri aſſeruiſſet: Similiter & Eclipſes Lunares, ex interpoſitione terræ probaſſet; tandem infert, naturam terræ eſſe in centro; imò eſſe centrum ipſius mundi: Si enim terra non eſſet in medio mundi ſita, non fierent Eclipſes Lunæ ſemper, quando duo Luminaria per Diametrum opponuntur; ſed plerumque euenirent, quando Sol, & Luna non exiſtunt in locis Zodiaci oppoſitis, quod falſum eſt: Sit enim centrum A. in quo ſi ponatur terra, manifeſtum eſt, Eclipſim fieri, quando Luminaria per diametrum opponuntur; quia nimirum terra inter vtrumque interponitur: Quando verò non inuicem opponuntur, nulla poteſt eſſe Eclipſis: Nam terra non poteſt impedire Solem, quin illuminet Lunam; quod ſi terra extra centrum mundi Sedem habeat vt in B. poterunt duo Luminaria in punctis Zodiaci oppoſitis exiſtere: & tamen nulla fiet Eclipſis; quia terra non reperitur in illa mundi diametro, ſecundùm quam opponuntur. Imò Luna patitur Eclipſim; quando minùs quam Semicirculo à Sole diſtat; vt in ſuppoſito Schemate vides. 52

Ex hac rursùs ratione confirmatur: Accipiantur duæ Eclipſes Lunæ, quæ contingant in diuerſis Zodiaci locis: In vtraque deficiet Luna; quando per Diametrum mundi, Soli obiicitur. Quare terra in vtraque illa Diametro exiſtet: atque adeò in communi earum ſectione.

Cvm igitur omnes Diametri mundiales ſeſe in centro mundi interſecent; neceſſe eſt, terram in medio mundi eſſe collocatam: Huiuſce autem deſcriptionis Siſtema aſpice in columna ſequenti.

Dvas

Dvas conditiones Centri innuimus, prima, vt ſit in medio; altera, vt ſit inſenſibile; & quidem oſtendimus, terræ globum eſſe in medio: reſtat, vt videamus, eſſe inſenſibilem: Probatur autem ſic; ſi terra eſſet alicuius magnitudinis notabilis, collata cum Cœlis, iam admodum inæqualiter Horizon diuideret Cœlum in duas partes inæquales; vt in appoſita figura cernis.

Idem de mari argumentum currit. Vide Clauium, latè hæc probantem, *loc.cit. &c.*

QVÆSTIO V.

Quo pacto Devs *aptauerit Terram, aquis vnitam.*

54 PRima opinio eſt, Terram eſſe depreſſiorem Mari. Ità Cicero, *lib.* 2. *de natura Deorum*, D. Thom. *p.*1. *quæſt.* 69. *artic.*1. vbi Thomiſtæ, Baſil. *homil.* 4. *Hexaëmer.* Canus, Burgenſis, Cathar. *in cap.*1. *Geneſis.*

Secvnda opinio eſt, Terram eſſe eminentiorem. Ità Contarin. *lib.* 2. *de Element.* Molina, *prim.*1. *diſp.* 11. Hippom. Caietan. & Oncala, *in cap.*1. *Geneſ.* Colleg. 2. *Cœli, cap.* 16. *quæſt.* 4. *ſect.*2. Ruuius, *lib.* 3. *cap.*8. *quæſt.* 3. Clauius, *in cap.*1. *Sphæræ, col.*148. Philal. 2. *cœli, text.* 33. *&* 89. Ægid. *lib.* 2. *Hexaëmer.* poſt SS.PP. Hieron. *in Pſalm.* 32. Chryſoſt. *homil.* 9. *ad pop.* Auguſtin. *in Pſalm.* 135. Damaſcen. 2. *fidei, capite* 9. *&* 10.

55 Tertia opinio eſt, terram partim excedere, partim excedi. Ità Clauius, *fol.* 32. cui ſubſcribit Amicus, *tract.*8. *de Element. quæſt.*5. *diſp.*4. *art.*2. Arriaga, *diſp.*2. *de Gener. num.*59.

S. Doctor, *lib.*2. *Theol. verit. cap.*8. Terram infimum Elementorum confitetur, ab aliis circumdatam, aliorum centrum, quippè omnium viliſſimam.

Assero primò, Terram eſſe ſimpliciter depreſſiorem mari.

Probatvr à Diuo Bonauentura; quia graue 56 ſimpliciter, etiam viliſſimum, habet locum depreſſiorem; at terra eſt grauis ſimpliciter; vt omnes fatentur: Ergo: Maior patet ex communi calculatione Sapientum; & ordo vniuerſi id exigit; vt docet Diuus Auguſtinus 19. *de Ciuitate Dei, cap.* 13.

Respondent Amicus, & alij, non eſſe abſonum, Elementa extra locum degere, ob bonum vniuerſi, ac priuari accidente.

At, cùm Deus dederit qualitates grauitatis & leuitatis Elementis; non capio, ea violenter detineri ſecundùm ſe tota extra locum. Sanè ordo abrumpitur, & Deus cogitur naturam peruertere: Superficies autem concaua aquæ, eſt locus naturalis terræ, vt docet Ariſtoteles 4. *Phyſ. text.* 5. & cum eo Amicus, *tract.*7. *quæſt.*5. *diſp.*1. *num.*5. adducens alios; & de facto, in eo ſitu eſſe aquam, fatetur, *num.*6.

Probatvr ſecundò à S.Doctore *ad* 1. 57 *Eccleſ.* Omnia flumina è mari exeunt, ex his alia è montibus etiam altiſſimis: Sic dicitur & Pſal.103. *Super montes ſtabunt aquæ*, eaſque eſſe terræ pallium, *Abyſſus, ſicut veſtimentum, amictus eius.* Itidem mirabile illud obſeruat S.Doctor, quo pacto Deus, vt aquas in proprio loco detineret, concluſit eas vectibus, nè erumpant: Ideò gloriatur Deus, Iob. 38. *Quis concluſit oſtiis mare, quando erumpebat*: Sanè Deus hîc ſuæ mirabili potentiæ hoc adſcribit: Quid autem mirum, ſi in foueis aqua decliuis iaceret?

Confirmatvr à Diuo Baſilio, oculatâ 58 experientiâ: Mare rubrum apparet nauigantibus altius terra; & obſeruat S.Doctor ad 5. Lucæ, id. *Aſcendit Ieſus in nauim*: Et: *Duc in altum, &c.* Confirmatur: Nam recedentibus à portu, apparet optimè locus, vndè Anchoras ſoluimus: poſteà verò incipit diſparere; cùm a tumore aquarum declinamus.

Qvæ reſpondet Amicus, domeſtica ſunt, & 59 ex dictis eruta: Dicit, flumina oriri è mari, vel immediatè, vel mediatè, genita è vaporibus in altis locis.

At cur ſtant ſuper montes, & vbicumque non ſit neceſſe ſubſtare aeri? Hic ſanè eſt locus aquæ, ſuper terram, & ſub aëre: Eſto ex parte cedat, vt locum domiciliis noſtris relinquat; vt fatetur Amicus, *tract.*8. *quæſt.*3.

Dicit, illudi Nautas in experimentis ſuis; imò Nautas dico non illudi; ſed ſimplices, dum littora demiſſiora putant: An non in globum extenduntur? ergo intumeſcunt: Sic aſcenditur in mare; vt ait Lucas Euangeliſta.

Dices, *Pſalm.*106. habetur: *Qui deſcendunt mare in nauibus.*

Respondetvr, deſcendere in nauim: quia 60 in ſentinas deſcendunt nauigantes: Ideò deſcenſus eſt ratione nauis, non ratione receſſus à terra: Deſcenditur autem: quia Naues altè expiſcantur in aquis, maximè armatæ, de quibus *hîc*: Ita D. Bonauent. *ſerm.*13. *Hexaëmeronis.*

Qvod

Qvod verò dicitur Pſal. 32. *Congregans, ſicut in vtre, aquas maris*, quod vrget Amicus, pro nobis eſt: Vult enim, Mare, ſicut vtrem intumeſcentem attolli.

Obiicitvr primò; quia velociùs ad portum non redimus; ſed è contra, ocyùs recedimus; Sanè quia deſcendimus.

61 Respondetvr, in receſſu eſſe vires validas, ad remigandum; at in regreſſu fatigatas: Deinde & Nautæ retinent nauim, ne ad portum illidatur.

Obiicitvr ſecundò, Aquas ad decliuiora currere.

Respondetvr, ad decliuiora, vbi aër ſibi lectum rapuit, ire; non, vt terræ ſubſit, niſi per accidens; at, dum in loco ſuo eſt; exurgit ſuper terram; imò, vt eam operiat; vt ait Amicus, *tract. 8. quæſt. 3. diſp. 4.*

Obiicitvr tertiò, ad operiendam diluuio terram, oportuiſſe, cataractas Cœli lacerari; cur Orbis aqueus non ſuffecit? Sanè idem centrum aqua cum terra habet.

62 Respondetvr, neceſſe fuiſſe pluere, ad præcludendos aditus, aſcenſus ad montes: Aqua enim eſt minor terra: nam vix milliare in alto Mari deſcenditur; terra autem habet 7000. milliaria Diametri: Et ſi vnum Centrum habet cum aqua: Eſt tamen grauiſſima; neque eius locum quærit aqua; & ſi in aliquo profundo ſit, & cadat ſaxum, per præceps currit ad aquam expellendam.

Non nego, terram capita montium ſuper aquas attollere è mari, Inſulas natantes erigi; ſed quid tum? Hæc extra attolluntur, ob aquarum paucitatem: Quod verò adducit, Terram dici fundatam ſuper Maria, *Pſ.* 27. ſuper aquas, *Pſ.* 135. Id fateor, dici ad Diuinam ſapientiam admirandam, quæ Globum terreum, inter aquas, ſtabilem firmat; non ab aquis ſolidatum; ſed indita grauitate; vt in Centro non grauitet.

Obiicitvr etiam experimentum: Nam, qui è Luſitania, in nouam nauigant Hiſpaniam, ſingulis permeatis quindecim gradibus, vident, tardiùs ſibi oriri Solem vna hora; quòd, ſi mare in tumorem eleuaretur, citiùs viderent Solem; ſicut qui ſunt in monte.

63 Respondetvr, Terram, & Aquam ex hoc probari Sphæricam; quia, quò magis recedunt ab orientali plaga, eò tardior proportionatè oritur Sol, & occidit; quia licèt mare in globum vertatur, & intumeſcat; tamen & deflectit, & recedit, atque deſcendit ſphœricè è ſegmento orientaliori, quod Luſitaniæ magis apparet; quia plures partes globi apparent: Ideò hinc nihil probatur.

QVÆSTIO VI.

Quæ Terræ *portio ſit habitabilis.*

64 Antiqvi Coſmographi, atque Geographi, quinque Zonas in Cœlis, & Terra conſtituere; duas gelidas ad Circulos Polares reſtrictas; duas temperatas à Circulis Polaribus ad Tropicos; & mediam inter Tropicos torridam; vt dicam, *tractatu octauo, diſput. 3. quæſtione 7.* vbi omnia diſtinguam: Igitur Antiqui duas extremas, ob frigus, & mediam, ob calorem inhabitabiles credebant; ſolas temperatas incoli.

Enimverò è Veteribus Eratoſtenes, Polybius, Auicenna; & ex Theologis aliqui apud Diuum Thomam, *prima primæ, quæſtione* 102. *articulo ſecundo ad* 4. ſub Zona torrida Cœli clementiam agnouêre, vt ibi terreſtrem crediderint Paradiſum; de quo diſſeram, *loc. cit.* Hoc autem ex nauigatione ad eas plagas compertum eſt. Idem & de Zonis frigidis conſtat ex Olao M. Etſi Ptolemæus Thulem vltimam ſtatuat, quæ extra Circulum Arcticum tribus gradibus egreditur, cui acciniт illud Virgilij,

Tibi ſeruiat vltima Thule.

Christophorvs Columbus, anno Domini 1493. ex Hiſpaniæ portis, Noui Mundi nauigationem ſuſcepit, non ſuo marte, cum itineris ducem habuerit Seraphicum Doctorem, qui anno 1275. ad Cœlos euolauerat, relinquens inſignia hæc immortalitati monumenta; vt dicam. 65

Hic igitur *in 2. diſtinctione 17. dubio tertio, litt.* cum Damaſc. *libro ſecundo de fide, cap. 11.* ſuprà allato, ponit Paradiſum ſub Zona torrida oſtendens, ibi Cœli clementiam, Solique amœnitatem cum Solis ſerenitate; tum quia nox æquè ac dies Solis calorem diurnum mitiget toto anni tempore; cùm nos Æſtate breues habeamus noctes: Deinde vaporum, atque adeò imbrium adeſt copia à Sole valido, è locis pluuialibus, atque marinis abductorum, & genitorum. Tertiò, qualitates regioni illi à Deo conceſſæ, vt eſſet immortalium, & impaſſibilium iuge domicilium. Quartò, ſitus montium attemperatus. Quintò, Oceani vicini alluentis conditio; ſolet enim Mare temperiem afferre. Sextò, Ventorum leniter afflantium auræ. Tandem viſus eſt Deus ventos de theſauris ſuis; Theſauroſque de Ærariis eduxiſſe, vt ea Regio, innocentiæ beata veluti patria, parans Dei viſum, Paradiſus dici iure, ac meritò poſſet.

Qvia verò errandi periculum erat; docuit S. Doctor *loc. cit.* & *in Diata ſalutis, tit. 5. cap. 1.* tendendum Meridiem verſus, vbi Flumina illa quatuor è Paradiſi fonte defluunt ad totam regionem alluendam; multaque alia dat indicia, quibus optimè inſtructus Columbus ad noua climata euolans, indè honorem, & diuitias aſportaret; & bonus nuntius Syrus, ſub alis deſcriptam totius Orbis noui Topographiam, ad Poſteros deferret, in magnam Europæ vtilitatem, & Chriſtianæ Religionis amplificationem. 66

Is igitur Sancti Bonauenturæ documenta obſeruans ab Occidente, ſemper Meridiem verſus iter capeſcens, continentes, & Inſulas inuenit, & nouum Orbem, Seraphici meritis, Poemate dignus à Taſſo acclamatur: Eiſdem quoque directionibus, Americus Americam inuenit.

QVÆSTIO VII.

De Terræ *Motibus.*

Varias de terræmotûs cauſâ Sententias referunt, atque refellunt Ariſtoteles 2. *Meteor. cap.* 7. Plutarchus, *libro tertio, de plac. capite* 15. Seneca, *lib. 6. nat. qq. à cap.* 4. Plinius, *lib.* 2. *à cap.* 79. Mirandul. *lib.* 1. *de exam. vanit. cap.* 12. Collegium, *tract.* 11. *Meteor.* Eas omitto, quia inanes. 67

X Peripate

PERIPATETICI, cum Ariſtotele, cenſent, Terram ab halitibus, intra viſcera genitis, concuti. Ità D. Bonauent. *lib.* 2. *Compendij Theol. cap.* 9. vbi ait: *Terræ motus eſt*, id eſt fit, cùm *Vapor groſſus extractus de profundo terræ, non potens exire extra ſuperficiem terræ, propter eius ſoliditatem: Sicque coarctatus in interioribus concauitatibus, terram concutit:* Definit autem eum cauſaliter; quia eſſentia ignotior; ſic enim ſuadet Ariſtoteles. Ita & Eclipſim Lunæ, dico eſſe Terræ interpoſitionem, vt notat Toletus 2. *de Anima*, *quæſt.* 19.

68 NE autem incredibile videatur, ſolidum, & adeò ingentem Globum, à Deo firmatum, halitibus fugientibus tremere; reliquit apud nos ſimilia experimenta: Nam & Ventis euolantibus cedunt moles corruentes; Syluæ his tremefactæ, Turres proſtratæ, Ædificia deuaſtata, ſolo æquatæ Vrbes deſolantur. Quid non bellica tormenta pyrico puluere exhalante expugnant? Homines, agitatis phreneſi ſpiritibus vitalibus, & animalibus, mira operantur, catenas rumpunt, &c. Igitur exhalare nequeuntes halitus, ignefacti ſubterraneis bituminibus, à Sole, à fœcibus abyſſinis, & antiperiſtaſi, ſeſe vnientes ad pugnam, dum exhalare conantur per Cauernas, aufugiunt quæritantes exitum; atque in ſeipſos reuerſi, terram quatiunt, ſonantes modo haud abſimili, quo & inter cauernoſos nubium ſinus receptæ exhalationes, alto tonitru excutiuntur, excuſſique Orbem perterrent. Ventus ipſe in terræ cauitates irrumpens, valet terram tremore vexare; vt docent Author Libri ad Alexandrum, Metrodorus, Archelaus, & Calliſtenes; quod malè negat Georgius Agricola, *lib.* 2. *de ortu Subterraneorum*, vt monet Collegium *cap.* 2.

69 MVLTAS terræmotuum ſpecies diſtinguunt Ariſtoteles, *loc. cit.* & alij apud Ingenier. *de Terra*, *cap.* 5. Conimbr. *loc. cit.* Vrſinum *diſputat.* 3. quæſt. 1. cap. 2. *Braſmatiæ*, cum halitus ſurſum moles propellunt. Hoc pacto, Delos inſula emerſit è mari Ægeo. *Chaſmatiæ*, cum inclinata terra moles vorantur, & abſorbentur; Hoc pacto Helice, & Bura in Achaia voratæ ſunt. *Climatiæ*, quæ montes ſolo æquant plano. *Mycematiæ*, cum Elementa diſſolutis compagibus ſaliunt; vel relabuntur conſidentibus terris: Equidem breuiùs expedio, differentias iſtas accidentarias eſſe, pro varietate halituum, locorum, ſinuum, cauitatum, per quæ euolant: Modò enim per latera; modò ſurſum; modò deorſum aufugiunt. Inde, Alberto teſte, *libro tertio, tractatu ſecundo, cap.* 18. Alius eſt terræmotus agitans, ſubuertens, ſcindens, perforans, ruinoſus, &c. Ariſtoteles duo genera recenſet, alterum ſimile tremori; alterum pulſus agitationi.

SONVS varij intonant, pro varietate exhalationum, cauearum, &c. Sicuti (ait Ariſtoteles) etiam variæ ſunt voces hominum, pro organorum varietate.

70 SIGNA quædam terræmotum præſagiunt. Primum, ſi Putei repentè ex ſeſe turbidi effecti veluti ebulliant, & mephetim exhalent. Secundum, ſi mare ſine flatu intumeſcat. Tertium, ſi diutina ſit aëris ſerenitas. Quartum, ſi in ſero linea nubeculæ ſit extenſa. Quintum, ſi æſtate frigus improbum ingruat: Vide Collegium, *cap.* 5. Vrſinum, *loco citato*.

LOCA, terræmotibus obnoxia, ſunt caua, fungoſa, cauernoſa, & calida non exceſſiuè: Nam in locis æſtuantibus diſſoluuntur halitus, & exhalant; ſicuti & in frigidis, iners calor non trahit halitus.

MONTES, quia cauernoſi, & Inſulæ, quia circumfuſæ aquæ obſidione, premunt intus halitùs bituminoſos. è ſpumis ſalſis iniectis progenitos; vnde Cyprum, Sciciliam, Euboeam, Tyrum, Ænariam, Liparam, Molucaſque experimur his motibus crebriùs agitari.

NON aſſolent vbique ſimul Terræmotus totam terram quatere, cum non vbique halitus vehementiùs agitati ſunt: Aliquos verò terræmotus ferè totius Orbis referunt Coroſius *lib.* 7. *cap.* 32. Et, Iuglares, *de veritate*: Vnum verò in morte Domini ſui tota paſſa eſt terra, vt ait Dydimus *in Catena ſuper Iob. cap.* 9. quo Bythinia concuſſa, & in vrbe Niecna ædes ſunt dirutæ. 71

ACCIDVNT terræmotus; vt ait Ariſtoteles, magis Vere, & Autumno; Nam Hyeme exhalationes non euocantur; & Æſtate ſoluuntur.

QVÆSTIO VIII.

De IGNIBVS ſubterraneis.

MVLTOS Ignes ſubterraneos ſupponit Diuus Bonauentura, *libro ſecundo Compendij, capite octauo*: Eorum pabulum ſunt Bitumen, & Sulphur: Hinc loca bituminoſa incendia emitttunt: Accenduntur autem ab halitibus mutuâ attritione, aut motu accenſis. 72

SVNT & plura loca ignifera, perpetuas flammas euomentia: Alia tantum pro ſtato tempore; Notiſſima omnibus eſt Æthna, vicinis Incolis infenſiſſima; hæc à longè Vrbes, Campoſque fœdo diuaſtat incendio; De hac ſuſpicor loquutum Ariſtotelem, *libro de Mirab. Auſcultat.* Cùm ait, circa Sciciliam patere Craterem ignium emicantium, latitudine ſtadia habentem quadraginta. Vide Collegium, *capite tertio*, atque etiam Veſuuium in Campania, alia loca ignifera indicantem.

IN Montibus vſitatiores ſunt huiuſmodi ignis proruptiones: Iſtinc enim vehementiores Halitus erumpunt; ac maior bituminis copia accenditur: Refert tamen Ariſtoteles, *loco citato*, in Media pſittaceine, Perſidis regione, iuges ignes exardeſcere, locis vtique planis, non accliuibus; quate ait Regem Perſarum iſtic Coquinas extruxiſſe.

REFERT etiam ibidem, extra Herculis Columnas iugiter quædam noctu incendia flagrare quædam diù. In Pithecuſis Inſulis ait, æſtuaria eſſe, ardore quidem, ac vi igneâ intenſiſſima; abſque tamen flamma; citatque Xenophanem, in Lypara ſimile extare referentem; quod decimo ſeptimo quoque anno extinctos ignes recuperat. Item in Lydio emergunt ſæpè accenſi ſubterranei vapores, ſeptem diebus continuò ardentes.

HORVM diuerſitatem repete ex Bituminum, Sulphurumque diuerſa natura, ex variis etiam antiperiſtaſibus, quibus pigriùs, aut ociùs agunt, reaguntque calor, & frigus, aliæque qualitates, ex loci natura, ſeu Aſtrorum influxu, Sulphureis vaporibus inditæ, qui ciuilibus odiis, ac bellis inter ſe agitati, in flammas excandeſcunt; aut atris aliquando exſufflationibus pro ſubiecta materia commoti, in atrocioris

cioris diſcordiæ ſignum, abſque luce, & flamma, præruptas montium moles eiaculantur, ac cæco impetu obuia quæque incendunt, ac ſubuertunt, vti 4. ab hinc annis ipſe vidi, Italiæ in vico Grommenſi contigiſſe, quem Mons ingens propè imminens, etſi ſiluis onuſtus, atro ac incinerato Bituminis, lapidumque torrente, totum obruit, vnâque locum cum 80. circiter Incolis ſepeliit; tota interim multitudine Veſperas non longè iſtinc in Eccleſia quadam perſoluente; cœteris ſuæ forſan ignauiæ, ac indeuotionis pœnas, inopinatâ morte luentibus.

QVÆSTIO IX.

De Metallis.

DE his agit Plato *in Timeo*, Ariſtot. *lib.* 3. *Meteor. cap.* 6. Theophraſtus, *lib.* 1. Plin. *lib.* 33. & 34. Albert. Magn. *de Mineral.* Agricola, *de ortu ſubter.* Colleg. *tract.* 13. & alij. Sex ſpecies ſunt, Aurum, Argentum, Æs, Ferrum, Stannum, Plumbum, e quibus alia ſunt mixta.

73 MATERIAM, è qua Metalla conflantur, Chymici dicunt, eſſe Mercurium, qui eſt argentum viuum, & Sulphur.

ALBERTVS Magnus vult eſſe humorem pinguem.

GEORGIVS Agricola vult potiùs, eſſe Aquam Terræ admixtam.

ARISTOTELES docet, eſſe halitum humidum intra Terræ viſcera, lapidibus præcipuè concluſum, & ob Terræ, lapidumque ſiccitatem, ac frigus potiſſimum, coagulatum. Ità etiam Collegium *tract.* 13. *cap.* 2. cum D. Bonauent. *lib.* 2. *Compendij Theol. cap.* 8. Non vult autem Ariſtoteles, nudum halitum eſſe materiam Metallorum; ſed mixtum vapori; imò & terrulento humori: Et hoc vult D. Bernardus, & cum eo S. Doctor *ad cap.* 7. *Sap.* dicens, Aurum eſſe terram rubram, in imo genitam, quod ad contemptum dicit: De Auro myſtico egregiè loquitur S. Doctor, etiam *ad Pſalmum.* 103. Idem ſentit *in* 2. *diſt.* 14. *part.* 2. *dub.* 2.

74 CAVSA efficiens Metallorum principalis eſt Sol, & alia Sydera, vt paſſim docet D. Bonauent. Adiuuat Ignis, ſeu Calor ſubterraneus decoquens; vt docet S. Doct. *lib.* 2. *Compendij Theol. cap.* 8.

LOCVS, in quo gignuntur Metalla, eſt terræ gremium, vt ait D. Bonau. *ad* 7. *Sap.* cum Ariſtotele 3. *Meteor. cap.* 6. Quamvis verò aliqua flumina trahant aurea ramenta, & arenas, vt Ganges, Pactolus, Tagus, non tamen gignunt illud, ſed è terra quam radunt, erutum aſportant. Menſam auream, expiſcatam circa Couum, Vide in S. Doctore *Serm.* 5. *de S. Agnete.*

METALLORVM plura ſunt genera; ſed omnium præclariſſimum Aurum, quod laudibus proſequitur S. Doct. *ſerm.* 1. *de S. Laurentio*, quem auro aſſimilat: Aurum ſanè pulcherrimum eſt, eiuſque color decus colorum. Eſt maximè ductile, Igne non abſumitur; ſed purificatur: Rubiginem non contrahit: Eſt maximæ virtutis contra cordis oppreſſiones, atque deliquia, maximè confortans, & eſt febri malignæ, paſſioni Cardiacæ & Lepræ, eximium Antidotum: Ipſum non minui in igne, ſed perfici, docet S. Doctor, *ſerm.* 2. *de plurib. Martyrib.*

75 QVOD ſi aurum ſophiſticum ſit, ſeu falſum, igne dignoſcitur: Vide ſermonem illum Seraphici verè aureum, & ſecundum *de S. Bartholomeo, & ad Pſalm.* 104.

QVÆSTIO X.

De GEMMIS.

GEMMA eſt lapidis ſpecies, ſicut & Marmor, Cos, Silex, Saxum, vt ait Cardan. *lib.* 7. *de ſubtilitate.*

DE his paſſim agit S. Doctor: Et quidem de duodecim fundamentis ſupernæ Hieruſalem, agit *in Diæta ſalutis, tit.* 10. *cap.* 5. Hæc è duodecim gemmis ſunt, Iaſpide, Sapphyro, Chalcedonio, Smaragdo, Sardonio, Sardio, Chryſolito, Beryllo, Topazio, Ametyſto, &c. quarum naturas deſcribit, & virtutes, eas applicans moraliter animæ dotibus, & virtutibus explicandis. Ipſum conſule mira de his eloquentem: De aliis, multa *in Sermonibus*, quas Alphabeto referam. De gemma Alectoria, quæ in ventriculis Gallinaceorum reperitur, quæ robur confert, de qua Plinius, *lib.* 37. *cap.* 10. Solinus *in Polyſtore*, Iſidor. *lib.* 16. *Ethymol. cap.* 13. agit S. Doct. *ſerm.* 1. *de plur. Martyrib.* 76

ADAMANTEM, igne non calefieri fertur, vt refert Seraphicus *ſerm.* 2. *de SS. Philippo, & Iacobo*: Inſuper rumpi potiùs; nec figurari poſſe, ait S. Doctor *ſerm.* 2. *de Martyribus*: Frangi verò ſanguine hircino, docet *ſerm.* 2. *de vna ſancta Virgine*, eſſe ferè incorruptibile, ait, *ſerm.* 2. *S. Barthol.* etſi obmurmuret Colleg. Probl. *ſect.* 4.

AMETISTVS purpureo violaceus, flammifer, illuſiones arcet, ebrietati medetur. 77

BERYLLVS, viridi eluſo fulget; aliquantulum pallidus eſt, & in figura ſex angulorum eſt politus.

CHRYSOPHRASVS igneus, noctu, & diù apparet aureus.

CARBVNCVLVS eſt luminoſus: Ità D. Bonau. *ſerm.* 2. *de Sancto Bartholomeo.*

CHALCEDONIVS pallidus, durus, ſcalpro renitens.

DE Chryſolito aurei coloris ſcintillante agit, *ſerm.* 1. *de plur. Martyr.* vbi ait, poſitum iuxta Cor, confortare, & Dæmonibus infenſum. Vide Albertum *lib. de Lapid.* Camill. Leonard. *in Speculo Lapidum.* Bartholomæum Anglicum, *lib.* 16. *cap.* 29. & Dioſcoridem, ad quos Margo S. Doct. remittit.

HYACINTHVS eſt coloris aërei, ad cæruleum declinantis, videtur in nubilo nubilus; in ſereno ſerenus.

IASPIS viridis, phantaſmata propellit.

MARGARITA, nota Opalus, albus. Rubinus, qui probatur poſitus in fundo vaſis aquâ pleni, vnde lucet, vt ait S. Doct. *in* 2. *diſt.* 14. *quæſt.* 1.

SAPPHYRVS Cœleſtis, venenoſis antidotum, maximè Araneæ; punctis aureis diſtinctus. Lapis Regius, in quo Deus ſculpſit Legem, formauit ſibi thronum coram Ezechiele.

SARDIVS rubens, lætificat cor, timorem fugat.

SARDONYX tricolor, in imo niger, in medio candidus; in ſummo rubicundus, reddit temperatum ſanguinem à feruore.

SMARAGDVS viridis gratioſus, multis morbis antidotum, præſertim Epilepſiæ, ſeu Caduco morbo; qui & comitialis dicitur, & Herculeus, vt ait S. Doctor, *ſerm.* 2. *de SS. Philippo, & Iacobo.*

TOPAZIVS aëreo ſplendet, & aureo colore, omniumque Gemmarum vincit claritatem, & aſ- 78

picientes allicit, ac qualitates omnium recipit Gemmarum.

Harvm virtutes Gemmarum, virtutibus gemmatis mirificè adaptat S.Doct. *in Diata, loco allato.*

Tvrca apud Plin. Alb. Ruel. quos ſequitur Euſtach. *part. 2. tract. 3. diſp. 2. quaſt. 3.* addens alias cum Ingeniero, *lib. 3. Meteor. cap. 11.*

DISPVTATIO II. DE AQVA.

Mvlta de Aquis vidimus, nempè eſſe creatas tertiâ die: eſſe Sphæricas: eſſe vnum cum terra Globum: eſſe Centrum mundi, & alia, quæ *in præcedenti diſputatione* videntur: præcipuè verò, Mare eſſe locum aquarum: Ad Mare enim defluunt; vt habetur Eccleſ. 1. *Omnia Flumina intrant in Mare*: Vide Diuum Bonauenturam *in 1. Eccleſ.* ad allegata verba.

Præterea inter cætera Elementa, Aqua ſuo termino non contenta, alieno facilè clauditur; Calori inimica; cuius tamen vi ſuper Cœlos vehitur; verùm vicinitatem terræ appetens, in Imbres mox reſoluta decidit, gratâque irrigatione ſterilitatem abigit. Olim vltrix Dei Iuſtitiæ, Mundum ab ardore ſimul, & fœtore luxuriæ vindicauit: Purgat enim & infrigidat; Contrà creditur igne purgatum iri mundum ſeneſcentem, eò quòd tunc Charitatis tepor, ſeu Auaritiæ frigus ſit maximè inualiturum, vt notat S.Doctor *2. part. Centil. ſect. 6.* His notatis: De Elemento Aquæ pauca reſtant dicenda; quare Diſputationem hanc breuius abſoluam.

QVÆSTIO I.

An Salſedo inſit Mari *à Creatione, an operatione Solis.*

1 Mare quidem ſalſum eſſe quis dubitat? Sunt tamen aliqua maria minùs ſalſa cæteris, vt Septentrionalia: Sunt etiam & aliqua minimè ſalſa; vt Palus Meotis, ad partem capitis Draconis; & in America Columbus inuenit mare, per 140. milliaria, dulce: Omnia denique maria in fundo non ſunt ſalſa; vt ex vrinatoribus liquet, & docet Ariſtoteles, *probl. 30. ſect. 15.* & prope littus ſunt minus ſalſa; vt docet Ariſtoteles, *probl. 31.* Hanc verò ſalſedinem purgari per decurſum inter meatus terræ: quod in fluminibus, è mari prodeuntibus, patet. Hinc malè aliqui, ſalſedinem mari obuenire, quia colatur per terram, quale fit lixiuium, aſſerunt.

Scias verò, aliqua eſſe maria, quæ ſalſa ſunt, nec iunguntur Oceano euidenter, vt Mare Caſpium, & Lacus huic proximus, Sanctvs Pavta, dictus à Strabone, *lib. 11.* Mareque Galilæum. Sunt & alij Fontes mari ipſo ſalſiores: Relictis autem quorundam fabulis, vt Empedoclis, qui ait, ſalſedinem eſſe ſudorem maris.

Prima opinio eſt Theophil. Cardan. Nyphi, & aliorum, qui ſalſedinem maris adſcribunt montibus Salis, aquas illas condientibus, quod Ariſtoteles de Mari Galilæo aſtruit. 2

Secvnda opinio eſt, ſalſedinem infuiſſe à creatione ipſis aquis, attamen tertiâ die ſeparatas fuiſſe partes ſalſas à dulcibus; & ſalſas quidem in concha maris relictas; dulces verò, per meatus, ſubterraneoſque anfractus emiſſas, tum ad glutinandam terram, tum ad ipſam fœcundandam. Ità Philo, *lib. de opificio mundi*: Et quidem, quoad eam partem, quòd à Creatore, tertiâ die, fuerit aquis indita ſalſedo, probabiliùs eſſe putat Suar. *lib. 2. Hexaëmer. cap. 6. num. 21.* quod probat: quia tunc congregationes Aquarum vocauit Maria: Dicitur autem Mare, quia amarum eſt; vt docet D. Iſid. *lib. 23.* Orig. *cap. 14.* Idem cenſet Glielmus *de gloria Sanctiſſimæ Trinitatis*, Euſtachius *part. 2. Phyſ. tract. 3. diſput. 1. quaſt. 11.*

Tertia opinio eſt, ſalſedinem mari ineſſe, à putrefactione aquarum, factâ ex otio: ità Cardanus. 3

Qvarta opinio eſt, Solem extrahere ab aquis partes ſubtiliores, ac dulciores, & manêre craſſiores; vnde ſalſedo ſentitur, vt patet in excrementis.

Qvinta opinio eſt D. Bonauent. *in cap. 1. Eccleſ.* ad ea verba: *Flumina exeunt ex mari*, Salſedinem oriri in mari ex admixtione terrei, quod ſiccum eſt; Sole verò extrahente partes ſubtiliores, remanent partes mixtæ terreſtriores, ſiccis partibus redundantes, quibus aliquæ exhalationes bituminoſæ mixtæ ſunt, & ſalſum ſaporem habent: Sic enim ſalſedinem generari docet Ariſtoteles *2. Meteor. cap. 3.* cum S. Doctore incedunt plurimi Antiquorum, quos refert D.Baſil. *hom. 3. Hexaëmer.* Nec eam refellit, ſed probabilem putat Suar *loc. cit.* Fulienſ. *lib. 2. Phyſ. cap. 5. art. 5.* P.Galit. *lib. 2. quaſt. vnic. num. 17.* Idem habet S. Bonauent. *in 2. diſt. 14. part. 2. dub. 1. litt. in fine.*

Assero primò, Salſedinem non fuiſſe à Deo in mari concreatam.

Probatvr *arg. indicato* à D. Bonauentura: Deus enim condidit aquas Elementum purum, tertiâ die; at purum Elementum, nec odorem, nec ſaporem habet; cùm hæ ſint qualitates ſecundæ reſultantes ex mixtione partium. Eodem argumento oſtenditur, ſalſedinem non reſultare ex ſola extractione partium ſubtiliorum, ab Elemento puro aquæ: Nam quæcunque partes euaporent ex proprio Elemento, non habent mixtionem neceſſariam ad ſecundas qualitates: Quoad montes verò ſalis, fabulæ ſunt, gratis excogitatæ: Vbi enim ſunt montes hi? Nota D.Bonau. *§. Item quaritur, loc. cit.* dixiſſe, omnem aquam per naturam eſſe dulcem, intellige mixtam è ſapidis dulcibus; vel ſignat eſſe gratam: Aquas verò mixtas variè eſſe ſapidas; Vide in Collegio, *tract. 10. Meteor. cap. 10.* 4

Assero ſecundò cum Diuo Bonauentura, ſalſedinem mari obuenire, ex admixtione ſucci terrei, & bituminoſi.

Probatvr à D. Bonauentura; quia mixtio neceſſaria

neceſſaria eſt ad ſecundarum qualitatum eruptionem, & talis mixtio ad tales qualitates requiritur; ſed ſalſedo ex tali mixtione oritur; vt patet in Excrementis, & Imbribus autumnalibus; quando decidunt exhalationes ſiccæ, eleuatæ æſtate, ex fructibus acerbis, ex compoſitionibus bituminoſis, ex ſulphure, &c.

CONFIRMATVR ex Dioſcoride *lib. 5. cap. 19.* quia mare calefacit; ideò Inſulæ quædam Septentrionales ſunt calidiores locis minùs Septentrionalibus, vt Anglia eſt calidior Galliâ, atque etiam Germaniâ.

HINC etiam habes, falſum eſſe, ex putrefactione fieri ſalſedinem; putredo enim ab humido, non à ſicco venit; Maris verò ſal eſt antidotum putredinis.

6 COLLIGE ſecundò, cur Maria Auſtralia ſunt magis ſalſa; quia ſcilicet, plures partes exhalantes attrahuntur à Sole ibi validiori, ad ſuperficiem aquarum, quàm in Borealibus, vbi infirmior eſt radius: quia ad angulos obtuſiores percutit aquam: In America verò, ex concurſu plurimorum Fluminum, propellentium aquas marinas, minor ſalſedo comperitur. Ex hoc habes, cur & lacus non ſint ſalſi: Nam ex concurſu aquarum fluentium, & continuo egreſſu non poſſunt exhalationes ſufficientes attrahi ad ſuperficiem.

QVÆSTIO II.

An MOTVS *Fluxus, & Refluxus maris ſit à* LVNA.

7 INTER Creatoris mirabilia; mirabile eſt mare, quod etiam ſale condiuit, & motu dotauit; vt à corruptione immune perſeueret. *Mirabiles* (clamat Propheta Rex) *elationes maris*; vt notat Diuus Bonauentura *in Pſalm. 4. & Pſalm. 92.* Huius ſtatus, motuſque mirabiles ſunt; & licet viluerint aſpectibus, tamen cauſas ignoramus; vt ait D. Auguſtinus, *libro de vtil. credendi, cap. 6.* Gyrat Oceanus circùm, aperitque vndique aditus, ad terram permeandam: Sic anguſtum Gibalterræ adaperiens meatum, Italiam Mediterraneum peruadit, Adriaticum Dalmatiam abluit, Ægeum Græcos lauat, Rubrum purpurat Ægyptios, & Arabes, Mare Album inter Ruſſiam, & Lappiam exundat, candidatos faciens Sinus illos ſuperbos, Caſpium inter Perſides, & Sarmatas reſidens apparet Oceano tributum non ſoluere; & ſanè per ſinuoſos terræ arcanos anfractus, Caſpium Oceano ſuas vndas fert acceptas, vt teſtantur Plinius, *lib. 3. cap. 17.* Solinus, *cap. 21.* qui dicunt, ipſum è mari Scythico emergere. At ſecundùm Cardanum, *lib. de ſubtil.* cum Perſico coniungitur. Ptolemæus, & Marcus Polus referunt in naturam Soli, quòd aquæ non ſint ſalſæ; licèt cum mari communicent; In his Maribus multi, ac varij motus conſpiciuntur: Horum tamen præcipuus eſt æſtus, quo fluit, & refluit; de quo Scrutatores naturalium plurima ſcripſêre.

8 PRIMO quidem aliqui, vt refer Solin. *cap. 21. & 26.* Strabo, *lib. 4.* Seneca, *lib. 3. natural. quæſtionum, quæſt. 16.* Plutarchus, *de placit. lib. 3. cap. 17.* ſomniantes, aiunt, mundum vaſtum Animal, reſpiratione aquas impellere; ſed hæc fabula eſt.

ALTERA opinio, quam refert præcipuè Plutarchus, aſſerit huius cauſam eſſe Solis calorem, qui exoriens, eleuat è mari exhalationes, & vapores, quæ vnitæ mare impellunt; vndè fluit, & refluit. Alij volunt, mare ab, iſtorum halituum impulſu intumeſcere; & ſic effluere ad littus; recedente verò Sole ſubſidere, vt contingit in aqua lebetis, admoto, & amoto igne.

TERTIA opinio eſt Miranduli, *lib. 3. cont. Aſtrol. cap. 11.* Buccafer. *3. Meteor. 18.* cauſam eſſe naturam terræ, in qua colligitur mare: & hoc dupliciter. Primò, ſi in medio ſit declinior, quò aquæ decurrunt, iam ſe collidentes reſilient ad littora.

SECVNDÒ; Si decliuitas ſit in tota vna parte, eò ſimiliter conuenient aquæ, & eſt fluxus, indè verò reſilient. Adde impulſum ventorum, à quibus aqua ad decliuiora pellitur.

QVARTA opinio eſt, hunc motum eſſe mari concreatum, nè putreſcat.

QVINTA opinio, apud Plutarchum, *3. de* 9
placit. cap. 17. Mare refert moueri ad augmentum Lunæ.

SEXTA opinio eſt Adelandi, hinc euenire fluxum, & refluxum; quia terra, cùm ſit vnum Elementum, vnum locum deſiderat, ſicut & alia Elementa; quia verò terræ interiacent aquæ, natura propria agitatæ, conantur in vnum confluere locum; & ideò ad littora accedunt, & ab eis repelluntur: Quam ſententiam probabilem putat Ioannes Picus Mirand. *lib. 3. cont. Aſtrol. cap. 15.* atque probabiliſſimam inter cæteras acclamat P. Galitius, *lib. 2. tract. 2. quæſt. vnica, num. 16.* qui in Diuo Bonauentura verſatus, eius ſententiam non percepit.

SEPTIMA ſententia eſt D. Bonau. *in 2. diſt. 14.* 10
part. 2. art. 2. quæſt. 2. in corpore, & lib. 2. compendij Theol. cap. 7. cum Ptolemæo *lib. 2. cap. 12.* Cicerone *lib. 2. de natur. Deor.* Plinio, *lib. 2. cap. 97.* Strabone *de ſitu Orbis, lib. 3.* Solino, *cap. 16.* Ruer. *ad cap. 1. ſecundi Meteor.* Alberto, *tract. 3. de mari, cap. 6.* Albumaſ. *lib. 2. maioris introduct. ad Aſtron.* Alenſ. *4. part. quæſt. 103. membr. 1.* D. Thoma *2. diſt. 14. quæſt. 1. art. 5.* & *opuſc. 34.* quem ſequuntur Diſcipuli, inter quos egregiè Ioan. à S. Thoma, Scoto, *in 2. diſt. 14.* quem imitantur Diſcipuli apud Ponc. *diſp. 28. quæſt. 4.* & Maſtrium, *diſp. 4. quæſt. 4. art. 5.* Scalig. *exerc. 52.* clamant, Philoſophos balbutire, Contaren. *lib. 2. de Elemen.* Leuin. *lib. 2. de occultis naturæ mirac. cap. 41.* Authore libelli, *de Element.* Soto, *in 3. diſt. 14.* Cardan. *2. de ſubtilit.* Conimbric. *tractatu 8. Meteor. cap. 6.* Auerſa *quæſt. 42. ſect. 7.* & aliis dicentibus, æſtum in mari cauſari à Luna, non menſtruis incrementis, & decrementis; ſed aſcenſionibus, & deſcenſionibus diurnis, ſuper quadrantes Cœli lumine, & arcanis influxibus. Ex his Contar. & Auerſa aiunt fieri aquarum rarefactiones, Farneſius, *lib. 2. cap. 8.* addit exhalationes.

ITA verò id explicant multi. Luna in quadrato 11
Orientali cauſat fluxum; trahens aquas ſecundi Quadrantis ad ſe, ibique receſſum cauſat. Interim aqua quartæ quadraturæ ſub Horizonte, quæ intumuerat, nunc deſtituta aſpectu Lunæ, defluit in tertiam; partim ſequitur Lunam ſurgentem. Ità in quarta refluit, & fluit ex tertia. Itaque in quadraturis oppoſitis bis in die fiunt fluxus, & refluxus: Concurrit etiam ſitus Maris, eiuſque decliuitas: Sic enim Aquilinaria ad Auſtraliora defluunt; Sic Mæotis Palus defluit in Pontum

Euxinum per Boſphorum Cimerium ; Euxinus per Boſphorum Thracium in Ægeum , & hic in Siculum decurrit : Idem cernitur in Oceano Boreali', & magis propè Polum. Horum defluxuum Cauſam affert Ariſtoteles 2. *Meteor.* 1. Quia multa Flumina è Septentrione defluunt ad Auſtrum decliuius in mare : Nam in Meotidem paludem defluit Tanaïs , in Euxinum Danubius , & Boriſthenes , quibus accedit modica profunditas illius maris. Hæc ratio facit pro Mediterraneo. Pro Oceano facit altitudo terræ ſub Polo Arctico ; ideò decurrit ad Auſtrum. Addit Albertus , ſub Polo magnam aquæ copiam ex aëre gigni , ob frigus ; ideòque ad Auſtrum decurrere.

12 Varietatem aliquam cauſat etiam motus maris ab Oriente ad Occaſum , qui euidens eſt ; Vnde citiùs ab India Orientali itur in Luſitaniam & à Paleſtina in Hiſpaniam, quàm è contra. Hinc ſæpè impingens, reflectitur ad Orientem: Sic Adriaticum, à Dalmatia in Italiam pergens , reflectitur in Apuliam , vt monet Contarenus.

Concvrrvnt etiam venti , & Marium flexus , veluti Mæandri ; ac fluxus è latiſſimis ſpatiis in anguſtias redacti ; ſicuti Euripus inter Aulidem , & Eubæam , è latiſſima Ægei maris effuſione , in anguſtias compulſus inter Cycladum gyros multiplices , quaſi circumfluens inter cauernoſos anfractus, ſepties fluit , & refluit ; ſæpius regurgitans , vario impulſu accedens ſæpius , & recedens. Seu (vt Liuio placet *lib.* 8. *decisſ.* 3.) Improbà ventorum agitatione, non ſepties, ſed variè veluti ab alto monte deuoluitur torrens : Ad cuius maris littus , diù hæc meditatus Ariſtoteles , nec percipiens , tædio mortuus dicitur : Vnde in prouerbium abiit: *Ariſtoteles non habet Euripum* : *Euripus habet Ariſtotelem.* Tandem variis ob Syderum aſpectus variant fluxum , & refluxum Maris.

13 At eſto his aliquorum ratio reddatur , putà cur vehemens aquarum defluxus è Polo , impediat alicubi refluxum contra Polum , in Mediterraneo : Et curſus maris ad Occidentem impediat, ne ad Orientem refluat ; Enim verò , cur in mari Liguſtico , Tyrrheno , Narbonenſi, & apud Barchinonem , & in Merico ad Cubam , & vicinas Inſulas perexiguus , aut nullus ſit æſtus ? Cur ad Begaram in plaga Indica ſecundùm Gangem , & Indi fauces ? In mari Gothico, Flandrico, & Britannico , Luſitano , & Erythræo magnus æſtus ? Cur Flumina Luſitana æſtu retrocedunt ? Atlantica minimè ? Cur Tamiſis in Britannia regreditur 50. milliaria ad fontes ; & totidem ferè Bætis in Hiſpania ? Cur in Luſitano Oceano , & aliis locis , magna ex parte , ſenis intumeſcit horis ; ſenis detumeſcit ? Cur Garumnæ fauces in littore Aquitaniæ ſeptenis ſubit Oceanus?& quinis refugit ? Ad Guineam Æthiopiæ, ſiue ad Erythræum, Africæ promontorium quaternis accedit ; Octonis regreditur : Denique alibi ſegnior eſt ; alibi acrior ? Ad oram Guineæ tantus eſt impetus æſtuantis maris , vt tres anchoræ vix nauim detineant , ne allidatur ? In littore Cambaiæ , quæ eſt in faucibus Indi , Mare , duarum horarum ſpatio , 30. Leucas acceſſu obtegit ; binis totidem receſſu detegit ?

14 Qvod magis vrget , obſeruaui , non ſeruari , vt Luna in quadrantibus , relato modo exiſtente , fiat æſtus ; ſed Luna in quolibet quadrante , adhuc in Mane , decreſcere aquas, & poſtea creſcere. Neque ſemper 12. horas ſuper Horizontem degit , & ſæpè etiam in occaſu, vel ſub terra meant.

Oportet igitur dicere , Maris æſtum adſcribi Lunæ , non per ſe ; ſed vt Solis promouetur , foueturque aſpectu ; nam pro diuerſitate aſpectuum variatur æſtus : Ita in plenilunio maximè feruet ; aliàs miteſcit.

Dicerem libenter , Lunam , ſua indita ſibi virtute cum adiutorio luminis magnetici , aſpectum habere ſuper Maria, & æſtum cauſare: Id fere ad litteram dicit D. Bonauent. *in* 2. *loco citato.* 25
Non vult dicere S. Doctor , Lunam , lumine à ſe recepto , immediatè cauſare æſtum ; nam alioqui in Nouilunio non cauſaret , cùm ſolum in parte cœlos verſus , ſit illuminata , vt notat Sanctus Doctor, *ſermone* 2. *de Apoſtolis* ; & in Eclipſi non cauſaret æſtum ; ſed vult dicere , Lumen Solis acceptum , à Luna modificari virtuali maxima humiditate , & ad Solem reflexum cum magna virtute attractiua humidorum , quâ etiam vaſtam copiam vaporum abſorbet , reflecti ad mare ; illudque adeò commouêre, operante etiam virtute Lunæ ſingulari, & magnetica, vt in Mane excreſcat ; mox recedente Sole , decreſcat in Oriente ; & in Occidente intumeſcat , ordine dicto : Sic Albumaſar apud Scotum.

Ita verò fit , vt in Pleniluuio maximus æſtus fiat , ac in Nouilunio fiat , etiamſi Luna lumine ad nos orba ſit ; quia lumen à Sole ad nos rectà reflectitur ; magis verò proprio aſpectu. Ita pro diuerſis aſpectibus Lunæ ad Solem , & pro variis ſitibus, variiſque Aſtris, dominantibus mundi Regionibus , variiſque temporibus, quibus Sol coniungitur Signis humidioribus , vt in Hyeme Lunam adiuuantibus , varij æſtus fiant paſſim. Ideò in quarta □ exilis æſtus ; nempe , quia Lumen à Luna lateraliter reuerberatur ad Solem ; & inde altè reflectitur non ad nos : Ità & hyeme , & nocte vehementes ſunt æſtus : Dum autem ambo ſub Horizonte meant , Sol reflectit ad Stellas ; Inſuper agitans maria , ibi ſic mouentur , & hîc , vt dixi. 16

Ita ſi & reliqua oppoſita percurras , inuenies varietatem in æſtu , prouenire ex variis Solis , ac Lunæ poſitionibus , additis Fluminum irruentium fluentis ; ſitibuſque Regionum , expoſitarum ſub Aſtrorum influxu , adiuuantium Lunæ qualitates, quæ reflectuntur ab obſiſtentibus aquarum fluctibus, quæ quiſque, Geographicæ diſpoſitionis gnarus, optimè percipiet : Video Euſtachium , *part.* 2. *Phyſ. tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 11. id inter Diuina arcana reponentem.

Assero cum his , æſtum maris cauſari à Luna , modo explicito.

Probatvr primò ex Diuo Anſelmo , *lib. de imag mundi, cap.* 22. vbi ait : *Mare habet fluxum, & refluxum : Cum Luna creſcente , creſcit : & cum decreſcente , decreſcit.* Vbi non intelligit de augmento , & decremento menſtruo ; ſed de aſcenſu, & deſcenſu diurno : Idem docent D. Ambroſius, *lib.* 4. *Hexaëmer. cap.* 7. Diuus Baſilius , *homil.* 16. *Hexaëmer.* 17

Probatvr ſecundò à D. Bonauentura ; quia ab eo prouenit variatio corporis humidi, quòd dominatur maximè humidis: talis eſt Luna, Videmus enim , eâ creſcente , humida creſcere : vt patet in Cancris, Conchis, Oſſium, Arborumque medullis: Cerebro, &c. Hoc fundamento nituntur ferè omnes huiuſmodi ſententiæ authores : Vim autem in aquas magneticam Lunæ dant Conimbricenſes.

Adverte

18 ADVERTE autem, ſolum lumen Lunæ non ſufficere,ad hoc efficiendum. Primò, quia fluxus fit, Luna etiam ſub Horizonte exiſtente. Secundò, deberet alioqui fieri æſtus nullus in nouilunio, cuius oppoſitum experimur. Tertiò deberet maior eſſe in □, quam in nouilunio, & tamen in □ exilis eſt motus: vndè dicitur Italico proloquio.

Dalle otto, alle noue,
L'aqua non ſi muoue.

AT in Nouilunio eſt magnus. Præterea deberet fieri maior æſtate, quàm Hyeme, cuius oppoſitum accidit. Vide Plinium, *lib.* 2. *cap.* 2. Vicomerc. *in cap.* 2. *Meteor. ſecundi. Ioan. Rain.* Scio, fieri maiorem, die, quàm nocte: attamen hoc etiam eſt pro noſtra ſententia, Nocte enim Luna dominatur: Die verò Sol. Vide Federicum Delphin. & Ioannem Raſaër *de hoc:* Ingenierum quoque *lib.* 4. *cap.* 3.

19 HIC igitur motus adſcribendus eſt influentiis Lunæ, quæ attrahat cum Sole aquas etiam rarefaciendo; Ideò mare exhalat: vnde odor ille nocuus ſentitur: Dum autem tument in Quarta; in Secunda, aliâ influentiâ ſic diſpoſitum mare condenſatur. Et ſicuti videmus, Magnetem ex vna parte attrahere, & ex altera pellere; multò magis id concedendum eſt Lunæ, quæ omnes ferè influxus, & virtutes Solis aliquo modo recipit, & communicat; vt notat Diuus Bonauentura *in Comp. Theol. loco citato.* Sol autem habet eminentiſſimum imperium, virtutes etiam oppoſitas: vndè producit genera formarum oppoſitarum: atque eò magis, ſi in diuerſis cœli punctis ſit; Et enim ſtellis influxus diuerſos, ex punctorum cœli varietate, adſcribunt. Adde tandem diſpoſitionem ſubiectorum, quæ admodum iuuat. Addit Fuliens. 2. *Phy. cap.* 5. *art.* 5. indicia, concurſus Solis, &c. Ab æquinoctio enim verno mare eſt elatum vſque ad Solſtitium æſtiuum. Hinc vſque ad æquinoctium Autumni depreſſum; ex hoc ad Solſtitium hyemale tumet. Ex hoc ſigno ad æquinoctium vernum deprimitur. His eliduntur opiniones aduerſæ. Omitto fabuloſum iſtud animal, de quo ſuprà.

20 QVOD non à Sole tantùm æſtus marium ſit, probatur: Nam etiam nocte fit, dum Sol eſt in altero Hemiſphærio; fit & hyeme vehementior, Sole longiùs à nobis peregrinante, ac radios imbecilles ad angulos obtuſos eiaculante. Deinde fieret æquè fluxus Sole in □ Lunam aſpiciente, & æquè in Nouilunio, atque Plenilunio, & in ſingulis quadrantibus; cùm tamen mutetur, vt à primo ad plenilunium tumeat; à plenilunio ad ſequens deprimatur, & hinc ad nouilunium creſcat; & in ſequenti decreſcat, ſic maximi æſtus fiunt, dum eſt Soli vicinior, & dum maximè nobis illuminatur. Hinc neque ſemper halitus extrahuntur à Sole.

21 ELIDITVR etiam opinio, decliui ſolo id adſcribens, aut eleuato, aut concauo, quo defluant, & refractæ reſiliant vndæ. Sanè, ſi ita moueantur, vt ad locum ſuum veniant, tandem diminuta paulatim refractione quieſcerent, nec ſenis horis perpetuò fluerent, aut totidem refluerent: Deinde in Mediterraneo eſſet maximus, quia littus ad meridiem eſt longè decliuius, quàm ad ſeptentrionem; vt conſtat in Meotide alta. Prætereà cur fit in littore Hiſpanico, & Africo; non in oppoſito mari decliuiori?

Prætereà deberet fieri paſſim, vbi aquæ ad cauum concurrunt in alto mari, atque inibi vortices concurrere, quod non euenit, vt Nautæ experiuntur.

Neque æſtum adſcribunt ventis: Nam in □ Solis, cum Luna vrgent venti; ſed æſtus maris modicus apparet.

OPINIO verò illa, quòd motus ille ſit mari concreatus, nè putreſcat, manca eſt; quia vnius corporis ſimplicis vnus eſt motus; at æſtus eſt multiplex. Secundò æſtus diſgregat aquam, & reſoluit in vapores; & ita eſt potius contrarius naturæ aquæ. Prætereà aqua æſtu aſcendit; at verò deberet deſcendere, ſecundùm naturam grauitatis.

SENTENTIA verò illa, quæ dicit, id ex augmento menſtruo Lunæ euenire, falſa eſt: nam deberet eſſe æſtus ſemel tantùm in menſe. Quòd verò non à ſolo lumine fiat, iam ſatis ſuprà oſtenſum eſt. 22

OPINIO verò Adelandi eſt falſa, quia hic æſtus eſſet in omni aquarum congerie, quod falſum eſt. Probatur ſequela; cùm enim omnes aquæ ſint eiuſdem naturæ, abſque dubio refluerent, & fluerent, ad vnionem conſectandam.

RESPONDET Galitius, omnes aquas ad hanc vnionem tendere; flumina quidem, & lacus, per curſum rectum, quem niſi haberent, æſtu quaterentur; alia verò maria non agitantur æſtu, vel quia currunt, vt flumina; vel quia ſunt, ad quæ alia tendunt, vt ibi vniantur.

HINC Mare magnum, ideſt, Oceanus, non fluit, aut refluit, quia retinet ſuum locum. Hæc tamen falſa ſunt, quia in Oceano eſt magnus æſtus. Deinde cur ſtatis diebus, & punctis terminatis, ſolùm *verbi gratia*, plenilunij, ac nouilunij agitur? cur in □ quieſcit? cur magis Hyeme, &c.? cur in quibuſdam etiam maribus dulcibus non excurrentibus?, vt ait Albert. *de propriet. element. tract.* 1. *cap.* 1. Cur etiam in alio mari, per ſex horas, in alio, per tres, tantùm fit? Vide etiam Alitium Cadamultum; & alios, teſtantes, in Oceano fieri æſtum, &c.

OBIICIES primò. Non videntur poſſe exhalationes, tam æqualiter expirare, vt æſtus ita æqualis ſit.

RESPONDETVR, nil mirum; vt apparet etiam in æqualitate exhalationum, in Tertianis, & Quartanis febribus. 23

OBIICIES ſecundò tantam fluxuum varietatem; cùm in vno mari ſit maior, in alio nullus; deinde, cur fiat tempore Hyemis magis, quàm æſtatis, &c.

RESPONDETVR primò, in iis maribus, in quibus eſt motus vehemens, vel à Septentrione, ad Auſtrum; vt obſeruatur in Septentrionali, & Mediterraneo. Meotis enim in Euxinum, Euxinus in Propontidem, Propontis fluit in Ægæum, Gothicum, & Brittannicum, quod ruit in Hiſpanicum; vel ab Auſtro in Septentrionem, in freto Magellanico, in ſinu Mexicano; de quibus Contarenus *de elementis*, ab his, dico, motibus poſſe motum æſtus impediri, vel minui, tùm quia motus illi non permittunt incaleſcere, & operari Luminaria; tum quia frangunt aquam, nec ſinunt eam tumefieri, & diſſipant commotas exhalationes.

RESPONDETVR ſecundò, ſatis redditam eſſe rationem, ex natura Lunæ, dominantis in humidos. 24
Quòd ſi non adeò euidens ratio videtur, non ob id negandum eſt; ſic non negamus, pluuiam fieri, ex eleuatione vaporum à Sole, ex eò, quòd alicubi eleuantur vapores; nec tamen pluit.

QVO ad varietatem temporum, & locorum, Reſpondeo primò, motum ab oriente impedire, quò minùs mare fluat contra ipſum ad littus, ſtatim cùm incipit tumefieri, ſed tandem vinci. Secundò;

natura ſoli magis inſeruit fluxui, quàm refluxui. Variantur verò horæ, prout variantur motus Lunæ; vt notat Toſtat. *tom.1. in Matth. capite 3. quæſt.125.* In Oceano Gallico, mare ſeptem horis ingreditur Garumnam,& per quinque horas egreditur; hoc autem prouenit, quia impeditur refluxus maris à tumiditate aquarum, in ore fluminis; ideò expectandum, donec deprimantur. Reliquæ temporum varietates petendæ ſunt, vel à Diuerſis punctis Quartarum cœli, in quibus eſt latitudo fortitudinis, & debilitatis; vel ex additione luminis,aut conſtellationis, à qua infirmetur, vel roboretur Lunæ influxus. Similiter Hyeme, Sol tranſit per ſigna magis humida; ideò æſtus tunc vehementior, quia addit Lunæ ampliorem in humida virtutem. Si aliqua obiecta remanent, ex dictis facile euaneſcent. Tametſi Euſtachius *part. 2. tract. 3. quæſt. 11.* non acquieſcens dicat, Hoc eſſe Dei arcanum, nec abnuo. *Mirabiles* enim *elationes maris.*

QVÆSTIO III.

An FLVMINA *omnia è Mari emanent.*

25 PRIMA opinio fuit Platonis *in Phædone* contra quem agit Ariſtoteles 2. *Meteor.ſum.1. cap.2.* omnes aquas originem accipere à centro terræ, vbi poſuit Tartareum fontem maximum,à quo omnes aquæ eleuarentur.

SECVNDA opinio eſt Alberti, *Tract. 2. cap. 11.* Aquas omnes indeficientes, ex Oceano; deficientes verò,ex pluuiis, & vaporibus ſcaturiginem habere;& hinc flumina augeri perennia.Ità & Louan. *dub.*8. Iand. *tract.4.cap.1.* Scalig. *exercit.43.* Seneca, 3. *natural. cap.19.* & alij, quibus ſubſcribit Colleg. *Tract.9. Meteor. cap. 5.* Euſtach. *part. 2. Tract. 3. quæſt. 12.* Fulgenſ.2. *Phyſ.cap.5.art.5.* Ingenier. *lib. 4. cap. 2.* Poncius *diſputat. 28. num. 50.* Huius ſententiæ eſt etiam Diuus Bonauentura *in cap. 1. Eccleſ.* ad ea verba. *Omnia flumina intrant, in mare.* Idem ſentit probabile Toſtat. *cap. 13. in Geneſ. quæſt. 177.* vbi omnia flumina vel immediatè oriri è mari, docet, vel mediatè, quia è vaporibus, eductis è mari, efformantur. Idem habet Lyran. *ad 1. Eccleſ.* eiſdem ferè verbis, qui addit, aquas maris, excolatas per meatus terræ, factas ſubtiliores pariter ac dulces, erumpere in fontes, in locis altioribus, quam ſit ſuperficies maris; & ſic erumpere in mare. Idem docet cum aliis Amicus, *Tract.8. quæſt. 3. dub. 1. & quæſt. 4. dub. 3.* Id è Diuo Bonauentura collegêre, qui eodem modo exponit illud *Eccleſ. libro ſecundo comp. Theolog. cap. 8.*

26 TERTIA ſententia eſt Ariſtotelis 1. *Meteor. ſum.4. cap.1.* Fontes, & flumina fieri ex aëre, ac vaporibus, intra cauernas elambicatis; ibi enim primò aër in groſſiores guttas condenſatur, deinde extillans elabitur, &c. Idem tenet Olimpiod. *ad illud. Eccleſ.* qui ait, Scripturam velle, ſolùm aliqua indefinita flumina è mari oriri: & hunc eſſe Scripturæ morem, ſicut, cùm dicitur, *omnes declinauerunt.* Idem tenet Alenſ. Diuus Thomas, Doctores Pariſ. *in fine 1. Meteor. quæſt.4.* Buccafer. *pag.96.* Philopo. *tract.de aquis medicis, cap.3.* Cardan. *lib. 2. de ſubtil.* vbi ſanè negat, omnia flumina fieri ex tali conuerſione: Nam, cùm Tanaïs in Moſciæ campis ſcaturiat, admittit tamen, maximam fontium originem eſſe ex tali mutatione.Eiuſdem ſententiæ eſt P.Galitius, *part.2.Philoſoph.lib.2.tract.5.quæſt.vnica,num.17.*

ASSERO, omnia flumina è mari emanare, aut mediatè, aut immediatè.

27 PROBATVR à Diuo Bonauentura *ad cap. 1. Eccleſ.* ex illis verbis: *Omnia flumina intrant in mare,& mare non redundat: ad locum, vndè exeunt flumina, reuertuntur vt iterum fluant.* Ita exponunt SS.Baſil. *hom.4.Hexaëm.*Hier. *hîc* Iſid. *lib.3.orig. cap.20.*cum Damaſceno *lib.2. de fid.cap.9.* & alij apud Ingenierum: Hic parumper ſiſtamus. Primò quidem; *omnia flumina intrant in mare*: (ait ſapiens) &,vt oſtendat,ſe non indefinitè, vt putant aduerſarij, ſed vniuerſaliter loqui;addit pro magno mirabili, *& mare non redundat*; quod,vt mirabile ſit, de omnibus fluminibus non eſt aſtruendum; cùm enim flumina paruuli quidam riuuli ſint,cum Oceano comparata, non eſſet mirabile, aliqua flumina in mare illabi,nec mare redundare. Vt autem tollatur omnis admiratio, ne miraculo adſcribatur,Oceanum ex tanta aquarum colluuione non exuberare, addit: *ad locum, vndè exeunt flumina, reuertuntur*: quaſi dicat: Ideò non redundat, quia flumina omnia intrant quidem in mare, ſed priùs exeunt;&, cùm ingreſſa fuerint currentia, rurſum egrediuntur,& iterum ingrediuntur; vt iterum effluant. Hic eſt ſenſus germanus; vt exponit D.Bonauentura,Lyra, & alij.

28 Ex his ruit ſolutio aduerſariorum, ſcripturam, nempè, non aſſeruiſſe vniuerſaliter,omnia flumina è mari emanare. Inter quos,miror P.Galitium, Seraphici Alumnum, *loco citato*,& alios Recentiores ſapientes, qui notant, ſcripturam aſſerere quidem vniuerſaliter,flumina in mare irruere:*Omnia flumina intrant in mare*; at non dicere, omnia è mari egredi,ſed indefinitè; *Ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur.*

CONTRA enim ſic arguo ad hominem: Omnia flumina reuertuntur, vnde exeunt; ſed reuertuntur omnia ad mare: Ergo omnia à mari emanant.

RESPONDET Modernus quidam, eundem eſſe locum,*ad quem*,& à *quo*,eorum tantùm fluminum, quæ defluunt à mari. At reſponſio hæc ex dictis defluit.

29 ADDVNT aduerſarij ex ſua explicatione, optimè apparere mirabile dictum Eccleſiaſt. quòd omnia flumina intrant in mare, nec tamen mare exuberat; cùm non omnia è mari emanent, euacuando, ſed aliqua tantùm; aliter nil mirabile apparet.

AT Fruſtra hæc excogitata ſunt;Non enim mirabile vult eſſe; imò ad curſum aquarum pertinere, ait, vt ad ſuum principium refluant; ſic enim ad rem faciebat: quapropter antè & de Aſtris, ac Sole dixit, In circulos ſuos reuerti;vt inde educat, omnia in gyrum euolui; vt concludat vanitatem vanitatum;ità notat D.Bonauentura *loco citato*.Sanè Scriptura eſt clara.

RESPONDENT alij, per flumina intelligi torrentes; vt exponit Diuus Hieronym. qui oriuntur à mari, mediante pluuia; imò ſubtiliùs conſideranti apparebit, fontes ipſos mediatè fieri ex mari; quia vapores, ad montium concauitates eleuati, extruduntur è mari, per terram effuſos, vel ex pluuiâ,genitâ ex vaporibus,è mari ereptis.

30 AT hoc non modò noſtram non expugnat ſententiam,ſed roborat,ac ſoluit oppoſitas difficultates; vt

vt infra dicam. Quomodò ad tantam altitudinem montium ſaliant ſcaturigines aquarum. Quòd verò non ſoli torrentes, verùm etiam flumina ſic intelligantur, luce clariùs eſt.

QVID enim mirum, ſi ſoli torrentes confluerent in mare, & non redundaret? Deindè nulli ferè torrentes reuertuntur ad mare; ſed in fluminibus pereunt, alueo exſiccato manente.

31 PROBATVR ſecundò noſtra ſententia; quia incredibile eſt, ex aëre, in cauernis, tot flumina ingentia generari: tum quia aër eſt tenuis, & ex 10. guttulis aëris, vix vna guttula aquæ fit: vndè iam eſſet aër conſumptus: tum quia cauernæ ſunt ſiccæ; & ideò impediunt conuerſionem aëris in aquam: tum quia ibi aër eſt calidior, quàm extrà in media regione: nam ad ſpecus calor Solis pertingit; aliter non poſſent extrahi vapores è locis ſubterraneis; ſed, cùm ille aër ſecundæ regionis non reſoluatur in aquam, cur hic in cauernis reſoluatur?

OBIICIVNT primò, quia ſic deberet maior copia fontium in vallibus erumpere, quàm in montibus; quod eſt contra Ariſtotelem, & experimentum.

32 RESPONDETVR, ex concauitatibus externis terræ non deriuari aquas marinas, ſed ex intimis venis, veluti profundis arteriis, vti humores ſunt in animali; & ideò, quia valles ſcaturiginibus claudunt orificia, quid mirum, ſi ex eis non egurgitant omnes fontes. Multi quidem ex his promanant: imò plurimi; nec experimentum eſt oppoſitum: nam in omnibus ferè vallibus excurrunt fluuij.

33 OBIICIVNT ſecundò: Si aquæ è mari effluerent, non ſcanderent cacumina montium, vnde tot fluminum patent orificia; aquæ enim decliuiora petunt.

ARRIAGA ad condicta nobiſcum *diſp. præced. quæſt. 5.* ait, nil mirum, cum mare, ex parte, ſit terrâ eleuatius. Reſpondeo ſecundò, aquas è maris gremio erumpentes, primò decurrendo expurgari, & à fæcibus eribratas, inter cumulos arenarum excolari, expurgari, ſubtilioreſque redditas, fieri aptiores ad conſcendendum; conſcendere autem, coniectas in anguſtos terræ ſinus ab vrgentibus fluctuantium vndarum impulſibus, vltra irruentibus in eiectas vndas. Deinde verò, Sole, Aſtriſque peragentibus, multos attrahi vapores ad ſublimes cauitates, ex quibus, veluti elambicati, continuò in aquam reſoluti, defluunt, expluunt; & repletis cauernis, ſcaturiunt, erumpunt ex antris, atque expelluntur; gurgitante orificio à repletionibus: imò verò, aliis etiam vaporibus, è mari attractis, ad ſupernas aëris regiones irruunt pluuiæ, in cauernaſque delabuntur, ac rurſus euaporant. Itaque ex aquis marinis, vel immediatè, vel mediatè Flumina organizantur. Quidam etiam fontes, altiùs maris æquore, ſcaturiunt; eò quòd Fluctus intumeſcentes, eò eleuati, orificia inueniant alta; & ita excurrant; & ſicut maris ordinariæ Fluctuationes ordinatæ ſunt; ita & Fluctus erumpentes.

MODERNI verò obiiciunt aliqua huic poſtremo dicto, quæ nullius ſunt ponderis; quòd fontes non ſcaturiant vniformiter; Quòd fontes eſſent ſalſi; Quòd non eſſent in tanta latitudine. Hæc ex dictis ruunt.

34 RESPONDETVR enim, aliquos fontes aliquando ebullire, aliquando ſtillare, pro aquarum copia, vel inopia. Neque eſt, cur ſalſi erumpant; cùm per venas terræ colentur. Benè quidem dices, excauatos fontes, non longe à littoribus ſalſos ſentiri. Adde certum eſſe, vapores aliquos perpetuò reſolui, ſicuti certum eſt, ignes etiam perpetuos reperiri.

LIBEAT hic, alias etiam cauſas aſſignare, ob quas, aquæ, aſcendentes è mari, fontes ex apice montium effundant. 35 Primò quidem, ex impetu aliquo ventorum exhalantium, ſeu exhalare nitentium è ſinibus terræ. Secundo, ex multa aëris reſolutione, inter meatus obturatos, ne detur vacuum; quod, in fiſtulis claret euenire. Tertiò, ex immiſſione corporum grauiorum, puta, lapidum, arenarum, globarum, è ſummis cacuminibus ruentium, ac fundum implentium. Quartò, ob æquilibrationem: Nam aqua inclina ad æqualitatem ſuæ originis; ideò, ſi à Fluctibus maris impulſa, ad apicem montis euehatur, & deſcendat, rurſum aſcendit, ſi aptos meatus inuenit. Vide Albertum, *tract. 2. cap. 12.* Sic *Geneſ. 1.* dicitur. *Fons aſcendebat*, vbi habet Hebræus; *nubes, ſeu vapor aſcendebat de terra, irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ.* Ita Hug. Vict. hic Ideo etiam nubes, è mari extractæ, fontes gignunt. Aquarum mirabilia referunt Ariſtoteles. *De admir. auſcult.* de quibus nonnihil infrà; Seneca, *lib. 3. cap. 25.* Plin. *lib. 2. com. 3.* Algazel. *3 i. cap. 23.* Ita reſpondent etiam D. Baſil. *hom. 4. hex.* Plato. *in Phæd.* Plin. *lib. 2. cap. 65.* Addit Theodoretus *ſerm. 2. de prouidentia* Dei imperium.

DE Aquis quoque Thermalibus multa Medici dicunt. 36 Hæ verò ſunt mixtæ, ſolent autem eſſe tepidæ, vel etiam calidæ; vt ait Ariſtoteles *2. Meteor. ſum. 1. cap. 3. & ſum. 7. cap. 1. & 2. ſect. 4. problem. 17.* Fieri enim ſolent tales ab igne ſubterraneo, à quo ebullitæ miſcentur mineralibus, vt auro, argento, plumbo, vel quaſi mineralibus, vt ſulphuri, nitro, &c. Miſcentur interdùm vapores venefici; vt in Germania, propè Salam. Fluuius ſimiliter adeſt in agro Parmenſi, qui ignem facilè apprehendit; de quibus Medici diſſerunt.

SVNT multæ etiam aquæ mirabiles. Sic apud Garamantes eſt fons, in quo faces accenſæ extinguuntur, extinctæ accenduntur, vt refert D. Bonauentura *in 4. diſt. 44. part. 2. art. 2. quæſt. 1.* temetſi Collegium *Tract. 9. Meteor. cap. 7.* eum in Epiro innuat; at Garamanticum diebus frigidiſſimum, & nocte calidiſſimum ait. Vide ibi alia aquarum mirabilia.

STVPENDAS etiam aquarum ſpecies refert Ariſtoteles *libro ſuprà citato.* In Sicilia ait, quæ eſſe vorticem, in quem ſi Aues, aliaue animantia ſuffocata immergantur, vitæ reſtituuntur; Verum an quis hoc experientia didicerit, non adeò crederem; cum nec Theoriæ conſonum ſit. Audiui, Scillam plura ibi vndoſo vortice animantia ſuffocaſſe, vitæ verò reſtituere nequaquam.

ITEM in Bactris ait, Oxum Fluuium ſplendidas Auri glebulas ſecum ferre, ſicut & ſimiles Theodotontem ad littus ebullire; Verum hoc ex ſubiacentis Aluei naturâ, mineralia fouente, euenire poteſt.

REFERT itidem, Fluuium eſſe Thraciæ inter Scithas & Medos, ardentes deferentem lapides, ac ligneas prunas, prius extinctas, inibi iactas exardeſcere, ſecuraſque, inter liquidas vndas, flammas effundere; verum vſtæ, ad inſtar Bituminis, fœtorem talem exhalant, vt reptilia quæque iſtinc abigant.

HINC Coniice, quicquid virtutis aquas explorantur ineſſe, aliundè ipſis ſuffundi; cùm ex propria natura, frigidæ tantum ſit, & humidæ: Quia tamen mixtioni ob Fluiditatem ſunt aptiſſimæ, adiacentium elementorum qualitatibus facilè ditantur.

DISPVTA

DISPVTATIO III. DE AERE.

IN orbe elementari ſupra Terram, & Aquam, tertium locum obtinet Aër, quippe, quoniam mobilis, ac peruius, eſt deferendis aſtrorum influxibus aptiſſimus, quibus duo illa Elementa inter ſe attemperata, res mortalium conſultius agant, hiſque neceſſaria ſuppeditent: Leuis eſt Aër, quare cum Solo igne pro aſcenſu certat; nec libens patitur terræ pondus, quam magno impetu velut indignabundus ſuccutit, vt quam dederit natura, ſedem occupet. Perſpicuus eſt, & rarus, facilè cedens corporibus, quibus diſcedentibus ocyùs ſuccedit, ne vel tantillum vacui contingat, cui præcauendo ipſum iugi cura inuigilare non abſurdum diceres; ideò corpora ambire, penetrare, ac replere pro ipſorum capacitate non deſinit; Impreſſionum locus eſt præcipuus, vt infra per ſingulas diſcurrendo videbimus: Ipſum ſimul cum aliis elementis creatum tertiâ die, aſſerit Diuus Bonauentura *in 2. diſt. 14. part. 2 dubit. 1. litt.* vbi docet, in deſcriptione terræ, & aquæ, includi etiam alia ſubtiliora elementa; Rationes iam allatæ ſunt, cùm de terra ageremus. Magna verò quæſtio de hoc ſolo elemento, circa eius qualitates agitatur; cuius occaſione, multa de qualitatibus elementorum, præmittemus; quare hanc diſputationem longiùs protrahere neceſſe habeo.

QVÆSTIO I.

Quænam ſint qualitates AERIS.

1 SVPPONO primò, quatuor eſſe qualitates elementorum, *Calor, Frigus, Humiditas, Siccitas.* De his Ariſtoteles 2. *de Gener. cap. 2. & 3.* vbi eas vocat primas, non ſimpliciter inter qualitates, ſed ſenſibiles corruptibilium. Idem colligitur ex Diuo Bonauentura *lib. 2. Comp. Theol. cap. 8.* & *in 2. diſt. 12. quæſt. 3. ad 3.* qui formas elementares primas, inter perfectas corporeas corruptibilium, admittit.

2 SVPPONO ſecundò, qualitates non eſſe formas ſubſtantiales elementorum. Ita Ariſtoteles *2. de Gener. text. 22.*

PROBATVR primò, alioqui elementa non eſſent compoſita ſubſtantialia, eorumque generatio eſſet alteratio; vt ait Diuus Bonauentura *in 4. diſt. 48. art. 2. quæſt. 3. in corp.* Singulis autem elementis geminas dant Philoſophi qualitates: Nempè igni ſiccitatem, & calorem: Aëri calorem, & humiditatem: Aquæ frigiditatem, & humiditatem: Terræ ſiccitatem, & frigiditatem.

3 CONTRA tamen hunc vniuerſalem ſenſum aliqui inſurgunt, clamantes, aëri ſolam humiditatem ineſſe naturaliter; at calorem, vel frigus eſſe aduentitia. Ita Valeſius, *lib. 1. controu. medic. cap. 10.* qui eam ſententiam tribuit Galeno, *lib. 2. de vſu partium, cap. 3.* & *lib. de vſu reſpirat.* Alij dicunt, Aëri ſolum frigus ineſſe naturaliter. Hanc ſententiam Stoicis tribuit Galenus, *lib. 1. de natural. quæſtion.* Areſius etiam, *2. de Gener. cap. 3. diſp. 2. quæſt. 10.* allegans Plutarchum, M. Tullium, Philon. Clement. Alexand. Galen. & alios: Vult, aërem eſſe naturâ frigidum; calorem verò eſſe aduentitium. Alij ſiccitatem ſummam ei adſcribunt. Sic Ferchius *in calce libri de cœlo.*

4 SECVNDA tamen ſententia eſt Ariſtotelis *2. de Gener. text. 23.* & omnium ferè Peripateticorum. Inſuper & Sancti Baſilij, *hom. 4. Hexaemer.* Gregor. Niſſ. *lib. 3. Philoſoph. cap. 2.* Ambroſ. *lib. 3. Hexaëmer. cap. 4.* Anſelm. *lib. 1. de imag. mundi, cap. 3.* aërem eſſe calidum. Hæc eſt opinio Diui Bonauenturæ; Nam *in 2. diſt. 15. quæſt. 2.* probat, mixta componi ex elementis: quod probat de aëre, ex ſubtilitate eius, & raritate, quæ ſimilis eſt raritati ignis, ob calorem.

5 DEINDE, *quæſt. 3.* oſtendit, mixta perfectiora conſtrui magis ex elementis actiuis ſecundùm virtutem, quàm ex paſſiuis ſecundùm molem: elementa verò actiua, ait, eſſe, quæ qualitate, maximè actiua, conſtant. Hæc autem qualitas aſſeritur ab eo eſſe calor: & hoc idem aſſerit, *in 4. diſt. 48. art. 2. quæſt. 3. in corpore.* Scio, *in Comp. Theolog. verit. lib. 2. cap. 3.* ponere calorem in ſuprema regione aëris, ob calorem Solis; ſimiliter in infima; in media verò frigus: quia illuc non peruenit repercuſſio radiorum, & *lib. 7. cap. 20.* ponere qualitates actiuas, calorem, & frigus; priorem in igne, poſteriorem in aqua; At non ob id negat, aërem eſſe naturâ calidum: Nam ſubdit in vtroque loco, in media regione fieri impreſſiones frigidas: atque adeò his adſcribit frigus ſecundæ regionis. Idem habet, *lib. 2. cap. 8. & 9.* multiſque aliis in locis: imò id probat; frigus verò non adſcribit mediæ regioni, ex abſentia Solis tantùm, ſed ſolùm externum calorem remouet, & tenebras adſcribit: eò quòd regio illa nubibus repletur: ideò ait; *in medio autem eſt frigiditas, & obſcuritas.*

ASSERO cum hac ſententia, Aërem eſſe calidum.

6 PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *par. 2. Breuil. cap. 3.* ratione Ariſtotelis *2. de Gener. cap. 2. text. 16.* quâ probantur & aliorum elementorum qualitates, eamque adhibet Ruu. *lib. 2. de Gener. cap. 3. quæſt. 7.* elementa ſunt, veluti partes mundi integrantes, condita ad generanda ex eis mixta. Generatio autem rerum naturalium fit ex contrariis, agentibus in ſe inuicem, & reagentibus, vt ad mixtionem veniant: per qualitates autem actiuas fit hæc actio mutua, & reactio. Similiter requiruntur paſſiuæ qualitates ad reſiſtentiam, vt in ſe inuicem agendo, nec deſtruantur omninò contraria, nec omninò maneant diſtincta. Contrarietas ergo debet eſſe in quolibet elemento, ſaltem quoad

alteram

alteram qualitatem; & quoad alteram debent miſcibilia conuenire; vt pugna non ad deſtructionem tendat omnimodam. Sic igitur collata ſunt ordinatè elementa; vt iuxta, aliud vicinũ Symbolum, aliudque diſſymbolum incolant. Collata ſunt autem hoc ordine; vt iuxta terram ſit aqua; iuxta aquam aër; iuxta aërem ignis; vt ſupponit Diuus Bonauentura *hîc, & aliis locis, ſuprà adductis*. Ignis autem eſt calidus, & ſiccus; vt patet experimento: Nam calefacit, & exſiccat ordinatè, atque inferiora reducit in ſuperiora, liquefaciendo terrea, & ea reducendo in aquoſa, ſeu liquida; rurſus, ea calefaciendo, reducit in aërea, & aërea in ſe exſiccando, vt eru-
7 ditiſſimè adnotat Diuus Bonauentura, *lib.* 1. *Comp. Theol. cap.* 8. ergo aër vicinus, ſecundùm vnam qualitatem, eſt affinis; ſecundùm alteram inimicus igni; ſed non eſt affinis in humiditate, quam in aëre omnis experientia admittit: ergo in alia qualitate; ſi autem hæc qualitas non eſſet calor, neque poſſet eſſe frigus; cùm frigus calori opponatur, quæ eſt ſumma qualitas ignis; vt docet Ariſtoteles; adducendus *diſp. ſeq.* ergo. Rurſus, ſi eſſet frigidus, cùm ſit & humidus, in nulla qualitate pugnaret cum aqua vicina; ergo in inſtanti, in eam tranſmutaretur, vel ipſa in aërem; aqua enim eſt frigida, & humida; vt patet. Quòd ſit frigida, patet: Nam, ſi calefiat, remoto agente ad frigiditatem reuertitur, eaque infrigidat, ſimiliter & humectat; & inſuper proprio limite difficilè continetur, facilè alieno: ergo eſt humida. Hæc enim eſt definitio humiditatis, ex Ariſtotele mox citando. Similiter terra eſt arida, ſeu ſicca; vt dicitur *Geneſ.* 1. *Vocauit terram, aridam*; vt notat Diuus Bonauentura *in* 2. *diſt.* 14. *part.* 2. *dub.* 1. *& lib.* 2. *Comp. Theol. cap.* 8. Et probatur ex diffinitione ſicci, allata ab Ariſtotele 2. *de Gener.* text. 9. *Siccum facilè terminabile proprio termino; difficilè autem alieno.* Humiditas verò contrario modo definitur; vt notat Diuus Bonauentura *in* 2. *diſt.* 14. *part.* 2. *dub.* 1. *litt.* qui ideò ait, terram in ſingulari; aquas verò in plurali, deſcribi in creatione. *Congregentur aquæ: & appareat arida.* Similiter eſt frigida, vt notat Diuus Bonauentura *loco citato*. Miror, Galitium hanc rationem in Seraphico non vidiſſe.

Mvlta experimenta obiicit Areſius, ad arguendam aëris frigiditatem. Primò, quia aër, remotis impedimentis, eſt frigidus; vt patet in ſecunda regione.

8 Respondet Diuus Bonauentura *in Comp. Theol. lib.* 1. *cap.* 3. *&* 9. Secundam regionem aëris non eſſe ità calidam, vt primam, quia eò non peruenit reflexio radiorum Solis: eſſe vero frigidam; quia eò deducti, & attracti vapores à radiis Solis, ibique derelicti, ad naturam propriam aquæ reuertuntur; & ibi à contrariis obſeſſi, per Antiperiſtaſim congelantur, & ſæpè in grandinem, ſæpè in niuem efformati decidunt: ex quo patet, non à ſola carentia radiorum Solis ibi frigus regnare; vt putat Zabarella, *lib. de regione aëris, cap.* 7.

Colligitvr etiam, non è ſola antiperiſtaſi, facta ex nimio calore ſuperioris regionis, vicinæ ſoli, & igni; & inferioris à reflexione radiorum, frigus in ſecunda regione aëris adeò dominari, & vigere; vt putant Tolet. 2. *de Gener. quæſt.* 5. *ad* 9. Colleg. *tract.* 1. *Meteor. cap.* 2. Ruuius 2. *de Gener. cap.* 3. *quæſt.* 8. *num.* 218. Neque verò ſatis probatur à Ruuio, ex eò, quòd Antiperiſtaſis ſit ſufficiens cauſa frigoris; cùm enim aliæ cauſæ ad tale frigus concurrant, debuit etiam eas aſſignare cum Diuo Bonauentura: Fateor quidem, Ruuium tandem naturam vaporum afferre cauſam, quam affert Ariſtoteles 1. *Meteor. ſum.* 3. *cap.* 3. & ibi Diuus Thomas *lib.* 4. Nam, etſi nulla fieret Antiperiſtaſis, adhuc regio illa, aqueis humoribus repleta, frigeſceret, quod non vidit Ruuius; ſed id notat Galitius, *loco citato*.

Secvndo obiicit Areſius. Aër noctu frigidior euadit, Sole abeunte. 9

Respondetvr, Aërem frigefieri vaporibus roris; &c. qui decidit, non in aurora tantùm; vt putat Galitius; Sed in ſero quoque, derelictus à radiis Solis. Similiter tempore hyemis frigidus eſt ex vaporibus, & Signis cœli humidis, dominantibus: ideò, hyeme, loca clauſa ſunt calidiora apertis. Similiter & loca Aquilonaria ſunt frigida, ex vaporibus frigidis indè expiratis; vbi ex debilitate radiorum conglobantur. Per hæc vſque *ad quintum* Areſij patet.

Addit, nos aëre refrigerari: ergo aër eſt frigidus. Hoc idem habet D. Bonauentura *lib.* 4. *Comp. cap.* 8.

Respondetvr, Aërem ingredientem 10
eſſe minùs calidum illo, qui expiratur; cùm naturali calori additus ſit flammeus cordis; vel contactus corporis noſtri calidi: Similiter & motus, faciem percutiens, vehementiùs percutit, quàm immotus; quia peruadit poros, & agitatur ab aliquo frigido humore, qui impetu magis agit.

Obiicit adhuc. Aër incluſus in ventre dolorem parit, quia frigidus.

Respondetvr, frigidum eſſe; quia eſt vapor ſæpè aqueus, at, licet eſſet calid.s, poſſe tamen turbare inteſtina.

Obiicit adhuc. Corpora, à dæmonibus formata, ſunt frigida.

Respondetvr, eſſe frigidiora, quàm animata, quæ elementari calori addunt vitalem; vel frigida ſunt, quia mixta cum terreo, & aqueo humore; non enim ſimpliciter aërea ſunt; vt notat Diuus Bonauentura *in* 2. *diſt.* 8. *part.* 2. *art.* 2. *q.* 1. *&* 2. hoc enim neceſſarium eſt, vt palpentur ſolidè; vt terminent viſum, &c.

Obiicit prætereà; quòd ventus eſt frigidus.

Respondetvr, ventos eſſe exhalationes ca- 11
lidas; alterari vero à regionibus infectis, per quas tranſeunt.

Obiicit item. Aër exſiccat, ergo non eſt humidus.

Respondetvr, aërem à ſe ſolo non exſiccare, ſed agente vento, qui eſt exhalatio; & magis Sole.

Obiicit adhuc. Non poteſt elementum amittere ſuas qualitates, quin pereat; ſed aër frigidus, & ſiccus, fit ex accidenti; nec tamen corrumpitur; ergo non eſt calidus ex natura.

Respondetvr primò, retorquendo argumentum: Nam ſæpè humidus fit, & calidus; nec tamen corrumpitur; ergo frigus, & ſiccitas non ſunt ei naturales.

Respondetvr ſecundò, non adeò frigefieri, 12
& exſiccare, vt proprium ſit ei inſitum, ſeu impreſſum frigus, & ſiccitas, ſed ex aggregatione cum humoribus frigidis ſic videtur ſentienti.

Obiicit etiam. Si aër eſſet calidus, cùm & cœlum ſuo calore agat, iam frigus omne eſſet deſtructum.

Respondetvr, calorem aëris eſſe tenuem; 13
influxus verò cœlorum etiam frigefacere; neque ſuperfluit vterque calor, quia eſt præcipua qualitas

actiua

actiua ad mixtiones requiſita, vt monet paſſim D. Bonauentura *locis adductis*.

Obiicit tandem id Iob 12. *Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur:* Ergo aër ab aqua habet humiditatem.

Respondetvr è Diuo Bonauentura *part. 4. de Eccleſ. Hier. cap. 5.* quem ſequitur Pineda, ſenſum eſſe, iuxta LXX. *Si Deus clauſerit Cataractas cœlorum, & non pluerit, nec rorem emiſerit opportune; omnia terræ naſcentia, victui neceſſaria, areſcerent.* Hanc expoſitionem laudat Galitius; ſed illam in Diuo Bonauentura non inuenire poterat.

14 Enim verò Aëris regiones tres ſunt, variè affectæ. Prima, ſeu infima, quæ nos ambit, extenditur vſque vbi pertingit reflexio radiorum Solis: quoniam verò pro vario Solis ſitu reflexio maior eſt, vel minor; magis etiam, vel minùs attollitur hæc regio. Dum enim nobis eſt eleuatior, ad angulos acutos terram verberans radiis, hi acutiùs pari paſſu ſurſum reflectuntur; quia anguli reflexionis, æquales ſunt angulis incidentiæ; atque adeò, dum in ſignis Auſtralibus eſt demiſſior, terras noſtras tangit ad angulos obtuſos, reflectuntur etiam demiſſiùs obtusè, & ita prima hæc regio anguſta eſt. Id oſtendam *quæſt. 15. de Iride.*

Addo tamen, montes aliquos viſos excedere etiam ſecundam regionem. Sic Olympus, & Athos, qui & mons ſanctus, inter Macedoniam, & Thraciam ſuper nubes attolli feruntur, vt dicam *quæſt. 4.*

Obiicit Carolus Franc. Vrſinus *diſp. 1. q. 3. cap. 1.* Prima regio attingit eò, quò reflexio radiorum Solis attingit: at radij reflectuntur etiam ſuper hos montes: Ergo & hi ſunt in regione infima.

15 Respondeo, reflexionem, ab his iugis, paruam ſupprimi à circum ad latera, ambiente frigore ſecundæ regionis totius terræ non eleuatæ. De hoc, *loco adducto*, agam.

Infima igitur regio aëris eſt à Sole calefacta, proportione dicta. Quo fit, vt eius altitudo varietur etiam eodem tempore, pro locorum varietate.

Secvnda aëris regio ea eſt, qua detinentur vapores à radiorum reflexione deſtituti. Hæc regio frigida eſt, propter aqueas impreſſiones, quæ ibi fiunt. Etenim vapores eleuati virtute radioſæ reflexionis, cùm eò peruenerint, peregrino calore deſtituti, ad innatam redeuntur frigiditatem, & aeris ſpatia illa frigefaciunt. Accedit antiperiſtaſis; Dum enim aer ille, & vapores ſuprà à regionis calore mox probando, & infra à primæ regionis iam probato calore, obſidentur; ſe reſtringunt, & frigus intendunt; ad modum, quo puteales aquæ æſtate rigent.

16 Tertia Regio aeris ab extremitate ſecundæ ad Sphœram ignis peruenit. Hæc calida eſt primò; quia Igni contermina eſt; ſecundò, ob exhalationes eò euolantes, & ibi morantes; tertiò, ob reflexionem Solis à nubibus; quartò, à motu raptus agitante. Vide etiam Collegium *Tract. 1. cap. 2.* cum Diuo Bonauentura *in Compendio Theol. lib. 2. cap. 3.*

Aivnt alij, inditum eſſe à Deo initio frigus ſecundæ regioni, vt ibi Meteoræ fiant impreſſiones; cæteras autem regiones calore eſſe munitas ad generationes, &c. Nec eſſe nouum; Nam & terram, naturâ aridam, humectar.

Sed hoc eſt ad Sacrum aſylum fugere, vt ait Vrſinus.

Qvoniam verò in Aeris Amphitheatro tot nobis apparent mirabilia, & per 52. ferè aeris milliaria, quibus extollitur ad ſummum ſuprema regio; vbi Cometæ fulgent (ſi demonſtrationibus Petri Nonnij, *lib. 7. Perſpectiuæ*, fidem habeas) Meteoræ impreſſiones præclara multa exhibent contemplanda: Alia in regione ſupremâ, nempe Cometas, & alias igneas impreſſiones, lanceas, capras ſaltantes, &c. Alia in media, vt tonitrua, fulgura, fulmina; plura verò humida, vt pluuias grandines, niues, &c. Quædam in infima regione, ſeu ignita, vt Ventos, ſiue aquea, vt rorem, pruinam, mel, manna. Ideò ſtatui de his, cum D. Bonauent. agere. 17

Primo igitur ignita, etſi diuerſarum regionum, ſimul percurram; mox aqueam perluſtrabo. 18

Qvoniam verò Peripatetici Zelotes etiam Circulum lacteum admiſcent, de eo primò agam ne, abſque meritis, eum in cœlos tranſtuliſſe credar. Quod etiam de nonnullis Cometis aſtruere cogor.

QVÆSTIO II.

De Circvlo *Lacteo.*

Circvlvs Lacteus, qui Galaxia, à Naſone, *primò Metamorph.* laudatur, mirabile candoris portentum, Philoſophantium acies diſgregauit. Græcè *γαλάξιαν vxant*. Varias de hac ſententias recenſent Ariſtoteles *primo Meteor. cap. 8.* Damaſcenus *in Phyſ. cap. 15.* Plutarch. *lib. 3. de placit. cap. 1.* Macrob. *lib. 1. in ſomn. Scip. cap. 15.* Albert. M. *lib. 1. lib. 1. tract. 2. cap. 2.* Stoflerinus *in Sphæram Procli*, Manilius *in lib. Aſtron.* Picus *lib. 1. de exam. vanit. c. 12.* Hygin. *lib. 2. de cœleſtium ſignorum Hiſtoria*, apud Collegium. *Tract. 4. Meteor.* Scotus *primo Meteor. quæſt. 20.* Poncius *diſp. 28. quæſt. 2.* 19

Fabvlas de Iunonis lacte ſparſo, Herculem ab vberibus auellentis; de Phaetontis incendio; de animarum ad cœlos tramite, Deorum Senatu, & alia Poetarum ſomnia, otiantium deliramenta, vltrò miſſa facio.

Possidonivs, apud Macrob. putat, eſſe aſperginem ſyderei caloris ex aduerſo Zodiaci, extenſam in Zonam, vt frigus attemperaret earum regionum, quæ nimium à Sole diſtant.

Sed Arctici brumæ non ſentiuntur attemperari calore; neque calor ibi formalis eſt; vt oſtendi. *Tractat. 6. diſput. 2. quæſtione 7.* Virtualis autem non candicat ſubiectum, in quo eſt tantùm virtute.

Diodorvs cenſuit, eſſe Ignem. Sed hoc refelli, *loco citato.*

Theophrastvs ſentit, eſſe duorum Hemiſphœriorum, compagem.

At Deus non eguit in Shgœris fundendis Hemiſphœria condere, mox compaginanda.

Democritvs, & Anaxagoras conſpirant, eſſe lumen igneum ſtellarum, quæ à Sole non aſpiciuntur, ob interiectam terram. 20

At Solem Pelponneſo adæquatum, & cœlos igneos falsò ſupponunt; exploſos *loco citato.* Profectò vmbra terræ cœlum Mercurij non attingit, vt monet S. Doctor *ſerm. 3. de Apoſtolis.*

At

At, oſto ad Firmamentum perueniret; non ſemper eandem partem obumbraret firmamenti, quia Sol itinere obliquo eclipticæ variaret lumen. Ita, modò hæ, modò aliæ ſtellæ obumbratæ candorem emitterent; ſi tamen candor luci affinis reddi poſſet.

21 Antonivs Polus *digreſſ. de circulo lact.* Cremoninus *de via lactea*, Roccus *primo Meteor. quæſt.*4. Amicus *tit.*4. *quæſt.*7. *diſt.*4. cum Ariſtotele *primo Meteor. cap.*8. putant, eum eſſe exhalationum concretionem in aëre. Enim verò Scotus *loco citato* Louanij, & Pariſiorum nonnulli eruditi, corruptũ Ariſtotelis textum aiunt; ſed Græci Interpretes eſſe eum Ariſtotelis ſenſum dicunt. Vera ſententia aſſerit, circulum lacteum in octaua Sphœra eſſe multitudinem ſtellularum, quæ lumen tenue, imminutum candore, emittunt. Ita Ptolemæus *dict.*8. *cap.*2. multique apud eum, Scaliger *exercit.*72. Albert. M. *lib.*1.*tract.*2. Colleg. *tract.* 4. *Meteor. cap.* 2. Clauius in Sphœram, Maſtrius *diſp.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 5. Vrſinus *quæſt.* 5. *Meteor. cap.*2. Galilæus *in ſuo Nuntio Aſtron.* vbi teſtatur, ſuo ſe tubo optico innumeras, vbicunque aſpiceret, ſtellulas obſeruaſſe. Hæc eſt ſententia Diui Bonauenturæ *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.*5. & *ſerm.* 2. *de Apoſt.* Exponens ibi Philoſophum, quem adducit cum aliis, expurgato mendo textus, aut volens exhalationes aſſeri ab Ariſtotele, non quidem Galaxiam phyſicè conſtruere, ſed opticè ad Perſpectiuam quippè nobis ita coloras ſtellulas exhibeant. Sic explicat etiam Ioan. à S. Thoma, Recens Euſtach. *parte* 2. *Phyſ. tract. tertio quæſtione octaua*, ſequitur Seraphicum.

22 Assero primò, Galaxiam non eſſe ignitos halitus.

Probatvr primò, quia incredibile eſt, tantam halituum molem tot ſæcula perduraſſe; imò tantam exiſtere, quæ millies terram excederet.

Probatvr ſecundò; quia, ſi eſſet in aëre, non videretur vbique terrarum vniformiter, circa eaſdem figuras ſtellatas; ſed diuerſis in regionibus mutaret parallaxim. Hæc ratio innuitur à Sancto Doctore *ibi* §. *Dico primò.* Parallaxim deſcribam quæſt. ſequenti. Hinc ſequitur, halitus neque ad viſum ordinati candoris perpetui deſeruire.

Assero ſecundò, circulum lacteum eſſe in octaua Sphœra.

Probatvr; quia compertum eſt, eodem motu cum ea, ab occaſu ad ortum volui.

Assero tertiò, circulum lacteum eſſe multitudinem ſtellularum, lumen illud imperfectum, can-
23 dore imbutum, emittentem.

Probatvr à Diuo Bonauentura oculari experimento, quo nititur ſuprà Galilæus. Hinc falſò Conimbr. & alij volunt, Galaxiam eſſe partem cœli denſiorem, ex reflexu Solis, & aſtrorum, candicantem ſanè, claro Teloſcopio in eam faſciam, vbicunque libeat, defixo, ſtellulæ reperiuntur; vt monet etiam Vrſinus.

Hæc faſcia maxima in firmamento ferè geminata, ambit vndique illud tranſiens per conſtellationes Caſſiopeæ, Oloris, Aquilæ, per Æquinoctialem lineam, per caudam Scorpionis, lænam Sagittarij, crura, pedeſque Centauri, Nauim Argi, per Geminorum pedes, Henochivm, Persevm.

QVÆSTIO III.

De Cometis.

Aliqua de his dixi *tract.* 6. *diſp.* 2. *quæſt.* 9. quæ ſuppono; Cometis Græcum nomen ſignificat comatam ſtellam, vt monet Liuius Ignatius ex Diuo Bonauentura *lib.* 2. *compendij Theol. cap.* 9. Quoniam autem variis modis radiantes viſi ſunt, varia nomina ſortiuntur. Qui enim comam, Turcarum more, fundunt, Pagonii ſeu barbati. Qui iaculo ſimiles, Acontii. Qui enſiformes, Xiphii. Qui ſphœrici, Discoides. Qui cornuti, Ceratii. Qui vaſa referunt vinaria, Pithiti. Qui comam, veluti equi, ſpargunt, Hippii nuncupantur. Lege Cardanum *lib.* 4. *ſubtilis.* Ignatium *in anatome Cometæ anni* 1666. & 1667. de quibus multi multa tradunt, præſertim Claramontius, Carolus Piſo, Diuinator Sophiſticus, Ioan. Franc. ſpina, Peregrinus, & alij. 24

Hæc ſunt accidentales differentiæ: Verum altius aliæ è naturis eorum iudicantur, cum Seneca *lib.* 6. *natur. qq. q.*11. Sanè ex effectibus eæ coniiciuntur, quibus Planetis ſunt ſimiles, vt ſi liuidi, Saturno; ſi rubei, marti aſſimilentur. 25

De Cometarum cauſis, & loco, altercantur ſapientes. Sex opiniones fert Scot. *primo Meteor. quæſt.*17. Pontius *diſp.*28. *quæſt.*1.

Prisci nonnulli, apud Ariſtotelem *primo Meteor. cap.*6. materiam cometarum cœleſtem credidere: Eos allegant etiam Plutarch. *lib.* 3. *de placit. cap.* 2. & alij relati, ac referendi.

Pythagorei Cometas aiunt eſſe ſtellas quaſdam, ſtatis temporibus apparentes. Appollonius Myndius eos inter erraticas numerat. Democritus, & Anaxagoras plurium eſſe planetarum concurſum ſentiunt. Pythagorei nonnulli, nec non Hyppocratis, Chivs, & Aschilvs cenſent, ſydus aliquod errans, à ſeptem eſſe diuerſum. His ferè arridet Seneca *lib.* 7. *qq. cap.* 1. Eorum tamen iter auium à cæteris fatentur. Illos variè ſequuntur Recentiores. Cardanus ſuprà, Xeplerius de Cometis, aiunt, eſſe coagulum aeris in cœlo expanſi, qui dicitur רקיע Rachiah expanſio. *Geneſ.* 1. 26

Tyco Brahe *lib.* 2. *de mundi ætherei phænom. cap.* 10. & *epiſt. ad Rotm.* & Chriſtianus longomontanus, credunt, eos fieri è materia viæ lacteæ: Alij verò Tychonici, è varia Luminarium conjunctione eos fieri conjiciunt.

Non longe à Pythagoreis abit Diuinator ſophiſta.

Enim verò Cometas, è materia elementari agnoſcunt communiter Peripatetici, cum Ariſtotele *primo Meteor. cap.* 7. Albumazar *lib. de coniunct.* Auicen. Algezel, Philop. Auer. Alb. *lib.*1. *Tract.* 3. *cap.*5. qui dicunt eſſe halitus mixtos. Conſentiunt periti Aſtronomi, Ptolem. *lib. de coniunct.* Ioan de Regiom. Vogelinus *de Cometis*, Scipio Claramontius in Antitycone, & *lib. de nouis ſtellis.* Colleg. *tract.* 3. *Meteor. cap.* 3. Phranza *hiſt. lib.*5. *cap.*21. Vitellio *lib* 10. *Theor.* 60. Cardan. *lib.* 4. *ſubtil.* Snalterus apud Tyconem *lib* 7. *cap.* 10. Logembac. *cap.*71. Amicus *tract.*5. *de cœlo, quæſt.*1. *diſp.*11. Poncius *diſp.* 28. *quæſt.* 1. Vrſinus *diſp.* 2. *quæſt.* 1. 27

Non longe abiit Seneca dicens, eſſe ignem. Epigenes vero apud Ariſtotelem dicens, eſſe terreum halitum accenſum. Id ferè accinunt dicentes, vel eſſe aërem, vt Boëtius; vel aqueum vaporem, vt Heraclides Ponticus; & qui dixere, eſſe materiam non accenſam, ſed illuminatam, vt Scaliger; & qui dixere, aliquando etiam inflammatam; aliquando ſolùm illuminatam ſuſtentari, dum Atmoſphæram, ideſt quinquaginta duorum milliarium ſpatium extollitur. Ita Claramont: ſuprà, & Licatus *de nouis aſtris*, quod probabile putant Maſtr. & Bellut. *diſp.* 4. *quæſt.* 2. *art.* 4. Euſtach. *part.* 2. *Tract.* 2. *diſp.* 1. *quæſt.* 2. Camillus Glorioſus *lib.* 5. *de Cometis*, Fulienſ. 2. *Phyſ. cap.* 5. *art.* 6.

28 Aliqui mediâ viâ cenſent, cometas eſſe nonnullos in aëre; alios in cœlo. Ità Keplerus *de Cometis*, Licetus *de nouis aſtris*, Rotman. *de Comete anni* 1585. Iſaac Abrectus, Clauius *in Sphær. lib.* 1. Areſius *lib.* 2. *de Gener. q.* 4. Galilæus, *libro*, cui titulus. *Il ſaggiatore*. Guiduccius *Tract. de Cometis*, Argolis, Sennertes, & fere Carolus Piſo *de Cometis*, cum Arriaga *de Cometis*, & aliis.

Volunt tamen Keplerus: *Epithome Aſtron*, & Glorioſus *lib.* 5. Cometes è Luminarium halitibus compingi, quod à ſe obſeruatum iurant. Ità Luminaria facta ex elementis ſupponunt, vt monet Cottun. *ſect.* 31. vel halitus terreſtres in cœlos inſinuari, vt inferunt Areſius Guiduccius, & Galilæus. Neque timent, ſi cœli inducantur fluidi, vt vrgent Maſtr. Bellutus, & Cottunius.

29 Ex his habes locum Cometarum. Qui enim ex halitibus elementaribus compactos dicunt, fere omnes infra Lunam locant. Illis adde Hagecium, Sculterum, Noltium, Apianum, Craigum, Keckermannum, & omnes Peripateticos, (excepto liceto) & Arabes.

Qui verò è materia cœleſti conflatos dicunt, eorum incunabula in cœlis ponunt. Relatis adde Bernardinum, Teliſum, Ambroſium, Rhodium, Villebrordum, Snellium, apud Ignatium, *cap.* 3.

30 Habes etiam, quid ſinguli ſentiant de forma Cometarum. Qui enim eos ex elementis ſtruunt, ſanè eſſentialiter à cœlis diſtinguunt; qui vero è cœleſti ſubſtantia eos fieri iudicant, eſſentialiter ab elementis diſtinguunt.

Horum cauſam efficientem aliqui ſolum Deum aiunt, ad aliquid graue portendendum. Allegant Damaſcenum, *lib.* 2. *de fide*: *cap.* 17. Id ita, vt plurimum fieri, ait Arriaga *diſp. vnica de cœlo*. Si res ita ſe haberet, omnes fere quæſtiones ſolutæ iacerent, vt ait, Kircherus, *lib.* 3. *magnet. artis, præluſ.* 1. *pag.* 378.

Mastrius, Bellutus; & alij è regione, naturalibus cauſis eos adſcribunt. Albumaſar de coniunctione planetarum, *lib.* 8. *diff.* 1. id ſoli ſtellæ Martis adſcribit. Hermetes, Saturno. Ptolem. *lib.* 1. *Quadrip. cap.* 2. Soli, magiſque in coniunctione dicothoma, ſeu dimidiante figura & plenilunio, maximè, in Eclipſi. Cooperantur alia ſydera, maximè in coniunctionibus, præcipuè in magna illa Iouis coniunctione cum Saturno, huiuſque cum omnibus. Collaborat primum Mobile rapidè trahens aërem, atque intra Tropicos, etiam regionem infimam, ipſumque Oceanum, vt refert Verulamius *in ſua hiſt.*

31 Finalem Cometarum cauſam naturalem, ait Andræas Duditius, deduci è materiæ neceſſitate; attamen ſæpè, Deo ita diſponente, nullus inficiatur, eos ad quid altius intendi poſſe.

Seraphici hac de re placitum paucis aperiam. Is, *lib.* 2. *Comp. Theol. cap.* 9. veros cometes, ex halitibus mixtis diſſimilaribus, bitumine, nitro, ſulphure, atque aliis viſcidis euaporatis conſtrui, docet.

In 2. *diſt.* 14. *quæſt. vlt. ad arg.* fatetur, aliquam ſtellam à Deo creati ad fines ſupernos, qualis ad Chriſti natalitium Magis affulſit. Stellas huiuſmodi cometes cœleſtes vocat, inferens, etiam circa cœleſtium corporum gyros, poſſe aliqua diuinari; ſtellas ibi aliquas nouas, à Deo conditas, concedens. Id è Damaſceno *loco citato* probat.

Rursus ad id *Lucæ* 21. *Erunt ſigna, &c.* Stellas caſuras dici ait, nempè exhalationibus contextas.

Quare mediam tenet ſententiam; Cometes aliquos in aëre; alios eſſe in cœlo, è quibus Regum mortes coniici poſſunt, quia aërem delicatis noxium reddunt; certò tamen diuinare, non niſi Diuino afflatu ait aliquem poſſe. Ità Seraphicum exponunt Orbellus *primo Meteor. cap.* 3. Maſtrius, & Bellutus ſuprà. 32

Quoniam verò è parallaxibus ſinguli argumentum petunt; vt cometarum locum, ac proinde naturam inueniant; oportet Parallaxim agnoſcere.

Parallaxis, Græcè, diuerſitatem ſonat aſpectuum corporis eleuati: Oritur verò talis diuerſitas ex hoc, quod linea viſualis, ſeù ducta ab oculo ſtantis ſuprà terram, & tracta ad corpus eleuatum in alto loco, vt, puta ad tertiam aëris regionem, & inde ad cœlum protenſa ſtellatum, quod eſt vltimum viſionem terminans, diuerſo itinere tendit ab altera linea, quæ à centro terræ educta, & altè deducta ad aërem, tranſit per centrum eiuſdem corporis ſublimis, puta cometæ, & rectà aſcendens, vſque ad firmamentum, oſtendit verum illius cometæ locum, reſpectu totius vniuerſi conſiderandum. Ea igitur diuerſitas aſpectûs, cauſata à diuerſo itinere lineæ viſualis, oſtendens diuerſum eſſe locũ, à vero illius cometæ, infra firmamentum exiſtentis, loco; illa inquam varietas, quæ in duabus illis lineis diuerſa via ductis, apparet, illudque ſpatium, inter vtraque medium, in firmamento menſurandum, dicitur Parallaxis. 33

Hinc primò deduco, ſi corpus in ipſo ſit firmamento, non apparituram aliquam parallaxim, quia diuerſitas loci viſionis non poſſet apparere: Nam in eodem centro ſtellæ terminaret linea viſualis, & ea, quæ à terræ centro ducitur. Igitur, quò magis elongabitur ab illo, eò fiet maior Parallaxis, cæteris paribus. 34

Colligo ſecundò, ſi corpus eſſet nobis in Zenit, ſuper verticem capitis, vt ait D. Bonauent. *ſerm.* 1. *de S. Ioan. Baptiſta*, non apparituram aliquam parallaxim, quia linea è centro terræ, & linea ex oculo noſtro, aſcenderent vnitæ vſque ad firmamentum.

Colligo tertiò, ſi corpus illud elongetur à noſtro vertice, apparituram parallaxim, quia linea viſualis à linea centrali diſiuncta, incipit diuerſo itinere aſcendere ad cometam, & inde ad firmamentum. Itaque quò magis cometa à vertice noſtro recedet, eò magis diuerſo itinere pergent lineæ illæ. Hinc, ſi cometes ſitus ſit in Horizonte, maxima erit diuerſitas itineris earum linearum; atque adeò maxima quoque Parallaxis.

Habes etiam, corpus illud, quo vicinius terræ (ſi cætera ſint paria in ordine ad Zenit, & Horizontem) eò maiorem futuram Parallaxim; quia lineæ magis in ordine ad firmamentum diſiunctæ recedent. Hoc Siſtemate omnia perſpicies. 35

Sit

36 Sit Globus terræ A. Sit Firmamentum D. Linea centralis Horizontalis B. B. Aliæ duæ lineæ viſoriæ C.C. Horizontem interſecantes. Linea E.E. tranſiens per Terræ centrum, à Zenit ad Nadir ducta, quâcum coit linea viſualis; vnde hic nulla parallaxis apparet; Tandem duæ lineæ F. centralis, & G. viſualis. Obſerua diſtantiam linearum C.C. à B. & lineæ G ab F. in terreſtri globo A. Hinc inſurgentes, vario itinere, lineæ cauſant Parallaxim maiorem, quò magis corpus fuerit ad Horizontem, & terræ vicinius.

37 Definitvr Parallaxis Angulus, ſiue concurſus radiorum viſualium, è diuerſis terræ partibus directorum, in idem centrum Aſtri, vel Cometæ. Ita refert Vrſinus, qui ſic eam deſcribit: Parallaxis eſt diuerſitas aſpectus, qualis contingeret, ſi vna pila pendêret ex trabe cubiculi per funem, longum duos, vel tres palmos; tunc oculo, conſtituto in dextera parte cubiculi appareret pila in ſiniſtra parte trabis: Oculo autem, conſtituto in ſiniſtra parte cubiculi, appareret pila in dextra parte trabis: Illa ergo diuerſitas eſt parallaxis, quæ nulla appareret, ſi pila immediatè hæreret trabi, ſiue enim aſpiceretur ex vna parte, ſiue ex alia, ſemper eadem appareret, & in eodem ſitu.

Hæc Vrſini declaratio craſſa, & manca eſt, vt conſtat.

38 Assero primò, dari Cometas elementares in aëre.

Probatvr ab allatis Doctoribus, qui experti ſunt, multos Cometes maiorem longe parallaxim facere, quàm ſit Lunaris: Ergo infra Lunam erant: Id obſeruarunt in Cometis vltimò viſis. Obſeruarunt etiam, motos inordinate non deſcripſiſſe Circulos, parallelos Cœleſtibus Orbium, breuique mutaſſe ſitum à Stellis, quibus apparebant vicini: Quæ fruſtra impugnat Sophiſta; mox *cap.* 4. dans inuitus dexteram.

Instat, Cometem anni 1664. habuiſſe 22. gradus longitudinis, nempè 1980. milliaria: Tanta autem maſſa è terra nequiuit aſcendere, quæ ad ſupremam aëris regionem elata, globum longè terreſtri maiorem faceret.

39 Respondent multi, multiplicatas radiorum refractiones tantam exhibuiſſe molem, radiorum extenſione, ex ipſo Sole arrepta; vnde illuſus oculus, globum longè minorem haud percipiebat.

Sed quanta foret longitudo Globi, ſi locaretur in Firmamento; Vnde moles tanta?

Vrget, Cometes Teloſcopio, non tantùm oculo creſcere, quantùm Luna: Ergo remotiores ſunt, quam illa.

Hoc mihi primò, ea tubo optico aſpicienti, ſcrupulum ingerebat; ſed obſeruaui, ex luminis maiori intenſione, Lunam ſolidam ampliùs ferire oculos: Nam & Solem, Luna altiorem, tubo obſeruaui maiorem diſcum exhibere; Obſeruans etiam Stellas fixas primæ magnitudinis, quæ tubo apparebant ſine radiis ſolo globo; atque adeò minores: Cùm igitur Cometæ ſint longè Aſtris minùs lucidi, vtpotè elementares, vel ſi Cœleſtes, non ita ſolidi, & radiis ſpuriis amplè coronati; quidni, Teloſcopio fixiùs, & perfectiùs Cometen videntes, ſolo nudo globo emenſum, minorem offendamus?

Vrgent Tyco, & aſſeclæ, Stellam in *Caſſiopea* 40
viſam, anno 1572. & viſam 1600. & 1604. & 1618. non dediſſe parallaxim, quod de hac vltima Argolis iureiurando aſſeuerat. Idem teſtantur alij de viſa anno 1652.

Sane Anti Tycones conclamant, Tyconis machinas murarias, experimenta fallacia, ſcriptaque ſonantia: Nos verò cum D. Bonauentura conſideramus, plurimos peritiſſimos Aſtronomos, ſupra relatos, præcipuè Tyconi eruditiſſimi conſentientes, etiam aduerſas rationes vidiſſe, nec ab eis formidaſſe; ſaltem verò aliquos cœleſtes Cometas reperiſſe.

Assero igitur ſecundò, aliquas nouas ſtellas in Cœlo apparuiſſe.

Probatvr primò; quia plurimos annos permanſêre, vt retuli, *tract.* 6. *diſp.* 2. *quæſtione* 9. At exhalationes tanto tempore non durant.

Probatvr ſecundò ex motu: Obſeruarunt 41
enim noctis tempore, quantum Cometes ab aliqua Stella diſtaret, & hoc pluries: Deinde in Charta vel Globo cœleſti ſignarunt loca obſeruata Cometæ; Viderunt autem loca hæc ſucceſſiuè motu incidiſſe in rectam lineam, vel in arcum Circuli maximi, qui dimidit Sphæram in duas partes æquales. Cùm igitur motu ordinato, quo ſoli Orbes Cœleſtes cientur, illæ Stellæ mouerentur; quis neget illas in Cœlis fuiſſe? Confirmatur ex motu Stellæ nouæ anni 1572. obſeruatæ a Clauio, & aliis, quod fruſtra Scipio negat.

Respondet, poſſe Cometen primo motu rectà a Cœlis trahi: At quidem aer irregulari raptus gyro, Cometen inordinatè raperet.

42 PROBATVR tertiò : Maiorem enim parallaxim exhibet Luna, quàm aliqui Cometæ: Ergo, ex dictis, ſunt ſupra Lunam; ſic de relata Stella teſtantur Clauius, Tyco, & alij relati. Idem de viſa anno 1600. teſtantur Clauius, Keplirus, & Griembergerus, quem Argolis ſecum allegat de Stella viſa 1618. addens ſibi Gregorium Boncompagnum.

INSTAT Ignatius, Tyconem varium fuiſſe circa Stellam 1571. In hac Hagecium parallaxim inueniſſe, & Longomontanum in ea 1618. parallaxim emenſum *min.* 15.*ſecund.* 34. quorum ſingula ſunt ſexageſima pars minuti; vt docet Sanctus Doctor, & cæteri, & Claramontium inueniſſe eius parallaxim, Lunari maiorem.

AT in claſſes diuiſi, ſe inuicem Quadrantibus, Aſtrolabiis percellunt; Tyconis machinas admouent; alij eas retundunt, tandem Sanctus Doctor medius gaudet.

43 COMETEN anni 1664. Aſtronomi emenſi, è parallaxi collegere, diſtaſſe à terra 70000. milliaria Circumferentiam Sphœræ, in qua erat, 398743. milliaria gyraſſe. Diametrum diſci eius, qui erat initio 4. min. longum 73. milliar. & 800. paſſus Periphæriam, ſeu circuitum globi mill. 231. paſſus 942. Barbam longam 1107. milliaria.

CVRIOSVS forſan inquires, vnde luminoſo infanti tam ingens barba?

CARDANVS, quem ſequitur Tyco, ait, eſſe radium Solis tranſeuntem per poros Cometæ, reddique viſibilem vnione ſuâ, & multiplicatione. Sequuntur magno plauſu Moderni.

44 OPPONVNT alij; quia omnes Cometæ ſic eſſent *Pogomij*; nullus *Xiphius*; Radius enim tranſiens dilatatur ad modum ſcopæ, non autem ſe reſtringit ad modum enſis.

DEINDE nunquam viderentur Cometæ contra Solem vndique criniti; nam radius per Diametrum tranſit.

TERTIÒ radij Solares viſionem non terminant, niſi opaco corpori innixi, vt probat Keplerus *in Optica Aſtronomica.*

HIS argumentis territi Argolis, & Longom. aiunt, radios tranſeundo perfricatione aliquas ſecum ferre particulas Cometæ.

AT confricatio eſt corporum, non radiorum.

VRGEO cum Collegio *tractatu* 3. *cap.* 4. Si barba è radiis Solis fieret, iam Cometa, ingrediens vmbram terræ, videretur ſine lumine tonſus, & eclipſatus, quod nunquam euenit.

Vrgent alij; Eſto non ingrederetur vmbram terræ; nulla barba, vel cauda, ſursùm reſpiciens, iam videretur à nobis.

AT ita viſus eſt hic Cometa, cùm ad *Orionis* cingulum acceſſit.

45 DICVNT alij, Barbam è materia rariori fumoſæ exhalationis emitti; ſicut crines vndique è partibus denſioribus accenſis, & illuminatis, quæ noſtro aſpectui ideò apparent. Ne mirere, flammam, fumumque quadragies ſepties ſuum globum excedere igneum, a quo emittitur: Nam Veſuuius anno 1631. flammas, fumumque ad ducenta milliaria in Dalmatiam effudit: Obſeruant autem Ignat. & Longomont. fumum ad partem Soli oppoſitam extrahere ab incendiario aufugientem: Nonnunquam verò ſurſum ferri pro varia Cometarum mixtione, & ſitu: Sunt enim ſæpè halitus bituminoſi erumpentes, qui à Sole fugiunt; vnde erumpit incendium.

SIC eueniſſe aiunt Cometis anni 1664. & 1665. quos Ignatius ait fuiſſe diſtinctos: Is Catalogum Cometarum per ſæcula intexit. Eum ego retexui, *tract.*6. *diſp.*2 *quæſt.*9.

ARGVMENTA aduerſa ex dictis ſoluta iacent. Vnum Sophiſtæ referre libet, quod noſtram mediam non lædit ſententiam, Tempore nimirùm Eclipſis iuxta Solem videri Cometes. 46

RECOLE dicta *tract.* 6. *diſp.* 2. *quæſt.* 12. Lunam in ſe habere aliquas cauitates rotundas, eaſque profundas, & inæquales, rariori plenas ſubſtantiâ, peruias aliquo modo Solari lumini: Poteſt igitur aliqua ex illis lumen imperfectum Solis per Lunam interpoſitam ad nos demittere, quod rotundam, aut ouatam ſemiluminoſam ad nos figuram demittat, & ſoli tubo optico perſpicaci appareat. Simile quid reor apparere in Luna ex vmbra Oceani circùm, tempore Eclipſis eius, vt aliquæ partes ſublucidæ è tenui Oceani vmbra è Lunæ Periphæria tranſpareant: Cometas verò circa Solem non video.

HIC ſolent Aſtronomi tabulas Topographicas cudere, vt loca ſtellis, & Cometis ſubiecta aſſignent, quoad naturales influxus, quibus annuit S.Doctor *in* 2. *diſt.* 14. *quæſtione vltima.* 47

ARDVVM mihi tamen, quaſdam Stellas aſſignare dominantes, quibuſdam Vrbibus, vel Prouinciis, quibus nunquam ſunt verticales, aut trigonæ, aut horizontales, puta Brixiam ſub Scorpione, Bergomum ſub Ariete; ſub Leone Cremonam: Neque percipio, remotiſſimas ſecundùm latitudinem ſub eadem Stella eſſe, puta ſub Scorpione Brixiarum circuitum (quem Foterus Prouinciam nouit) & Getuliam, quæ in Africa continet Regnum Fezæ, & Marochij; quod Ignatius, & Origanus præſtant. Sarius cum Dino Bonauent. *loc.cit.* ſub Auſtraliori ponerent ſigno: Sic D.Gregor. *homil.* 10. *in Euang. apud D. Bonauent. loc.cit.* Getuliam ſub Aquario collocatam refert. Me ab eorum ſenſibus dimouet ipſorum varietas, vt Sophiſta dicar, neque Ptolemæo ſtandum; ſæpè enim loca Cometis ſuppoſita, tranquilla manebant, remotis calamitatum vorticibus.

PRÆNVNCIANT Cometæ, meritò effectus ſibi connatos, puta calores, ſiccitates, ventos; quare & Elementares comprobantur: Enim verò inde aliqui frigora, & inundationes prædicunt, vt retuli *tract.* 6. *loc. cit.* eò quòd Planetis ſymbolis regantur; deſtituta calidis halitibus remaneat terra: Malè diuinant Regnorum ſeditiones, Bella, Religionis mutationes, vt videre potes apud relatos, & Reſlinum, atque Sabinum: Quâ virtute inanimata ſpiritibus dominantur, neceſſaria liberis? 48

AIVNT Cometen anni 1664. à Saturno Planeta frigido compactum, in magna cum Ioue perbenigne attemperato, præuiâ coniunctione, dicunt verticalitatem fuiſſe obſeruandam. Non fuit ſanè Regno Cretæ verticalis, neque alicui Europæ loco; & tamen in Creta ſola & eis exarſit. At Barbam, & Crinem minari locis aſpectis reſpondent. Huius crines in Cœlum eiaculatos vidi: Cùm, iuxta ORIONEM, Stationarius multos dies radiantem comam in eum iaciens, nobis eam inuiſam reddidit. Num in ſtatione nimboſum Gigantem ad certamen prouocabat? num gladio territus immenſo, die 5. Ianuarij 16605. milliaria ſingulis horis excurrens, barbam 11070. longam trahens, auolauit? 49

DIC ſanè cum D.Bonauent. *loco citato.* Albert. *lib.*1.*tract.*3.*cap.*41. Colleg. *tract.* 3. *Meteor. cap.* 5. 50

Deum

Deum aliquando cometas Gentibus oſtendere, vt mortem Regum portendant; Regnis verò, de quibus Angeli ſunt ſolliciti, prouideatur. Aliquando in cœlis hæc portenta apparent. Sæpè in aeris ſuprema regione velociſſimè cum aëre rapiuntur à primo mobili: Secunda enim regio vix ſub Zona torrida ſic rapi dicitur, & in ea regione citò à frigore deſtruerentur; ſicuti nec intra Tropicos diu vigent; à Sole enim diſſoluuntur. Vide Nonnium *lib. de crepuſc.* Vitell. *lib.* 10. *part.* 60.

Nvllvs certus durationis terminus Cometis præſcribitur, plerumque tamen vltra ſex menſes non manent: aliquando annum attingunt, ſicuti ille Xiphius, ante Hieroſolymæ excidium, ſuper eam pependit, vt legitur apud Ioſeph *de Bello Iud. lib.* 7. *cap.* 44.

51 Mvltiplex Cometis motus creditur. Primus eſt ab oriente raptus cū aëris regione. Secundus eſt ab occaſu, qui eſt potius retardatio raptus; tum quia aër non ſequitur adeò celeri volatu cœlos: tum quia cometica moles non recipit aëris totam impreſſionem, & impulſum. Tertius motus eſt ad polos à materiæ diuerſitate, vel magnetica poli virtute. Quartus eſt ſurſum è ſubtiliatione; vel deorſum è molis terræ accremento; Cometæ autem cœleſtes regularibus motibus cientur.

Elementares, pro materiæ varietate, varios exhibent colores; cœlici vero ſolam è denſitate, vel raritate apparentiam colorum obtinent.

QVÆSTIO VI.

De Ventis.

Elementares Cometæ in ventos diſſoluti, me, ad horum eſſentiam hic ſcrutandam, aduocant; cùm & apud multos ſint Aërei.

52 Mvlti Philoſophi, ventis non abſimiles, ad ventos indagandos in auia rapiuntur. Perlege Ariſtotelem *primo Meteor. cap.* 13. & *lib.* 2. *à cap.* 4. *ad* 7. Plutarch. *lib.* 3. *de placitis, cap.* 7. Plin. *lib.* 2. *cap.* 45. Albert. *M. lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 6. & 7. Agric. *lib.* 2. *de ortu, & cauſis ſubter.* Picum. *lib. primo de exam. van. c.* 12. Collegium *Tract.* 6. *Meteor.*

Pervvlgata fuit opinio, Ventos eſſe Aërem agitatum. Hippocrates, *lib. de flatibus*, etſi deuictus ratione ſecundâ docet, ventos omnes ſpirare è niue, glacie, gelu, fluminibus, & ſtagnis, terraque humid. refrigerata.

Anaximander vult, eſſe fluxum aëris, cuius partes tenuiſſimas, & maximè humidas Sol abſumpſit.

Stoici ventos, fluentis aeris impetum, vocabant, qui pro regionum diuerſitate nomina adepti ſunt: Vitruu. [*lib.* 1. *architect. cap.* 6. ait, ventum eſſe aeris fluentem vndam, cum incerta motus re-
53 dundantia. Diuus Iſidor. *lib.* 13. Ventum definit, *aërem commotum.* D. Damaſc. *lib.* 2. *fid. cap.* 8. *Aëris fluxum, ſine agitationem:* Aſtrologi, *aërem peruium, Ventum* dicunt, *diſpari ſtellarum ictu, radiorum, multiformi iactu commotum*, Porrò ventorum volunt portas aperiri, cum Iupiter Solem, Lunam, & Mercurium, aut hunc Mars diametra radiatione aſpexerit, vel ei in quadrato aſtiterit, vel vbi vterque in ſignis aëreis hoſpitetur, vt in *Geminis*, & *Libra*; aut cum Luna, Iupiterque in *Ariete*, & *Scorpione*, pariter ambulent; deinde Luna fuerit Mercurio coniuncta. Viſa eſt hæc ſententia Ariſtotelis *ſect.* 26. *probl.* Sed ibi priſcorum ſenſu loquitur. Sequuntur Cardanus, & Areſius, apud Poncium *diſp.* 28. *n.* 28. vbi probabilem cenſet. Moueri autem vel à Sole, ait Seneca; vel raptu Cœli, ait Cardanus; vel ab aſtris, vt dicunt alij; vel ab Intelligentiis, autumant alij apud Scot. *lib.* 2. *q.* 4. *art.* 3. Philoſophus, acie Peripatetica conſtipatus, docet, Ventum eſſe halitum calidum, & ſiccum.

Qvid ſentiat D. Bonau. paucis aperiam. In *c.* 1. *Eccl.* ad id: *In circuitu pergit ſpiritus*, ait: Ventus vel
eſt motus aëris, ſecundum aliquos philoſophos, 54
vel ſecundùm Ariſtotelem 2. *Meteor. cap.* 4. motus vaporis in aëre, ad cuius motum etiam mouetur aër. Mox ad 5. *Sapientiæ* in ea verba: *Sonitus alarum verberans leuem ventum*, ait, Ventum eſſe aërem motum, ſecundum illud Damaſceni 2. *de fide, cap.* 8. Ventus eſt aër motus. At *in Comp. Theologiæ, cap.* 9. ait proprio ſenſu: *Ventus eſt vapor terreus, aëris ſuperiora tranſcendens, & aërem fortiter percutiens, & impellens.* Vbi aduerte, Seraphicum vocare ventum vaporem, vt dicam *quæſt.* 6. non ſtrictè; ſed halitum terreum ignitum, iuxta Ariſtotelis placitum, relatum ſupra: At vapores etiam immixtos concedit cum Metrodoro, apud Plutarch. quibus arridet Poncius, *n.* 31. adducens Collegium. Quare falsò Carolus Franc. Vrſinus, Mediolani Oblatus, huius ſe *in ſuo libello* iactat opinionis authorem; Seraphico arridet Fulienſ. 2. *Phyſ. c.* 5. *art.* 7. dicens, eſſe aërem, vel halitum.

Assero primò, Ventum non eſſe aërem.

Probatvr tum è plurimis motibus, qui vni
ſimplici corpori nequeunt conuenire; (neque ſatis 55
aſſignantur cauſæ extra exagitantes,) tum ex ventorum vi concutiente ſyluas, alta conuellente ædificia, &c.

Assero ſecundò, Ventos eſſe halitus, è terra calidos, & ſiccos.

Probatvr primò, quia calefaciunt, & exſiccant.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. ex motu naturali ſurſum, & impulſu ad ima adeò violento, vt tota aëris regio commota ſubuertatur; mare deſpumans, ſuſdéque reuerſum immugiat; telluris alta contremiſcant; atque maritimæ claſſes, vrbéſque munitiſſimæ, dehiſcentibus abyſſis, obliguriantur, ac deuorentur. Confirmo: Nam, ſi non aſtruantur exhalationes; nequaquam eorum motus percipiemus, vt ſtatim oſtendam.

Seneca *lib.* 5. *c.* 6. cum ſuis Stoicis vult, aerem habere animam.

At inanis hæc ab omnibus eruditioribus cen-
ſetur excogitatio. 56

Theoprastvs cenſuit, motum venti eſſe à ſimplici prædominante in mixto, vt ſæpè, graui, & leui, pugnantibus, tranſuerſim agantur.

At motuum vis, ac vehementia non ſatis in grauitate, & leuitate cauſam inuenit. Cur enim tranſuerſim feruntur? Cur è triginta duobus angulis? Cur idem ventus aſcendit, & mox deſcendit? Aſtrologi volunt, hunc motum agitari à ſtellis.

Sed motus vehementes adeò varij, & inordinati, non ſatis ordinato cœlorum motu percipiuntur concitari.

Aristoteles *primò Meteor. ſumma* 2. ita diſ-
ſerit: Exhalatio primo eleuatur à terra leniter, 57
ex calore cœli, & aſtrorum; deinde rapitur à primo mobili in gyrum. Initio debilis eſt ventus, ſed influxu auctus exhalationum, validus vrget; ſicuti è multis vnâ confluentibus riuulis torrens exundans, turgidus irrumpit.

Contra arguunt Aphrod. & alij. Tum quia ven

ventus moueretur ſemper ſolùm ab extrinſeco. Tum quia moueretur ſemper ad occaſum, ſequens raptum. At oppoſitum motum ventis conuenire quis ignorat? Imò neque ad occaſum rapitur à primo cœlo, à quo infima Aeris regio non cietur; imò nec media; vnde videntur nubes nonnunquam quietæ; non raró ad ortum, vel ad polos euolantes aſpiciuntur inæqualiter, non regulari tractu cœlorum.

PROPTEREA multi Ariſtotelem deſerunt, etſi non valide refellant, non enim à ſolo raptu cœli ventorum motus ducit; ſed ex natura exhalationum.

58 VERA opinio, quam affert Author *lib. ad Alexandrum*, inter Ariſtotelis opera *cap. 3.* ita ventos deſcribit: Exhalationes innata leuitate ad ſuam Sphœram, euolantes in vaporoſam frigidam regionem aeris impingunt, enitentes peruadere; ſed à frigidis obſiſtentibus valido impetu repulſæ; qua data vi ruunt, huc illuc diſciſſæ. Quoniam verò aere, ac vaporoſis halitibus admiſcentur, varios etiam, atque diuerſos motus ineunt, pro vt mixta præualent elementa: hinc etiam frigefaciunt, humectant, iuuante etiam regionum, per quas peregrinantur, temperamento, vt, ſi per oras calidas tranſeant, vt Auſter incaleſcat: ſi per brumas, vt Aquilo rigeat; ſi maria, & paludes ſuperuolet, humeſcat, illaſque nobis communicet qualitates. Ita apud Conimbric. plurimi, quibus arridet S. Doctor, *loco citato comp. & ad 3. Ioan.* in ea verba *Spiritus, vbi vult, ſpirat; & neſcis vnde veniat, aut quo vadat.* Quod ex Diuo Chriſoſtomo explicat de ventorum origine, & motibus: Quamuis enim Auſtrũ a meridie; & à polo Aquilonẽ audias efflãtem, &c. Tamen patria diſtinctè nõ percipitur, quia, cùm ſit exhalatio euolans, & vi in auia diſperſa, ignoratur, ex quo ſinu vaporis ſit reiecta; quòuè exufflata; num dexteram? an ſiniſtram verſus? adde variantes ſyderum influxus imminentes, è variis coniunctionibus, varios, vt docet Sanctus Doctor *locis adductis*, & ad *Pſal. 17. & 134.* vbi Epiphonemate illo perorat: *Confitemini Domino, qui producit ventos de theſauris ſuis.* Eum imitatur Collegium *cap. 3.* Euſtachius *part. 2. tract. 3. quæſt. 14.*

59 NVMERVM Ventorum, & varietatem lege in Ariſtotele *lib. 2. Meteor. cap. 6.* Damaſc. *lib. 2. de fid. cap. 8.* Seneca *lib. 5. natur. qq. cap. 16.* Gellio *lib. 2. cap. 22.* Plinio *lib. 2. cap. 37.* Auct. *lib. de mundo ad* Alex. Mario Nigro *lib. 2.* Gregor. Stefferino *Part. 2. de vſu Aſtrolabij, prop. 44.* Mautholyco *1. dial. Coſmogr.* Collegio *cap. 4.* Vrſino *ſuprà.* Barotio, Orontio, & alij.

OMNIVM calculis quatuor ſunt principales è 4. mundi angulis ſpirantes, quos primus EOLVS notauit. His vtrinque duos ſingulis collaterales ponunt, cum Diuo Bonauentura *ad 1. Eccleſ. & lib. 2. Comp. Theol. cap. 9. & ad 5. & 7. Sap.* Ab Oriente, qui ſumitur ſecus lineam Æquinoctij, vt cœli quadrantes æquè ſecentur, eſt SVBSOLANVS, temperatus; à dextris eius ſpirat VVLTVRNVS deſiccãs; à læua EVRVS, nubes gignẽs:
60 A meridie AVSTER calidus, fulmina generans, & denſas pluuias; habens à dextris AFRICVM calidum; à ſiniſtris NOTVM temperatiorem; ſed peſtilentias inducentem. A polo eſt AQVILO rigidus, habens à dextris DRACIAM, niues ſtipantem, & grandines; à ſiniſtris BOREAM, nubes cõſtringentem, ac pluuias prohibentem. Ab Occidente, ſanè æquinoctiali, eſt Zephyru florum genitor, habens à dextris CIRCIVM, tẽpeſtates, tonitrua, & pluuias producentem; à ſiniſtris FAVONIVM, orienti nubila, ſed meridiei ſerenum afferentem. Vide S. Doctorem etiam *ad Pſal. 134.* & ad *Eccl. 11.* in ea verba. *Qui obſeruat ventum. Quomodo ignoras, quæ ſit via ſpiritus?* His locis, & aliis indicat S. Doctor, ex omnibus orbis partibus ventos erumpere. Ideò iam Nautæ triginta duos recenſent, hoc ordine.

PRIMO Horizontem in triginta duas partes 61
æquales ſecant. Sub Polo Arctico ponunt Septentrionem: & in parte è diametro oppoſita Auſtrum. Tum hac diametro ad angulos rectos ſecta ab ortu æquinoctiali, ſubſolanum: Sub æquinoctiali occaſu, Zephyrum. Inter hos, in puncto medio, alium ſtatuunt. Inter Septentrionem, & Subſolanum, ponunt Meſem. Inter Subſolanum, & Auſtrum, ponunt Euro-notum. Inter Auſtrum, & Zephyrum, ponunt Noto-zephyrum. Inter Zephyrum, & Septentrionem, Thracio-zephyrum, & ſic 8. ſunt iam venti. Rurſus, in puncto medio, inter duos, ex his, alium locant. Sic inter Septentrionem, & Meſem collocant Boream. Inter Meſem, & Subſolanum, Cæciam. Inter Subſolanum, & Euro notum, Vulturnum. Inter Euro-notum, & Auſtrum, Phœnicem. Inter Auſtrum, & Noto-zephyrum, Libo-notum. Inter Noto-zephyrum, & Zephyrum, Africum. Inter Zephyrum, & Thracio zephyrum, ponunt Corum. Inter Thracio-zezephyrum, & Septentrionem, Thraciam locant; & ita 16. ventos habes. Rurſus in puncto medio, inter quoſlibet duos, alium ventum conſtituunt. Ita 31. recenſentur quos nominibus eiuratis vocant. Vide Ingen. *lib. 1. cap. 8.*

QVALITATES porrò imbibunt regionum, 62
per quas vagantur, vt dixi; vnde aliqui ſalutares; alij noxij fiunt, vt ait Diuus Bonauentura, *loco citato Compendij.*

SVNT venti aliquarum ferè proprij regionum, de quibus Collegium *cap. 6.* Plinius *lib. 2. cap. 47.* Seneca *lib. 5. naturalium qq. cap. 16.* Sunt venti ſtatis deſignati temporibus. Nam alij VERE, alij HYEME perflant.

OCCVRRIT dubium: An locus aliquis ab omnibus ſit ventis liber. Perantiqua fertur Traditione, montem Olympum, caput ſuprà nubes tollentem, pace frui perpetua; expertos autem Idolorum cultores ibi in vertice prophana litantes, litteras aliquas in puluere ſcriptas, in ſequenti anno integerrimas inuentas, quo probatur, puluerem à ventis haud excuti. Fertur etiam, montis in vertice tenuem aërem reſpirationi ineptum, ſpongiis, aqua tumidis, incraſſari ad ora, vt ibi moram trahere queant. Hæc admittit S. Doctor *ſerm. 1. de B. Virg.*

MVLTI tamen reclamant. Vrſinus *quæſt. vlt. de* 63
ventis, & diſp. 1. quæſt. 3. cap. 1. ait, ibi ventos dominari, cùm è vertice illo exhalationes aſcendant, & vapores valeant à ſole eleuari, quia eſt terra. Litteras verò à dæmone, ipſius cultoribus integrè concludit ſeruatas.

PERERIVS *in 9. Geneſ. lib. 12. de diluuio, diſp. 9.* ne admittat, montem hunc, nubibus ſuperlatum, diluuij pluuias non eſſe paſſum; fabuloſum ait, quod de eo dicitur, teſtibus, Viues, & Philadelphio, quinimò ex D. Aug. *lib. 3. de Geneſ. ad litt. cap. 2.* id à ſe probatum credit *lib. 3. de Parad. cap. 2. quæſt. 2.*

VRGET. Si Olympus ſecundam aëris re- 64
gionem excedit, erit altus ſupra quinquaginta milliaria; tantùm enim attollitur media illa regio. At maxima altiſſimi montis celſitudo vnum milliare tantùm perpendiculè ſuper terram extollitur, ex Gallico *in Sydereo Nuntio.*

PLVTAR

Plvtarchvs in Paulo Æmilio ſcribit, multos exiſtimare, nullius montis altitudinem, nulliusvè maris profunditatem decem ſtadia, id eſt milliare, & quadrantem excedere: Addit, Zinagoram, Mathematicis inſtrumentis, Olympi talem comprobaſſe celſitudinem.

Plinivs *lib.* 5. *cap.* 2. montem in Syria quatuor milliaria altum ſcribit: Quomodo igitur altitudinem ſecundæ regionis aëreæ, quæ eſt 50. milliarium excedit Olympus? Omitto montem Venariſſem, altum ſexaginta milliaria, vt refert Poncius, *diſp.* 28.

Ego non teneor equidem hæc mordicus ad lancem ſuſtinere; quia Seraphicus, non diſputando aſſerit; ſed ea refert ex Authoribus grauiſſimis, ad ſenſus indè myſticos eruendos: Sic ſcribunt, præter relatos, Solinus, *cap.* 14. Colleg. *tract.* 1. *cap.* 2. teſtatum reddens.

65 Imò S. Auguſtinus hæc admittit, *lib.* 1. *qq. ſuper Geneſ. initio*, & *de Geneſ. ad litt. imperf. lib. vnic. cap.* 14. relatâ hac hiſtoriâ infert, non abſurdè nomine Firmamenti accipi expanſionem vſque ad illa aëris ſpatia ob tranquillam à ventis pacem.

At 15. *de Ciuitate, cap.* 27. ſolùm enititur potuiſſe aquas Diluuij ſuper montem Olympum eleuari è Mari turgente, & pluuiis adaucto; quia ibi eſt Terra, aquis grauior, vt concedit Pererius, *de Diluuio, loc. cit.* qui ſeueriùs prætendit, ibi pluuiis obnoxium montem. Satis ſit concedi, Montem turgentibus miraculo vndis opertum, vel ab aëre, à Deo in aquam verſo.

66 Locvs verò, quem contra nos affert è *Libro tertio de Geneſi ad l. cit.* 2. nihil lædens, ad vnguem pro nobis pugnat; Poſtquam enim hiſtoriam veram confeſſus eſt, Montem illum nec pluuiis, nec ventis eſſe obnoxium; adhuc volens Scripturæ ſartam tectam ſeruare hiſtoriam de Montibus Diluuio coopertis, nullo excepto; ait, hoc à Deo fieri potuiſſe conuertendo aerem illum in aquas. Audite S. Patrem: *Quapropter, & ſi verum dixit quidam ſecularium Poetarum Lucanus. lib.* 2. *Phar.* Nubes excedit Olympus. *Pacem ſumma tenent, quia perhibetur, in Olympi vertice aër eſſe tam tenuis, vt neque nubibus obumbretur, neque turbetur vento; & tamen & ipſe aër eſt, vnde aquis vicina qualitate diffunditur, & propterea ipſe quoque in humidam naturam conuerſus Diluuij tempore creditur.* Hæc Sanctus Auguſtinus, qui omninò loquitur cum Diuo Bonauentura conſonè: Propterea etiam aquarum pluuiam, à Deo ex aëre productam ſuper Olympi iugum, credi, tanquam fidei obiectum, non naturaliter poſſibilem, ait, conuerſo aëre in aquas miris modis.

67 Qvoad altitudinem ſecundæ regionis, dico, ſumi à profundiori ſuperficie terræ ad regiones illius ſummum: Montium verò altitudinem, à ſummis radicibus eorum, quæ ſuper planitiem altè extolluntur; neque illis menſuris credo adamuſſim: Nam videmus nubes ſæpè iugis montium contiguas; imò ea operire.

Ad primum argumentum, quod indè halitus, & vapores eleuari queant; dico, vaporulos paucos è vertice vnico ſuperelato ſecundæ aëris regioni, in tertia ſubtili conſurgere ſimul, & à Sole, ac regione calida, & ignea ſphœra, in aërem reſolui: Exhalationes autem, ſi quæ paruulæ è ſinu obſeſſo à ſecundæ regionis bruma, atque conſtricto expirent, ad ſphœram ignis pacificè aſcendere, atque adeò rarefactas euolare rectâ; vndè neque impulſæ, neque repulſæ ventoſæ non redduntur; ſed per amica ſpatia pacificè peruolant.

Svnt tres Venti, præ cæteris, turbulenti: *Ecnephias, Typhon, & Præſter*; quorum Anatomiam exhibebo hìc, cum Ingenier. *lib.* 1. *cap.* 9. & aliis.

Si multæ exhalationes denſæ coacervatæ aſcendant, & in cauam nubem ſubeant, fit ſæpè, vt per Antiperiſtaſim, vel attritu, aut motu calefactæ rareſcant, ac locum ampliorem quærant, tandemque per nubem diſruptam, more fulminis, magno impetu deorſum irruant: Hi flatus procellam faciunt à Græcis *Ecnephias* dictam; eò quòd præceps è nubibus erumpat. Ab hac timent Luſitani ſub Æquinoctiali; ideò, vbi cauam conſpiciant nubem, vela demittunt, vt refert Vrſinus ex aliis. Hoc indicat S. Doctor *ad* 5. *Sap.* in ea verba: *Tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur*, & ad *Pſalm.* 10. & *ad* 8. *Lucæ* in ea verba: *Et deſcendit procella venti*: & *in primo, diſt.* 10. *quæſtione vltima.*

Qvòd ſi huiuſmodi flatus, è nubibus diuerſis, vel alia, & alia eiuſdem nubis parte protruſi, inter ſe confuſè conglobentur; & in diuerſa nitentes, in ſe pugnaces retorti inuoluantur, & rotati, verticem efficiunt, qui dicitur *Typho*, ſeu turbo ab *Ecnephia*, gyro diſtinctus. Hoc vento aquæ circumuoluuntur, nauesque abſorbentur: Sic deſcribitur à Conimbric. *tract.* 6. *cap.* 7. cum Diuo Bonauentura, lib. 2. Comp. Theol. cap. 9. *Turbo eſt ventus egrediens de nube, in ſe ipſum reflexus*: Vel ſunt duo venti, lateraliter ſibi inuicem occurrentes, ſeſeque iuxta terram orbiculariter inuoluentes. Ruſus *ad* 5. *Sap.* in ea verba; *Turbo venti*, ait, id eſt impulſus compoſitus è contrariis ventis, pulueri admixtis. 68

Qvòd ſi prædicti halitus, per Antiperiſtaſim, vel repercuſſione ignem concipiant, & inardeſcant, ac depreſſæ nubis è ſpecu erumpentes flammam ſecum deuoluant; itavt flatus, & ignis vnà deorſum ferantur; *Præſter* dicitur, à Græco verbo, quod ſonat *Incendo*: Differt verò à Fulmine; quia plus habet flatus, & minùs flammæ. 69

Ventorvm mirabilia exhibet S. Doctor *ad* 11. *Eccl.* in ea verba (*Quomodo ignoras, quæ ſit via ſpiritus, & quâ ratione compingantur oſſa in ventre matris*: *Sic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium*: Vbi obſeruat, apponiſter *ſpiritus* (*venti* רוח legit Pagninus, vt Gradationem, quâ ad ſublimiora Dei opera contemplanda aſcendatur: Huic apponit vim formatiuam fœtus, quam Auicenna Diuinam acclamat; vt notat S. Doctor, qui adducit, & id Ioan. 3. *Spiritus, vbi vult, ſpirat, & neſcis, vnde veniat, aut quò vadat*, iuxta Chryſoſtomi expoſitionem; & id Pſal. 134. *Qui profert ventos de theſauris ſuis.* Et id Exodi 15. *Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos Mare.*

Mvlta ſunt Ventorum prognoſtica: Luna rubens, halone cincta: Sol in occaſu pallens, aut ſanguineus; oriens, aut occidens halone coronatus, vt indicat S. Doctor *lib.* 2. *Compendij Theol. cap.* 9. Nubes orienti Soli laterales: Sydera diſcurrentia: Coruſcationes ſereno Cœlo: Carbones ſolito magis accenſi: Marè ſilentio intumeſcens; Hæc, & ſimilia ventos prognoſticant. 70

QVÆSTIO V.

De aliis halitibus ignitis in AERE.

MVLTIPLEX halituum compoſitio apparet in aëre. Aliquas innuo.

71 PRIMA eſt ignita concretio, quaſi fax; cùm multa exhalatio, longè, lateque æqualiter diſtenta, ità ſubtilis appareat, vt tota igneſcat, de qua S. Doctor *lib.* 2. *Compendij Theol. cap.* 9.

SECVNDA eſt accenſa in longum exhalatio villoſa, ſaltus veluti è leuitate edens, & dicitur CAPRA SALTANS.

TERTIA, quaſi trabem, aut lanceam cudit.

72 QVARTA, ſunt Sydera diſcurrentia, quæ tandem elabuntur, Hæ ſunt exhalationes candentes, è nube eiaculatæ, & videntur caudatæ in ſuo deſcenſu; quia veſtigium ſui lapſus in tramite accenſo relinquunt, vt ait S. Doctor *loc. cit.* Sæpè etiam vna aliam accendit, non ſecus, atque Lucerna accenſa fumigantem extinctam reaccendit: Vide Colleg. *tract.* 1. *cap.* 2. vbi cum Seneca *lib.* 1. *nat. qq. cap.* 14. velocitati adſcribunt longos hos tractus apparentes.

QVINTA dicitur *Draco volans*; Hæc eſt exhalatio valida, conglobata, inter duas nubes frigidas excuſa, veluti fuſoriè, & extenditur quaſi Draconis collum, atque ſpiramen anterius retrò in gyros incuruatur, vt Coluber, & obliquè mouetur auolans. Vide Diuum Bonauenturam *loc. cit.* Collegium ſupra, Vrſinum *diſp.* 2. *quæſt.* 2 in quibus alia leges, vide & Ingenietum, *lib.* 1. *cap.* 10.

QVÆSTIO VI.

De TONITRV.

73 MIRABITVR quis, Tonitru deſcriptionem à Diuo Bonauentura traditam lib. 2. Compend. Theolog. cap. 9. *Tonitruum eſt vaporis ſicci egredientis de nube humida, vel in nube frigida, & humida, & ſcindit quidquid inuenit.*

ADVERTE, Sanctum Doctorem ità ſe explicare *ad cap.* 12. *Ioan.* ad ea verba, *Dicebant, Tonitruum eſſe factum.* Tonitruum eſſe ſonum de nubibus, vt dicitur Ecclis. 43. *Vox tonitrui eius exprobrauit terram*: Eſt igitur ſonus exhalationis ignitæ, in nube frigida, & humida compreſſæ, quæ ampliorem ſibi viam adaperiens, ictibus vehementibus nubem diſrumpens, nube ipsâ agitatâ, & vterum comprimente ad halitum inimicum excutiendum. Hic vide, vaporem pro halitu ſicco, & calido late nominari, vt dixi *parte* 4. *initio.* Definit illud cauſaliter, vt dixi *de Terremotu, diſp.* 1. *quæſt.* 7. Hæc eſt Ariſtotelis Sententia 2. *Meteor. cap. vlt.* Senecæ, *lib.* 2. *nat. qq. cap.* 17. Lucretij, *lib.* 6. Alberti Mag *tract.* 3. *lib.* 3. *cap.* 2. & communiter Peripateticorum apud Collegium, *tract.* 1. *Meteor cap.* 3. Vrſinum *diſp.* 2. *quæſt.* 3. Ità videmus, Lauros, & alia ligna ſpirationes claudentia, dum vruntur, crepitare.

74 VARIA ſunt Tonitrua, vt docent Ariſtoteles *lib.* 2. *cap.* 8. Damaſc. *in Phyſ. cap.* 17. Albertus, *lib.* 3. *tract.* 3. Seneca *loc. cit.* Varietas enim ſoni, è corporum colliſorum varietate mutatur: In Æthnæ, ac Veſuuij eruptionibus tonitrua ſentimus, dum maſſæ ignitæ, limitibus arctatæ, ampliùs ſpatium quæritant.

MALE Empedocles ait, Tonitru eſſe ignis extinctionem in nube: Sane cum Tonitruo ignis viuax coruſcat, non fumus ignis extincti.

LVDIT & Anaxagoras apud Ariſtotelem, dicens, Eum ignem, tonitru in extinctione emittentem, è Cœlo elabi. Vide *tract.* 6. *diſp.* 2. *quæſt.* 7. Mira de hoc habet Beda apud Paulum Mineruam, & Ingenierus, *lib.* 1. *cap.* 11.

QVÆSTIO VII.

De Coruſcatione, & Fulgure.

SERAPHICVS, *lib.* 2. *Compendij Theol. cap.* 9. 75
ſic coruſcationem deſcribit: *Eſt illuminatio vaporis ſicci, incenſi in vapore humido.*

FVLGVR, ait gigni è vapore craſſo eleuato, & calore deſiccato; & cùm ſit igneæ naturæ, vi Ventorum contra naturam deſcendit ità vrens, vt nihil ei reſiſtat: Æſtate præſertim, altiora percellit.

DIVIDITVR coruſcatio in *Fulgetrum*, & *Fulgur*: Fulgetrum eſt coruſcatio ſine tonitru: Fulgur eſt coruſcatio cum tonitru: Differt verò à Fulmine; quia eſt rarior. Vide Collegium *cap.* 4. Vrſinum *cap.* 2.

ANAXAGORAS cenſuit, Fulgur eſſe ignem è Cœlo. Empedocles autem, è Sole.

ARISTOTELES docet, 2. *Meteor. capite vltimo*, eſſe exhalationem, in nube accenſam Antiperiſtaſi, ac vehementi colliſione.

QVAMVIS autem pulſa exhalatio è compreſſione, tanquam è cauſa, coruſcet; tamen priùs videtur effectus, nempè coruſcatio, quàm tonitru ſentiatur; quia viſus in inſtanti fertur in obiectum; Sonus verò ſucceſſiuè per aëris motum fertur ad auditum, vt dicam *tractatu* 9. *diſput.* 5. *cap.* 2. & 3. Aliquando tamen priùs auditur Tonitru, quàm Coruſcatio videatur; quia excutitur halitus, nondum coruſcans, ſeu accenſus.

QVÆSTIO VIII.

De Fulmine.

FVLMEN à D. Bonauentura, *lib.* 2. *Compendij* 76
Theol. cap. 9. deſcribitur: *Eſt vapor terreſtris inflammatus, qui tangens nubem aqueam, conſpatitur, decoquitur, validiſſimo calido induratur, lapideſcit; & pulſus, quidquid offenderit, vaſtat.*

HALITVM, à quo Fulmen cuditur, lapideſcere docet etiam Albertus *tract.* 3. *cap.* 23. dicens, nonnunquam Metalla cudi ex illis halitibus compreſſis, quæ acumina in partibus ſuperioribus, quippè ſubtilioribus vibrant; grauioribus obtuſis manentibus.

ITAQVE Sanctus Doctor cautè dicit, halitum indurari in lapidem, id eſt ad lapidis ſimilitudinem: Sic enim particula (*in*) ſignat; non ſemper in lapidem, vt vulgò fertur.

EST ergo Fulmen exhalatio ignita in materia 77
halitifera.

halitifera. Ità Ariſtoteles, *lib. 3. cap. 1.* Nonnunquam in lapides concurrere docent Conimbricenſes *tract. 2. Meteor. cap. 5.* Auicen. apud Auer. dicens, aliquando & æri ſimilia eſſe. Vrſinus refert *diſp. 2. quæſt. 3. cap. 2.* ſe lapidem huiuſmodi habuiſſe, qui confricatus ſulphureum odorem exhalabat, in ſagittæ figuram acutum.

Qvæ cùm ità ſint, varia conſtruuntur fulmina, vt docet Auer. *ad locum citatum Ariſtotelis*, Collegium *cap. 5.* cum Seneca, *cap. 40.* Plin. *lib. 2. cap. 43.* & *50.* Damaſ. *in Phyſ. cap. vlt.* & alij apud Ingenier. *lib. 1. cap. 12.*

Aliqva ſunt, quæ penetrant quidem; ſed non deſtruunt corpora mollia; ſic liquant nummos intactâ crumena; & illæſâ vagina enſem ſoluunt. Hæc ſubtili materiâ conflantur; Ideò, ſi quid rarum, poroſumvè inuenerint, peruadunt: Denſa verò oppugnant pertinaciter, ac diſrumpunt. Ratio eſt, quia reſiſtentia ſuâ contumaci, Fulmen in mora detinent, ac vim imprimere ſibi cogunt: rara verò viam peruolanti aperiendo ſine iniuria ſunt, vt ait Theophraſtus *lib. 5. de cauſis plant. cap. 17.* Damaſcen. *in Phyſ. cap. 17.* cum Ariſtotele, *lib. 3. cap. 1.* Hinc aliqui, Fulmine icti, remanent cinerici, abſque ſigno, vt refert Albertus *tractatu de tonitruo, cap. 22.* Sic integrum manet dolium, vino conſumpto.

78 Datvr aliud genus Fulminis, exhalatione conſtans magis terrea, & viſcoſa; & hoc comburit omnia, fumum denſum vomens; & hoc circumambiens; ſæpè more vaſis res continet: Sic dolio vſto, vinum continet: Caue hinc; quia veneno inficit, & ſi bibatur, amentiam, aut mortem infert; Venenata verò, Fulminis tactu, virus deponere, ait Vrſinus, cui ſanè non credo.

79 Cavsa impellens fulmen, eſt compreſſio nubis, denſæ ſuperius, & infra raræ: Et quia fulmen terreum ignitum eſt, vi ruit, & aberrat, pugnantibus contrariis, & grauibus cum leuibus, de loco contendentibus; tandem terram penetrat, nec vltra quinque pedes, vt ait Plinius, *lib. 2. cap. 55.* Ibi enim extinguitur ignea viuacitas, quod etiam pilis è bellico tormento excuſſis experimur, quæ in terræ aggere emoriuntur. Accinit Fulienſ. *2. Phyſ. cap. 5. art. 6.* Euſtach. *2. Phyſ. tract. 3. diſp. 1. quæſt. 3.* feriunt ſummos fulmina montes, & turres præcelſas; quia, cum tranſuerſim agantur, in ſublimia impingunt.

80 Crebra ſunt fulmina in locis temperatis; rariùs in valdè frigidis, vel æſtuantibus; quia diſſoluit halitus, & bruma conſtringit terram, ne halitus expiret; & expiratos mortificat.

A Fvlmine non lædi Laurum, docent Poëtæ, & Plin. *lib. 2. cap. 55.* & *lib. 37. cap. 10.* Simile priuilegium Corallio, & Aquilæ adſcribunt, ac Vitulo marino. Quare Cæſar ſemel cum à fulmine euaſiſſet, aurum Ioui obtulit, & in poſterum marini Vituli pellem induit: Dicunt & geſtanti gemmam Hyacinthum fulmina parcere: Alia refert Ingenierus.

Hæc fabuloſa clamant Vrſinus *loco citato*, Colleg. *cap. 6.* ni fortè Animalia hæc naturali æſtimatiuâ, à tempeſtatibus caueant Seraphicum, de horum naturis differentem non inueni, de hoc quidquam muſſitaſſe.

QVÆSTIO IX.

De Nubibus, & Pluuia.

Iam de impreſſionibus aqueis primæ, & ſecundæ regionis aëris diſſerendum. 81

Materia Nubium eſt *Vapor*, cauſa efficiens *Sol*, & alia aſtra, vaporem ad ſecundam aëris regionem attrahentia; adde frigus circumſtans, & & condenſans Gignuntur Nubes ſic; Vapores, reflexione radiorum vſque ad ſecundam aëris regionem, vbi terminat reflexio peruenientes, calore illo extraneo deſtituti, ad innatum, quo ſtatum, à quo accidentaliter ſunt immutati, reuertuntur, iuuante amico regionis iſtius frigore, ſic paulatim vapor concreſcit in nubem, aliquando ſterilem; quia humiditas imminuta, & ſubſtantia Æquò nimiùm attenuata; Alioqui in nubes pluuiales vertuntur. Ita Collegium *tract. 7. Meteor. cap. 1.* Vrſinus *diſp. 2. quæſt. 4.* cum Diuo Bonauentura, *libro ſecundo Compend. Theolog. cap. 9.*

Nvbivm altitudo, ſecundam aëris regionem non tranſcendit; eò autem altiores iudica, quò minùs earum motum diſcernis: Cenſetur altitudo quadraginta tria Milliarium, ad ſummum quinquaginta: ſed alij aëris totam profunditatem ad quinquaginta duo milliaria tollunt, vt ait Collegium *3. Cæli, cap. 5. quæſt. 3. artic. 2.* è nubibus pluuiæ fiunt, quarum duplex eſt ſpecies, *Imber*, & *Nimbus*: *Imber* dicitur, cùm guttæ crebriores, & minutiores, ob vaporis tenuitatem, defluunt, vt ait Sanctus Doctor *de ſeptem Itineribus Itinere ſecundo in calce. Nimbus* fit, cùm guttæ decidunt paulò grandiores, vt ait Diuus Bonauentura: Id euenit, ſiue quia frigus aërem occupat, ſiue quia calor aëris nubem ambit, eam per Antiperiſtaſim conſtipando; vnde & guttæ plures in vnum coeuntes groſſiores cadunt, quod idem, abſque Antiperiſtaſi cauſat frigus, brumæ tempore: Non videntur tamen duæ ſpecies pluuiæ; ſed accidentaliter diſtinctæ, vt innuit Seraphicus cum aliis: Multiplices verò pluuias myſticas deſcribit ad *Pſalmum 67.* & *12. Lucæ.* 82

Ad pluuiæ genituram aliquos ventos conferre; dixi *quæſt. 1.* & docent Ingenier. *lib. 1. cap. 1.* Collegium *tract. 7. cap. 5.* Iuuat & aliquorum ſyderum ortus, aut occaſus, &c. vt ait Collegium *cap. 1.* cum Diuo Bonauentura, *lib. 2. Compend. cap. 27.* maximè Luna vt oſtendi *tract. 6. diſp. 2. quæſt. 13.* Pluuias albeſcere crudas, rubeſcere verò concoctas, aiunt aliqui, more vrinæ. 83

Plvvias portentoſas nonnulla viderunt Sæcula, Ranarum, Sanguinis, Lapidum, quæ aut Deo ad terrorem immittenti; aut naturæ etiam ingenio referuntur apud Conimbr. *cap. 2.* ac D. Bonauent. *ad cap. 1. Sap.* Euſtach. *part. 2. Phyſ. tract. 3. diſputat. 1. q. 9.* Fulienſ. *2. Phyſ. cap. 5. articulo 3.*

Plvrima mutationum temporis præſagia referunt D. Bonauent. *ad 12. Lucæ, in calce*, & *libro ſecundo Compend. Theol. cap. 9.* & *ſeq.* Plinius, *lib. 18. cap. 35.* Collegium, *tractatu ſeptimo, capite 3.* quæ ex inanimatis, & animatis conjiciuntur.

Sol purus occidens, magis verò Mane limpidus oriens, ſerenitatem promittit: At ſi in ortu, 84

æquo grandior, cæruſeo aſperſus, appareat, imbrem ſuſpice: ſi igneo colore, ventos. Cùm ante Solis ortum rubeſcunt nubes, ventos expecta; cùm expaleſcunt, aut nigræ ſunt rubentibus mixtæ, pluuiam præſtolare. Si ab ortu pulſæ ad occaſum, ſerenitas erit: Si nubes craſſior Solem opprimat, tempeſtatem time: Si vaporoſa eum corona cingat; quà parte ſinum aperit, flabit ventus; ſi euanuerit, ſerenum ſpera.

85 A Lvna hæc accipe ſigna: Si nitida oritur, ſerenum conjice: Si rubea, ventos: Si nigra, pluuias. In quintâ cornua eius obtuſa pluuiam trahunt; erecta ventos ad agonem vocant. Cornu Septentrionale rigidum, inde ventos ciet; ſed ſi inferiùs rigeſcat, illos ab Auſtrali vocat. Ambo erecta noctem præſagiunt ventoſam: Si in quartâ Orbis eam rutilus coronat, ventos, & imbres parat. De hoc ita Varro: *Si quarta die Luna erit directa, tempeſtatem in mari præſagit, niſi coronam habeat, eamque ſinceram; quia tunc, non ante plenam Lunam, hyematum præſagit: Si plenilunio per dimidium, pura fuerit; dies ſerenos promittit; ſi rutila, ventos; nigreſcens, pluuias: Naſcens, ſi cornu appareat ſuperiore ſubatro, pluuias decreſcens dabit; ſi inferior, dabit ante plenitudinem; ſi in media nigritia, imbrem in plenilunio; ſi plena circum habebit orbem, ex qua parte magis ſplendet, ventos immittet; ſi in ortu cornua craſſiora, horridam minatur tempeſtatem; ſi ante quartam non apparuerit, vento fauonio flante, hyemalis toto menſe erit; ſi ſextadecima flammea, tempeſtates indicit.*

86 A Stellis hæc accipe prognoſtica: Cùm Stellarum fulgor obſcuratur; idque non nubilo, aut caligine; tempeſtatem minatur, aut pluuiam indicit: Si in ſigno Cancri duæ Stellæ, quas vocant Asellos, ſudo Cœlo apparêre deſierint, atrox Hyems ingruit: Si ſub Stella aliqua Halo appareat, pluuiam prænunciant: Si plures, veluti Stellæ volitent; ventos præmonſtrant.

Ab aliis inanimatis hæc ſunt prænuntia: Cùm nubes pileum montium capitibus imponunt, hyemabit: Nubes granida candicans, grandinem affert: Nubes, vallibus incubantes, ſerenum nuntiant: Domeſticus ignis pallens, & obmurmurans, tempeſtatem minitatur: Flamma itidem flexu euoluta, ſeu Mare tranquillum mugiens, procellas aduocat.

87 Ab Animantibus hæc accipe præſagia. Delphini laſciuientes, tempeſtatem ex ea parte, quâ exiliunt; & flatum nunciant: Aquam turbato in mari ſpargentes, tranquillitatem loquaci ſilentio acclamant. Loligo volitans, Echini ſeſe affigentes, aut arena ſubmrantes, tempeſtatem prædicunt. Ranæ, ſolito loquaciores, pluuiam clamant. Fulicæ, marinum edentes clangorem; Mergi, Anateſque, pennas roſtro purgantes; Mergi maria, & ſtagna fugientes, Grues ad Mediterranea feſtinantes, pluuiam, aut ventum prætendunt: Alto autem ſilentio euntes; Alcyoneſque in littore cubantes, Noctuæ in imbre garrulæ, ſerenum clamitant. Corui ſingultu crocitantes, ſeque mutuò concutientes, ſi perdurent, ventos. Graculi recedentes, Hyemem annunciant. Volucres terreſtres, contra aquam clangentes, perfundenteſque ſeſe; maxime verò Cornix, vel Hyrundo prope aquam radens, vt eam ſæpè feriat alis; Anſeres clangore intempeſtiuo vocitantes; Boues Cœlum olfacientes, ſeque contra pilos lambentes; Porci manipulos fœni diſſipantes; Formicæ contra morem induſtriæ abſconditæ; Lumbrici è terra prodeuntes; Scorpiones è latebris erumpentes; Muſcæ acriùs ſolito carpentes, imbres, vel tempeſtates ominantur. Hæc Plinius è Virgilio *primo Georg.* Aratus *in carm.* Ariſtoteles *in Probl.* Plutarch. *lib. de cauſis naturæ, cap.* 18. D. Baſil. *homil.* 7. *Hexaëmer.* D. Ambroſ. *lib.* 5. *Hexaëmer. cap.* 9. D. Bonauent. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 39. Aſcanius Martinengus *in Gloſſa Magna.*

Cvriose inquires; cur Bruta tempeſtates, aliaſque temporum Criſes, magis, quàm nos præſentiant? 88

Respondet D. Bonauent *loc. cit.* D. Thom. *prima primæ, quæſt.* 86. Colleg. *tract.* 7. *cap.* 3. Vldaricus *lib.* 4. *Summæ*, & alij; Bruta, cùm intellectûs operationes non exerceant, proindeque tota ſenſuum functionibus intendant, his magis applicita, magis perſentire; cùm homines applicati diſcurrendo, diuidendo, componendo; à ſenſibilibus magis abſtracti, ea minùs præſentiant: Eorum tamen prognoſtica omnia obſeruantes, tutiùs præuident.

QVÆSTIO X.

De Nebula, & Caligine.

Vtramqve titulo vnit; ſed mox diuidit Collegium *tract.* 7. *Meteor. cap.* 4. At eas diſtinctè deſcribit S. Bonauent. *lib.* 2. *Compendij, cap.* 9. Nebula eſt id, quod ex nubibus, aquam pluentibus, relinquitur; Ideò, iuxta Ariſtotelem, ſerenum indicat: Caligo eſt vapor tenebroſus, quem vulgus nebulam vocat. Hic vapor non eleuatur; ſed priùs quam in nubem conuertatur, vel pluuiam, deprimitur, & iuxta terram manet. 89

Est igitur Nebula nubis excrementum, poſt nubis pluuialis effuſionem, vt ait Ariſtoteles *primo Meteor. cap.* 9.

Hanc eſſe craſſiorem nubis fœculentam portionem, cenſet Olympiodorus cum aliis, apud Conimbricenſes.

Vera tamen ſententia eſt, eam eſſe portionem nubis ſubtiliorem: Sic D. Bonauentura *ad cap.* 2. *Sap.* Author, *lib. de mundis ad Alex.* Albertus, *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 4. Louanienſis, & aliqui Thomiſtæ, quos ſequitur Colleg. *ſuprà*, & Vrſin. *diſp.* 2. *quæſt.* 4. *cap.* 4. Ingenier. *libro primo Meteor. cap.* 1.

Assero cum iſtis, Nebulam eſſe nubis pluuialis partem ſubtiliorem.

Probatvr à Collegio, & aliis etiam; quia craſſiores partes, in aquam reſolutæ, decidunt; tum quia nebula facilè à Sole ſoluitur, vt oſtendit S. Doctor *à* 2. *Sap.* infrà allegando. 90

Respondent aduerſi, eas eſſe partes terreas, quæ non à Sole diſſoluuntur, ſed ſponte decidunt.

Probatvr meliùs à Diuo Bonauentura *è loco Scripturæ indicato*, vbi nebula, tanquam leuior, à Nube ſecernitur; & cum rebus leuiſſimis componitur, ad noſtram vitam inanem demonſtrandam: Ibi verò, etſi loquantur impij, non reprehenduntur in hoc, ſed in praua illatione: *Dixerunt Impij, cogitantes apud ſe, non rectè, Exiguum eſt tempus vitæ noſtræ; quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus, tanquam non fuerimus: quoniam fumus efflatus eſt in naribus noſtris; & ſermo*

mo ſcintilla ad commouendum cor noſtrum: quia extincta, cinis erit corpus noſtrum, & ſpiritus diffundetur tanquam mollis aër, & tranſibit vita noſtra tanquam veſtigium nubis, & ſicut nebula diſſoluetur, quæ fugata eſt à radiis Solis, &c. Venite ergo, & fruamur bonis, &c.

91 Hic vide nebulam veſtigium nubis dici; atque Gradatione Oratoria leuiorem aſtrui à Sole ocyùs diſſolutam iri.

Aliam nebulam aſſignant Collegium, & Vrſinus, quam Sanctus Doctor caliginem vocat. Hæc fit, cùm è locis paluſtribus vapores craſſi emergunt, & ob craſſitiem altiùs efferri nequeunt; ſed vicinum terræ aërem occupant; & nebuloſa caligine circumfundunt. Hæc, ſi orientis ſolis præſentia attenuetur, ſerenum auſpicatur: ſi aſcendat ad aërem frigidum, ibique cum vaporibus concreſcat, pluuiam retribuit. Ambas confundit Fulienſ. 2. *Phyſ. cap.* 5. *art.* 3. cum Euſtachio *part.* 2. *Phyſ. tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 10.

QVÆSTIO XI.

De Niue.

92 De hac Sanctus Doctor *lib.* 2. *Comp. Theol. cap.* 9. Nix generatur in nube calida, cuius congelatio fit cum conuerſione in aquam; & ideò partes eius non inſpiſſantur.

Fit ergo Nix, cùm in media regione aëris expanſa, ob debilem ſolis inclinati reflexionem, vapores non conſtringuntur loco; ſed in lanea veluti fragmenta, molliter condenſantur. Debet autem nubes eſſe calida, cùm fit Nix, tùm quia nondum calor exhalauit, à quo vapor eſt eleuatus; Tum quia multum aëris includit admixtum, & aliquos halitus calidos, qui inuicem viſciditate quadam tenui intexuntur.

Albedo eius eſt vera, vt monet Sanctus Doctor, *ſerm.* 4. *Dom.* 2. *Quadrag.* Nam diſgregas viſum, & durat, etiam niue compreſſa; etſi reclament Albertus, & Louanienſes. Vide Fulienſem 2. *Phyſ. cap.* 5. *art.* 3.

93 Oritur candor ex aëreis maximè partibus, ſicuti è ſimili cauſa albeſcit ſpuma, & aqua, interfuſo oleo, vel aëre; vt docet Ariſtoteles 2. *de Gener. anim. cap.* 2. vbi niuem, ſpumam quandam dicit, quem imitatur Plin. *lib.* 17. *quæſt.* 2. Oritur etiam è frigore, vt probant Colleg. *cap.* 5. & Vrſinus *quæſt.* 4. *cap.* 4. nam è tali cauſa in oris gelidis, non homines tantùm albi ſunt, ſed & Lupi, Lepores, & alia; vt Vrſi in Noruegia, & Grotlandia. Sic frigus partes aëris diaphanas, vapori admixtas, atque lucidulas, opaculo albicantes reddit, halitu clauſo, vt ait Sanctus Bonauentura.

94 Vetvstate niuem rubêre, docet Ariſtoteles *lib.* 5. *hiſt. anim. capite* 19. Plin. *lib.* 11. *cap.* 35. quia partes aëreæ tandem tabeſcunt. Id in Armenia viſum tradit Euſthatius *in Iliad.* à forſan ex copia minij, quo abundat, quod halitus expirat; vnde aër inficitur niuibus conſtrictus.

Ningit, vbi frigus ſecundæ regionis expanditur. Ideò in hyeme, nix profuſa iacet, vel, & etiam æſtate in ſummis montium, iugis ſecundæ aëris oræ affinibus, vnde ſolis reflexio anguſta, frigus circunſtans non temperat. Qui verò montes calidiores aiunt hoc experiantur; vt diſſerit Euſtach. *part.* 2. *Phyſ. tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 9.

Concrescvnt niues aliquando in chryſtallum pretioſam, & gemmas; vt ait Albert. *libro ſecundo, tract.* 1. *capite* 15. Plin. *lib.* 37. *cap.* 2. quod malè negat Agricola *lib.* 6. *de nat. foſſil.*

QVÆSTIO XII.

De Grandine.

Grando fit è nube calida in eo gradu, quem eius natura patitur, virtute Solis eleuata, quæ in aquam reſoluta in medio interſtitio aëris rigidiſſimi ex antiperiſtaſi congelatur, vt ait Diuus Bonauentura *libro ſecundo Comp. Theol. cap.* 9. & alij *inf. cit.* Ideò non eſt rotunda, quia è guttis concreſcit. 95

Est igitur Grando pluuia in aëre congelata vt ait Ariſtoteles *primo Meteor. cap.* 12. gignitur enim, cùm pluuia, priuſquam ad terram deueniat, congelatur, æſtate quidem agente, circumambiente calore, quo obſeſſa in gelu conſtringitur per antiperiſtaſim, iuuantibus etiam nonnullis viſcidis halitibus, & terreis ſordibus, quæ & in ea videntur. In aliis temporibus condenſari poteſt à frigore aëris.

Mvlti dicunt, grandinem gigni in aeris regione infima, & media. Sic Alex. Auer. Philop. Diuus Thomas, Alb. Magnus: Louanienſes, & Pariſienſes, quibus ſubſcribit Colleg. *tract.* 7. *cap.* 6. Addit Vrſinus *quæſt.* 4. *cap.* 4. plerumque fieri in infima. Arridet Fulienſ. 2. *Phyſ. cap.* 5. *articul.* 5. Euſtach. *parte* 2. *tract.* 3. *diſput.* 1. *quæſt.* 9. 96

Alii tamen, quos refellit Ariſtoteles. *lib.* 1. *cap.* 12. in media tantum gigni volunt. Id cenſuit Anaxagoras, & multi Recentes apud Collegium, & videtur fauere Sanctus Doctor *ad cap.* 5. *ſap.* & *loco citato Compendij Theol.*

Assero, Grandines, vt plurimum, in ſecunda regione aëris fieri.

Probatvr à Diuo Bonauentura *ad* 5. *ſap.* illis verbis. *Ibunt directè emiſſiones fulgurum, & tanquam à benè curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſilient. Et à petroſa ira* (ſeu ex Græco, *petras iaciente ira*) *plena mittentur grandines.* Vult igitur, grandines, ſanè confectas è nubibus, veluti ex arcu ſagittas emitti, aut, vt lapides è fundis proiici. Non reor, in altis montibus rarò grandinare, vt putat Vrſinus; quia primæ regionis ibi parum ſit, in qua generentur; ſed quia non adſit calor reflexionis intenſus, à quo nubes comprimatur. Ideò faciliùs ibi ningit. 97

Probatvr ſecundò, quia in prima hac regione non eſt frigus adeò intenſum æſtate; neque, vt plurimum, tantus calor, qui cadentes guttas antiperiſtaſi condenſet, ſæpe enim vidi, frigido hoc aere ob pluuiam grandinare. Non negauerim tamen, poſſe id aliquando fieri. 98

Hoc

Hoc aliqui probant: Nam ſæpe in grandine ſunt paleæ, vix ſanè a terra eleuatæ: ait Euſtachius cum Fulienſi.

Hoc tamen argumentum, paleæ eſt non diſſimile; ſicut enim cum halitibus viſcidis ad ſecundam regionem eleuatur materia terrea, metallica, & ſaxea, vnde grandines, & fulmina exoriuntur; quidni viſcidis adnexa aſcendat palea? Sanè halitus quidam grandini miſcentur bituminoſi, & terrei humores nitrei; vt fatetur Collegium ideò grando campos inficit. Facilius autem conſtipantur, quia, cùm eſſent priùs calefacti, magis erant partes apertæ poris, & contrarij peruaſioni obnoxij, vt ideò Diuus Bonauentura è nube calida fieri dicat. Ita, experimur faciliùs congelari aquam, quæ fuit calefacta, vt docet Ariſtoteles, & Colleg. *loco citato* ac Diuus Bonauentura. *ſerm. 3. de pluribus martyribus, qui eſt vigeſimus de comun. ſanctorum.*

QVÆSTIO XIII.

De Glacie.

99 GRANDINEM, ſpeciem glaciei vocat Sanctus Doctor *ad 16. ſap.* in ea verba: *Nix autem, & glacies ſuſtinebant vim ignis.* Loquitur enim de grandine, Ægyptiis immiſſa.

GLACIES eſt Aqua congelata à frigore innato, & ambiente, iuuantibus terreis, concretis, viſcidis, admixtiſque humoribus; alioqui, ſi ad aquam congelandam ſola ſufficeret vis frigoris, iam eſſet perpetuò congelata, cùm ſit ſummè ex intrinſeco frigida; vt inferunt Conimbricenſes. Reſponderem tamen, aquam apud nos non congelandam, quia ſolis radiis reflexis, terra, & aër calefacta, aquæ vicinæ rigorem attemperant. Vide Diuum Bonauenturam *lib. 2. Comp. cap. 9.* Id meliori ratione probatur, cùm ſanè ſunt aquæ non gelatæ, gelu frigidiores; vt fons aquæ Læthe, quà necatus eſt Alexander Magnus, apud Diuum Bonauenturam *ſermone ſecundo de Sancto Nicolao.*

100 MARIA congelari, negat Plutarch. *lib. de cauſis nat. cap. 8.* Gellius *lib. 17. cap. 8.* Taciti nixus authoritate: Macrob. *lib. 7. Saturnal. cap. 13.* Dicunt autem, aquas, in mari congelatas, non eſſe maris, ſed fluminum influentium, & ſupernatantium; marinas verò non congelari, quia exhalationibus refertæ ſunt.

AT aſſerunt Herodot. *de mari Boſph.* Diuus Thomas *ad 38. Iob.* Beda *de natura rerum, capite 9.* Marcus Niger *libro ſecundo comment.* Georg. Pomponius mela *libro tertio de Orbis ſitu.* Olaus Magnus *lib. 11. capite 30.* Colleg. *Tract. 7. Meteor. cap. 7.*

QVÆSTIO XIV.

De Rore, & Pruina

101 RORIS, & Pruinæ materia eſt vapor ſubtilis paruus; vt ait Diuus Bonauentura, *lib. 2. Comp. cap. 9.* Cauſa proxima efficiens, eſt frigus ſerenæ noctis, quod ſi temperatum ſit, in rorem cogit; ſi vehemens, pruinam componit. Generantur in infimo aëre; vt ait Ariſtoteles *primo Meteor. cap. 10.* quia calor, talem eleuans vaporem, imbellis eſt. Gignuntur ſereno cœlo, nequit vapor concreſcere. Vide Sanctum Doctorem ad id Pſalm. 118. *Factus ſum ſicut vter in pruina.*

Fiunt autem Ros & Pruina potius in locis mœrori amicis, ac humilibus; quia ea humidiora euaporant; nec venti ſpatiantur diſſoluentes vapores, ſicut in montibus. Fitque altera Hieme; alter Vere plerumque.

ROS, & Pruina opportunè aduenientes proſunt campis, nam Pruina hyeme, terram conſtringens, calorem concentrans, eam fouet, atque impinguat. Ros etiam rigat plantas, & herbas pingui liquore ſaginat. 102

AT verò importunæ, noxiæ ſunt, ſic in Vere Pruina, germina tenella mortificat, ac necat, præcipuè, vitis, lini, & fructuum. Eſt autem Niue perniciosior; quia plantis adhæret, & comprimens, germina necat humore inde expreſſo.

ROS etiam nocet, quia, adueniente non raro ardore, in æruginem, & putredinem reſoluitur. itidem, ſi admodum viſcoſus ſit, & à pecoribus ebibatur, ventris profluuium affert. Defluit Ros Sero, & Mane, quia ſole recedente in occaſu, vapores, derelicti ab eo, ad innatam redeunt grauitatem; & reuertente Sole liquantur vapores cæteri, à nocte reliqui; vel à Luna, & aſtris debiliter eleuati. Vide Albertum *lib. 2. tract. 1. cap. 14.* Colleg. *loco citato* Vrſinum *cap. 5.* Euſtach. *part. 2. Tract. 3. diſp. 2. quæſt. 10.* Ingen. *libro primo Meteor. cap. 5.* 103

QVÆSTIO XV.

De Melle, & Manna.

MIRABILE profectò eſt mellificationis opus. Communis ſententia eſt, MEL non confici ab apibus, ſed confectum aſportari. Sic autem ipſum aiunt componi: Quando cum vapore illo tenui, è quo Ros gignitur, efferuntur, ſublucanis præſertim horis, partes quædam terreæ ſubtiles, ex harum commixtione varia cum humore tenui, ſi humidum aqueum non admodum diſſoluatur, gignitur ſuccus prædulcis, qui herbis, floſculis, foliis, & terræ ſolo excipitur, & hoc eſt MEL. Hoc liquore ſub aurora arborum folia roſcida reperiuntur; eodem perunctas veſtes, & concretos capillos ſentiunt aliquando, qui noctu ſub dio fuere. Eundem verò apes vterculis congeſtum in aluearia conuehunt, neque ex alio ſucco earum MEL conſtat. Sic docet Ariſtoteles *lib. 5. de hiſt. anim. cap. 21.* Ità fauos è floribus conſtruere; ceram ex arborum lachryma effingere; mella ex rore aëris colligere dicunt Peripatetici, apud Colleg. *tract. 7. Meteor. cap. 9.* Vrſinum *diſp. 2. quæſt. 4. cap. 5.* Videtur etiam Diui Bonauenturæ *ad 24. Lucæ* ad ea verba. *Obtulerunt fauum mellis*, adducentis id 33. Deuteromij. *Vt ſugeret mel de petra*; quaſi MEL in ſilicibus iam confectum inueniatur. Neque reclamat *ad Pſal. 8.* dicens, apem ferre mella in ore; in aculeo toxica, non enim ei connatam eſſe vim mellificandi, ait, ſicuti nec veneni: Sed vtrumque aliundè ab ea ferri dicit. 104

MEL

Mel ſylueſtre, quo veſcebatur Baptiſta, ab agreſtibus apibus è ſciſſuris decerpitur, vt aiunt Chryſoſtom. Theophylac. Euthym. Vide alia in Collegio, *cap. 9.* Fulienſ. *2. Phyſic. capite ſecundo, articulo 3.*

Manna ſimilem habet cum melle generationem: Etenim, quando cum tenui vapore, ex quo educitur ros, eleuantur partes terræ ſubtiles; ità, vt humidum aqueum valdè excoquatur, maneantque partes terræ cum modica humiditate, efficitur liquor candidus mellei ſaporis, qui in arborum ramis, herbis, lapidibus colligitur; vt refert Collegium cum Mathiolo *ad cap. 73. lib. 1. Dioſcoridis*, Valeſ. *in Philoſophia ſacra, capite quinquageſimo ſeptimo*, dicentes, hoc ad medicinæ vſum, è Libano, Calabria, & aliis locis, colligi. Hinc ait Ingenier. *lib. 1. cap. 5.* eſſe roris ſpeciem, quo Cicadæ viuunt.

106 Conimbricenses exiſtimant, eiuſdem eſſe ſpeciei *hoc Manna*, & quod Hebræis pluit in Deſerto; Nam & hoc nomine ambo vocantur 10 *Man*: Non videtur tamen id verum; nam hoc eſt ingrati ſaporis; illud verò erat melliſluum. Omitto omnem ſaporem delicatum, ex Dei miraculo ſortitum, pro cuiuſque deſiderio. Sanè modo ſingulari compactus erat supernè ab Angelis; ideò & panis Angelorum dictus *Sap. 16.* vt ibi eleganter ediſſerit Seraphicus, & latiùs *ad cap. 6. Ioannis, & Sermone 6. in Cœna Domini*, vbi eius naturam refert.

QVÆSTIO XVI.

De Iride.

107 PRÆCLARA, inter Meteoras formas, *Iris* acclamatur Eccli. 43. *Vide Arcum, & benedic eum, qui fecit illum; Valde ſpecioſus eſt in decore ſuo. Gyrauit Cœlum in circuitu gloriæ ſuæ, manus Excelſi apperuerunt illum*: Hinc & Plato *in Theateto*, Iridem, *Thaumantis filiam*, propter admirationem dictam, vocat; & Poëta ipſam Deorum Reginæ nuntiam ſpecioſam accitiit 5. *Æneid:*

Irim de Cœlo miſit Saturnia Iuno.

De huius ortu, coloribus, & figura, variè ſentiunt Philoſophi, apud Plutarchum *lib. 2. de placit. cap. 5.* Albert. Magn. *lib. 3. tract. 4. cap. 8. & 26.* Picum *lib. 1. de exam. vanit. cap. 12.* Colleg. *tractatu 5. Meteor.* Carolum Franc. Vrſinum, *diſp. 2. quæſt. 5.* & alios, præcipuè egregium D. de la Chambre in opere Gallico, Argolim *in Pandoſio, cap. 16.* Keplerum.

Tria, vt innui, in quæſtionem vocantur. Primum eſt trium colorum varietas. Secundum ordo eorum, vt primo loco puniceus, medio viridis, & infimo purpureus, cernantur. Tertium eſt figura Arcus ſemicircula.

108 Prima ſententia eſt, Iridem, ſeu Arcum, fieri ex immiſſione directa radiorum Solis in nubem concauam, roridam, ſtillicidiis aggregatam, vt portio nubis, primò à radiis penetrata, vtpote validis, clarum citrinum colorem efficiat; intus debilitatis, viridem; interius verò adhuc infirmatis, purpureum obſcuriorem exhibeant: Porrò, è nubis figura concaua, plures aſſerunt, apparêre colores ſemicirculos: Sic Metrodorus, Anaximenes, Anaxagoras, & alij apud Collegium, Albertum, 3. *Meteor. capite decimo quarto*, qui ferè ſubſcribit huic ſententiæ.

109 Hi videntes, alias non diſſimiles colorum apparentias emphaticas è lucis percuſſione; vt in bullis ex aqua, ſapone intinctâ, conflatis; in vaſis terreis, aqua plenis; in Chryſtallo triangula, Soli expoſita; atque in anteriori parte radiis magis vicina, nitidiores, atque lucidiores apparêre colores, qui ſunt ſubalbus, puniceus, citrinus, fuluus; in interiori viridem, mox intimè purpureum, & violaceum; iidemque colores poſt, in parietem tranſpareant, quod & in vitreis feneſtris experimur, Irides ad aërem, & murum proiicientibus; ſimilia in Iride Solari, & Lunari arbitrati ſunt philoſophantes illi.

110 Non diuerſus ab his Albertus colores in Iride autumat, dum radij, vaporem roridum pertranſeuntes, recipiuntur in nubem, poſt vaporem poſitam, ad modum, quo in pariete recipiuntur colores, è vitro triangulo, Soli obiecto, prodeuntes: Ordinem verò colorum ſic expedit: Quia enim colores ex lucis, & opaci admixtione maiori, vel minori fiunt magis, vel minùs clari, atque mutant ſpeciem; In ſuperiori verò parte nubis eſt ſubtilior, & purior; ibi lux minùs opacata reddit colorem puniceum: Cumque infra ſint partes craſſiores ordinatim magis terreæ, quæ vergunt deorſum; hinc puniceo ſuccedit obſcurior viridis; & infra adhuc obſcurior purpureus, qui magis ad opacum nigrum accedit: Sic & Solem per caliginem aliquando contemplamur: Circularem verò Figuram, partim è diſpoſitione vaporis, lucem ſuſcipientis, eſſe formatam ait; partim è Solis Sphæra deſumit: Excogitauit autem quaſdam in vapore pyramides inuerſas, è quarum ſectionibus putat Circulum reſultare. De his infrà.

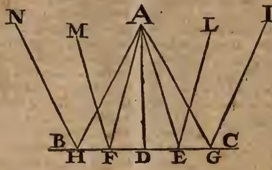
111 Cardanus *libro quarto, de ſubtilit.* Colores videtur ad Solis reflexionem reducere; vt fiant tamen, modo primo relato, ex mixtione huius Solaris, cum opaco vaporis in ſui ſuperficie; Colorum ordinem ad maiorem, & minorem lucis copiam reducit; maiorem verò copiam eſſe in ſuperiori colore ait; quia Soli pars illa nubis vicinior exhibetur; media minùs; & ſic infima minimè: Ita Circulum ad vim reflexionis, & nubis grauitatem reducendam concludit.

E Veteribus Ariſtoteles, & aliqui Interpretes Alexand. Aphrodiſæus, & Olympiod. quos ſequuti ſunt Piccolom. *de Iride*, & Vicomerc. *in tertio libro Meteor.* ſatis obſcurè loquuti ſunt.

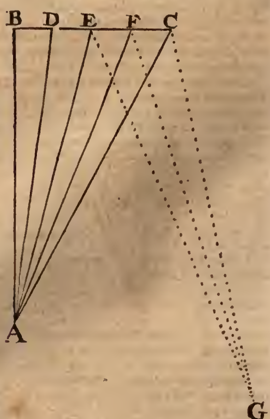
112 Aristoteles, aliorum Dux, ſolito obſcurior, pluribus vſus Mathematicis demonſtrationibus, anſam Auerroi præbuit dicendi, eum ex alieno ſenſu loquutum; quippè aſſuetum eas potiùs ſupponere: Docet autem, coloris, eorumque ordinem, debili, & valida radiorum reflexione ſic explicanda, vt ſequitur.

Qvoniam è Perſpectiuis, radiùs perpendiculus in aliquod corpus cadens, eſt omnium validiſſimus ad penetrandum; ſed ad reflectendum infirmus; Cæteri verò, prout à perpendiculari recedunt, ad penetrandum infirmiores; ſed ad reflectendum valentiores, vt, Si ex A. deſcendant radij A H. A F. A D. A E. A G. ſuper lineam, vel ſuperficiem B C. Radius quidem A D. perpendiculus, erit ad penetrandum fortiſſimus; ſed ad reflectendum

in A. valdè debilis : Radij verò A E. A F. fortiores, & ipſi ſunt ad penetrandum, quam radij A H. A G. ſed hi duo fortiùs exilient verſus I. & N. quàm illi L. & M. verſus.

Sit igitur vapor B C. in quo eſt Iris; oculus ſit in A. à quo ad nubem prodeunt radij viſorij A D. A E. A F. A G. ſolus A D. eſt perpendicularis; reliqui obliqui, ſupremus omnium eſt A C. à perpendiculo remotiſſimus; atque ideò ad penetrandum in vaporem imbecillimus; ſed ad reuerberandum validior cæteris; Ideò copioſam habebit lucem, & colorem reddet præclariſſimum citreum, cùm ad Solem G. fortiſſimè reflectatur; at ſequens; quia debilius reflectitur, viridem exhibebit in F. ſubſequens etiam debiliùs reflectens, quippè ad perpendiculum propius accedens, reddet purpureum in E.

113 Circularem verò Figuram ex reflexionis vi egregiè eruit, quod imitantur Vitellio, Picolom. & quotquot rectè hac de re iudicant, etſi obſcurè admodum differant.

Vitellio egregius Mathematicus in calce ferè *ſuæ opticen*, aliquot propoſitiones de Iride profert, parum, aut nihil ab Ariſtotele deuians,& ſanè in tenebris: Nobis incumbit, è tenebris ad lucem, veritatem deducere.

Svbtiliores Perſpectiui, ex vi reflexionis 114
radiorum Iridem conſtituunt: Cùm enim tota nubes à Sole Sphœrico ſit illuminata, peruaſa,& colorata; nobis autem Arcus tantùm appareat triplex, in coloribus ordinatis; neque in alio ſitu appareat, quàm medio inter Solem, & nubem; oportet ex reflexione determinata aliquorum radiorum,ad punctum oculi conuenientium, eo ordine quo dixi, vt ſemper colores cernantur in arcum ſemicirculum colligere: Et quia radij è nube, ſi plana fuerit, non vnientur ad oculum; ſed diſperſi abibunt iuxta regulas Perſpectiuæ, vt oſtendam; hinc aſſerunt, nubem eſſe debere concauam, vt radij ad oculum ſtantem inter vaporem, & Solem colores arcuatos deferant. Hi ideò Iridem ſic deſcribunt: *Iris eſt arcus multicolor in nube rorida opaca & concaua è radiorum Solis oppoſiti reflexione apparens oculis ſpectantium*: Ità author libri *de mundo ad Alexandrum*, Aphrod.Olym. Piccolom. *loc. cit.* Maſtrius; ſed Laconicè & obſcurè, Ingenier. *cap.3.* Vrſin. *diſp.2.quæſt.5. cap.1.* Euſtach. *part.2.Phyſ.tract.3. quæſt.8.* Collegium *cap.1.cum* Plinio *lib.2.cap.59.*Farneſius *lib.2.aſſert. cap. 27. à num.* 1187.

Aliqui verò recentes nubis concauitatem perfectam Geometricè ſemicirculam, qualis in Iride ſemper apparet, non dari arbitrantes, neque nubem planam,aptam exiſtimantes ad radios in oculo ſemicircos vniendos; guttas innumeras Sphœricas ponunt, è quibus Arcus ad præfixum punctum reflectatur ad nos, eo ordine colorum, pro radiorum profunditate infirmiorum. Arridet Scot. apud Ponc. *diſp.28. num.21.* & ibi Auerſa.

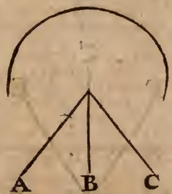
Seraphicvs incidenter totam Iridis hiſto- 115
riam paucis adaperuit: Igitur *lib. 2. compendij Theol. cap.* 8. Iridis materiam ait, vaporem eſſe aqueum: Mox *cap.9.*ait: Iris eſt lumen Solis,receptum in nube concaua aquoſa, ac Soli ex aduerſo oppoſita: Eam verò in reflexione radiorum ad nos confici docet *part.4. de Eccl. Hier. cap.* 4. Idem ſupponit *in opuſc.* cui Titulus *Laus B. Virginis*: Itaque S. Doctor ſtat cum penultima Sententia, quam explicandam,& ſuſtinendam aſſumo.

Præmitto autem primò contra primam ſententiam,nullo modo poſſe Iridem eſſe directam radiorum peruaſionem; quia, cùm tota nubes ſit illuminata; vt liquidò conſtat è Sphœrali radiorum immiſſione;iam totam videremus illuminatam, vel ſi Iridem è nubis cauo intueremur; iam omnes eandem Iridem aſpiceremus: At nec totam vide- 116
mus nubem illuſtratam, atque coloratam; ſed Iridem tantùm ſemicirculam, & hanc ad ſitus variationem, variari comperimus. Porrò hoc oſtendo: Nemo enim Iridem vidit, niſi ad angulos

rectos

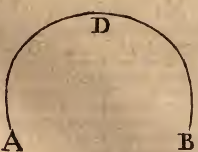
rectos ſibi oppoſitam, quantumvis locum mutet, & quaqualibeat,ſe vertat; At ſi Iris eo pacto nubi hæreret, proculdubio etiam obliquè videretur, ac lateraliter: Ita enim corpus in ſuperficie illuminatum cernimus, etiam ad latera ſtantes.

Deinde, fulgente Iride, diſponantur tres homines, vnus in A. alius in B. tertius in C. Vnuſquiſque tamen ſibi directè oppoſitam, & vnicam, non plures videbit Irides; quod ſi in nube ſuſciperetur, poſt tranſmiſſum radium per vaporem, ſeu nubem, & directè, ac orthogonaliter opponeretur ei, qui eſt in B. Profectò hoc modo non poſſet opponi aliis duobus, qui ſunt in A. & C. Si autem directa vnicuique ſua proiiceretur, illæ ſe inuicem interſecarent, & vnuſquiſque omnes videret, quod nunquam factum eſt.

Tertiò, Iris præcedit eum, qui eam inſequitur; & inſequitur eum, qui fugit ab ea, quod non fieret, ſi colores illi in nube,quæ eſt poſt vaporem, reciperentur; at cùm ex reflexione ad nos perueniat, quantò ad eam accedimus, tantò minor fit arcus, quippè radiis minùs expanſis; ideò videtur à nobis fieri remotior;quæ enim remotiora ſunt, minora apparent; quia cùm viſio fiat per pyramidem,cuius baſis eſt in obiecto,& cuſpis in oculo;quantò recedimus,eò magis ſubtiliata elongatione pyramis ad nos peruenit.

117 Dispositio verò illa colorum, lata ab Alberto, refellitur, quia in inferioribus Iridis partibus, prope terram A B. colores Iridis, maximè puniceus, ſunt viuaciores, quàm in D. quod non fieret, ſi ibi vapor eſſet magis terreus, vt patet in ſubiecto arcu.

Circvlvs verò poſitus ab Alberto in quibuſdam pyramidibus, percipi nequit: Ponit enim pyramides, quarum baſes verſus terram; cuſpides verò ad Cœlum erigantur; eò quòd vapor ad terram craſſior, & Cœlum verſus ſubtilior propendet.

Sane non video, quo inſtinctu vapores erigantur in pyramides perfectas, cùm adeò inordinatè ferantur, & in Circulos aptentur; atque ex æquidiſtantibus ab Horizonte, Iris perpendicularis nobis appareat: Inſuper,cùm tota ſectio Circulorum fiat ſuper Horizontem; cur non integri potius apparent, quàm ſemicirculi?

Ex his iacet eliſa generatio colorum,aſſignata à Cardano: Ordo verò refellitur primò; quia Solis radij, cùm ſint fortiſſimi, & totam regionem cæleſtem, atque elementarem æquè illuminent; veriſimile non eſt, in tam pauci ſpatij maiori vicinitate, qualis eſt Iridis latitudo, tantam fieri colorum, è lucis varietate, diuerſitatem, vt ex intenſione vicinioris lucis primò puniceus, mox, poſt palmum viridis, &c. reſplendeat. 118

Secvndò, quando Sol eſt in Horizonte, inferioris Iridis partes ſunt Soli viciniores: Ergo maiorem habebunt lucem.

Tertiò, puniceus color non minùs fit in infima parte Iridis, quàm in ſuprema, Soli viciniore: Ergo par illuminationis vis vtrobique. 119

Qvartò; Si vbi maior eſt vis illuminationis, ibi debet eſſe color puniceus; vbi minor erit,viridis; vbi adhuc infirmior purpureus;oppoſitum in arcu appareret, vt in extimo obſcurior purpureus; in medio viridis; in intimo citreus: Iris enim eſt ora, & extremitas baſis, quam habet conus illuminationis, quæ verticem habet in A. cuius axis à vertice ad centrum baſis, & Iridis perpendicularis à B. ex Cardano: Radius ergo A E. faciens internum arcum Iridis, magis illuminabit vaporem in E. quàm radius A F. in F. & minimè omnium illuminabit A G. quia remotiſſimus à perpendiculari A B. vt ſuprà dixi.

Non minùs deficit Cardanus in ratione Circuli tradenda, vt *infrà*. 120

Qvoad ſententiam Ariſtotelis; multa mihi perſuadent, doctrinam illam non eſſe ipſius genuinam; ſed alicuius antiqui induſtriâ ſuppoſititiam, vt notat etiam Auer. *3. Meteor. cap. 2.* Primò, quia ibi Mathematicus in demonſtrationibus dilatatur, cùm ſoleat eas potiùs ſupponere.

Secvndò; quia radios ab oculo ad obiectum ducit, cum Platonicis viſionem aſſignantibus per radioſam extra-emiſſionem, quæ opinio fuit vbique Ariſtoteli abſona.

Tertiò, nequeunt radij ab oculo ad nubem euolare; eam peruadere, & in ea colorari: At eſto colorentur; vndenam in tantulo ſpatio varietas tanta?

Qvartò vnum radium ponit perpendiculum, è multitudine guttarum innumerabili, cùm ſingulæ ſuam perpendicularem habeant incidentiam, atque reflexionem: Ergo & ad ſitum, vbi ineſt color puniceus.

Quintò; quia quaquáverſus abeas, ſemper Iris tibi obiicitur per lineam perpendiculam, quæ eſt etiam perpendicula à Sole ad Centrum Iridis. Ergò cùm ibi ſit debiliſſima reflexio, non appareret color puniceus.

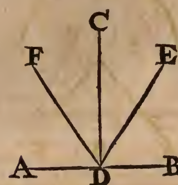
Sextò; quia ordo ille reflexionis eſt falſus, vt eò potentiores ad reflexionem ſint radij, quò à perpendiculari recedunt; atque adeò ad angulos obtuſiores reflectuntur: Sol enim quoad angulos acutiores ferit terram, vtpote ad perpendiculum *Zenit* accedens, eò altiorem reddit primam aëris regionem, & calidam, vt patet in æſtatis initio (eſto ex iam diſpoſito calore terra acriùs vrat in menſe Iulio: Quanto enim Sol ad Antarctica ſigna accedit, eoque obtuſiores radij feriunt, eò debiliores ſunt; vt in Hyeme experimur;) tametſi ex diſpoſitionibus præiactis in Ianuario frigus recrudeſcat: Non eſt igitur verum, radios, ad angulos obtuſiores ferientes, eſſe validiores in reflexione, & colorem puniceum facere; radios verò, ad angulos acutos ferientes, facere colores obſcuriores, tanquam infirmi ſint.

122 Præterea, in aliis caſibus, in quibus Ariſtoteles *capite quinto* docet, fieri ex eiſdem cauſis Iridis ordinatos colores, experimur tantulam inter eos ſitus anguſtiam, vt varietas illa colorum non poſſit prouenire è diuerſitate illa reflexionum ad angulos acutos, atque obtuſos. Vt cùm Aquam ex ore in Solem expuo. Cùm remibus aquam nauigando percellimus; aut aqua alliditur ad ſaxa contra Solem; tunc ſanè non adeſt tanta linearum diuerſa reflexio, quæ valeat rantùm colores variare, quos exhibent, Iridi non diſſimiles.

123 Vt igitur veræ aſſignentur cauſæ varietatis colorum, & ordinis eorum in Iride: Nota primò, cum Vrſino, & Collegio *loco citato*, ex Diuo Bonauentura, explicando *tract. 9. diſt. 5. cap. 2. quæſtione* 1. Lucem, ſi opaco aliquo permiſceatur, tranſire in colorem, qui nihil eſt aliud, quàm mixtio lucis cum opaco. Ità, ſi plurimum luminis in tenuiſſimo opaco ſit, reſultabit color extremè lucidus albus; ſi amplius opaci addas, fiet fuluus; ſi opacum intendatur, puniceus; atque proinde ad opaci augmentum, noui colores medij reſultant, viridis, rubeus, purpureus, vſque ad alterum extremum nigrum. Id experimur in Chryſtallo trigona, Soli expoſita: Nam in prima impreſſione, vbi purior Cryſtallus, & lumen validum, apparet color puniceus; intus viridis; intimè, purpureus. Idem apparet in aëre humido, circa lucernam; in furno circa flammam; in caligine, à Sole penetrata.

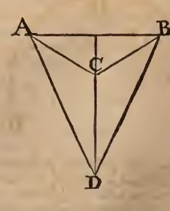
124 Qvoniam verò hic ordo colorum non poteſt in formam arcus, ſeu faſcie, nobis apparêre ex directa immiſſione radiorum; quia deberet videri tota nubes ſic ordinatè colorata, non arcus ſolus, & idem vbique videretur, vt ſuprà arguebam, contra ſeriem colorum, aſſignatam à prima ſententia. Quæ rationes refellunt etiam figuram ab eis explicitam; oportet, è reflexione, cum Perſpectiuis, cauſas vtriuſque aucupari.

Nota igitur ſecundò, Corpus terſum, & politum, cùm nequeat intra ſe, ſaltem totaliter, rerum formas, ſiue ſpecies, aut lumen admittere, cùm peruium omninò non ſit, aliò formas, & ſpecies, ſeu lumen reflectere pro varietate incidentiæ; ità verò; vt, ſi lumen perpendiculariter cadat ſuper tale corpus, reflectatur in ſeipſum, vt habetur, 2. *Catoptr. Euclidis*: Si autem cadat ad angulos, reflectatur ad angulum, parem angulo incidentiæ, ad partem, quam maior angulus reſpicit, *ex 3. Catoptric. Euclidis*: Ità ſi corpus A B. cadat radius perpendicularis C D. in ſeipſum reflectetur, & eò validius, quò minùs penetrauerit. Itaque fortiùs à corpore denſiori, putà auro, reflectetur, quàm è vitro: Si verò radius ad angulum E D. cadat ſuper corpus A B. cum angulo E D B. reflectetur verſus F. quò ſpectat angulus maior E D A. cum æquali ſanè inclinatione cum G. angulo F D A. æquali angulo E B D.

Nota tertiò, rem, quæ per reflexionem videtur, non niſi in determinato puncto videri: Nam ſi forma E. recipiatur in ſpeculo D. ea vidêri non poterit, niſi oculus ſit in aliquo puncto lineæ F D. id eſt per lineam ſolam reflexionis: Sic in aquis Luminaria Cœli videmus, ex aduerſo in punctis præciſis. 125

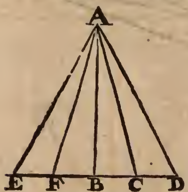
Nota quartò, corpus luminoſum, maximè Solem, radios ſuos vndequaque diffundere, ac proinde illuminatio indeterminata expanditur: Poteſt tamen hæc ab aliquo corpore determinari, & ad aliquam figuram contrahi, vt ſi Soli opponatur orthogonaliter ſpatium aliquod triangulare illuminandum, profectò triangulum illud non recipiet omnes radios Solis; ſed tantùm partem, atque ità pars illa radiorum, tanquam continua quædam quantitas, ad pyramidem triangularem limitatur, cuius vertex eſt in D. centro Solis; ba- 126

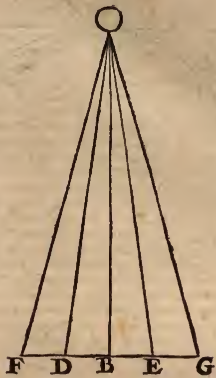

ſis verò in dicto Triangulo A B C. Similiter, ſi obiiciatur Circulus, iam radij Circulum

lum illuminantes, & è Centro Solis prodeuntes, perfectiſſimum facient conum; & ità diſcurre de aliis.

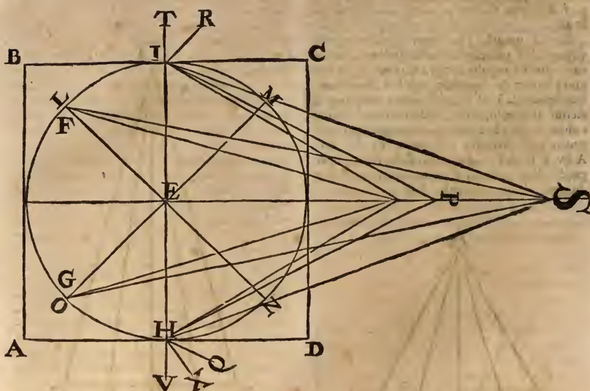
Nota quintò, hinc ſequi in talibus ſuperficiebus, Soli obiectis ad illuminandum, diuerſos cum diuerſis angulis recipi, quorum vnus tantùm (loquor de ſuperficie regulari, ſiue plana, ſiue Sphœrica) ad angulos rectos recipitur, & dicitur perpendicularis; reliqui omnes obliquè cadunt magis, & minùs, vnde angulorum multitudo varia exoritur, vt patet in radiis A C. A D. A E. A F. radius verò A B. ſolus eſt perpendicularis; reliqui eò minùs acuti, quo recedunt magis à perpendiculo A B.

127 Nota ſextò, à quolibet puncto ad ſubſtratam lineam, ſiue finitam, ſiue infinitam, poſſe duci duas tantùm lineas inter ſe æquales; ſi tamen perpendicularis non cadat ſubter extremitates dictæ lineæ; & has duas lineas neceſſariò æquè diſtare à perpendiculari, & æqualibus angulis ſuſcipi ſuper ſubſtratam lineam: Sit enim linea F G. ad quam ex puncto O infinitæ poſſunt duci lineæ; dico à puncto O, duas tantùm inter ſe æquales duci poſſe: Nam, ſi ducatur O B. perpendicularis, & ad E obliqua A E. ſumaturque ex puncto B. æqualis lineæ B E. linea B D. ducaturque O D. hæc linea O D. æqualis erit lineæ O E. per quartam primi; nec poteſt alia duci, his duabus æqualis, vt patet: Ergo duæ tantùm, & hæ duæ æquidiſtabunt à perpendiculari, æqualibuſque angulis ſuſcipientur ſuper F G B. per *quartam primi Euclidis*: Patet, quia duo trianguli O B D. O B E. habent duo latera æqualia, vtrumque vtrique, id eſt latus B E. lateri B D. latus verò O B. eſt commune angulis O B E. O B D. ambo recti. Ergo & baſis O D. æqualis eſt baſi O E. Et anguli O D E. O F B inter ſe æquales, & angulus B O E. angulo B O D. æqualis, qui duo anguli inter ſe ſunt æquales: Ergo æqualiter facient diſtare lineas O E. O D. à linea O B. Hæc libeat in Syſtemate ſequentis Columnæ reuoluere.

Nota ſeptimò, pro Circuli Iridis aſſi- 128
gnanda conſtitutione: Si à puncto aliquo, ſeu Centro Sphœræ, ducatur linea perpendicula ſuper medium alicuius ſubſtratæ ſuperficiei, poſſe infinitas lineas, inter ſe æquales, duci ſuper illam ſuperficiem, quæ omnes æqualibus angulis ſuſcipiantur in ea, & in illa Circulum deſcribent; Poſſunt enim ſumi infinitæ lineæ, ſe in vno Centro ſecantes in dicta ſuperficie, & ſi ſuper vna linea, vt dixi in præcedenti notando, poſſunt dari ſolùm duæ, hic poſſunt dari infinitæ: Ponatur enim ſuperficies A B C D. ad cuius medium punctum E. è puncto S. cadat perpendicula S E. ducantur deindè per Centrum E. lineæ I H. F G. L N. M O. & infinitæ aliæ ſe inuicem in E. ſecantes; in ſingulis iſtis lineis, poterunt ſumi duo puncta, æqua- 129
liter diſtantia à puncto E. vt ſuprà docui, *verbi gratia*, punctum I. & H. Similiter F. & G. ad quæ puncta ductæ lineæ ab S. æquales inter ſe erunt, æqualibuſque angulis incident, & æqualiter à perpendicula S. & E. diſtabunt; Æquidiſtantia autem hæc radiorum erit à radio perpendiculo, vt eſt neceſſariò in Orbem poſita, ità eorum termini in ſuperficie, eos ſuſcipiente in Orbem neceſſariò æquidiſtabunt: Quare deſcribent Circulum, vt patet in radiis S F. S G. S H. S I. à Centro enim E. ad omnia illa puncta lineæ ductæ ſunt æquales: Deſcribent ergo Circulum, vt habes in quarta tertij Euclidis.

130 His poſitis iam Circulus Iridis à nonnullis explicatur: Quia enim nubes, ſeu vapor,in aquam conuerſus, qui dicitur A. B. C. D. optimè poteſt radios reflectere, cùm totus illuminetur à Sole S. Ex quolibet etiam ſui puncto poteſt Solis reflectere lucem; ità,vt nullus ad eam radius Solis perueniat, qui ſeruatâ angulorum incidentiæ quantitate ad æqualem reflexionis angulum aliò non reſiliat: Feriat ergò Sol S. radio S I. ſuperficiem vaporis A. B. C. D. in puncto I. ab eodem puncto reflectetur hic radius ad punctum P. radio I P. Omnes ergo radij æquales radio S I. cùm eodem modo recipiantur æqualibus inter ſe angulis in ſuperficie, æqualibus etiam inter ſe angulis debent reflecti, vt ſi radius S I. reflectitur à puncto I. ad P. faciendo angulum E. I. P. oportet, vt reliqui etiam radij, æqualiter in gyro cadentes,in ſuperficie reſiliant angulis, æqualibus angulo E. I P. vt
131 in H P.G P.F P. O P. & ſeruetur angulorum hæc æqualitas, vt angulus E H P. ſit æqualis angulo E I P.Si enim anguli incidentiæ eorum ſunt inter ſe æquales; æquales etiam erunt omnes anguli reflexionis; vt ſuprà oſtendi, *notando ſecundò*: At non ſolùm anguli P. reflexionis ſunt inter ſe æquales; ſed etiam omnes alij reflexi à radiis æqualibus directis, ſunt inter ſe æquales: Radij enim,reflexi I P. H P. diametraliter oppoſiti,quippe & eorum directi S I. S H. diametraliter opponantur in eadem ſuperficie cum linea H L.facient duos angulos, minores duobus rectis: Coïbunt igitur ad punctum P. *ex* 11. *pronunc.* 1. *Ecclidis* Coëunt ergo in P. vel ſimili alio puncto, vbi conſideretur triangulum P I H. habens duos angulos E I P. E H P. æquales.Profectò ſi latus I.P. eſſet maius latere H.P. Et è contra,maiorem quoque angulum ſubtenderet *per decimam octauam primi*: Sed non eſt ità. Ergo æquales ſunt inter ſe radij I P H. & conſequenter omnes alij, qui æquales angulos faciunt in ſuperficie A B C D. Quare & ipſi eundem Circulum deſcribunt,quem faciunt radij directi eadem ratione.

Hinc duo deducunt relati Authores: Alterum eſt,omnes radios reflexos æqualibus angulis 132
à ſuperficie reſilientes, ad idem punctum coïre: Alterum eſt, hoc punctum eſſe in perpendiculari E S. quæ eſt axis coni illuminationis.Priùs patet; quia radij reflexi omninò pendent à ſuis directis. Et cùm omnes directi æqualiter deſcendant ab vno puncto S. & æqualiter recipiantur in eadem ſuperficie A B. C D.æqualiter etiam ab ea reflectentur,& ad vnum punctum omnes conuenient Poſterius probatur; quia, ſi radij coïrent ad aliud punctum extra Axim E S. neque inter ſe æquales eſſent, neque æquales angulos in ſuperficie haberent. Quare conus reflexionis P. I. H. Eſt intra conum illuminationis S. I. H. vterque autem cùm habeat eandem omninò baſim L M N O. Et vertex interioris Coni ſit in Axi E. S. axis interioris coni coïncidet cum exterioris axi; ità,vt axis E B. & axis E S. ſit in eadem linea: Fit igitur Iris circularis; quia à nube rorida A B C D. reflectitur Solis lumen ad oculum noſtrum circulariter; quia enim determinata ſunt puncta viſionis, per reflexionem, vt patet ſuprà; ideò poſito oculo in P. cùm eò non reflectantur, niſi illi radij Solis, qui æquales ſunt, æqualeſque angulos faciunt, ac proindè in Circulum diſpoſiti; idcircò oculus in P. non videt, niſi circulare ſpatium L. M. N. O. illuminatum, quod reflectitur tricoloratum, ex debilitate lucis, in opaca nube, ad nos reflexæ, vt latiùs infrà patebit.

Hæc tamen reflexionis terminatio ad punctum 133
P.ſtare nequit:quia reflexio è ſuperficie A.B.C.D. ſi plana ſit, non concaua, debet fieri extra conum illuminationis ſparſa. Probatur primò; quia angulus reflexionis eſſe debet æqualis angulo incidentiæ; vt oſtendi: In hoc autem loco angulus incidentiæ radij S H. maior eſt angulo reflexionis, cùm angulus E. H. S. contineat angulum E. H. P. quaſi totum ſuam partem. Similiter angulus incidentiæ E. I. S. continet angulum reflexionis E. I. P. Probatur ſecundò; quia reflexio

fieri

fieri debet verſus maiorem angulum : Hic verò fertur verſus minorem, quod eſt impoſſibile *per quintam Catoptric. primi Eucl.* Angulus enim acutus incidentiæ radij S H. eſt Angulus E. H. S. maior autem eſt obtuſus S H V. Reflexio igitur debet fieri ad Q. non ad P. itavt angulus Q. H. V. ſit æqualis angulo incidentiæ S.H.E. Hanc difficultatem mirantur incognitam; ſed eam vidit S. Doctor; vt infrà oſtendam.

Vt igitur præfati Recentiores hanc Syrtim declinarent.

134 Præmittunt primò, non ſolùm à corpore polito opaco, puta auro; ſed etiam a diaphanis fieri reflexionem; puta a vitro, & aquâ, adde & aëre condenſato, vt ait Ariſtoteles *3. Meteor.* ità tamen, vt ſi corpus reflectens ſit continuum quantitatis non paruulæ, totàm reflectat formam; ſi verò ſit paruulum, non reflectat totam formam; ſed eius colorem, aut lumen, quæ ſunt qualitates in infinitum diuiſibiles, ad diuiſionem ſubiecti; non ſic figuræ rerum, & imagines: Quod ſi plurima ſimul congerantur corpuſcula, referunt colorem illum, quem reflectunt tanquam continuum.

135 Prælibant ſecundò, vaporem, antequam in aquam perfectè reſoluatur, concreſcere in ſudorem quendam, & minutiſſimas ſtillulas, quæ à Sole repercuſſæ, cum nequeant totam ſyderis formam diſtinctè reflectere ob ſuam puſillitatem, reflectunt lumen, iuxta vires ſuas: Et quia guttulæ illæ non ſunt planæ, ſed ſphœricæ, repercutiunt radium contra conum illuminationis, iuxta regulas Perſpectiuæ, ad P. Videtur arridere Vitellio *cap. 66.*

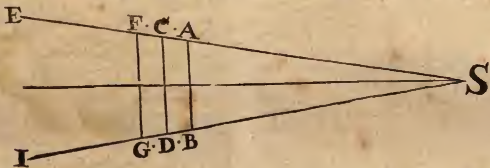
Ocvlvs igitur poſitus in P. videbit circularem confluentiam radiorum tricoloratam; ex rationibus ſuprà refricatis.

Sic igitur Iridem exponunt: Illuminatur tota illa maſſa guttularum ad aliquam profunditatem; vnde reflectitur lumen in anteriori parte fortior; ſed ex admixta nubis aquoſæ opacitate, & guttularum puſillitate, non lucem reddit; ſed colores in ſummo puniceum, qui nobis primò obiicitur: ab interiori verò parte Iridis, viridem, ob radium infirmatum; intimè verò purpureum.

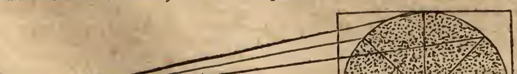
Ita ordo colorum non ſumitur ſecundùm differentias ſursùm, & deorsùm, ſiue à centro ad circumferentiam Iridis, vt dicebant Antiqui; ſed ſecundum antè, & retrò in craſſitie ipſius corporis, prout idem radius magis, vel minùs vaporem penetrat, & ſecundùm ſuam longitudinem conſideratur. 136

Cvr ergo (inquit) vnus infrà alium apparet? 137

Respondent, hoc eſſe, ratione perſpectiuæ, quâ planorum ſublimiorum, quæ remotiora ſunt, depreſſiora apparent, oculo Eucl. *obſ. 11. prop.* Propterea ergo, quia maior videtur continere minorem; Ideò vnus cernitur ſub alio, licèt reuera non ſit ita; imò potiùs purpureus, qui infimus apparet, reliquis duobus altior eſt dicendus, & puniceus depreſſior; quia radius Solis S I. cùm non ſit parallelus Horizonti S E. ſed ab ea ſemper remoueatur ex anteriori parte vaporis A B. minorem partem abſcindet, quam è reliquis duobus C D. & F G. Minorem etiam ex C D. quàm ex F G. Hoc idem circa colorum ordinem in Iride mihi videtur ſenſiſſe Vitellio, vt percipiet, qui eum perlegerit, maximè *propoſitione 17. Eucl. 10.*

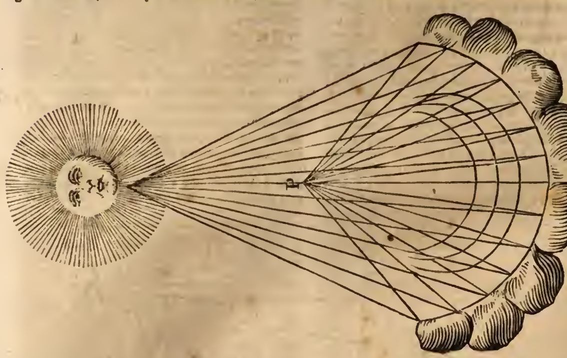
Hic tamen modus, etſi Iride ipsâ ſpecioſior, nulla tamen mihi ratione probatur; cùm enim guttulæ illæ non ſint continuæ; ſed in vnum confuſæ, & irregulariter aggregatæ; vt Ariſtoteles docet, ac recentiores allegati; & quod caput eſt, adeò perexiguæ, nec adamuſſim ſphœricæ, & in ſuperficie quaſi planæ; profectò incredibile eſt radios Solis adeò ordinatè eas ferire obliquè, vt cogantur reflectere illos ad perpendicularem, & nobis perfectum ſemicirculum exhibere; &, aut ſingulas ſtillas validè adeò vſque ad nos radios poſſe reflectere, vel omnes ſimul in illa confuſa multitudine adeò conuenire; vt plurimæ eadem lineâ recipiantur, & ordinatè reflectantur: Addo, vaporem, in quo ſit Iris, ſæpè non eſſe in proxima aquæ diſpoſitione, vt in pluuiam reſoluatur; imò potius ſint pluuiæ; iam antè actæ, ſteriliores reliquiæ: Etenim Iris non rarò, poſt elapſam omninò pluuiam cernitur, nec vltra pluit. 138

139 Cæteris igitur modis reiectis, iam vnicus eſt reliquus in ſententia Seraphici, qui præclarè perſpiciens, non poſſe aptam Iridis, ſeu Arcus viſionem à nobis, è vapore plano, vel è ſtillulis haberi, ad nubis concauitatem confugit.

Considerat, vaporem aqueum à calore extraneo, regionem illam ambientem, obſeſſum, ſe in ſphœralem, quantum valet, maſſam colligere; hoc enim eſt Elementis innatum. Ideò & guttæ pluuiæ, & roris in Sphœrulas colliguntur, vt Aduerſarij in ſuis guttulis reflectentibus aſſerunt: Cùm verò à Sole dudum compreſſo, iam validè radios conſtrictos eiaculante, ſentiat ſe vapor ſphœraliter transfigi, cedit ſe colligens in concauum, vt reſiſtat, & ſanè perfectum, pro radiorum ſphœrica ad vnguem percuſſione, cedens vapor, & veluti cliquatus vndique ſinum in arcum curuat: Quoniam verò Recentiores illi, huius concauitatis deriſores, clamant, nubes irregulares moles (Eſto ex parte cauæ nonnunquam ſint) atque adeò apparituram Iridem non ſemper Arcum; ſed ſæpè figura Parabola, Eclipſi, Hyperbole, &c. oſtendam cum Sancto Doctore *ad 5. Sapientiæ*, nubium perfectam concauitatem: *Ibunt directè emiſſiones fulgurum* (ait Spiritus Sanctus) *& tanquam à benè curuato arcu nubium ad Scopum inſilient*: Obſeruat autem Sanctus Doctor *hic*, non nominari arcum, hoc loco, Iridem; ſed ipſam nubem, ex qua Grandines, & Fulmina eiaculantur. Præterea Arcus hic ità ſcribitur Græcè τοιυ: Arcus verò Iris τοιν, *Eccliſ. 43. & 50.* & *Apoc. 6.* mutatur ν, vltima littera, & ponitur in his locis ν ν, ibi verò υ Ypſilon: Textum autem Græcum obſeruandum, ait Sanctus Bonauentura ibi. Igitur nubis perfectum Hemiſphærium intelligit.

Hac igitur Figurâ ſuppoſitâ, radij angu- 140
lares, intrò reflexæ ad punctum P. oſtendent oculo ibi medio inter nubem, & Solem ſtante, Iridis Circulum: Talem enim reflexionem intue-

mur, in Chryſtallo concaua, contra Solem, in qua radij vniti ignem accendunt: Sic & Archimedes Chryſtallis in Figvram Parabolicam, quæ eſt inſtar catini, aptatis ſuper muros Syracuſanos, contra Solem, Romanorum naues combuſſit.

141 Hinc ruit Aduerſariorum congeries.

Opponvnt etiam, Elementa, motu recto, non circulari, moueri.

Respondeo ex dictis; etiam Figuram Circularem ab eis quæri, ad vires vniendas, vel ſemicirculam ad ſe tuendum; Ideò Aduerſi vaporem in guttas componi aſſerunt: Nonne aqua, è vapore genita, in Sphœrulas ſe contrahit, vt ipſi dicunt? Idem dic de rore, &c.

QVÆSTIO XVII.

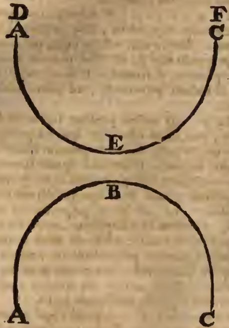
De ſecunda Iride.

142 De huius oigine Arcus, qui ſuper priorem ſimul nobis apparet, varia ſunt philoſophantium placita.

Fvit opinio dicentium, ſecundam Iridem eſſe imaginem primæ, ex alia nubi, veluti è ſpeculo, oſtenſam. Ità Collegium *tract. 5. cap. 2.*

Hæc tamen refellitur primò; quia Iris nulla eſt in nube; ſed determinatur ad Arcum, à reflexione perſpectiua aliquorum radiorum ad oculum: Sic ergo deberet nobis è Speculo oſtendi tota nubes colorata, non autem Arcus.

Secvndò: Eſto Arcus formaliter eſſet in nube inferiori, non poſſet ab altera nube altiori nobis oſtendi eo modo, quo illum in tali ſitu cernimus, niſi ea, quæ ſpeculi vice fungitur, eſſet illi orthogonaliter oppoſita; At verò nubes ſuperioris arcus non ſic opponitur ad angulos rectos. Quod ſi oppoſita ſic eſſet, ſeruaret eundem colorum ordinem; & tamen ordine inuerſo apparent: Cùm igitur nubes ſecundæ Iridis non ſit priori oppoſita; ſed ſupereminens, & inſiſtens, deberet repræſentare totum arcum eccentricè, non verò concentricè; Conuexum enim E prioris Iridis A B C. ſecundùm diſpoſitionem nobis reflectentis repræſentaretur in E. termini verò A C. in D F. & cætera.

Tandem ſi inſtar ſpeculi repræſentaret nubes ſuperior Arcum inferiorem, non poſſet eius imago, quæ putatur ſecunda Iris, niſi in vno puncto videri, vt patet ex dictis *quæſt. 16.* & tamen quiſque illam è diuerſiſſimis punctis intuetur.

143 Secvnda opinio eſt Ariſtotelis *3. Meteor. loc. cit.* Picolom. *de Iride Vſtellionis 72. decimi*, Conimbr. *tract. 5. Meteor. cap. 2.* Vrſini *diſp. 2. quæſt. 5. cap. 1.* Atque D. Bonauent. ſupponit Secundam Iridem fieri, è noua reflexione radiorum prioris Iridis, ad vaporem ſupereminentem.

Cvm autem ſint tria, in quibus hæc à prima eſt diuerſa; hæc ſola diſcutiam; cætera enim primæ Iridi communia, diſcuſſa ſunt: Primum, in quo differt, eſt, quod omnes colores huius ſunt debiliores. Secundum, quod ordine inuerſo diſpoſiti. Tertium, quod longè amplior ſit arcus.

144 Qvoad primum, nulli dubitandum, oriri ex hoc, quod radij noua reflexione debilitati ſunt; quantò enim à Sole prima ſua cauſa elongantur, tantò infirmiores euadunt.

Aliqvi addunt, oriri etiam è maiori ſecundæ huius Iridis diſtantia; quæ enim remotiora ſunt, debilius feriunt organum, & obſcuriora videntur: Ideò & Cœlum nobis apparet cæruleum, quia remotum debilitatas ſpecies affert.

E diſtantia ſumunt aliqui rationem inuerſi ordinis colorum; atque adeò remotiſſimum nobis purpureum apparêre dicunt.

145 Contra primò; quia ſi diſtantia facit, vt ſupremus color appareat oculo purpureus, cùm deberet eſſe puniceus; ſequitur debere, imò, eſſe nigrum: Nam infimus color primæ Iridis eſt purpureus, cùm tamen ſit ibi radius primus, ac proinde fortior, atque vicinus: Ergo altiſſimus ille remotiſſimus, ac debilioris radij proles, erit violaceus obſcurior, aut niger.

Deinde, num in ſuperiori Iride puniceus emanat è purpureo inferioris? Forſan maior diſtantia iuuat, vt ex obſcuro opaco vicino producatur clarius? Sanè ex opaco non generatur lucidum: Neque diſtantia reddit clariùs, ſed obſcuriùs, vt à vobis aſſertum eſt.

Tertiò, Puniceus ſuperioris Iridis, cùm ſit remotior ab oculo, & debilior, quàm purpureus inferioris, quomodo eſt illo clarior?

Qvartò, viridis ſuperioris Iridis, cùm ſit remotior, & debilioris radij partus, cur non fit obſcurioris ſpeciei, ſi è ſola diſtantia vicinus, qui deberet eſſe puniceus, fit purpureus?

Tandem, ſi plus poteſt diſtantia, quàm radij virtus, vt hi dicunt, & Iris ſuperior ex radio 146
imbecilliori producitur, & remotiſſima eſt; nullum colorem habebit puniceum. Adde, id, quod cauſat diſtantia 100. cubitorum oculo forti, id cauſat diſtantia 50. cubitorum debili, vt ait Sanctus Doctor *in primo, diſtinct. 3. parte 1. artic. 1. quæſt. 2. ad 1.* Poſſet ergo aliquis oculus debilis eſſe, cui puniceus primi Arcus, purpureus appareret. Addo, tantam nutritionem in tanto ſpatiolo latitudinis, arcus non poſſe colorum ſpecies inuertere, vt ea diuerſitas colorum appareat.

Dic ergo, ordinem colorum inuerti ex noua reflexione radiorum primæ Iridis, in eminentem nubem, adeò vt in prima impreſſionis parte, clarior puniceus; in interiori debilior viridis reddatur; in intima purpureus totam nubem coloret, quamvis Soli tot radij ad noſtrum oculum coëant, quot arcum exhibent, vt clariùs infrà apparebit.

Tertii verò dubij, Cur Iris ſuperior, etſi 147
remotior ſit, grandior appareat, ſolutio eſt facilis. Secunda Iris fit à radiis longè remotioribus à perpendiculari, qui, vt maiorem aſſumunt conum; ità maiorem accipiunt baſim: Radij enim S I. S H. habent pro baſi I H. at verò radij S B. S C. habent baſim B C. quæ eſt maior priori.

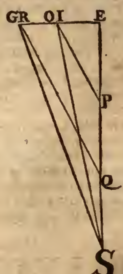

Maior contentio viget in aſſignanda cauſa, cur in ſpatio intermedio inter vtramque Iridem non appareat nobis tota nubes lucida: Hæc difficultas Interpretes Ariſtotelis torſit.

Notandvm primò, cauſas ſecundæ Iridis, 148
è cauſis primæ accipi; vnde, ſicuti tota nubes, ex qua fit prima Iris, eſt illuminata; & tamen ſolus arcus apparet nobis; quia non omnes radij ad idem oculi punctum reflectuntur; ſed aliqui tantùm, qui huc coïre valent; vt oſtendi, *quæſt. 15.* Ità Philoſophari tenemur de ſecunda: Vnde eo modo ſecunda Iris mutatur, mutato oculo, quo prima;

prima, cùm ſemper ſit primæ concentrica, & ſimul cum prima accedat, & recedat, creſcat, & minuatur, cùm fiat per Solares radios, reflexos à prima; vnde, ſicuti mutato ſitu, noua ad nos prima Iris mittitur, diſtincta à præcedenti; ità & noua ſuperiori è nube protenditur; quia alij noui radij ad noua puncta ſunt reflexi.

149 NOTA ſecundò, non eſſe vtramque Iridem in eadem ſuperficie; vnde & radij reflexi ad eadem puncta difficiliùs coëunt. Ità ſi radius S I. reflectitur ad punctum P. radius S R. ad idem punctum non reflectetur; ſed ad Q. Nam, ſi ex R. lux ità reflecteretur ad P. ſicut ex I. pari ratione poſſet reflecti lux Solis ad idem punctum P. etiam ex G. & O. atque aliis innumeris: Quare videremus totam nubem coloratam, aut ſaltem ſpatium totum inter vtramque Iridem, quod eſt R I. Non eſt igitur vtraque Iris in eadem ſuperficie E G. vel ſi eſt, reddenda eſt ratio, cur etiam ex O. ad punctum P Q. radij non reflectantur, quam tamen nullam aſſignant. Addo, quæri poſſe, cur ſæpe prima ſola appareat ſine ſecunda? nunquam verò ſecunda ſine prima? ſi tamen eodem modo fit ſecunda, quo prima, videretur facile poſſe reſpondere.

DEINDE maior eſt diſtantia ab Iridi artificiali ad primam naturalem, quàm ab hac ad ſecundam; & tamen non mutantur colore; aut deberet, etiam in artificiali apparêre ſecunda, quod non contingit: Has difficultates coniunxi; quia eiſdem ſoluuntur principiis.

AMMONIVS, & Olympius ad primam 150
difficultatem reſpondent, ideò ex intermedio illo ſpatio, lumen non reflecti; quia radius viſualis perpendiculus fit ad illud ſpatium medium, inter primam, & ſecundam Iridem; atque ità nimis in nubem penetrando, ad Solem non reflectatur.

SED, cur radius penetrat ſolùm illud ſpatium, non autem illud, in quo eſt prima Iris; cùm tamen radij, facientes primam Iridem, validiores ſint aliis, intermedio ſpatio interceptis; quia viciniores ſunt perpendiculari: Neque verò poſſunt omnes illius ſpatij radij eſſe perpendiculares; ità, vt totum perpendiculis repleatur, vt conſtat ex Perſpectiua, etiamſi à guttulis reflexi dicantur; vnus eſt enim à qualibet guttula ſphœrica perpendicularis; neque mihi vnquam probabunt, eos omnes in totum illud ſpatium medium tantùm eſſe directos; vel ſpatium illud replere, non locum Iridis.

APHRODISEVS reſpondet, id prouenire, 151
quia aſpectus ex vna tantùm parte poſſit reflexionem accipere. Eum ſequitur Picolom.

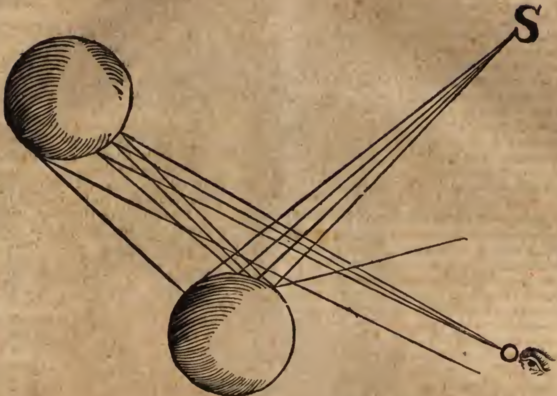
SED non aſſignant rationem, cur ex illo ſpatio non fiat reflexio; & fiat è duabus nubibus duplici arcu.

VICOMERCATVS, *in 3. Meteor.* reſpondet, id euenire; quia in illo ſpatio medio, nubes eſt caua, & oculatior.

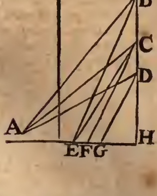
HIC propiùs ad Sanctum Bonauenturam, & ad veritatem accedere viſus eſt; ſed non attingit adhuc; Nec reddit cauſam, cur ſpatium illud medium ſemper in ea diſpoſitione ſit cauitatis, vt nunquam lumen reflectat, cùm à duobus lateralibus Irides effulgeant.

MODERNI relati *in quæſtione decimaſexta* nubis cauitatem incredibilem proclamantes, 152
ità difficultatem ſoluiſſe ſibi certò perſuadent, vt totam ſimul Iridis ſecundæ hiſtoriam tradidiſſe glorientur.

DICVNT igitur, Iridem hanc fieri, è ſecunda ſolarium radiorum reflexione. Ità radij Solis impingunt in primum vaporem, è guttulis conſtipatum. Inde aliqui reflectuntur ad nos, Iridem oſtendentes; alij in altum, à corpuſculis illis conuexis eiaculati in alia corpuſcula, ſimilia ſecundi vaporis; vnde ad nos in determinato puncto ſtantes, nouam Iridem portendunt; atque ità, cum ad oculum non veniant, niſi æquales, deferunt ſolùm duas Irides, cæteris radiis aliò reflexis; ac proindè reliqua ſpatia, non repræſentant illuminata.

153 Melivs hanc Perſpectiuam ſaluarent, ſi vaporem in aliquanto ordinatas Sphœrulas grandiores effingerent, quales experimur Æſtate, ſæpè in grandines congelari: Ità enim reflexiones primæ Iridis, ac reflexionum reflexiones ſaluarent; Aliter verò quo pacto guttulæ toties ad nos reflectentur?

Ratio igitur, ob quam Iris in toto ſpatio non appareat, eſt; quia reflexio non fit, niſi ad determinatum punctum: Itaque, ſi oculus ſit in E. ad eum non perueniet radius reflexus C F. D G. Sed ſolùm B E. Secunda verò Iris venit ex alio vapore, qui ſit B K. ad quem cùm reflectatur radius B K. iterùm poteſt reflecti ex K. ad E. Et quoniam radius aſcendens penetrando vaporem ſecundò, adhuc magis debilitatur; Ideò erit in P. puniceus; in V. viridis; in K. rubeus, ſeu purpureus.

Hvnc modum repuli, *quæſtione decima ſexta.* Vrgeo; nam cùm reflexio veniat è Sphœrulis ſtillarum, quibus tota nubes aggregatur, & aliquæ concidantur, ad oculum reflectere oportet, vt cæteræ in eadem diſpoſitione aliquos radios ex aliqua parte conuexa (quæ vndique illuminata reflectit radios) aliquem ex eis ad oculum eiaculentur; & ità etiam è ſpatio intermedio peruenient radij ad E. oculi punctum, niſi concedant, maſſam guttularum confuſam, debiliſſimè reflectentem, radios in auia diſperdere; vt dixi *quæſtione decima quinta.*

Deinde, cùm earum prima reflexio oſtendant non Iridem ſecundam, ſed aliam primam. Huic non reſpondent.

Ad primum reſpondent, hinc ſolùm colligi, debere dari latitudinem aliquam in Iride; alioqui Iris eſſet linea indiuiſibilis; non poteſt autem Iris videri ità in C. medio; ſicut in B. ſi magna ſit diſtantia; quia guttulæ illæ ob nimiam paruitatem, paucos admodùm ſuſcipiunt radios; neque omnes, quos ſuſcipiunt, reflectunt; ſed eos tantùm, qui ſunt debiliores ad penetrandum, quippè remotiores à perpendicula deueniente ad ſingulas guttas: Gutta ergo C. reflectet aliquos radios, quorum vnus venit ad F. Similiter alia gutta paulò ſuperior reflectet alium radium; ſed ex diuerſo puncto ad eundem oculum poſitum in F. ex quo euenit aliqua Iridis latitudo, quæ augetur; quia radij Solis non veniunt ex vno puncto indiuiſibili; ſed à corpore toto Solis.

Contra; quia, ſi adeò debiles ſunt guttæ, 154
quo pacto aliquæ vſque ad oculum reflectunt è ſuperiori loco Iridis ſecundæ; & aliæ in eadem angulorum

gulorum latitudine, è ſpatio inferiori, medio inter ſuperiorem, & inferiorem Iridem, non reflectunt; cùm totum illud ſpatium nubis ſit ſimilibus guttis plenum in eadem oppoſitione ad Solem? Hoc ſanè non ſoluitur reſponſo; ſed adhuc probatum manet, totam nubem, maximè in ſpatio illo medio, cerni coloratam.

Si vellem cum Conimbr. dicere, ſecundam Iridem, eſſe repræſentationem primæ oſtenſæ, tanquam è Speculo, e nube illa eminenti; atque more ſpeculorum, oſtendere ordine innerſo colores obiectos, difficile ſoluerem hanc difficultatem; quia, vt dixi initio quæſtionis, deberet tota nubes, etiam in ſpatio medio colorata exhiberi.

155 Semitas Sancti Doctoris calco. Nubes concaua; vndique ſphœralibus Solis radiis repercuſſa, aliquos reflectit vnitos intra conum illuminationis ad oculum, qui ſemicirculum tricolorem referunt (non Circulum, ob rationes infra afferendas:) alios verò vndequaque ſpargit, qui ad alia puncta nobis Iridem oſtendent primam ex eadem nube: Ex eis, qui primam Iridem formant, fit ſecunda Iris, dum primi, in aliam præeminentem cauam nubem rurſus reflexi, eam penetrantes, primo citrinum colorem reddunt; interius viridem; & intimè altius purpureum: Et ſicuti prima nubes, quamvis tota colorata, ſolum arcum è Perſpectiua determinatum exhibet; ità & ſecunda ob eandem rationem; atque adeò non modò ſpatium inter vtramque; ſed etiam tota nubes reliqua decolorata apparet.

156 Contingit ſæpè, hanc ſecundam reflexionem non fieri è prima; eò quòd non adſit vapor concauus, & tunc ſecunda Iris non apparet.

Est autem ſecunda Iris ſemper concentrica primæ; quia fit è radiis, reflexis à loco primæ, & ex illis illi ſoli faciunt Iridem, qui æquales inter ſe, à prima tranſeunt ad ſecundam, cum æqualitate angulorum: Itaque equidiſtabit ſemper ſecunda, à prima: Quare erunt ſibi concentricæ.

157 Posset verò & prima Iris, facta ex prima reflexione radiorum Solis, videri, ſi daretur nubes aptata, in quam radij ad nos reflexi impingerent; quo caſu videretur prima, non alia ſecunda, tanquam obiectum in ſpeculo.

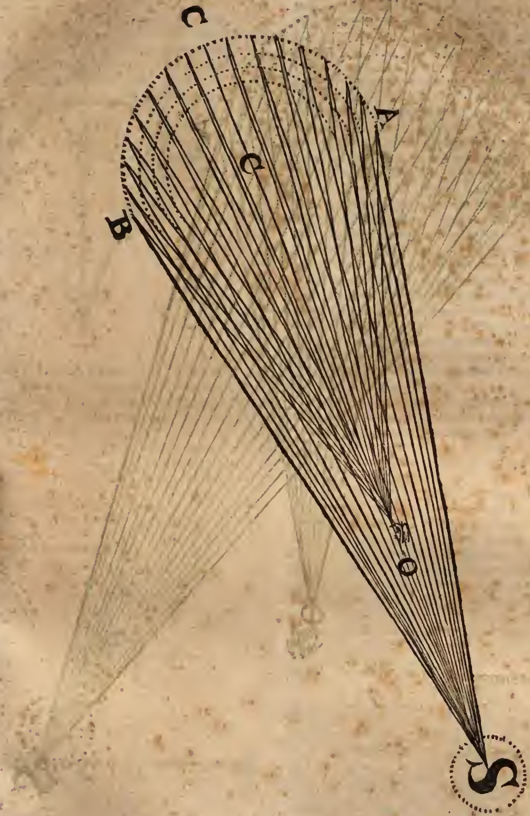
Posset etiam euenire, vt radij è ſecunda nube, ſecundò reflexi, in aliam impingerent, & ſanè debiliores reflecterent nouam Iridem; quia quò pluries reflectitur radius, refrangiturque, eò magis debilitatur. Has reflexiones reflexionum admittit Vitellio *part. 69. vndecimi.*

In Iride verò artificiali, cur non mutentur colores, quid dicam? Sanè non inuenitur ſecundum ſubiectum aptum, recipiens primæ Iridis colores, & paulatim eos debilitans.

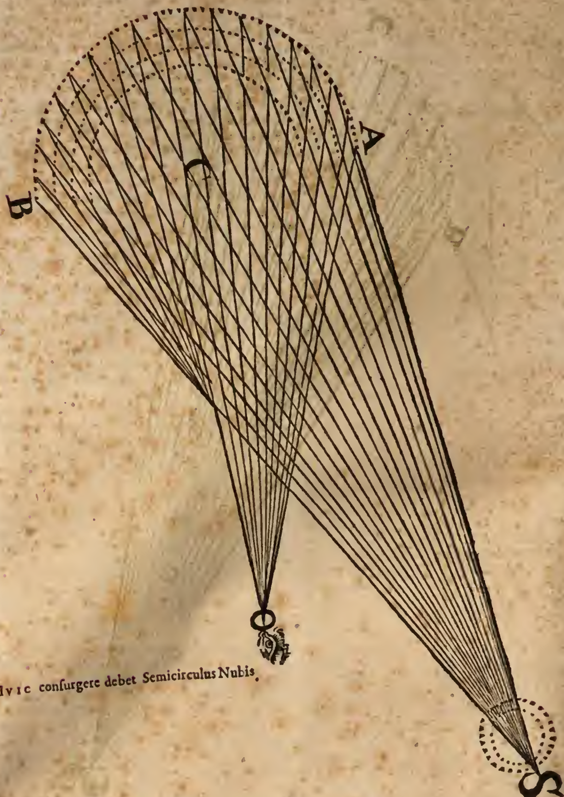
Ex dictis colligere potes, cur nobis exiſtentibus in plano Horizontis, vix ſemicirculus Iridis appareat; Sole itidem in Horizonte exiſtente: Tunc enim Centrum Solis, oculus noſter, & Centrum Iridis ſunt in eadem vnicâ lineâ rectâ: Nam, cùm Iris ſit extrema ora baſis coni illuminationis viſæ, Sole exiſtente in Horizonte, etiam noſter oculus intelligitur in plano Horizontis; & Centrum Iridis, id eſt centrum baſis coni illuminationis, in plano Horizontis eſſe oportet; & ſic in eadem rectâ lineâ cum Sole, & noſtro oculo: Tunc igitur ex tota baſi coni, non niſi dimidia extat; quippè planum Horizontis ſit ad planum baſis lucis per centrum: Et proinde ſemicirculus tantùm apparebit, vt habes in ſequenti Siſtemate, vbi S. eſt Sol. O. Oculus. I. Iris. A B. ora coni illuminationis, C. Centrum: 158

Quando autem Sol eſt ſuper Horizontem, quantò altior eſt, tantò minùs Iridis ſegmentum appareat, neceſſe eſt; quanta enim eſt Solis eleuatio, tanta eſt Centri Iridis C. infra Horizontem depreſſio; ac proinde plani baſis coni occultatio, vſquequò omninò diſpareat; Quod fit ſecundùm aliquorum obſeruationes, quando Sol eſt eleuatus per quadraginta duos gradus; quod ſi ſupereleuetur, nihil Iridis ſuper Horizontem remanet: Hæc ferè percipies, imaginans Figuram hanc mobilem eſſe, eam gyrans, manente oculo in plano Horizontis, vel ſecundam aſpiciens Figuram, in qua pars Segmenti ob reflexionem aliò diuertentem vides. 159

Colliges

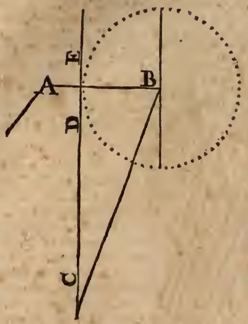
160 Colliges ſecundò, vnumquemque ſuam Iridem videre: Immeritò igitur Cardanum reprehendit Scaliger, *exercit.* 80. *num.* 2. *&* 7. quod dixerit, vnam eſſe lineam, in qua ſit Sol, Oculus, & Centrum Iridis; Hoc enim & Ariſtoteles, & alij grauiſſimi Authores admittunt, & ratio ſuadet allata *quæſt.* 16. & experientia conuincit, *ibi*, allata, & *hîc* deſcripta: Quod verò ait, ſe vidiſſe alteram coronidem Iridis, arbitror deceptum; Non enim ſpatium illud menſurauit, aut illa non fuit Iridis; ſed Virgarum impreſſio: Id in hac Figura vides.

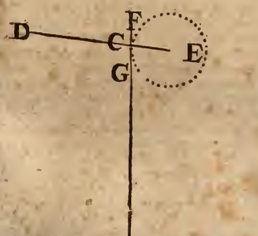
Hvic conſurgere debet Semicirculus Nubis.

Colliges tertiò, poſſe aliquando Iridem, ſemicirculo maiorem apparere, & ſpiram integri ferè Circuli, duabus de cauſis, à Cardano indicatis, quas ineptè Scaliger impugnat.

Prior eſt, ſi oculus ſit in monte prælto, & magna vaporum copia adſit, vt Sol ſit in Horizonte A. Oculus in monte C. Centrum Iridis in B. Protendetur ergo Iris vſque ad D. & E. Oportet tamen, montem non impedire radios Solis, quin valeant vaporem illuminare vſqe ad D E. 162

Alio etiam euentu reor, poſſe Iridem videri Semicirculo maiorem; ſi videlicet in eminenti ſimus loco, & ſubſtratum nobis vaporem habeamus; Solem etiam ſatis eleuatum: Ità ſit Horizon A B. oculus in C. Sol in D. vapor F E G. Centrum Iridis erit in E. protendetur Iris vſque ad F. & G. abſoluerque ferè Circulum: dummodò altitudo G H. non opacet vaporem.

Hoc poteſt confirmari ex artificiali Iride, quam cernimus in aqua, ex ore diſperſa; In ea enim maxima Circuli pars appatet, quando Sol eſt altus: Immeritò igitur Vicomercatus adductos ab Auerroe oculatos huius rei teſtes negat.

163 Colliges quartò, ſolam Iridem ſemicircularem ad angulos rectos Horizonti inſiſtere; reliquas autem, quæ ſegmenta ſunt Circulorum; ſiue maiora, ſiue minora, obliquas eſſe ſupra Horizontem; ſegmenta verò minora propendere ad alteram partem contra nos; ità vt faciant angulum obtuſum cum ea parte plani Horizontis, quæ intercipitur inter nos, & planum Horizontis; & ſemper magis obtuſum, quò Sol altior, & ſegmenta minora apparent: è contra verò, ſi Segmenta ſint maiora, & Horizontem attingant. Hoc facilè intelliget is, qui imaginatur, Iridis illud circulare planum ſemper eſſe perpendiculare lineæ illi, quæ à Sole per Acalam noſtrum attingit Centrum dicti plani Iridis, quæ linea eſt axis vtriuſque coni idem expliciti.

Colligitur quintò, ſolâ reflexione radiorum, conſtitui poſſe Iridem, neque exigi refractionem, quæ propriè dicitur Fractio, ſeu Diaphaſis; Refractio verò propriè idem nomen apud antiquos habuit cum reflexione, nempè *Anaclaſis*: Exiſtimauit Vitellio, exigi etiam fractionem radiorum, vt irradiatio magis ſenſibilis fiat, quàm ſit in ſolo medio perſpicuo, ac lumini peruio; ex aggregatione autem radiorum id fieri docet. 165

Enim verò hæc aggregatio ſufficienter fit ex eo ſolùm, quòd in ſuperficie vaporis perſpicuum ſit terminatum, & inde fiat reflexio.

Refractionem autem non eſſe admittendam, probant aliqui; quia è ſolâ ſuperficie apta eſt reflecti lux; At ſi hìc opus eſſet refractione, penetraret neceſſariò radius, & non poſſet ad nos peruenire; ſed ad contrariam ferretur partem, & generaretur color in craſſitie guttarum, & ibi confuſus omnibus appareret: Tandem ſic tota ratio Circuli periret.

Confirmatur experimento; Conſpergatur, contra Solem, vinum ſatis rubrum, in eo ità apparebit Iris, ac ſi eſſet aqua limpida: Ergo radius non penetrat; alioqui colore vini appareret tinctus: Si non penetrat: Ergò nulla fit ibi refractio.

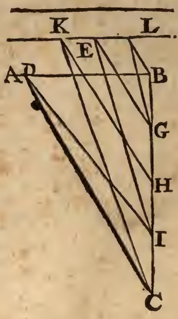
Hoc tamen non videtur conſonum antedictis; nam mutatio colorum, etiam apud huius Colligeti Aſſertores, prouenit è penetratione radij in partes interiores, adeò vt, quò interius penetrat, eò plùs debilitatus reddat colores magis opacos; alioqui, quo pacto nubes reflecteret illos colores, quos in ſe non habet? Igitur radius penetrat: Illud autem Experimentum vini non eſt verum: Nam licèt Colores in prima percuſſione nitidiores ſint; tamen rubeſcunt aliquo modo: Verum tamen eſt, ruborem vini ſparſi in aëre pernadi ab aëre, & radio; neque poſſe ſuam retinere opacitatem.

Vnum me torquet; Nam vidi Iridem, in qua ſub purpureo erat noua faſcia obſcurior ſubuiridis coloris, & ſub ea, alia purpurea obſcurior; & ità Arcus erat quinque colorum.

Reor tamen non eſſe refractionem; ſed nouam in ſuppreſſa ex parte aliâ nube, quæ puniceum opertum non valebat ad nos reflectere.

Collige ſextò, veros in Iride colores dari ex luce vera, opacò admixtâ; quod enim alius non videat Colores Iridis, quam ego video, non oritur, quia Colores phanatici ſint, ſed quia non videntur, niſi per reflexionem ad tale punctum: In hoc errat Cardanus, cui non fauet Ariſtoteles, *ſect.* 12. *probl.* 3. dicens, Iridem per ſe non facere odoratos Colores, vbi ea incubuerit, vt vulgus credit; ſed ſolùm per accidens; actione humidioris vaporis; quia Iris nulla natura ſit; ſed obtuitus refrangendi tantùm affectio; Ibi enim Ariſtoteles vult Circulum, ex obtuitu in tali puncto reflexionis oriri, cùm tota nubes ſit colorata; non autem ſolo arcu picta: Itaque colores è Phyſicâ; formam verò arcus è perſpectiuâ ſumit. 166

167 Nota verò etiam è Lunæ reflexione fieri Iridem; ſed imbellem; & hanc circa Plenilunium: Eſt verò, hæc decolor, albicans,& raro conſpicitur; quia in ſolo Plenilunio fieri valet, & ſæpè cætera non concurrunt neceſſaria.

Colliges ſeptimò, duas tantùm Irides, ſitu remotas, aſpici, etſi tertia poſſit fieri; vt ait Vitellio *prop.* 71. *decimi*, Si ſint duæ vaporis vicinæ ſuperficies; erit autem humilior in vapore propiori; ſublimior in remotiori; quia guttæ inferiores ſuas reflexiones faciunt minùs remotas à linea perpendicula; Vapores verò ſuperiores magis remotas, *verbi gratiâ*, reflexio fit è puncto E. ad G. at verò ex K. fit ad H. & ex D. ad I. Confirmatur experientiâ Iridis lucernæ, ad quam ſi accedas, minuitur: Si recedas,augetur: Ea eſt autem cauſa; quia reflexio fit ex inferiori parte, vbi vapor eſt corpulentior; quia grauitas aquæ fundum petit; partes ergo depreſſæ videri nequeunt in ſuo fundo, niſi accedas; & ideò lucem reflectere cernuntur propè; ſuperiores autem non ita: Nam ſi accedas, impedieris à ſuppoſitis inferioribus; at ſi recedas;apparebunt: Si igitur remotior vapor ex altiori parte reflectit; accedens ſubtus, minùs de eo apparebit tibi ſuppoſito, & extrà poſito magis videbitur.

168 Collige octauò; cur Iris ſequentem fugit; & fugientem inſequitur; vt loquitur Philippus, & Ditellio: Id ſanè ità apparet, eò quòd, quantò ad vaporem illuſtratum accedis, eò minorem arcum videre cogeris; vt diximus: Et quò magis recedis, eò maiorem arcum intueris; quæ verò minori angulo cernuntur, remotiora apparent; & quæ maiori, propinquiora videntur.

Hinc infer primò, non poſſe aſſignari determinatam Iridis magnitudinem, cùm hæc pendeat ex maiori acceſſu, vel receſſu à vapore; poſſe tamen à vaporis altitudine determinari; cùm enim per acceſſum eò deueneris, vt Iris reflectatur è ſumma vaporis parte, non poterit tibi adhuc longius recedenti amplior apparêre.

Secundò deduco, Climatum varietatem, nullam in hoc afferre diuerſitatem, niſi quatenùs in vno climate vapores altiùs aſcendunt, quàm in alio; vnde in vno climate ampliores Irides apparebunt; quia ibi altior ſit media aëris regio.

Dedvc tertiò, ex hoc acceſſu, & receſſu, 169
quo nouæ ſuccedunt continuò Irides, totam nubem eſſe coloratam: Nam, ſi tota percurratur, tota cernitur Irides reflectere;niſi tantùm elongeris; vt eòvſque reflexiones non valeant ad te peruenire; aut tantoperè accedas, vt in vaporem ingrediaris; debes enim eſſe medius inter vaporem, & Solem, vt is vaporem feriat, & vapor radios reflectat ad oculum.

Collige nonò, cur Iris in vertice debilior appareat, quam in imo: An quia in ſummo tenuior; & ideò faciliùs penetratur à luce, quæ inde vix reflectitur, ac propterea. ſæpè duo Iridis crura apparent ſine vertice; interdum verò, ex defectu vaporis, vnicum crus apparet. Sic Iris, crure trunco, ſemipes Iunonis Nuntia,greſſum trahebat imparem,vt finxit Poëta.

Collige decimò, cur in parte meridio- 170
nali nunquam nobis fit Iris; nempe quia non eſſemus medij, inter vaporem, & Solem: Vapore enim nobis ad Meridiem cubante, deberet Sol in Septentrione reperiri, vt eſſemus medij.

Collige vndecimò,etiam ad Septentrionem vix poſſe Iridem à nobis cerni; nam *ibi* deberet fieri Iris, Sole in Meridie, vel circa exiſtente, quo tempore maximè ſuper Horizontem eleuatur: Enim verò, ſi infra quadraginta duos gradus ſit, vt in Hyeme, dum non excedit viginti vnum, aut viginti duos gradus in hoc Climate Sol exiſtens in Tropico Capricorni; & feriret nubem aptam ad Aquilonem;adhuc paruum Arcus ſegmentum appareret, vt ſuprà oſtendi: Igitur Iris fit ad Orientem, Sole ad occaſum eunte; vel ad occaſum, Sole exurgente: Loquor autem de Iride magna, & vera, quæ duplicata, vt plurimum, apparet; nihil enim obſtat, quin radij Solares interdum reflecti queant à nube aquoſa ad vaporem ſibi lateralem, tam Septentrionem, quàm Auſtrum verſus; & inde ad nos reflexi, plures Irides exhibeant; ſic & Vitellio 69. *decimi* teſtatur, ſe quatuor ſimul Irides Patauij conſpexiſſe.

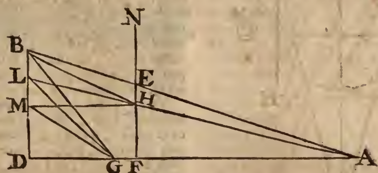
Collige duodecimò, cur Sole propiùs 171
Horizonti exiſtente, maior pars quidem Circuli appareat Iridis; ſed tamen Circuli minoris, ſicut Sole altiùs aſcendente, minor Circuli pars apparet; ſed amplioris Circuli: Hoc propoſuit Ariſtoteles; ſed non ſoluit: Interpretes autem eius, varias adducunt ſolutiones.

Olympius reſpondet primò, id euenire; quia, Sole exiſtente circa Horizontem, Iris eſt alta, & ſuo conuexo ſublimi euchitur ferè extra vaporis percuſſiones, quæ ſunt ſemper propè terram: Quare in ſua magnitudine apparent: Quando verò Sol eſt eleuatus, conuexum illud eſt in vapore craſſo: Maius igitur apparet, ſicuti & Sol, & Aſtra, quando ſunt propè Horizontem. Secundò id refert ad diſtantiam, 172
quæ ſit maior, quando Iris eſt Semicirculus totus; quia tunc eſt ſublimior, quam quando eſt ſegmentum, quia eſt propior ſemper,ac depreſſior, nobiſque propterea propinquior;vnde fit, vt hæc maior: illa verò minor appareat:Hæc ſecunda reſponſio, nulla ratione, eſt admittenda; quoniam ſemper eadem omninò diſtantia eſt,ab oculo noſtro eiuſdem

eiuſdem Iridis, quantumvis eleuetur, aut deprimatur; Eſt enim idem conus, idem axis, iidem radij; ea autem eleuatio, & depreſſio Iridis non fit ſecundùm lineam rectam; ſed circularem, cuius Centrum oculus, &c.

Sed neque prior reſponſio ſoluit negotium: Nam partes ſuperioris Iridis viderentur eſſe partes minoris Circuli: Inferiores verò maioris, quæ ſemper ſunt in craſſo corpore: Et ſi dicat, hanc inæqualitatem, ob diſtantiam non percipi. Vrgeo; neque ergo percipietur hic effectus, cuius cauſam inquirimus, qui tamen, tanquam ſenſibilis, eſt obſeruatus.

Vitellio, quem ſequitur Picolom. ad refractionem confugit; putat enim, minui baſim 173
illam coni, in qua eſt Iris, quando Sol eſt propè Horizontem, ex eo, quod vapores craſſi, nondum attenuati à virtute Solis, qui tunc eſt debilis, refringant Solis radios; tendentes ad vaporem, in quo faciunt Iridem: Huius opinionem ſubtilem, in eo obſcuram, elucidare conabor iuxta hoc Paradigma.

174 Sit enim radius Solis A B. reflectere debens Iridem ex B. à vapore D B. Interponatur vapor craſſus F N. radius A B. tranſiens per vaporem denſum F N. frangitur in H. verſus perpendicularem A D. & progreditur ità fractus ad M. Et vapor ſit multum denſus, qualis eſt, Sole poſito in Horizonte; eò enim aliquantulum attenuabitur vapor F N. & proinde radius A N. minùs refrangetur in H. progredieturque ad L. Demum eleuato Sole adeò, vt vapor F N. maximè attenuatus, non ampliùs frangat radium A H. progredietur recta ad B. & ſecundùm has refractionum varietates baſis coni, in qua eſt Iris, vt primò habeat ſemediametrum D M. quando Sol eſt in Horizonte, poſtea D L. denique D B. Et ità oculus G. primò videt Iridem ſemicirculam in M. Deinde ſegmentum ipſius in L. Tertiò denique ſegmentum adhuc minus in B.

175 Hæc mihi quidem videntur acutè excogitata; non tamen omninò ſatisfaciunt; quia, licèt radius A H. aptus ex B. reflectere Iridem ad G. propter impedimentum vaporis F N. cogatur deſcendere ad N M. & L. tamen radius A E. ſtante vapore F N. refractus in E. recipietur in B. ac proindè, quod erat præſtiturus radius A H. præſtabit radius A E. & ità ex E. videbitur ſemper Iris in B. Si abſit impedimentum, fiet ibi A H B. ſi verò adſit, fiet ibidem à radio A F B.

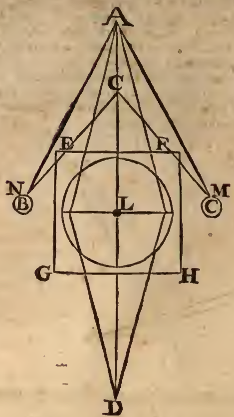
176 Qvare ſoluerem ego dubium ex maiori vaporis D B. diſtantia; quia enim Sole Oriente, vel occidente, abundat vapor; ideò etiam nobis propior eſt ſui ſuperficie, quàm ſit, Sole eleuato, qui reſoluit anteriores eius partes, & propter ipſius ſuperficiem cogit retrocedere; quantò autem ſuperficies vaporis roridi, Iridem reflectentis, eſt nobis propinquior; tantò minor fit Iris noſtro aſpectui: & è contra, vt ſuprà explicui.

QVÆSTIO XVIII.

De Corona, Virgis, & Pareliis.

Coronam ſic deſcribit Sanctus Doctor, *libro 2. Compend. Theol. cap. 9.* Corona eſt al- 177
bus Circulus, qui quandoque dependet circa Solem, aut Lunam, vel Stellas, & cauſatur è reliquiis nubium, per Planetarum radios attractis, & illuminatis; Talis autem Circulus ſignum eſt ſerenitatis: Eſt autem duplex Aſcendens, & Deſcendens; Aſcendens fit ex partibus vaporis inflammati in ſupremo aëris, & videtur aſcendere, ſicuti, ſi euolarent ſcintillæ de Fornace: Albus verò deſcendens, eſt ignis detentus in nube; qui tamen expellitur, obuiante nube frigida, & cadit continuè, propter quod videtur, quod Stella cadens ſit longa; quia relinquit veſtigia caſus poſt ſe: Hæc Sanctus Bonauentura: Hanc Græci vocant *ἄλων*, *alon.*

Vitellio 68. *decimi*, vult, fieri per refra- 178
ctionem propriam Diaclaſim: Putat igitur è quonis maiori ſydere A. dependere radios ſuper vaporem ſubſtratum E F. G H. & illud penetrare, ſolamque perpendicularem A L. iuxta naturam refractionum, procedere rectâ ad D. Reliquos verò radios, obliquè cadentes in dicta ſuperficie, refrangi ad perpendicularem; & indè refractos vlterius procedere, & tandem coïre, vt ſunt radij A B. A C. qui refracti in B. & C. coëunt tandem in D. Oculus igitur poſitus in D. videret Circulum eadem ratione, quâ videbatur Circulus Iridis: Id ferè, vt reor, vult Fulienſ. 2. *Phyſ. cap. 5. art.* 4. & Euſtach. *part. 2. Phyſ. tract. 3. diſp. 1. quæſt.* 7. Ingen. *lib. 1. cap. 2.*

180 Ariſtoteles tamen vult, Iridis, Coronæ, Virgarum, atque Parellij eandem eſſe cauſam, videlicet Anaclasim: Neque ſanè vapor ille videtur adeò craſſus, vt tanta fiat refractio: Quare ſi angulus refractionis D C L. paulò minor eſſet angulo incidentiæ A C L. Paulò ergo minor etiam eſſe deberet radius refractus C D. radio directo A C.& non poſſent coïre radij refracti C D. B D. niſi ferè in æquali, imò fortè etiam maiori poſt vaporem illum diſtantiâ, quæ eſt à vapore ad Sydus; & tamen in refractione eſt ferè maior diſtantia à vapore ad ſydus, quàm à vapore ad nos.

Igitvr Ariſtoteles vult, Coronam fieri per reflexionem, ſicuti fit Iris; cùm hoc diſcrimine, quod in Iride oculus ponitur inter Aſtrum & vaporem: at in corona, vapor eſt inter oculū, & aſtrum: Aſtrum enim diffundit ſuper vaporem roridum, ſibi obiectum, radios ſuos, quorum vnus recipitur perpendiculariter, & tranſit, vt eſt radius
181 A L D. reliqui obliqui recipiuntur, & impingunt in latera guttularum, indeque reflectuntur non ſolùm in partem ſuperiorem, vt radius A M. A N. ad P. ſed etiam inferiorem, vt radij A B. A C. ad D. ſeruatâ videlicet æqualitate radiorum reflexionis, & incidentiæ, vt in Iride: Ideò coniungentur radij reflexi in A G H. coni A D. illi ſcilicet, qui æqualibus incidunt angulis, vt dictum eſt de Iride, quique Circulum in vapore deſcribant; Oculus igitur D. videbit vaporem illuſtratum circulariter micantem, ob reflexionem radiorum eò concurrentium: Ex hac reflexione fit, vt in eo Circulo maior copia lucis cernatur, quæ eſt *Corona*, ſiue *Halo*, nec appareant colores Iridis; quia nimia lux, quæ eſt ſuper vaporem, impedit omnem opacitatem, quæ
182 poſſit impedire noſtrum viſum, & colores producere; nam ſi eſſet oculus in puncto B. videret perfectiſſimam Iridem integro Circulo; Opacitatem enim vaporis, quæ cauſat colores, adiuuaret opacitas terræ ſubiectæ, noſtrum viſum terminantis, quam tollit lux A. manentibus nobis in B. Hæc differunt Moderni quidam Authores.

Mihi tamen diſcurſus hic non placet: Pri 183
mò; quia talis reflexio ad D. eſt ficta; cùm enim guttulæ in maſſam conſtipatæ ſint, non fit reflexio diſtincta à ſingulis; ſed confuſa ab omnibus; vel ſi à ſingulis, nequeunt reflecti, niſi vnde radio directo ſunt percuſſæ; non percutiuntur autem, niſi in Hemiſphœrico ſuperiori, ob longiſſimam diſtantiam, vt patet è Perſpectiua; atque adeò nulla reflexio fieri poteſt ad D. Cùm tamen videatur totus Circulus luminoſus ad modum Coronæ, & inſuper magnum ſpatium circum illuminatum, quod paulatim in opacum terminat: Adde, Coronam ſæpè fieri, non in nube rorida aquoſa; ſed albâ, & ſterili, ſerenitatis ſigno, quippè è reliquiis nubis compactâ, vt monet D. Bonauentura, & cum eo Conimbricenſes.

Nota primò è Diuo Bonauentura, & Collegio *tract.4.cap.4. Meteor.* Coronam ſæpiùs fieri circa Lunam, quàm circa Solem; quia Sol, virtute vehementi, diſſipat vapores, non ſinens, eos adeò coagmentari; At Luna, vt imbellis, circumuallatur non rarò vaporibus.

Nota ſecundò, quod Aſtrum percutit vapo- 184
rem vndique ſphœricè, atque agit, vt diſſipet; vapor verò ſe colligit recedens concauè, vt reſiſtat: Itaque radius perpendicularis, & vicinior magis penetrant; cæteri verò partim ſuprà ad Conum illuminationis reflectuntur; partim, vbi latior infrà eſt aditus, decidunt ad D. vbi oculus videt Coronam, è reflexione radiorum, à perpendiculari remotiorum, ad angulos obtuſos vndique in Coronæ figuram ferientium: Non renuo, plurimos refractos vndique circum deſcendere, vbi profundior eſt vapor, & ità è refractione, ac reflexione oſtendi nobis aream illam luminoſam, vt ait Vitellio.

Arbitror, iuuare etiam exhalationes lucidas intermixtas, quæ reddunt colorem album, non ſecus atque Cometæ, luci viciniorem, vt notat D. Bonauentura *loco citato*.

Ex his deduco, eos, qui ſupra vaporem eſſent, 185
viſuros ſæpè Iridem circularem; ſæpè etiam Colorum plurium varietatem.

Hinc multi etiam philoſophantur, quid ſint virgæ luminoſæ; nempè radij ſunt reflexi è nube cauâ, è latere Solis ſitâ inæquali concretione contextâ; hinc radij, ad nubis cauitatem ſe adaptantes, perpendiculariter ad terram protenduntur, afferentes oculo virgarum ſpectra, vt docent etiam Conimbricenſes, *cap.5.* Fulienſ.2.*Phyſ.cap.5.art.3.*

Dicvnt tamen alij, difficile nobis eſſe reflexiones illas ad modum virgarum cernere deſcendentes, niſi fortè ſegmenta curua appareant: Putant potiùs, ſeriem illam virgarum eſſe partes vaporis illuminatas, & colores illos non reflexione; ſed directè aſpici vapori inhærentes.

Evenit etiam aliquando, vt vapor æqualis 186
nondum cauatus, terſus in fronte; & à tergo terminatus, opponatur Soli, imaginem Solis, tanquam ſpeculum, oſtendens: Rurſus & alius vapor ſimilis huic oppoſitus ſpecularis, eandem imaginem, à primo Speculo acceptam, rurſus repræſentet; & ità multos Soles, vno tempore, intueamur; aut Lunas, ſi vapor Lunæ ſpecularis opponatur, & huic alius, &c. Hi dicuntur Parellij; vel Parelleſenæ, ſi Lunæ imagines ſint.

Svnt

Svnt aliæ etiam maſſæ vaporoſæ in medio denſæ, atque profundæ, quæ foneæ dicuntur; & aliæ ingentes, quæ voragines imitantur. Sed de his ſatis.

187 Omitto Iridem Lunarem, quam Ariſtoteles 3. *Meteor.* ait poſſe fieri bis tantum, ſpatio 50. annorum, in 14. Lunæ; Addit Ingenier *lib.1.cap.4.* exigi & ſtellam vnam è præclaris, cum Luna radiantem. Erit autem Arcus iſte ſubalbus, noctis frigore nubem conſtipante (ait) Sed rideo, tunc enim ceſſante ſolari reflexione, frigus ſecundæ regionis diſpergitur.

DISPVTATIO IV. DE IGNE.

PO cœteris Elementis virtuoſior Ignis, quò minùs habet de potentia, totuſque verſetur in actu, reſoluendo terrea in aquoſa, aquoſa in aërea, & hæc tandem in ſe, vt habet Seraphicus Doctor *lib.* 2. *Compend. cap.* 8. Loca in quibus peregrinatur, veluti nobilis hoſpes, ſua Luce illuſtrat, cum abſque claritate in propria Sphœra com-
188 moretur; corpus enim Diaphanum eſt, ideò illuminabile, niſi opaco ſocietur. Hîc igitur ideò lucet ignis, quia compactus in materia addenſatâ, idque patet, quia ſi Candelam vnam alteri opponas, vmbram facit, vt aduertit *hîc* Sanctus Doctor; quod ſi in centro ſuo ignis luceret, aut compactus eſſet, continuam eclipſim ſtellis, quæ ſupra ipſum exiſtunt, offunderet. Hoc Elementum, præclarum Diuini amoris Symbolum, ſicut & Iuſtitiæ miniſtrum, indicant Sacræ litteræ; id eximiè oſtendit Seraphicus *in Diata, tit.* 5. *cap.* 2. & *lib.* 7. *Comp. cap.* 15. Hinc applicabitur ſeneſcenti mundo, vt Auaritiæ gelu reſoluatur, quo ſæcula poſtrema nimis torpeſcent, vt ſuprà in limine diſputationis 3. *de aqua*, animaduerti cum Sancto Doctore. Quam vero figuram, quemue ſitum habeat Ignis, ſupra actum eſt: Hic de eius Sphœra, motu, & qualitatibus, paucis reſtat dicendum.

QVÆSTIO I.

An detur Sphæra Ignis, *& in qua ſit.*

Prima opinio eſt negantium Sphœram Ignis, 189
ſub orbe Lunæ decantatam. Ità Thomas de Garbo, *tract.1.quæſt.2.* Cardan. 2. *de ſubtil.* Valeſ. *de Sacra Philoſoph. cap.* 1. *&* 40. *Meteor. cap.*4. Sagarra, *libro primo de nat. homin. com.*37. Franciſc. Patrit. *lib.* 1. *diſquiſ. Peripat.* Delrius, *lib.* 4. *diſq. Mag. cap.*2. *quæſt.*2. Scipio Cap. *lib.* 2. *de punc. Phil. Alex.* Taſſon. *quæſt. var. quæſt.*1. Ticho Brache *lib.*1. *Progymnaſ.*: Areſ. 2. *de Gener. diſp.*1. *quæſt.*3. *ſect.*3. Camil. Glorioſus *lib.*4. *de Cometis.* Tribuitur Philoni. *lib. de ſom.* Seneca, *lib.*2. *natural. qq. cap.*4. & Plinio, *lib.*2. *cap.* 38. Poëtis, apud Authorem Adagiorum, imò SS. PP. Hieronim. *Epiſt. ad Fabiolam*, Auguſt. 2. *de Geneſ. ad litt. cap.*3. Plat. *in Timæo*, Zoroaſtro, Orphæo, Rabbano, Strab. apud Magiſt. 2. *diſt.*17.

Secvnda ſententia in contrarium nititur; & 190
eſt communis Philoſophorum, & Medicorum; Auic. *ſentent.* 1. *lib.* 2. vbi Medici, Scaliger. *exercit.* 9. Clau. *in Sphœram*, poſt Ariſtotelem, 1. *cœli, cap.* 1. *&* 3. *&* 2. *cœli, cap.* 3. & 4. *cœli, cap.* 23. & alij, apud Amicum, *tract.* 8. *quæſt.* 1. *art.* 3. Eſt Diui Bonauenturæ *lib.* 2. *Comp. Theol. cap.* 8. *&* 9. & *in* 2. *diſt.* 14. *part.* 2. *dub.* 1. *& diſt.* 17. *dub.* 3. & aliis locis, infra citandis; præclarè *diſt.*17. *dub.*1. *litt.* & *diſt.*16. *art.*1. *quæſt.*2. *ad* 4.

Assero cùm hac ſententia, dari ignis propriam Sphœram.

Nititvr communi conſenſu Philoſophorum; vt refert Martineng. *in Gloſſa Magna, fol.*1061. Ità Plato, apud Aſcanium, Ariſtoteles, *lib. de longit. & breuit. vitæ, cap.* 2. vbi quærit, cur ignis ſurſum corrumpitur, & 2. *cœli* probat, dari ignem, & terram, quia ſunt duo loca, ſurſum, & deorſum. Diuus Baſil. *hom.*6. *Hexaëmer.* Aug. 22. *de ciuit. cap.*11. Hieronim. *epiſt.*128. Clem. Alex. *lib.*1. *ſtrom.* Origen. *homil.* 13. *in Geneſ.* apud Maſtrium, *diſp.*4. *quæſt.* 2. Damaſcenus, & omnes ferè Patres Græci, qui chaos dixere ità diſpoſitum, vt ignis eſſet in ſua Sphœra. Diuus Ambroſ. Diuus Thomas, Alenſis, & alij apud Aſcanium Martinengum *in Gloſſa magna*, Amicum *tract. citat. quæſt.*1. *diſp.*1. Saxoniam *primò cœli, quæſt.*4. Sic & Rabbi Moyſ. teſte Hamero.

Probatvr primò ratione à Diuò Bona- 191
uentura *lib.* 2. *Comp. Theol. cap.*8. Natura non mouetur fruſtrà; ignis naturaliter mouetur, à centro ad circumferentiam, ſurſum ſuper aërem: ergo habet ibi Sphœram. Id vrget Euſtach. *part.* 2. *Phyſ. tract.*2. *diſp.*3. *quæſt.*1.

Confirmatvr, quia omnia elementa tendunt, ad locum naturalem: alioqui nobiliſſimum elementum non haberet locum. Idem habet Sanctus Doctor *in* 2. *diſt.* 14. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 2. Hoc argumentum inſtar omnium acclamant Maſtrius, & Bellutus, ipſum Scoto adſcribentes.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura *loco citato, & cap.* 3. *& ſeq. eiuſdem. lib.* & *in* 2. *loco ſuprà mox adducto.* & alibi. Corpora poſita ſunt in ſuis locis, iuxta eorum excellentiam; ſed ignis inter elementa eſt ſupremus: ergo. Id vrget etiam Amicus, *loco citati*, Fulienſ. 2. *Phyſ. c.*3. *art.*6.

192 Respondet Areſius, per hæc non probari intentum; quia id,quod aſcendit, eſt fumus accenſus,non ignis;alioqui deberet aſcendere & carbo,& pruna,ſicut vter aëre plenus aquæ ſupernatat:Similiter & cadauera,quia aëre plena ſunt; cùm tamen viua deſcendant ad ima. Confirmat; nam ignis, è tormento bellico erumpens,non aſcendit,ſed rectâ egreditur viâ;Quòd ſi ratio vrgeret,deberet dari & Sphœra fumi: affert & D.Auguſt.1. *de Gener.ad litt. cap.*3. vbi ait, ignem velle quidem ſurſum aſcendere, ſed præpollenti conſpiratione aëris extingui. Concludit igitur, locum ignis eſſe ſupra aërem: attamen non poſſe illum adipiſci.

Fateor, hæc admodum inconcinna eſſe; ſi enim ignis, naturali motu perpetuò conatur ad ſuum locum tendere,nec tamen conſequitur; ergo motus naturalis vniuerſaliter ſemper eſt fruſtra: nullus autem naturæ appetitus eſt fruſtrà. Aſcendit verò flamma, non prunæ, quia hæ terreæ ſunt, vt ait, Sanctus Bonauentura *ſerm. 9. de Apoſt.* flamma autem ideò aſcendit,quia ignis eſt; fumus verò, quia mixtus eſt ex aëre,& igne: Neque neceſſe eſt aſſignare locum fumi,ſed ſufficit locus ſimplicium.Tormentum verò bellicum violenter pellit ignem per fiſtulam æneam, ſic pellit & pilam ferream, & plumbeam grauiſſimam ſurſum, vel rectà.Diuus verò Aug.ibi ſubdit;*Itaque ſuper aërem, purus ignis dicitur eſſe cœlum.* Infert ergo, quòd, licèt ignis paruulus faculæ nequeat ſpatium totum aëris ſuperare; attamen,quia ad eam partem mouetur, adeò neceſſariò, vt etiamſi facula capite deorſum verſo teneatur, attamen flamma reſiliat ſurſum, ideò neceſſariò ad ſuum locum naturalem tendere, vbi eſt in ſua Sphœra, ſupra aërem. Sic enim per cœlum, intelligunt Patres & aërem, & ignem; vt notat Martinengus,*fol.*175.*Gloſſæ magnæ.* Ideò Areſius in fine fatetur, ſecundum Ariſtotelem, ſupra aërem eſſe plenum exhalationibus calidis,& ſiccis: ergo eſt ibi ignis, non aër; vt arguit S. Bonauent, *lib.*2. *Comp. Theol.cap.*9. alioqui ſolum nobiliſſimum elementum carebit loco. Sanè ſub terra vrget,vt aſcendat,terramque quatit.Dato verò, quòd nullus ignis, eò perueniat, non adhuc tollitur Sphœra; ſicut neque negatur centrum, eò quòd nullum ſaxum eò pertingat.

Obiicies primò, cùm Areſio, ex Ariſtotele. Fruſtra & inſanè quærimus rationem, dimittentes ſenſum, & experientiam; ſed nulla experientia oſtendit, ibi eſſe ignem; ergo. Non enim apparet; cùm certo certiùs apparere deberet.

193 Respondet Diuus Bonauentura *lib.*2. *Comp. cap.*8. motum eius ſurſum indicare, ibi eſſe locum proprium;ardère quidem,& lucère in materia aliena,non in ſua Sphœra,quia compactus non eſt; ſi enim in ſua Sphœra compactus eſſet, eclipſaret omnes ſtellas, quæ ſuprà ipſum ſunt; ne autem id præſtet,Deus indidit raritatem. Hic verò apud nos lucet,ob condenſationem materiæ,in qua eſt.

Obiicies ſecundò: Ignis, quando alimento caret,deficit, vt experientià patet; ibi autem non adeſt alimentum igni: ergo nullus ibi ignis ardet.

Respondet Diuus Bonauentura, ignem ibi reſoluere aliquam partem aëris in ſe, licet, ob raritatem parum egeat pabulo,& parum reſoluat.

Obiicies tertiò:Si ibi eſſet Sphæra ignis,iam totus mundus ſemper æſtuaret.

Respondet D. Bonauentura hìc, ignem ibi raritate adeò tenui eſſe præditum,vt parum ardeat.

Obiicies quartò: Ignis in illa Sphœra eſt fruſtraneus,ſufficit enim calor Solis.

Respondet Sanctus Bonauentura *lib.*2. *Comp. cap.* 3. ignem ad complementum vniuerſi ibi eſſe; nec ſufficere actiones Sphœrarum, vel Luminarium, ſed requiri etiam ignem elementarem.Idem habet *in* 2.*diſt.*4.*part.*2.*dub.*1. & in *qq.* maxime verò *part.* 1. *quæſt.* 2. *eiuſdem diſtinctionis.* 194

Præterea inſtat, multa placita Antiquorum referens, addenſque Scripturam, quæ nullam ignis creati mentionem facit,cùm tria alia commemoret. Deinde quia Rabban.& Strabo,apud Magiſtr.*in* 2. *diſp.*17.Paradiſum in concauo Lunæ ponunt;ergo ibi non eſt ignis,ſed aër; alioqui non poſſent ibi viuere animalia.

Respondet Diuus Bonauentura *in* 2.*diſt.*14. *part.*1.*quæſt.*2.*ad* 1. Scripturam neque de aëre expreſſam mentionem habere; ſed de ſolis magis ſenſibilibus apertè loqui; in ſeparatione verò elementorum, ideſt, aquarum à terra, intelligenda eſt diſtinctio elementorum facta eſſe. Idem habet *part.*2.*dub.*1.*litt.* Hugo verò,& Richard. de Sancto Victore dicunt, ignem, & aërem cœli nomine intelligi. 195

Ad illud de Paradiſo, reſpondet Sanctus Bonauentura *in* 2.*diſt.*17.*dub.*3. *litt.* Paradiſi ſitum eſſe eminentiſſimum,adeò, vt eò non conſcendant vapores; ſed ſit aër mundus,& propter puritatem aëris, eſſe ibi temperatum calorem; neque dici propriè ad Lunam pertingere,quò ad ſitum,ſed ſecundùm quandam proprietatem; ſiuè quia ei conformatur in raritate,luminoſitate,& tranquillitate; ſinè quia vapores,quibus dominatur Luna,illuc non pertingunt.

Obiicies quintò Diuus Hieronim. ad Fabiolam, ait. *Veſtis hyacinthina, à capite vſque ad talos veniens,indicat aërem.de cœlis,vſque ad terram fuſum.*

196 Respondetur, non dicere *à cœlis*, ſed *de cœlis*; ſicut autem illa veſtis non pertingebat vſque ad ſummum, ſed ad humeros, ità neque aër vſque ad cœlum. At, quòd includat & ignem, patet: nam hæc veſtis erat ex byſſo,ſeù lino terræ; ex purpura marina, ex hyacintho aëreo, & cocco igneo. Ideò & ſapiens dicit: *In veſte enim poderis totus erat orbis terrarum.*

QVÆSTIO XI.

An Ignis *in Sphæra moueatur naturaliter.*

Aliqui dixère, moueri quidem ignem in gyrum circa Sphœram, ſed violenter. Alij verò,motum illum neutrum eſſe, nec naturalem, nec violentum. Ità D. Thomas *primo cœli*, *lect.* 11. Auër. 3.*cœli*,*com.*20. Zabar. *cap.*8.*de calore cœleſti, & de motu ignis, in orbem*, vbi & primæ Authores opinionis refert. Farneſ. *lib.* 2. *cap.* 14. Mercatus, *aſſert.*25.

Assero primò, hunc motum eſſe naturalem, probabiliter,ſed imperfectè. 197

Probatur: nam à natura,ſeù potentia paſſiua habet, vt poſſit gyrare, nec forma reclamat; verè tamen non eſt naturalis ab appetitu naturæ. Ex his habes, motum hunc non fore perpetuum; imò quietem perpetuam non fore violentam; quia talis motus à Motore pendet;vt de motu rotæ, vel cœli loquitur D.Bonauent.*in* 4.*diſt.*38.*art.*2.*quæſt.*2.

Assero

ASSERO ſecundò hunc motum poſſe dici violentum à primo mobili raptore. Vide *tract.6.2.2. quæſt.7.*

QVÆSTIO III.

Vtrum IGNIS *ſit decies maior, quàm aër.*

191 FVIT opinio D. Damaſc. & Pariſienſium, ſingula elementa, decupla proportione, ſe inuicem ſuperare. Oppoſita tamen ſententia eſt Aſtronomorum; vt habet Clauius, *in cap.1. Sphæræ*: Amicus, *tract.7. quæſt.6. dub.3.*

QVO ad Diuum Bonauenturam, authores primæ ſententiæ ipſum ad ſuum placitum trahunt: quia S. Doct. cum Ariſtotele ait *in 2. diſt.15. quæſt.2. in corp.* ex vno pugillo terræ, fieri decem aquæ, ex vno aquæ, decem aëris; & ex vno aëris, decem ignis: ſed verè non id benè inferunt; vt notat Clau. Nam Ariſtoteles Amic. Clau. ac D. Bonauentura ſolùm volunt, quòd, ſi ex tota aqua generandus eſſet aër, iam eſſet decuplo maior; &, ſi ex toto aere
192 ignis fieret, iam decuplo maior eſſet: non autem volunt, elementa, vt nunc extant, eſſe in decupla proportione; ita enim deberet materia in omnibus elementis eſſe æqualiter. Hæc ſanè diuerſa ſunt. Hoc ſecundum tamen nec Ariſtoteles, nec D. Bonauent. aſſerunt. Imò S. Doctor dicit, ſolùm in mixtione, ſe peruadere inuicem, in decupla proportione. Quòd verò ſit ſecundæ ſententiæ, clarum eſt *in comp. Theol. lib.2. c.3.* licèt, incuria Typographorum, numeri non ſint benè ſummati; vbi enim à centro terræ, ad Lunam habetur milliaria 15625. & ſubditur, ſunt ſtadia 1260. vult dicere 120630. cùm à centro terræ, ad Lunam ſint 33. ſemidiametri terræ; & ſemidiameter terræ ſit 3579. vt cùm Ptolemæo peritiores computant, relati à Clau. *ad cap.1. Sphæræ*, & Glielmo, *de gloria Sanct. Trinit. diſcurſu Italico 56.* hi enim, ter trigeſies multiplicati, faciunt ſuprà dictum numerum: ex quo patet, non dari iſtam proportionem decuplam; alioqui à centro terræ, ad orbem Lunæ eſſent tantùm 1111. millia milliarium; vt patet in hac ſubſequenti proportione decupla, 1.10.100.1000. omnes enim hi numeri, in vnum collecti, faciunt 1111. Hoc verò eſt impoſſibile; vt Aſtronomicis patet experimentis.
193 Vide clauium. Ex his habetur etiam terræ diameter, id eſt, milliarium 2250o. ſtadiorum verò 18000. Ex quo obiter patet error Librariorum, in excudendo opere Diui Bonauenturæ nam ſcribunt, milliaria 1562. facere ſtadia pauciora, nempè, 1260. cùm ſtadium ſit octaua pars milliarij; vt colligitur ex D. Bonauent. *in Dieta, tit.10. cap.5.* & in *Ioan.11.* ad ea verba. *Erat autem Bethania iuxta Hieroſolymam, quaſi ſtadiis quindecim*; quod eſt iter, in Sabbatho olim conceſſum.
194 ASSERVNT igitur Mathematici, terram aſſe aquâ maiorem: nam profunditas marium ordinaria ad dimidium milliarij non peruenit, & paucis in locis ad duo, vel tria milliaria deſcendit, vt nautæ, demiſſa bolide, experti ſunt. Excipe pauciſſima quædam loca, quorum vada non adhuc reperta ſunt, vt Suecica littora, & quæ Luſitani commemorant, cum his, quæ memorat Plin, *lib.2. cap.102.* in mari Pontico, ex aduerſo Coraxorum gentis. Cùm autem diameter terræ ſit 7500. milliarium, quæ eſt tertia pars circumferentiæ, iuxta regulas Ptolemæi, ſanè multò profundior eſt terra; vt arguunt Galilæus *in ſuo Nuntio ſydereo*, Fern. *lib.1. Coſmoteoriæ, cap.2.* Amic. *tract.7. de elem. quæſt.6. diſp.3.* vbi colligit etiam profunditatem aeris, quæ non excedit 52. milliaria, quò perueniunt exhalationes; vt probat Nonius, *lib. de crepuſc.* Vitellio, *lib.10. prop.60.* Alhazenus, *lib.1. perſpectiuæ*, Sed profunditas terræ eſt maior, vt dixi.

EST tamen maior circumferentia aëris, cuius quantitas neſcitur; vt docent Conimbr. *3. cœli, cap.5. quæſt.3. art.3.* ex Scaligero. *exercit.39.* Clau. *in cap.1. Sphæræ*, Baroc. *lib.1. Coſmograph. cap.2.* Plin. *lib.2. cap.23.* & aliis apud Amicum, *dub.3. art.1.*

PROFVNDITATEM Ignis Mathematici multi ponunt 120578. milliarium, à ſumma altitudine exhalationum, ad concauum Lunæ. Itaque magnum in eo exceſſum agnoſcunt; vt notat Amicus, *art.1.* 195

QVÆSTIO IV.

An calor, & ſiccitas aquè IGNI *conueniant.*

HÆC quæſtio vniuerſalis eſt omnibus elementis. 196

ASSERO primò, è qualitatibus alteram eſſe intenſam in ſummo, alteram remiſſam.

PROBATVR ex Ariſtotele *2. de Gener. text. 23.* vbi ait, Ignem magis eſſe calidum, quàm ſiccum; Terram magis ſiccam, quàm frigidam; Aquam magis frigidam, quàm humidam; Aerem magis humidum, quàm calidum. Probatur etiam experientiâ.

ASSERO ſecundò, ſiccitatis qualitatem non eſſe in igne, per admixtionem contrarij. Idem dic de cæteris, contra Naturales, quos refert Tol. *2. de Gener, quæſt.6.*

PROBATVR: alioqui humiditas eſſet naturalis Igni; & ſic duo contraria naturaliter vni ſimplici ineſſent.

OBIICIES primò: Ariſtoteles *5. Phyſic. tex.19. & 2. cœli, text.33.* & D. Bonauent. *in 2. diſt.3. dub.2. litt.* & *in 3. diſt.14. dub.3. litt.* dicunt contrarium non niſi à contrario poſſe remitti.

RESPONDETVR, hoc verum eſſe in pugna, ſeu per actionem; non autem naturaliter.

OBIICIES ſecundò; ſequeretur poſſe Ignem ſiccare in inſtanti, vſque ad octauum gradum. Probat ſequela; quia non inuenit reſiſtentiam.

RESPONDETVR, inuenire incapacitatem; debent enim induci diſpoſitiones propriæ, ad intenſiorem humiditatem neceſſariæ. 197

OBIICIES tertiò: Agat aer fortior in Ignem, & pellat ſiccitatem remiſſam Ignis, puta, ſex gradus; vel inducet formam aeris, vel non; ſi primum; ergo aer inducetur cum humiditate remiſſa: ſi non; ergo ſtabit Ignis ſine aliquâ ſiccitate.

RESPONDETVR, non poſſe pelli totam ſiccitatem, niſi tota humiditas inducatur; non enim vnus gradus ſiccitatis pellitur ab vno gradu humiditatis; plus enim debet induci humiditatis, vt pellat ſiccitatem.

An

QVÆSTIO V.

An CALOR *Ignis, Solis, & Animalis ſint eiuſdem ſpeciei.*

198 PRIMA opinio eſt, illum differre ſpecie. Ità Fernel. 4. *ſuæ Philoſoph. cap.* 1. & alij.

SECVNDA opinio eſt negatiua. Ità Diuus Bonauentura *in* 2. *diſt.* 17. *art.* 2. *quæſt.* 2. *in corp.* Diuus Thomas, & Colleg. *de Gener. cap.* 3. *quæſt.* 7. *art.* 3. citans Seraphicum. Euſtachius *part.* 2. *Phyſ. tract.* 1. *diſp.* 3. *quæſt.* 2.

ASSERO cum hac ſententia, Ignis, Solis, & Animalium eundem eſſe ſpecie calorem.

PROBATVR primò: Si differrent ſpecie, vni eſſent plura contraria, ideſt, vni cuicumque frigori omnes iſti calores.

199 PROBATVR ſecundò, quia omnes iſti calores ſe mutuò intendunt; eſt enim calor ille, qui à cœlis producitur, intenſior, cum calor ignis ipſi adiungitur.

PROBATVR tertiò, quia ignis producitur in vitro à radiis Solis.

OBIICIES. Calor, in febribus extraneus, lædit calorem vitalem.

RESPONDETVR, lædere quidem ex intemperata eius intenſione, non ex aliqua oppoſitione.

DVBITATIO VNICA.

An aliqua animalia in IGNE *viuant.*

ALIQVI id aſſerunt de Salamandra. Ità Ariſtoteles, *lib.* 5. *de hiſt. anim. cap.* 19. Plin. *lib.* 10. *cap.* 67. Ælian. *lib.* 2 *cap.* 30. Diuus Auguſtinus, *lib.* 21. *de ciuit. Dei. c.* 4. Olympiodor. *in* 4. *Meteor.* 200

ALIOQVI de animalculis Pyrauſtis alatis, pennatis, veluti muſcis grandioribus, quæ enaſci feruntur è fornacibus æràriis in Cypro, idem aſſerunt cum Ariſtotele *loco citato* Plinio *lib.* 11. *cap.* 37. CAPITE, verò 3. *de gener. animal.* ait Ariſtoteles, nullum prorſus animal ab igne poſſe generari.

ENIM verò de Salamandra id negant Dioſcorid. *lib.* 2. *cap.* 52. Galenus *lib.* 3. *de temperat.* D. Thomas *in* 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 3. *art.* 1. *quæſt.* 3. Et de omnibus animalibus Ariſtoteles *loco citato*, Colleg. Probl. *ſect.* 4. Ratio eſt, quia ignis, ſua acrimonia, temperiem, ad vitam requiſitam, deſtruit. 201

DIVVS Bonauentura *ſerm.* 1. *de SS. Phil. & Iacobo*, & *ſerm.* 2. *de plur. mart.* aſſerit, pellem Salamandræ, igni iniectam, non vri; ſed perfici, cum Ariſtotele, & Plinio ſuprà; & D. Aug. *loco citato*, addente idem de Adamante cum Plin. *lib.* 37. *cap.* 4. addens, reſiſtere ictibus mallei, vnde Adamas Græcè ex duritie nominatur: De hoc ſatis actum eſt *d.* 2. *in Calce.* Addit S. D. *ſerm.* 1. *citato* etiam ligna Sethim non comburi, ex his fabricata erat Arca *exod.* 25. 202

TRACTATVS

TRACTATVS VIII. DE CORPORIBVS MIXTIS.

PROOEMIVM.

POSTQVAM quadripartitum orbem occuparint Elementa; ac ſedem Sphœramque Actiuitatis ſuæ vnumquodque ſibi vindicarit; mox Mixtorum propagationi impigrè incumbunt: Effundit ocyùs aqua, Diuino vrgente iuſſu, natatilium ac volatilium bipartitum agmen; vt dum hæc volarent in Aura flabili, iſta natarent in Vnda labili; vt ait Diuus Auguſtinus *lib. 3. de Geneſ. ad litt. cap. 6.* Greſſilium verò gregem ſtabilis parturit Terra, deſuper intereà Cœlis, Sole, Luna, ac Stellis, clariùs effulgentibus. Ita ſapientiſſimus Opifex, Sacræ illius hebdomadis triduo, Lucem à tenebris, Aquamque ab Aquis, & à Terrâ ſecernendo, impenſo; triduum etiam triplicis naturæ impendit ornatui: Quarta quippe die luminoſam Aſtris Naturam, Cœlos ſcilicet, illuſtrauit; Die quinta perſpicuam, Aquam nempe, & Aërem, ſuis decorauit incolis: Sexto denique die opacam Terram, inhabitantium Reptilium cœtu, multiplici Beſtiarum ſpecie, ac in cæterorum conſummationem, Hominis tandem creatione ditauit, vt habet Seraphicus Doctor 3. *parte Centiloq. ſect.* 10. Verum vt æmulam Elementorum pugnam compeſceret, ita ſuis ſingula coucluſit centris, vt inito tamen fœdere in vnum omnia confluerent; idemque eſſet omnium inconfuſa mixtione partus; ſicque innatum principiorum diſſidium, in enato cunctorum fœtu facilè componeretur: Hoc eſt CORPVS MIXTVM, in quo contrariæ qualitates eâ dominantur æquitate, vt eiuſdem eas muneris, ac regni collegas haud abſurdè diceres; ſuas ita prædominij vices pro temporum viciſſitudine ſibi alternatim cedunt; Hoc in corpore humano, Mixtorum Nobiliſſimo, exploratum eſt; huius etenim imperium occupat ignis intenſior vis, ſex illis horis, quibus altior Sol ad meridiem accedit, receditque; mox tantundem terræ grauedine obtunditur; deinde aquea ſuccedit fluiditas; demum gracilioris aëris ſubit dominium: Itidem, iuxta ætatum gradus, hominis pueritia, aëris leuitati non abſimilis, Adoleſcentiam flammeis æſtuantem affectibus præcedit: Adeſt mox virilior ætas ad inſtar terræ ponderibus librata ſuis: Verum hæc in lapſantem Senectam, humoribus perfuſam defluit; vt eximiè diſcurrit, *in ſua Theologia Naturali*; Iuo Noſter, quem Theoriæ Naturalis oraculum multi non immerito propalant: Non negarem tamen in quibuſdam Mixtis, inanimatis ſaltem, vnum Elementum perpes dominium obtinere; quare ad mixtionem quidam dixere, aliqua ſufficere Elementa, nec omnia omnino requiri; de quo infrà.

DISPV

DISPVTATIO I.

DE CORPORIBVS MIXTIS IN GENERE

1 MIXTIO vulgari loquendi modo fit, quando duæ res, vel plures, ſibi peruiæ, in inuicem ſuſcipiuntur, ſiue res illæ ſibi ſint in quantitate pares, impareſue: Et quidem hæc mixtionis acceptio impropria eſt, vt habet Sanctus Doctor *in 4. diſtinct.* 11. infrà citandus, imo Ariſtoteles 2. *de Generat. context. vlt.* Sonat enim ſic non rarò tranſmutationem vnius ſpeciei in alteram; hinc ait Philoſophus *loco citato* quòd ſi guttula aquæ miſceatur Amphoræ vini, non fiet mixtio, quia prioris ſpecies ſoluitur: Quare propriè mixtio ſumitur, quando ita miſcibilia vniuntur, vt ex primarum qualitatum vnione, & altercatione in tertiam Naturam alterentur, non verò omnimodè deſtruantur. Ordo verò mixtionis exigit vt Terræ moles corpulentior priùs ab aqueo humore ſubigatur; aliàs ob puluerolentam ſiccitatem citiùs diſſolueretur; poſteà ſubintrat Aër per ſecretiores vtriuſque Elementi meatus, quò tota maſſa, veluti fermento, inflata exurgit; ex his tribus ita intermixtis, & mutuò pugnantibus, aiunt nonnulli, ignem efferbeſcere, qui totam litem excellentioris virtutis oſtentatione dirimit; Verum hoc facetiùs, quàm veriùs dictum eſt: Cùm ignis nequeat illis inexiſtere ante completam compoſitionem: Quare à Sole potiùs, & Aſtris, Ignea quædam vis in mixta tranſmittitur, qua compinguntur, & vltimatè actuantur. Pro varia autem primarum qualitatum remiſſione, intenſione, & ad inuicem mixtione, exoritur varietas illa aliarum qualitatum, virtutum, & actionum, qua tam mixta, quàm impermixta diuerſificantur, & in ſe mutuò agunt, reaguntque, modò excedunt, modò deficiunt; & ſic viciſſitudine quadam totum orbem circumuolui deſignant; Verùm vt hæc clariùs elucidentur, illam primò adorimur difficultatem, quâ de numero Miſcibilium agitur.

QVÆSTIO I.

An MIXTA *ex quatuor elementis componuntur.*

D.Bonauent. in 2. diſt. 15. quæſt. 2.
Diu. Thomas ead. diſt. quæſt. 1. art. 1.

ANSAM diſputandi præcipuam præbuit nobis ipſe Conditor; dùm Plantæ ex elemento terræ: Piſces, & Aues ex aquis; Quadrupedia verò è terra euocantur. *Germinet terra herbam virentem*, tertia die. *Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terram*, quinta die. Tandem die ſexta. *Producat terra animam viuentem, in genere ſuo, iumenta, reptilia, & beſtias terræ, ſecundùm ſpecies ſuas, & factum eſt ità*; vt notauit D. Bonauent. *in* 2. *loco citato*.

2 SVPPONO primò, hæc animalia, non ſolùm ſeminaliter, ſed formaliter eſſe producta his diebus; vt notat D.Bon. *diſt.* 15. *q.* 1. *in corp.* & *in dub. litt.*

PROBATVR à Diuo Bonauentura ex verbis illis: *dixit Deus: fiant volatilia, &c.* Ità & Suarez, *lib.* 2. *Hexaëmer. cap.* 10. *num.* 2.

SVPPONO ſecundò, cum Diuo Bonauentura *diſt.* 15. *quaſt.* 1. *in corp.* hanc productionem non fuiſſe ex nihilo; & ideò non fuiſſe creationem propriè; licet aliquando dicatur creatio: *Creauit Deus Cœte grandia, &c.* Dicitur enim: *Producant aquæ. Germinet terra.* Ità & Suarez, *loco citato, num.* 3. 3

TRIA igitur agmina animalium, & acies plantarum creauit Deus. Mirabilis eſt plantarum ſylua; admirabilia animalium caſtra: de quibus vide Gliel. *de glor. SS. Trinit. diſcurſu primo.*

HIC verò non de mixtis accidentalibus ago, qualia ſunt aggregata, vt cumulus granorum millij, hordei, & tritici, ſed de ſubſtantialibus: de quibus vide Diuum Bonauenturam *in* 3. *d.* 6. *art.* 2. *quaſt.* 1. & Ariſtotelem 1. *de Gener. cap.* 10. *in fine*, ſic definientes, *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio.*

SCOTVS *in* 2. *diſt.* 15. *quaſt. vnica*, negat, plura miſcibilia Elementa ad corpus mixtum requiri. Idem vult Tol. *tract. de mixt. qualit.* Picolom. *de corpore mixto, cap.* 13. Hi tamen virtualem 4

exiſtentiam

virtualem exiſtentiam Elementorum in eo concedunt. Areſ. verò, *1. de Gener. diſp.7. quæſt.50.* ſolam terram, & aquam formaliter, cætera virtualiter admittit. Ægid. autem, *diſt.18. quæſt.8. art.2.* mixta perfecta, ex omnibus fieri Elementis; imperfecta verò, ex aliquibus tantùm, aſtruit reſultare.

HANC video eſſe ſententiam Diui Bonauenturæ *in ſecundo, diſtinct. 15. art. 1. quæſt. 2. & 3.* & *diſtinct.8. part.1. art. 2. quæſt. 2.* Alenſ. *part.2. quæſtione 53. art.1. quæſt.1. litt.* Richard. *art.1. quæſt.1.* Argent. *art. 1.* Titel. *lib.5. cap.16. & 17.*

ASSERO, ad omnia mixta perfecta interuenire quatuor elementa componentia.

5 PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *fund. 1.* quod eſt Ariſtotelis *2. de anima*, loquentis de animalibus; vbi, è ſenſu tactus, in ſentiente quatuor qualitates, colligit exiſtentiam Elementorum, quæ quatuor qualitatibus armantur. Senſus enim eſt operatio animæ in corpore, ſecundum conformitatem organi ad ſuum obiectum.

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura, in animalibus, ex multiplici motu progreſſiuo, dilatatiuo, &c. Certum eſt autem, vnicum Elementum vnico motu cieri.

PROBATVR tertiò à Diuo Bonauentura ex multitudine operationum, quas habent mixta, præcipuè animalia, ad quas neceſſariæ ſunt diuerſæ virtutes, atque adeò naturæ.

PROBATVR quartò, ex nobilitate animæ, quæ nobilius ſubiectum requirit; nobilius autem eſt corpus mixtum, quàm Elementum.

6 OBIICIES primò Geneſ. 1. Deus ex ſimplicibus Elementis eduxit mixta: *Germinet terra herbam, &c. Producat terra omne animal. Producant aqua, &c.*

RESPONDET Perer. *Tom. 1. in Geneſ. lib. 1. cap. 1. ad verſ.20.* Sic primò, animalia ex Elemento aliquo eſſe producta, vt tamen Elemento aquæ reliquas formas Elementorum addiderit; adſcribi verò vni Elemento, puta, aquæ, aues, & piſces; terræ autem quadrupedia: quia hæc Elementa ſunt in eis prædominantia.

HANC reſponſionem ſumpſit ex D. Bonauentura, *quæſt. citata.* Quòd verò aues omnes etiam ex terra ſint, patet: nam *Geneſ.2.* habetur: *Formatis igitur de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cœli, &c. adduxit ea ad Adam*; vbi humus humorem etiam aquæ includit. Ideò non erat neceſſe, vt Valentia, *diſp.5. quæſt. 3. punct. 5. col.961.* adeò laboraret contra Caietanum, & Catherinum, ex hoc loco deducentes, Aues, non ex aqua, ſed è terra factos: nam humus humorem includit; vt ait Diuus Bonauentura *3. diſt. 13. in corpore*, non meram terram, aridam; ideò ruit eorum fundamentum, ex reſponſo Diui Bonauenturæ, quod afferam, *diſp.2. quæſt.1.* Nec repugnat ſecundus textus priori: *Producant aquæ omne volatile.* Hoc indicat Diuus Auguſt. *9. de Gener. ad litt. cap. 1.* relatus à Suarez, *lib. 2. cap. 11. num.16.* vbi etiam reſponſionem Diui Bonauenturæ laudat.

7 AFFERT Sanctus Bonauentura aliam reſponſionem, *ad 5.* producta eſſe animalia ex quatuor Elementis, quæ non ſunt pura, ſed mixta; ſecundùm verò eam partem, quâ ſe magis contingunt, denominari: & ſic aquam, quæ partim cum terra, partim cum aëre miſcetur, dici materiam Aquatilium, prout cum terra magis miſcetur; Auium verò, ſecundùm eam partem, quâ miſcetur aëri. Hinc multi, aues ex aëre factos, aiunt. Itâ Diuus Auguſt. *lib. 3. de Geneſi. ad litt. cap. 3.* & *in Imperfecto, cap.14.* Beda *in Hexaëmer.* Ruper. *lib.1. in Geneſ. cap. 50.* & Eucher. *hîc*, Diuus Thomas *quæſt.71.* & Suarez *loco citato*, *num. 17.* qui cum Sancto Bonauentura concordat etiam hos authores; qui, ex aere formatos aues, dicunt. Imò Sanctus Bonauentura *diſt.15. quæſt.3.* idem cùm ipſis aſtruit; de quo *diſp.2. quæſt.1.*

OBIICIES ſecundò. Forma nobilior debet habere ſubiectum nobilius; ſed anima eſt forma nobilior; ergo debet habere ſubiectum nobilius; hoc autem eſt corpus ſimplex: Nam ſimplicia ſunt compoſitis perfectiora. Confirmatur: Nam forma debet proportionari materiæ: Anima autem eſt ſimplex.

RESPONDET Sanctus Bonauentura, formam debere habere corpus, id eſt, ſubiectum, proportionatum ſuis operationibus; &, vt forma eſt actuans, & plura operans, ad hoc neceſſarium eſt corpus mixtum: &, licèt in ſpiritualibus ſimplicitas ſit ſtemma perfectionis, prout ad Deum acceditur; attamen in corporalibus non eſt ita; nam corpus ex multitudine perficitur. Itâ Syruppus compoſitus eſt perfectior, quam liquor ſimplex, cæteris paribus. 8

OBIICIES tertiò: Sydera, ornantia cœlum, ſunt eiuſdem naturæ cum cœlo: Ergo & animalia, quæ ornant terram, è terra; & quæ aquam, ex aqua facta ſunt.

RESPONDET Sanctus Bonauentura, non eſſe ſimile; quia corpora, ornantia cœlum, non habent tam varios motus, & actus à ſe; ideò non egent organis.

OBIICIES quartò: Ex iiſdem compoſita ſunt prima mixta, & hæc, quæ nunc ſunt; ſed prima non fuêre ex quatuor Elementis; alioqui Elementa, per violentiam, extra Sphœram ſtarent, ergo corpora mixta eſſent contra naturam: neque verò in poteſtate naturæ eſt facere, vt ignis deſcendat in aquam, ad piſces progignendos; terra in aërem, ad aues efformandos, &c.

Hoc argumento oppreſſus Ruuius, *tract. de mixt. quæſt. 1. num.9.* cum aliis Modernis concedit, naturaliter nunquam dari mixtionem ex omnibus Elementis; quia repugnat, ignem congregari, ſiuè in terra, ſiuè in aëre, & hoc ait, ab omnibus ferè Recentioribus aſſeri.

SERAPHICVS verò ſtrenuè ſoluit argumentum, dicens, ad compoſitionem mixtorum non inferri, aut à Conditore eſſe illatam vim naturæ elementorum: quia tam aqua, quàm terra non ſunt elementa pura; ſed terra præcipuè ignem continet, ac continuò genitum ex bituminibus fouet; ideò, quâ parte fuit Conditori materia mixtorum; exhibuit etiam ignem, ſimiliter & aërem, & aquam; ſicuti & aqua aërem, & aër aquam, & ignitas exhalationes. At demus, illa eſſe Elementa ſimplicia, in vno Elemento ſunt cætera in potentia, & ex vno poſſunt fieri omnia; ſi adſit virtus alterans, & actiua, ſine alia mutatione locali; atque adeò ſine violentia. Itaque in productione mixtorum, natura non 9

non trahit violenter ignem ad terram, aut aquam, aut aërem; ſed enim ignem, qui vel eſt in terra, vel generatur à Sole, aut aliis agentibus, componit ad mixtionem animalis; ſæpè verò non eſt neceſſe, vt ignis de nouo gignatur, *verbi gratia*, in auibus producendis, vel piſcibus; quia in ouis, vel in fœtibus clauduntur quatuor Elementa, ex generatione, vel, ſi fit in aliis, generatio ignis non eſt Violenta: quia enim natura ſemper appetit, quod melius eſt; vt ait Philoſophus, materia, quæ eſt ſub forma Elementari, appetit eſſe etiam ſub alia, *verbi gratia*, ignis, vt fiat mixtum, quod melius eſt Elemento; & quæ eſt ſub forma mixti, appetit eſſe ſub forma, magis completa; ideò, cùm è pluribus Elementis fit mixtio, appetitus innatus materiæ completur, & violentia nulla infertur. Fateor verò, aliqua mixta imperfecta non ex omnibus Elementis conſtare, vt Nubes, Sal, &c.

QVÆSTIO II.

Vtrum Elementa ſint in MIXTIS *formaliter.*

10 PRIMA ſanè opinio eſt, elementa ſolùm virtualiter in mixto reperiri. Ità Diuus Thomas, 1. *de Gener. ad text.* 84. & *prima primæ quæſtione* 76. *ad* 4. *articul.* 4. Scotus, *in ſecundo, diſtinctione* 15. *quæſtione, vn.* Caiet. *ad hunc locum Diui Thomæ.* Capreol. *in ſecundo, diſt.* 15. *art.* 1. *concl.* 2. Iauel. *tom.* 3. *cap.* 3. *lib.* 1. Zanard. 8. *Metaph. quæſt.* 11. Fauent. *Theor.* 60. *cap.* 4. Vulpes, *tomo ſecundo, parte ſecunda, diſputatione* 38. *articul. vltim.* Ægid. *in ſecunda, diſt.* 18. *dubitat.* 2. *litt.* & *quæſtione prima, articulo ſecundo*, Arimin. & Argent. *ibid.* Duran. *diſt.* 30. *quæſtione prima*, & *in quarto, diſtinctione* 15. *quæſtione prima*, & *in quarto, diſt.* 13. *quæſt.* 3. Gabr. *diſt.* 15. *quæſtione vn. articulo ſecundo*, & alij Nominal. Rocc. 1. *de Gener. quæſtion.* 31. Euſtach. *parte ſecunda, tractat.* 2. *quæſtione* 13. Fulien. 2. *Phyſ. capit.* 5. *articulo primo*, Iuuet. *tract.* 7. *capite* 15. Titel. *lib.* 5. *cap.* 15. Tol. *prim. de Gener. quæſt.* 17. Colleg. *ibi cap.* 10. *quæſt.* 5. *articul.* 2. Suarez *in Metaphyſica, diſputat.* 15. *ſection.* 10. Fonſec. 5. *Metaphicæ, capite ſecundo, quæſt.* 1. *ſection.* 1. Ruuius, *libro primo, de Gener. cap.* 10. *tract. de mixtione, quæſt.* 4. Hurtad. de Mendoza, *diſp.* 6. *in lib. de ortu, ſect.* 6. Collius *de Sanguine Chriſti, lib.* 4. *diſp.* 4. *cap.* 3. Areſ. 1. *de Gener. diſp.* 7. *quæſt.* 51. *ſect.* 4. Hi tamen variè tuentur hanc ſententiam; aliqui enim dicunt, manere virtualiter hoc eſſe, vt permaneant non ſolum virtutes actiuæ, qualitates ſcilicet; ſed etiam formæ ſubſtantiales; non tamen formæ ipſæ, & qualitates formaliter, ſed tantùm virtute: ità Scot. *loco*
11 *citato*; Greg. & Gabr. *diſt.* 16. Ægid. 2. *de Gener. ad text.* 48. Faber ſuprà. Dant aliqui exemplum; ſicut enim in colore medio, puta viridi, continentur extremi, albus, & niger, virtute; ità in mixto continentur elementa.

ALII volunt, ea manere virtualiter, quia remanent veræ qualitates, quæ ſunt virtutes actiuæ. Ità Caiet. *loco citato*, ad quem propè accedit Ruu. *quæſt.* 4. *in dub.* Diuus Thomas Ægid. Marſil. & Buccafer. Porrò hanc ſententiam aliquo modo tuentur omnes Thomiſtæ, Scotiſtæ, & Ieſuitæ, quos lege.

SECVNDA ſententia eſt, elementa formaliter in mixto reperiri. Ità Auicen. 1. *ſuffic.* Philopon. *ad* 1. *de Gener. text.* 74. Albert. *ibid. tract.* 6. *capite quinto, & libro tertio de cœlo, tract. ſecundo, capite primo, & octauo*, Nyphus, 1. *de Gener. comm.* 218. *quæſtione* 12. & 8. *Metaph. diſtinctione quarta*, Iand. 6. *Phyſ. quæſtione quarta*, Zima. *Theor.* 48. Scaliger. *exercit.* 101. Contaren. *in lib. de element.* Aquil. *libro tertio de elemens. articulo tertio*, Vega, *libro primo de arte medic. capite primo*, Thomas de Garbo, *libro primo, ſum. med c. titul.* 1. *quæſtione prima*, eamque tribuit Galeno, *lib. de ſubſtant. nat. ad finem*, & 2. *Methodi, capite ſecundo*, Aureol. *in ſecundo, diſtinctione* 17. Auerro. 2. *de Gener. com.* 90. & *libro tertio de cœlo, com.* 67. Zabar. *lib. vn. de mixt. capit.* 7. & 8. Baccon. *in* 3. *diſt.* 16. *quæſtione vn.* Picol. *de mixt. capite* 9. Senert. *de conſenſu Chimic. capite* 12. Mercat. *tom.* 1. *quæſtione* 33. 12

HÆC eſt ſententia Diui Bonauenturæ *in ſecundo, diſtinct.* 15. *articulo primo, quæſtione ſecunda, & tertia*, & *diſtinct.* 17. *articulo ſecundo, quæſtione prima*, maximè ad 1. & *quæſtione ſecunda*, & *ead. diſtinct. quæſtione vlt.* & *in* 3. *diſt.* 6. *articulo ſecundo, quæſtione prima*, & *in* 4. *diſt.* 49. *art.* 4. *quæſt.* 1. poſt Alenſ. *part.* 2. *quæſt.* 77. *in* 2. *art.* 1. & 2.

HI tamen diuiſi ſunt in modo explicando.

AVICENNA, *loco citato*, vult, remanere in mixto formas ſubſtantiales Elementorum integras, facta caſtigatione in ſolis qualitatibus. Idem habet Albertus *tractat.* 6. *capite quinto.* 13

AVERROES: vult, tam formas ſubſtantiales, quam ipſas qualitates refractas in mixto iacêre. Itaque ſecundùm iſtos, ſunt quatuor corpora ſubſtantialia, & quintum ex his mixtum. Videtur Diui Bonauenturæ, *loco primo, adducto in corpore.*

ZABARELLA, poſt Bacconium, vult, mixtum eſſe medium, ex Elementis compactum: ità tamen, vt ſpecie, ab omnibus, & ſingulis differat elementis; ita vt ſit tertia natura, ex quatuor elementis. Id etiam probabile putat Areſ. *loco citato ad calcem*: quia (inquiunt) ſic Elementa in mixto remittuntur, vt tertiam conſtituant Naturam.

AVREOLVS verò vult, formas Elementorum manere fractas, ſicut littera. S. *verbi gratia*, in compoſitione ſyllabæ. Sic: Nam prius ſonabat. S. quaſi ES, poſteà verò aufertur realitas illa ſoni *E.* manente tamen eſſentia. S. Sic, ait, auferri aliquam realitatem Elementi, manente eſſentia elementari.

AT Sanctus Doctor *in* 3. *diſt.* 6. *lib.* 1. relatus à P. Galitio, *parte ſecunda ſum. lib.* 4. *text.* 1. *quæſt.* 3. *numero* 11. vult, Elementa priùs in ſe inuicem alterari, ac corrumpi, poſteà produci mixtum, quod eſt tertia entitas, includens formas Elementorum, conſequutas illam perfectionem, ad quam ordinantur, nempè, vt componant Mixtum; quòd ſanè eſt veluti totum, à partibus diſtinctum, & vltimum, in quo eſt ſubſi- 14

ſtentia;

ſtentia; ſicuti in animalibus, anima eſt forma, in qua eſt vltima perfectio, & totum ſimul animal ſubſtantiale vnâ ſubſiſtit ſubſiſtentiâ. Hæc ratio mixtionis, ſi rectè percipiatur, omnia argumenta aduerſariorum euertit, quæ obiiciunt; quòd ſi plura Elementa eſſent in mixto formaliter, vel eſſet aggregatio, non mixtio; vel penetratio, quòd eſſent plura ſubſiſtentia, &c. Poſt Diuum Bonauenturam incedunt Zabarella, & Piccol. cùm Baconio, vt refert Faber. *cap.* 3.

15 ASSERO primò, Elementa manare formaliter in mixto.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *in diata ſalutis, tit.* 1. *cap.* 3. initio, & *tit.* 8. *cap.* 3. ante medium, *ex Geneſ.* 2. vbi Deus ad Adam ait. *Puluis es, & in puluerem reuerteris:* Vbi LXX. *Terra es, & in terram ibis*: vbi non ſolùm materiam, ex qua, velut terminum, à quo Adam compactus eſt, aſtruit; ſed etiam formam terræ, de præſenti, cuius argumentum eſt clarum: quia vnumquodque reſoluitur in ea, ex quibus componitur: Deus autem ait, *in terram ibis*, vel *in puluerem reuerteris; quia terra es.* En, totum argumentum eſt Diuinum; vt omittam, id eſſe Ariſtotelis, relatum *de Gener. lib.* 1. *text.* 88. vbi ait, miſcibilia poſſe iterùm ſeparari à mixto, & mixtum reſolui in Elementa; ex reſolutione enim compoſitio colligitur; vt notat Senertes, *de coloribus*, contrà Peripateticos, poſt Diuum Bonauenturam *in Diata, loco citato*, ſecundò.

RESPONDET Fauentinus *capite* 5. *ad* 7. generari ſanè ex mixto Elementa, non tamen eadem numero ſeparari, quod valde diuerſum eſt; & hoc ſolùm ait Ariſtoteli in mentem veniſſe. Ex quo arguit pro ſua ſententia: Signum ergo eſt etiam Elementa non manere in mixto, ſecundùm ſubſtantiam, ſed ſecundùm ſimilitudinem tantùm: Sic ex cadauere generatur terra, ab igne comburente, qui conatur vertere in ignem; ſed, cùm nequeat, ob reſiſtentiam paſſi, cui terra dominatur, ideò in terram vertit.

16 LANGVIDA certè reſponſio; nam Deus non dicit, generari de nouo terram, è mixto humani corporis, ſed mixtum reſolui, & reuerti in terram diſtinctam; ſicut nunc terra eſt, quia habet formaliter terram in compoſitione. Idem habet Ariſtoteles.

RESPONDET Fauent. circa finem, reſolutionem nil facere pro nobis: Nam fatemur, Elementa corrumpi, nec manere eadem numero, ſed ſpecie.

AT iſte Doctor non vult, nos intelligere: Nam, licèt in mixtione corrumpantur, & alia numero diſtincta gignantur: attamen hæc eadem numero, quæ actu ſunt in mixto, ſunt ea, quæ in reſolutione mixti ſeparantur. Vndè laborat in æquiuoco. Hinc ait Deus. *Puluis tu, & in puluerem reuerteris:* Ex Hebr. אקה Tu indiuidue ſignatur.

17 PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura *ad cap.* 29. *verſ.* 34. *Ioannis*, ad ea verba, *Lancea latus ejus aperuit; & continuò exiuit Sanguis, & Aqua*; & id indicat etiam, *ſerm.* 1. *in Paraſceue:* Chriſtus è latere veram effudit aquam; vt ſe verè hominem compoſitum ex quatuor Elementis, demonſtraret. Notandum verò pro huius argumenti ſoliditate, de fide eſſe, è latere Chriſti veram aquam profluxiſſe; vt notat Suarez, *parte tertia, quaſt.* 51. *art.* 3. *ſectione prima*, ſic enim definita eſt ab Innocentio III. Cap. *In quadam noſtra, de celebratione Miſſarum*: & habetur *in libro tertio Decretal. Gregorij, tit.* 41. *cap.* 8. contra audentes dicere, non veram aquam; ſed Pituitam effluxiſſe: & ſanè Euangeliſta, aquam eſſe teſtatur; & ſubdit, ſe verum teſtimonium reddere de viſu. Neque verum eſt, quod aliqui ferunt, naturaliter in corpore mortuo frigeſcente, gigni aquam, per reſolutionem phlegmatis; (quos refert Abulenſ. *paradox. ſecunda, capite* 29. *&* 30.) & ità potuiſſe accidere corpori Chriſti; quia, vt notat Suarez, neque aqua potuit tam citò gigni: alioquin idem eueniret etiam aliis cadaueribus, quod eſt falſum.

VVLT ergo Innocentius eam aquam, ſicut & 18
ſanguinem miraculosè erupiſſe, vt veritas humanæ naturæ aſſumptæ, illo teſtimonio probaretur: de quo Ioan. prima Epiſtola can. cap. 5. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis.* Spiritus enim clamore emiſſus, & Patri commendatus, teſtatus eſt, fuiſſe in Chriſto veram animam rationalem; Sanguis vero, & Aqua teſtati ſunt, corpus Chriſti fuiſſe verum, compoſitum ex quatuor humoribus, quorum præcipuus eſt ſanguis, & ex quatuor Elementis, quorum vnum eſt Aqua, quæ ad huiuſmodi miniſterium magis erat apta, quàm cætera: Significabatur enim ablutio, per Baptiſmum, & ſanctificatio Eccleſiæ; vt habetur ad *Epheſ.* 5. & *Ioan.* 5. Diuus Ambroſ. *lib.* 5. *de Sacram. cap.* 1. Cyprianus *de Montibus Sina, & Syon, in fine*; *& ſerm. de paſſione Chriſti, in fine*, Tertullian. *lib. de Baptiſm. capite nono, &* 16. adiuncto Hieronymo, *Epiſt.* 83. Vide alios, in Suarez. *Tom.* 2. *parte tertia diſtinctione* 30. *ſect.* 3.

VIDEAMVS ampliùs, quid Pontifex addat: Cùm 19
igitur, *allegato loco*, ex fluxione aquæ, & ſanguinis, ac emiſſione Spiritûs, id deduxerit, quod nuper dixi ſubdit: *Per hoc autem, quòd ſanguis exiuit, & aqua, probatur apertè, quòd Chriſtus verum corpus habebat; Cæterum, ſicut fuit verus ſanguis, ità procul dubio vera aqua: Nam, ſi non fuiſſet aqua, ſed Phlegma; ille, qui vidit, profectò non aquam, ſed phlegma dixiſſet: nec in hoc verum regenerationis Sacramentum fuiſſet oſtenſum; cùm in Sacramento Baptiſmi non regeneremur in Phlegmate; ſed in aqua; neque per hoc poſſet vero argumento probari, quòd in Sacramento Euchariſtiæ admiſcenda ſit aqua vino. Reſtat igitur, vt qualiſcunque fuerit illa aqua, ſiuè naturalis, ſiuè miraculoſa (intellige, quo ad effluxionem, nam & effluxio ſanguinis mira fuit,) ſiuè de componentibus, ex parte aliquâ reſoluta, procul dubio vera fuit; cùm naturaliter poſſit, & compoſitum in componentia, & elementatum in Elementa reſolui. Cùm autem ad compoſitionem humani corporis quatuor Elementa concurrant, videlicet, Terra, Aqua, Aer, & Ignis; & ad vegetationem eiuſdem corporis, quatuor*

20 *humores, illis conſimiles conueniant, videlicet, ſanguis, cholera, phlegma, & melancholia; vt veritatem humani corporis expreſſius demonſtraret, vnum ex illis; & vnum ex iſtis Ioannes expreſsit; illaque potiùs ex illis, & ex iſtis, quæ magis myſterio congruebant; ex elementis aquam, & ex humoribus ſanguinem, in quibus duobus, duo maxima Sacramenta, videlicet, redemptionis, & regenerationis, elucent.* Huc vſque Pontifex Maximus. Hic ſiſte, vt mente reuoluas neceſſarium penitus fuiſſe, aquam illam

21 ex componentibus Elementis extitiſſe: alioquin, ſi Diuina virtute creata, & in eo poſita fuiſſet, non argueret verum corpus, ex quatuor elementis compactum; ſicuti nec aqua, quæ è ſilice excuſſa fuit miraculosè à Moyſe, vel quæ è marmoreis vaſibus erumpit, indicat lapides illos, ex aqua compoſitos; ſed tantùm eſſe vaſa aquam deriuantia. Ex hoc principio declarat Pontifex, è corpore Chriſti veram aquam emanaſſe, quia è quatuor compoſitum Elementis, & tale ſe voluiſſe comprobare vnius ex illis emiſſione; ſicuti ad oſtendendum è 4. humoribus conſtare; verum ſanguinem inter eos præcipuum fudit; Non definit autem: vtrum aqua illa fuerit è parte corporis aliqua reſoluta; eò quòd ſanctiſſimum corpus non erat viſurum corruptionem, & ideò ad intenta myſteria baptiſmi ſignanda conceſſa fuerit, ex vna parte, illa aquæ reſolutio: an verò diuinitus expreſſa. Sanè & naturaliter id fieri potuiſſe aſtruit, quippe corpus Elementatum, ſeù Elementis formaliter actu compoſitum, poteſt in Elementa ipſa reſolui. Vult itaque humanum corpus, & cætera mixta è 4. Elementis, ita conſtare Elementis, vt ibi ſint formaliter, & per reſolutionem ſeparentur. Idem habet etiam Ariſtoteles 5. *Metaph. text.* 4. vbi ait: Elementum eſt, ex quo componitur res, & manet in eo; & *text.* 3. ait, Elementum eſſe id, ex quo inexiſtente fit aliquid.

MIROR autem Fauentini, *cap.* 5. reſponſionem, Ariſtotelem per Elementum, accipere materiam primam, cùm, luce clariùs, de Elementis loquatur, vt patet in exemplis; confert enim Elementa cum aliis corporibus; at materia non eſt corpus. Deinde affert exemplum litterarum, in compoſitione nominis. Verum pro his vellem, reſponderet ipſi Pontifici.

22 PROBATVR tertiò, à Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *fund.* 1. Senſus eſt operatio animæ in corpore, ſecundùm conformitatem organi, ad obiectum; ſed quodlibet animal habet tactum, qui eſt perceptiuus quatuor qualitatum formaliter, & radicatur in quatuor Elementis, nec poteſt eſſe qualitas, abſque natura ſua naturaliter: Ergo quodlibet animal componitur ex quatuor Elementis formaliter.

RESPONDET Fauentinus, has qualitates eſſe ſolùm ſimilitudines Elementarium.

AT hoc vanum eſt: Nam intendunt qualitates Elementares, & intenduntur ab illis, atque ſunt oppoſitæ; vt calor frigori Elementari; ſi autem qualitates eſſent diuerſæ ab Elementis, iam vni calori, *verbi gratia*, naturali, plura eſſent oppoſita, ideſt, frigus mixti, & frigus Elementi aquæ, & terræ, quæ ſunt abſona.

23 PROBATVR quartò à Diuo Bonauentura *fund.* 2. quia motus naturalis eſt ſignum corporis, cuius eſt paſſio; ſed in mixto ſunt motus, ſurſum, & deorſum, ſimiliter delatationis: ergo ſignum eſt, ibi plura eſſe Elementa; vt mixtum ità moueatur.

RESPONDET Faber, cùm Scoto, prædominium Elementi in mixto attendi penes qualitatem, in qua Mixtum magis aſſimilatur Elemento.

CONTRA: nam Ariſtoteles, ait, eſſe ab Elemento prædominante. Præterea, cùm illa qualitas habeat eundem effectum cùm Elementari, ſcilicet, mouere ſurſum, vel deorſum, ſignum eſt, eſſe eandem naturam: Nam vna operatio ſequitur vnam naturam, & varia operatio variam naturam; vt arguit Diuus Bonauentura, *fund.* 3.

PROBATVR ergo quintò à Diuo Bonauentura, *fund.* 3. *& in corp. cit. quæſt.* Corpus 24
animalis debet eſſe organicum, & aptum ad diuerſas operationes; ſed non eſſet tale per vnicam naturam mixti, excludentem formas Elementorum: Nam diuerſitas virtutum diuerſitatem naturarum ſequitur, & arguit; nec eſſet mixtum ex diuerſis naturis, niſi ex eis eſſet compoſitum; ſi enim ſola eſſet forma ſimplex mixti: Ergo mixtum habet de mixtione ſolùm accidentia, & ſubſtantialiter non eſt mixtum; cùm non ſit compoſitum.

RESPONDET Ruuius *num.* 44. mixtum, ex parte ſubſtantialis formæ, non eſſe magis compoſitum, quàm Elementum; eſſe tamen magis compoſitum ex qualitate; quia vnum Elementum duas ſolas qualitates poſtulat; at mixtum omnes; ex qua compoſitione accidentali fit, vt forma ſubſtantialis dicatur magis compoſita, quia poſtulat plures ſimul diſpoſitiones.

CONTRA; quia mixta formaliter ſubſtantialia, dicuntur corpora, in genere mixti: Ergo ſunt ſecundùm rationem corporis ſubſtantialis diuerſa. Deinde verò non ſoluit argumentum; imò vrgetur à Diuo Bonauentura, quia virtutes, ſiue qualitates ſequuntur naturam: Ergo plures qualitates, plures naturas ſubſtantiales ſequuntur; ſed in mixto, per te ſunt omnes qualitates Elementorum: ergo ſignum eſt, ibi eſſe etiam earum principium.

PROBATVR ſextò à Diuo Bonauentura 25
quæſt. 3. *diſt.* 15. *fund.* 1. ex illo Geneſ. 1. *Germinet terra herbam virentem. Producant aquæ reptile; & motabile. Producat terra, &c. iumenta, & beſtias*: vbi ſcriptura efficientiam non adſcribit Elementis; vt omnes aduerſarij concedunt, præcipuè Suarez, *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 7. adducens Baſil. Ambroſ. Chryſoſtomum in Geneſ. Lyram: Abul. Perer. Aſcan. & alios; inſuper Diuum Thomam, 1. 1. *quæſt.* 71. *art. vn. ad* 1. Non enim elementa naturalem vim habent, *verbi gratia*, terra, ad iumenta, & plantas producendas; neque aqua ad piſces; Neque credendum eſt, eleuatum eſſe elementum ad ſupernaturalem poteſtatem. Idem habet Suarez, *cap.* 10. *num.* 3. ergo ſolam materialem cauſalitatem habuêre; ea verò fuerunt vera elementa formalia: ergo ex his quidem, vti magis prædominantibus, ex aliis verò etiam incluſis componuntur mixta: Alioquin, ſi ſola elementorum materia eſſet remanens formaliter in mixto materiali, dicerentur Elementa eſſe materia mixtorum, cùm elementa à formis talia ſint, non autem à materia.

PROBATVR ſeptimò, à Diuo Bonauentura 26
fund. 2.

fund. 2. Ex eiſdem componuntur animalia, quibus nutriuntur, ex Ariſtotele 2. *de Gener. text.* 4. & *text.* 50. Sed nutriuntur rebus, in quibus ſunt verè elementa, maximè terrà, & aquà; ergo. Minor probatur, in pane, & ſexcentis eſculentis, & poculentis; maximè verò ex alimento plantarum, quod eſt aqua, & terra mixta.

Si dicant, adeſſe qualitates. Contrà: quia, vt arguit Sanctus Bonauentura *in* 4. *loco citato*, nos ſumus ſubſtantiæ, non accidentia: atque ideò non nutrimur accidentibus.

27 Probatvr octauò, à Diuo Bonauentura *fund.* 3. Ex iis maximè colliguntur elementa, quæ eorum formas ſequuntur, vt ſunt qualitates; & actus; vt motus, & etiam quies. Sic terra probatur, quia quieſcit in centro, & ſi in alto ſuſpenſa, nititur cadere, pondere vincula rumpens; Sed corpora multa ſic quieſcunt; vt ſunt metalla, corpora quadrupedum; & plantarum ergo verè habent terram, à prædominio; ſic de aliis licet Philoſophari.

Respondent aduerſarij, habere qualitatem, ſimilem grauitati Elementi. At ſuprà oſtenſum eſt, vnum ſpecie actum, ab vna ſpecie virtute; & hanc ab vna natura prouenire, vt arguit S. Doctor *quæſt. præced.*

28 Probatvr nonò à Diuo Bonauentura *fund.* 4. Quia in conſtitutione animalis ſunt præcipuè membra, quæ per humores nutriuntur. In membris autem ſunt qualitates terræ, maximè, & aquæ; in humoribus verò, maximè aquæ: ergo ſignum eſt, ibi eſſe hæc Elementa.

Probatvr decimò à Diuo Bonauentura *argument.* 1. *ad oppoſit.* quia, inter qualitates Elementares, præcipue ſunt calor, & humiditas; ſed hæ maximè alunt, & fouent animal: Ergo in hoc ſunt Elementa, è quibus manant; & ſanè qualitates iuuantur à Symbolis; læduntur à deſſymbolis Elementorum: Ergo ſunt eiuſdem ſpeciei.

Probatvr vndecimò à Diuo Bonau. *arg.* 2. Lux eſt id, quo mediante, corpus vnitur animæ, ex Diuo Auguſtino, *lib.* 1. *de Geneſ. ad litt. capite tertio*, & *lib.* 7. *cap.* 15. & *de ſpiritu, & anima*, *cap.* 54. Sed lux eſt proprietas ignis, & corporum cœleſtium; corpora verò cœleſtia non ingrediuntur compoſitionem ſublunarium; vt ipſe oſtendit, *diſt.* 17. *art.* 2. *quæſt.* 1. & nos infrà, *diſp.* 2. *Tract.* 1. Ergo in corpore animali eſt ignis formaliter. Hoc ſanè argumentum explicat, *diſt.* 17. *quæſt. penult.* vbi ei obiicitur, Lucem eſſe etiam cœleſtem. Reſpondet, Lucem, quæ proxime eſt ſuſceptibilis vitæ, eſſe generatam ex æqualitate complexionis, indeque conſurgere, non autem eſſe ſimplicis elementi, vel cœli; cœlum enim influit lucem ſolùm efficienter; vt docet *in reſponſ. ad* 1. *&* 2. nec ad mixtionemm venit; elementum autem debet miſceri.

29 Probatvr 12. à Diuo Bonauentura *arg.* 3. quia corpora animalium, quadrupedum maximè, reſiſtunt motui: vndè & fatigantur, quia grauia ſunt; ergo habent in ſe principium grauitatis; ſed hæc eſt proprietas Elementi terræ ſimpliciter, & aquæ ſecundùm quid: Ergo.

Probatvr 13. *fund.* 4. Motus ſequitur naturam Elementi prædominantis, & in eo Elemento quieſcunt corpora mixta: Ergo ibi ſunt Elementa.

Respondet Faber, *lib.* 1. & Ruuiūs *num.* 42. qualitatem prædominantem eſſe ſecundam, reſultantem ex mixtione primarum.

Contra: quia hîc eſt effectus primarum: Ergo ibi ſunt primæ; ergò & earum formæ ſubſtantiales, è quibus manant.

Probatvr verò 14. *in corpore.* Finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem; ſed corpus animale ordinatur ad ſenſum, & motum; ergo debet neceſſariò eſſe tale, vt ad hæc ſit aptum; ſed ad tactum neceſſarium eſt Elementum terræ, à prædominio, quoad molem, ex Diuo Auguſtino, *lib.* 3. *ſuper Geneſ. ad litt. cap.* 4. vnde per totum corpus ſpargitur, quod maximè ex terra eſt: ſimiliter ad motum requiritur virtus ignis; vt ait Diuus Auguſtinus *de geneſ. ad litt.* & ideò, cùm corpus frigeſcit, obtunditur ſenſus; quia motus pigreſcit, qui ex calore ineſt corpori. Hæc Diuus Bonauentura *illis duabus qq.* Ex quo liquet, benè à Gabriele, *loco citato*, adduci illa loca Diui Bonauenturæ, ad eum in hanc ſententiam numerandum. Ideò non benè Galitius ait, ex his duabus *qq.* nil colligi ex Diuo Bonauentura pro hac ſententia. 30

Probatvr 15. à Diuo Bonauentura *diſt.* 17. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in fine corporis*, ex illo Geneſ. 2. *Pulnis es, & in pulnerem reuerteris*, & ex illo: *Formauit Dominus Deus hominem de limo terræ.* 31

Probatvr 16. *quæſt. cit. ad* 1. quia corpus animale debet tale eſſe, quale eſt neceſſarium ad opera naturæ; ſed ad hæc neceſſariæ ſunt quatuor proprietates Elementorum actiuæ, & paſſiuæ; ſimiliter & omnes qualitates reſultantes, vt durities, mollities, &c. Ergo ibi ſunt formaliter Elementa.

Probatvr 17. à Diuo Bonauentura *diſt.* 17. *quæſt. vlt. argum.* 1. *&* 2. ad oppoſita, quæ conceduntur, quò ad hoc. Quia, vbi ſunt proprietates formales elementares, ibi ſunt Elementa formalia, ſed in animali eſt calor, & humiditas, quæ ſunt proprietates elementares formaliter, vt patet: Ergo, &c. Minor probatur: Nam omnis operatio animæ in corpore eſt per calorem, vt aiunt Medici, & Naturaliſtæ; at magnum calorem in corde, & hepate experimur. Confirmatur à Diuo Bonauentura *argum. penult.* quia calor conſumit alimentum, & tranſmutat, & fouetur ab Elementari.

Probatvr 18. *argum.* 3. Vbi eſt motus, & quies, ibi eſt natura, principium motus, & quietis; ergo vbi eſt talis motus, & talis quies; ibi eſt principium talis naturæ; ſed in mixtis ſunt motus ſurſum, & deorſum, & talis quies, ſecundùm prædominium corporis; ergo ibi formaliter ſunt elementa. 32

Probatvr verò 19. *ead. diſt. quæſt. penult.* Non eſt reperire naturaliter accidens, ſine ſua propria ſubſtantia, ex Ariſtotele *lib.* 16. *de animalibus*; In animali eſt calor elementaris; ergo eſt ſubſtantia ignis Elementi.

Dices, ibi eſſe etiam calorem cœleſtem.

Respondetvr, ibi eſſe efficienter, non formaliter; vt dicam infrà.

Probatvr vigeſimò, *loco citato*, *argum.* 5. In quolibet organo ſenſus prædominatur aliquod corpus ſimplex, ex Diuo Auguſt. 3. *ſuper Geneſ. ad litt. cap.* 3. ergo ibi ſunt corpora ſimplicia. Vbi Diuus Bonauentura notat, vnum Elementum in duobus organis dominari: Sic aqua, in ratione vaporis dominatur in Olfactu; ſub ratione humoris dominatur in guſtu; vt habet Diuus Auguſtinus, ibi, *libro tertio, capite* 7. 33

ſtitutio : & hoc, quia vnibilia non habent repugnantiam; ſed mutuam dependentiam; ſicut vniuntur corpus, & anima ad conſtitutionem hominis: Quædam verò eſt vnio, in qua non eſt tranſmutatio, nec tertiæ naturæ conſtitutio; ſed vnum vnibilium tantùm fundatur in altero; ſicut quando ſurculus inſeritur ſtipiti alterius arboris: tunc vtraque arbor ſeruat naturam propriam; & ſurculus ſubſtantificatur, ſeu ſuſtentatur in ſtipite alieno; & ſic Naturæ Diuinæ vnita eſt natura humana in hypoſtaſi.

Ex his habes, vnam eſſe hypoſtaſim omnium formarum Elementorum; quia omnes in formâ mixti tanquam materiâ ſunt; & ſic forma mixti cum formis Elementorum in vna materia, vnoque ſuppoſito, ſubſiſtit.

Instat Ruuius *num. 39.* hinc ſequi, in qualibet materia dari ſaltem duas formas ſubſtantiales, id eſt, formam mixti, & formam vnius ſaltem Elementi.

41 Respondetvr ex Diuo Bonauentura *locis adductis*; imò in ſingulis materiæ partibus eſſe plures formas elementares, & formam mixti: Ità tamen, vt formæ elementares ſe habeant, vt materia formæ mixti; ſicuti in ſingulis membris animalis ſunt plures formæ, nempè mixti, forma organica, & anima; quòd ſi in diſtinctis partibus ſeparatim iacerent, iam non eſſet mixtio; ſed aggregatio per accidens: Ex his habes, in quolibet mixto eſſe vnum ſuppoſitum, non plura.

Obiicies quintò cum Scoto: Non poteſt aliquod ſubſiſtens habere duas formas ſpecificas, quarum vna non eſt nata perfici ab alia; at ſi ponantur Elementa manere in mixto, ſecundùm formas ſubſtantiales, daretur ſubſiſtens per ſe, habens duas formas ſpecificas, quarum vna non eſt nata perfici ab alia: ergo non poſſunt in mixto manere plures formæ ſubſtantiales actu. Maior probatur: nam etiam, qui ponunt in vno corpore plures formas ſubſtantiales, non ponunt eas contrarias; ſed vnam ſubordinatam ad aliam, reſpectu cuius alia ſe habeat, vt materia. Minor probatur: quia formæ Elementorum ſunt contrariæ, nec vna ad aliam ſubordinatur, vt perficiatur.

Respondet Zabarella, formas Elementorum manere, ſecundùm realitates, quibus aduenit noua formalitas; & ſic realitas formæ elementaris fit alia forma.

42 Melivs reſpondet Sanctus Bonauentura *in 2. diſt. 15. quæſt. 2. ad vlt.* Materiam ſub vna forma Elementi ordinari ad formam meliorem, & habere ad eam appetitum; atque adeò formas Elementorum adinuicem ordinari, vt in mixto conuenientes, ac ſe inuicem perficientes, mixtum componant; non enim formæ Elementorum ſunt vltimæ; ſed inuicem ſubordinatæ; vt per contrarietatem non ſe deſtruant, ſed tertiam naturam componant; & ſic Elementa actiua perficiant virtute paſſiua; & paſſiua mole compingant, & ſolident actiua; vt notat Diuus Bonauentura *diſt. 15. quæſt. 3.* Dat exemplum Ariſtoteles *2. de generat. text. 90.* Si multa metalla colliquentur ad componendam Statuam Auri, Argenti, Æris, & Ferri, ſecundùm perfectionem ſimpliciter aurum perficiet æs; at verò, ad finem artificis, æs perficiet ipſum aurum: Itaque quatuor Elementa non habent ex contrarietate oppoſitionem, vt ſimul & inuicem, abſque prædominantia intermiſcentia tertium componant, id eſt, mixtum; vt habet Sanctus Doctor *in 3. diſt. 6. art. 2. quæſt. 1.* Et ſic Elementa actiua perficiunt paſſiua, ſecundùm quantitatem virtutis, & perfectionis; & paſſiua perficiunt actiua, ſoliditate, ſeu quantitate molis: exactiùs etiam, quod eſt magis actiuum, perficit id, quod eſt minùs actiuum; ſimiliter philoſophemur de paſſiuo excellentiori ad reſiſtendum, ipſum adiuuare minùs reſiſtens, ad temperandam, atque frænandam actionem actiuorum. Argumentum tertium, quod ſequitur, ſolutum eſt.

Obiicies ſextò: Impoſſibile eſt, terminum, *à quo*, manere cum termino, *ad quem motus*; ſed in mixtione, Elementa ſunt terminus, *à quo*, & terminus, *ad quem*, eſt mixtum; ergo Elementa cum mixto ſunt incompoſſibilia: Sic arguit & Liuius Rabeſanus, *quæſt. 7.*

Respondet D. Bonauent. *in 3. diſtinct. 6. artic. 2. quæſt. 1.* Elementa eſſe terminum, *à quo*; atque adeò non manere eadem numero; ſed reproduci alia contemperata, atque vnita, habentia formas ſimul, in ſingulis particulis materiæ; atque adeò materialiter ſe habentia, veluti ſubiectum formæ mixti, in quo ſunt qualitates contemperatæ, atque refractæ, ne alterum prædominetur, vt notat Sanctus Bonauentura, *loc. cit.* 43

Obiicies ſeptimò, omne ſubiectum corporeum conſequitur quantitas, quæ eſt propria paſſio ſubſtantiæ corporeæ; at forma Elementi conſtituit ſubiectum corporeum: Ergo iam conſequitur propria quantitas; ſed propria paſſio non eſt plurium ſubiectorum; ergo in vno ſubiecto erunt plures quantitates, vt quantitas mixti, quantitas Ignis, Terræ, Aëris, Aquæ; & ita vel duo, ac plura corpora erunt ſimul per penetrationem; vel mixtio erit mera iuxtapoſitio.

Hoc argumentum contra priores Auerroiſtas eſt ſolidiſſimum.

Nos ex Sancto Doctore reſpondemus, plures quantitates in mixtione corrumpi, & ex generatione mixti, in pluribus formis elementaribus reſidentis, tanquam in ſubiecto produci quantitatem communem omnibus: Nam ex Sancto Bonauentura *in 2. diſt. 3. part. 1. art. 2. quæſt. 2. arg. 4. addito reſponſo*, quantitas reſidet in corpore, non in nuda materia; quod probabile ſuſtinui, *tract. 5. diſp. 1. quæſt. 11.* Corrumpi verò prima Elementa docet Sanctus Doctor *in 2. diſt. 17. art. 2. quæſt. 2. corp.* Ideò cœleſtem ſubſtantiam, ait, non poſſe miſceri; quia eſt incorruptibilis. 44

Hoc ſanè argumentum valet etiam contra Piccolom. & Zabarellam, qui cenſent, materiam tribus dimenſionibus ſemper affici; ità vt ſoli materiæ inhæreant, & ab ea nunquam ſeparentur: Vndè in hac opinione eadem numero quantitas perſeuerat, in hac, & aliis formis: Neque Sanctus Bonauentura *in 2. diſtinct. 3. artic. 1. quæſt. 2.* benè citatur pro hac Sententia: quia loquitur de materia, provt primò à Deo creata; quæ ſub quantitate illa habebat dimenſiones innumeras; vt probabiliter ſuſtinui, *loc. cit.* hoc ſolo fretus argumento; quod validè ſtringit, ac premit.

Obiicies octauò cum Ruuio, *num. 37.* quia multa fiunt mixta, vbi non poteſt eſſe ignis; vt in Elemento Aquæ, ſimul & in aëre, vbi multa Animalia gignuntur.

Respondet D. Bonauentura, vt vidimus, *quæſt. 1. ad 4.* non eſſe neceſſe, vt ignis trahatur in aquam è ſua Sphæra; ſed virtute Solis gigni ibi, & miſceri, vel in Elementis intermixtum; 45

niſi per multiplicem naturam in multiplici Elemento fundatam, vt ſuprà tactum eſt.

Iam verò de Elementorum in hiſce corporibus mutuo prædominio diſſerendum; in quo Diuina Sapientia ſummè ſpectabilis, & mirificè conſpicua cernitur, quæ ſoliditatem Terræ, & mobilitatem Aquæ in cunctis Animantibus ſubeſſe voluit Aëris agilitati, Igniſque vigori, vt ſicut poſtrema hæc Elementa duo illa priora agitant, ne frigeſcente mole obtuſa pigreſcant, ità ab illis temperata compeſcuntur, ne agili virtute ſoluta nimis inſoleſcant; & ſic Dei factura in quadam æquitatis conſiſtentia libratur.

Hvic adijce aliud ſupremæ ſapientiæ argumentum, quod Materia in his corporibus, etſi potentialitate, & aliarum formarum capacitate plena, fido tamen conſortio illi adeò formæ, quam poſſidet, adhæret, vt non niſi interitu diuelli queat, alias interim in eius obſequium partiales, & ſubordinatas formas admittens; Verum hæc quæſtionibus elucidabimus.

QVÆSTIO I.

An Corpora *Animalium magis ex actiuis; quàm paſsiuis Elementis ſint condita.*

D.Bonau. in 2. diſt.35. quæſt.3.

1 Iam vidimus, corpora mixta ex quatuor Elementis, formaliter inexiſtentibus, conflari: nunc videndum, in quo temperamento reperiantur, maximè in nobilioribus, quæ ſunt animalia: De hoc enim eſt quæſtio præcipua, maximè apud Sanctum Doctorem *loc. cit.* Richard. *cit. diſt. quæſt.* 1. Brulefer. *quæſt.* 3. ex cuius deciſione etiam de inanimatis colligitur definitio.

2 Nota ergo ex Diuo Bonauentura *in corpore*, Temperamentum Mixti conſiſtere in quadam proportione, ſeu harmonia primarum qualitatum: Ità tenet cum Seraphico Marſilius, 2. *de Gener. quæſt.* 22. Fernel. *lib.* 2. *Philoſoph. cap.* 3. Tolet. 2. *de Gener. quæſt.* 18. Conimbr. *cap.* 8. *ſecundi, de Gener. quæſt.* 1. *art.* 1. Et videtur D.Thom. *prim.* 1. *quæſt.* 16. *art.* 4. *ad* 4. vbi ſimul cum Diuo Bonauentura ponit quatuor primas qualitates contemperatas pro diſpoſitione ad animam, quæ eſt forma animalis: Hos ſequitur Ruuius 2. *de Generatione, cap.* 8. *quæſt.* 1.

3 Probatvr à Diuo Bonauentura initio corporis; quia temperamentum non eſt aliud, quàm debita diſpoſitio, per quam conſeruatur forma in materia; ſed hæc non poteſt eſſe aliud, præter primas qualitates attemperatas: Ergo. Probatur Minor; quia per eandem diſpoſitionem conſeruatur forma in materia, per quam introducitur in eam; quia introductio ordinatur ad conſeruationem; ſed primæ qualitates, ſic attemperatæ, ſunt diſpoſitio ad formam mixti inducendam: Ergo. Confirmatur, quia ex intemperie primarum qualitatum oriuntur morbi, & mors, vt dicunt Medici. Hæc ratio elicitur ex Diuo Bonauentura *in medio corporis*, quam habet Ruuius, *num.* 13.

Hæc libaui; quia multi volunt, temperamen- 4
tum animalis conſiſtere in quadam qualitate quintâ, diſtinctâ à primis.

Notandvm ſecundò ad cognoſcendum, quænam Elementa in animali præcipuè, ſecundùm quantitatem, prædominentur; duplicem eſſe quantitatem; alteram molis, alteram virtutis, quæ notiores ſunt, quàm vt in illis immoremur.

Notandvm tertiò, ex Elementis aliqua dici 5
actiua, aliqua paſſiua: Cùm enim Deus ità conſtituerit elementa, vt ad mixta componantur, elargitus eſt illis qualitates, aptas ad mixtionem; Alias quidem, quæ plus habent actiuitatis, & minùs reſiſtentiæ, vt Calor, & Frigus; ex his Princeps Calor eſt maximæ actiuitatis, minimæ verò reſiſtentiæ; deindè Frigus, quod habet maiorem actiuitatem, quàm virtutem reſiſtendi contrario: E regione Humiditas, & Siccitas ſunt minimæ actiuitatis, & maioris reſiſtentiæ: In his ſiccitas principem locum tenet: Sic igitur Elementa condidit; vt ſecundùm alteram qualitatem, habeant maiorem actiuitatem, & minorem reſiſtentiam ſecundùm alteram, vt ſic in pugna non deficiant; ſed aduerſarium ad compoſitionem trahant, vt ait D.Bonauentura *in* 3. *diſt.* 6. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore.*

Ita Ignis ſummo calore eſt actiuiſſimus; ſed 6
minimæ reſiſtentiæ; eſt verò ſiccus remiſsè, vt reſiſtat quidem; ſed non ſummè: Aër eſt maximè humidus: & ità reſiſtitiuus magis, quàm actiuus: Eſt etiam remiſsè calidus, vt ſit actiuus; ſed non ſummè; & vincitur in actiuitate ab igne, & vincit eum in reſiſtentia; quia humiditas, cùm ſumma ſit, ſuperat remiſſam ſiccitatem in paſſiua renitentia; & humiditatem remiſſam aquæ; ab hac verò ſuperatur, intensâ frigiditate; quæ locum ſecundum tenet in agendo; atque adeò modicum aëris calorem mortificat, & ignis ardorem: Itaque & terram ſiccam ſuâ humiditate mortificat, & humiditatem aëris non æquat: Porrò terræ frigiditatem excedit, & adiuuat ad frænandum deuorantem ignis calorem, cui magis reſiſtit terra ſtipata, denſa, & ſicca.

Qvare Elementa actiua vocantur, ex qui- 7
bus inſunt qualitates actiuæ, quæ ſunt Calor, & Frigus in ſummo; ex quo fit, vt Ignis, & Aqua vocanda ſint Elementa actiua: Aër verò, & Terra paſſiua; & ſic vocantur etiam à Diuo Bonauentura, allegato vbi ſuprà: Quia tamen Aër cum Igne obtinent principem inter actiuas qualitatem, id eſt, Calorem, licèt Aër remiſſum habeat; ideò hìc à Diuo Bonauentura actiua Elementa vocantur; Terra verò, & Aqua dicuntur paſſiua.

Assero primò; Elementa inferiora, quæ paſſiua dicuntur, id eſt, Terra: & Aqua, in Plantis, & Animalibus dominari, quoad quantitatem molis.

Probatvr primò à Diuo Bonauent. 1. Ge- 8
neſ. *Germinet terra herbam virentem, & omne lignum faciens fructum*; Certum eſt autem non ex nuda terra productas fuiſſe plantas. Similiter cùm dicitur: *Producant aquæ reptile, volatile, & motabile. Producat terra iumenta, & beſtias*: Id autem

in

in corpore exponit: Neque verò ex nuda aqua Piſces, & Aues; aut ex nuda terra beſtias conſtituit; ſed veluti Artifex, miſcendo terram cum aqua, facit lutum, & ex illo componit Statuam; ſic, dum liquor aqueus terræ miſcetur, fit humor: & dum ille coagulatur, fit corpus organicum: Ità etiam habet Ariſtoteles 2. *de Gener. text.* 49.

9 Hoc pacto condita ſunt Animalia, aut ità, vt aquæ fluxibili commixta ſit terra; aut, vt terræ aridæ immixta ſit aqua: Ideò aliqua ex aqua; aliqua ex terra condita eſſe feruntur; non quia ea, quæ ex aquis condita dicuntur; plus habeant de aqua, quoad ſubſtantiam, quam de terra, cùm omne corpus animatum in ſui conſtitutione plus de terra recipiat; tum quia ipſa eſt, quæ dat ſoliditatem, & conſiſtentiam corporibus; tum quia ipſa eſt, quæ plus habet de materia, & minùs de ſpecie, ſeu forma; ſed ideò dicuntur multa ex aqua; quia in eis plus dominatur natura aquea, quam in aliis; non quantum ad dominium actiuæ, vel paſſiuæ qualitatis; ſed quoad aliquam conformitatem in natura, per quam ea, quæ ex aqua producta ſunt, libentius in aquis degunt.

10 Qvoniam verò humor aqueus, vel ſe habet, vt humor fluctuans, vel vt vapor exhalans; ideò Aqua eſt principium duplicis generis animalium, id eſt, Natatilium, & Volatilium: Natatilium ſecundùm rationem humoris; & ideò illa remanſêre in aquis. Volatilium ratione vaporis; & ideò, cùm ille vapor ſit commixtus aëri, & feratur ſurſùm, Volatilia in aëra ſubleuantur; & eò vſque poſſunt aſcendere, quò vſque inueniunt aerem, humidis vaporibus pinguem: Et hoc eſt, quod ait
11 Diuus Auguſtinus 3. Geneſ. ad litt. cap 6. *Iſte inferior aër, qui excipit exhalationes humidas maris, & terræ, & ad aues ſuſtinendas quodammodò craſſatur, non niſi ex aquis accepit animalia: Quod enim eius humidum eſt, hoc portat alitum corpora, quæ ità viuntur pennis volantes, quemadmodum piſces quibuſdam ſuis alis natantes.*

12 Deinde: *ſcienter Spiritus Dei, ex aquis dicit producta eſſe volatilia: Aquarum enim natura bipartitum locum ſortita eſt: Inferiorem; ſcilicet in vnda labili; ſuperiorem verò in aura ſtabili; illum deputatum natantibus, iſtum volantibus: Sic huic Elemento, congruos etiam duos ſenſus animalibus datos videmus; olfactum explorandis vaporibus; guſtum explorandis liquoribus*: Hæc S. Bonauentura in corpore allegat.

13 Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura, *fundamento ſecundo*: Ex iiſdem conſtant Animalia, quibus nutriuntur ex Ariſtotele 2. *de Generatione, text.* 4. Sed animantia, nempè, plantæ, & Beſtiæ maximè ex terra, & aqua nutriuntur: Ergo.

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura: Ex his maximè conſtituuntur corpora, in quibus requieſcunt; ſed animantia maximè in terra quieſcunt, & aqua: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis 8. *de hiſtoria Animalium, cap.* 1. Et probatur: Quies attenditur penes appetitum; & appetitus attenditur penès quantitatem prædominantis, ex Ariſtotele 2. *de Anima, text.* 45.

14 Probatvr quartò à Diuo Bonauentura. In compoſitione corporis naturalis, membra officialia fiunt ex conſimilibus, & conſimilia ex humoribus; ſed in humoribus maximè dominatur natura aquea; & in membris ſolidis maximè dominatur terra: Ergo, ſi elementa non veniunt in compoſitionem corporis, niſi per humores, & membra; videntur, omnia animalia ex his conſtitui.

Asserò ſecundò. Elementa actiua, nempè, Aër, & Ignis prædominantur, quoad virtutem, corporibus animatis. 15

Probatvr primò à Diuo Bonauentura: Vita eſt præcipuè per calidum, & humidum, ex Ariſtotele. *lib. de longitud. & breuitate vitæ*: Ergo in viuentibus omnibus hoc dominatur, ergo illud elementum, cui hæ proprietates præcipuè conueniunt; ſed hoc elementum eſt actiuum, nempè, Aer: Ergo.

Probatvr ſecundò. Lux eſt id, quo mediante corpus vnitur animæ, ex Diuo Auguſt. 1. *de Geneſ. ad litt. cap. 3. & cap. 54. tom.* 3. Sed Lux præcipue eſt in igne: Ergo in corpore animalium dominatur ignis.

Probatvr tertiò. Anima ſenſitiua, ſicut eſt principium ſenſationum; ita etiam motus: 16
Ergo corpora animalium, non modò ad ſenſum, ſed etiam ad motum debent eſſe habilia; ſed elementa grauia minimè ſunt ad motum habilia; & hæc ſunt elementa paſſiua: Ergo corpora animalium magis ex actiuis, quàm è paſſiuis conſtant.

Probatvr quartò. Nobili perfectioni debet reſpondêre nobile perfectibile; ſed anima ſenſibilis eſt perfectio valdè nobilis; ergo corpus illius debet ex iis elementis conſtitui, quæ ſunt nobiliora, inter corpora ſimplicia: hæc autem ſunt elementa actiua, non paſſiua: Ergo.

Probatvr quintò ab aliis; quia motus ſequitur naturam prædominantis, ſed aues mouentur ſurſum in aerem; ergo in eis dominatur aer. 17

Hoc argumentum eludit Seraphicus, dicens, motum quidem naturalem ſequi naturam elementi prædominantis; at motus Auium ſurſum non eſt naturalis, naturaliter enim deſcendunt: ideò egent alas quatere, & fatigantur in volatu, ita vt aliquoties mortui deſcendant.

Explicat verò in *corpore*, & probat vtramque ſimul aſſertionem, dicens, vtramque ſumi ex fine animalium; finis enim imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem; finis autem corporis complexionati eſt anima, quatenus dat ei vitam, ſenſum, & motum. Ad vitam autem non eſſet habile corpus, ſi prædominarentur elemēta paſſiua, quantum ad virtutem, & molem, propter ſuam groſſitiem, & ſoliditatem; ſicut ſunt corpora Mineralia, in quibus dominantur Terra, & Aqua; vt patet ex eorum operationibus, & motibus; ſimiliter non eſſet habile, ſi prædominarentur elementa actiua, quantùm ad virtutem, & molem; quia ſtatim conſumerentur elementa paſſiua; nec eſſet, quod poſſet vegetari ab anima; & ità oportuit, vt ex quadam mutua prædominantia conſurgeret mutua quædam proportio, & concordia, ex qua illud corpus eſſet aptum, ad vitam ſuſcipiendam, & animam, quæ eſt quædam harmonia. 18 19

Ad ſenſum pariter non eſſet illud corpus idoneum, niſi prædominaretur natura elementi paſſiui, quantum ad molem, quia tactus eſt primus inter omnes ſenſus animalis, in quo ſenſu prædominatur terra; & ità, ſi non prædominaretur terra in corpore, non eſſet habile ad tactum; ergo nec ad alquem ſenſum. 20

Similiter oportet, ad hoc, vt ſit aptum ad ſenſum, vt prædominetur ignis, quantum ad virtutem caloris; calor enim, & ſpiritus ſunt inſtrumenta virtutis ſenſitiuæ, & hoc eſt, quod ait Diuus Auguſt. 3. ſuper Geneſ. ad litt. cap. 4. *Tactus, qui* 21

eſt

eſt quintus in ſenſibus, terreno elemento magis congruit; perinde per totum corpus animantis, quod maximè ex terra eſt factum, tactè ſentiuntur; & poſt, *Anima, cui ſentiendi vis ineſt, cùm corporea non ſit, per ſubtilius corpus agitat vigorem ſentiendi. Inchoat namque motum in omnibus ſenſibus, per ſubtilitatem ignis.* Et ità ex hoc patet, quòd ad hoc, vt corpus ſit aptum ad ſenſum, debet eſſe prædominium motuum actiuorum, & paſſiuorum elementorum.

22 Similiter ad motum neceſſe eſt, vt actiua elementa dominentur virtute, qua virtute, vis motiua ad membra pertingat; neceſſe eſt etiam, vt dominentur paſſiua, ſecundùm molis quantitatem; vt conſtituantur membra ſolida, ad ordinatum motum idonea; & hoc ait Diuus Auguſt. 3. ſuper. Geneſ. ad litt. *Ignis omnia penetrat; vt motum in eis faciat.* Ideò autem caloris priuatione, cùm corpus nimis frigeſcit, obtunditur ſenſus: quia motus pigreſcit, qui ex calore ineſt corpori. Sic igitur, & propter motum, debet eſſe mutuum prædominium elementorum actiuorum, & paſſiuorum; vt membra ſint mobilia; vt vigorem habeant, & agi-
23 litatem ex aëre, & igne: Soliditatem verò ex aquæ, & terræ prædominio. Hæc Sanctus Bonauentura.

QVÆSTIO II.

An detur, vel dari poſsit MIXTVM *ſaltem ex perfectioribus animatis, æquale ad pondus.*

Diuus Bon. diſt. 17. quæſt. vlt.

QVÆSTIO hæc generalis eſt de omnibus mixtis. Enim verò de nobilioribus animatis præcipuè agitur: quia talis temperies, ſi danda eſt, videtur illis concedenda, eiſque conceditur, non omnibus, à quibuſdam Doctoribus.

24 Scias itaque primò ex Diuo Bonauentura, *hic*, quem ſequuntur Theologi, *in 3. diſt. 15. & 16. & 3. part. quæſt. 14. art. 4.* & omnes Medici, ac Philoſophi, duplex temperamentum dari; alterum, quod dicitur Iuſtitiæ; alterum, quod dicitur ad Pondus. Prius temperamentum dicitur illud, quod conſtat primis qualitatibus, & ea quantitatis mole omnium elementorum, quæ debetur tali naturæ; quia quod debitum eſt alicui, dicitur ex iuſtitia; alterum verò temperamentum conſiſtit in æquali gradu ſingularum qualitatum, *verbi gratia*, calore vt quatuor; frigore vt quatuor, &c. conſtat & æquali mole, *verbi gratia*, cubito aëris, cubito ignis, vel ſaltem altera æqualitate, ſeù qualitatis, ſeù quantitatis.

25 Prima opinio concedit naturaliter tale temperamentum, æquale ad pondus ſecundùm primas qualitates. Ità Galen. *lib. 1. de temperament. cap. 9.* & *lib. 2. cap. 1.* vbi hoc temperamentum vocat optimum, & dari aſſerit in ſpecie perfectiſſima, nempè, Hominis. Idem ſentiunt Fernel. *lib. 8. Philoſoph. cap. 4.* Thomas de Gar. *in ſum. tit. 2. de complex. quæſt. 9.* Valeſ. *lib. 1. controuerſ. cap. 7.* Iſaicus, *cap. 1. diet. vniuerſ.* & Medici omnes. Marſil. *quæſt. 22. ſecundi de Gener.* Colleg. 2. *de Gener. cap. 8. quæſt. 2. art. 3.* Ruuius, *quæſt. 2.* vbi ait, eſſe philoſophorum conſenſum.

Secvnda opinio negat omnino, dari tale temperamentum. Ità Auicenna, *ſententia prima, doct. 3. cap. 10.* Auer. *primo de cælo, com. 7. 10. Metaph. com. 2 1. 4. Meteor. com. 10. & 2. de Gener. com. 48.* quem ſequuntur omnes Arabes, Diuus Thomas, *in 2. diſt. 29. quæſt. vnicâ art. 4.* & *in 3. diſt. 16. q. 1. art. 1.* Michaël Medina *in ſua Paræneſi.* Conciliator, *different. 18.* & ferè Tolet. *2. de Geneſ. quæſt. 11.* 26

Tertia opinio eſt quorundam Medicorum, ex quibus eſt Hugo Senenſ. qui quatuor temperamenta ponunt. Primum dicitur Innatum, ſub quo genitum fuit animal. Secundum Influxus, reſultans ex influxu quarundam partium in alias, *verbi gratia*, cordis in cerebrum, &c. Tertium Mixtum ex duobus allatis; Vltimum vocant Aggregatum ex omnibus qualitatibus. Primum negant, ſimiliter & ſecundum; concedunt verò tertium, & quartum. 27

Seraphicvs verò primò negat, dari temperamentum æquale ad pondus, ſecundùm qualitatem, & quantitatem ſimul. Secundò negat, dari temperamentum æquale in mole. Similiter & tertium, in virtute qualitatum, etiam in corpore à Deo condito, quod fuit Adæ. In hoc tamen concedit æqualitatem ad iuſtitiam, quam in homine præcipuè ſtatuit, vtpotè nobiliſſimo. Hanc verò æqualitatem non conſiſtere in indiuiſibili, aſſerit; ſed habere latitudinem, & gradus, ſecundùm ſtatus diuerſos; eſt enim ſtatus gloriæ, ſtatus innocentiæ, & ſtatus iuſtitiæ. In ſtatu gloriæ, debetur corpori humano temperamentum, in quo nec actu, nec potentiâ, ſit intemperies. In ſtatu innocentiæ repugnat temperamento pugna actualis, quæ in ſtatu miſeriæ iure inuenitur. 28

Hvnc igitur ſtatu medium temperamenti concedit Adæ, in ſtatu innocentiæ; Chriſto verò concedit ſtatũ corporis perfectum, iuxtà conditionem, & ſtatum debitum illi homini. Optimum ergo temperamentum, ſeù complexionem corporis ei aſtruit qualis debebatur perfectiſſimæ animæ. Ita Sanctus Doctor *in 3. diſt. 15. art. 1. quæſt. 1. & 2.* Richard. *quæſt. 3. & 5.* Durand. *quæſt. 1.* & Diuus Thomas. *3. part. quæſt. 14. art. 4.* Suar. *ſect. 2.* Valent. Vaſq. & alij ad eum locum. Concedit verò, *diſt. 16. quæſt. 3.* talem aſſumpſiſſe paſſibilitatem, vt corpus illud ſanctiſſimum poſſet ſenio deficere, quod concedit etiam Suarez, *ſect. 2.* circa finem. 29

Assero primò, non poſſe dari temperamentum, & æquale omninò ad pondus, nempè ſecundùm qualitatem, & quantitatem.

Probatvr à Diuo Bonauentura, *in corpore*, Elementa ità ſubordinata ſunt, vt, quæ plus habent de materia, minus habeant de forma; &, quæ minùs habent de materia, plus habeant de forma. 30

Hinc ſequitur euidenter, non poſſe ea in mole, ſeù maſſa materiæ ſimul & in virtute æquari; ſicuti repugnat, aurum, argentumque æquari in pondere, ſeù maſſa, & in valore. Hoc concedunt etiam aduerſarij: Diuus verò Bonauentura aſſerit, hanc æqualitatem ità repugnare, vt etiam intellectu percipi nequeat.

Assero ſecundò, æqualitatem elementorum, ſecundùm qualitates, repugnare.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura, *diſt. 15. quæſt. 3. argum. 1. ad oppoſitum.* Illud temperamentum eſt ineuitabiliter neceſſarium animalibus, in quo ſtat vita eorum; ſed vita illorum maximè eſt per calidum, ex Ariſtotele *lib. de longitu. & breuitate vitæ*: Ergo in eis neceſſariò dominari debent calor, & humiditas. 31

Proba-

32 Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura aliis argumentis, ſuprà allatis, pro ſecunda aſſertione *queſtione prima.*

Probatvr tertiò ab Auerroë. Ad mixtionem requiritur inæqualis gradus qualitatum; ergo etiam ad mixtum. Probatur conſequentia, quia temperamentum mixti ex mixtione elementorum reſultat. Probatur antecedens, quia, ſi in mixtione eſſet æqualis gradus qualitatum, non poſſet in alterutrum agere; vt notat Diuus Bonauentura, *diſt.* 17. *art.* 2. *quaſt.* 2. *&* 3. *& in* 3. *diſt.* 6. *art.* 2. *quaſt.* 1. cum Auerroë. Hoc eſt argumentum Sancti Bonauenturæ, *hîc, argum.* 4. *ad oppoſitum*, & *in corpore.* §. *Tertia ſententia.*

33 Confirmatvr à Toleto. Vel mixta ſunt perfecta, quæ conſtant ex quatuor qualitatibus; vel imperfecta, quæ non habent omnes qualitates; ſi perfecta; omnia ſunt fortia, & conſiſtentia, quibus prædominatur Terra; vt patet in omnibus, quæ in terra degunt: Sed prædominante terra, debent prædominari qualitates eius, ſiccitas ſcilicet, & frigus, quæ animantibus ſunt aduerſæ: Si vero ſunt imperfecta, euidentius debet in eis prædominari elementum, à quo extrahuntur.

Respondet Ruuius, negando antecedens, nam æquali gradu qualitatis poſſunt agere: quia ea, quæ magis ſunt actiua, vt ignis, & aër, ſi applicarentur in minori quantitate, minùs verò actiua in maiori, agerent.

34 Præterea hæc in maiori denſitate, iuuante actionem, illa verò ſub minori; & ita applicata proportionarentur, & poſſent agere, & pati ad inuicem; & miſceri. Ad confirmationem reſpondet, in perfectis dominari terram, & aquam, quoad molem, & maiorem copiam ſubſtantiæ, quæ requiritur ad conſiſtentiam corporis animalis, non ſecundùm intenſionem qualitatum: Nam ſecundum hanc, prædominantur elementa illa, quæ magis ſunt neceſſaria ad vitam, vt calor in *Corde*, & *Hepate*; frigus in *Cerebro*; humiditas in *humoribus*; ſiccitas in *oſſibus.*

35 Ita colligitur ex Diuo Thoma: Eandem habet Sanctus Bonauentura, *hîc, in corpore*, & *diſt.* 15. *quaſt.* 3. *ad litt.* ex quo Toletus argumentum ſumpſit; & Ruuius reſponſionem. Hinc tamen non ſequitur id, quod Ruuius intendit, nempè, reducendas illas qualitates ad æqualitatem intenſionis, per actionem; imò futuras inæquales, nam ad mixtionem requiritur refractio mutua qualitatum elementarium; vt ad temperiem veniant; ſed per te, elementa, etiam gradu ſimilia, agunt, & patiuntur; ergo reducunt ſe ad æqualitatem.

36 Præterea multitudo partium, abſque intenſione, non facit intenſum; frigus, *verbi gratia*, vt quatuor, in aqua bicubitali non inducet frigus, vt quinque, in aërem bicubitum. At, eſto multitudo graduum iuuet, tamen non erit æqualis. Imò ex Ruuij reſponſione ſic arguit Sanctus Doctor *hîc*, ad hominem, *argum.* 1 *&* 2. *ad oppoſitum*, quæ conceduntur etiam, *diſt.* 15. *quaſt.* 3. *in argumentis, & corpore.* Illud temperamentum eſt neceſſarium ineuitabiliter in animali, quod eſt ad vitam neceſſarium; ſed tale eſt prædominantis caloris, & humi-
37 di; ideò Cor principium vitæ eſt calidiſſimum; ſimiliter & Iecur; in aliis verò regnat Phlegma, & Melancholia; ſimiliter & in arteriis requiruntur ſpiritus calidiſſimi; & nerui tepentibus ſpiritibus perflantur ad ſenſationem: vnde & cerebrum, principium ſenſuum, eſt frigidiſſimum. In his, quæ ad conſiſtentiam requiruntur, vt ſunt oſſa, exigitur dominans ſiccitas; ergo malè inducit hinc Ruuius ſibi reſponſionem, imò contrà ſe oppoſitam. Cùm igitur in perfectiſſimis viuentibus hæc intemperies exigatur; multò minus poteſt in imperfectis, ſecundùm intenſionem, reperiri æqualitas.

Hoc argumentum difficile confitetur Ruuius. 38
Reſpondet tamen, *num.* 39. verè non reperiri in omnibus, & ſingulis partibus æqualitatem intenſionis graduum: ex hoc tamen non ſequi, negandum eſſe temperamentum, æquale ad pondus: quia in maiori parte reperitur æqualitas, nempè, vbicumque ineſt tactus; ſenſus verò tactus diſperſus eſt per totum ferè corpus; & in hoc ſenſu intelligitur ab omnibus opinio communis, quam ſequimur.

Vervm enim verò quis non videt, Ruuium 39
cum cæteris dare nobis manus; ſi enim omnes ferè partes organicæ vitales, animales, & naturales intemperiem qualitatum ſeruant; quod liquidò patet; & ſola pars obiecti tactus, quæ eſt cutis, ſeruat temperiem; vt excellentias tangibilium ſentiat, iam compoſitum inæquale ad pondus in qualitate concedent; Tactum enim Sanctus Bonauen- 40
tura *diſt.* 15. *quaſt.* 3. *in corpore*, moderatam illam temperiem requirere, vt omnes excellentias ſentiat, libenter concedit; atque adeò vitat exceſſus, qui ad corruptionem ducunt. Tactum quidem generalem in omnibus membris concedit *in Comp. Theol. lib.* 2. *cap.* 35. Non ità tamen, vt totum membrum ſit organum, ſed nerui; vt docet, 3. *part. Centil. ſect.* 21. Chriſtum verò habuiſſe tactum actualiſſimum, quia homo erat temperatiſſimus, concedit Sanctus Doctor *in* 3. *diſt.* 16. *art.* 1. *quaſt.* 2. *fund.* 4. cum Ariſtotele quò ad homines, 2. *de Gener. animal. cap.* 4. & *probl. ſect.* 30. *probl.* 3. Neque adeò exaltent tactum, vt principium ſcientiarum: Nam potior eſt auditus, & viſus; vt notat D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 24. *dub.* 2. *litt.* cum Ariſtotele.

Probatvr quartò à Diuo Bonauentura. Si 41
omnes qualitates eſſent in corpore humano, putà Adæ, vel Chriſti, æqualis intenſionis; iam calor non conſumpſiſſet alimentum, in ſubſtantiam aliti id tranſmutando; ergo alimento non indiguiſſent; quod eſt contra D. Aug. 13. *de ciuit. Dei, cap.* 23. *tom.* 5. & alios SS.PP.

Probatvr quintò à Diuo Bonauentura *arg. vlt.* Cùm Adam peccauit, non fuit ei ablatum aliquid, quod eſſet ex parte corporis; ergo ſi priùs erat compoſitus complexione æquali, poſteà fuit ſimiliter complexionatus; ergo poſt peccatum nulla fuit in corpore eius pugna; ergo nec infirmitas, nec mortalitas; ſed hoc eſt falſum: Ergo.

Scotvs *in* 3. *diſt.* 16. *quaſt. vnica*, & Faber 42
ibi, diſt. 41. *num.* 1. reprehendunt Diuum Bonauenturam, quia ſimilem ibi rationem habet de corruptibilitate corporis Chriſti; eò quòd eam deducit ex compoſitione elementorum: Nam (aiunt Scotus, & Fauentin, etiam poſt hanc vitam corpus erit tale, compoſitum ex contrariis; & tamen non erit mortale. Præter hanc igitur neceſſe eſt, vt hæc mortalitas non impediatur à beatitate, vel originali iuſtitia, quæ ſunt extrinſeca impedimenta; & tunc hoc impedimentum erat oſtendendum non eſſe in Chriſti corpore; cùm deberet gloria animæ in corpus redundare.

Scotvs verò remouet hanc cauſam, dicens; Per ſpeciale miraculum ceſſauit redundantia illa gloriæ in corpus Chriſti; & conſequenter illud relinquebat in naturâ ſuâ corruptibili.

Vervm hæc nullius ſunt ponderis. Hæc ſanè 43
extrinſeca

extrinſeca impedimenta Sanctus Doctor nouerat, ac ſupponit ex *2. diſt. 17. quæſt. vlt. in corpore*, vbi de corpote Adæ.

Iam verò Sanctus Doctor *in præced. qq.* præcipuè *art. 1. quæſt. 1. ad argumenta*, maximè *ad tertium*, præmiſit, Chriſtum non eſſe per cœleſtem ſuam beatificam contemplationem præſeruatum à doloribus; ſed reliquiſſe naturam corporis in ſtatu ſuo paſſibili.

Deinde *in ea quæſt. 3. in argumentis* iam oſtenderat rationibus, & auctoritatibus, naturam, à Chriſto aſſumptam, relictam eſſe in ſtatu naturali. Ex quo euidenter ſequitur, colligi ſufficienter ex ea natura corruptibili paſſibilitatem corporis Chriſti. Præterea Magiſter, cui ſe conformare profitetur Seraphicus Bonauentura, *diſt. 16. quæſt. vlt.* vbi hanc rationem tractat, apertè ait, Chriſtum de gloria aſſumpſiſſe tantùm impeccabilitatem, & contemplationem perfectam; ſed ſimul aſſumpſiſſe de ſtatu lapſo pœnam. Hæc obiter intermiſcui, quæ diſſeram exactè *3. part. tract. 1. diſp. 16. & ſequenti.*

44 Argvmentvm igitur Sancti Bonauenturæ eſt validum, ex naturali compoſitione corporis humani haberi pugnam inter miſcibilia, & corruptionem, quæ à prædominio aliquo ortum habet.

45 Probatvr vltimò à Diuo Bonauentura *in corpore*. Si enim daretur mixtum æqualis intenſionis, ſecundùm qualitates, iam corpus illud careret ratione calidi, frigidi, humidi, & ſicci, & aliarum qualitatum elementarium. Igitur fruſtrà eſſet ex diuerſis conſtitutum; ergo careret debita operatione; ergo natura in ſimplicibus fruſtrà intenderet mixtum.

Respondebit aliquis, naturam intendere productionem mixti; vt temperatum ſit; & quò magis temperatum, eò perfectius eſſe, & magis intendi, ſecundùm regulam Diui Bonauenturæ *2. diſt. 15. art. 1. quæſt. 2. ad vlt.* Non vt intemperatum fiat, vel ſit. Idem habet Diuus Bonauentura, *hîc, fund. 1. & 2.*

46 Vervm reſpondet Sanctus Bonauentura *in corpore*, naturam intendere mixtum, in ordine ad operationes animæ, quæ eſt eius forma. Itaque tali debet eſſe præditum temperamento, quale eſt neceſſarium ad animæ operationes. Ad has autem non eſt aptum æquale ad pondus.

Assero tertiò. Nec poteſt dari mixtum, æquale ad pondus, ſecundùm quantitatem molis, ſecundùm magnitudinem ſubſtantiæ, & qualitates motiuas.

47 Probatvr primò à Diuo Bonauentura *argum. 3. ad oppoſitum.* Si corpus illud eſſet conſtitutum, ſecundùm omnimodam æqualitatem, ergo tantum ibi eſſet de graui, quantum de leui; ergo corpus illud eſſet indifferens ad motum, & ad quietem. Si igitur non eſſet natum moueri, nec quieſcere, nec ſurſum, nec deorſum ſiſtere; ergo
48 non eſſet corpus naturale; cùm ab intrinſeco non haberet principium motus.

Neqve verò haberet locum aliquem naturalem; cùm nec ſurſum, nec deorſum ipſum haberet; ergo nec naturam, quæ eſt principium quietis. Hoc argumentum deſumpſit Ruuius, *2. de Gener. cap. 8. quæſt. 3. num. 44.*

Respondent aliqui, locum talis corporis naturalem fore medium inter ſurſum, & deorſum:
49 ità quieſceret inter aquam, & aërem, & eò tenderet, tanquam ad Sphœram propriam.

Contra tamen; quia elementa ſunt immediata; ità vt conuexum Aëris ſit locus Aquæ; ex Ariſtotele 4. *Phyſicorum*: ergo tale mixtum non poteſt habere locum intermedium; cùm non ſit leue, ſicut aër; nec graue, vt aqua.

Hoc argumentum adeò eſt efficax, vt hinc arguant plurimi, neque poſſe diuinâ potentiâ fieri, vt detur corpus æquale ad pondus, ſecundùm qualitates motiuas, quæ ex multitudine partium ſubtilium dimenſarum veniunt. Quamuis enim daretur mixtum, æquale ſecundùm menſuram, puta, habens cubitum terræ, & ignis, qui eſt rarior; tamen illud non diceretur æquale ad pondus, quia plures partes terræ eſſent ibi, ob denſitatem, quam ignis; & ideò actiuior, ſaltem ad motum, imò ſecundùm plurimos, etiam ad agendum in aliud: nam fortior eſt calor æqualis in ferro, quam ſit in ſtupa. Iam verò hoc corpus non eſſet graue, nec leue ab intrinſeco, atque adeò nec haberet principium motus; ergo implicaret eſſe naturale. Hoc igitur ſolùm infertur ex hoc argumento, quod infert Sanctus Bonauentura, *loco citato, & in corpore, §. alio modo.* Nam poſſet Deus talem æqualitatem Diuina virtute imprimere; vt notat & Ruuius, *quæſt. 3. num. 48.* 50

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura *in corpore*, quia mixtum illud non poſſet durare; elementa enim actiua ſtatim paſſiua conſumerent; ſi enim adæquarent in multitudine partium ſubtilium, adeò actiua excederent in virtute, vt potiùs conſumptio, quàm mixtio ſuccederet. 51

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura. Perfectiſſima corpora Adæ, & Euæ, erant grauia à prædominio.

Obiicies primò contra ſecundam aſſertionem, ex Ariſtotele, *ſect. 5. Problem. quæſtione 22.* Corpora, ad æqualitatem temperata, facilè in morbum incidunt, atque etiam facilè curantur; ergo ſupponit dari mixtum æquale. 52

Respondetvr ex Diuo Bonauentura, æquales dici, qui minùs ſunt inæquales; ideò non ad pondus æquales ſtatuuntur. Quòd ſi id de æqualibus mathematicè intelligatur, ſequetur, Chriſtum cæteris hominibus maximè in ægritudines labilem fuiſſe, atque adeò imperfectum.

Neqve verò excuſatur Ruuius, *numero 32.* dicens, plurimum adiuuare euitationem contrarij; & quòd Chriſtus euitauit nociua. Hoc enim eſt falſum; nam labores plurimos, in ſummo exantlauit; ità vt videretur in trigeſimo-tertio anno ſenex; vt notat Diuus Antonius Patauinus ad ea verba: *Quinquaginta annos nondum habes*; vbi Iudæi iudicarunt, eum eſſe ferè quinquagenarium; ieiunabat enim, & pernoctabat aſſiduè in montibus ſub cœlo aperto, pluuiis, ardoribuſque obnoxius: neque alimenta carnium optimarum cum antiprandiis abſumebat. Tandem, vt quidam contemplatiuus clamat: *Volue, & reuolue vitam boni Ieſu, & eam totam inuenies in cruce, in amaritudine, & anguſtia.* 53

Obiicies ſecundò. Non inuenitur repugnantia talis temperamenti, caloris vt quatuor, frigoris vt quatuor; ſiccitatis vt quatuor, & paris humiditatis: nam ad rationem mixti pertinet habere temperiem qualitatum; ergo, quò mixtum eſt perfectius, requirit maius temperamentum; ergo humanum ſaltem in ſtatu creationis, & generationis, per Spiritum ſanctum, in 54

Adam, & Chriſto datum eſt tale temperamentum.

55 CONFIRMATVR primò; Nam optimum temperamentum eſt id, quod maximè diſtat ab extremis, quæ ſunt principia corruptionis; at corpus Adæ erat habile ad perpetuam durationem: ergo.

CONFIRMATVR ſecundò: quia hîc inter homines habetur tactus perfectiſſimus; ex Ariſtotele 2. *de partibus animal. cap.* 16. Senſus autem tactus exigit temperiem qualitatum; vt poſſit ſentire qualitates tangibiles; non enim ſentit eas in eo gradu, in quo eas habet, ſed ſolùm in excellentiori; ideò dicitur, ſentire tantùm excellentias qualitatum tangibilium; ex Ariſtotele 2. *de anima, text.* 118.

56 CONFIRMATVR tandem. Vbi eſt inæqualitas, ibi pugna, ibique pœna eſt: at corpus Adæ non erat tale: ergo. Hæc ratio nullo modo eſt Diui Thomæ *p.* 1. *quæſt.* 91. *articulo primo, ad tertium,* nec *art.* 3. *ad* 1. vt iactat Ruuius, *num.* 31. *quæſt.* 2. ibi enim ſolùm arguit in homine maiorem eſſe temperiem, quàm in cæteris animalibus: quia habet tactum meliorem, ſed alios ſenſus, puta, viſum, auditum, olfactum hebetiores. Verum hæc rationum congeries affertur, & ſoluitur à Diuo Bonauentura *in argumentis.*

57 RESPONDET ergo Sanctus Bonauentura tale temperamentum fuiſſe neceſſarium; vt plurimis animæ operationibus deſeruiret: quia anima nobiliſſima plurimas, eaſque diuerſas operationes organicas exercet; ideò debuit habere corpus proportionatum. Sic igitur debuit eſſe à prædominio terrenum, & graue, ob ſoliditatem neceſſariam membrorum, & ob tactum, &c. qui tempe-
58 ramentum requirit in neruis, qui ſunt SENSORIVM tactus; in reliquis verò, quò maiores, & plures ſunt partes, eò magis humidum, & calidum regnare debebat; vt vitæ inſeruiret. Habuit tamen æqualitatem iuſtitiæ, & talem; vt in ſtatu innocentiæ præſeruarentur à pugna elementa, & à corruptione mixtum; & tale temperamentum ſufficit ad finem, intentum à natura. Hæc habet Sanctus Doctor, *hîc, & aliis locis adductis, diſp.* 15. præcipuè, *quæſt.* 2. *&* 3.

QVÆSTIO III.

An in CORPORIBVS AMIMATIS *plures formæ ſubſtantiales ſint.*

59 QVÆSTIO hæc celebris admodum, aliis verbis agitatur: An in viuentibus, præter animam, quâ viuificantur, debeat forma adiungi organizationis.

PRIMA opinio eſt, vnicam in corpore, etiam viuo, formam eſſe. Ità Diuus Thomas, *p.* 1. *quæſt.* 76. *art.* 4. Caietan. *ibi.* Capreol. *in ſecundo, diſt.* 15. *quæſt.* 1. *art.* 1. *concluſ.* 3. Ferrar. 2. *contra Gentes, cap.* 58. Bannes, 1. *de Gener. quæſt.* 8. Zanard. 2. *de anima, quæſt.* 2. & alij Thomiſtæ. E reliquis Gregor. *in ſecundo, diſtinctione* 16. *quæſt.* 2. *articulo primo.* Gabriel. *ibi quæſt. vn. articulo primo, concl.* 1. Argent. *in* 4. *diſt.* 13. *quæſt.* 1. *articulo primo, concl.* 2. Gandau. 2. *de anima, quæſtione* 5. Suarez *in Metaph. diſputatione* 15. *ſect.* 10. Valen. *tom.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 2. *p.* 3. *aſſert.* 2. Fonſec. 2. *Metaph. cap.* 2. *quæſt.* 1. *ſect.* 8. & *lib.* 5. *cap.* 2. *quæſt.* 1. *ſect.* 1. Conimbr. 1. *de Gener. cap.* 4. *quæſt.* 20. *articulo* 2. Hurtad. *diſputat.* 4. *Phyſic. ſect.* 3. Tolet. 1. *Phyſ. quæſtione* 15. Ruuius, 2. *de anima, tract. de modo, quo anima informat corpus, quæſt.* 6. vbi alios refert, nempè, Heruæum, *tract. de vnit. formæ, quæſtione vltim.* Argent. *in quarto, diſt.* 13. *quæſt.* 1. *articulo primo.* Marſil. *in tertio, quæſtione* 13. *art.* 1. Palud. *in* 3. *dubit.* 21. *quæſt.* 4. *art.* 3. Auerro. *libro de ſubſtant. orbis,* & alios. Subſcribit Arriaga *diſp.* 6. *Phyſ. ſect.* 6. oppoſitam vocans labilem, non receptam, Auerſa *quæſt.* 20. *ſect.* 3.

SECVNDA ſententia eſt, in viuente, præter 60
animam, reperiri etiam formam organizationis. Ità antiquiſſimi Stoici, & cum eis Pericles quidam Lydius; vt teſtatur Simplic. *primo Phyſic. in ſua digreſſione de corporeitate materiæ primæ.* Auic. *lib.* 1. *ſuffic. cap.* 2. Alenſis 2. *part. quæſt.* 77. Rich. *in* 2. *diſt.* 17. *art.* 1. *quæſt.* 5. Henric. *quodlib.* 2. *quæſt.* 2. *& quodlib.* 4. *quæſt.* 3. Scot. *in* 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 5. cum Schola, Ant. Andr. 7. *Meth. quæſt.* 16. *&* 17. Faber. *theor.* 73. Rabeſ. 2. *de anima, diſp.* 1. *quæſt.* 4. Poncius *diſt.* 1. *quæſt.* 3. Maſtrius & Bellutus *diſp.* 2. *Phyſ. quæſt.* 4. *& diſp.* 5. Rocchus 2. *de anima, quæſt.* 20. Cauell. *diſp.* 1. *ſect.* 4. Exteri Aureol. 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 4. *art.* 1. Baccon. 2. *diſt.* 19. *quæſt. vn. art.* 1. Zabar. de rerum gener. *cap.* 2. Piccol. *de conſid. form. cap.* 2. Areſ. *p. de Gener. diſt.* 2. *quæſt.* 10. *&* 12. Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.* 1. *art.* 2. Euſtach. 3. *part. Phyſ. tract.* 1. *diſp.* 1. *quæſt.* 8. & ex parte Perer. *Tract.* 1. *in Geneſ. lib.* 1. *ad verſ.* 1. *cap.* 1. *num.* 50. Adducitur D. Thom. *tract. de nat. materiæ,* ſed negat Capreol. hunc librum eſſe Diui Thomæ; ſequuntur Murcia, Dandin. apud Ponc. Coninch. *de ſacram. quæſt.* 76. *art.* 2. Camerarius 2. *part. quæſt.* 27.

SERAPHICVS, tametſi à nonnullis in anceps 61
reuocetur, præclarè hanc tenet ſententiam *in* 1. *diſt.* 23. *art.* 2. *quæſt.* 2. *& in* 2. *diſt.* 17. *art.* 1. *quæſt.* 2. *ad vlt. & in* 3. *diſt.* 6. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore,* & *ſerm.* 1. *ſupra Geneſ.* & *ſerm.* 4. §. *tertia diuiſio,* & *in* 4. *diſt.* 44. *dub.* 4. *litt.* & *diſt.* 49. *art.* 4. *quæſt.* 5. & *alibi.* Vide P. Galitium, *part.* 1. *ſumm. Philoſoph. lib.* 1. *tract.* 6. *quæſt.* 4. *num.* 4. alia loca infrà ego feram. Inſignem locum addo *in* 4. *diſt.* 43. *quæſt.* 4. *in corpore,* quem diſcutiam 3. *part. Tract.* 1. *diſp.* 40. *quæſt.* 10.

ASSERO, plures in viuente formas ſubſtantia- 62
les reperiri, ſubordinatas tamen, & totales, ſimul cum partialibus formis organorum.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura 63
ſerm. 2. *in octaua Paſchæ,* argumento validiſſimo ipſius Chriſti Domini. *Ioan.* 20. *& Lucæ vlt.* vbi ad probandum, ſe eſſe eundem omninò hominem viuum, mortuum, & reſuſcitatum, vtitur hoc argumento: *Videte manus meas, & pedes meos: quia ego ipſe ſum.* Hoc autem modo Chriſtus arguebat. (ait Diuus Bonauentura) Manentibus iiſdem accidentibus, manet idem ſubiectum; ſubiectum accidentium non eſt pura forma, ſed compoſitum; ſed manent eædem cicatrices: ergo idem corpus; impoſſibile enim eſt, accidens mutare ſubiectum, & tranſmigrare. Si autem non daretur alia forma, recedente anima, iam Chriſtus non fuiſſet idem patiens, viuus, & mortuus, ac rediuiuus; & conſequenter nec eadem haberet vulnera: atque adeò malè argumentaretur, ſe eſſe eundem numero, ex cicatricibus. Quòd verò idem eſſet corpus Chriſti, 64
viuum, & mortuum, probatur etiam ex Diuo Ambroſio; & habetur *de conſecrat. diſt.* 2. Diuo Leon. *ſerm. de Aſcenſ.* Fulgentio *de fide ad Petrum,* & *ſerm. de Aſcenſ.* Gregorio *in capite* 20. *Ioannis,*

quò

qui contra hæreticos contendebant, Corpus Chriſti non fuiſſe reſolutum, nec corruptum. Idipſum aiunt alij Patres. Hoc argumentum Scoto attribuit Rabeſanus.

Respondent Caietanus, & Ruuius fuiſſe idem corpus Chriſti mortuum, quia idem erat ſuppoſitum Verbi, ipſum ſubſtentans: Sic exponere, ait, Patres, Nos verò inani timore percelli. Ita vrget cum Suarez etiam Ioan. à Sancto Thoma.

65 Contra: nam corpus è materia, & forma conſtituitur, non è diuino ſuppoſito. Cùm autem per vos forma non adeſſet, quæ eſt principalis conſtituens, quo pacto erat idem corpus? Id vrget Poncius *hic* cum ſuo Magiſtro Higuæo *ad locum citatum Scoti*.

Deinde ex accidentibus cicatricum, quæ non in nuda materia, ſed in compoſito inflicta ſeruabat, ſuam numericam corpoream arguit identitatem.

Temere profectò dices, deſtructo compoſito, ea fuiſſe deſtructa, & noua producta: Dic velim Quibus clauis? quibuſuè inſtrumentis? Procul dubio, deſtructo ſubiecto, deſtructa ſunt, quæ in illo erant vulnera. At Chriſtus ex illis numero iiſdem infert ſui corporis identitatem, non ex vnitate ſuppoſiti, cuius ne ſyllabam quidem muſſitat. Principium ſanè indiuiduationis eſt hæc forma; non ſuppoſitum, etiam apud Diuum Thomam, vt oſtendi *tract. 5. diſp. 5. quæſt. 4.*

66 Hinc etiam cultui Sanctarum fauebitur Reliquiarum, dum eadem adoramus oſſa numero, vt notat Fulienſis, non primam materiam, impiis etiam oſſibus communem.

Alterum è corpore Chriſti duco argumentum. In conſecratione panis, ex vi verborum, de fide eſt verum corpus Chriſti ibi ſolum eſſe; cætera verò per concomitantiam. Itaque ſi in triduo mortis aliquis conſecraſſet panem, non fuiſſet ibi anima; ſed tamen verum adeſſet corpus, iuxta inſtitutionis verba. Hoc est Corpus meum: Ergo fuiſſet vera corporis forma.

Hinc malè reſpondet Suarez, conuerſionem fieri in materiam, quatenus habet eſſe corporeum ab anima.

67 Male etiam Arriaga dicit terminum eſſe materiam cum accidentibus.

Contra enim, quia ex vi verborum non adeſt anima, è Concil. Trid. *ſeſſ. 13. cap. 3.* Neque in triduo aderat anima; & tamen verum erat corpus de prædicamento ſubſtantiæ, quod ex accidentibus non reſultat.

Hæc ratio elicitur è Diuo Bonauentura *in 4. diſt. 10. part. 1. art. 1. quæſt. 2.* Eam verò adſcribunt Scoto, Faber, *cap. 1.* & alij.

68 Idem argumentum ducetur è conſecratione ſanguinis in triduo mortis Domini Ieſu, ſi fuiſſet conſecratum. Vrgeo: nam mortuo Chriſto, ictu lanceæ, exiuit verus ſanguis, vt teſtatur Diuus Ioannes, *cap. 19.* & definitum eſt ab Innocent. III. vt vidimus *tract. 601. diſp. 1. quæſt. 2.* Ergo erat ibi forma ſubſtantialis ſanguinis; non ſola materia cum accidentibus.

69 Probatur ſecundò à Diuo Bonauentura *3. part. Centil. ſect. 19.* Anima, ex Ariſtotele, lib. 2. text. 6. *eſt actus corporis organici, potentia vitam habentis*; ergo anima vnitur corpori, iam exiſtenti, vt forma, & perfectio perfectibili: ergo ſupponitur corpus animæ. Clariùs hoc deducit Diuus Bonauentura *in Comp. Theolog. verit. lib. 2. cap. 19.*

Certum eſt, nempè, animam eſſe vnibilem corpori, non cuicunque, puta de genere quantitatis, ſed Phyſico, & organico. Ideò *in 2. diſt. 8. part. 1 art. 1. quæſt. 1.* præcipuè *in corpore, & ad 2.* negat, Angelum poſſe informare corpora aſſumpta: quia non ſunt perfectè formata organis. Hoc argumentum Scoto, & ſibi atttribuit Fauentinus.

Respondet Ruuius argumento, quod putat Scoti; poſſe, nomine corporis organici, intelligi materiam organizatam. 70

Alii addunt, corpus organicum in definitione allata includere etiam animam.

Contra tamen: quia Ariſtoteles definit animam, vt partem diſtinctam, eſſe actum corporis organici: alioquin licuiſſet dicere, eſt Endelechia, faciens corpus organicum. Materia verò ſola cum diſpoſitionibus non poteſt dici corpus organicum. Itaque agens, producens in Leone animam, eam produceret in materia nuda.

Probatur tertiò ex Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 8. part. 1. art. 1. q. 1. in fundamentis*, & *ad duo vltima argumenta.* Omne, quod dat eſſe formale, ſecundùm aliquam ſpeciem, debet eſſe tale actu formaliter reſpectu eius, cui dat tale eſſe, vt oſtendit Ariſtoteles 7. *Metaph.* nam forma dat eſſe, dando ſe ipſam, ſecundùm ſuam formalitatem; ſed anima, nec genere, nec ſpecie eſt formaliter corpus, vel corporea: ergo non dat eſſe corpori. Hoc argumentum deducit Diuus Bonauentura ad probandum, Angelos non vniri formaliter corporibus. 71

Respondent Thomiſtæ, animam habere virtute eſſe quantum, illudque poſſe communicare corpori. 72

Contra: nam dare aliquod formale, vt in ratione formæ, ſeù vt formam, requirit eſſe formaliter tale; ſed anima non eſt formaliter corporea: ergo.

Probatur quartò à Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 18. quæſt. vltim. ad argumenta*, ratione, quam Faber, *cap. 1.* attribuit Scoto. Vbi ſunt plures mutationes ſubſtantiales, ibi ſunt plures formæ ſubſtantiales; ſed in compoſito animato ſunt plures mutationes ſubſtantiales; ergo. Maior probatur: quia vnaquæquè mutatio ſubſtantialis terminat ad formam ſubſtantialem; ex Ariſtotele. Minor probatur à Diuo Bonauentura, quia alia eſt mutatio ad corpus organicum, alia ad animam, ſaltem noſtram: quia inducitur à diuerſis agentibus: nam corpus inducitur à generatione; anima verò rationalis à Deo. 73

Respondebunt, adueniente perfectiori forma, imperfectiorem corrumpi. Sed contrà arguit iam latè Diuus Bonauentura *diſt. 15. quæſtione ſecunda, & tertia*, & *primo, diſt. 15. fund. 1. & 3.* Vbi ſunt operationes, quæ à ſola aliqua forma nequeunt eſſe; ibi datur alia forma, quæ eſt principium virtutis operantis; ſed in mixto animato ſunt tales operationes; ergò. Maior probatur à Diuo Bonauentura, quia operationes diuerſæ à virtutibus diuerſis manant, & virtutes diuerſæ diuerſas arguunt naturas; *operari enim ſequitur ad eſſe.* Minor probatur à Diuo Bonauentura, primò, quia, cùm ſenſus ſentit obiectum, debet organum conformari obiecto, & ſentire proportionatas qualitates; ſed tactus ſentit quatuor qualitates, quæ ſunt propriæ formarum elementarium; neque ab anima eſſe poteſt: ergò. 74

Probatvr ſecundò minor, *quæſt.3. fund.3.* Motus, & quies ſunt indicia naturæ, quæ eſt eorum principium; ſed animalia ſecundum prædominium formæ elementorum mouentur, & quieſcunt; ſic quadrupedia, piſces, aueſque (dempto greſſu, & volatu, qui eſt ab anima; vt dixerat Sanctus Bonauentura *quæſt. 2. fund. 2.*) mouentur deorſum tam viua, quàm mortua. Vnde animal è turri præcipitatur in terram, moueturque à ſe ipſo, non ab anima: ideóque, ſi in medio aëre moriatur, adhuc continuat caſum deorſum; ergo ibi eſt forma, quæ eſt principium grauitatis; hæc autem non eſt anima, ſed ſunt elementares formæ: ergo.

76 Confirmatvr à Diuo Bonauentura *diſt.11. articulo ſecundo, quæſt.2. argum.2.* quia vbi ſunt accidentia, ibi eſt forma ſubſtantialis; ſed in mixto eſt calor elementaris: ergo. Minor probatur ex Ariſtotele, *lib. 16. de animalibus*, & Diuo Auguſtino, *libro tertio, de Geneſ. ad litt. cap. 3.* vbi ait: in quolibet organo dominatur aliquod corpus è ſimplicibus. Idem habet, *libro tertio, cap.7.*

77 Confirmatvr adhuc à Diuo Bonauentura, *diſt.17. quæſt. vlt.* quia in corpore humano prædominantur calor, humor, & grauitas; vt patet experimento; hæc verò à materia ſola non ſunt, ſed ex forma elementorum.

Respondent Caiet. & Sauellus, *7. Metaph. quæſtione 19.* hæc virtualiter operari ab anima.

78 Contra eſt id, quod ait Diuus Bonauentura, *ſuprà* allatus: quia forma dat ſolùm id, quod ipſa formaliter eſt; concurrit enim intrinſecè, ad componendum tale ens, quia forma dat eſſe, communicando ſuam eſſentiam formaliter; vt arguit Sanctus Bonauentura *in 1. diſt. 8. part. 2. art. 1. quæſt.3. fund.2.*

Probatvr quintò à Diuo Bonauentura *ſerm. 4. in Geneſ. circa medium.* Impoſſibile eſt, formam vniri materiæ, nulla præcedente; ſed anima eſt vltima forma; ergo vnitur, mediante alia; Maiorem negare, inſanum eſſe aſſerit Sanctus Doctor. Hinc iudica Arriagam dicentem, poſſe ſtare materiam nudam.

79 Tandem probatur ad hominem. In nutritione producitur forma ſubſtantialis, ex Diuo Thomas, *prima primæ, quæſtione 119. articulo vlt.* vt dicam *tractatu de anima, diſputatione tertia, quæſtione quinta.* Sed hæc forma non eſt anima, ſaltem in nobis; imò nec in cæteris animalibus, habentibus animam indiuiſibilem; ergo forma corporea.

Obiicies primò. Vnius entis vnum eſt eſſe, ſed eſſe eſt à forma: ergo vnius entis vnica eſt forma.

Respondet Scotus, *in 4. diſt. 11. quæſt.3.* & Fauent. *cap. 3.* ex Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 18. art. 1. quæſt. 3. in corpore*, plures formas ſubordinatas non conſtituere plura entia, ſed vnum completum. Itaque vnius entis vnum eſt eſſe completum. Eandem reſponſionem deſumpſêre Piccolom. & Zabarella.

80 Instat Caietan. *p.1. quæſt.76. art. 3.* nos cæcutire; nam plures ſuperuenientes formæ faciunt vnum per accidens; cùm per primam formam iam ſit ens actu; quòd verò enti actu ſuperuenit, eſt accidens.

At falſum aſſumitur à Caietano; nam, quando vna forma ad aliam ſubordinatur, ſe habet, reſpectu ſuperuenientis, tanquam materia; vt habet Ariſtoteles, *in calce, 4. Meteor.* atque adeò ſola poſtrema forma habet rationem formæ, & actus; itaque ſuperueniens forma non inuenit ens actu; vt notat etiam Diuus Bonauentura, *loco citato.*

Dices, Ariſtoteles, *7. Metaph. cap. de vnit.* definit: In ſubſtantiis non eſt ordo: ergo nulla ſubordinatur. 81

Respondetvr, Philoſophum ibi dicere, ſi eſt negatio, addere priorem differentiam poſteriori; idem erit, ſi è conuerſo fiat: quia in ſubſtantiis, quantùm ad has differentias, non eſt ordo; ſed hoc nil facit ad rem.

Obiicies ſecundò. *Generatio vnius eſt corruptio alterius, & è contrà*; ergo, cùm corrumpitur animal, generatur forma cadaueris, & conſequenter non datur forma organizationis; alioquin eſſet ſimul cùm forma cadaueris. 82

Respondetvr, hoc axioma adduci ab Ariſtotele ad probandum perpetuitatem generationum, abſque immenſa materia; ad cuius intentum ſufficit, vt ad generationem vnius ſequatur corruptio alterius; & è corruptione generatio, ſaltem mediatè, vel quò ad modum; vt ad corruptionem animalis per mortem, ſequatur generatio compoſiti inanimati, quoad modum; ità vt corporeitatis forma, quæ priùs habebat rationem materiæ, nunc ſit forma; & poſteà ex illa forma corporeitatis, ſic diſpoſitâ, generentur vermes, & alia. Quòd verò illud axioma non ſit vniuerſale patet ex generatione lucis in aëre; vel ſpecierum in medio.

Dices, generatio eſt totius in totum, nullo ſenſibili remanente, *ex primo de Gener. text. 13.* ergo cùm generatur, vel creatur in corpore anima, nulla forma remanet. 83

Respondet Tartaretus, ibi Ariſtotelem loqui de ſenſibili completo, vel loqui de generatione inanimatorum, vt cum aqua fit ignis, vt dixi *Tract.5. diſp.18. quæſt.5.*

Respondetvr ſecundò, ſumi generationem viuentium, ſecundùm ſuum eſſe totum; ità vt de primo termino à quo, quod eſt ſemen, nil remaneat formæ, &c. 84

Obiicies tertiò. Si in viuente plures eſſent formæ, ſequeretur, hanc propoſitionem: *Homo eſt animal*, non eſſe in primo modo dicendi per ſe: nam prædicatio, ſumpta à diuerſis formis, eſt accidentalis; ſicuti hæc: *Homo eſt albus*; ſi autem in homine ſunt plures formæ ſubſtantiales, iam prædicatio ſumitur à pluribus formis.

Respondetvr, negando ſequelam: Ad probationem dico, propoſitionem illam eſſe de formis, quæ ſunt diuerſi prædicamenti, vt ſubſtantiæ, & qualitatis, non autem de his, quæ ſunt eiuſdem generis, quarum vna ad alteram ſubordinatur. 85

Obiicies quartò. Illa caro, quæ non poteſt fungi officio carnis, eſt æquiuocè caro; ex Ariſtotele *4. Meteor. cap. vlt.* ſed caro mortua eſt talis; ergo. 86

Respondetvr, carnem mortuam non eſſe propriè carnem, quia caro dicit animationem; ergo non poteſt officio carnis viuifico fungi; poteſt tamen nutrire, atque adeò eſt ſubſtantia, cùm ſubſtantiam producat, vt experti ſunt aduerſarij, edentes Vitulos, Capones, 87

nes,& Ortygometras, qui ſunt Perdices,ſic dictæ ab Ortygra terra, in qua primò ſunt viſæ; vt ait Sanctus Doctor ad *c.16.ſap.* vel ab orthon rectum gogos,ideſt ductio, & metros,menſura, quaſi eſca Hebræis rectè adducta in menſuram, vt ait Sanctus Doctor, *ad cap.19*.

DISPVTATIO III.

DE CORPORE HVMANO.

PEDETENTIM ad corporum nobiliſſimum ventum eſt, Humanum ſcilicet: illud nobis hic tractandum, non quale iam ſuis æſtuat concupiſcentiis, aliiſque infirmitatibus obnoxium languet; Sed quale in primo Parente vegetabat, vigetque modò, iuxta naturalem ſui ſtatum: Primum in prima hac diſputatione proſequemur; ſecundum in ſequentibus. Porrò Protoplaſti corpus, licèt plura præ cæteris priuilegia ſit nactum, non tamen adeò eleuabimus, vt naturam ei purè cœleſtem affingamus, qualem nonnulli ſomniarunt, quos abundè refutat Seraphicus Doctor vbi infrà *in corpore*. Sed cum in ſtatu medio inter gloriam, & miſeriam fuerit poſitum, ita vt paſſibilitas non fuerit ei impoſſibilis, vti eſt in beatis; nec fuerit actu, vt in miſeris; medio quodam paſſu incederet, vt nec elementorum diſcordiam actu ſentiret nec eam penitus impoſſibilem cognoſceret; ſtatum tamen quemdam fœlicitatis experiretur, dum in Paradiſo, deliciarum promptuario, nequaquam moriturus moraretur; Verum vt de his fuſiùs ordine agamus; ſit.

QVÆSTIO I.

An CORPVS *primi hominis factum ſit de materia cœleſti; An Elementari.*

Diuus Bon.in 2. diſt.17. art.2.quæſt.1.2.&3. D.Thom. quæſt.91.

1 ASSERO primò, Adami corpus è limo terræ factum, atque adeò ex elementis.

PROBATVR à Diuo Bonauentura *in corpore*, ex hiſtoria Geneſ. 2. *Formauit igitur Deus hominem de limo terræ*. Idem habetur *Iob* 8. *&* *Iſaiæ* 64. Idem ſignificatur Hierem. 18. *&* 9. *ad Romanos*; *&* 1. *ad Corinth.* 15.

RATIONEM litteralem ponit Sanctus Bonauentura *quæſt.3.diſt.15.* & Diuus Thomas *diſt.17. quæſt.3.* quos ſequitur Valent. *diſp.7.q.1.punct.1. col.1083.* Suarez *lib.3.de hominis creatione,cap.1. num.2.*

CORPVS Adæ ex iis elementis compoſitum 2 eſt,quæ in eo prædominantur, ſecundùm materiæ ſuæ ſubſtantiam; ſed talia ſunt terra,& etiam aqua ex qua fit limus;ergo. Minor probatur: quia,cùm corpus humanum, ob ſui perfectionem, habeat multum de virtute ignis, & aëris; de calore, & humore (vt dicunt Medici, & Naturales) quibus vita maximè continetur; oportet vt habeat etiam plus de ſubſtantia aquæ, & terræ; de quarùm virtute (nempe frigiditate, & ſiccitate) minus habet; vt hac ratione corpus, ſecundùm molem, & virtutem attemperetur. Confirmatur: nam corpus humanum eſt graue; ergo magis terrenum, & aqueum, quàm igneum, aut aëreum. HINC colligunt Suarez, & Valentia, corpus humanum etiam de aliis duobus elementis, 3 ideſt, aëre, & igne coagulatum. Ità latè Diuus Bonauentura *quæſtionibus adductis*, de hoc diſſerit.

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura *quæſt.2.hîc*, ex conſtitutione ipſius hominis; quia debuit eſſe talis; vt communicaret cum omnibus creaturis; atque adeò in vegetatione cum plantis; in ſenſatione cum animalibus; & ſic intelligeret cum Angelis; ſed ad hoc requirebatur multitudo organorum, ex elementis compoſitorum: ergo.

PROBATVR tertiò à Diuo Bonauentura ex ordine ipſius hominis: quia enim vertibilem ar- 4 bitrio decuit eſſe hominem; ideò debuit habere tale corpus, vt poſſet ſanè durare, innocentiam ſeruans; at perduellis corrumpi; ergo non ex materia cœleſti, ſed elementari, quæ contrarietatibus obnoxia eſt, debuit fieri.

PROBATVR quartò à Sancto Doctore quia, cùm homo eſſet finis omnium creaturarum, debuit fieri talis, vt poſſent illæ obſequium ei præſtare.

PROBATVR quintò à Seraphico Doctore; ſicut enim vna natura rationabilis,ideſt, Angelus, 5 facta eſt in loco ſublimi ſpiritus purus; ita alia debuit fieri in infimo ex elementis; & ideò habere corpus aptum domicilio elementari.

PROBATVR ſextò. Cùm homo crearetur in re- 6 parationem Angelicæ naturæ,debuit in humilitate contineri; vt per ſuperbiam non elaberetur. Hanc rationem reddit Eccli. 10. *Non eſt creata homini ſuperbia*. Quia non eſt conditus in illa altitudine, quam ſolet Scriptura ſuperbiam vocare; vt, cùm dicitur; *Mecum ſunt diuitiæ, & opes ſuperbæ*, Prouerb. 8. Vide Seraphicum latè, & diuinitus de his præclara diſſerentem, vbi oſtendit, non decuiſſe creari è cœleſti ſubſtantia; cùm ea non veniat in compoſitionem aliorum; & ſolùm corpora ſimplicia formaliter conſtituat; licèt efficienter ad omnia ſublunaria componenda concurrat.

ASSERO ſecundò. Corpus Adæ à prædominio, 7 ſecundùm molem, fuit è limo, ideſt, aqua, & terra: ſecundùm virtutem autem, aëreum, & igneum. Vide Diuum Bonauenturam, *diſt.17.quæſt.vlt.* De his ego *diſp.2. quæſt.1.* Ideò dictus eſt homo ab HVMO; vt notat Diuus Bonauentura, *in Pharetra, lib.1.cap.7.*

QVÆRES, an Deus vſus ſit miniſterio Angelo- 8 rum in creatione corporis Adæ. Multi reſpondent

negatiuè ; vt patet *in text. Geneſ.* 1. Idem enim dicitur eſſe, qui formauit corpus de limo, & qui inſpirauit ſpiraculum vitæ ; ſed hoc ſolus Deus præſtitit, cùm Angeli id nequeant. Minor probatur. *Faciamus hominem;&c.* Vbi D. Baſil. *hom.* 9. *in Geneſ.* & D.Cyrill. *lib.* 1. *contra Iulianum,* qui oppoſitum vocant erroneum: At Diuus Bonauentura *in comp.Theol.verit.lib.* 2. *cap.* 6. concedit aliquod miniſterium Angelorum, vt, formare lutum, confin-
9 gere ſtatuam ; quod Suarez, *lib.* 2. *cap.* 1. laudat ; & eſt D. Thom. *quæſt.* 91. *art.* 2. *ad* 1. Idem habet Valentia *Tom.* 1. *diſp.* 7. *quæſt.* 1. *punct.* 1. Arriaga *diſput.* 34. *ſect.* 1. non refellit.

QVÆSTIO II.

An Corpvs Adæ *factum ſit cum Anima.*

Diuus Bonauentura diſt. 17. arti. 1. quæſt. 3.

10 PRima opinio eſt, in vno inſtanti fuiſſe organizatum corpus, & Animâ præditum. Ità videtur ſentire Diuus Thomas *quæſt.* 91. *art.* 2. *& ſequent.* quem ſequitur Suarez, *lib.* 3. *de mundo, cap.* 1. *num.* 8. alios adducens Theologos. Imò & Damaſcenus 2. *de fide, cap.* 12. vbi ait : *Corpus, & anima vnà creata ſunt ; non autem (vt Origenes delirauit) hæc priùs, illud poſteriùs.* Verùm ex hoc loco nil colligitur : nam ibi ſolùm refutat errorem Origenis, inſanientis, animas ante corpora creatas ; & ex eis aliquas immiſſas in corpora, ob peccata, quem errorem etiam explodit D. Bonauentura, *hîc.* Hanc ſententiam tuetur etiam Valent. *diſp.* 7. *quæſt.* 1. *punct.* 1. *col.* 1085. qui addit, Nyſſenum refutare dicentes, corpus Adæ priùs formatum ; ſed Nyſſenus non agit contra illos.

11 Secvnda ſententia eſt, corpus Adæ priùs productum, deinde anima informatum ; atque adeò videtur interuenire ſucceſſio. Ita Diuus Chryſoſt. *hom.* 12. *&* 13. *in Geneſ.* Abulen. *Geneſ.* 1. Caſtro. *contra hæreſes, verbo anima, hæreſi tertia* ; & Diuus Bonauentura, *hîc.* Non enim volunt hi Doctores, corpus Adæ perfectè humanum, ideſt, cum vltima diſpoſitione ad animam, tempore præceſſiſſe informationem animæ ; hoc enim contra philoſophiam eſt. Intelligunt ergo, corpus hominis delineatum, & externa hominis forma compoſitum, & imperfectè diſpoſitum præceſſiſſe, tempore, introductionem animæ ; ac proindè ab imperfecto ad perfectum, ſucceſſiuè procedendo ; tandem ad vltimam diſpoſitionem perueniſſe.

12 Assero cum hac ſententia priùs fuiſſe formatum corpus Adæ, deinde animam ei infuſam.

Probatvr à Diuo Bonauentura primò, *fund.* 1. ex illo Geneſ. 2. *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ.* Hoc enim loco ſermo eſt de formatione hominis, quo ad corpus ; vt ſentit Diuus Auguſt. *lib.* 13. *de ciuit. Dei, cap.* 24. vbi docet quòd Deus non niſi corpori inſpirauit ſpiraculum vitæ ; at verò corpus illud iam habebat faciem hominis, quando inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ ; ergo priùs fuit homo formatus de limo terræ, & externam formam hominis habuit, quam informaretur anima ; ac proindè ſucceſſiuè formatum eſt ; & hoc clarè exponit Eſdra, *lib.* 4. *cap.* 3. Hoc argumentum vrget Arriaga *diſp.* 34. *num.* 8. vbi ad nos propendet.

Respondet Valentia, hæc ſolùm exponere 13
modum, non ſucceſſionem. Sed hoc gratis dictum eſt ; vt ſuprà oſtendi.

Probatvr ſecundò ratione à Diuo Bonauentura *in* 3. *diſt.* 3. *part.* 2. *art.* 3. *quæſt.* 2. *arg.* 4. *addita reſponſione* ; vbi de corpore Chriſti concedens ipſum formatum eſſe in inſtanti, ex miraculo, ibi cæteris hoc priuilegium negat : quia cætera corpora non ſunt tot magnis miraculis exaltata. Non enim poteſt corpus formari, niſi materia conſolidetur, condenſetur, & alibi rarefiat, quæ non fiunt abſque motu locali.

Rvrsvs conſolidationem, & rarefactionem 14
præcedit conuerſio, & conuerſionem ſeminis deciſio, quarum operationum ſingulæ requirunt vel inſtans, vel tempus, & altera eſt ad alteram ordinata ; & ordinario modo nequeunt fieri ſimul, niſi per omnipotentiam Dei, & hæc ſingulari priuilegio vix conceditur Chriſti corpori ; vt videbimus 3. *part. Tom.* 1. *diſp.* 29. *quæſt.* 3. & latè probat Suarez *tom.* 2. *in* 3. *part. diſp.* 11. *ſect.* 2. penè difficultatibus quàm plurimis ſuccumbens. Hinc verò non videtur ità exaltanda creatio Adæ, vt cùm Chriſto comparetur. Quod videtur eſſe ſenſus Diui Auguſtini 1. *Retractat. capite* 10.

Addit Sanctus Doctor *diſt.* 18. *articulo* 1. 15
quæſt. 2. *argum.* 6. ex Diuo Auguſtino 2. ſuprà 1. *Geneſ. cap.* 1. vbi ait, Deum, in rerum conditione, non vti rebus, ad miraculum ſuæ potentiæ, ſed ſecundùm quod competit ipſarum rerum naturæ.

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura, *hîc, fund.* 3. Forma, pluribus ſuccedens, poſt eas debet eſſe producta ; ſed anima eſt talis, ſuccedens mixtioni elementorum, organizationi, ſeù partium heterogenearum productioni : Ergo.

Confirmatvr *fund.* 4. Ordinata productio 16
procedit ab imperfecto ad perfectum.

Obiicivnt Valentia, & Suarez, *Geneſ.* 1. dicitur : *Faciamus hominem, &c. & creauit Deus hominem ; & formauit Deus hominem.* In quibus verbis vltimis non neceſſariò intelligitur ſolùm corpus, ſed totus homo ; vel ſi de ſolo corpore intelligitur, non indè colligitur, ipſum fuiſſe priùs tempore formatum.

Confirmatvr ; quia ſic producta fuêre etiam alia animalia. Roboratur (ait Suarez) optima ratione ; quia, licèt Deus produxerit hominem, & cætera animantia ex præiacente materia ; tamen produxit ea altiori modo, quàm per naturalem generationem ; & ideò per quendam veluti ſecundæ creationis modum ; ideoque ſicuti per creationem, ex nihilo in inſtanti fit corpus humanum cùm omnibus ſuis partibus ; ita etiam, præſuppoſitâ materiâ, potuit id in inſtanti formari.

Addit Valentia, intelligi ibi, factum hominem ſimul totum ; nam ſolum corpus non eſt homo.

Respondet Sanctus Bonauentura ſe ſuam 17
ſententiam ex iis verbis non colligere, ſed ex allegatis à ſe ; hæc autem reaccinunt ſolùm creationem, & formationem hominis ; illa verò primò diſtinctè enarrant factum. Adde, nec omnia ſimul facta *hîc* dici. Quod verò aſſumit de aliis accidentibus, eadem ſcatet falſitate, nec aliquid rationis addit.

Qvod

Qvod autem ſubdit, illa ſua optima ratione, reſpondeo ex Diuo Bonauentura *in 3. loc. cit.* friuolum eſſe, quod aſſumitur; Diſpar enim omninò eſt ratio; nam in formatione ex materia requiruntur plures alterationes, ex indiſpoſitione materiæ, & repugnantia poſitiua cum corporis organici ſtatu, nempè, raritate, vel denſitate, &c. At in creatione eſt tantùm oppoſitio priuatiua, quæ non contradicit.

19 Obiicies ſecundò; Indecens fuit, nobiliſſimam creaturam imperfectè per partes condi.

Respondetvr, ex Scriptura, id colligi etiam ex *lib. 4. Eſdræ, cap. 3.* vbi clarè aſſeritur: Habet autem liber ille authoritatem hiſtoriæ; etſi canonicus non ſit.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Corpus Evæ *fuerit ex coſta Adæ productum; & quomodo.*

D. Bonau. diſt. 18. quæſt. 1. & 2.
D. Thom. quæſt. 92. artic. 2.

Videretvr temerarium de hoc diſputare; niſi inſurgeret, qui impugnaret.

20 Caietanvs enim, Thomiſtici gymnaſij Atlas, ſuccumbens apparentibus rationibus, quæ veritatem Catholicam formationis Euæ de coſta Adæ impugnant, auſus eſt, fugam arripiens, dicere, hæc metaphoricè dicta: Verè quidem fuêre Origeniſtæ, qui latrarunt, Euam ex Adamo non eſſe factam; vt habetur *in 6. Synodo Generali, Act. 11. in epiſt. Sophronij.*

Assero tamen, Euam de coſta Adæ fuiſſe verè formatam.

21 Probatvr à Diuo Bonauentura in Pharetra, *lib. 8.* ex multis Patribus.

Probatvr à Diuo Bonauentura ſecundò *hîc, in argumentis, & in corpore* ex Geneſis hiſtoria: *Immiſit Dominus Deus ſoporem in Adam: Cùmque obdormiſſet, tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea: Et ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem.* Narratio autem illa eſt hiſtorica; ſicut creatio præcedens Adæ, vt notat Diuus Bonauentura *diſt. 18. ad Textum Magiſtri*; & poſt eum Suarez, *lib. 3. cap. 2. de hominis creatione, num. 3.* Idem habetur, vt dicitur; *Maſculum, & fœminam creauit eos*; vt notat Suarez *loc. cit.* poſt D. Bonauenturam *argumento primo.*

22 Confirmatvr à Diuo Bonauentura ad illud *Sapientiæ 1.* vbi loquens de Adam ait: *Primus formatus eſt à Deo Pater Orbis terrarum, cùm ſolus eſſet factus*, vbi notat D. Bonauentura, & poſt eum Suarez, fuiſſe ſolum (profectò ante creationem Euæ.) Idem aduertit Valentia, *infrà citandus*: Addit Eccliſ. 17. *Creauit ex ipſo adiutorium ſimile.*

Hoc verò tota Eccleſia adeò ſenſit vnanimiter, vſque ad Caietani tempora, vt Alphonſus de Caſtro, *verbo Adam*, & Prateolus dixerint, doctrinam Caietani eſſe nouam hæreſim: Idem innuit Pererius, *lib. 4. in Geneſ. diſp. de formatione Euæ.* Tametſi Molina, *tract. de operibus ſex dierum, diſputatione 24.* alios innuat idem cum Caietano ſenſiſſe.

23 Vere D. Hieronymus *in epiſtol. ad Philemon.* ait, non poſſe aliquem in Deum credere, niſi credat, vera eſſe, quæ ſcripta ſunt, quæ ſic enumerat, Adam à Deo plaſmatum: Euam ex coſta illius, & latere fabricatam; Enoch tranſlatum, & cætera.

24 Confirmatvr à Sancto Doctore *in corpore, quæſt. 1.* ex comparatione, quam facit Eccleſia formationis corporis Euæ, de latere Adæ, cum formatione Eccleſiæ, è latere Chriſti; Sic loquitur D. Hieronymus, *epiſt. 61. ad Pammach.* Chryſoſtom. *hom. 15. in Geneſim*: Auguſtin. 21. *de Ciuitate Dei, cap. 23.* Gregor. *hom. 6. in Ezech.* conſentiunt omnes Patres *ſuper locum Geneſ.* & ad *Epheſ. 5.* Clementina 1. *de Summa Trinitate, in Concil. Vienn.* & Innoc. III. *in cap. Gaudemus, de diuortiis.*

25 Mysteria autem huius fabrefactionis vide in Sanctis Patribus allegatis, & D. Bonauent. *in corpore*: Vbi etiam congruentias talis formationis Euæ perpulchras aſſignat. Eum ſequitur Valent. *tom. 1. diſp. 7. quæſtione 1. punct. 3. col.* 1089. cum cæteris.

Iam verò nobis ſupereſt, ea argumenta diluere, quæ Caietanum terruêre: Et quidem, ſi Diuum Bonauenturam perlegiſſet, non ſtatim Aduerſariis veritatis manus dediſſet.

26 Obiicies primò hoc dilemma: Vel illa coſta non fuit neceſſaria Adæ, atque adeò vigeſima quinta; vel fuit neceſſaria, id eſt, vigeſimaquarta, quæ in cæteris hominibus claudunt thoracem: Si fuit neceſſaria, remanſit ex illius ſubtractione mancus; ſi non fuit neceſſaria; ergo creatus eſt monſtruoſus: Deinde, ad quid Deus repleuit carnem pro ea; non enim hoc oportebat fieri.

Svpponitvr in argumento numerus coſtarum ordinarius: de quo *diſp. 4. quæſt. 1. cap. 5.*

27 Respondet D. Bonau. *ad vlt.* fuiſſe ſanè creatum Adam cum illa coſta vigeſima quinta, cuius loco Deus repleuit carnem, poſt illius extractionem; illa enim coſta, licèt eſſet ſuperflua Adæ, vt indiuiduo, erat tamen neceſſaria; vt ex ea educeretur mulier, quam è coſta vigeſima quarta ob maxima myſteria, eruere ſapientiſſimè decreuerat: neque verò fuit ideò Adam monſtruoſus; ſicuti nec monſtruoſus eſt homo ex ſemine ſuo indiuiduo ſuperfluo; generationi ſolùm neceſſario. cum Diuo Bonauentura ſtant communiter Theologi, præcipuè D. Thom. *p. 1. quæſtione 92. art. 3.* Abulenſ. *Geneſ. 13. quæſt. 393.* Hugo de S. Victore, Lyranus, & alij *ad eum locum Geneſ.* & Anatomici.

28 Instabis, non eſſe naturale exemplum: Nam ſemen naturale eſt homini, non tanquam pars eius; ſed tanquam ſuperfluum alimenti, quod ex nutritione naturaliter ſequitur: Ad ſapientem autem Deum ſpectauit, ſuperfluum illud ad bonum ſpeciei ordinare: At verò coſta illa ſupra numerum, non eſt homini naturalis; ergo ex ea fuit Adam monſtruoſus; ſicuti ſi in manu ſex digitos habuiſſet.

29 Respondet Suarez, *num. 8.* ex Diuo Bonauentura *loc. cit.* illam coſtam non fuiſſe naturalem, tanquam requiſitam ad naturale complementum corporis humani, vel per naturalem eius actionem producibilem: attamen poſſe dici naturalem, ex inſtitutione Authoris naturæ, qui, cùm decreuiſſet, ex vno homine cæteros condere; ideò

produxit eum cum integritate, ad propagationem neceſſaria; & ideò poteſt ea integritas naturalis dici Adæ; vt eſſet aliorum principium: Ob eam cauſam, non poteſt dici ille homo monſtruoſus ea maximè ratione, quia monſtruoſum propriè eſt, quod accidit præter intentionem naturæ: Addit Arriaga *diſputat. 34. num. 18.* illam non apparuiſſe; ideò nihil monſtri attuliſſe.

30 Volvnt alij, eam coſtam, vnam eſſe è viginti-quatuor; at nouam à Deo fuiſſe ſubſtitutam. Ita Valentia *loco citato.*

Contra arguit Sanctus Doctor; quia ibi dicitur: *Repleuit carnem pro ea*; ſcilicèt pro coſta: Ergo non ſubſtituit aliam coſtam; ſed carnem ſolam.

Enim verò ſibi obiicit Diuus Bonauentura: Si ea coſta erat Adæ ſuperflua, non debuit loco eius carnem ſubſtituere thoraci.

31 Respondet Sanctus Doctor, repleuiſſe carne locum; vnde alia caro abſtracta eſt ſimul cum coſta: Ipſe enim Adam dixit: *Os de oſſibus meis, & caro de carne mea*, eſt hæc mulier: Ad ſublime autem myſterium acta ſunt hæc. Adam enim vir dat vxori coſtam cum carne; ſubſtantiam, & robur ad prudentem conuictum; ſed ipſe accipit carnem pro ea; quia ex conuictu cum vxore emollitur; vnde & illa dicitur mulier à molliendo: Vtinam non fuiſſet eius blandis verbulis emollitus ad pomum vorandum: Monitus; ſed fruſtra; imò præmonitus; ſed vxorius ſe gerens, miſerè ſuccubuit.

32 Respondet Suarez, Deum repleuiſſe carnem pro coſta; ità tamen, vt in carne eſſet coſta; ſicuti; cùm dicitur: Accepit coſtam: Intelligitur etiam caro ſimul cum ea. Idem habet Valent. *loc. cit.* qui aliud reſponſum addit; Deum repleuiſſe carnem Adæ apertam, & hiantem ex detractione coſtæ, ponendo intus aliam coſtam; ideò Hebræus ait: *Clauſit carnem pro ea.*

Enim verò non eſt ſimile: quia caro eſt vna pars ſimilaris; & ideò, cùm ſola vocatur, ſola intelligi debet; at verò coſta organizata, qualis ſupponitur in Adam viuo, non eſt ſimplex os, ſed os veſtitum cartilagine, circumdatum carne, venas includens, vt alatur; atque adeò longè diſpar eſt ratio.

33 Id verò, quod addit Valentia, vanum eſt: Nam dicit, repleuiſſe carnem pro coſta; ita vt caro ſit loco coſtæ ſubſtituta, nec aliter ſonat Hebraïcum יסגר בשר Vbi *Baſar* Caro in nominatiuo eſt; cùm articulum hic non habeat. *Imgor infarſit*, vt legunt LXX. ſonat; ſeu, *poſuit*, vt Chaldæus Paraph. Ità ſenſus eſt; Caro ſupponens ſe loco hianti, repleuit hiatum, & clauſit; vt legit Pagninus, explicans effectum nouæ carnis ſuppoſitæ.

34 Obiicit ſecundò Caietanus: Quomodo è parua coſta, potuit mulier integra fieri?

Respondet Diuus Bonauentura *diſtinct. 18. quæſt. 2. fund. 1. & 2.* ex Magiſtro *cap. 4.* & Hugone de Sancto Victore *lib. 1. de Sacrament. part. 6. cap. 26* quem ſequuntur Durand. *diſt. 18. quæſt. 1.* Argent. *art. 4.* Euam formatam Diuino miraculo ex coſta illa, eo modo, quo quinque panes multiplicati ſunt in ſolitudine, per ſolam multiplicationem illius materiæ, abſque vllo additamento: *In corpore* verò, concludit, illam coſtam habuiſ-
35 ſe ad hoc opus, non potentiam ſeminalem; ſed obedientialem tantùm; quod idem eſt ac dicere, potuiſſe id fieri ſolâ Dei potentiâ: Quòd idem aſſerit Henricus, *quodl. 7. quæſt. 9.* Alenſ. *part. 2. quæſt. 58. art. 4. §. 7. in fine.* Ægidius, *diſtinct. 18. quæſt. 1. art. 3.* Nyſſen. *orat. 3. de reſurrect.* Lyran. *in cap. 2. Geneſis.*

36 E Regione autem D. Thom. *prim. 1. quæſt. 29. art. 3. ad 1.* id omninò fieri hoc pacto non potuiſſe, vult. Eum ſequitur Gregor. *d. 18. quæſt. vnic.* Suarez, *lib. 3. de hominis creat. cap. 2.* Arrident Conimbricenſes, *primo de generat. cap. 5. quæſt. 18.* & alij, dicentes, non poſſe materiæ portionem ſub parua quantitate exiſtentem, ſub maiori quantitate conſtitui ſine rarefactione, & abſque exiſtentia materiæ in pluribus locis, & ſub diſtinctis quantitatibus, ſecundùm eaſdem partes: Ità etiam Ruuius *1. de Geneſ. cap. 5. quæſt. 3.* Arriaga *diſput. 34. num. 20.* dicentes, Deum cum coſta ſumpſiſſe materiam aliam.

37 Hi tamen loquuntur, ac ſi nihil Deus poſſet ſupra naturam; licèt enim hoc, quod ipſi dicunt, naturaliter fieri nequeat; haud tamen potentiæ Diuinæ hoc denegandum; vt eadem materia multiplicetur, non ſolùm quoad ſitum; ſed etiam quoad entitatem; atque adeò multiplicetur quantitas; vt dicam *tract. ſeq. diſp. 3. quæſt. 6.*

38 Hoc verò textui ſacro eſt magis conſonum, qui aſſerit, Euam è coſta Adæ fabricatam; quod ſi materia de nouo creata eſſet, ad ſupplendum, quod coſtæ deerat de integro corpore mulieris; vt ait Diuus Thomas; aut ſi de aëre, aut aliundè ſumpta eſſet, iam malè diceretur, Eua facta de coſta Adæ: Vbi aduerto vim verborum: *Ædificauit coſtam in mulierem*: Ecce coſta eſt fundamentum totius fabricæ, rationemque ædificij, virtute continens obedientiali.

39 Instat Suarez: Inde Deus multiplicauit per vos coſtam; vnde multiplicauit quinque panes; ſed quinque panes multiplicauit è terra: Ergo. Minor probatur. Inde multiplicauit Deus quinque panes; vnde multiplicat è paucolis granis tot ſegetes; ſed has è terra multiplicat: Ergo. Maior eſt D. Auguſt. *tract. 24. in Ioannem.*

40 Respondetvr, argumentum laborare æquiuoco. Indè quidem, ſeu ab eadem poteſtate Diuinâ manat vtrumque; non tamen inde vtrumque materialiter. Neque Diuus Auguſtinus dicit, *inde*, ex eadem terrâ fieri intrinſecè; ſed *inde*, ideſt, ex eadem vi efficienti. Hoc præclarè patet in D. Auguſtin. nam huius rei aſſignans rationem; ſic loquitur: *Vnde enim multiplicat de paucis granis ſegetes; inde in manibus ſuis multiplicauit quinque panes: Poteſtas enim erat in manibus Chriſti: Panes autem illi, quaſi ſemina erant, non quidem terræ mandata; ſed ab eo, qui terram fecit, multiplicata.* Itaque, vult poteſtatem Chriſti, loco con- 41
curſus terræ; miraculosè operatam: Hinc patet ad tertium Caietani, nolentis admittere miraculum in hoc. Sanè miracula ſunt concedenda, cùm aſtruuntur; hìc autem aſtruuntur.

Hinc oſtendit D. Bonauent. in ea *quæſtione 2. diſt. 18.* corpus Euæ non fuiſſe in coſta Adæ ſeminaliter; ſicuti in granis ſunt ſegetes; vt ferè concedit Suarez, *num. 13.*

42 Probatvr à Diuo Bonauentura, primò ex Diuo Auguſtino allegato à Magiſtro: Nam, quæ ſunt cauſæ ſeminales, naturaliter producunt; ſed coſta miraculosè produxit Euam: Ergo. Maior probatur, *fund. 2.* ex Magiſtro, & communiter. Minor probatur, *fund. 3.* Semen dicit principium actiuum, & intrinſecum naturale.

Probatvr ſecundò, *fund. 4.* Semen habet

in

in ſe rationem totius, & partium eius rei, quæ ex ipſo producitur; vt habet D. Auguſtin. *5. ſuper Geneſ. ad litt. cap.* 22. Sed in illa coſta non erat virtus, ad omnia, & ſingula membra formanda: Ergo.

43 PROBATVR tertiò: Impoſſibile eſt, aliquid creſcere per virtutem creatam, niſi per rarefactionem, aut appoſitionem; ſed corpus Euæ è coſta formatum fuit totum; cùm eſſet maius, & non per rarefactionem ſui, nec per extrinſecæ materiæ appoſitionem: Ergo productio illa ex coſta non fuit ſecundùm virtutem creaturæ; ſed ſolùm creatricis eſſentiæ: Ratio autem ſeminalis dicit virtutem creatam; non enim dicuntur res eſſe in Deo ſeminaliter; ergo hæc productio Euæ ex coſta non fuit ſecundùm ſeminalem rationem.

44 PROBATVR quartò, *fund.6.* ſecundùm ſeminalem rationem fit rerum propagatio, & generatio ſpeciei; ſed in eductione Euæ ex coſta non fit propagatio in humana ſpecie: Ergo.

45 ADNOTAT autem differentiam, inter rationem cauſalem, & ſeminalem: nam ratio cauſalis eſt vniuerſalis; & complectitur etiam cauſas extrinſecas; at ratio ſeminalis dicit ſolam intrinſecam materialitatem. Vide Diuum Bonauenturam.

CONCLVDIT verò, potentiam naturalem ineſſe in aliquo naturali: Cùm ergò in coſta illa non eſſet potentia naturalis, ſed ſola obedientialis, ad producendum corpus Euæ, non eſt dicenda illa coſta ſeminalis ratio corporis Euæ. Vide Sanctum Doctorem *in corpore.*

46 OBIICIT quartò Caietanus, quòd iam Eua fuerat creata: nam dicitur Geneſ. 1. *Maſculum, & Fœminam creauit eos*: Ergo ſubſequens narratio de productione Euæ ex coſta Adæ, eſt cenſenda metaphorica.

RESPONDET S. Bonauentura *ad 1. quaſt. 1.* non eſſe hæc dicta, quaſi ſimul creati ſint: Non enim in littera dicitur Maſculum, & Fœminam ſimul creauit; ſed narrat Moyſes anticipatiuè comprehendens compendioſè; in creatione etiam fœmina: Vel dicendum etiam anticipatiuè ibi exponi creationem amborum, quoad productionem animæ, in qua coſta Adæ non habebat partem.

QVOD verò priùs Adam creatus ſit, probatur à Diuo Bonauentura primò, illo Sapientiæ 1. *Qui primus formatus eſt, cum eſſet ſolus*; & *Geneſ. 2.* dicitur: *Adæ non inueniebatur adiutorium ſimile, &c. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus adiutorium ſimile.*

37 OBIICIT quintò Caietanus: In formatione Euæ dicitur Adam ſoporatus; at ſopor ille non fuit: nam ſopor eſt quies virtutum animalium, cum intenſione naturalium; ſed in Adam non erant ſenſus fatigati, nec virtutes animales; ergo ille ſomnus non fuit verus. Confirmatur; quia non legitur Adam expergefactus à ſomno.

48 RESPONDET D. Bonauentura *ad 4. 5. & 6. & diſt. 23. dub. 4. litt.* illum ſomnum fuiſſe à Deo immiſſum; vt Adam in altiſſimam contemplationem raperetur: Vnde in ſe rediens prophetauit: *Hoc nunc os de oſſibus meis, &c.* Quæ verba Paulus ad *Epheſ. 5.* Sacramentum magnum continere, affirmat, nempè, *Matrimonij*: Similiter & coniunctionem Chriſti cum Eccleſia: Ità ſentit D. Auguſt. *lib. 2. de Geneſ. contra Manichæos, cap. 12.* & *9. de Geneſ. ad litt. cit. cap. 19.* & *tract. 9. in Ioan. poſt medium*: Vbi etiam refutat opinionem Chryſoſt. *homil. 15. in Geneſ.* & Epiphanij, *hæreſi 48.* dicentium, illum ſoporem immiſſum à Deo, ne Adam dolorem ſentiret in auulſione coſtæ. Papæ! quis non expergiſcatur, ſi coſta ei auellatur? Potuit autem Deus ità auellere coſtam, non minùs vigilanti, quàm dormienti abſque dolore; vt notat etiam Diuus Bonauentura. Conſentiunt Rupert. *lib. 2. in Geneſ. cap. 34.* Ambroſ. cum aliis, *ad Epheſ. 2.* Hieron. *in quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. cap. 2.* vbi cum LXX. legit pro ſopore Extaſim: Tertull. *lib. de Anima, cap. 21.* & *cap. 41.* vbi extaſim hanc amentiæ inſtar exponit.

49 DEINDE verò tunc etiam corpus quieuiſſe, non negat S. Bonauentura, & ſoporatum, non quidem ad laſſitudinem refocillandam; nam etiam Adam fuiſſet naturaliter ſoporatus, ad vigorandam potentiam vegetatiuam, quieſcente ſenſitiua; licèt enim hæ virtutes non laſſarentur; attamen vna ab opere ceſſante, altera roboraretur. Dic, num *Geneſ. 15. 19.* & alibi ſoporati, narrantur excitati?

50 OBIICIT ſextò aliud ſignum huius Metaphoræ, *Geneſ. 2.* vbi adduxit Deus Animalia ad Adam, vt imponeret eis nomina; & addit: *Adæ verò non inueniebatur adiutorium ſimile*: Quæ verba ſonant, Deum adduxiſſe ad Adam animalia, vt videret; an in eis Fœmellam ad humani generis multiplicationem coaptam inueniret: Hæc ſanè litteraliter ſonantia, riſum euocant; atque adeò cum ſubſequentibus ſunt metaphoricè capienda; eam verò in animalibus inquiſitionem factam indicat verbum inueniendi, quod iam quæſitum fuiſſe ſupponit.

51 RESPONDETVR, hæc inania eſſe: Nam animalia adducta ſunt ad Adam; vt ea vocaret nominibus propriis: Quod verò ſubdit: *Adæ verò non inueniebatur adiutorium.* Eſt exordium creationis Euæ, nempè, cùm Deus vltimum creaſſet hominem ſolum; adhuc non erat ei adiutor; ſicuti omnes beſtiæ habebant. Ideò hic non inueniebatur, id eſt, non erat: Hoc enim verbum *inuenire* ſignificat; vt cùm dicitur: *Non eſt inuentus ſimilis illi, &c.* & ideò Ioſephus, *lib. 1. antiquit. cap. 2.* ait, Adamum miratum aliqua animantia habere conſortium; ſe verò nequaquam; & ideò Deum ſe accinxiſſe formationi vxoris: Itaque illud *inueniebatur* ſignificat, Adam vidiſſe ſe ſine adiutorio; vbi illud animalia habebant.

52 OBIICIT ſeptimò Caietanus in textu haberi, *Adduxit Deus eam*, id eſt Euam, *ad Adam*; hoc verò propriè non eſt verum: nam, cùm formata eſſet è latere viri, erat præſentiſſima.

53 HOC tamen, cum reliquis non erat tanti ponderis, vt Caietanum, virum eruditiſſimum, ac ſubtiliſſimum, terrêret.

RESPONDETVR enim, potuiſſe Deum coſtam longiùs aſportare, eamque in mulierem mutare; vel mulierem longiùs à marito inſtruere voluiſſe de his, ad quæ tenebatur ſub lege viri; vel potuit illud verbum *adduxit*, ſignificare, *obtulit amplexibus Adæ*; vel dic, ſtatim eam excurriſſe, vt dicunt aliqui apud Haye *hîc.*

54 OBIICIT octauò illud Adæ effatum: *Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea: Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit vxori ſuæ*: Hæc verò de omni muliere metaphorica ſunt; vt mulier dicatur de oſſibus viri: quia nimirùm de robore viri in muliere aliquid ſaluatur; & *caro de carne*: quia in fœmina affectus carnis non minuitur.

55 HÆC ſanè Myſteria apta quidem ſunt; vt etiam

etiam refert Diuus Bonauentura *in corpore*: Attamen non auferunt ſenſum litteralem de ſolo Adamo: Ideò ait, *Hoc nunc os, &c.* quaſi dicat, hac vice; & ideò dicitur *Virago, quia de viro ſumpta eſt*: Quæ verò ſubdit, ſicut & conſequentia, deducta ſunt ad ſignificandum vinculum arctum Matrimonij: Dicunt verò Aduerſarij communiter, tunc, cùm ait: *Inſpirauit in faciem, &c.* non creaſſe hominem; ſed dediſſe Spiritum ſanctum; ſicut dicitur *Ioan.* 20. Sed hoc eſt vanum; vt notat D. Bonauentura, *diſt.* 17. *quæſt.*1. *ad* 1. & oſtendam *tract.* 9. *diſp.*1. *quæſt.*17. *&* 18.

56 QVÆRIT Suarez, *num.* 22. Cur Eua dicatur caro de carne, cùm e ſola coſta facta ſit.

RESPONDET Sanctus Doctor, *diſtinct.* 18. *quæſt.* 1. *ad vlt.* quem ſequuntur Abulenſ. Oleaſter, Pererius, Cathar. Yſtella *in hunc locum Geneſ.* Alenſ. 2. *part. quæſt.* 85. *in* 2. *in fine*, Molina, *tractatu de operibus ſex dierum, diſputat.* 21. Adamum, vt principium mulieris, dediſſe coſtam, carne indutam, quæ ad integritatem eius perſonalem non erat neceſſaria.

ADDIT ſecundò Suarez, nudam coſtam à Deo auulſam; attamen potuiſſe dicere: caro de carne mea, ad oſtendendum totum corpus Euæ fuiſſe ex ipſo formatum.

57 Hoc tamen non placet; quia non ait Adam: *Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro*, de oſſe, ſed *de carne mea.* Itaque, licèt hæc verba, *Os, & Caro*, oſtendant, totam Euam ex ipſo formatam: Attamen, cùm dicit *de carne mea*, oſtendit originem de carne Adæ non minùs, quàm de oſſe illius: Hæc enim eſt parallela partium enumeratio.

58 ALIVD indicium metaphoræ affert, nempè maledictionem Serpentis.

RESPONDETVR, hoc nihil ad rem; cùm maledictio fuerit lata, *cap.* 3. Hæc verò, *cap.* 2. ibi autem Metaphora ſatis indicatur, dum maledictionem Serpenti Tartareo infert, ſub nomine Serpentis. Vide Diuum Auguſtinum, *lib.* 2. *de Geneſ.* contra Manichæos, *cap.* 17. *&* 18. *& libro* 11. *de Geneſ. ad litt. cap.* 36. Epiphan. *hæreſi* 37. Theodoret. *quæſt.* 34. *in Geneſ.* & alios Expoſitores ibi; D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 29. *dub.* 1. *&* 2. *litt.* & *lib.* 2. *Compend. cap.* 65.

59 QVÆRES *hîc*; an Deus ad formationem Euæ vſus ſit miniſterio Angelorum.

RESPONDET D. Bonauent. ex Diuo Auguſtino, *lib.* 9. *de Geneſ. ad litt. cap.* 15. potuiſſe Angelos in hoc opere aliquid miniſterij exhibere; quod autem miniſterium fuerit, non audet dicere: Potuit ſanè Deus per Angelos extrahere coſtam de latere Adæ, aperto ex alia præuia formatione; at formare Euam è coſta, & latus Adæ; pro coſta, replere carne, ſolius Dei fuit: Nam priora per motum localem fieri poterant; hæc verò altius opus petebant; & ſanè *hîc* aliqua præuia interueniſſe ſucceſſiuè, certum eſt, vt aperire

60 latus Adæ, euellere coſtam, recludere latus, &c. Quamvis enim potuiſſet Deus, coſtam è thorace extrahere ſubitò, abſque apertione lateris: Attamen id factum eſt, vt aiunt Patres, ad præfigurandam formationem Eccleſiæ de aperto latere Domini Ieſu: Ità Sanctus Bonauentura, *diſt.* 18. *quæſt.* 1. *in corpore*, quem ſequitur Suarez, *lib.* 3. *de formatione hominis, cap.* 2. *in fine.* Reliqua, quæ contrà obiici poſſunt, facilis ſolutionis experior.

QVÆSTIO IV.

An CORPORA *primorum Parentum fuerint perfectiſſima.*

D. Bonau. in 2. diſt. 17. q. vlt.

AD perfectionem corporis humani requiritur primò complexionis temperies, ſecundò diſpoſitio proportionata membrorum, tertiò ſuauitas, in quibus conſiſtit pulchritudo, quartò robur, &c. quintò ſtatura, &c. 61

QVOAD temperiem, non debet eſſe compoſitio Elementorum æqualis ad pondus; ſed ad iuſtitiam; vt dixi, *diſp.* 2. *quæſt.* 1. & 2. 62

ASSERO primò, non fuiſſe corpus primorum Parentum ad pondus compoſitum ex Elementis.

PROBATVR à D. Bonauentura in argumentis, *ſecundo loco, & in corpore*, quæ nos attulimus *quæſtionibus adductis.*

PROBATVR ergo præcipuè: quia non potuit eſſe æqualis compoſitio Elementorum, ſecundùm quantitatem molis ſolius: quia tunc Elementa actiua, Ignis, & Aër, cætera conſumerent ſuâ actiuâ virtute, præualendo hebetioribus; & ſic ea conſumerent; quia illa, quò plus habent de mole, eò minùs de virtute; ergò, datâ paritate molis Elementorum, iam deſtruerent alia. 63

SECVNDÒ, illud corpus nec eſſet graue, nec leue; ergo non eſſet corpus naturale; cùm intrinſecùs non haberet principium motus, & quietis. Hæc S. Bonauentura.

NEQVE poſſet eſſe æquale in qualitate, quæ eſt quantitas virtutis; quia tunc non eſſet mutua actio, ac profundatio alteratiua, ad mixtionem diſponens. 64

DEINDE, nec eſſet calidum, nec frigidum, nec humidum; vndè ineptum ad vitam, quæ eſt per calidum, & humidum; nec eſſent ibi membra neceſſaria ad vitam, vt Cor, & Hepar, quæ ſunt calida; Cerebrum frigidum, &c. Vide, quæ dixi, *quæſt.* 2. *diſp. præcedenti.*

NEQVE poteſt eſſe corpus æquale ad pondus, in quantitate molis, & virtutis ſimul; quia Elementa, quò plus habent de materia, minùs habent de forma: Ergo non poſſunt, ſecundùm vtrumque æqualitatem habere. 65

ASSERO ſecundò, corpora primorum Parentum fuiſſe æqualia ad iuſtitiam.

PROBATVR à Diuo Bonauentura; quia hæc æqualitas attenditur, in commenſuratione debita miſcibilium, ad corpus formandum, aptum nobiliſſimæ formæ, quæ eſt principium multarum operationum; ad hæc autem neceſſarium erat, corpus habere temperatum; ergo tale fuit conditum à Deo, cuius opera perfecta ſunt. 66

DEBEBATVR autem ſtatui vitæ innocentis temperies, actu à pugna, & deſtructione immunis: Hæc verò temperies media eſt, inter ſtatum gloriæ, in quo nulla eſt, actu, vel potentia, corruptibilitas, & inter ſtatum naturæ lapſæ, in quo eſt temperamentum, actu corruptionibus obnoxium.

QVOAD ſecundum, certum eſt, primos Parentes habuiſſe perfectiſſima corpora, & membrorum aptam proportionem, de qua dixit Rex Dauid, 67

Pſal. 138.

Pſal. 138. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me*: vbi Diuus Baſilius: *Nimirùm quantâ ſapientiâ corpus meum compegeris, &c.* Et primò à fronte ad pedes nota ſunt loca membrorum; proportio verò talis eſt, vt tantus ſit homo à capite ad plantas, quantus à ſummitate manus vnius, ad ſummitatem alterius, in crucem extenſarum, & ab vno pede, ab altero dilatatis; ità vt, Sextario aptato in vmbilico, & gyrante, inueniatur Circulus, circuens per ſummitatem manuum, & pedum: Tanta eſt altitudo frontis, quanta à ſuperciliis ad Naſi acumen, & indè ad Mentum:
68 Tanta eſt Manus, quanta eſt Facies: Cubitus eſt quarta pars longitudinis: Pes eſt ſexta pars: Vultus, id eſt, ab acumine menti ad radicem capillorum, eſt decima: Quilibet vnguis tantus eſt, quanta eſt medietas vltimæ iuncturæ digiti, cui adhæret: Conſtat 305. oſſibus. Vide de his Andream Veſſal. Ioan. Veſling. Bartolinum, Marchettum, Valuerd. & alios Anatomiſtas: Vide etiam Diuum Bonauenturam *in Compend. Theolog. verit. libro ſecundo, capite* 57. De his agam *diſputatione* 4.

69 De varietate Phyſionomiarum, deque perfecta Phyſionomia latè diſſerit Sanctus Bonauentura, *in Compend. Theolog. verit. libro ſecundo, à cap.* 58. per multa capita, adeò eleganter, vt mirabilis eluceat. Vide ipſum etiam, *prima, & ſecunda parte Breuil. cap.* 10. & *parte* 3. *Centil. ſectione* 25. & *diſt.* 17. vbi cæteri, & Diuus Thomam, *prima prima, quæſt.* 91. *art.* 3. & 4. Sed de Phyſonomiis erit nobis diſputatio 4.

70 Ex Diui Bonauenturæ igitur dictis ibi habemus, Adamum præditum corpore, ſic diſpoſito, vt terra in oſſibus dominaretur; aqua in humoribus, ſcilicet ſanguine, phlegmate, cholera, & melancholia: Aër in pulmone: Ignis in corde; ideò Pyramidem format: Membra etiam radicalia, nempè, Hepar, Cor, Cerebrum, & alia habebat proportionata; ſimiliter & deſeruientia nutritiuæ, id eſt, Venas, Arterias, & Neruos completos; Membra pariter miniſterialia, vt manus, pedeſque proportionatos: Habebat quoque capillos ſubnigros, moderatè tenues, qui bonam hominis annuunt temperiem.

Capvt oblongum aliquantulum, & malleo ſimile, quod hominem circumſpectum, ac prouidum indicat.

71 Frontem quadratam, & moderatæ magnitudinis, magnæ ſapientiæ, & magnanimitatis indicium; Supercilia arcuata, coniuncta ad cornu naſi, quæ ſubtilem, & ſtudioſum in omnibus operibus ſuis deſignant, non coëuntia ad naſum.

Ocvlos, qui tanquam guttulæ liquoris nitidi relucent, mores compoſitos indicantes, non inquietos, non trementes: at cum guttulis rubentibus, quæ tamen nigræ apparebant, animum iuſtum, probum, & ingenioſum præliibantes, acriter intuentes, & humidos, qui hominem veridicum, & in rebus agendis velocem, & prouidum ſignant.

72 Avres non erant valdè prominentes, nec paruulæ, nec rotundæ, nec oblongæ, nec anguſtæ, nec iacentes, & ſuper caput plicatæ; ſed moderatè oblongæ, extenſæ, molli portione deciduæ.

Genæ non craſſæ, nec tenues, nec rotundæ, ſed mediocres.

73 Nares patulæ, alacritatis, & fortitudinis diuis indicium; & pars, quæ iuxta frontem eſt, nec alta erat, nec humilis, ſed æquali linea deſcendens, quod eſt ſignum virile, & prudentiam, conſtantiamque monſtrat, aquilino deſcenſu aliquantulo; quod eſt magni animi, ac ſapientiæ indicium.

Vvltvs, qui è radice capillorum frontis, ad mentum tendebat, non plenus, & craſſus, nec dependens; ſed mediocris, & erectus; Labia tenuia, ſuperiori aliquantulum exſuperante ſuper inferius, quæ magnanimum indicant, & fortem.

Os mediocre, non paruum, quod eſt muliebre, & effeminatorum, nec latum, quod eſt voracium, immitium, & impiorum, quod rictui Monſtrorum Maris conuenit. 74

Mentvm prolixum aliquantulum, minùs iracundum, minùſque perturbatum demonſtrans, erat commenſuratum, ſecundùm aliquid, quadraturam imitans.

Vox non ſimilis Ouium, Caprarum, aut Auium, non lugubris, nec in nares recurrens, quæ eſt mendacis, maleuoli, ac malis alienis gaudentis; ſed moderatè ſonora. 75

Cervix rotunda, quæ virtutes animi, ac corporis humilitatem probat.

Pectvs, non multis carnibus congeſtum; ſed moderatum, ventre oblongius, quod prudentem ſignat, curſu temporis capillos proferens, quod animoſum deſignat; non adeò tamen, vt ventrem etiam tegerent.

Hvmeros latos, non autem tenues, & acuminatos.

Brachia, ità oblonga, vt extremitas digiti medij ad genu accederet, quod habilem, & fortem ſignat. 76

Manvs oblongas aliquantulum, & exiguas; Vngues albos, planos, molles, tenues, ac rubentes, benèque pellucidos, quæ omnia optimum ingenium indicant; Digitos, non globatos, non tenues; Latera non tenuia, & anguſta, nec referta carnibus, & dura; ſed moderatè carnoſa.

Pedes non craſſos, & breues, nec nimium prolixos, ſed moderatos; Paſſus grandes, qui magnanimitatem redolent.

Color cutis erat albus, & rubeus, fortem, animoſumque oſtendens; fuit medius; attamen inter nigrum, & album, qui ſignat virum boni ingenij, bonorumque morum: Hæc mera eſſe inditia, è libero arbitrio pendentia, oſtendam *diſputatione* 5. *cum Seraphico Doctore.* 77

Qvoad ſtaturam, nec fuit gigantea, vt aliqui dicunt, nec puſilla; ſed mediocriter magna; qualis eſt Chriſti, qui fuit ſpecioſus forma præ filiis hominum. Vide Suarez, *lib.* 3. *cap.* 3. Vbi etiam annos, circiter triginta quatuor in creatione ponit, ex D. Hieron. *epiſt.* 27. *ad Euſtoch.* Vide Lactant. *lib. de opific. Dei, cap.* 2. Gregor. Nyſſen. *lib. de hominum opificio, cap.* 7. & Valentia, *loc. cit. col.* 1083. cum Arriaga, *diſp.* 34. *num.* 23. 78 79

Probatvr igitur à D. Bonauent. *diſt.* 17. *art.* 2. *part.* 3. *quæſt.* 9. hac præcipuè ratione, quâ vtitur etiam D. Thom. *quæſt.* 91. *art.* 3. & Valentia, *diſp.* 7. *quæſt.* 1. *punct.* 1. *colum.* 1084. Rei bonitas à fine ſumitur, & æſtimatur; ità vt res illa ſit optima, quæ ad finem ſuum eſt aptiſſima; ſed corpus Adæ fuit aptum ad finem ſuum, qui eſt anima: Nam corpus ad animam ordinatur, veluti materia ad formam; eſt autem corpus humanum

manum rectè attemperatum Cerebro ingenti,ſtatura erecta ad ſpiritus hauriendos.

80 Ex his etiam colligitur, corpus Adæ ab intrinſeco fuiſſe paſſibile : quia ex Elementis compoſitum, non ex compoſitione cœleſti ; vt latè oſtendit Diuus Bonauentura, *diſt.* 11. *artic.* 2. *quæſt.* 1. *&* 2. Tale enim corpus non eſt aptum naturæ hominis, quæ exigit multitudinem organorum elementarium : Neque fuit à gloria impaſſibile, per qualitates beatitudinis : Attamen medio modo erat impaſſibile ; quia ſingulari Dei prouidentiâ intus erat præſeruatus, & extrà con-
81 ſeruatus cibo vitæ. Vide S. Bonauent. *quæſt.* 1. quem ſequitur Suarez, *lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 10.

QVÆSTIO V.

Quando facta ſint CORPORA *primorum Parentum.*

{ D.Bon.d.16. in dub.1. & diſt.18. artic.1. quæſt.2. ad 1.

ASSERO primò, corpus Adæ ſextâ die fuiſſe creatum.

82 PROBATVR à Diuo Bonauentura, *diſt.* 16. *dub.* 1. *ex text. Geneſ.* Nam ſexta die dixit : *Producat terra Iumenta, & Beſtias* ; & ſtatim : *Faciamus Hominem, &c.* & poſteà ſubdit : *Factum eſt veſpere, & mane dies ſextus* : Eodem modo probatur à Suarez, *lib.* 3. *cap.* 4. *à num.* 1. Additque *numero ſexto*, eodem die hominem fuiſſe cum beſtiis conditum ; quia ex terra erant, & terram ornabant : Idem habet Sanctus Bonauentura, *loco citato.*

QVÆRES : Cur Deus poſtremum inter creaturas hominem formandum reliquerit : Multa huius rei rationes aſſignant Patres.

83 PRIMA indicatur à D. Bonauent. *diſt.* 16. *ad litt. Magiſtri* ; & *in* 2. *part. Breuil. cap.* 9. & *part.* 3. *Centil. ſect.* 19. & 2. *part. Comp. Theolog. lib.* 2. *cap.* 29. Quia enim homo compoſitus eſt ex corpore,& ſpiritu ; ideò conueniens fuit,priùs creaturas merè ſpirituales, deinde merè corporeas ; poſtremò hominem, ex his compoſitum fieri : Quæ ratio inſinuatur in *cap. firmiter, de Summa Trinitate*,& à D.Gregorio Nazianzeno, *orat.* 38. Damaſceno 2. *de fide, cap.* 12.

84 SECVNDA ratio eſt D.Bonauent. 2. *part. Breuil. cap.* 10. vt in eo reluceret Diuinarum operationum conſummatio ; ſiuè, quia homo eſt *Microcoſmos*, ſeu Mundus paruus, in quo voluit Mundum perfectè, compendioſèque colligere ; vt indicat D. Gregor. Nazian. *loc. cit.* ſiue quia homo erat veluti Rex mundi, cui parata eſt aula, & creaturæ miniſtræ,& Angeli ipſi aſſiſtentes,vt ait D. Chryſoſt. *hom.* 8. *in Geneſ.* & ipſe Nazian. *orat.* 43. & Nyſſen. *lib. de homine, cap.* 2. D. Am-
85 broſ. *enarrat.* 1. *ad Horontian. tom.* 1. Siuè quia ab imperfectis huius mundi, ad perfecta proceſſit, primò creans materiam ; deinde formas ignobiliores educens ; vltimò Creaturarum perfectiſſimum compoſitum, id eſt, Hominem, ſui imaginem,creans ; vt ait Nemeſ. *lib. de natur. hominis, cap.* 1. & Theodoret. *quæſt.* 20. *in Geneſ.* & poſt eos Suarez, *lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 3. Arriaga primam laudat rationem.

ASSERO ſecundò, Euam quoque ſextâ die poſt Adamum fuiſſe creatam.

PROBATVR à D. Bonauent. *diſt.* 18. *artic.* 1. 86
quæſt. 2. *ad* 1. *ex Geneſ.* 1. Conſummauit Deus die ſexta omne opus ſuum : Hoc fundamento nixi multi Doctores cum D. Bonauentura conſentiunt, *in Geneſ.* Lippom. *in cap.* 2. Peter. *lib.* 4. in id : *Faciamus ei adiutorium.* Molin. *opuſc. de ſex dierum operib. diſp.* 22. Caſtro, *verbo Adam, hæreſi* 6. Valent. *tom.* 1. *diſp.* 7. *quæſt.* 1. *punct.* 2. *ad* 1. Caiet.ſumiturque ex Ioſepho, *lib.* 1 *antiquit. cap.* 2. Beda *in Hexaëmer.* Theodoret. *quæſt.* 21. Ambroſ. *lib.* 6. *Hexaëmer. cap.* 1. Auguſt. *lib.* 6. *Geneſ. ad litt. cap.* 5. *&* 6. Clarius *lib.* 2. *cap.* 12. & *lib.* 6. *cap.* 2. Licet oppoſitum cenſeant D.Thomas, *p.* 1. *quæſt.* 73. *art.* 1. Carthuſ. *in Geneſ.* quibus fauere videtur Chryſoſt. *hom.* 8. *in Geneſ.* & indicat D. Gregorius 32. *Moralium, cap.* 9.

PROBATVR ſecundò à D.Bonauent. *diſt.* 18. 87
quæſt. 1. *ad* 1. ex illo Geneſ. *Creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam ; maſculum, & fœminam creauit eos* ; & ait : *Creſcite, & multiplicamini* ; quod præceptum datum fuit Adamo,& Euæ, vtique neceſſariæ ad multiplicationem hominum ; vt notat S. Doctor, *in* 4. *diſtinct.* 26. *quæſt.* 2. *fund.* 2. *& quæſt.* 3. *fund.* 1. & poſt eum Suar. *lib.* 3. *cap.* 4 *num.* 12. *de hom. creat.* Idemque Seraphicus, *lib.* 2. *compend. Theol. cap.* 63. *& part.* 2. *Breuil. cap.* 11.

PRÆTEREA ſeptimâ die ceſſauit, non ſolùm à creatione ex nihilo ; ſed etiam à productionibus portentoſis è materia, quales fuêre ad ornatum mundi ; vt rectè obſeruat S.Bonauent. *in* 2. *diſt.* 15. *quæſt. vlt.* & poſt eum Suar. *loc. cit. n.* 14. Ex quo perimitur ſolutio D. Thom. Deum, poſt ſex dies, nihil creaſſe totaliter nouum.

EVAM verò vult non fuiſſe totaliter nouam ; 88
quia materialiter præexiſtebat in coſta Adæ : Verum non præexiſtebat in natura coſtæ;ſed in potentia merè obedientiali, vt latè probat S.Bonau. *in* 2. *diſt.* 18. *quæſt.* 2. & nos ſuprà, *quæſt.* 4.

OBIICERE quis tantùm poteſt, tot opera,facta inter creationem Adæ, & formationem Euæ, vt non videantur potuiſſe fieri eodem die. Primò,quia Adam videtur creatus in ſero ; cùm factus ſit poſt Animalia ; deinde deductus in Para- 89
diſum ; adducta Animalia ; vt eis nomen imponeret, &c. Sed hæc friuola ſunt conſideranti Dei potentiam, quæ prolixæ temporis ſucceſſioni non alligatur.

QVÆSTIO VI.

Vbinam creati ſint primi PARENTES, *an in Paradiſo, vel extra.*

ASSERO primò : Adamus conditus eſt extra Paradiſum : Ità D.Bonau. *diſt.* 17. *dub.* 2. & communiter Theologi cum Diuô Thoma, *p.* 1. *quæſt.* 102. *art.* 4.

PROBATVR à D.Bonauent. poſt Magiſtrum, 90
ex verbis *Geneſ.* vbi habetur : *Plantauit Dominus Paradiſum voluptatis, in quo poſuit hominem, quem formauerat* ; & ſubinde : *Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum* : Quæ verba clarè oſtendunt eum extra Paradiſum factum ; vt notant poſt Diuum Bonauenturam, Suarez, *lib.* 3. *capite* 5.

pite 5. *numero* 3. Arriaga , *diſputatione* 35. & alij.
91 Asserо ſecundò , probabiliter locum extra Pa-
radiſum ; in quo creatus eſt Adam, eſſe terram , ad
quam operandam eiectus eſt : Nam dicit Scriptura:
*Et emiſit eum Dominus Deus de Paradiſo voluptatis,
vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt* ; Hanc verò
eſſe *Campum Damaſcenum.* Ità Hiſtoria Scholaſtica,
cap. 13. & communiter ſic creditur , vt ait Suarez,
n. 4. & aſſerit D.Bonau. *lib.* 2. *Comp.Theol. cap.* 62.
92 Assero tertiò, Euam intra Paradiſum creatam:
Ità D.Bonauent *lib.* 2. *Compend. cap.* 63. D.Thom.
p. 1. *queſt.* 102. *art.* 4. *ad* 1. *& in* 2. *diſt.* 18. vbi Ma-
giſter, & alij Theologi idem opinantur.

Probatvr è ſerie hiſtorica Geneſis ; vbi pri-
mò dicitur formatus homo , deinde in Paradiſum
delatus ; tertiò Eua condita.

Obiicies ; Cur Deus ignobiliorem fœminam
in Paradiſo condiderit ; cùm extra virum nobilio-
rem conſtruxerit ? imò , cur Adam nobilior dicen-
dus ; cùm , velut materia , inſeruierit ad formatio-
nem mulieris ?

93 Respondet D.Bonau. *diſt.* 17. *dub.* 2. *litt.* quem
ſequitur Suarez, *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 2. potiſſimam eſſe
rationem ; quia prior locus, extra Paradiſum, debe-
batur homini ex natura ; iſte verò excellentior eſt
ſolùm ex gratiæ fauore, ad vitam contemplatiuam,
atque tranquillam : Vt ergo conditionem ſuæ natu-
ræ cognoſceret , extra Paradiſum creatus eſt ; vt po-
ſteà in Paradiſum tranſlatus , Dei gratiam agnoſce-
ret, & innocentiam plurimi æſtimaret ; & vt ſe in-
telligeret ibi Peregrinum , non ſemper manſuram ;
quare & in locum aptum, ac eleuatum , ad Cœlos
ſcandendos meritorum virtute deductus eſt ; & hoc
ſufficiebat; vt talis etiam mulier agnoſceretur, quip-
pè, quæ ex conditione ſui principij, id eſt Adæ, pote-
rat ſui memor humiliter ſtare ; ſicut ſi Adam ſtetiſ-
ſet, & homines in Paradiſo gignerentur ; ſi à ſuo pa-
rente diſcerent originem ſui, in ſtatione humilitatis
permanerent.
94 Addit Suarez , poſt D.Bonauenturam , Adam
extra formatum: quia Deus præſciebat ipſum pecca-
turum, & ob id eiiciendum: ideò non è terra Paradi-
ſi, loco immortalitatis, ſed fæculenta exteriori ipſum
condidit ; Euam autem è coſta Adæ formauit ; ideò
non erat , cur extra fieret.
95 In hoc autem Paradiſo (ait S.Bonauentura) poſi-
ti ſunt ambo ; vt Diuinam beneficentiam agnoſce-
rent, qui intus, originali iuſtitiâ, extra, loci fœlicitate
ſunt ditati , vt faciliùs indè ad gloriam , rectè vi-
uendo , aſcenderent.

QVÆSTIO VII.

Quis locus ſit iſte Paradisvs, *vbi Protoplaſti ſunt poſiti.*

{ D. Bonau. diſt. 17. in dubiis litt.

96 FVit opinio quorundam, (vt refert S.Doctor ,)
Omnia , quæ de Paradiſo enarrantur in Geneſi,
metaphoricè capienda ; ità vt Paradiſus nullus in
terra fuerit ; vel non eſſe rem corpoream, ſed ſpiri-
tualem: Ità Philo, *lib. de opiſic. mundi ad calcem*, & *lib.
de confuſione linguarum , ante medium* : Idem ſensêre
antiqui Iudæi, & Chaldæi; vt refert Eugub. 2. *Geneſ.*
Inter hæreticos autem Valentinus ; vt refert D. Ire-
næus , *lib.* 1. *contra hæreſ. cap.* 1. In hoc errauit
etiam Origenes *ſuper Geneſim.*

Sententia autem Catholica eſt , Paradiſum, 97
quem Deus initio plantauit, fuiſſe locum terreſtrem;
& ea, quæ de ipſo ſcribuntur, propriè accipienda.

Assero cum hac ſententia, quæ eſt de Fide, Pa-
radiſum primorum Parentum, rem eſſe verè corpo-
ream , non autem ſpiritualem.

Probatvr primò a D.Bonau. *loc. cit.* & citan- 98
dis ex hiſtoria Geneſis, quæ narrat , Paradiſum eſſe
locum plantatū in loco Edem præcisè, in quo poſuit
Deus primos Parentes, & præcepit eis, vt veſcerentur
omnibus fructibus, qui inibi erant, excipiens arbo-
rem Scientiæ : Eua videns lignum pulchrum viſu,
comedit, deditque viro, qui comedit contra præcep-
tum Diuinum, ex quo ad mortem, aliaſque pœnas, &
pœnalitates damnati ſunt cum poſteris: Quæ ſi me-
taphoricè capiantur , totam originariæ culpæ mali-
tiam euerterent: Similiter aſſeritur ibi arbor Vitæ, quo
veſcentes homines conſeruati fuiſſent.

Deinde aſſeruntur, flumina nota , qualia ſunt,
Euphrates, & Tygris, indè manare : Ità S. Doctor,
lib. 2. *Compen. Theol. cap.* 64. & in Diæta, *tit.* 5. *art.* 2.
Iiſdem argumentis vtitur Suar. *loco citando, num.* 6.

Probatvr ſecundò à D.Bonau. ex PP. Damaſc. 99
2. *de fide, cap.* 11. Aug. 13. *de ciuit. Dei, cap.* 22. *q.* 27.
ſupra Geneſ. & *hæreſ.* 43. & 1. *ſuper Geneſ. cap.* 14.
Idem ſentiunt communiter PP. Græci , & Latini,
quos his duabus claſſibus includit S.Doctor: Eos re-
fert Suarez, *lib.* 3. *de homin. creat. cap.* 6. *num.* 7.

Obiiciunt , in Scriptura ſæpè nomine Para-
diſi ſignificari locum beatitudinis, vt Lucæ 23. *Ho-
die mecum eris in Paradiſo* ; ſæpe etiam ſpiritualem
amœnitatem gratiæ , vt Ezech. 28. *In deliciis Pa-
radiſi fuiſti.*

Respondet D.Bonau. verùm hoc eſſe ; at ſumi 100
in Geneſi determinatè pro loco quodam deliciarum,
in quem trāſtulit Deus primum hominem; & ex quo
eiecit eum cum Vxore poſt peccatum ; vbi poſuit
Cherubim, ne ingrederentur homines ; vnde egurgi-
tant quatuor illa flumina ; quæ omnia , Paradiſum
eſſe locum determinatum in terra , ſignificant : Ex
quo etiam oſtenditur illum fuiſſe in Oriente. Vide
S.Bonau. *locis adductis*, quem ſequitur Suar. *loc. cit. à
n.* 15. vbi hoc ad fidem quoque pertinere aſſeuerat.

Qværes , in quo ſitu ſit Paradiſus.

Respondent aliqui pertingere vſque ad Cœ-
lum Lunæ: Citatur Beda a D.Thom *p.* 1. *queſt.* 102. 101
arg. 1. ſed de hac re nil apud ipſum inuenio : Neque
benè Catharin. *in Geneſ.* eam tribuit D. Aug. Eam
verò tenuit Strabo *in Geneſ.* & Magiſter, *diſt.* 17. *cap.
penult.* vt refert D.Bonau. *ibi, dub.* 3. & videntur fa-
uere Damaſc. 2. *de fide, cap.* 11. à Diuo Bonauentura
relatus , *locis ſuprà adductis* , & alij.

Hanc opinionem impugnat D.Bonau. *dub.* 3. & 102
poſt eum Perer. *lib.* 3. *in Geneſ. diſp. de Paradiſo, q.* 2.
& Suar. *loc. cit à n.* 29. quia ille locus eſſet habitatio-
ni hominum ineptus, tum ob vicinitatem Solis, Sy-
derum, & Ignis , tum ob nimiam aëris ſubtilitatem,
ex agitatione; & pro hoc allegat D.Aug. *lib.* 1. *ſupra
Gen. cap.* 14. Hanc rationem laudat Arriaga, *diſp.* 35.
n. 14. Pererio eam adſcribens: Addit Pererius aliam ra-
tionem ; quia Paradiſus fuit deſtructus aquis Dilu-
uij; at, ſi fuiſſet ad orbem Lunæ, perſiſteret. Sed hoc
falſum eſt, vt infrà dicam cum S. Doctore *in Diæta
ſalutis, loc. cit.* Ipſe igitur Perer. arguit è fluminibus,
prodeuntibus , non longe à Meſopotamia Paradi-
ſum extitiſſe , quâ parte ea flumina alluunt.

At media via incedit D.Bonau. *diſt.* 17. quem ſe- 103
quitur Scotus, & alij, *eadem diſt.* & D Thom. *loc. cit.*
Paradiſum fuiſſe locatum in ſitu altiſſimo , non ta-
men in orbe Lunæ ; vt ſuprà oſtendit D. Bonauent.

aſcendere propter casûs ſui ex alto profunditatem; quod in aquæ cadentia obſeruamus, vt poſſit tantundem ſalire, quantùm deſcendit, & aquarum ductores id praxi experiuntur: Eſt autem eò probabiliùs, quò nouimus, Nilum ſæpiùs caput ſub terris abſcondere, ſæpius è terris erumpere: Idem aſſerere licet de Gange, qui ad Caucaſum repens, è præcipiti caſu videri poteſt ex monte illa ſcaturiens.

115 Idem aſſerendum de *Tygri*, & *Euphrate*, qui ad Armenos montes potuêre, poſt varios, ac ſinuoſos anfractus, aſcendiſſe, nec adeò remoti, ſicut ab aliis germanis fluuiis conuenire ad eadem ferè regna irriganda. Adſcribunt (fateor ait Rupertus, *lib.2. de Trinit.& eius oper.cap.24.& 29.*) horum ſcaturiginem montibus Armeniæ; ſed Deus author Fluminum è Paradiſo deriuauit, per vias ſibi ſoli cognitas: Ita autem ſimul enaſci omnes ferè aſſerunt.

116 Hæc eſt ſententia Theodoreti, *quæſt.29. ſuper Geneſ.* & D.Auguſt.8. *de Geneſ. ad loc.cit. cap.7.* Occultaſſe verò Deum prima horum Fluminum incunabula, aiunt, ne eorum curſum inuenientes ad Paradiſum perueniamus; neque longè abeſt Perer. *loc.cit. quæſt.4.* vbi Euphratis, & Tygris in Armenia primum Fontem non concedit dicens, poſſe eos alibi ſuos primos Fontes habere, & per ſubterraneos meatus eò deueniſſe, ac propterea non inueniri Paradiſum, ſequendo ripas horum Fluminum.

117 Instat tamen Pererius agens de Gange, nos non probare eius curſum ſubterraneum: Deinde nimis diſſitum eſſe eius Fontem à Fontibus aliorum; & quærit, quandonam vnus Fons inuentus fuerit omnibus communis.

Sed iam S.Bonauent. & alij vnà reſponderunt, Scripturam iuxta omnium ferè Patrum, ac Theologorum expoſitionem teſtari horum originem in Paradiſo: Quare cum non inueniatur, niſi in locis diſſitis, debere nos inferre, eos, qui nunc videntur non eſſe veros primos Fontes: Ita verò Scripturam exponi ferè ab omnibus fatetur ibi Pererius, qui tamen gratis ſolo ſuo marte inuehit, Phiſon, & Gehon eſſe ramos Euphratis, & Tygris, poſtquam in vnum conuenêre: Scriptura ſanè reclamat, vt dixi, ponens 4. Flumina in ipſo egreſſu à primo ſuo fonte Paradiſi, eiſque nomina aſſignans, quæ Pererius non inueniret in aliquo Authore aſſignata modo à ſe excogitato: quare meritò in fine diſputationis ſui errati veniam precatur.

118 Hoc vnum eſt mihi moleſtum, quod Ganges Indiam peruadit citra mare Rubrum: Nilus etiam Ægyptum, & Æthiopiam; ſed Euphrates, & Tygris in mare hoc confluunt: Quo igitur pacto habent communem fontem, cùm eis ſit mare intermedium?

119 Enim verò mihi ſatis fuerit ſitum inuenire, quo non cogantur hæc Flumina tranſnatare Erythreum; vel in aliquo ſitu, vt breui erumpant, etiamſi aliquo modo immergantur; eſt autem hic ſitus multus ſub Zona torrida, vbi poteſt his vnus Fons aſſignari communis, vt patet ex Geographia.

120 Nota id *Sap. 11.* quo Nilus vocatur Flumen ſempiternum, ea de cauſa, quia ſemper fuit, cùm ſit vnus è fluuiis Paradiſi, initio mundi creatus.

His libet addere cum Ingeniero, *lib.4. Meteor. cap.2.* nullam in antiquitate litem fuiſſe acriorem, quàm de Nili origine, vt referunt Olipdor. Siculus *lib.1.* Plutarch. *lib.4. de placit. cap. 1.* Seneca, *lib.4. de natural. qq. cap.2.* Lucanus, & alij, qui tandem concluſêre eam eſſe incognitam: Inueſtigarunt eam Geographi, & Reges, Cambiſes Perſarum, Siſoſtres, & Philadelphus Ægyptiorum, Alexander, & Hero, de quo Seneca. Credidit Ariſtoteles illum è monte Agiro Lunæ fluxiſſe: at Ptolemæus è Palude Æthiopiæ: Alij è Zembre lacu ſuperioris Æthiopiæ, longæ ab Æquinoctiali 11. gradus, vt aiunt Bericius, & Boterus, cui accinunt Ferchius *de fonte Danubij.* Ingenier. *loc.cit.* & Conimbr.

Cvm autem è Paradiſo terreſtri oriatur, vt do- 121
cent SS. Epiph. *epiſt. ad Ioan. Hieroſol.* Auguſt.8.
Geneſ. ad litt. cap.7. Hieron. *de locis Hebr.* Ambr.
de Parad. cap.3. Iſidor. *lib.13. Ethimolog. cap. 21.*
Damaſcen. *2. de fide, cap.9.* & alij Patres. Gloſſæ
in 2. Geneſ. Ioſeph. *de Antiq cap. 1.* Sequitur euidens Seraphici concluſio, nimirum, Paradiſum eſſe ſub Zona torrida.

Ex his habes, non firmè Pererium elicere Para- 122
diſum in Meſopotamia: vbi Euphrates, & Tygris fluunt; ſed potiùs ad Zonam torridam, quò Ganges, & Nilus ampliſſimè excurrunt; nihil tamen certi haberi fateor; Quare eorum nomina cum Dino Bonauentura fonti reſtituo.

Cogit me quæſtio, aliquid de Zona torrida eloqui: De hac multi multa diſſerunt.

Notandvm primò, Cœlum in quinque Zo- 123
nas, ſeu faſcias diuidi à Strabone, *lib.2. de ſitu*, ex
Harmænide Ptolemæo, *lib. 2, edit. magn. cap.6.* Con-
ſentiunt Aſtronomi apud Philat. 2. *Cœli*, Ioan. de
Sacro Boſco, *in Spheram*, Clauium *ibi*, *cap.2.* Co-
nimbr. *cap.19. quæſt.1.* Amic. *tract.8. quæſt.4. diſp.4.*
& Geographi apud iſtos. Prima Zona totam lati-
tudinem, inter Tropicos clauſam continet, & habet
medium in linea Æquinoctiali. Hæc continet gra-
dus, 47. ſcilicet, 23. & minuta 30. cis, & totidem
citra lineam Æquatoris: Per hanc peregrinatur
tranſuerſim Sol, percurrens Zodiacum, qui lineâ
Æquatoris interſecatur in primo gradu *Arietis*,
ex vna parte; ex altera, in primo *Libræ*, & tan-
git hinc ſua obliquitate Tropicum Cancri; il-
linc *Capricorni*, percurrens lineam mediam Zo-
diaci, quæ dicitur *Ecliptica*, atque interſe-
cans obliquè Æquatorem recedit ab eo, ad 124
Tropicos 23. gradus, & minuta 30. Monetur
enim ſuper Polos, tantundem recedentes à Po-
lis mundi, qui deſcribunt Circulos, à Polis ip-
ſis mundi, tantundem recedentes: Spatium autem
hoc dicitur *Zona glacialis*; quia Sol remotus, ad
angulos obtuſos radios emittens, debilitate ſimili à
terra reflectit; ſicuti ſpatium inter Tropicos dici-
tur *Zona torrida*: quia inde Sol radios fortiſſimos,
biduo ſingulis annis perpendiculos, & reliquo an-
ni tempore, ad angulos acutos, atque adeò validè
in terras ſubiectas iaculati, eadem validitate, ſe-
cundùm regulas Perſpectiuæ, reflectuntur: Spatium
verò medium, inter Tropicos, & Circulos Polares,
dicitur *Zona temperata*; & eò temperatior, quo ab 125
extremis abeſt: Hæc neque æſtuat, neque riget, ob
allatam doctrinam reflexionis radiorum Solarium,
à qua calor efficitur. Hæc 43. gradus expanditur,
quibus ſi addantur 23. gradus, & dimidius gelidæ
Zonæ, & totidem cis, vel citra Æquatorem, com-
plent quartam partem Cœli, id eſt, 90. gradus: Hi
verò quater ducti totum Cœlum complectuntur
360. gradus.

Metivntvr igitur Geographi terræ Glo- 126
bum, Cœlo commenſurantes 160. gradus, quorum ſinguli 62 milliaria continent. Id autem experieris, ſi ab Aquilone, ſeu Polo ad Meridiem rectà eas, ſingulis 62. milliariis, inueniens eleuari li-

neam Æquinoctij vnum gradum è 36c. quos in Aſtrolabio cœleſtes Orbes complecti ſcis ; & è contra, Polum contraiens.

127 Iam verò Terram in totidem Zonas diuidunt, trahentes lineas ab ampla Cœlorum circumferentia ad paruum terræ globum, qui, iuxta datam regulam, gyrat 22500. milliaria : Itaque ea pars terræ, quæ reſtringitur inter lineas, ductas à Tropicis, dicitur *Zona torrida*, eaque æſtuat, ob rationem allatam. Ea pars, quæ eſt circa Polos, ád Circulos dictos, facit duas gelidas ; media verò zonam temperatam : Hæc autem diuerſitas, vt dixi, à varia Solis vicinitate, vel receſſu oritur.

128 Notandvm ſecundò, Zonas rursùs in Climata plura ſcindi, ac multiplicari, ſingulis partibus terræ vnum aſſignantes, vbi maximè diei ſemihora varietur : Antiqui ſanè illam in ſeptem climata ſolùm diuidebant, eam tantùm partem terræ metientes, quam credebant habitabilem : Nam neque gelidam zonam, neque torridam incoli credebant: Recentes verò in 23. Climata diuidunt, quæ reſpondent etiam Antarcticis ità vt, quod eſt ſextum nobis, puta per Venetias, oppoſitum ſit ſextum Auſtralium : Quæ omnia vide in Barotio, Clauio, Ricciolo, Blancano, Orontio, & aliis Aſtr nomis.

129 Prima quidem opinio eſt, Zonam torridam eſſe inhabitabilem. Ità Ariſt. 2. *Meteor. ſum.* 2. *cap.* 2. nempè ex nimio Æſtu ; ſicut è Regione Zonas gelidas, ob rigorem. Sequuntur Cicero *de ſomn. Scipionis* ; & ibi Macrob. Plin. *lib.* 2. *cap.* 7. Philo, *lib. Quis rerum Diuinarum hæres*: Beda, *de ratione temp. cap.* 2. D. Thom. *part.* 1. *quæſt.* 12. *artic.* 2. *ad* 4. Scot. & Durand. 2. *diſt.* 17. Tribuitur Homero, Proclo, Pythagoræ, & Heſiodo.

130 Secvnda opinio eſt, partem torridæ habitari: Et quidem Ptolemæus, *lib.* 1. *Geogr. cap.* 10. cenſet, à Tropico Capri, Æquatorem verſus 7. gradus incoli per parallelum, qui tranſit per Ægyſimbam, & Praſſum Promont. Hinc verò cis lineam æquinoctialem ad Meroem, Vrbem Æthiopiæ ; citrà verò, vſque ad Æquinoctium eſſe inhabitabilem, fuitque in hoc Antiquorum ferè omnium conſen us.

131 Tertia opinio eſt, totam Zonam torridam habitari ; ſimiliter & partem gelidæ ; vt tradit Olaus, *lib.* 1. licèt Ptolemæus vltra Thulem, quæ Circulum Arcticum tribus gradibus egredi r nil deſcribat : Ità Recentiores omnes, apud Colleg. Clauium, Amic. eamque adſcribunt Eratoſtheni, Polib. Ptolemeo Auic. & Theol. qui dixêre, Paradiſum terreſtrem fuiſſe ſub Æquatore: Eos refert Aſcanius in Gloſſa Magna: Inter hos eſt D. Bonau. *in* 1. *diſt.* 17. *dub.* 3. *litt.* & clariùs *in Comp. Theol. Verit. lib.* 2. *cap.* 64. vbi Paradiſum ſub ipſa linea Æquatoris ponit.

Assero primò, totam Zonam torridam incoli.

132 Probatvr à Ioſepho Acoſta, *de nouo Orbe. lib.* 2. cum D. Bonau. ex nauigantibus, qui experti ſunt ibi, ob aquarum affluentiam, in multis locis temperiem, ac fœcunditatem magnam, vt apud Molucas, & in Regno Pretioſi Ioannis: Mirum autem, Ariſtotelem, apud Alexandrum Magnum, non vidiſſe Oneſicritum, Claſſis Imperatorem, qui ad Indos nauigauit, & Tarprobane moratus eſt.

Ibi ſanè ex frequentia imbrium refrigerantur terræ ; nam radij validiſſimi continuos attrahunt vapores, quibus irrigantur : Vndè & duæ ibi ſunt æſtates ; & ideò geminæ Meſſes ; vt notant Acoſta, Amic. & alij cum. D. Bonau. *loco* nuper *ind cato.*

133 Addvnt aliam rationem, cum D. Bonau. nempè altitudinem ſoli, ac vicinitatem ſecundæ regionis Aëris ; vndè temperies, ſicut in montibus; vbi nequeunt radij vniri ; atque adeò ardêre ; vt notat etiam Amicus *art.* 3. Adde Oceani vicinitatem, & Ventorum afflantium copiam ; vt refert Acoſtá, *cap.* 14. & 35. Adde remedia arte facta, domicilia ſubterranea, &c.

Qvæ verò Amicus addit, Solem ibi longiùs ferire, eò quòd remotior ſit à terra, inania ſunt ; quin etiam, ſi terra illa eſt altior noſtrà ; erit quoque vicinior : è contra, cùm Sol, eodem itinere, illos, & nos viſitet ; & apud nos ſit æſtus in aſcenſu ad Tropicum; & ſi anguli reflexionis ſint infirmiores, non video, cur non æſtuarent regiones ; niſi ex aliis capitibus aduenirect temperies.

Assero ſecundò, etiam Zonam gelidam eſſe 134
habitabilem.

Probatvr ex Tabulis Nicolai Germani, ex Olao Magno, *lib.* 1. qui hoc teſtantur, experimentis eſſe comprobatum.

Probatvr ſecundò ab Amico *num.* 14. ex 135
D. Bonau. *in Comp. Theol. cap.* 4. *lib.* 2. & ſumitur argumentum ex Dei ſapientia, ac Prouidentia. Condidit enim Solem, cumque in Zodiaca faſcia, quæ à Zoë vita dicitur, vt tranſuerſus ad totum mundum vitam, & generationes afferret.

Conclvdo, nihil certiùs inter naturalia his, quæ palpando experimur : Iam verò vndique habemus ex viſu, regiones Torridæ Zonæ, atque gelidarum habitari. Vide & Philaltheum *poſt cont.* 18. 2. *de Cælo.*

Adderem libenter quæſtionem : An dentur 136
Antipodes. De his Colleg. 2. *Cæli, cap.* 14. *quæſt.* 1. *art.* 4. Philalt. *l. c.* Amic. *tract.* 8. *de Elem. q.* 4. *diſp.* 5.

Antipodes ſunt habitantes in eadem altitudine terræ, ſeu ſub eodem parallelo latitudinis terræ, quæ computatur per receſſum ab Æquatore, ad Boream: Igitur debent habitare in eadem latitudine, ſed oppoſitâ ; vt, ſi nos ſumus in latitudine 45. graduum ab Æquatore; Antipodes contra noſtram terram habitent, modo dicto ; ità verò, vt noſtra latitudo Borealis, illorum Auſtrina dicatur: Probatur ex nauigantibus in eas regiones ; vt referunt allegati : Et ſanè non eſt ratio dubitandi ; cùm æquè ſint illa loca, ac noſtra temperata.

Nec moueat, Antipodes pendulos videri, & ca- 137
dentes: Cùm enim ſint ſuper terram, ſicuti & nos, Centrum verſus, quid inde periculi ? niſi velimus, & nos pendulos eſſe, contra eam partem terræ, quam & ipſi incolunt, in diſcrimine cadendi, ſeu eundi in Cœlos. Vide Amicum, de his diſſerentem. Eos admittit S. Doctor, *ſerm.* 1. *Apoſtolorum*, quos Apoſtolos, veluti Stellas circuiſſe probat, *pſal.* 18. *Rom.* 10. ad omnes angulos totam terram : Itaque non eſt deluſio, vt putat Lucret. 1. *in initio.*

Respondet Toſtatus *ad cap.* 1. *Geneſ.* nullum ex Apoſtolis æquinoctialem lineam tranſgreſſum.

Sed cum ità abſolutè loquatur Scriptura, cer- 138
tum eſt, eam nunc eſſe adimpletam, cum abſque dubio homines ibi degant, vt ait Collegium : Sed quia D. Aug. *lib.* 16. *de ciuit. cap.* 9. ait, non potuiſſe homines eò deuehi: Dico, ſicuti nauigatione iam deuecti his ſeculis ſunt ; ità & tunc potuiſſe ; vel etiam ab Angelis : ſicuti idem D. Auguſt. *cap.* 7. probabile cenſet, Feras in Inſulas, à continenti diſiunctiſſimas, eſſe tranſlatas.

Salomon quidem mittebat claſſim in Ophyr, 139
quod eſt, aut Peruanum regnum, aut Cherſoneſus aurea, vbi Malacha. Vide Collegium.

QVÆSTIO

DISPVTATIO IV.

DE ANATOMIA CORPORIS HVMANI.

NVLLA in re adeò contemplandum Naturæ ingenium, potiùs dixerim admiranda eſt Conditoris Sapientia, quàm in Analitica Humani Corporis deſcriptione; Totam etenim admirabllis huius ſtructuræ rationem mirabundus Iob in ſuum refudit Creatorem: *Oſſibus, & Neruis compegiſti me*: Ita etiam pia Machabæorum Mater, tantum à ſe opus in ſolum Deum reijcit: *Et ſingulorum membra non ego ipſa compegi; ſed mundi Creator*: Nec enim fas eſt, tam miram Membrorum concinnitatem in alium, quàm in Supremum Opificem referre; Quæ quidem penitius inſpecta, politioris nobis Reipublicæ ſpecimen præclarè ità obiicit, vt in eius diſpectu, nequidem ſtupidiores in ſtuporem non rapiantur; Vt enim miram illam partium elementarium conſonantiam, de qua ſuprà, miſſam faciam; quid ordinatius eâ ſolertiâ, quâ dum membra ſuperiora, nimirum Oculus, aliique Senſus, inferioribus regendis inuigilant, hæc viciſſim illis ſeſe ſupportandis ſubiiciunt, mediaque tandem, Brachia nimirum, & Manus, his & illis tutandis, alendiſque proſpiciunt? Omnia denique eo Conſilio Ventrem, velut Promptuarium, in medio poſſident, vt nulli ocyùs, nulli opimiùs, omnibus æquè, neceſſarium ſuppetat; quod ſi quid vltrà in viciniores partes delabitur; mox veluti ſtimulante violati Iuris Syndereſi, vltrò abjicitur: Vel ſi quando, obſtructo meatu, quantulocumque vitio retinetur, in ſceleris pœnam ægrè ſentitur; Dolenti tamen parti cœteræ condolere non deſinunt, & ſi fortè graſſante malo amputetur, alia eius officio mox ſupputatur, ita abſciſſis manibus, viſi ſunt pedes harum functionum ſolertiſſimè ambire, & viciſſim viſi ſunt, qui manibus ambularent, vt egregiè annotat SERAPHICVS DOCTOR, vbi infrà: Omitto conſonam illam Officinarum, Domiciliorum, ac Inſtrumenrorum diſſonantiam, quibus alia membra propagandæ Speciei, alia propugnando indiuiduo mirificè incumbunt; prætereo quoque graciles illos venarum canales, riuuloſque, deferendis ſpiritibus, ac deducendis humoribus inſeruientes; Taceo itidem promptiſſima illa obſequia, quibus ad nutum Animæ, Oculi quaqualibet verſantur, Lingua ad quodlibet effandum volutatur, &c. His, aliiſque plurimis, quæ in hac Dei factura elucent, lubens hic ſuperſedeo, ea quippe aptiùs ſuis in locis anatomicè per Quæſtiones, & Capita deducturus.

QVÆSTIO I.

DE ANATOMIA CORPORIS HVMANI.

In Genere.

HOmo dicitur Anthropos Græcè, cùm ſit ad inſtar arboris inuerſæ, crura tanquam ramos deorſum mittens, capillos verò, veluti radices, ſurſum, vt docet D. Bonauent. *lib. 2. compend. Theolog. verit. cap. 57.* ideò *Anthropologia* dicitur doctrina de homine: Hæc in geminas ſecatur partes, id eſt, *Anatomiam*, quæ de corpore, eiuſque partibus agit, & ψυχολογίαν.

1 Anatomia habet pro obiecto præcipuè corpus humanum; vt ipſum dimetiatur: Ideò Galenus Simias diſſecuit, alij verò alia bruta, vt inde ſibi viam aperirent ad hominis partes diſpiciendas: Ita Seuerinus, Aldro, Caſtellus, Bronzerus, Panarolus, Bartolinus, & alij, qui etiam humana corpora trucidarunt: & hoc ſæpiſſimè, ac neceſſariò fecère Andreas Veſſalius, Vueſlingius, Marchettus, vterque Bartolinus, & alij.

2 Hinc Medicis huius ſcientiæ neceſſitas comprobatur, cum abſque partium inſpectione, ac notione, ſiue diſtorta oſſa difficile remittuntur, ſiue morbi naturæ non facilè dignoſcuntur: Nec ipſis Philoſophis, ſeu etiam Theologis moralis diſciplinæ ſtudioſis, modica hinc vtilitas enaſcitur; in humani etenim corporis ſtructuram, Natura totam ſuam virtutem, & ſecretiora arcana coniecit; vnde ex partium conſtitutione, ſitu, aut fabricâ, quæ animæ paſſiones dominentur, in quos mores mens ſit procliuior, quove agitetur motu, compendioſè diſcernitur, vt in ſequenti diſputatione clariùs patefiet.

Variæ autem aſſolent partes in corpore Animalis aſſignari; vt docet D. Bonau. *loc. cit.* iuxta prædominium Elementi; ſic aliqua ſunt ſolida, quæ à prædominio ſunt terrea, vt oſſa, & caro: Alia à prædominio ſunt aquea, vt Humores, Sanguis, Cholera, Phlegma, Melancholia; nonnulla aërea, vt Pulmones; aliqua ignea, vt Cor: Membra deinde corporis ſic diuiduntur, vt alia ſint radicalia, vt Hepar, Cor, Cerebrum, & Genitalia: Inter quæ, prima tria ſunt de eſſe indiuidui, in quibus ſedem habent ſpiritus, Naturalis, Vitalis, & Animalis; ſed Genitalia ſunt ad conſeruationem ſpeciei: Alia verò ſunt membra deſeruientia, vt Venæ, Arteriæ, Nerui, per quæ vehitur triplex ille ſpiritus: Alia ſunt membra officialia, vt Manus, Pedes, Aures, Oculi, Nares, & alia ſenſuum inſtrumenta.

3 Alio modo diuidit partes humani corporis D. Bonau. *in 2. diſt. 30. quæſt. vlt.* Aliæ enim ſunt ordinatæ per ſe ad generationem, aliæ conſequenter. Illas ſubdiuidunt, vt aliquæ ſint de veritate, & neceſſitate humanæ fabricæ, quæ fundata, & extructa eſt in generatione; & tales ſunt partes Spermaticæ, quæ ſunt acceptæ à generante, quæ poſteà à Nutritiua, & Augmentatiua accipiunt additamentum; & hoc ſenſu illas vocat Philoſophus Carnem, Oſſa, &c. ſecundum formam; has verò ſecundùm materiam; & hoc pacto Medici diſtinguunt humidum Radicale, & Nutrimentale.

4 Alio modo diuidit partes humani corporis, *loc. cit. Compen. & in 4. diſt. 44. part. 1.* vt aliæ ſint, quæ formaliter viuunt, & Anatomicis ſunt tantùm partes ſolidæ: Talem partem definit Galen. *Eſt corpus toti quadatenus coniunctum, & aliqua ex parte propriam habens circumſcriptionem.*

Definitvr etiam à Fernelio, apud Bartolinum in proœmio: *Corpus toti cohærens communi, communique vita coniunctum, & ad functionem, vel vſum comparatum.*

5 Itaqve partes veræ viuunt; & ideò nutriuntur, nec alias nutriunt: vnde excluduntur Spiritus, & Humores; atque adeps, quæ quandoque abeunt in nutrimentum. Secundò ſolidæ ſunt. Tertiò ſunt continuæ toti. Quartò comparantur ad functiones, quæ excludunt humores, & ſimilia.

Svb aliis titulis diuiduntur partes apud Medicos in Nobiles, & Ignobiles: Similares, & Diſſimilares.

Nobiles ſunt partes principaliores, quas radicales vocat Seraphicus, ignobiles nulli ſunt ignotæ, cùm ſint membra communiora, cœteris deſeruientia.

Similares ſunt ſecabiles in partes ſimilis rationis, diſſimilares verò non item; ita Ariſtoteles *lib. 1. de hiſt. animal.* initio, verùm hæ diuiſiones cum prioribus coïncidunt.

Observat autem Bartolinus ex D. Bonauent. *loc. cit. Compend.* duplicis generis eſſe vſus, ſeu functiones harum partium, aliæ ſunt priuatæ ad particularem ſtatum pertinentes: Sic manus; vt ſcribat, &c. Aliæ ſunt publicæ, vt toti corpori ſubueniant.

6 Ex tribus autem fontibus colligitur, ad quem vſum quæcunque pars ordinetur. Primò ex ſymmetria quatuor qualitatum; ſic *verb. grat.* cutis, quoad qualitates primas, eſt temperata. Quæritur, in quem vſum? Reſpondetur, vt diſcernat omnes exceſſus qualitatum tangibilium.

7 Secvndò, quæ temperiem conſequuntur, & ſunt ſecundæ qualitates, durities, mollities, craſſities, tenuitas, denſitas, raritas, &c.

Tertiò, quæ neceſſariò accidunt, vt magnitudo, numerus, meatus, cauitas, figura, ſitus, &c. quæ excluſiuè è partibus dignoſcuntur.

Antequam verò ad Anatomen accedam, quærendum, quæ partes primò generentur.

8 Hippocrates apud Bartolium, voluit, omnes partes ſimul formari, & diſcriminari: Addit verò ipſe Bartolinus, non omnes ſimul perfici; ſed primò Venam vmbilicalem, ſecundò Hepar, tertiò Cor.

Aristoteles voluit, primò Cor generari: Galenus autem Hepar.

D. Bonaventvra *in 3. diſt. 13. art. 2. q. 3. ad 1.* principium vitæ cordi aſſignat; & ideò primum in productione ſtatuit: Idem docet *Serm. 24. de Sanctis*, & *Serm. 2. de Sancta Agnete*, & *Sermone 2. de Sancto Laurentio.*

Sic autem tradit organizationem infantis, in *cap. 2. Ioan.* folio exempl. Vaticani 341. *col. 2. A.* ex *D. Aug. lib. 83. qq. quæſt. 56.* Primis ſex diebus, habet ſimilitudinem quaſi lactis; ſequentibus nouem, conuertitur in ſanguinem; duodecim diebus ſolidatur; reliquis diebus, formatur, vſque ad perfecta lineamenta. His verbis S. Doctor videtur cum Hippocrate ſentire: At verò exactiùs *in 3. Sentent.* locutus eſt.

CAPVT

CAPVT I.

De Oſsibus, in genere.

9 OSSA Sceleton exhibent poſtremum noſtræ reſolutionis monumentum.

SVNT autem oſſa à natura data, veluti fabricæ Microcoſmon fundamenta; Sunt aliqua ad munimen, vt Cerebro Caluaria. Progreſſioni deſeruiunt alia, vt Crura; Alia operibus, vt Brachia, &c.

PORTENTVM eſſet corpus ſine oſſibus; qualis fuit puer, quem refert Hippocrates, quatuor digitis longus.

10 MATERIA oſſium terrea eſt à prædominio; vt docent Anatomici, apud Bartolinum, *lib.4.cap.1.* Gignuntur verò è terreo excremento, cum pinguedine; vt ait Hippocrates, atque Galenus; & dicitur ab Ariſtotele excrementum ſeminale.

MATERIA nutriens remota eſt ſanguis craſſior, excolatus in medullarum cauitatibus; vbi in medullam verſus nutrit. Etſi Ariſtoteles medullam excrementum aſſerat.

DEFINITVR autem hinc Os: Eſt pars quædam ſimilaris, ſicca, & frigida, è terrea craſſitie, & ſeminis adipe vi virtutis formatricis, mediante calore indurata.

OSSIVM ſiccitas oritur è nimio calore, humidam & pinguem materiam obdurante; frigiditas vero ex eadem fere cauſa naſcitur; deficiente enim humido, quo calor nutriebatur, mox euaneſcit; ex his primis qualitatibus ſequuntur aliæ ſecundæ, nempe durities, grauitas & oſſium candor, prima ob defectum humidi; ſecunda, ob exceſſum terrei; Albedo vero deriuatur è causâ materiali, quæ ſpermatica eſt.

EST autem quæſtio de numero oſſium.

11 PRIMA opinio eſt Archelangi, eſſe 249.

SECVNDA opinio eſt, eſſe 204. Ita communiter. Alij vero 106. dinumerant.

TERTIA opinio eſt Diui Bonauenturæ, & aliorum, ea tot eſſe, quot ſunt dies anni. Numeranda verò cenſent in puero concepto; vbi plures ſunt ſectiones, quæ paulatim coaleſcunt. Sunt etiam numerandi *epiphyſes*, qui plures ſunt, ac *ſeſamoides*, in manibus, & pedibus, & aliqua, quæ ſolent non ſemper eſſe; vt quæ ſunt in venis Carotidibus. Hanc non refutat eruditus Bartolinus, *loco citato*.

CAPVT II.

De CRANIO.

12 CRANIVM eſt os capitis, à carne auulſum; vt ait Diuus Bonauentura *in 19. Ioan.* & dicitur Caluaria ab oſſibus caluis; vt ait Diuus Iſid. *lib.11. Ethymol.cap.1.* multis oſſibus componitur, quæ Vaſſallius, *lib.1.* & Bartolinus, *lib.4.* ſic diſcurrit: Figura cranij modicè rotunda eſt, ad cerebrum aptè complectendum; ideò modicè oblonga anteriùs, & poſteriùs, vbi protuberat; vt cerebrum, & cerebellum contineat; ad latera vtrinque eſt compreſſa; ſed magis anteriora verſus: vndè pars poſtica eſt capacior: ex quo Scythæ Cratêres conficiunt ad conuiuia; vt refert Porchachius *de funeribus*. Multas, variaſque figuras capitis, ac ſæpè deprauatas videmus, quas proſequitur Bartolinus, cum aliis relatis Anatomicis, atque Seraphico, *in Compen.Theol.verit.lib.2.cap.58.* De quibus *diſp.5.* agam.

HABENT aliqui Cranium grandius, quàm par eſt, quod tanquam ſtoliditatis indicium carpit Sanctus Doctor; ſunt, quibus anterior protuberantia deeſt; & tales inſulſi creduntur, ob inopiam cerebri, quod in anteriori parte debet eſſe copioſius: ſic, cùm poſterior protuberantia deeſt, indicat memoriæ defectum.

CAPVT rotundum, carens vtraque protuberantia, inſipiens iudicatur; Tales ſunt Turcæ, & Crodlarii. 13

ALIA ſunt acuminata, & figuræ oualis; quæ apud multos generoſitatis indicia cenſentur.

ALIA ſunt ſuperiùs plana, quæ inſolentiæ ſigna eſſe, ait S. Doctor.

ALIA ſunt oblonga aliquantulum, & malleo ſimilia; quæ hominem circumſpectum, ac prouidum indicant; vt ait Diuus Bonauentura, *loco citato*, Datur enim ſitus aptè deferendi ſpecies à ventriculo anteriori per medium ad memoriam.

SEPE vero ab Obſtetricibus configurantur, deformantur, ac deprauantur; 14 quando manibus, aut faſciâ tenellum caput premunt: maximè etiam in ortu ſæpè comprimuntur, ac dilatantur.

CRANII ſubſtantia oſſea eſt, ad cerebrum tuendum, & in recenter natis aliqualiter cedens, maximè in parte ſuperiori cartilaginoſa eſt, vt partui faciliùs cedat. Ibi tremula cernitur, ſiuè lactantibus, ſiuè dormientibus infantibus.

OCTO contexitur Cranium oſſibus, quorum 15 duo communia ſunt Cranio, cum maxilla ſuperiori, nempè, cuneiforme, & ſpongioſum. Sex verò ſunt propria, quæ cranij ſcutellam conſtituunt; vnum frontis; (in recens natis duo) Duo ſincipitis; vnum occipitis; (infanti quatuor) duo temporum. Latent verò in meatibus auditoriis alia ſex oſſicula; malleus, incus, & ſtapes vtrinque, quibus quartum additur orbiculare. Itaque 14. vel 16. ſunt oſſa cranij. Ita Bartolin. *lib.4.cap.8.*

CRANIVM ſolidum, eſt cerebri mollis aptum domicilium. Suturis quibuſdam, quaſi dentatæ ſerræ, contexitur, ad vaporum tranſpirationem, quæ aliquando non inueniuntur, & ità tutius quidem eſt caput ab iniuriis externis; ſed occluſa tranſpiratione vaporum, internis doloribus obnoxium. Coaleſcunt ſanè nonnunquam ex ariditate, 16 in ſenibus. Viſæ ſunt aliquando exaltatæ in cliuum; vt in fatuis, & Epylepticis. Ex his ſuturis aliæ ſunt veræ, quæ ſanè pectinatim coëunt, aliæ ſpuriæ, quæ ſquammatim coëunt.

VERÆ ſunt tres: *Coronalis*, quæ eſt anterior, è temporibus ad verticem aſcendens: vbi coronam geſtant Reges; ſecunda in occipite dicitur *Lambdoides*; quòd litteram Λ referat. Inter has alia media per verticem, in longum, rectà abit, & dicitur *ſagitta*.

OSSA maxillæ ſuperioris ſunt vndecim; inferioris verò duo in pueris, vſque ad ſeptimum annum; in adultis vnum. In his ſiti ſunt dentes. 17

NVMERVS eorum non idem omnibus: Nam, vt omittam aliquos vnum continuum os habuiſſe, vt Pyrrhus, alij duos ordines habuerunt dentium, vt Ludouicus Rex Galliæ Iuſtus; ordinariè ſunt 28. dentes; aliquando 30. in ſuperiori maxilla 16.

in inferiori 14. vt plurimum verò 32. in qualibet maxilla 16. Rarò Mutatur hic ordo, præterquam in molaribus. Sunt enim tria genera dentium; vt diſſerit Bartolinus, cùm Diuo Bonauentura in *Pſalm.* 57. Primores, ſiue anteriores, qui & Inciſores nuncupantur, Canini; & Molares. Inciſores ſunt quatuor in ſingulis maxillis. Canini in qualibet maxilla duo; Molares ſunt viginti, in qualibet maxilla decem. Singula iam oſſa Cranij perluſtremus.

18 Primvm eſt os Frontis, ab aliis dictum Coronale os puppis; ſutura ſagittali initiò diſtinguitur; ad naſi ſummum ſuper ſupercilia ſunt cauitates, vt plurimùm geminæ; has interdum membro viridi ſuccingi ait Bartolinus, *cap.6.* Sed ſubridet ipſi Riolanus.

Habent hi ſinus foramina, quæ deſinunt in Narium amplitudinem, & alind, quod in Cranium deſinit ſuprà ſeptum oſſis ſpongioſi, quo olfactus organa diſcernuntur.

Hæ cauitates deſeruiunt ad vocem canoram reddendam: quare ſinus hos in his, qui malè loquuntur, non eſt inuenire; vt indicat Sanctus Bonauentura *lib.2. Compendij, cap* 58. vbi vocem in nares incurrentem ſugillat.

Illvd os in quibuſdam habetur anguſtum nimis, ſignatque indocilem, ac voracem; in aliis latum; & indiſcretum indicat; in aliis rotundum, iracundum ſignificat; in aliis quadratum, & moderatæ eſt magnitudinis, ſapientiæ, & magnanimitatis ſtemma; in aliis humile, demiſſum, & ſignat verecundum; vt monet Diuus Bonauentura, *loco citato*, & in his poſtremis non ſunt duo illa foramina, relata; vt notat Bartolin. ideò tales imperfectè loquuntur.

19 Secvndvm, & Tertium ſunt duo oſſa Sincipitis, quæ, ſi nimis ampla, ſtolidum ſignant; ſi globoſa, & breuia, modicæ memoriæ; ſi plana, diſſolutum; ſi oblonga, & protracta in mallei figuram, hominem circumſpectum, ac prouidum ſignat; vt monet Sanctus Bonauentura *ſuprà*.

20 Qvartvm os *occipitis*, de quo ſimilia ominatur Sanctus Doctor, dicitur etiam os Baſillare, os Proræ, memoriæ: ibi ſinus memoriæ inuenitur, & fons neruorum, Ideò eius ſubſtantia eſt denſiſſima. Foramina quinque habet; vnum maximum propè primam vertebram, per quod egreditur medulla oblongata; reliqua minora ſunt ad neruorum, & venarum, atque arteriarum ingreſſum. Nouem ſinus habet; Proceſſus verò duos.

21 Qvintvm, & ſextum ſunt oſſa Temporum, quæ ſunt lapidoſa, ſquammiformia. Habet foramina externa ſex; interna duo. Habet tres proceſſus. Primus eſt externus, mamillaris, à figura dictus. Secundus etiam externus eſt oſſis iugalis portio. Os enim *iugale*, ſiue *Zigomatis*, ſub oculo ſitum, non eſt peculiare os, ſed è duorum oſſium proceſſibus conflatum. Tertius internus protuberans, in quo triplex cauitas eſt, Tympanum, Labyrinthus, & Cochlea.

Svnt & alia octo oſſicula, auditui deſeruientia, à figura denominata *Malleus, Incus, ſtapes, & orbiculare*, ex vtraque parte, quæ antiquis erant incognita, ait Bartolin. *de oſſibus, lib.*4.*cap.*7. & à modernis inuenta.

22 Os etiam *Sphænoides* in media baſi capitis eſt; & eſt cuneo ſimile. Adeſt in media fronte os, ſpongiæ ſimile, ac cribroſum.

CAPVT III.

De Vertebris.

23 Cranio nectuntur Vertebræ, per quas cerebrum, profundens medullam, germinat neruos, & tribuit motum; vt docent communiter Medici, cum Diuo Bonauentura *in 3. diſt.* 13. *art.*2. *quæſt.*3. *& lib.*2. *Compendij Theol. cap.*41. Sunt autem Vertebræ in collo ſeptem; dorſo 12. lumbis 5. & oſſe Sacro 5. vel 6. quibus additur os Cocygis, ſimile roſtro Cuculi, quod eſt vltimum. Omnes iſtæ conſtituunt oblongam ſpinam, quæ, quia in parte ſua poſteriori eſt ſpinoſa, ideò ſic dicitur.

24 Excavatæ ſunt omnes Vertebræ, vt contineant medullam ſpinalem; ſunt plures, vt motus varij fiant. Quinque in vnum conglobatæ viſæ ſunt, & in ſiliceгniis ferè omnes in vnam coeunt; iam deſiccata humiditate; ſpinam bifidam in dorſo pueri obſeruarunt aliqui. Figura eſt vertebrarum ſuperiùs, & inferiùs plana; ſed interiùs rotunda, & prominens; at in ceruice latior; extrà variè prominens.

Vertebræ colli ordinantur ad ſuſtentandam gulam, & tracheam; Vertebræ Lumborum tuendo trunco Venarum Aortæ, & Cavæ deſcendentis deſtinantur; ideò introrſum inclinant; Vertebræ autem dorſi extrorſum inclinant, ſicuti & os Sacrum, vt locus amplus cordi, pulmonibus, veſicæ, ano, & vtero detur, maximè fœminis in gratiam fœtus.

25 Dvæ ſupremæ ligamentis iunguntur occipiti, vt firmiſſimè capiti adhæreant. Prima dicitur Atlas, quia caput ſuſtentare videtur. Secundæ è medio ſurgit os, quaſi dens, circa quod caput cum prima vertebra gerat; ex huius luxatione Angina oritur inſanabilis, vt ait Hippocrates.

Dorsi vertebris duodecim, nectuntur coſtæ duodecim.

Lvmborvm quinque craſſiores, & laxiores ſunt, vt faciliùs terræ inclinari valeamus.

26 Seqvitvr os Sacrum, quaſi magnum, antiquorum phraſi; vel execrabile, quia pudendis ſubiacet; eius vertebræ ſunt quinque, aliquando ſex, & nonnunquam ſeptem. Foramina, non vt in cæteris lateralia, ſed antica ſunt, ac maiora,, ob neruos ibi maiores, & poſtica; quod ad latus eſt os Ilion. Os Cocygis, à figura roſtri Cuculi, huic ſubeſt, è tribus, vel quatuor oſſibus conflatus.

Os Innominatum; aliis Os Coxæ, vel Ilium, ad latera oſſis ſacri eſt, conſtans ex tribus oſſibus; *Ilio, Pubis, & Iſchio.*

27 Os Ilion, quod Ilium inteſtinum continet, eſt prima pars, quæ ſuperior, & latiſſima oſſi Sacro, nexa ligamento; ambitus eius eſt ſemicircularis, & dicitur ſpina oſſis Ilij. Hoc os amplius eſt in muliere, & ſpina magis in latera educitur, vt grauidæ vterus melius innitatur. Ideò prægnantes de hoc conqueruntur, ac ſi diuelleretur.

Os pubis, vel pectinis eſt ſecunda pars, media, & anterior; Connectitur, cartilagine, in mulieribus duplo craſſiori, & laxiori ad partum; ſæpè verò oſſa pubis in partu diuelluntur; mouentur cum oſſe Sacro; & cum eo conſtituunt cauitatem, in qua ſit Veſica, vt eius, & inteſtinorum pars.

Os Ischion, vel Coxendicis eſt tertia pars inferior, & exterior, in qua eſt ampla cauitas

(ſecta

(acetabulum, & pixidem vocant) pro femoris capite inſigni excipiendo. Connectitur oſſi Sacro duplici fune.

CAPVT V.

De COSTIS.

LATERIBVS duodecim vertebrarum dorſi, nectuntur duodecim coſtæ hinc; & totidem illinc: ex his ſeptem hinc, & ſeptem illinc, dicuntur veræ, quia perfectæ, & bene curuatæ, adhærent oſſi pectoris medio, quod dicitur *Sternum*; eique con-
28 nexæ, ſemicirculum formant. Quinque hinc, & inde inferiores *Suriæ* dicuntur, quia breuiores, ac molliores, nec *ſterno* ſunt adnexæ, ſed ſolis vertebris.

NOTA, aliquando numerum, & ſtatum coſtarum variari. Pauſanias refert, Protophanem Magneſium, coſtas connexas habuiſſe ab humeris: vſque ad ſpurias. Nicolaus Fontanus tres vnitas inſeparabiles vidit.

VT plurimum ſunt vtrinque 12. rarò 13. rariùs 11. *Sæpius* vnica ſupereſt.

EXISTIMAT autem Bartolinus, *lib.4.cap.11.* Adamo concreatas 13. in vno latere, vt inde vnam decerperet ad Euam formandam. Vide *diſp.3.q.3.*

Os Sternum dictum, quia ei ſternuntur coſtæ; eſt enſiforme, ob pugionis figuram in anteriori parte thoracis; pluribus oſſibus conſtat, nempè octo
29 in puero; (cum ante cartilaginoſum eſſet, & ferè vnum) Poſt ſeptennium octo oſſa coaleſcunt in tria, vel quatuor, vel plura, & in ſenibus fere vnum; Connectuntur cartilaginibus.

SVPREMVM os amplius eſt, & planum, referens pugionis nodum ad capulum; dicitur iugulum, vel furcula; eſt enim Lunatum; ſinus habet ad clauiculas excipiendas. Alium ſinum intrinſecus haber, vt Tracheæ locum det.

SECVNDVM os anguſtius eſt. Tertium adhuc minus; ſed latius deſinit in cartilaginem triangulam, quæ ſi oſſea euadat, lædet reſpirationem. Hæc in infantibus tenella eſt; vnde ſi intus faſcia, vel manu pectus premente inducatur, eos necat; quod eueniſſe cuidam meæ Nepti infantulæ vidi.

CAPVT VI.

De CLAVICVLIS, & SCAPVLIS.

CLAVICVLÆ ſitæ ſunt tranſuerſim ſub imo collo, in ſummo pectoris, vtrinque vna; figura eſt, veluti litteræ. S. ad iugulum, foris conuexæ,
30 extrinſecus leuiter cauæ, ne vaſa ibi lata comprimantur: In viris magis incuruantur; vt minùs impediatur brachij motus: in mulieribus minùs pulchritudinis gratiâ, cùm foueæ non ità conſpicuæ ſint in fœminis, vti in viris: vnde & minùs agiles ſunt ad proiiciendos lapides. Connectuntur cum Scapulis proceſſu ſuperiore, per cartilaginem connatam.

HARVM vſus eſt ad varios motus brachij. His carent bruta: excipe Simiam, Sciurum, Murem, & Echinum.

Os Scapulæ, humeri latitudinem conſtituens; 31
eſt os latum, & tenue, præſertim in medio; ſed in proceſſibus craſſum, incumbens ſuperioribus coſtis, parte poſtica, inſtar ſcuti; figura eſt ferè triangularis. Habet tres proceſſus. Inſeruit coſtarum robori. Ad humeri, & clauium articulationem, & ſecuritatem; vt docet Diuus Bonauentura, opuſculo de Immenſitate, & Inuiſibilitate Dei.

CAPVT VII.

De OSSIBVS *Brachij*, & *Manus*.

OS brachij vnicum eſt, magnum, & validum, longum, teres, inæquale. Parte ſuperiori habet caput rotundum, cartilagine obductum, quod cum Scapula articulatur.

INFERIOR pars articulatur cubito, & radio: 32
vbi duo proceſſus ſunt; externus minor, cartilagine incruſtatus; & internus, duos ſinus habens; vt forma fiat trocheæ, vel rotulæ, ad quam voluuntur funes: vnde cubitus, ginglyno iunctus, in acutiſſimum angulum flecti poteſt; at vltra rectam lineam nequit extendi.

CVBITI oſſa ſunt duo, humero breuiora, & appendices vtrinque habentia, ſibi mutuò incumbentia, atque ligamento membraneo inuicem commiſſa, ad motum, & operationes plurimas; vt docet Diuus Bonauentura, infrà citatus.

PRIMVM inferius, maius, & longius, dicitur Vlna, ſeu Cubitus; alterum ſuperius, & minus, dicitur Radius: eſt autem Radius obliquus, & à priori diſtat.

MANVS habet in extremo quatuor oſſa; 33
CARPI, ſeù Brachialis; METACARPI, ſeù Poſtbrachialis, Digitorum, & SESAMINA.

CARPVS, Arabibus, RASETTA, octo habet oſſa diſtincta, inæqualia, magnitudine differentia; supernè quatuor, radio articulata, & cubito; infernè totidem 4. Metacarpi oſſibus connexa.

METACARPIVM, vel palma 4. habet oſſa oblonga, & gracilia, quæ cum carpo iunguntur connexione, & digitis, per ligamenta; vt docet D.Bonauent. *loco citato*.

DIGITORVM oſſa ſunt 15. ſingulis digitis tria, gibbis foris, intus cauitatibus prædita ad ap- 34
prehenſionem; vt docet Diuus Bonauent. *ad 11. Lucæ*.

CAPVT VIII.

De CRVRIBVS & PEDIBVS.

PRIMÒ occurrit Os femoris, quaſi ferens animal; eſt longum, maximum. Pars ſuperior tres 35
habet proceſſus.

CAPVT maximum eſt rotundum; in coxendicis acetabulum inſeritur, & duplici ligamento cum Coxendice nectitur.

INFERIOR pars cum tibia articulatur: nam ad genua, duplici capite, tibiæ ſinus intrat; inter quæ capita ſpatium amplum eſt, per quod vaſa, cum neruo, ad caua tranſeunt.

ARTICVLATIONI femoris, & tibiæ inter- 36

ponitur

ponitur mola, rotundum, & latum os ; vbi genu ligamento cingitur.

36 TIBIA eſt pars inter genu, & talum, oſſibus duobus conſtat, vt cubitus. Vnum interius, & nomen tibiæ obtinet : Alterum FIBVLA : quia tibiæ
37 muſculos iungere videtur. Dicitur etiam SVRA, omnia verò ad motum progreſſiuum aptata & ad flexionem genu ; vt docet Diuus Bonauentura ſuprà. In noua Zembla etiam intrò genuflectunt homines, non minus quàm extrà.

PEDIS oſſa, ſicuti etiam manus, in tres partes diuiduntur, in TARSVM, METARSVM, & DIGITOS.

38 TARSI oſſa ſunt ſeptem, quorum quatuor tantùm poſteriora nonnulli in Tarſo numerant : quia tria priora in manu non habent oſſa, ſibi ſimilia.

PRIMVM dicitur TALVS ; & ad motionem facit. Secundum, Talo nexum, ad pedem firman-
39 dum, dicitur CALX, ſeu Calcaneum. Tertio dicitur NAVICVLARE, Cymbæ ſimile. Quartum, cubo ſimile ; ideò dicitur CVBOIDES, vel teſſera. Reliqua tria CALCOIDEA dicta ſunt, & ſunt cuneiformia, nauiculari adnexa.

OSSA Metatarſi, vel plantæ, ſunt quinque, Tarſi oſſibus nexa. Digitorum quatuordecim, quia pollex tanquam ad manum, non ad digitos, ſpectat.

40 IN internodiis manuum, & pedum latent oſſicula quædam minima, dicta *Seſamina* ; quia ſeſami ſemini ſunt ſimilia.

41 INCERTVS eſt horum numerus ; ſed, vt plurimum, ſunt duodecim in ſingulis manibus, & pedibus ; in quibuſdam 16. 19. & 20. & nonnunquam decem, & pauciora.

CAPVT IX.

De Cartilaginibus, & Ligamentis.

42 CARTILAGINES ſunt partes ſimilares, oſſibus affines : vnde, & quæ animalia oſſibus carent, illis cartilagines ſunt pro oſſibus.

SVNT oſſibus molliores, duriores verò Ligamentis.

43 MVLTÆ verò Cartilagines in oſſa mutantur; vt in quodam fure Mediolanenſi aſpere arteria oſſea euaſerat ; vt refert Cardanus, & Bartolinus. Ità ſæpe cartilago ſcutiformis, aſpera, & aliæ fiunt è partibus terreſtrioribus ſpermatis ; vt ait Galenus.

38 VSVS eſt, primò motum faciliorem reddere in iuncturis, & diuturniorem.

SECVNDO partes ab iniuriis externis tueri. Tertiò connectere oſſa. Vide alia in Bartolino *lib.* 4. *cap.* 2.

LIGAMENTA neruis duriora ſunt, quæ oſſa inuicem colligant, aliaſque partes, & ità oſſa retinent in capite, thoraci, dorſo, artubus, ne fiat partis alicuius luxatio.

QVÆSTIO III.

De Neruis.

AB initio huius diſputationis dictum eſt in homine reperiri tria vehicula, per quæ vitales humores, & ſpiritus ad ſingulas corporis partes diſpertiantur; & quidem per venas, vt pote latioris concauitatis, ſanguis cum Spiritu Naturali ad partium Nutritionem diuehitur ; per arterias autem Spiritus vitales cum ſubtiliori ſanguinis partione totum corpus peruadunt. Verum Nerui, compactioris quidem naturæ. Spiritus animales ſenſui & motui ſubminiſtrant. De Neruis hic prius dicemus ; poſtea de Arteriis, & Venis acturi.

CAPVT I.

De Neruis in genere.

NERVI ſunt organa communia oblonga, tereta, in partes deducta pro facultate animali. 39

ORIVNTVR è medulla deducta, in cerebro quidem ſunt ſeptem paria, vel decem : in ſpina verò triginta paria.

DE origine neruorum proponitur grandis Quæſtio.

PRIMA opinio cenſet, neruos è medulla, è cerebro deriuata, manare ; in capite quidem ſeptem paria, vel decem ; at è ſpina dorſali per vertebras, triginta paria. Sic omnes Medici, & Anatomici, qui vnà conclamant, hanc eſſe oculari experimento euidentiſſimam ; vt refert Bartolinus *libro tertio, cap.* 1.

HI referunt Ariſtotelem, Auerroëm, & alios naturales philoſophos aſſerere, originem Neruorum è corde prouenire.

DECIPIVNTVR tamen, quia hi dicunt, ner-
uos quidem è medulla cerebri naſci, quis ignorat ? 40
at motum, & ſenſum, qui ex neruis communicatur, eſſe à corde, quod Spiritus emittit, vt per meatus nutriti nerui, & facti viuidi, ſenſum, & motum communicent ; vt obſeruat Sanctus Bonauentura, *in tertio, diſt.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 3. *ad* 1. & hoc fatentur etiam Anatomici, qui definiunt neruum ſic : *Eſt organum commune, oblongum, & teres pro facultate animali, rectore Spiritu animali in partes ducenda*, vt fatetur Bartolinus, & diſſerit Diuus Bonauentura, *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 41. A corde enim habent originem vitales ſpiritus, qui in cerebro attemperantur in animales, quos nerui partibus diſpertiuntur cum virtute animali, vt docent Anatomici, cum Diuo Bonauentura, *loco nuper adducto*, addente, idem eſſe ſpiritum vitalem, & animalem ; hunc verò tantùm addere cerebrum attemperando.

HINC verò neruo inciſo motus illi parti aufertur ; eoque ſtupente, motus impeditur. Verum quidem eſt, quoſdam neruos dare tantùm ſenſum, vt viſorios ; alios tantùm motum, vt, qui in muſculos implantati ; alios conferre vtrumque, vt per ſextum.

PROFVNDIVS ſunt iacti, quàm arteriæ, ſecuritatis gratia.

VARII autem ſunt magnitudine, pro actionum varietate. 41

ETSI communiter triginta ſeptem paria aſtruantur, tamen nerui illi, qui in capite cenſentur ſeptem paria, à Bartolino, & ab aliis, decem paria ponuntur.

DICVNTVR paria, ſeù coniugationes, quia ſinguli habent ſuam coniugem ; nam ex vtroque latere vnus prodit.

NERVI ſunt abſque cauitate, vt communiter cen

cenſent Anatomici. Ità Veſſalius, Euſtachius, Riolanus filius, & alij, quibus ſubſcribit Bartolinus, admittens ſolùm poros paruulos, ad ſpiritus deducendos. Id ipſum ſentit Sanctus Doctor *loc. cit. Compend. Theol.* contra Riolanum Patrem, & Seuerinum, qui in quibuſdam admittunt, & contra Galenum, in Opticis; cui Cæſalpinus, Reuſnerus, & alij adhærent. Arbitror cum Falopio, Galenum voluiſſe admittere in opticis poroſitatem ampliorem; non tamen concauitates.

42 Id, experimentis ſectionum, oſtendunt noſtræ ſententiæ authores. Conſtanr ſanè omnes nerui quibuſdam filaminibus ſibi mutuò connexis. Ex his, hi, qui motui, ſeruiunt duriores ſunt, & quò dilongantur à cerebro, magis obdureſcunt.

In neruis valuulas ponit Corteſius, quæ ſpiritum ſiſtant, ne refluat. At profectò non ità frequentes eſſent Paralyſes, & Apoplexiæ, ſi ſpiritus detinerentur.

Aliqui circulationem etiam ſpirituum admittunt, ſed fruſtra; hi enim ſubtiles nimis, non reuertuntur ad venas, ſed citò tranſpirant.

Vsvs igitur neruorum omnium eſt; vt docet D.Bonau. *allatis locis*, & omnes Anatomici, vehere ſpiritus animales ad omnes partes, pro ſenſu, & motu, quod ex læſione illorum conſtat. Si enim obſtruantur in principio, vel totaliter; perit vtrumque, & apoplexia oritur. Si verò ex vna parte; ibi fit motus, vel ſenſus priuatio, vt monet Bartolinus, poſt omnes Medicos, cum D. Bonauent. *ſerm. 1. de Paraſceue*, & Dom. 18. *poſt Pentec. & in cap. 5. Lucæ, & ad 5. Ioan. & alibi.* Si autem ſpiritus pauci ſubueniant, oritur paralyſis, vt docent omnes cum D. Bonau. *ſerm. 2. de SS. Philippo, & Iacobo.*

CAPVT II.

De decem paribus Nervorvm *intra Cranium.*

43 Decem neruorum paria recenſet Bartolinus.

Primvm Par olfactorium, cuius proceſſus mamillares dicuntur. Hi circa ſellam ſphœnoidis, è medulla elabuntur. Omnes ferè hos neruos ignoraſſe; etſi eorum proceſſus concedant omnes, monet Bartolinus *lib. 3. cap. 2.*

Adverte autem, eos notos Seraphico, qui *lib. 2. Compend. Theol. cap. 41.* docet, ſpiritus animales deduci per neruos ad omnia organa ſenſoria, vt fiat ſenſatio. Docet autem, neruos ad ſenſus è parte anteriori medullæ natos; eos verò, qui deſeruiunt ad motum, è parte poſteriori. Idem docet *3. part. Centil. ſect. 21.*

Secvndvm Par neruorum, quod aliis primum, eſt Opticum, ſeù viſorium ad oculos, quia ſpiritus viſorios deferunt. Hi nerui ſunt aliis maiores; ſed molliores: Eos oriri, ait Bartolinus, ſub occipite, vbi medulla ſpinalis incipit antrorſum elongari, ſeù circa eminentias cerebri, quas *thalamos* vocat Galenus: Paulùm verò progreſſos ferè mediâ viâ vniri, & interſecari; imò confundi eorum ſubſtantiam. Attamen Veſſallius, Aquapendens, & Valliſuiridis obſeruarunt, aliquos toto ductu diſtinctos permanere. Communis verò ſententia docet, naſci in anteriori parte cerebri, cum D.Bonauent. *loco cit. Centiloquij.* Id ſupponit Ingenierus *in Phyſionomia.*

Vnio hæc fit, ſiue ne objectum viſum duplex appareat; ſiue, vt ſpiritus viſiuus alteri oculo, ſi opus ſit, deferatur totus, ſiue ad firmitatem. Statim verò ſeparati, extra Caluariam exeunt ad cauitates oculorum per centrum in homine; at in brutis inferiùs. Intra caluariam tenui tantum Meninge veſtiuntur, à foraminibus verò, quæ pertranſeunt vſque ad oculos, ſimul craſſa Meninge obducuntur. De his agam infrà, *Tract. de Anima, diſp. 5. quæſt. 7.*

Tertivm par eſt notorium oculorum. Oritur non longè à ſecundo ad intimam partem principij medullæ elongatæ, ſic in ortu ſe tangunt, imò continui ſunt, quo fit, vt vno oculo moto, moueatur & alter. 44

Hi nerui, viſoriis duriores, per aliud foramen è caluaria exeunt ad muſculos oculorum, & palpebrarum.

Qvartvm Par dicitur à nonnullis tertij paris radix minor. Oritur initio medullæ oblongatæ, antrorſumque defertur, & oculi orbitam ſubiens, ramos excendit. In oculi adipem muſculum quintum, atque per foramen peculiare oſſis frontis, ad cutim frontis exit, & palpebram ſuperiorem. His primus ramus proſpicit: Secundus verò muſculis ſuperioris labri, & nonnullis naſi, & labro ipſi, ac Gingiuis inſeruit. Tertius per narium cauitatem decurrit. Quartus ramus ſunt muſculi temporum, parti internæ proſpicientes. Vide Veſſalium, Columbum, Platerum, Bauchinum, & Bartolinum.

Qvintvm par facit ad linguæ ſenſum, & guſtum. Oritur è medullæ oblongatæ lateribus, & ſtatim à tranſitu per os. Sphœnoidis propago, inſtar vitis capreoli contorta, prodit, & cum adjutorij nerui duobus ramulis vnitur. Proſpicit muſculis faciei, ac temporum, atque manſorio buccarum, vti faciei, gingiuis, & dentibus: Nam horum beneficio dentes eum ſenſum, quem habent, obtinuêre. 45

Sextvm par oritur propè quintum; exit cum priori; eodem foramine fertur in palatum, & facit ad ſenſum guſtus.

Septimvm par oritur in medietate medullæ oblongatæ, & egrediens cum tertio, & quarto pari, ferè totum in muſculum oculi abducentem abſumitur.

Octavvm par Auditorium ad latera priorum oritur, & os petroſum ingrediens, diuiditur in ramum maiorem, quem expanſum tympanum facere volunt, ac minorem deorſum latum. Propagines per primam, & ſecundam vertebram mittit ad Laryngis muſculos. Vnde aures profundius purgando, ſicca excitatur tuſſis.

Nonvm par oritur paulò infrà procedens. Egreditur per foramen occipitis, per quod aſcenderat ramus maior iugularis internæ, & proſpicit muſculis ceruicis, præſertim cucullari. Deinde deſcendit, & connectitur cum vltimo pari, Arteria Carotide, & Vena Iugulari, atque ad Laryngis muſculos internos mittit propagines, & ad muſculos hyoidis, & faucium, & ad linguam. Mox inter Carotidem, & Iugularum ad tracheæ latus deſcendens ſuprà iugulum, vtrinque diuiditur in ramum Externnm, & Internum. 46

Exterior conſtituit neruos recurrentes (ſeù vocales, quia his læſis, læditur vox animalis; ità vt altero diſſecto ſemiuocale reddatur; at, vtroque ſciſſo,

ſciſſo, mutum fiat.) Dicuntur recurrentes, quia deſcendunt; deinde vtrinque quaſi circa axim circumuoluuntur, dexter circa Arteriam axillarem, ſiniſter circa truncum arteriæ deſcendentem; & poſteà aſcendunt, vſque ad muſculos Laryngis.

Exterior dexter proſpicit muſculis, è Sterno, & Clauicula ortis.

Exterior ſiniſter ſtomachicum ſiniſtrum generat, qui orificium ventriculi, cum compare amplexantur; reliquus verò Ianitorem adit, & Iecoris cauum.

Interior dexter, primò ad radices coſtarum intercoſtalem, cuilibet ramulum largitur; deinde cum arteria magna ſeptum pertranſit, & infimo ventri proſpicit; abitque in tres ramos.

Primvs ad Omentum extenditur, à quo alij tres ramuli diramantur: Horum prior ad Colon. (Hinc, poſt diuturnam cholicam, oritur raucedo.) Secundus ad initium inteſtinorum terminatur. Tertius, ad partem dextram fundi ventriculi, ad ſuperiorem omenti membranam, Hepatis tunicam, & folliculum fellis, dirigitur.

Inferior ad renem dextrum protenditur. Hinc ſolent dare cauſam vomitus in Nephriticis.

Tertivs maximus ad Meſenterium, inteſtina, & veſicæ dextrum latus partitur.

Interior ſiniſter in ſuo latere, eodem modo diſtribuitur; niſi quòd loco Hepatis ad Lienem pars abeat.

47 Decimvm par neruorum, è medulla vix oblongata in occipite, durius in linguam abit maiori parte; minori verò in hyoidis, & Laryngis muſculos.

CAPVT III.

De triginta paribus Nervorvm *Spinæ.*

E Medvlla, dum in ceruice eſt, oriuntur octo, aut ſeptem Paria neruorum.

Primvm par oritur inter occiput, & primam Vertebram.

48 Secvndvm par, inter primam, & ſecundam vertebram, & ſic deinceps.

Tertivm, & quartum, in muſculos genarum, & eos, qui collo, & capiti ſunt communes. Sicuti primum,& ſecundum diſſeminatur per muſculos capitis,& ad aures.

Qvintvm, cum quarti, & ſexti propaginibus; faciunt neruos diaphragmaticos inſignes; & quintum cum prædictis partim retrorſum mittit; partem antrorſum in muſculos, caput inclinantes, brachiorum, ſcapularum, & cutim ibidem.

Sextvm, ad brachia, & ſcapulæ cauum pertingit.

Septimvm, cum vicinis duobus,nempè ſexto colli, & primo thoracis iungitur, cuius præcipua portio ad brachium accedit,vſque ad manus extrema.

Fervntvr enim in brachia quinque,vel ſex paria neruorum.

59 In dorſo, è medulla, oriuntur duodecim paria neruorum, quorum ſinguli diuiduntur in duos ramos, anteriores, & poſteriores. Rami anteriores mittuntur ad ſingula ſpatia intercoſtalia: poſteriores abeunt ad vertebrarum ſpinas, inter muſculos vertebris adnatos.

E Spinali medulla in lumbis, oriuntur quatuor, vel quinque paria neruorum, & horum quodlibet diuiditur in ramos anteriores;& poſteriores, qui 50 partim in muſculos lumborum, & hypogaſtrij; partim in crura diſſeminantur. Horum rami ad Diaphragma, Abdomen, femur, vaſa ſpermatica, pubem, ilia, penem, collum vteri, & veſicæ, diſtribuuntur.

In oſſe ſacro oriuntur quinque paria neruorum; vel ſex iuxta alios; ex quorum quatuor ſuperioribus, vnà cum tribus lumborum inferioribus, oriuntur nerui crurales, inter pedes deſcendentes, qui in exortu, inſtar reticuli coniuncti, mox de ſe quatuor ramos ſpargunt.

Nervorvm oſſis ſacri par primum diuiditur in anteriorem; & poſteriorem: At ſequentia quinque paria aliter ſeparantur: Ex his, ſuperiores ad crus; inferiores duo ad muſculos ani, veſicæ, ad ceruicem vteri veſicæ, & penem. Alij ad interfœmineum, & ſcrotum. Sequuntur quatuor crurales, qui vſque ad pedes ſparguntur.

QVÆSTIO IV.

De Arteriis.

Apvd Antiquos nomen Arteriæ cum Vena ſæpius confundebatur; vnde ab Hippocrate aliquandò diciturVena ſemper ſaliens: ab Auicenna vocatur vena animoſa, ſeu audax; ſed hæc nomina à ſpecie tribuuntur generi, eſt enim vena quædam arterioſa, vna ſimplici tegumento ad inſtar cæterarum venarum amicta; de qua infrà.

CAPVT I.

De Arteria in genere.

Arteria dicta, quòd aërem, vel ſpiritum 51 contineat, eſt organum commune, teres, oblongum, fiſtulæ in modum cauum, è duplici tunica conſtans, è corde prodiens, vehendo ad partes, ſanguini,& ſpiritui vitali idoneùm; vt alij docent, cum D.Bonauent. *lib.2.Compend. Theol. cap.41.*

Prodevnt è corde. Magna quidem, ſeù Aorta exit è ſiniſtro latere; at arteria venoſa, ſicut & vena arterioſa è dextro.

Devehvnt ſpiritus vitales, & ſanguinem ad partes omnes, ad vitam fouendam, ad nutritionem, ad excrementa ſanguinis pellenda, ad renes, meſenterium, vterum, hemoroides. Vide D. Bonauent. *loco cit.* Bartolinum *lib.2.cap.1.*

Pvlsat verò, vt calor innatus ventiletur, ac temperetur, vt ſanguis arterioſus minoribus arteriolis inſinuetur, & inde partes nutriantur, reliquus per valuulas venis refundatur, vt fiat Circulatio; de qua agam, *Tractat. de anima, diſputatione 3. quæſtione 3.* ne ſanguis, quieſcens putreſcat.

Est autem quæſtio, vnde pulſus arteriarum 52 procedat.

Ali

Aliqvi dixêre, eum fieri à ſola facultate pulſificâ, Arteriis inſitâ; vt Praxagoras; ſiue à corde per tunicas Arteriarum; vt Galenus docuit,& poſteà innumeri Medici, quibuſcum videtur D. Bonauent. *lib. 2. Compend. Theolog. cap. 41. & ſerm. 2. de Beata Agnete.*

Alii dixêre, illud fieri à ſanguine, vel ebulliente, vt Ariſtoteles; vel rarefacto, vt Corteſianus; vel puro, diſtendente Arterias, vt Haruæus; aut ab vtroque, ſcilicet ſanguine implente, & facultate dirigente, vt Bartolinus *lib. 2. cap. 1.* & alij, quibuſcum eſt Seraphicus *3. part. Centil. ſect. 22.* vbi ait: Vis vitalis eſt vis motiua aëris in corpore animalis per Arterias; vnde eſt pulſus.

53 Qvod à ſanguine diſtendantur Arteriæ, & impellantur, clarum eſt, & probatur à Bartolino; quia Cor, continuo pulſu, expellit magnam ſanguinis copiam; Is verò, ſingulis pulſibus alliſus, ſentitur tactu denudatæ Arteriæ, & ſingulis pulſibus, ex arteria ſecta, exilit: Idque inteſtinis Canis, vel Lupi exſiccatis, inflatis, impletiſque aquâ, digiti ictu ſentiri expertus eſt Harucius, quod inſigne experimentum acclamat Bartolinus: Addit S.Bonauentura, *loc.cit. Centil.* Cor emittere aërem, ſeu ſpiritum aëreum per Arterias; vnde Arteriæ agitatæ pulſant.

Facvltatem tamen coniungendam tunicis; alioqui inordinatus eſſet pulſus, & inæqualis ſemper: Arteriæ autem omnes vno momento ſimul dilatantur, & conſtringuntur, agente facultate vitali lucida, ad modum irradiationis; vt notat Bartolinus *loc.cit.* è D. Bonauent. *ad 1. Lucæ*; etſi in Indice pagina ſit falſa: Itaque S. Doctor ab his plauditpr.

54 Dilatantvr verò omnes, dum Cor conſtringitur; & vice verſa, corde dilatato, Diaſtolen patiente, conſtringuntur, & ſunt in Syſtole. Ratio eſt; quia corde expellente ſanguinem, replentur illæ.

Latent ſub venis ad ſecuritatem: Maiores ſunt deſcendentes, quàm aſcendentes rami. Pauciores ſunt, quàm venæ: Sunt membranoſæ, & ſolidiores venis, vt experimur Lanceolà: Eas aperire in magnis euaporationibus, & Phreneſi, docuêre Galenus, & alij: Et quia Arteriæ, Venis ſexuplo craſſiores ſunt; vt monet Herophilus *in Arteriotomia*, debet inciſio profundari.

CAPVT II.

De Arteriæ *magnæ trunco aſcendente.*

Nota, me ab Arteriis citò expediri; nam infrà ex venis, quæ ferè ſemper habent ſubiectam Arteriam, has quoque capies.

55 Arteria magna, è ſiniſtro Cordis ſpecu orta, intra Pericardium emittit Arteriam coronariam, ambientem Cordis baſim; mox è capſula Cordis egreſſa, diuiditur in truncum aſcendentem, & deſcendentem, qui eſt maior.

Trvncvs aſcendens, tracheæ incumbens, omnibus partibus, ſupra Cor exiſtentibus, prouidet: Diuiditur in ſubclauiam dextram ampliorem; & ſiniſtram, aſcendentem ad brachium.

Deinde totus truncus, thymo ſuffultus, abit in duas partes carotides, ſeu ſoporales impares, rectà ſurſum tendentes.

Svbclaviæ, priùs, quàm è thorace exeant, (egreſſæ enim Axillares dicuntur) è parte inferiori progignunt intercoſtales inferiores: è parte ſuperiori Mammarias, Ceruicales, & Muſculas.

Ab Axillari, antequam ad brachium perueniat, oriuntur Thoracicæ duæ, & Scapulares; & ſuperius humeraria, relinquens brachio, quod reliquum eſt.

Carotides ad caput tendunt: Vbi ad fauces veniunt, dant ramulos laryngi: Deinde diuiduntur in ramum exteriorem, & interiorem: Exterior gracilior proſpicit buccis, faciei muſculis; deinde ad aurium radices biramatur, vnus ad aures, alter ad tempora: Interior, ad oſſis Sphenoidis Sellam ſub dura matre, format rete mirabile; hinc tranſiens, duas mittit propagines; minorem ad oculos: maiorem ad glandulam Pituitæ, & per piam Meningem, ac Cerebri ſubſtantiam. 56

Axillaris, per brachium inter muſculos, fertur ſub flexu cubiti; diuiditur in ramum ſuperiorem ad carpum, vbi Medici pulſum explorant; deinde ſub Annulari ligamento gradiens, digitis, Polici, Indici, & medio ramos largitur; & in inferiorem ad carpum; ac proſpicit digitis Medio, Annulari, & Minimo.

CAPVT III.

De Arteriæ *magnæ Trunco deſcendente.*

Trvncvs deſcendens maior eſt; quia ramos ſpargit Thoraci, Ventrique, vſque ad pedes. 57

In thorace, duæ à trunco prodeunt: Prima eſt Intercoſtalium ad octo coſtas inferiores, Secunda Phrenica pro Diaphragmate, & Pericardio: Reliqua pars trunci ad ventrem ſpargit ramos, è qubus, alij ramos venæ Portæ: alij Cauæ venæ ramos comitantur.

Comites venæ Portæ ſunt tres: Celiaca, & duæ Meſentericæ: Celiaca dicta, quia multos ramos ad Ventriculum mittit, In duos ramos partita ſub Ventriculo, nectitur in Pancreate: Dexter ramus ad Hepatis cauum abit, pregreſſuſque Graſticam gignit dexteram, & Ciſticas duas; & infra dextram inteſtinam, & Graſtroepiploin dextram: Siniſter, ſeu Arteria Splenica maior, ad ſplenem abit, & diramatur; meſenterica ſuperior in totum ferè ſpargitur meſenterium; & meſaraicas Arterias format in Ieiuno, Ileo, & Coli parte.

Inferior in meſenterij inferiorem partem, Colique ſiniſtram meat.

Qvæ venæ Cauæ ramos comitantur; ſequuntur Emulgentes, Spermaticas, Lumbares, &c. Ad oſſis ſacri initium venam Cauam conſcendit, nec ampliùs ſubiacet; ne ad os, motu ſuo, allidatur: Diuiditur in duos truncos Iliacos; & ſinguli in duos ramos crurales; ſed antrorſum mittunt ſex propagines, Sacram, Muſculam inferiorem, Hypogaſtricam, & Vmbelicales: Exteriùs, Epigaſtricam, & pudendam: Reliquum in Crus fertur, & crurales Arterias facit. Supra Poplitem, à trunci parte exteriore, muſcula cruralis externa, ad muſculos femoris interiores; & hæc ad genu cum Hypogaſtricæ ramo miſcetur: Sub Poplite oriuntur tres rami, Politeus, Suralis, qui ſubdiuiditur in tres; & Tertius, qui per pedem, & digitos pergit. 58

QVÆSTIO V.

De VENIS.

PER Venas, tanquam per ſuos Alueos decurrunt iugiter riuuli ſanguinis ad abluendum, & irrigandum vberiùs areſcentem carnem; Hæc etenim cum vi caloris continuè abſumatur, mox defectu humidi radicalis ad interitum deficeret, niſi Venarum ſubſidio reficeretur: Harum potiſſimum Munus eſt ſanguinem velut in receptaculis continere, illumque vicinis venis per quaſdam fibrulas communicare; quare vnica tantùm circumveſtiuntur tunica, vt facilius ſubtilior, & defæcatior ſanguinis portio tranſpiret, cui inſuper decoquendo inſeruit; ſicut & Naturali ſpiritui ad omnes partes tranſmittendo; quare dicitur Organum commune, tere, oblongum, & ad inſtar fiſtulæ cauum: Ita S.Bonau. *in Comp.Theol.cap.*41. Verum vt diuerſa illarum genera, & officia attingamus, ſit.

CAPVT I.

De VENA *in genere.*

VENÆ nomen, Veteres attribuebant etiam Arteriæ; ſed Arterias vocarunt pulſatiles venas; ſi Bartolino credas, *Libello* 1. *cap.* 1. ſed D. Bonauent. *loc. cit.* eas diſtinguit.

EST autem quæſtio de origine Venarum: Ariſtoteles eas à corde deriuat, cum Peripateticis, quos ſequitur nunc Pecquetus, & alij.

AT Galenus, è Iecore ducit, cum Medicis, & Anatomicis; cum eo eſt Diuus Bonauentura, *loc. cit.* qui ſolas Arterias è corde deriuat: Idem habet, 3.*part. Centil. ſect.*22.

60 PROBATVR primo; quia ibi eſt prima ſanguificatio, nec vlla eſt via deferens Chilum ad Cor: Neque vllum receptaculum Excrementorum primæ coctionis, quæ tamen in Hepate adſunt.

DEINDE ſanguis defertur ab Hepate immediatè ad Cor; nam è Corde ſanguis ad Hepar exire non poteſt, ob valuulas; quamquam mediatè ex Arteriis recurſu referri queat.

TERTIÒ, Piſces ſanguinem habent, & tamen carent dextero Cordis ventriculo; in quo dicunt Aduerſarij fabricari ſanguinem.

QVARTÒ, Vena portæ non attingit Cor, ſed Hepar, quod etiam Caua attingit: Hæ autem ſunt venæ maximæ: At, ſecundùm Ariſtotelem, omnes venæ debent eſſe contiguæ Cordi.

QVINTÒ, in fœtu, Vmbelicalis vena cum ſanguine ponitur in Hepate, non in corde matris.

SEXTÒ, ſi Venæ eſſent à Corde, pulſarent, ſicut Arteriæ; nam totum Cor pulſat: Hæc videtur ratio S. Bonauenturæ ſuprà.

SEPTIMÒ: Nunquam læditur ſanguificatio, niſi læſo Hepate; vt in Hydrope.

VSVS eſt, ex Antiquorum opinione, ſanguinem cum ſpiritu, & facultate naturali, ab Hepate, in omnes Corporis partes pro nutritione, adducere.

61 AT Moderni cenſent, Venas non deferre ſanguinem ad partes nutriendas; non enim aptus eſt ſanguis venoſus ad nutritionem; ſed omnem ſanguinem ad ſolum Cor referunt per circulationem, ſiue mediatè per Hepar, vt Meſaraicæ venæ: ſiue immediatè, vt Caua; vel à toto corpore, à minimis ramis ad maximos, per ramum ſuperum, & inferum; vel ab Hepate, ſiue ibi generatum, ſiue è Meſeraicis, & Arteriis aſſumptum: Id cognouit S.Bonauentura, vt dicam, *tract. de Anima, diſp.* 3. *part.* 1. *quæſt.* 3. Ideò cautè, referens primam opinionem, addit: *iuxta antiquos.*

AD Cor ergo tanquam ad Centrum adducere, & à partibus minimis, veluti peripheria, probant Anatomici experimentis, è quibus aliqua referam, *loco adducto.*

PRIMÒ in Venæ ſectione, ligato ſupra cubitum 62 brachio, citra ligaturam nullus tumor fit, nec ſi ferro venam aperias, ſanguis efflueret (niſi paucus; quia Anaſtomoſes aliquæ in ſuperiori ſunt Arteriæ cum vena:) Infra ligaturam verò, & intumeſcunt venæ manus, & apertè copioſum fundunt ſanguinem, quantum poteſt totum Corpus effundere.

ITIDEM, ſi digito locum infra vulnus comprimas, ſiſtitur ſanguis; illo verò remoto, ſurſum fluit: vnde colligitur, ſanguinem ab exteris partibus venarum aſcendere ad cor, non deſcendere à corde.

SECVNDÒ, ſi calore turgidæ fiant venæ manus; & digito deducas ſanguinem deorſum ad digitos, nihil in ſuperioribus ſuccedet; ſed vacuæ venæ apparebunt: Si è contra, digito comprimens venam, deducas ſanguinem à manu ad brachium; ſtatim repletas videbis venas.

TERTIÒ: Liga manum, vel pedem, & immerge 63 aquæ gelidæ, vel niui; mox ſolue vinculum, ſenties Cor refrigerari à ſanguine frigido, ſanè aſcendente: Pari ratione calefiet, ſi aquæ calidæ fuerit immerſa manus, vel pes ligatus, & ſoluantur.

QVARTÒ: In ſuſpenſis rubet caput, facieſque, & diſtenſæ apparent venæ, ob iter ad Cor, à laqueo ſanguini impeditum: Soluto autem laqueo, detumeſcit, & decoloratur facies, remanente aliquâ parte rubea, eò quòd ſanguis frigidus non moueatur ampliùs.

QVINTÒ: In ſciſſionibus viuorum animalium res clariſſima eſt: Quocumque enim corporis loco diſſecto, ligatâ venâ, etiam à corde remotior; eâ parte flaccidâ cernitur, quâ cor ſpectat; tumente contrariâ, quæ à corde eſt remotior, citra ligaturam.

SEXTÒ: Eleua venam in viuis animalibus, filoque conſtrictam pertunde citra ligaturam, copioſus fluit ſanguis; eis verò cor verſus, nihil, quod in cruralibus, & iugularibus venis, cuiuſque animalis, ſuccedet; etiamſi penitus ſecentur venæ; Sic expertos ſe teſtantur Vualæus, & Haruæus, cui præcipuam laudem in hac re edocenda, ac comprobanda defert Bartolinus.

SEPTIMÒ id oſtendunt Venarum valuulæ, quæ 64 ità ſectæ ſunt, vt Cor reſpiciant patulæ, facilemque tranſitum à minimis venulis aperiant ad maiores, & indè ad Cor largiantur: A Corde verò, ſiue à maioribus venis clauſæ, nihil remeare ſinant, neque vi impulſam aquam, ſtylum, &c. niſi læſæ patiantur.

OCTAVÒ, Hepar, ad ſolum Cor mittit; Cor, ad ſolos Pulmones, & Arterias iunctas; vt dicam, 65 cùm de Corde: Cùm igitur tanta copia, continuo pulſu, per Arterias ad partes animales, diffundatur; nec tamen ea reſarciri queat ab aſſumptis, nec regrediatur ad Cor, ob valuulas Aortæ mitrales, nec ſubſiſtat in Arteriis continuò pellentibus, nec à partibus nutriendis tantùm abſumatur; reliquum eſt, vt quod abundat, ad Cor referatur; & Venas intret per circulationem.

ALIA

Alia etiam venarum officia ſunt; qualia ſunt ſanguinem præparare, vt præſtant venæ lacteæ; vel non nihil perficere, quod in venæ Cauæ portione inter Hepar, & Cor fit: Tertiò ſanguinem cuſtodire: Nam putreſcit ſanguis extrauenatus: Venarum magnitudo diuerſa eſt; ità tamen, vt extremæ minores ſint; vt hinc in capillares exſilentur: Connectuntur Arteriis, vt ſub Vena, ferè omni, Arteria ſit; nulla verò Arteria ſine vena. Iunguntur autem variis Anaſtomaſibus, ſeu Valuulis.

66 Vena eſt membranoſa, vnicam habet tunicam: In Venis ſunt valuulæ, quæ contrectantur, dum ſanguinem fricando deorſum adigere tentes; nam curſum eius tardare ſentitur; hoc etiam cauſatur à ſanguine craſſo, Varicibus inſito.

Svnt autem valuulæ tenues membranæ, ſitæ in cauitate venarum, præcipue Brachiorum, & Crurum. Reperiuntur aliquæ inſignes in orificio venæ Iugularis, in Cephalica, Baſilica, in venis Crurum, &c. Ità verò ſitæ, vt Orificia habeant ſurſum,radicem venarum verſus; infrà verò clauſæ, ſemperque cor reſpiciunt.

Venæ omnes, ad Venam Portæ, & Cauam; duas veluti Matres,reducuntur.

67 Vena Portæ per oſtia deferre Chilum ad Hepar, è ventriculo, credita eſt ab Antiquis: Oritur è caua Hepatis parte; vnde aliqui, radices ominantur: Eſt ampla; ſed mollior, quàm Caua: Alij huius radices vocant Meſaraicas, quæ ſanguinem è Meſenterio ad Hepar vehunt: Vnde Meſaraicæ, manus Hepatis dicuntur: Huius ſuperiores rami per Hepatis cauum diſperguntur, qui foris in vnum ramum poſtea coëunt: Truncus verò inferior, duabus venulis ad veſicam biliariam dimiſſis, mittit aliam ad ventriculum, Poſteà ſiniſtrorſum inclinans, truncus diuiditur; quorum alter ad ſplenem tendit, vnde ſplenicus; alter dextrorſum, qui dans ventriculo, & Omento venas, atque inteſtinis, meſenterium totus ingreditur, & in tres ramos inſignes diuiditur.

CAPVT III.

De Venis Lacteis.

68 Venæ Lacteæ ità dictæ à colore, hac noſtra ætate inuentæ feruntur à Gaſpare Aſellio, & ſæpè oſtenſæ ſunt, ſectione Canis viui depaſti,ſecti poſt tres horas:Ea vaſa eſſe diſtincta à Meſaraicis inuenêre Moderni; apparent enim hora Chili albicantia; poſteà diſparent, & ſolas fibrulas, & cauitates retinent ſpectabiles.

Scito Eraſiſtratum, apud Galenum, qui circa annum 141. floruit, Antonino Pio imperante, has venas lacteas in hœdo ſecto expoſuiſſe; atque adeò & D. Bonauentura, qui Galenum perlegerat, & de eius principio, & inſtrumentis nutritionis ſententias affert, optimè id agnouit.

Experimenta ſanè plurima, maximè in Canibus opiparè epaſtis, & tertià horâ diſſectis multiplicarunt Moderni; imò & in hominibus, nuper ſtrangulatis, ſuffocatiſque poſt cibum, & olim Eraſiſtratus in hædis, nuper lactatis, & occiſis,idem comprobauit.

Earvm ſitus eſt in infimo ventre, per Meſenterium ab inteſtinis obliquo ductu, duas inter eius tunicas in Pancreatem medium, eiuſque glandulas intraht; Ibi variæ circumdantes, ſunt cancellis ſimiles, aut capreolis implexæ, in labyrinthos abeuntes.

Ab eo rurſus maioribus ramis per latera Portæ 69
miſſis, quandoque etiam Cauæ latera ſubeuntes, in tertium Hepatis lobum diſciſſæ,in fibrulas, per eius carnem diſſeminatæ diſperduntur.

Innvmeræ ſunt diſperſæ per Iecur, Inteſtina, Meſenterium, & Pancreatem.

Vsvs eſt, Chilum ad Hepar transferre (non per Meſaraicas, vt Antiqui volebant;) Sanè colore non mutatur Chilus, donec ad Hepar perueniens, ſubpallêre, & ſubrubêre incipit.

CAPVT IV.

De Venis Hemorrhoidalibus.

Hæ ſunt, quæ in recto inteſtino iuxta Colon 70
extremitatem ad anum tendunt, quæ in multis ſanguinem euacuant, ſtatis temporibus aptè ad ſanitatem.

Ex his internæ à Vena Portæ, & aliæ externæ à Caua manant, quibus Arteriæ iunctæ ſunt ad humores euacuandos: Internas ſolas nouêre Antiqui in Malancholicis, & Splenicis laudatas ob purgationem.

Cvm ad anum deueniunt, Orificium multis ramulis circummeant; per has etiam vilior, & craſſior ſanguis, qui purgari nequit, euacuatur; ſicut per ramum hipogaſtricum abundantior copia effunditur; vtrumque prouidè natura inſtituit ad corporis ſanitatem.

CAPVT V.

De Venæ Cavæ Trunco aſcendente.

Hæc è gibba Iecoris prodiens, maxima eſt 71
venarum: Huius truncus aſcendens, Diaphragma penetrans, & per Thoracem, Collum, Caput, & Brachia diſſeminatur; Fertur autem indiuiſus ad iugulum vſque: Intereà oriuntur ex eo quatuor rami.

Primvs eſt Phrenicus,ſiue vena Diaphragmatica, vtrimque vna; vnde etiam rami ad Pericardium, & Mediaſtinum deferuntur.

Deinde aſcendit per Septum, & perforans Pericardium ſiniſtrorſum, ſe inſinuat in dextrum Cordis ventriculum, amplo foramine.

Secvndvs eſt vena Coronaria; Cordis baſim cingens, ad cuius ortum eſt valuula, reditum ſanguinis in truncum admittens.

Tertivs eſt, Vena ſupra Cor inſignis, hæc in homine, & cane vna eſt, ſine pari; gemina verò in ruminantibus quibuſdam Animalibus, & Suibus, &c. Mitit ad octo intermedia inferiorum coſtarum ramos intercoſtales. Prope octauam coſtam diramatur; alter ramus ad ſiniſtram ſub Diaphragmate aſcendit, & inſeritur, modò in Cauam propè emulgentes; modò in ipſam emul- 72
gentem: Hac via, per Vrinam, Pleuritici ſæpè expurgantur, & pus per emulgentes vadit (verius mediante Corde.)

Et i Alter

Alter ramus dexter iungitur Cauæ; aliquando etiam lumbari implantatur.

Qvartvs intercoſtalis ſuperior, ad quatuor ſuperiorum coſtarum initia, meat.

CAPVT VI.

De Vena Svbclavia.

73 Ramis iam dictis conſtitutis, aſcendit vena Caua ad clauiculas, ibique in duos ramos diuiditur axillares ſubclauios: Hinc oriuntur Venæ ſupernæ, & infernæ, tam ante, quam poſt diuiſionem.

Ante diuiſionem quatuor: Primò Mammariæ: Secundò Mediaſtinæ: Tertiò Ceruicales: Quartò Muſcula inferior.

Svbclavivs Truncus egreſſus cauitatem thoracis, tunc propriè Axillaris dicitur, & Scapularis: Duplex inde oritur pro muſculo Scapulæ, internus, & externus, & pro axillarum glandulis: Deinde Axillaris diuiditur in ramum ſuperiorem, ſeu venam Cephalicam; & inferiorem, ſeu Baſilicam.

A Trunco Baſilicæ, duæ oriuntur Thoracicæ.

74 A parte ſuperna trunci ſubclauij, oritur muſcula ſuperior, iuxta iugulatem externam; deinde Venæ iugulares, ità dictæ, quia in iugulo ad colli latera binæ aſcendunt; Iugularis externa repens ſurſum prouidet partibus externis capitis, faciei, colli, & faucium: Diuiditur enim ſub radice aurium in ramum interiorem, qui adit muſculos oris faucium, hyodis; & in exteriorem, quæ ſub aure bipartita vnum ramum mittit ad faciem, Naſum, Buccas, & Frontis medium; ibique iuncta cum alterius lateris ramo, conſtituit venam frontis, quæ incidi ſolet: Altera per latus fertur, ac tempora, & Occiput: Hanc optimis euentitibus aperiunt aliqui Medici in doloribus capitis, raucedine, reſpirationis difficultate, pleuritide, dolore Lienis, impetigine, angina, & in faciei Varicibus.

75 Ivgvlaris interna, ob Cerebri copiam in homine maior, quàm in brutis, Apoplecta dicitur, & ad tracheæ latus aſcendit, cui propagines mittit.

Ad Caluariæ baſim pertingens, parte poſteriore diuiditur in duos ramos: Vnus maior retrorſum, fertur cum arteriæ Carotidis ramo minori per oſſis occipitis foramen, quod pro ſexto pari neruorum eſt factum, & duræ Matris ſinum intrat: Alter minor per tertij, & quarti paris foramen ingreſſus, in craſſam Meningem abſumitur: Vide Bartolinum, & Veſſalium latiùs.

CAPVT VII.

De Brachiorum Venis, *& Manuum.*

76 Vena Axillaris, initio brachij, in duos ramos diuiditur inſignes: in Superiorem, quæ eſt vena Cephalica; & inferiorem, maiorem altero, quæ dicitur *Baſilica.*

Cephalica dicitur, vel Capitalis, cuius ramus externus ad carpi medium, parte inferiore Baſilicæ ramo iungitur; & deinde externam carpi ſedem conſcendens, inter digitum Annularem, & minimum pergens, dicitur *Saluatilla*: quæ in febribus acutis, & tertianis ſecatur, & rectè; non tamen in affectibus melancholicis; vt aliqui vellent.

Ramvm interiorem Cephalicæ faciunt eum, qui medianam conſtituit.

Basilica, aliis dicta cubiti interior Hepatica; quia in Iecoris affectibus ſecari ſolet; ſed in ſiniſtro latere, vocant Lienarem, quod eius ſectio in affectibus Lienis commendetur.

Cavendvm tamen in eius ſectione, ne Neruus tertij, & quarti paris adiunctus lædatur; vnde Febris, conuulſio, & mors: Errant enim in ea ſecanda aliqui Chirugaſtri.

Hæc Vena, ſub tendine muſculi pectoralis, 77
diuiditur in tres ramos: Primus fertur cum brachij neruo: Medius, & profundus dicitur, infra cubiti articulum diremptus in ramum externum, & internum, parum à ſe inuicem recedentes: Ille prouidet Pollici, Indici, & Medio, necnon manus Muſculis externis: Hic cubiti oſſi attenſus, Medio, Annulari, & Minimo, necnon muſculis manus proſpicit internis.

Svbcvtanevs ad tuberculum brachij internum, diuiditur in ramum anteriorem, & poſteriorem: Hic ſub vlna deſcendit, iuxta digitum minimum, vbi cum Cephalicæ ramo iungitur: Ille, dum fertur per cubitum, procreat aliam venam inſignem, quæ varie pergit ad carpum: Deinde, dum defertur per cubitum, cum Cephalicæ ramo interiore ſub cubiti flexura, conſtituit venam communem, quæ dicitur Mediana, à ſitu ſic dicta.

Moneo tamen, varias eſſe venarum in variis diſtributiones; imò in vno homine, varia eſt in manu dextera, & ſiniſtra.

CAPVT VIII.

De Trunco Venæ Cavæ *deſcendente.*

Trvncvs venæ Cauæ deſcendens, anguſtior, 78
& indiuiſus, comite Aorta, pergit vſque ad quartam lumborum vertebram: Intereà ſpargit propagines: Primò Adipoſas pro renum tunica, & adipe: Secundò emulgentes ad renes, reducentes ſanguinem ſeorsùm, è renibus ad venam Cauam: Tertiò Spermaticas: Quartò Lumbares duas, vel tres, inter quatuor Lumborum vertebras.

His conſtitutis, Truncus ad os ſacrum tendens, ad quartam Lumborum vertebram Aortæ, ſe ſubjicit, & diuiditur in duos ramos Iliacos, qui ſupra os Ilij, ad os pubis abeunt.

Circa ipſam diuiſionem oriuntur duæ venæ, 79
id eſt, Muſcula ſuperior pro Peritonæo, & muſculis Lumborum; Abdominis; & Sacra ſæpè duplicata, pro oſſis ſacri medulla.

Postea bifurcatur vtrinque ramus Iliacus in exteriorem maiorem, & interiorem minorem.

Ab interiore pullulant duæ Venæ, Muſcula media, & hypogaſtrica, quæ ſane inſignis eſt, pro pluribus hypogaſtrij partibus, vt Muſculis inteſtini recti, vnde ejiciuntur Hæmorroïdes exter-

næ, pro veſica, etiam & pene, & ſede vteri inferiori, eiuſque collo: Vndè exoriuntur Venæ, per quas Virginibus, & grauidis Menſtrua ſæpè expurgari creduntur; ſed per Arterias naturalis fit excretio.

Ab exteriori tres, Egigaſtrica, Pudenda, & Muſcula inferior.

CAPVT IX.

De Venis CRVRALIBVS.

80 HÆ, ſicuti & Arteriæ, ac nerui tranſeuntes, in femoris plicatura interrexuntur; deinde à crurali oriuntur rami ſex: Prima Saphena; quæ fertur interno cruris latere,& in ſuperiorem pedis partem, maximè in pollicem.

SECVNDA Iſchias minor, huic oppoſita,exterior cruri.

TERTIA muſcula, ortum habet à trunco.

QVARTA Poplitia per medium poplitis flexum, excurrit vſque ad calcem.

QVINTA Suralis magna, & diuiditur in ramum interiorem, & exteriorem, & diuiditur per Suræ muſculos.

SEXTA Iſchias maior, partem dat Suræ muſculis; deinde in decem propagines diramatur, ſingulis digitis binas diſtribuens.

VARIÆ ſunt etiam iſtæ, ſicuti & de brachiis dictum eſt.

QVÆSTIO VI.

De MVSCVLIS.

MVSCVLI in Corpore humano ſunt veluti motus miniſtri, quem ociùs excitant in variis membris, dum à Cerebro per neruos, à Corde per arterias, & à Iecore per venas vim motricem recipiunt;componuntur ex variis partibus diſſimilaribus,vt dicetur infra; inſuper proprio tegmine veſtiuntur, & cum ſingulis partibus Corporis ſeruiant; à ſingulis etiam aliquid ſubſtantiæ recipiunt; horum variæ ſunt ſpecies, quas per Capita indicabo.

CAPVT I.

De MVSCVLIS *in genere.*

81 MVSCVLVS dicitur, quaſi Mus, Græcè *μύσκος*; quia excoriato muri ſimilis; Latinè etiam vocatur Lacertus, ob ſimilitudinem huius animalculi, etſi variæ ſint eorum figuræ.

MVSCVLVS definitur pars organica, motus voluntarij inſtrumentum; nam ſola hæc pars facultatis motricis influxum recipere poteſt: Helmontius Muſculis nouas fibras oriri dicit; ſed falsò,vt probat S.Bonau. *in 2.diſt.30.quæſt.vlt.* argumento,quo vtitur Bartol.*lib.1.cap.5.*quia ſunt partes ſpermaticæ,quæ reproduci nequeunt alimento.

SVNT partes organicæ; conſtant enim carne, Tendinibus,Venis,Arteriis,&c. tegentibus membranis,Neruis, ſenſum impertientibus, & motum; nam à Cerebro per Neruos vis motiua muſculis datur;vt docent Anatomici cum D.Bonau.*in Comp. Theol,lib.2.c.41.*conſtant etiam pinguedine humectante,vt docet S.Doctor *Serm.S.Petri ad vincula.*

82 CONNEXIO magna eſt inter muſculos: Hiant tamen,ſi flatus, ſerum, vel aliud intercedat: Alij oriuntur à cartilaginibus; alij à tendinibus: Eſt autem Tendo corpus continuum à principio ad finem muſculi,frigidum, ſiccum, ab oſſe natum,& in illud inſertum.

CAPVT muſculi, quandò tendinoſum eſt,vocatur ligamentum; medium carnoſum; ſæpè finis eſt velut Tendò,ſeù Chorda; eſt autem ſenſibilis.

ACTIO muſculi eſt motus triplex: Primò contrahitur intra ſe, caput verſus, & tunc oppoſitus relaxatur:Secundò contractus ità manet.Et hi duo motus ſunt per ſe:Tertiò relaxatur:Eſt autem variùs omnis motus muſculorum pro ſitu,officio,&c.

MOTVS hic,modò voluntariùs, modò animalis;ſpontaneus eſt in brutis;mouet enim voluntas, vel appetitus bruti muſculos; ſicut Eques equum incitat: Sunt tamen aliqui muſculi, qui habent motum ex parte naturalem.

CAPVT II.

De Muſculis ABDOMINIS.

83 REMOTIS cuticulâ,cuti,pinguedine, & membranâ carnoſâ,occurrunt muſculi Abdominis, inferiorem ventrem obtegentes, & ſunt ſexdecim, (aliis quatuordecim:) Concurrunt autem tendines eorum in lineam albam, quæ deſcendit media vſque ad oſſa pubis, & ſub cute apparet, ac via lactea dicitur; duplexque eſt, declinante alterâ ſemilunari circo.

HORVM officium eſt ventrem modo inferiùs, modo ſuperiùs comprimere, aliquando ad tumorem protendere; vt facilius aër retrahatur, & excrementa ejiciantur; fœminis etiam ad parturiendum multùm inſeruiunt, dum ſuperioris ventris compreſſione fœtum ad ima detrudunt.

CAPVT III.

De MVSCVLIS *Brachij.*

84 NOVEM habet Brachium muſculos:Primus eſt pectoralis,qui pectus occupat:Secundus Deltoïdes,& humeris, capitique ſternitur: Tertius Aniſcalptor latiſſimus,totum ferè dorſum vnà cum ſuo compari regens: Quartus rotundus maior,eſtque obliquè ſitus ſub parte poſtica axillæ: Quintus breuis,& rotundus,qui initio acuto è Scapulis infimo angulo pullulans, craſceſſit paulatim, vſque ad medium ventrem:Sextus dicitur Infraſpinatus, vel Superſcapularis inferior; quia Scapulæ partem externam,& gibbam totam tegit; cuius etiam formam habet:Septimus Supraſpinatus,& Superſcapularis ſuperior,ſupra axillam carnoſus,& oblongus, implet cauitatem inter coſtam Scapulæ ſuperiorem, & eius ſpinam, è qua naſcitur.

INFERIOR verò, tendine lato, & valido ceruici humeri inſeruiens ad articuli ligamentum, articulum primum ſuperuehitur.

85 OCTAVVS ſubſcapularis carnoſus, inter co-

ſtas, & ſcapulam; & occupat partem internam ſcapulæ.

Nonvs perforatus, nouiter eſt inuentus;& dicitur *Coracoideus*,ſeu *Coracobrachius*, inſeritur in internum humerum circa medium,iuxta tendinem Deltoidis: Venter eius perforatus, tran tum neruis aperit, qui ad cubiculi muſculos meant.

CAPVT IV.

De Mvscvlis *Scapulæ, ſeu Homoplatæ.*

Qvia mouetur Scapula antrorſum,retrorſum, ſurſum, & deorſum; ideò quatuor accipit muſculos, quibus alij duos addunt, *Seratum maiorem*, & *Digaſtricum*; ſed male: nam hic eſt oſſis hyoidis; ille thoracis; vt notat Bartolinus, *lib.*4. *cap.* 5.

86 Primvs dicitur *Serratus minor*, eſtque muſculo pectorali ſubſtratus: Oritur à coſtis ſuperioribus, & variè aſcendens, ſcapulæ inſeritur: Hic mouet antrorſum ad thoracem.

Secvndvs *Trapezius*, vel *Cucullaris*, quem primis Parentibus, tanquam teſſeram vitæ Religioſæ impoſitum, ait Riolanus; ſed refellit Bartolinus: Oritur carneus, & tenuis ab occipite; mouet ſcapulam ſursùm obliquè; & rectá ad dorſum.

Tertivs eſt *Rhomboides*, à figura quadrilittera, ſub oculari ſitus, tenuis, & latus: Oritur à tribus inferioribus colli, & tribus ſuperioribus thoracis vertebris, eademque latitudine baſi ſcapulæ inſeritur.

Vsvs eſt, non nihil ſurſum obliquè ad poſteriora trahere.

Qvartvs Leuator, ſeu patientiæ, Oritur à vertebrarum colli, quinque tranſuerſis proceſſibus: Vſus eſt, antrorſum trahere, & attollere ſcapulam cum humero.

CAPVT V.

De Mvscvlis *Thoracis, ſeu Reſpirationis.*

87 Respirationi inſeruiunt plurimi muſculi, vt Diaphragma,omnes intercoſtales,& aliqui Abdominis.

Thoracis proprij ſunt duodecim, vtrinque ſex.

Primvs ſubclauius, eò quod ſub clauicula ſitus, ſtat inter clauiculam, & primam coſtam: Oritur à parte interiore, & inferiore clauiculæ carnoſus; inſeritur in partem ſuperiorem primæ coſtæ, & hic eſt primus muſculus, qui thoracem diſtendit.

Secvndvs Serratus maior,magnus eſt, latus, & vndique carneus: Oritur carnoſus è baſi interna ſcapulæ, attollit duas coſtas ſpurias.

Tertivs Serratus poſticus ſuperior, latus in dorſi ferè medio,ſub muſculo latiſſimo Aniſcalptore, à ſpinis vertebrarum dorſi inferiorum ortus; Inſeritur ad coſtarum inferiorum quatuor interualla: Dilatat inferiùs Thoracem.

Qvintvs præcedenti ſubſtratus *Sacrolumbus* dicitur; quia oritur à ſacri oſſis poſteriori parte, & è lumborum ſpinis.

Sextvs Triangularis, paruus, ſubtilis: Inſeritur cartilaginibus inferioribus.

Svnt & muſculi quadraginta quatuor intercoſtales, vtrimque viginti duo, vna pars externi; altera interni; ſunt inter binas coſtas bini.

CAPVT VI.

De Mvscvlis *Capitis, Colli, vel Ceruicis.*

Movetvr caput ſuper primam vertebram antrorſum, & retrorſum, atque flectendo ſupra ſecundæ vertebræ dentiformem proceſſum; velut axi circumducitur: Hic motus fit nouem muſculórum paribus innominatis, excepto octauo Maſtoide. Vide Bartolinum, *lib.*4. *cap.*5. 88

Capitis motus varij ſunt, vt cuique liquet experientiâ; quidam ad dextrum, & Siniſtrum, fiunt obliquè; alij ſurſum, & deorſum rectè; alij denique vno tractu in medio Circulo: mouetur rectè caput, aut ſe demittendo,ſeu attollendo; inſeruit demiſſioni Capitis Maſtoides, quæ in occipite verſatur; vbi dum ſe aliquantulum laxat, ſinit ipſum deorſum anticè ferri ob ſuam grauitatem; alij octo muſculi cæteris motibus opitulantur: Naſcuntur è variis principiis, vti è prima,& ſecunda vertebra Thoracis, ex Apophiſibus tranſuerſalibus quinque inferiorum vertebrarum colli; hinc velut in vnum conglomerati ad occiput terminant.

Habet item collum motum plicabilem, extenſiuum,& lateralem; à quatuor muſculis plicatur, ſeu flectitur,quorum duo ſunt Longi,duo verò Scaleni: primi oriuntur è ſuperioribus Thoracis vertebris; ab initio carnoſi ſunt, & acuti, ſeſe primæ colli vertebræ inſerentes:Scaleni ideò ſunt dicti ob figuræ triangularis inæqualitatem,à principio largiores,& paulatim in tenuiorem abeuntes ſubſtantiam,deſinunt cum ſuis fibris in omnes ferè Apophiſes tranſuerſales vertebrarum colli.

Qvatvor itidem muſculi motui extenſiuo deſeruiunt, duo tranſuerſales, & duo ſpinales,qui habent etiam ſuas vertebras, vnde exeant, & in quas deſinant; Motus colli lateralis non exigit alios muſculos à primis diuerſos; ſed ſufficit, vt vnus è muſculis inflectentibus agat ſimul cum alio extendente.

CAPVT VII.

De Mvscvlis *Dorſi, Lumborum, & aliarum partium.*

Movetvr Spina dorſi antrorſum,retrorſum ad latera, & cruraliter: Sanè in Hiſtrionibus innumeros motus dorſi videre licet. 89

Svnt autem quatuor paria neruorum.

Primvm par dicitur Quadratum, adhærens proceſſibus tranſuerſis vertebrarum,& lumborum: Oritur ab oſſibus *Ilio*, & *Sacro*, latum, carnoſum.

Secvndvm eſt Longiſſimum: Oritur ab extremo oſſis ſacri.

Tertivm Sacrum nuncupatur, Oriturque poſterius ab oſſe ſacro.

Qvartvm Semiſpinatum, Oritur vbi præcedens deſinit, omneſque vertebrarum thoracis ſpinas amplectitur.

Si octo hi nerui omnes agant, dorſum rectum detinent, & hominem quaſi ſuſtentant, ſi vero vnus agat ſeorſim, flectit verſus latera.

At extremitatem Dorſi habet Anus ſuos muſculos, duos ſcilicet Sphincteres, ſeu occluſores, & totidem releuantes, priores nimis carnoſi, oriuntur è vertebris inferioribus ſacri oſſis; quorum alter ad inſtar annuli tranſuerſalibus fibrulis intertextus ad extremitatem inteſtini recti, ita orificium occludit, vt excrementa nullatenus valeant inuito effluere: Alter carnoſior, variis fibrulis contextus videtur; & ad inſtar pellis indureſcit.

Mvscvli anum releuantes, largiores ſunt, & tenuiores, naſcuntur è partibus internis, & è latere oſſis pubis, & deſcendendo rectum inteſtinum amplectuntur, ſeſe tunicæ ipſius exteriori inſerentes: Dant Anatomiſtæ teſticulis quoque duos muſculos, quos Suſpenſores vocant; ne nimia & continua grauitate vaſa multum dilatent; dant etiam & Peni quatuor muſculos, quos apud ipſos vide; vnum verò concedunt veſicæ, quo vrina retinetur; quare circumligatur ad collum ipſius, variiſque fibrulis tranſuerſalibus ita intexitur, vt vel ſtringendo, vel laxando vrinam vaceat ad nutum dimittere, vel cohibere.

CAPVT VIII.

De Mvscvlis *Cubiti, & Radij.*

Mvscvli cubiti quatuor ſunt, & totidem Radij.

90 Dvo Cubiti Flexores ſunt, Binus, & Brachiæus: Duo extenſores, Longus, & Breuis.

Cvbiti namque proprius motus eſt flexio, & extenſio: Radius verò manum totam pronam, vel ſupinam facit.

Cvbiti primus dicitur *Biceps*, ob duplex eius initium, quod eſt à ſcapula.

Secvndvs ſub hoc latus, *Brachiaus*, oritur ab oſſe brachij medio.

Tertivs extendens breuis, oritur ab humeri ceruice, & præcedenti miſcetur, & humeri os occupat; definit verò in illam olecrani partem, cui innitimur.

Addvnt aliqui duos alios. Vide Riolanum, & Veſlingium.

Radii ſunt duo Pronatores, & duo Spinatores.

91 Primvs rotundus in apophyſi interna brachij, in radium ferè medium finit.

Secvndvs eſt quadratus, ab imo cubito in imum radium ſupra ligamem commune radij, & cubiti terminat.

Tertivs eſt Spinator primus, ab Apophyſi externa brachij enaſcens.

Qvartvs eſt Spinator alter ab Apophyſi externa brachij, carnoſus in medium ferè radium excreſcit.

CAPVT IX.

De Carpi Mvscvlis, *& Digitorum.*

Ad Carpi, & Volæ muſculos refertur palmaris; ab Apophyſi interna brachij ortus, expanditur ſuper volam; definit verò in prima digitorum internodia. 92

Mvscvli Carpi ſunt quatuor: Duo flexores interni, & duo extenſores externi.

Primvs Flexor à brachij interna Apophyſi ortus, in quartum os carpi implantatur.

Alter Radieus internus; quia per radium porrigitur ex eodem principio; definit in os Metacarpi primum ſub Indice.

Primvs Extenſor à brachij externa Apophyſi oritur, radio inſtiatus; definit ad os primum, & ſecundum Metacarpi.

Alter Cubiteus externus, ex eodem ſinu vnico tendine abit per os quartum Metacarpi ſub minimo digito.

Extensores ſunt bini: Oriuntur ab Apophyſi annulari externa humeri: Digitos adducunt muſculi quatuor, Lumbares, ſeu vermicularij, ità dicti à figura.

Advectores interoſſei ſunt ſex in ſpatiis Metacarpi; Externi tres palmæ incumbunt; Interni totidem volæ inſiſtunt. 93

Mvscvli, Policem flectentes, ſunt duo; extendentes duo, à cubito orti; Adducentes tres: Abducentes quoque tres.

Flectentes policem deriuantur à ſuperiore parte radij, ſeque inſerunt in vltimum pollicis articulum: Extendentes quoque oriuntur ex oſſe cubiti; quorum primus cum vno ſolo tendine in tertia iunctura definit; alter verò cum tendine furcato paſſim pollici ſe inſerit.

Tres illi, qui pollicem adducunt ad cæteros digitos, eleuant illam volæ eminentiam, quæ dicitur mons Veneris; horum primus ex pugni oſſe ortum habens, carnoſum cum tendine carnoſo, terminatur ad latus pollicis verſus indicem: Secundus ex eodem ortus principio, priorem tangendo, in ſecundo pollicis oſſe abſconditur: Poſtremus ſerpendo progreditur pari paſſu ad ſecundam iuncturam pollicis: dum hi tres muſculi vnitis viribus pollicem pellunt verſus alios digitos, ſecundum eius articulum arctiùs ſtringunt, & fortiter flectunt; ſeparatim verò agentes, primus muſculus adducit ad indicem, ſecundus ad medium, tertius ad duos poſtremos digitos: His contraponuntur Muſculi abducentes.

Index habet muſculos duos: alter dicitur Abductor: alter Extenſor.

Minimi digiti duo ſunt, Abductor, & Extenſor: Ille ab oſſe, tertio, & quarto Carpi: Iſte à Radij parte ſupernâ ortus, exteriùs inſeritur.

CAPVT X.

De Mvscvlis *Femoris.*

Flectitvr femur duobus muſculis: Primus eſt in Abdomine, & dicitur Lumbaris, qui à Lumborum ſuperioribus vertebris oritur car- 94

neis ; & inſeritur in Trochanteria parum anticè.

94 Alter , qui ψόας Græcè , *Poſaus* dicitur à Bartolino eſt inuentus.

Secvndvs Iliacus , inſeritur tend ni conn〈...〉o præcedenti muſculo : Oritur à tota cauitate oſſis Ilij ; & deſinit quoque in Trochanteria.

Extendvnt femur tres muſculi natium, *Glutæi* dicti. Primus largior cæteris eſt , & externus oritur à Cocyge , in os Ilium , ſub Trochantera magnum , lato , validoque tendine deſinens.

Alter medius etiam ſitu , Oritur à dorſo Ilij ſpinæ anteriori ſede in trochantera magnum deſinens.

Tertivs minimus : Oritur à dorſo Ilij prope acetabulum , lato, validoque tendine in trochantera magnum abit.

Hi tres natium carnoſam molem conſtitu〈...〉r.

95 Addvcvnt , & circumagunt femur intrò tres , qui à multis vnus habetur , & dicitur *Triceps* ; His additur *Liuidus*.

Abdvcvnt , & circumagunt foras ipſum ſex muſculi quadrigemini ; & duo obturatores.

Primvs è quadrigeminis dicitur *Pyriformis*, & quartus *Quadratus* (cæteri ſunt ſine nomine) in ſpatium inſeruntur inter vtrumque trochantera : Obturatores ideò dicti ; quia occupant foramen inter os Pubis , & Iſchij ; alter eſt externus, internus alter ; externus oritur è tota ſuperficie dicti foraminis , deſinitque in cauitatem Magnæ Trochanteriæ : Internus etiam ortum habet ex interno Circulo eiuſdem foraminis , exitque in varios tendines, qui in vnum tandem commeantes, deſinunt ad radices eiuſdem Trochanteræ.

CAPVT XI.

De Mvscvlis *Tibiæ*.

96 Flectvnt tibias quatuor muſculi poſtici : Vnus biceps ex iſtis.

Extendvnt quatuor , qui in vnum tendinem fiunt , qui molam amplexus in tibiæ initium anteriùs inſeritur.

Addvcvnt ipſum intus duo: Primus longus, alter Poplyteus ; abducit tantùm vnus , dictus *faſcia lata*.

Mvscvli tibiam extendentes duo , dicuntur vaſti , ob magnitudinem ; horum externus exit è tota radice Magnæ Trochanteræ , & ex oſſe femoris infrà iacentis ; internus verò egreditur è Trochantera parua , & ex oſſe pariter ipſi ſubiecto : Alter muſculus extendens dicitur rectus, oriturque è ſpina externa , & inferiore Ilium ; vltimus cruralis annectitur oſſi femoris.

Mvscvlvs longus tibiam adducens , natus è ſpina dorſali, obliquè deſcendit ad partes eius internam , & anteriorem : Popliteus verò è tuberoſitate inferiori , & anteriori tubæ enaſcens, ſe inſerit in interiorem partem oſſis ipſius tibiæ.

Vltimvs tandem abducens, ex oſſe Ilij principium nactus , ab initio carnoſus percipitur , & obliquè progrediens ad externam oſſis tibiæ partem, ſuo tendine ſatis amplo cæteros femoris muſculos obtegit , & ad extremitatem vſque pedum protrahitur.

CAPVT XII.

De Mvscvlis *Pedum*.

Pedem flectunt antrorſum duo muſculi : Primus Tibiæus anticus , alter Peronæus biceps. 97

Extendvnt ipſum retrorſum quatuor : Duo gemelli *Gaſtronemei* dicti : Tertius *Soleus dictus* : Quartus *Plantaris*.

Adde his Tibium poſticum.

Tibiævs anterior, oſſi tibiæ affixus, ex Apophiſi ſuperiore eiuſdem oſſis oriundus , cùm vno ſolo tendine , deſinente ad inſtar furcæ , inſerit ſe plantæ pedis iuxta os illud , quod pollici adiacet :

Peronævs, vti duo habet capita, ita duos habet tendines ; horum craſſior obliquè ſerpens ſub planta pedis, deſinit è regione Pollicis in quodam oſſe ibi affixo ; alter ad os minimi digiti terminatur.

E Gemellis vnus ; externus ſcilicet , oritur ab interno capite oſſis femoris ; alter externus , ab externo etiam capite eiuſdem oſſis ; Soleus verò his ſubiacet , ortum habens à commixtione duorum focilium : Hi tres in vnum tendinem coëunt, cæteris robuſtiorem , qui calcaneo infigitur.

Vltimvs Plantaris reſpondet palmari in manibus, & in longiorem tendinem protenſus ſubintrat ad latera calcanei, vbi per totam plantam pedis diffuſus , pelli ibidem commiſcetur.

CAPVT XIII.

De Mvscvlis *Digitorum pedis*.

Movent pedem Muſculi ; ſicut & manum : Vterque enim habet ſimiles motus , dum flectuntur , extenduntur , intus contrahuntur, & foris explicantur. 98

Qvatvor digitos pedis duo Muſculi flectunt , vnus extendit : Adducunt Lumbrici quatuor : Abducunt interoſſei decem , à pedis oſſibus nati , & ſpatia metapedij replentes.

Pollex habet muſculos peculiares adductores , abductores , flexores , & extenſores.

Flectitvr vnico, à fibula prodeunte ; adducitur vno, oſſi pedis attenſo: Abducitur vno, à calcis interna parte orto ; & nouus ſuprà tranſuerſalis additur, qui oritur neruoſus à ligamento primi internodij minimi digiti, & ab annulari , mox carnoſus factus, tranſuerſim defertur ſupra digitorum primos articulos , & tendine breui, latoque in magni digiti primum articulum implantatur : Hunc inuenit primus Caſſerius.

Vsvs eſt, facere ambulationem ſecuram, quando per viam aſperam , rotundis ſilicibus refertam, vel per lubricum itur ; nam huius muſculi ope, pes ad huiuſmodi figuram ſe aptat, & id quaſi apprehendit, vt tuto greſſum firmet.

Minimi digiti abductor a calcis parte eadem oritur. 99

Pecvliarem huius digiti obſeruat flexorem Bartolinus, largum, teritem ; à tibiæ capite ortum.

In planta pedis eſt carnea maſſa, ſicut in manu, quæ veluti puluillus veſtigium firmat; & tendines muſculorum in molli culcitra continet.

QVÆST.

QVÆSTIO VII.

De Externis Operimentis.

HABENT in Corpore ſingulæ partes ſua operimenta, & propugnacula, ne ab extra lædantur, & vt ſecurius intus vaceut ſuis operationibus; præterea his tegumentis opus habent, vt partes ſimilares, & diſſimilares melius diſcernantur; vnde etiam Venæ, Nerui, & alia organa interna ſuis veſtiuntur tunicis, ac ſeſe à vicinarum partium corruptione defendunt; notiora tamen, & magis obuia ſunt operimenta externa, quorum varia ſunt genera, de quibus dicam.

CAPVT I.

De Cuticula, Cute, & Pinguedine.

100 CVTICVLA eſt pellicula vitæ, ſenſuſque expers, tenuis, denſa, exanguis, è vaporibus oleoſis, & viſcidis, à frigiditate externa condenſatis, ad cutem tegendam.

CVTIS eſt integumentum corporis commune, vel membrana à ſemine genita, vt ſit tectus inſtrumentum, & ſubiectarum partium tutela.

SVBSTANTIA cutis conflatur ex ſeminis, & ſanguinis mixtione, eſt omnibus membranis denſior, ac largior, eò quòd totum Corpus ambiat; hic ſenſus tactus eſt exquiſitior; quia in ea cætera vaſa terminantur, hinc temperamentum habet optimum, inter exceſſum, & defectum, vt melius inter obiecta tangibilia diſcernat; Figuram habet à parte ſibi ſubiectâ, ſicut & colorem ab humore magis influente; eſt poroſa nimis, vt inſeruiat tranſpirationi, & ſudoris eiectioni.

PINGVEDO eſt Corpus ſimilare, vitæ expers, è ſanguine vnctuoſo membranarum frigiditate concreſcente, ad totius tutamen.

EAM eſſe vitæ expertem conſtat ex indolentia in ſectionibus: Refert Elianus, Dionyſium Tyrannum, nec acubus à ſomnò potuiſſe excitari, ob pinguedinem. Quid verò ſit, eſt in quæſtione.

PRIMA opinio eſt, pinguedinem eſſe Chili partem pinguiorem: Ità Cæcilius Folius.

101 VERA Sententia eſt, eam eſſe è ſanguine: Ità Ariſtoteles; quem ſequuntur etiam Anatomici, cum Diuo Bonauentura, *Serm. de Sancto Petro in Vinculis.*

ASSERO, Pinguedinem à Chylo non eſſe immediatè.

PROBATVR primò; alioqui Infantes in vtero non eſſent pingues; quia non chylificant.

SECVNDÒ; quia nullus eſt ductus a vaſis Chyli ad extrema, vbi habetur pinguedo; neque per membranas fertur; quia duriores ſunt ad ductum: Neque glandulis defertur; quia diſcontinuæ ſunt pinguedini.

VERVM quidem eſt, pinguedinem ex oleoſo ſanguine factam, multum de calore deperdere; vt ait Ariſtoteles: Primum patet; quia facilè ignem concipit, intus auget calorem: Ideò multi Medici eam calidam dicunt; quibus adhæret Bartolinus *loco citato.*

102 ALII volunt, eſſe frigidam apud Bartolinum, *lib. 1. cap. 3.* cum iſtis D. Bonauent. *loc. cit.* Probatur à Sancto Doctore argumento ducto ex Ariſtotele: Quæcunque à frigore concreſcunt, & à calido ſoluuntur, frigida ſunt; at pinguedo à frigido concreſcit membranarum: Ergo.

RESPONDET Bartolinus ex Ariſtotele: Ea, quæ concreta facilè calore ſoluuntur, non multum caloris perdidiſſe: Eſt igitur frigida ſolùm comparatiuè ad calorem, quem habebat.

CONTRA; quia pinguedo difficilè reſoluitur: Deinde arguit D. Bonauentura; quia pinguedo ſanguinem minuit, & Corpus humoribus frigidis replet; vnde pingues breui fruuntur vitâ, & ſunt ad opera ſtupidi, ſicut & ad generationem; vbi calor requiritur. Confirmatur; quia pinguedo è frigiditate fit; vt ait Galenus apud Bartolinum *ibi*, & alij eruditi, quibus ipſe applaudit.

HINC frigidiora, ſunt pinguiora, vt Caſtrati, 103 & Fœminæ; & in partibus tantum frigidis oritur pinguedo.

HINC habes, pinguedinem non à denſitate produci membranarum.

DENSITAS enim non eſt actiua, niſi, vt includit frigus: Neque dicant, denſitatem operculi Alembrici condenſare vapores ab igne ſubiecto, vt diſtillent; fit enim condenſatio a frigore ambiente; vnde & pannus, aqua frigida madidus, iteratò reponitur ad operculum.

NEQVE iuuat dicere, multas partes dari frigidas, neque tamen pingues, vt Cerebrum, meninges: Reſpondetur enim, naturam prouidiſſe formationi pinguedinis, vbi vtilis foret.

REFELLITVR etiam Fabius Pacius, referens pinguedinis cauſam in ſiccitatem.

SANE pinguedo non ſicca, ſed humida eſt, vt arguit S. Bonauentura.

REFELLVNTVR quoque dicentes, eam fieri à virtute pinguifica.

EQVIDEM pinguedo non ità generatur, & 104 creſcit abſque termino præfixo.

ADDIT S. Bonauentura, pinguedinem eſſe vitæ noxiam; Etenim ſanguinem minuit, & vita in ſanguine eſt, eſtque nutrimentum vitæ: Hinc Agnus, cùm circa renes pinguis ſit, infirmatur, & moritur: Pingues enim, dum eis pinguedo diſſoluitur, moriuntur, vt plurimum, à rheumate ſuffocati.

ET è communi Sanctorum ſententiâ, venter pinguis, ſenſibus obtuſus eſt; & ineptus ferè generationi, vt aiunt Medici.

HINC Paſtores, cùm Arietes pingueſcere vident, eos occidunt.

ET Hyppocrates, mulierem docet macreſcere, vt concipiat, ſi pinguis eſt: Hæc S. Bonauentura *loco citato.*

VENAS tres habet pinguedo Abdominis; Armillarem externam supernè deſcendentem; Epigaſtrium infernè, & à lumbis emergentes.

VSVS eſt, ſua viſciditate prohibere, ne calor internus erumpat; meatus occludere, ne frigus Hyeme, & Æſtate calor penetret; Coctionem ventriculi iuuare, tegendo, & obſerando. 105

CALIDAS etiam partes oblinit, atque propugnaculum contra ictus, contuſiones, &c.

CAPVT

CAPVT II.

De MEMBRANIS.

PINGVEDINI in homine ſubſternitur membrana carnoſa.

106 MEMBRANA eſt, quæ partem operit corpulentiorem: Eſt autem pars ſimilaris, lata, alba à facultate propria, vt partes veſtiendo cuſtodiat, producta: Tales ſunt Peritonæum, Pleura, Perioſtium, Pericardium, &c. de quibus infrà.

ALIÆ ſunt membranæ tenues, aliæ craſſæ: Vide Anatomicos.

SVNT etiam præcipuæ membranæ muſculorum, de quibus dictum.

EST quoque membrana carnoſa, ſeu panniculus circa frontem, ambitum Colli, & Aures, ad vicinas partes muniendas.

MEMBRANA autem carnoſa, quæ totum corpus inuoluit, in nouiter natis eſt rubicunda, in adultis alba, propemodum ſentit, quando vel leuiſſimè tangitur; ità quando ab acrimonia bilis aliquantulum irritatur, ſuſcitat motum concuſſiuum, qualis in quartana febri laborantibus deprehenditur. Tribus potiſſimùm inſeruit: Primò ſuſtinet debiliores ramulos Venarum, Neruorum, ſeu Arteriarum, quæ ad cutim terminantur: Secundò, ſanguinis craſſiores vapores colligit, & in pinguedinem vertit: Tertiò carnem Muſculis munit contra externam læſionem.

CAPVT III.

De ABDOMINE.

107 ABDOMEN eſt extrema totius Ventris pars, totumque illud, quod inteſtina tegit, ex cute, adipe, muſculis decem, & Peritonæo, (de quo mox dicam,) compactum; totum illud ſpatium comprehendens, quod eſt à Cartilagine mucronata, nothiſque coſtis, vſque ad Ilia, & ad os pubis ab exteriori parte euidenti cute; ab interiori leui membranâ incluſum, quæ Omento iungitur.

A variis in diuerſas partes diuiditur: præcipua diuiſa eſt in partem ſuperiorem, inferiorem, & infimam, ſeu Epigaſtricam, Vmbilicalem, & Hipogaſtricam: Prima pars extenditur à Cartilagine Xiphoide ad ferè Vmbilicum: Secunda paulò infrà ad quatuor digitorum ſpatium: Vltima pertingit vſque ad os Pubis: Deinde ſingula pars ſubdiuiditur in partem dextram, mediam, & ſiniſtram: His Medici pro ſuis placitis varia affingunt Nomina.

COMMVNIOR tamen diuiſio apud Anatomicos eſt in partes continentes, & contentas: priores ſunt pluribus communes, vt ſunt cutis, pinguedo, &c. Poſteriores verò tantùm in Abdomine reperiuntur, & harum aliquæ inſeruiunt Digeſtioni, quædam humorum euacuationi: Nonnullæ etiam generationi.

NOTA, Modernos addidiſſe duos muſculos pyramidales, Veteribus octo, & membranâ peculiari veſtitos; ortos ex intimo oſſe pubis: Eos comprimere Veſicam ad excretionem Vrinæ, ait Falopius; verum vnum muſculum ad hoc deſtinatum ſuprà vidimus.

CAPVT IV.

De PERITONÆO.

PERITONÆVM eſt Membrana, viſcera inferioris ventris veſtiens: Eſt tenuis, ne oneri ſit; ſed valida; & denſa: Eſt figuræ Oualis intrinſecus læuigata.

ORTVM habet ad lumborum primam vertebram, & tertiam: 108 Connectitur ſuprà Diaphragmati arctiſſimè, vnde eo inflammato, Hypocondria ſurſum conuelluntur: Inferiùs oſſi pubis, & Ilij interiùs lineæ albæ, & muſculorum tranſuerſorum tendinibus coniungitur.

PERFORATVR anteriùs ad vmbilicum in fœtu; & ſupernè, vbi Diaphragmati vnitur: Primò, vbi tranſitus eſt venæ Cauæ: Secundò, vbi tranſitus eſt Stomachi: Tertiò, vbi tranſit Arteria magna, & ſextum par Neruorum per Diaphragma: Quartò, inferiùs circa Anum, Ceruicem Veſicæ, & Vteri, vaſaque, ad crura abeuntia per Peritonæum, Abdominis muſculos, & cutim. Proceſſus habet binos oblongos, tanquam fiſtulas deſcendentes in Scrotum.

PERITONÆVM vbique duplicatur; non tamen æquè vbique denſum; anticè enim tenuius eſt, ſecus poſticè: In viris craſſius eſt à Xiphoide ad vmbilicum vſque; è contra accidit in Fœminis, in quibus ab vmbilico ad os pubis, ob fœtus grauedinem, eſt fortius, & denſius; poſtquam Veſicam attingit, duplicem ſuam membranam ita dilatat, vt relinquat ſatis ſpatij, in qua Veſica contineatur; itavt hæc, nec ſub magno illo ambitu Peritonæi claudatur, vbi cætera viſcera continentur; nec etiam extrà iaceat; ſed inter vtramque eiuſdem Peritonæi membranam concluditur.

HVIVS Membranæ varius eſt vſus: præcipuus eſt cuncta viſcera ventriculi complecti; ea etiam conſtringere, vt Excrementa, veluti retrò preſſa, liberiùs ejiciantur; prætereà ità ſtrictè munit ab omni parte inteſtina, vt à nullo flatu, ſeu ventoſitate externa inflentur.

CAPVT V.

De OMENTO.

OMENTVM Latinè dicitur, Græcè *Epiploon*, hoc eſt, *ſupernatans*; quia ad Ventriculi fundum videtur natare ſuper inteſtina; ab aliis vocatur *Sagena*, ob varia filamenta, quibus inſtar reticuli intertexitur.

HOC eſt ſub Peritonæo quaſi Operimentum; 109 Situm eſt ad Hepar, Lienemque, ac Ventriculi fundum, indeque Inteſtinis inſtratum, quorum anfractus inuoluit, & ingreditur: Nonnullis ad Vmbilicum finitur; ſed aliis infrà; & non rarò ad os Pubis, vbi inſeritur: Quando intercedit fundum Veſicæ, & Vteri; Os Vteri comprimitur, & ſterilitas Mulieribus adfertur; in viris autem Epiplocele cauſat, cùm in Scrotum deſcendit.

NON rarò inteſtinis nudis ſub Hepate deliteſcit; In Hydropicis verò computreſcit.

ORIGINES

Origines duas à Peritonæo habet: Primam ad Ventriculum, circa fundum: Secundam ad inteſtinum *Colon*.

Figvra eſt ad inſtar Marſupij aucuparij.

Pecvliare eſt Omento inter alias membranas, vt Venæ, & Arteriæ multæ per eius ſubſtantiam diſperſæ ſint à Cæliaco, & Meſenterico ramo; Nerui etiam exigui à ſexti paris ramo duplici; & in eo adeps multus, & glandulæ plurimæ reperiuntur.

Vſvs eſt, adipis copiam claudere in fundo; Ventriculum, ne calor exhalet, operit; nam ſuperior pars fouetur Hepatis calore, hinc opitulatur digeſtioni: Prætereà magnam Venarum, & Neruorum copiam deſcendentem intercipit, & ſuſtinet; inſuper recipit in ſuo Marſupio, tanquam in ſtagno, deprauatos humores, qui ex inteſtinis defluunt, vt habet Hyppocrates, *libro de Glandulis*.

QVÆSTIO VIII.

De Ventricvlo.

110 Hic quaſi paruus Venter, eſt pars organica ſub Diaphragmate ad chylificandum.

Sitvs eſt in Epigaſtrio in medio corporis, ſpinæ incumbens: Eſt rotundus, oblongus, ſimilis Tibiæ ventriculati, quam Cœci plectentes ſonant: Anteriùs æqualiter gibboſus; poſteriùs duos gibbos habet, inter quos mediant vertebræ dorſi, & truncus Cauæ, & Arteriæ deſcendens: Pars ſiniſtra amplior; & rotundior, dexteram verſus paulatim attenuatur; vt cibus ſenſim eò perducatur: Ex quo fundamento ſcitur, dormituris conducere primùm ſiniſtro lateri incumbere, vſque ad coctionis abſolutionem; deinde verò dextro, ſecus, quàm vulgo putatur, vt ait Bartolinus, *lib.* 1. *cap.* 9. In ſiniſtro eſt fundus, vbi morari debet cibus; Ad dexterum enim reuolutus, vicinior eſt exitui.

111 Orificia habet duo, ambo in ſuprema Ventriculi regione.

Siniſtrvm dicitur os Ventriculi; ab aliis vocatur Stomachus ob amplitudinem;. Veteribus Cor; quia eius affectus, animi deliquia, aliaque Symptomata Cardiacis ſimilia gignunt; tum ob exquiſitum ſenſum; tum quia Cor condolet per conſenſum vicinitatis, & Neruorum, ab eodem ramo prodeuntium.

Orificivm hoc eſt maius, & craſſius, vt cibum admittat: Situm eſt ad vndecimam thoracis vertebram; fibras circulares carnoſas habet, vt claudat orificium naturali inſtinctu poſt aſſumptum alimentum, ne fumi ad Cerebrum aſcendant, meliuſque coquat: Sic quaſi operculum Ollam tegit, ne decubitu vario Cibus regurgitet.

Ascendit ex ore eius ſiniſtro fiſtula gulæ, quæ dicitur *Oeſophagus*, ſeu Stomachus, iunctiſque ſibi è ſexto pari Neruis binis, perforans Diaphragma, magnam Arteriam verſus conſcendens, eique cedens, ad dexteram declinat, non longè à quinta thoracis vertebra, hinc ſub trachea mox ad fauces peruenit, ibique oſtium aperit, quod dicitur *Pharenx*; ibique nectitur multis, vt mox dicam: Agerem de hoc, *quæſt.* 31. ſuo loco apto, ni cogeret à Ventriculo genitore ipſum longiùs auellere.

112 Venas habet Oeſophagus paucas à Caua, Azygo, intercoſtali, & iugularibus: Arterias ab intercoſtalibus, & carotidibus internis: Neruos à ſexto pari.

Nectitvr initio cum faucibus, & Larynge per tunicam oris, quæ ipſi, & Ventriculo eſt continua: Vertebris tracheæ, & partibus vicinis erigitur per membranas, è dorſi ligamentis: Quia verò ſpinæ ſuperiacent; ideò è læſo topica dorſo applicantur: Glandula parte poſtica adnaſcitur, vt humorem ſuppeditet ad imbuendam cauitatem pro facili deglutione: Subinde ſic intumeſcit, vt potibus, & cibis liquidioribus viam intercipiat.

Constat è tribus Tunicis, Muſculiſque quatuor intexitur.

Primvs eſt *Oeſophageus* cingens: Secundus lateribus implantatus, *Sphenopharyngæus* à Sphœnodis acuto proceſſu interno ortus: Tertius *Stylophalingæus* a Styliformi proceſſu ortus, ad latera extenditur: Quartus *Cephalopharyngæus* propè Ceruicem oritur.

113 Actio Oeſophagi eſt animalis, cùm per muſculos fiat, non naturalis: Nam à noſtro arbitrio deglutitio dependet. Vide Bartolinum *libro ſecundo, cap.* 12.

Deglvtio autem fit hoc modo: Quando aliquid vorandum occurrit, muſculus, *Sphyncter* dictus, omni è parte ſe contrahit; vnde fibræ eius obliquæ, quæ ab Oeſophago ad Laryngem tendunt, tranſuerſæ redduntur; quod cum fit, Larynx attollitur, & gula deprimitur, atque ipſius gulæ iam depreſſæ cauitas anguſtatur: Huic ſuccurrit quartus muſculus; nam ſicuti primus conſtrictus cibum amplexando deprimit; ità hic ſe contrahens, veluti obuius illi, in Oeſophagum tranſmittit, ità, vt ex vtroque muſculo fiat veluti Circulus.

114 Orificivm Ventriculi dexterum diſtat à fundo, ſicut etiam ſiniſtrum anguſtius eſt, & clauſum manet, donec cibus in liquidum cremorem mutatus ſit, concoctione completâ; tunc verò emittit prouidè Chylum: Vnde & dicitur *Pylorus*, id eſt Ianitor; hoc Corroſo, vel Schirro clauſo mors aduenit; vel eo indignato, Paralyſis, & Vertigines oriuntur: Dilatatur ſæpè, vt teſtantur ea, quæ deglutita ſunt, & reiecta per vomitum, vel ſeceſſum; vt Nummi, Annuli, Serpentes, Fiſtulæ muſicales: Concoctus Chylus egreditur, & ab ipſo duodeno incipit Venas lacteas ingredi.

Ventricvlvs fibras habet triplices, rectas, obliquas, & tranſuerſas ad robur.

Membranas habet triplices: Primam communem à Peritonæo: Secundam carnoſam magis: Tertiam rugoſam, vt dilatetur: Eſt oris, & labiorum tunicæ continua; vnde, ſi in Ventriculo ſit bilis, ſentitur à lingua.

115 Cvm Ventriculi ſubſtantia membrana ſit, & frigida, fouetur calore Iecoris à dextrâ, à ſiniſtrâ verò calore Lienis; ſubtus à Pancreate, à trunco venæ Cauæ, & Aortæ: Connectitur in ſiniſtra Diaphragmati; ideò nimis repletus, eius motum impedit, & Dyſnœam parit, ſeu reſpirationis difficultatem.

Accipit à Liene vas breue fundo inſertum, quod ad orificium repens, ei defert humorem acidum fermentatum.

Habet etiam è vena Portæ venas: Inſignis eſt *Gaſtrica*, quæ fundum Ventriculi perrepit, non tangens; ſed aliquos ramos inſinuans.

Accipit

Accipit Arterias à Cæliaca, Venarum comites, vt nutriatur (non enim Chylo nutritur.)

Accipit à ſexto pari Neruos ad Orificia geminos; Ideò tenſus ibi viget, & partem illam contrahi ſentiunt eſurientes: Hi Nerui gulam perrepentes ramulis quatuor itá meant; vt ſiniſter ad pylorum diſſeminet ramulos ſex, & duo alij adeant ventriculi fundum: Hinc percuſſo Cerebro Ventriculus turbatur, & vomitus eicitur; maximè in hemicrania: Et viciſſim malè affecto Ventriculo, animalis facultas languet.

116 Coctionem attribuunt humori cuidam acido, qui eſt vel bilis, vt vult Seuerinus, vel ſpiritus, vt Chambre; vel Chyli reliquiæ, quaſi fermentum, vt vult Riolanus; vel Melancholia, vt maior Doctorum pars, quod de ſucco acido concedit Bartolinus; aſſumpta enim acida quæuis, vt acetum, eoque macerati cibi, ſuccus Citri, oleum Sulphuris, aut Vitrioli, cremor Tartari, & ſimilia, Ventriculi imbecillitatem ſublenant: Hic humor diſſoluit, frangit, & comminuit Ciborum fruſtula duriora, quæ à ſolo calore nequeunt reſolui.

In Ventriculo generantur ſæpè lapilli, necnon bufones, & lumbrici: Addit Salmuth, ibi infantem formatum, & per os excluſum aliquando.

QVÆSTIO IX.

De Intestinis.

117 Intestina ſunt corpora oblonga, concaua, rotunda, variè circumgyrata, continuata cum Pyloro vſque ad podicem, pro Chylo excipiendo; & excrementis primæ coctionis expellendis.

Longitvdo ſexies longitudinem hominis excedit, cuius ſunt; ſed Picolominæus palmo, & ſemiſſe minùs ait: Alij ſepties longiora ea eſſe volunt.

Hyppocrates cubitos ferè tredecim aſſerit, vel non minùs duodecim: At ſtatura iuſta hominis, vix ſuperat cubitos tres, & dimidium.

Gyros habet, excepto initio, & fine, ne ingreſſus, & exitus impediatur: Et gyri quidem ideò dati ſunt primò, ne alimentum ſtatim elabatur; deinde, ne nondum abſoluta Chyli diſtributione, ſi ſtatim elaberetur, aliud alimentum ſtatim ſumere cogamur: Hinc Animalia, quò rectiores ductus habent à Ventriculo ad Anum, eò ſunt voraciora: Tertiò, ne ſæpiùs aliud dejicere cogamur.

118 Sita ſunt in infimo ventre, cuius maiorem partem replent.

Svbstantia eſt membranoſa, ſicut Ventritriculi, vt diſtendi queant à Chyli fœcibus, & flatibus: In tres tunicas ſubſtantia hæc diuiditur: Prima intima eſt rugoſa in tenuibus Inteſtinis; in collo cellulis repleta, neruoſa: Secunda valida, & fibris carnoſa: Tertia exterior, nata immediatè è membranis Meſenterij, quæ dicitur communis.

Fibras habet omnis generis rectas, & tranſuerſas.

Pingvedine foris obducuntur; intus muco, vt facilè elabantur fœces.

Vasa habent inter duas interiores tunicas diſtributa, nempè Venas lacteas; vt Chylum deferant ad Hepar, & alias à vena Portæ, quæ reuehunt ſanguinem ad Hepar, à nutritione inteſtinorum reſiduum: Arterias à Celiaca, ad nutritionem habent.

Habent etiam Neruos à ſexto pari.

Dividvntvr inteſtina in Gracilia, & craſſa 119
ampla, etſi ſint vnum continuum: Tenuia ſunt media, circa vmbilicum, & ſunt tria: *Duodenum*, *Ieiunum*, & *Ileon*, quæ Chylum perficiunt, atque diſtribuunt: Iuuat motus hanc Chyli diſtributionem.

In horum exulceratione, diſſolutioneque dy- 120
ſenteria contingunt, vt notat Diuus Bonauentura, *ſerm. 28. de Communi Sanctorum.*

Peristalticvs eſt, quo Inteſtina supernè deorſum contrahuntur ad diſtributionem.

Primvm Inteſtinum tenue, cui Pancreas ſubiacet, dicitur *Duodenum*, quaſi duodecim digitorum, ex Galeno, longum; ſed hoc verum in Procerioribus; in nobis autem vix quatuor æquat (forſan eà menſurà etiam pylorum includunt.)

E pyloro exit ſpinam verſus, vbi lumborum vertebris iunctum, deſcendit rectà ad anfractus.

Dvo habet foramina inferiùs, Ieiunum ver- 121
ſus: Vnum eſt cholidochi meatus: alterum ductus pancreatis; hæc tamen in vnum coëunt: Venam duodenam, Arteriam è Cæphalica, Neruos exiguos à Stomachicis habet.

Secvndvm *Ieiunum* dicitur; quia plerumque vacuum; tum quia ibi plurimæ lacteæ ſunt ſugentes; tum quia Hepar vicinum eſt; tum quia ibi porus bilarius reſidet, accelerans expulſionem: Membrana interior eſt corrugata, vt Chylum remoretur, eſt longum tredecim palmos: Venas, & Arterias habet meſentericas, Neruos à ſexto pari.

Tertivm, *Ileon*, dicitur à circumvoluendo; ideò Voluulus appellatur: Oritur à Ieiuno: finit ad Cæcum, ſitum eſt ſub vmbilico ad ilia: Longiſſimum eſt viginti-vnum palmos: In hoc fit voluulus, in quo ſtercoris vomitus: Sæpè in Scrotum delabitur; vnde hernia inteſtina.

Primvm Inteſtinum craſſum dicitur Cæcvm, quatuor digitorum; officium eſt Excrementa recipere, ne labantur ad Colon: Aliqui hîc ſecerni fœces aiunt.

Secvndvm craſſum eſt Colon à torquendo, quod in eo fiant tormina Colica; tranſit à dextro Ilio ad renem dextrum; deinde ſurſum reflectitur ſub Hepate, vbi ſæpè à folliculo fellis maculatur: Mox tranſit ſub Ventriculo ad ſiniſtrum, & Lieni iungitur, ac Reni alligatur; inde in rectum definit: Longum eſt octo palmos, & eſt omnium ampliſſimum: Cellulas habet, vt duriuſcula, ibi retenta excoquantur: Ligamento in longum intexitur; duo verò tranſuerſa in finibus habet, ſub initio eſt craſſa, & membranoſà valuulà orbiculata, apta impedire *Ilei* egreſſum.

Vsvs eſt, ne è craſſioribus inteſtinis, in te- 122
nuia aliquid regurgitet à ſtercore, vel flatu. Hinc materia Cliſmatum ad tenuia non peruenit.

Venas habet, & Arterias ab *Epiploide* poſtica, ſed in ſiniſtro Hemorroïdalem venam, & à Meſenterica inferiori hemorroïdalem Arteriam.

Vltimvm Inteſtinum craſſum eſt rectum, à ſummo oſſe ſacro, in extremum Cocigis, quibus nectitur.

Longvm eſt palmum, & dimidium; habet pingues Appendices; Venas habet à ramo hypogaſtrico venæ Canæ.

Nervi quatuor extremo inſeruntur, qui hoc Inteſtinum valdè ſenſitiuum reddunt, vt in teneſmo videre eſt.

Eivs

Eivs finis dicitur *Podex*, vel *Anus*, tres habens muſculos.

123 Primvs dicitur Sphyncter, vel Ani conſtrictor; Eſt enim veluti Annulus, & in duos diuidi poteſt muſculos: Oritur ab inferioribus vertebris oſſis Sacri: Connectitur anteriùs primò veſicæ meatui: Secundò, peni, cuius muſculis dat originem: Tertiò, collo vteri.

Vsvs eſt Anum ſtringere, ne inuiti fœces effundamus: Sunt & duo Ani leuatores, cum Sphynctere inſerti muſculi, Anum retrahentes poſt excretionem: Oriuntur à ligamentis pubis, & oſſis Sacri.

QVÆSTIO X.

De Mesenterio.

Mesenterivm dicitur; quia in medio inteſtinorum iacet, vt docent Valliſuiridis, *lib.* 1. *cap.* 12. qui addit, non eſſe Inteſtinorum aliquod, niſi quatenus membranoſum: Eſt autem Inteſtinorum vinculum.

124 Est ferè circulare, complectens Inteſtina extenſiùs ad ſiniſtram, magnitudine à Centro ad Circumferentiam, eſt ſpithama; longitudo autem, & circumferentia (ait Bartolinus) trium vlnarum.

Oritvr ad primam, & tertiam vertebram lumborum.

Plvrimæ venæ Meſaraicæ, & Chyliferæ diſſeminantur; & Arteriæ è Cæliaca; & per has dari circulationem ſanguinis: Addo, contra Riolanum: Neruos à ſexto pari coſtarum accipit.

Habet interiectas glandulas ad ſpatia implenda, & calorem fouendum, & ad diſtributiones ramorum; Ideò in centro ſunt maiores: Ità ſi Schirrum patiantur, emaciatur corpus: Hæ vocantur Animellæ, vt ait Valliſuiridis.

Maiorem vnam habet in exortu, quam vocant *Pancreatem*, Hinc lactearum fontem ducunt: Hic enim omnes coeunt, & inde ad Hepar porriguntur.

125 Circvmfvnditvr adipe, à ſanguine pingui, è vaſe delapſo: Riolanus aſſerit, ſtrumas erumpere, ſi Meſenterium ſtrumoſum ſit.

Pancreas, quaſi totum carnoſum ſit, potiùs glanduloſum, laxum, & informe; ſex, vel ſeptem digitos longum; tenui membrana à Peritonæo veſtitur: Iacet ſub poſteriori parte ventriculi: Oritur ad primam lumborum vertebram: Habet venas, ramum ſplenicum, Arterias è ſiniſtro ramo Cæliacæ; habet & Neruos ſexti paris.

Habet verò ductum peculiarem, ſecundùm longitudinem; modò obliquâ, modò rectâ lineâ extenſum, vt obſeruauit Virſungus: Eius orificium in Inteſtinum duodenum aperitur.

126 Vsvs eſt fulcire vaſa tranſeuntia, vt ramos venæ *Portæ*, arteriæ *Cæliacæ*, & Neruorum; præſertim ramum ſplenicum: Secundò Ventriculi coctionem iuuare: Tertiò eſſe ventriculo, vt puluinar: Quartò ſugere præter labentem ſanguinem ſeorſum.

QVÆSTIO XI.

De Hepate.

Iam ad vaſa ſecundæ coctionis pergimus, inter quæ præcipuum eſt Hepar. 127

Est pars organica, ſanguificationis, & venarum principium: Stat ſub Diaphragmate in dextro latere; ferè nunquam in ſiniſtro.

Dicitvr Hepar ab inopia, quippè partium ſubueniat indigentiæ; vel *Iecur*, quaſi iuxta *Cor*.

Ex eo oriuntur radices venarum *Caua*, & *Portæ*; ſed etiam lactearum: Incumbit leuiter parti anteriori ventriculi dextræ ſuperiori, cui, vt cedat, concauus eſt interiùs, & ſimus; ſicuti ſe adaptans ſuperiùs Diaphragmati, conuexus eſt, cùm Diaphragma ſit concauum: Ità verò ad dextram eſt amplæ rotunditatis; ad ſiniſtram anguſtæ, & acutæ; Vide Vallemviridem *lib.* 3. *cap.* 7. Bartolinum, *lib.* 1. *cap.* 14. Inter partem dextram, & ſiniſtram, ingreditur vena Vmbilicalis, magnitudine inſignis in homine ad ſpirituum plurium, quibus indiget, procreationem; maior tamen in frigidioribus, timidis, & guloſis animalibus probatur.

Membrana cingitur tenui, orta ab altera venarum membrana, quæ à Peritonæo naſcitur: In hac Veſciculæ attollnntur aqueæ, à quibus Hydrops generatur.

Connectitvr tribus ligamentis; primò Abdomini venâ vmbilicali, quæ in adultis areſit: Secundò ſuprà Diaphragmati à dextris: Tertiò rurſus ſuperiùs Diaphragmati à ſiniſtris: Poſteriùs etiam ſuâ gibbâ Peritonæo adhæret: Riolanus vult: hæc ligamenta nihil aliud eſſe, quàm venam Vmbilicalem arefactam.

Svbstantia eſt rubra, & mollis, vaſis circumfuſa, veluti ſanguis concretus: At in Hydropicis pallida. 128

Qvi negant ſanguinis rudis Hepatis circulationem, vt Riolanus, & Haruæius; negant in venis Portæ, Cauæ, & Arteriarum Hepatis anaſtomoſes.

Cæteri verò eas admittunt; imò ante eos, Eraſiſtratus, & Galenus: Satis verò patens eſt, è radicibus *Portæ*, in radices *Cauæ*; & id ſuadet tranſitus è venis lacteis, & Portæ ad Cauam, & ex arteriis, cùm ſolus per carnem tranſitus non ſufficiat in celeri, & copioſo fluxu.

Sic dantur anaſtomoſes etiam, quibus Veſicæ, bilis venulæ, venæ Portæ, & Cauæ, ramis iungũtur.

Nascitvr ad medium, iuxta gibbam, vena *Caua*, è parte verò ſimâ, ſurgit vena *Portæ*: Vena autem Vmbilicalis infrà, inter partem ſimam, & portas Hepatis, eaque tantùm in vtero matris inſeruit, tranſiens per vmbilicum ad Hepar matris; nato vero infantulo, paulatim ſiccatur, vt inutilis.

Mvnvs Hepatis eſt ſanguificatio, quæ ità fit, vt docent Anatomici cum D. Bonau. *in Comp. Theol. cap.* 41. & *in* 3. *diſt.* 13. *quæſt. vltim. ad* 1. 129

Chyli in ventriculo cocti, & in tenuibus inteſtinis abſoluti, pars inutilior à venis lacteis, per inteſtina diſperſis, attrahitur, & ex iis, ab Hepatis calore, & virtute ſurſum attracta ſanguinis, ab eo accipit rudimentum; & tunc dicitur Chimus: Hic ergo in radicibus lacteis attractus à parenchymate Iecoris, adiuuante interno Chyli calore, conuertitur, & rubet non ſolùm caloris actione; ſed etiam propria forma inſti-

ti lumini naturalis, vi ignea accenſa, & in Canæ radices expellitur, vbi elaboratur vlterius; moxque cum ſanguine Venæ *Portæ*, & Arteriarum redeunte, in truncum *Cauæ* effunditur, recta ad Cor per truncum ſuperiorem vergẽs, vt ibi ad nutritionem aptus reddatur: Peractâ verò per Arterias nutritione, redit è minoribus ad maximas venas; & inde circulariter ad Cor, modo dicendo, *tract. de Anima, diſp. 3. quæſt. 3.* vbi oſtendam, quomodo à ſanguine *Portæ* non conſpurcetur.

QVÆSTIO XII.

De Folliculo FELLIS, *& Canali* BILARIO.

130 IN dextra, & caua parte Hepatis ad duplicem bilem recipiendam, tenuem ſcilicet, & craſſam, ſunt duo meatus, Veſica Bilaria; & Canalis bilarius.

VESICA bilaria, ſeu folliculus fellis eſt Vas oblongum pyro ſimile concauum, duabus membranis indutum; altera, quâ alligatur Iecori à Peritonæo, eſtque ea, quâ & Iecur tegitur: altera craſſiore propria, ſed valida, fibris conſuta, duobus digitis lata: Fundus rotundus, colore flauo; & ſæpè nigro, quando bilis diù retenta aduritur: Ceruix oblonga in anguſtum meatum terminat, inteſtina petentem: Ibi Valuulæ binæ, & ſæpè tres, impedientes bilis regreſſum: Inde tamen euaporat fel, & penetrat, ſanguinem accendens, & iram, vt ait Bartolinus, *lib. 1. cap. 15.* cum Diuo Bonauentura, *Opuſc. Declaratio terminorum Theologiæ.*

131 VENAS duas accipit, & arteriolas à Cæliaca, ad nutritionem: Neruulum à ſexto pari: Eius officium eſt flauam, purioremque bilem accipere; & retentam ad tempus expellere.

PROPELLITVR hæc bilis, ne ſanguis inquinetur; & vt veluti foculo foueatur Hepar, & Ventriculus ad coctiones.

CANALIS bilarius, eſt canalis oblongus, qui ab Hepate nonnunquam bifurcatus abit, & reunito ductu in inteſtini Ieiuni initium, vel Duodeni finem ingreditur; vnde bilem in Ventriculum regurgitat; nonnunquam etiam per fundum ventriculi reptans, fæces emundando; vt ait Vallisviridis, *lib. 3. cap. 8.* Hinc ſæpè bilis vomitus prouocatur.

QVÆSTIO XIII.

De LIENE.

132 LIEN, ſeu Splen in ſiniſtro Hypochondrio ſitus, è regione Hepatis ſub Diaphragmate inter coſtas, & ventriculum, dorſali parti vicinior, nam vertebris, & coſtis ſpuriis nititur: Vnus eſt, rarò duo; nunquam verò nullus.

LONGITVDINE habet ſex digitos; latitudine tres; craſſitie vnum, maior melancholicis, quibus minuitur corpus: Vnde Traianus Fiſcum Lienem vocabat; quia Fiſco diteſcente; plebs depauperatur: Sic enim & Lien ſanguinem fermentatum corpori exſugit.

FIGVRA oblonga, inſtar linguæ bonis, adaptans ſe partibus vicinis: Ità ad ſiniſtrum, ad Diaphragma eſt gibboſa; nonnunquam à coſtis vicinis ſignatur; ad dexteram concaua, ob adiacentem ventriculum; vbi per longum albâ lineâ ſignatur prominente, Venas, & Arterias admittente cum Omento.

COLOR eſt ſubobſcurus, Leonis pellem imitatus, & ad liuorem tendens; in ſanioribus rubicundior; magis in fœtu rubens; vnde nigror non eſt ſanus.

CONNECTITVR Peritonæo, Omento, & Reni ſiniſtro; in caua verò parte, membranæ Omenti: Non eſſe autem Excrementorum receptaculum, Probatur; quia eſt alterum ſanguificationis inſtrumentum, vt dicam: Solet enim natura geminare organa, maximè præcipua, vt eni vis vnum latus detur; vt patet in Renibus, Teſtibus, Pulmonibus, Mammis & Organis, ſenſuum; vel ſi vnicum dat; illud in medio locat; vt Ventriculum, Cor, Vterum, Naſum, Veſicam, Os, & Linguam: Hinc Lienis morbi ſanguificationem lædunt, & quales ſunt morbi Hepatis; tales & Lienis, eiſdemque tolluntur remediis: Ità Ariſtoteles, *primo. de part. cap. 7.* 133

VOLVNT aliqui, Lienem elaborare ſanguinem ad inferiorum viſcerum nutritionem, vt Ventriculum, Inteſtina, Omentum, & Menſenterium: Probatur; quia à venis Splenicis, vel ramis venæ *Portæ* habent influxus; & ſicut ſunt craſſiora, ità craſſius exigunt alimentum: Hoc clarè oſtenditur, quòd, vbi eſt pars viſcerum, ſubſtantiam habens craſſiorem; ibi etiam adſunt rami ſplenici, & *Portæ*: Vbi verò membranoſæ, muſculoſæ, & carnoſæ; ibi excurrunt rami venæ *Cauæ*: Ità Bartolinus ſenex cum Varalio, Poſthio, Ieſſeno, Platero, Bauhino, Senerto, & Riolano. 134

ENIM verò venæ lacteæ ab Aſelio detectæ docent, nullum chylum à meſaraicis venis trahi, aut vſquam deferri; ſed per lacteas tantùm ad Hepar, non ad Lienem: Ligatura viui canis oſtendit hoc ipſum. 135

NEQVE ignotas, & ſubterraneas quærant ſemitas; ad lucem fugiendam, Veſlingius, & Coningius.

NVLLVS igitur, cùm ſit motus humorum per venæ *Portæ*, ramum ſplenicum ad Lienem, vt obſeruat Valæus, concludit ſanè, Chylum per ramum ſplenicum non deferri ad Lienem; non tamen probat melancholiam ex Hepate ad Lienem non tranſmitti, vt putat cum eo Bartolinus, *lib. 1. cap. 16.*

ID igitur probabit; quia ex Liene ad Hepar potiùs fertur ſanguis, vt putat ligando venam illam, quæ ex parte Hepatis exinanitur, & ex parte Lienis turget.

NVLLVS ſanè datur humorum ductus ad Lienem, niſi per arteriæ *Cæliacæ* ramum ſplenicum deferatur, quæ cùm ſit à corde, infertur, fontem vniuerſalem humorum eſſe ab illo; vt docet D. Bonauent. *lib. 2. Compend. cap. 41. in via Ariſtotelis, & in 3. diſt. 13. quæſt. vlt. ad 1.* Nam & ſanguis, ex Hepate rudis exiens, ad Cor totus perficitur.

QVARE hinc oritur veriſſima de Lienis officio ſententia; accipere ſanguinem illum, & partem acidam detinere; vt deinde vaſis, & ventriculo admiſceat, ad humores ibi attenuandos; vnde Liene obſtructo, craſſi generantur in corpore humores, eò quòd non emittat acidum illum liquorem: Huius acidi humoris quidquid ad nutritionem ineptum eſt, id cum ſero per vrinam conſtat expelli. 136

QVATENVS

Qvatenvs ergo Lien acidam partem è corde trahit, & mittit præparatam ad meſenterium, vt reliqua pars ab Hepate elaboranda fiat purior; poteſt quodammodò habere locum opinio Antiquorum, Lienem eſſe riſus ſedem; ſicut amoris Cor; laſciuiæ Iecur; vocis Pulmones: Quare Lien ſanguinem præparat pro commodo viſcerum infimi ventris, quod, modo dicto, concedimus primæ opinioni: Et pars excrementitia expurgatur; tenuis autem per arterias ad inteſtina, & renes, per emulgentes tranſit: Hinc in affectibus Lienis, Vrinæ ſæpe nigræ apparent; vbi ideò Diureticis vtuntur Medici: Hinc Splenici, atque Melancholici ex Hippocrate, & Galeno, abundant ſero: Hinc etiam Quartanarij copioſos emittunt ſudores, & vrinas, per hemorroidales purgantur, & per ventriculum; ſi verò craſſior ſit, euacuatur.

QVÆSTIO XIV.

De Renibvs.

137 E Sanguine triplex repurgatur Excrementum: bilis tenuis per folliculum fellis; bilis craſſa in canalem bilarium; & ſerum in renes.

Renes à fluendo ſunt dicti, quod per eos vrina fluat.

Bini ſunt; quia humor ſeroſus copioſiſſimus, vt altero impedito; alter ſuppleat, quod videmus, quando alter calculo obſtruitur, vel vlceratur: Situm habent ſub Hepate, & Liene, vbi incumbunt ſpinæ Lumborum, Muſculus inter duas Peritonæi tunicas ad latera venæ *Cauæ*, & arteriæ magnæ, ſub quibus magni Nerui reconduntur, tam ipſius muſculi Pſoe, quàm alij, ad Crura huc tranſeuntes; vnde fit, vt calculo in Renibus ſtante, ſtupor in eius lateris Crure ſentiatur: Non ſunt directè oppoſiti, ne ſeri aliqua pars elabatur; ſed dexter in homine inferior eſt, vt cedat Iecori, cui ſubiacet; ſiniſter verò Lieni ſubiacet.

Magnitvdine plerumque æquales ſunt: Longitudo ferè quatuor vertebrarum: Latitudo trium digitorum, craſſities pollicis: Superficies lubrica; Color rubeus, obſcurus; figura eſt Phaſeoli.

Connectvntvr per Membranam externam, quæ à Peritonæo oritur, Lumbis, & Diaphragmati; per emulgentia àntem vaſa *Cauæ*, & *Aortæ*; per medios vreteres Veſicæ: Et dexter cæco inteſtino, ſæpè & Iecori; ſiniſter Lieni, & Colo nectitur: Hinc Flatuum, & Excrementorum copia exarcebatur nephreticis.

138 Dvas habent Membranas; internam tenuem; externam à Peritonæo, cui multus adeps circumfunditur; in eius gratiam venam adipoſam recipit; vnde in adipoſis latent: Ideò ſcrutari renes dicitur, qui occulta ſcit.

Svbstantiam habent duram, non admodum fibroſam: Ventres duos: Primus eſt, per quem emulgentia intrant: Secundus interior eſt ſinus vreteris amplus.

Habent venas à *Caua*, & arterias ab *Aorta*, dictis ab officio *Emulgentes*, ad ſerum in ſanguine arteriali contentum expurgandum, incertis ramulis conſtat; ſæpè quinque, vel quatuor, aut tribus: Venas ad poſas habet, dextram ab emulgente: Siniſtram à Caua, quæ ſanguinem adipis continent.

Nervvm vtrimque exilem habent à ſexto pari ſtomachico; vnde habetur ventriculi, & renum conſenſus: Ideò in nephreticis vomitus.

Aliqvi neruuli cauum renum ſubeunt, vnde nephriticis dolores acres exoriuntur, quos ſæpius paſſus ſum; ſed voto facto Carauatij B. Virgini, tandem liber euaſi.

Frvstra aliqui ponunt intus cribrum ad ſerum excolandum, vt notant Valliſviridis, *lib.* 3. *cap.* 10. & Bartolinus, *lib.* 1. *cap.* 17.

Vsvs eſt, ſeorſum ſanguinem attrahere per emulgentes arterias, vt interim ſanguis repurgetur; pars verò vtilior remanet in renibus ad nutritionem; partim per *Cauam* redit ad Cor; at ſeroſa excolatur per caruncula papillares in ramos vreterum ad veſicam: flaueſcit autem hæc; quia aliquid bilis inſinuatur, vt purgentur vreteres. 139

QVÆSTIO XV.

De Capſulis atrabilariis.

HÆ foris incumbunt renibus, parte ſuperna, qua *Cauam* reſpiciunt, adipe tectæ, & membranis: Sunt duæ, cuique reni altera. 140

Magnitvdo eſt, vt nucis vomicæ: Canitatem habent, in qua eſt humor fæculentus niger: Subſtantia laxior, quàm renum: Connectuntur, vbi incumbunt exteriori renum membranæ: Vaſa Venarum, & Arteriarum habent ex emulgentibus, & Neruorum propagines à ſinu Arteriarum Meſenterij.

Vsvs eſt, recipere humorem bilarium craſſum, è ſanguine in Iecore, & Liene elaborato: Hinc Vrinæ aliquando nigræ, ſi humor hic in capſulis coaceruetur; hic autem per venam capſulæ proximum ſe inſinuat, & è capſula per arteriolas regreditur.

QVÆSTIO XVI.

De Vreteribvs.

HI ſunt Vrinæ ductores canales è renibus orîundi, & in Veſicam implantati: Sunt Gemini, vtrimque vnus; aliquando duo, vel tres. 141

Radices in renibus figentes permeant totum canalem oblongum, lumborum muſculis incumbentem, inter duas Peritonæi membranas, & non longè à poſtica ſede colli Veſicæ inſeruntur.

Svnt vt palea lati canaliculi, tortuoſi inſtar litteræ S.

Membranam duplicem habent; vnam communem à Peritonæo; alteram propriam, Veſicæ ſimilem, albam, exanguem, neruoſam, craſſam, & validam fibris.

Venas, & Arterias exiles à vicinis partibus recipiunt: Neruos à ſexto pari, & medulla Lumborum; vnde exquiſitus dolor ſentitur in calculi tranſitu, qui augetur diſtenſione membranoſæ huius corporis à calculis grandioribus.

Horvm officium eſt, Vrinam deferre à renibus in Veſicam.

QVÆSTIO XVII.

De Veſica Vrinaria.

142 HÆc in Hypogaſtrico ſita eſt inter geminas Peritonæi tunicas in cauitate, quæ fit ab oſſibus, Sacro, coxarum, & Pubis; in viris fit ſupra rectum inteſtinum; in Fœminis ad collum vteris & os pubis.

Est figuræ oblongæ, globoſæ, & rotundæ; vnam cauitatem habet; rarò duas, membranâ diſtinctas; fundus connectitur Peritonæo, & Vmbilico per intermedium ligamentum, Vrachum dictum, & duas Vmbilicales arterias iam reſiccatas, ne homine recto incedente, fundus ceruici incumbat: Ceruix Veſicæ connectitur in Fœminis collo vteri, & vicinis oſſibus coxarum: In viris verò recto inteſtino.

143 Svbstantia eſt ferè membranoſa ad irt nſionem, & corrugationem, & ex parte carneſa ad motum: Habet enim duas membranas, & vnum muſculum circumuoluentem veſicam: Hunc vocant tertiam membranam.

Prima membrana è Peritonæo valida: altera intima tenuis, ſenſitiua, fibris intexta, vt multùm diſtendi, & contrahi queat: Inter has, *media* craſſa eſt; ſed videtur potiùs muſculus ambiens: Ità ſicut muſculus carnoſus ſphynter veſicam conſtringit, ne inuoluntariè vrina effluat; ità hic muſculus ad excretionem facit, dum ſe contrahendo veſicam conſtringit, ad quod iuuant & Abdominis muſculi: Muſculus ſphynter, ſeu orbicularis, ſi lædatur, cauſat mictionem inuoluntariam.

Foramina tria habet; duo paulò ante ceruicem, vbi inſeruntur vreteres: Tertium in ceruice pro exitu vrinæ: Eſt carnoſa, fibris contexta, & vulnerata coaleſcit, cùm cætera veſicæ vulnera ſint lethalia.

Venas habet ad Ceruicis latera inſitas hypogaſtricas, quæ variè ſibi, & Arteriis iunguntur: Arterias habet ab hypogaſtrica; in fœminis à vaſis vteri; Neruos à ſexto pari, & medulla oſſis ſacri: Vſus eſt, vrinas continere; calculos, & arenas, imò aciculas, & olera, nonnunquam claudit: Omnia verò expellenda.

QVÆSTIO XVIII.

De Vaſis Spermaticis.

SObrie agam de his; quia turpitudinem redolent.

144 Primò occurrunt duæ venæ, & duæ arteriæ.

Vena dextra à trunco *Caua* oritur: Siniſtra ab *emulgente*.

Vtraqve Arteria ſeminalis, ab arteria magna oritur, propè emulgentes; ſunt autem venis maiores; quia plurimum caloris ſpirituum, & ſanguinis puri requiritur ad ſemen.

Vtræqve venæ mox in gyros euoluuntur; ramuli ad teſtes ſerpunt adeò impliciti, vt vix, arteriæ à venis diſcernantur: Talis plexus, vocatur corpus pampiniforme: Deducunt arteriæ ſanguinem ad teſtes in anfractibus præparatum.

Testes viriles duo ſunt plerumque; dexter copioſior, & calidior dicitur, marem gignens: Multa habent tegumenta: Primum exteriùs è cuti, inſtar crumenæ, & dicitur *Scrotum*, Secundum è panniculo carnoſo, quod habet in medio ſuturam: Hoc autem panniculo conſtat carnoſo, venis, & arteriis referto.

Habent tunicas tres: Prima dicitur Vaginalis: Secunda Rubra, fibris carnoſa: Tertia immediatè cingens, & dicitur Albuginea.

Habent venas, & arterias à ſeminariis; neruum à ſexto pari, aliquando binos, à vigeſimoprimo pari ſpinalis medullæ: Muſculum habent vtrimque vnum, & dicuntur *Cremaſteres*, ſeu *Suſpenſores*.

Eorvm munus eſt, Semen conficere; & 145
quod ſupereſt, vel in alimentum vertunt, vel ad Cor reuertitur: Gignitur autem Semen in vaſculis exiguis; vt monent Veſſalius, & Bartolinus.

Mvlti tamen ſeminis generationem teſtibus auferunt, & ſanè in ſectionibus ibi non apparet.

Svnt aliqua vaſa, quæ incipiunt à teſtibus, & deſinunt ad radicem penis, quo eiaculantur Semen: Principium horum vaſorum ſunt Paraſtata: Hæc ſemen perficiunt: Medium dicuntur vaſa iaculatoria, ſpermatica, quæ ſemen in veſiculas ſeminarias infundunt: Ex his exeunt veſiculæ Proſtatæ glandulæ duæ, vbi Semen non includitur, vt alij putant; ſed tenuis humor.

Penis, ſeu pudendum, conſtat cuticulâ, cute, 146
panniculo carnoſo, & propria ſubſtantia: Caret pinguedine: Subſtantia eius eſt quadruplex: Vrethra, Glans, & duo corpora neruoſa.

Vrethra eſt canalis vrinarius, & ſeminis: Glans eſt pars extrema tumens: Duo corpora neruoſa reliquum componunt, quæ oriuntur ex inferioribus oſſium coxendicis partibus.

Evm ingrediuntur vaſa omnis generis; Venæ, Arteriæ, Nerui: Vide Anatomicos; pudet enim diutiùs hæc proſequi.

QVÆSTIO XIX.

De Partibus Generationis Mulierum.

VAsa ſpermatica eodem modo ſe habent, vt 147
in viris (paucis mutatis.)

Testes intrinſecus habent in cauitate Abdominis, vnaque tunica indutos.

Vaſa deferentia à teſtibus deriuantur ad fundum, vel tubas vteri.

Vtervs, ſeu Matrix in hypogaſtrio eſt vndecim digitorum longitudine, latitudine trium: Figura rotunda, fundus cucurbitæ ſimilis; collum verò canali oblongo: A parte anteà adnaſcitur veſicæ vrinariæ ceruix.

Svbstantia eſt membranoſa, duabus prædita duplicatis; interna, & externa: Eſt autem veluti naturæ ortus; vt ait Ariſtoteles, vbi è ſemine fit generatio hominum.

Fvndvs vteri diuiditur in partem dextram, & 148
ſiniſtram; in illa, vt plurimum, maſculi; in hac fœmellæ gignuntur: Mulierem maſculo fœtam, vocatam, priùs pedem dextrum mouere, docet Salmuth, apud Bartolinum *lib.* 1. *cap.* 29. cum D. Bonauentura, *ſerm.*1. *de pluribus Martyribus*.

Os vteri oblongum eſt; collum ſimiliter vt canalis: Intus eſt Hymen membrana tranſuerſa in collo vteri, nota virginitatis, in medio perforata, vt annulus, vnde menſtrua, & ex prima copula ... ſanguis

copula ſanguis exit: Hoc colligunt è *Deuter.* 22. In fine colli eſt pudendum, & extrà Clitoris. Vide Vallemviridem, Veſſalium, Bartolinum, & alios Anatomicos; Hæc enim pudenda ſunt; ideò eis ſuperſedendum.

QVÆSTIO XX.

De Membranis, FOETVM *inuoluentibus.*

IN vtero iacet fœtus, in multis ab adulto differens: De his Bartolinus, *lib.* 1. *cap.* 36.

149 PRIMÒ, habet vaſa tria vmbilicalia, quæ in adulto ſiccantur.

SECVNDÒ, Omenti exiguum veſtigium.

TERTIÒ, Ventriculus paruus, iuglandi nuci æqualis.

QVINTÒ, Cæcum inteſtinum grandius.

QVARTÒ, Inteſtina tenuia contracta, flauis Excrementis tincta.

SEXTÒ, Inteſtina craſſa continent Excrementa nigra.

SEPTIMÒ, Renes veri è glandulis compacti, ſuccincturati, grandiores, magiſque cauati.

OCTAVÒ, Hepar, mole ſua, vtrumque Hypocondricum implet: Lien exiguus: Vtriuſque color eſt ſplendidus.

NONÒ, In Mammis nullæ habentur glandulæ, ac papillæ leue veſtigium.

DECIMÒ, Thymus vaſis adnatus ſeorſim, vltra Cor, triplici glandulâ maiori eminet.

DECIMÒ, Auriculæ Cordis ampliores ſunt, ac pallidiores, præſertim dextera.

DVODECIMÒ, Vniones vaſorum in Corde per Anaſtomoſim, & Canaliculum ſingulares.

150 TERTIÒ-DECIMÒ, Pulmones, flauo rubore lucentes (qui poſteà motu temperatur) immobiles enim ſunt; quia ſola tranſpiratio, & materni ſanguinis ventilatio embryoni ſufficit; niſi vagitus vterinus ſuperueniat.

QVARTO-DECIMÒ: In capite omnia ſunt maiora; Oculi protuberantes: Cranium ingens; ſed in plures partes diuiſum: Cerebrum diffluens: Pericranium continuatum, duræ matris ſecturas pertranſit.

QVINTO-DECIMÒ: In ſceleto oſſa primis meatibus mollia; poſterioribus, quædam ſolida; provt opus eſt, vt coſtæ; quædam cartilaginea, vt Sternus, Carpus, & Tarſus.

151 SEXTO-DECIMÒ: Vertex apertus, ſolâ tectus membrana: Sutura ſagittalis ad Naſum trahitur: Commiſſuræ maiores oſſium mobiles: Os cunei formæ quadripartitum: Naſi oſſa diuiſa ſunt, & maxilla vtraque media cartilagine: Dentes, alueolis ſuis, gingiuis tecti latent: Vertebræ, proceſſibus acutis carent: Sternum molle: Oſſa Ilium, Iſchij, & Pubis, diſtincta per cartilagines in externis, vt Cute, Pilis, Vnguibus, differunt; vt patet: Iam verò membranæ fœtum inuoluentes primò generantur: Matrix enim recepto ſemine, ſtatim clauditur, vt innato calore illud foueat: Semen receptum illicò inflatur, more aliorum ſeminum, projiciens, veluti radices, vnde nutriatur: Itaque foris pelliculam producit, veluti cæpe, vel oui quaſi cruſtulam; Aër verò, & ſpiritus internus medius, riuulum, qui eſt vmbilicus duabus venis, & arteriis contextus, emitrit: Huius ductum infrà exponam: Inter has eſt ductus, vnde regre-

diens vrina Veſicæ fundo, ſpargitur inter duas membranas, ne infantem mordeat.

MEMBRANÆ iſtæ ſunt tres: Prima dicitur *Amnios*, mollis, tenuiſſima, alba, diaphana, paucis venulis, & arteriolis donata; fœtum immediatè cingens: In hac ſpargit infans ſudorem, cui innatat; non autem vrinam, quæ inter Amnium, & externam membranam effunditur, vt notat Valliſuiridis, Aquapendens, & communiter, contra Bartolinum *lib.* 1. *cap.* 36. Cùm enim Vrina acris ſit, roderet infantem.

SECVNDA membrana eſt *Chorion*; eò quòd 152 inſtar Circuli, fœtum ambiat: Hæc priorem vndique cingit, & Placentæ adnectitur: Verſus fœtum glabra; ſed quâ placentæ vnitur, aſperior.

TERTIA *Allantoides*, cuius vſus eſt recipere vrinam, quæ è ductu in fundo Veſicæ poſito tranſit; non enim per membrum exit.

PLACENTA, à figura denominata, eſt Maſſa rotunda, preſſa, prominentias quinque, ordine diſtantes habens, & in ſpatiis intermediis membranam, *Chorion* craſſiorem, quâ vterum ſpectat craſſior eſt, & vndoſa; ac veluti coctus panis, qui timas duxit, inciſaque hac parte, fibras innumeras oſtendit, quas ſi perſequaris, ad venarum truncos te perducent.

VNICA eſt, etiam in eis, quæ gemellos, pluresve fœtus geſtant: Vnicæ enim Placentæ, totidem funiculi, diuerſis locis inſeruntur, quot embryones.

EST ordinariè diametro magnitudinis pedalis.

SVBSTANTIA videtur corpus è fibrulis innumeris contextum, cui ſanguis, veluti concoctus, eſt affuſus.

DICITVR quoque Hepar vterinum; quia, 153 pro fœtu alendo, ſanguinem præparat.

VASA habet, venas, arteriaſque, diſcurrentes ex vmbilicalibus, quæ paulatim attenuantur circa Placentæ margines, miroſque plexus efformant arctè cohærentes: Anaſtomoſibus variis inuicem iunguntur, per quas, ex arteriis in venas, ſanguis, è fœtu recurrens, tranſit.

CVM igitur parenchyma habeat, veluti Hepar, nutritionis eſt inſtrumentum; ſanguinem enim maternum ex vteri venis ſugit per ſuas venulas, præparatque: Mox eundem per vmbilicalem maiorem Hepati infantis infundit, vt rectâ ad Cor per Anaſtomoſim, Caniculumque deducatur, ex quo per Arterias in totum embryonis corpus nutriendum, diſtribuitur: Pars verò ſanguinis per Iliacas arterias regreditur ad Placentam, tanquam adſcititiam pueruli partem, vt partim calore ſuo conſeruet, nutriatque ſanguine arterioſo; partim, vt ibi vlteriùs perficiatur, quo labore peracto, regreditur iterum per venas ſocias; vt vnà cum alio ſanguine, recenter à tubulis vteri ſuppeditato, per vmbilicales venas remeet.

QVÆSTIO XXI.

De VASIS *Vmbilicalibus.*

VMBILICVS ab vmbone dicitur, quaſi medius 154 in ventre ſit, imò in toto Corpore, ſi Circulum faciamus, Brachiis, & Cruribus extenſis; vt aiunt Anatomici cum Diuo Bonauentura, *lib.* 2. *Compendij Theolog. verit. cap.* 57.

Svnt autem quatuor vaſa vmbilicalia : Vena vna, duæ Arteriæ,& Vracus, quæ integuntur communi tunicâ inuoluente, & diſtinguente ſingula, ne implicentur, aut rumpantur.

Vena per duas Peritonæi membranas delata, primò omnium ante alias venas, producta eſt; quia nutrimentum reliquis præbere debet.

In Hepar per fiſſuram inſeritur, & per vmbilicum tendit, modò ſolitaria, modò geminata ad vteri placentam : Longa eſt cubitum, & dimidium; Eius iter varium eſt : Modò videtur ab vmbilico ſuper pectus progredi; indeque interdum per alterutram Iuguli, & Ceruicis partem, ſiue dextram, ſiue ſiniſtram obliquè ducta circumflectendo ad occiput, per mediam frontem ad placentam pergit : Interdum à dextra Ceruicis parte incipiens iter, Collum ambit, ſtatimque graditur ad placentam : Interdum quoque hoc flexu in ſiniſtra circa collum, veluti torque incompleto, innumeros ramos ſpargit per ſecundinam, donec in tenuiſſima capillamenta abeat.

155 Vsvs eſt, ſanguinem ducere pro nutritione fœtus.

Est autem diuerſa ratio ductus iſtius ab ea, quam Antiqui tradidêre : Datur enim circulatio ſanguinis etiam in fœtu, vt oſtendam, *tractatu 9. diſp. 3. quæſt. 3.*

Vena Vmbilicalis ſola, è Iecoris materni ferè medio, ſugit ſanguinem; hæc verò in Hepar pueri, & per venam Cauam in dextrum Cordis ventriculum terminatur.

156 Arteriæ duæ in fœtûs Iliacas inſeruntur,& cum vena feruntur ad Placentam, variis ibi ramis diſperſæ : Harum vſus non eſt (vt Priſci putarunt) aduehere fœtui ſpiritus vitales cum ſanguine arterioſo; quia Arteriæ hæ non iunguntur Arteriæ vteri, ex Arantij obſeruatione; ſed, vt ſanguinis arterioſi partem, à nutritione fœtus ſuperfluum, per Iliacos ramos duos in Placentam referant; partim, vt illam nutriant, & ſpiritu vitali perfundant : partim, vt ibidem perficiatur ſanguis, qui deinde per venarum ſibi connexarum ramulos recurrit ad fœtum, cum nouo illo ſanguine, ex vtero deueniente.

Hic motus probatur experimento : Nam digito turgida vaſa premens, facilè adigit ſanguinem ex vena, fœtum verſus, non ad Placentam, vbi inſtar valuularum noduli reſiſtunt; contra ex Arteria in Placentam facilè truditur : Ligatis enim Arteriis Vmbilicalibus fœtus viui, adhuc matre viuente, adhærentis, obſeruarunt Vualæus, & alij, pulſationem fieri illarum intra ligaturam, & fœtum; nullum verò pulſum inter ligaturam, & vterum matris.

In huius motus gratiam per anaſtomoſes iunguntur rami venales, arterialeſque intra Placentam, vt apertus ſit trames ſanguini recurrenti ex arteriolis ad venulas.

Anastomoses variæ ibi notantur, pro varietate coniunctionum; modò enim ramuli Venarum,& Arteriarum in crurem coniunguntur, modò inſeruntur; modò ad latera vniuntur : Vnita hæc vaſa in funiculos recontorta,tamen diſtincta, vt funis, abeunt : Eius longitudo, vt dixi, eſt cubiti, & dimidij.

Nato infante, funis propè abdomen duorum,vel trium tranſuerſim digitorum interuallo ab Obſtetrice eſt ligandus filo forti, ſæpius circumducto : A ligatura tribus circiter digitis reſcindendus,curanduſque vmbilicus, donec ſponte decidat.

Qvartvm vas eſt *Vracus*, Arteria dimidio minor : Conſtat parte interiori neruoſa, ab interiori Veſicæ tunica exorta; & exteriori membrana, ab exteriori naſcitur è fundo Veſicæ : Fertur extra vmbilicum inter duas arterias, & tandem extenditur in tunicam Allantoidem, vbi vrina colligitur, & reſeruatur, donec in lucem fœtus exeat; vnde dicitur *Vracus*, id eſt vrinarius: Eſt enim peruius Vracus, vt videre Aquapendens, Spigolius, Valliſviridis, nec renuit Veſlingius; & alij ferè omnes ſubſcibunt, contra Carpum, Arantium, Corteſium, Riolanum, & Bartolinum. 157

QVÆSTIO XXII.

De Foetvs *Conceptione.*

Mira de his diſſerit Diuus Bonauentura *ad cap. 11. Eccleſ.* & *ad cap. 2. Ioan.* ad ea verba : *Hoc autem dicebat de templo corporis ſui,& ad cap. 2. Sap. initio* cum Diuo Auguſtino, *cap. 86. Enchir.* & *lib. 4. de Trinitate, cap. 6,* & *lib. 83. qq. quæſt. 56.* 158

Semen Mulieris ad generationem concurrere, docent Anatomici, cum D. Bonauent ſuprà, qui in fœmina teſtes, ſemen effundentes, dixerunt reperiri, cum Hippocrate *de genitura*, contra Ariſtotelem, & Cremoninum : Addit Seraphicus, ſemen viri album; mulieris verò ſanguineum eſſe, quod probat è Gloſſa, ad id Sap. 7. *Coagulatus ſum in ſanguine hominis.*

Igitvr receptum ſemen commiſcetur ſemini fœminæ, & inflatur; radiceſque ponit vmbilicales in medio corporis poſitas, vt notant Anatomici cum Diuo Bonauentura, *lib. 2. Compend. Theolog. cap. 57.* Sic autem Conceptionem deſcribit S.Doctor, *loc.cit.* cum D.Auguſtino.

Primis ſex diebus, ſemen eſt quaſi lac; ſequentibus nouem vertitur in ſanguineum; ſequentibus duodecim, figuratur in carnem; reliquis decem & octo, formatur in corpus organicum; & tunc anima, circa quadrageſimum-quintum, vel quadrageſimum ſextum diem, infunditur; toto verò tempore ſequenti vegetatur.

Anatomici ponunt triginta dies, ad Maſculi animationem; & ad Fœminæ quadraginta : Hæc grauiter aduertenda, vt ſciamus : An abortus ſit factus animati fœtus : Primò autem fieri Cor, oſtendam : *quæſt. 27. & tract. 9. diſp. 3. parte 3. quæſt. 2.* 159

Stat infans ad matris dorſum conuerſus, facie inter genua; vnde naſus ibi includitur, cubitis inguinibus affixis, manibus in pugnum ſtrictis ad faciem; reflexo corpore in Orbem, pedum calcanei ad nates vergunt : Erumpit ductus ex vmbilico, & ad humores circumflectens, variis tamen modis, relatis, *quæſt. 21.* prodit ad Placentam : Quod nutritioni ſuperfluit, ſecundinis elaborandis inſumitur; de quibus ſuprà.

Nota verò, externam, quæ in beſtiis propriè dicitur *Allantoides*; quia maſſa eſt velut ſanguinis craſſa, diſſimilem in homine reperiri : Eſt enim Veſicæ ſimilis.

Riolanvs Libellum contexuit, in quo fœtus formationis progreſſum deſcribit, deſcribens Paralellum progreſſum efformationis Pulli in Ouo fouente Gallinâ : Curioſa quidem excogitatio, ſed

ſed non probatur mihi illa ſimilitudo : Perfectior enim genitura hominis diuerſum , & prolixius exigit tempus.

160 NVTRITVR autem infans ſanguine ; non menſtruo, quippe fœcato, & venenoſo : Eſſet enim infanti lethifer ; ſed purgato ; purgationes enim menſtruæ , ſanguinem abjiciunt ſuperfluentem , iam corruptum : Vide Vallemuiridem , vbi abundantiam effuſi menſtrui , adſcribit humiditati nimiæ , & otio muliebri.

161 NOVEM menſibus perfectus maturè infans erumpit , vt habetur 2. *Mac.7.* Quidam naſcuntur ſeptimo , alij octauo menſe ; ſed qui in decimo , perfectiores ſunt, vt ait D.Bonauentura, *locis adductis* , referens perfectam Salomonis organizationem, Sap.7. *Decem menſium tempore coagulatus ſum* : Hinc ait cum Gloſſa , Chriſtum nouem menſibus , & ſex diebus fuiſſe in vtero intemerato Virginis Sacratiſſimæ ; nempè conceptum octaua Kalend. Aprilis ; & natum octauo Kalend. Ianuarij : Vnde & Salomonem dixiſſe Synecdochicè decem menſes, aduertit , ſumptâ parte, pro toto menſe.

ADDIT S. Doctor cum Diuo Auguſtino , Infantem à vagitu flebili exordiri nænias ſuarum calamitatum Propheticas : Ita Salomon ait : *Primam vocem aliis ſimilem emiſi plorans* : Vnum ferunt riſu apparuiſſe mundo , Zoroaſtrem , Bactriorum Regem, naturæ monſtrum ; ſubridentem miſeriis, quas erat bello illaturus ; & ſolùm in vtero exultaſſe Ioannem, gratiæ prodigium, eiulatibus finem nunciantem , gratiâ præuentum Saluatoris aduenientis : Cautè verò Sanctus Doctor ait : De Rege Zoroaſtre ferunt riſiſſe ; cùm Salomon è regione aſſerat ibi : *Nemo enim ex Regibus aliud habuit natiuitatis initium.*

QVÆSTIO XXIII.

De MAMMIS.

162 IAM inferiori ventre diſcuſſo , de ſuperiori agam , quem THORACEM dicimus ; & eſt totum id , quod circumſcribitur ſuperiori parte à Clauiculis ; inferiori à Diaphragmate ; parte antica à ſterno : poſtica ab oſſibus dorſi ; lateraliter à coſtis.

PARS anterior dicitur *Pectus* , poſterior *Dorſum* : lateralis *Latera*.

OCCVRRVNT autem primo loco in Thorace Mammæ : Sitæ ſunt in pectore ſupra muſculum pectoralem : In nullo alio Mammæ ſunt in pectore : Excipe Simias , Veſpertiliones , & Cœtos nonnullos : Binæ ſunt in homine : Diuiſæ ſunt Mammæ in papillam , glandi ſimilem , quæ è medio porrigitur, & in Mammillam : Perforata eſt in medio papilla , vt inde infans lactetur.

MAMMILLA intus conſtat membrana , vaſis, glandulis , & pinguedine : Harum vſus eſt , ſanguinem in lac conuertere.

163 VENAS accipiunt ; alias, cutaneas ab axillari ; alias interiores , dictas *Mammarias* , à trunco venæ axillaris ſub oſſe pectoris ad Mammarum glandulas , vbi fit lac : His obuiæ fiunt aliæ , per rectos muſculos , vt Mammæ cum vtero conſenſum habeant : Vnde nato infante, ſanguis non ad vterum ampliùs fertur ; ſed ad Mammas , & in lac vertitur.

OBSERVA iuxta regulas , Circulationem ſanguinis fieri per Mammas : Ità non fertur ad eas ſanguis per Venas , quæ ſolùm reducunt ſanguinem ſuperfluum ad Cor ; ſed per Arterias , quæ à trunco magnæ Arteriæ veniunt à ramis ſubclauiis.

QVÆ autem ſit lactis materia præciſa, diſputatur.

PRIMA opinio eſt , Lac è ſanguine , & Chylo fieri : Ità ex Hippocrate ſuſtinent Proſper Maritanus , & Petrus Caſtillus . ità vt copioſa materia chilifica deferatur ad Mammas ; exigua verò ſanguinis portio ab vtero aſcendens concurrat potius , vt agens ad fouendum , quàm vt materia. 164

SECVNDA ſententia eſt , materiam remotam Lactis eſſe Chylum ; proximam verò ſanguinem: Ità D. Bonauentura ad id Lucæ 11. *Beatus venter qui te portauit , & vbera , quæ ſuxiſti* , cum Beda, *lib. 3. in Lucam , cap. 11.* vbi ait : *Ex eodem fonte & Lac nutriendis , & Semen procreandis manat* : Certum eſt autem , Semen è ſanguine immediatè fieri , vt paſſim aſſerit S.Doctor cum omnibus Anatomicis , præcipuè *in 2. diſt. 10. quæſt.2.* cum D. Bonauentura ſunt Anatomici , apud Bartolinum *lib.2. cap. 1.* Valemuiridem , *libro tertio, capite 18.*

ASSERO cum hac ſententia, Lac fieri proximè ex ſanguine , remotè verò ex Chylo.

OPTIMA ratio eſt , quam ex Beda indicat S.Doctor , quâ ferè ſolâ nituntur alij : Fons, vnde manat ductus ad Mammas , non è Chylo , ſiue è prima coctione ; ſed è ſecunda , nempè ex Arteriis ; oritur aut è venis , (ſi non daretur Circulatio ſanguinis :) Inueniant Aduerſarij ductum, è ventriculo Chyliferum, ad Mammas : Hinc Sanctus Doctor , *ſerm. 1. de vna Virgine* , ait : *Quid lac , niſi ſanguis bis coctus in vbere.* 165

RESPONDENT , dari inſenſibiles ductus , ſicut & ad lacteas ; imò addunt , ſufficere poroſitates carnis.

CONTRA ; quia Chylus , craſſus cùm ſit , vt iſti concedunt , apertos tramites exigit , neque euaporatione nutriretur infans , neque crudis alimentis perfecto aſſuetus alimento.

ARGVMENTA aduerſa ruunt , reſponſo Seraphici Doctoris.

LACTIS quidem remotam materiam eſſe Chylum; ſed proximam eſſe ſanguinem fatemur; lac verò contrahere ab alimento Chyli qualitates; atque ideò nutrices bonis cibis epaſtas, bonum lac emittere : malis verò , malum. Quidni ? hoc & in ſanguine experimur effici è cibis. 166

INSTANT , copioſum lac produci , quantum è ſanguine nequit eſſe productum , quod, niſi ſugatur , plectoram cauſat.

DICO , abundantiori cibo , & potu à Nutricibus reſarciri : Neque periculum eſt plectoræ ; quia ſanguis è Mammis ſuperfluus , refluit , circulans ad Cor.

MAMMARVM nerui , è neruis Thoracis veniunt, præcipuè è quinto neruorum pare.

CAVSA lactis immediata efficiens , non ſunt Arteriæ , aut Venæ : Quod ſi è collo detruncato alicuius Sancti lac fluxit , fuit miraculum ; vt notat Bartolinus , *lib.4. cap. 1.* cum Diuo Bonauentura , *Sermone de Sancto Paulo , & de Sancta Catharina.*

POTEST etiam in Virginibus lac generari, vt notant Bodinus *in Theatro naturæ* ; Camerarius , Caſtellus,

Caſtellus, & alij apud Scheneckium, & Bartolinum, qui exemplis id probant, non modò Puellarum, ſed etiam Maſculorum, quibus dantur Mammæ ad Cordis propugnaculum.

QVÆSTIO XXIV.

De Diaphragmate.

167 Diaphragma à diſtinguendo dicitur: Hoc eſt ſeptum tranſuerſum, & præcordium vocatur: Eſt muſculus ambiens totum Corpus tranſuerſim, ouatæ figuræ, ſeparans inferiorem ventrem à Thorace.

Oritvr à lumborum vertebris; imò à tota circumferentia; tametſi lumborum vertebris validè inſeratur.

Est carnoſum; in medio neruoſum, & membranoſum: Ideò in centro Circulus nerueus apparet, ad quem fibræ carnoſæ à Thoracis peripheria excurrunt, vbi vulnera lethalia ſunt, tum ob conuulſionem, quæ inducitur; tum quia reſpiratio perit, ac læditur Pericardium, atque Cor vicinum.

Membrana duplici veſtitur ad robur, ſuperiore à Pleura; inferiore à Peritonæo: Multa habet foramina: Vnum dextrum, & eſt venæ Cauæ trames; aliud ſiniſtrum maius pro tranſitu Oeſophagi, cum duobus neruis ventriculum petentibus; & vbi exoritur circa lumborum vertebras, apparet diuiſio pro tranſitu Arteriæ magnæ, & Venæ ſine pari.

168 Venas, & Arterias habet à vena *Caua*, & *Aorta*, ſibi vicinis, dictas *Phrenicas*.

Nervi vbique ſparguntur delati à medulla ſpinali colli inter quartam, & quintam vertebram: Et quia eius Nerui ramulis in maxillarum, & labiorum muſculos permiſcentur; hinc è percuſſione Diaphragmatis riſus exoritur, Sardonicus dictus; quia neruuli illi agitantur: Talis riſus fuit aliquorum, dum per medium ſecabantur.

Facit ad reſpirationem liberam: In reſpiratione tenditur Diaphragma; expiratione dimittitur: Deorſum enim pelluntur inteſtina à Diaphragmate in expiratione; & in inſpiratione aſcendunt: Ità enim decuit, quia Thorax in inſpiratione eſt dilatandus ad aërem recipiendum; conſtringendus è contra in expiratione quando fuligines expelluntur, & pulmones detumeſcunt: vnde ibi eleuatur Diaphragma; hic deprimitur.

169 Alivm motum habet, quo plicatæ partes carnoſæ, in ſe inuicem intrant.

Adivvat motu ſuo etiam Abdominis muſculos compreſſione, ad Excrementorum excretionem: Hinc in alui duritie prodeſt ſternutario, & tuſſis, quâ deorſum pelluntur Diaphragma, & clauſæ Inteſtinis fœces.

Inservit etiam diuidendis partibus nobilioribus, & imo ventre, ne hinc prauæ euaporationes ad cor ſaliant.

QVÆSTIO XXV.

De Pleura, Mediaſtino, & Thymo.

Plevra, ſiue coſtalis tunica, eſt membrana intrinſecus Thoracis cauitatem ſuccingens, dura, & alba: Oritur è tunicis, quæ neruos intercoſtales, è ſpina dorſi egredientes, tegunt, à quibus continuitas illi, cum meningibus Cerebri: Hæc in pleuriticis liuida fit: in hydrope verò calloſa. 170

Dvplex eſt vbique, vt inter duplicaturam vaſa ferri poſſint: Exterior pars durior, & craſſior; & interior, coſtis alligata tenuior: Inter has ſæpè materia pleuritica colligitur, nec ſolùm inter pleuram, & muſculos.

Svperficiem interiorem leuem habet, ne pulmonibus ſit aſperitate moleſta; exteriorem aſperam, vt validiùs alligetur.

Foramina multa habet, ac nerui ſexti paris viam in ea aperiunt:

Venas habet à venis ſine pari, & intercoſtali ſuperiore: Arterias ab intercoſtali, & à magna: Neruos duodecim à vertebris Thoracis anteriores prodeuntes, vnde vulnera ſunt dolorifera.

Vsvs eſt, iungere totam Thoracis cauitatem, 171
& æqualem reddere, ne Pulmones in motu lædantur: Secundò, Thoracem intus veſtire, ſicuti Peritonæum induit imum ventrem.

Mediastinvm è pleura gignitur: Eſt autem membrana duplex, Thoracis cauitatem, & Pulmones in duas partes diſcernens: Iacet ſub *Sterno*, ciuſque latitudinem adæquat.

Venas, & arterias à Mammaria, & ſine pari obtinet, ſterno applicitas, quo auulſo conſpiciuntur; & propriam mediaſtinam ſæpè geminatam.

Nervi quoque phrenici, & ſtomachici per hanc duplicaturam feruntur; & Mediaſtino ſurculos præbent.

Vsvs eſt, Thoracem bipartiri, vt vna parte 172
Pulmonum læſa; ſeruetur altera incolumis: Cor cum Pericardio ſuſpendere, ne allidat.

Thymvs, dictus à figura folij Thymi, eſt Corpus glanduloſum, molle, ſpongioſum, album: adnaſcitur iugulo: In tenellis amplior; in adultis eſt aridior.

Vsvs eſt vaſa aſcendentia, venam cauam, aortam, earumque ramos ad brachia, & ſcapulas euntes, fulcire; & vt ſit veluti Cordis tegumentum.

QVÆSTIO XXVI.

De Pericardio.

Pericardion eſt Membrana, Cordis inuolucrum, eius figuram imitata; ſed aliquantò maior, vt humorem quendam contineat: Oritur ad eius baſim è tunicis Cor cingentibus: Quinque foramina habet pro venæ Cauæ, & aliorum vaſorum tranſitu: Conuertitur orbiculatim Mediaſtino, & Diaphragmatis Circulo neruoſo in homine; Superficies externa eſt fibroſa; interna lubrica: Arterias habet obſcuras, & Neruos à recurrente ſiniſtro, & Septi ramis. 173

Vsvs

Vsvs eſt, Cor inuoluere, vnde vulgò dicitur Cordis capſula, ne ad partes duriores motu allidatur: Humor ei aquoſus eſt, & limpidior; in hecticis flauus; in pleuryticis purulentus; in frigidis vberior, in mortuis denſior: Eius copia palpitationem, & necem affert.

De humoris huius origine, varij ſunt Anatomici: Aliqui volunt, è feruore Cordis exprimi; ſicut Aqua è ligno ardente.

Alii volunt, oriri è colamento ſanguinis delati ad dextram partem Cordis, vel è ſero.

Alii volunt, eſſe materiam ſeroſam, initio introductam.

Alii volunt, oriri ex aquoſis Excrementis, tertiæ coctionis.

Alii è ſaliua delapſa, è glandulis linguæ in trachæam, & inde in Arterias.

Alii ex aëris inſpirati craſſiori portione, in aquam verſa.

174 Alii volunt, fieri è vaporibus foras à Corde protruſis.

Vſus eſt, Cordis ardorem temperare: (Vnde eo conſumpto, torretur Cor,) & vt natando leuius fiat, nec impingat.

In cauitate Thoracis reperitur etiam humor ſimilis cruori, aquâ permixto, quo Thoracis partes obliniuntur, ne vrantur.

Hinc ait Bartolinus, *lib. 2. cap. 5.* & alij è latere Salvatoris aquam, & ſanguinem emanaſſe, quod latè probat Bartolinus, Nancelinus, Poza, Tremellius, Tirinus, Grotius, & alij.

Mvlti tamen è vaſis Cordis illum deriuant: Ità Collius, Prudentius, S. Brigitta, Vida, Sannazarius, & Vigerius.

D. Bonaventvra, *in cap. 20. Ioan. & in Medit. vitæ Chriſti, & de Sacris Stigmatibus S.P. Franciſci* videtur exiſtimare, ſanguinem è Corde Sacratiſſimo Salvatoris emanaſſe.

QVÆSTIO XXVII.

De Corde.

175 Cor à currendo dicitur; quia in motu eſt continuo, princeps pars animalis, quâ nullum ex eis caret, cuius læſione moritur; quia vitæ fons eſt: Vnicum eſt in ſingulis: Subſtantia in conceptione eſt membranoſa, quaſi veſicula; deinde fit caro ſolida, vt motum continuum ſuſtineat, & ſanguinem validè impellat per vaſa ad loca diſſita, & ne ſpiritus exhalent: Ventriculos duos habet: Alterum amplum, quaſi Lunæ creſcentis imaginem, & hic eſt dexter; alterum ad figuram Coni: In dextro latere minùs ſolidum; ſiniſtri lateris robur maius, ob validiorem motum in pellendo ſanguine: In mucrone, caro ſpiſſior, & durior: In baſi mollior: Tunica veſtitur: Adeps circa baſem iacet.

176 Vasa eius ſunt hæc: Venam habet coronariam ſæpè geminatam, quæ Cor in orbem circuit; duas arterias itidem coronarias, & Neruulos à ſexta coniugatione obſcuros: Calidum eſt; quod ſi feruens, Thorax hiſpidus cernitur: Aliqui Cor piloſum gerentes viſi ſunt, vt Leonides, Hauſtomenes, & Hermogenes: Hi præ cæteris erant audaces.

Cordis figura nota, eſt pyramidalis, vt Pinea: Pars ſuperior extenditur ad baſim, & inferior acuta, vt pyramis inuerſa, vt ait Diuus Bonauentura: Anteriùs gibboſum; poſteriùs ſimum conſpicitur.

Connectitvr cum Mediaſtino, & Diaphragmate per Pericardium, & cum aliis partibus per vaſa; mucro liber eſt, quaſi pendulus, vt facilè retrahi queat ad ſuam baſim, & ad latera moueri.

Eivs ſitus eſt in medio thorace, quò ad baſim; ſed mucrone ad ſiniſtram vergit, vt notat S. Bonauentura, *in Diæta, tit. 5. cap.* 4. Quibus verò ſuperior pars ad ſiniſtram flectitur, ſiniſtra pro dextra eſt: Qui verò Cor in medio exactè habent ambidextri ſunt: In homine maius eſt proportione, quàm in Brutis: Ordinariè ſex digitorum tranſuerſorum longitudo; & latitudo quatuor: Audaciores, & calidiores, minus Cor habent: Vide Diuum Bonauenturam, *ſerm. 1. de pluribus Martyribus.*

Primvm Cordis munus eſt, calore corpus 177
fouère, ex cuius oppreſſione ſequitur ſyncope, & Cardiaca paſſio; cui ſubuenitur cordialibus, maximè auro, vt ait Diuus Bonauentura, *ſermone 7. de S. Laurentio.*

Hoc antidoto ſe indigere clamabant in India Columbi ſocij, auaritia æſtuantes.

Observant Verulamius, Conſtantinus, & Haruæus, Cor auulſum ab animali viuo, manu calida, vel panno calefacto impoſito, videri ad ſe redire, ac reuiuiſcere.

Est autem controuerſia, vnde Cor habeat calorem.

Prima opinio eſt, Cordis calorem à ſanguine prouenire: Ita Heruæus.

Sed contrà arguit D. Bonauentura, *in 2. diſtinct. 17. quæſt. vlt. & ſerm. fer. ſecundæ poſt Paſcha* in ea verba Lucæ: *Nonne Cor noſtrum ardens, &c.* Nam Cor eſt principium perficiens ſanguinem, nempe arterioſum producens, & venoſum perficiens: Ergo dat ſanguini calorem: Non ergo recipit.

Secvnda opinio eſt Carteſianorum, à motu calorem agnoſcentium.

Contra, ex Diuo Bonauentura, *Serm. 2. de S. Agnete*: Nam ipſe eſt principium vitæ; ac proinde motus vitalis ad vitam.

Tertia opinio eſt Bartolini, *lib. 2. cap. 6.* & aliorum, calorem ineſſe cordi, tum à ſanguine; tum a corpulentia propria.

At ſanguine foueri calorem fateor; ſed non admitto eſſe primam originem caloris.

Probatvr ad hominem: Id, ſine quo habetur aliquid, non eſt eius origo; ſed ſine ſanguine ineſt Cordi calor, nempe antequàm Cor habeat vaſa ſanguinis, & poſt etiam auulſum: Ergo. Deinde vrget ratio allata D. Bonauenturæ.

Melivs igitur S. Doctor, *in ſecundo, loco ad* 178
ducto; Vult ex Elementorum in ſemine proportione naturam dædalam, Deo inſtitutore cooperante, partem ignitam viuaciorem, & actiuiorem primis rudimentis Embryonis applicare, nempè Cordi primo, & ante omnia; & mox Hepati; atque Cor, vt fontem vitæ primò elaborari, præditum calore, cuius ſpirituum eſt fons, vt ait S. Doctor ſuprà, *& Serm. de vno Confeſſore*: Vita enim præcipuè à calore pendet, vt ait Seraphicus, *loc. cit. & Serm. 2. de Sancto Laurentio*: Hæc ſanè induſtris elaboratio mira eſt, quæ in Scriptura acclamatur Diuina, nobis incognita; Deo adſcripta; vt dixi, *tract. 5. diſp. 17. quæſt. 2.*

Clarius

Clarius *Serm. 1. de pluribus Martyribus*, id docet S. Doctor; vt referam, *diſp. 5. quaſt. 3.*

179 Itaqve ſecundum Cordis munus eſt, ſanguinem venoſum à dextris è Caua acceptum perficere, & arterioſum inde conficere in ſinu ſiniſtro; indeque per Aortam toti corpori diſtribuere; dando è dextro ſanguinem Pulmonibus ad nutritionem.

Ad hæc munia exhibet natura Cordi apta inſtrumenta: Primò quidem tota Cordis fabrica eſt veluti Fucina ad ſanguinem excoquendum, fumos, & vapores expellendos, fuligines, & alia excrementa propellenda, ſpiritus conficiendos: Inde oriuntur luminoſæ particulæ, ſanguinem viuaciorem referentes.

In ſiniſtro igitur ventriculo eſt vltima ſanguinis perfectio: Ea autem breui morula perficitur, ne aduratur: Sic enim & elychnij flamma, aliam ictu oculi accendit, vt ait Bartolinus, *loc. cit.* Et quidem hanc ſimilitudinem ſumpſit è Diuo Bonauentura, *in 2. diſt. 30. quæſt. vlt.* quem vide, eximia dicentem.

180 Ita Cor motu inceſſanti diù, noctuque inſudat, receptum è Caua ſanguinem excoquens alimentalem in dextro, & melius adhuc in ſiniſtro ſinu; vnde fuligines per venam arterioſam euaporat; excrementa ſeparat; vapores in aquam condenſat, & Pericardio commendat; alia in pilos ſubaxillares immutat: Reliqua, permixta ſanguine, in Arterias deferuntur, expurganturque ſeroſa per arterias emulgentes ad renes; & per ſudores ad halitus corporis; craſſiora per arterias hæmorroïdas, & per meſentericum ramum.

Qvare igni innato ardenti, ſemper humidum alimentale ſuggeritur, ne humidum radicale conſumatur; ſicuti lampadi accenſæ, oleum continuò apponitur, ne humidum ellychni abſumatur: In humido enim radicali vita ſtat: Ideò, qui tertia ſpecie hecticæ laborat, inſanabilis eſt, vt diſſerit Diuus Bonauentura *loc. cit.* quia in ea eſt huiuſmodi conſumptio.

181 Motvs Cordis laborioſus dicitur Pulſus, quo ſanguinem perficit, & à putredine ſeruat, vt indicat Seraphicus, *ſerm. 4. & 5. Rogat.* ad ea verba: *Pulſate, &c.*

Constat è Syſtole, Diaſtole, & Periſiſtole.

Systole motus proprius Cordis, & naturalis, eſt contractio Cordis, & tenſio in anguſtum, vt ſanguis, è dextro ventriculo per venam arterialem in Pulmones effundatur; & per ſiniſtrum in Aortam, & ſic ad totum corpus.

Diastole accidentarius motus, eſt dilatatio Cordis, vt hauriatur ſanguis per venam Cauam in dextrum ventriculum, & per Arteriam venoſam in ſiniſtrum.

Perisistole eſt, inter vtrumque motum, quies, & morula quædam, quando ſanguis ingreſſurus eſt ventriculos, vel egreſſurus, adeò exigua in ſanis, vt diſtingui nequeat; in moribundis ſatis manifeſta.

In quauis Diaſtole recipi ſanguinem copioſum; & in quauis Syſtole expelli, oculis patet, etiam ligando Cauam, & Aortam.

Qvæ autem quantitas ſanguinis impleat Cor in Diaſtole, & euacuet in Syſtole, incertum eſt; quia variat pro vario Cordis ſtatu.

182 In homine totus ſanguis non excedit viginti quatuor libras, neque eſt infra quatuordecim.

Mensvrarvnt aliqui in corde, Diaſtolem patiente, duas vncias; alij minus.

In Syſtole expellitur pars quarta, vel quinta, vel tota.

Pvlsationes Cordis vna hora Primiroſius numerat 700. Aiolanus 2000. Valæus, & Regius 3000. Harueus 2000. Cerdanus 4000. Plempius 4450. Slegelius 4876. Bartolinus 4400. circiter.

Variant tamen ætate, temperamento, diæta, ſanitate, & ægritudine.

Ex his facile erit colligere, quantum ſanguinis vna hora diuerſis pulſibus ejiciatur.

In Syſtole, mucro Cordis eleuatur ad baſim; quia expulſionem enititur, & in latum extenditur: In Diaſtole longitudinem facit; Veluti, ſi vimineum caniſtrum in figuram Cordis conficias, & mucroni filum appendas, atque trahas, & dejicias, contrahetur mucro artificiali Syſtole, dum trahis; & elongabitur Diaſtole, dum ſinis reuerti ad ſuum ſitum; vt diſſerit Veſſalius.

Difficvltas eſt, quæ ſit cauſa efficiens huius motus.

Prima opinio eſt Bartolini, *lib. 2. cap. 6.* proximam cauſam eſſe ſanguineum, & facultatem pulſificam.

Secvnda opinio eſt, ſanguinem ebullientem eſſe cauſam: Sic Ariſtoteles, quem ſequuntur Cremoninus, Hofmannus, & alij, præcipuè Leichnerus, & Primiroſius, Renatus de Carteſ; Hogelandius, & Henricus Regius; ſed hi tres rarefactioni, vel ebullitioni id attribuunt. 183

Vera ſententia Diui Bonauenturæ, *lib. 2. Compendij, cap. 41.* & Antiquorum, eſt, è ſola virtute pulſifica oriri: Vnde *tertia parte Centil. ſect. 22.* ait: Vis vitalis, eſt vis motiua aëris per Arterias, vnde eſt pulſus: His, & *ſect. 21.* innuit, è ſola vi pulſifica eſſe hunc motum.

Probatvr primò ex dictis ſuprà de eius calore: Nam, vt docent Philoſophi cum Ariſtotele; & arguit S. Doctor *in 3. diſt. 13. quæſt. vlt. ad calcem*: Non poteſt eſſe idem cauſa, & effectus eiuſdem: At Cor eſt principium vitæ, & omnium ad vitam ſpectantium, atque ipſius ſanguinis; Hæc omnia vitæ munia præſtat ſuo motu: Ergo hunc non habet à ſanguine.

Probatvr ſecundò; quia virtus pulſifica, neceſſariò eſt in pulſationibus ordinata: Si autem fieret ſanguinis calentis agitatâ irruptione, & irregulata iterum eruptione, fierent motus inordinati; vt arguit contra alios Bartolinus: Sed hoc eum quoque vrget: quia tumefactio, & rarefactio, & ebullitio ſanguinis deordinarent pulſificam operationem.

Probatvr tertiò eleganti Seraphici argumento, *Serm. 4. Rogat.* quia pulſatio naturalis, & gratuita Cordis, ſe imitantur; nam gratia operatur ad modum naturæ: At pulſus gratiæ eſt à Deo, & libero arbitrio, intrinſecùs operante: Ergo & naturæ pulſatio: Totum explicatur à S. Doctore illo Cantic. 5. *Vox dilecti pulſantis*, vbi Hebræus legit דופק quod ſignificat pulſum Cordis, vt monet etiam Marinus Brixienſis: Ità pulſatio eſt intima: Vnde ſubdit Sanctus Doctor cum D. Bernardo: *Quæcunque anima ſic pulſantem Dominum non audit, mortua eſt: Oſtium Cordis eſt liberum arbitrium, ad quod Deus pulſat*, Apoc. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo: Ergo pulſus Dei eſt in ipſo Corde, cui correſpondet liberum arbitrium*: *Cor noſtrum ergo eſt Dominus* Iesvs, *qui niſi ſit noſtrum* 184

Cor;

cor; non habemus pulſum, & mortui ſumus. Hæc, lepidè è Seraphico Doctore dicta, libuit hic appendere.

185 Probatvr quartò. Quando enim vehementiùs mouetur ſanguis in febribus, calore vrgente, & in moribundis, ob extremum vitæ conatum, Cordis tamen motus imbecillior eſt, vt ex pulſu liquet; quia facultas inſita, vel deficit, vel impedita eſt.

Spiritvs vitales tam cordi inſitos, quàm extraneos, cauſam remotam motus Cordis, aſſignat Bartolinus. Miror ſanè ipſum ita locutum: Nam motum ſanguini, vt cauſæ proximæ, adſcribit; certum eſt autem, ſpiritus eſſe portionem motricem. Cur ergo ſanguinem non ponit cauſam remotam; & ſpiritum, proximam?

Circa partes Cordis aliqua ſunt monenda.

Avricvlæ ſunt quædam extenſio ſubſtantiæ Cordis ab vaſa. Sunt quaſi promptuaria recipientia primò ſanguinem, & aerem, ne ſubitò in cor irruant, & fortè ſuffocetur; ideò vaſis infundentibus apponuntur, non effundentibus arteriis.

Cavitates, ſeù ventriculi duo ſunt, non plures. Aliqui tres inuenere, ſed raro. Aliquando nullum.

186 Præter naturam, in eis inuentæ ſunt adipoſæ; aut carneæ particulæ. Salius vermes obſeruauit; Vermem item alatum reſtatur ſe vidiſſe Hoſius. Anguem vero bifidum Londini Maius; nec abſimilem Neapoli vidit Seuerinus. Calculos notauit Hollerius. Oſſa aliquando in cadauere viderunt Gemma, & Riolanus. Sic experti ſunt Regij medici in Maria Medicea, Matre Ludouici XIII. Regina ad pollincturam aperta, & in cadauere Vrbani VIII. Pontif. Maximo, figuræ triangularis, inſtar T. & in alio figuræ Y.

Dexter ventriculus ſanguinem recipit è vena Caua, latior ſiniſtro, quaſi Luna creſcens, ob ſanguinis copiam, quam tenetur recipere.

Sinister anguſtior eſt, & denſior, ne ſpiritus elaborati exhalent. Hic è ſanguine tranſmiſſo è dextro ſinu, & ex aëre per os, & nares inſpirato in pulmonibus præparato, & per arteriam venoſam miſſo, ſpiritus conficit.

Septvm adeſt inter vtrumque ventriculum, illudque peruium per varios ductus, & ſinus, per quos ſanguis tenuior è dextro ventriculo tranſit ad ſiniſtrum.

187 Qvatvor vaſa, circa caput cordis, inſignia ſunt. Dextro ventriculo geminæ inſeruntur venæ, Vena caua, & Vena arterioſa: ſiniſtro totidem arteriæ; Venoſa, & Aorta. His intus apponuntur valuulæ vndecim.

Dvæ venæ, quæ in dextro latere ſanguinem introducunt, valuulas habent tricuſpides foris, quæ intus ſpectant: duæ reuehentes habent oſtia, quaſi Græcum *Sigma*, ſeù mitras. *Iſtæ* aperiuntur in Syſtole; & in Diaſtole clauduntur; illæ è contra.

Vena caua à dextris defert ſanguinem ab Hepate in cor. Circulus membraneus oſtio adnaſcitur, qui finditur in tres valuulas foris, intrò ſpectantes, telorum tricuſpidum triangulis ſimiles, quæ dilatato à Diaſtole corde, aperiuntur, vt ſanguis intret; mox conſtringente ſe corde in Syſtole, clauduntur, ne ſanguis in Cauam refluat.

188 Vena arterialis, pulmonaria dicta, quia pulmoni defert ſanguinem, quo nutriatur, & reliquum ſanguinem per arteriam venoſam in ſiniſtrum ventriculum Cordis transfert. Valuulas è ſua ſubſtantia tres habet, enatas intus, quæ foras ſpectant, & Græcum *Sigma* referunt, & Latinum C.

Arteria venoſa in ſiniſtro ſinu, orificio donatur magno, quod ſtatim ferè bipartitur, ac diſſeminatur in pulmonem dextrum, & ſiniſtrum. Duas valuulas foris habet, intrò vergentes, quæ iunctæ mitram Epiſcopalem referunt. In dilatatione, aerem attrahit ad Cor; miſtum ſanguini, è pulmonibus refluo ad ſpirituum vitalium, & ſanguinis arterioſi generationem, flammæque vitalis pabulum. In contractione, ſanguinem, è pulmonis nutritione ſuperfluum, vel recurrentem è vena arterioſa in ſiniſtrum Cordis ventriculum, propellit.

Arteria magna in ſiniſtro latere Cordis, 189
iuxta cor valida, ſanguinem perfectum omnibus membris communicat. Tres habet valuulas ſigmoides intus, foras ſpectantes.

Nota, in fœtu, dum in vtero eſt, vniri Venam cauam per anaſtomaſim arteriæ venoſæ ſub dextra Cordis auricula, vt ex caua, in eam feratur ſanguis; non in dextrum ventriculum.

Similiter per canalem vniuntur Vena arterialis; & Arteria magna; hic verò canalis rectus eſt, & vnit parallelas decurrentes.

QVÆSTIO XXVIII.

De Pvlmonibvs.

Pvlmones à reſpirando dicti, & ad reſpira- 190
tionem dati, ſunt quaſi Cordis flabella. Diuiduntur in partem dextram, & ſiniſtram, beneficio Mediaſtini. Rurſus ſingulæ in duos lumbos ſcinduntur, quorum ſuperior eſt inferiore breuior, & aliquando vna earum diuiditur in tres lobos; eorum figura eſt ſimilis vngulæ bouis: Sic Thoracis cauitatem extenſi implent: Coloris ſunt in fœtu rubei, ſicut Hepatis, ob alimentum, quod à matre accipitur, neque ventilant in vtero: In adultis eſt color clarior. Connectitur anteriùs cum ſterno per Mediaſtinum; poſteriùs cum vertebris; ad latera cum pleurâ. Hæc connexio Cor iuuat, nè prematur, Et ſi caro ſit leuis, & ſpongioſa, vt follium more attollantur. Membranâ cinguntur leui, ac tenui.

Tria vaſa pulmonis ſubſtantiam intertextam velant: Duo è corde, nempè Arterialis vena, & Venalis arteria. Tertium proprium eſt, ſcilicet Trachea, dicta, Aspera arteria. Hæc vaſa magna ſunt; hac enim viâ, maxima ſanguinis portio è dextro ventriculo, in ſiniſtrum patentibus ductibus fertur. Neruuli exigui à ſexto pari tantùm per membranam eius ſparguntur.

Qvæstio autem occurrit, à quo moueantur Pulmones.

Omitto Helmontij dictum, Pulmones non 191
moueri, ſed inſeruire, vt mirum cribrum, vnde aer purus in Thoracem ſubeat. Certum eſt enim, eos moueri; ſed incertum à quo.

Prima opinio eſt, Pulmones tantùm paſſiuè moueri. Id ſentiunt multi.

Ex his aliqui dicunt, eos habere motum à Corde, vt Ariſtoteles: *lib. de Reſpir. c. 4. & lib. 3. de partibus anim. cap. 6.*

Alii volunt, eos moueri motu Diaphragmatis. Ita Galenus *lib. 4. de locis affect. cap. 5. & 8.*

&

& *lib.5.cap.2.& 3.& lib.5.de vſu partium,cap.15.* Anicen. Fentertij Can. *tract.1.cap.7.* Conciliator *difficult.* 99. Thomas Gabr. *in Summa,lib.7. tractatu* 49

Alii volunt, moueri à Thorace, motu dilatationis, & conſtrictionis; attrahi ſurſum, & deorſum à Mediaſtino; Mediaſtinum a Diaphragmate coniuncto. Ità Valæus, Frater Syluius, & Schagen, quibus ſubſcribit Thomas Bartolinus *lib.2.cap.9.*

Alii dicunt, moueri ab aëre impulſo in eos per aſperam arteriam. Ita Falcoburgius, & Charteſius, Hogelandius, Regius, & Pratæus.

Secvnda ſententia docet, Pulmones, propriâ virtute moueri. Ita Auer. *colliget. cap.* 59. quem ſequitur Horſtius. Addunt moueri & à Diaphragmate. Conimbrienſes addunt, moueri etiam à muſculis pectoris; remotè verò à Corde, primo fonte natiui caloris, & ſpeciali influxu porrigente ſanguinem è dextro ſuo ventriculo, quem ſolis pulmonibus præſtat, beneficium ventilationis compenſando. Arridet Fulienſis *l.3. Phyſ. c.*10. *a.*3.

192 Sententia D. Bouau. eſt primò, Cor eſſe pulmonum motus principium. Ita *l.2.Comp.Theol. c.*41. Clariſſimè id ait *ſerm.1.de plur. Martyr.* cuius verba referam *d.5.q.3.* Idem ſentit *3.B.Centil.ſec.*22. vbi ait: Vis corporis regitiua vitalis, eſt vis motiua aëris in corpore animalis per arterias; vnde eſt pulſus. Tanti enim caloris eſt Cor, quòd, niſi refrigeraretur aëre attracto per inſpirationem, & emiſſo per reſpirationem, animal moreretur.

Hinc educo, motum pulmonum eſſe à virtute cordis attractiua aëris, quo mediante eleuantur, & conſtringuntur pulmones ordinatè, regente eum virtute attractiuâ, & expulſiuâ Cordis. Hoc ſentiunt Doctores allati ante ſecundam ſententiam immediatè, & ipſe Ariſtoteles, qui Diaphragmati dat ſolum diuidere partes.

Assero primò, Pulmones non moueri à ſeipſis.

Probatvr primò à Bartolino; quia reſpirationem arbitrio modò inhibemus, modò acceleramus, modò retardamus.

Probatvr ſecundò; quia Pulmo eſt corpus floccidum, ineptum ad eleuandum Thoracem.

Assero ſecundò, motum vitalem pulmonum non eſſe à Diaphragmate.

Probatvr. Nam aperto Thorace non ingrediente ordinatè aëre, ſed tumultuariè, mouetur quidem pulmo tractus à Mediaſtino, cui vnitur, & mediaſtinum à Diaphragmate, ſed ſurſum & deorſum; non dilatatione, & conſtrictione, qui eſt motus pulmonis ordinarius, vt vidit Bartolinus, cum Valæo, Syluio, Scagen. & aliis.

Assero tertiò, pulmones non habere ſuum motum à Thorace.

Probatvr; quia aperto Thorace, manente illæsâ arteriâ Aſperâ, adhuc pulmo dilatatur, teſtimonio magnorum virorum, vt fatetur Bartolinus.

193 Assero quartò, motum pulmonis eſſe à corde. Probatur ex Ariſtotele, *l. c.* Confirmatur; quia in dextro ventriculo habet vas influens in pulmones, quibus hic Princeps vitæ ſpecialiter influit; vt ait Collegium, cum D. Bonau.

Assero quintò, id cor præſtare, mediante aëre, quem attrahit, & repellit.

Probatvr experientiâ: Aër enim eleuato Thorace alliſus, non valens alio diffundi, in pulmones vadit per ramos arteriæ vocalis. Ita experti ſunt allati Doctores, aërem eleuare pulmonem, & ingreſſum dimittere.

Neqve dicat Bartolinus, aërem condenſari poſſe, vt videmus in cucurbitulis, &c. Imò videmus igne conſumi, cum ſtupa, vnde caro attrahitur, vt aduertit S. D. *ſerm. de S. Marco.* Quòd ſi in tubo, & ſimili condenſatur à frigore, vel ab arte; in caſu noſtro euenire debet oppoſitum; quia ingrediens pulmones, accedens ad Cor, à calore rarefieri cogitur; & in reſpiratione calidus eiicitur.

Videmvs autem, aërem rarefactum, magnoperè commouêre eas res, quas adit; & in quas impingit.

Hinc cætera, quæ à Bartolino opponuntur, cedunt. 194

Quòd verò opponit, quòd reſpirátio eſt voluntaria; at motus Cordis eſt neceſſarius, nec pari paſſu vadunt pulſus cordis, & reſpirationes; ſed hæ pauciores.

Respondeo, Cor mouêre pulmones non Syſtole, & Diaſtole directè; ſed indirectè per attractionem aëris, quæ à nobis poteſt impediri, vel accelerari, vel quatenus liberè mouemus oſtium oris, per quod ingreditur aër, & egreditur. Hinc ruit etiam oppoſitio Collegij.

Obiicit adhuc: Dum validè inſpiramus, & inſpiratum aërem aliquamdiù continemus, deberet nos ad expirationem cogere pulmonis tumor, quia hic attollit Thoracem apud vos.

Dico, ita præclarè euenire, vt euidenter experimur.

Obiicit etiam, in forti apoplexia, ſaluo pulſu, & corde illæſo, motus pulmonum ceſſat.

Dico, pulſum non eſſe cauſam motus pulmonum directam, ſed vim attractiuam aëris, quæ læſa eſt læſis neruis, quas à ſexta coniugatione habet, & aliis per Cordis baſim; vt ait Falopius, apoplexiâ ligatis. Eſto igitur Syſtoles, & Diaſtoles perſeuerent; non perſeuerat integra tamen Cordis operatio, & vis. 195

Porro cauſa, quam ipſe aſſignat, ſcilicet, quia pulmo Thoracis amplificationem ſequi cogitur, ne detur vacuum; & ideo vulnerato Thorace, & aëre ingrediente, pulmonem ſtare, chymerica eſt.

Sane hic motus eſſet violentus, & perpetuò duraturus in teſuſcitatis. Deinde, cur non rarefit aër, & humor intermedius, vt videmus in vaſis occluſis, quibus pars liquoris extracta ſit? aut cum intus ponitur ratus aer, & clauditur. Quòd verò Thorace vulnerato ſtet pulmo; non eſt, quia ingrediens aër auferat neceſſitatem ſequendi Thoracem; ſed quia per carnem ſpongioſam pulmonis ſparſus eum opplet, nec poteſt expelli virtute pulmonis, ad id non ordinatâ.

Obiicivnt quoque Conimbricenſes, quia cùm pulmonibus datum ſit officium inſpirandi, & expirandi aërem, debuit dari & virtus ad id motiua.

Respondeo, non omnibus datam eſſe actionem, ideò enim cerebro data eſt virtus animalis, & cordi vitalis, tanquam Principibus, vt ait S.D. ſuprà. 196

Dvm dilatatur, recipit aërem per tracheæ ramos ad modum follis, ad aërem cordi præparandum pro ſpiritus lucidi alimoniâ. Non enim quilibet aër ſpiritui noſtro amicus eſt, vt videre eſt in iis, qui extinguuntur ex carbonum fumo, & in ædibus, calce recenti illitis.

Inservit Cordis ventilationi ad refrigerium. Ideò Pulmo dicitur *Cordis flabellum.*

Dvm

Dvm conſtringuntur Pulmones, pellunt fuliginoſa excrementa per venam arterioſam. Secundò dant ſpiritum ad vocem edendam. Quare animalia pulmonum parenchymate deſtituta, vocem non edunt; teſte Ariſtotele.

QVÆSTIO XXIX.

De Fistvla.

197 HÆc *Trachea* dicitur, ſeù *Aſpera arteria*. Eſt autem canalis, pulmones pluribus ramis, veluti ſyringis ingrediens, & aſcendens ad gulam. Eius caput eſt Larynx, de qua mox agam. Reliquum verò dicitur *bronchus*; eò quòd à potu irrigetur. Oeſophago incumbit extrà ab ore per collum ad pulmonem cadens. Ad quartam Thoracis vertebtam in duos ramos diuiditur, & vterque ad ſuum latus pulmonem ingreditur, non illico, ſed rurſus diuiſus in duos; & h iin alios, donec in pulmonem ſupetfluit, in minimos ramulos diſſeminantur.

Membrana duplici veſtitur. Externâ tenui à Pleura. Internâ, quæ oritur à tunica, palatum ſubcingente.

Pingvi humore inungitur ad prohibendam exſiccationem inmotibus, clamoribus, fuliginum exitu,&c. Ex huius humoris copia, vel inopia non læditur. Exquiſiti ſenſus eſt ad moleſtorum expulſionem. Inter has duas tunicas, eſt propria tracheæ ſubſtantia, partim cartilaginea; partim ligamentoſa.

Debvit partim eſſe cartilaginea ad vocem, nam quod ſonat, ſolidum eſt. Partim etiam ligamentoſa, quia debet aperiri, & claudi, & Oeſophago cedere in deglutione.

Cartilagines ſunt multæ, annuloſæ, ſed non circulares perfectè, imò vt ſpiræ, quæ in poſteriori parte, qua Oeſophagum tangunt, quarta parte circuli carent. Connectuntur hæ cartilagines mediis ligamentis; & illæ, quo ſunt ſuperiores, eò maiores.

Habent venas à iugularibus externis; arterias à carotidibus; ſicut & neruos à recurrentibus ſexti paris.

198 Vsvs eſt, vt in inſpiratione aër à pulmonibus recipiatur. Hinc bronchiis, athſmate impeditis, fit ſibilus aëris reciprocantis. In expitatione excrementa ad os, & nares exercantur. Deinde, vt ad vocem faciat.

Svnt aliqui, qui diù ſub aquis ſtant; at hi, vel tranſpiratione ſola viuunt, vel anaſtomoſes in corde peruias habent, quibus ſine motu pulmonum ſanguis moueatur, ſicuti fœtus in vtero, cui mater reſpirat.

QVÆSTIO XXX.

De Larynge.

199 INitivm fiſtulæ pulmonum eſt Larynx, quæ eſt vocis organum. Sita eſt in medio collo, rotunda, ſed parte anteà magis extuberat; poſtica deprimitur, vt gulæ cedat, imò adiuuet deglutionem, dum Oeſophagus enim deprimitur, eleuando ſe, eum deprimit.

Magnitvdo Laryngis variatur ſecundùm ætates. Nam in iunioribus Larynx anguſta eſt, ideò & vox acuta, ad hoc facit quoque eius longitudo & calor. Hinc & teſtes ad vocem facere, ait Hippocrates *de ſemine*; Hinc maſculi in pubertate vocem mutant. Hinc & vox mutatur in Caſtratis: Equus etiam caſtratus hinnitum deperdit, & capo cantum, ſaltem validiorem.

Partes Laryngis, & circa eam ſunt cartilagines, muſculi, membranæ, vaſa, & glandulæ.

Mvscvli ſunt tredecim, vel quatuordecim. Cartilagines ſunt quinque.

Venas à iugulari externa; Arterias à caroti- 200 dis maiori ramo; neruos vero à ſexto pari accipit.

Glandvlæ adſtant duplices.

Est multitudo hæc inſtrumentorum ad vocem formandam ordinata, cuius Larynx eſt inſtrumentum præcipuum, præcipuè glottis.

Insignis eſt cartilago cutiformis intus caua; foris gibboſa, & prominens, magis tamen in viris (quia mulierum collum exæquant glandulæ ad Laryngem poſitæ) Protuberans illa in collo dicitur *Os morſus Adæ*, ſeù Pomum Adæ. Rideo, quod ait Bartolinus, pomum ibi Adæ in gutture fixum remanſiſſe.

Secvnda etiam eſt, veluti annulus, quo Turcæ pollicem muniunt in eiaculandis ſagittis.

Tertia, & quarta gutturnium ollæ refe- 201 runt.

Qvinta rimam tegit, nè multum è cibo, vel potu in tracheam cadat, ſed clauſâ epiglottide in gulam vadant; non ità tamen claudit, vt aliquid potus deſcendere nequeat in tracheam, & pulmones. Aperitur in riſu; vnde ſorbentes, à riſu maximè caueant, ne potus defluat in tracheam.

Epiglottis habet figuram linguæ, vel folij hærede, mollior eſt, vtrinque membrana ori communi alligatur.

Fit autem vox aëris per tracheam alliſione ad 202 rimulam, quam etiam ranæ habent, ſicuti, & pulmones, vt notant Anatomici contra Ariſtotelem: Si verò patente organo egreditur ſpiritus, fit ſuſpirium. Itaque vox eſt ſonus animalis à glottide, ex percuſſione reſpirati aëris.

Vervm, qui pulmone carent, & epiglotti, ſonum edunt per bronchias. Inſecta verò, vt Cicadæ, & Apes, ac Veſpæ, ex dorſo ſonum edunt, vel alarum confricatione, aut aërem verberando.

Variæ ſunt voces pro inſtrumentorum varietate, adeò vt duæ difficilè inueniantur conformes. Ideò inter greges balantes, agnus propriam ſuæ matris vocem diſcernit; & è contra, ouis ſui agni. Fiunt tamen eiſdem ſpecie inſtrumentis, etiam in brutis; vt ait S. Bonau. *3. part. Centil. ſec. 22.*

Nota, voces, aut vocalibus edi; & hæ ſunt quinque, quia totidem motus tantùm mouetur radix linguæ; aut conſonis. Quando ſcilicet vocalis in anteriori parte linguæ à labiis, & dentibus interdicitur, fit conſonans, quæ ideò ſine vocali proferri nequit, quia hæc illius eſt materia, & non, niſi vocali interciſa, oritur.

QVÆSTIO XXXI.

De Oesophago.

OEsophagvs, aliis gula, vel ſtomachus, eſt fiſtula ventriculi per quam cibus traiicitur, ideò vocatur à Lactantio, *fiſtula cibaria*, habet figuram rotundam, longam & ſatis amplam, habet ſuas membranas, venas, nervos, & arterias; de quibus omnibus actum eſt *quæſtione* 8. cum de ventriculo, cui connectitur, diſſeruerim.

Hvivs propria actio eſt traiectio cibi, vt dictum eſt: ſed controuertitur inter Anatomiſtas, vtrum hæc actio ſit naturalis; an animalis. Videtur quidem eſſe naturalis, cùm nulli exprimantur muſculi, quæ ſint inſtrumenta voluntarij motus; & præterea cùm Oeſophagi tunica exterior ſit circumdata circulatibus capillamentis, quæ ſe ſtringendo, adigunt cibum in ventriculum, & ſe etiam laxando inſeruiunt vomitui: inſuper dum graui fame quis conficitur, exurgit ventriculus, & præripit faucibus vix deglutitas buccellas. E contra experientiâ videtur hæc actio eſſe animalis, cum cibum ad noſtrum libitum traiicimus, & etiam aliquando in ipſo gutture retinemus.

Vervm hinc conuincitur quod hæc traiectio ſit partim naturalis, partim animalis; animalis quidem & liber, vſq; dum cibus ſit ſub dominio fibrarum circularium, quibus tunica externa Oeſophagi cingitur; nam eo vſque poſſumus cibum deglutire, propellere verſus ventriculum, vel etiam reuocare. At, quando ſentitur ſub illis fibrulis, mox ſe conſtringunt, & ociùs, nobis etiam nolentibus, traiiciunt: hinc ſequitur, conſtrictionem Oeſophagi, ſi fiat ſuperius, inſeruire traiectioni cibi; ſi verò fiat inferius ad orificium ventriculi, prouocare vomitum.

QVÆSTIO XXXII.

De Collo.

203 COllvm eſt Thoracis appendix oblongum, eſt ad vocis modulationem neceſſaria. Hinc animalia collo carentia, voce carent; quæ verò oblongum, validè vociferantur, vt Grues, Anſeres, & Olores. His trachea longior in ſterni capſulâ incuruo flexu ſe inſinuat; moxque è fundo capſulæ ſurſum regreditur, & clauiculis conuexis ad Thoracem ſe flectit. Antequam autem pulmones attingat, priùs fiſtulâ quâdam oſſeâ fulcitur, lata ſuperius; inferius anguſtiore, quæ in Anate globoſa eſt; deinde in duos ramos diuaricatur, in medio tumidiores; ſed quò pulmones accedunt, anguſtiores, donec pulmones ingrediatur.

Pars poſterior *Ceruix* dicitur. Partes colli, vel ſunt externæ, vt cutis, muſculi, &c. vel internæ, vt vaſa percurrentia, Trachea, & Oeſophagus.

Vsvs eſt, ad tranſitum Oeſophagi; & Tracheæ. Hinc animalia pulmonibus carentia, carent collo. Deinde, vt neruos partibus anterioribus præbeat.

QVÆSTIO XXXIII.

De Capite.

PRæcipva, inter animalis partes, eſt caput, in 204
loco eminenti collocatum, omnibus patens, cuius partes examinabo.

Primo occurrunt capilli in homine, & in viris barba. Sunt autem pili, è vaporibus fuliginoſis, protenſa excrementa, quæ, pro varietate fuliginum, è variis alimentis, atque temperiebus, varij ſunt. Sic calidis nigri, temperatis flaui prodeunt; cani verò fiunt, frigiſcente naturâ, nec validè euaporante, emaciati. Varietas etiam regionum, ſub climatibus calidis, frigidis, vel temperatis, eos variat. Sic incolæ Aquilonares flauos, & Auſtrales nigros alunt. Aluntur impropriè, ſed per iuxtapoſitionem creſcunt, vt dicam *Trac.* 9.

Mirvm videbitur è crinibus nullos virides eſſe, aut cæruleos, cùm omnes alios colores admittant.

Cardanvs fruſtrà huius rei cauſam adducit craſſitiem, quæ lucidum non admittit, ſanè lucidior eſt color flauus, & albus, qui in craſſitie etiam inuenitur.

Scaliger cum aliquibus, quem ſequitur Bartolinus *l.* 3. reſoluunt, non omnem colorem, cuilibet plantæ conuenire, ideò nec pilis. Addit hic, ſe virides vidiſſe.

Senatorivm quidē reſponſum. Hoc me mouet, quod tranſeunti ab extremo, itur per media; cur igitur, ſi temperamentum efficit colorem nigrum, ſubnigrum, rubeum, tranſitur ad puniceum, & album; non per viridem, vt in Iride?

Arbitror, eam eſſe cauſam; quia excremen- 205
ta, è quibus oriuntur capilli, è ſanguine ſunt euaporatæ fuligines; vel ex chylo declinante etiam viridia exculenta herbarum, &c. ad coctionem elixationis, ad alborem, è caloris naturalis propriâ vi igneâ, ordinante omnia ad nutritionem carnis, & aliarum partium. Ità & color excrementorum non tranſit ordinatè per medios colores; ſed eum induit, quem natura induſtris, è ſuis coctionibus temperamento ſuo prætendit. Colorat ſanè fellis ſubſtantiam viridi; at fuligines, ad caput euaporatas, eo colore afficit, qui è talibus reſultare valet concoctionibus à ſe præparatis. E cute reſultant pili per poros, qui aliquando recurui, criſpos emittunt; aliquando etiam è calore, & ſiccitate reſultant tales; vt in Mauris.

Canities venit è putrefactione, & reſolutione aëris, qui albicat, parti aqueæ, & terreæ admixtus, vt ait Bartolinus cum D. Bonau. *ad* 12. *Eccleſiaſte.*

De Cute, actum eſt initio. Similiter & de Cranio.

Dvæ membranæ cranium cingunt, *Pericra-* 206
nium, & *Perioſtium.* Pericranium eſt membrana tenuis, & mollis, cranium cingens, quæ è dura matre per cranij ſuturas pullulat, vt apertè appatet in puellis, in quibus cranium apertum.

Perioſtium eſt membrana tenuiſſima, neruea, ideoque admodum ſenſibilis, cuius beneficio omnia oſſa, dentibus exceptis, cincta, ſenſum habent.

Mvscvli circa caput, iam traditi ſunt, *quæſtione* 6. *cap.* 6.

Dvæ membranæ ſub cranio ſunt: Craſſa Menix,

ninx, ſeu Dura mater, & Pia mater, ſeu Tenuis Meninx.

Dura mater cranium interius vbique ſuccingit, omneſque eius etiam cauitates; eiuſque baſi adhæret validè; laxè autem Cerebrum cingit.

Huic malè adſcribitur Syſtole, & Diaſtole Cerebri, quæ apertè apparent, etiam præciſis meninginibus, & abſtracto cranio: Profectò hic motus Arteriis adſcribendus; Nam cum Arteriarum motu, Cerebri motus coïncidit, vt in Infantibus viſum eſt, & in fracturis capitis.

127 Connectitur cum tenui meninge, & Cerebro, per vaſa; cum cranio per fibras, ex ſe ortas.

Geminata eſt, inſtar aliarum membranarum: Pars exterior, cranium reſpiciens, dura, & aſpera; eſt minoris ſenſus: Pars interior lubrica, læuis, ſplendida, & candida: Quadruplicatur, vbi Cerebrum à Cerebello diſtinguit: Duplicatur in capitis vertice, vbi Cerebrum diuidit in partem dextram, & ſiniſtram; & quia retrò latior, & ſenſim arctatur, falcem quodammodò exprimit.

Quatuor habet ſinus, ſanguinis, & ſpiritus receptacula, qui ideò pulſant.

Primi duo incipiunt ad baſim occipitis, iuxta latera Lambodoïdis, vbi ſe exonerant Venæ, & Arteriæ.

Hi vniti, tertium gignunt nobiliſſimum, longum, qui per capitis longitudinem pertingit vſque ad nares: Ex his ingens ſanguinis copia per nares defluit.

Quartus ſinus breuis inter Cerebrum, & Cerebellum pergit intrò ad glandulam pinealem: Oritur in concurſu trium priorum ſinuum, & hoc principium aliqui Torcular vocant.

Tres alios ſinus; ſed non ſemper inueniunt Anatomici.

Hi omnes ſanguinem arterioſum recipiunt, vnde & pulſant.

Pia mater Cerebrum immediatè veſtit; vnde tenuis, & mollis, exquiſiti ſenſus eſt indicium.

128 Cerebrum, totum cranium implet, & ſuprà mollioris eſt ſubſtantiæ, & cineritij coloris; ſubtus verò medulloſus, albus, ſolidior, totus anfractuoſus profundè: Per totam ſubſtantiam diſſeminantur venulæ, & arteriolæ: Et quidem ſunt rami quinque venarum ſingularium; harum aliqui ramuli etiam per meninges ſparſi abeunt: Arteriæ quatuor, è carotidibus, & ceruicalibus.

Plus habet Cerebri homo, quàm bos, & aliæ magnæ beſtiæ habeant, & ad libras quatuor, vel quinque ponderat: Plus viri, quàm fœminæ: Non tamen nimis amplum habeat caput; quia ſtolidum reddit. vt docet S. Doctor, *lib.2.Comp.Theol.cap.58.*

Munus eius eſt, producere medullam, & ex ea Neruos ad motum, vt docent omnes cum S. Doctore *lib.2.Comp.Theol.cap.41.* & *3.part. Centil.ſect.22.* & *in 3.diſt.15.quaſt.vlt.*

Deinde perficere ſpiritus vitales, & temperare eos in animales ad ſenſationes: Sunt enim vitales ardentiores: Et hinc percipies, quid velit Ariſtoteles, dicens, Cerebrum ad Cordis refrigerium ordinari, quod Galeno, & Medicis diſplicet: Non vult dicere, afferre refrigerium Cordi (nimis quippè remoto,) ſed Cordis partus temperare, qui ſunt ſpiritus; nempè, vt ait D.Bonau. ſuprà, *& in 2. diſt.14.quaſt.1.* eos mutando in animales.

Præcipue eſt animæ ſenſitiuæ domicilium, vt docent omnes cum S. Doctore, *lib.2. Compendij à capite 35.* & *parte 3. Centiloquij, ſectione 22.* Eſt autem organum vniuerſale, in quo de omnibus ſenſationibus iudicium fertur.

Caret ſanè motu animali; habet verò naturalem ab Arteriis, dilatatione, & conſtrictione: In 129
dilatatione ſpiritum vitalem attrahit ex Arteriis carotidibus; Itemque Aerem per nares.

In contractione ſpiritus animales in Neruos pellit, qui in totum Corpus, tanquam canales, hos ſpiritus deuehunt, vnaque facultatem ſenſus, & motus; vt ait D.Bonauentura ſuprà, aliique.

Eadem contractione, ſanguis per venas è ſinibus expellitur ad Cor.

Et ſi plerique Cerebri partes ab anteriori incipiant; tamen Bartolinus à parte poſteriori inchoat Cerebri Anatomiam, quem ſequar.

Occurrit primò in parte inferiori medulla oblongata, cuius progreſſus, quia in vertebris ſpinæ eſt, dicitur ſpinalis, & dorſalis medulla: Videtur autem eſſe ipſius Cerebri origo, quod bipartitur: Eſt hæc ad motum ordinata; Cerebrum ad ſenſus: Vnde in Piſcibus compoſita; propterea & ipſi agiles ſunt ad motum; at Cerebrum exiguum, vnde & ſatis ſtolidi.

Enim verò certius eſt, eam è Cerebro enaſci, 130
quatuor radicibus: pars eius ad quatuor digitos eſt intra cranium; Alia eſt in Vertebris oblonga à prima Ceruicis vertebra, vſque ad os ſacrum, & vltimam eius vertebram: Figura eſt oblonga, & rotunda: In principio craſſior, & amplior: Scriptura eam vocat funem argenteum: Diuiditur in partem dextram, & ſiniſtram, vti Cerebrum à pia matre, quæ eam immediatè veſtit: Hinc Paralyſis vnius, vel alterius lateris eſſe poteſt: Diuiditur verò in plurimos quaſi funiculos circa ſextam, & ſeptimam Thoracis vertebram, & caudæ equinæ non diſſimilis videtur.

Membrana igitur triplici conſtat: Prima à 131
pia matre oritur: Secunda à dura: Tertia à ligamento, anteriores partes vertebrarum colligente: Huic circumfunditur craſſus humor: Poſteà includitur in vertebris, ne lædatur, (ſicut Cerebrum Caluaria includitur,) cùm ſit pars nobilis, & Neruorum principium.

Ideò ſpinæ partem perforatam Sacram fiſtulam vocant: Initio, dum adhuc eſt in Caluaria, inſculptus eſt ſinus, ſeu cauitas, quæ cerebelli ventriculus dicitur, & calami ſcriptorij figuram habet: Hic elaborantur ſpiritus animales: Hinc enim in omnes neruos diſpertiri valent. Præterea hic ſinus eſt paruus: Anterior verò pars excrementis ſcatens: Præparatur ſanè in rete mirabili, & plexu choroide.

A portione, quæ eſt in Cerebro huius medullæ, oriuntur nerui capitis, & ſeptem paria recenſentur, vel decem: A portione verò longiſſima, quæ eſt in ſpina, naſcuntur triginta paria, quot vertebrarum foramina: At quilibet Neruus pluribus funiculis conſtat, qui in egreſſu iunguntur per membranas.

DE CEREBELLO.

Cerebellum eſt quaſi pars decima Cerebri, 132
vnum corpus faciens, in occipite locatum: Differt à Cerebro in gyris: Nam Cerebrum habet gyros inordinatos; at cerebellum circulares parallelos, qui velut lamellæ inuicem ſupertenduntur; his interiecta ſunt vaſa, quæ per tenuem Meningem feruntur, retium inſtar à ceruicali Arteriæ ramis orta.

Componitur duobus veluti lateralibus glo-

bis. Duas habet excreſcentias multipliciter orbiculatas vermiformes, ità aptatas, ne ventriculus relatus à cerebello obruatur; hi circuli, quodam hinc inde modo conſtringuntur, quem *Pontem* nominãt.

Vsvs eius eſt, vt ſit receptaculum ſpirituum animalium è ventriculo cerebri venientium, quos medullæ ſpinæ adaptat; colorem habet ferè cinericeum, à Piâ & Durâ matre circumuoluitur, non tamen quaquàuerſum. Eſt figuræ ferè ſphæricæ, in planum aliquantulùm depreſſæ.

DE RELIQVIS IN CEREBRO.

233 Extat ſub baſi cerebri plexus retiformis, qui ob mirabilem ſtructuram, dicitur Rete mirabile; apparet enim inſtar multorum retium, inuicem cumulatorum. Conſtat ex arteriis, carotidibus, & ceruicalibus, & venarum iugularium ramulis. Hic præparatur ſanguis ad ſpiritus animales, & quod ſupereſt, reportatur per venas, circulatione ad cor.

Adest glandula pituitaria ad recipienda per infundibulum cerebri excrementa, quæ vel in palatum deiicit, vel ſinit defluere per cranij foramina. Hinc habes & Infundibulum.

234 Occvrrit etiam fons neruorum. Sed de hoc *quæſtione tertia* actum eſt.

Præcipve examinandi ſunt ventriculi cerebri.

Tres autem præclarè apparent, duo anteriores; & tertius medius. Alij dicunt, hunc tertium eſſe duorum portionem.

Bartolinvs *l.3.c.6.* vnicum dicit, bipartitum initio; vel geminos proceſſus, excrementa deferentes in medium, quem tertium vocant. Et horum ventriculorum vſum, ait, eſſe excrementorum receptaculum. Probat, quia inibi foramen ad glandulam pituitarum reperitur, & ventriculi repleti ſunt pituita. Ita cerebrum ad ſenſationes nobiles non habet locum determinatum.

Vesalivs ſimiliter conqueritur, Scholaſticos ponere tres illas ſedes ſenſuum interiorum, quas ait, ſe etiam in Aſinis vidiſſe.

Poterat eos & in bobus, & aliis animalibus obſeruare. Nam & bruta habent ſenſus internos, & proinde organa eorum; ſicut & quinque externis ignobilioribus data videmus; niſi fortè bruta velut in omnibus homini æquare, negando animæ noſtræ operationem, & rationalem eſſentiam.

Vallisviridis *l.5.c.4.* verbis noſtratibus, ſententiam Philoſophorum, ac Theologorum perfundat, dicens: *Molte, & aſſai diuerſe opinioni ſono ſtate trai Filoſofi, è Theologi, de i ventricoli, della teſta, è tutte tanto for di ragione, ch' in eſſe danno ben ad intendere, quanto piu habbiano voluto romperſi il capo in diſpute, & ſuegliarſi in imaginationi, che pigliarſi vn hora, ò due di fatica in guardar le ceruella di qual ſi voglia animal bruto almeno; ſe quella d' huomo non poteuano, ò non voleuano.*

235 Tres autem ventriculos & ipſe ponit, & concludit, horum vſum, & officium eſſe, generare ſpiritus vitæ neceſſarios.

Non equidem inficior, multos in hac veritate inueſtiganda defeciſſe. At aliqui & ſinuum numerum inuenêre; & quod caput eſt, non à ratione aberrantes; ſed veritati adhærentes, & rationi, exiſtimarunt, iure ſenſibus internis, qui profectò in cerebro aſſident; vt oſtendam *Trac.9.d.6.q.2.* aſſignanda propria organa, quandoquidem, & externis data conſpiciuntur: neque totum hoc nobile membrum coquinæ, & ſtercorariæ, tot lebetibus, infundibulis, ductibus, canalibus, glãdulis, ad Nutritiuam ſolam deſtinatum eſt. Mirandum potiùs, homines iſtos materiales laniena intentos, nihil, niſi pinguem minueruam è cerebro didiciſſe.

Igitvr, cùm, inter alios, Seraphicus Doctor ventriculos inuenerit tres, quos ipſi in ſuis carnificinis, adhuc ſæuiores, manibus cruentatis inquirunt. Et ſedes ibi nobiles ſenſuum præclariorum aſtruens comprobarit; vt oſtendam *trac. 9.d.6.q.1.* non video, cur eius aſſerta à ratione aberrantia proclament; & cum errantibus inuoluant.

Dvos igitur ventriculos, *teſtibus alligatis*, habemus laterales, amplos, obliquos, anfractuoſos, ſemicirculares, Lunę falcatæ non abſimiles, antequorum ſoleis, quam figuram primò detectam à Fratre Syluio, ait Bartolinus, ei coætaneus. Itaq; ſeueri cēſores cõfitentur, ſuos Maiores in laniena dormitaſſe. 236

Vere in Limbo, aiunt Syluius, & Bartolinus *l.3.c.6.* hos ſinus conſepultos, expectaſſe Moderni Seruatoris extractionem è tenebris. Hos ſinus in aliam communem cauitatem vniri dicunt.

Porro in cerebello & ipſi alium ſinum ponunt, quem ſpiritibus coquendis datum, ait Bartolinus, aliis negantibus, vt luce clariùs eniteat, eos tactu ipſo cruento euiſceratas adhuc ſubſtantias non percipere. Sanè innumeris contentionibus, ſe ipſos inuicem, more cæcutientium, feriunt. Hæc mirum; nam è cadaueribus diſcere, atque docere prætendunt innumera, quæ in penetralibus viuentium natura dædala operabatur. Prodeunt nouiſſimi Anatomici, cæteris inſultantes; inter quos Riolanus ſuper reliquos linguam acuit.

Oritvr è ſubſtantia interiori cerebri, inter vtrumque ſinum, ſubſtantia quædam calloſa, alba. Extenditur in medio, velut fornix, cameram conficiens, retrò bifurcata. 237

Retro ſunt protuberantiæ cerebri, veluti nates. Anteriùs duæ aliæ, quæ Teſtes dicuntur, & in medio glandula, veluti pini, quæ *penes cerebri* dicitur, ſubſtantiæ ſubobſcuræ, nerueo funiculo firmata vtrinq; in qua arenulas, & calculos inuenies.

Hanc multi Idearum Mutæum acclamant, quo omnes ſenſus, ſpecies emittant, vt ad centrum.

At nerui ſenſuum huc non perueniunt; neque ad eos hinc eſt aliquis ductus.

Addit Bartolinus, quemlibet ſenſum deferre ſpecies per neruos ad principium ſpinalis medullæ ſuo loco, vnde in principio medullari, omnia obiecta iudicari, docet.

Hoc non placet, nam neque omnes nerui è medullæ ſpinalis principio exeunt; Sed multi ex anteriori parte cerebri, vt notat D.B. *3.p.Centil.ſec.21.* præcipuè Optici. Atque id, de his, cenſent communiter Anatomici, vt fatetur Bartolinus *libello 3. de neruis, c.2.* vbi id concedit.

Accedit, non vnum eſſe organi temperamentum, vni aptum ad ſpecierum apprehenſionem, & ad retentionem, vt oſtendam *Tract.9. loco citato.* 238

Inter ventriculos reperitur plexus Choroidis, ſeu recticularis, è venis, & arteriis tenuiſſimis contextus. Huic intertexitur glanduloſa ſubſtantia, & piæ matris portio.

Si ventriculi vapores oppleantur, ſequitur epilepſia, ſeu Caducus morbus, reddens inſenſatos; vt ait S. Bonau. *ſerm.2. de SS. Philippo, & Iacobo.*

DE FRONTE.

Frontem omnibus patentem, & notam expono. Eius cutis muſculos habet, & ab aliquibus tota

tota muſculoſa dicitur; Ideò mouetur: Eam affectuum ſignificatiuam vocat Platerus, apud Bartolinum *l. 3. c. 7.* cum S. D. *l. 2. Compendij Theologicæ veritatis, cap. 58.*

DVO Frontis muſculi ſupercilia eleuant, tam vt oculi magis aperiantur, quam vt animi admirationem ſignent ſeſe attollendo.

ORIVNTVR à Caluaria, propè coronalem, & ad latera muſculis temporum nectuntur.

FIBRAS habent rectas; ideò non tranſuerſim incidendi, ne pereat ſuperciliorum eleuatio; vt docent Veſalius, Laurentius, Bauhinus, Platerus, Veſlingius, quibus ſubſcribit Bartolinus *l. 3. c. 7.*

RATIO, quæ me mouet eſt, nam cutis frontis recta eleuatur, & deprimitur, ſanè ope fibrarum rectarum.

DE OCVLIS.

QVEM locum in cœlis aſtra, hunc in homine obtinent oculi, vnde dicuntur à D. Ambroſio *in carne ſidera quædam*; vnde ſicut ex aſtrorum aſpectu licet coniicere, quæ ſit cœli futura ſerenitas, quæue tempeſtas; ita animi ſiue virtus, ſiue vitium ex oculis non obſcurè ſuſpicitur. Hinc A Damaſcio in vita D. Iſidori vocantur *accurata mentis ſimulachra* vt aſſeram diſp. ſequenti. In altiſſimo ſunt ſitu, tanquā ſpeculatores in arce, vt ait Tullius *de natura Deorum*, quo facilius totius corporis ſecuritati proſpiciant; & ſi ſibi aliquid imminere vident, mox agili flexu declinant, ac in ſinuoſam vallem ſeſe recipiunt, vbi quaquauerſum oſſibus obuallantur, tā vt ſpecies ibi facilius conſeruentur, nec vllo naturæ diſpendio diuagentur, tum etiam vt delicata ipſorum tenuitas extrinſecùs iniuriis minus ſit obuia.

HINC dicuntur oculi, quaſi occùlti, cum in oſſeis Antris Perioſtio ſuccinctis ſub palpebrā velut è ſpecula excubent.

Figuram habent oblongam, & rotundam, intus piramidalem, cuius cuſpis deſinit in neruo optico. Naturæ ſint mollis, vt melius ſint mobiles; pellucidæ, vt melius videant; in homine varios habent colores, in alia qualibet ſpecie vnū ſemper habent.

240 DVO ſunt; vnum tamen obiectum vident, eò quòd duarum pyramidum axes in eodem nerui optici puncto terminent apud aliquos, & hoc cōſonū eſt, dicēdis *Trac. 9. d. 5. c. 2. q. 7.* vbi de organo viſus.

SVNT autem duo, vt altero læſo, alter maneat, vt ait Bartol. & innuit S. D. *in Pſal. 105.* ſimul ſemper mouentur, & quieſcunt, vt obiectum eodem modo vterque videat, ſibi etiam mutuò compatiuntur.

PARTES aliæ ſunt extra, quas referam.

PRIMO ſūt palpebræ, deinde extremitates, nempe Cilia, Supercilia, & Caruncula appoſita cuique cantho maiori, qui eſt ſinus cauitatis ad naſum.

PALPEBRÆ ſunt in oculorum munimina, & ſepimenta, vt à vento, imbre, puluere, aliiſque externis offendiculis in tuto ſint oculi; dicuntur palpebræ à palpitando, quia agili palpitatione mouentur, naturæ ſunt muſculoſæ & cartilaginoſæ, tum ad faciliorem motum, tum ad fortiorem reſiſtentiam; nā ſi carneæ eſſent, aut omnino oſſeæ, facile lęderentur, & difficile mouerentur, inſuper internis oculi tunicis officerent, quæ tenues ſunt & molles, nullam duritiem patientes; figuram habent ſemicirculam; in homine tantùm & in Struthiocamelis duplex eſt, inferior vna, quæ ſemper immobilis eſt, ſuperior altera, quæ ſola mouetur; quadrupedia tantum habent ſuperiorem; volatilia omnia præter dictam autem habent ſolum inferiorem: vno muſculo aperiuntur, qui eandem habet originem, cum illo quo oculus ſurſum reſpicit. Duobus vero clauduntur, ex magno angulo vtriuſque oculi oriundis.

CILIA, à Celſo pili palpebrarum dicta, impediunt etiam ne aliquid repentinè in oculum irruat; quæ eodem cum palpebris motu cientur ſurſum & deorſum: nonnulli perhibent ab his viſuales radios dirigi; ſed abſque fundamento. Ad vtramque partem ciliorum ſita ſunt oculi angula, græce dictā *Chantoi*, ob pruritum, qui inibi percipi ſolet; illud quod propè naſi radicem comperitur maius eſt eo quod inde lacrymæ deffluere ſolent.

SVPERCILIA, ſic dicta, eo quod ſunt poſita veluti arcus piloſus ſuper cilia, intercipiunt etiam craſſiorem puluerem, vel ſudorem, ne in oculos è fronte defluat: ſubſtantiam habent pinguiorem variis fibrulis intertextam, quæ è frontis muſculo oriuntur. Ambo æqualis ſunt longitudinis, & denſitatis, in peripheriam deſcripta, pilos habent, qui nec ſemper creſcant, nec omnino creſcere deſinant; quia caro ibi nec ſicca nimis, nec nimis humida eſt.

MVSCVLI ſex ſunt motores oculorum. Vnus attollens ſuprà. Secundus deprimens infrà, qui oculum ad genas deprimit. Tertius in maiori angulo cauitatis, mouens oculum introrſum, naſum verſus, & *Bibitorius* dicitur. Quartus adducens ad angulum minorem, verſus Tempora.

AB his quatuor ſimul agentibus oculus intrò 241
trahitur, & motus ſiſtitur, qui motus à Medicis *Tonicus* dicitur. Quintus per externum oculi angulū ad ſuperiorem partem aſcendit, & corneæ tunicæ inſeritur, & obliquè deorſum in gyrum mouet ad angulum externum. Sextus oculum circumagit ad angulum internum, diciturque Trochleæ muſculus, quia, quaſi per trochleam rotatur. Hi duo dicuntur amatorij, & circumactores.

ADDIT Bartolinus ſeptimum in brutis, qui in tres, vel quatuor diuidatur. Sed hoc non laudo. Neque Veſalius, neque Valliſuitidis, aut alij hunc ponunt, ſed omnes quinque, aut ſex ad ſummum, etiam in brutis.

VENA è iugularibus ad oculos mittitur; arteriæ à carotidibus per muſculos, adipem, & membranam, ſunt diſſeminatæ.

NERVI optici ſunt ad ſingulos ſinguli, qui re- 242
trò inſeruntur. Igitur in centro eſt humor glacialis chryſtallinus, lentis habens figuram. Hic in alio vitreo inſeritur retrò, ante verò rotundo, veluti ſi Spherula diuiſa ſit, plano; vbi chryſtallinus tegitur pellicula, veluti araneæ tela. Deſcendit neruus opticus ab anteriori parte cerebri, & cùm ad vitreum humorem peruenerit, expandit vndique circū retinam tunicam, mucoſam; & videtur medullaris ſubſtantiæ mucus. Hanc eandem, ait Bartolinus, anteriùs procedentem, fieri araneam attenuatam.

DESCENDIT è pia matre tunica, ob id dicta *Choroides*, quæ ad oculū perueniens veſtit, ambiens prædicta vndique, relicto in proſpectu foramine, quaſi ſit vuæ cortex, detracto ramulo; & ideò dicitur Vuea. Superuenit alia tunica è dura matre, ob id vocata *Sclirotes*, quæ omnia præfata vndique ambit, & ſolida eſt, quaſi lamina cornea laternæ duplicata. Inter has eſt humor albugineus, velut oui. Hic, ſi ſolidetur in cataractam, viſum aufert, nec redditur, donec acu in corneam immiſſo, tela illa, ſeù cataracta demittatur, quæ ante pupillam, ſeù vueæ foramen opponitur.

ADEST & circulus, *Iris* dictus, triplex; duplex 243
ad oculi album anguſtior: Tertius ad pupillam

verſus, & latior, qui variis coloribus illuſtratur, & vbi Iridem conſtituit; nunc cerulea eſt; nunc cæſia; nunc nigra. Et hi colores temperiem cerebri oſtendunt; vt notat D. Bonau. *loco, in fine citando.*

Svper corneam eſt alia è tendinibus muſculorum, vſque ad nigrum oculi: cum hoc eſt alia, dicta *Adhærens*, alba, & ſubtiliſſima.

E circumferentia vueæ oritur ligamentum ſimile palpebrarum ciliis, dictum ideò *Ciliare*; ſunt enim tenuia quædam filamenta, & chryſtallinum humorem cingunt, qui horum beneficio nectitur vicinis partibus, & cum vuea mobili mouetur, & mouet chriſtallinum, vt pro varietate motus varietur viſio; vt ait Charteſius.

Nota Retinam habere venulas, & arteriolas ad nutritionem. Aiunt aliqui, in hac ſpecies recipi, tanquam organo viſus, & hàc auulsâ ſimul Choroide, & Sclirotica, res apparere inuerſas. Sed Scheiner ait, chryſtallino in humore ſpecies refrangi inuerſas, vt omnia recta exhibeant.

Expertvs eſt Plempius, appoſito inſtrumento vitreo, tribus humoribus pleno, & applicito ad feneſtram, omnia in pariete inuerſa videri.

De his agam rurſus *Trac. 9. d. 5. c. 2. q. 1. & 2.* vbi oſtendam, in qua parte, ex his, ſit organum viſus.

De Avribvs.

244 Proximvs poſt viſû ſenſus eſt Auditus, cuius organa ſunt Aures, ſemper patentes; tortuoſo itinere ſonum excipiunt, quem vt nihil intra aures intercipiat, natura prouidè viſcoſas ſordes emittit, quibus inhæreſcat quicquid introrſum irrumpit. Aurium in diſcernendis cantibus iudicium admirabile eſt, ita vt ſonorum flexum, varietatem, interuallum, cæteraſque omnes circumſtantias propemodum dignoſcat. De his, vt ſunt Auditus organum, agam *tract. 9. diſp. 5. cap. 3. quæſt. vlt.*

Dicvntvr vero Aures ab hauriendo, quaſi hauriant ſonum, ſuperius in vtroq; latere, & eadem cum oculis linea ſitum habent; quia ſonus surſum aſcendit; & quia vterque ſenſus diſciplinalis eſt, oculi enim inuentioni, aures verò inſeruiunt communicationi, qui ſunt duo modi, quibus diſciplinæ acquiruntur.

Avres exterius auriculæ dictæ, notiores ſunt. Superior pars dicitur pinna, & ala; inferior, fibra, & lobus. Ambitus exterior dicitur *helix*; interior, *ſcapha*, vel anthelia; cauitas eius magna, *concha*; parua autem, iuxta meatum auditorium, alueatorium dicitur. Prominentia adnata, verſus tempora, *hircus* vocatur.

Partes eius ſunt cutis, cuticula, membrana neruea, caro, pinguedo in lobo; venæ à iugularibus; arteriæ à carotidibus; neruuli quatuor à ſecundo pari ceruicali; muſculi quatuor clari in his, quibus mouentur aures. Glandulæ aliquæ circa aures, quæ vocantur parorides, & aliæ ſub maxilla inferiore, vbi Scrophulæ naſcuntur.

245 Vsvs auris externæ eſt, inducere ſonos ad faciliorem auditum. Ideò ſurdaſtri manum concauam applicant; vt faciebat Adrianus Imperator, vel cochleam, vt Scythæ, à brumis obſurdeſcentes vt meliùs audiant.

Interior auris portio, præter oſſis partes, habet tympanum, duos muſculos, vaſa, & aërem congenitum.

In meatu auditorio eſt humor bilioſus viſcidoſus, *cerumen* dictus, de quo ſuprà.

Intvs mêbrana orbicularis, circulo oſſeo cincta, *Myrinx* dicta, tympanum à perinanio ſicca, vt perſonet; ſubtilis, vt aër tranſeat; quæ ſi craſſa ſit, ſurditatem cauſat. Eſt tamen neruoſa, & robuſta. Datur ad meatum auditorium cuſtodiendum.

Intra hanc eſt cauitas oſſea, continens aërem congenitum ab ortu, qui eſt medium auditus; vt oſtendam, *loco initio adducto.*

E muſculis, alter eſt in oſſe petroſo intus dupli- 246
ci tendine, alter horum ſitus eſt in fixo oſſi malleolo, de quo egi *q. 1. c. 3.* in parte elatiori, alter eius ceruici affigitur, trahit hic malleoli caput, & ab alio oſſe incude abducit, recuruatoque mallei proceſſu, membranam ad interiora pellit.

Alter externus, in ſuperiori meatus auditorij parte, in membranulæ centrum inſeritur, eâ parte, qua malleus intus membranæ iungitur: Hic membranam cum malleo extrorſum trahit.

Avribvs ſpiritum ducimus ex ore, hinc ſurdaſtri aperto ore melius audiunt, & nos clauſis auribus, noſtras voces audimus, ductu ab ore ad aurem.

Tandem occurrit neruus auditorius, è quinto pari ortus: Hic per foramen oſſis petroſi ingrediens duplici ramulo chocleam, labyrinthumque tangit, vt auditus vtrobique perficiatur, cui ramulus additur ad muſculos mouendos à quarto pari bifidus.

De Naso.

Hic è proſpectu notus diuiditur in partem 247
externam, & internam. Externa in ſuperiorem, & inferiorem. Superior oſſea eſt; inferior cartilaginea, cuius ima extremitas globulus; laterales pinnæ; pars prominens, labio vicina, dicitur columna. Intus diuiditur per ſeptum in duas nares.

Singvlæ nares rurſus diuidûtur circa naſi mediû in duas partes; altera aſcêdit ad os ſpongioſum; altera ſupra palatû abit in fauces, & oris interiora.

Hinc potus aliquando per nares effluit; & naribus iniecta, naſo clauſo, per os elabuntur. Hinc etiam cerebri excrementa, per naſum deſcendentes, in os delabi poſſunt, aut ſcreatu eò attrahi, & per os expurgari.

Constat è cuticula, cute, muſculis octo, car- 248
tilaginibus quinque. Venæ ei veniunt è iugularibus; arteriæ è carotidibus; nerui duo à tertio pari, vtrinque vnus, tria habent oſſicula, quæ ad medium naſum perueniunt, cætera pars cartilaginoſa eſt.

Intra cauitates narium carnes ſpongioſæ ſubrubræ, quibus oſſa naſi ſpongioſa ſunt repleta, è quibus tumefactus, polypus narium cauſatur.

Tvnica, nares ſuccingens, è dura matre eſt communis ori, palato, laryngi, linguæ, gulæ, & ventriculo; ſed in naribus tenuior, & exquiſiti ſenſus; nam excitata, ſternutationem facit.

Vsvs naſi externi eſt, vt per eum aer intret ad 249
centrum pro ſpiritibus animalibus; & ad pulmones ob refrigerium, & ſpirituum vitalium generationē.

Vt odores deferantur vſq; ad mamillares proceſſus, qui ſunt carunculæ, quaſi papillæ duæ, ſuprà os cribroſum latitantes: Ad vocem quoq; confert.

Vt cerebri excrementa defluant, ſed ad hoc in multis non ſeruit.

Tandem ad ornatum. In *Chron. Angliæ* habetur, Virgines pulchras, tempore belli cum Danis, naſum abſcidiſſe; vt ea monſtroſitate à barbaris intactæ manerent: Ægyptij ſolebant hominem pulchrum, & prudentem, in ſolo naſo depingere, vnde dicebatur Naſutus, ideſt prudens, & circûſpectus, &

& ſtolidiores vocabantur homines naris obeſæ: ex nulla parte magis facies defotmatur, quàm ex Naſi amputatione; quare hæc Adulteris pœna fuit, apud Ægyptios, quam Iudæis minatur Deus, in Ezechiele.

De Ore, Buccis, & Labiis.

250 REMANET vltimum organum Guſtus, videlicet Lingua; ſed ante, videndæ ſunt partes externæ circa os, & internæ in ore, quæ Linguæ deſeruiunt.

PARTES externæ circa os variæ ſunt: Superior pars ſub oculis, inter Naſum & Aures, dicitur pudoris ſedes, pomum, & circulus faciei: Inferior pars, quæ inflari poteſt, vt apparet in Tibicinibus, *Bucca* dicitur: Pars labij ſuperioris, *Miſtax*: Cauitas ei impreſſa, & diuidens, *Philtrum*, quaſi amabile nominatur.

SVNT & alia duo, inter quæ eſt Os: Pars ſub inferiori labio *Mentum* dicitur, carnoſa ſub mento, *Bucculа* vocatur.

Os conſtat è partibus oſſeis, nempè maxillis, & dentibus, atque labiis, muſculis labiorum, buccarum, & maxillæ inferioris.

ORIS tota interna capacitas ſuccingitur craſsâ tunicâ, quæ & Gingiuas, & Labia ambit, & reduplicatur, dum vulam conſtituit.

ORIS vſus eſt, cibum chylificationi præparare, Aërem inſpirare, & expirare, vocem emittere, Excrementa è Pulmone, Ventriculo, & Capite excernere: Os paruum dedit homini Deus, ne vorax ſit; vt ait Sanctus Doctor, *Sermone ſecundo de omnibus Sanctis*.

251 MVSCVLORVM duo paria ſunt buccis, & labiis communia, duo ab vtraque parte.

PRIMVS eſt ille quadratus, tenuis ſub colli cute iacens: Oritur circa clauiculas, & poſteriorem colli partem, fibris obliquis: Ideò caueat Chirurgus, ne tranſuerſim eas incidat; atque ità buccas auulſas ad alteram partem reddat: Hic primus in ſpaſmo Cynico intenditur.

SECVNDVS ſub hoc, buccas conſtituit, ac dicitur *Buccinator*: Rotundus eſt, ac tenuis: Inſeruit dentibus, quaſi manus ad maſticationem porrigens cibum dentibus.

LABIA è carne fungoſa teguntur tunica, ori, & ventriculo communi, vnde in vomentibus, inferius labium tremit.

VSVS eſt, Os claudere, & partes interiores ab iniuriis defendere ad edendum, loquendum, ad expuenda excrementa, & ad ornatum.

252 MVSCVLI proprij multi ſunt, qui in numero variare poſſunt.

IMMITTVNTVR nerui, venæ, & arteriæ; vnde purpureus ille color.

MVSCVLI maxillæ inferioris, quæ ſola mouetur, ſunt octo, vel decem, dicti *Molares*, & fortiores, qui os attollunt; vnde arduum eſt quibuſdam os conſtrictum aperire; at è contrà faciliùs renuenti clauditur.

PRIMVS muſculus *temporalis* dictus, cæteris eſt validior; ſed magis in teſtiis, quæ morſibus vtuntur.

SECVNDVS Maſſeter, *manſorius* dicitur.

TERTIVM paralare externum, & videtur pars temporalis muſculi, vt ait Veſalius.

QVARTVS, manſorius alter, dictus internus, alaris, & breuis.

QVINTVS graphyoides, eſt os aperiens.

ALII, pro alio pari, ponunt partem muſculi quadrati.

De Gingiuis, Palato, Vula, Faucibus, & Oſſe Gvttvris.

ADSVNT præter hæc tonſillæ, Larynx, & Oeſophagi initium; ſed de his ſuprà. 253

GINGIVA eſt caro dura, dentes fortiter cingens, quâ valle læsâ, dentes vacillant, vel etiam exeunt.

PALATVM eſt, veluti cœlum oris, eſtque Cerebri baſis, oſſe ſphœnoide formata: Inueſtitur tunicâ craſsâ à dura matre, quæ buccas, & totum os intrinſecus cingit; eſtque gulæ, & ventriculo communis: Neruulis ad ſenſum ditatur: Eſt autem organum Guſtus, vt ait S.Bonauentura, *3.part. Centil. ſect.21.*

VVLA à palato in os dependet penitius, iuxta narium meatus ſuper laryngis rimam, inter amygdalas: Aliis Gargareon dicitur, à ſono videlicet gargariſatu; item gurgulio columna dicta: Eſt autem proceſſus è ſubſtantia glanduloſa ſpongioſa: Eſt rotunda, oblonga, ſuperiùs craſſior, & in acutum obtusè deſinit: Binis muſculis exiguis ſuſpenditur, ſiue vt antrorſum, & retrorſum moueat vulam in deglutione; ſiue vt relaxatam ab humoribus, iterum retrahant: Duo ligamenta vtrinque connectunt.

VSVS eſt, moderari aërem, ne ſubitò ità frigidus in Pulmones irruat: Vnde, hac deſtituti Phtiſici moriuntur; quia Aër frigidus ſubitò ad Pulmones irrumpens, vnde ſanguis concreſcit, cogiturque Pulmo lentiùs moueri ob ſanguinis ſpiſſitudinem; vnde fortius enitens rumpitur. 254

ALII credunt facere ad vocis modulationem, vnde vocant vocis plectrum.

SECVNDVS vſus eſt, ne ex ore potus in nares regurgitet.

FAVCES, ſunt propriè inferiores Oris partes, quæ, ore aperto, & linguâ depreſsâ, apparent.

IN faucibus eſt os gutturis, & linguæ: Et eſt baſis eius, ſuper qua mouetur: Laryngem verò præcedit.

CONSTAT è tribus oſſiculis, aliquando, & quinque, vel ſeptem, aut nouem: Medium eſt maximum, foris gibbum; intus cauum (ſub quo hærent Epiglottis) habet proceſſus duos cornutos: Cartilagines habet quatuor: Mouetur, ſed non niſi mota lingua; ideò habet quatuor paria muſculorum, linguæ communia.

De Lingva.

LINGVA quæ voluntatis eſt Interpres, & Nuncia, ſermoniſque organum, ab ipſo ortu velut carcere circumcluditur, labiis, & dentibus firmatur; Naturam diceres prænidiſſe indomitam eius volubilitatem, quâ omnia ſolet effutire; vnde ipſam ab initio recluſit.

LINGVA à lingendo dicta, vnica, eſt in marinis Vitulis duplex; in Serpentibus trifida, in lacertis bifida.

HÆC ſi nimia ſit, vt expeditè moueri nequeat, blæſos reddit; ſi nimiâ humiditate diffluens, inarticulatè loquitur, vt in infantibus.

IN Piſcibus tota hæret: In homine poſteriùs

nectitur laryngi, & hyoidi; item faucibus, & tonſillis; inferiùs membranoſo valido vnitur ligamento ad ſtabilitatem, & muſculorum inſertionem, cuius extremitas frænulum dicitur: Hoc in nonnullis adeò linguam alligat, vt diuelli ſoleat obſtetricis vngue, quod Bartolinus, *lib. 3. cap. 13.* damnat; quia pernicioſum eſt, nec fini prætento aptum, cùm e mille, quibus remanſit, vix vnus balbutiat.

TVNICA obducitur poroſâ, vt ſapores penetrent; in his verò, qui calidiſſima deglutiunt, calloſa euadit.

SVBSTANTIA, quæ eſt caro ſpongioſa, &
256 organum Guſtus, vt ait S. Bonauent. 3. *part. Centil. ſect.* 21. mollis eſt ad imbibendum ſapores, humore aliquo vectos: In Piſcibus, & quibuſdam aliis, eſt oſſea: Ad glandoſam ſubſtantiam magis accedit, quàm ad muſculoſam.

VENAS habet duas inſignes, quæ ſub ea apparent, quæ *Ranina* dicuntur, & à iugularibus veniunt: Secari ſolent in faucium affectibus: Comitantur duæ arteriæ à Carotidibus.

NERVI inſeruntur: Vnum par craſſius interiùs à ſeptima coniugatione; Par tenuius exterius à quarta oritur.

DISTINGVITVR lingua in ſuperficie media per lineam albam.

MVSCVLI proprij, in ſubſtantiam linguæ deſinentes, ſunt nouem; in aliis ſex, ad motum linguæ efficiendum.

ADEST & ad radicem caro, è glandulis, & pinguedine mixta; vt his glandulis Lingua madeat.

VSVS linguæ eſt, eſſe inſtrumentum guſtus, 257
loquelæ, & maſticationem adiuuare: Eſt enim quaſi manus porrigens dentibus cibum terendum.

LAPIDES ſub lingua naſcuntur, loquelam impedientes; ſed duriora crimina parturit: Et quidem S. Bonauentura viginti-duo recenſet *in Diæta, tit. 3. cap. 7.* Hæc expurgare docet S. Doctor, *de modo confitendi, cap. 15.* quem conſule.

DISPVTATIO

DISPVTATIO V.

DE PHYSIONOMIA HOMINIS.

TOTVM Corpus ſuperno lumine perfuſum iri creditur, poſtquam Animæ glorioſæ in fœlicioris ſortis conſortium fuerit vnitum; Nec ſanè hoc arduum eſt creditu, cùm ex miſera iam Anima, miſerum quoque Corpus experimur; is quippè eſt vtriuſque partis ſocialis ordo, vt vna in alteram ſui ſtatus indicia refundat: Nam vt vnum pro cæteris exemplum præmittam; quis varios Animi affectus liquidiùs deſcribat, quam id præſtet oculus, qui idcircò Naturæ ſpeculum, animæque Interpres non abs re nominatur? In ipſo enim blanditur Amor, ſæuit Odium, Lætitia ridet, Triſtitia languet, modò toruo ſupercilio iracundam Animam minatur, modò elato audaciam, demiſſoque humilem mentem deſignat: Quid cætera? ipſe Saluator oculum, totius Corporis Lucernam acclamat: ***Lucerna Corporis tui, oculus tuus***, è cuius proba, vel praua qualitate ſpondet totum hominem benè, vel malè ſuſpiciendum: Fateor hæc de oculo mentis, intentione nimirum, quæ toti actionum ſeriei præſidet, intelligi; ſumpta tamen Analogia ab oculo Corporis: De Phyſionomia quædam dixi, *diſputatione* 3. *quæſt*.4. Reliqua hîc proſequar, poſtquam Procemiali Quæſtione faciliorem viam mihi ſtrauero.

QVÆSTIO PRIMA PROOEMIALIS.

De Hominis temperamento: Vnde ipſius Phyſionomia eluceat.

D. Bonau. in Comp. Theol. veritat. p. 2. cap. 58. & 59.

1 QVIA Seraphicus Doctor, nihil attentatum infectum relinquit, poſt breuem hominis editam ſtructuram, quem *Antropon* vocat, arborem inuerſam acclamans; pergit edocere imbutas è vegetantibus cum Plantis, & è ſenſitiua cum Brutis qualitates, atque temperies, ad operationes proportionatas inclinare, non cogere, quia appetitui ſenſitiuo dominatur voluntas, quæ Diuino aſſiſtente, neque vnquam negato auxilio, poteſt ea, quæ recta ſunt, eligere: Quamuis autem vegetatiuæ in multis non dominetur; poteſt tamen in his, quæ ad mores conducunt, corpus, eiuſque temperamentum dirigere: Itaque, licèt à prædominio Melancholico grauetur humore, qui triſtes facit, & graues, atque acediâ preſſos; valet ſeruire Domino in lætitia, hilaremque ſe datorem Domino exhibere: Quamuis ſanguineus voluptatibus, & delitiis expeditè occurrat; vale ab eis continere: Habet Arterias intus intentas, tertia tunica Aranearum telis non abſimilem; vt docet Galenus, apud Bartolinum, *libello de Arteriis, cap.* 1. vt ſentiat ſanguine, ſpiritibuſque illicò tranſire omnia; vt Arenearum opera.

ALIAM præ oculis Araneam habet, vt hæc 2
videat, eaque meditatus, deliciis non pelliceatur, quas adeò fragiles intuetur etiam in Potentibus fœliciſſimis: Ità Cholerici ad iram prompti, manſuetudinem adepti, frœna ſtringunt: Et Phlegmatici pigri, & ſomnolenti audientes: *Hora eſt iam de ſomno ſurgere*, ad æternæ fœlicitatis, ac patriæ iter capeſcendum aſſurgant: Vide D. Bonauenturam *loc. cit. cap.* 48.

IGITVR traditâ hominis temperie, *diſput.* 3. & Anatomia, *diſp.* 4. agam de operationibus, quæ naturaliter è diuerſis temperamentis, & partium integralium compoſitione conſequuntur; quæ tamen regimini voluntatis ſunt ciuiliter, non deſpoticè ſubiecta.

HINC Seraphicus Doctor altè proteſtatur, 3
cap. 59. Indicia quidem è temperie, & Phyſionomia ad mores iudicandos haberi, non tamen certa; quia vinci poſſunt à Viro, ſeu etiam Fœmina ratione vtentibus: Hinc refert quandam ſic ex Ariſtotele hiſtoriam: Diſcipuli Hippocratis detulerunt Philemoni excellenti Phyſionomo, pictam imaginem Magiſtri ſui Hippocratis, quem pronunciauit Philemon, hominem eſſe libidinoſum:

Verum

Verum illi indignabundi abiêre, Iudicium hoc de tanto viro deteſtantes; idque Hippocrati detulêre, qui pacatus reſpondit, Philemonem rectè iudicaſſe; at ſe amore ſapientiæ, & honeſtatis mentem, corpuſque à voluptatum illecebris renocaſſe, & accepiſſe ſtudio, quod fuerat naturæ denegatum.

SIMILE exemplum addit in margine è Cicerone, *lib. de fato*, de Diſcipulis Socratis, qui eius imaginem Zopyro Phyſionomo deferentes, ſimile reſponſum, propter ſimilem coniecturam, obtinuêre: Quare hæc, quæ dicentur, nudas Naturæ propenſiones, abſque præiudicio libertatis, & gratiæ, indicabunt.

4 NECESSE eſt tamen explicare, quo fundamento ex elementari temperie, Anima dicatur ad virtutes, vitiaue propendere: Hæc eruditè contexit Sanctus Doctor, *lib. 2. Compend. Theolog. cap. 57.*

NOTA primò, Corpus humanum è quatuor Elementis, ad iuſtitiam libratis, eſſe compoſitum, vt oſtendi, *diſp.* 1. Hinc primæ qualitates actiuæ, & paſſiuæ agentes, & reagentes, atque repatientes, Vegetatiuæ inſeruiunt, vt Ancillæ, ad Corpus vegetandum; vnde producuntur humores, qui ſunt Sanguis, Flaua bilis, & Atra, ac Phlegma: Quamuis autem detur homini temperies ad iuſtitiam librata; ità, vt Animæ non detur Bruti cuiuſque temperies; ſed humana, qualis ad humanam requiritur naturam, & huius opera; hæc tamen non eſt ſcrupulis ponderata; ſed latitudinem habet, adeò vt in vno dominetur calor; in alio frigus; imò in eodem, pro diuerſis ætatibus, mutentur qualitatum prædominia: Sic pueritia eſt calida, & magis humida, vnde nec conſiſtentiam ad motum; nec firmitatem ad ſenſationum ſpecies; ac proinde nec ad rationis vſum habeat, & ſic procedendo: Hinc pro diuerſarum prædominantium qualitatum varietate, varia ſunt corpora, variæque operationes: Hinc pro vegetatiuæ maiori perfectione datur etiam ſenſitiua, quæ ad ſua opera eget ſpiritibus, &c. Hinc ſanguis calidior robuſtum facit Taurum; non perſpicacem; ſed frigidior, & delicatior hominem, magis ſenſatum: Imò, in quibus non eſt ſanguis; ſed humor ſpirituoſior, eſt magna induſtria, *verb. grat.* in Apibus, vt ait Ariſtoteles *2. de part.*

5 NOTA ſecundò, prædominium qualitatum primarum in ſoboles ſecundas qualitates tranſparere: Ità dominante calore, erunt crines nigri, criſpi, veluti criſpantur Corium, lanaque ab igne: cutis nigreſcens, vaſa vegetatiuæ ſeruientia dilatata, pectus calens, arteriæ generosè pulſantes, reſpiratio frequentior, ad nouum refrigerium Cordi inſinuandum, vox valida, cibus copioſior, color carnis rubens, venæ tumentes, &c. Dominante frigore expilatum vides pinguem, vaſa vegetatiuæ anguſta, colorem liuidum, Capillos extenſos, ſicuti cùm fugiente ex timore ad Cor ſanguine, pili erecti remanent; motum lentum, pulſum tenuem, reſpirationem exilem: Dominante humido, carnoſum, mollem, Oculos cœſios ad lacrymas, oſſa abſcondita, labori ineptum, ſomnolentum intueris: Prædominante ſicco, Corpus Durum delicatum; ſed tactui ſubaſperum, iuncturas prominentes, pilos craſſiores, macrem, villoſum, laborioſum, & robuſtum videbis.

CONIVNGE duas qualitates, in vno præ aliis duabus dominantes, & facilè ex dictis videbis, qualis ſit homo ille: Variatur verò etiam ex varietate Climatum: Nam, qui magis ad Zonam torridam accedunt, nigreſcunt, & dureſcunt; è contrà verò, qui ad frigidam propendent: Ex quibus facilè percipies temperamentum, vel intemperiem Cerebri, & Cordis.

NOTA tertiò, humorum prædominium obſeruandum, præcipuè ſanguinis, ex quo alitur Corpus: Talis autem fit ſanguis, qualis cibus apponitur coquendus, & qualis Virtus, Calor, & Organizatio coquentis: In terreſtrioribus, quæ & terreſtribus veſcuntur, ſanguis craſſus, & incraſſatur; imò dureſcit, vt in Tauro; vnde lethifer euadit; in aliis neque coagulatur, vt in Lepore, Ceruo, Apro, & Capra: Craſſiſſimus eſt in Aſino; at in homine ſubtilis percurrit. 6

RARò in his accenditur ira circa Cor; alioqui è benigna ſanguinis temperie ad benignitatem, liberalitatem, Amores, Artes, Cantus, & Societates inclinant: Sunt candidi, & rubicundi, aut ſaltem coloris clari, & animo forti.

E REGIONE, Melancholiâ regnante, nigri, macres, piloſi, mœſti ſunt, & moroſi, oculi protuberant, labra exporriguntur; quia ſpiritus craſſi permeant, lingua impeditior; hinc cogitabundi ſunt ad moliendum, ſibi omnia volendum, cupidi, inurbani, ſæpè exeruntur, duri terrea ſiccitate ad retinendum quidquid habent, quidquid recipiunt, quidquid volunt immobiliter: Verba pauca, molesta, mordentia: Sunt timidi ob atros ſpiritus terreſtres: Vnde & phantaſiam ſpectris, chimæris implent, vt ait S. Doctor, *lib. 2. Compend. Theolog. cap. 39.* Eſt autem atra duplex, altera naturalis, quæ eſt denſior ſanguinis portio: altera ex aduſtione, ſiue atrabilaris, ſiue ex prima parte ſanguinis, ſiue flauæ, ſiue pituitæ.

EX his proueniunt inſaniæ, furores, & ſtupiditates: Naturalis, ſi ſit temperata, reddit hominem intentum, attentum his, quæ agit, & prudentem: Ariſtoteles *in Probl.* dicit, omnes Heroes inſignes, ſiue in litteris, ſiue in regimine, melâncholicos fuiſſe: Ideò eam infirmitatem, quæ ex atra oritur, ex qua obiêre Empedocles, Socrates, Plato, Lizander, *Heroum morbum* vocabat Fauotinus Philoſophus: Plato *de Scientiis* ait, omnes ingenio eximio, ramulum inſaniæ inſitum habere: Et *in Phædro*, ſolis inſanis Parnaſſi portas aperiri: Hippocrates Damageto ſcribit, ſe abiiſſe, vt Democritum curaret, quem in campo inuenit ſub Platano, multa Animalia lanianiantem ad Anatomiam: Hunc interrogauit, quid ageret? Reſpondit: *Perſcrutor, qui humor ſit ille, qui hominem adeò aſtutum, doloſum, & præcipitem reddit; & inueni atram bilem*: Hæc moderatè à ſanguine calens induſtrium, ſtudiis intentum facit; ſed feruens, aſtutum machinatorem; frigeſcens, & ſtupidum: Hinc duo genera inſaniæ in extremis habes: Hanc maximè participat Serpens, qui eſt calidiſſimus. 7

FLAVA bilis, macres, ſiccos, reddit impetuoſos, ardentes, ad flauedinem coloratos, & ob humoris ſubtilitatem dociles, ſuperlatos, perſpicui ingenij, & inſtabiles, vt ignis ipſe; audaces facit, & iracundos, niſi voluntas Diuino auxilio moderetur. 8

HVMOR Phlegmaticus carnem facit albam, mollem, tardam ad motum, pigram ad opera, rudem, & rheumata frequenter expellentem: Hi debiles, quia robur eſt à calore; ignaui, quia frigidi, & humidi: Otioſi, quia graues: Somniculoſi, ob Cerebri frigiditatem: Rudes; quia ſpiritibus perſpicuis

ſpicuis carent, albi in pelle; quia exangues.

9 NOTANDVM tertiò, Animam ſubſtantialiter vnitam corpori; vnum cum eo eſſentiale conſtituere; vnde cum corpore infirmatur, vt ait Plato; ſic ea languente ex mœſtitia, curatur corpus, dum Cordi epithemata applicantur, quæ animam exhilarent: Ita ſi ea langueat amore, Corpus conſumitur, & ſquallore operitur: Hoc etiam in animalibus amantibus videmus: Multi homines, ex animæ lætitia, vel mœrore, mortui ſunt: Videtur inſanire Hecuba, regno, filiis, & Rege marito, gladio ereptis, videns allatum Polydori cadauer, ingentem, vt canis latratum emiſit: Igitur Anima cùm ſit forma, etiam ſecundùm rationalem potentiam, ſentit corporis paſſiones: Et cùm pars rationalis ad ſuas operationes intellectus egeat Phantaſmatibus, & operationibus præuiis ſenſuum, ab his accipit ſpecies ab appetitu ſenſitiuo conſociatas, & cùm ille ad bona ſenſibilia vehementer feratur, tum è natura propria; tum accenſus igniculis fomitis, ad ea bona inclinatur, quæ ſuo ipſius intrinſeco appetitui ſenſitiuo placent.

10 EA enim magis commouent, quàm bonum abſtractum, etiamſi verum, quod ſola fide altè percipitur: Quare niſi gratia Dei voluntas aſſiſtatur; & ipſa rationem ſequatur, ad omnia beſtiarum delectamenta declinabit: Erit enim fraudolentus, & ſæuus vt Vrſa; doloſus, & crudelis vt Pardus; ſuperbus vt Leo, præceps vt Aper; fœdus vt Sus; libidinoſus vt Hircus; ſtolidus vt Aſinus; piger vt Bos, zelo ardens vt Taurus; aſtutus vt Vulpes; audax vt Gallus; mimus vt Simia; malignus vt Lupus; recalcitrans vt Mulus; ambitioſus vt Equus; petulans vt Ouis; malitioſus vt Noctua, auſterus, & ingratus vt Coruus; rapax vt Aquila; timidus vt Lepus; vanegorioſus vt Pauo; garrulus vt Paſſer; callidus vt Serpens; iracundus vt Vipera, &c. His identidem comparabo hominem Phyſionomicè eis ſimilem: Aſſumam ex eis etiam veſtigia virtutum, Leonis magnanimitatem; Elephantis docilitatem; Ouis manſuetudinem; Iumentorum patientiam, &c.

11 SEQVAR Doctorem Sanctum, qui *cap.* 59. cum Platone, ex animalibus brutis inclinationes hominis, in ſenſitiua communicantis, docet conjicere; parellellos ſæpè conſtituam ex ipſo Sancto Doctore deſumptos; vt tamen voluntas libera ſupponatur, & Dei auxiliis potens ab omnibus abſtinere; multò magis, quàm bruta aliqua, diſciplinæ capacia, verberibus, & blanditiis domeſtica fiant: Maximè verò ex oculis licebit conjicere ſtatum internum animæ ſenſitiuæ: Hæc autem referam cum Diuo Bonauentura ex Authoribus grauibus, Platone, Ariſtotele, Hippocrate, Auicenna, Philemone, Adamantio, Auerroës, Conciliatore, Alberto Magno, quos refert ſæpè Ioannes Baptiſta Porta Neapolitanus: Rationes etiam identidem afferam cum Ioanne Ingeniero Epiſcopo, è Diuo Bonauentura ſumpta.

SIC Phyſionomiam, quæ eſt pars Philoſophiæ attingam, quæ licita eſt, vt notant Delrius, *lib.* 4. *diſq. cap.* 3. *quæſt.* 4. Azor. *tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 16. Leſſius, *lib.* 2. *cap.* 43. *dub.* 7. *num.* 45. Sanchez, *tit.* 1. *Decal. lib.* 2. *cap.* 38. Fagundez, *in primum præceptum Decal. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 5. Eam verò deteſtor, quæ ex aſpectibus, &c. Proſperos, & Aduerſos homini prædicit euentus, damnatum à Sixto V. Pontifice Maximo: Solam verò diſpoſitionem ad ſanitatem, temperiem, & ingenium deducam; indolem verò ad virtutes, & vitia remotam, & incertam, ne teruncio humanæ libertati detracto, admittam.

QVÆSTIO I.

De Indiciis Complexionis, & Morum è PILIS.

NOTA primò, crines, & alios pilos eſſe excrementa fumoſa, quæ à calore ad cutem expulſa per poroſitates erumpentia ſtringuntur à frigore; Debet autem cutis eſſe poroſa; nam ſi nimis arida, vel nimis humida, erit clauſa: Hinc Animalia cruſtata; vt Piſces, Oſtræ, & Cancri p[illegible]s carent; ſic indurata cute caluefcit ſinciput; non tamen occiput, vbi humiditas, è ceruice medulloſa erumpit, & è pinguedine humiditatem ebibit, vt ait Ariſtoteles, apud Thomam Bartolinum, *lib.* 3. *Anatomiæ*, *cap.* 1. 11

ORITVR caluities etiam è calore nimio, vrente pilorum radices, qui Calor excitatur à Venere, vel à Veneno: Hinc Ioannes Baptiſta Porta, libidinoſos caluos aſtruit, & refert Iulium Cæſarem, Socratem, alioſque, qui Struthionem imitari videntur.

POTEST caluities à veneno frigido cauſari, quale eſt Balenæ in Inſula Feronenſi: Poteſt & ab alio frigore ſtringi cutis, vt in Senibus experitur.

E pilis excernuntur concoctiones, ex his Vegetatiuæ, & Senſitiuæ opera, ſicut è ſecretionibus, Medici ægrotum indicant.

PILOS cum pilis Brutorum, cum Auium pennis, ac pinnis Piſcium conferre licet; imò cum foliis Plantarum; tametſi rari ſint crines virides, vt dixi, *diſp.* 4. *quæſt.* 33. 13

IAM igitur etiam Pilorum copia calorem validè excernentem multum humidum, excretum in fumos, oſtendit: Cùm autem calor optimè concoquit, fit multa ſegregatio etiam ſeminis in tertia coctione, & ſegregantur fumoſitates copioſæ, quæ circa Thoracem in pilos excretæ indicant in fucina Cordis ignem validum, qui cùm inquietus ſit, ſpiritus vagos ſpargit; vnde in pectore piloſi, inſtabiles ſunt, multiſque applicantur; ſed non perſeuerant, inquieti, difficile rationis legibus quietantur: Vnde neque ſcientiis intendunt, nec practicis obſeruationibus; ſed potiùs voluptatibus inhiant: Vnde piloſi ſunt luxurioſi; maximè ſi pili circa ventrem excernantur, indicant ingentem calorem circa genitalia, & ſpermatica: Inde & multæ fumoſitates ad caput aſcendunt, quæ ex continuata nimietate euaporare nequeuntes, reddunt Cerebrum actibus prudentiæ obnubilatum: Sanè excretiones pilorum per loca inuſitata intemperiem caloris indicant: Ità per ventrem excrementa ipſa prima ardentia oſtendunt ſuper humeros; ſuper tergus indicant naturam terream calentem, quæ & terræ immobilitatem in voluptatibus, & volitionibus, & igneam agitationem ad plurima delectabilia claudit: Sic pili in renibus excretionem ſpermatum denotant: Itaque ſic piloſi ſunt beſtiales: Hinc etiam barba in fœminis monſtroſa: Eſt enim barba reflexatum è Cerebro fumoſitatum ad mentum calidum, & poroſum; cùm autem fœminæ ſint frigidæ, & humidæ, reflexiones illas calentes

lentes non patiuntur: Quare barbata fœmina non eſt admodum caſtitati deuota.

Eodem modo libet & de maſculo differere, ſi abſque barba pilis delicatis eniteat, facilè effœminatus erit; vt Eunuchus.

14 Ita quoque immutatio colorum indebita, mala eſt: Quare ſi adoleſcens canitiem oſtendat, portendet calorem imbecillem ad fumoſitates in Cerebro excoquendas, ad nutriendos crines exhibendas: Ità ab aere circumſtante corrumpuntur; quia humidum eſt materia, circa quam calor coquit, & deficiente proprio vitali, ſupponitur extraneo ad ſui deſtructionem: Sic & frondes deficiente calore ſolis vitali albeſcunt, & decidunt; Similiter & crines: Vnde etiam ex infirmitatibus, terroribus, & afflictionibus, quibus virtus caloris deficit, caneſcimus.

15 Hinc etiam ex imperfectione concoctionis, capilli rari hebes indicant ingenium, vt ait S. Doctor, *cap.*48. quia fuligines in capite detentæ, eò quòd à calore debili expelli nequeunt, Cerebrum impurum faciunt, ſpiritus obtundunt, & offuſcatum reddunt: Hinc animalia, raros habentia pilos, ſtolida ſunt: Tales Aſini, ac Boues: Dicitur autem Bos Rex Iumentorum; quippè cùm tanti ſit roboris, nec ſuam noſcens fortitudinem, collum iugo ſubiiciat: Vide Seraphicum Doctorem, *Serm.*2. *Dedic. Eccl.* Boues bubulci, cantu alliciuntur ad labores intolerabiles, vt ait S. Bonauent. *Serm.* 35. *de Comm. SS.* Ex lactis Aſinæ guſtu colligitur, an ea illo mane pexa ſit, vt ait Bartolinus, *loc. cit.* Sic Aſinus eſt animal ſimplex, vt ait S. Doctor *collat.* 56. *in Ioan.* è Diuo Gregorio, *primo Moral. cap.*7. Vide Sanctum Bonauenturam ibi differentem ad ea verba: *Ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum Aſinæ*: Hortatur verò S. Doctor *ad* 12. *Ioan.* vt Aſelli ſimplicitate, non cauillis capillatis Deo obediamus: His enim Chriſtus inſedit.

16 Similiter & Piſces ſtolidi ſunt; quia frigidi, ideoque continentes, coniugaliter præcipuè, vt ait S. Doctor, *ſerm.*1. *de Apoſt.* Incurrunt in retia, vt notat S. Doctor, *Serm.* 2. *Domin. poſt Pentecoſten.*

De quibuſdam marinis Belluis narrat S. Bonauentura, *Serm.* 1. *Dom. prima poſt Octau. Paſchæ*, è Diuo Ambroſio, quòd, quando inſidias contra ſuos Catulos perſenſerint, viſcera ſua aperiunt, natoſque ſuos integros recipiunt, atque eos tamdiù portant, donec ad ſecuritatem deducant, aut ab ictibus proprio corpore defendant.

Hi ſunt pi t..i magis inclinati.

Tales ſunt etiam Ciconiæ raris plumis, quæ Parentes decrepitos alunt, ac ſuper humeros portant: Continentes ſunt: & ſi alter adulteret, non accedit ad coniugem, niſi priùs aquâ abluatur, vt ait S. Doctor, *Serm.* 4. *de Sanctis Apoſtolis*, & alter coniux ſentit coniugis fœtorem, ſi adulteratus ſit, vt notat S. Doctor, *Serm. D. Petri ad vincula*: Ciconia eſt Vermibus, & Serpentibus inimica, ac humanæ ſocietatis amica: Nidum ſuum primum nunquam deſerit, niſi coacta; ſed quando Hyeme cogente recedit, nidum terrâ replet, & nidi virgulas, atque ſpinas cum luto conglutinat, ne ventus eas dejiciat, vel diſſoluat: In reditu verò ſuo in vere, eundem locum incolit, & contra alias, nidum occupare volentes, acriter certat: Vide Diuum Bonauenturam, *Sermone primo de Angelis.*

Talibus inclinantur, qui raros habent crines.

Si tamen è nimia caliditate eueniat, callidi ſunt: Talis videtur Crocodilus, qui Piſcibus, & Hominibus aſtutè inſidiatur: Et quidem piſces ad Cetum confugiunt, vt ait S. Doctor, *Sermone* 3. *de pluribus Martyribus*: Tales quoque ſunt iracundi, venenati, crudeles, & lethiferi: Talis Draco, cuius fel ardore venenum eſt atrox, vt notat S. Doctor, *Serm.*4. *Dominicæ primæ Aduentus*: Talis eſt etiam Tigris: Sic Polemon ſcribit, & Adamantius, ac Ioannes Baptiſta Porta, *lib.*4. 17

Peſſima eſt inter frigidas Vipera, quæ mordet hominem, & ſtatim ad bibendum currit, impotens ſuum ſentire venenum, quod veſiculâ præruptâ ſub dentibus eductum inficit: Rumpit naſcendo viſcera materna: Foris ſunt ſpecioſæ, & quaſi pictæ; intus peſſimæ: His medemur Theriaca è calidis, maximè è carne viperina compacta; vt monet S. Doctor, *Sermone de Apoſtol.* & & *Serm. de Confeſſ.* vt infra dicam. Eius naturam confert S. Doctor *ad* 3. *Lucæ*, ex relatis proprietatibus, cum peccatoribus; quos incuſat: *Genimina viperarum*, &c.

Hi depilati gelidum ſæpè viperinum, ore ſimulato, venenum condunt; ſæpè è carnis ardore, & feruore capitis irrumpunt: Caue ab illis.

Inter frigidos piſciculus Echinus, dum tempeſtatem præſentit, calculum capit; & ſic in fundum Maris deſcendit, ac ſe ſtabilit, ne agitetur, vt ait D. Bonauentura, *Serm.*2. *de vna Virgine*, & *Serm.* 5. *de vna S. Virgine*, vbi ait Echinum lapidi, vt Anchoræ apprehenſo, ſe ſtringere: Prudentes ſunt hi capillaturæ raræ; vt ſibi prouideant; ſi temperatè calidi.

Hebetudinem ingenij etiam è capillis mollibus ominatur D. Bonauent. quia frigidi, & humidi ſunt, ſicut Mulier, à molliendo dicta: Sic qui humidas, & frigidas regiones habitant, capillos molles habent, flauos, & albos; vt ait Bartolinus: Sic Dani, Angli, Noruegi, Sueci, & Scythæ, &c. Ità aſſerit & Porta, *lib.*4. eſſe timidos, & molles, vt Iulianus Apoſtata. 18

Est autem ea ratio; quia non repellunt perfectè fuligines, quæ ſpiritus offendunt, mortificant, ac Cerebrum craſſis humoribus offundunt.

Sic & Oues, tametſi manſuetæ, & patientes, vt notat Sanctus Bonauentura, *Serm.* 1. *Dominic. Quinq.* & *Serm.* 1. *poſt Octauam Paſchæ*: De his Seraphicus, *ad* 10. *Ioan.* Ouis eſt mollis pecus, lanis tecta, corpore inermis, animo placida, ab oblatione ità dicta, ait Iſidor. *lib.* 12. *Ethymolog. cap.* 1. Ex hoc patet, quod Oues ſunt manſuetæ, placidæ, innocuæ, & Deo dedicabiles: His dictis addit *Collat.* 49. & tamen ſolers eſt, & cauta in tuendo ſalutem, in declinando nociua, & herbas eligendo medicinales, in declinando tela, in adimplendo ſe herbis imminente hyeme; tunc enim inexplebiliter herbam, vel eſcam capit: Tales ſunt Lepores, & Cuniculi.

Crines duri criſpi, è calore, & ſiccitate fiunt; Sic enim & ad ignem pergamena charta recuruatur: Calor verò dilatat ſinus, diſponit ad iram; & Ira ad audaciam, quæ timorem pellit (ait Porta) At S. Doct. timidi, & cupidi his notam inurit; quia conſumptâ aduſtione ſubſtantiâ humida, terreæ partes remanent, quæ natura ſunt frigidæ: Hi itaque, deficiente humido, quod eſt caloris eſca, facilè deficiunt; criſpedo autem ex anfractuoſis meatibus cuditur, & è calore exter no noxio: Ità Æthiopes à Sole criſpi ſunt: Tales pili quibuſdam pecoribus, & canibus enaſcuntur. 19

Enim

20 Enim verò ſi Mediocres crines inter mollem, & auſterum, ſolo in apice criſpantur, virtutis mediocritatem inſinuant, quippè Calor ſit ab humore,& frigore attemperatus: Tales fuêre Achilles, & Aiax apud Daretem Phygium, & Auguſtus.

Capilli flaui, craſſi, & albi apud Diuum Bonauenturam, indocilem indicant, quia è Phlegmate procedunt; vnde Spiritus ſopiti ſunt,& ſuffocati; ſicuti rubei, à flaua; vndè cholericè hi ſunt; at terrei à fumis aduſtis atræ bilis; punicei verò, aurei coloris, aëream ſanguinis exprimunt puritatem, ac diuturnam ſpondent homini vitam: Si enim excrementa adeò pura; quid erit ſanguis? Talis color optimam compoſitionem prædominantibus purioribus Elementis, ac lumine vitali manifeſtat: Simile quid habes in puniceo Iridis: Regnat enim in eis humidum, & calidum aëreum temperatum, inter omnia vitæ hominis aptiſſimum.

21 Ex dictis habes, crines flauos ad canitiem decolores, eſſe breuis vitæ ſignum.

Reddit rationem Ingenierus, ſumptam è Diuo Bonauentura, *in 2. diſt. 30. art. 3. quæſtione vltima*, vt dicemus *tractatu 9. diſp. 3. p. p. diſput. quæſt. 7.* quia vita noſtra ſimilis eſt Lucernæ ardenti, vbi alimentum ei ab oleo exhibetur, cui ſi miſceatur aqua, extinguitur, vel ſi Lychnus, conſumitur: In homine eſt humidum radicale conſumptioni reſiſtens; & nutrimentale, quod imperfectum, & multiplicatum, inficit vitale, redditque imperfectum; ſicuti aqua vino, paulatim replicatè ſuperfuſa, tandem reddit vinum aquoſum: Cùm ergo humidum Calori appoſitum, eſſe debeat vnctnoſum; hinc fit, vt temperies humida aquea, quæ in Capillis ſubalbis indicatur, affetat breuem vitam, & interim frigidum timidum, &c. reddat.

Capilli, depreſſæ fronti prominentes, efferum, Vrſo ſimilem, notant; vt ait Sanctus Doctor, *Sermone ſecundo de vna Virgine*: Ad ſtipitem ligatus tota die circumagitur, vt ait Sanctus Doctor *Sermone primo de Diuo Iacobo*: Non fugit à certamine; ſed ſignis prouocat, vt dicit Sanctus Doctor, *Sermone ſecundo de pluribus Martyribus.*

Adultioribus crines obdureſcunt, ſicut, & nuca, vnde ineptiores euadunt ſpeciebus obiectorum ſcientificis excipiendis; ideò diſcant ab adoleſcentia.

22 Capilli rubei ſunt ſanguinis calentis, & bilis fuligines: Vertitur hinc vulgatum ſermone prouerbium: *Rubeus non bonus.*

Est Rana Rubeta, ſeu bufo venenoſus, odiens odores, loca fugiens odorata, & inter cœnum, & fimum oblectata, lucem auerſata, tenebras quæritat; vt ait Sanctus Doctor, *Sermone 1. de Sancto Ioanne Baptiſta.*

Est animal iracundum, vt ait Ætius, irruit in offenſorem, quem morſu nequit, anhelitu ferit.

23 Capilli rufi, ſeu ſubrubei, moderati caloris ſunt halitus, vt ait Bartolinus *loc. cit.* Laudantur in Dauid, primo Reg. 16. *Erat autem rufus*: Ferè aurei ſunt, de quibus ſuprà.

Nigri fulgentes, calidiſſimæ ſunt compoſitionis ſigna: Hi plumas Corui emulantur crocitantis *cras cras*, vocem importunam peccatoris, quam inſectatur Sanctus Bonauentura, *Sermone de Sancta Catharina, virg. & Martyre*: Addit Sanctus Doctor *Sermone 5. dici Cinerum*, ſupplantari vocem coruinam à Diabolo.

Avem furtis, & rapinis aſſuetum vocat eum Sanctus Bonauentura, *Sermone decimo de Apoſtolis.* 24

Cum Vulpe fœdus inire ſolet ad pugnandum cum Taxo.

Non diſſimilis huic Cornix, plumas nigras, & ſub alas mixtas gerens: De hac fabulam narrat Seraphicus Doctor ex Æſopo *lib. 2. 28.* Horatio, *lib. 1. epiſt. 3.* Cornix ſuam deformitatem abhorrens, plumis ſibi euulſis,& emendicatis à ſpecioſioribus volatilibus plumis, à Columba collo, à Pauone Cauda, ab Vpupa galero, à Phœnice alis, eas viſco aptauit, & graui paſſu in auium Senatum, maieſtatem redolens, ingreſſa, omnium in ſe oculos conuertit: Sed Aquila è Throno ſciſcitauit, quæ noua auis ex Vltra marinis appareret; Cornix reſpondere volens, crocitauit: Quare manuum plauſu ſibilis exprobrata, atque à rapacioribus expilata, pudendam demonſtrauit deformitatem: Similes ſunt aliqui, crines ambientes variegatos, cùm nigros, & albos nutriant.

Capilli ſubnigri gerit Elephas moderatus, & cautus, qui raro cum coniuge iungitur; nunquam alienæ copulatur, & poſt honeſtam copulam, quaſi erubeſcens, cauernæ antrum ſubit; nec ad ſuos reuertitur, priùs quam in flumine abluatur, vt ait Sanctus Bonauentura, *Sermone quarto de Apoſtolis.* 25

Docet filios, nouâ Lunâ, ad fluuium ire, ibique ſe lauare: Cœlum mane ſuſpiciens, deuotè colit: Vide Sanctum Doctorem, *Sermone ſecundo de Euangeliſtis.*

Si aliquando cadit, non valens reſurgere, clamat, ad quem alij accurrentes eleuare nituntur, vt ait Seraphicus Doctor, *Sermone nono de Apoſtolis.*

Timet murem, vt obſeruat S. Doctor, *Sermone ſecundo de S. Matthia.*

Color ille indicat temperatos humores, iſque etiam inter oloſerica colorata, capillinus dicitur.

Similem colorem exhibent multi Cerui manſueti, dociles, pietatis æmulatores: Cerua filiorum educatrix ſollicita, eos ad prærupta montium deducit, atque ad curſum, & ſaltus edocet; vt Venatores effugere diſcant, vt refert Sanctus Bonauentura, *Sermone ſecundo de Sanctis Euangeliſtis.* 26

Leo hunc colorem exhibet, quem deſcribam, *quæſt. 3.*

Crines varij luteo, & obſcuro, ac ſubalbo intermixti, Lupini ſunt: Alij ſunt intermixtis rubeis, ſubalbis, & capillinis villis, vt Vulpes; de qua *quæſt.* 8.

Alii canis, & nigris miſcentur; vt Aquilæ, de qua *quæſtione* 8.

Hic libet, paululum ſiſtere, ac digredi: Tota ferè Brutorum pulchritudo in villis, pennis, & pinnis reperitur, & in deterioribus maior pulchritudo, vt dixerit quidam: Serpentes in Africa, qui pulcherrimi, peſſimi ſunt. 27

Pulcher Leo, longa, fuluaque Cæſarie coronatus; ſed quàm ſuperbus.

Pulchrior Pardus roſis auratis variegatam pellem geſtans; ſed crudelis, homines, & feras inſequitur, & ſi primo curſu non aſſequitur,

Hh

tur , figit rabidus greſſum ; vt refert S. Doctor, *Serm. 5. de pluribus Martyribus.*

PVLCHRA Panthera , adeò & fragrans ; vt ad ſui fragrantiam, & formam, belluas rapidè trahat, vt refert Diuus Bonauentura , *Sermone ſecundo de Angelis* ; Hæc ſericis quaſi villis induta albis, quaſi ſtellulis depicta , quam deſcribit Sanctus Doctor , *Sermone tertio de Angelis* : Hæc adeò effera , vt caput , aſpectui terribile , inter herbulas abſcondat , ne terreat ; ità capite in ceſpite aduoluto , corpus exhibet formoſum belluis aduolantibus contemplandum ; tunc verò è ceſpite erumpens , primò obuiam morſu ſtringit , & laniat : Hæc ſpurca ſtercorum eſculentis delectatur.

PIETATEM , & grati animi ſtemma refert Sanctus Bonauentura , *Sermone quinto de vna Virgine* : Cùm Pantheræ Catuli in profundam decidiſſent foueam , nec eos adiuuare valeret ; tranſiens Viator deſcendit , eoſque extraxit ; cui non ingrata fera arridens , cauda blandiens , ore ſereno arridens , quaſi gratias referebat , eumque per ſolitudinem illam comitata præïens , & viam capite , & cauda blandè oſtendens , à feris immunem deduxit.

28 COLORIBVS variis , pro varietate aſpicientium , variatur Camæleon.

SPECIOSVS Pauo , qui rotantes ſuas Pompas hominibus expandens, animatum exhibet , & florentem Aprilem:Firmamentum Stellatum:Argum compictum ; & tamen ſuperbus , ambitioſus incedit , & ſi ad pedes oculos deflectens confunditur , & ſericà inuoluit : Vide Sanctum Bonauenturam , *Sermone quarto de vno Confeſſore,* & *ad 1. Eccleſiaſte.*

29 PVLCHRA eſt Vpupa, coloratam attollens galeam ; ſed ſtercore epaſta : Pietatis in ea veſtigium obſeruat Sanctus Doctor , *Sermone tertio de Diuo Andrea* : Nam ſeneſcentibus parentibus aſſiſtit ; Cibos apponit ; ſub alis fouet.

NON reticeo Columbam , quæ in collo monenulas aureas , Gemmarum omnium varietate conſperſas ad Solis fornacem fabrefactas , modeſtè oſtentat.

HÆC canta inter foramina ſola petrarum ſecedens , ſe tutam credit ; vt ait D.Bonauentura, *Sermone 2. de vno S. Doctore.*

EST manſueta , humilis , modeſta , ſine felle, non prædatrix ; vt latè proſequitur Diuus Bonauentura *de Sancta Catharina* , cum Ariſtotele , *lib. 2. de hiſtoria animalium : cap. 15.* & *lib. 8. cap. 3.* Eſt perpetuò gemens , & ſolitaria : Viſum amiſſum , nonies recuperat , vt ait Seraphicus Doctor cum Diuo Gregorio : Iuxta aquam decurrentium margines aſſidens , inimicas aues altè decurrentes videt, & fugit : Hanc , Accipiter à cœteris ſegregare ſatagit , vt rapiat , vel inter frondes deliteſcens inſidioſus , eam attendit , vanitate perlatam, tardigradam , ſuos colores aſpicientem, & ex inſidiis erumpens , gaudentem in ipſa gloria , rapit ; vt ait S.Doctor cum Ariſtotele, *lib. 9. de part. cap.36.* & Plin 10.

30 HEV quot homines pulchritudine florent , & vitiis marceſcunt ! Siue autem in optima temperie poſita ſit , vt vult Hippocrates ; ſiue in ſanitatis conſiſtentia , vt ait Plato ; ſiue in perfecta membrorum proportione , cum colorum ſuauitate , vt voluit Diuus Auguſtinus , & cum eo Sanctus Bonauentura : *Itinerario mentis in Deum,cap.2.* Quot legimus corpore pulchros ; animo verò deformes; & verà , quam Socrates , & Plato indicant in Sophiſta , ſpecie deſtitutos : Vna eſt ſpecioſitas,apud D.Bonauenturam, & Galenum,animi,& corporis.

ABSALON erat pulcher , parricida tamen , *2. Reg.* Adonias pulcher , ſed Tyrannus , *3. Reg.*

PVLCHER Alcibiades inter omnes Athenienſes , apud Plutarchum , & Antiſtenem ; ſed pulcher Cinædus , moechus , homicida , & ſeditioſus ; vt ait Tucidides : Pulchritudinis , & Impietatis paralellos deſcribunt hiſtoriæ omnes.

DEMETRIVS fuit pulcherrimus , qui ob eximiam virtutem , Athenienſes rexit, qui proptereà trecentum ſexaginta Statuas æreas illi erexere : Nullus Phidias , nullus Apelles eum pingere valuit , aut exſculpere : Sic virtute , & pulchritudine præditus erat inexplicabili , & inimitabili.

HELENA ſpecioſiſſima , vt Homerus cecinerit ; iuſtè pro ea tot annos decertatum ; vt è Græcis centum quinquaginta-octo hominum millia ; 31
& è Troianis centum nonaginta millia, ſanguine, tantam empſerint formam ; pulcherrima quidem, adultera tamen.

SEMIRAMIS ſpecioſiſſima, Monarchiam quadraginta-duos annos glorioſè rexit ; ſed ſpecioſiſſima adultera , inceſtuoſa , beſtialis , pulcherrimum coniugem equum ad nuptias aſſumpſit.

AGATOCLES ſpecioſiſſimus , in omni libidinum genere erat volutatus.

ISMAEL SOPHI Rex Perſarum,pulcherrimum 32
mundo exhibuit Simulacrum , facie candidus , & rubicundus , oculi præclari , crines aurei , vultus ſerenus ; ſed ſimulachrum turpitudinis , ac crudelitatis.

PVLCHER Alexander, Priami filius ; ſed perfidiæ oſtentum,Paridis verè germanus, & Troili.

LAIDES , & Fauſtina pulcherrimæ , Meretrices tamen fœdiſſimæ euaſerunt.

AT Pythagoras primus inter Philoſophos ſpecioſiſſimus , & ſtudioſiſſimus , de quo Ouidius *15. Metamorph.*

Mente Deos adiit,——— cui Templa ſacrarunt.

TALES Reges , apud Strabonem , Indiarum gentes ; & apud Bionem , Æthiopes eligebant : Ideò Spartani Regem Archidamum mulctarunt ; quia vxorem deformem, & pigmeam aſſumpſiſſet, dicentes; eam parituram Regulos : Euripides ſolos pulchros , Imperio dignos aiebat.

ÆNEAS pulcherrimus , ſed Patriæ proditor.

ASPASIA apud Ælianum,formà,& gratià, om- 33
nes mulieres illius ſæculi ſuperauit : Caput habuit ſpecioſum, crines aureos,oculos præclaros, naſum aquilinum,aures breues,genas roſeas,labia purpurea,dentes eburneos, vocem ſuauiſſimam;ob egregias dotes à Cyro aſſumpta eſt ad Thronum : Hæc honeſtate , modeſtia , & ſimplicitate , magis Monarchæ deuinxit Cor.

ACHILLES pulcherrimus , homicida tamen Hectoris.

HECVBA vxor Priami pulcherrima , virago, iuſta , pia : Ei ſimilis Rex maritus.

TALESTREA Amazonidum Regina , inter omnes pulcherrima , Alexandri Magni concubitum ambiuit.

ANDROMACHA ſpecioſiſſima , gratiſſima,pudica, modeſta, & ſapiens, Hectori erat in delicijs: Polixena quoque Priami filia , fuit ſimilibus dotibus illi non ſecunda.

CYRVS hominum pulcherrimus , de cu- 34
ius virtutibus , Volumina leges apud Xenophontem : Eum Dominus vocat Chriſtum ſuum, *Iſaiæ 45.*

Iſaiæ 45. Darius omnes pulchritudine ſuperabat; vt ait Plutarchus; nec minori ornatus virtute.

Lenastia Regina, inter mulieres ſpecioſiſſima, nec minoris fuit conſilij, & prudentiæ, cui Pyramis altiſſima, tria ſtadia ampla, erecta eſt.

Zenobia, Aſſyriorum Regina, admirabili præcellens pulchritudine, animo præcellenti, bellatrix, virtutibus prædita eximiis, Regibus formidabilis, Orientem ſibi ſubiecit.

Damocles, ob nimiam pulchritudinem, Pulcher vocabatur, animo ſublimi, pudicitiâ adeò eximiâ; vt cùm Demetrius eum in balneo nudum vidiſſet, ac ſollicitaret ad turpia; caſtiſſimus adoleſcens, eleuato operculo, ſe in aquam ebullientem immerſerit: O victima caſtitatis.

Similis erat adoleſcens Galetes, Ptolæmeo Regi charus, quem ſæpe laudans, tanta virtute obſtupefactus clamat: *O fili, omnibus benè, nulli malefaciens.*

35 Scipio Africanus inſigni forma præfulgens, digna Imperio; ſed animi probitate, omnes longe ſuperans, facundia, libertate, benignitate, magnificentia, & continentia; vt oblatam in triumpho Virginem ſpecioſiſſimam, intactam illicò dimiſerit; Artibus inſtructus liberalibus, bellicoſus, clementiſſimus, Romanorum exercituum Imperator, inuictum Hannibalem deuicit, & fugauit.

Avgvstvs, pulcherrima fulgens maieſtate, eloquentia, liberalitate, iuſtitia eximius, & pacificus; ſub cuius Imperio, natus Rex Regum, illicò ad tributum ei exhibendum aduolauit.

Omitto Lucretiam, & Edoardos; Xenophontem verò innuo pulchritudine, ac virtute admirabilem, in Scientiis nulli ſecundum, Socratem, & Platonem magiſtros ſuperantem.

36 Omitto Biantem, & Hippocratem: Habemus in Scripturis plurimos pulchros, ac Sanctos; multas ſpecioſiſſimas, ac ſanctas, quas Spiritus Sanctus acclamat pulchras nimis, incredibilis pulchritudinis, &c.

Hæc retuli, vt qui corporis pulchritudinem à Deo ſunt conſecuti, animi pulchritudinem ei exhibeant; neque vt Pantheræ, & Vpupæ, ſtercora amplexentur, vt multi, qui nutriebantur in croceis, quos dolentibus Threnis Dominus deplorat: Neque, vt Pauo, glorientur; ſed pedes pulueri reddendos aſpiciant.

QVÆSTIO II.

De Indiciis morum è Capitis *Figura.*

37 Nunc ſolam cranij figuram dimetior, quam obſeruant Veſſalius, Valliſviridis, Bartolinus, variari, non modò more Regionum, Populorum, atque Parentum; ſed etiam Obſtetricum variis modis adaptandi tenellis, ſeu recenter natis, capita: Hinc etiam fit, vt pro Gentium varietate, variè etiam Obſtetrices ea adaptent.

Notandvm ſecundò, Cranium eſſe vas Cerebri, ſenſationum ſedis, & ſpirituum animalium officinæ, ac motus principij; & quia exigit partes diſpoſitas tali modo, vt cuique ſinui, ac ſedi operationum detur commoditas, hinc è diſpoſitione Cranij ſtatus, ac diſpoſitio Cerebri dignoſcitur, quod Cranio adaptatur iuxta id: *Quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur.* His poſitis ſingula percurro.

Capvt nimis amplum, ſtolidum eſt, vt ait Sanctus Bonauentura, *libro ſecundo Compendij, cap.* 48. Ratio eſſe poteſt, aut cõpia nimia Cerebri materialis confuſa; aut inopia Cerebri ad replendum tantum ſpatium: Vnde aliis humoribus prauis opplentur ſinus, & ſpiritus diſperguntur: Talem vidi Brixiæ puerum habentem caput ter, & amplius ordinario, qui ſemper ſedebat ſtupidus: Talia ſunt capita Bouis, Aſini, & Bubonis: Talis fuit Vitellius Imperator.

Capvt gibboſum, & breue, ſine ſapientia, & memoria eſt: vt ait Sanctus Bonauentura: Horum ſunt variæ figuræ: Aliqua ſunt, quibus deeſt anterior capitis protuberantia, ſiue proiectura, & tales putantur inſulſi, & amentes, ob inopiam Cerebri; quod in anteriori parte debet eſſe copioſum. 38

E contra, caput exiguum, parum habens Cerebri, Struthioni ſimiles reddit.

Aliqvibvs deeſt, & breuiatur pars poſterior, vbi eſt ſedes memoriæ, & eſſe debet ſicca, vt ait Sanctus Doctor, *cap.* 40. Vnde animalia, ſine hac, indiſciplinabilia ſunt.

Aliqvibvs vtraque pars deficit, & fit rotundum, ſicut Turcis, & Gronelandiis: Has tres figuras deprauatas agnouit Hippocrates apud Bartolinum: Et hæc vltima, vtrimque læſa, eſt cucurbita.

Qvibvsdam, longitudo in latitudinem mutatur: Talem ſe Venetiis, & Bononiæ vidiſſe ait Veſſalius: Talis, apud Peruanos inueniri plurimos, teſtatur Valliſviridis, *lib.* 1. *cap.* 2. His deprauantur ſinus omnes.

Aliis, caput à lateribus compreſſum, erigitur in medio: Sic Genuenſium plurimi ab Obſtetricibus aptantur: Talis fuit Therſites apud Homerum, & Vallemviridem: His, & nimis compreſſi ſunt ſinus: Sicut prauæ ſunt partes, vbi vaſa ſenſuum; ità ſenſus læſi, de quibus *diſput.4.quæſt.* 33. actum, & adhuc agam *tract.9. diſp. 6. quæſt.* 1. 39

Qvædam ſunt altè acuminata, vel oualis figuræ, quæ apud gentes aliquas æſtimationem habet generoſitatis, vt refert Hippocrates; hanc verò idem in Epidemiis geminam facit; priorem ex robore; alteram ex imbecillitate partium; & talis figura deriuata in filios frequens eſt: Hos iracundos cenſeo; ignea enim pyramis in eis attollitur; vt ait Ingenierus.

Svnt alia capita protuberantia, gibboſa, ſiue ad vnum latus, ſiue antè, ſiue retrò; vt refert Bartolinus: Hæc in Italia abundare ait Bartolinus; melius dixiſſet in ſua Dania.

Capvt humile ſuperiùs, & quaſi planum, inſolentiæ, & diſſolutionis eſt indicium (ait Seraphicus Doctor:) Ratio eſt; quia cranium factum eſt, vt caminus, vnde per ſuturas euaporent fumi, à fornace Cordis exhalati; cùm autem propè nimis Cerebro eſt, Cranium offunditur fuligine, ſicut videmus in fornicibus demiſſis, vbi coquina fit, ſemper nigreſcentibus: his Capitibus altaria fumant. 40

Capvt verò bonæ indolis ſignum, eſt, quod dicitur ab Anatomicis naturale, quod deſcribit Sanctus Doctor hîc, Bartolinus, Valliſviridis, aliique: Figura capax, nonnihil oblonga ante- 41

riùs, & poſteriùs, vbi protuberat, vt Cerebrum, & Cerebellum contineat ad latera vtrimque compreſſa; ſed magis anteriora verſus; vnde pars poſita capacior eſt, ſuprà moderatè eleuata, vt malleus: Hæc indicant prouidum, & circumſpectum (ait Sanctus Doctor:) Tale caput æmulantur Elephas, Canis docilior, & Leo.

QVÆSTIO III.

De Indiciis morum è FRONTE.

42 FACIES homini decora in proſpectu à Deo poſita eſt, vt homo ſurſum aſpiciat, & aſpiret, vt ait S. Doctor, *2. part. breuil. cap.* 90. Eſt magnum obſeruabile morum ſpeculum: Huius pars ſupera eſt frons.

VVLTVS, quaſi voluntatis indicium, dicitur, quod foris apparet: Eius ſuprema pars pilis carens, ſecus quàm in beſtiis, eſt frons, dicta à ferendo; quia præfert animi ſigna, vt ait Bartolinus, *lib.* 3. *cap.* 7. Muſculi frontis motores dicuntur à Platero, animum ſignificantes; magis verò, quia ſupercilia eleuando, indicant motiones internas, & cum oculis conſentiunt, quos adiuuant ad aperiendum, vt ait Vallisviridis, *lib.* 2. *cap.* 5. Ideò inciſis illis, oculi non aperiuntur.

FRONS anguſta nimis indocilem, & voracem declarat (ait S. Doct.) Indocilem ſanè, quia ibi compreſſum eſt vas Cerebri, vbi ſenſus communis, imaginatio, phantaſia ad diſcendum neceſſaria: Voracem verò; quia ex rectitudine inteſtinorum, cibus citò demiſſus, non mittit copiam ſpirituum; imò neque multas fuligines, vnde natura prouida non præparauit vaſa. Tales ſunt Lupi: Lupum ſic deſcribit Sanctus Doctor, *Serm.* 5. *de pluribus Martyribus*: Lupus, dum nocte ad caulam vadit, vt à Canibus ſentiri non poſſit eius odor, contra ventum vadit, ſeu incedit, & planè valdè pergit; ſed ſi caſu pedem ad lapidem percuſſerit, & ſtrepitum fecerit, tanquam, qui offenderit, in ſeipſum, veluti ſceleris vltor inſurgit, & pedem, qui in culpa fuit, fortiter dente ſtringit.

ET *Serm.* 1. *de vno Sancto Confeſſore*: Lupus eſt animal valdè gulóſum, & famem tamdiu portat, & ſi nimium eſurit, terram manducat: Timet Silices ſcintillantes, vt refert S. Doctor, *Serm.* 2. *de S. Matthia.*

LATIVS eum deſcribit Seraphicus Doctor *ad cap.* 10. *Ioan.* ad ea verba: *Animam pono pro Ouibus.*

43 LVPVS eſt impius, ferox crudelitate, & rapax ferocitate: Vt enim *lib.* 12. *cap.* 2. *Ethym.* ait Iſidorus: Lupus Græcè λύκος dicitur, eò quòd rabie ferocitatis, & rapacitatis, quæcunque inuenerit, trucidet: eſt etiam animal olidum fœtore, & vorax edacitate, ab ore enim eius exit fortis odor, & tranſglutit carnes ſine abſciſſione, ait Sapiens: Item eſt animal infectiuum anhelitu, ſiue anhelatione: Vnde lanæ Ouium, quas Lupus comedit, plus recipiunt pediculos, ait Sapiens: Item eſt Animal intoxicatiuum morſu: Vulnera enim ex eius morſu ſunt valdè mala; quia ex eis exit virus, ait Sapiens: Item eſt animal corruptiuum, & infectiuum appropinquantium: Si enim Lupus priùs viderit hominem, eripit illi vocem, ait Ambroſius; Et fortè hoc fit, ob aëris infectionem: Vide Seraphicum Doctorem, multa Scripturæ loca egregiè conferentem; vnde apud vulgus dicitur raucè loquentibus: *Lupi te videre priores.*

SERMONE ſexto de Apoſtolis: refert Apologam Agni, & Lupi interlocutionem: Bibebant enim ambo in flumine; in loco altiori Lupus; in decliui Agnus: Hunc cùm vidiſſet ille ferox, anſam quæritans rixæ, clamauit: Cur aquam mihi pedibus turbidam facis? Cui Agnus tremens: Non turbo aquam, quæ primò ad te defluit: ille: Sic in me iacis conuitia? Sic Pater tuus ſex menſes iam me læſit; Patris culpam imitaris; nunc pœnas ſubibis, & deuorauit eum. 44

AD Lupi vitia inclinant, tali fronte organizati: Imò ad Bouem (ait Porta) Frons lata parum diſcretionis indicat (ait S. Doctor) Hi ſe ſolos curant, &, vt aiunt, ſine pietate mundum totum ſuum faciunt: Hi Cerebri inopia laborant: Calis erat Caligula.

RATIO eſt; quia his ſpiritus calentes altè euolant ex ignito temperamento, & aliis ſupereſſe inclinant, eiſque dominari, eos propterea paruipendunt: Vel ex frigiditate, ſibi terram ſub pedibus defuturam formidant: Similis eſt Taxus, de quo S. Doctor *Serm.* 10. *de Apoſtolis*, cum Vulpe, & Coruo pugnans, pro domicilij ſitu: hic dicitur *Melis*; quia mellis auidiſſimus, vt ait Plinius, *lib.* 8. *cap.* 30. ideò aluearijs inſidiatur: Eſt magnitudine Vulpis; colore Æluri; vnguibus ferreis, terram longè, lateque ſibi excauat; nec, donec ſtadia integra ſibi ad domicilia ſtruat, quieſcit.

FRONTIS amplitudinem è calenti ſpiritu oſtentat Leo, qui ideò feris omnibus ſupereminêre præſumit; ſed hæc quadrata eſt; de qua infrà. 45

DE hoc ſcribit D. Bonauentura, *Serm.* 1. *de Angelis*: Leo, ſi ſe videri credit, nunquam hoſtes fugit, ſed ſe videndum in medio campo omnibus iaculis exponit, priùs volens mori, quàm fugere.

SERMONE quinto in Reſurrectione Domini ait: Dicunt Phyſici, quod Catulus Leonis, cùm fuerit natus, tribus diebus, & tribus noctibus dormit; deinde Patris fremitu, tremente antro, excitatur.

SERMONE primo de vno Sancto Doctore: Leo comeſta ejicit, & iterum ea recomedit.

SERMONE primo de pluribus Martyribus: Virtus cordis eſt omnium virtutum radix, & fundamentum: Plus ideò virtutis redundat in brachio dextro, quàm in ſiniſtro: Fortius eſt dextrum brachium, & ad pugnandum eſt magis aptum; ſicuti patet ad ſenſum: Ex qua cauſa, vt dicit Philoſophus, *lib.* 2. *de hiſtoria Animalium*, *cap.* 1. Leo primùm mouet dextrum pedem in ambulando: Et mulier, quæ prægnans eſt maſculo, ſubitò vocata, plus, priuſque mouet pedem dextrum, quàm ſiniſtrum. 46

SERMONE quartò de vno Martyre: Leo, ſi hominem obuium habet, deducit per viam; niſi fame nimiâ laboret.

SERMONE ſecundo de S. Matthia: Leo timet Gallum, albas pennas habentem.

SERMONE quinto de Apoſtolis: Animalia, cùm coram Leone ſuo Rege ſunt, ſtant demiſſo capite, nec audent faciem leuare.

SERMONE quinto de vna Sancta Virgine: Animalia bruta Leonem in reuerentia habent, & metu, tanquam Tyrannum crudeliſſimum, ad ſe deuoranda eum præſentiunt.

SERMONE

Sermone octauo de Apoſtolis: Leo, dum à Serpente cinctus, & ab eo fortiter aſtrictus eſſet, dum fuiſſet à quodam milite liberatus; ſic illi toto corde adhæſit, vt ab eo, niſi morte, ſeparari nequiuerit.

Sermone ſecundo de Sancto Ambroſio: Leo, dum fameſcit, vt beſtias improuiſas inuadere poſſit, in antris ſe abſcondit.

Sermone ſecundo de Sancto Marco Dicitur in fabulis Æſopi, *lib. 2. fab. 43.* & Horat. *lib. 1. epiſ. ep. 1.* quòd dum Leo Rex animalia ad Concilium conuocaſſet, vltima Vulpes aduenit; cumque foris ſtaret, nec intus intraret, & Leo, vt ingrederetur, iuberet; illa ait: Obſtupeſco tuam crudelitatem, quam video; quia, cum veſtigia omnium animalium conſiderem, nullum video foras exiſſe; vnde timeo, te omnia occidiſſe: Vnde non ſum auſa introïre: Quid fabulamur? Iam *Micheæ 5.* ait Dominus: *Erunt reliquiæ Iacob, quaſi Leo in Iumentis Syluarum, & ſicut Catulus Leonis in medio Pardorum*: Amos 3. *Leo in ſaltu rugit; ſed non inuenit prædam*: Vide D. Bonauenturam, *ad Pſal. 90.*

47 Ad hæc inclinant frontes latæ: Adde tales eſſe inſtabiles; quia ſpiritus non ſiſtuntur; ſed vagi, turbatique volant.

Sic & mulieres Læenæ ſimiles: Læena, quando timet Catulos perdere, ferociſſima eſt, vt ait S. Doctor *Sermone tertio, Dominic. 4. poſt Pentecoſt.* Læena, cùm miſcetur Pardo, non niſi lota, audet ad Leonem redire, vt refert Sanctus Doctor, *ſerm. 4. de Apoſtolis.*

Frons quadrata, & moderatæ magnitudinis, ſapientiæ, & magnanimitatis eſt indicium, vt ait Sanctus Doctor: Ratio eſt; quia optimo Cerebro rectè aptata eſt ſedes, vt ſuos actus exerceat.

Frons parua mala eſt: Nam ſpiritus ibi reſtricti accenduntur ad iram, ſpecies confunduntur in apprehenſione, ad miniſterium non liberæ; & quia à prima apprehenſione eſt fundamentum intellectionum, quæ voluntati deſeruiunt; Ideò hi ad ſcientias, & ad regimina inepti, eò magis, quò frons anguſta ſiccitatem, & duritiem indicat ad apprehendendum: Hinc fit, vt cùm formetur cranium è ſanguinis excrementis ſpermaticis, & ſanguine nutriatur, & in tali capite deficiat; natura ſuæ paupertatis conſcia; ſuæ conſeruationis anxia, eò ſui ſollicitior euadat, vt neceſſariorum cupida, ad auaritiam inclinet: Hinc imbecilliores, vt ſenes, & fœminæ, auaritia anguntur; quia his modicè ſanguis prouidetur.

48 Frons rotunda ſignat iracundum, apud Sanctum Bonauenturam: Ratio eſt, quia talis eſt calidus, multam bilem euaporans ad modum flammæ, ſtruit ſibi camino in Sphœram aptam fornacem, & tenellum ſibi caminum in Circum expandit: Huic ſpiritus reſtricti ſimul accenduntur, & confunduntur: Vnde hi turbidi ſunt: Frontem rotundam, hac de cauſa, ſolidam vocant Ariſtoteles, & alij apud Poëtam: Frons nimium procera, humoribus abundat, tardas reddit operationes intellectus.

Frons plana nimis, abſque ruga, calida, & ſicca expanditur, & induratur: Hi ad iram faciles ſunt è calore immoderato, inhabiles ad quietam rerum conſiderationem: Vnde temerè ad rixas ruunt, pericula abſentia non timent; ſed pauent præſentia; quia priùs incognita, agnoſcunt, & defectu ſpirituum, non audent ſubire diſcrimen.

49 Frons admodum rugoſa eſt frigida, ſicca, & terrea, vt patet in Senibus; corrugatur enim deficiente calore, dilatante olim partes terreas, & aqueas: Hi recedunt facilè à virtutis mediocritate iuxta defectuoſum temperamentum per diminutionem; vnde hi auari, timidi, & ſuſpicioſi ſunt, puſillanimes, ſimulatores, aſtuti, viles, & inuidi, &c.

Frons media, inter extenſam calore, & frigore rugoſam, bona eſt, mediocritatis amica.

Frons carnoſa nimis humido defluit, & ſpecies ad conſiſtentiam non ſinit; obturat meatus, vnde fumi exhalent, æquo nimium calefacit Cerebrum: Quare inſenſatum reddit, & in operibus confuſum.

Frons montuoſa in ſenectute, deſiccato Cerebro euacuata, humoribus prauis impletur: Vnde læſa imaginatiua ſtupidos facit, & inſaniam inducit.

Frons dorſiculis inæqualis, eſt prauis humoribus in domicilium. 50

Frons tranquilla, Catello ſimilis; ſed turbida, Tauri ad inſtar, qualis erat Ezelini Tiranni: Optima verò inter ſerenum, & ſeuerum: Talis Franciſci I. Regis Galliæ Virtutum exemplaris, atque Aſyli: Talis etiam Ludouici XIV. Magni Virtutum Emporij.

Miris adeò ſignis Frontem admiror excuſam, vt Microſmos, quaſi Cœlum, caput attollens, lineas arcuatas velut Planetarios Orbis mirificè oſtentet: Eas verò metopoſcoſpi ad naturæ quidem, indoliſuè dotes ediſcendas aptè, ſed ad arbitrij motus diuinandos ineptè vſurpant: Supremam lineam Saturninam vocant; ſuccedentem Iouialem, tertiam Martialem, quartam Solarem, quintam Veneris, ſextam Mercurialem, è tribus, vel quatuor arcubus inter ſupercilia: Lunarem verò ſuper oculum ſiniſtrum, qui, veluti Luminare minus eminet, appellant Tadæus, Agerius, Cyrus, Spontonus, Carolus, Gulielmus, Ingenierus, & alij apud illos: Hinc Planetarios ſingulorum influxus applicant, ſi lineæ illæ perfectæ ſint, bonos; at ſi conciſſæ, crucibus ſignatæ, infauſtos ominant.

Tempora inflata, magis venis protuberantibus, nimium ſanguinem, & calorem indicant, ac ſpiritus adhuc non temperatos à Cerebro, ac proinde igneos, vagos, & veloces denotant: Ideò hominem in conſideratione non perſeuerantem, inſtabilem, inconſtantem, iracundum, & imprudentem efficiunt. 51

Tempora verò moderatè plena, ſignant Neruorum, Venarum, Arteriarumque proportionatam è Cerebro, & Corde prouiſionem: Vnde bona ſunt, omnibus peragendis hominem aptum indicantia.

E contra, Tempora inanita inopiam Cerebri, & Cordis indicant, niſi fortè ex abſtinentia, & maceratione proueniant, qualis fuit in Diuo Baſilio Magno.

Qvod ſi oſſa etiam concaua ſint, & inanita; exſiccati Cerebri ſignum ponitur à Galeno; Sic enim & longa febri, Tempora areſcunt calore: Hi igitur non à frigore ſiccati; nam humidum eſt Cerebrum, nec congelatur; Igitur calore conſumpto humido; ſiccum remanet caput, & calidum: Vnde ad iram accenſum, & ad firmiter retinendum, ad iniurias obſtinatum, & ad ſæuitiem, ac dolum (addit Galenus) Talis erat Caligula apud Suetonium, qui ſanguine lotus, optabat vnum omnium Romanorum caput vno ictu truncandum. 52

QVÆSTIO IV.

Inditia è SVPERCILIIS *morum.*

53 SVPERCILIA ſunt pili ſupra oculorum cauitates, vt *diſputatione* 4. dictum eſt.

PRÆMONERE autem oportet ex ibi dictis, naturam omnibus in rebus prouidam, ſupercilia non modò ad ornatum appendiſſe; ſed vt humiditatem aliquam interciperet, ne defluens per frontem oculos offendat: Ideò extendi ſatis duxit, quantum oculorum capſulæ extenduntur: Ne autem nimis creſcentes viſum impediant, ea vſque ad determinatum ducit augmentum (quod aliis corporis pilis non aſſolet;) atque ſicuti ſtirpes inter ſaxa non ſinit vltrà creſcere, alimentum ſubtrahens; ideò ait Chriſtus, Semen inter Petras non creſcere; quia radices non poteſt figere: Hine infert S.Doctor, ſupercilia benè arcuata, quæ oculos integrè tegunt, vſque ad cornu naſci, indicare optimam naturæ conſtitutionem, & Cerebri diſpoſitionem: Itaque, ſi moderatè excuntia; ſignant hominem ingenio ſubtilem, ſtudioſum in omnibus, vt ait S. Doctor, & cum eo Ingenierus, & Porta, qui tales, ſe obſeruaſſe omnes huiuſmodi, ait, *lib.* 2. *cap.* 3. Tales viſi ſunt Octauianus, & D.Baſilius, ac ſimiles.

54 HINC habes, huiuſmodi indicare bonam Caloris virtutem expulſiuam: Quod ſi aliquantulum extenſiora ſint, indicant caloris, pellentis fumoſitates, intenſiorem vim, quæ humores attenuat, exſiccans, vnde hi, atra paululum dominante melancholia, ità inclinantur, vt ſint cogitabundi, ſtudioque appliciti.

55 QVONIAM verò non eſt naturæ intentio ſupercilia terminos oculorum excedere; hinc eſt, vt, ſi ad naſum coniungantur, arguant defectum temperiei; & melancholiæ à calore, & ſiccitate in terrea materia abundantiam: Hunc ideò triſtem, & parum ſapientiæ idoneum, ait Sanctus Doctor; quia nimius calor cum ſiccitate, obdurat caput, ſpiritus accendit, inquietos, & confuſos, quippe igneos, efficit.

ADDO, ſi pili ſuper naſum longi ſint, & denſi; arguere etiam proceſſus mamillares excretiones emittere; ac proinde ſubſtantiam Cerebri immundam: Vnde peſſima hinc conjicio.

56 HINC etiam ad tempora ſi protrahantur, intemperiem caloris indicant: Hinc mens impeditur volubilitate, & ardore ſpirituum; ne in conſideratione quieſcat in mediis ad fines aptandis: Vnde hi arrogantes temerarij, imprudentes, & præcipites eſſe ſolent: Addit Diuus Bonauentura, declarare hominem negligentem: Contemptor enim, & arrogans media negligit opportuna, de ſe præſumens; multò magis, ſi ad tempora, & Genarum prominentiam contra naturæ intentionem expandantur, vt ait Sanctus Doctor: Maior enim calor indicatur.

IOANNES Baptiſta Porta dicit, eum, qui aſſerit ſupercilia hæc negligentiam arguere, nullo fundamento loqui, niſi fortè experientiâ in ſe facta; quia talibus cinctus ſuperciliis fuit, ac negligens in Phyſionomia deſcribenda: Sic *libro* 2. *cap.* 3. Hunc, ait, Albertum eſſe ſuſpicor, eum arbitratum, Opuſculum Seraphici Doctoris, eſſe Alberti: Sic enim & alij dixêre: & quia Diuus Bonauentura breuiſſimum ſcribit Compendium; ità ab hoc Neapolitano magnifico deridetur.

AT cum Diuo Bonauentura ſentiunt Raſis, & Conciliator: Talem Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius, Porco aſſimilant, qui ſuperciliis talibus cinctus, luto, & voluptatibus intentus, cætera ſpernit, aut negligit: Rationem ſuprà retuli. 57

QVAM ſatiùs Porta fuiſſet ſollicitus, in ſuo opere à ſpurcitiis emundando: Stomachantur enim pudicæ aures, dicteriis inhoneſtis huius ſordidi.

SVPERCILIA, ad frontem erecta, Superbum ſignant, & audacem: His enim excretiones accenſæ, aſcendentes, igneos ſpiritus euolare oſtendunt: Tales deſcribuntur Achilles, & Andronicus.

SVPERCILIA pilis oblongis, craſſis, ac denſis, ferum, & magna meditantem oſtendunt, vt ait Sanctus Doctor: His enim fuligines terræ impetu pelluntur: Talis eſt Viſus, qui irruit in armatos, & arma: &, ſi inſequens vnum, feriatur ab illo; ab eo, ad hunc rapidè vertitur; vt ait Sanctus Bonauentura, *Sermone ſecundo de vna Virgine.*

SVPERCILIA profilata mollem, & effæminatum indicant. 58

SVPERCILIA ad naſum contorta, iracundum oſtendunt: Talis Leæna, quæ ideò torua dicitur: Hæc ad ſupercilia habet pellem, *Epiſcinum* dictam.

TALES deſcribuntur Hercules à Teocrito; Achilles à Philoſtrato, & Alexander Magnus.

SVPERCILIA breuia tenuuia, puſillanimem indicant; nempè, quia naturam demonſtrat imbellem ad halitus illos repellendos; atque adeò complexionem frigidam: Quare, ſicuti Calor ſuperbum, & inflatum reddit; quia ignis ſemper expanditur inſatiabilis; ità frigus ſtringit, condenſat, retrahit; ideò mores frigidorum frigidi, tardi, reſtricti, imminuti à mediocritate, virtuti debita: Ideò importunâ modeſtiâ etiam à licitis abſtinent.

QVÆSTIO V.

De Inditiis ex OCVLIS *morum.*

MAXIMA ſigna Phyſionomica in oculis elucent, quos ab occludendo, ſeu occulto dictos, arbitror, vt in Anatomia inſinuaui, eò quòd occludant competiendo occulta cordis, & Cerebri arcana, atque intima penetralia, eaque reuelent; ac proinde occulti per antiphraſim dicantur; quia nihil occultum de Cerebro, & partibus internis ſinant: Omnium enim partium limbos exponunt: Primò quidem in palpebris, muſculos, membranam carnoſam, tunicam, tarſos, & cilia exhibent: Et cùm ſuperior ferè ſola moueatur ad oculorum cuſtodiam; (inferior enim parum moueatur) ex earum motu agitato, ordinato, concitato, eruimus affectus timoris, curioſitatis, & amoris. In muſculis item euidenter motoribus oculorum, exprimuntur affectus. Ideò & nomina apta poſſident. Sic abſtrahens oculum ab interno naſi cauo ad tempora indignatorius dicitur. Duo alij oculum gyro voluentes amatorij dicuntur; hi nimirum te- 59

nues

nues Ælurum imitantur, aut Camaleontem; Quorum prior muſculis caret, vel habet exiles; alter abſolutè nullos.

Vasa pariter, vena vnica à iugularibus; arteria à carotidibus per muſculos diſſeminata, oſtendunt, quomodo Hepar, & Cor ſe habeant. Nerui optici cerebri ſtatum exhibent.

60 Tvnica adnata alba Pericranium, vnde oritur, exponit, ſeù & Perioſtæum Sclitorica ſuam duram matrem exhibet. Choroides ſuam piam genitricem. Hæc in animalibus variis modò cerulea, &c. In nobis quoque modò cerulea; modò cæſia, per corneam tranſparet, & irides exponit.

Retina verò è cerebri, vel nerui interiori ſubſtantia, quaſi expanſa, videtur loqui. Tale eſt in ſua regia Cerebrum.

Hvmor vitreus alens chryſtallinum indicat, quàm purum cerebrum ſit, multò magis chryſtallinus ipſe humor. Et ſi vis, medici more, excrementa luſtrare, aſpice tertium humorem aqueum, è nutritione chryſtallini excretum.

Qvapropter in oculi ſtructura mirabili, quaſi ſpeculo Animæ nutritiuæ ſtatum ſentit; Imò & ſenſitiuæ; quia ibi commotiones ferè omnes elucent, vbi ex capite adunantur tot partes oſtenſoriæ ſtatus capitis, vbi ſenſationes cordis, vbi multæ affectiones, maximè amoris, iræ, timoris, & audaciæ, elucent. Non immerito Galenus *membrum diuinum* vocat. Ideò S. Bonau. in huius membri Phyſionomia latior extenditur.

61 Nota, oculum ad recipiendas ſpecies ordinari, aptas viſioni. Ideò oportuit eſſe diaphanum, non erat autẽ ad id materia terrea idonea, quia denſa, opaca, ac proinde inepta ad ſpecies viſibiles recipiendas; neque aërea, igneaque, quia ſpecies non conſeruarent. Igitur coacta eſt aqueum formare, ſola enim aqua apta eſt ſpecies, ſeù imagines recipere, & conſeruare. Quare oculi ſunt complexionis humidæ, & frigidæ. Itaque cùm excedent debitam magnitudinem, indicant prædominari humorem Phlegmaticum in eo corpore, atque ideò naturam non poſſe in eum, ſed potiùs cogi ei deſeruire, faciendo, non quod vellet; ſed quod poteſt, diſtribuendo minori, qua valeat, deformitate; eligendo, ex more, minus malum. Hinc, & oculi magni protuberantes oſtendunt Phlegmatici humores abundantiam; atque adeò eum a prædominio aqueum; ſicut terreus eſt humor melancholicus, bilis ignea, ſanguis aëreus, vt ait S. Bonau.

Hinc fiet abundantes in oculo, eſſe ſuperabundantes humiditate, quæ organa craſſiora reddit, motum retardat, ac ſpirituum viam obſtruit. Vnde ſenſus obtuſi, intellectus tardè ſuas ſpecies abſtrahit.

E contra, ſi oculi parui, ſint & concaui, ſignum eſt dominari ex humorum aduſtione calidum, & ſiccum in corpore; ac proinde deficere materiam humidam. Itaque is, à calore iracundus; à melancholia timidus, & pertinax; vnde nec audet ſe manifeſtare; ſed celat, diſſimulat, & prodit.

Media verò oculi temperies, in qua principes vitæ partes tantùm laborant, tantumque deponunt, erit grande totius organizationis perfectæ argumentum. Porrò oculi anatomia conſideranda eſt, quam habes *diſp.4. quæſt.33. & Trac.9. diſp.5. cap.2. quæſt. 7.*

62 Nota ſecundò, in oculis maximè apparere, quorum animalium temperiem ille imitetur, ac moribus inclinet. In his enim, vt dixi natura, effundit arcana. Quare, ſi quis oculos habeat caprinos, ad frigidum, & ſiccum propendentem oſtendunt naturam. Vnde eſt animal inſanum per præcupta ſalebroſa ad diſcrimina inconſiderate ſaliens, eſt diſciplinæ incapax.

Sic qui Vaccæ oculos ſimiles habet, quæ frigida, & humida eſt, ſequitur affectiones, quæ conſequuntur, motum retrogradum ad Cor, frigus enim retrahit, retardat, reſtringit, & concentrat. Hic facilè ab operibus heroicis recedit, labores timet, animo vileſcit. E contra, qui ocu- 63
los habent Leoninos, à prædominio humidos, & calidos, magis autem frigidos, quàm humidos; & calidos, quam frigidos, Leonis temperiem imitantur. Vnde generoſi ſunt, libenter parcunt ſupplicibus, clementes, beneuoli, grati, fortiſſimi, non fugiunt venatorem, ſi videntur; ſed ſummo animo recedunt, diſcernunt offenſores, irritantes ſolùm proſtratos non occidunt. Sunt autem Leonis oculi non admodum rotundi, non protuberant, coloris leonati. Sic & ſi oculos nigros habeat, velut equi, indicat vueam, choroidemuè tunicam aqueam, denſam, ac proinde temperatam, vt conuenit; & ideò diſciplinæ idoneam. Sic è contra, color rubeus, indicat cholera ſparſam per vueam, & corneam. Hæc autem cùm humores exagitet, indicat mores efferos. Sic & color ſubuiridis, & ſubcæruleus, indicat defluxum cruditatum, quæ nequiuère à naturali calore ſuperari, ac venenatum quid habent, & ſæpè in vtero halitus ſimiles à matre infans recipit, & ebibit, qui ad amarulentas ſenſationes diſponunt.

Ocvli magni nimis carpuntur à S.D. & om- 64
nibus. Sic Ariſtoteles: *de animal:* Galenus, *l. Quòd mores ſequantur corporis temperiem.* Cauſas tamen variè aſſignant.

Democritvs nimiæ id adſcribit humiditati influenti: Herophilus calori dilatanti. Galenus virtuti primò formatiuæ. Ariſtoteles diuinæ formationi. Attamen hos bouinos vocat. Sic & Rafius, & Conciliator Oppianus ſtupidos, & timidos vocant; Talem, ait, Piſcem Melanurum, atque ſimilis eſt Eptus. Subſcribit Porta *lib.3. cap. 1.* Ingenierus *in ſuo libello.*

S. Bonav. organizationi primò; deinde humido calido hanc oculorum magnitudinem ſæpè adſcribit, tunc enim vaporatione nimia vini ampliantur, aut Veneris ardore euaporante ad ſupera; ſic enim ſpiritus ſanguinei ſpermatici euolant, & vehemens, ac beſtialis commotio quatit meninges, vnde apparent, & oculorum tunicæ ab eis ductæ trementes. Tales videre eſt Tauros, Arietes, Hircos, Equoſque amatores. Quod ſi non ſint alterati, erunt frigidi, & humidi.

Hi pigri, & timidi ab organizatione ſunt, Talis Domitianus. Ratio allata eſt in *Notando.*

Enim verò oculi moderatè magni; vt ait Ari- 65
ſtoteles, laudabiles ſunt, ſubſcribit Galenus. Talis eſt Ceruus. Homerus talem deſcribit Mineruam. Talis Socrates, atque Tiberius, qui & noctu videbat obiecta. Ratio eſt, quia igneos ſpiritus lumen facientes emittebat, ſicut de Æluro, ait S. D. *in 2. diſt. 24. part. 1. art. 2. quæſt. 4. ad 3.*

Tametsi Ælurus oculos paruos habeat, quales Vulpes, & Simiæ. Tales & Ariſtoteles habuit, vt ſcribit Diogenes. Poſſunt autem eſſe exquiſitæ ſubſtantiæ, vt ait Galenus. Poſſunt quoque è dominio ſocietatis cerebri euenire; Tunc malitiam, aſtum, & dolum indicant. Et ſi prominentes ſint, & rubei, effrænæ linguæ, & inſtabiles denotant,

notant, vt ait S. D. Tunc enim calentem, & modicam à cerebro ſubſtantiam hæreditaſſe videntur; vnde oritur inſtabilitas effrænis cogitationum, ac proinde linguæ impetus erumpit: Tales oculos habent Muſtellæ. Pia alter Muſtella filiis cæcutientibus ſucco Celidoniæ oculos aperit, imò vitam pereuntem affert, quod & Hirundo ſuis præſtat pullis; vt refert S. D. *ſerm. 1. de Ang. ſerm. 9. de Apoſt.* & *ſerm. 2. de Euangeliſtis.* Talis Socrates apud Platonem in Teeteto.

66 Ocvlvs optimè conſtitutus, mediocris eſt magnitudinis, quò tanquam guttulæ liquoris nitidi reluceant, quæ ad nigredinem declinantes, habeant guttulas rubentes, ad nigrorem intercæruleum declinantes, vt ait S. D. cum Ariſtotele ad Alexandrum, & ſequuntur alij. Talis induſtrius, ingenioſus, & compoſitus exprimitur. Huic enim cerebrum ſubſtantiam ſpirituoſam, ſed attemperatam communicat viuacem, &c. Huic ideò vita longa promittitur.

At ſi oculi ſint nigri, imbecillem, & lucri auidum portendunt, quia his ineſt ſubſtantia nimis terrea, & frigida, non viuax; ideo inops auet ſibi prouidere: Ingenierus verò aqueam ſubſtantiam iudicat denſatam, hanc nigredinem afferre.

67 Angvli oculorum, qui ſunt palpebrarum termini, nec longi nimis, neque breues eſſe debent. Addit Ariſtoteles: *de Anim.* angulum, ad naſum ſi carnoſus ſit, eſſe prauum. Subſcribit Galenus, & Plinius. Talis erat Tiberius.

Palpebræ, quibus clauduntur oculi, ne ſint tumidæ, nec ſanguineæ, vel craſſæ, aut veſiculis ſparſæ; has *cilia* vocat Albertus, nec ignarus, vt fatue ait Porta *lib. 3. cap. 3.* Nam Theodorus, Lactantius, & Feſtus apud Calepinum ſic accipiunt.

Pvpillæ amplæ Hyrci, Arietis, & Bouis ſunt, atque ideò ſtoliditatis ſunt ſigna. Quod ſi Choroides nigra, & in ea guttullæ rubeæ, & quædam ex his ad quadraturam cubi; aliæ pallidæ; aliæ glaucæ, & Irides ſanguineæ, & nitor pupillæ moueatur: Tales feris omnibus feriores clamat S. Doctor; Tygrides, Lupos, Dracones, Baſiliſcos imitatos. His enim ſpiritus ignei, & venenati accubant atri. His ipſa piæ matris proles impia, trux, ſæuiens, venenatam ſubſtantiam, ſpirituſque lethiferos immittit. Vnde & cerebrum, & Cor toxico replentur, quibus quodnam antidotum dabis? Talibus ſimiles ſunt Lamiæ, catulos vorantes, vt ait S. D. *ſerm. 4. Dom. 3. poſt Pentecoſten.* Hi ſunt Neronis, & Iuliani Apoſtatæ Muſæi. His cubo ſolido ſimilibus fixa, atra venena. Addunt Porta, & alij, eos eſſe veneficiorum authores. S. Bonau. omni hos ſcelere conſpurcatos timet. Lupæ eos aſſimilo, quæ ſæua pietate infantes proiectos alit, eoſque docet prædari oues, & homines. Vnam deſcribit S. D. *ſerm. 4. de vno Martyre.* Vnum à lupis educatum huiuſmodi deſcribit Riolanus, *de educatione.* Tales Elezinus, & Ioan. Maria Vicicomes, apud Portam *l. 3.* qui canes alebat ad homines laniandos.

68 Ocvli modò agitati, modò quieſcentes, molientes iniqua ſunt; vt ait S. D. ſpiritus enim vehementer quatiunt membranas, quia ignei, mox exhalati laſſum, & deſertum organum relinquunt.

Ocvli agiles ſpirituoſi ſunt, ingenioſi, induſtres, & aſtuti. Calor enim ſubtiliat.

Ocvli diſcolores, & maculoſi, indicant humores varios in cerebro perturbantes, & ſi circa pupillam igneſcant, impetuoſum ad cædes indicant; & ſi rubei prominentes, accenſos ſpiritus multos, indicant ad iram, & ad vinum pronos; vt notant D. Bonau. & Ingenierus.

Ocvli diſtorti ſunt; eò quod vapores praui, ſiue in vtero è ſanguine materno; ſiue foris ex halitibus venenatis, quos ſentiens, ad caput inſinuari contorquetur, vt expellat, ſicuti in ſymptomatibus epilepticis etiam ſolet euenire, & tempore mortis, & ex talis contortionis frequentatione, oculi diſtorquentur, ſed & ſubſtantia cerebri maculatur, & læditur ab illis vaporibus. Vnde etiam ſenſationes diſtortæ ad extrauagantia ſenſibilia inclinant. Vnde huiuſmodi ad peruerſa tendunt; quorum conſuetudinem vitandam ait Ingenierus. Talem referunt Atilam.

Ocvli albi, non liuidi, temperiem frigidam, & humidam indicant, atque ſpirituum egenam. Vnde hic puſilanimis, timidus eſt, & auarus. Nam frigus retrahit, atque reſtringit. Tales ſunt etiam luſci, in quibus ſpirituum inopia offunditur. Sane frigus eſt qualitas, ad mortem deducens; illique amica, magis, quàm vitæ. Hinc breuem his vitam auguror. 69

Ocvli glauci, ſplendore tamen micantes, indicant audacem, & peruigilem ad malitiam; vt ait S.D. Ariſtoteles talem Gallo, & Coruo aſſimilat; Admantius, Capris: Plinius quoque, Lupis: Porta, Marinæ Teſtudini, cuius pupillas auro inſerunt, vt refert Ælianus. Hunc ſplendorem libidinis notam proclamant; imò rapacitatis, & ſtoliditatis. Si verò cæſij ſint ſplendentes, audacem dicunt. Si nigri, timidos, & doloſos indicant: Si etiam ridentes, fœdos. Si ſplendor ſit aridus, ſæuitiæ eſt nota. Si ſuperſtet, veluti funiculus, & palpebræ ſint aſperæ, robuſtum, fortem, præcipitem indicat.

Ocvli humidi ſplendentes, vt guttulæ aquæ, moribus compoſitum indicant, vt ait S. Bonau. & cum eo Phyſionomici apud Portam *lib. 3. c. 11.* qui multos Heroes recenſet, talibus oculis præditos. Hi enim cerebri materiam puram indicant à fæcibus. Sicut è contra, ſplendor accenſus, cerebrum accenſis ſpiritibus calentem indicat, & à corde ad ſenſibilia obiecta proſequenda inflammatum. Tales ſunt & quidam canes feri, & Lupi; è quibus ſi vnum percutias, cæteri ad eundem percutiendum, ac morſibus laniandum accurrunt; vt refert S.D. *ſerm. 9. de Apoſtolis.* 70

Ocvli ſplendentes torui, fortem, & iracundum ſignant. 71

Ocvli turbidi, infidum oſtendunt. Oculi decolorati, timidum; nam ſanguis, timore pulſus, deſerens extrema, ad cor deſcendit.

Ocvli caui, fœdi, obſcuri, crudelem ſignant. Talis Catilina, apud Saluſtium; & Nero, apud Suetonium.

Ocvli humidi, obſcuri, & mediocres, ingenioſum, & conſtantem indicant.

Ocvli caui, torui, & minaces, ſunt crudelitatis portentum. Tales fuere Mehemet ſecundus Turcarum Rex, Selimus decimus, & Selimus Solimani Filius, & Selimus nonus; cæteris atrocior. Talis Anaſtaſius Imperator, Chriſtianorum hoſtis, apud Cedrenum. Tales oculi indicant enixum Cordis, & cerebri ad vehementes actus.

Ocvli acriter intuentes, ſi ſint humidi, indicant hominem veridicum, & in agendis velocem, ac prouidum; vt ait S. D. Ratio eſt; quia his ſubminiſtrantur optimi, & continui ſpiritus, vt actum viſionis non laſſati continuent. Indicant & 72

ſpeculantem;

ſpeculantem; ad id enim anima, & oculi derelicti manentes, virtutes ad interna vocant; ſunt etiam aliqui ad id ordinariè ità affecti: & hi eleuato intellectu pollent.

Tales oculos habet Aquila quam deſcribit S. D. *toto ſerm. primo de Aſcenſione*, & *ſerm. 3. Dom. 24. poſt Pent.* Maximè autem laudat perſpicaciam, qua Solem illæſo lumine fixo intuens; ſic filios ad experimentum probat. Eam, ait, renouari, roſtrum, è ſenecture nimis aduncatum, ad ſilicem rotando, vt apta ſit edere. Hanc ab Hirundine timere, docet *ſerm. 2. de S. Matthia.* Eam etſi filiorum amantem nutricem, eos tamen adultos à ſe repellere dicit, *ſerm. 2. de D. Antonio Patauino.*

Prooemio in Ioannem, & *ad cap. 1. & 13.* multas Aquilæ dotes exponit.

Rvrsvs *ad 17. Lucæ* in ea verba: *Vbicumque fuerit corpus, &c.* & è *Iob 39.* refert D. Hieron. *ad cap. 24. Matth.* Aquilas, & Vultures transmarina ſentire cadauera, viuaciſſimo olfactu, limpidiſſimoque aſpectu pollere.

Tales ferè oculos habet Falco, de quo S. D. *ſerm. 1. de vno Confeſſore*, refert, colligere filium Aquilæ proiectum, eò quòd ad Solis intuitum palpitarit, eumque cum ſuis nutrire. Et *ſerm. 5. de plur. Martyr.* ait, adeò eum ab Aquila pauêre, vt qua die eam viderit, non audeat ad prædam exire.

73 Talis intuitus fixus eſt etiam Leonis, qui & oculis dormit apertis, vt ait S. D. *ſerm. 4. de Angelis*, vbi etiam inter Grues aliquam excubias agentem ait, oculis vigilantibus. Sanè & hæ fixum oculum ponunt.

Ocvli fixi apud Auerroem, frigidi; ſi fixi, & humidi, timidum ſignant, aut manſuetum, apud Adamantium; ſi ſicci, turbationibus plenum indicant, aut inſanum, apud Albertum. Similiter, ſi firmi ſint, & pallidi; ſi fixi, albicantes, & obſcuri, infidum machinatorem indicant. Sæpè id etiam euenit ex humorum craſſitie, & hi obtuſi ſunt.

74 Ocvli fixi ſæpiùs erecti cum ſuſpiriis, malorum ſint plerumque molitores.

Ocvli ſubtus aſpicientes, amatorij cenſentur, apud Plutarchum *in Antioche.* Ratio eſſe poteſt; quia amantes derelictas partes extrinſecas habent, virtute concurrente ad cor languidū adiuuandum.

Ocvli, fixi, magni, libidinem indicant, ſi rubeſcant: Si autem hi inclinati ad terram, malis cogitationibus plenum indicant. Si parui, & fixi, lucris intenti; ſi trahant cum ciliis frontem, auari; ſi parui, & prominentes, iracundi ſuſpiciuntur.

Ocvli modicè parui, firmi, humidi ſub fronte extenſa mobilibus palpebris, hominem ſcientiarum curioſum, amatorem diſciplinæ, & docilem indicant, apud Albertum Magnum.

Ocvli è contra, qui frequenti motu aguntur, ſed quaſi firmi, & albâ tincturâ aſperſi, eximio præditos ingenio indicant.

Ocvli, qui mouentur, vt turbati, ſuſpicioſum indicant, & infidum. Talibus oculis vagabatur Iulianus Apoſtata.

Ocvli ſimul cum palpebris emoti, apud Albertum, feroces ſunt & audaces. Sed Polemon, timidos ait. Ego reor audaces, quia ibi abundant ſpiritus. Si verò parui ſint cum palpebris emoti, peſſimi ſunt apud Portam.

Ocvli moti, immotis palpebris, audacem, & ſibi fidentem indicant.

Ocvli obſcuri, circumlati, inſaniæ notæ ſunt, vel gulæ. 75

Ocvli ad motum tardi, inſenſatos, & pigros indicant, ex frigiditate.

Temperate moti, ſunt temperamenti boni, & primarum qualitatum.

Ocvli tremuli, & parui, fraudulentum indicant: magni verò libidinoſum, & ſtolidum. Oculos Veneris tales deſcribit Apuleius. Exeunt enim ſpiritus ad rem amatam obuiam, & tunc deſtitutis internis tremunt, lingua oculi, & crura.

Ocvli tremuli, quaſi erumpentes, praui ſunt: Tremor enim agitationem indicat.

Ocvli trementes, erumpentes, magni, ſplendentes, humidi aſpectus, magnanimum oſtentant; ſed iracundum, vino deditum; vt ait S. D. Talis Alexander Magn. Tales enim contemperatos ex parte viuaces ſpiritus habent.

Ocvli tremuli, & tumidi, gyrantes, ſunt praui. Si autem etiam obſcuri, deteriores ſunt. Hi enim influxus, & defluxus violentos ſupponunt.

Ocvli multæ clauſuræ, ſeu, qui multum, ac ſæpe clauduntur, è duabus cauſis id patiuntur, ex Galeno. Prima eſt conuulſio neruorum, ſeu muſculorum attrahens; altera eſt virtutis imbecillitas. Vnde Porta, hos ait eſſe timidi animi, & imbecilli; mobilem, & inconſtantem, huiuſmodi cenſet Seraphicus Doctor; quia deficit virtus ſtabiliens.

Si dum clauduntur, eleuantur, & ſtant; Venereum indicant. Tales enim calore exhalante ad caput attollunt. Talem Poëtæ Venerem deſcribunt; & *Veneremptam* ideò vocant.

Ocvli, qui rectà inclinantur humidi, lucidi, & mediocres, verecundum ſignificant, bonæ indol ſtudioſum, doctum, & benignum. Ita Polemon, Adamantius, Albertus. Si verò ſicci, malignum, temerarium indicant. His enim intemperies; illis temperies ineſt humorum. 76

Si verò incliuati; ſed frons aſpera, cilia obliqua, palpebræ duræ, Syluestrem hominem portendunt, & audacem.

Si oculi inclinati, tremulis palpebris, libidinoſum dicunt, effœminatumuè ſaltem, qui virilis videri vult.

Ocvli multum aperti, & altè defixi, cogitabundum indicant, & contemplantem: ſi lucidi, humidi, magni, profundi, & molles bonos contemplatiuos indicant: ſi autem ſicci, obſcuri, parui, interni, duri, & fixi; machinatores

Ocvli ſemper aperti obſcuri, & humidi; hominem indicant prudentem; atque placidi, hominis teſtantur bonitatem.

Ocvli ſicci, ſplendidi, acutè infixi in alios, inuerecundum, & ſtultum indicant, vt ait S. D. Ratio eſt, quia plurimi ſpiritus igniti ad muſculos infixi ſunt. Subſcribit Albertus. 77

Ocvli aperti, ſplendidi, hilares, aſpicientes ſuauiter, gratiam ineunt, apud alios, ac temperiem claram, aëream indicant, ad vitam optimè directam.

Mvlti homines apertis oculis dormire feruntur apud Portam *lib. 3. cap. 16.* Hos Lepori aſſimilat, qui oculis apertis dormit, apud Xenophontem. Ità à Græcis denominantur à Lepore Coribantes, vt ait Plinius. Porcades timidiſſimæ ſic dormiunt. De Lepore id narrat S. Bonau. *ſerm. 4. de Angelis.*

Ocvli, qui frequenter clauduntur, & reſerantur, inſidioſi, & ignorantes ſignantur.

Ocvli verò humidi, tales prudentes, ſcientiarum

tiarum amatores indicant : ſi tamen in eis tremor; ſtul it   portendunt.

78 Ocvlos frequenter prementes, cludentes, timidi ſunt; vt ait S. D. cum Ariſtotele, Polemone, & Adamantio. Ratio eſt, quia motu muſculorum eſt ab apprehentione; hi verò apprehendunt res fugiendas.

Si oculi ſic agitati ſicci ſint, inſidiatores portendunt. Si diſtorti, & pallidi etiam ſint, beſtialis not .

Ocvli duri, id eſt, qui non palpitant, homines robuſtos, & inuictos oſtendunt. Sunt enim calidi, fortes; vt ait Ariſto eles: Tales erant Gladiatores quidam in ludis, & certamine.

Hi, ſi humane aſpiciant, humidique ſint; boni; ſi tamen ſicci; mali. Tales Chriſterni, Regis Dacum, oculi viperini, igniti, & firmi.

79 Mobilitas magna oculorum, eſt ſtultorum; indicant enim magnam cerebri agitationem. Et ſi acuti intuitus, calorem, & ſubtilitatem, etiam ad malitiam indicant; vt ait S. D. cum Ariſtotele: Raſi, & Conciliatore. Si ampliùs rubeſcant, animoſum indicant. Tales multi aues rapaces ferunt.

Ocvli luſci, debilitatem, & craſſitiem cerebri indicant.

Ocvli delicatè intuentes effœminatos ominãt.

Ocvli ridentes; deceptores. Talis Æneas, & Tamalus Perſa.

Ocvli mœſti, ſi humidi, prudentem indicant, & philoſophum.

Ocvli ſurſum, non deorſum verſi, ſtolidos, & epilepticos ſignant; ſi etiam pallidi, praui; ſi rubeſcant, deteriores ominant.

Ocvli dextrorſum verſi, Hyrcini ſunt, ſimiles etiam mores ſimulant.

Ocvli deorſum verſi, eodem modo ſe habent, quo ſupradicti.

80 Ocvli ſub ſe veſiculas habentes, ſomnolenti ſunt. Illæ enim procedunt è copia humoris frigidi, & humidi, è cerebro defluentis. Et quia ſomnum eſt ligatio ſenſus communis, recurrente calore, & reuertentibus ſpiritibus ad Cor; ideò, vbi cerebrum humoribus frigidis, & humidis, homo ſomniculoſus fit; humiditas enim obſtruit vias caloris, & ſpirituum ad caput; ad modum, quo nubes radios ſolis impediunt. Ità igitur frigus calorem reprimens, inducit ſomnolentiam.

QVÆSTIO VI.

Indicia Phyſionomica ex Avribvs.

Avres prominentes, & valdè magnæ ſignificant ſtoliditatem, garrulitatem, & vitam longam, ac imprudentiam, apud D. Bonau. Ingenierum, Portam, & alios apud ipſos.

81 Natvra enim dædala, vt omnes partes proportione contexat, è ſemine, partes nobiliores ad præclariora impendit; terreſtriores verò ad alias, maximè, quæ exigunt ſoliditatem; ità aures cartilaginoſas ad oſſa accedentes conſtruit. Quoniam verò aures homini ad ſonos excipiendos, & ad ornatum ſolum componit; ea proportione eas dat, quæ requiritur; ad vtrumque autem ſatis eſt, ſi perbreues ſint; non enim ad muſcas abigendas contulit, ſicut beſtiis, vnde & muſculis perbreuibus appenſæ ſunt: ideò immotæ. (Et ſi in aliquo mobiles, vt Iuſtiniano apud Procopium;) Muſcas enim manibus abigit. Quare aures prægrandes indicant craſſioris materiæ cartilagineam copiam, quam ibi appellit natura, minus malum eligens. Quare hi terreſtrioris temperiei ſunt, quales Aſini, quorum ſanguis craſſiſſimus, ità inepti ad ſpeculandum, inhabiles ad praxes, inconſiderati; ideò inſipienter, quidquid in buccam venit, proferunt, & loquaces ſunt. Hi aduerſa non ponderant, vnde vitam longam trahunt.

Asinam ſtolidam narrat hiſtoria Iudicum loquentam. Quærit autem S. D. qua virtute loqueretur. Reſpondet, *ſerm. de S. Michaële*, non dediſſe Deum eo tempore illi virtutem loquendi; ſed Angelum mouendo linguam eius, formaſſe verba illa, ſicut diabolus mouit linguam ſerpentis. Id probat è D. Auguſt. *lib. 1. de mirabil. Script. c. 34*, & Origene. 82

De his iumentis alia differit *ſerm. 3. Dom. Palmarum.*

Avres valdè paruæ, malignitatis ſunt indicia, vt notat S. D. Cùm enim natura toto conatu enitatur, vt opus ſuum, quam poteſt, perfectum edat, & diſpertiatur materiam ſeminis ad omnia, ſecernens excreta terrea ad duriora mittit, puta ad cartilagines, ſi ad has conſtruendas deſit materiæ copia ſufficiens, ſignum eſt, vel calorem nimium excoquere, vel parum; ità vt vel partes terreſtres abſumptæ ſint; vel non ſecretæ; atque aut etiam humidum radicale roſum eſſe, vel impurum. Vtrouis fiat modo, deficit; & ſi ex defectu caloris fiat, erit homo timidus ſibi inſidiosè proſpiciens, cùm nequeat virtute; ſi è nimio calore abſumente etiam radicale humidum; erit homo promptus ad ſerutandum, quibus viis dolosè ſibi prouideat. Tales Vulpes, Lupi, Canes aliqui, Simiæ, & Serpentes.

Avres nimis rotundæ indocilem indicant, apud D. Bonau. Portendunt enim terream ſiccitatem in ſe contractam craſſiorem. Hæ, ſi etiam lobum aridum habeant, ſicciores ſunt, ea enim pars naturaliter mollis facilè perforatur, eſtque delicati ſenſus, quippè neruis communicet. Ideò ſi refrigerentur, ſentitur in toto corpore refrigerium. Cùm autem aridi ſunt lobi, arguunt neruorum duritiem, & inopiam. Sint igitur aures mediocres, lobis ornatæ; Hæ optimæ. 83

Avres, ſi exſculptæ ſint, naturam Phydiam inſonant laudatam; alioqui terreſtriorem materiam ſculpturæ difficilem exhibent, & ſtupidum ſonant.

Avres oblongæ, & anguſtæ, inuidiæ ſigna ſunt, vt ait S. D. Cadentes enim partes aurium, contractæ è capite frigido, & inope prodeuntes, ſibi tantùm conſulunt, non externis excipiendis. Ità Adamantius, Albertus, Porta, & alij.

Avres iacentes, & ſupra caput applicatæ, pigritiam deſignant, frigiditatem enim, & imbecillitatem partium ad ſe extendendum ad loca debita præmonſtrant.

QVÆSTIO VII.

Indicia Phyſionomica è Genis.

Genæ craſſæ, iudicio S. Bonau. ignauiam indicant, & ſomnolentiam. Ratio S. D. eſſe poteſt; quia is opiparam habet nutritionem; vbi autem nutritio abundat, ſenſitiua minuitur, 84

vt

vt ait S. Doctor, & alij apud Portam *lib.* 2.

Genæ nimis tenues, indicant malignitatem (Addit S.Bonau.) Hi enim in machinando emaciantur, nutritiuæ opus mortificando. Tales ſunt aliquæ rapaces aues, vt Miluus, Bubo, Noctua.

Genæ nimis rotundæ inuidiam indicant, vt notat S. D. Deſiccantur enim muſculi, & recuruantur, vt dixi *quæſt.6. de Auribus.*

QVÆSTIO VIII.

Indicia Phyſionomica è Naribvs.

Nares patulæ, amplæ, alacritatis, & fortitudinis ſunt indicia, apud S. D. Adde & Iræ.

85 Natvra enim partes officiales, ad officia conſtruit apta. Naſus, non ſolo olfactui; ſed & aſpirationi, & reſpirationi aëris ad cerebrum, ad ſpiritus animales, & ad cor in refrigerium, & ad ſpiritus vitales cudendos, deſtinatus eſt. Eis igitur, qui cor calidum gerunt, dedit vias amplas reſpirationi, vt aërem copioſum ducant. Tales autem fortes ſunt, & alacres, quia ſpiritibus abundant, & hi ex malo ſibi obiecto arduè vitando excitantur ad iram, ſpiritibus ad cor reuerſis ad imaginem mali impugnandam, & eorum concurſu accenſus cor, accendit corpus, ac ita ad contraria expugnanda diſponit. Tales ſunt Rhinoceros, Elephas, eius hoſtis, ac Leo, magnanimi. Quia enim, *quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur*, hinc nares patulæ factæ ad recipiendos amplos mamillares è cerebro neruos, qui cerebri fœcunditatem indicant, & ad motum, ac ſenſus perfectionem. Vnde anima, corde, & cerebro optimis armata, attollitur ad opera grandia.

86 Nares è contra longæ, & tenues, mobilitatis, leuitatis, ac modici ſpiritus vigoris indicia æſtimat S. D. Ratio eſt, nam Cordis calor paruus, & Cerebri vigor modicus arguitur; ac proinde cognitio imperfecta, prauis, leuis intellectus, inſcitia, ac mutatio volitionum ex imperfectione præuia ſenſationum reſultat. Hi tamen, quia vias refrigerij habent anguſtas, ſæpè nequeunt, quantum egent. Vnde hi indignabundi ſunt, & abſque ratione; quia, vt dixi, malè apprehendunt, cùm imaginatiuam habeant anguſtam; vnde & anguſti deſcendunt proceſſus mamillares.

Narivm pars, quæ iuxta frontem eſt, ſi nec alta, nec humidi; ſed æquali linea deſcendat, virile ſignum eſt; & prudentiam, ac conſtantiam demonſtrat, vt ait S. D. Ratio eſt, quia recta ſoliditate conſtant neruorum propagines; ac proinde efficacem, ac bonam apprehenſionem ſupponunt.

87 Nares, minores debito, alieni auidis aſſignantur. Tales ſunt ferè omnium ferarum; exceptis relatis. Etenim abſque diſcretione ad furta properant, & rapinas. Indicant enim inopem naturam, anxiam ſibi dolo prouidendi, cùm virtute careat.

Nasvs Aquilinus regium quid oſtentabat apud Perſas, & magnanimum.

Sic leguntur apud Xenophontem, & Plutarchum, Cyrus, & Artaxerxes, ſimilem naſum habuiſſe: Per multas ætates Perſæ hos ſolos ad Regnum admittebant. Talis fuit Schanderbegius. Tales magnus Sfortia, Mahumetes II. Selimus, Solimanus, Conſtantinus Magnus. Tandem D. Carolus. Vide alios in Porta *lib.* 2. *cap.* 7. Eſt ſignum etiam ſuperbiæ, & rapacitatis, apud Ingenierum.

Aqvila cor Regium geſtans, aliis auibus conuiuis dat eſcas, eiſque ſuperſtat, & ideò altiùs euolat, & in arduis ponit nidum; vt diſſerit S.D. *ſerm.* 1. *de Aſcenſ.* Quare nec homini videtur obedire, nullum ſibi imperantem agnoſcit, vt ait Dominus Iob, Arabiæ Regi, *cap.* 30. *Nunquam ad præceptum tuum eleuabitur Aquila, & in arduis ponet nidum?* Hæc, & alia de regiis Aquilæ dotibus diſſerit S. D. *loc. cit. & Prœmio in Ioann. & ad cap.* 1. *&* 13.

Nasi Coruini in eo differunt, quòd illicò è fronte adunci deſcendant. Hi impudentiam indicant, & inclinationem ad furandum. Talis eſt Coruus. Talis Catilina. Præceps enim deſcendit exſiccus, è cerebro elatus. Vide Ingenierum, & Portam. 88

Nasvs ſimus, libidinem indicat. Tales Simiæ, maximè rufæ, & Cerui, qui inſaniunt ad copulam. His enim calor intenſus, ſecretiones ſeminis terreas elaborans ad cartilagines aurium, & naſi formandas, cùm ſuperfluitates calor abſumat; his cudendis materia deficit: natura verò in extremitatibus libentiùs permittit defectus, vt minus malum eligat. Minùs enim naturæ complementum referunt extremitates. Ità ſimitas in calidis apparet, ſic in infantibus, ſic in Æthiopibus. Ex quo ſequitur, ſimos libidinoſos eſſe, Socrates ſimus fuit. Poteſt verò etiam ex debilitate excretionis oriri; vt dixi de auribus: Vnde ſequitur, quod ibi diſſerui.

Nasi extremitates acutæ, impatientem, contentioſum, & ſuperbum indicant. Hi enim à prædominio, bili ignea, & ſubtili caleſcunt; ignis autem acutè conſurgens ad figuram Pyramidis, ad eandem reducere ſatagit etiam alia, quibus coniunctus præualet; vnde in homine, & animalibus ea membra acuit, quæ poteſt, vt naſum. Quare, cùm ignis ſit leuis, inſtabilis, & calidus; tales reddit, quibus prædominatur, vt inſtabiles ſint, impatientes, leues, repellentes omnia moleſta, rixas excitantes; vi amatores; aliorum hoſtes. Sic enim ignis ſe ſolum, ex aliorum ſubſtantia conatur alere, cætera deſtruendo. Tales ſunt Aues, in quibus contentiones, & rixas ſum demiratus, etiamſi alioqui eſſent canori, & domeſtici. 89

Nasvs rotundus magnanimum refert. Natura enim fruſtra non operatur, neque caſu; ſed ad finem. Ideò homo, cui ſimilem alicui animali effigiem contulit, ſimiles quoque dedit ſenſitiuas propenſiones, vt ait S. D. & cum eo Ingenierus Epiſc: Quare ſi Leoni ſimilem phyſionomiam dederit, dabit & propenſionem. 90

Nasvs groſſus, ſtoliditatis Bouinæ eſt ſignum. Componitur è craſſitie carnis, & cartilaginis, quæ terrea cùm ſit, atque abundans, terreum facit groſſioris capacitatis.

Nasvs Galli, audaciæ, & libidinis eſt ſignum, apud Portam.

Nasvs toto curſu ſi ſit craſſus, Porcinus; Caueat, ne porcis talis ſimiletur.

QVÆSTIO IX.

Signa Phyſionomica è FACIE, *&* VVLTV.

FACIES totum exponit capitis proſpectum à fronte ad mentum; Vultus addit mutationes accidentales, quæ in ea eueniunt.

91 FACIES craſſa, Bouinæ ſtoliditatis eſt nota, vt ait S. D. maximè, ſi & maxillæ ſint tales. Exponit enim materiam terream, qua obſtruuntur viæ ſpirituum, eoſque craſſos ſupponit. Sic ait Ariſtotele, *de Phyſionomia*.

FACIES rubea vinoſa, copiam ſanguinis claudit; vnde fumi, & calores ineptum reddunt cerebrum ad pacatas ſenſationes. In his modicum diſcretionis, ſed aptitudo ad ebrietatem. Si autem flammæ ſimilis, inſaniæ eſt nota; tantum enim incendium cerebri ſinus perturbat.

FACIES verò temperatè rubicunda ſanguinem temperatum oſtendit. Et ſi calor etiam clareſcat, ingenij maiorem dicit habilitatem; claram apprehenſionem, ac boni, malique diſcretionem, & hi verecundi ſunt, oblato eis malo.

92 FACIES ſubuiridis, bile viridi reficitur, ignea, amara, maligna ſanguinis ſuauitatem deſtruente. Ideò facilè, à benignitate, bonitate; ad malignitatem, & malitiam, inclinat. Eſt illa bilis excrementum ſanguinis, igneum, aduſtum, viridi ramo ſimile. Non adeò lethifera eſt flaua, quæ eſt ſpuma ſanguinis. Hæc in facie, rixoſum indicat.

FACIES ſquallida procedit è profunda meditatione, fixa imaginatione, multos ſpiritus conſumente, ſanguinem eleuante, ac nutrimentum membris rapiente. Quare ſqualllida facies eſt cogitabundi, & anxij, atque profundi.

93 FACIES pallida timidi eſt; ſanguine, ac ſpiritibus carente. Ideò frigidi; Vnde reſtringit ſuas puſillas vires ad centrum. Hæc repugnant audaciæ, quæ eſt motiua ſpirituum ad circumferentiam; ideò nil grande, nil heroicum molitur; ſed fugit, pauet, ac omne malum æquo nimio æſtimat.

FACIES nigra eſſe poteſt, vel è calore humidum vrente, vt ignis prunas: vel à terreo opaco exuperante; & vtrouis modo ſit, reddit inopem ſpirituum, abiecti animi, demiſſum, & hunc natura ſibi conſcia ad vilia deiicit.

FACIES alba Phlegmaticum prædicat, & ideò frigidum, pigrum, obtuſum, & timidum.

FACIES oleaſtra, ſanguini melancholiam naturalem modicè calefactam indicat coniunctam; ac proinde ingenium viuax, & intentum, atque attentum ſtudiis, fixum in conſideratione veritatis, non inconſtantem. Vnde nec facilè voluptatis illecebris, aut mundi fallaciis attrahitur. Porrò ait Epiſcopus Ingenierus, omnes ferè heroes, hoc colore eſſe depictos.

94 FACIES prælonga calorem arguit extendentem in ſuo aſcenſu partes ſuperiores; vnde etiam ad igneas propenſiones attollit, ad ſuperſtandum cæteris; ſibi altè multa attribuenda, &c. alios opprimendos. Hi tamen ad mediocritatem temperato calore aliquando reducuntur, & ad opera magnanimitatis deducuntur. Talis Vladiſlaus II.

FACIES, corporis proportionem excedens, oſtendit naturam formatricem imbellem, non valuiſſe ſeparare, excernere partium craſſiorum materiæ copiam; ſed veluti figulum, circa duriorem cretam laborantem, fuiſſe coactam, eam ad faciem ruditer expandere. Hi terrei ſunt, viles, pigri, & aſinis non diſſimiles.

FACIES parua oſtendit etiam cerebrum ad modum recipientis paruum; Vnde ſenſationes deprauatæ, deceptoriæ, præcipites in iudicando; quia ſpiritus, à corde nimis calidi tranſmiſſi, compreſſi, & incenſi, confundunt, vi agitando ſinus cerebri. Vnde hi temerè iudicant, malè exequuntur, leues in ſuis volitionibus, inconſtantes in ſententiis, verſuti ad dolos. Quod ſi inſuper nigra ſit, torridam indicat complexionem, quæ eo copioſè exhalat. Vnde in hoc pertubatior ſenſatio, mala apprehenſio, ad quam peior ſequitur deliberatio. Vel ex partibus terreis reſolutis eſt facta conſtitutio; vnde ſine ſpiritibus ſenſationes fiunt.

FACIES extenuata, ſubtiliantem calorem includit, qui ingenioſum reddit induſtrium. 95

FACIES oſſuta, & terrea, Aſinis, & Ceruis non eſt abſimilis.

FACIES rugoſa, frigida, ſenilis, pigrum, pauidum reddit, & auarum. 96

FACIES deformis arguit naturam dædalam ex materiæ ineptitudine, ex humorum contumacia, & ex partium rebellione, non valuiſſe aſſequi intentam faciei, in qua maximè laborat, proportionem, ac proinde coactam illas permittere deformitates. Talis ad omnem ferè prauitatem inclinatur.

EA igitur erit perfecta facies, quæ partium proportionem, cum lineamentorum, atque colorum ſuaui quadam pictura, & ſculptura continebit. Eam deſcripſi *diſp.* 3. *quæſt.* 4. in Adamo.

HIS aliquando vultus quædam radians adiungitur maieſtas, qualem in Priamo, Hectore, Achille, Goffredo, Carolo Magno, Sfortia, D. Bernardo & aliis, deſcribunt Hiſtorici, & qualem hac noſtra tempeſtate in *Ludouico Magno XIV.* quotquot eum aſpiciunt, demirantur.

VVLTVS dependens, ſubdolum exhibet, Vulpi ſimilem.

VVLPES, inter quadrupedia, dicitur antonomaſticè à Chriſto, foueam ſtruere, *Matth.* 8. quia more bellico eam excauat, ſtruit induſtriis aptam ad inſidias, ad rapinas, ad furta, ad fugam, ad dolos; vt ait S. D. *ſerm.* 3. *Dom.* 4. *Adu.* Vulpes doloſas ſelegit Sampſon ad inimicorum ſegetes vrendas; vt diſſerit S. D. *ſerm.* 2. *Dom.* 4. *poſt Epiph.* Toſtatus *ad eum locum Iudic.* 97

VVLPES Coruum aſſumit commilitonem ad pugnam, cum Taxo vnguibus feris armato, vt ictus à ſe diuertat; vt ait S. D. *ſerm.* 10. *de Apoſt.* Fraudem Coruo à Vulpe illatam ex *Æſopo lib.* 2. *fab.* 11. refert ibi.

ADDIT *ad* 9. *Lucæ*, Herodem apte Vulpi comparatum. Rurſus, Vulpis aſtum carpit *ad* 13. *Lucæ* in ea verba. *Dicite Vulpi illi*, oſtendens à Diuinâ eluſum Herodem ſapientiâ, quæ attingit à fine ad finem.

E vultu ſanè arcana hominis aperiuntur; confluunt enim è Corde, è cerebro vaſa plurima. E vultu: Hinc Labanum Iacob; Saulem Dauid agnouit infenſum. 98

MOESTVS vultus, cui non indicat Cordis mœſtitiam?

ſtitiam? Sanctam mœſtitiam in vultu Ludouici XIII. Iuſti, Regis Galliæ, obſeruat Comes Biſantion, ex conſideratione Æternitatis, & pœnarum Inferni. Proficua ſanè mœſtitia, nam moriens, ad S. Germani Sepulchra Regia vultu conuerſo, exultans ait: *Me quies expectat ibi.* Mœſtus, ſed cruciatus erat Andronicus.

VVLTVS hilaris, animi ſerenitatem pandit. Tales Auguſtus apud Suetonium, Vlyſſes apud Daretem, Scipio apud Suidam, Conſtantinus apud Zonaram, D. Bernard. apud Soffredum. Sic vultus eis grauis, etiam grauitatis ſtemma.

99 VVLTVS elatus, nulli temeritatem non reuelat. Sic Alexius Comnenus viſus eſt, apud Ælianum.

VVLTVS atrox, cui non incutit animi efferati exemplum? Talis Diomedes apud Daretem, Tamerlanus, Baiazetes I. Hanibal, Attila, & Andronicus.

QVÆSTIO X.

Signa è LABIIS *Phyſionomica.*

100 LABIA delicata in ore maiori, ſi ſuperius labium, aliquantulùm exuperet ſuper inferius, magnanimum indicant, Leoni ſimilem. Ita D. Bonau. cum Polemone, Alberto, & aliis, apud Portam *lib. 2. cap. 12.* Tales ſunt etiam Canes aliqui fortes venatui. Canem Marti immolabant populi Icariæ, ob eius audaciam; vt ſcribit Apollodorus. Lacedemones apud Pauſaniam, & Eurialum, idem conſueuêre.

RATIO ab eis non affertur; Sed eam afferam ego; *Illuſtres* ab Anatomicis vocantur duo muſculi ſuperioris labij, ex intermedio oculorum, & naſi deſcendentes. Hi intermiſcentur venis, arteriiſque; Vnde eſt ille rubor. Quare irâ accenſa tremunt. Hi igitur, ſuperius labium conſtituentes, indicant cor ſpirituoſum, & viuax ſpiritibus defæcatioribus, & eleuatioribus. Caput optimè muſculis connexum, validum, ac optimè contextum. Malè Ingenierus hos carpit, vt canes viles.

101 LABIA tenuia oris parui, imbecillem animum indicant, & verſutum; vt ait S. D. cum Polemone. Hi ſimiles Æluro, & Mulieribus. Hæc enim ſubſtantiam è corde, & cerebro manantem, eò tenuem immitti probant. Ingenierus eos ſubtiles prædicat, è ſubtilitate.

LABIA inflata iuxta dentes caninos, Suillum indicant: Apud Inciſorios, mollem notant.

LABIVM ſuperius cum gingiuis foras extuberans, iniuriis inferendis propenſum indicant; & Canibus ſimilem rabidis.

LABIVM ſuperius craſſum, & ſuperabundans inferiori, Aſininum denotat.

LABIVM inferius exuperans, rudes oſtendit; ſi ad dentes caninos inflatum; venenati, vt Viperæ, indicantur.

LABIA ſoluta, aliquantulum ab ore pendentia, inertem demonſtrant. Nam in Aſinis, & equis veteribus itá inuenitur; vt ait S. D. Hæc enim oſtendunt flacidam cerebri ſubſtantiam, & capitis, ad labiorum ſtabilitatem firmandam.

QVÆSTIO XI.

Signa ex ORE *Phyſionomica.*

OS paruum mulieribus conuenit, & effœminatis, vt ait S. D. Delicatæ enim temperiei indicium eſt, ad modicum cibum; ad ſilentium, & decorem. His eſt muſculus circularis, fungoſus, virginibus conueniens, vt aiunt Anatomici, paruus eſt. 102

TALE os gerunt puſilla multa quadrupedia, atque reptilia.

Os ingens à natura datur, quibus ventriculus amplus ad multum cibum capeſcendum: Vbi obſeruo labia oris confinia, tegi tunicâ ventriculo communi: Vnde in vomitu labium inferius tremit. Hæc indicant magnum calorem coquentem; appetitum ſenſitiuum cibi immoderatum. Quare os tale voracem, ac proinde luxurioſum denotat. Et quia è multo cibo nimia oritur ſpirituum copia; hinc iſti arrogantes, & inſolentes fiunt. Tales ſunt Leones, Lupi, & aliæ belluæ: Talia etiam Marina monſtra. Hos voraces, immites, ad impietatem procliues inclamat S. Bonauentura.

Os protuberans, craſſum, Porcinum eſt; exiens 103
verò labiis craſſis rotundis, Arietinum. Hi; è materia craſſa compoſiti, vt vaſa lutea, craſſioris mineruæ ſunt.

Os ſemper apertum arguit compoſiti terreitatem ad motum ineptam, ac proinde craſſitiem vitæ ineptam, quæ ignarum, & ignauum reddit.

Os verò nimis apertum, effetum, inſatiabilis appetitus conuincit, iuxta rationem ſuprà latam.

Os prodiens paruum, Vulpinum, & Serpentinum eſt: Subſtantia enim his attenuata, & ſubtilis in acutam pyramidem finit.

DENTES rari indicant, naturæ formatrici de- 104
fuiſſe materiam oſſeam, & ſolidam, qua, veluti fundamentis, hanc fabricam ſtruxit: Indè his vita breuis aſſignatur.

E contra magnis, & denſis, validiſque dentibus armati, oſtendunt ſolidam corporis fabricam, & calorem validum. Ideò hi fortes, & magnanimi; ſed etiam terribiles creduntur.

DENTES canini arguunt hominem, laniando inclinatum, vitæ potiùs caninæ; quàm ciuili, aptum monſtrum. Homo ſanè eſt magis armatus, quàm bruta; quia valet manibus moliri machinas defenſiuas, & offenſiuas. Quare dentibus non eget ad lanienam; etſi natura huius generationem adeò neglexerit; videbis eum inclinatum ad prædandum, laniandum, & ſimilia.

QVÆSTIO XII.

Signa è MENTO *Phyſionomica.*

MENTVM aliquantulum prolixum minùs ira- 105
cundum, & perturbatum demonſtrat, vt ait S. D. Iſte enim, ſpiritus è corde in via ad cerebrum, à calore ad temperiem, reducit. Vnde temperatiores fiunt, cùm ad caput peruenerint;

perneneriņt; temperiem, è narium aſpiratione, è lato ſinu vberrime recipiente, copioſum aërem ſugit, atque adeò ſpiritus animales, ſenſibus internis, ad ſpecies recipiendas vberes parat, & temperatos.

Qvi os paruum, & breue mentum habent, immites ſunt; & inuidi. Hos enim ad ſerpentes referebat Plato; vt monet S. Bonau. Tales ſunt & fœminæ plurimæ. His via breui aſcendunt ſpiritus è corde calidiſſimi, & aër frigidus perturbatam reddentes commixtionem ad ſpiritus animales conficiendos. Serpentes eos diceres iratos. Serpens hauſto toxico, vel à ſuo grauatus, herbam edit, & euomit; vt ait S. D. *ſerm. 1. de SS. Philippo & Iacobo.*

Serpentis tres aſtutiæ numerantur à D. Bonau. in Diæta *tit. 5. cap. 5.* Prima eſt corpus exponere, vt caput ſeruet. Secunda per ſaxa renouare pellem. Tertia deludere incantatorem, claudendo ſibi vnam aurem innixam petræ; alteram cauda obſerando. Hoc de Aſpide refert S. D. *ad Pſalm. 57.*

106 Mentvm commenſuratum, ad quadraturam accedens, bonum acclamat S. D. Hac enim aptam baſim, apta fundamenta cranio optimo ad relata munia ponit.

Mentvm, ſi longè in prolixum diſtendatur, dolis aſſuetum oſtendit, vt ait S. D. Ratio videtur; quia prælongos, atque abditos in receſſus habent hi proportione quadam ſinus cerebri, vbi plurima recondita phantaſmata, quæ longo progreſſu aëris, & ſpiritus, fouentur abſconſa; & plurima occurrunt in receſſu, plurimas res exhibentia: Vnde hi abſcondite meditantur, eligunt, ac exteros decipiunt.

Rationes ſingulis aſſignare arduum fateor, præterquam ex praxi à poſteriori; tales experimur taliter compoſitos; & aptatis parallelis brutorum phyſionomiæ, eorum mores talibus figuris reſpondentes intuemur. Ideò S. D. non curauit omnibus à priori rationem aſſignare. Agunt hic de barba, ſed è *quæſt. 1.* patet.

107 Mentvm acutum, ex calore igneo in pyramidem acuente, fieri, ait Ingenierus. Ideò canibus hos aſſimilat rabidis, & aliis calidis, & ſiccis acuti caloris.

QVÆSTIO XIII.

Signa Phyſionomica è Voce.

108 Iam *diſputatione 4. quæſt. 33.* vocis edidi inſtrumenta. Sunt autem alia proxima; alia remota. Sunt quidem remota Thorax, & Pulmones: Arteria aſpera præparans, muſculi, & nerui adiutores; os & guttur conſeruantia; proximum Larynx, maximè verò Epiglottis, vbi aër alliditur, & reſonat. Cor verò remotiſſima eſt cauſa. Auditus eſt canis auulſo corde latrans; & homo deprecans ex Verulamio apud Bartolinum *lib. 2. cap. 11.*

Cùm igitur vox nil aliud ſit, quàm repercuſſio aëris à pulmone, per arteriam vocalem ad Epiglottim; pro differentiis expulſiuæ virtutis; magnitudinis arteriæ vocalis; quantitatis aëris; diſpoſitionis Laryngis, & Epiglottis, diuerſæ fiunt voces. Id experimur in Campanis, & muſicis inſtrumentis, in quibus innumeræ varietates; & in brutis, in quibus voces, & cantus tam varij reſonant.

Cvm ergo fiſtula ampla, aër copioſus, virtus valida eſt; reſonat etiam vox valida, & indicat cor calidum multo indigens refrigerio, & virtutem ſpirituoſam, quæ reddit audacem; exceſſus enim caloris impellit ad pericula inconſideratè.

Hinc, etiamſi calor igneus humido iunctus ſit, temperatur à ſua inquieta, & vehementi natura, & vox grauis reſonat valida, non impetuoſa. Sic enim commixta duo elementa ignis, & aër eam temperiem faciunt, quæ conuenit homini, aëris incolæ ſuper terram. Quare is erit animi generoſi, fortis; ſed manſueti, verè humani, & longiorem vitæ vſuram ſortietur, cum virtutis mediocritate. 109

Si verò vox groſſior, ſed demiſſa, virtutis infirmitatem, ad aërem repellendum in domo Cordis, indicabit; ideoque animi vilitatem, vitæ breuitatem, & ciuili conſuetudini frigidam indolem oſtendet.

Qvando verò ſunt organa anguſta, aër velociter impellitur, ſignum eſt, dominari calorem in ſicco, qui non valens dilatare longitudine, extendit tracheam ſubtilem; reddit & vocem validam, ſed acutam, qualia videmus eſſe muſica inſtrumenta, acutum ſonum reddentia, ac chordas eorum, quò ſubtiliores, eò acutiores reddunt ſonos; maximè etiam, quia minorem partem aëris in latitudine agitant. Hinc hi ad iram accenduntur eò magis, quò fiſtulæ ob anguſtiam non trahunt, quantum aëris refrigerio requiritur, & ideò hi quaſi eſcam ſilici ad iram portant. Sed quia nimius calor ſpiritus conſumit adurens; ideò hi timidi, & ſibi cauti; & cùm natura eorum ſe ineptam ad deſiderata comperiat, ad proditiones, dolos, & fraudes inclinat.

Hinc etiam habes aſperitatem vocis, & inæqualitatem ex paralellis cum muſicis inſtrumentis, quæ ſi inæqualia, aſpera, & humore ſint ſuffuſa, maximè craſſo; aſperos edunt ſonos, & inæquales. Sic euenit in formatione corporis, cum ſemen paternum nimis calidum inuenit in materno, quod concoquit, partes multas terreſtriores, excrementitias, eas indurat, & membra reddit aſpera, & inæqualia; ſicut videmus in fornace vaſa rudioris cretæ concocta. Natura autem puriores partes, pro partibus principalioribus componendis inſumit; ſecretiores verò oſſibus, cartilaginibus, &c. diſpergens; non ſecus, ac materfamilias delicatoria filiis, rudiora eſculenta dat ſeruis. Ità igitur arteria, quæ eſt cartilago ruditate materiæ aſperior, quàm par eſt, & inæqualior, vocem reddit aſperam, & inæqualem. Talis igitur terreus, aſper, ruſticus, inurbanus, acerbus, & ab aduſtione terrea in ſua pertinacia fixus, ardens ira, & odio implacabili, durus; duplexque animo inuenitur. 110

Evenit autem ſæpè è vigilia, & humorum defluxu in arteria læſio, vnde vox aſpera erumpit; ſed inde praui mores non indicantur. 111

His igitur ſuppoſitis, ac prælibatis; addit S. D. è variis animalium vocibus, quas homines imitantur elici argumentum, quorum inclinationes æmuletur, & in quorum propendeat operationes.

Ponit exemplum vocis humanæ, quæ ouium, aut caprarum belatus emulatur; & quia hæc animalia ſunt ſtolida, manſueta, & timida; tales ſuſpicatur, qui eorum voces imitantur.

Loquela

Loquela enim, & vox manifeſtum facit. Hinc Socrates, ergaſtulum egregiæ formæ empturus, cui nulla macula; nihil mali ſuſpicandum à venditore aſſerebatur; ad iuuenem conuerſus, ait, *Loquere, vt te videam.* Interna videre è loquela volens.

112 MIRABILEM in vocalibus inſtrumentis ſtructuram admiror, maximè in Larynge, & in his, quæ circa eam iacent, vbi ſcutum, & annulus reperitur ei ſimilis, quo Turcæ arcum tendunt, & duo muſculi cucullati; vt intelligas, quam prudentiam in loquendo adhibeas. Eſt enim vox, vnde iaciuntur lethales ſagittæ, vt dicitur *in Pſalm.* 93. Sunt etiam arma defenſiua verba.

MVLTA enim mala benè loquendo reparantur. Præterea admonemur alias eſſe debere voces brutorum; alias hominum: Inter homines, alio modo loqui debere Chriſtianos, ſcuto fidei, & verbi Dei ſagittis armatos, ac præcipuè Religioſos: alio diuerſo à Turcis, & aliis Barbaris.

VOCEM intendentes ad morem auium, leues, & volatiles, vocat S.D. Ratio ſuprà allata eſt. Hi enim beſtialem emulantur auium ſtructuram, ex impetu erumpentem ad clamores. Hæc applica vociferantibus etiam ad modum quadrupedum, vel ſerpentium. Hos proſequitur Porta.

113 Vox tenuis, & quaſi lugubris, triſtem indicat, & ſuſpicioſum (ait S. D.) Hi ſimiles ſunt nocturnis volantibus, lucem fugientibus, ac omnia ferè metuentibus, & faſtidientibus, vitamque mœſtam, quam cantu prædicant, ducentibus. Sunt his inſtrumenta vocis aſpera, fera, & languentia.

QVORVM vox in nares incurrit; ita vt nares inſonent, mendaces ſunt, & maleuoli, ac malis alienis gaudentes (ait S. Bonauent.) Ratio videtur, quia hi habent vulam, ſeu gargareonem malè claudentem, neque officio ſuo plectri perfungentem, aëremque non frænantem; vnde & ad pulmones inſinuatur frigidior, quàm par eſt; vnde & reſpirationem habent tardiorem, quia ſerius redit aër. Hinc friget eis ab illa intemperie cor, atque ad frigus maleuolentiæ diſponitur. Tales erant, de quibus loquitur S. Auguſtinus *homil. in fer. 4. Dom. Paſſionis* ad ea verba Ioann. *Hyems erat, &c.* Sic aſini clamant. Vide Doctores apud Portam.

114 Vox in fœminis virilis; & in maſculis fœminea, malè ſonat. Indicat enim, maſculum effœminatum; fœminam elatam, vehementem, dominij auidam, ſtudiorum amantem, & animoſam. Sic mutatis conditionibus ſexus, quas tradit S. D. initio *cap.* 58. mutantur facilè & mores.

ASINORVM voces, & alia inſectatur S. Doct. *ſerm. 3. Dom. Palmarum.*

NOCTVAS, & alia rapacia in tenebris vlulantia deſcribit S. D. *ſerm. 4. de Apoſtolis.* Canes à Domino animati, acres ad pugnam fiunt, ex D. Bonau. *ſerm. 4. de vna Virgine.*

PASSERES garulos, importunos & carpit S. D. *ſerm. 9. de Apoſt.* Morbo Comitiali laborant; vt ait S. D. *ad c. 12. Lucæ*, ideò ait, eos facilè cadere: Vnde exemplum adducit Chriſtus: *Vnus ex eis non cadet, &c.*

GRVES loquaces volant ordine litterato Y, vna præcedente, atque clamoribus viam oſtendente, vt ait S.D. *ſerm. 1. de S. Nicolao, Epiſcopo ſanctiſſimo.*

115 SVNT aliqua animalia, carentia inſtrumentis vocis, vt dixi *diſp. 4. in fine.* Hæc ſonos emittunt extraneos; vt Apes, & ſimiles.

APES ſagittatæ, dum Regem vident, animantur ad pugnam, & iter; vt ait S.D. *ſerm. 4. de vno Martyre, & ſerm. 4. de vna Virgine.*

Ex Alueario exeuntes ad Regem aſpiciunt, & eo diſcedente eunt; eoque ſiſtente ſiſtuntur; vt refert S. Doct. *ſerm. de S. Nicolao Epiſc. & ſerm. 3. de Angelis.*

MVNDÆ ſunt, & domos à fœcibus emundant, nec fœtorem patiuntur, qui eis eſt lethifer, è D. Bonau. *ſerm. 2. de B. Virgine.*

REX non habet aculeum; vt ait S.D. *ad 9. Luc.*

DE melle, agit *Collat.* 89. in Ioannem.

TALEM ſonitum edunt etiam Cicadæ, quorum bombilationi, & crepitationi, quaſi aſſimilat Homerus voces ſenum, ob debilitatem, vt ait Plutarchus; vel ob humoris copiam, defluentis in tracheam. Hi etiam deficere incipiunt, & puereſcunt.

TANDEM ſingulorum voces obſerua, cui bruto ſimileutur, & facile comperies, ſimilem in tali homine propenſionem. 116

Vox valida eſt animalium fortium, qualis Leo, cuius rugitu omnes ferè ſiſtuntur, nec audent ingredi circulum, quem, cauda circumiens, iratus deſcripſit; vt refert S.D. *ſerm. 3. de Angelis.* Omnia animalia fortia robuſta validis vocibus vlulant, vt notat etiam Porta *lib. 2. c.* 19. Neque acutior, vel grauior iuuat; nam vox Tauri acutior eſt Vaccæ boatu; vt ait Ariſtoteles; *ad Nicom.* vbi docet; Vocem grauem eſſe magnanimi. Vnde S.D. *ad* 11. *Lucæ* virilem acclamat vocem mulieris, ibi ex clamantis: *Beatus venter, &c.* Grauitas vocis ex amplitudine oritur organorum, ex calore dilatante, atque ex humido, & aëre moto; vt ait Ariſtoteles *in Probl.* Vitruuius refert, populos Borealiores magnis eſſe vocibus, ob humores, quibus canales vocales ſunt pleni. Vox igitur grauis etiam in imbelli eſſe poteſt ſed valida eſt viri fortis, vt ait Ariſtoteles: in Phyſionomia. Tales fuere Diomedes, & Ioannes Catacuzenus Imperator. Perſtrepunt & Aſini, ſed inordinatè, & hi robuſti. Rationes ſuprà attuli.

Vox grauis, & mollis manſuetum indicat, oui ſimilem, ex Ariſtotele, & aliis. Galenus *de ſemine* docet Phlegmaticos talem vocem emittere.

Vox grauis in acutam terminans, querulum, & iracundum deſignat.

Vox grauis, & ſonora, hominem belligerum, & facundum indicat; vt ſuprà. 117

Vox acuta, timidorum eſt; & anguſtam arteriam habentium; ac modicam virtutem, & temperiem frigidam (ſi credis Alberto.) Ideò Septentrionalium, & mulierum ſunt voces acutæ. Tametſi è concocta complexione, trachea acutum ſonet; vt patet in fiſtula è concocta creta. Ideò incolentes ſub Zona torrida, acutam edunt vocem, vt aiunt Vitruuius, & ſuprà diſſerui.

Vox acuta tenuis, eſt timidi; ſed valida fortis animi, & iracundi; vnde iratus clamans, acutiùs inſonat; è contra infirmi acutè, ſed infirmè ſonant.

Vox aſpera, & rauca libidinem ſignat, ſic enim Hyrci, & Cerui vociferantur, ſibi fœmellas vocantes. Dilatatur enim Trachea à calore. Vnde & pubertatis tempore adoleſcentes, ſemine incaleſcendo vocem mutant; & inæqualis Trachea fit, ac obdureſcit; ſic Leonicus apud Portam *l. 2. c.* 19. quia incipit ſanguis ex parte in ſemen excreſcere. Sed quæſtionem huiuſmodi habuêre Leo Imp. Michael Balbus, & alij apud Portã. Sic & Satiri vociferãtur. 118

Hãc reſoluam *Tract. 9. diſp. 3. p. 3. q. 3.* VOCEM

Vox clara è pulmonum puritate oritur, & è temperamento calido, & ſicco.

Vox blanda, iucundum indicat; quaſi dulcis, ac ſuauis, inuidum oſtendit; ſi demiſſa, ſimulatorem. Hi enim ſpiritibus inopes, ſibi tantum cauentes prouident.

Vox mediocriter delicata hominis eſt compoſiti. Talem vocem habuere Ariſtoteles, & Plato, apud Laërtium, & Plutarchum, ac Ninus.

129 Vox tremula, pauidi eſt, à cuius corde recedens calor, tremulum relinquit: nam vox primò à corde eſt, vt dixi *diſp.4. quæſt.28. Tract.8.* Etſi Vox ſine corde aliqua parua eſſe queat, vt dixi hic *initio quæſtionis.* Sanè iam aëre in via poſito vox poteſt formari.

Loqvela velox, importunum, ac ſtolidum ſignat; vel vt docet Ariſtoteles ad Alexandrum, impudentem, & inſanum. Idem ferè Raſis, Conciliator, & Porta. Tales, ranis comparantur à Platone *in Teeteto*; & Biantes aiebat, eſſe ſtultitiæ notam. Hi enim inconſiderati ſunt.

Loqvela demiſſa humanum ſignat: Tarda verecundum: Breuis timidum.

Loqvela quaſi ægrotantis, praua eſt: Difficilis, verò ignari.

130 Balbvtientes, & qui aliquam litteram proferre nequeunt, è debilitate deficiunt neruorum linguæ, quæ nequit conceptum proſequi; ſed vel aliquam Syllabam repetere, puta E, vel balbutiendo, vel non integrè proferendo elinguis omittere, maximè R.

Georgivs Valla ait, id prouenire è nimia cerebri humiditate, ac frigiditate. Aiunt medici, eſſe bilis aduſtæ effectum; vt refert Porta *lib. 2. cap. 15.* ſed malè refert, niſi dum ex ira inflammatur Trachea, & loquela refrangitur, aëre refracto. Alcibiades ſic elinguis erat. Michael Balbus, & Caſimirus II.

Lingva groſſior impingens in dentem, articulos non benè cudit, occupans ſitum nimis. E contra lingua ſubtilis expedita eſt ad exprimendum ſuo motu. Talis lingua induſtrij eſt; ſed fraudulenti facilè.

131 Anhelitvs quoque obſeruandus, Auerr. *in colliget* ex medicis, anhelitum in nobis, ait, indicare temperiem. Calida enim frequentiori eget, quam frigida, ſeù minùs calida, dummodo viæ reſpirationis non ſint impeditæ. Tunc enim reſpiratio, ex eo capite, erit frequentior.

Qvod ſi iſti ſint calidi, & ſicci, facilè iraſcuntur.

E contra anhelitus rarus, tardus, ac tenuis, modicum in corde ſignant eſſe calorem. Talis pauidis eſt. Quod ſi pectus anguſtum, ſine pilis, adhuc timidiorem naturam indicat. Inter hos medius in pectore mediocri, bonus.

Anhelitvs facilis ſine ſtrepitu, eſt cogitabundi.

132 Svspiria, amantis ſunt ſigna apud omnes; & complete ex oculis conijcitur.

Svspirans, ac mouens caput, videtur pœnitens alicuius facti. Quod ſi fixos oculos teneat, videtur potiùs de remedio cogitare.

Risvs, apud Naturales, è Liene procedit. Sic & Lactantius, ac Perſius, quos refert Porta, qui concludit: *Rationem aſſignet Democritus ſemper ridens.* Sed conſulat potiùs Seraphicum, etſi rarò, & ſanctè ridentem.

Svpponit S. D. *in 2. diſt.8. part.1. art.3. quæſt. 2. ad 3.* ridere pro materiali habere illam oris, ac genarum motionem; ſed formaliter ab anima, vt eſt forma, prouenire. Nam riſibile eſt hominis proprium. Vnde infert, Angelum in corpore aſſumpto, poſſe genas, & os corporis moti, ad modum ridentis commouère; non tamen formaliter ridère.

Affectvm verò, vnde eſt riſus, è mentis iubilo, ob aliquid iucundum, lætum & nouum, emanare docet ad *6. Lucæ.* Quod probat ex *Iob* 8. & *Prou.* 31. *ac Geneſis* 21. Ibi Sara orto filio ſuo Iſaac dixit: *Riſum fecit mihi Deus; quicumque audierit, corridebit mihi.* Chald. *Gaudium mihi fecit Deus. Omnis, qui audierit, congratulabitur mihi.* LXX. *Congaudebit.* Gaudium verò apud S. D. eſt interna de bono præſenti (nouo plerumque) oblectatio. Hinc ad ea verba Eccleſ. 1. *Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, &c.* ponit differentiam inter hæc duo, quod gaudium intus eſt; vnde extra riſus. Iam verò ex præſentia boni nimium exhilarantis fit dilatatio in anima, vnde Cor dilatatum exhalat ſpiritus viuaces ad caput, & agitat partes in conſpectu poſitas, maximè muſculos genarum, & oris. Cæſar apud Tullium dicebat, etiam ſapientes riſum non percipere. 133

Facile ridentes leuitatis incuſat Spiritus Sanctus. Idem aiunt Catullus, Plutarchus, & Michaël Scotus.

Risvs altus, eſt impudentis. Ridens cum tuſſi, peior; Cum oris contorſione adhuc deterior. 134

Os riſulum ſimulatoris peruerſi eſt indicium, ſubridens illuſorem, effœminatumque notat.

Risvs moderatus, benigni, & placidi eſt ſtẽma.

Plato nunquam diffusè riſit. Anaxagoras nunquam riſus apparentiam admiſit. Heraclitus ſemper mœſtus. Craſſus nunquam riſit. Vide Portam *lib.2. cap.18.*

QVÆSTIO XIV.

De Signis Phyſionomicis è Cervice, *&* Collo.

Est ceruix pars colli poſterior, quâ caput vertitur, è vertebris contexta, vnde ſeptem neruorum paria erumpunt. 135

Collvm à colendo dicta, quia exornatur; vel quia, vt collis cõſurgit, eſt membrum inſigne artefactum, oblongum, vt aër ad reſpirationem Cordi tranſmiſſus, in via temperetur, ne illico irruens, frigore lædat, & vt modulationi deſeruiat; vnde animalia carentia voce vera, carent & collo, vt Piſces, & Ranæ; quæ verò altè inclamant, collum erigunt oblongum, vt Anſeres, Grues, & Olores. Quod inſignius eſt, tranſmittit medullam ſpinalem, vnde omnes nerui; è quibus ſeptem paria per tot nodos partibus dat anteriotibus. Dat tranſitum arteriis, veniſque octo ad caput Arteriæ vocali, & reſpirationi ad Cor, Oeſophago ad ventriculum cibum deferenti. In eo eſt os ſuſtinens caput. Quæcumque ita ſint, ſi benè formatum ſit, ſatis amplum à calore, & validum, ac ritè coloratum, optimam arguet corporis compoſitionem. Si verò liuidum, indicabit materiæ inconcoctæ abundantiam, & complexionem deprauatam, ſtupidam, & ineptam. Moneo tamen, à calore extraneo Veneris, & Bacchi dilatari.

Ex dictis ſequitur, collum tenue indicare Cordis, Cerebri, & Hepatis inopiam, quippè vaſa tranſeuntia ſunt tenuia. 136

Cervix

Cervix autem, ſeu etiam Collum tenue, oblongum, malignitatis notam affert, apud Sanctum Doctorem: Ratio eſſe poteſt; quia tenuitas inopiam Cordis, & Cerebri demonſtrat, vt dixi, longitudo autem nimiam capitis à Corde diſtantiam; ideò tardi & remiſſi ab hoc ad Cerebrum ſpiritus perueniunt: Quapropter huius hominis natura magnanimis inepta eſt operibus, ſuæ conſcia miſeriæ auet ſibi prouidere; & quia virtute caret; inſidias ſtruit, molitur, ac malignè inſidiatur.

137 Talis Aranea videtur maligna, inſidians, & ſi verum collum non habeat: Tales Struthiones videntur Inſidiatores, Grues, & Olores.

Collvm oblongum ſtruthionis, pium aliquid etiam exponit: Hic, nimio æſtu, ferrum digerit; filios inter arenas fouet, & deſerit: Vnde impia Synagoga dicitur: *Crudelis quaſi Struthio in deſerto*: Attamen pullos ſuo ipſius ſanguine ſaluare enititur, vt ait Sanctus Doctor, *Serm. 1. Aſcenſ.* & *Serm. 1. Dominicæ Paſſionis*; vbi refert Salomonem incluſiſſe Struthionis pullum in vitreo vaſe; ſed mater, vermem inuenit, & applicuit, cuius ſanguine vas fregit: Hoc verme vſus eſt Salomon ad polienda, ac ſecanda marmora pro Templi fabrica: Vnde *tinnitus mallei, non eſt ibi auditus.*

Eqvidem hunc potiùs Ceruici nimis erectæ compararem, quæ inſolentem referunt apud Sanctum Bonauenturam: Nam vaſa Cordis calidiſſima, Nerui erecti, ſpiritibus vehementibus ſuperbè collum attollunt.

Olores ſub plumis albis nigri ſunt, vt ait Sanctus Doctor, *Sermone primo de Diuo Marco*, & *Serm. 4. de Apoſtolis.*

Nidos relinquunt, & ad loca vicina peruolant, vt audiant homines canentes, & eaſdem voces formant: Ità S. Bonauent. *Sermone ſecundo de Apoſtolis.*

Si vxorem Olor cognoſcat, non comedit priùs quàm ſe abluat, vt ait Sanctus Doctor, *Sermone quarto de Apoſtolis.*

Grves ſollicitè caſtra cuſtodiunt, pede ſuſpenſo lapillum tenent; vt hoc cadente, excitentur, vt refert Seraphicus Doctor, *Sermone quarto de Angelis.*

Ordine volant litterato *Y*, vt modò dixeram, & vna anteuolans cæteras, ſtridore alto aduocat, vt refert Sanctus Doctor, *Sermone de Sancto Nicolao Epiſcopo.*

Talis videtur & Gallus, qui ter in Vigiliis canens excitatur: Vide Sanctum Bonauenturam, *Serm. 5. Dominic. 1. Aduent.* & *Serm. 2. de Diuo Antonio Patauino*, & *ad 13. Ioan.* vbi eum ſe ictibus alatum excitantem; at victum ſilentem deſcribit.

138 Cervix, & Collum rotundum, probat virtutem Animi, & Corporis humilitatem: Eſt enim ſignum, à Cerebro, & Corde omnia perfecta communicari.

Hvic Gallinæ collum aſſimilo, quæ pietate in filios languet; vt oſtendit S. Doctor *ad 14. Lucæ*; Eos à Miluo protegit: Vide Seraphicum Doctorem ad id Thren. 3. *Venatione ceperunt, &c.*

Cervix breuis, audaciæ, temeritatiſque vmbra: Forſan; quia aër breui tramite per tracheam ad Pulmones euolat, atque perturbat; indeque æquo nimium calens reuolat: Ibi ſeptem Neruorum paria colliguntur, atque robuſtum reddunt, necnon carotides breui via ſpiritus nimium calentes Cerebro immittit: Vide Seraphicum Doctorem.

Cervix groſſior ignauum indicat: Talis fuit Nero apud Suetonium. Fallax ſignum: Nam & Conſtantinus Magnus ideò dicebatur Ceruicoſus, apud *Zonaræ Comment.* 139

Cervix, quæ eleuatur, Apro ſimilem reddit: Sic & collum craſſum, ſuillum, ſi pingue; Groſſitie verò Taurum potiùs imitatur.

Collvm mediocriter extenſum, Leoninum, eſt, & bonum.

Collvm capiti, & pectori arctè confixum, ad Lupum ſpectat; qui, vt retrorſum flectat, cogitur totus flecti; vt ait Ælianus: Talis eſt etiam Vitulus Marinus: Talis Hyena: Talis Æſopus.

Collvm neruoſum, prauum: Collum defluens, iactantis eſt: Durum, ignorantis, Molle, ignaui: Aſperum, timidi.

Collvm inclinatum ad dexteram, ſtudioſo, 140
& prudenti adſcribunt: Ad ſiniſtram, impudico ait Porta, *lib. 2. cap. 22.* ſed gratis.

Nodvs gulæ dictus *Morſus Adæ*, protuberans Sapientis eſt Stemma: Talis Cæſar.

QVÆSTIO XV.

De Signis Phyſionomicis è Pectore.

Pectvs eſt Thoracis pars antica, Teſtudini 141
ab Hippocrate comparata: Caret ferè pinguedine, ne actiones vitales impediat, aut motus Cordis, Pulmonum, Spirituum, quorum retardatio ſtupidum Cerebrum reddit, hominemque ſui non abſimilem.

Hinc Sanctus Bonauentura, de pectore, multis carnibus congeſto, ſuſpicatur ignauiam, & indocilitatem: Idem cenſent alij apud Portam, *lib. 2. cap. 33.*

Pectvs magnum benè connexum, fortem portendit: Talis Leo: Talis pingebatur Mars: Tales milites ſeligendos, ait Vegetius: Eſt communis Sententia Galeni, Auicennæ, & aliorum apud Portam: Rationem reddit Ioannes Ingenierus: quia Cor Princeps vitæ, communicans omnibus neceſſaria, maximè vicinis partibus, ſpiritus, calorem, &c. amplificat; maximè verò ſuam domum amplam calore extruit. Tales referuntur Attilla, Achilles, & Mahomet II.

Pectvs, quod longiùs eſt ventre, prudentem indicat, vt ait Sanctus Doctor, audacem, ſapientem; vt addit Ariſtoteles ad Alexandrum.

Ratio eſt; quia Sedes partium vitalium, adeò expanſa, oſtendit hominem magis vitalibus operationibus ditem, quàm exercitiis, atque cordis officinam ſenſationibus copioſè prouidere.

Pectvs delicatum, debilem, & puſillanimem 142
indicat; etſi Conciliator ex Auicenna oppoſitum ſentiat: Coſtæ ſubtiles arguunt virtutem inopem.

Pectvs, ſi vnà cum ventre nimia pilorum copia tegatur, indicat hominem inſtabilem, & animum ſine religione, & pietate: Cùm autem ſolum pectus pilos exhibet, animoſum oſtentat, vt ait S. Bonauentura.

Sane pectus piloſum ſignum eſt Cordis calidi, quod & ad axillas pilos exerat.

Enim verò venter inferior, ſi ex Peritonæo, è muſculis Abdominis pilos emittat infra vmbilicum; ſignum eſt, viſcera ducere ardentes fœces, quæ excrementa adhuc ſubtiliora expellant; ſuper vmbilicum autem pili indicant nimis calidum, & poroſum ventriculum malè excernere per pylorum; ſed calore vehementi expellere per ſuam ſubſtantiam ſubtiliores, quas valet, excretiones: Hæc intemperies eſt belluarum, vt docent Ariſtoteles, *in Problem.* & alij apud Portam, *lib.* 4. *cap.* 2.

143 Rarum eſt, in ventriculo pilos inueniri: Vix aliquem agnoſcit Bartolinus; ſicut in interioribus membranis, in Corde, Vtero, Vrinariis viis, teſte Hippocrate, Galeno, & Schenchio apud Bartolinum, *lib.* 3. *cap.* 1. Piloſi ſunt libidinoſi, apud Ariſtotelem, Plinium, & Trogum, qui eos Lepori aſſimilat.

Iam verò, quid mirum, ſi de tali Eſau tanta mala ſuſpicetur Seraphicus Doctor? Si inquietum ab æſtu, ad beſtialia, abſque religione, aut æſtimatione Diuini Numinis, dubitetne irrumpat? Tales fuêre Zeno, & Marſias.

Pectori ſanè debetur calor; ibi enim intus eſt caloris officina in Corde, quod parum diſtat, atque anguſto pariete ſolo intermediatum: Tale Cor, viuax, ſpirituoſum, & animoſum erit.

QVÆSTIO XVI.

Signa Phyſionomica ex Hvmeris.

144 Hvmeri ampli, lati, quadratique robur denotant: Ità Dares deſcribitur apud Virgilium *Æneid.* 6.

Oſtenditque humeros latos. &c.

Ità quoque Iulianus Apoſtata apud Portam, *lib.* 2. *cap.* 32. Tales Leones, Equi, & Ceru Serpentium hoſtes, apud Diuum Bonauenturam, *ad Pſalmum* 28.

Hvmeri benè ſoluti, expediti, notant liberales: Meliores tamen ſunt mediocres; nec adeò ſoluti, nec adeò ligati: Vide etiam Ingenierum: Ratio eſt; Quia Cordis virtutem oſtendunt.

Hvmeri pingues, mali apud Polemonem, Adam, & Diuum Bonauenturam: Albertus verò ait eſſe hominis ſtudioſi: Id ſtultè dictum ab Alberto, immodeſtè, ac ſtultiùs ait Porta: Miror, Magnum illum Albertum ab hoc Neoterico adeò peſſundatum in toto illo Libro.

185 Hvmeri tenues, & in acumen erecti, inſidioſum indicant, vt ait Sanctus Doctor, & cum eo Conciliator, & Albertus: Sed Polemon, & Adamantius peſſimos acclamant, apud Portam, *libro ſecundo*, *capite* 32. Sunt enim à Corde non benè prouiſi.

Ratio eſt; quia, cum muſculos nouem habeant, Venas, Neruos, & Arterias inſignes; vt dixi *diſp.* 4. ſi tenues, & constricti ſint, indicant Cerebri, Cordis, & Hepatis inopiam, à qua abhorrens, ad aliena rapitur, & cùm nequeat vi, molitur inſidias, vt dixi, *quæſt.* 14.

Hvmeri infirmi, debilem oſtendunt: Si non expediti; voracem: Eaſdem rationes affert Ioannes Ingenierus *in ſua Phyſionimia.*

QVÆSTIO XVII.

Signa Phyſionomica è Brachiis.

Brachia adeò extenſa, vt erecto corpore, extremitas digiti medij appropinquet ad genu, fortem, habilemque indicant; ſed arrogantem, & ambitioſum; ex abundantia autem caloris, & humidi, tales ſunt; vt ait Ingenierus, poſt D. Bonauenturam: Ea enim abundantia acuit ſpiritus; ſed & extollit; vnde viuax, & ſuperbus ſpiritus: Sic & Porta, *lib.* 2. *cap.* 38. cum Ariſtotele *ad Alexandrum*, aliiſque: Addit Porta cum Alberto, & Diuo Bonauentura (ſi eos diſtinguit) etiamſi extremitas medij digiti parum deficiat: putá quatuor digitos in lato, à deſcripta menſura, hos fortes. 146

Talia Brachia habuêre Alexander, Darius, & Artaxerxes, Longimanus.

Brachia robuſta ſanè fortem oſtendunt: Tales Cæſar, Veſpaſianus, Achilles, Scanderbegius, & Milo Crotoniates, apud Port, *lib.* 2. *cap.* 38.

Cvm autem manus breues ad femur terminant, vel paulò vltrá, declarant homines maleuolos, & malis alienis gaudentes: Ità Diuus Bonauentura cum Ariſtotele, ad Alexandrum, qui hos diſcordiis, rixiſque inclinatos ait: Ità quoque cum Sancto Doctore Albertus, & alij apud Portam: Reddit rationem Ingenierus; quia hi è regione relatorum ſunt frigidi; ac proindè timidi, ab aliis cauent, ac timent; nec vires, ſibi dominantes, vellent eos habere.

Brachia venenoſa, libidinoſa feruntur; quia calore excedunt, vt ait Polemon apud Portam. 147

QVÆSTIO XVIII.

Signa Phyſionomica è Manibvs.

Manvs organum organorum eſt apud Sanctum Bonauenturam *part.* 2. *Breuil. cap.* 10. & Ariſtotelem: Hanc obſeruant Chiromantici inſipientes, mores inde certos, & futuros euentus diuinantes: Lineas meditantur, &c. ac Planetas in ea deſcribunt: Primò quidem obſeruant lineam inter Indicem, & Pollicem, Digitos, cuſam, deriuatamque inferiùs, & partem carnoſam eiuſdem Pollicis ambientem, inter cuius ambitum, Veneris montem extuberantem ſtruunt: Eam vitalem lineam, è Corde quippe emanantem, dicunt: Hæc, ſi longo tractu continua, viuax euidenter expreſſa, arguit Cordis vigorem cudentem, ac perinde vitam longiorem; at ſi diuiſa, reciſa, confracta, inæqualis, & breuis ad Sextarij Chiromantici menſuras, breuiorem vitæ curriculum fore autumant: Si initio gracilis, animi ſublimitatem; ingenij conjiciunt ſubtilitatem; ſi craſſa, Mineruam craſſam proclamant: Si lineis criſpatis, tortuoſis à principio in labyrinthos deuiet, improbum Iecoris argumentantur ardorem, vnde Lepra, &c. Si ad calcem ſubtiliter deficiat, graues ætatis proceſſu indicat ægritudines: Puncta, Signa, Gyros, Cruces, in ea characteres ad placitum cum tempore notas confingunt. 148

Lineam

LINEAM aliam, vitali origini coniunctam notant per volam extenſam, inter eoſdem digitos ambulantem vſque ad montem accinunt, quam è Cerebro oriundam, *Naturalem* vocant: Hæc ſi in ortu affinis vitali non ſit, notatur exuberantis caloris partus, naturæ intemperiem, indoliſque vitium autumans: Si lineæ intermediæ vtramque lineam initio nectant, Cordis, & Cerebri ad opera conſonantiam indicant: Si continuata in longum protrahitur vſque ad montem, indicat bonam Cerebri temperiem, & ingenij acumen: At ſi breuis, caua, profunda, & prærupta; prauitatem indolis, & complexionis ſignat; ſi ad manus percutientem partem, quam Lunæ montem nominant, vitæ diuturnitatem; ſed laborioſam ſenectam exprimit: Piget omnia hæc minutiora deſcribere, quæ notatu vix digna ſunt.

149 TERTIA linea, quæ maritalis dicitur, quæ è manus tranſuerſo veniens, inter montem auriculatem, ſeu Mercurij ad indicis montem Iouis aſcendit: Hæc itidem, ſi continua ſit expreſſa, virtutem naturæ indicat: Lineolæ in fine, medio, vel principio ægritudines ætatibus prænotant reſpondentibus.

DVÆ aliæ Lineæ digitis diſtantes diſcriminales remanent, quæ ad manus cum brachio confinium *Razicttam* vocatum, ſeu Reſtrictam Lineam terminant, de quibus eadem argumentantur: Hæc cum vitali, & naturali, triangulum format ad manus confinium, & ſupra cum menſali quadrangulum, quæ ſi concinnè extenſæ, & continuæ, vitam benè diſpoſitam indicant.

150 OMITTO Veneris cingulum, Viæ lacteæ gyrum, Linearum, Solarium, Iouialium, &c. Chimæras; Ibi ibi conſideratas diſpoſitiones, cum triangulo Martis, diuinantes ſomniant ibi Cœlos, ac Planetas ibi conſcribunt: Illud vnum non renuo, manum benè formatam, ac integrè delineatam protendere vitam longam, eò quòd Princeps vitæ Cor ad extremitates vſque vigoroſè influat; vnde multò magis aſſerendum, partibus principalibus ipſum prouidere: Idem ſignant delineationes, integræ, & perfectæ.

151 MANVS proceræ, & neruoſæ, fortem indicant: Tales manus habuêre Sfortia, & Selimus: Si tamen craſſæ, & carnoſæ, rudem prætendunt; Si duræ ſint, robuſtum; ſed indocilem: Si plenæ, rapacem, ſi cum digitis longis manus ſint delicatæ, fœminarum ſunt: Si tamen moderatè graciles, oſtendunt indolis bonæ, induſtrium, & Scientiis idoneum; vt ait Ingenierus.

MANVS minuſculæ, aſtutum: Breuiſſimæ, inſipientem: Anguſtæ, perfidum ominant.

MANVS, articulis aſperis, & groſſis nexæ; prauæ ſunt.

MANVS mediocris digitis longis, mollibus, & diſtantibus, bona: Plinius ait, Picas, quæ quinque ſunt digitorum, dociliores eſſe ad loquelam.

MANVS ambidextræ; vel quarum ſiniſtra eſt validior, inordinatæ ſunt, & de eis malè ſuſpicatur Porta.

MANVS breues, ex humeris latis, brachiis fortibus, ac prolixis, oſtendunt fortem, & ſagacem; vt ait Sanctus Bonauentura, eò quòd à calore abundanti, & moderato ſint.

MANVS craſſæ, ſi digitos breues vltrà modum habeant; terguiuerſorem indicant, inſidioſum, & rapacem, vt ait S. Doctor: Fundari poteſt; quia his abundat inordinata materia ad compoſitionem, eaque terrea, dura; Vnde parum ſpirituoſa; ſed more Talparum per aula ſibi prouidiſſe: Iſtos inſenſatos vocat Ariſtoteles: Vide etiam Albertum.

MANVS intortæ, & tenues, loquacem demonſtrant, & voracem, vt ait Sanctus Bonauentura; demonſtrari poteſt; quia his inopes ſuggeruntur partes, eò quòd inteſtina rectiora illicò tranſmittant; atque ventriculus multa voret; paruin coquat, minùs alimenti diſtribuat; vnde & ad quærimonias hic ruat, more Cornicum, Luporum, & Canum: Hi rapacibus auibus ſimiles, apud Portam. 152

VNGVES albi, plani, & molles, tenaces, ac rubentes, & perlucidi; optimum ingenium indicant, vt ait S. Doctor.

SVNT enim excrementa ex oſſibus, & cartilaginibus; vt ait Hippocrates; ſiue, quæ è corde aſcendunt; vt Roſa Anglia vult, à calore contexta illa varietate, cui non plus dat Bartolinus animæ, quàm marmoribus variegatis, addens, Phyſionomicis, & Medicis indicia eſſe vitæ, ſanitatiſque, aut ægritudinis: Ideò Medici vngues obſeruant, qui cordis calore deficiente palleſcunt; morituris liuidi, & fuſci fiunt: Hinc frigidioribus ſunt pallidiores vngues; calidis verò rubent: Maculæ autem albæ, quæ in adoleſcentia ſparſæ per vngues apparent, à calore vegeto proueniunt, qui deliteſcentia excrementa ad vngues propellit: Hos non viuere, oſtendam, *tract. 9. diſp. 5. cap. 1. quæſt.* 4. 153

Ex his conjicies, cui vngues ſuprà deſcripti optimum indicent temperamentum; ac proinde Animæ noſtræ ad operationes nobiliores magis aptum.

VNGVES inflexi, & incurui, impudentes indicant, & rapaces; vt ait Seraphicus Doctor: Ratio è dictis eruitur; ſigna enim ſunt inordinatæ concoctionis vehementiùs pellentis ex ipſo corde; vel (ſi manis) ex oſſibus ipſis excrementa: Vnde hæc effera potiùs, quàm humana habere videtur: Tales ſunt feræ ſæuiores, rapaceſque volantes: Non dedit Deus homini, ſicut feris cornua, dentes, vngues ad lanienam; vt eſſet humanus; vt ait Sanctus Doctor, *Sermone quarto de vno Martyre.* 154

VNGVES breues nimium, malignitatis ingerunt ſuſpicionem; vt ait Sanctus Doctor: Ratio erit forſan; quia inconcoctionem indicant; vt dixi, *quæſt.* 16. 155

DIGITI collecti, & globati, auarum dicunt, & malignum, vt ait S. Bonauentura: Ratio eſt; quia ruditer nutriti, non ſunt rectè diſpoſiti; vnde ſigna ſunt intemperiei frigidæ, quæ ſibi auidè prouidere contendit, vt inopi, & ex inſidiis; quia non audet ſibi apertè extrà procurare ea, quæ æſtimat neceſſaria: Tales Taxus, Formicæ, Mures, & Apes, de quibus S. Doctor, *Serm. 5. de Apoſtolis.*

DIGITI parui, & tenues, ſtultum indicant, vt nota Seraphicus Doctor: Ratio eſt; quia parum illis communicant Cerebrum neruorum, & Cor arteriarum ad alendas, fouendaſque partes; ac proinde is eſt pauperculus: Subſcribit Porta.

DIGITI parui, & groſſi, inuidum oſtendunt, & audacem, vt ait S. Doctor cum Alberto; ac ſtultum, vt ait Ariſtoteles ad Alexandrum: Ratio eſt; quia oſſiti, & validi ſunt, ibique ſpiritus agitantur, non valentes ad ſolitum progredi, atque reflectuntur: Solemus dicere talibus digitis ineſſe pruritum percutiendi: Hi, ſibi cauentes, ſunt prouidi.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XIX.

Indicia è LATERIBVS *Phyſionomica.*

156 LATERA tenuia, & anguſta timiditatem indicant.

SVNT hæc Thoracis partes laterales, vt ait Bartolinus, *lib. 2. initio.*

ADVERTE Antiquos, poſt Hippocratem, & Ariſtotelem, totum ſpatium à clauibus ad pudenda, ſub Thoracis nomine complexos: Ideò Hippocrates dixit, Hepar in Thorace eſſe.

LATERA tenuia, imbelle Cor indicant ad concoctiones, atque ad opera animalia: Indicant quoque infirmos, & tenues à medulla ſpinali neruos.

157 LATERA referta carnibus, & dura, oſtendunt hominem indocilem; hæc enim ad Ranas ex Platone referuntur (ait D. Bonauentura:) Oſtendunt enim complexionem terream, & materialem, etiam in facie Cordis vigere: Hæc autem rudem facit: Sic Venter carnoſus, & pendens, prauus eſt, apud Portam, *lib. 2. cap. 35.*

QVÆSTIO XX.

Indicia è CRVRIBVS *Phyſionomica.*

PARS Cruris, quæ ſub Genu eſt, & vocatur *Sura*, quando plena eſt, & quaſi grauida, intemperatum hominem indicat, vt ait Sanctus Doctor, & imprudentem: Sic Conciliator, & Porta, *lib. 2. cap. 46.* qui alia addit mala.

MOLLES Suras, effœminatis aſſignat Seraphicus Doctor.

158 NOTANDVM, Tibiam eſſe os anterius Cruris, ſub qua eſt aliud os aliquantulum extra reſpiciens, & dicitur Sura, quæ in fundo ad pedem, veluti malleolum conſtituit: Extendunt Suram retrorſum duo muſculi, qui Suram conſtituunt: *Gaſtrocnemij* dicti à femoris capite interno, & externo, ſub poplite orti: Tertius additur Soleus: Hi deſinunt in validum ligamentum, quo ſuſpenduntur mactata pecora: Habent cum oſſibus, & muſculis lumborum, natium, & penis, pubiſque affinitatem: Ita, quando Sura muſculis craſſis, è femore natis, completur, indicat hominis complexionem venereis adaptatam; ac proinde ſi muſculi Surales molles ſunt, ob eandem rationem effœminati videntur.

CRVRA neruoſa fortis animi ſunt indicia; è contrà, infirma, & malè nexa, timidi: Ariſtoteles timido dat Crura breuia: Talis Caligula.

CRVRA delicata, neruoſa, Paſſeris, & Hyrci moribus inclinant: Veneri propendunt: Ideò libidini dediti, conſequenter talia Crura habent; His enim in Semen vertitur, quod ad Crura deſcenderet: Maximam verò libidinem indicant, ſi piloſa, vt docet Galenus: Hi Hyrcos imitantur: Tales fuêre Ariſtoteles, Caligula, & Domitianus apud Suetonium; Vladiſlaus apud Cromerum.

CRVRA cum calcaneis rudibus, indocilem notant.

CRVRA claudicantia, libidinoſum intuitui 159 prædicant, apud Ariſtotelem, *in problem.* His enim parum ad Crura, multum ad loca, & vaſa ſpermatica alimenti fertur.

TALIS Socrates, apud Scriptores, Zoïlus, Terſites, & alij apud Portam, *lib. 2. cap. 45.*

IDEM inclamat Ingenierus, eandem ferens rationem.

HIS accinere videtur Diuus Bonauentura, ad ea verba Lucæ 14. *Voca debiles, vel Claudos*, quos dignatur vocare ad ſuæ potentiæ oſtenſionem, tanquam cæteris impeditiores voluntate, ad ſalutis iter capeſcendum: Et ad hoc aſſumit id Iſaiæ 35. *Tunc ſaliet ſicut Ceruus Claudus*: Et id cap. 7. Lucæ: *Cæci vident: Claudi ambulant*; vbi inter miracula Meſſiæ ponitur hoc præcipuum miraculum Claudis dare greſſus: Hoc *ad 7. Lucæ*, latè proſequitur, & addit id Micheæ 4. *In illa die, dicit Dominus; congregabo claudicantem*: Magnum ſanè prodigium curare libidinoſum.

HIS affinis eſt, vulgato prouerbio, Gibbus, 160 qui fit talis ex defectu Homoplatæ; nam hoc duplex os, quod Scapularum nomen obtinet, eleuatur in parte inferiori, & cum his oſſibus muſculi, & fit gibba: Hoc ſæpe fit etiam incuria nutricum, quando tenellos nimis infantes in terra poſitos ſuſtentant, vt doceant progredi; tunc enim hæc oſſa, ex inferiori parte debilia, eleuantur, cedentia motui violento, & erecti muſculi gibbum reddunt: De Gibbis ait Porta, *lib. 2. cap. 19.* difficile probos inueniri: Sic Polemon, & Adamantius: Michaël, & Scotus hos ſagaces, & ingenioſos; ſed falſos, malitioſos, ac memores aſtruunt: Inter defectuoſos, peſſimum Gibbum ait, eò quod eſt circa Cordis domum defectus: Therſites erat Gibbus, peſſimus inter Græcos, qui Troiam nauigauunt: Sic & pectus gibbum, duplicis eſſe animi notat Porta.

EX his, nullum legimus expreſsè à Chriſto 161 curatum præter mulierem, *Lucæ* 13. quæ iam decem & octo annos erat inclinata, nec poterat ſurſum reſpicere: Hanc Auaris comparat Sanctus Doctor, *loco citato*, qui tribus ſenariis annorum, ſeu toto vitæ curſu ad terram curui, auro inhiant. O quàm difficile, ait Sanctus Bonauentura, hi eriguntur: Defectus eſt ingens circa Cor: Vbi eſt Theſaurus, ibi & Cor: Hoc cùm prædicaret Diuus Antonius Patauinus in morte cuiuſdam Auari; Gibbum hunc reprehendens, dixit: Hic erat ſemper inclinatus ad arcam Auri; ibi enim erat Cor eius: Aperite eam, & inuenietis: Apertâ arcâ, inuentum eſt ibi Cor Auari. Id refert Sanctus Bonauentura, *Sermone de eodem Sancto Antonio*, & Surius, *tom. 3. Annal.*

QVÆSTIO XXI.

Indicia è PEDIBVS *Phyſionomica.*

PEDES craſſi, & breues valdè infirmum hominem indicant; vt refert Sanctus Bonauentura; oſtendunt enim defluxum potiùs, quàm deſcenſum humorum, ex imperfecta digeſtione; humorum inquam materialium, & craſſiorum; ac proinde infimum, & languidum oſtendunt: Ideò ſenibus hac de cauſa pedes fiunt maiores: Porta, *lib. 2. cap. 49.* hos eſſe ferinos dicit. 163

PEDES

PEDES nimium prolixi ad hominem doloſum referuntur, vt ait S.Doctor: Poteſt autem è multis capitibus id prouenire: Si ex nimio calore, & ſiccitate, pellentibus vaſa, & cætera, ad pedis efformationem, vere indicant naturam à prædominio calidam, & ſiccam ad nimiam applicationem intentam rerum ſuarum, & ad vehementem apprehenſionem, aliis etiam inuitis, optata aſſequendi: Cæterum hoc ſignum eſt fallax, ſi ex generationis imperfectione contigit, quæ extrema benè contexit, & nequit Centrum benè componere, vt vidi in nonnullis Columbinæ ſimplicitatis; Doloſos tamen ſuſpicantur Polemon, & Adamantius: Albertus, & Conciliator, ſtultum talem indicant.

RATIO allata eſt, *quæſt.* 16. Signant enim inopem neceſſarij Alimenti, ac inhiantem ſuis neceſſitatibus dolo, ſi vi ſentiat, ſe non poſſe: Talis eſt Aranea, ſe euiſcerans; vt refert S. Bonauentura, *Serm.* 3. *Sexageſima.*

163 QVI longis paſſibus incedunt, magnanimi eſſe ſolent, & efficaces, vt ait S. Doctor cum Ariſtotele, & Alberto apud Portam, *lib.* 4. *cap.* 9. Hæc enim alacritas viuacitatem robuſtam, & ad motum expeditam, atque ad omnia ſpirituoſam indicat.

QVI celeriter incedendo ſe comprimit, & vultum deducit, atque totum corpus implicat ſignat timidum, parcum, & verſutum; vt ait S. Doctor cum Alberto: Quia ſpiritibus abundat, ſed non rectè diſtributis, e quibus plurimi deperduntur: vndè ex Cordis non reſtricta officina à malis timens, ſe ad opera implicatè accelerat, & vultum deducit, more Leporis inhians citò citius ad metam peruenire, ne impediatur.

QVI breuibus, & acceleratis paſſibus ambulat, malignus eſſe dicitur, & imbecillis; ità D. Bonauentura, & Albertus Magnus: Hunc carpit, ex more, Porta *lib.* 4. *cap.* 9.

GRESSVS tardi cogitabundum indicant: Albertus durum, & non amabilem, ait; Si tamen longis, et ſi tardis paſſibus incedat, cōſilium cum celeritate in negotiis coniungit: Sunt tēperati ſpiritus.

164 VELOX in eundo, Spiritus animales calidos habet; vt ait Ariſtoteles.

SI velox, & longis paſſibus eas; efficax diceris; vt ait S. Doctor.

SI velox, effigiem inclinans, timidus: Si oculis turbatis, & ore anhelis, prauus diceris: Si tardè means, identidem ſiſtas, hinc inde aſpiciens, glorioſus.

QVI pedibus extra conuerſis gradiuntur, effæminati, vel Bouini habentur.

QVI gradientes ſe contorquent, & inclinant; praui, ſic ibat Ezelinus.

QVI gradientes ad dextram inclinantur; effœminati: Qui ad ſiniſtram, ignari.

QVI humeris elatis eunt; Equos imitantur.

QVI meant incuruati, mouentes humeros, Leonibus comparantur.

QVÆSTIO XXII.

Indicia è CVTE, *&* CVTICVLA.

165 CVTICVLA, cùm è totius corporis, craſſis, oleoſiſque vaporibus tranſmiſſis efformetur, indicat ſtatum corporis internum; ſicut Medicus vrinà oſtendit: Hæc candida eſt, ideò frigida, & ſicca; exanguis, nec ſanguine nutrita; ſed vaporibus oleoſis accedentibus: Æthiopibus nigra eſt; ſubiecta verò cutis non item.

CVTIS verò eſt membrana, è ſeminis extremitatibus mirifice expanſa; nam quomodo ex 166 eodem ſemine vna pars extendatur in cutim; alia colligatur in carnem: hæc palpitet tenella in arterias; illa ſtringatur in neruos; vna molleſcat in venis; alia dureſcat in oſſa, niſi opus Diuinum eſſet, vt dicitur 2. *Machab.* 7.

ALBICAT naturaliter cutis, licèt pro ſubiectorum corporum, & humorum naturà, & colore variet: Nam qualis humor, talis color in cute effloreſcit: Sic ſanguinei rubent; Icterici flaueſcunt, vel nigricant; ſi caro ſubiaceat, rubet; ſi pinguedo, albicat: Eſt temperata, ideò eſt organum tactus adiudicans qualitates, vt ait Bartolinus, *lib.* 1. *cap.* 2. poſt Diuum Bonauenturam.

NOTA, Phyſionomos conſiderare cutis lineas in manibus, & fronte, eaſque Planetis dicatas decantare, ad inita fatalia, ſeu potiùs Chimærica præſagienda; ſed hanc Phyſionomiam reprobat S.Doctor, & Sixtus V. damnat.

HIC ſolùm è colore cutis indicia colligit temperiei, quæ ſenſum inclinat, & pellicit voluntatem.

HÆC perſpiratione excrementa ſubtiliora excludit, attrahit aërem arte per tranſpirationem in Apoplecticis, Hyſtericis, & Vrinatoribus.

COLOR cutis niger (ait S.Doctor,) verſutum indicat; demonſtrat enim naturam aduſtam, nimis perſpicacem, ſpiritibus ſubtilioribus diuitem: Tales euadunt Olores; de quibus, *quæſt.* 14.

CVTIS alba, rubenſque, fortes, & animoſos oſtendit; vt ait Seraphicus: Ratio eſt; quia albedo ſiccitatem, & frigiditatem; rubedo calorem indicat, & humiditatem, vt ait Bartolinus; ac proindè temperatam complexionem, ſolidam, ſpirituoſam, moderatam, & ſanguine optimo enutritam oſtentat.

COLOR cutis vehementer albus cum pallore, defectum virtutis ſignificat, è nimia victoria Phlegmatis; vt refert S.Doctor.

RATIO patet ex dictis: Talis enim frigidus, & humidus nimium eſt; ac proinde caloris egenus, quo præcipuè vita conſeruatur.

COLOR ignitus, lucentibus oculis, ad inſaniam vergit (ait S.Doctor:) Is enim ardentibus ſpiritibus abundat, ſanguine igneſcit: Vnde Cerebrum perturbatur, accenditurque, agitatur ardore illo, & inſanit.

COLOR medius inter nigrum, & album, qui declinet in oleoſum, ſi clarus eſt, oſtendit virum boni ingenij, & bonorum morum, vt ait S. Doctor: Ratio eſt, quia temperamentum bonum indicat generosè calidum, & humidum cùm aliquo melancholiæ admixto, quod ad ſapientiam, & ſtudia idoneum inter alia demonſtrat, atque probat Mendozza *in ſuo Viridario*: Nam temperies ſanguinea viuacem, ac ſpiritibus ad ſtudia redundantem; Melancholia verò modica, applicationem, & receſſum in ſeipſum cauſat; vnde animus, ad exteriora non ſparſus, intus contemplatur.

OBSERVAT S.Bonauentura, *Serm.* 2. *de Beata Virgine*, Paſſeres, Hirundines, Apes, & plurima 167 alia Bruta, relata paſſim ſuprà, munditiam cutis, plumarum, & domus curare; hominem verò adeò ſocordem eſſe in corpore, & ſpiritu emundando: Conſule ſuper hæc Seraphicum Doctorem.

PROPONIT autem *ad* 2. *Lucæ*: Turturem præcipuè, & Columbam, mundas Sacrificiis, earum vocem, & cantum nos redarguentes.

Et *Sermone ſecundo, de vno Sancto Doctore,* Apes, & Formicas exhibet, nobis prudentiam, & diſcretionem, munditiamque prædicantes.

Concludit Sanctus Bonauentura, membra naturali proportione prædita quoad figuram, quantitatem, ſitum, & motum, indicare mentis bonam habitudinem naturalem: Membra verò carentia proportione debita in figura, quantitate, ſitu, motuque, quam explicui, *diſputatione 3. quæſt 4. & diſputatione 4. paſſim*, peruerſam mentem indicare.

168 Præterea notat id, quod dicebat Plato, homines imitari eorum animalium mores, quorum ſimilitudinem imitantur: Ideò Phyſionomi Imagines cudunt.

Hinc Ariſtoteles in principio libri de Phyſionomia, duorum tantùm Animalium deſcriptionem præmittit, Leonis ſcilicet, & Pardali, ſeu Pantheræ; ex quorum ſimili, vel diſſimili proportione, certiùs in homine, probitatis, vel prauitatis licet indicia conjicere: Hæc enim Animalia, in extremis poſita, ità cæterorum ſunt menſura; vt homines magis, vel minus ad ea accedentes, his magis, minuſvè ſimilentur in naturali propenſione: De his identidem agit Seraphicus Doctor, paſſim variis in locis, totâ hac diſputatione indicatis; quare hic non pigebit breuiter vtriuſq; Animalis formam perſtringere.

Leo, in aſſumendo maris formam omnium Animalium perfectiſſimus, vt ait Ariſtoteles *loc. cit.* Faciem habet quadratam, non valdè oſſeam, Naſum autem magis craſſum, quam ſubtilem; Oculos habet non valdè protenſos, nec nimis rotundos; concauos tamen, & moderatæ magnitudinis; ità lucent, vt inter villoſa Supercilia ſcintillare videantur; Caput illi non admodum magnum, flammeo colore rutilum, Maieſtatem pro ſe fert; Frons ei quadrata, & ex medio ſubcaua, nobile quid oſtentat: Collum, & Ceruicem æquæ longitudinis, fuluæ, & effuſæ veſtiunt iubæ, hinc indè innodatæ, non valdè tamen criſpæ: Magnum laterum robur, & Iuuenile pectus protuberans, arduum ſpirant; Femora habet non adeò carnoſa, verum neruoſa Crura, & fortia cum tardo, & magnifico inceſſu intrepidum oſtendunt: Totum ei Corpus benè compactum, & articulatum, nec nimio humore defluit, nec ſiccitate nimia deficit: Hinc Animal eſt datiuum, & liberale, ait Ariſtoteles, magnanimum, & victoriæ cupidum; quare mox vt ſentit Venatorum impetum, è Spelunca exiliens, truculenta immanitate profundam oris voraginem aperit, & rugitum emittens, quo loco pugnam præſtolatur, impatienter prodit; Victoriâ adeptâ manſuetum ſe exhibet, & iacentem prædam toruo vultu ſolum reſpiciens, vltrà non tangit; hinc cecinit Ouidius:

Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe Leoni,
Pugna ſuum finem, cum iacet, hoſtis habet.

Panthera autem magis fœminea eſt, tantumque crura habens virilia, his ſolum aliquid virile molitur; è facie parua, ore magno, modicis, albis, & concauis oculis, fronteque oblonga, horrida vultus toruitas exurgens, aſpicientibus ità feris horrorem injicit, vt aufugere cogantur, niſi fœdum caput ocius inter vepres abſcondens, reliquum Corpus ſpectabile exhibeat; cuius multiformes, & orbiculatos colores è fuluis circulis depictos, dum propiùs incautum armentum contemplatur, ſubitò erumpens, cruentis faucibus, quæ inſidioſo dolo pellexit, fœdiſſimè dilaniat; vt ſupra etiam notauimus: Collum valdè protenſum, cum auribus rotundis potiùs quàm planis, cum dorſo quoque longo, inſidiantem Naturam in ea produnt; quibus adjice carnoſa femora, & pectus abſque laterum proportione difforme: Hinc omnibus animalibus Panthera fraudulentior eſt, omninò doloſa, & puſilla: In Hircania, vbi frequentiùs habetur, veneno tantùm capitur; dum Aconito carnes illitæ hinc inde per campos ſparguntur; quibus comeſtis, hominum excrementa ſollicite quærit, hiſque paſta, peſti medetur.

Verum hæc licèt ità ſint, vt in talibus feris dominentur abſolutè tales appetitus; meliorem tamen ſortem adeptus eſt homo, vt quantumvis incompoſitis membris, & incomptis partium lineamentis, Ferarum toruitatem, vel fœditatem referat; nullo tamen fato impellitur ad fœdas actiones, vel torua ſupercilia exhibenda: Hinc proteſtatur S. Doctor *dicto cap. 59.* Nullam ex his indiciis certitudinem haberi, nullamve hominem hinc neceſſitatem vrgere; ſed quemque ſuam ſortem pro ſuo libito à malo poſſe arcere, & ad bonum poſſe dirigere; Maximè autem, dum ſe, arbitrio ità cooperante, gratiæ auxiliis duci patitur, procliues in malum habitus poteſt ſurſum in bonum erigere, & benè improbas Naturæ corruptæ propenſiones diſpenſare, vt oſtendam *prima ſecundæ, tract. de gratia, diſp. 1. & ſeq.*

QVÆSTIO POSTREMA
Præcedentivm Corollaria.

De varia hominis cum vegetatiuis comparatione.

Cvm ad Hexaëmeronis Coronidem nobis incumbat in faſciculum colligere, & hîc alligatum apponere quicquid Seraphicus Doctor de diuerſarum rerum natura, quas alibi non abſoluimus, in ſuis opuſculis paſſim diſperſerit, quarundam plantarum virtutes, ac cum homine Analogiam, Scripturarum Oraculis pluries commemoratam, nõ ingrato laconiſmo percurram; vti enim in Anima ſenſitiua homo cum brutis communicat; ità in vegetatiua cum Plantis, & Arboribus: Quare ſicut ex illis ſuprà; ità ex his hîc aliqua conjiciam. 169

Occvrrit in primis Magnanima Vitis, quæ *Iudic. 9.* Regni contemptu Regina, præ cæteris Plantis principatum obtinet; Dicitur autem Vitis, vt notat S. Doctor ex Iſidoro *de Ethymol. lib. 7. cap. 6.* quia vim habet citò radicandi; vel quia eius rami inuicem ſe innectunt: Hanc conſiderat fusè Seraphicus Doctor ad *cap. 15. Ioan. & collat. 167.* vbi ex Seneca fertilitatem pro præcipua virtute ei adſcribit.

Hinc meritò comparatur Chriſto Regi, in ſuis quippè palmitibus fertiliſſimo, vt eximiè diſſerit *ibi* S. Bonauentura, affertque illud Geneſ. 20. *Vidi coram me vitem, in qua vidi tres propagines creſcere*, Christvm ſcilicet, in quo natura Diuina, Corpus, & Anima, facta ſunt in Vineam, & fructificauerunt in Palmites, vt dicitur *Ezech. 17.* nempè In Fideles, qui humorem Gratiæ, & ſuccum Charitatis indè hauriunt. 170

Hvivs vitis Agricola, teſtante ipſo Chriſto,

eſt

ſto, eſt Pater Cœleſtis, qui in filio ſuo fideles, tanquam in vite palmites exactiſſimè colit; nam vt refert Sanctus Doctor è Diuo Auguſtino, vbi ſuprà: *Nos colimus Deum adorando, ipſe colit nos, ſicut agricola agrum*: Imò & in ipſum Chriſtum agriculturam rigidam exercuit, dum eum Iudæis circumligandum, circumfodiendum, & præſcindendum tradidit.

171 PRIMA enim vitis fructiferæ agricultura eſt ipſam præſcindere: Chriſtus verò paſſus eſt hanc præciſionem circumciſus: imò & reliquo vitæ tempore; nam vt mellifluo calamo hanc vitem deſcribit Diuus Bernardus: *In eo amputata fuit gloria cultro ignominiæ, potentia cultro abiectionis, voluptas cultro doloris, & diuitiæ cultro paupertatis.*

SECVNDÒ vitis circumfoditur; hoc ſuis circumuentionibus præſtitêre Iudæi; qui enim dolos machinantur, foueas fodere dicuntur, vnde dicitur Pſal. 56. *Foderunt ante faciem meam foueam*: Hoc etiam corporaliter præſtiterunt, Pſalm. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos.*

TERTIÒ vitis circumligatur; ne in terra iacens fructum non ferat: Primum Chriſti vinculum fuit Vterus Beatæ Virginis: Secundum fuit faſcia, quâ ligatus in præſepi infans vagiebat: vnde canitur ab Eccleſia:

Vagit infans inter arcta
Conditus præſepia;
Membra pannis inuoluta,
Virgo mater alligat.
Dei manus, pedeſque,
Stricta cingit faſcia.

172 TERTIVM vinculum noſtræ vitis erat funis, quo ligatus eſt, cùm traderetur, Matthæi 26. *Iniecerunt manus in* IESVM, *& vinxerunt eum*: Sic tandem à terra ſublatus eſt, vt copioſiùs fructificaret.

VITIS Truncus inter Arbores minùs ſpecioſus eſt; ità vt aridum potiùs, & abiectum lignum, quàm fructificum Arbuſculum ſuſpiceres; quid hinc aliud quàm extenuatum, & macilentum Chriſti viatoris Corpus conjicimus; quare de ipſo mirabundus ait Iſaias: *Ecce vidimus eum, & non erat illi ſpecies, neque decor, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſſimum virorum*: Vide Diuum Bernardum huius vitis folia, vmbram, radices, & cætera quæque ſuauibus eloquiis pertractantem.

173 VINVM, quod vitis eſt fructus, diffusè diſcutit Seraphicus Doctor, *Sermonibus Dominica prima poſt Octauam Epiphaniæ*: Vbi eximia de vino Nuptiali ad Conciones explicat: Primi vini vſus eſt, quod moderatè ſumptum vitam foueat: Vnde ait Dioſcorides, vitem dici à vitam fouendo, idem cum ipſo ait Matthiolus, *lib. 5. cap. 5.* Primus etiam eius abuſus eſt, quod immoderatè ſumptum, natiuum calorem ſuperet, diminuatque, vt ait Ariſtoteles *ſect. 3. problem.* & ſic corporis temperiem inficiat.

174 FICVS ſecundò ad imperium eſt accerſita *Iudic. 9.* Hæc tantæ virtutis eſt, ſi domeſtica ſit, vt ſiluaticam, iuxta ſe plantatam, fructificare faciat: Ità notat Diuus Bonauentura, *Sermone 10. de SS. Apoſtolis*; vbi eam manſuetis comparant, qui faciunt, vt etiam feroces ſuis conuerſationibus manſueſcant; vnde miſit Chriſtus Apoſtolos, *Tanquam Oues in medio Luporum*; vide ibi præclara, ad Conciones contexta.

DICITVR Ficus a fœcunditate, vt notat *R. P. Gaudent. Summ. Theol.* Tom. III. Diuus Bonauentura ex Iſiodoro *lib. 7. ad primum Ioan.* & ex Orig. *cap. 75.* Si carnem tangit, pruritum prouocat: Ficus frondoſa, eſt Symbolum hominis verboſi, qui verborum copiâ vtitur ad excuſandum ſuum errorem, & peccatum; quare huius Arboris foliis primi Parentes, ſe, agnitâ nuditate, contexerunt, vt dicitur Geneſis 3. *Conſuenerunt folia Ficus, & fecerunt ſibi Perizomata*; vnde maledictione erant digni, quod ſuam ſimpliciter culpam non agnouerint: Vide Diuum Bonauenturam, *ad cap. 13. Lucæ*, ad ea verba; *Ficui arborem*, &c.

FICVS vltimò comeſtæ, in vomitu vltimò 175
etiam ejiciuntur; quia ſua grauitate mox fundum Stomachi petunt, vt notat Ariſtoteles, *lib. Problem. ſect. 22.*

TERTIA vice poſt Vitem, & Ficum, inuitata eſt ad Regnum Oliua, *Iudic. 9.* Hæc ferrum non patitur; & ſi percutiatur, areſcit, quo illis aſſimilatur, qui caſtigatione peiorantur, nec durum quid pati valent; Vide Sanctum Doctorem, *Sermone ſecundo de vna Virgine*: Dulciter, & abſque vi vult fructum ſuum emittere; nam ſi ad illum excutiendum verberetur, velut indignabunda, ſequenti anno fructum negat, nec vult parturire; è contrà verò Nuces, vt notat Sanctus Bonauentura, *Sermone quarto, de vno Martyre*, quo magis verberatione excutiuntur; eo magis anno ſequenti fructificant, vnde ſolent potiùs excuti, quam carpi, vt alij fructus; Hinc Ouidij de Nuce Proſopopœia:

Nux ego juncta viæ, cùm ſim ſine crimine vitæ,
A populo ſaxis prætereunte petor.

Vide de his Matthiolum in primum Dioſcoridis, 176
cap. 121. & ſpeciatim de Nucibus, *lib. 1. cap. 142.*

PALMA Arbor eſt triumphans, per quam Victoria ſignatur, ideo eâ victores coronari ſolebant, vt ait Seraphicus Doctor, *Sermone quarto. de Dominica Palmarum*, vbi egregiè explicat ad Concionem illud Exodi 15. *Venerunt autem in Helim filij Iſraël, vbi erant duodecim fontes, & ſeptuaginta Palmæ.*

HÆC Arbor vocatur Palma, quia ramos habet extenſos ad inſtar digitorum manus; habet & ſuos fructus, digitis haud abſimiles, qui ideò DACTILI vocantur: Datur verò Victoribus; quia nulli ponderi ſuccumbit; ſed diù perſeuerans, vt tandem ſuum ferat fructum, ſub ſarcina creſcit: Hinc perſeuerantium, & fortium eſt Symbolum: Iuxta loci, in quo plantatur, diſpoſitionem, fructum dat, vel negat: In Italia ſterilis eſt: In maritimis Hiſpaniæ fructificat quidem; ſed quia immitis eſt, ibi fructus, à nullo manducatur: In Africa dulcem fert fructum; ſed mox euaneſcentem: Verùm in Oriente ex Palma vinum naſcitur, aliique fructus; vnde panis ibi ſolet confici: Vide & alia apud Matthiolum *in primum Dioſcoridis, cap. 126.*

BALSAMVM arbuſculum eſt, duorum cubi- 177
torum habens proceritatem; quondam in ſola Iudæa vegetabat; nunc etiam in Ægypto, ferro tangi non patitur, quod quando ſentit, mox areſcit; quare inciditur vitro, lapideis, aut oſſeis cultellis: Habet ſuccum eximiæ ſuauitatis, *Opobalſamum* dictum, quare canit Virgilius, *2. Georg.*

Quid tibi odorato referam Sudantia ligno,
Balſama ——————

SVSTINET ſe ſine vllo adminiculo, colleſque operit more vinearum: Hinc viris bonæ fa-

mæ in Elogium vertitur, qui ſolo boni nominis odore contra omnia aduerſa fulciuntur.

Habet frondes ſimiles Ruthæ, aliquantulum ſubalbeſcentes, ſemperque virentes: Colligitur eius ſuccus vnguibus ferreis, ipſam Arborem dilacerando; & probatur, dum lanam, aut veſtem nulla macula inficit; ſed in lacte, vel aqua albeſcit; dum verò ſeneſcit, paulatim deperditur: De Balſamo agit Seraphicus Doctor, *Sermone primo, de Sancto Laurentio Martyre*, & Matthiolus, in *primum Dioſcoridis, capite decimo octauo*

178 De Arboribus infructuoſis præclara docet Sanctus Bonauentura, *Sermone ſecundo, & tertio Dominic. 7. poſt Pentecoſten*, vbi in Chriſtianos, bonorum operum inopes, talium Arborum conuitia conjicit.

Amygdala, ſi nimium terra contrectetur, nimia pinguedine ſterilis euadit; homines quippè indicans, qui nimis terrenis curis conſtricti, rerum Cœleſtium ſtudium carnis illecebris ſuffocant: Vide Diuum Bonauenturam, *Sermone quinto Petri ad vincula*. & Matthiolum, *in primum Dioſcoridis, cap.* 140.

Cum tamen minus ferax eſt, ſi foretur, vt ei lapis inſeratur, inde melioratur, vti ſolent pinguioris fortunæ homines plagis, & aduerſitatibus perforati reſipiſcere.

Myrrha in Arabia naſcitur; Arbuſcula eſt quinque cubitorum; durum, & intortum habet candicem; aliquas etiam ſpinas proferens, dum Cortex eius inciditur, lachrymæ defluunt; de qua ideò canit Ouidius *faſt.* 1.

Nondum pertulerat lachrymatas Cortice Myrrhas.

179 Præcipua eius virtus eſt, corpora à putredine ſeruare, vt ait Sanctus Doctor, *de ſeptem itineribus æternitatis, Itinere ſecundo, diſtinctione* 5. Vermes ideò enaſcentes mox mortificat, vt ibidem refert ex Vercellenſi: Quare ſignat ſuauiſſimam fragrantiam ſanctæ Meditationis, quæ peccati corruptionem auertit, & rodentes offendiculorum Vermes necat, vt *loco* iam *citato* ediſſerit Sanctus Doctor: Hinc celebris eſt huius Arbuſculæ mentio, Canticorum 1. *Faſciculus Myrrhæ dilectus meus mihi*, de quo eximia proſequitur Sanctus Bernardus *in Cantica* ſuper eadem Verba.

Varias habet ſpecies, præcipuè in Arabia, & Ægypto; omnium pretioſiſſima eſt: Trogloditycea, quæ ſponte odoras deſudat ſtillas: Vide Matthiolum *ad primum Dioſcoridis, cap.* 64.

Sicut Myrrha odoris; ità ſaporis Myrtus eſt feraciſſima; è qua dulciſſimum vinum colligitur, quod *Myrtitem* vocant.

180 Cedrus non Arbuſcula; ſed Arbor eſt, centum triginta pedum longitudine procera; craſſa eſt ad quinum hominis complexum; vnde Domibus, & Nauibus ædificandis præcipuè inſeruit, cùm cariem neſciat, per plura ſæcula incorrupta durans; de qua vult Sponſa in Canticis domum ſibi extrui, *Tigna domorum noſtrarum Cedrina*: Quare viri, qui præclaris factis immortalem promerentur memoriam, huic arbori comparantur: Baccas profert flauas, & odoratas; nunquam non virens, laudatiſſima eſt in Africa, & Syriæ montibus; naſcitur in Cypro etiam Inſula, copioſiſſimè frondet; Cùm Chriſti Domini Crux ex quadruplici ligno conſtrueretur, fertur in longo poſitam fuiſſe Cedrum, vt habet Diuus Bernardus, *de Paſſione Domini. cap.* 46. Longitudine enim cæteris Arboribus præſtat; quare probatæ, & perſeuerantis patientiæ, quæ in longum ad finem vſque protrahitur, eſt Symbolum; vt ibidem docet Diuus Bernardus: Oliua autem, de qua ſuprà, in lato Crucis extendebatur; vtpotè ſignans Charitatis, & Miſericordiæ latitudinem, quæ etiam ad diſiunctiſſimos inimicos extendi præcipitur; Oleum, etenim Oliuæ nobilis partus, eſt ſui diffuſiuum; hinc appoſitè ad miſericordiam refertur: Quod verò *ibi* dicat Sanctus Bernardus, *Oliua in alto*, Typographi eſt vitium, vt ex ſequentibus patet: Altum Crucis Palma occupat, Victoriam quippè in ſublimi denotans, vt ſuprà aduertimus; quare triumphalem Crucis Titulum geſtare merebatur; In profundo, ſeu in radice Crucis erat Cypreſſus.

Cypressus autem, Arbor eſt indeciduæ frondis, & vehementis odoris; humiles, & timoratos ſignificat, vt notat Sanctus Bernardus ibidem; Hi enim à cadendo ſunt ſecuriores, 181
præterea ſicut odoris ſui vehementiâ, hæc Arbor Serpentes fugat; ità Dæmones humilitatis odorem expaueſcunt: Cypreſſus inſuper trifera eſt; fructus enim ſuos menſibus Ianuarij, Maij, & Septembris maturos oſtentat; ſi tamen ſemel ſuccidatur, ampliùs non repullulat; quare antiquitus pro funebri teſſera appendebatur; vt notat Ouidius 3, *Triſt. Eleg.* 13.

Funeris ora mihi ferali cincta Cupreſſu.

Morus arbor prudentiſſima eſt; non enim 182
germen emittit, niſi peracto frigore nullam fructuum iacturam timeat; quare nomen deſumpſit à morâ, vel tarditate, quâ florère ſolet; nam collectam in ſe totam diu germinationem continens, eam vna nocte, maturo iam calore obſtetricante, etiam cum ſtrepitu profert: Eius fructus primò albet in flore; deinde iam formatus irrutulat; & maturitate nigreſcit, vt habet Sanctus Bonauentura, *in capite decimo-ſeptimo Lucæ* è Diuo Ambroſio, *lib.* 8. *in eundem Lucæ locum*; Calore eius ſanguineo fructus, & virgulta virent, quo Euangelium Crucis ſignatur, quod vbique Gentium crucifixi Chriſti ſanguine commendatum viget: Hac etiam Arbore ſignantur, qui tardè; ſed ſecurè operantur; qualis erat cunctabundus ille Scipio, qui Romanum Imperium propemodùm euerſum, ad ſummum gloriæ culmen tarditando euexit; de quo inconcinnè, ſed ad rem canit Ennius:

Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.

Talis eſt hac noſtra tempeſtate inuictus ille Gallorum Scipio, Vicicomes Turenus, qui ſpectatiſſimum Galliæ Imperium, Domeſticis, & exoticis bellis ægrè ſucuſſum, prudenti cunctatione, & animoſa virtute firmauit, ac potentiſſimo Ludovici XIV. tenera adhuc menti lanugine adoleſcentis, ſed mentis maturitate ſeneſcentis, Sceptro moderandum propugnauit: Hic vinci neſcius, ſecurus vincere, cuncta cunctationibus obtinet.

Platanus, patulis ramis latè diffuſa, ad 183
opacanda loca, arbor eſt aptiſſima; quare vmbræ tantùm gratiâ expetitur; à latitudine nomen ſortita eſt, vtpote plana; homines indicat, qui aliorum ſolatiis totos ſe deuouent; vndè compeſcendis illicitis ipſorum ardoribus, vel ſaltem obtegendis iugi curâ inuigilant: De hac

hac arbore idcircò ſic cecinit Petronius Arb.

Nobilis æſtiuas platanus diffuderat vmbras.

184 Qvercvs arbor eſt ampliſſima, grandem, & præſtantem ferens glandem, quà ante frugum inuentionem populi plerique victitare ſolebant; duriſſimi adeò eſt ligni, vt fulmine concuſſa, adhuc reuireſcat; hinc Naſonis elegiacus verſiculus:

Sæpe Iouis telo quercus aduſta viret.

Habetur in Anglia ingentis magnitudinis arbor, quæ Regia Quercus dicitur, variis titulis, ac priuilegiis præ cæteris honorata, eò quod olim Carolo ſecundo, nunc clementiſſimo Magnæ Britanniæ Regi, immaniſſimam Regicidæ Parlamenti ſæuitiam deuitanti, in ſanctuarium fuerit; inter cuius implexos ramos, ac denſam foliorum farraginem triduo occultatus, vlulantes Cromvvelliſtarum turmas, hinc indè curſitantes, velut è ſpecula tutus diſpiciebat: Sic arborum duriſſima clementiùs, quam obdurati ſubditi, Aſylo Regem exceperat.

Taxvs, piceæ, & abieti arbor ſimilis eſt, gracilis eſt, & aſpectu triſtis, Baccas fert innato veneno noxias; præſertim in Hiſpania, & Arcadia; in priori quidem regione tantum virus imbibit, vt vaſa viatoria, inde confecta, vinum læthali veneno inficiant; in Arcadia verò ſub eius vmbra iacentes, vel cibum ſumentes præſenti veneno necat. Hinc aliqui putant toxica inde deriuari, mutata prima vocali: Eius tamen ſuccus contra viperæ morſum præſentiſſimum eſt antidotum: ità homines nonnulli, bonis quidem praui, malis aliquando proficui ſunt.

158 Rosa, florum Regina pulcherrima, eam meretur laudem, vt intemerata Virginum Regina Deipara vno ſcripturæ, & patrum oraculo ei comparetur, vt luculenter ediſſerunt in illud Eccleſiaſt. 24. *quaſi plantatio Roſæ in Iericho*; quam ſimilitudinem breui compendio concluſit Baronius Hybernus, in illud Scoti elogium *tit.* 16.

Scote vides patrio Mariam *ſine crimine cretam,*
Vt creat innocuas aſpera ſpina roſas.

A D. Ambrosio *lib.* 1. *hexaemer, cap.* 111. Roſa vocatur humanæ vitæ ſpeculum; quippè quæ primò ſimplici quodam candore vernans, mox finitimis ſpinarum ſtimulis pungitur. Ideò Roſas odoratas carpit Seraphicus Doctor *ſerm.* 2. *de S. Bartolomæo*, pro breui enim voluptate, quam ſuggerunt, diutiores ingerunt ſpinas. De his, vide Matthiolum *in lib.* 1. *Dioſcord. cap.* 111.

Proximam à Roſa nobilitatem Lilio concedit Plinius apud Calepinum: flos eſt regius, cuius panagyrim non alius præco, præter ipſum Chriſtum, contexuit: ob excelſam ſpeciem, & redimitum Maieſtate caput, in Auguſtiſſima Gallorum Regum Corona præcipuum locum occupat: flos eſt, in quo eximius candor, & odor ſe certatim ſuperare nituntur; ſtratos habet foliorum ordines, in latitudine paulatim ſe laxantes, & reſupina per ambitum labia deflectentes, in medio foliorum introrſum exurgunt croceæ aureolæ, delicatiſſimis filamentis ſupertextæ, & in vallo florido circumſeptæ, nunc rutilant, nunc radiant; modò velut purpura fulgent.

Hunc florem percurrit S. Doctor *in Diæta tit.* 3. *cap.* 4. & *ſerm.* 1. *de Beata Virgine*, vbi plura egregiè ad conciones congerit; ipſum vide, ſicut & Matthiolum *lib.* 3. *Dioſcorid. cap.* 110.

Viola Martia, flos eſt humilitatis ſymbolum, propè terram repens, radices habet tenues, & fibratas, folia fundit à radice plurima, Hederæ foliis non multum abſimilia; quibus tamen ſunt minora & nigriora, per ambitum leuiter ſerrata. 186

Hiacinthvs genus eſt violæ, colorem habens purpuræ ſubnigræ, folia habet quibuſdam nigris venulis, & diſcurrentibus lineis diſtincta, quæ figuram duplicis illius græcæ litteræ, ω & ι referunt, dolorem præcipuè ſignat; vnde fabulantur Poëtæ in hunc florem mutatum fuiſſe Aiacem, cum necem ſibi, dolore victus, acciſſet.

Ocellvs flos eſt in Gallia notiſſimus, cuius folia carnoſa ſunt, dura, & anguſta, in extremo acuminata, in quibus coeunt piridatim internodia, & in horum cacuminibus calices enaſcuntur, longi, teretes, & glabri, ſuperiùs denticulati, vnde ſpecioſiſſimi prodeunt flores, dilutiùs purpuraſcentes in vna parte, in alia intenſiùs rubicundi, alibi etiam candidi, & ſubindè variantur.

Svnt & huius floris plura genera; ita vt ſint nonnulli omnino albi, purpureis tamen maculis hinc inde aſperſi; hi inter ſe certant, oculumne colorum varietate, an olfactum odoris ſuauitate magis oblectent.

Narcissvs genus eſt Lilij, cuius radix carnoſa eſt, & odora, flos verò purpureus, & folium prope radicem craſſius: huius odor caput aggrauat; & ex eius flore exugitur oleum quoddam, ad duritiès emolliendas ſatis aptum: hic flos præcipuè figurat homines quoſdam adeò ſui amore cæcutientes, vt deliria, & inanes oſtentationes effutiant; vnde ferunt poëtæ, puerum egregia forma, ſua imagine ſub limpido fonte potiri cupientem, in hunc florem fuiſſe verſum. 187

Nardvs frutex eſt haud ignobilis, humilitatis, & deuotionis ſymbolum; hanc ſibi aſſumit ſponſa in canticis, vt apud ſponſum gratiam ineat: *nardus mea dedit odorem ſuauitatis*; radicem habet breuem, & nigram, craſſam tamen, & grauem: folia eius denſa, & parua, velut in ariſtarum cumulum ſe ſpargunt; vnde propter ſpicas ſimul & folia laudatur: duplicis eſt generis; vnum dicitur Indicum, alterum verò Syriacum.

Est & pſeudo-nardus, priori non diſſimilis, folia geſtans craſſiora, & carnoſa, quorum candidus color in languidum diluitur, multiplices portat ſpicas, in ariſtas cumulatas; floſcula quoque gerit purpurea: in locis apricis, & petroſis tantum ſpirat odorem, vt cæteros flores ſuauitatis fragrantia ad æmulationem prouocate videatur; hinc veſtibus, vt ſuaueolentiam ipſis affundat, inſeritur. 188

Hæc etiam duas habet ſpecies, vna procerius adoleſcit, maioremque diffundit odorem; & ſpica dicitur. Altera minoris & odoris, & amplitudinis *Lauandula* vulgò vocatur, quia lauacris propemodum inſeruit; ac vtraque ſpecie Narbonenſis prouinciæ campi, & montes veſtiti fragrant.

Est & Nardus Celtica, ab his diuerſa, alio nomine dicta Saliunca, luteum, & flaueſcen-

 tem

tem geſtans florem, hæc in manuales faſciculos colligata, olfactum oblectat.

189 Cinamomvm frutex eſt valdè pretioſus, ſed collectu difficilis, cùm inter Vepres denſiſſimos, ac Rubos gignatur, etſi in plano ſolo; poſtquam à terra ſex digitorum altitudine ſurculoſus exſurgit, in multum corticem propè cacumen condenſatur; in Æthiopia, & Arabia præcipuè creſcit; cuius duo ſunt genera, aliud candicans, olim pretioſius; aliud nigricans, nunc commendatione dignius: Huic ob inſigne odoramentum ſe Diua Virgo comparat *Eccl.* 24. iuxta Eccleſiæ ſenſum: *ſicut cinnamomum, & balſamum aromatiſans odorem dedi:* Ideò etiam antiquitus coronæ ex Cinnamomo, auro interraſili contextæ fiebant. Vocatur alio nomine Cinnamum, quod tamen alij diſtinguunt à vero cinnamomo: vide Plinium *lib.* 12. *cap.* 19. in officinis hodie habet nomen Canellæ, eò quòd ex longinquis oris aſportetur excauatum ad inſtar canalis.

190 Amaranthvs herba eſt, purpuream gerens ſpicam, non florem, vt aliqui ſuſpicantur; flammea eſt, & nunquam marceſcit; vnde dicitur: *immortales Amaranthi.* Italicè dicitur: *fior velluto:* nullum ſpirat odorem, ſolis oculis grata eſt.

Thymvs frutex eſt, Apibus gratiſſimus, odoratus, & humilis; cuius duplex eſt genus, nigrum, & album; vtrique Apes inſident; quare mel ex his confectum, *bithimum* dicitur.

Iris flos eſt, cœli iridem colorum varietate æmulans, radix eius odorata eſt, & admota naſo ſternutamenta excitat. Hæc valde medicinalis eſt; ventris enim dolores compeſcit; cerebrum humoribus leuat; aceto infuſa, & hauſta contra ſerpentis morſuram antidotum eſt; folia gerit gladiolis ſimilia, acuminata, & ad purpura violæ declinantia.

191 Anemone herba eſt, ſui nominis florem portans, ſed breui euaneſcentem; purpureum tamen, & aſpectu amœniſſimum, olfactui nullum inſpirans odorem; vnde in prouerbium apud Græcos vertebatur. *Roſam cum Anemone confers.* & in eum coniicitur, qui nunquam paria portat; ſed in aliquo ſemper diſconuenit. Apud Gallos vocatur *flos venti*, eò quòd flante vento creſcat: ſignat ideò leuitatem mox caducam; quare fingebant poëtæ Adonidem, ab Apro occiſum, in hanc herbam fuiſſe verſum; plures habet ſpecies, & ad minus quinque, folia habet tenuiora, & numero ſex, nigris punctis in medio aſperſa, nigris etiam capillamentis decorata: & hæc eſt prima ſpecies, magiſquè vulgaris. Secunda ſpecies flores lucidos, purpureoſque gerit, dilutos tamen: Tertia argentea eſt, quinque foliis coronata, magnitudine Roſam æmulatur; Aliæ ab his non multum differunt.

192 Tvlipa flos eſt Bulboſus, hodiè hortorum decus, ex Turcia ad nos delatus eſt non ita pridem; quare patrio nomine ſignificat pileum Dalmaticum, eò quòd eius flos expanſus, ſimilem figuram referat; colorum & varietate & viuacitate mirum oculis oblectamentum diffundit. Florum fundum ſubcaum, & argenteum vides variis ſanguineis venulis, hinc inde diſcurrentibus intertextum; alibi variæ ſtellulæ ſub cærulæo colore ſtratæ paſſim obfulgurant; ita vt hic naturam iocantem non abſurdè diceres; primo ſole oriente, ſuam amænitatem ei obiicit, ſe expandens; mox, occidente ſole, plicatiles flores abſcondit, nè noctis frigus, aut humiditatem ſentiat. Vt debito autem modo creſcat, totamque ſuam pompam explicet, neceſſe eſt, vt ex fœno, & terrà, fimus computreſcens ad eius radices apponatur: in qua diuina ſapientia elucet, quæ ex tam vulgari, & deſpecto principio, rem prorſus ſtupendam educit; quæ principum Aulis oblucet, & in deliciis habetur: Similes ſunt homines, quos de ſtercore Deus ſuſcitat, & eleuat, vt collocet eos cum principibus populi ſui; vti dicitur *Pſalm.* 112. quippè è modica fortuna, virtutum ſplendore ad ſummos apices eleuantur.

Cardamvm græcè, Naſturtium latinè ſonat, herba eſt in hortis vſitatiſſima; paſſioni cardiacæ medendæ multum proficua, vnde etiam ipſum nomen fertur deriuari; capitis etiam vitia purgat, veneremque ſopit, animum exacuens; viſum etiam clarificat; hinc viris ſocordibus, & ſomnolentis commendatur, vt Naſturtium manducent; quo excitentur à ſomnolentia: dicitur autem Naſturtium, ait Plinius *lib.* 10. *cap.* 8. quòd naſum torqueat, ad ſternutationem ſua mordacitate impellendo. 193

Hvic non diſſimilis eſt Helleborus, inſignem enim vim purgandi caput obtinet: cuius duo ſunt genera; aliud vomitione morbos abigit, & eſt album; aliud è contra nigrum, per aluum omne noxium deiicit: Melancholicis, ac furioſis nigram bilem extrahendo medetur; quare his, ſicut & comitiali morbo laborantibus manducanda apponitur: ſi tamen nimium ſumatur, noxia eſt; ſi minus, morbos non leuat: quare Perſius in imperitos huius mixtionis medicos ſtomachatus, ſic ait. 194

Diluis Helleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen. ——

Lysimachia apud Plinium, & Dioſcoridem ſubter Salices naſcitur, & ſimiles his frondes gerit; vnde etiam Salicaria vocatur: Hæc herba tantam habet vim componendæ diſcordiæ, vt ſi etiam Iumentis, à iugo diſcordantibus, imponatur, ſubitò acquieſcunt; ſic refert Plinius: plura tamen ſunt huius floris genera; quædam enim lutea ſunt, quædam etiam purpurea. Cui non diſſimilis eſt Lichnis coronaria, quam Romani Bellariam ſolebant vocare; eò quod Coronis, bello partis, inſerebatur; Plinius eam vocat Roſam græcam *lib.* 21. *cap.* 24. apud vulgus nunc Candelaria vocatur: huius alia eſt ſpecies ſylueſtris; alia hortenſis. 195

Papaver herba eſt ſomnifera, cuius diuerſæ ſunt ſpecies: alia eſt ſpecies agreſtis; alia ſatiua; & hæc ſemen album profert: Cereri olim ſacrabatur; eò quòd hoc remedio vſa ſit, vt obliuiſceretur doloris, quem ex filiæ deperditione patiebatur; vt fingunt poëtæ, vnde & obliuiſcentibus comparatur. 196

Medica herba eſt, ſemper virens, & trifolium: Hæc ſemel ſata, decem annos, etſi ſingulis annis quater, aut ſexies ſucciſa, ſponte creſcit: dicitur Medica, quod in Media, Aſiæ Regione, primò inuenta ſit, & etiamnum abundantiùs creſcat: dum maſticatur, quadam, neſcio qua, qualitate ita nauſeam facit; vt ad vomitum pronocet: dulcis tamen eſt, & equorum pabulis commendatiſſima; ea vtuntur Ruſtici aliquando 197

ad euacuandam crapulam; ad maciem etiam citiſsime confert.

Malabathrvm folium eſt, nunquam apud nos inuentum; quare ex ſola India aduehitur; Nardi ſpirat odorem; & dum creſcit nullis nititur radicibus, ſed aquis paluſtribus ad inſtar lenticulæ innatans: ex hoc folio conficitur vnguentum, odore ſimul, & vtilitate laudatum.

198 Beta, omnibus nota, numquam nomen mutauit; eò quòd valdè inſipida ſit, inſipidorum eſt vocabulum, & hinc ipſa herba, vulgari epitheto fatua notatur; hinc etiam apud Gallos viſitatiſſima improperij vox eſt, *Bete*, & *Betiſe*, quas voculas à *Beſtia* oriundas putant imperitiores; cum reuera longo temporis tractu à Beta oriantur; quare ipſe Auguſtus ſolebat dicere *Betizare* pro languere, vel ſtupidum fieri, apud Sueton. *in Auguſt. cap.* 87. & Diogenes Betas appellare ſolebat homines molles, & cynædos.

199 Blitvm, Betæ non omninò diſſimile, olus eſt, vllum nec ſaporem habens, nec acrimoniam; quare viles, & inutiles indicat perſonas; hinc apud Plinium *lib.* 20. *cap.* 21. vxores, maritis vileſcentes, ab his Bliteæ conuitiabantur; & forſan hinc etiam Galli ignauis improperare ſolent nomine, *Blitre.*

Lactvca celebris eſt Acetariorum vſu, ita dicta, quod lacte exuperante ſit aſtiuo tempore in refrigerium.

Est & herba Lactoris dicta, intus etiam lacte abundans; ſed maſticata vomitionem accelerat; habet folium oleæ ſimilitudinem referens; florem tamen minorem, & luteum gerit.

200 Asparagvs herba eſt, fæniculi geſtans folium, baccas quoque rubras, cum plenè maturuerit, profert. Duo ſunt huius genera; primum eſt ſatiuum, quod generis ſibi nomen retinet; aliud eſt ſylueſtre, quod *Corrudam* vocat Plinius *lib.* 19. *cap.* 4. hodie in coquinis præcipuus eſt eius vſus; vbi ita coquuntur, vt tantum cruditas abſit; quod cum cito fiat, vertitur, ociùs rem aliquam peragenti, in prouerbium: *Citius quam aſparagi coquuntur.*

201 Hvic ita affinis eſt Batis, vt à nonnullis aſparagus gallicus appelletur; tamen ſola Batis hortenſis ita nuncupatur; cùm ſit & alia fruticoſa, pingue geſtans folium, & ad inſtar portulacæ, (quæ frigida eſt herba, & humida, dentium ſtuporem abigens) craſſius tamen, & latius; flores habet candidos, & guſtum ſalſum, eò quòd in petroſis, apricis, & marinis locis naſcatur, ſemen excutit ſimile Libanotidi. Libanotis autem frutex eſt, ab aliis dictus Roſmarinus, thuris odore fragrans; eius radix vix à thure differt; & poſtquam vno anno, ſicco conſeruatur loco, ſtomachi dolorem, vel infirmitatem tollit.

202 Mandragora ſoporifera eſt herba; hæc vino decocta, & infuſa, ita ſenſus ſopore ligat, vt nec grauiſſima vulnera ſentiantur, vt ait S. Doctor. *ſerm.* 2. *de plurib. Confeſſ.* ex Dionifio Medico apud Varium *lib.* 2. *de re ruſtica.* De hac agit etiam Plinius *lib.* 12. 13. *&* 21. cum Dioſcoride *lib.* 4. *cap.* 78. *& lib.* 6. *cap.* 16. Vocatur alio nomine Circeium, cuius duæ ſunt ſpecies, etiam ſexu (*vt* ferunt) diſtinctæ; fert mala magnitudinis Nucum auellanarum. Hanc herbam foſſuri cauent, ne aduerſans ventus eius odorem naribus iniiciat, quia etiam olfaciendo ſoporem ingerit, vel ſaltim ſtuporem, qui ad modum ſomni caput aggrauat; eſt etiam venenum, à quo tibi caue.

Hyssopvs herba eſt notiſſima, & celebris in ſcripturis, præcipuè dicto illo Dauidico *aſperges me Hyſſopo*, in quæ verba eximiè de ipſo diſcurrit Seraphicus Doctor; *Hyſſopus* (inquit) *tria facit, tumorem remouet, humilis eſt, petra adhæret* deinde pulchra eum applicatione Christo comparat: Pulmoni quoque eſt valde vtilis, ſicut & veteri tuſſi compeſcendæ, ſi duæ libræ tribus aquæ ſextariis macerentur: purigini etiam in capite, & phthiriaſi reſiſtit, ſi in oleo conteratur. 203

Absinthivm ſuâ amaritudine nulli non notum, aliud eſt Romanum, alium Ponticum; in enecandis vermibus præcipuam virtutem exerit; cuius folium, in ficu concluſum, ſolet pueris dari manducandum, vel etiam ſuccus, prius poculi orâ melle circumlitâ, vt dulcedo vnius fallat alterius amaritiem; ad quem medendi modum alluſit Lucretius, dum cecinit:

Ac veluti pueris Abſinthia tetra medentes,
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoque liquore.

Datvr & Abſinthium Santonicum, ità dictum, quòd apud Santonas, Galliæ populos, fusè proueniat; priori non valde diſſimile eſt, in ſeminis fœcunditate plus differens. Vulgare autem Abſinthium dicitur Ponticum, eò quòd Pontus, Aſiæ Regio, tantâ eius copiâ luxuriet, vt inde pecora pingueſcant, & ſine felle reperiantur. 204

Ad vires autem reſtaurandas hordei decorticati cremorem, Ptiſanam dictum, laudat S. Bonau. *ſerm.* 1. *de plurib. confeſſ.* ex Plinio *lib.* 18. *cap.* 7. *& lib.* 22. *cap.* 25. hodie conualeſcentibus abundè propinanda datur. Medicinas alias, maximè Theriacam, medicamentum præſtantiſſimum, multis è ſimplicibus conflari docet S. Doct. *ſerm.* 10. *de Apoſt.* & *ſerm.* 1. *de plurib. confeſſoribus, vt ſupra quæſt.* 1. ex Hypocrate, & Plinio *lib.* 20. *c.* 24. *& lib.* 29. *cap.* 4. ipſum vide. Illud hic obiter notandum, Theriacam remedium eſſe ſingulare aduerſus omne venenum; in hoc admirabile eſt, quod ex viperinis, & venenatis carnibus confecta, contra venenum proficiat: eam tamen ſicut, & alias medicinas ſumere in canicula, diſſuadet S. D. cùm Hippocrate *ſerm.* 10. *de Apoſtolis.*

Sinapis herba eſt ſapore acerrima, ignei effectus, & corpori ſaluberrima; quare in hiemalibus condimentis vſitatur; tantæ eſt acrimoniæ, & acuminis, vt cieat lacrymas comedenti; de qua tria ad mores conciliandos egregiè proſequitur S. Bonauentura *ad* 17. *Lucæ*, cum Matthiolo *lib.* 2. *Dioſcord. cap.* 27.

Est enim Granum ſynapis, quantitate paruum, acumine feruidum, & incremento magnum; ſignans ſcilicet fidem, quæ hominem ſuæ paruitatis conſcium reddit; ſignificat etiam affectus inflammationem; nam qui per fidem eſt humilis, preſſuris tritus, in amoris feruorem erumpit: ſicut Sinapis foris nullius virtutis apparens, mox vt teritur, efferuet, vt notat Gloſſa apud D. Bonauenturam *loco cit.* Eſt denique Synapis multitudinis bonorum operum ſymbolum; nam: *Cum creuerit, maius eſt omnibus oleribus, & fit Arbor*, vt dicitur *Matthæi* 13. quo intelligitur cumulata operum congeries, quam ſibi in cœlis Theſaurizat fidelis, vt aduertit *loco citato* S. D. cum cæteris expoſitoribus. Det Deus, vt ità nobis 205

nobis parui, per Diuini amoris affectum in merſtorum cumulum excreſcamus.

206 Plvra alia præclarè diſcuſſit Seraphicus Doctor, quibus paſſim reſperſæ ſunt expoſitiones eius in Lucam, & Ioannem; vti & eius ſermones, ſimilibus condimentis ſapidi, omnibus ſunt ſapori: vt ſi hic omnia congererem, in multa volumina excreſcerent. Neque enim vſque ad ſpinas, quas laudat *ſerm.* 10. *de Apoſt.* aut Triticum, Hordeumne, quæ crebrò cribrat *ſerm.* 1. *Dom.* 1. 3. *&* 4. *Quadr. Dom.* 4. *Epiph. ſerm.* 2. *& ſequent. & collat.* 57. *in Ioan.* & *ſerm. in cæna domini*; ſiue etiam ad ipſum Hyſſopum aliquid omiſit, ita vt de ipſo, ſicut de ſapientiſſimo Salomone, concludere libeat: *Et diſputauit ſuper lignis, à cedro, quæ eſt in libano, vſque ad Hyſſopum, quæ egreditur de pariete; & veniebant de cunctis populis ad audiendam ſapientiam eius;* Omnia enim Authorum ſcripta, qui poſtremis his ſæculis, ſiue Theologicè, ſiue phyſicè ſcripſerant, huius Seraphici Salomonis doctrinâ referta exuberant, illum obſecro percurrite.

Totum autem huius Hexaëmeronis opus, ſicut & cætera mea qualiacumque opera, Lydio illi omnis veritatis lapidi, Romanæ ſcilicet Eccleſiæ, ſolidiſſimæ fidei Petræ, diiudicandum appendatur.

LAVS DEO.

INDEX

INDEX

LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ Quæ in hoc Tractatu de Operibus ſex dierum continentur.

Littera P. Paginam: Littera N. Numerum indicat Marginalem.

E TESTAMENTO VETERI.

Geneſis.

CAP. I. *IN principio creauit Deus cœlum, & terram.* p.3.n.14. p.6.n.37.p.163.n.80

Fiat firmamentum. p.4.n.19 & 19. p.16.n.67. p.162. num. 74

Fiant Luminaria. ibid. n.20. p.106.n.20

Congregentur aquæ in locum vnum; & appareat arida. p.5.n.26. & ſeqq. p.181.n.174

Factumque eſt veſpere, & mane dies vnus. p.7.n.47 p.156. n.37. p.157.n.41. & 46

Producant aquæ reptile. p.26.n.25. p.140.n.6

Creauit Deus cete grandia. ibid.

Germinet terra herbam virentem. p.134. n.14. & ſeqq. p.156. n.24

Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram. p.134.n.19. p.140.n.2

Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas: Dixit verò Deus: fiat lux p.154.n.20. & ſeqq. p.182.n.190

Producat terra omne animal, &c. p.289.n.6

Maſculum, & fœminam creauit eos. p.309.n.46

Fecit Deus Luminaria, & poſuit ea in firmamento. p.161.n.79

Poſuit Deus aues ſub firmamento cœli. pag.162. num. 73

Vidit cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. p.167. n.98

Diuidat aquas ab aquis. p.180. n.173. & ſeqq. p.194. n.267

Dixit Deus, diuidant diem, ac noctem, &c. p.198. num.292

Et appareat arida. p.230. n.4. & ſeqq.

Fons aſcendebat de terra, irrigans, &c. pag.249. num. 35

II. *Plantauerat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis.* p.7.n.48

Iſtæ ſunt generationes cœli, & terræ in die, qua creauit Deus cælum, & terram. ibid. n.49

Produxit Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue. p.134.n.16. p.140 num. 3

Spinas & tribulos germinabit tibi. pag 140. n.3 & 4

Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium. p.141. n.11. & 13

Nondum pluerat Deus ſuper terram. pag.163. num. 78

Formatis igitur de humo cunctis animantibus terræ, &c. p.289. n.6

Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. p.366. n.12. & 16

Immiſit Dominus Deus ſoporem in Adam, cumque obdormiſſet, &c. p.307.n.21

Pulvis es, & in pulverem reuerteris. p.291.n.15. & ſeqq.

Adduxit Deus eam ad Adam. p.304. n.52

Repleuit carnem pro ea. pagina 308. num.30. & ſeqq.

Hoc nunc os ex oſſibus meis; & caro de carne mea: ibid.n.31. p.309.n.48

Adæ verò non inueniebatur adiutorium ſimile. ibid. n.50. & ſeq.

Tulit Dominus Deus hominem; & poſuit eum in Paradiſo voluptatis. p.312.n 90

Emiſit eum Dominus Deus de Paradiſo, &c. p.313 num. 91

Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum. p.312.n.108

III. *Conſueuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata.* p.383.n.174

IV. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* p.208. n.353.

VII. *Cataractæ cœli apertæ ſunt.* p.180. n.167

XX. *Vidi coram me vitem, in qua vidi tres propagines creſcere.* p.382. n.170

XXI. *Riſum fecit mihi Deus, quicunque audierit corridebit mihi.* p.376. n.133

Exodus.

Cap. XII. *Dixit quoque Dominus ad Moyſen, & Aaron in terra Ægypti: menſis iſte, &c.* p.147.n.11 & ſeqq.

XV. *Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos mare.* p.259. num.69
Venerunt autem in Helim filij Iſraël, vbi erant duodecim fontes, & ſeptuaginta Palmæ. pag.383 num.176
XXIII. *Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis, &c.* p.134. n.22

Leuiticus.

Cap. XXIII. *Menſe primo Phaſe Domini eſt.* p.147.n.9

Deuteronomium.

Cap. IV. *Ne fortè eleuatis oculis ad cœlum videns Solem, Lunam, & omnia aſtra, errore deceptus adores ea.* p.234. n.27
XXXII. *Dei perfecta ſunt opera.* p.157.n.44. p.167.n.98
Audite cæli, quæ loquor. p.218.n.411
XXXIII. *Vt ſugeret mel de petra.* p.264.n.104

Ioſue.

Cap. X. *Stetit itaque Sol in medio cœli, & non feſtinauit occumbere.* p.232.n.15
Sol contra Gabaon ne moueare. ibid. n.16

Paralypomenon ſecundus.

Cap. XXI. *Suſcitauit Dominus ſuper Ioram ſpiritum Philiſtinorum, & Arabum.* p.120.n.13
XXV. *Non veniat tecum exercitus Iſrael, non enim Dominus eſt cum Iſraël, &c.* ibid.

Iob.

Cap. IX. *Qui commouet terram de loco ſuo.* p.235. num.94
Qui præcipit Soli, & non oritur, & claudit ſtellas. p.232.n.16
X. *Pelle, & carnibus veſtiſti me.* p.113.n.15.p.317
XII. *Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur.* p.252. num 13
XIV. *Qui cum dormierint, non reſurgent, donec atteratur cœlum.* p.194.n.263
XVI. *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me.* p.127.n.35
XXVI. *Qui appendit ſuper nihilum.* p.229
XXX. *Nunquam ad præceptum tuum eleuabitur Aquila, & in arduis ponet nidum?* p.371.n.87
XXXV. *Vbi eſt Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte, &c.* p.208.n.353
XXXVII. *Tu forſitan fabricatus es cum eo cœlos.* p.161.n.67
Solidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt. p.193.n.261
XXXVIII. *Cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes Filij Dei.* p.153.n.8
Quando fundebatur pulvis in terra. p.235.n.34
Quis concluſit oſtiis mare, quando erumpebat. p.240.n.57

Pſalmi.

Pſal. XVIII. *Opera manuum eius annunciat firmamentum.* p.161.n.67
A ſummo cœlo egreſſio eius. p.194. n.267
In ſole poſuit tabernaculum ſuum. pagina 200. num. 306
Lex Domini immaculata. ibid.
XX. *Dominus in cœlo ſedes eius.* p.135.n.4
XXI. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* p.383. num. 171
XXIII. *Ipſe ſuper Maria fundauit eam.* p.230. num. 7
XXXII. *Congregans ſicut in vtre aquas maris.* p.241. num. 60
L. *Aſperges me hyſſopo, &c.* p.245.n.7
LVI. *Foderunt ante faciem meam foueam.* pag.383. num.171
LXXII. *Signa noſtra non vidimus.* p.204.n.326
XCII. *Mirabiles elationes maris.* p.245.n.7
XCIII. *Qui docet hominem ſcientiam.* p.208.n.353
CI. *Opera manuum tuarum ſunt cœli: Ipſi peribunt, &c.* p.193.n.255
CII. *Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam.* p.135. num.255
CIII. *Qui tegis aquis ſuperiora eius.* p.178.n.158
Extendens cœlum ſicut pellem. p.179.n.152.p.194 num. 265
Super montes ſtabunt aquæ. p.240.n.57
CVI. *Qui deſcendunt mare in nauibus.* p.230.n.7 p.240. n.60
CIX. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum, &c.* p.93.n.34
CXI. *Initio tu Domine terram fundaſti; & opera manuum tuarum ſunt cœli.* p.5. n.25
CXIII. *A facie Domini mota eſt terra.* pag.235. num.34
CXVIII. *Fundaſti terram, & permanet.* p.4.n.16 p. 229
CXXXIV. *Qui producit ventos de theſauris ſuis.* p.258.n.58
CXXXVIII. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me.* p.311.n.67
Etenim illuc manus tua deducet me. pagina 128 num. 36
CXLIV. *Laudate eum Sol, & Luna, &c.* p.153. num. 13
CXLVI. *Qui producit in montibus fœnum, & herbam ſeruituti hominum.* p.127.n.33
CXLVIII. *Volucres cœli, &c.* p.163.n.76
Aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt. p.164.n.83. p.178. n.158

Liber Prouerbiorum.

VIII. *Quando æthera firmabat ſurſum.* pag.193. num. 262
XVI. *Quando appendebat fundamenta terræ.* p.232. num. 15
XXX. *Ignis vero nunquam dicit: ſufficit.* pag.166. num. 92

Ecclèſiaſtès.

Cap. I. *Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur.* p.197.n.286
Flumina exeunt ex mari. p.244. n.3
Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. p.238.n.27. & ſeqq.
XI. *Qui obſeruat ventum, &c. quomodo ignoras, quæ ſit via ſpiritus.* p.258.n.60. n.259.n.69

Cantica.

Cap. I. *Tigna domorum noſtrarum cedrina.* p.388. num. 180
Faſciculus mirrhæ dilectus meus mihi. pag. 384. num.179
V. *Vox dilecti pulſantis.* p.346. n.184

Sapientia.

Cap. I. *Primus formatus eſt à Deo Pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet factus.* p.307. n.22
II. *Dixerunt impy: exiguum eſt tempus vitæ noſtræ tranſibit vita noſtra tanquam veſtigium nubis, & ſicut nebula diſſoluetur.* p.262. n.99
V. *Sonitus alarum verberans leuem ventum.* p.257. num. 54
Tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur. p.259. n.67
Ibunt directè emiſſiones fulgurum, & à petrota ira plenæ mittentur grandines. p.263. n.97
VII. *Coagulatus ſum in ſanguine hominis.* pag.342. num. 158
Decem menſium tempore coagulatus ſum. p.343. num. 161
Primam vocem aliis ſimilem emiſi plorans. ibid.
VIII. *Attingit à fine ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* p.125. n.22
XI *Quomodo poſſit aliquid permanere, niſi tu voluiſſes.* p.125. n.22
XVI. *Nix autem, & glacies ſuſtinebunt vim ignis.* p.264. n.99
XVIII. *In veſte enim poderis totus erat orbis terrarum.* p.284. n.196

Eccleſiaſticus.

Cap. I. *In circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur.* p.219. n.412. p.257. n.54
II. *Nardus mea dedit odorem ſuauitatis.* pag.385. num. 187
XVI. *Creauit ex ipſo adiutorium ſimile.* pag. 307. num.22
XVII. *Quid lucidius ſole.* p.200. n.306
XVIII. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul.* p.6. n.40
XXIV. *Gyrum cæli circuiui.* p.197. n.286
Quaſi plantatio roſæ in Hiericho. p.385. n.158
Sicut cinamomum, & balſamum aromatizans odorem dedi. p.386. n.189
XLIII. *Vas caſtrorum in excelſis in firmamento cæli reſplendens glorioſè.* p.203. n.322
A Luna ſignum diei feſti. p.204. n.331
Vox tonitrui eius exprobrauit terram. pag. 160. num. 73.
Vide Arcum, & benedic eum, qui fecit illum; valdè ſpecioſus eſt in decore ſuo. p.265. n.107

Iſaïas.

Cap. X. *Numquid gloriabitur ſecuris contra eum, &c.* p.128. n.37
XXVI. *Omnia opera noſtra operatus es Domine.* p.127. n.34
XXX. *Erit lux Lunæ, & lux Solis ſeptempliciter.* p.60. n.63
XXXV. *Tunc ſaliet, ſicut Ceruus, Claudus.* p.380. num. 159
XLI. *Annunciate, quæ ventura ſunt, & ſciemus, quia Dij eſtis vos.* p.209. n.359
XLVI. *Non eſt vltra Deus, nec eſt ſimilis mei.* ibid.
XLVII. *Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum, &c.* ibid.
XLVIII. *Menſura fundauit terram.* pag. 239. num. 50
LI. *Cælum ſicut fumus formatum.* pagina 194. num. 268
LIII. *Ecce vidimus eum, & non erat illi ſpecies neque decor, &c.* p.383. n.172
LXVI. *Sicut cæli noui, & terra noua, quos ego, &c.* p.147. n.7
Cælum mihi ſedes eſt. p.135. n.4

Ieremias.

X. *Iuxta vias gentium nolite diſcere, & à ſignis cæli nolite metuere.* p.208. n.353
XXIII. *Ego cælum, & terram impleo.* pag.198. num. 287

Threni.

Cap. III. *Venatione ceperunt, &c.* p.377. n.138

Amos.

Cap. III. *Leo in ſaltu rugit; ſed non inuenit prædam.* p.365. n.47
VIII. *Occidit eis Sol.* p.232. n.16

Michæas.

Cap. IV. *In illa die dicit Dominus, congregabo claudicantem.* p.380. n.159

Habacuc.

Cap. III. *Sol, & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo.* p.232. n.8

Machabæorum ſecundus.

Cap. VII. *Neſcitis qualiter in vtero meo apparuiſtis; neque enim ego membra veſtra compegi.* pagina 127. n.55

E TESTAMENTO NOVO.

Matthæus.

Cap. V. *Solem facit oriri ſuper bonos, & malos.* p.232. num. 16
VI. *Lucerna corporis tui oculus tuus.* p.357
X. *Sicut oues in medio luporum.* p.383. n.174
XXVI. *Iniecerunt manus in Ieſum, & vinxerunt eum.* p.383. n.172
XIII. *Cum creuerit, maius eſt omnibus oleribus; & fit arbor.* p.387. n.205

Lucas.

Cap. V. *Aſcendit Ieſus in nauem: Duc in altum, &c.* p.240. n.58
VII. *Et deſcendit procella venti.* p.259. n.67
XI. *Beatus venter; qui te portauit; & vbera, quæ ſuxiſti.* p.343. n.164
XIV. *Voca debiles, & claudos.* p.380. n.159
XXI. *Erunt ſigna in Sole, Luna, & Stellis.* p.204. num. 327
XXII. *Venit autem dies Azymorum.* pagina 147. num. 9
XXIV. *Obtulerunt fauum mellis.* pagina 264. num. 104
Nonne cor noſtrum ardens erat in via, &c. p.345. num. 159

Ioannes.

Cap. I. *Sine ipſo factum eſt nihil.* p.27.n.5
Omnia per ipſum facta ſunt. p.126.n.23. & ſeqq.
Erat lux vera, & tenebræ eam non comprehenderunt. p.200.n.306
II. *Hoc autem dicebat de templo corporis ſui.* p.342. num. 158
III. *Spiritus vbi vult ſpirat: & neſcis vnde veniat, aut quo vadat.* p.258.n.58
V. *Pater meus vſque modo operatur.* p.112.n.11. p.126.n.23. & 26. p.129.n.45
VI. *Nemo venit ad me niſi Pater traxerit eum.* p.112. num. 52
VIII. *Ego ſum lux mundi.* p.200.n.396
Nondum venit hora mea. p.210.n.368
X. *Animam pono pro ouibus.* p.364.n.43
XI. *Scio quod reſurget in reſurrectione.* p.59.n.86
Erat autem Bethania iuxta Hieroſolymam quaſi ſtadiis vndecim. p.285.n.193
XII. *Ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ.* p.360.n.15
XV. *Nihil ſine me poteſtis facere.* p.128.n.36
XIX. *Lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis, & aqua.* p.291.n.17
XX. *Videte manus meas, & pedes meos: quia ego ipſe ſum.* p.302.n.62

Actus Apoſtolorum.

Cap. IV. *Quem oportet cælum ſuſcipere vſque ad tempus reſurrectionis hominum.* p.91.n.34
XXIII. *Aſſiſtens Chriſtus Paulo, dixit: Conſtans eſto, &c.* p.91.n.34
XVI. *In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* p.127. n.30. & ſeqq.

Ad Romanos.

Cap. I. *Inuiſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt, conſpiciuntur.* p.153.n.10

Prima ad Corinthios.

Cap. III. *Neque qui plantat, eſt aliquid: ſed qui incrementum dat Deus.* p.121.n.13
XV. *Sicut ſtella differt à ſtella in claritate.* p.159. num. 59

Ad Hebræos.

Cap. IV. *Chriſtus penetrauit cælos.* p.194.n.263
XI. *Fide aptata ſæcula, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent.* p.5.n.23

Iacobi Epiſtola.

Cap. IV. *Age nunc, qui dicis: Hodie, aut craſtino ibimus in in illam ciuitatem, & faciemus illic annum.* p.122.n.11

Ioannis prima.

Cap. V. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis.* p.291.n.18

Apocalypſis.

Cap. III. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* p.346.n.184
X. *Poſt diem iudicij non erit tempus.* pagina 108. num. 35

INDEX
LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ
Quæ in hoc Tractatu de Anima continentur.

Geneſis.

CAP. I. FACIAMVS *hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* pag.16.n.101. p.27.n.176. pag.239.n.1. p.269.n.162. p.245.n.15. & 17
Producant aquæ reptile animæ viuentis. p.42.n.252 p.156.n.4
Dominamini piſcibus maris. p.267.n.144
II. *Spirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ.* p.3.n.1. p.27.n.176. p.44. n.260. & ſeqq.
Factus eſt homo in animam viuentem. p.34.n.207
Ædificauit eam in mulierem. p.41.n.248
Deus requieuit ab omni opere creationis. ibid.
Tulit igitur Dominus Deus coſtam. p.81.n.91
Creauit Deus hominem ad imaginem ſuam. p.163. num. 26
Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. p.248.n.23
Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. p.250.n.32
Erant autem nudi ambo, & non erubeſcebant. p.255. num. 68
In quacunque die comederis, morte morieris. p.256. num. 74
De omni ligno Paradiſi comedes, &c. p.256.n.77. p.258.n.83
Produxit Deus de humo omne lignum pulchrum viſu. p.259.n.94
Vidit igitur mulier, quod eſſet bonum lignum. p.283.n.55
Cur precepit vobis Deus, &c. p.282.n.48
Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum. p.297.n.3. & ſeqq.
Ne forte ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. p.260.n.96. & ſeqq.
III. *Serpens decepit me.* p.253.n.54
Nequaquam moriemini, &c. ibid. n.55
Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. p.266.n.143

Mulie

Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi, & comedi. p.284.n.68. p.285.n.74
Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt. p.286. num.77
Erat autem ſerpens callidior cunctis animantibus terræ. p.292.n.122
Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. p.293.n.125
IV. *Sub te erit appetitus tuus,& tu dominaberis illius.* p.149.n.2
Adam genuit filium ad imaginem ſuam. p.163.n.26
Nonne ſi benè egeris recipies: ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit. p.217.n.212
Reſpexit Dominus ad Abel,& ad munera eius: Ad Cain autem non reſpexit. p.218.n.216
IX. *Omnes piſces maris manui veſtræ traditæ ſunt.* p.263.n.118
Terror veſter ſit ſuper cuncta animalia. p.264. num.123
Chanaan ſeruus ſeruorum erit. p.266.n.143
Senſus, & cogitatio hominis prona ſunt in malum ab adoleſcentia. p.271.n.173
XV. *Noli timere Abraham, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* p.219.n.217
XXI. *Congregatus eſt ad populum ſuum.* p.15.n.90
XXVII. *Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni.* p.138. num.871
XXVIII. *Si fuerit Deus mecum,&c. erit mihi Dominus in Deum.* p.42.n.93
XXXV. *Appoſitus eſt populo ſuo.* p.15.n.90
XXXVII. *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum.* ibid. n.91
XLII. *Duodecim fratres ſumus, alius non eſt ſuper.* p.42.n.32
XLVI. *Omnes animæ, quæ egreſſæ ſunt de femore Iacob, &c.* p.41.n.248

Exodus.

Cap. III. *Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob.* p.15.n.92
XXIII. *Peregrino moleſtus non eris, ſcitis enim aduenarum animas.* p.30.n.191
XXX. *Dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino.* ibid. & ſeqq.
XXXIII. *Non videbit me homo,& viuet.* p.251.n.43

Leuiticus.

Cap. XVII. *Anima carnis in ſanguine eſt.* p. 58.n.6
XXVI. *Terrebit eos ſonitus folij volantis.* p.134. num.72

Numeri.

Cap. XII. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, per ſomnium, aut in viſione loquar ad eum.* p.236. num.28

Deuteronomium.

Cap. XXX. *Conſidera, quod hodie propoſuerim in conſpectu tuo, vitam & bonum: & è contrario.* p.217. num.213

Ioſue.

Cap. XXIV. *Optio vobis datur, cui ſeruire potiſſimum debeatur.* p.117.n.214

Regum ſecundus.

Cap. XII. *Ego vadam ad eum: ille verò non reuertetur ad me.* p.15.n.95
XXIV. *Melius eſt vt incidam in manus Domini, quàm in manus hominum.* p.218.n.214

Regum tertius.

Cap. III. *Apparuit Dominus Salomoni: Poſtula quod vis, vt dem tibi.* ibid.
IV. *Diſputauit de omnibus, à cedro Libani, vſque ad hyſopum.* p.249.n.29
Præcedebat ſapientia Salomonis, ſapientiam omnium Orientalium. ibid.
XVII. *Dominus Deus meus reuertatur obſecro animam pueri huius in viſcera eius.* p.15.n.95

Tobias.

Cap. II. *Filij Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt, &c.* p.15.n.96
III. *Domine, ſecundùm voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meum.* ibid.
IV. *Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum ſepeli.* p.3.n.2

Iob.

Cap. III. *Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat.* p.271.n.174
IV. *In Angelis ſuis reperit prauitatem.* p.287.n.86
XII. *Palpabunt quaſi in tenebris.* p.161.n.17
XIX. *Scio quia in carne mea reſurrecturus ſum.* p.85. num.108
XXI. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* p.16.n.105
XXXVII. *Frumentum deſiderat nubes.* p.150.n.7
XXXVIII. *Hucuſque venies,& non procedes amplius.* p.264.n.127
Quis dedit Gallo intelligentiam. p.113.n.108. p.234.n.14
XLII. *Addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob duplicia.* p.15.n.96

Pſalmi.

Pſal. IV. *Signatum eſt ſuper nos vultus tui Domine.* p.170.n.54
VIII. *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.* p.249.n.27
Gloria & honore coronaſti eum. p.274.n.193
XXXII. *Qui finxit ſigillatim corda eorum.* p.41. num.243
Rectos decet collaudatio. p.269.n.163
XXXV. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.* p.216. num.209
XXXVI. *Adhuc puſillum, & non erit peccator, quæres locum eius, & non inuenies.* p.18.n.117
XL. *Sana animam meam.* p.44.n.263
XLVIII. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit,&c.* p.273.n.190
LXVIII. *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* p.285.n.71
LXXII. *Imaginem illorum ad nihilum rediget.* p.246. num.19
XCII. *Mirabiles elationes maris.* p.264.n.126
XCIV. *Hodie ſi vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* p.218.n.214
CI. *Quàm magnificata ſunt opera tua, Domine.* p.264 num.126
CIII. *Reſpicit terram, & facit eam tremere.* ibid.
CXVIII. *Clamaui in toto corde meo.* p.60.n.16
CXXVIII. *Superbi iniquè agebant vſquequaque.* p.285.n.71
CXLVI. *Qui numerat multitudinem ſtellarum.* p.248 num.24
CXLVIII. *Ipſe dixit & facta ſunt.* p.190.n.125

Liber Prouerbiorum.

Cap. VI. *Vade ad formicam, & diſce prudentiam.* p.114.n.125
VIII. *Delitiæ meæ eſſe cum filiis hominum.* p.246.n.17.
XXI. *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud.* p.221.n.223.

Eccleſiaſtes.

Cap. I. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat.* p.60.n.15
Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur. ibid.
Cunctæ res difficiles, non poteſt, eas homo explicare ſermone. p.199.n.160
II. *Nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur.* p.149.n.2
Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi. p.154.n.28
III. *Vnus eſt interitus hominum, & iumentorum.* p.22. num. 147
VII. *Deus fecit hominem rectum.* p.255.n.65.& 68 p.269.n.163
VIII. *Dominatur homo homini.* p.267.n.146
IX. *Mortui enim nihil nouerunt: Nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erit apud inferos.* p.160. n.16. & ſeqq.
XI. *Scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.* p.22.n.147
XII. *Reuertatur puluis in terram ſuam vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum.* p.5.n.17. p.15.n.97. p.44.n.262

Canticum Canticorum.

Cap. I. *Curremus in odorem vnguentorum tuorum.* p.138.n.87
Recti diligunt te. p.169.n.163
Nardus mea dedit odorem ſuauitatis. p.183.n.89
II. *Fructus eius eſt, dulcis gutturi meo.* p.165.n.31
IV. *Odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris.* p.138.n.87
V. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* p.115.n.126

Sapientia.

Cap. I. *In maleuolam animam non introibit ſapientia.* p.228.n.242
Deus mortem non fecit. p.256.n.74
II. *Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum.* p.16.n.101 p.246.n.18. p.271.n.172
Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. p.280.n.31
III. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt.* p.16.n.102 & ſeqq.
IV. *Venient in cogitatione peccatorum ſuorum, &c.* p.161.n.20
Odio ſunt Deo impius, & impietas. p.219.n.218
V. *Talia dixerunt in inferno, qui peccauerunt.* p.26. num. 97
Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, &c. p.161.n.20
VII. *Ipſe dedit mihi horum, quæ ſunt, ſcientiam veram, &c.* p.249.n.28
VIII. *Puer autem eram ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam.* p.39.n.235
IX. *Corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam.* p.157.n.2
X. *Hæc illum, qui primus, &c. cuſtodiuit, & eduxit à delicto ſuo.* p.293.n.128
XI. *Diligis omnia, & nihil eorum, quæ feciſti, &c.* p.251.n.38. p.272.n.184
XVII. *Reſonans de altiſſimis montibus Echo.* p.134. n.72. p.136.n.78

Eccleſiaſticus.

Cap.X. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia.* p.283.n.59
XV. *Ante hominem bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* p.229.n.243
Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. p.217.n.217
XVII. *Deus creauit hominem, & veſtiuit illum virtute.* p.270.n.165
Deus creauit de terra hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum. p.240.n.3. p.248.n.24
In vnaquaque gente prepoſuit rectores. ibid.n.22
XVIII. *Fili poſt concupiſcentias tuas ne eas.* p.149.n.2
XXIV. *Sicut cinamomum, & balſamum aromatizans odorem dedi.* p.138.n.87
XXV. *Si volueris mandata mea ſeruare.* p.153.n.20
A muliere initium omnis peccati. p.283.n.59
XXXI. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus: facere mala, & non fecit* p.217.n.214
XXXIII. *In omnibus operibus Altiſſimi intuere duo contra duo, & vnum contra vnum.* p.71.n.58
XLIV. *Henoc placuit Deo, & tranſlatus eſt in Paradiſum.* p.262.n.111
L. *Quaſi thus redolens in diebus æſtatis.* f.138.n.90

Iſaïas.

Cap.XI. *Et ponet manum in foramine Aſpidis, & in cauerna Reguli.* p.263.n.122
XIV. *Ex quo dormiſti non aſcendit, qui ſuccidat nos.* p.16.n.97
XIX. *Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum vertiginis.* p.161.n.17
XXVI. *Omnia opera noſtra in nobis operatus es, Domine.* p.221.n.223
LVII. *Omnem flatum ego feci.* p.41.n.245
LXIV. *Sicut pannus menſtruatæ, omnes iuſtitiæ noſtræ.* p.306.n.94
LXVI. *Numquid ego, qui alios parere facio, ipſe non pariam, dicit Dominus?* p.82.n.98

Hieremias.

Cap. II. *Arguet te malitia tua.* p.161.n.20
X. *Scio, Domine, quia non eſt in homine via eius.* p.221.n.223
XII. *Quare via impiorum proſperatur.* p.17.n.105
Congrega eos ſicut gregem ad victimam. p.18. num.117

Threni.

Cap. III. *Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua.* p.219.n.216

Ezechiel.

Cap. XVIII. *Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.* p.44.n.263
Filius non portabit iniquitatem Patris; nec Pater iniquitatem filij. p.219.n.217
XXVIII. *Tu ſignaculum ſimilitudinis.* p.247.n.22
XLIV. *Sufficiant nobis omnia ſcelera noſtra domus Iſraël.* p.219.n.218

Daniel.

Daniel.

Cap. I V. *Peccata tua eleemoſynis redime.* pag.219. num. 217

Machabæorum ſecundus.

Cap. I I. *Non ego ſpiritum, & animam donaui vobis.* p.3. n.2
V I. *Manum omnipotentis neque viuus, neque defunctus effugiam.* p.16. n.98
V I I. *E Cœlo iſta poſſideo, ſed propter Dei leges nunc hæc ipſa deſpicio.* ibid.

E TESTAMENTO NOVO.

Matthæus.

Cap. I X. *Quid cogitatis mala in cordibus veſtris.* p 169. n.49
X. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* p.16. n.99. p.34. n.207
Timete eum, qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam. p.221. n.222
Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. p.281. n.42
X I. *Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris.* p.31. n.194
Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. p.219. num.215
XV. *Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur.* p.65. n.34. & ſeq.
De corde exeunt cogitationes, &c. p.169. n.49
XIX. *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos.* p.297. n.76
Faciem cœli diiudicare noſtis. p.163. n.76
XXII. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* p.141. n.5
XXV. *Ibunt in ignem æternum: Iuſti autem in vitam æternam.* p.16. n.104
Intra in gaudium Domini tui. p.219. n.209
Venite poſſidete regnum paratum vobis à conſtitutione mundi. p.135. n.6.
XXVI. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* p.29 num. 182
Hic eſt calix noui, & æterni teſtamenti, qui pro multis effundetur. p.58. n.8
Hoc eſt corpus meum, &c. p.59. n.11
XXVII. *Emiſit ſpiritum.* p.29. n.187

Marcus.

Cap. IX. *Vermis eorum non morietur.* p.162. n.20

Lucas.

Cap. I. *Non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum.* p.81. n.94
XIV. *Compelle intrare.* p.221. n.222
XVI. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* p.16. n.100
Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua. p.100. n.57
Eleuans autem oculos, cùm eſſet in tormentis, vidit Lazarum. p.159. n.12
Pater Abraham miſerere mei: mitte Lazarum, &c. p.161. n.20. & 22
XXII. *Vt edatis, & bibatis, &c.* p.216. n.269
XXIII. *In manus tua commendo ſpiritum meum.* p.5. num.18
XXIV. *Palpate, & videte; quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet.* p.141. n.102

Ioannes.

Cap. I. *De plenitudine eius omnes accepimus.* p.148. num. 15
V. *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor.* p.42. n.249. p.265. n.136
V I. *Qui manducat meam carnem, viuet in æternum.* p.16. n.104
VII. *Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.* p.306. n.93
VIII. *Vos ex patre diabolo eſtis.* p.246. n.20
I X. *Me oportet operari donec dies eſt.* p.161. n.17
XII. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet.* p.4. n.10
Qui amat animam ſuam, perdet eam. p.44. n.263
Adhuc modicum lumen in vobis eſt. p.199. n.161
X I I I. *Non cantabit Gallus, &c.* p.234. n.11
Quoniam tu hæreditaberis in omnibus gentibus. p. 239
X V. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis.* p.221. n.223
XVI. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* p.216. num.209
X X. *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti.* p.96. n.62

Actus Apoſtolorum.

Cap. I I. *Quem Deus ſuſcitauit à mortuis, ſolutis inferni doloribus.* p.158. n.4
V I. *Cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te Spiritui Sancto.* p.218. n.213
V I I. *Domine Ieſu accipe ſpiritum meum.* p.16. n.100

Ad Romanos.

Cap. I I. *Cùm gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt.* p.178. n.82
V. *Omnes in Adam peccauerunt.* p.85. n.107
Per vnum hominem peccatum intrauit, & per peccatum mors. p.256. n.74. p.257. n.8. & ſeq.
Vbi abundauit delictum, &c. p.279. n.24
V I. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* p.219. n.217
Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. p.278. n.19
VII. *Quis me liberabit de morte corporis huius.* p.16. n.100. p.271. n.272
Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. p.149. n.2. p.255. n.67
Lex quidem ſancta, mandatum ſanctum, & iuſtum. p.218. n.215
Non enim quod volo bonum, hoc facio. p.255. n.69
Peccatum ſeduxit me. p.286. n.8
V I I I. *Quos prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui.* p.239. n.1
I X. *Antequam aliquid boni, aut mali egiſſent, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.* p.44. n.264
X. *Fides ex auditu eſt.* p.96. n.42
XIV. *Siue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus.* p.15 num.64

Prima ad Corinthios.

Cap. I. *Qui factus eſt nobis iuſtitia, & ſanctificatio, & Redemptio.* p.272. n.181. & 182
V I I. *Non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis.* p.153. n.20. p.218. n.214

IX. *Sic currite, vt comprehendatis.* p.552.n.14
XIII. *Scientia deſtruetur, linguæ ceſſabunt &c.* p.160. num. 14
Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. p.213. num. 202
Charitas nunquam excidit, ſiue prophetiæ euacuabuntur, &c. p.215.n.208
XV. *Quod ſeminat, non viuificatur, niſi prius moriatur.* p.4.n.10
Si in hac vita tantùm in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. p.19.n.123
Sed non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale. p.268.n.153. & ſeqq.

Ad Corinthios ſecunda.

Cap. V. *Ædificationem habemus à Deo, domum non manu factam, æternam in cœlis.* p.16.n.100
Nolumus expoliari, ſed ſupraveſtiri. p.19.n.129. p.45.n.266
Quamdiu ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino, & per fidem ambulamus. p 250.n.36
XII. *Caput mulieris vir.* p.299.n.38

Ad Galatas.

Cap. V. *Caro concupiſcit aduerſus Spiritum, & Spiritus aduerſus carnem.* pag.5.n.18.p.149.n.2. p.297.n.8
Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege. p.278.n.8
Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. p.297.n.8
VI. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* p.161, num. 17

Ad Epheſios.

Cap. I. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam.* p.148.n.15
II. *Omnes naſcimur filij iræ.* p.42.n.249
III. *Vt innoteſcat Principatibus, & poteſtatibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei.* p.253.n.51
IV. *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ.* p.270.n.165
V. *Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* p.250.n.22

Ad Philippenſes.

Cap. I. *Deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* p.16.n.100

Ad Coloſſenſes.

Cap. II. *Ipſe eſt caput omnis principatus.* p.148 n.15
III. *Induentes nouum hominem, qui renouatur in agnitionem Dei ſecundùm imaginem eius.* p.48.n.13

Ad Theſſalonicenſes prima.

Cap. V. *Vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſeruetur.* p.35.n.215

Ad Timotheum prima.

Cap. I. *Lex iuſto non eſt poſita.* p.278.n.19
II. *Adam non eſt ſeductus; mulier autem in prævaricatione ſeducta fuit.* pag.253.n.56.p.184. num. 67
VI. *Deus qui ſolus habet immortalitatem.* pag. 22. num. 149

Ad Timotheum ſecunda.

Cap. II. *Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit.* p.217.n.212.p.305.n.87

Ad Hebræos.

Cap. VII. *Leui in lumbis erat Abrahæ, quando decimatus eſt.* p.85.n.107
Sine patre, ſine matre, ſine genealogia. p.254. num. 58
IX. *Sine ſanguinis effuſione, non fit remiſſio.* p.58. num. 7
XI. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, &c.* p.250.n.35
XIII. *Vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum.* p.58.n.7

Iacobus.

Cap. III. *Accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* p.16.n.104
IV. *Vnde bella, & lites inter vos, nonne ex concupiſcentiis veſtris.* p.150.n.10

Prima Petri.

Cap. I. *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine Agni.* pag.58. num. 7
II. *Si tamen guſtaſtis, quoniam ſuauis eſt Dominus.* p.165.n.31

Ioannis prima.

Cap. I. *Deum nemo vidit vnquam.* p.251.n.43
Sanguis Chriſti emundat nos. p.58.n.7
Quod vidimus, & audiuimus, & manus noſtræ contrectauerunt de Verbo vitæ. p.96.n.42

Apocalypſis.

Cap. I. *Lauit nos à peccatis in ſanguine ſuo.* p.58. num. 7
II. *Vincenti dabo manna, &c.* p.216.n.9
VI. *Vidi ſub Altari animas interfectorum,* pag.31. num. 194
IX. *Deſiderabunt homines mori, & mors fugiet ab eis.* p.16.n.103
XII. *Michael præliabatur, & Angeli eius.* pag.299. num. 40

INDEX

INDEX
RERVM, ET VERBORVM
magis Notabilium, quæ in hoc Tomo tertio de Operibus ſex dierum continentur.

Prior Numerus Paginam, poſterior Numerum denotat Marginalem.

A

Abdomen.

ABDOMEN eſt extrema totius ventris pars. p.334.n.107
Ex quibus compactum ſit abdomen, & quomodò diuiditur. ibid.

Accidens.

Accidentia producunt ſubſtantiam. p.51.n.24
An Accidentia producant ſubſtantiam propria virtute. p.50.n.17
Accidentia tantùm poſſunt producere ex materia, quantùm poſſunt illam diſponere. ibidem, num.20
Fundamenta ex D. Bonauentura, quomodò accidentia producant ſubſtantiam. ibid. n.18. & ſeqq.
Accidens, vt accidens, eſt cauſa æquiuoca, at vt virtus ſubſtantiæ reducitur ad vniuocam. p.52. num.37

Actio, Agere.

Agens, & paſſum non debent eſſe omninò ſimilia. p.131.n.60
Similia in qualitate non agunt in inuicem per ſe ſecundum eandem qualitatem. ibid.n.63
Inter diſſimilia in qualitate, etiamſi in gradu ſimilia, datur per ſe actio. ibid.n.64
Inter ſimilia omninò nulla eſt actio. ibid.n.66
Diſſimile tantùm ratione multitudinis graduum extenſiuè, non intendit alterum ſimile, puta ferrum calidum vt quatuor, lignum calidum, vt quatuor. ibid.n.67
Diſſimile in quantitate ac partium multitudine, tametſi aliis modis ſimile, probabile eſt agere. p.132.n.70
Creaturæ habent omnia apta inſtrumenta ad agendum. p.132.n.74
Idem non poteſt agere in ſeipſum, ſubſtantialiter, ſe producendo. p.156.n.100
Idem poteſt agere in ſeipſum partialiter. ibid.
Idem poteſt agere in ſe, id eſt reducendo ſe ad ſtatum naturalem per emanationem propriæ qualitatis. ibid.n.101
Actio vt accidens, eſt in ſubiecto, at verò, vt actio eſt, non comparatur ad aliquod ſubiectum *in Quo*, ſed tantùm ad principium *à Quo*. p.138, n.111. in fine.
Actio immanens eſt in agente formaliter. p.139. n.117
Actio vt actio eſt, denominat agens, vt principium, non vt ſubiectum. ibid.n.119
Actio dicit ſimplicem vſum potentiæ actiuæ. ibid. n.120
actio dicit relationem ad paſſum, & quomodò. ibid.n.124

Adam, Eua.

Adam per peccatum nihil amiſit ex parte corporis. p.300.n.41
Adami corpus factum fuit è limo terræ, atque adeo ex elementis. p.305.n.1
Corpus Adæ à prædominio, ſecundum molem, fuit è limo, id eſt ex aqua, & terra; ſecundum virtutem autem, aëreum, & igneum. ibidem, num.7.
An Deus vſus ſit miniſterio Angelorum in creatione corporis Adæ. ibid. n.8
Prius formatum fuit corpus Adæ, deinde anima ei infuſa. p.306.n.12
Eua de coſta Adæ verè formata fuit. pag.307. num.21
Adam creatus fuit cum illa coſta vigeſima quinta, cuius loco Deus repleuit carnem, poſt illius extractionem. ibid.n.27
Illa coſta ex qua formata fuit Eua non fuit naturalis Adæ, tanquam requiſita ad naturale complementum corporis humani. ibid.n.29
Quomodò ex parua coſta potuit fieri integra mulier. p.398.n.34.& ſeqq.
Cur Eua dicatur caro de carne, cum è ſola coſta facta ſit. p.310.n.56
An Deus ad formationem Euæ vſus ſit miniſterio Angelorum. ibid.n.59
Eua formata fuit à Deo è coſtâ Adæ, ad præfigurandam formationem Eccleſiæ de aperto latere Domini Ieſu formatæ. p.307.n.24.& p.310.n.60

An corpus primorum Parentum fuerit compoſitum ex Elementis ad pondus. ibid.n.62
Corpora primorum Parentum fuerunt æqualia ad iuſtitiam. ibid. n.66
Primi Parentes habuerunt perfectiſſima corpora, & membrorum aptam proportionem. ibidem, num.67
Quomodò elementa prædominabantur in partibus ſingulis corporum primorum Parentum. p.311.n.70
An Adam fuerit ſtatura gigantea, vel puſilla. ibid. num.78
Corpus Adæ ab intrinſeco fuit paſſibile, quia ex elementis compoſitum, non ex compoſitione cœleſti. p.312.n.80
Corpus Adæ ſextâ die creatum fuit. ibidem, num.82
Cur Deus poſtremum inter creaturas hominem formandum reliquerit. ibid.n.83
Eua quoque ſexta die poſt Adamum creata fuit. ibid.n.86
Adamus conditus eſt extra Paradiſum. ibidem, num.90
Probabiliter locus, in quo creatus eſt Adam, eſt terra, ad quam operandam eiectus eſt. p.313. num.91
Eua intra Paradiſum creata fuit. ibid.n.92
Cur Deus ignobiliorem fœminam in Paradiſo condiderit, cum extrà virum nobiliorem conſtruxerit. ibid.
Cur Adam nobilior dicendus, cum velut materia inſeruierit ad formationem mulieris. ibid. num.93

Aër.

Quatuor ſunt qualitates aëris, & omnium aliorum elementorum, & quænam. p.250.n.1
Aër eſt calidus. ibid.n.6
Qua de cauſa ſecunda regio aëris non eſt ità callida, vt prima. p.251.n.8
Qua de cauſa aër noctu frigidior euadit. ibidem, num.9
Qua de cauſa nos refrigeramur aëre, quamvis calidus ſit. ibid. n.10
Qua de cauſa aër incluſus in ventre dolorem parit. ibidem.
Qua de cauſa ventus eſt frigidus, cum aër ſit calidus. ibid.n.11
Aëris regiones tres ſunt, & quomodò diuiduntur. p.252.n.14. & ſeqq.

Alteratio.

Alteratio quid ſit, & quomodò definitur. p.143. num.1
Quomodò differt à generatione. ibid.n.2
Alterationes corruptiuæ ſunt à natura intentæ ad generationem. ibid.n.3
Motus alterationis eſt continuus per ſe. pag.144. num.4
Alteratio ratione ſubiecti eſt continua. ibidem, num.6
Alteratio dupliciter ſumitur, primo pro inductione alicuius qualitatis perfectiuæ, ſecundò pro inductione qualitatis perturbantis. ibid.n.8
Ad quas ſpecies qualitatis reducatur alteratio. ibid.

Anatomia.

Anatomia habet pro obiecto præcipuè corpus humanum, vt ipſum dimetiatur, & de eius partibus agat. p.318.n.1

Angelus.

Angeli non canunt in cœlis vocalibus organis. p.150.n.10

Animal.

Quomodò ab animantibus accipienda ſint præſagia. p.262.n.87
Cur bruta tempeſtates, aliaſque temporum cryſes magis quàm nos præſenciant. ibid.n.88

Antiperiſtaſis.

Antiperiſtaſis quid ſit, & quomodò fit in ſententia D. Bonauenturæ. p.134.n.77
Quo pacto Antiperiſtaſis congelet aquam. ibid. n.78. & ſeqq.
Antiperiſtaſis producit effectus reales. ibidem, num.80
Quænam ſint actiones antiperiſtaticæ in aliquo ſubiecto. ibid.n.86

Antipodes.

An dentur Antipodes. p.316.n.136
An Antipodes habitabiles ſint. ibid. & ſeqq.
An Apoſtoli peruenerunt vſque ad antipodes. ibid.n.138

Aqua.

Aquas illas, quæ ſunt ſuper firmamentum, aliqui dixerunt, eſſe ſpirituales, id eſt Angelos. p.178. n.158
Aquæ illæ, ſuper firmamentum aſſertæ, ſunt corporales. p.179.n.162
Illæ non ſunt aquæ elementares. ibid.n.163
Illæ aquæ, aſſertæ ſuper firmamentum, ſunt cœlum criſtallinum. p.180.n.173
Illæ aquæ non ſunt neceſſariæ ad temperandum aërem, cum ſatis per planetas id fieri poſſit. ibid.n.117
Quomodò intelligendum ſit: fiat firmamentum in medio aquarum. p.181.n.174. & ſeqq.
Quomodò intelligendum ſit: Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. p.182.n.1 o
De aquis termalibus multa medici dicunt. p.249. num.36
Multæ ſunt etiam aquæ mirabiles in multis locis, & in quibus. ibid.
Multas ſpecies ſtupendas aquarum, refert Ariſtoteles, habentes varias, & varias virtutes. ibid.
Aqua eſt principium duplicis generis animalium, id eſt natatilium, & volatilium. p.298.n.10

Arteria.

Arteria, vnde dicta. p.324.n.51
Arteriæ prodeunt è corde, & deuehunt ſpiritus vitales, & ſanguinem ad partes omnes, &c. ibidem.
Vnde pulſus arteriarum procedat. ibid.n.52
Arteriæ latent ſub venis ad ſecuritatem. pag.325. num.54
Quid ſit, & quomodò poſitus ſit truncus aſcendens magnæ arteriæ. ibid.n.55
Truncus deſcendens magnæ arteriæ quid ſit, & quomodò poſitus. ibid.n.57. & 58

Aures.

Proximus poſt viſum ſenſus eſt auditus, cuius organa ſunt aures, ſemper patentes. pag.354. num.244
Dicuntur aures ab hauriendo, quaſi hauriant ſonum. ibid.
Quænam ſit figura, & vſus illarum. ibid.n.245. & ſeqq.
Aures prominentes, & valde magnæ ſignificant ſtoliditatem, garrulitatem, & vitam longam, ac imprudentiam. p.370.n.81
Aures valdè paruæ malignitatis ſunt indicia, rotundæ indocilem indicunt, oblongæ, & anguſtæ, inuidiæ ſigna ſunt. ibid.n.82. & 83

B

Balſamum.

BAlſamum arbuſculum eſt duorum cubitorum habens proceritatem, & tamen ſe ſuſtinet nullo adminiculo, ideò viris bonæ famæ in elogium veſtitur. p.383.n.177

Brachium, & manus.

Os Brachij vnicum eſt, & quomodò formetur. p.321.n.32

Cubiti oſſa duo ſunt, humero breuiora, &c. ibidem.

Manus habet in extremo quatuor oſſa,& quomodò vocantur. ibid.n.33

Digitorum oſſa ſunt quindecim,in ſingulis digitis tria. ibid.n.34

Quænam ſint venæ in brachiis, & quomodò vocentur. p.328.n.76

Plures ſunt venæ in manu dextra, quàm in ſiniſtra. ibid. n.77. in fine.

Nouem habet brachium muſculos,& quinam ſint. p.329.n.84

Quænam ſint ſigna phyſionomica è brachiis. p.378.n.146

Quomodò chiromantici obſeruent manus, vt mores inde certos, & futuros euentus diuinent. ibid.n.148.& 149

Chiromantici ponunt ſigna cœleſtia in manibus, vt inde diuinent futuros euentus, & quomodò. ibidem.

Manus minuſculæ aſtutum, breuiſſimæ inſipientem, anguſtæ perfidum ominant. pag. 379. num.151

Multa ſunt alia ſigna phyſionomica è manibus. ibidem.

Digiti collecti, & globati auarum dicunt, & malignum, parui & tenues digiti ſtultum indicant, &c. ibid.n.155

Vngues manuum albi,plani, inflexi, breues, &c. quid ſignificent phyſionomicè. ibid.n.153

C

Capilli.

CApilli in homine, & in viris barba, ſeu pili quid ſint, & à quo. p.350.n.204. & p.359. num.12

Qua de cauſa crines nulli virides, aut cærulei ſint, cum omnes alios colores admittant. ibidem. num.205

Canities venit è putrefactione, & reſolutione aëris, &c. ibid.n.206

Capilli flaui,rubei, ſiue nigri,ſunt diverſa ſigna ad denotandos varios mores hominum. pag.361. n.28. & ſeqq.

Qua de cauſa ordinariè fœminæ ſint ſine barba. p.359.n.13

A quo ſit barba in homine. ibid.

Qua de cauſa dicitur rubeus, non bonus. p.361. num.22

Capſula atrabilaria.

Capſulæ atrabilariæ ſunt duæ, cuique reni altera. p.339.n.140

Vſus illarum eſt, recipere humorem bilarium craſſum è ſanguine in iecore, & liene elaborato. ibidem.

Caput.

Præcipua inter animalis partes eſt caput. p.350 n.204.

Vide *Cranium.*

Quænam ſint indicia morum è capitis figura. p.363. num.37

Caput bonæ indolis ſignum quodnam ſit. ib.n.41

Cartilago, Ligamen.

Cartilagines ſunt partes ſimilares, oſſibus affines. p.322.n.42

Animalia, quæ carent oſſibus, illis cartilagines ſuntp ro oſſibus. ibid

Quænam ſit natura, & vſus illarum. ibid,n.43

Ligamenta ſunt neruis duriora, quæ oſſa inuicem colligant, &c. ibid.n.38

Cauſa.

Deus eſt cauſa primaria rerum omnium. pag.48. num.1

Quatuor ſunt cauſæ principales, materia,forma, finis, & efficiens. ibid.

Cauſa multis modis definitur, & diuiditur. ibid. n.2. & ſeqq.

Quomodò differat principium à cauſa. ibid.

Cauſa alia eſt per ſe, alia per accidens. p.49. num.5

Cauſa non eſt prior tempore ſuo effectu. p.53. num.39

Omnis cauſa eſt prior natura ſuo effectu. ibid.

Omnis cauſa in actu ſemper cauſat aliquem effectum. ibid.

Cauſa adæquata non poteſt eſſe imperfectior ſuo effectu. ibid.n.41

An poſſit idem numero effectus produci à pluribus cauſis eiuſdem ordinis, diuiſim ſaltem per Dei potentiam. p.53.n.42

Non repugnat Dei potentiæ, eundem effectum à pluribus cauſis totalibus, & non ſubordinatis, produci. ibid.n.45

Tres Perſonæ Diuinæ tanquam cauſæ efficientes vnicam vnionem in humanitate Chriſti operatæ ſunt. ibid.

Cum plures Sacerdotes in ordinatione vnà cum Epiſcopo conſecrant, ſunt ſinguli cauſæ totales illius ſacrificij. p.54.n.53

Idem effectus a pluribus cauſis adæquatis, productus, pendet ab omnibus ſufficienter ex natura ſua, non tamen eſſentialiter. p.55.n.54

Idem numero effectus non poteſt à pluribus cauſis produci, p.84.n.49

Cerebrum.

Cerebrum totum cranium implet, & à pia matre immediate veſtitur. p.351.n.228

Plus habet cerebri homo, quam bos, & aliæ magnæ beſtiæ, & ad libras quatuor, vel quinque ponderat. ibid.

Plus viri, quam fœminæ habent cerebri. ibid.

Cerebellum eſt quaſi pars decima cerebri, vnum corpus faciens, &c. ibid.n.232

Quænam ſint aliæ partes in cerebro. pag.352. num.233

Chaos.

Chaos quid ſignificet. p.9.n.60

A principio creationis mundi non priùs extitit Chaos è quatuor elementis mixtum, ac formatum. ibid.n.61

Chiromantia.

Chiromantici inſipienter in manibus lineas meditantur, vt indè certos, & futuros euentus diuinent, & quomodò. p.378.n.148.& p.381. n.166.

Christus.

Quomodò, & qua de cauſa è latere Chriſti exiuit ſanguis, & aqua. p.291.n.17.& ſeqq.

Chriſtus ſe commendando Patri in cruce, & emittendo clamorem, teſtatus eſt, habuiſſe veram animam rationalem. ibid.n.18

Dum exiuit è latere Chriſti ſanguis, & aqua, ſignum fuit, quod corpus illius compactum erat ex quatuor elementis. ibid.n.19.& ſeqq.

Si non daretur forma corporeitatis, Chriſtus non fuiſſet idem patiens, viuus, & mortuus, ac rediuiuus. p.302.n.63

Circulus lacteus.

Circulum lacteum non eſſe ignitos halitus, probatur. p.253.n.22

Circulus lacteus eſt in octaua ſphæra. ibid.

Circulus lacteus eſt multitudo ſtellarum, lumen illud imperfectum, candore imbutum, emittens, ibid.n.23

Cinnamomum, Cedrus, Cypreſſus.

Cinnamomum frutex eſt valdè pretioſus, ſed collectu difficilis, cum inter vepres denſiſſimos, ac rubos gignatur. p.386.n.189

Cedrus non arbuſcula, ſed arbor eſt, centum triginta pedum longitudine procera, & ideò qui præclaris factis immortalem promerentur memoriam, huic arbori comparantur. pag.384. n.180

Cypreſſus cuius natura ſit. ibid.n.181

Clauicula, & Scapula.

Clauiculæ ſitæ ſunt tranſverſim ſub imo collo in ſummo pectoris, vtrimque vna. p.321.n.30

Quænam ſit figura, & vſus clauicularum. ibid.

Quodnam ſit, & quomodò formatum os ſcapulæ. ibid. n.31

Cœlum.

Cœli compoſiti ſunt ex materia, & forma. p.10. n.73

Materia, ex qua cœli, & elementa educta fuerunt à Deo, eadem fuit ſub eſſe primo rudi. p.11. n.81

Materia cœlorum, & ſublunarium eſt eadem quoad eſſentiam. p.12.n.84

Qua de cauſa cœli incorruptibiles ſint, quamvis conſtent eadem materia ſublunarium. p.13. n.99

Vltimum cœlum, cum non circumſcribatur ab alio ſuperiori, non poteſt dici in loco. p.80. n.25

Motus cœlorum eſt naturalis. p.117.n.93

Cœlum non magis inclinat ad motum, quam ad quietem. ibid.n.94

Aliqui dixerunt, cœlos ex igne eſſe conflatos. p.163. n.82

Alij ex aqua, alij ex terra. p.164.n.85

Cœli non ſunt compoſiti ex igne, vel alio elemento. ibid.n.87

Cœli non ſunt elementares, ſed quinta ſubſtantia ab elementari diuerſa. p.164. n.86. & p.170. n.13

Motus circularis cœlorum eſt ſimplex, & naturalis. p.172.n.126.& p.174.n.137

Cœli demandati fuerunt à Deo Angelis, vt eos moueant vſque ad mundi finem. pag. 175. n.142

In motu cœlorum nulla eſt contrarietas. p.176. n.143

An detur cœlum criſtallinum aqueum. p.180. n.175

An plures ſint orbes cœli concentrici. pag.182. n.191

Vnicum eſſe cœlum mobile, aſſeruit D. Chryſoſtomus. ibid.

Nouem cœlos mobiles enumerat D.Bonauentura. p.183.n.195

Fluidi ſunt cœli etiam in ſententia D. Bonauenturæ. ibid.n.197

Cœlos fluidos eſſe, probatur variis rationibus. ibid.n.202. & ſeqq.

Præter octo ſphæras mobiles, datur etiam criſtallinum mobile, diſtinctum ſpecie à firmamento. p.195. n.270

Tres ſunt cœli ſpecie diſtincti, ideſt Empyreum, criſtallinum, & firmamentum. ibid.n.273

Forſitan non datur decimum cœlum mobile, ſed tantum nonum. ibid.n.274

Cœli ſunt ſphærici, non autem veluti tentoria. p.196. n.282

Quo ordine locentur orbes cœleſtes. pag. 195. n.276

Raritas, & denſitas vera non reperitur in cœlis, ſicuti in elementis. p.199.n.301

Corpora cœlorum ſunt inter ſe ſpecie diſtincta. p.205. n.333

Cœli nullam habent ſuper animam noſtram actionem ſufficientem. p.208.n.352

An cœli influant in alios effectus. Vide *Stella*.

Cœli verè mouentur ab Oriente in Occidentem, viginti quatuor horarum ſpatio. pag. 212. n.380

Cœli, & aſtra, alio diſtincto motu, ab Occidente in Orientem mouentur. ibid.n.382

Hic motus cœlorum ab Occidente in Orientem eſt ſuper alios polos, à polis mundi diuerſos. p.213.n.383

Iſte motus ab Occidente in Orientem eſt à propriis intelligentiis. ibid.

Non dantur in cœlis planetariis epicicli, eo modo quo ab aſtronomis aſſeruntur. p.216.n.399

Probatur aſſertio, non dari in cœlis planetariis epiciclos multis rationibus, & figuris. p.217. n.400. & ſeqq.

In cœlis fluidis non ſunt tot excentrici, & epicicli. p.214.n.393

Cœli non ſunt animati, & ideò non poſſunt moueri à propria anima. p.219.n.412

Cœli non mouentur à propria forma, ſed hoc demonſtrari, non poteſt. ibid.n.415

Cœli mouentur ab Angelis. p.220.n.420

Primum mobile non mouetur à ſolo Deo. p.222. n.433

Singuli orbes à ſingulis intelligentiis mouentur. ibid. n.436

In cœlis motis ſunt ſex poſitiones, & quænam. p.223.n.439

Dantur in cœlis ſex poſitiones, ſcilicet dextrum, ſiniſtrum, ante, & retro, ſurſum, & deorſum. ibid. n.437

Neceſſarius eſt cœlis motus, vt applicent virtutes luminarium approximando mundi partibus. p.224.n.445

Motus non eſt ſimpliciter neceſſarius cœlis, vt influant. ibid.n.446

Aliquæ generationes ceſſarent, ceſſante motu cœlorum. ibid.n.447

Virtutes, ſeu influxus cœlorum ad nos deferuntur ſolo lumine, & motu. ibid.n.448

Influxus lucis, ignis, & cœlorum, ſunt ſpecie diuerſi. p.225.n.451

Ex

Ex motu cœlorum cauſatur calor per ſe, ratione agitationis. p.225.n.457
Qualitates elementares, ſeu ſecundariæ per ſe producuntur à cœlis. p.226.n.459
Cœli non poſſunt generare animalia perfecta. ibid.n.464
Animalia ex putri materia producuntur à cœlis. ibid.n.465
Cœlum non eſt productiuum viuentium, veluti ſemen Dei. p.227.n.468
Cœlum diuiditur in quinque zonas, ſeu faſcias, & quomodò. p.315.n.123

Cœlum Empyreum.

Sententia totius Eccleſiæ eſt, dari cœlum empyreum. p.149.n.3
In cœlo empyreo eſt habitatio beatorum. ibid. num.6
Cœlum empyreum non eſt fluidum, ad motum, reſpirationem, & loquelam beatorum. p.149.n.8
Quomodò figuratum ſit cœlum empyreum. p.150. n.11
Cœlum empyreum eſt corpus cœlicum creatum à Deo. ibid.n.16
Eſt corpus è materia, & forma compoſitum. ibid.
Eadem eſt materia empyrei & aliorum cœlorum ſecundum eſſentiam. ibid.n.17
Eſt immobile, & menſuratur æuo. ibid.n.19
Probabile eſt, empyreum influere in hæc inferiora. p.151.n.19
Non eſt omnino certum, cœlum empyreum influere in inferiora. ibid.n.22
Quid influat empyreum in hæc inferiora. ibid. n.24

Collum.

Colli quænam ſint partes, & vſus illius. p.350. n.203
Ceruix & collum rotundum probant virtutem animi, & corporis humilitatem. p.377.n.138
Quænam ſint alia ſigna phyſionomica è ceruice, & collo. ibid. & ſeqq.

Cometa.

Multæ Cometæ, quæ antè, & poſt aduentum Chriſti apparuerunt. p.185.n.211.& ſeqq.
Cometæ, quæ apparuerunt variis temporibus, quoſnam euentus prænuntiarunt. ibid.
Cometa ſanguine redundans prælium inter Perſa, & Turcas indicauit. p.192.n.251
Apparuit Cometa, quaſi enſis ſuper Ieruſalem, & exercitus in aere pugnantes, & excidium Iudæorum prænuntiarunt. p.185.n.213. in fine. Vide *Huiuſmodi multa plura.* ibid.& ſeqq.
Cometæ non afferunt euentus è libero arbitrio pendulos. p.192.n.252
Sæpè Deus præmittit Cometas tanquàm nuncios flagellorum, & hoc fit ab Angelis. ibid.
Cometæ non ſemper infauſta prædicunt. ibid.
Cometæ poſſunt prænunciare naturales euentus. ibid.
Non omnes grandes euentus Cometis præueniuntur. ibid.n.253
Quænam ſit cauſa, vel proxima efficiens, vel materialis, vnde tot, & tam portentoſæ apparitiones in cœleſtibus formentur. ibid.n.254
huiuſmodi Cometæ creantur, ſeu generantur ad aliquid portendendum, ſiue mortem Principum, ſiue aliud quid inſigne. p.193.n.256
An in aëre, vel in cœlo appareant Cometæ. ibid. & ſeqq.
Varia nomina Cometarum deſumuntur ex varietate eorum. p.253.n.24
Dantur Cometæ elementares in aëre. pag.255. n.38
Aliquæ nouæ Stellæ apparuerunt in cœlo, quæ vocantur Cometæ. ibid.n.41
Quænam ſit materia Cometarum. pag.253.n.27. & ſeqq.
Quænam ſit cauſa efficiens Cometarum. pag.254. num.30
Quænam ſit cauſa finalis Cometarum. ibidem, n.31
Quinam ſit locus Cometarum. ibid.n.29
Quænam ſit forma Cometarum. ibid.n.30
Vnde Cometa anni 1664. habuit tam ingentem barbam. p.256.n.44
Nullus certus durationis terminus Cometis præſcribitur. p.257.n.50
Multiplex in Cometis motus creditur. ibid.n.51
Cometæ elementares, pro materiæ varietate, varios exhibent colores. ibid.

Compoſitum.

Compoſitum duplex eſt, vnum per ſe, & vnum per accidens. p.32.n.1
Ex materia, & forma fit vnum compoſitum per ſe. ibid.
Eſſentia compoſiti reſultat ex materia,& ex forma ſimul: Eſſe compoſiti eſt etiam à materia,quamvis principaliter ſit à forma. ibid.n.5
Plures eſſentiæ partiales ſunt in vno compoſito. p.33.n.7
In vno compoſito eſt vna totalis eſſentia ſolùm. ibid.n.8
Accidentia non ſunt principia indiuiduationis compoſiti. p.34.n.18
Materia ſola non eſt principium indiuiduationis compoſiti. ibid.n.19
Sola forma non eſt principium indiuiduationis compoſiti. p.35.n.21
Materia, & forma ſimul vnitæ,ſunt principium indiuiduationis. ibid.
Totum compoſitum non eſt res diſtincta à partibus vnitis. p.41.n.83
Totum diſtingnitur à ſuis partibus formaliter. p.42.n.93
Totum eſt tertia entitas producta per generationem, deſtructa per corruptionem, cauſata autem à partibus ſeiunctis. ibid.n.95
Totum per aggregationem non diſtinguitur à partibus. ibid.
Totum eſt realiter diſtinctum à partibus,ſeiunctim conſideratis. ibid.n.96

Concurſus.

Deus immediatè, & identico concurſu cum cauſis ſecundis cooperatur ad omnes actus Phyſicos. p.125.n.21
Ex multis locis D. Auguſtini, & aliorum Patrum probatur, Deum immediatè concurrere ad materiale peccati. p.126.n.25
Explicantur multa loca D. Auguſtini malè interpretata contra hanc veritatem. p.119.n.10. & ſeqq.
Probatur multis rationibus validiſſimis, Deum concurrere immediatè ad ſubſtratum peccati. p.127.n.36.& ſeqq.

Cor.

Cor à currendo dicitur, quia eſt in motu continuo, & eſt fons vitæ. p.345.n.175
Quænam ſint corda vaſa, figura, & ſitus. ibidem, num.176

Primum cordis munus eſt, calore corpus fouere. ibid.n.177
Vnde cor habet calorem. ibid. & ſeqq.
Secundum cordis munus eſt, ſanguinem venoſum à dextris è caua acceptum perficere. pag.346. num.179
Qua de cauſa cor motu inceſſanti die noctuque inſudat. ibid.n.180
Quid ſit ſiſtole, diaſtole, & periſiſtole cordis. ibid. num.181
Quænam ſit cauſa efficiens huius motus ſiſtole, & diaſtole. ibid.n.183
Quænam ſint notanda circa partes cordis. p.347. n.186
Ad refrigerandum cor inſeruiunt pulmones, & ideò dicuntur cordis flabella. ibidem, n.190. & ſeqq.

Corpus.

Corpus duplex eſt, aliud ſubſtantiale, aliud accidentale. p.16.n.118
Corpus perfectè ſphæticum tangit planum in puncto. p.70.n.68
Idem corpus modo extenſo poteſt eſſe in pluribus locis disjunctis adæquatis. p.90.n.34
In viuente præter animam reperitur etiam forma corporeitatis. p.32.n.60
In quo conſiſtat vera proportio membrorum corporis humani. p.311.n.69
Quomodò definitur corpus humanum. pag.318. num.4
In quot partes diuiditur corpus animale. ibidem, num.2
Quomodò diuidit partes humani corporis D.Bonauentura. ibid.n.3
Quænam partes corporis animalis primò generantur. ibid.n.8
Quomodò ex varietate diuerſarum prædominantium qualitatum in corporibus cognoſcuntur animæ virtutes, ſeu vitia. p.358.n.4. & ſeqq.
Quomodò infirmatur anima, infirmato corpore. p.359.n.9
Quomodò ex Phyſionomia corporis dignoſcitur anima. ibid. & ſeqq.

Corruptio.

Corruptio vnius, & generatio alterius eſt tantùm vnus motus. p.85.n.60, & ſeqq.
Quo ſenſu intelligitur, quòd generatio vnius ſit corruptio alterius. p.143.n.25
An corruptio ſit naturalis. ibid.n.26

Coſta.

Lateribus duodecim vertebrarum dorſi annectuntur duodecim coſtæ hinc, & totidem illinc. p.321.num.28
Numerus, & ſtatus coſtarum aliquandò variatur. ibidem.
Os ſternum dictum eſt, quia ei ſternuntur coſtæ. ibid.n.29
Vide *Latera.*

Cranium.

Cranium eſt os capitis, à carne avulſum. p.319. num.12
Quomodò deſcribitur Cranium. ibid.
Cranium grandius, quam par ſit, eſſe ſignum ſoliditatis, carpit S.Bonauentura. ibid. in fine.
Caput rotundum, carens vtraque protuberantia, inſipiens iudicatur. ibid.n.13
Alia ſunt capita acuminata, & figuræ oualis, quæ apud multos generoſitatis indicia cenſentur. ibidem.
Quomodò ab obſtetricibus configurantur, deformantur, ac deprauantur capita. ibid.n.14
Cranij ſubſtantia oſſea eſt ad cerebrum tuendum. ibidem.
Cranium contexitur oſſibus octo, & eſt cerebris mollis aptum domicilium. ibid.n.15
Quot ſunt, & quomodò vocantur aliæ partes capitis humani. ibid. & ſeqq.
Quot ſunt nerui, & eorum officium in cranio. p.323.n.43 & ſeqq.

Creatio.

Quanam die Creati fuerunt à Deo primi Parentes. p.312.n.82. & 86
Quænam Deus creauerit prima die. p.152.n.1
Quomodò D. Auguſtinus explicet creationem factam à Deo ab origine mundi. p.6.n.40. p.152. num.2
Quænam creata fuerunt à Deo ſecunda die. p.161. num.67
Omnia elementa creata fuerunt tertia die. p.230. num.4
Productio plantarum, piſcium, & auium, non fuit vera creatio, licet aliquando dicatur creatio. p.288.n.3
Piſces, & aues, &c. non ſolùm ſeminaliter, ſed formaliter productæ fuerunt tempore creationis. ibid.n.2

Crura.

Pars Cruris, quæ ſub genu eſt, quando eſt plena, intemperatum hominem indicat. pag. 380. num.158
Quænam, ſunt alia indicia è cruribus Phyſionomica. ibid. & ſeqq.

Cuticula, Cutis, & Pinguedo.

Quid ſit cuticula, & cutis. p.333.n.100. & p.381. num.165
Subſtantia cutis conflatur ex ſeminis, & ſanguinis mixtione, & eſt denſior, ac largior omnibus membranis. ibid.
Pinguedo eſt corpus ſimilare, vitæ expers è ſanguine vnctuoſo membranarum frigiditate creſcente. ibid.
Pinguedo non eſt à chilo immediatè, ſed à ſanguine. ibid.n.101
Pinguiora ſunt frigidiora, & in partibus tantùm frigidis oritur pinguedo. ibid.n.103
Pinguedo eſt vitæ noxia, & ſenſus obtundit. ibid. n.104
Color cutis, niger, albus, ignitus, oleoſus quænam ſigna phyſionomica indicet. pag. 381. n.166

D

Dentes.

Dentes caniai, dentes rari, & è contra, quid ſignificent. p.373.n.104

Deus.

Deus non condidit omnes creaturas perfectas in eodem momento. p.6.n.40
Cur Deus voluerit ſucceſſiuè, ſcilicet per ſex dies producere creaturas, non verò in vno inſtanti. p.8.n.55
Quomodò Deus non ſit indifferens ad exiſtendum hodiè, vel cras. p.101.n.13
Quænam ſunt actiones Dei in mundum. p.125. num.22
An Deus concurrat immediatè ad materiale peccati. Vide *Concurſus.*

Quomodò

Quomodò Deus dederit creaturis vim generandi. p.140.n.1. & ſeqq.

An in creatione mundi Deus dederit terræ tantùm virtutem generandi herbas, plantas, &c. non verò ipſo facto illas germinauerit. ibid.n.2. & ſeqq.

Num efficienter tunc terra produxerit herbas. ibidem.

Vtrum Deus creauerit ab initio ſpinas, ſiue venenata germina. ibid.n.4

Deus dedit terræ virtutem producendi herbas,&c. virtute in ſeminibus infuſa, ad modum quo & fœminis dedit virtutem concipiendi. ibidem, num.4

Deus ita res ordinauit, vt etiam manente Adamo innocente plurimi generarentur, etiamſi nulli perirent. p.141.n.13

Deus poteſt mouere, ſe ſolo, primum mobile. p.222.n.432

Primum mobile à Deo ſolo non mouetur. ibid. num.433

Qua de cauſa Deus omiſit benedicere ſecundæ diei. p.250.n.3

Diaphragma.

Diaphragma à diſtinguendo dicitur, & eſt muſculus ambiens totum corpus tranſuerſim, ſeparans inferiorem ventrem à Thorace. pag.344. num.167

Diaphragma facit ad reſpirationem liberam, & è percuſſione illius riſus exoritur, Sardonicus dictus. ibid.n.168

Duratio.

Duratio non eſt menſura exiſtentiæ. p.100.n.1

Neque eſt prædicamentum quando. ibid.n.2

Duratio eſt permanentia rei in eſſe. ibid.n.3

Duratio diſtinguitur à parte rei ab exiſtentia eiuſdem entis creati. p.101.n.8

Duratio ab exiſtentia ſeparari non poteſt, ſed è contra. p.102.n.14

Duratio addit exiſtentiæ permanentiam cum negatione conſequenti deciſionis. ibid.

Duratio, vt communis creatis,eſt tota ſucceſſiua. ibid.n.15

Quatuor ſunt ſpecies durationis, æternitas,æuum, tempus continuum,& tempus diſcretum. p.103 n.20

E

Eclypſis.

Eclypſis ſolaris fit per interpoſitionem Lunæ inter nos, & Solem. p.196.n.280

Mercurius, & verſus eclypſatur à Luna. ibid.

Cur Luna eclypſet Solem, non ſic Mercurius aut venus. p.199.n.301

Demonſtratur figurâ, cur non in omni Plenilunio fiat eclypſis Lunæ, nec in omni noui-Lunio Eclypſis Solis. p.216.n.398

Effectus.

Idem Effectus exiſtens poteſt reproduci per diuinam Potentiam. p.56.n.61

Non poteſt idem numero effectus corruptus naturaliter reproduci. p.57.n.69

A priuatione ad habitum non dari regreſſum quomodò intelligendum ſit. ibid.

Quomodò quando pluuia ex aëre, & aër è pluuia fit, non reproducitur idem effectus. pag.57 num.73

Ens corruptum per ſeparationem partium etiam altera diſſoluta poteſt reproduci à Deo. p.59. num.86

Probatur præcipuè reſurrectione hominum. ibid.

Quicumque effectus permanens ſiue diſſolutus poteſt à Deo reproduci, etiamſi annihilatus ſit. ibid.n.87

Poteſt idem effectus ſucceſſiuus reproduci à Deo, p.60.n.98

Elementum.

Quatuor ſunt qualitates elementorum, calor, frigus,humiditas,& ſiccitas. p.250.n.1. & p.285. num.196

Huiuſmodi qualitates non ſunt formæ elementorum ſubſtantiales. ibid.n.2

Mixta perfectiora conſtruuntur magis ex elementis actiuis ſecundum virtutem,quam ex paſſiuis ſecundum molem. ibid.n.5

An ſingula elementa, decupla proportione ſe inuicem ſuperent. p.285.n.191

Omnia mixta componuntur ex quatuor Elementis. p.289.n.5

Elementa manent formaliter in mixto. p.291. num.15

Vbi eſt corruptibilitas ibi ſunt Elementa. p.294. num.33

Vna eſt hypoſtaſis omnium formarum Elementorum in mixto, & quomodò. p.395. n.40. in fine.

Materia ſub vna forma elementi ordinatur ad formam meliorem, & habet ad eam appetitum. ibid.n.42

Datur forma mixti diſtincta à formis Elementorum quæ ſunt in mixto. p.496. n.48

Quomodò intelligendum ſit dictum Ariſtotelis: Quæ differunt ſpecie,nequeunt continuari. ibid. num.49

Quænam ſunt Elementa, quæ dicuntur actiua, & quæ paſſiua. p.297.n.5

Quomodò cognoſcendum ſit, quænam Elementa in animali præcipuè ſecundum quantitatem prædominentur. ibid.n.5

Qualitates actiuæ Elementorum ſunt calor & frigus, Elementa vero paſſiua ſunt aër, & terra. p.297.n.7

Elementa inferiora quæ paſſiua dicuntur,dominantur in plantis, & animalibus quoad quantitatem molis. ibid.n.8

Elementa actiua nempè aër, & ignis prædominantur quoad virtutem corporibus animatis. p.298. num.15

Eſſentia, Exiſtentia.

Eſſentia actualis non differt ab exiſtentia propria. p.43.n.98

Eſſentia multipliciter ſumitur. ibid.n.103

Eſſentia Metaphyſicè ſumpta eſt realiter diſtincta à Phyſica exiſtentia. p.44.n.109

Eſſentia prout in potentia materiæ differt modaliter ab exiſtentia. ibid. n.111

Eſſentia actu, & exiſtentia differunt ratione cum fundamento: In Deo eſt vna eſſentia,& exiſtentia abſoluta, ſed tres relationes, quæ tamen in eſſentia vnificantur formaliter. ibid.n.115

Eſſentia, vt præſcindit ab exiſtentia, habet ſolum eſſe in Deo, ſeminaliter verò in materia. ibidem.

Euchariſtia.

Vnde educantur accidentia in Sanctiſſima Euchariſtia. p.26.n.27

Quo pacto corpus Chriſti exiſtens producatur in Sacratiſſima Euchariſtia. p.27.n.4

In

In Euchariſtia verè producitur à potentia Diuina idem Corpus Chriſti, quod conſeruatur in cœlo. p.54.n.45. in fine.
Chriſtus, ceſſante actione, qua exiſtit in cœlo, ſufficienter alibi exiſteret ex vi verborum conſecrationis. ibid.
Corpus Chriſti producitur per tranſubſtantiationem panis, & vini. p.56.n.61.& ſeqq.
Quomodò Corpus Chriſti in Euchariſtia ſit in pluribus locis. p.91.n.34.& ſeq.
In Euchariſtiæ tranſubſtantiatione, panis ſubſtantia deſinit in inſtanti, & in alio inſtanti contiguo incipit Corpus Chriſti. p.145.n.7

Exhalatio.

Quomodò variæ exhalationes ignitæ videntur in aëre. p.260.n.71
Quomodò vocantur exhalationes ignitæ in aëre. ibid. & ſeqq.

F

Facies.

Facies craſſa bouinæ ſtoliditatis eſt nota, & cur. p.372.n.91
Facies parua oſtendit etiam cerebrum ad modum recipientis paruum. ibid.n.94
Facies pallida, nigra, alba, oleaſtra, &c. quid ſignificent. ibid.n.93.& ſeqq.
Quænam dicenda erit facies deformis, & facies perfecta. ibid.n.96
Quid vultus hilaris, elatus, & atrox ſignificent, &c. p.373.n.98.& 99

Fatum.

Fatum dupliciter vſurpatur. p.210.n.366
Fatum vnde dictum, & quid ſit. ibid.n.368

Fel.

Quid ſit, & quomodo factum, & ad quid deſeruiat fel. p.338.n.130

Ficus.

Ficus poſt vitem inter plantas obtinet principatum, & qua de cauſa. p.383.n.174
Ficus vltimò comeſtæ, in vomitu vltimò etiam eiiciuntur. ibid.n.175

Firmamentum.

Firmamentum ſecunda die creatum non eſt aër. p.161.n.79
Quomodò firmamentum diuiſit aquas ab aquis. ibid.n.70
Qua de cauſa vocatur firmamentum. pag.162. n.73
Firmamentum, ſecunda die creatum, eſt cœlum mobile. p.163.n.79

Flos.

Hyacinthus, Ocellus, Narciſſus, Thymus, Amaranthus, Tulipa, &c. quid & cuius naturæ ſint. p.385.n.186.& ſeqq.

Flumina.

Flumina non è montibus, ſed è mari emanant mediatè, aut immediatè. p.248
Vide *Mare.*
Quatuor ſunt flumina, quæ exeunt à Paradiſo terreſtri. p.312.n.108
Ganges oritur in caucaſo monte Indiæ vicino. ibid. n.110
Ganges circuit terram heuilath. ibid.n.112
Vnde exit, & per quam terram fluit Nilus. ibid. n.113
Qua de cauſa Nilus vocatur flumen ſempiternum. p.315.n.120
Vnde exeunt Tigris, & Euphrates, & per quam terram fluunt. ibid.n.115

Fœmina.

Fœminarum vnde oritur ſterilitas. pag. 334. n.109
Hypocrates docet, mulierem macreſcere, ſi pinguis eſt, vt concipiat. p.333.n.104.in fine.
Quænam ſint partes generationis mulierum. p.340 n.147
Mulierem maſculo fœtam, vocatam, prius pedem dextrum mouere, docet D. Bonauentura. ibid. n.148

Fœtus.

Quænam ſint membranæ fœtum inuoluentes. p.341 n.149
Conceptio fœtûs quomodò, & quo tempore fit. p.341.n.158
Aliqui dicunt ſolum triginta dies requiri ad maſculi animationem, & ad fœminæ quadraginta. ibid.n.159
Quo ſitu, & quomodò fœtus maneat in vtero. ibid.

Forma.

Dantur formæ ſubſtantiales. p.22.n.3
Formæ ſunt realiter diſtinctæ à materia. pag.23. num.5
Formæ non ſunt modi materiæ, ſed res ab ea diſtinctæ. ibid.
Formæ ſunt in potentia materiæ non ſolum, vt in ſubiecto, ſed & vt in intrinſecè cooperante. p.24.n.14
Formæ, quæ ſunt in potentia materiæ, non differunt ab ipſa materia, ſed ſunt ipſamet potentia actiua materiæ. p.24.n.18
Nulla pars formæ in materia præexiſtit, niſi potentialiter. ibid.
Omnes formæ, non autem ſolæ viuentium, habent in materia ſeminales rationes. pag. 25. n.20
Quid ſint iſtæ rationes ſeminales. ibid.
Omnes formæ excepta anima rationali ab agente naturali educi poſſunt. p.26.n.21
Quid ſit, educi formas è materia. ibid.n.22
Formæ cœlorum, & elementorum fuerunt eductæ de potentia materiæ. ibid.n.24
Formæ accidentales educuntur de potentia materiæ. ibid.
Formæ artificialium non educuntur de potentia materiæ. ibid.n.27.in fine.
Forma, ſine materia non eſt principum indiuiduationis. p.35.n.22
Plures formæ ſubſtantiales inueniuntur in viuente, ſubordinatæ tamen & totales ſimul cum partialibus formis organorum. p.302.n.62

Frons.

Frons quomodò formata, & quibus partibus conſtet. p.353.n.238
Quænam ſint indicia morum è fronte. pag.364. n.42
Frons quadrata, & moderatæ magnitudinis, ſapientiæ, & magnanimitatis eſt indicium. p.365. n.47
Frons parua, ſiue rotunda, ſiue nimis plana, quid ſignificent. ibid.n.48.& ſeqq.
Frons hominum comparatur multis animalibus, & è ſimilitudine illorum dignoſcuntur mores hominum. p.364.n.43.& ſeq.

Fulgur.

Fulgur quomodò deſcribitur à D. Bonauentura. p.260. n.75

Quid

Quid ſit, & quomodo fit. ibid.
Qua de cauſa prius videatur coruſcatio, quam audiatur tonitrum. ibid.

Fulmen.

Fulmen quomodò deſcribitur à D. Bonauentura. p.260. n.76
Quomodò halitus, à quo fulmen cuditur, induratur tanquam lapis. ibid.
Fulmen eſt exhalatio ignita in materia halitifera. ibid. n.77
Quomodò varia conſtruuntur fulmina, quæ varios habent effectus. ibid.& ſeq.
Quænam ſit cauſa impellens fulmen. pag.261. n.79
In quibus locis præcipuè ſint fulmina. ibidem, n.80
A fulmine non lædi laurum, & alia docent poëtæ. ibid.

G

Gemma.

GEmma eſt lapidis ſpecies. p.243.n.76
De duodecim gemmis, quæ ſunt fundamenta ſupernæ Hieruſalem, diſſerit D.Bonauentura.ibid.
Adamantem igne non caleſieri, aſſerunt multi. ibid. in fine.
Quænam ſint proprietates aliarum gemmarum. ibid. n.77
Virtutes gemmarum, virtutibus gemmatis adaptat D.Bonauentura. p.244.n.78

Gena.

Genæ craſſæ ignauiam indicant, & ſomnolentiam, & cur. p.370.n.84
Genæ nimis tenues, ſiue nimis rotundæ, quid ſignificent. ibid.

Geneſis.

Geneſis vbi dicit, in principio creauit Deus cœlum, & terram, quid intelligendum ſit per cœlum, & quid per terram. p.3.n.14
An ſex dies recenſiti in Geneſi creationis fuerint verè dies temporarij. p.6.n.40

Generatio.

Dantur multiplices generationes. p.140.n.10
Quomodò definiuntur generationes. ibid.
Mutatio non eſt intrinſecè de eſſentia generationis; ideo etiam generatio datur in diuinis. p.142.n.111
In ſolis creatis generationibus eſt mutatio. ibid.
Generatio data eſt creaturis ad conſeruationem ſpeciei. ibid.
Terminus generationis ille eſt, in quem ex intentione agentis terminat generatio. pag. 141. n.12
Terminus generationis eſt forma totius, ſeu compoſitum è materia, & forma. ibidem, num.15
Terminus generationis à quo eſt aliquid. p.142. num.18
In generatione non manet aliquid in genito, quod erat in corrupto. ibid.

Gibboſitas.

Quænam ſit cauſa gibboſitatis in homine. p.380. n.160
Sæpè fit etiam incuria nutricum, quando infantes nimis tenellos progredi docent. ibid.
Qua de cauſa inter defectuoſos gibboſus peſſimus ſit. ibid.
Gibboſitas eſt ſignum auaritiæ, & cur. ibidem, n.162

Glacies.

Glacies quid ſit, & quomodò fit. pag.264. num.99
An Maria congelari poſſint. ibid.n.100

Grando.

Quid ſit grando, & à quo fit. p.263.n.95
Grandines, vt plurimum, fiunt in ſecunda aëris regione. ibid.n.97

H

Hepar.

DIcitur Hepar ab inopia, quippè partium ſubuenit indigentiæ, vel iecur, quaſi iuxta cor. p.337.n.127
Eſt pars organica ſanguificationis, & venarum principium. ibid.
Ex eo oriuntur radices venarum cauæ, & portæ, & etiam lactearum. ibid.
Munus hepatis eſt ſanguificatio, quæ fit tali modo, &c. ibid.n.129
Vide *Sanguis.*

Hereticus.

Calvinus, vt neget realitatem Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, negat, poſſe idem corpus eſſe ſimul in pluribus locis diſſitis, & adæquatis. p.91.n.35
Calvinus dicit, quod Chriſtus reddidit oculos Pauli ita perſpicaces, vt ad cœlum Empyreum penetrarent. ibid.

Homo.

Homo dicitur Antropos Græcè, cum ſit ad inſtar arboris inuerſæ. p.318.n.1
Quomodò diuiduntur partes corporis humani è D.Bonauentura. ibid.n.3
Homines imitari eorum animalium mores, quorum ſimilitudinem imitantur, dicebat Plato. p.382. n.168
Quomodò vegetatiuæ variæ comparentur cum hominibus. ibid.n.169

Humeri.

Humeri ampli, lati, & quadrati robur denotant, & è contra. p.378.n.144.& ſeqq.
Humeri tenues, & in acumen erecti, inſidioſum indicant, & cur. ibid.n.185
Humeri benè ſoluti, & expediti liberalitatem notant. ibid.

I

Ignis.

DAri propriam Sphæram Ignis ſub orbe Lunæ, probatur multis rationibus. p.283.n.191. & ſeqq.
Ignis in Sphæra probabiliter mouetur naturaliter, ſed imperfecte. p.284.n.197
Qua de cauſa Scriptura Sacra non facit vllam mentionem ignis creati. ibid.n.195
Quanta ſit profunditas Spæræ ignis. pag. 285. num.195
Calor in igne eſt intenſior in ſummo, ſiccitas verò remiſſa. ibid.n.196
Qualitas ſiccitatis non eſt in igne per admixtionem contrarij. ibidem,
Calor ignis, ſolis, & animalium eſt eiuſdem ſpeciei. p.286.n.198
An aliqua animalia in igne viuant. ibidem, num.200

Pellem Salamandræ igni iniectam, non vri, ſed perfici, aſſerit D.Bonauentura. ibid.n.202

De Inceptione rerum, & deſitione.

Quo pacto in generatione, & corruptione incipiat forma noua, & deſinat vetus. p.146, num.6

Res ſucceſſiuè incipiunt extrinſecè per vltimum ſui non eſſe. p.145.n.1

Succeſſiua deſinunt per primum ſui non eſſe intrinſecè. ibid.n.2

Eo modo, quo incipiunt ſucceſſiua poſitiua, incipit etiam quies. ibid.n.3

Idem dicendum eſt de rebus,quæ motu propriè dicto producuntur. ibid n.4

Indiuiſibilia temporis, & mutata eſſe motus, incipiunt per primum ſui eſſe, & deſinunt per vltimum ſui eſſe. ibid.

Res,quæ ſine contrarij expulſione incipiunt,& deſinunt; incipiunt, & deſinunt in inſtanti, vel tempore aliquo, ratione ſpatij eſto breuiſſimo, vt lumen. ibid.n.5

Ea quæ per creationem incipiunt, & deſinunt per annihilationem,incipiunt, & deſinunt in inſtanti. ibidem.

Idem dicendum eſt de indiuiſibilibus quantitatis. ibidem.

Indiuiduum.

Principium indiuiduationis compoſiti eſt à materia, & forma. p.35.n.22

Non datur natura communis ægens noua differentia indiuiduali ad conſtituendum vnum compoſitum indiuiduum. ibid.n.25

Mutato altero principio indiuiduationis,puta materia,manet idem indiuiduum; mutata verò forma non. p.40.n.77

Si anima Socratis in reſurrectione vniretur corpori Platonis, vel è contra; adhuc eſſet idem Socrates. ibidem.

Indiuiſibile.

Indiuiſibile duplex eſt, aliud in partes entitatiuas, vt Angelus, &c. aliud quod caret partibus quantitatiuis, ſiue omnibus, vt punctum, ſiue ſecundum latitudinem, vt linea, &c. p.66.n.36 & p.112.n.61

Quomodò differant hæc duo genera indiuiſibilium. ibidem.

Indiuiſibile entitatiuum extendi poteſt in ordine ad ſpatium; vt anima in corpore, Angelus in loco. ibid.n.57

Continuum non componitur ex indiuiſibilibus. ibid.n.40

Omne continuum, ex natura ſua intrinſeca,eſt diuiſibile in infinitum. d.72.n.91

Indiuiſibilia differunt realiter à partibus. pag.71. num.85

Indiuiſibile quantitatis dupliciter conſideratur primo, vt in continuo, ſecundo ſeparatum, vt nudum punctum. p.112.n.61

Indiuiſibile id eſt punctum non poteſt moueri per ſe. ibid.n.63

Non poſſunt in vno continuo eſſe duo indiuiſibilia immediata; poſſunt tamen eſſe in duobus contiguis. p.145.n.7

Infinitum.

Quid ſit, & quomodo definitur. p.75.n.1

Quid ſit infinitum cathegorematicum, & infinitum ſyncathegòrematicum. ibid.n.3

Infinitum eſt intelligibile ſecundum ſe. pag.75. num.4

Infinitum non eſt intelligibile adæquatè ab intellectu creato quocumque modo. ibid.n.6

Infinitum eſt finitè cognoſcibile. ibid. in fine

Infinito, vt infinito, non poteſt addi. pag.76. num.8

Infinita in ratione infinitorum non comparantur, vt inæqualia. ibid.n.11

Infinita eiuſdem generis poſſunt comparari in ratione æqualitatis indeterminatè. p.77.n.14

An detur, vel dari queat infinitum actu. ibid.n.15

Inteſtina.

Quid ſint inteſtina,& quanta ſit longitudo eorum. p.335.n.117

Sita ſunt in infimo ventre, cuius maiorem partem replent. ibid.n.118

Quomodò diuiduntur inteſtina, & quinam ſit vſus eorum. ibid.n.119. & ſeqq.

Iris.

Iris eſt inter meteoras formas præclariſſima. p.265. n.107

Variæ opiniones antiquorum fuerunt circa ortum, colores, & figuram Iridis. ibid.n.108 & ſeqq.

Quomodò fit Iris, variis figuris Mathematicis oſtenditur. p.266.n.112

Perſpectiui ex vi reflexionis radiorum Iridem conſtituunt. ibid.n.114

Nullo modo poteſt eſſe iris directa radiorum peruaſio. ibid.n.116

Multa notanda ſunt circa Ariſtotelis ſententiam de iride. p.267.n.120

Refelluntur variæ opiniones circa iridem, figuris Mathematicis, & demonſtratiuis. p.266.n.113. & ſeqq.

Quænam ſint notanda, vt veræ aſſignentur cauſæ varietatis colorum, & ordinis eorum in Iride. p.268.n.123. & ſeqq.

Quænam ſint notanda circa figuram circularem Iridis. p.269.n.128

Quomodò à nonnullis explicatur circulus Iridis, oſtenditur figura Mathematica. p.270.n.130

Sententia Seraphici circa iridem quænam ſit. p.266.n.115. & p.272.n.139

Quænam ſint opiniones circa originem ſecundæ Iridis. ibid.n.142. & ſeqq.

Secunda Iris fit in noua reflexione radiorum prioris Iridis ad vaporem ſupereminentem. p.273. n.143

Secunda iris quomodò fit à radiis longè remotioribus à perpendiculari, oſtenditur figura Mathematica. ibid.n.147

Cauſæ ſecundæ Iridis deſumuntur è cauſis primæ. ibid.n.148

Vtramque Iridem non eſſe in eadem ſuperficie oſtenditur figura Mathematica. p.274.n.149

Cur nobis exiſtentibus in plano horizontis vix ſemicirculus iridis apparet,Sole itidem in horizonte exiſtente. p.276.n.158

Quomodò vnuſquiſque ſuam Iridem differentem videre poſſit. p.277.n.160

Quomodò aliquando Iris poſſit videri maior ſemicirculo ab vno quam ab alio, oſtenditur figura Mathematica. p.278.n.162

Solam Iridem ſemicircularem ad Angulos rectos horizonti inſiſtere oſtenditur figura. pag.279. n.163

Sola reflexione radiorum ſine aliqua refractione poteſt conſtitui Iris. ibid.n.165

Dantur veri colores in iride ſecunda ex luce vera opaco admixta. ibid.n.166

Etiam è Lunæ reflexione fit Iris, ſed imbellis, & hæc circa plenilunium. p.280.n.167

Duæ tantum Irides ſitu remotæ aſpiciuntur,etiamſi tertia poſſit fieri. ibid.
Cur Iris ſequentem fugit,& fugientem inſequitur. ibid.n.168
Cur non poſſit aſſignari determinata Iris magnitudo. ibid.
Climatum varietas nullam affert diuerſitatem circa apparitionem Iridis. ibid.
Cur iris in vertice debilior appareat, quam appareat in imo. ibid.n.169
Cur in parte Meridionali nunquam nobis fit Iris. ibid. n.170
Cur etiam ad Septentrionem vix poſſit Iris cerni à nobis. ibid.
Cur Sole propius horizonti exiſtente, maior pars circuli Iridis appareat, ſed tamen circuli minoris oſtenditur figura. ibid. n.171. & p.281. n.176
De Corona,Virgis,& Pareliis. ibid.n.177.& ſeqq.

L

Labia.

LAbia delicata in ore maiori,ſi ſuperius labium, aliquantulum exuperet ſuper inferius, magnanimum indicant. p.377.n.100
Quid labia tenuia,inflata, &c. ſignificent. ibidem, n.101

Latus.

Latera hominis quænam ſint. p.380. n.156. & p.321.n.28.& 29
Latera tenuia, & anguſta timiditatem indicant. p.380. n.156
Latera referta carnibus, & dura, oſtendunt hominem indocilem. ibid.n.147

Lien.

In qua parte corporis ſit lien, ſeu ſplen, & cuius figura ſit. p.338.n.132
Vnus eſt lien,raró duo, nunquam vero nullus. ib.
Quodnam ſit officium, & ad quid deſeruiat Lien. ibid.n.136.

Lingua.

Lingua eſt voluntatis interpres, & nuncia, ſermoniſque organum, & dicitur à lingendo. p.355. n.254
Lingua vnica eſt in homine, in marinis vitulis duplex, in ſerpentibus trifida, in lacertis biffida. ibidem.
Vſus linguæ eſt eſſe inſtrumentum guſtus,& loquelæ, ac maſticationem adiuuare. p.356. n.256. in fine.
Quænam ſint partes,è quibus componitur lingua. ibidem.
Lapides ſub lingua aliquando naſcuntur, loquelam impedientes. ibid.n.257

Locus.

Quid ſit locus in ſententia antiquorum. p.86.n.1. & ſeqq.
Locus non eſt ſpatium imaginarium. ibid.n.2
Neque eſt ſpatium reale. p.87.n.2
Locus eſt ſuperficies corporis ambientis. ibid.n.5
Locus eſt ſuperficies, non præcisè, ſed vt eſt terminus corporis continentis. ibid. n.8. in fine.
Immobilitas includitur in conceptu loci,tanquam ratio eſſentialis. p.87.n.9
Loco non conuenit immobilitas per ſe. p.89.n.11
Immobilitas non conuenit loco ſecundum exigentiam. ibid.n.14
Immobilitas non eſt differentia vltimo conſtituens locum. p.88.n.10
Non ideò locus eſt immobilis terminatiuè, quia locus, cum ſit terminus à quo, non mutatur ad motum locati ad terminum. p.89.n.12
Immobilitas loci non rectè explicatur per ſpatium imaginarium. ibid,n.15
Neque explicatur per æquiualentiam. ibid.n.16
Neque rectè explicatur immobilitas loci per accidens. ibid.
Non explicatur ſatis immobilitas loci,eo quod ſeruet eandem diſtantiam à polis, & centro. ibid. num.18
Vnde ſumitur æqualitas loci ad locatum. pag.89. num.25
Quo pacto res dicantur locales. ibid.
Vltimum cœlum non eſt in loco. ibid.
In quo conſiſtat loci immobilitas. ibid.
Idem corpus modo extenſo poteſt eſſe in pluribus locis diſſitis, & adæquatis. p.91.n.34
Non repugnat vnum corpus habere aliqua accidentia in vno loco,quæ non habet in alio. p.95. num.64
Etſi virtute agentis accidentia impreſſa in vno loco nequeant eidem corpori imprimi in loco remoto; tamen accidentia abſoluta pereunt, vt in alio etiam eidem corpori adhæreant. ibid. num.65

Lumen.

Quomodo lumen intendatur à corpore opaco terſo. p.135.n.96

Luminare.

Luminaria quartâ die condita fuerunt. pag.197. n.291.
Luminaria non ſunt facta ex Elementis. p.198. num.294
Luminaria non accipiunt totam lucem à Sole, ſed ab initio actuata fuerunt forma ſubſtantiali alicuius lucis. ibid.n.296
Omnia luminaria à Sole lumen etiam accipiunt. p.199.n.300
Luminaria dicuntur facta in ſigna, id eſt,in ſignificationem futurorum naturalium, quorum ipſa ſunt cauſa. p.204.n.317
Aliqui dixerunt hæc facta fuiſſe in ſigna,id eſt, in miracula. ibid.n.326
Luminaria ſunt inter ſe, & etiam ab orbibus ſpecie diſtincta. p.205.n.333
Luminaria diuerſa habent diuerſas impreſſiones. p.206,n.338
Luminaria influunt,non ſolum per lucem, ſed etiam per alias virtutes. p.207.n.244.
Vide *Stella.*

Luna.

Luna minor eſt terra. p.196.n.279
Stellæ firmamenti ſunt maiores Lunâ. ibid.
Eclypſis Solaris fit per interpoſitionem Lunæ inter Nos, & Solem. ibid.n.280
Luna modicum habet lumen à ſeipſa, & reliquum accipit à Sole. p.199.n.299
An in Luna ſint aliquæ maculæ, & quæ. p.200. n.308.& ſeqq.
Luna eſt corpus inæquale, & hac de cauſa maculoſa apparet. p.201.n.302
Quomodo Luna creſcat, & decreſcat. pag.202. n.320
Quomodo Luna habeat maculas ob coniunctionem eius cum inferioribus. ibid.
Qua de cauſa Luna minor omnibus ſtellis (excipe Venerem, & Mercurium) dicatur luminare magnum. p.203.n.322. & ſeqq.

Probabile eſt, Lunam factam eſſe plenam in ſua creatione. p.204.n.325
Luna erat in ſigna ſolemnitatum apud Hebræos, ſicut apud Chriſtianos eſt Sol. p.204.n.331
Qua de cauſa in plenilunio noctes calidiores ſint. p.226.n.461
Quomodò à Luna accipienda ſint ſigna ſerenitatis, ſiue pluuiæ. p.262.n.85

Lux.

Quandónam creata fuit lux. p.152.n.1
Per lucem primo die creatam intelligit D. Auguſtinus Angelos gloria decoratos. ibid.
Lux illa primo die condita fuit corporea. ibid.n.5
Variæ opiniones, quodnam corporeum fuerit illa lux primæua, quæ gyrum die, ac nocte faciebat ab initio. p.153.n.13.& ſeqq.
Illa lux primæua non fuit forma per ſe ſubſiſtens à materia abſtracta. p.154
Lux non poteſt naturaliter per ſe ſubſiſtere, ſed eget ſubiecto. ibid.
Lux illa primæua non fuit forma lucis in ſole. ibid.n.19
Lux illa creata fuit poſt creationem cœli. ibid. num.20
Illa lux prima non fuit illuminatio tantum paſſiua rerum creatarum à Deo ſolo manans abſque interuentu cauſæ ſecundæ. p.155.n.27
Lux illa fuit corpus luminoſum naturæ cœleſtis, quod poſtea in ſolem formatum eſt. ibid.n.28
Lux illa primæua non confecit dies, & noctes, expandendo, & contrahendo radios. p.156.n.35
Vbinam facta ſit illa lux, & qua mora poſt creationem Empyræi. ibid.n.38.& ſeqq.
An creata fuerit in Oriente, vel Meridie, aut in Occidente. p.157.n.44
Cur prius dicitur factum veſperè, quam manè poſt creationem illius lucis. ibid.n.46
Lux præciſa non eſt corpus. p.158.n.49
Lux ſumpta in concreto eſt corpus. p.158.n.49
Lux ſumpta in concreto eſt corpus. ibid.in fine.
Lux eſt forma ſubſtantialis. ibid.n.51
Quomodò intelligendum ſit: erit lux Lunæ, & lux Solis ſeptempliciter. p.160.n.63
Fundamentum, quo deſtruuntur argumenta dicentium, lucem præcisè eſſe formam accidentalem, quodnam ſit. ibid.n.61

M

Mamma, Lac.

MAmmæ duæ ſunt, & ad quid deſeruiunt. p.343.n.162
Lac proximè fit ex ſanguine, remotè vero ex chylo. ibid.n.165
An lac poſſit etiam generari in Virginibus. ibid. n.166.in fine.

Mel, Manna.

Quid ſit mel, & quomodo conficitur. p.264. n.104
Non conficitur mel ab apibus, ſed confectum aſportatur. ibid.
Mel Syluestre, quo veſcebatur Baptiſta, quid. ibid.
Manna ſimilem habet cum melle generationem. ibid.
Eiuſdem ſpeciei eſt hoc manna, & quod pluit Hebræis in deſerto. ibid.n.106

Mare.

Salſedo non fuit à Deo in mari concreata. p.244. n.4.
Salſedo obvenit mari ex amiſſione ſucci terrei, & bituminoſi. ibid.
Columbus in America innenit mare dulce. ibid.n.1
Ex putrefactione non fit Salſedo maris. p.245.n.6
Cur Maria auſtralia ſunt magis ſalſa. ibid.
Multæ opiniones circa motum fluxus, & refluxus maris. ibid.n.8. & ſeqq.
Fluxus & refluxus maris cauſatur à Luna, & quomodo. ibid.num.11. & ſeq.
Omnia flumina emanant è mari, aut mediatè, aut immediatè. p.248. n.27
Qua de cauſa aquæ aſcendentes è mari fontes ex apice montium effundant. p.249.n.35
Maria congelari aſſerit Plutarchus. p.264.n.100
Quanta ſit profunditas marium ordinariè. p.285. num.194.

Materia.

Materiæ nomen multipliciter accipitur. p.3.n.7
Datur à parte rei materia, quæ eſt ſubiectum mutationis. ibid.n.8
Per terram, vbi Geneſis dicitur, in principio creauit Deus cœlum & terram, intelligitur materia prima. p.4.n.22
Materia fuit creata ante omnem diem. p.5.n.28
Materia corporalium creata fuit aliqua formâ induta. ibid.n.31
Materia ſpiritualium ſubſtantiarum apparuit concreata formis Angelicis à principio ſicuti nunc. ibid.
Materia habet intrinſecam habitudinem ad formam. p.6.n.34
Materia non fuit creata formis ſpecificis veſtita. p.7.n.41
Materia corporalium creata fuit ſub quadam forma imperfecta, ſicut embrio. p.9.n.61
Materia prima creata fuit à Deo in loco. ibidem, n.68
Habuit ſitum ſurſum, & deorſum. ibid.n.69
Materia cœlorum, & ſublunarium eſt eadem quoad eſſentiam. p.12.n.84
Appetitus materiæ ad formam attenditur penes modum, quo materia poſſidet formam. p.13. n.94.
Vnde dicatur corruptibilitas, vel diſſolubilitas inter materiam, & formam. ibid.n.99
Materia habet potentiam ad formas non genericas, vel ſpecificas, ſed indiuiduas ſuſcipiendas. p.14.n.103
Materia, quæ reperitur in diuerſis corporibus, eſt vna numero vnitate numericâ imperfecta homogeneitatis. ibid.n.107
Materia omnium creaturarum eſt vna numero negatiuè. p.15.n.112
Materia non eſt intrinſecè corpus, nec formata fuit cum forma intrinſecè ſibi coæua. pag.16. n.120
Probabiliter quantitas inhæret nudæ materiæ, non autem compoſito. p.17.n.125
Materia habet dimenſiones indeterminatas ſibi coæuas. ibid.
Materia prima habet actum entitatiuum. p.19. n.142
Materia eſt pars eſſentialis actu compoſiti Phyſici. ibid.n.146
Ariſtoteles cum Philoſophis nuncuparunt materiam, potentiam perpetuo. ibid.
Materia à ſe habet propriam exiſtentiam. pag.20. n.150
Materia eſt diuinitus ſeparabilis à forma. ibid. n.152

Forma eſt prior in ratione perficiendi, materia verò in ratione eſſendi. ibid.n.155
Potentia remota ad omnes formas eſt materiæ eſſentialis. p.21.n.161
Materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis. ibid. n.164
Non habet propriam ſubſiſtentiam. p.22.n.167
Materia, & forma ſunt principium indiuiduationis. p.35.n.21
In mutationibus ſubſtantialibus elementorum, datur reſolutio vſque ad materiam primam. p.145 n.21
Probabile eſt in via D.Bonauenturæ, manere etiam aliqua accidentia in corruptione. ibid.n.22

Medicus.

Galenus ſimias diſſecuit, alij verò alia bruta, vt indè ſibi viam aperirent ad hominis partes inſpiciendas. p.318.n.1
Diuidunt Medici partes corporis humani in nobiles, & ignobiles, ſimilares, & diſſimilares. ibid. n.5

Membrana.

Membranæ aliæ ſunt tenues, aliæ ſunt craſſæ. p.334.n.106
Membrana eſt, quæ partem operit corpulentiorem. ibid.
Membrana carnoſa eſt, quæ totum corpus inuoluit. ibid.
Membrana carnoſa in nouiter natis eſt rubicunda, in adultis alba. ibid.

Mentum.

Mentum aliquantulum prolixum minus iracundum, & perturbatum demonſtrat. p.373.n.105
Qui os paruum, & breue mentum habent, immites ſunt, & inuidi. p.374.n.105
Mentum commenſuratum, ad quadraturam accedens, bonum acclamat S.Doctor. ibid.n.106

Metalla.

Quænam ſint ſpecies metallorum, & quot. p.243. n.73
Quænam ſit materia è quâ metalla conflantur. ibid.
Cauſa efficiens metallorum principalis eſt Sol, & alia ſydera. ibid.n.74
Locus, in quo gignuntur metalla, eſt terræ gremium. ibid.
Aurum ſophiſticum igne dignoſcitur. ibid.n.75

Mezenterium.

Dicitur mezenterium, quia in medio inteſtinorum iacet. p.357.n.124
Quænam ſit figura, & vſus illius. ibid.n.126

Mixtum.

Mixta mouentur à prædominante elemento. p.116 n.90
Motus mixti eſt à qualitate, & forma elementi præualente in illo. ibid.
Ad omnia mixta perfecta interueniunt quatuor elementa componentia. p.289.n.5
Temperamentum mixti conſiſtit in quadam proportione, ſeu harmonia primarum qualitatum. p.297.n.2
Ad compoſitionem mixti, ſicuti ad mixtionem requiritur inæqualis gradus. p.300.n.32
Si enim daretur mixtum æqualis intenſionis ſecundum qualitates, iam illud careret debita operatione. p.301.n.45
Non poteſt dari mixtum æquale ad pondus ſecundum quantitatem molis, ſecundum magnitudinem ſubſtantiæ, & qualitates motiuas. ibid.n.47

Mobile.

Idem mobile non poteſt per ſe moueri duobus motibus contrariis. p.111.n.60
Poteſt idem mobile per accidens cieri oppoſitis lationibus. ibid.
Idem poteſt agi contrariis alterationibus. ibid.
Implicat, idem mobile ſimul cieri duobus motibus priuatiuè oppoſitis. ibid.

Montes.

An verum ſit, montem olympum caput ſupra nubes tollentem frui perpetuâ pace. p.258.n.62
An mons olympus fuit coopertum aquis tempore diluuij. p.256.n.63
Vnde deſumitur altitudo montium. ibid.n.67

Morus.

Morus eſt arbor prudentiſſima, & ideò comparata cum Scipione, & qua de cauſa. p.384.n.182
Mira comparatio inter Scipionem Gallorum Ducem, & Vicicomem Thurenæ. ibid.

Motus in genere.

Motus in genere quid ſit, & quomodò definitur. p.77.n.1
Non datur motus ad motum. p.78.n.4
Motus non eſt de genere non entium. ibid.n.7
Non conſtituit diſtinctum prædicamentũ. ibid.n.8
Motus non eſt paſſio. ibid.n.9
Motus non eſt actio. ibid.n.10
Motus non ſpectat ad prædicamentum quantitatis. ibid.n.11
Motus formaliter non eſt relatio. p.79.n.13
Motus, cum ſit ens imperfectum, reducitur ad prædicamenta ſui termini. ibid.n.14
Motus ſpecificatur à termino. ibid.n.15
Motus diſtinguitur realiter modaliter à ſuo termino. ibid.n.17
Licet terminus, & motus differant realiter, habent tamen relatiuam, & intrinſecam connexionem. p.80.n.27
Probabile eſt, ſucceſſionem eſſe motui eſſentialem, atque adeo per hanc diſtingui à mutatione. p.82 n.37
Motus ſucceſſiuus dicit quantitatem prædicamentalem, ſeu extenſionem partium. ibid.n.31
Motus ſumit ſuam ſpeciem à termino ad quem. p.83.n.41
Motus non ſumit ſpeciem à termino à quo. ibid. n.46
Motus lapidis à terra in aërem, & motus ignis ſimiliter à terra in aërem, ſunt duo motus diſtincti ſpecie accidentali. ibid.n.47
Quoad vnitatem numericam motuum prærequiruntur ea, quæ ad vnitatem ſpecificam requiſitæ ſunt. ibid.n.48
In motibus datur quies per ſe. p.84.n.51
In receſſu ab vno contrario, & acceſſu ad alterum, eſt tantum vnus motus. p.85.n.60
Mutatio de ſubiecto in ſubiectum eſt motus. p.86. n.64
An detur vltima pars motus, ſcilicèt ſucceſſiui. ibid. n.67
Motus eſt de eorum genere entium, quorum idem eſt fieri, & eſſe. ibid.
Motus non poteſt eſſe in ſpatiis imaginariis, & infinitis. p.98.n.9
Motus in vacuo proprio eſſet intra aliquos terminos ſucceſſiuè. ibid.n.12

Motus localis.

Motus localis eſt omnium primus, & præſtantiſſimus. p.110.n.47
Quotuplex ſit motus localis. ibid.n.49. & ſeqq.
Motus locales multipliciter diſtinguntur inter ſe. ibid.

Motus ad dexteram, & ſiniſtram eſt potiùs in loco quam ad locum. p.111.n.54
Mixta inanimata mouentur à prædominante elemento. ibid.n.55
Animata mouentur liberè, vel ſpontaneè ab animabus. ibid.
Duo termini latione acquiruntur, alter materialis, id eſt locus, alter per ſe formalis, id eſt vbi. p.112. num.59
Motus localis eſt in mobili. ibid. in fine.
Motus grauium, & leuium eſt à forma propria. p.114.n.69
Grauitas, & leuitas ſunt inſtrumenta ad motum. p.116.n.86
Quænam differentia ſit inter animata, & inanimata ad ſe mouendum. p.114.n.76
Motus lapidis è cœlo ad terram non eſt à centro attrahente. p.114.n.69
Cœlum non eſt cauſa motus grauium, & leuium, neque, vt cauſa vniuerſalis. p.115.n.80
Forma, à quâ emanant accidentia, quæ ſunt inſtrumenta motus, eſt cauſa motus. ibid.n.86
Quomodò intelligendum ſit, nihil mouere ſeipſum, ſed quidquid mouetur, ab alio moueri. p.117.n.96
Diſtinctio ſaltem formalis eſt inter mouens, & motum. ibid.
Omnia, quæ producuntur à generante, fiunt, & accipiunt eſſe formæ, & qualitatum, quibus moueantur. ibidem.
Ex mouentibus & motis, rectè colligit Ariſtoteles primum motorem. p.118.n 4.& ſeqq.
Quomodò intelligendum ſit, omne mouens mouendo, mouetur. ibid.n.6
Motus circularis eſt ſimplex. p.172.n.126
Motus circularis cœlorum eſt naturalis. p.147. num.137

Mundus.

Mundus conditus fuit verno tempore, & menſe Martij. p.147.n.6
Plurimi Hebræorum eruditiſſimi dixerunt, mundum creatum in Autumno. p.146.n.3
Sicuti Chriſtus Sol iuſtitiæ menſe Martij incarnatus fuit, & mortuus iacuit in ſepulchro, vt ſecundus Adam ſuſcitaretur à morte, ita eo tempore miſerrimus ille, in deliciis Paradiſi ſe omneſque filios morte damnauit. p.147.n.7
Quando Deus creauit mundum, quomodò intra, & extra Paradiſum terrſtrem fuerint fructus iam maturi. p.134.n.16

Muſculus.

Vnde dictus, & quomodò definitur. p.329.n.81
Magna eſt connexio inter muſculos. ibid.n.82
Actio muſculi eſt triplex motus, modò voluntarius, modò animalis. ibid.
Quænam ſint muſculi Abdominis, & eorum officium. ibid.n.83
Muſculi brachij nouem ſunt, & quinam. ibid. n.84.& 85
Quinam ſint muſculi ſcapulæ, ſeu homoplatæ, & eorum officium. p.330.n.86
Reſpirationi inſeruiunt plurimi muſculi. ibid.n.87
Muſculi Thoracis proprij ſunt duodecim, vtrimque ſex. ibid.
Muſculi capitis colli, vel ceruicis quinam ſint. ibid.n.88
Muſculi dorſi, lumborum, & aliarum partium quinam ſint. ibid.n.89
Muſculi cubiti, & radij quinam ſint. p.331.n.90
Muſculi carpi, & digitorum quinam ſint. ibid. n.92.& 923
Muſculi fœmoris quinam ſint, & quomodò vocentur. p.332.n.94
Muſculi tibiæ quinam ſint, & quomodò flectunt tibias. ibid.n.96
Muſculi pedum quinam ſint, & quomodò flectunt ante, & retro pedes. ibid.n.97
Muſculi digitorum pedis quinam ſint. ibid.n.98

Mutatio.

Mutatio de non ſubiecto in ſubiectum eſt generatio. p.86.n.64
Mutatio de ſubiecto in non ſubiectum eſt corruptio. ibid.
Mutatio de ſubiecto in ſubiectum eſt motus. ibid.

Myrrha.

Myrrha in Arabia naſcitur, quomodò colligitur, & quænam ſit virtus illius. p.384.n.179

N

Naſus.

NAſus quænam ſint partes, & vſus illius. p.354. n.147
Ægyptij ſolebant hominem pulchrum, & prudentem ſolo naſo depingere. ibid.n.249
Nares patulæ, & amplæ alacritatis, & fortitudinis ſunt indicia, & cur. p.371.n.85
Nares longæ, & tenues mobilitatis, leuitatis, ac modici ſpiritus vigoris Indicia ſunt. ibid.n.86
Naſus Aquilinus Regium quid oſtentabat apud Perſas, & magnanimum. ibid.n.87
Naſus groſſus ſtoliditatis bouinæ eſt ſignum, & cur. ibid.n.90
Naſi coruini, Galli, ſiue rotundi, vel &c. quid ſignificent. ibid. & ſeqq.

Natura.

Natura quomodò definitur. p.45.n.116
Materia præciſa à forma eſt natura. ibid.n.120
Omnis forma etiam anima rationalis eſt natura. ibid.n.121
Natura, vt natura, eſt principium motus actiuum, & paſſiuum. p.46.n.122
Priuatio non eſt Natura, poteſt tamen impropriè dici natura, quatenus eſt via ad generationem naturalem. p.48.n.146
Forma magis dicitur Natura ab Ariſtotele, quam materia, quia entia ſont magis naturalia per formam. ibid. n.147
Quomodò Natura ſit via, & principium motus, & quietis. ibid.

Nebula, Caligo.

Nebula eſt nubis pluuialis pars ſubtilior. p.262. num.90
Quomodò deſcribitur Nebula, & Caligo à D.Bonauentura. ibid.n 89
Quomodò, & in quibus locis nebulæ fiunt. p.263. num.91

Neruus.

Quid ſint Nerui, & quot in ſingulis partibus corporis humani. p.322.n.39.& ſeqq.
Vndenam oriuntur nerui. ibid.
Nerui ſunt abſque cauitate. ibid.n.41
Vſus Neruorum omniũ eſt vehere ſpiritus animales ad omnes partes pro ſenſu, & motu. p.323.n.42

Nix.

Quomodò, & in quo fit nix. p.263.n.92
Albedo Niuis eſt vera albedo. ibid.
Vnde oritur, & quænam ſit cauſa albedinis in Niue. ibid.n.93
Quomodò Niues poſſint rubere. ibid.n.94

Niues concreſcunt aliquandò in criſtallum prætioſum, & gemmas. ibid.

Nubes, & Pluuia.

Materia Nubium eſt vapor, cauſa efficiens Sol, & alia aſtra, vaporem ad ſecundam aëris regionem attrahentia. p.261.n.81

Quomodò gignuntur nubes. ibid.

Nubium altitudo non tranſcendit ſecundam aëris regionem. ibid.n.82

Aliqui venti conferunt ad pluuiæ genituram. ibid.n.83

Pluuiæ portentoſæ nonnullæ viſæ fuerunt, & quænam. ibid.

Quænam ſint ſigna, pluuiam denotantia. ibid.n.84 & ſeqq.

O

Oculus.

VIrtus, ſiue vitium animi ex oculis non obſcurè ſuſpicitur, & qua de cauſa. p.353.n.239

Quænam ſit figura oculi. ibid.

Qua de cauſa, quamvis oculi ſint duo, vnum tamen obiectum vident. ibid.n.240

Quænam ſint partes oculi, & quomodò vocentur. ibid. & ſeqq.

In oculis hominis maximè apparet, quorum animalium temperiem ille imitetur, ac moribus inclinet, & cur. p.367.n.62

Oculi magni nimis carpuntur à ſancto Doctore, & ab omnibus, & qua de cauſa. ibid.n.64

Oculus optimè conſtitutus, mediocris eſt magnitudinis. p.368.n.66

Oculi nigri, agitati diſcolores, ſiue alibi, &c. quodnam temperamentum in homine indicant. ibid. n.68. & ſeqq.

Oculi turbidi infidum oſtendunt, oculi caui crudelem ſignant, &c. ibid.n.72

Oculi qui mouentur, vt turbati, ſuſpicioſum indicant, & infidum. p.369.n.74

Oculi moti, tremuli, & tumidi, ſplendidi, multum operti, &c. quid ſignificent. ibid. & ſeqq.

Mobilitas magna oculorum eſt magnum ſignum ſtultitiæ. p.370.n.79

Oeſophagus.

Oeſophagus quid, & cuius præcipuè officium ſit. p.350.n.202

Oliua.

Oliua ferrum non patitur, & ſi percutiatur areſcit, & ideò aſſimilatur illis, qui caſtigatione pejorantur. p.383.n.175

Omentum.

Omentum vnde, & qua de cauſa dictum ſit. p.334. num.109

Eſt ſub peritonæo quaſi operimentum. ibid.

In hydropicis omentum computreſcit. ibid.

Quænam ſit figura, & vſus omenti. ibid. in fine.

Oppoſitio.

Quatuor ſunt oppoſitiones ex Ariſtotele ſcilcet priuatiua, contraria, relatiua, & contradictoria. p.175.n.142

Organizatio.

Quomodò organizatur infans in vtero materno p.318.n.8

Ariſtoteles vult primò cor generari, Galenus autem hepar. ibid.

Os, Bucca, & Labia.

Variæ ſunt partes exteriæ circa os, & quænam ſint. p.355.n.250

Os conſtat è partibus oſſeis, nempè maxillis, & dentibus, atque labiis, &c. ibid.

Ad quid deſeruit os, ſiue labia. ibid.n.251

Os paruum mulieribus conuenit, & effœminatis. p.373.n.102

Os protuberans, os ſemper opertum, os nimis apertum, &c. quid ſignificet. ibid.n.103

Oſſa.

Oſſa ſunt data à natura veluti fabricæ, Microcoſmon fundamenta. p.319.n.9

Corpus ſine oſſibus eſſet portentum. ibid.

Materia oſſium terra eſt à prædominio. ibid.n.10

Materia remota, nutriens oſſa, eſt ſanguis craſſior excolatus ex medullarum cauitatibus, ibid.

Quomodo definitur os. ibid.

Vnde oritur ſiccitas, frigiditas, & albedo oſſium. ibidem.

Tot ſunt oſſa in homine, quot ſunt dies in anno. ibid. n.11

Oſſa maxillæ ſuperioris ſunt vndecim; inferioris verò duo in pueris, in adultis vnum. ibid.n.18

Os ſacrum quid ſit p.320.n.26

Quid ſint os innominatum, os Ilio, os Pubis, & os Iſchion. ibid.n.27

Quid ſit, & quomodò factum os fœmoris. p.321. num.35

In oſſe ſacro oriuntur quinque paria neruorum, vel ſex iuxta alios. p.324.n.50

Neruorum oſſis ſacri par primum diuiditur in anteriorem, & poſteriorem. ibid.

P

Palma.

QVà de causâ vocatur Palma, & fructus illius dactili. p.383.n.176

Palma eſt arbor triumphans, per quam victoria ſignatur, ideo eâ victores coronari ſolebant. ibid.n.176

Paradiſus terreſtris.

An quæ de Paradiſo narrantur in Geneſi, metaphoricè accipienda ſint, ita vt nullus paradiſus fuerit in terra. p.313.n.96

De fide eſt paradiſum primorum parentum rem eſſe verè corpoream, non autem ſpiritualem. ibid.n.98

In quo ſitu eſt Paradiſus terreſtis. ibid. n.101. & ſeqq.

Paradiſum pertingere vſque ad Cœlum Lunæ, aliqui dixerunt. ibid.

Paradiſum fuiſſe locatum in ſitu altiſſimo, non tamen in orbe Lunæ aſſerit D.Bonauentura. ibid. n.103

Sub quo climate ſit paradiſus. p.312.n.104

Paradiſus à diluuio euerſus non eſt. ibid.n.105

Enoc, & Elia an ſint in Paradiſo terreſtri. ibid. n.106

Paradiſus eſt ſub zona torrida. ibid.n.108.& ſeq.

Quatuor ſunt flumina ſcaturientia è paradiſo. ibid.

Parallaxis.

Parallaxis quomodò definitur. p.255.n.37

Eſt nomen Græcum, & diuerſitatem ſonat aſpectuum corporis eleuati. p.254.n.33

Quomodò Cometa quo vicinior terræ, eo maiorem faciat parallaxim, oſtenditur figura mathematica. ibid.n.35

Pectus.

Pectus eſt thoracis pars antica, teſtudini ab hypocrate comparata. p.377.n.141

Pectus delicatum, debilem, & puſillanimem indicat. ibid.n.142

Pedes.

Pedis tibia eſt pars inter genu, & talum, quæ duobus oſſibus conſtat. p.322.n.36
Pedis oſſa ſicuti etiam manus in tres partes diuiduntur. ibid.n.37
Quænam ſint oſſa tarſi, metarſi, & digitorum pedum. ibid.n.38.& ſeqq.
Pedes craſſi, & breues valde infirmum indicant. p.380. n.163
Pedes nimium prolixi ad hominem doloſum referuntur. ibid.
Qui longis paſſibus incedunt magnanimi eſſe ſolent, & efficaces. ibid.n.163
Greſſus tardi cogitabundum indicant. ibid.n.164
Quænam ſint alia indicia phyſionomica è pedibus, & greſſibus. ibid.& ſeqq.
Vide *Crura.*

Pericardion.

Pericardion eſt membrana, cordis inuolucrum, eius figuram imitata, ſed aliquanto maior, vt humorem quendam contineat. p.344.n.173
Vſus illius eſt cor inuoluere, vnde vulgo dicitur cordis capſula. ibid.
De humoris huius origine variantur anatomici. p.345.n.174

Peritonæum.

Peritonæum eſt membrana, viſcera inferioris ventris veſtiens. p.334.n.108
Peritonæum vbique duplicatur, non tamen æquè vbique denſum eſt. ibid.

Phyſionomia.

Indicia è phyſionomia ad mores iudicandos habentur, non tamen certa, & cur. p.357.n.3
Quo fundamento ex phyſionomia anima dicatur ad virtutes, ſeu vitia propendere. p.358. n.4. & ſeqq.
Quinam ſit vſus phyſionomiæ licitus, & quinam à Sixto V. damnatus. p.359.n.11
Maxima ſigna phyſionomica in oculis elucent, & cur. p.366.n.59
Indicia phyſionomica ex auribus, genis, & naribus quænam ſint. p.370.n.81.& ſeqq.
Signa phyſionomica è facie, & vultu, labiis, ore, & mento quænam ſint. p.372.n.98.& ſeqq.
Quænam ſint ſigna phyſionomica è voce. p.374. n.108
E' ceruice, collo, & pectore multa ſunt ſigna phyſionomica, & cur. p.376.n.135.& ſeqq.
Quænam ſint ſigna phyſionomica ex humeris brachiis, & manibus. p.378.n.144.& ſeqq.
Indicia phyſionomica è lateribus, cruribus, & pedibus quænam ſint. p.380.n.156
Qua de cauſa phyſionomici conſiderant cutis lineas, in manibus, & fronte poſitas. p.381.n.166

Pleura.

Vſus pleuræ eſt iungere totam Thoracis cauitatem, & æqualem reddere, ne pulmones in motu lædantur, &c. p.344.n.171

Principium.

Principia rerum in fieri tria ſunt, materia, forma, & priuatio. p.30.n.21

Priuatio.

Priuatio quid ſit, & quomodo definitur. p.27.n.1
Priuatio eſt ad generationem neceſſaria. ibid.n.3
Priuatio magis ſe tenet ex parte ſubiecti, quam ex parte formæ. ibid.
Quomodo priuatio ſit ens. ibid.n.5
Priuatio differt à materia, non ſolum ratione.ib.n.8
Quomodo priuatio ſit principium generationum. ibid.n.9

Pulchritudo.

Pulchritudo hominis comparata cum animalibus quid ſignificet. p.361.n.26.& ſeqq.
An pulchritudo ſit ſignum bonitatis, ſiue virtutis. p.361.n.29.& ſeqq.
Multi homines pulcherrimi, ſed vitioſiſſimi recenſentur. ibid.n.30

Pulmones.

Pulmones à reſpirando dicti, & ad reſpirationem dati ſunt quaſi cordis flabella. p.347.n.190
A quo moueantur pulmones, variæ ſunt opiniones. ibid.n.191
Pulmones non mouentur à ſeipſis. p.348.n.192
Motus vitalis pulmonum non eſt à diaphragmate. ibid.
Pulmones non habent ſuum motum à Thorace, ibid.
Motus pulmonis eſt à corde mediante aëre, quem attrahit, & repellit. ibid.n.193

Q

Qualitas.

Qualitas aliqua tripliciter conſideratur nempè, vt comparatur ad principium à quo, ad ſubiectum in quo, & ad id quod expellit contrarium. p.138.n.112

Quantitas.

Quantitas eſt cum materia ingenerabilis, & incorruptibilis. p.17.n.125
Eſſentia quantitatis non conſiſtit in aliqua ratione menſuræ. p.62.n.5
Eſſentia quantitatis non eſt diuiſibilitas. p.63.n.7
Ratio formalis quantitatis non conſiſtit in extenſione partium integrantium ſubſtantiæ. ibid.n.8
Extenſio actualis ad locum non eſt eſſentia quantitatis. ibid.
Ratio formalis quantitatis non includit eſſentialiter extenſionem, ſeu habere partes extra partes. ibid.n.10
Ratio formalis quantitatis conſiſtit in corporeitate, quæ facit partes extra partes. ibid.n.13
Subſtantia nuda abſque quantitate eſt præſens alicui ſpatio. p.64.n.20
Subſtantia corporea probabiliter redigeretur ad punctum in momento, ſi ſpoliaretur quantitate. ibid.n.22
Subſtantia eſt cauſa quantitatis. ibid.n.24
Quantitas eſt actu compoſita ex partibus. p.65. num.30
Quomodò definitur quantitas. ibid n.28
Quot, & quæ ſunt partes quantitatis. ibid.n.29
Partes componentes quantitatem ſunt indiuiſibiles. p.66.n.40
Probatur multis rationibus Mathematicis continuum non componi ex indiuiſibilibus. ibid, & ſeqq.
Primò ſequeretur Peripheriam Semicirculi eſſe æqualem, & maiorem diametro. ibid.n.42
Secundò ſequeretur falſum eſſe quod ab vno puncto ad aliud punctum, non poſſit trahi, niſi vnica linea. ibid.n.44
Tertiò ſequeretur diametrum quadrati, & eius coſtam eſſe æquales, quod eſt impoſſibile. p.67. n.46
Partes proportionales ſunt actu in continuo quantitatiuo, finitæ in infinitum, ſeu infinitæ

ſyncathe

ſyncathegorematicè, & in potentia. p.69.n.63
Probabiliter dantur indiuiſibilia actu in quanto. p.70.n.67
Probatur multis rationibus, & figuris mathematicis. ibid.& ſeqq.
In viuentibus datur terminus magnitudinis, ſeu maximum quod ſic, & terminus paruitatis, ſeu minimum, quod ſic. p.73.n.96
In animatis non ſtatuitur terminus magnitudinis quoad quantitatem corporeitatis. ibid.n.98
Datur terminus paruitatis omnibus inanimatis quoad quantitatem corporeitatis. p.74.n.101
Quæ eſſentialiter exigunt magnitudinem determinatam, neque à Deo poſſunt redigi ad minorem, ſalvis illarum eſſentiis. p.74.n.105
Quænam ſint proprietates quantitatis. ibid.
Ens quantum diuiditur in finitum, & infinitum. ibid.n.106
Quantitas multipliciter diuiditur. p.82.n.32

R

Reactio.

REactio quid ſit. p.136.n.102
In eadem contrarietate datur reactio. ibid. n.103
Agentia ita diſpoſita ſunt, vt quæ actiuiora ſunt, minus reſiſtant. p.137.n.106

Renes.

Renes bini ſunt, & ideò dicti ſunt, quod per eos vrina fluat. p.339.n.137
Pars vtilior ſanguinis remanet in renibus ad nutritionem. ibid.n.139

Reflexio.

Reflexio quid ſit. p.135.n.94
Aliqua qualitas intenditur in medio per reflexionem. ibid.n.95
Probabile eſt, qualitatem non intendi in principali emittente per reflexionem. ibid.n.96
Intenſio luminis non fit à corpore opaco terſo per reflexionem, ſed ab illuminante directè. ibid.
Probabile eſt etiam, principale accipere intenſionem in reflexione. ibid.n.97

Reſiſtentia.

Reſiſtentiam Deus, & natura rebus naturalibus dederunt, vt ſe ab aduerſis tueantur. p.132.n.72
Creaturæ omnes tum ad agendum, tum ad reſiſtendum apta inſtrumenta obtinuerunt. ibid. n.74
Reſiſtentia eſt non admittere impreſſionem agentis, eò quod virtus paſſi virtutem agentis ſuperat. p.133.n 76
Incorruptibilia reſiſtunt, dum virtute inſitâ non admittunt impreſſiones hoſtiles attentatas, puta ignis. ibid.
Reſiſtentia non eſt quid poſitiuum, neque eſt collectio virium. ibid.

Roſa.

Roſa pulcherrima florum regina quomodò comparetur cum intemerata Virginum Regina Deipara. p.385.n.158
Roſa vocatur à D.Ambroſio humanæ vitæ ſpeculum, & cur. ibid.
Proximam à roſa nobilitatem lilio concedit Plinius. ibid.

Ros, Pruina.

Roris, & pruinæ materia eſt vapor ſubtilis paruus. p.264.n.101
Cauſa proxima efficiens roris, & pruinæ eſt frigus ſerenæ noctis. ibid.
Generantur in infimo aëre ſereno cœlo. ibid.
In quibus locis potiſſimùm fiât ros, & pruina. ibid.
Effectus roris, & pruinæ varij ſunt. ibid.n.102

S

Sanguis.

QVomodò fit ſanguificatio, & ſanguis. p.337. n.129
In homine totus ſanguis non excedit viginti quatuor libras, neque eſt infra quatuordecim. p.346. n.182
Quæ autem quantitas ſanguinis impleat cor in diaſtole, & exeat in ſyſtole, incertum eſt. ibid. n.181. in fine.
Quantum ſanguinis vna vice diuerſis pulſibus cordis eiiciatur. ibid.n.182

Sinapis.

Sinapis herba eſt ſapore acerrima, ignei effectus, & corpori ſaluberrima. p.387.n.205
Granum ſinapis quantitate parvum, acumine feruidum, & incremento magnum, eſt Symbolum veræ fidei. ibid.

Sol.

Quo tempore productus fuerit Sol. p.154.n.22
Illa lux primæua à Deo producta, poſtea in ſolem formata fuit. p.155.n.28
Ignis à ſole productus, non eſt diuerſæ ſpeciei à producto ab igne. p.166.n.96
Cur Sol non vrit hyeme magis, quam æſtate, cum ſit vicinior. p.170.n.116
Nicolaus Copernicus dixit, Solem immobilem eſſe. p.195.n.276
In corpore ſolari non ſunt maculæ. p.200.n.306
Si quæ maculæ apparent in ſole, quid ſint. ibid. n.307
Sol purus Occidens, magis verò manè lympidus Oriens, ſerenitatem promittit, &c. pag.261. n.84

Spina.

Spinæ fuerunt ab initio, & ante peccatum. p.140. n.4.

Spina Medullaris.

E' Medulla Spinali oriuntur ſeptem, aut octo, paria neruorum, & quinam ſint. p.324.n.48
E' Medulla in dorſo oriuntur duodecim paria neruorum. ibid.n.59
E' Spinali Medulla in lumbis oriuntur quatuor, vel quinque paria neruorum, &c. ibid.n.50

Stella, Planeta.

Omnes Planetæ, & Stellæ ſunt in vno continuo firmamento, multis motibus acto. p.194.n.267
Stellæ, ſiue planetæ ſunt ſphæricæ. p.197.n.287
Quo ordine poſiti ſint planetæ in orbibus cœleſtibus. p.196.n.279
Luna, quæ minor eſt terrâ, eſt etiam minor Marte, Ioue, & Saturno, quamvis maior appareat. ibid. n.279
Aſtra habent ab intrinſeco lucem, etiamſi à Sole lucem accipiant. p.199.n.297.& 300
Quâ de cauſa Stellæ fixæ noſtro aſpectui radios tremulos ſcintillant, non ita planetæ. p.200. n.307
Pagani dixerunt aſtra, eſſe omnium futurorum cauſas, & ideo indicare ventura. p.204. n.326. in fine.
Stellæ ſunt naturâ diuerſæ. p.206.n.338.& ſeqq.
Non poſſunt aſtrorum motibus, & influxibus futura

tura hominum facta, ſiue recta, ſiue praua diuinari. p.209.n.358
Quomodò aſtra agunt indirectè, & per accidens in actus humanos. ibid.n.361
Poteſt ex aſtris præuideri certo effectus naturales ab eis pendentes. p.210.n.364
Morbi, frigora, tempeſtates, &c. Poſſunt quidem prædici ex aſtrorum influxibus,non tamen omninò certò. ibid.n.365
Quomodò ex conſtitutione Planetarum affluentium Natiuitati Salvatoris Ieſu, potuerit prædici illius Natiuitas, & mutatio Religionis. ibid. n.369
Stella quæ apparuit Magis in Natiuitate Chriſti creata fuit tunc temporis. p.211.n.372
An Planetæ moueantur motu trepidationis. p.314. num.390
An Planetæ in excentricis, & epiciclis habeant proprios motus. ibid.n.391
Quomodò à ſtellis pronoſtica accipienda ſint. p.262.n.86

Subſiſtentia.

Subſiſtentia propriè dicit ſiſtentiam in ſe, & non eſſe in alio. p.22.n.167
Perfecta, & propria ſubſiſtentia Chriſti erat in rationali natura, ſeu humanitate completa illius. ibid.n.169
Subſiſtentia eſt modus ſubſtantialis perficiens vltimo naturam. p.32.n.38

Supercilia.

Ad quid deſeruiunt oculis ſupercilia. p.366.n.53
Varia indicia morum cognoſcuntur è ſuperciliis. ibid.n.55. & ſeqq.
Supercilia ad frontem erecta ſuperbum ſignant,& audacem. ibid.n.57
Supercilia pilis oblongis, ſiue profilata, ſiue ad Naſum contorta breuia quid ſignificent. ibid. & ſeqq.

T

Temperamentum.

Temperamentum mixti quid ſit. p.297.n.2
Datur duplex temperamentum in mixto,alterum quod dicitur iuſtitiæ, alterum quod dicitur ad pondus. p.299.n.24
Non poteſt dari temperamentum æquale omninò ad pondus, nempè ſecundum qualitatem, & quantitatem. ibid.n.30

Tempus.

Datur Tempus. p.103.n.1
Quomodò definitur. ibid.
Tempus eſt ens, totum reale, & non ab anima completum. p.104.n.5
Omnes motus, & actiones in quibus eſt prius, & poſterius,menſurantur tempore. p.105.n.13
Tempus extrinſecum non propriiſſimum eſt vnum, & ſumitur è gyro primi mobilis. p.106.n.20
Tempus intrinſecum multiplicatur ſaltem numero ad modum quantitatis. ibid.n.22
Tempus non eſt in materia ſejunctâ forma. p.107. num.27
In tempore datur inſtans reale. ibid.n.28
Tempus eſt ens continuum compoſitum è partibus ſucceſſiuis, quæ continuantur, ac terminantur punctis indiuiſibilibus. ibid.n.29
Tempus, & motus differunt realiter, ſaltem modaliter. p.108.n.37
Omne tempus fuit ad Adam vſque ad Noë,à Noë, ad Abraham, &c. p.109.n.46
Quomodò ætates hominis partiuntur. ibid. in fine.

Terra.

Terra, aqua, & alia Elementa facta ſunt tertia die. p.230.n.4
Locus naturalis aquæ eſt ſuper terram, & qua de cauſa p.230.n.7
Terram autem eſſe aquâ eminentiorem tenent communiter Philoſophi. p.231.n.8
Terram eſſe Sphæricam probatur rationibus euidentiſſimis atque figuris. ibid.
Si terra eſſet plana, omnia æqualiter haberent ortum, & occaſum. ibid.n.9. in fine.
Terræ magnitudo cœlo comparata, inſenſibilis eſt. ibid.n.11. in fine.
Terram eſſe immobilem eſt de fide. p.232.n.14
Figuris oſtenditur ſententia Copernici dicentis terram mobilem eſſe. ibid.n.18
Reiicitur huiuſmodi opinio validiſſimis rationibus. ibid. & ſeqq.
Quodnam ſit immobilitatis terræ fundamentum. p.236.n.36
E terra, & aqua vnus conſtituitur globus, & vnum vtriuſque eſt centrum. ibid.n.41
Probatur rationibus, & figuris Mathematicis,terram, & aquam vnum conſtituere globum, &c. ibid. & ſeqq.
Cum terra, & aqua idem poſſideant centrum;cur ſola terra centrum occupet, & non etiam aqua. p.238.n.46
Ex terra, & aqua non fit globus perfectè Sphæricus. ibid.n.47
Terra eſt grauiſſimum Elementum, & totius molis fundamentum, aqua verò grauis ſecundum quid. ibid.
Terra, & aqua ſunt in centro mundi, id eſt, in medio, ſeu ipſum eſt centrum, imò inſenſibile, reſpectu mundi. p.239.n.50
Terram, & aquam eſſe in centro mundi probatur rationibus, & figuris Mathematicis. ibidem, & ſeqq.
Deus, ita aptauit terram, aquis vnitam, vt ſimpliciter ſit depreſſior mari. p.240.n.56
Quâ de cauſa Mare Rubrum apparet nauigantibus altius terrâ. ibid.n.58
Quinque zonas in terra conſtituunt Geographi, & quaſnam. p.241.n.64
Quæ terræ portio ſit habitabilis. ibid.& ſeqq.
Quanam arte Chriſtophorus Columbus inuenerit Terram nouam. ibid.n.65
De ignibus ſubterraneis. p.242.n.72
Quænam ſint loca ignifera, perpetuas flammas euomentia. ibid.
An terra ſit maior aqua. p.285.n.194
Quanta ſit profunditas terræ, & diameter illius. ibidem.
Quomodò Geographi diuidant Terræ globum. p.315.n.126

Terremotus.

Terra ab halitibus intra viſcera genitis concutitur, & fit terræ motus. p.242.n.67
Quænam ſint ſpecies terræ motuum. ibid.n.69
Quænam ſint ſigna,quæ terræ motum præſagiunt. ibid. n.70
Quænam ſint loca terræ motibus obnoxia. ibid.
Qua de cauſa terræ motus non aſſoleat vbique ſimul totam Terram quatere. ibid.n.72
Quonam tempore magis accidunt terræ motus. ibidem.

Tonitruum.

Tonitrum quomodo deſcribitur à D.Bonauentura. p.260. n.73
Varia ſunt tonitrua. ibid.n.74
Qua de cauſa æthnæ, ac veſuuij in eruptionibus tonitrua audiuntur. ibid.
Tonitru non eſt ignis extinctio in nube. ibid.

V

Vacuum.

NOn datur Vacuum. p.97.n.3
Virtute Dei poteſt vacuum induci. ibid.n.4
An verò ab Angelis poſſit vacuum induci in aliquod particulare. p.36.n.1
An aliqui motus poſſent fieri in vacuo. p.98.n.7
Motus circularis poteſt eſſe in vacuo. ibid.
Motus in vacuo proprio eſſet intra terminos aliquos ſucceſſiuè. ibid.n.12

Vaſa ſpermatica.

Vaſa ſpermatica in vtroque ſexu numerica ad generationem deſeruiunt, & quænam ſint. p.340. n.144. & ſeqq.

Vena.

Venæ nomen veteres attribuebant etiam arteriæ. p.324.n.50. in fine,& p.326.n.60
Venæ deriuantur à iecore, arteriæ verò è corde. ibid.
Quinam ſit vſus venarum. ibid.n.61
Vena eſt membranoſa, & tunicam habet, &c. p.327.n.66
Venæ omnes ad venam portæ, & cauam duas veluti matres reducuntur. ibid.n.67
Venæ lacteæ vnde dictæ ſint, & in quo ſitu poſitæ ſint. ibid.n.68
Innumeræ ſunt diſperſæ per iecur, inteſtina, &c. ibid. n.69
Vſus earum eſt chylum ad hepar transferre. ibid.
Venæ hemorrhoidales quænam ſint, & ad quid deſeruiunt. ibid.n.70
Quid ſit truncus aſcendens venæ cauæ, & quomodo formatus. ibid.n.22
Vena ſupra cor inſignis in homine, & cane vna eſt ſine pari, gemina verò in ruminantibus animalibus, & quibus. ibid.
Quænam ſit vena ſub clauia. p.328.n.73
Iugularis vena interna ob cerebri copiam in homine maior eſt, quam in brutis. ibid.n.75
Quinam ſit truncus deſcendens venæ cauæ, & quomodo ſitus. ibid.n.78
Quænam ſint venæ crurales. p.329.n.80

Ventriculus.

Ventriculus quaſi paruus venter eſt pars organica ſub diapragmate ad chylificandum. p.335.n.110
Duo habet officia in ſuprema ventriculi regione. ibid.n.111
Quomodo deglutio fiat in ventriculo. ibid.n.113
Ventriculus habet tres fibras, & tres membranas. ibid. n.114
Cum ventriculi ſubſtantia membrana ſit, fouetur à calore iecoris, &c. ibid.n.115
Quomodo fit coctio in ventriculo. p.336.n.116
In ventriculo ſæpè generantur lapilli necnon buphones. ibid.

Ventus.

Ventus non eſt aër. p.257.n.55
Ventus eſt halitus è terra calidus, & ſiccus. ibid.
Quomodo & à quo fit motus ventorum. p.258. n.58.
Quatuor ſunt ventus principales è quatuor mundi anguli ſpirantes. ibid.n.59
Venti qualitates imbibunt regionum per quas vagantur, & hæc de cauſa aliqui ſalutares, alij noxij fiunt. ibid.n.62
An aliquis locus ab omnibus ſit ventis liber. ibid. & ſeqq.
Quinam ſint venti præ cæteris turbulenti. p.259. n.67. in fine.
Quænam ſint ventorum pronoſtica. ibid.n.70

Vertebra.

Vertebræ nectuntur cranio per quas cerebrum profundens medullam, germinat neruos, & tribuit motum. p.320.n.23
Vertebræ colli ordinantur ad ſuſtentandam gulam, &c. ibid.n.24
Quænam ſint alia officia vertebrarum. ibid.

Veſica vrinaria.

Veſica vrinaria in qua parte corporis ſita, & cuius figuræ ſit. p.340.n.142
Habet tria foramina, duo paulo ante ceruicem, tertium in ceruice pro exitu vrinæ. ibid.n.143

Vitis.

Vitis quomodo præ cæteris plantis principatum obtineat, & qua de cauſa ita dicitur. pag.382. n.169
Variæ comparationes vitis cum Chriſto Regi. ibid.n.170
Quomodo vini vſus moderatè ſumptus vitam foueat. ibid.n.173
Vitis dicitur à vitam fouendo. ibid.

Vmbilicus.

Vmbilicus dicitur ab vmbone quaſi medius ſit in ventre, imò in toto corpore. p.341.n.154
Vſus illius eſt ſanguinem ducere pro nutritione fœtus. p.342.n.155

Vnio.

Vnio non eſt quartum principium rerum naturalium. p.28.n.1.& ſeq.
Vnio ſubſtantialis fit ab agente educente formam de potentia materiæ. ibid.n.2
Vnio cum ſit modus, quo vniuntur partes, non autem id quod non æget alio medio. pag.30. n.25.
Vnio eſt quid diſtinctum à partibus vnitis. p.31. n.30.
Vnio non eſt res realiter diſtincta ab vnibilibus. ibid.n.33
Vnio eſt vnica materiæ, & formæ. ibid.n.34
Vnio materiæ cum forma eſt immediata, non mediis accidentibus. ibid.
Quomodo definitur vnio Phyſica. ibid.n.35
Vnio multiplex eſt. p.32.n.36
Partes quæ ad vnionem conueniunt non habent proprias ſubſiſtentias partiales. ibid.n.41

Vox.

Quænam ſint partes corporis neceſſariæ ad formandam vocem vocalem, & quomodo vocentur. p.349.n.200. & ſeq.& p.374.n.108
Variæ ſunt voces pro inſtrumentorum varietate adeò vt duæ difficile inueniantur conformes. ibid. n.202
Qua de cauſa agnus propriam ſuæ matris vocem diſcernit, & è contra. ibid.
Quid ſit vox,& quomodo formetur. ibid.& ſeqq.
Quomodo è variis animalium vocibus quas homines imitantur elici poteſt argumentum inclinationis illorum. ibid.n.111
Vox tenuis, & quaſi lugubris triſtitiam indicat, & ſuſpicionem. p.375.n.113

Vox in fœminis virilis, & in maſculis fœminea male ſonat, & cur. ibid.n.114
Vox grauis & mollis manſuetum indicat. ibid.
Vox grauis, acuta, aſpera, clara, &c. quid ſignificent, & cuius propriæ ſint. ibid. num.118. & ſeqq.
Riſus altus eſt impudentis, moderatus benigni, & placidi. p.376.n.134

Vreteres.

Vreteres ſunt ductores carnales vrinæ è renibus oriundi, & in veſicam implantati. p.339.n.141
Sunt gemini, vtrimque vnus, aliquando duo, vel tres. ibid.
Horum officium eſt vrinam deferre à renibus in veſicam. ibid. in fine.

Vrina.

Qua de cauſa Vrinæ aliquando nigræ ſunt. p.339. n.140. in fine.
Quinam ſint ductores canales vrinæ. ibid. n.141

Z

Zodiacus.

Zodiacus quid & vnde dictum ſit. pag.204. n.328
Duodecim ſunt ſigna poſita in zodiaco, & quænam. ibid.n.329
Quid ſignant huiuſmodi ſigna poſita in zodiaco. ibid.n.330

Zona.

Quinque ſunt Zonæ cœli. p.315.n.123
In totidem zonas diuiditur terra in quot cœlum diuiditur. p.316.n.127
Zonæ ſcinduntur, ac multiplicantur in climata plura, & ſingulis partibus terræ vnum aſſignatur. ibid.n.128
Zona torrida habitari poteſt. ibid.n.132
Etiam zona gelida eſt habitabilis. ibid.n.134

R. P.

GAUDENTIJ BONTEMPI

ORDINIS CAPVCINORVM,

THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ

Tomi Tertij, Pars Secunda, quæ continet Tractatum de Anima.

INDEX
DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM, &c.
Quæ in tractatu de Anima continentur.

DISPVTATIO RRIMA.
De Anima in genere.

QVÆST. I. AN detur anima aliqua in ſerie creaturarum. pag. 3
II. An dentur plura genera animarum, & quot. ibid.
III. Vtrum anima ſit ſubſtantia. 5
IV. Vtrum anima ſit corpus, vel corporea. ibid.
V. Vtrum omnis anima ſit indiuiſibilis. ibid.
VI. Vtrum anima ſit in omnibus partibus corporis: an verò in aliqua parte ſpeciali eo reſideat. 10
VII. Vtrum anima ſit compoſita ex materia, & forma. 11
VIII. Vtrum omnis anima ſit mortalis, ſeu corruptibilis. 14
IX. Quid ſit Anima. 24
X. Vtrum hac definitione ſatis anima diſtinguatur ab Angelo. 25
XI. Vtrum definitio animæ ſit vniuoca omnibus animabus. 27
XII. An vna ſit numero anima omnium. 30
XIII. Vtrum anima indiuiducetur à corpore. 33
XIV. An in vno viuente ſint plures animæ. ibid.
XV. An inter animas vna ſit aliâ perfectior eſſentialiter. 38
XVI. An inter indiuidua animarum eiuſdem ſpeciei detur nobilior. ibid.
XVII. Vtrum omnes animæ à Deo ſolo producantur, & an ex materia. 40
XVIII. Vtrum aliqua animarum ſit è Dei ſubſtantia. 44
XIX. Vtrum producatur anima ante corpus. ibid.

DISPVTATIO II.
De potentiis animæ in communi.

QVÆST. I. VTrum dentur in anima potentiæ ab anima diſtinctæ. 46
II. An potentiæ differant inter ſe, & quomodò. 50
III. Vtrum potentiæ diſtinguantur per actus, & actus per obiecta. 53
IV. Quomodò potentiæ emanent. 56

DISPVTATIO III.
De Anima Vegetatiua.
DE NVTRITIONE.
Prima Pars Diſputationis.

QVÆST. I. QVodnam ſit obiectum potentiæ Nutritiuæ. p. 57
II. An ſanguis ſit merum alimentum; an verò ſubſtantia. 58
III. De ſanguinis circulatione. 59
IV. An capilli, vngues, cornua, & roſtra ſint excrementa, an partes animatæ. 62
V. De actibus nutritiuæ potentiæ. 63
VI. An nutritio ſit aggeneratio ſubſtantialis formæ. 64
VII. Quomodò in nutritione ſeruetur idem indiuiduum. 65
VIII. An nutritio ſit inſtantanea. 69
IX. Quænam ſit nutritiua potentia. 70
X. In quo ſubiecto præcipuè ſit virtus nutriens. 71

PARS SECVNDA DISPVT.
De Accretione.

QVÆST. I. QVodnam ſit accretionis obiectum. pag. 71
II. An augmentatio fiat ſecundum omnes partes integrales corporis viuentis. 73
III. Quomodò fiat in omnibus partibus Accretio. ibid.
IV. An augmentatio differat à rarefactione. 75
V. Quinam ſit terminus formalis rarefactionis. 79
VI. An corpus paruum poſſit fieri magnum abſque additione materiæ, & abſque rarefactione. 80

PARS TERTIA DISPVT.
De Potentia Generatiua.

QVÆST. I. QVid ſit generatio viuentium. pag. 82
II. Quo ordine fiat generatio. ibid.
III. An per generationem aliquid Patris tranſeat in filium. 83
IV. In quo ſubiecto ſit potentia generatiua. 86
V. An in vtroque Parente ſit potentia generatiua actiua. 87

DISPVTATIO IV.
De Anima Senſitiua.
CAPVT I.
De Senſibus in genere.

QVÆST. I. AN obiectum ſenſuum ſit ſingulare, & quomodò. pag. 88.
II. Vtrum obiectum ſenſuum diſtinguatur in ſenſibile proprium, commune, & per accidens. 89
III. An ſenſibile proprium abſque quantitate percipi queat. 92
IV. An omnia ſenſibilia obiecta ſub una ratione formali percipiantur. 94
V. An, & quomodò vehemens ſenſibile lædat ſenſum. 95
VI. An erret ſenſus circa obiectum proprium. ibid.
VII. An obiecto neceſſariæ ſint ſpecies. 97
VIII. An præter phantaſmata dentur ſpecies Intelligibiles impreſſæ. 98
IX. An ſpecies ſit imago, velut idolum formale obiecti: An virtualiter tantùm expreſſiua. 102
X. Vtrum ſpecies efficiant cum potentia ſenſationem, ſeu intellectionem. 104
XI. Ex quo producatur ſpecies. 106
XII. An ſpecies ſint extenſæ. 107
XIII. An ſpecies ſe inuicem multiplicent. 108
XIV. An præter ſpeciem ſit neceſſaria præſentia obiecti ad ſenſationem externam. 109
XV. A quonam agente producantur ſpecies ſenſibiles. 110

DVBIT. I. A Quo producantur ſpecies externorum ſenſuum. pag. 111.
II. A Quo producantur in ſenſibus internis ſpecies ſenſatæ. ibid.
III. An dentur ſpecies inſenſatæ, & à quo producantur. ibid.

QVÆST. XVI. VTrum ſenſatio ſit cognitio judicatiua. p. 114
XVII. Quis actus, & qualis ſit ſenſio, ſeu ſenſatio. ibid.
XVIII. An ſenſiones ipſæ per ſenſiones percipiantur. 115
XIX. Quomodò ſpecies corrumpantur. 116

DISPVTATIO V.
De ſenſibus externis.
CAPVT. I. DISPVTATIONIS.
De ſenſibus externis in genere.

QVÆST. I. AN ſenſus externi ſint quinque. pag. 116
II. An ſenſus in homine perfectiores ſint, quam in aliis animalibus. 119
III. Vtrum ſenſibile externum poſitum ſupra ſenſum ſentiatur. 120

CAPVT II. DISPVTAT.
De ſenſu Viſus.

QVÆST. I. QVid ſit color. pag. 121
II. An lumen ſit corpus. 123
III. An lumen ſit forma, & quæ. 124

IV. An

IV. An lumen ſit neceſſarium ex parte medij ad videndum. 126
V. An lumen ſit neceſſarium non modo in medio, ſed etiam in colore. 127
VI. An viſio fiat per ſuſceptionem ſpeciei ab obiecto. 129
VII. Quodnam ſit organum viſus. 130
VIII. An, quod videtur in ſpeculo, ſit ſpecies obiecti, vel ipſum obiectum. 132

CAPVT III. DISPVT.
De Auditu.

Quæſt. I. An ſonus ſit qualitas. pag. 133
II. An ſonus ſit qualitas ſucceſſiua. 134
III. An requirantur ad ſonum tria corpora. ibid.
IV. An ſonus à Corporibus colliſis; an verò à medio fiat. ibid.
V. An ſonus ſit in corporibus ſonantibus: an in ſolo medio. ibid.
VI. Quodnam ſit medium, in quo fit ſonus. 135
VII. An ſonus realiter perueniat ad auditum; an verò ſolùm intentionaliter. ibid.
VIII. Quid ſit Echo. 136
IX. Quodnam ſit organum auditus. 137

CAPVT. IV. DISPVT.
De Olfactu.

Quæſt. I. Quid ſit odor. pag. 137
II. An ſenſorium Olfactus immutetur realiter ab Odore. 138
III. Quodnam ſit organum Odoratus. 139

CAPVT V. DISPVTAT.
De Guſtu.

Quæſt. I. An obiectum Guſtus moueat ſenſum realiter. pag. 139.
II. Quodnam ſit organum Guſtus. 140
III. An Guſtus differat à Tactu. ibid.

CAPVT VI. DISPVTAT.
De Senſu Tactus.

Quæſt. I. De obiecto Tactus. pag. 141
II. An Tactus immutetur à ſuo obiecto. ibid.
III. An ſentiantur ſoli exceſſus obiecti: an etiam gradus æquales internis. 142
IV. Quodnam ſit organum Tactus. 143

DISPVTATIO VI.
De Senſibus internis.

Quæſt. I. Quid ſint Senſus interni. pag. 145
II. De organo ſenſuum internorum. 147

DISPVTATIO VII.
De Appetitu Senſitiuo.

Quæſt. I. Quid ſit, & quotuplex appetitus ſenſitiuus. pag. 148.
II. Vtrum appetitus ſenſitiuus differat à potentia cognoſcitiua. 151
III. Vtrum appetitus ſenſitiuus ſit tantùm boni. 152
IV. Vtrum appetitus ſenſitiuus ſit liber, & capax peccati. 152
V. De organo appetitus. 153

DISPVTATIO VIII.
De potentia loco motiua Animalis.

Quæſt. I. A Quo ſit motus animalium. 155
II. Vtrum motiua virtus ſit in omnibus Animalibus. 156.

DISPVTATIO IX.
De Anima rationali.

CAPVT I. DISPVT.

Quæſt. I. Vtrum Anima rationalis ex ſe ſubſiſtat. pag. 157
II. Vtrum Anima ſeparata ſit in loco, & localiter moueatur. 158
III. Vtrum ſit animæ noſtræ magis naturalis ſtatus in corpore, quàm extra. ibid.
IV. Quænam potentiæ, actus, & habitus maneant in anima ſeparata. 159
V. An Anima ſeparata cognoſcat ea, quæ hic aguntur. 161

CAPVT. II. DISPVT.
De Memoria intellectiua.

Quæſt. I. An detur memoria intellectiua, à ſeipſa diſtincta. pag. 161
II. An memoria intellectiua differat ab intellectu. 163

CAPVT III. DISPVT.
De Experientia.

Quæſt. I. An Experientia ſit aliqua notitia. pag. 164
II. An experientia ſit notitia ſenſitiua; an intellectiua. 165
III. An experientia ſit notitia iudicatiua; an apprehenſiua. ibid.
IV. An experientia ſit notitia actualis: An habitualis. ibid.
V. An experientia ſit notitia quidditatiua. ibid.

CAPVT IV. DISPVT.
De Intellectu.

Quæſt. I. An detur intellectus Agens. 166
II. An detur intellectus poſſibilis. 167
III. Quid ſit intellectus agens. 168
IV. Quo munere fungatur intellectus agens, & poſſibilis. 172

SECTIO II.
De intellectu adepto, ſeu acquiſito.

Quæſt. I. An intellectus adeptus conſtituatur ex habitu. pag. 175.
II. An intellectus adeptus dicatur reſpectu intelligibilium. ibid.
III. An intellectus dicatur adeptus reſpectu luminis. 176

SECTIO III.
De habitibus intellectus.

Quæſt. I. De habituum varietate. pag. 176
II. An habitus intellectus ſint ſolæ ſpecies. 177
III. An detur aliquis habitus intellectus innatus. 178
IV. Quo pacto producantur habitus. 179
V. An per actus remiſſiores intendi queant habitus. ibid.
VI. Quomodò habitus concurrit, ad actus nouos eliciendos. 180.

SECTIO IV.
De Actu intellectionis.

Quæſt. I. Quæ ſit cognitio intellectiua, quæ abſtractiua pag. 180.
II. An intelligere ſit motus. 184
III. An intelligere ſit formaliter pati. ibid.
IV. An intellectio, & quæuis alia cognitio ſit propria. 186
V. An poſſit intellectio eſſe in nobis à Deo ſolo; intellectu noſtro non concurrente. 188
VI. Vtrum intellectus poſſit vno actu plura per modum plurium intelligere. 189
VII. Vtrum intelligere ſit idem, ac dicere. 190
VIII. De appræhenſione intellectus. 191
IX. De iudicio intellectus. ibid.
X. De diſcurſu ibid.

SECTIO V.
De Verbo.

Quæſt. I. Quid ſit Verbum. pag. 192
II. An verbum producatur per actum intelligendi. 193
III. Propter quid ſit verbum. 194

SECTIO VI.
De veritate intellectiua.

Quæſt. I. An detur, & quot modis conſideratur veritas. p. 196
II. Quid ſit veritas intellectionis. ibid.
III. An veritas ſit ipſa notitia, an verò aliquid addat, & quid illud ſit. 197
IV. An veritas reperiatur in ſimplici apprehenſione. 198
V. Vnde oriatur difficultas, veritates cognoſcendi. 199

SECTIO VII.
De Falſitate.

Quæſt. I. Quid ſit falſitas. pag. 199
II. An, & quomodò falſitas veritati opponatur. 200
III. Vtrum falſitas ſit actus intellectus. ibid.
IV. An in omni actu intellectus poſſit eſſe falſitas. ibid.
V. Quid ſit cauſa falſitatis. ibid.

VI. Vtrum falſitas, & deceptio poſſint eſſe à Deo. ibid.

SECTIO VIII.

De Certitudine.

QVÆST. I. QVid ſit certitudo. 201
II. Vtrum certitudo addat aliquid ſuper veritatem. ibid.
III. Vnde oriatur certitudo. ibid.
IV. An de contingentibus detur certitudo. 202

SECTIO IX.

De Euidentia.

QVÆST. I. QVid ſit euidentia. pag. 202
II. An omnis euidentia ſit à rebus; an verò dentur aliqua, nota nobis; alia nota naturæ. ibid.

SECTIO X.

De obiecto intellectus.

QVÆST. I. QVodnam ſit obiectum adæquatum intellectus. pag. 204.
II. An verum ſit obiectum formale intellectus. 205
III. An ſingulare ſit obiectum intellectus, & quomodò. 206
IV. An primò cognitum ſit vniuerſale. 208
V. An ſubſtantia materialis, & accidentia eius, per ſe ſenſibilia cognoſcantur ab intellectu noſtro, &c. 211
VI. Quomodò cognoſcantur ab intellectu pro hoc ſtatu ſubſtantiæ ſeparatæ 212
VII. An, & quomodò Anima in hoc ſtatu ſeipſam cognoſcat. 213

CAPVT V. DISPVTAT.

De Voluntate.

QVÆST. I. QVænam, & qualis potentia ſit voluntas. pag. 215
II. An voluntas ſit intellectu nobilior. ibid.
III. An voluntas ſit libera. 216
IV. An hæc poteſtas libera, rectè vocetur liberum arbitrium. 222
V. An liberum arbitrium ſit potentia diſtincta à ratione, & voluntate. ibid.
VI. An liberum arbitrium complectatur ſimul rationem, & voluntatem. ibid.
VII. An liberum arbitrium ſit habitus. 223
VIII. An liberum arbitrium ſit principaliùs in voluntate, quàm in intellectu. 225
IX. Quid tandem addat liberum arbitrium intellectui, & voluntati. 226
X. An liberum arbitrium in omnibus illud habentibus, æqualiter ſit. ibid.
XI. An voluntas ſit libera ad actus, & obiecta præſentia. 227
XII. An liberum arbitrium poſſit in malum, quatenus liberum, an quatenus tale. 228
XIII. Quâ differentiâ ſit præditum in actibus ſuis liberum arbitrium. 229
XIV. An, & quomodò defectus liberi arbitrij culpabiles ab ipſo ſolo ſint, non à Deo. 230

DISPVTATIO X.

De Anima ſeparata. pag. 231

DISPVTATIO XI.

De Somno.

QVÆST. I. QVid ſit Somnus. pag. 233
II. Quomodò Animal à ſomno expergiſcatur. 234
III. De ſomnijs. 235

INDEX
DISPVTATIONVM, QVÆSTIONVM, &c.

Quæ in Tractatu Decimo, de primis Parentibus continentur.

DISPVTATIO PRIMA.

De Priuilegiis primi Hominis.

QVÆST. I. AN fuerit primus homo creatus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei. pag. 339
II. An Homo ſit imago Dei ſecundum ſe totum. 240

DVBITATIO VNICA.

An ratio imaginis ſit magis in potentia cognitiua, quàm affectiua. 244

III. An, eſſe imaginem Dei, ſit homini naturale inſeparabile. 246
IV. An imago Dei reperiatur etiam in Angelo. 247
V. An principaliùs in Angelo, quàm in homine ſit imago Dei. ib.
VI. An inter homines principaliùs ſit imago Dei in Mare, quàm in fœmina. 248
VII. An primi Homines creati ſint perfectâ naturalium ſcientiâ præditi. ibid.
VIII. An fuerit Adam præditus Sapientiâ ſupernaturalium. 249
IX. An cognitio Adæ ſupernaturalis fuerit per fidem. 250
X. An primus Homo proficere potuit in ſcientia. 251
XI. An primi Homines inſontes decipi potuiſſent. 253
XII. An in Adam fuerint increatæ virtutes. 255
XIII. An appetitus ita ſubditus eſſet rationi, & voluntati, vt nunquam repugnaret. ibid.
XIV. Vtrum primus Homo ſit conditus immortalis. 256
XV. An Adam eſſet immortalis ex gratia, & quâ. 257
XVI. Quæ virtus eſſet indita ligno vitæ. 259
XVII. An eadem eſſet immortalitas ſtatus innocentiæ, & gloriæ. 262
XVIII. An homo ſit finis omnium ſenſibilium. 263
XIX. An, ordine ad hominis dignitatem conducente, Deus creaturas condiderit. 265
XX. An ad dignitatem hominis Deus eo condito quieuerit. ib.
XXI. An homini dominium, & gubernatio ſit à primo ſtatu innocentiæ, vel à lapſus initio. 266
XXII. An primus homo ante lapſum fuerit in gratia. 267
XXIII. An primus homo fuerit creatus in gratia. 268
XXIV. An primus homo creatus fuerit iuſtitiâ ornatus. 271
XXV. Quid ſit iuſtitia originalis, quâ primus homo præditus eſt. ibid.
XXVI. An iuſtitia originalis fuerit ſupernaturalis. 273

DISPVTATIO II.

De lapſu primorum Parentum.

QVÆST. I. QVale præceptum datum ſit Adæ. pag. 276
II. An conuenienter Deus permiſerit, hominem tentari. 278
III. Quis fuerit Euæ tentator. 279
IV. Quo motiuo diabolus Euam agreſſus ſit. 281
V. An ordo tentationis fuerit conueniens. 282
VI. Quodnam fuerit initium peccati Euæ, & qui progreſſus. ib.
VII. Vtrum initium peccandi in Adam, fuerit ſuperbia. 284
VIII. Vtrum Adam amiſerit fidem. 286
IX. Vtrum fuerit grauius peccatum Adæ; an Euæ. 287
X. An Adamus, & Eua grauius cæteris peccatoribus deliquerint. 288
XI. An peccatum hominis remiſſibile fuerit, magis quàm culpa Angeli. 289
XII. An primum hominis peccatum potuerit eſſe veniale. ibid.
XIII. An primi homines conuenienter fuerint puniti. 292
XIV. De ejectione Protoplaſtorum è Paradiſo. 293
XV. An primi Parentes veniam peccatorum ſint finaliter conſecuti. ibid.

DISPVTATIO III.

De Statu Filiorum Adæ in Iuſtitia Originali.

QVÆST. I. QVomodò multiplicarentur homines in ſtatu innocentiæ. 296
II. An in generatione pro illo ſtatu ſeruarentur clauſtra virginalia. 297
III. Vtrum in omni copula fuiſſet generatio. 298
IV. An æquali numero Mares, & Fœminæ tunc gignerentur. ib.
V. An idem in ſtatu innocentiæ eſſet generandi, qui nunc. 299
VI. Vtrum in ſtatu innocentiæ generarentur homines perfecti ſecundum corpora. 300
VII. Vtrum pueri tunc naſcerentur abſque vſu rationis. ibid.
VIII. Quibus cibis homines, cæteraque animalia nutrirentur in ſtatu illo. ibid.
IX. Quod genus vitæ politicæ homines tunc exercerent. 301
X. An pueri in eo ſtatu naſcerentur ſancti. 302
XI. Vtrum filij Adæ naſcerentur confirmati in gratia. 303
XII. Vtrum in ſtatu innocentiæ excellentior eſſet hominum ſanctificatio, &c. 305

Finis Indicis huius Tertij Tomi Primæ Primæ.

TRACTATVS IX.

PRIMÆ PARTIS THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ:

DE ANIMA,

AD MENTEM SERAPHICI BONAVENTVRÆ.

PROOEMIVM.

PROFVNDVM nimis mare ingredior, dum inſcrutabiles ANIMÆ receſſus perluſtrandos aggredior: *Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus; illic reptilia, quorum non eſt numerus: Animalia puſilla cum magnis.* Videtur etenim hæc *quaſi omnium animalium principium*, ait, Ariſtoteles 1. de Anima, textu 2. *eiuſque cognitio ad omnem veritatem vehementer confert*, Cæterùm quanti ſint animæ receſſus, & quantæ ſint latebræ, vix aut nè vix quidem adeundæ, indicat S. Auguſtinus, *libro de quantitate Animæ*, ſicut & *lib. 2. de ordine, cap.* 8. vbi duas, ait: in Philoſophia quæſtiones præ cæteris agitari: prima eſt de DEO; ſecunda DE ANIMA; hæc efficit, vt nos ipſos nouerimus: Illa noſtram nobis originem demonſtrat: Prima nobis DVLCIOR; vltima CHARIOR. Animæ enim notitia ad beatitudinem conducit; Dei verò cognitio in ea nos conſtituit.

PERTRACTATIS igitur ſingulis corporis organici partibus, quibus viuificandis, & diſpoticè regendis incumbit anima, paulò altiùs ad inſcriptum Delphici Templi Oraculum oculos attollamus: hoc autem monemur, teſtibus Cicerone, *lib.* 1. *Quæſtionum Tuſculan.* & Plotino, *lib.* 3. *Ennead.* 4. *cap.* 1. vt ſedulò animæ Naturam indagemus: Hâc enim ſemel perſpectâ, ne momento quidem momentaneis hiſce & caducis rebus immorandum, cuius & tanta eſt excellentia, tantumque ſupra cæteras mundi partes imperium, vt ſolâ ſuâ ſe ſa-

tiare origine queat, ſolumque ſummi in ſe boni Dominium agnoſcat; in quod meritò, terrenis purgata fœcibus, ardenti adeò exæſtuat ſiti, vt ipſam Irritet, non illiciat infulſa finitæ, mundanæque bonitatis ſalſedo; ſoliuſque in diuinæ largitatis immenſis immerſa aquis, & torrente voluptatis circumuoluta quieſcat. Sed heu me miſerum! adhuc in corpore ſumus. Ideò libet hîc defluentes animati corporis vegetationes, libet & afluentes animæ in corpore ſenſationes, ſicut & laborioſas per phantaſmata ſpeculationes perluſtrare. QVARE poſtquam quædam in communi de anima, eiuſque potentiis prælibauero. Propiùs ad ſingulas ipſius functiones deſcendam: & quid & quomodo vegetatiua agat, peragam; quo & quali munere fungatur ſenſitiua, aperiam: tandemque ſpecioſas ratiocinantis animæ è phantaſmatum ſpeciebus Argumentationes deducam; ſicut & volitiones ſenſitiuis appetitionibus reſpondentes perluſtrabo.

DVM autem vniuſcuiuſque animæ potentias, & propenſiones perſpexero, ſuam cuique ſententiæ partem remittam, nec Dialectica ratiocinia, moraleſvè honeſtates, ſeu in dirigendo intellectu, ſeu in moderanda voluntate, hîc tangendi locus eſt. Sat naturalem Animæ entitatem, Phyſicumque munus ſuſpicere, ſat etiam vegetationis inſtrumenta, & ſenſationis organa percurrere: Paulò verò fuſiùs in rationalis animæ potentiis immorabor: Quidquid enim nobilitatis, quidquid diuinæ participationis habet nobilis hæc ENTILECHIA, in ſuis potiſſimum facultatibus elucet: Fit namque omnia, operante intellectu, in omnia verò fertur, pellectâ voluntate. Deum in ſe ſub eximia ſpecie recipit, trahitque paſſibilis intellectus; in Deo autem recipitur trahiturque amans voluntas: Plus enim eſt Anima, vbi amat, quam vbi animat; Abſolutamque ſemper retinet Libertatem, quâ pro libito cætera bona vel odit vel amat; dum tandem in diuini amoris vincula coniecta, fœlici neceſſitate in infiniti boni obſequium captiuetur.

HÆC Seraphicus Bonauentura paſſim in ſcriptis tradidit; cuius ardens calamus, veluti ex alis Seraphim arreptus, vt cantatur in feſtiuitate S. P. N. Franciſci: *Quidquid in rebus reperit delectamenti, regerit in gloriam factoris.* Ipſo è Cœlis mihi irradiante, & obnubilatæ menti lumen obtinente, quæ de Anima ſcripſerat, maiori quâ potero claritate & breuitate, in ſolitam methodum concinnabo.

DISPVTATIO PRIMA DE ANIMA IN GENERE.

HAc prima Diſputatione illuſtriores de ANIMA quæſtiones expediam: quibus ſuper Catholicæ fidei petram ſtabilitis; Arenoſa Hæreticorum fundamenta, ſuis inanibus agitata ventis, in nihilum defluent. Aureis Seraphici Doctoris Argumentis tanquam expeditiſſimis armis, ad hanc diſceptationem inſumam; ſuoſque ipſi adiungam ſequaces, iiſdem ferè telis veritatis hoſtes confodentes. Quod etiam in toto decurſu huius Tractatus præſtabo.

QVÆSTIO I.

An detur ANIMA *aliqua in ſerie Creaturarum.*

ANIMA, ab *Anemos* Græcè dicta, Latinè
1 ſonat *Halitus*, *reſpirans*: hinc dicitur etiam *reſpirans*, *expirans*; vt notat Pererius, *lib.* 4. ad illud Geneſ. *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ.* Per Methonymiam ſanè effectuum, Anima dicitur HALITVS; quia, dum adeſt, dat reſpirationem; vnde hæc eſt effectus eius.

2 ASSERO, dari animam, contra Anabaptiſtas. Vide Bouërium *in Symbolo*, *demonſtrat.* 2. *gene. art.* 2.

PROBATVR primò, 2. *Machab.* loquens VIRAGO illa ſeptem filiis ſuis: *Non ego*, ait, *Spiritum, & animam donaui vobis*, Tobiæ 4. *Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum ſepeli.*

PROBATVR ſecundò. Vbi eſt diuerſitas motuum, eſt etiam varietas naturarum, quæ ſunt eorum principia; ſed in plantis, brutis, & hominibus eſt diuerſitas motuum, ſicut & inter ipſos, & inter alia mixta, ac elementa; ergo. Tale principium in viuentibus non poteſt eſſe materia, quæ eſt indifferens; ergo à diuerſis formis ſunt tales operationes; ſed hæ operationes ſunt vitales; ergo principium earum eſt forma viuens. Eſt ratio D. Bonau. *in* 2. *diſtinct.* 14. *quæſt.* 2. *in fundamentis.*

3 PROBATVR tertiò. Animalia, *verb. grat.* Leo, Vrſus, Bos, Homo, &c. aliquando reſpirant, progrediuntur; rugiunt, vlulant, mugiunt, loquuntur, vident, audiunt, manducant, naſcuntur, lætantur, & aliis innumeris motibus agitantur, aliquando ab his deſinunt omninò poſt mortem: ergo aliqua forma adeſt, quæ operatur, eaque abſente, hæc non operatur animal. Si enim aliquid ſuâ præſentiâ eſt cauſa alicuius; erit ſuâ abſentiâ cauſa oppoſiti, ſecundùm Ariſtotelem, & D. Bonauent. *in primo*, *diſt.* 40. *quæſt. vlt. ad penultimum*, & *in* 2. *diſtinct.* 37. *art.* 2. *quæſt.* 1. Hæc non poteſt eſſe aliqua forma elementorum; vel mixti, quæ maneat: ergo eſt anima.

PROBATVR quartò à D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 12. *art.* 1. *quæſt.* 2. & *in* 2. *diſt.* 17. paſſim; præcipuè *art.* 2. *quæſt.* 1. *in argumentis.* Nobiliſſimum ſubiectum ſignum eſt nobiliſſimæ formæ; quia nobiliſſimæ formæ debetur; ſed in animalibus eſt ſubiectum nobile organicum, præſtantius cæteris mixtis: ergo adeſt nobiliſſima forma: His rationi- 4
bus vtitur Toletus, *quæſt.* 1.

TANDEM patet ex dictis; datur enim id, quo ſpiramus, & reſpiramus, eoque aliquando caremus: ergo datur aliqua forma, quæ ſit principium talis actionis. Hæc autem eſt anima, quæ ideò à Græcis dicitur ψυχὴ, ideſt *Ventus*, Hebræus verò legit, non נגש, vt putat Gregorius de Valentia *Tomo* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 1. *punct.* 1. ſed נבש, quod vocabulum apud Pagninum, & omnes peritos ſonat FLATVS, ſeu SPIRITVS, & apud Diuum Bonauenturam, *in Compend. Theolog. libro* 2. *cap.* 31. vbi addit, dici animam etiam ab A; ideſt, SINE, & ÆMA, quod eſt, SANGVIS, vel ab A, & NEMEIN, quod eſt *Tribuere*; quia vitam tribuit. Ipſum vide, qui ibi deducit, primam notionem animæ in communi eſſe, vt ſit principium vitæ.

QVÆSTIO II.

An dentur plura genera ANIMARVM, *& quot.*

VNIVERSALITER ſentiunt Sapientes, tria genera dari animarum, VEGETATIVAM, SENSITIVAM, & RATIONALEM. Ita D. Bonauent.

nauent. *in 2.diſt.15.* vſque *ad* 20.In *Centil.part. 3. ſect.21.*& *part.2.Breuil.cap.9.*& *in Compend.Theol. lib.2.cap.* 32.D.Th. *prim.p.quæſt.78. art.1.* Caiet. Thomiſtæque omnes,atque Scotiſtæ,cum Scoto *in 2.diſt.16.* & *in 4.diſt.46.litt.A,* & *aliis locis,*quos adducit, & ſequitur Faber,*Theoremate 72.* Valent. *tom.1.diſp.6.quæſt.3.punct.1.*Perer.*tom.1.in Geneſ. lib.4.à num.*106.vſque *ad* 110.Suarez,*lib.1.de anima,à cap.4.* vſque *ad* 7. Tolet.*2.de anima, quæſt.6.*

5 ASSERO, dari tria genera animarum.

PROBATVR à D:Bonau.*in Compend. loc.cit.* & *3.part.Centil. ſect.*21. & D. Thom. Tres ſunt gradus actuum, ſuperexcedentium reliquas operationes corporalis naturæ. Prima ſanè eſt independens à corpore; & hæc eſt intellectio. Secunda eſt per organa; non tamen per aliquam qualitatem corpoream, ſeu materialem; ex his, ſcilicet quæ diſponunt materiam ad formam ſubſtantialem;licèt enim operetur per ſpecies intentionales, quæ materiales impropriè ſunt,tamen non per qualitates reales operatur; vt notat Suarez. *loc. adducto, cap.7. n.5.* &
6 hæc eſt Senſitiua. Tertia eſt ,quæ operatur per organa,& qualitates materiales propriè, vt ſunt elementares, & ex his reſultantes, quæ materiam ad eſſe perfectum diſponunt. Neque aliunde diſtinctionem formarum venari liquet, quam ex actibus, vt indicat S.Bonau. *loc.cit.* hanc vnicam rationem aſſignans; ſequitur Suar. *loc.cit. num.6.* & Valent. *loco citato.*

PROBATVR ſecundò, à D. Bonau. *loc. cit.* ex gradibus animatorum.Aut enim viuunt, vegetando, aut ſentiendo, aut intelligendo; & ſanè facultatem intelligendi eſſe vitalem, imò ſupremum vitæ gradum, probatur, eſt enim participatio vitæ Diuinæ,propter quam, dicitur anima rationalis ad imaginem Dei facta; vt notat D.Bonau. *in 2.diſt. 16.quæſt.1.fund.3.*& *in corpore, & in 1.diſt.3.p.2.*
7 *quæſt.1.in fundamentis,& corpore,*& *quæſt.2.in fundamentis, & corpore,* & ſexcentis aliis locis, quem ſequitur Suarez, *lib.1.cap.4.num.4.de anima.* Quòd verò hoc principium ratiocinandi in homine,non ſolùm ſit in ſe viuens,ſed etiam ſit actus,quo homo viuit; licèt notum,ſic oſtendam *diſp.hac,quæſt.11.* Quod deinde principium ſentiendi in animalibus brutis ſit vera anima, patet ex Ariſt. *lib.1.de plantis*; (ſi eius eſt author) vbi ait: *Vita in animalibus patens eſt, & manifeſta ; in plantis verò occultior.* Quod eiſdem ferè verbis habet S. Auguſt. *lib. de quantitate Animæ, cap.33.*

PROBATVR verò à D. Bonau. *lib.2.Compend. cap. 32.* ex D. Ambroſ. nam *ſentire* eſt ex appetitu ad aliud,benè eſſe, quod in animalibus experimur, propter quem conantur, dolent, lætantur,vt patet
8 ex conformitate cum noſtris ſenſibus. Hic autem appetitus eſt ab intrinſeco.& cum cognitione.Ideò S.Bonau. *cap. 34.* ſubdit aliud membrum rationis. Animalia habent potentiam apprehenſiuam boni, & mali,& motiuam ad proſecutionem,& fugam;& hæc à principio intrinſeco, operante per organa, vt patet experimentis. Hæc verò organa corporalia ſunt: quia circa particularia tantùm obiecta verſantur. Omnis enim forma particularis in materia aliqua eſt: quoniam forma, ſiue materia vniuerſalis eſt, circa quam verſatur intellectus; qui quidem actus,cùm fiant,vt dixi,ab animali,cognoſcente,& appetente, & in eo maneant, & per illos ſeipſum ab intrinſeco perficiat; vt viuat accidentali vitâ; ſignum eſt, in animalibus, ſic operanti-
9 bus, dari principium vitæ internum, à quo tales actus principaliter procedunt,ſeu neceſſariò dependent; cuius certum ſignum eſt, quòd per ſeparationem, vel deſtructionem talis principij,ceſſat talis operatio. Ita D. Bonauent. & poſt eum Suarez *loco cit. num. 5.*

QVÒD verò illud principium ſit actus corporis, probatur: quia principium operandi intrinſecè eſt actus,& forma, dans eſſe corpori,ſic operanti: tale autem eſt principium ſentiendi: quia hæc operatio talis eſt, vt ab intrinſeco fieri poſtulet, vt patet: nam, deficiente tali principio, illa operatio nequit fieri; vt docet D.Bonauent. *loc. cit. à num. 33.* per multa capita. Principium autem vegetandi eſſe vitam,tenet D.Bonau. *allegatis locis,* maximè *cap. 33.* & in Theologia eſt certum, ac in Philoſophia patens: In hoc omnes Theologi,ac Philoſophi conſpirant; vt notat Suarez *cap.4. num.11.*

PROBATVR primò à D. Bonau. ad illud 10
Ioan. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert*: vbi granum emori, ac vitam perdere autumat. Simile eſt,quod dicitur, prima ad Corinth. 15. *Quod ſeminas non viuificatur; niſi prius moriatur.* Vnde infert de corpore noſtro; *ſeminatur in corruptione, reſurget in incorruptione*: & ſic applicatur ab Apoſtolo; vt notat D.Bonau. *in 4. diſt.49. part.2.art.2.quæſt.2. in corpore.* Eadem ponderat S. Doctor *in expoſitione Miſſæ,* ad ea verba: *Per quem, hæc omnia bona*
ſanctificas, viuificas, &c. Vide etiam D. Auguſti- 11
num ad ea verba *Ioan.12.*& *1.de Ciuit.Dei, c.20.* & *de vera Religione,c.55.*& D.Dionyſ.*cap.6.de Diuin.Nominibus,* & Ariſt. *2.de anima, cap. 1.& 2.*

PROBATVR ſecundò, ratione. Vegetatio ipſa, ſeu nutritio eſt vita quædam, ſeu vitalis operatio: ergo forma, quæ ita informat corpus, vt ſit principium talis operationis, eſt anima. Conſequentia eſt euidens ex dictis principiis: antecedens patet: quia habet principium intrinſecum ſui motus, qui eſt ſupra alia mixta, ideſt, nutriri, augmentari, & generare ad conſeruationem, non ſolùm ſui; ſed etiam ſpeciei in multis indiuiduis. Hæc eſt demonſtratio phyſica, quam deſumpſit Suarez, *num.12.* ex D.Bonau.*lib.2.Compend. Theolog. cap.32.& 33.*
DICES, Ariſtoteles *2. de anima, cap.2.* definit ani- 12
mam, dicens, eſſe principium eorum, quæ hîc definiuntur per vegetatiuum, ſenſitiuum, intellectiuum, & motum: ergo addendus eſt quartus gradus animæ, loco motiuæ; ſunt enim aliqua animalia, quæ non ſunt loco motiua, præterquam per dilatationem, vt Conchæ. Quin imò, cùm numerentur etiam plures gradus animæ, nedum potentiæ, vt latè recenſet D. Bonau. *3. part. Centil. à. ſect. 20. ad 24.* videntur plures animæ numerandæ.

RESPONDETVR, animalia loco motiua non conſtituere nouum gradum viuentis: quia motus eſt ſemper cum iſtis, nec eſt vnquam vis motiua, ab iſtis differens. Itaque eſt ſubdiuiſio animalis in
motiuum,& non motiuum; vt notat Tolet. Neque 13
ex numero potentiarum ſumendus eſt numerus animarum; principia enim pauciora ſunt, quàm principiata. Itaque animarum ſeries minor eſt numero animatorum, qui à ſubiectis ſumitur, aliqua enim ſunt motiua,aliqua non: Potentiæ verò plures adhuc ſunt: quia quilibet gradus eſt fons multarum potentiarum, quas infrà differemus, & latè proſequitur S.Bonau.*loc.cit.Compend. Theol.* Addo hanc diuiſionem eſſe vniuocam: ita Ariſt. *cap.1. & 2.de anima.* Probatur ratione: quia viuens vniuocè dicitur de planta, animali,& homine: ergo etiam de principio ſuo.

QVÆST.

QVÆSTIO III.

Vtrùm ANIMA *ſit ſubſtantia.*

14 NEGARVNT aliqui, animam eſſe ſubſtantiam. Eos refert S.Bonau. *in Compend. Theologiæ, libro 2.cap.30.* Plato enim dixit, animam eſſe numerum, ſe ipſum mouentem; Pythagoras, harmoniam: Galenus, temperamentum primarum qualitatum: ita *lib. 3.de locis affectis, cap.6.& lib. 3.de ſymptom. & lib.7.de vſu partium, cap.8.* Eam ſententiam refert Ariſtot. *à text. 54.* per plurimos textus: vbi vide Toletum, Ruuium, & alios Animaſticos.

15 ASSERO, animam eſſe ſubſtantiam.

PROBATVR primò à D.Bonauent. *in 2.diſt.1. quæſt.vlt.argum.* quo vtitur Valent.*diſp.6. q.1.p.1.* Tolet. *2.de anima, q.1.* Id, quod dat eſſe ſubſtantiale, & diuerſum ſubſtantialiter ab aliis, eſt ſubſtantia; ſed anima eſt id, quo ſubſtantiæ conſtituuntur, & diſtinguuntur inter ſe, & à cæteris inanimatis: ergo.

PROBATVR ſecundò à D.Bonau.*lib.2.Compen. cap.30. de anima rationali*, Id, quod creatur; vt ſit imago Dei, eſt ſubſtantia, talis eſt anima noſtra: ergo. Idem argumentum habetur in D. Bonau. *in 1. diſt.3.parte 2. quæſt.3.*

PROBATVR tertiò à D. Bonau. *ibi.* Ea, ex qua potentiæ manant, eſt ſubſtantia; talis eſt omnis anima: ergo.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm ANIMA *ſit corpus, vel corporea.*

16 TOTO Cœlo ex Antiquis plurimi aberrarunt, exiſtimantes, animam etiam noſtram corpus eſſe, vel corpoream. Aliquos verò refert S. Bonau. *in Compend. Theolog. lib. 2. cap. 30.* Hippocrates enim voluit, eſſe ſpiritum tenuem; Heraclitus, lucem: Democritus, & Xenocrates, ſpiritum ex atomis compoſitum: Hippomanes, igneum vigorem; Parmenides, eam eſſe de terra, & igne; Epicurus autem, ex aëre, & igne autumauit. Vide Ariſtotelem, *à text. 72.*

ILLI verò, qui omnem aliam formam, præter animam, in viuente negant, eam eminenter corpoream vocant. Eos retuli, *tract. præced. diſp.2. quæſtione 3.*

ASSERO primò, animam non eſſe corpus.

PROBATVR ab Ariſt.*loco cit.* quia ſi anima eſſet corpus, daretur penetratio corporum: cùm ſit in toto corpore diffuſa.

17 PROBATVR à D.Thom.*p.1.q.75.art.2.* & D. Bonau.*in 2.diſt.17.quæſt.2.* quia, ſi eſſet corpus, vel corporea, non poſſet intelligere; *Intelligere* enim eſt actus ſegregatus à corporali natura, & ſpectans tantùm ad naturam ſpiritualem.

ASSERO ſecundò, Animam noſtram non eſſe corpoream.

PROBATVR à Valent. *tom. 1. diſp. 6. quæſt. 1. punct. 1.* ex Scriptura, quæ ſæpè animam noſtram purum ſpiritum vocat. Ait enim Eccleſiaſtes 12. *Reuertatur puluis in terram ſuam, vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum*: quem locum ad id refert S.Bonau. *in Bibliis pauperum. cap. 33. & in Dieta ſalutis, titulo 5.cap.2.* præcipuè ad eum locum Eccleſiaſt. & *in 2. diſt. 17. art. 1. quæſt. 2. ad 2.*

18 SECVNDVS locus eſt Lucæ 23. *In manus tuas commendo Spiritum meum*, quem locum refert S. Bonau. *in meditat. vitæ Chriſti, cap. 79.* addens: *Emiſit Spiritum.*

TERTIVS locus eſt Galat. 5. *Caro concupiſcit aduerſus Spiritum: & Spiritus aduerſus carnem.* Quem locum ad id refert D. Bonau.*in 2.diſt.1.p.1. art.2. quæſt.1.argument.4.addita ſolutione*, & *diſt. 20.art.vnic.quæſt.1.ad 4.* & *diſt.22.art.2, quæſt.1. ad vlt.* & *in 3. diſt.28.art.1. quæſt.4. ad argum.* & *tom.6. operum, de tribus ternariis peccatorum, cap. 3.* & *in Dieta ſalutis, appendic. in Dominica 14. poſt Pentecoſt.* & *in Proœmio Dietæ.*

Idem definitur in ſexta ſynodo Generali; vt habetur *in Epiſt.Sophronij*, recitatâ *act.12.* & *act.13.* acclamata.

Idem habetur *in cap. Firmiter, de ſumma Trinitate*, in Concil. Lateran. ſub Innoc. III. Adde D. Clement. *lib.1.Conſtit.Apoſtolic. cap.15.* vbi ait: *Animam in homine fatemur incorpoream, & immortalem; nec interire, ſed perpetuò manere vti rationis Participem, & libertatis compotem.*

ADDO, illam nec eminenter corpoream poſſe dici, dantem eſſe formale corpori organico, contra Thomiſtas, confutatos, *tract. præced. diſputat. 2. quæſt. 3.* 19

PROBATVR ibi: nam forma dat eſſe formali, quod ipſa eſt, exhibendo ſuam ſubſtantiam: ergo tale conſtituit formaliter, qualis eſt ipſa formaliter, non autem eminenter tantùm.

ADDO verò animam noſtram eſſe corpoream, *vt quò*, non autem *vt quod.*

Dices, in VII.ſynodo generali, *act.5.* quidam Epiſcopus ait, Angelos eſſe pingendos, quia corporei.

RESPONDETVR, velle dicere, illos eſſe pingendos: quia habent ſæpè corpora aſſumpta, ſeu in corporibus nobis apparent: atque adeò licet ita illos exprimere.

QVÆSTIO V.

Vtrùm omnis ANIMA *ſit indiuiſibilis.*

D. Bonau. in 2. d. 8. part. 2. quæſt. 3.
D. Thom. quæſt. 76. artic. 8.

20 AD cognoſcendam animæ quidditatem, hæc quæſtio eſt admodum opportuna. Indiuiſibile tot modis dicitur, quot diuiſibile. Diuiſibile autem eſt, vel in partes Phyſicas, vel Metaphyſicas, vel Integrantes, vel Potentiales: vt docet D. Bonau. *in 1.diſt.19. part.2.quæſt.1.& 2.* & *hic*, & aliis locis citandis. Quæſtio verò non eſt de diuiſibilitate Phyſica: de qua, *quæſt. 7.* ſed de Integrali.

PRIMA opinio eſt, omnem animam eſſe diuiſibilem; fuit Chryſippi, Cleantis, & aliorum, quos refert Sanctus Gregorius Nyſſenus, *libro de Anima, capite 2.* Adducuntur etiam Gandauenſis, & Hierardus, à Nypho, *2.de Anima, ad textum vigeſimum.* His fauent Iandunus, & Pomponatius, quos refert Toletus, *2. de anima, q.5.* 21 dicentes, omnes animas, ſecundùm Philoſophiam

eſſe diuiſibiles; licèt fateantur, in fide dicendum, rationalem eſſe indiuiſibilem. Idem ſenſêre alij, quos refert Sixtus Senenſ. *libro* 1. *Bibliot. Adnot.* 8.

SECVNDA opinio cenſet, omnes animas, etiam Plantarum, eſſe indiuiſibiles, quibus addunt animas animalium imperfectorum, quæ inſecta nominantur ab Ariſtotele, 2. *de Anima*, *text.* 20. & *lib. de iuuentute, & ſenectute*, *cap.* 1. vbi Apes, & Veſpas enumerat. Ita Plato, relatus à Marſil. Fici. *lib.* 1. *de Theolog. Platon. cap.* 3. & *lib.* 8. *cap.* 1. & alij, quos refert D. Gregor. Nyſſenus, *lib.* 3. *de Anima*, *cap.* 1. Eam ſequitur S. Caiet. Thyen. 2. *de Anima. text.* 22. & alij, quos refert Pompon. 1. *de nutrit. cap.* 10. Tolet. *loco cit.* adducitur etiam D. Bonauentura, de quo infrà.

22 TERTIA opinio eſt, animas plantarum, & inſectorum, eſſe diuiſibiles; reliquas verò indiuiſibiles. Ita communiter interpretes Ariſtotelis, & Scholaſtici Doctores, quos adducunt Tolet. 2. *de Anima, quæſt.* 7. Ruuius *ibi, tract. de modo*, quo anima informat corpus, *quæſt.* 2. Id ſentiunt Albert. *lib.* 1. *de Anima, cap. vlt.* & *lib.* 2. *cap.* 7. Alenſ. 7. *metaph. ad text.* 59. D. Thom. *in quæſt. de ſpiritualibus creaturis, art.* 4. *in quæſt. de Anima, art.* 10. 2. *contra Gent. cap.* 72. *& part.* 1. *quæſt.* 76. *art.* 8. Complut. *diſp.* 5. Caiet. & Ferrar. *ad hæc loca vlt.* Ioan. à S. Thom. *quæſt.* 2. *art.* 1. Bannes, *lib.* 1. *de Gener. capite* 5. *quæſt.* 5. & *part.* 1. *quæſt.* 76. *art.* 8. *dub.* 2. Colleg. *hic*, & alij. Citatur etiam D. Bonauentura.

23 QVARTA opinio ſolas rationales admittit indiuiſibiles; reliquas diuiſibiles ponens. Ita Areſius, 8. *Phyſic.* Scotus, *in* 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 1. *artic.* 1. Durand. & Ægid. *in* 2. *diſt.* 8. *quæſt.* 3. Capreol. *in* 2. *diſt.* 15. *quæſt. vnica, ad vltimum, contra vltimam concluſionem,* Soncin. 8. *Metaphyſicorum, quæſtione* 11. Iauellus *ibi, quæſt.* 4. *Apol.* 2. *de Anima, quæſt.* 6. Marſil. 2. *de Gener. quæſt.* 10. Tolet. *q.* 5. Ruuius, 2. *de Anima, tract. adducto, quæſt.* 3. & Faber. *Theor.* 82. Maſtrius, & Bellut. *diſp.* 1. *quæſt.* 5. Poncius *diſp.* 1. *quæſt.* 8. Liuius Rabeſ. *q.* 4. Fulienſis 3. *Phyſ. cap.* 1. *art.* 3. Euſtach. 3. *part. Phyſic. tract.* 1. *diſp.* 1. *quæſt.* 10. Auerſa, Arriaga, Murcia, aliique.

24 QVOAD Diuum Bonauenturam, primò ſanè animam rationalem vbique indiuiſibilem ponit, quod omnes fatentur. Ita ſupponit *in* 1. *diſt.* 3. *parte* 3. *artic.* 2. *&* 3. Id verò probat *quæſt. adducta* ſupra *in margine*; & *diſt.* 15. *ſecundi, quæſt.* 1. & *diſtinct.* 17. *art.* 1. per multas quæſtiones; & vbique locorum, vbi de anima noſtra tractat.

QVOAD animas animalium irrationalium perfectorum omnes credit indiuiſibiles. Ita videtur *in* 1. *diſt.* 8. *quæſt cit. ad* 1. & *in* 2. *diſt.* 15. *q.* 1. *ad* 5. attamen ibi videtur, animas diuiſibiles ponere, exceptâ rationali.

QVOAD inſecta, & plantas, videtur, eas ponere actus indiuiſibiles, *in* 1. *diſt.* 8. *quæſt. citata in margine, ad* 1. & *diſp.* 15. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad quintum,* Suppono autem hìc, aliquid eſſe diuiſibile per ſe primò, vt quantitas; aliqua verò ſecundò, vt ſubſtantia corporea; aliqua autem, ratione ſubiecti, & per accidens, vt qualitates, quæ non dicuntur *quanta*; non enim propriè dicitur, albedo eſt tanta. Quæſtio eſt autem: An anima ſit diuiſibilis, tertio modo; vt notat Tolet. *loc. cit.* & *hic.* Secundo modo, negatur à D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 15. *art.* 1. *quæſt.* 1. *ad ſecundum.*

ASSERO primò, animas rationales eſſe indiui- 25
ſibiles.

PROBATVR à D. Bonauent. *hîc*, primò ex D. Auguſt. 6. *de Trinit. cap.* 6. & *lib. de Spiritu, & anima, cap.* 19. Addit verò *in corpore*, eandem ſententiam eſſe aliorum Patrum, cum D. Auguſt. Ita D. Ambroſius *lib. de conditione dignitatis humanæ, cap.* 2. Chryſoſt. *lib.* 2. *de comprehenſibili Dei natura* Tertullianus, *lib. de Anima,* Gregor. Magn. *homil.* 17. *in Ezechielem*, D. Gregor. Nyſſenus, *lib.* 2. *de anima, cap.* 2. conſentiunt cum D. Bonauentura omnes Theologi *diſt. eadem* 8. *primi ſentent.* vt refert ſupplementum; Suarez, *lib.* 1. *de Anima, capite* 13. Scias, poſt hac, allegandum Suarez in libris *de Anima*, quos ipſius amici ex eius ſcriptis, in iuuentute traditis, compilarunt; exceptâ quæſtione de animæ immortalitate, in qua ipſe fœliciter, ac ſanctè in Domino, vt ſperatur, requieuit. Fuit enim vir eximiæ, non minùs ſanctitatis, quàm ſapientiæ, qui in aëra mirè eleuatus, luce præclariſſima circumfuſus, viſus eſt adhuc viuens; vt refertur *Tomo primo operum eius*, initio.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. Ita ſe habet 26
anima in corpore, ſicut Deus in mundo; ex Diuo Auguſtino *loco cit.* ſed Deus eſt totus in toto mundo, & in qualibet parte totus, indiuiſibilis; & eſt de fide: ergo & anima. Hîc habes non modò veritatem Theorematis, ſed etiam modum; vt notat, poſt Diuum Bonauenturam, Ruuius, *num.* 90. & Tolet. *loc. cit.* Deus tamen non informat mundum. His refellit dictum Chalcidij, à ſe relatum *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 54. Animam in corde ſedere; vt Araneam in medio telæ, vel vt Regem Perſarum Suſis, vt ait Ariſt. ad Alexandrum.

PROBATVR tertiò, à S. Doctore, ex Ariſtotele 2. *de Anima, cap.* 3. vbi omnes eius Interpretes.

PROBATVR quartò à D. Bonauentura, quod 27
dat eſſe toti, & partibus; totaliter vnitur toti, & partibus, ſecundùm totam eſſentiam: quia forma, per ſui eſſentiam, dat eſſe; & hoc, non niſi ei, cui eſſentialiter vnitur; ſed anima dat eſſe corpori; & omnibus partibus totaliter: ergo. Minor probatur; ſi aliter daret eſſe corpori toti, & partibus: ergo abſciſſâ manu, abſcinderetur pars animæ; vel ergo ea pars corrumpitur, vel manet; ſi corrumpitur: ergo anima noſtra eſt corruptibilis; ſi manet; vbi quæſo locorum manet ea pars? Præterea habet illa pars intellectum, necnè? ſi habet: ergo intellectus eſt diuiſibilis, duoque intellectus partiales; imò tot erunt in anima, quot ſunt membra amputabilia. Si manet ſine intellectu: ergo non eſt rationalis. Hoc argumento vtitur Suarez, *num.* 1. Tolet. *loc. cit.* Ruuius, *num.* 89.

PROBATVR quintò à D. Bonau. quia, dùm in 28
oculo eſt videre, ſentire, & viuere. Vel hæc tria ſunt vnus actus, vel diuerſi; non vnus: quia priuatus viſu, adhuc ſentit per tactum; priuatus ſenſu, adhuc viuit; ſicut Paralyticus. Cùm ergo viuere ſit à ſubſtantia; videre à potentia, in oculo eſt anima, ſecundùm ſubſtantiam, & eâdem ratione, applicando, eſt in omnibus partibus corporis.

DICES, hoc argumentum magis ad contrarium vrget: nam oculus videt, & non audit; auris audit, & non olfacit; ergo in aure non eſt anima tota, ſecundùm omnes potentias.

RESPONDETVR, negando conſequentiam: 29
quia ad ſenſationes ſingulas, requiruntur proportionata

tionata organa; non enim eſt ſola anima, quæ audit, videt, odorat, ſed eſt anima per organum.

Probatvr ſextò à Diuo Bonauent. Anima operatur in toto corpore: ergo eſt per potentiam; ſed potentia animæ ſimplex eſt: Ergo ſi potentia vna eſt in manu, & pede, eadem eſt in diuerſis partibus; ſed non eſt ſimplicior potentia, quàm ſubſtantia: ergo.

30 Probatvr ſeptimò à D. Bonauentura. Anima, ſi eſt in corpore; aut ergo in qualibet ſtat parte; aut in vna determinata, aut in aliquo puncto. Si in vna parte: ergo, cùm illa pars pluribus partibus conſtet, non repugnat animam eſſe in pluribus, cùm illa ſit ſimplex: ergo poteſt eſſe in partibus totius eadem ratione, quà eſt in partibus partis. Si eſt in puncto: ergo eſt improportionata corpori: ergo non poteſt eſſe perfectio eius; cùm perfectiuum, & perfectibile debeant ſibi inuicem proportionari.

31 Probatvr octauò à D. Bonauentura *in corpore*, experientiâ: quia anima in partibus, diſtantibus à corde, ita citò ſentit, ſicut in propinquis. Itidem quia ſimul, quaſi in ictu oculi, ſentit læſionem in partibus diſtantibus; & cùm anima ſeparatur, dolor eſt in ſingulis partibus, & reſolutio: ergo ſignum eſt, animam eſſe totam in toto corpore, & totam in qualibet parte. Confirmatur, exemplo, allato à D. Auguſt. *loco citato.* Videmus in animali, maximè rationali, perfectè ſano, quòd vna ſanitas in ſingulis partibus eſt: nec maior in maiori, nec minor in minori. Reſponſionem aduerſariorum infrà ſolnemus in ſecunda aſſertione.

32 Probatvr nonò à D. Bonauentura, *ibi.* Anima eſt ſpiritualis, & ſimplex: ergo eſt tota in toto, & tota in qualibet parte. Hoc argumento nititur Ruuius, *num.* 87.

Probatvr decimò à D. Bonau. *in reſponſione ad primum.* ex operatione inextenſa, quæ eſt intellectio. Intellectus enim cognoſcit vniuerſale, abſque loco, & figura: ergo eſt omninò indiuiſibilis; alioquin per ſpeciem extenſam intelligeret: at ſpecies extenſa non poteſt repreſentare, niſi rem extenſam in loco. Hoc argumentum optimum acclamat Toletus *loco citato, in prima aſſertione*, & adhibetur à Scoto, & diſcipulis.

33 Probatvr vndecimò à D. Bonau. *diſt.* 19. *quæſt.* 1. *fundam.* 4. Nulla virtus extenſa apta eſt ſupra ſe reflecti, & actus ſuos diiudicare; ſed anima ſuprà ſe reflectitur, & actus ſuos iudicat: ergo non eſt extenſa. Hoc argumento nituntur Moderni.

Probatvr duodecimo à D. Bonauent. *in ambobus allegatis libris*: in primo quidem, *diſt.* 8. *loco cit. ad primum*, & innuitur *in* 2. *diſt.* 19. *quæſt.* 1. *in argumentis*: quia, ſi anima eſſet diuiſibilis, penderet à materia: ergo non eſſet ſeparabilis: ergo eſſet mortalis. Hoc argumento vtitur Durand. *in* 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 3.

34 Assero ſecundò, animas animalium perfectorum probabiliter indiuiſibiles eſſe. Eſt Ariſtotelis *lib. de longit. & breuit. vitæ.*

Probatvr primò à D. Bonauent. *hîc, ad primum*, argumento quo vtitur Caiet. *loco citato.* Forma extenſa in maiori eſt maior, ſecundùm virtutem; & in minori eſt minor, ſed in animalibus videmus oppoſitum: nam ſæpè animalia maiora ſecundùm molem, ſunt debiliora ſecundùm virtutem: ergo.

35 Probatvr ſecundò à D. Bonau. *in* 2. *diſtinctione* 15. *quæſt.* 1. *ad* 5. Videmus enim, partes horum animalium diuiſas non viuere; non enim habent vllam operationem vitalem: ergo euidens eſt, nullo etiam breui tempore, conſeruari in eis animam; & conſequenter nec ſeparari partem animæ, cum parte materiæ reciſæ: quare non ab aliqua parte animæ informantur partes materiæ, ſed à tota; quod eſt, animam eſſe indiuiſibilem. Probatur vtraque conſequentia: quia, ſi ſepararentur partes animæ, pro breui ſaltem tempore, partes animatorum viuerent.

Respondet Ruuius, *à num.* 127. Maſtrius, & Bellutus, *num.* 67. Euſtach. & Fulienſ. rationem, cur partes horum animalium reciſæ non viuant, non eſſe indiuiſibilitatem animæ, ſed neceſſitudinem organorum perfectiorum; cùm enim anima ſit actus corporis organici, quò perfectior eſt anima, eò pluribus organis indiget. Hinc igitur plantæ, & alia inſecta magis viuunt in partibus inciſis. Itaque, licèt omnes æquè ſint diuiſibiles, quoad partibilitatem, in partes integrantes; tamen, quoad conſiſtentiam, animæ perfectorum ſunt indiuiſibiliores, quàm inſectorum, & plantarum; & forſan (ait Ruuius) hoc ſenſit D. Thomas & alij, qui eas indiuiſibiles accinunt. Addunt, animalia hæc, vt pullos, & gallinas, aliquo tempore viuere, poſt abſciſſa capita. 36

Hanc ſanè reſponſionem abſtulêre à D. Bonauentura *loco citato*, non tamen rectè ad rem noſtram applicant; ſic autem arguit D. Bonau. *ibi*, ex vna anima integra ita fieret diuiſio, vt ſingulæ poſteà partes eſſent adhuc integræ, abſque noua generatione; ſicut puncta plura prodeunt ad diuiſiones lineæ in plura ſegmenta: ergo plures animæ etiam primò inerant, & non vna ex pluribus partibus, ſicut in igne; atque adeò ſingula membra eſſent plura animalia; cùm pluribus formis animarentur diſtinctis: ergo caput veſpæ, & cauda erunt denominanda duo animalia: Similiter & ſinguli ramuſculi plantæ, quod eſt falſum. Ita arguit *in primo, diſt.* 8. *loco citato.* 37

Probatvr tertiò à D. Bonau. *loco* mox *adducto.* Forma diuiſibilis eodem modo reſpicit totum, & quamlibet partem; & ideò tam ſub parte ſeparata, quàm ſub toto conſeruatur; vt patet in igne, cuius ſingulæ partes ſunt ignis, ſed anima perfectorum animalium non eodem modo reſpicit totum, & partem; ſed reſpicit totum corpus, vt primum, & adæquatum perfectibile, non verò partem: ergo non eſt diuiſibilis. Hoc argumento vtitur Caietanus.

Respondet Ruuius, *poſt numerum* 129. negando maiorem, quòd omnis forma diuiſibilis eodem modo reſpiciat totam materiam, & quamlibet partem eius; nam, licèt vera ſit de imperfectiſſimis, quia homogeneæ ſunt; eſt tamen falſa de animalibus; & differentia eſt; quia anima non eſt actus cuiuſcunque corporis, ſed organici; & ideò, tanquam primum perfectibile, reſpicit corpus organicum; ideoque non poteſt naturaliter conſeruari in qualibet parte ſeparata: quia corpus organicum plures inter ſe diuerſas partes habere debet. 38

Vervm ex hac doctrina non ſoluitur argumentum, ſed confirmatur: nam ex hac ipſa doctrina, quæ etiam à D. Bonauent. ſuprà *citatis locis* allegatur, habetur primò, animam non ſe habere eodem modo ad totum, & ad partes; non enim ſingulæ partes dicuntur animal: ſicut è regione omnes partes ignis dicuntur ignis: quia hæc eſt diuerſitas inter ea, quæ ſunt homogenea, & inter Heterogenea, vt ad formas diuerſas ordinentur, à quibus

bus ratio diuerſitatis eſt quærenda, non à materia; cùm materia ſit ad formam, à qua neceſſitatem talis modi eſſendi obtinuit. Itaque forma, quia totum perficit, ideò eſt in toto; & quia extenditur ad perfectionem totius, communicat partibus; vt notat D.Bonauent. *in 1.diſtinct.8.loco citato.*

39 PROBATVR quartò à D. Bonauent. *loco* mox *adducto.* Si aliqua ratione anima horum animalium non eſt indiuiſibilis, maximè quia dependet à ſubiecto, vel materia, & de potentia eius educitur; ſed formam eſſe indiuiſibilem independentem à ſubiecto, neque eductam de potentia eius, diuerſæ perfectiones eius ſunt, ita vt neque ex priori inferatur neceſſariò poſterior; neque ſit ei neceſſariò coniuncta.

PROBATVR vtrumque in accidenti ſpirituali, quale eſt gratia, indiuiſibilis quidem, & tamen ſecundùm aduerſariorum potiorem partem, dependens à ſubiecto, ideſt, ab anima, deque potentia eius educta: ergo non benè ſequitur: hæc forma eſt indiuiſibilis: ergo independens à ſubiecto; & ideò poteſt ſimul ſtare indiuiſibilitas harum animarum cum dependentia, & eductione.

40 RESPONDET Ruuius *num.* 130. conceſſa maiori, diſtinguendo minorem, nam ſi ſermo ſit de dependentia, & eductione à ſubiecto materiali, ac diuiſibili, falſa eſt, licèt vera eſſe queat de dependentia à ſubiecto Spirituali; vt probat argumentum adductum de anima. Ratio diuerſitatis eſt; quia vniuerſaliter eſt verum, quòd forma, educta de potentia ſubiecti, debet commenſurari eidem ſubiecto, ideſt ſecundùm modum eundem diuiſibilem, vel indiuiſibilem ei reſpondêre, quod neceſſarium omninò eſt: quia cùm contineatur in potentia eiuſdem ſubiecti, eundem modum educendi materialem, vel immaterialem, & conſequenter diuiſibilem, vel indiuiſibilem habere debet cum eo; ſed conſtat, materiam eſſe diuiſibilem in partes inte-
41 grantes: ergo nulla forma poteſt in ea contineri, niſi tali modo diuiſibilis ſit; vnde ſequitur, quòd, licèt eſſe formam indiuiſibilem, & independentem à ſubiecto materiali, ſint rationes diſtinctæ: attamen neceſſariò habent connexionem, ità vt ex vna ſequatur altera.

VERVM Author iſte retrogreditur ad principium petendum. Si enim vniuerſaliter verum eſt, formam eductam è potentia materiæ eidem debere commenſurari ſecundùm modum indepeudẽtem, vel indiuiſibilem ei reſpondentem: Quomodo verum eſt, gratiam educi è potentia animæ, & tamen indiuiſibilem eſſe ſimul & dependentem? Anima enim rationalis, eſto in corpore extenſo, eſt indiuiſibilis, & virtualiter per ſingulas partes extenſa. Quid ni ergo nouâ ſubſtantiâ, per nutritionem, ſeu augmentationem, accreſcente, ad eam anima extendatur, ſicuti & parti reciſæ deſinat vniri? Ratio verò diuerſitatis aſſignata, quam in reſponſione ad quintum eluam, ruſus petit ferè principium. Nam eadem eſt difficultas de informatione, & eductione, vt docet D.Auguſtinus *de Quantitate Animæ.* Vtraque enim eſt vnio formalis habens cum materia proportionem maximam, & intrinſecam: Nam ſicut eductio eſt è tota materia: ita informatio eam totam informat. Vnde anima, licèt non educta, totum corpus extenſum informat; vt modò dixi. Quare diuerſitas lata *loco citato* inanis oſtendetur.

42 Ex his habes, animas iſtas eſſe totas in ſingulis partibus, ſed non totaliter. Illud enim eſt totaliter in aliquo, quod comprehenditur; ità vt nihil illius ſit extrà. Sic Deus in intellectu Diuino eſt totus, & totaliter comprehenſus. Iam verò anima ità eſt in capite, vt ſit etiam in corde. De hac diſtinctione vide *tract.*1.*diſput.*11.*quæſt.*27. & D. Bonauent. *in primo, diſt.*3. *quæſt.*1. *& in* 3. *diſt.*14.*art.*1. *quæſtione* 2.

TOTVM igitur corpus ſe habet ad animam, vt locus adæquatus. Vide D. Bonauenturam *in primo, diſtinct.* 8. *quæſt. penult.* communiter receptum.

ASSERO tertiò, Animas inſectorum, & plantarum probabiliter eſſe indiuiſibiles. Eſt D. Auguſt. 43
*lib.de quantit.animæ, cap.*31.

PROBATVR à D. Bonauent. *locis adductis*, ratione D. Auguſt. *loc.cit.* quia ſi lædatur vermis in vna parte, totus contorquetur, atque adeò ſimul vbique ſentit, nec differtur præter moram, quàm poſtulat extenſio percuſſionis: hoc autem ſignum eſt, animam illam eſſe vnam indiuiſibilem.

RESPONDENT Toletus, aliique apud Ruuium, *num.* 110. *quæſt.* 2. ex illo experimento ſolùm colligi, illam animam vnam eſſe continuam, non autem eſſe indiuiſibilem. Addit verò, D. Auguſtinum ſenſiſſe, illas animas eſſe indiuiſibiles. Toletus id euenire è Sympathia addit.

Verùm S.Auguſtinus hanc continuationem non 44
ſentit eſſe rationem huius totalis conuulſionis vermiculi, vt fatetur Ruuius, nec titubat, vt iſte Doctor putat: ſed tandem reſolutiuè concludit, ſupponendam indiuiſibilitatem illius animæ, & omnium aliarum, atque adeò motum illum vermiculi, in medio vulnerati, decem pedibus antè, & retrò ad vulnus retorti, non à diuiſibilis animæ continuitate ſumendum, ſed aliunde ex alia ratione, fortè occulta: concludit enim: *Cur ergo non cum tam multis argumentis, ſuperius editis, atque abs te firmiſſimè comprobatis, planum tibi factum ſit, non loco animam contineri, atque ob hoc nullius talis eſſe quantitatis, qualem in corporibus cernimus, aliquam ſuſpicaris eſſe cauſam, cur nonnullum animal conciſum in omnibus partibus ſimul viuat, non eam tamen, quòd cum corpore anima concedi potuerit? Quòd ſi reperire non poſſumus, nonnè quærenda eſt potius vera, quàm falſa credenda.* Hæc S. Auguſt. *in concluſione.*

HINC tanquam falſam reiicit omninò reſpon- 45
ſionem, quæ obrepſerat ex diuiſibilitate animæ, & ideò mittit diſcipulum, ad aliam veram emendicandam. quandoquidem hæc omninò falſa eſt reiicienda, & omninò aliundè ratio quærenda eſt: cur inſecta diuiſa viuant, & in ſingulis partibus ſtatim doleant, dùm in vna feriuntur; eas verò reddit, ac inuenit D.Bonau.in 2.*diſt.*15.*ad* 1.*quæſt.*1. vbi ex indiuiſibilitate animæ primum euenire ſupponit, cùm D.Auguſt. alterum verò; quia, cùm animalia annuloſa, & plantæ ſint modicæ organizationis, & quaſi conſimiles in partibus, & in toto; ideò in qualibet earum parte eſt anima in proxima diſpoſitione, ad hoc, vt ſit in actu; & ideò, factâ diuiſione, virtute prioris formæ, & beneficio corporum Cœleſtium, ſubitò inducitur forma: ſic ſaluatur, quòd illa formæ pars in animali non fiat tota anima, quod eſt abſonum.

HIC habetur etiam, D. Auguſtinum aſſerere, in- 46
diuiſibilitatem omnium animarum firmiſſimis argumentis comprobatam eſſe.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *loco adducto in primo*, ratione ad hominem, contra Caietanum. Illa forma, quæ non reſpicit totum, & partes æqualiter, vt primum perfectibile, eſt inextenſa, & indiuiſibilis, ſed anima inſectorum eſt talis: ergo. Maior iam ſuprà patet, *aſſert.* 2. *argum.* 3.

Minor

Minor probatur. Forma, quæ æqualiter reſpicit totum, & partes, denominat eodem modo partes, & totum; vt forma ignis denominat quamlibet partem ignis: At forma animalium inſectorum non denominat ſingulas partes eſſe animal, ſicut denominat totum: ergo.

47 Respondet Caietanus denominare ſecundùm quid: nam denominat partes animatas. Omitto, idem dicendum de anima noſtra, quæ denominat omnes partes animatas.

Contra; primò, quia, ſi denominatio generalis ſufficeret, fruſtrà inueſtigaremus ex proxima ratione formæ diuerſitatem animarum.

Secundò, quia, ſi pars reciſa vermis maneret animata, iam vna anima integra eſſet plures, abſque noua generatione; anima autem eſt pars animalis totalis: ergo illa pars eſſet animal, ſi corpus integrum adderetur; tunc verò ſequeretur, denominationem animalis haberi ex anima integrè; quia eſt ex ea: ergo ex parte animæ denominatio eſſet eadem in partibus, & toto omninò: quia reſpiceret æqualiter totum, & partes, vt ſibi adæquatè proportionatas, perfectibiles; & ita eſſet eiuſdem rationis cum forma ignis, quæ, quantùm
48 eſt ex ſe, reſpicit æqualiter partes, & totum, vt perfectibile adæquatum; retinet enim eandem ſpeciem, à qua ratio ſpecifica denominationis ſumitur.

Addit D. Bonauentur. 1. *diſtinct.* 8. *quæſt. cit. ad* 1. hanc communicationem genericam venire ex hoc, quòd dependet, ideò non operationem totius communicat partibus: Talis eſt anima vegetabilis, & ſenſibilis: quia nulla pars eſt animal, eò quòd non extenditur forma, tamen quælibet pars animalis viuit, & ſentit.

Probatur vltimò. Quando animal nutritur, vel producitur noua pars animæ, vel prior extenditur, ad hanc informandam ſubſtantiam. Si noua pars animæ producitur: ergo eſt impropria augmentatio, & per additionem; ſic enim & ignis augetur; quia nouam ſibi materiam comburendam addit. Si alterum dicas: Ergo eſt indiuiſibilis.

49 Respondet Toletus, nouam animam produci; non tamen augeri, ad modum inanimatorum, quæ ab extrinſeco augentur.

Contra: nam anima, dum Hepar nutritur, non poteſt extendi in pede, nutritur autem Hepar, tanquam ſi nutriatur pes.

Respondent Fauentinus, & Ruuius *locis adductis*, animas quidem illas ſe habere diuerſo modo ad totum, & partes; neque tamen eſſe indiuiſibiles. Sed hæc reſponſio reiecta eſt *argum.* 3. *pro ſecunda aſſertione.*

Tandem Diuus Auguſtinus in aureo illo libro de quantitate animæ profitetur, ſe veritatem hanc firmiſſimis rationibus ſolidaſſe; dum aliarum animarum indiuiſibilitatem comprobauit: eas verò legito ibi.

50 Obiicies primò contra primam aſſertionem. Id, quod remanet poſt diuiſionem in plures partes, eſt diuiſibile; ſed anima remanet in partibus abſciſſis hominis; videmus enim eas moueri: Ergo.

Respondetur, hunc motum fieri ex agitatione ſpirituum: & ideò ſtatim perit.

Obiicies ſecundò. Forma in ſubiecto diuiſibili eſt diuiſibilis: Anima rationalis eſt in corpore, vt forma: ergo eſt diuiſibilis.

51 Respondetur ex Diu. Bonauentura *in* 1. *diſtinct.* 8. *loc. cit.* quem ſequitur Ruuius *num.* 92. negando maiorem: nam, ſicut forma abſtrahit ab informatione ſubiecti, cum commenſuratione, ac dependentia ab eo, vel ſine illa; ità abſtrahit à diuiſibilitate, vel indiuiſibilitate eius; & de ratione informationis eſt, quòd forma ſe ipſam tribuat materiæ, propriúmque ei effectum formalem conferat; commenſuratio autem, vel dependentia ex particulari ratione talis formæ, magis vel minùs perfectæ, prouenit.

52 Obiicies tertiò, ex Toleto, poſt tertiam opinionem, ad hominem, contra eam rationem, allatam etiam à Caietano pro ſecunda aſſertione. Forma, quæ æquè primò reſpicit totum, & partes, eſt tota in qualibet parte materiæ: Ergo è contrà, forma, quæ inæqualiter reſpicit totum, & partes, non eſt tota in toto, & in quavis parte; Sed talis, per vos, eſt anima rationalis: ergo.

53 Hoc eſt tertium argumentum S. Bonau. ad oppoſitum, cui reſpondet, triplex eſſe genus formæ; quædam, quæ perficit, & extenditur, & dependet. Hæc, quia totum perficit, eſt in toto: quia extenditur, perfectionem totius communicat partibus: quia verò dependet, nec habet actionem per ſe, operationem totius communicat partibus; vt patet in forma ignis: quia quælibet pars ignis eſt ignis, & calefacit. Eſt alia forma, quæ perficit, & dependet, ſed non extenditur; & talis forma, quia totum perficit, eſt in toto & in qualibet parte: quia verò non extenditur, ideò actum totius non attribuit partibus: quia verò dependet, operationem totius communicat partibus, & talis eſt anima vegetabilis, & ſenſibilis: quia nulla pars animalis eſt animal: tamen quælibet pars viuit, & ſentit. Denique eſt forma, quæ totum perficit, nec extenditur, nec dependet, quoad operationem, & talis, quia perfectio eſt, & in toto, & in partibus eſt: quia verò non extenditur, perfectionem totius non communicat partibus: quia nec dependet; ideò nec operationem communicat, & talis eſt anima rationalis: quia nulla pars hominis eſt homo, ac nullà pars hominis intelligit; tamen, etſi non communicat actum totius, vt toti, communicat tamen, vt partibus: quia quælibet pars hominis viuificatur à perfectione hominis, & ideò perfectio hominis eſt in qualibet parte.

54 Per hoc patet ad argumentum, quod eſt tertium S. Bonauenturæ, quod ſoluitur, ſoluendo primum, vt notat ipſe D. Bonauentura.

Obiicies quartò. Si anima eſt tota in quauis parte corporis: ergo eſt tota in manu: ergo motâ manu, mouetur tota anima: ſed hoc eſt falſum: quia caput quieſcit, dum manus mouetur: ergo.

Respondet S. Bonauent. ad *quintum*, animam ità eſſe totam in manu, vt in ea non definiatur; itaque toto corpore moto, mouetur totaliter. Ad oſtendendum autem, quomodo anima ſit tota in manu altera; nec tamen moueatur totaliter, illâ ſolâ motâ, ob eam rationem; quia in vnica manu non definitur, affert ſimilitudinem Dei, qui non mouetur ad motum alicuius creaturæ: quia in eis non definitur.

55 Obiicies quintò, contra ſecundam aſſertionem. Forma, quæ educitur de potentia materiæ, commenſuratur illi; ſed tales ſunt formæ brutorum: Ergo. Hic eſt Achilles omnium aduerſariorum. Confirmatur à Toleto: vel tota anima bruti educitur de materia tota, & de omnibus partibus; vel pars de parte, & alia de alia: ſi ſecundum, habeo intentum: ſi primum, contra: hoc enim eſt inimaginabile.

Respondet D.Bonauent.*locis allegatis*,etiam ex doctrina D. Augnſt. negando maiorem : nam eductio de potentia totius materiæ, & dependentia ab ea ſolùm poſtulat, vt ex tota materia enaſcatur, & toti inſideat, quòd verò commenſuretur ſingulis partibus, hoc eſt proprium formarum imperfectiſ-
56 ſimarum elementarium, &c. poteſt autem forma aliqua perfecta, qualis eſt anima, educi tota ex tota materia diuiſibili,& tota ex omnibus partibus.Hoc verò eſſe intelligibile,patet: namex materia extenſa educitur quantitas, & eius indiuiſibilia plurima; & hoc claret in noua productione maioris quantitatis. Quod verò fit in vna parte extenſa, poteſt fieri in vno toto extenſo, vt arguit S. Bonauent. *in primo, diſtinct.*8. *part.*2. *art.*1. *quæſt.*3. *fund.*5. Imò D.Aug.*in lib.de quantitate animæ*, non potuit ſibi planè perſuadere, quomodo anima rationalis non educatur è potentia materiæ, cùm tamen eam certo certiùs indiuiſibilem præſupponat, ac probatum optimè relinquat; vt ipſe *loc. cit.* dicit. Hoc
57 igitur D. Auguſtino intelligibile fuit, quòd forma, etiam educta de potentia materiæ ſit indiuiſibilis, & hoc præclarè aſtruit, ac reſolutè quidem de animabus brutorum, etiam inſectorum. De ratione enim formæ eſt tantùm, vt inſideat intimè,& integrè in materia, & cum ea vnum ſubſtantiale conſtituat; & in hoc etiam anima rationalis ſe habet eodem modo. Quòd enim ſeparabilis ſit à corpore,& independens,nil penitùs obſtat,quò minùs,dum eſt in corpore extenſè,communicet ſe corpori,non minùs,quàm alia forma inferiorum, & huius ſignum præclarum eſt, quòd facit vnum per ſe,non minùs perfectum,ac intimum,quàm forma brutalis,atque adeò adueniente per augmentum corporis noua ſubſtantia corporea, extenditur, ad eam informandam, & eâ abſciſsâ, deſinit informare: quod non video, ſuppoſitâ primâ conſtitutione,quomodo negandum ſit animabus brutorum,quæ eodem modo, nec magis intimè, in ratione informandi (eſtò inſeparabiliter) coniunguntur materiæ.Ex hoc etiam impletur illud. *Quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur*,anima enim rationalis recipitur ad modum diuiſibilis, licèt quoad rem ſit indiuiſibilis. Confirmatur: nam etiam in homine eſt vegetatiua, & ſenſitiua formaliter.

58 Ex his reliqua aduerſariorum argumenta corruunt; ſi enim anima,alligata corpori,eſt extenſa,vt arguit Fauentinus: ergo etiam ſenſitiua hominis,ac vegetatiua erit talis, cùm ſit eiuſdem generis. Hoc autem eſt falſum. Addo ex Complut. animas iſtas medias eſſe inter noſtram & formas craſſas,ideò de vtriſque participare.

Dices. Ariſtoteles 8.*Phyſic.text.*18.ſic probat, primum motorem eſſe ſeiunctum à materia: quia forma materialis diuiditur ad diuiſionem corporis.

Respondetur, ibi tantùm velle, virtutem primi motoris non eſſe ex materia: alioquin diuiſa per partes tandem deſtrueretur: ſed hoc nil contra nos. Addo Senertem *Hypomn.* 4. *capit.*4. negare minorem principalem, quod laudat Ponc. *numero* 123.

Obicies contra tertiam aſſertionem. Si animal annuloſum diuidatur in duas partes,vtraque viuit,& multò magis planta.

59 Respondent aliqui, vt S.Caietanus Thien. & Marſil. Ficin. in diuiſione animalis corrumpi animam, quæ in animali erat, & alias de nouo produci in ſingulis partibus; ſicut,cùm diuiditur linea, corrumpitur punctum continuans, & duo de nouo producuntur in vtraque parte: vel ſicut multiplicantur ſpecies, ad diuiſionem ſpeculi. Hanc reſponſionem decerpunt ex D.Bonauentura, *in* 2.*diſt.*15. *quæſt.* 1. *ad primum.*

Hanc tamen redarguit S. Doctor, & poſt eum Toletus circa finem quæſtionis: quia imperceptibile eſt, in vno inſtanti, per ſolam diuiſionem, ſeu reciſionem, produci plures animas ex vna.

Respondet igitur S. Bonau. *loco citato*, cum 60
Simplicio, animal annuloſum, & plantas eſſe modicæ organizationis,& quaſi conſimiles in partibus, & in toto; ideò in qualibet parte eſt anima, in proxima diſpoſitione ad hoc, quòd ſit in actu, & ideò factâ diuiſione, virtute prioris formæ, & beneficio corporis cœleſtis ſtatim,inducitur forma; & hoc vult Ariſtoteles *lib.de iuuentute,cap.*1.cùm ait, animam imperfectorum eſſe poteſtate plures, non per ſolam ſeparationem; quomodo lignum, & ſaxum vnum ſunt actu, & plura potentiâ; ſed per nouam productionem. Quidquid dicat è regione Toletus.

Addo verò, ex D. Bonau. animam rationalem eſſe ſimpliciorem ſenſitiuâ quoad multas operationes, quæ non ſunt alligatæ ſenſui, non quòd ſenſitiua diuiſibilis ſit.

Cæterùm videtur S. Bonau. poſſe cum aliis conuenire: vt dicam, *quæſt.* 7. *ad* 8.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm Anima *ſit in omnibus partibus Corporis: an verò in aliqua parte ſpeciali præſideat.*

D. Bonau. in 1. d. 8. p. 2. art. 1. q. 3.
D. Thom. part. 1. q. 76. art. 8.

Fvit Antiquorum opinio, animam in capite 61
tantùm reſidere; atque inde, veluti ex aula, moderari cæteras partes. Ita Xenocrates, Herophilus, Hippocrates, Strato, & Eraſiſtrato, vt refert Tertullianus *in lib.de Anima*, Lactantius, *lib. de Opificio Dei, cap.*16. Tullius, *lib.*1. *Tuſculan. quæſtion.* ſic etiam Plato, vt refert Alcinous, *libro de doctrina Platonis,cap.*23. Alij volunt, reſidêre in corde ſolo. Ita Andreas Ciſalpinus, *lib.* 5. *Peripateticarum quæſtionum, quæſt.* 6. Simon Portius, *lib. de mente humana, cap.*7. Chalcid. *cit.quæſt.*5. Philo Iudæus, *lib. Quòd deterior potiori inſidietur.* Refertur etiam Galenus. Idemque videntur ſentire Tertullian. *loco cit.* & *lib. de reſurrectione carnis.* D. Hieron. *lib.* 5. *in Matthaum, cap.* 14. Alij in pectore toto collocant animam: Ita Parmenides,& Epicurus.

Omnes itaque iſti conſentiunt, animam non in toto corpore, ſed in aliqua tantùm parte reſidêre. Vide D. Bonauent. *in* 1. *diſt.* 8. *loco cit.* vbi relatis opinionibus, ſuprà allatis, eas explodit. Eum imitantur omnes Ariſtotelis interpretes, 2. *de anima, cap.*3. & omnes Scholaſtici, *in* 2. *diſt.*17. vbi D. Thomas id aſſerit, quod etiam *in quæſt.* 65. *de anima, art.* 10. & 2. *contra Gentes, capite vigeſimo ſecundo.*

Assero cum hac ſententia primò, animam 62
non in vna parte ſola, ſed in omnibus reperiri.

Pro

PROBATVR à D. Bonau. primò ex D. Auguſt. *lib. de ſpiritu, & anima, cap.* 19. vbi ait: *Sicuti Deus eſt in maiori mundo, ſic anima in minori*; ſed Deus eſt in omnibus partibus mundi: ergo.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. Quod eſt actus, dans eſſe toti, & partibus, formaliter eſt in partibus, & in toto: ſed anima eſt actus corporis totius organici, ex Ariſtotele, 1. *de Anima, cap.* 1. & dat eſſe toti, & partibus, ex Ariſtotele, 2. *de Anima, text.* 90. ergo eſt in toto corpore. Hoc argumento nititur Ruuius, 2. *de Anima, cap.* 3. *quæſt.* 5. *num.* 134.

63 PROBATVR tertiò à D. Bonauent. ratione, quâ nititur Ruuius, *num.* 135. Omnes partes corporis exercent aliquam operationem vitalem: ergo informantur ab anima. Probatur conſequentia: quia non poſſunt exercere operationem vitalem, niſi viuant; cùm operatio vitalis ſit à principio intrinſeco vitæ, nec poſſunt viuere, niſi informentur animâ: quia anima eſt principium vitæ, per informationem: ergo neceſſe eſt, vt informentur animâ. Antecedens probatur; nam omnes partes nutriuntur, & augentur: nutritio autem, & augmentatio ſunt operationes vitales. Prætereà potentiæ vitales procedunt ab anima: ergo non poteſt eſſe potentia vitalis, vbi non eſt anima; ſed in qualibet parte corporis eſt aliqua potentia vitalis, & in quibuſdam plures: ergo neceſſe eſt, animam eſſe in omnibus. Hoc argumentum validum acclamat Toletus, 2. *de Anima, cap.* 2. *quæſt.* 4.

TANDEM id probatur argumentis, allatis *quæſt. præced. pro prima aſſertione.*

64 ASSERO ſecundò, Animam eſſe in aliqua parte principaliter, alioqnin non eſſet maior ratio, cur animal interiret, læſo corde, quàm læſo digito; vt arguit *loco citato* S. Bonau. Quæ verò ſit pars illa; Theologi cum Galeno dicunt, eſſe Caput. Ideò aiunt, ſic Corpus myſticum dici, à Capite habere vitam, ſicut Phyſicum. Proinde & Scripturæ dicunt, Chriſtum eſſe Caput Eccleſiæ; At Philoſophi cum Ariſtotele aiunt eſſe Cor. Videtur D. Bonau. *in* 1. *diſt.* 8. *part.* 1. *quæſt. vlt. ad* 1. At ſuper *Pſal.* 41. ait, reſidère in capite materialiter; in Corde formaliter. Dico eſſe in vtroque. De capite, habetur Geneſ. 2. *Inſpirauit in faciem, &c.* De Corde, habetur Matth. 11. *De Corde exeunt cogitationes, &c.*

65 OBIICIES primò. Nec anima rationalis, nec operationes eius dependent à corpore: ergo non eſt in omnibus partibus.

RESPONDET D. Bonau. ex eo, quòd non dependet, tantùm ſequi, vt non communicet omnem operationem ſuam corpori; non autem, quòd non ſit actus totius corporis organici, cui dat vitam; & hoc vult Ariſtoteles *lib. de animalium motu, cap.* 7. vbi corporis animati fabricam comparat Ciuitati, benè conſtructæ, cui Rex præſidet ex aula: nempè, quia anima ex aliqua præcipua parte ſingulariter influit vitam. Non eſt tamen in aliqua parte diffinitiuè; ideò etiam non mouetur omninò in toto corpore motâ illâ ſolâ parte.

OBIICIES ſecundò. Anima eſt actus corporis organici: ergo eſt ſolùm in partibus organicis: non autem in diſſimilaribus, vt carne, oſſe, &c.

66 Confirmatur: nam corpus organicum eſt diuerſarum rationum in partibus, & toto: ergo habet diuerſam perfectionem; cùm anima perficiat totum, quoad eſſentiam; perficit verò partes, quoad potentias: ergo non eſt in partibus, niſi ratione potentiæ.

RESPONDET D. Bonau. *ad* 4. Animam eſſe in toto corpore organico, & in partibus, quæ, ſecundùm complexionem, ſunt vniformes cum toto, & ſunt diſpoſitæ ad idem genus vitæ, & perficiuntur ab vno; ratione verò organizationis ſunt diuerſæ, & perficiuntur à potentiis. Itaque potentiæ, quia organicæ ferè omnes ſunt, reſident in parte deter- 67
minata; *verb. gratiâ*, auditio in aure; imò intellectio in capite; quia dependet à phantaſmatibus formaliter; ita tamen, vt tota anima intelligat, quia intellectio eſt operatio independens, formaliter conſiderata. Itaque etiam in pede collocata intelligit; non tamen per pedem, vel manum intelligit: quia manus organica ad hoc non confert vllo modo; potiùs verò diceretur, intelligere per Caput: quia per illud obtinet ſpecies ſenſibiles, & excudit phantaſmata neceſſaria, ad ſpeciem intelligibilem efformandam: & quia organa ex partibus ſimilaribus conſtant, vniformiter conſtitutis, ideò illis vitam accipientibus, & cæteræ vitam hauriunt, mediantibus diſſimilaribus, in quibus immediatè eſt anima. Hæc reſponſio affertur etiam à Ruuio, *num.* 139. & Toleto. Reliqua iam ſoluta ſunt, *quæſt. præced.* ex D. Bonau. *in textu.*

QVÆSTIO VII.

Vtrùm ANIMA *ſit compoſita ex materia, & forma.*

D. Bonau. in 2. d. 17. art. 1. quæſt. 2.
D. Thom. prim. p. quæſt. 75. articulo 1.

IAM de compoſitione animæ ex partibus Phyſicis agitur. 68

PRIMA igitur ſententia eſt, omnem animam conſtare ex materia, & forma. Huius Authores refert S. Bonauentura, *loco citato.*

SECVNDA opinio eſt, nullam animam ex materia, & forma componi. Ita D. Thom. *loco citato,* Caiet. *ibi,* Capreol. *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. & omnes Thomiſtæ, & Ieſuiſtæ, præcipuè Suarez. *lib.* 1. *de Anima, cap.* 9. *num.* 2. & *de Angel. lib.* 1. *cap.* 7. Valent. *diſp.* 6. *q.* 1. *punct.* 1. Fauent. *Theor.* 81. *cap.* 3. *de Anima, quæſt.* 10. Maſtr. & Bell. *diſput.* 1. *q.* 5. *de Anima,* Rabeſ. *lib.* 3. *diſp.* 6. *q.* 2. Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 7. *art.* 1. Euſtach. *p.* 2. *Phyſic. tract.* 1. *diſp.* 1. *q.* 1. Poncius *diſp.* 5. *q.* 2.

TERTIA ſententia eſt, animam rationalem ſolam è materia & forma conſtitui. Ità D. Bonauent. *loc. cit.* Alenſis 2. *part. quæſt.* 61. *art.* 1. Richar. *in* 2. *diſtinct.* 17. Scotus *in Comment. ad lib. de anima, quæſt.* 15. Pelbartus *in Roſario, verbo, Angelica natura,* §. 17. Bouerius contra Atheiſtas, *demonſtr.* 2. *art.* 6. Videtur Auerroës, quem ſequitur Zimara, 69
Theor. 41. ex quo liquet, quàm falsò Anton. Ruuius *tract. de anima ſeparata, quæſt.* 2. *num.* 17. dicat, eum nullatenus hoc tenere. Idem ſentit Cauellus, *qq. de anima,* & latè defendit Ferch. *Tract.* 1. *quæſt.* 28. de Angelis, & alij Scotiſtæ apud eos.

ASSERO, animam rationalem conſtare ex materia, & forma.

PROBATVR à Bouerio, *loco cit. quæſt.* 4. ex Concil. Nyceno, *act.* 2. *initio*: vbi Ioan. ille Theſſal. Epiſc. dicit de Angelis, & Archangelis, quibus etiam noſtras animas adiungo. *Ipſa Catholica Eccleſia hîc*

ent

ſentit,eſſe quidem intelligibiles,ſed non omnino corporis expertes & infrà. *Nemo,vel Angelos,vel animas dixit incorporea.* Non vult, animas vere eſſe corporeas, ſed compoſitas ex materia, & forma; ſic enim corporeum apud Patres, præcipuè Baſilium,Damaſcenum, Methodium,Athanaſium,Hieronymum, & alios accipitur, & ita de anima ipſos eſſe loquutos, fatentur Conymbr. 2. *de anima*, *cap.*1. *quæſt.*1. *art.*6.

70 PROBATVR primò à D. Bonau. fundamento ex Ariſtotele 3. *de anima, text.*17. vbi ait, quòd, *ſicut in omni natura eſt materia, & efficiens: ſic in anima eſt intellectus,quo eſt omnia fieri: & intellectus, quo eſt omnia facere*: ſed potentia paſſiua eſt à materia,& hæc eſt in anima: ergo.

NEQVE ego video in Ariſtotele diſtinctionem, quam affert Ruuius *ad cap.*4. *tertij de anima,num.*7. in anima eſſe paſſionem impropriam,quæ non exigit materiam, quam habent ſolùm patientia propriâ paſſione à contrariis, quæ eſt fuga Cœterorum aduerſariorum, indicata à D.Thom. *lo.o cit.* & redarguitur,*argumento quinto.*

71 PROBATVR ſecundò à D.Bonau.ex Ariſtotele 9. *Metaph.text.*12. *Sicut materia eſt ſubiectum formarum ſubſtantialium, ſic compoſitum eſt ſubiectum accidentium: ſed anima rationalis eſt ſubiectum accidentium, nempè, ſcientiarum, virtutum, & aliorum habituum: ergo eſt compoſita ex materia, & forma.* Ratio autem, cur compoſitum ſubſtantiale ſit ſubiectum accidentium,eſt; quia ſubſtantia ſupponitur accidentibus,iam completa.

RESPONDET D. Thomas, animam eſſe ſubiectum accidentium,ratione potentiarum,*verbi gratia* Intellectus,non autem materiæ.

CONTRA ſic. Id, quod eſt ſubiectum accidentium, eſt compoſitum ſubſtantiale, ex Ariſtotele *loco cit.* ſed, per vos, potentiæ ſunt ſubiectum accidentium: ergo ſunt compoſitum ſubſtantiale. Secundò ſubſumo; ſed potentiæ, per vos, ſunt accidentia in anima: ergo anima eſt compoſita ex materia, & forma. Tertiò arguo, ſed potentiæ ſunt ſubſtantia animæ, vt oſtendam, *diſput.*2. *quæſt.*1. ergo ſubſtantia animæ eſt compoſita ex materia, & forma.

72 PROBATVR tertiò à D.Bonauent.ex Ariſtotele 8.*Metaph. text.*16. vbi ait: *Quæcunque entia, quæ non habent materiam, ſunt ipſum quid;& quæ non habent materiam,non habent cauſam ſui eſſe*, ſed anima habet cauſam ſui eſſe: ergo.

RESPONDET D. Thomas. Quæ non habent materiam, non habent cauſam ſui eſſe,per tranſmutationem, benè tamen per creationem potentis Dei: talis eſt anima, quæ à Deo creatur;non enim creans eget ſubiecto.

CONTRA: nam ibi Ariſtoteles aſſerit, dari materiam ſenſibilem, & intelligibilem, & concludit. *Quæcunque verò non habent materiam, cuncta ſimpliciter entia ſunt ipſum quid*: Ergo hîc concludit, etiam ſimplicia, quæ non per tranſmutationem habent eſſe,conſtare ex materia.

73 PROBATVR quartò à D. Bonau. Omne creatum, cui debetur propria operatio,habet duo diuerſa principia, nempè, *quod agit*,& *quo agit*, ſed animæ,ſecundùm ſe conſideratæ, debetur propria operatio: ergo non eſt ſola forma, quæ operatur, ſed etiam materia, qua nixa,& inhærens agit.

PROBATVR quintò à D. Bonauent.Omne ſuſceptibile accidentium contrariorum eſt ſubſtantia compoſita, per ſe exiſtens, ex D. Auguſt. allegando, *ad* 1. & ex conceſſis à D. Thoma, & Ruuio, *argumento primo* ſed anima eſt ſuſceptiua contrariorum habituum, ſimiliter & paſſionum, vt gaudij, triſtitiæ,&c.ergo.

PROBATVR Sextò à D. Bonauent. In his, quæ 74
non ſunt compoſita ex materia,& forma,non differt natura, & ſuppoſitum,ex D.Thoma *part.*1.*quæſt.*3. *art.*3.*in corpore*, qui ideo probat, in Deo idem eſſe naturam, & ſuppoſitum: quia non habet materiam, & eſt propoſitio Ariſtotelis 8. *Metaph. text.*16. ſed in anima non ſunt idem natura, & ſuppoſitum:quia hoc eſt proprium ſolius Dei,ex D.Thoma *loco citato* ergo.

DICES, in eo,quod eſt ſine materia, ſunt idem ſuppoſitum,& natura intrinſecè: quia caret compoſitione: non autem extrinſecè,quia a Deo habet vitam,& non eſt ſua vita,& ita differt *quod eſt*,& *quo eſt*: ità refert Caietanus.

CONTRA: nam ex eo, quòd Deus caret mate- 75
ria, arguit D.Thomas,Deum eſſe ſuam vitam,omnibus modis. Carentia ergo materiæ eſt ratio adæquatè fundans, Deum intrinſecè, & extrinſecè eſſe ſuam Deitatem; alioqui ratio Diui Thomæ deficeret.

CONFIRMATVR: nam Ariſtoteles 3. *Phyſic. text.*32. ait. Vbi eſt potentia, ibi eſt aliqua pars diſtincta; aliter ſequeretur, actum illum eſſe infinitum, & eſſe ſuam potentiam: ſolùm autem in ſimpliciſſimis idem eſt, *eſſe* & *poſſe*, ex Ariſtotele *loco citato.*

PROBATVR ſeptimò à D.Bonau. eiſdem ratio- 76
nibus,quibus *in* 2.*diſt.*3.*quæſt.*1. oſtendit, Angelos compoſitos ex materia,quæ libet videre,*tract.de Angelis*, *diſput.*1. *quæſt.*2. Nunc ſufficiat refricare illam, quam habet Sanctus Doctor *ibi fundamento* 2.redarguit enim ad hominem Fabrum Fauentinum. Nam Ariſtoteles 2. *de anima, text.*2. diuidit ſubſtantiam in materiam, quam vbique potentiam nominat; & formam, quam actum, ſeu potentiam actiuam, acclamat; ac denique in compoſitum: ita vt nequeant hæc membra confundi, ex Fauentino *Theor.*81.*cap.*3.*art.*4. contra Zimaram. Sed anima eſt principium actiuum, & paſſiuum habituum, ex Fabro,*eodem Theoremate*, & Ariſtotele 3. *de anima, textu* 17. ergo in ea ſunt duo principia diſtincta actionis, & paſſionis; nempè materia, & forma. Quòd ſi hæc omnia præſtat ſola forma: ergo functiones, & entitates materiæ, & formæ conſequenter confunduntur.

OBIICIES primò cum D. Thoma ex D. Au- 77
guſt. *de Geneſ.ad litt.lib.*2.*cap.*8.& 9.animam non eſſe factam ex materia corporali, neque ex ſimplici.

RESPONDETVR, D. Auguſtin. *cap.*6. potiùs docere contrarium, ait enim. *Si anima eſſet quid incommutabile, materiam eius non quæreremus: nunc autem, quia virtutibus formatur, fœdaturque vitiis, quærere debemus,& credere,habere materiam aliquam ſpiritualem, quæ, cùm nondum eſſet anima, ſicut materia corporeorum, initio mundi,creata eſt, vndè formæ,ſex diebus,eductæ ſunt. Iam verò ſi eſt aliqua materia ſpiritualis: vndè anima fieret,vel ſi eſt aliqua, vndè aliqua fiunt. Quid ipſa eſt? quod nomen? viuit, an non? aut falſum eſt, aut nimis latet.* ſolùm ergo D.Auguſtin. cum formidine etiam, negat, præ exiſtere aliquam materiam, vndè animæ fiant: non autem negat, animam conſtare ex materia, & forma: imò tutus argumento noſtro,quòd anima eſt ſuſceptiua contrariorum, cogitur, admittere in anima noſtra materiam,quam etiam concedit, *loco cit.de Angelis*,trepidat verò in definiendo,illam materiam,ex qua

qua componuntur animæ, præextitiſſe ab initio; ſed hoc Sanctus Bonauentura non aſſerit; imò vult, materiam illam, ſimul cum forma ſigillatim creari; vt dicam *quæſt. hac. cap.* 17.

78 Obiicies ſecundò, cum D. Thoma: Si anima conſtat ex materia,& forma, non poteſt recipere formam aliquam vniuerſalem, ſed ſolas indiuiduales,& corporeas; vnde non eſt capax ſcientiarum.

Respondetvr primò, cum Valentia, argumentum non eſſe validum, materia enim eſt principium, non ſolùm indiuidui, ſed etiam ſpeciei.

Respondet ſecundò D. Bonauent. negando ſequelam; ratio enim, ob quam anima cognoſcit res abſtractas à materia, non eſt, quia ipſa eſt immaterialis, ſed quia res ei non repræſentantur, vt iacent, ſed ſecundùm ſimilitudinem abſtractam; deinde quia, vt anima intelligat, debet fieri in actu, à forma obiecti receptâ, & hæc debet eſſe abſtracta ab obiecto. Verùm, ſicut immaterialis ſimilitudo coloris in materiali ſpeculo recipitur; ſic ſimilitudo rerum, abſtracta a materia, in anima conſtitutâ ex materia, recipi valet.

79 Adde, argumentum ſupponere, in anima eſſe materiam corpoream, quod nos non dicimus: imò, cùm proprium ſit materiæ, eſſe potentiam receptiuam, debet in anima reperiri, quæ recipit ſpecies, habitus, &c.

Obiicies tertiò, cum D. Thom. Anima eſt forma corporis: ergo non eſt ex materia. Probatur conſequentia; aut enim eſt forma, ſecundùm ſe totam; & hoc non, quia ſecundum materiam non poteſt eſſe forma, & dare eſſe actuale; vel eſt forma ſecundùm partem: ergo illa ſola pars eſt anima, & pars materialis eſt ſolùm animata. Confirmatur: forma eſt ſimplex: ergo non poteſt materia eſſe pars eius.

Respondetvr, Animam ſecundùm ſe totam, eſſe formam, reſpectu corporis; materialem verò animæ partem eſſe materiam reſpectu ipſius Animæ: ſicut forma organizationis eſt forma reſpectu corporis; & materia reſpectu animæ: neque enim materia informat vt pars, ſed vt ſimul cum forma, & vt tertia entitas, quæ tota eſt forma corporis.

80 Obiicies quartò, cum D.Thom. *in qq. diſp. quæſt. vnic. de Anima, art. 6.* ſequeretur, quod forma haberet formam; & ſic in infinitum. Id vrget Rabeſanus.

Respondetvr, non eſſe abſonum, idem eſſe formam, & habere formam; ſicut corpus organicum habet materiam, & ipſum eſt materia animæ: neque procedit in infinitum, ſed ſiſtit in forma, quæ componit animam.

Obiicies quintò. Id, quod conſtat ex materia,& forma, eſt *hoc aliquid*, & non venit in compoſitionem alterius.

Respondetvr, verum eſſe de completis omninò; Anima verò ordinatur ad corpus: ſic corpus conſtat ex materia,& forma; & tamen ordinatur ad animal conſtituendum, ſimul cum anima, quâ cum ſe ipſo vnitur, non egens alio medio.

81 Obiicies ſextò. Quæ conueniunt in materia, poſſunt inuicem tranſmutari, ſed anima non poteſt mutari in corpus: ergo non habet materiam: ſicut habet corpus. Maior eſt Ariſtotelis. Minor eſt D. Bonauenturæ, *ad* 2.

Respondeo maiorem apud Ariſtotelem eſſe veram de communicantibus in materia ſecundùm eſſe eiuſdem ordinis corporei; adde eiuſdem conditionis, neque enim materia elementorum eſt in Cœlorum formas mutabilis, vel è contra. Ideò & intellectus intranſmutabilis à philoſopho dicitur, ideſt in corpora. Non inficior Dei hoc datum potentiæ. Vide Diuum Bonauenturam *ad ſecundum.*

Obiicies ſeptimò. Vna materia non poteſt ſuſtinere duas formas, non ſubordinatas: ergo neque vna forma poteſt eſſe in pluribus materiis; & ſic forma, componens animam, non poteſt eſſe in materia ſua, & ſimul in corpore,

Respondetvr, non implicare, quòd vna forma informet vnam materiam, & quòd ſimul cum hac materia faciat vnum, ad perficiendam aliam materiam; eſt enim illa prior ſubordinata huic: neque enim forma, conſtituens animam, eſt anima; ſed aliquid animæ: tum tota anima informat corpus; ſic forma corporeitatis informat corpus,& ipſa informatur ab anima. 82

Obiicies octauò. Anima eſt nobilior cæteris formis: quia eſt ſimplicior: ergo non eſt compoſita. 83

Respondetvr, animam noſtram eſſe nobiliorem cæteris formis materialibus, quoad partes quantitatiuas: non quia & ipſæ ſint diuiſibiles: ſed quia dependent à ſubiecto quanto, in eſſe, & operari; neque ſimplicitas phyſica eſt ſignum maioris perfectionis: nam corpus animatum eſt perfectius elemento. Hoc ſenſu poſſet D. Bonauent. cum Authoribus illis concordari, qui aiunt, animas omnes, exceptâ rationali, eſſe diuiſibiles: ex quibus aliqui, præcipuè Toletus,& Ruuius, *loco citato.*

Obiicies nonò Ariſtoteles diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum. Ergo nulla forma eſt compoſitum. Dico, ratione diuerſa, poſſe aliquid eſſe formam,& compoſitum: Sic & corpus organicum eſt materia animæ.

Obiicies decimò cum Liuio, Anima eſſet corruptibilis.

Reſpondeo, formam hanc ſatiare appetitum eius; continet enim omnium aliarum perfectiones. Adde ita eſſe nexam, vt à nullo ſeiungi queat, vt ait Poncius cum S. Bonauentura.

Obiicit vndecimò cum Poncio. Omnis ſubſtantia diuiditur in ſpiritualem, & corpoream: materia animæ eſt ſpiritualis: Ergo diuerſa a corporea, conr. D.Bonau. Vnde neque eſt indifferens, vt oſtendi.

Reſpondeo è D. Bon. ſubſtantiam completam, quæ conſtituit prædicamentum ità diuidi non incompletam, vt eſt materia, quæ vt ait D. Aug. cit. eſt conſtitutiua vtriuſque ſubſtantiæ,& ſecundùm eſſe indifferens ad diuiſibile, & indiuiſibile, pro formarum diuerſitate.

Obiicit decimò ſecundò, nulla eſt materia, vbi per ſe nil recipitur phyſicum: in anima ſeparata nil tale recipitur: quia in illa nil eſt, præter intellectionem, volitionem, & lationem.

Respondeo, ex dictis, luce clarius patere animæ neceſſitatem recipiendi aliquid etiam phyſicum; qualia ſunt plura accidentia ſpiritualia, quæ non moraliter, ſed verè & phyſicè in anima recipiuntur, 84 vt ſunt omnes habitus qui remanent, ceſſante omni operatione actuali animæ, quæ non poteſt eſſe ſubiectum reſpectu alicuius formæ, niſi prius obtineat veram rationem materiæ.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm omnis ANIMA *ſit mortalis, ſeu corruptibilis.*

D. Bonau. in 2. d 19. q. 1. & 2,
D. Thom. prim. p. q. 75. art. 6. & q. 97. art. 1.

QVÆSTIO hæc mihi adeò manet altè
repoſita, vt in ea totius Chriſtianæ
Fidei Summam, omnium virtutum incolu-
mitatem, vitiorumque exilium procul du-
bio agnoſcam ſubſiſtere. Hanc de Immor-
talitate animæ rationalis ſartam-tectam, ſi
tandem aliquando ſeruauero, ad alia Ca-
tholicæ veritatis Sacramenta perſuadenda
viam facilè monſtrabo; quòd ſi aliquando
in orbe inſonuerit *mors Animæ*, tota Arti-
culorum fidei à tot ſæculis conſtructa con-
geries, omniſque veritatis Catholicæ acies
corruet. Id præcallens verſutus ſerpens,
hanc, præ cæteris, ex Orco hæreſim excita-
uit; vt cætera Nouatorum figmenta im-
plantaret. Neque modò Sadducæis in Iu-
daiſmo, ſapientiæ laude ſuperuolantibus, in-
iunxit; ſed & in tertio Gratiæ ſæculo Ara-
bum quorundam in ore inſeruit; & in ſep-
timo ſæculo Tnethopſychitis diſſeminauit.
Atque decimo quinto ſæculo Hermanni
Riſuuic in ore oſtentauit. Denique Marti-
85 no Luthero in Eccleſiam Chriſti debac-
chanti neceſſariam perſuaſit, ad omnes hæ-
reſes in orbe diſſeminandas; ita vt fimo hu-
ius hæreſis teterrimæ cætera illius Zizania
impinguauerit. Hinc adeò acerbè in im-
mortalitatem animæ inuehitur monſtrum
iſtud Tartareum, vt *in art.* 27. inter dam-
natos à Leone Decimo, immortalitatem
animæ portentum exclamet; Vah! por-
tentum erat tibi, cui veritates portenta, cui
hæreſes axiomata. Verum enim verò pro-
uidus Eccleſiæ Rex Chriſtus ſemper acerri-
mè hanc hæreſim eradicauit; & ſanè prima
illius germina ipſe, è Cœlo diuinitùs elap-
ſus, diſputationibus impetiuit, expugnauit,
euulſit; vt ſancta narrant Euangelia *Matth.*
22. & Apoſtolis hoc reliquit mandatum:
quod ſanè *Act.* 23. adimpleuêre. Ad Ara-
bes illos comprimendos, Concil. Epiſco-
por. conuênit, in quo ſapientiſſimus tunc
Origenes anteſignanus adeò effulſit, vt
Athei coram Senatu obmutuerint, & ad
meliorem frugem reuocati ſint; vt narrat
86 Euſeb. *lib.* 6. *Hiſtoriæ*, *cap.* 27. His S. Augu-
ſtinum, Hæreticorum malleum, oppoſuit,
qui de immortalitate Animæ differit; at-
que inter hæreticos Arabes enumerat *pri-*
mò de hæreſib. hæreſi 85. Tnethopſychitis.
Eccleſiam totam obiecit, vt Sanctus teſta-
tur Damaſcenus, *lib. de hæreſibus*. Tandem
Nouatoribus Leonem X. è Sancto Late-
ran. Concil. rugientem, atque Doctorum
exercitum, è quibus ſunt Gregor. de Va-
lent. *tom.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 1. *punct.* 1. Bellar-
min. *tom.* 4. *lib.* 4. *de Amiſſione gratiæ*, Sua-
rez, *tract. de Anima, lib.* 1. *à cap.* 9. in cuius
fætus enixu, zelo, vt arbitror, potiùs, quàm
falcis mortis ictu, glorioſus occubuit; ſiue
potiùs D.O.M. ab huius diſputationis labo-
re eum ad triumphum euocauit. Sat fuit 87
prouidiſſimæ Cœli ſapientiæ aureum Sua-
rezij calamum, de Anima ſcribentem, litte-
rarũ hæc monumentis conſignaſſe, quaſi ve-
rò non eſſet adeò neceſſarium, cætera per-
currere. Hinc rapuit animam illam, vt reor,
glorioſiſſimam, ad regnum immortalitatis;
vt acie intueretur, quod in ænigmate con-
feſſus fuerat. Præclarè de hoc ſcribit & Leſ-
ſius, *lib. de immortalitate animarum*, ac Bo-
uerius noſter contra Atheiſtas, *demonſtr.* 2.
art. 7. Toletus 3. *de Anima*, *à quæſtione* 15.
Ruuius, *tract. de Anima ſeparata, à quæſt.* 3.
& alij, inter quos Pater Galitius noſtræ
Congregationis Capucinorũ, qui plurimas
alias veritates in Amphitheatro Romæ, co-
ram ſummo Pontifice Innocentio X. egre-
giè ſuſtinuit, tunc in Romana Curia pro
noſtra Religione Procurator; poſteà to-
tius Ordinis Generalis effectus, in eo mu-
nere ſanctè obiit.

NEC mirum; cum his ferè diebus, etiam 88
in Patauina Vniuerſitate florentiſſima, qui-
dam hoc diaboli figmentum, de animæ no-
ſtræ corruptione, ex Orco in medium de-
tulerint, ſpecie quidem Ariſtotelicâ indu-
tum; ſed veneno diabolico imbutum: Hinc
enim plurimi, hoc non modò Ariſtote-
licum, ſed etiam veriſſimum, conceſſêre.
Ideò permulti de mente Ariſtotelis inſu-
dant, quaſi Ariſtoteles fidei arbiter conſti-
tuatur; cum alia etiam errata grauiſſima
è barbaro eius calamo ſint delapſa. Aſt fi-
des noſtra non eget Pagani Philoſophi au-
ctoritate: quem attamen pro nobis etiam
ſtantem intuebimur. Imò Pater Ferchius
Patauij oraculum, *veſtig.* 6. *lib.* 1. *cap.* 2.
oſtendit, in via Ariſtotelis omnem natu-
ram ſubſtantialem probabiliter immorta-
lem; rationalem verò certiſſimè.

QVONIAM verò præ cæteris omnibus 89
Scholaſticis, Seraphicus Bonauentura ſo-
lidiùs ex acie ſteterit, atque hunc errorem
euulſerit, ea ſola referam, quæ ſunt huius
Sanctiſ

Sanctiſſimi Patris, ac Sapientiſſimi Doctoris; hæc enim ſatis ſuperque erunt, ad hunc teterrimum errorem ex orbe deturbandum; ſic corruent etiam Stoici, qui aliquo ſanè tempore manere animam concedebant, ſed tandem perire, quos refert Euſeb. *lib.15. de præparat. Euangelica, c.19.* Cicero *in Tuſculan.* 1. Iſidor. *lib.1. de doctrina, & dogmat. fidei, cap.* 15. Abibunt etiam Epicurus, cum Aſſeclis, quibus hunc errorem adſcribit Plutarch. *lib.4. de placit. cap.7.* & Tertullianus *lib. de teſtam. animæ, cap.1. & 4.* & *lib. de anima, cap.3.* & *lib. de reſurrectione carnis, cap.7.* vbi Epicurus adiungit Senecam; quod etiam habet, *libro de Anima, cap.42.* vbi Pamel. *num.465.* citat locum Senecæ *in l. de remedio fortunæ.* Abibit Heracleus, cui adſcribit errorem Origenes, *Tract.* 8. *in Ioan.* Democritus abibit, relatus à Lactantio *lib.* 3. *Diuin. Inſtitut. cap.* 18. Abibit tandem Plin. *hiſt.. lib.7. cap.* 53. & 55. ac Galen. *libro Quòd Animi mores corpus ſequantur*; licèt *in libro de frigore, & tremore*, titubet. Abibit etiam Alex. Aphrodiſæus, & alia huius farinæ fermenta.

90 *Aſſero primò, animam noſtram eſſe immortalem.*

PROBATVR à D. Bonau. primò, *in Bibliis pauperum, c.33. tom.7. operum*, plurimis Scriputræ locis.

PRIMVS locus eſt *Geneſ.* 21. vbi de Abraham dicitur: *Congregatus eſt ad populum ſuum.* Vbi innuitur, Deum in alio ſæculo habere populum, ſcilicet, homines, qui benè vixerunt, ſicut ipſe Abraham vixerat: in Hebræo non habetur *mortuus*, ſed, apud aliquos *tranſiit.*

SECVNDVS eſt *Geneſ.* 35. vbi de Iſaac dicitur: *Appoſitus eſt populo ſuo.* Vbi Interlinearis, *populo Angelorum, vel Sanctarum animarum.*

91 TERTIVS eſt *Geneſ.* 50. vbi idem de Iacob aſtruitur. Ibi Interlinearis, *ad frequentiam Angelorum*, & Lyran. *ad Lymbum Sanctorum Patrum*; ſicut ſuprà dictum eſt de Abraham, & Iſaac. Tamen Magiſter in Scholaſtica hiſtoria exponit. *Ad populum ſuum*, ideſt, ad Angelos; ſed nullus dici poteſt ad Angelos appoſitus, niſi quando transfertur ad gloriam; quod non fuit ante apertionem ianuæ cœleſtis, per paſſionem Chriſti. Sed appoſiti ſunt hi in lymbo, vt ſecuri in præparatorio ad gloriam.

QVARTVS eſt *Geneſ.* 37. vbi, cùm Iacob exiſtimaret filium ſuum Ioſeph occiſum, ait: *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum.* Erat igitur iam tunc fidelium perſuaſio, non extingui piorum animas in morte; ſed ad eum locum ſubterraneum poſt obitum deſcendere, quem vocamus *Patrum lymbum.*

92 QVINTVS eſt *Gen.* 42. vbi dixere fratres Ioſephi. *Duodecim fratres ſumus, alius non eſt ſuper*, volebant autem dicere, vnum non eſſe ampliùs ſuper terram, ſed à feris voratum, hunc verò exiſtentem connumerant aliis, vt obſeruat S. Doctor, quia etiamſi crederent ipſum cum cæteris non viuere; illum tamen verè alibi exiſtere non dubitarunt.

Sentiebant igitur mortuos, ratione formæ, à qua eſt eſſe formale principale totius, adhuc immortales eſſe.

SEXTVS locus eſt *Exodi* 3. vbi Deus Moyſi è Rubo locutus eſt. *Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob*: quo loco vtitur Chriſtus Dominus, *Matth.* 22. ad probandam reſurrectionem corporum, & permanentiam animarum. *Non eſt,* 93 dicens, *Deus mortuorum, ſed viuentium*: & hoc argumento Sadducæis ſilentium impoſuit; vt ibi narratur. Hic Chriſtus aduertit, non dicere: *Ego fui Deus*; ſed: *Sum Deus Abraham, &c.* ergo etiam correlatiui aderant, ideſt, Abraham, Iſaac, & Iacob, ſubditi Deo: nam hæ voces ſunt relatiuæ; & Deus eſt relatiuus; vt habetur Geneſ. 28. *Si fuerit Deus mecum, &c. erit mihi Dominus in Deum,* Sic igitur Chriſtus interpretatur illa verba; *Ego ſum Deus Abraham, &c.* ideſt, illorum, quos ego amo, quem ipſi colunt: vnde optimè concludit, eos viuere. Sic exponunt Chryſoſt. *hom.*71. Theodoret. & Euthymius *ad eum locum*; & ſignificat Hieronymus ibi; Hilarius *Pſal.* 51. in quo ſenſu 94 Apoſtolus Rom. 14. ait: *Siue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt: vt & mortuorum & viuorum dominetur.* Confirmatur: nam Deus, *Exod.* 3. ſubdit: *Hoc mihi nomen eſt in æternum*: Ergo iuxta illationem Chriſti, denominatur Deus Abraham, Iſaac, & Iacob, quia in æternum viuunt.

Septimus eſt *Numer.* 16. vbi de Core, Datano, & Abirone dicitur. *Deſcenderunt in infernum viui, & perierunt de medio multitudinis*: ergo in inferno viuebant ſecundùm animas.

Octauus eſt *Regum* 1. vbi Saul poſtulauit, remoueri Samuëlis animam ab inferis.

Nonus eſt *Reg.* 2. *cap.* 12. vbi, mirantibus aulicis, cur Dauid filium paruulum non ploraret defunctum, ait: *Ego vadam ad eum: ille verò non reuertetur ad me.* 95

Decimus eſt *Regum* 2. *capite* 18. vbi Dauid plorauit Abſalonis mortem; cùm pro paruulo, iam pridem defuncto, lætatus eſſet: nempè, quia nouerat, in quot pœnas parricidialis anima eſſet euolata; vt notat D. Auguſt. *libro 3. de doctrina Chriſtiana.*

Vndecimus eſt *Regum* 3. 17. Vocauit Elias animam paruuli filij viduæ: *Domine Deus meus reuertatur obſecro anima pueri huius in viſcera eius*; & obtinuit.

Duodecimus eſt frequens in ſacris litteris, præcipuè lib. Regum vbi dicitur: *Dormiuit cum patribus ſuis*, quod de brutis non dicitur. Itaque ſignum eſt, homines requieſcere; vt iterùm expergeſiant; vt ſæpè ait Apoſtolus, ad modum excitati à ſomno. 96

Tertius decimus eſt Tobiæ 2. *Filj Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt illis, qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo*; & poſteà *in orat. cap.* 3. ait: *Domine ſecundùm voluntatem tuam fac mecum, & præcipe, in pace recipi ſpiritum meum: expedit enim mihi mori magis, quàm viuere.*

Quartus decimus eſt *Iob.* 42. vbi dicitur: *Addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob, duplicia*: tamen non dedit, niſi ſeptem filios, & tres filias; ſicut prius: vt ij, qui iam extincti fuerant, viuere demonſtrarentur; vt notat D. Gregor. *lib.* 35. *moral. cap.* 11.

Quintus decimus eſt Eccleſiaſtis 12. *Reuertatur puluis in terram vnde erat, & ſpiritus redeat ad* 97

Deum, qui dedit illum. Hunc locum egregiè exponit Seraphicus Doctor ad Eccleſiaſten, vbi etiam verba illa ponderat, *Quoniam ibit homo in domum æternitatis.* Ipſum vide ibi.

Sextvs-Decimvs eſt *Sapient.* 5. vbi loquuntur damnati mortui; & Spiritus Sanctus illo Epiphonemate claudit, *Talia dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt, &c.* Vide ibi Seraphicum Doctorem.

Decimvs-septimvs eſt *Iſaia* 14. vbi de Rege Babilonis. *Ex quo dormiſti, non aſcendit, qui ſuccidat nos*: ſequitur; *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua*; & alia ibi ponuntur, quæ oſtendunt, eum non penitùs interiiſſe, ſed ad inferos animam deſcendiſſe.

98 Decimvs-Octavvs eſt *Machab.* 2. *capite* 6. vbi Eleazarus reſpondit ſollicitantibus ad malum. *Et ſi in præſenti tempore à ſuppliciis hominum eripiar, ſed manum Omnipotentis neque viuus, neque defunctus effugiam.*

Decimvs-Nonvs eſt *Machab.* 2. *capite* 7. vbi vnus è ſeptem fratribus Machabæis ait: *E Cælo iſta poſſideo, ſed propter Dei leges nunc hæc ipſa deſpicio, quoniam ab ipſo, me ea recepturum, ſpero*; ſimiliter ex verbis matris, & aliorum Machabæorum, *eodem capite*, euidenter colligitur, eos credidiſſe animam immortalem; ibi enim ſe mutuò hortabantur ad mortem; vt vitam æternam conſequerentur.

99 Vigesimvs eſt *Machab.* 2. *capite* 14. vbi Razias, complexus inteſtina ſua, proiecit ſe ſuper turbas, inuocans donatorem vitæ; vt hæc ſibi iterùm rediuiuo redderet.

Vigesimvs-Primvs eſt, Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus; animam autem non poſſunt occidere*; & poſteà: *Timete eum, qui, poſtquam occiderit, poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam.*

Vigeſimus-Secundus eſt *Lucæ* 16. vbi narratur factum de ſtatu Lazari, & Diuitis poſt mortem. Neque verò hæc eſt parabola, ſed hiſtoria; vbi nominatur Lazarus; vt aſſerunt etiam alij ſacræ Scripturæ expoſitores.

100 Vigeſimus-Tertius eſt *Lucæ* 16. de villico; vbi dicitur: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; vt, cùm defeceritis; recipiant vos in æterna tabernacula*: ergo anima habet æternum receptaculum.

Vigeſimus-Quartus eſt *Act.* 7. vbi beatus Stephanus orabat, dicens: *Domine Ieſu accipe Spiritum meum.*

Vigeſimus-Quintus eſt, Corinth. 2. capite 5. *Scimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra diſſoluatur, quòd ædificationem habemus à Deo, domum non manufactam, æternam in Cælis.*

Vigeſimus-Sextus eſt ad Philipp. 1. *Deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto.*

Vigeſimus Septimus eſt, ad Rom. 7. *Infælix ego homo, quis me liberauit de corpore mortis huius?* Hæc autem non diceret, niſi Anima poſt mortem viueret.

101 Alia loca Scripturæ habet S. Bonau. *ad lib. Sapientiæ.*

Primvs locus eſt *Sapient.* 2. vbi loquitur de quibuſdam erroribus. *Hæc cogitauerunt, & errauerunt: excæcauit enim eos malitia eorum. Quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum*: ideſt, ſecundùm animam; inexterminabilem. Alludit ad illud Geneſ. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*: imago autem eſt in rationalibus, nempè, quorum eſt anima capax donorum; inter quæ eſt immortalitas, ſic enim Deus eſt immortalis.

Hoc argumentum vrget Diuus Gregorius Nyſſenus *libro de Anima, & reſurrectione.* Neque verò hinc ambitur Diuina æqualitas; ſicuti ſi eſſet omnipotens, infinitus, immenſus, &c.

Secvndvs eſt Sapient. 3. *Iuſtorum animæ in* 102
manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Viſi ſunt oculis inſipientium mori: illi autem ſunt in pace. Vide Diuum Bonauenturam.

Tertivs eſt Sapient. 4. *Iuſtus, ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit*: & infrà: *Placens Deo factus eſt dilectus, & viuens inter peccatores, tranſlatus eſt: placita enim erat anima illius: propter hoc properauit educere illam de medio iniquitatum.* Vide Seraphicum Doctorem ibi.

Quartus eſt Sapient. 5. *Ecce quomodo computa-* 103
ti ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt.

Quintus eſt ibid. *Talia dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt, &c. Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio eorum apud Altiſſimum. Ideò accipient Regnum decoris, & Diadema ſpeciei de manu Domini.*

Alias Scripturas ad hoc affert Sanctus Bonauentura, *Tomo* 7. *in Compend. Theologicæ Veritatis, lib.* 2. *cap.* 55.

Prima eſt Sapien. 3. mox citato *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, &c. & ſpecies illorum immortalitate plena eſt.*

Secunda eſt Apoc. 9. *Deſiderabunt homines mori & mors fugiet ab iis.* Similes ſunt Scripturæ Euangelicæ; vbi in iudicio ſuſcitabuntur homines, & optabunt mori, & non poterunt.

Tertia eſt Ioan. 6. *Qui manducat meam car-* 104
nem, viuet in æternum.

Qvarta communis eſt; vbicunque præmia æterna, & pœnæ infinibiles inducuntur; vt Matth. 25. *Ite in ignem æternum, &c. Ibunt in ignem æternum: iuſti autem in vitam æternam.*

Quinta eſt Iacobi 1. *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cùm in varias tentationes incideritis: ſcientes, quòd tribulatio patientiam operatur. Patientia autem ſpem, &c. Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam, cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* Si enim alia vita non eſſet, nulla tribulatis conſolatio remaneret; è contra, qui in mundo lætantur fœliciſſimi eſſent.

Sexta, pro coronide, eſt *Geneſ.* 1. Deus fecit hominem ad imaginem ſuam; ſed Deus eſt immorta- 105
lis: ergo etiam anima. Quo argumento vſus eſt D. Gregor Nyſſenus, & D. Auguſtinus *de Spiritu, & anima, cap.* 38. vbi ait: *Non enim anima imago Dei eſſet, ſi mortis termino clauderetur.* Hoc notat D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 17. *quæſt.* 1. *arg.* 5. *addita reſponſione.*

Vltimò affert vbique ſcripturas, quæ teſtantur Deum iuſtum, qui malos punit, & bonos coronat: certum eſt autem, hæc in hac vita non impleri; cùm mali in hac vita ſæpè lætentur, mittant radices, &c. iuſti autem affligantur perſecutionibus, &c. Id ſæpè mirati ſunt Sancti: Sic Iob. 21. *Ducunt in bonis dies ſuos. Tenent tympanum, & Citharam*; mox: *Et in puncto ad Inferna deſcendunt.* Hierem. cap. 12.

Quare

Quare via impiorum proſperatur? mox, *ſanctifica eos in die occiſionis.* Cùm igitur fides noſtra veriſſima hoc doceat; nullatenus poterit quilibet Atheus hoc verè confutare; quia verum non contradicit vero, vt ſæpè dixit S. Bonau. & cum eo Rochus, *hîc, lib. 3. quæſt.* 15.

106 Probatvr ſecundò à D. Bonau. authoritatibus antiquorum Philoſophorum, atque SS.PP. Et ſanè Philoſophi omnes, exceptis quibuſdam ſolis, quos Cicero, infrà allegandus, minutos appellat, confeſſi ſunt animæ immortalitatem. Ita Pherecides, vt refert Tullius, 1. *Tuſculan. qq.* Pythagor. Triſmeg. Diogen. Tucidid. Thales, Zoroaſt. Anaxagor. Aratus. Plotin. Porphir. Procul. Numer. Theophil. Tull. quos referunt Nicol. Fabent. *lib. de immortalitate animæ,* ad Clem. VIII. *cap.* Eugub.
107 *lib. 1. de perenni Philoſophia*; & egregiè hanc partem tuentur Plato in Tim. Philet. in Menone, & *in lib. de Repub.* Fateor, Stoicos perennem non tenuiſſe Animæ durationem. Omninò ſenſit immortalitatem animæ Ariſtoteles, vt teſtantur Olympiodor. Ammon. Philopon. Simplic. Auicen. quos refert Mirandul. *lib. 4. de examine vanit. cap.* 9. Theophraſt. Themiſtius, & alij inſigniores Ariſtotelis interpretes, Arabes, Græci, & Latini: inter hos D. Thom. 2. *cont. Cent. cap.* 70. *& ibi* Ferrar. 8. *Phyſicorum, lect.* 12. & 12. *Metaph. lect.* 3. & ſæpè *alibi.* Albert. *tract.* 2. *diſt.* 18. *quæſt.* 3. Eugub. *lib. 9. de perenni Philoſophia, cap.* 16. & ſequent. Valent. Suarez, *loc. cit.* Tolet. 15. Ruui. *loc. cit.* initiò allegati. Idem ſentit D. Bonau. *in hac quæſt. ad 3. & diſt. 15. quæſt. 1. fund. 2. & alibi.*

Probatvr à D. Bonau. primò hic ex libris de anima, vbi ex profeſſo Ariſtoteles diſputat de hoc; præcipuè ex tertio libro.

108 Primvs locus eſt, 1. *de anima, text.* 66. vbi dicit, *Quòd amare, cogitare, & ſimilia deſtruuntur cum corpore; at intellectus Diuinum quid, & impaſſibile eſt.* Quid clariùs.

Secvndvs locus eſt, 2. *de anima, text.* 21. vbi ait: *intellectum aliud genus animæ eſſe, à ſenſitiuo; & vegetatiuo, & id poſſe ab his ſeparari; ſicut perpetuum à corruptibili.*

Respondet Faber ſeparationem hanc intelligere, quoad operationem.

Contra: nam ſubdit, ſicut perpetuum à corruptibili.

Tertius eſt, 3. *de anima, text.* 20: vbi ait: *Intellectus in actu, quo contemplamur, quantum ad operationem, non manet poſt corpus; tamen, ſecundum ſe, ac ſuum eſſe, immortalis eſt.*

109 Quartus eſt, 3. *de anima, text.* 7. vbi ponit differentias inter intellectum, & ſenſum, quòd intellectus non læditur à vehementi intelligibili. ergo intellectus eſt impaſſibilis.

Respondet Faber, Ariſtotelem ſolùm velle, intellectum non pati, in operando; eò quòd agit ſine organo corporeo, quod læditur à ſenſibili vehementi.

Verum attentè conſideranti liquet, Ariſtotelem ibi ponere intellectum impaſſibilem abſolutum.

110 Qvintvs eſt 3. *de anima, text.* 3. vbi Ariſtoteles aſſerit, mentem non alligari alicui obiecto finito, ſed omnia intelligere: ex quo deducit, quòd anima non eſt mixta corpori, & in hoc laudat Anaxagoram, qui dixit mentem impermixtā eſſe corpori: quia *intus exiſtens prohibet extraneum.* Vbi nota Anaxagoram poſuiſſe mentem non eſſe mixtam corpori, non ſolùm operatione, ſed etiam ſecundùm eſſe; & in hoc laudatur ab Ariſtotele.

Respondet Faber, in hoc laudari Anaxagoram: quia dixerat, mentem eſſe debere impermixtam ab omnibus obiectis; vt imperaret omnibus, & ſic omnia obiecta cognoſcat; *intus enim exiſtens prohibet extraneum.*

Contra: nam ita ſecum pugnaret, putans, 111 ſpecies intelligibiles eſſe, velut ſenſibiles; imò corpuſcula, ſe prementia; ita vt vnum obiectum aliud excluderet: quod ab Ariſtotele omninò alienum liquet, maximè hoc libro, & in tota Metaphyſica.

Sextvs eſt, 3. *de anima, textu* 6. vbi ait: *Mentem non eſſe mixtam corpori: quia eſſet calida, vel frigida.*

Respondet Fauentinus, Ariſtotelem velle ſolùm, animam non eſſe corpoream, quoad eſſentiam; licèt ſit quoad eſſe. Hinc arguo. Id, quod eſt incorporeum in eſſentia ſua, non pendet in eſſe: quia eſſentia, & eſſe ſunt idem, ſecundùm Fabrum; *Theor.* 52. vbi loca Scoti adducit in via Ariſtotelis. Deinde. Id, quod eſſentiā tale eſt, vbicunque ſit, manet tali manente eſſentiā; vt clarum eſt: & Scotiſtæ non rarò vrgent.

Septimus locus eſt, *text.* 19. *eiuſdem lib.* 3. vbi ait: *Intellectum agentem eſſe immixtum, ſeparabilem, & ſimplicem.* Hunc vrget Seraphicus Doctor *in 2. diſtinctione 17. art. 1. quæſt. 2. ad argumenta.*

Respondet Faber, id aſſeri ab Ariſtotele: ſed non probari; ideò infert, dici de mente aliorum.

Perbelle quidem! illa omnia, quæ Ariſtoteles dogmatizat, ſunt de mente aliorum. Imò id, quod non probat, ſæpè ſupponit vt euidens.

Octauus locus eſt, *text.* 20. vbi ait: *Intellectus* 112 *poſt mortem non reminiſcitur: quia corrupta eſt phantaſia, tamen non manet poſt mortem, ſecundùm ſe, & immortalis eſt.* Quid clarius?

Respondet Faber, ſicuti ad præcedentem; quæ reſponſio, eodem pacto eliditur.

Inſignis eſt etiam locus, quem affert S. Bonau. *in 2. diſt. 15. quæſt. 1. fund. 2. ex lib. de animalibus, cap.* 16. Vbi ait: *Solus intellectus intrat ab extrinſeco.* Idem habet 2. *de generatione animalium, cap.* 3. Hunc locum plurimi faciunt Piccolominus, & Vicomercatus, apud Fauentinum. Verba Ariſtotelis præclara ſunt: *Reſtat igitur, vt mens ſola extrinſecùs accedat, eaque ſola Diuina ſit, nil enim cum eius* 113 *actione communicat actio corporalis.* Hunc textum magni pendet Ruuius, *quæſt. 3. num.* 46. Toletus, *loco citato*, & alij.

Niqve verò vllius momenti reſponſionem affert Faber, vt pollicitus eſt, *ad* 4. neque Scotus, *in 4. diſt. 43. quæſt.* 2. Henric. *lib. 1. q.* 11. vbi Ariſt. in hac quæſtione aſſerunt veluti in ancipiti verſatum. Horum fundamenta conuellam in calce diſputationis.

Hæc, & alia efficaciſſima Ariſtotelis teſtimonia referunt Suarez, Valentia, Toletus, Ruuius, & Oregius.

Qvæ cùm ita ſint, non adeò firmè D. Gregorius Nazianzenus, *diſp. in Eunomium* Nyſſenus, *lib. de anima* cenſent, Ariſtotelem animæ mortalitatem credidiſſe; Neque ſolidè id ei adſcribunt Plutarch. *de placit. Philoſ. cap.* 1. Pompon. *de immortalitate animæ.* Simon Portius, *libello de mente humana,* Theodoretus *de curandis affectionibus Græcorum, lib.* 5. Caietanus 3. *de anima, cap.* 2. quibus adde prælectores Patauinos, præcipuè Zabarell. & Cremoni

moninum, qui tenuerunt, animam, in via Ariſtotelis eſſe mortalem. At vtinam hic ſiſteret. Quod plorandum eſt, plurimi ſunt Athæi facti ſunt Caluiniſtæ apud Prateol. *verbo Athæi*, & Bouerium *Exam.2. ad art.11. Carnis reſurrectionem*, cenſent, non eſſe fidem noſtram validius abolendam. Dicamus, (aiunt) Animam cum corpore extingui. Nos etiam Ariſtotelis, & Paganorum ferè aliorum argumentis ad D. Vincentij Xenodochium, eos cum inſanis curandos deducemus:

114 INNVMEROS prætereà refert D. Bonauent. Sanctos Patres, immortalitatem animæ probantes, ne dum firmiſſimè credentes: Ex his refert S. Bonauentura multos *in Bibliis pauperum*, & *in Compend. Theol. veris. locis adductis.*

IAM tandem res declarata eſt etiam in Conciliis, præcipuè Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ.8.* vbi definitur anima immortalis naturâ ſuâ, aduersùs quoſdam, auſos dicere, rationalem animam, naturâ mortalem, eſto gratiâ ſeruatam. Vbi ſanctum Concil. iniungit Magiſtris, vt impugnantium diluant argumenta.

115 NVNC verò pugnemus rationibus validiſſimis, ex quibus aliquæ demonſtratiuæ exurgent: quidquid aduersùs dixerint Scotus, Poncius, Bellutus, Maſtrius, Faber vbi ſuprà, Arriaga, *diſput.10. ſec.5.* & alij, negantes, demonſtrationem vllam pro hac aſſertione exiſtere. Nos igitur omnes rationes è D. Bonauent. ſumemus, ex quo alij etiam eaſdem deſumpſêre.

PRIMVM argumentum eſt. In ordine vniuerſi æquè, vel magis neceſſariò concurrit vltima forma, quàm prima materia; ſed prima materia eſt incorruptibilis, vt Philoſophi omnes fatentur: ergo & vltima forma, ſed hæc eſt rationalis: ergo.

116 SECVNDVM argumentum, habetur ex eodem ordine vniuerſi. Ad complementum vniuerſi neceſſaria ſunt omnia genera creaturarum, oppoſita, & media: reperitur autem corpus incorruptibile, quod eſt Cœlum, & ſpiritus, qui eſt Angelus, qui neque eſt corpus, neque eſt in corpore: ergo debet dari etiam aliud, quod ſit ſpiritus, & forma corporis incorruptibilis; ſed hoc eſt anima rationalis: ergo. Hoc argumento nititur Suarez *lib.1. capite 12. num.8.*

TERTIVM argumentum ſumitur ex ordine Diuinæ Iuſtitiæ, quo maximè nituntur omnes ferè Doctores, præcipuè Valentia, qui ſeptimam demonſtrationem hanc clamat. Si anima interiret cum corpore, ſequeretur, Deum non eſſe iuſtum: At
117 Deus iuſtiſſimus eſt: Ergo. Probatur ſequela: nam, cùm Deus ſit Rector, atque Gubernator mundi, & maximè hominum, ad iuſtitiam illius pertinet, vt pro meritis probos remuneret, improbos puniat. At hoc non fit in hac vita, vbi impij ſæpè proſperantur, iuſti exercentur. Quod etiam naturali ratione percepit *Hierem. 12.* Deum alloquens. *Iuſtus quidem es tu Domine, ſi diſputem tecum: Verumtamen iuſta loquar ad te: Quare via impiorum proſperatur: benè eſt omnibus, qui præuaricantur, & iniquè agunt?* Cui obiectioni, vt defendat Diuinam iuſtitiam, reſpondet: *Congrega eos, ſicut gregem ad victimam.* Quo ſignificat, impios poſt hanc vitam pœnas luere. Atque etiam Dauid. *Pſal.36. Noli æmulari in eo, qui proſperatur in via ſua, in homine faciente iniuſtitias. Et adhuc puſillum, & non erit peccator, & quæres locum eius, & non inuenies. Manſueti autem hæreditabunt terram.* Idem habet. *Iob.12.* Hinc etiam Chriſtus *Lucæ 16.* inducit Abrahamum, reſpondentem Diuiti, in infernis cruciato. *Fili, recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: Nunc autem ille conſolatur, tu verò cruciaris.*

HOC argumentum præclarè vrgetur à D. Chry- 118
ſoſt. *ſerm.4. de Prouidentia*, vbi concludit, *perindè eſſe negare animam immortalem, ac negare Deum, quia negatur Dei iuſtitia, quæ eſt Dei ſubſtantia.* Hoc argumentum, ſuppoſito, Deum eſſe agentem liberum, quod clarum eſt, nè ſit homine deterior, euidenter, & neceſſariò fatetur Fauent. *Theor.78. cap.4. argum.4.* Toletus *quæſt.15. argum.18.* Si ad argumentum reſpondeas, non concludere immortalitatem animæ, ſed animam ſuſcitandam poſt mortem ad reſurrectiones. Contrà arguit S. Bonau. quia anima ex nihilo eſt facta: ergo ſi moreretur, ad nihilum reuerteretur, & rurſus ibi eſſet creanda ad pœnas, vel ad præmia. Imò D. Clemens Papa, *lib.3. recognit.* teſtatur, ſe argumentum hoc ex ore D. Petri accepiſſe. *Si Deus eſt iuſtus; ergo anima eſt immortalis*, vt referunt Riuius, *quæſt.4. in fine*, Maſtrius, & Bellutus, *numero 148.* eamque demonſtrationem acclamat Suarez, *libro 1. capite 10.*

RESPONDENT Maſtrius, & Bellutus, ex Sco- 119
to, non eſſe naturaliter euidens, Deum, quò ad immortalia, hunc mundum gubernare, ſecundum leges iuſtitiæ punitiuæ, & præmiariuæ. Eſto ſciatur, eum regere, quoad eſſe naturale.

AT, nùm omnia mouentur naturaliter à ſe? ergone Deus iuxta cardines Cœli ambulat, nec noſtra conſiderat, vt arguit Eliphaz, *Iob.22.* Nùm Deus eſt ſupremus Dominus, à quo omnis iudicij iuſtitia deſcendit per participationem? Quis Iudices diriget, vt iuſtè iudicent? ſanè Deum improuidum, iniquum, inſipientem ità facies.

RESPONDET ſecundò Scotus, & aſſeclæ, data 120
Dei gubernatione, iuſtum nunc actu virtutis accipere præmium, & impium peccati pœnam, vt dicebat Diuus Auguſtinus *libro 1. confeſſionum, capite 12.*

OBSECRO, quod præmium miſerrimis, totâ vitâ à Tyranno oppreſſis? quæ pœna impio illi, cui omnia ad vnguem proſpera ſuccedunt? Debent quidē pœna, & præmium dari à Iudice ſanè diſtincta, vt notant Complutenſes: Delectatio autem ſtudioſa è virtute emanat. Nec auxilium ad alios virtutum actus, eſt præcedentium præmium adæquatum, vt credit Poncius. Exemplo Apoſtoli id oſtendi poteſt, qui plenus gratiâ, ad virtutem crucis, vitam oderat.

RESPONDET adhuc Poncius, ſatis præmium aliquorum ſæculorum ſoluere virtutes breuis vitæ curriculi. At non percipit aciem rationis SS. Patrum, Theologorum, & Philoſophorum, quæ cogit admittere animam in morte non deſtrui, ſed independentem naturâ ſuâ ex vi vniuerſalis Dei prouidentiæ permanere, atque adeò ſemper exiſtere.

QVARTVM argumentum, quod in ſacram ſibi 122
Demonſtrationem adſciuit Valentia, & in euidentiſſimum Faber argumentum cum Toleto, ſumitur ex obligatione, qua ad virtutem tenemur. Omnis perſuaſio ad exequenda pleraque virtutum officia, ad quæ iure naturali tenemur, veriſſima eſt. Perſuaſio de immortalitate animæ eſt tali modo neceſſaria: ergo hæc perſuaſio eſt veriſſima. Maior probatur: nam, vt verum, ita etiam bonum vero, non autem mendacio, & errori conſonat. Sunt autem omnia virtutum officia, ad quæ tenemur, recta, & bona; non

non igitur egent ad ſui executionem mendacio; ſed in veritate ſatis innituntur. Minor probatur dupliciter.

122 Primò, quia exequutio quarundam virtutum requirit contemptum aliquarum rerum, ad vitam hanc pertinentium, quæ vix poſſet quis relinquere, niſi alia vita ſupereſſet, qua mortificationes iſtæ compenſarentur; vt Temperantiæ officia, pro voluptatibus ſenſus euitandis; officia fortitudinis, quæ ſæpè vitam profundere pro ſalute Reip. præcipiunt. Item Iuſtitiæ, cuius plerunque officia facultatibus obſunt; Religionis, quæ mortem etiam appetere pro Dei confeſſione iubet, aliarumque virtutum. Ideò enim arduæ ſunt virtutes; quia ſæpè ſine profuſione rerum huius vitæ adimpleri non poſſunt. Ecquis autem hæc omnia profunderet, etiam ipſam mortem ſubeundo acerbiſſimam; ſicuti alacriter fecêre SS. Martyres, ex quibus aliqui fuere etiam Principes, ſi alia vita remunerationibus non ſupereſſet?

123 Probatur ſecundò: quia, ſi animæ non ſupereſſet in alia vita remuneratio, profectò virtutes poſſent vitia cenſeri. Neque iudicio rationis dictarentur hæc profundenda. Imò ſtulti, ac miſerabiles eſſent proceriores Heroes; vt ait Apoſt. 1. Corinth. 15. *Si in hac vita tantùm in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.*

Confirmatur à D. Bonauentura ex communi de hac re conſenſu omnium Sapientum, qui Iuſtitiæ Dei debitum cenſuêre, has ſtudioſas, & heroicas operationes remunerare. Sic omnes Chaldæi, Perſæ, Græci, Arabes: imò etiam Mahumetani, qui ideò colunt Deum, & alij Deos coluerunt, expectantes remunerationem in alia vita. Hoc argumentum euidentiſſimum confitetur Fauentinus *ratione ſecunda*, ad immortalitatem animæ comprobandam cum Toleto 12. *lib.* Suar. *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 14. ex Origene, *lib.* 7. contra Celſum, & aliis.

124 Muſſitet Maſtrius, adhuc hæc ardua eſſe patranda. Eſto, tenerentur homines; non tamen libenti, & alacri animo id fieret; ſicuti Virtutes exigunt.

Respondet Arriaga, ſolùm probari, animam poſſe poſt mortem permanere; non tamen in æternum duraturam. At quis eam corrumpet poſt hanc vitam? non enim anima eſt aliquid violentum, ad modum impulſus, qui paulatim deficit.

125 Quintum argumentum, reaſſumens etiam præcedens, eſt ex fine deſumptum. Remoto vltimo fine, omnes alij fines ſunt vani; ſed finis vltimus omnis operationis rationalis, eſt beatitudo perfecta: ergo, ſi hæc non reperitur, fruſtrà anima operatur ſtudioſè. Sed hoc eſt inconueniens: ergo eſt ponenda beatitudo. Hæc autem eſt vita firma, ac ſtatus, aggregatione bonorum perfectus: ergo neceſſe eſt, ponere vitam ſtabilem, indeficientem in ſumma fœlicitate: ergo & animam immortalem; vt eâ fruatur.

126 Sextum argumentum, quo firmiter probatur beatitudo emerita, fundatur in appetitu naturali beatitudinis. Hoc verò argumentum in ſecundam ſibi aſſumit demonſtrationem Valentia, Faber *in quintum argumentum*, Toletus *in nonum*. Omnes homines naturaliter appetunt beatitudinem, ſi anima extinguitur cum corpore; ſequitur neceſſariò, vt multiplex appetitus animæ ſit irritus: ſed nullus talis appetitus naturalis eſt irritus: ergo. Maior probatur: nam irritum, & vanum appetitum nominamus eum, qui expleri non poteſt: vt ſi quis vanè appetat eſſe Angelum, multa autem appetit anima rationalis, appetitu elicito naturali (hoc eſt neceſſarium, ſaltem quoad ſpecificationem: ita vt nequeat illa reſpuere) quæ, ſi anima extingueretur, nunquam conſequi valeret. Nam primò appetimus beatitudinem in communi: ita, ſcilicet, fœlices eſſe, vt non ſollicitetur anxiè animus deſiderio alicuius vlterioris boni: neque angatur à malo. Euidens autem eſt, hunc appetitum in hac vita expleri non poſſe. Secundò naturaliter etiam appeti- 127
mus eam rem, in qua verè conſiſtit beatitudo, ideſt, Deum, vtpotè rerum omnium cauſam clarè, & quidditatiuè cognoſcere, & eo frui perfectè, quod deſiderium in hac vita non valet expleri. Beatitudinem verò eſſe debere ſempiternam, naturaliter eſt notum, vt arguit S. Auguſt. *lib.* 13. *de Trinit. capite* 13. inferens, nullum exiſtere, volentem amittere naturaliter beatitudinem: ex quo ſequitur, non eſſe ſolum rationi conſonum: (vt reſponſio Scoti ruat.) ſed etiam naturæ neceſſarium.

Præterea appetimus naturaliter, perpetuò permanere poſt interitum corporis, & ſanè appetitu elicito.

Respondet Scotus, *in* 4. *diſtinct.* 43. *quæſt.* 2. 128
non eſſe compertum: vtrum deſiderium illud perpetuò conſiſtendi ſit rationi conſentaneum, vt ita oporteat compleri, tanquam naturalem appetitum. Deinde & bruta refugiunt mortem: nec tamen appetunt immortalitatem.

Contra: nam, vt arguit S. Bonau. eò ipſo, quòd appetitus beatitudinis eſt naturalis, talis eſt etiam appetitus permanentiæ: quia beatitudo dicit ſecuritatem vitæ: vbi enim mors imminet, neceſſe eſt timeri: nec poteſt eſſe tuta fœlicitas.

Neque verò bruta deteſtantur mortem formaliter, vt eſt priuatio exiſtentiæ, & permanentiæ poſt mortem. Homines ſanè non ideò fugiunt mortem, imò appetunt, vt ait Apoſtolus. *Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri.* 2. Corint. 5. 129

Præterea naturaliter etiam appetimus aliqua bona poſt mortem, vt memoriam, famam, &c.

Quòd verò nullus naturalis appetitus ſit vanus, probatur: quia omnis naturalis appetitus eſt ab authore naturæ datus: quatenus ille naturam cum illa propenſione condidit. Non eſt autem ſapientis eò rem impellere, quò peruenire non poteſt.

Respondet Scotus. Vel eſt ſermo de natura- 130
li appetitu elicito, vel de non elicito: ſi de non elicito, petitur principium: nam appetitus naturalis, non elicitus, idem eſt, quòd naturalis rei potentia, & aptitudo ad aliquid. Itaque ſi velis probare, animam eſſe immortalem ex eo, quia habet appetitum ad beatitudinem; idem eſt, ac dicere, eſſe immortalem, quia poteſt non mori, quod eſt probandum. Si autem aſſumitur deſiderium elicitum, probatio erit inualida: tum quia deberet priùs probari, animam habere appetitum, non elicitum, cui oportet, elicitum eſſe conformem; eò quòd eſt æquè ignotum, atque ipſa immortalitas animæ, tum quia deberet probari hic appetitus eſſe rectus, vt naturalis oſtenderetur.

Scotum redarguunt D. Bonauentura *in corpore*, 131
& poſt eum Valentia, dicentes, hunc appetitum eſſe quemcunque, primò quidem elicitum in fundamento; conſequenter verò præcipuè elicitum, qui ſatis conſtat ex eo, quia non poſſumus immortalitatem auerſari, aut beatitudinem, quod eſt, appetitum hunc eſſe neceſſarium, quoad ſpecificationem: atque ex hoc appetitu demonſtramus à poſteriori, eſſe in anima potentiam naturalem, quâ viuat poſt corpus extinctum, atque adeò habere ad hoc appetitum etiam naturalem, non elicitum. Hinc colli-

gitur & hunc appetitum immmortalitatis eſſe rectû, quia eſt neceſſarius, nec poſſumus ab eo diſſentire, & hinc euidens fit, illum eſſe ab authore naturæ. Tandem ipſe Faber, *quinto loco*, hoc argumentum aſſumit, tanquam ſufficiens ad perſuadendum
132 quemcunque ratione præditum; & eſt ratio D. Auguſt. *libro decimo tertio, de Trinitate, capite octauo.*

Septimvm argumentum è præcellenti virtute ipſius Animæ ſumitur, quod in Principem demonſtrationem ſibi adſcribit Valentia, & Fauentinus in primam rationem, quam abſque dubio certiſſimam vocat. Toletus verò in argumentorum Ducem, & à Diuo Bonauentura indicatum, *fundamento* 4. & explicatur *in corpore*, & vberiùs *fundamento* 5. ſeu *quinta conſideratione*, *&* *ſequentibus.*

Omnis forma per accidens corruptibilis ita eſt limitata, vt non in res omnes, ſed in quaſdam tantùm determinatas poſſit cum quodam appetitu tendere, tanquam in effectus ſuos, vel obiecta; ſed anima rationalis non habet naturam, hoc
133 modo limitatam, ſed in omnes res, etiam poſſibiles, tanquam in obiecta ſua, poteſt appetitu tendere: ergo non eſt per accidens corruptibilis. Maior probatur: quia, quod aliquo modo corrumpitur, pendet in eſſe ſuo ab aliqua determinata diſpoſitione qualitatum, quæ per qualitates contrarias cauſæ corrumpentis tollatur; at verò, quod habet omnia pro obiecto, habet cum eis Sympathiam quandam, & cognationem. Secundò; quia, quod tali modo eſt illimitatum, non ſubiicitur vlli earum rerum; eſt enim in ordine eminentiori. Minor probatur ex amplitudine obiecti intellectûs, & voluntatis, quibus tendimus in omne ens, etiam infinitum; imò in ipſum etiam intellectum, & voluntatem; ob quam animæ præſtantiam, Deo, & Angelis ſumus ſimiles, qui etiam ſunt immortales: quia rerum omnium ſunt participes per intellectum, & voluntatem; & ideò à
134 nulla re contraria valent corrumpi: Si enim anima, & Angelus feruntur in ea obiecta, naturali amore, alienum eſt, ea eſſe poſſe inimica naturæ eorum. Hanc rationem affert etiam Cicero *libro de ſenectute.* Fruſtrà verò Maſtrius, & Bellutus, cum Scoto negant, naturaliter notum eſſe, ens, vt ens, eſſe obiectum intellectus ex natura potentiæ. Sic enim eſt obiectum Metaphyſicæ; & Deus ex inuiſibilibus cognoſcitur; vt dicitur *Rom.* 1. & *Sap.* 8. Ideò inexcuſabiles dicuntur Pagani; vt demonſtraui *tract.* 1. *diſp.* 1. *quæſt.* 5.

Hoc vnicum argumentum, ait Valentia, ſufficere eì, qui animam humanam habeat; vt etiam docet Diuus Auguſtinus, *libro de vtilitate credendi, capite octauo*, id perſpicaciter conſiderans. Attingit hanc rationem etiam D. Thomas, *quæſtione* 15. *articulo* 6. dicens: *Non inuenitur corruptio, niſi vbi inuenitur contrarietas.* Generationes enim, & corruptiones ex contrariis, & in contraria ſunt: vnde corpora cœleſtia, quia non habent materiam contrarietati proximè ſubiectam, incorruptibilia ſunt, in anima verò intellectiua nulla poteſt eſſe contrarietas.

135 Nota verò, Animam habere quidem contraria, vt eſt informans corpus, ideò ſeparabilis eſt: non verò ſibi contraria formaliter, vt talis natura eſt.

Notant ſecundò ex Diuo Bonauentura, *ad* 2. Caietanus *loco citato*, Diuus Thomas, & Valentia, *column.* 1001. non obſtare huic demonſtrationi noſtræ, quòd anima poſſit à Deo deſtrui, etſi Deus non ſit animæ contrarius; imò expetibilis; hoc enim eſt proprium Dei, qui eſt prima, & vltima, cauſa, à qua pendent res omnes in eſſe. Neque nos hoc demonſtrare prætendimus, vt nequeat à Deo deſtrui; ſed non poſſe, naturali via, deſtrui ab aliquo contrario; & hoc probatum eſt rectè ex eò, quòd non ſit contrarium aliud: nam etiam Deus ita conſeruat animam, vt eam nunquam deſerat. Vide Diuum Bonauenturam, *in primo, diſt.* 8. ad quam S. Doctor remittit.

Respondet Maſtrius, poſſe dici à Philoſophis, 136
eam corrumpi ad corruptionem compoſiti. Sed aduertant, animam eſſe ſubſtantiam ſpiritualem altioris ordinis; atque adeò diſpoſitionibus corporeis, deſtructricibus compoſiti, nullatenùs obnoxiam. Quid dicent modò Philoſophi?

Octavvm argumentum eruitur ex eadem virtute animæ. Omnis virtus, quæ per receſſum, & impermixtionem cum corpore corruptibili fortificatur, eſt incorruptibilis per naturam. Talis eſt anima rationalis, vt patet, quia tantò roboratur ſpiritus, & homo interior, quantò mortificatur exterior: ergo virtus eſt incorruptibilis: ergo & ipſa anima, à qua virtus emanat.

Nonvm argumentum ſumitur ex eodem ferè 137
medio operationum, ſcilicet, animæ, independentium à corpore; quod eſt tertium, & quartum Valentiæ demonſtrationis medium. Toleti quartum, & quintum. Fauentini ſextum, vocatque rationem efficaciſſimam; hanc verò demonſtrationem fatetur Suarez *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 35. vbi aliam demonſtrationem non agnouit, præter hanc, & illam moralem, allatam *tertio, & quarto loco.* Hanc verò primò vrget Suarez *num.* 19. at D. Bonau. *fund.* 4. *& aliis ſequentibus*, & eſt Platonis in Phædro. Nulla forma corruptibilis habet aliquas operationes, omninò independentes formaliter à corpore; ſed anima rationalis habet aliquas tales operationes: ergo. Maior probatur à Valentia ex D. Bonau. quia, ſi forma non pendet à corpore in agendo, non pendebit in eſſendo; cùm *eſſe*, & *operari* ſint inuicem agnata; & *operari* ſequatur ad *eſſe*, nec poſſit eſſe nobilius ſuo principio: & hoc fundamentum, tanquam firmiſſimum, poſuit Ariſt. *primo de anima, text.* 13. vt notat D. Bonau. 5. *ex quinta conſideratione*; & poſt cum Valentia. Ait verò Philoſophus. Si eſt aliqua animæ operatio, aut aliqua paſſionum propria, continget vtique ipſam ſeparari; ſi verò nulla eſt propria ipſius, non vtique erit ſeparabilis. *Textu verò decimo ſecundo*, dixerat, non eſſe cenſendam propriam, & inſeparabilem eam operationem animæ, quæ vel eſt imaginatio, vel non eſt ſine imaginatione, ideſt, quæ per corporeum organum exercetur.

Ex his habes, quàm malè Fauentinus, *Theor.* 68. 138
cap. 3. præcipuè ad *primum.* Maſtrius, ac Bellutus, cum Scoto dicant, aſſeri ab Ariſtotele independentiam operationum animæ ab organo; non tamen hinc deduci incorruptibilitatem, ac ſeparationem, ſecundùm *opera*, & *eſſe*: ſed ſolam incorruptibilitatem organicam, ſeu ad corruptionem organi. Ipſe verò Faber, *cap.* 4. *arg.* 6. ſic ait, efficaciſſimè argui ex illo principio Ariſtotelis, quod anima intellectiua non eſt organica, ſecundùm eſſentiam, nec corrumpitur à vehementi intelligibili, ſed perficitur: vt habetur 3. *de Anima, textu* 6. *&* 7. At tale genus formæ Phyſicæ nihil prohibet ſeparari à corpore, & manere poſt mortem: vt ipſe Ariſtoteles ait, 2. *de Anima, textu vndecimo*, & 12.

Metaph.

Metaphyſicorum, *textu* 17. Ergo rationalis eſt immortalis. Quæ omnia habet D. Bonauent. *in fundamentis*, vbi etiam retundit reſponſionem Fabri, ſuprà allatam, qua operationem aliquam inorgani-
139 cam fatetur, nec vult indè concedere animam independeutem, etiam ſecundùm eſſe. Nam, vt arguit D. Bonauent. §. *ex quinta conſideratione*, cuiuſlibet ſubſtantiæ rationalis, vel ſpiritualis, ſecundùm eſſe, & durationem, pendentis à corpore, operatio pendet ex corpore: Sed anima rationalis propriam operationem habet independentem, ſcilicet, *intelligere*: ergo duratio animæ non pendet à corpore; vt per accidens corrumpatur cum corpore, neque verò per ſe corrumpi poteſt, quia non habet contrarium: ergo eſt immortalis. Maior probatur: quia operatio ab eſſentia manat, nec eſt illâ nobilior. Vnde non benè ait Fauentinus *ad* 1. operationem eſſe inorganicam: & tamen eſſe illius dependere. Vbi ſubdit, *non tamen ſequitur, intellectum eſſe incorruptibilem in operando*; Quia tunc quoque eſſet incorruptibilis in eſſendo, ſed eſt ſimpliciter corruptibilis in operando: At verò hoc Ariſtoteli repugnat, iuxta allegata à Fabro *in ſexto argumento*.

140 Observa autem rationem D. Bonauent. ob quam, per ſe, anima eſt incorruptibilis: quia, quod per ſe corrumpitur, à contrario corrumpitur; ſed anima non habet contrarium deſtruens: ergo. Minor probatur à multis: quia eſt ſimplex, carens materiâ. At, quia nos aſſerimus, animam eſſe ex materia, & forma; probatur primò, illam non habere contrarium à D. Bonau. *in corpore*. Quia anima, vtpotè forma inſignita Dei imagine, ac proinde nobiliſſima, eſt tantæ dignitatis, vt eminenter contineat perfectiones aliarum formarum, & reddat ſuam materiam ſaturam. Quòd ſi adhuc potentia remota manet, non tamen manet proxima, quia à Deo conſeruatur tanta colligantia, vt potè imago Diuinæ Maieſtatis, incorruptibilis à creatione.

Probatvr etiam à D. Thoma *loco citato* vt refert Suarez, *numero* 26. quia anima recipit formas contrarias, ſine contrarietate, nempè in eſſe intentionali, in quo rationes contrariorum non ſunt contrariæ, ſed eſt vna ſcientia contrariorum. Quam rationem optimam acclamat ibi Suar. ſuppoſitâ verâ naturâ animæ. At, ſuppoſitâ compoſitione illius ex materia, & forma, quàm abſurdiſſimam inclamat; ſubdit, poſſe aliquem dicere, recipi in eâ qualitates, etiam ſecundùm contrarietatem: Sed
141 hæc ſunt vana: nam anima patitur tantùm intentionaliter. Aliam rationem affert Suarez, *numero* 27. qua non egemus, ad ſuſtinendam animam immortalem, ſi compoſita ſit è materia, & forma.

Pergit Diuus Bonauentura roborare ſuum argumentum, quo independentiam animæ à corpore, in operando, oſtendit: ex quo etiam independentiam eius, ſecundum eſſe, optimè cum Ariſtotele deducit; vt fatetur Fauent. *locis adductis*.

Primo, quia cuiuſlibet ſubſtantiæ corruptibilis operatio antiquatur, & ſeneſcit in tempore: ſed animæ rationalis operatio non antiquatur: ergo. Minor probatur illo Ariſtotelis dicto: *In canis viget ſapientia, & prudentia*: quod idem aſſeuerat Hieronymus *ad Nepotianum*, *epiſt.* 2. & habetur in Breuiario, *Dominica ſeptima poſt Pentecoſten*, quod valdè authoritatem auget.

Secvndo probatur ab ipſo ex obiecto. Neceſſe eſt, proportionem dari potentiæ ad obiectum; ſed anima rationalis habet pro obiecto veritatem; quæ eſt incorruptibilis, vt ait D. Auguſt. *in ſoliloq.* eſt enim talis naturæ, vt ipſa negatio veritatis veritatem ponat: ergo; &c.

Tertio, quia obiectum voluntatis eſt iuſtitia, quæ eſt incorruptibilis, vt habetur *Sapientiæ* 1.

Qvartò, quia omnis virtus corruptibilis læditur à proprio obiecto, improportionabiliter excellenti; & magis nata eſt delectari in medio, quàm in extremo; ſed anima rationalis, intelligens maiora, & maxima, non propter hoc læditur; imò delectatur magis in cognitione primæ Lucis, & perceptione ſapientiæ Dei, quàm in cognitione alicuius boni creati: Ergo anima eſt virtutis immortalis. Tunc ſic: Omnis ſubſtantia per virtutem cognoſcitur; & virtus per operationem, & operatio per obiectum; ſed obiectum, quod eſt ens, vt verum, & bonum; ſimiliter & operatio, ac virtus eſt immortalis: ergo talis eſt Anima etiam ſecundùm eſſe. 142

Idem verò ſuprà oſtenderat, tùm quia ſupra ſe reflectitur: vndè non eſt materiæ alligata; tum quia ad debilitatem corporis roboratur, vt ſuprà dixi. Quæ omnia oſtendunt, quanti penderet Seraphicus hanc rationem, quam demonſtratiuam acclamat Valentia, Suarez, & ferè Toletus, ac Fauentinus *locis adductis*. 143

Resvmit *in corpore* aliquas ex dictis rationibus, & oſtendit Animam eſſe immortalem ex quatuor generibus cauſarum.

Primo, ex fine beatitudinis: nam finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem; ſed anima facta eſt ad finem beatitudinis, quæ debet eſſe vita æterna; vt ſit aggregatum bonorum ſummum. Hanc verò naturaliter appetimus, nec appetitus naturalis eſt fruſtrà: & hanc rationem laudat maximè, ex D. Auguſtin. 12. *de Trinit.* & *in libris de ciuit. Dei.*

Secvndò, probat ex cauſa formali. Quia anima formaliter eſt imago Dei immortalis.

Tertiò, ex materia, quæ nobiliſſimâ hâc formâ, quæ eſt imagine Dei inſignita, quietatur, ac ſummoperè delectatur, vtpotè, quæ omnes formas, quatum eſt capax, contineat eminenter: materia ſanè ad formas tantùm vniuerſi habet potentiam. Neque obeſt, quòd inclinet etiam ad formam Angeli, perfectiorem animâ, quia, cùm per ſolam creationem id fieri queat, non includitur in eius appetitu naturali. 144

Qvarto, ex parte efficientis Dei, qui hanc imaginem ſuam conſeruare tenetur.

Probatvr prætereà à Diuo Bonauentura 2. *part. Breuil. capite* 9. immortalitas animæ, cùm ſit creata ad Dei imaginem, intelligens omnia, ac liberè volens, vt nequeat ab aliquo cogi, habens obiectum intellectus, & voluntatis infinitum, cui ipſa anima ſe applicat, ideò eſt capax beatitudinis: Sed beatitudo neceſſariò eſt inamiſſibilis: ergo nil poteſt eſſe beatificabile, niſi ſit immortale. Hoc argumento cætera colligit S. Doctor, quæ habent Moderni, præcipuè Suarez, Valentia, Tolet. Ruuius, Fauentinus, & alij, *adductis locis*. Eadem accinit 3. *part. Centil. ad ſec.* 23. & per multas alias.

Fateor, animam eſſe imaginem Dei, ex fide nobis conſtare.

Alias rationes refricat, *lib.* 2. *Compendij Theologicæ veritatis, cap.* 55. 145

Prima

Prima eſt: omnis corruptio à contrarietate cauſatur; ſed nil ſubſtantiæ animæ eſt contrarium, vt dixi ſuprà: ergo.

Secvnda: Omnis capacitas à Deo impletur; ſed anima eſt capax beatitatis, quæ eſt vita perpetuò fœlix: ergo. Id profitebantur Galli antiqui, mutuantes pecuniam cum obligatione reſtituendi in alia vita, vt refert S. Doctor *Serm. de S. Thoma Apoſtolo*, ex Valerio Max. *lib.* 2. *capite* 1.

Tertia ſte; quia homo poſt mortem timorem multis naturaliter incutit, quod ſignum eſt, eum non omninò anihilatum deſiiſſe.

Qvarta eſt, ex iuſtitia Dei, quæ non impletur in hac vita, in qua mali ducunt in bonis dies ſuos, vt habetur *Iob.* 21. iuſti autem tribulantur: ergo datur alia vita; ſed hoc non poteſt eſſe, niſi anima ſit immortalis: ergo. De hoc argumento præclara è Sanctis Patribus effata refert.

Probatvr tandem; quia anima eſt ad Dei
146 imaginem: ergo immortalis. Ipſum vide.

Assero ſecundò, alias omnes animas eſſe corruptibiles. Ita S. Bonauentura, *in tota quæſtione ſecunda.*

Probatvr à D. Bonau. primò: quia omnis operatio brutorum eſt corpori alligata.

Secundò; quia facta ſunt in vſum hominum, pro hac vita, non pro beatitudine: ergo ſunt mortalia, &c. ſicut Cœli, qui pro patriæ ſtatu conditi ſunt, incorruptibiles eſſe aſſeruntur, vt addit *in corpore.*

Tertiò; quia deberent ex prima inſtitutione habere corpora immortalia: ergo & nunc; cùm non peccarint.

Quartò; alioquin deberent reſurgere animalia omnia. *In corpore* verò ſecuriùs oſtendit animarum brutorum mortalitatem ex fine; non enim ad beatitudinem conditæ ſunt; cùm non ſint ad imaginem Dei; ſed ſolùm veſtigia Diuinæ potentiæ. Vide Sanctum Bonauenturam.

147 Obicies primò *Eccleſiaſtes* 3. dicitur: *Vnus eſt interitus hominis, & iumentorum.*

Respondet D. Bonau. *ad* 1. loqui ſpiritum Sanctum, quoad exteriorem apparentiam: vnde ſubdit: *Quis nouit, ſi Spiritus filiorum Adæ aſcendat ſurſum?* Quaſi dicat, non nouit homo, qui ſolùm exteriora conſiderat carnaliter; ſic enim videmus deſinere compoſitum hominis; ſicut etiam bouis. At ſapiens id conſiderat, quod dicitur Eccleſ. 11. *Scito, quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.*

Eandem reſponſionem exhibet S. Bonauent. ad hunc locum Eccle. cum D. Hieron. Quòd verò ſubditur: *Quis nouit ſi Spiritus filiorum Adam aſcendat ſurſùm, & ſpiritus iumentorum deſcendat deorſùm?* non infert, Salomonem de hoc dubitare; ſed eſſe rem non omnibus compertam, quæ difficilè perſuadetur, & a ſolis ſapientibus optimè noſcitur. Ita D. Bonau. cum D. Hieronymo, quos ſequitur Valentia, *diſp.* 6. *quæſtione* 1. *puncto* 3. *colum.* 992. D. Thomas ait, Salomonem hic loqui in perſona impiorum; ſed hoc improbat Valentia, tum quia nullum eſt ibi verbum, hoc ſonans; tum quia D. Hieronymus locum illum nobiſcum exponit, cum D. Gregorio Neocæſareæ Epiſcopo, *in Metaphraſi, ad Eccleſ.* Idem habet Suarez *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 36. adducens Hugonem Etherianum, *lib. de Regim. animarum, cap.* 4. & Salon. Vien. & Olympiod. *ad hunc locum.*

Respondetvr ergo, ibi etiam loqui, quoad compoſitum: quia diſſoluitur homo, ſicuti brutum.

Obicies ſecundò, 1. *ad Timoth. vltim.* dicitur, *Deus, qui ſolus habet immortalitatem.* 149

Respondet S. Doctor, ſolum Deum habere immortalitatem: quia ſolus à ſe ipſo, independenter ab omnibus, habet immortalitatem per eſſentiam: Anima autem, licet naturâ à Deo acceptâ valeat perpetuari; tamen eget Deo, extrinſecè conſeruante: hæc autem conſeruatio eſt, à gratuita Dei bonitate; nec tamen eſt gratia, addita naturæ animæ: quia talem animæ naturam dedit, quæ *gratia* lato modo dicitur; vt notat idem S. Bonau. *in* 2. *diſt.* 17. *quæſt.* 1. *ad* 5. dicitur enim gratia influentia gratuita naturæ: propriè verò gratia eſt quid addens naturæ. Eadem reſponſione nituntur Suarez, Valentia, &c.

Obicies tertiò, ex D. Damaſceno, 1. de fide, cap. 2. *Omne, quod à verſione incipit, in verſionem tendit*; ſed anima rationalis à verſione incipit, cum ſit creata: ergo. Si dicas, tendere ad verſionem, quantùm ex ſe; at retineri à Deo, nè deſtituatur. Contra eſt D. Auguſt. 7. *de Ciuit, cap.* 5. vbi ait: *Sic Deus res, quas condidit, miniſtrat, vt eas agere proprios motus ſinat.* Si ergo anima, ex natura ſua, ad verſionem tendit: ergo Deus ſinit, eam eò ruere, vnde eruta eſt. 149

Respondet D. Bonauentura animam tendere ad verſionem non tendentiâ poſitiuâ, ſed potius ex deficientia propria, qua res ex nihilo eget ſuſtentari, alioquin deficeret. Deus igitur adeſt, ſuſtentans animæ naturam. Sanè Deus ſinit, res naturam ſuorum principiorum ſequi; ità, vt contra ea non agat, non verò infert, Deum nec ſuſtentare ſemper creaturam, cui naturam poſitiuè immortalem contulit. Hoc ſenſu in ſexta Synodo, ait Sophronius, animam noſtram eſſe immortalem per gratiam; quia eſt Dei beneficio indigens, quod latè gratia dicitur. Ita etiam ait Suarez, *cap.* 10. *num.* 37.

Obicies quartò multa loca Ariſtotelis, 150 ex quibus deducitur, eum ſenſiſſe animam mortalem.

Primo quidem ſuppono, cum D. Bonauentura nunquam Ariſtotelem aſſeruiſſe apertè, animam eſſe mortalem, vt notant etiam Toletus, Valentia, Suarez, & alij. Deinde verò, aliis oppoſitis locis apertè aſſeruiſſe animam immortalem, vt fatetur Fauentinus *Theor. citato, cap.* 1. circa finem. *§. ſecundus modus*; vbi concedit, verè hoc ſenſiſſe Ariſtotelem, tametſi hoc non probauit rationibus neceſſariis, quòd verò ſubdit, nullam, vel leuiſſimam Ariſtotelis rationem ad hoc afferri, falſum eſt, vt vidimus, & ipſe Fauentinus fatetur, *cap.* 4. *§. ſexto.* Efficaciſſima ratio deſumitur ex illo principio, probato ab Ariſtotele. Quòd anima intellectiua non eſt organica.

Primvs ac præcipuus textus, quem opponunt, eſt ſexageſimus ſextus primi de anima, vbi ait. *Intellectus corrumpitur quodam alterius corrupto.*

Respondent S. Doctor *ad* 3. Ariſtotelem *textu* 65. prælibare *intellectum extrinſecus aduenire.* Id probat. *Si enim corrumperetur, maximè ſenio; at hoc eſſe falſum,* ait, *quia ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, videret, vt iuuenis. Quare anima nil paſſa eſt; ſed id in quo ipſa eſt.* Infert ſtatim, textu 66. *Ipſum igitur intelligere, & ipſum ſpeculari marceſcit,* 151 *alio quodam interiùs corrupto; ipſum autem impaſſibile eſt. Intellectus fortaſſis diuinius quid, & impaſſibile eſt.* Hic locus illuſtris eſt pro noſtra ſententia,

vt

ait Fulienſis *libro 3. Phyſicorum, cap.6. art. 3.* Vult enim corrumpi ſolum actum, qui eſt intelligere, quod pendet à phantaſia, vt docuerat *textu* 12. ideò organis deprauatis, deprauari etiam phantaſmata, quæ oportet intelligentem ſpeculari. Male autem citant locum, qui non dicit, corrumpi intellectum; hunc enim incorruptibilem docet etiam ſequentibus, *ſecundo, & tertio, de Anima,* ideò *textu* 6. huius docet, Rationalem non eſſe mixtam corpori, cùm non ſit organica; & 2. *de anima, text.* 21. dicit, intellectum ſeparari à cæteris, ſicut perpetuum à corruptibili, vt diſſerit etiam Vicomercatus cum S. Doctore: Neque Faber apte reſpondet.

Nota, S.Doctorem referre textum oppoſitum, ac ſi dicat, Intellectum corrumpi: quia ſic à nonnullis legitur. Ideò piè exponendum ait, ad ſuppoſitam Ariſtotelis è cæteris textibus mentem.

Secundus locus eſt 7. *Metaphyſic. text. vltimo,* vbi vult, quòd quando compoſitum corrumpitur, ſolùm partes materiales remaneant, ideſt, elementa, ſed forma nequaquam.

152 Respondetur, id, de quibuſdam tantùm compoſitis, Ariſtotelem concedere, ideſt, animatis, irrationalibus, & inanimatis: nam de rationalibus, hæc habet 12. *Metaph. text.* 16. & 17. *Cauſæ itaquè mouentes, tanquam antea orta, exiſtunt: Quæ verò, vt ratio* (*ideſt cauſæ formales*) *ſimul ſunt, ſi autem aliquid poſterius permanet, conſiderandum eſt.* (*ideſt; an aliqua forma permanere valeat poſt ſuum effectum deſtructum*) *in quibuſdam enim nihil prohibet, veluti ſi anima talis ſit, non omnis, ſed intellectus: Omnem namque fortaſſis impoſſibile eſt.* Quid clariùs.

Deinde reſpondet Valentia, poſſe naturam, etiam vt principium, dici elementum; ſed hoc non laudo: quia ibi ſumit elementum, non vt principium, ſed vt diſtinguitur à forma.

Tertius locus eſt primo de Cœlo, *text.* 172. vbi ait: *ſi generabile, & corruptibile neceſſe eſt*: ſed anima rationalis, ſecundùm Ariſtotelem, eſt generabilis, cùm dicat, 12. Metaphyſicorum, text. 16. *Cauſam formalem ſimul eſſe cum effectu ſuo.*

Respondetvr, animam rationalem non eſſe generabilem, ſed extrinſecùs aduenire, ex eodem Ariſtotele 2. *de generatione animalium, cap.* 3. vt notat S. Bonauentura ſuprà *adducto loco, diſtinctione* 15.

Quartus locus eſt dogma Ariſtotelis. *Ex*
153 *nihilo nihil fit*: ergo anima non creatur, ſed pendet à materia.

Respondetur, ex Ariſtotele, ex nihilo per motum, nihil fieri; at anima non fit per motum.

Quintus locus eſt *6. Phyſicorum, ſumm.5. capite* 2. vbi probat, indiuiſibile non poſſe moueri, per ſe, ſed anima eſt indiuiſibilis: ergo non poteſt moueri per ſe; nec per ſe eſſe.

Respondetur, ex D. Bonauent. *in primo, diſtinct. 37. parte 2. articulo 2. quæſt. 2. ad argumenta,* Ariſtotelem loqui de indiuiſibili, habente poſitionem in continuo, quale eſt punctum. Anima verò non eſt indiuiſibilis quantitatis, ſed ſubſtantiæ.

Præcipuum fundamentum, quo nituntur Scotiſtæ ad probandum intentum, eſt: quia Ariſtoteles cenſuit, mundum eſſe æternum. Ità 8. *Phyſicorum,* & *lib.* 1. *de Cœlo, &* 2. *de Generatione, &* 12. *Metaphyſicorum*: ergo animæ infinitæ eſſent; cùm ſint immortales; ſed infinitum actu exploditur in tota Ariſtotelis doctrina: ergo animæ non ſunt apud eum immortales. Minor probatur, præcipuè *ex tertio Phyſicorum, text.* 16. *& ſequentibus.* Hoc argumentum inſolubile ait Faber, *Theor.* 68. *capite* 3.

Respondent Durandus *in 2. diſt.8. quæſt.3. num.9.* Tolet. 3. *de anima, quæſt.* 15. Ful. *lib.3. cap.7.* Valentia, *tom.1. diſp.6. quæſt.1. puncto 3. col.997.* in hoc ſecum pugnare Ariſtotelem. At D. Bonau. hic, *quæſt. prima ad* 3. contradictionem in tanto viro non admittit.

Respondet ergo *in 2. diſtinct. 1. parte 1.* 154
quæſt. 2. in corpore, verè Ariſtotelem, ſecundùm aliquos Sanctos, & Commentatores, aſſeruiſſe mundum ab æterno. Ita Auerroës 8. *Phyſic. &* 1. *de Cœlo, loco citato.*

Enim verò patet ſecundùm alios Doctores Modernos, mundum non fuiſſe, apud Ariſtotelem, æternum; Ariſtotelem verò ſolum probare, mundum non incepiſſe per motum, vt veteres Philoſophi ſunt arbitrati: Sic ipſum expoſuère D. Thomas *p. p. quæſt.46. articul.1.* Albertus *in 2. diſtinct. 1. art. 10.* Coætanei Seraphico; & Valentia, *tom. 1. diſput. 3. quæſt. 3. puncto 1. col.739.* Ferchius, *veſtigat.6.* & verè probatur, id ſenſiſſe Ariſtotelem: nam *primò Topicorum, cap.9.* ait. *Quædam eſſe problemata dialectica, de quibus non habemus rationes, vt: Vtrum mundus ſit æternus*: ergo nil aſſerit in hoc Ariſtoteles, ſed rationes eius ſolùm intendunt, mundum non incepiſſe motum.

Faber hic, *in 2. diſp.2. quæſt.2. dub.5. num.7.* ait, Ariſtotelem in hoc ſibi contradicere. At non recordatur, *in Theoremate allegato, cap.3.* ſe niti hoc Ariſtotelis fundamento, quippè fixo de mundi æternitate; vt hinc immortalitatem animæ noſtræ excluderet in eius doctrina, dixiſſeque eſſe argumentum inſolubile; quod nec ipſe ſoluere potuit.
Alia ex Ariſtotele teſtimonia ſoluunt Valentia, To- 155
letus, Suarez, & alij ſupra adducti, & minoris ſunt ponderis, quàm oppoſita pro ſententia noſtra, quæ omninò ſunt perſpicua.

Obiicies quartò: quia nullum eſt indicium huius permanentiæ animæ noſtræ poſt mortem: nam corpus corrumpitur, nec anima ampliùs ſe cognoſcendam præbet; Et ſi eſt forma corporis, iam violenter detineretur extra illud. Itidem videmus, operationes noſtras, etiam intellectus, pendere à corpore. Etenim patitur ad paſſionem corporis, eique condolet, & phantaſiâ ſubuerſâ, non rectè intelligit.

Respondet D. Bonauent. *in fundamentis, & in corpore*, circa finem, negando aſſumptum: quin potiùs multa extant immortalitatis ſigna, vt patet *in argum. adductis*, tùm in operationibus intellectus ſpeculatiuis; tùm in actibus intellectus practici, præſertim in remorſu conſcientiæ, in dictamine operandi iuſtè contra rebellionem corporis, & caſtigando illud, mortiquè exponendo, ſi opus ſit:
tùm etiam in affectibus voluntatis, quæ non quieſcit 156
niſi in Deo, & pœnam alterius vitæ naturaliter timet; & fœlicitatem appetit, quam in hac vita non reperit, &c. E regione, nullum eſt ſignum mortalitatis: nam quòd eius operatio lædatur, hoc eſt, quia in hac vita pendet à miniſterio ſenſuum organicorum, qui læduntur. Quòd verò patiatur, nihil obeſt: quia paſſio non eſt per ipſius læſionem, ſed per compaſſionem, vel ſi ipſa læſa dolet, non eſt per partis abſciſſionem, ſed per obiecti inquietantis irruptionem, & hoc, etiam ſeparata, patitur; vt dicam *Tertia parte.*

Neque verò ex compaſſione colligitur eius

paſſio

paſſio ad deſtructionem; cùm oriatur ex coniunctione arcta, & amicabili cum corpore: vnde, eâ diſſolutâ, non eſt, cur ſequatur mors in anima; cùm non maneat cauſa: licet autem appetitum retineat ad corporis reunionem, attamen eſt ſimplex appetitus, non deſtructiuus: quia non adhibet contrarium; vt anima, non valens coniungi, diſſoluatur.

Qvòd verò operatio animæ lædatur, hoc eſt per accidens: quatenùs læduntur ſenſus organici, miniſtrantes animæ, & operationibus eius ſenſitiuis, imò & remotè intellectiuis: non læditur autem intellectus in ſe, vt dixi cum D. Bonauent. *loco cit.* & *in 2. diſt. 25. part. 2. quæſt. 6. fundamento 3.* ex Ariſtotele 1. *de anima, text. 66.* ſuprà explicito. Ibi affert id 2. *de Gener. Animæ, cap. 3.* vbi ait: *Intellectus eſt ab extrinſeco.* Ibi leges apud ipſum eximia.

157 Hæc, & alia affert S. Bonau. quibus ſoluuntur miracula inſipientium oppoſita. Eum ſequuntur Suarez, *cap. 20. in calce puncti vltimi, quæſt. 1. in diſp. 6.* Toletus, Ruuius, & alij *in fine quæſtionum.*

Obiicies primò contra ſecundam aſſertionem. Eiuſdem rationis eſt anima ſenſibilis hominis, & equi, ſed anima ſenſibilis hominis eſt immortalis: ergo.

Respondet S. Bonauent. negando maiorem; nam ſenſibilis anima hominis eſt incorruptibilis forma, fluens ab anima immortali; & ab ea indiſtincte: At in equo dicit formam merè corpoream, & corruptibilem.

Obiicies ſecundò. Omnis anima, etiam vilior præcellit cuique corpori; ſed dantur corpora incorruptibilia, vt Cœli: ergo.

Respondet D. Bonauent. nobilitatem non facere ad maiorem durationem intrinſecè: nam etiam homo eſt nobilior ſaxo; & tamen lapis diutiùs durat, eſt etiam nobilior Cœlo, & tamen morte ſoluitur. Duratio itaque venit ex remotione cauſæ corrumpentis. Cùm igitur anima ſenſibilis ſit dependens à corpore corruptibili, deſtruitur, manentibus Cœlis, qui contrarium deſtruens non habent.

158 Obiicies tertiò: Subſtantia, cuius operatio non ſeneſcit in tempore, non corrumpitur in tempore; ſed anima ſenſibilis eſt huiuſmodi: quia, ſicut dicit Philoſophus primo de anima, text. 65. *Si ſenex acciperet oculum iuuenis, ita videret, ſicut iuuenis:* ergo.

Respondet Sanctus Bonauentura non ſeneſcere, quantùm ex ſe eſt; ſeneſcere autem, ratione eius, in quo radicatur, nempè, ratione corporis, ratione cuius etiam corrumpitur. Sanè anima rationalis aliunde colligitur immortalis: quia in ſenectute viget ſapientiâ; vt dixi ſuprà. Reliqua obiecta ſoluta ſunt ſuprà.

Ex his habes, quam nefandâ fronte Caluinus, *libro 4. Inſtitut. capite 7. ſectione vigeſima ſeptima*, latret, animam, apud Romanos, eſſe mortalem; *& capite 28.* Ioannem XXII. id definiſſe; cùm nil vnquam tale dixerit, vt notat Valentia, *loco citato.*

QVÆSTIO IX.

Quid ſit Anima.

Qvamvis æternitas animæ, & alia ſuprà diſputata nequeant planè cognoſci abſque animæ quidditate, vt notat Suarez, *libro primo, de Anima, in proœmio*; attamen quidditas animæ è ſuperiorum quæſtionum deciſione pendet; ideò tot præmiſi, vt tandem, quid ſit anima diſſeramus. 159

Geminam definitionem animæ affert Ariſtot. 2. *de Anima, cap. 1. & 2.* Vna eſt: *Anima eſt actus primus ſubſtantialis corporis phyſici organici, potentiâ vitam habentis.* Altera eſt: *Anima eſt id, quo viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus.* Has definitiones referunt Suarez, *libro primo, capite 2.* Toletus, *libro 2. cap. 1. in expoſitione Ariſt.* alentia *diſp. 6. quæſtione 2. punct. 1.* Ruuius 2. *de Anima, quæſt. 3.* & alij, eaſque explicant. Latè verò illas examinat D. Bonauent. paſſim, *tertia parte Centiloquij, ſect. 19. & ſequent.* & *lib. 2. Compendij Theologicæ veritatis, capite 29. 30. & ſequentibus.*

Circa priorem definitionem, multi multa habent. Nobis breuiter eſt explicanda: Dicitur ergo *Actus corporis primus*, formâ actuans corpus. Ita omnes Ariſtotelis Interpretes exponunt. Probatur: quia viuentia à non viuentibus, ſeu animata ab inanimatis diſtinguuntur eſſentialiter ſpecificè; ſic Equus à lapide; Leo à terra, ſed non diſtinguuntur per materiam; neque vltimò per corpus organicum, vel non organicum, ſed per animam: ergo anima eſt forma: quia omnis diſtinctio eſt à forma, ſeu actu, non à potentia: Ergo. Hanc rationem indicat Sanctus Bonauent. *in 2. diſtinct. 8. parte 1.* 160 *articulo 2. quæſt. 1.* Neque verò Ariſtoteles negat de anima intellectiua, eſſe formam corporis: nam ex eo probat, eſſe actum corporis: quia eſt principium motus, ſenſationis, & intellectionis. Dicitur: *actus* ἐντελέχεια Græcè *Entelechia,* vt notat D. Bonauentura, *loco citato.* Additur verò in definitione *Primus*, primitate originis reſpiciens eſſentiam: quia prius eſt eſſe, quam operari. Eſt ergo ſenſus: *Anima eſt actuans primò corpus, in eſſe viuentis*; hinc enim oriuntur actus ſecundi, ideſt, operationes. Quia verò actus primus poteſt eſſe triplex, vel vt forma, vel vt potentia, vel vt habitus; ideò dicitur per Antonomaſiam *actus primus*: quia nullum ſupponit. Dicitur Corporis pro corpore autem non ſumitur ſola nuda materia. Probatur ex ipſo Ariſtotele dicente: *Omne itaque corpus naturale participans, vita eius ſubſtantia erit,* ſubſtantia eius ſic eſt compoſita.

Hæc ſanè expoſitio ſupponit formam corporeitatis, diſtinctam ab Anima, quam vidimus, *quæſt. 3. diſp. 2. tract. 8. de Corpore animato.* Dicitur Organici, quia non quodlibet corpus eſt ſubiectum aptum animæ, ſed debet pluribus ſubſtantialibus organis eſſe elaboratum, ad varias operationes vitæ; vt ſæpè repetit D. Bonauentura, *in 2. diſtin. 15. art. 1. quæſt. 2.* & *diſtinct. 17. art. 2. quæſt. 1. 2. & 3.*

Dicitur *Potentia vitam habentis* ad excludenda cadauera, quæ, licèt organica ſint, ſicut & corpora aſſumpta ab Angelis: non tamen ſunt 161

proxi

proximè ad vitam diſpoſita. Sic D.Bonau. 2. *diſt.* 8. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. Senſus igitur eſt, eſſe actum corporis propè ad vitam diſpoſiti; nam *viuere viuentibus eſt eſſe* ex Ariſtotele, 2. *de Anima, text.* 36. Cùm igitur *viuere* ſit ſubſtantia viuentium; & ſubſtantialis vita habeatur ab anima; accipit vitam in potentia, non pro actibus vitalibus animæ iam informantis; (ſic enim definiretur per accidentalia: nam ſenſationes actuales ſunt accidentia:) ſed pro vita ſubſtantiali, quam anima dat corpori, vltimò diſpoſito per organa.

Neqve verò corpus organicum poteſt eſſe ſola materia organizata ſine forma ſubſtantiali: neque enim ſufficienter organizatur ſine forma ſubſtantiali; vt dixi *tract.præced. diſp.* 2. *quæſt.* 3.

Qværes: An hæc definitio ſit quidditatiua.

Respondetvr cum D. Bonau. *locis adductis*, affirmatiuè. Eum ſequitur Scotus *in* 2. *d.* 16. *quæſt. vnic.* vbi concedit, animam, ſecundùm ſuam eſſentiam, eſſe actum corporis. Idem ſentit Diuus Thomas *prima primæ, quæſtione* 75. *articulo* 1.

Probatvr primò ex Ariſtotele, 2. *de Anima, capite* 1. vbi proponit determinandum quid ſit anima, & tradita definitione, eam refert, *cap.* 2. vti aliam poſteriorem definitionem, à nobis adductam ſuprà, aitque: *Non enim ſolum ipſum, quod ſit, oportet definitiuam rationem oſtendere: ſicut plures definitionem dicunt, ſed & cauſam in eſſe, & apparere*

162 Hinc habes Ariſtotelem poſteriori definitione animæ, ſuprà allata initiò, explicuiſſe præcedentem definitionem à poſteriori, per effectus nobis notiores. Vndè definitur: *eſt id, quo mouemur, ſentimus, & intelligimus.*

Probatvr ratione: quia definitio hæc conſtat genere, dum dicitur *Actus*, eſt enim eſſentiale formæ phyſicæ eſſe actum materiæ; anima verò eſt forma phyſica; per reliquas verò particulas explicatur propria habitudo talis formæ ad ſuum corpus, cui tribuit eſſe ſpecificum. Vnde etiam diſtinguitur ſpecificè anima à cæteris formis, & tale compoſitum à cæteris.

Est igitur explicatio operationum vitalium per inductionem; ſicut ſi quis definiret actum vitalem ſenſus externi, diceretque, eſt, *quo videmus, audimus, olfacimus, tangimus, & guſtamus.*

Nota, aſſeri animam eſſe principium formale, eſſendi proximum, & operandi remotum; nam operatur per potentias; & hoc innuit S. Doctor *loco citato.*

Alias multas definitiones animæ ex aliis refert D. Bonau. *adductis locis.* Ipſum vide.

QVÆSTIO X.

Vtrùm hac definitione ſatis Anima *diſtinguatur ab Angelo.*

D. Bonau. 2. diſt. 1. quæſt pen. & vlt.
D. Thom. q. 75. artic. 7.

163 Hæc quæſtio alio modo proponi ſolet: *An differat anima ab Angelo, per eſſe actum corporis.*

Ab initio quidem Democritus, & alij veteres Philoſophi, apud Ariſt. 1. *de Anim. text.* 23. & 24. nullam inter ſenſum, & intellectum differentiam agnoſcentes, non diſtinguebant inter Angelos, & Animam, aut inter Animas brutorum, & hominum. Similiter Origenes *lib.* 1. *Periarch. c.* 5. & 8. Angelos, & Animas eiuſdem ſpeciei arbitratus eſt. Cui videtur arridere D. Aug. *lib. de quantitate animæ, c.* 30. dicens, animam eſſe Angelo parem.

Alii verò diſtinctionem inter animas; & inter eas, & Angelos confitentes, negant, eas diſtingui per aliquam habitudinem ad corpus; ſed animas priùs intelligi eſſe talis naturæ perfectæ, ſpecificæ, & indiuiduæ; & poſteà eſſe actus, ſeu formas ordinatas ad corpora. Ita Scotus *in* 2. *diſt.* 16. & *diſt.* 3. *q.* 4. quem ſequitur Fauentinus *Theor.* 92. Maſtrius *diſput.* 8. *quæſt.* 1. & cæteri Scotiſtæ, apud iſtos.

Alii verò dicunt, diſtingui ex diuerſo gradu intelligendi: quia anima indiget diſcurſu, vt refert Maſtrius, *loco citato.* 164

Vera ſententia eſt, Angelum, & animam differre in hoc, quòd anima eſt actus corporis; Angelus verò non. Ita D. Bonau. *q. vlt.* D. Thom. *loc. cit.* Caiet. *ibi*, Valent. *diſp.* 6. *q.* 1 5. *punct.* 2. Suar. *tract. de Angelis, lib.* 1. *c.* 6. & *tract. de Anima, lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 17.

Svppono primò, animam eſſe, inter alias formas, nobiliſſimam.

Probatvr à D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 1. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 2. Quantò aliquid magis recedit à nihilo, & ad Deum accedit, tantò eſt nobilius. Talis eſt anima, quæ eſt actus corporis nobiliſſimi: ergo actus nobiliſſimus.

Svppono ſecundò, animas differre; inter ſe per proprios gradus vegetabilitatis, ſenſibilitatis, & rationalitatis.

Probatvr: quia per hos conſtituunt varios gradus viuentium in omnium ſententia.

Assero, Animam, & Angelum differre eſſentialiter. 165

Probatvr primò à D. Bonau. Ea, quæ differunt ſpecificè, differunt per aliquam perfectionem, dantem vltimò eſſentiam; Sed Angelus, & homo differunt ſpecie: ergo differunt per ea, quæ dant vltimò eſſe ſpecificum, ſed quod eſſe ſpecificum dat homini, eſt anima, quæ eſt illius forma: ergo Angelus, & homo per animam differunt eſſentialiter: ergo multò magis anima, & Angelus differunt, cùm ſint cauſa diſtinctionis.

Minor principalis eſt de fide, Heb. 2. *Nuſquam enim Angelos apprehendit; ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Idem habetur pluribus aliis ſcripturæ locis, vbi ſit diſtinctio inter Angelos, & homines. Hoc eodem argumento vtitur Valent. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 2.

Probatvr ſecundò à D. Bon. quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, vel ſimul producuntur, vel vnum facit ad productionem alterius, vbi producuntur per propagationem: ſed Angeli non ſunt cum animabus producti, nec faciunt ad earum productionem, vel è contra: Ergo.

Hæc maior videtur retundi hac ratione: quia vna anima non facit ad productionem alterius, nec ſimul producitur, & tamen ſunt eiuſdem ſpeciei.

Respondet D. Bonau. licèt non faciant directè ad mutuam productionem; tamen faciunt indirectè, & vſque ad vltimam diſpoſitionem: quatenùs Pater generat filium.

Assero ſecundò, Animam differre ab Angelo; quia eſt actus, ſeu forma, ordinata ad totum compoſitum conſtituendum cum corpore. 166

Probatvr à D. Bonau. primò: Sicut ſe habet corpus humanum ad corpus non vnibile alteri formæ; ita ſpiritus humanus ad ſpiritum, qui non

non eſt vnibilis alteri ; ſed corpus humanum dif-, fert eſſentialiter à corpore non vnibili alteri formæ *verb. grat.* lapide : ergo , &c.

PROBATVR ſecundò. Anima eſt actus corporis, aut ergo hoc conuenit animæ eſſentialiter , aut accidentaliter ; ſi accidentaliter : ergo ex anima , & corpore non fit vnum per eſſentiam ; ſi eſſentialiter, ſed hoc non conuenit Angelo : ergo per hoc eſſentialiter differt ab eo.

PROBATVR tertiò. Vnumquodque diſtinguitur eſſentialiter ab alio per id , quòd eſt ſuum eſſe completum ; ſed eſſe completum formæ eſt eſſe vnibile materiæ : ergo per hoc differt à cæteris , quæ non ſunt per hoc complebilia.

PROBATVR quartò. Viuificare eſt actus animæ , quem habet in corpus ; aut ergo eſt actus accidentalis, aut eſſentialis ; ſi accidentalis : ergo vita accidit homini , quod falſum eſt ; quia accideret ei eſſe animal. Si eſt actus ſubſtantialis , atque eſſentialis : ergo ineſt animæ, ratione ſuæ eſſentiæ, ſeu eſſe formalis : Si ergo differentia cuiuſque eſ-
167 ſentialis ſumitur ex eo, quòd eſt completiuum formale ; ſequitur, differentiam animæ ſumendam in ordine ad corpus viuificandum : At eo ipſo eſt nata viuificare , quo nata eſt corpori vniri : Ergo penes vnibilitatem cum corpore ſumenda omninò eſt eſſentialis differentia animæ cum Angelo.

PROBATVR vltimò *in corpore.* Illud eſt diſtinctiuum , quod eſt conſtitutiuum ex Scotiſtis ; ſed conſtitutiuum animæ eſt ordinatio ad corpus , vt actus perfectiuus : ergo eſt etiam diſtinctiuum. Minor probatur. Illud eſt conſtitutiuum , quod ponitur in definitione : at in definitione animæ ponitur, *Eſt actus corporis* : ergo. Maior hæc probatur. Id ritè ponitur in definitione, per quod vnicè innoteſcit & proximè, intrinſecè res : ſed conſtitutiuum eſt, per quod res cognoſcitur intrinſecè : ergo conſtitutiuum eſt , quod ponitur in definitione. Minor probatur ex Ariſtotele adducto *quæſtione 9.* qui profitetur , illam definitionem eſſe quidditatiuam ; & idem fatetur Scotus , ibi adductus.

168 RESPONDET Fauent. *Tractatu citato, ad 1. Caietani* , eſſe actum , conuenire animæ eſſentialiter, in ſecundo modo dicendi, per ſe. Idemque eſſe ac dicere, conuenire, vt paſſionem, & ideò accidentaliter.

CONTRA : nam accidentia non ſunt de definitione ſubſtantiæ ; at eſſe actum , eſt de definitione animæ ; definitur enim , *Actus corporis* , *&c.* Falluntur autem Scotus, & Faber, credentes, ideò animam eſſe actum corporis , quia differt ab Angelo. Differt enim ab Angelo, quia habet hanc eſſentiam, vt ſit actus corporis. Falluntur præterea , ponentes, accidentia prædicari de ſubſtantia eſſentialiter : nam ex quatuor modis eſſentialibus , prædicandi, minimus eſt ſubſtantialis, vt notat S.Bonau. *in primo, diſtinctione 3. parte 2. articulo 2. quæſt. vlt. ad primum , & ſecundum.*

169 ASSERO tertiò , intellectum animæ , & Angeli differre.

PROBATVR à Diuo Bonauentura , *quæſtione penult. ad 2.* primò. Intellectus, ſimplici modo tendens in ſuum obiectum , differt ab eo, qui tantùm componendo tendit ; ſed intellectus Angeli ſimplici modo tendit, animæ verò componendo ; ergo, &c.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. *ad 3.* Quarum potentiarum diuerſi ſunt fontes eſſentiæ , à quibus fluunt eſſe , eæ differunt ſpecie ; ſed animæ, intellectus habent eſſentias diſtincta, à quibus manant : ergo. Hoc argumento vtitur Valentia , *tomo primo , diſputatione 4. quæſtione 3. puncto primo.*

Ex his habes , has potentias Angeli , & animæ non differre ex obiecto : nam habent idem obiectum ; neque verò ex obiecto ſumenda eſt earum differentia ; alioquin intellectus animæ eſſet eiuſdem rationis cùm intellectu etiam Dei : nam & hic habet pro obiecto ens ; & idem eſſet vtriuſque liberum arbitrium , quod habet pro obiecto bonum, vt notat D.Bonau. *in 2. diſt. 25. dub. 3. litt.* ſed differunt penes diuerſum modum tendendi : Sic & intellectus , & ſenſus in eundem colorem , odorem , ſaporem , ſonum tendit ; cum hoc diſcrimine diuerſitatis tendentiæ in eadem obiecta ; longè enim præſtantius in ea fertur intellectus.

NOTA hìc, Diuum Bonauenturam ponere differentiam inter intellectum Angelicum, & Humanum ; quia *Angelicus eſt ſimplex , & deiformis* , 170
quibus verbis indicat , ſe non intelligere , per deiformitatem , conformitatem cum Deo in contemplando Diuina, etiam per habitum ſapientiæ : nam & intellectus Chriſti erat deiformis, & tamen non erat idem cum Angelico ; ſed per *deiformem* intelligit ſimilem Deo in ſimplicitate, abſque tot inquiſitionibus, & compoſitionibus : licèt enim Angelus etiam diſcurrat : tamen poteſt etiam ſine compoſitione intelligere , quod non valet humanus , excepto intellectu Chriſti ex gratia ſapientiæ.

ALIQVA verò obiiciunt Scotus, Faber, & Maſtrius , ex oppoſitis Diui Bonauenturæ argumentis oppidò decerpta , quibus Seraphicus Doctor ſatisfecerat.

OBIICIES primò. Forma eſt finis materiæ, ex 2. *Phyſicorum,* nam diſtinctio materiæ eſt propter diſtinctionem formæ , non è contra : ergo prima ratio huius differentiæ in anima non erit per materiam ; vel per non materiam ; ideſt , per eſſe actum corporis.

CONFIRMATVR : quia enim hæc , naturâ, eſt talis , illa non : ideò hæc non eſt illa : ergo iſta ratio perficiendi , vel non perficiendi , non erit prima ratio diſtinctiua.

RESPONDET S.Doctor, imò ex eo, quòd forma eſt finis intrinſecus materiæ, ſequi, per hoc eam conſtitui in eſſe talis formæ, vt ordinatur ad eſſe actus, & finis ; neque per hoc, diſtinctionem ſumit à materia ; ſed ipſa per ſuum intrinſecum eſſe diſtinguitur , vt eſt finis materiæ præfixus.

RESPONDET ſecundò, S.Bonau. eſſe formæ ordinari ad materiam, vt ad ſuſtentaculum ; licèt etiam materia ordinetur ad formam , vt ad actum ; ideò vtriuſq; eſſe eſt ad inuicem ordinabile. Talis autem naturæ efficiuntur, quia ſunt partes inuicem ordinatæ , quia tamen actus in perfectione rei intenditur : ideò forma dicitur finis materiæ.

OBIICIES ſecundò. Sicut per vos potentiæ 170
animæ , & Angeli non diſtinguuntur per obiecta, neque per actus : ita neque ſubſtantia vtriuſque, ſed differt ſeipſis , ſicut Sol non diſtinguitur , nec conſtituitur in eſſe per hoc, quod eſt principium mineralium.

RESPONDET D.Bonau. non diſtingui animam ab Angelo per actus, vel obiecta , neque per actus primos ; ſed per actum intrinſecum ſubſtantialem , qui eſt principium compoſiti ſubſtantialis : quatenùs eſt pars , intrinſecè ordinata ad totum completum. Vnde exemplum Solis , non eſt ad rem ; non enim anima per actus accidentales diſtinguitur ab Angelo , ſed per intrinſecam ſuam entitatem , quæ eſt eſſe actum , ordinatum ad ſubiectum complendum ; vt cum eo vnum ſubſtan

ſtan

ſtantiale per ſe conficiat. Neque in actuando corpore, actu ponitur hæc differentia: alioquin anima ſeparata non differret ab Angelo, ſed per ordinationem intrinſecam, ad informandum. Sicut autem anima differt genere ab Angelo, qui non eſt actus corporis, nec poteſt eſſe; ita animæ inter ſe differunt, per eſſe eſſentiales actus talis corporis in potentia; vt colligitur ex D. Bonau. *loco citato*.

INSTAT Fauentinus, *cap.* 1. Aptitudo dicit relationem, ſed relatio non poteſt conſtituere abſolutum, qualis eſt anima.

RESPONDET S. Bonau. *ad* 1. differentiam animæ, quæ eſt eſſe vnibilem corpori, non eſſe meram relationem, ſed naturalem aptitudinem, quæ ineſt animæ, ſecundùm principia intrinſeca, quæ priora ſunt anima, per naturam; ſicut rationale reſpectu hominis. Igitur neque aptitudo omnis eſt accidens, conſequens naturam, vt vult Faber. *cap.* 3. ſed datur aptitudo intrinſeca eſſentialis, qualis eſt
172 eſſe rationalis apti ad diſcurſum, vt notat D. Bonauentura, *loco citato*. Neque id negare, eſt negare principia, vt clamat Faber. Hoc reſponſo nititur Caietanus.

INSTAT Faber, rationalitatem non eſſe aptitudinem. ſed principium conſtitutiuum.

MIROR inſtantiam. Quid enim eſt rationalitas, quàm natura quædam rationis capax, per hanc capacitatem differens ab irrationalibus? Quæro enim, vel rationalitas differt ab oppoſita differentia, vt eſt natura, vel vt eſt talis natura, non vt natura: nam etiam irrationalitas eſt natura: ergo, vt talis, natura rationalis, ideſt, rationis particeps, eſt capax rationis, aptaque ratiocinari.

INSTAT Maſtrius: nam non vnibilitas conuenit Angelo, & igni. Ergo non ſumitur è propriis ratio differentiæ.

RESPONDEO, differentiam ſumi ex parte formæ, quæ intrinſecè naturaliter eſt ad informandum; hac verò differentia propriè diſtingui ab Angelo, cui in cæteris eſt ſimilis, quod igni non eſt commune, à quo alias differentias eſſentiales habet, vt eſt talis forma viuens, vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm definitio Animæ ſit vniuoca omnibus Animabus.

173 IN definitione ponitur anima actus corporis organici. Vt igitur definitio ſit vniuoca omnibus animabus, debet eis conuenire ratio actus, ſeu formæ. Eſt igitur quæſtio: An omnes animæ actuent, & informent corpus organicum.

FVIT opinio Auerrois, 3. *de anima*, *com.* 5. quam Beſſarion, *lib. contra calumniatorem Platonis*, *cap.* 22. dicit, ſolius fuiſſe Auerrois; nempè, animam rationalem eſſe ſolùm aſſiſtentem, non autem informantem. Attamen Achillinus *in* 3. *quæſt. dubio* 8. eximere nititur Auerroëm ab hac ſententia. Fateor Auerroëm cum formidine id dicere, ac videri potiùs, ab aliis ſententiam exquirere, vt rectè notat Toletus, 2. *de Anima, capite primo, quæſtione* 2.

PRIMÒ igitur concedit Auerroës homini vnam animam, per quam diſtinguitur à cæteris animalibus; & hanc vocat cogitatiuam, totamque ſenſitiuam, organicam, materialem, corruptibilem clamat, & ſingulis hominibus propriam.

SECVNDÒ ponit in homine animam intellectiuam, non informantem, ſed aſſiſtentem, per quam homo non differt à brutis. Hanc verò ſempiternam, vnam in omnibus hominibus ponit, quæ ſingulos præcedat, & poſt ſingulos maneat.

TERTIÒ dicit, hunc intellectum dici plures, 174
quatenùs plura ad eum phantaſmata ordinantur; ſicut columna, reſpectu diuerſorum, dicitur dextra, & ſiniſtra.

ET quidem hanc ſententiam tenuit Themiſtius, 2. *de Anima*, *cap.* 23. vſque *ad* 32. quòd anima intellectiua ſit aſſiſtens; attamen differt ab Auerroë, dicens, hominem eſſentialiter eſſe ipſum intellectum. Idem quoad aſſiſtentiam ſolam animæ, aſſerunt Philoponus, 2. *de Anima*, *text.* 1. & Simplicius, *text.* 6. Hi dicunt, animam intellectiuam eſſe in corpore, ſicut Nauta eſt in Naui; ita tamen, vt ſingulæ in ſingulis hominibus ſint. Quæ ſententia attribuitur Platoni, *lib.* 5. *de natura hominis*.

IDEÒ in Alcibiade dicebat, hominem eſſe ſolam animam, corpus verò non eſſe partem, ſed inſtrumentum: Adducuntur etiam Gandauenſis, Vicomercatus, & Piccolominæus à Fabro, *Theor.* 67. atque Nyſſenus, ſed nil tale in eo inuenitur, vt notat Suarez, *lib.* 1. *cap.* 12. & Maſtrius allegandus.

HANC ſententiam ſecuti ſunt aliqui, tempore 175
Clementis V. alij, tempore Leonis X. è quibus Lutherus, *art.* 7. vt refert Valent. *d.* 6. *q.* 2. *punct.* 1. Ad hanc opinionem Maſtrius, *d.* 1. *q.* 4. reducit Sueſſanum, 12. *Metaph. com.* 17. Caiet. *p.p. q.* 76. *art.* 1. *ad* 1. Ferrar. *contr. Gent. cap.* 58. Vulpem, 2. *p. text.* 2. *d.* 46. *art. vlt.* dicentes, animam rationalem eſſe formam corporis, informantem ſecundùm gradum vegetatiuum, & ſenſitiuum tantùm; non verò ſecundùm rationalem reduplicatiuè, ſed ſolum ſpecificatiuè, & identicè.

SENTENTIA verò Catholica eſt, animam rationalem eſſe formam corporis. Ita D. Bon. *in* 2. *diſt.* 17. *art.* 1. *q.* 2. *&* 3. *& diſt.* 25. *p.* 2. *q. vlt. & diſt.* 8. *p.* 1. *q. vlt. & in* 3. *diſt.* 16. *art.* 2. *q.* 1. *fund.* 1. quem ſequuntur alij Theologi, *diſt.* 17. D. Thom. *p.p. q.* 76. *art.* 1. Alenſ. 2. *p. q.* 60. & infrà Suarez, *lib.* 1. *de anima*, *c.* 8. Tolet. Valent. & Fauent. *loc. cit.* Ruuius, 2. *de anima*, *q.* 3. & alij omnes catholici, animam rationalem eſſe formam corporis, acclamantes. Addo etiam, vt rationalem, contra aliquos Modernos, dicentes, animam, vt rationalem, per accidens, eſſe formam, quatenùs identificatur realiter cum vegetatiua, & ſenſitiua. Ita etiam D. Bon. *in* 2. *d.* 18. *art.* 2. *q.* 1. *in corp.* & communiter omnes Theologi, & Philoſophi.

ASSERO primò, animam rationalem eſſe actum, 176
& formam corporis.

PROBATVR primò à D. Bon. *in opuſc. Amatorio*, initio, ex illo Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* Tunc arguit D. Bonau. Id, quod eſt imago Dei, eſt de eſſentia hominis; nam homo eſt ad imaginem Dei; ſed imago Dei reſidet in anima, vt rationalis eſt: Ergo. Minor probatur: quia rationalis anima eſt vna in eſſentia, & in potentiis trina: ſic imitatur S. Trinitatem.

IDEM habetur Geneſ. 2. *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem*; vbi ex infuſione animæ deducit, datam eſſe homini vitam; at vita eſt in forma, vt notat D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 17. *quæſt.* 3. *articuli primi*: *fund.* 1. & *in corporis fine*.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *in 2. diſtinct. 1. parte 2. art. 3. quæſt. 2. & diſt. 18. art. 2. quæſt. 1. in corpore.* Illud, quod ſpecificam dat differentiam, debet eſſe forma: nam ab ea eſt omnis diſtinctio; & debet eſſe forma intrinſeca eſſentialis, ex Ariſt. 8. *Metaph. text.* 4. ſed anima dat eſſe, ſpecificè diſtinctum à cæteris, vt rationalis eſt: ergo. Minor probatur: nam differt per eſſe rationale eſſentialiter. Hoc argumento vtitur Valentia, *col.* 1014. Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 7. *art.* 2. Euſtachius 3. *part. Phyſic. tract.* 4. *diſp.* 1. *quæſt.* 3. Faber *cap.* 2. Scoto illud approprians.

Respondet Vulpes, animam dare eſſe ſpecificum identicè.

177 Contra: nam homo, vt homo, eſt vnum ſpecie, quatenus conſtat anima, & corpore; & diſtinguitur à cæteris animalibus, ſanè rationalitate, vt Sapientes aiunt.

Probatvr tertiò ex D. Bonau. *in primo, diſt. 3. part. 2. art. 1. quæſt.* 3. Idem eſt principium eſſendi, & remotum operandi, ex Ariſtot. 2. *de Anima, text.* 24. & 2. *Phyſic. text.* 17. ſed principium eſſendi eſt forma, & principium etiam operandi remotum per potentiam; principium verò proximum operandi eſt ipſa potentia: ſed in homine principium eſſendi eſt ipſamet anima, & principium operandi per potentias intellectûs, & voluntatis, quæ ſunt operationes propriorum actuum hominis: Ergo, ſi intellectio, & volitio ſunt operationes propriæ intrinſecæ hominis: ergo potentiæ erunt homini intrinſecæ, ſicut & forma.

Idem argumentum colligitur ex D. Bonau. locis adductis, & aliundè paſſim: clarè verò, *libro 2. Compendij Theologicæ veritatis, cap. 29. & ſequentib.* vbi animam probat eſſe propriam formam hominis, ſecundùm gradum rationalitatis, ex eo, quòd differt ab aliis animalibus, per proprias operationes intellectûs, & voluntatis; præcipuè *cap.* 43. quod confirmat dicto D. Gregor. *homil. 29. in Euange-*
178 *lia*: vbi per *intelligere* diſtinguit hominem à brutis. Hâc ratione nititur Scotus, & poſt eum Faber, *cap.* 2. vbi latè proſequitur operationes proprias hominis, quæ non poſſunt eſſe in parte ſenſitiua, ſeu in brutali, vt, cognoſcere vniuerſale, diſtinguere ſenſibilia ab inſenſibilibus; cognoſcere relationes rationis: aſſentiri principiis complexis; diſcurrere ab aliquo noto ad ignotum, & illi aſſentiri. Experimur, nos cognoſcere rem, putà qualitatem, ſub ratione communiori: quæ ſit ratio primi, & adæquati obiecti ſenſus. Hæc autem non percipi à ſenſibus, probatur: & quidem vniuerſale, vel ratio communior rerum, non percipitur à ſenſibus, qui ſunt tantùm ſingularium, vt notat D. Bonau. *cap.* 45. *libri citati*; neque offert ratio obiecti ſenſibilis aliud præter ſpeciem huius, vel illius albedinis: at nos percipimus etiam, illam albedinem eſſe colorem, eſſe qualitatem, eſſe accidens; omnes albedines eſſe eiuſdem generis, &c. quòd, ſi hæc cogitatiuæ adſcribantur, fruſtrà aſſignabitur intellectus: ſimiliter, cùm virtus ſenſitiua nequeat cognoſcere inſenſibilia, neque valebit ea diſcernere à ſenſibilibus.

179 Hinc neque relationes rationis, quæ ſunt inſenſibiles, diſcernit ſenſus. Idem liquet de cæteris, quæ latè ibi proſequitur S. Bon. & poſt eum Fauent. Scoto ea adſcribens. Quòd verò hinc ſequatur, animam intellectiuam eſſe formam hominis, probatur ſic. Talis actus intellectionis non eſt ſubſtantia noſtra; quia modò adeſt, modò abeſt: ergo eſt accidẽs: ergo oportet ei dare aliquod receptorium proprium: At hoc non poteſt eſſe aliquid externum, ſeu organicum: alioqui *intelligere* eſſet actus extenſus: ergo eius ſubiectum erit inextenſum, & debet ineſſe nobis: quia in nobis experimur huiuſmodi actus intelligendi; at reliqua, quæ ſunt in nobis extenſa ſunt, & ſunt ſenſus: ergo tale ſubiectum eſt anima intellectiua: atque adeò hæc eſt forma hominis propria; alioquin non experiremur in nobis hæc intrinſecè; atque adeò homo non intelligeret: ſicuti non intelligit Nauis, intelligente Nauta. Hoc argumento vtitur etiam Suarez, *à numero decimo.*

Respondet Auerroës, hominem, dici intelligere; licèt intellectus non informet eum: quia intellectus coniungitur homini per phantaſmata; & ſic, cùm intellectus intelligit, homo dicitur intelligere.

Vervm hæc coniunctio eſt tantùm obiecti intelligibilis cum potentia. Ideò, licèt illa phantaſ- 180
mata ſint in intellectu, non ob id homo, vel illa phantaſmata intelligunt; ſicuti color in pariete exiſtens, & mouens oculum meum, non facit, vt paries videat; & idem infertur etiam contra reſponſionem Piccolominei, quæ, verbis ſolis, ab hac Auerroicâ differt. Addit verò, vnionem hanc eſſe intimiorem, quàm materiæ cum forma: ex quo infertur, non eſſe intellectum formam merè aſſiſtentem. Tandem ſi hic intellectus dicitur vnus, quatenùs ei vniuntur ſpecies; ergo puer, qui eſt tanquam tabula raſa, eſt brutum formaliter.

Respondet Arriaga, *diſputatione prima, ſectione ſecunda*, poſſe animam tales actus producere ſuâ aſſiſtentiâ.

Contra, ait Maſtrius: quia de fide eſt, hominem in actibus Intellectûs, & Voluntatis non ſe habere merè paſſiuè, ex Concilio Tridentino, *ſeſſ.* 6. Secundò: actus iſti ſunt immanentes: ergo ſunt in principio ſuo.

Probatvr quartò à Diuo Bonauentura, ibi, 181
in Compendio, præcipuè *à capite* 50. & *in 2. diſtinctione 24. parte 2. articulo* 5. Certum eſt, hominem eſſe dominum ſuorum actuum, & liberum ad ſe determinandum: Sed hæc libertas non venit ab aliquo ſenſu: nam omnes ſenſus, etiam interni, ad aliquod obiectum determinatum neceſſariò ſunt: vnde nequeunt mereri, peccare, &c. ergo hoc venit à virtute rationali; alioqui nunquam Deus iuſtè puniet peccatores, vel iuſtos remunerabit. Hanc rationem vrget *ſecundo loco*, Scotus, & poſt eum Faber. §. *ſecundò principaliter arguit Scotus*, Valentia, *col. cit.* Suarez, *à num.* 4.

Probatvr quintò à Diuo Bonauentura, *eodem libro 2. Compend. capite vigeſimo nono*, Anima ex Ariſtotele, 2. *de Anima, text.* 5. eſt actus corporis organici: proteſtatur autem *textu* 70. ſe definire omnem animam, etiam rationalem, omnes autem vocantur actus, ſeu ἐντελέχεια, quod ſignificat actum perficientem, conſummantem, complectentem: Quod eſt proprium formæ informantis, non verò aſſiſtentis ſolius; non enim nauta dicitur Entelechia nauis. Hoc præclaro teſtimonio nituntur etiam Toletus *loco citato*, §. *ſed accedamus*, ante medium quæſtionis: vbi etiam notat, poſt S. Bonauenturam, hunc actum, qui eſt *Entelechia*, eſſe actum primum ſubſtantialem; non ſecundum. Quòd ſi anima eſſet tantùm motrix, non eſſet actus primus, ſed ſecundus tantùm. Hic textus præclarè oſtendit, Ariſt. nobiſcum ſentire, vt ritè aduertit loco adducto Tolet. & Valent. *colum.* 1014. Suarez, *num.* 5. & 6. & alij. Confirmatur ex aliis locis Ariſt. adductis à D. Bon. *q.* 8. Præcipuus eſt 12. *Met. text.* 17. vbi

vbi concedit, animam rationalem eſſe formam, quæ poteſt remanere.

182 PROBATVR ſextò. Omnis paſſio manat à propria forma, riſibilitas eſt paſſio hominis: ergo manat à forma hominis; ſed manat è rationalitate: ergo. Hæc ratio deducitur ex D. Bonau. *in 2. diſt. 8. p. 1. quæſt. vlt.* vbi notat, animam ita eſſe formam, vt etiam ſit motrix; & ideò independens eſt à corpore in multis operationibus. Hac doctrinâ ruunt multa argumenta aduerſariorum, qui ex independentia aliquarum operationum arguunt, non eſſe formam corpori vnitam. Alia argumenta ex D. Bonauent. habes, *quæſtione* 8. quæ adhibet Suarez, cum aliis.

PROBATVR ſeptimò à D. Bonau. *in 3. diſt. 2. art. 2. quæſt. 2.* vbi demonſtrat, Chriſtum hominem ex verâ animâ rationali compoſitum: nam Matth. 26. ait: *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*: Si autem non haberet animam rationalem, nec triſtaretur, nec cognoſceret reflexè ſuam triſtitiam. Deinde in Symbolo Athanaſij, *Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.* Tertiò, Chriſtus mortuus; ſed hoc non fuit per ſeparationem Deitatis à carne, ſed per ſeparationem animæ; vt dicitur Matth. 27. *emiſit ſpiritum*: ergo fuit compoſitus ex anima, vt forma. Tandem, quia Chriſtus fuit perfectus homo, ex anima rationali, & carne: ergo anima ad perfectionem intrinſecam hominis ſpectat. Hæc, & alia habes in Sancto Bonauentura, quibus id potiùs ſupponere videtur, quàm probare; vt etiam faciunt Sancti Patres, quod obſeruat Suarez, *loco citato, capite* 12. *numero* 7.

183 Ex his deducit Seraphicus, *loco cit.* oppoſitum eſſe hæreticum. Quod damnatum eſt in Concil. Viennenſi, ſub Clemente V. & refertur in Clementina, *Ad noſtram, de ſumma Trinitate, & Fide Catholica*, §. *Porrò.* Et in Concil. Lateran. ſub Leone X. *ſeſſione* 8. Idem aſſeritur in ſexta Synodo, actione vndecima; & in Symbolo Athanaſij: vt refert Valentia, *columna* 1014. poſt D. Bonau. *loco citato.*

OBIICIVNT primò, Ariſt. 3. *de Anima, text.* 4. & ſequentibus, dicit, intellectum non eſſe actum corporis. Idem habet 2. *de Anima, text.* 9.

RESPONDET D. Bonau. *in primo, diſt. 8. part. 2. quæſt. 3. ad 3.* id ſolùm velle Ariſt. quòd anima non communicat corpori operationes ſuas intellectiuas; licèt enim eſſentia animæ informet corpus; tamen, quia eſt ab eo independens, aliquas habet proprias operationes, a corpore abſtractas. Idem reſpondet *in 2. diſt. 25. part. 2. quæſt. vlt. ad* 3. & *in 3. diſt.* 16. *art. 2. quæſt. 1. ad* 1. Non igitur negat, animam intellectiuam eſſe actum corporis; imò per hoc eam definit; ſed infert, intellectum non eſſe in propriis operationibus dependentem; & ideò inhærentem alicui parti corporis, ſicuti ſunt potentiæ ſenſitiuæ, *verb. grat.* viſus oculo, &c. Vult ergo, intellectum non eſſe actum corporis, ideſt, alicuius partis corporis: Eſt tamen in toto corpore; vbi eſt etiam anima, cui eſt idem realiter; non eſſe autem actum alicuius partis corporis, probat Ariſt. quia alioqui non poſſet ab illa parte ſeparari; vt conſtat de potentiis ſenſitiuis. Ita etiam Ruuius, 1. *de Anima, quæſt. 3. num.* 49. Tolet. circa finem quæſtionis, ad ſecundam authoritatem.

184 OBIICIVNT ſecundò. Si anima rationalis eſſet forma commixta materiæ, non poſſet intelligere vniuerſalia, quæ ſunt abſtracta. Hoc argumentum eſt Achilles aduerſariorum; vt notat Toletus.

RESPONDET Diuus Bonauentura, *in 2. diſtinctione 17. art. 1. quæſt. 2.* & *diſt. 18. art. 2. quæſt. 1. ad* 4. & poſt eum Tolet. *ad 3. in calce quæſtionis*, & Fauent. *cap. 3. ad* 4. negando ſequelam: nam ſpiritus eſt ſingularis in eſſendo, & vniuerſalis in repræſentando; ideò poteſt in ſubiecto ſingulari recipi; neque ob hoc impeditur, quin recipiatur in forma, actuante materiam corpoream: ſeu etiam in forma, conſtante materiâ, & formâ: vt dixi, *quæſt.* 7. cùm tota ſit ſpiritualis, & indiuiſibilis, ac proportionata formæ recipiendæ intellectiuæ, quæ immaterialis eſſe debet, & abſtracta, eò quòd res non poteſt ſe ipſa recipi in intellectu; & ideò recipitur in ſpecie, quæ eſt ſimilitudo rei, à qua intellectus fit in actu intelligendi, ad quam receptionem non eget eſſe vniuerſalis: quinimò debet eſſe ſingularis, ſecundùm eſſe; ſicuti etiam ſpecies eſt ſingularis (eſt enim accidens quoddam) impediretur ſanè, ſi intellectus eſſet potentia organica; tùnc enim non caperet ſpeciem ſpiritualem. Hæc valdè notanda ſunt: quia non ſolùm redarguunt aduerſarios, ſed etiam eos non intellexiſſe oſtendunt; vt notat Toletus.

DICES, ſequeretur hinc, potentiam eſſe puriorem, quod idem eſt, ac abſtractiorem, ipsâ eſſentiâ.

RESPONDETVR ex D. Bonau. *in 2. diſt. 17. art. 1. quæſt. 2.* clariùs *in 1. diſt. 3. part. 2. quæſt. 2.* potentiam eſſe ipſam realiter ſubſtantiam animæ: At verò ſubſtantiam eſſe abſtractiorem, quia poteſt ſeparari a corpore, & per ſe ſubſiſtere; at potentia verò non poſſet per ſe ſubſiſtere; vt colligitur ex D. Bon. *diſt. 29. ſecundi, quæſt.* 1. vbi ponit operationem abſtractam eſſe ab Anima ipſa, eſto per potentiam; & ex abſtractione operationis arguit abſtractionem operantis, ideſt, animæ ipſius: imò, cùm ſit illa, quæ dat potentiæ virtutem operationis abſtractæ; ipſa erit magis abſtracta. 185

OBIICIES tertiò. Forma debet eſſe proportionata materiæ, ſiue ſubiecto, ſed anima rationalis eſt ſpiritus indiuiſibilis; ſubiectum verò eſt corpus diuiſibile: ergo.

RESPONDETVR ex D. Bonau. *in 1. diſt. 8. part. 2. art. 1. quæſt. 3. ad arg.* & *in 2. diſt. 18. art. 2. quæſt. 1. fund.* 2. animam proportionari corpori: quia, licèt non ſit formaliter extenſa; eſt tamen virtute, potens eſſe in toto tota, & in qualibet parte; & hoc ſufficit ad informandum. Sufficit igitur commenſurationis proportio; ſeu actus, & potentiæ, vt perficientis, & perfectibilis, neque eſt neceſſaria proportio quantitatiua, entitatiua. Neque eſſe ſpiritum facit repugnantiam; ſed eſſe ſpiritum ens completum: vt notat D. Bonau. adductus, *quæſt.* 10. & poſt eum Suarez, *num.* 11. & 19.

OBIICIES quartò. Si anima rationalis eſſet forma, eſſet corruptibilis. Probatur ſequela. Omnis forma determinata, in materia exigens diſpoſitiones, iis diſſolutis corrumpitur. 186

RESPONDET D. Bonau. *in primo, diſt. 8. part. 2, art. 1. quæſt. 3. ad argumenta*, negando ſequelam, ad probationem, ait, verùm eſſe de forma, quæ actuat, extenditur, & dependet in eſſe à materia: talis non eſt anima rationalis: ideò ſufficit, diſſolutis diſpoſitionibus in corpore, ſeparari ab eo.

OBIICIES quintò D. Bonauentura, *in 2. diſtinctione 17. articulo ſecundo, quæſtione 2. fundam. vltimo* probat, corpus humanum non componi ex aliqua parte Cœli: ſic. Vel ſubſtantia Cœli venit ad compoſitionem hanc, ob mixtionem puram, vel ob animationem, vel ob ſenſationem, vel ob intellectum, & hoc vltimum reprobat, dicens: quia intellectus non eſt actus alicuius partis corporis. Hîc 187

verò per intellectum non intelligit potentiam, ſed gradum rationalem: alioqui diuiſio eſſet manca: nam ſupra enumerauit gradus vegetationis, & ſenſationis: ergo ſecundùm D. Bonauenturam, gradus animæ rationalis non eſt forma, ſed merè aſſiſtens.

Respondetvr, clarum eſſe ſenſum ex illatione, quæ eſt: ſi requiratur corpus cœleſte, vt informetur intellectiuâ animâ. Contrà, intellectus nullius partis corporis eſt actus: ergo, quantum eſt de ſe, non magis exigit, corpus ſuum componi de natura cœleſti, quàm de elementari. Nempè: licèt anima rationalis actuet corpus, etiam vt rationalis: attamen non eget ad intellectiuam operationem aliquà parte corporis, ſic organizatâ, vt in ea intelligat; ita vt neceſſarium ſit corpus cœleſte, ad eam organizandam; & non ſufficiat corpus elementare; quod quidem aptum eſt ad vegetatiuam, & ſenſitiuam humanam, quæ eſt diſpoſitio ad intellectionem, per receptionem phantaſmatum. Vult ergo Sanctus Bonauentura, animam, ob actus intellectionis, non egere corpore cœleſti, ſed ſufficere elementare, in quo vegetatiuas, & ſenſitiuas etiam exercet operationes: Ideò non dixit, animam non
189 informare, ſed intellectum, nulli parti organicæ corporis affixum actum ſuum elicere. Hunc autem eſſe Seraphici ſenſum probo adhuc: Nam quæſtio ab eo ſic proponitur: *An corpus hominis ſit purè elementare: an partim è ſubſtantia Cœli.* Argumentum verò vrget, ad actum intellectus id non requiri; quia intellectus ſolus non eſt actus alicuius partis corporis, ideſt non alligatur alicui parti, ſicut ſingulæ facultates organicæ aliquibus corporis partibus alligantur.

Deinde *in corpore* fundamenta, ex more, reformat, & dicit, ſolùm eà probare ex parte ſubſtantiæ cœleſtis, quæ eſt incorruptibilis, atque adeò ad mixtionem inepta. Nam elementa, quæ miſcentur in vnum, alterata prius corrumpuntur, & reproducuntur alia numero diſtincta, ſed eiuſdem ſpeciei dum miſcentur in vnum, vt dixi *Tractatu* 8. *diſp.* 1. *quæſt.* 2. Oportet autem, vt pluries admonui, obſeruare, ſæpè à Sancto Doctore fundamenta in reſolutione modificari.

Reliqva ſoluta manent ex dictis *quæſtione* 5. vbi oſtendi, animam eſſe totam in toto corpore, & totam in ſingulis partibus.

Obiicies ſextò. Sequeretur, etiam corpus intelligere; nam operatio formæ attribuitur toti.

Respondetvr, negando ſequelam; actio enim formæ tribuitur ſolùm habenti formam, & illam potentiam, ex qua immediatè oritur actio. Tale autem non eſt corpus; non enim in eo eſt potentia; ſed intelligens erit homo, in quo eſt anima rationalis, & potentia intellectiua. Hæc reſponſio elicitur ex doctrina D. Bonauenturæ, *in* 2. *diſtinctione* 25. *quæſtione vltima*, *in corpore*, & eam adhibet Valentia *loco citato.*

QVÆSTIO XII.

An vna ſit numero ANIMA *omnium.*

D. Bonau. in 2. diſtinct. 18. art. 2. quæſt. 1.
D. Thom. quæſt. 76. art. 2.

Aliqvi ex antiquis inſanierunt, vnam eſſe 189
omnium hominum, & brutorum numero animam; hanc verò eſſe Deum. Ita Pythagoras apud Diuum Auguſtinum, 12. *de ciuitat. cap.* 2. *tom.* 5. & *libro* 12. *de Geneſ. ad litt. cap.* 6. *tomo* 3. vt refert D. Bonauent. hic; & anteà Tertull. *initio lib. de reſurrect. carnis*, vbi etiam Platonicos in hac eſſe inſipientia oſtendit. Hi ſanè, qui tranſmigrationem formarum, ideſt, animarum de vno ad aliud certò aſſeruere, negarunt, tot eſſe animas, quot homines. In qua inſania debacchati ſunt & Iudæi Thalmudici; vt apparet in Thalmud. *ordine* 4. *tract.* 2. Albig. teſte D. Antonino, 3. *parte Hiſtor. tit.* 19. *cap.* 1. Porrò tranſmigrationem vocat Metemphycosim.

Secvndò Auerroës, 3. *de Anima*, *com.* 5. vnicam omnium hominum numero animam poſuit.

Id, ſecundùm Philoſophiam, & rationem naturalem, aſſerendum, concedunt Mirandula, *lib.* 32. *de euerſione ſingularis certaminis, ſect.* 1. & Achillin. *lib. de intelligentiis*, *quodl.* 3. *diſp.* 2. & 4. Hanc tamen non ponunt cum Aueroë aſſiſtentem, ſed informantem.

Assero primò, animam omnium non eſſe Deum.

Probatvr à Diuo Bonauentura: quia Animæ ſunt variabiles, bonitatis nouæ, & malitiæ capaces. Eſt euidens.

Assero ſecundò. Neque ſecundùm intellectum 190
agentem, Anima eſt Devs; neque ſecundùm poſſibilem, eſt *Hyle*; vt aliqui dixère ex Pythagoreis.

Assero tertiò, Hæreticum & inſanum eſt, dicere, vnam eſſe omnium hominum animam, vel negare, tot eſſe animas, quot homines.

Probatvr primò *in corpore* à Diuo Bonauentura Scripturis innumeris, quibus præcipiuntur Dei mandata; & obſeruatores prœmio coronandi; perduelles autem pœnis mulctandi aſtruuntur: vbi ſæpè etiam animæ ſingulorum in plurali recenſentur. Has autem Scripturas, quoniam apud D. Bonauent habentur, hîc ordine ſubiicio.

Exodi 12. *Aſſumet vicinum ſuum, iuxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni. Qui comederit fermentatum, peribit anima illa de Iſraël.*

Exodi 16. *Colligat vnuſquiſque ex eo, quantum ſufficit ad veſcendum: gomor, per ſingula capita, iuxta numerum animarum.*

Exodi 21. *Si autem mors fuerit ſubſequuta, reddet animam pro anima.*

Exodi 23. *Peregrino moleſtus non eris; ſcitis enim aduenarum animas: quia & ipſi Peregrini fuiſtis.*

Exodi 30. *Quando tuleris ſummam filiorum Iſ-* 191
raël, iuxta numerum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino.

Leviti. 4. *Anima, quæ peccauerit per ignorantiam, offeret, &c.* Idem habetur ſæpè toto ferè Leuitico,

Leuitico, Numeris, & Deuter. Clariùs verò Læuitici cap. 11. *Nolite contaminare animas veſtras. Ne polluatis animas*, &c.

Cap. 12. *Affligentes animas veſtras, &c.*

Cap. 17. *Omnis anima ex vobis, &c. Anima enim omnis carnis, &c.*

Nvmer. 31. *Separabis partem Domino, vnam animam de quingentis, tam ex hominibus, quàm ex bobus, & aſinis, & ouibus, & dabis eam Eleazaro Sacerdoti.*

Iosve 2. *Detiſque mihi verum ſignum: vt ſoluetis patrem meum, & matrem, fratres, ac ſorores meas, & eruatis animas noſtras à morte.*

Cap. 9. *Prouidimus animabus noſtris.*

Ivdic. 1. *Obtuliſtis animas veſtras. Obtulerunt animas ſuas.*

In *libris Regum* præcipuè, habetur animarum diſtinctio: *Anima mea; anima tua*: ſic *Anima Ionatha conglutinata eſt animæ Dauid.*

192 De Dauid etiam. *Dilexit eum Ionathas, quaſi Animam ſuam.* cap. 18. & cap. 22. *Ego ſum reus omnium animarum, &c.*

Ivdith 4. *Humiliauerunt animas ſuas in ieiuniis, & orationibus*: Et cap. 8. *Humiliemus animas noſtras.* Cap. 11. *Viuit Nabuchodonoſor, &c. ad correptionem omnium animarum errantium.*

Psal. 18. *Lex Domini immaculata, conuertens animas.*

Psal. 32. *Vt eruat à morte animas eorum.*

Psal. 73. *Ne tradas beſtiis animas confitentes tibi; & animas pauperum tuorum ne obliuiſcaris.*

Proverb. 1. *Ipſi moliuntur fraudes contra animas ſuas. Sic ſemitæ omnes auari animas poſſidentium rapiunt.*

Cap. 14. *Liberat animas teſtis fidelis.*

Cantic. 1. *Indica mihi, quem diligi Anima mea.*

Sapient. 3. *Iuſtorum Animæ in manu Dei ſunt.*

Cap. 11. *Parcis autem omnibus: quoniam tua ſunt, Domine, qui amas animas.*

193 Cap. 14. *Dei immemoratio, animarum inquinatio.*

Eccles. 30. *Pro Animabus filiorum colligabit vulnera.*

Isaiæ 58. *Humiliauimus Animas noſtras.*

Hierem. 6. *State ſuper vias, & interrogate, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris.*

Thren. 2. *Matribus dixerunt, &c. cùm exhalarent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum.*

Barvch. 6. *Exquiram Animas veſtras.*

Ezech. 13. *Væ quæ conſuunt puluillos ad capiendas animas; &, cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum, & violabant me, vt interficerent animas.*

Cap. 18. *Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Vir non portabit iniquitatem patris.*

Daniel. 3. *Spiritus, & animæ iuſtorum.*

Oseæ 4. *Subleuabunt animas eorum.*

Primo Machab. 1. *Coinquinari animas eorum.*

194 Matth. 11. *Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris.*

Lvcæ 21. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.*

Actorvm 15. *Euertentes animas veſtras.*

Apocal. 6. *Vidi ſub altare Animas interfectorum.*

Rom. 2. *Tribulatio, & anguſtia in omnem animam operantis malum: gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum.*

Ex his, & aliis Scripturis deducit S. Bonauent. ſingulis hominibus propriam ineſſe animam, quæ & operantur; & operum mercedem iuſtam à Deo recipient; alioquin vnum erit brauium iuſtorum, & iniquorum.

Ideò definita eſt hæc veritas in Concilio Lateran ſub Leone X. *ſeſ.* 8. Sententia verò illa de tranſmigratione animarum perpetuò damnata eſt à Patribus; vt teſtantur Irenæus, *lib.* 1. *cap.* 20. Gregor. Nyſſen. *lib. de hominis opificio, cap.* 18. & *in lib. de reſurrect. & anima.* Tertull. *lib. de reſurrectione carnis,* & *lib. de Anima, cap.* 16. Auguſt. *hæreſi* 46.

Sed agamus iam rationibus contra Picum, & 195
Achillinum.

Probatvr à Diuo Bonauentura, *fundam.* 1. Proprius actus debet fieri in propria materia, ex Ariſtotele, 2. *de Anima, text.* 26. ſed anima rationalis eſt actus, & *Entelechia corporis.* Ideò, cùm diuerſa ſint corpora, tot erunt etiam animæ. Hanc in ſecundam rationem aſſumit Valentia *diſp.* 9. *quæſtione* 2. *puncto* 2. *col.* 1019. Toletus 2. *de Anima, cap.* 1. *quæſt.* 2. circa medium, §. *Igitur primo.* Confirmatur ex aliis locis Ariſtotelis. *Secundo Phyſicorum, text.* 26. ait, eandem eſſe rationem materiæ, & formæ: quippè quæ ſunt correlatiua; ſed materiæ, ſeu corpora ſunt plurima: Ergo etiam tot animæ. Item 2. *de Anima, text.* 7. & 7. *Metaph. text.* 49. ait, vnitas, & diſtinctio, & eſſe rei ſumuntur ab actu, & forma. Item 7. *Metaph. text.* 15. fatetur, impoſſibile eſſe, vt idem numero ſit multorum ſingulorum ratio, ac ſubſtantia.

Probatvr *fundamento* 2. à D. Bonau. Perfectionem, & perfectibile, neceſſe eſt, ad inuicem eſſe proportionabilia: ergo nec perfectibile excedit perfectionem, nec perfectio ipſum perfectibile; ſed anima rationalis eſt perfectio corporis humani: illa anima, quæ eſt perfectio huius corporis, non eſt perfectio illius; & ita non poteſt perficere aliud corpus. Hæc eſt ratio etiam D. Thomæ, quâ vtitur Toletus, §. *Confirmatur.*

Probatvr *fundamento* 3. à Diuo Bonauent. 196
Ab eodem eſt eſſe, & diſtinctum eſſe; ſeu ab eodem eſt eſſe vnum indiuiſum in ſe, & diuiſum à quocunque alio: ſed vnumquodque habet eſſe à forma indiſtinctum: ergo & eſſe diſtinctum à cæteris; ſed forma, ſeu perfectio corporis humani, atque hominis eſt anima rationalis: ergo ab ea habet homo eſſe, & eſſe diſtinctum: ergo per eam vnuſquiſque homo diſtinguitur ab alio: ergo & ipſæ formæ, quæ ſunt rationes diſtinctiuæ, ſunt diſtinctæ. Hoc argumento, quod euidens acclamat, vtitur Valentia *columna* 1019. Toletus §. *Tandem.*

Probatvr *fundamento quarto*, à D. Bonau. per inductionem abſurdorum: quia, ſi vna eſt omnium anima: ergo & vnus omnium intellectus;
vna voluntas: imò & idem actus quicunque à 197
quolibet exercebitur; cùm idem numero ſit principium, nempè, intellectus, ſpecies, habitus &c. imò ſequerentur actus contrarij ſimul, & ſemel de eodem; quia idem intelligeret, & non intelligeret; eſſet fatuus, & ſapiens; bonus, & malus; odiſſet, & amaret: prudens eſſet, & ſtultus: ſic homo ſceleſtiſſimus haberet animam optimam; & iuſtiſſimus impiam; multi habitus contrarij fidei, & infidelitatis; ſpei, & deſperationis, amoris diuini, & odij eſſent ſimul in eodem. Videmus enim experi-

mento, hæc omnia ſimul fieri circa idem obiectum. Hoc argumento vtitur Valentia §.3.*& quarta ratione.* Toletus §.*Conſultatur.*

Neqve valet effugium Auerrois, hæc eſſe diuerſa phantaſmata: nam phantaſmata non ſunt principia intelligendi, aut volendi, vt notat Seraphicus Doctor *in corpore*, & poſt eum Toletus.

Probatvr quintò fundamento à S. Bonau. & poſt eum à Toleto, §.*& contra.* Nam, ſi vna eſſet anima omnium; ſequeretur, nil plus habere beatum, quàm damnatum, idem eſſet remuneratus ob bona opera, & ob eadem punitus: vndè nil maius haberet iuſtus, quàm impius; atque adeò iniuſtiſſimus eſſet Deus. Quæ omnia fœtent.

198 Probatvr ſexto fundamento à D.Bonauent. ex maiori abſurdo: quia ſic non magis eſſet vnus beatus, quàm alius: imò beatus eſſet damnatus; Et ſi damnatus eſt omnis: ergo homo fruſtratur ſuo fine: imò & totus mundus fruſtrà creatus. Quæ ſunt impia. Hac ratione vrget Toletus *loco adducto.*

Probatvr à S.Bonauent. etiam *in corpore.* Id, quod eſt vltima perfectio conſtitutiua alicuius, vt talis eſt, dat eſſe diſtinctum à quolibet alio indiuiduo: ſed anima intellectiua eſt vltima perfectio hominis, vt homo eſt: ergo facit, vt diſtinguatur à cæteris: Sed à parte rei non datur entitas communis, ſed ſingulæ ſunt indiuiduæ: ergo dant eſſe, indiuidualiter diſtinctum: ergo hæc anima rationalis dat eſſe diſtinctum ab omnibus aliis indiuiduis hominum; qui non ſolùm diſtinguuntur, vt ſunt hæc animalia, ſed etiam vt homines hi, & illi: ergo ſicut habent diuerſas imaginationes, & animas ſenſibiles; ità habent etiam rationales. Hoc eſt primum argumentum, quo nititur Valentia, & ſuprà indicatum eſt.

Probatvr ſecundò à S. Doctore ibi, experientia: quia diuerſi homines contrarias habent cogitationes, & affectiones.

199 Si dicas, hæc euenire ex diuerſitate ſpecierum, exiſtentium in imaginatione.

Contra arguit S. Bonauent. quia diuerſi homines, non ſolùm habent diuerſas imaginationes, ſed etiam oppoſitas intellectiones, quæ ſunt ſupra phantaſiam, quarum nequeunt phantaſmata eſſe principia, vt cùm intelligitur Deus.

Argvmenta Auerroiſtarum leuiſſima ſunt; vt notat Valentia in calce.

Assero vltimò, multò minùs vnam eſſe hominum, & brutorum animam.

Probatvr: quia materiæ longè ſeiunctæ nequeunt vnâ numero formâ informari. Quomodo enim anima, vna numero, poteſt informare hominem in Italia, & auem in Braſilia? Prætereà eſſet homo cum brutis eiuſdem ſpeciei, vt arguit S.Bonauentura.

Obicies primò. Id, quod multiplicatur ad alterius multiplicationem, ſubſtantialiter dependet ab illo; ſed anima intellectiua non pendet ſubſtantialiter à corpore: ergo non multiplicatur cum corporibus.

200 Respondet D. Bonauent. animam non indiuiduari ſanè à corpore, ſed à propriis principiis, materiâ, nempè, & formâ, è quibus componitur: vndè non habet à corpore præcisè eſſe indiuiduum in ſe, & diuiſum à quocunque alio. In hoc verò eſt independens, quòd non inhæret, & poteſt à corpore ſeparari. De cætero eſt forma in magnitudine; vt ait Ariſtoteles 3.*de anima text.*36.

Obicies ſecundò. Ex intelligente, & intellectu fit vnum; ſed plures idem obiectum intelligunt ſimul: ergo ſimul fiunt vnum cùm eo: ergo & inter ſe: quia, quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe.

Respondet S. Bonauent. *ad* 5. ex intellectu, & re intellecta fieri vnum intentionaliter, non enim obiectum extrinſecum fit vnum cum intellectu, ſed vnitur in ſpecie huic homini: cum alio verò, aliâ ſpecie; & licèt ſpecies vnificetur obiecto, tamen eſt res diſtincta ab anima: vndè non eſt idem cum ea, nec cum alia anima intelligente per aliam ſpeciem, & affertur exemplum à D. Bonau. de ſpeciebus, receptis in duobus ſpeculis, vel duobus oculis.

Obicies tertiò. Si tot eſſent animæ, quot 201
corpora; cùm ſecundùm Ariſtotelem, Mundus fuerit ab æterno, iam darentur infinitæ animæ; at infinitum non poteſt dari, ſecundùm Ariſtotelem 3. *Phyſicorum*: Ergo, ſecundùm Philoſophum, vna eſt anima. Hoc eſt præcipuum fundamentum, quod Auerroëm, & alios, in Ariſtotelem delirantes reddit, & eſt eorum Achilles; vt notat Toletus §. *diſtinct.* 3. ſuperaddit verò inconuenientia Auerroës, nempè ſequi, infinitum ſuſcipere magis, & minùs, putà, ſi modò ſunt infinitæ animæ, plures erunt poſt mille annos. Prætereà ſequi, totum eſſe æquale parti; animæ enim, quæ modò ſunt, & quæ ſimul erunt poſt mille annos, tot erunt: quia vnum infinitum non eſt maius alio; & tamen numerus animarum, quæ modò ſunt, eſt pars illius numeri animarum, quæ ſunt, & erunt. Hæc ſanè nil nos torquent: primò, quia tenemus, mundum non fuiſſe ab æterno; vt oſtendi, *Tract.* 3. *diſputatione vndecima.*

Deinde, & in via Ariſtotelis mundum non poni æternum, oſtendi *quæſtione* 8.

Præterea Auerroes, credens mundum ab æterno, etiamſi animas non credat multiplicatas, non ob id vitat, vnum infinitum eſſe maius alio, vt arguit D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 2. *parte* 2. *quæſt.* 2. & oſtendimus *quæſtione allegata*, & poſt D. Bonau. arguit Toletus hìc, ad finem quæſtionis: Si enim 202
mundus eſt ab æterno: ergo infiniti anni præceſſerunt; ſed plures menſes ſunt, quàm anni, & plures dies, quàm menſes, & plures horæ, quàm dies: ergo, cùm & hæ procul dubio infinitæ ſint, erunt plures alio numero infinito: ergo vnum infinitum eſt maius formaliter alio. Similiter, cùm noui ſemper dies addantur: ergo infinito poteſt addi.

Si verò dicat Auerroes non eſſe plures dies, quàm annos: Ergo pars eſt æqualis toti, quod paradoxum redolet. Vide D.Bonauenturam & Toletum *locis adductis.*

QVÆSTIO XIII.

Vtrum Anima *indiuiduetur à Corpore.*

Vna è rationibus, quibus Auerroes probabat, non multiplicari animas cum corporibus, eſt: quia anima, cùm ſit independens à corpore, non poteſt ab eo indiuiduari, ſeu accipere diſtinctionem ab aliis.

Ex his tamen, qui multiplicant animas, aliqui dicunt, indiuiduari per commenſurationem ſubſtantialem, aptitudinalem ad hoc corpus. Ità D.Thomas *de ente, & eſſentia, cap.*6. & *part.*1. *quæſt.*76. *art.* 2. *ad* 1. quem ſequitur Caietanus *ibi.* Idem habet S. Thomas

Thomas 2. *contra Gent. cap.* 81. & alij, quos acriter, & fruſtrà inſectatur Fauentinus *Theor.* 92. poſt Scotum *in quodl. quæſt.* 2. quaſi ponant hanc commenſurationem in aliqua relatione; atque adeò in accidente.

Scotvs igitur *loco citato, & in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 7. quem ſequitur Fauentinus, vbi ſuprà, & Toletus 3. *de Anima*, *quæſt.* 18. *concl.* 2. *&* 3. aiunt, Animam ſe ipſa indiuiduari. Idem cenſent omnes Scotiſtæ.

203 Tertia ſententia eſt D. Bonauent, *in* 2. *diſt.* 18. *articulo* 2. *quæſtione* 1. animas indiuiduari per propria principia, ſcilicet, hac materia, & hac forma.

Assero, animam indiuiduatam eſſe, priuſquam intelligatur actu commenſurata huic corpori; nempè, per materiam propriam, & formam.

Probatvr à Diuo Bonauentura, *loco citato*, & *diſtinctione* 32. *dubio* 6. *litt.* argumento, quo vſus eſt Scotus, & Faber. Anima priùs eſt terminus creationis, quàm ſit vnita corpori: ergo prius eſt hæc, quàm corpori vnita, vt patet. Conſequentia probatur ex Ariſtotele, 5. *Metaphyſicorum*, *cap. de priori*; vbi definit, illa eſſe aliquo priora naturâ, quæ poſſunt eſſe ſine illo, & 7. *Metaphyſic.* vbi ſubſtantia ponitur prior accidentibus. Hæc tamen ratio, multorum iudicio, non oppugnat D. Thomam; quia ſolùm vult, animas indiuiduari per commenſurationem ſubſtantialem, quæ includit aptitudinem ad hæc, vel illa corpora.

Obiicies, cum Caiet. Sicut ſe habet anima ad corpus; ita hæc anima ad hoc corpus, ſed anima in genere habet ſuam ſpecificam differentiam, per eſſe actum corporis, vt dictum eſt *quæſt.* 10. ergo etiam indiuiduatur per ſpecificationem indiuiduam aptitudinis ad hoc corpus.

204 Respondetvr, quòd, ſicuti anima in genere habet ſuum eſſe eſſentiale completum, per hoc, quod eſt ad actuandum corpus, & per hoc diſtinguitur ab Angelo, vt dixi ibi; ita & anima humana differt à Leonina, quia eſt ad corpus humanum; Sic itaque eſt etiam indiuidua: quia hac materia, & formâ indiuiduatur; & fit hæc in creatione, vt corpus vnum numero informare queat; non autem hoc vel illud corpus animam ſibi determinat; imò cùm ea ſit finis corporis, præparat ſibi tale corpus, ſicut Princeps præparat aulam ſibi aptam; ita, vt non Princeps aulæ, ſed aula Principi adaptetur: & tamen priùs executione præparatur corpus, in quo creatur, & infunditur talis anima: & propterea aliquo modo anima indiuiduatur, ſed accidentaliter, à corpore.

Individvatio igitur animæ completur, ſecundùm intrinſeca, per compoſitionem ex tali materia, & tali forma, ſe inuicem indiuiduantibus; vt dixi; atque adeò per ſubſtantialem aptabilem commenſurationem ad vnum numero corpus. Quòd verò huic, vel illi actu coaptetur, eſt accidens, adueniens, & ſeparabile. Vnde, ſicuti non ſumitur eſſentia animæ à commenſuratione actuali ad corpus: alioquin ſeparata non eſſet eiuſdem eſſentiæ; vt dixi *num.* 10. ita nec animæ indiuiduatio.

QVÆSTIO XIV.

An in vno viuente ſint plures Animæ.

D. Bonau. in 2. diſtinct. 31. quæſtione 1.
D. Thom. p. p. quæſt. 76. art. 13.

QVæstio eſt de animalibus, in quibus eſt gradus ſenſitiuus; & vegetatiuus, & de homine, in quo ſunt gradus vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & rationalis animæ: An, ſcilicet, ſint plures Animæ.

Manichæi, præter animam rationalem, in 205 homine poſuere ſenſitiuam oppoſitam, concupiſcentem contra ſpiritum, eamque à Deo malo factam. Ita refert D. Auguſt. *libro de duabus animabus, contra Manichæos*, *capite* 14. & *libro* 6. *contra Fauſtum*, *cap.* 8. & 10. *de Geneſ. ad litt. cap.* 13. quæ ſententia tribuitur quoque Iacobo cuidam Syro: vt habetur *in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus, capite* 15. vt refert Diuus Bonauentura, *loco citato*, & poſt eum Valentia *tom.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 2. *puncto* 3.

E cæteris Philoponus, *libro* 1 *de Anima*, *textu* 91. Ocham, *quodl.* 2. *quæſt.* 3. Iandunus *lib.* 1. *de Anima*, *quæſtione* 12. Zabarella *lib. de facultatibus Animæ*, *capite* 8. Gandauenſis 7. *Phyſicorum*, *quæſtione* 8. & alij ſuſtinent, in vno viuente animali eſſe duas animas, vegetatiuam, & ſenſitiuam. In homine tres, ideſt, vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, apprimè diſtinctas; non loco, vt volebat Plato, ſed in eodem ſubiecto. Arrident Regentes Pariſiorum, 2. *de Anima*, *quæſt.* 1. cum Galen. *lib.* 7. *de decretis Ariſtotelis.*

Pavlvs Venetus, *ſumma de Anima*, *capite* 5. in plantis eſſe vnam vegetatiuam, aſſerit; in animalib. annuloſis etiam vnam, eamq; ſenſitiuam: In hominibus verò rationalem, & ſenſitiuam, hanc corruptibilem, illam immortalem, & præter has, plures alias vegetatiuas pro ſingulis membris diſtribuit cum Galeno.

Vera, & Catholica ſententia eſt, vnam in 206 ſingulis animam reperiri. Ita SS. Doctores hîc, & omnes Thomiſtæ, Alenſ. *part.* 2. *quæſtione* 62. *in* 2. Scotus *in* 4. *diſtinctione* 49. *littera A*, vbi id aſſertum à ſe refert *in* 2. *diſtinctione* 1. *quæſtione* 6. *& diſtinctione* 16. & *in* 4. *diſtinctione* 11. *quæſt.* 3. *articulo* 2. quem referunt, & ſequuntur Scotiſtæ, è quibus Fauentinus *Theor.* 72. Maſtrius, *diſputatione* 1. *quæſt.* 8. Idem habent omnes ferè Recentiores, Valentia *Tom.* 1. *diſputatione* 6. *quæſtione* 2. *puncto* 3. Toletus 2. *de anima*, *quæſtione* 3. *&* 4. & præcipuè *quæſtione* 7. Colleg. *cap.* 3. *quæſt.* 1. Bouerius, *libro* 2. *contra Atheiſtas, demonſtrat.* 2. Ruuius 2. *de anima*, *capite* 3. *quæſtione* 5. vbi plurimos adducit. Euſtachius 3. *part. Phyſicorum, tract.* 1. *diſp.* 1. *quæſt.* 6. Fulienſ. 3. *Phyſicorum*, *cap.* 1. *articulo* 5.

Ex his aliqui concedunt, *in fieri animalis*, vel dum generatur animal, plures eſſe animas, vt primò, embryo accipiat animam vegetatiuam; deinde adueniat ſenſitiua, tertiò rationalis; & hâc adueniente, deſtruatur præcedens: quia rationalis continet omnes gradus. Ita D. Thomas, cum aſſeclis.

At verò Diuus Bonauentura, *in* 2. *diſtinct.* 18. *art.* 1.

art. 1. *quæſtione* 3. clariùs verò hîc, *ad* 4. quem ſequuntur cæteri, iuxta hæc aſſerta, quæ ſubduntur, ſentit.

Asser**o** primò. In homine eſt vnica anima rationalis, continens eſſe ſenſitiuum, & vegetatiuum.

207 Probatvr primò ex Geneſ. 2. *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*: vbi Hebræus habet, *Spiraculum vitarum*. Notat autem D. Bonauentura *in* 2. *diſtinctione* 12. *quæſtione* 1. *ad* 1. vnum ſpiritum, vnum flatum homini fuiſſe datum: & hoc aduertunt poſt eum Valentia *loco citato*, & alij. Sic enim Hebraicè נשמה *Spiraculum*, חרום *Vitarum*, & ſubdit: *Et factus eſt homo in animam viuentem.* לנבש חוה in ſingulari.

Probatvr ſecundò à D. Bonauentura *fundamento* 1. *&* 2. Si in homine eſſent plures animæ, ideſt, vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis; iam vegetatiua, & ſenſitiua eſſent corruptibiles, & non ſepararentur cum rationali in morte, ſed corrumperentur: At vegetatiua, & ſenſitiua in morte ſeparantur in rationali; ita vt vnica anima immortalis de eo exeat; ergo. Maior probatur: quia vegetatiua, & ſenſitiua eſſent eiuſdem rationis cum Animabus brutorum, & plantarum. Minor probatur à D. Bonauentura, ex D. Auguſtino, *libro de ſpiritu, & anima, capite* 13. vbi ait: *Cùm recedit anima à corpore, ſecum trahit ſenſum, & imaginationem, & rationem, & intellectionem*; & *libro de Eccleſiaſticis dogmatibus, loco citato*, ait: *Animæ animalium cum carne naſcuntur, & cum carnis morte finiuntur: Anima verò humana, non cum carne moritur: quia nec cum carne ſeminatur.* Alludit ad illud Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus; animam autem non poſſunt occidere.* Vbi Chriſtus indicat, in homine non eſſe vllam animam, quæ perimi queat. Hoc eſt præcipuum fundamentum, quo nititur Valentia *loco citato*. Hanc rationem præ cæteris laudat Maſtrius.

208 Probatvr tertiò à D. Bonauentura, *fundamentis, & corpore*, ex definitionibus Eccleſiæ, relatis à D. Auguſt. *in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus, capite* 14. vbi ait: *Neque duas animas eſſe dicimus in vno homine, ſicut Iacobus, & alij Syrorum ſcribunt, vnam animalem, quâ animetur corpus, & immixta ſit ſanguini; & alteram ſpiritualem, quæ rationem miniſtret: ſed dicimus vnam eſſe, eandemque animam in homine, quæ, & corpus ſuâ ſocietate viuificet, & ſemetipſam ſuâ ratione diſponat, habens in ſe libertatem arbitrij, vt in ſuæ ſubſtantiæ eligat cogitatione, quod vult.*

Idem ſancitum eſt in octaua Synodo generali, *act.* 10. *can.* 11. vbi habetur: *Apparet, quoſdam id temporis in tantum impietatis veniſſe, vt hominem duas animas habere imprudenter dogmatizarent. Tales igitur impietatis inuentores, & ſimilia ſentientes, cùm vetus, & nouum teſtamentum, omneſque Eccleſiæ Patres vnam animam habere aſſeuerent, Sancta, & vniuerſalis ſynodus anathematizat.*

Inanis eſt Rabeſani ſolutio *quæſt.* 5. hoc intelligi de duabus intellectiuis; vel ſecundùm eſſe vltimum diſparate. Sanè Sancta Synodus nihi reſtringit.

Itidem in Concil. Lateran. ſub Innoc. III. *in cap. Firmiter*, dicitur: *Deum feciſſe hominem, ex corpore, & ſpiritu compoſitum.*

209 Et in Clementina vnica, *cap. Firmiter*, dicitur Chriſtus factus eſſe homo, aſſumendo partes naturæ humanæ vnitas, ſcilicet, corpus, & animam rationalem: Et in Symb. Athan. *Perfectus homo ex anima, &c.* His teſtimoniis clauditur ratio D. Bonau. *fund. vlt. & in corpore*, quam laudat Poncius *num.* 102. quia ſuperfluæ ſunt plures animæ; cùm vna valeat omnes actus exercere; vt infra dicam.

Idem habet D. Auguſt. cuius plures textus affert Sanctus Doctor, vt *libro de ſpiritu, & anima, cap.* 13. *&* 33. contra Fauſtum, & alios. Ideò *in lib. de duabus animabus, cap.* 6. *&* 14. *tom.* 6. tanquam hæreticam damnat pluralitatem animarum in eodem homine; & quamvis videatur præcipuè eam damnare; quia mixtum habet venenum Manichæorum, quod altera ſit à Deo malo; & idem videatur ſentire octaua Synodus adducta; tamen etiam pluralitatem ſimplicium animarum damnat. Idque præſtant ob allatam rationem alij Patres, Damaſcenus 2. *de fide, cap.* 12. Hieronymus *in cap.* 3. *Danielis*, & alij, vt notat Valentia *loco citato*, poſt D. Bonau. *in corpore*, Ruuius *loco citato*, adducit etiam Gregorium *hom.* 12. *in Ezechiel.* Greg. Nyſſen. *lib. de creatione hominis*, Hugonem, *lib. de ſpiritu, & anima*; Lactant. *lib. de vita Dei, cap.* 11.

Probatvr quartò à Diuo Bonauentura *fundam.* 3. *ex* 2. *de anima, text.* 31. vbi ait, quòd *ſenſitiuum eſt in intellectiuo, ſicut Tetragonus in Pentagono; & vegetatiuum in ſenſitiuo, ſicut Trigonus in Tetragono.* Trigonus autem eſt figura trium facierum; Tetragonus quatuor; Pentagonus quinque, vnde Tetragonus non ſunt duæ figuræ; neque Pentagonus ſunt tres; ſed vna, continens inferiores. Hoc fundamento nititur etiam Toletus, 2. *Phyſicorum, quæſtione* 7. *concluſ.* 2. Fauentinus *cap.* 2. *primo loco*; Ruuius 2. *de anima, cap.* 3. *quæſt.* 5. vbi ait, eſſe expreſſam Ariſtotelis ſententiam *primo de anima, cap.* 4. *text.* 66. & *cap.* 11. *textu* 91. ac eius Interpretum. Vide Seraphicum etiam *in* 2. *diſtinctione* 1. *parte* 2. *articulo* 1. *quæſtione* 2. *argument.* 4. 210

Probatvr quintò, à Diuo Bonauentura; *fundamento quarto, in corpore.* Vnius numero perfectibilis vna eſt perfectio vnius ſpeciei, determinans ad vnam ſpeciem, non diſtrahens ad plura genera oppoſita. Si autem in Petro eſt anima vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis; ſequitur, per vegetatiuam non determinari ad aliquam ſpeciem plantæ; & tamen eſſe in genere plantæ. Per ſenſitiuam, ad aliquod genus animalis, nec per eam determinari ad aliquam ſpeciem brutalem (non enim ad animal rationale per ſenſitiuam determinatur:) ergo idem ſubiectum numero perfectibile pluribus formis diuerſorum generum oppoſitorum, & nullius ſpeciei perficietur; at hoc eſt abſonum; tum quia non datur res in genere, quæ non ſit alicuius ſpeciei; tum quia, ſi hæ formæ ſunt indiuiduæ, erit 211
homo triplex indiuiduum, vnum in genere plantæ; ſecundum in genere animalis; tertium in ſpecie hominis; tum quia non haberet ſenſitiuam vitam, quæ eſt vegetatiua; nec ſpiritualem; quia ſenſitiua cùm ſit corporalis, nequit eſſe gradus ad ſpiritum apponendum, qui faciat ordinem. Tum quia hæ perfectiones, ſicut non conueniunt in eſſe: ita neque in prædicatione; & ita, ſicut eſt homo per rationalitatem, non per ſenſationem; & eſt alia diſtincta forma, per quam eſt animal, falſa erit hæc propoſitio: *Homo eſt animal.* Tum quia eſſet aggregatum per accidens; cùm habeat diuerſa eſſe, actu perfecta in ſubſtantia. Nam dicere, quòd anima vegetatiua, & ſenſitiua in homine ſunt, ſicut potentia, & materia, non iuuat. Nam, cùm ſint indiuiduæ, & eiuſdem omninò rationis; cùm anima

ma arboris, vel plantæ alicuius, vtique ipſa vnum per ſe conſtituet, & reliquæ cum ipſa facient vnum
212 per accidens. Tum quia, ob animam ſenſitiuam, & rationalem diſtinctas, homo erit compoſitus ex bruto, & rationali, non minùs corporalis, quam ſi haberet animam bouis, & rationalem ſolam. Hoc fundamento D. Bonauenturæ arguunt Toletus, Fauentinus, Ruuius, Valentia, & cæteri; licèt, qui tenent vnicam numero formam in materia poſſibilem, diuertant. Maſtr. *diſp.* 1. *num.* 81. argumentum temnit, dicens, eo impugnari poſſe etiam formam corporeitatis, quæ conſtituit in aliqua ſpecie corpus. Ergo nequit aduenire anima, determinans illud ad ſpeciem aliam: Similiter & forma corporeitatis eſt potentia perfectibilis ab anima; quæ ideò dicitur *Actus corporis organici.* Quare argumentum eſt vile. Sed D. Bonau. validè hoc arguit contra Manichæos, dicentes, in homine eſſe animas contrarias, alteram bonam, alteram malam; & argumentum retundit quoſcunque, ponentes plures in vno animas; ſic autem arguit: Vnius perfectibilis ſpecifici non poſſunt eſſe plures perfectiones oppoſitæ; ſed ſenſitiua ſeparata à rationali, ſimiliter & vegetatiua ſunt oppoſitæ rationali; quia ſunt determinatæ ad ſpecies irrationalitatis: ergo non
213 poſſunt eſſe in eodem numero. Igitur non poteſt vna ordinari, ad alteram actuandam. Sic intendit S. Bonau. dirigere argumentum; vt patet *in corpore*: vbi fundamentum quartum aſſumit, & explicat; oportet enim aduertere, Sanctum Doctorem, & cæteros ſæpè afferre fundamenta, quæ poſteà in reſolutione, cui ſtandum eſt, modificant. At demus, poni tres animas non oppoſitas, ſed tantùm diuerſas; adhuc non eſt idem cum forma organica, quæ intrinſecè eſt potentia ad eſſe animatum, cuius actus eſt anima, nec vſquam terminat eſſe ſeorſim ſine illa ad vnam ſpeciem, ſicuti terminat vegetatiuum & ſenſitiuum.

Probatvr ſextò, à Sancto Bonauentura, *fundamento* 5. Quæ ſimul corrumpuntur, ſimul producuntur: Ergo pariter, quæ vnà ſeparantur, vnà etiam infunduntur, & quæ inſeparabilia ſunt ab ipſo Deo, ſunt vnum. Talis eſt in homine anima ſenſitiua, & rationalis: nam recedente rationali, abit & ſenſitiua; alioqui Chriſtus emiſſo ſpiritu fuiſſet adhuc viuus, vel ſi duæ inferiores fuiſſent corruptæ iam Verbum dimiſiſſet partes inſignes aſſumptas. Vel ſi ſteriſſent adhuc ſeorſim vnitæ Verbo, iam eſſent à corpore ſeparatæ ſubſiſtentes, quæ in Eccleſia eſt nouitas.

214 Probatvr ſeptimò, à Diuo Bonauentura, *fundamento vlt.* quo Auicenna quieſcit, & maximè nititur Toletus. Si ſenſitiua, & rationalis eſſent plures animæ diuerſæ, vna non impediret operationem alterius; at hoc eſt contra experientiam, videmus enim contemplationem impedire alias operationes, *verbi gratia*, ſenſitiuam, imò nutritionem impediri à contemplatione: ergo ab vnica procedunt animâ. Similiter effectus coniunguntur: nam generatio, quæ eſt vegetatiua, vt habetur 2. *de anima*, *text.* 24. habet adiunctam voluptatem, quæ eſt ſenſationis: ergo ab eodem ſunt. Hoc argumento nititur etiam Valentia, *quinto loco.* Si dicas, vnam trahi ab alia propter ordinem, & vnionem in vno ſubiecto, ſine corpore, non in vna ſubſtantia animæ.

Contra arguit D. Bonauent. quia, vel anima rationalis poteſt ſentire, vel non: ſi poteſt: ergo iſtæ potentiæ, ſenſitiua, & rationalis, fundantur in eadem ſubſtantia animæ, ſi non poteſt: ergo videtur non poſſe viuificare, imò nec informare.

Probatvr ſequela: quia tunc maneret purè intellectiua; at purè intellectiuum non poteſt vniri corpori, ſecundùm ſe, debet ergo coniungi cum aliquo, per ſe, habente ordinem ad corpus, ideſt, ſenſitiuo; & ſic fiet natura, apta informari. Hanc rationem ait Toletus validiſſimam: non videtur tamen omninò ad mentem D. Bonau. qui, *diſt.* 18. *articulo* 2. *quæſtione* 1. *in corpore*, ait, animam intellectiuam; vt intellectiuam, eſſe formam; quod idem ſentit Toletus, 2. *de anima*, *cap.* 1. *quæſt.* 2. vnde pugnare ſecum videtur. Et quidem S. Doctor eo ſenſu, quod anima, vt rationalis, non ſit forma, argumentum moderatur, vt dixi *quæſtione* 11. & hic ſubdubitans concludit dicens: videtur, *&c.*

Arbitror tamen, vtrobique locutum S. Doctorem formaliter de intellectu, vt potentia in ordine ad actum, prout eſt independens à corpore. 215
Tunc enim, ſi eſſet merè potentia intellectiua formaliter, vt talis, non eſſet forma. Igitur eſt forma ratione eſſentiæ, & graduum, prout fluunt ab eſſentia, non ratione actus abſtracti, ad quem non requiritur reduplicatiuè, vt ſit forma, vt conſtat in Angelo, qui intelligit; neque eſt forma.

Obiicies primò. I. ad Theſſalonicenſium dicitur: *Vt integer Spiritus veſter, & anima, & corpus ſeruetur.* Per ſpiritum intelligitur anima rationalis, & per animam, ſenſitiuam: vt exponit etiam Dydimus *libro* 3. *de Spiritu Sancto.*

Respondet D. Bonauentura *diſtinct.* 10. *quæſtione vlt. in corpore*, per Spiritum intelligi calorem, & feruorem charitatis, qui animæ ſuperadditur, à quo animæ conſequenter dependet ſalus. Id deducitur ex præcedentibus immediatis. *Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia; vt integer ſpiritus, &c.* Atque hinc auſpicatur incolumitatem pro tempore iudicij; &, vt oſtendatur agere de dono aliquo ſupernaturali ſpiritus, concludit Apoſtolus.. *Fidelis Deus, qui vocauit vos, qui etiam faciet.* Vel per Spiritum intelligitur portio ſuperior.

Æqvior ſanè reſponſio, quàm illa D. Thom. ad eum locum Apoſtoli, quem ſequitur Valentia *ad primum*; eſt per Spiritum intelligi animam, vt præditam intellectu; per animam, vt informat corpus.

Obiicies ſecundò. Ariſtoteles, 2. *de Gener. animalium*, *cap.* 3. ait: *Embryonem hominis prius* 216
viuere vitâ plantæ, mox vitâ animalis; & tandem vitâ hominis.

Respondet D. Thom. *ad* 3. & *quæſt.* 118. *articulo* 2. *ad* 2. adueniente vita ſenſitiua, abolere vegetatiuam, & adueniente rationali, aboleri ſenſitiuam: quia rationalis habet omnes gradus. Ita ait etiam Valentia.

Respondet meliùs D. Bonau. *in corpore*, & *ad* 4. embryonem aliquo modo vegetare, creſcendo; calore viuifico exiſtente in ſemine, fouente calore materno; neque enim poteſt eſſe ab anima informante, aut propria vegetatione, cùm anima ſit actus corporis organici; at corpus tunc non adhuc organicum eſt; cùm enim organicum fuerit, inducitur anima, vel per creationem, in homine, vel per eductionem de materia, in brutis; vt aiunt Medici. Diſponitur etiam ad ſenſationem caro illa, agente calore, ſpiritibus conſperſo. Itaquè poſteà adueniente animâ, cùm ſit diſpoſitum corpus organizatione vltimâ, primò ſentit, antequam intelligere queat. Loquitur ergo de prioritate, quoad operationem, non

non quoad informationem. Ità etiam Maſtrius, *num.*88. ſic enim ait Ariſtoteles 7.*Politic. cap.*15. in pueris prius eſſe concupiſcentiam,poſteà rationalitatem. Idem reſpondet S.Doctor *lib.*2. *Compend. Theol. cap.*32.

NON adhæreo Ruuio, *loco cit.num.*153.dicenti, ſemen virtute ſua elaborare embryonem; ità vt educat de materia animam vegetatiuam, non quidem alicuius ſpeciei plantæ, ſed imperfectam diſpoſitionem ad ſenſitiuam; ſimiliter & ſenſitiuam, non ſanè alicuius generis brutorum, ſed imperfectam embryonicam; hæc enim improbabilia ſunt.

PRIMO quidem, dari aliquam animam vegetatiuam in genere, non alicuius ſpeciei plantæ,inauditum eſt, eò magis,cùm eam aſtruant ad ſuſtinendum Ariſtotelis effatum, quòd embryo priùs viuit vitâ plantæ. Similiter & animam ſenſitiuam in genere animalis; non tamen alicuius ſpeciei brutorum, eſt nouum.

DEINDE verò,cum fruſtra fiat per plura,quod poteſt fieri per pauciora, & ſatis ſemen patris, & virtus matris operentur ad organizandum corpus, vt diſpoſitum reddatur animæ; non video, cur tot animæ multiplicentur, vt iterum deſtruantur, vt arguit S. Bonauentura *fundamento vltimo.*

218 NEC ſatis reſpondet Toletus §.*ſupereſt*,dari aliquas formas, diſponentes ad alias, quæ à natura non intenduntur per ſe, ſed vt diſponentes ad alias perfectas formas, & has non eſſe in aliqua ſpecie ſimilium, puta, plantarum,vel animalium; ſed vocari formas embryonis,quæ poſteà deſtruendæ ſunt, hoc enim ſatis confutatum eſt ſuprà *in quarto argumento.* Deinde, vt arguit S.Bonauent. quomodo poteſt habere vitam animalis, ſi nondùm organizatum eſt? Tertiò ſequitur, ſenſitiuum hominis eſſe imperfectius pro eo tempore,quàm ſenſitiuum bruti; vt arguit Sanctus Bonauentura, *fundamento vltimo.*

219 TANDEM Toletus manum dat Seraphico, reſpondens, illum Embryonem non habere animam, quouſque diſponatur, & organizetur per virtutem ſeminalem, quâ diſpoſitione completâ, inducitur anima rationalis: hæc autem non ſtatim omnes ſuas exercet operationes,ſed temporis ſucceſſu: Primò enim exercet opera vegetationis,poſteà motum, poſt verò ſenſum,tandem intellectionem: ac,ob id, non dixit Ariſtoteles priùs eſſe plantam, ſed viuere vitâ plantæ.Eodem pacto reſpondet Albertus,*ſumma de homine*, Philopon. *ad eum locum Ariſtotelis* Ruuius in fine, & Fauent. §. *ad authoritatem, ex ſecundo de generatione animalium.*

ADDO, illam propoſitionem de corruptione animarum Embryonis, damnatam eſſe in Vniuerſitate Oxonienſi; vt fatetur Ruuius,*numero* 157.

TANDEM Medici concludunt, ſolùm poſt quadraginta, vel plures dies animari embryonem. De hoc actum eſt. *Tract.*8.*diſput.*4. *quæſt.*22.

DICES. Non poteſt fieri tranſitus ab infimo ad ſummum; niſi fiat tranſitus per medium: ergo nec ab eodem inanimato ad eſſe rationale.

RESPONDETVR, iam oſtenſum eſſe, quomodo fiat hic tranſitus ordinatè.

220 OBIICIES tertiò, *ex* 2.*de Gener.animalium, cap.*3. Solus intellectus intrat ab extrinſeco: ergo ſola anima intellectiua creatur, & reliquæ educuntur è materia: ex quo ſequitur, eas eſſe diuerſas.

RESPONDET D.Bonauent. per intellectum ibi accipi animam rationalem, provt diſtinguitur ab animabus brutorum, quæ ſenſitiuæ per proprietatem dicuntur, & ideò ipſa dicuntur animalia.

DICES. Senſitiua hominis pendet à corpore, ſicut & ſenſitiua bruti,& læditur, læſo organo: Ergo ſunt eiuſdem rationis: ſed ab animabus brutorum diuerſa eſt rationalis: ergo & ab anima ſua ſenſitiua.

RESPONDET D. Bonauent. pendêre ſanè à corpore, ratione diuerſarum operationum: hæc autem diuerſitas poteſt ab vno principio animæ fluere, vt habeat operationes organicas, & inorganicas, neque ſit propterea eiuſdem rationis cum brutali,ſed in anima rationali formaliter eminenter contenta.

OBIICIES quartò. Operationes oppoſitæ non ſunt ab vno principio circa idem, ſed ſenſus appetit oppoſita rationi; caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum: ergo ſunt diuerſæ animæ.

RESPONDET D.Bonauent. *in corpore*, ex D. 221 Aug. *lib.de duabus animabus, cap.*6.& 14.*Tom.*6. hæc fieri per diuerſas animæ potentias, & quidem ità,vt altera illarum, ſcilicet, appetitus ſenſitiuus, non ſit in ſola anima, ſed in compoſito, & in potentia inferiori: alioquin ſi eſſet ab eadem potentia, ſemper peccaret, nec vnquam poſſet pœnitere. Eſt igitur à potentia inferiori, quæ fertur in bonum delectabile, quod non eſt formaliter oppoſitum obiecto appetitus rationalis, quod eſt bonum honeſtum.

EODEM modo reſpondet Ruuius, *numero* 151. Fauentinus §. *ad ſecundam dic.* Toletus ad 3.

NON adhæreo tamen exemplo aliquorum Modernorum, dicentium, etiam intellectum habere aſſenſum, & diſſenſum: illum enim non habet de eadem propoſitione ſimul: at ſenſus vult id, quod non vult ſpiritus, ſimul, & ſemel. Fateor verò, ſub ratione delectabilis ſenſum habere aſſenſum,quod reſpuitur à ſpiritu, quia non eſt honeſtum, quæ eſt ratio diuerſa obiecti, diuerſam requirens potentiam.

OBIICIES quintò. Si ponatur vnica anima 222 rationalis in homine, habens vegetatiuum, & ſenſitiuum in ratione potentiarum; ſequitur, eſſe ſenſitiuum non dici vniuocè de homine, & de irrationali, & eſſe vegetatiuum de homine, & de planta; ſed hoc eſt inconueniens, cùm in eodem genere communicent: ergo non eſt vna anima.

PROBATVR ſequela. Ad vniuocationem requiritur communicatio in vna natura communi, ſed tunc bruta, & homines non haberent animam communem: nam gradus ſenſitiuus hominis eſt potentia; imò ſecundùm aliquos,eſt accidens, in bruto verò eſt ſubſtantia, imò eſſentia. Confirmatur: nam tunc ſenſitiuus gradus crearetur à Deo, & eſſet immortalis in anima rationali: ergo eſt altioris rationis gradu ſenſitiuo bruti corruptibili,qui educitur de materia. Quod ſi eſſent vniuoca, non video, cur brutum poſſit educere animam ſenſibilem de materia, & id non poſſit homo, qui eſt perfectior agens.

RESPONDET D. Bonauent. *ad ſextum*, quem 223 ſequitur Fauentinus *ad* 5.Toletus *ad* 5.ſenſationem etiam in Aſino nominare ſubſtantiam,& potentiam; ſubſtantiam quidem,quia eſt forma: potentiam tamen præcipuè, quia eſt ab actu ſenſationis denominata, quæ totum compoſitum, ſcilicet potentiam cum organo,complectitur, & totum eſt, quod ponitur in genere,non pars: Similiter igitur & in homine nominat potentiam cum organis, atque adeò totum

totum compoſitum, participans eandem naturam, non quidem communem, ſeparatam ab vtroque extremo, nempè, Aſino, & Homine, per ſe exiſtentem, ſeparatam à ſingularibus; ſed vno conceptu, diuiſo realiter in multis; & ideò, cùm & homo, & bos ſentiant, communicant in ſenſatione. Addo, in homine ſenſationem eſſe ſubſtantiam, non accidens. Quare hæc ratio vrget ſolùm D Thomam, & aſſeclas, dicentes, potentias animæ eſſe accidentia; vt notat Fauentinus. Neque verò productam eſſe à Deo per creationem; vel incorruptibile tollet vniuocationem generis ſenſationis cum bruto; ſicuti, ſi aliquis homo crearetur à Deo immortalis, qualis fuit Adam, cui adde etiam incorruptibilitatem naturæ, eſſet eiuſdem ſpeciei naturalis, & ſenſibilis cum cæteris hominibus; & tamen ad vnionem ſpecificam requiritur maior vniuocatio, quàm ad genericam, qualis eſt ſenſitiui, aut vegetatiui gradus.

224 Dices. Corruptibile, & Incorruptibile differunt genere, *ex* 10. *Metaph. cap.* 13.

Respondetvr, differre genere corruptibilitatis, & incorruptibilitatis, quæ per accidens faciunt ad eſſe ſenſibile; poteſt enim ſenſibile eſſe, ſiue corruptibile, ſiue incorruptibile. Tandem anima ſenſitiua in homine eſt incorruptibilis per aliud, quatenus eſt vna cum rationali; at oppoſitio debet eſſe per ſe.

Obiicies ſextò. Operationes diuerſæ arguunt diuerſa principia, & diuerſas formas, ſi ſint operationes earum formarum; ſed in homine ſunt operationes vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & rationales, quæ ſunt diuerſæ, & diuerſarum formarum: ergo ibi ſunt diuerſæ formæ, & animæ.

Respondet D. Bonau. *in corpore*, quem ſequitur Toletus *ad* 2. *&* 4. Fauent. *ad* 6. *& ad* 7. *& ad primum Gandau.* vnicam formam, continentem formaliter, & eminenter *alias*, poſſe habere earum operationes; cùm & potentias continere ſupponatur. Talis eſt anima rationalis, quæ continet vegetatiuam, & ſenſitiuam, formaliter diſtinctas, quæ in ſe ipſis non ſunt formæ diſtinctæ; ſed potiùs habent rationes potentiarum. Itaque vbi ſunt operationes alicuius formæ, ibi eſt etiam illa forma, vel diſtincta, vel in alio contenta.

225 Obiicies ſeptimò ex Auerroë, 6. *Phyſic. com.* 59. Quando ſunt plura, quorum vnum participat vnam operationem; alterum non, ſed aliam diuerſam; ſignum eſt illa habere diuerſa principia diſtincta illarum operationum; ſed ſic res ſe habet in corpore animalis: nam ibi oſſa vegetant, non ſentiunt; at nerui ſentiunt; cerebrum habet ſenſationes, non pes: ergo. Idem eſt argumentum Galeni.

Respondet D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 18. *art.* 2. *q.* 1. *arg.* 2. & Toletus *ad vlt.* cum Seraphico, diuerſa illa membra eſſe vnum continuum organicum, tanquam plectrum, quod tangens anima, ſecundùm vniuſcuiuſque diſpoſitionem, reddit tali pacto ſonorum, operando; ideò ex varietate operationum non arguitur aliud, quàm varia diſpoſitio inſtrumentorum; cùm enim non totaliter anima operetur, ſed cum corpore, habet pro varietate inſtrumentorum varias operation s.

226 Obiicies vltimò. Q od poteſt facere virtus inferior, poteſt etiam ſi perior; ſed virtus bruti poteſt educere de materia animam ſenſitiuam: ergo & homo: ergo anima ſenſitiua hominis eſt diuerſa à rationali eius: nam primò educitur de materia ſenſitiua; deinde creatur rationalis, vt oſtenſum eſt.

Respondet D Bon. *ad quintum*, animam ſenſitiuam corruptibilem, eſſe in potentia materiæ; atque adeò educi à bruto; At verò anima ſenſitiua hominis eſt potentia incorruptibilis animæ rationalis; ideò debet creari à Deo. Quare non poſſe eam educi de materia, non arguit imperfectionem operantis, ſed perfectionem operis. Vbi nota, S Bonau. hic, & vbique, vocare gradus, ſenſitiuum, & vegetatiuum, in homine, non animas, ſed potentias animæ rationalis, quod & præſtat *diſt.* 17. 18. *& alibi.*

Hæc eſt Catholica ſententia, quam ſæpè D. Bonau refricat vbique, & ab eo confirmatur argumento Theologico, *in* 3. *diſt.* 21. *art.* 2. *q.* 2. *ad vlt.* alioquin moriens Chriſtus, emittenſque Spiritum, quem vnicum recenſet Matth. *cap.* 27. fuiſſet adhuc viuus, vegetando, & ſentiendo, quod eſt hæreticum, &c. aut Chriſtus plures ſpiritus emiſiſſet, vel ſenſitiuus, & vegetatiuus corrupti eſſent, quæ ſunt falſiſſima. Hoc argumento vtitur Valentia, Ruuius, & 227 alij. Collige ex dictis primò in anima rationali includi ſenſitiuam, & vegetatiuam, non ſolùm eminenter, ſed etiam formaliter.

Probatvr è D. Bonau. *locis adductis*, nam homo eſt formaliter vegetatiuus æquè ac planta: eſt ſenſitiuus æquè ac brutum, habetque communem cum illis in hoc definitionem, communeſque operationes. Vide Ruu. 2. *de Anim. c.* 3. *q.* 2. vbi vniuerſos ferè Scholaſticos in id conſpirare aſtruit contra Caiet. *p. p. q.* 75. *art.* 4. Martin. 2. *de Anim. c.* 2. Tolet. *q.* 3. *&* 7. Euſtach. 3. *p. Phyſ. tract.* 1. *diſp* 1. *q.* 6. Adducitur & D. Thom. *quæſt.* 76. *art.* 4. ſed falsò.

Respondet Euſtach. gradum quidem metaphyſicum ſentiendi, ac vegetandi, ineſſe homini formaliter; non inde tamen animam rationalem continere alias formaliter: etſi homo ſit formaliter viuens, & ſentiens. Concludit, hos gradus, vniuerſaliter acceptos, eſſe formaliter in homine, ſicuti in brutis, & plantis: at ſpecialiter, nequaquam.

Hæc redolent paradoxum. Cùm enim fatearis, gradus iſtos formaliter communes eadē definitione, eiſdemque operationibus; & inſuper formaliter phyſicè conſtituatur homo intrinſecè informatione animæ, quæ ſeipſam tradit corpori, viuens animal, hoc & illud; non percipio, quam formalitatem ad rem neget, niſi contrariam per differentias ſpeciales ad prunos, caſtaneas, Leones, Boues, &c. Perbellè ſpinoſam hanc tuam deciſionem conquereris.

Obiicit. Iſti gradus ſunt diuiſiui generum oppoſitorum formaliter: Ergo eidem nequeunt conuenire; alioqui homo erit formaliter planta, brutum, &c.

Respondeo facilè, gradus iſtos eſſe ſubordinatos; diſtrahi verò differentiis oppoſitis. Ita, ſicut idem eſt formaliter ſubſtantia, & corpus, ita poteſt eſſe viuens per alteram differentiam animati; & animal per differentiam ſenſibilis; & homo per differentiam rationalis. Ita formaliter hos gradus 228 metaphyſicos ipſemet ſuprà in homine aſtruit in Scala, ſeu Prædicamento ſubſtantiæ; nec metuit, ne homo habeat formaliter vegetare plantarum, & ſentire cum brutis, vt ait D. Greg. *homil.* 29. *in Euang.* neque tamen eſt in aliqua ſpecie beſtiarum: quia ſenſitiuo aduenit differentia rationalis; non autem oppoſita, irrationalis.

Hinc collige, vnam animam eſſe propter aliam in eodem ſubiecto: nam rationalis eſt actualior, quàm ſenſitiua, & hæc, quàm vegetatiua.

QVÆSTIO XV.

An inter ANIMAS *vna ſit aliâ perfectior eſſentialiter.*

229 ASSERO primò, Rationalem, eſſe nobiliorem Senſitiuâ, & hanc Vegetatiuâ.

PROBATVR: quia, quæ aliam actuat, eſt eâ nobilior; ſed rationalis actuat gradum ſenſitiuum, & hic vegetatiuum: Ergo.

ASSERO ſecundò, ſenſitiuam bruti non eſſe ignobiliorem ſenſitiuâ hominis, vt ſic, ideſt, genere ſenſitiui, contra D.Thom. *in 2.d.18.q.2. art.3.* eſt tamen D.Thomæ, *in 2.diſt.31.art.1.quæſt.1.ad vltimum*, quem ſequitur Scotus *in 4. diſt.44. quæſt.1.*

PROBATVR argumento D. Bonau. Quorum vna eſt ratio, & perfectio eſſentialis, eſt & æqualis perfectio, ſed animæ ſenſitiuæ hominis, & bruti, eſt æqualis perfectio: Ergo. Minor probatur, quia vniuoca ſunt: ergo habent eandem rationem. Quòd verò ſint vniuoca, patet; quia habent vnam definitionem. Quare in ratione animalis æqualis eſt Leo Homini: tametſi ob coniunctionem, & per accidens ſenſitiua hominis ſit nobilior: quia vnitur rationi, cui obedit, &c. ſed hoc non eſt de perfectione generis, cui extrinſeca eſt differentia rationalitatis; neque eſt perfectio generis, ſed ſpeciei, *verbi gratiâ*, Rationalitas non perficit animal, vt eſt
230 genus, ſed vt eſt in ſpecie hominis. Hinc differentia dicitur, quâ ſpecies abundat pluſquam genus, & ſimul cum genere conſtituit ſpeciem, non genus. Ideò non generi, ſed ſpeciei ſuam impertit perfectionem. Sic igitur differentiæ animalis irrationalis perficiunt quidem differentias particulares Leonis, Bouis; &c. quæ ſunt occultæ, nec ſunt infra eſſe ſenſitiuum, infrà quod eſt ſolùm rationale; ſed omnes ſunt ſenſitiuæ, ſicut formæ mixti, quæ reddunt tale, vel tale in genere mixti, putà, aurum, æs, &c. Idem euenit in plantis. Itaque ſenſitiua hominis eſt nobilior, per coniunctionem nobilioris, non autem formaliter. His reſpondetur ad rationes D.Thomæ.

ASSERO tertiò, Animas Senſitiuas eſſe alias aliis nobiliores ſpecificè; ſimiliter & Vegetatiuas.

PROBATVR: quia conſtituunt diuerſas & alias aliis nobiliores ſpecies animalium, vel plantarum: ſpecies autem ſunt ſicut numeri, vt ait Ariſtoteles, qui ſunt ſpecie diuerſi; & alij aliis perfectiores.

QVÆSTIO XVI.

An inter indiuidua ANIMARVM *eiuſdem ſpeciei detur nobilior.*

QVÆSTIO hæc non eſt de perfectione eſſentiali; cùm ſupponantur in eadem ſpecie, omnes habere eandem eſſentiam; neque eſt quæſtio de perfectione per accidens, ratione corporis nobilioris; ſed: An vna anima eiuſdem ſpeciei ſit ſubſtantialiter, ſub eadem ſpecie indiuiduali perfectior. Hæc quæſtio præcipuè eſt de Rationali.

231 PRIMA opinio eſt, nullam dari inæqualitatem indiuidualem, inter animas eiuſdem ſpeciei. Ita Durand. *in 2.d.32.q.3.* Argent. ibi, *art.2.* Fonſeca, *5. Metaph.c.28.q.14.* Tolet. *3.de Anim. q.18.* Hurt. *d.2.ſect.6.* qui acriter inuehuntur in oppoſitam ſententiam; adeò, vt Tolet. eam periculoſam inclamet. Idem tenet Henric. *quodl.3.q.5.* Soncin. 8. *Metaph.q.26.* Sotus, *cap.de ſubſtantia, in Logica, q.2.ad nonum*, Zimara, *Theor.44.* Scotus *in Logica, c.de ſubſtantia, q.2.* Videtur D.Thom. *loc.citandis, diſp.3. part.3. quæſt.2.*

SECVNDA opinio eſt, dari inæqualitatem indiuiduam inter animas eiuſdem ſpeciei. Ita Magiſter *in 2.diſt.32.* quem ſequuntur Scholaſtici ferè omnes. Ibidem Bonau. *dub.6.litt.* Richard. *art.3. q.1.* 232
Ægid. *q.3.* D.Th. *q.2.art.3.* & *p.p.q.85.art.7.* Ita & Caiet. & Bannes *hoc loco.* Ferrar. *primo contra Gent. c.13.* Iauellus, 8. *Metaph.q.6.* & alij plurimi Recentiores, quos ſequitur Ruuius, *2.de Anima, c.3. q.3.* At Colleg. Conimbr. *2.de anima, c.1.q.5.art.3.* problematicum eſt. Quare non immeritò Bannes, vbi ſuprà, *& primo de Gener.cap.4.q.3.* redarguit Toletum, temeritatis notâ ſuggilantem Doctores huius ſententiæ, qui ſunt inſignes. Eam etiam tenet Arriaga *in libris de anima, & tract.de opere ſex dierum, diſp.36.ſect.1.num.5.* vbi adducit etiam Granadum. Euſt. *3.p. tract.4. diſp.1.*

PROBATVR primò à D.Bonau. *argumento*, quo nititur Ruuius, *à n.62.* Pro quo notat ex D.Bonau. hìc, & *d.1.p.2.art.3.q.2.* Animam, cùm ſit eſſentialiter pars, dicere ordinationem intrinſecam ad compoſitum, & conſequenter ad corpus; & quamlibet indiuiduam animam dicere indiuidualem ordinem ad determinatum corpus: quia ad conſtitutionem ſingularis compoſiti, ſingulares partes deſtinatæ ſunt à natura; & multò magis à creatore: alioquin fortuitò anima tali corpori daretur. Cùm igitur anima ſit finis corporis; tale corpus, vt habitaculum præparatur; & talis anima, iam intrinſecè per ſua principia indiuiduata, tali corpori informando intrinſecè deſtinatur, vt dixi *q.13.* & ita materiæ vnitur anima ob bonum ſui. Itaq; melior anima meliorē etiā habitationem poſtulat; & melior habitatio meliori animæ præparatur ex intentione agentis. 233

PROBATVR igitur aſſertio efficaciter. Diſpoſitio, & organizatio materiæ, ſeu corporis inducitur per ſe ab agente naturaliter, propter animam infundendam: Ergo melior diſpoſitio propter meliorem animam.

PROBATVR conſequentia: quia, ſi ab animabus eiuſdem perfectionis informantur duæ materiæ, magis, & minùs benè diſpoſitæ: Ergo per accidens ſe habet melior diſpoſitio materiæ ad informationem; cùm nulla maior perfectio proueniat eidem materiæ ex ea: imò fruſtrà inducitur perfectior diſpoſitio; ſiquidem non ſequitur ex ea perfectior effectus formæ. Probatur ſecundò eadem conſequentia: quia diſpoſitio materiæ naturaliter ordinatur ad informationem formæ: Ergo melior diſpoſitio, ad hoc, vt materia meliùs informetur à forma; ſed meliorem informationem naturaliter ſequitur melior effectus formalis eiuſdem formæ, & conſtitutio perfectioris compoſiti: Ergo melior organizatio materiæ infert meliorem conſtitutionem compoſiti ſubſtantialem; ſed melius compoſitum, eſt à meliori forma: Ergo, poſitâ meliori organizatione in vno corpore, quàm in alio; quæ experientiâ euidens eſt; ſequitur dandam etiam meliorem animam.

RESPONDET Toletus, ex præparatione corpo- 234
ris non inferri meliorem animam. Probatur: alioquin ſicut mutatur corpus, deberet mutari ſucceſſiuè etiam anima. Secundò, ſi iuxta corpus magis perfectum anima eſt perfectior; ſequeretur, corpus

dare

dare eſſe animæ. Tertiò, vel Deus creat animam perfectiorem propter corpus perfectius, vel e contra. Si primum: inuertitur ordo, & principale ordinatur inſtrumentum.

Si verò dicas, Deum præparare corpus propter animam: Contrà: quia corpus præparat per cauſas ſecundas neceſſarias, ad modum ipſarum, & ſinit, eas deficere: at verò animam creat ipſe ſolus. Quartò, multæ animæ hominum rudiorum, & imperfectæ temperiei, ac formæ, excedent in gloria animas, quæ habuere corpora perfectiſſima; Ideóquè erunt perfectiores in ſubſtantia. Hoc autem eſt abſonum: nam potiùs deberent perfectiores in natura, eſſe etiam in gloria. Quintò, quia idem deberet fieri in aliis formis, quod eſt falſum. Sexto, ſi ex perfectione corporis colligitur perfectio animæ, ſequeretur, eum, qui à natura naſcitur ſtultus, & monſtroſus, habere animam ſtultam, & monſtroſam; & ità neque deberet habere anima illa intellectum, & liberum arbitrium. Addit Fulienſis, animam determinari ad corpus, vt ſic: non autem ad hoc numero.

Hæc ſanè parui ſunt ponderis; certum eſt enim
235 rem ita eſſe, vt nos dicimus. Ideò Salomon, qui fuit inter homines perfectiſſimus corpore, & anima, vt latè oſtendit eruditiſſimus Pineda, *de rebus Salomonis*, ait Sapien. 8. *Puer autem eram ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam*: vbi Lyranus, & Gloſſa Ordinaria hoc explicant, per intellectus ſubtilitatem. *Et cùm eſſem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum*: ergo vna anima eſt in naturalibus melior aliâ: ex quo reſponſio Collegij reiicitur, & Aduerſariorum obiecta ruunt.

Qvod enim primò obiicitur, vanum eſt: nam corpus præparatur animæ pro toto tempore vnionis; & cùm naturaliter corpus initio ſit imperfectum; tamen præparatio eius durat vſque ad finem perfectionis eius. Neque ob id corpus dat eſſe animæ; quinimmò ex intentione talis animæ producitur, & præparatur tale corpus, quod quidem fit per cauſas ſecundas cooperantes: Attamen ſic regit eas, vt aptum corpus paretur; ſcit enim tali tempore diſponere præparationem animæ, quæ ſub ſingulari ſtat prouidentia, vt aptum ei præparetur domicilium. Quòd verò aliquando cauſæ ſecundæ deficiant, & corpus accidentaliter næuoſum præparetur, hoc non obeſt, quin ex intentione agentis aliter fiat: vel dic eam diuerſitatem non eſſe ſubſtantialem, ſed accidentalem formæ ſuperuenturæ: & per hoc reſpondetur ad tertium.

236 Ad id verò, quod quartò obiicit Toletus,

Respondet D. Bonau. *in 2. diſt. 9. art. vnico, quæſt. 3.* naturam non eſſe diſpoſitionem adæquatam ad gratiam, eamque neceſſariò inducentem; ſed dari naturalia remotè ad gratiam, quæ ex bonitate gratuitâ, additâ conſeruationi naturæ, prouenit. Tenetur autem homo reſpondere ſuis naturalibus, & ſua libertate auxiliis Diuinis, quòd ſi naturali perfecta indole non vtatur, ſed abutatur; maiorem ad pœnam exploditur; vt patet in Abſalone, Achirophele, & Cæteris; ſi verò vtatur lenius, quam pareſt, vel quàm vtantur alij, qui ſunt ruſticæ temperiei, & ſtolida pene capita, tunc iuſtè à Deo illi præferentur; neque eſt hoc mirandum; cùm ſit veritas Theologica, ſexcentis rotis decurrens: *Cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo.* Quod quintò infert Toletus, idem faciendum in aliis formis. Reſpondetur idem fieri. Quid tum? Quod tandem ſubditur, poſtremò eum, qui habet caput ſtultum, debere inhabitari animâ ſtultâ, videtur, pace tanti viri, exilire extra chorum: nam loquimur nos de his, quæ fiunt per ſe intra eandem ſpeciem. Itaquè anima, vt ſit rationalis, debet eſſe intellectiua, libera independenter à corpore, à quo non accipit eſſentiam. Itaque ex præparatione corporis ſtupidi, & inepti diſcurſui, non rectè infertur, dandam animam brutalem. Quamuis enim nequeat eſſe aptus ille diſcurſui, rationi, & merito, tamen poteſt tranſmitti ad beatitudinem Baptiſmo, & ita anima illa pro alia vita, cum corpore adaptato, fruetur ſuo vltimo fine. Animam verò hanc creari vagè, non autem ad hoc numero corpus, vt vult Fulienſ. inane eſt.

Probatvr ſecundò aſſertio ex Vniuerſitate 237
Sorbonica, cuius meminit Henric. *loc. cit.* Durand. *diſt. 32. quæſt. 5.* rectè quæ damnauit dicentes, vnam animam non eſſe aliâ præſtantiorem, & addit optimam rationem: Quia alioqui anima Chriſti non eſſet nobilior animâ Iudæ, neque perfectior. Reſpondet Durandus, vnam eſſe alia nobiliorem, quoad potentias vegetatiuas, & ſenſitiuas.

Contra: quia loquuntur de perfectione indiuiduali, & formali animæ Chriſti, vt fatetur Fulienſis *3. Phyſic. cap. 7. in calce.*

Respondet Toletus, & Collegium, definitiones Sorbonicas Pariſiorum non tranſire flumen Sequanam. At patiantur, Vniuerſitatem Pariſienſem, tot ſapientum decretis conſtipatam, vtrinſque placitis facilè præferri. Nec video, quomodo ei temeritati ſimus obnoxij, quam nobis Toletus immeritò inurit; Et vt verius dicam, Concluſiones, in quibus temeritatis nos damnat, non tranſcendunt eius libelli cartulas.

Respondet ſecundò Toletus, ibi ſolùm definiri præcellentiam inter ſpiritus, computatis etiam Angelis.

Contra: quia *ibi* fit inductio, tanquam abſurda de animabus ſolis, inferturque, fore animam Iudæ naturaliter æqualem animæ Chriſti.

Respondet Toletus, hoc exemplum non eſſe definitionem articuli, ſed rationem. Quid tum? ſignum ergo eſt, ibi definitionem cadere ſuper animas inter ſe comparatas: alioqui dediſſet exemplum de anima, & Angelo; exempla enim in definitionibus oſtendunt ſubiectum, de quo eſt definitio: alioquin erunt extra rem; Veluti, ſi definiens inter ſpiritus nobiliorem eſſe Angelum natura; ſed præſtare animam per gratiam hypoſtaticæ vnionis, induceret hanc ſequelam: alioqui ſequeretur, Adamum eſſe Chriſto nobiliorem, quæ eſſet ſequela extra lineas.

Respondet tandem, animam Chriſti fuiſſe 238
nobiliorem, non ſubſtantialiter, ſed in donis naturalibus accidentalibus. vtporè, ingenio, memoriâ, iudicio, & optimâ corporis temperie; ex qua hæc pendebant ex parte; & præterea ſupernaturalibus donis, quæ perficiunt materiam; & ſi ita intelligatur, verus erit articulus, & ea ratio allata, non aliter. Ita ait etiam Galitius ſic explicans Seraphicum. Fateor, non inuenire differentiam eſſentialem in eadem ſpecie, nam ſpecies ſunt, ſicuti numeri. Ideò idem Ariſt. 7. *Metaph. c. 3. text. 11.* ait, in ſpecie non eſſe prius, & poſterius, ſicuti in genere, vt vna ſpecies habeat varios gradus eſſentiales in indiuiduis, priores dignitate, & poſteriores; ſicuti genus, in quo diuerſæ differentiæ inducunt exceſſum in vna ſpecie præ alia, vt inter viuens, & non viuens, quæ ſunt differentiæ corporis, &c.

Ex his ſequitur, neque poſſe eſſe exceſſum in eadem ſpecie in his, quæ eſſentialiter manant à ſpecie; vt v.g. vnus homo ſit magis riſibilis, alter minùs.

239 Seqvitvr etiam, non poſſe talem eſſe differentiam eſſentialem indiuidui, quod conſtituitur ex hac materia, & ex hac forma: quia ex Boetio, *cap. de ſpecie*, tota ratio indiuidui eſſentialis eſt à ſpecie, quod notat etiam D. Bonau. *in primo, diſt. 3. part. 2. art. 2. q. vlt. ad prima argumenta*. Difficile videtur etiam, ſuppoſitâ æqualitate indiuiduorum in eſſentia, aſſignare exceſſum in habilitatibus: quia, cùm forma eſſentialiter naturaliter effundat totam ſuam perfectionem, datâ pari eſſentiâ, par habilitas ab illa manabit.

Ego equidem non video difficultatem in Diuo Bonau. & Magiſtro. Subſtantia enim aliquando ſumitur pro ente de primo Prædicamento, provt à reliquis diſtinguitur: aliquando pro eſſentia. Non vult autem D. Bonau. animas ſubſtantialiter eſſentialiter ſe inuicem ſeparare, ſed ſubſtantialiter in aliqua perfectione ſubſtantiali, quæ tamen non eſt de eſſentia, & tamen neque eſt accidens; ad modum, quo proceritas membrorum dicit maius corpus ſubſtantialiter, non tamen eſſentialiter melius alio puſillo; quia ambo conſtant æquè partibus eſſentialibus. Ita igitur hinc diramantur perfectiones accidentales, nempè, maius ingenij acumen, &c. Hæ autem perfectiones non conſiſtunt in indiuiſibili mathematico, vt rectè notat Valentia *tom. 1. d. 6. quæſt. 7. punct. 1.* vbi nobiſcum conſentit. Nolo tamen cum eo hanc indiuiſibilem mathematicam conuenientiam in eſſentialibus tollere; quia ex Ariſt. ſpecies ſunt ſicut numeri; vnde tollitur identitas ſpecifica, ablato vno indiuiſibili; ſicuti, ablato vno numero indiuiſibili, tollitur ſpecies numeri; ſic enim, ablatâ vnitate à quinario, mutatur ſpecies, & fit quaternarius; ſed pono hanc latitudinem, quoad ſimpliciter ſubſtantialia, quæ non dicuntur tamen eſſentialia.

240 Rationes aduerſariorum ſolùm probant conuenientiam in eſſentialibus, vt ritè aduertit D. Bonau. & poſt eum Valentia *loc. cit. aſſert. 5.* nec aliquo nituntur fundamento ſtabili.

Qvoniam tamen gloriatur Toletus hâc præcipuâ ratione, quam acclamat à poſteriori eſſe manifeſtam.

Qvia omnis differentia inter homines inuenitur, ex ſola corporum diſpoſitione prouenire; contingit enim, vt idem met homo nunc valeat ingenio, & memoriâ, intellectûs acumine, & iudicio; ac poſtmodum ex morbo, vel aliquo accidente corporis, amittat ingenium, &c. & fiat hebes. Item, vt nunc ſit rationis compos, ac paulò poſt amens, nunc bonus, poſteà malus: hæc autem ex corporum varietate proueniunt, niſi velis ſtultiſſimè dicere, mutari identidem & animam; vel aliam infundi, quod eſt pluſquam ridiculum, & error ſtultiſſimus. Hinc infert, noſtram aſſertionem eſſe periculoſam, & temerariam.

Respondetvr facilè ex D. Bonau. *loco citato*, aliquas ſanè mutationes ſequi in hominibus, ratione corporum, ad quas non debet ſequi mutatio animæ; ſed verè anima, ſecundùm ordinariam prouidentiam, remanet impedita à quibuſdam operationibus; neque tamen ſequitur, omnes exceſſus in habilitatibus haberi à corporibus: imò arguit S. Bonau. & poſt eum Riuius. Nobilitas operationum arguit præſtantiam formæ; ſed vna anima perfectiùs intelligit, & vult, quàm alia; ſunt autem hæ operationes formaliter ab organis independentes.

Nec valet reſponſio Toleti, & Collegij, Maiorem veram eſſe, quando operatio eſt à ſola forma; at verò operationes noſtræ ſunt etiam ab organis, à quorum bonitate, vel defectu variantur operationes; & ideò ſecundùm quod habet organa meliora, etiam perfectiùs operatur.

Contra arguit S. Bonau. quia, ſi organa eſſent tota cauſa variationis, ſequeretur, ſemper eodem modo operari; cùm naturali modo neceſſariò operentur; & ita eiuſdem temperiei organa ſemper idem operarentur. Idem enim, manens idem, ſemper facit idem, & non aliud; multò verò minùs oppoſitum, *verb. grat.* vos dicitis, cholericos eſſe perſpicaciores; iſti deberent eſſe tales; & tamen videmus cholericos hebetes, & ſtolidos: Idem de reliquis temperiebus inferri patet. 241

Vrget S. Bonau. quia anima non eſt propter corpus; ſed imò corpus propter animam: ergo excellentia iſta ex anima redundat in corpus, non à corpore penitùs in animam: eſto inſtrumentaliter modo aliquo iuuetur, vel grauetur. Quare poterat Toletus modeſtiùs ſe habere erga tot proceres Doctores; ſicut ſe habuit Fulienſis, qui ſolùm rationum noſtrraum efficaciam negat.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm omnes Animæ *à Deo ſolo producantur, & an ex materia.*

D. Bonau. in 2. d. 15. q. 1. & d. 18. quæſt. vlt.
D. Th. p. p. q. 90 & 118.

Primo quidem hæretici multiformiter delirarunt. Priſcillianus enim apud Seuerum Sulpitium, *lib. Sacræ Hiſtoriæ*, latrabat, animas à malo Deo in corporibus diſſeminari.

Secvndò Seleucus, & Hermias dixêre, rationales creari ab Angelis ex igne, & ſpiritu, vt memorat D. Philaſter. *Cathal. de hæreſib.* Hæ duæ ſanè hæreſes ſunt, vt notat D. Bonau. *loco citato*. 242

Tertiò Tertul. voluit, omnes animas per traductionem ſeminis generari, vt refert D. Hieron. *epiſt. ad Marcellin.* & Anapſych. & D. Auguſt. *hæreſi 86*. Idem ſenſit Apollinarius, vt ibi teſtatur D. Hieronymus.

Enim verò hanc tertiam ſententiam non damnat hæreſis S. Auguſt. *epiſt. 28. ad Hieronym.* & *loc. cit.* Imò de hac quæſtione ſollicitus D. Auguſt. laborauit, & conſuluit D. Hieronym. angebatur enim argumento Pelagianorum, non traducendum eſſe originale peccatum in animas puerorum; ſi animæ à ſolo Deo eſſent, ſecus ſi gignerentur à parentibus. Ita ſuprà *Geneſ. lib. 3. cap. 21. lib. 1. Retract. cap. 1. de origine animæ, cap. 1. & 2.* vt refert D. Bonau. *in corpore*, & poſt eum Valentia, infrà citandus.

Omnes quidem Catholici vnanimiter aſtruunt animas omnes rationales creari à Deo; vt mox referam.

At inter Catholicos aliqui dixêre, animas, etiam ſenſitiuas ex ſemine, eſſe à Deo ſolo. Ita Scotus *in 2. diſt. 18. in calce*, quem ſequitur Fauentin. *Theoremate 69*. Arriaga *de operib. ſex dierum, diſp. 33. ſect. 2.*

Attamen D. Bon. *loc. cit.* cenſet, animas brutorum educi ab agente naturali. Idem ſentit D. Th. *in 2. diſt. 18. quæſt. 2. art. 2.* & communiter. 245

Asserò primò, animas rationales non propagari

gari à parentibus, ſed creari à Deo: Eſt veritas Catholica, quam Magiſter *in 2. diſt.* 18. D. Thom. *q.* 118. *art.* 2. clamant, eſſe de fide. D. verò Bonauentura, *diſt.* 18. *quæſt. vlt.* ait, eſſe veritatem Catholicam; ita, vt oppoſita, vel ſit hæreſis, vel ſaltem erronea, & temeraria. Conſentit Gregor. de Valent. *tom.* 1. *diſp.* 6. *q.* 8. *punct.* 2. qui cum D. Bonau. & D. Auguſt. non audet hæreſim, eam vocare.

ASSERO ſecundò animas; neque a Deo malo, neque ab Angelis produci.

PROBATVR a D. Bonau. ex dictis *diſt.* 1. *q.* 1. & *art.* 2. *q.* 1. & 2. & nos *tract.* 3. *d.* 1. diſſeruimus.

ASSERO tertiò, animas rationales non traduci per generationem; ſed à Deo ſolo eſſe.

PROBATVR à D. Bonau. 1. *fund.* 1. ex Iſa. 57. *Omnem flatum ego feci.* vbi Hebraica ex Pagnino, *Animas.* Alludit ad id Geneſ. 2. *inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem.* Qui textus eſt grauiſſimus.

ADDIT *quæſt. præced.* primò illud Pſal. 32. *Qui finxit ſingillatim corda eorum*; vbi Gloſſa exponit, Animas, & *diſt.* 27. *art.* 1. *quæſt.* 1. *arg.* 2. addit illud Eccleſ. 12. *Spiritus redeat ad Deum, qui fecit illum.* Idem habet ad hunc locum Eccleſiaſt. His locis vſus eſt etiam Valentia, *loco citato.*

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. authoritate
244 Patrum, præcipuè D. Aug. ſupra Geneſ. *ad litt.* & *lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus*, qui apud Theologos eſt magnæ authoritatis, Ibi, *cap.* 13. habet: *Animas hominum non eſſe ab initio inter cæteras intellectuales naturas; nec ſimul creatas, ſicut Origenes fingit; neque cum corporibus per coitum ſeminantur, ſicuti Luciferiani, & aliqui Latinorum præſumptores affirmant, quaſi naturæ conſequentiam ſeruantes: Sed dicimus, creatorem animæ ſolum Creatorem omnium noſſe; & corpus tantum per coniugij copulam ſeminari; Dei verò iudicio coagulari in vulua, & compingi, atque formari, ac formato iam corpore, animam creari, atque infundi, vt viuat in vtero homo, ex anima conſtans, & corpore; & egrediatur viuus ex vtero, plenus humana ſubſtantia.*

IDEM fatentur alij Patres, præcipuè Hieronym. epiſt. ad Pammach. Leo, *epiſt.* 92. *ad Toril. cap.* 10.

PROBATVR tertiò ex D. Bonau. ex Ariſt. *lib.* 2. *de Generatione animalium, cap.* 3. vbi, cæteris animabus enumeratis, infert, ſolam rationalem exteriùs aduenire, dicens: *Relinquitur igitur, vt mens ſola deforis adueniat, eaque diuina ſit.* Hâc authoritate nititur etiam Valent. *col.* 1074.

245 PROBATVR quartò à D. Bonau. Omne, quod educitur è materia per generationem, eſt corruptibile; ſed anima rationalis eſt incorruptibilis, ſecundùm omnes Philoſophorum ſectatores: ergo non eſt per naturam propagabilis. Maior probatur. Omne, quod educitur e materia, pendet ab ea, & eſt inſeparabile; ſed omne tale eſt corruptibile, per naturam: ergo. Maior eſt D. Hieronym. *epiſt. ad Pammach. & Anapſychiam*: vbi pro eodem reputat, animam ex anima naſci, & ſimili cum brutis animantibus conditione ſubſiſtere. Hoc argumento nititur Valentia, *col.* 1073. Ruuius *de Anima ſeparata, quæſt.* 2. *art.* 9.

PROBATVR quintò à D. Bonau. *fund.* 4. Si anima rationalis generatur; aut gignitur ex corpore, aut gignitur ex anima. Non ex corpore: quia ſpiritus è corpore non educitur, cùm ſit ſubiectum improportionatum; anima enim eſt ſpiritus ex Ariſt. 3. *de Anima, text.* 4. ex D. Aug. *de anima, & eius origine, lib.* 1. *cap.* 5. & *lib.* 4. *c.* 12. Neque poteſt educi ex anima: quia vel educitur ex tota, vel ex parte; non ex parte animæ, quæ ſit anima; cum ipſa ſit indiuiſibilis: neque ex tota; alioqui generans dat genito ſuam animam. Præterea à quo agente naturali gignitur? non enim poteſt à corpore agente gigni. Hæc paſſim etiam Valentia.

PROBATVR ſextò à D. Bonau. *fund.* 5. Si gig- 246
nitur anima, ex materia, & forma producitur, vt etiam probat D. Aug. 7. *de Geneſ. ad litt. cap.* 6. & *ſequentib.* & nos probauimus, *quæſt.* 7. Cùm ergo producitur, vel producitur ex materia præiacente; aut ſimul cum ipſa producitur eius materia: Si ſimul producitur eius materia: ergo producitur ex nihilo: ergo à ſolo Deo: quia virtute naturali, ex nihilo nihil fit; Si producitur ex materia præiacente; quæro de illa materia; aut eſt corporalis, aut ſpiritualis: Si corporalis, ex ea non poteſt fieri anima. Si ſpiritualis: aut habet formam, aut non; ſi non, quomodo ſtat in rerum natura; cùm omne naturale eſſe dependeat à forma? Si habet: ergo vel erit Angelus, vel anima; non Angelus: ergo anima; ſed ex eodem non fit idem numero: ergo ex ea non poteſt fieri anima.

PROBATVR ſeptimò à D. Bonau. *fund. vlt.* Si anima eſſet ex traductione per generationem, diuideretur in generatione, cùm diuiditur ſemen; ſed multa ſemina ſunt, quæ non perueniunt ad organizationem; imò plura fruſtrà effunduntur, quam ad formam reducantur: ergo vel eſſent animæ rationales ſine ſuis corporibus, vel periret tam nobilis forma, quorum vtrumque eſt abſonum. Hoc argumentum, ait Alphonſus de Caſtro, à ſe inuentum; cùm tamen ſit D. Bonau. à quo id deſumpſit etiam Richard. *in* 2. *diſt.* 18. *art.* 2. *quæſt.* 2.

PROBATVR octauò *in corpore*, à D. Bonau. 247
contra Pelagianos: Si propter originale peccatum anima producitur ex anima; ergo vel anima Chriſti non eſſet de ſpecie aliarum animarum; vel fuiſſet originali næuo ipſe conſperſus, quorum vtrumque eſt impium.

PROBATVR nonò ibidem, congruentiâ, ſumptâ ex dignitate animæ, & nobilitate eius. Cùm enim ſit imago Dei, & nata immediatè ferri in Deum, & beatificari, in ipſo diligendo ex toto corde, totum ſuum eſſe debuit ab ipſo immediatè habere, vt in ipſum ſolum tenderet.

PROBATVR decimò *ibidem.* Nullum agens naturale poteſt producere ſubſtantiam immortalem ſubſiſtentem; ſed omnis anima rationalis eſt ſubſtantia immortalis, per ſe ſubſiſtens, independens à corpore: Ergo. Maior probatur. Omne agens producit ex materia tranſmutabili; ſed ſubſtantia immortalis non poteſt ſubſtantiari in materia tranſmutabili: ergo nullum agens poteſt producere ſubſtantiam immortalem. Confirmatur: quia ſolus Deus habet vitam, per ſe indeficientem: ergo ſolus eam poteſt impertiri.

OBIICIES primò aliqua loca Scripturæ. Primus 248
eſt *Geneſ.* 46. vbi habetur: *Omnes animæ, quæ egreſſæ ſunt de femore Iacob, ſunt ſexaginta ſex.* ſecundus eſt *Geneſ.* 2. vbi dicitur: *Tulit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, & ædificauit eam in mulierem*: vbi non habetur, inſpiraſſe ſpiraculum vitæ in Euam: ergo tota Eua ex coſta genita eſt. Tertius eſt *Geneſ.* 2. vbi dicitur: *Deus requieuit ab omni opere creationis*: Ergo animæ ampliùs à Deo non creantur.

RESPONDET D. Bonau. *ad primum*, ibi accipi animas pro hominibus, qui ab animabus ſpecificantur. Sic ſolemus dicere: In hâc vrbe ſunt mille animæ.

AD ſecundum ait, non oportuiſſe addere inſpirationem pro anima Euæ; cùm in ſimili productione Adæ, idem debeat & de Eua intelligi, cùm ambo fuerint eiuſdem naturæ.

AD tertium reſpondet D. Bonau. *in 2. diſt. 15. quæſt. vlt. ad 4.* Deum requieuiſſe tunc à creatione; ita vt ampliùs nouas non condat, quod non excludit nouam indiuiduorum creationem. Quòd enim Deus operetur adhuc, probatur à D. Bonauentura, ex illo Ioan. 5. *Pater meus vſque modò operatur, & ego operor.* Ita reſpondet etiam D. Auguſt. *Epiſt.* 28. & Valentia, *col.* 1074.

249 OBICIES ſecundò. Certum eſt de fide id, quod ait Apoſtol. Epheſ. 2. *Omnes naſcimur filij iræ* per peccatum originale; ſed non naſcimur tales ex parte carnis, ſed in anima; nec ſumus filij iræ à natalibus, niſi quia ſumus filij Adæ: ergo, ſecundùm id, quo ſumus Rei, propagamur ex Adam.

HOC argumentum grauiter torſit D. Auguſtinum, vt ſæpè repetit *epiſtola* 28.

RESPONDET tamen D. Bonauentura contrahi peccatum originale per hoc, quòd accipimus naturam humanam à parente, deſcendente ex Adam; quoniam etſi parens non eſt cauſa immediata ipſius Animæ; tamen eſt cauſa immediata vltimæ diſpoſitionis, ex qua naturaliter ſequitur vnio ſubſtantialis animæ, & corporis, per quam homo conſtituitur: ſic autem in vnione cum carne infectâ, remanet anima carens iuſtitiâ originali; quare redditur exoſa Deo; eò quòd debebat eâ iuſtitiâ eſſe ornata; eâ verò caruit, voluntate primi parentis; in qua ex pacto omnes fuimus. Hanc reſponſionem ſequitur etiam D. Thomas, *p. 2. quæſt.* 81. *articulo* 1. *ad* 2. & Valentia, *loco citato, ad* 4. & cæteri.

250 OBICIES tertiò. Poſſe generare eſt entis completi; ſed anima rationalis inter alias formas eſt completa: ergo ſi aliæ formæ habent virtutem multiplicandi ſe, multò magis anima rationalis.

RESPONDET D. Bonauentura, non omnis entis completi eſſe generare; ſed eius entis, quod habet materiam tranſmutabilem, ex qua poſſit res produci: Talem autem materiam non habet anima, ex qua producat animam incorruptibilem.

OBICIES quartò. Magis conuenit homo cum homine, quam brutum cum bruto; & perfectior eſt vis generatiua in homine, quàm in bruto: ſed brutum generat brutum, etiam quoad animam; vt oſtendam *aſſert.* 4. Ergo. Confirmatur: nam generatio reſidet penes animam, cùm ergo homo producit hominem, principaliùs producit animam.

RESPONDET D. Bonau. negando paritatem: quia, cùm forma bruti ſit corruptibilis, poteſt educi ex materia; anima verò rationalis, cum ſit hoc aliquid incorruptibile, non poteſt è materia propagari; ideò ex nihilo creanda eſt.

251 QVÒD verò Anima non poſſit produci ex præiacente materia, oſtendit latè D. Auguſtinus *ſeptimo, ſupra Geneſ.* per totum, & *libro* 10. *capite* 5. *Tom.* 3. eò quòd illa materia nequeat eſſe vel corporalis, vel ſpiritualis.

AD confirmationem reſpondet S. Bonauent. generationem reſpicere principaliter animam in ratione agentis; non tamen, vt id, ex quo: ſed hâc ratione reſpicit corpus, ex quo producit; & quia deciſio poteſt fieri à corpore, non ab anima: hinc ordinatur ad productionem corporis humani, non autem animæ rationalis.

OBICIES vltimò. Indignum Deo eſſet tot fœtibus adulterinis animas infundere: ſic enim videretur applaudere, & arridere facinori.

RESPONDET D. Bonau. cum D. Auguſtino *loco cit.* & D. Hieronymo, *lib. 2. contra Ruſtic.* hinc potiùs Dei benignitatem, & bonitatem dignoſci, qui adulterinis actibus non ita iraſcitur, vt deneget id, quod in ordine naturæ ſtatuit: vnde infundens animam, non reſpicit ad peccatum, ſed ad animam; neque verò in fœtu ipſo eſt peccatum: ſic animat & ſegetes è granis, furto ſublatis: nec eſt ſimile de gratia, quæ non reſpicit naturam, vt natura eſt, ſed magis, vt ad Deum conuerſa eſt.

ASSERO quartò, Animas brutorum educi 252 ex materia, non autem creari. ità D. Bonau. *diſt.* 15. *quæſt.* 1.

PROBATVR à Diuo Bonauentura, primò, ex Geneſ. 1. *Producant aquæ reptile animæ viuentis. Producat terra animam viuentem.*

PROBATVR ſecundò à Sancto Doctore ex Ariſtotele, 2. *de Animalibus, cap.* 3. vbi ait: *Mens igitur ſola intrat ab extrinſeco.*

PROBATVR tertiò à Sancto Doctore. Ex eo res producitur, in quod reſoluitur; ſed animæ animalium non reſoluuntur in nihil, ſed in materiam: Ergo.

PROBATVR quartò à Sancto Doctore. Ex eodem ſunt animæ iſtorum brutorum exiſtentium, & eorum, qui primò conditi ſunt. Sed iſtæ ſunt ex materia; ergo. Minor probatur; ſi non eſſent ex materia, non poſſent ab agente naturali produci: quia natura non poteſt è nihilo producere; ſed natura poteſt facere animal, vt dicam: ergo.

PROBATVR quintò à Sancto Doctore. Ea, quæ pendent à materia in eſſe, & conſeruari, ſunt educta è materia; ſed tales ſunt animæ brutorum; ergo. Confirmatur: Ideò anima noſtra eſt immortalis, quia eſt independens à materia corporea, non enim fuit ex ipſa educta, ſed è nihilo.

PROBATVR ſextò. Opus quod eſt ad ornatum, ſupponit opus diſtinctionis; & opus diſtinctionis ſupponit opus creationis; ſed in diſtinctione corporum non fuit noua creatio: ergo multò minùs in ornatu, ſed animæ ad ornatum ſpectant: ergo non ſunt productæ ex nihilo.

HOC argumentum videtur retorqueri ſic: Sed animæ rationales etiam ad ornatum ſpectant: ergo non ſunt creatæ.

RESPONDETVR, hominem non ad diſtinctio- 253 nem, vel ornatum ſpectare, ſed eſſe veluti Regem, cui parabatur aula: ideò de illo non currit hic ordo.

ASSERO quinto, Animas brutorum educi ab agente naturali, è materia.

PROBATVR à D. Bonau. primò ex Ariſtotele 254 *lib. 2. de Generat. animal. cap.* 3. vbi quærit, vtrum omnes animæ extrinſecùs aduenient; an verò ex ſemine oriantur. Reſpondet, eas, quæ in operationibus pendent à corpore, non poſſe ab extrinſeco aduenire, & infert. *Reſtat igitur, vt ſola mens extrinſecùs accedat, eaque ſola Diuina ſit*; & hoc ſic intelligitur, exponente Fauentino, ex Scoto, *loco citato*, mentem extrinſecùs aduenire, ratione principij productiui: quia à ſolo Deo producitur: non autem educitur è materia. Tunc ſic arguo ad hominem: Quando fit diſtinctio inter aliqua plura in aliquo, & ex his vnum ſolùm ab aliqua proprietate excluditur, tunc reliqua manent incluſa; ſed per Ariſtotelem, apud Fabrum, animæ noſtræ, &

animæ

animæ ſenſibilium in hoc diſtinguuntur, vt ſolá noſtra anima non è materia ab agente naturali, ſed à Deo extrinſecùs adueniat: ergo, per vos, reliquæ producuntur ab agente naturali è materia.

255 Respondet Fauentinus Ariſtotelem poſteà aſſerere, omnes animas extrinſecùs aduenire. Contrà: nam idem eſſet dicendum de vegetantibus. Deinde oſtendo, hoc eſſe falſum: nam ſubdit, corpus ſeminis habere quandam virtutem ſuprà elementarem, & vocat virtutem eam ſpiritus, & magis dicendã, quàm elementarem: Hanc verò eſſe in ipſo ſemine, ſic enim ait: *Eſt ſpiritus, qui in ſemine, ſpumoſoque corpore continetur*, Hinc patet, non eſſe virtutem extrinſecam à Deo ſolo, vt fingit Faber. Tandem verò concludit Philoſophus, *de anima, quemadmodum conceptus, & genitura habeant eam, definitum iam eſt, potentiâ enim habent, actu non habent*: Ecce anima eſt in potentia generatiuæ: ſubdit tandem, animam non continere animam actiuè, id enim (ait) à maris ſemine affertur, vt notat D. Bonau. *in corpore.*

256 Probatvr ſecundò à D. Bonau. *in corpore*, ex D. Auguſtino *de Geneſ. ad litt. cap. 23.* & *lib. 5. per totum*, & ad Oroſium, quibus in locis clarè dicit, ſicut in ſemine arborum ſunt arbores, ità in ſemine animalium eſſe animalia, & animas.

Probatvr tertiò, *fundamento 2.* Si animæ brutorum à ſolo Deo eſſent, & non ab agente naturali, crearentur: ſed non creantur: ergo. Probatur ſequela. Ideò animæ noſtræ dicuntur creari, quia non educuntur ab agente naturali è materia.

Respondet Fauentinus, præcedere in materia diſpoſitiones ad Animas brutorum, ideo non eſſe creationem.

Contra: quia diſpoſitiones illæ non attingunt animam per ſe, ſicut neque diſpoſitiones corporis humani: quod tamen neceſſariò ſupponitur, productioni animæ noſtræ, quæ producitur in corpore, & tamen ipſa creatur: ergo etiam iſtæ ſenſitiuæ creantur. Hoc argumento vtitur Iauellus 7. *Metaphyſic. quæſtione 12.*

Probatvr quartò à D. Bonau. *fundamento tertio, quinto, & in corpore.* Omnis forma, à natura corruptibilis, eſt etiam generabilis; ſed animæ brutorum ſunt à natura corruptibiles: ergo. Confirmatur: Forma phyſica materialiter non excedit virtutem materiæ.

257 Ex his habes, multò magis corpus animale eſſe à natura, contra Scotum. Probatur: alioquin non poſſet Iſaac dici filius Abrahæ; quia anima non producitur, ſed neque vltra diſponitur. Idem ſequeretur de Leone, reſpectu Leonis; & ità in viuentibus tolleretur generatio.

Dices, *Machabæorum 2.* Mater illa negat fuiſſe à ſe genitos filios, ſed à Deo.

Respondetvr, eam ſolùm velle, Deum fuiſſe primam cauſam, ſine qua ipſa nil poterat operari.

Obiicies primò, cum Scoto, & Fauentino. Semen eſt principium tantùm paſſiuum generationiſque materia vniformis: ergo non poteſt agere ad educendam animam; alioquin idem eſſet paſſiuum, & actiuum, ageretque in ſe ipſum.

258 Respondet D. Bonauent. *in corpore, & fundamento 1.* ſemen habere quid paſſiui, & etiam actiui; ei enim indita eſt à Deo virtus, quæ eſt in materia, initiò data deſuper ad producendas animas ſenſibiles, vt teſtatur Geneſ. 1. *Producant aqua reptile. Producat terra animam viuentem.* De hac enim virtute ſeminariâ teſtantur Ariſtoteles, D. Auguſtinus *locis adductis*, & Galenus, qui eam vocat Diuinam, vt dixi *Tract. 8. diſput. 5. quæſt. 22.* Itaque ſpiritalis eſt, & calore tanquam inſtrumento animæ generantis operatur, & ſubtilibus ſpiritibus agit; ac craſſis partibus recipit; vt ait Ariſtoteles, & D. Auguſtinus *locis adductis.* Poteſt igitur calor ille, poteſt & ſpiritus agere ad organizandum ſemen, ac diſponendum, vt ex eo corpore educatur anima; materia enim habet in potentia formas, ità vt diſpoſita, agentibus cauſis, effundat illas: agit autem virtus, quæ manſit in ſemine, etiamſi deciſum ſit, & abſens, imò etiamſi ſimpliciter non ſit, & mortuum animal generans, ſicuti manet virtus proiicientis ſagittam in ſagitta, etiamſi proiiciens ſtatim intereat. Agit etiam Sol, cum cæteris aſtris, agit etiam mater, fouendo calore ſuo, agit etiam anima matris, vt ait D. Bonauent. in ſemen, concoquendo, licèt magis recipiat, quàm agat, & ob id dicatur paſſiuè ſe habere.

Obiicies ſecundò. Quod non eſt, non poteſt operari, ſed generans non eſt in ſemine, olim deciſo, imò poteſt eſſe mortuum: ergo non poteſt operari. 259

Respondet S. Bonau. ex dictis, ſatis generans adeſſe in ſemine, vt poſſit operari.

Obiicies tertiò. Quod non eſt, non poteſt operari; ſed neque ſemen eſt, dùm educitur anima, cùm ſit corruptum, & mutatum in corpus organicum: ergo non poteſt educere animam.

Respondetvr primò, idem in ſententia Scoti, ſecuturum in generatione mixti: nam elementa coagentia corrumpuntur, & iis corruptis, gignitur forma mixti; ergone recurrendum ad Deum?

Dicet Scotus, manere virtutes elementorum.

Respondetvr igitur, manere etiam in corpore organico virtutem ſeminariam, adiutam à Syderibus, & anima generantis matris agente in corpus organicum; vt indè educatur anima.

Obiicies quartò. Nulla cauſa poteſt producere effectum perfectiorem ſe: At ſemen eſt imperfectius animali; eſt enim corpus inanime, imperfectum, ſordidum: ergo.

Respondet S. Bonau. ex dictis, cùm D. Auguſtino, Ariſtotele, & Galeno, ſemen, virtute præditum generatiua, & licèt ſit imperfectum, quatenùs non eſt vltimum intentum permanens, & ſtabile, tamen eſt perfectius animali, quatenùs habet virtutem illam Diuinam generatiuam. Vndè, ſicut poteſt producere corpus organicum perfectius ſe, ità educere valet animam. 260

Ex his collige primò, ſenſitiuam, & vegetatiuam hominis non traduci per generationem ſunt enim vna forma ſimplex in rationali; ſicut Tetragonus in Pentagono, vt dixi *quæſtione quarta.*

Collige ſecundo, Animam ſenſitiuam annuloſorum, & vegetatiuam, educi virtute agentis naturaliter.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum aliqua ANIMARVM *ſit è Dei ſubſtantia.*

D.Bonauent.diſt.17. quæſt.1.
D.Thom.quæſt.90. art.1.

HÆC quæſtio iam ſoluta ex dictis videtur: eam tamen cum D.Bonauent.propono, ad elidendas hæreticorum inſanias, qui animam noſtram à Deo factam; & tamen ex Dei ſubſtantia ingene-
261 rabili ponebant, vt notat D. Bonauent. *in corp.* Hi fuere Manichæi, vt refert D. Bonau. *in corpore,* poſt D.Aug.lib. contra Fortunat. & Priſcillian. vt teſtatur Concil. Brachar. 1. *cap.*5. & alij, quos indicat S.Bonau.& refert Valentia *Tom.*1. *diſput.*6. *quæſt.*8.*punct.*1.Idem primò docuit Carpocrates,vt refert D.Irenæus,*lib.*1.*in hæreſ.cap.*24.& alij apud Ruuius *Tract.de anima ſep.quæſt.*1.& Marcus Tull. cum Platonicis, apud Perer. *in cap.*2. *Geneſ. ver.*7. vbi quæſtionem hanc à S.Bonau. & S. Thoma accuratè actam dicit. Adducit etiam pro eodem errore Lactant. *lib.*2. *Inſtit.*

ASSERO, animas noſtras non eſſe eductas è Dei ſubſtantia.

PROBATVR à D.Bonau.è ſcripturis, quæ aſſerunt animas in tempore factas, Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* Si anima eſt facta: Ergo non eſt Dei ſubſtantia immutabilis. Si eſt ſimilis Dei ſubſtantiæ: Ergo non eſt ipſa; ſicut etiam Verbum,quia eſt Imago Patris non eſt ipſe Pater, nil enim eſt ſibi ſimile, ſed alteri relatiuo.

INDVCIT S. Doctor *ad primum* id Geneſ. 2. *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, &c.* vnde erroris anſam hæretici raptarunt.

PONDERAT S.Doctor,idiomatis ſancti gnarus, verbum נָפַח NAPACH, ſignans inſufflare, vel flatum emittere, quod metaphoricè certò accipiendum eſt de Deo,ſpiritu ſimpliciſſimo,qui flatum,vel etiam ſpiritum non habet a ſe ſeparabilem.

PONDERAT & nomen נְשָׁמָה NESSEMAH ſignans flatum ſeu halitum, quaſi vaporoſum. Exprimitur ſanè anima vocabulis Metonymicis ab effectibus dandi reſpirationem, & inſpirationem. Hebraicè enim dicitur נֶפֶשׁ NEPHES à ſpirando & ſufflando.Latinè vocatur ANIMA à Greca voce ἄνεμος ANEMO, ideſt ventus, vt dixi *quæſt.*1. Græcè ψυχὴ a ψυχάζω refrigero. Ideò (vt ait Pla-
262 to in Cratylo) quia anima, dum eſt in corpore dat reſpirationem, quæ recedente anima ceſſat, veteres ſic eam appellant. Hinc infert. *Factus eſt homo in animam viuentem.*

HINC deducit S.Doctor Inſpiraſſe Deum, Iubendo,ſpiritum fieri,ſeu creando animam,ſeu ſpiritum infundendo; & inſufflare, eſſe ſpiritum facere, & factum infundere.Sicut cum alia opera fecit, iubendo, dicendo, non organicè, etſi Oleaſter, & Eugub. falsò dicant, Deum in corpore aſſumpto locutum. Sanè Deus phraſi hebræa dicit, iubens; vt ait Paulus, Rom. 4. *Vocat ea, quæ non ſunt, &c.*

QVONIAM verò Ioan. 2. Chriſtus Inſufflans dedit Spiritum Sanctum, vt oſtenderet eius à ſe emanationem, vt multi Patres exponunt; monet S. Doctor diuerſam eſſe eam inſufflationem, aliter enim Græcè legitur ſignificando proceſſionem Spiritus Sancti à Verbo.

AFFERT etiam illud Eccleſiaſt. 12. *Spiritus reuertatur ad Deum, qui dedit illum,* ideſt, exeat è corpore, & redeat ad quietem in Deo, à quo productus eſt. His vtitur etiam Valentia, Ruuius, & alij *loco citato.*

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. ex omnibus 263
illis Scripturæ locis, in quibus Deus dicitur Immutabilis, Sapientiſſimus, Perfectiſſimus, infinitè Beatus, Immenſus,Omnipotens,ipſa Bonitas,Actus purus:E contrà verò anima dicitur mutabilis,in potentia, imò peccabilis. EZECH. 18. *Anima, quæ peccauerit,ipſa morietur.*Ioan.12. *Qui amat animam ſuam,perdet eam.* Dicitur infirma, Pſal. 40. *Sana animam meam.* Dicitur paſſibilis,Eccleſiaſt. 2. *Vidi in omnibus vanitatem,& afflictionem animi.* Dicitur pars corporis, Eccleſiaſt. 12. *Corpus ad puluerem, anima ad Deum redeat.* Dicitur ignorans, vel non ſapiens. Eodem medio vtitur D. Thomas. Hinc etiam ſequitur, non poſſe Diuinam eſſentiam eſſe materiam,ex qua producatur anima: alioquin,cùm materia ſit inferior formâ educendâ, iam Deus erit imperfectior Animâ noſtrâ; ſuppoſito, quòd tota Deitas ſit, ex qua educatur; neque poteſt educi ex aliqua parte Deitatis; cùm Deus ſit ſummè ſimplex, vt arguit S. Doctor hic, poſt D. Auguſtin. *epiſt.*28. Leonem, *epiſt.*93. Chryſoſt. *homil.* 11. *in Geneſ.* Nazian. *orat.*2. *in Paſchate*, quos ſequitur Valentia *loco citato* Vide Seraphicum.

EX his habes, Animam è nihilo produci, cùm non traducatur per generationem; nec ex aliqua ſubſtantia educatur,ſed à Deo,modo ſupernaturali, qui ſolet latè nuncupari *Creatio.*

QVÆSTIO XIX.

Vtrum producatur ANIMA *ante corpus.*

D. Bonau. diſt.17.art.1. q.3.& d.18.art.2.q.2.
D.Thom.p.1.quæſt.90. art.4.

QVÆSTIO eſt de ſola rationali; reliquæ enim, cùm materiales ſint è corpore eductæ, nequeunt eſſe ante corpus.

ASSERO primò, animas noſtras creari in corpore; vt Deus eas creet infundendo,& creando infundat. Ità Magiſter, *diſtinct.*17. & poſt eum Diu. Bonauent. & omnes Scholaſtici, *diſtinct.* 17. vel 264
decima octaua.

PROBATVR à D. Bonauent. *diſt.*28. *quæſt.*1. ex illo Pſalm.32. *Qui finxit ſingillatim corda eorum,* ideſt, *animas*, vt Gloſſa exponit.

PROBATVR ſecundò à D.Bonauent, ex *lib. de Eccleſ.dogmatibus*, vbi habetur:*Tenendum eſt,quòd animæ non ſunt creatæ ſimul.*

PROBATVR tertiò à D. Bonau, ex abſurdis, quæ ſequerentur, éſtque argumentum etiam Diu. Gregor.Nyſſe. *diſput.de reſurrect.& anima*; ſi enim anima creata eſt ante corpus,habuiſſet vſum rationis: ergo meruiſſet; vel demeruiſſet, quod eſt contra Apoſt. Roman. 9. *Antequam aliquid boni, aut mali egiſſent, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Et eſt error damnatus Origenis, vt teſtatur D.Greg.

D. Gregor. Nyſſenus *loco citato*, & *lib. de opificio hominis, cap.* 28. & 29. & Priſcillianiſtarum, vt decernit D. Leo Primus, *epiſt.* 93. & fuit error Ioannis Epiſcopi Hieroſol. vt ſcribit D. Hieronymus, *epiſt. ad Pammachium.*

Ex quo patet, cum non damnari abſolutè in ſe, vt hæreticum, dicere, animas creari ante corpora, ſed ob conſequentia, ſcilicet, ante corpora eas emeritas, vel demeritas, & alia ſimilia abſurda, quæ inſectatur S. Bonau. quem vide.

165 PROBATVR à D. Bonau. etiam *in corpore*, contra Platonem, & Macrobium, *in ſomnio ſcipionis*: vbi dixit, animas creari in ſtellis, & inde per viam lacteam in corpora deſcendere. Proprius actus debet fieri in propria materia; ſed anima eſt actus proprius corporis, ex dictis *quæſt.* 9. ergo, Maior probatur. Omnis res, quæ à Deo producitur, producitur in ſuo ſtatu perfecto; ſed ſtatus perfectionis animæ eſt, eſſe in corpore, cuius vnioni deſtinatur: ergo. Hoc argumento vtitur etiam D. Thomas, *quæſt.* 90. *art.* 4. & Valentia *diſp.* 6. *quæſt.* 8. *puncto vltimo, col.* 1076. Aduerte, animam in corpore habere ſuum eſſe perfectum, ex natura ſua; tametſi ratione ſtatus naturæ lapſæ grauetur; ex quo oppoſitum inconueniens deducit D. Bonau. *fundament. vltimo.* Quia, cùm anima grauetur mole corporis, ſi extrà crearetur, eſſet exornata, & in ſtatu perfectiori; & ita tranſiret ad ſtatum imperfectiorem, quod eſt contra ordinem naturæ.

Ex his arguit Philoſophicè etiam contra Origeniſtas, Manichæos, & Priſcillianiſtas: Si animæ circuirent multa corpora, non eſſent formæ corporum. Probatur ſequela: quia forma eſt actus intrinſecus ſui corporis, ſeu potentiæ ſuæ, quam actuat, & ad quam inclinatur. Vnde horret mutationem, ſeu ſeparationem: Ideò ait Apoſt. 2. Corint. 5. *Nolumus expoliari ſed ſuperueſtiri*, quod non eſſet verum, ſi anima deſcenderet in corpus, tanquam in carcerem, ob patrata antea facinora.

166 PROBATVR ſecundò a D. Bonau. *in corpore*: quia animæ, de fide, dum vniuntur corporibus, contrahunt originalem labem, nec habent actualem vllam, vt habetur *Rom.* 9. Ideò non potuit præcedere vſus liberi arbitrij, quod difficile eſt ſuſtinere, ſi animæ erant ante corpora.

PROBATVR tertiò a D. Bonau. *ibi*; quia animæ noſtræ ſunt, vt tabula raſa, & egent omnia addiſcere; at difficile eſſet ſuſtinere, eas ante corpora nil didiciſſe; quòd ſi didiciſſent; aliqua ſaltem recordaremur.

OB has duas rationes damnat in fide id aſſerentes de animabus noſtris: quæ rationes, cùm non currant de anima Adæ, quæ nec ab initio fuit labe polluta, nec ignorans; non ideò tantâ falſitate aſſereretur fuiſſe ante corpus, licèt falſum ſit; ex quo habetur, quòd nimis audacter Caſtro damnat hæreſis D. Philaſtrium, Brixienſem Epiſcopum, dicentem, animam Adæ fuiſſe ante corpus, eâ ratione nixum, quia in Geneſi primò dicitur Deus creaſſe hominem ad imaginem ſuam (vtique ſecundùm animam) deinde accepiſſe limum, & formaſſe corpus.

FATEOR, me ſtomachari; nam etiam D. Auguſtinus dubius in hac viritate fuit, vt habetur in loco relato à D. Thom. *quæſt.* 90. *art.* 4. ait enim: *Credatur, animam ante corpus creatam; ſi tamen nulla Scripturarum authoritas, aut veritatis ratio contradicit.* Hoc vltimum non dicit dubitando, vt putat D. Thomas, & cùm D. Auguſtinus fuerit in ſcripturis verſatiſſimus, dùm profitetur, ſe neſcire aliquam ſcripturam, vel reuelationem in contrarium, infert, id non eſſe errorem: quia id deeſſe videtur Scripturæ, quod S. Auguſtinus ignorauit, vt de eo ſcribitur. Quinimò Magiſter anceps fuit; & multi Patres, citati à Sixto Senenſi, & Pererio, id tenuêre. Ideò Sanctus Bonauentura non audet hanc ſententiam damnare. Decebatne igitur Caſtrum, iuniorem, & inferioris notæ Doctorem, damnaſſe Sanctiſſimum Philaſtrium, qui hæreticis perpetuò fuit infenſiſſimus, & Eccleſiæ ſapientiſſimus Doctor?

ASSERO quidem, animam primi hominis creatam fuiſſe in corpore. Ita D. Bonau. *diſt.* 17. *art.* 1. *quæſt.* 3. 167

PROBATVR à D. Bonau. primò ex illo Geneſ. *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem.* Quo teſtimonio etiam Valentia nititur.

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauent. Forma producitur in materia; ſed anima eſt forma corporis: Ergo.

PROBATVR tertiò. Quantò forma eſt nobilior, tantò in materia eſt intimior; ſed anima eſt forma nobiliſſima: ergo.

PROBATVR quartò. Ordinata productio procedit ab imperfecto ad perfectum: ſi ergo perfectio omnium operum facta eſt in homine, maximè quantùm ad animam, videtur, debuiſſe hominem quoad animam vltimò produci.

PROBATVR quintò. Anima, ſi producta eſt ante corpus: ergo meruit, vel demeruit ante vnionem; ergo corpus non eſt particeps omnis meriti, & demeriti, contra dictum Apoſtoli, hominem iudicandum, prout in corpore geſſit.

PROBATVR ſextò. Si anima Adæ ante corpus eſſet producta, aut appetiiſſet vniri corpori, aut non; ſi non: ergo vnio eius ad corpus non eſt naturalis; nec vnio eius ad corpus fieret per naturam; ſi ſic: ergo appetebat corpus, quod non habebat. Si ergo corpus ei differebatur, ipſa in appetendo affligebatur: ergo pœna erat ei inflicta ante culpam. Hoc fere argumento vſus iam fuit D. Hieronymus ad Pammachium. Ad locum, qui mouit D. Philaſtrium, reſpondet D. Bonau. dictum eſſe ſolùm per recapitulationem.

Ex his habetur, animam in corpore non habere quidem eſſe perfectius, ſed modum eſſendi perfectiorem. Ita D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 1. *quæſt. vlt.* & *d.* 43. *quæſt. vlt.* Scotus, *d.* 44. *quæſt.* 2. D. Thomas, *in* 4. *diſt.* 49. *art.* 4. & *de potentia, quæſt.* 5. *art.* 10. & *p. p. quæſt.* 55. *art.* 1. 168

PROBATVR: quia non immutat naturam, ſed tantùm habet ſui appetitûs complementum. Vnde ſequitur, etiam eam habere perfectiorem modum ad operandum. Quâ diſtinctione ruit oppoſitio Durandi dicentis, non perfici operationem, quia non perficitur eſſe. Reſpondetur, non perfici eſſe moraliter; & hoc ſufficit.

DICES. Anima rationalis poſt corpus manet independenter: ergo non eſt ratio, quæ neget, illam fuiſſe ante corpus.

RESPONDET S. Bonau. *quæſt. vlt.* adducta in margine, *ad vltimum*, non eſſe eandem rationem; nam ideò durat, quia eſt æuiterna; at verò à productione eſt forma; ideò proprio actu fungi debet; etſi per culpam ſeparanda. Ita & D. Thomas, cui ſoli adſcribitur reſponſio à Rubio, *de anima ſeparata quæſtione* 1. *art.* 2.

DISPV

DISPVTATIO II.

De Potentiis Animæ in communi.

1 ANIMÆ, Senſitiua, & Vegetatiua, in ſe quidem plures formæ ſunt: attamen in rationali ſunt potentiæ; vt aſſerunt communiter Philoſophi, ac Theologi, cum D. Bonauentura, *in* 2. *diſtinct.* 31. *quæſt.* 1. & *diſt.* 17. *&* 18. *& in Opuſculis* paſſim. Quia verò nobis agendum erit de illis, & vt animæ, & vt potentiæ ſunt; antequam de iis in particulari diſſeramus, agendum erit de potentiis in communi; ſicuti de Anima in communi hactenùs diſſerui.

QVÆSTIO I.

Vtrùm dentur in ANIMA POTENTIÆ, *ab Anima diſtinctæ.*

D. Bonau. in 1. d. 3. p. 2. art. 1, quæſt. 3.
D. Th. p. p. quæſt. 77.

SVPPONO primò hic, dari ſimpliciter aliquas in Anima potentias. Ita D. Bonauentura, *in* 1. *diſtinctione* 3. *parte* 1. *art.* 1. *quæſt.* 3. Ibi, *quæſt.* 3. id probat ex D. Dionyſio, *de Angelorum Hierarchia, cap.* 1. *circa medium*, vbi ait: *In quolibet creato differunt hæc tria, Subſtantia, Virtus, & Operatio.* Deinde id probat paſſim ex variis animalium operationibus.

SVPPONO ſecundò, quinque enumerari potentias; Vegetatiuam, à qua eſt opus vitæ; Senſitiuam, à qua eſt ſenſus; Motiuam, Appetitiuam, & Intellectiuam. Hæ etiam ſubdiuiduntur, vt infrà diſſeram.

QVÆRITVR ergo: an ſint diſtinctæ ab anima, & quomodo.

PRIMA opinio eſt, potentias eſſe ipſam animam formaliter; atque adeò eam eſſe ſuum intellectum, ſuum ſenſum. Ita Gregorius *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 2. *art.* 3. Gabr. *art.* 2. *quæſt.* 2. Ocham, 2. *quæſt.* 24. *&* 26. Marſil. *quæſt.* 22. *articulo* 2. *& ante quæſt.* 16. *articulo* 3. Saxon. *lib.* 2. *de Anima, quæſtione de diſtinctione Potentiarum*, Burid. 2. *de Anima, capite* 3. *quæſt.* 6. Eos ſequuntur Hurtad. *diſp.* 4. *de Anima, ſect.* 4. Arriaga, *diſp.* 3. Leſſius, *libro* 2. *de ſummo bono, cap.* 8. Dand. 2. *de Anima, digreſſione* 14.

2 SECVNDA, extremè oppoſita, opinio aſſerit, potentias animæ eſſe accidentia eius; atque adeò realiter diſtingui ab illa. Ita D. Thomas *loco citato*, quem ſequuntur omnes Thomiſtæ, Caietanus, Bannes, & alij *ibi*, Capreol. *in* 1. *diſt.* 3. *parte* 2. poſt Magiſtrum, eadem diſtinctione. Albert. *in eadem diſt. art. vlt.* & 2. *de Anima, quæſt.* 7. Iand. *quæſt.* 9. Marſil. Ficin. *lib.* 10. *de Theologia Platonis*; vbi allegat Platonem *in Timæo*, Sotus *in Logica, cap. de Proprio.* Alex. 2. *p. quæſt.* 65. *membr.* 2. Argentina *in* 2. *diſt.* 3. Ægid. *quodl.* 3. *quæſt.* 10. Heruæus, *quodl.* 1. *quæſt.* 9. Addunt Simplicium, *cap. de Qualitate.* Damaſcen. *in Logica, cap.* 51. Auerroem, & alios, quos ſequuntur Suarez, *diſp.* 18. *Metaph. ſectione* 3. Conimbr. 4. *de Anima, capite* 3. *quæſt.* 4. Zabarel. *de facultate animæ, cap.* 4. Contar. *de Anima, quæſt.* 2. Fonſeca 3. *Metaphyſicorum, cap.* 5. *quæſt.* 1. *ſect.* 5. Auerſ. *quæſtione* 47. *ſect.* 1. Ruuius, *tract. de potentiis in genere, quæſt.* 1. Moriſan. *d.* 1. *de Anima, quæſt.* 11. Amicus, 2. *Phyſicorum, tract.* 12. *de cauſa efficienti, quæſt.* 10. Toletus, 2. *de anima, quæſt.* 9. Valent. *p. p. d.* 6. *quæſt.* 3. *punct.* 2. Molin. *quæſtione* 45. *articulo* 1. Fulienſ. 3. *Phyſicorum, cap.* 2. Euſtach. 3. *parte Phyſicorum, tract.* 1. *diſp.* 2. *quæſt.* 3.

TERTIA ſententia media eſt, potentias animæ vegetatiuæ, quæ ſunt *Generatiua, Nutritiua, & Augmentatiua*, identificari cum anima: potentias verò ſenſitiuæ, & intellectiuæ eſſe realiter diſtinctas. Allegantur à Ruuio Durand. 1. *d.* 3. *quæſt.* 2. & D. Bonau. *ibidem*; ſed malè. Sequitur Suarez, *libro* 2. *de Anima, cap.* 1.

QVARTA ſententia, media, eſt D. Bonau. hîc, eas diſtingui ſolùm formaliter. Idem docet *in* 2. *diſt.* 24. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. Eum ſequuntur Scotus *in* 2. *diſt.* 16. *quæſtione vnica*, & *d.* 44. *quæſt.* 2. Faber *Theoremate* 74. Regentes Pariſ. 2. *de Anima, quæſtione* 1. Rabeſ. d. 2. *quæſtione* 2. Rocch. *libro* 2. *quæſtione* 24. Cathar. *quæſtione* 1. *art.* 9. Meriner. *diſput.* 3. *quæſt.* 2. & omnes alij Scotiſtæ. Nauar. *in Man. prel.* 3. *part.* 2. Videtur Garzij, *ſum. tract.* 5. *quæſt.* 2. *art.* 3. Hurt. *loco citato*, Henrici *quodl.* 3. *quæſtione* 4. eam probabilem credunt Valent *loco citato* Perer. *tract.* 1. *in Geneſ. lib.* 6. Fulienſis ſuprà citatus, & omnes ferè Philoſophi plaudunt. 3

ASSERO primò, potentias animæ, egredientes ab ea, non eſſe accidentia animæ, ſed idem realiter cum ea.

PROBATVR à D. Bonauentura, ex D. Auguſtino, *lib.* 10. *de Trinit. cap.* 11. *tom.* 3. vbi ait: *Hæc tria, Intelligentia, Memoria, & Voluntas ſunt vna mens, vna vita, vna eſſentia, ac per hoc vna ſubſtantia.* Idem habet *diſp. de Imagine, cap.* 11.

RESPONDET Ruuius, *num.* 13. D. Auguſtinum ſolùm aſſerere, omnes potentias radicari in eadem anima, quæ cùm ſit principium vnius, eiuſdemque vitæ, & non plurium; ipſæ quoque potentiæ dicuntur eſſe vna vita, non plures, ideſt, in vna vita radicari, & non in pluribus; in quo ſenſu etiam aſſerit, non eſſe plures mentes.

HÆC ſanè eſt interpretatio extorta: Verba enim D. Auguſtini ſunt. *Hæc igitur tria, Memoria, Intelligentia, Voluntas, quoniam non ſunt tres vitæ, ſed vna vita: nec tres mentes, ſed vna mens: conſequenter vtique nec tres ſubſtantiæ ſunt, ſed vna ſubſtantia. Memoria quippè quòd vita, & mens, & ſubſtantia dicitur, ad ſe ipſam dicitur*; & poſt pauca, *Quocirca tria hæc eo ſunt vnum, quo vna vita, vna mens, vna eſſentia.* Quid clariùs? Hoc teſtimonium alio roborat Valentia, *ex* 9. *de Trinit. cap.* 4. Idem habet D. Iſidor *lib.* 11. *Ethymolog. cap.* 1. 4

RESPONDET Toletus, D. Auguſtinum ſolùm velle, potentias fluere ab anima, & non eſſe tres animas. Hæc reſponſio eſt D. Thomæ, *quæſt.* 77. *artic.* 1. vbi ait, eſſe vnum totum poteſtatiuum, quod dicitur de ſuis partibus. Imò eſt D. Bonau. *diſt.* 24. *parte* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 2. Eam tamen, quoad hoc, retundit ibidem.

CONTRA

Contra : nam clarè dicit, eſſe vnam ſubſtantiam, vnam vitam, &c. Ideò hunc textum timent Conimbricenſes.

Respondet D.Thomas 2. *loco adducto*, quòd D.Auguſtinus loquitur de mente,ſecundùm quod, noſcit ſe, & amat ſe ; ſic ergo notitia, & amor, vt referuntur ad ipſam,vt cognitam,& amatam, ſubſtantialiter ſunt in anima; quia ipſa ſubſtantia animæ cogniſcitur , & amatur.

Contra : nam talis vnio eſt ſolùm accidentalis ; at D. Auguſtinus vult , eſſe vnam ſubſtantiam , vnam eſſentiam : alioquin idem poterit dici de habitibus intellectus, & virtutibus voluntatis, quæ cognoſcuntur,& amantur,eſſe vnum ſubſtantiale cum mente ; & tamen ibi Diuus Auguſtinus hæc clarè diſtinguit. Probatur ſequela, quia eadem vnione vniuntur ; de qua vnione ſanè Ariſtoteles teſtatur, *ex intellectu,& re intellecta vnum fieri ; & intelligendo lapidem fieri lapidem*, ſcilicet accidentaliter intentionaliter.

Præterea Diuus Auguſtinus eandem vnionem ponit memoriæ, & voluntatis cum anima ; at voluntas non vnitur animæ immediatè , ſed per amorem productum, qui eſt accidens,non ſubſtantia. Neque memoria ſubſtantialiter vnitur animæ per conuerſionem ad ſpeciem.

5 Probatur ſecundò à D. Bonauentura, ex D. Bernardo *in Cant. ſerm.* 11. vbi ait : *Quædam in anima intueor, Memoriam, Intellectum, & Voluntatem : hæc tria ipſa eſt.* Idem habet Diuus Auguſtinus, *ſerm.* 3. *de temp. Tract.* 15. *in Ioannem*, & 10. *confeſſ. cap.* 14.

Respondebunt, D.Bernardum, qui *ſermone prccitato* veſtigiis D. Auguſtini inſiſtit, aſſerere, cauſaliter eſſe verum,quatenùs ſunt in potentia,ſeu eſſentia animæ, vt in ſuo principio vnificatæ.

Contra arguit S. Bonauentura alio teſtimonio D. Aug. quo ſuperiora etiam Toleti, Collegij, & Ruuij eliduntur reſponſa ; Nam D. Auguſt. *lib. de ſpiritu , & anima , cap.* 13. ait : *Dicitur Anima, dum vegetat ; ſpiritus dum contemplatur , ſenſus dum ſentit ; Animus dum ſapit , dum intelligit , Mens ; dum diſcernit , Ratio ; dum recordatur , Memoria : dum vult, Voluntas. Iſta tamen non differunt in ſubſtantia,quemadmodum in nominibus , quoniam omnia iſta vna anima eſt , proprietates quidem diuerſæ , ſed eſſentia vna.*

6 Et D. Bernardus, *lib. de interiori domo, cap.* 67. ait : *Intellectum , Voluntatem , & Memoriam eſſe vnam animam ; ſicuti Pater , & Filius , & Spiritus Sanctus ſunt vnus Deus.* Quo modo loquendi vtuntur etiam alij Sancti, qui nullam realem diſtinctionem ponunt inter eſſentiam, & relationes ; ſed volunt,eſſe eandem realiter ſubſtantiam , contra Gilbertum, Eſto in anima ponant diſtinctionem formalem , quam in Diuinis inter eſſentiam , & relationes negant.

Et nè credantur , aſſerere , eſſentiam cum potentiis eſſe vnum, ſenſu cauſali ; quatenùs ab vna, eademque eſſentia manant , vt Ruuius reſpondet, *num.* 14. Arguit D. Bonau. nam ſubdit D.Auguſtinus : *Anima eſt quædam ſua , vt potentia ; & quædam non ſua, vt cardinales virtutes.* Quòd ſi ſenſus cauſalis eſſet , idem diceretur etiam de virtutibus, quæ fluunt ab anima.

Ne autem ſit effugium dicendi, virtutes non eſſe animam : quia poteſt eas amittere , non potentias, afferam verba D. Auguſt. *loco citato* , quibus apertè loquitur in noſtro ſenſu. Primò igitur D. Aug. definit animam : *Anima eſt ſpiritus intellectualis, rationalis, ſemper viuens.* Deinde dicit , eam variis nominibus vocari , quæ non differunt in ſubſtantia , vt dixi.

Svbdit verò : *Tota animæ eſſentia in his potentiis ſuis conſiſtit, &c. Vna,eademque ſubſtantia ſecundùm diuerſas potentias , diuerſa ſortiuntur vocabula. Tota namque anima ſubſtantia in his tribus plena, & perfectà conſiſtit, ideſt ,in rationalitate , concupiſcibilitate , & iraſcibilitate , quaſi quâdam ſuâ Trinitate ; & tota hæc trinitas eſt quædam animæ vnitas, & ipſa anima Deus eſt omnia ſua, & anima quædam ſua. Habet ſiquidem naturalia,& ipſa omnia eſt. Potentiæ namque & virtutes eius idem ſunt, quod ipſa. Habet accidentalia ; & ipſa non eſt. Suæ vires,& ſuæ virtutes non eſt. Non enim eſt ſua prudentia , ſua temperantia, ſua fortitudo, ſua iuſtitia.* Quid clariùs ? 7 Diſtinguit igitur potentias animæ à virtutibus ; quia illæ ſunt ſubſtantia animæ ; iſtæ verò ſunt accidentia. Notat verò *ad argumenta*, hoc non probare omnimodam vnitatem cum eſſentia , ſed tantùm non tranſire in aliud genus. Eadem habet D. Iſidor, *lib.* 11. *Ethymolog.*

Probatvr tertiò à D. Bonau. argumento, quo vtitur Scotus , *loco citato* , Maſtrius , *num.* 2. Fauentinus , *argumento* 4. Idem eſt principium eſſendi,& operandi ; ſed anima eſt principium eſſendi : ergo & operandi ; ſed operatio eſt à potentiis : Ergo eſſentia, & potentiæ ſunt vnum. Maior probatur : primò,quia potentiæ,ſecundùm aduerſarios, ſunt actiuæ ; ſimiliter & forma ſubſtantialis : alioquin non benè diſtinguerent, vti faciunt,materiam à forma,in hoc,quòd iſta eſt principium actiuum ; illa paſſiuum. Si enim eſſet principium agendi ſolùm extrinſecè per accidentia ; iam eſſet actiua per accidens ; neque propriè denominaretur actiua. 8 Præterea ſi negemus formæ ſubſtantiali vim actiuam, erit ignobilior accidentibus. Tandem probatur à Fabro *Theoremate* 34. *cap.* 3. ex Ariſtotele 4. *Metaphyſicorum, text. vlt.* vbi ait : *Singulum eſt id, quod eſt, dum poteſt in propriam operationem* : Ergo ſubſtantia, quæ maximè eſt ; tunc , cùm eſt , operatiua eſt. Id tamen ibi non dicitur. Quartò , illa forma eſt principium agendi , in qua generans, & genitum aſſimilantur , ſecundùm D. Thomam ; ſed genitum aſſimilatur generanti in forma ſubſtantiali : Ergo. Tandem in ſchola Ariſtotelis eſt certiſſima , vt notat Poncius *diſp.* 1. *quæſt.* 11. Fauent. *Theoremate* 34. *cap.* 2. poſt S. Bonau. *in primo, diſtinct.* 5. *paſſim*, & *in* 2. *diſt.* 10. *quæſtione vltima, ad* 1.

Probatvr ab eodem D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 1. *ad* 4. ex Ariſtotele , 2. *de Anima, capite* 2. vbi definit animam, principium, quo viuimus, mouemur , ſentimus, & intelligimus : Hæ autem ſunt potentiæ:Ergo. Hoc argumento vtitur Fauentinus, *cap.* 2.

Respondet Ruuius, ſenſum Ariſtotelis eſſe, animam eſſe primum principium vitæ ; at non negat, principium formale eſſe potentias , realiter ab ea diſtinctas.

Contra : nam definitio ponit ea, quæ formaliter per ſe intrinſecè conueniunt ; at verò , ſi anima non eſt realiter, quâ viuimus , iam eſſet principium actionis per accidens ; ſicuti lac per accidens agit per dulcedinem , vel albedinem. Maior verò ſimpliciter primò probatur à D.Bonauentura , hîc ex Ariſtotele, 2. *de Anima , text.* 24. & 2. *Phyſicorum, text.* 17. Nec valet dicere, eſſe accidentia, per ſe contraria : Nam anima neque immanenter ageret , neque principaliter , ſed vt inſtrumentum potentiæ. 9

Respondet Toletus *ad* 1. non ob id accidens

eſſe nobilius ſubſtantiâ, quia agit, vt inſtrumentum. Contrà: nam actiuum eſſe, dicit perfectionem, vt omnes concedunt: actus enim dicit perfectionem.

Probatvr quartò à D. Bonauent. Agens, & paſſum mutuam habent correſpondentiam, & proportionem; ſed materia, quæ eſt paſſum, non eget potentiâ accidentali ſuperaddita, ad recipiendas formas: ergo nec forma ad agendum. Minor probatur: quia, ſi egeret potentiâ realiter diſtinctâ; vel hæc potentia eſt materia, vel forma, vel accidens; Non accidens, quia antecedit omnem formam ſubſtantialem; forma verò ſubſtantialis præcedit omnia accidentia, naturâ, tempore, & cognitione: Si eſt materia, habetur intentum; ſi forma: Ergo forma eſt per ſe receptiua, non autem actiua, quod eſt abſonum.

10 Respondet Ruuius *ſub num.* 14. negando paritatem: quia eſſe principium paſſiuum imperfectionis eſt; ideò non eget aliquo ſuperaddito, quod ſit potentia; ſed materia ipſa, tanquam imperfectiſſima per ſe ipſam recipit; actio verò eſt perfectio, quam non attingit creatura per propriam ſubſtantiam; hoc enim ſolius Dei eſt. Itaque creaturis tribuendæ ſunt potentiæ, realiter diſtinctæ, quibus agere queant. Idem ferè reſpondet Toletus *ad tertium.*

Contra: nam etiam potentia paſſiua materiæ eſt ens; & ideò bona: & actiuitas formæ finita eſt, quæ non repugnat creaturæ; imò conceditur accidenti; atque adeò non eſt neganda enti nobiliori; ideſt, ſubſtantiæ, quæ habet eſſe perfectius, & conſequenter etiam operari.

Alii apud Ruuium, *num.* 20. dicunt, ſubſtantiam egere potentiis diuerſis ad operandum, non ex perfectione, vel imperfectione, ſed ex tali natura.

At verò, cùm operari ſequatur ad eſſe, & ſit perfectionis, debetur enti perfectiori, ideſt, ſubſtantiæ.

Notat tamen D. Bonauent. ad hoc, minùs elongari potentiam materiæ à materia, quàm potentiam actiuam; quia illa dicit cùm priuatione potentiam receptiuam intrinſecè: hæc verò dicit potentiam extrà actiuè operantem.

Vrgeo, Etiam potentia quatenus receptiua, eſt ſubſtantia, argumento D. Bonauent. relato *diſput.* 1. *quæſt.* 7. quod Scoto attribuit Faber *Theor.* 81. *cap.* 3. Potentia receptiua accidentium eſt ſubſtantia realiter. Potentiæ animæ recipiunt accidentia, ſic intellectus poſſibilis recipit ſpecies, & intellectiones: ergo non modo agens, ſed etiam poſſibilis, eſt ſubſtantia animæ, atque adeò ſunt idem realiter etiam inter ſe.

11 Probatvr quintò à D. Bonauent. Forma accidentalis non eſt ſimplicior forma ſubſtantiali; ſed potentia operandi non differt à forma accidentali, *verbi gratia*, potentia calefaciendi non differt à caliditate, aut potentia illuminandi ab ipſa luce: Ergo ſimiliter nec potentia animæ ab ipſa anima.

Respondet Toletus *ad* 1. non derogare ſimplicitati formæ ſubſtantialis, quòd operetur per aliud, non enim ex eo componitur.

Contra: quia forma, quæ perfectionem ſuam in alio habet, ex eo componitur, vt ex actu, & potentiâ: tunc autem forma ſubſtantialis haberet ſuam actualitatem in accidente, & diuiſam; eſt autem hic ordo, vt quæ ſunt diuiſa in inferioribus, vniantur in ſuperioribus, non è contra, quia hoc dicit perfectionem, cùm ergo potentia operandi vniatur in accidente, quod eſt ens inferius, multò magis debet vniri in ſuperiori. Fatetur verò S. Doctor *ad* 5. potentiam accidentalem non eſſe formaliter ipſam formam.

Probatvr ſextò à D. Bonauent. Quod vni eſt accidens, nulli eſt ſubſtantia, ex Ariſtotele 1. *Phyſic. text.* 27. ſed iſtæ potentiæ ſunt ſubſtantiæ animæ: ergo nulli vnquam ſunt accidentia: ergo ſunt ſubſtantia: conſtat autem, quod non ſunt ſubſtantia alia, quàm anima: Ergo. Probatur Minor, primò, quia anima rationalis in homine dicit eſſentiam: nam per hanc definitur, & tamen hæc eſt potentia: ergo potentiæ ſunt ſubſtantiales. Secundò, vegetabile in plantis eſt ſubſtantia animæ; & ſenſibile in animalibus: ergo nullibi erunt accidentia; cùm habeant vbique eoſdem gradus, eaſdem operationes, &c. Maior eſt D. Thomæ *ad* 2. *de anima, text.* 22. vbi cùm Ariſtotele concedit, vegetabile in planta non eſſe partem animæ, ſed animam. Hoc argumento nititur Faber, *capite ſecundo.*

12 Nota, hæc argumenta à D. Bonauentura ſolui, quatenùs nimiùm probant, nempè, omnimodam identitatem.

Probatvr ſeptimò *in corpore*, argumentò validiſſimo, quo nituntur Scotus, & Faber prima acie. Si potentiæ animæ ſunt diſtinctæ realiter, vt accidentia à ſubſtantia animæ; ſequitur, animam nec intelligere, nec velle per ſe; atque adeò nec eſſe intellectiuam, nec liberam; nec beatam, nec rationalem; Imò ſequitur, hæc omnia poſſe ſeparari, vt ſit anima noſtra eſſentialiter rationalis, ſine intellectu, ſine voluntate, quæ malè concedunt Collegium, & Bellarminus. Hoc argumentum vrgent & Maſtrius, & Rabeſanus, Euſtachius, ac Iuuet. *de anima cap.* 1.

Præterea probo, hæc non poſſe ſeparari, ſed eſſe animæ ſubſtantialia. Definitur enim anima. *Actus corporis organici potentia, vitam habentis:* vbi exponunt ſic, potentis operari opera vitæ, ſentiendo, &c. quod tenet Ruuius, 2. *de anima, cap.* 1. *&* 2. *circa vltimam particulam definitionis, ante quæſt.* 6. & alij. Confirmatur à D. Bonauent. *ad prima duo argumenta.* Quia Deus creauit animam; vt intrinſecè eſſet ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam. Hæc autem imago eſt imitatio Deitatis in Trinitate, vt fatentur Sancti Patres, præcipuè Hilar. 4. *de Trinit.* adductus à D. Thoma *p. p.* 1. *quæſt.* 93. *art.* 5. & probatur ex illis verbis. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* Ibi enim Pater ad Filium, & Spiritum Sanctum loquitur; vt definit Conc. Syrmienſe. Idem habent Sancti Patres, præcipuè Gregorius Nyſſenus ad ea verba Geneſ. Ambroſius *lib.* 6. *Hexaëmer. cap.* 8. Auguſt. 12. *de Trinit. cap.* 6. & communiter Patres; vt habet Valentia *tom.* 1. *diſp.* 7. *quæſt.* 3. *puncto* 1. *col.* 1108.

13 Hæc verò imago in eſſentia conſiſtit, nam Apoſtolus *ad Coloſſ.* 3. ait. *Induentes nouum hominem, qui renouatur in agnitionem Dei, ſecundùm imaginem eius, qui creauit eum.* Vnde renouationem, quæ eſt ſecundùm nouum hominem, attribuit imagini Dei; vt notat D. Thomas *quæſt.* 93. *articulo* 6.

Renovatio autem fit à nobis per voluntatem, & ex parte Dei per gratiam, quæ ſecundùm D. Thomam eſt in eſſentia animæ: Ergo eſſentia ipſa, & voluntas præcipuè conſtituunt vnam imaginem, vnum intrinſecè hominem; atque adeò voluntas eſt homini intrinſeca, non autem accidens. Rationem porrò imaginis eſſe in hominis anima, ſecundùm gradum rationalem, ſeu ſecundùm mentem,

mentem,oſtendit D.Thom. *q.93. art.4.* & eſt ſententia Sanctorum PP. qui in eo ponunt rationem imaginis, vt eſſentialiter differt ab irrationalibus; vt notat Valentia *loc.cit.col.* 1103.*& ſequentibus.* Sic D.Auguſt. *lib.83. quæſtionum, quæſt.*51. ponit rationem imaginis in eo,quòd eſt, & viuit,dicens: *Et ſapit enim,& viuit,& eſt.*Eodem modo loquuntur Gregorius Nyſſenus orat. in illud,*Faciamus hominem, &c.* Baſil. *hom.*10.*in Hexaëmer.* Damaſcen. *lib.2.cap.*12.Ambroſ.*lib.6.Hexaëmeronis, capite* 8. Tandem D.Auguſtinus,*lib.*11.*de ciuit.Dei,cap.*26. ait, Imaginem in eo,quòd ſumus,&c. poſitam eſſe. Eſt autem vna imago Sanctiſſimæ Trinitatis, quæ in potentiis,abſque dubio, non in eſſentia conſiſtit ſola.

14 Tandem probatur à Suarez. Videmus enim ex nimia attentione vnius potentiæ laſſari alteram. Reſpondet Aurſa, id euenire ob coniunctionem; non quia anima immediatè concurrat.Contrà:quia non laſſaretur potentia altera, quæ non eſſet ſubordinata, *v.g.*viſiua quæ non ſubordinatur auditiuæ. non fatigatur ex auditione, & ſic de aliis.

Assero ſecundò, Potentias ab anima differre formaliter; & hoc tantùm probant argumenta D. Thomæ, & aliorum.

Probatvr à D.Bonau. primò ex D. Auguſt. 15.*de Trinit.cap.*22.*&* 23.*Tom.*3. vbi aſſignat differentiam imaginis creatæ à Trinitate illa, ſcilicet, Increata; quia in illa Trinitate *habens* eſt id,quod habetur: hic autem habens non eſt id,quod habetur: ſi ergo anima habet tres Potentias, non eſt eſſentialiter illæ; & *cap.*7.iam docuerat,mentem non eſſe animam.Quibus,& alius D.Auguſt.teſtimoniis Suarez *num.*4. Ruuius *num.*9. vtuntur.Cùm enim alibi,vt ſuprà retulimus,D.Aug. aſſerat,eſſentiam, & potentias vnam rem eſſe oportet ponere ſaltem identitatem inter eas realem.

Probatvr ſecundò à D.Bonau. ex Dionyſio *de Angelica Hierarchia, cap.*11. vbi in Angelis, & in quolibet creato diſtinguit ſubſtantiam, virtutem, & operationem: quo teſtimonio Ruuius, *num.*9.& Suarez *num.*4. vtuntur.

Probatvr tertiò à D. Bonau. ex Boëtio *de Hebdomadibus de Trinitate, cap. An omne,quod eſt, bonum ſit*; vbi ait: *In quolibet creato differunt, quo eſt,& quod eſt, ſiue quod eſt,& eſſe*: ergo multò magis differunt, *quod poteſt, & quo poteſt.*

15 Probatvr quartò à D.Bonau.*fundam.*5. quo nititur Suarez *num.*4. Quæcunque ad diuerſa realiter ordinantur,ſunt diſtincta,ſecundùm eſſentiam; ſed eſſentia,& potentiæ animæ ſunt tales: ergo Minor probatur; nam anima ordinatur ad perficiendum ſubiectum; potentiæ verò ad operationes in obiectum. Quo fit, vt aliquæ potentiæ non ſint actus, qualis eſt cenſendus intellectus, non informans. Hoc tamen medio fruſtrà Ruuius gloriatur, ſe efficaciter probare diſtinctionem realem, ex eo, quod anima eſt actus corporis,*ex* 2.*de Anim.cap.*2. Intellectus verò non eſt actus,ex eodem Ariſt.1.*de Anima,text.*11. ſufficit enim ad hoc diſtinctio formalis, vt concedit etiam Caietanus.

Probatvr quintò, *fundam. vlt.* Quæcunque vnum ſunt, non multiplicantur; niſi omnia multiplicentur; ſed anima non multiplicatur, potentiæ multiplicantur: ergo non ſunt vnum. Minor probatur;quia varietas operationum diuerſam varietatem principiorum teſtatur; ſed potentiæ habent diuerſas operationes: ergo.Hâc ratione nititur Toletus, qui ſecundam Minorem probat. Ideò in elementis plures diſtinguuntur qualitates ad operationes, genere diuerſas: At diſtinctionem refert realem.

Respondet Scotus, argumentum eſſe nullum: nam & ab anima,quæ vna eſt,manant plures potentiæ.

Vrget Toletus, non benè Scotum diſſerere; 16
nam anima non eſt cauſa efficiens,ſed obiectiua potentiarum; at operationum eſt cauſa efficiens.Non repugnat autem ſubiectari in vno immediatè; repugnat verò produci diuerſa ab vna,niſi virtutibus diuerſis prædito. Quare malè Faber *ad* 7. cauſam ſubiectiuam è Scoto ad exemplum inducit:Toletus tamen aberrat; nam poteſt multiplicatio fieri ſolâ diſtinctione formali per multas realitates non ſeparabiles,vel tranſeuntes in genus aliud à ſubſtantia, vt ait.

Enim verò adhuc in idem impingit; nam poteſt multiplicatio fieri ſolis realitatibus formalibus in genere ſubſtantiæ,vt ait S.Bon.Sic paſſiones entis ab eo manant,& in eo ſtant diſtinctæ ex natura rei,vt ait S.Doct. & Scotus: Sic & potentiæ emanant ab anima, & in ea ſunt.

Obiicies primò,luce 10.*Diliges Deum ex tota anima,ex viribus*, ideſt potentiis re diſtinctis.

Respondet S.Doct. primò, per animam exprimi potentias internas; per vires, facultates externas: Sic Maſtrius, & alij.

Respondet ſecundò D. Bonau. per animam, intelligi voluntatem; per mentem, memoriam:per vires omnes alias virtutes, quas ſufficit diſtingui formaliter. Vide D.Bonauenturam.

Obiicies ſecundò. Anima,ſecundùm potentias, eſt imago Trinitatis: ergo potentiæ diſtinguuntur realiter.

Respondeo diſtingui potentias animæ ab illa, 17
formaliter magis, quàm Relationes ab eſſentia Diuina; quia Diuinam ſimplicitatem imperfectè imitamur.Inter ſe autem diſtinctione formali diſtinctæ adhuc excedunt diſtinctionem realem perſonarum, quia,cùm ſit per relationes, non componit; noſtra verò, cùm per abſoluta fiat; componit. Sed parce creaturæ,quæ non dicitur facta *Imago*,ſed *Ad imaginem.*Addunt alij,Potentias exercere completè rationem Imaginis, quatenus exeunt in actus; Intellectus ſanè producendo verbum;& Voluntas amorem.Rursùs ignoſce creaturæ,quæ nequit hos actus & hæc producere ſubſtantialia, & Trinitatem exprimere perfectè,vt oſtendit S.D. 1.*d.*3.*p.*1. *q.vlt.*

Obiicies tertiò. Potentiæ ſpecificantur ab operatione; ſed operatio cuiuſvis ſubſtantiæ creatæ eſt accidens; ergo etiam quæuis potentia actiua. Hoc vrget Ioannes à S.Thom. *quæſt.*2. *de Anima,art.*2. & alij Thomiſtæ.

Respondeo, potentias ſpecificari per actus formales, non autem ex eo, quòd ſint accidentia; hoc enim eſt nimis materiale;vt fatetur etiam nolens in argumento aduerſarius; quippè omnibus conuenit actibus creatis: ac proinde nequit diſtinguere potentias; vt dicam *quæſt.*3.

Obiiciunt quartò Ruuius, & alij argumentum validum,quod eſt quartum D Bon.ſecundo loco.Quæ differunt prædicamento, differunt realiter, ſaltem ſi vnum ſit de primo prædicamento;aliud de cæteris nouem; ſed potentia eſt de prædicamento qualitatis,ex Ariſt.*in eod.prædic.*& Damaſc.*in Dialect.*At eſſentia animæ ad ſubſtantiam ſpectat:Ergo. Confirmatur:nam intenduntur,& remittuntur:ſubſtantia autem non recipit *magis* aut *minus.*

Respondet D.Bon.*in corpore*,quem ſequitur 18
Fauent. *cap.*2. potentiam ſumi tripliciter; primò, vt

vt dicit modum exiſtendi naturalis potentiæ in ſubiecto, ſecundùm quam dicitur ſubiectum facile, vel difficile ad agendum; & ſic eſt ſpecies qualitatis: talis eſt potentia celeritatis ad curſum, & agilitatis ad ſtrenuè pugnandum; hæ enim ſunt potentiæ, dicentes facilitatem, & conſequuntur modum exiſtendi, potentiæ gradiendi, & reſiſtendi, ſiue alio modo agendi in ſubiecto. Secundo modo, potentia naturalis dicit potentiam, prout naturaliter egrediens eſt è ſubiecto; ſeu vim, & principium, à quo aptitudo agendi, & patiendi manat. Hoc autem dupliciter contingit; vno modo egreditur potentia à ſubſtantia, cum accidenti, vt potentia calefaciendi; ignis enim per ſuam ſubſtantiam non calefacit, ſine calore. Alio modo dicitur naturalis potentia, quæ naturaliter egreditur de ſubſtantia immediatè; ſicut potentiâ generandi, quantùm ad inductionem vltimæ formæ, & hæc reducitur ad ſubſtantiam, nec egreditur ſubſtantiæ limites. Iam verò tali pacto conuenit nominare potentias animæ. Primò, vt dicunt facilitatem ad operandum, vt ingenioſitas, perſpicacitas, quæ dicunt talem modum potentiæ in ſubiecto; & hæc ſanè eſt de ſecunda ſpecie qualitatis: Neque in ſpecie qualitatis ponit Ariſtoteles omnem potentiam operandi, ſed potentiam facilè operandi: quia facilitas agendi, vel patiendi ineſt rei propter illam qualitatem, quæ pullulat à forma ſubſtantiali; & hoc confirmatur exemplis Ariſtotelis ibi, quibus ſe declarat; ait enim, *durum eſſe illud, quod habet potentiam ad non facilè ſecari*, potentia ergo ad non facilè ſecari, eſt de ſecunda ſpecie qualitatis; non ait, potentiam ad non ſecari eſſe de ſpecie qualitatis;
19 ſed potentiam ad non *facilè* ſecari. Vult igitur Ariſtoteles ſpeciem qualitatis eſſe illam aptitudinem, quæ ſequitur formam ſubſtantialem. Secundo modo, Potentiæ animæ dicunt ordinem ſubſtantiæ ad actum, qui eſt, mediante aliqua proprietate accidentali, vt potentia ſyllogizandi, quæ eſt in anima, cùm habet habitum ſyllogizandi; & hæc eſt in eodem genere, in quo eſt ſcientia ſyllogizandi, vt in prima ſpecie qualitatis. Denique euenit tertiò nominare potentias, vt ſunt è fonte ſubſtantiæ emanantes, memoriam, putà, intellectum, & voluntatem: quia, omni accidente circumſcripto, eò ipſo, quòd anima eſt ſubſtantia ſpiritualis, habet potentiam ad intelligendum. Vnde iſtæ potentiæ animæ ſunt ſubſtantiales, & reducuntur ad genus, in quo eſt ſubſtantia animæ; ſed, quoniam egrediuntur ab anima (potentia enim ſe habet per modum egredientis) non ſunt omninò idem per eſſentiam; ſed in eodem genere ſunt per reductionem; non enim adeò differunt, vt ſint in alio genere. Per hæc ſolutum eſt argumentum, quod *Hector* aduerſariorum acclamabatur.

Obiicit quintò Runius, *num.* 12. Implicat, vt res corporea ſit idem cum immateriali; ſed in anima potentiæ ſenſitiuæ ſunt materiales, organicæ, corporeæ, vt luce clarius patet, alligatæ corpori, & cum eo conſtituentes potentias, *verb. grat.* viſiua cum oculo; auditiua cum aure: ergo ſunt res diuerſæ: ergo tales etiam ſunt cum anima: nàm *quæ ſunt eadem vni-tertio, ſunt eadem inter ſe.*

20 Respondet Diuus Bonauentura, *in Compendio Theologicæ Veritatis, libro* 2. *capite* 32. has potentias, quæ in ſubiectis diuerſis animæ diſtinctæ ſunt, eſſe ab anima, & in anima à creatione, eiuſque potentias eſſe; licèt egeat ad vegetatiuas, & ſenſitiuas organo, tanquam inſtrumento, ad earum operationes, ideò etiam ſeparata habet eaſdem, potentias; tametſi earum operationes non exerceat deficientibus inſtrumentis. Quo ſenſu Diuus Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 8. *part.* 1. *art.* 3. *quæſtione* 1. *fundament. vlt. cit.* ait: *Generare non eſt actus animæ, vel corporis, ſed coniuncti.* Hoc vidit Ruuius, 2. *de Anima, capite* 3. *quæſtione* 7. *numero* 113. Hoc tenet Fauentinus, *Theoremate* 67. *capite* 3. cum Scoto. Quare longiùs aberrant, exiſtimantes, huiuſmodi potentias componi ex facultate animæ, & organo corporeo; ſunt enim potentiæ ipſius animæ, quæ eſt etiam in agendo principalis; inſtrumentaliter concurrente organo. Ex quibus reſpondetur Toleto, *loco citato*, obiicienti, potentias iſtas ſenſitiuas manſuras in anima, etiam ſeparatâ, ſi eſſent potentiæ animæ. Reſpondetur enim, eas manere; tametſi deſit organum, quod non eſt pars potentiæ, ſed inſtrumentum operationum neceſſarium.

Cætera ex dictis ſoluta omninò manebunt; omnia enim diſtinctione formali ſoluuntur, ſiue argumenta, ſiue teſtimonia; vt notat Valentia, *diſput.* 6. *quæſt.* 3. *puncto* 2.

QVÆSTIO II.

An Potentiæ *differant inter ſe, & quomodo.*

D. Bonau. d. 24. art. 2. quæſt. 1.
D. Th. q. 83. art. 2.

Plvrimi, ex dictis, tanquam ſolutam relinquunt quæſtionem hanc, eo axiomate. *Quæ ſunt eadem vni-tertio, ſunt eadem inter ſe*; at potentiæ ſunt idem realiter cum anima: ergo etiam inter ſe. Maior in abſolutis conceditur ab omnibus. Minor oſtenſa eſt ſuprà. Sic D. Bonau. *in* 2. *d.* 24. *p.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore.* Poteſt tamen eſſe, vt potentiæ inuicem ſint idem formaliter, ſeu non ſint plures potentiæ diſtinctæ, de quo eſt quæſtio hîc.

Envmerantvr verò plures vires ſingula- 21
rum potentiarum: Vegetatiuæ tres, Nutritiua, Augmentatiua, & Generatiua. Membra ſenſitiuæ, ſunt Apprehenſiua, Appetitiua, & Motiua. Apprehenſiua diuiditur in ſenſus externos, & internos. Senſus externi ſunt quinque, Viſus, Auditus, Odoratus, Guſtus, & Tactus. Interim videntur tres, Imaginatio, Memoria, & Phantaſia: Appetitiua diuiditur in Iraſcibilem, & Concupiſcibilem. Vide D. Bonauenturam 3. *p. Centiloquij, à ſect.* 21. Sed de earum diſtinctione exactè infrà in propriis locis agetur.

Qvoad Vegetatiuas: Prima opinio eſt, eas eſſe vnam Potentiam, diuerſis facultatibus præditam, Nutriendi, Augmentandi, & Generandi. Ita Themiſtius, 2. *de anima, cap.* 4. Titelman. *lib.* 8. *cap.* 8. Ruuius, *loc. cit. quæſt.* & alij.

Citatvr D. Thom. *p. p. q.* 78. *art.* 2. ſed malè, quoad Augmentatiuam, & Nutritiuam: & ſanè, quoad has videtur D. Bonau. 3. *p. Centiloq. ſect.* 21. Adducitur verò vniuerſaliter D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 8. *part.* 1. *art.* 3. *q.* 1. ſed nihil tale *ibi* aſtruit.

Addvcitvr etiam *diſt.* 30. *art.* 3. *quæſt.* 1. *&* 2. ſed in prima quæſtione potiùs videtur oppoſitum dicere; ibi enim diſtinguit vim Generatiuam, & Nutritiuam; neque confundit Nutritiuam cum Augmentatiua; ſed ſolùm vult dicere id, quod ait Ariſt. 2. *de Anim. c.* 4. officia animæ vegetatiuæ

eſſe

eſſe generare, & nutrire, ideſt, nutrimento vitæ. Idem habet *in corpore quæſt. ſecunda*, vbi ſolam generatiuam ſeorſim ponit diſtinctam ab Augmentatiua, & Nutritiua; has verò ambas vnam videtur facere; quæ eſt etiam opinio Toleti, 2. *de Anim. quæſt.* 10. Philop. *in* 2. *de Anima, text.* 47. Colleg. 2. *de Anima, capite 6. quæſtione vnica, art.* 2.

22 SECVNDA ſententia eſt, has eſſe tres potentias diſtinctas realiter. Ita Albert. *tract.* 2. *cap.* 6. & 9. Iand. *quæſt.* 13. Ægid. *quodl.* 3. *quæſt.* 12. Caiet. *textu* 50. 2. *de Anima.* Hæc eſt ſententia D. Bonau. *lib.* 2. *Compend. Theolog. cap.* 33. D. Thomæ, *p. p. quæſt.* 78. *art.* 2. & *quæſt.* 79. *art.* 7. Bannez, *primo de generatione, cap.* 5. & *p. p. quæſt.* 78. *art.* 2. *quæſt.* 7. & aliorum, quos adducit Ruuius, 2. *de Anima, cap.* 4. *quæſt.* 2.

ASSERO primò, Augmentatiuam, & Nutritiuam differre à Generatiuâ.

PROBATVR primò à Toleto *aſſert.* 1. ratione D. Bonau. *in Compend. Theolog. veritatis, cap.* 33. quia differunt definitione, & fine: nam generatiua eſt ad conſeruationem ſpecierum; aliæ verò potentiæ ad indiuiduorum ſpectant ad conſeruationem.

PROBATVR ſecundò ab eodem Toleto ratione D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 30. *art.* 3. *quæſt.* 1. & 2. quia differunt actus ex eorum ſubiecto; nam Augmentatiua, & Nutritiua operantur in toto corpore; at Generatiua in vnica parte. Errat verò Toletus, putans, has etiam potentias differre ſubiecto, credens, etiam organum eſſe partem potentiæ, quod reprobatum eſt *quæſt. præced. in calce.*

ASSERO ſecundò, Augmentatiuam eſſe potentiam diſtinctam formaliter a Nutritiua. Ita D. Bonau. quem ſequitur Tolet. *aſſert.* 4.

PROBATVR primò à Toleto ibi argumento D.
23 Bonau. *in Compend. loc. cit.* & 2. *p. Breuil. cap.* 9. quia obiectum Augmentatiuæ eſt alimentum, vt quantum, debitum ſtaturæ animati; Nutritiuæ autem obiectum eſt ſubſtantia alimenti; & ideò ſemper nutritur; ſed non ſemper augmentatur animal. Hoc etiam ſolùm voluit 3. *parte Centiloq. ſect.* 21. cùm Nutritiuæ duos actus aſſignat, nempè, *Nutrire, & Augmentare*; vult enim, non eſſe duas potentias, realiter diſtinctas, vel ita formaliter, ſicut cæteræ, ſed aliquanto minùs; & hoc idem vult Ariſtot. 2. *de Generatione animalium, cap.* 5.

DICES Ariſt. 2. *de Anima, text.* 42. ait, eandem eſſe potentiam Animæ Vegetatiuam, & Generatiuam.

RESPONDETVR, velle ſolùm eas eſſe eiuſdem ordinis, ſeu generis, & circa idem obiectum materiale, licèt formaliter diuerſum; vt ſe explicat *lib.* 2. *de Generatione animalium, cap.* 4.

GENERATIVÆ autem potentiæ deſeruiunt Nutritiua, & Augmentatiua: Augmentatiuæ Nutritiua: Nutritiuæ autem aliæ tres facultates. Prima eſt Appetitiua cibi. Secunda Attractiua. Tertia Digeſtiua. Quarta Retentiua, & Expulſiua; de quibus
24 *diſp. ſeq.* Ita D. Bonau. *lib.* 2. *Compendij Theolog. c.* 33. De his egi *diſp.* 5. *Tract.* 8. & agam *diſp.* 3.

Quoad Senſitiuas.

ASSERO, eas differre formaliter; & quidem Apprehenſiuam, Appetitiuam, & loco motiuam.

PROBATVR à D. Bonau. *locis adductis*: tùm, quia diuerſa ratione tendunt in obiectum ſenſibile, quia habent conſequenter diuerſos actus, diuerſos fines, & diuerſas etiam definitiones.

Quoad Rationales.

D. Bonau. in 2. d. 24. quæſt. 1.
D. Thom. quæſt. 84. art. 2.

PRIMA opinio eſt, Memoriam, Intellectum, & Voluntatem differre realiter. Ita D. Thom. *q.* 77. *art.* 1. & 3. quem ſequuntur Thomiſtæ, & Valent. *diſp.* 6. *quæſt.* 3. *punct.* 2. Ruuius, 3. *de anima, cap.* 13. *quæſt.* 1. & alij, adducti *quæſt. præcedenti.*

SECVNDA opinio eſt, eſſe omninò idem; nec aliud eſſe potentias, quam animam ad varia obiecta relatam. Ita Durand. *in* 3. *diſt.* 3. *quæſt.* 8. & alij, in ſecundo argumento adducendi.

TERTIA opinio eſt, differre formaliter. Ita D. Bonau. *loco citato*, quem ſequitur Scot. *in* 2. *diſt.* 16. *quæſt.* 1. Marſil. Gabriel, & alij Nominales, *eadem diſt.* eſtque ſententia Sanctorum Patrum, præcipuè Iſidori, *lib.* 11. *Ethymol. cap.* 1. D. Auguſt. 9. *de Trinitate, cap.* 4. & *lib.* 10. *cap.* 1. quem refert D. Bonau. *in fundamentis*, & poſt eum Valent. *loc. cit.*

ASSERO primò, Potentias animæ rationalis non differre, vt accidentia à ſubſtantia.

PROBATVR à D. Bonau primò ex D. Aug. 9. *de Trinit. cap.* 11. vbi ait: *Hæc tria; Intelligentia, Memoria, & Voluntas ſunt vna mens, vna intelligentia vna vita.*

RESPONDET verò D. Bonau. *ad* 1. vt vidimus 25
etiam *quæſt.* 1. Has potentias dici vnam eſſentiam: quia in vna eſſentia radicantur, & ſunt adeò intrinſecæ, vt non erumpant in aliud genus, & huic loco conſona ſunt verba D. Auguſt. 15. *de Trinit. cap.* 7. vbi ait, quod ipſe Deus eſt tres perſonæ; ſed in creatura, habens tres potentias non eſt ipſæ potentiæ; & hæc eſt diſſimilitudo quædam Trinitatis creatæ, & Trinitatis increatæ; & hunc modum dicendi, ait S. Bonauentura, ſecutum Authorem *libri de Spiritu, & Anima*, (ſiue ſit D. Auguſt. ſiue non,) vbi ait, animam, relatam ad actus, eſſe potentiam: In ſenſu tamen, quem Durand. & alij citati à D. Bona. prætendunt, non eſt verum: alioquin, vt arguit D. Bonau. *ad* 1. idem eſſet ratio, & ſenſus. Ex quo deducit, initio corporis, has potentias eſſe idem realiter, & inter ſe. Quia *quæ ſunt eadem vni-tertio ſunt eadem inter ſe*, vt dixi ſuprà.

PROBATVR ſecundò a D. Bonau. Non eſt maior diſtinctio in potentiis, quàm in obiectis earum; ſed obiecta Intellectûs, & Voluntatis ſunt idem re: ergo & potentiæ. Maior probatur: nam potentiæ diſtinguuntur per obiecta, ſaltem à poſteriori: ergo non poteſt eſſe maior diſtinctio in potentiis, quàm in obiectis. Minor probatur: nam obiectum Intellectûs eſt Verum; & Voluntatis Bonum, ſeu Ens ſub tali ratione; at Verum, & Bonum in Ente non differunt realiter: ergo. Hoc eſt tertium argumentum D. Bonau. *ad oppoſitum, addita reſponſ.* quo vtuntur Durand. *in* 3. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. Aureol. apud Capreol. *in* 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. vt probent, has potentias eſſe idem. Attamen aduertit D. Bonau. *in reſponſ.* obiectum Intellectûs, quod eſt *Verum*, & Voluntatis obiectum, quod eſt *Bonum*, differre formaliter, ſeu ratione formali; & hoc ſufficere ad diſtinctionem formalem, vt infra; & ſequitur Ruuius, *num.* 46. & 51.

VRGET adhuc Sanctus Bonauentura, hoc argumentum *in reſponſ.* Potentiæ diſtinguntur principaliùs per actus, quam per obiecta, ſed actus in-

tellectus, & voluntatis non ſunt realiter diuerſi, diſparati, aut oppoſiti, ſed alter ad alterum ordinatur inſeparabiliter: Ergo. Probatur conſequentia Sicut enim ſeparabilitas eſt argumentum diſtinctionis realis, vt aiunt aduerſarij, præſertim Ruuius, *num.* 51. & Tolet. 2. *de anima, cap.* 4. *quæſt.* 11. *ratione* 6. ſic connexio intrinſeca oppoſitum conuincit.

Respondet Ruuius, ex inſeparabilitate non argui identitatem realem, cùm poſſint ex aliqua connexione eſſe inſeparabiles; tametſi diſtinguantur realiter, vt patet in relatiuis.

Attamen certum eſt, ea ratione, qua inſeparabiles ſunt, indiſtinctionem dicere, ſeù vnionem realem; nec exemplum relatiuorum eſt ad rem: nam relatiua quidem materialiter ſunt ſeparabilia, & hac ratione diſtincta realiter: attamen, vt correlatiua, faciunt vnum ens numero relatiuum completum: ſic igitur actus voluntatis dependet ab intellectu, quocum habet relationem; vnde non poteſt ferri in incognitum ſimpliciter.

27 Assero ſecundò potentias rationales differre formaliter.

Probatur à D. Bonauent. primò ex D. Auguſtino 9. *de Trinit. cap.* 11. vbi ait, *Animam eſſe imaginem Dei, quoad vnitatem eſſentiæ, & Trinitatem perſonarum*: ergo, ſi eſt ibi vera Trinitas, eſt vera diſtinctio, ſed non realiter, ex dictis cùm D. Auguſtino: ergo formaliter.

Probatur ſecundò à D. Bonauent. Si eadem eſſet ratio, & voluntas, ſicut vna eſt eſſentia in Patre, & Filio: ergo, ſicut Pater non per Filium dicitur intelligere, ſed per ſe ipſum; ſic voluntas non ſolùm intelligeret per intelligentiam, ſed etiam per ſe ipſam: falſum ergo diceret D. Auguſtinus 15. *de Trinitate, cap.* 7. cùm ait. *Nihil volumus, niſi per voluntatem, nihil intelligimus, niſi per intelligentiam.*

Probatur tertiò à D. Bonauent. ex D. Auguſtino 9. *de Trinit. cap.* 4. vbi ait. *Admonemur, ſi vtrumque videre poſſumus, hoc in anima exiſtere, & tanquam inuoluta inuolui, vt ſentiantur, & numerentur ſubſtantialiter, vel vt ità dicam, eſſentialiter.*

Probatur quartò à D. Bonauent. Potentiæ, quarum primi actus adæquati ſunt diuerſi, diuerſæ ſunt, ſed actus intellectus ſunt diuerſi ab actibus voluntatis: ergo. Maior probatur, quia vnicuiquè potentiæ aſſignatur primus actus adæquatus, à quo dignoſcitur ſaltem à poſteriori, vt dicam *quæſt. ſeq.* Minor probatur: nam actus intellectus eſt intelligere, actus voluntatis eſt amare, qui ſunt diuerſi eſſentialiter.

28 Probatur quintò à S. Doctore Imago debet eſſe ſimilis Prototypo; ſed anima eſt imago Trinitatis, ſecundùm potentias: ergo debet in potentiis eſſe trinitas realiter, ſaltem formaliter, cùm re non ſit, vt ſuprà oſtendi. Confirmatur: nam ſola diſtinctio relationum ad obiecta in creatis non eſt diſtinctio rerum, ſed in Diuinis eſt vera diſtinctio Perſonarum: ergo etiam in potentiis. In hoc tamen confirmatio eſt nimia, vt declarat S. Doctor *ad argumenta*, maximè *ad quartum.* Ideò ibi ait, in hoc deficere diſtinctionem, ſecundùm puram habitudinem, quia dicit diſtinctionem, ſolùm quantùm ad modum; ideò ad rationem imaginis non ſufficit, ſed requiritur realis, formalis, ſeù eſſentialis; tametſi non ſit omninò perfecta realis realis: quia nec imitatur omninò Sanctiſſimam Trinitatem.

Probatur ſextò à Diuo Bonauentura. Natura creaturæ talis eſt, vt cùm vigoratur actus vnius potentiæ, minoratur actus alterius; quia potentiæ radicantur in eadem ſubſtantia: ergo multò fortiùs actus vnius potentiæ intenſus remittit alterum actum eiuſdem potentiæ: ergo, ſi ratio, & voluntas eſſent eadem potentia, cùm intenderetur cognitio, minueretur affectio: ergo quantò clariùs Deum videremus, tantò minùs ipſum amaremus, quod eſt falſum.

Probatur ſeptimò. Sic ſe habet intellectus, & voluntas in anima; ſicut lumen, & calor in corpore luminoſo: At formaliter differunt lumen, & calor: Ergo.

Probatur octauò à D. Bonauent. *in corpore*, ex Patribus, inter quos eſt præcipuè D. Auguſtin. ſuprà *adductis locis*, D. Iſidor. vbi ſuprà, diuidentibus, rationalem in intellectiuam, & Affectiuam; ſimiliter aſſerentibus, Animam eſſe imaginem ſanctiſſimæ Trinitatis ratione potentiarum. Horum authoritates aliquas retuli *quæſt.* 1. Cùm enim Sanctiſſima Trinitas ſit diſtinctarum perſonarum, debuit anima per potentias imitari aliquo modo reali perſonas Trinitate, & non poſſunt dici potentiæ eſſe ſolùm anima, vt habet hunc modum relationis ad diuerſa obiecta. 29

Probatur nonò à Diuo Bonauentura, ibi, experimento; cognoſcimus enim, dum intelligimus, & volumus ad diuerſa reſpicere: & obiecta, & inſtrumenta diuerſa adhibere, & maiorem experimur differentiam inter intellectum, & voluntatem, quàm inter intellectum, & memoriam. Memoria enim, & intellectus negotiantur circa idem; ita vt, quod iſta acquirit, illa conſeruet; vel, quod iſte offert, illa diiudicet. Itidem maiorem, quàm inter iraſcibilem, & concupiſcibilem; ex quibus iſta acquirit, illa verò conſeruat, retundens contraria; veluti ſi aliquis vna ſecuri vteretur ex altera parte, vt malleo, ad retundendum; ex acie verò ad ſcindendum. Vide S. Bonauent.

Tandem probatur à Diuo Bonauentura *in reſponſione ad* 3. ratione, quam Ruuius ſuam, & efficacem prædicat *numero* 47. Modus diuerſus operandi potentiarum arguit in eis differentiam; ſed intellectus, & voluntas diuerſis modis operantur: ergo. Minor probatur: quia intellectus operatur, attrahendo obiectum ad ſe, illudquè ſibi coniungendo per ſe, vel per ſuam ſimilitudinem; modus autem operandi voluntatis eſt, exeundo in obiectum, ei ſe coniungere: hi autem modi ſunt oppoſiti, nè dum diuerſi: Ergo. 30

Obiicies primò ex 3. de anima, text. 49. *Intellectus ſpeculatiuus extenſione fit practicus*; ſed extenſio non variat potentiam eſſentialiter: Ergo eadem eſt eſſentialiter intelligentia ſpeculatiua, & practica: ergo etiam cognitiua, & motiua.

Respondet D. Bonauent. Ariſtotelem non confundere, imò diſtinguere practicum intellectum, & appetitum; vt patet *in cap. de mouente, in tertio de anima, text.* 28. nec vnquam dicere voluit Intellectum fieri appetitum; ſed ſolùm ſpeculatiuum intellectum extenſione fieri practicum: quia qui primò dirigit in cognoſcendo; poſt eà regulat in operando, & ad opus extendit conſiderationem.

Obiicies ſecundò. Magis conformatur imago Trinitatis, quàm veſtigium; ſed in Trinitate nulla eſt differentia eſſentialis, ſed ſola relatiua: ergo ſicut vnitas, veritas, & bonitas in creatura differunt ſola habitudine, veſtigium conſtituendo; 31

multò

multò magis potentiæ, quæ conſtituunt imaginem Trinitatis.

RESPONDET D. Bonauentura, argumentum magis eſſe ad oppoſitum, quàm ad propoſitum: quia enim imago magis repræſentat Trinitatem, debet potentiis maiorem habere diſtinctionem; at diſtinctio illa, quæ eſt per meram habitudinem, eſt in creaturis ſimplex modus. Aliam reſponſionem vide in eodem D. Bonauentura.

OBIICIES tertiò. Ad omnem delectationem neceſſariò concurrit ſenſus; delectatio enim habetur ſentiendo coniunctionem conuenientis obiecti; ſed voluntas habet delectari: ergo voluntas eſt potentia ſenſitiua: ergo alterius ordinis ab intellectu.

RESPONDET Dinus Bonauentura, quòd ad delectationem concurrit ſenſus; ſed ille ſenſus non eſt voluntatis, ſed rationis; ſicut & voluntas ſibi appetit, & etiam rationi.

32 OBIICIES quartò. Ad omnem habitum virtutis concurrit amor, ex D. Auguſtino *de Moribus Eccleſiæ, cap.* 15. *tom.* 1. *&* 15. *de Ciuit. Dei, cap.* 22. *tom.* 5. vbi ait: *Omnis virtus eſt amor.* Concurrit etiam inſpectio medij, ex Ariſtotele, 3. *Ethicæ*, vbi ait: *Virtus eſt inſpectrix medij*: Si ergo virtutes ſunt in voluntate: ergo actus voluntatis eſt medium inſpicere, & amare: Sed primum pertinet ad vim cognitiuam; ſecundùm ad effectiuam: ergo eadem eſt potentia cognitiua, & affectiua.

RESPONDET D. Bonauentura inſpicere medium per modum conſiderationis, eſſe prudentiæ, & fidei; cæteris autem virtutibus communicatione quadam diffundi: quia, ſicut ratio videt ſibi, & aliis potentiis; ſic prudentia, & fides diſcernunt ſibi, & aliis virtutibus; inſpicere autem medium per modum inclinationis, & appetitiuæ tendentiæ eſt voluntatis. Vnde non concluditur, eſſe eadem potentia intellectûs, & voluntatis.

OBIICIES quintò. Optimum cuiuſque rei non poteſt eſſe, quàm vnum: ſed optimum, quo anima prædita eſt, eſt Intellectus, & Voluntas, quia per has potentias vnitur Deo: ergo ſunt vnum.

33 SI dicas, duas eſſe potentias diſtinctas, quibus tenditur in Deum, & ex his Voluntatem eſſe præcipuam: Contra: nam virtus vnita fortior; ſed anima eſt creata; vt efficaciter in Deum tendat: ergo vnica potentia, quâ citiùs peruenitur, quàm multiplicatis potentiis.

RESPONDET Diuus Bonauentura. Optimum, quoad eſſe primum, vnum eſſe; & hoc eſt vltima forma; at, quoad eſſe ſecundum, ſeu ad operandum requiruntur plures potentiæ; cùm nequeant creaturæ vnica facultate tam diuerſa operari. Neque verò iſtæ potentiæ diſtinctæ ſe infirmant inuicem, ſed potiùs roborant; vnita enim ratio voluntati eam illuminat, vt bonum ſectetur.

Ex his Seraphicus Doctor ſoluit omnes authoritates, & rationes, quæ videntur inferre, vnicam eſſe potentiam rationalem. Reſpondetur enim, eſſe vnam aſſociationem, quatenùs vniuntur ad opera, & reduci ad idem genus. Illæ verò, quæ diſtinctionem inclamant, inferunt tantùm diſtinctionem formalem, non verò realem.

QVÆSTIO III.

Vtrùm POTENTIÆ *diſtinguantur per Actus, & Actus per Obiecta.*

CONSENTIVNT hac in re Philoſophi, primò, potentias ſanè definiri per actus, & obiecta, tanquam per notiora nobis, atque adeò hæc eſſe diſtinctiua potentiarum, quoad nos: Conſentiunt etiam, definiri potentias per actus, & obiecta à priori, in genere cauſæ finalis: nam, cùm potentiæ ad actus, circa obiecta talia producantur ad modum, quo ſerra, ſecuris, & penicillum deſtinantur ad fabrilia; tales producuntur, vt aptæ ſint tendere in talia obiecta, talibus actibus. Quæſtio verò eſt: An hæc habitudo potentiarum ad actus, & per actus ad obiecta, ſit intrinſeca ratio formalis potentiarum.

PRIMA opinio eſt affirmatiua. Pro hac citatur D. Thom. *p. p. quæſt.* 77. *art.* 3. a Toleto, 2. *de Anima, quæſt.* 8. Fauent. *Theoremate* 75. *cap.* 1. Ruuio, 2. *de anim. c.* 3. *q.* 8. Suarez, *lib.* 2. *de Anim. c.* 2. *n.* 3. Adducuntur ab his omnes Thomiſtæ: Alexand. Aphrodiſæus *ad text.* 33. 2. *de Anima*, vbi Ariſt. aſſerit, potentias per actus, & obiecta diſtingui, quod aſtruit etiam 2. *Ethicæ, text.* 16. Ægid. Nyphus *ad text.* ſubſcribunt Imiſingh. *tract.* 2. *de Deo vno, diſp.* 6. Ruuius *loco cit. num.* 19. Tolet. *concl.* 2. Valent. *tom.* 1. *diſp.* 6. *q.* 3. *punct.* 2. Suar. *lib.* 2. *de Anim. c.* 2. *num.* 8. Motiſan. *d.* 1. *de Anima, quæſt.* 12. Complut. *d.* 3. *quæſt.* 1. Ioan. à Sanct. Thom. *quæſt.* 2. *de Anima, art.* 3. Arriaga *diſp.* 3. Hurtad. *diſp.* 5. *ſect.* 5. Euſtach. 3. *part. tract.* 1. *diſp.* 2. *q.* 5. Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.* 2. *art.* 2. Iuuet. *cap.* 1. 34

SECVNDA opinio eſt Scoti *in* 2. *diſt.* 16. *q. vnic.* Heruæi. *quodl.* 1. *quæſt.* 2. Iandun. 2. *de Anim. q.* 85. Caiet. Thien. *ad text.* 29. Philop. Apolli. & Pauli Veneti, *de Anima, ad text.* 33. potentias non diſtingui intrinſecè à priori, per actus, & obiecta; ſed ſolùm à poſteriori; quatenùs per actus, & obiecta nobis innoteſcit potentiarum natura; conſtitui verò propriis, & abſolutis differentiis, more aliorum abſolutorum. Sequuntur Scotiſtæ, Faber *Theor.* 7. Cauellus, *diſp.* 1. *ſect.* 19. Rocchus, 2. *de Anima, quæſtione* 23. Maſtrius, *diſp.* 2. *quæſt.* 4. alios allegans. Marinero. *d.* 3. *quæſt.* 2. Cathar. *quæſt.* 2. *art.* 10. P. Liuius Rabeſanus, *diſp.* 2. *quæſt.* 3.

SENTENTIA D. Bonau. eſt, potentias diſtingui intrinſecè per habitudinem ad actus, & ad obiecta; 35
immediatiùs verò per actus, non quoſcunque, ſed formales, qui verſantur circa obiecta, non quæcunque, ſed formalia, quæ ſola diſtinguunt potentias; & ita D. Bonauent. eſt cum prima ſententia. Hæc habet *in primo. diſtinctione* 7. *articulo* 1. *quæſt.* 1. & *in* 2. *diſtinctione* 24. *parte* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 3. & *in* 3. *diſt.* 23. *art.* 1. *quæſt.* 3. *ad* 1. & *diſt.* 26. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore.*

FVNDAMENTVM primum ex D. Bonau. 2. *p. Breuil. c.* 9. 10. *&* 11. & 3. *p. Centil. à ſect.* 19. *& lib.* 2. *Compend. Theolog. veritatis, à cap.* 29. quo vtuntur Suarez, *loco citato, numero* 7. *& ſequentibus*, Ruuius *poſt numerum* 16. Deus ſapientiſſimus, qui creaturas ad vſum hominis, hominem verò ad Diuinam Bonitatem ordinauit, tribuit & creaturis inſtrumenta, vt homini deſeruiant, eique vt ad Beatitudinem perueniat, multas potentias

deſignauit, quibus & vitam agere, & cognoſcere bonum, illudque amore proſequi valeret. Itaque tales condidit potentias, quales oportebat ad finem prædeſtinatum, nempè, vt aleretur, augeretur, generaret, perciperet per ſenſus obiecta, eaque intellectui immitteret; vt inde intellectus Deum ama-
36 ret. Ex fine igitur ſibi præſcripto conditæ ſunt talis, vel talis ordinationis potentiæ; atque adeò in intentione Creatoris præſupponuntur determinati actus, præſcripta obiecta, ob quæ tales ſunt factæ potentiæ; & cùm finis ſit prior inſtrumentis, quibus habentur media ad finem, dicere tenemur, actus, & obiecta potentiarum, in ratione finis, dediſſe ſpecies potentiis, & eſſe ipſis potentiis, in intentione Naturæ, priores. Habes exemplum in artibus. Ars fabrilis requirit talia inſtrumenta, ſerram, ſecurim, ſecam ad talia condenda fabrilia; & ideò actus ſcindendi, vel ſecandi obiecta lignorum, metallorum, aut lapidum, priores erunt in intentione artificis, ipſis inſtrumentis: quia condidit inſtrumenta, (dic etiam potentias) ſicuti neceſſarium eſt, ad tales actus, circa talia obiecta eliciendos; atque adeò hæc dant, in ratione finis, ſpeciem ipſis inſtrumentis: quia talis ſpecie fieri debet, ſicut neceſſe eſt, ad talia opera; vt docet Ariſtot. *primo de partib. Anim. cap. 5.* infrà citandus in D. Bonauent. Sic etiam in potentiis euenit; atque adeò ab actibus, & obiectis, ſeu potiùs ab habitudine ad ea, ſumunt eſſentiam: nam habitudo connotans proprium finem intrinſecum, ad eſſentiam pertinet; vt homini eſſentialis eſt habitudo ad beatitudinem, in operatione conſiſtentem. Hinc 2. *de Anima, text.* 33. cùm dixiſſet, *Potentia diſtinguuntur per actus; & actus per obiecta*; nè dicant Scotiſtæ, Ariſtotelem loqui de diſtinctione à poſteriori, addit; *priores enim potentiis actus, & operationes, ſecundùm rationem, ſunt*, quod non ſignificat ſecundùm cognitionem, ſed quidditatem, vt innuit, dicens, ſe tractare, quid ſint potentiæ. Atque adeò Scotus, *quodl.* 13. *quæſt.* 2. & Maſtrius, *numero* 56. concedunt, Ariſtotelem loqui de diſtinctione à priori, conſiderando actus, non vt ſunt effectus, ſed vt ſunt finis potentiæ: Sic autem diſtinguentes intrinſecè per ordinem ad extrinſeca, vt dixi, recipiendo talem naturam, in ordine ad tales actus exercendos. Enim verò hic ordo eſt eſſentialis, vt dixi.

Fundamentum ſecundum eſt D. Bonau. ſuprà *relatis locis*, quem imitantur Euſtachius, Toletus, Suarez, Ruuius, & alij, *locis adductis*. Obiectum potentiæ eſt triplex. Primum dicitur per ſe
37 primò. Secundum per ſe. Tertium per accidens. Per ſe primò illud eſt, quod primò terminat actum potentiæ; ita vt potentia illa non ordinetur in aliud, niſi ratione huius obiecti. Ita ſapor eſt obiectum per ſe primum Guſtus; nil enim percipitur guſtu, quod ſaporem non participet; & eatenùs percipitur, quia ſapor eſt; & dicitur obiectum motiuum, & terminatiuum ſimul. Obiectum per ſe eſt, quod potentiam quidem terminat, ſed non ſemper; nec ob id, quia tale etiam percipitur; vt dulce eſt obiectum per ſe guſtus, ſed non primò: quia, quamuis dulcedo à guſtu ſapiatur; non tamen ad guſtum pertinet, vt eſt dulcedo, ſed vt ſapor; & non monet ad quodlibet aliud ſapiendum. Obiectum per accidens, quod propriè non eſt obiectum, eſt, quod ab obiecto non comprehenditur; ſed dicitur tale, quatenùs eſt coniunctum cum obiecto per ſe; ſic album dicitur guſtari, quatenùs eſt cum dulcedine in lacte coniunctum. Primum obiectum ex his dicitur formale; reliqua verò materialia; licèt minùs ſecundum, quam tertium.

Eſt autem obiectum formale duplex. Alterum *Quod*; & eſt, quod terminat, adæquatque ipſam potentiam, & ſe tenet ex parte obiecti; vt color, atque lux, vt obiectum viſus. Alterum dicitur *Quo*, ſeu ratio, ſub qua potentia reſpicit obiectum; vt viſibile in colore, eſt obiectum viſus; Guſtabile in ſapore, eſt obiectum guſtus; &c. & hoc ſe tenet ex parte potentiæ.

Fundamentum tertium eſt, potentias cognoſci, tot eſſe ſpecie diſtinctas, quot ſunt obiecta formalia; quod malè negat Toletus *fundamento* 3. 38
obiecta verò formalia inde non cognoſcuntur, vt putat Toletus; ſi quis, cùm priuatur actibus circa vnum obiectum, priuetur etiam actibus circa alia obiecta: nam qui priuatur actibus ſenſationum, priuatur etiam intellectionibus in hac vita; & tamen non eſt eadem potentia ſenſus, & intellectus. Similiter qui priuatur actu ſenſuum externorum, priuatur etiam actibus internorum; & tamen ſunt diſtincti, vt benè arguit Ruuius, *libro 2. cap. 3. quæſtione 9. num.* 125. At ſi poteſt in vnum obiectum habere actus, poſſet & in alia; tunc colligimus rectè à poſteriori, omnia illa obiecta ad eandem potentiam ſpectare; & in quadam ratione communi ea omnia conuenire; è contra, cùm aliquis priuatur actibus circa vnum obiectum, & non priuatur actu circa alia obiecta; tunc meritò colligimus, eſſe diuerſas potentias, circa illa obiecta verſantes: Sic, quia videmus, habentem actus circa albedinem, poſſe etiam eos habere circa alios colores, colligimus, eſſe vnam horum potentiam; è contrà, quia aliquis, habens actus circa colores, tamen non ſentit odores, vel ſonos, arguimus, eſſe potentias diſtinctas horum obiectorum. Idem de actibus.

Hæc regula negatiua eſt D. Bonauenturæ, *loco citando*, & Toleti. Nec obeſt Ruuius, opponens, poſſe aliquem priuari actibus circa vnum obiectum, ob excellentiam: *verbi gratiâ*, non poteſt lippus videre lucem, & videbit colorem, cùm tamen ad eandem potentiam pertineant. Idem in vegetabilibus apparet. Quia, ſi quis nutritur, & non augetur, nec poteſt generare, arguimus, diuerſas eſſe potentias. Hinc Galenus, & alij Medici diſtinguunt potentias Nutritiuas; quia viderunt, *verb. grat.* aliquem benè concoquere, & malè expellere: ſed hæc per accidens veniunt ex aliquo externo impedimento, *verb. grat.* ex obturatione meatus; qui enim benè coquit, benè expellit ſuperflua. Hoc fundamentum habetur in D. Bonauent. *in 3. diſt. 26. artic. 2. quæſt. 1.* & quidem ex actibus, & obiectis formalibus numerari ſpecies potentiarum & cognoſci, habetur *in corpore*. Regula etiam cognoſcendi, lata ſuprà, habetur *fundamento penultimo*. Vnde 39
malè Toletus concedit hanc regulam ſecundam; & negat, cognoſci potentias ex obiectis formalibus; ex eo enim, quòd per hanc experientiam cognoſcimus vnitatem, vel diſtinctionem potentiarum, infertur, talem eſſe naturam potentiarum, & eas diuerſas, iuxta obiecta formalia diuiſa; alioquin nunquam per actus, & obiecta cognoſcerentur.

Quòd verò per obiecta formaliter cognoſcantur, eſt expreſſa mens Ariſtoteli 2. *de Anima, text.* 33. vbi Potentias ſpecificari per actus, & obiecta, aſſerit: at non ſpecificantur ab obiectis materialibus; cùm eadem potentia verſetur circa plura obiecta materialia: *verb. grat.* intellectus circa entia, & plures potentiæ circa idem obiectum materiale: & plures ſenſus circa ſenſibile: ergo ab obiecto

for

formali. Hæc eſt ratio D. Bonau. *in 3. locis ad lu-ctis*, quem ſequitur Ruuius, *loco citato*, *num.* 228. *& ſequentibus.*

Assero, potentias ſpecificari intrinſecè: non ſanè per obiecta, vel actus, cùm ſint res diſtinctæ, ſed per habitudinem ad ea.

Probatvr primò; à Caietano ex Ariſtotele 2. *Phyſicorum*, vbi ait, optimam rerum reddi rationem à priori, cùm ex fine ſumitur.

Respondet Fauentinus, hunc locum non inueniri in Ariſtotele.

Contra: nam Ariſtoteles, 2. *Phyſicorum.text.* 29. ait: *Præterea, vt finis; id autem eſt, cuius gratia, vt ambulandi ſanitas: propter quid enim ambulat? dicimus; vt ſanus ſit.* quem textum refert S. Bonau. *in primo*, *diſt.* 1. *dubio* 15. *litterali.* Idem habet *primo Ethica*, *cap.* 2. Vnde malè Faber ait, hæc non aſſeri ab Ariſtotele: nam ſubdit: *Et ità loquuti opinamur aſſignaſſe cauſam*; & concludit: *Cauſa igitur ferè tot modis fiunt*; & text. 71. ait:
40 *Efficiens, forma, & finis coincidunt*, vt notat D. Bonau. *in primo, diſt.* 19. *part.* 2. *art.* 1. *quaſt.* 3. *ad argumenta*; talis enim eſt forma conſtitutiua rei: quia talis eſt finis; ſic talis ordinis ſpecifici eſt anima: quia ordinatur, vt forma, ad compoſitum; vt dixi *diſputatione* 1. *quaſt.* 10.

Hinc ſumitur validiſſimum argumentum à D. Bonau. *locis adductis*, *fund.* 1. quo vtitur Ruuius *à num.* 116. imò Ariſtoteles, 2. *de Anima, text.* 33. vbi acturus de potentiis animæ vegetatiuæ ait, ſibi primò agendum de actibus, & obiectis earum: quia non poſſunt, niſi per hæc extrinſeca definiri: ergo ſentit, habere intrinſecam ordinationem ad illa, ſic deducit S. Bonau. *locis adductis* in ſententia referenda; vt nos ſuprà diximus *in primo fundamento.* Hinc ſequitur, actus priores eſſe; quia per eos definiri debent potentiæ: Ergò habitudo ad actus eſt intrinſeca: eſto ordinata ad finem extrinſecè.

Faventinvs, *loco citato*, ait, Ariſtotelem non dicere, Potentias diſtingui per actus, & obiecta, ſed per actus: actus verò per obiecta; ſed hoc eſt, quod ait S. Bonau. *in* 2. *diſt.* 24. *loco citato, in opinione ſua.* Vult igitur, mediatè, etiam potentias per obiecta diſtingui; atque adeò non poſſe definiri, niſi per ordinem ad diſtinctiua, non ſolùm ſecundùm nos; vt putat Maſtrius.

41 Respondet deinde, ex eo textu colligi ſuam ſententiam; quia, ait, ſe velle priùs agere de obiectis, tanquam notioribus, & præcedentibus actus; deinde de actibus, & tandem de potentiis. At quis prohibet, actus, & obiecta eſſe notiora, & eſſe etiam cauſas finales, à quibus ſumatur ratio potentiæ?

Respondet tertiò, potentias diſtingui per actus, & obiecta, tanquam per principia extrinſeca, quæ ſunt finis, & agens; actus enim eſt finis potentiæ; & obiectum, ſimul cum potentia, eſt concauſa productiua actus: Sic etiam reſpondent Scotus, & Maſtrius, ac Rabeſanus.

Hic arguo cum D. Bonau. *ex fundamento primo.* Ordo, ſeu habitudo ad proprium finem, cuius gratia res conſtituta eſt, pertinet ad eſſentiam eius; ſic homini eſſentialis eſt capacitas beatitudinis, ſed operatio, ſeu actus circa tale obiectum eſt finis, ob quem potentia condita eſt à natura: ergo habitudo ad eam eſt eſſentialis. Maior eſt Scoti *in primo*, *quaſt.* 4. *prologi*, & Fauentinus ibi, *diſp.* 8. *capite* 2. vbi refricat appetitum beatitudinis, tanquam ab intrinſeco naturæ, ſic interpretatur illud D. Auguſtini: *Feciſti nos Domine ad te, &c.* vrgens, non ſolàm capacitatem, ſed naturalem intrinſecum appetitum ad beatitudinem, tanquam in finem; & hunc appetitum eſſe naturæ intrinſecum, confirmatur; nam finis imponit neceſſitatem intrinſecam his, quæ ad finem; ſic ſerra eſt dentata, quia eſt ad ſecandum; vt ait Ariſtoteles, *primo de partibus animalium, cap.* 5: & arguit Seraphicus Doctor, *in primo, quaſtione* 2. *Prolog. in corpore.*

Probatvr tertiò. Non minùs eſt relatiua potentia ad actus ſecundos, quàm eſſentia ad actum primum informandi; ſed intrinſecus eſt formæ vitali appetitus ad corpus, & tendentia in illud: ergò & potentiæ in actus ſecundos. Quamuis enim forma appetat materiam, vt vnum cum ea intrinſecè componat; potentia verò ſolùm, vt obiectum; vel vt illud producat; ſicuti vegetatiuæ; vel vt reſpiciat, vt ſenſitiuæ, & intellectiuæ; tamen vtræque intrinſecè ad hoc habent reſpectum: nam etiam potentia intrinſecè talis eſt producta, vt appetitui deſeruiat; ſicuti anima, vt compoſitum faciat; & ideò illa aptitudo eſt intrinſeca, & prior; vt notat D. Bonauentura, *in* 2. *diſt.* 1. *part.* 2. *art.* 3. *quaſt.* 2. *in corpore*, *ad* 1. & dixi *quaſt.* 10. *diſp.* 1. 42

Obicies primò cum Scoto *in quodl. quaſt.* 13. & Fauent. *loco citato.* Quod eſt conſtitutiuum eſſentiale rei, non eſt poſterius, ſed prius ipſa re, ſimiliter & diſtinctiuum, quod eſt idem; ſed actus eſt poſterior potentiâ eſſentialiter: Ergo. Maior patet. Minor probatur: quia actus ſunt effectus potentiæ.

Respondet Seraphicus Doctor, *loco mox adducto*, naturalem ordinationem rei ad actum eſſe priorem; quia ineſt principiis conſtitutiuis; adeò, vt talis potentia, talis ſit facta, vt ſit inſtrumentum aptum ad tales actus, & tendat in talia obiecta.

Obicies ſecundò cum Scoto *in* 2. *diſt.* 1. *quaſt.* 6. & Fauentinus, *loco citato.* Omne ens, potens agere, tale eſt, vt in ſe priùs ſit actus primus naturæ; vt poſteà ſit principium actus ſecundi; ſed potentiæ ſunt principia productiua actuum ſecundorum: ergo priùs conſtituuntur; atque adeò diſtinguuntur in ſe, quàm ſint principia actuum ſecundorum. Maior probatur: nam omne ens eſt principium talium effectuum, quia tale eſt in ſe; non autem eſt tale in ſe, quia eſt principium talium effectuum: Sic Sol, ideò eſt principium mineralium, quia talis eſt in ſe, & talis naturæ, ac virtutis: non autem talis eſt virtutis, quia eſt productiuus mineralium: nam productiuum eſſe mineralium, eſt effectus naturæ; atque adeò poſterior. 43

Respondetvr ex D. Bonau. *locis adductis*, verè quidem priùs eſſe potentiam, quàm actus ſecundos in executione; at verò actus ſecundi ſunt priores in mente conditoris, qui intendens, tales actus produci ab anima; & videns, tales potentias requiri, condidit eas talis naturæ; &, licèt in Sole non appareat omninò ſimilitudo, quia eſt ſubſtantia tantùm completa, non ordinata primò ad aliud: attamen ipſe quoque talis conditus eſt, qualis erat neceſſarius ad illuminandum, & influendum, & ideò eius virtutes ex hac ordinatione determinatæ ſunt à Deo: multò magis potentiæ, quæ, licèt ſint ſubſtantiales, tamen ad aliud ordinantur complendum; &, vt inſtrumenta operationum, tales ſunt ex intentione Conditoris, quales erant neceſſariæ ad opera. Itaque includunt in ſua eſſentia relationem, non prædicamentalem, quæ eſt res diſtincta, 44
ſed tranſcendentalem, intrinſecam, in tali entitate, contra Rabeſanum.

Instat Faber, Finis operatur tantùm meta-

ricè : ergo non poteſt conſtituere naturam ſubſtantiarum realium.

Respondetvr, finem operari realiter. At, eſto metaphoricè ; tamen natura eis data ad tales actus, cum hac proportione, eſt realis ; & ex hac ſumitur prioritas: nam quomodocunque operetur finis, tamen eſt prior productio realis talis naturæ, quæ intrinſecè dicit illam aptitudinem ; vt reſpondet D. Bonauentura *in 2. diſt. 24. p. p. art. 2. quaeſt. 1. ad vlt.* Quòd ſi illatio Fabri eſt valida, dic etiam, Bonum, quod eſt finis, eſſe ens metaphoricè.

Instat Maſtrius. Natura abſoluta eſt diſtincta à relatione etiam tranſcendentali ; ne dicamus, idem eſſe abſolutum, & relatiuum : at entitas potentiarum eſt ſubſtantia ; & ideò abſoluta: ergo diſtincta ab aptitudine ad actus, & prior illâ.

Respondetvr, potentias non eſſe entitates, in ſuo eſſe completo abſolutas, ſed includere in ſua intrinſeca ratione ordinationem, ſeu talem proportionem, in ordinatione ad actus.

Instat ſecundò è Scoti doctrina. Omne ens quod eſt tale principium alicuius operationis ; ideò eſt tale principium, quia eſt in ſe tale ens. Vnde ſi quæras primam diſtinctionem Solis à planta, non eſt, quia Sol generat, vel generare poteſt plura diuerſa mixta ; non autem planta ; ſed, quia Sol in ſe habet talem formam, à qua tam variæ generationes prodire poſſunt ; non verò planta. Sic igitur & potentiæ, licèt ſint à natura ordinatæ ad ſuas operationes, tamen ſunt priùs tales in ſe.

45 Respondetvr, agens operari talia opera: quia factum eſt tale, aptum ad tale opus ; ſic & Sol diſtinguitur per talem naturam à planta : quia talis naturæ eſt, putà, lucidus, & talis virtutis, in ordine ad bonum vniuerſi ; quæ quidem conſtitutio extrinſecè ſumitur, in ordine ad finem ; ſed intrinſecè talem conſtituit Deus Solem, talis ſubſtantiæ, & ad talem finem:

Obiicit Maſtrius deinde Ariſtotelem, 2. *de Anima, text.* 130. *&* 132. vbi ex potentiarum organicarum diſtinctione aſſignat diſtincta obiecta. Ita ex tali compoſitione, putà chriſtallina viſus ; colligit, illam potentiam eſſe illius obiecti.

Respondetvr, facilè, Ariſtotelem arguere talem oculi Symmetriam, ordinatam ad excipiendas ſpecies viſiuas è talibus obiectis.

Obiicit quartò. Diuerſæ ſpecie potentiæ, diuerſis actibus, poſſunt circa idem obiectum verſari, nedum materiale, ſed formale. Probatur ; idem enim obiectum eſt omnis intellectûs ; & omnis voluntatis beatæ.

Respondetvr, verſari circa obiecta formalia diſtincta ; nam intellectus eſt circa ens, vt verum voluntas ens, vt bonum, reſpicit ; quæ diſtinctio ſufficit, ad fundandas potentias diuerſas : Sic poteſt eadem res, in ſe conſiderata, eſſe obiectum multarum ſcientiarum ; vt patet de homine, qui, vt eſt ens naturale, ſpectat ad Phyſicam ; vt ſanabilis, ad Medicinam ; vt dirigibilis in moribus, ad Moralem ; & ita hæ rationes formales ſatis, ſuperque ſunt, ad fundandas diuerſas realiter ſcientias ; vt teſtatur Maſtrius. *num.* 53. Quare deleat, quod ſcripſit, *num.* 50. diſtinctionem formalem obiectorum non ſufficere, ad fundandas potentias diuerſas.

QVÆSTIO IV.

Quomodo emanent Potentiæ.

D. Tho. prim. 1. q. 73. art. 5. & 7.

Potentias ab eſſentia animæ emanare, planè verum eſt : Omnis enim potentia à ſua natura, & forma deriuatur.

Prima igitur opinio, quoad modum, eſt Commentatoris, 4. *Metaphyſicorum, com.* 2. Ianduni, 2. *de anima, quaeſt.* 10. Nyphi, *eodem lib. text.* 29. Ægid. *in* 1. *diſtinct.* 3. *quaeſt.* 18. potentias non emanare efficienter ab eſſentia animæ. Idem ſenſit Toletus, *lib.* 2. *quaeſt.* 11. vt dixi quæſtione prima. 46

Secvnda ſententia eſt D. Thomæ *loco cit.* Caietani, Bannes, ac cæterorum Thomiſtarum, aliorumquè recentiorum, Ruuij, 2. *de anima cap.* 3. *quaeſt.* 5. potentias efficienter ab eſſentia animæ prodire ; è Thomiſtis verò nonnulli talem efficientiam animæ, circa potentias, tribuunt, vt dicant, animam noua actione potentias producere, actione, inquam, diſtincta ab ea, qua ipſa fuit producta.

Alii Thomiſtæ id negant, ob duo fundamenta, quæ ipſi magna religione venerantur. Alterum eſt, quòd ſubſtantia creata nequit eſſe principium immediatum alicuius actionis, maximè accidentalis. Alterum eſt, nil poſſe agere in ſe ipſum, per ſe primò : cùm ergo anima recipiat in ſe potentias, vt proprias, in ſe non agit, ac proinde nec media actione. Ità Caietanus *quaeſt.* 54. *art.* 3. *part.* 1. ait, potentias dimanare à propria forma per quandam reſultantiam. Cui fauet D. Thomas ſuprà *ad ſecundum & tertium.*

Reclamant Suarez *Tom.* 1. *Metaph. d.* 18. *ſect.* 3. *&* 2. *de Anima, cap.* 3. D. Thomas, Conimbr. & alij apud Ruuium, 8. *Phyſic. &* 2. *de Anima, capite* 3. *quaeſt.* 6. *num.* 94. Conſentire videtur D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 24. *part. p. art.* 2. *quaeſt. vnic. ad vltim.* & *in primo, diſt.* 3. *part.* 2. *quaeſt.* 1. *ad primum,* aliquam efficientiam admittentes.

Assero primò, potentias produci à Deo creante, vel agente principali, media tamen animæ actione.

Prior pars probatur à Ruuio, *num.* 87. ratione (vt ait) efficaci, quæ eſt D. Bonauent. *in primo, diſt.* 3. *part.* 2. *quaeſt.* 1. *argumento* 1. *ad oppoſitum, addito reſponſo.* Ad generantem, aut creantem pertinet producere rem cum omnibus, quæ ei debentur ex vi generationis, aut creationis, in eodem inſtanti, in quo generatur, aut creatur : Sed rei genitæ debentur proprietates, aut naturales potentiæ, in eodem inſtanti, in quo producitur, & ex vi productionis, atque naturæ, ſunt ei conuenientes, vt ſit in ſuo eſſe perfecto, ſibi connaturali : ergo ad producentem pertinet producere, ſeu concreare potentias. Eadem nititur Suarez, *d.* 18. *Metaphyſic. ſect.* 7. *num.* 21. 47

Qvòd verò etiam anima habeat aliquam cauſalitatem efficienter, probatur à Ruuio, *num.* 83. ratione, quam indicat S. Bonau. *p.* 2. *Breuil. cap.* 9. *circa* medium, §. *& quoniam ipſa dat, non tantùm eſſe, &c.* Operationes vitales procedunt à principio vitæ, tanquam à prima radice earum ; ſed potentiæ vitales ſunt virtutes naturales, eidem principio conceſſæ à natura, pro eiſdem operationibus vitalibus elicien

eliciendis: ergo continentur in virtute eius, ab eô-
48 demque oriuntur, tanquam à prima radice. Conſtat autem, primum principium eſſe animam; ideò, ſicut ab ea procedunt operationes vitales, tanquam à prima radice; ita etiam potentiæ.

Asserò ſecundò, hanc efficientiam eſſe diſtinctam actionem ab actione productionis principalis.

Probatvr ex dictis; ſi enim anima, reſpectu potentiarum habet efficientiam veram; cùm eius efficientia non ſit formaliter actio Dei, ſequitur, eam diſtinctam eſſe: actio enim dicit dependentiam actualis effectus ab agente.

Fvndamenta Thomiſtarum iam ſoluta ſunt ex dictis.

Tandem addo, vnam potentiam non oriri ex alia, quia anima eſt principium omnium; neque enim auditus ex viſu oritur, &c. Neque etiam ſenſibile ex rationali; ſed materialiter rationale ex ſenſibili, formaliter verò res ſe habet oppoſito modo. Vide Suarez, 2. *de Anima*, *cap.* 3.

DISPVTATIO III.

De Anima Vegetativa

1 Iam incipimus agere de Animabus in particulari: Quoniam verò quæſtiones cadunt ſupra Potentias; de Animæ Potentiis in ſingulari agemus, diuidentes diſputationes, iuxta numerum Potentiarum in tot Partes, ſeu Sectiones. Sunt autem Potentiæ Vegetatiuæ tres; ideſt Nutritiua, Augmentatiua, & Generatiua.

De Nvritione
Prima Pars Diſputationis.

QVÆSTIO I.

Quodnam ſit Obiectum Potentiæ Nvtritivæ.

2 Ordine Ariſtotelico procedemus, qui, *cap.* 4. *ſecundi de Anima*, adoritur diſputationes de Potentiis vegetatiuis, & quia potentiæ per actus, & actus per obiecta diſtinguuntur, exorditur ab obiectis.

Commvnis ſententia eſt, Alimentum eſſe obiectum Nutritiuæ. Ita Ariſtoteles, 2. *de partibus*, *cap.* 3. ex Hippocrate, *libro de alimento*. Galenus, *libro method.* D. Auguſt. *libro de vera Religione*, *cap.* 40. adductus ad hoc à Diuo Bonau. *in* 2. *diſt.* 30. *art.* 3. *quæſt.* 2. Hoc autem debere eſſe ſubſtantiam, naturaliter certum eſt; vt oſtendit D. Bonau. *in* 2. *loco cit.* & *in* 4. *diſt.* 12. *parte* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. & probatur ab ipſo Sancto Doctore, ratione, quâ vſus eſt Galenus, 3. *de temperamento*, *cap.* 2. Omne viuens nutritur illo, quod ſibi aſſimilari poteſt, ſed hoc debet eſſe ſubſtantia; accidens enim realiter in ſubſtantiam non conuertitur: Ergo. Ita Sanctus Bonauentura, *in* 4. *loco citato*, *in corpore*.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura, *loco cit. argumento primo ad oppoſitum*, ex Ariſtotele 2. *de Gener. text.* 50. Ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus; ſed ſumus ex ſubſtantia corporis. Ergo.

Est autem duplex genus alimenti, alterum remotum, quod eſt cibus, & potus: alterum proximum, quod proximè diſpoſitum eſt, vt in alitum conuertatur. Ita Suarez 2. *de Anima*, *cap.* 4. poſt alios, præcipuè D. Bonau. qui id probat *in* 4. *diſt.* 44. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 1. *fundamento primo*, ex D. Auguſtino, *de ſpiritu, & anima*, *cap.* 15. *Tom.* 3. vbi ait: *Corpus conſtat ex membris officialibus, officialia ex ſimilibus, ſimilia ex humoribus, humores ex cibis, cibi ex elementis.*

Hoc verò, ait, *loco citato in corpore*, eſſe in triplici ſtatu, aut in primo egreſſu à venis è ſanguine, & dicitur Ros; humiditas ſcilicet, quæ eſt in foraminibus paruarum venarum. Aut prout incipit vltra progredi, & dealbari, & dicitur Cambivm: Aut eſt dealbatum, & cibans in actu, & dicitur Glvten, & hoc eſt vltimum alimentum, quod potiùs dicitur Complexionale, quia eſt de complexione membri conſimilis, in quo eſt tertia ſpecies Hecticæ. 3

Alimentvm remotum diuiditur in cibum, & potum. Cibus debet à prædominio eſſe calidus, & ſiccus, qui eſt obiectum famis: At potus qui eſt obiectum ſitis, atque adeò humidus, & frigidus. Debet autem cibus eſſe à prædominio calidus, & ſiccus, vt reſiſtat calori naturali vertenti alimentum, & vt habeat conſiſtentiam: potus verò, vt temperet calorem cordis, & ad ducendum per venas alimentum: Sunt tamen aliqua, quæ ſunt cibus ſimul, & potus; vt vinum.

Ex his habes id, quod ait Ariſtoteles 2. de Anima, text. 45. *Alimentum pati ab eo, quod alitur: alimentum enim nutrit materialiter, non effectiuè viuens.* Communiter autem antiquitus ſic nutritionem docebant.

Cibvs primò defertur in ventriculum, vbi ſubſtantialiter tranſmutatur, ibi gignitur Chylus: deinde Chylus defertur ad Hepar, vbi primum alborem amittit, & rubeſcit in ſanguinem, & hic in venis depuratur, & pars defertur ad Cor; vbi rurſus concoquitur, & ſpiritus gignuntur, & ſanguis à ſingulis membris, è venis per poros exugitur, & mutatur, vt ſuprà cum D. Bonauent. in Rorem, Cambium, & Gluten. Idem habet Sanctus Thomas *in* 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 2. Suarez, *libro* 3. *cap.* 4. *num.* 7. De hoc, *quæſt.* 3. 4

Nota, in potentiis actiuis, quales ſunt vegetatiuæ, aliud eſſe obiectum earum: aliud materiam, circa quam operantur. Obiectum eſt id, quod per eas fit: ſic obiectum ventriculi eſt Chylus, Hepatis eſt ſanguis: Materia verò, *circa quam* eſt ſubiectum, quod ſupponitur actioni; ſic ſubiectum nutritiuæ in ventriculo eſt cibus: materia, circa quam verſatur Hepar, eſt Chylus, &c.

QVÆSTIO II.

An SANGVIS *ſit merum alimentum: an verò Subſtantia.*

5 PRIMA opinio eſt, ſanguinem eſſe partem corporis, animâque informatum. Ita Caiet. *p.p. quæſt.* 119. *art.* 1. *&* 3. *p. quæſt.* 14. *art.* 3. Syluest. *in Roſa aurea, tract.* 31. *quæſt.* 3. Tolet. 2. *de Anima, quæſt.* 4. Hurtad. *diſp.* 1. *de Anima, ſect.* 6. qui id negat de ſemine, & ſanguine menſtruo, Arriaga, *diſp.* 1. *ſect.* 9. Complutenſes *diſp.* 6. *quæſt.* 1. qui alios Thomiſtas allegant, Conradus *prima ſecundæ, quæſt.* 54. Hiſpal. *in* 2. *diſt.* 13. *quæſt.* 1. Medina 3. *p. quæſt.* 5. *art.* 2. Aſtudillo, *primo de Gener. quæſt.* 15. *art.* 2. Et quoad priorem partem probabile cenſet. Zanardus, 2. *de Anima, quæſt.* 15.

SECVNDA ſententia negat, partes fluidas eſſe animatas. Ita D. Bonau. *in* 4. *d.* 44. *art.* 1. *quæſt.* 1. & alij Scholaſtici, *ea diſt.* Rich. *art.* 1. *q.* 2. Durand. *quæſt.* 2. *ad* 2. Suppl. Gabr. *diſt. cit. quæſt.* 2. Palud. *quæſt.* 1. *art.* 2. Sot. *art.* 3. & *d.* 10. *art.* 2. *quæſt.* 1. Capreol. *quæſt.* 2. *art.* 3. Scot. 2. *diſt.* 18. *quæſt. vnic.* & *diſt.* 20. *quæſt.* 2. & *in* 30. *diſt.* 3. *quæſt.* 2. & *in* 4. *diſt.* 10. *quæſt.* 4. Rabeſan. *quæſt.* 6. Maſtr. *diſp.* 1. *quæſt.* 9. & alij Scotici. Toſtatus *parad.* 2. *quæſt.* 40. Galen. *lib. de vſu partium*, Valeſ. *lib.* 1. *controu. Medic. cap.* 4. Fernel. *lib.* 2. *Phyſiol. cap.* 2. & Medici ferè omnes; Fracaſtor. 2. *de Anima*, Dand. *lib.* 3. *de corp. animato*, *cap.* 4. Onnuph. *tract.* 1. *de Anima, diſput.* 2. *part.* 2. *quæſt.* 5. & Moderni ferè omnes inſignes; Suar. 2. *de Anima, cap.* 5. Ruu. 2. *de Anim. cap.* 3. *quæſt.* 8. Areſius, 1. *de Gener. diſp.* 2. *quæſt.* 15. *ſect.* 1. ac probabilem cenſet Valent. *tom.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 2. *punct.* 3. & *tom.* 4. *diſp.* 1. *quæſt.* 5. *punct.* 1. Colleg. *de Gener. cap.* 4. *quæſt.* 14. Et de ſanguine imperfecto idem docent Thomiſtæ.

PRIMVM fundamentum è Diuo Bonauentura, hîc iacit Rabeſanus: Tripliciter aliquid viuit. Primò formaliter, cuius anima eſt actus informans, & hoc modo viuunt partes organicæ, & ratione earũ etiam Similares. Secundò, aliquid viuit diſpoſitiuè, quia eſt pars de integritate viuentis animalis, & hoc modo viuit ſanguis; quia eſt neceſſarius, vt viuat animal, & ſuſtentetur, vnde hauſto ſanguine moritur animal.

6 Hoc ſenſu Leuitici 17. dicitur: *Anima carnis in ſanguine eſt: & ego dedi illum vobis, vt ſuper altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro anima piaculo ſit*: Sic etiam dicitur anima in ſanguine conſiſtere, vt Poëta ait: *Vitam cum ſanguine fudit*, & D. Auguſt. in quæſtionibus Noui, & Veteris teſtamenti, vt refertur *diſt.* 32. *quæſt.* 2. *cap. Moyſes*; videtur collegiſſe ex Leuit. *loco citato*, ea verba: *Anima certè, quia ſpiritus eſt, in ſicco habitare non poteſt; ideò in ſanguine fertur habitare.* Tertiò, aliquid viuit, quia ortum, & conſeruationem habet ab actu vitæ, vt capilli. Cum D. Bonau. incedunt alij ſecundæ ſententiæ. Hunc verò eſſe ſenſum illius loci Leuitici, docet D. Auguſt. *quæſt.* 17. *in Leuiticum.* Vide & Fulienſem 3. *Phyſic. cap.* 1. *art.* 4. Euſtachium 3. *p. Phyſic. tract.* 1. *diſp.* 1. *quæſtione* 3.

FVNDAMENTVM ſecundum eſt, Sanguinem conſequenter, in ſenſu prædicto, eſſe partem corporis. Ita Sanctus Doctor, *loco citato, fundamento vltimo, & in corpore*; ideò illum Chriſtus in reſurrectione reſumpſit. Ita D. Thom. etiam *in* 4. *diſt.* 48. *quæſt.* 1. *art.* 2. *quæſtiuncula* 2. *&* 3. & 3. *p. quæſt.* 54. *art.* 2. *ad* 3. quos ſequitur Ruuius *num.* 208. & cum in gloria non inſeruiat alimento; quia *reſurget corpus ſpiritale.* Prima Corinth. 15. ſequitur eum reſumptum eſſe ad integritatem aliquam corporis. Ita etiam Suarez *num.* 5. & videtur mens expreſſa Patrum Concil. Trid. *ſeſſ.* 13. *cap.* 3. vbi dicitur *Sanguis contineri ſub ſpeciebus vini ex vi verborum; ſub ſpeciebus verò panis per concomitantiam, ex vi illius naturalis connexionis, & concomitantiæ, quâ partes Chriſti Domini inter ſe copulantur.* Quæ videtur Concilium ſumpſiſſe ex D. Bonauent. *fundament. vltimo, loco citato.* Imò videtur ſenſus Concil. Epheſini in Epiſtola ad Neſtarium, vbi dicitur: *Verbum factum homo, aſſumptione carnis, & ſanguinis.*

Ex his colligitur, Sanguinem fuiſſe Hypoſtaticè vnitum Verbo Diuino, in quo omnes Theologi conueniunt, excepto Durando. Ita D. Bonau. *loco citato*, & nos oſtendemus 3. *p. tract.* 1. *diſp.* 9. Nunc probatur; quia ſanguini Chriſti tribuitur redemptio noſtra, tanquam pretio infinitæ virtutis. *Non corruptibilibus, auro, vel argento redempti eſtis; ſed pretioſo ſanguine Agni, &c.* Petrus, epiſt. prima, cap. 1. & Paulus Heb. 13. *Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, &c.* & prima Ioan. cap. 1. *Sanguis Chriſti emundat nos.* & ideò in *extrauag.* VNIGENITVS *de pœnit. & remiſſ.* ait Clem. Papa V. *Vnam ſanguinis Chriſti guttam ſufficere potuiſſe ad redemptionem totius mundi, propter vnionem ad Verbum*, vt notat Suarez *numero* 4. poſt D. Bonau. *in* 3. *diſtinct.* 19. *quæſt.* 1. *in fundamentis*, vbi affert alias ſcripturas Apoc. 1. *Lauit nos à peccatis in ſanguine ſuo*, Hebr. 9. *Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio Sanguis Chriſti, qui per ſpiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientias noſtras, &c.* & in Canone Miſſæ dicitur 8
ex Matth. 26. *Hic eſt calix noui, & æterni teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Vide & *in corp.* De his 3. *part.*

ASSERO Sanguinem non informari anima. Patet è fundamento: Si enim eſſet pars corporis, iam ex vi verborum: *Hoc eſt corpus meum*, eſſet ibi, at ſolum per concomitantiam adeſt; vt definit Concilium Trident. *loco citato.*

PROBATVR primò ratione D. Bonau. *in corpore, & ad* 3. quâ vtitur Suarez, *num.* 7. Ruuius, *n.* 219. Maſtrius, & Fulienſ. Id, quod eſt alimentum non eſt adhuc pars corporis animata formaliter; ſed talis eſt ſanguis: ergo. Minor probatur: quia quod ſubſtantialiter corrumpitur, amittit formam antiquam, & nouam acquirit; ſed ſanguis ſubſtantialiter corrumpitur: ergo primam formam perdit, & acquirit eam, quæ eſt in alio, in quod tranſmutatur; ſed eſſe aliti, eſt eſſe organum informatum animâ: ergo priùs illud non habebat.

RESPONDENT aliqui apud Suarez, non corrumpi ſanguinem ſubſtantialiter. Ita etiam Arriaga.

AT nutritio eſt ad ſubſtantiam, vt docet Ariſt. 2. *de Anima*, *cap.* 4. & 1. *de Gener. cap.* 5. vbi docet, alimentum, vt eſt potentiâ ſubſtantia viuens, eſſe ſubiectum, circa quod verſatur virtus nutritiua; ſed vt quantum, eſſe ſubiectum virtutis augmentatiuæ, & hæc eſt communis ſententia; vt notat Maſtrius *num.* 110.

RESPONDET Hurtadus *loco citato*, Valentia *in fine puncti*; non eſſe abſonum id, quod informatur vnâ formâ, adhuc tranſmutari, & accipere formam

formam animæ ; & quod informatur animâ,adhuc tranſmutari , vt aliam formam mixti acquirat. Sic aiunt Medici,neruos è carne ali , & ita eadem anima, quæ informabat modo imperfectiori , incipiet modo perfectiori informare.

CONTRA tamen ; quia ſi viueret,augeretur ſe-
9 cundùm omnes ſui partes ; & tamen hoc non euenit. Vide Ruuium *num.*216.

FALSVM eſt porrò, viuens ſuis partibus metiri; alioquin ſeipſum deſtrueret.

PROBATVR ſecundò, ratione D.Bonau. *in corpore,* quâ vtitur Ruuius, *num* 21. Id, quod informatur animâ , debet eſſe continuum cum cæteris partibus corporis ; ſed ſanguis non eſt continuus : Ergo. Maior probatur ; alioquin poſſet vna numero forma plures materias diſcontinuas informare, & quâ ratione poſſet plures,poſſet innumeras. Minor probatur ex Ariſt. *lib.* 2. *de partibus animalium, cap.* 3. vbi ait : *Non enim ſanguis continuus carni, neque cognatus eſt, ſed in corde , ac venis , quaſi vaſis, continetur.* & 3. *de hiſt. animalium, cap.* 14. docet, ſanguinem eſſe diſperſum fluentem per omnes partes corporis , & in ſingulis moueri ; at partes non defluunt , ſed conſiſtunt : Quapropter non poteſt cum eis continuari ; ſicut enim repugnat , decurrentem aquam continuari cum terra quieſcente ; ita etiam repugnat,ſanguinem currentem,cum partibus conſiſtentibus continuari. Hoc argumento vtitur Rabeſanus cum Fulienſi.

OBIICIES primò ex Ariſtotele , *lib.* 3. *de hiſt. Animalium, cap.* 2. in principio , & 2. *de partibus, cap.* 3. vbi, inter partes ſimilares corporis,nominat ſanguinem. Et *libro* 3. *de hiſt. animalium , cap.* 19. ait : *Quandiu vita ſeruatur , ſanguis vnus animatur, & feruet.* Confirmatur , quia adeps eſt ſanguis concoctus,ex Ariſtotele, *lib.* 2. *de part. cap.* 5, ſed adeps animatus eſt : Ergo.

10 RESPONDETVR, Ariſtotelem concedere , ſanguinem eſſe partem ſecundam, quæ eſt de conſtitutione corporis , tanquam diſpoſitio neceſſaria , neque ob id vult,eſſe formaliter animatum , nec motus eius,ac feruor id arguunt ; motus enim ille eſt à partibus vitalibus, efficienter productus ab anima ; ſicut autem feruor aquæ,& motus argenti viui non arguunt, ipſa animari;ita nec ſanguinem libet ex hoc animatum acclamare. Motus enim illi non ſunt à principio intrinſeco ; ſed ab extrinſeco efficiente ; ſic & manus mea calida calefaciet manum alterius, vel ſoluet glaciem,& dabit ei motum , nec tamen animabit.

RELIQVA verò argumenta id tantùm probant, ſanguinem ideò eſſe de integritate corporis ; quia ſine illo non poteſt conſiſtere,nec eſſe corpus perfectum humanum, atque adeò à Chriſto eſt etiam aſſumptus in vnionem hypoſtaticam : Neque tamen ex hoc licet inferre,eſſe animatum ; quia res eſt diuerſa ; nam in triduo mortis , ſanguis ſanctiſſimus
11 fuit hypoſtaticè vnitus Verbo , nec tamen anima vllo modo informabat eum ; vel alios humores. Hæc eſt ſolutio D. Bonau. quam ſequuntur Suarez *à num.* 9. ad finem , Ruuius , *à num.* 223. Hinc etiam reſpondet D Bonau. ad illud : In conſecratione,panis tranſubſtantiatur in corpus, & ſanguinem. Ergo ſanguis eſt pars.

RESPONDETVR enim , eſſe partem ſecundariam : Imo arguo : Sanguis in conſecratione panis eſt tantùm concomitanter : ergo non eſt pars corporis. Antecedens patet etiam ex aduerſariis. Conſequentia probatur ; quia ſi eſſet pars corporis , eſſet ibi ex vi verborum ; nam verba ſonant totum corpus ; *Hoc eſt corpus meum* , eſt autem ibi totum id , quod verbis exprimitur , ex vi ipſorum verborum.

ADDO, neque ſemen viuere formaliter , ſed ſolùm virtualiter, virtute generantis. Ita D. Bonau, *in* 2. *diſt.* 31. *quæſt.* 1.

PROBATVR ; quia eſt ſuperfluum indiuiduo, contentum in vaſe , non continuum : Non eſt tamen eadem ratio de ſemine plantarum ; quia ſemen, *verb. grat.* frumenti , eſt frumentum. Collige multò minùs animari tres alios humores excrementitios.

QVÆSTIO III.

De SANGVINIS *circulatione.*

INVENERVNT Moderni, ſanguinem totum , è corde per venas effluentem, velut ad mare flumina redeunt, ad Cor refluere. 12

MIRANTVR Anatomici , omnes antiquos hac circulatione ſanguinis non fuiſſe eruditos; eam tamen indicatam a veteribus , fatentur Ioan. Vvalæus ad Thomam Bartholinum , & alij.

SIC Hippocrates , *in medio libelli* , de oſſium natura, ait: *Venæ* (ſub quibus arterias etiam complectitur) *per corpus diffuſæ ſpiritum fluxionem, motum exhibent, ab vna multas propagines emittentes. Hæc autem vna,vnde exordium ſumat,& vbi deſinat, non ſatis mihi compertum eſt. Circulo enim facto, principium non inuenies.* & in fine libri de natura humana : *Craſſæ venæ ſibi mutuò alimentum ſubminiſtrant : interna externis ; viciſſimque externa internis.* Et clariùs Author libri de alimento : *Omnium, quæ nutriuntur,vnum eſt principium, vnuſque omnium finis, idemque finis, & principium.*

DIOGENES Appollonita apud Ariſtotelem, lib. 3. hiſt. animalium , cap. 2. *Craſſiſſimus ſanguis à partibus carniformibus exugitur ; qui verò redundat in hac loca, venas ſcilicet maiores, tenuis,calidus, & ſpumoſus fit.*

PLATO in Timæo huic ſententiæ arridet, vt attentè legenti enitet. 13

ARISTOTELES, *libro de ſomno, cap.* 3. vbi ait: *Non omnis impotentia ſentiendi ſomnus eſt, ſed ea ſolùm,quam diuaporatio committit alimenti, quod rarefactum quadantenus attolli , deinde regredi,& refluere inſtar Euripi , neceſſe eſt ; nam animantis cuiuſque calidum in ſublime naturâ fertur : at vbi eo loci ſubuectum eſt , mox vniuerſum reciprocat , & diuidit.*

QVI verò ſequuti ſunt Scriptores,non ſatis ſanguinis circulationem attigiſſe feruntur : Imò,eam potiùs obſcuraſſe;ea enim,quæ Antiqui ſuis venis, hoc eſt arteriis, & venis adſcriberent,Moderni venis,prout arteriis opponuntur , adſcribunt. Itaque Græci, Arabes , & Latini ſequaces Galeni huius motûs rationem ad hoc vſque ſæculum detuliſſe cenſentur.

HOC igitur ſæculo , Fratrem Paulum Seruitam Venetum,Valuularum in venis fabricam obſeruaſſe,refert Vvalæus,eumque Virum incomparabilem prædicat ; ex hac verò Valuularum Anatomia, Fabricius ab Aqua - pendente,dicitur , circulationem ſanguinis deduxiſſe , quam ambabus vlnis amplectuntur Moderni. Thomas Bartolominus *cap.* 1. *de Venis* , cum Gaſpare Patre ſuo in ſua Anatomia refor

reformata, Gulielmus Haruæus, Ioan. Pecquetus Diepeus Medicus Pariſienſis. Ioan. Vveſlingius, & alij.

Vervm enim verò nullus ex allegatis antiquis ſanguinis circulationem ſatis agnouit, aut valuulas, & ſinus venarum in arterias, ipſamve ſanguinis circulationem tradidit, vt patet ex allatis teſtimoniis.

Mvltò magis à veritate eſt alienum, Arcanum hoc, per tot ſæcula, ſapientum mentibus incognitum, ad noſtrum tranſiiſſe ſæculum, ac Pauli Seruitæ adſcribendum ingenio. Nam Seraphicus Bonauentura eam circulationem apertè edocuit, *lib.* 2. *Compendij Theologicæ veritatis.* Hoc ſanè opus à nonnullis adſcriptum fuit Alberto Magno, vel D. Thomæ, ſeu Ægidio; at in antiquo manuſcripto exemplari Vaticano inuenitur *Compendium Theologicæ veritatis Bonauenturæ.* Et in alio Codice peruetuſto extat diuiſum in ſeptem libros, iuxta diuiſionem Breuiloquij, & doctrina eſt conformis Seraphici doctrinæ. Ideò iuſſu Sixti V. Pontificis optimi ter maximi cum cæteris operibus S. Bonauenturæ, eſt in Vaticana editione excuſſum, ſub nomine S. Doctoris. Is igitur, *lib.* 2. *cap.* 41. ait: *Dicimus ergo, quòd virtus naturalis eſt motiua humorum mediantibus arteriis, & venis, quæ radicantur in Hepate ſecundùm Galenum; ſed ſecundùm Ariſtotelem radicantur in corde, & hoc per ſpiritum naturalem: Eſt autem ſpiritus naturalis ſubſtantia ſubtilis, & aërea, vi caloris in corde generata, hæc ſanguinem ad ſingula membra impellit, ex quo corpus vegetatur.*

Qvibvs verbis expreſſit, ſanguinem venoſum, & arterioſum eundem eſſe, & ſolùm differre copiâ; quia in arteriis maiorem copiam ſpirituum habet, quippè recens è foco prodit. Hoc autem primum fundamentum circulationis ſanguinis eſt; quia per Anaſtomoſes in venas labens, reuertitur ad Cor. cap. verò 57. ait: *Homo, Grecè* Autropos *dicitur. Vnde Antropologia*, & pergit: *Item partes corporis humani habent ſimilitudinem totius mundi. Corpus humanum ex quatuor elementis componitur: ſed apparet aqua in ſanguine.*

15 Membra corporis triplicia ſunt. Quædam radicalia, vt Cor, Hepar, Cerebrum, in quibus, vt ſuprà dictum, ſedem habent ſpiritus, naturalis, vitalis, & animalis. Alia ſunt membra deſeruientia, vt Venæ, Arteriæ, & Nerui, per quæ vehitur triplex ille ſpiritus: vt habetur ſuprà. Sunt membra tamen ita artificialiter ordinata, vt mutuò ſibi deſeruiant.

Capite 54. explicat ſuprà dicta, & *cap.* 53. repetita, dicens, animam in corde, centro, reſidere, ſicut in medio telæ Aranea, quæ omnes lineas, circulo reflexas, ad centrum mittit. Vnde Aranea regit omnia, omnemque motum ſentit: Sic igitur & anima in corde motum ſanguinis totius corporis ibi regit, tanquam in centrum remeantem, modo dicto *cap.* 41. quem refricat *cap.* 53: in fine. Eadem docet *in* 3. *diſt.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 1. vt dixi *tract.* 1. *diſput.* 21. *quæſt.* 14.

Idem Seraphicus Doctor *ad cap. primum Eccl.* in ea verba: *Generatio præterit, & generatio aduenit*; ait: *Ergo mutatio eſt ſucceſſio tam in homine, quàm in eius operibus: Alia generantur, & alia deficiuntur: Sic generatio carnis, & ſanguinis, alia finitur, & alia naſcitur*, Et ſubdit, hanc exprimi in circulationibus Solis. *Oritur Sol, & occidit; & ad locum ſuum reuertitur: ibique renaſcens, gyrat.* Idem explicat exemplo vaporis, ad terram, vnde exiit, refluentis. Aliam ſimilitudinem apponit. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: Ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant; ſic omnia* (vt ſuprà ait Sanctus Doctor) *feruntur in circuitu, & ſcimus, quia circulus finem non habet.* Hinc 1. *part. Breuil. cap.* 11. ait, Deum dediſſe motus vitales circulares ſanguinis, &c. vt homo ediſceret motum circularem ad ſuum principium. Huc alludit id, quod ait *in Pſal.* 118. *verſ.* 1. *capitis decimi*, ad ea verba: *Clamaui in toto corde meo*, ait enim: *Nulli dubium, quin Cor ſit calidum,* 16 *& caliditatis principium; vnde totum Cor dicitur* Magnus feruor; *ſed debet habere conuerſionem, & reuerſionem*, & hoc applicat.

Modvm verò circulationis altiùs petere oportet. Cibum ventriculus demiſſum excipit, atque eo accepto, veluti Crumena conſtringitur, vt collecto calore concoquat, niſi dicas, ventriculum demitti, & orificium concidere potiùs quàm eſſe conſtrictum. Debilior tamen ventriculus debiliùs conſtringitur, & laxiori ſtylo ſentitur.

Receptvs in ventriculo cibus totus, à cibi ipſius, & potus, atque ſaliuæ liquore permadeſcit; nec ita multò poſt poroſus, ſpongioſuſque conſpicitur.

Pavlò poſt in minima inciditur, & quaſi diſcerpitur in fruſtilla, quod profectò ab humore quodam acido fit, habente vim diſſoluendi; acidum autem humorem è liene in ventriculum venire credimus, eò quòd non alia acida in corpore noſtro ſentiantur.

Ita cibus liquori per minima commixtus, tractu temporis conſiſtentiam tenuioris cremoris hordei coctione adipiſcitur, quam vbi accipit, tum demum cibus ad inteſtina protruditur.

Vervm enim verò hanc in ventriculo commutationem, non æquo temporis ſpatio omnis cibus conſequitur. Ea enim peragitur breuiori mora die, in pauco cibo; in tenui; beneque maſticato. Longius autem tempus expoſcit noctu magna copia, craſſus cibus, maximè plenis buccis, ac magnis fruſtis deglutitus.

Lac, iuſculaque, de die, horæ ſpatio ſuam per- 17 fectionem accipiunt; quod etiam vrinæ emictio oſtendit; tardiùs olera, panis medio modo; tardiùs legumina; piſces; carnes tardiùs, & inter eas, bubula: Neque tamen cibi inæqualis concoctionis ſe inuicem expectant, ſed defluunt faciliores ad venas lacteas, cæteris non expectatis. Ventriculus enim fibris continuò excutit id, quod ſibi magis eſt peruium, ad Venas lacteas.

In inteſtinis, Chylus cineritius eſt; nec, niſi rarò, à bilis flauedine tingitur; ab ipſo autem iam Duodeno incipit Aſelij venas ingredi, nec is ingreſſus in vllis ceſſat inteſtinis, quamdiù aliquid in inteſtinis chyli reperitur, vt rectum ipſum Inteſtinum venis lacteis donatum ſit, quæ ab affluxu Chyli ſæpè conſpiciuntur candicare.

Nvnqvam autem Chylus animaduerſus eſt venam vllam in ventriculi corpore, nec vllam Meſaraicam intrare; vti nec ſanguis ligaturâ venæ Portæ in venis Meſaraicis, quantumvis adauctus, vnquam viſus eſt lacteas venas ingredi. Sic enim venæ lacteæ deferendo Chylo: Meſaraicæ verò ſanguini deferendo deſtinatæ cernuntur.

Chylvs in venis lacteis ſemper candidus eſt, 18 etiamſi è chylo cineritio deuenerit.

Per has Venas lacteas Chylus aſſurgit. Quo autem modo id fiat arduum eſt exponere.

Experientia didicimus in Canibus, quaſdam

dam è Venis lacteis, ex inteſtinis in Ramum meſentericum; quaſdam in ipſam venam Portæ; alias in Cauam Hepatis; pauciſſimas in venam Cauam propè emulgentes deſinere; ea enim animalia vnicam non habent glandulam in principio meſenterij, quam Aſellius Pancreas appellauit; ſed quinque glandulis donatæ venæ illæ, quæ interuallo ſeiunctæ quibuſdam intermediis venis lacteis, aditum, & tranſitum relinquunt apertum.

Per lacteas venas delatus Chylus permiſcetur ſanguini in Meſenterico Ramo in vena Portæ, in ipſoque Hepate; quocunque enim loco ligentur venæ lacteæ intumeſcunt; quia impediuntur hinc Chylum tranſmittere; ac ſoluta ligatura, eum illis partibus manifeſtè infundunt.

Rami Venæ Portæ in Hepate, quamuis variis in locis annectantur ramis venæ Cauæ, nullibi tamen in ramum maiorem venæ Cauæ aperirentur, ſed minimi venæ Portæ rami, in minimos Cauæ ramos, Chylum hunc, ſanguini mixtum transfundunt.

E ramulis venæ Cauæ in Hepate, ſanguis, omnium iudicio, venæ Cauæ infunditur, & manifeſtò ea ſuper Hepar in viuis ligata ab influente ſanguine intumeſcit.

19 E vena caua Cordis ventriculum dextrum ingreditur, ligatâque alterutrâ venæ Cauæ parte, quæ ſuprà, infravè Cor ſita, eſt obſeruatum, eam Cor verſus exinaniri.

E dextro Cordis ventriculo manifeſtè ſatis venam arterioſam intrat, & per eam in Pulmones fertur.

Ingressvs per venam arterioſam ſanguis in Pulmones per arteriam venoſam ad ſiniſtrum Cordis ventriculum abit, quod inde colligitur; quod ligato propè Pericardium in Pulmone viuo arteriæ venoſæ maiori ramo, cernitur verſus Pulmonis ambitum indurari, & in tumorem attolli, eâ parte inanitâ, & concidente, qua Cor ſpectabat, ſolutâque ligaturâ ſanguinem ad ſiniſtrum Cordis ventriculum moueri, idque facillimum eſt in Cuniculis obſeruare. Hic autem ſanguis cùm aliunde venire non poſſit, è venâ arterioſâ huc defluere debet.

Ita ad ſiniſtrum Cordis ventriculum delatus ſanguis; inde ad arteriam Aortam pergit, & in minores arteriolas pertranſit, vt ligaturis experientia docet.

Sangvis è minoribus arteriis poteſt venas intrare, arteriæ enim quibuſdam in oſculis ad venas peruiæ ſunt; vt experti ſunt exinaniendo venam, eamque vtrinque ligando, & relinquendo ibi liberam contiguam arteriam, ex qua defluens ſanguis venam impleuit. Id ipſum Galenus viderat, *de vſu pulſus*, *cap. 5*.

20 Et reuerà, ſanguinem ex arteriis per ea oſcula naturaliter in viuentibus venas ingredi, hæc inditia demonſtrant.

Probatvr primò à Bartholino, ex copia ſanguinis miſſi ab arteriis ad partes, & venas, qui non poteſt conſumi à partibus, præſertim cùm ſanguis arterioſus ſatis craſſus ſit, nec quartâ parte rarior venoſo, & ſi refrigerari ſinatur, concreſcat; ſed hoc argumentum peteret principium, ſupponens, arterias ſanguinem venis communicare. Ea tamen communicatio ab eo probatur *libro 3. capite 6.* quia tubo inflatis capitis carotidibus arteriis, inflantur venæ ei iunctæ.

Probatvr ſecundò, cùm venam in brachio ligato ſecamus, ſi partem venæ tumentis, manum verſus pollice comprimas, vel liges; nihil ſanguinis fluere videbis; vnde videtur ſanguis a manu venire rediens ad Cor, & cùm ſanguis è venæ ſectione ſæpè vltra duas libras educatur, neque tantus ſanguis in inferiori parte venarum brachij eſſe poſsit, is eo debet ex arteriis veniſſe, quæ non ſunt impeditæ ligatura venæ, vt integer pulſus oſtendit.

Probatvr tertiò experimento alio, facto in 21
viuis canibus, quibus ligata eſt vena inguinis; Ea igitur pars, quæ Cauam ſpectat, inanita videbatur; ex parte verò pedis intumeſcebat, adeò, vt præ plenitudine, durior ipſa arteria videretur; at ſolutâ ligaturâ ſanguinem ſurſum moueri videbant, & venæ duritiem, ac plenitudinem imminui; ligata verò arteria, mirum in modum intumeſcere eam partem, quæ Aortæ vicinior eſſet; at concidere remotiorem; nec venam tunc ligatam euidenter intumeſcere.

Vt autem clarius appareret experimentum, denudatam ita venam, & arteriam eleuarunt aliquantulum, & ſub iis firmiter crus ligarunt, ne per aliam; quam eleuatam, ſurſum, aut deorſum moueri ſanguis poſſet. Tum filo ſuſpenſam, & occluſam venam infra ligaturam, lanceolâ aperuere, & ſanguis ex parte remotiori à Corde copioſus erupit; illa verò pars, quæ Cor ſpectabat, paucas guttulas ſtillauit, quo enituit, ſanguinem è venis minoribus ad maiorem reuerti, & hinc ad Cor tranſire.

Eodem modo Anſeris collo ligato, iugularis Vena intumeſcit ex parte capitis; infrà ligaturam verò cernitur inaniri.

Idem Experimentum in ſuſpenſis: nam facies, & gula ſupra laqueum à ſanguine detento rubeſcit, & inflatur. Alia retuli *Tractatu 8. diſputatione 4. quæſt. 5.*

In fœtibus paulò aliter fit circulatio.

Ex vtero materno ſanguis, non arterias vmbilicales ingreditur, quæ ex obſeruatione Arantij, vtero non iunguntur, ſed venam Vmbilicalem intrat, à qua in Venam Cauam, & dextrum Cordis ventriculum ſecedit; Cor enim in fætu, etiam imperfectum, pulſat. E dextro ventriculo in Venam Arterioſam deſcendit; ſed cùm Pulmones non reſpirent, ideoque, nec patentes fiant, affatim nequeunt ſanguinem recipere, & ad Arteriam venoſam dimittere; quare è vena arterioſa per peculiarem ductum in Aortam vadit, & per peculiare venæ cauæ foramen arteriam venoſam ingreſſus auriculæ Cordis ſiniſtræ; eiuſque ſiniſtro ventriculo infunditur; E ſiniſtro Cordis ventriculo, non aliter, ac is è vena arterioſa, arteriam Aortam ingreditur; vt in fœtu natura duobus ventriculis pro vno vtatur, ne in eodem fœtu, qui copioſi, non intenſi caloris, nec ſiccus eſſe debuit, bis ſanguis excoctus aduretur, Pulmonum refrigerio, & ventilatione deſtitutus. Ex arteria Aorta ſanguis ad Arterias Vmbilicales vadit. His enim ligatis, pars, quæ fœtum ſpectat, pulſat, & intumeſcit; reliqua verſus vterum pulſu deſtituitur; ex arteriis vmbilicalibus ad Placentam, vbi arteriæ venis manifeſtis anaſtomoſibus iunguntur, & per eas anaſtomoſes ſanguis venas ingreſſus toto memorato itinere defertur, & circulatur.

Celerrimvm eſſe hunc motum oſtendit tumor, & induratio velox venarum, & arteriarum ad ligaturas. Vno horæ quadrante totum circulum

peragi,ait Bartholinus; ita verò,vt non idem ſemper ſanguis; qui ex vna parte redit; putà, è cruribus,dum ad Cor perueuerit,eadem omninò via tot. s remeet, ſed alius admixtus.

23 Ex quo etiam ſæpè fit, vt cùm materia peſtilens eſt in aliqua parte, ſanguis redeundo ad Cor, ſyncopes, & paroxyſmos efficiat, etiamſi aliis etiam è cauſis oriatur paroxyſmus, vnde ſecundum etiam diem expectet.

Plvrimvm autem confert motus ſanguinis; tum,vt continuò calefiat, & aptior reddatur nutritioni:tùm,vt à corruptione ſeruetur immunis:Prætereà expedit, vt ſæpè calore rarefiat, & ſpiritoſior euada

Habet etiam ſanguis,præter motum circularem, alios motus; nam è minimis arteriolis ſanguis recta in carnem defertur, vt humorem, quem nominant,Rorem, Gluten, Cambium,conſtituat, vt obſeruat Vvalæus,*loc.cit.*poſt D.Bonau. *in* 4.*diſt*.44. *q*.1.Primò enim humor ſanguineus,vt Ros egreditur poros: deinde dealbatur, & fit alia ſubſtantia, quæ dicitur Cambium: vltimò fit Gluten,quod dicitur Humiditas,non ampliùs nutrimentalis,vt duæ priores: ſed complexionalis,quæ eſt de complexione membri iam conſimilis, in quo eſt tertia ſpecies hecticæ, dum iſte humor læditur.

Hic ſanè motus ſanguinis prodeſt plurimùm multis Medicinæ ac Chirurgiæ miniſtrationibus, vt Vvalæus aduertit, & mihi ſæpè dixit Bolarminius Medicus inſignis, Hebræus natus.

24 Obiicies primò. Experimento conſtat,venas tumeſcere,non ex ſanguine,ſed ex ligatura, neque ex ea fit,vt ingurgitetur ſanguis permeans ad Cor; vt conſtat, ſi duas ligaturas apponas, & in medio Vena ſecetur, exibit ſanguis intermedius.

Respondetvr, Venam tumeſcere in parte inferiori à ſanguine, nam ſecta vena, ſanguinem copioſum effundit è parte illa. Inter duas autem ligaturas exibit ſanguis, ſi remotæ ſint; & ideò impetu; quia per anaſtomoſes ingreditur velox ad replendam venam. Ideò iis, qui humores malos habent, in ſanguine purgatiori indicitur duplex ligatura.

Obiicies ſecundò. Aliquæ partes ſanguinem accipiunt,& ab affluxu ſanguinis tumores patiuntur,quæ Arterias non habent, vt Pleura.

Respondetvr, nullas eſſe partes conſpicuas ſine Arteriis. Porrò è pleuræ arteriis in viuis animalis ſectione,apparent riui ſanguinis: ſunt tamen plurimæ adhuc Arteriæ abſconditæ.

Obiicies tertiò. Si venoſus ſanguis ab arteria venit, quomodo eſt adeò diſſimilis arterioſo: tum in colore viuido; tum in raritate, & velocitate?

Respondetvr, velocitatem non è copia Spirituum; ſed ex impetu cordis eſſe, non eſt autem adeò rarus,ſicut apparet, vt conſtat,ſi frigefieri ſinatur: eſt ſanè calidior, quippè è foco tunc recens prodiit.

25 Obiicies quartò menſtruus ſanguis, integro menſe circa vterum colligitur: Ergo non fit huius ſanguinis tranſitus à minoribus venis ad maiores.

Respondetvr,id fieri aliquando obſtructionibus; at natura dedit menſtruis motum, vt apparet ex palpitatione,& lypotymiæ indicant.

Addo, prouidè naturam feciſſe, vt non omnes praui humores per Cor tranſeant,potens enim Cor multos arcet, & multos repellit.

Obiicies quintò,ſi fieret circulatio, oporteret ſaltem, ſemiunciam ſanguinis in qualibet conſtrictione, Cor effundere ad Aortam,hoc autem eſt falſum; tum quia ſanguis nimis ſpiritnoſus eſt; tum quia valuulæ cordis exiles, & arctæ quædam rimulæ ſunt; at arteriæ nimis plenæ non valent tantùm accipere ſanguinem.

Respondetvr, ſanguinem minùs ſpirituoſum eſſe, quam videatur; neque valuulæ Cordis ſunt rimulæ; nam diſſectâ arteriâ ſatis magni ſanguinis radij effluunt: Neque abſonum eſt, accipi ſemiunciam ſanguinis ſingulis conſtrictionibus, quibus omnes arteriæ dilatantur, vt ſenſibus t ctum eſt.

Obiicies ſextò, Si ſanguis in fœtu per venam Vmbilicalem ex Arteriis ingrederetur; ſequeretur, tantum ſanguinem vnam venam afferre, quantum duæ afferunt arteriæ.

Respondetvr, in fœtu vnam eſſe Arteriam. Porrò non abſonat, duo vaſa minora, non afferre maiorem copiam ſanguinis, quàm vas maius.

Obiicies ſeptimò. Si darentur tot anaſtomoſes, non fierent tumores è fluxione, & congeſtione.

Respondetvr, fluuios,etiamſi oſtium habeant,ſi æquo nimias aquas deferant, redundare: Sic igitur obſtructionibus impeditur ſanguis, eoque extrauaſato, facilè concreſcit in tumores. 26

QVÆSTIO IV.

An Capilli, Vngues, Cornua, Roſtra ſint excrementa; an partes animatæ.

D.Bonau. 4. diſt. 44. quæſt.1.
D. Thom. 5.ſup. quæſt.60.art.1.

Prima opinio negat, Vngues, Crines, & ſimilia animari: Sic Galenus *in libro artis Medicæ*. Fernel. *libro* 2. *Phyſiol. capite* 2. Achillin. *libro* 2. *de element. quæſtione* 1. *articulo* 5. Thomas Garbius, *libro primo, tractatu* 4. *quæſtione quinquageſima tertia*, Fracaſtor. *de Anima*, Peramatus *de hominis procreat. capite octauo*, Conciliator *different*. 54. Toletus, *primo de Anima, quæſtione quarta*, Rabeſan. *diſputatione prima, quæſtione ſexta*, Bartholinus, *libro* 3. *capite primo*, *Anat*.citans Paræum,& Hippocratem; Fulienſis, *libro tertio Phyſicorum, capite primo, articulo quarto*, (excipit verò dentes, quos includit Euſtachius *tertia parte Phyſicorum, tractatu primo, diſputatione prima, quæſtione tertia.*) Et quoad crines, Suarez, *libro ſecundo, quæſtione vndecima, numero quinto*, & quoad omnes, Poncius, *diſputatione* 1. *numero* 151. exceptis dentibus.

Secvnda opinio concedit,hæc informari animâ,non quidem totius corporis; ſed aliâ vegetatiua,diſtinctâ à ſenſitiua,aut rationali totius animalis, modo ſimili,quo herbæ, terræ adhærentes, habent aliam formam diſtinctam à forma terræ, ideſt, animam

mam vegetatiuam, cuius virtute nutriuntur, accepto ſucco per radices ab ipſa terra; Citatur S. Doct. *in* 4. *diſt*. 44. *q*. 2. à Ruuio, *de Anima, cap*. 3. *quæſt*. 9. & Maſtrio *d*. 1. *num*. 108. Poncio *loc. cit*. ſed malè, vt patet. Citatur & Auerſa *quæſt*. 45. *ſect*. 4. Meriner. *diſp*. 2. *quæſt*. 5. *ſect*. 3.

27 Tertia opinio eſt, Vngues, & capillos viuere, informatos eâdem animâ totius. Ita D. Thom. *in* 4. *diſt*. 44. *quæſt*. 1. *art*. 2. *quæſtiuncula* 3. *ad* 3. Suarez, 2. *de anima*, *q*. 10. Bannes 1. *de Gener. cap*. 4. *q*. 16. *art*. 4. *concl*. 3. Viguer. *de inſtitutione*, *c*. 21. & quantum ad vngues pertinet: Sequuntur Valeſius, *cap. vlt. in fine*, Rochus 2. *de anima*, *q*. 5. Alij negant de pilis, & concedunt de vnguibus, vt Moriz. *diſp*. 1. *de anima*, *quæſt*. 8. Valeſ. *lib*. 2. *controu. medic. cap*. 4. Hurtad. *diſp*. 1. *ſect*. 6. Pariſanus, & Plempius apud Bartholinum.

Sententia D: Bonau. habetur *in* 4. *diſt*. 44. *q*. 1. *ad* 3. vbi diſtinguit tripliciter aliquid viuere, aut quia recipit influentiam vitæ, vt Caro: aut quia diſponit, & conſeruat vitam, vt ſanguis: aut quia ortum, & conſeruationem habet ex actu vitæ, & hoc modo viuificantur vngues, & capilli. Ita ſtat cum prima ſententia. Quæſtione ſecunda ſolùm dicit, reſurrecturos vngues, & capillos; quia ſunt de ornamento alicuius partis, ideſt, capitis, & extremitatum. Vnde non rectè adducitur à Ruuio; imò ratio, quâ vtitur Ruuius ad ſecundam opinionem improbandam, *num*. 128. nempè, quia non dantur in viuente plures animæ totales, vel partiales; eſt ratio S. Doct. *in* 1. *d*. 31. *quæſt*. 1. vt vidimus *diſp*. 1. *quæſt*. 14. Hinc patet, malè allegari Seraphicum à Zanardo, 2. *de Anima*, *quæſtione* 10. pro tertia ſententia.

28 Assero primò, capillos non eſſe animatos.

Probatvr primò. Quod non creſcit vndequaque, non animatur animâ vegetatiuâ, nec verè nutritur; ſed capilli creſcunt ſolùm ex parte interiori, ſicut vapor creſcit per impulſionem ſequentis vaporis, cogentis præcedentem creſcere, & aſcendere, ex Galeno *libro de temperamentis*: Ergo.

Hæc ratio adducitur à Suarez *loco allegato*, & videtur D. Bonauent. *quæſtione* 1. *ad tertium*. Nec Ruuius oppoſitum probat, vt ſupponit *numero* 229.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura, *loco citato, quæſtione* 2. *argumento* 3. quia, quòd è fumoſitatibus gignitur, non ſpectat ad partes animatas: ſed tales ſunt crines. Ideò, qui habent plura excrementa, ſunt ſemper valdè piloſi.

Probatvr tertiò à S. Doct: *argumento vltimo*. Omnium naturâ conſtantium eſt determinata quantitas: ſed tales non ſunt capilli: Ergo. Maior oſtenſa eſt, *Tract*. 5. *diſp*. 8. *quæſt*. 5.

Probatvr quartò à D. Bonau. ibidem. Si nutrirentur in animali, ſentiunt; ſed non ſentirent; nam ſine dolore abſcinduntur (quidquid dicat Ruuius,) vt indies patet experimento: Ergo.

29 Probatvr à Sancto doctore *in corpore*. Quia quæ ad merum ornatum faciunt, non ſunt partes corporis, ſed tales ſunt capilli: ergo. Maior probatur; nam finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem; & ideò, quæ ad vitam ordinantur, non ſunt ſolâ ornatus gratiâ. Minor probatur: quia ad quid aliud deſeruiunt vitæ? Hoc argumento vtitur Suar. *loco citato*. Confirmatur ex Ariſtotele, 3. *de hiſtor. cap*. 11. vbi probat, pilos in cadaueribus augeri; Tametſi *primo, de Anima, text*. 79. & *lib*. 3. *text*. 6. capillos inter partes animalis nominet, nempè, quia ſunt de perfectione decentiæ corporis humani.

Assero ſecundò, idem dicendum de vnguibus. Patet ex rationibus factis pro prima aſſertione.

Obicies primò, S. Bonauent. *ſermone* 8. *de Apoſtolis*, poſt initium, ait: *Vngues, qui ſunt ex fumoſitatibus cordis, in tantum Cor, à quo ſuum eſſe capiunt, diligunt, quod ſtatim Corde patiente liueſcunt, & quandoque nigreſcunt: ita nunquam Cor patitur, quin ſignum in vnguibus oſtendatur, ſicut in febri monſtratur.*

Respondetvr, hæc ſigna non in vnguibus euenire formaliter; ſed in viuaci carne ſuppoſitâ inde effulgente, quæ deficiente corde ſentit defectum in Venis, & Arteriis. Id intendit S. Doctor. Vide *Tract*. 8. *diſp*. 5. *quæſt*. 18. 30

Qvod verò ait Suarez, vngues deſtinatos eſſe ad firmiter apprehendendum, ideòque ad vitam ſpectare, friuolum eſt; nam apprehendere non eſt actus vitalis: Addit verò, vngues creſcere ſecundùm omnes partes, licèt deducti ad debitam quantitatem, augeantur ſecundùm partem tantùm ſuperiorem.

Sed videat, eoſdem eſſe numero vngues continuos, qui vltra digeſtos excreſcunt: & infrà: Quod ſi vni parti anima conceditur, & vegetatio; concedenda eſt etiam alteri. Cùm ergo vna pars non vegetetur, vt ipſe concedit, idem de cæteris dicendum erit. Quod enim in euulſione vnguis ſentiatur dolor, non eſt, quia ſint animati; ſed quia radicibus nectuntur firmiter carni, & neruis; ideò, in euulſione in ipſis eſt dolor, cuius ſignum eſt, quod idem vnguis numero in ſummitate abſcinditur abſque dolore.

Qvoad dentes, reor eos animari, ſunt enim vera oſſa, habent venulas ad nutritionem: Id ſupponit S. Doct. *quæſt. cit*.

QVÆSTIO V.

De Actibus Nvtritivæ Potentiæ.

Nota ex Diuo Bonauentura, *libro ſecundo, Compend. Theolog. capite* 33. Potentiæ nutritiuæ multas eſſe facultates, quibus ſuis actibus fungitur. Prima eſt Appetitiua cibi, & potus, quæ ſequenti ratione operatur excitando famem, & ſitim. Sugunt primò venæ nimirum à ſtomacho ſuccum: ſuccus autem hic efficit, vt alimentum deficiat in ventriculo, ad cuius abſentiam ex Liene melancholiæ copia inijcitur, quæ os ventriculi rodit: Sicque fames ſentitur, ideſt, appetitus calidi, & ſicci. Euenit autem aliquando, vt ob nimium venarum ſuccum, alimentum nondum rectè digeſtum à ſtomacho attrahatur, quod ſemper ex infirmitate aliqua prouenit, & tunc cauſatur fames canina; naturalis verò eſt quando venæ attrahunt cibum benè digeſtum: Sitis deinde cauſatur, quando ventriculus eget humore potus ad cibos benè concoquendos; ſine potu enim alimentum coctum fit ſimile aſſatæ carni. Venæ etiam cum alimento attrahunt humorem neceſſarium, ex quo ſiccare contingit ventriculum, & ita cauſatur ſitis; vnde naturaliter fames priùs ſentitur, quàm ſitis; nam potus non eſt, niſi propter alimentum, & ideò prior eſt indigentia cibi, quàm potus. Dixi naturaliter: nam

nam præter naturam ex vehementi calore ſæpè fit, vt priùs ſitis, quàm fames ſentiatur, vt notat Suar. *lib.* 2. *c.* 4. *n.* 4.

31 Secvnda facultas eſt Virtus attractiua cibi ab ore ad ventriculum; à ventriculo ad venas lacteas; inde ad Iecur; à Iecore ad alias partes venoſas, præcipuè ad Cor; à corde per arterias, præcipuè ad Cerebrum, à Cerebro per Senſoria.

Tertia eſt digeſtiua; nam primò cibus alteratus in ore, trahitur ad ventriculum, vbi coquitur, & ſubſtantialiter mutatur in maſſam ſubalbam, quæ eſt Chylus, vel ſecundùm Moderniores Anatomicos concoquitur ibi, ſed non dealbatur; dealbatio verò fit in venis lacteis, de quibus vide Ioannem Veſlingium & Bartolinum, vbi de Pancreate agunt, & quæ dixi *Tract.* 8. *diſp.* 4. *quæſt.* 10. & hîc *diſp. iſta, quæſt.* 3. ibi fit ſeparatio fæcum ſtercorearũ, mox Chylus ad Iecur tranſit per venas Meſenterij, vbi ebullitur, & rubeſcit, ſpumaque ſupernatat, & in fundo denſior quædam fæx ſubnigra euoluitur, & quidem partes hæ terreſtriores ſunt atribiliares, ſeu melancholicæ; & ad Lienem deſcendunt: ſpumoſæ verò cholericæ, ideſt, flauæ bilis ad Folliculum fellis euolant. Mediæ autem rubeſcentes ſunt ſanguis. Porrò ſanguinem in Iecore, vbi eſt officina ſanguinis, fieri docent Anatomici veteres Galenus *lib.* 6. *de placitis*, *cap.* 17. & alij. Ita Plato *in Timæo*, Philo *lib. de victimis*. Gregor. Nyſſ. *lib. de hominis creatione*, *cap.* 27. Theodoretus, *ſerm.* 3. *de Prouidentia*, Lactan. *lib. de opificio Dei*, *c.* 14. Richar. *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 2. *ad* 5. Maior ibidem, *q.* 6. D. Bonau. 3. *part. Centil. ſect.* 22. *& lib.* 2. *Comp. Theol. cap.* 41. contra Ariſt. 2. *de part. animalium, cap.* 4. & *lib.* 3. *de hiſt. animalium. cap.* 19. & Pecquetum apud Bartolinum; & ſanè antiqua Anatomia id docet, nam ab Hepate adſunt venæ per omnia membra; ſanguis verò ad Cor, è Iecore volat, & ibi in latere ſiniſtro, ſeu ventriculo cordis fiunt Spiritus, & per Arteriam magnam diſtribuuntur per totum corpus, & aliquam partem ſeruat ad ſui alimentum Pulmo; pars verò ſpirituum aſcendit ad Cerebrum, & ibi

32 vltimò concoquuntur, & in Spiritus animales elaborantur, & ad ſenſationes emittuntur, vt docent Medici contra Ariſt. 2. *de Gener. animalium, cap.* 4. & *lib. de partib. animalium, c.* 7. Hinc fontem ſenſitiuæ virtutis cerebro adſcribunt cum D. Bon. *citatis locis, & eiſdem libris* paſſim, licèt fons vitæ ſit in corde, vt patet ex virtute pulſatrice, quæ ex magna Arteria Cordis primogenitâ reſultat. Nec aliud vult S. Doct. *in* 3. *diſt.* 13. *art.* 2. *q.* 3. *ad* 1. Igitur ſpiritus animales deriuantur per neruos, qui è cerebro prodeunt partim immediatè, partim per medullam dorſalem, quæ vſque ad ſpinam deſcendit: Prouidè autem inde natura neruos ad inferiores partes deriuat, ne cogatur tam longos tractus neruorum è cerebro, cum conuulſionis periculo, ad pedes trahere, vt notat Veſſal. igitur vt ad rem reuertar, ſanguis per venulas vſque capillares diſtributus, mutatur in Rorem, Cambium, Gluten, & Membra, & euaporantur excrementa pilarum. Vide & D. Bon. 2. *diſt.* 44. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 1.

Hinc habes etiam tertiam facultatem expulſiuam.

Vltima eſt retentiua, quæ quibuſdam repagulis retinet cibum, ſeu magis propinquum alimentum; ſic in Ventriculo ſunt oſtia; in Iecore vectes: in corde penetralia, & hoc etiam in Cloaca inteſtinorum, vbi retinentur, nè fœteant clauſæ fæces, & expelluntur blandiente Atrabile, vt aiunt Medici.

QVÆSTIO VI.

An Nvtritio *ſit aggeneratio ſubſtantialis formæ.*

Fvit opinio Magiſtri *in* 2. *diſt.* 30. quem refert S. Doct. ibi, *art.* 3. *quæſt.* 1. per Nutritionem non gigni nouam ſubſtantiam, ſed ſolùm foueri eam, quæ habita eſt per generationem. Hanc opinionem refert D. Th. *p. p. q.* 119. *art.* 1. eamque ſequi videtur etiam Albert. *in ſum. de homine*, *quæſt.* 1. *art.* 2. 33

Vera tamen ſententia SS. Doctorum eſt, quos cæteri ſequuntur, Nutritiuam, eſſe aggenerationem alicuius ſubſtantiæ viuentis. Ita ante eos Ariſt. 1. *de Gener. cap.* 5. & 2. *de anima, text.* 46. Id etiam habet Scotus *in* 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 1. & alij.

Assero cum hac ſententia, In nutritione produci formam ſubſtantialem.

Probatvr primò à D. Bonau. *diſt.* 30. *quæſt.* 2. ex D. Aug. de vera religione, *cap.* 40. vbi ait: *Alimenta carnis, corrupta, ideſt, amittentia formam ſuam in membrorum fabricam migrant*: *Et alimenta, quæ apta ſunt, in huius corporis ſtructuram aſſumuntur.* Hâc authoritate vtitur Ruuius 1. *de gener. c.* 5. *quæſtione* 1. *num.* 8.

Probatvr ſecundò à S. Doct. *q.* 1. *in corp.* argumento, quo vtitur Scot. 4. *diſt.* 44. *q.* 1. Quia non minùs perfecta eſt vegetatiua in Bruto, quàm in Homine; ſed videmus per vegetatiuam bruti conuerti alimentum in ſubſtantiam aliti: Ergo.

Confirmatvr à Scoto ex S. Doct. Ita enim videmus gigni hominem imperfectæ quantitatis; ſicut etiam Aſinum. Videntur & membra maiora fieri & ſolidiora, & ſimilia; quod non fit accretione alicuius accidentis, ſed ſubſtantiæ.

Probatvr tertiò à S. Doct. *loc. cit. in corpore*, conſtat enim experimento carnem, quæ habetur ab infantia ex vtero, ſicut & oſſa, mutari; hoc autem naturaliter fit, vt patet in infirmitati. & accremento ætatis, neque aliter poteſt fieri naturali ordine, quàm per aggenerationem nouæ ſubſtantiæ. Hâc ratione vtitur Ruuius *num. cit.* Quæ autem forma ſubſtantialis aggeneretur, ſub lite eſt: Qui enim formam corporeitatis excludunt, coguntur concedere, aggenerari aliquam partem animæ, aut nullam formam aggenerari: Sanè quoad animas diuiſibiles concedunt Colleg. 1. *de gener. cap.* 5. *q.* 12. *art.* 2. Tolet *ibi, quæſt.* 9. Areſius *ibi, diſp.* 4. *q.* 33. *ſect.* 2. Bannes *q.* 5. *cap.* 5. De indiuiſibilibus verò coguntur negare: Si enim anima eſt indiuiſibilis, non admittit partes, vel partium additamentum: Ita etiam Scotus *in* 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 1. *art.* 1. Ægidius *in* 1. *diſtinct.* 5. *art.* 2. *quæſt.* 5. Marſilius 1. *de gener. quæſt.* 11. & 12. Petrus de Mantua *Tract. de primo, & vlt. inſtanti*, Palat. 2. *de Anima*, Tolet. 1. *de gener. cap.* 5. *quæſt.* 9. & Ruuius ibi, *quæſt.* 9.

S. Thom. *p. p. q. vlt. art.* 1. in homine concedit, per generationem produci ſubſtantialem formam. Hæc verò apud D. Thom. & omnes Scriptores, non poteſt eſſe anima: Ergo erit forma corporeitatis. Neque enim poteſt eſſe materia cum quantitate; quia materia eſt ingenerabilis, etiam apud Diuum Thomam. Quod autem anima nullatenus aggeneretur in animalibus, etiam brutis, per nutritionem, probatur à Zabarella *de Nutritione, & Accretione*, *cap.* 15. Primò, quia anima eſt actus corporis diſſimilaris: ergo non poteſt educi de parte ſimilari aggenitâ; putà, carne, oſſe, &c. Secundò, ſequeretur, 34

non

non manere idem numero viuens,dum ibi nutritur; atque adeò nutritio eſſet generatio,& corruptio totalis.

At S.Bonau. *quæſt.* 2. *in corpore* ſupponit, tanquam citra controuerſiam, nil animæ noſtræ produci, cùm ſit immortalis. Quoad alias verò probat eo argumento primo, quo vtitur Zabarella. Ita *libro* 2. *Compend. cap.* 29. vt dixi *diſp.* 1. *quæſt.*9. & *in* 4. *diſt.*49. *part.*1. *art.* 1. *quæſt.*4. ac proinde infert, non poſſe animam educi de ſingulis partibus Homogeneis, vt notat etiam P. Galitius *part.*2. *libro* 3. *tract.* 3. *quæſt.*4. *num.*5.

Obiicies cum Magiſtro, Matth. 15. *Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur*: ergo nihil tranſit in ſubſtantiam,ſed ſolùm inſeruit fouendo calori. Idem habetur *Marci* 7. vbi Gloſſa: *Tenuiſſimus humor, & liquens eſca cum in venis, & arteriis decocta fuit, & digeſta per occultos meatus,quos Græci poros vocant, ad inferiora dilabitur, & in ſeceſſum vadit.*

35 Respondet D.Bonau. *diſt.* 30. *art.*3.*quæſt.*1. *ad* 3. & D. Thom. *loco citato, ad primum*, ſenſum non eſſe vniuerſalem pro ſingulis generum, ita vt ſingulæ partes eſcæ in ſeceſſum abeant, ſed pro generibus ſingulorum; ita vt partes ſolùm terreſtriores, & alimento inutiles abeant.

Sensus igitur Chriſti germanus eſt ad retundendam hypocriſim Phariſæorum, qui accuſabant diſcipulos immunditiæ; eò quòd illotis manibus manducarent: Nil criminis eſt in hoc; quia, quod ſumitur,etiam illotum,& immundum, in ventrem vadit, & ibi depuratur: inde immundum ſanè deiicitur; alimentum autem mediantibus venis diſtribuitur per poros,vt ait Gloſſa, quæ,ideò nobiſcum ſentit, vt notat D.Bonauentura; (fæces enim non per poros,ſed per inteſtina defluunt.) Hæc verò, quia naturaliter fiunt, ac decurrunt, non coinquinant hominem crimine: coinquinant ſanè potiùs ea,quæ patrantur adulteria, periuria,&c. quæ per os,erumpunt è corde, ſeu voluntate. Itaque dicere vult Chriſtus: ſcrupulos in manibus geſtatis, librantes Anetum, & Cyminum, laxi in conſcientia: Eandem reſponſionem adhibet Ruuius,*num.*9.

Igitur Zabarella de nutritione,& accretione, *cap.*15. vt ea deuitaret incommoda, aliud inuenit effugium, Animam omnem producto corde totam produci, & inde ad alias partes protendi; eodemque modo in accretione fieri, quæ protenſio ab ipſo vocatur impropria productio. Idem tenuit Philopon.apud eum,& Bannes *loco cit.* eadem eſt ſen-

36 tentia Ruuij 1. *de Gener. cap.*5. *num.* 107. vbi adducit Auerroem 1. *de Gener. com.*78. D. Thom. *lect.*14. & 15.& *loc.cit.p.p.ad* 2. Conimbr. 1. *Phyſic. cap.*9. *quæſt.*5. *art.* 2. quoad animas indiuiſibiles; de diuiſibilibus verò, cùm non poſſit eſſe tota talis anima vbique,id ipſum non tenet.

Assero ſecundò,formam, quæ producitur per nutritionem, eſſe corporeitatis.

Et ſanè de mente D. Bonau. & Scoti hoc clarum eſt: & idem aſſerendum ex mente D.Thomæ, *loco cit.* vbi ait: *Cum id,quod ex alimento generatur, adiungatur corpori nutrito per modum mixtionis, &c. non poteſt alia eſſe materia eius, quod aduenit, & eius,cui aduenit, cùm iam ſit factum vnum per veram mixtionem*: At certum eſt, ex corpore, & anima non fieri vnum corpus mixtum, neque reſpectu materiæ; quia in materiis non datur vera mixtio: ergo fit reſpectu formæ corporeitatis.

Probatvr; quia corpus eſt, quod reſtauratur,& diminuitur: ergo per formam corporis: ergo in nutritione forma corporis generatur. Idem dicendum in accretione.

Assero tertio,in nutritione non produci aliam formam, quam corporis.

Svpposita doctrinâ, traditâ *diſp.* 1. *quæſt.*5. animas omnes indiuiſibiles eſſe, res erit perſpicua; ſic enim tota initio debet eſſe producta, cùm non habeat partes, ſucceſſiuè producendas.

Mirantvr ſecundò. In quauis opinione,vel producitur ſola anima, vel ſimul cum forma corporis.

Si primum aſſeratur à Thomiſtis; concedent formam corporeitatis. Reliqui autem admittentes formam corporeitatis, & animas diuiſibiles concedentes,id concedere coguntur(niſi imitentur inuentum Zabarellæ.) Cæteri verò Thomiſtæ,admittentes vnicam formam, eamque animam, negabunt aliam formam, præter animam,produci.

Contra vtroſque verò ſunt argumenta Zabarellæ ſuprà indicata: Contra negantes verò formam corporeitatis arguitur doctrinâ D. Th. ideſt, ex nutrimento, & nutrito, fieri vnum per mixtionem; At anima, & anima non poſſunt eſſe materia mixtionis. 37

Prætereà ſi mutatur anima,non ſeruatur idem in nutritione indiuiduum.

Itidem; quia anima educitur ex ſemine ad ſummum; non autem ex nutritione. Suppoſitâ verò indiuiſibilitate animarum deducit P. Galit.*loc.cit.* manere idem numero poſt nutritionem,quia eadem manet anima: At manere etiam portionem corporis, quæ eſt de veritate neceſſaria humanæ naturæ, addit Sanctus Bonauent. *loc. cit.* vt mox dicam.

QVÆSTIO IX.

Quomodo in Nvtritione *ſeruetur idem indiuiduum.*

D. Bonau. in 2. d.30. art.3.quæſt. vlt.
D.Th.p.p.q.119.art.2.

Effatvm eſt Ariſt.permanere ante,& poſt nutritionem,& augmentum,id,quod nutritum eſt, & auctum.Ita 1.*de gener.c.*5.& id ſæpè repetit.*textu* 25.31.33.& 35.Probatur, alioqui nutritio, & augmentatio erunt totales generationes,& corruptiones, quod nullus dicet.

Qvoniam verò per vim caloris naturalis, pars aliqua deperditur; aliqua per alimentum reſtauratur in alito; quæſtio eſt: Quomodo poſt nutritiones,adhuc idem numero nutritum permaneat. 38

Primi igitur aliqui dixere, ideò manere idem nutritum;quia,licèt deperdantur partes materiæ,tamen forma ſemper eadem permanet; quia illa pars formæ,quæ informabat partem materiæ deperditæ, quaſi retrahitur ad aliam partem proximam ex his, quas priùs informabat, & ita manet eadem numero forma, à qua præcipuè ſumitur identitas numerica corporis.Ita Albert.*in opuſc. de nutritione.tit.*1.*c.*3. & *tit.*2.*c.*1.Philop.1 *de Gener.c.*5. Nyphus *ibidem, text.*220. Saxonia, *q.*12. Burlæus *tract.de intenſione,& remiſſione formarum,cap.*5.Gal.*p.*2.*ſum. lib.*3. *tract.*3.*q.*4. *n.*9. qui ait, optimè ſaluari hoc pacto naturam nutritionis,& cum Ariſt. doctrinâ componi, omneſque difficultates euacuari ſed non video quomodo, vt infrà oſtendam. Hanc adſcribunt D.Thom.Zabarel.*c.*18.& Fauent.*Theor.*4. *cap.*4.

Secvnda opinio eſt, permanere idem numero nutritum vſque ad finem; quia licèt fiat deperditio ſecundùm partem materiæ, &, ſecundùm partem formæ; non tamen fit ſecundùm totam materiam, & totam formam. Deperdi autem in habentibus animam diuiſibilem etiam partem animæ, in habentibus verò indiuiſibilem ſolùm partes corporis. Ità ſentit Auër. 1. *de Gener. com.* 38. Videtur D. Thomæ ibi *lect.* 14. *ad finem*, & *lect.* 15. & *p. p. quæ-*
39 *ſtione* 119. *art.* 1. *ad* 2. Ex parte Ruuius 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſt.* 9. *numero* 107. Et in hanc incidit Scotus *in* 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 1. *art.* 1. Fauent. *Theor.* 40. *cap.* 4. Ægid. *in* 1. *diſt.* 5. *art.* 2. *quæſt.* 5. Marſil. *lib.* 1. *de Gener. quæſt.* 11. & 12. Caiet. ad locum D. Thomæ, vltimò citatum. Collegium, 1. *Phyſicorum*, *cap.* 9. *quæſtione* 5. *articulo* 2. & alij apud Ruuium: Omnes enim primò aſſerunt (excepto Ruuio) nullam partem corporis indemnem ſeruari à voracitate caloris naturalis, & tranſmutationis, ne detur aliqua eius pars incorruptibilis. Deinde volunt ſeruari indiuiſibilem animam, cæteras verò aggenerari. Itaque omnes conueniunt, primam, ſecundam, & tertiam, & ſequentes nutritiones, non eſſe ſingilatim aggenerationes; quia pars tantùm producitur, non totum. Generatio enim eſt mutatio totius in totum, nullo remanente ſenſibili. Ad finem verò, poſt tot partes conſumptas, tenentur omnes reddere rationem, quomodo adhuc maneat idem numero nutritum. Et ſanè non poteſt Scotus reſpondere: Manet quidem, quia pars tantùm conſumitur; videtur autem non manere, quia nulla pars ſecundùm ipſum, incolumis remanet à calore; ex quo fit, vt ſimul cum Fabro deſcendere cogatur ad compoſitionem cum D. Thoma, manere idem numero, quia remanet ſecundùm formam, vel æquiualenter; vt ait Fulienſis, 3. *Phyſic. cap.* 5. *art.* 4. vel ſecundùm eſſentiam, vt ait Euſtachius, 3. *part. tract.* 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 5. hæc enim eſt forma metaphyſica.

Ivvetvs *c.* 2. ait manere idem; quia manet eadem materia, & forma totalis, idque eſſe contra omnes; ſatiùs diceret, id eſſe contra ſe, *cap.* 1. *quæſtione* 7.

Tertia opinio ait manere idem; quia remanent partes à generante acceptæ, eſto pereant acceptæ per nutritionem, quæ non ſunt de veritate naturæ: Sic D. Bonau. cum Magiſtro, *ea diſtinct.* vbi Rich. & Albert. in ſumma de homine, *quæſt.* 1. *de potentia generatiua*, *art.* 2. & *quæſt. de nutritione*, & *nutrito*, Alexander, & Philop. *text.* 35. *de Gener.* Nyphuſque, 1. *de Gener. quæſt.* 5. eam probabilem docet.

At Zabarella, *lib. de Accretione*, & *Nutritione*, *cap.* 23. concedit ſanè, aliquid conſeruari, ac præſeruari ab vſtione caloris naturalis; vt poſſit dici, idem indiuiduum nutritum perſeueraſſe, cùm hæc duratio debeat eſſe reſpectu corporis nutriti; non reſpectu animæ indiuiſibilis. Hoc tamen, quod ſuper durat non eſſe humidum aliquod radicale, vel id, quod habetur à generatione, quaſi ex vi fabricæ corporis ſit inconſumptibile; ſed eſſe partes terreſtriores ſiccas, & frigidas, quæ etiam igni ſuperdurant, ſic videmus in his, quæ comburuntur, humido abſumpto, manere partes terreſtriores; vt cineres, quas ob maximam earum reſiſtentiam non poteſt ignis abſumere: Sic igitur in corpore animali calor abſumit humidum radicale, quod eſt eius pabulum, & remanent oſſa, & alia terreſtriora. Hæc verò in prolixis morbis experimur, quibus conſumptâ carne remanent oſſa: Eum ſequitur Ruuius 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſt.* 9. *num.* 107. Ex parte quantitatis, ait, non eſſe neceſſe, partes ſolidiores conſumi. Omninò autem eſt ſententia Philoponi, apud Ruuium, *num.* 104. 40

Assero primò, non ideò ſaluari idem indiuiduum toto nutritionis decurſu; quia ſaluatur eadem anima.

Probatvr primò à D. Bonau. *in corpore.* Id ipſum debet perſeuerare ſecundùm eſſe indiuiduum, quod toto tempore augmentatur, ſeu nutritur; ſed anima non nutritur, maximè indiuiſibilis, & multò minùs augetur: Ergo. Minor eſt Ariſtotelis *locis adductis, initio quæſtionis*. Minor eſt euidens. Ex quo ſequitur, reſponderi extra chorum, dum dicitur, manere indiuiduum à nutritionis tranſmutationibus idem, quia manet anima: De hac enim non fuit quæſtio apud Ariſt. vel apud alios; cùm nec ipſa nutriatur, nec augeatur, vt dixi, atque adeò non enodantur; ſed effugiuntur difficultates.

Qvoad animas verò diuiſibiles, cùm pendeant omninò à materia; ad deſtructionem ſubiecti penitus mutabuntur: Similiter adueniente nouâ parte corporis per nutritionem, adueniet noua pars formæ.

Assero ſecundò, non omnes partes corporis conſumi tempore nutritionis, vel innouari.

Probatvr primò à D. Bonau. *fundament.* 3. ſi omnes partes corporis eſſent innouationi obnoxiæ; iam virtus nutritiua haberet virtutem mutandi alimentum in carnem formaliter, ſecundùm ſpeciem: ſed hoc eſt falſum, ex Ariſt. 1. *de Gener. text.* 35. & 37. quia alioqui poſſet fieri augmentum in infinitum, nec vnquam ſeneſceret corpus; ſed ſemper iuueneſceret, & innouaretur: Ergo.

Respondet D Thom. *ad* 2. contra intentionem Ariſt. eſſe, quòd per carnem ſecundùm formam ſumatur ea quæ à generatione, & per carnem ſecundùm materiam, ea, quæ per nutrimentum obtinetur; quia idem dicit intelligi & de ligno, & lapide; vt aliud ſit ſecundùm ſpeciem, aliud ſecundùm materiam. Certum eſt autem, in his non eſſe hanc diuerſitatem; vt alia pars à generante, & alia ab alimento habeatur; non enim inanimata nutriuntur Secundò; quia id, quod ex alimento gignitur, adiungitur alito per modum mixtionis, ſicut aqua miſcetur vino; vt ait Philoſophus ibi: at non poteſt alia eſſe materia eius, quod aduenit, & eius, cui aduenit, cùm iam ſit factum vinum, per veram mixtionem. Senſus igitur eſt: Caro ſecundùm ſpeciem manet, quia manet ſemper eſſentia carnis; non autem ſecundùm materiam, ſeu eſſe indiuiduum, ſecundùm quod, vna pars recedit, & conſumitur: alia ſuccedit per aggenerationem. 41

Pace S. Doctoris, non aſſimilat in omnibus inanimata animatis, quoad hoc; ſed tantùm in eo, quod omnia habentia formam in materiam ſunt tranſmutabilia ex natura ſua, & quod ex eis fiunt mixtiones, quæ ſunt plurium vniones; ita (ait) etiã ex carne aggeneratâ, & iam exiſtenti, fit vnum eiſdem ſpeciei carnis; ita tamen, vt hæc, quæ per aggenerationem habetur, ſit accidentaliter imperfectior, & magis obnoxia corruptioni, quod optimè ad rem oſtendit exemplum Philoſophi, vt arguit Sanctus Bonauentura, *in corpore*; nam per additionem nouam aquæ, in vinum, fit ſane mixtio, ita tamen, vt vinum paulatim fiat aquoſum: neque enim adeò tranſmutatur aqua in vinum, vt maneat ſemper cum eadem virtute, vt luce clariùs demonſtrat experientia; ita etiam caro nutritia, addita ſpermaticæ, cùm ſit imperfectior, reddit hanc

debiliorem, ex quo fit, vt paulatim debilitetur, & ſeneſcat ad modum, quo inficitur vinum, ex pluribus aquæ admixtionibus. Quare exemplum Ariſtotelis mirè pro nobis eſt; vt notat Seraphicus *in corpore.* Ex quo patet, ipſum non benè à Diuo Thoma explicari. Quod ſi Diuus Thomas per carnem ſecundùm ſpeciem, intelligi vult ſecundùm eſſentiam communem; ſecundum materiam verò intelligi carnem indiuiduam: ſic vult, indiuiduationem eſſe à materia ſignata, neque videtur ad propoſitum Ariſtotelis: nam caro ſecundùm eſſentiam manet, etiam quâcunque carne deſtructâ; ſicut manet eſſentia hominis, etiam ſi ſinguli pereant. Hæc verò expoſitio eſt etiam Richardi *in 2. diſtinct. 30. articulo 1. quæſtione 5.* quam ſequitur Ioannes Ingenieius Epiſc. in ſua Phyſionomia.

Respondet Durandus *in 2. diſtinctione 30. quæſtione 4. ad primum.* Per carnem ſecundùm ſpeciem, ſeu formam, intelligi formam partialem carnis: Per carnem verò, ſecundùm materiam, ipſam materiam carnis. Dicit ergo Ariſtoteles, Carnem manere ſecundùm materiam, non ſecundùm formam; quia corrumpitur forma, & remanet materia: eodem ferè modo reſpondet Aureolus ibidem, *quæſtione vnica*; & Zabarella cum eo.

At verò Ariſtoteles *in Græcis Codicibus*, habet, manere carnem ſecundùm ſpeciem: ſecundùm materiam verò tranſire. Vnde oppoſitum potiùs aſſerit Philoſophus.

Toletvs *in cap. 22. Matth. quæſtione 243. & 224.* ait, Carnem, ſecundùm ſpeciem, ſumi prout habet figuram; ita vt forma ſit ea, quæ eſt de quarta ſpecie qualitatis: at verò prout ſubſtat materiæ, dici ſecundùm materiam. Itaque manet ſecundùm formam, pes, *verb. grat.* talis figuræ, magnitudinis, & ſic ſemper manet; quia pes animalis, qui eſt nunc, erit etiam poſt nutritionem eiuſdem figuræ, &c. Quia tamen aliqua his materia ſubeſt, & hæc ex parte per calorem conſumitur; ideò dicunt, partes ſecundùm materiam perire. Huic interpretationi adhæret Areſius, *primo, de Gener. diſput. 4. quæſt. 33. ſect. 3.*

43 Attamen non ſola materia perit, ſed etiam forma: deinde per formam intelligi ſpeciem ſubſtantialem patet ex verbis, recenſitis à D. Thoma ſuprà.

Igitvr ſatiùs dicam cum Sancto Bonauentura, *loco citato*, quem ſequitur Ægidius *in 4. diſtinctione 44. articulo 1. quæſtione 2. ad 4.* Carnem ſecundùm ſpeciem eſſe, quæ habet virtutem tranſmutandi aliam carnem, ſicuti primum vinum; carnem verò ſecundùm materiam, eſſe eam, quæ ſanè eſt caro; ſed non habet virtutem ſemper tranſmutandi alimentum in aliam carnem; alioquin nunquam viuens ſeneſceret. Dat exemplum Ariſtoteles de vino, vt dixi: nam primò habet virtutem tranſmutandi aquam in vinum; at factum aquoſum non ampliùs eam poteſt tranſmutare: quia aqua illa in vinum tranſmutata, ipſum debile admodum reddidit, & impotens.

44 Probatvr ſecundò à Sancto Bonauentura, *fundamento 4.* Si per nutritionem omnes partes immutarentur paulatim; ſequeretur, renouari ſemper etiam humidum radicale: Ergo homo nunquam ſeneſceret; ſed ſemper iuueneſceret. Hâc ratione vtitur etiam Philoſophus.

Respondet Fauentinus, *capite 6. ad primum*, Hominem non renouari; quia materia renouata ſemper eſt inferior, & quia agendo in alimentum repatitur, & ſic tandem conſumitur.

At verò ſic conceditur id, quod S. Bonau. contendit, non poſſe virtute alimenti acquiri membra ſecundùm primam perfectionem: ergo eſt alia diuerſa productio entitatis imperfectioris; atque adeò per nutrimentum non fiet mutatio in corpus humanum ſimpliciter, ſeu in id, quod eſt ſimpliciter de conſtitutione corporis humani ordinati ad reſurrectionem; vt arguit S. Bonau. *in corpore*, & infra oſtendam; alioquin nunquam ſtabit augmentum; quia ſimul cum carne multiplicata (eſto repatiatur virtus) addetur noua virtus, virtuti augmentatiuæ præualens.

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura, *fundamento quinto*: Si nulla corporis pars ſeruaretur incolumis poſt nutritionem; ſequeretur, non manere in fine nutritionis idem indiuiduum contra Ariſtotelem adductum *initio quæſtionis.*

Probatvr ſequela. Vnum numero eſt, cuius materia eſt vna *ex 5. Metaphyſicorum, text. 12.* Item idem numero eſt, cuius materia, & forma eſt eadem. Prætereà non eſſet idem, qui generatur, augetur, & minuitur, nomen etiam indiuidui non diceretur de illo: eſſent enim plura indiuidua, & haberent vniuocum nomen. Forma etiam migraret de ſubiecto in ſubiectum; quia forma eadem manet: materia verò tota mutatur.

Respondet Diuus Thomas, *ad 5.* Ruuius, *numero 109.* Fauentinus, *numero 6.* Euſtach. *loco citato*, negando ſequelam: Ad probationem reſpondet; licet materia ſecundùm partes mutetur, nunquam tamen eſſe mutatam ſecundùm omnes partes ſimul: Similiter nec formam mutatam ſecundùm omnes partes ſimul, & ſic permanet idem.

Ad Ariſtotelem reſpondent, materiam illius indiuidui ſemper eſſe vnam ſecundùm totum; quia ſecundùm totum non mutatur, licèt eius partes fluant.

At video, hæc effugia facilè præcludi; debet enim computari indiuiduum ab initio nutritionis ad finem. Itaque, licèt indiuiduum non mutetur totum nouâ generatione, quæ eſt mutatio totius in totum vna vice; ſed per plures partiales aggenerationes; quis tandem negabit, in tot illis nutritionibus mutatum totum indiuiduum, cùm nihil illius corporis, quod erat primò, ſuperſtes ſit? nam quod remaneat totum, quod mox erat in poſtremis, aut mediis nutritionibus, non facit, quin ſit aliud indiuiduum à primo, quod genitum incepit nutriri, quandoquidem tot vicibus iam omnes partes conſumptæ ſunt, & hoc ſatis eſt ad euertendum Ariſtotelis 45
effatum: neque enim Ariſtoteles vnquam in animum induxit ſuum, hanc permanentiam indiuidui debere computari poſt aliquas nutritiones; ſed vult ab initio nutritionis vſque ad vltimum permanere. Alioquin, ſi hoc pacto, idem dicatur permanere; poterit dici manere etiam idem Fluuius ab initio mundi vſque in finem, licèt aliæ, & aliæ aquæ ſucceſſerint; vt ait D. Bonauentura.

Respondet Ruuius *numero 110.* non omnes partes viuentis corporis, toto vitæ curſu fluere; ſicuti aquæ fluuij; ſed manere aliquas ſolidas.

At verò per hoc non manet idem indiuiduum corpus organicum, quod ſubſtantialiter, non ex partibus ſolis durioribus conflatur, ſed ex aliis etiam. Itaque ſi manerent eadem oſſa numero vſque in finem; manere diceres Scheleton, ſed non idem corpus, quo forma corporis intrinſecè conſtituitur.

Assero tertiò; aliquas partes, eas nempè, quæ habentur à generante, manere eaſdem numero; neque in eas conuerti alimentum. Prior pars probata eſt. Quod verò in eas non vertatur alimentum.

Probatvr primò à S. Doctore ex dictis; quia, ſic benè diſtinguitur caro ſecundùm ſpeciem, quæ poteſt mutare in carnem alimentum; & caro ſecundùm materiam, ſeu paſſiua; & ſi in veritatem carnis fieret ſemper tranſmutatio, nunquam periret homo; quia ſic, cùm ſemper creſceret caro ſecundùm ſpeciem, creſceret etiam virtus actiua; & ideò nunquam ſtaret augmentum, & hoc ſatis patet exemplo vini allato.

Confirmatvr. Nam & Medici diſtingunnt duplex humidum; Radicale, & Nutrimentale; & aiunt, Humidum radicale eſſe, in quo ſuſtentatur calor: Nutrimentale verò, quod præbet calori fomentum. Aiunt etiam, illud radicale non renouari; alioquin homo ſemper iuueneſceret; quia eſto repatiatur ab alimento; tamen ſemper augeret no-
46 uam virtutem actiuam radicalem; & ſic nunquam eſſet finis augmenti. In nutrimentale verò humidum, aiunt, mutari alimentum. Sunt hæc, ſicuti in lampade Ellychnium, quaſi humidum radicale, quod non reſtauratur; & oleum, quaſi nutriens, & fouens. Vide Seraphicum latiùs diſſerentem hîc, & *ſerm.* 1. *S. Crucis.*

Probatvr vltimò à D. Bonauentura *in corpore*; quia corpus ordinatur ad incorruptionem, & præmium cum anima hominis; ergo idem debet ſeruari, quod paſtum eſt.

Obiicivnt primò D. Thom. *loc. cit.* Scotus *cit.* Fauent. *cap. 6. §. Verum hæc opinio.* Ruuius *num.* 105. & alij, qui hoc Achille confiſi, putant, ſe opinionem Seraphici euertiſſe. Si corpus illud, habitum à generante, ſemper maneret illæſum vſque ad finem; ſequeretur, partes illas Spermaticas eſſe diuerſæ rationis à nutrimentalibus; ſed hoc eſt falſum; olioquin non poſſent continuari: Ergo. Probatur ſequela; quia illæ partes ſunt incorruptibiles: hæ verò corruptibiles.

Respondet D. Bonauent. partes Spermaticas, non eſſe naturâ ſuâ intrinſecè incorruptibiles à quocumque agente; ſic enim variaretur eſſentia, vt ipſemet concedit *in 2. diſtinct. 27. art. 1. quæſt. 3. ad 4.* Sed eſſe incorruptibiles à calore naturali, qui eſt à Deo contemperatus ad talem eſcam. Vnde ſicut partes aliquæ rerum corruptibilium ſeruantur illæſæ ab igne etiam vehementi, vt Lateres; & è cæteris, ſaltem partes terreſtriores non corrumpuntur ſub tellure vt crines, & oſſa; ſicuti, concedunt etiam aliqui aduerſariorum; cur eadem ratione partes alitæ non poſſint ita aptatæ eſſe, vt non lædantur ad deſtructionem à calore temperato vitali? maximè verò cùm calor vitalis ſit ad ſuſtentandum, & nutriendum; non autem ad deſtruendum viuens.

47 Instat Fauentinus, omne humidum eſſe aptum natum abſumi à calore; humidum verò radicale eſt verè humidum. Idem habet Zabarella, *loco citato.*

Respondetvr, non omne humidum eſſe conſumptibile à quocumque calore; ſed requiri calorem intenſum, vt patet experimento; non enim quilibet calor diſſoluit niues; conſumit aquas, aut flumina ſiccat.

Præterea, cùm apponatur humidum magis conſumptibile, id eſt, nutrimentale, circa illud laborat calor, & operatur.

Dices ex D. Bonauent. *in corpore.* Laborantes tertia parte hecticæ conſumuntur in humido radicali irremediabiliter: ſed hoc eſt illud, habitum à generatione: ergo per D. Bonauent. illud humidum conſumitur à calore naturali..

Respondetvr, hoc dici ex ſententia Medicorum: ideò acutè ſubdit, (vt ipſi dicunt.) Deinde dico, iam concedere Seraphicum, humidum radicale ex mixtione deterioris humidi, puta Phlegmatici, &c. fieri deterius; non tamen deſtrui. Aut dic, in humidum radicale agi à calore extraneo, & deſtrui temperiem qualitatum; non ſubſtantiam.

Obiicivnt ſecundò. Si prima ſubſtantia, ſub 48
qua genitus eſt homo, non poteſt corrumpi; ſequitur, pueros, poſtquam geniti ſunt, non egere alimento ad reparandum id, quod calore naturali deperditum eſt; ſed ſolùm, vt augeatur: conſequens eſt falſum: ergo. Minor probatur; quia euidens eſt, paruulum ſtatim, vt natus eſt, deficere, niſi alatur, ideò, quia calor naturalis incipit ſtatim agere in illam ſubſtantiam, eamque conſumere.

Respondetvr ex D. Bonauent. *in corpore*, negando ſequelam. Ad experimentum dico; non ſemper puerum à prima generatione incipere nutriri etiam in vtero per Vmbilici venas, quæ à Iecore matris ſugunt alimentum ſanguinis; ideò autem ipſum egere alimento probatur, non vt reſtauretur deperditum; ſed, vt præſeruetur, ne pereat: perit autem infans incibatus; quia eget repagulo alimentali contra calorem naturalem, & nutrimento partium genitarum, quæ ad vitam egent ſanguine, & ſpiritibus.

Obiicivnt tertiò. Partes illæ ſpermaticæ ex omni parte augentur, vſque ad terminum à natura præſtitutum: ergo etiam ſecundùm omnes minuuntur. Antecedens eſt Ariſtotelis: Similiter & conſequentia probatur, *de gener. lib. 1. text. 32. & text. 35.*

Respondetvr, minui ſecundùm omnes partes; ita tamen, vt ſicut accrementum factum eſt per partes alimentarias; ſic fiat etiam decrementum, manentibus partibus ſpermaticis.

Instat Fauentinus *cap. 6. §. Tertiò aiunt iſti.* 49
Quomodo poteſt puſillum humidum illud, à generatione habitum, conſeruari, vt diffundatur per totam molem corporis aucti? Hoc enim fieri per Miraculum, ſicut cum Dominus panes multiplicauit, eſt abſque fundamento creditum. Itidem videmus ex paruulo ſemine gigni arbores proceras; non ergo diffunditur ſemen illud per totum. Hoc idem vrget Zabarella.

Respondetvr, fieri, modo, quo aduerſarij dicunt, per additionem partium vndequaque: neque eſt abſonum, diffundi per totum corpus. Neque verò ſemen eſt totum ſperma arboris; nam eſt veluti ſemen animalis maſculi, quod, veluti à fœmina, à terra additione augetur.

Addo copioſum eſſe humidum, habitum à generante, vt patet in pueris, qui ob humiditatem non valent conſiſtere.

QVÆSTIO

QVÆSTIO VIII.

An NVTRITIO *ſit inſtantanea.*

NVNQVAM percipere potui, Nutritionem, & Augmentationem in eodem inſtanti ſimul fieri, cùm ſint duo motus diuerſi, quorum alter alterum ſupponit: nam augmentatio ſupponit materialiter nutritionem, tanquam ſubſtantiam, à qua eſt ipſa quantitas, quæ eſt terminus augmentationis; & ideò cùm nutritio ſit aggeneratio, terminat ad formam ſubſtantialem prius duratione, quàm adueniat extenſio, ſeu quantitas, quæ iam eſt extenſa, vt diſpoſitio ante inſtans, quo inducitur forma ſubſtantialis; adueniente autem forma ſubſtantiali, prodit ex ea propria quantitas cum aliis qualitatibus: ad corruptionem enim compoſiti præcedentis, corrumpuntur etiam eius accidentia.

50 MVLTÒ minùs percipio, quomodo eadem quæſtio de Nutritione, & Augmentatione inſtituatur: *An ſit ſucceſſiua*, cùm ſit diſpar ratio: quia Nutritio eſt mutatio aggeneratiua: at Augmentatio eſt motus abſque dubio ſucceſſiuus ad quantitatem. Tametſi Pater Galitius *parte* 2. *Philoſophiæ, lib.* 3. *tract.* 3. *quæſt.* 5. *num.* 6. de vtraque ſimul quærat.

PRIMA opinio aſſerit, Nutritionem eſſe ſucceſſiuam. Ita Scotus *in* 4. *diſtinct.* 44. *quæſt.* 1. Zabarella *de Accretione, cap.* 9. Pererius *lib.* 14. *Phil. cap.* 8. ad finem, & *cap.* 2. *ad* 7. Ambo iſti adducunt etiam Auerroëm. Idem colligitur 1. *de Generatione, cap.* 5. *quæſt.* 16. *art.* 2. Richard. *quodl.* 3. *quæſt.* 6. Areſius 1. *de Gener. diſputat.* 4. *quæſt.* 31. Marſil. 1. *de Gener. quæſt.* 14. Saxonia *quæſt.* 13. Venetus *de Gener. cap.* 7. Sotus 1. *Phyſ. quæſt.* 4. *art.* 3. Iandunus 8. *Phyſ. quæſt.* 1. Ruuius 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſt.* 3. *num.* 27. vbi adducit etiam D. Thomam 3. *part. quæſt.* 3. *art.* 1. *in corpore, & ad* 4. Bannes itidem, *quæſt.* 2. *cap.* 5. 1. *de Generatione.*

SECVNDA ſententia eſt, Nutritionem eſſe inſtantaneam. Ita Toletus 1. *de Gener. quæſt.* 11. pro ſe referens Auerroem, Albertum, & D. Thomam. Itidem Pomponatius, *lib. de Nutritione, & Augmentatione, cap.* 19. & 8. *Metaph. diſput.* 7. *cap.* 1. qui etiam citat pro ſe Themiſtium, Simplicium, & D. Thomam. Itidem Iauel. *tract.* 2. *ad cap.* 2. *primi de Gener.* Zanardus 8. *Phyſ. ad text.* 25. vbi etiam S. Thom. & Albertum Magnum adducit.

QVOAD D.Bonau. P. Galitius *parte* 2. *tract.* 3. *quæſt.* 5. *num.* 6. ait eum nihil aſſerere pro alterutra opinione. Affert tamen Seraphicum *in* 1. *diſt.* 38. *quæſt. vlt.* & *in* 2. *diſt.* 1. *part.* 1. *art.* 3. *quæſt.* 1. *in corpore*, & *in* 4. *diſtinct.* 16. *part.* 1. *art.* 3. *quæſt.* 1. Miror autem, ſæpè in quæſtionibus tam leuibus, tantum inſumi à Doctoribus ſapientiâ conditis. Hæc ſanè in verbis ferè ſtat.

51 ALIIS verò, ſecunda ſententia videtur eſſe iuxta principia D. Bonauent de deſitione formæ ſubſtantialis, vt notat Ruuius *num.* 26.

ASSERO, Nutritionem eſſe ſucceſſiuam, ſi totalis intelligatur.

PROBATVR primò à Ruuio *num.* 27. Nutritio, & Augmentatio fiunt in eadem duratione; ſed augmentum fit ſucceſſiuè; ergo & nutritio. Hæc tamen ratio mihi non admodum probatur; vt dixi initio quæſtionis, licèt eam refricet.

PROBATVR ſecundò. Calor naturalis eſt naturale inſtrumentum animæ, & agit in alimentum, ſibi in principio diſſimile, & contrarium, vt docet Ariſtot. 1. *de Gener. cap.* 5. ergo ex more agentium fortiùs agit in partes propinquas, quàm in remotas à virtute concoctiua, & eas citiùs diſponit: ergo citiùs in eas, vtpotè citiùs diſpoſitas, inducit formam; ſucceſſiuè verò alias diſponendo, & informando, hoc præſtat.

CONFIRMATVR: nam alimentum eſt corpus, habens trinam dimenſionem, atque adeò habet partes alias vicinas; alias remotas à fronte caloris: ergo neceſſariò aliquæ citiùs diſponentur, & informabuntur, & ſucceſſiuè reliquæ.

NEQVE verò neceſſariò expectanda eſt tanta pars corporis diſpoſita, vt inducatur forma: quia, licèt in generatione requiratur, & detur corpus minimum quod ſic; ita vt in minus non poſſit induci anima; tamen in extenſione non requirit determinatam partem molis, cùm iam ſit anima in ſua ſede. Per hoc patet ad argumentum Toleti. Concedo tamen, inductionem formæ ſubſtantialis in nutritione eſſe inſtantaneam; ſucceſſionem autem nutritioni euenire per accidens, ratione alterationis, vt notat etiam Ruuius 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſt.* 6. *num.* 76. poſt D. Bonau. *in* 1. *diſtinct.* 17. *parte* 2. *quæſt.* 1. *ad* 3. & Euſtachius 3. *part. Phyſ. tract.* 2. *diſput.* 2. *quæſt.* 3.

OBIICIES ſi Nutritio eſſet ſucceſſiua; ſequeretur alimentum deſinere per vltimum ſui eſſe. Nutritio enim incipit per ſui non eſſe vltimum, ſicut reliqua ſucceſſiua; & ita verum erit dicere: Nunc non eſt Nutritio, & immediatè poſt erit; & quamdiù non eſt Nutritio, permanet Alimentum: Ergo verum erit dicere, in vltimo non eſſe Nutritionis, Alimentum eſſe, & immediatè poſt non eſſe; quia immediatè poſt, datur Nutritio, quæ cùm ſit conuerſio eiuſdem Alimenti in ſubſtantiam aliti, repugnat ſimul cum ea permanere Alimentum. Quare verum erit de eo, quod nunc ſit, & immediatè poſt non ſit futurum, quod eſt deſinere per vltimum eſſe; ex quo modo deſinendi, ſequitur, vel dari duo inſtantia immediata, aut materiam pro aliquo tempore, ſine vlla forma reperiri. 52

MVLTA ſuper hoc refert, & addit Ruuius à *num.* 33. *ad finem.*

RESPONDETVR ergo in via D. Bonauenturæ, non eſſe abſonum duo inſtantia dari immediatè contigua, quod, qua ratione fieri queat, oſtendetur 3. *part. tract. de Sanctiſſima Euchariſtia, diſputat. de tranſubſtantiatione.*

EX his habetur, Nutritionem eſſe continuam. Ita D. Thomas 3. *part. quæſt.* 33. *articul.* 1. & alij apud Ruuium, *lib.* 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſt.* 4.

PROBATVR, quia Nutritio ſequitur ex alteratione, per quam diſponitur Alimentum, vt inducatur forma ſubſtantialis carnis, oſſium, &c. ſed alteratio eſt continua: Ergo. Attamen formaliter, vt dicit inductionem formæ ſubſtantialis, eſt inſtantanea, vt docet D. Bonauent. *loc. cit.* & ſequitur Fauent. *Theoremate* 40. *cap.* 3. §. *Hæc etiam.*

QVÆRES: An Nutritio ſit continuata toto tempore vitæ, nec vnquam interrupta. 53

SVAREZ *lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 4. concedit, Nutritionem aliquando interrumpi, quod probat; quia, licèt viuens abſtineat à cibo aliquot dies, non continuò moritur; tunc autem ceſſat à conuerſione Alimenti in ſubſtantiam aliti.

HANC tamen ceſſationem diuturnam eſſe non poſſe addit.

MIHI tamen probabilius eſt, Nutritionem toto tempore vitæ durare: nam calor naturalis eſt agens

agens neceſſarium, ſemper agens, & agit in Alimentum vltimum, quod eſt ſanguis, tametſi deficiat cibus de ventriculo, vt certè aduertit Ruuius, 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſt.* 4. *part.* 2. *quæſtionis*; poſt D. Bonauent. 3. *part. Centil. ſec.* 21. Nec deſunt alij humores, in quos agat calor, vt ait Euſtach. 3. *part. Phyſ. tract.* 2. *diſput.* 2. *quæſt.* 3.

QVÆSTIO IX.

Quænam ſit NVTRITIVA *Potentia.*

QVÆRITVR hic, in quo ſita ſit facultas nutriens; & quidem certum eſt, requiri animam, & corpus animatum: Similiter exigi primas qualitates, ſeu temperamentum earum, non modò ad nutritiuam, ſed etiam ad reliqua vegetatiuæ munera adimplenda, ad quæ eleuantur, tanquam inſtrumenta ab anima, vt docet Ariſtoteles, 2. *de Generat. animalium*, *cap.* 4. D. Thom. *p. p. quæſt.* 77. *art.* 1. & D. Bonauent. *diſtinct.* 30. *art.* 3. per duas quæſtiones *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *art.* 3.

54 PROBATVR à D. Bonauent. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *fund.* 3. Quia viuens eſt corpus mixtum nobiliſſimum; atque adeò egens pluribus virtutibus actiuis ad tantam operationum varietatem, ad quam non negabis, neceſſarias primas qualitates, vtpote actiuiſſimas, inter cæteras. Hoc argumento vtitur etiam Ruuius, 2. *de anima*, *cap.* 4. *quæſt.* 1.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. *diſt.* 15. *quæſt.* 3. *in fundamentis*, quia ad vitam neceſſaria eſt conuerſio alimenti; hæc autem multas exigit diſpoſitiones. Similiter requiritur eſca calori naturali, vt nutriatur vita. At vita nutritur in calido præcipuè, & humido, vt habet Ariſtoteles, *lib. de longitudine*, *& breuitate vitæ*, vnde rectè probat Seraphicus Doctor *in corpore*, debere prædominari in virtute elementa actiua, & in mole, paſſiua. Hoc medio vtitur etiam Ruuius, *loc. cit. initio quæſtionis.*

HINC colligit, deficere Galenum, *lib.* 3. *de cauſa ſymptomatum*, *cap.* 30. & Auicen. *ſent. p. p. doctrina* 6. *cap.* 31. Valeſ. *lib.* 5. *controuerſ. cap.* 11. qui totam efficaciam inſtrumentalem ſoli tribuunt calori. Quamvis enim præcipuus ſit calor, vt notat D. Bonauent. *quæſt.* 3. etiam ex D. Auguſtino, *lib.* 1. *de Gener. ad loc. cit.* 3. & *de ſpiritu*, *& anima*, *cap.* 54. & Ariſtoteles, *loc. cit. &* 2. *de anima*, *cap.* 4. *text.* 50. & *lib. de ſenſu*, *& ſenſibili*, *cap.* 4. & *lib.* 3. *de partibus animalium*, *cap.* 6. tamen, & alias qualitates ibi interuenire, ibidem docet, vt notat D. Bonauent. *quæſt.* 3. *adducta*, & poſt eum Ruuius *num.* 11. manet verò diſceptatio: An, præter calorem, & cæterarum qualitatum temperamentum, ponenda ſit alia qualitas nobilior, quæ ſit Virtus nutritiua.

55 PRIMA opinio eſt, potentiam nutritiuam non eſſe aliam qualitatem diſtinctam à calore naturali; ſed calorem ipſum, vel temperamentum eſſe potentiam nutritiuam. Ita Auer. 4. *Metaph. cap.* 2. Zimara *Theor.* 73. & alij iuniores.

SECVNDA opinio eſt, potentiam nutritiuam eſſe qualitatem quandam ſuperiorem elementaribus, quæ vtitur calore, & cæteris partibus, vt inſtrumentis; ita vt anima vtatur ea facultate, ſeu qualitate, vt inſtrumento; ipſo verò calore, & aliis primis qualitatibus, eo modo, quo Nauta ad mouendum Temonem vtitur inſtrumento manus; manus verò vtitur Temone (vt cum Ariſtotele loquar 2. *de Anima*, *cap.* 4. in fine) ſic igitur anima per potentiam monet qualitatem nutritiuam ad conuerſionem cibi, hæc verò vtitur calore, &c. ad alterandum, ac diſponendum alimentum. Ita videtur D. Bonauent. *locis adductis*. D. Thom. *in* 2. *diſt.* 18. *quæſt.* 2. *artic.* 3. *& p. p. quæſt.* 78. *artic.* 2. *ad* 1. & *quæſt.* 118. *art.* 1. *&* 3. Albert. 2. *de Anima*, *tract.* 2. *cap.* 6. Philop. & Themiſt. 2. *de Anima*, *cap.* 4. Appolin. 2. *de Anima*, *quæſt.* 2. Ferrar. 2. *contra Gentes*, *cap.* 73. Viguer. *in Inſtit. cap.* 10. & *cap.* 92. Tolet. 2. *de Anima*, *quæſt.* 10. Suarez, *lib.* 2. *cap.* 9. Ruuius 2. *de Anima*, *cap.* 4. *quæſt.* 1.

OBSERVANDVM cum D. Bonauent. *diſt.* 30. *quæſt. vlt.* & *diſt.* 15. *quæſtionibus adductis*, quem ſequitur Suar. *loc. cit. num.* 3. Actionem nutriendi conſiſtere in perfecta aſſimilatione alimenti ad ſubſtantiam aliti, vitaliter confectâ, qui modus in eo poſitus eſt, vt conuerſio fiat per applicationem diſtributionemque alimenti ad omnes partes viuas, cum reiectione ſuperflui. Vnde triplex actionis genus videtur ad nutritionem concurrere.

PRIMVM earum actionum genus, quæ remotè concurrunt, eſt factio, & retentio alimenti, expulſióque excrementorum. Secundum eſt earum actionum, quæ propiùs diſponunt materiam ad introductionem animæ. Tertium eſt actio ipſa inductiua animæ in alimentum, in qua ſanè conſiſtit eſſentialiter nutritio. Verum & in prioribus actionibus aliquæ ſunt tranſmutatiuæ ſubſtantialiter, vt concoctio Chyli ſanguinis, & ſpirituum, quæ altiorem virtutem exigit, quàm caloris, vt notat etiam Ruuius, *num.* 20. *& ſequentibus.*

ASSERO primò. Virtus eſſentialis nutritiua, non eſt temperamentum primarum qualitatum; ſed ipſamet virtus ſuperior animæ. 56

PROBATVR à D. Bonauentur. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *fund.* 3. Quantò ſunt diuerſæ, & altioris ordinis operationes, tantò altiores facultates prærequiruntur: ſed operationes animæ vegetatiuæ ſunt nobiliores operationibus inanimatorum; & operationes ſenſibilium, operationibus vegetantium; & operationes rationalium, operationibus ſenſibilium: ergo proportionatas requirunt nobiliores operationes. Sed ſic eſt, quòd etiam inter operationes vegetantium ſunt aliquæ, aliis nobiliores, atque ita diuerſæ, vt nequeant ab aliis attingi: ergo requirunt alia, præter virtutes omnibus communes, quæ ſunt elementares qualitates.

MINOR verò vltima probatur à D. Bonauent. *diſt.* 30. *quæſt. vlt. in fine argumentorum*, *& in corpore.* Certum eſt, corpus humanum per vegetationem fieri perfectiſſimum, vt exigitur ad immortalitatem, & participationem accidentalem beatitudinis. Tale autem non poteſt attingi à vegetatiua Leonis, vel plantæ; Ergo neceſſariò tale ſit ad complementum per virtutem nutritiuam, & auctricem, longè cæteris nobiliorem. Idem ferè diſcurſus fiat de cæteris: nam vegetatiua plantæ non poteſt nutrire Animal, nec vegetatiua Aſini Leonem, &c. Hoc argumento, quod ſanè validiſſimum eſt, vtitur & Ruuius, *num.* 15.

PROBATVR ſecundò alio argumento D. Bonauent. *in* 1. *diſt.* 3. *part.* 2. *quæſt.* 3. *argumento* 3. cum reſponſione. Idem eſt principium eſſendi, & operandi *ex* 2. *de Anima*, *text.* 24. *&* 2. *Phyſ. text.* 17. ergo cùm principium eſſendi viuentis ſit forma ſubſtantialis, id eſt anima, principium operandi debet eſſe in ipſa anima per potentiam à ſe fluentem; ſed Anima eſt altioris ordinis, cæteris formis naturalibus; 57

bus; ergo etiam potentiæ, & virtutes vitales, eam conſequentes, ſunt altiores virtutibus, conſequentibus formas elementares; & alias inanimatorum.

Confirmatvr à D. Bonauent. *in 2. diſt. 15. quæſt. 2. & 3.* Quælibet forma potentialiter agens, exigit inſtrumenta proportionata ad opera exequenda, & altius opus requirit altiora inſtrumenta, vt patet in artibus: At operationes vitales ſunt nobiliores inanimatis: Ergo. Hoc argumento vtitur etiam Ruuius *num. 17. & 18.*

Argvmenta in contrarium nitentia, calorem, &c. eſſe virtutem nutritiuam, probant ſolùm, diſpoſitiuè verum id eſſe; non autem inducere formam carnis, &c.

Pro anteactis roborandis ſcito, calorem naturalem eſſe eiuſdem rationis cum elementari, vt probat D. Bonauent. *in 2. diſt. 17. art. 2. quæſt. 2.* & *in 4. diſt. 49. part. 2. art. 2. principali, quæſt. 1.* vt refertur etiam ab Areſio *2. de Gener. cap. 3. diſp. 2. quæſt. 13. ſec. 2.* Suarez. *2. de Anima, cap. 9. num. 10.* Idem cenſet D. Thom. *2. de Anima, text. 41.* Alexander, & Ægid. ibi, Caiet. *p. p. quæſt. 118. artic. 1.* Argentina, *lib. 1. de ſomno, & vigilia, cap. 5.* Albert. *lib. 2. de Animalibus, tract. 2. cap. 4.* Auerroes *7. colliget. cap. 2.* Saxonia, *lib. 2. de Anima, quæſt. 5.* Marſil. *ibidem, quæſt. 4.* Achillin. *lib. 2. de element. dub. 16. contra* Fernel. *4. Phyſiolog. cap. 1.* Nyphum *1. Meteor. com. 35.* Mirandulan. *lib. 2. cont. Aſtrolog. cap. 3.* Marcell. *2. de Anima, cap. 3.* Ferrar. *1. contra Gent. cap. 73.* vt dixi, *tract. 8. diſput. 4, quæſt. 6.*

58 Probatvr à D. Bonauent. *loc. cit. diſtinct. 17. argum. 2.* ex Ariſtot. *lib. de Animalibus, cap. 6.* vbi ait. Eſt in nobis calor igneus, & calor animalis, & calor cæleſtis, qui quidem eſt calor vitalis.

Notat autem S. Bonauent. *in reſponſione*, non ideò dici calorem cæleſtem in nobis, quia ſit in materia cæleſti; quia cæli non ſunt calidi, nec frigidi; ſed quia à Cælis, Sole, &c. influitur ad conſeruationem caloris naturalis.

Tvnc ſic. Qualitas illa, quæ eſt ſymbola cum alia, eamque conſeruat, & fouet, atque auget, eſt eiuſdem rationis. Sed calor influxus à Sole, conſeruat in nobis elementarem corporum, ex quibus compoſitum eſt Animal: ergo.

Ex hoc etiam eruitur aliud argumentum. Ea, quæ ſe inuicem intendunt, habentque idem contrarium, ſunt vnum, vt habet Ariſtoteles *1. cæli, text. 10.* Et Eccleſ. *33. In omnibus operibus Altiſſimi intuere duo contra duo: & vnum contra vnum.* Sed calor cæleſtis, & elementarius ſe inuicem virtute intendunt, habentque vnum eſſe idem contrarium, id eſt, frigus: ergo vnum ſunt. Quòd verò calori elementari, & cæleſti ſit idem hoſtis oppoſitus, patet; nam frigus debilitans calorem elementarem, infirmat etiam influxum à cælis, vt patet experimento. Quòd verò vnus calor ſit ab Igne; alter à Sole, non variat eſſentiam; nam idem à diuerſis variatur tantùm extrinſecè, non intrinſecè; ſic idem Ignis à Sole, & ab igne ſit. Neque ratione ſubiecti variat eſſentiam; idem enim calor ſpecie, eſt in Igne, & in aëre; quod verò vitalis habeat operationes præſtantiores; hoc eſt, quia eſt inſtrumentum animæ. Imò etiam elementaris producit Animalia ex Ouis, vt habet Ariſtot. Per hæc ruunt obiectiones. Quod verò calor febrilis noceat, eſt, quia nimius reſoluit partes, & poros pandit, vndè Spiritus euolant.

QVÆSTIO X.

In quo Subiecto præcipuè ſit Virtus nutriens.

Prima opinio eſt Ariſtotelis *2. de Generatione Animalium, cap. 4.* vbi ponit potentiam nutriendi in Corde, vel in parte proportionali in animantibus, quæ non habent Cor, ab illaque communicari partibus ſequentibus. Ita etiam Auicen. Fernel. *prima parte, doctrina 6. cap. 1.* Videtur D. Bonauenturæ, infrà citandi. 59

Secvnda opinio eſt Galeni, *lib. 6. de placitis*, eam eſſe in Iecore, poſt Platonem, *dialogo de Natura.* Idem tenet Albert. *2. de Anima, tractatu ſecundo, cap. 9. & ſequentibus.* Suar. *lib. 2. de Anima, cap. 11. num. 8.* Videtur D. Bonauent. *3. part. centil. ſec. 22.* & *lib. 2. Compend. Theol. cap. 41.* At ibi ſolùm vult Hepar eſſe officinam generalem nutritiuæ, quia producit ſanguinem, & mouet humores: At potiùs Cordi hæc adſcribit, quod ſanguinem perficit, Spiritus gignit, &c.

Videtvr quidem, in omnibus partibus eſſe, vt ait Ruuius *2. de Anima, cap. 4. quæſt. 3.* cum D. Bonauent. *loc. cit.*

Probatvr. Ibi eſt virtus nutritiua, vbi eſt actus eſſentialis nutritionis, qui eſt inductio animæ in materiam, quæ olim fuit Alimentum, ex Suar. *cap. 9.* Sed hæc aſſidet penes animam in omnibus partibus; non in ſolo Corde, aut Hepate. Ergò. Minor probatur à Sancto Doctore, *loc. cit.* Ibi eſt inductio formæ, vbi diſpoſitio materiæ. Hæc autem eſt in omnibus partibus attractione, expulſione ſuperflui, & concoctione: Ergo.

Idem dic de Auctiua, quæ auget Viuens in omnibus partibus.

Ita Nutritio eſt aggeneratio ex alimento, facta à viuente per virtutem nutritiuam. Sic D. Bonauent. *in 4. diſtinct. 12. part. 1. artic. 2. quæſt. 1.* poſt Ariſtotelem.

De Accretione.

PARS II.

Germana eſt adeò Accretio Nutritioni, vt hæc ſine ea non fiat; tametſi Nutritio, vtpote maior natu, ſit ante augmentationem; imò etiam poſt eam. Omittam igitur ea, quæ ſunt Accretioni cum Nutritione communia: Ea verò addam, quæ illi propria ſunt.

QVÆST. I.

Quodnam ſit Accretionis *Obiectum.*

Insvdavit diù noſtræ Religionis Atlas P. M. Antonius Galitius, *part. 2. lib. 3. tract. 3. quæſt. 2.* huius difficultatis pondere preſſus: mihi verò admodùm leuis apparet; facilliméque ſoluenda. 60

da. Sic etiam Ruuius, *lib.* 1. *de Generatione, cap.* 5. *quæſt.* 1. *num.* 14. duobus verbulis eam expedit dicens, Augmentationem eſſe acquiſitionem maioris quantitatis è ſubſtantiali conuerſione alimenti; atque adeò obiectum, ac terminum eius, maiorem eſſe quantitatem. Latiùs verò aliquantulum hanc quæſtionem proſequar cum eodem Ruuio, *quæſt.* 6. quamvis aliqui *lib.* 5. Phyſ. *cap.* 8. alij 1. *de Generat. cap.* 5. eam tractent, quaſi iureiurando Ariſtotelis ordini obſtricti; mihi tamen hîc videtur locus proprius, vbi de Potentiis Animæ diſceptatur.

Prima opinio eſt Marſilij 1. *de Gener. lib.* 10. & Caiet. 5. *Phyſicorum*, Accretionem eſſe generationem ſubſtantialem; eſt enim conuerſio Nutrimenti in ſubſtantiam aliti in maiori quantitate, quàm ſit deperditum; atque adeò ſequitur, obiectum Accretionis eſſe ſubſtantiam maiorem deperditâ.

Secunda opinio eſt Ioan. Gandau. 4. *Phyſic. quæſt.* 10. Burlæi, *in* 3. *Phyſ.* & 8. Accretionem eſſe extenſionem rei auctæ, quæ conſequitur aggenerationem rei nutritæ.

Tertia opinio eſt Petri Pomponatij apud Zabarellam, quòd Accretio eſt adeptio maioris quantitatis. Hanc ſequitur Buccaferreus, *in primum de Gener.* Faber. *Theor.* 40. *cap.* 3. adducens Scotum, *in* 4. *diſtinct.* 44. *artic.* 1. Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.* 3. *art.* 4. Euſtach. 3. *part. Phyſ. tract.* 2. *diſp.* 3.

Quarta opinio eſt Zabarellæ *lib. de Accretione*, *cap.* 8. Accretionem conſiſtere in nutritione, & extenſione ſimul. Id laudat Faber, ſi materialiter loquamur.

61 Assero Augmentationem non habere pro obiecto aggenerationem, ſed perfectionem ſecundùm quantitatem.

Ita D. Bonau. *in Compend. Theol. lib.* 2. *cap.* 33. vt vidimus, *diſput.* 2. *quæſt.* 2. & *in* 1. *diſtinct.* 17. *part.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 3.

Probatur à S. Doctore ibi, argumento, quod Fauent. *cap.* 3. ait, educi è Scoto. Duo motus diſtincti habent diuerſos terminos, diuerſa obiecta; & diuerſitas obiectorum arguit diuerſitatem potentiarum; ſed obiectum nutritiuæ eſt aggeneratio ad ſubſtantiam. Ergo non poteſt eſſe obiectum, & terminus Augmentationis, quæ ſecundùm Ariſtotelem eſt motus diſtinctus, vt habet 5. *Phyſ. cap.* 8. *text.* 18. alioqui non erunt tres ſpecies motus diſtinctæ.

Addit verò S. Bonauent. *ad* 3. Augmentationem ita eſſe ad quantitatem, quæ eſt accidens & terminus proprius formalis, vt terminetur per accidens etiam ad ſubſtantiam; cùm enim additur quantitas maior minori (niſi fiat per rarefactionem in aliquorum opinione, de qua agam *quæſt.* 4. vel per protenſionem) oportet, quod addatur ſubſtantia, in qua fit illa quantitas, & ita augmentum plus habet de ſubſtantia; & ideò ad ſubſtantiam etiam terminatur; & hoc modo intelligendus Zabarella, *loc. cit.* dicens, Accretionem terminari ad

62 ſubſtantiam, & quantitatem. Et Ariſtot. 1. *de Generat.* cùm dixit, Accretionem fieri ex materia extrinſecùs adueniente; vnde non in ſola extenſione conſiſtit, ſed in aggeneratione partis ſubſtantiæ in maiori quantitate. Et *text.* 25. addit, illa, quæ augentur, locum mutare, ſicut illa, quæ extenduntur; & ita ſenſit aggenerari ſubſtantiam, & fieri maiorem extenſionem, ac produci maiorem quantitatem, modo ſuprà dicto; vt etiam notauit poſt D. Bonauenturam Fauentinus, *cap.* 2. *in calce.* Ruuius *loc. cit. ad argumenta.* Et eadem doctrina D. Bonauent. ſoluitur obiectio Zabarellæ, ſi velit ſubſtantiæ aggenerationem eſſe terminum formalem Accretionis.

Probatur ſecundò à D. Bonauent. *in* 1. *diſtinct.* 17. *part.* 2. *quæſt.* 2. *fund.* 2. ex Ariſtot. 1. *de Generatione, text.* 31. *Augmentatio eſt præcedentis quantitatis additamentum.*

Probatur tertiò, *fund.* 4. à D. Bonauent. ex Ariſtot. 2. *de Anima à text.* 34. & deinceps ex eiſdem vnumquodque & nutritur, & augetur; ita vt ad augmentum requiratur maior virtus; ergo diſtinguitur à Nutritione, nec eſt ad ſubſtantiam. Multa ibi docet eas etiam diſtinguentia.

In reſponſione verò *ad* 2. S. Doctor ponit duas conditiones Augmentationis; altera eſt quantitas: altera eſt vnibilitas, vt ſit ſubiectum capax quantitatis maioris, & ſit vnibile illi, & in hoc dicit eſſe imperfectionem; ideò ritè *in Compend. Theol. cit. cap.* ait, Augmentationem eſſe, per quam res ad perfectionem peruenit, & hanc conditionem vnibilitatis refricat, *argumento vltimo* docens neceſſe eſſe, fieri vnum ex augente, & aucto.

Addit *in fine quæſtionis*, in augmentatione animalis, ipſum Animal ſe habere actiuè conuertendo in ſe alimentum in maiori quantitate, quam priùs eſſet; atque ita non agit in ſe, ſed in nutrimentum difforme, illud ſibi aſſimilando: Alimentum verò ſe habet materialiter, & paſſiuè; eſt enim id, quod tranſmutatur in maiorem molem.

Quæres: An augmentum ſemper duret.

Respondet S. Doctor *in* 1. *diſt.* 17. *part.* 2. *quæſt. vltim. corp.* & 3. *part. Centil. ſec.* 21. negatiue: augmentum (ait S. Bonauent.) habet ſtatum 63 à tribus; ſcilicet à virtute agente, à potentia ſuſcipiente, & à forma perficiente. Igitur in homine Augmentum ſtat, quando virtus caloris, & carnis, ſecundùm ſpeciem, non poteſt ampliùs conuertere, quàm deperdatur. Secundò, quando potentia humidi radicalis non poteſt ampliùs extendi. Tertiò, quando corpus perfectum eſt ſecundùm quod congruit perfectiori animæ. Idem tenent Sapientes: de quo vide etiam Ruuium 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſt.* 8. qui ad litteram ſequitur Seraphicum, & Diuum Thomam.

Notandum ex Ariſtot. 3. *de Anima, text.* 59. Viuentia triplex habere tempus quo ad nutritiuam. Primum eſt augmenti, quod hominibus deſignari ſolet ab initio generationis ad tertium ſeptennium, ſeu ad vigeſimum primum annum: vt docet Diuus Thomas 2. 2. *quæſt.* 147. *art.* 4. *ad* 2. Secundum eſt ſtatus, in quo non augetur, nec minuitur, & hoc à vigeſimo primo anno ad trigeſimum quintum. Ab hac verò ætate ad finem, dicitur tempus decrementi. Aliter D. Bonau. *lib.* 2. *Comp. cap.* 10. vt dixi, *tract.* 1. *diſp.* 14. *in fine.* Ratio huius limitationis ſumitur primò è natura ipſius hominis, & caloris naturalis, quæ eſt virtutis limitatæ ab intrinſeco, ſicuti eſt omnis potentia actiua, vt docet Ariſtot. 1. *de cælo & mundo, cap.* 4. & D. Bonauent. 64
ſuprà, & quia vita naturalis conſiſtit in calido, & humido radicali, quod inficitur additione Nutrimenti; ſicuti vinum è ſuperinfuſione aquæ, vt dixi cum Ariſtotele, & cum D. Bonauent. *quæſt.* 6. Secundò ex parte capacitatis humanæ perfectionis, quæ finita eſt; & ideò cùm ad tale augmentum peruenerit, ſiſtitur. Tandem à virtute limitata; & quò magis Corpus extenſum eſt, eò virtus eſt magis diſperſa ad conſequendum, &c. Ita D. Bonauent. Itaque, licèt toto vitæ decurſu producatur cum Alimento noua quantitas; non tamen fit augmentum ſemper, quia à tempore ſtatus, ſolùm tanta producitur,

producitur, quanta continuò deperditur. In tempore verò decrementi minor producitur. Neque verò omnis motus ad quantitatem eſt augmentatio relatiuè ad corpus auctum, licèt in ſe ſit motus ad quantitatem, & augmentum quantitatis, quæ non erat in rerum natura; At cùm non producitur maior quantitas, quàm erat deperdita in animali; non dicitur augmentari.

QVÆSTIO II.

An AVGMENTATIO *fiat ſecundùm omnes partes integrales corporis viuentis.*

SVPPOSITA cum D. Bonauentura indiuiſibilitate formæ viuentis, non eſt locus quæſtioni: An augeatur ſecundùm partem eſſentialem formalem, quæ eſt Anima: præcipuè verò de Anima noſtra, hoc eſt certum.

65 QVÆSTIO igitur eſt: An Accrementum fiat ſecundùm omnes partes integrales. Hæ verò ſunt aliæ ſimilares, vt Caro, Neruus, Os: Aliæ diſſimilares, quæ ex his componuntur, vt Manus, Pes, Caput, &c. Rurſus, partes integrantes diuiduntur in æquales, quæ ſunt certæ magnitudinis, & vna eſt extra aliam. Et in proportionales, quæ includuntur in eiſdem æqualibus; vt pars carnis certæ magnitudinis includit duas medietates; & quælibet harum medietatum duas alias, & ſic in infinitum, & iſtæ dicuntur proportianales. Procedit autem quæſtio de omnibus integralibus Homogeneis, ſeu ſimilaribus, deque Heterogeneis, ſeu diſſimilaribus: An ſecundùm omnes iſtas partes fiat Accretio: Et quidem in communi, Primò certum eſt, viuens ſecundùm omnes partes augeri, cùm ſecundùm omnes nutriatur. Ita Ariſtoteles, *primo de Generatione, cap. 5. text. 32.* Vnde etiam calor eſt in toto corpore; ergo vbique agit. Dixerim, hæc fieri per ſe; nam per accidens, poteſt aliqua pars quaſi extincta, vixque nutrita, non augeri.

SECVNDÒ euidens eſt, partes diſſimilares augeri; quia augentur ſimilares componentes; ſic augetur manus, quia Oſſa, Caro eius, &c. augentur, vt docet Ariſtoteles, *primo de Generatione, textu 35.*

QVÆSTIO igitur eſt: An fiat augmentum ſolummodò in partibus æqualibus; in proportionalibus verò ſolùm mediatè, ratione Accrementi aliarum.

ET verè ita eſſe ſentiunt aliqui Moderni apud Ruuium *primo de Generatione, cap. 5. quæſt. 9.*

66 ASSERO tamen, etiam partes proportionales immediatè augeri. Eſt Ariſtotelis, *primo de Generatione, textu 35.*

PROBATVR ratione: Quia ſi partes æquales augentur; ſequitur, etiam partes in eis contentas augeri; ſed æquales continent partes proportionales, nec aliam habent entitatem: Ergo cum illis augentur etiam iſtæ.

QVÆSTIO III.

Quomodo fiat in omnibus partibus ACCRETIO.

ARDVVM ſanè videtur; qua ratione Alimentum reſoluatur in ſubſtantiam aliti, & omni ex parte illud augeat.

ET primò quidem difficile eſt definire, in quo ſtatu ſit Alimentum, cùm vnitur alito: An adhuc ſit Alimentum; puta Sanguis, Ros, vel Cambium, aut Gluten: An verò priùs ſit reſolutum in ſubſtantiam aliti, & eo ipſo vnitum.

DEINDE verò arduum eſt etiam aſſignare modum iſtum vniendi ſibi partem auctricem; nam vel fit per mixtionem intus ſumendo; vel fit iuxta apponendo. Priùs enim videtur non poſſe fieri abſque penetratione; nam caro alenda eſt ſolida, & quamvis in quibuſdam partibus habeat poros; tamen iſtis ſunt interpoſitæ partes ſolidæ carnis. Si autem dicatur fieri per iuxta poſitionem, iam non diſtinguetur Accrementum viuentium, ab augmento non viuentium, puta Ignis, & Aquæ, quæ augentur per appoſitionem noui Ignis, & nouæ Aquæ. 67

QVOAD priorem controuerſiæ partem.

PRIMA opinio eſt aliquorum Recentiorum apud Ruuium, *primo, de Gener. cap. 5. quæſt. 5.* materiam ſanguinis priùs vniri materiæ corporis viuentis, quàm fiat conuerſio eius in ſubſtantiam aliti, non priùs duratione temporis; ſed in inſtanti; ita vt in inſtanti initiatiuo conuerſionis ſubſtantialis, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, fiat vnio, ſeu continuatio vnius materiæ cum alia.

SECVNDA ſententia eſt, non priùs duratione temporis, ſeu inſtantis fieri continuationem ſanguinis cum corpore viuente, ſed ſimul duratione, priùs tamen naturâ. Itaque eodem prorſus tempore, quo fit conuerſio, vel nutritio, incipiens per vltimum ſui non eſſe; fit etiam continuatio materiæ, & eodem modo incipit, ſed priùs naturâ; quia vnio, vel approximatio agentis ad paſſum ordine naturæ, ſupponitur actioni eius, tanquam cauſa, *ſine qua non.* Hi tamen in fundamento ſunt varij. Aliqui enim ideò negant, priùs duratione vniri ſanguinem cum corpore viuente; quia eſt diuerſæ ſpeciei: Ea verò, quæ differunt ſpecie, nequeunt continuari, ex Ariſtotele *5. Phyſ. text. 39.* Ita Scotus *5. Phyſ. quæſt. 3. ad 8.* Fonſeca *5. Metaph. cap. 4. quæſt. 3.* & alij. Alij verò concedentes non repugnare naturaliter continuari ea, quæ ſunt diuerſæ ſpeciei, niſi quatenus diuerſæ ſpeciei ſunt: cùm diuerſitatem ſpecificam non faciat materia, aut quantitas; ſed forma ſubſtantialis, aiunt, continuari poſſe ſecundùm formas ſubſtantiales, quæ cùm ſit diuerſæ ſpeciei, repugnat vltimum earum eſſe vnum; vnde cùm ſanguis non diſtinguatur ſpecie à corpore viuente, ratione materiæ, vel quantitatis, ſed ſolùm ratione formæ ſubſtantialis, dicunt, poſſe continuari ſecundùm materiam, & quantitatem; & ideò ex hoc capite, priùs duratione poſſe fieri continuationem ſanguinis cum corpore, quàm fiat conuerſio ſanguinis ipſius in alitum. Ita Saxonia, *5. Phyſic. quæſtione 5. ad 2.* Valeſius, *controuerſ. 31. ad Tyrones.* Toletus *5. Phyſic. quæſt. 3. ad 3.* Videtur D.Thom. *3. part. quæſt. 77. art. 16. ad 2.*

G DICVNT

Dicvnt igitur prius ſanè, non duratione, ſed naturâ, fieri talem continuationem; hanc verò continuationem materiæ ſanguinis, vna cum materia viuentis ſemel tantùm fieri, nempe, dum viuens incipit nutriri per primam generationem, & per continuationem tunc factam manere totum ſanguinem continuatum cum corpore viuente, ſecundùm materiam, & quantitatem; licèt diſcontinuum ſecundùm formam.

Qvid D. Bonauent. ſentiat, colligam. Primò quidem non putat abſonum, duo diuerſæ ſpeciei continuari ſecundùm communia, nempè quantitatem, & materiam. Ita *in 4. diſt. 12. part. 1. artic. 2. quæſt. 2. ad argumenta*, præcipuè ad 6. vbi docet, ſi fiat mixtio alieni liquoris cum ſpeciebus conſecratis vini, fieri continuationem ſecundùm quantitatem, licet non ſecundùm modum eſſendi, & ſpeciem. Et hoc ſanè videtur conſonum experimentis; nam ramus ſiccus continuatur viridi ſecundùm quantitatem, & materiam, & tamen ſunt diuerſæ ſpeciei; imò etiam generis: Nam viridis truncus eſt animatus; ſiccus verò ramus inanimis; alioqui eſſent diuiſi, & plures, ſed ſunt vnus truncus: Ergo continuus, quia vnum continuum, & vnum numero idem ſunt. Secundò, partes extremæ corporis humani priùs deſinunt viuere, & ſæpè aliqua pars eſt fracida, & inanis, & tamen continuatur, licèt diuerſi generis à partibus animatis.

Deinde verò Sanctus Bonauent. vult, Alimentum, quamdiù eſt Alimentum, etiam vltimum, eſſe diſcontinuatum, vt vidimus *diſputat. 3. quæſt.* 2. Vult igitur priùs naturâ fieri conuerſionem, quam continuationem; non quia repugnet continuatio diuerſorum in ſpecie, ſaltem ſecundùm quantitatem; ſed ob alias rationes, vt infrà.

69 Et in hoc conſentit Ruuius *num.* 57. vbi docet, non fieri continuationem illam priùs naturâ, ante conuerſionem; ſed per illam.

Assero cum hac ſententia, continuationem alimenti cum corpore viuente fieri per ipſam conuerſionem alimenti, non antè.

Probatvr, quia ſanguis, manens ſanguis, ſimiliter & Ros, & Cambium, ac Gluten ſunt liquida contenta in poris, velut in vaſis; fit verò ſolidum, *verbi gratiâ* caro, neruus, os, dum in ea mutatur. Et hoc puto, velle D. Bonauent. *in 4. diſtinct. 44. quæſt. 11. in corpore*, dum ait, ſanguinem eſſe humorem in venis; humiditatem autem triplicem inde prodire in nutritione facienda. Primò enim ſanguis mutatur in rorem, qui inter poros continetur exuctus à venis: deinde albeſcit, & fit Cambium; vltimò hoc dealbatum, fit Gluten in ipſa conuerſione, id eſt in ipſa agglutinatione, & vnione reſoluitur in partem alitam.

Frvstra verò authores primæ ſententiæ ideò neceſſariam clamant vnionem, ante conuerſionem, ad hoc, vt fiat debita approximatio agentis ad paſſum. Sufficit enim contiguitas: imò contiguitas ideò impedict, ne idem in ſeipſum agere videatur: Scio, idem acturum ſecundùm diuerſas partes, & paſſurum. Sufficit igitur approximatio contiguitatis ad calorem naturalem, eadem verò actio conuerſionis eſt etiam vnionis; nam anima per potentiam nutritiuam habet virtutem tranſmutandi, ſimul & vniendi alimentum in ſe.

70 Qvomodò autem fiat hæc conuerſio ſecundùm omnes partes.

Sciendvm, in omnibus partibus viuis dirami venulas, vſque adeò minutas, vt capillares dicantur, per eas verò riuuli ſanguinis decurrunt, vt ait Sanctus Bonauentura *loc. cit.* Inde autem partes exugunt Alimentum, & in Rorem, & Cambium mutant, quod recipitur in poris, qui ſunt in omnibus partibus, non ſanè, vt ſingulæ partes minimæ, vel proportionales habeant ſuum porum, vt putat Auerroës, *primo de Generatione, com.* 38. hoc enim redderet corpus laxum, non firmum, ſed intelligitur, ſingulas partes paruulas habere porulos circum minores, vel maiores, pro varietate partium, & quidem latiores in iuuentute. Cuius fundamentum, & ratio non eſt maior conuerſio Alimenti, quaſi varò hæc dilatet poros, vt putat Ruuius *primo de Generatione, cap. 5. quæſt. 7. num.* 85. Sed venit ex maiori abundantia caloris in iuuentute; eſt enim calor dilatatiuus, atque apertiuus; ex quo ſequitur, maiora fieri vaſa ad recipiendum è venis ſanguinem, in Rorem tunc mutatum. Inter porulos autem vndique eſt pars corporis, ſiue carnis, ſiue nerui, vel cartilaginis, oſſis, &c. quas non poteſt Ros, vel Cambium, aut Gluten penetrare naturaliter, ſed additur ſuperficiebus illarum partium, ſicuti aqua mixta alterius aquæ, eam non penetrat; ſed dilatat, & intermediat ſe, vt ait Diuus Bonauentura *in 4. diſtinct. 12. quæſt.* ſuprà adducta. Itaque hi pori non ſunt ſecundum partes æquales, æquali diſtinctione collocati, neque ſunt infiniti in ſingulis partibus proportionalibus, ſed in aliqua indeterminata proportione ſitum habent; vnde partes omnes exugunt; 71
atque adeò partes æquales non nutriuntur per ſe, vt æquales ſunt, ſeu ſecundùm ſuam æqualitatem; ſed per extremitates determinatas pororum.

Ex his habes, non fieri augmentationem ſingularum partium per intimam ad omnes peruaſionem Roris, &c. Sed per appoſitionem ad particulas contiguas poris; neque enim poteſt dari penetratio Cambij ad omnes particulas.

Avgentvr igitur omnes partes corporis proportionaliter ſecundùm trinam dimenſionem; quo modo, etiam inanimata augentur, tametſi aliquando ex aliqua parte magis ea accreſcant, vt, ſi igni pabulum ex vna tantum parte ſit appoſitum; at ſi vbique, vel alius ignis miſceatur, aut liquor liquori, augetur ſecundùm omnes partes, vt ait Diuus Bonauentura *in 4. diſtinct. 12. quæſtione citata.*

Hoc verò peculiare habent viuentia, vt non ſolùm alimentum reſoluant in ſe, ſed etiam per poros attrahant ad ſingulas partes, modo ſuprà dicto. Hoc pacto intelligendus eſt Ariſtoteles; cùm ait, Augmentum fieri ad omnem partem, nempè augeri omnes, tam Homogeneas, quàm Heterogeneas; tam æquales, quàm proportionales, ſed ſingulas ſecundùm propriam naturam; Heterogeneæ quidem non per ſe; ſed ad augmentum Homogenearum, ex quibus componuntur: Similares verò æquales, & proportionales per ſe immediatè, quatenùs per extrema tangunt alimentum, & illud diſponunt, atque conuertunt in ſubſtantiam, eiſdemque per eadem extrema, vnitur, & continuatur pars alimenti conuerſa. Vide Ruuium, *loco adducto*; Euſtachium 3. *part. Phyſ. tract. 2. diſput. 3.* Fulienſem 3. *Phyſ. cap. 3. art.* 4.

QVÆ

QVÆST. VI.

An AVGMENTATIO *differat à Rarefactione.*

72 VT inter hos motus differentiam aſſignemus, oportet videre: An Rarefactio ſit motus ad quantitatem, ſicut Augmentatio. Sumo autem Rarefactionem propriè, in qua rareſit corpus, & ampliatur, abſque alterius corporis extrinſeco additamento.

PRIMÒ ſanè aliqui dicunt, in rarefactione totam priorem quantitatem corrumpi; & nouam produci. Ita Gofredus, vt referunt Marginiſtæ Scoti *in 4. diſtinct.* 12. *quæſt.* 4. qui adducunt etiam Burlæum, ſed malè. Eam etiam Scoto adſcribit Capreol. *in 2. diſt.* 18. *quæſt.* 1. ſed falsò. Idem tenet Hiſpalenſis *diſt.* 18. Pomponatius, 1. *de Generatione, quæſt.* 10.

SECVNDA ſententia eſt, Rarefactione aliquam produci partem quantitatis. Ita Scotus, *in* 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 3. *artic.* 2. & *in* 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 3. quem ſequuntur multi diſcipuli, præcipuè P. Liuius Rabelanus 4. *Phyſ. diſputat.* 2. *quæſt.* 3. Faber *Theor.* 44. Auerſ. *quæſtione* 38. *ſec.* 4. Amicus, *tract.* 15. *quæſt.* 4. Toletus 4. *Phyſ. quæſt.* 11. Marſil. 1. *de Gener. quæſt.* 15. Hernæus *quodl.* 2. *quæſt.* 15. Burid. 4. *Phyſ. ad text.* 84. Roccus 4. *Phyſ. quæſt.* 10. Poncius *diſp.* 6. *quæſt. vlt.*

TERTIA opinio eſt, Rarefactione nullam produci quantitatem. Sic Diuus Thomas 4. *Phyſic. lect.* 14. & *prima ſecund.*, *quæſt.* 52. *artic.* 1. quem ſequuntur diſcipuli, præcipuè Ioan. à S.Th. Complutenſes. Durand. *in* 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 7. *num.* 22. & *in* 2. *diſt.* 18. *quæſt.* 1. Capreol. *in* 4. *diſt.* 12. *art.* 3. Soncin. 8. *Metaph. quæſt.* 27. Sotus *cap. de Quantitate in Logica*; ſed & Maſtrius cum Belluto, *diſp.* 14. *de Rarefact. quæſt.* 3. Fulienſis 3. *Phiſ. cap.* 3. *art.* 5. Euſtachius 3. *part. Phyſ. tract.* 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 6. Ruuius 1. *de Generatione, cap.* 5. *tract. de Rarefact. quæſt.* 1. P. Galitius *part.* 2. *lib.* 3. *tract.* 3. & alij apud hos, cum, Auerroïſtis dicentibus, quantitatem à materia eſſe inſeparabilem, & improducibilem.

73 QVOAD D. Bonauenturam adducitur à P. Galitio pro tertia ſententia in pluribus locis, quæ examinabo. De rarefactione ait *in 2. diſt.* 14. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore*, Corpora per raritatem, & denſitatem diſponi adhuc magis, ſicut è contrario, vt fiat ex Aëre Aqua, Aër priùs condenſatur, agente illic frigore, hic autem calore, à quibus fiunt rarefactio, & condenſatio; calor enim diſſoluit, & rarefacit: frigus verò condenſat. Addit verò, Raritatem, & denſitatem in corporibus cæleſtibus cauſari non à calore, vel frigore; ſed à ſola maiori, vel minori partium condenſatione, & ſitu: At in Elementis fieri à calore diſſoluente, vel frigore conſtringente partes materiæ. Itaque hîc concedit nouam extenſionem quantitatis. Hoc innuit Ariſtoteles 4. *Phyſ. text.* 84. vbi ait: *Sic eſſe vnam materiam parui, & magni; ſicut vna eſt calidi, & frigidi*, id eſt, ſicut vna eſt materia, cùm mutatur quid à calido in frigidum; ita cùm mutatur quid à magno in paruum. Vult dicere, fieri aliquid de potentia in actum per rarefactionem; ſicut per calefactionem: & ſicut per calefactionem non mutatur ſubſtantia, vel quantitas, ita nec per rarefactionem; ſed ſolùm acquiritur aliquis modus accidentalis. Raritas ſanè, & denſitas recipitur, vt in ſubiecto primo, ac materia, in quantitate; ipſe enim eſt primò capax diuiſionis, & extenſionis, & hoc innuit S. Doctor *in 2. diſt.* 30. *art.* 3. *quæſt.* 1. *in corpore*, vbi docet, in materia, vt ſic conſideratá, non eſſe *tantum*, aut *quantum*, benè autem eſſe in materia ſecundum ſuum eſſe accepta; quia tunc eſt ſub quantitate, quæ eſt ſcaturigo magnitudinis, & paruitatis. Igitur ſubſtantia eatenus eſt rara; quatenus eſt magna; eſt autem magna primò per quantitatem.

IN *ſecundo, diſtinct.* 18. *artic.* 1. *quæſt.* 2. *fundamento* 5. ait, Dupliciter fieri aliquid maius, vel per rarefactionem; vel per appoſitionem extrinſecæ materiæ, quæ eſt augmentatio, & in hoc, vt reor, videbimus conſiſtere differentiam rarefactionis ab augmentatione, vt in rarefactione nulla fiat noua additio quantitatis, quæ materiam compoſitam ſequatur; ſicut fit in Accretione. Itaque S. Bonauent. eſt pro tertia ſententia. Id clarius aliis locis infrà adducendis, aſtruit.

AT *in primo, diſt.* 17. *part.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 3. 74
ait, Motum augmentationis formaliter eſſe ad quantitatem; attamen coniunctam eſſe etiam accretionem ſubſtantiæ, ſed per accidens, reſpectu motus formalis augmentationis; & ſubdit: *Cùm enim additur quantitas maior minori, niſi fiat per rarefactionem, vel per protenſionem, oportet, vt addatur ſubſtantia, in qua ſit illa quantitas: & ita augmentum plus habet de ſubſtantia; & ita ad ſubſtantiam etiam terminatur.* Hoc textu niſus R. P. Ioan. Baptiſt. Carampellus noſtræ Prouinciæ eximius Antiſtes, & decus, Seraphicum cum ſecunda ſententia ponit: Hic quidem videtur velle, etiam rarefactionem eſſe ad quantitatem, ſed non eſt ita. Hic enim ſolùm vult dicere; Cùm aliud quantum fit maius in concreto; non in abſtracto (hic enim eſt ſcopus D. Bonauent. includere etiam ſubſtantiam) ſemper addi nouam etiam ſubſtantiam, excepta maioratione per rarefactionem, in qua non additur noua ſubſtantia, fit tamen quantum maius extenſione, ratione cuius etiam quantitas potuit dici à S. Doctore fieri maior, quoad modum. Hoc
ait etiam P. Galitius *loc. cit.* Quod ſi opponas S. 75
Doctorem dicere; *cùm additur quantitas maior*: dico, per illud intelligi maiorem expanſionem.

ASSERO primò, in rarefactione non acquiri nouam quantitatem, veteri deperdita.

PROBATVR primò, ratione D. Bonau. *in* 4. *diſt.* 12. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 3. *ad primum*, qua vtitur Ruuius *num.* 129. Omnia accidentia ſenſibilia inhærent compoſito, media quantitate, & omninò dependenter ab illa. Ideo naturaliter accidentia panis manent in Euchariſtia, quoad hoc, quod ſtant in quantitate, etſi ſupernè, quatenus ea ſubſiſtit miraculo. Hinc habes, corrupta quantitate, deſtrui alia accidentia, colorem, ſaporem, & cætera; corrupto enim ſubiecto, corrumpuntur omnia, quæ ſunt in eo; vt arguit S. Doct. *in* 1. *diſt.* 5. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 3. ſed in rarefactione liquor quilibet retinet eundem odorem, ſaporem, &c. Ergo & quantitatem. Eadem ratione vtitur Scot. *in* 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 4. Et Fauent. *loc. cit. cap.* 1. Maior probatur à D. Bonau. *eadem diſt. art.* 1. *quæſt. vlt. argum.* 2. ad oppoſitum. Id, quod conuenit alicui, & eſt proprium alterius, conuenit ei, ratione eius, cui eſt proprium. Sed accidentibus, puta colori, ſapori, conuenit extenſio, quæ eſt proprietas quantitatis, vt patet: Ergo conuenit ratione quantitatis; non conueniet autem,

tem, ſi ipſa accidentia eſſent in materia, ante quantitatem, vel non in materia quanta. Ideò docei *diſp.* 12. *p.* ꝑ. *artic.* 2. *quæſt.* 3. *fundamento vltimo*, accidentia naturaliter exiſtere in quantitate, licèt ipſa miraculosè ſtet per ſe; ſicut, ſi Nauis ſuſpenſa à Deo ſiſteretur in aëre, tamen Nauta ſtaret in ea naturaliter.

Hinc eruitur aliud argumentum Theologicum. Si in rarefactione produceretur noua quantitas, & prior corrumperetur; iam ſequeretur, cùm rarefiunt ſpecies in calice congelatæ, deſtrui illam quantitatem, & accidentia omnia ibi exiſtentia; atque adeò deſinere ibi eſſe ſanguinem Chriſti, quod eſt falſiſſimum. Probatur ſequela; quia corrupta quantitate, quæ eſt ſubiectum accidentium, corrumpi debent etiam ipſa, aut ſtare per ſe, nouo miraculo, aut migrare de ſubiecto in ſubiectum. Sed hoc eſt abſonum, vt notat Diuus Bonauentura *in* 4. *diſtinct.* 12. *part.* 1. *quæſt.* 3 *in corpore.* Ergo. Hoc mihi videtur argumentum validiſſimum D. Bonauenturæ.

76 Assero ſecundò, Nullam partem quantitatis produci in rarefactione.

Probatvr argumento D. Bonauenturæ *in* 4. *diſtinct.* 12. *part.* 1. *artic.* 2. *quæſt.* 3. *ad* 2. Quantitas producitur à ſubſtantia; ſed in rarefactione nulla ſubſtantia producit quantitatem: Ergo: Maior patet; nam cùm ſubſtantia ſit primum ens, debet eſſe principium accidentium, quæ ſunt entia ſecunda. Minor probatur. Vel producitur à ſubſtantia veteri, vel à ſubſtantia noua. Hoc ſecundum non poteſt dici; quia in rarefactione nulla de nouo ſubſtantia aduenit, vt omnes concedunt; & notat Fauentinus, initio Theorematis. Neque producitur à ſubſtantia veteri; quia, ſi ab ea produceretur, iam in ea inhæreret, hoc enim eſt proprium formarum naturalium; ſed in ea non inhæret; alioquin daretur penetratio cum priori quantitate: Ergo.

Respondet Fauentinus *in calce*, *cap.* 2. negando, ſequuturam penetrationem; quia materia magis extenditur; atque adeò nouas dimenſiones poſſe ſtare extra alias.

Contra; Nam extenſio, per te, *cap.* 1. §. *Verum hæc opinio*; eſt noua quantitas, quod probatur; quia illud eſt formaliter quantitas, quo aliquid formaliter eſt quantum; ſed aliquid dicitur eſſe quantum formaliter per aliquam extenſionem longitudinis, vel latitudinis: ergo extenſio formaliter eſt quantitas. Alia multa ad hoc roborandum addit.

77 Iam ſic arguo: Quandocunque aliquid eſt cum alio formaliter idem; tunc vtrumque ſimul augetur, aut neutrum, vt ipſe Fauentinus contendit, & ſi augetur in alio, quod participat; multò magis debet eſſe auctum in ſe, vt, *verbi gratiâ*, ſi corpus ſit magis coloratum, debet augeri primò calor: Tunc ſic: At materia eſt extenſa, & ſit talis per quantitatem: Ergo, dum extenſio ſit in materia, ſit ratione eius propriæ quantitatis exiſtentis: Ergo per extenſionem materiæ non ceditur locus nouæ quantitati aduenienti, niſi dicas, manere aliam partem materiæ abſque quantitate veteri; nam ſi extenditur, ſanè extenditur magis per quantitatem iam ibi inhærentem; hæc enim eſt formaliter extenſio per te; atque adeò noua quantitas adueniens non poteſt inſiſtere materiæ iam extenſæ per ſuam quantitatem, niſi eam penetret. Itaque ſi noua producitur quantitas: ergo prior non extenditur; Nam extenſio noua per te, eſt noua etiam quantitas.

Ex præcedenti fundamento eruit S. Bonauent. ibi Argumentum Theologicum: Experientiâ conſtat, ſpecies in ſanctiſſimo Calice rarefieri; & condenſari, & poſt rarefactionem continere Corpus Chriſti; Manent enim adhuc ſpecies panis, & vini, quibus durantibus, ex condicto, ibi ſtat Corpus Chriſti, vt omnes fatentur Theologi. Si ergo acquiritur noua pars quantitatis in rarefactione, debet produci à ſubſtantia, & ex ea educi. Vel ergo educitur de corpore Chriſti; & hoc abſit: neque eſt alia ſubſtantia. Si dicas educi è quantitate. Contra; nam ſi educeretur ex quantitate præexiſtenti reciperetur in ea, tanquam in ſubiecto. Hoc enim eſt proprium formæ materialis; & ſic daretur penetratio.

Cvm igitur educatur è ſubiecto aliquo, nec ab aliqua ſubſtantia; ſequitur eam creari. Tunc verò ſequitur, Aërem, vel Ignem rarefacientem ſpecies, creare illam quantitatem: Sequitur præterea, illam quantitatem fore ſine ſubiecto, & ſub ea non eſſe corpus Chriſti, contra ſenſum omnium Theologorum. Probatur ſequela; quia Chriſtus non continetur niſi ſub conſecratis; ſed pars illa quantitatis de nouo creata, non fuit conſecrata: ergo ſub ea non continetur Chriſtus, & ideò non poteſt dari ſine ſubiecto; quia accidentia ſola panis, &c. manent ſine ſubiecto ex vi tranſubſtantiationis; ſed pars illa quantitatis nunquam fuit in ſubſtantia panis, aut vini deſinente: Ergo ex vi deſitionis eius non poteſt permanere ſine ſubiecto. Ex quibus ſequitur, ſpecies Sacramentales non poſſe naturaliter rarefieri, neque condenſari quod eſt falſiſſimum. Hoc argumento vtitur etiam Ruuius, *num.* 130. 78

Rabesanvs, hæc omnia ſoluere nititur. Dicit ergò, Rarefactione rem fieri extenſam, atque adeò nouam productam quantitatem conuinci; quia extenſio eſt paſſio Quantitatis. Hanc verò recipi in aliqua parte ſubſtantiæ ſine penetratione; quia rarefacta redditur capax quantitatum partialium. Addit, non induci penetrationem; quia in nouo loco adæquato eſt corpus rarefactum; non per quantitatem præexiſtentem; ſed per aliam nouiter additam.

Porrò, in Eucharistia, ait, quantitatis partem creari à Deo ex pacto ad præſentiam agentis creati, & in ea eſſe corpus Chriſti, non ex vi verborum, ſed concomitanter, quia vinum erat in potentia ad illam quantitatem, & poterat antè reduci ad actum, ſi tunc facta fuiſſet conuerſio.

Hæc tamen friuola ſunt, & quò ad prima, reſpondebo quæſtione ſequenti. Interim, cùm maior extenſio actualis ad locum ſit accidens ſeparabile, & poſſit augeri, & minui intactâ quantitatis eſſentiâ, vt infrà oſtendam, & probaui, *Tract.* 5. *diſputat.* 8. *quæſt.* 1. non benè infert, ex augmento iſtius accidentis in proprio ſubiecto quantitatis præexiſtentis, nouam addi eſſentialiter quantitatem. Modus verò inſinuandi nouam quantitatem in partes ſubſtantiæ, eſt ridiculus; nam partes illæ corporis non deſerunt ſuam quantitatem, dum rareſiunt; alioqui & quantitas migraret; & ſubſtantia illa, vel ſemel eſſet ſine quantitate; vel duas ſimul penetratas haberet. Quòd verò ait, ſubſtantiam rarefactam, reddi capacem quantitatum partialium; implicat: Eſt enim dicere, 79

dicere, rarefactionem priùs eſſe, & diſponere ad nouam quantitatem. Ergo rarefactio eſt facta, non per acquiſitionem nouæ quantitatis, cùm ex Rabeſano, illa ſit cauſa diſponens, atque adeò priùs confecta.

Deinde rurſus tenetur dicere in quas partes inducatur hæc noua quantitas. Num in quantas? & ecce generatio. An in non quantas? & tunc dabit ſubſtantiam corpoream ſine quantitate. Et qui è proprio ſubiecto eiecerit antiquam?

Qui autem ait ad argumentum de Auguſtiſſima Euchariſtia nihil ponderant. Nam ibi materia reſpondet formæ. *Hic eſt ſanguis meus*, *&c.* Et ſub nulla quantitate eſſe poteſt ſanguis Chriſti, niſi ſub conſecrata, vt arguit Scotus 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 4. vbi contra Gothifredum vrget, idem inferri de parte quantitatis.

Vrgeo cum D. Bonau. ſuprà, & Scoto, *littera A.* In toto corpore rarefacto, & omnibus partibus eadem accidentia ſunt, quæ antea; putà dulcedo, rubedo vini, humiditas. Igitur vel tranſierunt de primo ſubiecto in nouum quantitatis additæ; vel ſunt alia producta: at Agens rarefaciens, *verb. grat.* ignis non habet virtutem producendi humiditatem, dulcedinem, &c.

Frustra verò, & gratis Rabeſanus ait, ea accidentia ab igne produci per rarefactionem alterando. Sanè & gelu condenſans conſeruat eaſdem qualitates alteratione contrariâ.

Raphael Auerſa aliud effugium inuenit dicens, ſubiectum immediatum accidentium non eſſe quantitatem, ſed potentiam de genere qualitatis.

Contra, quia omnes id negant. Deinde non effugit, vt notat Maſtrius, quia in rarefactione non diſſoluitur, aut corrumpitur potentia naturalis, vel aliud ſubiectum accidentium illorum; & ſi corrumperetur, perirent etiam omnia accidentia Sacramentalia, & deſineret corpus Chriſti eſſe in Euchariſtia, quoties rarefiunt ſpecies.

Noster P. Ioannes Baptiſta Laodienſis addit; poſſe Deum creare cum quantitate ſubſtantiam, & in illam corpus Chriſti conuertere; at ſaltem nouam illam quantitatem creari; ſub ea verò: an ſit corpus Chriſti, quis nouit? & ſi negetur; quid inde? etiamſi ſub quauis citatæ quantitatis particula non ſit corpus Chriſti, quæ, inquit, inde abſurditas?

Pace tanti viri dico, eam creationem, & conuerſionem, nullo indicio probari ex inſtitutione Chriſti, vel aliunde, vt euidens eſt. Neque inueniri locum tali quantitati, vt oſtendo in quæſtione; & ſi ſub ea non eſt corpus Chriſti; neque ea erit abſque ſua ſubſtantia; at hoc eſt Lutheranum. Deinde in fractione, Adoratione, vel diſperſione inducetur Idolatria. Tertiò, ſi in minutis partibus præcedentibus quantitatis diſpertitur, ſequetur penetratio.

Probatur tertiò, Argumento adducto ex locis præfatis D. Bonauent. Si per rarefactionem acquiritur noua quantitas; ſequitur, eam eſſe idem cum augmentatione, contra communem Ariſtotelis, & Philoſophorum ſenſum, vt notat etiam Ruuius *num.* 131.

Tandem. Raritas eſt in quantitate: ergo vel in veteri, vel in noua; ſi in veteri, ergo noua non producitur; ſi in noua: ergo prior non rarefit, niſi velis admittere penetrationem. Vide etiam Areſium, *diſp.* 5. *quæſt.* 36. Mendozam *diſp.* 4.

Obiicies primò cum prima ſententia. Si per rarefactionem non acquiritur noua quantitas, & per condenſationem non deperditur; ſequitur dari penetrationem aliarum partium, vel eas eſſe ſimul in diuerſis locis, ſed vtrumque eſt falſum: Ergo. Probatur ſequela; quia corpus per rarefactionem extenditur ad maiorem locum; & per condenſationem reducitur ad minorem: ergo ſi permanet eadem quantitas, occupabit illa eundem antiquum locum, & etiam nouum, ad quem extenditur; & ſi per condenſationem eadem permanens, occupabit minorem, quod non videtur intelligibile, niſi quædam partes reducantur ad locum aliarum per penetrationem.

Respondetur, negando ſequelam. Ad probationem reſpondetur, partes in rarefactione non fieri diſtantiores, ſed extenſiores, id eſt, acquirere nouum modum, quo occupent maiorem locum; neque ideò ante ſe penetrabant, ſicut, & motus localis velocior habet partes magis conſtipatas, nec tamen ſe penetrant, & tardior habet partes extenſiores; quia in velociori non eſt aſſignari tempus, in quo duæ partes; vel plures ſint ſimul; ſed omnes ſucceſſiuè: ſimiliter & ſpecies vnius montis ſunt in paruulo Speculo, neque tamen ſe penetrant; patet, quia res condenſatæ retinent eandem figuram; alioquin ſi eſſent penetratæ, vna aliam tegeret.

Obicies ſecundò cum Scoto, Fabro, Poncio, & cæteris. Per rarefactionem acquiritur extenſio; ſed hæc eſt ratio formalis quantitatis: ergo acquiritur quantitas. 80

Respondetur, Extenſionem actualem ad locum eſſe accidens ſeparabile à quantitate. Ideò variatur; eſſentiâ illæsâ. Solus quidem Deus extenſionem hanc omninò tollere valet; at expanſio ad maiorem locum, vel reſtrictio ad minorem, naturæ eſt. Saluatur enim adhuc ſimpliciter extenſio ad locum.

Obicies tertiò, aqua in vaſe rarefacta, acquirit noua puncta: Ergo & partes. Antecedens probatur. Si vas ſit repletum vſque ad medietatem, puncta aquæ ſolùm correſpondent punctis medietatis vaſis: poſt rarefactionem verò, cùm plenum ſit vas, correſpondet omnibus punctis integri vaſis. Ergo acquiſiuit aqua per rarefactionem infinita alia puncta, per quæ correſpondent infinitis punctis vaſis, quibus non correſpondebant priùs. Probatur conſequentia; quia repugnat, eadem puncta correſpondere pluribus, & paucioribus. Premit Poncius, *num.* 40. Aliter non poſſem ſcire quantitatem rerum; quia poſſes dicere eas eſſe extenſas ſolùm, putà ad cubitum, &c.

Respondet Ruuius *ad numerum* 135. negando antecedens; nam puncta aquæ non correſpondent ſimul omnibus punctis, quibus correſpondebant primò, & aliis etiam poſtea; ſed tantùm ſucceſſiuè, quod ita fit: Per rarefactionem eadem quantitas dilatatur; & acquirit maiorem extenſionem in loco; & conſequenter minor quantitas correſpondet maiori ſpatio, quod neceſſariò debet fieri per mutationem præſentiæ, per quam, totam ſe extendens ad maiorem locum, amittit præſentiam priorem, & aliam acquirit. Similiter & partes, & indiuiſibilia amittunt priorem præſentiam, & acquirunt aliam; atque adeò aliis partibus, & punctis reſpondent; non autem ampliùs prioribus. Ad Poncium dico è qualitate raritatis notâ, noſci ſubiectum non magis quantum, ſed dilatatum.

Obiicit ſibi Ruuius, hinc ſequi, quod ſi no-

81 uæ partes, & noua puncta non producuntur per rarefactionem; ſaltem corpus paruum habet tot partes, & tot indiuiſibilia, quot habet etiam magnum. Probatur conſequentia; nam aqua illa ante rarefactionem duplò minor erat vaſe; poſt rarefactionem verò adæquat vas. Ergo omnibus, & ſingulis partibus, & punctis vaſis correſpondent ſingulæ partes, & tot puncta aquæ: Ergo vel eas partes, & ea indiuiſibilia habuit etiam ante rarefactionem, vel noua acquiſiuit.

Respondent Collegium. 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſt.* 17. *art.* 4. & Maſtrius, *num.* 31. concedendo, tot partes proportionales, & tot puncta habere paruum corpus, ac magnum; quia habent infinita actu, & vnum infinitum non eſt maius alio. Quod probant hoc argumento. Dentur duo Circuli concentrici, quorum alter ſit in altero longè arctior; tunc omnes lineæ ductæ à centro ad circumferentiam maioris Circuli, interſecabunt Circulum minorem in puncto, id eſt, tangent in ſuo tranſitu punctum aliquod eius. Ergo tot erunt puncta in minori, & conſequenter tot partes. Probatur conſequentia; quia ad omnia puncta maioris Circuli ducuntur lineæ, & per omnia puncta minoris tranſeunt: Ergo non habet maior Circulus plura puncta, quàm minor, & conſequenter nec plures partes, nec ideò vnum infinitum erit maius alio. Hæc, *tract.* 3. *diſp.* 8. *quæſt.* 3. & 4. reſolui.

82 Impugnat Ruuius *num.* 136. hanc reſponſionem; quia, licèt infinitum in ratione infiniti non ſit maius alio; quia ſtat in priuatione numeri; attamen materialiter pro entitate conſurgente ex partibus infinitis euidens eſt, vnum infinitum eſſe maius alio, id eſt, alias partes continere, præter partes alterius. Quod ſic oſtenditur exemplo Circulorum maioris, & minoris, qui, ſi extendantur in modum lineæ rectæ, euidens eſt, efficere duas lineas rectas, quarum altera eſt longior. Quo ſuppoſito arguit: Linea maior reſultans ex maiori Circulo habet totam longitudinem minoris, & plus. Ergo habet aliquam longitudinem, non contentam in ea, & conſequenter aliquam entitatem realem, præter entitatem eius; ex quo patet, eam plures partes habere, & plura puncta. Aſſumptum verò probatur eo argumento, quo probatur etiam, totum maius eſſe ſua parte: Eſt autem tale vnicum argumentum. Quidquid continet totum, quod continet aliud, & aliquid præter illud, maius eſt illo; ſed totum continet, quidquid continet pars eius, & aliquid aliud: ergo. Quod ſanè argumentum deſumptum eſt ex D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 10. *part.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 4. *fundamento* 2.

Ex his ſequitur, non produci noua puncta, vel nouas partes per rarefactionem; ſed pauciores partes, & pauciora puncta, ſecundùm diuerſitatem diſpoſitionum reſpondent pluribus; acquirunt verò diuerſam diſpoſitionem partes, & puncta per rarefactionem, cùm magis diſtent inter ſe, & maiorem extenſionem habeant ad locum, ad quem mouentur, dum rareſiunt.

83 Ego ſanè aſſentior, plures partes æquales eſſe in maiori Circulo, quam in minori, & materialiter infinitum vnum eſſe maius alio, *verb. grat.* ſi demus vnum numerum Leonum ex hac parte; ex alia verò quaternarium infinitorum, *verbi gratiâ* Infinitos Equos, infinitos Camelos, infinitos Elephantes, & infinitos Boues; non video quomodò in numero ſint hi omnes plures, quam ſolus numerus infinitus Leonum; nam omnes conſiſtunt in priuatione additionabilitatis; eſt etiam talis numerus, cui nihil addi poteſt; & vna priuatio non eſt maior priuatio, quam alia, (ſi eſt priuatio totius.) At materialiter, quis non videt, futura in mole quatuor hæc infinita maiora? ſed hoc nihil facit ad rationem infiniti.

At verò cùm ratio continui intrinſecè conueniat ſingulis partibus, non video, quomodò vnum continuum, etiam mole maius, habeat plures partes proportionales, & plura puncta, quàm minus continuum; non enim diuiſibilitas in infinitum competit continuo, vt eſt tantæ molis, vel magnæ, ſed vt eſt continuum; & cùm eſſentia continui ſit æquè in minori Circulo, ac in maiori, vterque erit diuiſibilis in infinitum, & infinita habebunt puncta terminantia, & continuata (ſi indiuiſibilia ibi ſunt actu) ex quo fit, vt habeant puncta, & partes proportionales totidem, quamuis partes æquales ſint maiores in circulo maiori; attamen per rarefactionem poſſunt minores coæquari, non quoad quantitatem; ſed quoad modum extenſionis, & præſentiæ localis cum maiori. Poterunt igitur partibus proportionalibus, & indiuiſibilibus vaſis correſpondere partes proportionales, & indiuiſibilia acquiri abſque noua productione, vt docent Conimbricenſes, & ſic reſpondetur ſecuriùs argumento.

Responsio autem Ruuij non placet in multis. 84
Quia non video, quomodò infinita puncta, infinitæque partes proportionales ab ipſo admiſſæ in continuo aquæ minoris vaſis, non reſpondeant indiuiſibilibus & partibus proportionalibus vaſis, quoad molem; & ſint pauciores. Nec video ad quid faciat illa doctrina de infinito ſecundùm entitatem materialem: Nam puncta, nec releuant molem, nec ſecundùm molem computantur, ſed ſecundùm numerum. Et cùm ſit infinita non minùs quàm puncta vaſis, cur non poterunt ſingulis reſpondere punctis vaſis. Ipſe quidem menſura molis dimetietur puncta, non ſecundùm rationem diſcretæ quantitatis, quæ eſt numerorum, quod patet, dum circulos vertit in lineas, & alteram alteri applicat, ac menſurat ſecundùm longitudinem: Neque enim Collegium, vel alius negat, in longiori linea contineri maiorem Circulum. De hoc egi, *tract.* 5. *diſput.* 8. *quæſt.* 3.

Præterea aberrat concedens, omnes lineas, à maiori Circulo deductas ad centrum, interſecari in aliquo puncto minoris Circuli interioris, & poſteà negat tot puncta minori Circulo, quot maiori concedit; ſed vult habere pauciora in infinitum. Si enim habet pauciora in infinitum. Ergo nulla habet, cùm, ablato numero infinito, tollatur omnis numerus in eo clauſus. Deinde ſequitur, vnum infinitum numero eſſe infinitè numeroſius altero, atque adeò in ratione formali infiniti, quod ſuprà negauit.

Quod verò ſubdit, etiam pauciora puncta circuli inferioris reſpondere ſingulis punctis exterioris, ratione diſpoſitionis circulationis, friuolum eſt. 85
Nam continuum, ſiue ſit rectum, ſiue obliquum, *verb. grat.* linea, non acquirit noua puncta, ex eo, quòd ſit recta; vel poſteà in gyrum obuoluatur; Exemplum verò, quod ipſe ſubdit de quadrato, vndique lineis obſignato, non eſt ad rem; nam adhuc menſurat ſecundum rationem, & menſuram continui, & molis, non ſecundùm numerum; menſurat etiam ſecundùm partes molis æquales, non ſecundùm proportionales.

Partes ſanè æquales ſunt maiores in maiori quantitate, *verb. grat.* vaſis, quàm aquæ; attamen non producuntur nouæ, quia priores dilatantur, & extenduntur ad locum, mutatione accidentali quantitatiua per rarefactionem partium, & extenſionem accidentalem quantitatis, per quam nec partes ſubſtantiæ, nec quantitatis adduntur, ſed omnes dilatantur accidentaliter in ordine ad locum, partes ſanè quantitatiuæ per ſe; ſubſtantiales verò ratione quantitatis.

Obiicies vltimò: Sic ſe habet rarefactio in quantitate; ſicut intenſio in qualitate: ſed hæc acquirit nouam qualitatem: Ergo.

Respondetur, negando paritatem; nam qualitas intenditur per accrementum in ſe intrinſecum; quantitas verò extenditur per rarefactionem in ordine ad locum; extenſio autem ad locum eſt accidens variabile; imò ſeparabile, vt patet in corpore ſanctiſſimo Chriſti, in Euchariſtia; vbi eſt quantitas; non extenſio ad locum, & maior extenſio, ſiue maiores etiam dimenſiones ſunt naturaliter variabiles.

QVÆSTIO V.

Quinam ſit terminus formalis Rarefactionis.

85 Prima opinio eſt, Rarefactionem per ſe terminari ad maiorem diſtantiam partium inter ſe; Condenſationem verò ad maiorem compreſſionem partium. Ita Philoſophi aliqui antiquiores apud Ariſtotelem, 4. *Phyſicorum, cap.6.* & Valeſius 4. *Phyſicorum, text.*84. *& contron.* 27. *ad Tyrones*, & & alij, apud Fulienſem, 5. *Phyſicorum, capite* 3. *articulo* 5.

Secunda opinio eſt, rarefactionem terminari ad maiorem extenſionem ad locum. Ita Recentiores nonnulli apud Ruuium 1. *de Gener. cap.* 5. *quæſtione* 2. & videtur D. Thomæ, *lib.* 2. *de Gener. lect.* 2. Sic Maſtr. *diſp.* 4. *quæſt.* 5. Ariet. 4. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 4. *art.* 3. Bonamic. *lib.* 7. *de motu, capite* 41. Ateſius *diſp.*4. *quæſt.*36. Fulienſ. *loco cit.* Euſtach. 3. *part. tract.* 2. *diſputatione* 3. *quæſtione* 6.

Tertia opinio cenſet, rarefactionem per ſe terminare ad raritatem, quæ eſt qualitas, quâ corpus diſponitur ad maiorem extenſionem, & maiorem præſentiam localem: Ita Antiquiores Ariſtotelis expoſitores: imò etiam SS. Patres; Auguſt. *capite* 12. *Cathegor. in primo Tom.* Damaſc. *cap.* 12. *Phyſicorum*, Boëtius, & Albert. *in prædicamento Quantitatis.* Author ſex Principiorum, *cap. de ſitu.* Auerroës 4. *Phyſicorum, text.* 84. & ibidem Burlæus, Capreolus *in* 2. *diſtinct.* 19. *quæſt.* 1. *artic.* 3. Argentina *in* 2. *diſtinctione* 18. *quæſt. vnic. artic.* 4. Durand. ibidem *art.* 1. *ſect.* 8. *Metaph. quæſtione* 17. Caiet. 3. *part. quæſt.* 77. *art.* 5. Ruuius *loco citato*, P. Galitius *p.* 2. *lib.* 3. *tract.* 3. *quæſtione* 3. *num.* 2. Et vt reor, eſt ſententia D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 14. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore.* vbi ait: *Raritatem, & denſitatem in ſublunaribus fieri à calore diſſoluente; vel frigore conſtringente partes materiæ*, atque adeò vult eſſe terminum per ſe alterationis, qui eſt qualitas. Ita etiam Ariſt. 6. *Phyſicorum, cap.* 2. & 2. *de partibus animalium, capite* 1.

Enim verò Fauentinus, *Theor.*44. *circa finem*, ait, dici poſſe, rarefactionem formaliter terminari ad quantitatem; cauſaliter verò eſſe in qualitate, quia raritas prouenit ex alteratione, facta in qualitate. Mox concludit, Raritatem fieri quidem in quantitate, ſed per accidens, interueniente alteratione in qualitate; & ita rarefactio, vt eſt acquiſitio nouæ quantitatis, eſt formaliter in quantitate; vt autem denotat alterationem factam per caliditatem, & frigiditatem, eſt in Prædicamento Qualitatis. Itaque videtur aſſerere cum hac ſententia, ſcilicet, rarefactionem terminari per ſe ad qualitatem.

Assero primò, Raritatem, & Denſitatem, non eſſe formaliter extenſionem ad locum; nec ad eam formaliter terminari Rarefactionem. 87

Probatur. Quæ poſſunt ſeparari, non ſunt vnum formaliter, ſed raritas, & denſitas poſſunt ſeparari ab extenſione: Ergo. Minor probatur. In Sanctiſſima Euchariſtia ſunt partes Chriſti organicæ, nempè oſſa, nerui, carnes, manus, caput, cor, cerebrum, & alia. Eſt enim ibi corpus Chriſti viuens, & ſi eſt animatum, eſt organicum: & ſi organicum, eſt quantum; & tamen non eſt ibi extenſum in ordine ad locum, vt arguit S. Bonau. *in* 4. *diſtinctione* 10. *parte* 1. *quæſtione* 2. *&* 3. quem ſequitur Ruuius *num.* 151.

Respondent Authores ſecundæ ſententiæ, negando, partes Chriſti in Sacramento habere denſitatem, & raritatem; nos verò putare ea membra rara eſſe, & denſa, quia imaginamur ea ad modum, quo ſunt in Cœlo.

Contra arguo ex D. Bonauentura, *quæſt.* 2. *citata, in corpore*, quia implicat, corpus eſſe viuum, & non eſſe organicum: & ſi ſit organicum, implicat non habere partes extra partes; & ideò quantitas etiam eâ ratione, eoque modo quantitatis, qui neceſſarius eſt ad organa conſtituenda, inter quæ requiritur raritas in quibuſdam partibus; in alijs denſitas, putà in oſſe ſoliditas, in venis, cerebro, corde, & carne raritas maior. At corpus Chriſti in Sanctiſſimo Sacramento eſſe viuum, eſt de fide.

Assero ſecundò, Rarefactionem primò tendere ad raritatem, quæ eſt formaliter qualitas. 88

Probatur à Sancto Bonauentura, *diſt.* 14. *quæſt. cit.* Quod producitur per alterationem, eſt qualitas. Tales ſunt raritas, & denſitas; quarum altera per calefactionem, altera per frigefactionem producuntur: Ergo. Eſt argumentum etiam Ariſt. 3. *Phyſicorum, text.* 86.

Dices Ariſtoteles, *cap. de qualitate in Prædicamentis*, negat, raritatem, & denſitatem eſſe qualitates. & 5. *Metaph. text.* 19. inter qualitates eas non ponit.

Respondetur Ariſtotelem 7. *Phyſicorum, cap.* 2. *ſent.* 11. & 2. *de partibus animalium, cap.* 1. eas numerare inter qualitates; ſed quia habent etiam alias rationes, puta extenſionis, ſub his rationibus eas non numerat inter qualitates, ſed collocat, vel in Prædicamento *Situs*, vt dicunt ordinem ad locum; vel in Prædicamento *Quantitatis*, quatenùs acquiſitionem, aut amiſſionem alicuius accidentis Quantitatis dicunt.

Difficultas eſt, quo pacto corpus rarefactum occupet maiorem locum, cùm anteà minor locus eſſet ei adæquatus, neque addita ſit noua quantitas, vt dixi ſuprà: Sanè non poteſt vnum corpus eſſe in locis alijs, vltra adæquatum, vt oſtendi *Tract.* 4. *diſp.* 9. *quæſt.* 3. *& Tract.* 5. *diſp.* 11. *quæſtione* 3. Similiter arduum eſt perceptu, quo pacto

cto partes corporis in condenſatione reducantur ad minorem locum abſque penetratione. Mirum, quot reſponſa hac de re circumferantur. Vide Maſtrium *diſp.4.quæſt.5.*

Complvtenses dicunt, eo modo fieri, quo papyrus inuoluitur, & explicatur.

Ioannes à Sancto Thoma reſpondet, quod indiuiſibilia inadæquatè afficiunt partes, & ideò per additionem indiuiſibilium partes extenduntur.

Non vult eruditus hic vir, vt putat Maſtrius, indiuiſibilia extendere corpus; ſed, veluti emiſſis partibus proportionalibus extendi. Quod dicunt etiam Hurtadus, Auerſa, Areſius, & alij.

Mastrivs, & Bellutus, *num.* 48. vt nodum ſoluant, confugiunt ad ſimile in quantitate ſucceſſiua motus, in quo, modò magnæ, modò paruæ motus portiones, eadem temporis duratione, tranſiliunt. Hoc ſanè non è ſola extenſione mobilis euenit, ſed ex virtute motrice, ex applicatione, &c. Ita igitur quantitas permanens quæ eſt ratio eſſendi in loco, dilataturque & reſtringitur, non eſt ratio præciſa talis effectùs, ſed euenit etiam è vario temperamento corporis; vnde eſt corpus durum, vel molle, ſpiſſum, vel rarum. Sicut igitur idem motus in eadem magnitudine factus coëxiſtit modò maiori tempori, modò minori ob diuerſitatem virtutis motiuæ: ita poteſt idem corpus eadem quantitate coëxiſtere, modò maiori, modò minori loco ob diuerſitatem temperiei, & aliorum concurrentium ad rarefactionem, & condenſationem.

89 Ad difficultatem igitur reſpondent, in rarefactione non poni corpus in pluribus locis, ſed in maiori: nec in condenſatione penetrari, ſed ſolùm poni in loco minori per ſui replicationem, neque vnam partem occupare locum alterius; alioqui non omnes eſſent denſatæ, ſed ſingulas arctari ad minus ſpatium; ſicuti idem motus velocior fit eodem tempore, neque tamen plures partes ſunt ſimul: Similiter corpus idem rarefactum, aiunt extendi ad maiorem locum per extenſionem partium acquirendo nouum locum, ſed non retinere priorem, nec duo æqualia, ſed maiorem extenſione acquirere, ſicuti eædem partes motus extenduntur.

Profectò hi plicantes papyros, & paginas explicantes, fatentur meritò, id ſibi eſſe arcanum, vt ait Poncius *in Append. Apologiæ, num. 116.* Dicere enim, corpus palmare, habens locum palmarem adæquatum, poſſe per rarefactionem acquirere locum bipalmarem, eſt repetere arcanum, non reuelare: Similitudo autem motus eſt æquè obſcura, nec reſoluit difficultatem aſſimilatam: nam non eſt idem motus, ſed diſtinctus numero ſubſtantialiter; & ſpecie accidentaliter, velox, & tardus: At quantitas hic eadem numero permanet in magno loco, quæ erat in paruo, & è contrà. Similiter & tempus eſt omninò diſtinctum: nam tempus hoc in ſingulis eſt motibus proprium, vt dixi *Tract. 5. diſput. 14. quæſt. 3.* extrinſecum verò alias partes inæquales in primo mobili numerantes habet: Atque locus in caſu noſtro eſt diuerſus: ibi autem idem remanet.

Tanti myſterij reuelatio meritò Seraphico eſt reuelata: Rarefactio enim, vt ait, non mutat partes quantitatis in aliquo eſſentiali; neque in paſſione propria, ſed in accidentibus productis per alterationem factam in ſubſtantiæ accidentibus, reſul-
90 tantibus è tali temperamento elementorum; Etenim magis frigida, & ſicca, denſiora ſunt; magis calida, & ſicca rariora, quia partes à frigore denſantur, & à ſiccitate indurantur, terra dominante; ſicuti à calore diſſipantur, & additâ ſiccitate diſperduntur. Raritas igitur eſt qualitas reſultans è partibus corporis ab inuicem recedentibus, medio aliquo corpore ſe inſinuante, putà aëre, in locum, quem aliquæ partes relinquunt recedentes, etſi non ſe diſcontinuantes ex omni parte. Quantitas igitur, quæ adhærens ſubſtantiæ, ſequitur naturam eius; ſimul cum partibus corporis ad loca alia partialia, virtute alterantis, puta caloris, abit, primum locum partialem deſerens, cui ſuccedit aliquid tenue ſimplex, puta aër; vel mixtum, putà humor, vt diſſerit Sanctus Doctor, *loco primò relato, quæſtione præcedenti.* Quare nec timendum, ne plura loca adæquata occupet, vt conſtat. Hic modus aliorum non patitur difficultates, vt ait Poncius, & hoc experimur, dum rarefacta ad ſe redeunt euaporato aere, &c.

Similiter Philoſophantes de condenſatione, quâ, conſtringente frigore, partes magis inuicem contiguæ fiunt, recedentibus intermediis particulis aëris, humoris, &c. vnde totum ſtabiliùs fit.

Tantæ molis erat per rarum reddere denſum.

Ita nec in condenſatione vna pars ingreditur locum alterius; nec in rarefactione nouum locum, maiorem adæquato, obtinet, ſed partibus veluti ſpongioſis viam aperit, intermedio ſubtiliori. Annuit Scot. 4. *diſtinct.* 12. *quæſt.* 4. Ponc. *diſput.* 26. *numero* 47. Arriaga, *diſput.* 26. *num.* 191. cum Nominalibus.

Obiicit Fulienſis Vnde nam eueniant ea corpuſcula? quo pacto ſe inſinuant? & dum ſe inſinuant, nonnè rarefactio iam facta eſt? Tandem elementa rarefiunt, nec talia corpuſcula admittunt, aut habent.

Dico, ſingula elementa comprimere partes cum partibus, & eas expandere adeò, vt rariores fiant, replentibus rarioribus ſinus propriâ ſubtiliatâ ſubſtantiâ: Sæpè verò & extraneæ ſubtiles particulæ ſe inſinuant; vt aëris ambientis in aquam calefactam.

QVÆSTIO VI.

An Corpus paruum poſſit fieri magnum abſque additione materiæ, & abſque rarefactione.

D. Bonau. in 2. diſt. 30. art. 3. quæſt. 1. in corpore.

Hanc quæſtionem ferè diſſoluimus, *Tract.* 8. 91
diſp. 3. *part.* 3. vbi vidimus corpus Euæ è ſola coſta Adæ conditum abſque nouæ materiæ additione, & abſque rarefactione: Ibi etiam D. Bonauenturam allegaui. Sic Magiſter 2. *diſt.* 18. Lyran. *ad* 2. *Geneſ.* & alij contra D. Thom. *p. p. quæſt.* 92. *art.* 3. Scot. *diſt.* 18. *quæſt. vnic.* Maſtr. *diſput.* 4. *quæſtione* 3. Ioannes à Sancto Thoma, *loco citato, D. Thom.* Colleg. & alij.

Assero affirmatiuè cum Diuo Bonauentura, ibi adducto, & hic *in margine*, & infrà *in argumentis*, & dicam etiam *parte* 3. *diſputationis*, *quæſtione* 2.

Probatvr à Diuo Bonauentura *in* 2. *diſtinctione* 18. *quæſtione* 2. *fundamento* 2. & 5. duplici Authoritate Scripturæ, altera Geneſis, vbi Deus

profi

profitetur, ſe ex coſta ſola Adæ ædificaſſe Euam, ait enim: *Tulit igitur Dominus Deus coſtam, quam ſumpſerat de Adam, & ædificauit eam in mulierem*; vbi notandum, ſolam coſtam aſſeri, ex qua ædificatum eſt corpus Euæ: Alterum exemplum eſt *Ioan. 6.* vbi Chriſtus dicitur ſatiaſſe turbam illam copioſam ex quinque panibus, & duobus piſcibus: ergo abſque additione materiæ hæc facta ſunt, alioqui dicere debuiſſet, de illa alia materia addita, quæ multò maior naturaliter eſſe debuit, fabricaſſe Euam; & ſatiaſſe turbas. Eadem habet *in 2. diſt. 30. artic. 3. quæſtione 1. in corpore, & fundamento quarto.*

Respondet Suarez *libro 3. de hominis creatione, cap. 2. numero 12.* ex proximo aëre Deum nouam ſumpſiſſe materiam, vel ex terra: Ad inſtantiam reſpondet, dici factum corpus è coſta, quia hæc fuit fundamentum fabricæ. Ita reſpondet *numero 13.* D. Thomas, *p. p. quæſtione 92. artic. 3. ad primum*, ait; Nouam illam materiam fuiſſe creatam de nouo.

92 Contra arguit Diuus Bonauentura, *loco citato*, quia falsò diceretur Deus, ædificaſſe coſtam in mulierem, vel coſta *in recto*, ædificata in mulierem; ſi alia maior materia fuiſſet aſſumpta, quin imò illa potiùs fuiſſet fundamentum fabricæ; non verò Coſta.

Probatur ſecundò à Diuo Bonauentura, *quæſtione citata, diſput. 18.* Is qui omnipotens valet facere quod maius; poteſt & id, quod minus eſt, eiuſque habet ideam: Sed Deus in creatrice virtute, & eſſentia, habet Ideam mundi producendi amplè è nihilo: Ergo & extendendi corpus abſq; noua materia, vel rarefactione; id enim quid eſt minus, vt patet. Confirmatur, non enim eſt ibi implicantia contradictionis; quod ſi ſit, oſtendatur: Sanè magnũ, & paruum ſunt in potentia obedientiali materiæ: Confirmatur ſecundò: poteſt enim Deus idem corpus in pluribus locis collocare; in quibus omnibus multiplicabit extenſiones adæquatas in loco abſque rarefactione, vel materiæ additione, obſecrò, cur nequeat Deus extendere idem corpus ad ea plura loca continuata?

Respondet Ruuius, *primo, de Gener. cap. 5. quæſt. 3. num. 170.* eſſe in potentia materiæ recipere maiores dimenſiones, media quantitate; à quantitate verò oriuntur maiores dimenſiones, ſi vel noua addatur, vel antiqua rarefiat, nec alio modo fieri poſſe; & ita ſolùm his duobus modis valent à Deo produci, & non alio medio, ſicut non poteſt producere album, niſi media albedine. Ad confirmationem ait, Poſſe Deum ponere vnum corpus in pluribus locis, non verò facere, quod intendimus; quia maior ſeparatio partium corporis inter ſe, includitur in eſſe rarefacti, quod formaliter connotatur in eſſe materiali; atque adeò intrinſecè includitur, ſicut corpus includitur in eſſe albi.

93 Enim verò non benè loquitur; nam collocatio corporis eiuſdem in ſexcentis locis, occupabit 600. loca ſuæ ſuperficiei adæquata, omninò diſiuncta; putà ſi ponitur Brixiæ, Veronæ, Vincentiæ, Patauij, Venetiis, &c. idem corpus hominis; Sicuti idem corpus Chriſti eſt in Cœlo, & fuit ſimul in via Damaſci, & poterat eſſe etiam alibi. Iam ſi idem corpus hominis extendatur ad triginta palmos abſque rarefactione, non fiet aliud, quàm extendi ad locum triginta palmorum; addendo extenſionem maiorem localem, quæ eſt accidens merum, ſeparabile à quantitate; atque adeò cùm poſſit Deus accidentia ſeparabilia producere, niſi ſint de ratione formali alterius; cur non poterit partes corporeas ſine rarefactione extendere ad locum ampliorem, eſto ſit maior ſeparatio partium etiam in naturali rarefactione corporis: Eſto extenſio includatur in eſſe etiam raro connotatiuè, ſeu connotetur à tali eſſe rarefacto: At ſimpliciter ſeparatio illa, quæ fieret à Deo, non fieret per rarefactionem, ac proinde petitur principium, dum dicitur, connotatiuum rarefactionis requiri in alio modo ſupernaturali extenſionis, qui non eſt rarefactio. Nec eſt ſimile de corpore albo; album enim eſt tale per accidens albedinis, quæ vna eſt numero ad albificandum, & hic eſt eius effectus formalis; at extenſio pluribus à cauſis poteſt venire. Prætereà (demptâ informatione) non negabo efficientiæ Dei album reddere aliquod corpus efficienter, & non per albedinem. 94
Proh Deum inopem, ſi modis naturaliſſimis, infimis alligaretur! plurima autem poteſt Deus facere, quæ homo nequit intelligere, cùm infinitis modis vnum valeat producere, & efficere; niſi includatur imperfectio, vel contradictio in tali productione. Quòd ſi Deus id tantùm poſſet facere, quod nos comprehendimus, iam potentia Dei admodum eſſet limitata, cùm non tranſcenderet noſtram capacitatem finitam. At *non eſt impoſſibile, apud Deum omne verbum*, vt ſæpè iniungit S. Bonau. *in ſuis quæſtionibus, ex 1. Luca.*

Probatur etiam à Diuo Bonauentura, *in 2. diſtinctione 30. articulo 3. quæſtione 1. argument. 1*: Ex Hugone de Sancto Victore, *libro 1. de Sacrament. capite vltimo*, (id enim ſupra naturam tantùm fieri aſſerit, vt monet ibi Seraphicus Doctor; *in reſp. & in corpore*) vt dicam *p art. 3. diſputationis; quæſt. 3.*

Obiicies primò cum Ruuio, & aliis D. Auguſt. 10. *de Geneſ. capite 26.* vltimò ait: *Quid autem abſurdius, quàm putare vllum eſſe corpus, manente natura ſuæ quantitate, quod vndique creſcat; niſi rarefiat?*

Respondet Sanctus Bonauentura, Diuum Auguſtinum ibi agere contra Tertullianum, qui volebat, animam corpoream ex paruulo ſemine creſcere cum corpore, non additione nouâ, ſed extenſione, ſicuti maſſa metalli percuſſione extenditur, & fit maior, non additione metalli, & hoc naturaliter fieri, ſicut corpus naturaliter creſcit: At Diuus Auguſtinus abſonum putat, animam eſſe corpus, & extendi ex vna parte, niſi reſtringatur in alia, ſicut naturaliter videmus metalli maſſam, dum fabri malleo ex vna parte percutitur, & creſcit; decreſcere ex alia, vel augeri latitudine, dùm tantum craſſitudine minuitur: Similiter abſonum credit maſſam corpoream, nullâ additâ materiâ, vndique creſcere naturaliter, niſi rareſcat. Hinc infert: *Quomodò igitur implebit anima ex illa ſtilla ſeminis magnitudinem corporis, quod animat, ſi & ipſa corpus eſt; cuius ſubſtantia nullo acceſſu creſcat? Quomodò inquam implebit carnem, quam viuificat, niſi tantò rarior fuerit, quantò grandius, quod animauerit?* ſupponit igitur, animam naturaliter talem eſſe, ſicut ſupponit de corpore; non autem quod Diuina dextera id non valeat. Percipiant ergo, poſſe Deum ex atomo orbem condere, qui illum è nihilo fecit. 95

Quæres: An Accrementum à Decremento; & Raritas à Denſitate differant poſitiuè.

Respondetur, differre priuatiuè; nam decrementum eſt ad priuationem alterius prioris quantitatis: Similiter condenſatio ad maiorem extenſionem per conſpiſſationem, & in hoc ſoluatur, Ità

Ruuius

Ruuius, *primo de Gener. capite* 5. *quæſtione* 10. Colleg. 4. *Phyſicorum*, *quæſtione* 2. *articulo* 2. Fonſeca 5. *Metaph. cap.* 13. *quæſt.* 9. *ſectione* 4. Diſtinguuntur ergo ſpecie, non poſitiuè; ſed ſicut generatio, & corruptio. Ita Ruuius, *quæſtione* 11. & alij.

PARS III.

DE POTENTIA GENERATIVA.

QVÆSTIO I.

Quid ſit GENERATIO *viuentium.*

96 DE Generatione egi *Tract.* 5. *diſput.* 18. Iam verò de ſola viuentium Generatione agimus; de qua Diuus Bonauentura, *in primo*, *diſt.* 9. quæ definitur ibi à Seraphico, quæſt. 1. *Eſt productio ſimilis in natura à principio coniuncto per ſuæ ſubſtantiæ communicationem.* Eodem ferè modo definitur à D. Thoma, *p. p. quæſt.* 27. *art.* 2. Ex qua definitione liquet, obiectum generationis eſſe prolem, ſimilem in ſpecie: Hanc definitionem explicat D. Th. 4. *cont. Gent. cap.* 11. Quantò aliquid eſt perfectius, tantò eſt ei intrinſeca generatio, ideò, quia Deus infinitè eſt perfectus, intrinſecum adeò habet generare, vt generatio ſit ipſe Deus formaliter, & Filius productus eſt ſanè diſtincta perſona, tamen manet in generante totus: At inanimata, circa res extrinſecus agendo, gignunt; animata verò aliquid ſanè diſtinctum numero à ſe producunt, communicando partem ſubſtantiæ ſuæ; (in quibus duobus à generatione Diuina deuiant; in qua eſt eadem numero eſſentia Generantis, & Geniti, & Generans totam communicat ſubſtantiam) non producunt tamen ex aliena ſubſtantia, ſed ex propria; ſiue ſit ſemen, ſiue aliquid, loco ſeminis, vt in plantis. Gignunt autem ſimile ex vi generationis, non per accidens, vt euenit in generatione vermis ex ſuperfluitatibus alterius viuentis. Idem habet Seraphicus Doctor, *in primo*, *diſt.* 9. *quæſt.* 1. *& ſequentibus.* Vide Ruuium *ſecundo*, *de Anima*, *cap.* 4. *quæſt.* 4.

DE Generatione, aſſerit Ariſtoteles, 2. *de Anima*, *cap.* 4. *text.* 34. eſſe opus viuentibus inter cætera naturaliſſimum, & ideò eſt magnæ perfectionis; quia, quod intenditur, & appetitur à natura eſt bonum; & quod magis appetitur, eſt magis bonum, atque adeò perfectum; ſed generatio maximè intenditur à natura, & meritò, quia finem nobiliſſimum intendit, qui eſt conſeruatio ſpeciei, ac boni communis perpetuatio, quod bono particulari conſeruationis indiuidui, intentæ per nutritionem,
97 & augmentationem intenditur, *ex* 1. *Eth. cap.* 2. vt notat Diuus Bonau. *quæſt.* 1. *diſt.* 9. *fundam.* 3. & Ariſtoteles, *loco citato.* Deinde Generatio eſt finis Nutritionis, & Accretionis; nutritur enim animal, & creſcit, vt ad perfectum ſtatum perueniens, opera perfecta faciat, inter quæ eſt generatio ſui ſimilis ex Ariſtotele, 4. *Meteor. cap.* 3. & 2. *de Anima*, *text.* 49 & patet: Finis enim arboris eſt fructus. Conſentiunt Seraphico Commentatores Ariſtotelis, apud Suarez, *libro* 2. *de Anima*, *capite* 8. *numero* 4. Opus verò generationis ideò eſt naturaliſſimum, quia natura intenſiuè, vehementiſſimè in illud inclinat, licet non extenſiuè, ideſt in pluribus: Sic exponunt Paulus Venetus *loco citato* Ariſtotelis, & Caiet.

AT Diuus Thomas, *ad textum Ariſtotelis*, 2. *de Anima*, & *p. p. quæſt.* 18. *art.* 2. naturaliſſimum credit eſſe viuentibus generare, quia hoc eſt commune omnibus ferè ſubſtantiis naturalibus, etiam inanimatis, & ideò eſt opus commune naturæ.

OBIICIT Suarez, etiam Nutritiua intendit ſpeciem conſeruare.

RESPONDETVR, non intendere per ſe primò 98
conſeruationem ſpeciei; ſed indiuidui, vt notat Ruuius *loco cit. numero* 81. vbi, laudatâ noſtrâ expoſitione, addit *numero* 8. aliam a ſe excogitatam, Quomodo naturaliſſimum, atque adeo perfectiſſimum ſit viuentibus generare: Nobiliſſimum enim eſt bono perfecto ſe diffundere, atque communicare aliis quantum poteſt; ita, vt bonum non communicatum, vel ſaltem non potens ſe communicare, quaſi ſterile, & imperfectum meritò cenſeatur iuxta id, quod dixit Deus Iſa. 66. *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipſe non pariam, dicit Dominus? Si ego, qui generationem cæteris tribuo, ſterilis ero?* ſed certum quoque eſt, viuens non poſſe communicare aliis maximum bonum vitæ, niſi per generationem: quia per nutritionem, non ſe communicat aliis. Ideò generatio, per quam diffundit bonum vitæ, communicans illud cæteris, perfectiſſimum opus naturale eſt omnium, quæ poteſt habere anima vegetatiua, & ideò naturaliſſimum. Hæc hauſit è Sancto Bonauentura, *in primo*, *diſtinct.* 9. *quæſt.* 1.

QVÆSTIO II.

Quo ordine fiat GENERATIO.

HVNC tradit Seraphicus Doctor, cum D. Auguſtino *libro* 83. *qq. quæſtione* 56. ſic dicens, *ad cap.* 2. *Ioannis.* In primis ſex diebus, lactis quaſi habet ſimilitudinem; ſequentibus nouem vertitur in ſanguinem; duodecim diebus ſolidatur, reliquis diebus formatur vſque ad perfecta lineamenta.

SVPPONO, fieri ſucceſſiuè organizationem fœ- 99
tus, eàque perfectâ, & non ante animari, vt dixi *diſputatione prima*, *quæſtione* 14. Sic enim, & in plantis videmus ſucceſſiuè formationem: Similiter & in artefactis, quæ naturam imitantur; & ratio eſt, quia virtus ſeminis eſt finita, ac proinde nequit ſuum effectum ſubitò producere.

VOLVNT igitur Ariſtoteles, & Auicenna, primò formari Cor, fontem vitæ. Galenus verò cum Hippocrate, quos Medici ſequuntur, aiunt, primò formari Hepar, & ab Hepate ad Cor, à corde ad Cerebrum procedi, tum ſimul fieri membra reliqua, his principalibus deſeruientia. Idem cenſet D. Bonauent. *ſerm.* 2. *de Sancta Agnete*, *ſerm.* 2. *de vno Confeſſ. ſerm.* 2. *de Sancto Laurentio*, & aliis locis, vt oſtendi, *Tractatu octauo*, *diſputatione* 5. *quæſt.* 17.

SVPPONO cum Seraphico Doctore, 3. *p. Centil. ſect.* 22. & 25. & *libro* 2. *Compendij Theol. cap.* 51.

&

& paſſim, triplicem dari in viuentibus virtutem. Prima eſt naturalis, ſeu nutritiua. Secunda vitalis, quæ in motu pulſuum ad diſpertiendos ſpiritus deſtinatur. Tertia eſt ſenſitiua. Prima ex Galeno ſedet in Hepate. Secunda in Corde. Tertia in Cerebro. Prima eſt imperfectior, quàm ſecunda; & ſecunda, quàm tertia. At è D. Bonauent. Prima eſt in Corde, vt dixi hic *p.p. quæſt.* 3.

PROBATVR ergo à Suarez opinio Galeni *lib.* 2. *de Anima*, *cap.* 8. *num.* 3. Natura procedit ab imperfecto ad perfectum; ſed Hepar eſt imperfectius, & quaſi fundamentum aliorum membrorum; Cor verò medium; Cerebrum autem rationem vltimi habet: Ergo &c. Hippocrates ita ſe vidiſſe teſtatur, *lib. de natura infantis*, in muliere, quæ fœtum emiſit, fabrefacto Hepate ſolo.

100 HÆC tamen ratio videtur deficere; nam proceſſus naturæ eſt perfectiſſimus; optimus autem modus fabricandi corpus, eſt, vt conſtituto vno membro principali, ſtatim exerceat ſua opera vitæ vt vitaliter fiat proceſſus ad alia membra, qui modus in Plantis apparet manifeſtè; ſed membrum principale vitæ eſt Cor: Ergo. Maior eſt Suarez *loc. cit. num.* 5. Minor eſt Ariſtotelis: Fallitur autem Suarez putans, primum neceſſarium ad opera vitæ eſſe Hepar: nam infans in vtero matris per Vmbilicum exugit ab Hepate matris alimentum iam concoctum ſanguinis, non autem Chylum, atque adeò eget primò corde ad perficiendum ſanguinem, & tedem animæ conſtituendam; ſanguis enim formatur in Hepate, vt ait Suar. *lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 6. Deinde, ſi primò animatur Hepar, quomodò in prima concoctione ſua, quæ eſt ſanguinis, ſubminiſtrata per venas Cordi, inuenit Cor animatum ad purificationem ſanguinis? Quod ſi ab imperfectis natura incipit: Ergo primo pedes, & manus intexit.

PRÆTEREA ſi priùs animatur Hepar: deinde poſt, tempore, Cor informatur aliâ animâ, id eſt ſenſitiua, vt ait Suar. *num.* 5. & 6. Quomodò corpus Chriſti in primo inſtanti animatum illis animabus, fuit aſſumptum à Verbo? Si enim aſſumptum, eſt animatum illis animabus; ſequitur dimiſiſſe illas animas, poſtquam eas aſſumpſerat. Si autem aſſumpſit corpus, animatum ſimul anima rationali, & aliis; implicat, duas vegetatiuas, & duas ſenſitiuas animas ponere aſſumptas. Si verò aſſumptio fuit facta poſtea: Ergo corpus Chriſti non in inſtanti ſubſtantialiter, ſed decurſu temporis eſt organizatum, & animatum, contra Sanctos Patres, quos *tertia parte* referam, *tract. de Incarnatione, diſp.* 29. *quæſt.* 3.

101 SVAREZ *num.* 7. deſcendit ad opinionem D. Bonauent. inuitus; ait enim, membra principalia, id eſt, Hepar, Cor, & Cerebrum, eodem inſtanti informari anima perfecta.

PROBATVR ab ipſo, ratione D. Bonau. allatâ, *diſp.* 1. *quæſt.* 14. quia Anima eſt actus corporis organici. Ergo requirit organizationem iam perfectam, vt informet. Enim verò, cùm hæc ſit definitio, omni animæ conueniens, debet concedere, Hepar, Cor, & Cerebrum, nulla animâ informari ante perfectam organizationem; ſed, per te, perfecta organizatio eſt ſimul: Ergo. Confirmatur; nam Anima non eſt actus vnius organi, ſed corporis organici, pluribus organis conſtituti: Ergo, etiamſi demus, Hepar priùs elaboratum, quàm Cor, aut Cerebrum, non informabitur tamen animâ, antequam organizatum ſit totum corpus.

QVÆSTIO III.

An per GENERATIONEM *aliquid Patris tranſeat in Filium.*

D. Bonau. in 2. d. 30. art. 3. quæſt. 1.
D. Th. p. p. q. 119. art. 2.

HÆc quæſtio includit eam: An ſemen, quod transfunditur ad fœtum efformandum, ſit tantùm aliquid ſuperfluum ex alimento; non aliquid de veritate humanæ naturæ.

QVÆSTIO igitur in forma eſt hæc: An ſemen, quo fit generatio, ſit ſubſtantia traducta ab Adam, & aliis Progenitoribus: An verò ſit ex alimento concocta.

PRIMA opinio eſt Magiſtri *in* 2. *diſt.* 30. totum 102
ſemen transfuſum, quo Proles gignitur, eſſe à Primo Parente deriuatum; atque adeò nihil intrinſecum, ex alimento emulſum, tranſite in prolem. Quomodò autem tantula materia adeò multiplicata ſit, variæ ſunt opiniones. Aliqui enim dicunt, fieri à Deo miraculis abſque nouæ materiæ additione, ſicut multiplicauit panes in deſerto; & coſtam Adæ ad formandam Euam: Alij fieri virtute corporum cœleſtium: Alij volunt, id fieri naturaliter.

SECVNDA opinio eſt, Totum id, quod tranſit per generationem in prolem, eſſe ab Extrinſeco emulſum è ſuperfluitate alimenti neceſſarij, ad conſeruationem indiuidui. Ita D. Thom. *loc. cit.* Albert. *tract. de Animalibus*, *tract.* 5. & 6. Sotanus Epheſius *in Iſagoge, cap.* 16. Scot. *in* 2. *diſtinct.* 20. *quæſt.* 2. Durand. *diſt.* 30. *quæſt.* 3. Maior *diſt.* 13. *quæſt.* 6. Baſſolius *diſt.* 33. *quæſt. vnica, art.* 3. Abulenſ. *in cap.* 4. *Exodi*, *quæſt.* 24. Et plurimi Medici cum Galeno, *lib.* 2. *de Semine, cap.* 4. poſt Pythagoram apud Plutarchum, *lib.* 5. *de placitis Philoſophorum, cap.* 3. Ruuius tandem 2. *de Anima, cap.* 4. *quæſt.* 3. *num.* 56. Fauent. *in* 2. *diſp.* 11. Suar. *lib.* 2. *de Anima, cap.* 10. & *cap.* 12. *num.* 9. Videtur Ariſtotelis, 1. *de Gener. Animalium, cap.* 17. & 18.

TERTIA opinio media, eſt D. Bonauen. Semen, quo fit propagatio, non eſſe ex ſolo alimenti ſuperfluo, ſed ex humido aliquo, etiam radicali. Vult igitur Adamum tranſmiſiſſe ad filios aliquid radicale ſui, & illud augmentatum ex additione Humidi alimentalis in Caïno, Seth, &c. Caïnum verò, & Seth tranſmiſiſſe aliquid de illo radicali, quod ſparſum erat in toto corpore, & hoc mixtum cum alio fuiſſe, & infectum ſucceſſiuè; ſicuti ſi 103
quis in maſſa paſtæ ponat fermentum, tota commaculatur: & ſi hæc in alia maiori, eam commaculat, & hæc alias fermentat. Vide Diuum Bonauenturam.

ASSERO primò, Materiam Generationis non eſſe totam deciſam ex Adam.

PROBATVR à D. Bonauent. quia euidens eſt, non fuiſſe tot Atomos in primo ſemine, deciſo ex Adam, quot homines progeniti ſunt.

QVONIAM verò reſpondent aduerſarij, multiplicatum eſſe vno ex tribus modis, ſuprà dictis.

ARGVIT primò ad probandum, hanc multiplicationem non eſſe factam miraculosè. Hunc verò modum dicendi, & cæteros ſibi contrarios impugnat ſenſu, ratione, & authoritate.

PRIMÒ

Primò enim, ſenſu videmus ſic hominem ex homine generari; ſicut aſinum ex aſino, & plantam ex planta: Si igitur alia viuentia producuntur ex materia addita, & ſenſus noſter non fallitur; idem erit dicendum de corpore humano.

Ratione etiam repugnat illa opinio, non enim eſt generatio naturalis, niſi ea, quæ fit à natura: Si ergo generatio hominis eſt miraculum, ſubminiſtrata à Deo materia, non eſt vera generatio.

Avthoritate item refellitur D. Auguſtini, *decimo ſuper Geneſ. ad litt. cap.* 20. *&* 21. *Tomo* 3. ait: *Nos fuimus in Adam ſecundùm corpulentam ſubſtantiam, & ſecundùm ſeminalem rationem: At Chriſtus ſolùm ſecundùm corpulentam ſubſtantiam.* Quod ſi corpora noſtra deducerentur ex Adam, miraculo ſupra naturam; iam non eſſemus in eo ſecundùm rationem ſeminalem, quia vis ſeminalis dicit vim actiuam. Ideò enim & Chriſtus non contraxit originariam labem, quia non deriuatus eſt ſeminaliter ex Adam, ſed mirè, agente Spiritu Sancto: vnde, etiamſi non fuiſſet Deus, adhuc non contraxiſſet culpam, ſi eò tantùm miraculo eſſet con-
104 ceptus, vt notat Fauentinus *in* 3. *diſputatione* 11. *poſt Diuum Bonauenturam, in* 3. vt dicam 3. *part.* & D. Thom. hic, *ad* 4.

Contra ſecundum modum dicentium, hanc multiplicationem fieri virtute corporis cœleſtis, quòd in corpore humano dominatur, poſſit quippè corpus luminoſum in ſe ipſo lumen multiplicare.

Ipse ſenſus huic modo obuiat. Nullum enim corpus cœleſte multiplicat lumen in ſe, ſed in externo.

Ratio eſt, quia multiplicatio per virtutem creatam, eſt ab aliquo ſimili actiuo; ſi ergo formæ tantùm eſt augere, & forma non aſſimilatur materiæ, ſed alteri formæ, impoſſibile eſt aliquid multiplicari per virtutem creatam, quantùm ad materiam.

Avthoritas etiam repugnat, quia lumen egrediens à corpore luminoſo, corpus non eſt, nec habet in ſe materiam, vt aiunt Sancti Patres, relati *diſput.* 1. *Tractatûs* 5.

Tandem viſum eſt *Trac.* 5. *diſp.* 1. *quæſt.* 2. & *diſp.* 2. *quæſt.* 1. & *diſp.* 5. *quæſt.* 1. Corpora omnia mixta, præcipuè humanum, non è natura cœleſti; ſed ex elementis eſſe conflata.

Contra tertium modum, qui ponit, hanc multiplicationem fieri virtute materiæ, & formæ, eò quòd materia non ſit extenſa in ſe, ſed ratione formæ: vnde quantula ponatur materia in aliquo corpore, poteſt amplè extendi, ſi daretur agens imprimens formam requirentem tantam extenſionem: Similiter & forma habet virtutem multiplicandi ſibi ſimile, ſic è paruulo ſemine oriuntur ſegetes ſegetum; ſyluæ ſyluarum; populi populorum, vt dicit D. Auguſtinus, *libro de vera Religione, cap.* 42. *Tomo* 1.

Contra, quia huic modo ſenſus repugnat: Si enim in his, quæ generantur, incrementum fieret per multiplicationem, abſque additamento, tunc mundus iſte eſſet multò maior, quàm fuerit à principio, & viſibiliter creſceret quotidie: Non enim poſſet dici, quòd per reſolutionem decem grana frumenti aeducantur in vnum.

Ratio etiam pugnat, quia materia non eſt ſubiectum tranſmutationis alterius, niſi ſub aliquo eſſe. Vnde, etſi materia corporalium per intellectum abſtrahi poſſit a forma corporum, nunquam tamen per virtutem alicuius creaturæ poteſt expoliari omni extenſione, & formâ corporeâ. Ideò ſæpè D. Auguſtinus ait: Impoſſibile eſſe ex corpore fieri 105
Spiritum. Ita ſuper *Geneſ. ad litt.* & *libro de immortalitate animæ*; Si igitur hæc materia ſub tali eſſe ſtatum habet, & determinationem in ſua extenſione, vltra quam, natura non poteſt producere; quia, vt ait Ariſtoteles, 2. *de Anima*, text. 36. & 41. *Omnium natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti.* Sequitur, impoſſibile eſſe, aliquam rem corpoream augeri abſque ſui rarefactione, vel alterius appoſitione: intellige naturaliter (ait D. Bonauentura.)

Avthoritas etiam obuiat Hugonis de Sancto Victore, *libro* 1. *de Sacramentis, part.* 6. *capite vltimo.* Vbi talem multiplicationem ſoli Deo poſſibilem ait: Confirmatur ex Diuo Auguſtino, *decimo, ſuper Geneſ. ad litt. cap.* 24. *&* 26.

Assero ſecundò, materiam generationis non eſſe totam ex ſuperfluo alimenti, contra ſecundam ſententiam.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura, *in corpore* experimento ſenſus, quia videmus prolem ſæpè aſſimilari Auo, Proauo, Atauo, & Antè natis: ergo videtur, quod de illis ſit aliquid traductum. Deinde videmus hominem ex frequentia actuum venereorum attenuari, & mori. Videtur ergo, in ſemine emiſſo non eſſe ſola ſuperfluitas alimenti; ſed etiam aliquid radicalis virtutis; & ita proles non ſolùm eſt de ſuperfluitate alimenti; ſed etiam de veritate generantis.

Respondet D. Thom. *ad* 2. quòd aſſimilatio geniti ad generantem non fit propter materiam; ſed propter formam agentis, quod generat ſibi ſimile; quare, vt aliquis aſſimiletur Auo, non oportet, vt materia corporalis ſeminis fuerit in Auo; ſed quod ſit in ſemine aliqua virtus deriuata ab anima Aui, mediante Patre.

Pace S. Doctoris: Virtus aſſimilatiua huic magis, quàm illi, non poteſt eſſe ab anima; quia non fit aſſimilatio ſecundùm animam in prolineatione membrorum; quia anima non operatur, niſi ſecundùm id quod aſſimilat, quod eſt proportionatum aſſimilato; hoc autem eſt corpus.

Praeterea animæ omnes noſtræ, ſecundùm 106
D. Thomam, 22. *quæſtione* 5. *articulo* 4. *ad* 3. & 3. *parte, quæſtione* 69. *art.* 4. *ad* 3. ſunt æqualis capacitatis, & diuerſitas venit ex diuerſitate corporum, quia ſunt eiuſdem naturæ: Tunc ſic. Virtus aſſimilatiua huic magis, quàm alteri, & multò magis virtus aſſimilatiua pulchriori, & perfectiori cæteris, non venit ex anima; ſed ex corpore; ſed hæc virtus eſt à forma: Ergo in corpore eſt forma corporeitatis, per quam traducitur illa proportio membrorum, & lineamentorum.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura, *in corpore.* Alimentum corporis generantis ſæpè eſt ex carnibus bouis, vel porci, & ſimilium. Si igitur ſemen eſſet de ſuperfluo alimenti, homo genitus ex ſemine, maiorem affinitatem haberet cum boue, & porco, quàm cum patre, & aliis conſanguineis, & ita omnis conſanguinitas tolleretur.

Respondet Diuus Thomas; Affinitatem non attendi ſecundùm naturam; ſed magis ſecundùm deriuationem formæ.

Contra: nam conſanguinitas ſonat corporis vicinitatem, de qua dantur etiam multi gradus, etiam inter eos, qui non deriuantur ab inuicem, vt inter fratres, conſobrinos, nepotes, & patruos, vt arguit D. Bonau. *fundamento* 5.

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura ibi. Ex

Ex D. Auguſtino 10. *ſuper Geneſ. ad locum citatum, cap.* 20. habetur, Quod omnes fuimus in Adam ſecundùm corpulentam ſubſtantiam,& ſecundùm ſeminalem rationem, & quod maius eſt, Apoſtolus
107 ait, Romanos 5. *Omnes in Adam peccauerunt*, & ad Heb. 7. *Leui in Lumbis erat Abrahæ; quando decimatus eſt*, ſi autem ſemen, ex quo gignimur,eſſet ex ſuperfluo alimenti;non eſſet generatio,nec cognatio vera: nam generatio viuentis eſt productio de ſua ſubſtantia: nec poſſent verificari ſupradicta teſtimonia; non enim fuiſſemus in Adam ſecundùm geminos modos, nec in Adam peccauiſſemus, nec Leui in Lumbis fuiſſet Abrahæ, qui fuit Atauus.

Respondet D. Thomas,nolle D. Auguſt. nos actu in Adam fuiſſe, vel ſeminalem aſtruere rationem propinquam, vel ſubſtantiam eius,vel illius recentioris hominis,ſed quia vterque fuit in Adam ſecundùm originem; nam etiam materia corporalis, quæ miniſtrata eſt a Matre(quam vocat D. Auguſt. corpulentam ſubſtantiam) deriuatur originaliter ab Adam; & ſimiliter virtus actiua exiſtens in ſemine patris, quæ eſt huius hominis propinqua ratio ſeminalis; ſed Chriſtus dicitur fuiſſe in Adam ſecundùm corpulentam ſubſtantiam; ſed non ſecundùm ſeminalem rationem, quia materia corporis eius, quæ miniſtrata eſt à Matre Virgine, deriuata eſt ab Adam; ſed virtus actiua non eſt deriuata ab Adam; quia corpus eius non eſt formatum virtute virilis ſeminis: ſed operatione Spiritus Sancti.

108 Contra: accipio totum id, quod Abraham effudit ad generationem Iſaac, certum eſt, fuiſſe comparatum per ſe ex alimento ab ipſo Abraham: Similiter materia ſiue ſanguinis,ſiue ſeminis matris, quam materiam vocat corpulentam ſubſtantiam, certum eſt,comparatam fuiſſe à Sara in ætate adulta: Ergo non deriuatur ab Adam; nam etiam virtus actiua ſeminis ſequitur ſubſtantiam ſeminis, ſed ſemen eſt ex ſuperfluo alimento Abrahæ: Ergo non protrahitur vſque ab Adam.

Vrget S.Doct. quia omnes in Adam peccauimus, & maculam in anima, quæ bona creatur à Deo, contrahimus, dum vnitur carni contaminatæ in Adam; quomodo autem contaminata eſt caro illa, ex qua formatus eſt Iſaac, ſi tota fuit noua de ſuperfluo alimenti, vel progenita de alimento Abrahæ?

Confirmatvr à Diuo Bonauentura, *fundamento ſecundo*, ex Diuo Anſelmo, *libro de Conceptu Virginis, capite* 2. vbi ait: *Quia tota natura humana in illis erat, & nihil extra ipſos erat, tota infirmata eſt, & corrupta.*

Probatvr quartò à Seraphico Doctore, *fundamento vltimo.* In reſurrectione vnuſquiſque reſurget in ſuo corpore, vt habet 19. Iob. *Scio quia in carne mea ſurrecturus ſum.* Iam demus, Sultanum Ibrahimum, nutritum carnibus humanis, genuiſſe Sultanum Vſſainum, qui eſt Magnus nunc Turcarum Imperator;ſi ſemen eſt ex ſolo alimento, cùm huius corporis alimentum ſit de veritate alterius hominis vorati, redibit ad primum corpus, & ei reſtituetur: Ergo Sultanus Vſſainus non reſurget, quia non habebit corpus: Ergo oportet, vt ſemen etiam ex alia ſubſtantia Patris traductum ſit in filium.

109 Assero tertio, Etiam aliquid ſanè de ſuperfluo alimenti eſt in ſemine.

Probatvr primò à D. Bonau. *in corpore*, ex Ariſtotele, *lib.* 2. *de Animalibus*, *capite* 18. vbi ait: *Semen eſt ſuperfluitas vltimi cibi.*

Probatvr ſecundò à D.Bonau.ibi,ex D.Auguſt. *lib. de vera Religione, cap.* 40. & *de Spiritu, cap.* 2. & 4.

Probatvr tertiò. Omne augmentum, quod fit naturaliter,vel fit per rarefactionem,vel per additionem: ſi ergo omnes homines ex illo ſemine ſolo,quod ex Adam deciſum fuit,geniti ſunt,neceſſe eſt,illud eſſe auctum: Ergo hoc factum eſt, vel per rarefactionem, vel per additionem: Non per rarefactionem; quia nec tot atomi fuere in illo ſemine,quot homines fuere ex eo producti: ergo per additionem: ergo aliquid additum eſt extrinſecus de eo, quod ex alimentis emulſum eſt.

Si dicas; auctum eſt neutro iſtorum modorum, ſed per multiplicationem.

Contra arguit ex Hugone de Sancto Victore, *lib.* 1. *de Sacram. p.* 9. *cap. vlt.* vbi ait, Talem modum multiplicandi abſque additione,vel rarefactione ſoli Deo eſſe poſſibilem. Hoc vidimus etiam, *quæſt.*6. *partis ſecundæ, de Augmentatione.*

Confirmatvr quintò à Sancto Bonauentura: Non poteſt animal nutriri, niſi apponatur aliquid extrinſecum, per quod nutriatur: Ergo pari ratione, nec poteſt augmentari, niſi addatur aliquid extrinſecum; nam augmentatio ſupponit nutritionem. Hàc diſtinctione eliduntur omnia aduerſariorum argumenta: Nam argumenta Magiſtri probant, aliquid propagari à parentibus ex Adam,in quo,vt ait D. Anſelmus, erat tota natura humana, tanquam in principio: ſic ſaluatur lex cognationis; imò ex hoc, quod aliquid etiam extrinſecus additur, fit, vt qui vicinior eſt, ſit magis coniunctus ſanguine; & quod linea conſanguinitatis aliquando terminetur, & qui magis diſtant à ſtipite, minori vinculo conſanguineitatis coniungantur. 110

Si dicas, etiam illam partem debuiſſe multiplicari,quia non fuere tot atomi in illo ſemine, quot proceſſere ex eo homines.

Respondet Sanctus Bonauentura *ad* 5. Semen etiam eſſe quantum mole, & eſſe quantum virtute; At quantitas virtutis ſe tenet ex parte formæ,& poteſt dici ratio ſeminalis; & hæc, cùm ſit forma, eſt multiplicabilis; Itaque ex hoc ſaltem poteſt inducere incrementum in materiam ſibi appoſitam. Quantitas verò molis, quamvis parua,poteſt tamen ita extendi, vt commiſceatur valdè magnæ quantitati per eam naturam, quâ omne Corpus eſt diuiſibile in infinitum, & ſic magnæ quantitati poteſt commiſceri & totum trahere ad naturam ſuam, & ex illa totali quantitate poteſt aliud fieri, quod non fieret de ipſo ſemine per ſe, & quotquot fiant de illa totali quantitate, dicuntur facta per ſe: Nec tamen ibi oportet diſtinguere diuerſas partes, ex quibus diuerſa fiant in illo ſemine primordiali, ſed ſolùm in proximo, pro eo, quòd illud per additionem alimenti adauctum eſt.

Salvatvr etiam identitas eiuſdem corporis in reſurrectione, quia caro ſecundùm ſpeciem, non poteſt in alterum conuerti, ſiue hoc ſit ob naturalem appetitum tendentiæ ad propriam animam, ſiue ob prouidentiam Conditoris. Reſurget autem ſemen in genito, non in generante; nam ſpectat ad totam naturam geniti at in generante ad partem tantùm, & hanc ordinatam ad aliud, vnde etiam delectabilitate effuſum eſt, vt notat

notat D. Bonau. *diſt.* 20. *art.* 1. *quæſt.* 2. *ad* 3. Igitur ad veritatem naturæ geniti ſpectat. Vnde ſi mulier faciet abortum ante animationem, illud in nullo reſurget.

Id verò, quod obiicit Magiſter *Matth.* 15. & *Marci* 7. Nihil tranſire per nutritionem in ſubſtantiam aliti, ſed in ſeceſſum elabi, vnde nec poſſe in ſemen conuerti ad prolem formandam, iam ſolutum eſt *part.* 1. *diſputationis*, *quæſt.* 5.

Argumenta verò D. Thomæ probant, verè aliqnid etiam de ſuperfluo alimenti impendi ad fœtum procreandum: Sic intelligendus Ariſt. *loc. cit.* ſic Gloſſa, *in Luca* 11. ſic D. Aug. ſuprà, 3. *aſſertione* adductus, vbi etiam alias rationes produxi. Ideò ſaluatur, quomodo natura delectatione effundat ſemen, quia eſt ſuperfluum, & quia ordinaria ad aliud. Vide D. Bonauenturam.

111 Ex his ferè ſolnta eſt quæſtio: An ſemen ſit animatum.

Dicendum enim erit informari anima, aliquam eius ſaltem partem, quæ eſt ſpiritoſa (eſto craſſior non ſit animata:) Ita Galenus, *lib. de Maraſ. cap.* 5. Paramatus *lib. de ſemine*, Zimara *ad* 2. *de Anima, text.* 43. Valeſius *lib.* 2. *controu. cap.* 9. Plato *in Timæo*, Themiſtius 2. *de Anima*, *text.* 6. & multi Recentiores. Germanus *in Epitome librorum de Anima.* Iacobus de Forliuio *ad* 23. *Canon.* Caiet. *p. p. quæſt.* 118. *art.* 1. vbi ait, illud habere corpus Heterogeneum. Suarez, *lib.* 2. *de Anima*, *cap.* 12. *num.* 9. Ariſt. 2. *de Gener. animalium*, *cap.* 3.

Scio oppoſitum teneri à multis, inter quos adducitur D. Thomas *loco cit.* & 2. *contra Gentes*, *cap.* 89. & *de Potentia, quæſt.* 3. *art.* 9. *ad nonum*, & *art.* 12. Verum D. Thomas ſolùm ſignificat, formam illius ſeminis non eſſe animam in genito introducendam, vt notat Suarez, *loco citato*, *num.* 10. Citantur etiam Scotus *in* 4. *diſt.* 44. *quæſtione* 1. Abert. 2. *part. ſumma de homine*, Fernelius *lib.* 7. *ſuæ Philoſoph. cap.* 13. Iandunus 7. *Metaph. q.* 19. Thomas, Gabr. *lib.* 1. *Tract.* 5. *quæſt.* 5. Vide Ruuium 2. *de Anima, cap.* 4. *de potentiis animæ vegetatiua, num.* 59. Euſtach. 3. *p. Tract.* 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 2.

Probatur igitur noſtra ſententia primò ex dictis; quia ſemen eſt de veritate naturæ humanæ ex parte.

112 Probatur ſecundò ex fructibus arborum, qui ſunt ſemina, & tamen viuunt.

Respondet Ruuius *num.* 6. Fructus, vt ſunt partes coniunctæ arbori, eſſe partes viuas, &c. at vt ſemina ſeparata, non viuere.

Nobis ſat eſt, viuere in ſuo ſubiecto; ſic etiam ſemen animalium deciſum, non amplius viuit; ſed retinet virtutem organizandi ſibi ingenitam. Quod enim aiunt aliqui in deciſione accipere animam aliam vegetatiuam, mihi non placet; quia gratis ſine fundamento effingitur; nec eſt neceſſaria ad organizandum, vt dixi *diſp.* 1. *quæſt.* 17.

Probatur à Ruuio, *num.* 64. quia ſi ſemen in deciſione amittit animam, eam ſanè amittit per corruptionem: Ergo non diſponitur vt ſit corpus viuens, ſed vt ſit cadauer.

Hæc ratio mihi non probatur; non enim ſemen in deciſione amittit animam ex aliqua corruptione; ſed ex diſcontinuatione; ſicuti ſi aliquis manum abſcindit. Deinde, eſto ibi inueniretur aliqua corruptio, adhuc poſſet diſponi ad vlteriorem animam; ſicuti, cùm è carne vlcerata naſcuntur pediculi, aut vermes.

QVÆSTIO IV.

In quo Subiecto ſit Potentia Generatiua.

Aliqui dicunt virtutem generatiuam eſſe non in ſemine ſolo, ſed in viuente toto eſſe virtutem ſeminis laboratricem. Ita Hippocrates, *libro de Genitura*, & *lib. de locis.* Albert. *in* 2. *de Anima, text.* 2. *cap.* 7. Hanc ſententiam refellit Ariſt. 1. *de Gener. animalium, cap.* 17. & 18. Galenus ſæpè. D. Thom. *p. p. quæſt.* 119. *art.* 2. & *in* 2. *diſt.* 30. *q.* 2. *art.* 1. D. Bon. *in* 2. *diſt.* 20. *q.* 2. *fundam.* 2. Suarez, *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 7. Ruuius 2. *de Anima*, *cap.* 4. *de Potentiis Vegetatiuæ, q.* 3. *num.* 66. Fernel. *lib.* 3. *Phyſiolog. cap.* 2. Paral. *lib. de ſemine*, & alij ex Medicis, quos citat Valeſ. *lib.* 1. *Controuerſiarum*, Bartholin. *lib.* 1. *cap.* 22. Veſalius *in Anotom.* 113

Probatur à Diuo Bonauentura, ex Anatomia, quà ſeminis vaſa diſtincta ſecernuntur: Eſtque argumentum validum, apud Anatomicos euidens.

Hinc deducit S. Doct. *loc. cit. in* 2. *diſt.* 20. *q.* 2. *fund.* 2. etiam in ſtatu innocentiæ futuram ſeminis deciſionem, quia vaſa illa in primis parentibus condita ſunt.

Ad argumentum aduerſariorum patet ſolutio; nam ſi virtus formatiua ſeminis eſt in omnibus membris, vt è ſingulis formetur virtuoſum ad ſingula membra cudenda; iam ſemen erit paruum animal, & in ſingulis formabit vtriuſque parentis membra; atque adeò omnes erunt Hermaphroditi.

Quæstio autem eſt: Quodnam præciſè ſit ſubiectum, in quo ſemen formatur. Communiter teſticulis adſcribitur ab Anatomicis apud Bartholinum, *lib.* 1. *cap.* 22. vbi adducit Veſalium *in Anat.* Dodonæum, *obſeru.* 39. Hoſman. *de Gener. cap.* 18. Carpum Biolanum, & alios, qui in ſectis teſticulis ſæpè id repererunt; Etſi aliquando ſeroſum liquorem viderint, in quem ſemen reſolutum forſitan erat. Hæc eſt ſententia D. Bonauenturæ, quam probat modeſtè *in Diæta, tit.* 6. *cap.* 2. nam *Matth.* 19. continentia ſuadetur ſub metaphora caſtrationis, etenim reciſis teſticulis, non generatur, vt patet experimentis.

Hinc refelluntur Ariſtoteles, Cremoninus, Fallopius, Spighelius, Regius, Teſtibus officium hoc negantes; Similiter Smetius, Fontanus, Cabrolius, Hoſmannus, dicentes aliquos ſine teſtibus generaſſe.

Hic Anatomici ſolent cerebrum elambicare in aſſignanda cauſa cuiuſdam ſuæ praxis, quam experiuntur proficuam.

Dicunt, magnum eſſe conſenſum teſticulorum cum partibus ſuperioribus; præcipuè cum Corde, cum Capite, cum inſtrumentis vocis. Ideò Epithemata cordialia, & refrigerantia in cordis deliquiis, in Hæmoragia, in vocis oppreſſione vtiliter teſticulis applicant; eaque, ac ſi cordi aliiſque partibus affectis eſſent applicita, plurimum iuuant. Experimur etiam, à pubertate vocem pati mutationem, vt notant etiam Muſici: ſed rationem adhuc emendicant, vt fatetur Neotericus Bartholinus, *loco adducto*. 114

Hippo

Hippocrates, *libro de ſemine* docet, teſticulos conferre ad vocis confirmationem. Hinc maſculi tempore pubertatis vocem mutant. Hinc vox mutatur in caſtratis; Equus caſtratus hinnitum deperdit. Capo canere deſinit; aut cantum infirmiorem reddit. Rationem verò huiuſce mutationis ignorat; & Bartholinuss *lib.* 2.*cap.* 21. cum omnibus Medicis ſilet.

Galenus autem omnia reſoluit, ratione generali, in teſtibus ſpiritum gigni, qui per totum corpus diffunditur. Enim verò in omni morbo deberent mederi teſticulis, eos temperando, Iacchinus Laurentius, & Hoſmannus dicunt, id euenire ex animi affectibus, quia libidini iunguntur. Inſtat Bartholinus, nam Eunuchi libidinoſi ſunt, & iracundi.

Mercatus dicit, ſpiritus vberes in teſtibus colligi, & per corpus ſpargi.

Contra; nam corpora glanduloſa inepta ſunt ad ſpirituum generationem, aut viuacem eorum diſtributionem, vt docet Galenus, nec in teſtibus ſunt meatus ad hoc peragendum.

Thomas à Vega, & alij dicunt, auram quandam ſeminalem in generatione ſeminis eleuari, & ad cor inſinuari; hos autem ſpiritus eſſe virulentos. Sanè Tauri, Arietis, Hirci, & aliorum non caſtratorum carnes virus diffundunt, quod non faciunt carnes caſtratorum. Huic ſubſcribit Bartholinus, donec probabilior appareat ratio.

Hoc Secretum Helmontius dominio adſcribit; ſicuti ſtomachus vtero dominatur, ſed quâ viâ, neſcitur.

Vveslingius hæc agnoſcit ab inſiti caloris in copioſa materia, quæ in ſemen verti debebat, oppreſſione. Conſenſum verò cum corde à neruis, & ſanguinis circulatione ſumit. Alios retuli *Tract.* 8. *diſp.* 5. *quæſt.* 13. confusè, & Pithio more locutos.

Qui Seraphicum legerit *in Diata, tit.* 3. *cap.* 4. & *in opuſc. de profectu Relig. cap.* 39. *& ſeq. libro* 2. *cap.* 54. *& ſeq.* & *in ſpeculo animæ, cap.* 3. & *opuſc. de modo confitendi*, & *de puritate conſcientiæ, cap.* 8. & 10. videbit, cum vidiſſe allatas rationes, & ad medicinam contra libidinem, eas conſideraſſe, ac melius omnibus penetraſſe.

Sic autem diſſerit: Semen è ſanguine, nutritioni reſiduo, concoquitur in teſtibus ad generationem. Quod ſi nimium alimenti accipiatur, eâ materiâ calente replentur vaſa; & ſuperfluum expelletur; & quia è materia calenti, & ſpiritoſa, maximè vino, fit; virus emittunt nimij caloris, & ſpirituum, ac materiæ incoctæ, fumantis, & ardentis ad partes ſuperiores per venarum meatus, vt dixi *loco citato, diſputatione* 3. *part.* 1. *quæſt.* 3. de circulatione ſanguinis. Ita hi ſpiritus virulenti inficiunt cor; euaporant per Tracheam ad os, vnde vox læditur adoleſcentum, qui incipiunt ſemen producere, & multum comedunt, ac bibunt: ſimiliter per Arterias è corde exhalant virus ad caput, vbi fit inflammatio ſanguinis, & Hæmoragia. Hæc verò ſpiritu ſuo inuoluit, & modeſtiâ obſcurat Seraphicus, inferens, virus è vaſis ad cor, ad linguam, ad imaginatiuam, etiam ad alios ſinus cerebri in animæ, ac corporis ruinam, tranſuolare.

QVÆSTIO V.

An in vtroque Parente ſit Potentia Generativa Activa.

Pervvlgata eſt Ariſtotelis ſententia, fœminam paſſiue tantùm ſe habere ad viuentium Generationem, cum eo eſt Diuus Thomas 3. *parte quæſtione* 32. *articulo* 4. Idem habet Philoſophus *primo, de Generatione Animalium, capite* 2. & 20. & 15. *de Animalibus, cap.* 25. & 26. quem carpit Bartholinus, *lib.* 1. *capite* 26.

Opposita fuit ſententia Hippocratis, *libro de Genitura*, & *libro de animatione fœtus*. Galeni, *libro ſecundo de ſemine, capite quarto*, & omnium Medicorum, quibuscum ſtat Sanctus Bonauentura *in* 3. *diſtinctione* 4. *articulo* 3. *quæſtione prima*, Scotus ibi, *quæſtione vnica*, Suarez, 2. *de Anima, capite* 12. *numero* 2. Collegium *primo, de Gener. capite* 4. *quæſtione* 27. Veſſalius, Vallisvirdis, Bartholinus, & cæteri Anatomici. 115

Assero, etiam fœminam actiuè concurrere ad generationem, & in ea eſſe potentiam generatiuam.

Probatvr primò à Seraphico Doctore, *in corpore*. Aſſimilatio effectus ad cauſam venit à forma operante, non à principio paſſiuo; quia agens eſt quod aſſimilat ſibi paſſum; ſed proles ſæpè aſſimilatur magis matri: Ergo. Ratio verò, cur actio matris aliquando ſuperet virtutem ſeminis virilis, aſſignatur ab Hippocrate, *loco citato*: quia eius ſemen ſæpè eſt calidius. Hâc ratione vtitur Suarez, *num.* 2.

Probatvr ſecundò à Sancto Bonauentura, *in ſecundo, diſtinctione* 20. *quæſtione ſecunda, fundamento ſecundo*, ex Anatomiâ, quâ videntur vaſa ſeminum etiam in mulieribus: ſemen autem, ſæpè etiam magis ſpiritoſum inde erumpit, vt patet in ſimilitudine. Hoc argumento vtitur Suarez, *loco citato*, & allegati Anatomici.

Probatvr validiùs, à Sancto Bonauentura, ex Diuo Damaſceno, *libro tertio, de fide, capite ſecundo*, vbi ait: *Beatam Virginem habuiſſe virtutem Verbi ſuſceptiuam, & generatiuam*: Sic etiam Eccleſia canit: *Genuit puerpera Regem*; ſed generare eſt agere, Quod ſi merè paſſiuè ſe habuiſſet, non fuiſſet maior affinitas quàm limi ad Adam, aut coſtæ ad Euam.

Respondet Diuus Thomas, Beatam Virginem ſatis fuiſſe genitricem, paſſiuè ſe habendo; non enim fuit Pater, ſed mater.

Contra: Nam Sanctus Damaſcenus diſtinguit concurſum paſſiuum, recipiendo Verbum in corpore diſpoſito; & actiuè generando. Quoad animalia certum eſt non omnia generare, vt ſunt plurima, quæ ex putri fiunt materia; ſimiliter nec perfecta ſemper generare. De quo plura, & facilia multi ediſſerunt. 116

Probatvr à Iunet. *capite quarto, quæſtione quarta*, quia, ſi duo animalia diuerſæ ſpeciei coëant, ſæpè filius ſimilis eſt matri. Vide Delrium, *lib.* 2. *quæſtione decima-quarta, diſquiſitionum Magicarum.*

DISPVTATIO IV.

De Anima Sensitiva.

Latior hæc Diſputatio in plura Segmenta diuidetur : Primò igitur de Senſibus in genere : poſtmodum verò in particulari diſſeremus.

De Sensibvs In Genere.

CAPVT I.

ORDINE Ariſtotelico, de Obiecto priùs, & de his, quæ cum Obiecto faciunt ad Senſationes, ideſt, de Speciebus Intentionalibus, agam.

QVÆSTIO I

An Obiectum SENSVVM *ſit ſingulare, & quomodo.*

1 SCOTVS, in opinionibus afferendis ſubtilior, ſecedens à communi loquendi vſu; ſingulare non eſſe obiectum ſenſuum in hac vita, ſub proprio ſingularitatis conceptu, ait, ſed ſolùm ſub conceptu naturæ ſpecificæ. Ita *in 2. ſent. diſt. 3. quaſt.* 21. ſoluendo ſecundam rationem Henrici; *& in 4. diſt. 45. quaſt. 3. ad 3. principale* : & *in 3. diſt.* 10. *q.* 3. *ad vlt. principale* reſpondens : & *in 7. Metaph. q.* 15. Quibus locis docet; ſingulare non cognoſci pro hoc ſtatu ſub conceptu proprio ſingularitatis, cognitione abſtractiua ab intellectu. Ex quo habetur, neque à ſenſu percipi; nam intellectus rem percipit, vt ſibi à phantaſmate offertur. In terminis verò id habet *in 2. diſt. 3. quaſt. 1. litt. C.* & *in 1. diſt. 3. q. 6.* quem ſequuntur Scotiſtæ, ex quibus Fauent. *Theor.* 87. Cauell. 2. *d. 3. q. 1.* vbi Lichetus *Canon. 1. Phyſ. quaſt. 2. art. 1.* Trombetta *in Metaph. quaſt. 6. & 7.* Anton. Andr. ibi, Maſtrius *diſp. 4. quaſt. 3 num.* 28.

2 ATTAMEN ſingulare eſſe obiectum ſenſus docet D Bonau. *in 1. d. 39. art. 1. quaſt. 2. & 3. & in 2. d. 3. part. 1. quaſt. penult. ad penult.* vt exponit Trigoſius, *quaſt. 9. articulo 3. dub. 1.* & *lib. 2. Compend. cap.* 35. D. Thom. *p. p. quaſt. 12. art. 4.* & *quaſt.* 80. *art. 1.* & *quaſt. 44. art. 7. q. 85. art. 1. & 3.* & alibi, quos cæteri ſequuntur, ex quibus Zimara *in adnot. in Iandun. 3. Metaph. errore 2.* impugnat Scotum.

ASSERO, ſingulare ſecundùm rationem ſingularis, percipi à ſenſu.

3 PROBATVR à D. Bonauentura *in 2. diſt. 3. part. 1. art. 2. quaſt. 2. ad penultimum*, ex illo Ariſtotelis Axiomate apud omnes trito, *primo Poſter. text.* 45. vbi in hoc diſtinguitur ſenſus, ab intellectu, quòd ſenſus eſt ſolùm ſingularium; at intellectus eſt etiam vniuerſalium. Hâc authoritate vtitur Zimar. *loco citato* : Confirmatur à Diuo Bonauentura *in 2. diſtinctione 8. p. p. quaſt. vlt. ad 4.* ex Boetio, idem aſſerente.

RESPONDET Fauentinus, *capite* 2. & Maſtrius *loco citato*, eatenus ſenſum non eſſe vniuerſalium; quia quod à ſenſu cognoſcitur, non cognoſcitur ſub conditionibus vniuerſalibus.

CONTRA arguo ex Diuo Bonauentura, *loco citato*, & *libro 2. Compend. Theol. cap. 34. & 35.* Quia tunc nulla eſſet differentia inter obiectum Senſûs, & Intellectûs, quia Intellectus eſt circa vniuerſale. Confirmatur ex Ariſtot. 1. *Metaph.* vbi ait : *Cognitiones ſingularium eſſe maximè proprias ſenſuum.* & 2. de anima, ait: *Dum ſingulare ſentitur, vniuerſale intelligitur*, vt refert S. Doctor, *loco citato*, & *lib. de ſomno, & vigilia*, ait : *Sentire, eſt ipſius ſingularis.*

RESPONDET Fauent. ex Scoto *in quodlibet.* 4 *quaſt. 13. art. 2.* Potentias diſparatas habere obiecta diuerſa : Sic obiectum Viſûs eſt diuerſus ab obiecto Auditûs, &c. at potentias ſubordinatas, quales ſunt Senſus, & Intellectus, non habere obiecta diuerſa, ſed eadem; ita tamen, vt potentia ſuperior percipiat aliquid, quod non percipit inferior : Sic igitur ſenſus, & intellectus percipiunt ſingulare; ſed intellectus percipit ſub ratione magis vniuerſali. Igitur Ariſtoteles non vult, quòd ſingularitas ſit obiectum ſenſuum; ſed vult notare, quòd ſingularitas eſt conditio agentis; quia obiectum non mouet ſenſum, niſi, vt eſt in ſingulari aliquo, & indiuiduo.

CONTRA eſt expreſsè Ariſtoteles. Id, quod propriè eſt obiectum, non eſt mera conditio; ſed ſingulare eſt maximè propriè obiectum, prout diſtinguitur ab vniuerſali; vt habet Ariſtoteles *allegatis locis* : Ergo ſingulare, vt ſingulare, differens ab vniuerſali, eſt proprium obiectum intellectus; ſed differt ab vniuerſali per ſingularitatem : Ergo hæc eſt ratio obiecti; non autem conditio *ſine qua non*, vt ait Fauent. *loco cit.* ita & Anton. Andr. 1. *Metaph. quaſt.* 8.

PROBATVR ſecundò. Illud formaliter ſentitur, quod repræſentatur per phantaſmata, ex Scoto, locis primò adductis, & Fauent. *Theor.* 86. ſed phantaſma repræſentat ſolùm ſingulare ex Scoto, *in primo, diſtinctione 6. quaſt.* 3. & Fauent. *Theor.* 79. *cap.* 4. Ergo. 5

DICET Faber, repræſentare ſingulare ſub conceptu ſolùm naturæ ſpecificæ, & vniuerſalis : Ita *Theor.* 86.

CONTRA arguo. Nulla eadem ſpecies eſt per ſe repræſentatiua obiecti ſub oppoſitis rationibus : ratio ſingularis, & ratio vniuerſalis ſunt oppoſitæ rationes : Ergo phantaſma non poteſt repræſentare obiectum ſub ratione ſingularis, & ſub ratione vniuerſalis : at repræſentat obiectum per ſe ſub ratione ſingularis; Ergo non poteſt repræſentare idem obiectum ſub ratione vniuerſalis.

HOC totum argumentum eſt Scoti *in primo, diſtinctione 3. quaſtione 6.* & Fauentinus, *Theor.* 79. *cap.* 4. ad litteram; & apertè deducitur ex S. Bonau. *locis adductis.*

SI dicas, eandem ſpeciem ſub alio, & alio lumi- 6 ne, repræſentare obiectum, ſub alia etiam, & alia ratione.

CONTRA; quia lumen phantaſmatis, ſeu ſpeciei eſt vnum; eſt enim à ſenſu eodem. Vrgeo. Vt phantaſma repræſentet vniuerſale, debet in ſe continere naturam vniuerſalem virtualiter; ſed phantaſma eſt ſingulare hoc modo,

nullo

nullo autem pacto includit naturam vniuerſalem: ergo non poteſt eam repræſentare. Totum argumentum eſt Fabri, *loco citato*.

Si dicas, phantaſma repræſentare ſingulare, vt alligatum accidentibus, quæ ſimul nequeunt alteri conuenire; non autem ſingulare, quoad ſubſtantiale indiuidui, vt videtur reſponſio Fabri hic.

Contra. Indiuiduum includit in ſe naturam, & quidditatem, non abſolutè; ſed contractam; ita, vt vnam tantùm portionem ſingularem includat: Ergo phantaſma, quod repræſentat ſingulare, *verbi gratiâ*, Socratem, non poteſt repræſentare naturam, & quidditatem vniuerſalem, quia illa non eſt in Socrate, ex natura rei; ſed ab intellectu agente efformatur. Hoc eſt argumentum Fauentini *Theor. 79. cap. 4.*

Obiiciunt primò Faber, & Scotus. Potentia cognoſcens aliquod obiectum ſub ratione ſingularitatis, poteſt illud diſtinguere à quolibet alio diſtincto numero: ſed ſenſus id non valet: Ergo. Minor probatur; quia non poteſt diſtinguere radios Solis, qui ſunt diſtincti numero. Confirmatur; nam ſi Deus ponat duas albedines in vno pariete, non poterit eas diſtinguere. Hoc argumentum efficaciſſimum acclamat Meldula.

Respondetur; Viſum, & alios ſenſus, diſcernere indiuidua, cuius ſignum eſt, quod Senſus conuertitur ad hoc, *verbi gratiâ*, coloratum, magis quàm ad illud: & ad hoc pulchrum, non ad aliud. Quod verò non diſtinguat radios Solis, eſt; quia à vehementi ſenſibili læditur: Similiter, nec omnes cernet albedines poſitas ſupernaturaliter à Deo; quia ſunt extra ordinem naturalis diſtinctionis, quæ eſt obiectum naturale ſenſûs: Sufficit igitur Senſui, vt feratur in obiectum, debitâ proportione poſitum, medio non impedito, & potentiâ non malè affectâ; vt notat Sanctus Bonauentura, *in ſecundo, diſtinctione octaua, parte ſecunda, articulo primo, quæſtione tertia*, explicans illud Ariſtotelis effatum, de ſenſu, & ſenſibili: *Senſus circa obiectum proprium non fallitur.* Quando igitur eſt aliquod impedimentum, non eſt mirum, ſi ſenſus non percipiat; tale eſt in vehementi ſenſibili Solis, & in duabus albedinibus: Sicuti cùm Cingari corrigiolam inuoluunt; at verò certum eſt, poſitis certis proportionibus, indiuidua, ſub ratione ſingulari, percipi; vt vidimus.

8 Opinio verò Scoti prætendit, nunquam ſentiri, vt patet locis adductis. Ipſe verò arguit ex duobus ſingularibus, vt colligat vniuerſalem aſſertionem; quod eſt vanum. Hoc idem de intellectu currit; vt notat D.Bonau. *in 2. diſt. 3. part. 1. art. 2. quæſt. 2. ad penultimum.*

Obiiciunt ſecundò, Scotus *in 2. diſt. 24. quæſt. 1. ad 2.* & Fauent. hic, *cap.* 1. ſi ſingularitas eſſet obiectum ſenſuum, tot eſſent obiecta, quot ſingularia; ſed vnuſquiſque ſenſus ſolùm habet vnum obiectum: ergo. Probatur ſequela; nam ſenſus diſtinguuntur per obiecta: ergo obiectum debet eſſe aliquid commune vniuerſale, in quo omnia ſingularia conueniant.

Respondetur, vnum eſſe obiectum, in quo conueniunt indiuidua, ideſt, coloratum eſſe, vel luminoſum; At ſenſus non præciſè coloratum, ſed hoc, & illud percipit; ſicuti etiam intellectus habet pro obiecto ens, & tamen percipit hoc, & illud, & ſi ratio Scoti eſt valida; erunt tot obiecta intellectus, quot ſunt entia; ſic etiam per ſingularia colligitur, hoc non eſſe obiectum illius; *verb. grat.*

ſonum obiectum Viſus: Et per hoc patet *ad tertium* Fabri.

Obiiciunt vltimò: Sicut ſe habet potentia 9
materiæ, reſpectu formarum eiuſdem rationis, ita potentia cognoſcitiua, reſpectu obiectorum eiuſdem generis erit vna, non numero, ſed genere: ergo potentia ſenſitiua reſpectu obiectorum eiuſdem generis erit vna, non numero; ſed genere, illis obiectis reſpondens: Obiectum ergo non erit aliquid vnum numero.

Respondeo, Argumentum eſſe pro me: vna eſt, enim potentia materiæ remota, attamen ſecundùm diuerſas diſpoſitiones ad ſingulas formas tendit; ita etiam potentia ſenſitiua.

Collige; obiectum ſenſuum eſſe ſenſibilia; pro cujuſq; potentiæ varietate diuerſa, quæ in ſingulari percipiuntur: Sic obiecta ſenſuum internorum ſunt quidquid ſenſibus externis percipitur, perfectiore tamen ratione.

Probatur à Scoto, *quæſt. 13. in quodl. art. 3.* atque Fabro, *Theor. 87. cap. 1.* ſenſus communis, & ſenſus particularis ſunt potentiæ ſubordinatæ ſingulæ cognitiuæ: Ergo habent obiecta ſubordinata, vt ſuperior percipiat, quidquid percipit inferior: Eſt ratio D. Bonauenturæ, *3. part. Centiloq. ſect. 20.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm Obiectum SENSVVM *diſtinguatur in Senſibile proprium, commune, & per accidens.*

Hæc eſt diuiſio Ariſtotelis, *2. de Anima, cap. 5.* 10
& 6. repartientis obiectum ſenſuum, quod eſt ſenſibile. Eum imitatur D.Bonau. *Tom. 7. in Itinerario mentis in Deum, cap. 2.* & communiter Philoſophi: Senſibile proprium eſt, quod eſt proprium obiectum vnius tantùm ſenſus, alios eiuſdem ordinis excludens, poteſt enim ab alio ſuperiori ſentiri; ſic color, qui eſt obiectum viſus poteſt ſentiri etiam à ſenſu communi: Ea verò enumerat S.Doct. *loc. cit.* vbi Colorem, & Lucem ait eſſe obiectum Viſus; ſonum Auditus; Odorem Olfactus; Saporem Guſtus: Et quatuor qualitates obiectum Tactus: Similiter obiectum proprium vnius ſenſus, imprimit propriam ſpeciem, & ſentitur per ſe ab vno ſenſu inter multos eiuſdem ordinis; poteſt tamen ſentiri per accidens ab alio.

Est autem ſenſibile per accidens, quod ſenſum 11
non immutat; ſed tantùm cognoſcitur per immutationem alterius obiecti, cui coniungitur. Hoc modo, ſubſtantia corporea, eſt per accidens ſenſibilis; quia ſui ſpeciem ipſa in ſenſum non imprimit; coniungitur tamen ſenſibilibus, quæ imprimunt: Eſt autem neceſſe ad hoc, vt aliquid ſit ſenſibile per accidens, vt non modo coniunctum ſit ſenſibile per ſe; ſed, vt ex vi ſenſationis, per ſe ipſum ſentiatur: Sic albedo, *v.g.* quia immutat ſenſum non in abſtracto; ſed in ſubiecto; ideò per accidens ſubiectum ſentitur. Ita D. Bon. *ad cap. 1. Eccleſiaſt.* & *in 4.* vbi de potentia Corporis Chriſti in Euchariſtia agit.

Neque verò neceſſe eſt, ſenſibile per accidens diſtincte cognoſci ab eo ſenſu, à quo per accidens ſentiri dicitur; ſed ſufficit, vt ex vi cognitionis ſenſus vnius, ſtatim quippiam aliud cognoſcatur ab eodem ſentiente: Sic dulcedo lactis dicitur per accidens ſenſibilis viſui; non quia ab ipſo viſu

percipiatur ; ſed quia eà albedine viſa, ſtatim cognoſcit tunc coniunctam illi eſſe dulcedinem ; oportet tamen hoc fieri ex vi ſenſationis, non per diſcurſum. Vnde, licèt Deus ex ſenſibilibus effectibus cognoſci queat, non tamen dicetur per accidens ſenſibilis.

Sensibile Commune eſt, quod à pluribus ſenſibus percipitur per ſe. Quomodo autem inter ſenſibilia per ſe numeretur, diſputant multi : Percipi verò illud omnes concedunt ; vt notat Seraphicus Doctor *in Itinerario, c.*2. & *in* 4. *diſt.*12.*p.*1. *art.*2. *quæſt.* 3. Bellarminus, *de Euchariſtia, libro primo, capite* 14. & *libro* 3. *capite* 24. *ad primum.*

12 Qvidam enim putant, ſenſibile commune, dici ſenſibile per ſe, reſpectu interioris ſenſus, qui communis appellari ſolet, in quem proprias ſpecies imprimit, cum tamen in externos nullam imprimat. Ita Commentator 2, *de Anima, text.* 65. Apollin. *quæſtione* 18. & Perſpectiui aliqui, vt Aliac. *in* 2. *ſua Perſpect.uæ*, Vitell. *libro* 4. *Opt.* Ciruellus, *libro primo, capite* 6. *concil.* 3. Aliqui tamen Auerroiſtæ ita explicant : Dici ſenſibile commune ; non quia per ſe percipiatur à ſenſu communi interno, ſed quia percipitur a ſenſu, vt habet naturam ſenſus cum aliis communem, *verbi gratiâ*, à viſu, vt ſenſus eſt. In primo tamen ſenſu, opinio eſt falſa ; nam ſenſus internus ſpecies recipit mediis externis. Præterea euidens eſt, ſenſibilia communia ab Ariſtotele nominata, cognoſci exteriori ſenſu. Hæc verò ſunt Numerus, Magnitudo, Figura, Quies & Motus ; vt notat Diuus Bonauentura, *loco citato*, & poſt eum Suarez *libro* 3. *de Anima, capite* 8. *numero* 3. Ruuius, 2. *de Anima, capite* 6. *de obiectis, quæſtione* 11. *numero* 34. Tolet. 2. *de Anima, quæſtione* 14.

In vltimo etiam ſenſu eſt falſa ; quia Viſus, & Tactus ſoli percipiunt figuram ; ſi autem eam perciperent, quatenùs ſunt ſenſus ; cur etiam ab aliis, *verb. grat.* Olfactu, Guſtu, & Auditu, qui ſunt ſenſus, non perciperetur ?

Alii verò dicunt, ſenſibile commune imprimere ſenſui externo propriam ſpeciem, ſe repreſentantem, & hanc eſſe diſtinctam à ſpecie proprij ſenſibilis. Citantur Scotus *in* 4. *diſtinctione* 11. *quæſt.* 3. *ad* 2. Gandau. 2. *de Anima, quæſtione* 17. Ægidius, *eodem libro, ad text.* 65. *dub.*2. Iand. *quæſtione* 18. Ruuius 2. *de Anima. quæſtione* 32. Philat. *ad text.*5. Merin. *diſp.*6. *quæſtione* 3. Cathar. *quæſtione* 3. *articulo* 4. Villauer. *capite* 5. *quæſtione* 5. Rabeſan. *diſp.*4. *quæſt.*5. Rocch. *quæſt.* 32.

13 Alii dicunt, ſenſibile commune, eadem ſpecie ſenſibilis propriæ, per ſe videri; ita vt ſenſibile proprium producat ſpeciem ; quoad entitatem ; ſenſibile verò commune addat ei modum, vt, *verb. grat.* color in corpore ſphœrico videtur à viſu ; & ſanè, vt color, producit ſpeciem ; at figura illa addit modum, quo color aliter ſenſum viſus afficiat, quam ſi eſſet in quadrato. Ita Diuus Thomas, *p.p. quæſtione* 17. *articulo* 2. & *quæſtione* 78. *articulo* 3. *ad* 2. Caiet. Iauellus, quos adducunt, & ſequuntur Suarez, *loco citato, à numero* 5. Toletus, *loco citato*, & Ruuius, *numero* 137. adducens etiam Bannem, Philopon. S. Thomam Thiennenſem, Venetum, *capite* 11. *ſecundi, de Anima*, Ferrar. *capite* 6. & alios. Inclinat Scot. 4. *diſtinctione* 49. *quæſtione* 3. Maſtr. *diſp.* 4. *quæſtione* 5. Poncius *diſput.* 2. *quæſtione* 9. Complut. *diſp.* 9. Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſp.*1. *quæſt.* 3. Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.*4. *art.*2. At Cauellus *ad quæſt.*6. eſt anceps.

Alii verò, de quibuſdam ſenſibilibus aſſerunt, ea producere propriam ſpeciem : Sic Caietanus, 2. *de Anima, capite* 6. Iauellus, *quæſtione* 24. Arriaga *diſp.* 4. *ſectione* 1. qui de ſola Vbicatione hoc concedit. Auerſa *quæſtione* 52. *ſectione* 4. id admittit de ſenſibus communibus, in ordine ad Tactum, ſi eſſent a propriis ſeparati.

Abiecta prima opinione, videtur mihi ſecunda probabilior ad mentem D. Bonauenturæ, *in* 4. *diſtinctione* 49. *articulo* 3. *quæſtione* 2. *argumento* 3. *addito reſponſo*, & *Itinerario, capite* 2. vbi videtur arridere, & *in* 2. *diſtinct.* 2. *part.* 2. *quæſt.*1. 14

Assero, Senſibile commune emittere propriam ſpeciem.

Probatvr à D. Bonauentura, *loco citato.* Ea, quæ poſſunt per ſe, ſeparatim ab omni alio ſenſibili, percipi, emittunt propriam ſpeciem ; ſed Magnitudo, Numerus, & Figura ſunt huiuſmodi : Ergo. Maior eſt clara. Minor probatur : Si quis tangat corpus cœleſte, fieret ſenſatio illa per Tactum, vt luce clarius eſt ; ſed Cœlum nullum habet ſenſibile proprium Tactus, quia caret omninò qualitate tangibili, quæ ex elementis fit : Ergo ſolùm ſentiretur Magnitudo, & Figura eius, quæ ſunt ſenſibilia communia, quod fatetur Cauel. 2. *de Anima, capite* 6.

Respondent Complutenſes, in Cœlo ſentiendas qualitates tangibiles, duritiem, mollitiemve, ſi ſunt liquidi ; hæ etenim non modò è primis elementorum qualitatibus oriuntur.

Contra : ſeparentur iſtæ à Deo, adhuc ſentietur magnitudo, quod fruſtrà ſupponunt falſum, vt ait Poncius, *numero* 92. Ideò reſpondet, magnitudinem, quà parte eſt impenetrabilis, eſſe proprium ſenſibile tactus : Eſto magnitudo, vt dicit extenſionem partium extra partes, ſit ſenſibile, commune Tactui, Viſui, & Auditui.

At ſubtilitas hæc arguta retunditur. Concedit ergo, hac ratione, experimentum. Ita ſenſibile commune abſque proprio, immittere ſpeciem. Addo, & ſub ratione impenetrabilis, eſſe viſui commune: Sic video pluuiam non penetrare Tecta, globum è bellico tormento excuſſum arma non peruadere. & ſexcenta alia; ſic videns per Cœlos ſolidos ſaxum non deſcendere, hoc diſcernit abſque diſcurſu. 15

Respondet Ruuius *loco citato, numero* 144. cum Scoto, & Maſtrio, negando experientiam: quia nequit obiectum ſecundarium percipi, ſine primario. Secundò : quia Senſibile commune pertinet ad obiectum ſenſuum ſolummodò, in quantum determinat, & modificat proprium; & ideò nec ſpecies ratione ſuæ entitatis ipſum repræſentat, ſed ſolum moraliter : Infert igitur, quòd manus tangens Cœlum, non ſentiret eius quantitatem, ſed tantùm ratione impenetrabilitatis Cœli ſentiret ſe non poſſe vlterius progredi, quod ſi niteretur peruadere Cœlum, ſentiret repelli manum, & dolorem in brachio ſine aliqua impreſſione qualitatis à Cœlo, vel ſine diſtemperatione.

Hæc tamen reſponſio nil premit: nam obiectum 16
ſenſibile commune, non eſt obiectum ſecundarium, ſed primarium, nec merum modum addit ſpecici, vt oſtendi, cùm per ſe moueat potentiam : At eſto eſſet modus; certum eſt habere ſuam ſpeciem : nam qualitates tangibiles aliam impreſſionem faciunt in corpore ſphœrico : aliam in quadrato. Aliam impreſſionem facit coloratum, vt ſtat: aliam, vt mouetur, & non merum modum, vt putat Tolet. Confirmant Rocch. & Rabeſ. Si manus tangat Pomum eodem

dem gradu calidum ; ſentit figuram , non calorem, & album motum mox quieſcere. Sed non probant, quia primum per molle , durum , & alia propria ſentiri poteſt : alterum per calores, &c. Bonum eſt autem exemplum cæli ; nam ſentit ſolam ſuperficiem, ab eaque repellit manum. Similiter, ſi gyraret circum , ſentiret Sphœram repellentem : Ergo ſentiret figuram. Similiter ſi vnum cælum poſtea penetraret, quod ſiſteret, & aliam ſuperficiem contiguam tangeret, ſentiret aliud corpus moueri ; hoc verò ſtare , vt luce clariùs conſtat : Similiter ſentiret numerum ſtellarum , ſi ab vna ad aliam euolans , oculis clauſis circumduceretur ; Ideò ſentiret omnia ſenſibilia communia , & nullum proprium. His quid clarius?

Obiiciunt primò Ruuius *num.* 140. Suarez, *num.* 8. Toletus *con. l.* 1. Senſus non percipit formas abſtractas , ſed in concreto , vt viſus non albedinem ſentit ; ſed hoc , vel illud album ; quia calor ſine quanto, eſt indiuiſibilis, quod etiam Ariſtoteles docet de ſenſu, *cap.* 6. vbi ait : *Senſus coniunctior eſt , ac ſingularium ſenſibilium perceptiuus eſt , non ipſarum formarum.* Hinc habemus , ſenſibile proprium cum communi imprimere vnicam ſpeciem, cùm ſint inſeparabiliter coniuncta.

17 Respondetvr primò , retorquendo argumentum. Id, quod eſt ratio ſentiendi aliud , eſt obiectum magis per ſe , & primarium : ſed per vos quantitas eſt ratio ſentiendi obiecta peculiaria Viſus : Ergo quantitas eſt obiectum primum per ſe. Tunc ſic : obiectum per ſe primum mouet ſenſum, ſua propria ſpecie , per Ruuium ſupra , & alios. Sed quantitas , ex conceſſis , eſt obiectum per ſeipſum : Ergo.

Respondetvr ſecundò , tametſi ſenſibile commune plerumque ſit ſimul inſeparabiliter cum proprio ; attamen habet diſtinctam entitatem ſenſibilem ; nam ſi eſſet vna entitas ſenſibilis, *verb. gratia.* Coloris ; & Magnitudinis, ea ratione, qua tactus percipit Magnitudinem, perciperet etiam Colorem. Enim verò ſæpe ſeparantur , vt dixi ſuprà. Adde, eſſe falſum , Senſibile commune , & proprium vniri inſeparabiliter , vt dixi , quippè in cœlis eſt ſenſibile commune ſine proprio : Itidem poſſet Deus ſenſibilia propria , puta qualitates , à quantitate ſeparare ; ſicuti ſeparat quantitatem à ſubſtantia in Euchariſtia ; & eas qualitates modo indiuiſibili ponere , ſicuti ponit in Sanctiſſimo colores, odorem corporis Chriſti, &c. An verò tunc ſentirentur, de hoc erit quæſtio ſequens. Dicere autem tunc non fore ſenſibiles , eſt circulus.

Obiicit ſecundò Suarez. Senſibile commune ; & proprium non conueniunt in vna ratione ſenſibilis : Ergo non poteſt vtrumque immutare ſenſum per propriam ſui ſpeciem. Antecedens patet. Conſequentia probatur , quia vna potentia ſolùm poteſt immutari ab vna ratione obiecti , per quam diſtinguitur ab aliis potentiis, vt ait Poncius, *num.* 90.

18 Respondetvr , negando Conſequentiam ; nam vna potentia immutari poteſt ab vna ratione formali obiecti ; ita vt ſub illa ratione ab alio ſenſu non immutetur : non enim ab obiecto materiali ſpecificatur potentia , ſed à formali , vt docet D. Bonauent. *locis adductis , diſt.* 2. *quæſt.* 3. Iam verò Magnitudo , vt viſibilis , non percipitur ab alio , quàm à viſu : ſub hac igitur ratione continetur inter obiecta Viſus , licèt ſub alia ratione, vt tangibilis, *verb. grat.* ſit obiectum Tactus ; nec mirum , eandem rem ſub diuerſis rationibus , diuerſas reſpicere potentias , vel habitus. Sic etiam Magnitudo , vt menſuralis , eſt obiectum Mathematicæ ; vt viſibilis, Perſpectiuæ. Obiectum igitur ſpecificans viſiuam potentiam non eſt color ; ſed viſibile. Vnde negatur & antecedens , prout aſſumitur.

Obiicit ſecundò. Si ſenſibile commune efficit propriam ſui ſpeciem ; vel efficit eam eiuſdem rationis in omnibus ſenſibus , vel diuerſæ. Si primum, quomodò varij ſenſus poſſunt actuari ſpeciebus eiuſdem rationis. Si ſecundum ; quomodo idem ſenſibile multiplicabit ſpecies diuerſas , cum ſit idem, eodem agens modo.

Respondetvr, ſenſibile commune, vt dixi , mouere diuerſis ſpeciebus diuerſos ſenſus ; agit enim diuerſis modis , *verb. grat.* vt eſt tangibile, per ſpeciem Tactus ; vt eſt viſibile, per ſpeciem viſiuam , &c. Sicut enim ſenſibilia communia ſunt entia magis de neceſſitate naturæ ; ita plures habent operationes.

Obiicit tertiò. Senſibile commune , & proprium vno actu ſentiuntur : Ergo per vnam ſpeciem ; hanc autem imprimit ſenſibile proprium. Antecedens primum probatur ; Nam , quando video hominem ambulantem, vno actu video hominem, & deambulantem.

19 Respondetvr , diuerſis actibus ſentiri ſenſibile proprium , & commune , cuius ſignum eſt , quod ſæpè vnum ex eis perſeuero ſentire , & ceſſo ab alio ; vt cùm homo deambulans mox quieſcit ; video adhuc hominem , & non ampliùs deambulantem. Signum ergo eſt vnam ſpeciem manere, & aliam euaneſcere , atque adeò eſſe duas realiter diſtinctas.

Obiicit quartò Toletus. Sequeretur, Quantum abſque colore poſſe mouere ſenſus. Probatur Sequela : Si ſunt duæ ſpecies , & non vna per alteram , quamvis ſeparentur , adhuc mouebunt.

Respondetvr primò, concedendo ſequelam, vt oſtendi experimento cæli. Idem eſſet , ſi eſſet corpus in aëre Sphœricum ; à quo Deus auferret colorem.

Respondetvr ſecundò , retorquendo argumentum. Si Color emittit ſpeciem , & non per quantitatem : Ergo , etiamſi ſeparetur à quantitate per Dei potentiam , videbitur , quod eſt falſum ; nam erit indiuiſibile, vt dicam *quæſtione ſequenti.*

Obiicit quintò Toletus. Dicant mihi iſti ; quæ ſpecies à numero exit , diſtincta à ſpeciebus propriis ; & quæ à motu ? quæ à quiete ? Profectò non eſt inuenire. A multitudine enim quomodò vna ſpecies ſimplex erit, & à motu vna ſpecies permanens , & à quiete ; quæ priuatio eſt , vna poſitiua ? Vanum eſt ergo id affirmare.

Dicam libenter , hanc ſpeciem eſſe numeri, vt viſibilis eſt. Sicut igitur ſpecies plurium albedinum recipitur in oculo ; ita etiam plurium diſtinctorum numero corporum ; quia albedo non ſpectat ad obiectum proprium viſus , vt eſt vna , vel plures numero , hoc verò ampliùs diſcernitur ſpecie noua , ſiue ſimplex ſit , ſiue pluribus vnitatibus, nihil refert. Similiter ſpecies motus non eſt permanens ; niſi vt repræſentatum obiectum præſens eſt, & quia videtur moueri , vt eſt adhuc præſens , ideò eâ ſpecie permanente videtur , nec vllum inuenio in hoc nodum. 20

Ad vltimum dico , non ſentiri quietem, vt eſt priuatio motus formaliter , ſed tantùm materialiter , vt dicit permanentiam in eodem ſitu ; & ità circa tale obiectum elicit potentia actum , & ab eâ

recipit ſpeciem, vt ſui immemor fatetur Toletus *quæſt. ſequenti, cap.* 15.

Tandem videns Maſtrius, arduum eſſe explicare, quo pacto ſenſibile commune poſſit modificare ſpeciem ſenſibilis proprij; nam iſte modus, vel eſt eiuſdem rationis in omnibus ſenſibus, vel diuerſis; adhæret Anerſæ, dicendo, ſpeciem propriam repræſentari cum omnibus affectionibus communibus, & propriis.

An verò materiæ priuationes cadant ſub obiecto ſenſus; Dico cum Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 21. *part.* 2. *quæſt.* 3. priuationes proprij obiecti per accidens percipi, vt tenebras ab oculo, ſilentium ab aure: At quies non eſt priuatio obiecti proprij, nec eſt mera priuatio, vt dixi.

Privationes quidem obiectorum ſenſibilium, non afficiunt potentiam, nec circa eas elicitur actus, ſed ſuſpenditur. Sic auris non audit ſilentium, nec oculus videt tenebras. Hoc autem eſt ſignum, eas non ſpectare ad obiectum; nam potentia circa obiectum operatur, eliciendo actum.

At verò priuationes, ſpectantes ad obiectum intellectus, & voluntatis, obiecti rationem obtinent. Nolle enim malum aliquando, eſt aliquid poſitiuum. Vnde, & priuatiua ab intellectu cognoſci eſt certum: Et D. Bonauent. *in primo diſt.* 45. *artic.* 1. *quæſt.* 1. ait, Etiam malum ad obiectum voluntatis ſpectare. Vide etiam Vaſquez, *p.p. diſp.* 61. *cap.* 1. Sed de hoc *diſp.* 9. *quæſt.* 12.

21 Circa numerum ſenſibilium communium ſcias à Perſpectiuis poni decem, & nouem. Ita Vitellius *lib.* 3. initio. Videntur enim Æquale, Inæquale, Simile, diſſimile, Maius, & Minus, eſſe obiecta communia ſenſibilia. Videmus enim Canem, viſa offa maiori, relinquere minorem; Equum relinquere viam aſperam, & per planam incedere. Similiter Vnitas ponitur ab Ariſtotele 2. *de Anima, text.* 33. inter ſenſibilia communia. Et *de ſenſu, cap.* 4. nominantur Obtuſum, Acutum, Aſperum, & Leue.

22 Scias per Magnitudinem intelligi molem, & corpulentiam rei, vt dicam *quæſt. ſequenti.* Per figuram, eam, quæ corporibus naturalibus ineſt. Per Numerum, rerum diſcontinuationem, non vt eſt menſura rerum numeratarum.; ſic enim ſolus homo numerat, vt docet Ariſtoteles, *ſec.* 30. *problem. quæſt.* 5. vbi petit: *Quare homini ſit danda fides?* Reſpondet: *quia ſolus ſcit, inter omnia, numerare; & ſolus Deum veneratur.* Numeris opponitur vnitas, quæ eſt obiectum ſenſus, quatenus dicit continuationem habere; tamen reducitur ad numerum: Per quietem intelligitur rei conſiſtentia in eodem ſitu: Per motum, receſſus à ſitu; & hæc materialiter tantùm percipiuntur a ſenſu.

Iam verò ſenſibilia communia non omninò omnibus ſenſibus ſunt communia, ſed aliqua tantùm. Figura enim viſu, & ferè tactu ſolis percipitur. Numerus ab omnibus: Motus, & Quies viſu, & tactu percipiuntur; Similiter etiam auditu, qui ſentit approximationem, & elongationem. Olfactus etiam percipit idem. Similiter guſtu percipimus Motum ſeu extenſionem ſaporis per partes linguæ. Magnitudo ab omnibus percipitur; à viſu tamen, & tactu perfectiùs; cùm enim omnia ſenſibilia propria in magnitudine ſint; atque adeò magnitudo ſit de ratione omnium ſenſibilium, non poſſunt immutari, niſi per magnitudinem, vt docet Tolet. 2. *de Anima, cap.* 6. *quæſt.* 15. poſt. D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 10. *art.* 2. *quæſt.* 2. *in corpore.*

QVÆSTIO III.

An Sensibile *proprium abſque quantitate percipi queat.*

PRimò quidem Recentiores nonnulli aſſerunt, ſenſibilia habere ſine quantitatis extenſione extrinſeca, propriam intrinſecam, quæ habent proprias partes indiuiſibilibus copulatas, & diſtinctis partibus ſpatij correſpondentes; licèt non coextenſas eidem ſpatio, nec partes eius occupantes, ratione cuius extenſionis, vna entitas dicitur maior, vel minor alterâ, vel æqualis, prout habet plures maiores, vel æquales partes aliquotas; has autem partes, cùm eas habeat à ſe, docent poſſe ſentiri ſine quantitate ſaltem, vt commune ſenſibile, cùm habeat intrinſecam extenſionem, quæ eſt ſenſibile commune: externam verò extenſionem, quam accipit à quantitate, dicunt non eſſe ſenſibile commune. 23

Cæteri verò vnicam ſenſibilem extenſionem, & hanc à quantitate agnoſcentes, aiunt, ſenſibilia quantitate denudata, manere inextenſa indiuiſibilia. Hoc igitur ſuppoſito, diuiduntur.

Prima opinio eſt; Senſibile expoliatum quantitate, ac indiuiſibile redditum, naturaliter videri, niſi impediatur viſio eius: ex quo inducunt, corpus Chriſti ſanctiſſimum in Euchariſtia videndum, niſi ad meritum fidei impediremur. Ita Ocham *in* 4. *diſt.* 18. *quæſt.* 5. *art.* 3. Maior *quæſt.* 5. eam probabilem cenſet Gabriël, *lec.* 45. *in Canonem.*

Secunda opinio negat, proprium ſenſibile, 24
ſub modo indiuiſibili exiſtens, videri poſſe, benè tamen per abſolutam Dei potentiam. Ita videtur D. Thom. *in* 4. *d. diſtinct.* 10. *quæſt. vnic. art.* 4. *quæſt.* 1. præſertim *ad* 2. & *p.p. quæſt.* 76. *artic.* 7. *ad* 2. Alenſ. 4. *part. quæſt.* 10. *m.* 7. *art.* 3. §. 8. Soto, *in* 4. *diſt.* 10. *quæſt.* 1. *art.* 7. & habetur *in ſumma Victoria, verbo Euchariſtia, num.* 61. citatur à Fabro, *loco citando*, etiam D. Bonau. & Valdenſis, ſed ſicut Ruuius, 2. *de Anima, cap.* 6. *tract. de obiectis, & ſpeciebus, quæſt.* 12. *num.* 148. notat, immeritò adducitur; eam verò ſequuntur plurimi Recentiorum.

Tertia opinio ait; implicare, ſenſibile proprium ſub modo indiuiſibili videri, atque adeò per nullam potentiam id fieri poſſe. Ita Richard. *in* 3. *diſt.* 10. *art.* 5. *quæſt.* 2. Paludanus & Capreolus, *parte vltima*, Hiſpal. *quæſt.* 1. *artic.* 3. *ad* 6. *contra* 5. *Concl.* Suarez *in* 3. *part. Tom.* 3. *diſputat.* 53. *ſec.* 4. Ruuius, *loc. cit.* & Diuus Bonauentura *locis citandis.*

Qvarta ſententia eſt; poſſe quidem ſenſibile ſub modo indiuiſibili per Dei potentiam videri, non tamen reduplicatiuè, vt ſub illo modo, ita, vt modus ipſe videatur, quia modus indiuiſibilis, non eſt viſibilis. Ita Scotus *in* 4. *diſt.* 10. *quæſt.* §. *Ad quæſtionem dico.* Fauent. *in* 4. *diſt.* 44. *num.* 5.

Assero, per nullam potentiam poſſe corpus 25
Chriſti, vel aliud, modo indiuiſibili exiſtens, videri.

Probatvr primò à Sancto Doctore *in* 4. *diſt.* 10. *quæſt. vlt. fund.* 2. quo vtuntur Authores tertiæ ſententiæ relati à Fauentino *num.* 4. & adhibetur à Ruuio *num.* 155. Omnis potentia ita eſt commenſurata ſuo obiecto, vt manens eadem, nequeat per quamlibet potentiam extra illud egredi
ad

ad obiectum ordinis ſuperioris : ſed obiectum ſenſitiuum eſt corpus extenſum ; at corpus Chriſti habet in Euchariſtia modum eſſendi ſupra ſpiritum : Ergo. Maior probatur , quia virtus à potentia , & potentia ab eſſentia manat toto conatu, & hæc ſpecificatur per actus, & obiecta , ideóque non poteſt variari obiectum , cui eſt propoſita talis potentia, in tali ordine , niſi varietur ratio intrinſeca potentiæ , & eſſentia eius ; ſicuti non poteſt variari ſenſibilitas, & extendi ad ſpiritum percipiendum,quin nouus addatur gradus cognitionis , qui ſit ordinis ſuperioris. Maior probatur quoad priorem partem à D. Bonauent. quia obiectum debet organo commiſceri ; at organa omnia ſunt neceſſariò extenſa (niſi ſubſtantialiter mutentur ,) ideò , vt immutentur ab obiecto, debent eſſe extenſa , & vt obiectum ea immutet , debet eſſe extenſum. Quoad alteram partem probatur ; nam corpus Chriſti exiſtit etiam ſecundùm accidentia ad inuiſibilem modum ſubſtantiæ , quæ per ſe non eſt viſibilis , ſed ſolùm per accidentia. Imò exiſtit ibi ad modum ſubſtantiæ ſeparatæ. Patet , quia nihil habet cum ſubſtantia corporea , ſecundùm modum præſentiæ, commune ; cùm ſolùm diffinitiuè ſit in loco. Iam verò , ſicuti non poteſt oculus corporeus per quamvis potentiam eleuari ad videndum ſpiritum , vt oſtendi *Tract.* 1. *diſp.* 11. *quæſt.* 7. ita nec poteſt eleuari ad videndam ſubſtantiam indiuiſibilem ; quia eſt obiectum improportionatum.

Respondent Scotus , & Faber *loc. cit.* non poſſe quidem talem ſubſtantiam videri cum modo indiuiſibili, poſſe tamen Deum cauſare in oculo glorioſo ſpeciem corporis Chriſti, licèt illud corpus non eſſet vnquam , niſi in Euchariſtia.

26 At verò , ſi vult dicere poſſe cauſari ſpeciem in oculo , quæ repræſentet corpus Chriſti formaliter in Euchariſtia , falſum dicit ; quia , vt ipſi fatentur, eſt improportionatum obiectum potentiæ. Si verò volunt dicere , poſſe Deum imprimere ſpeciem corporis Chriſti extenſam, iam non erit ſpecies corporis Chriſti formaliter repræſentans illud in Euchariſtia , ſed modo , quo eſſet extra , vtique naturali. Vnde apparet vana diſtinctio Scoti, quam Fauentinus , *num.* 2. meliorem cæteris acclamat.

27 Præterea non poteſt videri ſenſibile ſecundùm modum indiuiſibilem , niſi viſo modo indiuiſibili. Talis autem modus non eſt viſibilis, vt ipſi fatentur. Maior patet ; non enim poteſt videri corpus album , niſi viſa albedine ; vel corpus habens figuram , niſi viſa figura, vt notat Ruuius , *numero* 157.

Confirmatur à Sancto Doctore *in corpore*, vbi reſolutio quæſtionum ſemper eſt attendenda. Id , quod eſt de ratione intrinſeca ſenſatorum , nequit auferri ; ſed de eorum ratione eſt quantitas : Ergo. Maior eſt manifeſta , alioqui ſexcentæ inducentur implicantiæ , *verb. grat.* Leonem fieri rationalem, & tamen manere brutum:Plantam manere plantam cum ſua eſſentia,& fieri Ouem ; aut mutatâ eſſentiâ, manere plantam , & Leonem. Minor probatur ; quia ſenſus debet coniungi cum obiecto per contactum ; At inter organum,& obiectum indiuiſibile nullus eſſe poteſt,vt videmus : Ergo.

Confirmatur à D.Bonauent. *fund.* 3. quia ſi Beatus ſumeret corpus Chriſti, non poſſet ſentire ſaporem carnis ; ergo nec videre. Antecedens patet ; nam ſapor eſt qualitas , quæ deber commenſurari corpori affecto ; at ipſa eſt indiuiſibilis ; ergo non poteſt extendi ad aliquam partem organi.

Probatur tertiò à Sancto Doctore , *fundamento vltimo.* Vbi duæ magnitudines videntur æqualiter diſtantes , maior magnitudo ſecundùm Perſpectiuam apparet ſub angulo maiori. Viſio enim 28
fit ſecundùm pyramidem,cuius baſis eſt in obiecto, & directio radioſa terminat Pyramidalem cuſpidem in pupillam.Cùm ergo corpus Chriſti maius ſit iſta ſpecie Sacramentali ; ſi intra hanc vides maiorem magnitudinem , nempè corpus Chriſti procerum, iam maior angulus eſt intra minorem. Sed hoc non poteſt fieri , niſi fiat tale miraculum ; vt ſpecies proceri corporis (quod debet exhibere oculo corporeo ſpecies extenſas ad hoc , vt recipi queant) intra omnem diuiſibilem ſpeciem , vel minimam , ſub qua poterat ſaluari forma panis , reſtringatur ; indéque etiam exprimant corpus minutiſſimum,aut indiuiſibile ; alioqui Pyramis atomi ſpecierum claudet Pyramidem corporis proceri. Hoc autem exigit, vt corpus ipſum Chriſti procerum ex illa ſpecie ſe exhibeat , mittatque ſpeciem repræſentantem , eſto minutam;ſicut è cælo vel monte,paruula ſpecies oritur in ſpeculo , & ad oculum mittitur ; Sed quamvis ſpecies miraculosè è corpore procero , attenuato deferretur , & hoc pacto exhibere poſſet oculo corpus Chriſti , non naturaliter ; eſſetque par miraculum videre corpus Chriſti procerum attenuatum ad paruulam quantitatem per ſpeciem ad oculum immiſſam à Deo , & tali modo ibi exiſtere. Attamen ex indiuiſibili obiecto ſpeciem inextenſam indiuiſibilem ad organum extenſum proportionare, eſt implicantia , vt arguit in *corpore* Demonſtratiuè , & è fundamento ſequitur.

Itaqve Sanctus Doctor hoc fundamento ſolùm intendit , ex hoc capite continentiæ pyramidalis oſtendere , naturaliter non poſſe Chriſti corpus attenuatum ſub ſpecie (adhuc tamen diuiſibile) videri : attamen in corpore reſtringit ad ſtatum præſentem indiuiſibilem , & omninò implicare oſtendit , ſicut in fundamento innuit.

Qvare decipitur Faber , hoc fundamento, Seraphicum in Scoti rapere ſententiam prætendens.

Obiicies primò cum prima ſententia, corpus 29
Chriſti eſt coloratum præſens ſpeciebus Sacramentalibus : Ergo poteſt videri.

Respondet Ruuius , *num.* 164. è S.Doctore 30
in corpore. Corpus Chriſti eſſe coloratum ; ſed,vt ſit ſenſatum obiectum, requiri intrinſecè extenſionem, per quam proportionetur potentiæ corporeæ.

Obiicies ſecundò cum ſecunda ſententia. Si aliquid obſtat , quin ſupernaturaliter videatur color indiuiſibilis , maximè quia caret ſenſibili communi ; aliter enim cùm ſit ſenſibile proprium in ſe, eſt obiectum per ſe primum ſenſus viſiui ; vel quia eſt indiuiſibili modo ; ſed hoc non obſtat : Ergo. Minor probatur , quia præſentia localis eſt *Vbi*, ſed *Vbi* non eſt obiectum ſenſus. Quod neque indiuiſibilitas obſtet , probatur : tum quia indiuiſibilitas eſt ſola negatio , & ideò non eſt perceptibilis ſenſu, Deinde , modus indiuiſibilitatis non eſt ſupernaturalis ſubſtantialiter , ſed tantùm ſecundùm modum: Ergo poteſt videri.

Respondetvr , negando Minorem. Ad probationem dico, localem præſentiam eſſe ſenſibilem, ratione extenſionis , licèt non quoad relationem corporis ad ſpatium. Obſtat etiam indiuiſibilitas, quæ eſt modus poſitiuus communicatus corpori Chriſti in Euchariſtia. Eum itidem modum dico ſupernaturalem eſſe quoad ſubſtantiam.

Obiicies tertiò, ſenſibile proprium poteſt ſine 31
communi ſentiri ; quia ſenſibile commune non eſt

ratio

ratio ſentiendi proprium: Ergo proprium non pendet à communi, quoad ſui ſenſationem, dependentiâ eſſentiali. Poteſt enim ſeparare Deus colorem, & ſaporem panis à quantitate, ſicùt quantitatem ſeparamus à ſubſtantia: tunc ergo ſentiretur color, ſapor, &c. ſine quantitate. Confirmatur, quia color per ſe primò eſt viſibilis: Ergo non pendet à modo indiuiſibili, vel diuiſibili; quia viſibilitas coloris non pendet ab his modis, vt ſit ei intrinſeca.

RESPONDETVR ex dictis, proprium ſenſibile pendêre eſſentialiter à communi, quod etiam concedit Ruuius *num.* 166. Quod ſi Deus ſeparet colorem à quantitate; dicò, non fore eum ſenſibilem, quod ampliùs tenebatur aduerſarius probare. Neque color eſt per ſe primò viſibilis; ſed viſibilitas eſt per ſenſibile commune; ſicut animal per *eſſe viuens*, habet etiam vt ſenſitiuum eſſe queat.

OBIICIES quarto cum Scoto *loc. cit.* Fauent. *num.* 5. Forma abſoluta poteſt fieri in aliquo, ſine forma reſpectiua; ſed viſio corporis Chriſti eſt forma abſoluta; & penetrabilitas ad illas ſpecies, ſeu modus in Euchariſtia eſt relatio extrinſecus adueniens: Ergo poteſt Deus cauſare viſionem corporis Chriſti abſque viſione modi præſentiæ.

32 RESPONDETVR, negando Maiorem; nam forma abſoluta ſæpè includit intrinſecè etiam relationem, *verb. grat.* intellectio, & volitio ſecundum te, *hic*, & *quæſt.* 5. *&* 6. *concluſ.* 5. Sunt formæ abſolutæ; & tamen dicunt etiam reſpectum ad obiectum; non enim poteſt quis intelligere ſine obiecto; alioqui intelligeret nihil; & ſic intelligeret,& non intelligeret. Negatur etiam Minor. Nam viſio corporis Chriſti eſt relatiua, intrinſecè ſpecificata ab obiecto, ad quod refertur: præſentia verò corporis Chriſti non eſt relatio extrinſecus adueniens; ſed eſt modus Vbicationis, è modo ſubſtantiali pendens. Neque verò viſio corporis Chriſti eſt generica; ſed talis, tali modo, id eſt in Euchariſtia, qui quidem modus eſt intrinſecus illi obiecto, vt ſic, & provt à nobis agitatur quæſtio, quæ non eſt:

33 An corpus Chriſti ſit viſibile; ſed: An, provt eſt tale obiectum in Sacramento Euchariſtiæ, tali modo ſit viſibile. Vnde diſtinctio Scoti eſt nulla. Quia, vel videtur corpus Chriſti ſecundùm Scotum modo extenſo, vel inextenſo, nec datur medium: ergo non poteſt videri corpus Chriſti abſque alterutro modo. Adde, eam fore viſionem intrinſecam, quæ eſt rei, provt exiſtentis, eo modo, quo præſens eſt, vt arguit Suarez, probando ſecundam partem concluſionis ſecundæ.

RESPONDET Fauentinus corpus Chriſti videndum extenſum ea extenſione, quæ eſt de prædicamento Quantitatis; non verò de prædicamento Situs.

AT hæc vana ſunt; tum quia non datur alia quantitas alterius prædicamenti; tum quia ſi videretur, ideò quantitas videretur modò naturali.

Ex his manet confutata opinio, allata initio quæſtionis, quæ dicit ſufficere extenſionem præſumptam in ipſis qualitatibus intrinſecam, vt ſint obiectum aptum viſui: Sequeretur enim idem dicendum de ſubſtantia, & ſic eam per ſe ſenſibilem eſſe, contra Ariſtotelem 2. *de Anima, cap.* 6. *text.* 65. ſimiliter poſſe colorem corporis Chriſti etiam in ſanctiſſimo Sacramento naturaliter videri, vt arguit Diuus Bonauent. *loc. cit.* & poſt eum Ruuius *quæſt.* 11. *num.* 132.

34 NISI quis velit, Chriſtum in ſanctiſſimo Sacramento carere propriis accidentibus, vt Durand. *in* 4. *d ſt.* 10. *quæſt.* 2. ſed ex hoc multa conſequuntur abſurda, vt probat Suarez *in* 3. *part. diſp.* 51. *ſec.* 2. poſt D. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 10. *p. p. art.* 1. per duas quæſtiones.

Ex dictis à Seraphico colligitur primò, non poſſe oculum corporeum videre Spiritum; quia corporei ad incorporeum nulla eſt proportio. Ita Seraphicus *in* 4. *diſtinct.* 10. *loc. cit.* & *in* 2. *diſt.* 8. *dub.* 3. *litt.* Trigoſius *quæſt.* 7. *artic.* 1.

COLLIGITVR ſecundò, non ſolùm à viſu, ſed neque ab aliis ſenſibus poſſe percipi indiuiſibile obiectum.

PROBATVR ab ipſo *loc. cit. in* 4. quia obiectum ſenſibile debet eſſe proportionatum ſenſui. At omnes ſenſus ſunt corporei extenſi ad locum.

An verò ſub quavis minima quantitate valeat obiectum percipi.

RESPONDETVR negatiuè, & patet experimento: Nam paruulus ſonus, vel color non ſentitur.

AN verò ſub quavis magnitudine ſentiatur. Reſpondetur affirmatiuè: Sic enim videtur cœlum.

SIMILITER & ſub qualibet intenſione poteſt ſentiri, vt notat D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 14.

QVÆST. IV.

An omnia ſenſibilia obiecta ſub vna ratione formali percipiantur.

ASSERO primò, Omnia ſenſibilia ſub vna ratione formali generica reſpici.

PROBATVR, quia vni potentiæ finitæ, vnus aſſignatur modus operandi: Ergo vna ratio obiectiua: hæc autem vna eſt vnitate poteſtatiua, ſicut ipſum obiectum. 35

ASSERO ſecundò, ſingula obiecta habere propriam rationem ſenſibilis. Ita Vaſquez *p. p. diſputatione* 43. *cap.* 4. Mendoza, *diſput.* 16. *de Anima, ſec.* 4.

PROBATVR ab eo. Actus diuerſificantur in eadem potentia: Alia eſt enim viſio, qua video albedinem. Ergo diuerſificantur rationes formales obiectorum. Probatur conſequentia; nam vnitas, vel diuerſitas actuum, ab vnitate, vel diuerſitate formalis obiecti eſt ſumenda.

PROBATVR ſecundò. Senſus iudicat inter obiecta; puta, albedinem, & nigredinem, ergo vt diuerſa ratione formaliter apprehendit.

ADDO tamen, non cognoſcere diſtincto iudicio obiectum vniuerſale, puta colorem, & Singulare, puta hunc colorem albedinis. Probatur, quia vna ratio vtramque repræſentat, & ſi alia cognitione perciperet colorem, diſtincta ab ea, quæ percipit hunc colorem; iam perciperet vniuerſale.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

An, & quomodo Vehemens Sensibile *lædat ſenſum.*

PRopoſitio eſt Ariſtotelis, 2. *de Anima, capite* 12. Vehemens ſenſibile lædere ſenſum, quam omnes ferè concedunt; videmus enim, nullum defigere oculos, illæſo lumine, in Solem. Rationem affert Seraphicus Doctor, *in Itinerario mentis in Deum, cap.* 2. quia triſtantur in extremis; & in mediis delectantur ſenſus, temperie proportionata dotati.

36 Prima opinio eſt, ſenſum lædi à ſenſibili vehementi directè per ſe, ratione excellentis ſpeciei intentionalis improportionatæ infirmitati potentiæ. Ita Caiet. 3. *de Anima, ad textum* 123. *&* 124. Toletus 2. *de Anima, quæſtione* 4. Fulienſis 3. *Phyſicorum, capite* 5. Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 5.

Secunda opinio aſſerit, obiecta ſenſuum per ſe ſumpta, vt obiecta ſunt, nullo modo lædere ſenſus, aut organa eorum; lædere autem vt agentia naturalia per qualitates naturales, quæ per ſe lædunt organum, quod poſſunt, imò etiam deſtruere; per accidens autem lædere potentiam. Ita Scotus 2. *diſtinctione* 3. *quæſtione* 8. *ad* 3. & *in* 4. *diſtinct.* 44. *quæſtione* 3. & *diſtinct.* 49. *quæſtione* 13. Maſtrius, *diſp.* 5. *quæſtione* 7. & Scotiſtarum præſtantior pars. Ita & Collect. 2. *de Anima, quæſtione vit.* vbi etiam Ruuius *numero* 90. Suarez, 3. *de Anima, capite* 2. *numero* 34. Titel. *libro* 28. *capite* 9. Vaſquez, *diſp.* 43. partim, Richard. *in* 4. *diſt.* 49. *artic.* 4. *quæſtione* 6. Scotus ibi, *quæſtione* 15. *ad* 3. & videtur expreſſa Ariſtotelis *libro de Inſomniis*, & Diui Bonauenturæ, *in primo, diſtinctione* 1. *articulo* 3. *quæſtione* 1. *ad* 2. D. Thom. 2. *contra Gent. cap.* 14. poſt Ariſtotelem, 2. *de Anima, textu* 7. vbi vterque Sanctus Doctor aduertit, aliter euenire in ſenſu: aliter in intellectu: ſenſus enim ab excellenti obiecto ita hebetatur, vt ad alia ſentienda ſæpè reddatur ineptus, vt patet contuenti Solem fixo obtutu: Intellectus è regione, percepto nobili obiecto, aptior ad alia inuenitur percipienda; ratio diſparitatis eſt, quia ſenſus omninò ab organo corporeo corruptibili pendet formaliter in ſuis actibus: at Intellectus non ſic. Secunda diuerſitas oritur ex parte obiecti; nam obiectum ſenſuum excitat, ſed non adiuuat ad ſui perceptionem: obiectum autem excellens iuuat, & confortat intellectum; quia influentia talis cognoſcibilis procedit ab intimis, & intrat ipſam potentiam; & ita illam confortat. Tertiò ex parte modi, quia ſenſus in perceptione ſui obiecti extrà egreditur, ideò debilitatur; ſed obiectum intellectus, cùm ſit intra, non diſpergit virtutem intellectus. Eandem doctrinam habet Seraphicus Doctor, *in* 2. *diſt.* 15. *articulo* 2. *quæſt.* 1. *ad* 3.

37 Nota ex Diuo Bonauentura, *libro* 2. *Compend. Theolog. capite* 35. Aliud eſſe dicere Potentiam Senſitiuam, putà Viſum; aliud dicere Organum, putà Oculum. Id notat etiam Ruuius, *initio quæſtionis*, cum Sancto Doctore. Dicit igitur Seraphicus, Potentiam ſentire formaliter: organum verò inſtrumentaliter.

Aſſero cum hac ſententia, quæ eſt Ariſtotelis 2. *de Anima, text.* 123. vbi ideò non dixit excellentia ſenſibilia lædere Senſum; ſed lædere Senſorium, quia ſuo exceſſu lædunt harmoniam, ſeu temperamentum naturale organi, ratione cuius erat ſubiectum bonum ipſius potentiæ ſenſitiuæ, & ideò, eo corrupto, corrumpitur potentia.

38 Probatvr ergo, quia temperamentum organi conſtat qualitatibus naturalibus, & læditur; quia per alterationem æquo nimium intenditur aliqua qualitas, cuius intenſio diſſoluit temperiem innatam; vt patet de intenſione caloris nimia, ratione cuius proportio aliarum qualitatum naturaliter requiſita, tollitur. Tunc ſic: ſed conſtat rationem hanc alterantem naturaliter Organum non procedere ab obiecto ſub ratione obiecti; quia non eſt intentionalis, ſed naturalis: ergo nec obiectum ſub ratione obiecti, lædit, vel corrumpit organum ex mente Ariſtotelis: ſed vt agens naturale. Hæc ratio eſt D. Bonau. *loco* primò *adducto*, quam adhibet Ruuius, *num.* 93.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura, *loco* primò *cit.* quia cognitio, vt cognitio, eſt perfectio potentiæ, eamque perficit; & quò perfectior eſt, ac perfectioris obiecti, eò potentiam perficit magis. Cuius exemplum patet in cognoſcente Deum: Ergo quidquid facit ad cognitionem, quales ſunt ſpecies, non lædit potentiam, ſed perficit, vt notat D. Bonau. *loc. cit. Itinerarij mentis in Deum*, quem Ruuius *num.* 95. ſequitur.

Ex his patet ad argumenta Toleti; nam albedo diſgregat: lux diſſoluit viſum, viridis color confortat ratione qualitatum naturalium, vt ait D. Bonau. *in Dieta ſalutis, tit.* 7. *cap.* 1. vt albedo, quæ multum habet lucis, ideò diſgregat; ſicut & lux diſſoluit. Viridis videtur, quia eſt color medius temperatas habens qualitates, ideò confortat, & hoc vult Ariſt. *ſect.* 32. *Problem. quæſt.* 44.

Similiter ad id, quod adducunt ex Ariſt. *lib. de longit. & breuitate vitæ, cap.* 1. nil corrumpi, niſi à contrario; ſed ſenſus caret contrario: Ergo.

Respondetvr enim, ſenſum, ratione organi habere contrarium, quia ex tali harmonia qualitatum componitur organum; & ideò poteſt à contrariis, ſeu extremis qualitatibus lædi, vt notat S. Doct. *locis adductis*, & poſt eum Ruuius, *quæſt. adducta*, paſſim, & cæteri noſtræ ſententiæ.

QVÆSTIO VI.

An erret Sensvs *circa Obiectum proprium.*

39 HVic quæſtioni anſam præbuit Ariſt. 2. *de Anim. cap.* 6. ſic definiens proprium ſenſibile: *Dico autem proprium quidem, quod non contingit decipi*, vt notat Ruuius 2. *de Anima, cap.* 6. *Tract. de obiectis, atque ſpeciebus, quæſt.* 15. poſt D. Bonau. *in* 2. *d,* 8. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 3. *argum.* 1. *ad oppoſitum.*

Qværitvr ergo: An hæc propoſitio ita ſit vera, vt nunquam error cadat circa ſenſibile proprium. Errorem autem non ſumo formaliter cum affirmatione, vel negatione compoſita; nam hæc eſt ſolum in iudicio intellectus. Errorem voco apprehenſionem, qua res aliter, quàm ſit, percipitur. Quo ſenſu etiam in phantaſia errorem admiſit S. Doct. dum eam vocat veram, vel falſam *in* 2. *d.* 5. *art.* 3. *q.* 1. *arg.* 2. *ſed cont.* & *diſt.* 24. *p.* 2. *q.* 1. *arg.* 2. & *in reſp.* & *in* 3. *diſt.* 13. *art.* 1. *q.* 5. *arg. vlt.* poſt Ariſt. 3. *de Anim. text.* 51. quos ſequitur Ruu. *loc. cit. num.* 195.

Prima opinio fuit Epicureorum dicentium, nunquam

nunquam

nunquam errare ſenſum. Huius meminit Iullius in quæſtionibus Academicis; & Diuus Auguſtinus, *lib. 6. de Ciuitate Dei, cap.* 7. quam videtur ſequi Tertullianus, *lib. de Anima, cap. de quinque ſenſibus.*

SECVNDA opinio, è Diametro oppoſita, eſt; Nullam vnquam fidem ſenſibus fallaciſſimis adhibendam. Ita nonnulli Academici, quos refellit D. Auguſtinus quibuſdam libris, qui *in primo Tomo* habentur.

TERTIA opinio eſt media, aſſerens, circa ſenſibilia propria rarò decipi ſenſus: ſæpius verò circa communia. Ita Ariſtoteles 2. *de Anima, text.* 161.

QVARTA opinio eſt Alberti 2. *de Anima, tractatu 3. cap.* 5. & Apollin. ibidem *quæſt.* 13. Senſum nunquam errare circa proprium ſenſibile, quia ſemper percipit rem, vt ei repræſentatur, licèt aliter quàm ſit.

40 QVINTA ſententia eſt ſimplicij Themiſtij 2. *de Anima, cap.* 12. D. Thom. ibidem, *ſec.* 13. ſententiam Ariſtotelis veram eſſe, tribus conditionibus. Prima conditio eſt, vt Organum ſit benè diſpoſitum, ex cuius defectu conditionis, æger iudicat amara eſſe, quæ dulcia ſunt. Secunda conditio eſt, vt medium ſit benè diſpoſitum, ex cuius defectu, rubea apparet manus, vel facies, ſi per intermedium vitium rubeum inſpiciatur. Tertia conditio, vt ſit in debita diſtantia.

SEXTA opinio eſt Toleti, 2. *de Anima, quæſt.* 13. Senſum, circa rationem communem ſenſibilis proprij, non poſſe decipi; vt viſum circa colorem; quia non poteſt viſus iudicare coloratum eſſe, quod nullo colore perfuſum eſt; Errare verò poſſe circa rationem propriam ſenſibilis proprij, vt circa album, vel nigrum, vt talia ſunt, accipiens tanquam nigrum, quod in ſe eſt album. Tandem errare circa applicationem ſenſibilis proprij ad tale obiectum, ſicut errat applicando colorem rubeum manui, quam, medio rubeo vitreo, rubeam apprehendit. Sicut ferè Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 4.

SEPTIMA opinio eſt Ruuij *loc. cit. num.* 201. Senſus externos non poſſe errare formaliter circa ſenſibilia propria, ſiue in communi, ſiue in partibus conſiderata, ſed ſolùm per accidens. Addit ſecundùm communem modum operandi, quem habent, rarò decipi circa ſenſibilia propria, etiam ſecundùm ſpeciales rationes conſiderata; circa communia verò frequenter, & multò magis circa ſenſibilia per accidens:

41 SENTENTIA Diui Bonauenturæ 3. *part. Centil. ſec.* 21. & *in* 2. *diſt.* 8. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 3. eſt, Ad arcendum à ſenſibus errores circa ſenſibilia propria, exigi tres illas conditiones, in ſecunda ſententia relatas. Itque per ſe non decipi; benè verò per accidens, maximè ſi ei ſenſui particulari admiſceatur phantaſia, componens ſpecies inordinatè; vt ſit in illuſione Dæmonum, quod notat S. Doctor *in* 2. *loc. cit.* Idem vult *ad primum Eccleſiaſt.*

ASSERO primò, ſenſus circa propria obiecta aliquando errare. Ita concedit Ariſtotel. 2. *de Anima, text.* 161.

PROBATVR ſexcentis experimentis, Viſus, qui à longè videns, putat eſſe hominem, & eſt arbor, baculum in flumine eſſe retortum, cùm ſit rectus: Item Auditus, qui putat eſſe vocem Petri; & erit Pauli: Guſtus, qui amarum ſæpè putat dulce; & è contrà: Odoratus, qui putat eſſe emiſſum fœtorem ex aliqua putredine, quem habet in organo: Tactus, qui apprehendit calidum, quod tangit, eò quòd ipſa manus eſt frigidiſſima.

ASSERO ſecundò, non ſemper falli Senſus circa propria obiecta.

PROBATVR à Ruuio *num.* 207. Argumento D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 24. *dub.* 2. *litt.* & *ad cap.* 1. *Eccl.* ad ea verba: *Cunctæ res difficiles*, quia ex Ariſtotele, *primo Poſt. text.* 1. dupliciter contingit ſcire aliquid, ſcilicet per inuentionem, & doctrinam. Cognitio quidem per doctrinam, eſt ex Auditu; & per inuentionem ex Viſu, & hæ cognitiones certæ ſunt: Ergò datur aliqua in ſenſibus certa cognitio. Imò *Fides ex Auditu eſt* ex Apoſtolo *Rom.* 10. Similiter fides habetur de his, quæ ſunt viſa, vt habetur Ioan. 20. *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti*, & Prima Ioan. primo dicitur. *Quod vidimus, & audiuimus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ*, vt arguit D. Bonauentura *in* 3. *diſt.* 24. *art.* 2. *quæſtione prima*, vbi tamen notat, ea, quæ creduntur, non haberi omninò, & totaliter à ſenſu; alioquin non erit fides, vt dicam *ſecunda ſecundæ, tract. de Fide, diſput.* 1. *quæſt.* 5. *&* 6. Addit etiam S. Bonauent. plenitudinem fidei non inniti ſenſibus, qui aliquando falluntur, vt concedit etiam Ruuius, ſed lumine ſuperno, quod non poteſt decipere; & in hoc deficeret ratio Ruuij, qui ex certitudine fidei arguit omninò certitudinem ſenſuum; hoc enim deficit. Si enim concedit, ſemel errare, deficit in aliquo certitudo fidei. 42

ASSERO tertiò, Senſus per ſe non falli circa proprium obiectum. 43

PROBATVR à Ruuio, Argumento S. Bonau. *in* 2. *loc. cit.* ſumpto ex natura obiectorum, & potentiarum, quæ ſunt ſibi inuicem à natura proportionata; ex quo ſequitur, potentias ita à natura, quæ in neceſſariis non deficit, eſſe adaptatas, vt circa propria obiecta ſenſibus non deficiat; deficeret autem maximè circa illa ſi deciperentur; cognitio enim naturalis eſt certa, ſicut & appetitus eſt bonus; alioqnin natura eſſet principium malum, vt arguit S. Bonauent. *in* 4. *diſt.* 49. *p. p. art.* 1. *quæſt.* 2. Quod verò natura, nec in neceſſariis deficiat, nec faciat ſuperflua, eſt Ariſtotelis 3. *de Anima, text.* 45. vt notat Sanctus Doctor *in* 2. *diſt.* 29. *art.* 1. *quæſt.* 2. *ad Argumenta.*

Ex hoc infert Ruuius *num.* 202. poſt Seraphicum *loc. cit.* Per accidens contingere errorem ſenſus, circa proprium ſenſibile, nempe ex defectu alicuius extrinſeci, à natura inſtituti, quod abeſt. Talis eſt perfectio organi, proportio medij, & debita obiecti diſtantia.

ADDIT Ruuius *num.* 205. Ariſtotelem non ponere certitudinem cum illis tribus limitibus adductis à Diuo Bonauentura: Nam cum illis neque decipitur circa ſenſibile commune, quod eſt contra Ariſtotelem *loco citato.*

RESPONDETVR tamen, ſenſum circa ſenſibile commune decipi, quia ex natura ſua non eſt ita conquadratum, & appropriatum huic; vel illi ſenſui; & licèt ſit ratio cognoſcendi ſenſibile proprium, non tamen hinc deducat aliquis, nos cogi ad aſſerendum, illud magis eſſe certum; eò quòd *propter quod vnumquodque tale, & illud magis tale.* Nam ſenſibile commune non eſt ratio cognoſcendi proprium, vt proprium; ſed, vt in communi ſenſibile, *verb. grat.* quantitas crucis, non eſt ratio cognoſcendi in cruce rubedinem, vt rubedo eſt; ſed vt color eſt, qui debet eſſe extenſus, vt ſentiatur.

COLLIGO ex his primò non benè ſaluari ab Alberto naturam proprij ſenſibilis, dum dicit, non falli ſenſum circa illud; quia, licèt illud apprehendat 44

dat aliter, quàm verè ſit, non tamen aliter, quam vt ei demonſtratur à ſpecie; nam error ſtat in cognoſcendo obiectum aliter quàm ſit; & obiecta non ſunt à natura adaptata, vt aliquo modo apprehendantur, ſed vt apprehendantur verè, & vt ſunt; vt inde intellectus abſtrahat ſpecies, & ſcientias, vt experimentis verè edificat, vt notat D. Bonau. *in 3.dub.cit. litt. & ad loc.cit. Eccleſiaſt.*

Collige ſecundò, Poſitas illas conditiones, ita reddere proportionatum obiectum potentiæ, vt non fallatur, niſi ei aliqua auerſio phantaſiæ coniungatur, vt notat D. Bonau. *in 2. loc. cit.*

Collige tertiò, non benè Ruuium, & Toletum refellere expoſitionem ſecundæ ſententiæ argumentando, hinc ſequi, poſitis illis conditionibus, neque circa ſenſibile commune, ſenſum falli. Reſpondetur enim faciliùs falli, quia nunquam eſt ita conquadratum ſenſibile commune ſingulari huic potentiæ, ſicut ſenſibile proprium.

Collige quartò, ſenſum Toleti ad bonam frugem non reuocari, ſenſus ſcilicet, non falli circa rationem communem ſenſibilis proprij, *verb. grat.* Viſum circa colorem, & lucem; quia aliud, præter hæc, non habet proprium obiectum, nec ſentit ſonum, aut ſaporem; hic enim non ſunt errores circa obiectum, ſed alligationes ad proprium obiectum; vnde non ideò dicitur viſus, bonus iudex ſui obiecti, quia non videt ſonum. Quod verò circa obiectum particulare, *verb. grat.* circa hunc colorem, fallatur, putans, eſſe nigrum, cùm ſit rubeus; iam reuertitur ad conditiones à ſe repulſas; vel ad fatendam naturam non benè commenſuraſſe potentias, & obiecta ſibi inuicem.

QVÆSTIO VII.

An obiecto neceſſariæ ſint ſpecies.

45 NOTANDVM ex D. Bonau. *in 2.diſt.3.part.2. art.2.quæſt.1.& de reductione Artium ad Theologiam*, poſt initium, *tom.6. fol.2. col.1.& 2. & in Itinerario ad Deum, cap.2. fol.* 137. mihi videtur etiam. 138. Per ſpecies intelligi qualitates abſtractas ab obiectis, & diminutas ab eſſe materiali, quæ ſunt obiecti ſimilitudines quædam, & feruntur imprimi in potentiam primò ſenſitiuam: deinde etiam in rationalem. De his quæritur: An neceſſariæ ſint, vt obiecta coniungantur potentiis. Et idem eſt quærere: An ſint. Quia natura, ſicut in neceſſariis non deficit; ita ſuperflua deteſtatur, & nihil fruſtra facit.

Primò quidem ſpecies, *intentionales*, appellatas negant Plotin. Ænead. 4.*lib.*5. vbi id etiam tribuit Platoni, Galen. *lib.7.de decretis*, Hippocr.*cap.6*. Seneca, *lib.2.naturalium quæſtionum.cap.*5. Contaren. *quæſt.*5. Prouenzal.*lib.de ſenſ. cap.*7. Gianninus, *de humor. & ſpeciebus, cap.* 27. Dand. 2. *de Anima, diſp.* 31. & alij apud Modernos citati.

His adde, qui negant ſpecies in ſenſibus maximè externis. Henric. *quodl.5. quæſt.* 14. Ocham, *in 2. quæſt.*17. Dur.*diſt.3.quæſt.6.* Valeſ.*lib.2. controuerſ. cap.*29. Garb.*ſum.lib.1.tract.5.quæſt.*63. Ex his aliqui dant ſpecies internis, non externis. Iunge negantes eos Guſtui, & Tactui. Tolet. 2.*de Anima,q.*2. Ponc. *diſput.* 2. *q.6.* & qui etiam Olfactui Hurtad. *diſp.*12. *de Anima*: Arriag. *diſp.*4.

46 Vera tamen ſententia eſt, dari ſpecies impreſſas ab obiectis in potentias, ad ſenſationes. Ita D. Aug. *lib.*10. *Confeſſ.c.*10.& *c.*15.& *lib.*12. *ſuper Geneſ. c.*10.& *lib.*11.*de Trinit.c.*2. Anſelm. *in Monol.c.*36. Damaſc. 2.*de fide,c.*20. D.Bonau. *locis adductis, & adducendis.* D.Thom. 3.*cont.Gent.c.*49.& *p.p.q.*55. *art.*1. & 3. Alenſ. 2.*p.q.*22. Albert. 2.*p. ſumma de homine, tract.*4.*q.*14.& *de quatuor coæuis,q.*5.& alij Scholaſtici, *in 2.diſt.*3. Vbi Scot.*q.*10. & 11. Henr. *quodl.*5. *q.* 6. cum Ariſt. *infr.cit.* Platone *in Timæo*, apud Chalci. ſequuntur Recentes, Merin.*diſp.5.q.5.* Rabeſan. *diſp.5.q.2.* Euſtach. 3.*part. Phyſ.tract.3. diſp.1.q.2.* Ruu.*de Anima,lib.2.c.6.tract.de obiectis, & ſpeciebus,q.*5. Suar.*lib.*3. *de Anima,c.*2. & *ſeqq.* Fulienſ.*lib.3.Phyſ.c.4.art.*3. Bellut.& Maſtr.*diſp.4. de Anima,q.*4. afferens alios, è quibus quidam volunt ſpecies eſſe res ipſas. Hi ſunt Valeſ.*l.2.controu. c.*26. Celſ.Mancin.*de Synaupa,c.*7. Compl.*diſp.*18.

Assero dari ſpecies intentionales.

Probatvr à D. Bonau. *in 2.diſt.*18. *part.* 2. *art.1.q.3.ad* 4. ex Ariſt. 2. *de Anima, text.*20. vbi ſenſum vniuerſaliter definit; *Senſus eſt id, quod eſt ſuſceptiuum formarum ſine materia*, & habet exemplum; Vt cera Annuli aurei, vel ferrei recipit impreſſionem, & figuram ſine auro vel ferro: ita, &c. Similiter autem, & ſenſus vniuſcuiuſque ab habente odorem, aut ſaporem, aut ſonum patitur. Idem habet *text.*134. Ideò ait, 3.*de Anima, text.*37. *Anima eſt quodammodò omnia intelligens per aſſimilitudinem*, vt notat S.Bonau. *in 2.diſt.7.p.2. q.3. arg.3.* & poſt eum Scotus *in primo diſt. 3. quæſt. 6.* eadem authoritate vtitur Ruuius *num.* 44. & alij, vt Faber, *Theor.79. cap.2.* & apud eum Scotus. 47

Probatvr ſecundò experientiis à S.Doct. *3.p. Centil.ſec.*20.21.& 23. Certum eſt, notitiam rei viſæ permanere in imagine, vel memoria ſenſitiua; ſed hoc non poteſt eſſe, niſi aliqua ſimilitudo rei permaneret: Ergo. Minor probatur, quia obiectum non eſt præſens per ſe: Ergo non mouet per ſe ſenſum, nec terminat ſenſationem. Quare non poteſt ſentiri, niſi per aliquid à ſe relictum, & reſeruatum in memoria ſit præſens, & moueat. Hoc experimento vtitur S. Bonau. etiam *lib.2.Compend.Theol.verit.cap.*37.39. & 40. vbi oſtendit, hæc nobis prouenire non à gradu intellectiuo, ſed à ſenſitiuo; nam videmus beſtias ex aliqua antecedente impreſſione ſenſibili multa facere, *verb.grat.* ouem ex morſu accepto fugere animalia, à quibus læſa fuit: Canem verberibus affectũ, obedire alicui poſt tempus in re, cui priùs repugnabat: Sic & latrare Ferratiis tranſeuntibus, qui multo ante tempore eum caſtrauerunt. Idem de memoria intellectiua probat *in Itinerario, loc.cit.* Hoc Argumentum, multis ſpretis, laudat Poncius, *num.*49. 48

Probatvr tertiò à S.Doct.*tom.1.ſerm.11.Hexaëmer.circa finem*, experimentis in ſenſu Viſus. Homo videt in corpore chryſtallino terminato, ſiue animato, *verb.grat.* in pupilla alterius; ſiue in ſpeculo faciem hominis, quam non poteſt realiter videre, & variis modis auerſum intuetur; imò etiam ſemetipſum ipſe contuens videt, cùm ſeipſum videre aliter nequeat. Hoc etiam mirabile adde: Si duo ſpecula è regione ponantur, in altero videbis quidquid in altero apparet, etiam teipſum in illo expreſſum; nulla ſanè alia de cauſa, niſi quia in ipſo genitæ ſunt earum rerum ſimilitudines, ſeu ſpecies; & hæ rurſus ad alterum ſpeculum reflectuntur.

Neqve verò ſpeculum multiplicat ſpecies, vſque ad alterum ſpeculum, & hoc alias ſuâ reflexione, vt putat Ruu. *n.*46. ſed eadem ſpecies à ſpeculo reflexina, vt aduertit S.Doct. *loc.cit.& in 2. diſt.3. p.2.art.2.q.1.in corpore.* Ratio D.Bonau; eſt, quia ratio ſpecierum conceſſa eſt obiecto, quippe ſunt eius ſimilitudines, vt dicam, *quæſt.*13. His experientiis vtuntur Toletus 2.*de Anima, quæſt.*33. Maſtr. & Bellut. *num.*39. ac Poncius, *quæſt.8. num.*75.

Alias apponit Euſtachius, nempè baculi in aqua, vnde apparet fractus : arborum, qui in decurrentium aquarum marginibus videntur immerſæ; calculi in vas iniecti, qui labiis vaſis viſum intercipientibus, oculò paulum diſtanti non apparebat, infuſâ in vas aquâ, incipit apparere. Alias addit Fulienſ. eorum, quæ ſine inſpiciliis, vel tubo optico non videremus; Soni, qui è loco clauſo auditur: quæ paſſim refert S. Doctor. Inſpicilia exhibet etiam Poncius, *num.* 49.

Probatvr quartò à D. Bonau. *loc. cit. de reduct. art.* & *in Itiner.* Cognitio fit aſſimilatione potentiæ cum obiecto ex Ariſtot. 2. *de Anima, cap.* 5. & oſtenditur ex modo operandi cognoſcitiuæ, attrahendo ad ſe obiectum; cum potentia appetitiua operetur, exeundo ad illud. At non valet potentia coniungere ſibi obiectum Phyſico ſtatu in ſeipſo, cùm tamen agens & paſſum debeant eſſe ſimilia; nec ei ſimilari, cum in ſe diuerſi ordinis ſit diſſimile, niſi per aliquam ſimilitudinem in potentia productam ei vniatur : Sic arguit & Ruuius, *num.* 47. & Poncius Scotiſta, admonens, non poſſe obiectum viſus agere in diſtans.

Confirmatvr, quia potentia eſt indifferens. Ergo debet ab aliquo determinari ad hoc obiectum; ſed obiectum immediatè nequit, quia improportionatum eſt & diſtans : Ergo.

49 Confirmatvr à D.Bonau. *in* 2. *diſt.* 3. *initio cit. ex* 28. *Ezech.* vbi Lucifer, & Rex Tyri dicitur *plenus ſapientia*; hoc autem per ſpecies inditas fuit.

Secvndò, ex *lib. de cauſis*, propoſitione 10. *Omnis intelligentia eſt plena formis.*

Confirmatvr à D.Bonau. *in Itinerario*, ex D.Aug. qui paſſim eas ſpecies admittit, non ſolùm ſenſibiles; ſed etiam intelligibiles, vt vidimus initio, & habet etiam *lib. de vera religione.*

Obiicies cum Durando. Si darentur ſpecies ſimilitudines obiecti, deducentes in obiecti cognitionem, eſſent priùs cognitæ, quàm obiectum; ſicut imago priùs eſt cognita, quia deducit in cognitionem Prototypi; ſed ſpecies ſunt ſenſibus incognitæ: Ergo.

Commvniter Recentiores reſpondent, negando Maiorem; nam ſpecies non eſt ratio cognoſcendi, vt eſt imago, ſed vt medium, ſeu inſtrumentum cognitionis, ideò non eſt neceſſe, ipſam priùs eſſe cognitam. Addunt, eſſe alterius naturæ ab obiecto; habet enim eſſe diminutum; ideò non facilè percipiuntur; & hæc videtur potior reſponſio. Pleniùs Argumentum reſoluam, *quæſt.* 9.

Ex his primò habes, ſpecies alterius eſſe naturæ ab obiecto, vt docet D.Bonau. *loc. adduct.* D.Thom. *de ſenſu, & ſenſibili, lec. vltim.* 7. *Metaph. lec.* 6. & *quæſt.* 8. *de veritate, art.* 11. *ad* 3. Albert. *in* 2. *de Anima, com.* 27. D.Aug. 7. *ſuper Geneſ. cap.* 2. quos ſequitur Ruuius 2. *de Anima, in hoc tract. quæſt.* 4.

Probatvr à D.Bonau. ſecundò *in Itinerario, loc. cit.* quia contraria non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, ſed qualitates ſenſibiles ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſunt contrariæ : ergo non intrant per ſe, vel per aliquid eiuſdem ſubſtantiæ, ſeu rationis, ſed tantùm per ſpecies, quæ ſunt ſimilitudines. Hoc Argumento vtitur Ruuius, *num.* 53.

50 Probatvr tertiò à D.Bonau. *in* 2. *diſt.* 3. *citata*, nam ſpecies Angelicæ repræſentant ſubſtantias; & tamen non ſunt ſubſtantiæ, ſed accidentia, vt patet, & vt cum D.Bonau. ibi oſtendimus. *Tract. de Angelis, diſp.* 2. & vrget Ruuius, *num.* 54.

Ex his iacet ratio Durandi, Imaginem ſcilicet debere eſſe eiuſdem rationis.

Respondetvr debere eſſe in repræſentando, non autem in eſſendo : putat autem, dari imaginem obiectiuam in ſenſibus internis; non autem externis.

Probatvr quartò à Fabro, *Theor.* 29. *c.* 2. Euſt. *loc. cit.* ratione validiſſima, quæ eſt D.Bonau. *lib.* 2. *Compend. cap.* 35. ſenſibile ſupra ſenſum, non facit ſenſationem, ſeu non ſentitur, ex Ariſtot. 2. *de Anima, text.* 75. & 98. & *lib.* 7. *cap.* 1. Tunc arguit S. Bonau. In ſenſatione, potentia ſenſitiua patitur à ſenſibili, quia ſentire, includit pati ab obiecto; at obiectum materiale non tangit ſenſum, quia poſitum ſupra ſenſum non ſentitur : ergo debet dari aliqua res ſpiritualis repræſentans ipſum ſenſibile, quæ per medium deferatur ad organum, & potentiam ſenſitiuam, eique vniatur, quod neceſſarium eſt, vt fiat ſenſatio, ſed de his *quæſtione ſequenti.* 51

Collige hinc, ſpecies diſtingui ab actu ſenſationis contra Bucafer 3. *de Anima*, cum Picolom. *lib.* 5. *de mente humana, cap.* 8.

Probatvr à Vaſq. *p.p. diſp.* 43. quia oculus efficit viſionem, & non ſpeciem; hæc enim obiecto ſimilatur, vt proles. Ergo hæc ſunt diuerſa. Vide D.Bonau. *ſerm.* 11. *Hexaëm.* Id oſtendam *quæſt. ſeq.*

QVÆSTIO VIII.

An præter Phantaſmata dentur Species *intelligibiles impreſſæ.*

Henricvs, & Bacconus 2. *ſent. diſt.* 6. *quæſt.* 1. *art.* 3. Mercenar. *in Dilucid.* Picolom. *lib. de humana mente, cap.* 7. Zabar. *lib. de ſpeciebus intellig. cap.* 5. Buccafer. 3. *de Anima, lec.* 22. & omnes ferè Recentiores negant, dari ſpecies intelligibiles impreſſas. Eſt autem ſpecies impreſſa Idolum quoddam impreſſum ab intellectu agente in poſſibilem ante intellectionem; ſed dicunt ad hanc ſufficere phantaſma illuſtratum à lumine intellectus agentis, quod ſufficienter oſtendit intellectui poſſibili obiectum intelligibile; ipſam verò ſpeciem nihil aliud eſſe, quàm actualem intellectionem. Subſcribit Euſtach. 3. *part. Phyſ. tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 2. *& multi alij.* 52

E Regione ſtat D.Bonau. *in* 2. *diſt.* 3. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. & *in Compend. Theol. lib.* 2. *cap.* 34. 44. 45. & 46. vbi nota, videri quidem D.Bon. *cap.* 46. cum prima ſententia, dum ait, neceſſarium eſſe lumen intellectus, vt Phantaſmata fiant intelligibilia; ſicut Lux eſt neceſſaria colori, vt fiat ſenſibilis; at potiùs oppoſitum deduci debet, quòd ſicuti color illuſtratus, non eſt ſenſibilis per ſe, ſed aptus vt educantur ex eo ſpecies ſenſibiles; ita etiam phantaſma illuſtratum, non illicò eſt actu intelligibile, ſed aliquo modo diſpoſitum, vt educatur ſpecies intelligibilis, non quidem veluti materialiter; nam ſubiectum materiale compoſitum non poteſt eſſe principium rei ſpiritualis, neque efficienter ob eandem improportionem; ſed exemplariter, vt notat cum Seraphico *loc. cit.* Suar. 4. *de Anima, cap.* 2. Neque puto comparationem fieri à D.Bonau. luminis Solis recepti in colore, cum lumine intellectus, recepto in phantaſmate omninò adæquatè; quia lumen ſpirituale non recipitur in ſubiecto corporeo, vt rectè arguit Vaſquez, *prima prima, diſputatione* 43. *cap.* 2. ſed in hoc ſolùm, quod lumen intellectus agentis, agens, ſeu reſpiciens ſuo lumine in phantaſmata, accipit exemplar ſpeciei, quam ipſe intellectus format ad ſimilitudinem phantaſmatis, ſeu repræſentantem id, quod phantaſma repræſentat quod eſt ſingulare ſenſibus perceptum. Quod 53

videtur

videtur ſentire *in 2. diſt. 24. part. 1. art. 2. quæſt. 4. corpore*, vbi ſimilitudinem ponit oculi Æluri, qui ſuo lumine ſibi ſpeciem efformat. Ipſum vide: Ex quo modo philoſophandi deducetur ratio pro noſtra ſententia, quæ eſt etiam D. Thom. *p. p. quæſt.* 84. *art.* 1. Scoti *in 2. diſt. 3. quæſt.* 6. Alenſis 2. *part. quæſt.* 24. *in* 2. & 3. & *quæſt.* 26. *art.* 2. Alberti *in* 2. *diſt.* 3. *art.* 15. Gregor. *in* 2. *diſt.* 7. *quæſt.* 3. Zimaræ, *Theor.* 82. Ruuij 3. *de Anima*, *cap.* 3. de Intellectu agente, *quæſt.* 2. & aliorum Philoſophantium apud Maſtrium, & Bellutum *diſp.* 6. *de Anima*, *quæſt.* 4. Auerſam, *quæſt.* 78. *ſec.* 5. Onuphr. *text.* 2. *diſput.* 1. *quæſt.* 3. *de Anima.* Sic Tolet. *de Anima*, *quæſt.* 21. Conimbr. ibi, *cap.* 5. *quæſt.* 3. Hurtad. *diſp.* 12. *de Anima*, *ſec.* 1. Arriaga, *diſp.* 4. *de Anima*, *ſec.* 1. *ſubſec.* 8. Complut. *diſp.* 18. Licetus, *opuſc. de Intellectu agente, lib.* 5. Cottunius, *lib. de triplici ſtatu Animæ rationalis, diſp.* 8. & 9.

Media opinio eſt, ſpecies neceſſarias eſſe ad notitiam abſtractiuam, non ad intuitiuam, Scot. 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 6. ibi Lichet. & Barg. Viue, & Ioan. de Mag. Mayr. *d. cit. quæſt.* 10. Faber, *Theor.* 79. Tartaret. & Ioan. de Magiſtr. *in* 3. *de Anima*, Regentes Pariſ. ibi, *quæſt.* 1. *in quæſt.* 3. *later*: Maſtrius, & Bellutus *diſp.* 6. *quæſt.* 4. eſt autem D. Bonauent. *primo, diſt.* 3. *art.* 2. *quæſt.* 2. vt dicam, *diſp.* 9. *cap.* 4, *quæſt.* 7.

Poncius, *diſp.* 6. *quæſt.* 3. è Scoto, *quæſt.* 17. *de Anima*, & Cauell. *ibi*, dicit, Si ſtemus rationibus, non firmè conſtare eas dari, attamen inclinat in hanc ſententiam, & ait: Si dantur, concurrere etiam ſenſum internum ad earum productionem.

Assero, ad notitiam abſtractiuam requiri, præter ſenſibiles ſpecies, etiam intelligibiles.

54 Probatvr à S. Doctore *loc. cit. in* 2. ex Ariſtotele 3, *de Anima*, *text.* 18. vbi docet, intellectum poſſibilem eſſe, quo eſt omnia intellecta fieri; & agentem, quo eſt omnia facere; hoc autem ait, oſtendere, talem eſſe intellectum ratione ſpecierum, quas producit intellectus agens, quibuſque formatur poſſibilis, quibus dicitur Anima fieri in eſſe intelligibilis, in quantum ſibi repræſentatur ſpecies. Hac authoritate nititur Ruuius *num.* 93.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *locis adductis, quæſt. præced.* Argumento, quo nititur Scotus, & Fauentinus, *loc. cit.* atque Ruuius, *num.* 14. *Ab obiecto & potentia paritur notitia*, ex D. Auguſt. 9. *de Trinitate, cap. vlt.* (quomodò verò fiat, dicam, *quæſt.* 10.) hoc autem debet fieri per vnionem vtriuſque proportionati mutuò, quia cognitio fit per aſſimilitudinem; ſed phantaſma eſt improportionatum intellectui: Ergo. Minor probatur; nam phantaſma, quamvis etiam illuminatum, eſt corporeum; intellectus eſt ſpiritualis: Ergo. Quibus fuga Aduerſariis præcluditur dicentibus, phantaſma illuminatum, eſſe proportionatum intellectui. Hoc tamen Argumentum vrget pro ſtatu iſto, vt notat Maſtrius ex Licheto *primo, diſp.* 3. *quæſt.* 6.

55 Probatvr tertiò à S. Doctore, *libro primo, Compend. Theol. cap.* 46. & *in* 2. *diſt.* 24. *loc. cit. in corpore*, ex Ariſtotele 3. *de Anima*, *text.* 14. vbi ait: *Animam eſſe veluti tabulam raſam, in qua nihil depictum, & à ſenſibus abſtractum*, vt notat D. Bonau. etiam *in* 2. *diſt.* 39. *art.* 1. *quæſt.* 2. ad Argumenta. *Fit autem omnia.* ex 3. *de Anima. text.* 37. vt notat S. Doctor, etiam *in* 2. *diſt.* 7. *part.* 2. *art.* 1. *ad Argumenta, in fine*, concipiendo naturas etiam vniuerſales, quas habet pro præcipuo obiecto, ſed eas non diſcit à phantaſmate, quia phantaſma repræſentat rem, vt eſt hauſta à ſenſibus: ſenſus autem percipit

ſingularia: Ergo vt intellectus poſſibilis recipiat notitiam vniuerſalis, debet aliam ſpeciem abſtractam ab intellectu agente recipere, quam non poteſt phantaſma ſupplere. Hoc Argumentum vrget vehementer Scot. *loc. cit.* Maſtr. *num.* 65. Fauent. *loc. cit. cap.* 4. Probatur verò vltimum ſubſumptum. Repræſentatiuum, repræſentans ſecundùm ſuam totam virtutem aliquod obiectum ſub vna ratione obiecti, non poteſt illud repræſentare ratione obiecti oppoſita; ſed phantaſma dicto modo, repræſentat ſingulare: Ergo non poteſt vniuerſale repræſentare.

Probatvr quartò à S. Doctore *loc. cit. in* 2. *ſent. in corpore*. Intellectus agens, ſecundùm omnes Philoſophos, eſt potentia actiua; quia eius eſt omnia facere; ſicut poſſibilis eſt omnia fieri: Et eſt agens verum, & reale. Ergo terminus eius eſt realis, ſed actio intellectus agentis eſt omnia facere, id eſt, omnia obiecta coniungere intellectui poſſibili proportionata, atque in actu primo cum conſtituere ad intellectionem; ergo vere id præſtat; ſed phantaſma, vt merè illuminatum, non aptat intellectum poſſibilem, vt omnia fiat, quia adhuc eſt corporeum improportionatum: ergo producit aliquid ſpirituale coniunctiuum obiecti, ſed hoc non poteſt eſſe præter ſpeciem intelligibilem: Ergo.

Neqve verò actus intellectus agentis poteſt eſſe intellectio, quia obiectum non eſt adhuc proportionatum, vt intelligatur. Et ſicuti relucens in phantaſmate non eſt aptum mouere voluntatem, quæ eſt ſpiritualis; non quia ſubordinata eſt intellectui, vt reſpondet Poncius; nam ideò expectat intellectionem, vt modo apto appetitus dirigatur. Sanè moueretur, ſi phantaſma ei poſſet oſtendere veritatem, bonitatémque obiecti: Sicut enim appetitus materialis ſenſitiuus mouetur ab obiecto materiali proportionato: ita & ſpiritualis, non niſi ab obiecto ſpirituali mouetur, vt confitetur Poncius, *num.* 24. Sic Scotus. 56

Probatvr quintò à D. Bonau. *loc. cit. Compend. cap.* 45. Obiectum, vt cognoſcatur, debet eſſe præſens potentiæ ſecundùm eam rationem, ſecundùm quam eſt cognoſcendum: At cognoſcit vniuerſale abſtrahendo à ſingulari, quod ſolùm poteſt phantaſmate reddi intellectui præſens: non enim aliud exprimitur phantaſmate, quam ſingulare quod cepit: Ergo tenetur abſtrahere ſpeciem vniuerſalis, vt hæc intelligat. Id vrget Faber è Scoto.

Respondet Ponc. qua ratione dicimus nos, poſſe Phantaſma agente intellectu producere ſpeciem ſpiritualem, eadem etiam ratione poſſe producere intellectionem.

At reſponſio non eſt ad rem, quia Argumentum non premit, medio termino ſumpto ex improportione, vt in præcedenti, ſed ex neceſſaria expreſſione, & quia phantaſma exprimit ſolùm ſingulare, nequit exprimere vniuerſale, quod rationem habet oppoſitam.

Respondet ſecundò phantaſma includere in ſe ſingulare formaliter; & vniuerſale virtualiter, & ita vna realitate ſub diuerſa formalitate poteſt repræſentare rationes oppoſitas ſingularis, & vniuerſalis, maximè negotiante circa illud intellectu.

Hæc multis ambagibus inuoluta euoluo. Primò quidem volo ſcire, quæ negotiatio intellectus circa phantaſma ex eo exprimat obiectum vniuerſale. Profectò non eſt intellectio eius, quia intellectioni ſupponitur obiectum iam præſens; phantaſma antem, cum ſpectet ad potentiam ſenſitiuam beſtiis communem, non exprimit aliud obiectum, quàm ſingulare, brutis cõmune; neque in nobis habet virtutem exprimendi vniuerſale ſine intellectus 57

negotiatione, vt fatetur Poncius. Igitur negotiatur abſtrahendo à ſingulari naturam, pluribus communem, ibi non expreſſam formaliter (quod ſanè exigitur, vt obiectum formet, & aſſimilet ei potentiam, quæ quidem aſſimilatio eſt ad cognitionem neceſſariam, vt ſæpè oſtendit cum Ariſtotele, & D. Auguſtino Seraphicus,) neque aliud Poncius inueniet, quod negotiator intellectus pertractet ante intellectionem, circa phantaſmata, vt ſuprà etiam authoritatibus, & rationibus cum S. Doct. oſtendi; niſi illum deſtinet ad anguillarum pelles otiosè mercandas.

Probatvr ſextò à S.Bonauent. *in* 4. *diſt.* 50. *part.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 1. ſuppoſita declaratione corporis, & *quæſt.* 2. *in corpore*, & *ad* 3. & *ad* 16. *Luca* in ea verba: *Fili recordare, &c.* Argumento quod eſt inter cætera validiſſimum, quodque afferunt Mayro *primo*, *diſp.* 5. *quæſt.* 10. Maſtr. & Bellut. *num.* 67. cum Scoto *primo*, *diſt.* 3. *quæſt.* 6. Certum eſt, animam ſeparatam recordari præteritorum, ſicuti recordabatur Abraham, & inſinuabat Diuitis animæ: *Fili, recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala.* Hæc autem eſt memoria intellectiua, non ſenſitiua, vt conſtat; neque enim habebat organa; & ideò nec phantaſmata. Reſpondet tamen Scotus *in lib. de Anima, quæſt.* 17. ex actu intellectionis relinqui habitum, qui inclinat ad rem illam agnoſcendam, & illam repræſentat.

58 Contra, quia repræſentatiuum obiecti in cauſando non ſe tenet ex parte potentiæ, ſed ex parte obiecti: habitus autem ſe tenet ex parte potentiæ. Prætetea non ex omni actu generatur habitus; & tamen poſſumus illius recordari. Hanc rationem ſoluit etiam Mayro *loc. cit.* eamque inefficacem dicunt Maſtrius & Bellutus *num.* 67. atque Cauellus *quæſt.* 17. *de Anima*, & Poncius; qui duo reſpondent, talem habitum infundi à Deo; At ita ſequitur, Animas ſeparatas, & Angelos, ſuæ naturæ relictos, nihil recordari. Fruſtrà verò ad Superos recurrit.

Respondet Ponc. ſicuti eſſet recurrendum ad Deum ad excitandas has potiùs ſpecies, quàm illas de re præterita, aut ſaltem ad aliam cauſam; cur non etiam ad productionem, & infuſionem? Decora quidem reſponſio, dans idem, aut ſimile, eſſe modum agendi connaturalem cum miraculoſo.

Contarenvs iunior, *quæſt. de ſpeciebus, cap.* 7. conuictus, concedit ſpecies expreſſas intellectione. At recordamur obiectum illud; quomodò ſenſus feriit, quomodò primò excitauit paſſiones, quomodò ſe applicuit, &c.

Probatvr ſeptimò à D. Bonau. *loc. cit. in* 2. Argumento vltimo, addita reſponſione: Vt intellectus intelligat ea, quæ ſunt extra ſe, oportet vt eis coniungatur, nec poteſt coniungi vniuerſalibus ipſis rerum entitatibus, cùm ſint extra ſe: Ergo per ſpeciem. Maior patet ex dictis hìc, & *quæſt. præcedenti*, ex Ariſtot. *3. de Anima, text.* 37. vbi habetur, intellectum fieri omnia, non materialiter; non enim homo, intelligens Leonem, fit Leo realiter ſubſtantialiter, vt volebant Priſci, ſed accidentaliter per ſimilitudinem.

59 Qvod verò iſtæ ſpecies non ſint ipſa Senſatio, vel intellectio, vt reſpondent aduerſarij. Probat Diuus Bonauent. *in reſponſione*, & poſt eum Scotus, ac Fauent. *loc. cit.* Scientia, ſeu Senſatio abſque ſpecie, non eſt ſimilitudo rei intelligibilis: ergo non poteſt dici Anima eſſe omnia per ipſam ſcientiam rei. Antecedens probatur. Secundùm Aduerſarios, actus intelligendi non eſt merum recipere, ſed iudicare, ſeu iudicium, quod facit intellectus de obiecto propoſito; At iudicare, ſeu iudicium ferre, non eſt formaliter aſſimilatio rei, ſed eam ſupponit informatione, quæ fit per ſpeciem; ex qua informatione eſt in actu ad iudicandum, cùm antea carens ſpecie eſſet in potentia: Ergo circumſcripto obiecto in ſpecie expreſſo, actus intelligendi non eſt ſimilitudo rei cognitæ. Hæc ratio, vt ait Faber, eſt ita euidens, vt & obſtinatos ſuccutiat, & à pertinacia auertat.

Videtvr aliquam difficultatem ponere Sanctus Bonauentura, *lib.* 2. *Compend. Theolog. cap.* 46. vbi ait; quod, ſicuti color non eſt viſibilis ſine lumine; ita nec phantaſmata erunt actu intelligibilia, niſi intellectus agens irradiet, & faciat intelligibilia actu. 60

Respondetvr, S. Doctorem velle dicere, neceſſarium eſſe lumen, vt percipiantur, & ad earum exemplar ſpiritus agens educat ſpeciem intelligibilem. Sed de hoc *diſp.* 9. *cap.* 4. *ſect.* 1. *quæſt.* 4.

Dices: Si ipſa intelliguntur, quæ neceſſitas erit, abſtrahendæ ſpecici?

Respondet D. Bonauent. *cap.* 4. debere cognoſci phantaſmata; ſed produci ſpeciem ſubiectabilem in ſpirituali potentia, ac repræſentatiuam etiam naturæ vniuerſalis, quando eſt abſtracta à naturis ſingularibus.

Obiicies primò: Si ſpecies imprimeretur in intellectu; ſequeretur, quod intellectus ſemper illam intelligeret; ſed hoc eſt falſum: Ergo. Probatur ſequela, quia ſpecies imprimitur in intellectu, ſeparata à materia, ex Ariſtotele 3. *de Anima*, *text.* 15. *&* 16. Omne autem ſeiunctum à materia, eſt actu intelligibile. Hoc verò magis vrget contra ponentes, ſpeciem intelligibilem habere rationem obiecti: Sequeretur enim, animam ſemper intelligere. Probatur minor ex Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 1. *in corpore*, vbi ideò diſtinguit Animam ab Angelo, quod Angelus ſemper eſt in actu primo ad intelligendum, quia habet ſpecies; Anima verò eſt in potentia, quia eſt priuata ſpeciebus, & eget conuerti ad phantaſmata. Ita loquitur etiam *fundamento* 4.

Respondet Diuus Bonauentura *in corpore*: 61
Species in intellectu manere ad modum habitus; neque ſemper intellectum eſſe in actu, quia intellectus, pluribus intentus, eget excitari à phantaſmate, & ad illud conuerti, vt actu intelligat ante productionem ſpeciei, poſt productionem eget ab ea excitari, vel imperio voluntatis conuerti ad eam ſpeciem. Ita reſpondet etiam Ruuius, *num.* 97. & & Fauent. *loc. cit. ad primum.*

Obiiciunt ſecundò: Ariſtoteles 3. *de Anima*, *text.* 5. ait; *Intellectum nihil eſſe actu eorum, quæ ſunt, antequam intelligat*; ſi autem poneretur ſpecies intelligibilis ante intellectionem, iam intellectus eſſet factus aliquid obiecti ante intellectionem. Confirmatur *ex text.* 14. vbi ait: *Intellectum ante intellectionem eſſe tabulam raſam.*

Respondet Diuus Bonauentura *loc. cit. in corpore*, & *ad* 4. plures actus intellectus requiri ad intellectionem, licèt quodammodò videatur actus intelligibilis ſimplex formaliter: Sunt autem plures actus ad inuicem ordinati, è quibus reſultat vnus actus perfectus: Primò enim, è phantaſmate illuſtrato, ſiue cognito, exemplar eruitur ſpeciei, formatur ſpecies, imprimitur ab intellectu agente, cuius eſt omnia facere; recipitur in poſſibili, qui omnia fit, & elicitur actus intellectionis. Iam verò ante hos omnes actus, ſecundùm Ariſt. qui eos admittit, vt dixi ſupra; intellectus eſt tabula raſa, vt notat S. Bonauent.

nauent.etiam *fundamento* 5.& non eſt aliqnid eorum, quæ intelliguntur; at poſt aliquos actus, qui ſunt actus intellectionis, iam intellectus eſt aliquid. Ita
62 reſpondet etiam Faber *ad* 5.

Obiicies tertiò: Forma non poteſt eſſe ſubiectum accidentium. Intellectus eſt forma: ergo.

Respondet Fauent. *ad ſecundum*, Maiorem eſſe veram de forma ſeparata à materia, non de ea, quæ eſt in materia. At male reſpondet; nam Intelligentiæ ſunt ſeparatæ à materia, ſecundùm eum,& tamen ſunt receptiuæ ſpecierum, ſecundum Scotum *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 11. & Faber *diſputat.* 27. *num.* 25. & 44. & *num.* 22. probat, poſſe Angelum reducere formas materiales ad eſſe intelligibile, abſque media phantaſia: Nam quod eſt medium virtuti inferiori, non eſt neceſſe, vt ſit medium virtuti ſuperiori; cùm autem phantaſia ſit medium virtuti inferiori, id eſt, animæ rationali, ad reducendas res ad eſſe intelligibile, non eſt neceſſe eam eſſe medium virtuti ſuperiori Angeli. Confirmatur, quia, vel hæc neceſſitas venit ex parte obiecti, vel ex parte potentiæ; non ex parte obiecti; quia alioqui etiam Deus cogeretur vti phantaſia, vel ſine ea non intelligeret. Si ex parte potentiæ: Contrà, quia Angelus non habet phantaſiam, & ideò illi non poteſt eſſe medium. Hæc eſt doctrina S.Bonau. hìc *in corpore*; vbi ideò conuentionem intellectus cum phantaſia ponit ad differentiam Angeli ab Anima ſtatuendam.

63 Respondetur ergo in ſententia D. Bonau. Intellectum conſtare ex materia, & forma, vt dixi, *quæſt.* 7. *diſp.* 1. & ideò poſſe eſſe ſubiectum accidentium.

Obiiciunt quartò, ſubſtantia æterna non eſt capax accidentium variabilium: Intellectus eſt ſubſtantia æterna: Ergo.

Respondet Faueut. *ad octauum*, Maiorem eſſe veram de forma omninò independente à materia, ſeu corpore.

Contra; nam etiam Angelus eſt forma independens à corpore, & tamen recipit ſpecies ſecundùm Scotum, vt vidimus *tract.* 4. *diſp.* 2. *quæſt.* 5.

64 Respondet D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 19. *quæſt.* 1. *ad argumenta*, receptionem paſſionis; vel accidentis variabilis, non attingere ſubſtantiam, neque ad eam lædendam valere: Et ideò cum Anima ſit non ſolùm immortalis, ſed forma corporis; Datum eſt ei recipere formas variabiles, putà operationes immanentes, paſſiones, &c. & tamen manere in ſuo eſſe incorruptibili; cùm imò maximè patiatur etiam ex ſeparatione à corpore, nec tamen intereat, & poſt corpus dimiſſum torqueatur, & tamen maneat immortalis. Quoad hoc, reſponſionem benè tulit Fauentinus.

Obiiciunt quintò: Superius non poteſt perfici ab inferiori; ſed ſpecies eſt inferior animâ: ergo non poteſt animam perficere.

Respondet D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 26. *art.* 1. *quæſt* 3. *ad* 1. Superius perfici accidentaliter ab inferiori; ab accidente enim perficitur ſubſtantia. Licèt enim accidens ſit ignobilius ſubſtantiâ in ſe, tamen, quoad actum ſecundum, poteſt ſubſtantiam perficere, id eſt, ad operationem, vt patet in Anima, quæ gratiâ decoratur. Ita reſpondet etiam Fauentinus.

Obiicies ſextò: Si darentur ſpecies intelligibiles, non eſſet neceſſe, intellectum, dum intelligere vult, conuerti ad ſpeculanda phantaſmata: At *oportet intelligentem ſpeculari phantaſmata* ex Ariſtot. 3. *de Anima, text.* 39. Hanc rationem vrget admodum Zabarella. *cap.* 8. *lib. de ſpeciebus.*

Respondet Faber, *ad* 10. cum Scoto ex D. Bonau. *hìc, in corpore*, Talem eſſe nexum phantaſiæ cum intellectu pro hoc ſtatu, quod nihil intelligimus in vniuerſali, niſi cuius ſingulare priùs phantaſiamur. Conuertitur igitur intellectus ad phantaſmata, quia, dum conſiderat vniuerſale; phantaſia imaginatur ſingulare eius, ex quo accidit, quod impeditâ operatione phantaſiæ, impeditur intellectus; ſicut operatio ſenſus communis impeditur, impeditâ operatione ſenſuum externorum.

Instat Zabarella primò; quia Ariſtoteles vult, intellectum, non phantaſiam, ſemper, dum intelligit, ſpeculari phantaſma a.

Secundò, quia acquiſitâ notitiâ intellectiuâ, imaginatio non eſt ampliùs cauſa intellectionis, ſecundùm vos: Ergo nulla eſt inter eas connexio. Neque exemplum habes in aliis, etiam ſubordinatis, vt oculus videat, dum phantaſia imaginetur. Nec eſt ſimile de ſenſu communi, qui eſt centrum quinque ſenſuum. Confirmatur: Si ſpecies iam eſſent in intellectu repoſitæ, iam inſani, corruptâ phantaſiâ, adhuc tenerent vſum rationis circa præterita, poſſentque pœnitere, diſſerere, &c.

Faber reſpondet, intellectum ſpeculari phantaſmata in ſpecie intelligibili; & ideò hæc ſpeculatio phantaſmatum eſt mediata, dum in ſpecie in- 65
telligibili, intellectus percipit ſingulare, à phantaſmate repræſentatum, & ſimul phantaſma, lato modo, ſpeculatur ob connexionem cum intellectu. Quod verò non detur talis connexio in aliis, falſum eſt, etiam ſecundùm Zabarellam, quia dato, quod intellectus contemplari cogatur ſemper phantaſmata, & non detur ſpecies intelligibilis impreſſa à phantaſia, imaginatur illud phantaſma; & tamen ſunt diſtinctæ potentiæ.

Respondetur melius, verè Communionem 66
magnam eſſe inter intellectum, & phantaſiam, etiam quoad phantaſmata, & ſpecies impreſſas, atque res apprehenſas; Vnde amentes non modò inſaniunt, loquentes de rebus, quas de nouo apprehendunt in phantaſia auerſa, ſed etiam circa iam ante amentiam perceptas; neque aliquis exiſtimauerit, inde euenire, quia totus ſpecierum theſaurus ſit in phantaſia, & ſolùm phantaſmatum; ſed quia intellectus ſpecies abſtractas à ſingularibus habet ſimiles phantaſmatibus in repræſentando; & dum ad eas conuertitur, etiam phantaſia, habens organum læſum phantaſmata confuſa offert, excitando intellectum vehementer ad eam confuſionem. Vnde ſpecies nouas efformat, deformiter vniformes, & ideò inſani multa ad rem admiſcent, & alia extra chorum aduoluunt loquendo, & ob hanc mutuam conuerſionem intellectus ad phantaſiam excitantem ad noua, & ſæpè intexta antiquis, ſequitur concomitanter ſpeculatio phantaſmatum.

Obiicies ſextò: Si ponatur ſpecies impreſſa; ſequitur, primum actum intellectus eſſe reflexum, quia eſt ad illud, quod iam eſt in intellectu.

Respondetur ex D.Bonau. *locis adductis hìc*, 67
& *quæſt præced.* primum actum eſſe formationem ſpeciei, & ideò rectum; deinde ſequi impreſſionem in intellectum poſſibilem, & tertiò iudicium, quod eſt actus rectus; non enim percipit, ſe percepiſſe, ſed primò intellectus informatus intelligit.

Obiicies ſeptimò: Vel intelligere eſt agere, & tunc non eſt neceſſaria ſpecies impreſſa, quia potentia nata eſt producere actum, præſente illo, quod cauſat, quod eſt phantaſma: Vel intelligere eſt paſſio cauſata ab obiecto; & tunc neque eſt neceſſaria ſpecies præuia.

Respondet D. Bonauent. *loc. cit. in 2. diſtinct.* 3. Intellectionem eſſe actionem formaliter poſt receptionem ſpeciei; vt autem fiat præſens debitè obiectum, oportet illud eſſe in eodem ordine cum potentia ſpirituali; at Phantaſma adhuc non eſt ſpirituale, vt etiam notat Ruuius *ad primum Argumentum.*

68 Similiter etiam ſenſus eſt ſanè paſſiuus ab obiecto, vt docet D. Bonauent. *lib.* 2. *Compend. cap.* 34. & 35. & *in* 2. *diſt.* 24. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt. vlt. ad* 2. vbi aſſignat etiam cauſam, cur dentur intellectus, agens & poſſibilis, diſtincti; & non dentur Senſus, actiuus & paſſiuus, diſtincti; nempè quia, cum ſpecies exit ab obiecto ad ſenſum exteriorem, & inde ad imaginationem, ſtat in eodem ordine ſenſibilis obiecti, & adhuc proportionatæ potentiæ, ideò non eſt neceſſarius ſenſus elaborans ſpeciem altiorem, ſicut in intellectione; quia aſcenditur à ſenſibili ad ſpirituale, ideò magis eget intellectus potentiâ actiuâ diſtinctâ. Idem habet *in Compend. Theol. lib.* 2. *cap.* 46. Addit, etiam ſenſum poſſe dici habere duo diſtincta magis, quàm intellectus, quia organum inſeruit pro potentia receptiua ſpecierum, atque adeò paſſiua; animæ verò

69 potentia inſeruit pro actiuâ. Hanc tamen reſponſionem non omninò laudat; ſed alteram amplectitur. Fuit verò aſſignatio hæc ſenſus agentis, & patientis, opinio Apollinatis 2. *de Anima, quæſt.* 13. Iand. *quæſt.* 16. Doctrinam hanc cæteri è D. Bonauentura deſumpſêre, qui cum Ariſtotele 2. *de Anima, cap.* 5. ponit, ſenſum quidem recipere ſpeciem ab obiecto agente; non verò agere in obiectum; Veluti agit intellectus, abſtrahendo ſpeciem, eámque formando proportionatam; ſed tantùm elicit actum vitalem; nam ſpecies ſufficienter formatur ab obiecto, & imprimitur in potentiam, quæ ipſa quoque elicit actum vitalem ſenſationis, & ſufficit pro vtroque officio: Vnde fruſtra additur ſenſus. Sic arguit Ruuius ex Diuo Bonauentura contra dictos authores.

Crediderim tamen, eos non aſſignare potentiam actiuam ad formandam ſpeciem ſenſibilem, vt ipſe videtur Ruuius fateri *num.* 11. dum ait. Prima opinio ponit in quolibet organo ſenſus duplicem potentiam ſenſitiuam; paſſiuam vnam, quæ immutatur ab obiecto per receptionem ſpeciei ab eo: & actiuam alteram ad eliciendum actum ſenſationis præſuppoſita receptione ſpeciei, quæ eſt opi-

70 nio ipſius Ruuij, *num.* 13. Certum eſt enim, potentiam aliâ virtute recipere ſpeciem: aliâ non elicere actum ſenſationis; ad recipiendam enim ſpeciem videtur maiorem partem habere organum; ad actum verò vis ſenſitiua, vt docet Seraphicus.

Obiiciunt adhuc ex Ariſtotele 7. *Phyſ. text.* 20. vbi ait, fieri alterationem, & paſſionem in cognitione, & hanc in potentia ſenſitiua: Ergò in mente nihil recipitur, ſed ab ea tantùm procedit iudicium.

Respondet Faber *ad vndecimum*, ibi ſolùm haberi, perturbationes per ſe eſſe in ſenſu, non autem ibi recipi ſpecies; nam recipere ſpecies, non eſt perturbatio, vel alteratio.

Respondet D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 24. *part.* 1. *artic.* 2. *quæſt.* 4. *in corpore* ſuper quartum modum; Animam recipere ſpecies ſine perturbatione per ſe, cuius ſignum eſt, quod etiam ſeparata habet intellectum poſſibilem, quo eſt *omnia fieri*; & agentem, quo eſt *omnia facere.* Non igitur hæc facultas à corpore tantùm ineſt.

Obiicies vltimò. Omnis qualitas intenditur, & remittitur, quod de ſpeciebus dici nequit; alioqui ſuperflui erunt habitus. Communiter Recentiores concedunt, ſpecies intendi cum Scoto 4. *diſt.* 45. *quæſt.* 5. *ad* 3. *principaliter.* Vide Arriagam *diſp.* 4. *ſec.* 3. Maſtrium *num.* 75. Alia congerunt Zabarella, & Bacconus, quæ ex dictis facilè corruunt. Cognitionem verò intuitiuam fieri abſque ſpecie, oſtendam *diſputatione nona, capitulo quarto, quæſt.* 7.

QVÆSTIO IX.

An Species *ſit* Imago, *velut Idolum formale obiecti: An virtualiter tantùm expreſſiua.*

Cum iam liqueat, ſpeciem eſſe ſimilitudinem obiecti; quæritur: An ſit formalis ſimilitudo, & velut Idolum repræſentans per modum imaginis: vel ſolùm quadam ratione virtuali illud effectiuè demonſtrans. Opinio ingenti ferè omnium Recentiorum plauſu fert, ſpeciem, eſſe meram, velut ſemen virtuale obiecti, efficienter illud exhibens. Ita Vaſquez *p. p. diſp.* 45. *cap.* 2. Arriaga, *diſp.* 4. *de Anima, ſect.* 2. & *p. p. diſp.* 1. & 8. *ſec.* 2. *ſubſ.* 2. Maſtrius cum Belluto, *diſp.* 4. *num.* 110. Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.* 4. *art.* 3. Euſtachius 3. *part. Phyſ. tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 2. Suar. 3. *de Anima, cap.* 2. *num.* 20. Ruuius 2. *de Anima, cap.* 6. *quæſt.* 6. & alij apud iſtos. Videtur D. Bonau. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 18. vt dixi *tract.* 4. *diſp.* 2. *num.* 161. 71

Altera è regione cenſet, ſpecies eſſe idola obiectorum. Ita D. Thom. *p. p. quæſt.* 12. *art.* 2. & 2. *contra Gent. cap.* 98. & *lib.* 3. *c.* 49. Scot. *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 7. Faber. *Theor.* 79. & *in* 2. *diſp.* 25. & 26. Rocchus 2. *de Anima, quæſtione* 38. Complutenſes, *diſp.* 18. *quæſt.* 2. Ioan. à S. Thom. *quæſt.* 6. Poncius. *diſp.* 2. *quæſt.* 7.

Hæc eſt ſententia D. Bonau. *Itinerario mentis, cap.* 2. vbi comparat ſpecies impreſſas Dei Verbo genito, quod eſt ſimilitudo formalis Patris; & *Sermone* 11. *Hexaëmer.* & *in primo, diſt.* 35. *quæſt.* 1. & *diſt.* 37. *quæſt. vlt corp.* & *diſt.* 48. *quæſt.* 1. vbi præclarè id oſtendit; & *in* 2. *diſt.* 13. *artic.* 3. *quæſt.* 1. *ad* 1. & *diſt.* 17. *art.* 1. *quæſt.* 2. *ad* 4. & *in* 3. *diſp.* 14. *art.* 1. *quæſt.* 3. *ad* 2. vbi etiam rationes annuit. Equidem priorem ſententiam non reſpui, ſed probabilem dixi *tract.* 1. *diſp.* 11. *quæſt.* 4. & 5. neque illam à ſe impugnatam inuenio. 72

Assero tamen, ſecundam eſſe probabiliorem, nimirum ſpecies eſſe obiectorum Idola; quæ non renuunt, ex aduerſis, Suar. & Ruuius.

Probatvr à D. Bonau. *locis adductis*, & omnibus ferè locis citatis *quæſt.* 6. 7. & 8. Potentia per receptionem ſpeciei fit ſimilis obiecto, cùm ante eſſet diſſimilis; fit autem ſimilis obiecto, quatenus habet ſpeciem per quam ſimilatur obiecto, & tale fit, quale eſt obiectum, in eſſe intentionali. Sic enim Anima fit omnia, vt ait Ariſtot. apud D. Bonauent. *quæſt. præced.* & *in* 3. *diſt.* 14. *artic.* 1. *quæſt.* 3. *ad* 2. Vnde vulgatum inter ſapientes proloquium vertitur *Cognitionem fieri per aſſimilitudinem*, ſed hanc ſimilitudinem non poteſt cauſare inter obiectum, & potentiam ſpecies intentionalis, niſi ſit formalis ſimilitudo obiecti: ergo. Probatur Minor. Si ſpecies eſt tantùm efficienter cauſatiua cognitionis obiecti, oportet, vt detur aliqua alia forma, per quam obiectum

obiectum cum potentia aſſimiletur; ſed hæc non eſt ſpecies, cùm non ſit formalis ſimilitudo; neque obiectum, quod in eſſe reali eſt diſſimile; ex quo ſequitur ſpeciem non poſſe producere ſimilitudinem formalem obiecti, & potentiæ; quia cùm ſit ab obiecto, tanquam à cauſa æquiuoca, non poteſt producere terminum ſimilem obiecto, imò nec actio poteſt exire per modum aſſimilationis, niſi à principio producenti ſimili, quale non eſt ſpecies, ſecundùm aduerſarios. Hâc ratione vtitur Ruuius, *numero 65.*

Probatvr ſecundò. Si ſpecies ſunt, velut ſe-
73 men obiecti, effectiuè repræſentantes obiectum, ad modum ſeminis producentis fœtum; ſequitur dari aliquam formam productam actuantem potentiæ capacitatem, & eam informantem, qua vere formata potentia exeat ab actu primo, in quo eſt, ad actum ſecundum: Sed forma iſta eſt ſpecies: Ergo formaliter actuat potentiam ſimilitudine obiecti. Vel ergo alia à ſe diſtincta ſimilitudine formali; vel ſeipſa: Si ſeipſa; habetur intentum. Si alia à ſe: Ergo ſpecies actuans potentiam eſt formalis obiecti ſimilitudo.

Probatvr tertiò: Quia per vos ita ſe habet ſpecies ad obiectum, ſicut ſemen ad animal a quo eſt deciſum: ſed ſemen non eſt merum efficiens fœtum; ſed ex partibus corpulentioribus ſpiritus agens educit fœtum, vel ſi libet, Deus, & aſtra: Ergo & ex ſpecie effectiua, quam ponitis, vel illa, vel aliud agens educit ſimilitudinem aliquam formalem obiecti: Probatur conſequentia, nam cognitio fit per aſſimilationem.

Ardvvm mihi ſanè videtur explicare, quonam pacto ſpecies ſit agens inſtrumentale, quo producitur actus; ſeu, vt clariùs loquar, quo pacto potentia formatur ſimilitudine obiecti, & actuata conſtituitur in actu primo ad cognoſcendum obiectum ſæpè abſens, aut abſconditum; vel magnitudine excedens, & non præ ſe ferat ſimilitudinem obiecti formalem. Vrget experientia: Nam ſpeculum exhibet ſpecies formaliter repræſentantes mihi ho-
74 mines, poſt tergum tranſeuntes, quos nunquam viderim, & hos quidem ſtaturâ minores. Reſpondet Arriaga, & alij, in ſpeculo, faciem hominis, non ſpeciem, videri.

Contra, quia res non exiſtens, non poteſt terminare viſionem; cùm enim in aqua apparet virga, vel turris inuerſa, non videtur virgula, vel turris, quæ ſurſum eriguntur, ſed ſpecies.

Respondet Arriaga, rem non exiſtentem poſſe cognoſci; vt quando amo ſanitatem, quâ careo, eam agnoſco.

Hæc tamen non ſunt ad rem, quia ſanitatem agnoſco, internè exiſtente iam ſpecie.

Obiiciunt primò Suarez, *num. 19.* Ruuius *numero 6.* Vaſquez *loco citato.* Vel ſpecies eſt ſimilitudo obiecti naturalis, vel intentionalis, neutrum dici poteſt: Ergo. Non naturalis, quia talis imago fundatur in vnitate cum obiecto; deinde non ducit in cognitionem obiecti, niſi prius ipſa ſit cognita, vt patet in imaginibus; ſi verò eſt ſimilitudo intentionalis: Contra. Similitudo formalis obiecti informans potentiam, & repræſentans ei obiectum; reddit ipſam formaliter cognoſcentem; ſed hoc non præſtat ſpecies impreſſa: alioqui fruſtrà daretur ſpecies expreſſa, & ipſa cognitio. Vrgetur tunc: Potentia cognoſcit actu obiectum, quando facta eſt ei ſimilis actu, & formaliter; quia cognitio conſiſtit etiam ſecundùm vos in actuali aſſimilatione eius cum obiecto; ſed ſpecies impreſſa eſt ſimilitudo formalis obiecti: Ergo eo ipſo, quòd actu inhæret potentiæ, eam informans, ipſam conſtituet actu ſimilem obiecto formali: Ergo faciet eam formaliter cognoſcentem: Si dicas, potentiam conſtitui per ſpeciem impreſſam, & ſimilem fieri in actu primo, ſiue habitualiter; cognitionem verò actualem, cùm ſit actus vitalis, non recipi ſolùm, ſed etiam elici a potentia vitali.

Contra vrget Suarez, *numero 22.* quia hoc eſt petere principium, quia hoc ipſum vrget argumentum, non eſſe aliud potentiæ neceſſarium, præter ſpeciem impreſſam, ſi per eam fit aſſimilatio, in qua cognitio poſita eſt, & conſtituta. Imò vrget. Si ideò quia turris non eſt inuerſa, non videtur: Ergo neque ſpecies. Probatur conſequentia, 75
quia turris videtur procul infra aquam; ſpecies autem eſt in prima ſuperficie, aut ſaltem in vltima: ergo illa ſpecies videtur, vbi non eſt. Secundò, illa ſpecies non eſt colorata; alioquin cùm tranſeat per aerem deberet totum colorare. Tertiò, vel per illam videtur etiam obiectum, vel non: Si primum: Ergo cùm appareat aliquid non rectum, & obiectum ſit rectum; videtur aliquid, quod non eſt. Si ſecundum: Ergo ſpecies non ducit in cognitionem obiecti. Igitur reſpondet, ſpecies per fluctus aquæ diſcontinuari, & facere diuerſas reflexiones; ideò diuerſis in locis repræſentare virgæ partes, illamque facere curuam. Turris verò ideò videtur inuerſa, quia ſpecies repræſentant diſtantiam obiecti, verſus partem illam, vnde ipſæ reflectuntur, quia ergo pars altior turris, eſt diſtantior, apparet in aqua remotior verſus profunditatem, quia inde reflectuntur ſpecies, ideò apparet profundior.

Hæc tamen nil ponderant; Nam, eſto res abſens aliquo ſenſu cognoſci poſſit, non tamen viſu; neque ſpecies videtur in ſola ſuperficie vltima, ſed diffunditur per medium; alioquin non vniretur oculo; nec eſt neceſſe, eſſe coloratam, ſed diminutè ſimilem. Per eam verò videtur obiectum in imagine de genere entitatis diminutæ, quoad omnia; atque adeò, quoad colores, D. Bonau. *in 2. diſt. 18.* 76
articulo 2. quæſt. 1. ad 1. reſpondet, ſpeciem eſſe ſimilitudinem intentionalem, atque diminutam habentem ſuum eſſe formaliter manifeſtatiuum obiecti, ex quo fit, vt non prius cognoſcatur, cùm ſit exilis entitatis inter obiecta Intellectus; neque neceſſe eſt prius, eam eſſe cognitam, vt prætendebat Durandus. Iam verò non ſequitur, ſuperfluam fore cognitionem vel ſpeciem expreſſam, quia ſpecies impreſſa ſolùm habitu, & actu primo facit ſimilitudinem, quatenus potentia informatur ſpecie, quæ eſt accidens, & idolum obiecti; ſicuti ſi aliquis haberet imaginem Chriſti in corde; aſſimilaretur Chriſto, cum hoc diſcrimine, quod cæteræ formæ informatum reddunt perfectè aſſimilatum, *verbi gratiâ*, albedo reddit album ſimile formaliter completè omnibus albis; at ſpecies, quia licèt informent potentiam, tamen tantùm partialiter concurrunt ex parte obiecti ad actum vitalem, & ſolùm materialiter: Aſſimilatio autem vitalis perfecta fit per actualem coniunctionem cum obiecto per actum elicitum; ideò licèt potentia ſit ſpecie informata, non tamen adhuc eſt vitalis coniunctio perfecta actualiter, ſed ſolùm in habitu; & ideò non ſuperflua, ſed neceſſaria eſt actualis productio actus, facienda à potentia, cùm ſpecies ſolùm exemplariter ad id concurrat, vt dicam *quæſt. ſequenti.* Neque hoc eſt petere principium; ſed negare id, quod non probatum aduerſarius ſupponit; ſufficere,

ſcilicet, ſpeciem ad perfectam aſſimilationem potentiæ cum obiecto, quæ quidem fit perfectè per actum cognitionis, qui ſine ſpecie non eſſet aſſimilatio, vt dixi: Neque ſuperflua erit ſpecies expreſſa, per quam & obiectum, & ipſa cognitio exprimitur. Quibus notatis, euertuntur cætera Suarez obiecta.

77 Addit, facilè concedi poſſe, ſpeciei concurſum ſuppleri per alias res diſparatas: Si autem ſpecies eſſet formalis obiecti repræſentatio, non poſſet hoc admitti, quia non poteſt res diſparata obiectum repræſentare.

Respondetvr, non admitti à nobis, ſuppleri poſſe ſpeciem, niſi per obiectum, ſi ſit proportionatum. Quod ſi obiectum eſt improportionatum; negatur eam poſſe ſuppleri; de quo infrà *quæſtione* 14.

Obiicies vltimò cum Suarez, & Maſtrio, ſpecies in ſpeculo non repræſentat imaginem in ſuperficie, ſed intus in ea diſtantia, in qua ſtat obiectum: Ergo non eſt imago formaliter.

Respondetvr ex Diuo Bonauentura, *ſerm.* 11. *Hexaëmer. circa finem*, ſpeciem repræſentare obiectum, à quo materiali modo & efficienter procedit in tali diſtantia. Vnde hinc potiùs habetur, eſſe Idolum obiecti, quod exprimit in diſtantia conſtitutum: Hinc eruit Fulienſ. ſpeciem non videri, ſed de hoc *diſp.* 5. *cap.* 2. *quæſt.* 8.

QVÆSTIO X.

Vtrùm Species *efficiant cum Potentia Senſationem, ſeu Intellectionem.*

78 Prima opinio celebris eſt, ſpecies effectiuè concurrere ad actus ſenſationis, vel intellectionis. Ita D. Thom. *p.p. quæſt.* 56. *artic.* 1. & *quæſt.* 84. *articulo* 3. quem ſequuntur Thomiſtæ: Et è Ieſuitis Colleg. 2. *de Anima*, *cap.* 6. *quæſtione* 2. *artic.* 3. Suarez, *libro* 3. *capite* 4. & in D. Thom. 3. *part. diſput.* 14. Vaſquez, *prima prima, diſputatione* 38. & 43. Ruuius, 2. *de Anima*, *capite* 6. *Tract. de Speciebus, quæſtione* 2. Scotus verò *in primo, diſtinctione* 3. *quæſtione* 7. Fauentinus, *Theor.* 77. Maſtrius *diſputatione* 4. Cauel. *in quæſtione* 14. *de Anima*, Smiſingh. *Tractatu de Deo vno, diſput.* 6. *quæſtione* 1. Vtinenſ. *quæſtione* 7. *articulo* 1. *ſectione* 2. & alij apud iſtos. Adde Fulienſem 3. *Phyſic. cap.* 4. *art.* 5.

Secvnda ſententia eſt negantium, obiectum, vel ſpeciem concurrere efficienter ad actus vitales ſenſationis, vel intellectionis, ſed tantùm habere rationem materiæ, circa quam intellectus, vel ſenſus ſolus operatur, eliciens actus. Ita D. Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 23. *artic.* 2. *quæſt.* 1. Innuit, & *diſt.* 24. *p.p. quæſt. vlt.* & *in* 3. *diſtinct.* 14. *artic.* 1. *quæſt. vlt.* & *in* 4. *diſt.* 44. *quæſt. vlt.* de quo egi *Tract.* 4. *diſp.* 8. *num.* 94. Sequuntur Henricus, *quodl.* 4. *quæſt.* 7. Tolet. 2. *de Anima, quæſtione* 12. Præpoſitus, ſignatus apud marginem Scoti, Picolom. *lib.* 1. *de mente agente*, *cap.* 7. & *lib. de ſenſu agente, cap.* 8. Iauel. *lib.* 3. *de Anima.*

Aliqvi verò adeò è diametro hanc ſententiam impugnant, vt auſi ſint dicere, potentiam cognoſcentem non efficere actum, ſed ab obiecto illud recipere. Ita de ſenſibus aſſerit Venetus 2. *de Anima, text.* 60. & *in ſumma de Anima, lib.* 2. *tract.* 4. *libro* 10. Nyphus, *libro de ſenſu, contra Iandu.* Idem putat de intellectu Godfredus, vt refert Scotus *loco cit.* §. *Alia eſt opinio.*

Alii verò dixere, actum fieri à potentia, ſpecie informatâ; ita tamen, vt potentia ex ſe nullam actiuitatem habeat, ſed tota ratio efficiendi ſit ſpecies, quemadmodum aquæ calidæ tota ratio calefaciendi eſt calor. Pro hac adducitur à Scoto D. Th. *p.p. quæſt.* 56. *art.* 1. & *quæſt.* 79. *art.* 3. *ad* 1. & *quæſtione* 85. *art.* 2. *ad* 3. Verè autem fuit opinio Alberti *Summa de homine, de Potentiis ſenſuum*, Thienenſ. 2. *de Anima, text.* 22. Iauelli *quæſt.* 21. quoad ſenſus, quamuis aliter de intellectu ſentiat, *lib.* 3. nec longè abit Caiet. *p.p. quæſt.* 14. *art.* 1. *quæſt.* 79. *articulo* 1. *quæſtione* 87. vt notat Suarez, *num.* 4. & Fauentinus.

79 Alii tandem dicunt, apprehenſionem obiecti fieri à ſpecie: iudicium verò de eo, à potentia. Ita Ægidius, *libro* 8. *quæſt.* 2. inſinuatque D. Thom. *quodl.* 8. *quæſt.* 2. Alij dicunt, ſpecies internas effectiuè concurrere ad ſenſationes; externas verò, vt effectus præuios, ab obiectis manare. Ita Vulp. *prima prima, diſputatione* 19. *articulo* 2. Bargh. 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 6.

Aſſero primò, potentiam cognoſcitiuam habere propriam actiuitatem circa actum proprium.

Probatvr à D. Bonauentura, *in* 2. *diſtinct.* 23. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad vlt. primo loco*, & *in* 4. *loco citato*, ex D. Auguſtino, *libro* 6. *Muſica*, *cap.* 5. *Tom.* 1. Cognitio eſt actus potentiæ intrinſecus: ſic enim dicuntur potentiæ cognoſcitiuæ: ſi autem potentia non eſt actiuè cognoſcens; neque anima, quæ per potentiam operatur, cognoſcet. Tandem ſi agit per ſpeciem, ſicut aqua per calorem, iam & per accidens operatur; ſicut aqua calefaciens per calorem aget. Hoc argumentum vrget Suarez, *numero* 4. & 5.

Confirmatvr à D. Bonauentura, 3. *parte Centiloquij*, *ſect.* 3. Quia anima eſt ad imaginem Dei: Ergo habet actus vitales intrinſecos, non ab externo; at ſi tota actiuitas ſpeciebus concederetur, certè iam ſpecies eſſent vitales, non anima. Confirmatur ibi, quia anima dat viuere, ſentire, & intelligere formaliter per potentias, quibus produci debent actus; non autem à ſpecie extrinſeca. Ita vrget etiam *diſt.* 24. *quæſt. citata, in corpore.*

Confirmatvr à Diuo Bonauentura, *in Compend. Theolog. veritatis*, *cap.* 45. quia intellectus ipſe circa ſpecies operatur, eas abſtrahendo, componendo, plurimaque ex eis elaborando, vt mirum ſit, quo pacto circa ſpecies non agat. Eruit enim è ſpeciebus acceptis multiplicem cognitionem, diſcurrendo, deducendo, inductiones conficiendo, & ſcientias comparando; imò inſtituendo, quas à meris ſpeciebus non habet.

80 Confirmatvr à Diuo Bonauentura, *capite* 40. *lib. cit.* quia, cùm homo reminiſcitur alicuius rei, inueſtigando, perſcrutando, deducendo ex aliqua particula rei, quæ in memoria remanſit; reflectendo, ſe aliquando rem illam ſciuiſſe plenè; Quis negabit, potentiam agere? Id melius clarebit *aſſertione ſequenti.*

Aſſero ſecundò, ſpeciem, vel obiectum nil efficienter agere ad cognitionem, ſed ſolùm materialiter.

Probatvr primò ex D. Bonauentura, *diſt.* 24. *loc. cit.* Materialis cauſa nunquam coincidit in vnum cum efficiente, ex Ariſtotele, 2. *Phyſicorum, text.* 70. alioqui, ſi materia eſſet efficiens, ageret in ſeipſam, & ſic ſpecies cognoſceret ſeipſam, & reflecteretur

cteretur in ſe. Quod ſi id negatur potentiæ viuæ ſenſibili; multò magis ſpeciei, vel obiecto inanimato. Id ſupponit fundamento primo. Tunc ſic: Sed obiectnm,& ſpecies ſunt materia, circa quam agit intellectus agens,dum omnia facit ſibi ſimilia, vt docet Ariſtoteles, *3. de Anima*, *text.* 18. & notat D. Bonauentura, *in corpore*: ergo eadem ſpecies non poteſt eſſe efficiens: Nam quamuis recipiatur vt forma in intellectu poſſibili; attamen ipſe intellectus poſſibilis iudicat eam; alioquin non poſſet dici intellectus; ſicuti nec oculus dicitur viſus, vt arguit S. Doctor.

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura, *diſtinct.* 23. *loc. cit. in corpore.* Intelligere, eſt actus vitæ connaturalis intellectui; ſed ſpecies non habet ſimul cum intellectu vitam,imò eſt aliquid penitus extrinſecum: Ergo. Hoc argumentum à Toleto citando validiſſimum acclamatur.

PROBATVR tertiò è reſponſis D.Bonau. *ad argum. locis adductis.* Vel ſpecies eſt operatiua viſionis, ſiue intellectionis,mediata, vel immediata: Si mediata: ergo potentiam, tanquam medium adhibet, & ita animatum dirigitur ab inanimato: Si immediata, cùm & à potentia ei non ſubordinata fiat; iam vnus actus ſimplex à pluribus cauſis compoſitis diuerſis,non ſubordinatis producetur,contra principia metaphyſica.

81 ADVERTIT verò S. Doctor ad actus plures concurrentes diſpoſitiuè ad cognitionem, quales ſunt abſtractio ſpeciei, & receptio,poſſe concurrere plures vires eiuſdem potentiæ, vel etiam plures potentias, formaliter diſtinctas. Quòd verò plures diſparatæ nequeant, Probatur à Sancto Bonauentura, quia ſequeretur vnam intelligere aliquid, quod altera non intelligit, & ita ſpecies aliquid intelligeret, quod intellectus non intelligit. Hoc argumento vtitur Toletus *concluſ.* 2.

CONFIRMATVR à D. Bonauentura, *in* 2. *diſtinct.* 23. *loco citato, ad vltimum*, quia intellectio eſt actio immanens, quâ anima agit in ſe, ſeipſam formando: Ergo illa actio non poteſt eſſe ab aliquo extrinſeco, alioqui maneret in illo. Et ſi eſſet à ſpecie, maneret in ea: Ergo eſſet formaliter intelligens,ac talis denominaretur.

RESPONDET Fauentinus ex Scoto, ſpeciem non denominari intelligentem,quia intelligere conſiſtit formaliter in receptione intellectionis; hoc autem eſt à ſolo intellectu, tametſi ſpecies concurreret ad producendum actum intellectionis.

82 CONTRA: Quia, cùm intellectio ſit actus immanens, vt notat Diuus Bonauantura ex Ariſtotele, 2. *Phyſicorum, text.* 15. & 9. *Metaph. text.* 16. debet in eo recipi, à quo producitur: Quare, ſi ſemel conceſſeris, ſpeciem elicere actum intellectionis, cogeris concedere etiam, accipere eundem actum; ac proinde,ſpeciem eſſe intelligentem: Ergo denominabitur intelligens.Probatur conſequentia, quia accidens, ſecundùm Scotum, ſemper denominat ſuum ſubiectum.

OBIICIT primò Scotus. D. Auguſt. 9. *de Trinitate, cap. vlt. & 30.* de parnis, ait: *Ab vtroque enim notitia pariter, à cognoſcente, & cognito.* & 2. *de Trinitate*, cap. 4. *Ex viſibili, & vidente fit viſio*, & 15. *de Trinitate, capite* 10. & 24. idem aſtruit.

RESPONDETVR, D. Auguſtinum ſolùm velle,obiectum, ſeu ſpeciem concurrere, vt materiam circa quam verſatur intellectus,& vt id, quod cognoſcitur, vt habet ipſe Sanctus Auguſt. 9. *de Trinitate, capite vltimo.* Ait enim: *Fieri non poſſe, vt ſciatur, quod ſcibile non fuerit. Vnde qualibet res congenerat notitiam ſui*, ſed *cap.* 2. *ſecundi, de Trinitate*, nil dicit Sanctus Auguſtinus de hoc; neque *cap.* 4. citato à Scoto. Imò ſuper *Geneſ.* 12. ait; *Species corporis nil facit in Spiritum intelligentem.* Quaſi ſpecies ſit materia,circa quam corpus in ſpecies operetur,& probat, quia omni modo nobilior eſt res, quæ facit,quàm materia, circa quam facit; ſed Spiritus eſt nobilior corpore: Ergo. Concludit, quòd *licèt imago corporis ſit in Spiritu, tamen non corpus in Spiritu; ſed ſpiritus in ſeipſo facit celeritate mirabili*,& ſubdit: *Cuius imago mox vt oculis,&c. viſa fuerit in ſpiritu videtur,ſine vllius puncti temporalis interpoſitione formatur.* Hæc Scotus ipſe refert,& concedit. & 15. *de Trinitate, cap.* 10. Sanctus Auguſtinus ait: *Ex ſcientia, quam memoriâ tenemus, naſci verbum*: Ergo tanquam ex materiali principio. Vide S. Doctorem, *ſerm.* 11. *Hexaëmeronis.*

OBIICIVNT ſecundò Scotus *loco citato.* Quatuor ſunt genera cauſarum *ex* 2. *Phyſicorum, &* 5. *Metaphyſicorum*, quæ ſi ſunt ſufficientes; ſequitur effectus:Neceſſariò, ſi ſint naturales;poteſt verò ſequi,ſi ſint liberæ. Tunc ſic: Actus intelligendi eſt effectus: Ergo ab iſtis cauſis prouenit: At non habet eſſe à fine realiter, quia is ſequitur productionem rei: Similiter & forma producitur. Cauſæ ergo,quæ præcedunt rem in eſſe,ſunt materia,& efficiens: Tunc ſic. Quando iſtæ duæ cauſæ ſunt ſufficientes,nec impeditæ,ſequitur neceſſariò effectus: Ergo ſi anima eſt tota cauſa notitiæ genitæ, iam in anima erit quæcunque actualis intellectio, quæ in ipſa anima eſſe poteſt. Probatur Conſequentia, quia anima eſt ſubiectum receptiuum talis accidentis, nec eſt impeditum, at falſum eſt, omnem intellectionem actualem ſemper eſſe in anima: Ergo. Hoc argumentum efficaciſſimum clamat Faber. Mihi autem videtur nullius conſequentiæ. 83

RESPONDETVR,negando ſequelam:Ad probationem reſpondetur,intellectum, & ſenſum, vt ſit ſemper in actu, requirere materiam, circa quam verſetur actu applicitam vt obiectum, ſicut ignis requirit lignum,vt comburat, & ſtatuarius æs ad formandum Idolum, ſæpè verò diſtrahitur potentia ſponte, vel ex imbecillitate, quia fatigatur ob coniunctionem cum corpore; vel abeſt lumen ſufficiens, vt notat Diuus Bonauentura, *in primo ſent. dub.* 1. *ad prologum.* Adde, actum vnum intellectionis eſſe poſſe ob finitatem potentiæ. Ideò Ariſtoteles, 2. *Top. cap.* 4. ait: *Scimus plura, ſed intelligimus vnum ſolum*, vt notat Sanctus Bonauentura, *in* 3. *diſtinctione* 14. *articulo* 2. *quæſt.* 2. præcipuè *fundamento primo,&* alibi.

OBIICIT tertiò Faber cum Scoto: Si anima eſſet totalis cauſa intellectionis,iam intellectio non eſſet ſimilitudo obiecti, quod eſt falſum; nam intellectio eſt imago rei in intellectu; vnde, qualis eſt res; talis eſſe debet ſcientia; quod ſi ſola anima efficit actum,poterit ex obiecto hoc,puta Leone, effingere ad libitum notitiam Bouis, Lupi,&c. effingendo (vt vos dicitis) ex ea materia imagines, ad modum, quo figulus è maſſa terræ vaſa ad libitum;aut ſculptor è marmore ſtatuas Hominis, Leonis, aut Lupi efformat: At tenetur ex tali obiecto, *verbigratia*, Lupo, notitiam Lupi eruere: non ergo obiectum,aut ſpecies eſt tantùm materia ex qua, ſed efficiens etiam;ſicuti Aromatarius è cicorea exprimens ſuccum,eſt quidem cauſa efficiens ſucci;at non ſolus, ſed vnà cum Cicorea: Ita ergo intellectus exprimit ex obiecto ſuccum notitiæ, ſimul coagente obiecto. 84

RESP

85 Respondeo, totum argumentum infirmum, Cicoreâ, quâ confortetur, egere. Primò quidem notitia non eſt ſpecies obiecti, vt Faber ſupponit, ſed huius partus. Iam verò intellectus aſſimilatur obiecto, puta lapidi, & fit lapis, vt ait Ariſtoteles adductus, *quæſtione* 7. & 8. per ſpeciem, quæ eſt ſimilitudo obiecti, Huiuſque idolum ab eo efficienter producta. Quare Leo ſpeciem ſibi ſimilem ſculpit; vel ſe immediate exhibet intellectui, vel ſenſui; & ipſe ex ea elicit, tanquam è materia ſculpta, intellectionem Leonis, non alius obiecti. Itaque exemplum figuli extra chorum ſalit: in hoc verò eſt ad rem, quatenùs is nequit è materia cretæ vas fingere aureum. Exemplum verò aromatarij in eo etiam eſt ad rem, quòd obiectum producit ſpeciem, & ab eo eſt hæc expreſſa, non tamen vt ſuccus è Cicorea ad vnguem, vt dicam *quæſt. ſequenti*, multò minùs idem eſt modus educendi notitiam.

Instat Faber, nos ſecum iungi, ſi enim intellectus neceſſariò pendet ab obiecto in notitia formanda: ergo non eſt huius notitiæ totalis cauſa.

Dico, Intellectum egere obiecto, ſeu ſpecie, vt *ex quo*, materiali, non verò efficienti.

Obiicit quartò, ſequeretur, actum intelligendi non diſtingui eſſentialiter ex obiectis, Probo ſequelam; quia obiectum, per vos, non eſt cauſa per ſe.

Respondeo negando ſequelam, eius quoque probationem: Eſt enim obiectum, circa quod per ſe potentia operatur, inde eruendo actus.

Hinc ruunt alia Fabri obiecta, quæ ſupponunt intellectum apud nos accidentaliter ab obiecto pendêre. Dicat, num materia proxima ſit cauſa per accidens?

86 Instat. Obiectum virtualiter continet ſcientiam: Ergo efficienter & actiuè: At obiectum eſt materia, circa quam, vt docet Faber *Theor.* 5. & 76. & aliis: Materiam autem eſſe paſſiuam teſtatur *Theor.* 26. & 27. & aliis.

Obiicies ſeptimò. Species eſt forma, & actus potentiæ, vnumquodque autem agere dicitur, quatenus eſt actu; ſed eſt actu per ſpeciem: Ergo.

Respondetvr, ſpeciem comparari ad potentiam, vt materiam ad agens, non tanquam formam ad actionem; quia licèt informet potentiam, non tamen ob id agit per eam potentia, nec actuatur, vt habilis fiat; ſed vt habeat idolum, ſeu obiectum ſuæ intellectionis vicinum, & quia eſt accidens, debet illud ſibi adhærens conſtituere.

87 Obiicies octauò cum Trigoſio, obiectum mouet voluntatem: ergo, & intellectum.

Respondetvr cum Diuo Bonau. *in* 2. *diſtinctione* 23. *loco citato, ad vlt.* Obiectum mouere intellectum, quatenus intellectus ocaſione obiecti mouet ſeipſum, vt habet D. Auguſtinus, adductus à Seraphico.

Obiicies vltimò, D. Bonau. *in* 1. *diſtinct.* 3. *quæſtione* 3. *ad* 2. ait, Deum eſſe efficiens, vt obiectum mentis: & *in* 2. ait, Intellectum agentem iuuari à ſpecie, quoad actum ſuum.

Respondet D. Bonauentura, *in* 3. *diſtinct.* 14. *articulo* 1. *quæſtione vlt. ad vltimum*, hoc eſſe peculiare in ſupernaturali cognitione, vt idem Deus, qui eſt obiectum excedens, confortando potentiam, & condeſcendendo, eam eleuet ad ſui claram cognitionem; imò etiam ad alias non claras ſupernaturales.

Dices ex D. Bonauentura *in* 3. *diſt.* 13. *dub.* 1. *litterali.* Sonus excitat potentiam auditus.

Respondetvr, excitare ſuâ viuacitate, ei obiiciendo ſe, non in ea efficiendo ſenſationem.

Hinc habes primò, ſpeciem neque effectiuè diſponere intellectum ad intellectionem, neque determinare ſeipſam effectiuè; materialiter verò ab obiecto determinari.

Habes ſecundò, ſpecies ſubiectari tantùm in potentia: Ita Diuus Bonau. *in* 2. *diſt.* 1. *art.* 1. *quæſt.* 2. *ad* 4. D. Thom. Scotus, & alij communiter. Probatur, quia ſunt accidentia, & ſanè diſtincta ab intellectione.

Habes tertiò, ſpeciem intelligibilem eſſe in intellectu poſſibili. Ita S. Doct. *in* 2. *diſt.* 24. *p. p. quæſtione vltima.*

Habes randem, ſenſationes non in ſola receptione conſiſtere, ſed etiam in actione. Ita D. Bonau. *locis adductis*, præcipuè *in* 3. eſt Ariſtotelis, 2. *de Anima*, *textu* 37. & 9. *Metaphyſicorum, text.* 16. & *de ſenſu, cap.* 2.

Probatvr, quia conſtat, ſpeciem eſſe receptam in oculo, & non fieri viſionem, vt patet in abſtractis: Si dicant, requiri attentionem: Ego dico, hanc ſine actiuitate eſſe non poſſe. Confirmatur à D. Bonau. citatis ſuprà omnibus ferè locis, argumento efficaci, quo vtitur Toletus: Quia ſenſatio eſt actus vitalis animæ: Ergo eſt ab interno principio vitæ. Idem de intellectione oſtendam *diſp.* 9. *quæſt.* 3. & 4.

Nota, Obiectum efficienter quidem producere ſpeciem, vt ait S. Doct. *ſerm.* 11. *Hexaëmer.* non verò actum vitalem.

QVÆSTIO XI.

Ex quo producantur Species.

Assero, propriè ſpecies non educi è potentia materiæ: Ita D. Bonau. *ſerm.* 11. *Hexaëmer.* circa finem, & *in* 2. *diſt.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 2. Hanc probabilem putat Tolet. 2. *de Anima, quæſt.* 34. *ad* 3. Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſputatione* 1. *quæſt.* 2. contra Richard. *in* 2. *diſt.* 13. *quæſt.* 1. Colleg. 1. *Phyſic. cap.* 9. *quæſt.* 12. *art.* 6. Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 4. *art.* 4. 88

Explicat autem S. Bonau. *in Hexaëmer. ſerm.* 11. quo pacto hoc fiat dicens, ſpecies mirabiliter produci, cùm enim non ſint cauſæ perfectæ in ordine naturali, ſed entia diminuta ad elicienda obiecta corporea ad eſſe intentionale, & ſint veluti modi eſſendi, ſufficit, ſi habeant primum principium, ſeu originem mediam inter principium effectiuum, & materiale. Dedit igitur Deus cuilibet rei facultatem gignendi ſimilitudinem ſuam ex naturali fœcunditate; & quia ſpecies debet eſſe quid vagum, non fixum; non fuit educenda è ſubiecto, cui fixè inhæreat, ſed apta induci in potentiam ex virtute obiecti: vnde neque dicitur creari. Idem habet *Itinerario mentis in Deum, cap.* 2.

Probatvr ergo: Si educerentur è materia, non poſſent perire in medio, abeunte obiecto; ſed hoc eſt falſum, ſicut etiam de lumine dicam, *diſp.* 5. *quæſt.* 4. & 5.

Svnt igitur ab obiecto, vt principio; & in medio, vt in vehiculo. Hinc non rectè Maſtrius *diſp.* 4. *n.* 49. arguit, eas educi de materia, ſeu potentia obiecti, quia non creantur.

QVÆST.

QVÆSTIO XII.

An SPECIES *ſint extenſæ.*

89 SPECIES poſſunt conſiderari, vel in eſſendo, vel in repræſentando, ſcilicet, vt ſunt in ſe, & vt repræſentant.

PRIMA opinio eſt, ſpecies eſſe indiuiſibiles in eſſendo, & repræſentando. Ita Venet. *ad* 2. *de Anima, text.* 127. Piſanus in ſua Perſpectiua, *parte* 5.

SECVNDA opinio eſt, eſſe quidem diuiſibiles in ſe, quia ſunt è ſubiecto diuiſibili, eſſe tamen indiuiſibiles in repræſentando. Ita Colleg. 2. *de Anima, capite* 6. *quæſtione* 2. *articulo* 2. Anguillon. *in Opt. propoſit.* 70. Bannef. *p.p. quæſtione* 78. *articulo* 3. *diſp.* 3. *ad* 2. Tolet. 2. *de Anima, quæſtione* 14. Moriſan. *diſp.* 2. *de Anima, quæſtione* 17. Auerſa *quæſtione* 53. *ſectione* 3. *&* 5. Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 2.

OPPOSITA ſententia eſt, ſpecies eſſe diuiſibiles, etiam in repræſentando. Ita Ruuius 2. *de Anima, Tract. de Obiecto, & ſpeciebus ſenſ. quæſt.* 8. vbi multos refert, Suarez, 3. *de Anima, capite* 2. Hurtad. *diſp.* 12. *ſect.* 3. Arriaga *diſp.* 4. *ſect.* 7. Cauellus *diſp.* 2. *ſect.* 14. Maſtrius, & Bellutus, *diſp.* 4. *art.* 3. Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 4. *art.* 4. *&* 5. & Rocch. 2. *de Anima, quæſtione* 28. *&* 38. cum D. Bonauent. *Itiner. in Deum, cap.* 2. vbi ſolas ſpecies intelligibiles eſſe à quantitate abſtractas dixit.

ASSERO primò, ſpecies in ordine ad ſubiectum, eſſe extenſas.

PROBATVR à Ruuio ratione D. Bonauenturæ. Accidens receptum *in corpore*, mediâ quantitate, eſſe debet quantitate affectum. Species recipiuntur in organo corporeo mediâ quantitate: Ergo. Quamuis enim recipiantur in anima; non tamen in ea nuda recipiuntur, ſed vt extenſa ad corpus informatum, tametſi in ſe indiuiſibilis ſupponatur.

90 ASSERO ſecundò, ſpecies eſſe extenſas obiectiuè, ita vt pars partem repræſentet, & tota totum obiectum.

PROBATVR argumento validiſſimo, deducto ex D. Bonau. *loco citato*, cui adhæret Ruuius *num.* 90. Maſtrius, *num.* 85. Senſus in conſideratione ſui obiecti delectatur in eius partibus, ſiue ratione pulchritudinis viſus, ſiue ob ſuauitatem Odoris, Olfactus, &c. Hæc autem delectatio eſt ex proportionalitate: hæc verò proportionalitas eſt obiecti, ratione ſpeciei ad potentiam, & hæc videtur dicenda æqualitas ſenſibilis. Hanc ſequitur apprehenſio, & iudicium intellectûs iudicantis rationem illius

91 pulchri, illiuſve dulcis; ſed hæc ſtat in æqualitate ſecundùm eſſentiam, vt ait Sanctus Bonauentura, *loco citato*, non ſecundùm dimenſiones, quæ ratio eſt eadem in magnis, & paruis, nec extenditur dimenſionibus; quia, *verbi grat.* â, cùm pulchritudinem vultus iudicat modo ſpirituali, illam iudicat, eſſentiam pulchritudinis conſiderans; non autem menſurans lineamenta. Vnde pulchritudo, cùm ſtet in numero, & proportione membrorum cum quadam coloris ſuauitate, reſpicitur à ſenſu cum tali extenſione, vt hæc pars ſpeciei repræſentet diſtinctè os; illa exprimat genas; hæc naſum; hæc verò oculos; hæc frontem, ita vt non confundantur, ſed repræſentent diſtinctè; vt autem diſtinctè repræſentent, debent repræſentare neceſſariò obiectum, prout ab eo ſumptæ ſunt illæ partes; & cùm naſus non emittat ſpeciem oris; nec oculi emittant ſpeciẽ naſi, ſequitur etiam ſpeciem habere diuerſas partes diſtinctas, vt tota totum, & pars exprimat partem, numerumque partium, in quibus pulchrum materialiter eſt, vt ait Sanctus Doctor. Ita, ſi repræſentet mulierem ſpecioſi vultus, ſed gibbam, deformem in reliquo corpore, diſtinguet vnam partem ab altera. Neque aliter quàm ab obiecto deſumpta eſt. Quis autem dicat, partem ſpeciei, quæ gibbam repræſentat, ſumptam eſſe ex vultu? Nullus ſanè; nam, ſi gibbam operias, adhuc vultum videbis, ita perfectè, non tamen videbis gibbam. Dicere enim cum Toleto, debere ſpeciem terminare actionem totius, & non eſſe impeditam, eſt petere principium: Nam imò hoc medio oſtenditur, 92
ſpeciem partis, non terminare actionem totius, & operire partem, eſt medium ad hoc cognoſcendum: At verò intellectus reſpicit illam pulchritudinem modo ſpeciali, conſiderando deformitatem illius ſpeciei non extenſæ, ſed vt deficit ab eſſentia pulchritudinis, quæ, licèt ſupponat cognitionem quantitatis, atque adeò vultus, gibbæ, &c. tamen ſolùm conſiderat affirmando ſpiritualiter, & primò apprehendendo, quatenus quantitas vultus, extenſioque gibbæ ſunt quantitatiuæ in tali gradu eſſentiæ, & accidentium, atque adeò non amplius extenſiones reſpicit materialiter, vt ſenſus; Ratio enim non extenditur dimenſionibus, nec tranſit cum tranſeuntibus, nec motibus alteratur, ſed induit eſſe ſpeciale, vt notat D. Bonauentura, *loco citato*. Idem argumentum eſt de pluribus coloribus in eodem; de pluribus membris eiuſdem ſtatuæ, &c.

OBIICIES primò cum Toleto. Corpus luminoſum, ita vnitur ſecundùm omnes partes ad producendum lumen, vt totum pendeat à toto, & quælibet pars à toto lumine: Ergo etiam obiectum vnitur ſecundùm omnes partes ad totam ſpeciem emittendam.

RESPONDET Ruuius, *num.* 87. negando paritatem: ſpecies enim repræſentant obiectum per modum imaginis, & ideò debent partes eo modo repræſentare, vt dixi: non ſic autem lumen, & alia naturalia, vnde non agunt partes actionibus partialibus.

EGO negarem etiam, lumen totum eſſe à qualibet parte, quia omnes partes luminoſi corporis ita agunt, vt, ſi vna abſconditur, *verb. grat.* pars lychni candelæ, vel pars metalli fulgentis, adhuc aliæ habeant quidem eandem intenſionem, non tamen extenſionem; vnde non adeò extenditur lumen: Signum ergo eſt, illam partem reciſam habuiſſe ſuum partialem diſtinctum effectum.

OBIICIES ſecundò, Si corpuſculum ſit longè, 93
non videtur: Apponantur alia plurima, tunc etiam illud primum videbitur: Ergo ſe iuuant ad ſpecies gignendas.

RESPONDETVR, ſe iuuare non vt obiecta talia ſunt, *verbi gratiâ*, granum fuluum; ſed vt ſunt ſenſibilia communia, *verbi gratiâ*, quanta: nam cùm potentia ſit limitata non poteſt, niſi tale obiectum ſentire: Si igitur vnum granum tritici longè apponatur diſtans, & non videatur; apponas autem modium tritici, conſtituet competentem quantitatem Potentiæ, potius in ratione ſenſibilis communis, cuius ſignum eſt, quod videbitur cumulus, nec diſtinguetur color cumuli, non quia ſingula grana totum obiectum referant: hoc enim eſt ridiculum; ſed quia obiectum aptum imbecillitati potentiæ

tentiæ conſtituet,quoad quantitatem , quæ eſt ſenſibile commune , quod debet eſſe proportionatum potentiæ , & quia ſenſibile proprium à ſenſibili communi pendet : Id,ait Fulienſ.probari,ſi ponantur diſcolores non ſe inuantes , vt tales.

Obiicies tertiò : Si ſpecies eſſent extenſæ, ſe anguſtarent in medio ; ſed hoc eſt falſum : Ergo. Hoc argumentum videtur D. Bonau. *in* 1. *diſtinct.* 17. *part.* 2. *quæſt. vlt. ad* 2.

Respondetvr , ibi comparari lumen cum ſpeciebus , quorum neutrum habet corpulentiam, vt ſe coangnſtet, cùm non ſit corpus , ſed ens ſpiritualizatum diminutum.

94 Qværes : An ſpecies habeant diuiſibilitatem intenſionis.

Respondetvr affirmatiuè , vt patet experimento : Si dealbates manum,magis autem vultum, quis ignorat , magis diſgregaturam eſſe albedinem vultus , quàm manus ? Simile eueniret , ſi maſſam niuis hinc aſpicias ; inde verò aliam æqualem corporis , non tam intenſæ albediuis : Si pariter corpus album, *verbi gratiâ,* parietem magis,magiſque albifices, magis, magiſque diſgregabit viſum ; neque verò hoc tantùm præſtabit , ſed etiam clariùs videbitur,& perfectiùs ; quia , ſicut creſcit in perfectione naturali,creſcit etiam in virtute intentionali ; nam cùm producat ſpeciem ſecundùm propriam virtutem realem, debet perfectiorem producere ſi perfectior eſt. Species porrò internæ intenduntur ab iteratis actibus : Si verò circumſtantias addunt loci, temporis,aliæ potiùs producuntur. De his Ruuius *quæſt.* 9. Arriaga *ſect.* 5. Petrus à S.Ioſeph. Fulienſis *lib.* 3. *Phyſicorum*, *capite* 4. *articulo* 4.

QVÆSTIO XIII.

An Species *ſe inuicem multiplicent.*

95 Prima opinio eſt,ſpecies ſe multiplicare in medio. Ita Palacius 2. *de Anima, cap.*12. referens Aſſianum. Videtur D. Thom. *quæſtione* 16. *de veritate, artic.*1. *ad* 1. Albert. 2. *de Anima, tract.*3. Sic Ruuius 2. *de Anima, cap.*6. *tract.de ſpeciebus, quæſtione* 10. Euſtach. 3. *part.tract.* 3. *diſp.* 1. *quæſtione* 2. Fulienſ. *infr. cit.* Arriaga *de ſpeciebus.* Ex his dicunt , ſpecies ſe inuicem multiplicare independenter ab obiecto in hac multiplicatione. Vide S. Doctorem , 2. *diſtinct.* 13. *quæſt. vlt.in corpore.*

Secvnda ſententia omninò negat , ſpecies, ſe inuicem multiplicare. Ita D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 3. *part.* 2. *art.* 1. *in corpore* , quem ſequitur Scotus *in* 2. *diſt.* 16. *quæſt. vnica* , Poncius *diſp* 2. *quæſt.* 8. cum aliis ſuæ ſcholæ,& plurimi Moderni : Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 4. *artic.* 5. ex parte. Diſplicet tamen ei Ioannes à Sancto Thom. *quæſt.* 6. *art.* 2. innuens obiectum producere eas virtute participata à Cœlis , & Intelligentiis : timet autem ab hac opinione , quia ſunt ordinis ſpiritualiotis, ſed non vidit ſpecies eſſe ens diminutum,obiecto inferius,& exilius.

Assero cum his. Probatur à Sancto Doctore; quia non eſt intelligibile quo pacto fiat hæc multiplicatio. Primò , quia ſpecies eſt ens diminutum : Ergo non poteſt producere aliud.

Deinde, ſpecies ſunt dependentes ab obiecto, tanquam ſemen illius,aut imago ; non autem altera eſt ſemen alterius , vel imago : Si enim altera eſſet alterius imago, eam repræſentaret , non obiectum: quod experientiæ repugnat : Si vna eſſet ſemen alterius,iam alias produceret in eodem ſpeculo,quod eſt falſum. Probatur Minor : nam vel vna produceret ſpecies eiuſdem rationis ; vel diuerſæ : Non diuerſæ, quia eas non continet,nec formaliter, nec eminenter. Cur enim dicas, ſpeciem montis continere ſpeciem Solis ? Vel ſpeciem bouis , ſpeciem hominis, &c. Si produceret eiuſdem rationis.Contra primò, quia ſequeretur innumeras ſpecies, ſolo numero diſtinctas, produci in eodem ſubiecto,putà ſpeculo , potentia , &c. Hoc autem eſt inuehere in naturam ſuperflua. Omitto, ſecundùm aliquos, non poſſe duo accidentia , ſolo numero diſtincta, eſſe in eodem numero ſubiecto.

Præterea ſequeretur, vnam ſpeciem in anima , alias eiuſdem rationis , ſolo numero diſtinctas producere, & ſic , qui habet ſpeciem , *verb. grat.* Petri, experiretur innumeras Petri ſe habere , quia ex naturali fœcunditate ſe multiplicant : Saltem verò in neceſſitate , ſpecies in memoria aliam germinaret , nec ſineret intellectum fatigari ad reminiſcendum : Similiter , & in vno ſpeculo , in vno oculo innumeros Petros videret , dum vnicum obiectum haberet,& inuicem ita haberent dependentiam,vt vna manente , omnes permanerent , & tamen experimur perire vnam ſpeciem , putà , quæ eſt in medio,manente ea , quæ eſt in organo. 96

Insvper ; ſi ſpecies ſe multiplicarent,*verbi gratiâ*, in ſpeculo, videretur ſpecies , quæ eſt in ſpeculo,ſtante poſt humeros ; nam recta etiam linea deberet ſpecies illa,alias in medio, vſque ad oppoſitionem oculi , producere ; ita vt videretur ſaltem inuerſa res. Deinde in cubiculo vſquequaque videretur res,quæ extra feneſtram eſt, in quocunque angulo eſſes : Similiter videretur res ingentis magnitudinis tota , *verbi gratiâ* , Turris extra ſurgens, quia in qualibet parte producit ſpeciem totius , vt dixit Ruuius , *quæſtione* 8. qui negat hic , *numero* 123. totam turrim videri ab intra cubiculum exiſtente, ſed non erat cur id negaret : Negat deinde,Turrim producere totam ſpeciem ex quauis parte, quia producit ſpeciem dependenter ab obiecto, iuxta modum, quo & obiectum poteſt eam producere, ideſt per lineam rectam. Hoc tamen retractare videtur, *Tract. de ſenſu viſus* , *quæſtione* 2. *numero* 36. vbi ſuppoſito , quod lumen in medio eſſet 97
ſpecies, vt volebat Scotus, infert ſequelam , quod videretur obiectum ex quacunque parte medij ab oculo ſub quauis diſpoſitione, in quouis ſitu, licèt non è regione, & per lineam rectam.

Sed hæc fictitia ſunt : Si enim ſpecies modo indiuiſibili repræſentat,vt ipſe Ruuius vult , debet quæuis pars totam turrim repræſentare. Dicere autem,id verum,niſi operiantur aliæ partes,eſt petere principium ; nam ſi quæuis pars totam repræſentat , quid obeſt cæteras operire ? Imò ex eo , quòd cæteræ operiuntur, coarguitur falſitas eius aſſertionis.

Obiicit Ruuius euidentem (ait) experientiam obiecti à tergo poſiti , & viſi in ſpeculo ante oculos poſitos per reflexionem ; non enim poteſt videri per ſpeciem immediatè productam ab obiecto, cùm non ſit in ſitu in quo poſſit ſpeciem ad oculum emittere : Ergo per ſpeciem productam ab obiecto in ſpeculo , ſed illa ſpecies ſpeculi non poteſt videri , niſi ipſa aliam producat in oculo : Ergo ſe multiplicat (non enim poteſt ab obiecto eſſe producta immediatè.)

Resp

98 Respondetur, ſpeciem illam ſpeculi non ſeparari à ſpeculo, vt docet S.Doct. *in 2. diſt. 8. p. 2. art. 1. quæſt. 3. in corpore*; nego tamen multiplicari; ſed dico protendi, & deferri vſque ad oculum: hæc eſt enim natura intentionalium, quæ non adeò fixè inhærent ſubiecto, vt notat D.Bonau. *ſerm. 11. Hexaëmer*. & maximè ſpecierum, ſicut igitur ex obiecto protenditur ad ſpeculum oculi; ita à ſpeculo chryſtallino ad oculum reflectitur, quæ ſanè eſt eiuſdem ſpeciei continua emanatio ab obiecto, vt notat D.Bonau. *in 2. diſtinct. 13. art. 3. quæſt. 1. ad primum, & ſecundum*: Sic enim (ait Seraphicus) & lumen à corpore luminoſo tendit ad parietem, & quia habet virtutem ſe ampliùs protendendi, reflectitur ad oculum; vnde illud lumen non producitur à pariete, vel ab illo primo, ſed eſt vnum numero, idemque à corpore luminoſo emanans, quod cùm habeat virtutem, ſanè finitam, attamen ampliùs ſe extendendi, *verb. grat.* ad quadraginta cubitos; ſi infra vigeſimum cubitum opponatur paries, vel ſpeculum, reflectitur lumen ad vſque alios viginti cubitos: Sic etiam ſpecies producta ab oculo, ſemper dependenter ab eo operatur, vt notat etiam Ruuius ſub *num. 220.* atque adeò non operatur, niſi vt virtus obiecti inſtru-

99 mentalis (ait Ruuius:) Tunc ſic: Sed obiectum per te non producit immediatè, vt cauſa principalis ſecundùm ſpeciem, quam dicis reflexam à ſpeculo ad oculum: ergo neque ſpecies ipſa, quæ eſt merùm inſtrumentum. Vanum eſt enim dicere, cauſam inſtrumentalem agere ad aliquem effectum, & principalem nil aliud agere quàm conſeruare inſtrumentum in ſuo eſſe, nec principaliter agere actione propriâ principali ad eam actionem; hoc enim implicat. Sic reſpondet etiam Fulienſis.

Obiicies vltimò. D. Bonau. *in 2. diſt. 13. quæſt. vlt. in corpore*, agens contra D. Thomam dicentem, lumen eſſe ens reale, conatur probare, habere eſſe intentionale ſpecierum, quia ſe multiplicat in medio ex D. Dionyſ. *cap. 4. de Diuinis Nominibus*.

Respondeo, rationem D. Bonauenturæ eſſe lumine ipſo clariorem; nempè, lumen non eſſe ens corporeum merè naturale; ſed etiam intentionale; quia plura lumina in medio eodem, multiplicata ad numerum luminarium, ſunt in eo vnita, & inconfuſa; non autem dicit multiplicari ab vno, vt volunt aduerſarij.

Dices ceſſante ſono Campanæ adhuc ſpecies perducuntur ad aures: Ergo ab aliis ſpeciebus.

Respondeo Sonum manere adhuc in aëre repercuſſo, & ſic poſſe emittere ſpecies immediatè.

QVÆSTIO XIV.

An, præter Speciem, *ſit neceſſaria præſentia Obiecti ad Senſationem externam.*

110 Qvæstio hæc aliam ſupponit: An valeat ſpecies externa conſeruari, remoto obiecto: Communis quidem ſententia eſt; ſpecies, etſi non omnes, ſaltem maiori ex parte, & præcipuè viſibilium, ne momento quidem poſſe conſeruari abſque præſentia obiecti: Ita Colleg. *2. de Anima*, Ruuius *Tractatu de obiectis, & ſpeciebus ſenſibilibus, quæſtione 13.* Aquil. *lib. 1. Opt. prop. 52.* Moncæus *in locis Theologicis, diſp. 5. capite 6.* Zabarella *libro de ſenſu agente, capite 3.* Auerſa, *quæſt. 13. ſectione 6.* Suarez *3. de Anima, capite 12.* Arriaga *diſp. 4. de Anima, ſectione 6.* Salas *part. 2. tractatu 10. diſp. 2. num. 72.* Gabr. *2. diſt. 7. quæſt. 4.* Maior. *diſp. 3. quæſt. 9.* Dand. *2. de Anima, ad textum 138.* & alij cum Seraphico infrà citando.

Opposita ſententia eſt Vaſquez *p. p. diſp. 38.* Nicol. Letnici, *lib. de ſomnio, p. 3.* Celſi Mancini *libro de ſtom. & ſyneſi per ſomnia, cap. 5.* Fonſeca *5. Metaph. cap. 28. quæſt. 6. ſect. 2.* ſic Maſtrius, & Bellutus *diſp. 4. de Anima, quæſtione 5. numero 95.* & alij dicentes, poſſe ſpecies aliquanto tempore, ſed breuiſſimo, ſine præſentia obiecti conſeruari, maximè illas, quæ ab aliquo vehementi obiecto imprimuntur. Fauere videtur D. Auguſtinus *11. de Trinitate, cap. 2.*

Sane de ſpeciebus internis patet, eas, deſtructo obiecto, in memoria diù retineri. De externis, idem aſſerunt aliqui in ſpeciebus ſoni, & aliis odorum, &c. de quibus erunt ſingulares quæſtiones in propriis ſenſibus diſcurrendis; ſed non eſt verum.

Svppono hic, naturali curſu ordinario, obiectum præſens eſſe, atque ſentiri materialiter præſentiam, contra allegatos, & contra Suarez *3. de Anima, cap. 4.* Ruuium *3. de Anima, quæſt. 6.* 101

Est ſententia D. Bonau. *in 2. diſt. 8. p. p. quæſt. vltima, ad argumenta*, vbi adducit D.Auguſt. *epiſt. 112.* eſt Ariſt. *lib. de memoria, & reminiſcentia, capite 1. & 2.* vbi vocat memoriam, ſenſum temporis, ſubdens: *Eſt enim præſentis quidem ſenſus; futuri verò ſpecies, facti autem memoria.* Probatur etiam ratione, quia obiectum cauſat in appetitu ſpeciem, vt cùm Leo ſequitur prædam: ergo ſentit eſſe abſens: Similiter delectationem, dum habetur: ergo ſentitur præſens eſſe; alioquin non diſcerneretur operatio Memoriæ, ab operationibus ſenſus communis. Dixi verò, cognoſcere materialiter; neque enim neceſſe eſt, cognoſcere formalitatem temporis præſentis, vel futuri, vt arguit Ruuius.

Qvæstio autem eſt: An obiectum ſenſus externi abſens, vel non exiſtens poſſit per ſolam ſpecierum præſentiam percipi. 102

Prima opinio eſt, præſentiam obiecti, ita eſſe neceſſariam, vt nequeat per præſentiam ſolius ſpeciei percipi à ſenſu externo, etiam per Dei potentiam: Ita Gabriel *in 2. diſt. 3. quæſt. 2. concl. 2.* quem Recentiores aliqui ſequuntur.

Secvnda ſententia è diametro concedit, aliquando etiam naturaliter poſſe obiectum abſens percipi à ſenſibus externis per ſolam ſpeciei præſentiam: Ita Buridan. *2. de Anima, quæſt. 21.* Videtur Ariſt. *lib. de Inſomniis, cap. 2.* & D. Aug. *11. de Trinitate, cap. 2.*

Tertia ſententia, veluti media, negat, id naturaliter poſſe fieri, ſed Diuinæ Potentiæ non denegat id præſtare. Ita D.Th. *3. p. quæſt. 76. art. 8.* Molina *p. p. quæſt. 55. art. 2. diſp. 2. membr. 3.* Suarez, *tom. 3. in 3. part. diſp. 53. ſect. 4. & diſp. 55. ſect. 2.* eſtque ferè communis inter Modernos, vt refert Ruuius, *2. de Anima, cap. 6. Tract. de ſpeciebus, quæſt. 13.* Huc reuocari poſſunt Doctores aſſerentes, in apparitionib. quæ fiunt in SS.Euchariſtia, dū videtur Chriſtus in ſpecie pueri, vel Iuuenis, aut ſimili, non videri verùm Chriſti corpus, ſed repræſentari hæc per ſpecies impreſſas oculis, ac ſi ibi verè eſſet Chriſtus: Sic Scotus *in 4. diſtinctione decima, quæſtione 1.* Ledeſma, *prima primæ, quæſtione 14. art. vltimo*, Antonin. *3. part. Theolog. titulo 13. capite 14.* 103

Victoria *in relect. de Eucharistia, num.* 62. Soto *in* 4. *diſt.* 10. *quæſt.* 1. *art.* 8.

114 Hæc profectò ſententia eſt D. Bonau. & quoad priorem partem, non poſſe naturaliter id fieri aſſerit 3. *part. Centiloquij, ſect.* 20. 21. 23. & *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 57. & *in declaratione Terminorum Theologiæ, poſt initium.* Quod verò Dei potentiæ non ſit denegandum, videtur aſtruere *in* 4. *diſt.* 10. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. clarè autem *in* 2. *diſt.* 8. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 3. *in corpore*, vbi id, mirabile aſtruens, concedit, *argum.* 2. & 3. Id oſtendit non eſſe peruium potentiæ naturali dæmonis, quia nequit educere ſpecies è nihilo, neque opera naturæ valet inuertere.

Assero cum hac ſententia, Primò; naturaliter non poſſe obiectum ſenſibile à ſenſibilibus externis percipi, abſque præſentia obiecti.

Probatvr à S. Doct. 3. *p. Centil. ſect.* 20. vbi ex Magiſtris, præcipuè Ariſtotele, 2. *de anima, text.* 60. definitur ſenſus ſic: *Singularium quidem ſecundum actum ſenſus eſt, Scientia autem vniuerſalium, hæc autem in ipſa quodammodo ſunt anima; vnde intelligere in ipſo eſt, cùm vult; ſentire autem non eſt in ipſo; neceſſarium eſt enim eſſe ſenſibile,* Idem habet *ſect.* 21. Hâc authoritate vtitur Ruuius *numero* 169. & 175.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *ſect.* 23. eiuſdem tertij ex D. Auguſt. *lib. de ſpiritu, & anima, capite* 11. vbi definitur ſenſus eſſe, ea vis animæ, quæ rerum corporearum recipit corporeas formas, ſed præſentes: loquitur autem de ſenſu externo.

Probatvr tertiò à D. Bonau. ratione *diſt.* 8. *loc. cit. argumento* 2. quo vtitur Ruuius *num.* 176. Non poteſt obiectum per ſe eſſe obiectum proportionatum ſenſibus, ſed debet ſentiri per ſuam ſpeciem, vt vidimus *quæſt.* 7. At ſpecies dependent à proprio obiecto, cuius ſunt partus, & imago: Ergo non poteſt ſpecies repræſentare abſque præſentia Obiecti. Confirmatur, quia, vt notat S. Doct. ſpecies ſemper eſt repræſentatiua imago ſui obiecti: Ergo, ſicut ab eo pendet *in fieri*, ita etiam *in conſeruari*, & ſic non poteſt naturaliter deferri ſpecies, quin proferatur obiectum, *verb. grat.* animal, &c. Hâc ratione vtitur etiam Suarez, 3. *de Anima, capite* 12. *num.* 3.

115 Probatvr quartò *in corpore*, circa medium, quia ſpecies producta ab obiecto, deberet recipi in aliquo, & in eo retineri, & alio deferri: at hoc non poteſt eſſe: Ergo. Minor probatur, quia in ſpeculo, vbi recipitur, non poteſt auferri, quia recedente obiecto perit, vt patet experimento: Neque in alio vaſe recipi, quia à ſpeculo non poteſt ſeparari: Ergo, &c.

Assero ſecundò, per Dei potentiam poſſe, abſente obiecto, per ſolam ſpeciei præſentiam, ſentiri obiectum.

116 Probatvr à S. Doct. *argum.* 2. *adducto diſt.* 8. quo vtitur Ruuius, *num.* 197. Id, quod ab agente creato effectiuè producitur poteſt, & à Deo è nihilo produci: ſed ſpecies ab obiecto creato effectiuè producitur, nec aliud requiritur, ſi aliunde producatur, quàm, vt educatur è nihilo: Ergo. Maior probatur, quia perfectio primæ cauſæ efficientis eſt, vt contineat virtutes, & effectus omnium cauſarum efficientium; alioqui non erit prima cauſa, à qua reliquæ habent virtutem. Minor probatur, quia ſpecies non exit ab obiecto formaliter. Confirmatur, quia Deus condidit ſpecies rerum in intellectu Angelico, vt probat Seraphicus *in* 2. *diſt.* 3. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. & oſtendimus *Tractatu de Angelis, diſp.* 2. *quæſt.* 5.

Obiicies primò: Nulla potentia tranſgreditur ſuum obiectum: Sed obiectum ſenſuum externorum eſt ſenſibile præſens: Ergo.

Respondet D. Bonau. *diſt.* 8. *loc. cit. in corpore*, Naturale obiectum eſſe ſenſibile: præſentiam verò obiecti non eſſe intrinſecam, niſi apud aliquos ſecundùm ſpeciem, & ideò mirabiliter poſſe ſpeciem abſente obiecto conſeruari à Deo, & deferri: Itaque per miraculum poteſt videri in ſpeciebus Cœlum deſtructum.

Ad teſtimonia D. Auguſt. & Ariſtotelis dico, vehemens ſenſibile, actione naturali, imprimere quandam ſimilitudinem lucis, & colorum in organum, adeò vehementer, vt obiecto amoto, aliquantiſper duret illa repræſentatio ſemiluſoria.

Responsio ad argumentum indicat quæſtionem quandam: An poſſit, ſenſus externus iudicare obiectum, quod eſt abſens, nec offert ſpeciem itavt nec in obiectum, nec in ſpeciem tendat potentia. 117

Molina *p. p. quæſt.* 55. *art.* 2. *diſp.* 1. & Ruuius 2. *de Anima, cap.* 6. *Tract. de obiectis, quæſt.* 14. id fieri poſſe à Deo, dicunt.

Probatvr, quia Deus poteſt ſupplere omnem cauſalitatem effectiuam, quæ non ſit vitalis.

Oppositvm tamen Conimbr. defendunt 2. *de Anima*, *capite* 6. *quæſtione* 3. *art.* 1. qui tamen implicantiam non oſtendunt.

QVÆSTIO XV.

A quonam agente producantur Species Sensibles.

Aliqva delibauimus ſuprà ex origine effectiua ſpecierum; attamen latiùs hic diſcutietur, ob ſingulares occurrentes difficultates.

Distingvvnt autem communiter quatuor genera ſpecierum: Alias ſenſatas ſenſuum externorum: Alias ſenſatas internas: Alias compoſitas ex ſenſatis, quas Phantaſiæ adſcribunt: Alias vocant inſenſatas, quia non per ſenſus acceptæ ſunt, ſed aliâ ratione repræſentantes obiectum, quàm per ſenſum fuerit in ſpeciebus ſenſatis expreſſum. Tales dicuntur ſpecies Æſtimatiuæ, *verb. grat.* eam, qua Ouis percipit Lupum, non modò illius Coloris, Odoris, Figuræ, quæ per ſenſus exteriores oſtenſa ſunt, ſed inimicum. Tales ſunt omnes pariter, quæ repræſentant obiecta ſub ratione conuenientis, vel inconuenientis. Et de his vltimis eſt maior difficultas: Nos de ſingulis agemus per dubitationes. 118

Svppono autem, eas eſſe diuerſi generis, cùm enim repræſentent obiecta ſecundùm proprias ſingulorum ſenſuum rationes, quæ ſunt ſubordinatæ, atque adeò perfectione inæquales; illæ erunt perfectiores, quæ à ſenſibus perfectioribus ſunt, ſeu illis deſeruiunt: Itaque eæ ſunt perfectiores, quæ à ſenſibus internis, & inter eas, quæ ab internis eximioribus oriuntur.

Dvbita

Dvbitatio I.

A quo producantur Species *externorum ſenſuum.*

109 Species has ab obiectis produci, Sentit D. Bonau *in 2. diſt. 24. p. 1. art. 2. quaeſt. vlt. arg ad oppoſ.* & *ſerm. 11. Hexaëmer.* & *Itinerario mentis, cap. 2.* & alibi, D. Th. *p. p. quaeſtione 11. articulo 4.* & *in quaeſt. de anima, art. 4. ad 5.* Albert. *in ſumma de homine, quaeſt. 102.* & *2. de Anima, Tract. 3. c. 6.* & omnes ferè expoſitores Ariſtotelis, *ad text. 121. ſecundi de Anima,* vbi ait: *Senſum pati a ſenſibili,* & D. Auguſt. *10. de Trinitate, cap. 2.* vbi ait: *Obiectum ab extra mouere ſenſum*: Ita Suarez, *3. de anima, cap. 9.* Cauell. *diſp. 2. ſect. 1.* Maſtrius *diſp. 4. art. 2.* & cæteri.

Probatvr à D. Bonau. *ſerm. 11. Hexaëmer.* circa finem, experimentis. Dedit enim Deus omnibus rebus, vt vnirentur ſenſibus; & quia non poſſunt immediatè vniri, tribuit eis producere ſimilitudinem ſui: & hoc patet in ſpeculis, in quibus recipiuntur ab obiectis præſentibus ſpecies: obiectis autem variantibus, variantur; & amotis, euaneſcunt ſpecies. Idem oculis experimur. Hoc argumento vtitur Suarez *libro 3. de Anima, capite 94.*

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *in Itinerario mentis in Deum, cap. 2.* Quia creaturæ ſic conditæ, atque aptatæ ſunt, vt per earum cognitionem ſcandens Anima, aſcendat in Deum; cognitio autem fit per aſſimilitudinem potentiæ cum obiecto: aſſimilatio autem fit ſecundùm formam; at verò non poteſt obiectum materiale corporeum ſe ipſum aſſimilare animæ ſpirituali; Ergo oportet vt gignat ſui ſimilitudinem, & imaginem, vt oſtendimus *quaeſt. 9.*

Dvbitatio II.

A quo producantur in ſenſibus internis Species Sensatæ.

110 Aliqvi dixere tales ſpecies productas eſſe à ſenſu agente: Ita Auerroës *2. de Anima, com. 6.* Nyphus *ibidem*, Iand. *quaeſt. 11. & 13.* Apollinar. *quaeſt. 16.* ſed hæc opinio eſt noua, non neceſſaria, quia abſtractio, ope potentiæ agentis inducta eſt in intellectum, vt phantaſmata, quæ ſunt ordinis inferioris eleuentur ad eſſe intelligibile, vt notat D. Bonauentura, *quaeſt. cit. ad 2.* & *Itiner. loco cit.* quæ neceſſitas hic non viget; nam ſenſus omnes ſunt materiales, corporei, ac conſequenter etiam omnes eorum ſpecies ſimilis ſunt conditionis.

Alii dicunt, produci ab obiecto externo, mediis ſpeciebus emiſſis ad ſenſus externos; ſed neque hoc placet; quia ſpecies internæ ſunt perfectiores iis, quæ recipiuntur in ſenſibus externis: ergo nequeunt produci ab externis. Probatur Conſequentia; quia cauſa non debet eſſe imperfectior effectu. Alij dicunt, produci ab obiecto externo, vt cognito; ſeu medio actu cognitionis. Verùm idem argumentum currit. Vide Colleg. *3. de Anima, cap. 3. quaeſt. 5. art. 1.*

Respondet Ruuius, *loc. cit. num. 165.* ſpecies expreſſas ſenſus externi, ac ſimul ſenſationem, eſſe actum vitalem expreſſum, repræſentantem obiectum, eſſeque perfectiores ſpeciebus impreſſis ſenſus interni, quæ nec vitales ſunt, nec obiectum cum tanta perfectione repræſentant. Idem ſentit Suarez *3. de anima, cap. 9. num. 7.* Fonſeca, *1. Metaph. capite 2. quaeſtione 3. ſectione 8.* Molina, *p. p. quaeſtione 1. art. 2. diſp. 4.* & videtur D. Thom. *p. p. quaeſtione 78. art. 4. ad ſecundum*; Sic & omnes ferè Moderni. Itaque volunt, ſenſum etiam exteriorem per actum cognitionis producere ſpeciem expreſſam, repræſentantem res in actu ſecundo. Per hanc dicunt produci in ſenſu interiori ſpeciem repræſentatiuam eiuſdem obiecti, & hæc prouenire e ſympathia, & contemperatione ſenſuum ad inuicem in eadem anima.

Contra tamen, quia ſpecies expreſſa à ſenſu externo cognoſcente ſtat in terminis effectuum ſenſus externi, qui longè ignobilior eſt ſenſu interno, qui adeò nobiliorem etiam ſpeciem requirit, eamque accipi per actum vitalem receptiuum, nobiliorem actu vitali ſenſus externi. Quod probatur; nam ſpecies illa impreſſa actuat potentiam internam, eamque deducit de potentia ad actum: Ergo debet eſſe nobilior quocunque accidenti, inferiorem potentiam actuante; nam quod eſt actus reſpectu potentiæ ſuperioris, erit excedens potentiam inferiorem. Quamuis autem omnes iſtæ ſpecies ſint eiuſdem conditionis, quoad eſſe ſenſibile in genere, vt docet Diuus Bonauentura *in 2. diſtinctione 24. quaeſtione 1. ad 2.* tamen iſtæ ſunt longè perfectiores. 111

In re adeò obſcura dicet quis, interuenire etiam conuerſionem potentiæ interioris vitalem, atque adeò ad nobilitatem ſpeciei impreſſæ aliquo modo concurrere, vt fiat nobilis in eo gradu: Sed neque hoc probatur.

Dvbitatio III.

An dentur Species Insensatæ, *& à quo producantur.*

Prima opinio negat, Æſtimatiuam percipere obiectum, vt conueniens, vel noxium, per alias ſpecies inſenſatas, ſed per eaſdem receptas à ſenſu communi, quæ ſenſatæ vocantur; in quibus potentia videat etiam eſſe conueniens, vel diſconueniens. 112

Ita Recentiores quamplurimi, inter quos Suarez *loco citato, numero decimotertio.* Volunt autem, in eadem ſpecie vnam potentiam plura cognoſcere, quàm aliam, propter diuerſam virtutem, & diuerſum inſtinctum: Itaque in eadem ſpecie ſenſata, ideſt, hauſta à ſenſibus, æſtimatiua Ouis percipit inimicitiam Lupi, puta ex odore, ait Poncius, *diſputatione ſecunda, quaeſtione decima*, cum Scoto, & Schola, Hurtad. *diſputatione 15.*

Secvnda opinio eſt, dari ſpecies inſenſatas, quibus animal nouit conuenientiam, vel diſconuenientiam in obiecto. Ita D. Bonauent. *libro 2. Compend.*

Compend. Tucolog. veritatis, cap. 38. & 39. D. Thom. *p. p. quæſt.* 78. *art.* 4. Caiet. *ad eum locum D. Thom. art.* 3. Tolet. Martinus Pereſ. Iauel. 3. *de Anima, c.* 2. Titel. *lib.* 10. *ſua Philoſophia*, quos adducit, & ſequitur Ruuius, 3. *de Anima, Tract. de ſenſibus internis, quæſt.* 10. Complut. Arriaga, Auerſa apud Poncium.

Assero cum hac ſententia, haberi ſpecies inſenſatas repræſentantes Animali Conuenientiam, vel diſconuenientiam obiecti.

Probatvr à Diuo Bonauent. *cap.* 38. *adducto.* Appetitus ſenſitiuus tendit in rem ſenſibilem, ſub ratione conuenientis naturæ ſenſitiuæ, eamque ſub ratione boni, & delectabilis appetit; & rem noxiam ſub ratione mali deteſtatur: Ergo ratio formalis obiectiua eſt conuenientia ex bonitate ſenſibili, ſed cùm ſit cæcutiens potentia, non poteſt ferri in incognitum, nec ſub ratione formali obiectiua incognita: Ergo neceſſe eſt, vt obiectum formale ſenſibile ſub ratione formali conuenientis ex bonitate; vel noxij ex malo, proponatur ei à poten-
113 tia ſenſitiua, eam cognoſcente. Conſtat verò, Æſtimatiuam verſari circa obiectum ſenſibile conueniens: Ergo neceſſe eſt, cognoſcat illud ſub formali ratione conuenientis, vt ſic repræſentatum appetitui, poſſit ſub eadem ratione illud appetere; vel ſub ratione noxij, vt valeat aufugere.: At ratio conuenientis, vel noxij non exprimitur in ſpecie ſenſata, nec à ſenſibus cognoſcitur externis, aut à ſenſu communi: Ergo neque poteſt cognoſci ab Æſtimatiua per ſpecies ſenſatas, ei impreſſas ab ipſis, ſed neceſſariò per nouas alias, non ſenſatas.

Vrgeo, quia appetitus rationalis, & ſenſitiuus conueniunt in proſequendo bono ſub ratione conuenientis; differunt verò, quia appetitus rationalis, quæ eſt voluntas, verſatur circa bonum, vt apprehenſum per rationem, & ideò dicitur rationalis: ſenſitiuus verò verſatur circa bonum cognitum per ſenſum, & ideò appellatur ſenſitiuus, ſed non poteſt voluntas ferri in bonum ſub ratione vniuerſali boni, quin ſub tali ratione apprehendatur ab intellectu, & ei proponatur: Ergo pari ratione non poteſt appetitus ſenſitiuus verſari circa bonum ſenſibile, ſub ratione boni delectabilis, niſi ſub eadem cognoſcatur ab Æſtimatiua, eique proponatur. Hoc argumento vtitur Ruuius *numero* 177. Vide D. Bonau. ibi egregiè differentem de Æſtimatiua.

114 Obiiciunt primò, Suarez, & alij, quia talis ſpecies inſenſata non eſt neceſſaria; ſufficit enim oui, ſi videat Lupum, vt eum fugiat: Sic ex viſione ſola ſtatim abſque noua cognitione, ad fugam erumpit: Neque tales ſpecies poſſunt eſſe, quia non eſt inuenire, à quo producantur: Non enim ab obiecto, vt ſenſato per ſenſum externum, vel per communem, quia ſenſus iſti non nouerunt obiectum, vt conueniens: Ergo non poteſt producere ſpecies tali modo repræſentantes; imò ſi producerentur, iam eſſent ſpecies ſenſatæ: Neque poſſunt produci ab Æſtimatiua, quia ſenſus quicunque ſolùm habet virtutem cognoſcendi obiectum, ſi ab eo immutetur: Ergo per ſpeciem ſibi ab eo impreſſam. Confirmatur experimento. Cùm enim Auis ſentit ventum, ſe in tutum deducit timens pluuiam, & hoc etiam in Apibus excellens eſt: ſed ex vento non eliciunt pluuiam eſſe futuram, cùm forſan anteà ſimile non ſint experti: ergo per ſpeciem venti ſentiunt etiam pluuiam: Idem de Oue, quæ non vidit anteà Lupum, tamen mox viſum timet, & fugit.

Vrget Poncius *num.* 94. quia potentia Ouis, ſanè indeterminata, nequit à ſpeciebus extra receptis determinari ad æſtimandum Lupum ſibi inimicum, vt fatemini; nam ſi obiiciatur aliis beſtiis amicis, non producunt eam æſtimationem: Igi- 115
tur oportet vt diſcurrens ouis coniiciat: nam nec ipſe intellectus percipit alio modo ea, quæ à ſenſibus non hauſit, & cùm neq; actu ouis lædatur, nec videat irruentem, quo eum pacto æſtimat læſiuum? poteſt enim eſſe, vt aliàs non ſit experta, vt ſuppono. Idem etiam premunt alij: Ratio conuenientiæ, vel noxæ eſt relatio proportionis, quæ ſenſibus non percipitur: Ergo.

Respondeo ex dictis ſpecies inſenſatas eſſe neceſſarias, neque à ſenſibus extra hauriri, & hoc ſolùm obiecta probant; neque ab æſtimatiua produci directè, aut per diſcurſum: ſed dico eas inditas à natura initio, vt mox ediſſeram. Eæ verò exprimunt materialiter proportionem, quæ etiam à ſenſibus ex parte accipitur, vt cùm auditur plurium Muſicarum vocum conſonantia, vt notat Arriaga, nec inficiatur Poncius: Quod enim ex moleſtia habita ex odore, vlulatu, & ſimilibus, fugiat ouis abſque alia æſtimatione, vt putant aduerſi, falſum eſt; quia à longè videns, tacitum timet. Deinde ſi educetur cum Lupo domeſticè, non læditur dolore illo; & ſi ouis metu cogatur cohabitare, vt miraculo adſcribit Iſa. *Habitabit Agnus cum Lupo*, ſaltem aliis non indicet fugam. Recurrere verò ad ſympathiam, eſt petere principium cum Porcio *numero nonageſimò ſexto*, & cogi admittere ſpecies ſympathicas, quas negant, ſed ego mox eas demonſtrabo.

Ardva res Philoſophis viſa eſt, de qua multa, ac varia ſapientum placita circumferuntur, diuerſæque opiniones enarrantur.

Prima vult, has ſpecies à Deo inditas eſſe 116
Animalibus à natiuitate: Ita videtur ſentire Diuus Thomas, *quæſtione* 18. *de veritate, articulo* 7. *ad* 7. & alij apud Salam *primo Tomo, ſuper primam ſecundæ Diui Thomæ, tractatu* 1. *diſputatione* 4. *num.* 72.

Secvnda opinio eſt, inditas à Deo, non ſanè ab initio, ſed prout neceſſitas occaſionis ſeſe obtulerit diiudicandi noxia, & proficua: Ita Viguer. *in Itiner. cap.* 1. §. 8. *verſu* 9. & 10. ſequitur etiam Salas.

Tertia opinio eſt, Æſtimatiuam perfectiorum animalium, operari quidem per ſpecies inſenſatas, eaſque è ſenſatis elicere, ſed modum, quo eas eliceat, non explicat. Æſtimatiuam verò animalium imperfectarum non elicere tales ſpecies, nec eis vti; fugere tamen eadem nociua, & inſtinctu naturæ conuenientia appetere, quod non eſt aliud eis, quàm modus obſcuritatis indicij comparatione eius, quod perfectiores beluæ formare conſueuerunt: Ita Conimbr. 3. *de Anima, capite* 3. *quæſtione* 1. *art.* 5.

Qvarta opinio eſt, ſpecies inſenſatas produci ab æſtimatiua, mediis ſenſatis, quas
recipit à ſenſu communi: Ita Sanctus Bonauen- 117
tura *loco citato*, Diuus Thomas, *prima primæ, quæſtione ſeptuageſima octaua, articulo quarto, ad ſecundum, & quartum*, Ruuius 3. *de Anima, capite* 3. *Tract. de ſenſibus internis, quæſt.* 11. *numero* 186.

Svpponendvm è D. Bonau. *lib.* 2. *Compend. à cap.* 35. Potentias ſubordinatas, quales ſunt ſenſus, & intellectus, ſic ſe habere, vt circa idem obiectum,

potentia

potentia ſuperior aliquid amplius videat, quàm inferior. Hoc autem egregiè diſcurrit inter omnes Seraphic. per ſingula capita progrediendo à ſenſibus imperfectioribus ad perfectiores, vt ſpecierum munia deſcribat. Hæc proſequar, veſtigiis eius inſiſtens, vt inſenſatas ſpecies elucidem.

Primò quidem ſenſus externi, ab obiectis ſpecies ſinguli ſibi debitas accipiunt: Ita Oculus accipit colores, Auris ſonos, Olfactus odores, Guſtus ſapores; Tactus qualitates palpo motrices. Occurrit noſtro aſpectui Lupus, qui, ſi primò nos videat, vocem nobis opprimit, ob rationem allatam *Tract.* 8. *diſp.* 5. *quæſt.* 3. Videat illum Ouis: Fertur ſtatim ſpecies coloris, & figuræ ad oculos, vlulatus ad aures. Fœtor ad nares: Hæ ſpecies, tanquam lineæ ad centrum, vniuntur ad ſenſum communem, qui omnes ſimul relatas ſpecies accipiens iudicat, Lupum a ſe viſum eſſe ſubobſcurum, villoſum, talis figuræ; vlulantem, fœtidum, tali odore olentem: Hæ ſpecies in virtute imaginatiua imprimuntur, vt etiam abeunte Lupo maneant. Imprimuntur autem in anteriori ſinu cerebri ex frigiditate magis obdureſcente ad retinendum.

Tunc potentia Æſtimatiua ad eas ſpecies conuerſa, maiori lumine perfuſa aliam, ſibi ſpeciem inſenſatam practicam ex illa format, quâ iudicat tale animal, talibus circumſtantiis præditum eſſe ſibi noxium; atque appetitum excitat ad fugam; & ſentiens vocem Paſtoris vociferantis; agni ſui balantis, & canis ſui latrantis, ſibi eò fugiendum iudicat. Quare ſpecies iſtæ inſenſatæ conuenientiæ, & inconuenientiæ virtute ſolùm includebantur in ſenſatis, & formantur ex eo obiecto ab Æſtimatiua, quæ ad Imaginatiuam ſe habet, ſicut intellectus practicus ad ſpeculatiuum; & propterea non eſt ſolùm apprehenſiua, ſed etiam motiua. Vnde ad eam ſequuntur affectus, fugæ, proſecutionis, odij, timoris, &c. Hac mouetur ad talia paſcua decerpenda, vt conuenientia; ad alia vitanda, vt noxia: Sic Anthoram carpit; Napellum ſubodoratum recuſat. Sic agno ſuo è balatu, &c. ſeorſim vbera præſtat, ſeipſam exhibet, alienum agnoſcit, ac capitis ictu repellit. Hæc potentia eſt in prima parte mediæ cellulæ cerebri, quæ calida, & viuax eſt è ſpirituum copia, eò exhalantium.

118 Hinc ſoluitur oppoſitio Suarij. Species enim exprimentes inimicitiam Lupi: amicitiam Paſtoris, quarum altera ad hunc impellit, altera ab eo auertit, ſunt virtute in ſpeciebus ſenſatis exhibitis ab Imaginatiua, & virtute luminis potioris exprimuntur, & elucent æſtimatiuæ.

Seqvitvr Phantaſia, quæ ſuprà relatas ſpecies, ſiue ſenſatas inuicem, ſiue cum inſenſatis componit; ſiue etiam inſenſatas ad inuicem commiſcet. Ita diuerſas figuras contexit, putà caput Lupi, & buſtum Aſini viſi, & chimæras fingit: Et ecce ſpecies ſenſatæ compoſitæ. Componit etiam intentiones, ſeu ſpecies inſenſatas, vt indicet, vbera huic agno præbenda; non illi, ſimul lactari enitenti. etiam vnum recipit; alterum repellit. Componit Ideò imagines ſenſatas cum intentionibus, vt cùm apprehendit formam illam Lupinam fugiendam, &c.

Addit S. Bonau. & meritò, per phantaſiam haberi maximam, quæ poteſt eſſe in anima ſenſitiua cognitionem, nam hæc notitias ſenſatas, & inſenſatas continet compoſitas; neque ſolùm præſentia videt, & præterita, ſed etiam prouidet futura. Per hanc enim animalia ſibi caſas ſtruunt, & cibos pro futuro tempore accumulant; quod etiam in formicis, & aliis minutis videmus. Per hanc videmus, bruta eligere aliqua; alia reſpuere. Ad id autem requiritur cognitio, atque diſcretio. Ob id aliqui dixêre phantaſiam eſſe aliquid rationis: ſed notat Seraphicus Doctor, eam non eſſe veram electionem cum diſcretione formali: 119
Hæc à vulgo in homine vocatur cogitatiua, cum tamen cogitare proprie ſit rationis, vt ait Sanctus Doctor.

Phantasia operatur etiam in ſomnis, ſicut in vigilia: Cur autem in ſomno res videantur eſſe præſentes, eſt, quia fit reuerſio ad ſenſum communem.

Hæc potentia, quando coniuncta eſt rationi, tunc accipit agendi regimen a ratione: Sed quia ratio diuerſificatur ſecundùm diuerſitatem eorum, de quibus ratiocinatio fit, ideò operationes phantaſiæ multiplicantur plurimæ in homine: Vbi autem phantaſia non eſt cum ratione, vt in brutis; tunc regitur ſolo inſtinctu naturæ, quæ eſt determinata ad vnum: Itaque, quia vno modo generico ſe habet in ſingulis generibus, & vno ſpecifico in ſingulis ſpeciebus; ideò conceptio phantaſiæ in his vno modo proportionaliter operatur. Hinc aues vno modo generico nidos ſtruunt, & quælibet ſpecies ſingillatim magis ſimiles; proinde Hirundinis nidus ſimilior eſt nido alterius hirundinis; quàm nido Luſciniæ. Hinc dicuntur bruta, in his magis agi à naturæ determinatione, quàm agere.

Addit Seraphicus Doctor, bruta citiùs re- 120
cipere influxus primi Motoris, quàm homines, ſicut patet in formica, quæ, quando cibum colligit, intra tres dies non pluit: & Gallus per Cantum ſuum per nocturnas ſtationes variat, quia mutationes ex primi Motoris influxu ſentiunt: Hinc mirabilem hunc Galli, & aliorum operandi modum ſuæ ſoli ſapientiæ. Dominus adſcribit Iob. cap. 38. *Quis dedit Gallo intelligentiam?*

Ne autem paradoxum oleat, quòd bruta faciliùs naturæ impreſſiones à Deo ſentiant, quàm homo; reddit Seraphicus Doctor rationem, quia illa ſoli naturæ intendunt determinatæ; at ſenſus hominis eſt ad plura; & ideò minor ad ſingula. Inſuper abſtrahitur homo ad operationes intellectus, componendo, diuidendo, diſcurrendo, &c. ad opera etiam voluntatis, intendendo, eligendo, conſultando, &c. Habent autem hæ potentiæ obiectum infinitum.

Mira ſunt, quæ rerum naturalium ſcrutatores optimè obſeruarunt in brutis, quæ vide in Plinio, & aliis, & quædam *Tractatu* 8. *diſputatione* 5.

Ad rem noſtram: Phantaſia compoſitas imagines inſenſatas, &c. exhibens, ad fugam, vel amorem impellit: Sic viſo ſemel Lupo, repræſentet deinceps ab illo fugiendum, quod è ſola figura primò non eſt factum, vt putat Suarez, *numero* 13. ſed deinceps phantaſiatur, atque adeò ſtatim, vt mox deinde Lupum viderit, percipit ſimul inimicitiam, & hoc benè diceret Suarez: Eadem eſt doctrina Diui Thomæ, *prima primæ*, *quæſtione* 78. *articulo quarto*, *ad* 2. & 4. Vide etiam Rubium, 2. *de Anima*, *Tractatu de ſenſibus internis*, *quæſtione* 11. *numero* 186. *&* 197. vbi cum Seraphico conuenit, qui *in* 4. *diſtinctione* 49. *quæſtione ſecunda*, *ad penultimum*, aliquas ſpecies congenitas concedit in homine; neque abſonum

credeſem, idem etiam in brutis admittere, vt, ſicut nobis ad prima principia rationis, putà ad Parentes colendos, filioſque alendos, ſpecies indidit; item ad bonum in genere proſequendum, & malum fugiendum; etiam brutis aliquas indiderit ad prima, ac neceſſaria opera naturæ, quæ maximè in ſenſibus ab extrà non accipiuntur, quales ſunt inimicitiæ, &c.

122 Notat Seraphicus Doctor hìc, Phantaſiam poni in medio mediæ cellulæ cerebri, tanquam centrum inter memoratiuam, & imaginatiuam, quia phantaſia conuertit ſe, tam ſuper formas, quas accipit imaginatiua per ſenſum, quàm ſuper intentiones, quas reſeruat memoria, & tunc iſtas formas, ac intentiones diuidit, & componit.

Ex dictis habes, eum diſtinguere etiam organo Phantaſiam ab Imaginatiua; at nos probabiliùs ex aliis locis Seraphici Doctoris vnam conſtituemus *diſp. 6. quæſtione 1.* Ideò hæc etiam probabilis aſſeretur.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm Sensatio *ſit* Cognitio *iudicatiua.*

123 Iam ſuppono, dari Cognitionem Senſitiuam, ſeu actum ſenſationis, alioquin fruſtrà eſſet potentia Senſitiua, quæ non reduceretur ad actum: Similiter apprehendere ſuum obiectum, hæc enim eſt minima ſenſatio.

Aliqvi concedunt ſenſui interno ſolius hominis proprium iudicare per compoſitionem ex coniunctione cum ratione: Ita Diuus Thomas, *prima primæ, quæſtione 78. articulo 4. ad 5.* & *22. quæſtione 47. articulo 3.* & ibi Caietanus, Alenſ. *2. parte, quæſtione 67.* & alij apud Rubium, *3. de Anima, tractatu de ſenſibus internis, quæſtione 5. numero 115.*

Secvnda ſententia negat ſenſibus iudicium proprium: Ita Toletus *3. de Anima, quæſtione 3.* & omnes ferè interpretes D. Thom. & Ariſtotelis. Eſtque D. Thom. *prima 2. quæſtione 1. articulo 1. & 2.*

Assero, Senſationem eſſe iudicium de ſuo obiecto.

Probatvr ex illo Iob. 12. *Nonne auris iudicat verba?* Ita D. Bonauentura, *in Itinerario, capite 2.* Ariſtot. *2. de Anima, text. 138.* D. Thom. *2.2. quæſt. cit.*

124 Hoc tamen eſt diſcrimen, inter iudicium ſenſitiuum brutorum, & hominis. Aliqui ponunt, quod hoc ob participationem cum ratione, non modò iudicat obiecta, ſed confert: At ſanè hoc non eſt iudicij ſenſitiui, ſed rationalis formaliter; nam ſenſitiuum hominis; & bruti ſunt eiuſdem rationis. Vide D. Thom. *p. p. quæſt. 78. art. 4.* Colleg. *3. de Anima, quæſt. 2. art. 2. ſol. quæſt. 7.*

Alio modo diſtinguitur ab aliis iudicium, ex Collegio. Primò, quando aliqua potentia cognitis plurimis ſine collatione iudicat hoc, non eſſe illud: Dat exemplum S. Doct. *loc. cit.* & *lib. 2. Compend. Theolog. cap. 39.* & *in 2. diſt. 8. art. 3. quæſt. 2.* de ſenſu, diſcernente album à nigro: Alterum genus iudicij eſt cum formali diſtinctione, vt iudicatorium boni, & mali, inditum à natura. Ita D. Bonau. *in 2. diſt. 39. art. 3. quæſt. 2.* & D. Baſilius ad illud Pſalmi *Mendaces filij hominum*: Hoc verò iudicatorium vtilis, vel delectabilis, inditum eſt etiam brutis in Æſtimatiua, vt docet D. Bonau. *lib. 2. Compend. cap. 36.*

Assero, propriè ſenſum non iudicare: eſt Ariſt. *2. de Anima, text. 157.* Neque enim bruta conferunt ad inuicem obiecta, ad quod ſequitur verum iudicium. Ita D. Bonau. *1. diſt. 1. quæſt. 1.* Itaque Æſtimatiua non poteſt conferre actum compoſitum: Hoc ſcilicet eſſe; vel non eſſe: Ita D. Bonau. *in 2. diſt. 24. & 38.* Addit tamen Æſtimatiuam hominis habere aliqualem rationem, ſed intellige ob identitatem eius, in eadem ſubſtantia; ſicut etiam Senſitiua hominis, quia coniuncta eſt cum voluntate, libera cenſetur libertate imperata, & ſubiectiua, non autem elicita formaliter.

Probatvr, quia proprium iudicium eſt ex cognitione extremorum, & comparatione eorum formaliter cognoſcendo proportionem, quæ includit relationem; ſed ſenſus huc non peruenit: Ergo. Neque ſenſui hominis id concedas ob identitatem animæ rationalis, quia ſenſus etiam hominis habet idem obiectum cum ſenſu bruti.

Dices: Canis ad triuium olfaciens feram, & non ſentiens in ſecunda, & prima via, poſteà abſque olfactu pergit per tertiam: ergo, infert, fera neque hac, neque illac abiit: ergo iſtac. 125

Respondetvr, Canem ſolo odore cieri per tertiam viam.

Obiicies, Prouerb. 6. dicitur: *Vade ad formicam, & diſce prudentiam*: Idem concedit apibus, & formicis Ariſt. *1. Metaph. cap. 1.*

Respondet Rubius *3. de Anima, cap. 3. tract. de ſenſu, quæſt. 5. num. 126.* ex D. Bonau. *ſerm. 31.* qui eſt ſecundus *de vno Doctore.* Deum ſapientiſſimum authorem naturæ dediſſe his animalibus inſtinctum diſcernendi noxium à proficuo, vt Apibus flores, à floribus: Formicis grana, à granis, atque conceſſiſſe appetitum proſequendi, &c. & in hoc apparet ſapientia Dei.

Latiùs *in Diæta ſalutis* S. Bonauentura, *tract. 5. cap. 5.* & *lib. 2. Compend.* præcipuè *cap. 39.* vbi infert ex Philoſophis, animalia in his potiùs agi, quàm agere.

QVÆSTIO XVII.

Quis Actvs, *& qualis ſit* Sensio, *ſeu* Sensatio.

Notà ex D. Bonau. *in 2. diſt. 8. p. p. art. 3. quæſt. 2. ad ſecundum*, ſumi Senſionem multis modis. Hic ſumitur propriè, vt eſt ſuſceptio ſpeciei in organo, atque productio actus. Vide S. Doctorem. 126

Assero primò, Senſationem eſſe actum immanentem vitalem.

Probatvr, quia, vt infrà, recipit Senſationem ſuam.

Assero ſecundò, ad Senſationem concurrere paſſionem.

Probatvr, quia non poteſt potentia elicere actum circa obiectum, niſi illud recipiat, ſed hæc receptio eſt paſſio: Ergo. Ita S. Doct. *de ſeptem Itineribus Æternitatis, Itinere ſexto, diſt. 1.* & *in 2. diſt. 8. part. 1. quæſt. 1.*

Assero tertiò, Senſionem non eſſe formaliter receptionem ſpeciei. S. Doct. *in 3. diſtinctione 17. art. 1.*

art. 1. *quæſt.* 2. *ad vltimum*, & *in* 4. *diſt.* 12. *part.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 1. *ad* 4. Vaſq. *p.p. diſp.* 43.

Probatvr à D.Bonau. *in* 2. *diſt.* 3. *art.* 2. *q.* 1. *ad* 3. Quia, vt fiat Senſio, debet potentia immutari, ſed non immutatur per ſolam receptionem ſpecierum, ſed per actum vitalem: Ergo.

Probatvr ſecundò à D.Bonau. *in* 3. *diſt.* 17. *quæſt.* 2. *ad* 5. Quia requiritur neceſſariò attentio, vt docet Diuus Auguſtinus 9. *de Trinitate*, per totum, & *lib.* 11. *cap.* 2. & 17. & *lib.* 2. *cap.* 12.

Probatvr tertiò à D. Bonauent. omnibus ferè *locis adductis*, ſuperioribus quæſtionibus, à *quæſt.* 7. ſenſio eſt operatio vitalis: Ergo à principio intrinſeco vitæ. Ita Ariſtot. 3. *de Anima*, *text.* 37.

Qværes, quomodo impediatur Senſio.

Respondetvr, impediri ex nimia occupatione contemplationis, vel imaginationis. Ita D. Gregor. Nyſſen. ad illud Cant. *Ego dormio, & cor meum vigilat* D. Bonauent. *de ſeptem Donis, de Dono ſcientiæ*, *cap.* 3. & *de Dono Intellectus*, *cap.* 6.

Secvndò, impediri dormitatione; quando omnes ſenſus ligantur. D. Bonauent. 3. *part. Centiloquij*, *ſec.* 21. & *in* 4. *diſt.* 4. *quæſt penultima*, & *in* 2. *diſt.* 25. *quæſt. vlt.*

QVÆSTIO XVIII.

An Sensiones *ipſæ per* Sensiones *percipiantur.*

127 Mvltas quæſtiones hæc quæſtio inuoluit, quas ſingulas percenſebo. Prima quidem: An Senſus interni Senſationes externorum apprehendant. Secunda: An etiam proprias.

Qvoad primam.

Prima opinio eſt, Senſus internos, non percipere Senſationes externas, ſed ſenſibilia dumtaxat, circa quæ verſantur, putà Colores, Odores, Sapores. Ponunt verò iſti quandam potentiam perceptiuam Senſationum Senſuum externorum. Ita Plutarchus apud Philop. cui aſſentitur Simpl. 3. *de Anima*, *cap.* 3. Nyphus in collectaneis. Hemeſius *de natura hominis*, *cap.* 2. & 7.

Secvnda opinio eſt, Senſationes externorum ſenſuum percipi ab interno. Ita D. Thom. *prima primæ*, *quæſt.* 78. *art.* 4. *ad* 2. & *quæſt.* 87. *artic.* 3. *ad* 3. & 2. *cont. Gentes*, *cap.* 60. Scotus *in* 4. *diſtinct.* 45. *quæſt.* 3. & omnes Moderni, præſertim Tolet. 3. *de Anima*, *quæſt.* 3. Ruuius ibidem *in tract. de Senſibus internis*, Suar. 3. *de Anima*, *cap.* 31, poſt D.Bonauent. *locis* infrà *adducendis*.

128 Assero. Senſus internus percipit Senſationes Senſuum externorum.

Probatvr primò à D. Bonauent. *lib.* 2. *Compend. Theol*, *cap.* 36. ex Peripateticorum conſenſu, quos *cap.* 34. profitetur ſequi in hac materia, poſt Ariſtotelem, *loc.cit.* vbi Senſui communi id tribuit, qua authoritate vtitur Ruuius, *num.* 79.

Probatvr ſecundò à D. Bonauentura, *loco citato*, experientiâ: Nam apprehendimus, nos videre, cùm videmus: audire, quando audimus, & diſcernere inter hæc, & alia ſenſata actu: hoc autem eſt per ſenſum communem; ſed repugnat cognoſci, vt actu ſenſata, niſi cognoſcantur ſentiri: Ergo. Hac ratione vtitur Ruuius, *num.* 82.

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura, *loc.cit.* Si ſenſus communis, non agnoſceret Senſationem ſenſuum externorum, non ſatis eſſet vtile videre, & audire, & ſecundùm alios ſenſus apprehendere. Probatur ſequela: Quia, ſi Senſio non apprehenderetur, ſeu obiecta actu ſentiri; non ſatis operarentur ad mouendum appetitum, ad quem operationes dirigunt. Nec eſſet neceſſarius ſenſus communis ad obiecta ſingulorum ſenſuum apprehendenda, cùm ſatis per particulares ſenſus percipiantur.

Probatvr quartò à Diuo Bonauentura, *loc. cit.* Quia Senſus communis eſt veluti Centrum, ad quod terminantur omnes ſenſus particulares: Ergo eò referunt ſuas ſpecies, & operationes, ſicut & ſpecies expreſſas è ſenſibus, quæ ſpecies expreſſæ debent repræſentare etiam Senſationes virtualiter.

Probatvr quintò à Diuo Bonauent. *cap.* 40. 129
Quia memoria reſeruat intentiones, ſeu ſpecies inſenſatas, *verb. grat.* Illud eſſe ſibi noxium; hoc proficuum: vt ſi Canis in aliquo locò percuſſus eſt, non reuertitur eò libenter; ſi verò ibi eſculentum aliquod erodit, citò eò reuertitur. Hoc autem non poteſt eſſe, quin ſentiat operationes, *verb. grat.* percuſſionem, aut delectationem præteritam. Hoc argumento vtitur Ruuius, *num.* 81.

Probatvr ſextò à Diuo Bonauentura *cap.* 30. *ſecundi libri Compend. Theol.* Quia ſomniamus res præteritas, vt præſentes, *verb. grat.* viſum prælium. Secundò fit per Phantaſiam: Ergo Phantaſia reuertitur ad ſenſum communem, cuius eſt obiecta præſentia percipere; ſed non poteſt reuerti videndo obiectum præſens, vt patet: Ergo percipiendo ſenſationem obiecti præſentis, facti à ſenſu communi, ad eam ſe, de nouo, conuertendo.

Obicies primò. Species expreſſa ſenſus externi, & ſenſatio, per quam fit, non poteſt imprimere ſpeciem ſui in ſenſu interno, ſed ſolius obiecti, cuius eſt ſimilitudo.

Respondetvr, ſpeciem expreſſam, non modò habere, vt repræſentet obiectum, ſed eſſe aliquid in ſe cognoſcibile à ſenſu interno.

Obicies ſecundò. Si color, *verb.grat.* & viſio eius percipiuntur à ſenſu Interno, poterit alterum ſine altero percipi; cùm per diuerſas ſpecies repræſententur: ſed hoc eſt falſum: nam viſio eſt coloris, & color viſus eſt per viſionem: Ergo.

Respondetvr, percipi per eandem ſpeciem modificatam, vel ſi per diuerſas, tamen inſeparabilem repræſentantes.

Qvoad Secundam.

Prima opinio eſt ſimplicij, apud Tolet. 3. *de* 130
Anima, *quæſt.* 3. & Ruuium *quæſt.* 4. *de Senſibus internis*; Alios etiam ſenſus externos percipere ſuam Senſationem, & hanc per obiectum (*Quod*) atque adeò diſtincta cognitione ab ea, quâ cognoſcunt obiectum.

Secvnda opinio eſt, Senſus etiam externos percipere ſuas Senſationes; non tamen alio actu diſtincto, ſed eo, quo percipiunt obiectum. Ita Ægidius, & Paulus Venetus, *cap.* 3. *tertij de Anima*, & aliqui Recentiores. Et videtur D. Thom. *lib.* 3. *de Anima*. *cap.* 12. & *prim.* 2. *quæſt.* 112. *art.* 5. *ad* 2. Et Ferrar. 2. *contra Gentes*, *cap.* 66.

Tertia opinio omnibus ſenſibus negat propriam Senſationem percipere, externis quidem. Albert. in 2. *de Animâ*, *tract.* 4. *cap.* 7. Ianellus, *quæſt.* 56. Iandun. *quæſt.* 33. Appolin. *quæſt.* 57. S. Thienneus *ad textum* 138. *eiuſdem libri*. Tolet. 3. *de Anima*, *quæſt.* 3. Capteol. *in* 3. *diſt.* 44. *quæſt.* 1. *art.* 3. & alij; Et ipſe D. Thom. *prima primæ*, *quæſtione* 78. *art.* 4. *ad* 2. poſt Ariſtotelem, *ad cap.* 2 *tertij de Anima*.

Qvoad internos quoque D. Thom. 2. *contra Gent. cap.66.* vbi Ferrar. Et *prima primæ, quæſt.78. art.3.ad 3.* Scotus, *in 4. diſt. 45. quæſt.3. §. Circa iſtam quæſtionem.* Fulienſ. 2.*Phyſ. cap.6. art. 1.*

131 Assero cum hac Sententia, nullum Senſum propriam ſenſationem percipere ob rationem Diui Thom. *quæſt.78. art.3. ad 3.* quæ mihi videtur ratio etiam D. Bonauent. *loc. cit.* Senſus ex propria natura cognoſcit per organi corporei, cui alligatur, immutationem ab obiecto extra ſe exiſtente: Ergo non poteſt à ſe, vel à proprio organo; vel ab his, quæ in eo ſunt, immutari; ſed Senſatio eſt in ipſomet Organo: Ergo non poteſt ab eo ſenſu percipi. Hanc rationem indicauit, *lib.2. Compend. cap. 34.*

Obicies ex Ariſtotele, *lib. de Memoria, & Reminiſcentia, cap. 2.* vbi diſtinguit Senſum Communem à Memoria; quia ille verſatur circa phantaſma, vt rem quandam; Memoria verò verſatur circa illud, vt imaginem obiecti iam ſenſati, & cogniti; ſed Phantaſma eſt terminus ſenſationis; ergo cognoſcit etiam ſenſationem.

Respondetvr, Memoriam verſari circa Phantaſma, non tanquam obiectum, ſed vti eo, tanquam principio cognoſcendi rem præteritam in Ærario repoſitam.

QVÆSTIO XIX.

Quomodo Species *corrumpantur.*

Prima opinio eſt, eas deleri per contrarium formale. Videtur Scoti *primo, diſt.3. quæſt. 6.*

132 Vera tamen ſententia eſt, ſpecies non opponi ad inuicem, alioqui neque ſimul recipi valerent, quod falſum eſt; recipimus enim ſimul in eodem corpore ſpeciem albi in pariete, & nigri in vino. Et in picturis idem conſtat. Cùm enim ſpecies ſint entia diminuta intentionalia, non retinent formalitates qualitatum naturalium, quæ habent contrarium.

Corrvmpvntvr igitur ſpecies ſenſuum externorum ad deſtructionem obiecti, & organi. Ideò Ariſtoteles, de Memoria, & Reminiſcentia, *cap. 1.* ait: *Pueros, & Senes malè reminiſci propter nimiam humorum abundantiam.* Potiùs verò pueri; nam Senes ex diſſiccatione potiùs deteriorantur.

Dices primò, ſi ad mutationem organi deſtruuntur ſpecies: Ergo in Cerebro fluido, & tenuis ſubſtantiæ, non conſeruarentur.

Respondet Maſtrius *diſp.4. quæſt.5. num.98.* cum Arriaga *diſp.4. ſec.6.* Cerebrum, etiamſi fluidum, non facilè permutari ob Caloris tenuitatem, & frigiditatem innatam. Deinde in reparatione partis deperditæ Cerebri, reparari etiam ſpecies priùs amiſſas.

Dices ſecundò: Si ad abſentiam obiecti ceſſarent ſpecies, clauſis oculis poſt rutilantis Solis intuitum, nulla lux perciperetur intra oculos: contrarium tamen experientiâ patet: Experimur enim veluti quaſdam Scintillas, hinc inde coram nobis etiam in tenebris volitare.

Respondet Arriaga *loco citato*, id non oriri ex ſpecierum continuatione, ſed ex concurſu ſpirituum vitalium, quos prior lux excitauerat, & igneos fecit; ac proinde aliquid lucis in ſe continent.

Hinc ruit opinio quorundam volentium, ſpecies ſemper durare, aliquando verò obrui aliarum acceſſu; Hic enim modus inexplicabilis eſt; nam ſpecies non ſe premunt ad inſtar cumuli lapidum, ita vt vna ſpecie ſuperpoſita, alia diſpareat; cùm ſint omnes in eodem loco abſque formalitate qualitatum rerum materialium.

DISPVTATIO V.

De Sensibvs Externis.

Dvm in temporis huius defluxu fluctuat Anima noſtra, vti Noë per Arcæ feneſtram, nunc Coruum, nunc emiſit Columbam, ita illa per Corporis ſenſum, Columbinam modò elicit, recipitque ſimplicitatem, modò Coruinam exerit; vtinam penitùs exueret, rapacitatem, miſerè inhians perituris huiuſce mundi illecebris, vt autem de Phyſico huius ſenſus munere agam.

Dispvtationem hanc in plures Sectiones repartiar; & vt diſtinctiùs incedamus, vnumquemque Senſum ſuo ordine perluſtrabimus, quod vt præſtemus, priùs à Senſibus externis in genere exordiemur.

CAPVT I.

DE SENSIBVS EXTERNIS In Genere.

Dari Senſus externos probatione non eget, ipſi enim Senſus de hoc teſtimonium luce clarius, vt patet, perhibent. Iam igitur de his plura diſcutiemus. 1

Et primò quidem de Numero, & de nobilitate Senſuum in ordine ad ſua ſubiecta quædam exquiremus.

QVÆSTIO. I.

An Sensvs *externi ſint quinque.*

Omnivm Philoſophorum, & Theologorum calculis aſtruuntur quinque Senſus externi. *Viſus, Auditus, Guſtus, Odoratus, & Tactus.* Ita Philoſophi Ariſtotele vetuſtiores, apud Authorem *de Secretiore Sapientia.* Plato, *in Thæteto.* Ariſtoteles 3. *de Anima, cap.1.* & omnes eius Interpretes. Sanctus Thomas *prima primæ, quæſt. 78. artic. 3.* Diuus Bonauentura, *locis infrà adducendis.* Ante hos etiam Sancti Patres, Ambroſius *in capite 18. Apocal.* Auguſtinus, *lib.2. de Geneſ.ad litt. cap,5.* & *lib. de quantitate Animæ, cap. 23.* Hieronymus *in*

in Pſal. 141. Grgorius *homil.* 17. *in Ezech.* Damaſcenus 2. *de fid.*, *cap.* 18. Nyſſenus *oratione* 7. *in Cant.* & omnes ferè Expoſitores Euangeliorum, ad Parabolam de quinque Talentis, *Matth.* 25.

Aliqua ſane nobis difficultas videtur in hoc efficaciter probando; ſiquidem Moderni rationes Diui Thomæ & Ariſtotelis recenſent, tanquam probabiliores cæteris ſpretis.

Probatur ergo primò à Diuo Bonauentura, 2. *part. Breuil cap.* 9. & *in Itinerario mentis in Deum, cap.* 2. & *tertia parte Centil. ſec.* 21. *ex fine.* Finis neceſſitatem imponit his, quæ ſunt ad finem. Finis ſenſuum eſt, vt obiecta cuncta ſenſibilia externa percipiantur; vt inde, ad intellectum aſcendant, & per hæc cognita, Intellectus aſcendat ad Dei cognitionem; ſed cuncta ſenſibilia percipiuntur quinque Senſibus; Neque eſt aliquid ab his non perceptum Ergo. Minor probatur, quia ſenſibilia ex quinque corporibus, nempe quatuor Elementis, mixtiſque ex his, atque ex Cœlis, conſtituuntur. Sed omnia percipiuntur quinque Senſibus: Ergo. Minor probatur, quod per has potentias omnia mundi obiecta intrent. Omnia enim per ſenſibilia accidentia ſunt Senſibus peruia; vel quia lumino-
2 ſa ſunt aut colorata, & hæc per Visum ingrediuntur: vel quia palpabilia, ſiue dura, ſiue mollia, ſiue aſpera, ſiue lenia, ſiue calida, frigida, humida vel ſicca; & hæc per Tactum, qui terreſtria iudicat. Vel quia ſapida à dominio humida, craſſa, aquea; & hæc per Gustum. Vel quia aerea, & ex primis qualitatibus & motu, qui eſt prima paſſio ſonora; & hæc per Auditum. Vel quia ignea, ſeu calida aereo mixta; & hæc per Odoratum. Intrant igitur per has potentias non modò corporea ſimplicia; ſed etiam mixta ex his. Quia verò ſenſu percipiuntur, non modo iſta ſingularia ſenſibilia, Color, Sonus, Odor, Sapor, & quatuor primæ qualitates; Verum etiam ſenſibilia communia, quæ ſunt Numerus, Magnitudo, Figura, Quies, & Motus; Et diſcernimus, omne quod mouetur, ab alio moueri; & quædam ſeipſis moueri primò, & quieſcere, vt Animalia; ſatis per hæc ſenſibilia ad Superna cognoſcenda, vbi noſter eſt Finis, eleuamur; neque aliquo alio indigere nos ſentimus, vt patet experimento: quando autem aliquo ex his ſenſibus caremus, experimur indigentiam. Signum ergò eſt, nos ſatis, ſuperque quinque ſenſibus exterioribus inſtrui ad noſtrum finem. Hoc argumento vtitur Suarez 3. *de Anima*, *cap.* 28. *num.* 2.

Probatur ſecundò à D. Bonauent. *loc. cit.* ex ſubiecto, quod eſt Organum. Quinque enim tantùm organa habent Animalia perfecta, inter quæ etiam homo computatur: Ergo quinque habet Senſus. Antecedens patet. Conſequentia eſt euidens. Cùm enim Senſus ſint potentiæ organicæ, quæ ex potentia animæ, & organo complentur; egeant autem organis, tanquam inſtrumentis ad operationes diuerſas; tot ſanè debent eſſe ſpecies organorum, quot ſpecies diuerſæ formales immutandi. Hoc argumentum eſt etiam Ariſtotelis 3. *de Anima*, *cap.* 1. Eo vtitur Suar, *loc. cit.*

3 Contra arguit Ruuius 3. *de Anima, tract. de Senſibus externis, quæſt.* 1. *num.* 14. quia Ariſtoteles *cap. de Tactu* docet, Guſtum, etiamſi foret diſperſus per totum corpus vbicumque reperitur Tactus, adhuc fore diſtinctum ab eo: Ergo ex multitudine Organorum, non arguitur multitudo ſenſuum.

Hæc ſanè obiectio craſſa mihi videtur; nam Ariſtoteles non dicit, etiamſi eſſet organum Senſus, & Tactus; ſed; etiamſi per omnes partes corporis, vbi eſt Tactus, diffunderetur Guſtus, quòd adhuc eſſet in organis formaliter diſtinctis: nam Tactus eſt ſenſus, velut vniuerſalis, qui in eadem parte corporis aliquam temperiem organi particularis alterius ſenſus admittit; eſt enim etiam in Oculis, in Auribus, in Naribus, in Lingua, vbi aliæ temperies, atque alia organa ſe inuicem compatiuntur.

Probatur tertiò à Diuo Bonauentura 3. *part. Centiloquij*, *ſec.* 21. *adducta*; quia ad perfectam 4
Senſationem tria requiruntur neceſſariò. Bonitas organi, Diſpoſitio medij, & Præſentia obiecti. Sed hæc quinque generum tantùm ſunt. Quoad Organum probatur; nam principium Senſuum eſt a Cerebro, vt docent omnes Anatomiſtæ, & oſtendit D. Bonauent. 3. *diſt.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 1. & 3. maximè, quia Chriſtus influens in Eccleſiam Sponſam, ſenſum, & motum ſpiritualem, Caput acclamatur: Inde autem quinque genera inſtrumentorum deſcendunt; Ab interiori quidem parte Cerebri deſcendunt decem coniugationes neruorum; ex quibus aliæ ad Oculos, aliæ ad Aures, aliæ ad Linguam, aliæ extra ad Tactum; ſimiliter è Cerebro egurgitant per oſſa trigintaquatuor dorſalia, vſque ad ſpinam triginta coniugationes neruorum, ad tactum, & motum eliciendum per totum corpus, vt ait S. Bonauentura *part.* 3. *citata*, vt patet experimento, acriter enim in his eſt ſenſus tactus vehemens. Iam vero iſti nerui ingrediuntur compoſitionem organorum; nam Oculis ſe exhibent gemini, tunicis deriuatis è Durâ Matre, ac è Meninge, quæ dicitur Pia mater; atque pupillam veſtiunt, ac roborant, ſpecieſque diſpertiunt. Similiter etiam ad alia ſenſoria contexenda, nec ampliùs quàm quinque genera organorum ex Anatome apparent, vt latiùs explicui *tract.* 8. *diſp.* 4.

Similiter Obiecta ſunt quinque generum. 5
nempè, Lux, Color, & eius differentiæ, quæ ſunt obiectum Viſus: Odor, qui eſt obiectum Odoratus: Sapor, qui cùm ſuis differentiis eſt obiectum Guſtus: Sonus, & eius differentiæ, quæ ſunt obiectum Auditus: Elementares qualitates, & ex his reliquæ ſecundæ per alios ſenſus non perceptæ, ſunt obiectum Tactus: nec Author naturæ reliquiſſet obiecta, quæ eſſent inuia ſenſibus, à ſe ordinatis ad vniuerſi cognitionem.

Similiter media, quæ ſunt Aër, & Aqua, & cætera corpora diaphana quinque modis immutant: Nam illuminatum eſt medium in Viſu: Aër exterior, & interior, medium in Auditu: vapor per Aërem delatus eſt medium Odoratus; res enim odorifera quaſi fumum ſenſibilem euaporat, ex quo immutatur Aër, deferens Odoratum: Humor ſalíualis eſt medium in Guſtu: Caro eſt medium in Tactu. Vide Sanctum Doctorem: *relatis locis Centiloquij*, &c.

Dicet Ruuius *num.* 15. hoc ſupponere, neceſſariam humiditatem prædominantem in ſenſoriis, eò quòd ſit qualitas ad recipiendum accommodata, quod eſt falſum; nam Ariſtoteles ipſe de Guſtu docet, Saporem præſupponere temperamentum, in quo ſiccum comprehendat humidum; Organum autem, tanquam ſubiectum ſenſus, debet eſſe proportionatum obiecto in temperamento: Ergo eſt ſiccum.

Respondetur, à Diuo Bonauent. hoc non ſupponi (nam pro medio ſenſorij Tactus, aſſignat S. Bonauent. carnem, quæ non eſt omninò à Dominio humida. Similiter ponit pro ſenſorio Tactus, Neruos

Neruos ſiccitatem habentes) ſed vult tantùm, media ad deferenda obiecta in aliis quatuor ſenſibus, eſſe humida; non autem inferri idem temperamenmentum requiri in Organo.

6 Ex his habes, quinque tantùm modos immutandi ſenſus externos dari: Ex eóque quinque tantùm ſenſus reperiri, qui ſunt immutatiui ſenſuum, quæ eſt ratio S. Bonau. & D. Thom. *loc. cit.* quâ nullam probabiliorem eſſe ait Suar. *num.* 1.

Obiicies primò ex Ariſt. 2. *de Anima, cap.* 10. & 2. *de part. cap.* 3. Guſtus eſt quidam Tactus.

Certe omnes Ariſtotelis Interpretes (excepto Veneto) hos diſtinguunt. Ita D. Bonau. *locis adductis, tract.* 2. *de Anima, ſec.* 21. & idem Ariſtoteles, *text.* 112. *& tertio de Anima, cap.* 1. atque Expoſitores, idem indicant.

Respondeo igitur Guſtum eſſe quendam tactum, quatenus ſentit obiectum aliquo præuio materiali contactu: diuerſi tamen ſunt in ratione propria ſentiendi obiecta, vt declarant D. Thomas *loc. cit.* Suar. *num.* 4. & cæteris melius D. Bonauent. *lib.* 2. *Compendij Theol. cap.* 35. vbi ſimul & horum maiorem conuenientiam cum ſe inuicem, quàm cum aliis; & ipſorum inter ſeſe differentias aſſignat, tali diſcurſu. Conueniunt omnes quinque ſenſus; quia ſunt receptiui ſpecierum; ſunt perceptiui tantùm ſingularium, ſunt organici, requirunt proportionem obiecti cum ſenſorio; ideo vehementia lædunt organum, quod medio delectatur; exigunt obiecti præſentiam; medium deferens; atque adeò *Senſibile ſupra ſenſum, non facit ſenſationem*, exigunt organum ſanum, tali præditum temperamento; exigunt animæ attentionem. Tandem omnes à ſenſu communi, quaſi à centro lineæ, oriuntur, & ad eum ſpecies immittunt.

Differunt primò, quia ſinguli habent ſpeciale inſtrumentum; ſpeciale obiectum, differunt medio; ſed in hoc, Tactus, & Guſtus magis conueniunt; quia habent medium intrinſecùs: cæteri verò tres extra. Differunt in velocitate operandi; quia Viſus eſt velociſſimus ad remotiſſima recipienda; cæteri, quò craſſiores, eò tardiores. Differunt ſi-

7 tu; quia Viſus eſt in oculis, & Guſtus in palato, & lingua; Tactus vbique corporis. Differunt vtilitate, quia inter omnes, Guſtus, & Tactus ſunt neceſſarij ad conſeruandum indiuiduum, & ſpeciem ipſam. Guſtus enim diſcernit cibos, per quos ſeruatur animal à noxiis, & eos ſub ratione ſapidi diſcernit. Tactus verò diſcernit primas qualitates, vt tangibiles, & alias emanantes palpabiles, vt Animal declinet extrema, ſui deſtructiua, maximè actiuiora, vt Calorem, & Frigus: Differunt impreſſione, quia ſenſus craſſiores fortiùs retinent impreſſionem, vt Tactus, & poſt eum Guſtus, qui ſuum obiectum ſapidum accipit medio materiali contactu, & ob id dicitur eſſe quidam Tactus. Addit 3. *part. Centil. ſec.* 21. idem organum neruí recipere impreſſiones Tactui debitas, nempè primarum qualitatum etiam in lingua, quæ ideò ſentit colorem cibi; & frigus potûs; ſed recipere aliâ virtute ſapores, qui ſunt obiectum Guſtus medio contactu. His habes reſponſum ad argumentum, & eximias inſuper à Seraphico eruditiones.

Hoc ampliùs elucidabo, *cap.* 5. *quæſt.* 3.

Obiicies ſecundò, Ariſtoteles 2. *de Anima, cap.* 11. videtur plures Tactus aſſignare.

Respondetur è D. Bonauent. 3. *part. Centil. ſec.* 21. vnum eſſe Tactum, nam vnum eſt organum eiuſdem rationis, id eſt, totum compoſitum neruorum. Similiter obiectum vnum, quia ſunt qualitates tangibiles, quæ vna ratione, eodémque modo percipiuntur vbique idem medium, quod eſt caro; eodem modo tangere omnia tangibilia ex eodem D. Bonauent. *locis. Compendij* ſatis ſuprà probatum eſt. Hanc peiſſimam huius reſponſionis rationem aſſerit Suarez *num.* 5. Hanc veritatem tenet D. Thom. *prima primæ, quæſt.* 78. *art.* 3. *ad* 3. & alij inſignes Ariſtotelis Interpretes. Et idem Ariſtoteles 3. *de Anima cap.* 1. At loco ſuprà dubitat, aut vult, plures eſſe tactus partiales, & alios aliis viuaciores, ratione medij, vel Organorum; ſic ſenſitiuior eſt, vbi plures ſunt nerui.

Obiiciunt tertiò Auicenna, *naturalium, part.* 2. *de tactu, quæſt.* 2. Apollinar. 2. *de Anima, quæſt.* 3. D. Thom. *lec.* 23. Albert. *tract. de Tactu.* Auerroës, 2. *de Anima, text.* 108. Vnius primæ contrarietatis eſt vnus ſenſus; ſed in tangibilibus qualitatibus dantur duæ primæ contrarietates: Ergo duo ſunt ſenſus Tactus ſecundùm ſpeciem; atque adeò erunt quinque ſenſus tantùm ſecundùm genus ſubalternum. 8

Respondetur ex D. Bonauent. *loc. cit. in Compend.* Vnum ſenſum Tactus verſari circa primas qualitates: nam Tactus, eſt ad arcenda à corpore animalis extrema corruptiua, quod eſt maximè neceſſarium conſeruationi: Extrema autem ſunt in ambabus contrarietatibus, quæ ad vnam contrarietatem reduci poſſunt, ſcilicet nociuorum, & ad corruptionem eo ſenſu actiuiſſimè diſponentium; nec pluralitas materialis contrarietatum multiplicat ſenſus: nam etiam Guſtus, & odoratus, multas odorum, ac ſaporum continent contrarietates. Cum D. Bonau. incedit Suar. *num.* 5.

Hinc colligitur, omnia animalia habere Tactum; vtpotè maximè neceſſarium ad præſeruationem ab extremis. Id ſæpè repetit Ariſtoteles *in libris de Anima, & lib. de Senſu, & Senſibili, cap.* 1. docet, aliqua eſſe animalia imperfecta, ſolo Tactu prædita. Idem clariùs docet 3. *de Anima, cap. vlt.* & D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 15. *quæſt.* 2. *fundamento primo, & in corpore.*

Circa alios ſenſus: Viſum, & Auditum omnia animalia perfecta habent hos ſenſus. Ideò homines maximè hos ſenſus diligunt, quia maximè proficui ſunt ad diſcendum; licèt per omnes diſcamus. Ita D. Bonauent. *ſerm.* 35. cum Ariſtotele, *libro primo, Metaph. cap.* 1. Ideò dicitur *Pſal.* 44. *Audi filia, & vide, &c.* & *in* 3, *diſt.* 24. *dub.* 2. *litt.* notat S. Doct. Senſum Viſus deſeruire maximè illi modo ſciendi, qui eſt per inuentionem: Senſum verò Auditus illi modo, qui eſt per doctrinam, qui ſunt duo modi ſciendi, vt habet Ariſtoteles *primo Poſter. text.* 1. 9

Quænam verò ſint animalia perfecta docet Ariſtoteles, 4. *de hiſtor. Animalium, cap.* 4. eſſe Terreſtria. Idem docet 3. *de Anima, cap.* 12. Excipit verò primo de hiſtoria *cap.* 9. Talpam, quam ait Viſu carere. Idem habet S. Bonauent.

Circa Apes docet Ariſtoteles *primo, Metaph. cap.* 1. eas carere ſolo Auditu. Id refert, nec reprobat Suar. *lib.* 3. *cap.* 28. *n.* 9. Sed id miror, cum ſono cymbalorum reuocentur, vt notat D. Bonauentura, *ſerm.* 3. *de communi circa finem.* Addit Suarez *in calce*, Animalia quærentia longe cibum, neceſſariò habere auditum, aut viſum, aut olfactum: ab illis enim diſtans ſenſibile percipitur, vnde quæ animalia habent vim motiuam ad locum diſtantem, vendicant ſibi aliquem ex his ſenſibus: Et è contrario, quæ eorum aliquem habent, poſſunt moueri

ueri ad diſtans; nam è ſenſu ſequitur Appetitus; & ex appetitu Motus.

Qværes. Quiſnam ſit inter hos Senſus nobiliſſimus.

10 Respondetvr, ex D. Bonauent. *in Compend. Theolog. cap.* 35. ſenſum Viſus eſſe nobiliſſimum; Deindè Auditum, Guſtum, Odoratum, & Tactum.

Nobilissimvs eſt Viſus, ideò natura eminentiſſimo in loco eius collocauit organum, vt ait S. Doctor, *lib.* 2. *Compend. cap.* 35. idque miro contexuit artificio, cuius admirabilem texturam deſcribit, 3. *part. Centil.* S. Bonauent. *loc.cit.* & nos infrà, *cap.* 2. *quaſt.* 7.

Deinde præcellit ob obiecti excellentiam, quod eſt Lux, & Color. Præcellit etiam apprehendendi velocitate; nam remotiſſima, vſque ad octauam Sphæram vno inſtanti tuetur, & percipit. Præcellit denique ſpiritualitate; nam, medio præclaro Luminis, Aëreque purgatiſſimo, ſuum obiectum ſibi è ſpecula propria prætendit. Vide Diuum Bonauenturam, *loc.cit.* quem ſequitur Suarez, *lib.* 3. *cap.* 29. *num.* 1. Adde, per Viſum, nos præcipuam viam ad ſcientiam habere, vt dixi ſuprà cum D. Bonauentura.

Adde, etiam ſenſibilia communia, ab hoc Senſu plura, & perfectiùs percipi. Similiter etiam quoad ſenſibilia per accidens præcellit; nam remotiſſima corpora Cœlorum Figuras, Motus, & Magnitudinem diſcernit.

Seqvitvr Auditus, cuius obiectum ſpiritualius eſt cæteris, & ſpiritualiùs ab eo immutatur, ex quo ſpiritualiorem capit oblectationem; organum enim eſt aëreum.

Seqvitvr Odoratus, qui ſpiritualiùs reliquis inferioribus immutatur; qualitas enim immutans ſpiritualior eſt.

Ob eaſdem rationes Guſtus Tactum ſuperat, qui eſt craſſiſſimus in omnibus, vt docet D. Bonauent. *loc.cit. Compend.* Addit tamen, Guſtum, & Tactum, neceſſitate, cæteris anteire, vt dixi: Tactum verò generalitate, quia in omnibus membris eſt, & impreſſionum retentione, quò enim materialior eſt ſenſus, eò tenaciùs impreſſiones ſeruat. Vide Seraphicum Doctorem, *loc.cit.*

QVÆSTIO II.

An Sensvs *in homine perfectiores ſint, quàm in alijs Animalibus.*

11 Dvplex eſſe poteſt quæſtio: Altera eſt de perfectione eſſentiali, & quidem haſce potentias ſpecie in nobis, & in Brutis diſtingui cenſent Regentes Pariſiorum, Scotiſtæ 2. *de Anima,* Auerſa, *quaſt.* 51. *ſec.* 4. Altera eſt de perfectione indiuiduali; & de hac, opinio eſt D. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 13. *dub.* 1. *litt.* In homine omnes Senſus eſſe perfectiores quàm in Brutis; tametſi videatur loqui in genere, quod Animalia perfecta præſtant imperfectis in integritate Senſuum. Loquitur tamen in hoc ſecundo ſenſu. Eum ſequuntur Tolet. 2. *de Anima. quaſt.* 24. Cauellus, *ad quaſt.* 6. Doctoris ſubtilis *de Anima.* Suarez, *libro tertio, de Anima, capite* 29. Alij dicunt, quædam præcellere in aliquo, vt in Guſtu, Tactu, & forſan Auditu: Sic Maſtr. & Bellut. *diſp.* 5. *de Anima, num.* 232. Fulienſis verò ait 3. *Phyſ. cap.* 5. nos ab Aquilis viſu, à Talpis auditu, à Vulturibus odoratu. Alij denique dicunt omnia in aliquo præcellere, vti dicitur his Verſibus:

Nos Sus auditu, Linx viſu, Simia guſtu.
Vultur odoratu, præcellit Aranea tactu.

Assero tamen primò, Tactum eſſe nobiliorem in homine. Ita Ariſtoteles 2. *de Anima, capite decimo.*

Probatvr, quia Tactus, vt ſit perfectus, requirit temperiem qualitatum primarum: Ergo tactus temperatiſſimi corporis, temperatiſſimus eſt, & perfectiſſimus, cùm propter moderationem ab omni extremo recedat: Ergo. Hæc ratio elicitur è S. Doctore *in* 2. *diſt.* 17. *art.* 2. *quaſt.* 3.

Assero ſecundò, etiam Guſtum eſſe perfectiorem in homine: tum quia Guſtus affinis eſt Tactui: tum quia debet eſſe nobilior, ſeu nobiliorum obiectorum; Sed cibi hominis ſunt nobiliores, vtpote decentes Animal nobiliſſimum: Ergo. 12

Assero tertiò, Odoratum in eo quoque eſſe perfectiorem.

Probatvr, quia multis odoribus, quibus non delectantur animalia, delectatur homo, maximè in calidis, & aromaticis, quia calida ſunt, & vapore deferuntur calido ad Cerebrum, vt ait S. Bonauent. *loc.cit.* quem Veſſalius, Veſlingius, & alij Anatomici ſequuntur. Anterior verò pars Cerebri eſt frigida, & humida, vt notat Sanctus Doctor, *lib.* 2. *Compend. cap.* 36. & 37. Hinc fit, hominem non ſentire adeò odores vehementer, & à longè, ſicut aliqua animalia, vt Vultures, & Canes venatici, vt notat etiam Albert. 2. *de Anima, cap.* 13. Ægidius *text.* 92. Suarez *lib.* 3. *cap.* 29. *num.* 3. Hinc homo eget ſomno longiore ob humiditatem, & frigiditatem. Sic enim inſeruit cognitioni; Calor enim conturbat animales ſpiritus. Quia ergo Olfactus organum iuxta Cerebrum ſitum eſt, olfaciendi viæ obturantur continua Cerebri diſtillatione frigida, & humida; vndè quò plura huiuſmodi excrementa per nares defluunt, minùs olfacimus, & cætera animalia Cerebrum habent calidius; vnde in hominibus Odoratus acutior, caliditatem Cerebri indicat; & ex conſequenti ruditatem, & obſcuritatem ingenij. Vnde nares patulæ alacritatis, & fortitudinis dant indicium, quia datæ ſunt à natura proportionatæ ad purgandum humidum Cerebrum. Similiter nares proportionatæ à Fronte deſcendentes, prudentiam demonſtrant, vt notat Sanctus Bonauentura *libro ſecundo Compendij Theol. cap.* 38.

Assero quartò, Auditum in nobis eſſe perfectiorem. 13

Probatvr, quia plura percipit modulata naturaliter, & artificialiter; habetque ſubtiliſſimum Organum.

Assero quintò, idem dicendum de Viſu ob eaſdem rationes, & ob delicatum Organi artificium: Tandem, quia hi duo vocantur Senſus diſciplinæ; quia per hos diſcitur, vt notat D. Bonau. *locis adductis, quaſt. præcedenti.*

Obiicit verò Ruuius 3. *de Anima, cap.* 1. *quaſt.* 2. aliquos textus Ariſtotelis; qui ſolùm oſtendunt, aliquam maiorem in brutis perfectionem, ſecundùm aliqua tantùm obiecta. Idipſum dic de Diuo Thoma 3. *de Anima, lib.* 19. Colleg. 3. *de Anima, cap.* 1. *quaſt. vnica, art.* 2.

Fateor, Seraphicum *ad Concionem, Serm.* 2. *de Angel.* præferre nobis Capras viſu, Lupos, olfactu; Araneam tactu.

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

Vtrùm SENSIBILE *externum poſitum ſupra* SENSVM *ſentiatur.*

14 PROPOSITIO eſt Ariſtotelis 2. *de Anima, cap. 7. text.75. Senſibile ſupra ſenſum non facit ſenſationem.* Et *cap.9. text.95.* de omnibus ſenſibus id aſtruit, eamque tradit Sanctus Bonauent. *lib.2. Compend. Theol. cap.35.* & *3. part. Centil. ſec. 21.* ſingulis ſenſibus exterioribus media deſignat; & *lib.2. Compend. cap.35. citato*, dicit, differre ſenſus in medio ſenſationis; quia Guſtus, & Tactus habent medium intrinſecus; alij verò extrinſecus: Et *in 2. diſt.13. art.1. quæſt. 2. argum. 2.* ad oppoſitum, addito reſponſo, ait ex D. Auguſtino, *lib.12. cap.16.* & *lib.7. cap.13. de Geneſi ad litt. Viſus agit pura luce: Deinde incorporata in ſubtiliſſimo aëre; deinde lux mixta in aëre caliginoſo; deinde cum corpulento humore; poſtea cum terrena craſſitudine*, & ſic quinque Senſus deſignat. Clariùs verò id aſſerit in Opuſculo. *Reductio Artium ad Theologiam.*

IDEM aſtruit Albert. *in 3. part. ſummæ de homine; quæſt. de Tactu.* Commentator, *comm. 116.* Ægid. & vterque Caiet. *cap. de Tactu.* Iandun. 2. *de Anima, quæſt. 21.* Iauellus, *quæſt. 50.* & eſt apud Thomiſtas magno plauſu accepta: Eam tuetur egregiè Ioan. de S. Thoma, *quæſt. 4.*

SECVNDA opinio eſt: Non omnes externos ſenſus medium exigere. Aliqui enim negant de Viſu: Ita Tolet. 3. *de Anima, cap.10. quæſt. 2.* poſtulat verò medium circa ſolos colores, non circa lucem. Scotus verò, *lib. de Anima, quæſt.4.* quem ſequitur Auerſa, *quæſt. 54.* excipit quoque Auditum: Et ſolum Viſum ait per ſe indigere medio ad videndum obiectum, maximè Colorem. Idem ſentiunt Maſtrius & Bellutus, *diſp.5. quæſt.7. n.223.* ac Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.5.*

15 SVAREZ verò *lib. 3. de Anima, cap. 28.* & Colleg. 2. *de Anima, cap.11. quæſt. 3.* excipiunt Guſtum, & Tactum: Sic etiam Alexander 2. *de Anima, cap. de Guſtu, & Tactu.* Ruuius 3. *de Anima, cap. 1. quæſt. 3.* excipit etiam Olfactum. Euſtachius, *3. part. tract. 3. diſp.2. quæſtione 2.* ſolum Tactum excipit.

ASSERO primò, Viſum requirere medium externum per ſe, reſpectu Coloris, non reſpectu Luminis.

PROBATVR à Dino Bonauentura *in 2. diſt.13. quæſt. vltim. in corpore* experimentis: Nam Lumen etiam immediatum pupillæ, videtur, vt patet fricanti oculos in nocte. Similiter luminoſum applicitum oculo. Ratio eſt, quia Lumen habet eſſe etiam intentionale. Quare non eget medio alio immaterialiori, vt notat S. Doctor è D. Dionyſio.

QVOAD Colores, vnuſquiſque experiatur, Colores oculis applicitos non videri.

ASSERO ſecundò, etiam Auditum exigere medium externum per ſe.

PROBATVR à Sancto Doctore *3. part. Centil. ſec. 21.* quia media Senſuum ſunt Aër, & Aqua, ex Ariſtotele 2. *de Anima, cap. 9. text. 98.* Certum eſt autem, iuxta Tympanum, quod eſt organum Auditus, poſuiſſe naturam aërem connatum, qui non poteſt eſſe organum ſenſorium, cùm ſit inanimis; ibi autem eſt, tanquam in vaſe: Tympanum autem videtur ad pulſationem organizatum.

ASSERO tertiò: Odoratus eget medio.

PROBATVR à D. Bonauentura, *loco adducto, Centil.* Quia Vapor per aërem defertur naturaliter ad ſenſus; res enim odoroſa exhalat vaporem, & vaporat fumum, vt deferatur per aërem, qui eſt medium, vt ait Ariſtoteles, *loc. cit.* atque indè emittat ſpecies intentionales: Quamuis enim vapor ille excedat per nares, ac progreſſus tranſgrediens mamillares, ad Cerebrum expiret; attamen non omittit eiaculari ſpecies; imò ex eò, quòd fumus ille intra proceſſus mamillares, qui ſunt ſenſorium Olfactus, non terminatur, ſed progreditur ad Cerebrum, colligitur, non fieri per illum ſenſationem; ſicuti è contra, quia ſonus ad Tympanum deſinit, nec vltra procedit, colligunt, ibi eſſe Auditus ſenſorium.

ASSERO quartò, Guſtum requirere medium externum. 16

PROBATVR à Dino Bonauentura, *3. part. Centil. loc. cit.* quia ex Ariſtotele media deferentia ſpecies, ſunt Aër, vel Aqua, vel aliquid ex his. In Guſtu autem humor ſolus adeſt ſaliualis, qui ſit aptum medium; Saliua autem prudenter à natura conſpuitur ad hunc finem; nam cibus non poteſt, etiam mixtus ſaliuæ, penetrare linguam, exiliter poroſam, & ad neruum pertingere.

ASSERO quintò, Tactum quoque medio egere interno: Eſt Ariſtotelis 2. *de Anima, text. 116.*

PROBATVR, quia caro eſt medium, non ſenſorium; vt dicam, *cap.6. quæſt. 4.* Itaque Guſtus, & Tactus habent medium internum, id eſt, vnitum parti ſentienti; non autem externum, ſeu extra, ac ſeparatum. Vide Sanctum Doctorem *adductis locis*, præcipuè in Opuſculo *de Reductione artium*, vbi hanc indicat rationem, Species produci ab omnibus obiectis neceſſariò, tanquam res naturaliter genitas: Non poteſt autem coniungi immediatè, quia non eſt proportionatum obiectum: Ergo egit neceſſariò obiectum, effundere ſpeciem per medium ad organum, quia immediatè applicitum, nimis materialiter opprimit illud.

ARGVMENTA, quæ Toletus, Ruuius, & Conimbr. adducunt, ea facilitate negantur, qua congeruntur. Alia habet Suarez, quæ diſcutiam, *capite 5. diſp.1. quæſt.3.*

CAPVT II.

DISPVTATIONIS.

DE SENSV VISVS.

ACTVRI de ſenſu Viſus, ab obiecto eius exordiamur, quod eſt Lumen, & Color, & cætera viſibilia, vt docet Ariſtoteles 2. *de Anima, cap. 7.* qualia ſunt ligna quædam putrefacta, ſquamæ quorundam piſcium, cærulea Columbarum colla, & his ſimilia.

QVÆSTIO I.

Quid ſit COLOR.

PRIMA opinio eſt Pythagoreorum, Colorem eſſe ipſam extremam cuiuſlibet corporis ſuperficiem, eos refert Ariſtoteles, *lib. de ſenſu, & ſenſibili, capite 3.* Videntur arridere Prouenſal. *parte 2. de Senſibus, capite decimoſecundo*, Celſus Mancin. *lib. de Synagia*, Plat. *capite vigeſimotertio*: Hæc tamen opinio eſt antiquata; Colores enim videntur etiam in profundo, & multi colores fiunt abſque variatione ſuperficiei.

SECVNDA opinio eſt, Colorem nihil eſſe, quàm lumen externum impreſſum in corporibus opacis, ac iuxta diuerſitatem diſpoſitionum eorundem corporum apparere diuerſos colores; atque adeò, recedente lumine, nullum in corporibus colorem remanere; ac redeunte lumine colorari. Huic videtur alludere Eccleſia Hymno.

Rebuſque iam color redit
Vultu nitentis ſyderis.

Ità ſentit Plato *in Timeo*; omnéſque ferè Arabes; Auempace apud Auerroem 2. *de Anima, com.65.* Auicenna *6. lib. naturalium, part. 3. cap. 2.* Aphrodiſ. *lib. 2. naturalium quæſtionum, quæſt. 1. cap. 2.* Albertus de ſenſu, & ſenſibili, *tract. 2. cap. 1.* Videtur Diu. Thom. 2. *de Anima, lect. 14.* Ciſalp. *lib. 5. quæſt. 9. Peripat. quæſt. 7.* Citantur etiam Scaliger. *exerc. cap. 325. art. 5.* Scarmilio *lib. 1. de coloribus, cap. 6.* Mayro *in Prol. quæſt. 19.* Capreol. 2. *diſtinct. 14. quæſt. 1.* Complutenſes verò dicunt *diſtinct. 10. quæſt. 2.* Lumen eſſe principium formale coloris diſpoſitiuum.

18 TERTIA opinio eſt, Colores apparentes eſſe Lumen; veros autem colores diſtingui ſpecie à lumine. Ità omnes ferè Ariſtotelis interpretes *ad 2. de Anima, c. 7.* Itaque volunt, veros colores eſſe ſecundas qualitates, reſultantes ex primis, atque adeò è certo mixti temperamento, vt docet Ariſtoteles *lib. de coloribus, capite 1. 2. & 3.* & *lib. de Senſu, & Senſibili, cap. 3.* & cum temperamentum ſit permanens, & ab intrinſeco, ideò etiam colores permanentes figurantur, ſicut colores apparentes, quia ab externo ſunt, & tranſeuntes, ideò phanatici ſunt.

Ex his Sapientiores dicunt, Colores non cauſari à mixtione primarum qualitatem immediatè; nam ſæpè idem Color à contrariis oritur temperamentis, vt albedo in niue, & calce; & in eadem pluma varij colores, quod Senertem mouit, vt omninò negaret, Colores, Saporeſque cauſari à temperamento formali elementorum. Ità *in lib. contra Peripateticos, de coloribus.* Volunt igitur, colores cauſari à mixtione elementorum, ſecundum eſſe perſpicui, & opaci, mixti, diaphani, & tetri, ſiue ignei, aërei, aquei, ac terrei; & hæc eſt opinio, quam explicat Tolet. 2. *de Anima, quæſt. 17.* Dand. 2. *de Anima, digreſſ. 35.* Ruuius 2. *de Anima, tract. de Viſu, quæſt. 1.* Zabarella *lib. de Viſu, cap. 2.* Contaren. *quæſt. de Viſu, cap. 2.* cum Sancto Bonauentura *in 2. diſtinct. 13. art. 2. quæſt. 2. in corpore*, vbi ait: quòd Lux incorporata, eſt princi[illegible]um coloris in corpore terminato, qui quidem [illegible]lor eſt accidens, & paſſibilis qualitas, & ſenſu pe[illegible]pitur; & *in 3. diſt. 23. art. 2. quæſt. 5.* ſecundam opinionem refutat.

DE coloribus verò apparentibus Iridis *lib. 2. Compend. Theol. cap. 9.* ait Seraph. Doctor: *Iris eſt lumen Solis receptum in nube concaua, & aquoſa, & Soli ex aduerſo oppoſita.* Similia indicat *ad c. 5. Sapientiæ*, vbi de Iridis diſparitione. De hac egi *tract. 7. diſputat. 3. q. 25.* 19

AD Colorum permanentium naturam ediſcendam, corúmque cauſas indagandas rectè viam aperient notiores, apparentéſque Iridis, Columbæ, atque Cameleontis colores: De hoc vltimo Seraph. Bonauent. *ſerm. 3. de Apoſtolis*, eſſe beſtiolam, ait, diuerſa colorum varietate reſperſam, ad omnes colores, qui ei offeruntur, variatam; vti & ad colores omnes, qui in vitro ſuſcipiuntur, vt notat Diu. Bonauent. *loc. cit.* ſic enim etiam Ariſtoteles *problem. ſectione 30, quæſt. 1.* ſcrutans mutationes melancholicorum, qui modò triſtes ſunt, modò hilares, videns effectus ſimiles in ebriis; in quibus cauſa eſt notior, quæſiuit diſpoſitionem ebriorum, quæ eſt cauſa talium effectuum: talis enim erit diſpoſitio etiam melancholici; ſed hæc eſt à natura: illa ex accidenti. Similiter de rubedine, & macula differens naturali, *in prædicamento Qualitatis*, comparauit eam erubeſcentibus; in quibus rubor eſt, quia ſanguis ad faciem confugit; ita erit in illis aliis, ſed à naturali generatione: his autem ex accidenti.

SIMILITER, & nos quærentes Colorum principia; ſcrutemur colorum ex accidenti principia, *verbi gratia*, Iridis, quæ habet colores, euaneſcentes, vt dicitur *3. Metheor. cap. 4.* veros tamen, vt oſtendi *loco citato.*

IN his igitur tria ſunt principia; Eſt diaphaneitas quædam nubis, qua lumen recipitur: eſt Opacitas quædam, qua retinetur, ne omninò tranſeat: Et eſt lumen ipſum receptum, retentum, & opacatum, & ex his Color reſultat. Inter hæc tria, Lumen eſt forma, & coloris ſubſtantia: reliqua duo ſunt principia materialia. Quòd ſi Lumen illud eſſet ab interno nubis, & permaneret, vtique eſſet verus color, & permanens: At quia ab externo Sole pendens, & nubes citò reſoluitur, non eſt permanens. 20

IN coloribus ergo veris permanentibus hæc tria ſunt principia eadem. Eſt Lumen quoddam, non ab externo, ſed ab interno, ex partibus igneis, ex quibus mixtum eſt, quod receptum cum diaphaneitate aquæ, & aëris, & opacatum tetro terræ, tranſit in colorem verum, & permanentem. Hæc igitur eſt ſubſtantia coloris; hæc etiam ſunt principia, vt notat Tolet. *2. de Anima, quæſt. 17.* poſt D. Bonauent. *loco citato.*

Ex his primò habes, primas qualitates remotè ſolùm concurrere ad colores, quatenus diaphaneitatem, vel opacitatem faciunt. 21

SECVNDÒ collige, non ſolùm vbi qualitates elementares ſunt, eſſe colores, ſed etiam, vbi non ſunt; ſed eſt aliqua opacitas, vel diaphaneitas cum luce, & tales dicuntur colores ſimplices, quales elementis, & Cœlis inſunt, qui non plenè videntur, niſi coniungantur cum externo lumine. Et hæc colorum diuiſio in ſimplices, & mixtos habetur in Ariſtotele ſiue Theophraſto, qui cenſetur author iſtius libri *Libro de coloribus* initio. Maſtrius, & Bellutus, ſapientes Scotiſtæ *diſput. 5. quæſt. 2. de Anima*, excuſſis oppoſitionibus, concludunt cum Auerſa *quæſt. 54. ſect. 2.* nullam poſſe aſſignari certam regulam vniuerſalem, quænam quali-

corpus perſpicuum terminatum ; & licèt ſit in toto corpore , & ſecundùm omnes dimenſiones , tamen ponitur ſola extremitas , quia definitur Color in ordine ad Viſum ; ideò dicitur *terminati* in ordine ad Viſum, ad diſtinctionem diaphanorum, quæ non ſunt per ſe terminata in ordine ad viſum, ſed per externum corpus opacum , vt patet in ſpeculis , quibus apponitur argentum ; & in hoc differt etiam à lumine , quod non mouet tantùm è ſuperficie ; ſed ex toto diaphano aëre , vel alio medio. Definitur igitur Color per extremum , tanquam ſubiectum , loco generis poſitum , quod per aliam particulam (per ſe terminati) determinatur ad imperfectiſſimum perſpicuum, & diſtinguitur à lumine , & cæteris.

Secvnda deſcriptio coloris habetur in Ariſtotele 2. *de Anima , cap.* 7. *Color eſt Motiuus perſpicui in actu* , id eſt , Color eſt motiuus medij illuminati ; quia producendo ſpecies , mouet medium ad viſionem efficiendam.

Ex his patet ad Argumentum primæ opinionis : Videtur enim lumen externum , non conſtituere formaliter colores.

QVÆSTIO II.

An Lvmen *ſit Corpus.*

D.Bon. in 2. diſt.13. art. 3. quæſt. 1.
D.Thom.q.62. art.3.

Svppono primò , Lucem , & Lumen differre : Lux enim eſt forma ſubſtantialis , à qua Lumen procedit , vt oſtendi , *tractatu 6. diſputatione ſecunda . quæſt.* 5.

27 Fvit opinio Empedoclis , & quorundam ex Academicis, Lumen eſſe corpus. Idem videtur ſentire Diuus Auguſtinus , *libro ſecundo , de Libero arbitrio* : Et Theodoretus , *quæſtione ſeptima ſupra Geneſ.* Damaſcenus 2. *de Fide, cap.* 7. Seneca apud Diuum Bonauenturam , *loco citato* , Varios huius Sententiæ modos refert , atque refellit Sanctus Doctor.

Vera tamen Sententia negat, Lumen eſſe corpus. Ita Ariſtoteles , *cap.* 7. *ſecundi de Anima* , & poſt eum omnes Peripatetici.

Assero cum hac Sententia , Lumen non eſſe Corpus.

Probatvr à D. Bonauent. ex Ariſtotele 2. *de Anima , text.*69. & 70.

Probatvr ſecundò : Quod habet contrarium priuatiuum ; non eſt corpus : Sed Lumen habet contrarium priuatiuum , quod eſt tenebra : Ergo.

Probatvr tertiò : Nullum corpus mouetur in inſtanti ; ſed Lumen mouetur ab Oriente ad Occidentem in inſtanti : Hæc ratio eſt Ariſtotelis, *loco citando*.

Probatvr quartò. Nullum corpus mouetur velociùs primò mobili : ſed Lumen ab Oriente in Occidentem mouetur ſubitò ; at primum mobile duodecim horas inſumit : Ergo. Maior probatur : quia motus primi mobilis eſt omnium perfectiſſimus , ac omnium primus : Ergo velociſſimus.

28 Probatvr quintò. Nullum corpus ſimul, & ſemel mouetur ad oppoſitas partes ſe diffundendo ſurſum , deorſum, antè, & retrò : Lumen tali pacto mouetur : Ergo non poteſt eſſe corpus.

Probatvr ſextò. Non poſſunt duo corpora ſe penetrare, neque etiam vnum eſſe in altero abſque alterius augmentatione : ſed Lumen ſimul cum aëre impermixtum ſtat , neque aërem ipſum augmentat : Ergo non eſt corpus. Maior probatur, quoad priorem partem ex Ariſtotele , 4. *Phyſicorum , text.* 46. & à Diuo Bonauentura, *in* 4. *diſtinct.*49. *art.* 4. *quæſt.* 1. vbi penetrationem corporum eſſe ſupernaturalem oſtendit. De quo 5. *part. Tract. de Reſurrectione , diſput. de corporum Dotibus , quæſtione* 1. Hàc ratione vtitur Ariſtoteles, 2. *de Anima, cap.*7.

Probatvr ſeptimò. Nullum corpus habet continuò ſuum eſſe *in fieri* : Sed tale eſſe habet Lumen : Ergo.

Probatvr octauò. Si Lumen eſt corpus, aut ex nihilo eſt , aut ex aliquo : Si ex nihilo : Ergo à Creatore ſolo producitur : ergo lumen eſt à ſolo Deo, cuius proprium eſt creare : Si ex aliquo: Quæro ex quo ? Aut ex corpore , à quo cauſatur ; aut ex corpore , à quo ſuſcipitur. Non ſecundùm, quia Lumen non producitur ex aëre , qui abſente corpore luminoſo, obtenebreſcit : Si ex corpore , à quo cauſatur : Ergo corpus luminoſum effundit contraria de ſua ſubſtantia , & deſtruitur : Ergo corpora cœleſtia ſunt corruptibilia ; imò iam Sol deberet eſſe conſumptus.

His Seraphici rationibus vtuntur Toletus , 2. *de Anima, quæſtione* 18. Ruuius 2. *de Anima, Tractatu de ſenſu Viſus, quæſtione* 2. *numero* 29. Suarez, 3. *de Anima , quæſtione* 14. Fulienſis 3. *Phyſic. cap.*5. *art.* 2. 92

Obiicies primò. Omne, quod mouetur localiter, & dimenſiuè eſt corpus : Sed Lumen ſic mouetur : Ergo.

Respondet D. Bonau. quòd ſicut ſpecies colores dupliciter mouetur , primò per diffuſionem , procedendo à corpore colorato ad ſpeculum ; Secundò ad motum corporis colorati mouetur in ſpeculo ; & prior motus non eſt localis, ſed generationis ; Secundus verò eſt localis per accidens : Sic etiam Lumen primò mouetur , dum diffunditur à corpore luminoſo per generationem continuam, & diffuſionem ; Secundò per dilatationem radiorum ſuper terram ad motum Solis , & hic motus eſt per accidens ad motum ſui principij ; ſic etiam virtus mouetur ad motum ſui principij , cuius eſt virtus; neque tamen ideò virtus illa eſt corpus ; Lumen autem exit, vt virtus Solis, &c. vt ait D. Damaſc. 2. *de fide, cap.*7. & 9.

Obiicies ſecundò. Nil repercutitur, & repellitur à corpore, niſi corpus ; ſed Lumen repercutitur , & repellitur à corpore opaco : Ergo. Maior probatur ; quia non poteſt , non corpus a corpore moueri.

Respondet Sanctus Bonauentura , aliam eſſe repercuſſionem colliſiuam duorum, ſicut pila colliditur parieti : Aliam eſſe ex ineptitudine patientis ad ſuſcipiendam virtutem agentis, & hoc ſecundo modo repercutitur radius à corpore opaco. Sol enim , & quodcumque aliud Corpus luminoſum habet virtutem diffundendi radios ad tantam diſtantiam (determinatam ſanè , quia corpus luminoſum eſt finitum) & quamdiù ſe protendit illa virtus , multiplicatur lumen, ſi ſuſceptibile ſit idoneum: cùm verò ante terminationem totius virtutis , apponitur corpus inhabile ad ſuſcipiendum , cùm non poſſit lumen ſe multiplicare interius , ſe multiplicat reflexè, non ex virtute corporis reſiſtentis ; vnde 30

de cùm ſit repulſio in aqua mota, mouetur radius; non quia aqua ſit primum mouens, ſed quia virtus radium producens, occaſione acceptâ ab aqua, poteſt radium reflectere, & occaſione ab eodem acceptâ poteſt reflexionem variare, & ita radium mouere. Quod dicitur, impoſſibile eſſe, non corpus à corpore repelli; videtur verum eſſe, ſi ita non eſt corpus, vt ſit ſpiritus: Si autem egeat corpore deferente, ſic abſque dubio repelli poteſt, vt patet in imagine, quæ relucet in ſpeculo propter appoſitionem plumbi cum vitro, quod eſt corpus opacum: Si enim eſſet vitrum ſolum, tranſirent ſpecies, & non redirent ad oculum.

31 Obiicies tertiò; Quæcumque confringuntur inuicem, & interſecantur, ſunt corpora; ſed ex repercuſſione luminis ad ſpeculum concauum, fit radiorum interſecatio, & confractio: Ergo tam lumen, quàm radius ſunt corpus.

Respondet Sanctus Bonauentura, confirmationem fieri ratione aëris adiuncti, qui ex virtute radiorum ibi concurrentium ſubtiliatur, & mouetur ex ratione illius: Dicuntur etiam radij interſecti, confracti, atque refracti, dum ex multiplicatione ſecundùm oppoſitas vias per progreſſum, & regreſſum fit quædam multiplicatio, & aggregatio luminis, atque radiorum concurrentium, & ſubtiliatio aëris circa corpus terſum, ex qua contingit calorem productum radij intendi, & ignem ibidem per caloris intenſionem ex aëre ſubtiliato ſic generari.

Obiicies quartò: Omne, habens trinam dimenſionem, eſt corpus: lumen eſt tale: Ergo. Minor probatur, quia diffunditur ſecundùm omnem poſitionem, nec ſolùm in ſuperficie eſt, ſed penetrat aërem, vſque ad profundum.

Respondet Diuus Bonauentura, Lumen habere trinam dimenſionem per corpus, in quo eſt; non per ſe, quod corpori neceſſarium eſt, quæ enim habent dimenſionem per aliud, non ſunt corpora; Alioqui etiam albedo, quæ in niue, & lacte habet dimenſiones, eſſet corpus.

32 Obiicies quintò: Eſto quod Sol eſſet, & circa ipſum eſſet ſpatium vacuum; cùm Sol poſſit abſque extrinſeco adiutorio ſola virtute lucis radios diffundere, illos ſpargeret vndique; neque illi radij eſſent in alio corpore: Ergo eſſent ſubſtantia per ſe; non ſpiritualis, vt patet: Ergo corporea: Ergo corpus.

Respondet Diuus Bonauent. ex Ariſtotele 2. *de Anima*, & 4. *Phyſ. text.66.* & D. Auguſt. 12. *Confeſſ.cap.* 3. diffundere tunc, nullo modo poſſe ſolum Lumen; Cùm enim Lumen ſit forma corporalis, eget medio deferente.

Obiicies ſextò: Quod poteſt gignere corpus, eſt corpus; ſed Lumen in medio gignit Ignem: Ergo.

Respondet D. Bonauent. Lumen agere virtute corporis luminoſi; corpus autem luminoſum ſolam formam educit; ideò, cum Lumen ſit illud per quod agit, ſufficit ſi ſit forma corporalis. Authoritates Sanctorum Patrum explicui, cùm de luce egimus, prima die condita, *tract.6. diſp.* 2.

QVÆSTIO III.

An Lvmen *ſit forma, & qua.*

D.Bon. in 2.d.13. art. 3. q. 2.
D. Thom. q. 67. art. 3.

Prima Sententia eſt dicentium, Lumen eſſe ſpeciem ignis, atque adeò formam ſubſtantialem. Ita Proclus *in Commentariis ſupra Timæum Platonis, cap.* 13. Idem videtur ſentire Ariſtoteles, vt refert D. Thomas, *quæſt. 67. art.2. ad* 3.

Secvnda Sententia eſt, Lumen eſſe qualitatem, non realem, ſed merè intentionalem, ſicut ſpecies coloris in aëre; eò quòd Lumen ſit ſpecies lucis. Ita Ægidius 2. *de Anima, text. 76. dub.* 2. S. Thien. *ibidem*: Contaren. *quæſt. de Viſu, cap.* 5. Aſſianus *in quæſtionibus perſpectiuis.* 33

Tertia Sententia eſt, Lumen eſſe qualitatem merè realem. Ita Diuus Thomas hîc, & 2. *de Anima, text.* 70. &. *quæſtione decima de veritate, articulo* 8. *ad* 10. & communiter Thomiſtæ: Caietanus, *loco citato, prima primæ*: Ioan. à Sancto Thoma, *quæſt.7. artic.* 2. Complutenſes, *diſputat.* 10. *quæſtione prima*, Conimbr. 2. *Cæli, cap.7. quæſt.7.* Fulien. 3. *Phyſic. cap. 5. articulo ſecundo*, Euſtach. *part. 3. Phyſ. tract. 2. diſp. 2.ſec. 2. quæſtione* 5. Toletus 2. *de Anima, quæſt.* 17. Ruuius, *tractatu de Viſu, quæſt.* 2. & 3. Moriſanus, *diſp. 2. de Anima, quæſt.* 6. Suarez 3. *de Anima, cap.* 14. Auerſa, *q.*53.*ſec.*7. Arriagá *diſp.4.ſec.*3.& communiter Scholaſtici, *in 2. diſt.* 17. vbi adducitur D.Bonau. Richard. Durand. *quæſt.*2. Heruæus *quodl.3. q.*18. & communiter expoſitores Ariſtotelis, 2. *de Anima, cap.* 7. Alex. Philoponus, Simpl. Themiſt. Auer. Albert. *tract.3. cap.*10. & 11. & Auicen.6. *naturalium, part.3. cap.*2. & alij:

Qvarta Sententia, media inter geminas, eſt, Lumen habere eſſe eminens intentionale, & reale, Id vidimus, *cap.*1. *Diſputat.*3. ſequitur Zabarella, *lib.*1. *de viſu, cap.* 6. Piccolom. *lib. de viſu, cap.*8. Buridan. 2. *de Anima, quæſt.* 17. nec longè abeſt Ramnes *prima primæ, quæſt.*67. *articulo* 3. Eum ſequuntur Scotiſtæ Faber, *Theor. 66.* Maſtrius, & Bellutus, *diſp. 5. de Anima, quæſt.2. num.* 32. qui allegant ſuum Scotum 2. *diſt.13.quæſt. vnica*, qui tamen videtur pendulus; & ad ſecundam opinionem proclinis. Eſt autem hæc Sententia D. Bonau. *locis citandis.*

Assero primò, Lumen non eſſe formam ſubſtantialem, contra primam Sententiam. 34

Probatvr primò à D.Bonauent. *diſt.3.art.2. quæſt. 2. argumento 2. ad oppoſitum, addita reſponſione*, quod magni pendit Scotus *loc. cit.* & alij Authores ſuprà adducti: Faber *cap. 2. initio*, Tolet. 2. *concluſione* 2. Ruuius *num.* 30. Suarez *num.* 1. & cæteri. Idemque habet hîc *initio corporis.* Quod per ſe eſt ſenſibile, non eſt ſubſtantia; Lumen eſt per ſe ſenſibile: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis: Minor eſt lumine ipſo clarior.

Probatvr ſecundò à Sancto Bonauent. hîc. Quod aduenit enti iam completo, eſt accidens; ſed Lumen aduenit aëri iam completo: Ergo. Probatur Minor. Si ſubſtantialiter compleret aërem, iam aër haberet lumen pro vltima forma; & iam non

non eſſet aër. Hoc Argumento vtitur Suarez, *loco citato.*

PROBATVR tertiò à Seraphico hîc: Quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, eſt accidens; Tale eſt lumen: Ergo. Hoc argumento vtitur Suarez *loc. cit.* Alia argumenta vide ibi apud Sanctum Doctorem.

35 ASSERO ſecundò, Lumen non eſſe qualitatem mere intentionalem.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *in corpore*, quo vtitur etiam Diuus Thomas, *loc. cit. prima primæ*, Ruuius, *num.* 34. Suarez, *num.* 4. Toletus, *concluſione tertia:* Nulla cauſa producit effectum ſuperioris ordinis; ſed Lumen producit effectum ordinis naturalis, qui eſt ordo ſuperior diminuto intentionali: Ergo Lumen non eſt ens merè intentionale. Maior eſt Scoto familiaris *in* 4. præcipuè *diſtinct.* 13. *quæſtione tertia*, & *diſtinct.* 1. *quæſtione prima*, Fabri *Theor.* 34. ex propoſito. Minor eſt clara.

RESPONDET Faber hîc *ad ſecundum Diui Thomæ*; Lumen cauſare effectus naturales æquiuocè; argumentum verò concludere, Lumen eſſe etiam rem, ſed non obſtare quin ſit etiam intentio agens æquiuocè.

CONTRA primò ad præcludendam fugam Fabri: Agens æquiuocum, non habet naturam conſimilem cum effectu, vt patet: Sed per te Lumen eſt agens æquiuocum effectus realis naturalis: Ergo ipſum non habet eſſe naturale: Ergo ſolùm intentionale; nam quòd haberet etiam intentionale, nihil faceret, quin ſecundùm eſſe reale vniuocè conueniret; nam etiam effectus naturalis habet virtute eſſe intentionale per ſpeciem, quam poteſt producere. Tunc ſic arguo: Omne agens totale vel eſt vniuocum: Et ità eſt æquè perfectum, vti effectus; vel eſt æquiuocum, & eſt perfectius effectu; Sed Lumen per te eſt agens æquiuocum effectuum naturalium: Ergo debet eſſe nobilius effectibus illis; At per te eſt ignobilius, cùm habeat eſſe diminutum tantùm: Et ſi haberet etiam eſſe intentionale, non augeret aliquid ſupra effectum naturalem, qui habet virtutem emittendi ſpecies: Ergo. Maior principalis eſt Scoti, *loco mox adducto*, & Fabri *Theor.* 33. *cap.* 2. initio.

36 PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura *argumento* 3. Sicuti ſe habet color ad corpus terminatum; ita Lumen ad corpus tranſparens: ſed color eſt accidens habens eſſe reale, naturale: Ergo etiam Lumen.

PROBATVR Maior; Nam color eſt ſenſibilis, non ſpecies eius; non enim ſpecies coloris videtur, vel ſaporis guſtatur; ſed eſt id, quò obiectum ſentitur: Similiter & Lumen eſt per ſe ſenſibile abſque dubitatione, quod tremens concedit Scotus. Secundò, Lumen denominat ſubiectum, & aërem, in quo eſt, ſeu aliud medium luminoſum, ſicut color denominat ſubiectum coloratum; neque verò ſpecies denominat aërem.

RESPONDET Fauentinus *ad primam Diui Thomæ*, ex Scoto *ad* 4. ſpeciem poſſe denominare oculum, vel aërem, ſi inuentum eſſet proprium vocabulum horum denominatiuum: At quia non eſt impoſitum denominatiuum proprium à Philoſophis; ideò non denominat.

HOC ſanè reſponſum non concutit argumentum Diui Bonauenturæ, quo vtuntur etiam Tolet. *loco citato*, Ruuius, *num.* 37. & quod Suarez, *num.* 4. dicit, eſſe optimum; non enim defecerunt Philoſophi in imponendis nominibus; ſed conſultò non impoſuêre denominationes, ſumptas à ſpeciebus, quia ſunt entia diminuta; alioquin, cur Scotus non inuenit denominationem, ſi ſpecies poteſt denominare? Nam alia etiam nomina noua excogitauit, ipſis etiam ſpeciebus ſubtiliora.

ASSERO tertiò, Lumen non habere eſſe merum naturale. 37

PROBATVR à Sancto Bonauentura argumentis ſecundo loco, addita reſponſionum modificatione *in fine quæſtionis.* Primò: Non poſſunt duo accidentia naturalia eiuſdem ſpeciei eſſe in eodem ſubiecto; Sed duo lumina ſunt in eodem aëre: Ergo non ſunt accidentia naturalia.

RESPONDET Suarez, *num.* 6. concedi à multis perſpectiuis, duo lumina eſſe ſimul in eodem ſubiecto; de quo alibi latiùs, nempè, *diſputatione quinta, Metaphyſ. ſec.* 8. nunc tamen neceſſitas nulla eſt, id aſſerendi; licet enim duo luminoſa ponantur efficere lumen vnum intenſius, vt docet Diuus Thomas, *primâ ſecundæ, quæſtione nona, articulo quarto.* Durandus, *in* 2. *diſt.* 13. *quæſtione* 2. Caietanus, *prima primæ, quæſtione* 41. *articulo* 6. Capreolus, *in* 2. *diſtinct.* 7. *quæſtione* 2. Ferrarius, 4. *cont. Gent. cap.* 26. Nam cauſantur duæ vmbræ; tamen duæ vmbræ cauſantur, eò quod duæ medij partes ſint impeditæ, quò minus in eis poſſit fieri Lumen æque intenſum, ac in cæteris medij partibus; Vmbra autem, nihil eſt aliud, quam luminis carentia: Quod autem ab vnico obſtaculo duæ partes aëris impediantur, ratio clara eſt, quia duobus luminoſis opponitur, ac reſpectu diuerſarum partium totalis medij.

HÆC tamen mera fuga eſt, quæ facilè præcluditur: Nam Diuus Thomas, *prima primæ, quæſtione* 41. *articulo* 6. & *quæſtione* 85. *articulo primo*, & *tertia parte, quæſt.* 35. *articulo quinto*, & omnes Thomiſtæ cum Diuo Bonauentura, *in* 3. *diſtinctione* 8. *articulo* 2. *quæſtione ſecunda*; Et Suarez *loco citato*, aiunt, duo accidentia non poſſe eſſe in eodem: At duo lumina eſſe in eodem medio concedere coguntur cum Diuo Bonauentura hîc, *diſtinctione* 3. *parte ſecunda, artic.* 2. *quæſtione* 1. *in corpore*; nam retinent diuerſas vmbras, vt patet in duabus candelis poſitis, altera à dextris: altera à ſiniſtris Calicis in Altari ante Auroram; Si enim vnirentur, iam deſtruerent hinc inde vmbram, cùm ex altera parte non ſit obſtaculum. De accidentibus verò realibus eſt Sententia negatiua Ariſtotelis, 5. *Metaphyſ. cap.* 10. vbi ait: *Quæcunque accidentia ſunt in eadem ſubſtantia, ſpecie differunt.* Vt oſtendi *in Metaphyſ. diſputatione penultima*: Et ratio eſt, quia accidens nominatur ad ſubiecti denominationem. Quod verò duo lumina impermixta ſint in eodem medio, probatur hîc à Diuo Bonauentura ex Diuo Dionyſio, *cap.* 2. *de Diuin. nom.* vnde non eſt quò effugiat Suarez. 38

RESPONDET Ruuius, *tractatu de Viſu, quæſtione tertia, num.* 51. idem ferè cum Suarez: Vmbram verò ait non eſſe carentiam, ſed remiſſionem luminis, cùm videamus obiecta intra eam exiſtentia, dum ſumus intra vmbram: Eſt igitur remiſſio luminis in ea parte medij, quæ certè tollit continuationem luminis ab vtroque luminoſo producti, nec eius identitatem conſequitur numericam.

CONTRA; Nam & ens remiſſum eſt aliud numero ab intenſo.

39 PROBATVR ſecundò: Naturale accidens, cùm generatur, ex propriis principiis ſubiecti habet ortum; Et cùm reſoluitur, in ſuum ſubiectum reſoluitur: Sed lumen non educitur ex aëre; nec reſoluitur in aërem: Ergo lumen non eſt accidens naturale in Aëre.

PROBATVR tertiò: Nullum accidens naturale tranſit à ſubiecto in ſubiectum, vt omnes Peripatetici concedunt; ſed radius mutatur ab vna parte aëris in aliam: Ergo non eſt accidens merè naturale.

PROBATVR quartò: Nullum accidens merè naturale manet immobile, moto eo, in quo eſt; ſed radius manet immobilis, moto aëre: Ergo.

HIS Argumentis non reſpondent Aduerſarij.

PROBATVR quintò à Sancto Doctore *in corpore* primo argumento, quo vtitur Scotus *loc. cit.* & Fauent. *cap. 2.* Si lumen eſſet merè naturale; ſequeretur poſitum ſupra ſenſum, non facere ſenſationem ex Ariſtotele 2. *de Anima, text. 68.* & vidimus, *quæſt. 3. capitis præcedentis*: Et ita lumen poſitum ſuper oculo, non videretur, quod pugnat cum experientia. Quidquid dicat Ruuius *hic, quæſt. 3. num. 49.*

RESPONDET Toletus, recipi in oculo, non vt oculo, ſed vt diaphano: At ſi in oculo recipitur, vt eſt diaphanus, & ſentitur; recipitur in oculo, vt oculus eſt.

PROBATVR ſextò; quia lumen in medio multiplicatur ex Diuo Dionyſio, *cap. 4. de Diuinis nominibus*, in eodem aëre abſque confuſione, ſed diſtinctè, quod accidentibus naturalibus repugnat, vt dixi argumento primo.

PROBATVR ſeptimò à Diuo Bonauentura, quia lumen ſpargitur, ſicut ſpecies viſiuæ in inſtanti.

RESPONDET Toletus, ſic ſpargi, quia caret contrario. Quid tum?

40 EX his ſolutæ iacent obiectiones Scoti, & Diui Thomæ.

RESPONDETVR enim cum D. Bonau. lumen habere vtrumque eſſe, naturale, & intentionale eminenter.

OBIICIES cum Ruuio, *num. 35.* quia eſſe naturale, & intentionale ſunt duorum ordinum entitates, ſuperioris, & inferioris: Ergo nequeunt eidem conuenire. Vrget verò, quia lux, & lumen ſolùm differunt, ſicut calor in igne, & calor in medio, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei.

RESPONDETVR ex D. Bonauentura, ens diminutum habere quidem imperfectionem diminuti entis; attamen habere etiam perfectionem ſpiritualioris eſſe, per quod poteſt eſſe intentio, eò quòd magis à materialitate recedit; & hæc perfectio poteſt ſimul eſſe cum eſſe naturali in aliquo ſtatu eminentiori, eſto non poſſit ſub ea ratione, quæ eſt ens ordinis inferioris, id eſt, diminuti, eſſe etiam ſuperioris formaliter, id eſt, naturalis, qui gradus ſunt diſtincti ſolùm ſecundùm eſſe, vt ſic, naturale, & diminutum. Ad vrgentia reſpondetur, iam oſtenſum eſſe, Lucem eſſe ſubſtantiam, *tractatu, & quæſtione, citatis initio quæſtionis ſecundæ.*

EX his habes, Lumen habere eſſe eminens, ſuper naturale, & intentionale, & vtrumque modo eminente continere, atque adeò poſſe ſe ipſo videri abſque emiſſione ſpeciei, quæ eſſet ſuperflua. Ita Diuus Bonauentura, *loc. cit.* & videtur D. Thom. *prima primæ, quæſtione 56. articulo tertio in corpore*, & Caietani, atque aliorum relatorum à Ruuio, *Tract. de ſenſu Viſus, quæſtione tertia.*

OBIICIES ſecundò cum Ruuio, *quæſtione mox adducta*: Ponamus lumen candelæ in loco remotiſſimo, *verb. grat.* quatuor leucas; illud lumen videbitur; ſed non poteſt videri per ſe, cùm ſit remotum: Ergo per ſpeciem.

RESPONDETVR facilè, Lumen ob ſui eminentiam ad proportionatam diſtantiam videri per ſe, intra Sphœram ſuæ actiuitatis; extra eam verò emittere ſpeciem; & hoc, quia habet eſſe eminenter reale, & intentionale. 41

QVÆRES: An Lumen recipiatur non ſolùm in diaphano; ſed etiam in ſuperficie corporis opaci, & intra illud?

ALIQVI negant, in corpore opaco recipi lumen per informationem. Ita videtur ſentire Diuus Thomas, *libro de Senſu, & Senſato, lec. 6.*

ALIBI concedit etiam S. Thom. corpori opaco lumen in ſola ſuperficie. Ita *in 2. diſtinctione 14. artic. 2.*

ALII etiam illud intra profunditatem admittunt. Ita Caietanus 2. *de Anima, capite ſeptimo*, Toletus, *quæſtione 17. ad 1.* Ruuius, *Tractatu de Viſu, quæſtione quarta*, & videtur D. Bonauent. 2. *diſtinctione 13. quæſtione vltima, fundamento 3.* vbi ait, Ita ſe habere lumen ad corpus perſpicuum; ſicut Color ad opacum: ſed Color eſt accidens in corpore terminato: Ergo & Lumen in perſpicuo. Tunc ſic: In tantum corpus eſt ſuſceptiuum luminis, in quantum habet de perſpicuo. Sed corpora opaca habent aliquid perſpicui: Ergo. Minor probatur: Nam Color definitur ab Ariſtotele, *lib. de Senſu, & Senſibili, cap. 3. Eſt extremitas perſpicui in corpore terminato*, vbi per corpus terminatum non intelligit diaphanum, ſed opacum. Ita arguit etiam Ruuius, *numero quinquageſimoſexto.*

QVÆSTIO IV.

An LVMEN *ſit neceſſarium ex parte medij ad videndum.*

SVPPONO ex dictis, medium non eſſe neceſſarium Lumini, quod immediatè videtur. 42

QVÆSTIO ergo eſt de viſione Coloris, qui ideò definitur ab Ariſtotele: *Color eſt motiuum perſpicui in actu*, id eſt, medij interiacentis. Diſcutiemus tamen etiam quæſtionem de lumine diſtante, ſeu remoto; De quo nobis eſt quæſtio.

PRIMA opinio, ait, neceſſario medium debere eſſe illuminatum, tam ad videndum Lumen, quàm colores. Ita Auerroës, 2. *de Anima, commutatione 67.* Diuus Thomas, *lec. 14.* Auicenna, *lib. Naturalium quæſtionum, parte 3. capite tertio*, Ferrarius, 2. *de Anima, quæſtione decimatertia*, Toletus, 2. *de Anima, quæſtione 17.* Colleg. 17. *quæſtione quarta*, Auerſa, *quæſtione 54. ſec. 3.* Zabarella, *libro primo de Viſu, capite nono*, Picolom. *cap. 14.* Contar. *de viſu, capite ſexto*, Maſtrius, *diſputatione tertia, num. 6.* cum Scoto, *quodl. 15. littera R. 2. diſtinct. 13.* D. Bonauent. *ſerm. 6. de Apoſtolis.*

SECVNDA opinio negat omnibus obiectis videndis neceſſitatem medij illuminati: Ita Suarez

43 Suarez *lib. 3. cap. 63.* Arriaga *diſput. 5. ſect. 3. dub. 2.* Hurtadus *diſp. 17. ſectione 4.* Eam Cauellus *diſput. 2. ſect. 9.* ait probabilem.

Tertia ſententia eſt, medium debere illuminari, vt videatur Color, non autem vt videatur Lumen. Ita Ruuius 2. *de Anima, Tract. de Viſu, quæſtione 5.* Euſtach. *3. part. tract. 3. diſp. 2. ſectione 2. quæſt. 5.*

Assero primò, ad videndum Lumen remotum, ſemper requiri aliquam partem medij illuminati.

Probatur, quia Deus, & natura nihil fruſtrà faciunt; ſed omnibus Luminoſis dedit illuminare medium ex aliqua parte: Ergo in ordine ad id, ad quod Lumen dirigitur, id eſt, vt inſeruiat viſioni. Minor probatur à Diuo Bonauentura, *in 2. diſtinctione 24. parte 1. articulo 2. quæſtione 4. in corpore, & ad 3.* Si aliqua Luminoſa non illuminarent aliquam partem medij, maximè quæ noctu lucere ſolent, vt nocticulæ, & oculi Æluri; ſed hæc faciunt Lumen in medio: Ergo. Minor probatur: Si accipiatur Nocticula in tenebris, ſenſibiliter videtur medium illuſtratum: ſimiliter, & oculi Cati.

44 Arguit contra Ruuius *num. 69.* hoc eſſe contra Ariſtotelem, *lib. de Senſu, & Senſibili, cap. 2.* vbi loquens de his ait: *Leuia enim in tenebris nata ſunt fulgere, non tamen Lumen facere.*

Respondetur, facillimè, hæc dici ab Ariſtotele, quia minimum lumen effunduut; at quod aliquod emittant, oſtenditur experimento.

Vrget Ruuius, *num. 70.* quia hæc non ſolùm videntur in tenebris, ſed quo magis obſcurum eſt, ac tenebroſum medium, magis videntur, vt conſtat de Igne, Stellis, &c. Ergo non eſt neceſſarium Lumen ad viſionem eorum.

Respondetur, negando Conſequentiam, ideò diſtinctiùs diſcernuntur in tenebris, quia, cùm ſint parui luminis, operiuntur quocunque alio modico luminē; attamen quis negabit, aliquam partem medij, Ignem, & Stellas illuminare? Id concedit etiam Ruuius *eodem Tractatu, quæſtione 6. numero 101.*

Addo tamen, non eſſe neceſſarium, Lumen in toto medio apparere.

Probatur experimento illius, qui è foramine, in loco tenebroſo profundiſſimo, videt ſtellas; & qui è cubiculo obſcuriſſimo inſpicit exiſtentia in luce.

45 Respondet tamen Maſtrius, ſemper aliquid luminis propè potentiam inueniri. Hoc tamen non videtur verum in allatis, aliiſque experimentis.

Assero ſecundò, neceſſarium eſſe lumen in medio ad videndos colores: Ita Ariſtoteles; 2. *de Anima, cap. 7. text. 67.* vbi ait: *Omnis enim color motiuus eſt eius, quod eſt ſecundùm actum perſpicui, & hoc eſt ipſius natura: Vnde non eſt viſibilis ſine lumine, ſed omnis cuiuſque color in lumine viſibilis.* Idem habet *text. 37.* vbi ait: *Id quidem, quod in lumine, hoc enim erat ipſi colorem eſſe; motiuum eſſe ſecundùm actum perſpicui, Lumen eſt.*

Hinc arguit. Omnis color eſt motiuus perſpicui in actu; ſed actus perſpicui eſt Lumen: Ergo omnis Color eſt motiuus perſpicui illuminati: Ergo nullus color poteſt videri, niſi per medium illuminatum.

Actio autem eſt imperfectio Coloris in ordine ad oculum; eſt enim imperfectus, materialis, &c.

QVÆSTIO V.

An Lvmen *ſit neceſſarium, non modò in medio, ſed etiam in colore, vt is videatur.*

Prima opinio negat, Lumen requiri ex parte obiecti, ſed illuminato medio, Colorem poſſe videri: Ita Comment. 2. *de Anima, com. 7.* Thienenſ. & Iandunus *ibidem, quæſt. 19.* Ferrar. 2. *de Anima, quæſt. 14.* Aquarius *ibidem*; Tolet. 2. *de Anima, quæſtione 17.* aſſerens communem eſſe ſententiam, & expreſſam D. Thom. Ægidiumque, ac Soncinantem adducit. Idem aſtruit Ruuius *Tract. de Viſu, quæſt. 6.* aſſerens, expreſsè ab Ariſtotele teneri 2. *de Anima, cap. 7.* vbi definit Colorem, eſſe motiuum perſpicui in actu; id eſt, mouere perſpicuum actu illuminatum: Idem aſſerit Banneſ. *p. p. quæſt. 79. art. 3. in fine*, vbi ait, D. Thomam etiam oppoſitam ſententiam tenere, & vtraque vſum, prout ſe occaſio obtulit ad explicandas quæſtiones Theologiæ; at verò *ad 3. de anima, text. 18.* dum agebat Ariſtotelis Commentarium, ſuam hanc ſententiam ſibi magis placentem declaraſſe. Idem ferè ſentit Ferrar. 1. *contra Gent. cap. 76.* Videtur D. Bonau. *ſerm. 6. de Apoſtolis*; enim verò ibi ſolùm definit neceſſarium eſſe Lumen in medio. 46

Secvnda opinio aſſerit, ad videndum Colorem neceſſariò debere eſſe illuminatum, non ſolùm medium, ſed etiam ipſum Colorem: Ita Diuus Thomas *in 1. diſt. 45. art. 2. ad 1.* & *diſt. 48. articulo 2.* & *in 2. diſt. 20 quæſt. 2. articulo 2. ad 2. primo, contra Gent. capite 67. prima ſecunda, quæſt. 8. art. 3. ad 2.* & *p. p. quæſt. 79. art. 3. ad 2.* vtramque ſententiam refert, nec reprobat: Ibidem conſentiunt Conradus, & Medina. Idem verò, *& 2. 2. quæſtione 1. articulo 3.* aſtruit D. Thom. Conſentiunt Palacius, Petrus Martinez, Sebaſtianus, Perez, Conimbr. & alij Recentiores, *cap. 7. ſecundi, de anima,* Maſtrius *diſp. 5. num. 103.* allegans Scotum *2. diſt. 13.* & *in lib. de anima, quæſt. 4.* & *quodlibet 15.*

Hi tamen diuiſi ſunt in modo explicandi.

Omitto dicentes, Lumen eſſe formam Colorum; atque adeò, abſente Lumine, non eſſe aliquem Colorem in corporibus. Hi enim confutati iacent, *quæſt. 1.*

Aliqvi dicunt, Lumen concurrere ex parte obiecti, tanquam formam Coloris, non in ſe, ſed vt viſibilis fit, quia tribuit ei viſibilitatem, quippè Color eſt ſolùm viſibilis in potentia; per lumen verò conſtituitur actu viſibilis: Ita D. Thomas; & ferè omnes adducti. His addo Albertum *in ſumma de Homine, quæſt. de ſubſtantia coloris.* Hæc eſt ſententia D. Bonauenturæ, *in 2. diſt. 24. part. 1. art. 2. quæſt. 4. in corpore.* referentis tertium modum dicendi, circa diſtinctionem Intellectùs agentis, & poſſibilis: Eſtque ſententia Ariſtotelis 3. *de anima, text. 18.* vbi comparat Intellectum agentem cum lumine, & ait: *Quonam enim modo, & lumen facit potentiâ exiſtentes colores, actu colores,* vt notat D. Bonau. ibi clariùs id ait *in 3. diſtinct. 23. articulo 2. quæſtione 5. in corpore,* vbi ait: Color tenebroſus formatur ad luminis ingreſſum, & explicat, illum formari in ordine ad viſionem. 47

Alii dicunt, Lumen concurrere, vt conditio-

 nem,

tem, ob quam Color, vt viſibilis, habet cum lumine neceſſariam connexionem.

Alii dicunt, Lumen, nullam habere efficientiam reſpectu viſionis colorum; ſed colorem ſe ſolo producere ſpeciem ſui in medio illuminato; requiri tamen lumen pro diſpoſitione.

Alii volunt, concurrere Lumen, vt cauſam partialem cum colore ad producendam ſpeciem.

Assero cum Diuo Bonauentura, Lumen neceſſarium eſſe ipſi colori, vt fiat actu viſibilis.

Probatvr à Sancto Doctore, *loco citato*, ex Ariſtotele hic adducto, vbi ait: *Lumen quodammodo facit potentiâ exiſtentes colores, actu colores.*

Respondet Diuus Thomas *loco citato*, & Ruuius, *num.* 166. Lumen facere colores, qui ſunt potentiâ, eſſe actu colores, illuminando medium; nam color ſeipſo eſt viſibilis: ſolùm ergo requiritur illuminare diaphanum, vt moueri queat à colore, qui eſt motiuus perſpicui in actu, ideſt, medij, actu illuminati.

Contra arguit Seraphicus, *loco citato*, quia ibi Ariſtoteles *text.* 18. *tertij de Anima*, comparat Lumen cum intellectu agente in modo operandi circa obiecta, & definit: Quòd ſicuti intellectus agens eſt habitus, & lumen faciens intelligibilia potentiâ, actu intelligibilia phantaſmata, eâ illuminando, vt ſuprà expoſuimus *diſp.* 4. *cap.* 4. *de Anima ſenſitiua, quæſt.* 8. Ita & Lumen fertur in Colores, eos illuminando, vt fiant ex potentia, actu viſibiles: Ergo ſicut phantaſmatibus neceſſarium eſt Lumen Intellectûs agentis, vt ex eis educatur ſpecies; ita neceſſarium eſt Lumen corporeum ipſis coloribus formaliter, vt fiant actu viſibilis. Idem argumentum vrget Sanctus Bonauentura, *ad vltimum.*

48 Probatvr ſecundò à Sancto Bonauentura, *in* 3. *diſt.* 23. *art.* 2. *quæſtione* 5. *in corpore.* Ponamus multos colores perpulchros in cubiculo tenebroſo, ingrediatur paululum lumen, vt fit in aurora; quis non videat, eos colores, quò augetur lux, eò magis venuſtari, magiſque decoros ſplendeſcere; hoc autem, niſi lumen ipſos colores informet, non fiet.

Neqve dicat Ruuius, hoc euenire, quia medium eſt illuminatum; nam color magis decorus apparet ingrediente lumine, neque aer vnquam illuminatur, quin neceſſariò decoretur & color, ac pulchrior etiam ſuo naturali ſtatu appareat. Hinc igitur habes illuminari neceſſariò etiam ſuperficiem coloratam, & informari. Hoc eſt validiſſimum argumentum.

Respondet Ruuius poſt *num.* 101. concedendo quidem illuminato toto medio, illuminari etiam colorem: Sed negat, ideò neceſſarium concurſum eius ex parte coloris, quem licèt perfundat lumen ſimul cum medio; nullus tamen concurſus ex parte eiuſdem coloris præſtatur ad productionem ſpecierum, aut viſionem eius, ſed propriam tantùm producit ſpeciem diſtinctam à ſpecie coloris, per quam videtur diſtinctâ viſione.

49 Contra arguit S. Doctor, *loco citato*; nam color ibi illuminatus apparet magis venuſtus, & intenſiùs decorus, atque adeò ſpecies vna colorem ita decorem repræſentat. Ex hoc ſequitur, Lumen adiuuare colorem ad ſpeciem producendam, eamque eſſe per modum vnius, licet ſint duo obiecta ſpeciem producentia; nam apparet lumen decorum, magis, quàm naturaliter ſit, quod patet etiam de colore ampullæ vitreæ, plenæ vino, per quam tranſiens lumen imprimit parieti colorem rubeum, pulchriorem ſolo colore ampullæ rubentis à vino ſolo: Ergo lumen adiuuat colorem ad ſpeciem efformandam.

Confirmatvr à Sancto Bonau. ex multorum Doctorum ſententia, qui dicunt ita ſe habere lumen ad formandos colores in ordine ad viſum, ſicut gratia gratum faciens, informes virtutes reddit alieno formatas.

Obiicit primò Ruuius *num.* 84. teſtimonia expreſſa (inquit) Ariſtotelis, qui 2. *de Anima, capite* 7. ait: *Color eſt motiuus perſpicui in actu.* & addit Ariſtoteles, *hoc eſſe naturam eius*; ſed mouere perſpicuum in actu, eſt producere in eo ſpeciem ſui: ergo à ſua natura habet poſſe producere ſpeciem in medio: Ergo id non habet à lumine externo, & hic eſt vnicus Achilles aduerſariorum, colorem ſuaptè natura eſſe ſcilicet viſibilem, atque adeò non egere adiutorio.

Hæc tamen ratio friuola eſt; Nam, ſi in rigore quo procedunt aduerſarij, incedamus, oportebit inferre, colorem videndum etiam in tenebris, cùm naturâ ſuâ habeat intrinſecè, vt ſit viſibilis. Intelligitur ergo ſic, Colorem naturâ ſuâ eſſe aptum mouere perſpicuum, aptâ ſibi proportione afferens lumen; ſi enim perſpicuum ſit perfectè medium, defert lumen ad ipſum colorem, quo rectè, ac vltimò diſpoſitus ac formatus, fit motiuus eiuſdem perſpicui, aliâ actione ſpiritualiori producendo ſpeciem in eo, deferendam ad ſpeculum, vel ad oculum. 50

Mvltas ſanè reſponſiones refert Ruuius *numero* 84. atque refutat, ſed hanc, quæ germana eſt è Seraphici doctrinâ, *in tertio* deductâ, non vidit.

Instat Ruuius *num.* 87. Color diſtinguitur ſpecie à lumine; ſed vna ſpecies non poteſt eſſe forma alterius: Ergo lumen non poteſt eſſe forma coloris, qui ſuâ naturâ, & ex ſua forma eſt viſibilis, ſecundùm Ariſtotelem.

Respondet Sanctus Bonauentura *in* 3. *loco citato, in corpore*, Lumen non eſſe formam coloris, vt color eſt, ſed, vt viſibilis eſt, neque eſt forma intrinſeca; ſed extrinſeca.

Instat Ruuius. Proprietas ſequitur eſſentiam à qua emanat: Ergo ſi repugnat, vnam ſpeciem eſſe quomodocunque formam alterius per propriam naturam, vel eſſentiam; repugnabit quoque ratione proprietatis: Sed viſibilitas eſt proprietas luminis, atque etiam coloris: Ergo repugnat, quòd per viſibilitatem lumen ſit forma coloris non minùs quàm ratione naturæ; vel eſſentiæ.

Respondet Diuus Bonauentura *in corpore*, ex lumine, & colore, non fieri vnum per eſſentiam, ſed vnum per coordinationem quandam ſic inſtitutum à natura, vt, quia color eſt ens imperfectum, etiam in ordine ad viſionem, vt fatetur ipſe Ruuius *Tract. de Viſu, quæſt.* 5. *num.* 72. eget adiuuari à lumine, quod per ſe eſt perſpicuum, & viſibile: non enim viſibilitas eſt proprietas coloris nudi, ſed coloris formati lumine, modo ſuprà declarato ad textum Ariſtotelis: Vnde non infert rectè, colorem abſque lumine videndum; nam, licèt ſit ſenſibile proprium ſenſus viſus, includit tamen etiam lumen: non enim ſeorſim à lumine color eſt viſibilis. 51

Instat adhuc. Quædam ſunt colorata, quæ ſimul habent exiguum lumen, ratione cuius, noctu videntur, ſed non eorum colores, quos tamen videmus interdiù: Ergo lumen in ratione viſibilis, non

non eſt forma coloris. Probatur Conſequentia, quia ſi forma eſſet, ſicut parua illa lux noctu videtur, videretur etiam color in eodem ſubiecto, cum ea exiſtens, à qua fieret formaliter viſibilis; viſâ enim formâ, non poteſt non videri res per eam conſtituta.

RESPONDETVR, allatum exemplum eſſe pro nobis. Illa enim lucidula non videntur die propter maximam illuminationem medij, quæ operit lucillulam obiecti animalculi: tamen ratione ſplendoris in tenebris eluceſcunt; ſed latet color eorum, quouſque Sole illuceſcente magis illuſtretur; & tunc apparet, & videtur; iam offuſcato, ob imperfectionem eius, animalculi lumine.

52 QVÒD verò colores non videantur interdiù, eò quòd requiratur illuminatio medij, nil contra me; non enim dicimus, ſufficere illuminari obiectum quocunque modo, ſed requiri etiam illuminationem medij ad videndum colorem; neque bene infert, lumen non eſſe formam coloris viſibilis, quia alioquin viderentur colores formati, quia viſa formâ, debet videri res formata. Dico enim lumen eſſe formam extrinſecam coloris in ordine ad viſionem; atque adeò debet informare colorem modo proportionato; Sicut enim intenſiſſimæ lucis informatio reddit colorem minùs viſibilem, quia læditur oculus, ita etiam tenuiſſimæ lucidulæ radiolus non ſatis informat: Poteſt igitur videri forma, ideſt, lumen, non viſo colore: tum quia eſt forma extrinſeca, ad quam non ſequitur vnum per eſſentiam cum colore: Tum quia lumen eſt per ſe viſibile: Tum quia hâc vice non eſt forma ſufficiens ad informandum colorem, eumque reddendum viſibilem; nam cùm ſit lumen tenuiſſimum, non ſatis illuſtrat ſe ſolo colorem, ac medium neceſſariò illuſtrandum, vt dixi *quæſt. præced.*

QVÆSTIO VI.

An VISIO *fiat per Suſceptionem ſpeciei ab Obiecto.*

53 CELEBRIS eſt opinio Platonis *in Timæo*, & *in Tæteto*. & *lib. 6. de Legibus*, Viſionem fieri per emiſſionem Oculi ad obiectum. Ita Gellius, *lib. 6. Noctium Atticarum*, & Stoici cum Empedocle; Galen. 7. *lib. de placitis Hyppocratis*, & *Platonis ad finem lib. 10. de vſu partium*, & *lib. 1. prognoſt. ſentent.* 19. Seneca 1. *Naturalium quæſtionum*, Aphrodiſæus *lib. 1. problem. quæſt.* 79. Euclides *in libello de perſpectiua*. Sic tenuiſſe Platonem aſſerunt Ptolomæus *in Catoptuo*, Chalcidius *ſuper Timæum*, Alchindus *lib. de aſpectibus*, Lactantius *lib. de Opificio Dei, cap.* 8. Plutarchus *lib. 4. de placitis Philoſophorum, cap.* 13. Gregorius Nyſſen. *lib. 4. de viribus animæ, cap.* 2. nullam ſcilicet ſpeciem ab obiecto; ſed ab organo radios, ſeu, vt ait Galenus, fulgorem emitti ad viſionem. Idem viſi ſunt ſentire Ariſtoteles *lib. 2. de Cælo, & Mundo, text.* 49. & *lib. 3. Meteor. ſumma 1. cap.* 3. D. Auguſtinus *lib. 6. muſica.* Nota, quòd Plato, & Galenus aiunt, egredi radios ab oculo ad obiectum, indeque ſpecies ad oculum, ſimul iam radio redeunte, venire, & ibi fieri viſionem. Suſpicantur aliqui, idem de Sancto Doctore.

SECVNDA opinio aſſerit, viſionem fieri per emiſſionem alicuius rei ab obiecto ad potentiam; & potentiæ ad obiectum: Ita Valeſius *lib. 2. contron. medic. cap.* 18. Vult enim primò recipi ſpecies; deinde egredi ſpecies ab oculo ad talem diſtantiam, vbi fit viſio in aëre ipſo.

ENIM verò perpetuo Schola Peripatetica conſenſu aſſeuerauit, viſionem fieri per emiſſionem ſpeciei ab obiecto in potentiam, quâ receptione obiectum vnitur potentiæ; eſt Ariſtotelis 2. *de Anima, capite 7. text.* 67. & 74. *capite 12. text.* 121. & *lib. 3. capite 1. 2. & 3. lib. de Senſu, & Senſibili, cap.* 2. Ita Diuus Bonauentura, *lib. 2. Compend. Theol. cap.* 35. & *in 4. diſt. 49. part. 2. art. 1. principali, art. 3. minori, quæſtione 2.* & *de Reductione Artium ad Theologiam, circa medium*, & *3. part. Centil. ſect.* 21. & *in Itinerario mentis in Deum, capite 2.* & cæteri omnes Philoſophi cum Sancto Thoma.

ASSERO cum hac ſententia Viſionem fieri per 54
emiſſionem ſpeciei ab obiecto in potentiam viſiuam.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *Opuſculo de Reductione artium ad Theologiam, text. 6. initio*, argumento, quo vtuntur communiter, præcipue Ruuius 2. *de Anima, tract. de Viſu, quæſt. 7. numero* 111. Species emittuntur ab obiectis ita neceſſariæ ad viſionem, vt in multis caſibus conuincatur, non poſſe, niſi per illas, viſionem fieri, vt patet in reflexione factâ in ſpeculo, per quod videtur obiectum, à tergo videntis poſitum, quod per ſolam emiſſionem viſorij ſpiritûs, vel viſualis radij fieri repugnat, cùm non ſit poſſibile ſpiritum, quaſi recto tramite egreſſum ab oculo, & eodem modo ad illum reuerſum, obiectum in ea diſpoſitione exiſtens tangere: Vnitur verò per ſpeciem ab eodem obiecto egreſſam, & reflexam in ſpeculo, & à ſpeculo in oculum. Hoc eodem argumento vtitur Suarez *lib. 3. de Anima, capite 17. num.* 2. Idem D. Bonau. *in 4. loc. cit. fundam.* 3.

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. *in 4. loc. cit. fundam.* 1. & *in Compend. Theol. loc. cit.* ratione, qua principaliter nititur Suarez *num.* 5. Vel viſio fit extra oculum, vel intra: Non extra: Primò, quia Viſio, cùm ſit actio immanens, fieri debet in ipſo cognoſcente; & omnis cognitio eſt noua receptio notitiæ in potentia, cui profectò vnitum debet eſſe obiectum; ſi autem fieret viſio in aëre, vel in obiecto, iam aër, vel obiectum viderent. Hæc autem ratio valet etiam de aliis Organis, ac Senſibus.

PROBATVR tertiò à Diuo Bonauentura, *in 4.* 55
loco citato, fundam. 2. & *in corpore.* Omnis cognitio eſt per vnionem cognoſcibilis cum cognoſcente; ſed ſenſus non poſſunt vniri rebus materialibus, maximè diſtantibus: ergo vniuntur per ſpeciem receptam. Quæro, vbinam alibi fit hæc vnio? In cæteris ſanè ſenſibus non inuenitur fieri extra potentiam per emiſſionem alicuius rei: Ergo neque Viſus. Hoc vrget S. Bonauent. *loco cit. Compend. Theolog.* vbinam ergo fiat hæc vnio? vbicunque autem fiat, extra non fiet vnio potentiæ cum obiecto, cùm potentia maneat in organo; non enim extra oculum in alia parte corporis videtur. Hoc argumento vtitur Suarez *num.* 2.

PROBATVR quartò à D. Bonauent. *fundam.* 3. experimento ſpeculi, quod recipit ſpecies obiecti, & quantò clarius eſt, tantò clariùs exprimit ſpecies rerum obiectarum, & imagines earum: Ergo ſignum eſt obiecta illa eſſe, quæ emittunt ſuas imagines, quæ ſanè à ſpeculo ad oculum venient, etiamſi obiectum remotiſſimum ſit, & poſt humeros, vt cùm expono ſpeculum in terra, & in eo aſpiciens video ſtellas,

ſtellas,& Solem: Quis autem dicat,radios ab oculo in ſpeculum ſpiculatos reflecti vſque ad Cœlum? Aut quo pacto oculi cudunt tot diuerſarum rerum imagines?

Præterea in Speculo recipitur imago obiecti; & in vitro polito non: Si autem oculus emitteret radios, & ſpecies ad obiectum per inſpicillos vitreos, iam daretur penetratio.

Probatvr quintò à D. Bonauentura, *in 2. diſtinctione 8. part. 2. articulo 1. quæſtione 3.* cùm aliquis viſu illuditur,*verbi gratiâ*, videt hominem, qui videtur Aſinus; vel emittit radios, vel ſpecies, & ſimilitudines recipit, ſi emittit radios, quomodo poſſunt illud obiectum effingere aliud? Oportet ergo, vt ſimilitudo talis formetur in oculo.

56 Præterea cùm Diabolus deludens facit, hominem videri captam, aut tunc ſimilitudo hominis venit vſque ad oculum, aut oculus emittit radios: Si venit: Ergo indicabit, illum eſſe hominem: ergo non decipietur: Si non peruenit; quid impedit? exiſtente enim medio illuminato, neceſſe eſt, obiectum multiplicari per medium, niſi adſit corporeum obſtaculum; ſi enim fieret per extramiſſionem, iam corporeum obſtaculum vitri, quod non impedit ſpecies emiſſas ab obiecto, impediret radios eiaculatos ab oculo, vel daretur penetratio. Hoc idem argumentum eruitur ex Diuo Bonauentura, *in 4. diſt. 49. part. 2. art. 3. quæſt. 1. argum. 2. ſed contra*, additâ reſponſione.

Obicies cum Valeſio: Si viſio fit per receptionem ſpecierum,non videbitur diſtantia, nec maior,& minor obiectorum magnitudo; nam ſpecies repræſentat pariter magnum,& paruum,nec diſtantiam repræſentat.

Hæc ſanè difficultas vrget magis aduerſarium, vt oſtendit Zabarella, & Suarez, *num. 9.*

Respondetvr ergo, diſtantiam,& magnitudinem videri per ſpeciem ſenſibilis communis. Res autem eò minor apparet, quò remotior eſt; quia ſpecies emittuntur ab obiecto in figuram radioſæ pyramidis, cuius baſis eſt in obiecto; cuſpis verò in oculo: Quo magis autem elongatur pyramis ob diſtantiam obiecti à potentia, eò angulus acuitur, & minor euadit. Ita quoque reſpondit Albert. *2. de Anima, Tract. 3. cap. 14.* D. Thom. *lectione 15. text. 74.* D. Bonau. vt vidimus *diſp. 4. capite 1. quæſtione 3.*

Obicies ſecundò, Oculi è continua viſione laſſantur, eò quòd emittunt rectè radios.

Respondetvr, eos laſſari videndo propter attentionem continuam, in qua inſumuntur ſpiritus animales, vt notat S. Doct. *lib. 2. Compend. Theol. verit. cap. 41.*

QVÆSTIO VII.

Quodnam ſit Organum Visvs.

57 Ocvli ſtructuram deſcripſi *Tract. 8. diſp. 4. de Anatomia, quæſt. 33.* Vt inueniamus organum Viſûs, oportet oculorum ſtructuram hic delineare: Hanc verò deſumo è Seraphico *3. part. Centil. ſect. 21. & in 4. diſt. 18. part. 1. art. 3. quæſtione 1. & part. 2. eiuſdem diſt. art. 1 quæſt. 4. ad vltimum*, Galeno *lib. 8. de vſu partium, capite 6. & lib. 10. cap. 10.* Veſſal. *de humani corporis fabrica, lib. 2. & lib. 4. cap. 4.* Valliſuiridis *lib. 7. cap. 3.* Veſlingio *in ſuo opuſculo Anatomico*, Bartolino *in Anatome*, Vega *in Galenum de locis affectis, lib. 4. cap. 1.* Valeſ. *lib. 2. con. cap. 8.* quos ſequitur Suarez, *lib. 3. de Anima, cap. 18.* Ruuius *lib. 2. de Anima, Tractatu de Viſu, quæſtione 8.* Tolet. *2. de Anima, quæſtione 16.* Colleg. *2. de anima, capite 7. quæſt. 6. & 7.* Fulienſis *3. Phyſicorum, cap. 5. art. 2.* Euſtach. *3. part. Phyſicorum, tract. 3. diſp. 2. ſectione 1. quæſtione 8.*

Ocvlvs igitur quinque intexitur tunicis; tribus obuoluitur humoribus:& ſeptem muſculis firmatur.

Habet Oculus totam figuram Oui. In eius 58
centro reſidet humor pellucidus, velut chryſtallinus, aliquantulum mollis, figuram referens lentis, aut Lupini. Hic humor inuoluitur tunica ſubtiliſſima ſpeculari, quæ dicitur Aranea; eſt enim ſpeculo ſimilis, & araneæ telis ſubtilitate non abſimilis: Mergitur humor chryſtallinus medius alio humore vitreo; quippè vitro liquato atque ſplendenti non diſſimili: Sic verò mergitur in hoc chryſtallinus, vt media eius pars ſuperemineat, ac ſi globulus ligneus in aqua nataret. Humori chryſtallino appoſuit natura a tergo nigrum quendam humorem, vt veluti ſpeculum terminatum, oculus eſſet vere ſpeculum naturæ; ſicut ſpeculum eſt oculus artis. Humorem vitreum circundat ſecunda tunica, Retina nuncupata, vtpotè venulis multis, & arteriolis intexta; modum quendam retis habet, & ad eam partem deſinit, quâ chryſtallinus humor eminere incipit ſupra vitreum; ita vt vitreus humor, qui ſe habet veluti dimidium globuli habens ſectionem, ex parte anteriori, in qua chryſtallinus humor continetur, vndique retrò,& in facie in tota illa ſectionis ſuperficie, quæ extra chryſtallinum humorem redundans, circumdat, veſtiatur retina tunica. Hæc eſt tunica neruorum; nam è prima coniugatione neruorum ex anteriori parte Cerebri duo nerui diramantur, qui ad cauitatem Caluariæ peruenientes veluti vniuntur, & in crucis modum interſecti, ſe iterum diuidunt, vt dexter ad ſiniſtram; ad dexteram verò alter incedat. Hi deſcendunt veſtiti duabus tunicis: altera à Meninge, ſeu Pia matre obtentâ, altera qua dura eos mater induit: Sic duo foramina permeant, quæ in cauitate oculorum aperiuntur, & poſtquam ad locum oculi perueniunt, neruus vnus adhæret, & exuens modum nerui, dilatat ſe, ambiens humorem vitreum vſque ad extremitatem araneæ; & facit tunicam Re- 59
tinam; Tunica verò interior à pia Matre commodata circumdat totam ſuprà recitatam molem oculi, relicto in proſpectu foramine. Hæc verò dicitur Vuea Choroides: Similis enim eſt pelliculæ grani vuæ præmaturæ, cui detracto pendulo remanet foramen rotundum, per quod in aperto adhuc humor chryſtallinus appareat. Hæc verò circumferentia eſt pupillæ ambitus. Hæc ſanè tunica aliquo colore ſubobſcuro è ſua natiuitate infecta eſt, imò diuerſis coloribus in omnium oculis nitet; hinc colores cæſij, nigri, virides nominantur, atque apparent; ſic etiam cutis, capillique variantur.

Cùm igitur hæc tunica ſit obſcura, iure, ac meritò pandit in proſpectu rotundam feneſtrulam humori chryſtallino, vt inde pupilla reſideat è ſpecula ſubobſcura, ne vehementi luce lædatur; & dicitur Iris minor. Hæc tertia tunica veluti imbibitur alio humore albugineo, ſimili albo Oui, à quo humore rigatur pupilla, ne exſiccata deſtruatur. De hoc liquore aliquid ſtagnat etiam inter Araneam, & Vueam, hancque ſuſtinet, ne cadat ſuper Araneam,

neam,& impediatur viſio, & vt nutriantur tunicæ. Mox verò alia ſuperior tunica ex Dura Matre deſumpta, operit totam iam dictam oculi molem. Hæc verò tunica dicitur Cornea, quippè ſimilis laminæ corneæ, atque ſi cultro ſcindatur, in laminulas permas, veluti corneas, ſubtiliatur, Huic (quæ ideò Sclirotica dicitur,) qua parte eſt diaphana, attribuit Toletus colores, cæſium, viridem, &c: Itaque humor albugineus inter tunicas, Vueam, & Corneam, ſtagnat. Hæc operitur alia tunica, Alba dicta, quodam aperta foramine, ſicut Vuea, per, quod pupilla conſpicitur, vt ad eandem tranſmitti poſſint ſpecies. Hæc verò tunica deriuatur à Pericranio, quod ita dicitur, quia eſt tunica, craneum ambiens, eſtque calidior cæteris, atque ſuo calore prædictos oculi humores fouet, ne congelentur. Vocari autem ſolet Album oculi.

60 Totvs verò hic globus ſex muſculis alligatur, qui tunicæ candidæ iunguntur, ſuntque ligamenta quædam mobilia, quibus oculus ſuſtinetur, & in varias partes mouetur, ideſt, ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum: ideò ita ſunt pro iſtis muneribus deputati, alter e latere dextro; alter è ſiniſtro; duo ſurſum; duo deorſum, & alter retrò; vbi ſex muſculi in vnum confluunt, & ſic fiunt ſeptem, per quos ſpargitur neruus,]proueniens à Centro Caluariæ; hic ſeptimus oculum firmat, cui ſuffragatur neruus iuxta naſum ſupra, iuxta quem coeunt nerui Optici, ex quorum coniugio oritur hic neruus motiuus, ſuſtinens, ac continens oculum in loco ſuo. Hic neruus ſpargitur per muſculos, & communicat eis virtutem motiuam (muſculi enim carne, Neruo, & ligamentis infarciuntur.) Per neruum è cerebro, inter tunicam, albam, & palpebras, fluunt lachrymæ. Multa alia appoſuit natura, nempè, palpebras, cilia, & ſupercilia ad munimen. Eſt igitur quæſtio, in qua parte conſiſtat ſedes Organi Viſorij.

61 Bartohlinvs *in Anat. lib. 3. de Capite, cap.* 8. Primarium ſanè viſionis medium, chryſtallinum acclamat humorem; vitreum autem foramini oppoſitum, ſpecies externas in Muſæum tenebricoſum admittere, ſed chryſtallinum ſpecies admittere, atq; colligere. Quia autem perſpicuus eſt humor, ait non ſiſtere in eo ſpecies, nec colores percipere, quod credidere, poſt Gal. pleriq; Anatomici; nulla enim alioquin ratio eſt, quare non in Cornea, & humore vitreo, pellucidis quoque, & animatis, ſentiantur. Ideò Viſio per hunc humorem primariò non fit, ſed in Retina tunica ſpecies demùm cognoſcuntur, quia ibi opaco corpore ſiſtuntur, quod in pariete cubiculi, clauſis feneſtris, videre licet.

Scheinervs, in chryſtallino ſpecies, quæ repræſentabant omnia inuerſa, arbitratur corrigi, & refrangi, vt omnia recta exhibeant: Sed ex obſeruatione Ioannis Vualæi, Franciſci Syluij, & Franciſci Vander. Schaugen (ait) ſublata à poſtica parte choroide, Sclirotica, & Retina tunica, omnia per oculum inuerſa videntur, & repræſentantur formâ minimâ in oculo bubulo; paulò maiori in humano. Idem experimento inſtrumenti vitrej, tribus humoribus pleni, probat Plempius, foramini feneſtræ inditi, vbi omnia in pariete euerſa exhibentur, & omninò inuerſæ ſpecies debent ſiſti in Retina, alioquin nos inuerſa cuncta videremus, non recta, quod Keplerus inde demonſtrat: quia in paſſione, patientia agentibus è regione oportet eſſe oppoſita.

Alii iudicio noſtro corrigi volunt depravatam figuram, quod iuſtam rerum obiectarum magnitudinem, ſitumque è receptis ſpeciebus exilibus diſcernit. Alij communem ſenſum præferunt, qui retrò, & deſuper retinæ cauum, ſpecies inuerſas inſpiciendo, eas erectas apprehendit. Alij denique, rectum fieri iudicium; quia ſecundùm rectam lineam fit. Hæc Bartholinus: Ita videtur ſententia Toleti *hic*.

Secvnda opinio eſt, potentiam viſiuam eſſe in pupilla, ſeu humore chryſtallino, hanc Suarez, *libro 3. cap.* 18. ait: *num.* 4. eſſe communem ſententiam Philoſophorum: Ita Ariſtoteles, *lib. 1. de hiſt. Animalium, cap. 9. de Senſu, & Senſibili, capite 2.* & *lib. 5. de Generatione animalium, cap. 1.* Galenus *lib. 8. de Vſu partium, cap. 6.* & *lib. 1. capite* 10. Vega, & Valeſ. *locis adductis*, aliique Medicorum proceres: Sequitur Suarez *loc. cit.* Ruuius 2. *de Anima, Tractatu de Viſu, quæſt.* 8. Fulienſis, & Euſtach. *loco citato*, Poncius *diſputatione 3. quæſt.* 1. adducens multos. 62

Tertia ſententia eſt Auicennæ *6. naturalium, part. 3. cap.* 8. & aliorum, organum Viſûs eſſe in coniunctione neruorum opticorum, intrò ad naſum.

Qvarta media eſt Alberti *in ſumma de homine*, vbi ait, Initium eſſe in humore chryſtallino; progreſſum in neruo, & complementum eius in ſpiritu, quantum ad perfectionem interiorem.

D. Bonauent. *3. part. Centil. ſectione* 21. dicit: Organum Viſûs ſunt pupillæ oculorum.

At verò *in 4. diſtinctione 18. part. 1. artic. 3. quæſtione* 1. dicit: Vis viſiua non eſt humidum chryſtallinum, tamen illud exigit ad ſuam operationem, ſic ipſa authoritas diſcernendi requirit habitum ſcientiæ. Videbitur forſan in humore chryſtallino non ponere organum: At certè idem tenet, quod dixerat *in Centiloquio*, chryſtallinum humorem non eſſe vim viſiuam, ideſt, potentiam formalem; ſed organum, quod eſt ſubiectum: ſic enim ait, etiam ſcientiam eſſe velut diſpoſitionem materialem, ſine qua altera clauis, quæ dicitur ſcientiæ, nequit in actum exire. Id docet etiam *lib. 2. Compend. cap.* 35. diſtinguens organum à potentia viſiua. 63

Tandem *in 4. eadem diſtinctione, part. 2. art. 1. quæſt. 4. ad vltimum*, dicit, Priuationes non recipere maius, vel minus, ratione actus, vel habitus, tamen recipere ratione cauſarum: Vnde magis eſt priuatus viſu, qui læſus eſt in neruo, & in pupilla, & in humore chryſtallino, quàm qui in altero horum tantùm læditur. Vbi primò diſtinguit humorem chryſtallinum à pupilla; quia pupilla eſt ſolum id chryſtallinum, quod è feneſtrula rotunda tunicæ vueæ ſplendet, reliquum enim humoris chryſtallini opertum eſt, nec ad viſionem facit directè, ſed ſolùm fouendo reliquum humoris.

Segvndò vult, etiam neruum concurrere ad viſionem, & ita videtur in humore chryſtallino, & nerui Optici coniunctione ponere organum Viſûs. Poſſet aliquis dicere, ſolùm velle, neruum adiuuare, ob delationem Spirituum à cerebro, & ſpecierum, ad ſenſum communem: At ſanè videtur Sanctus Doctor, ibi etiam ponere ſenſorium, atque adeò cum Alberto fere conuenire, vel potiùs declinans videtur aſſerere in Retina, quæ facit pupillam, organum eſſe. Nam 3. *part. Centiloq.* ait: Ita organa deſcendunt ab interiori parte Cerebri, in qua quidem eſt neruus, qui dicitur Opticus, & deſcendit ad pupillas (intellige conſtituendas:) nam nerui viſorij faciunt Araneam, vt dixi, & ita videtur in hac ponere pupillam, quam ſententiam ſequitur

quitur Toletus, 2. *de Anima, quæſtione decima-ſexta.*

64 Assero primò, ſolum humorem chryſtallinum non eſſe Senſorium Viſûs.

Probatvr primò, fundamento D.Bonau. *loco citato, Centil.* vbi *ſect.* 18. prius præmittit, animam eſſe corporis vnius organici: Idem iniungit *ſect.* 20. Poſtmodum *ſect.* 21. oſtendit, organum Viſûs eſſe pupillam; vtque ſciremus, hanc eſſe aliquid corpori continuum, cum Anatomiſtis aduertit, organum eſſe neruos Opticos, qui ab interiori parte Cerebri diramantur: At verò humor chryſtallinus non eſt continuus, ſed veluti in vaſe; neque ſentit: Ergo non poteſt eſſe ſenſorium Viſûs. Hâc ratione vtitur Toletus.

Respondent Ruuius *numero* 131. & Fulienſis, humorem chryſtallinum non eſſe cum fluidis humoribus computandum, ſed eſſe animatum, atque continuum: eſt enim pars quaſi ſolida.

Esto ita ſit, attamen non video, quomodo ibi conſummetur viſio; nam, cùm ſint duæ pupillæ, deberent ſingula obiecta geminata apparere.

Rvvivs *numero* 129. ſolùm dicit, non eſſe inconueniens, duo ſenſoria Viſûs, atque adeò duas numero diſtinctas potentias viſiuas dari, ſicuti etiam duæ auditiuæ, duæ olfactiuæ, quia, cùm admodum ſint neceſſariæ, multorumque obnoxiæ iniuriis exterorum, æquum fuit, eas geminari, vt altera læſa, maneat adhuc vna; at non ſoluit argumenta; quomodo inde non appareant duo obiecta loco vnius.

65 Svarez *numero* 10. idem ferè habet cum Ruuio. Addit verò, obiectum non apparere geminatum, quia oculi ſunt in æquali ſitu, & ordinatione poſiti, ac ſimul, eodemque modo immutantur ab obiecto: Adducit Ariſtotelem 2. *de partibus, cap.* 9. & Galen. ſuprà. Vnde ſi contingat inæqualitas aliqua in oculis, veluti ſi pupilla vna ſit altior altera, obiectum iam apparet duplex.

At verò hæc nil impediunt, quin duplex obiectum appareat, ſi in ambabus pupillis reciperetur ſpecies; nam licèt in æquali ſitu ponantur, attamen ſunt diſtincta numero organa; diſtinctæ enim ſpecies, atque adeò duo obiecta debent apparere, non minus, quam cum duo obiecta; putà duo libri, in omnibus ſimillimi, in æquali diſtantia opponuntur, apparent duo. Quod verò euulsâ è loco parte oculi, appareat duplex non eſt, quia humor chryſtallinus aſportetur, ſed quia nerui concuruantur, & ſeiunguntur, vt patet experimento ſubiiciendo digitum, quo nerui ſenſibiliter amouentur. Fulienſis rationem aſſignat, quia ab vtroque oculo, duæ lineæ terminantur ad idem punctum obiecti, vt aiebat Suar. non quia fiat viſio in coniunctione neruorum, quæ in multis non fit. Addit, non fieri in neruis viſionem, cùm ſint extra oculos: At reſponſio Suarez exploſa eſt; adhuc enim duplex obiectum recipitur in geminis pupillis, vbi dicis fieri viſionem: Ideò autem vnio neruorum in vnum coaleſcentium fit ſupra ſellam oſſis ſphænoidis, non per ſimplicem cnſſationem, vt plurimum, ſed per totalem ſubſtantiæ vnitatem, ne viſibile, vtroque receptum oculo, geminetur, vt ait Bartholinus *libro* 3. *capite* 2. ſiue, vt etiam ſpiritus viſiuus, ſi opus ſit, alteri oculo deferatur; ſeu etiam ad robur, ne in cerebri concuſſionib. deferantur ad ipsū læſiones, diſrumpanturq; ant diſtorqueantur nerui à ſuo tramite. Scio è Veſſalio, Aquapendente, & Valuiridi, aliquando neruos opticos in aliquibus non iungi, at probet Fulienſ. hos non eſſe viſus praui: Vel ſi probet, dico eos compleri in prima neruorum diuiſione, vt indicat Bartholinus, *lib.* 3. *capite* 8. *de Capite.* Quod autem oculi ſint organum Viſûs, iam ſatisfeci: Sic ruit Ruuius *num.* 227.

Assero ſecundò, organum Viſûs eſſe pupillam, ac neruos: vt dixi. 66

Probatvr ex dictis, è confutatione aliorum.

Obiicies cum Ruuio *numero* 227. Suarez, *numero* 4. quia humor chryſtallinus habet omnes conditiones ſenſorij Viſûs; eſt enim in centro à natura collocatus, ac protectus tot vallis: Eſt etiam lucidus, rotundus, &c.

Respondetvr, deficere præcipuum, vt dixi, quia non eſt vnus continuus, & cùm geminus ſit; ineptus eſt ad vnitatem obiecti exhibendam, quod neruorum decuſſationi meritò conceditur, quodque experimento, euidens fit; dum enim neruus, digito ſubmiſſo, demouetur, geminatur obiectum.

Obiicit tertiò Ruuius: Si alter oculorum claudatur; videmus acutiùs, eò quòd vnificata potentia, vnitur virtus, fortiorque redditur; huius verò rei nulla poteſt dari ratio, ſi ponatur ſenſorium in vnione neruorum.

Respondetvr, in ſententia D.Bonauent. facilè reddi rationem, quia, ſcilicet, potentia oculi, delatiua ſpecierum ad coniunctionem neruorum, vnificata redditur fortior ad deferendam ſpeciem; nam:

Pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus,

Quod hic poteſt commodè applicari modo dicto: Ita & clauſo vno oculo, ſpiritus ab altero ſolo conſumuntur, qui ideò validiùs operatur.

QVÆSTIO VIII.

An, quod videtur in Speculo ſit Species Obiecti, vel ipſum Obiectum.

Prima opinio eſt, videri tantùm imagines, non obiectum: Ita Vulpes apud Maſtrium, infrà. 67

Secvnda opinio affirmat, vtrumque videri; Ita Diuus Thomas, *quæſtione* 8. *de veritate, art.* 5. & *prima prima, quæſtione* 58. *articulo* 3. Capreol. *in primo, diſtinctione* 35. *quæſtione* 2. *articulo* 1. Caiet. *prima prima, quæſtione* 56. *articulo* 3. Scotus *in* 2. *diſtinctione* 13. *quæſtione* 1. Cælius *lib.* 15. *cap.* 1. Ioan. Gandau. *lib. de Senſu, & ſenſibili, quæſtione* 9. Zamora, *lib.* 3. *Meteorum, quæſt.* 4.

Tertia opinio negat, videri ſpeciem, ſed vult obiectum ſolum videri: Ita Richardus, *in* 4. *diſtinctione* 11. *quæſtione* 1. *ad* 6. *principale.* Palatius *in* 2. *diſtinctione* 3. *dub.* 5. Apollinar. *libro* 1. *de Anima, quæſtione* 17. Toletus 1. *de Anima, quæſtione vlt.* & eſt communis omnium ferè Peripateticorum, vt conſtat ex Ciruelo *libro* 2. *Perſpect. capite* 2. *concluſ.* 13. Vitelione, *libro* 5. quos adducit, & ſequitur Ruuius, 2. *de Anima, tract. de Viſu. quæſt. vlt.* Maſtrius *diſp.* 5. *de Anima, num.* 90. adducens Scotum 2. *diſtinctione* 13. *quæſt. vnica,* Fulienſis 3. *Phyſic. cap.* 4. *art.* 4.

Qvoad D.Bonau. ipſe *ad cap.* 7. *ſapientiæ, circa finem,* ad ea verba: *Speculum ſine macula,* comparat Hominem, & Angelum ſpeculis, & dicit eos repræſentare imaginem Diuinam, ſicuti ſpecula repræſentant obiecta per ſpecies, vbi videtur aſſerere, in

in ſpeculis vtrunque videri; ſicuti obiectum, id eſt Deus, & imago eius, videntur in homine & Angelo. Hæc tamen comparatio latior eſt.

Seraphicvs ergo *in 2. diſt. 8. part. 2. art. 1. quæſt. 6. ad 5.* vult in ſpeculo videri obiectum: de ſpecie ait, videri ſpeculum, & omnia, quæ in eo ſunt; ſed in eo ſunt ſimilitudines multæ rerum; ergo & illæ videntur.

68 Assero primò, videri in ſpeculo obiectum.

Probatvr ratione D. Bonau. *3. part. Centil. ſect. 21. & cap. 2. Itinerarij, & in 2. diſt. 19.* paſſim, & alibi. illud videtur, quod eſt proprium obiectum potentiæ; ſed obiectum proprium potentiæ eſt res ipſa: Ergo. Hàc ratione vtitur Ruuius, *num. 135.*

Assero ſecundò, videri etiam imagines rerum. Probatur ratione Diui Bonauent. *ſerm. 11. Hexaemer.* circa finem, quâ vtuntur Authores primæ ſententiæ. Quia, id, quod videtur in ſpeculo, diuerſo modo repræſentatur à ſtatu obiecti; videtur enim oppoſitum, & ſæpè imago inuerſa, oblonga, preſſa, minutiſſima, vaſtiſſima, & magis diſtans ab oculo, quàm ſit ſecundùm eſſe reale; ſæpè in eodem ſpeculo plura apparent obiecta, cùm ſit vnum. Hæc autem oſtendunt, non merum obiectum, ſed etiam ſimulachra videri.

69 Respondet Ruuius *numero* 140. alio modo ſe habere obiectum in multiplicanda ſpecie directa, & reflexa; nam directam per ſe ipſum producit: reflexam verò, medio ſpeculo; vnde iuxta conditiones reflexionis indicandum eſt tam de ſpecie producta in oculo, quàm de viſione obiecti.

Contra: Quomodocunque, & à quocunque fiat illa reflexio, etſi fiat a ſpeculo, repræſentat imaginem obiecti, diuerſam ab obiecti ipſius reali exiſtentia: Ergo non videtur ibi obiectum ſolum, ſed cum additione illius nouæ extrauagantis ſimilitudinis, quæ cùm (etiam ſecundùm Ruuij aſſertionem,) non ſit producta ab obiecto, ſed à ſpeculo, non poterit ſpeculum repræſentare; neque vt imaginem, neque vt cauſam; atque adeò nullo modo repræſentabit. En Scyllam vitans, incidit in Charybdin.

Obicies cum Ruuio *numero* 135. Nullum obiectum, extra adæquatum, poteſt percipi à potentia; ſed ſpecies eſt extra obiectum adæquatum potentiæ viſiuæ: Ergo non videtur. Minor probatur, quia obiectum adæquatum eſt lumen, & color; ſed ſpecies neutrum eſt horum: Ergo. Idem vrget Fulienſis.

70 Respondetvr, negando Minorem: Ad probationem dico, ſpeciem eſſe aliquid coloris; eſt enim color diminutus, neque per hoc excludendus à potentia, quinimò potius ei magis proportionatur quàm ipſe color materialis, qui debet per ſpeciem ſentiri: Itaque obiectum Viſus eſt color, non materialiter; ſed intentionali modo attenuatus, ac proportionatus.

Obicies cum Fulienſi, ſpecies non videri, quia ipſæ non penetrant ſuperficiem ſpeculi; quod autem videtur, apparet intra ſpeculum; & quia ſpecies non poteſt eſſe maior ſpeculo, quod autem videtur ſæpè eſt multò maius, vt mons, *verb. grat.* aut Cœlum; Et quia diſtantiam obiecti imitatur diſtantia eius, quod intus videtur, vt quò magis obiectum à proſpectu ſuperficiei elongatur, eò magis intus elongetur res viſa: Ergo ſignum eſt, id, quod videtur, eſſe obiectum: Sanè, ſi videretur ſpecies, in toto medio, vbi diffunditur, appareret.

Respondeo, hæc non vrgere: Imò ſi id, quod videtur, eſt obiectum, multò minùs poteſt ſpeculum penetrare. Speciem igitur eſſe maiorem ſpeculo virtute repræſentatiua, etſi non materialiter, dico. Quoniam verò eſt idolum obiecti ab eo productum è naturæ m ra inuentione, ideò nil mirum, ſi diſtantiam exprimat, quam in diffuſione per medium cudit. Non videtur ſanè per totum aërem, quia exigitur vnio cum potentia in organo ad hoc conflato.

DE AVDITV.

CAPVT III. DISPVTATIONIS.

Obiectvm Auditûs, eſt Sonus, vt docet Ariſtoteles, *2. de Anima, capite 8.* & poſt eum omnes Peripatetici, cum Diuo Bonauentura, *3. parte Centiloquij, ſectione 21. & in Itinerario mentis in Deum, capite ſecundo,* poſt initium, & alibi; ideò de eo prius agendum. 71

QVÆSTIO I.

An Sonvs *ſit Qualitas.*

Prima opinio eſt, Sonum eſſe formaliter motum: Ita Themiſt. & cæteri Expoſitores Græci Ariſt. *text. 85. cap. 8. ſecundi de Anima*, vbi ait: *Eſt enim ſonus motio eius, quod poteſt moueri eo motu, quo reſultantia à lenibus, cùm aliquis percuſſerit.*

Secvnda ſententia eſt, Sonum eſſe qualitatem, per motum cauſatam: Ita Auicenna, *libro 6. naturalium, parte 2. capite 5.* Albertus *in ſumma de Homine, parte 2. quæſtione 1.* D. Thomas *2. de Anima, capite 8. lect. 16.* & cæteri Interpretes eiuſdem capitis. Tolet. *quæſtione 19.* Bannes *prima primæ, quæſtione 7. artic. 3. diſputatione 1.* Maſtrius *diſput. 5.* Ruuius *Tractatu de Auditu, quæſtione 1. numero 19.* Fulienſis *3. Phyſicorum, capite 5. articulo 3.* Euſtach. *3. parte, tractatu 3. diſputatione 2. quæſtione 9.* Suar. *3. de Anima, capite 19.* poſt D. Bonauenturam, *in 4. diſtinctione 49. art. 3. quæſt. 2.* vbi docet, ſonum reſultare è motu corporum.

Assero cum hac ſententia, Sonum eſſe qualitatem cauſatam per motum corporum; non verò ipſum motum.

Probatvr primò, à D. Bonauentura, *loco citato*, Quæ poſſunt ſeparari, non ſunt vnum; ſed motus à ſono ſeparatur: Ergo. Minor probatur, nam in Cœlis erit motus corporum glorioſorum, non Sonus, vt conſtat; alioqui eſſent immobiles beati; Secundum probatur à D. Bonau. quia non erit medium ſoni aliquid, quod eſt aër, vt docet Ariſtot. *2. de Anima, cap. vlt.* Hoc argumento vtitur Ruuius *num. 20.* Suarez *loc. cit.* Toletus *loco citato.*

Probatvr ſecundò à D. Bonauentura, *in Itinerario mentis in Deum, cap. 2.* Senſibile proprium non poteſt eſſe ſenſibile commune; ſed ſonus eſt

ſenſibile proprium auditus; motus verò eſt ſenſibile, commune multis ſenſibus. Minor probatur de Sono. *ex 2. de Anima, cap.*8. De motu verò, *cap.6.* Quo argumento vtuntur Ruuius, Suarez, & Tolet. *loco citato.*

CONFIRMATVR ex D.Bonau. *3. p. Centil. ſectione* 21. vbi Sonum cum ſuis differentiis ponit obiectum Auditûs: Sunt autem differentiæ Soni acutus, obtuſus, &c. quæ motui non conueniunt. Ariſtot. verò Sonum per Motum cauſaliter definit; quia eſſentia eſt ignotior: Sic & Eclipſis definitur. *Interpoſitio*, &c.

QVÆSTIO II.

An SONVS *ſit qualitas ſucceſsiua.*

72 PRIMA opinio eſt, Sonum eſſe omninò ſucceſſiuam qualitatem: Ita Palatius *ad text.8. ſecundi de Anima.* Fonſeca *5. metaph. quæſt.*1. *ſect.* 3. Tolet. 2. *de Anima, quæſt.* 9. Colleg. hic. Hi tamen duo vltimi dicunt, Sono conuenire ſucceſſionem per accidens: Motui autem per ſe. Suarez *lib.3. c.*19. Videtur D.Bonau. *ad Pſal.*118. ad ea verba: *Clamaui in toto corde*: & *ſerm.* 11. *Hexaëmer. ad finem,* & *ad* 17. *Sap.*

SECVNDA opinio tribuit Sono aliquam permanentiam: Eſt communis inter Modernos, vt notat Ruuius *tract. de Viſu, quæſt.*1. *prima ſecundæ,* vbi hanc ſequitur, ſed *cap.8. ſecundi, de Anima, in tract. de Auditu, quæſt.*4. *num* 91. videtur cum prima opinione. ſequitur Fulienſ. *3. Phyſic. cap.*5. *art.*3.

ASSERO, Sonum eſſe qualitatem ſucceſſiuam, motus ipſum cauſantis naturam imitatum.

PROBATVR verò primò à S. Doct. *ad loc. cit. Sap.* vbi narrantur varij ſoni, aëris impulſi ſucceſſiui ventorum ruentium, aquarum decurrentium ſaxorum præcipitantium, & torrentes. Addit S. Doct. id Leuit. 26. *Terrebit eos ſonitus folij volantis*. Vbi Pagn. Chaldea, & LXX. *Perſequetur eos ſonus.* Vbi ſucceſſio ſoni cum motu exprimitur.

PROBATVR hinc ratione, quia ſonus eſt à motu, & ab eo pendet in conſeruari: Ergo illi ſe aptat. Neque verum permanentiæ ſignum dat Ruu. quod idem numero ſonus à multis auditur ſucceſſiuè: Similiter, & in ECHO, prius auditur vox directa; deinde reflexa; nam idem experimur de motu, vt qui propius eſt, videat motum tranſeuntis, & tamen eſt ſucceſſiuus. Auditur ergo ſucceſſiuè motus idem numero ſecundùm diuerſas partes; vt qui vicinior eſt, plures partes audiat, nempè eas, quæ fiunt intra ſphœram ſenſus; is autem, qui remotior vltimas tantùm audit, non autem omnes: ſic etiam ECHO auditur, qui eſt repræſentatio vocis directæ per reuerberationem à loco ſolido cauo, vt notat S. Doct. ad illud Sap. 17. *Reſonans de montibus Echo,* eſt autem vna vox continuatione, ſicut & motus, qui non ideò permanet: Sed de ECHO, *quæſt.* 8. agemus.

OBIICIT Fulienſis, Sonus non producitur in motu, ſed in contactu corporum colliſorum, vt patet in ſono Campanæ: At ille contactus non eſt ſucceſſiuus, & ſæpè ſonus non plus durat quàm percuſſio duorum corporum; nec auditus obſeruat in eo vllam variationem: Ergo poteſt ſonus eſſe permanens.

RESPONDEO ex Fulienſi, poſt hæc effata, Sonum, ex communi ſententia non recipi in corporibus colliſis, ſed in corpore intermedio, cuius compreſſione ſonus excitatur, vt oſtendam *quæſt.*5. fateor ergo ipſum cauſari non rarò à contactu; at in aëris diffuſa ſucceſſiua repercuſſione habere eſſe, atque deferri.

QVÆSTIO III.

An requirantur ad SONVM *tria corpora.*

PRIMA opinio eſt, Sonum requirere duo corpora, ſe mutuò collidentia, & tertium interceptum: Ita videtur Ariſt. 2. *de Anima, text.* 78.

SECVNDA opinio eſt, ſufficere duo corpora. 73
Alij verò dicunt, requiri tria, ſed non diſcontinua: Ita Poncius *diſp. 3. num.* 47. dicens eſſe ſententiam communem.

PROBATVR à Ruuio *quæſt.* 2. *Tract. de Viſu, num.*34. nam ad ſonum requiritur colliſio duorum in aliquo medio, putà aëris, etiamſi duo tantùm diſcontinua ſint, vt, cum virga percutio aërem, & cùm aër ad arteriam vocalem alliſus, format vocem: Sic & Poncius.

QVÆSTIO IV.

An SONVS *à corporibus colliſis; an verò à medio ſit.*

BREVITER hæc expedire libet: tum quia parui ſunt ponderis: tum quia parum ad noſtrum inſtitutum ſpectant.

PRODVCITVR Sonus per motum localem per accidens; etenim terminus motus localis per ſe, eſt Locus, vel Vbi, non autem Sonus.

ASSERO, Sonum fieri à corporibus colliſis; medium verò reſiliens, eſſe ſolum inſtrumentum Soni. 74

PROBATVR ex Ariſtotele, 2. *de Anima, cap.*8. initio, vbi omnes eius Interpretes, & *text.*79. ait: *Non eſt autem Author ſoni, aër, neque aqua, ſed oportet ſolidorum percuſſionem fieri ad inuicem,* ex quibus verbis illud (*Author*) exponitur ab omnibus de cauſa præcipua. Probatur etiam, quia corpora ſunt, quæ mouent aërem ad ſonum; non è contra: Deinde quia denominantur ſonantia: *Factus ſum velut æs ſonans* ex Apoſtolo. Præterea diuerſitates ſonorum variantur ex colliſorum varietate, *verb. grat.* è campanis, tympanis, tubis, cùm aër ſit tantùm vnus.

QVÆSTIO V.

An SONVS *ſit in corporibus ſonantibus: an in ſolo medio.*

PRIMA opinio eſt, Sonum recipi in medio, & in corporibus etiam colliſis. Ita Venetus apud Palatium *cap.8. ſecundi de Anima, ad text.* 85. Vega *lib.*1. *de arte medendi, fol.* 144. & aliqui ex antiquis Ariſtot. Interpretibus, vt refert Apollinaris, *quæſt.* 21. *ſecundi, de Anima,* Maſtrius *diſp.*5. *numero* 128. Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.* 5. *art.*3.

SECVNDA ſententia eſt, Sonum eſſe in corporibus tantùm percutientibus. Ita Auerſ. *q.*54. *ſect.* 3. 75

TERTIA opinio eſt, ſonũ recipi in ſolo medio. Ita

communiter Ariſt. Interpretes ſuper *cap.* 8. *ſecundi de Anim.* Auicenna, Simplicius, Albertus, D. Thom. Caiet. Bannes, Tolet. *quæſt.* 20. Conimbr. 2. *de anima, cap.* 8. *quæſt.* 2. *art.* 2. Ruuius *tract. de Auditu, quæſt.* 3. *ſecundi de anim.* & omnes ferè moderni ſubſcribit Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſp.* 2. *quæſt.* 9.

Assero, hanc ſententiam probabilem, quæ eſt D. Bonau. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 9. & *ad* 17. *Sap.* ad calcem, vbi obſeruat illa præcipuè verba: *Siue Spiritus ſibilatus*; vbi ſonus in aere percuſſo ponitur: Vnde Græcus legit: *Spiritus ſibilans.*

Probatvr ſecundò, quia Sonus eſt à corporibus in aliud, ex Ariſt. 2. *de anim. text.* 78. per actionem tranſeuntem; Id autem in quo extra recipitur ſonus, eſſe medium, probatur; quia ſonus à longè non ſtatim auditur, tametſi ſtatim videatur percuſſio, vt patet in fulgure, & tonitruo; nam priùs illud videmus, quam audiamus hoc, cuius alia non poteſt reddi ratio, niſi quia ſonus eget deferri per ſphœram ſuæ actiuitatis à medio aëre, qui aliquod tempus in motu inſumit: at viſio fit per receptionem ſpecierum intentionalium in inſtanti. Deferri autem ſonum realiter, ſaltem per aliquod ſpatium, probatur; nam ſæpè experimur, ſonum, flante vento ad nos, audiri; flante verò in contrarium, & aërem abripiente, non audiri: Sic in campanis id experiuntur communiter.

Obiicit primò Fulienſ. Cùm duo corpora colliduntur, auditur ibi Sonus, etiamſi aër refractus longius fugerit.

Respondeo, aërem totum abire non poſſe, ne detur vacuum, ſed partem circumagi, & ſonum afferre; eum verò, qui abiit, alio ſonum afferre; hoc autem oſtendit, eum eſſe ſubiectum ſoni.

Obiicit ſecundò: Aër eſt corpus tenue, labile, & ſæpè aliqua eius exilis particula intercipitur: Quomodo ergo reddere valet tam validos ſonos?

Respondeo, aërem mixtum vaporibus, & compreſſum, graue ſonare; ſi verò ſit modicus, acutum ſonat.

Obiicit tertiò: Dum charta, vel ſericum vi ſcinditur, ſtridor auditur, etſi nullum ibi ſit medium confractum, aut excuſſum: Aër verò inter partes conciſſas eſt minimus, ad ſonum reddendũ ineptus.

Respondeo, multò minùs ſciſſuras illas eſſe ſonoras; agitatur verò aër ſciſſus, & ſtridet.

Obiicit quartò: Si aër eſſet ſubiectum ſoni, deberet audiri ſemper ſonus ſimilis, non adeò varij, dummodo eadem duritie prædita ſint, & tamen alius, & alius ſonus eſt à ferreis: alius ab æneis: alius à varijs muſicis inſtrumentis. Confirmatur ex tinnitu, qui auditur poſt ſonum Campanæ, & Fidium ceſſationem.

Respondetvr, hæc diuerſificari è varia percuſſione, quæ ex multis variatur ſubiectis; fertur verò ad nos aër percuſſus, vt patet in tonitru, quod deſcendit ad nos realiter; non verò nubes. Sic etiam in ſono torrentis euenit, vt notat S. Doct. *ll. citatis.*

QVÆSTIO VI.

Quodnam ſit medium, in quo fit Sonvs.

76 Prima opinio eſt, ſolum aërem eſſe medium in quo producitur ſonus. Ita Commentator *in c.* 8. *ſecundi de anim.* Albert. *in tract.* 3. *de anim. cap.* 28. Ægid. *com.* 7. *eiuſdem cap.* Bannes *p.p. quæſt.* 78. *artic.* 3. *de Auditu, dub.* 3. & Hurtad. *diſp.* 17. *ſect.* 3. Compl. *diſp.* 11. *q.* 3. Ioan. de S. Th. *quæſt.* 7. *art.* 3.

Secvnda ſententia eſt, etiam in aqua fieri ſonum: Ita D. Th. 2. *de anim. cap.* 8. *lect.* 16. *ad text.* 79. & omnes ferè Ariſtot. Interpretes. Atque Scaliger *exerc.* 279. Simpl. Tolet. Ruuius, *ad text.* 76. Auerſa, *q.* 56. *ſect.* 6. Complut. *d.* 11. *q.* 4. Ruu. *tract. de Auditu, q.* 4. cum Ariſt. 2. *de anim. text.* 49. Alij addunt etiam ignem, & corpora ſolida eſſe media ſoni: Ita Arriaga *diſp.* 4. *n.* 22. & *diſp.* 5. *ſect.* 3. Maſtrius *diſp.* 5. *n.* 158. Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.* 5. *art.* 3. Euſtach. 3. *p. tract.* 3. *d.* 2. *q.* 9. Poncius *diſp.* 2. *num.* 46.

D. verò Bonau. 3. *part. Centil. ſect.* 21. medium ſoni receptiuum, dicit eſſe aërem.

Idem indicat *in Itinerario mentis in Deum, c.* 2. vbi diſtinguit Auditum à cæteris ſenſibus in obiecto, quia ad auditum ingrediuntur aërea, & *in* 4. *d.* 49. *art.* 3. *q.* 1. non admittit libenter laudes vocales in Empyreo, vbi non eſt medium, ideſt, aër.

Arbitror tamen, Seraphicum voluiſſe cum Ariſt. aſſignare media præcipua ſoni: Ita etiam Ariſtot. 2. de Anima, cap. 7. *medium quidem in ſonis eſt aër*, ſi ſonus ſingulariter fit in aëre, quia eſt aptior, vt intercipiatur, & ſubitò vno ictu extrudatur; Et ita experimentis erudimur, in aqua non fieri adeò clarum ſonum, vt fatetur Ariſt. 2. *de anim. c.* 8. *text.* 79. vt cum baculo immerſo verberatur aqua; ſic piſces in fundo vaſis, pleni aquâ, crepitant branchiis, & ſonum audiunt. Ideò piſcatores ſilentium indicunt. Delphini à profundo ad muſicam euolant: ſic natantes ſub aquis ſonos audiunt: Sic fragor lapidum, à torrente per fundum raptorum, auditur, & gelato è flumine auditur crepitus è fundo defluente.

Qvod maius eſt, per corpora ſolida meant ſpecies ſoni: Sic in cubiculo optimè clauſo auditur ſonus extrà factus: è pila ænea clauſa auditur ſonus lapilli, intus clauſi: Si longa trabs percutiatur in altera extremitate, defertur ſonus ad alteram, & melius auditur applicitâ aure, quàm è loco ictus, ſi ei auris non applicetur. Neque confugiant ad poros. Qui enim pori ſunt in pila ænea? In cæteris verò rari ſunt, vt ſpecies ad alteram partem deferant. 77

Dices: Capite in aqua merſo, impeditur auditio: Idem experimur corpore duro poſito inter potentiam, & obiectum.

Respondetvr, his tantùm hebetari ſonum, quia opprimitur ſenſorij organum.

QVÆSTIO VII.

An Sonvs *realiter perueniat ad auditum; an verò ſolùm intentionalier.*

Prima opinio affirmat, neceſſarium eſſe, audiri Sonum realiter, non verò intentionaliter: Ita Auicenna *libro* 6. *naturalium de Auditu*, Albertus *in ſumma de Homine, tractatu de Auditu*, Alexand. 3. *de Anima, capite* 8. Ægidius *ad text.* 84. & ex Recentioribus aliqui.

Secvnda opinio vult, Sonum non peruenire ad Auditum, ſed aliquam ad diſtantiam audiri: Ita Diuus Thomas, *in ſecundò, diſtinctione* 2. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 5. vterq; Caiet. 2. *de anim. c.* 8. Colleg. *ibidem, quæſt.* 2. *art.* 2. Ponc. *diſputatione* 3. *quæſtione* 2. 78

Tertia ſententia eſt, ſonum à principio emittere ſpecies, nec eſſe neceſſarium, vt realiter multiplicem

plicentur, imò talem multiplicationem eſſe impertinentem: Sonum verò primum realiter deferri ad aliquam diſtantiam pro viribus per aërem refractum. Ita Tolet. 2. *de Anima*, *quæſt.* 21. Ruuius, *tract. de audit. quæſt.* 4. innuit Molin. *p.p. quæſt.* 55. *art.* 2. *diſp.* 1. Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 5. Arriaga, & qui negant ſonum recipi in medio, relati *quæſt.* 5.

Svppono hic, Sonos vehementes peruenire ad aures realiter: Ita D. Bonau. obſeruat ad illud Sap. 17. *Siue enim Spiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos Auium ſonus ſuauis, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut ſonus validus præcipitantium petrarum, aut mugentium valida beſtiarum vox, aut reſonans de altiſſimis montibus Echo; deficientes faciebant illos præ timore*, Et ad ea verba, cap. 18. *Reſonabat autem inconueniens inimicorum vox.*

79 Patet verò experientiâ, nos vehementi ſono concuti, concuſſione perfectâ, reali, & phyſica, vt notat idem S. Doct. Attamen adhuc neceſſariam eſſe ſpeciem, patet ex dictis, *diſp.* 4. *cap. vlt. q.* 7.

Assero, non peruenire neceſſariò ſonum realem ad aures, vt fiat ſenſatio.

Probatvr multis experimentis, primò ſoni extrà facti, quem nos in loco clauſo ſentimus. Secundò è ſono, qui fit in pila ænea à lapillo, vel ferro intùs commoto. Tertiò è ſono facto à tenui inſtrumento, & audito à nobis longè, veluti voce hominis; de piſcibus audientibus vocem piſcatoris, vltra ripam exiſtentis.

Qvòd verò non ſit neceſſaria ad hoc realis multiplicatio ſoni, probatur ratione D. Bonau. 3. *p. Centil. ſect.* 21. & *in Itinerario, cap.* 2. & *ſerm.* 11. *Hexaëmer.* & *de Reductione artium ad Theologiam*, quia ſonus eſt ſenſibile proprium: Ergo habet virtutem ſtatim producendi ſpecies. Hac ratione vtitur Ruuius *num.* 83. Auerſa *quæſt.* 54. *ſect.* 6. Maſtrius *loco citato.*

Dices: Si ab initio produceret ſpecies, fieret auditio in inſtanti, quod eſt contra experientiam.

Probatvr Sequela: Quia ſpecies producuntur abſque reſiſtentia: Ergo in inſtanti.

Respondetvr, negando ſequelam; quia licèt producantur abſque ſucceſſione; attamen ſonus per motum localem producitur, & ex aliqua reſiſtentia corporum, is producit ſpecies ſucceſſiuè, & hic excitat ſenſum, vt docet D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 13. *dub.* 1. *litt.* non tamen agit, vt dixi *diſp.* 4. *cap. vlt. quæſt.* 10. *ad finem.*

80 Qværes ſecundò, vnde fiat Sonus internus intra aures.

Respondetvr, talem Sonum fieri ſæpè ex diſtillatione defluentis humoris ſuperflui, percutientis organum, vel mouentis ad fugam, vel ad motum aërem innatum, & tunc auditur quidam veluti riuuli decurrentis ſonitus per calles, & labyrintos aurium.

Agvnt hic aliqui de voce articulata, quæ dicitur loquela.

Certvm eſt, vocem ſolis animalibus propriè conuenire, & inanimatis ſolùm metaphoricè, vt monet Ariſt. 2. *de anim. text.* 87. Neque omnibus conuenit; ſed iis ſolis, quæ reſpirant; atque adeò habent pulmones. Vnde exanguia, & piſces nullam vocem edunt; poſſunt tamen cauſare ſonum aliquem, præſertim quædam exanguia, vt Apes, Cicadæ, Veſpæ, Crabrones murmur efficiunt, percutiendo membranâ aliquâ aërem, vt docet Ariſtoteles, *lib. de iuuent. cap.* 11. & 4. *de hiſt. animalium, cap.* 9. & Conimbr. 2. *de Anima*, *cap.* 8. *quæſt.* 3.

Vox ſub ſe habet, tanquam ſpeciem, loquelam, quæ eſt vox articulata; ita vt articulatio ſit eius differentia; ſicut enim articulis connectuntur membra; ita etiam vox pluribus veluti nodis intercepta non eodem procedit tractu, ſed veluti articulis litteras connectimus.

Qværvnt verò: An ita brutis detur loquela. 8
Certè videtur prima facie negandum, vt vidit Hieronym. ab Aquapendente in ſuo Opuſculo de loquela, attamen Porphyrus *lib.* 3. *de abſtinentia ab vſu carnium*, Ariſt. 4. *de hiſt. animal. cap.* 9. auiculis, præſertim Luſciniæ eam concedunt, & Epiſcopus Maiolus *in dieb. canicularib.* refert Luſcinias colloquentes Ratiſponæ.

Dantvr profectò in eis inſtrumenta ad loquelam, vt conſtat in Pica, & Pſitaco; Sanè aliqua vox articulata, etiam ab homine per fiſtulam emittitur, vt ait Ariſt. 2. *de anim. text.* 87. Fateor cum Ariſt. 4. *de hiſt. animalium, cap.* 9. & 5. *de gener. animalium, cap.* 7. loquelam brutorum eſſe materialem; quia loquuntur abſque intentione, ea ſignificandi, quæ proferunt, etiamſi ab hominib. didicerunt, niſi fortè materialiter. Cæterùm à natura, vix articulatè aliquid diſcunt; illud verò, ex imaginatione proferunt: De his actum eſt *Tract.* 8. *diſp.* 4. *q.* 30. & 33. quare diutiùs non libet illis immorari.

QVÆSTIO VIII.

Quid ſit Echo.

Prima opinio tenet, Echo fieri per reflexionem ſoni realis in corpore obſiſtente; & reuerſionem eius, vſque ad auditum, vel certè vſque ad aliquam partem medij, ex qua ſpeciem ſui producat in organo: Ita videtur ſentire Plato *in Phædro.* Et expreſsè Auicen. *lib.* 6. naturalium, *c. de auditu.* Simplicius, Alex. Philopon. *cap.* 8. *ſecundi de anim.* vbi etiam D. Th. & Albertus *tract.* 3. *cap.* 19. & alij, quibus arridet Euſtach. 3. *part. Phyſ. tract.* 3. *d.* 2. *quæſt.* 10.

Secvnda ſententia aſſerit, *Echo* fieri, non per reflexionem ſoni realis, ſed ſpecierum intentionalium per aërem, qui impeditur à corpore obſiſtente, nec valens rectà eas vltrò deferre, reflexus refert ad auditum. Ita Buridan. 2. *de anim. q.* 12. Apollinaris, *q.* 24. Molin. *p.p q.* 58. *art.* 1. *d.* 1. Tolet. 2. *de anima*, *q.* 21. Ruu. *tract. de auditu*, *q.* 5. Maſtr. *d.* 5. *n.* 161. & multi alij è recentiorib. poſt. D. Bonau. ad illud *Sap.* 17. *Reſonans de altiſſimis montibus Echo*, vbi exponit Repreſentationem vocis animalium propter reuerberationem montium, vel petrarum; vbi vult, Echo non eſſe ipſam realem vocem animalium, ſed imaginem, vel repræſentationem factam per ſpeciem, quæ eſt imago, vt dixi *diſp.* 4. *cap. vlt. q.* 9. Non negamus tamen, aliquando ob vehementiam ſoni, & vicinitatem corporis ſolidi caui, fieri refractionem realem aëris; ſed dico, vocem primò productam emittere ſpeciem, & deferri per aërem, qui eſt medium auditus, vt docet S. Doct. 3. *p. Centil. ſect.* 21. vſq; ad auditum: Sic & Fulienſ. *lib.* 3. *Phyſ. c.* 5 *art.* 3. 81

Probatvr ex dictis *quæſt. præced.* Si enim ſonus primò emiſſus ſtatim ſpeciem emittit ſequitur, eam eſſe, quæ defertur per aërem, & refractam redire reſonando: Sic enim etiam ſpecies viſiuæ reflectuntur à ſpeculis. Hinc infero, Echo eſſe eundem numero ſonum, qui primò emiſſus eſt.

Probatvr, quia, ſicut ſpecies reflexa in ſpeculo repræſentat obiectum oculo, ita etiam vox reflexa auditui, ſed idem numero obiectum repræſentatur in ſpecie reflexa viſibili: ergo. 83

Obiicies

Obiicies Sap. 17. dicitur: *Reſonans de montibus altiſſimis Echo*, reſonare autem non conuenit ſpeciebus intentionalibus, ſed ſono reali.

Respondet Ruuius, *num.* 109. ex Diuo Bonauentura, ad ea verba Sap. Reſonare ſonum in montibus; quia ab illis reflectitur vſque ad ſphœram Auditûs, vt iterum audiatur, ſiue reflectatur per ſe, ſiue per ſuas ſpecies. Addit verò D. Bonau. dici etiam reſonare Echo, quia refranguntur ſpecies intentionales repræſentatiuæ ſoni realis,& tanquam imagines illius refractæ deferuntur ab aere ad auditum, & ita, ſicuti, cùm recipio ſpecies coloris, dicor, videre colorem, vel colorem ad meum emitti ſenſum; ita etiam dum recipio ſpecies ſoni, dicor, recipere ſonum ex obiecto emiſſum per medium, in obſtaculo refractum. De hoc lepida Cardan. *lib.* 18. *ſubtil.* accinit.

QVÆSTIO IX.

Quodnam ſit Organum Avditvs.

84 In auribus eſſe organum Auditûs certum eſt; ſunt autem aures cartilaginoſæ, anfractibus cocleæ in figuram elaboratæ, quibus intime eſt anguſtum foramen, quod *Cæcum* dicitur; deſinit verò Cerebrum verſus in quandam, veluti orbitam cauitatem, cuius medietatem operit membranula quædam quæ *Tympanum* dicitur, vel *Myringa*. Hæc verò membrana trib. oſſiculis ſuſtentatur, quorum vnum ſimilitudinem Incudis: Secundùm figuram Maleoli. Tertium figuram Stapedis habet. Membrana etiam affixa eſt neruo deſcendenti à Cerebro, per quam ſpiritus animales è Cerebro ad ſenſationem emittuntur & ſpecies ad ſenſum communem aſcendunt. Intra medietatem illius cauitatis cerebrum verſus, in quã deſinit Cæcum foramen, reſidet ſubſtantia quædam ſubtiliſſima, quæ dicitur aer innatus, circumdata Tympano. Quæritur ergo, vbinam ſit ſedes organi.

Themistivs *ad text.* 83. *ſecundi, de Anima*, Organum Auditus docet, eſſe ſpiritum animalem deriuatum à Cerebro in has internas partes aurium.

Alii dicunt, eſſe neruum illum à Cerebro deſcendentem, cui affixum eſt Tympanum: Ita Auicen. quem imitatur Albert. *in Tract. de Auditu, quæſt.* 1. Videtur etiam Nyſſeni, *lib.* 4. *de virib. Animæ, c.* 6. Veſſalius *lib.* 1. *c.* 8. *de humani corporis fabrica*, vult, tale organum eſſe oſſicula ſuprà allata, Tolet. *q.* 21. *ſecundi, de Anima*, docet, eſſe Tympanum. Sequitur Moriſan. *diſp.* 2. *quæſt.* 9.

Alii hoc organum ponunt in aëre illo ſubtili: Ita Ruuius 2. *de Anima, Tract. de Auditu, q.* 6. Galen. *lib.* 8. *de vſu part. cap.* 6. Maſtr. & Bell. *diſp.* 5. *n.* 118. Ponc. *diſp.* 3. *q.* 2. Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *d.* 2. *q.* 12. Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 5. *art.* 3. Alij ponunt in aere illo, & in neruo auditorio: Ita Complut. *diſp.* 11. *quæſt.* 6. Ioan. àS. Thom. *quæſt.* 5. *art.* 3. Videtur Bartholini, *lib.* 3. *cap.* 9.

85 Opinio S. Doct. eſt, non in aëre illo, qui eſt medium, conſtitui organum: Ita 3. *p. Centil. ſect.* 21. In *quarto autem, diſt.* 23. *quæſt. penult. in corpore*, ſolùm in genere dicit, organum eſſe Aurem. Idem habet *loco citato Centiloquij*.

Probatvr tamen; quia aër ille non eſt animatus; ſed veluti in vaſe, vt ſit medium, vt notat S. Doct. Quidquid vrgeat Ruuius, & Maſtrius *diſp.* 5. *num.* 121. vbi etiam negat, eſſe aërem, Tolet. addit ſecundò rationem; quia ſonus ad Tympanum ductus non poteſt vlterius progredi; ſed hoc non placet, quia ſufficit ſpeciem penetrare.

Obiicies primò, Ariſt. 2. *de partib. animalium, c.* 10. & 2. *de Anim. text.* 83. docet, Senſorium Auditus eſſe aërem illum.

Respondetvr, Ariſt. ſolùm velle in priori loco intra tympanum non eſſe vacuum, ſed aerem, in quo, ideſt, in cuius ſinu eſt ſenſorium, quod etiam dicitur aer, ideſt, illa cauitas plena aëre, quæ eſt Tympanum.

In poſteriori loco ſolùm vult, illum aërem immotum, & quietum eſſe, vt ſentiat, ideſt, recipiat, ſpecies, & obiiciat eas Tympano.

Obiicies ſecundò. Galen. *loc. cit.* ait. Alteratur, non à quouis ſenſibili, omne ſenſorium; ſed ſplendidum à coloribus; aëreum à ſonis. 86

Respondetvr, alterari aëreum, ideſt, Tympanum, aere vallatum à ſonis, aërem verò aberrari, quia in eo recipiuntur ſpecies, & per eum deferuntur: vt notat S. Doct. *loc. cit. Centiloquij*.

Obiicies tertiò, S. Doct. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 35. In hoc diſtinguit Tactum, & Guſtum, à reliquis ſenſibus, quia hi duo habent medium intrinſecus; alia verò organa extrinſecus: Ergo aër intrinſecus non eſt medium.

Respondetvr facilè, Differentiam in hoc eſſe, quòd illa ſenſoria habent tantùm medium intrinſecum, quod eſt pars organi; putà, caro: At Auditus habet etiam extrinſecum: Aër verò non dicitur propriè extrinſecus, quia non eſt pars, licèt intrinſecè in organo ſtet.

Hinc collige, organum eſſe tympanum, eſt enim animatum, inſtrumentis cinctum, aptum ſonis excipiendis. Vnde non ſunt ſpiritus organum, quia inanimes, & alimenta ſunt, vt in aliis; adde, nec neruos: Non enim ſoni ſenſorium conſiſtit in oſſiculis craſſitie inneptis, ad ſpecies accipiendas, quæ vel infimum ſenſum tactus apud multos non participant.

DE OLFACTV.

CAPVT IV.

DISPVTATIONIS.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Odor.

Actvrvs Ariſt. *ſecundo de Anima*, de Senſu Olfactus, prælibat aliqua de eius obiecto, quod eſt Odor, de quo quærimus. 87

Fvit opinio dicentium, Odorem eſſe vaporem, ſeu exhalationem è corpore ſpirantem: Ita Plato *in Timæo*. Galen. *lib. de inſtrumento olfactus*. Auer. *lib. natural. p.* 2. *cap. de odore*, Theophraſtus, *lib.* 6. *de cauſis Plantarum, cap.* 5. Damaſc. 2. *de fide, cap.* 18.

Secvnda opinio eſt, Odorem eſſe qualitatem ſecundam. Ita Ariſtoteles 2. *de Senſu, & Senſibili, capite ſexto, & loco citato*, Albert. *in* 2. *parte, ſumma de Homine, titulo de Olfactu, quæſtione quinta*, & *libro* 2. *de Anima, Tract.* 3. *capite* 15. D.

D. Thom. Alex. & cæteri veteres, *libro de Senſu, & Senſibili, cap.* 3. Tolet. 2. *de Anima, quæſt.* 25. Colleg. *cap.* 9. *ſecundi de Anima, quæſtione* 1. *artic.* 2. Ruuius *Tract. de Senſu Olfactus.* Maſtrius, *diſp.* 5. *num.* 165. Fulienſ. 3. *Phyſicorum, cap.* 5. *art.* 4. Euſtachius 3. *part. Phyſicorum, tract.* 3. *diſput.* 2. *quæſt.* 13. Eſt etiam D. Bonauent. *locis infrà citandis.*

IGITVR D. Bonauent. ſæpè odorum meminit, in quibus odorem diſtinguit à corpore odoroſo. Ita *in Diæta ſalutis, tit.* 5. *cap.* 2. vbi odorem vocat fragrantiam corporis odoroſi. Ad hoc adducit illud Cant. 4. *Odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris,* Et illud Geneſ. 27. *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni.* Idem habet *in Speculo B. Virg. lect.* 7. vbi ideò affert illud Eccleſiaſtici 24. *Sicut Cinnamomum, & Balſamum aromatizans odorem dedi,* & *lect.* 14. refricans illud *Geneſ.* 27. comparat Mariam agro pleno, & odorem aſſimilat gratiæ, quæ eſt accidens: Et *lect.* 16. repetens illud Geneſ. affert illud Eccleſ. 24. *Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris.* Et illud Cant. primò. *Trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.*

88 EADEM refricat *de ſeptem Itineribus Æternitatis, Itinere* 3. *diſt.* 7. & *Itinere* 6. *diſt.* 6. Odorem Chriſti, qui procul dubio non reſoluitur in vapores, recenſet, ſicut, & in ſuprà *alleg. locis.* Adducit verò Linconienſem *in cap.* 4. *Angelicæ Hierarchiæ S. Dionyſ.* vbi ait: *De olfactiua virtute diſcretiua odorum, quæ intus ſuſcipiendo agit, dicit Dionyſius, ſignare ſuſceptiuum bene redolentis:* & *Dionyſ. cap. cit. Eccleſ. Hier.* ait: *Si ſenſibilium aromatum ſuſceptio moderata, vim olfactiuam noſtram ſanam delectabiliter reſonet, pariter & intellectualem ſenſum noſtrum, &c. ſuſceptio Diuini boni odoris, &c. Huius odoris experientiam habuit, qui dixit Cant.* 1. *In odorem vnguentorum tuorum curremus, &c.*

TERTIA verò parte *Centil. ſect.* 21. vbi ex propoſito agit de obiectis ſenſuum, ait, Obiectum odoratus eſſe odorem, & eius differentias: Medium verò eſſe vaporem per aërem delatum, res enim odorifera, quaſi fumum ſenſibilem euaporat, ex quo immutatur aër deferens odorem ad odoratum.

89 Ex his habemus, non ſolùm aſtrui, ſed etiam è Scripturis probari à D. Bonauent. odorem eſſe qualitatem reſultantem è corpore odoroſo, atque adeò cum ſecunda ſententia conuenire: Attamen *in Diæt. Salutis, tit.* 7. dicit Thus, de quo *Eccleſ.* 5. dicitur: *Thus redolens,* Nardum, de quo Cant. 1. *Nardus mea dedit odorem,* & Cinnamomum, de quo *Eccleſ.* 24. ſpirare quendam viſibilem odorem, ideſt, vaporem, vbi videtur confundere odorem cum corpore vaporoſo.

VERÙM hic locus explicatur alio clariori, qui eſt, *capite* 2. *Itinerarij mentis in Deum,* vbi docet, omnia ſenſibilia, atque totum mundum intrare ad ſenſus, vt Intellectus per hoc aſcendat in Deum: Igitur ad rem ait, Per odoratum intrare vaporabilia, quæ aliquid habent de natura aquea; aliquid de aërea; aliquid de ignea, ſiue calida; ſicut patet in fumo ex aromatibus reſoluto: & hoc eſſe proprium olfactus obiectum: Nominat verò odorata concretè, vt condita ad Dei bonitatem in accidentibus ſubodorandam: Subdit verò ſenſibilia communia: Numerum, Magnitudinem, Figuram, Quietem, & Motum: Subſtantias verò horum ait, non percipi à ſenſu per ſe, ſed ratione accidentiũ: ſic corpora, vt luminoſa, vel colorata à Viſu; ſonora ab auditu; per guſtum corpora, vt calida, ſicca, & humida; ſicco, ſeu excedente, ſeu comprehendente humidum, vt ait Ariſtoteles, *loco citato.*

HÆC verò non per ſe ſecundùm proprias ſubſtantias; ideſt non modò ſubſtantias ſenſibilium per ſe, ſed neque ipſas ſenſibilium ſubſtantias, ideſt, entitates, ait intrare ad ſenſus, ſed ſolùm ſimilitudines.

EX his habemus rationem, cur Odor, non poſſit 90
dici vapor, ſeu ſubſtantia: Quia non eſſet obiectum proprium ſenſus; nam obiecta propria ſenſuum ſunt accidentia; ſubſtantiæ verò per ſe non ſunt ſenſibiles, vt ait etiam Ariſtoteles 2. *de Anima, capite* 6. Qua ratione vtitur Ruuius, *loco citato, numero* 3.

GIGNITVR autem Odor ex corpore, in quo humidum comprehenditur, ſeu ſuperatur à ſicco. Hinc res odoroſæ calefactæ magis fragrantiam emittunt, quia magis edomatur humidum. Ideò etiam res illæ magis Verno tempore redolent, quàm Hyeme: Ideò dicitur Eccleſ. 50. *Quaſi Thus redolens in diebus æſtatis;* vt notat D. Bonauentura, *in Diæta, tit.* 7. & *in Itinerario mentis in Deum, capite* 2.

DICES. Videmus, res odoriferas ſæpè eſſe à prædominio humidas: Ergo non eſt tale temperamentum odoris, quale deſcripſiſti.

RESPONDETVR, Talia odoroſa habere aliquas partes, in quibus humidum decoctum eſt, vt patet in Aqua Roſea, & ideò ratione talium partium fragantiam redolere; licèt ob alias partes, in quibus humidum præualet, contineatur temperamentum ſaporis. Experimur autem, Aquam Roſaceam, igni appoſitam, magis redolere.

QVÆSTIO II.

An Senſorium OLFACTVS *immutetur realiter ab Odore.*

SVPPONO hic, medium, per quod immute- 91
tur Olfactus, eſſe aërem, & aquam: Ita D. Bonau. 3. *part. Centil. ſect.* 21. & aliis locis, adductis *quæſt. præcedenti.* Theophraſtus *lib.* 6. *de cauſis Plantarum, capite* 11. Albert. 2. *part. ſummæ de homine, tract. de Olfactu.* Themiſt. 2. *de Anima, cap.* 34. Garb. *in ſumma, quæſt.* 69. Fernel. *lib.* 6. *Phyſicorum, cap.* 10. & cæteri omnes.

PRIMA igitur opinio eſt, Odorem non immutare Olfactum, niſi realiter deferatur vſque ad ſenſum. Ita Auicen. 6. *natural. part.* 2. *cap. de Olfactu,* Albertus 2. *de Anima, cap.* 3. Hurtad. *diſp.* 12. *de Anima, ſectione* 1. Arriaga *diſp.* 4. *ſect.* 2. *ſubſect.* 5. His adde negantes omninò ſpecies.

SECVNDA opinio, è diametro oppoſita, negat, Olfactum vnquam mutari realiter: Ita Auerroës, 2. *de Anima, com.* 97.

TERTIA opinio eſt, Odorem immutare medium, vſque ad aliquam diſtantiam; ab ea verò ſolùm per ſpecies intentionales medium mutare, & organum: Ita D. Thom. 2. *de Anima, lect.* 10. & *in* 2. *diſt.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. *ad* 5. Philoponus 2. *de Anima, cap.* 9. *tract. de Olfactu, quæſt.* 2. *num.* 22. & 23. Suarez *loco citando.* Complut. Auerſa hîc. Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſp.* 2. *quæſt.* 13. Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 5. *art.* 4.

ASSERO, Olfactum nunquam immutari ab

odore

odore reali, eſto deferatur nonnunquam vapor vſque ad organum.

Probatvr à D. Bonauentura, *3. part. Centil. ſect.* 21. & *lib.* 1. *Compend. Theol. cap.* 35. quia aër eſt medium extrinſecum Olfactus, vt ait etiam Ariſtoteles 2. *de Anima, cap.* 9. ergo exhalatio non coniungitur per ſe organo.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *in Itinerario mentis in Deum, cap.* 2. quia obiectum, & potentia debent proportionari, vt fiat ſenſatio; ſed obiectum merè naturale non eſt proportionatum potentiæ, quæ eſt intentionalis, & à corporeitate aliquantò ſegregata: Ergo. Odor verò, cùm ſit ſenſibile proprium, ſtatim habet virtutem emittendi ſpecies. Hoc nititur Suarez, 3. *de Anima, capite* 24. *num.* 3.

92 Probatvr à Ruuio, *loco citato, à num.* 28. Quia odor eſt in corpore vaporali; at corpus non eſt ſenſibile per ſe. Hoc verò argumentum vanum videtur; quia, eſto odor ſit qualitas in corpore, attamen poſſet aliquis dicere, coniungi per ſe potentiæ; ſubſtantiam verò per accidens, ſicut albedo Oloris.

Ratio igitur optima eſt, quam habet S. Bonauent. quâ vtitur etiam Suarez, 3. *de Anima, capite* 24. *num.* 3. vt ſuprà.

Addo tamen, è corpore odoroſo euaporare ſubtiles aliquando halitus, qui tamen non immutant ſenſorium, niſi per ſpecies, eſto confortent cerebrum, vt ait Ariſtoteles *lib. de Senſu, & Senſibili, cap.* 5.

QVÆSTIO III.

Quodnam ſit Organum Odoratvs.

Sciendvm, Olfactum profectò intra nares eſſe, vt notat D. Bonauent. 3. *part. Centil. ſect.* 21. Quæſtio verò eſt in qua parte. Oriuntur ex duabus cellulis in anteriori parte Cerebri excauis, duo nerui *mamillares* appellati, quia eorum extremitates ſunt veluti duæ papillæ, perque duo foramina Naſi itur ad illos proceſſus mamillares.

Primò quidem Galenus, *lib.* 8. *de vſu partium,* & *lib. de inſtructione odoratus* Auicen. 6. *natural. part.* 1. *cap.* 5. Albert. 2. *de Anima, cap.* 26. Philo. *fol.* 65. *col.* 2. & 4. docent, ſenſorium Olfactus in ventriculis Cerebri reſidere.

93 Vessalivs autem, *lib.* 4. *cap.* 3. vult, conſiſtere in oſſiculis mamillaribus, eum plerique Moderni ſequuntur.

Magnesivs verò, *libro de Senſu partic. cap.* 22. ſentit, per cartilagines narium deriuari neruos, in quibus ſtet Senſorium, *com.* 2. *Collect. capite* 17.

Vera ſententia eſt, Senſorium Olfactus ſitum eſſe in proceſſibus mamillaribus neruorum: Ita D. Bonauentura, *loco citato,* Philoponus 2. *de Anima, cap.* 9. Albertus *in* 2. *part. ſumma de homine, tract. de Olfactu,* D. Gregor. Nyſſ. *lib.* 4. *de viribus animæ, cap.* 5. Fernel. *lib. de partibus corporis humani, cap.* 9. Garb. *quæſt.* 59. Conci. *diff.* 55. Tolet. *quæſt.* 27. *ſecundi de Anima,* Colleg. *cap.* 9. *ſecundi de Anima, quæſt.* 4. *art.* 2. & omnes ferè Recentiores, quos adducit, & ſequitur Ruuius 2. *de Anima, cap.* 9. *tract. de Olfactu, quæſt.* 3. *num.* 40. & inclinare videtur Suarez, *lib.* 3. *de Anima, cap.* 25. *numero* 2. Maſtrius *diſp.* 5. *num.* 164. Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 5. *articulo* 4. Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſp.* 2. *quæſtione* 14. Poncius, *diſp.* 2. *quæſt.* 3.

Assero, cum hac ſententia, Organum Olfactus ſitum eſſe in proceſſibus neruorum mamillaribus.

Svarez, & Ruuius neſciunt, vt fatentur, inuenire aliquam rationem pro hac aſſertione, attamen ratio optima eruitur è D. Bonauentura, *loco citato*, educta ab experientia; experimur enim in parte illa, vbi proceſſus mamillares ſunt, odores ſentiri ſtatim, nec expectari aſcenſum ad Cerebrum, nec extra, vel infra Naſum ſentiri.

Probatvr ſecundò à D. Bonauentura, *Opuſc. de reductione artium ad Theolog. tom.* 6. quia ſpiritus ſenſibiles, ſeu qui inſumuntur ad ſenſationes, in neruis ſunt, & à Cerebro per neruos deriuati, ad quinque ſenſoria deſcendunt, nec extrà prodeunt: Ergo in his eſt labor, & opus omnium ſenſationum. Hæc ratio eſt optima. 94

Probatvr tertiò à D. Bonauent. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 35. quia ſenſus ſecundùm eorum maiorem nobilitatem, debent habere, & Organa varia, & ordinatè collocata: Itaque, non in Cerebro omnes ſunt, ſed in ſenſibus membrorum coordinatorum, vt in eminentiori ſpecula ſunt oculi; infrà, ſit organum Auditus; aliquantò infrà, organum Odoratus; infrà verò ſenſorium Guſtus, & tandem Tactus, vſque ad infima; & quamuis, & in partibus ſuperioribus, puta Frontis, & Verticis ſit; nil facit; cùm etiàm in aliis aliorum ſenſuum organis vigeat; at maior pars infra linguam iacet. Hæc verò ratio, ex naturali membrorum hierarchia ducta, optima eſt; nam etiam Cerebrum, fons omnium ſenſuum, in eminentiſſimo loco reſidet.

Organvm hoc deſcripſi *Tractatu* 8. *diſput.* 4. *quæſt.* 30.

DE GVSTV.

CAPVT V.

DISPVTATIONIS.

QVÆSTIO I.

An Obiectum Gvstvs *moueat Senſum realiter.*

Svppono primò, Guſtum eſſe in omnibus animalibus, exceptis quibuſdam imperfectis, vt ſunt Holoturij, Stella marina, Pulmo marinus, Vrtica, Spongia, hæc enim à radicibus aluntur, vt ait Ariſtoteles 2. *de Anima, text.* 17. & 23. & *lib.* 3. *text.* 66. & *de ſomno, & vigilia, cap.* 2.

Svppono cum D. Bonauentura, *locis adductis, quæſtionibus præcedentibus*, obiectum guſtus eſſe Saporem: Ita etiam Ariſtoteles 2. *de Anima, cap.* 10. quem Philoſophi ſequuntur. 95

Saporvm autem octo ſpecies nominat Ariſtot. *loco citato*. Dulce, Amarum, Pingue, Salſum, Acre, Auſterum, Acerbum, & Acidum.

Prima opinio eſt, Saporem immutare realiter

organum: Ita Valeſius 2. *libro Controuerſiarum*, *cap. penultimo*, Poncius relatus cum aliis, *diſput.* 4. *quæſt.* 7.

Secvnda opinio eſt, mouêre intentionaliter: Ita D. Bonauentura *locis adductis, cap. præced.* præcipuè *quæſt.* 2. D. Thom. *p. p. quæſt.* 78. *art.* 3. *in corpore*, & *ad* 4. & omnes ferè Ariſtotelis Interpretes *ad cap.* 10. *ſecundi de Anima*, & eſt ſententia expreſſa Ariſtotelis 2. *de Anima, cap.* 12. vbi ait: *Oportet autem vniuerſaliter de omni ſenſu accipere, quod ſenſus eſt id, quod eſt ſusceptiuum formarum ſine materia, vt cera annuli ſine metallo figuram recipit*, vt probauit ex Ariſtotele Sanctus Bonauent. & nos cum eis *in hac diſp. cit. quæſt.* 3. Hàc authoritate Ariſtotelis vtitur Auuius 2. *de Anima, cap.* 10. *quæſt.* 1. *num.* 14. & alij.

96 Ratio ergo præcipua eſt, quam attuli *cap. præcedenti, quæſt.* 2. & *cap.* 1. *huius diſp. quæſt.* 3. ex D. Bonauent. Quia, vt obiectum ſentiatur, debet eſſe intimè præſens, atque proportionatum potentiæ, quòd eſt eſſe præſens ſecundùm modum potentiæ recipientis; ſed in eſſe reali non eſt obiectum aptatum ad eſſe ipſius potentiæ, quæ eſt intentionalis: Ergo. Hàc ratione vtitur Suarez 3. *de anima*, *capite* 26. *num.* 5. qui hanc eſſe rationem vniuerſalem notat cum D. Bonauentura, adducto *quæſt.* 2. *capite præced.* Vtitur eà & Ruuius 2. *de anima*, *capite* 10. *quæſt.* 1. *à num.* 17. Ratio verò à priori adducta à Diuo Bonauentura, & aſſumpta a Ruuio *num.* 18. eſt: Quia operatio ſenſuum eſt eleuata ſupra operationes merè materiales, vt ſunt, Calefactio, Frigefactio, Humefactio, Exſiccatio; ſicut igitur, vt materiales actiones fiant, debent agens, & paſſum debito modo materiali vniri, vt ſicut actio materialis corporea in corpore recipiatur; ita ad hoc, vt recipiatur operatio eleuata ſuper ordinem corporeum merum, debent obiectum, & recipiens potentia eſſe in ſuo ordine proportionata.

Ideò cuncta obiecta, quæ non ſunt intimè vnita, & proportionata potentiæ, egent ſpecie repræſentatiua. Omnia igitur obiecta (exceptâ Diuinâ eſſentiâ, quæ ex immenſitate eſt omnibus præſens, & ſubſtantia Angelica, quæ eſt ipſi præſens; ſimiliter & humana extra corpus non habens neceſſitatem ſenſuum, & poſſunt videri ſine ſpecie) indigent ſpecie ad ſuî cognitionem extra hautiendam.

QVÆSTIO II.

Quodnam ſit Organum Gvstvs

Organvm hoc deſcripſi *Tractatu* 8. *diſp.* 4. *quæſtione* 33.

97 E Cerebro deriuantur duo nerui ad linguam, ac per eam diramati in ramuſculos illam circumeunt: ipſa verò nouem muſculis intexta eſt. Per hos igitur ramulos neruorum, extenſum eſſe organum guſtus, docet Ariſt. *lib.* 1. *de hiſt animalium, cap.* 11. & *lib.* 2. *de partibus animalium*, *cap.* 12. Galenus, *lib. de partium vſu*, *cap.* 2. Veſſalius *lib.* 2. *cap.* 19. Auicen. *lib.* 2. *de animalibus*, *cap.* 12. Valeſius *libro* 2. *Contro*u. *cap.* 24. Plinius *lib.* 11. *cap.* 35. Lactantius *lib. de Opificio Dei*, *cap.* 10. *Comen.* 1. *Collect. cap.* 3. Albert. *in p.* 2. *ſumma de Homine, quæſt.* 2. *de Guſtu*, citans Gregorium Nyſſ. Toletus, Collegium, & cæteri omnes Interpretes Ariſtotelis, *ad cap.* 10. *ſecundi de anima.* Imò D. Auguſtinus *ſermone* 2. *de verbis Domini*, Damaſc. 2. *de fide, cap.* 18. D. Nemeſ. *lib. de natura hominis*, *cap.* 9. Hæc eſt ſententia D. Bonauenturæ, 3. *part. Centiloq. ſect.* 21. vbi etiam ad Palatum extendit organum. Ratio eius eſt, quia nerui à Cerebro deſcendentes ad linguam, etiam palatum repentes peruadunt: Idem ſentiunt etiam ſupra allegati Doctores, ob rationem D. Bonauenturæ, quam aſſumit etiam Ruuius 2. *de anima, cap.* 6. *quæſt.* 2. *num.* 14. Maſtrius, & Bellutus, *diſp.* 3. *n.* 118. Bartholinus *in Anat. libro* 3. *cap.* 13. qui id probat ex Columbo, quia his neruis obſtructis, vel ad linguam non pertingentibus, Guſtus deperditur.

Medivm huius organi obiectum deferens, ait D. Bonauent. *loco citato*, eſſe humorem ſaliualem, qui, per partes ſpongioſas linguæ, defert ad neruos ſapores: Imò & carnem ipſam ſpongioſam, eſſe medium internum, aſſerit idem S. Doctor, *libro* 2. *Compend. cap.* 35.

QVÆSTIO III.

An Gvstvs *differat à* Tactv.

Aliqvi poſuere, Tactum, & Guſtum, non differre, niſi quatenus Guſtus eſt viuacior Tactus: Ita Venetus 2. *de anima*, *cap.* 10. Ægidius *ad text.* 103. 98

Assero tamen, differre: Ita Ariſtot. 2. *de anima, capite* 10. & *libro* 3. *capite* 1. & *libro* 3. *de hiſt. animalium, cap.* 8. & omnes eius Interpretes, ac D. Bonau. *locis* omnibus ſuprà *adductis*.

Probatvr à D. Bonau. 3. *part. Centil. ſect.* 21. & 1. *lib. Compend. Theol. cap.* 35. & *in Itinerario mentis in Deum*, *cap.* 2. Potentiæ habentes diuerſa obiecta formalia, diuerſa media, diuerſa organa, diuerſoſque modos immutandi, procul dubio ſunt diſtinctæ; ſed Tactus, & Guſtus ſunt huiuſmodi: Ergo. Probatur Minor; nam obiectum Guſtus eſt Sapor; obiectum Tactus ſunt primæ qualitates tangibiles, & aliquæ ſecundæ, vt durities, mollities, &c. (excipe Saporem.) Immutat etiam diuerſo modo; nam qualitates tangibiles immutant linguam, non emittendo ſaporem, vt cùm lingua calefit, frigefit, exſiccatur, &c. at verò ſapor immutat Guſtum; medium etiam diuerſum eſt; nam medium Guſtus eſt etiam humor ſaliualis, qui non inſeruit propriè ad Tactum. Organa etiam ſunt, vt patet, diuerſa.

Licet autem in lingua ſit etiam ſenſus Tactus, non tamen ideò ſunt vnum organum; probatur, quia etiam in Oculo, Aure, Naribus, eſt ſenſus tactus. Deinde, quia obiecta, in hoc organo percepta diſtincta, oſtendunt organum illud, licet vnum materialiter, eſſe duo formaliter; nam lingua ſentiet alteratione tactus aliqua, quæ non ſentit alteratione Guſtus, vt ſi bibat aquam puram elementarem: ergo adhuc in parte illa, ſenſatio Guſtus, & Tactus, ſunt diuerſæ, cùm ſint ſeparabiles. Hoc argumento nititur Ruuius, 2. *de anima*, *cap.* 10. *tractatu de ſenſu Guſtus, quæſt.* 3. Suarez, *lib.* 3. *capite* 28. *num.* 3. 99

Reprobat autem Suarez *cap.* 27. *num.* 5. & 6 differentiam ſenſuum allatam à D. Bonauent. ratione medij; eò quòd Guſtus, & Tactus habent medium intrinſecum: cæteri verò ſenſus extrinſecum.

Argvit

Arguit autem contra; quia, non neceſſariò, hi duo Senſus per medium intrinſecum mutantur; imò etiam ſine medio; nec cæteri per medium extrinſecum.

Respondetur, iam ex dictis ſuprà, præcipuè *in cap.* 1. *diſp.quæſt.* 3. patere, quomodo neceſſaria ſint media ſenſibus; & quidem cutis non ſentit calorem, vt ſupponit Suarez, ſed nerui per cutem, nec diſtantem ſentit; nec immutatur per aërem: Similiter, & vapor odoroſus; licet peruadat ad odoratum, defertur tamen per aërem, nec aliter perruaderet; aer verò defert etiam ſpecies, vt notat D. Bonauentura, *locis* omnibus *adductis* ſuprà: Similiter ſonus defertur per aërem, nec ſatis probat Suarez, deferri immediate vſque ad organum; at eſto materialiter tantum tangat organum, tamen ſpecies emittit per aërem deferentem: Similiter etiam ſapor defertur ſanè per humorem ſaliualem ad ſenſorium; habet enim organum guſtus, medium extrinſecum, & intrinſecum. Per medium extrinſecum differt a Tactu; per intrinſecum à cæteris.

100 Adde, non ita differre, vt neceſſaria ſint media extrinſeca odoratui, viſui, & auditui, & non emittant ſpecies, niſi remotè: puto enim, vndique emittere ſpecies, quia talis ſunt naturæ: Sunt enim obiecta propria ſenſuum; ſed differentia in hoc ſita eſt, vt hi vtantur medi s extrinſecis. Guſtus verò, externo, & interno; & Tactus interno. Quod verò etiam Viſus, & Auditus per medium intrinſecum ſentiant, non probatur à Suarez.

Exponit autem ipſe proloquium illud. Senſibile ſupra ſenſum, non facit ſenſationem, hoc modo, quia ſenſibile non eſt aptum inhærere ſenſui, & ſentiri; nam ſonus in aëre ſtat; ſapor in corpore, mixto ſuæ temperiei, &c. Hæc tamen expoſitio inepta, & ridicula videtur, non enim dicit Ariſt. 2. *de Anima, text.* 75. 98. & 116. Senſibile accidens, inhærens organo, tanquam in ſubiecto, *non facere, &c.* ſed *ſupra ſenſum poſitum*, ideſt contiguum, vt dixi *cap.* 1. *diſput. quæſt. vlt.* Vel axiomata potius negare ſatius erit, quàm ad ſenſus tam remotos, ac peregrinos ea rapere.

An verò ſenſus Tactûs ſentiat tantùm organi excellentias, dicam *cap.* 6. *quæſt.* 3.

DE SENSV TACTVS.

CAPVT VI DISPVTATIONIS.

QVÆSTIO I.

De Obiecto Tactvs.

101 Tactvs eſt Senſus cognoſcitiuus qualitatum primarum, & aliarum ſecundarum reſultantium tangibilium: Suppono autem, non poſſe tangi, niſi corpus. Vnde Chriſtus, Luc. vlt. *Palpate, & videte; quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet*: Ita Diuus Bonauentura, ad eum locum *Lucæ.* Tactus a em eſt duplex, Phyſicus, & Mathematicus, de quo D. Bonauentura *in* 1. *diſtinctione* 33. *artic.* 2. *quæſtione* 2. *ad* 5. Sphœra tangit planum in puncto, & quidem Tactus experimentalis Mathematicus eſt cum Phyſico coniunctus.

Obiectvm igitur Tactus, ſunt qualitates tangibiles, vt docet Ariſtoteles 2. *de Anima, cap.* 11. Hæ qualitates ſunt Calidum, Frigidum, Humidum, Siccum, Rarum, & Denſum, Leue, & Graue, Aſperum, & Lene; vt notat D. Bonau. 3. *part. Centiloq. ſect.* 21.

QVÆSTIO II.

An Tactvs immutetur à ſuo Obiecto.

Prima opinio aſtruit, Senſum Tactus, ſolâ mutatione reali mutari, non autem intentionali: Ita Toletus 3. *de Anima, quæſtione* 2. Valeſ. *lib.* 2. *Controu. cap. penult.* Hurtad. *diſputatione* 12. *ſectione* 1. Arriaga *diſput.* 4. *ſect.* 1. *ſubſect.* 5.

Secvnda opinio eſt, immutari etiam intentionaliter, & realiter: Ita omnes ferè Recentiores, quos adducit Ruuius, 2. *de Anima, capite* 11. *quæſtione* 3. 102

Tertia opinio eſt, immutari intentionaliter tantùm: Ita Diuus Bonauentura, *de Reductione artium ad Theologiam*, & *in* 4. *diſtinctione* 49. *part.* 2. *art.* 3. *quæſt.* 1. *in corpore*, & *in Itinerario mentis, cap.* 2. & *ſerm.* 11. *Hexaëmer.* & 3. *part. Centil. ſectione* 21. D. Thomas *in* 4. *diſtinctione* 44. *quæſtione* 2. *art.* 1. *quæſtiuncula* 3. & *p. p. quæſtione* 78. *articulo* 13. Conſentiunt Thomiſtæ. Scotus 4. *diſtinctione* 44. *quæſtione* 3. Colleg. 2. *de Anima, capite* 11. *quæſtione* 2. *articulo* 2. Suarez, *libro* 3. *cap.* 26. *num.* 5. Maſtrius *diſp.* 5. *n.* 214. Ruuius, *loco citato, num.* 33. & *ſequentibus*, vbi tamen immutationem naturalem, tanquam conditionem neceſſariam, prærequirit; hanc verò non eſſe alterationem naturalem organi; ſed realem contactum obiecti tangibilis; nam ſpecies ſubitò, ac obiectum tangit ſenſorium, emittitur ad alterandum intentionaliter: Alteratio verò naturalis, puta calefactio, in aliqua mora ſequenti, ſucceſſiuè fit; hæc tamen non eſt ſenſatio: Imò Toletus docet, hanc immutationem eſſe per accidens ſenſationi.

Assero primò, neceſſariam eſſe immutationem per ſpeciem intentionalem ad Senſum Tactus. 103

Probatvr à Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſt.* 8. *part.* 1. *art.* 3. *quæſt.* 1. *ad* 4. ex Ariſtotele, 2. *de Anima, text.* 121. vbi ait: *Oportet autem vniuerſaliter de omni ſenſu accipere, quod ſenſus eſt id, quod eſt ſuſceptiuum formarum ſine materia, vt cera annuli, ſine ferro, & auro, recipit ſignum: ſimiliter autem, & ſenſus vniuſcuiuſque.* Idem habet *text.* 123. & 124.

Probatvr ſecundò à D. Bonauentura *ibidem*, ratione, quà vtitur Ruuius hìc, *num.* 30. & *capite*, 10. *ſecundi de Anima, quæſt.* 1. *num.* 17. vt obiectum ſentiatur, debent eſſe præſens intimè ipſi potentiæ ſecundùm modum illius: ſed obiectum materiale non eſt ſatis præſens ſecundùm modum potentiæ, ſeu modo proportionato ipſi potentiæ: Ergo. Maior patet ex dictis *cap.* 5. *quæſt.* 1. & *cap.* 4. *diſput. quæſtione ſecunda.* Minor probatur ibi; quia obiectum eſt omninò corporeum; potentia verò eſt ſpiritualis, & ideò nec calefit, nec frigeſit, &c.

Idem

Idem habet Sanctus Bonauentura *libro 2. Compendij Theologiæ, cap. 35.*

Respondet Arriaga *diſp. 4. ſect. 1. ſubſect. 5.* & Maſtr. *n.* 172. eſſe mera verborum terriculamenta: Si enim obiectum producit ſpecies ſpiritualiores ſe; cur non etiam ſenſationem valeat producere?

104 Enim verò diſparitas eſt luce clarior: nam, quia obiectum debet coniungi ſenſui, habet virtutem producendi ſpecies, vt poſſit ei proportionari, cùm alioqui nequeat; cùm ſit nimis materiale: ex quo eruitur, vere ita eſſe; alioqui Deus, & natura fruſtra concurrerent ad omnium ſenſuum ſpecies producendas, vt diſſerit Sanctus Doctor *ſerm. 11. Hexaëmer.* & *Itinerario mentis, cap. 2.* Producit autem ens diminutum: At ſenſatio ſe tenet ex parte ſentientis per cognitionem, quam obiectum eatenus poteſt, vt inſtrumentum, ad ſummum, cauſare, quatenus intentionaliter vnitur formali vnione cum potentia, penes quam eſt cognitio, & quacum debet facere vnum formale proportionatum, vt docet Ariſtoteles *3. de Anima, text. 37.* & cum eo S. Doct. *2. diſtinctione 7. part. 2. art. 1. quæſt. 3. ad argument.* Ideò, cum potentia eleuetur ſuper eſſe merè corporeum, habet, vt ſuſcipiat formas ſine materia, vt notat S. Doct. *in 2. diſtinctione 8. parte 1. art. 3. quæſt. 2. ad argum.* cum Ariſtotele *2. de Anima, text. 62.* & omnibus ſapientibus; hæc autem potentia receptiua eſſet fruſtrà, ſi poſſet obiectum ſentire, vt ſtat corporeo modo phyſico; Et è contrà conuincitur, non poſſe ſic vniri ob eandem rationem: Igitur cùm nequeat ſic vniri formaliter, debet producere ſpeciem intentionalem, quam, etſi poſſit gignere; non tamen ſequitur, poſſe ſine ea vniri, aut operatione ſolâ producere ſenſationes, quia debet concurrere, vt forma vnita; At forma exhibet ſe per id, quod eſt extrinſecè, vt patet in vnione materiæ, & formæ; Ex obiecto autem, ac intelligente fit vnum, ſicut ex materia, & forma. Idem dic de ſentiente cum ſuo obiecto: Itaque nequit in ſuo eſſe merè phyſico ſenſationem cauſare.

Hæc non ſunt nuda vocabula, ſed doctrinæ à ſapientibus iuratæ.

Hinc probatur tertiò è D. Bonauentura, *lib. 2. Comp. cit.* ſuppoſitis duobus principiis, traditis ab Ariſt. *2. de Anim. cap. 6.* Alterum eſt: Omnis ſenſus eſt potentia paſſiua patiens ab obiecto paſſione perfectiua intentionali. Alterum eſt: potentia prius quàm ſentiat, eſt diſſimilis obiecto, vt autem ſentiat, debet aſſimilari obiecto; aſſimilatio verò fit per aliquam formam. Hæc non poteſt eſſe forma, naturali in ſtatu poſita, quia improportionata: Ergo aſſimilandum eſt obiectum per formam eiuſdem ordinis intentionalem: Sic vrgent & Ruuius *numero* 30. & Suarez *cap. 26. num. 5.*

Respondet Maſtrius negans, potentias aliquid pati, & recipere ab obiectis: Sed hoc eſt Solem negare, imò ſe ipſum, relatum à me *diſputatione 4. quæſt. 7.*

105 Assero ſecundò, Senſum Tactus non immutari realiter: Quamuis autem tangibile accedat ad membrum, quod eſt caro, vt docet D. Bonauent. *3. part. Centil. ſect. 21.* attamen per hoc, quod eſt medium internum, vt dicam *quæſt. 4.* defertur ſpecies ad ſenſorium, quod eſt Neruus.

Obicies primò. Vnio obiecti, cum potentia per ſpeciem intentionalem ſufficit, vt per eam concurrat cum potentia ad ſui ſenſationem; Sed perfectiùs vnitur color, exiſtens in igne ei approximato, per alium calorem ſibi ſimilem productum in organo, cùm iſte longè ſit perfectior ſpecie: Ergo ſentitur per illam.

Respondet Ruuius *loc. cit. num. 39.* ſufficere ſpeciem obiecti vnitam cum potentia, quæ, quia eſt imago intentionalis obiecti, vnit potentiam cum obiecto, modo intentionali, redditque eam ſimilem obiecto in eſſe intentionali; ad hoc autem, (quod ſanè eſt neceſſarium ad ſenſationem,) non eſt apta res merè corporea, quippè improportionata. Hæc reſponſio eruta eſt ex D. Bonau. *locis adductis hic,* & *diſp. 4. cap. vlt. quæſt. 7.*

Obicies ſecundò. Si aliquod animal, Diuinâ virtute, poneretur propè Solem, ſentiret calorem Solis, non quidem in Sole; ſed in ſe productum: Vnde ſuperflua erit ſpecies. Imò, ſi Deus impediret quamcunque productionem ſpeciei intentionalis, tamen animal illud calefieret.

Respondetur, tunc animal primò calefiendum, velut lignum, inſenſibiliter; quia non eſſet proportionatum potentiæ: Sed calor ille innatâ virtute produceret ſpeciem, per quam ſentiretur, niſi eſſet impeditus. Hæc reſponſio ex doctrina S. Bonauenturæ, *locis adductis* eruta eſt; & ex *4. ſent. diſtinctione 44. quæſtione vltima, in corpore, & ad argumenta.*

Obicit ſibi tertiò Ruuius *num. 42.* argumentum à ſe (ait) excogitatum. Quò magis alteratur organum; qualitas magis, aut melius ſentitur ratione intentionali: Ergo ſequitur, quòd perfectior qualitas, producit perfectiorem ſpeciem, exprimentem illam intenſiorem alterationem. Cum igitur perfectior calefactio ad perfectiorem calefactionem intentionaliter ſentiendam conducat; ſequitur, quòd calefactio ſimpliciter, ad ſentiendum calefactionem ſimpliciter intentionaliter requiratur. 106

Respondetur ex D. Bonauentura *in 4. loco mox allegato.* Actionem naturalem, quâ ignis calefacit, eſſe omninò diuerſam ab actione animali, quâ ſenſu percipitur; & quidem actio naturalis calefactionis eſt per contrarietatem expellendo frigus ex organo, quod ſucceſſiuè, expellitur; Actio verò animalis per ſpeciem intentionalem, non producitur à naturali, ſed ab obiecto materialiter offerente ſpeciem à ſe productam; ab anima verò ſe ipſa mouetur; vnde ſequitur, nec perfici ſenſationem ad intenſionem caloris. Dolor verò maior propter ſolam maiorem calefactionem ſentitur, quia intenſio maiorem cauſat diſtemperiem Organi. Idem reſpondet Ruuius, *num. 42.*

QVÆSTIO III.

An ſentiantur ſoli exceſſus Obiecti: an etiam gradus æquales internis.

Qvæstio eſt: An ſi obiectum, putà ſaxum, ſit æquè calidum, ac manus, ſentiretur calor eius. Aliqui enim aſſerunt, qualitates ſentiri in quouis gradu. 107

Alii concedunt, ſentiri ſolùm exceſſus: Ita Buridanus, ac Recentiores. D. Bonau. *loco afferendo,* videtur annuere, actione intentionali, ſimile agere in tactum ſimilem in gradu.

Tertia opinio media eſt, primarum ſolùm qualitatum

qualitatum ſentiri gradus excedentes: Sic Murcia 2. *de Anima, diſp.* 10. *quæſt.* 2. Auerſa *quæſt.* 54. *ſec.* 14. ſubſcribunt Maſtrius, & Bellutus, *d.ſp.* 5. *num.* 203. Adducunt, aliarum qualitatum ſentiri omnem gradum, ſiue intenſiorem, ſiue remiſſiorem: Et quoad priorem partem eſt ſententia Scoti, *quæſt.* 15. *de Anima, ad primum principale:* Et Ariſtotelis 2. *de Anima*, *textu* 118. & Interpretum. Ita Diuus Bonauent. innuit, *ſerm.* 2. *D. Laurentij,* non ſentiri primas qualitates remiſſiores.

Assero, vt probabile, Qualitatum primarum ſolos ſentiri exceſſus.

Probatvr ratione Ariſtotelis. Omne recipiens debet eſſe denudatum naturâ recepti; nam *intus exiſtens prohibet extraneum.*

Probatvr verò experientia: Manu enim calida intensè non percipimus calorem aquæ tepidæ, ſed potiùs frigus ſuperans calorem eiuſdem.

Probabile aſſero ſecundò; In aliis qualitatibus ſentiri etiam remiſſiores.

108 Probatvr; nam minorem mollitiem ſentimus, quam ſit in manu tangente, minorem grauitatem, &c.

Respondent Complutenſes, minorem mollitiem ſentiri ſolùm per accidens, quatenus ſentimus maiorem duritiem, ſicuti de calore remiſſo dixiſtis; quia ſentitur maior frigus.

Contra; Nam ſi duos digitos confrices, ſenties æqualem in vtroque mollitiem; ergo poteſt ſentiri etiam remiſſior. Addit Ful. 3. *Phyſ. cap.* 5. *art.* 4. ſentiri æqualem calorem.

Probatvr à Maſtrio, quia maior mollities; non impedit, quin obiectum minùs molle, emittere queat ſpecies, quia emiſſio ſpecierum eſt æquiuoca, non vniuoca; at agens æquiuocum agere poteſt in ſimile, ſi ſubiectum eſt capax. Id niti videtur Seraphico *in* 4. *diſt.* 44. *quæſt. vlt. ad primum*, vbi eandem affert rationem; ſed in genere quod ſimile poteſt ad tactum mittere ſpecies, vt dixi, *tract.* 5. *diſp.* 17. *quæſt.* 3.

Contra Maſtrium ergo ſic inſiſto ad hominem, ratione Sancti Bonauent. Agens æquiuocum poteſt actionem habere in ſimile capax: Sed omnes qualitates, etiam primæ, intentionali actione in Tactum capacem agunt æquiuocè: Ergo agere valent in Tactum ſimilem, ſecundùm qualitates omnes. Totum eſt Maſtrij.

Neqve diluetur dicendo, rationem eſſe diuerſam; quia primæ qualitates non percipiuntur, niſi præuia naturali alteratione; vnde negandum eſt, eſſe capacem.

Contra, quia impreſſio præuia Phyſica requiritur ratione materialitatis tactus: Ergo vel in omni eius obiecto præexigitur, vel in nullo.

Enim verò quia Sanctus Doctor, ſi penitiùs inſpiciatur *loc. cit.* loquitur hoc ſenſu, poſſe qualitates, putà calorem, agere intentionaliter in obiectum non contrarium, etiamſi diſſimile, putà calorem ignis, in ſpiritum, qui non ſunt contrarij, cùm ſub eodem genere non diſtent ſummè; Ideò omnia in probabilitate expreſſa relinquo.

QVÆSTIO IV.

Quodnam ſit Organum Tactvs.

Qvæstio non vrget de partibus inſenſitiuis, vt ſunt oſſa. 109

Omitto opinionem Themiſtij *in ſua Paraphraſi, cap.* 39. *&* 40. Simplicij *in textu* 116. ponentium organum tactus ſolùm in corde, eò quòd Ariſtoteles, *lib. de Senſu, & Senſibili, cap.* 2. & *lib.* 2. *de partibus Animalium, text.* 10. ſenſum Tactus, imò & Guſtus, docet, ſedem habere in Corde.

Prima opinio ponit Senſorium Tactus in quibuſdam neruis per totum corpus, ad modum retis diffuſis; medium verò carnem. Ita Commentator 2. *de Anima, com.* 16. Galenus, *primo, de vſu partium, cap.* 16. Fernelius, *de facultate Animæ, cap.* 6. Veſſal. *lib.* 6. *cap.* 17. Albert. 2. *de Anima, art.* 3. *cap.* 31. Ægidius, *ad text.* 108. Bannes, *p.p. quæſtione* 78. *art.* 3. *ad* 2. *de Tactu.* Complutenſes; *diſp.* 14. *quæſt.* 4. Ioan. de S. Thoma *quæſt.* 5. *art.* 6. & alij: Eandem videtur ſequi Scotus *de Anima, quæſt.* 2. *&* 28. vbi Cauellus, *in adnot.* & Regentes Pariſienſes 2. *de Anima, quæſt.* 2. *& quæſt.* 4. *collater.* D. Thom. *de Anima, Lec.* 2.

Secvnda ſententia eſt, etiam Carnem, & Cutem eſſe ſenſorium Tactus. Ita Auer. *lib. de Senſu, & Senſibili, cap.* 2. *& lib.* 2. *collect. cap.* 8. *&* 13. Alex. 2. *de Anima, cap. de Tactu.* Prouenzal; *part.* 2. *de Senſibus, cap.* 51. Philoponus ad *text.* 116. Auicen. 6. *naturalium, part.* 2. *cap.* 3. Fernelius, *lib.* 5. Phyſiol. *cap.* 3. Simon Portius, *lib. de dolore, cap.* 10. Tolet. 2. *de Anima, quæſt.* 3. Colleg. 2. *de Anima, cap.* 11. *quæſtione* 1. *art.* 1. D. Thom. *Opuſc.* 43. *cap.* 3. Suar. 3. *de Anima, cap.* 27. Ruuius, & Dandinus 2. *de Anima, cap.* 5. Euſtachius, 3. *part. tract.* 3. *diſp.* 2. *quæſt.* 20. Auerſa, *quæſt.* 54. *ſec.* 13. Hurtad. *diſp.* 17. *ſec.* 3. Arriaga, *diſp.* 5. *ſec.* 1. *ſubſec.* 5. Ful. 3. *part. cap.* 5. *artic.* 4. Motiſan. *diſp.* 2. *quæſt.* 13. Maſtrius, & Bellutus; *d.ſp.* 5. *num.* 186. ſubſcribit Sanctus Bonauentura; 3. *part. Centil. ſec.* 21. & *in* 2. *diſt.* 8. *part.* 1. *quæſt. vlt.* Et *lib.* 2. *Compend. Theol. quæſt.* 33. & 3. *part. ſtimuli Diuini amoris, cap.* 14. & *in Meditationibus Chriſti, cap.* 76. vbi carni Chriſti dolorem adſcribit ſenſibilem. Hæc Sententia fundatur experimentis; nam dolorem ſentimus in carne inciſa, & ne dicant ſenſationem fieri in neruis propinquis. Contra eſt; nam ſentitur dolor in Corde, & Hepate, Pulmone, Pericranio, & ſimilibus, in quibus non ſunt nerui, iuxta communem Anatomicorum ſententiam. 110

Assero, Neruos eſſe præcipuam ſedem ſenſus Tactus.

Probatvr experimento; nam ibi terribilis dolor ſentitur, & voluptas. Ideò in carne neruoſa maximè ſentitur.

Assero ſecundò, Carnem eſſe medium Tactus; videtur probabile.

Probatvr à Dino Bonauentura *locis adductis*, præcipuè *in Compend. Theolog.* ex Ariſtotele 2. *de Anima, cap.* 11. Senſibile ſupra ſenſum non ſentitur; ſed poſito tangibili ſupra carnem, ſentitur; Ergo non eſt organum Tactus; ſed medium. Maior vniuerſalis probata eſt, *cap. primo huius diſput. quæſt.* 3. Minor patet. 111

Asserò

Asserō tertiò: Probabile eſt, etiam carnem eſſe organum Tactus, ne dum medium.

Probatvr à Doctoribus hic, Argumento experimentali, quo vtitur Diuus Bonauentura *locis* ſuprà *adductis*; quia ſi Caro pungatur, vel laceretur, ſentitur dolor, vt ſuprà dixi.

Respondent, Carnem ſentire, ratione neruorum, quibus adnectitur.

Instat Ruuius, *num.* 7. quia aliquæ partes ſentiunt dolorem, quæ non intexuntur neruis, vt Cor, & cætera ſuprà relata.

112 Respóndent, Cor fibris neruoſis compaginari.

Imò vrgent, ſi poſſet ſentiri tangibile immediatè, poſſent ſentiri qualitates inhærentes ipſi organo; ſed hoc eſt contra experientiam; alioquin, cùm ſenſorium ſemper habeat aliquos gradus primarum qualitatum, eſſemus in continua ſenſatione Tactus, vt infert ipſe Ruuius *3. de Anima, cap.* 11. *de ſenſu Tactus, quæſt.* 3. *art.* 64.

Dices S. Bonauent. *in* 3. *diſt.* 13. *dub.* 1. docet, ſenſum Tactus in vnione obiecti ad potentiam conſiſtere; non loquitur autem de vnione intentionali, vt patet in littera. Sanè enim & aliis ſenſibus hoc commune eſt; & in hoc, ipſum Tactum ab aliis diſtinguit.

Non requiritur ſanè medium externum, putà Aër, vel Aqua, contra Auerroëm 2. *de Anima, com.* 123. Ægid. *ibidem*; ſed neque internum ex Diuo Bonauentura; ſed quandoque per accidens interuenit. Ità ſentiunt communiter alij, præcipuè Scotus, *quæſt.* 3. *de Anima*, & 8. *Methaph. quæſtione tertia.*

Qvod non requiratur medium externum, probatur: Nam Aër, & quodcumque corpus fluidum immediatè nos tangit, & ſentitur calor Aëris, & Aquæ, immediatè tangentium, ſi valdè calidi; vel frigidi ſint.

Qvod neque requiratur medium internum, nempè Caro, probatur; Quia in ea ſentitur immediatè dolor, vt dixi.

113 Oritvr verò quæſtio; An qualitas, quæ Tactu ſentitur, ſit in organo, vel in obiecto tangibili. Aliqui volunt, ſolam qualitatem in organo percipi à Tactu.

Alii docent, ſolam qualitatem obiecti ſentiri, non autem Organi.

Ita Ioan. de Sancto Thoma, *quæſt.* 7. *artic.* 7. Suarez, *lib.* 3. *de Anima, cap.* 26. Ruuius, *tract. de Tactu, quæſt.* 5.

Alii docent, vtramque percipi: Sed & hi diuiſi ſunt; nam Auerſa, *quæſt.* 54. *ſec.* 15. loquendo de primis qualitatibus actiuis (Nam de ſecundis omnes concedunt, percipi eas ſolùm, quæ ſunt in obiecto) admittit, qualitatem obiecti ſimpliciter ſentiri; diſtingnit tamen de qualitatibus Organi; nam ſi ſunt in temperamento connaturali, aſſerit non percipi; ſi verò excedunt; tunc ait cognoſci. Cauellus ſuprà, *quæſt.* 3. *de Anima*, & Complut. *diſp.* 14. *quæſt.* 1. aiunt, qualitates organi non percipi ab ea parte, in qua reperiuntur, ſed à parte propinqua.

114 Toletvs 3. *de Anima, quæſt.* 2. Valeſ. *lib.* 2. *Controu. Medic. cap. penult.* ſuſtinent, qualitatem Obiecti percipi dependenter à qualitate Organi; vt hæc poſſit ſiue illa cognoſci; non tamen è contra.

Mastrivs, & Bellutus, *diſp.* 5. *num.* 200. docent, qualitatem obiecti per ſe percipi à Tactu, non per qualitatem organi. De hoc tamen eſſe dubium; an percipiatur. Primam partem aſſerit etiam Scotus, 3. *diſt.* 15. *art.* 1. & *in* 4.

Qvod ſentiatur qualitas in obiecto, probatur: Si manum frigidiſſimam approximes igni, ſentitur dolor vehemens ob calorem extra; nam calor in organo eſt paruus: Similiter, dum manum propè ignem tenemus, percipitur maximus calor, qui ampliùs non ſentitur, amoto igne; Et tamen calor in manu productus ſtatim, amoto igne, euaneſcit, quod indicat calorem illum manui fuiſſe inflictum.

Qvod verò probabile ſit, non ſentiri qualitates organi, probatur, quia neque in aliis ſenſibus, ſentitur qualitas Organi: Sic Lingua non percipit proprium ſaporem, neque etiam Tactus ſentiet propriam duritiem, aut mollitiem; alioquin eſſemus ſemper in continua ſenſatione Tactus; Ex fine id etiam colligitur: Natura enim ſenſum Tactus dedit, vt noxia fugiamus, & conuenientia ſequamur; quare videtur ordinatus ad ſolas externas qualitates euitabiles ſentiendas.

In contrarium eſt tamen, quia febricitantes ſentiunt calorem, per membra diffuſum, & qui ſtat propè Solem, ſentit vehementem calorem; non Solis, quia caret calore formali: Ergò in ſeipſo exiſtentem. Adde, ſi ignis non produceret calorem in manu vicina, non ſentiretur; at verè experimur calefieri, & amoto igne, conſeruari calorem: Hæc oppoſitam ſententiam reddunt probabilem. 115

Attamen dico, ea non conuincere, nam calor febrilis extraneus, eſt in humoribus ardens, accendens Cor. Calor à Sole accenſus eſt in aëre, radiorum reflexione. Melior ratio eſt, quia calor educitur de potentia materiæ in paſſo ab agente; non enim tranſmigrat calor agentis in paſſum calefactum.

DISPVTATIO VI.

DE SENSIBVS INTERNIS.

Postqvam Senſus externi, res materiales ſufficienter per varios organorum meatus colauerint, & craſſioribus qualitatibus (quantum licuit) exuerint, puriores ſpecies in Senſus internos ad ſpiritualiùs agendum confluunt.

Incipimvs itaque hic cum Ariſtotele 3. *de Anima, cap.* 3. agere de Senſibus internis: Hos dari oſtendi *diſput.* 4. *cap.* 1. *quæſtione* 7. Nam bruta operantur è notitia etiam Obiectorum anteà perceptorum: At Senſus externi, obiecta tantùm præſentia reſpiciunt. Hæc identidem refricabo.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

Quot ſint SENSVS *Interni.*

1 PRIMA opinio vnicum tantùm Senſum aſſerit, quem ex variis operationibus variè denominari dicunt, Senſum ſcil. communem, Phantaſiam, &c. Ita Alex. 2. *part. quæſt.* 7. *in* 2. Ruuius 3. *de Anima, cap.* 3. *quæſt.* 1. Suar. 3. *de Anima, cap.* 30. Euſtach. 3. *part. tract.* 3. *diſp.* 3. Tartaretus 2. *de Anima, diſp.* 2. Cauellus ſuprà, *quæſtione* 9. *de Anima*, Maſtrius, & Bellutus, *diſp.* 5. *num.* 294. qui addunt etiam Hurtadum, *diſp.* 17. *ſec.* 7. Dandulum, Ful. 3. *Phyſ. c.* 6. Gueuarium, Philaltæum..... Auerſ. *q.* 55. *ſec.* 3. Arriagam *diſp.* 5. *ſect.* 4. Meriner. *diſp.* 2. *quæſt.* 2. *in tertium de anima*, Villauerd. *cap.* 7. *q.* 9.

SECVNDA Sententia ponit quinque Senſus Internos: Senſum Communem, Imaginationem, Phantaſiam, Æſtimatiuam, & Memoriam. Ita Auicenna 6. *naturalium qq. quæſt.* 4. *cap.* 2. Albert. *in* 2. *de Anima, tract.* 4. *cap.* 7. & *lib.* 3. *tract.* 1. & *in ſumma de homine, tract. de Imaginatione*, Algazel. *in lib. de Anima, tract.* 4. *cap.* 4. Iandunus *quæſt.* 37. *eiuſdem libri*. Anton. Andr. 10. *Metaph. quæſt.* 5. Catharen. *quæſt.* 4. *art.* 3. Rabeſan. *diſputatione* 7. *quæſt.* 2.

TERTIA Sententia quatuor ſenſus ponit: Vnum conſtituentem Imaginatiuam, & Phantaſiam, cæteris cum priori ſententia datis. Ita Auerroës 3. *de Anima, com.* 6. D. Thom. *prima primæ, quæſt.* 78. *art.* 4. Caiet. Bannes, & alij Thomiſtæ; Ioan. de S. Thoma, *de Anima, quæſt.* 8. *art.* 1. Complut. *diſp.* 15. Regentes Pariſienſes 2. *de Anima, quæſtione* 3.

2 QVARTA Sententia tres ſenſus ponit internos, Senſum Communem, Æſtimatiuam, & Memoriam: Vult autem, Imaginatiuam, Phantaſiam, & ſenſum communem, eſſe eundem. Ita Galen. *lib. de differ. ſymptom. cap.* 3. Valeſ. *lib.* 2. *Controu. cap.* 22. & Piccolom. *de Senſu interiori, cap.* 7. D. Damaſcenus 2. *de Fide, cap.* 17. D. Gregor. Nyſſ. *lib.* 4. *de erroribus animæ, cap.* 6. & Fernel. *lib.* 5. *Phyſiol. c.* 4.

ALII ex Imaginatiua, Phantaſia, & Æſtimatiua, vnum ſtatuunt, cui addunt Senſum Communem, & Memoriam. Ita Tolet. 3. *de Anima, quæſt.* 6. Contaren. *de Anima, quæſt. de Senſibus internis*, Faber. *Theoremate* 100.

QVINTA Sententia duos conſtituit, Phantaſiam, & Senſum Communem Ita Fonſ. 8. *Methaph. cap.* 28. *quæſt.* 7. *ſec.* 4. Colleg. 3. *de Anima, cap.* 3. *quæſt.* 1. *art.* 3. Marcellus, Petrus Martinez. Foroliuien. Prouenzal. & alij apud Auerſam.

3 S. BONAVENTVRA, quem profectò ſequi intendo 3. *part. Centil. ſec.* 21. ex Anatomica diuiſione ſinuum Cerebri, tres diſtinguit Senſus internos.

PRIMVS eſt Imaginatio, quæ & Phantaſia dicitur, & Senſus communis. Dicitur Senſus communis, quatenùs ibi terminant ſenſus quinque externi tanquam lineæ in centro, ibique ligantur, atque adeò omnibus ſenſibus externis præſidet, ſenſationes, atque ſenſata eorum percipiens; & diſcernens inter ſenſatum per Viſum, & ſenſatum per Auditum, ac ſic de reliquis.

PROBATVR verò, diſtingui à Senſibus externis; quia diſcernens inter duo, debet vtrumque cognoſcere. At ſenſus externi id nequeunt, licèt Viſus, *verb. grat.* valeat diſcernere à colore, cùm libentiùs in vnum quàm in alium inſpiciat; nequit tamen diſcernere colorem ab odore, ſono, &c. Percipit verò tot obiecta varia, quia eſt potentia perfectior, & veluti fons quinque ſenſuum; nam ab eo deriuantur, & in eo terminantur, vt ait etiam Diuus Auguſtinus 12. *in Geneſ. ad loc. cit.* 26. Ita Diuus Bonauentura *locis citatis*, Suar. 3. *de Anima, cap.* 30. *num.* 3. Dicitur Imaginatio, quia repræſentat formas priùs receptas a particularibus ſenſibus, etiam in abſentia obiectorum; & hoc nos experimur, vt patet in dormientibus, atque etiam in vigilantibus, qui circa ea imaginantur, etiam non operante aliquo ſenſu externo: Dicitur etiam Phantaſia, quatenùs poteſt componere formas nouas, ſecundum ſimilitudinem eorum, quæ percipit per ſenſus externos, vt ex monte, & auro componimus montem aureum; & ex multis membris plurium animalium, vnam conſtituimus Chimæram: Hic ſenſus viget, ac reſidet in anteriori ſinu Cerebri.

SECVNDVS Senſus dicitur Æſtimatiua, quam 4
Sagacitatem, vel Prudentiam in Brutis nominamus circa appetenda proficua; & fugienda nociua. In quo mirabilia experimur circa irrationalia, vt in Vulpe cautiones; in Oue fugas; in omnibus aſtus: Hic ſenſus externa ſenſata nouâ ratione inſenſatâ percipit, vt dixi, *Diſputatione* 5. *capite vltimo*, *quæſtione* 15. & 16. Hic ſenſus in medio Cerebro erigitur: Vide Diuum Bonauenturam, *Opuſc. Declaratio termin. Theologiæ*, & *lib.* 2. *Comp. Theol. cap.* 38.

TERTIVS Senſus dicitur Memoria, quâ retinet Animal ſpecies perceptas. Huius virtute, Canis recordatur, ac refugit locum, vbi percuſſus eſt, Aſinus rupem, vbi cecidit, &c. Hic ſenſus in poſteriori ſede Cerebri habet domicilium. Hæc D. Bonauent. ibi.

LIBRO verò ſecundo *Compendij Theologicæ veritatis*, *cap.* 34. Diſtinguit quinque Senſus internos apprehenſiuos, Senſum communem, Imaginationem, Æſtimatiuam, Phantaſiam, & Memoriam.

Ex his Imaginatiuam, Æſtimatiuam, & Phantaſiam, notat percipere præcipuè ſingularia ſecundùm ſitum partium, lineamenta, & quantitatem.

ADDIT verò, has Potentias omnes ita ſe habere, vt quod vna apprehendit, alia retineat; & quæ eſt retentiua, requirit complexionem à dominio frigidam, & ſiccam; quæ verò recipit, humidam exigit.

PROBAT S. Doctor, Senſum communem diſtingui ab Imaginatiua; ſupponit autem, *cap.* 36. Senſum communem duo habere officia; alterum eſt iudicare ſenſationes ſenſuum externorum, vt diximus cum eo, *diſputatione* 4. *quæſt. vlt.* Alterum eſt, multa ſenſata comparare dicendo, vnum dulce, aliud dulcius eſſe. Deinde *cap.* 37. ſupponit, Imaginationem non apprehendere obiectum ſolum præſens, vt facit etiam Senſus communis; ſed etiam abſens. 5

HINC eruitur ab eo diſtinctio: Duæ virtutes, quarum altera eſt in abſtractione eleuatior, quàm altera, diſtinguitur ab illa: Sed Imaginatio eſt abſtractior Senſu communi; nam conſiderat res etiam abſentes: Ergo. Hac ratione vtitur etiam D. Thom. *loc. cit.* & alij primæ opinionis.

CONFIRMATVR: nam penes diuerſos ordines, & modos ſatis diſtinguuntur Potentiæ.

Secvndò probatur à Diuo Bonauentura hîc, *cap.* 36. in fine, *&* 37. ac *tertia parte Centil.* quia diuerſitas temperamentorum in organis, arguit diuerſitatem potentiarum; ſed pro ſenſu communi requiritur temperamentum oppoſitum organo Imaginatiuæ: Ergo. Minor probatur; nam Sinus Senſus communis eſt medulloſus, à prædominio humidus, & talis eſſe debet ad recipiendum: Organum verò Imaginationis, quæ eſt veluti theſaurus ſpecierum, etiam abſente obiecto, debet eſſe ſiccum: Ergo. Hac ratione vtitur etiam Diuus Thomas, *loco citato.*

6 Probat verò *cap.* 39., diſtingui Phantaſiam, atque Imaginatiuam ab Æſtimatiua. Supponit autem hîc, & *in* 2. *diſt.* 8. *part.* 2. *art.* 1. *quæſtione* 3. Phantaſiam dici græcè φανὸς prima apparitio, ab φῶς, quod eſt Lumen, ita dictum; quia facit, res apparere, omnia enim manifeſtantur in lumine: (Hæc enim ſenſibilia abſentia, facit diuerſis modis apparere per compoſitiones phantaſmatum) Tunc ſic: Maior virtus requiritur ad inſenſatam notitiam, è rebus diuerſis ſenſatis eliciendam, quàm ad ex ipſis merè ſenſatis ſenſatam cognitionem educendam; Sed Æſtimatiua percipit intentiones conuenientes, vel noxias, non ſenſatas per ſenſus: Ergo requiritur potentia perfectior ad has intentiones inſenſatas percipiendas, quod fit per Æſtimatiuam, quam ad ſenſatas cognitiones habendas, quod fit per Senſum communem, & Imaginatiuam.

Probatvr ſecundò: Longiùs ſe habet Æſtimatiua ab Imaginatiua, ac Senſu communi, quàm ſe habeat Intellectus practicus à ſpeculatiuo: Sed Intellectus practicus, & ſpeculatiuus differunt aliquo modo: Ergo, magis Æſtimatiua cæteris. Maior à Sancto Bonauentura probatur; quia Senſus communis ſolùm ſenſatas ſpecies haurit, eáſque Imaginatiua ſeruat: Ideò ad imaginationem ſolam non ſequuntur affectus deſiderij, fugæ, delectationis, triſtitiæ, &c. At Æſtimatiua, omnia hæc ſuſcitat, formando nouas ſpecies inſenſatas, quæ vtilia, & noxia; amicos, & inimicos diſcernant: Hæc porrò Intellectus practicus non ita diuerſa à ſpeculatiuo obtinet, cum ſola ſpecie ſpeculatiua extenſa ad opus tendat, eò minùs, quò in potentiis ſuperioribus colliguntur ſparſa in inferioribus.

7 Probatvr tertiò; quia exigit organum diuerſum, ſpiritibus plenum.

Capite trigeſimonono probat, Phantaſiam ab aliis diſtingui; nam maior virtus requiritur ad componendam e multis variis vnam ſpeciem, quam ad ſingulas accipiendas: Sed Phantaſia habet virtutem componendi Imagines cum Imaginibus, *verbi gratiâ*, album, & nigrum; caput Leonis, & collum Gruis, Pectus Equi, pedes Aquilæ, &c. Habet virtutem etiam componendi intentiones, ſeu ſpecies inſenſatas; vt, cùm Ouis apprehendit nato Agno præbenda vbera; & alienum repellendum; componit etiam imagines cum intentionibus; vt, cùm Ouis apprehendit formam Lupinam eſſe vitandam: Ergo, &c. Hinc deducit Sanctus Bonauentura ibi, ſummam cognitionem, quæ poſſit haberi per Animam ſenſitiuam, haberi à Phantaſia: Per hanc enim non modò ſcit præſentia, ſed præuidet in futurum: Per hanc Animalia conſtituunt ſibi Caſas, & de cibo prouident ad multum tempus: Per hanc Animalia diſcernunt.

Hanc facultatem à vulgo Cogitatiuam vocari, dicit Sanctus Bonauentura; ſed addit, verè Cogitatiuam eſſe facultatem rationis. Vide ibi multa in Sancto Bonauentura eximia, quæ retuli, *diſp.* 4. *quæſt.* 15.

Capite denique quadrageſimo oſtendit, memoriam à cæteris diſcerni; eſt enim Bibliotheca, in qua reſeruantur intentiones elicitæ per Æſtimatiuam, ſicut Imaginatiua conſeruat ſpecies à Senſu communi receptas.

Anima ſanè ob memoriam reuertitur per ſpecies ad ſenſibilia, quæ ſunt extra; ſic egreditur Canis ad reuidendum, ſeu recognoſcendum eum, à quo percuſſus fuit; Aſinus ad recognoſcendum locum, vbi cecidit; vt apprehendat, fugienda hæc, vt noxia; ſic & Ouis exit ad memorandum tale animal villoſum, oculis ſanguineis, cauda ampla, odore tali fœtidum, ſibi necem intentaſſe, & ad fugam impellitur. Ad hoc autem requiritur, vt ſpecies ſenſata à ſenſu communi ex particularibus accepta, ab Imaginatiua cuſtodita ſit; Et ſpecies inſenſata, indè formata ab Æſtimatiua, ſeruetur in memoria, quæ reuertitur ad indicendam appetitui fugam Lupi. 8

Advertit hinc Sanctus Doctor differentiam Imaginatiuæ, & memoriæ; nam vtraque ſanè ſpecies conſeruat; ſed illa ſenſatas; hæc inſenſatas.

Assignat etiam differentias inter Memoriam, & Reminiſcentiam. Prima eſt, quia Memoria diſcretè, & diſtinctè reuertitur ad præterita, componendo ſpecies inſenſatas, ſeu conuenientias; & inconuenientias cum Imaginibus præteritis diſtinctas. Reminiſcentia autem, ſiue Recordatio, mora per obliuionem reciſo, & intercepto, reuertitur, reſumendo notitiam ex comparatione loci, temporis, & aliorum; vndè veſtigia rei, ante cognitæ, ac oblitæ, recalcat, inquirens è pluribus memoratis notitiam: Vt ſi ego vadam Venetias in plateam Diui Marci; occurrit mihi, aliàs me vidiſſe homines, ibi colludentes; ſed oblitus ſingularia; quæro à me, qui homines? quo ſitu? quo loco? quo tempore? quas fecere actiones? &c. Hinc Reminiſcentia aliquid ſupponit in Memoria retentum de eo ludo; Si enim omninò oblitus eſſem, nequiret Reminiſcentia recordari illius facti. 9

Ex dictis, habes aliam differentiam Memoriæ, & Reminiſcentiæ: Nam Anima, vt oblita reſumat, reuertitur ad inueſtiganda multa reſeruata in Intellectu, ſeu Memoria intellectiua, eáque conſiderat, componendo, diuidendo, diſcurrendo, deducendo. Sic in caſu relato differit, non fuiſſe tales homines nobiles; quia mimicè veſtiti; non eruditos, quia ineptè locuti; non Senes, quia graciles ad ſaltus. Hinc arguit, fuiſſe Hiſtriones, &c.

Hinc colligit Sanctus Doctor, Reminiſcentiam in homine eſſe, non in brutis, in quibus tamen vrget memoria, quam in Cerebello ponit ſicciori, apto ad retinendum, inde enim non longè oriuntur nerui ſicci, &c.

Sicvt autem Reminiſcentia, eſt circa præterita; ita Cogitatiua circa præſenita ſenſibilia cum quadam rationis operatione.

Hæc è Seraphico eruere Moderni, inter quos Ruuius *tract. de Senſibus, quæſt.* 2. qui tamen, vt dixi, hæc concedit ſanè plura eſſe munera, ſed eiuſdem potentiæ. Idem agit Suarez, *Coll.* Tolet. & alij, *locis allegatis.*

In

10 In hoc tamen loco obſeruo à S. Doct. diſtingui Æſtimatiuam à Phantaſia, & Imaginatiua, ſicut Intellectus Speculatiuus, qui extenſione fit practicus, vt docet Ariſtoteles 3. *de Anima*, *text.* 49. Hoc autem modo intelligi etiam poſſe videtur ad mentem Diui Bonauenturæ, *in* 2. *diſt.* 24. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. *argum.* 2. *addito reſponſo*, quod ſicuti illa eadem potentia, quæ dirigit in conſiderando, poſtmodum regulat in operando, atque adeò eſt vna eademet potentia; quia extenſio eſt eiuſdem; Ità & Imaginatiua extenditur ad praxim æſtimatione. Hoc tamen differentiam reddit maiorem, quòd Æſtimatiua non recipit ab Imaginatiua ſpecies, ſicuti Intellectus practicus accipit à ſpeculatiuo; ſed ipſa ſpecies cudit inſenſatas, vt *diſputatione* 4. *cap. vlt. quæſt.* 15. dixi *in dub.* Vnde erui, eam eſſe præſtantiorem: Deindè, quia Intellectus eſt nobilior; atque adeò ſpeculatiuum, & practicum, diuiſum in parte ſenſitiua, vnitur in ſuperiori. Id autem intendit Sanctus Doctor, *in Compen. loc. cit.* Alioqui non poſſet ſtare propoſitum ſuſtinendi numerum quinarium Senſuum internorum.

Enim verò non repugnat numero trinario, aſſerto *in Centil.* Senſuum internorum; ſed hic magis è muneribus ampliat. Stabo tamen Centiloquio, cùm ibi certiùs agnoſcatur Seraphici ſententia.

11 Assero igitur, Tres tantùm eſſe Potentias ſenſitiuas.

Probatvr à Fauentino, *Theor.* 100. *cap.* 1. argumento D. Bonau. *loc. cit. Centil.* Quia organa diuerſa, diuerſis potentiis adaptantur: ſed in Cerebro ſunt tres ſinus: Ergo.

Declinat verò Faber cum Scoto à D. Bonau. quia hos tres aſſerit: Primum Senſum communem. Secundum Phantaſiam, ſeu Imaganatiuam. Tertium Memoriam.

Assero ſecundò: Hos tres ſenſus eſſe Senſum communem, Æſtimatiuam, & Memoriam.

Probatvr à Fauentino, *cap.* 2. argumento D. Bonauent. adducto: Potentia illa diſtinguitur ab alia, quæ oppoſitum temperamentum exigit: Sed potentia primò apprehenſiua interna, quæ profectò eſt Senſus Communis, requirit temperamentum, oppoſitum organo Æſtimatiuæ, & Memoriæ: Ergo. Probatur Minor; nam organum apprehenſiuæ debet eſſe humidum, & frigidum ex Ariſtotele,

12 *lib. de Memoria, & Reminiſcentia.* Organum enim apprehendens debet eſſe Molle; at Organum Memoriæ retentiuum, debet eſſe ſiccum; debet enim durum eſſe. Similiter organum Apprehenſiuæ primæ, & componentis phantaſmata, debet eſſe molle. Similiter, & Imaginatiuæ: De facili repræſentans obiectum, debet eſſe frigidum, ne perturbetur ſpecies agitatione caloris; Similiter & Organum Memoriæ; At organum medium eſt calidum ex frequenti copia ſpirituum, vt velociter operetur æſtimando, vt excitet ad fugiendum ſenſibile malum; & proſequendum bonum conueniens. Neque dicant, ventriculum medium Cerebri eſſe multiplicem: Nam, vt obſeruant Anatomiſtæ, eſt vnius, veluti canalis ex omni parte æqualis, vt notat etiam Fauentinus, *loc. cit.* Tolet. 3. *de Anima*, *quæſt.* 3. *concluſ.* 1. Bartholinus, *lib.* 3. *cap.* 6. Vide *Tract.* 8. *diſp.* 4. *quæſt.* 33. vbi Capitis Anatomiam habes.

Qvod verò Imaginatio, & Phantaſia ſint vnum; Probatur ex Ariſtotele 3. *de Anima*, *cap.* 3, vbi Imaginationi tribuit proprium actum Phantaſiæ, vt patet *text.* 55. vbi ait: *Igitur Imaginatio eſt, ſecundùm quam Phantaſma aliquod in nobis dicimus fieri.*

Probatvr ratione: Quia Imaginatio, & Phantaſia dicuntur diſtinctæ, quia illa ſpecies ſimplices apprehendit; hæc verò componit; at hoc non arguit diſtinctas potentias, quia non poteſt potentia componere ſpecies ſimul, niſi ſimplices priùs cognoſcat.

Qvod verò Phantaſia, & Imaginatio, non differant à Senſu communi, probatur ex Ariſtotele, *libro de memoria*, & *reminiſcentia*, *capite primo*, vbi ait: *Phantaſma ſenſus communis paſſio eſt.* Tunc ſic: Phantaſmata pertinent ad ſenſum communem, tanquam paſſio eius, aut affectio; hæc autem eſt ſpecies phantaſiæ: Ergo eadem eſt potentia.

Probatvr ratione: Quia etiam Phantaſia apprehendit ſenſibilia præſentia, ſicuti Senſus communis; non enim poſſet cognoſcere obiectum abſens, niſi ab obiecto præſenti, receptâ ſpecie; non enim obiectum ſenſibile poteſt mouere potentiam, niſi ſit præſens. 13

Ex quo habeo, non poſſe Phantaſiam, aut aliam potentiam ſenſitiuam poni, quæ verſetur circa obiecta tantùm abſentia.

Fvndamentvm eorum, qui plures ponunt Senſus internos, eſt multiplex operatio; ſed hoc iam euulſum eſt.

Fvndamentvm eorum, qui vnicum Senſum ponunt, eſt, quia non habetur vrgens neceſſitas ponendi plures ſenſus; cùm per vnicum, ea omnia portari queant; non eſt autem in nobis ponendum aliquid ſuperfluum; Ita Ruuius, & Suarez, *loc. cit.* poſt Alenſem 2. *part. quæſt.* 17. *m.* 2. Tartaret. 2. *de Anima in fine.*

Respondetvr tamen ex dictis conſtare, non eſſe ſuperfluos plures ſenſus, ſed probabiliter demonſtratos. Pluribus non immoror, cùm hæ quæſtiones probabiliter vtrinque ſuſtineantur, nec admodum graues ſint: Saltem hos ſenſus formaliter differre, probatur ex Ariſtotele, *lib. de inſomniis*, *& imaginationibus*, *cap.* 1.

QVÆSTIO II.

De Organo *Senſuum Internorum.*

Prima opinio eſt Ariſtotelis, Sedem Senſuum internorum eſſe Cor. Ita *ſecundo*, *de Generatione Animalium*, *capite quarto*, *lib.* 5. *capite tertio*, *lib.* 3. *de partibus Animalium*, *capite tertio*, *& quarto*, *lib. de Iuuentute*, *& Senectute*, *cap.* 1. *&* 2. *de ſomno*, *& vigilia*, *capite ſecundo*, Auerroes, *lib.* 2. *de partibus Animalium*, *cap.* 7. & in collectanea, *libro ſecundo*, *cap.* 11. Auicen. *Doctrina* 6. *cap.* 10. Apoll. *ſecundo*, *de Anima*, *quæſtione vigeſimaſeptima*: Iandunus, *de Somno*, *& Vigilia*, 49. Prouenzalis, & alij apud Auerſam, *quæſtione* 55. 14

Secvnda opinio eſt, ſedem eſſe Cerebrum. Ita Galenus, *libro octauo*, *de vſu partium*, *cap.* 3. *&* 4. & *libro ſeptimo de Decretis*, quem ſequuntur Diuus Thomas, 3. *part. quæſtione* 8. *artic.* 1. *&* 6. *& quæſtione* 66. *articulo* 7. *ad* 3. Albert. *in primo de Anima*, *tractatu* 4. *capite vndecimo*, Toletus 3. *de Anima*, *quæſtione* 5. Colleg. 3. *de Anima*, *quæſtione* 1. *artic.* 4. Et eſt communis inter Recentiores, cui applaudit Ruuius 3. *de Anima*, *tract. de Senſibus internis*, *quæſt.* 7. Suar. 3. *de Anima*, *cap.* 31. *num.* 5.

HANC Sententiam amplexus eſt Sanctus Bonauentura, 3. *part. Centil. ſec.* 21. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 36. *& ſequentibus.* Præcipuè hanc quæſtionem hinc inde probabiliter exagitat S. Bonau. *in* 3. *ſent. diſt.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 3. *ad argumenta*, vbi comparat influxum capitis in membra, cum influxu Chriſti in Eccleſiam, cuius ipſum eſſe caput oſtendit *præcedentibus quæſtionibus*; eò quòd motum, & ſenſum illi influit.

15 ASSERO cum hac ſententia, Sedem Senſuum internorum eſſe Cerebrum.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *in* 3. *loc. cit.* ratione Theologica, ductâ ex humani corporis Phyſica compoſitione; vnde deſumpta eſt Corporis Chriſti myſtici, quod eſt Eccleſia, denominatio: In hoc autem Chriſtus dicitur *Caput*, Epheſ. primo. *Ipſum dedit Caput ſupra omnem Eccleſiam.* Et Coloſſ. 2. *Ipſe eſt Caput omnis principatus*, & ibi dicitur *Caput Eccleſiæ.* Idem habet Epheſ. *cap.* 4. *&* 5. Eſtque de Fide, vt ſupponit S. Bonau. vt notat Suar. *tomo primo, in* 3. *part ad art.* 6. *quæſt.* 8. *diſp.* 23. *ſec.* 1.

IDEO autem Chriſtus eſt *Caput*; quia, ſicuti Caput influit ſenſum, & motum membris; ita etiam Chriſtus gratiam: Et ideò Ioan. primo. *De plenitudine eius omnes accepimus*, vt notat D. Bonauent. ad eum locum, & Suar. *loc. cit.* aliique Theologi cum Sanctis Patribus.

QVAMVIS autem concedat, vniuerſalius principium vitæ eſſe *Cor*, vt Naturales docent, & à Corde, vt principio primo, ac ſede vitæ, ſenſum, & motum prouenire; tamen addit, in Capite immediatè hæc apparere, quia ibi ſunt nerui; qui ſunt principia immediata Senſuum, & Motus; quod
16 etiam docuit aliis locis ſuprà adductis. Quare non eſt credendus D. Bonau. hic *in* 3. contradicere, & meram apparentiam ſenſuum Capiti concedere, cùm omnibus adductis locis, cellulas Cerebri, & neruos ab eo emanantes, principia Senſuum acclamet. Cordi verò id adſcribit, quatenùs dat Spiritus vitales, vnde elaborantur alij animales ad ſenſum.

QVOD verò nerui habeant in Cerebro ſuam ſedem, ac originem, vt ait D Bonauent. probatur ex Anatomiæ ſectionibus; non enim magni nerui Cor attingunt; at è Cerebro manare conſpiciuntur, & iuxta Cerebrum groſſiores ſunt; quo argumento vtitur Ariſtoteles, ad probandum, Arterias è Corde effundi, quia iuxta Cor maiores ſunt. Præterea, ſi Neruus ligetur, ſentit ex ea parte, quæ eſt Cerebrum verſus: Ex alia autem non. Similiter & Nerui ad motum totius corporis deſtinati, è medulla dorſali per nodos effunduntur; in quo prouida natura cauet, ne ſi Nerui à Capite immediatè deſcenderent, deberent protrahi in longum cum damno imbecillitatis, ac conuulſionis periculo. Prouidit igitur, vt Cerebrum medullam dorſalem per os nodoſum effundat; & inde per foramina ner-
17 uorum triginta coniugationes proſilirent. Tandem læſio Capitis tollit ſenſus, Corde illæſo manente, vt notat S. Bonau. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 39. vt poſt eum Ruuius *loc. cit. num.* 141. Præterea experimur, ex vehementi, ac fixa attentione lædi Caput; non Cor: Et læsâ Phantaſiâ, applicari Capiti medicamenta: Experimur etiam, rerum imagines in Capite fieri; non in Corde. Tandem cogitationes, & ſomnia Capiti attribuuntur, *Danielis* 2. & à SS. PP. Chryſoſtom. *in cap.* 4. *ad Epheſ.* Ambroſ. 6. *Hexaëmer. cap.* 9. Auguſt. *in Pſal.* 29. Gregor. *in cap.* 9. *Iob.* & inſinuatur ab Ariſtotele 2. *de partibus, cap.* 7. *&* 10. & *lib.* 3. *cap.* 7. *& lib.* 4. *cap.* 10. *ſec.* 3. *problem. quæſt.* 3. *&* 4. *de ſomno, & vigilia.*

RELIQVA ad internos Senſus pertinentia definita ſunt, cùm de Senſibus in communi actum eſſet. Video ſanè Veſſalium, Bartolinum, & alios parum vaſis Cerebri fidere ad Senſuum internorum caſas aſtruendas: Sed parco, magis verò Valuerdo qui Seraphicum, & cæteros Doctores ſpernit, vt vidimus in *Anatom. tract.* 8. *diſt.* 4. *quæſt.* 33.

DISPVTATIO VII.

DE APPETITV SENSITIVO.

HÆC eſt illa potentia, quæ deſpoticè dominatur in Brutis, & pollicicè obtemperatur in homine, cuius paſſiones ſuſcitat, ſuccutiendo voluntatis imperium; nec niſi ægrè rationi obſequitur, ſi quando à grato ſenſibilium amplexu eum arcere, & ad Peregrinum ſpiritualium amorem trahere nitatur: Quamobrem hîc nobis incumbit, eius quidditatem penitiùs inſpicere.

QVÆSTIO I.

Quid ſit, & quotuplex APPETITVS SENSITIVVS.

OMNIS Appetitus, ſiue Senſitiuus, ſiue Rationalis, ſequitur cognitionem. Ideò poſt Diſputationes de Potentiis ſenſitiuis apprehenſiuis, agendum de Appetitu conſequente.

NOTANT autem Tolet. 3. *de Anima, quæſt.* 26. Ruuius, 3. *de Anima, cap.* 13. *tract. de Voluntate, & Potentia motiua, quæſt.* 1. *n.* 39. Suar. *lib.* 5. *de Anima, cap.* 1. *n.* 1. & alij ex D. Bonau. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 41. & *de Profectu Relig. lib.* 1. *c.* 8. & *in* 2. *diſt.* 31. *art.* 2. *q.* 1. *in corpore*, & *diſt.* 24. *part.* 1. *art.* 2. *q.* 3. in corpore, & alibi, triplicem dari Appetitum, Naturalem, Senſitiuum, & Rationalem: Naturalis appetitus dicitur, qui non pendet ex cognitione, ſed immediatè naturam ſequitur, nec eſt aliud, quàm inclinatio naturalis rei in id, quod conueniens eſt ſuæ naturæ, vt inclinatio lapidis ad centrum, dicitur Appetitus eius. Præter hunc appetitum geminos alios ponunt Ariſt. 3. *de Anima, cap.* 10. & *lib.* 1. *moral. cap.* 18. & cum eo tota Peripateticorum vniuerſitas; qui non ſequuntur proximè naturam, ſed cognitionem Senſitiuam, vel rationalem: Et qui ſequitur ſenſitiuam, dicitur Appetitus ſenſitiuus; qui verò Rationalem, dicitur Rationalis, ſeu voluntas.

ET quidem Appetitum ſenſitiuum à rationali ſpecie diuerſum, luce clariùs, manifeſtum eſt, vt notat Ruuius *loc. cit.* poſt Diuum Bonauenturam, *locis adductis*, & *in* 2. *diſt.* 28. *artic.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore* ex diuerſis obiectis: Vnde probatur etiam diſtinctio aliarum potentiarum; nam Voluntas fertur

fertur in bonum cognitum per rationem vniuerſaliſſimam in tota latitudine boni, vt bonum eſt: Appetitus autem ſenſitiuus, in bonum ſenſitiuum, neque liberè, vt appetitus rationalis. Confirmatur: nam appetitus rationalis conſequitur naturam animæ rationalis; & ideò ſpiritualis omninò
2 eſt: Appetitus verò ſenſitiuus conſequitur naturam ſenſibilem. Præterea Voluntas reflectitur ſuper actus ſuos, diligendo, ſe diligere; non ſic Appetitus ſenſitiuus, cùm ſit Potentia Organica. Præterea Appetitus ſenſitiuus ſubditur voluntati, vt dicitur Geneſ. 4. *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius*; non tamen ſubditur deſpoticè, ſed ciuiliter, vt ſupra notaui: Ideò Apoſtolus, *Rom. 7.* ait: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*, vt notat D. Bonauent. *in 2. diſt. 32. art. 2. quæſt. 1.*

Idem habetur Galat. 5. *Caro concupiſcit aduerſus Spiritum, &c.* vt notat Diuus Bonauentura, *in 2. diſt. 1. art. 2. quæſt. 1. ad argumenta*, & *diſt. 20. art. vnico, quæſt. 1. ad argumenta* in fine. *Et diſt. 32. art. 2. quæſt. 1. ad argumenta*, & *in 3. diſt. 28. art. 1. quæſt. 4. ad argumenta*, & *in 4. diſt. 43. art. 1. q. 1. ad argumenta*, & *de tribus ternariis peccatorum*, *cap. 3.* & *in Appendice Dietæ ſalutis ad Dominicam quartamdecimam Pentecoſtis*, & *in Proœmio Dietæ ſalutis.*

Idem colligitur ex Matth. 26. *Spiritus promptus eſt; Caro autem infirma*, vt notat Diuus Bonauentura *in Dieta ſalutis, tit. 5. cap. 6.*

Idem colligit Sanctus Bonauentura, *ad 2. Eccleſiaſt.* illis verbis: *Nec prohibui Cor meum, quin omni voluptate frueretur.* Et ex illo Eccl. 18. *Fili poſt concupiſcentias tuas ne eas.* Eum ſequitur in omnibus Suar. *lib. 5. de Anima, cap. 1. n. 3 cum cæteris.*

3 In appetitu verò includitur, non modò facultas ad bonum proſequendum, ſed etiam ad malum arcendum: Vnde igni leuitatem dedit, quà ſurſum ferretur, & calorem, quo impedimenta arceret. Hoc autem non negauit natura Animalibus; nam appetitum dedit, quo bona proſequerentur, fugerentque mala, & facultatem, qua obſtantia impedimenta, quæ bonum conſequi, vel malum fugere prohibent, arcerent. Prior facultas dicitur concupiſcibilis: Poſterior Iraſcibilis: hæc enim facultas verſatur in remouendis obſtaculis a concupiſcibili, ob id dicitur habere pro obiecto bonum arduum; vel malum arduum, illud obtinendum; hoc propellendum.

Exempli gratiâ: Lupus Ouem, cibum admodum ſibi appetitiuum, ſimul percipit, ac difficultatem, quia Paſtores, & Canes aduigilant, tunc inclinat iraſcibilis in illud bonum obtinendum, non obſtante illa arduitate.

Habet verò Concupiſcibilis ſex paſſiones: Iraſcibilis autem quinque.

4 Et quidem concupiſcibilis verſata circa bonum proſequendum, & circa malum fugiendum, habet tres paſſiones: Amor, Deſiderium, Delectatio, quæ dicitur Voluptas, ſeu Gaudium, vel Lætitia.

Cvm enim Imaginatio proponit bonum aliquod, Æſtimatiua illud conueniens, ſtatim iudicat, & in appetitu oritur quædam inclinatio, quæ dicitur Amor; quod ſi proponat tale bonum abſens, & futurum; ſequitur in appetitu quædam tendentia in ipſum, & dicitur Deſiderium; quod ſi, vt iam præſens, & obtentum proponatur; ſequitur quædam quies appetitus in ipſo, & dicitur Voluptas, vel Delectatio, quæ eſt finis amoris: Amor aſſimilatur connaturalitati, & aptitudini, quàm res inanimes habent ad ſuum finem, quæ metaphoricè dicitur Amor in ipſis. Deſiderium ſimilatur tendentiæ, ſeu motui, quo in finem, vel in locum mouentur. Voluptas ſimilatur quieti ipſarum in fine, ſeu loco proprio. Hæc autem quies, ſeu hoc gaudium eſt vitalis complacentia, vt notat Suar. *lib. 5. cap. 3. num. 3.* poſt D. Bonau. *loc. cit.* Ideò deceptus eſt Scot. *in 1. diſt. 1. q. 3.* & *in 4. diſt. 49. p. 4. & 7.* dum putauit, Delectationem eſſe aliam paſſionem.

Aliæ ſunt tres paſſiones oppoſitæ circa malum. Prima eſt Odium. Cùm enim Æſtimatiua aliquid ſub ratione mali, vel diſconuenientis proponit, fit quædam diſplicentia in appetitu, quæ odium eſt. Cùm autem proponitur, vt malum aduentans, inſurgit paſſio, quæ dicitur Fuga, & auerſio quædam oppoſita Deſiderio. Cùm verò malum, vt præſens iam proponitur, fit paſſio Triſtitiæ contraria Voluptati.

Hæ ſunt paſſiones in Concupiſcibili.

In Iraſcibili verò, quæ circa ardua verſatur, tam 5
bona, quam mala, hæ paſſiones inſunt. Prima eſt Spes, circa bonum arduum obtinendum. Audacia circa malum arduum aggrediendum, Dicit enim quandam appetitus eleuationem, & motum ad malum arduum ſuperandum. Non tamen datur tertia paſſio, quæ dicatur Quies, quia cùm bonum poſſidetur, non eſt arduum ampliùs, nec Iraſcibili eget.

Circa idem arduum ad fugam, ſunt tres paſſiones. Prima eſt Deſperatio, contraria Spei; cùm enim bonum impoſſibile, vel admodùm difficile proponitur, eſt diſplicentia appetitus, & abiectio, quæ dicitur Deſperatio. Cùm verò proponitur malum arduum, ſcilicet cum difficultate aliqua cauendi, fit quædam depreſſio animi, quæ dicitur Timor. Cùm verò malum eſt præſens, difficileque ſe Animal ab eo liberari poſſe percipit, fit Ira, quæ non habet contrarium, vt dixi, quia debebat eſſe bonum præſens; ſed tunc non eſt ampliùs arduum.

Vt autem ordinem percipias inter has paſſiones, aduerte, quod in Concupiſcibili ſunt paſſiones, quæ dicunt quietem, & finem; vt Delectatio, & Iuſtitia; ſunt aliæ, quæ dicunt motum in terminum, vt Amor, Deſiderium, Odium, Fuga.

Passiones igitur Concupiscibilis, quæ ſunt in 6
motu, proprium locum obtinent in executione; Secundum locum obtinent paſſiones Iraſcibilis, ſi bonum, vel malum ſit arduum, Tertium Concupiſcibilis, quæ dicunt quietem, vnde paſſio incipit à Concupiſcibili, & terminat in ipſa, *verb. grat.* circa bonum. Prima opinio eſt Amor, ſtatim Deſiderium; poſtea, ſi ſit arduum, Spes, vel Deſperatio, quod ſi conſequitur bonum, fit Delectatio.

Circa malum primò eſt Odium; ſecundò Fuga; Deinde, ſi ſit arduum, Audacia, vel Timor; & tandem Ira: quod ſi non vincit malum, fit conſummata Triſtitia, quæ incipit aliquando ante Iram, cùm malum ineuitabile appatet.

Nota tamen, quod ea, quæ ſunt in Concupiſcibili, circa malum, id eſt, Odium, Fuga, Iuſtitia, ſunt poſteriores iis, quæ ſunt circa bonum; quia enim bonum amamus; ideò oppoſitum odio habemus, & ſequuntur omnia alia. Amor igitur eſt prima omnium, parénſque paſſionum, & habet vnum effectum, qui dicitur Zelus, quo auerſamur omnia, quæ bonum amatum impediunt, vel contra ipſum ſunt.

Ea autem de cauſa paſſiones dicuntur, non quod non ſint potentiæ actus; ſed, quia, cum alteratione quadam ſenſibili fiunt, & Cordis motu, Ira enim Choleram diffundit; Timor Sanguinem ad

ad Cor trahit, partéſque corporis pallentes, & frigidas relinquit: Amor ſpiritus accendit: Delectatio ſanguinem, & ſpiritus per Corpus ſpargit, membráque ſaltare facit: Triſtitia ſpiritus obnubilat, incraſſatque ſanguinem, & ſic etiam in aliis. Hæc notat Tolet. 3. *de Anima*, *cap.*11. *quæſt.* 26. ex Diuo Bonauentura *lib.*2. *Compend. Theologicæ veritatis*, *cap.*41. & *de Profectu relig. cap.*8. *&* 21. & *in* 3. *diſtinct.* 36. *artic.* 1. *quæſtione* 2. & *ſerm.* 11. *Hexaemeronis.*

7 Ex his primò habes neceſſitatem Appetitus, vt ſcilicet fines ſuos res conſequantur, qui quidem fines ab inanimatis non ſunt cogniti, atque adeò diriguntur intentione aliena, ſicut ſagitta dirigitur à ſagittante: hæc tamen lato aliquo modo fines ſuos propria intentione petere dici poſſunt; ideò caſualiter dici poſſunt extra intentionem, non quidem Dei dirigentis, ſed naturæ, aliud intendentis. Præterea omnes res inanimes præcipites feruntur ad Sphœras, ad Centrum, &c. ideò oportet, vt habeant aliquid directiuum, & interius, quod veluti pondus ſit dirigens. Ideò dicitur Iob. 37. *Frumentum deſiderat nubes.* Vide Diuum Bonauenturam in Itineribus Æternitatis, *itinere* 6. *diſt.*2.

Animata verò feruntur in finem, cognitum vel ſenſibus, vel ratione: ideò, vt conſequantur eum, datus eſt eis appetitus; alioquin fruſtrà eſſet cognoſcere proficua, & noxia, niſi poſſent illa proſequi; hæc euitare. Ita D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 38. *artic.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore*, & poſt eum Suar. *lib.* 5. *de Anima*, *cap.* 1. *num.* 2.

Habetur primò, ſecundùm diuerſos gradus cognitionis, diuerſos etiam appetitus in Animalibus reperiri: Nam in brutis, in quibus eſt ſola cognitio ſenſitiua, ſolus Appetitus ſenſitiuus datur: At in rationalibus datur etiam Appetitus Rationalis, vt notat Diuus Bonauentura *locis adductis*, & Suar. *loc. cit. num.* 3. & ſuprà oſtenſum eſt de fide è Scripturis. Eſt igitur Appetitus potentia, quâ res feruntur in obiectum ſibi conueniens.

Cum autem dixerimus, triplicem eſſe appetitum, Naturalem, Senſualem, & Rationalem: Quæritur; an Senſualis multiplicetur, provt multiplicantur cognitiones, per varios ſenſus variæ.

8 Prima opinio eſt Scoti 2. *diſt.* 6. *quæſt.* 2. *&* *in* 3. *diſt.*17. *quæſt. vnica in corpore*, & *diſtinct.* 15. *litt. D.* quem ſequuntur Bellutus, & Maſtrius, *diſp.* 5. *q.* 10. Huttad. *diſp.* 17. *ſec.* 11. *Metaph.* cuilibet ſenſui cognoſcitiuo reſpondere proprium appetitum.

Hanc ſententiam ab Hurtado temerè inuentam conclamant è regione ſtantes cum ſententia communi, quæ eſt D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 39. *art.* 2. *quæſtione* 1. & *aliis locis* infrà *allegandis*. Arriaga, *diſp.* 5. *de Anima*, *ſec.*4. Auerſa, *quæſt.* 56. & Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.*6. *articulo ſecundo*, inanem illam vocans.

Assero cum hac ſententia Diui Bonauenturæ, non dari tot appetitus, quot ſenſus.

Probatur primò ex Patribus, qui vnicum Appetitum ſenſitiuum nouerunt, vt diſtinguit etiam S. Bonauent. vbique.

Neque verò eſt aliqua neceſſitas tot appetitus multiplicandi; cùm vnus ſufficiat; neque verò Senſus externi percipiunt obiecta, vt conuenientia; vel diſconuenientia, hoc enim ſpectat ad Senſum internum.

9 Quæstio igitur eſt: An duæ illæ facultates, Iraſcibilis, & Concupiſcibilis in appetitu naturæ ſint duæ potentiæ.

Prima opinio eſt, eſſe duas actualiter diſtinctas Potentias. Ita D. Thom. *prima primæ*, *quæſt.* 81. *art.* 2. quem ſequuntur Thomiſtæ. Idem habet de Veritate, *quæſt.* 15. *art.* 3. Idem tenuit Pythagoras, & Plato, quos refert Plutarchus 4. *de placitis Philoſophorum*, *cap.*4. Similiter Gregor. Nyſſen. *lib.*4. *ſuæ Philoſophiæ*, Galenus 6. *de vſu partium*, *cap.*18. Adducuntur etiam communiter SS. Hieronymus, & Auguſtinus. Eſt etiam Toleti 3. *de Anima*, *quæſtione* 26. Albert. 3. *de Anima*, *tract.*4. *cap.*2. Henrici, *quodl.* 8. *quæſt.* 15. *in* 3. *diſt.* 34. §. *Notandum vlterius.* Valentiæ, *tom.*2. *diſp.* 3. *quæſt.*1. *punc.* 1. Conimbr. *Eth. diſput.* 6. *quæſt.* 1. *artic.* 2. Azorij, *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.*2. *quæſtio* 3. Tanner. *part.*2. *diſput.*2. *quæſt.*4. *dub.*1. vbi pro ea adducit Diuum Bonauenturam *in* 3. *diſt.* 33. *art.*1. *quæſt.* 3. *&* *diſt.* 26. *art.* 2. *quæſt.* 4. Sed malè, vt patet; nam vbique Concupiſcibilem & Iraſcibilem, vt ſunt irrationales, quas Senſuales vocat, duas virtutes, & duas vires eiuſdem potentiæ, aſſerit.

Secunda opinio D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 24. *art.* 2. *quæſt.* 1. Eſſe vnam Potentiam realiter, quâ proſequimur bonum, etiam arduum; & refugimus malum, duas tamen virtutes; ſicut eadem ſecuris ex vna parte ſcindit; ex altera retundit. Idem habet Suar. *lib.* 5. *de Anima*, *cap.* 4. qui oppoſitum nullis rationibus niti oſtendit, ſic & Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.*6. *art.*2.

Idem cenſet Angeſtus *in moralibus*, *cap.*4. Gabriel *in* 2. *diſt.* 16. *quæſtione vnica*, & *in* 3. *diſt.* 26. *quæſt. vnica*, *art.* 3. *diſp.* 1. 10

Assero cum hac Sententia, Concupiſcibilem, & Iraſcibilem eſſe vnam realiter potentiam.

Probatur à Diuo Bonauentura *in corpore*, argumento, quo nititur Suar. *num.* 2. *argumento* 2. ex connexione actuum Iraſcibilis, & Concupiſcibilis: Adeò enim ſibi inuicem connectuntur, vt vtrique ad perfectionem actus eiuſdem, circa proſecutionem boni, requirantur. Iraſcibilis enim nititur ad manutentionem boni concupiti: Quare ait D. Iacobus: *Vnde bella, & lites inter vos, nonne ex concupiſcentiis veſtris?* Et Ariſtoteles 8. *de Animalibus* ait: *Animantium pugnas de rebus concupiſcibilibus ſuſcipi de cibis, de venereis, &c.* Ideò ad complementum actus adæquati ipſius appetitus concupiſcibilis ſpectant actus Iraſcibilis, nitentis ad defenſionem boni concupiti; Si namque tota ratio tuendi bonum, eſt, quia appetitur; qua quæſo ratione vna potentia tuetur, quod appetit altera? Dat exemplum S. Doct. Sicut enim eadem ſecuris eſt, quæ ſcindit ex vna parte, & ex altera retundit, vt perfectè exerceat ſuum munus, ita, &c. Per hæc patet ad Argumentum Diui Thomæ.

Toletus obiicit primò. Iraſcibilis ſæpè appetit contra inclinationem Concupiſcibilis: Ergo ſunt duæ potentiæ. Antecedens patet, quia Iraſcibilis ſemper amat triſtia, vt repugnet contrariis; amare autem triſtia inclinationi Concupiſcibilis aduerſatur: Sic Canis per Iraſcibilem ſuffert verbera; & Lupus ictum, vt prædam conſequatur.

Respondetur, ex eò, quòd Ira amat triſtia, vt concupita aſſequatur, non inferri indè diuerſas eſſe potentias, ſed vnam; ob id amat rem contrariam, *verb. grat.* vulnera, vt concupitum conſequatur; atque adeò vnus actus eſt propter alium, eſto in obiecto ſit aliqua diuerſitas; & ex apprehenſione diuerſa, diuerſè etiam appetat. 11

Obiicit ſecundò; ex hoc inferri, eſſe plures potentias; quia vna eſt miniſtra alterius, id eſt Iraſcibilis,

Iraſcibilis, ſeruans concupita, eſt Concupiſcibilis pediſſequa.

Respondetvr, etiam in actibus Concupiſcibilis euenire, vt deſiderium tendens in bonum, ſit miniſter amoris.

Obiicit tertiò: Vnius paſſionis actus, aliquando impediunt paſſiones alterius: Iratus enim impeditur ab amore: Ergo hoc à diuerſis prouenit potentiis.

Respondetvr, imò oppoſitum ſequi; Si enim iſtud à duabus potentiis proueniret omninò diuerſis, Virtus non dimidiaretur, & ita poſſent validè ambæ operari; At quia vnius potentiæ actus ſunt; hinc fit, vnum actum alteri detrimento eſſe, quia:

Pluribus intentus, minor eſt ad ſingula Senſus.

Sic etiam contemplatiua impedit negatiuam; vndè etiam ſtudioſi, & contemplatiui ſquallent, non quia ſint plures potentiæ, ſed quia vnificantur in vna anima, quæ ad plura diſtracta infirmatur. Quod ſi duæ potentiæ patiuntur deliquium, altera ex actibus alterius; multò magis eadem ex actibus ſuis ſolis diſtracta, vt notat Diuus Bonauentura *in* 2. *diſt.* 24. *art.* 2. *quæſt.* 1. *fundamento penultimo*, & *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 41. *in calce.*

Obiicit denique: Multi ſunt Proni ad iram, non ad cupiditatem, vel è contrà; Sic multa Animalia auidè concupiſcunt, & modicè iraſcuntur, vt Oues, & Columbæ.

Respondetvr, hoc eſſe, quia ad has virtutes exercendas variis egent inſtrumentis, temperie diuerſis; non quod ſubiecto differant; nam vtraque in Corde reſidet, vt docent Conimbr. *loc. cit. art.* 2. *quæſt.* 2. referentes multos antiquos, quos refert etiam Tannerus *loc. cit. num.* 7. Valentia, *loc. cit.* Azorius, *lib.* 1. *cap.* 2. *quæſito* 2.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Appetitvs Sensitivvs *differat à Potentia cognoſcitiua.*

Scotus in 3. diſt. 17. q. 1.

Prima opinio eſt Scoti apud Fauentinum, *Theor.* 101. has vnam eſſe facultatem, quæ dicitur Phantaſia.

12 Secvnda ſententia eſt, eſſe duas facultates diſtinctas. Ita D. Thom. *p. p. quæſt.* 78. *art.* 1. *&* 3. Zabarella, *lib. de facultate Animæ, cap.* 12. Diuus Bonauent. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 41. *&* 3. *part. Centil. ſec.* 20. vbi Appetitum *Senſualitatem.* Apprehenſiuam autem *Senſum* vocat. Idem habet, *ſectione* 22. *&* 23. & *in* 2, *diſt.* 24. *art.* 1. *quæſt.* 1. vbi agit de diſtinctione Intellectus, & Appetitus. ibi verò hoc etiam intermiſcet, licèt *diſt.* 24. *part.* 2. *dub.* 3. ſenſualitatem dicat includere affectiuam, & cognoſcitiuam, ſecundùm Scripturas. Ipſum ibi vide, & *in quæſtionibus ſequentibus.*

Assero cum hac Sententia, potentiam cognoſcitiuam & Appetitiuam eſſe diſtinctas.

Probatvr primò à Diuo Bonauent. *lib.* 2. *Compend. Theol. cap.* 34. & 3. *part. Centil. ſec.* 20. ex communi Philoſophorum conſenſu, poſt Ariſtotelem 2. *de Anima, text.* 27. Vbi quinque potentias diſtinguit: Vegetatiuam, Appetitiuam, Senſitiuam, Motiuam ſecundùm locum, & Intellectiuam.

Respondet Fauentinus, ibi Ariſtotelem per appetitum intelligere Phantaſiam. Vnde *text.* 20. dixerat in Entomis, ſeu inſectis, eſſe Phantaſiam, & Deſiderium.

Hinc arguo: Membra Diuiſionis debent eſſe diſtincta; & vnum non eſt alterum, vt ſæpè repetit Fauentinus præcipuè *in primo, diſputatione nona, cap.* 7. Sed potentiæ diuiduntur in Senſitiuam, Appetitiuam, &c. Ergo: Vrgeo, quia ſecundùm allegata à Fabro, Deſiderium, & Phantaſia differunt.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. ibi, *cap.* 41. *libri ſecundi Compendij*; & *ſec.* 20. *Centiloq.* Nam ratio oppoſita tendendi in obiectum diuerſificat potentias; ſed ratio tendendi in obiecta Apprehenſiuæ, & Appetitiuæ, ſunt oppoſitæ: Ergo. Minor probatur: Nam appetitus mouetur extra ad proſecutionem obiecti; Apprehenſio verò obiecta accipit intus per ſpeciem. Confirmatur; nam experimur modos diuerſos tendendi in obiecta, dum ad inſtrumenta diuerſa in proſecutione recurrimus.

Respondet Fauentinus, illam diuerſitatem 13
non conuincere diuerſas potentias; quia ille tractus potentiæ appetitus ad obiectum, eſt propter determinationem, conſequentem cognitionem. Vnde eſt potiùs propenſio cognoſcentis, quam alia potentia diuerſa. Contrà; nam propenſio, cuiuſque potentiæ eſt ad percipiendum ſua ratione obiectum.

Igitvr Cognoſcitiua inclinat ad obiectum ſuo modo, vt illud cognoſcat; atque adeò, vt illud vniat ſibi in ratione obiecti cogniti; non autem exit, vt in obiecto delectetur, illud poſſidendo. Confirmatur à Diuo Bonauentura ex Diuo Auguſtino à ſimili de Intellectu, & Voluntate, quæ ſunt potentiæ diſtinctæ, & proportionaliter in eis eſt ratio.

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 24. *loc. cit.* Quia memoria cum intellectu non ſunt vnum omninò, licèt negotientur circa idem obiectum: Ergo multò magis differt appetitus ab apprehenſione, cùm circa idem obiectum non negotientur: Explicatur à Diuo Bonauentura: Nam memoria verſatur in conſeruando id, quod intellectus percepit; at appetitus non verſatur in conſeruando obiecto apprehenſo, ſed hinc incipit tendere in eius poſſeſſionem, in quo fallacia elucèſcit Fauentini, dum tendentiam appetitus vnificat cum cognitione, quaſi illa tendentia ſit inclinatio potentiæ cognitiuæ; Eſt enim tendentia appetitus ex cognitione obiecti, quæ iam compleuit ſuum actum; vnde non eſt idem; nam actus adæquatus Cognoſcitiuæ potentiæ, eſt cognitio; vnde extra illam non egreditur ad vſurpandum actum appetitus, qui eſt appetere, vt notat D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 24. *loc. cit. fundamento* 4.

Probatvr quartò à D. Bonau. *fundam. penult.* 14
A natura creaturæ eſt, vt cùm vigoratur actus vnius potentiæ, minoretur, ſeu debilitetur actus alterius, ob finitatem naturæ, à qua procedunt ambæ potentiæ, quibus ſingulis, non poteſt natura incumbere: Ergo multò magis actus vnius potentiæ intenſus remittit alterum actum eiuſdem potentiæ. Si ergo cognoſcitiua, & appetitiua ſunt vna potentia, quantò perfectiùs Animal apprehenderet, tantò imperfectiùs appeteret, quod eſt contra experientiam, atque à ſimili probatur; nam quantò clarior eſt cognitio Intellectiua, tantò perfectior eſt amor. Ideò Beati videntes Deum clarè, neceſſariò ipſum perfectè amant.

Obicit Fauentinus 3. *de Anima*, ex Ariſtot. *text.* 29. vbi ait; *Et non aliud, eſt appetitiuum, & aliud fugitiuum, neque à ſe inuicem, neque à ſenſitiuo.*

Respondetvr, ex D. Bonau. *locis adductis*, Ariſtotelem ſolùm velle, Appetitum eſſe potentiam animæ ſentientis, nec in alio genere, vel alia origine; vel non eſſe diuerſas res, vt notat Titelmanus *lib.* 8. *cap.* 5.

Faventinvs adducit pro ſua opinione etiam Auerroem 12. *Metaph. ad text.* 39. vbi dicit etiam de mente Alexandri, quod voluptas conſequitur comprehenſionem, ſicut vmbra corpus.

Respondetvr, hæc verba non eſſe pro eo; nam hic comprehenſio, non accipitur pro cognitione, ſed pro aſſecutione, ſicut dicit Apoſtolus: *ſic currite, vt comprehendatis*; Senſus igitur eſt, voluptatem ſequi ad comprehenſionem, ideſt, aſſecutionem boni concupiti. Vide D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 14. *art.* 1. *quæſtione* 2. præcipuè *ad vltimum*. Comprehenſio enim eſt effectus appetitûs proſecutionis; At cognitio eſt principium, vt notat S. Doct. *in Diæta ſalutis, appendice pro Dom. Septuag.* ad ea verba, 1. Corinth. 9. *Sic currite, vt comprehendatis* ſuprà allegata.

Adducit etiam Piccolominenm, *lib. de ſenſibus internis, cap. vlt.* vbi ait, Appetitum, ratione fundamenti, eſſe vnum; quia fundamentum principale eſt vnum, ſcilicet Phantaſia; At propriâ ratione, & ex iure obiectorum, eſſe tot Appetitus, quot facultates cognoſcentes.

Enim verò ſeipſum lædit; nam ſi ratione ſolius fundamenti eſt vnus appetitus, quia nititur Phantaſiâ, tanquam fundamento, quatenus ſcilicet ipſa repræſentat obiectum conueniens, vt docet S. Bonauentura, *libro* 2. *Compend. capite* 39. ergo non eſt ipſa tendens, nec ipſe appetitus. Vnde Piccolom. eſt pro nobis, ſicut etiam omnes Philoſophi; & pro Scoto nullus ſtat.

Fateor ſanè, appetitum impropriè, qualis eſt omnium potentiarum ad ſuum obiectum, *verb. grat.* oculi ad videndum, eſſe ipſam potentiam, quæ inclinat ad ſuum obiectum: Sic omnis homo naturaliter ſanè appetit, ex Ariſtotele: initio Metaph. vt notat D. Bonauent. *in* 2. *diſtinctione* 26. *dub.* 3. attamen verus appetitus eſt diuerſus; ideò organum habet diuerſum, nempè in Corde. vt dicam *quæſt.* 5. At cognitiua in Capite, vt arguit Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 6. *art.* 2.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Appetitvs Sensitivvs *ſit tantùm boni.*

15 DE Appetitu rationali erit ſanè magna quæſtio *in diſputatione* 9. At de Senſitiuo nulla ferè.

Assero, Appetitum ſenſitiuum eſſe tantùm boni: Ita D. Bonauentura *in* 4. *diſtinctione* 49. *articulo* 1. *quæſtione* 2. quem ſequuntur omnes, vt ait Suarez *lib.* 5. *de Anima, cap.* 2. *numero* 3. *argumento* 2.

16 Probatvr à Suarez, argumento ducto ex D. Bonauentura *in fundamentis*; nam appetitus, qui eſt à natura, ſemper tendit ad perfectionem ſuppoſiti, proportionatam quidem, & conuenientem; alioqui eſſet appetitus malus à natura: ergo ſemper in bonum fertur, & cùm inſtinctus naturalis ſit perpetuus, & neceſſarius, ſequitur, ſemper, & neceſſariò animalia appetere bonum.

Addo, hoc bonum debere eſſe aliquo modo cognitum: Ideò enim, nec plantæ, nec frenetici neſcientes cognoſcere, ſciunt appetere. Hæc autem cognitio præuia eſt ab Æſtimatiua, vt notat Diuus Bonauentura, *libro* 2. *Compend. Theol. cap.* 38. Vnde non ſolùm eſt potentia cognitiua, ſed etiam motiua, non quidem elicitè, ſed inductiuè, quatenus oſtendit motiuum conuenientis, vel noxij: Eſt enim primò cognitio ſenſata oculi videntis cibum, *verbi gratiâ*, deinde inſenſata in Æſtimatiua, quæ percipit, illum eſſe conuenientem, vltimò appetitus tendens.

17 Qværes primò: An Appetitus Senſitiuus ſit boni etiam vtilis.

Respondetvr ex D. Bonauentura, *libro* 2. *Compend. Theol. cap.* 38. affirmatiuè; nam Ouis fugit Lupum ſibi pernicioſum: Ergo ſequitur, è contra, vtilia. Aduertit tamen S. Doct. animalia non percipere rationem vtilis formalem. Cum D. Bonau. eſt Caiet. & Suar. *lib.* 5. *cap.* 4.

Qværes ſecundò: An Appetitus ſit etiam mediorum: Solutio è præcedenti ſequitur; nam vtile eſt medium.

Respondetvr ex S. Bonau. *in* 2. *diſtinct.* 2. *dubio* 4. affirmatiuè: Probatur à S. Doct. ibi, Quia etiam ipſa, vt conducunt ad finem, bona ſunt. Aduertit verò, quædam appeti propter bonum conſequens, etiamſi ſint media noxia, & odibilia, vt, qui appetit Martyrium ob beatitudinem. Quædam etiam appeti ad maius malum euitandum; vt, qui ſe ex alto præcipitat, ne incidat in manus crudelium: & hæc non dicuntur appeti, ſed ſuſcipi; & ad hæc confugere homo dicitur, potiùs quàm tendere. Vide Sanctum Doctorem, *loco citato*, & Suarez *lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 6. eius aſſeclam.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm Appetitvs Sensitivvs *ſit liber, & capax peccati.*

HÆc quæſtio in homine ſolo verſatur, in quo ſunt gemini appetitus, ſcilicet, Senſitiuus, & Rationalis: & ita ſubordinati ſunt, vt ille huic ſubditus iaceat, atque obediat, tanquam Domino.

18 Qvoniam verò duplex eſt dominium; aliud Deſpoticum, quod ſibi adeò ſubditum ſubiicit, vt in nulla re valeat reclamare; ſicut ergaſtulus ſubditus eſt Domino: Aliud Ciuile, quod non eſt adeò ſeuerum, quin poſſit ſubditus reclamare, ſeque excuſare, vt Ciues ſubduntur Principi: Communiter aſſeritur Appetitus Senſitiuus ſubdi Rationali politicè; non deſpoticè: Ita Ariſtoteles 1. *Polit. cap.* 3. & D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 24. *part.* 2. *art.* 3. paſſim, & D. Th. *prima ſecundæ*, q. 17. *art.* 7.

Movetvr igitur Appetitus à voluntate, mediâ ratione; neque hoc fit, quia ratio repræſentat obiectum aliquod ſenſualitati; nam ſenſus ſola obiecta proportionata, ideſt ſenſibilia, percipere valet, neq; poteſt voluntas per ſe immediatè mouere, quia non eſt cognoſcitiua; mouet ergo mediâ ratione, & hæc non immediatè, ob rationem allatam; ſed medio ſenſu interno. Licet enim ordo cognitionis ſit

à

à Senſu, ad Intellectum; attamen, quia Intellectus eſt ſumma potentia inter cognitiuas, altiùs penetrat res cognitas, quàm reliquæ inferiores, ob idque eorum directiua dicitur; Vnde fit, vt illuſtrare poſſit Phantaſiam, & Æſtimatiuam, manifeſtando maiorem rationem boni, vel mali, quàm eò vſque perceperint.

HÆC igitur Intellectus perſuaſio efficit, vt æſtimatiua aliter iudicet de obiecto, & quia, obiecto apprehenſo, appetitus ſe ipſum mouet, ideò ratio Æſtimatiuæ perſuadens mediatè illa, dicitur Appetitum dirigere; mouet igitur, quaſi conſilium præbendo politicè, non deſpoticè: Ita Suarez *libro* 5. *cap. 6. numero* 2. poſt D. Bonauent. *loco citato*, differt tamen, quia putat rationem dirigere appetitum, mediante cognitiuâ, quam ſenſum internum ipſe credit, hic, & *libro 3. cap. 30. num.* 7. Enim verò cognoſcitiua propriè eſt pars rationis; diſcernit enim, & diſtinguit comparando, &c. vt notat Diuus Bonauentura *libro ſecundo, Compendij, capite* 39.

19 Ex hac igitur politica ſubiectione appetitus ſenſui, aliqui deduxerunt in eo libertatem, nam politica obedientia in libertate fundatur: Ita Caiet. *parte 2. quæſtione 74. articulo* 4. vbi concedit appetitui ſenſitiuo propriam libertatem, & hoc deducere nititur ex D. Thom. ibi, vbi docet in Appetitu ſenſitiuo poſſe eſſe veniale peccatum, atque apertè loquitur de appetitu ſecundum ſe; nam ſi de eo loquatur, vt à Voluntate regitur, non negabit, in eo eſſe poſſe etiam peccatum mortale. Confirmatur, quia Appetitus ſenſitiuus ob coniunctionem cum rationali eſt capax virtutis, atque vitij.

HÆC tamen ſententia eſt contra D. Thom. *p. 2. quæſtione 24. art. 1. ad* 3. & *quæſtione 34. art.* 1. D. Bonau. *in 2. diſtinctione 24. loco citato*, & contra Theologorum, ac Peripateticorum conſenſum. Addit S. Bonau. etiam *in 3. diſtinctione 25. part. 1. quæſtione vltima, ad primum*; Appetitum ſenſitiuum participare libertatem, quatenus ſubeſt imperio voluntatis, ſicut dicitur participare rationem, quatenus imperio rationis ſubeſt: Sequitur Scotus 2. *diſtinctione 14. quæſtione 3. ad* 2. & *quodlibeto* 18. Cauellus *diſp. 2. ſect.* 5. Maſtrius, & Bellutus *diſput. 7. num.* 8.

20 ASSERO cum hac ſententia, Nullam libertatem in Appetitu Senſitiuo reperiri.

PROBATVR à D. Bonauentura, *in 2. diſtinctione 24. articulo 2. quæſtione 1. in corpore*, è communi conſenſu Doctorum aſſerentium, in ſenſu non poſſe præcisè eſſe peccatum, ſed ſolùm, vt dirigitur à voluntate, in qua ſola eſt peccatum: Ita aſſerunt Sancti Patres. Auguſtinus *lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 9. 12. de Trinitate, cap.* 12. & *lib. 1. retract. cap. 9. &* 14. & *lib. 3. de libero arbitr. capite* 18. & *lib. de duabus animabus*, contra Manichæos, *cap.* 10. & *de vera, & falſa Relig. cap.* 14. & *ſerm. 43. de verbis Domini.* Chryſoſt. *homil. 2. Imperf.* & *homil. 13. ad Rom.* Baſilius *in Inſtruct. ad vnam perfectam.* Anſelmus in illud Rom. 6. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Origines *homil. 29. in Numer.* & alij Patres relati à Suarez, *libro 5. cap. 6. num.* 5. poſt D. Bonau. qui plurimos refert *lib. 2. Pharetra, à cap.* 2. per plurima capita, & *libro toto tertio Compend. Theologicæ veritatis*, & paſſim *in 2. diſt.* 25. Nituntur Scripturis, quæ ſoli voluntati concedunt libertatem, Eccl. 25. *Si voluerit mandata ſeruare.* Prima Corinth. 7. *Non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis.*

PROBATVR ſecundò à D. Bonau. *in 2. diſtinctione 24. articulo 3. quæſtione 1. fundamento* 1. 21 quo vtitur Suarez, *lib. 5. cap. 6. num.* 5. & eſt D. Auguſtini 5. *de ciuit. Dei, cap.* 9. Cauſa, quæ agit neceſſariò, ſequens aliud determinatum, non eſt libera; ſed talis eſt Appetitus Senſitiuus, qui ſequitur neceſſariò apprehenſionem: Ergo. Minor probatur à D. Bon. *in corpore*: nam bruta, & phrenetici, quibus non eſt vſus voluntatis liberæ, nec ſequuntur cognitionem intellectiuam; ſed ſolam ſenſitiuam, nullo modo liberi ſunt; ideò nequeunt peccare, vel mereri. In hac parte nos communicamus cum brutis, ex D. Auguſt. 12. *de Trinitate, cap.* 12. vt notat Diuus Bonauentura, ibi, *& fundamento 2. &* 3.

PROBATVR tertiò à D. Bonauentura, *quæſt. ſequenti*, quia in eo ſolo (pro ſtatu viæ) eſt libertas, in quo poteſt eſſe auerſio à Deo, & ad eum conuerſio; ſed hæc eſt in ſola voluntate: Ergo.

MINOR probatur à Diuo Bonau. quia in ſola voluntate poteſt eſſe conſenſus: Ergo etiam peccatum: Similiter in potentia rationali, ſola poteſt eſſe gratia: Ergo etiam peccatum. Dicitur igitur Appetitus obedire politicè, non quia liberè ſubiicatur; ſed quia poteſt ex aliena repræſentatione, ſibi factâ, bonum renuere, aliud appetendo.

QVÆSTIO V.

De Organo APPETITVS.

QVI diſtinguunt Iraſcibilem à Concupiſcibili, ponunt illam in Corde: hanc in Hepate; Ita Fernelius *lib. 5. cap.* 5. poſt Galenum, & *lib. 6. cap.* 12. adducit Platonem. Idem habet D. Nemeſius *lib. 4. Philoſophiæ, cap.* 8. D. Baſilius, *lib. de Virginitate, ad finem.* Tanner. *part. 2. diſp. 2. quæſt. 6. dub. 1. num.* 7.

ATTAMEN D. Bonau. docet, Cor eſſe ſedem 22 vtriuſque: Et quidem iraſcibilem in Corde ponit, *1. parte Centil. ſect.* 20. & *in Opuſculo declaratorio terminorum Theologiæ*, vbi definit Iram, accenſionem ſanguinis circa Cor, ex euaporatione fellis, & *in Diata ſalutis, tit. 1. cap.* 5. & *de pugna ſpirituali, cap.* 41. & *lib. 3. Compend. Theologiæ, capite* 27. & alibi: Iraſcibilem verò; & Concupiſcibilem in Corde ponit *3. part. Centil. ſect.* 22. & *lib. 3. Compend. cap.* 41. vbi primam radicem in Corde ſtatuit: Concupiſcibilem, & Iraſcibilem eſſe in Corde, ex Hippocrate, Zenone, Poſſidonio, Chryſippo, Ariſtotele, Theophraſto, & aliis Peripateticis, docent, Veſſalius, Conimbr. *Eth. diſp. 6. quæſt. 2. art.* 2. Valentia *tom. 2. diſp. 3. quæſt. 1. punct.* 1. Tolet. *3. de Anima*, Azor. *lib. 3. cap. 2. quæſtio.* 2. D. Thom. *p. p. quæſt. 20. art. 1. ad* 1. & *parte 2. quæſtione 10. articulo* 3. & *quæſtione 22. articulo* 2. Auerſa *quæſtione* 56.

PROBATVR à Diuo Bonauentura, *locis adductis.* Cùm enim iraſcimur, Cor incaleſcit: Similiter ex paſſionibus concupiſcibilis Cor dilatatur, vel comprimitur; Cordi namque tribuitur Amor, Deſiderium, Gaudium, vt ſæpè refricat D. Bonauent. *in ſtimulo Diuini amoris*, & *in Incendio amoris*, & *in omnibus operibus*; quem ſequitur communiter multitudo, vt notat Suarez *libro 5. cap. 4. num.* 8.

EST autem circa paſſionem Triſtitiæ, quæ circa 23 malum præſens verſatur, conſiderandum, eam cum dolore

dolore ſæpè coniungi, neque tamen eſt ipſe dolor. Triſtitia ſanè eſt in appetitu refugiente, ſeu horrente malum præſens; hæc verò abſque dolore ſæpè eſt: Dolor igitur additus ex contactu mali diſconuenientis, à quibuſdam cenſetur eſſe in membro ſentiente: Ita D. Thom. *in 3. diſt. 15. quæſt. 3.* Scotus *diſt. 13. quæſt. 7.* Durand. *quæſt. 3.* Gabr. *quæſt. 2.* Palud. *quæſt. 1. & 2.*

Alii tamen volunt, ſolidioribus nixi fundamentis, ſedem doloris eſſe in Corde, nam eſt de malo vt ſic; malum autem ad appetitum ſpectat: Ergo actus illius eſt: Ergo in Corde excitatur, vbi eſt appetitus: Ita D. Thom. *p. 2. quæſtione 38. art. 2.* vbi Conradus, Caiet. & Simon. Portius, *libro de Dolore, cap. 10.*

Valesius *Controu. 4. cap. 4.* vtramque tuetur ſententiam dicens, dolorem non eſſe actum appetititus, ſed ipſas rei noxiæ ſenſationes.

Alii volunt, Appetitum Senſitiuum eſſe per totum corpus ſparſum, ſicut & Tactum, atque adeò poſſe dolorem eſſe actum appetitus; & à membro, in quo ſentitur, non diſtare: Ita Angeſt. *in Moral. cap. 1.* Ocham *in 2. quæſt. 24.*

Alii volunt, Appetitum ſenſitiuum eſſe in Cerebro: Ita Hurtad. *diſp. 15. ſect. vlt.* Canellus *diſputatione 2. ſectione 7.* Maſtrius, *diſputatione 5. num. 318.*

24 Alii volunt, perfectam vim huiuſmodi potentiarum in parte corporis determinata reſidere; communicari verò aliquo modo toti corpori: Ita Richardus, *in 3. diſtinctione 15. articulo 4. quæſtione 1.*

Suarez *libro 5. de Anima, capite 5. numero 7.* dicit, In dolore duo conſiderari, id eſt cognitionem ſenſitiuam obiecti diſconuenientis, & diſplicentiam, ſeu amaritudinem quandam de tali obiecto; Cognitionem ergo in membro exiſtere, quod patitur, ſentitque dolorem, hunc verò perfici in appetitu; vnde, propriè loquendo, cauſa doloris, ac cognitio talis cauſæ eſt in exteriori membro; dolor verò in appetitu reſidet.

25 D. Bonau. ſupponit, dolorem eſſe de malo præſenti, realiter certo, non ſecundùm coniecturam: Ita *in 4. diſtinctione 16. part. 1. quæſtione 1. ad 6.* & *argumento 3.* docet, dolorem eſſe diſſenſum ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt ex Diuo Auguſtino *14. de Ciuitate, cap. 15.* Igitur oriri infert ex coniunctione diſconuenientis.

Deinde *quæſt. 2.* Dupliciter ſumi dolorem, ait. Primò pro diſſenſu Voluntatis, ſeu Appetitus Senſitiui.

Secundò, vt dicit paſſionem redundantem in ſenſum, ex obiecto diſconuenienti, & dolorifero. Addit verò *articulo 3. quæſtione 2. ad 2.* Dolorem illatum eſſe ex præſentia diſconuenientis, putà Sectionis carnis, &c. Ad dolorem verò aſſumptum ſufficere, ſi obiectum ſit præſens in aſpectu, ſeu apprehenſione: Sic docere poſſunt de peccato etiam remiſſo.

In *quarto* autem, *diſt. 44. quæſt. vltima, ad ſextum*, refert definitionem doloris ex Ariſtot. *7. Eth. & 2. de Anima*, & 6. Topicorum, capite 3. *Dolor eſt diuiſio partium*, vbi notat, hîc ſolùm deſcribi dolorem animæ ex carne, & hanc deſcriptionem eſſe cauſalem; propriam verò eſſe, quam habet D. Auguſt. *loco citato*, & *lib. 6. Muſicæ, cap. 5. tom. 1.* Concludit igitur, Dolorem potius venire ex impedimento illato animæ, quàm è ſectione, vt patet in paralyticis, in quibus eſt partium ſectio, ſine afflictione; quia anima in illis non habet operationem, quæ ibi impeditur; & quia potentiæ animæ, quæ ſunt eius partes, quodammodo poſſunt in ſuis operationibus inquietari, & impediri occaſione acceptâ. Hinc eſt, quòd Spiritus dolere poteſt, & affligi.

Libro 2. *Compend. Theolog. cap. 4.* Ponit dolorem loco Triſtitiæ in appetitu. 26

Vult ergo S. Doct. Dolorem, vt dicit malum, eſſe in appetitu: Ratio eius eſt, quia malum ſpectat ad obiectum appetitus. Habes modò, Dolorem in ſola ſciſſione non conſiſtere: Probatur ab eo; quia ſæpè eſt ſciſſio abſque dolore: Neque vult dolorem cauſari ab intemperie, vt voluit Auerroës, *ad cap. 3. de Anima, text. 21.* Conciliator *differentia 72.* Galenus *12. Method. cap. 7.* & *lib. de inæquali temperie*, referens Hippocratem; Valeſius *4. Controuerſ. cap. 5.* nam deberet ſentiri ſingularis exceſſus, intemperieſque qualitatum, & tamen ſæpè dolor ſentitur; non autem intemperies.

Probabile eſt, Dolorem proximè cauſari à qualitate dolorifera, quæ ex tactu reſultat, calefactione, vel ſciſſione continui. Attamen S. Doct. *locis ſuprà adductis* vult, Dolorem ex carne prouenientem, eſſe ſenſum ſciſſionis, diſſolutionis; &c. Probatur ab ipſo ex definitione doloris, lata ab Ariſtotele, *6. Topic. cap. 3.* ſuprà relata. Idem ſentit Galenus *lib. de Inæqualitate, & Intemperie*, & *lib. 4. de ſimplicium medicamentorum facultate, cap. 2.* & *lib. 2. de locis patientibus, cap. 10.* Portius *lib. de dolore, cap. 3. & 4.* Argenterius *lib. de cauſis ſymptomatum, cap. 15. & 16.* Idem probabile cenſent Suarez *lib. 5. de Anima, cap. 5. num. 10.* Talis enim dolor ſemper è ſciſſione, vel compreſſione, vel immodica tractione, ſeu curatione membrorum cauſatur.

Obiicit verò Auerroës *lib. 2. collectan. capite 21.* Cauſa doloris debet tactu percipi; diuiſio autem continui ſola non ſentitur tactu, cùm ſit Senſibile commune, quod ſolitarium abſque ſenſibili proprio non ſentitur; non ergo ſciſſio dolorem cauſat, niſi forſan remotè. Confirmatur, quia dolor ſæpè eſt abſque diuiſione. 27

Respondetur, Senſibile commune emittere propriam ſpeciem, vt oſtendi *diſp. 4. cap. 1. diſputationis, quæſt. 1.*

Respondetur ſecundò ex D. Bonau. *locis citatis.* Tactum ſentire non ſolùm qualitates primas, ſed etiam conſequentia ad hæc, atque adeò temperies, & intemperies, operationes, motiones hinc prouenientes, atque impedimenta ſibi obuenientia ex diſſolutione compoſiti; vnde nequit operationes ſuas exercere, ideò dolet: Sic etiam oculus in tenebris ſentit, ſe impeditum à ſua ſenſione, & dolet.

Ex dolore tandem Luctus; & è Delectatione, ſeu Gaudio, riſus prouenit: Quæritur autem horum cauſa. 28

Risus quidem ex hilaritate, & commotione lætificati cordis prouenit, quà dilatantur muſculi Thoracis, & ſeptum tranſuerſum. Ita D. Bonau. *in 2. diſt. 8. part. 1. quæſt. vltima in corpore*, & *ad 2. Eccleſiaſt.* ad ea verba: *Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, &c.* & *ad cap. 3.* ad ea verba *Tempus ridendi.*

Videtur autem S. Bonau. ibi velle non è ſola rei delectantis præſentia oriri riſum, ſed ex phanatica quadam, ſeu extranea apparentia, atque adeò ex admiratione; vnde pueri, & leuiores rident facilè. non verò ſapientes. Hæc eadem eſt ſententia Fracaſtorij *lib. de Sympathia, cap. 20.* Valeſij, *lib. 5. Controuerſ. cap. 9.* Suarez *lib. 5. cap. 5. num. 11.* qui

qui ex partium ſympathia, legitimam originem riſus venatur; quia ſcilicet partes illæ vitales ſentientes è ſympathia partis rationalis gaudium, dilatantur. Vide ipſum.

29 QVOAD Fletum, latè diſcurrit S. Bonau. *in Diata ſalutis, tit. 7. cap. 3.* & *ad caput tertium Eccleſiaſt.* ad ea verba: *Tempus plangendi*, vbi luctum in lacrymarum effuſione; planctum in eiulatu ponit. Et *toto ſermone Dominica nona poſt Pentecoſt.* Hunc ergo vbique riſui opponit, & ex cauſa oppoſitâ, nempè, Triſtitia, oriri docet: nam ſicuti Delectatione Cor dilatatur, & cum eo Thorax, & Oris muſculi; ita Triſtitia conſtringitur Cor, & partes oculis vicinæ; ex quo motu; & calore aliquo ſimiliter excitato, humor aliquis ſoluitur in lacrymas. Hinc pueri, & fœminæ faciliùs ſoluuntur in lacrymas, quia, & humidiores ſunt, & paſſionibus faciliùs concutiuntur.

EST autem lacrymarum materia, humor quîdam ſanguinis, velut ſerum, vt docet Ariſtot. *ſectione 31. problem.* ex eo inditio, quòd ſalſus ſit, exciteturque calore; qua de cauſa ex vento, & ex fumo, & vehementi riſu, lacrymæ funduntur.

NOTAT verò S. Bonau. *in ſecundo, diſt. 14. quæſtione vltima*, Paſſiones plurimùm pendere è complexione corporis, & copia aliqua humoris, quem excitat, & à quo etiam excitatur: Sic melancholia congenea eſt Triſtitiæ, Timori, & Deſperationi; Sanguis, qui Melancholiæ opponitur, Audaciam, Gaudium, & Spem parit: Flaua bilis iram excitat, Pituita potius ad pigritiam, & torporem, ac timorem declinat: Idem habet Suarez *libro 5. capite 5. num. 18.*

DISPVTATIO VIII.

DE POTENTIA LOCO MOTIVA ANIMALIS.

NE fruſtrà eſſet Appetitus, in obiecta longinqua, & diſtantia ſemper propenſus, ſuperaddidit natura cuique animali vim motiuam, quâ quod cognitione ſibi conueniens apprehenderat, & appetitu ſibi bonum concupiuerat, motrice tandem facultate attingat & placida ſibi vnione adiungat. Peractis igitur diſputationibus de potentia Cognoſcitiua & appetitiua: Hanc de Motiua paucis expediemus, vt ociùs ad potiorem animæ portionem, Rationalem ſcilicet, progrediamur.

QVÆSTIO I.

A quo ſit MOTVS *Animalium.*

SANCTVS Bonauentura *lib. 2. Compendij, capite 41.* diſtinguit Potentias ſenſitiuas, in cognoſcitiuas, & motiuas: has verò in motiuas intentionaliter ſecundùm appetitum, Et motiuas localiter, diſtribuit: Idem præſtat *3. part. Centiloq. ſectione 22.*

AGIMVS iam de Potentia Motiua ſenſitiua localiter.

NOTAT verò Sanctus Doctor *ibi*, & *3. parte Centil. ſect. 20. & ſect. 21.* Motiuam eſſe localiter mouentem; non appetitiuam. Definitur verò à S. Doct. in Declaratione terminorum Theologiæ: *Eſt vis ſenſitiua, qua Anima ſingula mouet membra corporis*; Vel actus corporis organici ab anima ſenſitiua per vim motiuam, excitatâ apprehenſione obiecti.

MOTIVAM igitur animalis, diuidit in Vitalem, & Animalem.

MOTVS vitalis localis, qui naturalis etiam dicitur, conſiſtit in continuo motu Cordis, quòd ſanè eo modo dilatatur, ac comprimitur, ac ſi vaſculum è viminibus in figuram Cordis contexeres, & in fundo filum appenſum ſuperiori è parte traheres, & dimitteres. Huc ſpectat etiam motus Pulmonum, & aëris per eos ad Cor refrigerandum. De hoc in Anatome *Tractatu 8. diſputatione 4. quæſtione 27.*

SIMILITER huc ſpectat Arteriarum pulſus; hi enim motus naturales dicuntur, quia in noſtra poteſtate non ſunt; eſto valeant aliquantulum detineri, quoad congreſſum liberum aëris, vel exitum eius. Vide *loco citato, Tract. 8.* Propriè verò hic motus vitalis eſt, quia in eo vita poſita eſt, ac conſtituta.

MOTVS verò animalis dicitur progreſſiuus, qui dicitur animalium proprius.

ET ſanè quoad priorem motum, certum eſt, collocare ſuam originem in Corde, & eſt motus à ſenſitiuo diſtinctus, qui ab appetitu cietur. Probatur à Suarez *lib. 5. cap. 10.* ratione D. Bonau. *locis adductis*, quia independenter ab appetitu cietur, vt patet experimento: Atque etiam ille, qui eſt in Hepate, motore ſanguinis, & aliorum humorum, ſecundùm Galenum, dicitur naturalis, vt notat D. Bonau. *loc. cit. Compendij.*

QVOAD motum Animalem, in Cerebro, qui eſt fons neruorum, ponitur: Nerui autem muſculis componendis infarciuntur, per quos fit motus: Ita Ariſtot. etiam *5. de Gener. animalium, capite 6.* & *lib. de communi animalium motu*: Et D. Thom. *Opuſc. 43.* cum D. Bonau. *locis adductis*. Addunt verò, ad hunc motum concurrere etiam Appetitum, qui ſedem habet in Corde: Appetitus verò à cognitione dirigitur ad quærenda ſibi conuenientia, vel noxia vitanda: ergo ex appetitu venit.

QVÆSTIO igitur nunc oritur, à quibus actiuè eliciatur hic motus.

PRIMA opinio eſt, totam actiuitatem motûs localis in appetitu eſſe: membra verò paſſiuè tantùm ſe habere: Ita Caiet. *3. de Anima, cap. 6.* Ferrar. *3. contra Gentes, cap. 82.* ſecutus ibi D. Thom. qui id videtur aſſerere, quod aſſerit & *p. p. quæſt. 75. art. 3. ad 3.* Capreol. *in 2. diſt. 1. quæſt. 2. ad argument. Aureoli.*

SECVNDA opinio eſt, Motum progreſſiuum actiuè à Potentia, in membris exiſtente, euenire, licèt remotè ab appetitu: Ita S. Caiet. Thien. *3. de Anima, text. 54.* Gotfredus *quodl. 1. quæſt. 4.* Henriq. *quodl. 1. quæſt. 6.* Idem vult S. Thom. *Opuſc. 43. cap. 5.* & *p. p. quæſt. 78. art. 1. ad 4.* Suarez *libro 5. de Anima, cap. 10. num. 8.* Ruuius *3. de Anima, cap. 13. Tract. de Voluntate, & Potentia motiua, quæſt. 2.* poſt D. Bonau. *lib. 2. Compend.*

Theol. cap. 41. & 3. *part. Centil. ſect.* 21. & *in* 3. *diſtinctione* 13. *art.* 2. *quæſt.* 3. *in corpore*, & *ad* 1. & *in* 2. *diſt.* 15. *dub.* 1. Ideò cum *in* 4. *diſt.* 50.
3 *part.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore* ait: *In corpore eſſe potentiam paſſiuam*; *actiuam verò in Anima*; vult dicere, ita eſſe, conſiderato Organo inanimato.

Asser o cum hac ſententia, motum progreſſiuum prouenire a potentia in membro actiuè exiſtente.

Probatvr primò à Suarez *num.* 5. ratione, quâ nititur D. Bonauent. *locis adductis*; Omnis potentia diſtincta vitalis habet intrinſecè ſuum actum; ſed potentia motiua eſt huiuſmodi: Ergo. Sic arguit & Fulienſ. 3. *Phyſicorum*; *capite* 6. *articulo* 3.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *locis citatis*: Nam Appetitus imperat motum localem: Ergo ab alia potentia actiuè adimpletur. Hæc eſt ratio etiam Diui Thom. quam adhibet Suarez. Ex quibus eruit S. Doct. *allatis locis*, Virtutem motiuam primò eſſe in Corde, vbi eſt principium vitæ, & appetitus; executiuè autem in neruis è Cerebro deriuatis tum immediatè, tum per medullam dorſalem, Nerui verò muſculis infarciuntur, & in his proximè eſt potentia motiua. Quare & à Corde eſt. Hinc fit virtutem motiuam eſſe in toto animali: Ita D. Bonau. *p.* 2. *Breuiloq. cap.* 11. & *in* 2. *diſtinct.* 8. *part.* 1. *quæſtione vltima.* Idem habet *in* 4. *diſtinctione* 50. *part.* 2. *quæſtione* 1. *in corpore*, licet ibi videatur ſolam paſſionem corpori adſcribere; & animæ ſoli totam actionem; attamen attentè legenti ſolùm infert, actionem eſſe in parte animæ, quia actus vitales ſoli corpori non competunt; attamen etiam corpus, vt animatum, habere actionem, & non eſſe mutum inſtrumentum, ſicut Serra; nam appetitus mouet ſanguinem; ſanguis mouet venas, &c. Senſus quidem mouet oſtendendo obiectum, qui modus eſt potius moralis. Appetitus verò mouet, excitato amore, & deſiderio: Ideò neuter efficit motum phyſicè, vt arguit Fulienſ. *loc. cit.* Euſtach. 3. *parte*, *tract.* 3. *diſput.* 4. *quæſt.* 1.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Motiva Virtvs *ſit in omnibus Animalibus.*

4 Asser o affirmatiuè: Ea enim naſcitur ex Senſitiua, & ideò quò perfectior eſt Senſitiua, eò perfectior eſt etiam vis motiua. Hinc fit, vt quædam volatu cieantur; alia greſſu; alia natatione; alia dilatatione moueantur. Sanè multa imperfecta habent motum imperfectum dilatationis tantùm.

Eorvm diuerſas rationes ſe mouendi affert S. Bonauentura *in* 2. *diſtinctione* 15. *dub.* 1. *litterali*, ad ea verba: *Producant aquæ reptile animæ viuentis.* Vbi mouet dubium, quare reptilia, & natatilia, cùm ſint diuerſi generis, & producta ex aquis cùm ſint natantia, qua de cauſa debent dici reptilia? Secundò, cùm reptilia ſint terreſtria; & natatilia ſint aquatica, quare natantia dicuntur repere?

Respondet, in animalibus differre motum rependi, a motu gradiendi, quæ enim reptant, trahunt ſe, protendentia aliquam partem anteriorem, & ex hac trahunt reliquum corpus, vt patet in vermibus: Motus verò graditandi eſt per impulſionem. Igitur ea, quæ natant, ſe trahunt, & protendunt anteriùs, & extendendo anteriùs, quaſi tenendo ſe ad ſoliditatem, vel groſſitiem aquæ, trahunt totum corpus ſuum, vt patet in natantibus. Hinc omnia natantia dicuntur reptilia; etſi contingat, ea aliquando gradi, vt in Crocodillis, & qui- 5
buſdam aliis, quæ verſantur in aquis, & in terra, denominantur tamen à motu, qui eſt eis magis naturalis, ideſt, qui competit eis ſecundùm habitationem in aquis: Volatilia autem non dicuntur reptilia, quamuis videantur ferri per aëra, ſicut piſces per vndas; Ea enim per impulſum magis mouentur, quàm per tractum. Dum enim auis volat, clauditur aër ſub concauitate alarum, & dum alæ applicantur ad corpus violenter, aër perpellitur ex parte alarum poſteriori tractu, & ex illo impulſu, corpus auis procedit anterius, & ideò volatilia ſub reptilium nomine non colliguntur, nec ſub genere greſſibilium; quia non mouentur virtute pedum, ſed alarum. Vnde ſic poteſt ſumi diuiſio animalium, quantum ad motum: Quia animal, aut mouet ſe anterius trahendo; & ſic eſt reptile, ſiue ſit in terris; ſiue in aquis: aut impellendo, & hoc dupliciter; aut pedibus; & ſic eſt greſſibile: aut alis, & eſt volatile. Hinc patet, quomodo piſces dicantur reptilia. Ad id, quod obiicitur, Reptilia eſſe ad ornarum terræ. Reſpondetur, Reptile dici quatuor modis; Primò quòd ſe trahit vi oris, vt vermes, qui caput protendunt, & ſolo adhærentes ore, trahunt corpus. Secundò, quod ſe trahit vi coſtarum, vt ſerpentes. Tertiò vi pennularum, vt piſces. Quartò dicitur reptile, lato modo, quod in mouendo ſe, magnam partem corporis applicat terræ, quamuis habeat pedes, ſicut Lacertæ; & ſic pro diuerſitate reptandi, alia ſunt aquarum reptilia; alia terræ: Scias verò, omnia moueri, aliqua parte quieſcente; ſic quieto crure, pes mouetur, &c. ob id dati ſunt articuli, totque iuncturæ: Ita verò, vt & quæ tardiùs mouetur, cenſeatur quieſcens. Hic autem motus à dextra incipit, vnde initio firmant ſiniſtram, vt dextra, quæ robuſtior, incipiat moueri, ea enim à corde magis roboratur. Hinc claudi, impediti cernuntur magis crure dextro. Vide *Tract.* 8. *diſp.* 4. *de Corde.*

Qværes primò: An Voluntas poſſit localiter mouere, abſque Appetitu ſenſitiuo; vel Appetitus Senſitiuus abſque Voluntate.

Respondetvr primò, Appetitum Senſitiuum, ſecluſis impedimentis, mouere non poſſe, renuente Voluntate: eſt enim in nobis motus localis liber, excepto motu vitali, vt ſuprà dixi, *quæſtione* 1.

Respondetvr ſecundò, Appetitum Senſitiuum ſufficere ad mouendum localiter; ſi voluntas non contradicat.

Dico tertiò; Voluntatem poſſe mouere, etiam renuente Appetitu ſenſitiuo.

Probatvr: Quia libera eſt.

Qværes ſecundò: Vtrùm anima ad motum animalem ſe habeat, vt natura.

Respondetvr, ſe habere, partim vt natu- 7
ram; partim vt efficientem: Vt naturam quidem, quia eſt forma: Efficienter verò, quia mediâ ſuâ potentiâ motiuâ, mouet animalia. Hinc motus animalium non eſt violentus, niſi quatenus repugnat naturæ elementari grauis, & leuis: Sic enim motus auis per aërem eſt violentus, elementis grauibus prædominantibus ſuo corpori; ideò mortuus decidit.

Qværes

QVÆRES tertiò: Quomodo anima exhibeat corpori hunc motum.

RESPONDETVR, Animam excitatam à ſuo appetitu ex præſentia obiecti conuenientis, aut noxij, putà Ouem ex præſentia Lupi, applicare membra motui, agente Corde primo, ac Cerebro exequente, mediis neruis, inter muſculos, &c. De his egi *Tract.* 8. *diſp.* 4. *quæſt.* 3. vbi de Neruis, *& quæſtione* 6. vbi de muſculis, *& quæſt. vlt.*

DISPVTATIO IX.

DE ANIMA RATIONALI.

NATVRÆ veſtigiis inſiſtentes, ab Anima vegetatiua, quippè imperfectiori, ſumus exorſi. poſteà Senſitiuam, vlteriorē, nempè & eleuatiorem actū, cum ſuis potentiis perluſtrauimus: Nunc verò vltimam & nobiliorem Animæ portionem, Rationalem ſcilicet, aggredimur. Hæc eſt Nobilis illa terræ incola, rerum ſupernarum infima; inferiorum ſuprema, in vtriuſq; veluti confinio poſita, vtrumque iungit; & licèt Terræ ſit immerſa pro conditione huius vitæ, immenſa tamen ambit gaudia, veritatis amans, bonitatis appetens ad vnionem, nedum ad vnitatem aſpirans; quare triplici dotatur facultate, tanquam ſtigmatizata Creatoris ſui imagine; ergaſtulam nec deſpicit materiam, dum liberatricem ſuſcipit gratiam; ſurſum atq; deorſū variis Naturæ fertur inſtinctibus, ordinatè tamen; Sed prius non conſequitur, nec perfectè appetit abſq; gratia; nec poſterius diu poſſidet abſque peccato. Verùm cùm hæc moralis ſint conſiderationis, ſequenti tomo ea pertractabimus. Hîc autem Animæ Rationalis phyſicam entitatem; ſicut & naturales potentiarum functiones per plura capita percurremus.

CAPVT I.

AD obſtruendum Os loquentium iniqua in ipſo limine præclariora, quæ tradi ſolent de natura Animæ rationalis, tradidimus. Cùm enim ab huius immortalitate tota pendeat, vt ita dicam, *Lex & Prophetæ*. Operæ pretium duxi ſolidum illud omnis vitæ & virtutis fundamentum præiactum relinquere, quo faciliùs cæteras veritates Orthodoxas, quæ paſſim inter naturalium rerum ſpeculationes occurrunt, elucidarem. Agam itaque hîc breuiter de his, quæ nec iam tacta ſunt, animæ tamen quidditatem propiùs reſpiciunt.

QVÆSTIO I.

Vtrùm ANIMA RATIONALIS *ex ſe ſubſiſtat.*

D Bonau. in 2. d. 5. art. 2. q. 3.

PRIMÒ quidem negantes animæ immortalita- 1
tem, negant etiam ſubſiſtentiam omnem. Deinde Caiet. 3. *part. q.* 6. *art.* 3. vult, animam, dum eſt in corpore, non ſubſiſtere; in ſeparatione verò, acquirere Eſſe ſubſiſtens, quod tamen *Semiperſonale* appellat, quia adhuc eſt pars, non Natura completa. Hoc autem reprehendunt Colleg. 2. *de Anim. c.* 1. *quæſt.* 2. Auerſ. *quæſt.* 59. Cauell. *diſp.* 4. *de Anima.*

MAGISTER *in* 3. *diſt.* 5. & Hugo de S. Vict. apud D. Bonau. cenſuêre, animam rationalem ſeparatam, eſſe Perſonam.

VERA tamen Sententia eſt, Animam, & in corpore, & extra corpus habere ſubſiſtentiam quandam partialem; ita vt in corpore ſimul cum ſubſiſtentia corporis contineat perſonam hominis; extrà verò ſolitaria imperfectam ſubſiſtentiam obtineat. Ita S. Doct. hic, & *diſt.* 22. *q.* 11. & *in* 2. *diſt.* 17. *art.* 1. *quæſt.* 2. *in corpore,* & *diſt.* 18. *art.* 2. *quæſt.* 3. & alibi.

HOC ſenſu D. Macarius *Homil.* 20. *tom.* 2. *Bibliot.* vocat hypoſtaſim animæ. Idem cenſent communiter cum D. Th. 3. *p. q.* 6. *art.* 3. Suarez *d.* 34. *Metaph. ſect.* 5. *à num.* 27. Valent. *tom.* 1. *d.* 6. *quæſtione* 1. *punct.* 1. *col.* 985.

ASSERO primò, Animam Rationalem ſolitariam non eſſe perſonam, contra Origenem *lib.* 1. *Periarch. cap.* 8.

PROBATVR primò à D. Bonau. Id, quod venit ad compoſitionem ſubſtantialem, non eſt perſona. Anima eſt huiuſmodi: Ergo. Maior probatur à D. Bonau. quia perſona dicitur per ſe vna. Minor probatur è Scripturis, & Patribus, aſſerentibus, animam eſſe partem hominis, ſicut, & corpus, Sap. 9.
Corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam. 2
Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Prima Theſſal. 5. *Vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſine querela in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.* Idem habetur in ſymbolo D. Athanaſij, in Concilio Later. ſub Innocentio III. *cap. Firmiter,* & ſexta ſynodo Generali, *act.* 11. Idem habent Sancti Patres paſſim. Hoc argumento vtitur etiam Valent. *loc. cit.* Suar. *n.* 5. Confirmatur etiam ratione S. Bon. *fund.* 2. Perſona dicit completiſſimam ſubſtantiam, non ordinatam ad vlteriorem perfectionem in eodem genere: Sed Anima rationalis ordinatur ad conſtituendum hominem: ergo.

PROBATVR à S. Doct. *fund.* 3. Si enim extra corpus ſeorſim fieret perſona, perficeretur per ſeparationem, nobiliorem modum eſſendi adipiſcens: ergo appeteret naturaliter ſeparationem; nec vnquam cuperet vnionem ad corpus.

PROBATVR ſequela, quia natura appetit quod melius eſt: Sequeretur ergo, vitam eſſe in animæ præiudicium; mortem verò in præmium, vel donum; non autem in pœnam.

PROBATVR quartò à Seraph. quia ſequeretur, animam hypoſtaticè aſſumere corpus, cùm ei vnitur in reſurrectione: Similiter Chriſtum aſſumpſiſſe perſonam; quæ omnia falſiſſima ſunt.

O PROBA

Probatvr quintò à D. Bonau. *in corpore*: Ad rationem perſonæ pertinet incommunicabilitas: Ergo non poteſt anima aſſumi in hypoſtaſim à Verbo, ſi eſt Perſona.

3 Probatvr ſextò *in corpore*. De ratione perſonæ eſt incommunicabilitas; ſed anima extra corpus eſt iterum communicabilis corpori ad conſtituendum hominem: Ergo.

Assero ſecundò, Animam ſeiunctam, eſſe ſubſiſtentem.

Probatvr à D. Bonau. *in argumentis ſecundo loco*, & *in corpore*. Quia eſt ſubſtantia rationalis, non in aliquo; ergo in ſe. Deinde independenter ab organo operatur, adit, alloquitur alios. &c. Ipſum vide, quem ſequuntur Suarez *locis citatis*. Valent. *loco citato*, & omnes ferè alij. Vti Fauent, *Theor*. 68.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Anima Separata *ſit in loco, & localiter moueatur.*

Hvc reuoca, quæ dixi *Tract. de Angelis, diſp.* 9. & 10. de Loco, & Motu Angelorum; eſt enim in hoc par ratio vtriuſque, vt ſæpè ibi habes ex D. Bonauentura.

Assero primò, animam eſſe in loco definitè. Probatur ibi à S. Doct. ex finitate ſubſtantiæ. Vide ipſum.

4 Assero ſecundò, animam moueri localiter, ideſt, mutando Vbi. Eſt de fide.

Probatvr à D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 22. *quæſt.* 4. Anima enim Chriſti deſcendit verè ad inferos, vt habetur Actorum 2. *Quem Deus ſuſcitauit à mortuis, ſolutis inferni doloribus*, & in ſymbolo: *Deſcendit ad inferos*, quo nil expreſſius dici poteſt; vt notat D Bonau. *ibi, fundamento* 1.

Idem probatur à S. Doct. ibi, ex Patribus. Ipſum vide, eiſdem vtitur mediis Suarez *lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 7. & *ſequentibus*.

QVÆSTIO III.

Vtrùm ſit animæ noſtræ magis naturalis ſtatus in corpore, quàm extra.

Primò quidem Plato *in Timæo, Phædro, & Phædone* ait, Animas noſtras inuitas alligari corporibus, indeque egredi optare: Similiter Auicenna putat, naturale eſſe quidem animæ, veluti in ſtatu imperfecto infantulæ, vniri corpori; attamen iam perfectæ naturalem eſſe ſeparationem. Ita 9. *Metaph. cap.* 1. Idem ferè Scotus *in* 4. *diſt.* 46. *quæſt.* 1.

5 Alii dixêre, ſtatum ſeparationis eſſe animæ violentum. D.Th.. *p.p. quæſt.* 18 *art.* 3. & 4. *contra Gent. cap.* 49. Ferrar. 1. *contra Gent. cap.* 83. & 94. Moriſan. *diſp. vltima, de Anima*, Onuphrius *Tract. de Anima, diſp.* 2. *part.* 3. *quæſt.* 1.

Alii dicunt, animæ ſtatum in corpore mortali eſſe connaturalem; ſtatum tamen ſeparationis, magis connaturalem; coniunctionis verò cum corpore immortali, maximè connaturalem: Ita Maſtrius *diſputat.* 8. *num.* 6. cum ſuo Collega Bellutọ eruditiſſimo.

Alii verò dixêre, ſtatum ſeparationis, nec naturalem, nec violentum eſſe, ſed præter naturam, ſicut motus circularis igni circa ſphœram: Ita Henric. *quodl.* 7. *quæſt.* 13. Caiet. *p.p. quæſt.* 89. Colleg. 3. *de Anima, tract. de anima ſeparata, diſp.* 2. *quæſtione* 2. *art.* 2. & alij Recentiores, vt Faber 12. *Metaph. diſp.* 32.

Rvvivs, *tract. de anima ſeparata, quæſt.* 6. dicit primò, ſtatum ſeparationis eſſe animæ naturalem, non quidem ex inclinatione animæ ad illum, ſicuti eſt informatio, quam anima appetit; ſed naturali conſecutione ex appetitu informandi corpus, ſequi; quia enim appetit informare corpus corruptibile, ſequitur naturaliter ceſſare ab informatione: Ita etiam Cauellus *diſp.* 4. *de Anima ſeparata, ſect.* 1.

Svarez *lib.* 6. *cap.* 9. dicit primò, Animam naturaliter vniri corpori, & hanc eſſe naturalem eius conditionem: Secundò, Animam ex vnione cum corpore non reddi imperfectiorem in ſubſtantia ſua, quin potius explicare perfectionem, perficiendo aliud; ideò in corpore, licèt non perficiatur, habere tamen modum eſſendi magis conformem ipſi ſubſtantiæ. Addit tertiò, quoad modum operandi, melius ei eſſe à corpore, quo grauatur, ſeparari, licèt in eo ad plures operationes extendatur.

Sententia D. Bonau. eſt primò, ſtatum informationis eſſe ſimpliciter animæ naturalem: Ita *in* 3. *diſt.* 5. *art.* 2. *quæſt.* 3. & *diſt.* 22. *quæſt.* 1. & *in* 4. *diſt.* 43. *quæſt.* 5.

Deinde, *in corpore* ſimpliciter habere perfectius eſſe, quia eſt in quiete ſui appetitus; ſeparationem verò eſſe pœnam; eſto per accidens à corpore grauetur, quoad perfectionem operationum, cùm plures exerceat, nempè Senſitiuas, & Vegetatiuas: Ita *in* 3. *diſt.* 5 *loco cit.* maximè *fund.* 3. & *in corpore*, ex quo ruit ratio Scoti dicentis, animam non appetere vnionem ad corpus, quia nihil perfectionis adipiſcitur: Sequitur Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 9. Euſtach. ferè 3. *part. tract.* 4. *diſp.* 3. *quæſt.* 2. nam ſeparationis ſtatum præter naturam vocat. 6

Assero primò, ſtatum animæ in corpore, eſſe maximè naturalem animæ.

Probatvr à Suarez *num.* 2. Ruuio *num.* 85. Valentia *diſp.* 6. *quæſt.* 1. *col.* 985 *argum.* Diui Bonauenturæ *in* 3. *diſtinct.* 5. *loc. cit.* Id alicui eſt maximè naturale, ad quod habet eſſentialem appetitum; Sed anima habet eſſentialem appetitum ad informandum corpus: Ergo. Maior patet: Naturale enim propriiſſimè dictum eſt, ad quod res naturaliter intrinſecè inclinatur, cui opponitur violentum. Minor probatur, nam ille appetitus eſt Animæ eſſentialis, qui includitur in eius definitione; ſed in definitione animæ includitur appetitus ad corpus; definitur enim Actus corporis organici: Ergo. Confirmatur ex dictis *diſputatione* 1. *quæſtione* 9. & 11.

Assero ſecundò, ſtatum ſeparationis per ſe eſſe 7
violentum animæ aliquo modo.

Probatvr à D. Bonauent. *loco citato*. Id, quod eſt pœna, atque contra appetitum animæ eſſentialem, illud eſt violentum: Sed mors homini eſt pœna, & contra appetitum animæ eſſentialem: Ergo. Maior eſt Ariſtotelis in Phyſicis, quam aſtruit Ruuius hic *numero* 76. Minor eſt ipſius *numero* 85. Quare non video, quomodo ſtatum ſeparationis naturalem ſuſtineat *num.* 81. & probatur Minor de fide *Geneſ.* 3. & alibi.

Respondet Suarez, *numero quinto*, primò, negans hinc ſequi violentiam: eſt enim Anima ſubſiſtens, immortalis, habilis ad ſeparationem, &c.

Con

CONTRA: nam adhuc retinet appetitum naturalem ad corpus.

RESPONDET ſecundò, animam naturâ ſuâ vindicare ſibi vnionem cum corpore corruptibili, ex quo naturaliter ſequitur, ſeparandam ab illo.

ENIM verò fragile eſt effugium: Nam eſſentia animæ eſt eſſe actum corporis, & hoc eſt illi eſſentiale, ergo ſemper ineſt; ergo præſcindit ab eſſe corruptibili corporis; hoc enim eſſe corporis, eſt ſibi per accidens; appetitus verò per ſe eſſentialis.

ITAQVE anima appetit vnionem cum corpore perpetuam; ergo ſemper appetit. Antecedens eſt Suarez *num. 6.* Conſequentia probatur, quia appetitus talis eſt naturalis, intrinſecus, eſſentialis: ergo ſemper idem. Confirmatur ex eodem Suarez *capite 10. num. 2.* vbi hoc f tetur.

8 DICES: Si animæ extra corpora ſtant violenter: ergo non ſunt beatæ.

RESPONDET S. Doct. *3. diſt. 5. art. 2. quæſt. 3. ad vlt.* ſatiari à ſummo Bono, quo fruuntur: An verò appetitus ille retardet animas, dicam *3. part.* vbi de reſurrectione cum D. Bonau. *in 4. diſt. 40. p. 2. art. 1. quæſt. 1.* & *prima ſecundæ, tract. 1. diſp. 1. q. 2.*

ASSERO tertiò, non ob id reſurrectionem eſſe naturalem, ſi anima habeat appetitum ad reſurrectionem, vt docet D. Auguſt. *12. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 35. tom. 3.*

PROBATVR à D. Bonau. *ad vltimum.* Primò quidem oſtendit, non omnia, quæ ſunt in appetitū naturæ, eſſe ideò naturaliter in eius poteſtate: Nam etiam ad beatitudinem habemus naturaliter appetitum, neque tamen eam naturaliter conſequi valemus, vt oſtendam *tract. 1. d. 2. q. 22. prima ſecunda.*

9 SECVNDÒ; quia non eſt appetitus ex parte puluerum, quæ non habent ordinationem naturalem, ſed ſolùm ex Diuinâ prouidentiâ, quæ diſponit illud corpus reformare ad remunerationem. Vnde illæ partes elementorum ſunt eiuſdem rationis cum elementis, licèt ex Diuina Prouidentia ordinentur ad corpus humanum; Anima verò magis ad eas particulas elementorum, quàm ad alias ordinatur, ex contracta iam cum materialibus illis partibus affinitate. Vide S. D. egregiè de hoc diſcurrentem.

Ex his ruit argumentum Henrici, Caiet. Conimbr. Euſtach. & Ruuij *num. 80.* inferentium, ſi ſtatus ſeparationis eſſet violentus, ſequi, forè naturalem reſurrectionem.

ALIVD etiam argumentum obiiciunt præfati Authores, quod efficax acclamat Ruuius *num. 81.* De ratione violenti eſt, quod fit à principio extrinſeco, agente contrario: At mors poteſt eſſe abſque dolore, & abſque contrario per ſolam conſumptionem humidi.

RESPONDETVR facilè, eam conſumptionem humidi eſſe à contrario, & ſanè extrinſeco ipſi temperiei, licèt pugna ſit inter ipſa componentia. Igitur elementum, ſeu qualitas corrumpens, putà calor, extrinſeca eſt quoad exceſſum corrumpentem: Erit autem talis qualitas etiam extrinſeca, licèt calor additus ſit febrilis. Definitur etiam febris: *Calor extraneus accenſus in Corde*; vel erit exceſſus in interno, actione contrarij introductus in corpus: Dolor verò extrinſecus admodum, & per accidens eſt violento: Adde, ſemper in ſeparatione animam affligi, tametſi in quibuſdam temperatur ſpe beatitudinis, quâ etiam appetitus animæ compenſatur in ſummo bono, ne aliquid patiatur diminuens fœlicitatem. Tandem adde, hunc appetitum animæ aliqualiter detinere accidentaliter animam, vt docet D. Bonau. ex D. Auguſtino *loco relato.*

Ex his deducitur, quàm falsò Scotus, vbi ſuprà, 10
neget in anima appetitum ad reunionem cum corpore, eò quòd reſurrectio non eſt naturaliter poſſibilis. Neque enim ex hoc benè infertur; & quidem, ſi de appetitu naturali, qui in aptitudine quadam poſitus eſt, ſit ſermo, hic non ſequitur cognitionem, eſtque eſſentialis animæ: Si verò de elicitò, poteſt appetere, non conſiderato modo, vt, quia ſe naturaliter nouit eſſe formam corporis, poteſt illud deſiderare, non attentâ impoſſibilitate regreſſus de priuatione ad habitum. Quare nimis ſcrupulosè Suarez *libro 6. cap. 10. num. 3.* dicit animam, ſola ad ſummum velleitate, poſſe appetere vnionem ad corpus. Hoc ſanè concederem, ſi præintelligeret impoſſibilitatem, quia ad impoſſibilia non eſt electio, vt dixi *Tractatu de Angelis, diſp. 7. de peccato eorum, q. 3.* vbi Scotus oppoſitum docet.

QVÆSTIO IV.

Quænam POTENTIÆ *Actûs, & Habitûs maneant in Anima ſeparata.*

ASSERO primò, Potentias omnes formaliter, 11
quoad eſſe potentiæ, manere in anima ſeiuncta. Probatur, quia ſunt ipſa animæ ſubſtantia, vt dixi *diſp. 2. quæſtione 1.* Ita D. Bonau. ibi adductus, & *in 4. diſtinctione vltima, parte 2. quæſt. 1.* & *in 2. diſt. 31. quæſt. 2.* & *lib. 2. Compend. Theol. cap. 43.* Vnde non rectè Suarez, *libro 6. capite 3.* ſolùm Gregorium huius ſententiæ aſtruit, eamque falſam dicit: Ratio verò, à Gregorio adducta, eò quòd potentiæ ſunt in eadem anima radicatæ, & idem realiter, eſt D. Bonau. *in 4. loco citato, in corpore*, eſtque optima, & *loco citato* roborata.

ASSERO ſecundò, manere in anima, quoad exercitium, ſolas potentias ſpirituales, Memoriam, Intellectum, & Voluntatem, ac Motiuam: Senſitiuam autem, & Vegetatiuam, non habere exercitium ſuorum actuum.

PROBATVR à S. Doct. *locis adductis*, præcipuè ex profeſſo *in 4. ſent. loc. cit.* Primò, quia, ſi anima ſenſitiua haberet virtutes exercitas actuum ſenſitiuorum in ſtatu ſeparationis, iam fruſtrà in vnione haberet organa, tanquam neceſſaria ad ſenſationes: Similiter deficientibus ſenſibus, adhuc ſentiremus, & ita cæcus videbit colores, &c. contra experientiā.

ADDIT verò, hoc habere animam ſeparatam virtute ſolius Intellectus, vt cognoſcat, etiam materialia.

PROBATVR ſecundò à S. Doct. *in corpore*, authoritate Sanctorum, qui dicunt, animam ſeparatam intelligere materialia, & primò Caſſiodorus *lib. de Anim.* ait, Eam ſeparatam videre, audire, &c. Sed non poteſt eſſe hæc vera ſenſatio; ergo eſt intellectio coloris, ſoni, &c.

DEINDE D. Aug. *lib de Spiritu, & anim. cap. 10.* 12
& *12. ſupra Geneſ. ad litt.* docet, animam habere imagines rerum corporalium, & ideò per illas imaginari; At non imaginatur per imaginatiuam retinentem ſpecies materiales, quæ, pereunte organo, perierunt: ergo de nouo accipiendo. Idem habent multi PP. ad ea verba Lucæ 16. *Eleuans autem o culos, cùm eſſet in tormentis* (ſupple mortui anima) *vidit Lazarum.* Vide D. Bon. ad eum locum D. Luc.

PROBATVR tertiò à D. Bon. ratione, quâ vtitur Scot. *in 4. d. 45. & 46. quæſt. 2.* ſumpta ex perfectio-

ne animæ : Anima enim extra corpus eſt expeditior,quia : *Corpus,quod corrumpitur , aggrauat animam,* Sap.9.vt ritè aduertit D.Bon. ad eum locum, & concedit Suar. *lib.6.cap.*8. Vnde falsò Bellarm. *lib.6.de amiſſione gratia,cap.*2. ait,animas ſeparatas naturaliter valde imperfectè intelligere. Adducit verò D.T.*p.p.q.*89. *art.*1. ſed falsò,nam D.Th.ſolùm ait , animam in corpore intelligere modo ſibi connaturali per conuerſionem ad phantaſmata ;extrà verò,modo præternaturali ſibi,vt eſt forma;non vt intelligens.

Iam verò probatur aſſertio à D. Bon. quia potentia in ſtatu expeditiori poteſt id,quod ipſa poterat impedita ; ſed anima ſeparata,in corpore aggrauante poterat intellectu agente abſtrahere ſpecies à phantaſmatibus materialibus : Ergo & ſeparata poterit eas abſtrahere ab obiectis. Confirmatur, alioquin anima ſeparata eſſet imperfectiſſima , ſi non poſſet percipere res materiales , & expectare deberet ſpecies ſupernaturaliter infundi ab extrinſeco, vt arguit Poncius *diſp.6. num.* 38.

13 Respondet Suarez *lib.6. cap.* 4. *num.*2. hæc procedere ex falſo fundamento ; nam intellectus agens,non eſt productiuus ſpecierum,niſi ab aliquo determinetur;Dum autem vnitur corpori, determinatur quidem à phantaſmate ; ſeparatus verò determinari nequit, quia determinatio per hoc perficitur,quod vtrunque in eadem anima radicetur,ſicque anima operante per phantaſiam,verſantem circa hoc obiectum , trahitur intellectus ipſe ad efficiendum ſpeciem illius ; atque hoc eſt ad phantaſmata conuerti : nihil autem horum,locum habet in anima ſeparata,quæ phantaſiâ caret ; neque poteſt fingi modus,quo ab obiectis externis determinetur, etenim anima non conuertitur ad res , niſi cognoſcendo,& amando illas hæc autem conuerſio ſupponit ſpecies in intellectu;non ergo per talem conuerſionem determinatur intellectus ad producendas ſpecies.

Hæc verò friuola ſunt ; nam cùm phantaſma habeat rationem obiecti , eo modo determinat potentiam intellectiuam ; ſicut ſpecies ſenſus communis determinat phantaſiam ; & ſpecies ſenſus externi determinat ſenſum communem, & obiectum determinat ſenſum externum. Itaque,ſicuti non eſt neceſſe, vt obiectum determinet potentiam oculi , *v.grat.*quod ſpecies iam præſit in oculo, ed ſufficit, vt de nouo immittatur ; ita intellectui ſufficit præſentia obiecti , à quo abſtrhat ſpeciem ; conuerſio enim animæ ad res,in cognoſcendo , non ſupponit ſpeciem,ſed applicat ſe,vt ipſam recipiat, niſi fortè liberè velit hoc materiale cognoſcere , & tunc ex

14 libertate poteſt conuerti ad illud,vt ait S.Doct.ſuppoſitâ aliâ cognitione,ſaltem quoad aliud:ergo , vt intellectus ſe applicet ad cognoſcendum,non debet eſſe determinatus ad obiectum per ſpeciem, ſed debet ſe ex libertate determinare , conuertendo ſe ad obiecta materialia , quæ in mundo eſſe nouit , ſiue etiam per alias ſpecies in hoc , vel illo loco nouit ; ſed hoc,enim de intellectus agentis operationibus diſputabimus,diſcutietur meliùs *c.*2.*q.*4.& quidem Suar *lib.6.de anim.c.6.* in anima ſeparata ſupponit intellectum agentem, ſanè non otioſum cum Scoto *in* 4. *diſt.*45. & Schola apud Ponc.*diſp.6.q.*4. Conimbr. *tract.de anim.ſeparata,* poſt D.Bon.ſuprà.

Obiicies. Anima Epulonis in inferno videtur locuta,poſtulans linguæ refrigerium,vt dicitur,*Lucæ 16.*

Respondet D Bon. Illa fuiſſe facta ab intellectu , ex memoria præcedentium imaginum.

Assero ergo tertiò : Anima ſeparata ſecum defert ſpecies intelligibiles;& habitus ſpiritualium potentiarum.

Probatvr à D.Bonau. *loc.cit.* quia hæc ſunt independentia à corpore , & ſubiectantur in ipſis potentiis. Hoc argumento vtitur etiam Suarez *libro 6. cap.* 3. *num.* 2.

Nota verò,hæc vera eſſe , quantum ex natura animæ;nam ratione ſtatus,ſupernaturaliter in damnatis delentur habitus,ſimiliter & ſpecies:In beatis verò ſpecies , & habitus imperfecti. Sic *prima Corinth.*13. dicitur : *Scientia deſtruetur,* ideſt, donum ſcientiæ , quæ comitatur fidem : de his enim donis ibi loquitur, ideò ſubdit : *Lingua ceſſabunt* , vt inferat,manſuram charitatem,quæ perfecta eſt.Habitus enim ſcientiæ manebunt,vt oſtendit S. Doctor *in 3. diſt.*31. *art.*2. *quæſt.* 3.ex profeſſo.

Assero quartò , Animam ſecum non deferre ſpecies , & habitus partis ſenſibilis. 15

Probatvr, quia deſtructis nobis,deſtruuntur ea,quæ in nobis ſunt,ex Ariſt.Sed ſeparatâ animâ, deſtruitur organum, quod eſt ſubiectum ſpecierum ſenſitiuarum : Ergo , &c.

Assero quintò , animam ſeparatam poſſe intelligere, & amare.

Probatvr à D.Bon.*fund.*1. ex illo Lucæ 16. *Pater Abraham,* vbi diues alloquitur Abrahamum.

Probabtvr à D. Bonau. etiam *ad Sap.*5. vbi damnatorum animæ inducuntur venire in cognitionem , pœnitentiam agere , &c. Ipſum vide ibi Quem ſequitur Suarez *lib. 6. cap.* 3. *num.*4.

Probatvr ſecundò à D.Bonau.*in corp. & argumentis* , quia manet intellectus cum ſpeciebus : Ergo poterit anima intelligere , atque adeò etiam amare res cognitas.

Dices Eccleſiaſt. 9. dicitur : *Mortui vero nihil nouerunt* ; Et infra : *Nec opus, nec ratio, nec ſapientia , nec ſcientia erunt apud inferos.*

Respondet D.Hieron.ibi, proſopopæam eſſe in perſona hominis ſuadentis alium,vt ſe tradat voluptatibus: Vnde ſubdit : *Vade ergo,& comede in lætitia panem tuum.* Hunc Epicureum induci , ait etiam S. Bonau.hîc in expoſitione. 16

Alii reſpondent,ſapientem loqui ironicè,quaſi referendo,& irridendo ea , quæ mali arbitrantur.

Alii exponunt , quod nihil nouerunt mortui eorum,quæ in hac vita geruntur, quod verum eſſe de non glorificatis , habetur *in additionib. S.Thomæ, q.* 72. *art.* 1. *ad* 1. *&* 2. & ex D. Auguſt. de cura pro mortuis agenda : De quo nos *quæſt. ſequenti* : Ita refert etiam D.Bonau.ad hunc locum Eccleſiaſt.

Alii exponunt,mortuos nil nouiſſe eorum,quæ prodeſſent eis ad ſalutem ; Vnde nec eſt ratio , vt ſuam ſalutem quærant. Ideò cùm ſubditur : *Vade ergo , &c.* non ſignificatur : trade te voluptatibus, ſed,comede cum lætitia,ideſt, cum teſtimonio bonæ conſcientiæ;& ideò ſubditur:*quia Deo placent opera tua.* Ita Nicolaus de Lyra ibi,& Suarez *lib. 6. c.*3. *n.*5. ex D. Bonau.*in* 4.*diſt.*50. *p.*1. *q.*2. *in corpore.*

S. Bonauentura exponit , ibi fieri comparationem inter ſtatum mortuorum, & viuorum. Vnde dicitur : *melior eſt Canis viuus,Leone mortuo :Viuentes enim ſciunt ſe eſſe morituros ;mortui verò nihil nouerunt amplius , nec habent vltra mercedem : quia obliuioni tradita eſt memoria eorum.* Igitur loquitur de mortuis,vt mortui ſunt, quia ãplius cognitionib. omnibus vitæ non ſunt apti ; neque enim poſſunt ampliùs videre , audire , &c. per quas ſenſationes res huius mundi percipiuntur : Ideò viuentes mortuis,non habentibus motum,vel ſenſum,præferuntur.

tur. Subdit: *Nec habent vltra mercedem*, ſcilicet operationum, ideſt, bonam famam in memoria aliorum. Subdit: *Vade ergo, comede, &c.* Cùm enim di-
17 xiſſet; *Neſcit homo, vtrùm amore, an odio dignus ſit*; hortatur, vt ſibi, dum viuit, prouideat, ne expectet mortem, poſt quam non poterit operari ad ſalutem. Hortatur etiam, vt teſtimonio bonæ conſcientiæ, quâ, non ſibi conſcius criminis, poteſt ſperare bonum, gaudeat, lætetur, bonum faciens, ſperans Deo placere, ſeruiatque Domino in lætitia. Ideò ſubdit: *Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare: quia, nec opus, nec ratio, &c. erunt apud inferos*, ideſt, ad ſe exercendum in pietate, iuxta illud Ioan. 9. *Me oportet operari, donec dies eſt*, Et Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum*. Non eſt ratio ad inquirendum, quid ſit proficuum, quidue noxium ad ſalutem. Ideò Iob. 12. dicitur: *Palpabunt, quaſi in tenebris*. Et Iſa. 19. *Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum vertiginis*. Non eſt ſapientia, & ſcientia, ſcilicet, ad contemplandum Deum in operibus ſuis, nec ſapientia ad illum contemplandum in ſe. Cæterùm, animam præciſe in ſtatu ſeparationis naturalis expeditiorem eſſe ad cognitionem, aſſerit S. Bonau. ibi, & cum eo plurimi.

QVÆSTIO V.

An ANIMA SEPARATA *cognoſcat ea, quæ hîc aguntur.*

D. Bonau. in 4. d. 50. p. 2. quæſt. 2.

28 ASSERO primò, naturaliter non cognoſcere animas, in locis deputatis collocatas, ea, quæ in mundo aguntur.

PROBATVR à D. Bonau. ad illud *Eccleſiaſt.* ſuprà allegato.

PROBATVR ſecundò à S. Doct. hîc, ex finitate Intellectûs, & improportione obiectorum.

ASSERO ſecundò, Diuinâ reuelatione poſſe eas hæc noſcere. Vide D. Bon. ibi, vbi id probat ex D. Auguſt. *lib. de Cura pro mortuis, cap. 5.* ex D. Gregor. *lib. 4. dial. cap. 33.*

ADDIT aureum illud D. Greg. effatum, lib. 2. moral. cap. 2. *Quid eſt, quod non vident, qui videntem omnia vident*; explicat autem, ea omnia videre, quæ ſunt eorum ſaluti neceſſaria, nempè reuelari in Verbo, quæ nobis ad ſalutem requiruntur, vt orent pro nobis, & ea impetrent: Ita Eccleſia triumphans, bona militantis ſoror, eam adiuuat.

De MEMORIA INTELLECTIVA.

CAPVT II. DISPVTATIONIS.

19 MEMORIA eſt præteritorum repoſitorium, per eam Anima redit retrorſum in res ſenſibiles, quas tamquam præſentes intuetur; & vt eas tenacius retineat, in occipite, vnde Nerui ſicciores, & fortiores expullulant, collocatur. Et hæc quidem Senſitiua eſt, quare non ſolius hominis propria: Verùm alia Intellectiua concedenda eſt; quâ homo etiam ſpiritualium reminiſcatur; & puriores ſpecierum intentiones fideliùs in futuras recordationes reſeruet. Ab hac animæ potentia incipiam, de cæteris etiam per capita diſputaturus.

QVÆSTIO I.

An detur MEMORIA INTELLECTIVA *à Senſitiua diſtincta.*

MEMORIA eſt theſaurus ſpecierum, vt notat D. Bonau. *lib. 2. Compend. Theol, cap. 40.* & poſt eum Ruuius *3. de Anima, Tract. de Intellectu poſſibili, quæſt. 5.*

PRIMÒ quidem Auicen. *6. naturalium, p. 5. c. 6.* negat Memoriam Intellectiuam; arbitratur enim, nullas ſpecies intellectiuas conſeruari poſſe.

NEGARVNT Memoriam intellectiuam etiam Zabarel. *lib. de ſpeciebus intelligibilibus, cap. 8.* Piccolom. *lib. de Senſibus internis, cap. 15.* & *lib. 3. de humana mente, cap. 7.*

ALII verò negant, dari memoriam propriè intellectiuam. Ita videtur D. Th. *2. cont. Gent. c. 4.* Ferrar. *ibid.* idipſum aſtruit. Videtur opinio etiam Alberti *in Sum. de homine, tract. de memoria*, Scoti *in 4. d. 45. §. de ſecundo.* Attamen *in 1. diſt. 3.* poſt *q. 6. in extra.* & *in 4. d. 45. q. 3.* concedit apertè Memoriam Intellectiuam, vt latè proſequitur Fauent. *Theor. 80.* Vulpes *Tom. 1. p. 1. d. 19. art. vlt.* Regentes Pariſiorum, *de Memoria, & Reminiſcentia.* Cauellus *diſt. 3. de Anima, ſect. 2.* Maſtrius *diſp. 6. num. 77.* & alij.

VERA igitur ſententia eſt, dari Memoriam Intellectiuam, diſtinctam à Senſitiua: Ita Magiſter *in 2. diſt. 3.* Et ibi Scholaſtici, D. Bon. *part. 2. art. 1.* & *in 2. d. 7. part. 2. art. 1. q. 2.* & *in 3. d. 28. dub. 2. lit.* & *in 4. diſt. 50. p. 2. q. 1. ad 1.* & alibi. D. Th. *p. p. q. 79. art. 6.* & *2. cont. Gent. c. 74.* Caiet. & alij Thomiſtæ ad ea loca D. Th. Scotus cum ſuis, *locis adductis.* PP. Ieſuitæ, præcipuè Valent. *tom. 1. diſp. 6. q. 5. p. 3.* qui tamen, *col. 1151.* Memoriam Intellectiuam impropriè vocat memoriam, Suarez *lib. 4. de anima, cap. 10.* Ruuius *3. de Anim. tract. de intell.* poſt *q. 5.* Iuuet. *cap. 17.* Fulienſ. *lib. 3. cap. 1. art. 4.* & alij. 20

ASSERO, dari Memoriam Intellectiuam.

PROBATVR primò à D. Bon. *ad 4. Sap.* ad ea verba: *Venient in cogitatione peccatorum ſuorum, &c. Et traducent illos ex aduerſo iniquitates eorum.* Affert etiam illud Hierem. 2. *Arguet te malitia.* Et Rom. 2. Vbi peccata in recordatione animarum ſeparatarum, poſt hanc vitam accuſantia, aſtruuntur, ad quos affert & Gloſſas.

PROBATVR ſecundò à D. Bon. *ad cap. 5. Sap.* vbi inducuntur ſceleſtiorum in inferno animæ, memorantes præterita bona, actus voluntatis, intellectus, deplorantesque. Ad quod affert etiam pœnitentiam epulonis, Lucæ 16. *Pater Abraham, miſerere mei, mitte Lazarum*, nempè, quem recordabatur, ſe contépſiſſe in vita. Ibi loquuntur impiorum animæ, Sap. 5. *Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, deambulauimus vias difficiles. Tranſierunt omnia, &c.* vt notat D. B. talia dixiſſe eos, qui in inferno ſunt; atque adeò hanc locutioné eſſe intellectus, cùm ſit ab ani-

mabus ſeparatis, ex conſcientiæ remorſu, & hoc impulſum diuitem, Lucæ 16. *cùm eleuans oculos, &c.* Huc etiam reducuntur alia loca Scripturæ, quæ vermem conſcientiæ, id eſt remorſum, aſtruunt, quæ latè proſequitur S. Doct. *in 4. duab. vlt. quæſtionibus.* ex quibus Memoriam Intellectiuam elicit: Sic loquitur *Iſaias 66.* Marcus *cap. 9. Vermis eorum non morietur.* His authoritatibus nititur Valentia *loco citato, col.* 1051. Suarez *num.* 2. & alij, præcipuè Scotus, *quæſt. citata, in* 4.

21 PROBATVR tertiò à D. Bonauentura *in 1. diſtinctione 2. part. 2. art. 1. & 3.* ex D. Auguſtino paſſim 10. *de Trinitate, cap.* 11. & 12. & *lib.* 4. *cap.* 10. & 11. & *libro* 15. *cap.* 20. & alibi, ponente in anima rationali, vt rationalis eſt, Memoriam, Intellectum, & Voluntatem. Hâc authoritate nituntur Valentia *col.* 1051. Suarez *loco citato* Ruuius *num.* 319. Confirmatur à D. Bonau. *quæſt. 1. ad tertium,* ex Ariſtotele qui, *lib. de memoria, & reminiſcentia, cap.* 1. ſolam memoriam ſenſibilem concedit in animalibus, & in homine, reſpectu ſenſibilium: ergo datur alia memoria, reſpectu vniuerſalium, & aliorum intelligibilium, quam *eodem lib. cap.* 2. fatetur, vt notat etiam Suarez, *numero* 2.

PROBATVR quartò à Diuo Bonauentura, *loco citato* ratione D. Auguſtini, Anima eſt ad imaginem Dei: ergo vna in eſſentia, & in potentiis trina, nempè, Memoriâ, Intellectu, & Voluntate: Id habet S. Auguſtinus, præcipuè 13. *de Trinitate, cap.* 20. & *lib.* 22. *cap.* 4. vt oſtendit Sanctus Bonau. *in primo ſent. quæſtione 2. in corpore: diſtinctione 3. citata.*

PROBATVR quintò à Diuo Bonauentura, *in 1. diſtinct. 3. quæſt. 1. & 2.* vbi ex reflexione animæ ſupra ſe, & ſupra Deum cognitum colligit, illum habere ſpeciem præteritæ cognitionis in memoria, atque adeò memoriam ſeruantem præterita. Hanc autem reflexionem oſtendit Sanctus Doctor, ad ea loca ſapientiæ, ex diſcurſu animarum damnatarum, quem Sapiens, Spiritu Sancto afflatus, agnouit. Idem oſtendit *in Commentariis ad Lucam*, ad ea verba Abrahæ, ad Epulonis animam, in inferno iacentem: *Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Laſarus ſimiliter mala*, qua authoritate ni-
22 titur Scotus *loco citato*, Hoc argumentum habet Sanctus Doctor, *lib. 2. Compend. cap.* 53. Id verò ex reflexione deducit S. Doct. *in 4. diſt. 50. part. 2. quæſt. 1. ad 1.* reflexionem verò ex illa hiſtoria, *Lucæ* 16.

HINC eruitur argumentum D. Bonau. à Scoto *loco citato*, Fabro *cap.* 3. Suarez *num.* 2. Valentia *col.* 1051. Ruuio *num.* 319. & 332. Homo poteſt conuerti ſuper ſuos actus præteritos, & recordari, quantum temporis interceſſerit inter vnum actum & alium, ſimiliter poteſt reflecti, deteſtando præterita peccata, ea narrando; ſimiliter poteſt ſeriem ſuorum dierum, & operationem recenſere, vt faciebant animæ damnatorum. *Sap.* 4. & 8. ſed hæc non poſſunt fieri, niſi animæ habeant ſpecies intellectiuas earum rerum: Ergo. Maior eſt de fide, vt ſuprà oſtenſum eſt. Minor probatur; quia phantaſmata, non in nuda anima ſtant, ſed in organo animato; neque poſſunt repræſentare aliud, quam ſingulare ſenſatum; At verò, quòd res ſit ex tot annis præterita; nullo modo habet a ſenſibus: Ergo. Confirmatur; nam ſit ab animabus illis damnatis computatio temporis, ex quo ſunt in inferno; hoc verò nullo modo per phantaſmata percipere potuerunt, ſed ab anima rationali: Similiter recordamur vniuerſalium; vnde Ariſtoteles, *lib. de Memoria*, ait, poſſe nos recordari, *triangulum habere tres angulos, æquales duobus rectis*: Similiter alia Geometrica, vt notat Diuus Bonauentura *in 3. diſtinctione 31. art. 2. quæſt. 3. in corpore.* Sanè damnati illi propoſitiones vniuerſales recordati ſunt circa præcepta, promiſſa Dei, & ſimilia.

PROBATVR igitur tandem à Scoto, Fabro, & aliis ſuprà; quia in anima dantur habitus ſcientifici, ideſt, de vniuerſalibus, ad quos poteſt intellectus ſeparatus conuerti, vt recordetur demonſtrationum præteritarum; ſed hæc non habentur à phantaſmate: Ergo debent dari ſpecies vniuerſalium in portione intellectiua conſeruatæ. Eſt argumentum D. Bonau. *in 3. diſt. 31. art. 2. quæſt. 3.* Maior probatur à S. Doct. *fundamento* 2. ſcientia non deſtruitur, niſi ex corruptione ſcibilis, aut medij; aut obliuione; adde, vel ſubiecti, ex Ariſtot. 1. *Poſt. capite* 6. & *ſecundo Top. cap.* 3. vt habet D. Bonauent. *in 1. diſtinctione 5. art. 2. quæſt. 1.* & *diſt. 37. part. 2. art. 1. quæſt.* 2. ſed nullum horum hîc corrumpitur: Ergo.

CONFIRMATVR denique è Seraphico *in 1.* 23
diſtinctione 3. part. 2. quæſtione 1. ad vltimum. Voluntatis actus ſupponunt intellectum, ſi ſint deliberati: Sed ex his, quæ præterita ſunt, anima elicit actus Voluntatis: ergo ex cognitione per memoriam intellectualem proportionatam ſubminiſtratâ.

RATIO ſuprà allata penultima ſupponit ſpecies intelligibiles eſſe natura ſua incorruptibiles, vel quæ rarò corrumpuntur, cùm ſint accidentia ſimplicia, non habentia contrarium, vt tenent etiam Sapientiores, quos ſequitur Ruuius *numero* 320. quam incorruptibilitatem ſpecierum negat Toletus, quia (ait) non ſunt accidentia connaturalia animæ; ſed extrà aduenientia.

RESPONDETVR tamen cum Ruuio *numero* 321. eſſe accidentia connaturalia animæ, vt eſt forma, cui connaturale eſt haurire ſpecies ab obiectis, eas verò conſeruari, docet etiam Ariſtoteles 3. *de Anima, text.* 6. & 8.

OBIICIES primò ex Ariſtotele *libro de Memoria, & reminiſcentia, capite primo, circa finem*, vbi Memoriam per ſe in ſenſitiua parte ponit.

RESPONDET Ruuius *numero* 328. ex D. Bonauent. *in primo, diſtinctione 3. parte 2. quæſt. 1. ad* 3. Memoriam tres habere conditiones. Prima eſt, vt ſit de obiecto ſenſato, vel etiam intellecto. Secunda, vt verſetur circa obiectum præteritum, vt habet Sanctus Doctor etiam *in Opuſc. declaratorio, Terminorum Theologiæ*; & ideò ſolis animalibus, aliquo modo tempus percipientibus, concedit memoriam Ariſt. *loc. cit.* Tertia eſt; vt ſit conſeruatiua ſpecierum. Ita etiam D. Bonau. *in 2. diſt. 7. art. 1. quæſt. 2.* vt docet Ariſt. 3. *de Anima, cap.* 4. & alibi. Hæc autem conditio ſe dilatat ad conſeruationem non ſolùm ſpecierum ſenſibilium, ſed etiam intelligibilium. Vt autem eſt conſeruatiua intelligibilium, ſoli Memoriæ Intellectiuæ conuenit; nam Senſitiua cùm ſit Organica, non eſt ſubiectum aptum ſpeciebus ſpiritualibus, & hæc Intellectiua, vtpotè incorporea, eſt etiam perennis, & aptior ad conſeruanda depoſita. Prætereà hæc conſeruat Actus Intellectûs, & Voluntatis, vnde poteſt reflecti ſuper illos: At memoria ſenſitiua non ſeruat proprium actum: Ideò non poteſt Senſus in illum, vel in obiectum reflecti; vt iam cognitum: Eſto præteritum,

ritum materialiter cognoſcat; non formaliter, vt eſt numerus motus ſecundùm prius & poſterius, quod à ſolo Intellectu percipitur. Cæterum, cùm memoria intellectiua pro hoc ſtatu ſuas ſpecies deponat dependenter à ſenſitiua; ideò ibi dicit Ariſtoteles, memoriæ rationem, ordine ſcilicet naturæ, primò conuenire Senſitiuæ; attamen ordine dignitatis, & perfectionis, primò conuenit Intellectiuæ, cui ſenſitiua famulatur. Hinc intellectiuæ adſcribit Sanctus Doctor eſſe Ærarium ſpecierum quarundam, etiam innatarum, quæ ſine differentia temporum ſeruantur. Hinc Diuus Auguſtinus docet, memoriam eſſe etiam præſentium. Ex hoc loco igitur non rectè Valentia, *col.* 1051. ait, Memoriam Intellectiuam, non eſſe propriè memoriam, vt deducit Suarez, *lib.*4. *cap.* 10. *n.*3. Nam, licèt ſenſitiua ſit præteritorum, multò magis intellectiua, & licèt ſit intellectus etiam præſentium; hoc eſt, quia differt à memoria.

Obiicies ſecundò: Obiectum intellectus eſt vniuerſale, quod abſtrahit à *fuiſſe*, & *fore*: Ergo non datur memoria intellectiua, quæ ſit recordatiua; ſed tantùm ſenſitiua.

Respondet Scotus, verum eſſe antecedens, quò ad cognitionem ſcientificam tantùm, qualis eſt abſtractiua; nam etiam ſingulare cognoſcitur à nobis pro ſtatu iſto; neque ibi Ariſtoteles negat memoriam intellectiuam; ait enim; quorundam intelligibilium, nos memorari, vt quòd triangulus habeat tres angulos;& hoc quia id fuimus ſpeculati, ac didicimus. Et meritò, quia potentiæ ſuperiori non eſt neganda perfectio, conceſſa inferiori; nempè ſenſitiuæ, vt ſuprà dixi cum Seraphico Doctore.

QVÆSTIO II.

An Memoria Intellectiva *differat ab Intellectu.*

PRima opinio eſt, Memoriam intellectiuam eſſe formaliter ipſum intellectum. Ità D.Thom. *p. p. quæſt.*79. *art.*7. & *de veritate, quæſt.*10. *art.*3. quem ſectantur Thomiſtæ ibi. Valentia *diſputat.*6. *quæſt.*5. *punct.*3. *col.*1050. Suar. *lib.*4. *cap.*10.*n.*3. Ruuius 3. *de Anima,cap.*4. *tract. de Intellectu poſſibili, quæſt.*5. *diſp.*3. quam Sententiam communem iam in Schola, & veram acclamat Fulienſis, 3. *Phyſ. cap.*8. Iunct. *cap.*17. *de Anima.*

Secunda opinio eſt, Memoriam intellectiuam differre ab intellectu. Ita Magiſter *primo*, *diſt.* 3. *part.* 2. & ferè Rich. 2 *diſt.* 24. *quæſt.* 2. Scotus, *primo, diſt.* 3. *quæſt.* 9. & *diſt.* 27. *quæſt.* 1. & *in* 3. *diſt.* 26. *quæſtione vnica.* Faber *Theor.* 80. Poncius, *diſp.*6.*de Anima, quæſt. vlt.* Maſtrius, & Bellutus, *diſp.*6. *num.*80.

Est D. Bonauent. *locis adductis, diſt.*2. *quæſt.*2. & *quæſt. præced.* & *lib.*1. *Phar. cap.*7. Differre autem formaliter aſtruunt Diuus Bonauentura, & Scotus cum Schola.

25 Assero cum hac Sententia, Memoriam intellectiuam tantùm formaliter differre ab Intellectu.

Probatur à D.Bonauent. in *primo, diſt.* 3. *part.*2. *art.*1. *quæſt.*3. *ad* 1. ex Diuo Auguſtino 10. *de Trinitate, cap.*11. vbi ait. *Hæc tria: Memoria, Intelligentia, & Voluntas ſunt vna mens, &c. vna eſſentia, vna ſubſtantia,* (id eſt idem realiter cum eſſentia) Neque ibi loquitur de Intelligentia, & Memoria, vt ſunt accidentia ſeparabilia ab Anima, de facto ſeparantur. Præterea ibi S. Auguſtinus actus harum potentiarum ſeorſim ponit.

Ex quo ruit reſponſio D. Thom. *loc.cit. ad primum*, & Ruuij *num.* 337. Diuum Auguſtinum ibi accipere intelligentiam, & memoriam pro actibus ſecundis.

Confirmatur; Nam Sanctus Auguſtinus ſic ait: *Hæc igitur tria, Memoria, Intelligentia, Voluntas, quoniam non ſunt tres vitæ, ſed vna vita: Nec tres mentes, ſed vna mens: Conſequenter vtique nec tres ſubſtantiæ ſunt, ſed vna ſubſtantia.*

Probatur ſecundò à Diuo Bonauent. quæſtionibus adductis *primo, diſt.* 3. *in fundamentis*, ratione ducta à Diuo Auguſtino ex dictis verbis: Ea, quæ repræſentant aliquid diſtinctum, debent eſſe diſtincta, maximè ſi ſint imagines; ſed eſſentia animæ,& tres potentiæ repræſentant Diuinam Trinitatem: Ergo debent eſſe potentiæ diſtinctæ. Idem argumentum confirmat Diuus Bonauentura *in* 2. *diſt.*24.*part.*1. *art.*2. *quæſt.* 1. *ad* 1. ex Diuo Auguſtino 15. *de Trinitate, cap.*7. vbi, hoc pacto, aſtruit imaginem Trinitatis. Idem habet S. Auguſtinus *lib.* 9. *cap.* 11. vt notat Diuus Bonauentura *quæſtione mox adducta, fundamento primo, & fundamento* 3. id roborat ex Diuo Auguſtino 9. *de Trinitate, cap.*4. vbi ait: Has potentias nominari ſubſtantialiter, ſiue eſſentialiter; non autem ſicut qualitates.

Respondet D. Thom. *p.p. quæſt.*93. *artic.*7. 26
Durand. *in primo, diſt.*3. *part.*2. *quæſt.*3. Ruuius, *loc. cit. num.* 337. & alij, rationem, imaginis in actibus conſiſtere. Addit Maſtrius, diſtinctionem ſumi à potentiis, in ordine ad connotata.

Pro euerſione huius reſponſionis, notandum, Imaginem Dei in homine, non eſſe accidens aliquod, ſed ſubſtantiam: Sicut enim dicitur 1. Geneſ. *Creauit Deus hominem ad imaginem ſuam.* Ità etiam Geneſ. 4. *Adam genuit filium ad imaginem ſuam*, vt notat Bellar. *lib.* 5. *de amiſſione gratiæ, cap.*3.*col.*26. Hinc Sancti Patres, præcipuè Diuus Auguſtinus 10. *de Trinitate,cap.*1.& alibi,aſtruunt in eo imaginem Trinitatis poſitam, quòd Memoria, Intellectus, & Voluntas ſint tres potentiæ, & vna ſubſtantia. Hos Patres refert Valentia *tomo primo*; *diſp.*7. *quæſt.*3. *punct.*1. cum Diuo Bonauentura *libro primo Pharetræ, cap.* 7.

Hinc delituiſſe oſtenditur Illyricus *in ſuis diſpu-* 27
tationibus, de peccato originali, vbi imaginem Dei amitti per peccatum blaſphemat.

Hinc eruo refutationem reſponſionis D. Thomæ. Id, quod naturæ ipſi intrinſecè conuenit indelebiliter, non conſiſtit in accidentibus ſeparabilibus. Talis eſt imago Trinitatis in anima: Ergo.

Confirmatur; Nam Imago Dei adſcribitur ipſi Operi ſimpliciter,vt à Deo venit: *Faciamus hominem ad imaginem,&c.* vbi ideò dicitur *noſtram*, vt Sanctiſſima Perſonarum Trinitas ſibi conſtituiſſe Imaginem oſtendatur, vt notat Diuus Auguſtinus *lib.*9. *de Trinitate, cap.*5. & *lib.* 14. *cap.*7. & *lib.* 10. *cap.*1. & *lib. de Geneſ. imperfecto, cap. vlt.* & poſt eum D. Bonauent. *in* 2. *diſt.*16. *dub.*1. *litt.* & *quæſt.*1. *fundamento primo, & ſequentibus.*

Confirmatur, nam quicumque habet eſſentiam hominis, habet imaginem Dei; ſed pueri, & frenetici ſunt eſſentialiter homines: Ergo habent imaginem Dei; ſed hi non habent actus intelligendi, memorandi, amandi; ergo in his non conſiſtere imago Dei. Confirmatur à Diuo Bonauent. *loco mox adducto, quæſt.*1. *in corpore*, ex Diuo Au-

guſtino 7. *de Trinitate*, *cap.6.* quia ideò imaginem ponit in eſſentia, & potentiarum Trinitate, & natura intrinſeca. Hæc ſunt argumenta Diui Bonauenturæ 2. *diſt.* 16. *à quaſt.* 2. vbi ex profeſſo hoc prob t per totam diſtinctionem. Quomodo autem Imago hæc includat habitudinem ad actus, diſſeram *tract.* 10. *diſp.* 1.

Obiiciunt Ruuius *num.* 335. Suar. *num.* 3. Valentia, *col.* 1051. Intellectus poſſibilis eſt receptiuus ſpecierum; vndè ideò dicitur poſſibilis, & hic retinet ſpecies, vt docet Ariſtotel. 3. *de Anima, text.* 6. & 8. Ergo fruſtrà ponitur memoria conſeruatiua ſpecierum.

Respondetvr, intellectus poſſibilis eſſentiam non verſari in recipiendis ſpeciebus; ſed in cognoſcendo, ſeu intelligendo; recipere verò ſpecies impreſſas ab intellectu agente: At ſpecies expreſſas deponere in theſauro memoriæ, quæ non eſt potentia cognitiua, ſed mera Arca ſpecierum. Vnde ratio eſſentialis eius, diuerſa eſt ab intellectu.

28 Qværes primò: An reminiſcentia ſit Memoria Intellectiua.

Respondet D. Bonauent. *lib.* 2. *Compendij Theol. cap.* 40. Reminiſcentiam eſſe vim inueſtigatricem oblitorum, per ſaltus; cùm enim memoria oblita eſt alicuius rei ex parte, & ad eam conuerſus intellectus, aliquam partem rei inuenit; tunc ſeruantur veſtigia rei; Et decurrens de vno, in aliud, iterum memoria reuocat totum factum; *verbi gratiâ*, aliquis ſeruus habuit aliquod mandatum talis rei executioni mandandæ cum pecunia, cuius oblitus ex parte, recordatur ſolùm, ſe accepiſſe à Domino talem pecuniam, nec recordatur quorſum: Reminiſcentia retrocedens, quærit, vbinàm? quibus circumſtantiis? quo tempore acceperit pecuniam? Itaque his veſtigiis retrocedens reminiſcitur totam pecuniam acceptam ad tale opus, à Domino iniunctum. Quod ergo præſtat intellectus diſcurſu, ad cognoſcendum, id reminiſcentia ad memorandum. Igitur illa inueſtigatio, non eſt opus memoriæ, quæ non diſcurrit, nec ſcrutatur; ſed eſt opus intellectus poſſibilis, qui in ſuo theſauro ſcrutatur ſpecies. Hoc ſenſu poſſe dici intellectum, & reminiſcentiam, vnam facultatem; & duas vires, aiunt Colleg. 3. *de Anima, cap.* 3. *quaſt.* 1. *art.* 3. Suar. 3. *de Anima*, *cap.* 30. ſicut vnus intellectus intelligit, & diſcurrit, licèt duabus viribus, ex quibus diſcurſiua, dicitur ratio, vt ratiocinatione quadam, vnum ex alio, per diſcurſum intelligit, vt docet Diuus Bonauentura, *lib.* 2. *Comdendij*, *cap.* 48. & poſt eum Valentia, *diſputatione ſexta, quæſtione* 5. *puncto* 5. *col.* 1052. Hinc Diuus Auguſtinus 2. *ſuper Geneſ. ad litt. cap.* 3. ad eandem animæ facultatem refert nomen intelligentiæ, & rationis.

29 Qværes ſecundò: Cur aliquando non recordamur eorum, quorum ſpecies habemus in Memoria.

Respondetvr, id oriri ex vehementiori impreſſione aliorum obiectorum; & hæc vehementia oritur ex frequenti conuerſione ad ſpecies.

DE EXPERIENTIA
CAPVT III.
DISPVTATIONIS.

Ex Memoria oriri Experientiam, docet Ariſtoteles *in Metaphyſic.* quatenùs ex pluribus euentibus, ſeruatis in memoria, habetur experimentum,ità rem euenire. Hac verò acquiri cognitiones plurimas etiam principiorum, docet Ariſtot. *primo Poſter. text.* 73. & 105. & cum eo Diuus Bonauentura, *diſtinct.* 39. *art.* 1. *quaſtione* 2. *in corpore.* Ideò hîc de ea agendum.

Dari verò Experientiam, euidens eſt. Eſt enim cognitio per vſum hauſta, & recepta; vndè dicitur, quaſi *Experitia*, ſeu ex vſu. Vide Diuum Bonauentur. *in Itineribus Æternitatis*, *Itinere* 6. eam diſtinguit à fide, quæ eſt probatio per authoritatem; & à Scientia, quæ eſt per rationes certas; & ab Opinione, quæ eſt ex probabilibus.

QVÆSTIO I.

An Experientia *ſit aliqua notitia.*

Indicavimvs, Experientiam eſſe notitiam quandam: Huius igitur quæritur reſolutio, de qua Sanctus Bonauentura: *lib. de Itineribus Æternitatis*, *Itinere* 6. *diſt.* 1. 30

Probatvr primò à Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 39. *quaſt.* 2. *in corpore*, ex Ariſtotele, *locis* mox *adductis*, vbi id oſtendit Philoſophus.

Ratio verò indicatur à Sancto Doctore, *loco citato*, & *in Itinerario adducto*, quia per eam euidenter percipiuntur ſenſim effectus, qui neque ſcientiâ cum tantâ euidentiâ percipiebantur: Ex quibus effectibus venimus in cognitionem multarum cauſarum, imò etiam percipimus multa principia, demonſtrationibus *propter quid* inſeruientibus, vt notat etiam Scotus, *quaſt.* 7. *quodl.* & Fauentinus *Theor.* 11. initio. Ideò Sanctus Bonauentura *loc. cit.* Itinerarij, *diſt.* 15. definit experientiam: *Eſt notitia*, & *actus præſentialis obiecti cuiuſque potentiæ cognoſcitiuæ.*

Probatvr ſecundò à Sancto Bonauentura, *Itinere* 6. *diſt.* 1. quia actus experimentalis, eſt actus vitalis potentiæ: Ergo recipit aliquid ab obiecto, elicitque actum; ſed nihil aliud quàm notitiam: Ergo. Minor probatur: Nam omnes homines dicant mihi hoc eſſe dulce; adde, illud probent rationibus; addant etiam authoritates reuelatas; attamen ſi ego guſtem illud, nouam cognitionem accipio, hæc autem experimentalis eſt: Ergò, &c. 31

Similiter

Similiter: Si ego audiam: *Guſtate, & videte; quoniam ſuauis eſt Dominus*, credam quidem, ſed ſi ego ipſe guſtem, additur cognitio noua, quâ dicam: *Fructus eius eſt dulcis gutturi meo*, Cant. 2. de quo guſtu ait Petrus 1. cap. 2. *Si tamen guſtatis, quoniam dulcis eſt Dominus.* Additque expoſitionem Sancti Bernardi ſuper hoc, vbi ait: *Quidquid de occultis tuis ſcimus, ô Domine* Iesv, *aut Scriptura docente, aut te reuelante, &c. guſtando didicimus.*

QVÆSTIO II.

An Experientia *ſit notitia Senſitiua: An Intellectiua.*

D. Bon. l. c. diſt. 2.

32 Assero primò, ſumptâ Experientiâ pro actuali ſui obiecti perceptione, etiam in voluntate eſſe experientiam.

Probatvr à Diuo Bonauentura ibi; nam tali pacto vſu diſcimus, quaſi ſenſibiliter, etiam res Diuinas, dum iis fruimur, iuxta illud Pſal. 33. *Guſtate, & videte; quoniam ſuauis eſt Dominus.* Similiter aliis ſenſibus ſpiritualibus experimur.

Assero ſecundò, notitiam, quæ per concluſiones deducitur, eſſe in intellectu.

Probatvr; nam hæc diſcurſum includit. Hoc tali modo euenit; illud alio modo: Ergo diuerſo modo eueniunt.

Assero tertiò, Senſum etiam percipere experimento.

Probatvr: Nam Canis, *verbi gratiâ*, percuſſus hîc, agnoſcit locum, &c. & vſu didicit, ſe malè tractari ibi, atque adeò ab eo loco aufugit.

QVÆSTIO III.

An Experientia *ſit notitia Iudicatiua, an Apprehenſiua.*

33 Assero primò, Experientiam nudè ſumptam, eſſe notitiam apprehenſiuam.

Probatvr, nam conuenit etiam Brutis, in quibus non eſt propriè iudicium, vt dixi, *diſp.* 4. *cap. vlt. quæſt.* 16. Eadem autem eſt experientia ſenſuum, & intellectus in genere.

Assero ſecundò: Sumptâ experientiâ pro aggregato ex experientia, & notitia deducta, eſt Iudicatiua.

Probatvr à Suar. *diſp.* 1. *Metaph. ſect.* 6. ex Ariſtotele; qui experientiam Brutorum vocat imperfectam, eò quòd non habeat iudicium.

Probatvr ratione: dum enim ſenſus percipit, *verb. grat.* hunc ignem vrere, & illum vrere, deducit: Ergo omnes vrunt, cùm ſint eiuſdem rationis, vt expertus ſum.

QVÆSTIO IV.

An Experientia *ſit notitia Actualis: An Habitualis.*

Notandvm aliud eſſe, Experientiam eſſe habitum; aliud cauſare habitum; Et quidem ex ea habitus acquiri, docet Ariſtoteles *in Metaph.* Vide Diuum Thomam *part.* 2. *quæſt.* 40. *artic.* 5. D. Bonauent. *loco adducto, diſt.* 3. & Suar. *diſp.* 1. *Metaph. ſec.* 6. 34

Assero primò, experientiam, ſumptam pro actu, quo potentia percipit ſuum obiectum, eſſe actum. Probatur ex ipſis terminis.

Assero ſecundò, experientiam ſumptam pro practico vſu, quem quis ex actibus acquirit, eſſe habitum.

Probatvr; quia omnis habitus eſt ad facilitandas potentias ad actus; ſed experientia reddit faciliorem potentiam ad actus proprij obiecti: Ergo. Vide Ariſtotelem, *primo Metaph. cap.* 1.

Qværes: An vnus ſit habitus acquiſitus per ſcientiam, & per experientiam.

Respondetvr negatiuè; nam alter alterum perficit, *verb. grat.* habitus experimentalis Medicinæ perficit ſcientificum.

QVÆSTIO V.

An Experientia *ſit notitia Quidditatum.*

Assero, Experientiam non eſſe cognitionem quidditatum, ſed ſolùm quod res ità exiſtit. 35

Probatvr primò ex Ariſtotele *primo, Metaph. cap.* 1. vbi ait, ſcientiam minùs ineſſe experientiæ, quàm arti; quia ars reddit rationem; non ſic experientia: Sic enim experientiâ cognoſco ignem eſſe calidum; non autem, quare calidus: Sic de reliquis.

Probatvr à Suarez *loc. cit.* quia experientia eſt ſingularium; hoc, & hoc aliter euenire; ergo non eſt ſcientifica.

Est verò experientia magiſtra verax, vt ait D. Bonauent. *loc. cit.* Ideò Fauentinus, licet eam ait, æquari cognitioni per cauſam; Ideòque auget confidentiam, & ſpem. Hinc experimento edoctus Medicus ſecuriùs operatur. Vide Diuum Thomam *loc. cit.* De his latè agit P. Galitius.

DE INTELLECTV

CAPVT IV.

DISPVTATIONIS.

Sicvt Colores, quantumvis oculis obuij, & vicini, non perſpiciuntur, quin lumine priùs perluſtrentur. Ità ſpecies quantumcumque è memoria

memoria obiiciantur, non priùs percipiuntur, quàm Intellectus agens ſuâ irradiatione in latebris eas deliteſcentes illuſtret, & illuſtratas extrahat, extractáſque tandem in poſſibili Intellectu deponat: Illud potiſſimum eſt huius potentiæ munus, vnde dicitur Agens, quia continuâ actione excudit, & exuit ſpecies ſuis conditionibus particularibus, eáſque reddit vniuerſales; eodem penè modo, quo lux abſtrahit ſimilitudines à colorato, vt notat Seraphicus *in Compendio Theol. Verit. lib. 2. cap. 46.* eáſque ponit in Aëre, non quidem entitatiuè, ſed intentionaliter: Quare ibidem vocatur à Sancto Doctore *Lux Animæ*, Facem quippè proferens Voluntati, quæ eſt ſuprema, & potior animæ potentia, vt infrà probabo. Dicitur etiam intellectus poſſibilis, quia poteſt recipere dictas ſpecies, quibus cùm informatur, vocatur *Intellectus Adeptus*, vti animaduertit Diuus Bonauent. vbi ſuprà; De hac duplici Intellectûs acceptione hic præcipuè agendum.

QVÆSTIO I.

An detur INTELLECTVS *agens.*

36 TRITA eſt admodùm in Scholis diuiſio Intellectus, in Agentem, & poſſibilem.

SED quidem Intellectum agentem, productiuum ſpecierum intelligibilium, negat Durandus *in primo diſt. 3. part. 2. quæſtione 5.* poſt Platonem, & alios relatos ab Alberto *in Summa, de homine, quæſtione de Intellectu agente.* Idem ſenſit Iſaac Narbonenſis, vt teſtatur Picus Mirand. in ſuis Concluſionibus.

SECVNDA Sententia eſt Ariſtotelis *3. de Anima, cap. 5.* quem ſequuntur D. Bonau. *in 2. diſt. 24. part. 1. art. 2. quæſt. 4.* & *in primo, diſt. 7. part. 2. art. 1. quæſt. 3. ad argumenta in fine,* & *3. part. Centil. ſec. 22.* & *lib. 2. Compend. Theol. cap. 46.* & aliis locis, D. Thom. *p. p. quæſt. 54. art. 4. quæſt. 71. art. 3. & 2. Cont. Gent. cap. 76. de veritate, quæſt. 10. art. 6.* & *quæſt. de Anima, art. 4.* cum Thomiſtis: Scotus, *in primo, diſt. 3. quæſt. 8. ad 1.* & omnes eius Sectatores, inter quos Fauent. *Theor. 81.* & alibi: quinimò Scholaſtici omnes *in primo, diſt. 3.* & omnes Interpretes Ariſtotelis; quos referunt Ruuius *3. de Anima, cap. 4. & 5. quæſt. 1. de Intellectu agente*, Valentia, *tom. 1. diſp. 6. quæſt. 5. puncto 2.* Suar. *lib. 4. de Anima, cap. 2. & 8.* Tolet. *3. de Anima, cap. 5. quæſt. 13.* & alij confitentes, Intellectum agentem eſſe potentiam Animæ, diſtentam in efformandis ſpeciebus intelligibilibus, iiſque in intellectu poſſibili ſculpendis.

37 ASSERO cum hac ſententia, dari Intellectum agentem.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 24. part. 1. art. 2. quæſt. 4.* initio quæſtionis, ex communi conſenſu Doctorum, quo argumento nititur Tolet. *loc. cit.* Fulienſ. *3. Phyſ. cap. 8.*

PROBATVR ſecundò, ex dictis *diſp. 4. cap. 1. quæſt. 8.* cum D. Bonauentura.

SVPPONO primò ex dictis ibi ex Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 3. part. 3. art. 2. quæſt. 1. in corpore*, quem ſequitur Ruuius, *loc. cit. num. 22.* Intellectum creatum ſpeciebus indigere ad percipienda quæcumque alia obiecta, quod & de Angelis etiam probatum eſt *tract. de Angelis, diſp. 2.* Ratio Sancti Doctoris à priori eſt, quia quælibet ſubſtantia creata habet limitatam eſſentiam, perfectionem, & virtutem, non continentem alia à ſe, quare non poteſt intellectus creatus in ſe, nec per propriam eſſentiam res alias à ſe intelligere: Ergo indiget ſpeciebus earum, per quas ſibi repræſententur, & præſentes fiant in eſſe intelligibili actu: Solus autem Deus infinitus per ſeipſum omnia nouit.

SVPPONO ſecundò ex Diuo Bonauentura *loco* 38
citato, in 2. diſt. 39. art. 1. quæſt. 2. ad argumenta, Animam noſtram à creatione eſſe velut tabulam raſam, & in potentia ad intelligibilia, vt docet Ariſtoteles *3. de Anima, text. 14.* nihilque in ea ſcriptum, exceptis quibuſdam principiis vniuerſalibus; de quibus *prima ſecunda, tract. de Conſcientia.* Ratio à priori eſt; quia Anima è natura ſua ſubſtantia eſt incompleta, apta conſequi vltimum ſuæ perfectionis modum in corpore, cuius eſt forma, in quo creata eſt; ſequitur etiam, cognitionem rerum per ſenſum acquirere debere: Angelus verò non ſic; Nam cum ſit ſubſtantia completa, non reſpiciens corpus; ideò nec perficiendus eſt in ſuo eſſe à corpore; quare, nec per illud acquirit ſpecies, ſed eas à creatione obtinuit.

Ex his principiis efficax deducitur argumentum à Diuo Bonauentura, ad probandum intellectum agentem. Ad quamlibet cognitionem requiritur, vt obiectum ſit præſens potentiæ in ratione ſenſibilis, vel intelligibilis proportionaliter, vt ſic ei vnita eliciat operationem, per quam illud cognoſcat: Sed obiecta etiam ſenſata in Phantaſmatibus ſunt extra Intellectum, & improportionata in ratione intelligibilis: Ergo requiritur, vt fiant proportionata intellectui ſpirituali; Sed hoc non valent
a ſeipſis: Ergo requiritur virtus ſpiritualis agens, 39
productiua ſpecierum intelligibilium; hanc autem nequit præſtare obiectum corporeum, vel phantaſmata. Hæc ſanè virtus dicitur Intellectus agens.

ARGVMENTA Durandi exigunt, quo munere fungatur intellectus agens; de quo, *quæſtione 4.* agam.

HINC habes, quid dicendum illi quæſtioni: An phantaſma ſimul cum intellectu agente effectiuè concurrat ad efformandas ſpecies intelligibiles.

OPINIO aſſertiua eſt communis. Sic D. Thom. *de veritate, quæſt. 10. artic. 6.* & *2. contra Gent. cap. 27.* Caiet. *p. p. quæſt. 55. art. 2. & 3. de Anima, cap. 2.* Capreol. *in 2. diſt. 3. quæſt. 2. artic. 3.* Ferrar. *3. de Anima, quæſt. 23.* Ægidius, *quodl. 5. quæſt. 21.* Soncinas *7. Metaph. quæſt. 12.* Colleg. *3. de Anima, cap. 3. quæſt. 6.* Apoll. *quæſt. 6.* Tyennæus, *cap. 5.* Auerſa, *quæſt. 56. ſect. 6.* & alij apud Maſtrium, & Bellutum *diſp. 6. de Anima, quæſt. 4.* qui *num* 98. ſubſcribunt.

VERA tamen Sententia eſt, phantaſmata ſolùm materialiter ad modum exemplaris deſeruire intellectui agenti ad ſpecies ſpirituales eliciendas. Ita D. Bonauentura *locis adductis, diſt. 4. quæſt. 10.* quos ſequuntur ibi allegati: Adde Onuphrium *tract. 2. diſp. 1. quæſt. 3.* Scotum *quæſt. 17. de Anima*, & ibi Cauellum; Fulienſem *3. Phyſ. cap. 8. art. 1.* Euſtachium, *3. part. Phyſ. tract. 4. diſt. 2. quæſt. 7.*

ASSERO igitur, phantaſmata non habere effi- 40
cientiam

cientiam ad productionem ſpecierum ſpiritualium : Eſt D. Bonauent. *locis adductis, diſt 4. quæſt.* 10.

Qvod non ſint cauſa totalis, Probatur argumento D. Bonauent. *in 2. diſt. 24. part. 1. quæſtione vltima ad* 2. quo vtitur Scotus. Quandocunque effectus eſt ordinis ſuperioris, non poteſt produci à cauſa ordinis inferioris : & quandocunque aliquod agens producere præſumit effectum, debet eſſe proportionatum paſſo ; ſed ſpecies intelligibilis, producenda e phantaſmate, eſt ordinis ſuperioris, nempe, ordinis ſpiritualis ; At phantaſma eſt corporeum ordinis longè inferioris : Ergo non poteſt effectiuè producere ſpeciem ſpiritualem ; ſed requiritur potẽtia ſpiritualis productiua abſtrahens ſpeciem, & in ordine ſpirituali eam conſtituens : Eſt argumentum Diui Auguſtini 12. *ſuper Geneſ. ad litt. cap. 16.* Hoc modo vtitur Scotus 4. *diſt. 44. quæſt.* 2. cum Diuo Bonauentura *quæſt. vlt. ibi*, ad probandum, ignem inferui non poſſe torquere ſpiritus, modo phyſico : Hac ratione Scotica, ait Maſtrius, vti alios, ad probandam neceſſitatem intellectus agentis : Eſt verò frequens in D. Bonauent.

Qvod verò neque, vt cauſa partialis, valeant phantaſmata producere ſpecies intelligibiles, probatur ad hominem, contra Scotum, qui *in primo, diſt. 3. quæſt. 8. & quodl. 15. litt. R.* & 4. *diſt. 45. quæſt. 2. §. Ad quæſtionem* : Cum omnibus ferè Scotiſtis apud Maſtrium, & Bellutum, docet Phantaſma, vt cauſam efficientem partialem, concurrere ad ſpecies intellectiuas producendas : Arguo autem ſic : Omnis cauſa, vt agat, debet eſſe conſtituta in ordine proportionato cum paſſo, & cum effectu, etiamſi ſit cauſa inſtrumentalis ; ſed phantaſma, per vos, eſt improportionatum ſpeciebus intelligibilibus, & ordinis inferioris : Ergo. Maior probatur ; nam etiam inſtrumentum, vt agat, debet habere contactum Phyſicum ; vel eleuari ſuper ordinem ſuum ad ordinem ſuperiorem, vbi eſt paſſum : At verò agens naturale nequit eleuare alia agentia extra ordines naturæ : hæc enim ſolius Dei eſt, & interim Phantaſma eſt corporeum ; atque adeò ſpirituali enti improportionatum, nec vllius Phyſici contactus cum eo capax : Ergo nequit in intellectu ſpirituali producere ſpeciem intelligibilem. Vis huius argumenti habetur in Diuo Bonauentura, *loco mox adducto.*

41 Vrgeo ; nam Scotiſtæ præfati aſſerunt, Phantaſma non concurrere, vt inſtrumentum, ſed vt principale agens, cui proinde reſpondere debet formalitas effectus, quam propria virtute attingat : Iam verò, ſuppoſitâ ratione Scotica, negari concurſum totalem Phantaſmati, eò quòd ſit ordinis corporei inferioris ; profectò negandus erit etiam partialis, quia ratione improportionis excluditur omninò, nedum cauſa totalis : Quare Maſtrius, & Bellutus cautè hoc argumentum diſſimulant, & ad obiectiones, quæ non premunt, altè confugiunt.

Qvod enim aiunt, ſpeciem eſſe ſimilem obiecto in repræſentando, non facit, quin ab obiecto producatur inferioris ordinis ; ſic etiam Cœlum, in quadro pictum, eſt ſimile Cœlo, nec tamen potuit tale Cœlum, arte carens, pingere. Vide Sanctum Doctorem *in 2. diſtinct. 18. artic. 2. quæſtione prima ad quintum.*

42 Obiicies primò contra intellectus agentis neceſſitatem : Ob id præcipuè ponitur, vt faciat intelligibilia actu ; & res ipſæ à parte rei ſunt ex ſe intelligibiles, cùm ſint obiectum intellectus, habens propriam entitatem, & veritatem.

Respondetvr ex Diuo Bonauent. *loco mox citato*, & *in 2. ſent. diſt. 24. part. 1. quæſt. vlt.* res eſſe obiectum intellectus, modo proportionato per aſſimilitudinem ; ad hoc autem debet abſtrahi ſimilitudo, vt cognoſcatur.

Obiicies ſecundò. Non datur ſenſus agens : Ergo nec intellectus agens. Probatur Conſequentia : Sic ſe habet intellectus ad intelligibilia ; ſicut ſenſus ad ſenſibilia.

Respondet Sanctus Doctor *loco citato ad* 2. & *lib. 2. Compendij Theol. cap. 46.* diſparem eſſe rationem : Nam ſpecies ſenſitiuæ ſunt eiuſdem ordinis cum Phantaſmatibus, atque adeò ſenſui materiali proportionatæ, & actu ſenſibiles : Obiectum etiam habet virtutem eas emittendi, quia ſunt in eodem ordine materiali, corporeo, vt docet Sanctus Doctor *Serm. 11. Hexaëmer.* Ideò non eſt neceſſarius abſtrahens ; at verò Phantaſmata, vt ſint actu intelligibilia, debent ad ordinem altiorem ſpiritualem euehi ; Ideò requiritur ſpiritus abſtrahens, & eleuans.

Obiicies tertiò. Sequeretur, etiam Angelos egere intellectu agente.

Respondetvr, id concedendo, vt dixi *tract. de Angelis, diſp. 2. quæſt.* 3.

Obiicies quartò. Etſi materialitas obiecti impediat, quia eſt ordinis inferioris ; tamen ſuperat ex alio capite, quia eſt ſubſtantia ; & ſpecies eſt accidens : Obiectum ergo poteſt producere ſpeciem intellectiuam.

Respondetvr, impedire, quia toto genere inferius eſt in ratione ſpiritus, imò & in ratione obiectiua ; nam quod mouet ſenſum, eſt accidens, putà Color, Sonus, Odor, &c. Neque materialis perfectio in actione ponderatur. 43

Obiicies quintò. Dato, quòd ad productionem ſpeciei exigatur agens ſpirituale ; iam ipſa animæ ſubſtantia cum Phantaſmate ſufficit, aut ſolus intellectus poſſibilis.

Respondet Sanctus Bonauentura, animam agere mediis potentiis, ideò requiri potentiam abſtractiuam, quæ debet eſſe intellectus agens.

Obiicies ſextò : Si datur intellectus agens, ideò datur, ne idem agat ſimul, & patiatur ; At hoc in actionibus, & paſſionibus æquiuocis, non eſt inconueniens.

Respondet S. Bonauent. rationem, quæ datur, eſſe productionem ſpecierum intelligibilium.

Obiicies ſeptimò : Non inuenitur quid agat intellectus iſte, agens in Phantaſmata.

Respondet Sanctus Bonauentura, nihil imprimere, ſed tantùm abſtrahere ab eo, tanquam ex obiecto, ſpeciem.

Instant Maſtrius & Bellutus : Quid eſt hoc materiale phantaſmatis, ex quo educitur ſpecies.

Respondetvr, eſſe ſubiectum *ex quo*, tanquam ex repræſentante obiectum, & etiam circa quod imitandum laborat intellectus.

QVÆSTIO II.

An detur INTELLECTVS *poſſibilis.*

Omnes quidem, vt video, intellectum poſſibilem concedunt, quamvis in eius eſſentia aſſignanda aliqui aberrent 44

Assero, dari intellectum poſſibilem.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 24. prima parte, art. 2. quæſtione 4. in corpore* ex

ex Ariſtotele 3. *de Anima*, *textu* 8. 18. & 19. vbi ait; *Intellectum poſſibilem eſſe, quo eſt omnia fieri.*

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura *fundamento primo*: In omni actione interuenit Subiectum recipiens, Agens, & Forma diſtincta ex Ariſtotele 2. *Phyſ. text.* 70. Sed intellectio eſt actio: Ergo interuenit agens intellectus, poſſibilis recipiens, & forma, id eſt, ſpecies informans intellectum poſſibilem.

PROBATVR tertiò *fundamento* 2. Potentiæ actiuæ reſpondet paſſiua diſtincta, *ex* 9. *Metaph.* ſed datur intellectus agens, qui eſt potentia actiua: Ergo.

PROBATVR quartò *fundamento* 3. Actui reſpondere debet potentia: Sed intellectus agens eſt, quo anima eſt actu: Ergo reſpondet ei intellectiua potentia, id eſt poſſibilis intellectus.

QVÆSTIO III.

Quid ſit INTELLECTVS *agens, & poſſibilis.*

D Bon. in 2. d. 24.
p 1. art. 2. q. 4.
D. Th. q. 79. art. 4.

IN auia abiere Antiqui Intellectus Scrutatores: plures refert D. Bonauentura ſententias, è quibus etiam diſtinctionem vtriuſque Intellectus venatur.

45 PRIMÒ quidem aliqui dixêre, Intellectum agentem, & poſſibilem, eſſe duas ſubſtantias. Et ex his aliqui voluêre, Intellectum agentem, eſſe Intelligentiam ſeparatam: ſic Arabes, quos refert Albert. 3. *de Anima*, *tract.* 2. *cap.* 4. Auer. 3. *de Anima*, *text.* 5. & 20. & 12. *Metaph. cap.* 11. Auicen. 9. *Metaph. cap.* 4. & 6. naturalium, *part.* 5. *cap.* 5. & 6. ponit primam Intelligentiam agentem: Hi volunt, Intelligentiam ſegregatam agere in animam, infundendo ei, ſiue ſpecies, ſiue intellectiones.

GRÆCI verò Intellectum agentem ſimul, atque poſſibilem eſſe, ſubſtantias ſegregatas aſtruunt homini, vt ſolùm ei concedant cogitatiuam, quam Intellectum paſſiuum vocant.

Ità Themiſtius 3. *de Anima*, Theophaſtus, & alij, vt refert Philopon. 3. *de Anima*, *cap.* 4. Auerroës, 3. *de Anima*, *com.* 5.

QVIDAM verò dixêre, Intellectum agentem eſſe Deum. Poſſibilem verò eſſe Animam noſtram. Ità Aphrodiſ. 2. *de Anima*, *cap. de Intellectu agente.* Zabarella *de hum. ment. cap.* 10. Cremoninus apud P. Linium Rabeſanum, *lib.* 3. *de Anima*, *diſp.* 1. *quæſt.* 1. ſequuti Platonem *in Menone*: Tametſi Cottunius *diſp.* 9. *de triplici ſtatu animæ rationalis*, *ſec.* 7. contendat, nullum è Philoſophis Græcis conſtituiſſe Intellectum extrinſecum.

CERTE, inter Latinos conſtat, Intellectum agentem eſſe potentiam intrinſecam animæ, vt tuentur, cum Diuo Bonauent. Cottunius, *loc. cit.* Raguzæus *diſt.* 22. Contaren. iunior. *tit.* 3. *diſput. de intellectu agente*, Fortunius Licetus *opuſc. de intellectu agente*, *toto lib.* 2. & alij Thomiſtæ, & Scotiſtæ, nemine excepto, vt notat Maſtrius, & Bellutus *diſp.* 6. *art.* 2. Eſtque Sententia Ariſtotelis: nam initio *lib.* 3. *de Anima*, vocat Intellectum agentem, & poſſibilem partem animæ. Et *tit.* 17. *capite* 5. Intrinſecas differentias animæ noſtræ. Quod verò *textu* 19. aſſertur, locutum de intellectu agente, & dixiſſe: *Eſt ſubſtantia actio exiſtens*: monet Auguſtinus Oregius Cardinalis, *quæſt. de immortalitate Animæ*, legendum, *ens, ſubſtantia actioni.* Itaque non dicitur in recto: *ens, ſubſtantia, actio*: Sed in obliquo, quod, vt ait Maſtrius, ſonat Italicè *L'intelletto agente, ſoſtanza, ente all'oporare*, cui non diſſimilem affert Ferchius *veſtig.* 6. *lib.* 2. *cap.* 4.

QVOAD Intellectum poſſibilem, aliqui voluêre, eſſe puram potentiam. Ità Alex. *primo de Anima*, *cap.* 24. Aureolus apud Capreolum 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 3. Auerſ. quem ſequitur Zimar. *Theor.* 41. & 12. *Metaphyſ. tit.* 17. apud Fabrum, *Theor.* 61. *cap.* 3. 46

Quæ verò inter hos Intellectus diſtinctio ſit, variæ ſunt opiniones.

PRIMA opinio eſt eos diſtingui realiter. Ità D. Thom. *p. p. quæſt.* 7. *art.* 7. & 10. & 3. *de Anima, lect.* 10. & *in* 2. *diſt.* 17. *quæſt.* 2. & Thomiſtæ, Ioan. de S. Thoma, *quæſt.* 10. *art.* 1. Complut. *diſp.* 20. *quæſt.* 1. Caiet. & Bannes, *p. p. quæſt.* 79. *art.* 3. *diſp.* 1. aſſerens, eſſe communem Thomiſtarum, Cottun. *cit. diſp.* 7. *ſect.* 8. Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 8. *ſec.* 8. Zabarella *de mente agente*, *cap.* 10. Auerſa. *quæſt.* 58. *ſec.* 6. Ruuius *tract. de intellectu agente*, *quæſt.* 4. Ferrar. 2. *cont. Gent. cap.* 77. & 78. citant etiam, ſed malè, Scotum *in primo*, *diſt.* 3. *quæſt.* 8. *ad primum*, Albert. *tract. de Intellectu agente*, *quæſt.* 6. Toletum, *quæſt.* 14. *tertij de Anima*, Colleg. *cap.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 2. Valentia, *tom.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 5. *puncto* 2.

SECVNDA opinio eſt, Intellectum agentem, & poſſibilem, eſſe eandem potentiam, diſtingui verò ratione: Quatenùs enim eſt ſpoliatus formis, & in potentia ad recipiendas ſpecies, ſiue intellectiones, & patitur, ſiue excitatur à phantaſmate, dicitur potentia, ſiue intellectus poſſibilis: Quatenùs verò abſtrahit, ratiocinatur, & componit, dicitur agens. Ità Picolom. *lib. de humana mente, cap.* 12. Mercen. *in dilucid.* Suar. *tom.* 1. *in* 3. *part. diſp.* 30. *ſec.* 2. Macin. *in* 2. *diſp.* 16. *quæſt. vnica*, Toſtat. *ad cap.* 27. *Exodi*, *quæſt.* 70. Nyphus, *lib. de intellectu*, *tract.* 4. *cap.* 2. Licetus, *lib.* 5. *de Intellectu agente, cap.* 20. Euſtach. 3. *part. tit.* 4. *diſp.* 5.

TERTIA opinio eſt, hos intellectus diſtingui formaliter. Ità Scotus *quodl.* 15. & *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 11. Faber, *Theor.* 81. *cap.* 4. Cauellus, *quæſt.* 13. *de Anima.*, Onuphrius, *tract.* 2. *quæſt.* 1. *diſp.* 6. Rabeſan. *diſp.* 1. *quæſt.* 1. Raguzæus, *diſp.* 22. *cap.* 9. Contar *quæſt. de Intellectu agente*, *cap.* 4. & omnes Formaliſtæ; & Mairo *primo*, *diſt.* 36. *quæſtione* 2. Poncius *diſp.* 6. *quæſt.* 4.

HÆC eſt ſententia Diui Bonauenturæ, *quæſtione citata in margine.* Licet enim *cap.* 46. *lib.* 2. *Compend. Theol.* videatur realem diſtinctionem admittere, tamen formali diſtinctione ſatis exponitur eò ſecuriùs, quò in *hac quæſtione*, vbi ex profeſſo eam diſcutit, ſolam formalem concedit. Ibi verò docens, eos differre, vt Perficiens, & Perfectibile; Lux, & Illuminatum, vult, id ſolùm exemplo explicare, vt aliquam à parte rei diſtinctionem inferat, vt dicam infrà. 47

ASSERO primò, Intellectum agentem non eſſe Deum.

PROBATVR ex dictis *diſp.* 1. *quæſt.* 11. vbi etiam portionem rationalem oſtendimus eſſe formam.

PROBATVR verò à D. Bonauent. hîc *in corpore*

pore ex Ariſtot. 3. *de Anima*, *text*. 17. vbi intellectum agentem, & poſſibilem, vocat duas differentias animæ noſtræ. Hoc teſtimonio nituntur Picolom. *lib. de mente*, *cap*. 10. Fauent. *loc. cit. ſecundo* prope initium, & reliqui.

Respondet Zabarella, *lib. de mente agente, cap*. 16. Ariſtot. *loc. cit*. non dicere, Intellectum agentem, & poſſibilem eſſe duas differentias, ſcilicet, Agentis, & Patientis: Sed in anima noſtra eſſe has duas differentias; hoc eſt, dari in ea agens, & patiens. Verum eſt autem, Deum eſſe Agens in animam noſtram.

Contra arguit Fauent. ex D.Bonauent. *in corpore*, Nam Ariſtot. *text*. 18. dicit, Intellectum agentem eſſe eum, *quo eſt omnia facere*; poſſibilem verò, *quo eſt omnia fieri*; atque adeò, non de differentia actus ſecundi, ſed de differentia in actu primo loquitur. Vult ergo, intellectum agentem eſſe differentiam in anima, eúmque, qui deducat poſſibilem ad actum agendo; ſimiliter poſſibilem eſſe potentiam receptiuam actus ſecundi. Quæ cùm ita ſint, ſi Deus eſt actus, ſeu differentia agens in anima: Ergo erit actus primus ſubſtantialis animæ; hoc autem eſt abſurdum maximum, quod ſubſtantia Dei ſit differentia animæ noſtræ, etiam vt aſſiſtens. Confirmatur; nam *text. alleg*. 17. aſſerit, potentiam paſſiuam, & actiuam eſſe eiuſdem generis in anima. Confirmatur ſecundò à D.Bonau. *fundamento primo* ex eodem Ariſt. qui Intellectum agentem dicit ſe habere ad poſſibilem, ſicut agens particulare ad materiam.

48 Probatvr ſecundò à S. Doctore. Illud naturæ complementum, quod Deus conceſſit imperfectioribus creaturis, non negauit perfectiſſimis; Sed Deus conceſſit creaturis imperfectiſſimis virtutem actiuam ad operandum modo connaturali: Ergo multò magis conceſſit animæ noſtræ nobiliſſimæ virtutem agendi modo connaturali, ſed modus connaturalis eſt vitalis, & liber: Ergo. At ſi intellectus agens eſſet Deus; iam operatio non eſſet vitalis, nec libera, & in noſtra poteſtate. Ergo, &c. Probatur ſequela. Illa actio eſt in noſtra poteſtate, quæ pendet à principio noſtro formali; quæ verò pendet à principio extrinſeco, in poteſtate noſtra eſſe non poteſt, ſicut nec illud principium eſt in noſtra poteſtate, ſed vel ſemper intelligeremus, vel ſolùm quando Deus vellet. Hoc argumento nititur Maſtr. *n*. 108. Fauent. *loc. cit*. Suar. *lib*. 4. *c*. 8. *n*. 4. & eſt ratio Ariſt. 7. *de Anima, cap*. 5. vt notat Suar. Ad Deum autem refugere non oportet, vbi naturales ſunt cauſæ, ait Iauet. *c*. 16.

Respondet Zabarel. negando ſequelam, nam Deus ſemper præſto eſt ſuo lumine, nec vnquam ſuum recuſat dare concurſum; ex parte verò noſtra prouenit defectus, quia vel non habemus habitum; vel organum phantaſiæ eſt indiſpoſitum.

Contra: Nam hinc infertur, quando homo habet habitum, & organum, & eſt diſpoſitus, neceſſariò ſemper intelligere, & quæ ſemel intellexit, ſemper intelligere; ſed hoc eſt falſum: Nam ſæpè non vult intelligere. Probatur ſequela: Deus enim, de mente Ariſtotelis, eſt agens neceſſarium, vt plurimi tenent.

Tertiò Fauentinus arguit (ait ipſe, ſuo marte) argumento inſolubili, quod ſanè tamen eſt D.Bonau. hìc, & *in* 2. *diſt*. 3. *part*. 2. *art*. 2. *quæſt*. 1. *in corpore*, & *diſt*. 7. *part*. 2. *quæſt*. 3. *ad* 3. Si Deus eſſet intellectus agens; ſequeretur, hominem eſſe actum purum per eſſentiam intelligentem: Sed hoc eſt falſum: Ergo. Maior probatur, quia intellectui agēti vt puro actui, omnis cognitio adeſt actu, nec aliquid entis deeſt: Ergo habet totum eſſe entitatis: Ergo eſt per eſſentiam, & ſubſtantialis, imò infinitus: Ergo eſt Deus.

Minor verò probatur; quia intellectus hominis eſt limitatus ad aliqua, atque imperfectus, & deductus ſucceſſiuè, per accidentia ſibi ſuccedentia, in actum.

Assero ſecundò, Intellectum agentem noſtrum, non eſſe Intelligentiam aliquam aſſiſtentem.

Probatvr à D.Bonau. *in ſecundo, diſtinct*. 8. 49 *part*. 2. *art*. 1. *quæſt*. 4. ad quam ſe remittit, *diſt*. 24. *loc. cit*. Primò quia, ſi aſſiſtens intelligentia eſſet intellectus agens; ſequeretur, cogitationes noſtras, & intellectiones, non eſſe nobis liberas, & conſequenter nec bonas, nec malas; Sed hoc eſt falſum: Ergo. Maior probatur; nam id, quod eſt à principio extrinſeco, non eſt à principio intrinſeco libero in voluntate, ex qua oritur libertas, vt docet Chriſtus, Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes, &c. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem*. Et Matth. 9. dicitur: *Quid cogitatis mala in cordibus veſtris?*

Probatvr ſecundò à D. Bonau. ibi. Intellectus agens eſt veluti lumen formans, ex Ariſtot. 3. *de Anima, cap*. 5. *text*. 18. Sed nulla creatura poteſt illuminare, aut informare animam noſtram: Ergo. Minor probatur à D.Bonau. ex D.Auguſt. *lib*. 4. *de Trinit. cap. vlt. tom*. 3. *lib*. 83. *quæſtionum, quæſt*. 51. *tom*. 4. *lib. de Ciuitate Dei, cap*. 11. & *lib*. 11. *cap*. 2. *tom*. 5. & *ſermon*. 18. *in Pſal*. 118. & *lib*. 3. *de libero arb. cap*. 16. & *lib. de ſpiritu, & anima, cap*. 10. Quæ loca, partim hìc, partim *diſt*. 8. *citata, refert*.

Probatvr tertiò à D.Bonau. ibi, quia poſſet Angelus illabi animæ, quod non conceditur à Patribus, vt dixi, *tract. de Angelis, diſp*. 11. *quæſt*. 15.

Probatvr quartò à D. Bonau. hìc, ratione 50 Ariſtot. 3. *de Anima, cap*. 5. quam habet etiam D. Thom. *p. p. quæſt*. 79. *artic*. 4. quamque latè proſequitur Suar. *lib*. 4. *cap*. 8. *num*. 4. Nam, cùm Anima noſtra ab intrinſeco ſit intellectiua, debet habere ab intrinſeco neceſſaria ad exercendas intellectiones; Natura enim non deficit in neceſſariis, neque ordinat rem ad actionem, pro qua exercenda, non conferat requiſita; vnum autem ex requiſitis ad intellectus opera, eſt virtus productiua ſpecierum intelligibilium; cùm ſine eis intellectio non fiat: Ergo hac virtute prædita eſt.

Respondebis, hoc argumento tantùm probari, prouiſam eſſe à natura virtutem agentem ad ſpecies producendas; At potuit huic neceſſitati ſupplere aliquo extrinſeco, ſicuti in aliis præſtat; nam ſenſui neceſſaria eſt mouens virtus; At hæc non eſt intrinſeca, ſed ab obiecto; Cœlum quoque eget mouente; & ecce, exhibetur Intelligentia.

Respondetvr optimè argumentum concludere; Notum enim eſt in Philoſophia, quod Natura perfecta ab intrinſeco habet cuncta neceſſaria ad ſuas operationes: Sic habet ab intrinſeco principium motus, ſibi proportionati, & debiti. Vnde natura definitur *principium motus, & quietis primum, per ſe, non ſecundùm accidens*. Quod verò affertur de Cœlo, non eſt ad rem; nam Cœlum non eget motu circulari illo ad ſuam operationem, & perfectionem, ſed ob bonum vniuerſi; Quod ſi eo motu egeret, argumentum ſanè concluderet, motum illius à virtute intrinſeca proficiſci.

Itidem & ſenſus externus, cùm habeat obiectum proportionatum, non eget vi formatiua ſpecierum intrinſeca, ſed connaturali virtute obiecti: At intellectus inuenit obiectum improportionatum, ideò eget virtute formatrice ſpecierum.

Ex dictis colligit Sanctus Bonauentura, hunc 51 modum dicendi eſſe erroneum, maximè ob rationes primas, ex quibus infertur libertati præiudi-

rium. Vnde non rectè Suarez *loco adducto*, negat, fieri vllum præiudicium fidei, ſi dicatur, Angelum, aut Deum ipſum eſſe intellectum agentem.

Assero tertiò contra Græcos, multò minùs intellectum poſſibilem, eſſe Intelligentiam ſeparatam extrinſecam.

Probatvr ex dictis *diſputat.* 1. *quaſt.* 11. vbi portionem intellectiuam oſtendi è fide, & Philoſophia, eſſe intrinſecam formam. Ideò oppoſitum dicere, eſt error in fide, vt etiam Maſtrius, & Suarez *loc. cit.* aduertunt.

Assero quartò, Intellectum poſſibilem non eſſe propriè materiam; neque agentem eſſe formam.

Probatvr primò à Sancto Bonauent. in corpore; primò quia ſi intellectus poſſibilis eſſet materia, vel talis, ratione materiæ; ſequeretur vbicumque eſt materia, eſſe etiam Intellectum poſſibilem.

Probatvr ſecundò ibi. Si intellectus poſſibilis eſſet purè materia, ſic ſe haberet, ſicut oculus nudus, vel aliud ſenſorium nudum abſque anima: Sed nullum ſenſorium nudum abſque anima dicitur ſentire; *verb. grat.* oculus videre; ſed viſus: Ergo &c. Ratio eſt, quia eſt actus vitalis ab intrinſeca potentia veniens.

Probatvr tertiò ibi; Nam potentia actiua non eſt merè materia; ſed intellectus poſſibilis eſt potentia actiua, iudicans ſpeciem, & eliciens actum vitalem intellectionis: Ergo. Hæc ratio ſupponit, actum intellectionis non eſſe meram paſſionem, de quo infrà, *ſec.* 4. *quaſt.* 3.

Probatvr quartò ibi, quoad intellectum agentem; neque enim ipſe eſt omninò in actu: non enim poteſt intelligere aliud à ſe, niſi adiuuetur ſpecie, quæ abſtracta à phantaſmate, intellectui habet vniri.

Probatvr quintò à Sancto Doctore ex Ariſtotele *text.* 17. *tertij de Anima*, vbi ait, intellectum agentem, & poſſibilem, eſſe duas differentias intellectus: Ergo non ſunt duæ res, id eſt materia, & forma.

52 Assero quintò, Intellectum agentem, & poſſibilem differre plùs quàm ratione.

Probatvr à D. Bonauentura in *fundamento primo.* Materialis cauſa nunquam coïncidit cum aliis, ex Ariſtotele 2. *Phyſ. text.* 70. tunc ſic: Sicut ſe habet materia ad formam, & agens; ità proportionaliter intellectus poſſibilis ad agentem; ſed materia differt à forma, & agente, pluſquam ratione: Ergo etiam hi duo Intellectus. Maior probatur; nam Ariſtot. 3. *de Anima, text.* 5. ait: Quod *nullam naturam habet intellectus poſſibilis, niſi quod eſt potentia, & nihil eſt actu eorum, quæ ſunt ante intelligere*; de intellectu verò agente ait *text.* 19. quod *eſt ſubſtantia actus.*

Non tamen benè hinc inferunt aduerſarij diſtinctionem realem, vt notat D. Bonau. in corpore; non enim in omnibus eſt par ratio, vt ſint duæ partes compoſiti, ſicut materia, & forma, vt dixi; in hoc enim tantùm eſt ſimilitudo, quod intellectus agens appropriatur formæ, quia magis in actione conſiſtit; poſſibilis verò materiæ, quia in recipiendo magis elaborat.

53 Probatvr ſecundò, quia diuiſio potentiæ eſt in Actiuam, & Paſſiuam ex Ariſtot. 9 *Metaph.* Sed in intellectu eſt agens, & patiens, velùti in aliis naturæ rebus ex Ariſtot. 3. *de Anima, text.* 17. 18. & 19. Ergo, &c.

Non tamen hinc benè infert Zabarella apud Faucnt. *c.* 4. *ad* 2. & Auerroïs Sectatores apud eundem *cap.* 3. *ratione ſeptima*, diſtinctionem realem, vt notat Faber poſt D. Bonau. *in corpore*, circa ſecundum modum dicendi; non enim ſimilitudo in omnibus incedit, aut incedere tenetur; ſed ſolùm in quadam proportione, vt dixi ſuprà; quod ſicut in generando corpus, requiritur aliquod agens, & aliqua materia, ità in intellectione aliquid ſe habens ad modum agentis, & aliquid paſſi.

Probatvr tertiò. Idem non poteſt ſecundùm idem, eſſe in actu, & in potentia; ſed intellectus agens eſt in actu; poſſibilis in potentia: ergo.

Hac tamen ratione, non ſatis D. Thom. *loc. cit.* oſtendit diſtinctionem realem; quia nec intellectus agens eſt merus actus; nec poſſibilis mera potentia, vt vidit etiam Suar. *cap.* 8. *num.* 12. cum Diuo Bonau. hìc *in corpore* circa modum ſecundum.

Probatvr quartò. Ità ſe habet intellectus agens ad poſſibilem, ſicut lumen ad Diaphanum, proportione quadam actionis, & paſſionis; non diſtinctionis realis, vt dicam: At lumen differt à Diaphano: Ergo. Maior eſt Ariſtotel. 3. *de Anima, cap.* 5. *text.* 18. & *ſeq.* probatur. Sicut ad abſtractionem ſpecierum ſenſibilium duo in medio intelligimus, id eſt, lumen per quod abſtrahat, & Diaphanum, per quod deferat ſpecies, &c. Ità, &c. Id vult S. Doctor *loc. cit. Compend.*

Assero ſextò, Intellectum agentem non eſſe 54
habitum principiorum, per quem cognoſcimus prima principia, qui intellectus principiorum vocatur ab Ariſtot. 6. *Eth. cap.* 6. & 11. & 3. *de Anima, cap.* 5. Habitus, vel Ars.

Probatvr à Ruuio, *quaſt.* 4. *num.* 63. argumento S. Bonau. *in corpore* (circa tertium modum, qui eſt iſte:) Nam intellectus ex Ariſtot. 3. *de Anima, text.* 14. eſt veluti tabula raſa, in qua nihil eſt depictum. Igitur non habet cognitionem habituum ſibi innatam; ſed quærit, mediante ſenſu, & experientia, eam aſſequi.

Modificatvm autem hunc modum dicendi admittit S. Bonau. *loc. cit.* Si dicatur intellectus agens differre à poſſibili, ſicut habitus à potentia; non quia agens ſit purè habitus, ſed quia eſt potentia habitualis. Hoc autem modo probatur à S. Bonau. primò ex D. Dionyſ. *de cœleſti Hier. cap.* 3. vbi docet, ſubſtantias intellectuales, eo ipſo, quod intellectuales, eſſe Lumina: Ergo perfectio & complementum ſubſtantiæ intellectualis, eſt lux ſpiritualis: Ergo illa potentia, quæ conſequitur animam ex parte intellectus, eſt quoddam lumen in ipſa; de quo lumine poteſt intelligi id Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.*

Probatvr ſecundò à D. Bonau. ex Ariſtot. 3. *de Anima, text.* 18. vbi docet, intellectum, qui eſt *omnia facere*, eſſe veluti habitum quendam, vt lumen: *Quodam enim modo, lumen colores potentia, facit actu colores.* Huius ſimile eſt in oculo Æluri, qui non modò habet potentiam ſuſcipiendi ſpeciem per medium perſpicuum, ſicut alij, ſed & potentiam faciendi in ſe ſpeciem per naturam inditi ſibi luminis. Quo exemplo oſtendit lumen, & perſpicuum, nempe intellectum agentem, & poſſibilem in anima ordinis ſuperioris, quam ſit Ælurus, minus diſtingui, vt dicam *argum.* 1. D. Bonau. & *indicat. in* 4.

Assero ſeptimò, Hos duos intellectus non dif- 55
ferre realiter contra Auerroëm, D. Thom. & alios.

Probatvr primò à quibuſdam; quia in perpetuis idem eſt *eſſe*, & *poſſe*, ex Ariſtotele 3. *Phyſ. textu* 32. Ergo & actus, & potentia: Ergo multò magis erit idem potentia actiua, & paſſiua; ſed Anima eſt perpetua: Similiter & eius intellectus:

lectus : Ergo non eſt differentia potentiæ, poſſibilis, & agentis.

Sanctus Bonaventura ad primum reſpondet, hoc argumentum non eſſe ad rem; nam Maior illa Ariſtotelica intelligitur de eſſe ſubſtantiali, & de diſtantia, ſecundùm tempus, non ſecundùm naturam; quia in eis materia non præcedit actum, & ideò nihil facit ad propoſitum; quia intellectus poſſibilis non dicitur poſſibilis, reſpectu eſſe primi, ſed reſpectu actus ſecundi.

Probatur ſecundò ab aliis. Quæ ſunt vnita in inferioribus, non ſunt ſparſa in ſuperioribus; imò magis vniuntur; ſed in imaginatione, quæ eſt potentia inferior intellectu, non ſunt duæ potentiæ; altera poſſibilis, ſiue paſſiua; altera agens: Ergo multò minùs in intellectu, qui eſt potentior, quàm ſenſus, erit intellectus agens, & intellectus poſſibilis diſtinctus.

Divus Bonaventura *ad* 2. reſpondet, hoc Argumentum nihil concludere, primò, quia alio modo in ſenſu datur actiuum, & paſſiuum magis diſtinctum, nempe organum recipiens, quod eſt loco potentiæ paſſiuæ, & vis animæ imaginatiua, loco actiuæ.

56 Deinde reſpondet, negandam paritatem; quia, cùm ſpecies defertur à ſenſu externo, vſque ad imaginationem, non exuit genus abſtractionis, quæ fuit in ſenſu particulari: Sed cùm ſpecies peruenit ad intellectum, nouum genus abſtractionis ibi erigitur, & aliud genus luminis; ideò indiget magis potentiâ actiuâ, diſtinctâ à poſſibili, ipſe intellectus; quàm imaginatio, aut ſenſus exterior.

Probatur ergo primò à Diuo Bonauentura, *argumento 3. addita ſolutione.* Fruſtrà fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora: Sed per vnam rem diſtinctam ſolùm ſecundùm diuerſas rationes diſpoſitionis, vel formalitatis, poteſt intellectus exercere omnes actus intellectus agentis, & poſſibilis: Ergo. Minor probatur; Id, quod vnitum inuenitur in inferiori, non eſt ſparſum in ſuperiori: ſed in oculo Æluri, qui eſt Animal longè inferius homine, colligitur in vno organo virtus ſuſcipiendi ſpecies, & eas noctu elicendi, Ergo ſicut in Æluro eſt vnum organum, habens vim receptiuam, & factiuam per diuerſas diſpoſitiones perſpicuitatis, per quam recipiat; & luminoſitatis, per quam agat; multò magis idem intellectus erit lumine agens, & perſpicuitate recipiens. Hoc argumento vtitur Fauent. *cap. 3. argumento tertio.*

57 Probatur ſecundò. Non eſt ponenda maior diſtinctio in cauſis, quam in effectibus, imò ab vna cauſa, plures effectus fluunt: Sed actus intellectionis eſt vnus realis actus. Ergo non oritur ex pluribus cauſis realiter diſtinctis; nempe ſibi non ſubordinatis.

Probatur tertiò. Intellectus poſſibilis, aut intelligit, aut non. Si non: Ergo non debet dici intellectus, nec potentia intellectiua. Si intelligit: Ergo aliquo modo eſt potentia actiua. Ergo non eſt alia potentia realiter diſtincta ab organo.

Similiter intellectus agens, aut intelligit, aut non. Si non: Ergo non debet dici intellectus, aut potentia intellectiua. Si ſic: cùm intellectus non poſſit intelligere aliud à ſe, niſi ſpeciem illius habeat in ſe, vel penes ſe; & cum omne illud, quod eſt ſuſceptibile ſpeciei, ſit aliquo modo poſſibile: Ergo non diuiditur à poſſibili realiter.

Respondent communiter, intellectum agentem non intelligere, vt aduertit Ruuius, *lib. 3. de Anima, cap. 5. tract. de intellectu agente, quaeſt. 2.* vbi refert, communem eſſe omnium ferè Interpretum Ariſtotelis ſententiam, *cap. 5. tertij de Anima.* D. Thom. *in 3. diſtinct. 13. quaeſt. 1. artic. 1.* Henrici, *quodl.* 8. *quaeſt.* 12. & videtur Ariſtotelis *loc. cit.* Probatur, quia pro vno actu formaliter eliciendo, vna tantùm facultas ponenda eſt, & plures erunt ſuperfluæ: Sed intellectus poſſibilis formaliter intelligit: Ergo agens non intelligit formaliter: Quare ſingularem, & falſam proclamat ſententiam Ianduni *cap. 5. tertij de Anima; quaeſt. 23.* dicentis, etiam intellectum agentem intelligere. Idem cum Ruuio ſupponit Suarez, *lib. 4. capite 8. num.* 10.

Hæc tamen nihil torquent Diuum Bonauenturam; Nam, vt ipſe aduertit in declaratione allatorum argumentorum *in fine quaeſtionis.* Intellectus agens, & poſſibilis concurrunt ad vnum actum integralem intelligendo; ita vt agens, & poſſibilis, ſint vnus intellectus, non duo, & duabus formalitatibus concurrat ad totalitatem actus intellectionis, ad quem requiritur etiam productio ſpeciei, & illuminatio, ac informatio intellectus; ex qua informatione, eſt in actu ad intelligendum obiectum, actione ſua vitali: Itaque in vnam operationem completam conueniunt; atque adeò vnus eſt intellectus realiter, licet duabus facultatibus præditus; alioquin, quomodo intellectus agens erit intellectus, ſi ad intellectionem non interuenit? vt arguit Sanctus Bonauentura. 58

Tandem probatur argumentis Diui Bonauenturæ, *diſt. 24. part. 1. artic. 2. quaeſt. 1.* quibus probat potentias animæ ſolùm formaliter inter ſe diſtingui, magis autem diſtinguitur voluntas ab intellectu, quam intellectus agens à poſſibili. Vide quæ dixi *diſput. 2. quaeſt. 1. & 2.* Hoc argumento nititur Fauentinus, *cap. 4.*

Obiicies primò cum Alexandro. Cauſa prima vniuerſalis rerum eſt agens in omnia. Sed Deus eſt talis: Ergo. Subſumo: In id influit prima cauſa, maximè, quod eſt capax Diuini influxus: Sed talis eſt intellectus: Ergo. 59

Respondet Fauentinus *cap. 2. ad 2.* negando, intellectum agentem, & poſſibilem eſſe diuerſas ſubſtantias realiter diſtinctas; ſed non retundit argumentum.

Respondet igitur Sanctus Bonauentura *in corpore*: Verum quidem eſſe, Deum eſſe lucem, quæ nos illuminat: Magiſtrum, qui nos inſtruit: Veritatem, quæ nos dirigit, vt ſæpè docet Diuus Auguſtinus locis adductis pro ſecunda aſſertione, ideò dicitur Ioan. primo. *Lux vera, quae illuminat omnem hominem*; attamen hæc nihil ad propoſitum conducere, quia Deus ità gubernat mundum, vt res ipſas proprios motus agere ſinat, vt docet idem Diuus Auguſtinus, paſſim recenſitus à Diuo Bonauentura.

Obiicies ſecundò cum eodem, & cum Zabarella. In omni genere, in quo eſt aliquid per ſe, & prius tale, & aliqua ſecundariò talia, hæc debent eſſe talia ab illo primo, quod eſt per ſe, & primò tale; Sed res ſunt ſecundariò intelligibiles: Ergo debent reddi tales ab eo, qui eſt per ſe primò intelligibilis per eſſentiam. Talis eſt Deus: Ergo. Hoc argumentum clamat Zabarella inſolubile.

Respondet D. Bonau. argumentum non eſſe

ad propoſitum, licet enim Deus efficienter communicarit eſſe, atque adeò cognoſcibilitatem rebus; tamen dedit eis propriam entitatem, quæ eſt formaliter cognoſcibilis, & dedit potentiæ intellectiuæ vim cognoſcendi formalem; itá vt licet per participationem entitatis res ſint, ſintque cognoſcibiles virtute accepta à Deo efficiente; Attamen formaliter ſunt obiectum per ſe intellectus; & intellectus eſt formaliter intelligens. Hac reſponſione vtitur Fauentinus, *cap.* 2.

Obicies tertiò: Vis cognoſcens, quò eſt præſtantior, eò eget lumine aliquo præſtantiori; Sic oculus corporeus eget lumine Solis. At mens eſt cognoſcitiua præſtantior, quia eſt incorporea: Ergo eget lumine perfectiſſimo Dei: Ergo Deus eſt intellectus agens.

Respondet Fauentinus ex Diuo Bonauentura, Potentiam præſtantiorem, egere lumine præſtantiori intrinſeco, proportionato ſuæ operationis nobilitati. Hoc autem, ſicut Deus conceſſit aliis cauſis, multò magis nobiliſſimæ cauſæ, id eſt, animæ. Reliqua Zabarellæ argumenta ſoluta iacent, *diſp.* 1. *quaſt.* 11.

61 Obicies primò cum Auerroïſtis, & Thomiſtis ex Ariſtotele 3. *de Anima*, *text.* 17. Intellectus agens, & poſſibilis ſunt duæ differentiæ animæ: Ergo ſunt duæ partes realiter diſtinctæ. Similiter *text.* 18. ait, Intellectum agentem eſſe, *quo eſt omnia facere*: poſſibilem verò, *quo eſt omnia fieri.*

Respondet Fauentinus, *cap.* 4. ex Diuo Bonauentura, *in corpore*, circa ſecundum modum, Ariſtotelem vocare potentias animæ ad modum partium, quia ſunt realitates formaliter diſtinctæ, quarum altera ſe habet ad modum actus: altera ad modum potentiæ. Vnde eas vocat differentias, quia formaliter diſtinctæ ſunt.

Obicies ſecundò. Quod cauſatur ex duobus, quorum alterum eſt purus actus, alterum pura potentia, eſt compoſitum ex illis, tanquam partibus, realiter diſtinctis. Talis eſt intellectus ex agente, & poſſibili, vt docet Ariſtoteles 3. *de Anima, text.* 5. vbi de Intellectu poſſibili: Et *text.* 19. vbi de Intellectu agente. Confirmatur; nam intellectus poſſibilis fit in actu ab agente, vt patet ex actibus intellectus agentis: Ex actibus autem cognoſcuntur potentiæ. Confirmatur ſecundò; nam Ariſtoteles vult in intellectu eſſe Agens & Patiens, ſicut in omni natura; ſed in omni natura, Agens, & Patiens ſunt res diſtinctæ; quia nihil agit in ſeipſum.

Respondet Sanctus Doctor, Actum, & Potentiam; necnon eſſe, & poſſe, diuersè accipi, diuerſéque diſtingui. Actus enim, & Potentia, quoad exiſtentiam entis, differunt realiter; nihil enim poteſt exiſtere, & non exiſtere. Pari paſſu incedunt res quoad eſſentiam; nam, quæ non habent eſſentiam, non ſunt; eſt enim eſſentia idem realiter cum exiſtentia. Similiter, quæ ſunt actu quoad operari, & quæ ſunt in potentia ad operandum, ſecùm ferunt duo accidentia realiter diſtincta, vel potentiam ſubſtantialem, & actum accidentalem. Enim verò non eſt laborandum in æquiuocis. Si ſit potentia ſubſtantialis actu, ex eſſentia fluens ordinata ad agendum, & recipiendum, erit vna res; ſed diuerſæ formalitates. Et his diſtinctionibus loquitur

62 Ariſtoteles ſuprà. Iam verò Intellectus diſtinguitur in Agentem, & poſſibilem, hoc vltimo ſenſu; atque adeò non exigit diſtinctionem rei, & rei; ſed ſatis eſt formalis. Neque terreat, comparare Intellectum agentem formæ; & poſſibilem materiæ, re diuerſis, apud Ariſtotelem; Similiter agentem, arti effectrici; poſſibilem, materiæ artis: Rurſus, Intellectum agentem lumini illuſtranti; Poſſibilem illuſtrato colori, vt refert etiam Sanctus Doctor hîc, *& in Compend. loco citato.* Reſpondeo enim cum ſancto Doctore, ſimilitudinem non eſſe in omnibus; ſed in hoc ſolo, quod ſicut in artificiali compoſito exigitur ars operans, & materia, putà Fabro æs; & in illuminatione color, & lumen faciens viſibilem in actu colorem; ita in intellectione; non quod autem eo modo differant intellectus agens, qui lumini, & artifici comparetur; atque poſſibilis materiæ, & colori aſſimilatus; eò minùs, quò ſunt potentiæ, ſeu entitates ſuperiores, in quibus vniuntur ea, quæ in inferioribus ſunt re diſperſa.

Adde etiam, neque poſſibilem eſſe merè paſſiuum ad intellectionem; neque agentem merè actiuum, vt infrà oſtendam. Quare non eam exigunt ſeueram diſtinctionem, quæ inter actiuum, & paſſiuum reperitur, vt plurimum; tantò minùs, quantò intellectus, & voluntas nobiles ſupra ſe reflectuntur, & diuerſis ſolis formalitatibus agunt, & patiuntur.

Qvod verò fiat in actu ab intellectu agente, arguit ſolam diſtinctionem formalem virium. Neque verò putandæ ſunt iſtæ facultates duæ res; altera agens; altera patiens; ſed duæ virtutes, altera magis actiua; itá tamen, vt hæc actum aliquem; illa paſſionem non excludat. His ferè reſponſionibus vtitur Fauentinus, *cap. vltimo*, quibus adde, quæ ſuprà dixi.

Reliqva argumenta patent, ex argumentis ſuprà è Diuo Bonauentura allatis, & modificatis.

QVÆSTIO IV.

Quo munere fungatur Intellectvs *agens, & poſſibilis.*

Qvoad Intellectum agentem, ſupponunt primò communiter, eum non intelligere, vt dixi *quaſt.* 3. *aſſert. vlt.* dicunt ergo, hunc habere officium ſolummodò præuium intellectioni. Hoc verò in aſſignando varij ſunt. Vniuerſaliter ſanè admittunt, Intellectum agentem eſſe lumen ex Ariſtotele 3. *de Anima*, *text.* 18. atque ad intelligibilia ſe habere, ſicut ſe habet lumen ad colores, quos, ex viſibilibus potentiâ, reddit actu viſibiles. In explicando autem hoc munere, in varia diſperduntur. 63

Primò enim aliqui dicunt, Intellectum agentem effundere lumen quoddam ſuum in phantaſmata per actionem realem, eis imprimendo qualitatem luminoſitatis, quâ reddantur idonea ad agendum in intellectum poſſibilem, & in eum imprimendam ſpeciem intelligibilem obiectorum, ab eis repræſentatam. Ita Diuus Thomas 2. *contra Gentes*, *capite* 77. eámque probabilem cenſet Toletus 3. *de Anima*, *quaſtione* 13. Hanc ſententiam Picolom. adſcribit Alexandro, *lib. de humana mente*, *capite* 6. nec longè aberrat Zabarella apud Fabrum, *loc. cit. quaſtione præcedenti*, *cap.* 4.

Sed

Sed hæc fictitia clamat Euſtach. 3. *part. tract.* 4. *diſp.* 2. *quæſt.* 7.

SECVNDA opinio eſt, Intellectum agentem illuſtrare Phantaſmata, non quidem aliquam eis formam imprimendo, ſed obiectinè tantùm extrinſecè per ſolam aſſiſtentiam, abſque aliqua actione in illa, ſicut etiam lumen in aere exiſtens, dicitur illuminare colores in pariete depictos. Ità videtur Henrici *quodl.* 6. *quæſt.* 12. & 13. expreſsè autem Caietani *p.p. quæſt.* 85. *artic.* 1. Baccon. *primo ſent. prologo, quæſt.* 2. *art.* 2. & 3.

64 TERTIA opinio ait, eatenùs ſolùm dici, intellectum agentem illuminare phantaſmata, quatenùs phantaſia hominis per coniunctionem cum intellectu habet perfectiora phantaſmata, & ideò efficaciora, & quæ ſimul cum intellectu agente valent imprimere ſpeciem obiectorum, quæ repræſentant, in intellectum poſſibilem. Ità Ferrar. 2. *lib. de Anima, cap.* 4. Capreol. *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 2. *artic.* 3.

QVARTÒ alij dicunt, intellectum agentem vnicam habere actionem, & hanc præuiam intellectioni, non circa Phantaſmata; ſed circa Intellectum poſſibilem, producendo in eo ſpeciem intelligibilem, per quam ponitur in actu primo intellectionis; & per eandem actionem, circa intellectum poſſibilem exercitam, illuſtrari phantaſmata. Ità Fonſeca 5. *Metaph. cap.* 28. *quæſt.* 8. Conimbr. 3. *de Anima, cap.* 5. *quæſt.* 2. *artic.* 1. Auerſa, *parte* 38. *ſect.* 2. Ruuius, *tract. de Intellectu agente, quæſtione* 2. *num.* 37. & *ſequentibus*, Cottunius, *diſp.* 5. *ſect.* 8. & ex parte Tolet. *loco citato.*

ALII verò dicunt, actionem intellectus agentis eſſe etiam in phantaſmata, educendo ex eis ſpeciem intelligibilem; ſed hoc videtur idem cum præcedenti ſententia: Actio enim eſt impropria eductio, ſcilicet ſpeciei ex Phantaſmate. Ideò Ruuius in fine quæſtionis concedit aliqualem actionem etiam in phantaſmata. In hanc conatur Fauentinus *Theor.* 78. *cap.* 3. trahere Scotum. Hæc eſt Sententia Diui Thomæ, *p. p. quæſt.* 79. *articulo* 3. & 4. & *in quæſtionibus de ſpiritualibus creaturis, art.* 16. Idem ſentiunt omnes Thomiſtæ, vt videre eſt apud Iauellum 3. *de Anima, tract. de Intellectu agente*: Caietan. *prima prima, quæſt.* 79. *artic.* 3. Complutenſes, *diſt.* 20. *cap.* 2. Differunt verò Thomiſtæ à Scotiſtis, primò, quia Thomiſtæ volunt, ſpeciem eſſe actum intellectus poſſibilis. Secundò negant, Intellectum agentem præcedere intellectionem, vt refert Fauentinus, *cap.* 4. §. *Tertium caput opinionum.* Tertiò, quia Thomiſtæ volunt, phantaſma ſolùm inſtrumentaliter concurrere cum intellectu agente: Scotiſtæ verò etiam principaliter. Ità Maſtrius *diſp.* 6. *num.* 129.

65 QVINTÒ, Mercenarius *in ſuis dilucidationibus de intellectu agente*: Picolom. *libro primo de humana mente, cap.* 8. & alij ponentes vnum Intellectum agentem, & poſſibilem formaliter, dicunt, eundem eſſe, qui agit in phantaſmata, actione immanente, ſcilicet, iudicando ea, vt apprehendendo quidditatem, in iis inuolutam, derelictis conditionibus materialibus; atque adeò Intellectum agentem formaliter etiam intelligere.

SENTENTIA Diui Bonauenturæ à ſingulis iſtis in aliquo diſcrepat. Primò quidem *in* 2. *diſt.* 24. *prima prima, artic.* 2. præcipuè *ad vltimum*: Sentit, vnum eſſe Intellectum realiter agentem, & poſſibilem, duabus præditum viribus agendi, & recipiendi; ex quibus vnus actus producitur intellectionis. Itaque non admittit intellectum agentem ſeorſim merè actiuum; & poſſibilem merè paſſiuum; ſed intellectum virtute agente, primò agere in phantaſmata, illuſtrando illa, non quidem per immiſſionem radij alicuius aut alterius qualitatis, vel per ſolam aſſiſtentiam, vel alio modo ex primis enumeratis; hoc enim repugnat eius doctrinæ, vt dicam *in fundamentis*, ſed reſpiciendo lumine ſuo naturali, atque penetrando: Eſt enim ſubſtantia ſpiritualis lumen, vt notat in corpore circa tertium modum. Inde verò abſtrahit formam ſpiritualem, quæ eſt ſpecies intelligibilis, repræſentans non modò id, quod in phantaſmate includitur, ſed etiam aliquid vniuerſalitatis. Hanc igitur producit in facultate poſſibili, quæ eſt idem realiter, & eſt idem, ac dicere in ſe; quà receptà elicit actum intellectionis ipſemet intellectus agens,
poſſibili adiutus. Hæc conſonant dictis cum Diuo 66
Bonauentura, *diſputatione* 4. *quæſt.* 1. vbi per abſtractionem, ſpeciem è phantaſmate fieri docet vniuerſalem. Intellectus igitur agens, primò ſpeciem è phantaſmate in potentia poſſibili format; atque adeò informata acie intellectus poſſibilis, ipſe agens elicit actum intellectionis, quem ipſe recipit, cùm ſit actus immanens; ſiue etiam concedamus, recipi in ipſo poſſibili, non exit à realitate ſui principij, & adhuc eſt immanens. Conſentiunt Valent. *diſputatione* 6. *quæſt.* 5. *parte* 2. Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 8. Euſtachius, *loco citato*, Iunct. *capite* 16.

FVNDAMENTVM primum ex Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 17. *parte* 2. *artic.* 2. *quæſt.* 2. Agens creatum ſpirituale, cùm ſit finitum, & limitatæ potentiæ, finitam habet virtutem, ſuo generi proportionatam; nempè, ad effectus ſpirituales accidentarios, quia ſcilicet operatur per intellectum, & voluntatem creatam, quarum effectus ſunt accidentia. Quoad effectus verò materiales ſolùm arte poteſt operari. Quoniam verò ex tribus agentibus ordinatis, qui ſunt *Deus*, *Natura*, & *Intelligentia*, datur hic ordo; vt primò ſit *Deus*, operans ex nihilo: Secundò *Natura* ex materia, ſcilicet ente in potentia. Tertiò operatur *Intelligentia* per modum artis; ideò non valet Intelligentia opera naturæ antecedere; ſed operatur in corporeis ſolùm artificialiter, applicando actiua paſſiuis; ſicuti Hortulanus inſerendo hoc in illo, &c. Ratio autem eſt ex Diuo Bonauentura, *fundamento quarto*; quia dans alteri actum, debet eſſe, reſpectu illius, ens actu, vt habet Ariſtoteles, *ſeptimo Metaph.* Nihil enim dat, quod non habet: Angelus autem nec genere, nec ſpecie conuenit cum corporeis, ideò non habet actum eorum: Materia enim eſt vis inſita rebus, ſimilia ex ſimilibus procreans,
vt notat Sanctus Bonauentura, *fundamento quinto*, 67
Ideò, ſi Angelus ad modum naturæ operari poſſet, producendo ſubſtantias; iam faceret Angelos. Igitur agens ſpirituale creatum nequit qualitatem, vel formam realem imprimere corporibus, vt communis Sententia totius Scholæ fert, id negans Angelis; vt vidimus *Tractatu de Angelis, diſputatione vndecima, quæſtione* 1. & 2. atque adeò Intellectus agens, qui eſt ſpiritualis, non poteſt qualitatem realem infundere in phantaſmatibus, quæ ſunt corporea. Nam, vel talis qualitas eſt corporea, vel ſpiritualis: Si corporea, non poteſt ſpiritualizare phantaſmata, vt mox dicam *fundamento ſecundo*; quia non poteſt agens inferioris ordinis,

nempè corporei agere ad effectum ſpiritualem. Sic ſpiritualis non poteſt recipi in phantaſmate corporeo improportionato, vt argutè argui Vigerius Scotiſta, *primo, diſt. 3. quæſt.* 4. Licetus, *lib. de intellectu agente.*

Neqve ſatisfacit Toletus dicens, etiam animam rationalem ſpiritualem recipi in corpore per informationem; ſunt enim rationes diuerſæ, quia accidens (quale eſt lumen ſpirituale) non poteſt recipi in corporea ſubſtantia, niſi media quantitate:
68 Lumen autem Intellectus agentis, non poteſt extendi in ſubiecto per quantitatem: Ergo nec in eo recipi. Hoc fundamento Seraphici nituntur etiam Ruuius *loc. cit. de Intellectu agente, quæſt.* 2. *num.* 32. Faber. *cap.* 4. Mercen. *loc. cit.*

Fvndamentvm ſecundum ex Diuo Bonauentura *in* 4. *diſtinct.* 44. *parte* 2. *artic.* 3. *quæſt.* 2. Actio eſt per contactum ex proportione, ex Ariſtotele 7. *Phyſ. text.* 8. & *primo de Gener. text.* 43. & 9. *Metaph. text.* 10. Phantaſma autem corporeum eſt, atque adeò non poteſt in intellectum immediatè agere. Hinc enim etiam ignis inferni non poteſt torquere naturali actione animas, vel dæmones; atque adeò premuntur Scholaſtici difficultatibus, in comprehendendo, quomodò ignis inferni torqueat dæmones, & Animas, vt dixi *tract. de Angelis, diſp.* 8. *quæſt.* 14. & notat cum Diuo Bonauentura Antonius Ruuius *tract. de Intellectu agente, quæſt.* 3. *num.* 49.

Fvndamentvm tertium ex Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 24. *p. p. art.* 2. *quæſt.* 4. *in corpore.* Intellectio eſt actio propria animæ intellectiuæ, quæ abſque operatione non fit, nec operatio ſine debita virtute; ideò autem animæ prouiſus eſt intellectus agens, vt actione ex virtute ſua innata operetur in phantaſmata, abſtrahendo ex eis ſpeciem intelligibilem: Ex quo ſequitur, lumen Intellectus agentis, ſola aſſiſtentia, vel innata nobilitate, abſque aliqua actione, facere intelligibilia in potentia, actu intelligibilia, quod eſt munus intellectus agentis, & eius luminis, vt docet Ariſtoteles *tertio de Anima, text.* 18. vt notat Diuus Bonauentura.

69 Assero primò, Intellectum agentem, non illuminare phantaſmata, infundendo in eis qualitatem aliquam realem.

Probatvr ex primo fundamento; quia agens ſpirituale non poteſt in ſubiecto corporeo formas producere naturales; quia non eſt proportio.

Assero ſecundò: Neque ſola aſſiſtentia hoc præſtat Intellectus agens; nec ex ſola nobilitate phantaſiæ hoc reſultat abſque actione.

Probatvr; nam inintelligibile eſt, vt docet Mercenarius, *loc. cit.* Fauentinus, *cap.* 4. Ruuius *num.* 34. aliquem effectum produci nouum, & aliquid reduci de potentia ad actum abſque vlla actione, à nullo agente. Itaque neque poteſt verè dici Intellectus agens, qui nihil agit.

Assero tertiò, Intellectum agentem non benè explicari, dicendo, illum ſecernere rerum quidditatem à conditionibus materialibus.

Probatvr: Nam adhuc eſt quæſtio; quo pacto id fiat.

70 Assero quartò, Actionem intellectus agentis eſſe abſtractionem ſpeciei à Phantaſmate, & receptionem in facultate poſſibili. Eſt Diui Bonauenturæ.

Probatvr; quia nulla alia actio poteſt inueniri; non enim agit propriè in phantaſmatibus, eis aliquid imprimendo: neque exercet ſuum munus abſque actione: Ergo agit producendo ſpeciem, quam neceſſariam oſtendi, *diſputatione* 4. *quæſt.* 7.

Qvæ cùm ita ſint: Metaphora Ariſtotelica, *cap.* 5. quà intellectum agentem comparat lumini illuſtranti colores, eſt ita accipienda, vt lumen verè immittatur in phantaſmata, atque adeò manentia phantaſmata virtute huius luminis ſuperfuſi, videantur ab intellectu; ſicut colores, qui in tenebris non videbantur, elucèſcente lumine, fiunt viſibiles; ſed illuminari phantaſmata obiectiuè, quatenùs ſpecies illa repræſentans reddit intelligibilia actu, ſicut dicitur Interpres illuminare ſermonem extranei, cuius lingua non percipitur, vt notat etiam Ruuius.

Iam verò controuerſa manet altera operatio, 71
quà obiectum actu intelligibile, fit actu intellectum, & producitur intellectio.

Mvlti enim aſſerunt, hoc præſtare Intellectum poſſibilem, quàm ſententiam, vt communiorem, & certiorem amplectuntur Conimbricenſes 3. *de Anima, cap.* 5. *quæſt.* 4. Onnphrius, *tractatu* 2. *diſputatione prima, quæſt.* 1. *diſputatione* 4. Cottunius *diſp.* 9. *ſec.* 18. Vulpes, *prima prima, tit.* 1. *diſputatione* 20. *artic.* 4. Scotum trahens, *loco citando*, Bannes *prima prima, quæſtione* 79. *artic.* 3. *diſputatione* 1. Tartaretus 3. *de Anima, quæſt.* 1. Bargius, *primo, diſput.* 3. *quæſt.* 7. Fortunius, Licetus, *lib.* 3. *cap.* 11.

E regione alij volunt, hoc eſſe munus intellectus agentis. Ità ſentire videntur Alexander, Themiſt. & Iandunus 3. *de Anima*, & plurimi Scotiſtæ, Mayro *primo, diſt.* 3. *quæſt.* 6. Regentes Pariſienſes 3. *de Anima, quæſtione* 1. *ad nonum*, 2. *collater.* Baſſolis *ſecundo, diſt.* 3. *quæſtione* 4. *artic.* 3. Fauentinus, *Theoremate* 78. *cap.* 2. Rocchus 3. *de Anima, quæſt.* 13. Idipſum tenent Picolom. *lib. de humana mente, cap.* 7. & 8. Mercenarius, *in ſuis dilucidationibus.* Contarenus, *quæſtione de Intellectu agente, cap. vlt.* & videtur Scoti, *quodlibet* 13. §. *ſi verò.*

Hæc Lis, (ait Maſtrius, *diſputatione* 6. *num.* 134.) eſt de lana caprina, apud eos, qui non arbitrantur, hos Intellectus realiter diſtingui, quia ſunt duæ facultates eiuſdem intellectus, quibus indifferenter actum intelligendi adſcribit Ariſteteles 3. *de Anima, textu primo*, vt monent etiam Conimbricenſes ſuprà; concludit tamen Maſtrius cum ſuo Belluto, productionem intellectionis conuenire intellectui, vt agenti, vel actioni; quia producere actum vitalem, eſt agere: Si verò ſit quæſtio, cui conueniat functio intelligendi, ait, hanc non conuenire intellectui, vel, vt poſſibili; ſed vt operatiuo; quia intelligere, nec eſt agere, nec pati formaliter; ſed operari intentionaliter circa obiectum. Adnotat tamen, quocumque modo dicas, non eſſe confundendam actionem intelligendi, cum illuſtratione phantaſmatum, vt fecère Picolominus, & Mercenarius.

Assero igitur quintò, elicere actum intelle- 72
lectionis, eſſe Intellectus agentis.

Probatvr à D. Bonauentura *ad vltimum* ratione, quà vtuntur alij: Intellectus enim agens adæquatur poſſibili, vt ſicut iſte eſt *omnia fieri*; ita ille *omnia facere*, ex Ariſtotele 3. *de Anima, textu* 18. & addit ibi, eſſe ſicut lumen, quod eſt principium actiuum. Certum eſt autem, intelligere non

eſſe

eſſe merè pati,ſed in ratione conſiſtere; Intellectus autem agens abſtrahit ſpeciem, & de ea iudicat; quod eſt intellectionem efficere,& intelligere.

DICES *Intelligere* ex Ariſtotele eſt *pati*; Intellectus autem paſſibilis eſt ille, qui intelligit. Ita 3. *de Anima, text.* 2. *& ſeq.*

RESPONDET S. Bonauentura *ad vltimum*, has diuiſiones non eſſe ita accipiendas, vt ſonant, quaſi ſint duo Intellectus: Alter intelligens: Alter non, vt ineptè Fulienſ. ait; hæc enim implicantia ſunt, eſſe Intellectum, & non intelligere; ſed debere nos accipere vnicum intellectum, qui duplici virtute perficit multos actus neceſſarios ad vnum integrum actum intellectionis: Itaque ſæpè apud Philoſophos dicitur, *intelligere*, eſſe *pati*, quia interuenit etiam receptio ſpeciei, quæ eſt ab Intellectu poſſibili,quia virtus agens,non eliceret actum, niſi poſſibilis acies ſpecie actuaretur. Quo fundamento nituntur etiam allegati Doctores, poſt D. Bonauenturam.Idem habet S.Doctor *in* 3. *diſt.* 14. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad ſecundum.*

HINC habes, Intellectum dici vitalem potentiam, quia elicit actum intellectionis; non præcisè, quia recipit.

DICES. Actio immanens debet recipi in potentia eliciente; at intellectio recipitur in Intellectu poſſibili: Ergo.

RESPONDET S. Bonauentura, hos eſſe vnum intellectum, & ideò non elici ab vno diſtincto, & recipi in alio,realiter diuerſo; hæc enim dicere vanum eſt.

RESPONDETVR ſecundò, ſolum intellectum agentem recipere intellectionem immanenter; poſſibilem verò recipere ſpeciem.

73 ASSERO vltimò, Intellectum agentem non ſe habere, vt cauſam partialem cum phantaſmate ad ſpeciem producendam. Patet ex dictis *diſputat.* 4. *quæſt.* 10.

SECTIO II.

DE INTELLECTV ADEPTO, SEV ACQVISITO.

POSTQVAM egimus de Intellectu, vt tabula raſa; agendum de eodem,prout adipiſcitur ſpecies, habitus, &c. Hoc autem ſoli Intellectui Humano competit, non Angelico, qui ab initio dotatus eſt Speciebus; vt docet Sanctus Bonau. *in* 2. *diſt.* 3. *parte* 2. *art.* 2. *quæſt.* 1. Neque de Intellectu id aſſerendum Chriſti, qui multò ſapientior Angelis ab initio extiterat, vt latè probat S. Bonauentura *in* 3. *diſtinctione* 14. ferè tota: Multò minùs id licet dici de Intellectu Diuino, vt docet D. Bonau. *locis adductis.* Et latè oſtendit *in primo, diſtinctione* 39.

IN nobis verò, intellectum acquiſitum eſſe, patet ex dictis; nam ab initio eſt, vt Tabula raſa, ex Ariſtotele 3. *de Anima, text.* 14. & oſtendit Sanctus Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 39. *art.* 1. *quæſt.* 2. exceptâ aliquâ initiali cognitione; de qua *ſect* 4. Hic igitur eſt, qui acquiritur, ſcientiis operam nauando; vt notat Diuus Bonauentura *in* 2. *diſtinctione* 18. *art.* 2. *quæſt.* 1. & *diſtinctione* 24. *p. p. art.* 2. *quæſt.* 3. & *libro* 2. *Compend. Theol. cap.* 45. *& ſequentibus*, vbi totam hanc doctrinam tradit.

QVÆSTIO I.

An INTELLECTVS ADEPTVS *conſtituatur ex Habitibus.*

ASSERO primò, Intellectum conſideratum ad vltimum finem, non eſſe adeptum, & perfectum per habitus.

PROBATVR: nam vltimus finis, qui eſt ſummum animæ Bonum, conſiſtit in actibus contemplationis, vt habent Theologi *in primo, diſtinct.* 1. & *in* 4. *diſtinctione* 49. Sed habitus non ſunt ſummum Bonum animæ: Ergo.Probatur Minor.Quando duo ita ſe habent, vt vnum ſit propter aliud, tanquam ob finem; melius eſt, quod habet rationem finis, quàm, quod habet rationem medij; ſed habitus ſunt propter actus: Ergo.

ASSERO ſecundò, Intellectum adeptum non conſiſtere in ſolo actu. Ita D. Bonau. *in* 4. *diſtinctione* 49. *part.* 1. *quæſt.* 1. ſumpto intellectu, prout ordinatur ad vltimum finem.

PROBATVR à Diuo Bonauentura; Quia adeptio mentis conſiſtit in continuo contemplationis actu: Et actus continuus ſupponit potentiam, facilem, promptam, & habituatam.

ASSERO tertiò, Intellectum dici aliquo modo adeptum, reſpectu actuum ſequentium habitus.

PROBATVR, quia actuatur ab hac intellectione,quam anteà non habebat:Actus enim ſunt perfectio potentiæ.

ASSERO vltimò, propriè dici intellectum adeptum, ratione habituum.

PROBABTVR, quia ab his perficitur.

QVÆSTIO II.

An INTELLECTVS *adeptus dicatur reſpectu intelligibilium.*

ASSERO primò, Intellectum dici perfectè adeptum reſpectu intelligibilium, & quidem etiam quoad Deum. 74

PROBATVR. Illa eſt potentia adepta perfectè, quæ iam quietatur, & ſatiatur; ſed intellectus ſatiatur in intelligibilibus, & præcipuè in Deo, ſine quo non ſatiatur: Ergo.

ASSERO ſecundò, dici adeptum, naturali adeptione, reſpectu materialium obiectorum.

PROBATVR, quia ad hæc primò ſe habet, vt tabula raſa,& ab his intelligibilibus transfertur de potentia ad actum.

humana bona ſunt, & eſt media inter Sapientiam, & Artem. Intelligentia eſt in aſcendendo à prudentiam, ad ſapientiam, & eſt cognitio principiorum; & regularum certarum. Sapientia verò eſt perfectio ex omnibus his habitibus: Addit S. Bonau. dari inter hæc ordinationem, & tranſitum: Sic per ſcientiam ad artem deſcenditur. Chirurgus enim, niſi habeat regulas medicinæ, interficit hominem. Vide Seraphicum egregia de his dicentem.

ARISTOTELES 6. *Eth.* addit his habitibus etiam ſuſpicionem, & Opinionem.

ALIQVA ponitur dubitatio: An intellectus, Scientia, & Sapientia, ſint habitus proprie diſtincti.

RESPONDETVR aſſertiuè ex Diuo Bonauent. *3. diſtinctione 34. & 35.* D. Thom. *parte 2. quæſtione 57.*

PROBATVR: Scientia includit etiam Intellectum; Sapientia verò omnes alios habitus; poteſt tamen dici imperfectè Sapientia eius, qui habet vnum habitum excellenter, vt ait Ariſtoteles 5. *Eth.* ſic dicitur ſapiens Architectus. Quoad dona verò, Vide D. Bonauent. latè, & egregie in Opuſculo, *de ſeptem donis Spiritus Sancti, & in 3. diſtinctione 34. & 35.* vbi alij Scholaſtici, & D. Thom. *prima 2. quæſt. 57.*

QVÆSTIO II.

An HABITVS *Intellectûs ſint ſolæ ſpecies.*

PRIMA opinio eſt, Habitum non eſſe aliud, quàm ſpecies impreſſas diſpoſitas. Citatur D. Thom. 1. 2. *quæſt. 1. articulo 3. ad 3. & art. 6. & quæſtione 5. articulo 5. & quæſtione 51. artic. 1. & quæſtione 54. art. 1. & 3. parte, quæſt. 11. art. 6.* Similiter & Caietanus, & alij Thomiſtæ.

79 SECVNDA opinio eſt, Habitum eſſe perfectionem diſtinctam à ſpeciebus. Citatur à P. Galitio, *libro 3. de Anima*, D. Bonau. *quæſt. 3. Prolog. & in primo, diſtinctione 3. parte 3. articulo 2. quæſt. 1.* Id verò habet *in 2. diſtinctione 3. parte 2. artic. 2. quæſtione 1.* eum ſequitur Scotus *in 2. diſt. 3. quæſtione 10. & in 4. diſtinctione 45. quæſtione 1.* & communiter Patres Ieſuitæ. Eam verò ſupponit Ruuius *in Tract. de habitu principiorum, quæſt. 1.* Vaſquez *part. 2. diſp. 78. cap. 2.*

ASSERO cum hac ſententia, Habitum diſtingui à ſpeciebus.

PROBATVR primò, ratione deducta è D. Bonauentura, *in 4. diſtinct. 4. part. 2. artic. 2. quæſt. 2.* Ea, quæ ſunt ſeparabilia, diſtinguuntur; ſed ſpecies, & habitus ſunt tales: ergo. Minor probatur, nam Deus infundit habitum fidei, ſine ſpeciebus, vt patet in puero baptizato, qui non habet ſpecies articulorum, & poteſt eſſe, vt poſteà ſpecies articulorum acquiſitæ pereant, manente habitu fidei: Sic & in intellectu ſunt Ars, & Prudentia, quas non habent omnes; qui habent ſpecies earundem rerum, vt notat etiam Vaſquez.

PROBATVR ſecundò ex D. Bonauentura *in 2. diſtinctione 3. loco citato.* Cauſa, & effectus diſtinguuntur: Sed ſpecies ſunt cauſæ habituum: Ergo. Minor probatur à Diuo Bonauentura, *fundamento primo, Ezech. 28.* dicitur Regi Tyri, & diabolo: *Tu plenus Sapientiâ.* Plenitudo autem dicit ſeriem ſpecierum, ex quibus ſapientiæ habitus producitur; Ideò ait *fundamento 3.* dici in libro de cauſis, propoſitione 10: *Omnis intelligentia eſt plena formis*; id eſt ſpeciebus.

PROBATVR tertiò ex Doctrina D. Bonauent. 80
Quia ſpecies ſe tenent ex parte obiecti, cuius ſunt Idolum, vt dixi *diſput. 4. quæſt. 7. 8. & 9.* cum D. Bonauentura; Habitus verò ſe tenent ex parte ſubiecti, vt docet D. Bonauentura *locis adductis, quæſtione præcedenti*: Ergo differunt. Hâc ratione ità nititur Ruuius, vt hâc ſolâ, hanc veritatem ſupponat; Benè tamen ſine ſpeciebus non poteſt habitus operari; vnde ad exercitium neceſſariæ ſunt, vt docet Sanctus Bonauentura, *in quarto, diſtinct. 4. loco citato.*

OBIICIES primò. Intellectus eſt potentia operans neceſſariò: Ergo non eget habitu, ſed ſolâ præſentia obiecti, ſeu ſpeciei.

RESPONDETVR, poni habitum, vt eliciatur actus facilè, non enim intellectus operatur, vt ignis, ſemper vno modo; eſto agat neceſſariò, quod negare poſſumus: poteſt enim ſuſpendere actum, maximè iudicij.

OBIICIES ſecundò, D. Bonauent. *in 2. diſtinct. 39. art. 1. quæſtione 2.* videtur inferre, habitus eſſe ſpecies.

RESPONDETVR, S. Doct. concedere ſimul habitum, & ſpecies incedere modo naturali ordinario; non tamen ſequitur eum eſſe cum illis vnum, ſicuti ex eo quòd ſubſtantia eſt cum accidentibus; non ſequitur, vtrumque eſſe vnum.

QVÆSTIO III.

An detur aliquis HABITVS, *intellectui innatus.*

QVÆSTIO hæc eſt de Habitu primorum principiorum, quem negauit Durandus *in 3. di-* 81
ſtinctione 3. quæſt. 1. ad finem. Soto *lib. 1. de Iuſtitia, & Iure, quæſt. 4. articulo 2.* qui dicunt, ad aſſentiendum principiis, ſufficere lumen naturale, & ita habitum primorum principiorum eſſe ſolam potentiam intellectiuam, vt benè diſponit ad aſſenſum eorum: Ita Gregorius de Valentia, *diſput. 4. quæſtione 3. art. 1.*

ATTAMEN hunc concedit Ariſtoteles *6. libro Eth. cap. 3.* vbi inter habitus intellectuales nominat Intellectum, qui eſt habitus principiorum, vt notat D. Bonau. *ſerm. 5. Hexaëmer.* ad medium, & poſt eum Ruuius, *Tract. de habitu principiorum, quæſtione 1. numero 6.* Idem ſentit S. Bonauentura, *in 2. diſt. 3. articulo 1. quæſtione 2.* & cum eo D. Thom. *prima 2. quæſt. 91. articulo 1.* Caiet. 1. 2. *quæſt. 51. articulo 1.* & ibidem Ferrar. *1. cont. Gent. cap. 94.* Medina *prima ſecundæ, quæſtione 49. articulo 2.* & Moderni omnes.

Ex his verò, qui hunc habitum concedunt aliqui dicunt, eum eſſe acquiſitum: Ita Vaſquez *p. p. diſputatione 79. cap. 5.* Ferrar. *2. contra Gentes, capite 78.*

ALII verò dicunt, eſſe innatum: Ita Conradus *prima 2. quæſtione 94. articulo 1.* Bannes *p. p. quæſtione 1. artic. 6.* poſt D. Thom. *prima 2. quæſtione 49. art. 1. ad 3. & in 2. diſt. 24. quæſt. 2. artic. 3. ad 3.* Viguerius *Inſtit. cap. 3. §. 8.* Medina *1. 2. quæſt. 51. art. 1. concluſ. vlt.*

TERTIA

Tertia opinio eſt Caietani 1. 2. *quæſt.* 51. *art.* 1. *dub.* 1. Habitum principiorum, hoc pacto eſſe naturalem animæ, vt non ab ortu ſe conferat, ſed acquiſitis ſpeciebus primorum principiorum per abſtractionem intellectus agentis, ſtatim fluat habitus principiorum. Idem habet Ferrar. 2. *contra Gentes, cap.* 78.

Quarta ſententia eſt, habitum primorum principiorum naturalem eſſe, ratione luminis naturalis; at ratione ſpecierum, eſſe acquiſitum. Eodem ſenſu loquitur Diuus Thomas, vt notat Ruuius, qui hanc ſequitur opinionem, quaſi ſuis diſtinctionibus ſelectam, cùm ad litteram habeatur in D.Bonauent. *loco citato*: Idem habet S. Doctor *in primo, diſtinctione* 3. *p.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. ſequitur Henricus *quodlibet.* 5. *quæſtione* 18. Buridan. 6. *Eth. quæſt.* 11. Almainus 1. *moralium, capite* 17. Fonſeca 9. *Metaph. cap.* 5. *quæſt.* 2. Molina *p. p. quæſt.* 58. *art.* 1. Zumel. ibidem, *diſput.* 1. Suarez *tom.* 2. *Metaph. diſputatione* 44. *ſectione* 23. Vaſquez *p.* 2. *diſp.* 79. *capite* 3. Azorius *libro* 3. *capite* 2. *quæſito* 1. Rubin *tract. de habitu, quæſtione* 2. Tannerus *p.* 2. *diſp.* 3. *quæſtione* 1. *dub.* 2. *num.* 22. cum D. Thoma, 2. *contra Gentes, capite* 78. & 1. 2. *quæſtione* 53. *articulo* 1. Maſtrius *diſp.* 3. *num.* 21.

82 Assero primò, dari habitum innatum primorum principiorum quoad lumen.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura *loco citato*, Rom. 2. *Cùm gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*: Sic exponitur à Gloſſa: Ergo habemus habitum conſcientiæ naturaliter inſcriptum, quo ſciamus bonum in genere proſequi; & malum auerſari.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura, ex Diuo Auguſtino, *libro* 3. *de libero arbitrio*, vbi ait: *Ante omne meritum boni operis non eſt parum accepiſſe naturale iudicatorium, quo ſapientiam quis præponat errori, & quietem difficultati.*

Probatvr tertiò à D. Bonauentura, ex D. Iſidoro *libro* 5. *Ethymol. capite* 4. vbi ait: *Ius naturale eſt, quod natura docuit omnia animalia*: Si ergo natura docuit omnia animalia; multò magis hominem docuit cognoſcere ea, quæ ſunt iuris naturæ; ſed cognitio iuris naturalis eſt Scientia: Ergo.

Probatvr quartò, naturaliter habemus inſtinctum ad appetendam beatitudinem, honorandos parentes, &c. Sed hoc non poteſt eſſe ſine aliqua præcognitione: Ergo, &c.

Probatvr quintò à Diuo Bonauentura. Lex naturalis cognoſcitur ab homine aliquo modo; aut ergo per acquiſitionem, aut per naturam: Si per acquiſitionem: ergo non debet dici naturalis: Si verò per naturam: Ergo, &c.

Probabtvr ſextò à D. Bonauentura. Ius naturale ligat voluntatem: ſed ligationem voluntatis neceſſariò præcedit actus cognitionis; affectum enim præcedit intellectus: Ergo. Si voluntas naturaliter ad illud ius ligatur, videtur, quòd illud ius naturaliter ab anima cognoſcatur.

Pro quo ſcias, habitum primorum principiorum practicorum differre à ſpeculatiuo: Ita D. . onauentura, *quæſtione* 1. *&* 2. cum Diuo Thoma, *in* 2. *diſtinctione* 24. *quæſtione* 2. *articulo* 3. Probatur: Nam hæc principia latiſſimè patent, & toto genere inter ſe differunt: Ergo & habitus. Hoc eſt fundamentum D. Bonau. quo nititur Tannerus, *num.* 27.

Assero ſecundò, Habitum principiorum acquiri à nobis, quoad ſpecies, quia enim ad cognitionem obiecti requiritur præſentia eius, & lumen; vt patet in obiecto Viſus; non ſufficit naturale lumen inditum ad cognoſcendum parentes, eoſque honorandos, proximum amandum, niſi eos noſcamus. 83

Probatvr ergo à D. Bonauentura primò, ex Ariſtotele 3. *de Anima, text.* 14. vbi ait, Animam eſſe ab ortu, velut tabulam raſam, in qua nihil depictum eſt, ideſt, nulla forma, ſeu ſpecies abſtracta ad modum Scripturæ non eſt ſcripta in anima. Tunc ſic arguit Sanctus Doctor *in corpore*: Ad cognoſcendum obiectum, requiritur potentia eius, & lumen; ſed lumen habemus à natura, vt ſuprà oſtendit: Ergo requiruntur etiam principia obiecti per ſpeciem abſtractam; Idem habet Ariſtoteles 2. *Poſter. cap. vlt.* vbi docet, hunc habitum eſſe acquiſitum, non per demonſtrationem, ſed per inductionem è ſingularibus: Similia habet *primo Metaph. cap.* 1. & 6. *Eth. cap.* 3. *&* 8.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura, *argum.* 3. *ad oppoſit.* Non habetur cognitio de Complexo, niſi habeatur de Incomplexo: Vnde non cognoſcit principium, qui non cognoſcit terminos. Ideò Ariſtoteles 1. *Poſter. capite* 3. docet, Quòd principia cognoſcimus, quatenus terminos cognoſcimus: Sed terminos non habemus deſcriptos à natiuitate: Ergo.

Ex his colligit S. Bonau. primò, falſam opinionem Platonis, qui dixit animæ innatos eſſe habitus ſcientiarum, ſed ob molem corporis illorum obliuiſci, quam opinionem reprehendit D. Auguſtinus *primo retract.* vt notat D. Bonauent. *argument.* 2. *ad oppoſitum.*

Colligit ſecundò, falſum eſſe etiam, hos habitus eſſe innatos intellectui agenti, ſed acquiri ab intellectu poſſibili. Tum quia eſt contra Ariſtotelem 3. *de Anima, text.* 14. vbi ait, Animam eſſe ab exordio, velut tabulam raſam: Tum quia, ſi Intellectus agens à principio haberet hos habitus, non poſſet forſan nunc eos communicare poſſibili abſque miniſterio ſenſuum. Præterea iam Anima eſſet ab exordio ſciens, contra Ariſtotelem, & D. Auguſtinum *loco citato.* Tandem non videtur verum dicere, has ſpecies eſſe in Intellectu agente, cùm potiùs in Poſſibili debeant eſſe, qui eſt ille, quo eſt *omnia fieri*, & Agens, qui eſt *omnia facere.* 84

Collige tertiò, hæc vera eſſe, etiam de principiis practicis: Ita D. Bonauentura *loco citato*, D. Thom. *p. p. quæſtione* 78. *articulo* 12. Notat verò Vaſquez *loco citato, cap.* 3. *&* 4. Almainus *loco citato*, cum D. Bonauentura, dari duplicis generis principia. Alia notiſſima ex terminis; alia difficiliora, quæ nonniſi per inductionem cognoſcuntur; & ad prima non dari habitum, cùm ſatis ex prima notitia facile aſtruantur, vt euenit in principiis Mathematicis; non ſic in aliis, vt ſunt Phyſici: quidquid dicat Tannerus *num.* 26. aſſerens, in vtriſque eandem ferè difficultatem, quod eſt contra Ariſtotelem 6. *Eth. cap.* 8. vbi primi generis principia faciliora ait; Et *primo, Poſter. capite* 14. & *ſecundo Poſter. capite vltimo*, & 1. *Metaph. capite* 1. Secundi generis principia aſſerit difficilia, qualia (ait) ſunt Phyſica.

Collige quartò, falſum eſſe, habitus iſtos eſſe innatos, quoad cognitionem vniuerſalem, ſed acquiri

acquiri, quoad cognitionem particularem; ſeu eſſe innatos, quoad cognitionem principiorum, acquiri verò, quoad cognitionem vniuerſaliorum.

CONTRA enim eſt Ariſtoteles *primo Poſter. text.* 73. & 105. vbi oſtendit, habitus principiorum non eſſe nobis innatos, ſed acquiri via ſenſuum, & experientia. Quo argumento vtitur etiam Ruuius, *num.* 13.

IDEM docet D. Auguſtinus 12. *de Trinitate, capite* 15. vbi affert de quodam puero exemplum, qui reſpondebat de omnibus principiis Geometricis.

85 TANNERVS *numero* 28. cum D. Thoma, *quæſtione* 50. *articulo* 2. Valentia *quæſtione* 3. *punct.* 1. docet, non dari habitum in voluntate ad bonum, ſicut datur in intellectu ad verum. Ratio diuerſitatis aſſignatur; quia voluntas eſt appetitus boni, & ideò includit inclinationem determinatam ad illud; At intellectus non eſt propenſio ad verum; vnde voluntas non expetitur difficultatem, ſicut intellectus. Hæc tamen ſunt falſa; nam voluntas ad bonum habet difficultatem, & ideò virtutum habitus requiruntur; & intellectus ad verum anhelat non minùs, quàm ad beatitudinem inquirendam, quæ eſt gaudium de veritate. Quod ſi intellectus magis laborat, quàm voluntas, inde oritur, quia huic ille theſaurizat.

ADDO tandem cum D. Bonauent. 4. *diſt.* 49. *parte* 1. *quæſtione* 2. *ad argument.* probabile eſſe, dari in nobis habitum innatum primorum præcipuorum principiorum, etiam quoad ſpecies ingenitas, vt dixi *diſp.* 4. *quæſt.* 15. *in calce.* Probatur è Scriptura, Patribus, & Ariſtotele, id innuentibus, vt omnes ferè aduertunt, tametſi id explicent quoad Lumen.

PROBATVR ratione. Omnis cognitio eſt per aſſimilationem. Hæc verò ex obiecto, vel eius imagine habetur. Illorum autem non habemus obiectum præſens: Ergo ſpecies. Ad Ariſtotelem reſpondet Sanctus Doctor; nos eſſe tabulam raſam, quoad ea, quæ ſenſibus hauriuntur.

QVÆSTIO IV.

Quo pacto producantur HABITVS.

86 PRIMA opinio eſt, Potentiam immediatè in ſe ipſa cauſare habitum, actu tamen diſponente: Ita Durand. 3. *diſt.* 33. *quæſt.* 2. Rubion. *quæſt.* 2. Burid. 2. *Eth. cap.* 3. *quæſt.* 1. *diſp.* 2. & probabilem cenſet Coninch. *de fide, diſp.* 7. *dub.* 1.

SECVNDA opinio eſt Hurtad. *diſp.* 16. *de anim. ſect.* 6. tam potentiam conuenire, quàm actum, vt cauſas partiales, per ſe, & immediatè ad habituum productionem. Ex his actum eſſe inſtrumentum potentiæ, docent Conrad. *p.* 2. *quæſt.* 51. Valentia, *quæſt.* 3. *de Habit.*

TERTIA opinio eſt, Habitus ab actibus cauſari totaliter: Ita D. Thom. *p.* 2. *quæſt.* 51. *art.* 3. Auerſa *quæſt.* 49. *ſect.* 4. cum Thomiſtis: Scotus *primo, diſt.* 12. *quæſt.* 1. & *diſt.* 17. *quæſt.* 2. & Scotiſtæ, Vulpes 2. *p. tom.* 3. *diſp.* 104. *articulo* 6. Maſtrius, & Bellutus *diſputatione* 3. *de Anima, numero* 22. Ponc. *diſp.* 8. *quæſt.* 2. Suarez *diſputat.* 44. *metaph. ſect.* 8. Vaſquez *p.* 1. *diſp.* 79. & communiter Moderni.

ID probant varij diuerſimodè; Et primò quidem probatur ab Auerſa, quia habitu eſt actus perfectior: Ergo valet habitum producere. Hoc argumentum refellitur, quia non colligitur ex eo, quòd aliquid eſt perfectius, poſſe illud producere: vnde homo non poteſt producere equum, vel aſinum, vt monet S. Bonau. *in* 2. *diſt.* 7. 1. 2. *quæſt.* 2. *art.* 2. *ad primum.*

PROBATVR à Vulpe, quia omnis potentia vitalis eſt productiua ſui actus, receptiua eiuſdem, & per eandem operatiua; omnis etiam àctio potentiæ vitalis, ſi eſt de genere qualitatis, eſt ipſamet operatio; ſi verò ſit de genere actionis, terminatur ad actum vitalem: ergo nullo modo potentia reſpicit habitum, vt cauſa effectiua. Sed hæc ratio floccida eſt.

PROBATVR à Maſtrio *numero* 23. argumento Scoti *de habitibus voluntatis*: Si voluntas eſſet productiua habituum, poſſet eos non producere, etiamſi eliceret actus, & tamen falſum eſt; nam ſi frequentet actus iuſtitiæ, intendens non ſequi habitum iuſtitiæ, adhuc tamen habitus producetur: idem infert de aliis potentiis neceſſariis, quia eodem modo ſe habent: Hoc argumentum vnicum acclamat Maſtrius; ſed nullius ponderis eſt: Nam 87
cùm ad habitus requirantur actus, & potentia ipſa, vt actibus operans, eo ipſo, quod actus frequentat, influit tota concauſalitate neceſſariâ; & ridiculum eſt, velle non gigni habitum, ſicuti ſi aliquis iaceret ſagittam ad ſignum, & intenderet eam eò non peruenire, quò naturaliter peruenit: habitus enim naturaliter ſequuntur, ſuppoſitis actibus, vt ait Poncius. Quare multò minùs valet in aliis habitibus, qui à potentiis neceſſariò agentibus producuntur: Et eo perfectior erit habitus, quò intenſiùs potentia operabitur, vt notat Coninchius, quod ſignum eſt, etiam potentiam conuenire: Itaque hæc ratio non habet intentum.

SINGVLI autem actus aliquid de habitu inducunt, ſi ſint apti: Sunt enim actus eiuſdem rationis, & vt ſuppono talis rationis, quales ſunt illi, ad quos habitus inclinant.

ASSERO, Habitus per actus produci: Eſt apud Sapientes proloquium.

PATET verò ex dictis.

QVÆSTIO V.

An per ACTVS *remiſſiores intendi queant* HABITVS.

PRIMA opinio eſt aſſertiua: Ita Scotus *primo,* 88
diſt. 17. *quæſt.* 3. Durandus *ibi, quæſt.* 8. Gabriël 3. *diſtinctione* 23. *quæſtione* 1. *articulo* 3. *dubio* 4. Vaſquez *p.* 2. *diſp.* 80. Salas *p.* 2. *tract.* 10. *diſput.* 4. *ſect.* 2. & alij.

NEGATIVAM ſententiam tuentur D. Thomas *p.* 2. *quæſt.* 52. *art.* 3. Suarez, *diſp.* 44. *Metaph. ſectione* 10. Moriſan. *in prædicamentis, quodlibeto* 10. Auerſa *quæſt.* 49. *ſect.* 6. Faber. *de Pœnit. diſp.* 42. *cap.* 3. adducens Scotum, *primo, diſt.* 17. quem etiam Vaſquez citat 4. *diſp.* 21. *quæſt.* 7. & *diſp.* 22. *quæſt. vnica, art.* 2.

RATIO eſt; quia non poteſt effectus excedere virtutem ſuæ cauſæ; nemo enim dat, quod non habet: nec ſimile agit in ſimile.

DICES, contrà eſt experientia; nam habitus acquiruntur actibus ſæpè remiſſis.

RESPONDETVR, actus illos ſemper cauſare aliquid habitus, eò quòd per actus, non cauſarunt habitum

habitum ſibi æqualem; vnde actus remiſſior erit adhuc intenſior habitu, licèt reſpectu primi actus dicatur remiſſior: Ita Suarez, & Auerſa. Sed de his agam 1. 2. *Tractatu* 2. *diſputatione* 1. *quæſtione* 7. & 2. 2. *Tract. de virtutibus Theologicis.*

QVÆSTIO VI.

Quomodo HABITVS *concurrit ad actus nouos eliciendos.*

PRIMA Opinio cenſet Habitum, ſolùm informando potentiam, eamque inclinando, concurrere, non effectiuè: Ita Durand. *in* 3. *diſtinct.* 23. *quæſt.* 4. Palud. *quæſtione* 2. Rubio *quæſt.* 21. *art.* 3. Camerar. *quæſtione* 18. Logicæ, Auerſa, *quæſt.* 49. *sect.* 8. & alij.

89 SECVNDA opinio fert, habitum concurrere effectiuè partialiter. Eſt Medinæ 1. 2. *quæſtione* 4. Valentiæ *quæſtione* 1. *de Habit.* Salas *tractatu* 10. Suar. *diſp.* 44. *sect.* 5.

TERTIA Sententia vtramque probabilem cenſet Scot. 1. *diſt.* 17. *quæſt.* 4. Accedit Poncius *diſputatione* 8. *quæſtione tertia*, Arriaga *diſputat.* 9. *sect.* 3.

QVARTA Sententia eſt Vaſq. *p.* 2. *diſput.* 83. Habitum non concurrere efficienter ad ſubſtantiam actus, ſed ad modum illius.

SERAPHICVS ſupponit *in* 2. *diſtinctione* 25. *part.* 1. *quæſtione* 5. Habitus dari potentiis ad actus eliciendos, ſiue quoad ſubſtantiam, vt ſuperni; ſiue quoad modum, reddendo potentiam habilem, ſaltem ad tales actus determinatos faciliùs, ad minimum, eliciendos: Iam *in* 4. *diſtinctione* 6. *part.* 1. *art.* 1. *quæſtione* 1. *ad argum.* ait, habitus habilitare ad actus, & *Habitum eſſe per quem aliquis agit*, è Diuo Auguſtino *lib.* 6. *de bono coniug. cap.* 31. In 2. *diſtinct.* 28. *dub.* 1. aſſerit, habituum ſupernorum efficientiam ad actus: acquiſitorum autem vim habilitandi potentiam, non dando nouam potentiam, ſicuti dant ſuperni. In 1. *diſtinctione* 27. *part.* 1. *quæſtione* 2. ait, Actus ex habitibus elici, vt opus meritorium ex gratia.

ASSERO primò, habitus acquiſitos ſolùm diſpoſitiuè habilitare ad actus.

PROBATVR à Poncio, *num.* 26. ratione D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 28. *dub.* 1. quia iſti non dant nouam potentiam, ſed eam ſupponunt, quippè ea primos actus elicuerit per ſe, & ex his habitum confecerit. Fateor tamen reddere potentiam expeditiorem; experimur enim, nos faciliùs operari, habitu addito.

INFERVNT authores ſecundæ ſententiæ: Ergo effectiuè concurrunt.

Hoc è capite non inficior, etſi Poncius in hoc reprobando fruſtrà laboret.

ASSERO ſecundò. habitus ſupernos effectiuè concurrere ad actus.

PROBATVR, à Diuo Bonauentura *loco citato*, quia dant potentiam, eleuando illam ad actus, quos à ſe nequit elicere, ſeu producere.

SECTIO IV.

DE ACTV INTELLECTIONIS.

QVIA Habitus ſunt ad roborandum Intellectum in ordine ad actus, cuius proprium munus eſt *intelligere*; ideò de hoc agendum. 90

VARII ſunt actus intelligendi. Alius eſt enim Incomplexus è ſimplici apprehenſione: Alius Complexus cum affirmatione: Alius eſt Intuitiuus: Alius Abſtractiuus: Alius eſt Directus: Alius Reflexus: Alius Rectus: Alius Obliquus ex D. Dionyſio *capite* 4. *de Diuinis Nominibus*, de quo Diuus Bonauentura *Serm.* 18. *Hexaëmer.* Directus eſt, cùm ex vna, vel pluribus intellectionibus erigor viâ rectâ ad aliam rem percipiendam. Obliquus, cùm obliquè venio in cognitionem. Datur etiam Circularis, qui eſt ab effectu ad cauſam; & à cauſa ad effectum.

ALIVS eſt Speculatiuus: Alius Practicus; alius Apprehenſiuus: Alius Comprehenſiuus: Alius eſt per inuentionem, cùm ex excogitatis à ſe, procedit ad alia percipienda: Alius per diſciplinam, cùm ab alio informatur. De horum præcipuis agendum.

QVÆSTIO I.

Quæ ſit Cognitio INTVITIVA, *& quæ* ABSTRACTIVA.

PRIMÒ quidem Gabriël *in primo, quæſt. Prologi, art.* 2. *not.* 2. vult, Cognitionem abſtractiuam eſſe eam, quæ abſtrahit ab eſſe, & exiſtentia; ſicut cùm aliquis cognoſcit roſam non exiſtentem propriâ ſpecie, & conceptu: Eam verò eſſe Intuitiuam, quæ non ſolùm eſt propria rei, ſed fertur in rem, vt exiſtentem. Vaſq. *p. p. diſp.* 134. *cap.* 1. refert id alio modo explicari à Scot. *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 9. quæ incipit. *Secundo quæro, §. & ad quem igitur*: Notitiam nempè abſtractiuam eſſe illam, quæ non tantùm fertur in rem abſtractam ab eſſe; ſed etiam à præſentia. Itaque, licèt intellectus proprio conceptu intelligat rem, etiam vt exiſtentem; ſi tamen non feratur in illam, vt præſentem, non dicitur illam intueri; ſicut Aſtrologus, qui cognoſcit euidenter eclipſim in oppoſito Hemiſphœrio, dicitur habere ſolùm abſtractiuam notitiam: Contra verò; qui non ſolùm cognouit rem exiſtentem, ſed etiam præſentem, dicitur intuitiuam illius habere notitiam. Addit Vaſquez, tametſi hæc quæſtio videatur de nomine, ſibi tamen magis placere ſententiam Gabriëlis,

Gabriëlis, vt Intuitiua notitia dicatur illa, quæ fertur in rem cum ſua exiſtentia, in propria differentia temporis: Et ita, ſcientiam futurorum, cùm habetur per propriam ſpeciem, eſſe intuitiuam; quia fertur proprio conceptu in rem, cùm eius exiſtentia, pro ſua differentia temporis, hoc enim exigit cognitio intuitiua, vt feratur in res, prout ipſæ ſunt, & non aliter.

91 IN fine verò *capitis tertij* ait: Quare ego non dubitarem, illam appellare intuitiuam, quæ eſt propria, & quidditatiua rei, etiamſi non ſit exiſtentis, aut præſentis, tametſi diſſenſio vocum, potiùs quàm rerum ſit.

DIFFERT igitur Gabriël à Scoto, quia hic non eam ſolam vocat abſtractiuam, quæ abſtrahit ab exiſtentia, ſed etiam eam, quæ rei exiſtentiam conſiderat; ſed eam præſentem non habet facialiter, vt cum Scotiſtis loquar, quos retuli *Tractatu primo, diſput. 1. à num. 24.* & *Tractatu 4. diſput. 2. quæſt. 9.*

Ex his habes, in quo diuerſi etiam ſint quoad intuitiuam: nam Scotus, eam eſſe docet, quæ non modo eſt rei, vt exiſtentis; ſed eſt etiam rei præſentis, & facialis: Variis tamen modis Scoti ſenſus diſtrahitur.

VASQVEZ, ait Cognitionem intuitiuam eam eſſe de mente Scoti, quâ cognoſcitur res præſens in ſua exiſtentia, ſiue illam exiſtentiam habeat in ſe; ſiue in alio obiecto eam eminenter continente. Imperfectam verò intuitiuam haberi per ſpeciem repræſentatiuam obiecti, aſſerit Vtinenſis *Tract. 2. quæſt. 6. art. 3. & 4.*

92 ADDIT Faber *Theor.* 84. tunc ſolùm eſſe intuitiuam, quando Species repræſentant rem cum conditionibus exiſtentiæ, quantitatis, &c. quando autem ſolam eſſentiam repræſentant; eſſe abſtractiuam: Sequuntur multi alij Scotiſtæ apud Maſtrium, & Bellutum *diſput. 6. de Anima, num. 318.* Rurſus tamen Faber *in 2. diſtinctione 27 cap. 7.* docet, intuitiuam eſſe rei præſentis, vt præſens eſt in ſe ipſa, non per ſpeciem, aliter verò fore abſtractiuam: Conſentit Trigoſius noſter *quæſtione 2. articulo 2. dubio 3. concl. 4.* Suarez *lib. 3. de attribut. Dei poſitiuis*; & *3. de Anima, cap. 6.* Colleg. 2. *de Anima, capite quarto, quæſtione 3.* parum declinat ab his Ferrar. 2. *contra Gentes, capite 96.* dicens, Notitiam intuitiuam eſſe illam, quæ eſt de re exiſtenti, vt exiſtens eſt, ſiue de re particulari, vt particularis eſt: Abſtractiuam verò, quæ eſt de quidditate rei abſolutè, vt abſtrahit ab exiſtentia, & ſingularitate.

HANC redarguit Maſtrius, & Bellutus *diſputatione 6. numero 318.* primò, quia etiam ſingularia poſſunt abſtractiuè intelligi cum omnibus conditionibus indiuiduantibus: ergo intuitiua non diſtinguitur ab abſtractiua in hoc, quod ſingularia cognoſcit.

DEINDE; quia, licèt Intuitiua ſemper terminari debeat ad rem, vt præſentem; & Abſtractiua abſtrahat ab exiſtentia, & præſentia rei: Attamen hoc non eſt de ratione notitiæ abſtractiuæ, vt ſic; nam abſtractiua quoque poteſt terminare ad exiſtentiam rei, & præſentiam, vt docet etiam Vulpes *p. p. Tract. 1. diſputat. 19. articulo 3.* Smiſingh. *de Deo, Tract. 2. diſputatione 6. quæſtione 1.* cum Scoto, *quodl. 7. §. Secunda concluſio*, & *quodlibeto 13. art. 2. §. Circa ſecundum*, & *in ſecundo, diſt. 3. quæſt. 11. §. reſpondeo*, & *in 4. diſtinct. 45. quæſtione 3.* & *in 2. diſt. 3. quæſt. 9.* vbi docet, Angelos in via habuiſſe ſpeciem quidditatiuam Dei; ex quo deduxi acriter contra Scot. *tract. 1. diſp. 11. q. 2.* debuiſſe videre Deum; quia de ratione intrinſeca Dei, eſt exiſtentia, & præſentia, atque adeò in ſpecie quidditatiua debuit repræſentari; At Scotiſtæ fugiunt dicentes, fuiſſe notitiam abſtractiuam; quia non repræſentabatur Deus facialiter.

ALII igitur Scotiſtæ videntes, ex parte obiecti terminatiui confundi in ſua Schola Intuitiuam, & 93
Abſtractiuam, ſumunt differentiam ex parte principij productiui; quia intuitiua poſtulat produci ab obiecto in propria exiſtentia immediatè; abſtractiua verò ab obiecto in ſpecie, vel ab ipſa ſpecie. Fauet Scotus *quodlibeto 13. articulo 2. §. Circa ſecundum*, & *in 4. diſtinctione 49. quæſtione 12. §. Reſpondeo.* Sic Poncius *diſputatione 6. quæſt. 11.*

VVLPES *loco citato, artic. 1. & 3.* etiam ex parte obiecti terminatiui, ſumit differentiam, quatenus abſtractiua attingit exiſtentiam, vt rem cognitam tantùm, ſeu materialiter, vt partem obiecti: Intuitiua verò vt rationem cognoſcendi, quo ſenſu abſtractiua abſtrahit à præſentia rei.

BARGIVS *primo, diſtinctione tertia, quæſtione prima*, ex parte termini, non ex parte principij, ſemper à Scoto has notitias diſtingui, clamat 1. *diſtinctione 2. quæſtione 1.* & *in 2. diſtinctione 3. quæſtione nona*, & *in 3. diſtinctione 14.* & *in 4. diſtinctione decima*, & *quodlibet. quæſtione 6. & 13.* & *in quarto, diſtinctione quadrageſima-quinta, quæſtione ſecunda*, & aduertit, Scotum, dum d finit notitiam intuitiuam, ſemper dixiſſe, quod notitia intuitiua eſt de obiecto præſenti, vt præſens eſt in propria exiſtentia, & nunquam dixiſſe requiri, vt moueat, & *in tertio, diſtinctione decima quinta*, ait, *Ad primum principale*; quod reſpectus ad obiectum, in ratione mouentis, eſt accidentalis: & in ratione terminantis, eſt eſſentialis. Cùm ergo iſtæ notitiæ ſint differentes ſpecie eſſentiali, non vtique ex diuerſis rationibus motiuis, ſed præcisè ex terminatiuis hoc diſcrimen erit attendendum. Tum quia, ſi Deus suppleret totam actiuitatem obiecti, & tamen faceret notitiam terminari ad obiectum in ſe præſens, eſſet intuitiua: Enim verò contrà arguunt Maſtrius, & Bellutus, quia ad notitiam intuitiuam poteſt concurrere ſpecies, vt conſtat in viſione corporea: Ergo non ex parte principij, ſed ex parte termini, hæ notitiæ ſunt diſtinguendæ.

ALII Notitias has diſtinguunt ſolùm ex parte termini; quia vna terminatur ad Obiectum per ſe præſens, & in propria exiſtentia: 94
Altera verò ſolùm ad Obiectum vt præſens in ſpecie tantùm; nullatenus autem eas diſtinguunt ex parte principij, quia opinantur, ſpeciem eſſe vtriuſque principium, imò ſunt, qui velint, eandem omninò ſpeciem poſſe, modò intuitiuæ, modò abſtractiuæ deſeruire, vt Conimbricenſes *tertio, de Anima, capite quinto, quæſtione 5. art. 2.* Hæc fertur communis opinio Thomiſtarum, & Recentiorum.

HVNC Modum refellunt Maſtrius, & Bellutus, *numero trecenteſimo, vigeſimo ſecundo*: Nam etiam ex parte principij debet aſſignari differentia; quamuis enim ſpecies obiecti ſenſibilis externi, putà coloris, ſemper repræſentet colorem præſentem, hoc euenit, quia non poteſt abſque obiecto cōſeruari; at in potentia Senſitiua interna, & multò magis in intellectiua, quia in his ſpecies abſque obiecto conſeruari valent; ideò in ſua repræſentatione

tatione abſtrahunt à præſentia, vel abſentia obiecti: Ideò Scotus ait, has non poſſe eſſe principium ntuitiuæ notitiæ.

Alii, vt has difficultates declinarent, ſic diſtinguunt has notitias; quòd Intuitiua neceſſariò repræſentat omnes formalitates in obiecto repertas, & cum eo identificatas; ſecus verò Abſtractiua: Sic Vaſquez *Tomo primo*, *prima part. diſputat.* 10. *numero* 12.

Hunc refellunt Bellutus, & Maſtrius, quia confundit notitiam Intuitiuam cum Comprehenſiua: Enim verò hæc exigit notitiam etiam eorum, quæ in virtute continentur: Deinde perfectiſſimam intuitiuam concedent, eſſe Comprehenſiuam.

95 Hi igitur Collegæ tandem diſtinguunt has geminas notitias è Scoti veſtigiis, tam ex parte principij, quàm termini; præcipuam tamen rationem differentiæ aiunt ex parte terminorum petendam. Diſtinguunt igitur ex parte principij; quia principium abſtractiuæ eſt ſpecies impreſſa obiecti: Intuitiua verò cauſari poſtulat ab obiecto in propria exiſtentia immediatè (quod addunt ob ſenſationes externas, quæ immediatè cauſantur à ſpeciebus.) Diſtinguunt etiam ex parte termini; quia intuitiua terminatur immediatè ad rem in propria natura exiſtentem, & præſentem, non in ſpecie; ſed abſtractiua terminatur ad obiectum in ſpecie relucens, ſiue ex parte rei exiſtat, ſiue non.

Caietanus *p. p. quæſt.* 57. *artic.* 2. docet, Præſentiam, vel Abſentiam non facere diſtinctionem notitiarum iſtarum: Itaque, ſi Deus auferret obiectum, putà, montem, & conſeruaret in oculo ſpeciem montis, adhuc illa eſſet viſio montis, & notitia intuitiua: Diſtinguit igitur per imperfectum, & perfectum; itavt ſi perfecta ſit ſpecies, repræſentans ſecundum conditiones rei abſolutæ, & ſecundum cognitionem exiſtentiæ, & præſentiæ, cognitio intuitiua futura ſit; ſi ſecus, fore abſtractiuam.

Parum declinat Valentia *Tomo* 1. *diſputat.* 4. *quæſt.* 7. *punct.* 3. Cognitionem (dicens) intuitiuam, Theologi rectè ſentientes, appellant eam, quæ eſt clara, & certa rei, non ſolùm ſecundùm aliquam eius rationem vniuerſalem, ſed ſicut actu exiſtit in particulari, & quoad omnia, quæ ei competunt, ita nimirum, vt non clariùs, & certiùs per vllam aliam notitiam cognoſcatur, ſicut intelligi poteſt ex Durandi Prologo, *primo ſent. quæſt.* 3. Quod ſi ſpecies ſuperaddita obſtaret, quo minùs notitia eſſet intuitiua, tunc nec viſio rei præſentis eſſet intuitiua, cùm fiat per ſpeciem impreſſam in potentia viſiua.

96 Hæc videtur ſententia D. Bonauent. quia vbique notitiam abſtractiuam ab intuitiua diſtinguit, ratione perfectionis repræſentatiuæ.

Sciendum primò, has notitias non diſtingui ſpecie, vt putat Scotus 2. *Met ph. quæſt.* 3. & 7. & ſuprà *citatis locis*, cum omnibus Scotiſtis, ac Nominalibus, Conimbr. 3. *de Anim, cap.* 5. *quæſtione* 5. cum aliis Recentioribus: Sic enim, ſi quis intuitiuè contempletur obiectum, putà colorem, poteſt, eo remoto, eandem ſpecie ſaltem, notitiam perſeueranter veluti continuare: Sic ſentiunt Arriaga *diſputatione 6. de Anima, ſect.* 8. Ioan. de S. Thoma ſuprà. Moriſan. *diſputatione 3. quæſtione 9.* Poteſt tamen ex aliquo extrinſeco differre ſpecie, ſic differt cognitio viæ abſtractiua Dei à viſione Beata, eò quòd hæc reddit Beatos: illa non.

Hinc de eodem obiecto habemus notitiam intuitiuam, & abſtractiuam, vt de anima Chriſti conſtat: Et 3. *part. Tractatu* 1. *diſputatione* 14. oſtenditur, & aduertit Hurtad. *diſputatione decima, de Anima, ſectione* 2. & Maſtrius cum Belluto, *numero* 326. quia differunt ſolùm, vt Perfectus, & Imperfectus, vt iſti concedunt; quo fit, vt inferam, rectè eas non diſtingui ſpecie; quia magis, & minùs non variant ſpeciem; niſi habeat aliquam conditionem repugnantem è diametro, ſicut eſt fides, & Viſio, quarum hæc eſt clara: illa obſcura eſſentialiter.

Sciendum ſecundò, poſſe Deum abſolutâ potentiâ ſeruare intuitiuam notitiam etiam abſente obiecto, vt docet Baſſol. *quæſt.* 1. *Prologi.* Smiſingh. ſuprà, Cauellus *diſp.* 3. *de Anima, ſect.* 11. Vaſquez *p. p. diſp.* 38. *capite* 2. Molina *p. p. quæſt.* 5. *art.* 2. Colleg. 2. *de Anima, capite 6. quæſt.* 5. Eſto dicant cum Rubione, tunc percipi obiectum. non vt præſens, ſed abſens; vt docet etiam Ruuius 2. *de Anima, cap.* 6. *quæſt.* 13. vbi appellat hanc opinionem inter Recentes communem: Sic & Hurtad. *diſput.* 10. *ſect.* 2. Vnde, quando dicitur, notitiam intuitiuam cauſari ab obiecto præſente, & mouente, in propria, & reali exiſtentia, & per hoc ab abſtractiua diſtingui, id intelligendum eſt modo ordinario, & connaturaliter, quod tamen non impedit, quin oppoſitum per Dei potentiam contingere queat; Imò Ocham *quæſt. prima Prolog.* & Aureol. *quæſtione* 2. *art.* 2. aiunt, Id fieri naturaliter, ſicuti contingit, dum titiònem in gyrum voluimus; ſeruatur enim in toto ſegmento circuli, à quo receſſit titio, adhuc ſpecies eius, & præſentia in oculo. Idem experimur in ſono; ſic enim audiens ſonum, factum in loco remoto, percipit ſonum diſtantem, nec tamen ſonus ipſe auditus ſemper permanet, dum exeritur auditio; imò ipſo concepto, adhuc perdurat auditio, vt patet in Echo, qui pluribus vicibus ſæpè reflectit aërem; itavt in Elide ſepties reflectatur apud Plinium *libro trigeſimo-ſexto, capite decimo-quinto*, Et Dandinus refert 2. *de Anima*, *digreſſ.* 44. in quadam Villa propè Mediolanum vſque ad vigeſies reflecti. Vide Ruuium *Tract. de Auditu*, *quæſt.* 5. Colleg. *in Prol. ſect.* 2. & 3. 97

Hinc igitur ſequitur, poſſe ſeruari eſſentiam notitiæ intuitiuæ abſque obiecto, atque adeò, hanc non eſſe differentiam eſſentialem à cognitione abſtractiua, vt ſit obiectum in ſe præſens. Hoc ampliùs probatur in cognitione intuitiua Dei, qua videt Creaturas futuras, quæ ſanè non ſunt realiter præſentes, vt latè oſtendi *Tractat.* 1. *diſp.* 13.

Quare ſi noſtra intuitiua à præſentia obiecti ſumitur; hoc eſt, quia ex illo habetur clarior notitia, quàm abſente obiecto, loquendo connaturali modo.

Sciendum tertiò, Intuitum, à quo notitia ſumitur intuitiua, eſſe idem, ac viſionem, quæ primò dicitur de oculo corporeo; deinde etiam de acie mentis: Dicitur autem Oculus videre obiectum, quando aſpectum dirigit ſuper illud; dirigere autem aſpectum ſuper obiectum, eſt dupliciter, ex Diuo Bonauentura *in* 3. *diſtinct.* 14. *art.* 2. *quæſt.* 1. Primò immediatè, vt in viſione Beata; intellectus enim Beati dirigit aſpectum in Deum immediatè. Secundò mediatè, ſicuti euenit in notitia, quàm in eo habent Beati de creaturis, in quo non ſunt creaturæ formaliter; ſed ſolùm eminenter, & effectiuè. 98

Sciendum

99 SCIENDVM quartò, Cognoſcere mediatè, eſſe dupliciter. Primò, itavt medium non terminet viſionem, ſed ſit veluti deducens ad obiectum, & dicitur cognoſcere per medium. Secundò cognoſcere in medio; itavt medium gerat vicem obiecti, vt Imago: Ita D. Bonauent. *in 1. diſtinct. 3. parte 1. quæſt. 3.*

IGITVR S. Bonauent. *in primo, diſtinct. 27. quæſt. 3. primæ partis in corpore*, vult, abſtractionem eſſe duplicem: Altera eſt, quæ habet totum à natura rei, & talis eſt abſtractio vniuerſalis à particulari, & formæ à materia, quoniam vtrobique eſt compoſitio, & diuerſitas rei *Quæ*; & rei à *Qua* abſtrahitur.

ALIA eſt abſtractio, quæ totum habet ab intellectu noſtro: Intellectus enim noſter cùm intelligit aliquid completum, ſub duplici ratione diuidit, ſcilicet, *quod eſt*, & *quo eſt*. Et ſic componit, & hoc modo compoſito, Intellectus intelligit pro nunc etiam Deum.

OPPONIT igitur huic cognitioni, cognitionem perfectiſſimam, quæ eſt intuitiua, quæ ſimplici ictu, non compoſito, fertur in obiectum, & per hoc diſtinguitur ab abſtractiua, quæ imperfecto modo percipit, nec totam rem, ſed id, quod ſolum abſtrahit: Deinde cùm intuitiua ſit perfectiſſima, differt genere ab apprehenſiua, quæ eſt ſpecies imperfecta: Ex quo etiam ſequitur, cognitionem non ideò eſſe abſtractiuam, eò quòd abſtrahatur ſpecies ab obiecto; nam etiam oculus, per ſpeciem ab obiecto receptam, intuitiuè videt murum.

NEQVE notitia abſtractiua ſumenda eſt ex obiecto, quatenus eſt abſens; nam de obiecto præſenti poteſt haberi cognitio abſtractiua; nam poſſum de re præſenti diſcurrere, imperfectè tamen eam intelligere.

NEQVE ſumitur penes abſtractionem ſpeciei vniuerſalis à ſingularibus; hæc enim non opponitur intuitiuæ, nec omnem complectitur abſtractionem, vt docet D. Bonauent. *in primo, diſt. 27. parte 1. quæſt. 3. in corpore.*

SVMITVR ergo, vt dixi, ex modo imperfecto, quo intellectus tendit in rem, nempè compoſito abſtractionis vnius ab alia, quo non percipitur tota ratio obiecti; Intuitiua verò ex perfectione, quâ cognoſcitur obiectum nullo diſcurſu, clarè, quantum cognoſcibile eſt loquendo de obiectis proportionatis animæ, cognoſcit.

100 ASSERENDVM igitur primò, non ſumi cognitionem intuitiuam à præſentia, nec abſtractiuam ab abſentia obiecti.

PROBATVR: Quia rationes diuidentes oppoſita, non coincidunt in vtrumque membrum; Sed datur cognitio intuitiua rei abſentis, & abſtractiua præſentis: Ergo abſentia, vel præſentia non diuidunt has notitias. Minor probatur: nam de homine præſente poſſum diſcurrere, abſtrahendo naturam hominis, animalis, &c. quæ eſt cognitio abſtractiua; & de obiecto, puta, monte à Deo deſtructo, cuius ſpeciem ſeruet Deus in meo oculo; quis vetat, eſſe cognitionem intuitiuam, ſi ea eſſet perfectiſſima repræſentans mihi omnia montis prædicata? Sic etiam Deus habet cognitionem intuitiuam futurorum, vt arguit P. Galitius *lib. 2. Dialecticæ, Tract. 2. cap. 4.*

IN hanc opinionem cum D. Bonau. incidunt Authores primæ, & ſecundæ ſententiæ, & tandem ipſe Vaſquez *loc. cit. cap. 3.*

ASSERO ſecundò, Cognitionem intuitiuam 101
eſſe perfectiſſimam, etiamſi rei abſentis, & ſimplicem; abſtractiuam verò imperfectam: Sic ait Valentia, ſentire Sapientiores Theologos. Probatur, quia intuitio dicit ſimplicem viſionem, & eam, cui nihil claritatis addi poteſt: Fateor verò eam eximiam eſſe, quæ immediatè fertur in obiectum.

OBIICIT Fauentinus, *numero 33.* quia cognitio per ſpeciem eſt imperfecta, ex peccato derelicta, non à natura data, ex Diuo Auguſtino 15. *de Trinitate, capite vltimo*: Ergo perfectior eſt per obiecti præſentiam realem.

RESPONDETVR, negando Antecedentem; nam ante peccatum, Eua vidit Lignum Scientiæ boni, & mali, quod erat pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue: hoc autem dubio procul per ſpeciem vidit; non enim Lignum immediatè erat obiectum proportionatum potentiæ viſiuæ. Neque de hac cognitione loquitur S. Auguſt. ſed de obſcura.

PRÆTEREA Adam in ſtatu innocentiæ non cognoſcebat Deum intuitiuè, ſed per ſpeciem; alioqui ſi vidiſſet Deum, non peccaſſet; nec fuiſſet viator, vt latè proſequitur S. Bonauent. *in 2. diſtinctione 23. artic. 2. quæſtione 3. in fundamentis, & corpore.*

OBIICIT ſecundò *numero 34.* Obiectum nunquam cognoſci poteſt, quantum cognoſcibile eſt, per ſpeciem tantùm: Ergo vt cognoſcatur perfectè, requiritur præſentia obiecti: Antecedens probatur. Species non poteſt adæquatè repræſentare obiectum, niſi fiat idem omninò cum obiecto, vel illud contineat eminenter; Sed ſpecies non poteſt alterutrum fieri: Ergo. Non primum, alioqui non eſſet ampliùs ſpecies, ſed obiectum ipſum. Non ſecundum, quia ſola eſſentia Diuina continet eminenter omnia.

RESPONDETVR, negando Antecedens. Ad 102
probationem reſpondetur, neutrum neceſſarium eſſe, ſed poſſe eſſe adeò perfectam in eſſe repreſentatiuo, abſque eo, quòd contineat eminenter obiectum: Itaque ſicuti è conceſſis ab aduerſario, ſpecies, manens ſpecies diminuta in eſſe, repræſentat aliquid obiecti, licet illud non contineat eminenter, nec ſit illa portio obiecti; cur non poſſit etiam reliqua exprimere, ſaltem per Dei potentiam? quod ſi per Dei potentiam poteſt ſpecies omnia prædicata obiecti exprimere, atque adeò obiectum ipſum, quantum cognoſcibile eſt, licèt ſit abſens, & hanc concedis eſſe notitiam intuitiuam; ſequitur, intuitiuam viſionem non requirere intrinſecè obiecti præſentiam; quæ enim intrinſecè neceſſaria, & eſſentialia ſunt, non poſſunt à Deo ipſo ſuppleri, manente eſſentiâ eadem.

SCIO quidem, præſentiam obiecti plurimum facere ad cognitionem perfectiſſimam, quæ eſt intuitiua.

E ſuperiori argumento habes, Cognitionem intuitiuam de mente Fauentini, eam ſolam eſſe, quæ eſt rei exiſtentis, vt exiſtens eſt in ſe ipſa, vel exiſtentis in alio eminentiori modo, quâ ratione creaturæ in Deo videntur: Ita habet *in ſecundo, diſtinctione ſecunda, numero decimo*, allegans Scotum, in primo, diſtinctione ſecunda, quæſt. illa: *An cum vnitate eſſentiæ ſtet pluralitas perſonarum*, & *in diſtinctione trigeſima-nona, quæſtione quinta*, §. *ad Argumenta, pro ſecunda opinione.* Ex quo deduci poteſt, Verbum produci ex

cognitione etiam Spiritus Sancti, & ſui ipſius in Patre; quia Eſſe Spiritus Sancti, Eſſeque Verbi, eſt eminenter in Patre, atque adeò cognitione intuitiua poteſt eſſe obiectum Patris pro eo ſigno; quia tunc eſt præſens vno ex modis, qui ſufficit ad cognitionem intuitiuam. Hâc inductione tactus Faber *diſp.* 1. *num.* 9. vellet, eam ſolam eſſe cognitionem quæ eſt rei exiſtentis in ſe ipſa. Vide *Tractat.* 2. *diſput.* 9. *ſect.* 2. *quæſt.* 9.

103 Svarez *p. p. tract.* 3. *libro* 9. *cap.* 4. *&* 5. volens ſuſtinere, Patrem genuiſſe Filium ex cognitione, etiam ipſius Filij, & Spiritus Sancti, perfectè intuitiua, quod impugnat Scotus *in ſecundo, diſt.* 1. *quæſt.* 1. quia Verbum in ſigno illo, quo gignitur, non eſt: Ergo non poteſt cognitione intuitiua ſui ipſius generari: multò minùs è Spiritus Sancti cognitione, qui eſt poſterior origine. Reſpondet apud Fauentinum *loco citato, num.* 9. Viſionem intuitiuam non ſemper ſupponere actualem exiſtentiam obiecti pro omni Signo rationis, ſed poſſe eſſe prius exiſtentiam viſionis intuitiuæ, quàm exiſtentiam rei viſæ. Poteſt ergo eſſe prior exiſtentia viſionis intuitiuæ, perſonæ Diuinæ, quàm perſona Diuina ipſa exiſtat; quod probat: Quia ſi Deus poteſt intueri creaturas futuras, prius duratione, quam ipſæ exiſtant; cur non poterit Deus vt ſic, videre perſonas prius ratione, vel origine, quàm producantur?

Ex quo efficax argumentum habemus ad trahendum Suarez in noſtram ſententiam, eamque roborandam: Et eſt Diui Bonauenturæ, *in primo, diſtinctione* 39. *quæſtione* 1. *ad tertium.* Deus ab Æterno cognouit res futuras, ſecundùm earum eſſe formale; ſed ſecundùm illud non ſunt adhuc in ſe, vt patet, nec in Deo, in quo ſunt tantùm eminenter, ideſt, ſecundùm perfectiones; non ſecundùm imperfectiones creatarum quidditatum, quæ eſſe formale creaturarum conſtituunt: Ergo ſunt præſentes ſolùm in Deo vt cauſa: Sunt autem cognitæ cognitione intuitiua à Deo, in quo abſtractiua ob imperfectionem non admittitur, vt oſtendit Diuus Bonauentura *in primo, diſt.* 33. *art.* 1. *quæſtione* 1. & ex profeſſo *diſt.* 23. *pars.* 1. *quæſt.* 3. & vrget Fauentinus *loco citato*: Ergo datur cognitio intuitiua de re, quæ non eſt præſens in ſe, nec in alio.

104 Ex quo ruit Fabri reſponſio *loco citato*; Ideò creaturas intuitiuè cognoſci à Deo, etiamſi futuræ ſint in ſe, quia ſunt eminenter in Deo.

Eminentia enim non ſufficit, cùm non contineat imperfectiones earum neceſſariò cognoſcendas: Igitur etiam cognitio rei in cauſa, eſt ſufficiens ad notitiam intuitiuam.

De Scientia, ſeu notitia ſpeculatiua, & practica dixi ſatis, *Tract.* 1. *diſp.* 1. *procemiali, quæſt.* 5. Præcipuè Praxim ſumi ab obiecto, vt habet rationem finis: Similiter & Speculatiuam: Sic Ariſtoteles à fine ſpeculationem ſumit, 3. *de Anima, textu* 49. Quòd verò referatur ad obiectum, patet; nam Scientia refertur ad ſcibile, vt loquitur Ariſtot. De notitia comprehenſiua, prout diſtinguitur ab Apprehenſiua, dixi *Tract.* 1. *diſputatione* 11. *quæſtione* 26. De reliquis actum eſt in Logica.

QVÆSTIO II.

An Intelligere *ſit* Motvs.

Asero, requiri aliquem motum ad intellectionem. 105

Probatvr: Quia debet intellectus vniri obiecto; ſed hoc non eſt ſine aliquo motu: Hic autem motus dicitur volubilis mutatio, à D. Bonau. *in* 3. *diſt.* 14. *artic.* 2. *quæſt.* 2. *ad primum*, vnde non eſt in Deo.

Assero ſecundò, Intelligere eſſe formaliter Motum: Ita Ariſtoteles, 3. *de Anima, text.* 28. Vult autem non eſſe Motum imperfectum; ideò *primo de Anima, text.* 46. ait, Non eſſe Motum, qualis eſt Phyſicus,

Probatvr. Intelligere eſt actus, perficiens intelligentem potentiam, redigendo eam de potentia ad actum: Ergo Intelligere eſt Motus, ſit autem hic motus in inſtanti, cùm eſt intuitiua Notitia: At ſit in tempore, quando eſt diſcurſus.

QVÆSTIO III.

An Intelligere *ſit formaliter* Pati.

Qvamvis de ſola Intellectione ſit titulus quæſtionis; attamen de omnibus actibus cognoſcitiuis etiam ſenſuum currit: De quibus egi Laconicè *diſputatione* 4. *capite vltimo, quæſtione* 17. 106

Prima opinio eſt, intelligere eſſe meram paſſionem, ex his aliqui dicunt eſſe receptionem ſpeciei: Ita Godfred *quodl.* 4. Ægid. *quodl.* 3. *quæſt.* 12. Sueſſan. *lib.* 5. *de intel. cap.* 9. Venet. 1. *de Anim. ad text.* 60. & *in ſum. de Anim. lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 10. Nyphus *lib. de ſenſu agente*, Capr. 4. *diſt.* 14. *quæſtione* 2. adducens Ioannem Ripam. Adducuntur etiam vterque Caietanus, & Toletus.

Scotvs verò *in* 1. *diſt.* 3. *quæſt.* 6. 7. *&* 8. Sic opinatur. Primò quidem Intellectus agens conuertitur ad phantaſma, ex quo deducit, ſeu exprimit ſpeciem intelligibilem, emanantem è phantaſmate, propter quam emanationem, phantaſma dicitur actione metaphorica coagere ad productionem ſpeciei: Sicuti è contra, actio intellectus dicitur propria, quia obiectum transmutat de vno ordine in aliam effectiuè, ſpeciali motu. Deinde Intellectus agens contemplatur illam ſpeciem, & ſic producit notitiam eius, emanantem ex illa; quare dicitur ſpecies cooperari metaphoricè: His duabus actionibus intellectus agentis reſpondent duæ paſſiones in poſſibili. Prior eſt receptio ſpeciei intelligibilis: Altera eſt receptio intellectionis, & in hac conſiſtere, ait, ipſum intelligere, nempè in recipienda hac qualitate: Enim verò alia via hoc exponit. Primò intellectus agens producit ſpeciem intelligibilem: Intellectus verò poſſibilis recipit illam ſpeciem; deinde producit intellectionem, quæ eſt qualitas. Tertiò, hanc recipit: magis tamen probatur Scoto prima via, vt notat Faber *Theor.* 78. *cap.* 2. eum comitantur ſui condiſcipuli: præſertim Maſtr. *lib.* 6. *de Anima*, Ponc. *quæſt.* 7. qui in ea etiam qualitate eam præcipuè ponit.

Non

Non longè abeunt dicentes, Intellectionem eſſe actum, non elicitum ab intellectu poſſibili, ſed ab agente, aut phantaſmate, & receptum in poſſibili, Almain. *3. diſtinct. 3. quaeſt. 1. art.* 2. Durand. 4. *diſtinct.* 49. *quaeſt.* 2. Ocham *in p. quaeſt.* 2. & *in* 4. *quaeſt.* 13. Gabr. 1. *diſt.* 1. *quaeſt.* 2. vbi iterum Aliacus. Alij volunt, eam conſiſtere in actione, paſſione, & actu vitali, & qualitate producta: Ita Hurtad. *diſtinct. 6. quaeſtione* 1. malè verò adducit Suarium, & alios.

107 Commvnis tamen ſententia eſt, Intellectionem non conſiſtere in mera paſſione, ſed in actu vitali, elicito à potentia: Ita Philoſophus *2. de Anima, text.* 121. Alex. *1. de Anima, cap.* 12. & *cap. de intellectu practico, & ſpeculatiuo,* Auerroës *1. de Anima, com.* 149. Galenus *lib. 7. de placitis, cap.* 4. Gregor. Nyſſen. *de virib. animae, cap. 1. & 4.* Nemeſius *lib. de natura hominis, cap.* 4. D. Thom. *p. p. quaeſtione 27. art.* 1. vbi Caietanus, Canarienſis, & Bannes. Zumellus verò *p. p. quaeſt.* 73. *art.* 1. *dub.* 4. Capreolus *in 4. diſt. 49. quaeſt.* 4. Ferrar. *3. cont. Gent. cap.* 53. Ruuius *lib. 3. de Anima, Tract. de intellectu poſſibili, quaeſt. 2. num.* 249. vbi ait eſſe omnium Recentiorum, nemine excepto: Ita Valentia *tomo 1. diſp. 6. quaeſt. 5. puncto* 1. Suarez *lib. 4. de Anima, cap.* 8. *num.* 11. Tolet. *2. de Anima, quaeſtione* 12. Colleg. *lib. 3. cap. 8. quaeſt. 3. art.* 3. Morizan. *diſp. 3. quaeſt.* 6. Gonzales *p. p. quaeſt. 2. diſp.* 25. *ſect.* 4. Monteſinus *p. 2. diſp. 3. quaeſt.* 5. Fonſeca *5. Metaph. capite 15. quaeſtione 10. ſect.* 2. Complut. *diſp. 20. quaeſtione* 1. Ioannes de Sancto Thoma, *quaeſtione 2. art.* 1. Fulienſ. *lib. 3. cap. 8. art.* 2. Euſtach. *3. part. tract. 4. diſp. 2. quaeſt.* 8.

Hic aduerte, D. Thomam à Scoto, Zimara, Zabarella, & Fabro *Theor.* 77. *cap.* 3. adduci, *p. p. quaeſtione 85. art.* 2. atque *lib. 3. de Anima, text.* 8. contra hanc vltimam ſententiam, quaſi dicat, totam rationem actiuam intellectionis eſſe à ſpecie, per quam intellectus reducitur de potentia ad actum; intellectum verò ſe habere ſolùm tanquam materiale, informatum illa ſpecie: Sed Diuus Thomas ſolùm vult, eſſe id, quo intellectus intelligit, tanquam inſtrumento, vel ad ſummum concauſa; Neque vnquam negauit intellectus actiuitatem, vt luce clarius oſtendunt verba illius, *quaeſtione 27. artic. 1. in corpore.* Id oſtendit etiam Caiet. *p. p. ad artic. 2. quaeſt.* 79. Idem habet D. Thom. *p. p. quaeſtione 70. articulo* 1. vt agnouit Scotus *in 4. diſtinctione 43. quaeſtione* 2. & Fauentinuus *Theor. 67. cap.* 2.

108 Seraphicvs Doctor noſter, dubio procul, huius ſe declarat ſententiae Patronum *in 2. diſt. 24. parte 1. articulo 2. quaeſtione 4. ad 5. & 6.* & *in 4. diſtinctione 14. art. 1. quaeſt. vlt. ad vltimum,* & *articulo 2. quaeſtione 3. ad vltimum,* & *3. part. Centil. ſect.* 21. vbi rationem innuit: Idem habet in ſequentibus, praecipuè *n.* 23. clariùs *3. diſt. 14. art. 1. quaeſt. 3. ad* 6.

Hinc percipies, quid ſentiat S. Bonauent. *loco citato, in 2. ad* 4. ante vltimam reſponſionem, ſuprà allatam, vbi ait: *Ad illud, quod obiicitur, quòd intelligere, eſt actus vnus, & ſimplex, dicendum, quod etiamſi intelligere poſſit quodam genere ſimplicitatis dici actus ſimplex; nihilominus tamen ad noſtrum intelligere, concurrit recipere, & iudicare, ſiue abſtrahere, & ſuſcipere; & hi ſunt plures actus ad inuicem adiuncti, ex quibus reſultat vnus actus perfectus.*

Hinc enim per particulam *Siue*, non ponit idem eſſe recipere, & iudicare, cum abſtrahere, & ſuſcipere; ſic enim iudicare ſpeciem, quod eſt percipere eam, eſſet recipere merum: Sed hic tantùm vult diuerſos actus concurrere, & ideò ly *ſiue*, ponitur ad exprimendos actus multiplices concurrentes: Sic enim non rarò ſignificat, non ad eiuſdem repetitionem, aliis verbis: Quòd verò ea ſit actio, oſtenditur verbis ſequentibus, dum ait: *Sic, & in potentiis intelligendum eſt ſe habere, quod, etiamſi ſint diuerſae differentiae intellectus, attamen in ſuis actionibus ad inuicem ordinatae ſunt, & coniunctae ad actum intelligentiae perficiendum, ſicut materiale, & formale principium ad vnum eſſe compoſiti conſtituendum.*

In 2. autem *diſtinct. 3. part. 2. artic. 2. quaeſt.* 1. eandem penitùs doctrinam habet cum Diuo Thoma, *p. p. quaeſtione 79. citato art.* quod ſcilicet *intelligere* ſit *pati*, quatenus reducitur intellectus de potentia ad actum, eò quòd non eſt omnia, vt intellectus Diuinus; neque eſt formatus ſpeciebus ab initio, & ideò non actuatur ad imitationem diuini, ſicut Angelicus; ſed eſt velut tabula raſa. Per hoc tamen non negant Sancti Doctores, aliquam actionem vitalem intellectionis. 109

Asserendvm cum hac ſententia, Intelligere eſſe verum actum intellectûs: Probata eſt autem *Tractatu 1. diſputatione* 11. ratione, quâ nititur Colleg. ſumptâ ex aſſimilatione obiecti cum potentia cognoſcitiua, quae ad munus propriae actionis ſpectat.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura *in 2. diſtinctione 24. parte 1. articulo 2. quaeſtione 4. citata in corpore*, & ad vltima argumenta. Quod natura conceſſit inferioribus, non eſt cenſenda negaſſe ſuperioribus creaturis, in eo, quod ſpectat ad perfectionem propriam naturalem: Natura enim nil fruſtrà facit, nec deficit in neceſſariis; vt docet Diuus Bonauentura, *in 3. diſtinctione 29. articulo 1. quaeſtione 2. ad argumenta*, ex Ariſtotele, *3. de Anima, textu* 45. ſed cunctis naturis conceſſit virtutes proportionatas ad operationes conuenientes: Ergo multò magis id conceſſit animae nobiliſſimae; ſed actus proprius animae rationalis, eſt actus vitalis procedens ab intrinſeco vitae: Ergo intelligere, eſt actus intellectus: Probatur Subſumptum ſubſyllogiſmi (nam Syllogiſmus primus eſt euidens) è principiis Ariſtotelis *2. de Anima*, quia in duobus diſtinguit animata ab inanimatis. Primò per vitam: Secundò per vitales operationes, quarum principium effectiuum intrinſecum, eſt Anima. Secundo, quia diuerſi ſunt gradus vitae, Vegetatiuus, Senſitiuus, & Rationalis; quemlibet autem gradum vitae ſequitur vitalis Potentia, per quam Anima vitali operatur modo. Tandem, quia omnia viuentia ſe mouent: Quae principia ſaepè repetit Seraphicus Doctor, *locis adductis*, & vbicunque de animaſticis operationibus agit, praecipuè *in quarto, diſtinctione 50. parte tertia, articulo primo, quaeſtione 1. in corpore.*

Hoc Argumento nititur Ruuius *numero ducenteſimo quinquageſimo primo.* Confirmatur ex *loco citato. Centiloquij*: Nam Vegetatiua habet actum: ergo & Intellectiua.

Probatvr ſecundò, argumento ad hominem: Euidens eſt, & ab aduerſariis conceſſum, quòd non quaelibet receptio ſpeciei eſt ſenſio, vel intellectio; ſed vitalis, hoc eſt, cum attentione, aut conatu eiuſdem intellectûs; ſed conatus, ſeu attentio potentiae ad intelligendum ſemper eſt cum aliqua acti- 110

nitate, & efficientia: Ergo. Maior probatur à D. Bonauentura *in 3. diſtinct. 17. art. 1. quæſt. 3. ad 5.* ex Diuo Auguſtino *libro 1. de Trinitate*, per totum. Et *libro 11. cap. 12. & ſequentibus*, & *libro 2. capite 12.* vocat enim eam attentionem in ſenſibus, *ſenſualitatem.* Minor probatur à D. Bonau. omnibus ferè allegatis locis, vbi notat, Intellectum recipientem ſpecies, eas recipere vitali modo intellectiuas, ſanè intellectiuè; & ideò de eis, ad eas conuerti, eaſque iudicare; alioqui tolleretur vltimum perfectionis intellectiuæ, quòd eſt indicare, diſtinguere, & concludere. Hoc argumento nititur Ruuius, *num. citato.*

Obiiciunt primò, præcipuè Fauent. *loc. cit.* & *Theor. 78. circa finem*, Ariſtot. *3. de Anima, textu 2.* apertè docet, *Intelligere*, eſſe *pati.* Et addit, pati paſſione perfectiua, non corruptiua. Prætereà *text. 3 4. & 6.* docet, Intellectum poſſibilem, eſſe eum qui intelligit; non agentem. Confirmatur; quia Ariſtoteles ait, *Intelligere*, eſſe, ſicut ſentire; ſentire autem, eſt *pati.*

111 Respondent Valentia, & alij, *Intelligere*, eſſe pati concomitanter, quia interuenit etiam paſſio. Verum etiam eſt cauſatione, quia intellectum præcedit quædam paſſio in anima; nempè receptio ſpeciei, quâ actuatus intellectus elicit, ſuâ vitali virtute, intellectionem.

Obiiciunt ſecundò. Tunc intellectus intelligit, quando aſſimilatur obiecto; ſed hæc aſſimilatio fit in receptione ſpeciei, vel intellectionis: Ergo.

Respondetur, tunc quidem fieri aſſimilationem, quando recipitur ſpecies, vt docet etiam Diuus Bonauentura, & nos cum eo *diſput. 4. cap. vltimo, quæſt. 7.* attamen hæc aſſimilatio, non eſt adæquata ratio intellectionis; ſed intellectio in actu vitali ponitur.

Obiiciunt tertiò: Si intellectus in actione ſtaret; ſequeretur, cauſam naturalem coincidere cum efficiente, eundemque intellectum, ſimul exercere vtramque cauſalitatem, reſpectu eiuſdem intellectionis, contra Ariſtotelem, *2. Phyſicorum. textu 70.*

Respondet D. Bonau. *in 3. diſt. 24. parte 1. art. 2. quæſtione 4. in corpore*, non eſſe eandem formaliter virtutem intellectus actiuam, & receptiuam; & hoc ſufficere, ne coincidant illæ duæ cauſæ.

QVÆSTIO IV.

An Intellettio, *& quæuis alia cognitio ſit propria* Actio.

CVm oſtenderim, intellectionem non in ſola paſſione conſiſtere, ſed eſſe actum: Quæritur: an ſit propria actio, habens terminum, qui per eam producatur: Et quæſtio eſt etiam de omni cognitione ſenſitiua.

Prima opinio eſt, Intellectionem eſſe veram actionem realem, immanentem in eadem potentia, à qua elicitur; nullum tamen terminum per eam produci, ſed per ſe terminari ad obiectum. Refertur Aureolus apud Capreolum *in 1. diſt. 3.* ſed malè adducitur.

112 Secunda opinio eſt, notitiam intuitiuam, non producere terminum; abſtractiuam verò producere. Ita Caietanus *p. p. quæſt. 27. art. 1.* Conan. ibi, *diſput. 3. & 5. ad 3.* & *quæſt. 37. art. 1. dubio*: An Beati forment Verbum, *ad 3.* Ferrar. *1. contra Gent. cap. 53.* Capreol. *in 1. diſt. 27.* Ratio eſt, quia obiectum præſens ſupplet omnem indigentiam ſpeciei impreſſæ: ideò neque expreſſa producitur, tanquam ſuperflua: Itaque hæc productio conceditur intellectui abſtrahenti, & ſenſibus internis abſtrahentibus; non externis, quorum cognitio ſemper eſt intuitiua, cum hoc diſcrimine, quod terminum intellectionis vocant *Verbum.* Hæc opinio inſinuatur etiam à Diuo Thoma, *p. p. quæſt. 34. art. 1. ad 2.* & *de potentia, quæſt. 8. art. 1.* & *quæſtione 9. art. 5.* & *de veritate, quæſtione 4. artic. 1. ad 3.*

Tertia Sententia eſt, intellectionem non eſſe veram actionem, nec præſupponere veram actionem, quia verbum in intellectu fluit ſine actione aliqua; ſicut actiones ipſæ fluunt à potentiis, non per alias actiones: Ipſam verò intellectionem eſſe actionem tantummodò Grammaticalem, quia per nomen, ſignificans actionem, exprimitur: Ita Scotus *1. diſt. 3. quæſt. 7. diſt. 3. quæſt. 6.* & *diſt. 27. quæſt. 1.* & omnes ferè eius Interpretes apud Maſtrium, *diſp. 6. quæſt. 3.*

Idem nonnulli Recentiores aſſerunt, allegantes etiam eos, qui dicunt, actionem immanentem non eſſe veram actionem prædicamentalem; ſed qualitatem, vt D. Thom. *Opuſc. 48. cap. 1.* Caiet. *2. de Anima, cit.* Ferrar. *3. cont. Gent. cap. 9.* Soncinas *5. Metaph. quæſt. 36.* Iauellus *9. Metaph. quæſt. 7.* & videtur D. Auguſtini, *9. de Trinitate, cap. 7.* & aliis locis, vbi aſſerit, cognitionem eſſe imaginem rei cognitæ, quam conſtat eſſe Verbum. Damaſceni *1. de fide, cap. 18.* Anſelmi *in Monolog. cap. 38.*

Qvarta opinio eſt, In qualibet cognitione interuenire actionem veram, & realem; atque terminum produci; qui in intellectione dicitur Verbum; & in ſenſatione Species expreſſa formaliter; Cognitionem verò non conſiſtere in vera, & reali actione, ſed in qualitate; hoc eſt in ſpecie expreſſa, aut verbo, actu informante intellectum. Adducitur à Ruuio *lib. 3. de Anima, tract. de intellect. poſſib. quæſtione 3. num. 267.* Scotus *in 1. diſt. 2. quæſtione vlt.* & *diſt. 7. quæſt. vnica*, & *diſtinct. 27. part. 3.* Durandus *diſt. 27. quæſt. 7. numero 26.* Gabriël *eadem diſt.* Gregorius *in 2. diſtinctione 7. quæſtione 3. articulo 1.* Palud. *ibidem, quæſtione 3.* Sotus *in 4. diſtinct. 49. quæſt. 3.* & *libro Phyſic. quæſt. 2. concl. 5.* Bannes *quæſt. 2. art. 2. concluſ. 5.* Molina *p. p. quæſtione 27. art. 1. dub. 8.* eamque ſequitur Ruuius; videtur expreſſa D. Thom. *p. p. quæſtione 34. articulo 1. ad 3.* vt exponunt Thomiſtæ, Capreolus *in 2. diſtinct. 1. quæſt. 2.* Caietanus, *p. p. quæſtione 79. articulo 2.* Ferrar. *contra Gentes, capite 9.* Ita ſentiunt cum Scoto Faber *Theor. 98.* Vtinenſis *Tractatu de Deo vno, quæſtione 4.* Patres Ieſuitæ plurimi. Valentia *tom. 1. diſputatione 6. quæſtione 5. punct. 1.* Suarez *in Metaph. diſp. 48. ſectione 2.* & *in p. p. lib. 2. de attribut. Dei negat. cap. 10.* & *tom. 2. in 3. part. diſp. 24. ſectione 2. & 3. de Anima, cap. 5.* Vaſquez *p. p. diſp. 38. cap. 2.* & alij innumeri. 113

Qvinta Opinio præcedenti opponitur, intellectionem aſſerens non eſſe formaliter qualitatem, ſed actionem: Ita Diuus Bonauentura, *in 3. diſtinctione 14. articulo primo, quæſtione vltima, & plurimis aliis locis*, infrà adducendis. 115

Richardvs

RICHARDVS *in 2. diſt. 2. & 4. art. 3. quæſt. 2.* Tolet. *3. de Anima, quæſt. 22.* & ex parte Hurtadus, *diſt. 10. ſec. 3.* aſſerens caternatim Thomiſtas eam ſequi: Et Conimbr. *3. de Anima, cap. 8. quæſt. 3. art. 3.* Fulienſ. *3. Phyſ. cap. 8. art. 2.* Euſtach. *3. part. tract. 4. diſp. 2. quæſt. 8.* Iunet. *cap. 16.*

SVPPONENDA ſunt quæ dixi *tractatu primo, diſp. 11. quæſt. 4.* vbi oſtendi, Verbum eſſe terminum productum per intellectionem etiam à Beatis. Et *tract. 2. diſp. 9. ſec. 1. quæſt. 2.* vbi oſtendi, Verbum produci per intellectionem. Et *quæſtione 3.* vbi oſtendi, ipſum differre realiter ab ea.

114 ASSERO igitur, *Intelligere*, eſſe formaliter *Agere*.

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 24. p. p. art. 2. quæſt. 4. ad vltima argumenta.* Omnis actus, proueniens ab aliqua forma, eſt actio; talis eſt intellectio: Ergo. Maior probatur; Nam omnis actus eſt à forma, vel formaliter, ſi ſit intrinſecus; vel efficienter, ſi extrinſecus. Minor probatur, quia intellectio eſt ab anima, vt eſt actus eſſentialis, accidentaliter actuata ſpecie intelligibili.

RESPONDET Maſtrius cum Scoto, eſſe actionem, per quam exercetur potentia vitalis intentionaliter, non Phyſice; ſcilicet operando, non autem producendo: Sed hæc ſunt mera effugia, quæ mox præcludam.

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura *ibi.* Omnis denominatio diſtinctiua eſt ab aliquo actu; & conſequitur actus talis, qualis eſt denominatio; ne denominatio ſit falſa; ſed intellectio denominat intellectum intelligentem, quod ſignat actionem, quæ exprimitur per verbum *Intelligere*: Ergo non eſt actio merè Grammaticalis, ſed vera.

CONFIRMATVR à Diuo Bonauent. quia non intelligere, dicit negationem exercitij potentiæ intrinſecæ datæ animæ; ſicut data eſt potentia, & virtus cæteris creaturis ad agendum: Eſt enim actio propria animæ. Ita *in corpore, loco citato.*

115 RESPONDET Maſtrius è Scoto Intellectionem denominare intelligificantem, non intelligentem. Sed ex omnium ſenſu hæc reſponſio eſt ridicula.

PROBATVR tertiò à D. Bonauent *in 1. diſt. 1. 3. & 35.* ad quas remittit *in 3. diſt. 14. art. 1. quæſt. 3. ad 4.* ratione, qua abutitur Ruuius, *num. 271.* Id, quo efficienter aliquid ex diſſimili aſſimilatur, eſt vera actio, ex Ariſtotele, qui ſæpè *in libris de Anima*, cognitionem quamlibet fieri autumat per aſſimilationem potentiæ cum obiecto: Nam potentia eſt diſſimilis obiecto; aſſimilatur verò agente cognitione per expreſſionem ipſius obiecti: Ergo cognitio eſt actio. Non enim cognitio eſt formaliter ſimilitudo; atque adeò nec qualitas, vt inducit Aduerſariorum caterua; ſed hoc eſt verum tantùm cauſaliter, quatenùs producit ſpeciem, quæ eſt formaliter ſimilitudo obiecti; & ideò potentia, quæ accidentaliter facit vnum cum ſpecie, dicitur ſimilis obiecto; ſicut paries per ſuam albedinem ſimilis eſt niui: Sic & Conimbric.

RESPONDET Ponc. ipſam intellectionem eſſe ſimilitudinem. At hoc refelli *tract. 2. diſp. 9. ſect. 1.* & hîc, *quæſt. 7.* & *ſec. 5.*

PROBATVR quartò à Diuo Bonauentura *in 4. diſt. 49. part. 1. quæſt. 1. argumento vltimo*, Ea, ex quibus producuntur habitus, ſunt actus; Sed habitus ſcientiarum producuntur ex actibus cognitionum: Ergo intellectio eſt formaliter actio.

RESPONDET Fauentinus, *cap. 2.* Actus immanentes eſſe habitus in fieri.

CONTRA, quia habitus, & actus ſunt generis diuerſi; Intellectio eſt actus: Ergo.

CONTRA ſecundò; quia intelligere eſt id, quo efficienter producitur facilitas ad operandum: Sic enim paulatim eiectis oppoſitis diſpoſitionibus inducit habitum. Ex quo ruit reſponſio Maſtrij, & Scoti, negantium, produci habitus ex actibus efficienter.

PROBATVR quintò. Id quod habet pro contrario pati, & recipere, eſt actio: Sed intelligere, quod eſt actus intellectus proprius, habet pro contrario pati, & recipere: Ergo. Maior probatur ex D. Bonau. *in 2. diſt. 24. parte 1. art. 1. quæſt. 4.* Actus, qui ſunt à potentiis primò contrariis, & earum proprij, ſunt contrarij; ſed agere, & pati ſunt à potentiis, quæ primò oppoſitæ ſunt, ex Ariſtot. *9. Metaph.* adducto à D. Bonau. *fundamento 2.* Ergo. Minor probatur; Nam ideò pro vtroque ponuntur Potentiæ, actiua, & paſſiua; Intellectus agens, & poſſibilis, vt dixi, *ſec. 1.* Ergo. Confirmatur; nam intelligere, eſt agere, vt opponitur patiendo, vt dixi *quæſtione præcedenti*: Non enim eſt ibi quæſtio: *An intelligere ſit pati*, id eſt, paſſio, vel paſſibilis qualitas. Sed: *An ſit pati*, prout pati opponitur agere, & probaui, eſſe tantum agere. 116

DICERE, eſſe actionem Grammaticaliter, ſolo nomine tenùs, vt egregiè diſtinguit Scotus apud Ruuium *num. 280.* & Fabrum *loc. cit.* & alios, eſt merum effugium. Grammatica enim inuenta eſt, ad nomina realiter imponenda, iuxta naturas rerum, & quæ ficta ſunt, talia notantur. Secundò; nunc Philoſophicè loquimur: At Philoſophi omnes exprimunt intellectionem, verbo actionis veræ.

PROBATVR ſextò. Si intellectio eſt qualitas, maximè eſt ſimilitudo, & verbum; Sed verbum fit per intellectionem; Ergo non eſt intellectio: Ergo intellectio eſt actio. Probatur vltima conſequentia. Sicut enim actus requirit terminum, ità etiam terminus actionem. Sic vrget & Petrus Iunet. *loc. cit.*

RESPONDENT Suarez, Ruuius, & alij, eſſe intellectionem in facto eſſe, id eſt, actum; actionem verò, ſeu operationem in fieri.

CONTRA. Id, quod formaliter eſt vnius prædicamenti, dum fit; non mutat eſſentiam, cùm eſt factum. Sic qui, dum fit, eſt homo; non eſt Aſinus, in facto eſſe; At per nos in fieri eſt actio: Ergo in facto eſſe, non eſt qualitas.

PROBATVR ſeptimò. Illa eſt actio realis, quæ habet terminum productum realem, realiter diſtinctum; ſed intellectio gignit verbum, quod eſt terminus realis realiter diſtinctus: Ergo. Maior eſt certa. Minor probatur, tum ex dictis *in quæſtionibus citatis* initio; tum infrà *ſect. 5.* vbi de Verbo agam, *quæſt. 2.* Confirmatur ex dictis *tract. 2. diſp. 9. ſect. 2.* vbi per intellectionem oſtendi, produci Verbum æternum.

OBIICIES primò cum Scoto, Fabro, & Poncio. Nulla actio eſt vltima perfectio operationis; ſed intellectio eſt vltima perfectio Potentiæ intellectiuæ; Eſt enim actio immanens: Ergo. 117

RESPONDETVR primò, negando maiorem: Nam Potentia agit, vt agat, & ità in actu perficitur. In hoc autem differt Potentia operatiua à tranſmutatiua, quod hæc agit propter aliud: Operatiua verò propter ſe; ratio diſparitatis eſt, quia tranſmutatiua ordinatur ad conſeruationem ſpeciei; vnde egreditur ad finem extra; Operatiua verò perfecta, qualis eſt animæ, ordinatur ad ſe; vnde finem habet in ſua actione.

Respondetvr ſecundò, negando Minorem; Nam potentia intellectiua vltimo perficitur termino, producto per intellectionem, qui eſt verbum, quod eſt tanquam forma expreſſa, obiectum repræſentans, & intellectionem.

Obiicies ſecundò. Omnis actio habet terminum; ſed intellectio in Filio, & Spiritu Sancto, non habet terminum: Ergo non eſt actio.

Respondetvr negando, omnem motum habere terminum à ſe diſtinctum, patet in motu locali Cœlorum, qui eſt ob indigentiam aliorum, maximè in motu intellectiuo, quia ad ſe eſt intellectio; Ergo eſt ſimplex vſus potentiæ intelligentis. Deinde non eſt neceſſe, vt ad veritatem actionis Phyſicæ, etiam in Filio, & Spiritu Sancto habeat terminum, quia alia ratio Diuina obeſt; quia enim, ex generatione Verbi infinita, tota abſorbetur ratio fœcunditatis generatiuæ in Patre; Ideò non relinquitur aliis Perſonis: At in nobis verba ſunt finita, quibus poteſt addi, vt notat Diuus Bonauentura *in primo, diſtinct.* 28. *part.* 2. *quæſt.* 1. *ad quartum.*

118 Obiicies tertiò. Actio productiua albedinis, non facit album: Ergo nec actio, qua producitur intellectio, facit intelligentem.

Respondetvr, argumentum ſupponere, quod negatur; nempè, intellectionem produci per actionem, cùm ſit ipſa actio; ſic petit perbellè principium.

Obiicies quartò. Nulla actio propriè verſatur circa vniuerſalia; & non exiſtentia, vt verſatur Intellectus.

Respondetvr negando aſſumptum, non enim verum eſt de actionibus ſpiritualibus.

Obiicies quintò. Omnis actio vera, eſt cum motu, *ex 3. Phyſicæ.*

Respondetvr, verum eſſe de ſucceſſiuis actionibus, non de momentaneis.

Obiicies ſextò. Intellectio eſt productiua habituum: Ergo eſt qualitas, non actio.

Respondetvr, ſecundariò tantùm producere habitus, vt relinquit ex actu aliquam facilitatem ad actus nouos: Actus quidem producunt habitum efficienter.

Obiicies ſeptimò. Superfluum eſt ponere intellectionem, & terminum ab ea diſtinctum; ad nihil enim ſeruit.

Respondetvr inſeruire, vt habeat ſuum terminum. Secundò, vt habeatur ſpecies expreſſa obiecti, in qua agnoſcatur obiectum, & intellectio ipſa, quod per ſpeciem impreſſam non fit; neque per ipſam intellectionem formaliter. Vnde ruunt inſtantiæ Maſtrij.

Dices. Actio eſt vnica ſimplex; at intellectio ex pluribus etiam aliis actionibus reſultat.

Respondetvr, eſſe vnam actionem; quia vnus eſt conceptus formalis, & vltimus, reliqui verò diſponunt; eſt autem vnus actus vitalis, magiſque vitalis dicendus, quàm volitio; Nam Intellectus, intelligendo, ſe roborat, vt viuat. Voluntas verò amando exit, & languet.

Vrget Poncius. Actio eſt modus per vos: Ergo non producit. Dico eſſe id, quo producitur, non quod producit: Modus autem, licèt nequeat eſſe id, *quod*, poteſt tamen eſſe id *quo.*

QVÆSTIO V.

An poteſt Intellectio *eſſe in nobis à Deo ſolo, Intellectu noſtro non concurrente.*

Prima opinio id affirmat, ſed Authores variis viis in id conueniunt. Primò enim huc tendunt, qui dicunt, operationem intellectus, clarè videntis Deum, fieri à Deo ſolo, ſine concuſu affectiuo eiuſdem intellectus; vt ita defendant, Creaturam à ſolo Deo beari efficienter, & non à ſe. Ità Ocham in *primo, diſt.* 1. *quæſt.* 2. *concl.* 2. & *in* 2. *quæſt.* 19. Gabriel *in primo, diſt.* 1. *quæſt.* 2. *artic.* 2. *concl.* 4. & *in ſupplem. in* 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 2. *art.* 3. *dub.* 2. Palud. *in* 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 1. *in confirmatione* 3. *concluſ.* & *art.* 3. *in reſp. ad tertiam inſtantiam.* Richard. *in* 4. *diſt.* 49. *art.* 2. *quæſt.* 10. 3. *part. dubio primo*, quam Sententiam probabilem cenſet Maior *in* 3. *diſt.* 14. *quæſt.* 9. Aliacenſis *in primo, quæſt.* 2. *art.* 1. 119

Alii vniuerſaliter affirmant id, vt Scotus *in primo, diſtinct.* 13. §. *ad tertiam quæſtionem.* Vega, *lib.* 6. *in Concil. Trid. cap.* 8. & Scotiſtæ apud Rabeſanum 3. *de Anima, diſp.* 1. *quæſtione* 5. & Maſtrium *diſp.* 2. *quæſt.* 3. Suar. *diſp.* 4. *Metaph. ſec.* 2. Hurtad. *diſp.* 12. *ſec.* 3. Molina, *p. p. diſp.* 12. *art.* 2. *dub.* 1. Colleg. *primo de Gener. cap.* 4. *quæſt.* 10. *artic.* 22. Arriaga *diſp.* 6. *ſec.* 2. *ſubſec.* 4.

Alii verò ſentiunt, fieri à Deo qualitatem illam, in qua formaliter conſiſtit intellectio; ſed à ſolo Deo factam, non habere rationem formalem intellectionis, ſed eſſe qualitatem quandam materialem, quaſi mortuam, per quam nec intelliget homo, nec intelligere denominabitur. *Ita Sotus in* 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 2. *art.* 4. Angles *in Moralibus, cap.* 14. *fol.* 40. Maior, *in* 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 1. *ad* 5. & *diſt.* 49. *quæſt.* 9. *in fine.* Capreolus *ibidem, quæſt.* 4. *art.* 3. *ad* 4. *ex dubiis, quarto loco adductis.* Ferrar. 3. *contra Gentes, cap.* 54. §. *Ad primum dicitur.*

Alii negant, poſſe intellectionem, & volitionem produci à Deo ſolo in iiſdem potentiis, abſque concurſu earum effectiuo. Poſſe tamen extra ſubiectum produci, etiam ſecundùm rationem formalem productionis. Ita Recentiores nonnulli.

E regione tamen alij negant, vllo modo id fieri poſſe. Ita D. Thom. *p. p. quæſt.* 34. *art.* 1. *de intellectione, & de amore*, 2. 2. *quæſt.* 23. *art.* 1. & alij, quos ſequitur Ruuius 3. *de Anima, tractatu de actu intellectionis poſſibilis, quæſtione* 4. *num.* 299. Videtur D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 24. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 4. Miror tamen eos, qui ſuprà *quæſt.* 3. in ſola paſſione collocant intellectionem, negare id à Deo fieri poſſe.

Assero cum hac ſententia, intellectionem non poſſe fieri in nobis à ſolo Deo. 120

Probatvr à Ruuio *loc. cit.* & *num.* 808. Intellectio in nobis habet terminum neceſſariò, qui eſt conceptus mentis, & verbum: Sed non poteſt eſſe conceptus mentis, niſi à mente producatur: Ergo. Sic & volitio intrinſecè eſt libera è Scoto *primo, diſt.* 5. *quæſt.* 4. *ad* 3. *& in* 2. *diſt.* 5. *quæſt.* 2. §. *Tertio igitur.*

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 24. *parte* 1. *art.* 2. *quæſt.* 4. *in corpore, & ad vltimum.* Id quod à natura intrinſecè dependens, formaliter

formaliter venit, non poteſt ſuppleri à Deo; ſed talis eſt actus intellectionis: Ergo. Maior probatur in omnibus naturis, in quibus intrinſeca dependentia à natura reperitur. Minor probatur; nam intellectio denominat exercitium intellectiuæ potentiæ, & facit intelligentem in actu. Si autem intellectio ſolùm immitteretur à Deo, non eſſet intellectus in actu intelligens; vel eſſet intelligens, & non intelligens.

Confirmatvr à Sancto Doctore *ibi*, & omnibus ferè locis, vbi de intellectione citatus eſt ſuprà: Nam intelligere requirit iudicium de ſpecie, quæ percipatur vnita potentiæ.

Probatvr tertiò ex Diuo Bonauent. *in 3. diſt.17. art.1. quæſt.2. ad 5.* relato ſuprà, *quæſt. 3. art.2.* Non poteſt eſſe intellectio ſine attentione potentiæ, & conatu eius, ex Diuo Auguſtino ibi adducto; Sed hic conatus includit intrinſecè actum potentiæ: Ergo.

121 Respondet Ruuius, *num. 303. & 304.* rationem hanc futilem eſſe; quia attentio vel dicit conuerſionem actualem potentiæ, & ideò realem actionem. Et hoc non; quia intellectio in paſſione conſiſtit formaliter: Vel dicit actionem tantùm Grammaticalem, id eſt, informationem ſpeciei expreſſæ, ſignificatam per modum actionis: At hoc non probat repugnantiam vllam ex parte Dei, cùm poſſit ſe ſolo producere ſpeciem in potentia informantem.

Dico tamen, rationem eſſe validiſſimam: Nam intellectio formaliter conſiſtit in actione vera, vt oſtendi *quæſt. 3. & 4.* Et hæc eſt vitalis, atque adeò ab intrinſeco vitæ principio.

Probatvr quartò: Nam ad intellectionem requiritur vnio, vt oſtendit D. Bonauentura *in 2. diſt.18. art.2. quæſt.1. ad penultimum*, D. Thom. *p.p. quæſt.12.* Suar. *lib.3. de Anima, cap. 1.* Sicut reperitur inter alia agentia, & paſſa. Igitur potentia debet attingere obiectum, quod iudicat contactu vitali intrinſeco. Quo ſenſu Ariſtoteles *3. de Anima, text. 18. & 37.* docet, animam fieri omnia, vt exponit Diuus Bonauentura, *in 2. diſt. 7. part.2. art.1. quæſt.3. ad 4.* Informatur ſanè, tum ſpecie impreſſa, tum etiam expreſſa; & ex hoc capite non video, cur Deus nequeat imprimere vtramque in intellectu; ſed exigitur, ex parte intellectus, concurſus vitalis intellectiuus, actum intrinſecum dicens; alioqui amittet vitalis rationem propriam intellectiuam, quæ dicit intelligere; Nam vitalis inferior poteſt ſuppleri; ſic poteſt conuertere cibum in ſanguinem; tunc tamen non vegetabit animal, ſed vegetabitur.

122 Obiicies primò. Deus poteſt ſupplere actionem quamcunque creaturæ. Et hoc negare erroneum eſt, ex D. Thom. *p. p. quæſt.105. art. 2.*

Respondetvr ex Seraphico, *in 2. diſt. 25. part. 2. art. 1. quæſt. 5. in corpore*, aliqua eſſe talis naturæ, vt neceſſariò, & intrinſecè dependeant à ſuo principio; tales ſunt actus animæ; ideò non poteſt immittere actum, *verb.grat.* voluntatis, illâ non cooperante, vel renuente; quia, vt velit, debet ſeipſam mouere ad volendum. Talis eſt etiam intelligentia. Eadem reſponſione vtitur Ruuius, *num. 78.* Igitur D. Thom. de his non intelligitur: Vrgent Maſtrius, & Bellutus, *num.313.* cum Poncio *diſp.6.* poſſe id fieri, quia Deus poteſt ſupplere omnem actionem creaturæ. Quod verò fieri queat, vt vitalis actio eſt, probant; quia vitalitas eſſentialis non eſt. Sed hoc petit principium; nam debet probare ex natura vitalitatis id fieri poſſe; Nos enim negamus ex hoc capite, quia vitale eſt à principio vitæ eſſentialiter. Vita enim eſt ab Anima; hæc verò cauſalitas dicit intimam imperfectionem, Deo repugnantem.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm Intellectvs *poſsit vno actu plura per modum plurium intelligere.*

IN *Tractatu de Angelis, diſp.2. quæſtione 22.* diximus ex mente Diui Bonauenturæ, poſſe, confuſo modo, non diſtincto, Angelos id præſtare.

Qvò igitur ad animum videtur eadem ratio. 123
Aliqua tamen ſubiiciam.

Prima igitur opinio abſolutè id affirmat. Ità Valentia *tom. 1. diſp.4. quæſt. 9. puncto 3.* qui adducit Durandum, Sotum, &c. Idem ſentiunt Hurtad. *diſp.5. de Anima, ſect.7.* Conimbr. *3. de Anima, cap.8. quæſt. 6. art. 2.*

Secvnda Sententia eſt negatiua. Ità D.Thom. *p.p. quæſt.82. art.2.* & *quæſt.85. art.4.* & Thomiſtæ. Scotus *in 3. diſt. 14. quæſt.2.* Videtur D. Bonauent. *in 3. diſt.4. quæſt. penult.* & *diſt. 14. art.2. quæſt.2.* & *diſt.24. art.1. quæſt. 3. ad 3.* & *diſt.18. quæſt.1. ad 3.*

Svppono, poſſe Intellectum plura vno actu percipere, per modum vnius, ſeu in aliqua vna ratione conuenientia. Ità Sanctus Doctor *in 3. diſtinct.26. art. 1. quæſt.5.* D. Thom. *p. p. quæſt. 85. art.4.* Eſt tritum Ariſtotelis effatum: *Intellectus intelligit vniuerſale*: Hoc verò eſt vnum in multis.

Svppono ſecundò, poſſe Intellectum vnico actu percipere plura, vt plura ſunt, quatenùs in vno obiecto omnia eminenter continentur. Probatur; nam Beati plures creaturas vident in Deo, vno actu ſimul. Ita Diuus Bonauent. *in 3. diſt.24. art.1. quæſt.3.* & *in 4. diſt.43. quæſt. vlt.* cum cæteris Theologis.

Nota tamen, aliter plura videri in ſpeculo creato: & aliter in Verbo à Beatis: Nam ſpeculum creatum repræſentat plura, non habentia ad inuicem connexionem, quia per ſpecies omninò diuerſas repræſentantur: At verò in illo Diuino Speculo repræſentantur plura vnita; non enim ibi eſt pluralitas ſpecierum; & ſic Beati vno actu vident Deum, & ea quæ ſunt in Deo; ſic etiam videndo Patrem, vident etiam Filium.

Svppono tertiò, Intellectum vno actu compoſito, putà affirmatione, vel negatione, aut diſcurſu, poſſe plura intelligere, provt ordinantur in vnum. 124

Assero, non poſſe diſtinctè. Sic & Scot. Faber *2. diſp.41.* Cauell. *ad quæſt.1. de Anima*, Cathar. *lib.3. quæſt.1. artic.8.* Maſtrius, *diſput. 6. quæſt. 9.* Rabeſan. *diſp.2. quæſt. 3.*

Probatvr à Diuo Bonauentura *in 3. diſt.14. art.1. quæſt.2.* è primo Topic.cap.4. *Plura ſcire poſſumus, ſed vnum intelligere.*

Probatvr ſecundò. Vnius actionis perfectæ, vnus eſt terminus formalis per ſe; Intelligere eſt vna actio: Ergo. Sed terminus actionis eſt Verbum: Ergo vnum perfectè exprimens. Maior probatur à S. Doctore *in 4. diſt.43. artic. 1. quæſt.4. argumentis, ſed contra.*

Probatvr tertiò; quia non habent ſpeciem communem; ſubordinata verò in Scala habent confuſam.

QVÆSTIO

QVÆSTIO VII.

Vtrùm INTELLIGERE *ſit idem ac* DICERE.

QVÆSTIONEM hanc diſcuſſi, *tract. de Trinitate, diſp.9. ſect.1.* Aliqua tamen addam pro creaturis.

PRIMA opinio eſt, omne Intelligere creatum, eſſe Dicere. Ita Colleg. *3. de Anima, cap.8. quæſt.3.* Hurtad. *diſp. 6. de Anima, ſec.1. §. 12.* Vaſquez, *tom.2. p.p. diſp.112. num.7.* Bannes *p.p. quæſt.27. art.1. dub.2. concl. 2.* & alij Thomiſtæ communiter cum Caietano *loc.cit.* ponunt tamen ea diſtingui ratione, ita vt *Dicere* includat in ſe *Intelligere*; ſed addat ſupra *intelligere* relationem ad notitiam genitam. Eos refert Fauent. *in primo, diſp.21. cap.2. num. 26. & 27.*

125 ALII verò dicunt, *Intelligere*, eſſe vnum materiale cum *Dicere*; formaliter verò differre. Ita Torres apud Fauentinum, *loc. cit.*

SECVNDA Sententia eſt Scoti *in primo, diſt. 2. quæſt.7.* quem ſequitur Fauentinus *diſp.21.* Vtinenſis *de Deo, tract.8. quæſt.4. art. 1.* & *tract.10. artic.1. ſec.3.* Maſtrius, *diſp.6. quæſt.3.* Dicere, eſſe actionem, per quam producitur intellectio, quæ eſt Verbum; atque adeò Intelligere, & Dicere, à parte rei eſſe diuerſa. Quid ſentiat Diuus Bonauentura, dicam infrà.

OBSERVAT D. Bonauent. *in primo, diſt. 27. part.2. quæſt.1. in corpore*, Dicere, eſſe loqui: Loqui autem eſt dupliciter, vel ad ſe, ſeu apud ſe, vt in Soliloquiis: Vel ad alterum; vt ad Deum. Loqui ad ſe, eſt mente aliquid concipere, exprimendo conceptum: Loqui verò ad alterum, eſt ſermonem conceptum alicui exponere; & hoc dicere, fit ſermonis prolatione ad alterum, etiam externum, ſi cæteris loquimur, non Deo.

OBSERVAT ſecundò; *argumento quarto*, addita ſolutione ex D. Anſelmo *in Monol. cap. 60.* & Diuo Auguſtino *15. de Trinitate, cap. 10.* idem eſſe, dicere intra ſe, & cogitare. Quod probat Sanctus Auguſtinus ex illo Sap. 2. *Dixerunt apud ſe, cogitantes.* Et Matth. 9. *Dixerunt intra ſe: Hic blaſphemat.* quibus verbis reſpondit Chriſtus: *Quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* Et Lucæ 5. vbi idem habetur, & obſeruat Sanctus Doctor ad eum locum, quem ſequitur Vaſquez *p. p. diſput. 112. num. 7.*

NOTA verò, ſæpè, Cogitare, & Dicere, ſumi latè pro quodam diſcurſu intellectus ad inueſtigandum; vnde eſt quaſi motus diſtinctus ab intelligere: Poſt enim hunc curſum præuium, ſequitur intellectio, & quies, vt patet cogitanti de re aliqua facienda. Hoc autem diſcrimen ponit Toſtatus *ad 19. Matth. quæſt. 176.* inter cogitare, & intelligere. Et videtur D. Auguſtini *15. de Trinitate, cap.11.* relati à Diuo Bonauentura *in primo, diſt.6. quæſt.2. ad 4. argumentum.* Aliquando verò, *dicere*, ſumitur ſtrictè, & ſic addit ſupra *cogitare*; Vnde non ait Anſelmus, cogitare, eſſe dicere; ſed cogitando, &c.

ADVERTE adhuc, *Dicere*, aliquando ſumi etiam pro firmiter deliberare in corde, Pſal. 31. *Dixi, confitebor.* Et Pſalm. 118. *Dixi, cuſtodiam legem tuam.* Aliquando ſignificat diſponere, vt notat Diuus Bonauentura *in primo, diſt. 37. quæſt. 2.* vbi cum Diuo Auguſtino ait; Patrem Verbo dicere, quæcumque dicit æternaliter. Tertiò ſumitur pro creatione: *ipſe dixit, & facta ſunt, &c.* Sed hic propriè ſumitur pro loqui interius, vt dixi ſuprà.

ASSERO primò, Dicere interius, non eſſe idem cum Intelligere. 126

PROBATVR à Diuo Bonauentura *in primo, diſtinct. 26. part. 2. quæſt. 1. ad 4.* Nam Filius, & Spiritus Sanctus ſunt propria intellectione beati, nec tamen dicunt, cùm non producant Verbum.

HINC notat, Diuum Anſelmum velle, *loco citato*, ſignificare, *Dicere*, eſſe cogitando intueri, vbi intuitus non eſt ſine conceptu, *verbi gratiâ*, in nobis, & in Patre; non ſic in Filio, & Spiritu Sancto, qui licèt ſe intelligant, non tamen concipiunt prolem; quia non eſt in eis fœcunditas ad generandum: Si autem quæras rationem eius, Auguſtinus te docet *15. de Trinitate*; quia nos non intelligimus, niſi per intelligentiam, & illa ſemper eſt genita. In illa autem Trinitate Beata aliter eſt, quam in Imagine, quia quælibet perſona intelligit, & ideò intelligere non dicit ibi rationem concipiendi, ac per hoc non complectitur totam rationem dicendi, vel Verbi in Deo, vt in nobis. Hac ratione communiter vtuntur alij.

HINC etiam, ex aliis effatis illius quæſtionis Sanct. Bonau. colligitur ratio. Ea, quorum vnum dicit reſpectum intrinſecum ad aliquem terminum; alterum non, hæc non ſunt omninò idem: Sed Dicere, dicit reſpectum ad terminum, id eſt, ad Verbum intrinſecè; Intelligere verò nequaquam: Ergo, &c. Hac ratione motus Ariſtoteles, hæc duo diſtinguit *3. de Anima, text.26. & 28.*

ASSERO ſecundò: Intelligere ſe habere, vt includens ipſum dicere. Patet ex dictis. Alio ſenſu dici poteſt, ipſum *Intelligere* includi in *Dicere*, quod eſt intelligere fœcundum. 127

PROBATVR, iuxta Vtinenſem, & alios, non differre formaliter, ſed ſecundum eos induci diſtinctionem realem. Nam quæ ſunt diuerſorum prædicamentorum (excipe actionem, & paſſionem) ſunt res diſtinctæ; ſed per vos *intelligere* eſt de prædicamento qualitatis; *Dicere* verò eſt actio: Ergo.

PROBATVR contra Suarez, *lib. 3. de Anima, cap.5. num. 11.* & aliis locis adductis, *quæſt.4.* & Ruuium ibi adductum dicentes, intellectionem eſſe terminum, dictione productum. Terminus, & motus habent inuicem neceſſariam dependentiam, ſed Dicere; & Intelligere non ità dependent: Ergo. Minor probatur. Si neceſſariò penderent, non poteſt dari dictio, quin produceret intellectionis actum (quod eſt Verbum, ſecundùm eos) ſed datur in Filio, & Spiritu Sancto: Ergo.

Ex his deducit Sanctus Bonauentura *loco citato*, *Dicere*, importare reſpectiuum, & abſolutum, & ideò in Diuinis ſe tenere notionaliter: *Intelligere* autem ſe tenere abſolutè. Hinc D. Thomas, *p. p. quæſt. 34. art.1. ad 3.* ait, *Intelligere* importare habitudinem ſolam intelligentis ad rem intellectam: Sed *Dicere*, importare habitudinem ad Verbum, conceptum, & Verbo mediante, ad rem intellectam.

PROBATVR tertiò ex dictis, *loco* initio *adducto de Trinitate*, vbi oſtendi, Verbum gigni per actum intellectionis, eámque eſſe veram actionem. Quod verò intellectio ſit actio, probatur ex Ariſtotele *9. Metaph.* & alibi, vbi eam aſſerit actionem immanentem; Et *10. Eth. cap. 3.* ait, operationes non eſſe qualitates: & loquitur de operationibus viuificis. 128

PROBATVR

PROBATVR quartò à Sancto Doctore *loco adducto.* Et D. Thom. *p. p. quæſt.* 27. *art.* 1. quia intelligens agnoſcit ex intellectione aliquid procedere intra, id eſt, conceptum: Ergo Dicere, eſt Intelligere. Hoc egregiè probat Sanctus Bonauentura *in primo, diſtinctione* 27. *quæſtione* 3. & ex Patribus.

RESPONSIONES autem Fauentini, *diſput.* 21. *cap.* 2. Faciles ſunt; confundit enim *Intelligere* cum *Dicere*, apud Ariſtotelem, & alios, vt oſtendi *loc. cit. de Trinitate*, vbi etiam rationes Scotiſtarum euerti.

VNVM tantùm addendum puto, quod Diuus Auguſtinus quendam habet modum dicendi, qui videtur ſonare, intellectionem eſſe ſimilitudinem rei intellectæ: Sed hoc intelligendum eſt cauſaliter, quia per intellectionem producitur Verbum, quod eſt formalis ſimilitudo, ſicut etiam Verbum in Diuinis; Non enim generatio, ſed Verbum genitum formaliter repræſentat Patrem.

ALIQVANDO verò Sanctus Doctor dicit: Intelligentia eſt ſimilitudo; quod tamen cauſaliter intellige. Accipias illud (*Intelligentia*) in ablatiuo caſu, & ſignificat: *Intelligentiâ agente, eſt ſimilitudo formalis.* Hæc declaratio eſt D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 27. *quæſt.* 2. 3. & 4.

QVÆSTIO VIII.

De APPREHENSIONE *Intellectus.*

129 TRES communiter actus, ſeu operationes intellectus ſunt: Apprehenſio, Iudicium, & Diſcurſus, de quibus agendum. Aduerte, etiam ſenſum apprehendere ſuum obiectum. Hoc eſt, quod primum occurrit poſt receptionem ſpeciei, quæ non eſt cognitio, vt notat Suar. *3. de Anima, cap.* 6. poſt Diuum Bonauenturam *in* 3. *diſtinct.* 14. *art.* 2. *quæſt.* 3. *argumento vltimo.* Dicitur primò apprehenſio, quaſi *prehenſio*.

APPREHENSIO intellectiua ſic definitur: *Eſt actus intellectus rem repræſentatam prima prehenſione percipientis.*

ASSERO primò, Apprehenſionem non eſſe idem cum Diuiſione; ſicut iudicium cum definitione: Diſcurſus cum Argumentatione. Tribus modis fit diuiſio. Primò, diſtinguendo aliqua prædicata, quæ ſunt vnum, vt animal ab homine, per intellectum. Hæc non eſt Apprehenſio; eſt enim tantùm ex parte intellectus, non ex parte rerum. Secundò, dicitur Diuiſio, negatio alicuius de aliquo ſubiecto, vt, Homo non eſt Leo, & eſt actus compoſitus, ad ſecundam operationem intellectus pertinens. Tertiò, Diuiſio fit, concipiendo vnum ſine alio, vt eſſentiam ſine exiſtentia; neque hæc eſt formaliter Apprehenſio, quia vnum ſeorſim prædicatum reſpicit; At verò Apprehenſio omnia reſpicit.

130 APPREHENSIO ergo dicitur Diuiſio, quia ſemper eſt coniuncta cum notitia aliqua præciſa.

ASSERO ſecundò, Apprehenſionem poſſe eſſe de re complexa. Poſſum enim apprehendere, animal, hominem, &c. eſſe corporea.

ASSERO tertiò: Apprehenſio poteſt eſſe ſcientia. Poteſt enim ſimul res, & cauſa percipi, abſque compoſitione.

ASSERO quartò, in Apprehenſione non eſſe falſitatem. Non enim in ipſa aliquid aſſentitur, vel negatur. Loquor de nuda apprehenſione noſtrà prima ordinaria.

POSSE tamen eſſe aliquam deceptionem, quia Iudicium, & diſcurſus errant; Multi aſſerunt: Sed de hoc *ſect.* 6. *quæſt.* 3.

ASSERO quintò, licèt poſſit intellectus diuertere ab obiecto; neque neceſſe ſit, recepta ſpecie ſequi intellectionem; cùm obiectum neceſſariò ſemper ſpeciem exhibeat, atque emittat, & tamen ſæpè non fiat apprehenſio; attamen poſitâ emiſſione ſpeciei, & potentiæ applicatione, neceſſariò ſequitur apprehenſio.

QVÆSTIO IX.

De IVDICIO *Intellectus.*

SECVNDA operatio eſt Iudicium; & eſt operatio intellectus aſſerentis iuſtum, id eſt, rectum, (vt ait S. Bonauentura, *in* 2. *diſt.* 21. *dubio primo, litt.*) ſecundùm regulas veritatis, eſtque idem, ac vſus rationis, quo pueri carent. Definiturque. *Eſt actus intellectus determinantis, rem ità eſſe, vel non eſſe.* Ita Sanctus Bonauent. *in primo diſt.* 3. *quæſtione prima ad quartum.* 131

DE differentia iudicij ab apprehenſione, Vide Diuum Bonauenturam *in primo, diſt.* 41. *quæſtione vltima in corpore*, & *tract. noſtrum primum, diſp.* 13. *quæſtione vltima.*

ASSERO primò, Definitionem, prout dicit diuiſionem, eſſe idem cum iudicio.

DICITVR enim aliquis, diuidere rem quamcunque: Definitio autem ſolùm eſt quoad eſſentialia. Imò definitio ſupponit notitiam, & exprimit eam.

ASSERO ſecundò, Iudicium propriè non eſſe ſcientiam, quia non eſt cognitio per cauſam.

ASSERO tertiò, poſſe Iudicium eſſe etiam de re ſimplici, ob imperfectionem intellectus; ſic iudicat etiam de Deo, quod ſit Iuſtus, Potens, &c.

ASSERO quartò, eſſe actum compoſitum. Ità Suarez 3. *de Anima, cap.* 6. ſit tamen à Deo ſimpliciter.

ASSERO quintò, iudicium eſſe actum directum includentem apprehenſionem. Ità D. Bonauentura *in primo, diſtinct.* 3. & *in* 3. *diſtinct.* 14. ſuprà *citata.* Vide etiam Suar. *libro tertio, de Anima, textu* 6.

QVÆSTIO X.

De DISCVRSV.

DE Diſcurſu Artificiali egi *in Logicis*; nunc de Naturali. Definitur autem: *Curſus intellectus, de re nota, ad ignotam.* Diſcurſus quidem artificialis videtur Argumentatio, quia poſitis quibuſdam artificioſè, aliud ſequitur; Notitia tamen diſcurſiua, differt ab argumentatione, quia argumentatio eſt inſtrumentum notitiæ. 132

HINC habes, in diſcurſu poſſe interuenire deceptionem, vel quia non ſequitur regulas argumentationis; vel quia nititur naturaliter falſo fundamento, & hinc artificioſè diſcurrere putat.

ASSERO primò, diſcurſum eſſe neceſſarium. Si enim intellectus attendat ad præmiſſas rectè diſpoſitas;

ſitas, neceſſariò infert. Hinc Ariſtoteles definit, Diſcurſum eſſe, in quo quibuſdam poſitis, neceſſariò aliud ſequitur. Non coactè autem ſequitur conſenſus, ſed modo connaturali, inclinante ad veritatem. Ità Diuus Bonauentura, *in primo, diſt.* 8. *part.* 1. *artic.* 1. *quæſtione* 2. Diuus Thomas, 1. 2. *quæſt.* 17. *art.* 6.

ASSERO ſecundò, Diſcurſum eſſe vnum actum; Eſt enim vnus motus ab apprehenſione, quæ eſt terminus *à Quo*, ad concluſionem, quæ eſt terminus *ad Quem*.

ASSERO tertiò, eſſe vnum actum compoſitum.

PROBATVR. Si enim eſſet ſimplex vnus, iam ſemper totus eſſet, aut verus, aut falſus; ſed ſæpè pars eſt vera, *verb. grat.* deductio, non autem iudicium: Ergo.

QVÆRES: An detur alia operatio intellectus.

RESPONDETVR, dari etiam Ens rationis chimæricum. Ità Diuus Bonauentura *in primo, diſtinctione* 37.

HIC verò actus eſt realis ex parte potentiæ; licèt chimæricus ex parte Obiecti, & Finis.

SECTIO V.

DE VERBO.

133 VERBVM non Grammaticale percurro, quod eſt pars orationis coniugabilis per tempora, & modos; Sed Verbum mentis quod ſonat, *Verum dico*; atque adeò primò ſignificat verbum mentis, quo primò dicitur verum; hoc autem exprimitur per verbum externum, quod ſignificat verberare aërem, quo exprimitur veritas, mente concepta. Fuit autem Verbi nomen tranſlatum ab interno ad externum; Nam antequam aliquis extrà loqueretur, erat Verbum in Diuinis, vt dicitur *Ioan. primo*, & notat D. Bonauent. ad eum locum. Hinc etiam Diuus Auguſtinus 15. *de Trinitate*, *cap.* 11. ait: *Verbum, quod foris ſonat, eſt ſignum verbi, quod intus lucet, cui magis verbi competit nomen. Nam illud, quod profert carnis ore, vox verbi eſt*

HINC perperam ait Eraſmus, Verbum Dei eſſe ſimile verbo extrinſeco; & ideò vocandum eſſe magis Sermonem. Dicitur enim *Verbum* à Diuo Ioanne, & aſſimilatur verbo noſtræ mentis, vt Patres loquuntur. Et Sanctus Doctor oſtendit *primo, diſt.* 27. *part.* 2. *quæſt.* 4. Ethymologiam verbi, & differentias verbi externi, & interni habes, *tract.* 2. *diſp* 9. *ſect.* 1. *quæſt.* 1.

DARI Verbum, *loco citato* prælibaui, illudque eſſe conceptum mentis: Attamen latiùs examinanda eſt hæc quæſtio hîc.

QVÆSTIO I.

Quid ſit VERBVM.

PRIMA opinio eſt Scoti *in primo, diſt.* 2. *quæſt.* 7. & *diſt.* 27. in ſolutione primæ quæſtionis, & aliis locis apud Maſtrium *diſp.* 6. *quæſt.* 3. quem ſequitur Faber *in primo, diſp.* 21. Rada *contr.* 7. Poncius *diſp.* 6. *quæſt.* 10. Vtinenſ. *tract.* 10. *quæſt.* 2. *artic.* 1. *ſect.* 3. Suar. *de Trinitate*, *lib.* 1. *cap.* 6. & 7. & *lib.* 3. *de Anima*, *cap.* 5. & aliis *locis adductis*, *quæſt.* 4. *ſect. præcedentis*. Ruuius, *lib.* 3. *de Anima*, *tract. de Actu intellectus poſſibilis*, *quæſt.* 31. & 4. Vaſq. *p.p. diſp.* 141. *num.* 26. & *diſput.* 112. *num.* 13. & *tom.* 1. *diſp.* 38. & alij. Hi dicunt, Verbum eſſe ipſam intellectionem productam, non quamcunque, ſed expreſſiuam, & declaratiuam Obiecti.

SECVNDA Sententia eſt, Verbum eſſe conceptum, & ſimilitudinem rei intellectæ, productum per actum intellectionis. Ità D. Thomas *prima primæ, quæſt.* 27. *art.* 1. & *quæſt.* 34. *art.* 1. *ad* 2. quem ſequuntur Thomiſtæ. Hi igitur volunt, Verbum, eſſe terminum intellectionis, quam actionem eſſe ſuſtinent. Vide ibi Caietanum, Baunem, Molinam, & Capreolum *in primo, diſt.* 27. *quæſtione* 2. *concluſ.* 5. Accinunt Iunct. *cap.* 16. *de Anima*, & alij allati *loco citando*, Complutenſ. *diſt.* 21. *quæſt.* 3.

HÆC eſt aperta ſcientia Seraphici Doctoris *in* 134
primo, diſt. 27. *part.* 2. *quæſt.* 2. 3. & 4. quem ſequitur Foreſtus *de Trinitate*, *diſputatione* 5. *de Verbo*, *cap.* 2.

ASSERO primò, Verbum eſſe prolem mentis, productam per actum immanentem, qui eſt Intellectio; non autem eſſe formaliter ipſam intellectionem.

PROBATVR primò ex dictis, *tract. de Trinitate, diſp.* 2. *quæſt.* 4. & *diſp.* 9. *ſec.* 1. vbi oſtendi Verbum produci per actum intellectionis, quæ eſt actio; vbi etiam redargutiones Fauentini, Radæ, & aliorum eluſi.

PROBATVR ſecundò. Id, quo Anima repræſentat Verbum Diuinum, debet eſſe terminus productus per intellectionem; Sed tale eſt verbum mentis noſtræ: Ergo. Maior probata eſt ibi, vbi oſtendi, Verbum Diuinum per actum intellectionis eſſe genitum. Minor probatur à Seraphico, *in primo, diſt.* 3. *part.* 2. in illis quæſtionibus ex multis locis Sanctorum Patrum, præcipuè Diui Auguſtini. Idem probat *diſtinctione* 27. *parte* 2. per multas quæſtiones.

PROBATVR tertiò. Deus Pater eſt intelligens, & non per Filium: Similiter & Filius, & Spiritus Sanctus: Ergo. Verbum non eſt intelligere. Antecedens apud Theologos eſt certiſſimum. Probatur: Si Pater eſſet ſine Filio, eſſet ſine Verbo: Ergo Pater ſine Filio, non eſſet intelligens, Similiter Filius, & Spiritus Sanctus, qui ſunt ſine Verbo non intelligerent, quæ ſunt abſona. Hoc eſt argumentum D. Bonau. *in primo, diſt.* 9. *dub.* 4. Quod verò ſint abſona, patet, & probatur à Diuo Bonauentura ibi ex Diuo Auguſtino 6. *de Trinitate*, *cap.* 1. & *lib.* 7. *cap.* 1. & *lib.* 15. *cap.* 7. Idem colligitur ex Seraphico, *primo, diſt.* 32. *in dubijs litt.* & *eadem diſtinct. artic.* 2. *quæſt.* 1.

PROBATVR quartò, argumento deducto ex quinto *ad oppoſitum* D. Bonau. *loc. cit. Dicere Patris*,

tris, eſt *Intelligere*, cum addito reſpectu ad perſonam; ex D. Anſelm. *in Monolog. cap.* 28. Verbum Patris per actum dicendi manat: Ergo per actum intelligendi. Quod ſi Verbum eſt ipſa intellectio: Ergo ipſe eſt dictio Patris, nec vllus terminus producitur, per dictionem; atque adeò generatio Verbi eſt finita. Deinde ſequitur, ſi Verbum eſt intellectio Patris formaliter, quod ante ſignum, quo fuit Verbum, Pater fuit ignorans, non intelligens; & ideò ſapiens formaliter Sapientiâ genitâ, contra D. Auguſt. adductum à D. Bonau. *loc. cit.* Hoc Argumentum ferè ſumpſit Caiet. *p.p. quæſt.* 27. *art.* 1. licèt degeneret.

135 Probatvr quintò. Imago non eſt formaliter id, cuius eſt imago; ſed Verbum, ſeu ſpecies expreſſa eſt imago, intellectionem exprimens: Ergo non eſt ipſa intellectio, ſed aliquid productum per eam. Probatur hæc vltima illatio; Nam vna ex conditionibus Imaginis, eſt origo ab eo, cuius eſt imago, vt dixi *tract.* 2. *diſp.* 9. *ſect.* 3. Maior eſt certa. Minor probatur à Sancto Doctore, *loc. cit. arg.* 4. ex Diuo Auguſtino 15. *de Trinitate*, *cap.* 14. vbi ait: *Nouit Deus Pater omnia in ſeipſo, nouit etiam in Filio:* Ergo & ſuam intellectionem. Confirmatur à D. Bonau. *arg.* 5. ex D. Auguſt. 11. *Confeſſ. cap.* 7. vbi ait ad Patrem: *Verbo tibi coæterno dicis, quæcumque dicis.* Sed dicit, ſeu exprimit intellectionem: Ergo Verbo: Ergo Verbum eſt imago intellectionis, non igitur eſt ipſa intellectio formaliter.

Si dicant, Verbum eſſe intellectionem *in facto*, eſſe verò exprimentem intellectionem *in fieri*.

Contra: Nam, ſi Verbum exprimit intellectionem *in fieri*, cùm ſecundùm eos ſit eſſentialiter ipſa intellectio, quam negant eſſe actionem, ſed dicunt qualitatem; non ipſa (dicam) qualitas, ſeu intellectio illo modo, alioqui *in fieri*, erit vna res: Et alia *in facto eſſe*, quod eſt inaudibile.

Dices, hoc argumento oſtenderetur, Verbum differre à ſeipſo, quia repræſentat etiam ſeipſum.

Respondetvr, repræſentare ſeipſum, id eſt, exponere ſeipſum obiectiuè Patri, vt notat D. Bonau. *ad 4. adductum*; non tamen eſt imago ſui, quia à ſe non originatur; ſed eſt imago Patris, tanquam principij *Quod*, & intellectionis, tanquam principij *Quo*. Quòd autem procedat ex intellectione, patet; Nam, alioqui non eſſet Sapientia genita, contra D. Auguſt. *locis omnibus hic adductis*, & contra Scripturam, vt dixi, *tract.* 2. *diſp.* 2. *quæſt. cit. cap.* 4.

136 Probatvr ſextò à Seraphico, *diſt.* 31. *artic.* 2. *quæſt.* 2. *in fundamentis* ex D. Auguſt. 6. *de Trinitate*, & 7. *cap.* 2. Solus Filius eſt imago Patris, & eò expreſſiùs Filius, quò Imago, & Verbum: Ergo Verbum eſt formaliter ſimilitudo, & eò expreſſior, quò eſt Verbum: Ergo non cognitio, ſed terminus cognitionis eſt; quia cognitio ex dictis eſt actus vitalis, vt ſuprà oſtenſum eſt; Quidquid dicat Fauent. *cap.* 2. *n.* 28. Confirmatur à S. Doctore *in* 1. *diſt.* 28. *part.* 2. *quæſt.* 1. *in corpore* ex D. Anſelmo, *in Monolog. cap.* 31.

Vrgeo ſeptimò Argumentum tertium ad hominem contra Scot. *loc. cit.* Fauent. *num.* 17. & Radam, *loc. cit.* Si Verbum eſſet formaliter intellectio; ſequeretur, Patrem non eſſe ex ſe formaliter perfectum, atque beatum, contra Symbolum, vbi ſingulæ perſonæ *Perfectus Deus* definiuntur; non eſſet autem perfectus ex ſe, niſi eſſet ex ſe beatus. Vnde, ſi per impoſſibile, in Diuinis eſſet vna perſona tantùm, illa eſſet beata. Probatur ſequela, quia beatitudo in intellectione conſiſtit; & intellectio Patris, cùm ſit infinitè perfecta, eſt beatifica: Ergo ſi non produceret, non eſſet perfectè beatus. Hoc medium vrgent alibi Scotiſtæ.

Respondent Scotiſtæ, vt Faber, *num.* 28. Patrem habere ſuum Intelligere eſſentiale, formaliter diſtinctum prius ipſo Dicere, & ità independens; vt, ſi per impoſſibile auferretur vnum; non tolleretur alterum, atque adeò in eo primo eſſe beatum à ſe.

Contra arguo primò, quia beatitudo perfecta Dei requirit intellectionem infinitam ſimpliciter. 137
Tunc ſic: Vel intellectio eſſentialis, quæ per te, eſt formaliter diſtincta à notionali, eſt infinita ſimpliciter; vel non. Si non: Ergo imperfecta. Si infinita ſimpliciter: Ergo includit omnem extrinſecam perfectionem poſſibilem in intellectione; at intellectio etiam notionalis, & ipſum Dicere, eſt infinitum ſimpliciter per te, *in* 2. *diſputat.* 3. Paſſim: Ergo & hæc neceſſaria eſt ad beatitudinem; ſed notionalis per te, eſt Verbum: Ergo Pater per Verbum eſt perfectè beatus.

Contra arguo ſecundò. Si ablato *Intelligere*, non auferretur *Dicere*, vt concedis, iam *Dicere*, careret perfectione, quæ in *Intelligere* includitur, per quam Pater ipſe beatus eſſet; Ergo iam *Dicere*, non eſſet formaliter infinitum ſimpliciter: Ergo finitum.

Contra arguo tertiò, argumento Caietani, *loco citato*, deſumpto ex Diuo Bonauent. ſuprà adducto, *argumento* 3. & 4. Quando aliqua cauſa habet duos effectus, ſibi ſubordinatos, ità quòd alter non ſit cauſa alterius, eſſentialiter eſt comparatio effectus independentis ab alio effectu ad cauſam, quàm ad alterum effectum, itavt, ſi alter effectus tolleretur; non tolleretur, quin hic adhuc referretur ad cauſam: Sed intellectus in actu primo eſt cauſa habens hos duos effectus, ſcilicèt *Intelligere*, & *Dicere*, ordinatos inter ſe, itavt neuter ſit cauſa alterius: Ergo, ſi per impoſſibile ſubtraheretur *Intelligere*, non ob id tolleretur *Dicere*: Et ſic iſta conditionalis implicat manifeſtam contradictionem; quomodo enim poteſt producere aliquam notitiam, ſi nihil conſideret? Propoſitiones aſſumptæ ſunt Scoti: Maior, *in* 3. *ſent. diſt.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 3. Minor eſt euidens *in primo*, *diſt.* 7. *quæſt.* 7. vbi ſuprà.

Responsio Fauentini eſt futilis, ex dictis confutata: Reſpondet enim concedendo, quod *Intelligere*, & *Dicere* ſunt actus, ità formaliter diſtincti, vt ſi tolleretur *Intelligere* Patris, adhuc diceret; Hinc tamen non ſequi: quod in eo caſu non conſideraret, quia adhuc producit Notitiam genitam, ideò non ſequitur, quod *Dicere*, non ſit *Conſiderare*, ſed ſolùm, quod non ſit formaliter *Intelligere*. 138

Contra primò: Nam petit principium; debet enim ſoluere Argumentum inducens hanc ſequelam: Sequeretur intellectum, in eo caſu, non conſiderare; & tamen gigneret notitiam. Quomodo enim conſiderat, ſi Notitia non eſt, niſi effectus productus: Debet autem formaliter oſtendere, quomodo conſideret gignendo. Certum eſt autem, conſiderare, etiam ſecundùm Scotum, & Fabrum *in* 2. *diſtinct.* 2. ſaltem eſſentiam ſuam. Hoc verò prius eſt; nam eſt principium notitiæ, vt ipſi *loco citato* inferunt dicentes, quod ſi Verbum ex notitia Verbi gigneretur, produceretur à ſeipſo: Ergo eſſet, antequam ſit. Deinde hæc reſponſio confutabitur in fine ex Diuo Auguſtino. Neque ſaluabitur Faber dicens, tunc Patrem conſideraturum; quæ conſideratio, non eſſet formaliter *Intelligere*, quia intellectio in receptione intellectionis conſiſtit: Nam, vt dixi, *tractatu* 2. *diſp.* 2. *quæſtione* 4. Conſiderare, eſt Intelligere. Deinde tota intellectio Dei, eſt puriſſimus actus; alioquin poneret in Deo potentiam imperfectam, nempè, perfectibilem per receptionem: Ideò ipſe

ipſe ibi hanc reſponſionem excludit, extra chorum ſaltans.

139 QVOAD noſtrum *Intelligere*, Dicit, non poſſe eſſe ſine *Dicere*, vel è contra; non quia ſint vnum, ſed quia *Dicere* eſt actus, qui naturaliter terminatur ad *Intelligere*, ſiue ad intellectionem, tanquam ad effectum proprium, & per ipſum productum; & ſic impoſſibile eſt, intellectum dicere, & non intelligere, quia impoſſibile eſt, aliquid producere, & illud non eſſe productum; Sunt tamen actus diuerſi; nam producere intellectionem pertinet ad intellectum agentem: Et intelligere formaliter, quod eſt pati, ſpectat ad poſſibilem, & in hoc, ſcilicet in recipienda intellectione, ſtat formalitas intellectionis.

HIC aduerte, Fabrum, maiorem connexionem, & vnitatem ponere inter Dicere, & Intelligere creatum, quàm inter Diuinum; atque adeò maiorem ſimplicitatem. Doctrina verò eius de formalitate intellectionis reiecta eſt, *ſect.* 4. *quaſt.* 3.

OBIICIT Scot. *loco* ſuprà *adducto*, & Fauentin. *cap.* 1. initio, & Rada, *loc. cit.* Verbum eſt actus intelligentiæ ex S. Auguſt. *de Trinitate, cap. vlt.* & *lib.* 10. *cap.* 11. appellat Verbum *Notitiam*, & notitiam vocat *Intelligentiam*. & 15. *de Trinit. cap.* 10. *&* 14. & 2. ait: *De memoria naſci verbum*, appellat autem Memoriam *Scientiam*.

RESPONDETVR, Verbum eſſe notitiam, id eſt, id quo noſcitur intellectio; vnde D. Auguſt. vocat illud, Notitiam formatam, 15. *de Trinit. cap.* 16. reliqua ſoluta ſunt, *tract.* 2. *diſp.* 2. *q.* 4. & *diſp.* 9. *ſec.* 1. *quæſt.* 2.

PONIT Faber, *loc. cit.* definitionem Verbi: *Verbum eſt actus intelligentiæ, productus à memoria perfecta, non habens eſſe ſine actuali cogitatione, repræſentans Verbum Diuinum.*

VBI notat ex D. Auguſt. 15. *de Trinit. cap.* 15. habere illam particulam: *Verbum non ſine actuali cogitatione gigni*; Et hanc interuenire etiam in generatione Verbi Æterni docet, *loc. cit. num.* 28. vt ſoluat argumentum Caietani, ſeu D. Bonau. ſuprà.

140 SISTO hic, examinans, quæ dicit D. Auguſt. ibi Scil. 15. *de Trinit. cap.* 15. Primò igitur ait, *Verbum verum non eſſe, niſi gignatur de re, quæ ſcitur.* Vnde deducit, *Verbum eſſe falſum, cùm fallimur. Cùm autem dubitamus, de ipſa dubitatione verbum eſt, non de re, de qua dubitamus; & cùm mentimur ſcientes, falſum verbum habemus, vbi verum eſt mentiri nos, hoc enim ſcimus.*

ADDIT, *Verbum Diuinum non poſſe falſum eſſe, quia à Patre eſt, quia Pater ipſum loquitur. Et hoc eſſe verùm Verbum; imò nec verbum dicendum eſſe, quod verum non eſt.* Subdit: *Cùm Verbum noſtrum eſt verum, non poſſe dici eſſentiam de eſſentia, ſicut Verbum Diuinum. Ratio eſt, quia non eſt nobis idem eſſe, ac noſſe; Et multa obliuiſcimur, licet multa adhuc viuant in memoria.*

EA verò, *quæ ſemper quidem ſciuntur, tamen quia non ſemper cogitantur, quomodo de his dicatur Verbum ſempiternum, cùm verbum noſtrum noſtra cogitatione dicatur, inuenire difficile eſt.* Addit: *Quomodo eſt verbum, quod nondum in cogitationis viſione formatum eſt?*

CAPITE verò 19. ait; *Verbum non eſſe cogitare, quia ſimpliciſſimum eſt: Cogitatio quippe noſtra perueniens ad id, quod ſcimus, atque inde formata, verbum noſtrum verum eſt.* Hoc teſtimonio contra nos vtitur Suar. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 7. Et Fauent. *loc. cit.* At S. Auguſtinus *ibi* vult tantum, Verbum eſſe formam cognitionis; non ipſam cognitionem.

141 HINC igitur primò habemus, ad Verbum perfectum gignendum requiri ſcientiam actualem, non cogitantem, ſed intuentem, Hoc autem abſque intellectione, quis audet dicere fieri valere? Falsò igitur ait Fauentinus ſuprà, Verbum Diuinum dici cogitando, non intelligendo: Nam vult concipi cognitione, & intellectione. Deinde excludit cogitationem, quæ imperfecta intellectio eſt, vt in nobis oſtendit Sanctus Auguſtinus.

DEINDE habetur, verbum etiam in nobis non eſſe, quod nondum in cogitationis viſione formatum eſt: Ergo requiritur intellectio; non enim, ait, in cogitatione viſionis ſtat Verbum. Sed è contra.

CONSEQVENTER habetur tertiò, cogitationem noſtram non eſſe Verbum; ſed quod debet peruenire ad ſcientiam actualem, & inde verbo formatâ illâ noſtra actione, ſcientia noſtra habet verbum verum productum.

FALSISSIMVM igitur dicit Fauent. ſuprà, *n.* 28. ad argumentum Caietani, Verbum in Diuinis eſſe cogitare; non intelligere; imò etiam in nobis, quia cogitatio non peruenit ad producendum Verbum, niſi dum actu ſcit, & intelligit: Igitur remoto à Deo Patre intelligere, falſum eſt eum adhuc dicturum.

ASSERO ſecundò, Verbum eſſe qualitatem in creaturis. Probatur ex dictis: Non enim eſt ſubſtantia, nec aliud poteſt inueniri, ſed ſpecies producta. 142

PROBATVR. Similitudo ad qualitatem ſpectat; ſed Verbum eſt formaliter ſimilitudo ex Auguſt. 9. *de Trinit. à cap.* 7. vſque *ad* 10. & *lib.* 15. *à cap.* 10. vſque *ad* 13. Ita D. Bonau. *in* 1. *diſt.* 27. *part.* 2. paſſim; & *diſt.* 32. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad argumenta*, vbi dicit Verbum eſſe id, in quo primo intelligens cognoſcit, tanquam in exemplari, & obiecto: Negat tamen eſſe id, *quo* in Diuinis, ſed tantùm in creatis id conceditur. Ità etiam D. Thom. *quæſt.* 4. *de veritate, art.* 2. *ad* 3. & *de potentia, quæſt.* 9. *art.* 1. & ſuprà, *Ioan. cap.* 1.

HINC colliges, in quo Verbum differat à Specie impreſſa, ab Imagine, Idea, & Intellectione.

SPECIES enim hæc non eſt quid conceptum ab intellectu. Secundò eſt prior intellectione repræſentatiua obiecti; Verbum verò eſt terminus intellectionis, ad quam exprimendam, ne dum obiectum ipſum concipitur.

AB Imagine verò differt; Hæc enim immediatè exprimit id, cuius eſt imago: Verbum autem non exprimit id, cuius eſt Verbum; non enim exprimit intellectum; ſed intellectionem, & rem intellectam. 143

QVOD ſi in Diuinis Verbum exprimit Patrem, hoc non eſt ex vi Verbi; ſed quia eſt eiuſdem eſſentiæ cum Patre, eique per omnia æquale. Ideo qui videt Verbum, videt etiam Patrem gignentem. Eadem ratione Verbum Diuinum exprimit obiecta, ex quorum intellectione gignitur; Nam omnia videntur in Verbo, non vt Verbum formaliter, ſed quatenus Verbum Diuinum; etiam vt Deus eſt, in cuius eſſentia omnes ſimilitudines licet intueri.

DIFFERT ab Idea, quia Idea ſe tenet ex parte cauſæ efficientis dirigendo; Verbum autem habet rationem effectus.

DIFFERT ab Intellectione; ſicut terminus à ſua actione reali, vt dixi *tract.* 2. *diſp.* 9. *ſec.* 2. *quæſt.* 3 Ex his habes, non eſſe ſuperfluum, vt dicunt Scotiſtæ, Verbum eſſe ab intellectione diſtinctum.

QVÆSTIO II.

An VERBVM *producatur per actum intelligendi.*

PRIMA opinio eſt, Verbum eſſe ipſam intellectionem, procedentem per alium actum, qui eſt *Dicere*. Ità Scot. & Fauent. ſuprà *citato cap.* 9. & 144

idem

idem Scot. *quodl.* 8. Maſtr. *diſp.* 6. *quæſt.* 3. Durand. & Gabriël, *diſt.* 27. vbi etiam Scotus.

Qvod ſi Patres dicunt aliquando, intellectum producere Verbum, volunt dicere (aiunt iſti) producere intellectionem.

Commvnis tamen ſententia eſt, Verbum produci per actum intellectionis. Ità D. Bonau. *in primo, diſt.* 27. *part.* 2. paſſim, & *diſt.* 32. *art.* 2. Et ſæpè D. Thom. quos ſequuntur communiter Theologi, Suarez 3. *de Anima, cap.* 5. *num.* 11. & alij. Vaſq. *p. p. locis adductis* à nobis, *tract.* 2. *diſp.* 2. *quæſt.* 4. vbi alios retulimus. Adde Petr. Iunct. *cap.* 16. *de Anima.*

Assero primò, Verbum non produci ſine intellectione; imò per intellectionem produci.

Probatvr primò. Id, quod producitur per ſe, producitur per actioné propriam potentiæ, ſed actio propria potentiæ intellectiuæ eſt intellectio. Ergo.

Confirmatvr. Si enim intellectio ſolùm materialiter, & veluti per accidens gigneret Verbum; ſequeretur, Patrem intelligendo, ſuam eſſentiam, quaſi per accidens, generare Verbum. Confirmatur ſecundò. Verbum eſt Proles nobiliſſima, & Sapientia Intellectus: Ergo debet actione intellectus nobiliſſima gigni. Talis eſt intellectio: Ergo.

145 Assero ſecundò; Verbum non produci per actum dicendi Scoticum, qui non ſit intellectio.

Probatvr. Vel illa actio, quà producitur Verbum, eſt productiua Verbi, vt actio eſt; vel vt talis actio.

Respondent Scotiſtæ, producere Verbum, vt eſt talis actio, quæ eſt dictio, qua producitur Verbum, qui eſt intellectio.

Qværo: Vndenam habet, vt ſit talis actio, id eſt, Dictio intellectus? Sanè, non aliundè quàm quia concipit: Ergo vt intelligit; quid enim eſt dicere Verbum, niſi cogitando intueri, vt dixit S. Auguſtinus 15. *de Trinitate cap.* 15.

Probatvr verò. Omnis actus potentiæ eſt actus formaliter talis potentiæ, vt patet diſcurrendo, omnis actus viſiuæ eſt viſio; audjtiuæ auditio; ſed Dicere eſt actus potentiæ intellectiuæ: Ergo eſt intellectio formaliter, non autem ſolùm cauſaliter, quatenùs ſit cauſa intellectionis, vt ſæpè confingit Fauent. *in* 1. *diſp.* 21. & Maſtr. *loc. cit.* negans, omnem actum potentiæ viſiuæ, eſſe viſionem formaliter.

146 Assero tertiò, Verbum produci per actum intellectus, qui eſt *Dicere*, Patet ex dictis, *tract.* 2. *diſp.* 2. *quæſt.* 4. & *diſp.* 9.

Probatvr: Illius actus eſt producere Verbum, qui eſt loqui, ex D. Auguſtino adducto à D. Bonau. *in primo, diſt.* 27. *part.* 2. per multas quæſtiones. At loqui eſt actus intellectus dicentis: Ergo.

Hinc habes, verum eſſe quod ait Bellarm. *tomo primo Controu. lib.* 1. *cap.* 6. *de Chriſto*, productionem Verbi aſſimilari generationi; nam Mens habetur loco Patris; Obiectum loco Matris; ſpecies quaſi materia generationis; Verbum loco Prolis; & ità ex complexu mentis, & obiecti, mediante ſpecie, hic partus, id eſt, Verbum, naſcitur. Idem habent Sancti Patres, & Theologi, *locis citatis.*

Assero vltimò, non per omne intelligere produci Verbum.

Probatvr: Nam Deus, vt vnus; Similiter Filius, & Spiritus Sanctus intelligunt, nec tamen gignunt Verbum. Adde Verbum non produci ex neceſſitate, ſeu indigentia obiecti, ſed ex fœcunditate; alioquin nec Pater gigneret Filium, nec forſan Beati producerent Verbum in beatifica viſione, quod eſt falſum, vt vidimus *tract.* 1. *diſp.* 11. *quæſt.* 4.

147 Argvmenta Scotiſtarum ſoluta ſunt, *tract.* 2. *diſp.* 2. *quæſtione* 4. & *diſputat.* 9. *ſec.* 1. *quæſt.* 2.

Nota primò, per Verbum manifeſtari ab intellectu, actus intellectus, adde, & voluntatis, ſed diuerſo modo: Nam actus intellectus notificantur in ipſa naturali intellectione, *v. g.* eo ipſo, quod intelligo hominem, & intelligendo concipio, manifeſto ipſam intellectionem: At verò actus voluntatis non poteſt exprimi ab ipſa, cui non conuenit dicere, cùm ſit proprium intellectus intus, & linguæ extrà; Tunc igitur intellectus famulatur voluntati ad declarandos eius effectus; quo pacto, loquentes ſoli Deo, affectus noſtros explicamus.

Nota ſecundò, ex vi naturæ intellectus, poſſe eum omnibus ſuis actibus Dicere: Attamen poteſt per aliud euenire impedimentum, qua ratione Filius, & Spiritus Sanctus intelligunt, nec dicere valent, quia ad Dictionem in Diuinis, requiritur fœcunditas, quæ primitatem exigit, vt docent Thomiſtæ cum Diuo Bonauent. *in primo, diſt.* 27. *part.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 4. & ſæpè dixi.

Nota tertiò, non per omnem actum imperfectum intellectionis gigni Verbum: Eſt enim Verbum expreſſiuum conceptus; expreſſio autem importat aliquam affirmationem in nobis expreſſione veritatis; vt docet D. Auguſt. *de Trinitate, cap.* 15. hanc verò non ſemper intellectus elicit.

Igitvr ſolo actu perfecto concipitur. Ità D. Bonau. *in primo, diſt.* 27. *quæſt. vltima*: Ipſum vide.

Hinc malè Scot. & Faber deducere conantur, 148
non produci Verbum per expreſſionem intellectiuam, quia omnis intellectio eſt expreſſiua; Hoc enim falſum eſt.

Qværes: An Verbum producatur effectiuè ab obiecto. Reſpondetur ex dictis *diſput.* 4. *cap. vltim. quæſt.* 10. negatiuè. Ità D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 23. *art.* 2. *quæſt.* 1.

Probatvr. Quod facit intellectionem, producit etiam Verbum; Sed obiectum non facit intellectionem: Ergo. Minor probatur. Intellectio enim eſt actus vitalis proprius intellectus, ſi autem obiectum efficeret intellectionem, iam intelligeret. Vide quæ dixi *loco citato*, vbi reſponſiones Fauentini, & aliorum euulſi.

QVÆSTIO III.

Propter quid ſit Verbvm.

Assero primò, non propter indigentiam obiecti produci Verbum, ſed ex naturali fœcunditate, ad exprimendum primò intellectionem; Secundò obiectum. Prior pars probatur; alioqui nunquam produceretur Verbum, præſente obiecto, ſic nec Pater gigneret Filium, vt de fide gignit; neque Beati formarent Verbum in viſione beatifica, quod oſtendimus, *tract.* 1. *diſput.* 11. *quæſt.* 4. & ſequitur Suar. ibi, & hìc, *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 23.

Posterior pars probatur primò, quia Ver- 149
bum gignitur in intellectione obiecti, vt latè proſequitur Leſſius *de Summo bono, cap.* 16. Sed verbum oris exprimit oris conceptiones: Ergo.

Hinc patet ad argumentum Caietani, qui ſic arguit: Species impreſſa non ſufficit ad conſtituendum obiectum in præſentia: Ergo.

Respondetvr, falſum eſſe; Nam nihil repræſentatur intellectui, quin per ſenſum tranſierit: Ergo ſignum eſt fieri præſens per ſpeciem impreſſam.

Obiicies ſecundò ex Ariſtotele 2. *de Anima, text.* 60.

text. 60. In hoc diſtinguitur ſenſus ab intellectu, quod ſenſus habet obiectum exterius; intellectus verò interius; hoc autem non eſt ratione ſpeciei impreſſæ; nam etiam ſenſus eam habet: Ergo euenit ratione expreſſæ.

RESPONDETVR ſenſum verſari circa obiectum exterius, quia circa ſingulare: Verbum verò circa interius, quia reſpicit vniuerſale, quod habet eſſe ſolùm in Anima.

QVÆRES: An cognitio terminetur priùs ad obiectum, quàm ad verbum.

RESPONDETVR, Verbum difficile cognoſci; eſt autem terminus, à cognitione ad eam exprimendam efformatus.

SECTIO IV.

DE VERITATE INTELLECTIVA.

QVANTVMVIS inclinetur forma in Materiam, & hæc illam viciſſim appetat, non priùs tamen vniuntur, quàm alterius aliquid in altera, quo ſibi mutuò conformentur, & veluti ſubarrhentur, recipiatur. Appetit ſanè poſſibilis Intellectus rerum omnium cognitione dotari? ſed vt hoc Naturæ ſuæ deſiderium aſſequatur, exigit, vt enticatulis quibuſdam intentionalibus, tanquam Veritatis Arrhis, informetur, in quarum expreſſione ſuam depromit veritatem; De hac veritate, vt eſt commenſuratio quædam rationis intelligentis cum re intellecta, hîc diſputamus.

QVÆSTIO I.

An detur, & quod modis conſideretur. VERITAS.

150 DARI Veritatem, non eſt qui neget: Luce enim clariùs hæc Veritas in omnium oculis emicat. Nam qui Veritatem negaret exiſtere, ſeipſum, in eo quod aſſereret, verè mendacem conuinceret. Et ità Veritatem ipſo etiam mendacio fateretur.

QVONIAM autem nomen Veritatis eſt analogum attributionis, primò quidem ſignans aliquid, cui per ſe conuenit; Deinde cætera per attributionem, eo ferè modo, quo Sanum primò dicitur de Animali; ſecundò autem de vrina; cibo, &c. per attributionem, vt docet D.Thom. *p.p. quæſt.* 16. *art.* 1. & poſt eum Greg. de Valent. *tom.* 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 16. *punct.* 1. Primò autem Veritas intellectus ſtat in actu intellectus, prout conformis eſt rei intellectæ, ex quo veritas ipſa definitur *Conformitas intellectus ad rem intellectam*: Veritas autem rei tranſcendentalis conſiſtit in eius conformitate ad Exemplar, quod eſt Idea Diuini intellectus, vt ait D.Bonau. *in* 1. *diſt.* 3. *p.p. dub.* 3. Vnde illud eſt verum aurum, quod eſt conforme Ideæ auri, in mente Diuina exiſtenti, & ità in omnibus rebus. Itaque alio conceptu, res eſt vera; alio, intellectus eſt verus; alio, propoſitio eſt vera, quia hæc eatenùs eſt vera, quatenùs refertur ad veritatem, quæ eſt in intellectu, & illi conſono, eiuſque ſignum eſt: Res autem dicuntur veræ, quatenùs conformantur intellectui Diuino, à quo pendent in eſſe, vt docet D.Thom. *loc. cit. art.* 1. & 6. Ideò de veritate agit D.Thom. *p.p.* poſt quæſtionem de ſcientia, & Ideis Diuinis, quem ſequuntur communiter Thomiſtæ. Nos autem incipimus agere de Veritate, cùm de Intellectu creato agimus *in Libris de Anima*; Hinc ad diuinam veritatem contemplandam aſcendamus. Quia tamen veritas, prout eſt paſſio entis, eſt in rebus ipſis, ſeu entibus prædicatum conuertibile; ſicut vnum, & bonum. Ideò de Veritate, hoc ſenſu agit Metaphyſicus. Enim verò, quia Veritas principaliter eſt in intellectu; in rebus verò ſecundariò, in quibus in ordine ad intellectum à quo dependet, conſideratur; Ideò de ea principaliter pertractatio ad Animaſticum ſpectat.

QVÆSTIO II.

Quid ſit VERITAS *Intellectionis.*

COMMVNITER definitur hæc Veritas: *Conformitas, ſeu adæquatio intellectus cum re intel-* 151
lecta. Ita D.Bonau. *in* 1. *diſt.* 37. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad argum.* & *diſt.* 46. *art.* 1. *quæſt.* 4. & *in* 2. *diſt.* 36. *quæſt. vlt.* D.Thom. *de veritate, quæſt.* 1. *art.* 1. & *primo cont. Gent. cap.* 59. & *p.p. quæſt.* 16. *art.* 1. & 2. & ferè omnes Philoſophi, ac Theologi; ex quo patet, rei veritatem; & veritatem intellectus, non dici vniuocè; valdè enim diuerſæ ſunt ambarum definitiones: Nam veritas rei eſt *conformitas eius ad exemplar, in mente Diuina exiſtens*, vt ſuprà cum D. Bonau. notaui. Hæc verò, *conformitas intellectus ad rem*, vt ait Fulienſ. 2. *Metaph. cap.* 3. *art.* 3. Iunet. *cap.* 2.

IAM verò hæc conformitas non eſt aliqua ſimilitudo fundata in qualitate, exiſtente in vtroque, vt fundamentum relationis æquiparantiæ. Si enim aliqua eſſet cauſa, eſſet ſpecies, vel expreſſa, vel impreſſa. Neutra autem poteſt eſſe, vt notat Molina ad locum citatum D.Thomæ. Primò, quia veritas in actu intelligendi poſita eſt, ac conſtituta, & in conformitate cognitionis; ſpecies autem non eſt cognitio. Deinde verò, datur veritas in aliqua cognitione, quæ fit abſque ſpecie aliqua, qualis eſt cognitio Dei eſſentialis: Similiter cognitio Filij, & Spiritus Sancti, quæ eſt ſumma veritas, ſine aliqua ſpecie impreſſa; & ſine verbi productione.

EST igitur hæc conformitas proportio, vel con- 152
uenientia intellectus ad rem intellectam, quatenus intellectus ſe habet ad rem ipſam in eius cognitione; ſicut ipſa ſe habet ad ſeipſam in ſua entitate, vt notat D.Bonau. *in* 1. *diſt.* 3. *part.* 1. *argum.* 1. *ad oppoſitum*, & *diſt.* 30. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 2. Vnde *diſt.* 38. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 4. ait, Veritatem venire ex concordia intellectus ad rem intellectam, quatenus intellectus debet ſe per omnia in ſua aſſertione attemperare ipſi rei, non quod fiat ipſa res entitatiuè, ſed repræſentatiuè, & hoc ſonat Ariſtotelis dogma: *Sicut res ſe habet ad eſſe; ità & ad agnoſci*; & intellectum omnia fieri, non modo ratione ſpeciei; ſed quia omnibus ſe attemperat, vt nihil rei tribuat, quod ipſa non habeat, nec aliquid arripiat à re, quod ipſa habeat. Perbellè Ariſtoteles ipſe, *decimo Metaph. text.* 5. comparat hanc

conformi

conformitatem, menſuræ, quæ ſe accomodat rei menſuratæ; ſic enim intellectus ſe accommodat rei cognoſcibili, commenſurando prædicata, &c.

Hinc igitur habes, hanc commenſurationem, non eſſe ſecundùm entitatem, ſed ſecundùm conformitatem, & hoc etiam Deo neceſſarium eſt: Deus enim intelligit res complexas, vt complexas; & ità ſe conformat rebus; tametſi non fiat complexus, nec modo complexo intelligat, nec à rebus ipſis dependeat in cognitione.

Hæc autem conformitas in ea cognitione, quæ per ſpeciem fit, à ſpecie inchoatur; quia enim ſpecies eſt ſimilitudo obiecti, illudque repræſentat, eſt in cauſa, vt intellectus veram eliciat obiecti cognitionem. Ità D. Bonau. *ſerm. 2. de luminaribus.* Similiter in cognitione productiua Verbi, adeſt non ſolùm in cognitione, ſed etiam in verbo conformitas. Ità D. Bonau. *ſerm. 3. Hexaëmer.* Ideò etiam Verbum dicitur verum, & quidem Diuinum perfectiſſimè, creatum verò ſimilitudinariè; nam veritas creata, ad Diuinam comparata, potiùs ſimilitudo veritatis, quàm veritas eſt aſſerenda.

Qvæ autem ſit dependentia intellectus à re intellecta, vt verus ſit, paucis dicam.

Primò quidem ſcias, veritatem reperiri in intellectu creato, & in increato, hoc diſcrimine: Intellectus increatus non pendet à rebus ſcitis, eo modo, quo pendet creatus, vt docet D. Bonauent. *in primo, diſt. 39. art. 2. quæſt. 1.* licèt enim intellectus Diuinus in hoc pendeat, vt requirat obiectum cognoſcibile, & eo modo cognoſcat obiectum, quo eſt, attamen ab obiecto non pendet; tum quia obiectum à Deo eſt; tum maximè, quia non ab aliquo creato accipit cognitionem, ſed à ſeipſo, & in ſeipſo omnia nouit; ità, vt ipſe ſibimet ſit ratio cognoſcendi, & cognoſcens, ac ſuo modo res cognoſcibilis: E contra, Intellectus creatus accipit cognitionem ab obiecto, & ità differunt cognoſcens, cognitum, & ratio cognoſcendi, niſi forte, dum intellectus ſeipſum cognoſcit, tunc etenim idem eſt cognoſcens, & cognitum.

Fateor verò, etiam Deum in intelligendo ſeipſum, pendere à ſeipſo: Prius enim eſt, eſſe in ſe Deum, quàm intelligi à ſeipſo.

Ratio autem, cur Dei cognitio non pendet à rebus, eſt, quia in ſeipſo habet omnia eminenter, & ipſe, modo artificis, eſt cauſa omnium; ideò in ſeipſo videt quæcunque facturus eſt, & facere poteſt, tanquam in cauſa exemplari, & efficiente. Ideò enim res vera eſt, quia conformatur exemplari ſuo exiſtenti in mente Dei, *v.g.* verus ignis, vera terra, &c.

153 Addam, aliquando in cognitione practica veritatem notitiæ deriuari ab intellectu in rem, vt euenit in his, quæ ab intellectu ad libitum confinguntur, *verb. grat.* verum ornamentum Corinthium templi, ſunt columnæ, fornices, & alia ab intellectu adinuenta: At verò in his, quæ talia debent fieri neceſſitate finis, veritas intellectus venit à re. Sic illa eſt vera ſecuris, quæ habet talem aciem ad ſcindendum, & ideò talis debet ab intellectu ideari, & exponi potentiæ artificis. Cogitur ergo intellectus ſe conformare neceſſitati rei.

Veritas autem notitiæ in intellectu creato ſpeculatiuo, pendet à rebus, tanquam ab obiecto, & termino, quatenùs ab ipſis eſt veritas inchoatiuè, quæ conſummatur in actu intellectus. S. Bonauent. *in primo, diſt. 46. quæſt. 4.*

Probatvr, quia ab eo, quod res eſt; vel non eſt, fit, vt notitia ſit vera, vel falſa. Verùm hoc eſt per accidens; nam ſi intellectus priùs eſſet, quàm res; veritas inchoatiuè, & completiuè eſſet in intellectu, vt euenit in Deo. Hoc etiam accidit in nobis, dum cognoſcimus entia rationis, quæ ſunt poſt intellectum; ſunt enim facta ab eo. Tunc autem res exigetur ſolùm vt terminus, ad quem relatio conformitatis ordinatur; nam ſicut in veritate creata, non veritas eſt cauſa, vt res ſit; ſed potiùs res videtur cauſa, vt veritas ſit, ex Ariſt. *in poſt prædicamentis, cap. de priori.* Ità è contra, in veritate increata, non res eſt cauſa veritatis; ſed veritas eſt cauſa rei; cauſa inquam non productiua, ſed directiua, & exemplaris. Quòd, vt percipias, nota, veritatem eſſe relationem conformitatis formaliter, cuius termini ſunt res, & intellectus; relatio autem conſurgit aliquando, factà mutatione in vno ſolo extremo, vt, cùm paries eſt iam albus; ſi alius dealbetur, incipit conſurgere relatio, facta mutatione, non quidem in priori pariete, qui iam albus erat; ſed in hoc nouiter albato. Aliquando verò conſurgit realiter, facta mutatione in vtroque extremo, vt, cùm duo parietes dealbantur, incipiunt inuicem ſe reſpicere relatione æquiparantiæ. Ità euenit in caſu noſtro in intellectione creata, fundamentum veritatis eſt ipſe intellectus Diuinus, & ideò conſurgit realiter, adueniente re, quæ intellectui conformatur Diuino; In veritate verò creata fundamentum relationis eſt in ipſis rebus; conſurgit autem relatio, adueniente actu intellectus, ſemper tamen veritas formaliter eſt in intellectu, & ab intellectu. Hinc collige, veritatem formaliter non eſſe rem adæquatam intellectui; ſed adæquationem ad intellectum in Deo; At in nobis eſſe adæquationem intellectus ad rem. Ita Diuus Bonauentura *ſerm. 3. Hexaëmer.*

QVÆSTIO III.

An Veritas *ſit ipſa* Notitia; *an verò aliquid addat, & quid illud ſit.*

Aſſero primò veritatem, & notitiam eſſe idem formaliter. Ità D. Bonau. apud Trigoſium *quæſt. 2. art. 1.* in expoſitione textus: *Notando quarto*, D. Thom. apud Capreolum, *in primo, diſt. 19. quæſt. 3.* 154

Probatvr. Quorum eadem eſt definitio, eadem eſt eſſentia: Sed veritatis, & notitiæ eadem eſt definitio: Ergo. Minor probatur; nam notitia definitur, eſſe iudicium conforme potentiæ cognoſcentis ad rem cognitam; non enim eſt notitia, ſi ſit deformis; ſed eſt error: At hoc modo definitur etiam veritas: Ergo. Confirmatur, quia notitia completur in vnione potentiæ cum obiecto, quatenùs potentia ſecundùm actum fit quodammodo ipſum obiectum per conformationem, & attemperationem ad illud. Ita D Bonau. *in primo, diſt. 3. quæſt. 1.*

Aſſero ſecundò; veritatem addere ſupra notitiam, ſolam extrinſecam rationis denominationem, quatenus intellectus apprehendit, veritatem modificare ipſam notitiam, & rem.

Probatvr, quia licet notitia non ſit, quando res eſt falſa; attamen intellectus addit notitiæ, quod ſit vera notitia.

Aſſero tertiò: Veritatem, prout idem eſt formaliter, cum actu notitiæ, & ſcientiæ, eſſe aliquid abſolutum, & reſpectiuum ſimul. Quod ſit aliquid abſolutum, patet, quia eſt de genere actionis, vel qualitatis. Quod verò habeat etiam quid relatiui, patet, quia notitia, & ſcientia refertur ad 155

ſcibile, relatione reali, vt ait S. Bonauent. *in primo, diſt. 30. quæſtione vltima ad 3.* licèt ſcibile non referatur ad ſcientiam: Ideò dicimus, veritatem eſſe proportionem intellectus ad rem; non rei ad intellectum; quia res non refertur ad intellectum relatione reali, ſed rationis, ad ſummum.

Obicies primò cum Durando. Veritas non eſt in rebus extra intellectum exiſtentibus: Ergo eſt merum ens rationis.

Respondetur, negari conſequentiam; nam illud ſolum eſt merum ens rationis, quod eſt confictum ab intellectu; veritas autem eſt actus intellectus cognoſcentis, & huius actus terminus eſt realis, realitate obiectiua, non formali.

Obicies ſecundò D. Bonauent. *in primo, diſtinct. 46. quæſt. 4. ad 3.* veritatem vocat qualitatem reſpectiuam.

Respondetur, eum loqui de veritate orationis, quæ ad modum qualitatis afficit orationem; & refertur tota ad rem ſignatam, vt in tantum ſit vera oratio; quatenus refert rem ſignificatam, id eſt conceptum.

Dices S. Bonauent. *in primo, diſt. 33. quæſt. vlt.* dicit, veritatem, non dicere relationem.

Respondetur, loqui de veritate rei, quæ abſoluta eſt, & cum ente conuertitur.

Quæres, quodnam ſit fundamentum relationis veritatis.

Respondetur, fundamentum remotum, eſſe intellectum: Proximum autem eſſe talem actum intellectus. Ità S. Bonauent. *citata diſt. 46. quæſt. 4. ad 3.* nam in ipſo actu inuenitur proportio, & conuenientia:

QVÆSTIO IV.

An Veritas *reperiatur in ſimplici Apprehenſione.*

156 Dubio procul intellectualis Veritas formaliter in actibus intellectus repetitur; ſicuti tranſcendentalis in omnibus rebus eſt: Et quidem in iudicio, quo prædicata componentes, aliquid aſſerimus, vel negamus de aliquo, certum eſt, veritatem inueniri, vt docet Ariſtoteles *primo Perhierm. cap. 1.* & *3. de Anima, text. 21. & 26.* & *primo Poſter. text. 33.* & *9. Metaph. text. 22.* & *ſecundo Rhet.* ad Theodectem, *cap. 21.* & quod iudicium in ſpeculatione ſecum fert; idem in practicis conuenit ſententiæ, vt habetur *loc. cit. Rhet.* & *3. Nicom. cap. 3.* & *lib. 6. cap. 9.*

Est igitur controuerſia; An etiam in ſimplici apprehenſione ſit reperire veritatem; atque adeò, & falſitatem.

Prima opinio eſt negatiua, quæ ideò videtur Ariſtotelis *locis adductis*, præcipuè *3. de Anima, text. 21. & 22.* Ità Caiet. *p. p. quæſt. 17. artic. 2.* D. Thom. qui eiuſdem ſententiæ aſſeritur, quem ſequitur *ibi* Viguer. & videtur Suar. *3. de Anima, cap. 6. num. 5.* Vaſquez *loc. cit. D. Thomæ.*

Secunda opinio eſt affirmatiua; citatur malè D. Bonau. à Trigoſio *quæſt. 14.* in expoſitione textus *in primo, diſt. 3. part. 1. quæſt. 1. ad 4.* & *diſt. 41. duabus poſtremis quæſtionibus.* Scotus *6. Metaph. quæſt. 3.* & alij Thomiſtæ, Ieſuiſtæ, ac Fulienſ. *2. Metaph. cap. 3. art. 3.*

Tertia opinio, media, concedit apprehenſioni veritatem; ſed negat falſitatem: Sic multi Ariſtotelis Interpretes apud Maſtrium, & Bellutum, *diſp. 6. quæſt. 10. num. 283.* Fabrum *de pœnit. diſputatione 9. num. 43.* Hurtad. *diſp. 9. ſec. 2.* Arriagam, *diſp. 14. Logicæ, ſect. 3.* Cauell. *diſp. 3. de Anima, ſect. 7.* Smiſingh. *tract. 3. de Deo vno, diſp. 1.* Vulp. *tom. 2. p. p. diſp. 32. art. 2.*

Observa ex D. Bonau. *in 1. diſt. 41. art. 2. q. 1.* apprehenſionem Dei, non eſſe meram apprehenſionem abſque iudicio: Cùm enim Deus vnico actu ſimpliciſſimo omnia perfectiſſimè comprehendat, ſapientiſſimè iudicet, atque concludat, non autem per diſcurſum more creaturarum rationalium, fit vt in qualibet eius apprehenſione ſit ſemper Veritas. Vnde non benè aliqui in hoc deducunt, idem in apprehenſione noſtra: quæ eſt ſine iudicio, & operatio diſtincta. Quare ſicuti in prima noſtra operatione non eſt deceptio, vt aliqui moderniores primæ ſententiæ docent; ità non video, quo pacto in ea ponant falſitatem; atque adeò & veritatem. Repugnat ergo apprehenſioni creatæ demonſtratio veritatis ex imperfectione eius, non ex præciſa notitia apprehenſionis, & per hoc argumentum aduerſariorum præcipuum ruit.

Assero, in prima operatione noſtri intellectus, 157
non eſſe veritatem; vel falſitatem.

Probatur primò à Diuo Bonauent. *in primo, diſt. 38. art. 2. quæſt. 1. ad vlt.* Veritas eſt adæquatio intellectus ad rem intellectam, quatenus id, quod eſt, affirmatur eſſe, & negatur id, quod non eſt; Sed hoc eſt iudicium, quod eſt ſecunda operatio intellectus: Ergo. Confirmatur ex Ariſtotele *6. Metaph. cap. 8.* vbi ait, Veritatem propriè eſſe in ſolo intellectu componente, & diuidente. Hoc argumento nituntur omnes ferè Recentiores ſecundæ ſententiæ.

Respondet Gregorius de Valentia *diſput. 1. quæſt. 16. punct. 2.* Ariſtotelem intelligendum de veritate intellectus, vt cognita, ità vt ſenſus ſit, veritatem, quæ conſiſtit in conformitate intellectus ad rem, & eſt propriè veritas, non eſſe tanquam obiectum cognitum in intellectu apprehendente ſimpliciter, ſed in componente.

Contra verò; quia ſi definitio veritatis, non competit ſimplici apprehenſioni: ergo nec definitum. Quod verò ait, veritatem, vt cognitam, eſſe eam, de qua loquitur Ariſtoteles, falſum eſt; nam dum cognoſco, iudicóque, rem ità eſſe, intellectus eſt verus, ſi res ità ſe habet; ſic enim conformis eſt rei, etiamſi non reflectam ſuper meam cognitionem percipiendo, intellectum percipere verum. Confirmatur ex Ariſtotele *9. Metaph. cap. 12.* & *3. de Anima, text. 21.* vbi ait, In actu ſimplici non reperiri falſitatem.

Probatur ſecundò à Vaſquez *diſp. 75. cap. 3.* 158
primæ partis, argumento ducto ex Diuo Bonauentura, *in primo, diſt. 41. artic. 2. quæſt. 1. argum. 2.* & clariùs *diſp. 46. quæſt. 6. in fundamentis.* Intellectus eſt ſimilis voci, ex *primo Perhierm.* Tunc ſic: Vox ſimplex, in qua non eſt affirmatio, vel negatio, non eſt vera, vel falſa: Ergo neque in ſimplici apprehenſione.

Probatur conſequentia; Nam voci ſimplici reſpondet conceptus ſimplex; eſt enim vox interpres conceptus: Sed vox ea ſola eſt vera, quæ componit, &c.

Respondet Maſtrius *num. 297* pluribus vocibus nos egere ad conceptum ſignificandum neque eſſe deſtinatas voces primò ad exprimendum conceptus; ſed potiùs res.

Contra, quia vox eſt *mentis Mercurius*, vt aiunt antiqui.

Respondent

RESPONDENT alij, negando paritatem, nam apprehenſio dicit notitiam aliquam veram, & ideò dicit conuenientiam ad rem; vox enim ſimplex non ſufficit ad explicandum ſimplicem totum conceptum.

CONTRA: nam, cùm apprehendo ens,& dico ens; quæro,quid ampliùs ſit in illo conceptu,quàm ſit in voce, quæ eſt eius Interpres?

RESPONDENT alij, in voce ſimplici eſſe veritatem,licèt non ita clarè appareat: ſic Beati verum explicant dicendo: DEVS.

HÆC reſponſio non minùs labilis eſt; quæ enim veritas de Deo inuenitur in nomine, DEVS, prolata? Quod verò Beati ita loquentes verum dicunt; hoc eſt, quia cognoſcunt perfecto iudicio Deum ipſum eſto viſione,non per diſcurſus; At nos loquimur de noſtra apprehenſione.

OBIICIES: Cui conuenit definitio, conuenit & definitum; Sed Apprehenſioni competit definitio veritatis, vt ſit conformis rei, vt in ſe ſtat: Ergo, &c.

RESPONDETVR, negando Minorem; ſimplex enim apprehenſio conformatur rei tantùm materialiter, ratione ſpeciei;& actus incohatiuè in ordine ad commenſurationem in rei ſtatu: Sic omnia aduerſa corruunt. Ex dictis habes, neque falſitatem reperiri. Probatur, quia contraria ſunt in eodem ſubiecto; Sed in apprehenſione non eſt veritas: Ergo neque falſitas. Quare tertia opinio eſt abſque fundamento.

QVÆSTIO V.

Vnde oriatur difficultas cognoſcendi VERITATES.

160 ALIQVI volunt, hanc oriri ex puſillitate ingenij: Ita videtur Ariſtot. 2. *Metaph. capite* 1. vbi ait, intellectum noſtrum ſe habere ad manifeſtiſſima naturæ, ſicut oculum Noctuæ ad lumen Solis: Ita Scotus, & alij relati à Suarez *diſput*. 9. *Metaph. ſect*. 3. cui videtur fauere D. Bonauent. *in primo, diſtinctione* 3. *part*. 1. *quæſtione* 1. & *diſtinct*. 1. *dub*. 5. *litt*. & *in* 3. *diſt*. 14. *art*. 1. *quæſtione* 2. D.Thom. *p.p. quæſtione* 12. *art*. 1.

ALII in rerum apprehendendarum arduitatem, culpam refundunt, vt videtur Eccleſ. 1. aſſeri: *Cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone*: Ita Durandus.

TERTIÒ alij dicunt id ex vtroque capite naſci. Ita D. Bonau. *in* 1. *diſtinctione* 8. *artic*. 1. *quæſt*. 2. Suarez *loco citato*, qui affert exemplum de potentia viſiua: Sint duæ luces: Altera nimis intenſa: Altera nimis remiſſa, quòd prior videri nequeat,imputatur imperfectioni potentiæ; quòd verò ſecunda, imperfectioni lucis adſcribe: Ita etiam D. Bonau. *in* 2. *diſt*. 27. *art*. 1. *quæſt*. 3.

SVPPONO primò, magnum eſſe diſcrimen inter potentias ſenſitiuas, & intellectiuam, in ordine ad ſuum obiectum; nam obiectum ſenſibile excellens perturbat ſenſum; At obiectum intellectus quantò eſt excellentius, tantò confortat potentiam. Vide D. Bonau. *in* 1. *diſt*. 1. *art*. 3. *quæſt*. 1. *ad* 2. Hinc habet nullum eſſe obiectum excellens, quod non ſit cognoſcibile à potentia intellectiua.

SVPPONO ſecundò,aliqua eſſe in hac vita tranſcendentia noſtram naturalem capacitatem: Ita D. Bonauentura, *in* 2. *diſt*. 3. *art*. 2. *quæſt*. 2. Bellarminus *tom*. 3. *Controuerſiarum, libro* 3. *de Sacram. Euchariſtiæ*, &c. Vide D. Bonauent. *in* 1. *diſt*. 42. *art*. 1. *quæſt*. 3. Ideò ex obiecti præcellentia habetur aliqua difficultas.

ASSERO, aliquam difficultatem oriri etiam ex tenuitate luminis: Ita Ariſtoteles primò adductus. Vnde etiam Chriſtus ait: *Adhuc modicum lumen in vobis eſt*. Addo hanc difficultatem oriri, maximè ex Adæ peccato. Vide D. Gregorium *Homil*. 2. *in Euang*. & Scholaſticos *in* 2. *diſt*. 23. D.Thom. *p.p. quæſt*. 94. 161

QVÆRES: An poſſit veritas repudiari.

RESPONDETVR, negatiuè; Nam intellectus, cognitâ veritate, neceſſariò aſſentitur; neque poteſt repudiari veritas, niſi vt repræſentans aliquid diſplicens; tunc autem non repudiatur, vt eſt formaliter Veritas.

SECTIO VII.

DE FALSITATE.

SI Ariſtoteli credamus, de falſo non eſt facilè diſſerendum; ſicut enim voluntas refugit malum, quia priuat Bono: Ita mens ægrè falſum apprehendit; quia deſtruit Verum: Vti tamen voluntas non omninò ita deſerit malum, quin ipſum perſequatur odio; ſic ratio; ita falſum diſſenſu inſequitur, vt ipſam veritatem tandem agnoſcere compellat.

QVÆSTIO I.

Quid ſit FALSITAS.

QVIA oppoſitorum eadem eſt ratio; ideò cognita veritatis natura, cognoſcetur natura falſitatis; ſicut ergo veritas alia eſt rei: alia intellectus: alia vocis: Ita etiam Falſitas. Sicut autem veritas rei, quæ dicitur tranſcendentalis, eſt conſonantia rei ad Diuinum Exemplar; ita etiam Falſitas eius, eſt diſſonantia à Diuino Exemplari, quo ſenſu, homo potiùs eſt falſus: Itidem, ſicut Veritas intellectûs, eſt conformatio eius ad rem: Ita Falſitas eſt diſſonatio actûs à re ipſa. Tandem, ſicut Veritas vocis eſt, quæ habet cum conceptu conformitatem; ita etiam Falſitas, quæ habet diſſonantiam: Ita D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct*. 37. *articulo* 2. *quæſtione* 3. *argumento ſecundo, addito reſponſo*. 162

QVÆSTIO II.

An, & quomodo FALSITAS *veritati opponatur.*

163 ASSERO primò, veritatem, & falſitatem intellectus opponi, non quidem poſitiuè.

PROBATVR quòd opponantur à D. Thoma, *p.p. quæſt.* 15 *articulo* 4. quia adæquatio, & inadæquatio ſunt contraria: Quod verò opponantur priuatiuè, probatur à Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſtinct.* 37. *art.* 1. *part.* 3. Si falſitas opponeretur poſitiuè veritati, eſſet à Deo formaliter, & ita Deus eſſet Falſus. Probatur ſequela; nam omne ens eſt à Deo: Sic arguit S. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 1. *parte* 2. *art.* 1. *quæſt.* 1. *ad argumenta*, & *diſt.* 37. *art.* 2. *quæſt.* 3.

PROBATVR ſecundò: Sicut ſe habet malitia ad bonitatem; ita falſitas ad veritatem; ſed malitia non opponitur poſitiuè, cùm ſit nihil: Ergo. Confirmatur, nam falſitas dicit formaliter priuationem conformitatis intellectus ad rem: & ita, cùm intellectus decipitur, deficit: Ita arguit Diuus Bonauentura, *in* 2. *loco citato*, *fundamento ſecundo.*

ASSERO ſecundò, neque ratione fundamenti opponi poſitiuè, contra Caietanum, *ad loc. citat. D. Thom.* Suarez *diſp.* 9. *Metaph. ſect.* 1.

PROBATVR, quia fundamentum aut nullo modo opponitur, aut opponitur eadem oppoſitione, quâ & ipſa oppoſita, in eo fundata. Probatur, nam oppoſitio, inter fundamenta, tota eſt ab his, quæ in fundamentis ſubſiſtunt: Sic duæ ſubſtantiæ effectæ qualitatibus poſitiuis contrariis, contrariæ poſitiuè ſunt. Duæ potentiæ, in quarum altera ſit habitus; in altera priuatio illius habitus, opponuntur priuatiuè:

QVÆSTIO III.

Vtrùm FALSITAS *ſit Actus Intellectus.*

164 ASSERO primò, Falſitatem formaliter, non eſſe actum; ſed defectum intellectûs.

PROBATVR, quia omnis actus eſt aliquid poſitiuum; At Falſitas formaliter non eſt poſitiua: Ergo.

ASSERO ſecundò, totum id, quod dicitur falſum, eſſe actum intellectûs; ſicut enim actus voluntatis malus, quo malum vult, eſt actus, ita etiam actus, in quo aſſentitur falsò, ad Intellectum ſpectat.

HINC habes, hunc actum, non eſſe notitiam; ſed defectum notitiæ. Hunc defectum magis propriè vocabis defectum actus cum D. Bonau. paſſim, vt dicam *quæſt.* 6.

QVÆSTIO IV.

An in omni Actu Intellectus poſſit eſſe FALSITAS.

OPINIONES retuli *ſectione præcedenti*, *quæſtione* 3. 165

SVPPONO, in ſecunda, & tertia operatione intellectus reperiri falſitatem; in his enim eſt inadæquatio intellectus ad rem.

ASSERO, in prima operatione falſitatem non inueniri.

PROBATVR ex dictis *ſect. præcedenti*, *quæſt.* 3. Oppoſita ſunt circa idem; ſed veritas, oppoſita falſitati, non eſt in prima operatione: Ergo.

DICES. Reperitur Falſitas in actu compoſito: Ergo & in ſimplici apprehenſione, à qua compoſitio habet veritatem, vel falſitatem.

RESPONDETVR, negando Conſequentiam, nam compoſitio ſolùm materialiter inchoatiuè habet eſſe à ſimplici apprehenſione; falſitas enim oritur ex praua compoſitione terminorum.

QVÆSTIO V.

Quid ſit CAVSA *Falſitatis.*

ASSERO primò, ignorantiam puræ negationis, 166 eſſe ex defectu ſtudij.

PROBATVR, quod ſua præſentia eſt cauſa vnius rei; abſentiâ ſuâ eſt cauſa oppoſiti; Sed ſtudium eſt cauſa Scientiæ: ergo defectus ſtudij eſt cauſa ignorantiæ in nobis, qui naſcimur, tanquam tabula raſa.

ASSERO ſecundò, varias eſſe cauſas deceptionis, voluntatem ſcilicet liberè credentem aliquid homini, vel ex malo affectu, vel leuitate, &c. Vide Suarez *in Metaph. diſput.* 9. *ſect.* 2. *numero* 5. Diuus Bonauentura, *in primo*, *diſtinct.* 38. *artic.* 2. *quæſt.* 1. *ad argumenta.*

QVÆSTIO VI.

Vtrùm FALSITAS; *& deceptio poſſint eſſe à Deo.*

D. Bonau. in 2. d. 37. art. 2. quæſt. 3.

ADVERTE primò ex D. Bonauent. Falſitatem eſſe defectum veritatis in re, quæ nata eſt verificari; ſicut malitia dicit bonitatis priuationem circa actionem aptam rectificari: & ideò, ſicut actio mala, in quantum eſt actio, eſt à Deo; quatenus verò mala à Deo non eſt: Sic enunciatio falſa, vt enunciatio eſt, à Deo eſt; At verò vt eſt deficiens à veritate; atque adeò falſa, à Deo non eſt. Vnde quemadmodum in actione duplex conſideratur bonitas; Altera naturæ: Altera moris; & prior eſt eſſentialis, poſterior accidentalis, & ideò eâ priuatur: Sic in omni enunciatione duplex eſt veritas

eſt veritas: altera eſſentialis, & hæc eſt veritas, quâ propoſitio repræſentat illud, ad quod repræſentandum inſtituta eſt; & hac nunquam priuatur enunciatio: Omnis enim enunciatio ſignificat illud, ad quod ſignificandum eſt inſtituta, ſiue ſit vera, ſiue ſit falſa: Alia verò eſt veritas accidentalis, quæ attenditur in proportione in hoc, quod repræſentat rem, ſecundùm quod eſt; tunc enim dicitur adæquari ſignum ſignato; & veritas enunciationis non eſt aliud, quam quædam adæquatio, & hæc veritas priuatur per falſitatem. Tunc enim propoſitio eſt falſa, quando non ſignat rem, ſicuti eſt: Vnde Ariſtoteles ait: *Ab eo, quod res eſt, vel non eſt, dicitur omninò vera, vel falſa: ideſt, ab eo quod res eſt, vt repræſentatur, dicitur omninò vera: ab eo quod res non eſt, ſicuti repræſentatur, dicitur falſa.* Sicut igitur malitia eſt priuatio rectitudinis; ita falſitas priuatio veritatis; & ideò, ſicut Deo non poteſt attribui iniuſtitia actionis; ſic nec debet ei attribui falſitas orationis; vtroque enim modo defectus eſt; & nullus defectus eſt à Deo, maximè (fateor) defectus rectitudinis, qui longiùs a Diuina perfectione aberrat, quia reddit vituperabilem.

167 Assero primò, propoſitionem falſam, vt eſt Ens, a Deo eſſe.

Probatvr à Diuo Bonauentura, quia omne Ens à Deo eſt; nam omne Ens eſt bonum: ergo à Deo, qui per eſſentiam bonus eſt. Probatur conſequentia; quia omne Ens per participationem eſt ab Ente per ſe.

Assero ſecundò, defectum veritatis in propoſitione non eſſe a Deo.

Probatvr primò, à D. Bonauentura, quia omne, quod poteſt Deus facere, habet exemplar in Deo; Sed enunciatio falſa, vt talis, non habet exemplar in Deo: Ergo. Minor probatur, quia ratio exemplificandi eſt veritas.

Probatvr ſecundò. Sicut ſe habet bonitas ad malitiam; ita veritas ad falſitatem; ſed à ſumma bonitate non poteſt eſſe malitia: Ergo à ſumma veritate non poteſt eſſe falſitas.

Probatvr tertiò. Ens, & verum conuertuntur; ſed non poteſt à Deo eſſe, quod non eſt ens, ſi enim purè nihil eſſet à Deo; eſſet, & non eſſet: Ergo.

Probatvr quartò. Omne, quod poteſt Deus facere, poteſt etiam dicere; Sed non poteſt falſum dicere: Ergo.

Ex his habes, Actum intellectûs falſum, non poſſe mutari in verum; itavt idem ſit actus verus, poſteà falſus. Impoſſibile enim eſt, idem eſſe formaliter oppoſitum, putà Bonum, & Malum; Ens, & non Ens.

SECTIO VIII.

DE CERTITVDINE.

168 ADEò certum eſt, dari Certitudinem in Intellectu; ſicuti certiſſimum eſt, dari Scientiam, & Fidem.

Dvplex eſt autem Certitudo: Altera Intellectûs: Altera Voluntatis, ex Diuo Bonauentura, *in 2. diſtinct. 4. art. 2. quæſtione 1.* Certitudo Intellectûs dicit ordinem infallibilem Intellectûs ad rem cognitam. Hæc ſubdiuiditur in certitudinem Fidei, & Scientiæ: Atqui poſſunt eſſe certitudines vel in ipſo credente, etiam, dato quòd res eſſet falſa; vel poteſt eſſe in ipſa Fide, & Scientia. Certitudo ex parte Voluntatis, dicit ordinem Voluntatis ad rem volitam.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Certitvdo.

Assero, Certitudinem eſſe modum adiacentem notitiæ, & veritati, qui omnem ab ea excludit formidinem. Hinc habes, certitudinem non eſſe in re, vt docet Vaſquez *prima primæ, quæſt. 1. ad art. 5. Suarez*, quia res potius dicuntur neceſſariæ, quàm certæ. Vide D. Bonau. *in 3. diſt. 26. artic. 1. quæſt. 5.* 169

QVÆSTIO II.

Vtrùm Certitvdo *addat aliquid ſuper veritatem.*

Loqvor de Certitudine formali, quæ eſt in Intellectu, non de certitudine rei, quæ potius neceſſitatis dicitur, aut conſequentiæ.

Assero primò, Certitudinem, & Veritatem formaliter idem eſſe.

Probatvr. Certitudo non eſt aliud, quàm modus ſic ſuum efficiens connotatum, vt aliter eſſe non poſſit: Talis eſt omnis veritas: Ergo.

Assero ſecundò, Certitudinem, relatiuè conſideratam, addere ſupra notitiam modum aliquem.

Probatvr, quia eadem res primò à nobis intelligitur; deinde fit intellectus certus: primò ergo habet veritatem, ſed non certam: Ergo certitudo addit.

Hinc habes, bonam eſſe diuiſionem D. Th. *p. p. quæſt. 1. art. 5.* certitudinis in certitudinem abſolutam, & relatam, quæ ſuperaddit, vt intellectus ſibi ſit certus de certitudine veritatis.

QVÆSTIO III.

Vnde oriatur Certitvdo.

Assero, cauſam Certitudinis in intellectu, eſſe euidentiam. S. Bonau. *Serm. 9. Hexaëmer.* & *in primo, diſtinctione 8. parte 1. articulo 1. quæſt. 2.* 170

Probatvr. Quæcunque notitia ineuidens eſt; & obſcura eſt, & formidoloſa: ergo ineuidentia eſt

eſt cauſa incertitudinis : ergo euidentia eſt cauſa certitudinis; quia oppoſitæ cauſæ, oppoſitos habent effectus.

Dices. creduntur articuli fidei obſcuri.

Respondetur, illos eſſe nobis certos in authoritate, in qua euidenter credibiles oſtenſi ſunt.

Qværes: An ad aſſenſum certum requiratur formalis reflexio.

Respondetur, negatiuè. Probatur, quia ſcientia eſt certitudo, & tamen non habetur per reflexionem ſuper certitudinem: Itidem etiam euidentia cauſat certitudinem, nec tamen eſt cum formali reflexione.

Addo, requiri ſæpè virtualem reflexionem, talis eſt ea, qua Beati videntes Deum clarè, agnoſcunt, ſe videre, vt ait Suarez *p. p. libro 2. de Attribut. negatiuis, cap.* 18. referens Seraphicum *in 3. diſtinct.* 14. *art.* 1. *quæſt. vlt.*

QVÆSTIO IV.

An de contingentibus detur Certitudo.

171 Assero primò, in intellectu hominis, futura contingentia non eſſe certa.

Probatur primò *ex primo Perhierm. capite vltimo.*

Probatur ſecundò: Veritas propoſitionis contingentis eſt mutabilis in falſam ex Ariſtotele, 9. *Metaphyſicorum, capite vltimo*, quod autem eſt mutabile, non eſt certum.

Assero ſecundò, intellectui noſtro non ad eſſe certitudinem de contingentibus: Ita Ariſtoteles.

172 Addit Pater Galitius *Tractatu* 11. *tertij de Anima, quæſtione* 6. futurum contingens eſſe determinatæ veritatis, habitâ ratione ad effectum; indeterminatæ verò, habitâ ratione ad cauſam; cauſa enim eſt ad vtrumlibet: Quia tamen tandem vnitatem effectus debet producere, ſe determinando, ideò dicitur effectus determinatus, *verbi gratiâ*, licèt voluntas poſſet amplecti hoc, vel illud bonum, quia tamen vnum tandem amplectetur, ideò effectus eſt determinatus

Hoc tamen diſplicet, quia, ſicuti effectus in vltimo eſt determinatus, ita etiam cauſa erit determinata; imò hæc multò magis; nam ex determinatione cauſæ ad hunc effectum, hic eueniet: Sed de his egi fuſiùs *Tractatu* 1. *diſputatione* 13. *à numero* 232.

SECTIO IX.

DE EVIDENTIA.

Dari Euidentiam notum eſt, quæ alia eſt iuris, Alia facti; Alia præſumptionis apud Iuriſtas: apud Philoſophos verò, eſt ſolius rationis; & demonſtrationis, quæ rem, quam afficit, ita clarè obiicit Intellectui, vt ei diſſentiri non valeat, vt Oculus apertus illuſtrante lumine nequit colores non aſpicere ſibi obuios.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Evidentia.

Definitvr Euidentia: *Modus adiacens notitiæ, & veritati; omnem excludens obſcuritatem, & perfectam ingerens intellectui claritatem.* 173
Dicta eſt enim euidentia ab *ex*, & *video*. Hinc habes, Euidentiam ſupra certitudinem addere modum, ideſt, claritatem.

QVÆSTIO II.

An omnis Evidentia *ſit à rebus: an verò dentur aliqua nota nobis: alia nota Naturæ.*

Observandvm primò, aliquos decipi, putantes idem eſſe, Notum, ac Cognitum: Hi ſunt Gandauenſ. *in Summa, art.* 2. *quæſt.* 2. Vtinenſis *tract.* 2. *de Deo vno, & Trino, quæſt.* 1. quos refert P. Galitius *lib.* 1. *Dialect. tract.* 5. *cap.* 8. Notum igitur hîc accipitur perindè atque euidens, vt habes ex D. Bonauent *in* 2. *diſtinct.* 39. *quæſt.* 2. Propoſitio ergo per ſe nota apud D. Thomam *p. p. quæſtione* 2. *art.* 1. Ea eſt, cuius prædicatum includitur in ratione ſubiecti, vt: Homo eſt animal. Diuidit verò propoſitionem per ſe notam, in eam, quæ ſecundùm naturam eſt euidens, nobis tamen obſcura; & in eam, quæ & naturâ ſuâ, & nobis eſt euidens. Propoſitionem naturâ ſuâ notam, non quoad nos, eam vocat, cuius prædicatum verè eſt intrinſecum ſubiecto, ſed nos id ignoramus; talis erit propoſitio, in qua definitio nobis ignota prædicatur de ſuo definito: Per ſe nota verò ex natura ſua, etiam quoad nos, eſt illa, cuius prædicatum verè eſt ſubiecto intrinſecum, & nobis notum, vt: Homo eſt animal rationale: Subdiuidit propoſitionem, notam per ſe, & nobis, in eam, cuius termini omnibus patent. Tales ſunt propoſitiones vniuerſaliſſimæ, quæ dicuntur principia, vt: Quodlibet eſt, vel non eſt; & in eam, cuius termini ſolis Sapientibus ſunt noti, vt Spiritualia non ſunt in loco circumſcriptiuè. Hanc definitionem propoſitionis per ſe notæ, amplectuntur ferè omnes, præcipuè Richard. *in* 1. *diſtinct.* 3. *art.* 1. *quæſtione* 1. Durand. ibidem, *quæſt.* 3. Ferrar. 1. *contra Gent. cap.* 10. Capreol. *in* 1. *diſt.* 2. *art.* 1. *&* 2. Caiet. *loco cit. D. Thomæ, & primo Poſt. cap.* 2. Sotus 1. *Poſt. cap.* 1. *quæſt.* 2. *ad* 9. & plures alij, quos ſequitur Ruuius 1. *Poſter. cap.* 2. *quæſt.* 2. Valentia *Tom.* 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 2. *puncto* 1.

Scotvs verò *in primo, diſtinct.* 2. *quæſt.* 2. quem ſequitur Fauent. *Theor.* 7. & *in primo, diſputatione* 14. Vtinenſ. *loco citato.* Propoſitionem, per ſe notam, definit, eam eſſe, quæ ex terminis propriis, qui ſunt aliquid eius, vt ſunt eius, innoteſcit; hoc eſt, vt ſic concepti, & non propter aliquid aliud, quod ſit extra terminos proprios, habet euidentem

euidentem veritatem; eam verò ſic facili ratione tradit Faber.

173 PROPOSITIO per ſe nota eſt, quæ ex terminis confuſè cognitis,& notis, quoad quid nominis, eſt euidens, adeò vt ad euidentiam eius complexionis non ſit opus inquirere conceptum diſtinctum illorum terminorum, vt explicantur per definitionem, ſed ſufficiat illa cognitio terminorum ſic confuſa; vt explicatur per nomen, vt: *Omne totum eſt maius ſua parte*, complexio huius propoſitionis eſt euidens, ſtatim ac cognitionem confuſam habuero de his terminis: Totum, Maius, Parte.

VIDETVR Ariſtotelis *primo Poſter. text.* 21. vbi ait: Principia prima cognoſcimus, in quantum terminos cognoſcimus: Ita,vt propoſitio per ſe nota,excludat omnem cognitionem,quæ ſit extra conceptum terminorum ſuorum: Deinde verò Scotus, & Fauentinus negant, illam diuiſionem propoſitionis per ſe notæ, traditam à D. Th. Cum Scoto incedunt Aureol. & Gregor. quos refert Capreolus *in primo, diſtinctione* 2. *quæ.* 2. *art.* 2.

QVOAD Seraphicum, Is *in primo, diſtinct.* 8. *p.p. quæſt.* 2. *in corpore.* propoſitionem per ſe notam, eam aſſerit, quæ ex cognitione propriorum terminorum euidens eſt, & adducit Ariſtotelem, *primo Poſter. textu* 21. Hinc Scotus ſuam libauit doctrinam.

ADDIT verò explicationem, in qua Scotus aberrat *in primo, diſtinctione* 2. *quæſt.* 2. apud Zanardum, *poſt* 1. *cap.* 5. *lib.* 12. nempè propoſitionem per ſe notam, quippè contradictoriè oppoſitam propoſitioni notæ per aliud, non debere eſſe notam per aliquid extrinſecum ipſis terminis; enim verò cognitionem, quæ habetur ex definitione terminorum ipſorum, non eſſe aliquid extrinſecum ipſis, nam eſt eſſentia ipſorum; eſto concedamus alium terminum eſſe definiti, putà homo: alium definitionis, putà animal rationale, in quo totum ferè enixum, & fundamentum ſuæ falſæ deductionis ponunt Scotus, & Faber: Sunt ergo idem re, licèt conceptu ſint diuerſi, vt rectè oſtendit Caiet. *loco citato.*

174 DICES: propoſitio per ſe nota eſt, in quantum terminos cognoſcimus.

RESPONDETVR, idem ſignificare definitionem, & definitum, ſecundùm ſe, licèt conceptus in nobis varientur: Eſt ergo cognitio per terminos diſtinctè notos per definitionem. Vult ergo dicere,nos non cognoſcere principium, niſi terminos cognoſcamus illius diſtinctè: Ita Diuus Bonauentura, *in* 2. *diſt.* 39. *art.* 11. *quæſt.* 2. *in argument. ſecundo loco, argumento* 3.

SIMILITER non eſt neceſſe, vt ratio cognoſcendi terminos, ſit aliquid intrinſecum ipſis, putà definitio; ſed ſufficit, eſſe intrinſecum, ordine proximæ cauſalitatis in recto, aut in obliquo ſecundùm ſe, aut ſecundùm ordinem vnius ad alterum, vt benè notat poſt eum Ruuius *loco citato, numero* 18. vbi tamen aberrat putans, eandem eſſe propoſitionem per ſe notam, & demonſtratiuam, hancque non poſſe à priori demonſtrari, vt: Homo eſt animal. Sanè poteſt hæc à priori demonſtrari per ſenſitiuum, quod tamen eſt aliquid animalis. Vnde non per aliud demonſtratur. Per hæc ruit præcipuum Scoti fundamentum; dum nititur probare, aliquam eſſe propoſitionem per ſe notam,cuius prædicatum non ſit intrinſecum ſubiecto, vt: *Totum eſt maius ſua parte*, & *A quolibet puncto,ad quodlibet punctum poteſt duci linea*: *Motus eſt*: *Nix eſt alba*: *Coruus eſt niger.* Circa has autem propoſitiones accidentales reſpondere poſſumus ex Diuo Bonauentura, eſſe euidentes, quia cauſa intrinſeca albedinis in Niue, & nigredinis in Coruo neceſſariò includitur in ſubiectis ipſis, Niue, ſcilicet & Coruò. Eandem doctrinam habet, S. Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione trigeſima-nona*; *quæſtione* 2. *in corpore.*

IN his locis admittit etiam vtramque diuiſionem, traditam à D. Thom. nempè propoſitionem per ſe notam, Aliam eſſe notam per ſe,ideſt, in ſe euidentem, non nobis: Aliam verò euidentem, & in ſe, & etiam nobis: Ideò vtraque probanda. 175

DARI autem aliqua nota in ſe; alia nobis. Probatur primò ex Ariſtotele, ſæpè dicente: *Non eſſe eadem nota nobis, & naturæ.* Ita *Phyſic. primo, text.* 1. & *primo Poſter. text.* 5. & aliis locis,adductis à Ruuio, *primo Phyſic. capite* 1. *quæſtione* 4. & *A notioribus nobis, ad notiora naturâ procedendum, & Intellectum noſtrum ad manifeſtiſſima naturæ ſe habere, vt oculus noctuæ ad lumen Solis.*

PROBATVR ſecundò a Diuo Bonauentura, *in primo, diſtinctione* 8. *loco citato*, Valentia, Ruuio, & aliis ſuprà. Sumo propoſitionem hanc: DEVS EST: Sanè, cùm ſit ſumma entitas,& Eſſe ſit Deo intrinſecum, debet eſſe maximè cognoſcibilis; Attamen multis ignotus fuit, vt dicitur Pſal. 13. *Dixit inſipiens,non eſt Deus*: Referunt,aliquos Deum negaſſe, Cicero *libro* 1. *de Natura Deorum*, Diuus Auguſtinus *libro* 3. *contra litt. Petil. cap* 21. inter quos refert Diagoram, quem Atheum vocat. Idem teſtatur Lactantius *lib.* 1. *de curandis affect. Græc.* Ratio eſt, quia, licèt notum ſit, DEVM ſignificare ſummam entitatem. Attamen; an prædicatum exiſtentiæ conueniat huic ſubiecto, DEVS, ignotum eſt, & rationibus nitendum, & creaturæ reſpiciendæ; vt ex his inuiſibilia Dei cognoſcantur,ſempiterna quoque eius Virtus, & Diuinitas.

Hoc tamen argumentum tantùm probat, hanc propoſitionem eſſe notam per aliud, vt oſtendi *p.p. Tractatu* 1. *diſp.* 1. *de exiſtentia Dei, quæſt.* 3. nam per creaturas habemus de Deo notitiam extrinſecam.

PROBATVR tertiò à Valentia *loco citato*, argumento deducto è D. Bonau. *locis adductis.* Quædam ſunt propoſitiones, quibus neceſſariò aſſentimur,ſine aliquo priori aſſenſu, quem quidem ipſa complexio terminorum prærequirat; non autem ſine priori aſſenſu, quem noſtra ignorantia,ſeu intellectus noſtri diſpoſitio exigat. Quædam rurſus ſunt propoſitiones, quibus neceſſariò aſſentimur, ſine priori aſſenſu, quem vel ipſa complexio propoſitionum, vel diſpoſitio noſtri Intellectûs requirat: Sed hoc eſt dicere, aliquas propoſitiones eſſe per ſe notas,non nobis; aliquas verò vtroque modo: Ergo. Maior probatur quoad primam partem: In omnibus propoſitionibus, in quibus prædicatum eſt intrinſecum ſubiecto: Altera verò pars probatur. Aliquæ enim ſunt propoſitiones ita notæ;tales ſunt illæ: *Totum eſt maius ſua parte. Quodlibet eſt, vel non eſt*; & illæ experimentales *Sol lucet, &c.* Alias verò ignotas eſſe patet ex dictis in prima ratione. 176

EX his habemus cum D. Bonauent. & D. Th. optimè ſubdiuidi ea, quæ ſunt nota nobis in ea, quæ omnibus innotuere,& in ea, quæ ſolis ſapientibus euidentia ſunt. De quibus loquitur Ariſtot. 2. *Metaph.* initio, non de omnibus, vt putat Fauentinus: Neque verò hinc inferunt rectè aduerſarij, nos, per propoſitionem notam,intelligere cognitam,vel cognoſcibilem; ſumimus enim euidentem: Sunt autem aliquæ enunciationes euidentes

in

in ſe, non quoad nos, quia ignoramus connexionem terminorum: Aliquæ verò, etiam quoad nos; & aliquæ ex his euidentiores ſunt, vt patet in ordine ad noſtrum intellectum, imperfectè cognoſcentem.

Hic finem impono, ne longiùs abeam ad diſputandum in hac quæſtione, quæ potiùs eſt alteratio de nomine, vt ipſe Faber confitetur *cap.* 2. De hoc ſatis actum *Tract.* 1. *diſp.* 1. *quæſt.* 4. vbi quæſiui: An hæc propoſitio: Devs est, ſit per ſe nota.

SECTIO X.

DE OBIECTO INTELLECTVS.

EA eſt Vniuerſi Conditio, vt potiores Creaturæ communioribus vitali quadam poſſeſſione poſſint potiri: Hinc illis donatæ ſunt facultates Cognoſcitiuæ, per quas intra ſe, quicquid extrinſecus exiſtit, graciliori ſtylo valeant deſcribere: De his hucvſque, & præcipuè de Intellectiua egimus: Nunc verò de huius Potentiæ obiecto agendum, cuius ea eſt latitudo, vt infrà dicam, quòd nec Intellectum superet, nec ab eo excedatur, ſed concordi quadam proportione cum ipſo incedit, vtpotè tranſcendentali ei relatione coniunctum & cognitum: Atque hoc quidem verum eſt, ſi de omni intellectu loquamur; verùm cùm de humano noſter ſit ſermo, qui pro præſenti ſtatu nequit altiores veritates plenè aut planè attingere, quid de eius obiecto ſentiendum, ſequentibus quæſtionibus aperiam.

QVÆSTIO I.

Quodnam ſit Obiectum adæquatum INTELLECTVS.

177 PRima opinio eſt, quidditatem rei materialis eſſe obiectum adæquatum Intellectus noſtri, ex natura ipſius potentiæ, non autem ſolùm ratione ſtatus in corpore. Adducitur D. Thom. *p. p. quæſtione* 12. *art.* 4. à Fauentino, *Theor.* 85. *& in* 4. *diſp.*43. *cap.*2. à Suarez *libro* 4. *de Anima*, *cap.*1. *num.* 2. licèt *num.* 5. ſtatim fateatur, loqui D. Th. de intellectu, ratione ſtatus in corpore, vt etiam notat Iauellus 3. *de Anima*, *quæſt. de obiecto Intellectus.* Videtur tamen in hanc lapſus Caiet. *ad p.p. D.Thomæ*, *quæſt.* 12. *art.* 4. vt notat Fauentinus, *Theor. citato.*

Secvnda igitur ſententia eſt, ex natura potentiæ, intellectum in totum Ens ferri, tanquam in obiectum adæquatum: Ita Diuus Bonauentura, *in primo, diſtinct.* 3. *p. p. quæſt.*1. *&* 2. & *de Dono intellectus*, *cap.* 2. *in opuſculis.* D. Thom. *loco citato*, Scotus, *quæſtione* 14. *quodlibet.* 22. *principali*, & *in primo, diſtinct.* 3. *quæſt.* 3. Faber *loco citato.* Poncius *diſp.*6. *de Anima*, *quæſtione* 1. Liuius *libro* 3. *diſp.* 2. *quæſt.* 1. Maſtrius *diſp.*6. *quæſt.*5. Cauel. *ad quæſt.* 19. cum tota Schola. Valentia *tract.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 1. *punct.* 3. Suarez ſuprà cit. Ruuius 3. *de Anima*, *cap.* 4. *poſt quæſt.* 7. *in dub.* Petrus Iuuet. *capite* 16. Complutenſes *diſp.*16. *quæſtione* 1. Ioan. à Sancto Thoma, *quæſt.*10. *art.* 3. Euſtachius 3. *p. Phyſic. tract.* 4. *diſp.* 2.

Assero primò, obiectun adæquatum intellectus eſſe omne Ens; & non ſolùm ens naturale.

Probatvr primò à D.Bonauentura *in primo, diſtinctione* 1. *artic.* 3. *quæſt.* 1. *ad primum*, & *in* 2. *diſt.* 22. *dub.* 3. *litt.* & *in* 4. *diſtinct.* 49. *p.p. artic. vnic. quæſt.* 2. *in fundamentis, & corpore*, argumento, quo vtitur Scotus, Faber, & alij, *locis adductis*, Nullum deſiderium naturale eſt ad impoſſibile; At intellectui hominis naturale eſt deſiderium cognoſcendi omnem veritatem, etiam entium immaterialium, etiam Dei: Ergo. Maior probatur à D. Bonauentura ibi, *& in* 2. *diſtinct.*7. *p. p. art.* 1. *quæſtione* 2. *ad vltimum*, quia appetitus naturalis eſt rei vnibilis; eſt enim à natura, quæ nihil fruſtra facit. Minor probatur à Sancto Doctore *dub. litt.* adducto ex Ariſtotele 1. *Metaph.* initio: Omnis Homo naturâ ſcire deſiderat, etiam Metaphyſicalia, & quantumuis abſtracta.

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 10. *quæſt.* 1. *in vltimis fundamentis.* Nulla potentia fertur extra ſuum obiectum, ſibi adæquatum, vt patet; alioquin non erit adæquatum potentiæ. Obiectum ergo, in quod fertur, debet eſſe proportionatum potentiæ, & intra eius ſphœram; ſed anima rationalis intelligit omne verum, quod cum ente conuertitur: Ergo. Hoc argumento vtitur Scotus apud Fabrum *loco citato*, Suarez *num.* 2. & alij ferè omnes, ſuprà adducti in ſecunda ſententia.

Probatvr tertiò à D. Bonau. *loco citato*, *in vltimo fundamento.* Potentia illa, quæ non læditur ab excellentia aliqua obiecti, etſi nobiliſſimi entis, & illud percipit, habet illud pro obiecto; Sed intellectus noſter percipiens ens nobiliſſimum, Deum, & alia immaterialia, non læditur, ſed perficitur: Ergo.

Assero ſecundò, obiectum intellectus motiuum extrà pro hoc ſtatu in corpore, eſſe Ens ſenſibile, ſeu quidditatem rei ſenſibilis. 178

Probatvr primò à Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 39. *artic.* 1. *quæſtione* 2. pro quo ſupponit primò ex Ariſtotele 3. *de Anima, text.* 14. animam eſſe veluti tabulam raſam, in qua nihil ſit depictum; Quod ex Diuo Auguſtino *libro* 1. *Retract.* roborat. Deinde ex Ariſtotele 1. *Poſter. capite* 3. cognitionem complexorum ex cognitione terminorum pendêre, ideò non cognoſci complexa, niſi quatenus incomplexa, idest, terminos, nouimus: Cognitionem autem incomplexorum non habemus, niſi mediantibus ſenſibus; nemo enim nouit colorem, niſi per viſum. Ideò Ariſtot. 1. *Poſter. cap. de Ignorantia* ait: *Amittens vnum ſenſum, neceſſe eſt amittat vnam ſcientiam.*

Probatvr ſecundò à Diuo Bonau. *loco adducto*, quia intellectus, & ſenſus ſunt potentiæ ſubordinatæ, verſantes circa idem obiectum; Species enim intelligibilis, neceſſaria ad obiecta externa percipienda, hauritur à phantaſmatibus; phantaſmata à ſpeciebus ſenſuum externorum: Ergo nihil

hil poteſt mouêre intellectum, quod ſenſum non mouerit. Hâc ratione vtitur Fauent.*loc.cit.* eamque ſæpè, ac ſæpius habet S. Bonauentura.

179 Asserо tertiò, Intellectum percipere pro hoc ſtatu aliqua abſque abſtractione à ſenſibus. Hæc aſſertio poſtulat quæſtionem multiplicem. Quo pacto anima cognoſcat ſeipſam, Angelos, Deum, &c. De quibus infrà erit latior diſputatio.

Obiicies primò. Omne obiectum debet proportionari potentiæ in modo eſſendi; ſed ſpiritualia entia non ſunt proportionata potentiæ intellectiuæ noſtræ: Ergo. Maior probatur; quia quidquid recipitur in potentia, recipitur ſecundùm modum ipſius potentiæ recipientis: Minor probatur, quia Intellectus, ſicuti tota anima, eſt forma corporis, & talis ſecundùm naturam potentiæ.

Respondet D.Bonau. *in* 1. *diſt*. 3. *p.p. art*. 1. *quæſt*. 1. *ad* 1. & *diſt*. 19. *dub. litt.* & *diſt*. 39. *citando loco*, *ad* 2. quem ſequitur Fauent. *capite* 3. non requiri ad cognitionem propoſitionem in natura; ſed per aſſimilationem ſecundùm ſpeciem, quia intellectus aſſimilatur obiecto; vnde dicitur intellectus, intelligendo lapidem, fieri lapis, non ſecundùm naturam, etiam genericam ſubſtantialem; non enim fit lapis ſecundum rationem lapidis, vt patet: Si enim neceſſaria eſſet generica conuenientia, non poſſet anima intelligere accidentia: Multò minus valeret percipere ſubſtantias, quæ ſummo genere diſtant: Poteſt ob id anima percipere etiam Deum, licèt in ratione entis infinitè diſtet: eſt enim ens intelligibile; eſto nequeat à creato intellectu comprehendi; ad hoc enim neceſſaria eſſet æqualitas perfectionis, ideſt, infinita virtus: Quòd verò res ſit in aliquo per modum recipientis, & ita etiam obiectum. Reſpondetur cum Diuo Bonauentura *in primo*, *diſtinctione trigeſima-nona, articulo ſecundo, quæſtione* 2. *fundam*. 4. verum eſſe ſecundùm modum ſciendi.

180 Obiicies ſecundò cum Alphonſo Toletano, 3. *de Anim. quæſt*. 1. Id, quod excedit improportionaliter capacitatem intellectûs noſtri, non eſt eius obiectum adæquatum: tale eſt ens in tota ſua latitudine. Minor eſt euidens, quia ens in tota ſua latitudine eſt obiectum adæquatum intellectûs Diuini: Ergo excedit capacitatem intellectus creati. Conſequentia patet; quia intellectus Diuinus excedit in infinitum capacitatem intellectus creati.

Respondet D. Bonau. *in primo, quæſt. citata*, quem ſequitur Scotus *in* 1. *diſt*. 1. *ad* 3. *principale*, Faber *loco citato, cap*. 4. *ad* 1. Suarez *lib*. 4. *de Anima, cap*. 6. Ens in tota ſua latitudine continens finitum, & infinitum, eſſe obiectum naturalis capacitatis compræhenſiuæ, reſpectu intellectus Diuini; At verò reſpectu intellectus creati, eſſe obiectum naturalis attingentiæ; alioqui non poſſet vllo modo apprehendere Deum, quippè extra totam rationem obiecti; ſicuti oculus non poteſt percipere ſaporem: Ens igitur diuerſa admodum ratione eſt obiectum intellectus creati, & increati: Neque eſt neceſſaria proportio in ratione entis; ſed in ratione obiecti; vt docet etiam D.Thom. *p.p. quæſtione* 12. *art*. 1. *ad quartum*.

Obiicies ſecundò. Si ens in tota ſua latitudine eſſet obiectum intellectus creati; ſequeretur, intellectum noſtrum poſſe cognoſcere Diuinam eſſentiam, quæ eſt infinita, ſub ratione infiniti. Conſequens eſt falſum: Ergo. Probatur ſequela; quia infinitum continetur ſub ente in communi: falſitas conſequentiæ eſt euidens; quia ſequeretur, intellectum humanum eſſe infinitum.

Respondet S. Bonau. *loc.cit.* quem ſequitur Faber *loc. cit. ad* 2. negando ſequelam; quia ad comprehendendum eſſentiam Diuinam infinitam, requiritur virtus infinita actiua; intellectus autem creatus eſt vtcunque finitus.

Obiicies tertiò. Si ens ſub ratione entis eſſet obiectum adæquatum intellectus creati; ſequeretur, quod ens infinitum non adæquaret potentiam intellectiuam, ſed excederetur ab ea, quæ præter ens infinitum, reſpicit etiam ens finitum. Conſequens eſt falſum: Ergo.

Respondet Faber, negari ſequelam; nam ens finitum non eſt extra ens infinitum, ſed eſt veluti pars entis infiniti; vnde non ſequitur, potentiam, quæ habet pro obiecto ens infinitum, excedere obiectum, quia reſpicit etiam ens finitum.

Respondetur ſecundò ex D. Bonau. *lib*. 1. 181 *ad* 2. obiectum infinitum non excedi à potentia, quia illud reſpicit apprehenſiuè. Deum verò comprehendere in infinito etiam finitum, quod in eo continetur.

Ex his collige primò, varium ſtatum potentiæ, non variare obiectum, ſed ſolum ponere obſtaculum, vel auxilium ad aliquid obiecti; ita verò, vt debeat dari aliquis ſtatus, in quo potentia reſpiciat totum obiectum, maximè in ſententia eorum, qui diſtinguunt potentias per actus, & obiecta.

Hinc etiam habes, quomodo potentia intellectiua nequeat naturaliter videre aliqua myſteria, puta SS.Trinitatis; præſentiæ Chriſti in SS. Sacramento: Hæc enim ſunt entia quidē, ſed ſupernaturalia, quæ in potentia aliquod auxilium requirunt, cùm non detur in eis naturale fundamentum cognoſcibilitatis, niſi quia ſunt in genere entis: At in ſe habent diuerſum modum ſupernaturalem, & non tantùm ex parte agentis. De hoc *in* 3. *p. Tract. de Auguſtiſſima Euchariſt. diſp*. 5. *quæſt*. 20. cum D.Bonau. *in* 4. *diſt*. 10. *art*. 2. *quæſt*. 1. & 2. Richard. *eadem diſt. art*. 5. D.Thom. 3. *p. quæſt*. 76. *art*. 7. Caietano *ibid.* Capr. & Scoto *in* 4. *diſt*. 10. *quæſt*. 1. *art*. 7. Suarez *tom*. 3. *in* 3. *p. diſp*. 53. *ſect*. 5. & aliis contra Scotum *in* 4. *diſt*. 10. *quæſt*. 6. Fabrum ibi, *diſputat*. 43. & alios Scotiſtas.

QVÆSTIO II.

An Verum *ſit obiectum formale Intellectus.*

Prima opinio eſt, Verum non eſſe obiectum formale adæquatum Intellectûs, percipit enim etiam ens vt Vnum, Bonum, vt voluntas cæca dirigatur: Ita Scotus 4. *diſtinctione* 14. *quæſtione* 1. vbi Faber *diſputatione* 19. & *Theor*. 85. Maſtr. *diſputatione* 6. *quæſtione* 6. *numero* 145. Poncius *diſp*. 6. *quæſt*. 1. Vaſq. *p.p. diſp*. 76. Euſtach. 3. *p. diſp*. 6. *tract*. 5. *quæſt*. 1. 182

Secvnda opinio communis docet, Verum, eſſe obiectum formale Intellectûs.

Asserо cum hac ſententia, obiectum formale Intellectus eſſe Verum.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura, *in* 1. *diſtinctione tertia*, *parte prima*, *quæſtione prima*, *fundamento penultimo*: Sicut ſe habet voluntas ad Bonum, ita intellectus ad Verum; ſed voluntas fertur in Ens, ſub ratione formali boni per ſe: Ergo & intellectus in Ens, ſub ratione Veri.

Probatvr ſecundò ratione, ex præcedenti deducta. Diſtinctæ potentiæ habent diſtincta obiecta, ſaltem formalia; ſed intellectus, & voluntas ſunt potentiæ diſtinctæ: Ergo habent pro obiecto Ens tantùm materialiter ad ſummum: Ergo ſicut voluntas reſpicit ens, vt bonum, ita etiam intellectus, vt verum. Hoc argumentum habet implicitè S. Bonauent. *in* 1. *diſt.* 1. *quæſt. vlt.* & *in* 2. *diſt.* 2. *part.* 2. *quæſt.* 3. *fundam. vlt.*

Respondet Scotus, Maiorem veram eſſe de potentiis diſparatis, non de ſubordinatis; hæ enim verſantur circa idem.

Contra primò; quia licèt in obiecto materiali conueniant, tamen in formali differunt: Sic Muſica ſubalternata Arithmeticæ, conſiderat numeros, ſed vt ſonoros, ad differentiam Arithmeticæ. Idem in potentiis: Sicut enim oculus reſpicit colorem, indiuiduum, & materialem; ita intellectus, vt abſtractum per ſpeciem intelligibilem, etiam naturam vniuerſalem.

Contra ſecundò; nam Scotus, & Fauentinus volunt, Senſum, & Intellectum eſſe potentias ſubordinatas, & tamen ſenſum eſſe circa ſingularia, non vt ſingularia, ſed ſub ratione ſpecifica: Intellectum verò circa ſingularia, vt ſingularia, & etiam circa vniuerſalia, vt habetur in Fauen. *Theor.* 84. & 87. Vide, quæ dixi *diſp.* 4. *quæſt.* 1. & 15. & quæ dicam *quæſt. ſequenti*, vbi oſtendam, potentias ſubordinatas, licet verſentur circa idem, tamen nobiliorem potentiam aliquid ampliùs percipere.

183 Probatvr tertiò à D. Bonau. *loc. cit.* Illud eſt obiectum potentiarum, in quo ipſæ potentiæ quietantur; ſed voluntas quietatur in ente, vt bono; & intellectus, vt in ente vero: Ergo. Minor probatur quoad voluntatem à D. Bonau. *in* 1. *diſt.* 1. *artic.* 3. *quæſt.* 1. & 2. quia bonum habet rationem finis, in quo eſt beatitudo, quo fruimur, &c. Vide S. Bonauenturam: Sed de hoc 1. 2. *Tract. de Beatitudine*, *quæſt.* 1. Quoad intellectum probatur à Diuo Bonau. *diſt.* 39. *quæſt.* 1. ex Ariſtotele 12. *Metaph. text.* 52. Intelligibile eſt perfectio intellectus, in quantùm complet appetitum eius de veritate; Ad hoc autem, vt aliquid perfectè cognoſcatur, debet verè cognoſci, vt notat D. Bonau. *in* 1. *diſt.* 39. *artic.* 2. *quæſt.* 2. *argumento* 2. & 3. *ad oppoſitum, additis ſolutionibus*: Sic & Petrus Iuuet, *capite* 16. *de Anima.*

Probatvr quartò: Ea ratione aliquid eſt obiectum potentiæ, ſub qua mouet potentiam, vt notat D. Bonau. *in* 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 1. *ad* 1. ſed ens ſub ratione veri mouet intellectum: Ergo. Minor probatur ex D. Anſelmo de veritate, *cap.* 10. Multa reſpondent Scotus, & Fauent. ſed non ſoluunt. Argumenta aduerſariorum ſolùm probant, Ens eſſe obiectum materiale intellectus.

Obicies cum Vaſquez: Etiam falſum intelligitur; ergo verum non eſt ratio formalis obiecti intellectus.

Respondet D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 37. *quæſt vltima*, *ad argum.* falſum cognoſci, vt priuationem veri; ſicuti ſilentium auditur ab aure, vt priuatio Soni.

Dices cum Maſtrio: Ens intelligitur etiam ſub ratione vnius boni, &c.

Respondetvr, hæc ſpectare ad materiale; nam & bonum intelligitur, vt verè bonum; in quo fallitur etiam P. Rabeſanus.

QVÆSTIO III.

An Singvlare *ſit. Obiectum intellectus, & quomodo.*

Dispvtatione *quarta*, *quæſtione* 1. concluſimus, Singulare eſſe obiectum Senſus: Iam videamus; an ſit obiectum etiam Intellectus. Et quæſtio eſt præcipuè de ſingulari materiali, & de Cognitione tam Intuitiua, quàm abſtractiua, de quibus actum eſt, *ſect.* 4.

Qvoad intuitiuam, aliqui negant, poſſe hoc ſingulare attingi à quouis intellectu, ſiue Angelico, ſiue Humano: Ita Vulpes *tomo prima part. diſputatione decima-nona, articulo* 4. & *diſputat.* 11. *de Angelis. art.* 7.

Alii ſuſtinent, etiam ab intellectu Humano, corpori coniuncto, huiuſmodi ſingulare attingi: Ita Rada 4. *part. Contr.* 16. *art.* 3. Cauellus *diſp.* 3. *de Anima*, *ſectione* 11. Smiſingh. *prima prima*, *Tractatu* 2. *diſputatione* 6. *quæſtione* 1. Tartaret. *primo Phyſicorum*, *quæſtione prima*, Faber *Theor.* 84. & 86. Iannes Canon. *primo Phyſicorum*, *quæſt.* 2. *art.* 1.

Qvoad cognitionem abſtractiuam, eſt grandis 184
controuerſia inter Scholaſticos, Diui Thomæ, & Scoti Sectatores. Thomiſtæ enim docent, obiectum noſtri Intellectus inter res materiales eſſe vniuerſalia à ſingularibus abſtracta: Singularia verò cognoſci per ſenſum internum; ab intellectu verò nonniſi indirectè, ac per quandam reflexionem attingi: Ita ſignificat D. Thom. *prima prima, quæſtione* 86. *articulo* 1. *quodl.* 12. *quæſtione* 8. *ſecundo contra Gentes*, *capite* 100. *quæſt.* 9. *diſputat. de Anima*, *artic.* 20. & omnes diſcipuli: Idem ſeneriùs docuerant quidam Peripatetici Philoſophi, & Alexand. 3. *de Anima*, *textu* 16. Themiſt. *capite* 20. Auerroës *comm.* 19. negantes, omninò cognoſci ſingulare. Hos ſecuti ſunt alij apud Toletum 3. *de Anima*, *capite* 4. *quæſtione* 12. Cum Thomiſtis verò ſunt Fonſeca 2. *Metaphyſicorum*, *cap.* 2. *quæſt.* 3. *ſectione* 5. Conimbr. 1. *Phyſicorum*, *cap.* 2. *quæſt.* 4. *art.* 3.

E regione docent, Singularia per proprias ſpecies ab intellectu noſtro percipi: Ita Scotus *de Anima*, *quæſt.* 22. *ſeptimo Metaph. quæſt.* 15. & *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 11. & *diſt.* 9. *quæſt.* 2. & *in* 4. *diſt.* 45. *quæſtione* 3. & *quodlibet.* 13. *articulo* 2. & alibi paſſim. Secuti ſunt Scotiſtæ omnes, Faber *Theor. citato*, Anton. Andreas 7. *Metaph. quæſtione* 13. Trombetta ibi, *quæſt.* 7. Zerbius *quæſt.* 13. Tartaret. *primo, Phyſic. quæſt.* 1. *artic.* 2. Ferchius *veſtig.* 10. *cap.* 5. Rabeſan. *lib.* 3. *diſp.* 2. *quæſt.* 2. Regent. Pariſiorum *primo Phyſic. quæſt.* 2. *ad* 3. *quæſt. collat.* Canon. 1. *Phyſ. loc. cit.* Ruuius 3. *de anim. quæſt.* 8. Cauell. *ad quæſt. cit. de Anima*, Vulpes *cit. art.* 9. ac cæteri Recentiores, Zabarella *libro de Ord. cognoſ.* Picol. *libro primo*, *de mente humana*, Raguſeus *diſputatione Peripat.* 23. Contarenus *quæſtione de primo cognito*, *cap.* 5. & *quæſtione de ſpeciebus intelligibilibus*, *cap.* 8. Suarez *lib.* 4. *de Anim. capite* 4. Toletus *tertio*, *de Anima*, *quæſtione decima-tertia*, Runnius ibidem, *Tractatu de Intellectu poſſibili.* Auerſa, *quæſtione quinquageſima-octaua*, *ſectione quarta*, Pererius *libro tertio*, *capite decimo ſeptimo*, Onuphrius *tractatu ſecundo*, *diſputatione* 1. *quæſtione* 2. *dub.* 1.

dubio 1. Valentia *tom.* 7. *diſput.* 6. *quaſt.* 7. *parte* 6. Maſtrius, & Bellutus *diſp.* 6. *quaſt.* 7. qui alios addu-cunt, præcipuè Richard. 2. *diſtinct.* 24. Greg. 1. *diſtinct.* 3. *quaſt.* 1. *articulo* 2. Ocham *quaſt.* 7. Marſil. & Thien. *primo Phyſicorum*, Tolet. *loco citato*, Euſtach. 3. *part. Phyſica*, *tract.* 4. *diſput.* 2. *quaſtione* 2. Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 8. *articulo* 3. Iu-uet. *cap.* 16.

Qvoad Seraphicum, video, illum in ſolis qui-buſdam reſponſionibus ad argumenta, ſententiam ſuam depromere; vbi meo ſanè iudicio videtur problematicus; variè autem S. Doctor pro ſolutio-num opportunitate de hoc ſcripſit: Et quidem *in primo Sent. diſt.* 39. *quaſt.* 2. *ad* 2. videtur expreſsè cum D. Thom. *In ſecundo* autem, *diſt.* 3. *p. p. art.* 2. *quaſt.* 2. *ad penultimum*, videtur ſecundæ ſententiæ arridere; magis autem *diſtinct.* 8. *p. p. quaſt. vlt. ad* 4. ſicuti in argumentis apparebit. Trigoſius *quaſtione* 9. *artic.* 3. *dub.* 1. *ad* 3. explicat Seraphi-cum pro ſententia D. Thomæ; nempè, indirectè intellectum cognoſcere ſingularia; & ideò ali-quando eum negaſſe cognoſci, nempè directè.

185 Asserо primò, Singulare percipi ab intel-lectu.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura *in* 1. *loco citato*, ratione, quam Toletus in prima con-cluſione efficaciſſimam vocat. Quandocunque ali-qua potentia diſcernit diſtinctionem inter duo in-diuidua, ſignum eſt, eam ipſa etiam indiuidua per-cipere; ſed intellectus percipit diſtinctionem inter Petrum, & Paulum, &c. Ergo. Hoc argumentum adhibitum eſt etiam à Scoto, vt vidimus *diſputa-tione quarta*, *quaſtione prima*, Maior eſt euidens; nam, cùm eadem ſint principia conſtitutiua, & diſtinctiua, quicunque diſtinctionem nouit; nouit diſtincta, & conſtituta: Minor probatur. Illa diſtin-ctio vel cognoſcitur Senſu, vel Intellectu, vel vtroque ſimul; Non hoc tertium, quod patet ex Ariſtotele 2. *de Anima*, *textu* 148. vbi propter hoc argumentum colligit, eſſe alium ſenſum com-munem, præter Viſum, & Guſtum; quia perci-pit differentiam inter ſaporem, & colorem, quàm neuter ſimul percipere poteſt; nec ſenſus per ſe, quia non percipit principia intrinſecè conſtituti-ua Petri, & Pauli: Ergo erit intellectus: Ergo no-uit vtrumque extremum, vt diſcernere queat for-males vtriuſque differentias: Ita & alij. Vnde errunt aliqui, Seraphicum negare tantùm de ſingulari, vt corporeo, quandiù eſt tale, vt omnes fatentur.

Probatvr Secundò à Toleto, & Scotiſtis. Ea Potentia, quæ aliam corrigit circa eius obie-ctum, illud noſcit; At intellectus corrigit ſenſum aberrantem circa obiectum proprium ex aliqua de-ficiente conditione, putà proportionis, diſtantiæ: &c. Ergo. Minor probatur; quia Viſus talis naturæ eſt, vt accipiat obiectum per angulos pyramidales: itavt quantò diſtantius eſt obiectum, tantò acutior apex pyramidis elongatæ perueniat ad oculos, at-que adeò res gracilior appareat: Itaque Solem cu-bito maiorem, non accipit, cùm tamen 166. vices terram ſuperet: Iam verò à Iudicio intellectûs cor-rigitur iſte error: Ergo ſignum eſt, intellectum percipere hoc iudicium, quod ſenſus format de So-le cum hac quantitate; alioquin quomodo corri-geret potentiam, niſi cognoſceret errorem? Hoc argumentum deductum eſt ex Diuo Bonauentura, *in ſecundo*, *diſtinctione* 23. *articulo ſecundo*, *quaſtione ſecunda*, *argumento penultimo*, *ad oppoſitum*, additâ ſolutione.

Probatvr tertiò à Fabro ex Scoto *in* 4. *diſtinctione quadrageſima quinta*, *quaſtione tertia*, *litt.* Toleto *ratione quarta*, pro prima concluſio-ne. Ruuio *numero* 112 ratione deducta è Diuo Bonauentura *in* 2. *diſtinctione* 3. *p. p. articulo ſe-cundo*, *argumento penultimo*, *ad oppoſitum*, addita ſolutione. Quod poteſt potentia inferior, poteſt etiam ſuperior ſubordinata; Sed ſenſus, qui eſt po-tentia inferior, percipit ſingulare: Ergo & ſupe-rior, ideſt intellectus: Idem habet *in primo*, *diſtin-ctione* 49. *quaſtione ſecunda*, *argumento quinto*, vbi probatur Maior: Quantò aliqua ſubſtantia eſt ſim-plicior, tantò eſt plurium cognoſcitiua.

Asserо ſecundò: Probabile eſt, Intellectum 186 percipere ſingularia directè per proprias eorum ſpecies.

Probatvr à Scotiſtis, Zabarella, *libro de Ordine cognoſcendi.* Picolom. *libro* 1. *de mente hu-mana*, Toleto *concluſione* 2. Ruuio *numero* 110. argumento deducto ex Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 39. *quaſtione* 2. *ad* 2. Si aliquid obſta-ret; hoc eſſet, vel ſingularitas rei, vel materialitas; vel vtraque ſimul; Sed nulla harum obſtat: Ergo. Minor probatur, quia Singulare materiale cognoſ-citur ab Angelo per propriam ſpeciem; ſimiliter & ab anima ſeparata: Neque impedit materialitas; quia vniuerſale materiale corporeum percipitur per ſe ab intellectu: Ergo. Confirmatur; quia eſt Ens.

Hoc argumentum vocatur à Toleto, & An-tonio Andrea *in hoc quaſito*, & Fabro *in hoc Theo-remate*, validiſſimum, ex Scoto *in* 2. *diſtinctio-ne* 3. *quaſtione vndecima*, in ſolutione primi argu-menti, pro Henrico. Ruuius autem, *numero cen-teſimo decimo-tertio*, addit, vix huic rationi poſſe ſatisfieri.

Enim verò illud Sanctus Bonauentura non adeò demonſtratiuum acclamat, ſed reſpondet, *lo-co citato*, impedimentum eſſe ex materialitate animæ, ratione alligationis ad corpus; & ex im-materialitate eiuſdem animæ in ſe: Anima enim in corpore eget ſenſibus ad obiecta recipienda; & quia eatenus intellectus intelligit, quatenus abſtra-hit à materia ſpeciem intelligibilem; quæ ergo ad-huc complicata remanent in materia ſenſibili, non poſſunt adhuc eſſe intelligibilia actu; ideò Ariſto-teles 3. *de Anima*, *textu* 13. & 16. ait: *Omne actu intelligibile*, *eſt ſine materia*; materiale verò ſenſibile non eſſe adhuc intelligibile actu; ſed po-tentiâ.

Respondet Faber, notitiâ quidem abſtracti-uâ intellectum non percipere ſingulare, ſed tamen notitia intuitiua intelligere: Fatetur verò ingenuè Ariſtotelem, dum ait, actu intelligibile eſſe ſine materia, velle, vt ſit vniuerſale; hoc enim eſt ſi-ne materia indiuiduali, & conditionibus eam ſe-quentibus, & hoc eſt actu intelligibile; ſin-gulare autem, quia eſt cum conditionibus indi-uidualibus, non eſt actu intelligibile, ſed po-tentiâ; Et quod hic ſit ſenſus illius loci, proba-tur; quia Si intelligeret ibi de materia, quæ eſt pars compoſiti, nulla quidditas materialis eſſet in-telligibilis; & ſic de rebus naturalibus nulla eſ-ſet Scientia: Inſuper ſpecies ſenſibilis eſſet per ſe intelligibilis, vt hæc ſpecies albedinis, quia eſt ſine materia; quod tamen non intendit ibi Ariſt. tamen addit, hoc argumentum non concludere; quia ibi Ariſt. loquitur de cognitione abſtractiua, non de intuitiua: Nam pro hoc ſtatu, quem ſolùm nouit 188 Ariſtoteles, intellectus noſter non cognoſcit ſin-

gularia, cognitione abſtractiuâ ſub proprio conceptu, ſed ſolùm ſub conceptu vniuerſalis: Et
187 quia cognitio abſtractiua eſt propria, & vera cognitio intellectûs, ex qua ſcientiam conficit; hinc ſæpè ait Ariſtoteles, quòd intellectus non cognoſcit ſingularia; non tamen negat, quin ea cognoſcat, cognitione intuitiua.

Rvvivs *numero* 123. negat, intellectum agentem, abſtrahendo ſpeciem à phantaſmate, eam formare repræſentantem ſolùm naturam vniuerſalem; ſed potiùs id exprimere, quod in phantaſmate vidit expreſſum, modo tamen ſpiritualiori, & defæcatiori; & in hoc conſiſtere abſtractionem, non in præciſione à ſingulari, vt vult Sanctus Thomas, & Sanctus Bonauentura: Idem reſpondet Toletus *ad* 2. Hæc doctrina ſumpta eſt ex Diuo Bonauentura, hîc, & *in* 4. *diſtinctione* 12. *parte prima, articulo ſecundo, quæſtione tertia, argumentis primo loco*: Enim verò contra eos eſt Ariſtoteles, ſuprà allegatus, & in eo ſenſu conceſſus à Fabro, cuius ſolutio non eſt minùs improbabilis; nam cognitio intuitiua intellectûs requirit abſtractionem, & depurationem; abſtractio autem facit de ſingulari vniuerſale, in via Ariſtotelis; Ideò infert Sanctus Bonauentura *loco citato*, non poſſe intellectum (niſi ſit ſeparatus, vel diuinus) cognoſcere ſingularia directè: Attamen Seraphicus Doctor *in* 2. *diſt.* 3. *art.* 2. *quæſtione* 2. *ad penultimum*, pace Ariſtotelis, & ſalua reuerentiâ S.Thom. coætaneo ſuo familiariſſimo, quocum ſæpius diſſerebat de his ſententiis, alibi paſſim fatetur ingenuè, intellectum, vtpotè excellentiorem, & ſimpliciorem potentiam, poſſe percipere, non modò ea, quæ ſenſus percipit, nempè ſingularia cum conditionibus ſingularibus per propriam ſpeciem, ſed etiam alia, nempe principia intrinſecè indiuiduantia, & eſſentialiter conſtituentia; atque Ariſtotelem 2. *Poſter. capite vltimo, primo Phyſicorum, text.* 49. & 2. *de Anima, textu* 60. & alibi, dum ponit differentiam inter ſenſum, & intellectum per hoc, quod Intellectus eſt vniuerſalium, Senſus verò ſingularium, non loqui cum præciſione; ita vt Senſus ſit ſingularium: Intellectus verò vniuerſalium tantùm; ſed ſenſum eſſe ſolùm ſingularium: Intellectum verò nobiliorem, non modò ſingularium eſſe, ſed etiam vniuerſalium, quod probat Sanctus Bonau. quia intellectus, imò ſolus cognoſcit principia indiuiduantia intrinſeca. Hac reſponſione vtuntur Fauent. *ad* 9. Toletus *ad primum*, & alij.

188 Assero tertiò, probabilem eſſe etiam ſententiam D. Thomæ.

Probatvr à Diuo Bonauentura, *locis citatis*, authoritatibus Ariſtotelis, & rationibus adductis pro eneruanda ratione, pro ſecunda ſententia. Alias rationes adducit Fauentinus *ad nonum*, & Ruuius *à numero* 103. quæ in Sancto Bonauentura reperiuntur implicitè: Sumuntur autem ferè omnes ex immaterialitate animæ, quæ non percipit niſi immaterialia, & abſtracta à materialitate ſingularitatis, vt dixi; & ex materialitate, ratione coniunctionis cum corpore, ob quam ſuas intellectiones exſugit è ſenſibilibus obiectis, quæ deputari debent, &c.

Enim verò ſolubiles ſunt illæ rationes, vt vidimus. Ad locum D. Bonauent. *diſtinctione* 39. iam reſpondi, *Tractatu* 1. *diſputatione* 13. *quæſtione quarta, ad ſecundum*, ſufficere ibi S. Doctori negare id, quod inferebat aduerſarius; nempè, ex immaterialitate euenire, vt intellectus non cognoſcat ſingularia; ſed ſi non cognoſcuntur, euenire potius ex immaterialitate, quia accipimus ſpecies à ſenſibus, oportetque, eas exui conditionibus ſingularium.

QVÆSTIO IV.

An primò Cognitvm *ſit vniuerſale.*

Loqvimvr nunc de prima cognitione, quæ 189 eſt confuſa, & ſimplex actualis, qua Totum actuale cognoſcitur; vt *verbi gratiâ*, ſpecies compoſita ex genere, & differentia; vel etiam potentialis, qua cognoſcitur genus, in cuius potentia ſunt ſpecies.

Prima opinio eſt, primò Cognitum confusè, eſſe ſingulare, ſi comparetur cum vniuerſali; inter vniuerſalia verò, magis vniuerſale eſſe primò Cognitum: Hanc ſequitur Ruuius 1. *Phyſic. capite* 1. *quæſt.* 3. *parte* 2. *quæſtionis, numero* 51. vbi ait, hanc eſſe etiam in Scholis communem: Eandem amplectitur *in* 3. *de anima, capite* 4. *&* 5. vbi eos pro ſe adducit, qui cenſent, ſingulare materiale directè cognoſci ab intellectu; eos enim infert aſſerere, ſingulare prius cognoſci: Eandem ſequitur Suarez *lib.* 4. *de Anima, cap.* 3. *dub.* 2. Zabarella, *lib. de ordine intelligendi, cap.* 5. Gregorius *in* 1. *diſtinct.* 3. *quæſt.* 3. *art.* 2. Picolom. *lib.* 1. *de humana mente, cap.* 15. Ocham, Durand. Perer. apud Fabrum, Fulienſ. 3. *Phyſic. cap.* 8. *art.* 3. *parte*, Euſtach. 3. *p. Phyſic. tract.* 4. *diſp.* 1. *quæſt.* 6. Iuuet. *cap.* 16. *ſuæ Philoſophiæ.*

Secvnda opinio, primò Cognitum, aſtruit ſpeciem eſſe atomam: Ita Scot. 1. *Metaph. quæſt.* 10. & *p. diſt.* 3. *quæſt.* 2. vbi Mayro, Lich. Barg. Antonius etiam Andr. *loc. cit. Metaph.* Addit Poncius *diſp.* 6. *quæſt.* 2. intelligi de notitia confuſa; At diſtinctâ priùs noſci vniuerſalius, quod eſt pars ſpeciei, *verb. grat.* Animal priùs quàm homo, Faber *Tract.* 38. Quoad primum ſtat Euſtach. *loc. cit.* ſi minus vniuerſale cum vniuerſaliori comparetur. Aquilin. *lib.* 1. *ſuæ Phyſica*, Fracaſtor. 1. *lib. de intellect.* & plurimi Moderni.

Tertia opinio eſt, vniuerſale entis corporei eſſe primum Cognitum abſolutè: Ita Alenſis *in Comment. primo.* & 5. *Metaphyſicorum*, Diuus Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 18. *quæſtione* 3. D. Thom. *in Proœmio Phyſicorum*, & *Opuſc. de Ente, & Eſſentia, capite* 7. & *p. p. quæſtione* 85. *art.* 3. quos omnes Thomiſtæ ſequuntur, & Capreolus *in primo, diſtinctione* 35. *quæſtione* 2. *ad ſeptimum*, Iauellus *primo Phyſicorum, capite* 1. Soncinas 6. *Metaphyſicorum, quæſtione* 12. Caietanus *Opuſ. de Ente, & Eſſentia*, initio. Ægidius 7. *Metaph. quæſtione* 1. Ferrar. *p. cont. Gentes, capite* 48. Nazarius *ad loc. cit. ſumma D. Thomæ.* Richard. *in* 2. *diſt.* 24. *articulo* 3. *quæſtione* 4. Thien. *primo Phyſicorum, quæſtione* 5. Vicomercatus *proœmio Phyſ. capite* 1. Idem ſenſère Auerroës *ad primum Phyſ.* Auicenna *Metaph. capite* 1. Simplicius 1. *Phyſicorum, capite primo*, Themiſtius *ad primum, Phyſic. cap.* 1. Simplicius *primo Phyſicorum, cap.* 1. Themiſtius *ad primum Phyſic. capite* 4. & multi Auerroiſtæ, ac Græci omnes, vt refert Fauentinus, *capite* 7. & Ruuius, *num.* 46.

Assero cum iſtis.

Probatvr primò à Diuo Bonauent. *loco cit. in* 190
corpore

corpore, ex Ariſtotele, 1. *Phyſicorum, cap.* 1. vbi docet, in cognitione ab vniuerſalibus prædicatis incipi, & ad ſingularia procedi, quod probat exemplo puerorum, qui primò omnes vocant Patres, deinde eos à quibus geniti ſunt; & de toto, quod prius cognoſcitur, quam partes, & è cognitione circuli ad eius definitionem; hi verò de cognitione confuſa loquuntur; licèt enim ibi Ariſtoteles agat de cognitione diſtincta, quam tradit ibi in illis libris, attamen ad hoc probandum aſſumit in genere, vniuerſalia eſſe notiora, etiam cognitione confuſa, vt patet per allata exempla. Hac authoritate vtuntur multi.

Respondet Fauentinus *ad quintum Zabarellæ*, concedendo, ibi Ariſtotelem loqui de cognitione confuſa: Attamen dupliciter ſumi Vniuerſale, vel vt eſt pars rei minùs vniuerſalis; *verbi gratiâ*, vt Animal eſt pars Hominis; vel vt eſt Totum, quatenus potentiâ inferiora continet, & hoc ſenſu habet aliquam ſimilitudinem cum ſingulari, & eſſe notius nobis, quam ſingulare; quia vniuerſale habet rationem totius, & confuſi; at minùs vniuerſale, & ſingulare habet rationem partis; hoc verò ſenſu ſumptum vniuerſale accidentaliter conſideratur, vnde nihil inconvenit, etiamſi ab Ariſtotele notius dicatur: Enim verò vniuerſale, ſumptum in propria ratione, vt eſt pars rei minùs vniuerſalis, quæ eſt propria eius conſideratio, eſt notius nobis, cognitione diſtincta; ad eam enim habendam prius debemus cognoſcere partes; deinde totum diſtinctè cognoſcimus.

191 Enim verò, cùm Ariſtoteles ibi dicat, ad Scientiam capeſcendam procedendum ab vniuerſalioribus; ille debet eſſe ordo naturæ, & per ſe: Quod enim ſit accidentaria acceptio vniuerſalis, vt eſt totum; per ſe verò, vt eſt pars, falſum eſt: Nam vniuerſale præcipuè eſt ſolum in intellectu formaliter, non à parte rei; vt habet Sanctus Bonauentura, *in corpore*; Et dixi in Phyſicis *Tractatu quinto, diſputatione quinta, quæſtione quinta*; Et primò quidem debet intelligi, vt totum complectens potentiâ partes, antequam ſit actu pars minùs vniuerſalis; hic eſt enim effectus illius: Ergo prius etiam cognoſci debet, vt eſt totum potentiale reſpectu minus vniuerſalis; quia ordo eſt à potentia ad actum; prius autem eſt id, quod eſt per ſe, quàm, quod per accidens, cùm & omne per accidens, ad per ſe reducatur.

Præterea ſumo Vniuerſale, vt eſt pars rei minùs vniuerſalis, notius eſt cognitione confuſa; nam, vt ibi habet Ariſtoteles, eſt ſecundùm ſenſum notius; non enim ſenſus percipit, *verbi gratiâ*, Animal, vt continet, putà, differentias rationalis, & irrationalis; ſed vt in toto illo, *verbi gratia*, Homine viſo totum quoddam materiale ſenſibile: Cùm igitur illud ſit primò intelligibile, quod eſt primò ſenſibile, quia intellectus noſter pendet à ſenſibus; ſequitur vniuerſalius eſſe magis intelligibile. Hoc patet exemplo; cùm video hominem à longè, prius noui, eſſe corpus; deinde Animal, poſteà Hominem; vltimò Petrum: Neque hoc venit ſolùm ex impedimento diſtantiæ, vt putant Scotiſtæ, præcipuè Faber *ad ſeptimum*; nam etiam quando video propè Petrum, & eum percipio, prius ſaltem naturâ cognoſco, eſſe corpus animatum, Animal, Hominem: quomodo enim concipio Petrum, niſi concipiam viuens? Huius optimum eſt argumentum, quòd ſi viderem Statuam Petri, etiam Phidico ſcalpro exſculptam, vel cadauer Petri; non dicam, eſſe Petrum: Diſtantia igitur facit ſolùm, vt cognitio vniuerſalioris ſit prior tempore; Et interpoſità duratione, perueniam ad cognoſcendum indiuiduum: At Ordo naturæ hic eſt, qui in quaelibet vicinitate ſupponitur, vt rectè notat Ruuius, *numero quadrageſimo-ſeptimo*, poſt Diuum Bonauenturam, *in corpore*, & in hoc valdè decepti ſunt aduerſarij putantes, ideò primò Cognitum eſſe minùs vniuerſale, vel ſingulare, quia vniuerſalius ſub minùs vniuerſali, & ſingulari, veluti contentum obiicitur.

Probatur ſecundò à Diuo Bonauentura, *in corpore*, argumento, quod deſumpſere Caietanus, *loco citato de Ente, & Eſſentia, quæſtione prima*; Illud eſt prius cognitum, quod eſt prius origine; ſed vniuerſaliora ſunt prius origine: Ergo. Maior conceditur à Fauentino *capite primo*, & aliis locis. Minor probatur. Conceptus confuſus imperfectiſſimus, eſt prior origine: Sed conceptus vniuerſalis eſt huiuſmodi; Ergo. Maior eſt Ariſtotelis 9. *Metaphyſicorum*, vbi ait: *Imperfectiora ſunt priora viâ generationis; & perfectiora ſunt poſteriora origine.* Minor probatur, quia omnis conceptus, minùs vniuerſalis, ſemper addit aliquid.

Confirmatur à Diuo Bonauentura, *in corpore*, Minor principalis argumenti, primò; quia prius eſt Ens in potentia, quàm Ens in actu; Sed vniuerſale, reſpectu minus vniuerſalis, ſe habet, vt Ens in potentia, ad Ens in actu; nam ab eo perficitur nouis differentiis, &c. & ſpeciebus, atque adeò actibus: Ergo.

Probatur ſecundò à Diuo Bonauentura, *ibi*. Progreſſus noſtræ cognitionis aſſimilatur progreſſui naturæ in ſua operatione; ſed innata eſt via naturæ ab vniuerſalibus ad minùs vniuerſalia: Ergo conſimiliter erit in cognitione: Minor probatur; nam primò producitur corpus; deinde viuens vitâ plantæ; poſteà vitâ animalis; vltimò vitâ hominis, vt docet Ariſtoteles, 2. *de Gener. Animalium, cap.* 3.

Respondet Fauentinus, *capite octauo*, negando conceptum imperfectiſſimum eſſe primum in cognitione, via generationis. Ad Ariſtotelem reſpondet primò, verum eſſe, quando cauſæ ſunt impeditæ; & quia cauſæ naturales requirunt ordinariè multas diſpoſitiones, quas ſtatim habere non valent, hinc eſt, quòd non ſtatim effectum perfectum, ſed ignobiliorem producunt; At hoc non eſt verum de cauſis, quæ concurrunt ad intellectionem, quia illæ ponuntur non impeditæ, ſed optimè diſpoſitæ.

Respondet ſecundò, verum eſſe de productione perfecta, & ideò in propoſito valet de cognitionis diſtinctæ productione, in quo caſu producuntur prius imperfectiora; & hoc modo concedo, quia non eſt contra nos, ſed pro nobis; hæc eſt enim productio imperfecta.

Enim verò iam oſtenſum eſt, naturam ita procedere etiam non impeditam ob varias diſpoſitiones præuias neceſſarias; Maximè autem hoc cogimur fateri in operationibus ſublimioribus. Cùm ergo cognitio perfecta ſit actio nobiliſſima, debet præueniri, non modò ſenſationibus, ſed etiam actionibus imperfectis: non modò ex parte cognitionis, ſed etiam ex parte obiecti; quia enim ſpecies ſpecialiſſima eſt perfectiſſima, & indiuiduum adeò perfectum; vt prima ſubſtantia ab Ariſtotele dicatur, *capite de Subſtantia*, debet 192

prius cognoſci id, quod eſt imperfectius, ideſt, vniuerſalius. His mediis vtitur etiam Ruuius *numero* 46. ad probandum, vniuerſaliora minùs vniuerſalibus eſſe prius cognita: Sed hoc valet etiam, reſpectu ſingularium, quod probo ad hominem, contra Ruuium, ex Diuo Bonauentura *loco citato*, Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci; Sed quælibet res primò habet eſſe vniuerſale, *verb. grat.* corpus, quam Petrum; Ergo: Et hic eſt ſenſus Ariſtotelis 1. *Phyſica*, *text.* 4. etiam diſcendo ſeruari hunc ordinem, etiamſi intellectio non impedita, ſed expedita ſit; Nam quantò aliquid ſimplicius eſt, tantò eſt prius: Sed forma quantò vniuerſalior, tantò eſt ſimplicior: ergo tantò prior; ſed in proceſſu ordinato per id, quod prius eſt, deuenitur ad id, quod poſterius: ergo. Hoc eſt ſecundum argumentum S. Bonauenturæ hîc.

Confirmatvr ab eo, *argumento tertio*. Intellectus, vt ſit verus, debet intelligere res, ſicut ſunt: Sed differentiæ extrahuntur de potentia generis: Ergo genus eſt prius in eſſe, & etiam in cognitione.

Adde cum Diuo Bonauentura *in corpore*, ex *primo Phyſica*, *text.* 3. Confuſa ſunt magis nobis notiora; At confuſiora ſunt magis vniuerſalia, quæ continent in potentia, non in actu; ſicuti ſingularia faciunt.

Respondet Scotus, Ariſtotelem ibi per confuſa intelligere, non vniuerſalia, ſed ſingularia.

Contra: Ergo primò Cognitum, non eſt ſpecies ſpecialiſſima, ſed ſingulare, contra Scotum. Nec valet effugium Fauentini; ſingulare non cognoſci ſub proprio conceptu, ſed ſub conceptu ſpeciei ſpecialiſſimæ, & hunc eſſe primum, qui offertur intellectui: oppoſitum enim demonſtraui *diſp.* 4. *quæſt.* 1.

Contra ſecundò: Nam Ariſtoteles ſtatim ſubdit: *Quapropter ab vniuerſalibus ad ſingularia procedere oportet*, & afferam exemplum de pueris, initiò vocantibus omnes homines, Patrem, & Matrem; deinde verò ſolùm *hunc*, & *hanc*, qui ſunt veri parentes.

194 Obiicies primò cum prima ſententia. Vniuerſale cognoſcitur ab intellectu, per abſtractionem à ſingularibus, & abſtractio ipſa eſt operatio Intellectus, per quam cognoſcit rationem communem in eiſdem ſingularibus exiſtentem: Ergo prius cognoſcit ſingularia. Hoc argumentum à nonnullis adducitur e D. Bonauentura, *in* 1. *diſt.* 19. *parte* 2. *quæſt.* 2. Sed non adeò clarè.

Respondeo primò in opinione dicentium, ſingulare ſolùm indirectè intelligi, (de qua egi *quæſtione* 2.) ſpeciem primò abſtrahi vniuerſalem, repræſentantem materialiter, & confusè vniuerſaliorem naturam mediâ abſtractione: Neque id formaliter eſſe ſumptum; ſed materiali modo ſenſato.

Respondetvr ſecundò, in opinione dicentium, ſingulare per propriam ſpeciem exprimi; eo modo repræſentari, quo à phantaſmate hauritur ſpecies: hæc autem hauritur, hæc numero, repræſentans obiectum ſenſatum, ordine tamen naturæ, vt primò corpus: deinde viuens, vltimò Leo, *verbi gratiâ*, & hic Leo repræſentetur; erit ideò primò Cognitum vniuerſale in hoc: Itaque vniuerſale eſt primum in ſenſu, & per hoc ad cætera patet, quæ vrgent Authores primæ ſententiæ, & referuntur à Fauentino, *cap.* 5.

Colliges ſecundò ex Ariſtotele, *primo de Anima*. Vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius: Ergo eſt poſterius cognitum: ergo ſingulare eſt prius cognitum.

Respondet S. Bonauentura, Vniuerſale formaliter, & perfectum, eſſe fabrefactum poſt cognitionem ſingularium; At vniuerſale materialiter, ſeu negatiue, quatenus dicit naturam fundamentaliter, tanquam baſim vniuerſalis; & eſt à parte rei; *verb. grat.* ibi eſt corpus, viuens, Animal, Homo; quæ tamen non ſunt ratio aliqua vniuerſalis, vt putant Scotiſtæ; ſed hoc corpus, hoc viuens, &c. vt dixi *Tract.* 5. *diſp* 5. *num.* 17. 25. *& ſeq.* 51. *& ſequent.*

Obiicit tertiò Faber argumentum, à Philoſophis contra Scotum eiaculantem validè retortum, quod permunire ſatagit, vt retundentes feriat. Cauſæ naturales, non impeditæ, producunt effectum in ſuo ordine perfectiorem, quantùm valent; Sed cauſæ producentes intellectionem naturales ſunt, nec impeditæ: Ergo producunt primò perfectiſſimam in ſuo ordine intellectionem; At hæc eſt ſpeciei ſpecialiſſimæ: Ergo.

Respondeo primò, hoc concludere pro me: 195
modus enim cognitionis imitatur modum generationis, ex ipſo Scoto apud Fabrum ibi: Ordo autem naturalis generationis eſt, vt prius producantur partes, quàm totum, priùs ſanè tempore, ſi exigatur diſpoſitio per motum; vel ſaltem naturâ, ſi omnia ſint diſpoſita. Cùm autem ad intellectionem primæ ſubſtantiæ perfectiſſimam, requiratur cognitio perfectiſſima partium; Sequitur, eas primò intelligi: Itaque, vt intelligat perfectiſſimè illum hominem comparentem, debet præintelligere, eſſe corporeum, viuens, &c. Quo enim pacto cognoſcit perfectiſſimè illum hominem, ſi non præintelligat prædicata conſtituentia illum? Demus Fabro, ex Scoto, primo aſpectu percipi, eum eſſe hominem, & hæc ſit propoſitio per ſe nota perfectiſſimè; Profectò ex alia notitia ſuppoſita id fiet, quæ oſtendit, illum, corpus eſſe viuum, ſentiens; ac proinde primò Cognitum erit vniuerſalius, vt perfectiſſima ſit ſpeciei atomæ notitia, quam Scotus ſuppoſuit: Sunt enim prædicata generica, veluti partes conſtitutiuæ ſpeciei atomæ. Hæc ſanè cognitio prima in homine, cuius intellectus in corpore à multis ſenſationibus præuiis pendet, multiſque imperfectionibus eſt obnoxius, erit prior tempore: At eſto, demus totum, quod auet Faber in Syllogiſmo; adhuc ſubſumptum contra ipſum retorquetur cum concluſione, ſic: Sed hæc cognitio prima eſt vniuerſaliorum, vt oſtendi: Ergo. Quod ſi perfectiſſima cognitio ab exquiſitiori, & æterna conſtitutione eſt ſumenda; profectò erit cognitio indiuidui: Eſt enim addens diſtinctiorem notitiam, & ipſum per propriam Hæcceitatis ſpeciem percipitur, apud Scotum, vt dixi *quæſt.* 3.

Respondeo ſecundò, dimittendo ad multas aliorum reſponſiones, à Fabro relatas, nec ſatis reiectas.

Obiicies quartò cum Scoto. Metaphyſica eſt vltima, ordine doctrinæ: ideò multæ ſcientiæ ipſam præcedunt, & maximè Philoſophia naturalis: Ergo principia harum ſcientiarum, & termini illorum principiorum cognoſcuntur, priuſquam principia Metaphyſicæ: At illi termini præcedentes metaphyſicalia, ſunt minùs vniuerſales: Ergo.

Respondetvr ex dictis cum D. Bonauent. primum Cognitum, non eſſe terminos Metaphyſicos, ſed ſignificatum entis concreti ſenſibilis.

Contra arguit Lichetus, & Faber. Vel ille conceptus eſt abſtractus, & tunc eſt Metaphyſicus;

cus; vel eſt concretus: Ergo ſingularis: Ergo primò Cognitum eſt ſingulare.

Respondetvr, eſſe concretum, non tamen eſt ſingulare, vt ſic; ſed ens commune in hoc ſingulari. Miror Scotiſtas, tenentes etiam ens reale à parte rei vniuerſale in concreto, non inferre pro ſe: Ergo vniuerſale concretum eſt primò Cognitum.

196 Respondeo ſecundò, malè Scotum, & Fabrum deducere primò, Cognitum cognitione confuſa, eſſe minùs vniuerſale, eò quòd Ariſtoteles primò ponit Scientias minùs vniuerſales, id eſt naturales, & vltimò Mataphyſicam, quæ de ente vniuerſaliſſimo agit. Arguo autem ſic: Ordo ſcientiarum ſumitur a faciliori notitia diſtincta, vt fatetur Faber, non à confuſa: Cùm ergò minùs vniuerſale ſit primò cognitum, cognitione confuſa, vt dicitis, & magis vniuerſale ſæpè cognitione diſtinctâ, & ſæpè etiam confuſâ, vt Faber Zabarellæ concedit: Ergo malè aſſerit cum Scoto, minùs vniuerſale ſemper eſſe primò Cognitum, cùm magis vniuerſalia ſæpè faciliùs agnoſcantur, quod oſtendo ex ipſo Fabro. Nam Ariſtoteles, priùs agit de Principiis in genere rerum naturalium in libris Phyſicorum; Mox de Cœlis, Animalibus; Plantis, & Compoſitis. Quòd verò Metaphyſica vltimo loco ponatur, nihil ad rem; quia ea tractat vniuerſalia, non concreta, de quibus agimus hîc; ſed ſummè abſtracta.

Obiicies quintò cum Scoto: Si priùs cognoſcerentur vniuerſaliora; ſequeretur quòd intellectus, præſentato ſibi ſingulari rationali; vix, poſt multum tempus, illud cognoſceret; quia primò deberet cognoſcere eſſe ens, ſubſtantiam, corpus viuens, animal, homo; ſed hoc experimento falſum eſt: Ergo. Hoc argumentum eſt vltimum D. Bonauent. *loco citato, addito corpore quæſtionis*; vbi affert exemplum de vidente albedinem; Quia ſicut res ſe habet in generatione, ità & ad cognoſci; atque adeò priùs deberet cognoſcere eam eſſe accidens, eſſe qualitatem, corporalem, ſenſibilem, colorem, &c.

Respondet Zabarella ex Sancto Bonauent. *ad Argumenta.* Illud vniuerſale primò Cognitum, non eſſe vniuerſale abſtractum, ſed veſtitum ſingularitate; In hoc ideò cognoſci confuſè hoc eſſe corpus, viuens, Animal, Hominem, Petrum, vt docet D. Bonauent. etiam *in 4. diſt. 12. part. 1. artic. 2. quæſt. 3. argum. 3.* Verum autem eſſet argumentum, ſi abſtractionibus procederetur, quod in cognitione confuſa non fit, ſed cognoſcuntur concreta; *verb. grat.* Corpus, viuens, hoc, &c. Et per hoc patet *ad vltimum* Scoti; Non enim verum eſt, illud, cognitione confuſâ, priùs noſci, quod eſt facilioris abſtractionis. Addo, negando, minùs vniuerſale faciliùs abſtrahi. Vide Caietanum, & Zabarellam.

QVÆSTIO V.

An Svbstantia *materialis, & Accidentia eius non per ſe Senſibilia cognoſcantur ab intellectu noſtro pro hoc ſtatu per ſpeciem propriam; atque adeò directè, ac per ſe.*

197 Prima opinio ait, dari ſpeciem propriam ſubſtantiæ, &c. ac omnium accidentium eius. Ità Soncinas, 7. *Metaph. quæſt.* 14. Iauellus, *quæſt.* 3. Fonſeca, 2. *Metaph. cap.* 1. *quæſt.* 2. *ſect.* 6. & 5. *Metaph. cap.* 28. *quæſt.* 4. *ſect.* 4. Collegium, 3. *de Anima, cap.* 5. *quæſt.* 5. *art.* 1. Et referunt D. Thom. *de veritate, quæſt.* 10. *art.* 5. 2. *Poſter. text.* 27. & *opuſc.* 29. Auerr. 2. *de Anima, com.* 63. Ferrar. *lib.* 3. *quæſt.* 3. Apollin. *quæſt.* 12. Abulenſ. *ſuprà, cap.* 25. *Matth. quæſt.* 608. Caiet. 3. *part. quæſt.* 76. *art.* 7. & communiter ſequuntur Thomiſtæ. Cæſar Cremoninus apud Raguſium *diſt.* 15. *part.* 3. *cap.* 36. Euſtach. 3. *part. Phyſ. tract.* 4. *diſp.* 2. *quæſt.* 3.

Secvnda opinio eſt, ſpeciem repræſentare totum compoſitum ex ſubſtantia, & accidente. Ità Tolet. 3. *de Anima, quæſt.* 6.

Tertia opinio eſt negans ſpeciem propriam ſubſtantiæ. Ità Diuus Bonauentura, *in* 4. *diſt.* 12. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 3. *fundamento ſecundo.* Sequuntur Scotus, *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 3. *litt.* K. & *diſt.* 22. *quæſt.* 1. *in corpore*, quem referunt, & ſequuntur Fauentinus, *Theor.* 88. Maſtrius, *diſp.* 4. *quæſt.* 3. *num.* 31. Suar. *lib.* 4. *de potentia intellectiua, cap.* 4. Ruuius 3. *de Anima, cap.* 4. & 5. *quæſt.* 4. *num.* 137. Idem aſſerunt Richard. *in* 2. *diſtinct.* 24. *quæſt.* 3. *art.* 3. Heruæus, *quodl.* 3. *quæſt.* 17. Tignoſus, *primo de Anima, ad textum* 11. Iandunus, *ibi, quæſt.* 10. Valeſ. *in libro de Sana Philoſophia, cap.* 74. *pagina* 478. Et iam in Scholis omnium plauſum obtinet concordem: Subſcribit Fulienſ. 3. *Phyſ. cap.* 8. *art.* 3.

Assero igitur, Subſtantiam non repræſentari 198
immediatè.

Probatvr à Ruuio, *num.* 138. Soar. *num.* 2. *loc. cit.* ex D. Bonauent. *loc cit.* & *in quæſtione tota.* Illud extra immediatè, & per ſe cognoſcitur ab intellectu, quod immediatè mouet ſenſum; ſed ſubſtantia non mouet immediatè ſenſum: Ergo. Maior probatur à Diuo Bonauent. *in* 2. *diſt.* 39. *quæſt.* 2. ex Ariſtotele, *primo Poſter. cap. de ignorantia puræ negationis, & de Senſu, & Senſibili*, vbi habet; *Nihil in intellectu, quod prius non fuerit in Senſu*, & ideò addit: *Amittentes vnum ſenſum, vnam ſcientiam amittere.*

Idem habet Sanctus Bonauentura, *in* 4. *diſt.* 10. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 2. *in argumentis.* Dixi ea, quæ extrà aduenîunt, quia aliqua cognoſcuntur intus, abſque abſtractione, vt ibi Sanctus Doctor oſtendit. Minor probatur ex Ariſtotele 2. *de Anima, cap.* 6. vbi docet ſubſtantiam eſſe ſenſibilem per accidens. Id autem eſt tale, quod per accidens coniungitur ei, quod ſentitur per ſe. Hæc ratio eſt euidens, vt ait Faber: Neque Æſtimatiua elicit ſpecies ſubſtantiæ, vt fingit Euſtachius.

Probatvr ſecundò à Fabro ex Diuo Bonauentura, *in* 4. *loco citato.* Id, quod immediatè immutat intellectum, poteſt (ſi abſit) cognoſci ab intellectu, quando non immutatur: Exemplum eſt, *ſecundo de Anima, text.* 113. vbi dicitur, quod viſus eſt tenebræ perceptiuus, quando, ſcilicet lux non eſt præſens: Ergo ſi intellectus naturaliter immutaretur à ſubſtantia immediatè; Sequeretur, quod quando ſubſtantia eſt abſens, poſſet naturaliter aduerti ab intellectu; & ità poſſet intellectus naturaliter cognoſcere in Hoſtia Sacroſancta abſentiam ſubſtantiæ panis; quod eſt error in fide. Idem argumentum elicitur ex Diuo Bonauentura, *in* 4. *diſt.* 10. *loc. cit.* maximè, *fundamento primo, & ſecundo.*

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſt.* 13. *art.* 2. *quæſt.* 2. *argum.* 2. *ad oppoſitum, addito reſponſo.* Omne obiectum ſenſus per ſe ponitur

ab Ariſtotele in tertia ſpecie qualitatis; ſed ſubſtantia non eſt de ſpecie qualitatis: Ergo.

199 Obiicies primò ex Ariſtotele 7. *Metaphyſ. textu* 4. Subſtantia eſt prior cognitione accidentibus.

Respondetvr ex D. Bonauent. allegato, *ſec.* 9. *quæſt.* 2. Subſtantia in ſe, quia eſt magis ens, habere magis de cognoſcibilitate, quia, cùm ens ſit obiectum intellectus, tantò aliquid intellectui eſt proprium obiectum, quantò magis habe de entitate. Iam ſubſtantia eſt ens: Accidentia autem ſunt entis entia, vt habet Ariſtoteles, *initio Metaph.* Et vnumquodque, ſicut ſe habet ad eſſe, ità & ad cognoſci, vt habet Ariſtoteles 2. *Metaph. text.* 4. Et notat D. Bonauent. *in primo, diſt.* 36. *art.* 2. *quæſt.* 2. *fundamento* 3. At verò per accidens, ſubſtantia eſt poſterior, quia noſtra cognitio pro hoc ſtatu pendet à Senſibus, qui ſola ſenſibilia accidentia percipiunt. Ità reſpondet Ruuius, *num.* 145. Fulienſis, & alij.

Obiicies ſecundò. Æſtimatiua è ſpeciebus ſenſatis, elicit ſpeciem non ſenſatorum obiectorum accidentium: Ergo fortiùs habet virtutem eliciendi ſpeciem ſubſtantiæ.

Respondetvr ex dictis *diſputat.* 4. *quæſt.* 15. Species illas ſenſatas habere virtualiter in ſe repræſentare ea obiecta. Ita ait etiam Ruuius, *numero* 146. At accidens virtualiter non continet Subſtantiam.

Ex his ſolutæ ſunt rationes etiam Toleti; non enim, aut phantaſmata, aut ſpecies intellectus agentis repræſentant coniunctum; ſed tantùm accidens: Coniunctum verò per diſcurſum à nobis deducitur, eo modo, quo Subſtantia cognoſcitur; nam cognitis accidentibus, cognoſcimus ea non eſſe per ſe, ideò Subſtantia deducitur; & poſteà Coniunctum.

QVÆSTIO VI.

Quomodo cognoſcantur ab Intellectu pro hoc ſtatu Svbstantiæ Separatæ.

S. Bonau. in 1. diſt. 3. art. 1. per 4. quæſt.
D. Th. p. 1. q. 88. art. 1.

200 Iam *tractatu primo, diſput.* 11. *quæſt.* 28. & 29. vidimus per creaturas cognoſci Creatorem, quod etiam Ariſtoteles fatetur, *libro primo, de partibus Animalium, cap.* 5. non longè à principio. Iam videndum eſt, quomodo habeatur hæc cognitio; num per ſpecies proprias; an per Idola, &c.

Prima opinio cenſet, nullam dari ſpeciem propriam, vel proprium conceptum rei ſpiritualis in noſtro intellectu; ſed idolum tantum rei materialis, quod à nobis eius loco ſubſtituitur, ad cuius ſimilitudinem intellectus excogitat, ferè ſe gerere vt Angelum in ſpiritualibus. Ità Recentiores aliqui.

Secvnda opinio eſt, per proprias ſpecies, productas ab intellectu agente, res ſpirituales percipi.

Tertia opinio eſt præcedenti oppoſita, neque per Idola, neque per proprias tantùm ſpecies earum, res ſpirituales hic percipi. Ità D. Thom. 3. *contra Gentes, cap.* 45. vbi Ferrar. & *p. p. quæſt.* 88. *art.* 1. & 2. vbi Caietanus, Bannes, ac cæteri eius Interpretes. Scot. *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 2. §. *Quintò dico*, quod iſta, quæ cognoſcuntur de Deo, cognoſcuntur per ſpeciem creaturarum. Eos ſequuntur omnes ferè Recentiores, quos ſequitur Ruuius 3. *de Anima, cap.* 5. *quæſt.* 5. Suarez, 4. *de Anima, cap.* 6.

In hoc tamen differunt Scotiſtæ à Thomiſtis, quod illi volunt res ſpirituales quidditatiuè cognoſci: Thomiſtæ verò negant, hanc eſſe cognitionem quidditatiuam, concedunt tamen, eſſe quidditatis, quæ differentia videtur potiùs in nomine, vt notat Suar. *num.* 7.

Cæteris exactior D. Bonauent. *in primo, diſt.* 3. *part.* 1. *art.* 1. tradit modum, quo Deus à nobis percipitur in hoc ſtatu. Et primo quidem *in prima quæſtione*, maximè *ad vltimum*, pro tertia Sententia ſe declarat, negans, Deum cognoſci per propriam ſpeciem; Attamen non admittit idolum, ſed ſpeciem, ſeu notitiam aliquam abſtractam; hanc verò à creaturis haberi docet, *quæſt.* 2. vel per poſitionem, vel per negationem, vt mox explicabo; maximè verò id docet *in corpore*, & *ad primum Argumentum*. Et *quæſt.* 4. *fundamento ſecundo*, In *tertia verò quæſtione* explicat, quomodò per creaturas in via cognoſcatur Deus; nempè, vt per veſtigia, & Imagines. Idem docet, *quæſt.* 4. In ſecundo autem, *diſt.* 39. *quæſt.* 2. docet, cognitionem de Deo non eſſe omninò hauſtam à ſpeciebus, ſed inditam eſſe nobis, quoad aliqua prima principia.

Advertit igitur S. Bonauent. *quæſtione prima, & quarta, adductis locis*, duabus viis poſſe intellectum pro hoc ſtatu ex rebus creatis corporeis Deum, & alia inuiſibilia cognoſcere. Prior vocatur negationis, quam ponit etiam D. Thom. *p. p. quæſt.* 88. *art.* 2. *ad* 2. remouendo, & negando de re ſpirituali imperfectiones rerum corporearum, vt ſi videat Cœlum, & cognoſcat eſſe corpus compactum ex materia, & forma, eſſe inanime, non intelligens; intellectus deducit, hanc perpulchram, ac perfectam ſubſtantiam eſſe à primo Principio, quod tamen non habeat imperfectionem compoſitionis, corporeitatis, priuationem cognitionis, &c.

Altera via eſt poſitionis, ſeu attributionis, 202 quam deſumpſit Scotus, *loc. cit.* in qua procedit intellectus, attribuendo ſubſtantiæ ſpirituali quidquid perfectionis cognoſcit in rebus corporeis, ſed ſine imperfectione; imò cum maiori perfectione; ita vt ex pluribus poſitiuis, atque perfectis, eliciat conceptum perfectiorem abſque imperfectione; & hi ſunt conceptus proprij, quos intellectus format de Deo, & Angelis, non quidem formati per propriam eorum ſpeciem, nec repræſentantes immediatè per ſe eorum ſubſtantiam; & ideò nec quidditatiuè, quamvis ſunt conceptus Prædicatorum, pertinentium ad quidditates eorum, vt cum eis conuertibiles, quia eis ſolis conueniunt: Quare meritò vocantur proprij, licèt per ſpecies alienas formati. Et in hoc decepti ſunt Authores primæ ſententiæ, qui putant, intellectum formare de eis ſolùm conceptus alienos, putà concipiendo Angelum in ſimilitudinem pulcherrimi adoleſcentis. In hoc decepti ſunt etiam Authores ſecundæ Sententiæ concedentes intellectui quidditatiuum conceptum rerum, per ſpeciem propriam earum formatum.

Vide Sanctum Doctorem, *in ſerm. Hexaëmer. Itinerario mentis. Et de ſeptem Itineribus.*

Hanc doctrinam ſequuntur Ruuius à *n.* 158. Suarez, *à num.* 8. vbi addit D. Dionyſium, *cap.* 7. *de Diuinis nominibus.*

Tertiam

Tertiam viam per effectus, ex Ariſtotele, 8. *Phyſyc.* & Apoſtolo, Rom. primo, *Inuiſibilia Dei, &c.*

Qvartam per intellectum noſtrum, in quo, cum ſubſtantiis illis ſpiritualibus conuenimus, ex D. Auguſtino 8. *de Ciuitate Dei, cap.* 5. *&* 6.

Qvintam, ex perfectione vniuerſi, quæ omnes viæ ſunt ex Diuo Bonauentura excerptæ, quibus addit præcipuè imaginem Dei, quæ in nobis reſplendet.

Hanc tamen cognitionem aliquarum ſanè rerum quidditatiuam confitemur, non tamen quidditatiuam adæquatè, multò minùs comprehenſiuam, vt ſæpè repetit S. Bonauent. *locis adductis*, quem ſequitur Suar. *num.* 1.

201 Assero primò, nullam ſubſtantiam ſpiritualem, poſſe à nobis, pro hoc ſtatu mortali, cognoſci, prout in ſe eſt, ſeu per propriam eius ſpeciem.

Probatvr à Suar. *num.* 2. & Ruuio, *num.* 161. Intellectus noſter acquirit ſpecies intelligibiles, mediis ſenſibilibus obiectis, offerentibus phantaſmata, à quibus modificantur ſpecies intelligibiles; Sed per phantaſmata non repræſentantur directè ſpiritualia obiecta, ſed ſola corporea, cùm ſint ſpecies ſenſibiles: Ergo non poteſt ab intellectu noſtro viatore produci ſpecies, ſpiritualia repræſentans, ſed rem dumtaxat ſenſibilem.

Hoc argumentum ſumptum eſt ex Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſt.* 39. *loc. cit. ad argumenta*, vbi tamen addit ex D. Damaſceno, *libro primo de fide, cap.* 1. & 3. & D. Auguſt. *lib. de Ciuitate Dei*, inſitum eſſe nobis deſuper lumen quoddam ſeu iudicatorium, vt facilè quid ſit Lucis cognoſcatur in *libro Lucis*, qui Veritas eſt. Vnde infert axioma illud Ariſtotelis: *Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu.* Et quod Anima eſt velut tabula raſa, intelligi, quoad ea, quæ extra ſunt; Nam intus habemus lumen aliquod inditum, de quo Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Hæc tamen cognitio non eſt expreſſa, & completa, ſed ex creaturis completa colligitur, vt docet idem S. Doctor *in* 1. *diſt.* 3. *loc. cit.* Innatum, *verb. grat.* (ait D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 39. *loc. cit.*) nobis eſt, honorem Parentibus exhibere; At egemus ſpeciebus repræſentantibus, qui ſint Parentes noſtri.

Idem argumentum habet S. Bonauent. *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 1. *in corpore*, dum prælibat, Deum eſſe in ſe maximè cognoſcibilem, cùm ſit *Lux* præclariſſima; Attamen ex pluribus impedimentis noſtris, non elucere nobis: Hæc autem impedimenta, docet *quæſt.* 3. eſſe; tum quia Anima corpore concluditur, & à ſenſibus pendet; tum quia poſt lapſum originarium, cœcitatem nacti ſumus. Propter quod in via *videmus per ſpeculum in ænigmate*, vt habetur *primo, Corinth.* 13. Per ſpeculum quidem in ſtatu innocentiæ; nunc verò obſcurius in ænigmate, vt exponunt S. Auguſtinus 15. *de Trinitate, cap.* 8. Damaſcenus, & alij Patres ad hunc locum Apoſtoli, quem adducit Sanctus Doctor, *quæſt.* 3. *in corpore.*

203 Assero ſecundò, Angelos per proprias ſpecies non cognoſci.

Probatvr. à Diuo Bonauent. *in* 2. *diſt.* 39. *loc. cit.* Quidquid extra cognoſcitur, ediſcitur per ſenſum; ſed ſenſus non poteſt accipere ſpeciem ſpiritualis naturæ: Ergo. Hac ratione vtitur Ruuius, *num.* 161.

Assero tertiò, poſſe tamen haberi eorum cognitionem.

Probatvr à Diuo Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 1. *part.* 2. *quæſt.* 2. vt vidimus, *tract.* 4. *diſput.* 1. & *tract.* 3. *diſp.* 2. *quæſt.* 4. Præcipuum argumentum eſt D. Bonauent. *locis adductis*, quo vtitur etiam Suar. *num.* 4. quia nos euidenter cognoſcimus, animas noſtras eſſe ſpirituales, incompletas tamen ſubſtantias: Deum verò eſſe ſubſtantiam ſpiritualem perfectiſſimam: Ergo hinc deducimus, dari ſubſtantiam mediam ſpiritualem inter Deum, & animam, & hanc eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, creatam, completam, id eſt Angelum. Confirmatur, quia neque ex parte Dei, neque ex parte creaturæ inuenimus contradictionem; imò per hanc effulgere potentiam, ſapientiam, bonitatem Dei. Has etiam ex motibus Cœlorum, &c. colligimus cum Ariſtotele 7. *&* 8. *Phyſ.* & *in Metaphyſica.*

Modos cognoſcendi Deum per creaturas, diuinitus tradit S. Doctor *in opuſc.* paſſim.

QVÆSTIO VII.

An, & quomodo Anima *in hoc ſtatu ſeipſam cognoſcat.*

D. Thom. p. p. quæſt. 87. art. 1.

Prima opinio eſt, Animam cognoſcere ſeipſam, non immediatè per propriam ſpeciem, ſed deductiuè è ſpeciebus materialium, & ex propriis actibus. Adducitur D. Thom. *quæſt.* 10. *de veritate, art.* 8. & *p. p. quæſt.* 87. *art.* 1. Ibi Caietanus, & Bannes, *quæſt.* 6. *num.* 174. vbi ait, eſſe communem inter recentiores, præcipuè Thomiſtas.

Secvnda opinio ait, Animam ſeipſam intelligere per propriam ſubſtantiam, quæ ei, loco ſpeciei, deſeruit. Ità D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 39. *quæſt.* 2. quem ſequuntur Henric. *quodl.* 4. *quæſt.* 7. Gregor. *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 2. Valentia, *tom.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 7. *puncto* 2.

Assero cum hac ſententia, Animam ſibi loco ſpeciei inſeruire, vt ſeipſam cognoſcat. 204

Probatvr primò à D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 3. *part.* 2. *art.* 2. *quæſt.* 2. *fundamento* 2. ex D. Auguſtino, qui expreſsè id docet, *nono, de Trinitate, cap.* 3. vbi ait: *Mens ergo ipſa, ſicut corporearum rerum notitias per ſenſus corporis colligit; ſic incorporearum rerum per ſemetipſam. Ergo & ſemetipſam per ſeipſam nouit, quoniam eſt incorporea.*

Respondet D. Thom. *p. p. quæſt.* 8. *citata ad primum*, Ruuius, *num.* 182. ſenſum Diui Auguſtini eſſe, animam cognoſcere ſeipſam, per ſeipſam, id eſt, per proprium actum; non per accidens, ſicut haurit per ſenſus notitiam rerum corporearum.

Contra arguit Valentia ex Diuo Bonauent. quia Diuus Auguſtinus ideò quoque animam ait, ſe per ſeipſam cognoſcere, quia non è ſenſibilibus colligit ſpeciem, & notitiam ſui; vt patet ex Antitheſi, quam facit ibi Diuus Auguſtinus inter modum, quo Anima cognoſcit res corporeas, & incorporeas.

Idem vult Sanctus Bonauentura dicens: S. Auguſtinus eam vnicam rationem aſſignat, ob quam anima non nouit ſeipſam per ſpecies; quia ſcilicet ſpecies rerum incorporearum non poteſt fieri in ſenſu, vel ſpecies acquiritur, mediante ſenſu. Sanè

Sanè & Scotus Diuum Auguſtinum patronum noſtrum confitetur.

205 Probatvr ſecundò à Valentia, argumento S. Bonauent. *in 2. diſt. 3. part. 2. art. 2. quæſt. 2. argumento 3.* Quæ ſunt eſſentialiter, & præſentialiter in potentia cognoſcente, cognoſcuntur per ſui præſentiam, & eſſentiam; ſed anima, & ea, quæ ſunt in ipſa, ſunt intima eſſentialiter, & præſentialiter ipſi animæ: Ergo. Maior patet; nam ſpecies ideò ponitur, vt obiectum fiat intimè præſens ipſi potentiæ, & modo proportionato, quando obiectum eſt præſens, ſed adhuc materiale. Hoc eſt argumentum Diui Auguſtini *9. de Trinitate, cap. 3. & 12. ſuper Geneſ. cap. 25.* vt notat D. Bonauent. Minor probatur; nam anima realiter eſt idem cum ſuis potentiis; ſimiliter actus, & habitus ſunt in eadem anima, & ſæpè formaliter in intellectu. Hæc autem vnio eſt maior, quam ea, quâ obiectum vnitur potentiæ per ſpeciem intellectualem.

Confirmatvr à Valentia ex Diuo Bonauentura, *loc. cit.* Nam Angelus ſeipſum intelligit per ſuam ſubſtantiam; non per ſpeciem, ideò, quia eſt intimè præſens, & vnitus ipſi intellectui, vt oſtendi, *tract. 4. diſp. 2. quæſt. 7.*

Respondet D. Thom. hic, Ruuius, *num. 184.* Diſcrimen eſſe inter Animam, & Angelum, quòd anima, pro hoc ſtatu, eſt tantùm potentiâ intelligibilis, non actu; quia ſpectat ad ordinem rerum corporearum; ideò, ſicuti res aliæ corporeæ, eſt improportionata intellectui.

Hoc mihi futile videtur; quia per ſeparationem non acquirit nouam notitiam, nec perdit aliam, ſed tantùm amittit organa, quibus res extra haurit, & acquirit nouum modum extra eſſentiam, & accidentarium: Quare cum in corpore habeat intellectum, & obiectum proportionatum præſens, id eſt, eandem eſſentiam animæ, & cætera ad ſubſtantiam pertinentia, poteſt ſeipſam intelligere: Nam quoad eſſentialia etiam in ſtatu ſeparationis eſt eſſentialiter forma ordinata ad corpus; quare eodem modo non poteſt ſeipſam intelligere. Igitur in corpore ſolùm eget cognoſcere, per ſpecies ſenſibiles, corpus actu informatum, & nihil ampliùs, vt rectè colligitur ex D. Bonauent. *locis adductis.* Per hæc corruunt prolixa Ruuij fundamenta.

Neqve aliquis dixerit, inde ſequi animam in perpetua, ac inceſſaſſibili ſui cognitione detineri, quia per propriam ſubſtantiam ſeipſam concipit; non enim per propriam ſubſtantiam ex parte potentiæ, ſicuti Deus; ſed per potentiam diſtinctam formaliter, & actum realiter diſtinctum accidentalem, qui ſæpè abeſt; cognoſcit ſeipſam; ex parte verò obiecti non eget medio, ſed ipſa per ſe ſubſtantia ſatis peruia eſt; non tamen per eſſentiam dicenda eſt intelligere. Ità D. Bonauent. *in 2. diſt. 3. part. 2. art. 1. quæſt. 3.*

206 Hinc etiam habes actus, & habitus ipſos animæ percipi ab ea, ſine medio. Ità Diuus Bonauentura *in 2. diſt. 3. part. 2. articulo ſecundo, argumento tertio.*

Obiicies, Ariſtoteles *3. de Anima, text. 14.* docet, animam initio eſſe veluti tabulam raſam, in qua nihil eſt depictum. Et *primo Poſter. & lib. de ſenſu, & ſenſibili* docet, omnem noſtram cognitionem à ſenſibus hauriri, & nihil eſſe in intellectu, quod priùs non fuerit in ſenſu.

Respondet Diuus Bonauentura, *in 2. diſt. 39. loc. cit. ad argumenta*, Ariſtotelem loqui de his rebus, quæ per abſtractionem cognoſcuntur; ſeu quæ extra ſunt; ſic ait etiam Valent. *in calce puncti.*

Ex dictis habes, non eſſe vniuerſaliter verum, intelligentem ſemper ſpeculari Phantaſmata; hoc falſum eſt primò in cognitione, quam habet anima de ſeipſa. Secundò in diſcurſiua, & deductiua, ad quam ſequitur deliberatio. Ideò ſine reſpectu ad Phantaſiam, poteſt voluntas ex cognitis in intellectu, deliberare de peccato, de virtute, &c. vt ait Sanctus Bonauentura *in ſecundo, diſt. 5. articulo 3. quæſt. 1. ad ſecundum.* Dependentia verò ita alligata, ex peccato ortum habet, vt docet ſæpè Diuus Bonauentura, præcipue *in ſecundo, diſtinct. 3. part. 2. quæſt. 3.* & alibi: Eſtque ſententia Diui Auguſtini, *de Trinitate, cap. vltimo*; licet Scotus *in ſecundo, diſt. 3. quæſt. 8. ad primum principale*, oppoſitum docens, audeat effutire: *Quidquid dicat Auguſtinus.*

DE VOLVNTATE.

CAPVT V.

Dispvtationis.

HÆc eſt Nobilis illa rationalis animæ facultas, ſuo motu cæteras vires, aut mouens, aut cohibens; rationis ſequitur ductum, cuius tamen dicto plus imperat, quàm obtemperet, cuius lumen pro libito, modò hâc, modò illâc deflectit, tanquam Domina imperans Famulo præ ſe eunti, vt Facem hac, aut illa via vertat: Poſtquam igitur egimus de Intellectu; Iam recto ordine de Voluntate agendum, prout potentiam, non prout actum ſignificat, quo tamen ſenſu ſumitur apud Diuum Auguſtinum, lib. 83. quæſt. 40. *Non itaque putandum eſt, diuerſas eſſe Naturas animarum, quia diuerſæ ſunt voluntates, cùm etiam vnius animæ voluntas pro temporum diuerſitate varietur.* Cùm enim velle dependeat à videre, pro diuerſitate Intellectus viſionum; diuerſæ quoque erunt voluntates, vt ait ibidem Sanctus Auguſtinus: *Ex diuerſis Viſis, diuerſus appetitus animarum eſt: Ex diuerſo Appetitu, diuerſus adipiſcendi ſucceſſus: Ex diuerſo Succeſſu, diuerſa conſuetudo: Ex diuerſa Conſuetudine, diuerſa eſt voluntas.* Huius facultatis excellentiam, & nobilitatem perquiremus; poſteà de innata ipſius libertate breuiter etiam acturi.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

Quænam, & qualis Potentia ſit VOLVNTAS.

{D. Thom. p. p. quæſt. 81.

VOLVNTAS, vt ſæpè diximus, eſt Potentia, eáque ab intellectu diſtincta, vt oſtendi *diſputatione 2. quæſtione 2.*

SVMITVR tamen Voluntas non rarò, & nominatur ipſa potentia aliquando, pro Affectu voluntatis; aliquando pro Vſu per actum, vt notaui ſuprà è D. Auguſt. & docet D. Anſelm. *de lib. arbr.* adductus à Diuo Bonauent. *in 2. diſtinct. 25. part. 1. quæſt. 4. in corp.* & *diſt. 26. dub. 1.* Agendum eſt hic autem de Voluntate Potentia: Nam de affectionibus, & de vſu ipſius, tum *Prima ſecundæ*; tum etiam *Secunda ſecundæ*, agam.

207 VOLVNTAS igitur humana eſt appetitus, quo ferimur actu elicito in bonum, ab intellectu apprehenſum; ſicut appetitu ſenſitiuo ferimur in bonum, à ſenſu apprehenſum. Quod indicatur à Philoſopho *3. de Anima, text. 42.* dum ait, voluntatem eſſe in ratione; quia ratio per modum diſponentis, & conſulentis regit voluntatem, non tamen imperando: Hinc eſt, vt æquè latè pateat obiectum Voluntatis, ac Intellectus: Nam in omne ens ferri poteſt, quod ab intellectu ſit apprehenſum ſub ratione boni: Ex quo rurſum ſequitur, non diſtingui Voluntatem in duplicem appetitum, videlicet in Concupiſcibilem, & Iraſcibilem, ſicut diſtinguitur Appetitus ſenſitiuus; bonum enim abſolutè conſideratum, quod eſt obiectum Concupiſcibilis, & bonum, vt arduum, quod eſt obiectum Iraſcibilis, materialiter comprehenditur ſub formali obiecto voluntatis, nempè ſub bono in communi. Quo fit, vt vna, & eadem potentia voluntatis in vtrumque tendat, quatenùs vtrique conuenit communis ratio boni: Attamen, vt tendit in bonum, vt ſic, poteſt vocari Concupiſcibilis: Vt autem tendit in bonum arduum, poteſt vocari Iraſcibilis. Ita docet Valentia, *tom. 1. diſp. 6. quæſt. 6. punct. 1.* poſt Diuum Thom. *p. p. quæſt. cit. art. 5.* & D. Bonauent. *in 2. diſt. 25. p. p. quæſt. 6. ad argumenta.*

QVÆSTIO II.

An VOLVNTAS *ſit* INTELLECTV *Nobilior.*

{D. Th. p. p. q. 83. art. 3. & p. 2. quæſt. 3. art. 4. D. Bonau. in 4. d. 49. paſſim, & in 2. d. 25. part. 1. quæſt. 6.

PRIMA opinio eſt, Intellectum Voluntati præcellere. Ita D. Thom. hîc, vbi Thomiſtæ omnes, Caiet. Medina, Complut. *diſput. vltima, de Anima, cap. 13. quæſt. 7.* Idem S. Thomas, *quæſt. 12. art. 5.* Capreol. *p. p. quæſt. 2.* & *diſt. 3. quæſt. 3. art. 2.* Henriq. *quodl. 8. quæſt. 8.* Palud. *4. diſt. 49. quæſt. 3.* Durand. *quæſt. 4.* Venat. *3. de Anima, text. 18.* Colleg. *3. de Anima, cap. 13. quæſt. 2.* Runius, *ibidem*, Abulenſ. *ad cap. 5. Matth. quæſt. 30.* Suar. *lib. 5. de Anima, cap. 9.* Vaſq. *prim. 2. diſp. 11. cap. 8.* & *diſp. 49.* Inclinat Valentia, *tom. 1. diſput. 6. quæſt. 6. puncto 2.*

E regione ſtat Diuus Bonauentura, *diſt. 49. cit.* cum ſequuntur Scotus ibi *quæſt. 4.* & omnes Scotiſtæ Interpretes. Faber, *diſput. 9. de Pœnit. cap. 4.* Cauell. *diſput. 3. de Anima*, Bellut. & Maſtrius, *diſp. 7. de Anima, quæſt. 8.* Henric. *quodl. 1. quæſt. 14.* Ocham, *in primo, diſt. 1. quæſt. 2.* Ægid. *quodl. 3. quæſt. 19.* Argent. Gabriel, Aureol. *4. diſt. 49.* Conſenſerant Albert. *primo, diſt. 1. quæſt. 14.* Alenſ. *3. part. quæſt. 80. membr. 1.* Subſcribit Euſtach. *3. part. tract. 4. diſp. 2. quæſt. 11.* Item Poncius, ſed tepidè, *diſt. 7. quæſt. 9.*

ASSERO cum hac Sententia, Voluntatem eſſe potentiam præſtantiorem, & nobiliorem intellectu. 208

PROBATVR primò à Diuo Bonauentura, *in 3. diſt. 31. art. 3. quæſt. 1. in corpore.* Actus, & habitus perfectiores, indicant maiorem potentiæ dignitatem, & capacitatem; Sed perfectiſſimus habitus, & actus perfectiſſimi ſunt charitatis: Ergo. Maior probatur ſecundùm Thomiſtas, qui diſtinguunt potentias per actus. Minor probatur à Diuo Bonauentura, quòd actus perfectiſſimi ſint charitatis, & habitus perfectiſſimus ſit Charitas: Nam ait Apoſtolus, prima Corinth. 13. *Charitas nunquam excidit, ſiue Prophetiæ euacuabuntur, &c. Scientia deſtruetur, &c.* Et concludit: *Maior autem horum eſt Charitas.* Confirmatur à Diuo Bonauentura ex Diuo Bernardo; *de amore Dei* dicente; *Vbi deficit intellectus, ibi proficit affectus.* Et D. Auguſt. 5. de Trinitate, cap. 19. *In domo Dei nullum eſt maius charitate, nec æquale.* Et D. Dionyſ. cap. 7. de diu. nom. *Multò altius aſcendit virtus noſtra affectiuà, quam cognitiua:* Hæc ſunt verba D. Dionyſij: *Oportet cognoſcere, intellectum noſtrum quandam habere potentiam ad intelligendum, per quam videt intelligibilia, vnctionem verò excedentem intellectus naturam, per quam coniungitur ad ea, quæ ſunt vltra ſe: Et quoniam altiùs eleuatur ipſa vis vnitiua in homine, ideo habet quandam præcipuam excellentiam dignitatis: Et habitus, ipſam perficiens, eſt aliis habitibus maior, & excellentior; ac per hoc ſtatui gloriæ conformior.* Ecce ratio hæc eſt D. Dionyſij: Hac vtuntur Scot. *loc. cit.* Fauentin. *num. 401.*

RESPONDENT communiter Aduerſarij, actus voluntatis in ordine ad obiectum ſupernum, eſſe pro hoc ſtatu, actibus Intellectus præſtantiores; quia intellectus imperfecto modo percipit in hoc mundo: At verò Charitas perfecto modo fertur in Deum: At in ſtatu patriæ, actus intellectus præcellunt, quia ibi Deus videtur, ſicuti eſt.

CONTRA primò: Nam, vt ait Diuus Bonauentura, *loc. cit. ad 2.* Viſio eſt diſpoſitio ad charitatem, & quantò eſt viſio clarior, tantò etiam eſt charitas perfectior; vnde etiam in patria perfecta erit charitas, imò perfectior, quàm in via ad menſuram charitatis cognitionis; Neque in via voluntas perfectiùs diligit, quàm intellectus cognoſcat; cùm voluntas ſolùm in cognitum feratur; Quod etiam Suar. *num. 5.* ingenuè fatetur. Præterea Diuus Dionyſius ponit maiorem excellentiam in voluntate, quia perfectiùs vnit Deo in gloria, cuius ſtatui eſt conformior.

CONTRA ſecundò: Nam & Diuus Auguſtinus, *15. de Trinitate, cap. 19.* abſolutè docet, habitum charitatis cæteris præſtare, vt concedit Valentia, 209

lentia, *loc. cit.* & D. Dionyſius *cap. 7. de Cæleſt. Hierar.* ponit in ſupremo loco Seraphinos ob excellentiam amoris: infrà verò Cherubinos, in ſcientia præcellentes.

Respondet Suárez, Seraphinos etiam in ſcientia præcellere, etſi ardentius ament; neque igitur à charitate denominantur, ſed ab incendendo nos.

Hæc in D. Dionyſio ſunt extorta: Nam à munere, & à charitate, quam ipſi habent, eos in ſupremis collocat.

Probatur ſecundò à Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 25. quæſt. cit.* præcipuè ad *argumenta.* Quandocumque ſunt aliqua duo, quorum alterum ſe habet vt finis terminans, & imperans, hoc erit nobilius; ſed intellectus ordinatur ad voluntatem, vt ad finem terminantem, quietantem, & imperantem: Ergo. Maior eſt euidens, & patet in aliis formis; ideò enim forma mixti eſt nobilior formis Elementorum, quia hæ ad illam ordinantur: Similiter Rationalis eſt nobilior, quàm Senſitiua; & hæc quàm Vegetatiua; & Vegetatiua, quàm Mixta, ob eandem rationem. Minor probatur, quoad priorem partem. Sicut ſe habet ſenſus ad memoriam, & memoria ad intellectum; ità intellectus ad voluntatem: Sed ſenſus ſunt propter memoriam, vt ait Philoſophus *in Prol. Metaph.* quia ex pluribus ſenſibus fit vna memoria; & memoria propter intellectum. Ergo.

Instant Aduerſarij, Voluntatem ſequi ad intellectionem, tanquam ſuum principium. At hoc falſiſſimum eſt, ſed ſicut forma vlterior ad anteriorem, quæ reſpectu ſui habet rationem materiæ. Probatur ſecunda pars Minoris, quia intellectio eſt ad deliberandum circa bonum, in quo eſt finis, & quies; maximè verò ſumma intellectio gloriæ, quæ eſt menſura aliarum, ordinata ad voluntatem, vt in ea perficiatur Beatitudo, vt dicitur Pſal. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Et Matth. 25. *Intra in gaudium Domini tui.* Et Lucæ 22. *Vt edatis, & bibatis, &c.* Ioan. 16. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Apocal. 2. *Vincenti dabo Manna, &c.* Hæc verò ad voluntatem ſpectant. Tertia pars probatur ex Diuo Anſelmo *de Conceptu Virg. cap. 4.* vbi voluntas, vt Regina, mouet cæteras potentias, & ſola poteſt dicere: *Sic volo, ſic iubeo*: Et D. Bern. *lib. de libero arbitrio*, vocat Rationem, Voluntatis pediſſequam. Hac ratione vtitur Scotus *loc. cit.* Faber, *num.* 408. & alij.

210 Vtraqve verò pars minoris probatur ex Diuo Anſelmo, lib. Cur Deus homo: *Ordo peruerſus eſſet, velle amare, vt intelligeret.* & D. Auguſtin. ait, *conditum eſſe hominem, vt Deum intelligendo amaret; amando poſſideret.* Et 19. de Ciuitate Dei, cap. 14. *Homini rationalis Anima ineſt, vt mente aliquid contempletur: & ſecundùm hoc aliquid agat.* Et infrà: *Et ſecundùm eam cognitionem, vitam, moreſque componat*, nempè ad liberæ, ac Reginæ voluntatis nutum. Confirmatur ex Ariſtotele 9. *Metaph. text.* 15. vbi ait: *Poſteriora generatione, ſunt priora perfectione*: Sed actus voluntatis eſt poſterior generatione: Ergo prior perfectione.

Instant tamen Aduerſarij. Intellectum quidem à voluntate ſuperari in libertate; at verò præcellere voluntati in rationalitate, à qua libertas oritur; & in imperio: Nam intellectus regit voluntatem; Licet enim applicatio ad operandum ſit à voluntate; Attamen rectitudo operandi ab intellectu oſtenditur voluntati; vnde illa plus debet intellectui; actus enim voluntatis debet dictamini intellectus eſſe conformis, vt ſit bonus, vt docet Ariſtot. 2. *Æth. cap. 6.* & D. Auguſt. *lib. 1. de libero arbitrio, cap. 8.*

His tamen reſpondet D. Bonauent. *loc. cit.* rationalitatem ordinari ad voluntatem, vt dicunt Sancti Patres adducti, neque imperio voluntas regitur ab intellectu, ſed tantùm veluti à Conſiliario ei bonum proponitur. Quod verò per modum imperantis dirigat, hoc non præſtat, niſi mediante voluntate, quæ ipſi dat authoritatem; At per ſe ſolùm ſuadet voluntati, quæ poteſt etiam renuere. Quamuis autem actus bonus ſit diſpoſitiuè à ratione; eſt tamen bonus moraliter formaliter per voluntatem, quæ cùm poſſit abnuere; tamen ſequitur ſponte dictamen rationis.

Per hoc patet ad fundamentum vnicum Thomiſtarum.

Obiicivnt adhuc. Illa eſt nobilior potentia, quæ habet obiectum ſimplicius, & abſtractius; Intellectus habet pro obiecto formali Verum, quod eſt abſtractius bono, quod eſt obiectum voluntatis: Ergo.

Respondetvr primò, negando Maiorem; Nam Mathematica habet pro obiecto quantitatem abſtractam à materia, & tamen in obiecto eſt ignobilior Phyſicis, quæ reſpiciunt obiectum corporeum: Similiter elementa ſunt ſimpliciora mixtis; & tamen hæc ſunt nobiliora.

Respondetvr ſecundò, negando Minorem; Nam ratio Veri, & Boni ſunt eiuſdem rationis in abſtractione, neque bonum magis ad exiſtendum coarctatur, quàm verum, vt fatetur Valentiâ *loco citato*, habet verò maiorem excellentiam, quia habet rationem finis, vt dixi; nam Veritas quæritur in Ente, vt ametur Bonitas.

Reliqva ruunt ex dictis, præſertim ſi addas, Voluntatem pendêre ab intellectu, vt Reginam à pediſſequa portante lucernam; vel ſicuti hominem à porrigente lumen è feneſtra; non enim dependentia ab alio ſemper denotat in eo minorem perfectionem; nam etiam intellectus pendet à ſenſibus, & tamen non eſt eis imperfectior: Similiter, licèt appetitus tendat in aliud, ideſt, bonum, tendit tamen in illud, vt in eo quieſcat: At intellectus fertur in verum, vt ad opus ordinet. Voluntas igitur reſpicit bonum oblatum ab intellectu, vt miniſtro, & ita, licèt reſpiciat bonum, vt in alio, non eſt ignobilior intellectu miniſtrante, & ita ruit etiam argumentum D. Thomæ, qui ex hoc ignobilitatem voluntatis autumat.

QVÆSTIO III.

An Volvntas *ſit libera.*

Dispvtationem grauiſſimam de libero hominis arbitrio aggredimur. 211

Primò quidem, libertatem omnem ad quaſlibet actiones, ſiue morales, ſiue etiam ciuiles è medio tulere Simon Magus, teſte D. Clemente, *libro tertio recognitionum.* Marcion, & Hermogenes, teſte Tertulliano, *libro de Anima, capite* 10. Barſedanes, teſte Diuo Auguſtino, *libro de hæreſ. capite* 35. Manichæi, teſtibus, eodem Sancto Auguſtino ibidem, *capite* 46. & Diuo Hieronymo *in præfatione libri contra Pelagianos*, Vuichleffus, vt patet è *Seſſ.* 8. *Concil. Conſtantia, articulo* 27. Lutherus

therus, *articulo 36.* Bucerus, *lib. de concord. art. de libero arbitrio.* Caluinus, *libro primo Inſtitutionum, cap. 16. §. 8.* & *lib. 2. cap. 4. §. 6.* ita vt *lib. 2. cap. 2. §. 4.* etiam nomen liberi arbitrij exulare optet ab Urbe Melanchton infrà, *citando loco.*

Secvndò, alij nobis liberum arbitrium ad actiones ciuiles concedunt; negant autem ad ſolas morales. Ità Lutherus, *de viſitatione ſaxonica, artic. de libero arbitrio.* Philippus Melancthon, *de locis communibus*, vbi retractat primam opinionem *in Apolog. Confeſſionis Auguſtanæ, artic. 16.* Kemnitius, *in Exam. ſeſſ. 6. Concil. Trident. cap. 5.* Et alij Sectariorum Aſſeclæ. Vbi aduerte, omnes concedere libertatem à coactione; non verò à neceſſitate, vt notat Bellarminus, *lib. 3. cap. 4.* Suarez, *parte 2. tractatu 2. diſputatione 1. ſect. 2.* & alij, qui authoritatibus, & rationibus è Diuo Bonauentura exceptis vtuntur. Opera Ciuilia ſunt, quæ ad bonum Ciuitatis conducunt, vt militatis defenſio, Mercatorum negotiatio, &c. vt notat Diuus Bonauentura contra Gulielmum, *art. 1. quaſt. 2. fol. 406. col. 2.*

212 Catholica Sententia ſuſtinet, perpetuo conſenſu, hominis libertatem ad actiones tum ciuiles; tum etiam morales. Eam verò Scripturis, Patribus, & rationibus ſolidabo. Scipturas autem ad aliquot reducam claſſes.

Prima claſſis eſt Locornm, quibus in poteſtate hominis aſſeruntur humanæ actiones.

Præmittam loca, quæ Caluinus contemnit, tanquam friuola, vt indè aliorum vis eniteat. Geneſ. 4. *Quare iratus es? Et cur concidit facies tua? Nonnè, ſi benè egeris, recipies; ſin autem malè; ſtatim in foribus peccatum aderit? Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Hæc ſunt verba Dei ad Caïn, qui erat in ſtatu naturæ lapſæ, imò in peccato mortali, quibus libertas arbitrij vrgetur, vt notat Diuus Bonauentnra, *in 2. diſtinct. 28. quæſtione 2. ad 1.* Et poſt eum Bellarminus, *tom. 3. lib. 5. cap. 22.*

Respondet primò Caluinus, ſenſum eſſe: Sub te erit appetitus eius, id eſt, Abelis, & tu illi dominaberis.

Enim verò, cùm non de Abele, ſed de peccato ſolùm ſit mentio, debemus relatina (*eius*,) & (*illius*) accipere ſecundùm id, quod ſupponitur, vt aduertit Sanctus Bonauent. *loc. cit.* & poſt eum Bellarminus.

Deinde Patres vnanimi conſenſu ſic accipiunt, SS. Ambroſius *lib. 2. de Cain, cap. 7.* Hieron. *in quæſtionibus Hebraicis.* Auguſtinus, *lib. 15. de Ciuitate Dei, cap. 7.* vbi abſonam putat reſponſionem Caluini. Proſper, *libro ſecundo, de vocatione gentium, cap. 19.* Gregor. *lib. 4. Moral. cap. 22.* Eucherius, Beda, Rupert. Abul. Lyra, Caiet. & Gloſſæ.

Respondet ſecundò Caluinus: Si de peccato agitur, vel ibi Deus iubet, vel promittit: Si iubet; non colligitur hinc liberum arbitrium, quia præceptum eſt impoſſibile: Si promittit, cur non eſt factum, quod Deus promiſit?

Respondetvr ex Diuo Bonauentura, *loc. cit.* quem ſequitur Bellarm. ibi nec promitti, nec iuberi, ſed exprimi Caïno, eum ſuperaturum appetitus rabiem, ſi voluiſſet: Promitti etiam ſub conditione, ſi voluerit certare. Quænam hinc contradictio? Sic enim ait etiam Apoſtolus 2. Timoth. 2. *Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit*, vt notat Diuus Bonauentura *in 2. diſtinct. 23.* *dubio primo, litt.* Et poſt eum Bellarmin. hîc.

Secvndvs locus eſt Eccleſiaſt. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Adiecit mandata, & præcepta ſua: Si volueris mandata ſeruare, conſeruabunt te. Appoſuit tibi aquam, & ignem; ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* Hunc locum vrget Sanctus Doctor, *in Opuſculis, & ad cap. 15. Joan.* Quæ verba tractans Diuus Auguſtinus, *lib. de gratia, & libero arbitrio, cap. 12.* ait: *Ecce apertiſſimè videmus expreſſum noſtræ libertatis arbitrium*; vt notat etiam Suar. *loc. cit.* 213

Respondet Caluinus primò, Librum Eccleſiaſtici eſſe dubiæ fidei: Secundò, ibi loqui de ſtatu innocentiæ.

Contra primum eſt Concil. Carthaginenſe III. *can. 47.* quod Concilium Oecumenicum à Caluino acclamatur, vbi de Imaginibus agitur. Adeſt Sanctus Auguſtinus, *lib. 7. de Doctrina Chriſtiana, cap. 8.* & *lib. de Gratia, & libero arbitrio, cap. 2.* Qui Canonicum hunc Librum acclamat, vt oſtendi *tractatu primo, diſputatione ſecunda proœmiali.*

Contra ſecundum eſt, quia paulò antè, cùm dixiſſet: *Non dixeris; per Deum abeſt: Non dicas; ille me implanauit*, id eſt, ne referas in Deum cauſam tui ſceleris; ſtatim rationem reddit: *Quoniam Deus, &c.* Quæ ratio eſſet nulla, ſi etiam poſt lapſum Adæ, libertas non remanſiſſet. Deinde verba illa: *Si nolueris mandata ſeruare, &c. Appoſuit tibi, &c.* loquuntur ad homines huius ſtatus, vt notat Diuus Bonauentura *in Opuſculis.*

Tertivs locus eſt Deuteron. 30. *Conſidera, quod hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam, & bonum; & è contrario*, id eſt, *mortem, & malum.* Et infrà: *Teſtes inuoco hodie cœlum, & terram: quod propoſuerim vobis vitam, & mortem; benedictionem, & maledictionem: Elige ergo vitam, vt & tu viuas, &c.* Ibi etiam dicitur: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, &c. Sed iuxta te eſt ſermo valde in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum:* Hunc locum vrget Sanctus Bonauentura, *in 2. diſtinctione 28. quæſtione 3. ad primum.*

Confirmatvr à Diuo Bonauentura ibi, argumento ſecundo, additâ ſolutione, ex illo Matthæi 11. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue*, vt os Caluino obſtruatur, qui mandata Dei intolerabilia proclamat.

Hvic loco poſtremò dupliciter reſpondet Caluinus, primò mandata non eſſe ſupra noſtram cognitionem: At eſt reſponſio vana, vt ipſe fatetur, *lib. 4.* aduerſus Pighium.

Respondet ſecundò, loqui, non de Lege; ſed de promiſſione Chriſti. Sed contra: nam ipſe ait: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie.* Neque ſaluatur Caluinus dicendo, loqui de Lege, vt ducit ad Chriſtum.

Qvartvs locus eſt Ioſue 24. *Optio vobis datur, cui ſeruire potiſſimum debeatis.* 214

Qvintvs locus eſt Eccleſiaſt. 31. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus; facere mala, & non fecit: Ideò ſtabilita ſunt bona illius.* Hunc locum vrget Sanctus Bonauentura, *in ſecundo, diſtinctione 23. dubio ſecundo, litt.* & *in 3. diſtinct. 12. artic. 2. quaſt. 1. ad 1.*

Hvnc locum callidè Caluinus omiſit, ignorans quid reſponderet: Hîc enim de homine in ſtatu

tu lapſo eſt ſermo, vt notat D. Bonau. *loco citato.*

Sextvs locus eſt primo Corinth. 7. *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo, ſeruare virginem ſuam, benè facit.* Et infrà: *Quod vult faciat; non peccat, ſi nubat.* Multa alia habet Apoſtolus: *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, &c.* vt habet Sanctus Bonauent. *in 4. diſt. 39. dubio 2.* & *art. 2. quæſt. 1. ad argumenta*; Et iterum: *Alligatus es vxori? Noli quærere ſolutionem, &c.* De quo S. Bonauent. *in 4. diſt. 35. quæſt. 6. ad argumenta.*

Sed neque his quidquam reſpondet Caluinus, qui mediocribus etiam ingeniis iactat ſuam hæreſim plauſibilem. Ad hanc claſſim reuocantur aliæ Scripturæ, Pſal. 94. *Hodie ſi vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Quem locum vrget S. Bonauent. *in primo, diſt. 40. art. 3. quæſt. 1. fundamento 4.* & totâ illâ *quæſtione*, ac *ſequenti.* Secundo Reg. vlt. *Melius eſt, vt incidam in manus Domini, quàm in manus hominum*, vt notat D. Bonauent. *in 4. diſt. 20. part. 2. dub. 5. litt.* Tertio Reg. cap. 3. *Apparuit Dominus Salomoni: Poſtula quod vis, vt dem tibi.* Et *Quia non poſtulaſti diuitias, &c.* Ità D. Bonau. *in 2. diſt. 20. part. 2. quæſt. 6. ad argumenta.*

Secvnda claſſis eſt Locorum, in quibus Deus præcipit, vel hortatur hominem, vt Mandata, vel Conſilia ſeruet; quæ eſſent abſona, niſi eſſent in noſtra poteſtate. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua Mandata.* Ità vrget S. Bonau. *in 3. diſt. 30. quæſt. 3. argumento primo, ſecundo loco*; & *diſt. 37. quæſt. 2. ad 2.* & *in 2. diſt. 28. art. 1. quæſt. 3. argumentis ſecundo loco*, vbi affert etiam illud Ioan. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ præcipio vobis.* Zachar. 1. *Conuertimini ad me; & ego conuertar ad vos.* Ità D. Bonau. *in 2. diſt. 28. art. 2. quæſt. 1. ad 1.* Eccleſiaſt. 5. *Deum time, & mandata eius obſerua.* Hunc locum egregiè vrget S. Bonauent. *in ſua poſtilla ad Eccleſiaſt.* Deuter. 6. *Iuſtè, quod iuſtum eſt, exequeris.* Ità D. Bonauent. *loc. cit. ad 1.* Matth. 5. *Eſtote perfecti, ſicut Pater veſter,* Et Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, &c.* Ità S. Bonauent. *in 3. diſt. 30. quæſt. 3. ad argumenta.* Exodi 20. *Non concupiſces.* Ita S. Bonauent. *in 2. diſtinct. 42. art. 2. quæſt. 1.* Multa alia huius ordinis loca paſſim vrget Sanctus Bonauentura, *in libris Sententiarum*, & in Opuſculis. *Non facies tibi ſculptile.* Exodi 20. Ità *in 3. diſt. 9. quæſt. 2. ad argumenta.* Cap. 22. *Maleficos non patieris viuere.* In *3. diſt. 37. dub. 5.* & *in 4. diſt. 37. art. 2. quæſt. 1.* Et cap. 23. *Si videris Aſinum odientis te, non pertranſibis.* In 3. diſt. 30. quæſt. 5. *Non inibis cum eis fœdus.* Sic habet Seraphicus Doctor, *in 3. diſt. 30. quæſt. 5.*

215 Ex his eruit Sanctus Bonauentura *in 2. diſt. 25. quæſt. 1. in corpore* argumentum. Præceptum eſt regula benè viuendi, ſeruando ius ad regulam primi iuris: Fruſtrà autem datur regula ei, qui non poteſt deficere, aut non poteſt non deficere: Ergo fruſtrà à Deo dantur Præcepta, ſi caret homo libero arbitrio; Solum liberum arbitrium eſt, quod in via morum poteſt deficere; nihil autem Deus agit fruſtrà: Ergo homo habet liberum arbitrium. Eſt argumentum Sancti Auguſtini, *lib. de gratia, & libero arbitrio, cap. 2.*

Respondet Caluinus primò, legem dari non modò, vt ſit norma viuendi, ſed etiam, vt per eam cognoſcatur peccatum, vt habetur *Rom. 3.*

Respondet ſecundò, in Scripturis haberi etiam gratiæ neceſſitatem, vt intelligamus, legis impletionem non eſſe ex libero arbitrio; ſed ex dono gratiæ, & legem eſſe impoſſibilem; vnde probari ait gratiæ neceſſitatem; non libertatem arbitrij. Addit, datam eſſe legem, vt ſuperabundet peccatum. *Rom. 5.*

At Caluinus blaſphemans, legem impiam facit, ſi ad augendum peccatum ordinatur; cùm tamen *lex quidem ſit ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum; & bonum, Rom. 7.* vt notat Diuus Bonauentura, *in 3. diſtinct. 40. quæſtione 2. ad argumenta.* Significat igitur ibi Apoſtolus, legem datam quidem ad peccatum vitandum: At inde homines, qui in vetitum ex corruptione nituntur, occaſionem arripuiſſe tranſgrediendi. Itaque Apoſtolus ideò repetit, *occaſione acceptâ per legem, &c.* vt notat Sanctus Bonauentura, *in 2. diſtinct. 30. quæſt. 1. ad argumenta*: Et *in. 3. diſtinctione 37. quæſt. 1. ad argumenta*; Et poſt eum Bellarminus, *lib. 5. cap. 18.* Hoc igitur ſignificat particula *(vt)* euentum ſcilicet, vel occaſionem; non cauſam, vt dicitur 3. Reg. 17. *Veniſti, vt interficeres Filium.*

Iam verò, ſi ad hunc etiam finem ordinatur lex, vt ſit norma viuendi: Ergo debet eſſe in libera poteſtate. Quod ſi eſt etiam ordinata, vt cognoſcatur peccatum; nonnè cognitio peccati ordinatur ad cautelam?

Secvnda verò reſponſio extra chorum ſaltat; Non enim dicimus, ſolis viribus naturæ totam legem impleri; fatemur enim neceſſariam gratiam cum Catholicis, inter quos S. Bonauent. *in 2. diſtinct. 28. quæſt. 3.* id optimè ediſſerit.

Tertia claſſis ea continet loca, quibus laudantur egregia hominum facta; Et malè facta vituperantur. Geneſ. 4. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: Ad Cain autem non reſpexit.* Ità Diuus Bonauent. *in 2. diſt. 29. quæſt. 2. in corpore.* Ibidem. *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* vt refert D. Bonauent. *in 2. diſt. 43. dub. 3. litt.* & *art. 3. quæſt. 2. ad argumenta.* Geneſ. 6. *Vir iuſtus, atque perfectus*, vt notat D. Bonau. *in 3. diſt. 30. quæſt. 3. in corpore.* Pſal. 1. *Beatus vir, qui non abiit, &c.* ex D. Bonauent. *in 4. diſt. 44. part. 1. dub. 2. litt.* Eccleſ. 3. *Dedecus Filij Pater ſine honore.* ex S. Bonauent. *in 3. diſt. 17. quæſt. 1. ad argumenta.* Cap. 49. *Memoria Ioſiæ in compoſitionem odoris.* D. Bonau. *in Prologo 4. ſent.* Secunda Corinth. primo. *Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* ex Diuo Bonauent. *in 2. diſt. 39. quæſt. 1. ad vltim.* Hebr. 11. *Sancti per fidem vicerunt Regna, &c. operati ſunt iuſtitiam.* Ex eodem, *in 3. diſt. 26. quæſt. 3. ad argumenta, in fine.* & *in 4. diſt. 38. dub. 10. litt.* & *diſt. 21. part. 1. art. 3. quæſt. 2. ad argumenta.* Iacobi 2. *Quicumque totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.* Ex Diuo Bonauentura *in 3. diſt. 36. quæſt. 4. ad argumenta.* Ibidem. *Fides ſi non habeat opera, mortua eſt.* Ex D. Bonauent. *in 3. diſtinct. 23. dub. 2.* & *art. 2. quæſt. 1. ad argumenta*, & *diſt. 24. art. 2. quæſt. 2. ad argumenta.* Hoc eſt argumentum Sancti Auguſtini: *lib. de vera Religione, cap. 14.* 216

Hæc loca non recenſet Caluinus; attingit tamen vim eorum *in reſponſione ad quartum argumentum*, reprehendi reprobos, quia ſe præcipitauerint in neceſſitatem illam ſubiacendi peccatis; bonos verò laudari, vt ad virtutem animentur.

Enim verò, quis non videt, non eſſe vituperandum, ſi non exit de puteo is, qui proprio vitio

vitio ſe in eum præcipitauerit? Iuſti verò,ſi laudibus ad virtutem animantur, profectò liberè poſſunt ad eam prodire.

Qvarta claſſis ea loca continet, quæ remunerationem bonis promittunt; pœnam verò malis, ſi malum, bonumve feciſſent, Geneſ. 15. *Noli timere Abraham, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Vt notat Sanctus Bonauentura, *in 3. diſtinct. 26. artic. 2. quæſt. 4. in corpore,* & *diſt. 27. artic. 2. quæſt. 2. in corpore.*

Secvnda Corinth. 5. *Omnes enim nos ſtabimus ante Tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque prout in corpore ſuo geſſit.* Et Pſalm. 61. *Tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.* Et Deuter. 25. *Pro menſura peccati, erit & plagarum modus,* vt notat Sanctus Bonauentura, *in 4. diſtinct. 20. part. 2. quæſt. 1. ad argumenta*; & *diſt. 44. part. 2. quæſt. 1.* vbi refert etiam illud Iſa. 24. *Congregabuntur in congregatione vnius faſcis; & poſt multos dies viſitabuntur.* Matth. 7. *Quâ menſurâ menſi fueritis, remetietur vobis.* Matth. 25. *Ite maledicti in Ignem æternum: Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Diuus Bonauentura, *diſt. 15. part. 2. dub. 3.* Et de gloriæ remuneratione habetur ibi à Diuo Bonauentura illud 2. *Corinth. 4.* dictum. Itidem 3. Reg. 21. *Nonne vidiſti Achab humiliatum? Idcircò non inducam malum, &c.* Iſa. 1. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.* Thren. 3. *Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcentia.* Eccleſiaſtici 3. *Ignem extinguit aqua, & Eleemoſyna reſiſtit peccatis.* Hæc loca vrget Sanctus Doctor, *in 4. diſt. 15. part. 1. quæſtione vltima, in corpore.* Pſalm. 5. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Ex Diuo Bonauentura, *in 3. diſt. 38. art. 1. quæſt. 3.* vbi etiam alia loca habet, Matth. 12. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum, &c. reddet rationem.* Ità Sanctus Bonauent. *in 2. diſt. 41. quæſt. 3. ad argumenta.* Ibi etiam habetur: *Si vis perfectus eſſe; vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Matth. 19. vt habet Sanctus Doctor, *in 3. diſt. 30. quæſt. 3. in corpore.* Vbi nota, poni ſæpè conditionem: *ſi Vis, ſi Volueritis.* Quod ſi etiam non poneretur, adhuc nec pœna deberetur neceſſariò impulſis ad peccatum; nec præmium neceſſitate inductis ad bonum.

217 Respondet Caluinus, offerri promiſſa, ſub conditionibus impoſſibilibus; impiis quidem, vt ſentiant ſe diuinâ indignos benignitate; Iuſtis autem, vt ad virtutem prouocentur: Multa verò dici ironicè.

At quis non videt, has ſolutiones eſſe deſperati Nautæ? Non enim quæritur: An Deus hoc faciat; ſed; an ſit extra rem promittere bona iis, qui nequeunt ea conſequi. Et minari mala ſub conditione his, qui non poſſunt ea vitare: Hæc enim eſſet iniquitas.

Respondet Caluinus, pœnam deberi culpæ; culpam verò à nobis manare, etiam præciſâ libertate.

Contra. Sic enim etiam bruta eſſent à Deo damnanda; nam etiam ipſa ſpontè appetunt delectationes venereas, furantur, atque occidunt homines, &c.

Qvinta claſſis eſt Locorum, quibus Deus teſtatur, ſe expectare conſenſum noſtrum, & cooperationem, vt nobis ſalutem elargiatur. Iſa. 1. *Lauamini, mundi eſtote.* Ita Sanctus Bonauentura, *in 4. diſtinct. 14. part. 2. dub. 1. litt.* Ezech. 18. *Filius non portabit iniquitatem Patris; nec Pater iniquitatem Filij:* Sanctus Doctor, *in 2. diſtinct. 30. quæſt. 2. ad argumenta.* Ezech. ibidem: *Si autem Impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, &c. vita viuet.* Sic Diuus Bonauentura, *in 3. diſtinct. 31. quæſt. 3. ad argumenta.* Daniëlis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Sanctus Bonauentura, *in 4. diſt. 15. in reſolut.* Zach. 1. *Conuertimini ad me; & ego conuertar ad vos.* Sanctus Doctor, *in 2. diſtinct. 28. artic. 2. quæſt. 1. ad argumenta,* & *in 4. diſt. 17. part. 1. artic. 2. quæſt. 3. in corpore.* Matth. 3. *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.* Sanctus Doctor, *in 4. diſtinct. 16. part. 1. dub. 6. litt.* Rom. 6. *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore,* Sanctus Bonauentura, *in 2. diſtinct. 28. art. 2. quæſt. 2. ad argumenta,* & *diſt. 44. art. 3. quæſt. 1. in corpore.*

Respondet Caluinus, non fruſtrà Deum expectare conſenſum, atque eum expetere, à malis quidem, vt ſit ipſis in flagellum; a bonis verò, vt ſit incitamentum ad præparandos ſe ad gratiam.

Contra: Nam quorſum aliqui flagellantur, ſi non poſſunt conuerti? Alij verò incitantur, cùm non poſſint deficere? Ergo poſſunt conuerti; & non conuerti.

Sexta claſſis ea loca complectitur, quibus 218
Deus conqueritur de hominis obſtinatione. Sapien. 4. *Odio ſunt Deo Impius, & Impietas:* Ex Diuo Bonauentura, *in 3. diſt. 28. artic. 1. quæſt. 3. ad argumenta,* & *lib. 4. diſt. 15. part. 1. quæſtione 4. ad argumenta.* Ezech. cap. 44. *Sufficiant nobis omnia ſcelera veſtra domus Iſrael:* Sic Diuus Bonauentura, *in 3. diſt. 29. quæſt. 6. in fine.* Act. 6. *Anania, cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te Spiritui Sancto?* Sanctus Bonauentura, *in 2. diſt. 21. artic. 2. quæſt. 1. in corpore.* Iſa. 5. *Quid potui facere vineæ meæ, & non feci?* Ità Diuus Bonauentura, *in Opuſculis.* Matth. 13. *Quoties volui congregare filios tuos?* Ità Sanctus Doctor *Opuſc. cit.*

Respondet Caluinus, Deum iuſtè de hominibus conqueri, quia hæreditaria malitia affecti ſunt, & vt peccatorum tædio in viam redeant, etiamſi non poſſint. Sic *Hier.* 7. iubet Deus numerari omnia ſcelera populi;& tamen prædicit,ſe eum non auditurum.

Contra; quia hoc perindè eſt, ac ſi Cœco exprobretur, quod impingat. Deinde ſi, vt redeant, conqueritur; ergo poſſunt redire. Neque Hieremias dixit, populum non poſſe; ſed, cùm poſſit redire, tamen Deum non auditurum eos ad ſalutem.

Plvrima alia Scripturarum loca ad hoc confirmandum, in Seraphici opuſculis reperies.

Hanc veritatem declarauit Concil. Brachar. I. *can.* 9. Concil. Palæſt. vt memorat S. Auguſtinus, *epiſt.* 106. Arauſic. *can.* 13. & Trident. *ſeſſ.* 16. *cap.* 5. & *can.* 4. 5. & 6. Pius V. & Gregor. XIII. contra Baium. Cœleſtinus Papa, ad Epiſcopos Galliæ, *cap.* 4. & 11. His ſubſcribunt omnes Sancti Patres, relati à Valentia, *tom.* 1. *diſp.* 6. *quæſt.* 6. *puncto* 4. Bellarm. *tom.* 3. *lib.* 4. *cap.* 9. & *lib.* 5. *cap.* 25. & 26. præcipuè Diuus Auguſtinus relatus à Bellarmino, *cap.* 27. & 28. ad retundendam Hæreticorum temeritatem,qui Sanctum Doctorem pro ſe ſtare non verentur aſſerere. Ex his multi referuntur à Diuo Bonauent. *in* 2. præcipuè *diſt.* 25. & aliis locis ſuprà adductis pro Scripturis: & *in Opuſculis*, præcipuè *in Pharetra.* Sanctos verò Patres pro nobis ſtare fatentur Centuriatores, *cent.* 2.

Probatvr etiam à D. Bonau. validiſſimis rationibus, quibus vtitur Bellarm. *lib.* 5. *à cap.* 14. & ducuntur è Scripturis allatis, & Patribus. 219

Prima ratio S. Bonau. habetur *in 2. diſt. 25. p. p. quæſt. 1. in corpore, quæſt. 2. argumentis ſecundo loco*, & *quæſt. 3. argument. primo loco*, & alibi ſæpe. Omne peccatum eſt voluntarium, vt omnes fatentur: Ergo non neceſſarium: Ergo poteſt vitari: Ergo in voluntate eſt libertas ad vitandum, & conſentiendum. Hoc argumentum ſumptum eſt ex Diuo Auguſtino, *lib. de vera Religione, cap. 14.*

Respondet Caluinus, eſſe voluntarium, id eſt, liberum a coactione, ſicuti voluntarium eſt etiam boui exire ad paſcua, id eſt, ſpontaneum. At quis non videt inſipientiam, ſtoliditatemque huius bouis, qui nihil inter nos, & pecudes diſcriminis ponit.

Respondet Bucerus, & Kemnitius, legis præuaricationem ſemper eſſe peccatum, ſiue ſit voluntaria, ſiue neceſſaria, quia in *prima Ioannis epiſt. cap. 3.* definitur peccatum ἀνομία, id eſt, *Legis præuaricatio*.

Insulse tamen arguunt; nam in definitione peccati, virtute continetur liberum arbitrium: Lex enim, quæ in ea definitione manifeſtè ponitur, non datur, niſi iis, qui libero vigent arbitrio: Nihil enim eſt aliud Lex, niſi regula, dirigens actiones. Fruſtrà autem datur regula ei, qui non habet in poteſtate actiones ſuas. Alioqui reddant Aduerſarij cauſam, cur Beſtiis non dentur leges, ſi ad legis vſum non requiritur libertas. Ità rectè arguit Bellarm. *lib. 5. cap. 14.* poſt Diuum Bonauenturam, *in 2. diſt. 25. quæſtione citata in corpore*, vbi ex profeſſo agit hanc quæſtionem, quam nos infra tractabimus.

Hac veritate retunditur etiam Caluinus; nam ſi quod ſponte fit, licet neceſſariò fiat, poteſt eſſe peccatum, cur non verè peccant infantes, furioſi, & pecudes?

Secunda ratio Sancti Bonau. *quæſtione* mox *adducta, fundamento ſecundo, eſt*: Nulla operatio, quæ non ſit libera, eſt laudabilis, aut vituperabilis. Aliquæ actiones hominum ſunt laudabiles; aliquæ vituperabiles: Ergo liberæ.

Huic rationi ſolùm reſpondent Hæretici, laudari gratiam Dei; at vituperari peccata, quia homines ſponte in hanc lapſi ſunt neceſſitatem.

Sed hæc reſponſio, iam ad tertiam claſſim Scripturarum diluta eſt.

120 Tertia ratio Diui Bonauenturæ habetur in *eodem argumento ſecundo.* Nulla operatio eſt digna pœnis, vel præmiis, quæ non ſit libera. Aliquæ actiones hominum ſunt dignæ pœnis, vel præmiis, vt dixi in quarta claſſe Scripturarum: Ergo.

Respondet Caluinus ad hoc argumentum, quod eſt Diui Auguſtini, *libro de vera Religione, cap. 15.* ac Chryſoſtomo, & Hieronymo familiare: Mordet ſanè primò, dicens, idem fuiſſe etiam Pelagianorum. Secundò dicit, pœnam deberi peccato a nobis quippè emananti, nec refert liberonè, an ſeruili iudicio emanet, dummodò voluntaria cupiditate peccetur. Tertiò, non coronari merita noſtra, ſed Dei munera ex Diuo Auguſtino, & ex Scriptura.

At nos benè vtimur hoc argumento contra Caluiniſtas; ſicuti etiam contra Manichæos eo vtebantur Sancti Patres, arguentes ex præmiis, & pœnis libertatem. At Pelagiani volebant ex ſolo arbitrio vnumquemque mereri.

Quod verò dicit Caluinus, nihil intereſſe, &c. Reſpondetur cum Diuo Bonauentura, *loco citato*, tantùm intereſſe, quantùm inter hominem, & belluam: Sicuti enim animal eſt genus ad hominem, & bruta; ità voluntarium, ſumptum Caluinicè pro ſpontaneo, ad liberum, & non liberum. Liberum verò ſubdiuiditur in liberum ex ſui actus dominio, & liberum ad contradictoria, quod viatori debetur, vt dicam *quæſtione 11. & 12.* Itaque homo peccat, quia ſpontè, liberéque agit ad contradictoria: Pecudes non peccant, quia ſpontaneè, ſed non liberè operantur abſque dominio ſuorum actuum. Beati verò, quia non ſunt ad contradictoria. Debetur autem nobis voluntarium tale, vt dicam *quæſtione 11. & 12.*

Quoad merita verò, illud quidem ſequitur, pendère ex prima radice gratiæ Dei, quæ liberum adiuuat arbitrium; at inueniat Caluinus, gratiam ſolam ſine libero arbitrio mereri.

Hæc igitur ratio eſt ſolidiſſima, quæ eſt etiam Sancti Gaudentij Epiſcopi Brixienſis, *tractatu 3. in Exodum.* Hunc verò S. Pontificem fuiſſe æqualem Diuo Ambroſio, notant Bellarminus, & Valentia. Fuit etiam Diui Clementis, Alexand. *libro primo ſtromatum*, Sancti Cypriani, *libro primo, epiſt. 3. ad Cornelium*, & aliorum Patrum ad Scripturas, quarta claſſe adductas.

Quarta ratio habetur *2. diſt. 25. fundamento 3.* Illa potentia, quæ eſt conſultiua plurium, eſt etiam libera; ſed voluntas noſtra eſt huiuſmodi: Ergo. Maior probatur; nam talis potentia eſt electiua vnius, è pluribus. Hæc eſt ratio Diui Gregorij Nyſſeni, *lib. 7. de Philoſophia, cap. 7.* ad quam nihil noui reſpondent hæretici. 221

Quinta ratio eſt D. Bonauent. *loco citato in corpore.* Illa potentia, quæ non eſt alligata alicui appetibili, ſed habet pro obiecto bonum in vniuerſum, debet eſſe libera; talis eſt voluntas: Ergo. Eſt ratio Diui Cyrilli, *lib. 9. in Ioan. cap. 10.* Eſt autem omnium Philoſophantium calculis ſolidata, vt mox dicam. Id ſenſère Peripatetici, vt patet ex Ariſtotele *3. Eth. cap. 1. 2. & 3.* Academici, vt patet ex Platone *in Gorgia.* Stoïci, vt referunt Diuus Auguſtinus, *libro quinto, de Ciuitate Dei, cap. 10. tom. 5.* Plutarchus, *libro primo de placitis Philoſophorum.* Nyſſenus, *lib. de Fato, cap. 1. 2. & 3.* vbi refert etiam ſapientes Ægyptios. Euſeb. *libro ſex. o, de prepar. Euang. cap. 6. & 7.* & tandem D. Bonauent. refert, *in 2. diſt. 25. p. p. dub. 1. litterali.*

Respondet Maſtrius, *diſputatione ſeptima de Anima, num. 6.* rationem non vrgere, quia voluntas eſt libera, etiam vt comparatur ad bonum, vt bonum; ſed hæc reſponſio nihil nobis obeſt.

Sexta ratio habetur *loco citato in corpore.* Omne rationale eſt liberum: Homo eſt rationalis: Ergo. Eſt ratio Theophylacti *ad cap. 11. Lucæ.* Maior patet; nam ratio dictat indifferentiam, quando oſtendit, bonum nullum particulare, neceſſariam habere connexionem cum bono in communi.

Septima ratio habetur *in primo, diſtinct. 3. part. 2. paſſim, & loco citato, in 2. diſt. 25. quæſtione 1. in corpore.* Id, quod repræſentat, ſicut Imago, Deum, debet eſſe liberum: talis eſt Anima: Ergo. Eſt ratio Tertulliani, *lib. 2. contra Marcionem:* Et Diui Baſilij, *in oratione*: *Quod Deus non ſit author malorum*, & aliorum Patrum, vt dicam, *tract. 10. diſp. 1.* 222

Octava ratio eſt D. Bonauent. *in 2. diſt. 25. loc. cit. in corpore.* Illa natura, quæ legum, ac iuris eſt capax, debet eſſe libera ad cognitum ius ſeruandum, vel non ſeruandum; ſed omnium Rerumpublicarum, omnium Conciliorum vnanimi conſenſu,

conſenſu, omniumque Gentium plauſu, homo eſt capax legum: Ergo. Maior probatur: Quorſum enim aliter leges, ab omnibus ſapientibus approbatæ ſunt pro hominibus, non pro pecoribus, ad mores componendos? Cur Numa Romanis, Solon Athenienſibus, Zaleuſis Locrenſibus, Iudæis Moyſes leges tulerunt? Mox verò Cæſares, &c. Gentibus tot Codices, tot Volumina pro moribus componendis impoſuêre, quæ euulgata, promulgata, & acceptata ſunt? Cur etiam Hæretici leges habent ad præmiandos bonos; & malos puniendos: At verò beſtiis nulla Lex, nullus Codex, nulla gloſſa applicatur? Hæc ratio ſanè adeò eſt euidens, vt eâ ſolâ bruta animalia non conuincantur. Obſecro igitur Sectarios, ne Brutis ſimillimos ſe efficiant. Has, & alias rationes habet S. Bonauent. quibus innituntur Bellarminus, Valentia, Albertus Pighius, & alij controuerſiarum Scriptores. Ex quibus conſtat, falſum eſſe, quod ait Scotus *quodl.* 16. & Maſtrius, *diſput.* 7. *num.* 7. non poſſe à priori probari voluntatem eſſe liberam, quia voluntas, eſt voluntas.

Iam ſoluenda ſunt hæreticorum argumenta, è Scripturis, & Patribus petita.

Obiiciunt primò id Lucæ 14. *Compelle intrare.* Et Eccleſia orat: *Noſtras ad te rebelles compelle voluntates.*

Respondet Diuus Bonauentura, *Opuſc. de profectu Religioſi*, *cap.* 24. compelli dum auferuntur bona mundi, & infliguntur aduerſitates, quibus homo coactus relinquere amorem eorum bonorum, & amplecti ea mala ineuitabilia, poſtea ad Deum mouetur.

Respondet ſecundò, *ſerm.* 4. *Dom.* 2. *poſt Pentecoſt.* nullum cogi, ſed, more Aſſueri, inuitari bonis gloriæ, ac beatitatis, quibus repletur domus Dei. Beatitatem enim omnes naturaliter appetunt; trahi verò ſuauitate promiſſorum, veluti fragrantiâ; & terrore malorum æternorum, ne dum corporis temporalium, Matth. 10. *Timete eum, qui poteſt & animam, & corpus perdere in Gehennam*, deterreri fœtore agnito, dum in peccato emortuos ſe ſentiunt. Ità ſono prædicationis, de quo *Pſal.* 17. ſono venti ſuaui Spiritus Sancti, de quo *Act.* 2. ſuauiter compellitur, ſeu inducitur validis motiuis Dei innitantis.

223 Obiiciunt ſecundò ea loca Scripturarum, in quibus Deus teſtatur, ſe omnia in nobis operari. Ioan. 15. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum, niſi manſerit in vite: Sic nec vos, niſi in me manſeritis. Sine me nihil poteſtis facere.* Secunda Corinth. 3. *Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis: Sed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Iſaiæ 26. *Omnia opera noſtra in nobis operatus es Domine.* Hierm. 10. *Scio Domine, quia non eſt in homine via eius, nec viri, vt dirigat greſſus ſuos.* Prouerb. 21. *Cor Regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud, ſicut diuiſiones aquarum, &c.*

Respondet Valentia ad prima loca, ea tantùm aſtruere neceſſitatem gratiæ, adiuuantis liberum arbitrium ad opera ſupernaturalia; omnia enim opera operatur Deus in nobis, ſed non ſine nobis. Ità antè reſponderat D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 28. *quæſtione vltima.*

Ad illud Hieremiæ reſpondet Valentia, eſſe in homine liberam electionem; poſſe tamen impediri executionem. Melius reſpondet Diuus Bonauentura, *in* 2. *diſtinct.* 28. *articulo* 1. *quæſtione* 3. non eſſe in hominis ſola innata poteſtate, tota via rectè perambulare, vel in viam rectam ex auiis ingredi; & ne tranſuerſo quidem vngue diuertere, ſed neceſſarium eſſe etiam Dei auxilium.

Ad ſolidandum tamen Valentiæ reſponſum obſeruat Bellarminus, *libro quarto, capite* 11. non eſſe idem, liberam electionem, ac liberam executionem; hæc enim non exigitur ad liberum arbitrium: Illa verò requiritur, vt monet Diuus Damaſcenus 2. *de fide*, *cap.* 26. & latè D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 25. *part.* 2. *quæſt.* 4.

Ad illud Prouerbiorum reſpondet Valentia, intelligi de executione, in qua non poſſunt impediri Reges niſi à Deo. Secundò, intelligi etiam de voluntate, ſcilicet, poſſe Deum facilè voluntates etiam Regum permutare, etiamſi potentes ſint. Habet enim motiua, quibus ſcit, voluntatem quamlibet efficaciter allici. Latè id proſequitur Diuus Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 25. *parte* 2. *quæſtione* 5. vbi ita declarat, Deum ſanè noſtras non cogere voluntates, ſed tamen inducere ſuaſionibus: Præterea inducere affectiones immittendo ea, ſcilicet obiecta, cum iis motiuis, quibus ſcit Deus voluntatem liberè conſenſuram; ad modum, quo agricola immittit, atque deriuat riuulos per agrum, quibus ſcit irrigatum, fructus editurum; etſi diuerſo modo id fiat, quoad naturalem rationem operandi Vnde non comparat rigationem agri, & gratiæ, quatenùs ea eſt ab aqua; ſed vt eſt in manu agricolæ, liberè irrigantis, neque ex ſuppoſitione irrigationis ponit vtrimque paritatem in effectu; ſed altiùs aſſumens riuos aquarum, & gratiæ influentiam, vt manantes à Deo, infert, ità facilè Deo eſſe voluntatem gratiâ emollire, ſicuti riuulis decurrentibus agros fœcundare, cooperante hinc agricola liberè, inde peccatoris arbitrio, ità tamen, vt effectus gratiæ ſit totus liber; At rigationis effectus immediatè à cauſa naturali, aquâ, & agro, prouenit.

Sic enim Hebræus legit לב כלר ביד יהגה פלגי מים Pelagi aquarum cor Regis in manu Domini.

Vult dicere: Sicut facile eſt, Deo immittente, & agricola deriuante aquas, campum fœcundare; ita eidem Deo mediis riuulis gratiarum, immittendo motiua, affectioneque, facile eſt diſponere cor Regis, etiam peruerſum, ad bonum; nempè, quia ſcit Deus, quid eum mouere efficax ſit.

Calvinus dicit, ex Petro Lombardo, liberum arbitrium eſſe corruptum, & manere liberum ſolum à coactione, vt refert Bellarminus, *lib.* 3. *cap.* 4. *&* 5.

Respondetur cum Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſtinct.* 25. *dub.* 1. *litt.* Magiſtrum id ſolùm aſſerere, liberum arbitrium ad bonum, aliqua ratione diminutum ex peccato; Nam cùm antea, & à miſeria immune, & à culpa eſſet; nunc iam, eſt & miſeriæ obnoxium, & ad culpas procliue.

Alia Scripturæ obiiciunt teſtimonia, quæ 214
diuinam præſcientiam, prouidentiam, & prædeſtinationem indicare videntur detrahere libero arbitrio, ſed hæ expoſitæ ſunt, *tractatu* 1. *diſp.* 13. *quæſtione* 10. & *diſputatione* 16. *quæſtione ſecunda*, & *diſputat.* 21. *quæſtione* 20. vbi & loca Patrum, & argumenta ab Aduerſariis adducta, ſoluuntur. Cætera, *in tract. de Gratia*, & *in tract. de Peccato originali* diluentur.

Miror autem, ab aduerſariis adduci D. Auguſtinum, qui præclarè pro nobis ſtat.

Omissis autem locis ante Pelagianæ hæreſis ortum contextis, quæ Caluinus paruipendit, aliqua poſt Pelagianiſmum edita libabo, *lib. de Gratia, & libero arbitrio*, ait: *Reuelauit Deus per Scripturas ſuas Sanctas eſſe in homine liberum voluntatis arbitrium*: Similia habet *epiſt. 46. & 47.* Et ſanè *Epiſt. 46.* non cedens conſuetudini, vt latrat Caluinus, ſed grauiter proteſtatur: *Credite* (ait) *Diuinis eloquiis, quia liberum eſt hominis arbitrium.* Et *epiſt. 47.* Idem teſtatur: Similia habet *cap. adducto de Gratia, & lib. arb. & lib. 4. contra Iulianum, cap. 8.* ait: *Multò minùs: ergo dicerem, quod me dixiſſe mentiris, negari liberum arbitrium, ſi gratia commendetur.* Alia loca affert Bellarm. *libro 5. cap. 25.*

Obiicit Caluinus D. Auguſtinum *cap. 30. Enchir.* vbi ait: *Malè homo vtens libero arbitrio, ſe perdidit & ipſum.*

Respondet Bellarm. *lib. 4. cap. 13.* & *lib. 5. cap. 30.* ex D. Bonau. *in 2. diſt. 25. p. 1. quæſt. 4. fundamento 1.* perditum quoad facilitatem illam ad Bonum, & immunitatem facilem à malo: Ita reſpondet etiam D. Auguſtinus contra duas epiſtolas Pelagianorum, *cap. 2.* Vide, & D. Bonau. *argumento 3.*, ait *Se, & arbitrium perdidit*: At ſe non deſtruxit: Ergo nec arbitrium, vt ait Poncius, *diſp. 7. quæſt. 3.*

Ex his habes, Liberum arbitrium non eſſe in brutis, vt præclarè oſtendit D. Bonau. *in 2. diſt. 25. quæſt. 1.* quod infrà latiùs patebit

Habes, etiam Voluntatem eſſe liberam, quia non eſt merè paſſiua; ſed actiua: Sic argumentatur Concilium Trident. *ſeſſ. 6. capite 5.*

QVÆSTIO IV.

An hæc Poteſtas libera, rectè vocetur Liberum Arbitrium.

225 Communi Eccleſiæ conſenſu aſſerimus, benè Voluntatis poteſtatem hanc vocari *Liberum Arbitrium*: Hoc infrà oſtendam.

QVÆSTIO V.

An Liberum Arbitrium *ſit Potentia diſtincta à Ratione, & Voluntate.*

D. Bonau. in 2. diſt. 25. p. 1. quæſt. 1.
D. Thom. p. p. quæſt. 83. art. 4.

Tametsi Liberum arbitrium ſub inſignibus Voluntatis pertractetur; attamen, vt eius natura clariùs eniteat, etiam hìc quæſtio diſcutitur.

Assero primò, Liberum arbitrium non eſſe potentiam ab Intellectu, & Voluntate realiter diſtinctam: Ita D. Bonau. poſt Damaſc. *lib. 3. fidei, cap. 14.* & D. Auguſt. *lib. 7. confeſſ. cap. 3.* & *lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſſ. cap. 18.* vt refert Valentia *diſp. 6. quæſt. 6. puncto 3.*

Probatvr à D. Bonau. *argumentis ſecundo loco.* Primum eſt: Natura nil facit ſuperfluum, ſed ad omnia opera rationalia ſufficit Intellectus, Memoria, & Voluntas: Ergo. Minor probatur *argumento 2. & 3.* Præciſa qualibet alia potentia, Memoriâ, & Intellectu cognoſcimus quæcunque facienda ſunt, ac iudicamus: Voluntate verò deliberamus, &c. Ergo. Munus enim liberi arbitrij eſt iudicare, & arbitrario modo decernere; Sed ratione indicamus, & voluntate eligimus: Ergo. Hoc argumento vtitur Bellarminus *Tom. 3. lib. 3. cap. 8. Propoſitione 4.*

Secvndvm argumentum, quod eſt quartum apud S. Doctorem. Munus liberi arbitrij eſt mouere; ſi ergo mouet diſtinctam voluntatem: Ergo non eſt libera per ſe.

Tertivm argumentum eſt vltimum D. Bonauenturæ: Sicut vna eſt potentia, quâ intelligo, & noui me intelligere; ita vna eſt potentia, qua volo, & volo, me velle; ſed potentia, quâ volo, eſt Voluntas: illa verò, quâ reflexione volo, me velle, eſt Liberum arbitrium: Ergo ſunt vnum.

Probatvr à D. Thoma: Sicut ſe habent Intellectus, & Ratio, ita Voluntas, & Liberum arbitrium: Sed Intellectus, & Ratio ſunt vna Potentia: Ergo. Idem habet Sanctus Doctor, *in corpore*, implicitè.

Assero ſecundò, Liberum arbitrium ratione differre ab Intellectu, & Voluntate. 226

Probatvr præcipuè; quia id, quod ſe habet ad modum mouentis, aliquo modo differt à moto; ſed Liberum arbitrium ſe habet ad modum mouentis omnes vires animæ: Ergo. Vide D. Bonauenturam.

QVÆSTIO VI.

An Liberum Arbitrium *complectatur ſimul Rationem, & Voluntatem.*

D. Bonau. diſt. cit. quæſt. 2.

Divvs Thom. *p. p. quæſt. 82. art. 3.* & *de veritate, quæſt. 24. art. 5.* vult, Liberum arbitrium eſſe potentiam tantùm appetitiuam, non autem compoſitam formaliter ex appetitiua, & cognoſcitiua, licèt virtualiter ambas complectatur, vt refert Valentia, ſuprà adductus. Neque tamen vult, Liberum arbitrium eſſe merum actum ipſius voluntatis, vt putat Bellarm. *Tom. 3. lib. 3. cap. 2.* Nam in illa reſponſione *ad 3. articuli 3. quæſt. 83.* concedit, arbitrium denominari quidem ab electione, quæ eſt concluſio definitiui iudicij; non tamen vult in eo ſolo Liberum arbitrium poſitum eſſe, neque SS. Patres, allati à Bellarmino, id dicunt: Nam ſi Ambroſius *lib. 2. de fide, cap. 3.* ſolùm dicit, hominem, prout vult, operari, ideſt, pro libero voluntatis arbitrio. Diuus verò Auguſtinus *lib. de Gratia, & libero arbitr. cap. 2.* ſolùm dicit, Liberum voluntatis arbitrium nobis à Deo reuelatum: Idem habet *5. de Ciuitate, capite 9.* S. Proſper *libro primo, de vocatione Gentium, capite tertio*, ait: *Iudicium voluntatis deprauatum eſt, non ablatum.* Et Conſil. Arauſic. *can. 13.* ait: *Arbitrium voluntatis in primo Homine.* Igitur ponunt Arbitrium in Voluntate, non autem in actu eius ſolo.

Divvs Bonauentura meliùs vult quidem, etiam iudicium rationis interuenire, quod eſt D. Bernardo concedendum, *libro de Gratia, & libero arbitrio*, Et ſanè dicitur Arbitrium, ideſt, iudicium abſolutum arbitrarium; Arbitri enim 227

non

non tenentur iudicare ex rigore iuris; ſicut Iudices: Vnde dicit S. Auguſtinus lib. de quinque reſponſionibus: *Liberum arbitrium dicitur ab arbitrando, quia à rationali parte, quid eligat, quidve recuſet, nomen accepit: dicitur verò arbitrium liberum, quo voluntatis ipſa libertas exprimitur, ſeu Dominium*: Duplex autem dominium alicuius potentiæ datur: Aliud ſuper obiectum ſuum; aliud ſuper actum ſuum. Dominium potentiæ in obiectum, conſiſtit in hoc, quòd potentia poſſit in illud, & in amplius, ſicut equus, qui poteſt ferre decem modios; dominium habet in quinque, quia prævalet ad illud, quod facilè portat: Dominium verò potentiæ in actus, conſiſtit in hoc, vt potentia poſſit exire in actum, & ceſſare ab exercitio eius ſecundùm imperium ſuum: Ad hoc autem dominium requiritur, vt potentia valeat mouêre ſeipſam; & valeat ſuper actum ſuum reflecti; ſi enim non poſſet ſe reflectere ſuper actum ſuum, non poſſet illum frænare: Si verò non poſſet ſe ipſam mouere, non poſſet in eum actum exire ad libitum: Reflectere autem ſuper ſe eſt virtutis cognitiuæ, à materia eleuatæ, quæ quidem virtus eſt ratio: Mouêre autem ſe, eſt virtutis appetitiuæ, rationem conſequentis. Ad hoc igitur, vt illud dominium ſit in anima, neceſſe eſt, vt habeat rationem, & voluntatem; nam ſi rationem tantùm haberet, poſſet reflecti ſupra ſe; ſed non imperare: Si appetitum ſolum haberet, non rationem; poſſet in actum exire; ſed impotens reflecti ſupra ſe, non poſſet actum dirigere: Sicut igitur ex concurſu oculi, & manus, reſultat poteſtas ſcribendi; ſic ex concurſu rationis, & voluntatis reſultat dominium ad actiones.

Hinc colligit, benè liberum arbitrium definiri à Magiſtro diſt. 24. *Liberum arbitrium eſt facultas voluntatis, & rationis, qua bonum eligitur, gratiâ aſſiſtente; & malum, eadem deſiſtente.* Quæ definitio videtur D. Auguſtini *in Enchir. cap.* 106. Similiter & à Philoſophis. *Liberum arbitrium eſt liberum de voluntate iudicium.* & à S. Bernardo, lib. de Gratia, & libero arbitrio, *eſt conſenſus voluntatis ob inamiſſibilem libertatem, & rationis indeclinabile iudicium.* Has refert etiam Bellarm. *lib. 3. cap. 3. de libero arbitrio, & gratia.*

Obſervat autem circa primam definitionem D. Bonau. *in corpore*, Liberum arbitrium dici facultatem, quæ non ſolùm potentiam, ſed etiam facilitatem innuit; ex quo infert *quæſt. ſequenti*, eſſe habitum, non tamen propriè.

Addit verò *ad argumenta*, Liberum arbitrium non amplecti totam rationem voluntatis, & Intellectûs, ſed connexionem tantùm earum potentiarum in ordine ad eligendum, quod eſt veluti concluſio, & vltimus arbitrij actus, licèt includat actus diuerſos, ideſt, iudicium rationis, & electionem voluntatis: Ita etiam Diuus Auguſtinus, *libro 3. Hypognoſtici.*

228 Aſſero igitur, Liberum arbitrium includere actum intellectus, & voluntatis.

Probatvr à Diuo Bonauentura *argumentis primo loco.* Primò ex Diuo Auguſtino *de quinque reſponſionibus*, vbi ait: *Cùm de libero arbitrio loquimur, non de parte animæ loquimur, ſed de tota.* Secundò ex D. Damaſceno *lib. tertio, de fide*, vbi ait: *Anima libera arbitratur, liberè appetit, liberè iudicat, liberè imperat, & facit, liberè diſponit, liberè vult, liberè eligit*, ſed hæc tangunt actus rationis, & voluntatis: Ergo. Rationis quidem, quia eius eſt iudicare, arbitrari, & iudicium ferre; Voluntatis verò, cuius eſt eligere, &c.

Reſpondet Bellarminus *libro 3. capite 2.* & Valentia *diſp. 6. quæſt. 6. punct. 3.* nomine iudicij ſæpè ſignificari actum potentiæ, quæ ſupponit actum etiam intellectus, licèt formaliter ſit actus ſolius voluntatis: Supponit autem vſus liberi arbitrij, ideſt electio libera, definitionem rationis: Ideò Philoſophus 3. *Eth. cap. 2.* ait; electionem eſſe deſiderium conſiliabile: Ergo ſolùm cauſaliter interuenit ratio.

Contra arguit S. Bonau. *ibi*, quia D. Damaſcenus docet, in libero arbitrio coniugatas eſſe virtutes cognitiuas & vitales: Ergo formaliter ſtat in conſenſu ambarum potentiarum. Confirmatur à D. Bonauentura, ſecundò ex definitione D. Bernardi, allata ſuprà, etiam a Bellarmino, *cap. 3.*

Probatvr tertiò à Diuo Bonauentura, ex definitione Diui Auguſtini *in Enchir.* allata ſuprà.

Probatvr quartò à D. Bonau. Peccatum eſt in ſolo libero arbitrio; Sed aliquod peccatum eſt in ratione, vt infidelitas; aliquod in voluntate, vt odium: ergo liberum arbitrium vtramque potentiam complectitur.

Probatvr quintò ab eo. Gratia, & virtutes ſunt in libero arbitrio: Sed virtutes Theologicæ dicuntur eſſe in Rationali, Concupiſcibili, & Iraſcibili voluntatis: ergo Liberum arbitrium has potentias complectitur.

Obiicies. Liberum arbitrium vel comprehendit Intellectum, & Voluntatem, vt partes ſubiectiuas; vel vt partes integrales. Si primum: Ergo tota ratio liberi arbitrij eſt in intellectu; & tota in voluntate: Ergo in ſingulis hominibus ſunt duo libera arbitria: Si ſecundum: Contra; nam ex duabus potentiis ſubordinatis in actibus ſecundùm ſupponens, & ſuppoſitum, non integratur vnica: Sed tales ſunt Intellectus, & Voluntas; nam Voluntas ſupponit Intellectum: Ergo.

Reſpondet D. Bonau. complecti, vt totùm potentiale, quod partim habet naturam totius integri, quatenus ratio eius non poteſt in alterutra ſaluari; habet etiam rationem vniuerſalis, quia ex concurſu ambarum vtramlibet denominat. Reliqua ex dictis patent.

QVÆSTIO VII.

An Libervm Arbitrivm *ſit Habitus.*

D. Bonau. in 2. d. 25. p. 1. quæſt. 4.
D. Thom. p. p. quæſt. 83. art. 2.

Prima ſententia eſt, Liberum arbitrium in actu conſiſtere: Ita Heruæus *quodlibeto 1. quæſtione 2.* 229

Secvnda opinio eſt Alberti in ſumma, *p. 2. quæſt. 91. membr. 1. & 2.* & *in 2. diſt. 24. artic. 5.* Liberum arbitrium eſſe potentiam, perfectam per habitum ſuperadditum naturalem.

Tertia ſententia eſt, eſſe potentiam vniuerſalem, continentem ſub ſe potentias omnes intelligentis, & ſentientis animæ. Refertur pro hac D. Thomas, *quæſt. 24. de veritate, art. 5.*

Qvarta opinio eſt, eſſe potentiam particularem, diſtinctam ab Intellectu, & Voluntate: Ita

Alenſis *part. 2. quæſtione 72. membro primo, articulo 3.*

Qvinta ſententia eſt Durandi *in 2. diſt. 24. quæſtione 5.* eſſe ipſas Potentias Intellectûs, & Voluntatis.

Sexta eſt Henrici, *quodl. 1. quæſt. 16.* & Scoti *in 2. diſt. 25.* eſſe potentiam Voluntatis: Idem ſentit, quoad hæc S. Thom. *loc. cit. & p. 2. quæſt. 13.* Richard. & Capreol. *in 2. diſt. 24.* Caietanus, Conradus, & alij Thomiſtæ. Itidem Valentia, *Tom. 1. diſp. 6. quæſt. 6. punct. 3.* Bellarm. *Tomo 3. lib. 3. cap. 7. & 8.*

Septima ſententia eſt D. Bonau. Liberum arbitrium eſſe facultatem quandam Potentiæ Intellectûs, & Voluntatis, compoſitæ ſimul; ita vt dicat habitudinem ad actum cum facilitate, & hoc conuenire cum habitu; attamen ſuprà *quæſtione 2.* prælibauit, eſſe eandem voluntatem, ſola ratione ab ea diſtinctam. Quare ad id adducit etiam D. Bernardum, qui in hoc ſenſu admittitur etiam à D. Thom. *ad 2.* & Valentia *loco citato*: Nulla igitur ferè eſt diſſenſio D. Bonauent. à ſecunda ſententia, & quinta; licet in alio diſcrepent, de quo *ſequenti quæſtione.*

230 Assero primò, Liberum arbitrium non eſſe merum actum.

Probatvr à Bellarmino, *cap.* 8. argumento ſecundo D. Bonau. Id, quod non poteſt a natura tolli, non eſt actus; ſed aliquid ante actum ſtabile; At liberum arbitrium non poteſt tolli à natura: Ergo. Probatur Minor à D. Bonau. ex Diuo Bernardo, lib. de Gratia, & libero arbitr. *Tolle* (ait) *liberum arbitrium: iam non erit quod ſaluetur.* Idem habent omnes alij SS. Patres. Eodem argumento vtitur Valentia, *loco citato.*

Neqve nos mouere debet, quod Liberum arbitrium ſignetur per actum, nam commune eſt multis rebus nomen recipere ab actibus, cùm principia potius actuum ſint: Sic enim ab Ariſtotele, intellectus vocatur aliquando potentia intellectiua; aliquando habitus intelligendi; aliquando actus: Sic ab Anſelmo ſæpè dicitur inſtrumentum; ſæpè affectus; nonnunquam vſus: Ita D. Bonau. *in corpore*, & per eum Bellarm. *loco citato.*

231 Assero ſecundò, Liberum arbitrium, non eſſe potentiam vniuerſalem.

Probatvr a Bellarmino *cap.* 8. argumento D. Bonau. *in corpore*; Si eſſet potentia vniuerſalis, ſequeretur, actus, non modò voluntatis, ſed etiam aliarum potentiarum, eſſe liberos ex ſe, non vt imperatos a voluntate, & ſic omnes eſſent talis naturæ ſpecificæ, ſub genere liberi arbitrij, vt eſſent dominæ ſuorum actuum: Ergo tot eſſent libera arbitria, quot potentiæ, quod eſt inauditum.

Assero tertiò, eſſe Potentiam. Patet ex dictis *quæſtione 5.*

Probatvr primò à D. Bonauentura, authoritate D. Anſelmi, *Libro de lib. arbitr.* vbi ait; *Liberum arbitrium eſt poteſtas ſeruandi rectitudinem:* Sed poteſtas eſt in genere potentiæ: Ergo, &c. Secundò ex D. Bernardo ſuprà *Libro de Libero arbitr.* vbi ait: *Tolle Liberum arbitrium: iam non erit quod ſaluetur*: ſed ſaluari non dicitur, niſi potentia; vel ſubſtantia, ratione potentiæ: Ergo liberum arbitrium eſt nomen ſubſtantiæ, vel potentiæ. Non ſubſtantiæ: Ergo potentiæ.

Probatvr etiam rationibus; prior eſt. In nobis eſt ponere potentiam, quæ ſemper inclinat ad bonum ſimpliciter, id eſt, ſynderesim; & aliquam, quæ ſemper inclinat ad bonum, vt nunc, id eſt, ſenſualitatem: ergo eſt ponere potentiam, medio modo ſe habentem; hanc autem dicimus eſſe Liberum arbitrium: Ergo.

Secvnda eſt. Omne, quod eſt ſuſceptibile habitus, eſt potentia; ſed Liberum arbitrium eſt ſuſceptibile gratiæ: Ergo. Minor probatur ex D. Auguſtini, communi illo effato: *Quòd gratia ſe habet ad liberum arbitrium, vt ſeſſor ad equum*; Hoc argumento vtitur etiam D. Thomas.

Assero quartò cum Diuo Bonauentura, poſſe liberum arbitrium dici aliquo modo etiam habitum. 232

Probatvr primò à Diuo Bonauentura, ex D. Auguſtino *in Enchir. cap. 30.* vbi ait, Liberum arbitrium per peccatum factum, eſſe perditum, id eſt, deprauatum; At potentia permanet, ſi eſt mera potentia: Ergo habet etiam aliquid ante actum ad modum habitûs.

Secvndò ex D. Auguſtino *in Enchir. cap. 106.* vbi illud vocat facultatem, quæ habitudinem cum facilitate ſonat. Quod Sanctus Thomas non negat.

Tertiò ex D. Bernardo, *de Libero arbitrio*, vbi vocat illud *Habitum.*

Qvartò, ex Magiſtro, & Philoſophis adductis *diſt. 25. dub. 1. litt.* Liberum arbitrium definitur *Liberum iudicium*; hoc autem eſt, aut actus; aut habitus: Non actus, vt oſtendi: Ergo habitus.

Qvintò: Nulla potentia eſt alterius potentiæ, vel in alia potentia; Sed liberum arbitrium eſt facultas rationis, & voluntatis: Ergo.

Sextò. Quod patitur augmentum, & decrementum, eſt habitus potiùs quam potentia: Sed tale eſt Liberum arbitrium: Ergo. Minor probatur, quia per peccatum Adæ deprauatur, ac diminuitur; augetur verò in gloria: Ergo.

Colliges primò cum D. Thoma, Bellarmin. Valentia, & aliis. Habitus naturalis ad vnum aliquid determinatum inclinat: Sed liberum arbitrium non eſt tale, ſed ad omnia indifferens: Ergo.

Respondetvr; habitus naturales non modò eſſe tales, vt à natura; ſed quia inſunt potentiis oppoſitis voluntati, quo ſenſu dicuntur naturales, ſicut ipſæ potentiæ dicuntur naturâ determinatæ ad vnum; At quia habitus inſunt potentiis ad modum earum, & voluntas eſt libera; ideò eſt habitus, & tamen indifferens; inclinat tamen ad bonum. Addo, ex hoc non rectè inferri intentum, nempè Liberum arbitrium non eſſe habitum, quod eſt indifferens; Nam etiam ex potentiis naturalibus aliquæ inclinant ad bonum; aliæ ad bonum hic, & nunc; aliæ ad bonum in genere, id eſt, voluntatis, vt notat D. Bonau. *argumento 3.* Quod ſi datur aliqua potentia media indifferens, poterit etiam dari habitus ei proportionatus; attamen non dicit S. Doct. eſſe propriè habitum, additum potentiæ, vt luce clarius oſtendam, *quæſtione 9.* Interim dicit Sanctus Bonauentura, *quæſtione 5. fundam. 1.* Verum hoc eſſe de habitu, qui addit ſupra potentiam.

QVÆST.

QVÆSTIO VIII.

An Liberum arbitrium ſit principaliùs in VOLVNTATE, *quàm in* INTELLECTV.

D. Bonau.in 2.d.25.p.1. q. vlt.
D. Thom. q. 83. art. 1.

233 PRIMA ſententia eſt Durandi *in* 2. *diſtinct.* 24. *quæſt.* 3. Liberum arbitrium eſſe ipſas potentias Intellectûs, & Voluntatis, magis tamen intellectus, quia in eo libertas plus eſt conſtituta.

SECVNDA ſententia eſt D.Thom. *p.p.quæſt.* 83. *art.* 1. 2. *&* 3. & 1. 2. *quæſt.* 13. & *in* 2. *diſt.* 24. *quæſt.* 1. & *de veritate, quæſt.* 24. Capreoli, Caietani, Bannes, Conradi, & aliorum Thomiſtarum ad ea loca D. Thom. Richardi *in* 2. *diſtinct.* 24. Liberum arbitrium eſſe quidem potentiam vnam, ipſam ſcilicet voluntatem; ſed radicem libertatis eſſe in ratione, & voluntate pendereque, ac determinari à iudicio practico rationis. Hanc ſequitur etiam Bellarminus *tomo* 3. *lib.* 3. *cap.* 7.

TERTIA ſententia eſt, Liberum arbitrium adeò in ſola voluntate reperiri, vt nullo modo determinetur ab intellectu; ſed ſola ſit ſuorum actuum totalis cauſa: Ita Scotus *in ſecundo, diſt.* 25. quem ſequitur eius Schola. Faber *in* 4. *diſt.* 9. *cap.* 10. *numero* 227. P. Liuius Rabeſanus *lib.* 3. *diſputat.* 3. *quæſt.* 3. & cæteri, apud Merinerum *diſp.* 6. *quæſt.* 3. *ſect.* 3.

SENTENTIA D.Bonau. hîc, & *eadem diſt. p.* 2. *artic.* 1. *quæſt.* 5. eſt, Liberum arbitrium conſiſtere quidem in Intellectu, & Voluntate; ita tamen, vt in intellectu materialiter tantùm, quatenus obiectum voluntati oſtendit, eique iudicium practicum fert per modum ſuadentis; formaliter verò eſſe in Voluntate, quæ ſola eſt formaliter libera, adeò, vt dictanti intellectui renuat ad libitum, ſæpè enim intellectus iudicat, aliquod eſſe maius bonum, & illud faciendum; & tamen Voluntas renuit. Affert S.Doct. exemplum de Oculo, & Manu, concurrentibus ad ſcriptionem, ita tamen, vt manus formaliter ſcribat; Oculus verò tantùm oſtendat manui, quid, & vbi ſcribendum. In quo videtur cum tertia ſententia, quoad hoc; licet in eo differat, quòd ponit Liberum arbitrium etiam in Intellectu.

234 ASSERO primò. Libertas formaliter non eſt in ratione; ſed in voluntate.

PROBATVR primò à D. Bonau. In eo non poteſt poni libertas, quod eſt obnoxium coactioni, & neceſſitati: Talis eſt ratio; non autem voluntas: Ergo. Minor probatur, quoad priorem partem, quia ſæpè cogitur ad iudicandum, & credendum contra inclinationem totius ſuppoſiti: Ita Dæmones credunt, vnum eſſe Deum, & ideò contremiſcunt *Iacobi* 2. & ſæpè ægrotus cogitur credere, ſe breui moriturum, quod omninò refugit, &, ſi fieri poſſet, nollet credere; At voluntas, quia fertur in totum bonum, ideò non poteſt velle aliquid contra ſuam inclinationem, & rurſus ipſa eſt inclinatio totius ſuppoſiti, &c. Ergo non poteſt velle aliquid contra inclinationem totius ſuppoſiti.

QVÒD verò etiam à neceſſitate ratio non ſit immunis, quoad ſpecificationem probatur: Ratio enim, ſi ei proponantur argumenta neceſſaria, neceſſariò aſſerit: Si probabiliora, neceſſariò opinatur, ideò cum formidine credit. Hinc Ariſtoteles *ſecundo, de Anima, text.* 153. ait: *Nos imaginari poſſe, quod volumus; non autem opinari, niſi id, quod argumenta concludunt eſſe opinandum.* Et 7. Eth. capite 2. ait: *Syllogiſmum captioſum neceſſariò inducere dubitationem, cùm ex vna parte vetatur incredibile, quod concluditur; ex altera non poſſit contemni argumentum, donec ſolutio appareat*: Confirmatur experientiâ; nemo enim conſultat: vtrùm debeat veritati cognitæ aſſentiri, necnè, ſed ſimpliciter eò accedit, quò vis argumentorum ducit. Confirmatur ſecundò; nam ideò Fides Catholica requirit pietatis affectum, quia alioqui mens noſtra non poſſet adduci, vt crederet, quæ rationem ipſam ſuperant; ſæpè etiam, quæ eidem repugnare videntur,

QVÒD verò non ſit immunis à neceſſitate, quoad exercitium probatur; nam omnis actio fit ex appetitu alicuius boni, vt docet Ariſtoteles 1. *Eth. capite* 1. Appetitus autem boni in Anima, ratione prædita, eſt voluntas: Ipſa igitur voluntas rationem applicat ad intelligendum; vel etiam ab actu intelligendi reuocat. Hac ratione vtitur etiam Bellarminus *lib.* 3. *cap.* 8.

PROBATVR ſecundò à D. Bonauentura, ratione. Liberum arbitrium eſt, quod in nobis eſt imperatiuum; ſed in nobis voluntas eſt imperatiua, magis, quàm ratio: Ergo. Minor probatur; nam quidquid ratio dictet; attamen ſemper illud fit, quod voluntas præoptat: Ergo.

PROBATVR tertiò à D. Bonauentura, argumento validiſſimo, ſumpto ex merito, & demerito. In eo eſt libertas, in quo eſt meritum, & demeritum: Sed hæc ſunt in voluntate. Minor probatur: Si meritum eſſet in ratione; ſequeretur primò, hominem peccare ante conſenſum voluntatis, quòd eſt alienum; nam nullum eſt peccatum, niſi voluntarium, ex D.Auguſtino *Lib. de vera Religione, cap.* 14. Sequeretur ſecundò, bis ſemper peccare hominem in quolibet caſu. Primò, cùm iudicat eſſe faciendum id, quod non licet. Secundò, cùm eligit; Tertiò ſequeretur, ignorantiam, planè inuoluntariam, à peccato non excuſare. His vtitur etiam Bellarminus, *loco citato.* Idem argumentum currit de merito.

PROBATVR quartò à D. Bonauentura ex SS. Patribus, qui Voluntati adſcribunt, eligere, arbitrari, imperare. Tandem Libertatem vocant Liberum Voluntatis, vel volentis, arbitrium: Ita D. Ambroſ. *lib.* 2. *de fide, cap.* 3. D. Auguſt. *de Gratia, & lib. arbitr. cap.* 2. & *lib.* 5. *de ciuitate, cap.* 9. S. Proſper *lib.* 1. *de vocatione gentium, cap.* 3. Concil. Arauſic. *can.* 13. D. Nyſſenus *lib.* 7. *de Philoſophia.* D.Damaſc. *lib.* 2. *de fide, cap.* 25. Optatus *lib.* 7. *cont. Parmenianum.* S. Bernard. *lib. de Gratia, & lib. arbitrio.*

ASSERO ſecundò, Libertatem non eſſe radicaliter in rationis iudicio, ita vt voluntas cogatur illud ſequi. 235

PROBATVR à Fabro *loco citato, argumento D. Bonau. penultimo in corpore,* & ad argumenta: Si voluntas neceſſariò ſequeretur iudicium rationis; ſequeretur, non eſſe potentiam formaliter liberam ad actus ſuos elicitos; ſed hoc eſt contra Scripturam, & Patres, qui voluntati adſcribunt libertatem: Ergo.

PROBATVR ſecundò à Fabro, ratione tertia

Diui

Diui Bonauenturæ, ſumptâ ex merito, ſuprà allata.

Probatvr tertiò à Fabro, argumento S. Doct. *in corpore*, & *ad argumenta*; Electio eſt actus liber; hæc autem eſt actus voluntatis, ex communi ſenſu Philoſophorum, etiamſi intellectus aliter dictauerit. Argumenta Thomiſtarum ruunt, reſponſione S. Doct. *ad primum.* Rationem eſſe rectricem voluntatis, ſuadendo, proponendo, imò famulando, non imperando: Ipſa enim voluntas optans bonum, imperat intellectui, vt diſcurrat, vt inueniat; ſæpè verò eligit, quod minus bonum ab intellectu proponitur, & hoc ex proprio affectu.

Obiicit primò Bannes. D. Clemen. *Epiſt.* 2. *ad Iacobum*, hoc medio probat Liberum arbitrium, quia ratio eſt indifferens ad iudicandum. Idem habet Origenes *lib.* 3. *Periarch. cap.* 1.

Respondetvr, eos ſumere rationem, ideſt, Hominem rationis capacem, in ordine ad electionem practicam.

Obiicit ſecundò. Electio oritur ex iudicio rationis, ex Ariſtotele 3. *Eth. cap.* 2. & 3. Item Ariſtoteles 1. *Metaph. text.* 3. dicit, quòd potentiæ rationales, vt rationales ſunt, ſe habent ad oppoſita, quòd non conuenit Brutis.

Respondetvr, hoc eſſe contra ipſum Bannez, nam ex eo, quòd potentiæ rationales poſſunt eniti in oppoſita, ne oppoſita ſimul appetant, quòd non poteſt eſſe, deducit Ariſtoteles *text.* 10. debere dari potentiam aliquam imperantem ſuâ authoritate potentiis rationalibus ad hoc, vel illud. Hanc dicit eſſe Appetitum, ſeu Præhereſim, ſiue electionem, quæ eſt voluntas.

236 Obiicies tertiò. Adiectiuum ponit rem ſuam in ſubſtantiuo, vt dulce in lacte, & principalius dicitur aliquid de aliquo, quod dicitur *abſtractè*, quam quod dicitur *concretè*; Sed vocatur Liberum arbitrium, non libertas arbitraria: arbitrium verò ſe tenet ex parte rationis: Ergo.

Respondet S. Bonauentura, Adiectiuum, reſpectu ſubſtantiui, ſe habere, vt informans; ideò nomen ſignificans formam, ſignificatur nomine liberi, quod informat arbitrium, & ideò dat illi eſſe formale, ſicut dulce lacti.

Obiicies quartò ex Ariſtotele. Ratio nata eſt regere Iraſcibilem, & Concupiſcibilem; ſed voluntas conſiſtit in illis duabus viribus, nempè, Iraſcibili, & Concupiſcibili: Ergo ratio regit voluntatem; At liberum arbitrium ſe habet, vt regens; non vt rectum: Ergo eſt in ratione.

Respondet Sanctus Doctor, quòd ratio regit eas potentias diſponendo, ſuadendo, &c. quòd verò regat per modum imperantis, hoc non niſi mediante voluntate, fit. Vide S. Doctorem.

Obiicies quintò. Facto vltimo iudicio rationis, Voluntas ſemper mouetur ſecundùm illud: Ergo, &c.

Respondet S. Doct. iudicium proprium rationis eſſe dictamen, quod voluntas non ſemper ſequitur; At iudicium definitiuum, vt fiat hoc, vel non fiat, non eſt ſine voluntate. Quantumcunque enim ratio deliberet; attamen in eam partem determinat iudicium definitiuum, quàm Voluntas præoptat.

QVÆSTIO IX.

Quid tandem addat Liberum Arbitrium *Intellectui, & Voluntati.*

D. Bonau. in 2. d. 25. p. 1. quæſt. 5.

Notat D. Bonauent. *in corpore*, tribus modis habitum ad potentiam comparari, vt habitus dicit facilitatem. Quædam namque potentia eſt habilis per ſe ipſam ad actus, vt mens eſt nata ad meminendum ſui. Et tunc talis habitus non realè aliquid addit, ſed rationis, ipſi potentiæ. Quædam eſt potentia, quæ eſt habilis ad actum per aliquod accidens additum, vt potentia citharizandi. Quædam eſt habilis per ſe ipſam, non tamen ſe ſola, ſed cum alia: Sic potentia rationalis, coniuncta appetitui, facilis eſt ad electionem; & hæc addit aliquid reſpectiuum, putà coniunctionem vnius potentiæ cum alia. Tale eſt Liberum arbitrium.

Assero, nil reale abſolutùm addere Liberum 237 arbitrium ſupra Intellectum, & Voluntatem, ſed ſolùm coniunctionem harum potentiarum.

Probatvr primò à D. Bonau. Omnis habitus addens aliquid ſupra potentiam, determinat potentiam ad aliquem actum: Sed liberum arbitrium potius ampliat potentiam, reſpectu actuum: Ergo. En ratio, quâ D. Thom. Bellarm. Valent. & alij vtebantur contra Diuum Bonauenturam, *quæſtione* 7.

Probatvr ſecundò. Nullus habitus, addens aliquid, indifferens eſt ad bonum, & malum: Sed Liberum arbitrium eſt indifferens ad bonum, & malum morale: Ergo, &c.

Probatvr tertiò. Præciſo omni habitu addente, poteſt adhuc potentia intelligi; ſed non poteſt intelligi Intellectus, & Voluntas abſque libero arbitrio: Ergo Liberum arbitrium non addit. Vide alias rationes in S. Bonau. Argumenta in oppoſitum ruunt ex data diſtinctione.

QVÆSTIO X.

An Liberum Arbitrium *in omnibus, illud habentibus, æqualiter ſit.*

D. Bonau. in 2. d. 25. p. 2. quæſt. 1.

Iam *Tractatu* 1. *diſp.* 16. *quæſt.* 2. 3. & 4. vidimus, Deum habere Liberum arbitrium; Idem oſtendi *de Angelis*, *Tract.* 4. *diſp.* 3. *quæſt.* 4. & *ſequentibus*. Iam videamus; an in his, in nobis, & in Deo ſit æquali modo.

Advertit primò Bellarm. *loco citando* ex D. Thom. *quæſt.* 24. *de veritate*, *art.* 3. melius ex D. Bonau. *in* 2. *diſtinct.* 25. *p.* 2. *quæſt.* 3. non eſſe de ratione liberi arbitrij, poſſe in malum, & bonum tendere: Similiter nec poſſe nunc velle; nunc non velle; nec velle vnum, & poſtea nolle, vt notat D. Bonau. *in* 1. *diſtinctione* 45. & 46. paſſim. Poſſe enim

enim velle etiam malum, eſt poſſe deficere, vt notat D. Bonau. *in 2. loc. cit.* Similiter poſſe mutari circa obiectum, vel in actu ipſo, eſt imperfectio Creaturæ, quæ mutationi obnoxia eſt. Vide etiam Bellarminum *Tom. 3. lib. 3. cap. 17.* Igitur libertas arbitrij ſtat eſſentialiter in priuatione omnis coactionis, & in facultate ad multa, maximè verò ad rectitudinem. Vbi poteſt eſſe aliqua præcellentia.

238 Assero primò, Liberum arbitrium, vt dicit immunitatem à coactione, æqualiter eſt in omnibus.

Probatvr à D. Bonauentura, *argumentis primo loco*, primò ex D. Bernardo, *libro de libero arbitrio.*

Probatvr ſecundò ex vi ipſius nominis Liberi arbitrij, quod ſeruitutem, & coactionem excludit.

Assero ſecundò, quoad excellentiam, Liberum arbitrium præeminere in Creatore.

Probatvr à D. Bonau. ex præcellentia Intellectûs, & Voluntatis, in quibus ſtat Liberum arbitrium; hæ enim in Deo ſunt infinitæ perfectionis. Confirmatur; nam omne arbitrium creatum, eſt participatio arbitrij Diuini; Ergo hoc longè perfectius. Vide D. Bonau. *in corpore*, vbi & id probat ex D. Anſelmo.

Assero tertiò, quoad poteſtatem ſeruandæ rectitudinis, inæqualiter eſſe in creaturis ipſis, & inter ſe comparatis, & multò magis ad Creatorem.

Probatvr, quia in Deo eſt poteſtas indefectibilis ad malum, & inſeparabilis à bono: At in Viatore eſt ſeparabilis; in beatis verò inſeparabilis eſt per additam gratiam; non per naturam, vt in Deo. Vide D. Bonauenturam.

QVÆSTIO XI.

An Volvntas *ſit libera ad Actus, & Obiecta præſentia.*

D. Bonau. in 2. d. 25. p. 2. quæſt. 2.

Qværitvr: An Liberum arbitrium habeat in poteſtate libera actiones non modò futuras, ſed etiam præſentes.

Prima opinio eſt Magiſtri *in 2. diſt.* 25. Gulielmi, Ocham, & Gabrielis *in 1. diſtinctione* 38. operationes præſentes eſſe neceſſarias; & ita non eſſe in Liberi arbitrij poteſtate.

Secvnda opinio eſt Gregorij *in 1. diſtinct. 39.* inchoationem ſanè operis in arbitrij poteſtate eſſe; non autem continuationem.

Tertia ſententia eſt D. Bonau. hîc, quem ſequuntur Scotus *in 1. diſtinct. 39.* Capreolus *in 2. diſtinct. 25.* Heruæus *quodlibet. 1. quæſt. 1. dub. 6.* Bellarminus *Tom. 3. lib. 3. cap. 12.* & communiter Scholaſtici, Liberum arbitrium non modò futuras, ſed etiam præſentes rationes; nec modò inchoationem, ſed etiam continuationem operum habere in ſua poteſtate.

238 Assero primò, actiones etiam præſentes eſſe in arbitrij poteſtate.

Probatvr primò à D. Bonau. ex D. Auguſtino *in Enchiridio.*

Secvndò, quia Liberum arbitrium eſt in Deo, & Angelis, & hominibus Beatis, qui tamen neceſſariò habent actum bonum: Et quidem Deus, cui omnes ſunt actus præſentes, iam non eſſet liber, vt probatum eſt *Tractatu 1. loco citato initio.*

Probatvr tertiò magis ad rem noſtram: Si actus præſentes non eſſent in liberi arbitrij poteſtate; ſequeretur, neque Chriſtum, neque Angelos in primo inſtanti creationis potuiſſe aliquid mereri; Sequeretur, neque aliquem bonis operibus mereri; non enim meremur, quando non agimus, vt patet; neque meremur, quando aliquid agimus, ſi neceſſariò agimus: Ergo nunquam. Hæc verò ſunt abſona. Confirmatur; nam ſequitur, qui aliquando voluit, & fecit, vultque ſe feciſſe, non hoc ipſo mereri; hoc enim, quod iam factum eſt, eſt neceſſarium; hoc autem velle, per te, eſt neceſſarium; Sed hæc ſunt abſona: Ergo. His argumentis vtitur Bellarminus. Eodem modo ſequitur, peccatorem peccando non demereri, quod eſt omninò extra chorum, & abſonum.

Probatvr quartò. Omnis actus ſemper tenet eſſentiam ſuæ ſpeciei: Sed actus præſens arbitrij eſt ſpecificè liber: Ergo. Confirmatur; Nam omnis potentia tendit ſuo modo in obiectum: ſicut igitur intellectus cognoſcit neceſſaria neceſſariò; ita Voluntas vult liberè.

Adverte autem, S. Bonauenturam ex propoſito intendere, actus ſimpliciter immutabiles, vt ſunt Dei, & ſimiliter actus immutabiliter, circa bonum verſantes, vt ſunt Beatorum amantium Deum, eſſe liberos, quia immunes a coactione; non eſſe tamen liberos, quantùm debetur viatori, deliberanti poſt conſiliationem, & habenti poteſtatem ad vtrumlibet; nempè, Bonum; & Malum.

Assero ſecundò, continuationem operis eſſe in libera noſtra poteſtate. 240

Probatvr *allatis argumentis*, de merito, & demerito: Sic enim continuando opus, non mereremur, nec demereremur, quæ ſunt abſurda.

Obiicies primò Omne, quod eſt, dum eſt, neceſſe eſt eſſe, ex Ariſtotele *1. Perhierm.*

Respondet D. Bonau. *in primo, diſtinct. 38. art. 2. quæſtione 1. ad 3.* quem ſequitur Bellarminus, loqui Ariſtotelem de neceſſitate conditionata ex hypotheſi; vel in ſenſu compoſito, ex ſuppoſito, quod actio illa ſit; iam neceſſariò eſt, ſeu tranſiit in eſſe; attamen ſimpliciter fluit contingenter à cauſa.

Obiicivnt ſecundò. Liberum arbitrium eſt eorum, quorum eſt conſultatio; At conſultatio non eſt præſentium; ſed futurorum: Ergo.

Respondet Sanctus Bonau. hic, & *in corpore*, & *ad ſecundum*, & poſt eum Bellarminus, eo tempore, & quatenus eſt deliberans liberum arbitrium, eſſe de contingenti faciendo; nullus enim deliberat de neceſſario, aut impoſſibili. dum igitur deliberatur de obiecto: An hoc faciendum, necnè: actus volendi, & ipſum volitum, eſt contingens; At verò dum deliberat circa actum: An, *verb. grat.* ſibi placere debeat, necnè: Opus iam factum contingens, adhuc eſt in ipſo actu, quia poteſt reprimere ſuum actum, & exit à voluntate ipſa, vt domina: & hoc alia ratione ſaluatur etiam in actibus neceſſariis; vt, dum conſultat, num debeat conſentire appetitui naturali inſito, putà Beatitudinis, vt dixi *Tract. 2. diſputatione de Spiritu Sancto, quæſt.* An emanet liberè.

Obiicivnt tertiò, Non poteſt in eodem inſtanti aliquid fieri, & deſinere eſſe; quia ſimul eſſet; & non eſſet: Neque poteſt deſinere in proximo inſtanti, quia non datur proximum inſtans; ideò

ideò neceſſariò actio eſt continuanda ad aliquod tempus; Ergo dum continuatur, eſt neceſſaria.

RESPONDETVR, poſſe in eodem inſtanti actionem incipere, & deſinere; quia, quæ deſinunt in inſtanti, in quo fiunt, incipiunt per primum ſui eſſe, & deſinunt per vltimum ſui eſſe: Itaque de his rebus non dicitur: Res hæc nunc eſt, quia incipit eſſe; & nunc non eſt, quia deſinit eſſe; Sed dicitur: hæc res nunc eſt, quia incipit eſſe, & poſt hoc non erit, quia deſinit eſſe: Porrò multa eſſe, quæ non continuantur, ſed in eodem inſtanti pereunt, in quo naſcuntur, clarum eſt ex ipſis inſtantibus in tempore, & *mutatis eſſe* motus: Actiones etiam ſpirituales omnes, & ipſam illuminationem corporalem in inſtanti fieri, ac per ſui primum eſſe incipere; ac per ſui vltimum eſſe deſinere, perſpicuum eſt.

NOTA, actum præſentem circa neceſſaria, eſſe liberum libertate, quæ eſt Dei, & Beatorum; non tamen viatorum.

QVÆSTIO XII.

An LIBERVM ARBITRIVM *poſſit in malum, quatenus liberum: an quatenus tale.*

D. Bonau. d.28. q. 3. & d.38. q.1.

241 CERTVM eſt, vt dixi *quæſt.* 10. Liberum arbitrium, vt dicitur de Diuino, non poſſe in malum; nec etiam vt dicitur de Beato. Quæſtio ergo eſt de Humano: An poſſit in malum: Et ſanè Humanum arbitrium poſſe malum operari, certum eſt. Quæritur principaliter ergo: An in illud tendat, vt obiectum, id eſt: An Voluntas humana habeat etiam malum pro obiecto: Aliter verò: An, vt deficiens, tendat in malum.

ASSERO, Liberum arbitrium, non vt liberum, ſed vt deficiens, poſſe in malum.

PROBATVR à Diuo Bonauentura, *argumentis primo loco.* Primò. Vituperatio oritur ex malo ſubito ex defectu; Sed homo ſubit vituperationem ob facinora: Ergo.

PROBATVR ſecundò. Electio eſt actus liberi arbitrij; Sed Voluntas, gratiâ deſtituta, eligit malum, nec poteſt ſine gratia in Bonum: Ergo ex defectu, liberum arbitrium tendit in malum. Id oſtenditur *prima ſecundæ*, cum de neceſſitate Diuinæ Gratiæ, *diſp.* 1. *Tract.6.*

PROBATVR tertiò. Potentiæ rationales ſunt ad oppoſita ex Ariſtotele 9. *Metaph. text.* 3. Sed liberum arbitrium eſt potentia rationalis: Ergo. Maior tamen intelligitur de potentiis defectibilibus.

PROBATVR etiam *argumentis ſecundo loco.* Vide D. Bonauenturam; præcipuè, quia peccare, eſt deficere: Ergo poſſe peccare, dicit defectum voluntatis. An verò Voluntas feratur in malum tanquam in obiectum, proſequendo illud.

PRIMA opinio eſt, Voluntatem ferri in Malum, vt obiectum, quatenus Malum eſt. Citatur Scotus *in* 2. *diſt.* 25. *quæſt.* 1. *ad* 2. quem ſequuntur Ocham *in* 3. *quæſt.* 13. *dub.* 3. Maior *in* 2. *diſtinct.*28. *quæſt.*1. *ad* 1. Lichet. 2. *diſt.* 6. *quæſt.* 1. Bargius 1. *diſt.* 39. Faber 1. *diſp.* 13. *cap.* 3. & *in* 4. *diſp.*9. *cap.* 2. & communiter alij Scotiſtæ. Aliqui huc trahunt D.Bonau. quia *in* 1. *diſt.* 45. *art.* 2. *quæſt.* 1. ait, In volendo malum, ſaluari rationem volendi, quia velle malum, eſt velle: At definit de malo, vt malo, eſſe actum iſtum.

VASQVEZ 1.2. *diſp.*31. & alij, dicunt, Scotum in hac re dubium fuiſſe, ſcilicet *in* 1. & *in* 2. ſed tandem *in quarto*, ab hac prima ſententia omninò receſſiſſe: Sanè *in* 3. *diſt.* 33. *quæſt. vnic.* & *in* 4. *diſt.*49. *quæſt.* 10. videtur ab ea receſſiſſe, vt monet Poncius *diſp.*8. *quæſt.*1.

FABER Fauentinus *in* 1. *diſp.*13. *num.* 40. ait, Scotum cæteris meliùs dixiſſe *in* 1. *diſt.*1. *quæſt.* 4. *in ſolutione quarti argumenti*, Voluntatem noſtram, quidquid vult, velle ſub ratione Boni, amore quidem concupiſcentiæ: At verò amore amicitiæ poſſe velle malum, ſub rationi mali.

SECVNDA igitur ſententia eſt D. Bonau. hîc, & D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 8. *art.* 1. ac cæterorum Scholaſticorum *in* 2. *diſt.* 34. quos ſequuntur cæteri Theologi; nullo pacto Voluntatem tendere in malum, ſub ratione mali: Idem habent Philoſophi, vt refert Ruuius 2. *Phyſic. tract.* 5. *quæſt.* 2. eſtque communis etiam Recentiorum, vt docet Vaſquez *loco cit.* Valentia *Tom.* 2. *diſp.* 2. *quæſt.*3. *punct.*1. Cauel. *de lib. arbitr. membr.* 13. Rabeſan. *lib.*3. *diſp.*3. *quæſt.* 5.

ASSERO cum hac ſententia, quæ eſt commu- 242
nis Theologorum, vt notat Bellarm. *Tract.*3. *lib.*3. *cap.*11.

PROBATVR à D. Bonau. *diſt.* 38. *loc.cit.* primò ex D.Auguſtino 13. *de Trinit.cap.*3. & *lib.* 2. *Confeſſ.cap.*6. Boëtio 3. *de conſol.proſa* 2. & *lib.*4. Omnes appetunt beatitudinem. Et D. Dyon. *de Diu. nom.cap.*4. vbi ait: *Nemo intendens ad malum operatur*, quæ eſt ſententia etiam Ariſt. 1. *Eth. cap.* 1. & ſæpè *in Libris illis* idem repetit, omnem electionem appetere bonum. His, & aliis authoritatibus nituntur Bellarm. Vaſquez, & omnes Moderni, & eſt axioma etiam D.Aug. *lib.*2. *confeſſ.cap.*6. & 8. Gregor.Nyſſ. *lib.de opifice hominis, cap.*20. Damaſceni 2. *de fide, cap.*21. & omnium ferè Scholaſticorum, vt notat Ruuius 2. *Phyſ. Tract.*5. *quæſt.*2.

RESPONDET Fauentinus, Voluntatem neceſſariò concupiſcere beatitudinem, quatenus ſcilicet eſt ſibi bona, atque adeò eam neceſſariò amore concupiſcentiæ proſequi; At verò poſſe eam, in ſeipſa apprehenſam, odio proſequi; Cùm enim amor amicitiæ ſit prior amore concupiſcentiæ, & ab hoc diſtinctus, poteſt Voluntas in illo priori, in quo adhuc non cogitat de ſibi conueniente, odio habere beatitudinem, & Deum ipſum, ſicut & optare, ne ſint.

CONTRA: quia Voluntas in primo actu non eſt excæcata, vt notat ipſe Faber *loc.cit.* & *in* 2. *diſt.*6. *quæſt.*2. Scoti *diſt.* 33. amor verò amicitiæ eſt primus actus: Iam verò, cùm appetitus ſequatur aliquod motiuum; Omne enim agens mouetur aliquo obiecto, & fine; nec vllum motiuum appareat in beatitudine, ſeorſim conſiderata, vel in Deo; cur, voluntate non adhuc excæcata, poſſunt optari, ne ſint? Confirmatur à S Bonau. ad id Sap. 1. *In maleuolam animam non introibit Sapientia.*

AT ſanè, inquit Faber, poſſe damnatos velle beatitudinem non eſſe, ex eo quòd vident, illam non eſſe ſibi bonum, ſed aliis: Similiter de Deo idem poſſe velle, euidens eſt.

QVÆRO, nonnè hic actus ſupponit actum alium concupiſcentiæ, quo damnati vellent ſibi beatitudinem; ille verò, actum amicitiæ, quo ſe ipſos amant? Ergo primo actu amicitiæ, ante excæcationem,

cationem, volunt ſe ipſos, & beatitudinem amore concupiſcentiæ. Profectò,ſi id,quod non habet bonitatem,non habeat vnde ametur, multò minùs id, quod eſt malum.Confirmatur,id enim docent communiter Patres, præter relatos, Clem. Alex. *lib.* 1. *ſtrom.pag.*61. Damaſcenus *lib.*2.*de fide, cap.*22. & alij. Ex Philoſophis etiam Seneca *lib.* 4. *de Benef. cap.*7. Imò D.Auguſt.*in Enchir.cap.*105. adductus à D.Bonau.*in* 2.*diſt.*25.*p.*2. *art.* 1.*quæſt.*2. clamat: *Neque autem voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt,quà Beati ſic eſſe volumus,vt eſſe miſeri,non ſolùm nolimus,ſed nequaquam prorſus velle poſſimus.*

243 Probatvr ſecundò à D.Bonau.*loc.cit.*Omnis operans finaliter reſpicit ad ſuum obiectum, quod eſt bonum. Vnde Ariſt. *loc.cit.* ait: *Bonum,& Finis idem ſunt.*

Respondet Faber,negando,obiectum voluntati adæquatum eſſe bonum; ſed eſſe ens, vt promittit,ſe probaturum *tract.de Pœnit. diſp.*9. *cap.*8.

Respondet ſecundò, Voluntatem, vt eſt potentia naturalis,non ferri, niſi in bonum: At quidem vt potentia libera eſt,poſſe in malum.

At verò ſi obiectum voluntatis eſt Ens: Ergo eſt bonum,nam conuertuntur ens,& bonum:Quamuis autem ens multa alia attributa habeat, nullum tamen habet, quod ſit malum. Ipſe etiam Faber, *in* 4.*diſt.*14.*quæſt.*1.*diſp.*9.*n.*138.ait:Bonum ſumptum pro illa entitate, ſuper qua fundatur, quod ſit conueniens, eſt obiectum voluntatis adæquatum: Deinde voluntas eſt libera per electionem; quod autem non habet apparentiam boni, non eſt eligibile,vt arguit S.Doct. *in* 4. *diſt.*50.*quæſt.*2. *arg.* 2. *ad opp. addito reſponſo*; nam voluntas eſt cæca, neque appetit,niſi quod fuerit propoſitum ab intellectu, vt appetibile; At intellectus non poteſt proponere malum; vt malum,appetibile. Hinc vrgeo: Voluntas eſt appetitus inclinans ad id, quod eſt conueniens naturæ, à quâ emanat: Ergo ſolùm in bonum,non autem in malum; neque in indifferens, vt quidam dicunt.

Præterea. Ens eſt obiectum etiam Intellectûs: Ergo debet dari aliqua ratio formalis diſtincta vtriuſque: Sicut ergo obiectum formale intellectûs eſt Verum, ita voluntatis eſt Bonum, vt dixi *cap.præcedenti, ſect.*10. *quæſt.* 1. *&* 2.

Obiicivnt primò Eccleſiaſtici 15. *Ante hominem bonum, & malum, Quod placuerit ei, dabitur illi*: Et Diuus Auguſtinus, *libro* 2. *Confeſſ. capite* 4. ait; *Se in furto non amaſſe, niſi peccatum*, Et Diuus Bernardus *Serm.* 35. *ex paruis* ait: *Diabolum, & alios quoſdam diligere malum, quia eſt malum.*

Respondet Bellarm.ex D.Bonau.*in* 2.*diſt.*25. *arg.*4.*ſecundo loco*, malum poſſe acceptari, quia habet apparentiam boni; Sic D. Auguſt. amabat in furto peccatum, ſub ratione boni; ideſt, delectabilis, quia gaudebat in fallendo vicino. Idem vult D.Bernardus; Diabolus enim diligit malum noſtrum, quatenus eſt ſibi delectabile; alios quoque ſecum perire appetit.

244 Obiicivnt ſecundò cum Scoto.Pono caſum, quo intellectus apprehendat odium Dei,vt malum; aut voluntas, poteſt illud velle,aut non: Si poteſt: habeo intentum. Si ſecundum: Ergo vel abſolutè non poteſt velle odium Dei,quod falſum eſſe apparet in Diabolo; vel oportet, intellectum priùs eſſe excæcatum, oſtendentem illud odium ſub ratione boni,quod eſt abſonum: Nam excæcatio non præcedit affectum prauum.

Respondetvr ex Diuo Bonauentura, *in* 4. *diſtinctione* 50. *quæſtione* 1. *&* 3. & *in Opuſculis*, non poſſe voluntatem in eo caſu odiſſe Deum; concedo verò, odientem eſſe excæcatum, ſub ratione boni ſibi, illud odium apprehendentem, vel Deum,malum ſibi, pœnarum inflictorem: Iſta autem excæcatio eſt ante alium affectum prauum; ideſt, ante voluntatem deprauatam in fine vitæ, eſſeque primum effectum iſtum, vt fatetur Fauentinus, ſuprà relatus *argumento* 1.

Obiicivnt tertiò: Multi odio habent inimicum; multi ſibi inferunt mortem; & damnati cupiunt mori, & annihilari.

Respondet Diuus Bonauentura hîc, *diſtinctione* 35. relatus *ad primum*, & Bellarminus, *loco citato*, hæc fieri ſub ratione boni: Similiter & damnatos velle non eſſe, vt fugiant æternitatem pœnarum, & ſic eligunt minus malum, vt docent D. Bonauentura, *in* 4. *diſtinctione* 50. *quæſtione* 2. Vaſquez *p.* 2.*diſputatione* 29. *cap.* 2. Idem habet S.Doctor *ad* 1. *Sap.cit.*

Obiicivnt quartò: Sic ſe habet voluntas ad ſuum obiectum,ſicut intellectus ad verum; ſed intellectus non tantùm percipit Verum, ſed & Falſum: Ergo & Voluntas appetit bonum, & malum. 245

Respondet Sanctus Bonauentura, *diſtinctione* 25. *quæſtione* 3. *in corpore*, Voluntatem ferri in bonum, & malum, ſed bonum appetendo; malum reſpuendo: Sicut intellectus amplectitur Verum,& reſpuit Falſum: Ita reſpondet etiam Bellarminus, & Ruuius *num.*21.

QVÆSTIO XIII.

Quâ indifferentiâ ſit præditum in actibus ſuis Libervm Arbitrivm.

Adverte primò, ex Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſtinctione* 25. *parte* 2.*quæſtione* 2. idem eſſe indeterminationem, indifferentiam, & contingentiam in arbitrio, quæ determinationi, & neceſſitati opponuntur; hæ verò circa vtramlibet partem propoſitionis verſantur: Duplex eſt autem determinatio, & neceſſitas: Altera coactionis; altera immutabilitatis.Prima excluditur ab omnibus; Secunda verò ipſi Deo conuenit.

Rvrsvs, duplex eſt indeterminatio: Altera contradictionis, vt velle, & non velle: Altera contrarietatis, vt velle aliquid; & nil velle. Indifferentia contradictionis reſpicit actus;contrarietatis verò reſpicit obiecta.

Assero primò. Eſſentia liberi arbitrij eſt,poſſe in actum ſuum per Imperium: Ita D. Bonau. *loco citato.*

Probatvr, quia Liberum arbitrium ſonat poteſtatem quandam, legum vinculis non alligatam; ideò enim Arbiter dicitur Voluntas; quia ſicut Arbiter iudicat inappellabiliter ad proprium voluntatis nutum: Ita & Voluntas decernit ſecundum proprium motum, non ſicut Iudex, cuius eſt cauſam ſecundùm iura terminare: Quoniam igitur liberum arbitrium decernere habet de agendis,iuxta voluntatis nutum, magis quàm iuxta iuris præceptum,hinc magis dicitur liberum arbitrium,quàm iudicium; & ideò ſapienter Philoſophi;& Sancti PP. ſic liberum arbitrium vocarunt: Ita D.Bonau. 2. *diſt.*25.*part.* 1. *dub.* 1.*litt.* & poſt eum Bellarm. *Tom.* 3. *cap.* 2. *in calce.* 246

Asserō ſecundò, ad rationem libertatis non exigi indifferentiam contradictionis in velle, & nolle: Ita D. Auguſtinus *in Enchir. cap.* 105. adductus à Diuo Bonauentura, vt vidimus *quaeſt. ſuperiori*. D. Thom. 10. *de Pœnitentia, art.* 2. Scotus, *in primo, diſt.* 10.

Probatvr primò, quia Deus eſt maximè liber, nec tamen poteſt habere actus contrarios, vt dixi *Tractatu* 1. *diſp.* 16. *à quaeſtione prima*; Secundò Pater, & Filius ſpirant Spiritum Sanctum liberè, & tamen neceſſariò, non verò naturaliter, vt vidimus *Tract.* 2. *diſp.* 13. *quaeſt.* 3.

Assero tertiò. Si arbitrium ſumatur pro conſultatione propria, ſic ei conuenit poſſe in contradictorios actus.

Patet, quia conſultatio verſatur circa plures actus, vt ex pluribus aliqua pars eligatur, vt notat D. Bonau. *loco citato*, initio.

Assero quartò. De ratione libertatis non eſt contrarietas, quæ attenditur in obiectis.

447 Probatvr, quia Beati amant Deum, nec poſſunt non amare, & amant amore libero eſſentialiter. Poteſt tamen eſſe neceſſitas reſpectu aliquorum, puta in Beatis ad amorem Dei viſi; & tamen indifferentia ad alia, puta ad orandum pro nobis: Attamen etiam in ordine ad Deum actus eſt liber eſſentialiter, quia eſt à principio ſpontaneo, non autem extrinſeco, non conferente vim paſſo, vt dixi etiam *in Aſſertione* 1.

Libervm eſt arbitrium ad contradictoria, & contraria, ex imperfectione ſua, & defectibilitate, & hoc Deus illi conceſſit ad meritum capeſcendum. Ideò in viatore talis indifferentia eſt neceſſaria: Ita Concil. Trident. *Seſſ.* 6. & 14.

Plvres autem indifferentiæ numerari poſſunt. Prima ad velle, & nolle; Secunda ad velle, & non velle: Tertia ad velle, vel non velle, remiſsè, vel intensè, vel per plura media. Vide D. Bonauent. *diſt.* 25.

448 Libertatem verò à neceſſitate, ſuprà oſtendimus nobis neceſſariam *quaeſt.* 3. Vide D. Bonau. *diſt.* 25. *p.* 2. *dub.* 1. *litt.* Hæc verò indifferentia eſt talis, vt poſſit acceptare, & recuſare Diuinam vocationem, vt ait Concil. Trident. *Seſſ.* 6. & ad hanc actiuè ſe habere, quæ eſt ſententia D. Bonau. 2. *diſtinct.* 25. *& ſequent.* D. Thom. *p. p. quaeſt.* 82. *artic.* 4. & *de veritate, quaeſt.* 22. *art.* 9. Scoti *in* 2. *diſtinct.* 29. Henrici *quodl.* 10. *quaeſt.* 9. & *quodl.* 13. *quaeſt.* 11. Capreoli *in* 2. *diſt.* 24. Ferrar. 1. *contra Gent. cap.* 44. Bellarmin. *Tom.* 3. *lib.* 3. *cap.* 10.

Probatvr à D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 25. paſſim ex SS. Patribus, qui dicunt, in Voluntatis poteſtate eſſe agere, & non agere; velle, & non velle: Ita D. Auguſtinus *lib.* 3. *de liber. arbitr. cap.* 2. & 3. D. Bernard. *lib. de liber. arb.* D. Damaſc. 2. *de fide, cap.* 25. & 26. & alij adducti à D. Bonau. & Bellarm. *loco citato*.

Probatvr ſecundò à D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 26. *quaeſt. vlt.* Actio voluntatis eſt actio vitalis, & immanens: Ergo debet produci à principio intrinſeco, ab eodemque, in quo remanet; Sed remanet in ipſa voluntate: Ergo.

Confirmatvr, alioqui non eſſet facultas libera, ſi paſſiuè tantùm moueretur.

QVÆSTIO XIV.

An, & quomodo defectus Liberi Arbitrii *culpabiles ab ipſo ſolo ſint; non à Deo.*

Hæc eſt celeberrima illa, & grauiſſima Controuerſia cum Sectariis Hæreticis, à tota Orthodoxæ Theologiæ Schola ſæpiùs diſcuſſa: Eam præ cæteris profusè proſequitur Bellarminus, *Tomo tertio, libro ſecundo*, Valentia, in Analyſi Fidei, & *Tomo ſecundo*, & alij: Eam etiam ego latè tradidi *diſputatione decima-ſexta, quaeſtione decima-tertia*; quare hic pro debito ordine adiiciam ſolùm ea, quæ Philoſophi Animiſticí ſunt muneris, reliqua verò de inuiolabilitate Libertatis, & de cooperatione eius cum gratia ad *primam ſecundæ*, remitto. 449

Notandvm igitur primò, Cauſas omnes particulares, imò & vniuerſales creatas, quantum ex originario nihilo prodiere, continuo defectibilitatis defluxu in iſtud principium recurrere, vnde egent inceſſanti Dei influxu non tantùm vt ſiat, ſed vt operentur, vt notaui *loco* ſuprà *citato*, è D. Auguſtino.

Hic autem Dei concurſus cuiuſque cauſæ diſpoſitioni adaptatur, liberè liberis, & neceſſariò neceſſariis. Verùm cùm rerum naturalium productioni plures diuerſi ordinis cauſæ concurrant; ea ſibi defectum, ex ſua ipſius impotentia prouenientem, accit, quæ etiam effectum ex potentiori operatione ſibi vindicaret; & hoc quidem cauſis liberis cum neceſſariis eſt commune. 450

Notandvm verò ſecundò pro cauſis liberis, omnem Libertatem inde oriri, quòd ratio in omni Obiecto creato, & etiam increato, vt plurimùm pro ſtatu viæ, ob mediorum, & aliarum circunſtantiarum difficultatem, Inconuenientiam aliquam cum conuenientia ſociatam aduertat, & voluntati vtrumque ſub duplici hac conſideratione proponat: Hæc verò cùm non ſit ſua Bonitas, vt ait Diuus Bonauentura, *in primo, diſtinctione quadrageſima-quinta, quaeſtione prima*, eâ, quam in Obiecto appetit, ſatiari deſiderat: Sed cum illa Bonitas ſit imperfecta, & impotens ob annexum malum ad ſatiandum appetitum; hinc eſt quòd voluntas aliquantulum ſolet fluctuare dubiâ deliberatione, an bonitatem illam propter ſe recipiat; An verò propter adiunctum malum reſpuat; Et tandem pro ſuo libito in alterutram partem deflectit.

Notandvm tertiò, proximam cauſam omnis defectûs inde prouenire, quod agens inter operandum non attendat ad proximam ſuæ actionis regulam; ſed ad extraneam, aliquo conſuetudinis, aut prauæ diſpoſitionis pondere propulſa, declinet; vnde cùm perfectio ſequentis effectûs in eo conſiſtat, quòd ſuæ regulæ commenſuretur, quantulumlibet ab ea deuiat, in defectum labitur. His ita elucidatis. 45

Assero, defectus Liberi arbitrij, vt culpabiles ab ipſo ſolo eſſe; non autem à Deo.

Probatvr primò, quia quandocumque ex concurſu, & cooperatione plurium cauſarum oritur defectus, illi ſoli cauſæ conuenit, quæ debiliori, & defectibiliori operatione ad actum concurrebat.

rebat: Atque tale eſt ſolum Liberum arbitrium: Ergo.

Secundò: Illius ſolùm eſt defectus, cuius erat à proxima operandi regula deflectere: tale eſt Liberum arbitrium; Non Deus: Ergo.

Tertio: Ab ea Cauſa ſola eſt culpabilis defectus, cuius eſt meritum laudabilis effectùs; Sed tale meritum eſt ſolius liberi arbitrij, abſque quo nemo poteſt mereri: Ergo.

Quartò: illud tantùm deficit, quod poteſt benè operando proficere: tale eſt liberum arbitrium: Non verò Deus, qui proficiendi pariter, & deficiendi eſt incapax; cùm ſit actus perfectiſſimus, omnis potentialitatis expers: Ergo.

Quintò. Cuius indifferentiæ, & vſui relinquitur ſuperioris cauſæ concurſus, ei adſcribitur talis concursùs abuſus; Sed indifferentiæ, & vſui Liberi arbitrij relinquitur concurſus Dei, vt eo ad Bonum, vel ad Malum vtatur iuxta id Eccleſiaſt. *Appoſuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris manum extende:* Ergo.

451 Alias probationes, ſimul, & obiectionum ſolutiones habes *Tract. 1. loc. cit.*

Quoad modum verò, quò defectus peccaminoſi ſint à ſolo libero arbitrio, eum paſſim aſſignat totâ hâc diſtinctione Seraphicus, vt annotaui, vbi ſuprà: Eumque aſſumunt omnes Controuerſiſtæ, & Summiſtæ, vt actum malum à voluntate oſtendant deficiente, non à Deo efficiente.

Ait igitur hìc Seraphicus Doctor, Cauſam primam, vtpotè vniuerſalem, eſſe maximæ influentiæ, & efficientiæ; itavt quicquid ſit entitatis in aliquo effectu, ipſum perfectiſſimè attingat; quia tamen effectus non aſſimilantur cauſis æquiuocis ſed vniuocis; dum enim Sol, & Leo producunt Leonem, Leo productus non aſſimilatur Soli. Hinc quicquid deficientiæ reperitur in effectu, pertinet ad illam cauſam, à cuius deficiente virtute minùs attingitur, vt patet exemplo illo Tibiæ Claudicantis, quod pretioſum acclamant plures, quos citaueram *Tractatu*
452 *primo, loco initio adducto*: Nam vis motrix, Cùm ſit veluti cauſa vniuerſalis pleniſſimè attingens totam motûs latitudinem, ſibi vindicat, quicquid perfectionis eſt in tali motu; verùm Tibia, cùm ipſa ſola ſit prauo aliquo defectu Imbuta, eſt ſola cauſa claudicationis, quâ motus ille à virtute motrice deficit: Ita Liberum arbitrium, ignorantiæ, malitiæ, aut alterius praui habitûs diſpoſitione imbutum, Producit quidem, ſimul Deo concurrente, ſuum actum, mutilum tamen, imperfectum, & vitioſum; verùm vitium hoc, & imperfectio nullo prorſus modo in Deum poteſt refundi; quia ipſe, quod in talis actûs entitate bonum eſt, & perfectum, operatur: Similia habes exempla in omnibus cauſis ad vnum, communemque effectum cooperantibus: Sic in diſciplinis, cùm præmiſſæ ſint cauſa concluſionis, huius vitium oritur ex illa præmiſſa, quæ à regulis Dialecticæ deflectit. In duobus equis trahentibus ſimul, ſed inæqualiter, Rhedam, Robuſtiori equo adſcribitur, quod benè & impigrè trahatur, ſegniori verò quod ſegniter: Sic obtuſo Calamo vel Penicillo Imputatur, quod optimus Scriptor, vel pictor, non benè ſcripſerit, vel pinxerit, quicquid autem concinnius, aut perfectius relucet in Scriptura, vel Pictura, peritiæ Scribentis, vel Pingentis acceptum refertur.

453 Nec obſtat quod in eodem effectu, eadem actione à Deo, & libero Arbitrio prodeunte, ſit malitia inſeparabiliter bonitati connexa, & quodammodo identificata; vnde videntur vtraque pari paſſu & titulo ab his cauſis procedere: Nam color producit cognitionem ſui, vt coloris in oculo, non tamen cauſat notitiam ſui, vt entis: Idem euenit in operationibus gratiæ: nam vna, & eadem actio, quòd vitalis ſit, habet à principio, ſeu potentia vitali, quòd verò ſupernaturalis, habet ab huiuſmodi principio: Sic actus culpabilis, quod actus ſit, debet Deo, à quo eſt omne ens; quòd verò culpabilis ſit, liberi arbitrij liberè deficientis culpa eſt.

DISPVTATIO X.

De Anima Separata.

D. Bonau. in 3. diſt. 5. art. 2 q. 3. & diſt. 22. q. 1. & in 4. diſt. 50. p. 2. q. 1. & 2.

EO difficiliùs de ſtatu Animæ ſeparatæ natu- 1
rali ratione diſſeritur, quod nullus eum expertus, denuò rediuiuus, de illo volumina contexerit: Spectatiſſimi tamen omnium ſæculorum Philoſophi ex præſenti Animæ conditione, eius ſeparabilitatem, & immortalitatem deduxêre; vt videre eſt apud Conimbricenſes *de Anima ſeparata, diſputatione* 1. Fateor, Epicureos mordicùs id negaſſe; ne carnis illecebræ, quibus porcorum more voluptati, & voluptuati ſint, ipſis improperarentur: Errorem tamen ſuum, licèt ſerò, illi, & qui huius ſunt furfuris, in inferno retractarunt, vt habetur toto lib. Sapientiæ, & præcipuè à cap. 2. ad 5. *Nos inſenſati, &c.* Ariſtotelem in hac re ancipitem, vel nimis ſaltem obſcurum, dicunt Conimbricenſes, licèt in eum aliàs benè affecti: Alij etiam Philoſophi illum Animæ cum corpore corruptionis patronum pronunciant: Sed ab hoc errore ipſum è mente Seraphici immunem vindicaui, *diſp. 1. de Anima in genere, quæſt. 8. numero* 150. *& ſequentibus*, Cæteras etiam quæſtiones, hic tractari ſolitas, paſſim toto hoc tractatu percurri, vt ſuis in locis infrà notabo.

Et quidem primò dari ſtatum Animæ ſeparatæ probauimus ex ipſius immortalitate, loco nuper adducto: Et ſequitur ex ipſius ſpiritualitate ſubſtantiali, beatitudinis ſupernæ capacitate, entium vniuerſalium cognitione, & aliis titulis *ibidem* probatis.

Quod etiam Anima ſeparata ſit ſubſiſtens, non 2
tamen perſona, oſtendi è D. Bonauentura, *diſputatione 9. quæſtione 1. cap. 1.* Quod non ſit perſona ibi patet, quia aliàs perfectior eſſet ſtatus ſeparationis quàm coniunctionis, quod nullus de forma ſubſtantiali dixerit. Cum continuo deſiderio propendeat in ſuam materiam, quod etiam de Anima Beata aſſerit Diuus Bernardus, Sermone 3. de omnibus Sanctis: *Adeò ſi quidem vrget in eis (ſcilicet animabus Beatis) deſiderium hoc naturale, vt nondum tota eorum affectio liberè pergat in Deum, ſed contrahatur quodammodo, & rugam faciat, dum inclinantur deſiderio rui;* ſcilicet Corporis. Quod ſi anima extra Corpus eſſet perſona, cum intra Corpus non habeat illam perfectionem, nullo reuniri deſiderio, ſed potiùs perpetuò ſeparari flagitaret;

flagitaret; quod tamen Natura in rerum compoſitione horret. Præterea ſeparatio non eſſet pœnalis, & vnio eſſet præternaturalis: Ita Seraph. *diſtinct. 5. quæſt. 4.*

Animam tamen habere ſubſiſtentiam probat independentia eius à corpore; Rationalis ſubſtantiæ exiſtentia; libera loquendi, mouendi, & operandi facultas, vide Seraphicum locis *quæſt. 1.* ſuprà allatis.

3 Nec contra primum facit, quod Anima ſola non ſit deterioris conditionis, quam Sociata in corpore; ſed in corpore obtinet rationem perſonæ, cùm eam det Compoſito: Ergo videtur potiori iure adipiſci hanc rationem in gloria. Præterea Ideò Natura humana in Chriſto perdit rationem perſonæ; quia vnitur digniori ſe: Ergo. Cùm Anima non vnitur digniori ſe, poſtquam ſeparatur, aut dum etiam coniungitur, videtur omnimodè ipſi perſonalitatem conuenire.

Hæc inquam non obſtant, quia, vt ait Diuus Bonau. *hic, in corpore*: ratio perſonalitatis nihil habet cum benè eſſe, ſed tantùm cum eſſe naturæ Vndelicèt animæ ſeparatæ ſtatus ſit perfectior in gloria quoad felicius eſſe, eſt tamen imperfectior quoad naturalius eſſe. Deinde Anima in corpore non fungitur ratione perſonalitatis; non enim anima dicitur perſona, ſed homo: Anima tamen, ſicut & corpus, ob ſubſiſtentias partiales, ſunt id, *quo* perſonalitas homini competit.

Altera Ratio obiecta pariter corruit: quia ea tantùm amittunt perſonalitatem ex vnione ad dignius, vel eam ſeruant ex non vnione; quæ in ſe illam obtinent ordinariè, qualis eſt Natura humana; ſed Anima in omni ſtatu habet communicabilitatem, quæ rationem perſonæ perimit: Ita S. Doctor hic, *ad 3.*

4 De Naturalitate, aut violentia, quas patiatur anima ſeparata, vide *quæſtione tertia*, vbi ſuprà, Ibi cum Seraphico concluſi, ex eo quod ſtatus informationis ſit animæ maximè naturalis, ſtatum ſeparationis ipſi eſſe quodammodo violentum; non inde tamen ſtatum reſurrectionis futurum naturalem ibidem probaui.

5 Quoad Animæ ſeparatæ potentias, eas ſecum omnes, in quantùm ſunt formaliter potentiæ, è corpore deferre, demonſtraui *quæſtione quarta*, è Diuo Bonauentura, *in 4. diſtinctione vltima*, Cùm enim ſint animæ ſubſtantia, vt oſtendi *diſputatione 2. quæſtione prima*, ab ea nequeunt ſeparari, Spirituales tamen potentias liberè ſuo munere fungi; Senſitiuam verò, & Vegetatiuam ab hoc ſuſpendi *dicta quæſtione quarta* libaui ea Seraphici ratione, quod hæ ab organis in exercitio pendent, illæ verò ſunt expeditæ.

Qvas verò ſpecies ſecum ferat, quaſve deſerat, ibidem habes; ſicut & actus quos exerit, quoſque exerere nequit.

6 Vtrvm autem anima ſeparata, ea cognoſcat, quæ hîc aguntur, aliquantulum breuius abſolui *quæſtione quinta*, quare quædam hîc pro huius materiæ elucidatione ſubiungam.

Notat Itaque Sanctus Doctor *dicta diſtinctione, quæſtione ſecunda, in corpore*, aliquid cognoſci dupliciter, propriâ ſcilicet conſideratione, & alienâ inſtructione: Quæ ſub propriam conſiderationem cadunt, ſunt abſentia, vel præſentia; quæ verò quiſque addiſcit alterius inſtructione, hæc ſciuntur vel Dei reuelatione, vel alterius intimatione: Si res cognoſcenda eſt abſens, ab anima ſeparata nequit attingi, quia diſtantia obiecti repugnat naturali ipſius cognitioni, cum neceſſaria ſit eius coniunctio ad potentiam, vel per ſe, vel per Vicariam ſpeciem, quæ ſpecies nequit hinc ad locum animabus deputatum naturaliter deferri: Poteſt tamen Anima ſeparata, vti nos facimus, de rebus abſentibus per quaſdam coniecturationes opinari: Si tamen hæc Anima eſt Beata; Negat Seraphicus Doctor, eam ſic cognoſcere, quia huic modo cognoſcendi admixtus eſt error, & dubietas, in Beatitudine non admittenda.

Qvoad reuelationem Dei, Anima ſeparata, 7 ſi Beata, plura quæ apud nos aguntur, cognoſcit. Ita Seraphicus probat è Diuo Auguſtino, *Libro de Cura pro mortuis, capite decimo-quinto*, vbi habet: *Poſſunt Spiritus mortuorum aliqua, quæ hîc aguntur, non ſolùm præſentia, ſed etiam preterita, & futura, Spiritu Dei reuelante cognoſcere*: Ita etiam Diuus Gregorius, *libro 4. Dialog.* cap. 33. *Fit in electis quoddam mirabile, vt etiam illos, quos hic nunquam viderunt, vel nouerunt, bonos cognoſcant; non tamen omnia cognoſcunt, ſed quædam per reuelationem*: Si verò Anima damnata ſit, poteſt recipere cognitionem aliquorum, quæ hîc fiunt, vel à dæmonibus, qui hîc curſitare permittuntur, vel ab alia Anima, hinc nuper in eandem ſortem egreſsâ.

Qvod ſi opponas in Anima ſeparata eſſe liberiorem, & expeditiorem mentem: Ergo ſicut in corpore nouerat, quæ circa nos contingebant; extra corpus videtur eadem vberiùs ſcire: Hoc quidem verum eſt, quoad ea quorum iam habet ſpecies, quæ, quò à materia abſtractiores, eò ſunt expeditiores ad repræſentandum: quoad ea verò, quorum ſpecies neceſſe eſt ab extra mendicare, falſum eſt, cùm organa ad hoc munus neceſſaria deſint, reliqua ſuis locis ſuprà pertractata vide.

DISPVTATIO XI.

De Somno.

Libet hîc, agendo de Anima, quædam de Somno, & Somniis intermiſcere cum Ariſt. *Lib. de paruis naturalibus*, & D. Bon. 2. *diſt.* 18. *art.* 1. *quæſt.* 1. & *diſt.* 25. *quæſt. vlt.* Etſi enim videatur Anima in hoc ſtatu quietis, ab omni operatione ſuſpenſa, ei tamen D. Auguſt. *lib. de quantitate Animæ, cap.* 33. ſuæ ſuſpenſionis per plurimam actionem cauſam adſcribit; Sic enim de illa diſſerit: *Remouet ſe ab his ſenſibus certo interuallo temporum, & eorum motus, quaſi per quaſdam ferias reparans, Imagines rerum, quas per eos hauſit, ſecum cateruatim, & multipliciter verſat: Et hoc totum eſt Somnus, & Somnia*, Prouida enim Natura corporeos Senſus ſopit, cùm ſint Animæ agentis inſtrumenta, ne continuo vſu obtuſi reddantur, vnde egent reparari, vt denuò actioni inſeruiant.

QVÆST.

QVÆSTIO I.

Quid ſit SOMNVS.

COLLEGIVM Conimbr., *libro de Somno, capite* 1. ita diſſerit: Quia Somnus priuatio quædam eſt vigiliæ; & omnis priuatio per formam, quam negat, dignoſcitur, & definitur; acturi de Somno, priùs quid ſit vigilia explicabimus: Eſt ergo Vigilia omnium externorum ſenſuum, aut ſaltem aliquorum ſolutio, & libertas: Somnus verò eſt ligatio ſenſuum externorum, ad animantium quietem, & ſalutem inſtituta: At Seraphicus Doctor melius, per poſitiuum, quod ſanè eſt priuatiuo prius, Somnum definit: *Somnus, vel ſopor eſt quies animalium virtutum, cum intenſione naturalium*: Ita *in* 2. *diſtinctione decima octaua, articulo primo, quæſtione prima*, & *diſtinctione* 25. *quæſtione vltima*: Sumitur autem quies, non vt eſt carentia motus, ſed vt eſt ad roborandas virtutes. Vide Sanctum Doctorem, *ad cap.* 11. & *collat.* 51. *Ioan. Euang.* latè dicentem eximia.

2 ADVERTIT autem, *loco primo citato, ad Argumenta*, Senſus in ſuis operationibus egere Nutritiua, quæ Spiritus vitales è Corde ad Cerebrum emittat, à quo attemperati in Animales, demittantur per Neruos, & Arterias ad Senſoria: Quoniam verò hæc Virtus corporea eſt, eget aliqua quiete, ne laſſetur, ideò data eſt Animæ Virtus colligendi Spiritus animales ad eorum reparationem, & ad quietem, ſalutemque animantium, vt docent Galenus, *primo, de cauſa Symptom capite vltimo*, Auicenna 13. *Tractatu quadrageſimo-primo*: Itaque etiam in ſtatu Innocentiæ fuiſſet hæc anticipata virium collectio, atque adeò & Somnus; Nam, ſenſibus deſtitutis ſubſidio ſpirituum, ſopiremur potentiæ organicæ, atque adeò & intellectus, qui à ſpeculatione phantaſmatum per Senſus hauſtorum pendet: Ita verò quieſcentibus ſenſibus à Spirituum conſumptione vigoratur Vegetatiua, Spiritus renouando. Hæc Spirituum auocatio, quia naturalis eſt, à ſenſibus permittitur, qui ſe ſpontè colligunt ad quietem: Iuuantur etiam externis, cantus, melodia, tenebris, ſilentio, à multitudine importuna detrahentium euocante: Ita ſuauiter collectis viribus ſinunt, Spiritus auolare, ab Anima reuocatos, vt monet Fulienſis *libro tertio, Phyſicorum, cap.* 10. *artic.* 2. Poncius *diſp.* 3. *quæſt.* 2.

3 NOTAT Seraphicus Doctor, *ſecundo loco, ad ſubdo in corpore*, aliam cauſam Somni, nempè obſtructionem viæ ſpiritibus, quæ fit à vaporibus, e cibo in ventriculo ebullienti, euolantibus ad Caminum Cerebri, vbi ſparſi obſtruunt rimas, & oſtia, per quæ Spiritus ſparguntur, maximè ad Senſum Communem, qui eſt veluti centrum, ad quod externæ facultates emittunt imagines rerum; viciſſimque ab eo Spiritus excipiunt: Obſtruitur autem à vaporibus ibi denſatis à frigiditate Cerebri; veluti in ſecunda regione aſſolent à Sole eleuati addenſari in nubes, aut, qui in Elambicatorio ad ſummum peruenientes, in pluuiam ſtillant: Hi per meatus ſe inſinuantes, reddunt Spiritus ſegniores & impeditos ad curſum, vt ait Ariſtoteles *Libro de Somno, capite tertio*, Vbi Somnum, vo-

cat vinculum primi ſenſorij, & 2. *de part. anim.* 4
capite 7. Fallitur tamen, ponens primum ſenſorium in Corde: Sanè remedia ad conciliandum Somnum a Peritis validè applicantur Cerebro, non Cordi: Itaque hæc vaporum operatio fit in capite, vt ait Diuus Bonauentura, cum Diuo Gregorio Nyſſen. *Libro de Hominis Opificio, capite decimo-tertio*, & cum Peritioribus: Ideò enim & cibi vaporoſi ſomniferi ſunt, vt Vinum, Lac, Papauer, Lactuca, Bugloſſa, Amygdala, dulcia edulia. Hinc & pueri, qui abundant in Cerebri humiditate, ſomniculoſi ſunt; Senes verò, & qui temperamento ſicco, vigilias patiuntur. Hinc etiam inedia ſomnum ablegat: Enim verò, quia inedia defectum ſpirituum inducit & laſſitudinem, cogitur Anima ſpiritus remanentes colligere; ſicut enim vi attractiua etiam Cor attrahit ſanguinem ad centrum in ſubſidium; vnde & vultus remanet pallens, & manus tremulæ; ita, & attrahit anima Spiritus animales innatos, vt renouentur? Quare Somnus non è ſola meatuum obſtructione oritur, (ſic enim aliqua fieret cum violentia,) ſed etiam Spirituum ſuaui abductione, vt docet D. Bonau. *relatis locis*, & Alenſ. 2. *quæſtione* 89. *membro* 3. Fracaſtorius *lib.* 2. *de Intellect.* Collegium, *cap.* 2. contra Auicen. & Galenum, Soli auocationi ſpirituum ſomnum adſcribentes.

5 NOTAT tertiò locis, adductis, multa bona à natura ſomno obtineri, quæ refert Tertull. *lib. de Anima, cap.* 42. dum enim ad ſenſuum operationes non profunduntur ſpiritus; alij in ſiniſtro cordis ventriculo commodè elaborantur; cæteri animales in capite renouantur; facultas naturalis in alimenti decoctionem vnita incumbit, vireſque reſumit, ac vigoratur, vt ait S. Doct. Ita virtutes inſtaurantur, & reficiuntur.

DEBET tamen ſomnus eſſe moderatus; alioqui ſi nimius, laxat membra, calorem innatum hebetat, grauat caput, Stupidos, Pigros, Socordes reddit; vt ait Hippocr. *lib.* 2. *Aphor.* 3.

MAXIME verò indignum homine dedito ſapientiæ ſtudiis, vt docet D Bonau. paſſim.

ARISTOTELES, apud Laërtium, ſopori ſe daturus, ſphœram æneam manu tenebat, & ſub ea peluim, vt cadente pila in vas æneum, ſonitu eum illicò excitaret. Id refert etiam Collegium *cap.* 3.

6 ASSERO primò, Somnum non eſſe meram priuationem contra Collegium:

PROBATVR eorum argumento. Somnus eſt alligatio ſenſuum per vos: Ergo eſt quid poſitiuum

ASSERO ſecundò; eſſe quietem ſenſuum alligatorum, ad virium, ſeu virtutum robur.

PROBATVR: Nam alligatis ſenſibus cauſatur id, quod omnium ſenſu eſt Somnus, nempè quieta ceſſatio à ſenſationibus, & naturalis virtutis ſtatus ad refocillationem ſpirituum, ac naturalium virium, & hic eſt finis ſomni.

7 ASSERO tertiò, Somnum cauſari tum à retractione ſpirituum ad renouationem; tum à vaporoſa obſtructione meatuum eorundem ſpirituum.

PRIMVM probatur: Nam ſæpè conciliatur ſomnus laſſo, & ieiuno. Confirmatur: Natura enim hanc operationem adeò inſignem, vitæ neceſſariam, non debuit incertis vaporum operationibus fidere, ſed alicui etiam determinatæ facultati commendare.

POSTERIVS probatur ex dictis; videmus enim, poſt cibum acciri ſomnum, maximè poſt ſumptos cibos ſoporiferos, quos recenſui. Confirmatur: Nam qui humido cerebro, & vaporoſo ſunt præditi, ſomniculoſi ſunt, vt dixi.

Assero quartò, Somnum omnibus animalibus conuenire: Ita Ariſt. *de Somno, cap.* 2. & *lib.* 2. *de hiſt. Animal. cap.* 10. Plin. *lib.* 10. *cap.* 75. Plutarch. *lib. de animal. induſtr.* qui teſtantur etiam de Thynnis, Balenis, & Delphinis, id eſſe compertum: Ita & Poncius *diſp.* 10. *quæſt.* 2. Infantis autem à torpore quodam vitam inchoantes, toto fere tempore ſopiti ſiant in vtero.

8 Assero quintò, etiam in ſtatu innocentiæ homines fuiſſe dormituros: Ita D. Bonau. *loco primò cit.* D. Thom. *in* 2. *diſt.* 19. *quæſtione* 1. *art.* 3. & *prima prima*, *quæſt.* 93. *art.* 3. & *quæſt.* 94. *articulo* 4.

Probatvr primò à D. Bonau. *loc. cit.* & D.T. ſupra, ac Collegio, *cap.* 5. Ex illo Geneſ. 2. *Immiſit Dominus ſoporem in Adam*, vbi Hebræus legit תרדמה, Tardemah, quod grauem exprimit ſoporem; non Tardemach, vt malè legunt Conimbricenſes, *cap.* 4. Vnde & D. Thom. *p. p. quæſtione* 97. *artic.* 2. colligit, Adam dormiiſſe: At poncius *loco citato*, negat perfectum ſtatum illum dormire permiſſurum; Eum verò Adæ, ait eſſe extaſim.

9 Probatvr ſecundò à S. Doct. quia virtus vegetatiua finitæ virtutis eſt, atque adeò egens roborari, vt opus perpetuet corporeum; quod naturaliter laſſatur, niſi præueniatur; ipſa autem producit ſpiritus ſibi neceſſarios inceſſanter, nec vnquam quieſcit; ſed tamen, veluti Materfamilias, diſtribuit ſenſibus alimentum, quod ſi nimium deuoretur, patietur eſuriem: Senſus verò magis egent quiete à laboribus, in quibus indigent ſpiritibus euaneſcentibus, aliunde emendicatis: Itaque magis egent media quiete, vſque dum concoctos accipiant ſpiritus; & tunc eſt ſomnus, qui & Vegetatiuæ dat tempus præparandi ſibi, & ſenſibus. Quare Somnus etiam Nutritiuæ inſeruit, vt vigoretur, Quidquid dicant Conimbricenſes, *capite* 9. ex dictis habes lethargiam non eſſe naturæ ſomnum: Vide S. Doct. *collat.* 51. *in Ioan.*

QVÆSTIO II.

Quomodo Animal *à Somno expergiſcatur.*

10 E Cavsa Somni colliges, vnde naturalis eueniat expergefactio, nempè cum aperiuntur meatus ſpiritibus, iam in officina præparatis à Vegetatiua. Hi poſſunt iam eſſe parati, non adhuc completa tota concoctione, & excitare, vt vtamur iterum ſenſibus, vt ait Sanctus Doctor 4. *diſtinct.* 43. *quæſt.* 1. *a* 1.

11 Potest etiam ſpontè expergiſci aliis cauſis, ex alicuius humoris excitati motu, &c.

Extra verò excitatur vocibus, ſonitu, &c. quia non omninò deſtitutum eſt Cerebrum ſpiritibus, vt vehemens ſenſibile non accipiat, vt docent Buridanus *quæſtione* 6. Thomas à Vega *in ſuis Comment. in tertium Galeni*, *de locis affect.* Valeſ. *lib.* 4. *Contr. Medic.* Fracaſtor. *libro* 2. *de intellect.* Colleg. *capite* 6. Poncius *diſputatione* 10. *quæſtione ſecunda*

Lepidvm occurrit dubium: A quo excitetur Gallus ad Cantum nocte. Miratur hic S. Bonau. *Serm.* 2. *d: D. Ant. Patauino*, Dei Sapientiam, & clamat cum Iob 38. *Quis poſuit in viſceribus hominis Sapientiam vel quis dedit Gallo intelligentiam?* Et ſerm. 5. de prima Dom. Adu. ait cum Eccl. 12. *Conſurgent ad vocem volucris*, ideſt Galli; media nocte, quando faciendum erit vniuerſale iudicium; quando clamor fiet.

Gallos excitandis ad opera mortalibus, rumpendoque Somno naturam genuiſſe, ait Plin. libro 10. natur. hiſtor. capite 21. *Norunt ſydera, & cantu ternas interdiu horas diſtinguunt; cum Sole eunt cubitum, quartaque caſtrenſi vigilia ad curas, laboreſque reuocant, diem venientem nunciant cantu; ipſum verò cantum plauſu laterum*: Eadem refert Diuus Bonauentura *ad* 13. *Ioan.* in ea verba: *Non cantabit Gallus, &c.* Rurſum id aſſumit cum Iob. *Quis dedit Gallo intelligentiam?*

Hoc tamen de interpolato ternis horis cantu fictitium clamant Scaliger *Exerc.* 239. & Conimbricenſes, *loc. cit. cap.* 8.

Cavsam verò media nocte excitatricem Galli, à multis eſſe quæſitam, ſed a nullo fortè adhuc inuentam, aiunt Conimbricenſes. 12

Dvas inſignes aſſerunt opiniones, omiſſis aliis, apud Scaligerum, *loco cit.* & Cælium *lib.* 16. *Antiq. lect. cap.* 13.

Prior eſt Democriti apud Tullium *libro ſecundo, de Natura Deorum*, tunc excitari Gallum, quia iam diſtributo per corpus alimento, ſe ſentit recreatum.

Altera Eſt, Gallum eſſe auem Solarem, in eumque peculiariter Solem influere, præſertim cùm poſt noctis medium ad noſtrum Orientem feſtinans accedit.

Contra hanc arguunt Conimbricenſes; tum quia confugit ad Cœlorum influxum; tum quia Gallus etiam ante noctis medium cantat.

Contra priorem ſententiam aliquid opponunt, nempè etiam alias aues Noctis medio concoctionem complere; nec tamen canere: Sed addunt, Gallum calore præcellentem, perfectius actà concoctione, ſpiritus habere ad ſenſus agiles; & ideò à phantaſia iniunctum ſibi cantum repetere, & plauſu accinere. 13

Hæc tamen ratio tremula eſt: nam etiam alia ſunt calidiora. 14

Optime, Spiritu Sancto afflante, Iob 38. Mirabilis Diuinæ Sapientiæ effectus hic agnoſcitur, atque reconditus acclamatur: Et quidem, ſi aut quia peracta concoctio eſt, aut quia Solis acceſſum ſentit, excitatur ad cantum, non adeò magnificis verbis exclamaret Dominus: *Quis dedit Gallo Intelligentiam?* Concludit ergo, hoc teſtimonio, Sanctus Doctor, Gallum ſingulari cognitione percipere noctis Stationes, Solis acceſſum per ternas horas, quibus cantat primò validiſſimè, deinde placidiùs ſequenti ſtatione, vſque ad Auroram, alioqui parum habebit exponendum admirationi, parumque, vt ſibi ſoli id Deus, tanquam eximium quid attribuat: *Quis dedit Gallo intelligentiam?*

Concedo igitur, nequè ipſos Conimbricenſes, cauſam inueniſſe.

Galli cantu excitati percurramus vitæ noſtræ curſum: Sine ſenſu hæc inchoatur: Mox in vtero matris ſomniculoſi nouem menſes iacemus: Sæpè dormientes, mortis imaginem exprimimus, vt ait Tertullian. *in libro de Anima.* Somnus enim mors quædam eſt, vt ait Plato *in Phædone*: Vnde & Cicero, libro de Senect. *Nihil videmus morti tam ſimile, quam ſomnum.*

Et

Et Virg. Æneid. 6.

Tum conſanguineus lethi ſopor.

Et Seneca in Hercule.

Frater duræ languidæ mortis.

Et Ouidius.

Stulte quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?

Hæc eleganter proſequitur Sanctus Doctor ad id Ioan. 11. *Lazarus amicus noſter dormit.* Cui ſanè reſponderunt: *Si dormit, ſaluus erit*, quia ſomnus ægrotantibus per ſe ſalubris eſt, vt ait ibi Sanctus Doctor cum D. Auguſtino, *tractatu 49. in Ioannem.*

Ibi multas ſomni affert ſignificationes. Vide Sanctum Doctorem ibi, & *ſerm. 3. Domin. 20 poſt Pentecoſten.*

15 Adverte, in grauibus morbis ſæpè ſomnum nocere, quia dum ſe calor interius abdit, humores noxios colligit ad præcordia, qui vitæ fontem inficiunt. Ideò aduertit Sanctus Doctor ad ea verba: *Si dormit, ſaluus erit*: Id ſolere ita eſſe, vt plurimum, non ſemper; Somnus verò ſæpè morbo aufertur, ſæpè & paſſionibus, vt ait Sanctus Doctor, *lib. 2. Compend. cap. 47.* turbatur concoctione agitatâ, & Fulienſ. *lib. 3. cap. 16. art. 2.*

QVÆSTIO III.

De Somniis.

Somnia affectiones ſunt ſomni; ideò de his agendum hoc loco.

Avctor Libri *de Spiritu, & Anima*, ſiue is ſit Hugo Victorinus; ſiue D. Auguſtin. ſiue alius, *cap. 25.* & cum eo Diuus Bonauentura, *3. part. Centiloquij, ſec. 23.* & *Opuſculo*, cui titulus: *Declaratio terminorum Theologiæ*, diſtinguit hæc omnia, quæ dormientibus apparent, in Oraculũ, Viſionem, Somnium, Inſomnium, & Phantaſma. Oraculum eſt, cùm in ſomnis aliqua grauis perſona, ſiue etiam Deus aliquid euenturum, vel non euenturum; faciendum, vel non faciendum denunciat. Viſio eſt, cùm id quis videt, quod eodem modo, quo apparuerat euenit. Somnium eſt figuris tectum, & ſine
16 interpretatione intelligi non poteſt. Inſomnium eſt, quando id, quod vigilantem fatigauerat, ſe ingerit dormienti; ſicut eſt cibi cura, vel potus, vel aliqua ſtudia, vel artes, vel infirmitates; iuxta infirmitates enim, diuerſi diuerſa accipiunt ſomnia. Alia enim vident Sanguinei; alia Cholerici; alia Melancholici; alia Phlegmatici: Illi enim vident rubra, & variata: at iſti nigra, & alba. Phantaſma eſt, quando vix dormire cœperit quis, & vigilare ſe exiſtimat, & videtur aſpicere irruentes in ſe, vel paſſim vagantes, formas diſcrepantes, & varias lætas, & turbulentas. In hoc genere eſt Ephialtes, quem opinantur vulgares, inuadere dormientes, & opprimere quieſcentes, quod non eſt, niſi fumoſitas conſcendens ad Cerebrum à Stomacho, vel à Corde, vim comprimens animalem. Diſplicet tamen hoc Poncio, *diſt. 10. quæſt. 3.*

17 Hæc non ſunt genera ſomnij, vt putat Collegium, *lib. de Somniis, cap. 3.* hoc loco diu : His enim eadem Somnij definitio competit; n tatur verò in ſingulis aliquod accidens ſolùm, vt infrà apparebit.

Pro quo ſcito primò, Somnium ex Ariſtotele, *de Somniis, cap. 1.* definiri: *Eſt viſum, quod in ſomnis apparet*, ſeu: *Eſt apparitio exhibita per internum ſenſum in dormientibus*: Dicitur, *per internum ſenſum*, vt excludantur notiones intellectus, quas dormientes interdum effingunt, quæ propriè non vocantur ſomnia, vt docet Ariſtoteles, *loc. cit.* Additur, *in dormientibus*, ad remouendas ſenſiones internas, quæ accidunt Amentibus, & Phreneticis.

Scias ſecundò, quo tempore adhuc præcluſi ſunt meatus ſpiritibus ad externos ſenſus, aperiri eis aditum ad internos, fonti viciniores, & excitari ſpecies internas; tumultuariè tamen ab interuolantibus vaporibus, & oſtendi res ſpeciebus illis expreſſas; Et tunc ſomniamus.

Hoc autem ità deſcribit Ariſtoteles, *cap. 3.* Et 18
cum eo Sanctus Doctor, *in 2. diſt. 25. quæſt. vlt. in corpore.* Quemadmodum in aqua permota nulla effigies redditur, quæ appareat; aut redditur quidem, ſed tortuoſa, quieſcente autem, & ſtagnante aqua, res natiuo ſuo colore, propriáque formâ reſpondent: Ita dormientibus euenit, dum enim vapores in cerebro errabundâ motione addenſantur; aut Imagines penitus obrutæ deliteſcunt; aut nonniſi turbulenta quædam, & moleſta, ac prodigioſa viſa exhibent; qualia ſæpe accidunt Melancholicis, Furentibus, & Ebriis, aut febri laborantibus.

Ex his potes videre diuerſas illas accidentaliter apparitiones, initio relatas, non poſſe diuerſa genera ſomniorum conſtituere; quod magis conſtabit, ſi diſcutiamus, cuius potentiæ ſit hæc ſomnia repræſentare, & quibus ſpeciebus id præſtet.

Plvrimorvm Sententia eſt, ſomnia repræ- 19
ſentari in Senſu Communi, quem Ariſtoteles Principem ſenſum vocat, hoc pacto: E Phantaſia recurrere ſpecies, id eſt Phantaſmata ad Senſum Communem, tanquam ad ſuperſtantem theſauro Phantaſmatum, & ibi res ſenſatas repræſentari. Putà hominem, gladio in ſe irruentem: Res verò non ſenſatas per ſenſus internos repræſentari in Cogitatiua per ſpecies, è promptuario memoriæ acceptas, putà inimicitiam, ſolâ Æſtimatiuâ apprehenſam, quæ ſenſibus externis non eſt hauſta. Euenit autem ſæpè, vt hæc ſimul, vel diſtinctè, vel confusè exprimantur; atque ita duæ potentiæ circa eundem euentum occupantur.

Species autem ità ab interiori ſenſu ad Sen- 20
ſum Communem, vel cogitatiuam remeare dicunt aliqui, ad modum, quo Imago a ſpeculo ad oculum reflectitur: Alij dicunt, non repercuti ſpiritus hoc modo, ſed traduci vehiculo ſpirituum animalium. Et videtur Sententia Ariſtotelis, *cap. 3. de Somniis*: Alterutro autem modo fieri ſomnia, ait Collegium ex communi Philoſophantium conſenſu.

Aliam verò proponit, proprio marte excogitatam Sententiam, vt ait, non quidem per reditum Phantaſmatum ad Senſum Communem, aut ſpecies è memoria ad Cogitatiuam fieri ſomnia; ſed per repræſentationem in ipſa Phantaſia, quam actiuam ait, & Senſu Communi perfectiorem, quippe quæ valet ſpecies non modò formare, ſed componere. Similiter & Memoria non eſt minus perfecta, quam Cogitatiua, & omnia poteſt, quæ iſta valet. Igitur non eſt, cur mittat ſpecies ad cogitatiuam; ſed ipſa ſomnia non ſenſatarum rerum effor- 21
mabit. Hic modus adeò eſt Seraphico tritus, vt eum *locis omnibus allegatis* probet, tanquam certum, ac ferè ſupponat, vt in argumentis conſtabit. Ipſe tamen Phantaſiam, & Senſum Communem vnum ait, etiamſi in Compendio Theologico diſtinguat, vt dicam *loco* mox *citando.*

AsserO primò, Somnia non fieri per reflexionem ſpecierum modis, allatis à prima Sententia. Hoc in Via Diui Bonauenturæ patet, qui vnum ſenſum ex his ponit Senſum Communem, & Phantaſiam, vt dixi *tract. 9. diſp. 6.*

ProbatVR ergo ex Diuo Bonauentura ad hominem *in corp. & ad 6.* Nam Phantaſia ſe ipsâ operatiua eſt ad Phantaſmata efformanda è ſpeciebus acceptis à Senſu Communi, nouáque effingit, ac exhibet intellectui: Ergo non eget, contra curſum naturalem, recurrere ad ſenſum inferiorem.

NeqVe dicas, eam tunc impeditam: Nam in ſomnis propriam eius habes operationem, quâ nouas Imagines componit, noua obiecta, qualia vigilantibus nobis nunquam præſtitit; ſæpè enim extrauagantia offert nunquam meditata, aut apprehenſa. Ergo à Phantaſia ipſa efficiuntur, & offeruntur, non à Senſu Communi, qui tales compoſitiones non poteſt contexere, neque iudicat niſi obiectâ, præſentia ſenſibus externis.

22 Dices, nos ſæpe in ſomnis diſcurrere; hoc autem a Phantaſia, vel alio ſenſu fieri nequit. Probatur aſſumptum; Nam id ego ſæpè expertus ſum, vt non modò diſcurſus factos repeterem; ſed nouos efficerem. Ità pluries hoc mihi Somnium contigit: Videbam aliqua Animalia, putà Canes, Simias, facientes aliqua ſupra naturæ vires, atque arguebam, non poſſe eſſe verè Animalia; & admirabam, vt dicerent quid eſſent; & reſpondebant, ſe eſſe Dæmones: ſicuti ego fueram ſuſpicatus.

Collegivm reſpondet, Senſitiuam Memoriam hominis eſſe diſcurſiuam, ex Diuo Thoma, *p. p. quæſt. 78. art. 4. ad 6.*

Respondet, etiam ignorari; an eſſet ab intellect diſcurſus.

23 Contra eſt argumentum Diui Bonauenturæ, *in corpore*, & *ad vlt.* Quando auferetur ab eo aliquid, primò tollitur id, quod eſt ſummum. Ergo cum vapores in ſomnis lædunt animam, & tollunt vſum potentiarum, priùs impediunt nobiliores voluntatis; & intellectus facultates, quàm Senſuum.

Dico benè, ablatum non eſſe vſum ſenſuum, ſed tantùm intellectus, & voluntatis; imò Intellectum per aliqua diſcurrere, ſed non perfectè, quia Phantaſia eſt perturbata: Oportet autem, intelligentem in corpore ſpeculari Phantaſmata. Ità diſcurſus illi ſunt ab intellectu, vt ait Diuus Bonauentura: Nam vires ſenſitiuæ hominis non excedunt ſuum ordinem, vt ſaliant ad rationale; alioqui diſcurrent & bruta. Fruſtra igitur occultas eſſe cauſas, cur dormientes non potiantur vſu rationis, ait Poncius, *diſput. 6. de Anima, num. 53.* malè etiam opinatur habere vſum rationis, quia diſcurrunt apte, &c. Sed quia infertur, peccari in ſomnis; Reſpondet motus inordinatos, qui nec in vigilia pendent à voluntate, neque in ſomnis, eſſe prauos: At verò actus, qui eſſent in voluntate, vt odium inimici, vel delectatio de Fœmina, eſſe prauos, & Confeſſioni exponendos, eóſque à timoratis exponi ſub dubio.

24 At hæc in Theologia morali, tanquam noua, & falſa, reſpuo; Et quidem ſi non dubitetur: An omninò in ſomnis hæc acciderint, vel an ex cauſa, fruſtrà, & ſcrupuloſè ea confiteberis.

Enim verò contra argumentum, ſuprà allatum à Diuo Bonauentura argues; quia fumoſitates impediunt vim animalem ſenſitiuam externam, non internam: Ergo priùs læditur pars inferior, quàm ſuperior. Ant. eſt D. Bonauent. vt vidimus, *quæſt. 1.* de Somno, ligante ſenſus externos, non internos.

Dico, lædi per ſe rem priùs in parte delicatiori: Sanè & interni læduntur, ne ſuas operationes obeant in ordine ad intellectionem, & volitionem ordinatas; etſi tumultuarias excitationes, quæ priores ſunt, ſæpè totali obligatione non impediant, quod probat Sanctus Doctor ex D. Gregor. 8. *Moral. cap.* 18.

IgitVR poteſt etiam aliquid inſenſatum offerri In ſomnis intellectui à ſpeciebus iam in Memoria intellectiua ſeruatis; vel à ſpeciebus Æſtimatiuæ.

Ex his facilè conceditur Ariſtoteli in Senſu Communi eſſe ſomnium in via Diui Bonauenturæ, qui cum vnicum ſenſum aſſerit cum Æſtimatiua, & Phantaſia. 25

MvltA genera ſomniorum recenſent Doctores.

D. GregoriVS ex cauſis ea colligit, *lib. 8. Moral. cap. 13.* & *lib. 4. Dial. cap. 48.* Aut enim ex plenitudine, & inanitate corporis ſomnia exiſtunt; Aut ex antecedentibus diurnis curis; aut ex illuſione dæmonis; aut ex cogitatione hominis, ſimul & Dæmonis illuſione; aut ex reuelatione Dei; aut denique ex cogitatione hominis, ſimul & Dei reuelatione.

Hippocrates, *lib. de Somniis*; diſtinguit Somnium Diuinum, & Naturale.

CommVnivs diuiduntur Somnia in Diuinum, Dæmoniacum, Naturale, & Animale. Vide Euſienſem, de his Laconicè differentem, *libro 3. Phyſic. cap. 10. art. 2.*

DivinA ſunt, quæ à Deo immittuntur ad aliquid reuelandum, vt ait Diuus Bonauentura, *ad primum.* Horum plura in Scripturis habes.

Dæmoniaca, quæ à Dæmone immittuntur.

NatvralIA, quæ ab hominis temperamento proueniunt. 26

Animalia, quæ verſantur circa ea, quæ in die operati ſumus. Quoad Diuina, ea vel à Deo immediatè immittuntur, vel nouâ ſpecierum immiſſione, vel compoſitione inexiſtentium, & luminis intellectiui communicatione.

Sæpe Angelorum id præſtat miniſterio, qui ſpecies coaptant miniſterio ſpirituum, vel excitando humores, non perſuadendo Animam, vt dixi, *tract. 5. diſp. 11.* paſſim, præſertim *a quæſt. 15.* vbi de Dæmonibus, quorum eadem eſt naturalis potentia.

Observa primò cum Diuo Bonauentura *ad primum*, nos etiam diuinitus ſomniantes non poſſe mereri, quia non adeſt vſus liberi arbitrij. Quod verò Dominus *3. Regum, cap. 3.* dicat, petitionem Sapientiæ, factam in ſomnis à Salomone, eſſe ſibi acceptam.

Respondet D. Bonauent. *ad primum*, cum Diuo Auguſtino 12. *ſuper Geneſ. ad litt. cap. 15.* D. Thoma 1. 2. *quæſt. 113. art. 3.* & 2. 2. *quæſtione 154. artic. 5. ad 1.* Alenſ. *4. part. quæſt. 101. membr. 3. art. 3.* Rich. *quodl. 1. quæſt. 17.* Illam in ſomniis poſtulationem gratam fuiſſe Deo, quatenùs procedebat ex illa facta in Vigilia; ſicuti diſplicent Deo, quæ ſomniantes agunt, aut dicunt, cauſata ab actis in vigilia. 27

Respondet ſecundò Diuus Thomas, illud Somnium non fuiſſe naturale, ſed ſupernum Propheticum, in quo datur vſus liberi arbitrij. Ità *Numer. 12.* dicitur: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, per Somnium, aut in viſione loquar ad eum.* 28

Hoc

Hoc idem vult D. Bonauent. dum ait, quod aut fuit gratiæ ſpecialis, nempè dantis in ſomnis vſum arbitrij liberum, ſicuti de Chriſto legitur in Cant. *Ego dormio, & cor meum vigilat*, vt monet Sanctus Doctor *ad 31. Ioan.* Quare non rectè Conimbricenſes, *num.* 12. ponunt Seraphici ſenſum, à Diui Thomæ ſenſu in hoc diuerſum. Profectò ad meritum intrinſecè requiritur libertas, vt dicam, *tract. de Gratia, diſp.* 4. Eſt autem priuilegium, concedi talem vſum in ſomnis, vt dixi; Hoc idem ait Richardus, Seraphici diſcipulus.

Observat etiam Sanctus Doctor *ad 5.* ſæpè Deum in ſomnis, ſe manifeſtare noctu amicis, vt olim Abrahamo, Iacob, Ioſeph antiquo, & nouo; tum quia animus à tumultibus, tunc ſeparatus, eſt aptior ad Diuina: Tum quia, noctis ſilentium rebus diuinis maiorem conciliat reuerentiam: Tum quia Deus nobis viatoribus, *poſuit tenebras latibulum ſuum*; quia eius Lux nimia noſtris eſt viribus impar. Conſule Seraphicum, vt ſuadent etiam Conimbricenſes, *cap.* 4.

29 Opinio verò Ariſtot. *loc. cit.* nulla ſomnia à Deo eſſe, hæretica eſt. Ratio verò eius, quia deberent immitti ſolis Heroïbus, arguitur inanis: Nam Iuſti apud Deum heroes ſunt; & ſæpè immittuntur impiis, vt iuſti Aduocati eniteant. Hæc è Scripturis patent; Sic enim Pharao Ioſephum aduocauit interpretem, *Geneſ.* 41. & Nabuchodonoſor, Danielem 3. *Reg.*

Dæmoniaca ſunt à dæmone immiſſa, vel ad corpora ſaltem polluenda, ſi animos nequeant, vt ait D. Bonau. ſuprà cum Diuo Gregorio, *loc. cit.* & D. Auguſt. *lib.* 10. *Confeſſ. cap.* 30. & D. Iuſtino, *quæſt.* 21. vel ad homines decipiendos. Horum habes exempla apud Philoſtratum, Pauſaniam, & Strabonem; plura verò apud Tull. *libro primo, de Diuin.* & *primo de nat. Deorum.* Herodotum, *lib.* 1. Valerium Max. *lib.* 1. *cap.* 6. Alexandrum ab Alex. *lib.* 5. *cap.* 25.

Refert verò Sanctus Doctor ſuprà, aliquando dormientes grauiter conflictari, quaſi pondere oppreſſos incubantis, aut vocem intercludentis. Hoc vocant *Ephialtem.*

30 Hvivs cauſam dedit S. Bonauent. ſuprà, & cum eo Conimbr. *cap.* 6. quia enim poſt affluentem ſatietatem multus ſanguis teter, multæ fumoſitates ad Cerebrum euolant, ipſum grauant, & terrificam illam mouent Imaginem, putàtque is à Dæmone, aut à ſtrige ſe opprimi, & clamare nititur, nec valet multo halitu vias ſpiritibus præcludente. Quoniam verò affectio iſta è ſtomachi incoctione, & vaporum oritur colluuie, morborum præcurſores ſunt Incubi iſti.

31 Natvralia ſomnia, ait Sanctus Doctor ſuprà, è naturali temperamento, humorum incurſione, & ſimilibus, oriuntur. Ideò Melancholia affecti ſomniant triſtia, vt funera, tenebras, tetra; Qui flaua bili, rixas, iurgia: Qui ſanguinei, ignes, incendia: Pituitoſi verò, aquas, portus, natationes: Qui humorum vi grauati, onera videntur ſuſtinere. E contrà, qui tenui ſunt temperamento, videntur ſibi veloces, currere, & euolare. Vide Ingenier. *lib.* 3. *cap.* 3.

Hinc Hippocrat. *lib. de Inſomn.* & 6. *Epid.* & Galen. *de Preſagio.* Ex Inſomniis, docent, ſomnia hæc obſeruanda, vt humorum prædominium diiudicetur.

Hæc verò in Somnio ſentiuntur agente humore in aliquem ſenſum, *verb. grat.* Pituita in guſtum. Vel repræſentare ſimilia ſolent ex ordinariis in vigila operationibus illius humoris, ſpecie in Phantaſia iam receptâ, humore agente. 32

Animalia Somnia dicuntur, quæ verſantur circa eas res, quibus in die intendimus. Ad idem pertinent Somnia rerum, perſonarumvè, in quas, Odio, Amore, Spe, vel Timore afficimur: Monet verò Ariſtotel. *primo Eth. cap.* 13. Bonorum ſomnia eſſe meliora.

Qværes primò: Cur in ſomnis tam varia noua extranea appareant?

Respondet Collegium, *cap.* 6. cum Diuo Bonauentura, *in* 2. *diſt.* 25. *quæſt. vlt. in corpore*, id fieri à vaporibus tumultuariè euolantibus, & Spiritus, in quibus ſunt ſpecies, confundentibus, ſicut in nubibus confuſis varia intuemur, vt ait Ariſt. *cap.* 3. *de Inſomn.* Hæc autem in ſomnis illudunt, quia Anima ſegnior attendit, non ſic vigilans.

Hinc etiam in ſomnis res maiores apparent, quia ſenſus obtuſus confuſione ſpecierum, & euaporationum operatione vehementi apprehendit.

Hinc etiam fit, vt dum humores, & euaporationes maiores ſunt; maiora, ac plura ſomnia patiamur. Hinc primo ſomni decurſu, magis ſomniamus, quàm ſub Aurora, cùm humores ſunt attenuati: Statim verò poſt cibum nequaquam; quia vehemens nimis euaporatio imagines operit. 33

Etiam bruta ſomniare docet Ariſtoteles, *lib.* 4. *de hiſt. Animal. cap.* 10. Quod collegit è vocibus, quas per quietem mittunt, vt notat Fulienſ. *lib.* 3. *cap.* 10. *art.* 2. 34

Qværes ſecundò: An infantes ſomnient.

Negat Ariſtot. *loc. cit.* Sed oppoſitum docent Galen. *lib.* 3. *Aphor.* 23. Plinius, *lib.* 10. *cap.* 75. Tertull. *lib. de Anima, cap.* 49. & Ariſtot. *lib.* 7. *de hiſt. Animal. cap. vlt.* 35

Probat Tertull. ex vocibus, clamoribus, nutibus, &c. quæ dormientes infantes emittunt.

De Diuinationibus per Somnia, agam, ſecundâ ſecundæ, *tract. de Relig.* Nunc dicam cum D. Bonauent. *p.p. Centil. ſect.* 29. Et Opuſculo. *Declaratio terminorum Theol.* plurimas eſſe diuinationis futurorum contingentium è naturalibus, & has veritas; & inanes, quod Ethnici quoque agnouêre, præcipuè Cicero *de diuin.* imò ipſe Epicurus.

Ea tantùm Somnia, quæ à Deo immittuntur, vel ab Angelis ſanctis, hæc certò prædicunt; Nam illi certò ſciunt ea, quæ dicunt; Dæmones verò, & homines nequaquam. De his actum eſt, *tract.* 4. *diſp.* 2. *quæſt.* 10. *num.* 25. & *diſp.* 11. *quæſt.* 15. 16. 17. & *diſput.* 12. *quæſt.* 3. Reliqua verò, quæ hîc tractari ſolent, cùm ſint omnibus obuia, & nullius ferè ponderis, prætermitto. 36

TRACTATVS X.

DE

PRIMIS PARENTIBVS.

QVALES fuêre primi Parentes, diſſertiſſimè loquitur Poſterorum miſerrimus ſtatus: E ruina enim, quam quiſque horum patitur, ſuſpicere licet, quantam illi perdidêre felicitatem: De amœnitate Paradiſi, vnde exularunt, egimus, *tract*.8. *diſput*. 3. vbi etiam, quicquid ad horum Corpora ſpecialiter attinet, attigimus. *Tractatu* verò 9. *diſput*.3. vidimus, quâ virtute, quibuſvè potentiis Anima in genere præpolleat, & præcipuè, Animam Rationalem, Vegetatiuæ, & Senſitiuæ ſupereminentem expendimus; Nunc autem, poſtquam ad infimum Animæ ſtatum, ſopore ſcilicet ab omni ferè operatione prohibitum, *diſp*.11. deuentum ſit; ad primordialem ipſius ſtatum in primis Parentibus recurrendum eſt; vt nihil non dictum de ipſa relinquatur.

QVANTA autem Gratiarum, & Virtutum ſupellectili, primi hominis Anima, tanquam Regia Conditoris Aula, inſtructa fuerit, inde elucet, quod à ſupremo totius entis exemplari, priùs, & propiùs, propriis etiam manibus, nullâ interueniente causâ ſecundâ, ſit exemplata; quòd in ea delicias ſuas poſuerit; quodque eam familiaribus colloquiis dignatus fuerit Vniuerſi Dominus, eámque ſuâ ſigillans imagine, ab ortu immortalitate, ſimul & gratiâ donauit. Nec ſolùm primum hominem mundo ſenſibili præpoſuit Munificentiſſimus Creator, ſed vniuerſa, quæ fecit, in ipſo, Compendioſo quodam tractu ſapientiſſimè contraxit, vt vnde ſe ſibi, tanquam vniuerſam Creaturam, faciliùs ſubditum ſeruaret, inde feliciùs cæteris Animantibus præſideret; & ad ſuæ ſubiectionis menſuram cæterorum accommodaret obſequium.

HINC præclarè Auguſtinus, tract.8. in Ioan. cap.4. *Intendite*, inquit, *quod dicam: Deus, Homo, Pecora; Supra te Deus; infra te pecora. Agnoſce eum, qui ſupra te eſt, vt agnoſcant te, quæ infra te ſunt. Si ſuperiorem contemnis, ſubderis inferiori.* Hæc Diuino quodam eloquio, & afflatu tractauit paſſim Noſter SERAPHICVS BONAVENTVRA: Sed vt ipſius mentem ab amoris incendio, quo hæc elucidando flagrat, in lucem, omnium oculis attemperatam, vindicemus; à Priuilegiis primi Hominis exordiemur.

DISPVTATIO I.

DE PRIVILEGIIS PRIMI HOMINIS.

MAGNVM primi Parentis priuilegium, quod fuerit *Forma futuri*, vt dicitur *Rom. 5.* Et notat D. Auguſtinus, vbi infrà, vt ad cuius imaginem, & ſimilitudinem in Naturalibus, & Gratuitis iam factus eſt, ipſe etiam foret ad cuius ſimilitudinem ſuus Factor fieret, cum *Verbum caro factum eſt*, fierétque quodammodò ſui exemplaris Exemplar; Sicut tamen hæc ſimilitudo primi Adam ad Deum, non eſt ſecundùm omnimodam æqualitatem, ſed ſecundùm aliqualem totalitatem, quippe vti Deus eſt omnia, ita Anima rationalis omnia fit, dum in ea nata ſunt omnia limpidè ſcribi, & depingi, vt notat S. Doctor hîc *ad 5.* Ita ſecundus Adam non omnimodè primo aſſimilatur, cùm peccatum fuerit factum, non fecerit, dum venerit in ſimilitudinem carnis peccati, vt nos à maledicto redimeret. In eo verò ſtat primus homo *forma futuri*, quòd quem ante ſæcula natum in ſe expreſſerat, pro ſe naſcendum in tempore præfigurarit. Sed in eo ſtat, factus ad Imaginem primi omnium principij, quod eius capax, & particeps eſſe potuit, vt ait Seraphicus è Diuo Auguſtino 14. *de Trinitate, cap.* 8. Hinc cætera primi Hominis prærogatiua, tanquam ab vberrimo Fonte, fluunt. Hinc ait Diuus Auguſtinus, tractatu 8. in Ioan. epiſt. cap. 4. *Homo habet poteſtatem, ex quo factus eſt ad Imaginem Dei:* Quare *in tractatu decimo in Ioan. Euangel.* de Adam explicat illud: *Quoniam tu hæreditaberis in omnibus Gentibus*, vbi ſubdit: *In eius vocabulo*, (ſcilicet Adam) *quatuor litteris, quatuor Orbis terrarum partes, per Græcas appellationes demonſtrantur: Si enim græcè dicantur*: ORIENS, OCCIDENS, AQVILO, MERIDIES, *Sicut eas pleriſque locis Sancta Scriptura commemorat*: *In Capitibus Verborum inuenies Adam*: Verba autem Græca ſub inuicem ſcripta in primis litteris ſic Adam referunt.

ἀνατόλη,
δύσις,
ἄρκτος,
μεσημβρία.

ADAM igitur primò, qualiter primus homo ad Dei Imaginem, & ſimilitudinem fuerit creatus, cùm hoc inter Priuilegia, quibus ab initio dotatus ſit, præluceat, cætera quoque ipſi indulta ordine diſcutiam.

QVÆSTIO I.

An fuerit PRIMVS HOMO *creatus ad Imaginem, & Similitudinem* DEI.

D.Bon. in 2. diſt. 16. in dub. litt. & quæſtionibus.
D.Thom. p. p. q. 93.

FVERE dicentes, hominem non eſſe creatum ad imaginem Dei, ſed creatum ad imaginem, ideſt, conformem imagini, quæ eſt in Deo. Ità refert Diuus Auguſtinus 7. *de Trinitate, cap.* 6. & Magiſter, *in* 1. *diſt.* 16. & Diuus Bonauentura, *dub.* 3. *litt.* Videtur autem ſuaderi hæc opinio, illo Rom. 8. *Quos prædeſtinauit conformes fieri imaginis Filij ſui*: Ergo etiam hic fieri ad imaginem, eſt fieri conformem imagini, quæ in Deo eſt.

ATTAMEN communis Patrum, & Theologorum ſenſus eſt, in homine impreſſam eſſe Imaginem Dei.

ASSERO primò. Deus creauit hominem non ad imaginem, ſeu conformem imagini, quæ eſt in Deo, ſed creatam eſſe in homine Imaginem Diuinæ Maieſtatis.

PROBATVR à Diuo Bonauentura ex Scriptura; quæ dicit, Geneſ. primo. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: Creauit Deus hominem ad imaginem ſuam.* Rurſus: *Ad imaginem Dei creauit illum.* His authoritatibus nititur etiam Suar. *lib.* 3. *de Hominis creatione, cap.* 7. Valentia, *diſput.* 7. *quæſt.* 3. *punncto* 1. Arriaga, *diſput.* 35. *ſect.* 2.

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura, *in dub.* 3. *litt.* argumento, quo vtitur Suar. *loc. cit. num.* 3. Si intelligitur de Imagine increata; Vel illa eſt Diuina eſſentia, vel eſt perſona aliqua, neutrum dici valet: Ergo. Minor probatur: Non eſſentia; quia eſſentia non poteſt eſſe Imago: Nam de ratione imaginis eſt, vt ſit aliquid productum, teſte Diuo Auguſtino *lib.* 83. *qq. quæſt.* 37. Quod Diuus Bonauentura probauit, *in primo, diſt.* 31. *quæſt.* 1. *ad argumenta*, & Diuus Thom. *p. p. quæſtione* 35. *articulo* 1.

QVOD neque per Imaginem ibi intelligatur aliqua perſona, probatur; quia ſi aliqua ibi intelligeretur; hæc maximè erit Secunda, quæ eſt Imago Patris. Sed hæc non intelligitur in Geneſi; nam Filius non eſt Imago, iuxta ſenſum verborum; ibi enim loquitur Deus, vel tres perſonæ; At Filius non eſt imago Dei, nec trium perſonarum, vt arguit Sanctus Bonauentura; & poſt eum Suarez, *num.* 5. Prætetea dicitur *ad imaginem*, ita tamen, vt ſit imago, vt communiter exponunt Patres, Baſilius *homil.* 10. & 11. *Hexëmeron.* Ambr. *lib.* 6. *Hexaëmer. cap.* 6. 7. & 8. & *lib. de dignitate conditionis humanæ.* Theodoretus, *quæſt.* 20. *in Geneſ.* Chryſoſt. Rupert. & alij expoſitores huius loci, Nyſſenus, *lib de hominis opificio*, & *de Hiſtoria ſex dierum*, Auguſtinus, *Libris ſuper Geneſ.* ſæpè, & in

Libris ſuper Geneſ. ſæpè, & *in Libris de Trinitate*, Bernard. *ſerm.* 8. *in Cant.* & Scholaſtici cum Magiſtro, *in* 2. *diſput.* 16. vbi D. Bonauent. *quæſt.* 1. *&* *ſequentibus*, & D. Thom. *p. p. quæſt.* 93. Ità arguit D. Bonauent. *in dubio illo litt.* contra eos, qui exponebant, factum hominem ad imaginem, id eſt, Filium; non tamen ideò eſſe Imaginem.

Neqve poteſt dici cum aliis: *Homo factus ad imaginem*; id eſt, Filium; & *ſimilitudinem*, id eſt, Spiritum Sanctum; hic etiam modus, vt notat D. Bonauent. non habet fundamentum in Scripturâ, cùm neque à Patribus hoc pacto exponatur.

2 Advertit verò S. Bonauent. non improbabiliter poſſe exponi etiam de imagine increata, id eſt, Filio, quod probat ex illo Apoſtoli, initio adducti. Sic intelligunt Ambroſ. *lib.* 6. *Hexaëmer. cap.* 7. Gregor. *lib.* 5. *moral. cap.* 25. Rupertus *lib.* 2. *in Geneſ. cap.* 2. Hominem ſcilicet, eo ſenſu, ad imaginem Filij factum, quia, cùm Filius ſit naturalis imago Dei, & Perſonarum, dum homo ad imaginem Dei fit, videtur participare de eo, quod eſt proprium Filij Dei: Attamen id ad locum Geneſis non pertinet, vt notat D. Bonauent. & poſt eum Suar. *num.* 6.

Dicet aliquis, poſſe dici, Hominem ad imaginem, id eſt, Diuinam eſſentiam, quæ eſt imago, quatenùs continet Ideas, vel quia ſecundùm eſſentiam vna perſona aliam imitatur. At modus iſte eſt valdè improprius: Nam neque omnis Perſona, *verb. grat.* Pater eſt ab alia, nec Diuina Eſſentia poteſt dici imago, quia imago refertur ad id, cuius eſt imago, tanquam diſtinctum, vt notat Diuus Bonauentura, *in primo, diſt.* 31. *quæſt.* 1. At Perſonæ ſecundùm eſſentiam non differunt. Neque Exemplar benè dicitur de eo, quod non eſt factum ad ſimilitudinem alicuius, vt notat Diuus Bonauentura *ibi.* Deindè deberet dici: Faciamus hominem ad imaginem eius, id eſt, ideam eius, non autem noſtram, vt notat Sanctus Bonauentura in illo *dub. litt.* & poſt eum Suar. *num.* 4.

Confirmatvr, quia additur, *& ad ſimilitudinem*; Neque enim datur aliqua ſimilitudo increata, cui homo conformetur, vt aliqui dicebant, eſſe Spiritum Sanctum; ſed quia in homine eſt aliqua ſimilitudo Dei, vt ait Iacobus, *cap.* 3.

Ratio igitur eſt illorum verborum, quia Deus voluit exprimere excellentiam cuiuſdam naturæ, quam ad complementum huius mundi corporei Dei formam addere volebat, vt notat Diuus Bonauent. *quæſt.* 1. & poſt eum Suar. *num.* 8.

QVÆSTIO II.

An Homo ſit Imago Dei *ſecundùm ſe totum.*

D. Bonau. in 1. diſt. 3. part. 2. per multas quæſtiones, & in 2. diſt. 16. quæſtione vltima.

3 Hæretici, qui Deum corporeum latrant, dicunt, Hominem ſecundùm corpus eſſe imaginem Dei; eos refert Diuus Auguſtinus *de hæreſibus*, *hæreſi* 76. Epiphan. *lib.* 2. *de hæreſibus*, *hæreſi* 70. & *in Anichorato* ante medium, Theodoretus *lib.* 4. *hiſt. cap.* 10.

Aliqvi verò expoſitores Geneſis dixère, Deum aſſumpſiſſe humanum corpus ad creandum, & ſecundùm illam naturam aſſumptam, dixiſſe: *Faciamus*, *&c.* Ità Oleaſtar, *Geneſ.* 1. Eugubinus, *in Coſmopœia.* Ideò ipſi ea Verba: *Ad imaginem noſtram*: legunt: *In vmbra noſtra.*

Alii dixère, Hominem factum ad imaginem Verbi incarnati. Ità refert Lippomanus *in Catena.*

Catholica ſententia eſt, Hominem ſecundùm animam factum ad imaginem Dei. Ità Baſilius, Chryſoſtom. Auguſtin. & alij Patres, *locis citatis*, Ambroſ. *Pſal.* 118. *octonar.* 10. Gregor. *lib.* 9. *Moral. cap.* 27. *aliàs* 36. Nyſſenus, oratione in ea verba; *Faciamus hominem*, *&c.* Damaſcenus 2. *de fide*, *cap.* 12. Zeno Epiſcopus Veronenſis, *ſerm.* 2. *&* 4. D. Bonauent. *in primo*, *diſt.* 3. & *in* 2. *loco citato.*

Assero ergo primò, Imaginem Dei in anima noſtra eſſe.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura *in fundamentis*, ex Geneſ. 1. *Faciamus hominem ad imaginem*, *&c.* Secundùm communem Patrum ſenſum. Deinde ex illo Eccleſiaſtici 17. *Deus creauit de terra hominem*, *& ſecundùm imaginem ſuam fecit illum.* Ideò dicitur *faciamus*, quia tres perſonæ loquuntur; vt notat Diuus Bonauent. *in* 2. *diſt.* 16. *dub.* 1. *litt.* & communiter Patres exponunt, vt notat etiam Suar. *num.* 35. E Concilio Sirmienſi.

Probatvr ſecundò, ratione deductâ ex illo Eccleſiaſtici. Id, quod habet originem ab alio, & ex vi productionis repræſentat illud, eſt illius imago ex Diuo Auguſtino, *lib.* 83. *qq. quæſtione* 51. *&* 13. *de Trinitate.* Sed homo habet originem à Deo, & ex vi creationis repræſentat illum expreſsè, & diſtinctè; Ergo. Minor probatur *in ſecundo*, *& tertio argumento.* Nam creatur à Deo, & exprimit Deum ſecundùm eſſentiam in eo gradu nobili, in quo Deus propriè, & formaliter exiſtit, nempè in gradu vitæ intellectualis: Ergo eſt imago Dei. Probatur conſequentia, quia de ratione imaginis eſt ſimilitudo, vel ſecundùm ſpeciem, vel ſecundùm gradum, qui proximè ad ſpeciem accedat, vel ſecundùm ſpeciem, aut figuram, quæ ſpeciem rei referat, vt ſumitur ex Diuo Auguſtino, *dicta quæſtione* 51. *&* 13. *de Trinitate*, D. Bonauent. hîc, & conſtat ex ipſo vſu, & appellatione imaginis. Animal enim brutum, eſto ex homine generetur; attamen quia in gradu ſpecifico, rationali non communicat, ideò non eſt imago eius. Hinc neque cum Deo habent bruta ſimilitudinem, quia non habent eſſe intellectuale. At homo communicat in vita intellectiua; (adde) imitatur Vnitatem Diuinam, & Trinitatem ſuâ eſſentiâ in tribus potentiis, & ad Deum ordinatur, vt ei vniatur per amorem; vt ait Hugo: Ergo, &c. Hac ratione vtitur etiam Suar. *num.* 14. Quâ colligitur etiam, imaginem in corpore non reſidere.

Adverte autem, quòd D. Epiphanius, *lib.* 2. *hæreſ.* 70. non inueniens adæquatam proportionem hominis ad Deum, quoad animam dicit, non eſſe perfectam imaginem; cùm verò neque in corpore ſit ſimilitudo cum Deo, dubitat, vbi ſit imago Dei.

Enim verò hoc tantùm intendit, quod etiam Diuus Auguſtinus 15. *de Trinitate*, in homine plus eſſe diſſimilitudinis, quàm ſimilitudinis cum Deo, infinitè perfecto, atque adeò non eſſe adæquatam imaginem, quæ ſoli Filio debetur, vt notat Diuus Bonauentura *in corpore*, *& ad Argumenta.*

Assero

4 Assero ſecundò, Imaginem Dei in eſſentia animæ, ac tribus potentiis, Memoriâ, Intellectu, & Voluntate, reperiri. Ità Diuus Bonauentura, *in primo, diſtinctione 3. parte 3. quaeſtione 1. tota.*

Probatvr à Diuo Bonauentura ibi, præcipuè, quia Imago repræſentat rem diſtinctè cum ordine; ſed eſſentia animæ, in tribus potentiis, repræſentat Deum in tribus Perſonis, cum ordine ad inuicem: maximè verò in pluralitate actuum, in quibus eſt diſtinctio, & ordo, & origo vnius ab altero per modum quendam diſpoſitiuum: Nam retentio ſpeciei in memoria diſponit ad intelligendum; & intelligentia ad amandum. Igitur potentiæ tres ſunt, Memoria, Intellectus, & Voluntas, referentes Trinitatem in eſſentia; at quia Trinitas Sanctiſſima conſtituitur per emanationes Verbi à Patre dicente, & Amoris ab vtroque; & noſtræ potentiæ, vt ſic, ab inuicem non emanant, niſi quatenus ad actus ordinatæ, per quos è ſpecie impreſſa in memoria, actu cogitando exprimitur Verbum expreſſiuum rei cogitatæ, & cogitationis, ſeu dictionis: Hinc verò emanat amor obiecti cogitati, qui ab vtraque ſpecie accenditur: Hinc infert Sanctus Doctor, perfectam imaginis rationem eſſe in potentiis, prout ad actus ordinatis: Sic enim etiam emanationes includunt.

Hinc habes, ad conſtituendam imaginem intrinſecè, non requiri actus ſecundos iam elicitos, vt putat Diuus Thomas, *articulo* 7. Nam Imago ſimul cum animæ infuſione facta eſt, vt dicitur, *Geneſ. primo*, antequam Adam eliceret aliquem actum, & hæc in infante eſt, antequam intelligat, vel amet, éſtque inſeparabilis; Actus verò accidentia ſunt, quæ adſunt, & mox abſunt: Sic enim & dormiens eſt ad Dei imaginem; Etſi nihil intelligat, nihilque diligat actu. Hoc docet Diuus Auguſtinus 10. *de Trinitate, cap.* 11. apud Diuum Thomam, *ad* 3. & Diuum Bonauenturam, *ad* 6. Adſunt enim tres Potentiæ in eſſentia, vt arguit Sanctus Doctor *quaeſtione* 2. hìc *ad* 4. & *artic.* 2. *quaeſtione* 3. *ad* 1. *fund.* 1. Idem vult Sanctus Auguſtinus 14. *de Trinitate, cap.* 8. apud Diuum Bonauenturam, *fundamento* 2. quo arguit ſic: Eò eſt mens imago, quò poteſt eſſe capax, & particeps Dei; ſed Deus non capitur ab anima plenè, niſi ametur; neque amatur, niſi intelligatur; nec intelligitur, niſi præſens apud animam habeatur: Sed primum eſt per voluntatem; ſecundum per intelligentiam; tertium per memoriam; ità, vt primum ſit Memoria, ſecundum Intelligentia, tertium Voluntas. Igitur in capacitate ſtat Imago, vt dicam etiam, *aſſert.* 3.

5 Obiicit verò contra Memoriam Sanctus Doctor: Imago eſt animæ eſſentialis, & ſecundùm gradum rationalem; Memoria autem eſt etiam in brutis ex Ariſtotele, *de memoria, & reminiſcentia, cap.*1. Ergo non ſpectat ad imaginem. Præterea memoria reſpicit intrinſecè præteritum: At imago non reſpicit differentias temporis, maximè imago Dei, in æternitate durantis.

Praeterea Memoria eſt poſterior intellectione, cuius ſpecies accipit, vt eas conſeruet: Ergo non repræſentat primam Perſonam.

Respondet Sanctus Doctor, tribus modis accipi Memoriam: Primò, vt eſt receptiua, & conſeruatiua ſenſibilium præteritorum in ſpeciebus. Secundò, vt eſt receptiua, & retentiua etiam ſpecierum intelligibilium. Tertiò, prout præciſè eſt Theſaurus, ſeu Ærarium ſpecierum, abſtrahendo à præterita notitia, vtpotè quæ innatæ eſſe queant. Primo modo ſequitur ſenſum: Secundo intellectionem: Tertio modo antecedit, & diſponit ad intellectionem, & generationem Verbi, & ſic appropriatur Patri: Et hoc vult S. Auguſt. dicens, Memoriam eſſe etiam præſentium; ſic reſpondent etiam Albertus, Petrus Tarant. & Dionyſius Carthuſianus, *quaeſtione octaua*: Et ipſe Alenſis, Seraphici Magiſter, 2. *parte, quaeſtione* 62. *membr.* 5. *articulo* 7.

Instat adhuc: Imago ex Phraſi Sanctorum Patrum reformatur virtutibus Theologicis; at nulla eſt reformatiua memoriæ, Ergo hæc ad imaginem non ſpectat.

Respondet Sanctus Doctor, etiam Memoriam reformari, tum in via; tum in patria. In ſtatu viæ per ſpem, vt ait D. Auguſtinus, *lib.* 1. *de Doctrina Chriſtiana, cap.* 22. exponens illud Matth. *Diliges Dominum Deum tuum, id eſt intellectu ſine errore: Ex tota anima, id eſt voluntate ſine contradictione: Ex tota mente, id eſt memoriâ ſine obliuione.* Sicut igitur deformatur anima, dum obliuiſcitur Dei, & promiſſæ gloriæ, ac beneficiorum, vt Scripturæ ſæpè clamant; ità per memorationem eorum bonorum ſpes reuiuiſcens excitat ad eorum conſecutionem, ſicque aſſiduè memorando ſpe excitante ad ea proſequenda reuertitur. Pro ſtatu verò patriæ reformatur quoad tentionem, vt ait Diuus Bernardus: *Deus eſt futurus intellectui plenitudo lucis; voluntati plenitudo pacis, memoriæ continuatio Æternitatis*: Quod ſi deformatio incipit ab obliuione rerum diuinarum in memoria, vnde voluntas præceps abit; reformatio eſt à voluntate, quæ eſt principalis, per gratiam conſummatam, & terminat in memoriam per beatæ fruitionis, æternæque tentionis memorationem; ſic dum Faber vult demoliri domum, à tectis incipit, & dum reſtaurare, à fundamentis; ſicut etiam dum vult ædificare: Seu dum Aurifex format monile, incipit ab auro; ſimiliter dum reformat, aurum incipit repurgare; & deformans incipit igne figuram auri liquando delere.

Obiicit verò contra voluntatem, quia imago eſt in potentia cognoſcendi ex Diuo Auguſtino, *lib. de ſpir. & anima, cap.* 35. Similitudo verò in potentia diligendi. 6

Respondet cum Alenſi, 2. *part. quaeſtione ſexageſima-ſecunda, membr.* 5. *articulo* 4. Imaginem eſſe primò in potentia cognitiua, quia in ea exprimitur prima emanatio, per naturam, Filij, qui eſt Verbum per intellectionem; Etſi ſequatur ſecunda per amorem, quæ rurſus in impreſſione qualitatis, quæ eſt Charitas, nouam relationem ſimilitudinis cauſat cum Deo, & hæc Spiritui Sancto appropriatur.

Obiicit adhuc. Imago Sanctiſſimæ Trinitatis debet eſſe trium ſubſiſtentium coæqualium; At voluntas minor eſt, quoad actus, quàm Intellectus: Multa enim intelligimus, quæ non ſunt volita; tametſi voluntas in incognitum non feratur: Eſt minor etiam memoratione; quia multa memini, quæ nollem meminiſſe; oblita verò velle nequeo, ſicuti nec incognita.

Respondet Sanctus Doctor, voluntatem actibus ſuis adæquatis, qui ſunt non modò velle, ſed etiam nolle, vt ait Diuus Auguſtinus 10. *de Trinitate, cap.* 11. adæquare intellectiones, & memorationes, quidquid enim intelligimus, & recordamur

recordamur, in voluntatis potentia accipitur ad eligendum, vel reſpuendum.

Instat: Cur ſolùm velle non comprehendit omnes actus voluntaris; ſicur intelligere, omnes actus intellectus; & memorari, omnes voluntatis.

Respondetvr, obiectum omnium iſtarum potentiarum eſſe ens; & actus circa ipſum debet eſſe entitatinus: Iam verò, non intelligere, & non memorari, ſunt negationes; ſicuti & non velle; At nolle, ſeu reſpuere eſt ens circa obiectum à memoria, & intellectu propoſitum; vnde in hoc habent idem obiectum: At potentia libera habet velle, & recuſare; nec tamen excedit alias duas; quia iſti ab intellectione, & memoratione ſuggeruntur; ſicuti nec Pater eſt minor Filio, eò quod non ſit Verbum, nec vterque; quia non eſt Spiritus Sanctus; nec ſine his habet Pater ſocialem beatitatem. Ratio eſt, quia ſunt ab ipſo; vnde non habet ab alio complementum; ſed à ſe.

7 Aſſero tertiò, Imaginem præcipuè reſplendere in eo, quod conuerti habet in Deum, & cum eo comparari, ab eoque repleri. Ita Sancti Patres præcipue Nyſſ. *oratione Catech. cap.* 5. *& de opif. cap.* 5, & alij infrà.

Explicatvr à Sancto Doctore *in corpore.* Imago non ſolam ſimilitudinem dicit; nam & ouum eſt ouo ſimile; nec tamen eſt eius imago, vt diſſerui *tract.* 2. *diſput.* 9. *ſect.* 3. *quæſt.* 1. Sed dicit conformitatem cum eo, vnde ſumpta eſt. Anima ſecundùm tres potentias in vna eſſentia producta eſt à Deo, ad illum in Trinitate imitandum; & vt potentiæ, etiam ſecundùm actus, ei conformentur. Talis autem eſt conditio potentiarum, vt per eas anima conformetur his, ad quæ conuertitur, ſiue intelligendo, ſiue amando; nam intelligentia fit aſſimilatione; vnde intelligendo Cælum, fit Cælum intentionaliter per ſpeciem. Similiter amor in amatum transformat. Hinc fit, vt quia anima eſt à Deo, & ad Deum; tunc ſpiret ſuam perfectionem; cùm ad Deum conuertitur contemplanlo, & amando; & ita portio ſuperior, in qua eſt præcipuè ſummi entis imago, aſſimilatur Deo: Nam & Verbum gignitur principaliter è cognitione Sanctiſſimæ Trinitatis, & Spiritus Sanctus ex amore eiuſdem; imò & creaturarum, vt ab eo ſunt, vt oſtendi, *tract.* 2. *diſp.* 9. *ſect.* 2. Et quia quiſquis conformatur Imagini, conformatur & exemplari; hinc anima conuertens ſe ad ſe, atque ad proximum, conſideratione, & amore, conformanſque ſe imagini, reflectitur in exemplar Deum. Ad eum enim reflectitur amor proximi, cùm propter eum diligatur. Enim verò licèt conſiderans, & amans alias creaturas inferiores, producat Verbum, & Amorem; non tamen conformatur expreſſæ imagini; ſed veſtigio; Ideò his actibus non adeò refulger ratio imaginis Dei. Ampliùs autem & potentiæ ſenſitiuæ cognoſcentes, & amantes, aliquo modo Deum imitantur; ſed longè à conformitate: Vnde eas à ratione imaginis excludit Diuns Auguſtinus 11. *de Trinitate, cap.* 13. *&* 59. Et quærit in his etiam Trinitatem quandam; ſed imaginem excludit, vt monet Sanctus Doctor. Ideò *lib.* 13. *de Trinitate, cap.* 20. & *lib.* 12. *cap.* 4. ait: *Quamuis in inferiori parte rationis inueniri Trinitas poſſit; Imago tamen inueniri non poteſt*: intelligit autem ſenſitiuam, & ad inferiora rationem: Nam in portione inferiori rationis, vt conuertitur ad ſe; ad alios homines, & Angelos, concedit, ſplendêre imaginem, *lib.* 9. *de Trinitate, cap.* 4. Itidem in potentiis, vt ſunt potentiæ ad actus ordinatæ, *lib.* 10. *de Trinitate, cap.* 11. vt dixi etiam *in primo, & ſecundo aſſerto*, pollentiùs autem effulgere docet, vt conuertitur portione ſuperiori in Deum 14. *de Trinit. cap.* 8. *& cap.* 4.

Id rurſus confirmat: Imago enim entis ſummi Boni eſſe debet in portione meliori, & in eo, quo non habetur melius. Sed talis eſt portio ſuperior, vt in Deum conuerti habet: Ergo.

Confirmat: Nam & reformatur optimè imago virtutibus Theologicis, quæ Deum immediatè reſpiciunt: Ergo ità etiam formata eſt.

Ex dictis colligit Sanctus Doctor, *ad* 4. rationem imagini eſſe etiam in peccatoribus, etſi damnatis; quia in his ſunt potentiæ naturâ ſuâ ordinatæ ad conuerſionem; ſic enim greſſibile dicitur animal, cui pedes ſunt truncati.

Obiicit verò: Ratio imaginis diuinæ ſpirat 8
æqualitatem dicentis Patris; & Verbi dicti; At anima cognoſcens Deum, non illi æquatur.

Respondet Sanctus Doctor, non eſſe neceſſe, fieri æqualitatem in ratione entis, ſed in ratione cogniti. Iam verò tantùm eſt cognitum, quantùm cognoſcens; quia intellectus totum obiectum in ſpecie repræſentatum capit: Addit Sanctus Doctor, æqualitatem magis ſplendere, dum anima cognoſcit ſe; & hoc ſenſu magis tunc ſplendêre imaginem; tametſi excellentiùs fulgeat, dum in Deum conuertitur.

Affert Sanctus Doctor, *argumento* 2. *opp.* Dictum D. Auguſt. lib. 12. de Trinitate, cap. 4. *Cùm in natura mentis humanæ quærimus Trinitatem, in tota quærimus, non ſeparantes actionem rationalem in Temporalibus à contemplatione æternorum, vt tertium aliquid iam quæramus, &c. quo Trinitas impleatur.* Obſeruat autem Sanctus Doctor, dixiſſe Diuum Auguſtinum, ſe quærere Trinitatem, non imaginem, in parte inferiori animæ; quia non inuenitur conformitas exemplaris cum exemplato, dum conuertitur ad cognitionem, & amorem ſenſibilium, ſeu aliorum inferiorum, vt ſuprè diſſerui; neque inueniri in ſenſibili cognitione, & amore: Addo, illis verbis indicari, rationem imaginis reſplendere in contemplatione creaturarum inferiorum, quatenus reſpicitur cauſa à qua ſunt; ſic enim & Verbum è cognitione creaturarum à Patre gignitur, vt dixi *tract. ſecundo, diſp.* 9. *ſect.* 3.

Ad rationem Imaginis dixit ſæpè, requiri trium potentiarum conſubſtantialitatem. Ideò *quæſtione tertia* oſtendit, Potentias non eſſe accidentia, de quo egi hîc *tractatu* 9. *diſputatione ſecunda, quæſtione* 1. eas verò diſtinctas oſtendi, *quæſtione* 2. Non eſt tamen neceſſaria æqualitas; quia imago eſt imperfecta. Iam *tract.* 9. *diſput.* 9. *cap.* 5. *quæſt.* 2. Voluntatem Intellectu eſſe præſtantiorem oſtendi.

Aſſero quintò, Imaginem Dei reſplendere in Mente, Notitia, & Amore: Sic Diuus Au- 9
guſtinus 9. *de Trinitate, cap.* 4. & Magiſter, *diſtinctione* 3. *parte* 2. Id explicandum cum Diuo Bonauentura, *artic.* 2. *quæſtione* 1. Notat Diuus Bonauentura, Mentem denominari à *Mene*, ſeu *Luna*, ſeu *Defectu*, & ſic dici de tota Animæ ſubſtantia, ob eius, quas patitur, tranſmutationes: Deinde à *metiendo*, & ita ſumi pro iudicio à Damaſceno, *libro ſecundo de fide, capite vigeſimo-ſecundo.* Tertiò ab *eminendo*, & ità ſumi pro ſuperiori rationis portione à Diuo Auguſtino, *libro de*

de Spiritu, & Anima, *cap.* 11. Quartò à *meminiſſe*, & ſumi pro memoria.

Hic nonpoteſt ſumi Mens pro Memoria; quia ponuntur duo actus mentis, *noſcere*, & *amare*, qui à memoria non ſunt, vt notat Sanctus Doctor ex Diuo Auguſtino 9. *de Trinitate*, *cap.* 2. 3. *& ſeq.*

Neqve ſumitur pro tribus potentiis; quia cognoſcere, & diligere ſunt actus, non potentiæ: Nec pro habitibus; quia mens non eſt habitus, ſaltem, vt ſumitur hic, vt agens cognoſcendo, & amando. Neque poteſt accipi mens pro potentia, & notitia; atque amor pro habitibus; quia cùm mens ponatur principium duorum generum actuum diuerſorum, non poteſt accipi pro vnica potentia, & ſi ſumitur pro duabus; iam cum notitia, & amore faciet Quaternitatem.

Svmitvr ergo mens à Diuo Auguſtino pro anima ſubſtantialiter, vt noſcens, & diligens, & ratione notitiæ, & amoris; Et ſic eſt Trinitas ſubſtantiæ, notitiæ & amoris. Addit Sanctus Doctor, non adeò propriam eſſe hanc Imaginis rationem, ſicut elucet in vna eſſentia, & tribus potentiis, vt dixi *aſſertione prima*, *& ſecunda*: Neque vt accipitur in *tertia aſſertione*, vt conſtat, quia hîc accipitur, vt conuerſa ad ſe.

Qvoniam verò ad rationem imaginis Diuinarum Perſonarum requiritur, vt dicat tria coæua; At notitia, & amor, non ſolùm vt actus; ſed vt habitus ſunt poſteriores mente, quippè ab ea producti: Obſeruat Sanctus Doctor, notitiam, & amorem ſumi tribus modis. Primò, pro habitibus acquiſitis ex actibus ſcientificis, & ſtudioſis mentis intelligentis, & amantis. Secundò, pro innata diſpoſitione ad bonum proprium. Tertiò, pro natura ipſa inclinata ad ſeipſum. Hæc porrò natura eſt menti coæua; inſitum quippè eſt menti, vt ſe appetat noſſe, & amare; & hic appetitus eſt ipſi menti intrinſecus, ac ſimultaneus (tametſi primo modo ſit poſteriores, eſto etiam ſecundo:) Et hoc tertio modo ſumuntur à Diuo Auguſtino habitus notitiæ, & amoris, qui cum mente exprimunt Trinitatem à creatione habitam.

Obicit ſibi, debere poni etiam habitum memoriæ, & ita erunt tres habitus, & ſubſtantia, facientes Quaternitatem.

Respondet Sanctus Doctor hîc accipi animam, vt cognoſcentem, & amantem ſe: ad quod ideò non eget ſpecie, vel habitu memoriæ, cùm ſibi ſit immediatè præſens modo apto, vt cognoſcatur, & ametur à ſeipſa.

10 Assero quintò in Mente, Notitia, & Amore eſſe Ordinem, Æqualitatem, & conſubſtantialitatem, vt ait Diuus Auguſtinus 9. *de Trinit. cap.* 12. vt Diuinas Perſonas imitentur.

Probatvr à Sancto Doctore, ibi eſſe ordinem; quia mens fœcunda ordinatur ad gignendam ſpeciem expreſſam, ſeu Verbum, quaſi parens prolem; & ex vtraque producitur amor obiecti: Quare mens ad notitiam gignendam, & vtraque ad amorem intrinſecè ordinatur.

Probatvr adeſſe æqualitatem; quia mens nouit ſe tantùm, quantùm habet entitatis, & amor tantus eſt, quanta cognitio: Cognitio enim comprehenſiua adæquat obiectum in ratione potentiæ, & obiecti; & amor eſt ad menſuram cognitionis; nam voluntas non fertur in incognitum.

Tandem probat Sanctus Doctor, ibi conſubſtantialitatem ex Diuo Auguſtino, *loc. cit.* Non enim ſumitur notitia, & amor, vt ſunt actus; ſic enim ſunt accidentia, menti non conſubſtantialia; ſed ſumuntur pro natura inclinata ad ſe cognoſcendum (vt dixi) & amandum, & hæc eſt ipſa ſubſtantia naturalis animæ, & potentiarum. Ex dictis reſpondet argumentis.

Obicit primò. Notitia, & Amor vel accipiuntur pro innatis, vel pro acquiſitis: Si pro innatis, nullus eſt ordo, quia ſimul ſunt cum ipſa anima; ſi ſecundum; ſic amor præcedit notitiam: Nam ex appetitu ſciendi, & amore ſcientiarum inſudamus ad eas addiſcendas, vt ait S. Auguſtin. 9. *de Trinitate*, *cap.* 12.

Respondet Sanctus Doctor loqui de his, vt innatis ad ſuos actus, quos ordinatos oſtendi.

Obicit ſecundò, non eſſe ibi æqualitatem, quia ſi notitia, & amor ſumantur in ordine ad res inferiores, latiùs patet notitia; multa enim nouimus, quæ non amamus: Si in ordine ad animam; Contra, quia cùm ſciamus, animam corpore maiorem, & minorem Deo, illam amamus magis, quàm Deum, & minùs quàm corpus.

Respondet S. Doctor, accipi in ordine ad animam, cuius amor, ſi rectus, tantus eſt, quanta cognitio: Et iſtæ inclinationes ſunt naturales ſimul ortæ, & tanta eſt habilitas ad ſe amandum, quanta ad cognoſcendum. Imago autem, quippè quæ eſt à Deo, debet ex recta naturalitate menſurari, non à deprauata per cæcitatem, & libidinem, qualis eſt relata in argumento.

Obicit tertiò, quod non ſint conſubſtantiales: Mens enim eſt ſubſtantia; At notitia, & amor ſunt accidentia.

Respondet S. Doctor, eas eſſe inclinationes ſubſtantiales, vt ſe noſcat per hoc, quod ſibi præſens eſt, & amet; quia eſt ſibi vnum, vt prænotaui. 11

Assero ſextò, Trinitatem hanc creatam Mentis, Notitiæ, & Amoris, deducere in cognitionem Auguſtiſſimæ Trinitatis. Ita Sanctus Doctor, *quæſtione vltima*.

Probatvr à Sancto Doctore; quia ibi eſt diſtinctio Mentis gignentis, Notitiæ genitæ, & Amoris procedentis; atque adeò eſt diſtinctio ex origine, & ordo, vt oſtendi *aſſert.* 5. atque etiam relatio. Hæc tamen fide, non rationibus naturalibus, ſunt nobis cognita, vt oſtendi *tractatu* 2. *diſputatione* 1. *quæſt.* 1. *&* 2.

Obicit; quia hæc Trinitas non dicit tres Perſonas, & diſtinguit notitiam, & amorem, qui ſunt in ſingulis perſonis; Et ſi vna eſſet perſona, adhuc noſſet, & amaret ſe. Tandem Philoſophi cognouêre Mentem, Notitiam, & Amorem; nec tamen cognouêre Trinitatem.

Respondet Sanctus Doctor, Imaginem creatam non eſſe omninò adæquatam; ideò ad imaginem dicitur factus homo: Porrò etſi notitia ſit communis: tamen notitia genita eſt Filius; Sic, licèt amor, vt dicit complacentiam, ſit communis; tamen vt amor ſpiratus, Donum, & nexus, eſt proprius Spiritus Sancti. Hæc non agnouêre Philoſophi, qui ſolùm ſciebant Deum ſapientem amantem, nec propria perſonarum; ſed ſola appropriata cognouêre.

DVBITATIO VNICA.

An ratio IMAGINIS *ſit magis in potentia Cognitiua, quàm Affectiua.*

D.Bon. in 2.diſt. 16. quæſt. vltim.

12 PRædocet S.Doctor cum D.Thom. *quæſt.* 93. *art.* 9. Differentias inter imaginem, & ſimilitudinem, vt explicet, in quo ſubiecto vtraque ſit; Si enim eſſent idem, non diſtingueret Geneſis hominem factum ad imaginem, & ſimilitudinem, vt aduertit D. Auguſt. *lib.* 83. *qq. quæſt.* 51. Docet igitur, imaginem eſſe conformitatem in quantitate, dicit enim quandam configurationem, quæ eſt qualitas in quantitate molis, ſi corporea ſit, qualis eſt imago picta, vel ſculpta; vel quandam imitationem, non in figura, ſed in ſpecie, atque adeo in eſſentia, ſeu quantitate virtutis, vt ait Sanctus Doctor *quæſt.* 1. *ad* 2. *&* 4. qualis eſt Filius, qui eſt imago Genitoris. Similitudo autem dicit conuenientiam duorum in vna qualitate, qualis eſt inter duos Olores albos; vel duos Coruos nigros: Vnum enim in qualitate ſimilitudinem cauſat, vt docet Ariſtot. 5. *Metaph. text.* 20. Poteſt autem eſſe, quod qualitas ſit talis, vt imitetur aliqua ſubſtantialia quidem; ſed ad modum qualitatis relucentia, qualia ſunt Diuina attributa, Diuinæ perfectiones, quibus nos aſſimilat gratia ſanctificans, ob quam dicimur Deiformes, vel Deo ſimiles. Hinc ortum eſt, vt SS. Patres dixerint, hominem eſſe ad Dei ſimilitudinem, quoad gratiam; quia hæc habet rationem qualitatis; etiam ad imaginem, quoad naturam, quia hæc dicit imitationem in natura, quando perfecta imago eſt cum quadam configuratione, in quantitate virtutis fundata. At ſi imago non ſit adæquata, dicit proportionem naturæ imitatricis cum ordine, & configuratione in quantitate diſcreta. Cùm igitur natura hominis ſit ex anima, & corpore; Anima verò ſit ſpiritus intellectiuus, volitiuus, & memoratiuus, quæ ſunt tres potentiæ in vna eſſentia, ordinatur intrinſecè ad actus, quantum creaturæ licet, imitantes proportione actus ſubſtantiales Diuinarum Emanationum, qui non alia via nobis innoteſcunt, quàm ex actibus intellectionis, & volitionis, producentibus Verbum, etiam Amorem: Hinc dicitur anima ſecundùm naturam ad imaginem Dei Trini in Perſonis, vt ſuprà declaraui. Sic explicant SS. Patres, Ambroſ. *lib. de dignitate humanæ naturæ, cap.* 4. Auguſt. 10. *de Trinit. cap.* 1. & *lib.* 14. 17. & *lib.* 15. alibique *lib.* 5. *de Trin.* & *lib. de quant. animæ, cap.* 2. & *de Eccleſ. dogm. cap. vltim.* & *aliis locis*, Hilar. 4. *de Trin.* Nyſſ. *de hominis opif. cap.* 16. & *in oratione Catechet. cap.* 5. & alij Patres adducti à Suar. *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 27. & *ſeq.* & Perer. *lib.* 4. *de creat. homin. cap.* 1. *verſ.* 26. præcipuè Orig. *lib.* 3. *Periar. cap.* 6. Baſil. *homil.* 10. *in Geneſ.* Euchet. *lib.* 5. *in Geneſin*; Victorinus S. Hieron. Præceptor, *diſp. contra Arrium*, Theodoret. *quæſt.* 20. *in Geneſ.* Rupert. *lib.* 2. *de Trinit.* & *operib. eius, cap.* 3. *&* 5. Magiſter *in* 2. *diſt.* 16. & Scholaſtici *ibi*, præcipuè D. Bonauauent. *hic, & dub.* 3. *litt.* ac D. Thom. *p.p. quæſt.* 93.

13 HANC tamen expoſitionem non ſatis firmam confutari poſſe, ait Perer. Primò, quia *cap.* 5. Etiam Adam dicitur, genuiſſe Filium Seth ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam; ſicuti hic; & tamen non genuit quoad eſſe gratiæ. Deinde Paulus 1. *Cor.* 15. & *ad Coloſſ.* 3. vocem imaginis vſurpat pro ſimilitudine in gratuitis; vt notat etiam D. Bonauentura, *dubio citato*.

TERTIO, Scriptura variat hunc modum dicendi: Aliquando enim ſolam imaginem dicit, *Geneſ.* 9. *Eccliſ.* 17. Aliquando dicit ad imaginem ſimilitudinis, quæ indicant idem ſignificare imaginem, & ſimilitudinem.

HÆC vidit S. Doctor: Propterea expoſitionem hanc probabilem ait; ſed alias refert. Id verò quod opponit Perer. è *cap.* 5. explicabo, *quæſt.* 17. Interim dici poteſt, Adam genuiſſe Seth ad imaginem ſuam, quoad naturalia; & ad ſimilitudinem verò ſuam in gratia, quam tunc pœnitens habebat, cùm genuit gratiæ capacem.

IGITVR alio etiam modo exponunt alij. Ad imaginem, principaliter ratione cognitiuæ, in qua è tribus potentiis exprimentibus Trinitatem Sanctiſſimam, ſunt duæ potentiæ, Memoria, & Intelligentia, in quibus eſt primus ordo per modum parentis, & prolis: & inter has eſt ordo ad voluntatem, & amorem: Vna verò affectiua ad Imaginem conſtituendam, atque adeò in Imagine minorem partem obtinet; ſed in ſimilitudine maiorem; quia in Affectiua, ſeu voluntate ponuntur præcipuè habitus reformatiui, Spes, Charitas, & Gratia ſanctificans; in Cognitiua verò ſola fides. Si dicas, debere reformari potentias deformatas. Reſpondetur, deformationem eſſe præcipuè in voluntate, in qua eſt peccatum; Reformationemque dari ad maculas abſtergendas peccatorum, & ad vniendum Deo hominem priùs auerſum, quod eſt maximè quoad voluntatem, quæ erat auerſa, & maculata, ſæpè manente etiam fide in Cognitiua; eſto, & Spe in Iraſcibili.

EX dictis colligit S. Doctor, imaginem non ſumi ex Iraſcibili, & Concupiſcibili; quia inter eas non eſt neceſſarius ordo; ſicuti eſt inter alias; *quia* nec actus voluntatis eſt ſine actu cognitionis, *neque* hæc ſine memoria.

ASSERO igitur, Imaginem principaliter in Cognitiua reſidere. 14

PROBATVR ex Diuo Auguſtino, & ratione ſuprà facta.

OBIICIES primò: Reformatio formationi imaginis reſpondet: ſed reformatio eſt principaliter in affectiua: Ergo.

RESPONDET D. Bonau. Reformationem non eſſe imaginem; alioqui conſtituere immortalem: Eſt ergo potiùs ſimilitudo; ideò in affectiua fit, vt oſtendi.

OBIICIES ſecundò: In eo eſt maximè imago, in quo ea completur; ſed completur in voluntate, vt perfectiori, ad quam aliæ ordinantur: Ergo.

RESPONDET Sanctus Doctor, rationem imaginis ſumendam penes origines, ordinem, & relationes. Iam verò Voluntas, eſto nobilior in entitate; tamen in ſtruenda imagine conſideratur, vt habet ordinem, & relationem ad memoriam, & intellectionem, quas ſupponit, à quibus recipit obiectum amandum; non vt complet: Sic enim etiam Spiritus Sanctus, etſi complementum ſit Trinitatis, accipitur, & diſtinguitur per ordinem ad Patrem, & Filium, quos ſupponit, à quibus recipit, & ad quos refertur, etſi coæqualis, coæternus, &c.

OBIICIES tertiò nobiliſſimum animæ conſiſtit in nobiliſſimo; Sed Imago Dei eſt nobiliſſimum

mum animæ : Ergo conſiſtit in voluntate, quæ eſt nobiliſſima.

Respondet S. Doctor in nobiliſſimo; nempè in portione ſuperiori, præcipuè imaginem Dei eſſe. Cæterum includi, etiam voluntatem; extenſiuè verò in cognitiua magis conſiſtit, quatenùs duæ potentiæ interueniunt, & vna tantùm affectiua, ad Trinitatem imitandam.

Obiicies quartò : Similitudo eſt genus ad Imaginem, quæ eſt ſimilitudo perfecta ordinata ad exprimendum ſuum exemplar : Ergo ibi eſt imago, vbi ſimilitudo: Sed hæc per te eſt in voluntate: Ergo.

Respondet S. Doctor, Similitudinem hic non eſſe genericam, ſed ſpeciem perfectam vnientem cum Deo per gratiam ſupernaturalem. Vnde non comparatur ad imaginem, vt genus; ſed vt diſparata. Cæterùm, & ipſa ſimilitudo eſt in imagine, vt ſuperaddita diuinitus; Imago autem etiam affectiuam includit : ſed extenſiue magis cognitiuam.

15 Ex dictis habes, cui dirigatur locutio : *Faciamus hominem ad Imaginem noſtram.* Non ſanè loquitur vnus Deus ad ſuam potentiam, vt Iudæi dicunt. Quis enim Faber ità ſecum loquitur facturus opus? Id notat D.Baſil. *hom.9.* ac D.Bonauent.*dub.1.* Neque vlla perſona erat, cuius ſolius homo eſſet imago, quæ ita loqui poſſet.

Neqve loquitur cum Angelis; vt quidam impiè dixerunt. Imago enim ordinem dicit ad Imaginatum; At homo ad Angelum non ordinatur, vt arguit S.Doctor *diſt.16.dub.2.* neque ad creationem admitti valent, vt oſtendi *tract.3. diſp.1. quæſt.6.* Quare id impiè dixit Philo *de opif. ſex dierum*, in Platone *in Timæo,* vt arguunt SS. Patres, Aug.16. *de Ciuit. Dei, cap.6.* Cyrill. *lib. 1. aduerſ. Iulian.* & alij apud Perer. Neque enim eſt eadem Dei, & Angeli imago, vt rurſus cum D. Bonau. arguit Perer. Sanè ſubditur : *Deus creauit*, non Angelus: Idem habetur, *cap.5. 9.* & *Sap.2.* vt notat S. Doctor, *ibi,* & *Eccl. 17.* vt habet S. Doctor, *quæſt. 1.* cum D.Ambr. *lib. 6. Hexaëmer. cap.7.*

Loqvitvr ergo Pater ad alias perſonas Diuinas Trinitatis; nam eius creabatur figura. Hinc verò validum SS. Trinitatis argumentum elucet, vt oſtendi, *tract.2. diſp.1. quæſt.4.*

Ideò, cum alia creans dixiſſet: *Fiat*; Nunc Hominem, præſtantem Trinitatis imaginem, facturus ait : *Faciamus*, vt obſeruat S.Doctor, *dub.1. cum* D. Greg. *9.Moral. cap.17.* Rupert, *lib. 2. de Trinitate,* initio, qui ita diſſerit : *Opus grande ad mundi complementum meditabantur Perſonæ Diuinæ*; Cúmque hominem periturum viderent, quaſi conſultantes inducuntur, & deliberant creare, vt inde reparando reſplendeat bonitas, vt ait S.Doctor, *in 3. diſt.1. art. 2. quæſt. 2.* Tunc verò ſibi Pater appropriat creationem, Filius aſſumit redemptionem, Spiritus Sanctus appropriat ſanctificationem, vt diſſerui cum D. Bonau *tract. 2. diſp. 11. quæſt. 2.* Quare poterat Pererius Seraphico hanc ſubtilitatem dare, quam ſoli Ruperto humiliter tribuit.

16 Ex dictis habes; vnde ſumatur in homine Imago Dei, quoad pluralitatem perſonarum : Quoad vnitatem verò multa dicunt SS. Patres, quæ Sanctus Doctor refricat *tota diſt.16. ſecundi.* Factum Adam imaginem Dei; quia omnibus mundi huius creaturis præcellit, atque dominatur, vt ait D. Baſil. *hom. 10. in Geneſ.* cum germano Nyſſ. *homil. de creat.* & Chryſoſt. *ad hunc loc.* Ita D.Bonau. *art.2. quæſt. 1.* Et quia intellectiuus eſt, &c. cum D. Auguſt. *tract.8. in 1. epiſt. Ioannis.* Sic *quæſt.1. fund.4.* vbi arguit, eum eſſe imaginem Dei, quia is eſt actus hominis nobiliſſimus. (Intellige comparatum actibus potentiarum inferiorum, non voluntatis :) Et quia eſt ſummi boni capax cum D. Greg. Nyſſ. *in Hexaëmer.* D.Aug.14. *de Trinit. cap.8.* Ità *quæſt.1.* & *ſeqq.* ſæpè : Et quia eſt liber, cum Damaſ. *lib.2. de fide, cap.12.* Sic *quæſtione 1.* quæ ſuauiter diſſerit Diuus Bernard. *ſerm.80. in Cant. medit. cap. primo, ſerm.1. de Annunc. ſerm.7. de Adam, lib.2. conſid.* apud D. Bonau. *lib. 1. Pharetræ, cap.7.* Et quia ad Deum tendere, vt centrum; inclinamur, cum Chryſoſt *in cap.18. Matth.* apud D. Bonau. *loc. cit. Pharetra* : Sic & *quæſt.1. & ſequenti.*

Concludit Perer. *lib.4. cap.1. verſ.26.* duabus ſuis rationibus, rationem Imaginis : Altera eſt, quia Homo, ſupremum naturæ gradum, naturâ ſuâ attingit, in quo gradu Deus eſt; habet enim in ſe naturam rationis, & intelligentiæ compotem ſuper eſſe Inanimatorum, Plantarum, Brutorum. Hinc verò fit, vt habeat coniunctas dotes ſimul, quas ſuprà SS. Patres commemorant. Anima enim noſtra eſt incorporea, immortalis, indiuiſibilis. Intellectu, Memoriâ, & Voluntate prædita, libera, capax ſapientiæ, virtutis, diuinæ gratiæ, fœlicitatis æternæ, Dei viſionis, amoris, ac fruitionis, in dono gratiæ conſiſtentis. Vide D. Bonauenturam, *diſt.16.*

17 Altera ratio minùs principalis Pererij eſt, quia in homine ſunt omnes creaturæ eminenter, ſicuti in Deo, non modò naturâ, ſed intellectione, quâ fit omnia, vt ait Ariſtot. *3. de Anima.* Poteſt omnia quodammodò facere; arte naturam imitando, & imaginatione fingendo; & cogitatione formando. Eſt finis omnium creaturarum. Eſt tota in toto corpore, & in quauis parte, abſque ſui diuiſione, diminutioneve, aut inquinatione (niſi ex culpa volita.) Hæc omnia habet etiam S.Doctore, *diſt. 16.*

Ex dictis habes etiam, Dei Imaginem non eſſe in corpore. Enim verò è corpore arguitiuè ſplendete, eo quod erecto ad ſydera vultu, indicet, non eſſe animal terræ deſtinatum : Hæc proſequitur Diuus Auguſt. *lib.6. de Geneſ. ad litt. cap.12.* & *lib.1. de Geneſ. contr. Manich. cap.17.* D.Bern. *ſerm.24. in Cant.* Et D.Bonauent. vbique *Opuſculorum* : Nulla Phraſis ſæpiùs in ore voluitur Seraphici huius, quàm exprobrare homini, qui erectus conditus eſt, incuruari; & qui Cœlo contemplando deſtinatus, fimo intendere: Vnde optimè Ouid. *lib.2. Metamorph.*

Pronáque cùm ſpectent animalia cætera terram;
Os homini ſublime dedit, Cœlúmque tueri
Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

Hinc aliam Phraſim SS.Patrum è loco illo Geneſ. *Faciamus hominem ad imaginem* : Obſeruo. Dicitur autem homo factus ad imaginem, non Imago; quia imperfectè repræſentat Sanctiſſimam Trinitatem, ad differentiam Filij Dei, qui eſt Imago Patris adæquata, vt dixi *tract.2. diſp.9. ſect. 3.* Sic diſſerit D.Ambroſ. *ad 22. Lucæ.* D.Auguſt. *lib.83. qq. quæſt. 51.* ſed *lib.1. retrac. cap. 26.* retractat id quod dixerat; nuſquam hominem dici Imaginem Dei; Hoc enim aſſeritur prima Corinth. 12. *Vir imago Dei.* Quare 7. *de Trinit. cap. vlt.* dicit hominem, ob imitationem, vocari *Dei imaginem*; ſed propter diſtantiam entitatiuam, vocari *factum (ad) imaginem.* Hoc verò dictum à Scholaſticis aſſeritur, & laudatur *in 2. diſp.16.* vbi D.Bonau. *dub.3. littera,* & *in qq. paſſim.*

Enim verò opponit Perer. *quæſt. 6.* dici ſæpè *ad imaginem*, aliquem, qui eſt imago adæquata. Ità Seth. *Geneſ. 5.* dicitur genuiſſe Enos ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam; Filius autem eſt adæquata Patris imago. Concludit ideò dici ad imagi-

nem eum, qui diſtinctus eſt naturâ, vel ſpecificè, aut genericè, quo pacto differt homo à Deo; vel indiuiduè, vt Seth ab Enos: Cùm autem Filius Dei ſit eiuſdem naturæ cum Patre, non dicitur ad *Imaginem*, ſed *Imago*. De his, *tract.* 2. *diſp.* 9. *ſect.* 3. ſatis actum eſt, vbi id à Diuò Bonauent. expreſſum inuenies.

Adhvc S. Doctor *diſt.* 16. *quæſt.* 1. vocat hominem imaginem, & *quæſt.* 2. naturalem, ſed non connaturalem, quia non eſt eiuſdem naturæ.

Advertit autem *ibi* non rarò, ad imaginem non exigi identitatem naturæ, (etſi, quæ talis eſt, exactiſſima ſit) ſed ſufficere imitationem proportionatam; & ordinem ad Exemplar; Talemque oſtendit animam.

7 Ob multas cauſas Imaginem ſuam Deus hominis in anima cudit, vt refert Perer. *quæſtione* 8. Prima, vt Dei bonitas eniteret, qui tantus cùm ſit, non renuit alios ſibi ſimiles; cùm homo id renuat pati.

Secvnda, vt creaturæ corporeæ hominem reuererentur. Sic indicat *Geneſ.* 9.

Tertia, vt homo, cui mundum donarat, diuini iuris eſſe agnoſceretur.

Qvarta, vt cum eo iniret amicitiam, vt innuitur Prouerb. 8. *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.*

Qvinta, vt homo, qui in creaturis Deum poteſt contemplari, multò perfectiùs in ſeipſo ipſum admiraretur.

Sexta, vt eſſet infinitatis, & Diuinitatis quodammodò capax, indéque omnia bona ab eo obtinere ſperaret.

Septima, ſicut Rex, vrbe extructa, imaginem ſuam in medio erigit, quantùm valet exquiſitam, quæ à nullo perficiatur, à nullo offendatur, aut conſpurcetur ſub læſæ maieſtatis reatu; ità Deus, mundo extructo, in medio ſuam erexit imaginem, quam ipſe ſolus gratiis exornaret, quam nullus conſpurcaret: &c.

QVÆSTIO III.

An eſſe Imaginem Dei *ſit* Homini *naturale inſeparabile.*

D. Bon. diſt. 16. ſecundi ſent. q. 2.

8 Homo dicitur creatus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei; vbi nomen *Similitudinis* poteſt ſignificare excellentiam imaginis, vt aliqui volunt, vt docet D. Thom. *quæſt.* 93. *art. vltim.* Ideò *Sap. cap.* 2. videtur dixiſſe: *Creauit hominem ad imaginem ſimilitudinis ſuæ*, vt notat Suar. *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 29. Hunc tamen modum confutat Diuus Auguſtinus; quia non eſt imago, quæ non ſit ſimilitudo, vt notat D. Bonauent. *diſt.* 16. *art.* 2. *quæſt.* 3. *ad* 4.

Commvnis verò ſententia eſt, per imaginem, Naturam; per ſimilitudinem, Gratias intelligi: Ità Diuus Ambroſ. *lib. de dignitate conditionis humanæ*, *cap.* 2. & 3. & *lib.* 6. *Hexaëmer. cap.* 7. Origenes, *lib.* 3. *Periarch. cap.* 6. Chryſoſt, *homil.* 9. *in Geneſ.* Baſil. *homil.* 10. Nyſſ. *homil. de creatione hominis*, Theodoret. *quæſt.* 20. *in Geneſ.* Hieronym. *Ezech.* 28. Iræneus, *lib.* 5. *cont. hæreſ. cap.* 6. & cum his D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 16. *art.* 2. *quæſt.* 3. & *diſt.* 20. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 1. quos ſequitur Suarez, *lib.* 3. *de creatione hominis*, *cap.* 8. *num.* 30. licèt priorem etiam laudet ſenſum, *num.* 31. Bellarminus, *tom.* 3. *col.* 4.

Si hic eſt ſenſus verus; ſequitur, manere Imaginem, etiamſi gratiæ amittantur. Imò, etiamſi primus ſtet ſenſus, qui eſt maximè litteralis, vt notat Suar. *num.* 31. adhuc inter Catholicos patet.

Fvere tamen dicentes, hominem per peccatum amittere imaginem Dei. Ità Origenes relatus à D. Hieronymo *epiſt.* 60. vbi eam Sententiam hæreticam proclamat vnà cum D. Epiphanio *in epiſt. ad Ioannem Epiſcopum Hieroſolymit.* ad quem etiam D. Hieronymus ſcripſit; & *hæreſ.* 70. Hunc errorem excitarunt Nouatores hæretici blaterantes, abolitam per peccatum imaginem Dei in nobis. Imò Matthias Illyricus clamat, Hominem in imaginem diaboli transformatam: Eum verò refutant Gregorius de Valent. *tom.* 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 12. *punct.* 1. quem inſanum iure clamat etiam *tom.* 1. *diſput.* 7. *quæſtione* 3. *punct.* 1. *col.* 1106. Suar. *lib.* 3. *adducto*, *cap.* 8. *num.* 32. Eadem inſaniâ laborat Caluinus, relatus à Bellarmino *tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. §. 65.

Assero tamen cum Catholicis omnibus, Hominem peccando non amiſiſſe, vel amittere Imaginem Dei: Eſt de Fide. 19

Probatvr à D. Bonauent. *argumentis primo* præcipuè *loco.* Quod ineſt alicui ſecundùm eſſentiam, & potentias intrinſecas, eſt inſeparabile. Talis eſt imago Dei in homine, quæ eſt ratione eſſentiæ, & potentiarum, Memoriæ, Intellectus, & Voluntatis: Ergo. Hoc argumento vtitur etiam Suar. *loc. cit.* Maior eſt certa. Minor probatur ex D. Auguſt. 12. *de Ciuitate Dei*, *cap.* 23. & *tract.* 8. *in primam epiſt. Ioannis*, *ſerm.* 27. *de verbis Apoſtoli*, & *ſerm.* 64. *de verbis Domini*. Ex Bernardo, *in lib. Medit. cap.* 1. & latè probatur à D. Bonauent. *in* 1. *diſt.* 3. *part.* 1. per multas quæſtiones, & oſtendi, *quæſtione ſecunda.*

Ideò D. Auguſt. *lib.* 2. *retract. cap.* 24. exponit quidquid dixerat 6. *de Geneſ. ad litt. cap.* 24. 27. & 28. ſcilicet Adam peccando amiſiſſe Dei imaginem, Non ſic accipiendum eſſe, tanquam in eo nulla remanſerit, ſed quod tantum ſit factus deformis, vt reformatione opus haberet. Idem verò D. Auguſt. hoc paſſim reficiat, imaginem Dei per peccatum conſpurcatam. Hoc vult *in Pſal.* 72. ad ea verba: *Imaginem illorum ad nihilum rediges*, ideſt, ſimilitudinem ſecundùm gratuita, vt notat etiam D. Bonau. *in* 1. *diſt.* 3. *part.* 2. *dub.* 1. *litt.* exponens hunc locum Pſalmi, nempè, amiſſam quoad decorem: *Quia Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis, & ſimilis factus eſt illis*, vt tangit etiam D. Auguſt. 12. *de Trinitate*, *cap.* 11. Porrò, ſi quid alicubi dixit, Imaginis redolens deſtructionem, retractat *loc. cit.* vt notat Perer. *lib.* 4. *quæſt.* 7. *de Creatione.*

Probatvr ſecundò à D. Bonau. id, quod eſt à natura ex vi ſubſtantialis creationis non amittitur, eadem ſpecie manente naturâ: Sed imago Dei eſt à Deo ex natura productionis ſubſtantialis. Ergo. Maior eſt certa: Quomodo enim natura mutatur ſecundùm ſpeciem, & manet ipſa natura ſpecificata? Minor conceditur ab Illyrico, relato à Bellar. *tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 3. *col.* 265. qui hoc eodem nititur fundamento. Imaginem verò à natura ipſi ſubſtantiæ animæ inditam oſtendit S. Bonau. *tota quæſtione.*

Obiicit primò: Filius imitatur Patrem, & eſt eius imago; ſed peccatores ſunt filij diaboli, Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo eſtis.* 20

Responde

Respondetvr ex D.Bonau. *in 3.diſtinct.*10. *dub.*4. *litt.* multis modis inter nos dici aliquem filium: Filius enim eſt, qui eſt ab alio ſimilis, vel in vnitate eſſentiæ; ſicuti eſt ſolus filius Dei: vel diuerſitate; & hoc tripliciter, ſecundùm triplicem modum conformitatis: Aut enim conformatur quoad rationem imaginis naturalis; & ſic eſt filius creatione: Aut quantum ad rationem imaginis, & ſimilitudinis, quæ attenditur in gratia, & donis gratuitis; & dicitur filius per adoptionem: Aut conformatur in natura imaginis, ſed diſcordat per deordinationem voluntatis, ſicut homo peccator; & hic dicitur filius nuncupatione Dei, ſicut Abraham dixit ad diuitem: *Recordare fili*, eo igitur ſenſu poteſt dici non filius Dei, & diſſimilis, quatenus per actus, & malos habitus, voluntas deordinatur, quòd amiſit filiationem adoptionis fundatam in gratia: Attamen adhuc ratione naturæ eſt ſimilis Deo, & filius creatione; atque adeò dicitur filius Diaboli ſolùm deordinatione voluntatis, & in hoc imago eius: Sic intelligendus locus Ioannis. Vide D. Bonauenturam *ad eum locum*, & ita per cónuerſionem renouatur homo ſecundùm imaginem, vt habetur *Colloſſenſ.*3. ideſt, iuxta ſimilitudinem in actibus, & filiationis adoptionis: Itaque renouatur ſecundùm habitus, & actus; non ſecundùm naturam, vt notat Diuus Bonauentura *eo dub. litt.* & poſt eum Bellarm. *Tomo 3. libro 5. capite 3. colum.* 266. Neque ex eo, quod peccator non eſt filius adoptiuus Dei, colligitur non eſſe imago; nam, licèt omnis filius ſit imago; non tamen omnis imago eſt filius, vt patet in imagine picta, vel ſculpta.

Nota verò ex Diuo Bonauentura *ad argumenta*, Hominem eſſe naturâ imaginem Dei; Licèt enim Deus non per naturam, ſed voluntate liberâ naturam ei dederit; Attamen dedit talem, quæ imitetur naturam Dei, non conſubſtantialitate, ſed proportione.

Ex hac doctrina D. Bonauent. & ex *diſtinct.*16. *quæſt.* 1. *fundamento* 3. eruitur aliud argumentum. Manente libero arbitrio, manet imago Dei: Sed in homine manet Liberum arbitrium poſt peccatum: Ergo. Maior probatur ex Patribus Damaſceno *libro* 2. *de fide*, *capite* 12. Bernardo *lib. de libero arbitrio*, *& gratia*, & *Serm.* 1. *de Annunciatione*, Ambroſio *lib.* 6. *Hexaëmer. capite* 8. Nyſſeno *lib. de Hominis opif. cap.* 4. qui in Libero arbitrio ponunt imaginem Dei: Minor probatur ex dictis *diſputatione præcedenti*, *quæſtione* 2. Præterea probatur à Diuo Bonauentura *loco citato*, quia homo peccator poteſt Diuino auxilio ferri in Deum, in quo omnes Patres ponunt imaginem. Vide Valentiam *Tom.* 1. *diſput.*7. *quæſt.* 3. *punct.* 1. *col.* 1107.

QVÆSTIO IV.

An Imago Dei *reperiatur etiam in* Angelo.

D. Bonau. d. 16. q. 3.
D. Th. q. 93. art. 9.

21 Fvit opinio Theodoreti *quæſt.* 20. *in Geneſ.* Angelos non eſſe ad Dei imaginem.

Commvniter tamen Scholaſtici aſſerunt, etiam Angelum eſſe ad Dei imaginem.

Probatvr à Diuo Bonauent. *in opuſc.* & hìc *artic.* 2. *quæſt.* 1. ex illo Ezech. 28. *Tu ſignaculum ſimilitudinis.* Quo teſtimonio ad id vſus eſt D. Gregorius *Homil.* 34. *in Euang.* & omnes ferè Scholaſtici.

Probatvr ſecundò à D. Bonauentura *hic, argumentis ſecundo loco*, primò ex D.Dionyſio *cap.*7. *de Diuinis nominibus.* Angelus eſt imago Dei, manifeſtatio oculti luminis.

Secvndò, quia eò Anima eſt Imago Dei, quò capax eius, & particeps eſſe poteſt, ex D. Gregorio Nyſſeno, *Oratione Catech. cap.* 5. & D. Auguſtinò *lib. de quantitate animæ*, *cap.* 2. *&* 14. *de Trinit. cap.* 8. Sed hoc reperitur etiam in Angelis: Ergo.

Tertiò. Nobiliſſima creaturarum conditio debetur nobiliſſimæ creaturæ; ſed eſſe imaginem Dei, eſt nobiliſſima creaturarum conditio: Ergo debetur Angelo nobiliſſimo, inter creaturas.

Qvartò. Imago ineſt animæ ſecundùm partem ſuperiorem, vt oſtendit *in* 1. *diſtinctione* 3. *p.* 2. *quæſtione* 2. ſed in illa portione etiam Angellus excellit: Ergo.

Qvintò *in corpore*: Quod imitatur Creatorem Deum, ſecundùm eius eſſe proprium, eſt eius imago; Sed Angelus imitatur Creatorem ſecundùm eſſe intellectuale, quod eſt proprium Dei: Imò excellentius imitatur, quàm homo: Ergo. Maior oſtenſa eſt *quæſt.* 1. Minor verò *in Tract. de Angelis.* His ferè mediis vtuntur Suarez *Lib.* 3. *de hominis creatione*, *cap.*8. *num.* 19. Valentia *Tom.* 1. *diſput.*7. *quæſt.* 3. *puncto* 1. *col.* 114. Perer. *lib.* 4. *de Homine. quæſt.*8. Vide D.Bonauenturam.

QVÆSTIO V.

An principaliùs in Angelo, *quàm in* Homine *ſit* Imago Dei.

D. Bonau. d. 16. art. 2. quæſt. 1.

Assero Angelum exprimere principaliùs, & perfectiùs Dei Imaginem, quàm Hominem. 22

Probatvr à D. Bonau. primò ex illo Ezech. 28. *Tu ſignaculum ſimilitudinis*, vbi D. Gregorius: *Quantò ſubtilior eſt natura, tantò Imago diuinitatis ſimilius inſinuatur impreſſa.*

Secvndò. Sapiens artifex in nobiliori tabula, nobiliores pingit imagines, quæ non ſolum lineis ſint adumbratæ, ſed coloribus perfuſæ, ac ſubtiliter muſculos, venas, &c. exprimant: Sed Imago in creatura eſt velata pictura: Ergo in Angelo, qui eſt nobilior, eſt perfectior.

Tertiò. Eò homo eſt imago Dei, quò capax eius, ex dictis *quæſt. præcedenti*: Sed Angelus eſt capacior: Ergo eſt imago perfectior.

Qvartò. Imago attenditur in nobilitate naturæ rationalis in tribus potentiis: Sed hæ nobiliores ſunt in Angelo, habente intellectum viuaciorem, atque adeò ſimiliorem Deo ſecundùm id, quod eſt proprium Dei: Ergo.

Qvintò *in corpore.* Imago in Homine attenditur in Principatu, & Dominio ſuper creaturas ex D. Gregorio Nyſſ. ad illud: *Faciamus Hominem*, Et D.Baſil. *Homil.* 10. *Hexaëmer.* & conceditur à Theodoreto, *loco citato*, vt notat Suarez *lib.* 3. *ca-*

pite 8. *num.* 18. Sed in hoc Angeli excellunt, vt dicitur Eccleſiaſtici 17. *In vnaquaque gente præpoſuit rectores*, Gloſſa 1. ideſt, *Angelos*. Ideò Paulus vocat Dominationes, Principatus, *Cellos* 1. *Epheſ.* 3. 6. & *Danielis* 10. dicitur Michaël Princeps Hebræorum; alius dicitur Princeps Perſarum. His mediis vtitur Suarez, *loco citato*.

Obicit Theodoretus, in Scriptura non dici, Angelum ad imaginem Dei.

Respondetur, id adducto exprimi illo Ezech. Addit S. Doct. *in Geneſ.* non exprimi, quia non agit de eo diſtinctè: Sic *quæſt.* 3. *ad* 1.

Addit verò D. Bonau. hominem in aliqua re expreſſiùs eſſe Imaginem. Vide ipſum *in corpore*, vbi animam in eo magis ſimilem Deo, ait, quia eſt finis creaturarum corporearum, & quia eſt tota in toto paruo mundo; Sicut Deus in magno.

QVÆSTIO VI.

An inter Homines *principaliùs ſit* Imago Dei *in Mare, quàm in fœmina.*

{D. Bonau. art. 2. q. 2.
{D. Thom. q. 93. art. 4.

Theodoretus *quæſt.* 20. *in Geneſ.* quem ſequitur Anaſtaſius, Nyſſenus negat, in fœmina eſſe imaginem Dei.

23 Assero tamen cum D. Auguſtino 12. *de Trinitate, capite* 7. Baſil. *Homil.* 10. *Hexaëmer.* S. Gregorio *de Opif. hominis*, D. Bonauentura hìc, & D. Thoma.

Probatur à D. Bonauentura ex illo Geneſ. 1. *Creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, maſculum & fœminam creauit eos*, quæ verba ponderans D. Auguſtinus ait: *Ad Imaginem Dei naturam ipſam humanam factam dicit, quæ ſexum vtrumque complectitur, nec ab intelligenda imagine Dei ſeparet fœmina.* Confirmatur ex ſimilibus verbis, *capite* 5. *Geneſ.* quibus verbis vtitur Suarez *loco citato*, Valentia *col.* 1105. Arriaga *diſp.* 36. *num.* 15.

Confirmatur ſecundò à Diuo Bonauentura, ex illo Geneſ. *Faciamus adiutorium ſimile ſibi*: Ergo ſimile etiam Deo. Probatur Conſequentia; nam Maſculus eſt ſimilis Deo.

Probatur à Diuo Bonauentura, ad hominem, omnibus illis mediis, quibus Theodoretus probat de Maſculo; nam etiam Fœmina eſt capax Domini; eſt Intellectiua. Adde quod habet Liberum arbitrium, conuertitur in Deum, participat de Diuina Bonitate in Beatitudine, &c.

Addit verò Sanctus Bonauentura, Marem eſſe exquiſitiori ratione Dei imaginem, quia eſt Dominus, & Caput mulieris, quæ ad illam ordinatur: Ipſum vide.

QVÆSTIO VII.

An Primi Homines *creati ſint perfectâ naturalium Scientiâ præditi.*

{D. Bonau. d. 23. art. 2. quæſt. 1.
{D. Th. q. 94. art. 3.

Caietanus *ad* 2. *Geneſis* dixit, Adamum agnouiſſe quidem animantium naturas; non tamen Elementorum, Cœlorum, & Aſtrorum. Horum enim Scientiam illi docet eſſe reſeruatam, *qui numerat multitudinem ſtellarum.* Pſal. 146. Ideò ait Adam ſolis beſtiis nomen impoſuiſſe.

Concors eſt tamen Patrum, ac Theologorum ſententia, Adamum creatum, perfectâ fuiſſe rerum naturalium Scientiâ præditum. Vide Magiſtrum 2. *diſt.* 23. ibique Scholaſticos, Hugonem de Sancto Victore, *lib.* 1. *de Sacram. part.* 6. *cap.* 12. ad quem S. Doctor remittit. 24

Probatur primò à S. Doctore *ad* 7. *Eccleſ.* Ex illo Eccleſ. 17. *Deus de terra creauit hominem, & ſecundùm imaginem ſuam fecit illum. Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi. Creauit illis ſcientiam, &c.*

Probatur ſecundò à D. Bonauentura, ex illo *Geneſ.* 2. vbi narratur Deus, adduxiſſe animantia ad Adam, vt ſingulis nomina imponeret; & ſubdit, Hoc eſſe verum proprium nomen, quod Adam impoſuit. Hinc arguit S. Doct. Vt aliquis nomen alicui rei imponat, neceſſe eſt, vt rei naturam noſcat: Adam omnibus creaturis nomina impoſuit, Dei decreto, perpetuò retinenda: Ergo. Hoc argumento, quoad viuentia, adhibent Hugo de Sancto Victore, vt ſuprà D. Chryſoſt. *Homil.* 14. *in Geneſ.* Euſebius *lib.* 11. *de præpar. Euang. cap.* 4. Suar. *lib.* 3. *de hominis creat. cap.* 9. Pererius *lib.* 5. *de ſtatu Innoc. diſp. de Scientia Adæ, quæſt.* 1. At Sanctus Bonauentura, cæteris eleuatior, addit, hinc colligi etiam Scientiam Elementorum, & mixtorum, quæ in animalibus continentur; imò & Cœlorum, quorum virtute hæc generantur: Non enim eſſe poteſt perfecta de ſublunaribus ſcientia ſine Aſtronomia, quæ influxus, & effectus inferiores continet. Imò ſubtiliùs progreditur, & infert, Ideò Adamum Viuentibus nomina impoſuiſſe, vt tanquam Rex gubernans ea ſibi ſubiecta ad obediendum aduocaret: Sic enim nos ſolemus animalibus noſtris nomina imponere: Cùm autem, non tantùm animalium, ſed elementorum, atque Cœlorum Princeps factus eſſet; ſequitur, omnibus ſenſibilibus impoſuiſſe nomina, eum, qui erat Pater orbis terrarum conſtitutns. Hoc elicit S. Doct. ex *cap.* 10. *Sapientiæ*, vbi, cùm Spiritus Sanctus hortatus eſſet mundi Rectores ad ſapientiam acquirendam, deſcribit neceſſitatem ſapientiæ, collatæ Adamo, conſtituto Patri orbis terrarum, cui demandata eſt etiam cuſtodia, & conſeruatio Paradiſi, in quo poſitus eſt, vt operaretur, & cuſtodiret illum; imò & Maria, & alia Elementa, & mixta. Quare bonus hic terræ cultor tenebatur ſcire naturas elementi terræ, ac vegetabilium, necnon plantarum, temporum, aëriſque mutationes, Cœlorum conſtellationes ad ſerenitatem, ad pluuias, ad accrementa vegetabilium, nutritioneſque eorum, atque ſenſibilium. 25 26

Calluit

Calluit nauticam artem, modum expiſcandi Vniones, gemmas, ac totam Rempublicam aquatilium, terreſtrium, & aëreorum: *Hæc* (ait Sapiens) *Hæc* (ſcilicet Sapientia) *illum, qui primus formatus eſt à Deo pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, &c. & dedit illi virtutem continendi omnia*; ideſt dominandi, & gubernandi, vt ait S.Doct. ibi, & hîc *ad argum.*

27 Hinc tertiò arguit S. Doct. Pater, & Rector omnium debet omnes regere in operando, & inſtruere, vt colligitur etiam ex Ariſt. 1. & 2. *Metaph.* Iam verò Adam erat conſtitutus Pater vniuerſi, & Monarcha ab ipſo Deo, qui idoneos Miniſtros facit conſtitutos à ſe ad quæcunque officio: Ergo. Vrgeo cum D. Bonau. Adam deſtinatus eſt ad omnia continenda in ſumma tranquilitate iocunditate, & & fœlicitate, prouidendo hominibus cibos aptos ad perpetuam corporum ſanitatem; ſuggerendo ſalutaria monita ad vitam illam naturalem beatam. Imò ad inſtruendos ad Dei cognitionem, ad gloriæ couſecutionem, &c. Quanta igitur Sapientia tali Magiſtro Gentium, ac Orbis Monarchæ à Diuina Sapientia infuſa eſt. Eſt argumentum D. Ioannis Chryſoſtomi *loco citato*, quod refricat S. Bonau. etiam *in Prologo 2. Sent.* eoque vtuntur Valentia *diſp. 7. quæſt. 1. punct. 1. col.* 1093. Suarez *loc. cit. num. 3.* Perer. *à num. 19.* magnam vim facit S.Doctor in eo: *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius*, etiam Lunam, & ſtellas. Pſal. 8. Quare altam de eis, & tritam profectò habuit Sapientiam.

Probatvr quartò à S. Bonau. Si Adam aliquarum rerum fuiſſet ignarus, cùm à natura omnis homo ſcire deſideret, vixiſſet anxius, egenſque educi de potentia in actum à rebus vilibus, tanquam ab exiſtentibus, quantum ad illum, in actu; erroribus fuiſſet obnoxius, quæ ſunt pœna condemnati, non homine inſonte fœliciſſimo digna, vt ait D. Auguſtinus apud Perer. qui hoc vtuntur argumento: At S. Doct. in fine monet, non vrgere quoad id conſtituendi in actu, quia obiectum non agit in animam, & ſolùm eſt materia, ex qua anima educit ſpecies, vt dicam, *quæſt.* 10.

28 Qvod verò ait Caietanus, ſcientiam Aſtrorum, atque Elementorum Deo reſeruatam; redarguendum cum D. Bonau. ad 7. Sap. *Ipſe dedit mihi horum, quæ ſunt, ſcientiam veram: vt ſciam diſpoſitionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium, & conſummationem, & medietatem temporum, viciſſitudinum permutationes, & commutationes temporum, morum mutationes, & diuiſiones temporum, anni curſus, & ſtellarum diſpoſitiones, vim ventorum, &c.* Ponderat S.Bonau. datam Salomoni ſcientiam omnium, quæ ſunt, ſeu omnium entium, quæ ſunt obiectum adæquatum intellectûs; Nam quod non eſt, non ſcitur; Ita enumerat elementa, curſus Cœlorum diurnos per Æquinoctialem, annuos Solis per Eclipticam, mutationes temporum per Quadrantes Zodiaci, motus Lunæ menſtruos, generales, & ſingulos influxus in omnia, ætates, Sæcula, &c. quæ S.Doctor eruditè proſequitur.

29 Oritvr verò quæſtio: An Sapientia Adæ aliorum Sapientiæ præcelluerit; Non includo Dominvm Iesvm, in quo ſunt omnes Theſauri Sapientiæ, & Scientiæ Dei.

Qvi poteſt controuerti, eſt Salomon, cui Deus Sapientiam rerum infudit, vt dixi. Addit ibi vegetabilium Scientiam, differentias virgultorum, virtutes radicum. Ideò *diſputauit de omnibus, à cedro Libani vſque ad hyſſopum*, vt dicitur 3. *Regum* 4. Et ſubdit enarrata ſua ſapientia de omnibus rebus: *Omnium enim artifex, &c.* indicans, ſe plurimùm de ſapientia increata hauſiſſe, vt notat S. Doctor ad hunc locum, qui antonomaſticè dicitur Liber Sapientiæ; ſeu Sapientia Salomonis, vt notat Sanctus Doctor initio.

Considerat Sanctus Doctor ad *primum Eccleſ.* id, quod ait Salomon: *Præceſſi omnes Sapientiâ, qui fuerunt ante me in Hieruſalem.* Et id 3. Regum 4. *Et præcedebat Sapientia Salomonis Sapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum, & erat ſapientior cunctis hominibus.* Et id Eccliſ. 47. *Impletus eſt, quaſi flumen, ſapientia.* Hanc autem retinuit poſt lapſum. Vnde obſeruat Sanctus Doctor, *Prœmio in Eccleſiaſten*, hunc fuiſſe eruditiſſimum pœnitentialem, quo ſuas deplorat agnitas vanitates; quod aſſerunt & multi Patres apud Pinedam.

His permotus Abulenſ. *quæſtione 7. ad cap. 4. tertij Regum*, ait, Salomonem Adamo fuiſſe ſapientiorem. 30

Contra verò ſtat Perer. *num.* 30. Et vt reor etiam D. Bonauent. eo *cap. 1. Eccl.* & ad *cap. 10. Sap.* Adam enim Monarcha fuit, vniuerſo orbi ſenſibili regendo deſtinatus, non Regno vni, vt Salomon: Quâ ratione vtitur Valentia *diſput. 7. quæſt. 1. puncto* 1.

Ad loca allata pro Salomone dico, locum 3. *Regum* exponi illo *Eccl.* vt etiam exponit S. Doctor: Comparat igitur Sapientiam Salomonis cum Regum Orientalium ſapientia, maximè Paleſtinæ; non cum ſapientia omnium.

QVÆSTIO VIII.

An fuerit Adam *præditus Sapientiâ ſupernaturalium.*

Mvlta ſunt obiecta ſupernaturalia entia, quæ Viatoribus reuelantur.

Assero primò, Adamum cognouiſſe Deum in Eſſentia vnum, in Perſonis Trinum. Ità Diuus Bonauentura *in 2. diſt. 23. dub. 4. litt.* & *artic. 2. quæſt. 3.* & *diſp. 18. quæſt. 1.* innuens, ità Patres ſentire, quos referam, *aſſert.* 2. 31

Probatvr à Sancto Doctore primò. Homo perfectè cognoſcens ſuam creationem, nouit etiam creatorem, atque adeò ſe conditum Imaginem Sanctiſſimæ Trinitatis: Adam cognouit ſuum Creatorem, qui dixerat: *Faciamus hominem ad Imaginem &c.* Ergo: Maiorem probat cum Minori, tum ex Hugone de S. Vict. *de ſacr.* poſt D. Epiph. *præf. in lib. contra Hæreſes.*

Probatvr ſecundò à Sancto Doctore: Nobilior eſt cognitio ſtatus innocentiæ, quàm miſeriæ: Sed in hoc agnouit Sanctiſſimam Trinitatem: Ergo. Maior probatur: Nam ſtatus innocentiæ eſt medius inter ſtatum gloriæ, & miſeriæ, vt ait Hugo *lib. 1. de Sacrament. parte 6. cap.* 14. Et innuit D. Auguſtinus, 11. *de Geneſi ad litt. cap.* 33. apud Pererium, *lib. 5. de ſtat. innoc. quæſt. 4. num.* 38. Et probatur à D. Bonau. *diſt.* 23. paſſim, & Diuo Thoma, *p.p. quæſt. 94. art.* 1. ex rectitudine ſtatus, & perfectione. Minor probatur à S.Doctore, quia credidit articulos fidei ad ſalutem neceſſarios: Ità arguunt etiam Suar. *lib. 2. de ſtatu innoc. cap.* 18. Perer. *num.* 35.

Assero

32 Asserо ſecundò, Adamum cognouiſſe Filij
Dei Incarnationem, quatenùs eſt deſponſatio Chri-
ſti cum Eccleſia.

Probatvr à Sancto Doctore, *dub. cit.* ex il-
lis verbis poſt exſtaſim, Geneſ. 2. *Hoc nunc os ex
oſſibus meis, & caro de carne mea. Propter hoc re-
linquet homo Patrem, & matrem, & adhærebit
Vxori ſuæ.* Quæ verba ait Apoſtolus ad *Epheſ.* 5.
continere vnionem Chriſti cum Eccleſia in Incar-
natione, nedum Sacramentum Matrimonij: *Sacra-
mentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto,
& in Eccleſia*: Sic intelligunt D. Thom. 2. 2.
*quæſt.*2. *art.*3. & 3. *part. quæſt.*1. *art.* 3. *ad* 5. Ca-
therin. *in Geneſ. cap.* 2. Perer. *num.* 37. Valentia,
diſp. 7. *quæſt.* 2. *punct.* 1. Vaſq. 3. *part. diſput.* 12.
cap. 3. Suar. ad eum locum D. Thomæ, vbi plu-
res adducit Patres, qui dicunt, Adamum cogno-
uiſſe Incarnationem Filij Dei; atque adeò myſte-
rium Sanctiſſimæ Trinitatis. Arriaga, *diſputat.* 4.
num. 30. Ideò Prophetam Adamum vocant Chry-
ſoſtomus *homil.*16. *in Geneſ.* Epiph. *hæreſi* 48. Aug. 9.
*de Gen. ad litt. cap.*19. Hier. *ad* 5. *Epheſ.* Philo Car-
33 pat. Epiſcop. *ad* 5. *Cant.* Proſper, *cap.* 1. *de Præ-
deſt.* & *cap.*1. *primæ partis, de prædictionibus.* Hîc
tamen addit, agnouiſſe Adamum Eccleſiam naſci-
turam è latere mortui Chriſti; ſicuti Eua è latere
ſuo educta erat: Hoc tamen non rectè dictum vi-
detur; quia hinc ſequitur, Adamum præuidiſſe
ſuam ruinam per lapſum, quod negat Sanctus Au-
guſt. 11. *de Geneſ. ad litt. cap.*18. & cum eo San-
ctus Doctor, *dub. cit.* Neque infertur ex eo, quod
Incarnationem præuiderit, vt monet Perer. è San-
cto Doctore, qui id exemplo oſtendit: Sicut enim
Ioſeph præuidit ſuum Principatum; non tamen
media, vt venditionem, carcerem, &c. Ità Adam
vidit Verbum incarnandum; nec tamen finem, re-
parationem, ac redemptionem, ſcilicet per mortem
exantlandam: Videns etiam ſuum caſum, fuiſſet
contriſtatus contra ſtatus innocentiæ conditionem:
præuidiſſe tamen Incarnationem, & in ea profectò
Sanctiſſimam Trinitatem, è qua Verbum veniebat,
aſſerunt Patres indicati à D. Bonauent. ſuprà, &
34 *in* 4. *diſt.* 26. *art.* 2. *quæſt.*1. Ambroſ. & Anſelmus
ibi, Chryſoſt. *homil.*20. *in eam epiſt.* Auguſt. *ſerm.
de Nat.* Tertull. *lib.*5. *contra Marcionem*, *cap.*18.
& *lib.*3. *cap.*5. Leo, *epiſt.* 22. Bernardus, *ſerm.* 6.
vigil. Nat. & *ſerm.* 2. *Septuag.* & D. Hieronym.
ad 5. *caput epiſt. ad Epheſ.* vbi ideò dixit Adamum
fuiſſe primum Vatem, qui de Chriſto prophetauit.
Idem ait D. Auguſt. 9. *de Geneſ. ad litt. cap.* 19.
Nullus tamen mortem Chriſti tunc præuiſam ait;
quia alioqui præuidiſſet ſuæ ruinæ, ac lapſus Re-
paratorem. Tametſi Valentia, vt S. Proſperum id
aſſerentem ſuprà, ad meliorem frugem reuocet, di-
cat, potuiſſe Adam præſcire mortem Chriſti ex cha-
ritate adeundam, abſque eo quod videret, eam ſecu-
ram ex charitate erga lapſos, ob eorum repara-
tionem.

35 Hinc ſequitur, Adam agnouiſſe vltimum fi-
nem gloriæ, ob quem erat conditus ad Dei imagi-
nem, & ſimilitudinem, cuius proprium eſt, eſſe
capacem Dei, vt ſuprà oſtendi: Adde, eum ex-
pectaſſe bonorum operum remunerationem, quam
fide tenebat, vt dicitur Hebr. 11. *Credere enim
oportet accedentem ad Deum; quia eſt: & inquiren-
tibus ſe remunerator ſit*: Ità neceſſarium erat, vt
ſuam vitam ordinaret: Sicut enim ad ſcientiam ſpe-
culatiuam neceſſaria eſt cognitio principiorum; ità
ad operationem rectam, finis cognitio, vt indicat
Sanctus Bonauent. *Opuſc. Reductio artium ad Theo-
logiam*, & ſæpè *in Breuil. Centiloq.* & alibi.

Hinc ipſum reor, agnouiſſe etiam Dæmonum
ruinam, vt indicat Sanctus Doctor *ad* 10. *Sap.*
vbi dicitur ſapientia, Primum hominem cuſtodiſſe,
quod Sanctus Doctor poſtillat (*ab hoſte*;) quia re-
uelauit proculdubio, eum habere inimicum Dia-
bolum, à quo cauere oportebat, & ad quem ſu-
perandum auxilia obtinebat, vt ad gloriam perue-
nerit, à qua ille exciderat, & inuidus impedire ſa-
tagerit. Idem ſenſit Catharin, ad ea verba Geneſis:
Creſcite, & multiplicamini. Ità & Perer. *quæſt.* 4.
num. 35. nec renuit Valentia.

QVÆSTIO IX.

An cognitio Adæ *ſupernaturalis fuerit per* Fidem.

Solent è Doctoribus aliqui Seraphico Bona-
uent. aliqua adſcribere, eò quòd ab alio ea au-
dierint, aut legerint; Pauci enim Sanctum Do-
ctorem integrè perlegunt, vt eius eleuatum ſpiri-
tum percipiant; etſi multi, vt ſibi theſaurizent.

Mvlti adſcribunt S. Doctori opinionem, ne- 36
gantem Adamo inſomi fidem, *in* 2. *diſt.* 23. *art.*2.
*quæſt.*2. & ibidem Gabrieli, *art.* 3. *dub.* 2. Alenſi,
2. *part. quæſt.*91. *art.*2. *membr.* 2. §.1. & 3. *part.
quæſt.*64. *membr.* 8.

Prænotavit S. Doctor, *quæſt.* 3. vbi hoc
agit (non *quæſt.*2. vbi adducitur,) Viatores quoſ-
cumque, etiamſi ad altiſſimam cognitionem eleua-
tos ad modum, quo Moyſes, inter omnes altius
etiam Adamo eleuatus eſt, adhuc ignote aſcende-
re, vt ait Sanctus Dionyſ. *lib. de myſt. Theol. cap.*2.
Et in hoc communiter Doctores concordare iuxta
id 2. Cor. 5. *Quamdiu ſumus in hoc corpore, peregri-
namur à Domino; & per fidem ambulamus, & non per
ſpeciem*: Itaque non videnti Deum, ait Seraphi-
cus, ineſſe ſupernaturalium cognitionem per fidem
etiam in ſtatu innocentiæ, etiam ipſi Adamo, de
quo ex profeſſo loquitur: Enim verò de fide ali-
qua obſeruat: Vnum eſt, quod plerumque fit ex
auditu externo alicuius catechizantis; & hoc non
eueniſſe Adamo, nec eſſe ad eſſentiam fidei docet
Sanctus Doctor; Potuit enim à Deo audire etiam
intellectu myſteria, creditu neceſſaria: Alterum
præcipuum eſt, fidem eſſe cognitionem obſcuram,
oppoſitam cognitioni per ſpeciem, vt ait Apoſto- 37
lus adductus: Hæc autem obſcuritas, dummodò
excludat viſionem, & etiam experimentum, reti-
net eſſentialem fidei ineuidentiam, vt ait Diuus
Gregorius, homil. ad Ioannem 21. *Quia vidiſti me
Thoma, credidiſti.* Alia verò obſcuritas addita eſt ex
culpa originaria, eò quòd & materiale obiectum
fidei habeatur per ſenſus hebetatos, & percipitur
intellectu obſcurato; vnde videntur Ænigmata.
Hinc ait Apoſtolus: *Videmus nunc per ſpeculum in
Ænigmate*. Cùm in ſtatu innocentiæ videret qui-
dem in ſpeculo; ſed non ænigmaticè; ſed aliquâ
maiori claritate ex contemplatione alta, ex creatu-
ris: *Inuiſibilia enim Dei per ea, quæ facta ſunt, in-
tellecta conſpiciuntur.* Hæc eadem habet D. Thom.
*p.p. quæſt.*94. *art.* 1. vt notant Perer. & Hugo de S.
Vict. ſuprà. Quare non audet Pererius aſſerere S.
Doct. illius ſententiæ, quæ ei adſcribitur, defenſorem.

38 PRAECLARE verò Sanctus Doctor *in 2.diſt.29. quæſt.1.* quærens: An abſque dono gratiæ eſſet primus homo Deo acceptus in ſtatu innocentiæ; Concedit quidem generali quadam ratione, ſicut & alia, quæ vidit valdè bona, Geneſ. 1. *Diligit enim omnia quæ fecit*, vt dicitur *Sap. 11.* At verò negat, fuiſſe acceptum eâ acceptatione, quæ ordinat ad beatitudinem. Primum fundamentum Sancti Doctoris eſt; quia ad gloriam non ordinatur homo, niſi per gratiam ſanctificantem, per quam adoptatur in filium, & acceptatur ad ſpirituale coniugium, & placet Deo; ad gratiam autem præreguiritur fides, ſine qua, *impoſſibile eſt placere Deo*, vt ait Apoſtolus *Hebr. 11.* Quid clarius? Quare etiam, atque etiam miror, Suar. *loc. cit.* & alios, his mediis, contra Seraphicum pugnare.

39 HAC porrò *quæſtione*, *diſt. 23.* ſoluit etiam eximium dubium, quod eius aduerſarij nequeunt extricare: Concedunt enim Suar. *num. 16*, Arriaga, *diſp.40.à n.25.* Fidem eſſe poſſe cum aliqua euidentia in atteſtante; Sic enim Prophetæ dicunt: *Vidi Dominum. Loquutus eſt ad me*, & ſimilia; Propheticum autem dictum non differt eſſentialiter ab articulis fidei: Iam verò hæc euidentia atteſtationis videtur deſtruere fidem; nam ſi euidens eſt; Deum eſſe, qui loquitur; euidens etiam eſt, id eſſe verum, quia Deus eſt prima VERITAS, quæ mentiri non poteſt.

RESPONDET Arriaga cum Suarez, eam euidentiam non eſſe ſupernaturalem immediatè, vt ità cognoſcat: Deus mihi hoc aſtruit; ſed mediatè vt primò audiat: *Ego Dominus loquor tibi.* Ille autem homo iudicat: Aliquis mihi locutus eſt, dicens, ſe eſſe Deum; non autem: *Deus locutus*, cùm non videat eum. Poſtea diſcurrens: An alius ſit, qui loquebatur; Hinc poteſt concluſionem hanc inferre naturalem. *Verè Deus eſt, qui me alloquutus eſt*; qui actus eſt euidens, ſi ex euidentibus deductus eſt propoſitionibus per bonam conſequentiam: Adhuc verò non eſt euidentia ſuperna, ſed naturalis.

HI Doctores, vt probo, aberrant: Sic autem eos redarguo: Omnis concluſio eatenùs erit euidens atteſtatione, ſi ſit è propoſitionibus ex præmiſſis euidentibus deductas: Sed non eſt deducta hæc ex euidenti: Ergo, &c. Vtraque præmiſſa eſt veſtra, Conſequentia eſt bona. Maior adhuc probatur è regula Prioriſtica: Cùm enim præmiſſæ cauſent concluſionem, nequeunt dare ſupra id, quod habent. Minor probatur, quia fundantur in hac propoſitione: *Vnus locutus eſt, qui dicit, ſe eſſe Deum*; *Sed neſcio: An ſit.*

40 SATIVS eſſe à Seraphico diſcere, quàm eum carpere: Optimè autem ſic ediſſerit: Omne ens cognoſcitur, quatenùs eſt potentiæ præſens, vel immediatè per ſe, vel per aliquid ſui, ſiue id ſit ſimilitudo, & ſpecies, ſiue effectus, ſiue ſignum, ſiue alius enarrans, quæ audiuit, aut vidit: His modis cognoſcitur & Deus. Primò quidem modo ſolis beatis eſt præſens: Quare oſtendi, *tract. 1. diſp. 11. quæſt. 28.* Deum non eſſe viſum Adamo in via, quod etiam mox probabo. Cæterùm modus cognoſcendi Deum ex auditu alicuius, eſt modus ordinarius, quo vt plurimum diſcimus Deum fidei obiectum; ſed hic modus eſt Ænigmaticus, & obſcurus, tum ex parte obiecti, quod repræſentatur, quaſi Ænigma, vt Deum eſſe vnum, & trinum; tum ex parte docentis, qui obſcurè eas res nouit ex auditu alterius, qui habet ſenſus, & intellectum è peccato hebetes, ſimiliter & diſcens. Ità materia fidei obſcurè traditur: & obſcuriùs ediſcitur. Tali modo non fuit edoctus Adam, nec fidem his conditionibus affectam habuit; cùm nullus alius, præter Deum, ipſum inſtrueret; & ipſe intellectu præclaro eſſet præditus.

ENIM verò hinc, non negat, Adamum habuiſſe fidem eſſentialiter; ſed aſtruit, & probatum relinquit ex allato loco Apoſtoli, *2.Cor.5.* Duæ enim relatæ conditiones fidei ſunt accidentales. Altera quidem, quod ex auditu ſit; quia etſi, vt plurimum ita diſcantur articuli; non tamen ſemper, vt apparet in multis inſtructis miraculosè: Altera verò, nempè obſcuritas Ænigmatica, ei accidit ex hæreditata per peccatum cæcitate. 41

RESTANT duo alij modi, quibus Deum ediſcamus, quibuſque Adam inſons didicit, nempè ex præſentia Dei in effectibus, putà creato Orbe, eiuſque harmonia, & è ſignis apparitionum, quibus Deus Adamum erudiit de rebus ad ſalutem neceſſariis. His modis habuit euidentiam in atteſtantibus ſignis, ſentiens ſe, abſque phantaſmatum, & ſenſationum ope, ad altam rerum diuinarum contemplationem mirificè euectum: Cognoſcens docentem, & ſi in peregrina imagine, cor ſibi præuadere, intima cogitationum, & intentionum cordis penetrare, &c. Habuit in effectibus euidentiam, videns orbis harmoniam, quam nullus, præter Deum, poterat concinnare: Vidit ſuam, atque Angelorum præſtantiam, quam nulla manus, nulláque ſapientia, præter diuinam, conderet: Audiens autem loquentem ſibi eum, qui medullitus cor penetrabat, &c. dicentem: *Ego ſum Deus Conditor orbis*; Et ſciens eos effectus à ſolo Deo eſſe poſſe, habuit euidentiam atteſtantis, non immediatam, ſed mediatam, non ſcientificam, ſed prudentem, & credidit adhuc fide, quæ ſolà immediatâ præſentiâ euacuatur, vt ait Apoſtol. *prima Cor. 13.* & D. Gregor. homil. in id Ioan. *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti*, Et habetur in Breuiario in eius Feſto. 42

HINC etiam infert Sanctus Doctor, eodem ferè modo nos habere euidentiam in atteſtante de rebus creditis mediatam, nempè ex miraculis, ſignis, &c. vt dixi *tract. 1. diſp. 1. quæſt. 9.* Adducit Sanctus Doctor apparitionem Spiritus Sancti in Columba ad Iordanem, vbi ex voce corda perſuadente, & aliis miris, potuerunt habere euidentiam de illo articulo: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* Adducit alias Patribus exhibitas apparitiones; in quibus habebant euidentiam prudentem de reuelatis. 43

CONCLVDIT igitur S. Doctor, non excluſum fuiſſe fidei aſſenſu, ſiue à Patribus, ſiue ab Adam, quod ex Apoſtolo, vt vidimus, probatum relinquit. Quare immeritò carpitur S. Doctor.

CONCLVDIT ſecundò, Adamum in via non vidiſſe Diuinam eſſentiam. Id probat Exodi 33. *Non videbit me homo, & viuet.* Ioan. 1. *Deum nemo vidit vnquam*: Quæ aſſerta, cùm ſint vniuerſalia, nec habeant in Adamo exceptionem, de ipſo etiam concludunt, vt monent Arriaga *diſp. 40, num. 21.* Suar. *lib. 3. cap. 18.* Et latiùs oſtendi, *tractatu 1. diſp. 11. quæſt. 18.*

PROBATVR à S. Doctore tertiò, ratione Apoſtoli *2. Cor. 5.* Conditio viatoris, & quieſcentis in Patria ſunt oppoſitæ; vt alter ambulet Peregrinus per cognitionem obſcuram; alter, quieſcens in Patria, Deum clarè videat. 44

PROBATVR quartò à S. Doctore. Beatus neceſſariò Deum amat, nec poteſt peccare: Adam peccauit: Ergo ſaltem aliquo tempore Deum non vidit.

QVÆSTIO

QVÆSTIO X.

An primus HOMO *proficere potuit in ſcientia.*

D.Bonau.in 2.diſt.23. art.2.quæſt.1.
D. Thom. quæſt.95. art.3.

45 NOTAT S. Doctor triplici modo aliquem in aliqua ſcientia poſſe proficere. Primò ex parte ſcibilium, plura cognoſcendo indiuidua diſtinctè; ſcientiæ enim habitus continet eſſentialiter ſolas ſpecies vniuerſalium, atque indiuidua, quoad eſſentiam, puta Phyſicus naturam humanam: at indiuidua quoad omnes circumſtantias non includit, & ità noua videndo, poteſt proficere. Hoc tamen poteſt apud D. Bonauent. fieri ſine nouarum acquiſitione ſpecierum ab eo, qui omnes ſpecies rerum habet, vt de Angelis diſſerui *Tractat.*4. *diſputat.*2. *quæſt.*6.

SECVNDO poteſt proficere quoad modum ſciendi, dum nouis modis agnoſcit; vt ſi habeam ſcientiam de homine, quod ſit ſenſibilis, rationalis; poſtea id experiar; vel ſi intellectui infuſum id habeam; mox per ſenſus hauriam huius rei ſpecies.

TERTIO poteſt proficere ex noua maiori habilitatione, & facilitate; vt, dum habitum de Cœlorum natura habeo, aſſiduæ Aſtronomicos diſcurſus frequentando, acquiram promptiorem habitudinem ad diſcurſus de Aſtris.

46 NOTAT ſecundò, inter ſcibilia, aliqua eſſe naturali curſu neceſſariò euenientia; alia contingenter: Rurſus, hæc vel è cauſis eſſe naturalibus, quæ poſſunt impediri; vel ex liberis. Alia verò ſunt ordinis ſuperni, vt reuelata, quæ naturali viâ fieri, aut percipi nequeunt.

HIC ſuppono ex dictis *quæſt.*7. Adamum habuiſſe omnes habitus ſcientiarum, atque adeò ſcibilium naturalium. Ideò ſupponens etiam, eos à Deo infuſos perfectos, non diuiſi *in primo Notando* ſcibilia plurium habituum.

ASSERO primò, potuiſſe Adamum indiuidua noua percipere, etiamſi habitum ſcientificum haberet. Vide, quæ dixi *Tract.*4. *loco citato.* eadem enim eſt ratio quoad hoc in Homine primo, & in Angelo, quia ſcilicet vterque habuit ſpecies omnium rerum, quæ, ad præſentiam obiectorum excitatæ, repræſentabant etiam conditiones indiuiduales, puta ad præſentiam Petri ſpecies hominis, ſpecies ſtaturæ tantæ, & talis figuræ, coloris talis, &c. & ità componens ſpecies, nouam obtinet cognitionem, non nouas ſpecies. Vide *locum citatum.*

47 ASSERO ſecundò, eum potuiſſe tamen quoad naturalia proficere, nouis modis diſcendo, puta experimendo id, quod ſcientificè nouerat; & accipiendo per ſenſus ea, quæ intellectui à Deo immediatè erant impreſſa. Patet; Vidit enim ſucceſſiuè plurima indiuidua plantarum eiuſdem ſpeciei, puta Palmarum, & egebat ſpecies excitari, & componi, vt diſtingueret conditiones accidentales, eas ſingulas indiuiduantes, ſenſibus oſtendentibus experimento per ſpecies ſenſibiles, talem eſſe naturam palmæ; huius & illius diuerſa accidentia, ſtaturam, ramos, &c. Hæc autem eſt noua notitia, quam tamen potius vocat S. Doctor modum nouum; quia non accipitur noua cognitio ſcientifica de vniuerſali, ſeu de eſſentia, quam S. Doctor ibi vocat nouam de obiectis ſcibilibus cognitionem.

OBIICIT verò ſibi, quia eguiſſet conſtitui in actu à rebus ſenſibilibus etiam vilioribus, quod videtur dedecens Adæ intellectum.

RESPONDET S. Doctor, id non ſequi; obiectum enim non agit in animam, nec eam perficit, vt docet D. Auguſt. *lib.6. muſica, cap.*5. ſed ipſa anima ex obiecto, materiâ ſpecierum acceptâ, agit in ſe, ſe ipſam perficiendo, vt latè oſtendi *Tract.*9. *diſput.*4. *quæſt.*10.

ASSERO tertiò, potuiſſe Adamum in cognitione naturalium, quoad aquiſitionem maioris facilitatis in diſcurſu, & conſideratione, proficere. 48

PROBATVR à S. Doctore; quia, licèt haberet habitum perfectum, puta Aſtronomiæ; tamen ex Vegetatiuæ occupationibus diminuebatur naturaliter Senſitiuæ vigor ad obiecta, & Intellectiuæ ad ſpecies contemplandas. Quantò enim intenditur in ſuis actibus vna potentia, tanto diminuitur de intenſione actuum alterius, atque adeò frequentibus actibus facilitas maior aquiritur, eſto non intenſioribus ipſo habitu; quod tamen non neceſſariò infertur; poteſt enim anima actus viuaciores elicere, vt videmus etiam, quando omnium conſenſu intendimus habitum acquiſitum, de quo habui quæſtionem *ſect.*3. *diſput.*9. *Tractatus* 9. vnde *quæſt.*5. cum Suarez negaui, habitus intendi per actus remiſſiores; attamen data etiam æqualitate, ſeu paritate intenſionis actuum cum habitu, poteſt addi aliqua habitui accidentalis perfectio: Nam ſemper aliquid operantur illi actus, ſaltem relinquendo potentiam expeditiorem ad tales diſcurſus.

HINC non rectè Suarez *lib.*3. *cap.*9. *num.*28. carpit Seraphicum, quaſi dicat, per actus, æquè ac habitum, intenſos, intenſurum Adam ſuos habitus ſubſtantialiter. Nam S. Doctor aſſerit, augeri ſolam facilitatem accidentalem, dicens: Sic promptior fieret & paratior ad iudicandum de his rebus, quarum habebat habitum innatum. Deinde potuit, vt dixi, habitus eſſe infuſus, quoad eſſentialia quidem perfectus, ſed à Deo, qui ſe adaptat modis naturæ conuenientibus, vt poſſet maior facilitas acquiri. Sic etiam infunduntur infanti in Baptiſmo habitus Fidei, Spei, & Charitatis, vt adultus valeat exercitio actuum talis virtutis maiorem facilitatem acquirere; imo vt poſſet habitus illos reddere intenſiores circa eadem ſcibilia acquiſitione nouæ maioris radicationis ſcibilium. Cum D.Bonau. ſunt Alenſis, Ægid. & alij: Quidquid ſit; accidentalem profectum nullus negabit. 49

ASSERO quartò, potuiſſe Adamum abſolutè proficere in cognitione contingentium naturalium.

PROBATVR ex dictis *tract.*4. *diſp.*2. *quæſt.*10. vbi idem de Angelis dixi. Non eſt autem in ſcientia ſuperior Adam Angelis, vt notat, & arguit S. Bonauent. hìc. 50

ASSERO quintò, potuiſſe Adamum abſolutè proficere in cognitione contingentium liberorum.

PROBATVR à S. Doctore; quia ſi penetraſſet omnes arcanas cogitationes, & volitiones aliorum, fruſtrà fuiſſet loqui.

PRÆTEREA nec Angeli ea norunt: Ergo neque homines. Ratio eſt, quia ſunt Arcana, Deo reſeruata, vt oſtendi *tractat.* 4. *diſput.*2. *quæſtione* 12.

ASSERO ſextò, Adamum potuiſſe proficere abſolute in ſcientia rerum ſupernaturalium.

PROBA

PROBATVR à S. Doctore: Quod Angelis negatur, etiam in gloria, non conceditur homini in via; ſed Angelis etiam beatis negatum eſt, ſcire à principio gloriæ omnia ſuperna: Ergo. Maior eſt euidens. Minor probatur à S. Doctore ex *cap. 3. ad Epheſ.* vbi Apoſtol. ait: *Vt innoteſcat Principatibus, & poteſtatibus per Eccleſiam, multiformis ſapientia Dei.*

CONFIRMATVR à S. Doctore; quia non agnouit ſtatum futurum naturæ lapſæ; Reparationem per mortem Chriſti: ſtatum Eccleſiæ nouæ, Sacramenta, Martyria, Tribulationes, &c. Alioqui præuidiſſet ſuum caſum, quod eſt falſum, vt oſtendi, *quæſt.* 8.

QVÆSTIO XI.

An primi HOMINES *inſontes decipi potuiſſent.*

D.B.in 2.d.23.art.2.q.2.
D.Th.q.94.art.4.& q.18. de veritate, art.6.

52 AD perfectionem intellectionis pertinet etiam verum agnoſcere, & falſum vitare.

FVERE dicentes, potuiſſe hominem ante peccatum habere, non quidem iudicium falſum firmum; ſed aliquam æſtimationem probabilem, quam non vocant iudicium, vt putat Suar. *lib. 3. cap. 10.* Hanc ſententiam ait S. Doctor probabilem videri; non tamen eſſe; vt dicit Arriaga.

ATTAMEN oppoſita ſententia vera eſt, Adamum nullatenùs decipi potuiſſe. Ità Sancti Doctores hic Duran. *diſt. 23. quæſt. 3.* Suar. *loc. cit.* Arriaga, *diſp. 37.* Molin. *diſp. 26.* Peter. *lib. 6. de lapſu hominis, quæſt. 2.*

ASSERO primò, Adamum non fuiſſe deceptum, nec decipi potuiſſe in innocentia.

PROBATVR primò è D. Auguſt. *lib. 3. de lib. arbitr.* cap. 18. *Approbare falſa pro veris, vt erret inuitus, &c. non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.* Alia loca D. Auguſt. ex *Enchir. cap. 16. & ſeqq.* Affert S. Doctor, ac Suarez, *num. 3.*

PROBATVR ſecundò à S. Doctore: Deceptio eſt malum pœnæ, & miſeriæ, atque adeò dedecens ſtatum innocentiæ, ſed lapſo danda ad pœnam: Explicatur a D. Bonau. ex D. Auguſt. *cap. 17.* Enchir. *Omnis homo ſcire deſiderat*, vt habet Ariſtot. *1. Metaph.* initio. Et *beatitudo eſt gaudium de veritate.* Vnde eruditio inter conditiones beatæ vitæ computatur, apud Ariſtot. *lib. 1. moral. ad Eudem. cap. 1.* Similiter moleſtias non pati: At deceptus, his omnibus priuatur bonis; nam fallitur appetitus ſciendi; veritate priuatur, atque hæc moleſte fert. Hæ autem imperfectiones indignæ erant ſtatu beato, & recto innocentiæ, vt ait S. Aug. *loc. cit.* dicens: *Vſque adeò tamen rationalis creatura refugit falſitatem; & quantùm poteſt, deuitat errorem, vt falli nolit, &c.*

53 PROBATVR tertiò à S. Doctore: *Deus fecit hominem rectum*, perfectè, atque adeò & ſenſus erant rectè ordinati intellectui; ſicut Intellectus Voluntati. Itaque quandiù voluntas non deflecteretur, nec ſenſus intellectum, neque hic voluntatem decepiſſet.

PROBATVR quartò à S. Doctore: Maior eſt paſſio in anima, dum fallitur, quàm in corpore quæuis violentia: Vnde decuit, Chriſtum aſſumere paſſionem in corpore, non deceptionem in mente: ſed pati in corpore repugnat ſtatui innocentiæ: Ergo.

PROBATVR quintò à S. Doctore *in corpore* è D. Auguſt. deducto nouo argumento, *loc. cit. in Enchir. & de vtilit. credendi.* Deceptio dicit non ſolam neſcientiam, ſed Iudicij obliquitatem, & intellectus deordinationem; vel ex prauo affectu, vel ex Phantaſiæ, aut inferiorum potentiarum ſubuerſione, vel ex luminis carentia, & voluntatis defectu in non impediendo, ne intellectus inuidentibus præſtet conſenſum. Huic autem periculo prouiſum eſt à Deo tum habitibus, tum lumine, & aſſiſtentiâ illi ſtatui debitâ, vt quamdiù homo à Deo non deficeret, nec Deus ab eo recederet, non ſinens, vt in periculum caderet errorum; vnde & lapſus, & ruinæ poterant ſuccedere.

HINC deducit Suarez, Deum non ſolis habitibus; ſed ſingulari aſſiſtentia Adamo præfuiſſe, ne in aliquem errorem laberetur; non enim in habitibus omnia patent.

NON admittit propterea vel falſam, etſi non firmam; ſed opinatiuam æſtimationem, quam ſine iudicio eſſe non poſſe, ait. 54

HANC tamen opinationem non adeò repugnantem exiſtimat ſtatui innocentiæ S. Doctor. Similem admittit in B. Virgine, cùm cenſuit, Ieſum eſſe in comitatu, ratione nixa probabili; quia ſolebant pueri cum viris; & puellæ cum mulieribus ire ad Templum: Vnde ait, deceptam; ſed hoc ſingulari de cauſa factum à Deo, vt Ieſus ab ea ſegregatus in templo maneret. Vide D. Bonau. *ad 2. Lucæ.*

OBIICIES primò, *Geneſ. 3.* ait mulier, adducens cauſã ſui lapſus: *Serpens decepit me*; decepta enim in peccatum ruit. Ergo in ſtatu innocentiæ decepta eſt.

RESPONDET S. Doctor cum D. Aug. *11. de Geneſ. ad loc. cit. 30. & lib. 14. de Ciuit. c. 13.* Ruperto *3. de Trin. cap. 5.* D. Thom. ſuprà, Euam audito Serpentis promiſſo Deitatis conſequendæ, elatam in ſuperbiam, de ſe præſumpſiſſe: Ideò malè affecta: *Vidit quod eſſet bonum*, nempe hallucinata formoſo latentis ſub pomo Deitatis honore, illud decerpſit.

OMITTO multos nec infimæ notæ Doctores dicentes, Euam primis Colubri ſyllabis infectam: Omitto alios dicentes, eam ante colloquium cum Serpente, iam malè affectam, quos referunt Pererius *lib. 6. de primo Euæ peccato, quæſt. 1.* & latiùs Ioan. de Haye ad hunc locum Geneſis, quos tamen refellam *diſp. 2. quæſt. 6.* Illud mihi ſatis, Euam deceptam, eò quòd ſpecioſam è viridantibus pomi foliis coronam expectaret; hanc autem ſpem adulterinam concepit à Serpente, inflata illis auratis verbulis: *Nequaquam moriemini. Scit enim Deus, quod in quacumque hora comederitis ex eo, eritis ſicut Dij.* 55

QVOD in quæſtione hac negotium faceſcit; Paulus priori ad Tim. 2. ait: *Adam non eſt ſeductus; mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit.* Vbi Euam ſeductam aſtruit; Adamum negat; & tamen multi Patres, qui locum hunc Apoſtoli legerant, apertè dicunt, etiam Adamum ſeductum: Ità SS. Ignat. *epiſt. ad Trallianos*, Iren. *lib. 3. aduerſ. hæreſes, cap. 35.* Hilar. *can. 3. in Matth.* Epiph. *contra hæreſ. 38.* Aug. *in pſal. 68. & 14. de ciuit. cap. 17. & lib. 11. de Geneſ. ad litt. cap. 34.* Fulgent. *lib. 2. de Incarnat. cap. 22.* Leo, *ſerm. de nat. Dom. & ſerm. 3. & 4.* Proſper *aduerſ. Caſſian. in fine, & lib. 2. de vita contempl. c. 19.* Cyril. *li. 2. 3. adu. Iulian.* Ambr. *lib. de Parad. cap. 21. & lib. de Elia, & ieiun. cap. 4.* qui & *ad 10. Luc.* cum Proſp. *cap. 19. & 21. aduerſ. Caſſian.* non dubitauit dicere, Adam perdidiſſe fidem, quia plus Serpenti credidit, quam Deo: eos refert *lib. 3. de amiſſ. grat.* Suar. *cap. 4.* Multis modis exponitur locus Apoſtoli; ſed nulla expoſitio conſona videtur, vt diſſonantiam Patrum ad concentum valeat reuocare, niſi eam adhibeamus, quam Seraphicus exhibet. 56

PRIMÒ aliqui obſeruant, Apoſtolum præmiſiſſe: *Adam primus formatus eſt*; deinde *Eua*; ſubdit: *Adam autem non eſt ſeductus; ſed Eua:* Sic igitur explicant, Adamum primum creatum, non fuiſſe primum ſeductum: Sic D. Epiph. *in hæreſi* 57

reſi Quentil. Magiſter, Haymo, Gloſſ. ord. Oecum; & D. Thom. hic.

At Apoſtolus Antitheſim ponit Adami non ſeducti cum Eua ſeducta; nec ſolùm negat de Adamo; ſed hinc ſumit medium, vt hortetur fœminas ad virorum gubernationem ſubeundam; quod eſſet inualidum; quia poſſent fœminæ dicere: Etiam vir ſeductus eſt; & ſi non primus; quidni? nec fuit primò tentatus: Porrò verba ad libitum addere in Scripturis eſt expoſitio miſera, vt aiunt Patres Ieſuitæ.

58 Secundò exponunt alij, Adamum non ſeductum; quia ſciens deliquit, ne vxorem contriſtaret, quæ ſibi nimium fuit in deliciis, & amore: Sic D. Hieronymus, *lib. 1. in Iouin.* Chryſoſtom. & qui cenſetur Ambroſius ad hunc locum.

Apte; Sed Patres ſuprà relati deceptum clamant: Vrget Arriaga *diſp. 45. ſect. 2. ſubſ. 2.* eum minùs aptum ad docendum, qui à ſe obcæcatus eſt.

Tertiò alij dicunt, aſſeri Euam ſeductam; negari Adamum; quia de illa, non de hoc aſſeritur à Scriptura: Sic dicitur Melchiſedech, *Hebr. 7. Sine patre, ſine matre, ſine genealogia*: Ità Theophylac. apud Oecumen: Hugo de S. Victore, *quæſt. 16. in eam epiſt.* & indicat Chryſoſtomus.

At, ſi Adamum tacuiſſet, non renuerem; ſed negat: Ipſe quidem occaſionem ſibi a muliere narrat exhibitam, ſed non negat, ſe eius verbis ſeductum: Nec eſt ſimile de Melchiſedech: Nam ibi allegat locum *Geneſ. 14.* vbi narratur Melchiſedech obuiaſſe Abrahæ, & obtuliſſe panem; & ibi non indicari cuius filius, &c. Hac de cauſa; quia Sacerdotium Chriſti æternum figurabat; at non negat fuiſſe è ſtirpe aliqua; hoc enim, cùm ſit euidens, quippè erat homo, non poterat è Scriptura elici fuiſſe falſum: Ideò Syriaca verſio habet: *Cuius neque pater, neque mater ſcribuntur in generationibus; nec initium dierum eius, neque finis*: At hic negat Apoſtolus, Adam eſſe ſeductum: Quod ſi à muliere fuiſſet ſeductus, non à ſerpente, nihil iuuaret, vt ait S. Doctor *diſt. 22. quæſt. 2.*

59 Qvartò alij dicunt, Euam dici ſeductam in ruinam Adæ; Hunc verò non in præuaricationem Euæ. Indicant id Ambr. *lib. de Paradiſo, cap. 21.* Chryſoſt. hic, Hieron. *lib. 1. in Iouin.* Aug. *lib. 11. de Geneſ. ad litt. cap. vlt.* Sequitur Arriaga *diſp. 45.*

Expositionem quidem hanc veneror; Sed tamen dicam, Apoſtolum ità loqui: *Docere mulieri non permitto, neque dominari in virum; ſed eſſe in ſilentio: Adam enim primus formatus eſt; dein le Eua, & Adam non eſt ſeductus; mulier autem ſeducta in*
60 *præuaricatione fuit*: Vbi Syriaca: *Mulier autem eſt ſeducta, & transgreſſa eſt præceptum.* Senſus igitur eſt; non eſſe mulierem aptam ad virum docendum, quia ſi in primo ſtatu naturæ decepta eſt Mater noſtra, & lapſa eſt; magis nunc debent fœminæ timere, atque ſilentio audire virum, qui magis eſt ſenſatus: Sic enim, & Adam cecidit ſanè; ſed non deceptus. Do eum tunc eruditiorem, quàm ſint viri ſtatus noſtri; ſed datâ proportione eiuſdem ſtatus corruptionis, fœminas eſſe leuiores, & ignorantiores viris: Quod ſi fiat Antitheſis, additis verbis, quæ Apoſtolus non addit, dicent fœminæ: Si deceptus eſt etiam Adam, non eſt aptus Doctor vir; Quod ſi non eſſe deceptum ad ruinam Euæ dicis, nil iuuat; hoc enim euenit, quia iam mulier ſeducta erat à ſerpente, & erat ſpoliata dono iuſtitiæ, & gratiæ; imò ineptior eſt ad docendum, quia a muliercula ſeductus; Eua verò a ſapientiſſimo dæmone Lucifero. Porrò Latina, & Græca editio habent *In præuaricatione, ideſt in ſua inobedientia.*

Qvinto alij dicunt, aſſeri Euam ſeductam à ſerpente, quia animo fallendi eam tentauit; Adamum verò non deceptum ab vxore, quia non acceſſit illa vt falleret; is autem decipit, qui animo ficto loquitur. Id videtur innuere D. Auguſtinus.

At propoſito Apoſtoli non inſeruit, imò nocet. Nam ſi Adam errauit, credens ſimplici fœmellæ, non eſt aptus ad docendam mulierem, quam prudentiſſimus ſerpens Auerni Lucifer, naturali ſcientiâ, qua omnes ſuperabat Angelos, cenſuit, non ab inferiori ſe, ſed à ſemetipſo vincendam, & decipiendam.

Igitvr S. Doctor *in 2. diſtinct. 22. art. 2. quæſt. 1. ad vlt.* Adamum, ait, non crediſſe blandis verbulis Euæ, aut promiſſis diaboli; imò agnouiſſe, eam à Serpente deceptam; erat enim ſapientiâ præditus, qua & diaboli ſponſa, & Sponſæ verba falſiſſima cognouit. Vnde ait Apoſtolus, non fuiſſe ſeductum. Enim verò intuens vxorem ſibi æquo nimium chariſſimam contriſtatam ſuis repulſis, audiens mœſtiſſima verba, qualia *Iud. 16.* Dalila fortiſſimo Sampſoni atteſtans, ſe ad mortem laſſam, pellectus eſt, ne delicias ſuas contriſtaret. Terrebat ſanè diuina comminatio, ſed videns eam lapſam, & tamen viuam, adhuc diuinæ ſeueritatis inexpertus, ſperauit, ſe poſſe pœnitentiâ amiſſum redimere, atque non nulla excuſatione excipiendum, quod ediſſet, ne ad mortem torqueret ſociam, quam ipſe Deus ei coniunxerat. Callebat ſola diuinæ ſigna bonitatis, & gratiæ; & probabili (vti ſibi perſuaſit) ratione ductus, eam 61
putans ſententiam pœnitentiâ redimendam, in hac neſcientia ineuitabilis ruinæ & irredemibilis mortis, aſſentitus eſt. Id ei probabile non immeritò videri potuit, cùm & S. Auguſtinus *ad fratres in heremo* dicat; *Non fuiſſet Adam è Paradiſo excludendus, ſi ſtatim magna cum humilitate, & ſine excuſatione veniam à Deo poſtulaſſet.* Quod neque D. Auguſtinus diceret, niſi prudenter id agnoſceret ex tota Geneſis hiſtoria, è ſtatu, &c. In hoc igitur neſcientiam habuit aliquam: At poſtea lapſus, obcæcatus eſt vt Sampſon; nec debitam ſubiit pœnitentiæ rationem ad recuperandam amiſſam fœlicitatem, ſed excuſauit culpam, eámque coniecit partim in mulierem, quæ fructum blandè mœrens porrexerat, partim in Deum, qui talem ſibi mulierem adiunxerat: Reſtitutum tamen gratiæ ſanctificanti oſtendam, *diſp. 2. q. 15.* Neque eſt obcæcatus paſſione, ſed videns, & volens. vt ait D. Aug. *11. de Geneſi ad litt.*

En Adam non eſt ſeductus, vt ait Apoſtolus; & 63
tamen deceptus, atque ſeductus hac deliquit ſpe, & hoc volunt Patres dum à mulieris amore, & ſerpentis in ea inflictis vulneribus indicant ſeductũ! Hæc eſt expoſitio D. Aug. *lib. 14. de Ciuit. c. 11.* & *lib. 11. de Geneſ. ad litt. cap. 31.* quam laudat Perer. *lib. 6. n. 90.* & poſſunt huic concordare ex relatis aliquæ expoſitiones. Ità ſatisfit Arriaga, qui clamat pro allatis Patribus: Si quid remanet, dicam, *diſp. 2. quæſt. 8.*

Hinc habes, Euam ſeductam in præuaricationem obedientiæ, edendo; non tamen in primam præuaricationem, quia iam peccauerat ſuperbiendo, &c. vt ait S. Doctor hîc *ad primum*, & *diſt. 22. art. 2. quæſt. 1. in corpore*, & *ad vlt.* Sequitur Arriaga *n. 11.* monens, non eſſe veram, aut communem expoſitionem Cornelij à Lapide, dicente ſeductam eſſe primò Euam ad primam ſuam præuaricationem; nec non ad viri præuaricationem primam.

Colligit etiam S. Doctor, imo Adam deceptum præcedente elatione, & nimio affectu erga mulierem. Ita & D. Thom. *ad 5. Suar. num. 11.*

Secundò ait, Iudicium ſpeculariuum Adæ, & Euæ poſt peccatum fuiſſe obliquum; atque practicum fuiſſe cum voluntate, & hoc fuiſſe deceptionem eorum.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XII.

An in ADAM *fuerint concreata Virtutes.*

CERTVM eſt, Adamum, & Euam eſſe conditos innocentes, Eccl. 7. *Deus fecit hominem rectum*, intellectu ſcilicèt, & affectu, vt exponit S. Doctor ad eum locum, & *Prologo* 2. *Sent.* cum SS. Patribus apud Suar. *lib.* 3. *cap.* 11.

65 ASSERO primò, concreatas eis omnes virtutes morales.

PROBATVR à S. Doct. & Suar. *illo Eccl.* 7. Si enim Scientiæ omnes infuſæ ſunt eis; multò magis virtutes, quæ rectitudini illius ſtatus magis conducũt Confirmatur ab eo *diſp.* 29. *dub.* 1. Si intellectus fuit rectus in ordine ad veritatem; multò magis voluntas ad Diuinam bonitatem. Ità etiam Suar. *n.* 6.

TERTIÒ dico, infuſos eſſe Adæ aliquos habitus, qui reſpiciunt Deum, vt obiectum (*Cui*) puta Religionem. Ita D. Bonau. *loc. cit.* Probatur ab eo; quia ſunt neceſſarij, magis quàm morales.

66 QVARTÒ dico, datam ei eſſe fidem, & ſpem: De charitate autem infrà dicam.

PROBATVR à D.Bonau. quia rectitudo voluntatis dicit conuerſionem in Deum. De Fide probaui, *diſp.* 9. de Spe, *quæſt.* 8.

ADDIT ibi S. Bonau. factum eſſe hominem rectum, id eſt, conuerſum in Deum, amore, non quidem ſupernaturali; nam charitas gratiam comitatur: Idem habet S.Thom. *prima ſecundæ, quæſt.* 109. *art.* 3. quoad actum amoris naturalis: Imò videtur etiam Habitum talis amoris dediſſe. Ità Scot. *in* 2. *diſt.* 29. vt latè proſequitur Herrera 2. *diſputat.* 21. *quæſt.* 3. & *diſp.* 22. *quæſt.* 21. contra Perer. *lib.* 5. *in Geneſ. diſp. de tertia excellentia ſtatus innocentiæ, quæſt.* 1. Inclinat Suar. *num.* 13. poſt Diuum Bonauenturam, *in Prologo citato.*

PROBATVR à D. Bonau. ex illo Cant. 1. *Recti diligunt te*; ſed homo conditus eſt rectus, vt dixi: Ergo, &c. Vide plura in *eo Prologo* præclara.

QVÆSTIO XIII.

An APPETITVS *ità ſubditus eſſet rationi, & Voluntati, vt nunquam repugnaret.*

67 DVPLICEM habet homo cognitionem, Senſitiuam, & Intellectiuam; Duplicem etiam proportionatum cognitionibus appetitum: alterum ſenſitiuum, alterum rationalem: Sicut autem cognitio ſenſitiua poteſt immutare intellectiuam ſequentem; ità etiam appetitus ſenſitiuus, priuſquàm voluntas operetur, poteſt excitari: Ex his oritur naturalis rebellio, quam Apoſtolus deplorat, Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* De hac ergo pugna quæritur: An fuerit in primo parente in ſtatu innocentiæ, vt nullus motus inſurgeret contra rationem, vel eam præueniret.

VIDETVR Scot. *in* 2. *diſt.* 29. *quæſt. vnic.* dubitare.

68 ATTAMEN dicimus, hanc gratiam homini datam: Ità Diuus Bonauentura, *in Dialogo ſecundi ſent.* & *in diſt.* 30. atque 31. *eiuſdem Libri, paſſim.*

PROBATVR primò à D. Bonau. *loc. cit. Prologi*, ex illo Eccleſiaſt. 70. *Inueni, quòd Deus fecerit hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus:* Quem locum ſic interpretatur D.Hieronym. *lib.* 1. *cont. Iouian.* & alij: De hoc vide D. Bonau. *ad eum locum* Eccleſiaſte: Arriaga *diſp.* 38. *num.* 9. ait, *ro, rectum* id non ſignare; ſed *iuſtum*: At legat D. Auguſtini 14. *de Ciuit. Dei, cap.* 11. *totum.*

PROBATVR ſecundò à D.Bonau. *in* 2. *quæſt.* 2: erubeſcentia de rebellione carnis, eſt tantum poſt peccatum, vt dicitur *Geneſ.* 3. Cùm enim *cap.* 2. dixiſſet: *Erant autem nudi ambo; & non erubeſcebant;* Poſteà *cap.* 3. poſt lapſum: *Aperti ſunt oculi amborum: cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, &c.* Et infrà: *Timui, eò quod nudus eſſem.* Reſpondet ei Deus: *Quis enim indicauit tibi, quòd nudus eſſes, niſi quòd de Ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, comediſti?* His authoritatibus vtitur etiam Suar. *lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 4.

IDEM habetur, illo Rom. 7. *Non enim quod volo bonum, hoc facio: Sed quod nolo malum, hoc ago;* vt notat D.Bonau. *in* 2. *diſt.* 41. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 2. & *in* 3. *diſt.* 3. *part.* 1. *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad tertium*, & poſt eum Suarez, *num.* 6. 69

IDEM habetur in Concil. Trid. *ſeſſ.* 5. *can.* 5. vbi ait, Manere in baptizatis fomitem, qui ex peccato eſt, vt notat etiam D.Bonau. *in* 3. *loc. cit.* Idem habet D.Auguſt. 13. *de Trinit. cap.* 3. & 4. & *lib.* 14. *cap.* 10. & 19. & *lib.* 15. *cap.* 7. & *primo retract. cap.* 10. adductus à D.Bonau. *in* 2. *diſt.* 4. 1. *loc. cit.* Idem D. Greg. docet 26. *Mor. cap.* 13. & alij PP. ſuper Geneſ. Et communiter Scholaſt. *in* 2. *diſt.* 30. & 31. & D. Thom. *prima ſecunda, q.* 82. *art.* 3. & *quæſt.* 81. *art.* 3.

RATIONES verò ſumuntur à D.Bonau. *in Prologo citato*, & *in* 2. *diſtinct.* 23. *quæſt.* 2. Ex Diuina Prouidentia, & liberalitate, quæ cùm videret hominem naturà ſuâ his impugnationibus, ac rebellionibus obnoxium, & vellet in campum cum Diabolo ad pugnam permittere, debuit armare eum virtute, ne facilè vinceretur, atque omnia peccata facilè vitaret, & fœlix viueret.

Hoc autem donum fuiſſe habitum, additâ Diuinâ Prouidentiâ, docet Diuus Bonauent. in *Prologo cit.* & *loc. adduct. quæſt.* 8. Et quidem ſoli habitus inditi rationi ad eam roborandam non videntur ſufficere; nam inclinatio naturalis contraria, eſt permanens, perpetua, potens erumpere non modò illo habitu non obſtante, ſed etiam actu, vt experimento videmus in iuſtis, etiam in actu charitatis, patientibus rebelliones: Sola verò prouidentia non poterat abſque miraculo potentias, naturaliter inclinatas delectabilibus, diſponere ad rectè operandum, atque adeò imperfectè ſe habuiſſet, vt notat Suar. *n.* 17. Arriaga, *diſp.* 38. *ſec.* 2. Molina, *diſp.* 27. 70

REQVIREBATVR ergo habitus cum prouidentia; & hoc probat D.Bonau. *in Prologo*, ex illo Eccliſ. 17. *Deus creauit hominem de terra, & ſecundùm imaginem ſuam fecit illum: Et iterum conuertit illum in ipſam, & ſecundùm ſe veſtiuit illum virtute.* Et probat à ſimili; ſicut enim ad rectum conſtituendum intellectum exigebantur habitus ſcientifici, & ſingularis prouidentia, ne deciperetur, vt dixi *quæſt.* 8. Ità ne inferior portio ſeditiones excitaret contra voluntatem, & rationem, neceſſarius fuit habitus, & ſingularis Dei prouidentia remouendo, impedimenta extrinſeca ad excitandam rationem in ſingulis occaſionibus, ne præueniretur ſeditioſè. Cum D. Bonau. etiam Suarez, *num.* 18. conſentit, afferens hanc eandem omninò doctrinam. 71

SICVT autem hæc ordinatio pendebat à multis potentiis, ità illis omnibus proportionati habitus debebantur, vt rectæ permanerent, nec à rectitudine aberrarent, vt ait Sanctus Doctor ſuprà: Iſti autem erant habitus virtutum intellectualium, & moralium: Nam hi perficiunt animam, atque potentias. Ità verò, vt ſi quando in Phantaſia excitaretur

tatetur motus in bonum delectabile, prauitate conſpurcatum; illicò per conſenſum, & Sympathiam excitarentur ſpecies illius habitus virtutis, cuius honeſtas inuaditur, & turpitudinem illius delectationis ocyùs exponeret; ad quod propior attendens voluntas, delectationi aditum præcluderet: Adde verò è peccato nouum excitatum fomitem.

QVÆSTIO XIV.

Vtrùm primus HOMO *ſit conditus immortalis.*

§ D.Bonau. 2. diſt. 19. art. 2. quæſt. 1.

73 PELAGIVS voluit, Adamum, etiam non peccantem, moriturum: Ita refert D. Auguſtinus, *epiſt.* 106.

ASSERO tamen de fide, Adamum nunquam moriturum, ſi non peccaſſet.

PROBATVR à D. Bonauent. primò *hac quæſtione* ex Patribus, Iſidoro *de Trinitate*, & *in ſequentibus quæſtionib.* ex D. Auguſt. 6. *de Geneſ. ad litt. cap.* 22. & *ſeqq.* & *lib.* 1. *de vera Religione*: Idem habent S. Proſper, *lib.* 1. *de promiſſ. & prædeſt. cap.* 2. & *lib.* 2. *de vita contemplat. cap.* 19. Fulgent. *de fide, cap.* 15. & *de Incarnatione, & gratia, cap.* 6. Cyrill. Alexand. *lib.* 1. *in Ioan. cap.* 15. Chryſoſt. *homil.* 17. *in Geneſ.* Et reliqui Patres, & expoſitores Geneſis.

HOC definitum eſt in Conciliis Mileuit. *cap.* 1. Araul. II. *can.* 1. & 2. Trid. *ſeſſ.* 5. *can.* 1.

74 PROBATVR ſecundò à D. Bonauent. hic: Id, quod eſt pœna peccati, non fuiſſet, abſente peccato; ſed mors eſt pœna peccati: Ergo. Maior eſt clara; remotâ enim causâ, remouetur effectus. Minor probatur ex illo Geneſ. 2. *In quocunque die comederis, morte morieris*: Hoc autem de morte corporali intelligendum probatur à D. Bonau. ad ſapientiam, illo ſap. 1. *Deus mortem non fecit*: Et ſap. 2. *Deus creauit hominem inexterminabilem; inuidia autem Diaboli mors introiuit in Orbem terrarum:* Deinde id probat S. Doctor, *in Prolog. tertij ſent.* in illo Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors*; Ideò *cap.* 16. ait: *Stipendia peccati, mors.* His authoritatibus nititur etiam Suar. *lib.* 2. *cap.* 14. *à num.* 2. Valentia, *tom.* 1. *diſp.* 7. *quæſt.* 4. *punct.* 1. Arriaga, *diſp.* 41.

PROBATVR tertiò à Sancto Doctore: Ad conſtituendum aptè compoſitum, debet materia eſſe formæ proportionata: Corpus eſt materia, cui vnita eſt anima, vt forma, & perfectio ad componendum hominem: Ergo debuit eſſe proportionatum Animæ. At compoſitum illud à Deo erat ſupernè ordinatum, vt viuens Deo, viueret in ſe: Ergo debuit animæ immortali dari corpus, quod non poſſet corrumpi, niſi præcederet mors animæ, quæ ſola per culpam eſſe poteſt, quâ Deo moritur.

75 VIDES S. Doctorem ſolidiſſimè argumentari, immortalitatem corpori eſſe debitam non præcisè, vt vnitur animæ immortali; ſed vt tali animæ; neque vt conſtituit præcisè hominem; ſed talem hominem pro ſtatu innocentiæ. Quare nihil pungunt oppoſitiones Pererij *lib.* 5. *de ſtatu innocentiæ, à num.* 158. aut D. Thom. *p.p. quæſt.* 79. *art.* 5. Vrgent enim eos ſolum, qui hoc argumentum eo medio componunt: Quia anima eſt natura immortalis, dandum ei fuiſſe à Deo corpus naturâ incorruptibile: At eſto id vellet iſtud argumentum; adhuc tamen naturam decebat ſeruari, dum non fuerit rea, ſed immortalis.

CONFIRMATVR quartò à Sancto Doctore: Homo condebatur in ſtatu medio inter ſtatum miſeriæ, & ſtatum gloriæ; ſed ſtatui gloriæ debetur impoſſibilitas abſoluta corruptionis: Statui miſeriæ corruptio: Ergo ſtatui medio debebat poſſe non corrumpi.

PROBATVR quintò à Sancto Doctore: Omnis Paſſio eſt ab aliquo repugnante, & prædominante: Sed Adæ inſonti omnia concordarent, vel ſubiacerent: Ergo nihil poſſet corpori eius aliquam inferre paſſionem; Ergo non eſſet paſſibile, nec diſſolubile.

PROBATVR Sextò à S. Doctore: Status rectitudinis hominis dicit, eum ſubiici Deo; & creaturas inferiores homini: Sed homo in ſtatu innocentiæ, erat in ſtatu rectitudinis: Ergo homine ſic ſtante non poterat corpus ab homine deficere, & animæ arbitrio repugnare: At anima appetit ſtare cum corpore, cuius eſt actus, & forma intrinſecè inclinata vnioni: Ergo.

TANDEM *in corpore* refricat: Pœna abſque culpa impoſita, eſt iniqua: Mors eſt pœna ex dictis: Ergo.

OBIICIT primò: Omne corruptibile neceſſariò corrumpitur ex Ariſtotele 6. *Metaph. text.* 7. 76
Corpus Adæ erat naturâ corruptibile ex Diuo Auguſtino 6. *de Geneſ. cap.* 25. Ergo.

RESPONDET, omne corruptibile è ſola pendens natura, corrumpi: Sed Adam dono in ſuo arbitrio à Deo habebat, non corrumpi, dum Iuſſis obediret.

OBIICIT ſecundò, eius compoſitum ex Elementis eſt diſſolubile: Tale erat corpus Adæ.

RESPONDET Sanctus Doctor, contraria fuiſſe in ſtatu innocentiæ impedita, ne inter ſe inuicem pugnarent.

OBIICIT tertiò: Cui compoſito neceſſaria eſt reſtauratio, præcedit deperditio; & cui deperditio, ſequitur conſumptio, atque corruptio: Sed Adæ neceſſaria fuit deperditio humidi primigenij per Lignum Vitæ epaſtum: Ergo.

RESPONDET eleganter S. Doctor, naturam prouidam in ſuo ſtatu pati quidem, Elementa corrumpi ſecundùm aliquam partem; neutiquam verò tota: Sic & natura hominis benè inſtituti permittebat, partem aliquam humidi reſolui; eam tamen prouida ad amuſſim reparabat cibo illo vitali; atque adeò nunquam erat totum diſſolutum. His ſatisfit Scoto, hinc arguenti, futuram Adæ mortem naturalem, niſi transferretur.

OBIICIES quartò: Adam egebat cibo, ne moreretur; at poterat non comedere: Ergo & mori. Si dicas, quod peccaret non edendo; & ideò tenebatur, ſi volebat ſe in ea rectitudine conſeruare; præceptum enim ei fuerat: *De omni Ligno Paradiſi comede*, id eſt: Præcipio, vt comedas de quocunque velis, excepto, &c.

CONTRA, demus tempus, in quo tenebatur: 77
Vel eſuriret, vel non: Si tunc eſuriret: ergo pateretur: Si non: Ergo non tenebatur, quia non indigebat.

RESPONDET S. Doctor, non potuiſſe Adam in lege Diuina, & naturali non comedere; debebat autem famem præuenire, & ipſe benè ſciebat horam, quam præteriens peccaret.

OBIICIT quintò: Potuit è filiis Adæ aliquis peccare, & Adamum iugulare.

RESPONDET Sanctus Doctor, Deum permittere

tere in ſtatu lapſo iuſtum occidi ; quia adhuc reus eſt mortis ; at innocentem non decebat occidi : Quare Deus ei aſtitiſſet.

Obiicit ſextò : Impaſſibilitas eſt dos gloriæ : Ergo in ſtatu innocentiæ potuit mori.

Respondet Sanctus Doctor : Impoſſibilitatem moriendi eſſe dotem gloriæ, at pro ſtatu innocentiæ erat Donum, ſi in innocentia perſeueraſſet ; atque adeò conditionatum.

QVÆSTIO XV.

An Adam *eſſet immortalis ex gratia, & quâ.*

D.Bonau.diſt. 9. art.3. quæſt. 1.
D.Th. q.97. art.1.

Fvit error Michaëlis Baij, primum hominem conditum naturâ immortalem, ſicut Angelus : Ratio erat, quia iuſtitiam originalem naturalem exiſtimauit. Idem ſenſiſſe aliquos viros doctos, refert Perer. *lib. 5. de ſtatu innocentiæ, c. 2. verſ. 20. quæſtione* 4.

Hic error inter alios Michaëlis, damnatus eſt à Pio V. in Bulla *Ex omnibus*; edita anno 1467. confirmata à Gregorio XIII. & Vrbano VIII.

77 Mvlti dixerunt, Adam fuiſſe mortalem etiam ante peccatum, non tamen moriturum. Ita Scotus Gabriel, & alij *in 2. diſt.* 19. Barcepha, *Opuſculo de Paradiſo, part.* 1. *cap.* 5. qui in eam ſententiam refert Chryſoſtomum, Athanaſium, Cyrillum, & Philaxenum : Vult autem Scotus, Adamum ideo non moriturum; quia transferretur tempore congruo, ne deficeret, & ne etiam merita nimis cumularet. Idem habet Baſſolis, & Ruuius.

Refert etiam alios dicentes, Adamum liberè fuiſſe mortalem, & immortalem ; quia Deus illi dabat, vt ſeruans legem, eſſet immortalis; eamque frangens, mortem ſubiret. Ità videtur D. Auguſt. 7. *de Geneſ. ad litt. cap.* 25. *lib. de natura hominis, cap.* 1. Anaſtaſius Synaita *lib.* 11. *Hexaëmer.* qui ideò ex Methodio probat, Adam fuiſſe mortalem.

78 Nota ex D. Bonauentura *in corpore*, duplicem immortalitatem corporibus dari (præter eam, quæ datur Angelis, & animæ rationali.) Altera, quæ excludit actum, & potentiam; vnde dicuntur hi non poſſe mori : Tales ſunt beati. Altera eſt immortalitas excludens actum ſolum, non potentiam : Talis erat hominum in ſtatu innocentiæ; vndè dicebantur, poſſe non mori ; quia in eorum libera poteſtate erat viuere ſemper, ſeruando Diuinum præceptum : Et eo ſenſu Patres, & Scholaſtici allegati volebant dicere, hominem eſſe mortalem ; quia re ipſa componebatur elementis diſſolubilibus ; attamen Diuino fauore conſeruabatur illæſus : Id notat etiam D.Thom. & poſt eum Suarez, *lib.* 3. *cap.* 14. *num.*8. Valentia, *loco* mox *citando, punct.* 1. Imò addit ex Diuo Bonauentura, *quæſt.* 1. non potuiſſe hominem mori, ſuppoſitâ innocentiâ.

79 Difficvltas ergo eſt, quale donum ſit, quo conſeruabatur homo, naturâ alioqui corruptibilis.

Advertit autem D.Bonauent. *in corpore*, & poſt eum Scotus, *diſt.*19. & Suar. *num.* 9. triplici ex capite mortem homini euenire. Primò ex pugna Elementorum, diſſoluentium compoſitionem. Secundò, per humidi conſumptionem. Tertiò, per extrinſecam læſionem, puta per Ignem, Aquam, Gladium, &c. quæ dicitur *Mors violenta* : Ab his ergo immunis erat homo, non peccando : Videndum eſt autem, quâ ratione.

Et quidem, quoad præſeruationem à morte intrinſeca : Molina, *tract. de Operibus ſex dierum, diſp.* 28. *concl.* 3. & 4. vult, diffuſam à Deo per totum corpus Adæ qualitatem corpoream, quæ elementa contineret, & humidum foueret radicale. 80

Alii volunt, datam Adæ qualitatem ſpiritualem, regentem corporis contrarietates, ne illud deſtruerent : Sic Diuus Thomas *quæſt.* 97. *art.* 1. & *in* 2. *diſt.* 10. *quæſt.* 1. *art.*4. & *quæſt.* 5. *de malo, art.*5. Ità D.Thomam intellexit Scotus 2. *diſt.* 19. *quæſt.*1. Et Caiet. *art.* 1. & 4. Sequitur Valentia, *tom.* 1. *diſp.*7. *quæſt.* 4. *punct.* 2. Hanc qualitatem fuiſſe gratiam ipſam arbitrantur Thomiſtæ aliqui ; præcipuè Soto, *lib.* 1. *de Natura, & Gratia, cap.*5.

81 E regione ſtant plurimi dicentes, immortalitatem homini non proueniſſe ex aliqua intrinſeca qualitate, ſiue ſpirituali, ſiue corporea ; ſed ex Dei extrinſeca prouidentia, additâ cibi exquiſitâ perfectione, & aliis naturalibus adiumentis. Ità Scotus, *in* 2. *diſt.*19. *quæſt.vnic.* Quem ſequitur Schola, Rada, 2.*part. controu.*15. Vulpes *tom.* 2. *part.*2. *diſp.* 43. *artic.* 2. Aretin. *in Geneſ. cap. De ſententia contra virum lata, quæſtione* 13. Poncius, *diſp.*17. *quæſt.*4. Et antiquiores Scotiſtæ ad *loc.cit.* quos allegat Maſtrius *in* 2. *diſp.*4. *quæſt.* 1. His arrident Suar. *lib.* 3. *de Homine, cap.* 14. Arriaga, *Tract. de opere ſex dierum, diſp.* 41. *ſec.* 1. Lezana, *tract.*7. *diſp.* 3. *quæſt.*8. Auerſa *quæſt.*25. *ſect.* 3.

Hi valdè conclamant, ne animo quidem fingi poſſe, qualis fuerit ea virtus indita animæ, comprimens Elementorum in corpore pugnam : Ideò Perer. *lib.* 5. *de ſtatu Innocentiæ, diſp. de quarta illius ſtatus excellentiâ, quæſt.* 2. Vt Angelicum ſaltem, ait, qualitatem illam ab eo aſſertam, eſſe rerum ſcientiam, maximè earum, quæ prodeſſe poterant, aut nocere ; eximiam in his diſcernendis prudentiam ; atque præcauendis diligentiam ; quæ cùm à Deo eſſent Adamo infuſæ, vocantur à Diuo Thoma, *Supernæ Virtutes.*

Seraphicvs ſupponit, quod ex eo oſtendi, *tract.*8. *diſp.*3. *quæſt.* 4. Corpus Adæ fuiſſe optimè ad iuſtitiam conſtitutum; additum verò donum, ſeu gratiam in iuſtitia originali incluſam, vt docet D.Anſelmus, quâ ritè valeret anima corpus regere illi præſidendo, elementa in officio continere, eá moderatè applicando ad modum, quo Angeli applicant actiua paſſiuis. Quoad reparandum verò humidum calore aſſumptum, & calorem repaſſione minutum, datam eſſe optimam nutritiuam, cibos eximios Paradiſi, præſertim verò Ligni Vitæ, quo humidum æqualis perfectionis cum deperdito produceretur, & optimè confortaretur calor repatiens, ac optimâ medicinâ præſeruans applicaretur. Ad extrinſeca verò, quæ necem inferre valerent, datam Adæ prudentiam, & robur ad ea præcauenda; Aſtitutum Deum, ne dormiens, & vigilans læderetur, ſiue ab inſenſatis, putà lapidibus elabentibus, fulminibus ruentibus, feris incurrentibus, quæ & ſub pedibus eius conſtitutæ non valuiſſent Diuino imperio repugnare, quo *Omnia ſub pedibus eius* erant conſtituta, Pſal.8. 82

Addit Sanctus Doctor, *diſtinct.*20. *dub.*7.*litt.* cum Diuo Thoma, *p.p. quæſt.* 97. *art.*3. Magiſtro, *diſt.*19. Dur. *quæſt.*2. contra Toſtat. ad *cap.*13. *Geneſ. quæſt.*106. 209. Valent. *loc.cit. punct.*2. non potuiſſe 83

Adamum non veſci cibis illis eximiis abſque ſtatus amiſſione; nam *Præcepit ei Deus: De omni ligno Paradiſi comedes; De ligno autem Scientiæ, &c. ne comedas.* Sic Præceptum erat affirmatiuum, & negatiuum, vt colligo è Diuo Auguſtino 14. *de Ciuitate Dei, cap.* 15. Quod ſi Dæmon tentauit in ſolo negatiuo, parcite; Vidit enim illud aptius; quia natura ad vetitum inclinat, oblato ſpecioſo DEITATIS priuilegio.

84 ASSERO primò, immortalitatem Adæ, non ex natura collatam, ſed gratiâ.

PROBATVR à Sancto Doctore argumentis ſecundo loco.

PRIMÒ ex Diuo Auguſtino *6. de Geneſ. cap.* 25. & *de peccatorum merit. cap.* 3.

SECVNDÒ; Parabola illa vulnerati in via, *Lucæ* 10. quem latrones habitu ſpoliauerunt: Hunc primum hominem dicunt Gloſſa, & Patres, ſpoliatum habitibus gratiarum, & in naturalibus vulneratum. Sanè omninò ſpoliatus eſt immortalitate: Ergo erat habitus gratiæ: Sic egregiè id explicat S. Doctor etiam ad eum locum.

TERTIÒ: Quod à natura intrinſecè eſt, non tollitur culpis, vt conſtat in peccantibus; ſed immortalitas fuit homini ablata per culpam, vt oſtendi, *quæſt.* 11. Ergo.

QVARTÒ arguit S. Doctor, & cum eo Perer. *num.* 159. Duo oppoſita nequeunt intrinſecè à natura eidem conuenire; Corpus hominis eſt intrinſecè corruptibile, cùm è quatuor completur Elementis.

QVINTÒ: Corpus inferioris reſiſtentiæ poteſt pati, & deſtrui ab agente validiori. Corpus Adæ erat molle; Ergo poterat à duris ſauciari, conteri, & ſecari.

TANDEM corpus humanum, quippè ex Elementis contrariis, poteſt ab igne comburi; poteſt ab aqua ſuffocari, ſi immergatur, nec valeat reſpirare.

85 ASSERO ſecundò, Adamum fuiſſe habitu donatum ad fœdus in Elementis ſeruandum.

PROBATVR à Sancto Doctore primò ex Diuo Auguſtino, *de peccatorum meritis, & remiſ. cap.* 3. vbi ait: *Neque enim metuendum erit, ne dum fortè diutiùs in corpore hic viueret, animali ſenectute grauaretur, & paulatim veteraſcendo perueniret ad mortem: Si enim Deus Iſraël tarum veſtimentis, & calceamentis præſtitit, quod per tot annos non ſunt obtrita; Quid mirum, ſi obedienti homini eiuſdem potentiâ præſtaretur, vt animale, ac mortale habens corpus, haberet in eo quendam ſtatum, quo ſine defectu eſſet annoſum? Talem puto habitudinem adhuc in corpore animali, his, qui ſine morte tranſlati ſunt, fuiſſe conceſſa.*

86 OBSERVA, virtutem hanc vocari habitudinem conceſſam Adæ à Diuina Prouidentia; non ſecus ac Iudæis in ſolitudine Arabiæ, vbi non innumeris miraculoſis actionibus impediebat Solem, ne adureret; arenas, ne attereret innumera calceamenta, & veſtimenta; ſed virtute eis ſemel collata Solis, Terræ, Aëriſque iniuriis reſtitêre.

QVARE miror, Maſtrium *num.* 13. hunc locum pro Scoto afferre.

PROBATVR ſecundò à Sancto Doctore, parabolâ ſuprà allatâ peregrini, in via expoliati habitu, & vulnerati. Hunc primum hominem dicunt Patres expoliatum gratuitis habitibus, ſaucium in naturalibus: Sanè immortalitate omni ſpoliatus eſt. Erat ergo habitus: Sic Gloſſa ordinaria vocat *immortalitis indumentum.* Et D. Auguſtinus, de qq. Euang. ait: *Spoliauerunt hominem immortalitate*; Chryſoſt. homil. hac: *Adamum ait hunc eſſe immortalitate nudatum.* Beda hic: *Gloria immortalitatis, & innocentiæ veſte priuarunt: Hæc eſt quâ Protoplaſti cognouerunt ſe eſſe nudos.* Ericus hìc: *Immortalitatis, & innocentiæ veſte nudauerunt.* Eadem verba habet Haymo hìc, Euſeb. Emil. *Tunica immortalitatis; quâ primus homo exutus nudum ſe intelligens, Domino reſpondit: Abſcondi me, timui, eò quod nudus eſſem.*

PROBATVR tertiò à Sancto Doctore *in corpore*, argumento, quo vtitur D. Thomas: Cùm enim anima rationalis excedat proportionem corporalis materiæ, & regere debeat corpus, debuit ei dari virtus, quâ agentium ad deſtructionem interiùs retunderet vim: Non eſt enim mos Dei ſuâ ſolâ extrinſecâ operatione, diutiſſimè duratura, à contrariis ſarta tecta ſeruare; ſed collatâ virtute. Confirmatur è D.Bonau. nam & DOTE incorruptibilitatis beata ſeruantur corpora. 87

RESPONDET Maſtrius, *num.* 16. ſtatum illum non duraturum: Nam, lapſo Adamo ceſſauit.

AT nos agimus de ſtatu illo, ſtante Adamo, ille autem erat duraturus, eique prouiſum.

RESPONDET ſecundò, etſi ſtatus duraret, non duraturum eâ peregrinâ qualitate incorruptibili, quæ nequit dari; ſed ſatis fore extrinſeca, aëris nempè temperiem, ciborum præſtantiam, corporis temperamentum, & ſimilia.

AT hæc inania ſunt; nam pugna intima Elementorum extrinſecis non eſt domita.

ADDIT tertiò cum Suarez, quoſdam effectus negatiuos non cauſari à Deo per formam intrinſecam; ſed per ſuam extrinſecam prouidentiam, vt præſeruando ab hac, vel illa occaſione peccandi. 88

AT hi non ſunt effectus negatiui, ſed poſitiua conſeruatio, contrariorum moderatio, &c.

AD confirmationem negat cum *Scoto*, dotem gloriæ eſſe per habitum. Secundò negat paritatem, ſed vtrumque falſum eſt, vt habet Sanctus Doctor *art.* 3. *quæſt.* 2. Nam, licèt Dos gloriæ ſit perfectior; eſt tamen vtraque ex habitu; & per Chriſtum recuperamus immortalitatem amiſſam in Adam, vt ait Sanctus Auguſtinus, *lib. de vera Religione, cap.* 16.

OBIICIES contra prius aſſertum primò. Quod nobis innaſcitur, eſt à natura: Talis eſt immortalitas: Ergo.

RESPONDET Sanctus Doctor, & Maſtrius, naturale propriè eſſe, quod eſt ab intrinſeco naturæ: Talis non eſt immortalitas, Adæ conceſſa; eſto à creatione ei data, & hoc ſenſu naturalis impropriè: Nam & Gratia fuit initio apud vos data Adæ.

OBIICIES ſecundò: Non potuit ab Adam immortalitas amitti ſine culpa; hæc autem non ineſſet, niſi deordinaretur natura. Ergo mors contra ordinem naturæ erat. Ergo immortalitas naturalis.

RESPONDET Sanctus Doctor, mortem fuiſſe contra naturam non nudam, ſed ornatam gratiâ; Ideò quia è gratia immortalitas erat, ac proindè deordinatâ naturâ per culpam, amiſsâ rectitudine, amittebatur in pœnam taxatam immortalitas.

OBIICIT tertiò: Per hoc erat immortalis, quia innocens; ſed innocens erat è conditione naturæ, etiam ſine gratia: Ergo ex eadem natura immortalis. 89

RESPONDET Sanctus Doctor, Innocentiam, quæ erat cauſa immortalitatis, non fuiſſe meram

culpæ

culpæ carentiam; ſed vt dicit originalem iuſtitiam, cuius vi erat in anima virtus totius corporis gubernatrix, ac moderatrix: Innocentia verò erat cauſa moralis.

INSTAT Maſtrius cum Scoto, *diſputatione* 29. *quæſtione vnica*, non videtur ad iuſtitiam pertinere eſſe immortalem.

RESPONDET Sanctus Doctor, pertinere in ratione effectus ex Dei decreto etiam comitantis; & hoc vult Diuus Auguſtinus, *in Libro quæſtionum noui, & veteris Teſtamenti*, apud Diuum Thomam; & vt iuſtitia originalis dicit totum ſtatum, non vt dicit formaliter iuſtum.

90 OBIICIT quartò: Id, quod ineſt à naturali intrinſeco appetitu, ineſt ex natura; ſed vnio animæ, & corporis eſt ab appetitu intrinſeco: Ergo, & vita inde reſultans; ſed appetitus eſt perpetuus: Ergo & vita immortalis.

RESPONDET Sanctus Doctor, non benè ex appetitu naturali inferri conſecutionem boni concupiti; ſed exigi virtutem, conferentem bonum illud: Sanè appetimus etiam beatitatem, ſed ad eam aſſequendam exigitur lumen gloriæ, nedum gratia, & meritum.

OBIICIT quintò: Idem eſt principium dans eſſe, & illud continuans, ſi ſit principium perfectum, & aptum ad continuandum: Tale principium eſt anima dans eſſe corpori, cùm ſit forma perfectiſſima immortalis: Ergo. Confirmatur: nam formæ debet eſſe proportionata materia, vt fiat compoſitum aptum. Forma eſt naturà immortalis: Ergo.

91 RESPONDET Sanctus Doctor, principium dans eſſe, poſſe & ad tempus conſeruare, prout capax eſt conſeruationis ſubiectum recipiens eſſe; At corpus ex contrariis non eſt aptum recipere conſeruationem, niſi quantùm poteſt à virtute finita vegetare, quæ continuò reparatur, & tandem conſumitur: Neque corpus in hoc debet proportionari animæ; ſed in recipiendis, & cooperandis actibus vegetatiuæ, & ſenſitiuæ potentiæ. Cæterùm, quod in his corpus conſumatur, naturaliter conſequitur: Ideò, vt in immortalitate ſibi corpus vnitum conſeruaret perpetuò, indiguit gratià, vt ait Sanctus Doctor relatus, *quæſt.* 11. *argumento* 3. Sic reſpondent etiam D. Thom. *p. p. quæſt.* 79. *artic.* 5. & Perer. *num.* 161.

92 OBIICIT ſextò: Sicut nutritiua eſt naturalis; ita & eſus cibi; ſed Adam naturaliter veſcebatur ligno Vitæ, quod naturâ ſuâ erat aptum, ipſum ſeruare immortalem: Ergo.

RESPONDET Sanctus Doctor, eſum ligni Vitæ non fuiſſe aptum remouere omnes cauſas corruptrices; ſed ſolùm ad reſtaurandum humidum, nutritioni optimum, & calorem fouendum. Requirebatur ergo & virtus interna compeſcens Elementorum pugnam; ſicuti & Iudæis neceſſaria erat talis virtus, vt calceamenta, & veſtes eorum ſeruarentur in ſolitudine quadraginta annis: Requirebatur etiam extrinſecùs ſapientia, prudentia, ac robur Adæ, & Dei prouidentia ad arcenda violenta, quæ poterant necem inferre, vt ait etiam Perer. *n.* 158. & Maſtr. *num.* 20. Etſi ſecundum à me requiſitum negent.

RESPONDET ſecundò, virtutem ligni Vitæ fuiſſe ſupernaturalem; atque adeò ex eo etiam capite erat immortalitas ſupernaturalis, ſicut conſeruatio veſtium Iudæorum ſupernaturalis.

OBIICIES primò contra ſecundum aſſertum. Vt qualitas illa moderaretur elementa, deberet quatuor contrarietatibus elementarium qualitatum opponi; at incredibile eſt, eam opponi calori, & frigori, &c.

RESPONDET Arriaga, id nos experiri etiam in forma cæli, quæ ſingulis primis qualitatibus corruptiuis reſiſtit. 93

At Maſtrius *num.* 9. ait, non mirum, in Cœlis, qui ſunt Quintâ eſſentiâ, dari talem qualitatem; non verò in mixto è quatuor Elementis, quæ ſi daretur, deberet eſſe vna è quatuor Elementaribus; vel ſecunda, ex his deriuata: Quare falſitatis arguit Molinam dicentem, eam eſſe qualitatem corpoream.

ENIM verò Maſtrius ſupponit, eam qualitatem naturalis ordinis, quod eſt falſum: Dico igitur, nihil poſſe oſtendi implicans, talem à Deo produci qualitatem.

Ex alia ergo ratione validiùs refelli ſententiam noſtram, ait Maſtrius; quia talis qualitas non poſſet omnes cauſas corporis corruptiuas arcere, putà Gladium, Ignem, & ſimilia.

At S. Doctor iam dixit, *ad vltimum*, eam qualitatem datam eſſe ad vnam tantùm cauſam intrinſecam caloris innati moderandam, & tamen eum conſeruandum cum humido primigenio: At quis etiam negabit, poſſe talem à Deo condi, quæ reddat corpus impenetrabile magis, quàm lorica eximia?

VRGET Maſtrius: Potuit homo, etſi eâ qualitate armatus, fame ſe conficere. At ſatisfecit S. Doctor, *art.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 4. vt dixi, *quæſt.* 11. *ad* 4. Si quid aliud muſſitat, ex dictis patet.

QVÆSTIO XVI.

Quæ virtus eſſet indita LIGNO VITÆ.

D. Bonau. 2. diſt. 19. artic. 2. quæſt. 2. & artic. 3. quæſt. 1. ad 6. & dub. 4. litt.

LIGNVM VITÆ fuiſſe veram arborem ſupponit D. Bonauent ex hiſtoria Geneſis 2. *Produxit Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue: Lignum etiam vitæ in medio Paradiſi, Lignumque Scientiæ, &c.* Eſt de fide contra Origenem; qui Mataphoras fingit, excluſâ Hiſtoriâ.

CERTVM eſt etiam, illum fructum non fuiſſe merum ſignum incorruptionis, vt putat Eugubin. *in cap.* 2. *Geneſ.* Nam ait Dominus: *Ne forte ſumat de ligno Vitæ, & viuat in æternum: Et emiſit eum Deus de Paradiſo.* Id notat D. Bonauent. *argum.* 1. & Suar. *cap.* 15. 94

ASSERO igitur primò, fructum LIGNI VITÆ habuiſſe virtutem inditam ſupernaturalem ad nutriendum, & quaſi medicinam, ſeu balſamum ad ſeruandum. Ità D. Bonauent. *dub.* 4. & ad vltimum citatum. Gabr. *diſtinct.* 19. Caiet. *quæſt.* 97. *art.* 4. Aretinus de hoc, & alij.

PROBATVR primò ex Beda, & Eucherio ad 2. *Geneſ.* & D. Aug. *lib.* 8. *de Geneſ. ad litt. cap.* 5. Hunc locum vehementer vrget Sanctus Doctor, *dub. cit.* Verba eius infrà referam.

RESPONDET Suar. Diuum Auguſtinum piè exponendum, id vocaſſe quaſi naturæ miraculum; ſicut alia opera naturæ inſignia.

Contra; quia dicit, hoc lignum non more aliorum ciborum operatum; ſed *inſpiratione ſalubritatis occultâ*: Mox comparat hanc virtutem cum ea, quâ vnus panis quadraginta dies Eliam conſeruauit, 3. *Reg.* 17. & ait: *Non dubitandum altiori virtute gratiæ Lignum Vitæ id præſtitiſſe, quàm farina, & oleum, miraculoſâ multiplicatione.* Mox opponentes vocat contentioſos, dicens: *Iam hic de genere contentioſorum quiſquam exiſtat, & dicat, Deum in terris noſtris miracula talia facere debuiſſe; in Paradiſo autem non debuiſſe: Quaſi verò non, vel de puluere hominem, vel de latere viri mulierem, maius ibi miraculum fecerit, quàm, quod hîc mortuos ſuſcitauit.* En S. Auguſt. apertè vocat virtutem illam, virtutem gratiæ, & miraculum aliis veris miraculis præſtantius: Ob id proindè ait, fuiſſe cibum, & Sacramentum futuræ gratiæ.

Idem aſſerit D. Auguſt. 13. *de Ciuitate Dei, cap.* 20. vbi dicit. Lignum Vitæ mirabili Dei gratiâ præſtitiſſe, vt primi homines conſeruarentur perpetua ætate floridi: Idem repetit, *cap.* 23. vt obſeruat Maſtrius, *diſp.* 4. *quæſt.* 1. *num.* 23. ſarculo ſibi pedem fodiens, vt oſtendam *aſſert.* 2.

96 Opponvnt tam Suar. *loc. cit.* Arriaga, *diſp.* 41. Molina, *de oper. ſex dier.* Perer. *lib.* 3. *de Parad. num.* 78. Auerſa, *quæſt.* 75. Lezana, *tract.* 7. *diſp.* 3. & alij. Si virtus illa fuiſſet ſupernaturalis, & Sacramentali ſimilis, non duraſſet poſtquam Adam indignus eſt factus; & tamen permanſit; ob id Deus iuſſit eum eiici de Paradiſo; *Ne fortè ſumat de Ligno Vitæ, & viuat in æternum.* Ergo & Peccatori contuliſſet immortalitatem: Quod ferè eſſe de fide clamat Arriaga.

97 Immerito tamen; Nam illud (*in æternum*) ſumitur pro diuturno tempore vltra mille annos; ſic non rarò loquitur Scriptura, vt oſtendi ex D. Bonauent. *tract.* 1. *diſp.* 8. *quæſt.* 1.

Sic reſpondet Perer. *lib.* 5. *de ſtatu innoc. cap.* 2. *verſ.* 19. *num.* 158. addens, eam virtutem ſupernaturalem ad perpetuò conſeruandum, vt Auguſtino, Bedæ, Bonauenturæ, & aliis primæ claſſis Theologis placuiſſe videtur.

Sic enim locum componit S. Doctor *ad* 1. Fundatur in Hæbraïca lectione, quæ habet לעלם in *Sæculum*, vt legit Lyranus, Pagninus, & alij.

Nec deſunt Patres explicantes, id ironicè dictum, ſicut & alia præcedentia: Quare ſine fundamento loquitur Arriaga, vt ait Maſtrius, *num.* 22.

98 Ad id quod aiunt de Sacramentis, reſpondet S. Doct. ablatam virtutem ſupernaturalem, & ſolam naturalem remanſiſſe, quâ diuturnæ vitæ conferret vſuram, puta ad decem millia annorum, vt ait Perer. *num.* 74.

Pererivs, *lib.* 3. *de Paradiſo, num.* 78. Conatur ad ſe trahere D. Thom. quia *quæſt.* 97. *art. vlt.* probat, non potuiſſe *Lignum Vitæ* dare vitam infinibilem: quia eſt virtutis finitæ; atque adeò neceſſe fuiſſet, illum cibum plures ſumere: Ergo ſupponit eam virtutem naturalem: Sed fallitur; debuit enim inferre: Ergo ſupponit eſſe creatam; nam etiam ſupernaturales res creatæ finitæ ſunt: Idem ferè medium adhibet Scot. *diſt.* 19.

Svpposita ſupernaturalitate virtutis Ligni Vitæ, eſt ſanè facilius ſuſtinere in eo vim perpetuandi humidum radicale, ſi plures ſumeretur, vt exiſtimat faciendum D. Bonauent. *diſp.* 19. *dub.* 4. *litt.* Suar. *lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 4. Maſtrius, *num.* 25. Non tamen validè id reprobat Scotus, dato etiam quod fuiſſet naturalis, vt infrà oſtendam.

99 Assero ſecundò: Fructus Ligni Vitæ perfectè reparabat humidum radicale; atque adeò ex hac parte reddebat hominem immortalem. Ità D. Bonau. *diſt.* 17. *diſp.* 4. & *locis adductis in margine.* D. Thomas, 2. 2. *quæſt.* 164. *art.* 2. *ad* 6. Et multi alij Doctores è ſuprà allegatis, contra Scotum, & Diſcipulos apud Maſtrium, *quæſt. cit.* Perer. *quæſtione* 3. *num.* 69.

Qvoniam verò Maſtrius, *num.* 27. clamat, id à nobis ſemper haberi in ore, & nunquam probari; oſtendam, præclarè à Seraphico Doctore probatum; & ab ipſo laudatum.

Probatvr primò à D. Bonau. 2. *diſtinct.* 17. *dub.* 4. *littera* è D. Auguſt. 13. *de Ciuit. Dei, cap.* 20. vbi præclare id aſtruit: *Corpora primorum Parentum ante peccatum ſic erant affecta, vt, licèt ſenio non veteraſcerent, vt neceſſitate perducerentur ad mortem, (qui ſtatus eis de Ligno Vitæ, quod in medio Paradiſi cum arbore vetita ſimul erat, mirabili* 100 *Dei gratiâ præſtabatur;) tamen & alios ſumebant cibos: De Ligno autem vitæ propterea guſtabatur, ne mors eis vndecumque ſubreperet, vel ſenectute confecti decurſis temporum ſpatiis interirent, tanquam cætera eſſent alimento; illud Sacramento.* Infrà, cap. 23. *Adam, non immortalitate illâ abſolutâ, & indiſſolubili; ſed Ligno vitæ à mortis neceſſitate prohibebatur, atque iuuentutis flore retinebatur.*

Similia habet D. Aug. *qq. nouæ, & veteris legis, cap.* 19. & aliis locis, vt exhibet S. Doct. *diſt.* 17.

Rvrsvs *diſt.* 19. *dub.* 4. *litt.* Adducit ad hoc præclarum D. Auguſtini teſtimonium, 8. de Geneſi ad litt. cap. 5. *Illud quoque addo, quanquam corporalem cibum; talem tamen illam arborem præſtitiſſe, quo corpus hominis ſanitate ſtabili firmaretur, non ſicut ex alio cibo, ſed nonnullâ inſpiratione ſalubritatis occultâ. Profectò enim licèt vſitatus panis, aliquid tamen amplius habuit, cuius vna collyride hominem Deus ab indigentia famis dierum quadraginta ſpatio vindicauit. An fortè credere dubitamus, per alicuius arboris cibum cuiuſdam altioris ſignificationis gratiam homini Deum præſtitiſſe, ne corpus eius, vel infirmitate, vel ætate in deterius mutaretur, aut in occaſum laberetur; qui ipſi cibo humano præſtitit tam mirabilem ſtatum, vt in fictilibus vaſculis farina, & oleum deficientes reficerent, ne deficerent?*

Beda ſic ait: *Lignum vitæ dictum eſt; quia diuinitus acceperat, vt qui ex eo manducaret, corpus eius* 101 *ſtabili ſanitate firmaretur, ne vel ætate in deterius, vel tandem in occaſum dilaberetur.*

Eadem dicunt Chryſoſt. *homil.* 13. *in Geneſ.* Rupert. *lib.* 3. *de Trinitate, cap.* 30.

Hæc ſanè probant id, quod volo, nempè Fructum Vitæ adeò exquiſitæ fuiſſe nutritionis, & actionis, vt non ſineret in deterius ire corpus; ſed ſemper in florido iuuentutis ſtatu conſeruaret.

Mastrivs ipſe id fatetur, *num.* 23. ſed *num.* 32. reſpondet, Sanctum Auguſtinum ità loqui, ſupponendo, virtutem illius fructus ſupernaturalem.

Hoc magis premit Scotum, confirmando etiam 102 primum noſtrum aſſertum: Iſtæ enim veritates nituntur magis authoritate, quàm naturali ratione, cùm è reuelationibus pendeant, vt indicat Maſtrius, *num.* 11.

Hinc ruit etiam opinio Scoti, hominem quidem in deterius abiturum, non obſtante cibo Vitæ, ſed transferendum à Deo, ne tandem moreretur.

Patres enim dicunt diſtinctè, hominem virtute Ligni Vitæ nec moriturum, nec deteriorandum; ſed in iuuenili flore conſeruandum.

Qvod

Quod verò addit Scotus, Adamum transferendum, ne B. Virginem longo decurſu operum meritis præiret, futile eſt; non enim tantum capitale gratiæ haberet, aut tanta auxilia. Deus enim his nouit prouidere. At eſto; mihi nunc ſatis eſt, eum non transferendum ea ratione, ne mortem incurreret.

103 Assero tertio, Lignum vitæ homini lapſo non conſeruaturum humidum radicale perpetuò. Ità D. Bonau. ex profeſſo *art.* 2. *quæſt.* 2.

Probatvr à S. Doctore quia lapſo moriendum fuit ex decreto Dei *Geneſ.* 3. in pœnam lapſus, vt ait etiam Apoſtolus, Rom. 6. *Stipendia peccati, mors*; nulla verò creata virtus poterat hoc decretum irritum reddere.

Confirmat, quia homo per culpam ſimilis factus eſt iumentis, quibus non profuiſſet ligni vitæ eſus, vt mortem declinarent.

Tandem cùm corpus hominis ex decreto Dei eſſet morti deſtinatum, exigebatur eadem virtus, quæ ſuſcitat mortuos, vt immortale redderet. Marginiſta hoc ipſum confirmatum è D. Auguſt. *quæſt.* 9. *veter. & noui teſt. quæſt.* 19. notat; ſed fallitur, tum quia Liber ille non cenſetur D. Auguſtini, etſi allegetur à D. Thom. *quæſt.* 97. *art.* 1. Tum quia ille concedit, Lignum vitæ conſeruaturum Adamum immortalem, ſi eo veſceretur poſt peccatum. Ita verò elidit Scotum, & Maſtrium; ſupponit enim virtutem illam connaturalem eſſe, & tamen validam ad perpetuò conſeruandum, ex hoc capite, humidi deperditi, quod modò diſcutiam.

104 Certvm eſt, virtutem illam, eſto ſupernaturalem, fore finitam; & ità vſque ad talem terminum potuiſſe conferre, quo perueniens, non potuiſſet vltrà intenſiuè, niſi replicatè ſumeretur. Quare non ſolidè arguit Scotus, ſuppoſita virtute illa naturali ex finitate, non poſſe in æternum ſeruare, vt ait Maſtrius; at ſuppoſita ſupernaturali concedit.

Addo, iam oſtenſam eſſe à nobis illam virtutem eſſe ſupernaturalem, ideò Scoti argumenta iudicio Maſtrij *num.* 25. nos non feriunt. Et cum veris, ac certis D. Auguſtini teſtimoniis aſtruatur ſupernaturalis; arguo, Librum illum Quæſtionum ſi oppoſitum aſſerit, vt videtur aſſerere, non eſſe D. Auguſt. Argumenta tamen Scoti ſoluam.

105 Obiicit Scotus, vt dixi, arguens è finitate; ſed quia Maſtrius fulcris argumentum tremulum, nobis ſolidum oſtendere nititur; afferam illud eius verbis *num.* 28. Quando natura peruenit ad periodum determinatam ſui vigoris ad conuertendum in ſe alimentum, ac deinceps paulatim langueſcit, ac debilitatur, non poteſt alimentum conuerſum eſſe nobilius natura conuertente, quia non poteſt illud conuertere, niſi in ſubſtantiam ſibi ſimilem, non autem in meliorem: Ergo per illum fructum non reparabitur natura, ſicut priùs.

Respondent Suar. Molina, Arriaga, Auerſa ſuprà *quæſt. cit.* ex D. Bonauent. *dub.* 4. *diſt.* 19. & *in q. ad* 6. Scotum non percipere noſtra fundamenta; non enim volumus, fructum vitæ fuiſſe merum cibum; ſed medicinam balſamo pretioſiorem præſeruantem. Quare erat quidem virtutis finitæ, vt non transſmutaretur in ſubſtantiam altiorem; quàm aliti; tamen agebat, præſeruans etiam vt medicina Cœleſtis à Deo compoſita, qui Aphoriſmos dedit Hippocrati, atque adeò confortabat calorem à repaſſione, humidumque, ne deteriorem ſubiret conditionem, & ipſe in ſubſtantiam non inferiorem humido primigenio mutabatur. Quare nunquam deterius fieret corpus ad modum; quo è cibis ordinariis euenit; ſatis erat autem, ipſum in eo vigore perpetuò conſeruari. Vrget Arriaga è D. Bonau. 106
loco citato. Si enim balſamum, & alia exquiſita medicamina hominem ſemimortuum, viribus proſtratis languentem, ita reſtaurant, vt ad ſanitatem deducant, vt ſexcentis videmus experimentis (quod tamen Scoti argumentum negare audet) quantò magis fructus ille, non ab Æſculapio, ſed à Deo compoſitus, potuit humidum radicale perfectiſſimum ab ipſo conditum fouere, & perpetuò conſeruare? Hanc autem virtutem, ſicut multis Aromatum naturis indidit, cur non potuiſſet & fructui illi inſerere? At dedit ſupernaturalem; Poſt peccatum verò ablata virtute vrget argumentum è D. Bonau. à Scoto deſumptum.

Replicat Maſtrius *diſput.* 8. *de gener. quæſt.* 9. *num.* 125. & 129. quòd, licet per ſalubrem cibum, & medicamina reparari poſſit, antequam ipſe cibus conuertatur in ſubſtantiam aliti aliquâ qualitatum iactura; tamen poſtquam natura peruenit ad terminum præfixum ſui vigoris, nequit perfectè reſarciri iactura ſubſtantiæ: Et hoc euenit, quia nunquam perfectè conuertitur alimentum in ſubſtantiam aliti, ſed ſemper remanet aliquid excrementitium, quod actiones viuentis debilitat, & interdum noxias qualitates inducit; & quamuis valeat animal pharmaco ſe ad priſtinum temperamentum reducere; nunquam tamen perfectè reducitur, aut permanet; quia duriorem producit concoctione ſubſtantiam, humidum abſumendo. Vnde videmus, pueros initio habere carnem mollem, ſed deinceps exſiccari, nec ad priſtinam reduci humiditatem, &c.

Hæc diſſerit Maſtrius, quaſi fructus ille eſſet 107
ex pomis, quos pueri apud nos erodunt, & eſſet cibus ordinarius. Vellem hoc ſuum argumentum percipere, ſumptum ex finitate virtutis, è repaſſione, & è contrariis. Hæc omnia finita ſunt, vt ipſe fatetur: cur ergo non dat Deo, indidiſſe virtutem eſto finitam, reſtauratricem illius deperditi finiti? Et cum illud deperditum eſſet ordinis naturalis; cur non valuit alia virtute naturali totum illud reſarcire? Indidit ſupernaturalem, vt eſſet ſacramentum, vt ait Diuus Auguſtinus, & Diuus Bonauentura ſuprà, ſignans noſtra efficacia diuinæ gratiæ Sacramenta.

Pererivs *lib.* 3. *quæſt.* 3. *num.* 69. deductis ad 108
lineam Scoti rationibus, alio à ſe contextò argumento in eius ſe ſententiam trahi teſtatur. Audiamus, quale iſtud ſit.

S i Arbor vitæ habuiſſet virtutem, hominem æternum ſeruandi, ea fuiſſet fruſtra, quia Deus nolebat, hominem ſemper in terris; ſed poſt annos plurimos transferre in Cœlos; Deus autem nil fruſtrà facit: Ergo.

Respondeo, Pererium non percipere noſtrum aſſertum, aut rationes.

Dicimvs enim cum Sanctis Patribus allatis, 109
hominem in ſtatu innocentiæ non infirmandum; aliudve paſſurum, atque adeò nihil deperditurum de viribus. Ità iuuenilis vigor nunquam deflore ſceret. Quæ operaretur ex parte eſus Ligni vitæ replicatus. Itaque non fruſtrà virtus data eſt ei ità conſeruandi, vt ad quodcunque tempus homo non deterioraretur; At. Scotus dicit, deteriorandum, & moriturum, niſi à Deo transferretur, antequam penitus eroderetur, & conſumeretur humidum radicale. Itaque vel non percipit Scoti ſententiam, quam ſequitur cæcutiens; vel noſtram, quam reiicit.

Vrget

Vrget aliud argumentum à Scoto: Corpus humanum eſt natura corruptibile, quia reſultat ex materia, ex Elementis, & ex partibus heterogeneis contrariis; & quia calor debilitatur in dies ex impuritate humoris alimentaris, qui eſt eius pabulum: Quare nequit fieri, quin corrumpatur aliquando. Nec opinor, poſſe ex vllo cibo, vel medicina fieri humorem natiuum ità purum, ſicut initio: Nec multiplicanda ſunt miracula.

110 En loquitur iſte iam Rabbi Salomon! Iamque ſatis reſpondit S. Doctor, Lignum Vitæ non eſſe totam cauſam immortalitatis: Ideò *quæſtione præcedenti* admiſit virtutem inditam ad compeſcendam contrariorum pugnam: Cæterum ſcire vellem, quis condidit humidum primigenium? Ille igitur met Deus nonnè poteſt æqualem inſerere in cibo à ſe præparato? Et cùm ſit ordinis naturalis; cur non potuit aliud ſimile extruere? Dedit ſupernaturale: Cur autem miracula replicet, ipſe à Diuo Auguſtino, & aliis Patribus à nobis, & à ſe relatis, *lib.5. de ſtatu innocentiæ*, poteſt ediſcere.

111 Obiicit ſibi Sanctus Doctor contra tertium aſſertum primò id Geneſ. *Ne fortè, &c.* ſuprà ſolutum: Deindè Richardi dictum, & alia, quæ ſolùm concludunt, virtutem Ligni Vitæ poſſe diù conſeruare; ſed non ſemper, ſtante mortis Diuino decreto.

Opponit, quia Henoch, & Elias eſu Ligni Vitæ conſeruati ſunt, & conſeruabuntur vſque ad Antichriſtum, vt dicunt Gloſſa, & Patres: Et quà ratione vſque ad id tempus: cur non etiam deinceps? Reſpondet obſtare Dei voluntatem.

Svpponit hìc Sanctus Doctor, adhuc extare Paradiſum, ibique degere hos Patres: Id probaui, *tract.*8. *diſp.* 3. *quæſt.* 7.

Id docet Eccliſ. 44. *Enoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in Paradiſum*: Neque dicat Perer. *lib.* 3. *cap.* 2. *quæſtione* 5. & *lib.* 7. *quæſtione* 7. non haberi in textu Græco vocabulum Paradisi; Nos enim tenemur Latinam ſequi editionem Vulgatam.

Nec obſtat *Geneſ.* 7. Operti ſunt omnes montes aquis Diluuij; poteſt enim altè ſuper altiſſimum iugum eſſe Paradiſus, ſicut de Hortis penſilibus narrant Hiſtoriæ.

112 Deinde poteſt eſſe exceptio; ſicuti enim ibi dicitur, omnes homines aquis Diluuij necatos præter octo, qui erant in Arca? & tamen etiam Henoch ſaluatus eſt; ità potuit excipi locus. Quod enim ſeruatus in Aëre fuerit, vt putant Pererius, & alij, non credo; Caueant illi, qui miracula in locato admittunt; & monent ſuperfluè in loco admitti: Et ſi Scriptura adeſt pro loco *Geneſ.* 7. adeſt & pro locato *Eccliſ.* 44. Multi etiam Patres id aſſerunt, vt ait S. Doctor, & referunt à Sixto Sen. *lib.* 5. *Biblioth. Annot.* 36. nec aliquis id negat præter Rupert. *lib.* 3. *de Trinitate, cap.* 33. Alij locum præcisè ignorari dicunt; Eſt enim Paradiſus amplus, & multi Patres id aſſerunt expreſsè, Iuſtin. M. *quæſt.* 75. *&* 76. Irenæus, *lib.* 5. *aduerſus hæreſes*: Tertul. *in Apolog.* Iſidor. *lib. de vita Patrum*, Magiſter 2. *diſt.* 17. cum Theologis. Non inſiſto diutius; quia Sanctus Doctor ſolùm refert (vt dicunt) quomodò loquitur etiam D. Thomas, *p. p. quæſt.* 103. *art.* 2. *Secunda* 2. *quæſt.* 64. *art.* 2. *&* 3. *part. quæſt.* 49. *art.* 2.

Obiicit tertiò: Lignum Scientiæ potens fuit dare mortem: Ergo & alterum dare vitam.

Respondet Sanctus Doctor: Nec fructum Scientiæ dediſſe Phyſicè mortem, ſed ratione culpæ; nec fructum Vitæ, ſuppoſitâ culpâ, retinuiſſe virtutem, Deo ſic decernente.

QVÆSTIO XVII.

An eadem eſſet Immortalitas *ſtatus Innocentiæ, & gloriæ.*

D. Bonau. diſt. 19. art. 3. quæſt. 2.

Assero primò: Immortalitatem, prout dicit potentiam non moriendi, quæ eſſentialis eſt immortalitati, eſſe eandem.

Probatvr à S. Doctore primò è D. Auguſt. *de vera Religione, cap.* 16. 113

Probatvr ſecundò: Sicut ſe habet potentia materiæ ad formas; ſic potentia corporis ad vitam. At eadem eſt potentia materiæ primæ, non adhuc diſpoſitæ, ac diſpoſitæ: Ergo etiam potentia corporis, non determinata per gloriam, immobiliter; ſed per innocentiam indifferens ad volendum mori, & non volendum, eſt eadem, ac determinata per diſpoſitionem gratiæ conſummatæ.

Probatvr tertiò: Sic ſe habet immortalitas ad vitam, ſicut arbitrium ad obiecta; ſed idem eſt eſſentialiter arbitrium ad bonum non immobiliter determinatum, & determinatum: Ergo & corpus ad vitam determinatum immobiliter ex dote gloriæ; & mobiliter per innocentiam.

Probatvr quartò: Oppoſitorum eadem eſt ratio; ſed eadem eſt mortalitas ſtatus innocentiæ, & ſtatus miſeriæ: Ergo & immortalitas ſtatus innocentiæ, & ſtatus gloriæ.

Probatvr quintò: Si homo ſtetiſſet, tranſlatus eſſet ab immortalitate innocentiæ ad immortalitatem gloriæ, nec eam perdidiſſet: Ergo eſſentialiter conueniunt. 114

Assero ſecundò: Immortalitatem innocentiæ, & gloriæ eſſe diuerſas, ratione diſpoſitionis. Declaratur; Immortalitas dicit potentiam ad ſemper viuendum; hæc autem ex Dei decreto pendet ex potentia, ſeu prouida animæ gubernatione, quâ corpus continet, & regit: Quia ergo in ſtatu innocentiæ poterat à rectitudine regiminis deficere; poterat etiam naturaliter deficere, & ſubtrahi corpus; at in gloria, quia neceſſariò eſt recta, non poteſt ei ſubtrahi; ſicuti in ſtatu miſeriæ ſubtrahitur, quia deficit à recto regimine: Hinc patet aſſertio. Vide D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 19. *art.* 3. *quæſt.* 2.

Probatvr primò: quorum principia proxima ſunt eadem eſſentialiter, ea ſunt eſſentialiter eadem; & que diuerſa habent principia, ſunt diuerſa: ſed immortalitas innocentiæ, & gloriæ habent idem principium per ſe proximum, quod eſt potentia non amittendi vitam; remota verò, & per aliud eſt diuerſa liberi arbitrij diſpoſitio, à qua ex Dei decreto vtraque pendet: Ergo.

Probatvr ſecundò: Non eſt tranſitus ab vno ad idem; ſed tranſitur à ſtatu innocentiæ ad immortalitatem gloriæ, tanquam ab imperfecto ad perfectum: Ergo.

Probatvr tertiò: Quæ diuerſis opponuntur, ſunt diuerſa: Nam vnum vni opponitur; ſed immortalitati innocentiæ non opponebatur mortalitas; quia volens poterat morti deſtinari; at gloriæ immorta

immortalitati repugnat, poſſe mori ex dote, & diſpoſitione ſtatus: Ergo.

Probatvr quartò; quod duos dicit ſtatus eiuſdem potentiæ, dicit pluralitatem: Sed talis eſt vtralibet Immortalitas: Ergo. Hæc S.Doctor *additis reſponſis.*

QVÆSTIO XVIII.

An Homo *ſit Finis omnium ſenſibilium.*

D.Bonau.in 2. diſt.16. art. 2. quæſt.1.

115 IAm expedit, vt naturæ humanæ principatum in hoc mundo deſcribam, antequam de ſtatu gratiæ agam.

Nota è Diuo Bonauentura *in corpore*, duplicem eſſe finem; alterum Vltimatum; & hic perfectè eſt finis, & conuenit primo Principio Deo: Alterum non Vltimatum, qui poteſt vlterius ad alium finem ordinari: Talis eſt Homo reſpectu ſenſibilium: Ideò ait Ariſtoteles 2. Phyſ. text. 34.
116 *Sumus finis nos quodammodò omnium.* Huius fundamentum altiùs nobis fodit Scriptura *Geneſis* 1.vbi accingitur Deus ad hominis creationem;eum verò ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam condit, atque adeò omnium creaturarum corporearum nobiliſſimum, intellectiuum,& liberum. Ideò ait illi debitum dari ſuper eas Principatum, & imperium; debent enim in ſerie ordinatâ præſtantiora præcedere, & libera dominari eò magis, quò Imago eſt ſummi Monarchæ, ad quem imitandum, & beatè amplectendum ordinatur in deiformitate gloriæ per ſimilitudinem gratiæ: Ideò, ſicut ipſe eſt præſtantiſſimus ad Deum vltimum finem ordinatus; oportuit vt cætera per ipſum, tanquam finem eorum immediatum,ordinarentur ad Creatorem; vt ſicut ipſe; quia eſt ſummum bonum, eſt omnium finis; ita homo, vt crearur inferioribus melior; eſſet earum finis medius ad Deum: Hinc verò tenebantur ei ſubiici, vt ità ordinem ſeruarent. Hæc reſo-
17 nant eleganter verba illa:*Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram* (ait Deus): *Et præſit piſcibus maris, & volatilibus Cæli, & beſtiis, vniuerſæque terræ, &c.* vt egregiè diſſerit S. Doctor *in corpore.*

Assero, hominem eſſe creaturarum ſenſibilium Principem, & Finem.

18 Probatvr à S. Doctore ex illo Geneſis relato: Et vt oſtendat id datum homini ratione imaginis, quam ſeruauit etiam poſt lapſum; addit id Geneſ.9. *Omnes Piſces maris manui veſtræ traditi ſunt, & omne quod mouetur, & viuit,* vbi vtrobique primo loco ſubiiciuntur Piſces, quippè cæteris animantibus ſtolidiores, atque indociliores, ac humanæ conſuetudinis refugi: Quod ſi eis præeſt homo, multò magis cæteris: Sanè piſces homine accedente ad littus tremuli abſconduntur, Delphini mirè in hominem afficiuntur. Vide D.Baſilium *homil.9. in Geneſ.* & Plinium, *lib.8. cap.25.* Vbi refert Incolas Tentyris Inſulæ Nili, ſtaturæ puſillos, Crocodilis efferatiſſimis, frænum trabe in os iniecto imponere equitando, ac ſolâ voce tremoribus eos concutere. Hinc non verè dixit Theodoretus, *quæſt.20. in Geneſim*; marina Monſtra vaſta, quæ Cetes vocamus,& Balenas,non eſſe condita propter hominem; nec eius ſubiecta imperio: Nam *Pſalmo* 8. Omnia dicuntur ſub pedibus noſtris à Deo poſita, & inter hæc Piſces maris, inter quos ſunt Ceti: Idem teſtatur *Iacob.* 3. Hæc latè proſequitur D. Baſilius, *homil.10. in Geneſ.* Oſtendens, etiam Balenas ſubiici induſtriæ hominis, qui mirè eas paruo hamo captiuas facit, &c. vt refert Percrius, *lib.*4. ad ea Geneſis verba: *Et præſit, &c.*

Probatvr à S.Doctore etiam ratione: Quæ 119
ità in finem ordinantur, vt aliqua, medio alio, in eum tendant, ea ordinantur ad illum, per quem finem attingunt; ſed omnia ad Deum, vt ſummum bonum ordinantur, vt ait Ariſtoteles, *primo Eth. cap.* 1. Et D. Dionyſ. *cap.* 4. *de Diuinis nominibus*; Ità tamen, vt ſolus homo inter ſenſibilia immediatè Deum attingat ratione imaginis, & ſimilitudinis in beatitate: Ergo cætera per hominem in Deum feruntur, & ad hominem tanquam finem immediatum, vt dixi.

Hinc ſoluit primum obiectum argumentum, quo ſolus Deus oſtenditur finis vltimus. Vide eundem Sanctum Doctorem, *Proœmio in Sapientiam.*

Obiicit ſecundò, Multa animalia vſui, vel 120
vtilitati hominis non deſeruire, aliqua, quæ ſolùm ad cibum; alia ad veſtitum, quæ, ſtante Adamo,non erant neceſſaria: Et ſi dicas, ea eſſe parata, præuiſo lapſu. Inſtat: Ergo in hominis arbitrio erat reddere eorum creationem fruſtraneam.

Vrget tertiò,Multa eſſe Animalia homini noxia,& inimica à naturæ inſtinctu:Ergo non propter hominem facta ſunt initio:Si dicas,eo tempore non fore noxia. Contrà: Ergo vel tempore innocentiæ eorum inſtinctus erat fruſtra, vel naturam mutarunt ex peccato Adæ.

Advertit S. Doctor, omnia homini deſer- 121
uire; ſed alio modo in ſtatu innocentiæ; alio poſt lapſum. In primo enim ſtatu omnia erant rectè ordinata, vt inferiora ad ſuperiora ordinarentur; & per hæc regerentur: Sic elementa erant propter mixta; inanimata propter animata, & hæc propter hominem: Vſus erat Elementorum nutrire plantas, & herbas; hæ verò alebant beſtias; & hæ hominem, qui prudentiâ pollens, & ſcientiâ, debuit regere inferiora, vt dicitur *primo Politic.* & ipſe regi ſub Dei imperio: Eo aureo ſæculo omnia Adæ ita deſeruiebant, vt ſicut ipſe Deo; ita Creaturæ illi ſine rebellione ſe ſubderent, & ſine retardatione parerent quatuor ob cauſas: ait Sanctus Bonauentura.

Prima eſt ad manifeſtandum eius imperium, 122
vt videret quantus Rex à Deo eſſet conſtitutus: non modo vi ſuæ ſapientiæ, & induſtriæ, quibus optimè inſtructus animalium indoles callens, ea verbis alliceret, ſicut incantantur ſerpentes, & blanditiis ac cibis domeſticos redderet aptis, quibus manſueſcunt ipſimet Aſpides: vt narrat Plinius, *lib.* 10. *cap.*74. Et Cornel. à Lapide *in cap.*1. *Iſaiæ*, de quadam Aſpide ab Ægyptio enutrita, quæ cùm in eius domo peperiſſet aſpidulos; Ex hiſque vnus paruulum Ægyptij Filium colludendentem, necaſſet incautum; linguâ triplici exſibilans, priuilegium ludendi cum aſpide, non eſſe illius temporis; ſed fuiſſe aurei ſeculi primi, & fore ſecundi per Chriſtum renouandi, vt ait Iſaias: *Et ponet manum in foramine Aſpidis, & in cauerna Reguli.* Regreſſa verò mater Aſpis, & viſo puero mortuo, linguâ triplici ad quæſtionem vocatis catellis, reoque reperto, ore ipſum ſuffocauit; mox in ſolitudines profuga, ſi quando humanas voces audiſſet, ingemiſcebat. Ità videmus ferarum rectores in caueis illas ſibi reddere manſuetas,& blandas.

Neque

Neque ſolo Angelorum miniſterio reddebantur obedientes, ſicuti ab eis adductæ ſunt ad Adam, vt omnibus nomen imponens imperij ſtemma à Deo, & à ſingulis ſubiectis proſtratis obſequij tributum reciperet, vt diſſerunt expoſitores Geneſis; Necnon Sancti Patres, atque Theologi, *diſt.* 16. ſed ipſæ belluæ inditis ſpeciebus à Deo, quibus homo exhibebatur eis magnus, timendus, & amandus, ipſi immediatè agnito parerent; quod & poſt lapſum miraculis præſtitit ſanctis Deus, nobiſque ex parte in Patriarcha noſtro conceſſit; etſi diminuto imperio, Geneſ. 9. *Terror veſter ſit ſuper cuncta animalia, &c.*

123 Ità enim Coruo nuntio vſus eſt Noë; & quia inter carnes præfocatas diutiùs volitarat, cogitur auis vorax carnes Eliæ deferre, ne tantillum deguſtatas; auis, inimica cadaueribus, deſtinatur cadaueri Martyris Vincentij, intacto à Lupis, & à Volantibus rapacibus cuſtodiendo: Sic Vrſis imperauit Eliſæus 4. *Reg.* 2. Leonibus *Daniel* 16. & ſic deinceps, vt diſſerit eximiè Antonius Glielmus *diſcur.* 46. cum Diuo Bonauentura, ex quo eximios decerpſit ſermones. Nonnè Leones, Pardi, Vrſi, Tauri, ſanctiſſimis fratribus, Fauſtino, & Iouitæ, populo ſpe-
124 ctante in Theatro Brixiæ obſecuti ſunt, & Italicum, Paganoſque eius miniſtros Saturno id adſcribere tentantes, idolo delato, illud laniarunt? Vnde Afra Italici vxor, & Calocerus Dux, fide ſuſceptâ, Martyrium ſubiêre: Tygridi, & aliis beſtiis in horum martyrio loquelam datam refert Faynus: An Lupum truculentum, ſancti Franciſci pedibus tremulum, iuſſà excipientem abſtinendi à rapinis, & cædibus, non admiramini? Omitto aues omnes ad colles Beuaniæ eius concioni aduolantes; eiuſque dictis plaudentes, vt Deo gratias referrent, qui eis coloras plumas infixit, purgatum aſſignauit Elementum, Muſicamque tradidit. Omitto Hirundines garrulas, ſilentium edoctas ſeruare, ad libitum ad querulos cantus reuocatas, Falcones è Cœlo; Feras ex antris ad eum accurrentes. Hæc proſequitur D. Bonauent. *in Legenda, cap.* 12. *& ſeqq.* & *Chron. Minorum*: Sic mare illi erat & Nauta; Ignis placidus, non ardens. Terra inter brumas roſaria variegata germinabat; Aër pluuias ruentes continebat, &c. Quid de D. Antonio Patauino? cui & Muli adorantes Sanctiſſimam Euchariſtiam, & piſces ſtolidi, Concioni aſſidentes, facti ſunt dociles, vt Hæreticos obſtinatos emollirent, & fidei edocerent Sacramenta: Exactè in aureo ſeculo inanimata quoque, ipſique Cœli Angelis mouentibus parebant: Nam & *Deuter.* 4. teſtatur Deus, Solem, & Aſtra propter hominem condita, vt diſſerit Perer. ad id 1. Geneſ *Præſit, &c.*

125 SECVNDÒ deſeruiebat tot animantium varietas Aulæ hominis exornandæ: Ità verò florentia tapetia Vere ſternit Deus homini, & elegantiora in Paradiſo ſternebat, Eſtate Ariſtis aurata; fructibus Autumno Polymita, ac Hyeme candicantia, vt diſſerit Sanctus Doctor hìc, & latiùs *in Sermonibus, & Opuſculis*, eius imitator Glielmus *diſcurſu* 3. & aliis ſequentibus.

ITA Maria Piſcarias; Aërem Auiarium; ſolitudines, Ferarum caueas Homini Regi, & campos, iumentorum ſtabula fecit, vt diſſerit S. Doctor ſuprà, & Glielm. *ſerm.* 1.

TERTIO adeò miram rerum varietatem Deus homini, veluti ſapientiæ condidit Bibliothecam, vt in ea veram ediſceret ſapientiam Creatoris; ſunt enim ordines creaturarum volumina characteribus diuinis cuſa, diuinam nobis Maieſtatem exprimentia, vt latè proſequitur Glielmus *diſcurſu* 1. *de gloriis Sanctiſſimæ Trinitatis* cum D. Bonauent. *in corpore*, & *ad* 5. & latiùs *adductis locis*, vnde Glielmus ditatur.

MARE, inter volubilia vndarum folia, argenteis 126
ſquammis, gemmatiſque punctis apprimè excuſa, Deum prædicat, vt innuit *Eccl.* 24. Nonnè plurimæ Oceani linguæ ad nos ipſos extenſæ prædicant: *Mirabiles elationes maris?*

VIDE ſecundum Tomum Terræ, inter vndas immobilem, vide camporum, montium, vallium, & cauernarum folia, floridis, herboſis, gemmatis, frugiferis, fructiferiſque ſyllabis contextis excuſa, diuinam exprimentibus ſapientiam; Animalium etiam varietates naturas, formas, indoles, figuras, clamantes: *Quam magnificata ſunt opera tua Domine!* Mirare Equos hominis itineri, Camelos oneri, Boues aratro, Canes cuſtodiæ, Catillos blanditiis, Simias oblectamento, Oues altaribus, Æluros venationi domeſticæ deſtinatos.

VIDE Aëris volumen, nubibus conſcriptum, Iridibus, aliiſque coloratis ornatum, auibus replêtum canoris, admirabili concentu Dei ſapientiam acclamantibus.

VIDE Librum cæruleum, ſapphirinis foliis immenſis mirificè contextum; firmamentum aureis characteribus ſtellatis, adeóque vaſtis, egregiè conſcriptum, vt craſſiori ſit mineruâ craſſior, qui oculatus eos neſciat perlegere.

CONTEMPLARE hominem Microcoſmon; quem *tract.* 8. *&* 9. deſcripſi, & excedes.

QVARTO mundum tam præclarum condidit, 127
harmonicis notis adeò contextum, vt videns homo creaturas rectâ adeò ad Deum ordinatas, ipſe ſuos Diuino obſequio mores componeret, nec à Diuinis legibus tranſuerſo vngue declinaret. Videbat Cœlos, veluti horologium abſque errore, tempora ſuis rotis oſtendentes; Aërem harmonicè ventos flantem: Mare caput ad arenam confringens, imperante Domino: *Huc vſque venies, & non procedes amplius, & hìc confringes tumentes fluctus tuos.* Suſpicere libeat lachrymas vnionum, chorallinum ſanguinem ſpargentem; Terram, ſuper nihilo nixam, Dei ſolius dicta trementem, &c.

ALIIS verò modis ordinata ſunt ad hominem 128
Senſibilia poſt lapſum (ait S. Doctor:) Vt ſanè videns eorum Deo exhibitam obedientiam, atque inter ſe ad opera concordiam, erubeſceret ſuam à rectitudine declinationem; Muſcas, & culices homo vidit, generoſas in acies ſtipatas, Pharaonis, Regis Ægypti, vrbes expugnantes, Saporis Perſarum Regis exercitus profligantes, Coruos ieiunium prædicantes, Balenas deuoratum Ionam non conſumentes, Aſinas prædicantes obſtinatis: Vide Glielmum *diſcurſu* 34. Ità Ignis Babylone non vrit, *Dan.* 2. Sol ſtat, *Ioſue* 10. Reuertitur 4. *Reg.* 20. Scinditur Mare, & viam aperit, *Exodi* 14. Tacent Venti Chriſto minitante, Marci 4. *Reſpicit terram, & facit eam tremere*, Pſal. 103. Homo verò arbitrio dimiſſus, heu quàm Deo ſuo rebellis, nec iuſſis ſtat, nec minis mouetur.

VIDET & Creaturarum obſequia homo erga 129
ſe, nec ad proximi amorem accenditur: Videt equum ſuperbum, Animal patientem morſus ferreos, calcaria, virgas, & in fœtido ſtabulo, capiſtrum, vt eum portet: Intuetur Bouem caſtratum, collo iugum graue ferentem, Bubalum naribus circulum ferreum circumducentem: Canem perpetuas ducentem in liminari, inter varias temporum iniurias impranſum, & incarnatum, vigilias; Aſinum, Camelum, & Mulum, ſarcinas ſuſtinentes: Volucres

eres carcerem perpetuum ſubeuntes, vt ei inſeruiant, cantibus amiſſam, ac deſperatam libertatem deplorantes.

130 VIDET plurima ex his ad recreationes, ad venationes fideliter inſudantia: Falcones prædantes, & prædam Coturnicum intactam deportantes: Canes Leporibus captis, metu nec dentem infigentes, Gallinas oua quotidie ſponte donare, & pullos quotannis excutere: Columbas ſingulis menſibus filios ad eſum hominis nutrire: Pauones ſuas pompas exuere ad ornamentum galeri: Anſeres, Anateſque ſe, ſuamque ſtirpem Lanienæ tradere: Oues lanas non modò ad veſtes, ſed lac, & filios concedere iugulandos: Omnia denique ſibi inſeruientia, Terram, Mare, Aërem, Ignem, Cœlos, & Aſtra; necipſe, Eheu monſtrum! Supremo Domino, vltimo Fini; vel proximo propter Deum, obſequi vult, aut parcere.

IPSA quoque noxia quadruplici ratione homini
131 inſeruiunt, vt ait D. Auguſtin. *3. de Geneſ. ad litt. cap.* 17. aut enim ad pœnam, ſicuti Serpentes in deſerto Iudæis *Numer.* 21. Leones 4. *Reg.* 17. aut ad ſalutem exercent, vt Leones Sampſonem. *Iudic.* 14. Leones, & Vrſi, Dauidem, vt habes 1. *Reg.* 17. aut vtiliter probant, ſicut rapaces volantes, Abrahamum *Geneſ.* 15. aut ignoranter docent, vt belluæ, Nabuchodonoſorem, *Daniel.* 4. Vide S. Doctorem.

ADMONET autem S. Doctor, & cum eo Perer. non eſſe immutatam poſt peccatum naturam Ferarum, aut nouam eis datam potentiam: Neque earum feritatem futuram fruſtrà fuiſſe in ſtatu innocentiæ; quia deſeruiſſet, vt dixi, multis modis.

HINC infert, belluas morte ſuâ, aut aliarum
132 ferarum, non fœdaturas hominis habitationem: Nam & nouæ Feræ, ſuccedentes demortuis, eſſent ordinatum, ac nouum ſuccedens ornamentum; & cadauera non fœdaſſent, imò à Deo fuiſſent amota, ne fœtorem emitterent: Et Feræ alias occidentes inimicas, (vt verè occidiſſent, vt ait D. Aug. *3. de Geneſ. ad litt. c.* 16. Fuerant enim & volantes rapaces conditi) ad hominis eruditionem profuiſſent.

QVÆSTIO XIX.

An ordine, ad HOMINIS *dignitatem conducente,* DEVS *Creaturas condiderit.*

D. Bon. in 2. diſt. 16. art. 2. quæſt. 2.

133 PRÆLIBAT S. Doctor ordinem, quo Deus ſenſibilia condidit: Primò quidem creauit Cœlum Empyreum, & in eo Angelos, ac Materiam primam: Prima verò die Lucem expandit: Secunda die Firmamentum Cœlorum: Tertia die Elementa, ac primò Terram, hominis ſedem, ornauit vegetabilibus: Quarta die ornauit Cœlos Aſtris: Quinta die Elementa perſpicua, Aquam, & Aërem, animalibus, ex eadem materia aquoſa; & primò imperfectiora condidit, nempè natatilia, mox volatilia; quia ordo naturæ eſt ab imperfecto ad perfectum: Sexta die repleuit terram beſtiis è terrea materia; mox perfectiſſimum Animal rationale condidit.

ASSERO, Hominem vltimò rationabiliter conditum ad dignitatem.

134 PROBATVR à S. Doctore primò; quia id, quod è pluribus præcedentibus componi debet, neceſſariò vltimo loco conditur; ſed hominis corpus eſt organizatum è pluribus, & exquiſitioribus mixtis & Elementis: Ergo omnia perfecta corpora ex natura neceſſariò; & liberè ex decreto Creatoris debuerunt priùs eſſe condita.

PROBATVR ſecundò: id, quod è pluribus, naturâ diſtantibus, conditur, congruè diſtantiam creationis partium exigit: Sed homo conſtat è corpore, & ſpiritu: Ergo ritè diſtantes hæ partes condebantur: Ritè ergo primò materia corporea, & ex ea mox Elementa, ac vltimò debuit organizari corpus, eique ſpiritus infundi.

PROBATVR tertiò à S. Doctore ex hominis 135
perfectione; quia perfectiora, ordine generationis ſunt poſteriora: Homo autem erat perfectiſſimus in mundo ſenſibili, & MICROCOSMOS in MACROCOSMO, continens totum mundum eminenter, condituſque eſt Princeps; ideò priùs aula ipſi erat condenda. Is erat medium quoddam per participationem inter ſpirituales creaturas, & Angelos: Ideò priùs creata extrema: Has, & alias rationes proſequuntur Theologi, & Geneſis expoſitores cum D. Ambr. *epiſt.* 38. cum D. Bonau. hîc, & in *Compend. Theol. ver. cap.* 29. *& ſeq.* maximè 60. *&* 61. & 2. *part. Breuil. cap.* 11. *&* 12. vbi etiam ait, Mundum veluti librum conditum, aureis amoris characteribus cuſum, vt homo, vltimò conditus, in eo legeret Dei amorem: Eadem proſequitur *3. part. Centil. à ſec.* 19. & alibi ſæpè in ſuis Opuſculis aureis.

OBIICIT: Aliqua Elementa vna die ſunt diſtincta: Ergo vna die ornari debuêre.

RESPONDET S. Doctor, negando paritatem; nam diſtinctio vnius eſt reſpectu alterius, Ideò ſi diſtincta ſunt, debuêre diſtingui omnia; at ornatus vnius non eſt ornatus alterius.

OBIICIT ſecundò: Ornata ſunt tria Elementa: Ergo ſimul vel tribus diebus; Deinde etiam ignis debuit ornari.

RESPONDET, Aërem, & Aquam facere vnum ſubiectum; vnde ſunt aues, & piſces; Ignem verò animalia non nutrire: Alia opponit facilia.

QVÆSTIO XX.

An ad dignitatem hominis DEVS *eo condito quieuerit.*

NOTAT S. Doct. Agens, quod mouendo mouetur, & fatigatur, quieſcere à labore; at Deum, 136
qui non fatigatur, quieſcere, ab opere ceſſando.

NOTAT ſecundò, duplicem mundi perfectionem: Altera eſt ſtabilis permanens, & hæc conſiſtit in coexiſtentia omnium ſpecierum ad mundi complementum, & exiſtentia principiorum ad cætera ſucceſſiuè indiuidua producendo: Aduertit autem, ad ſpecierum omnium exiſtentiam eas ſufficere, quæ, ſecundùm ordinem rectum naturæ, intentæ ſunt; non autem quæ è putri producuntur: Ea enim ſupponunt ſubiectum degenerans, putà corpus humanum, quod à propria forma degenerans producit per putrefactionem: Tales etiam ſunt ſpecies degeneres, putà Mulorum: Horum autem ſat eſt exiſtere ſeminaria principia: Hæc ad complementum vniuerſi ſatis ſunt: Ideò his conditis Deus quieuit. Altera eſt perfectio decurrens indiuiduorum, & hæc ſatis complent ordinem, & ſucceſſiuam mundi harmoniam; & quoad hæc ait Chriſtus, Ioan. 5. *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor.*

NOTAT tertiò ea, quæ ſucceſſiuè à Deo producuntur, alia producta eſſe initio in ſimili; non in ratione ſeminali, vt animæ rationales, quæ creantur

creantur quotidie: Quædam producta in ratione ſeminali initio condita; nec tamen in ſimili tunc condita ſunt; vt quæ ex putri, & quæ per diuerſarum ſpecierum copulam producuntur, vt Muli: Alia producta eſſe initio, & in ratione ſeminali, & in ſimili, vt cætera: Ideò Deus nihil nouum producit; quia omnia aliquo modo condita ſunt, & omnes ſpecies extiterunt, in quibus mundi eſſentia conſiſtit; & ideò rectè requieuit: His argumenta etiam ſoluit.

Asséro, ad hominis dignitatem elucere Dei quietem ſeptimâ die.

137 Probatvr à S. Doctore: Quies eſt, habito fine; ſed Deus hominem finem vniuerſi corporei condiderat: Ergo eo condito ritè quieuit.

Notat autem, ſeptimam diem non dici habuiſſe veſperam; quia in ea non eſt factum opus habens finem.

Notat etiam *in reſp. ad tertium*, Deum requieuiſſe die ſeptimo ab omni opere, non quia die ſeptima aliquid condiderit, & requieuerit; ſed incluſiuè mundum compleuit die ſexto: Nam ſex diebus, omnia perfecit, vt dicitur *Exodi* 20. & 31. Et hic condito Adamo, eductaque Eua requieuiſſe dicitur: Ideò LXX. legunt: *Compleuit Deus die ſexto*, incluſiuè: At die ſeptima excluſiuè: Neque ſuaueolet id, quod ait Catharinus, ſeptimâ die conditam Euam; nam in fine *capitis primi*, ſexta die ait creatum hominem, & ſubdit: *Maſculum, & Fœminam creauit eos*, vt notat Pererius poſt Diuum Bonauenturam.

138 Indicat porrò S. Doctor, *fund.* 3. quæſtionem illam: An præceptum Sabbathi ex primo Sabbatho obligare inceperit, quaſi Deus quieſcens, quietem indixerit: Id ſanè aſtruit Catharinus.

Sed negant Tertullianus, & Cyprianus *contra Iudæos*, Iuſtinus *contra Triph.* Euſeb. *lib.* 1. *hiſt. Eccl. cap.* 4. Beda *in Hexaëmer.* Toſtatus, & Pererius hic.

Seraphicvs *in* 3. *diſt.* 37. *quæſt.* 3. *in corpore* ait: Ad præcepta, quæ ordinatur ad Deum, explicitè obligabatur homo in ſtatu naturæ inſtitutæ, vbi idoneus erat, & diſpoſitus ad colendum Deum integrè, & perfectè: Vbi ſolùm Dei cultum aſtruit obligaſſe, non autem tempus Sabbathi.

Clarivs *dub.* 3. *eiuſdem diſt.* ait; in præcepto Sabbathi eſſe cæremoniale, & morale; & quoad morale manere etiam nunc diei Dominicæ obſeruantiam: Ergo ex D.Bonauent. dies Sabbathi eſt ſola Legis Scriptæ cæremonia, quatenùs eſt tali die determinata ceſſatio ab opere ſeruili.

139 Præclare *ſerm.* 4. *de decem præceptis* docet, ceſſationem Dei, ſeptimâ die feciſſe figuram quietis; & præceptum Legis Scriptæ de Sabbatho, vt eſt dies ſeptima, feciſſe cæremoniale: Eadem habet 2. *part. Breuil. cap.* 2. Eam diem ſeptimam fuiſſe figuralem ſeptimæ ætatis in quiete æterna.

140 Dico igitur, eo tempore non fuiſſe datum Sabbathi præceptum.

Probatvr: Tum quia in ſtatu innocentiæ non erat labor, nec ad ſeruilia diſtractio: Tum quia fuiſſet obſeruatum à Patribus Legis Naturæ, quod eſt inauditum: Tum quia apud Patres, & Theologos vnicum agnoſcitur Adæ latum præceptum de non edendo pomo: Et antiquos ſalutem eſſe conſecutos ſolâ Legis Naturæ obſeruantiâ, cum lumine aliquo fidei ſupernaturalis: Dicitur verò creaſſe, *vt faceret*, ordinando creationem ad fines cuique creaturæ præſtitutos.

QVÆSTIO XXI.

An Hominis Dominivm, *& gubernatio ſit à primo ſtatu innocentiæ, vel à lapſus initio.*

D.B. in 2. d. 44. art. 2. q. 2.
D.Thom. in 2. diſt. 44. quæſt. 1. art. 3.

Dominivm, ſeu Imperium ſuper irrationabilia à creatione homini conceſſum oſtendi, & quale eſſet, deſcripſi, *quæſt.* 15. vbi poſt lapſum probaui imminutum: Ea probat S.Doctor, etiam *ad cap.* 10. *Sap. ex Pſal.* 8. *Ecclſ.* 17.

Tribvs modis eſt dominium, poteſtaſque præſidendi: Primò, reſpectu cuiuſque rei, quâ homo poteſt ad libitum rebus ſuis vti: Hoc modo eſt homo dominus ſuorum bonorum externorum mobilium, & immobilium: Secundò reſpectu alterius rationalis; & hoc dicit excellentiam poteſtatis directiuam: Tertiò, vt dicit poteſtatem coactiuam; & coërcentem; & hæc dicit in ſubdito ſeruitutem, & in dominante poteſtatem Ciuilem, vel Deſpoticam: Ciuilis quidem eſt in Principe reſpectu ſubditorum, quæ non eſt ad omnia, ſed ad vitam ciuilem: Deſpotica verò eſt dominorum in ergaſtulos ad omnia (ſine præiudicio legis Diuinæ non occidendi, &c.) De prima poteſtate actum eſt, *quæſt.* 15. 141

Assero primò, poteſtatem præcellentiæ imperatiuam, directiuam fuiſſe in homine primo innocente, nec illi ſtatui repugnare. 142

Probatvr à S.Doctore; quia, cùm in eo ſtatu eſſent homines multiplicandi, cumque ſimul eſſent conuicturi; quia homo eſt animal *ſociabile*, forentque alij aliis prudentiores, & ſapientiores, putà viri, reſpectu vxorum; quia Vir eſt Caput mulieris, vt dicitur 1. *Corinth.* 11. Igitur, ne in multitudine eſſet confuſio, oportuit, aliquos aliis Rectores præſidere.

Probatvr ſecundò: Nam & inter Angelos ad miniſterium alij aliis imperant, *Danielis* 8. *Zachariæ* 2. Ideò alij ſunt Angeli; alij Archangeli, ſeu maiores Miniſtri: Sunt enim nomina hæc miniſterij, vt dicitur *primo ad Hebræos*.

Probatvr tertiò à S.Doctore; quia hæc eſt dignitas ſuauis, non moleſta, ſed vtilis, & periocunda regendis; atque adeò ſtatui viæ, etiam in innocentiæ gratia, conuenit; non tamen manebit in gloria, vbi omnes, Deo ſoli ſubordinati, ab eo immediatè pendebunt, in quem erunt abſorpti.

Assero ſecundò, modum tertium dominandi eſſe ſolius naturæ lapſæ.

Probatvr à S. Doctore Primò authoritate Sanctorum Patrum, exponentium id Geneſ. 9. *Chanaan, ſeruus ſeruorum erit*, vbi in pœnam peccati impietatis impoſita eſt ſeruitus; *& Geneſ.* 3. dicitur mulieri: *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* Quamuis enim ante lapſum eſſet mulier viro ſubdita ad directionem, tanquam Capiti; non tamen ille dicitur Dominus, ſed ſocius; vnde non è pedibus Adæ eſt educta, quaſi ſerua, ſicuti neque ex capite, vt domina; ſed è latere, vt *Adiutorium ſimile*: Potuit autem eſſe ſubiectio directiua ſuauis; At poſt peccatum moleſta, ex imperfecto modo conuictus, ex mulieris leuitate corrigéda, &c. Sicut enim in prima perfecta rectitudine ſtatus, 143

&

& vir ſanctè imperaſſet, & mulier, ad bonum directa, libenter obediſſet; ità deprauato homine, & vir importunus, aſper; & vxor renitens, garrula, &c. reddunt regimen oneroſum, & ſubiectionem amaram.

144 Obicies primò: Deus *in Geneſi* dedit homini imperium ſuper animalia, non ſuper homines. dicens: *Dominamini Piſcibus, &c.* Ratio eſt, quia fundamentum dominij in homine, eſt imago Diuina: At omnes etiam fœminæ ſunt Dei imagines.

Respondet S. Doctor: Ordinem illius ſtatus exegiſſe, ne imago Dei ſeruitutem ſubiret, quia ſeruitus ligat priuando libertate ad multa etiam honeſta, & cogens ad moleſta, reddit vitam amaram; at non repugnat imagini Dei ſuauis ad bonum directio: Nam voluntas ad bonum eſt eò perfectiùs libera, qùò rectiùs in bonum tendit; peccatum enim defectum arbitrij dicit: Ideò in ſtatu illo dedit omnibus hominibus imperium ſuper inferiora; quia omnes ſunt Dei imagines, non autem dixit: Dominamini hominibus; quia non omnibus conueniebat regere; alioqui foret confuſio; ſed Patri filios; marito vxorem demandauit dirigendam.

Obicies ſecundò: D. Gregorius ait, Deum omnes homines creaſſe æquales: Et D. Auguſt. 19. *De Ciuit. Dei*, *cap.* 15. ait: *Rationalem hominem, factum ad imaginem ſuam Deus noluit, niſi irrationabilibus dominari: non hominem homini; ſed hominem pecori.*

145 Respondet S. Doctor verbis ſubſequentibus D. Auguſtini, quibus profitetur, ſe loqui de dominio relato ad ſeruitutem; ſubdit enim: *In de primi iuſti, paſtores pecudum, magis quàm Reges hominum conſtituti ſunt; vt etiam ſic inſinuaret Deus, quid poſtularet ordo creaturarum, & quid exigat meritum peccatorum: Conditio quippè ſeruitutis iure intelligitur impoſita peccatori: Proinde nuſquam Scripturarum legimus ſeruum, antequàm hoc vocabulo Noë iuſtus peccatum filij vindicaret: Nomen itaque iſtud culpa meruit, non natura*: Sic refert etiam Amproſium *de Helia, & ieiun. cap.* 6. dicentem: *Seruitus introducta fuit per peccatum ebrietatis*: Hinc ſoluit argumentum, opponens, Dominari eſſe nobilitatis; atque adeò non negandum ſtatui innocentiæ: Reſpondet autem, etſi dominium tale ſit dignitatis in dominante; eſſe tamen in ſeruo notam indignitatis.

Obicies tertiò: Quod eſt ad conſeruationem ordinis naturalis, conuenit etiam ſtatui innocentiæ: Talis eſt Lex dominij, & ſeruitutis ex D. Auguſt. 19. *de Ciuit. cap.* 15. *&* 16. *in fine*, vbi ait: *Pœnalis ſeruitus ea lege ordinatur, quæ naturalem ordinem conſeruari iubet; & perturbari vetat.*

146 Respondet S. Doctor hic, & ad 8. *Eccl.* in ea verba: *Dominatur homo homini*, aliqua eſſe ſecundùm ordinem naturæ, ſecundùm omnem ſtatum, vt honorare parentes; alia conuenire naturæ in naturali conditione non deturpata, vt: Omnia eſſe communia: Alia conuenire naturæ lapſæ, vt dominium relatum ad ſeruitutem, vt mali compeſcantur; & boni defendantur, vt lites ſcindantur, nec homines perturbentur iniuſtè, vt ait S. Auguſtinus loc. cit. *Niſi enim eſſent huiuſmodi dominia coërcentia malos, vnus alterum opprimeret ex naturæ corruptela, & communiter homines viuere non poſſent*; non ſic in ſtatu innocentiæ; quia homines ſinguli in ſtatu, & in officio ſe continerent: Quare S. Auguſtinus ſuis ſe verbis reſoluit.

Ex dictis colligit, nullam in ſtatu perfectiſſimo, in quo videbunt homines Deum, fore neceſſariam directionem: Angelis verò nunc eam conuenire ob directionem contingentium, quæ inæqualiter videntur, cùm ſint extra viſionis beatæ eſſentiam: Colligit etiam, dominium primo modo omni ſtatui conuenire, & ſanè perfectius, ac perfectiori modo, prout ſtatus eſt perfectior.

QVÆSTIO XXII.

An primus Homo *ante lapſum fuerit in Gratia.*

{ D. Bonau. in 2. diſt. 29. art. 2. quæſt. 1.

Assero, Adamum ante lapſum, fuiſſe gratiâ ſanctificante decoratum. 147

Probatvr à S. Doctore primò quidem è Scripturis id indicantibus: Sunt autem illæ, quæ dicunt, hominem primum amiſiſſe ſibi, & nobis ſalutem, hæreditatem filiorum, & acquiſiuiſſe damnationem: Similiter, quæ conferunt Adamo Chriſtum, & dicunt, hunc eſſe gratiæ Reparatorem, & Paradiſi gloriæ Reſtitutorem, & aliæ ſimiles, quæ in Epiſtolis Diui Pauli ſunt frequenter iteratæ; Id etiam indicat Parabola expoliati, & vulnerati prope Hierico, vt dixi *quæſt.* 12.

Probat ſecundò è Sanctis Patribus, quos refert Magiſter *diſt.* 29. Gratianus, *de Pœnit. diſt.* 2. *cap. Tolle charitatem*: Id apertè confitentur Auguſt. 6. *de Geneſ. ad loc. cit.* 24. *&* 26. & 14. *De Ciuitate Dei*, *cap.* 10. & *lib. de correpț. & gratia*, *cap.* 11. vbi ait: *Quid ergo? Adam non habuit gratiam? Imo verò habuit magnam*: Et 11. *de Geneſ. ad litt. cap.* 13. & *lib.* 4. *contra Iulian. cap.* 16. Ambroſ. *lib.* 6. *Hexaëmer. cap.* 7. & *lib.* 4. *Epiſtolarum*, *Epiſt.* 30. & *lib. de Paradiſo*, *cap.* 13. & *lib. de Noë*, *cap.* 30. Et alibi Cyprian. *lib. de bono patientia*, Irenæus, *lib. contra Hæreſes*, *cap.* 20. & *cap.* 37. Dionyſius, *cap.* 3. *de Cæleſti Hierar.* Baſilius, *lib. de Spiritu Sancto*, *cap.* 15. Cyrillus, *libro primo in Ioannem*, *cap.* 15. Anaſtaſius Synaita, *lib.* 10. *in Hexaëmer.* Gloſſæ, & alij apud Suar. *lib.* 3. *cap.* 17.

Probatvr deinde à S. Doctore argumento 148 D. Auguſt. *de correpț. & gratia*, *cap.* 10. *&* 11. Ex Adæ ſtatu perfectionis; Poſitus eſt enim in Paradiſo, vt gloriam mereretur; ſed non potuit eam ſine gratia mereri: Ergo. Hoc vtitur Suar. *num.* 4. cum Diuo Bonauentura, *argum.* 4. *& in corpore.*

Id confirmat è Scriptura, & Patribus, Adamum ingratiſſimi animi arguentibus, vt referam, *diſp.* 2. *quæſt.* 7.

Tandem id definitum eſſe videtur in Concilio *Araul.* 2. *can.* 19. à Tridentino, *ſeſſ.* 5. *can.* 1. 149 vbi ait: *Si quis non confitetur, primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in Paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim Sanctitatem, & Iuſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, &c. Anathema ſit*: Quare Arriaga *diſp.* 40. ait, id eſſe de fide: Vbi nota, non dixiſſe, Adamum eſſe creatum in gratia; ſed conſtitutum, quod non eſt idem, vt putat Valentia, *quæſt. ſequent.* adducendus.

QVÆSTIO XXIII.

An primus HOMO *fuerit creatus in gratia.*

D. Th. p. p. q. 95. art. 7.
D. Bonau. in 2. diſt. 29. art. 1. quæſt. 2.

150 PRIMA opinio eſt, Adamum conditum eſſe Diuinâ gratiâ ſanctificante veſtitum: Ità D. Thomas *loc. cit.* & omnes Thomiſtæ: Albertus Magnus *in 2. diſt. 24. art. 1.* & alij ibidem, & *diſp. 29.* Suar. *lib. 3. de hominis creatione, cap. 17. num. 9.* Gregorius de Valentia, *tom. 1. diſput. 7. quæſt. 2. punct. 2. col. 1099.* qui dicit eſſe communem ſententiam: Vaſquez *p. p. diſp. 228.* Arriaga, *diſp. 40.* Pererius, *lib. 5. de ſtatu innoc. diſp. 2. quæſt. 2.*

ATTAMEN celebris plurimorum inſignium Theologorum ſententia eſt negatiua. Ità Alenſ. *2. part. quæſt. 96. membr. 1.* D. Bonau. *loc. cit.* Scotus *diſt. 29. quæſt. vnica,* Marſil. *in 2. quæſt. 16. art. 6.* Richard. *diſt. 21. art. 1. quæſt. 1.* Ægid. *in 2. diſt. 4. quæſt. 1. art. 4.* & ibi Argent. *quæſt. 1. art. 2.* & alij cum Magiſtro *in 2. diſt. 24.*

151 ASSERO cum hac ſententia, Adamum non eſſe conditum, gratiâ ſanctificante præditum. Suppono, quod certum eſt, Adamum ex diſpoſitione ſua fuiſſe ſanctificatum, vt oſtendam, *tract. 5. prima ſecundæ, diſp. 2. quæſt. 6.*

PROBATVR à D. Bonau. *argumentis ſecundo loco, & in corpore.* Primò quia ità ſentiunt Sancti PP. Hoc, & alia validiora argumenta Seraphici tacet Perer. cætera extenuat. D. Aug. *lib. de corrept. & gratia, cap. 10.* ait: *Sic ordinaſſe Deum Angelorum, & hominum vitam, vt in ea prius oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium; deinde, quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium*: Hinc habetur, aliquando primum hominem in ſua conditione, & ordinatione caruiſſe gratiâ, quod ex hoc teſtimonio ſuſpicatur Suar. *tract. de Angelis, lib. 5. cap. 3. num. 4.*

RESPONDET verò *ibi, num. 12.* Deum experiri voluiſſe, quid poſſet hominis arbitrium, gratiâ inſtructum; quinam ſcilicet per libertatem eſſent rebelles; qui verò gratiæ obedientes.

152 HÆC tamen expoſitio vim infert D. Auguſtino; nam Antitheſim ponit inter id, quod poteſt gratiæ beneficium, additum arbitrio, ad operandum; non ſanè, vt primò experirentur homines, quid poſſent nudo ſuo arbitrio ad vitam æternam conſequendam, vt putat Suarez: Quodnam etenim experimentum capere valuit de re impoſſibili? Sed voluit, vt experiretur ſapiens homo, quid, & quouſque ſuis viribus operari valeret. Confirmatur; nam S. Pater priùs dixit, Adam non fuiſſe vitiatum primò, ſicut nunc ſumus; atque adeò infert, potuiſſe bonum aliquod facere, ac in ſtatu innocentiæ, ſeu iuſtitiæ originalis aliquo tempore ſtare: *Quapropter* (infert S. Auguſtinus) *ſaluberrimè confitemur, qui creauit omnia bona valdè, & indicauit meliùs etiam de malis benefacere, quàm mala eſſe non ſinere; ſic ordinaſſe Angelorum, & hominum vitam, &c. vt priùs, ſuo nudo arbitrio operando, ſentirent ſuam infirmitatem.*

153 AT, eſto loquatur eo ſenſu D. Auguſtinus, vt Deus voluerit priùs experiri, quid poſſet liberum arbitrium cum auxilio actuali gratiæ, an reſponderet; profectò non includit gratiam habitualem; imò eam excludit, tanquam illam, ad quam Dei auxilium adiuuabat Adamum: Hoc eſt vltimum D. Bonauenturæ fundamentum.

SECVNDÒ D. Auguſtinus 13. de Ciuit. cap. 24. adducens illud primo Corinth. 15. *Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem; Sed non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale;* ita exponit & clariùs *lib. 2. de Geneſ. contra Manichæos;* vbi addit: *Nondum tamen ſpiritualem hominem debemus intelligere, qui factus eſt in animam viuentem; ſed adhuc animalem: Tunc enim ſpiritualis effectus eſt, cùm in Paradiſo, hoc eſt in beata vita conſtitutus, præceptum etiam perfectionis accepit, vt verbo Dei conſummaretur.* His teſtimoniis habetur, Adamum priùs habuiſſe Eſſe naturæ, & poſteà gratiæ, & hoc non antequam in Paradiſo collocatus ſit.

RESPONDET Suarez *num. 17.* ad primum locum D. Auguſtini, velle ſolùm per ea verba: *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ;* non indicari infuſam gratiam. An verò alioqui in eodem inſtanti receperit gratiam, S. Auguſtinus, nec affirmat, nec negat; quia de hoc non tractat. 154

AT verò S. Auguſtinus ibi infert primò, ex eo loco non colligi infuſionem gratiæ, quod Græco textu confirmat; at verò id neque omninò fuiſſe, probat alio teſtimonio Apoſtoli 1. Corinth. 15. *Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem: Sed non priùs quod ſpiritale eſt; ſed quod animale; deinde quod ſpiritale:* Hæc luce clariùs in textu nitent.

AD alterum textum ingemiſcit Suarez, volens eum loqui de Adamo conſtituto in perfecta gratia in Cœlo, qui eſt Paradiſus gloriæ. 155

CONTRA; nam explicat, de quo Paradiſo loquatur dicens: *Tunc enim ſpiritalis effectus eſt cùm in Paradiſo, hoc eſt, beata vita conſtitutus, præceptum perfectionis accepit, vt verbo Dei conſummaretur. Itaque poſtquã peccauit recedens à præcepto Dei, & dimiſſus de Paradiſo in hoc remanſit, vt animalis eſſet.*

ECCE loquitur de Paradiſo, in quo præceptum habuit, illudque violauit, non de Cœlo: Interim fatetur Suarez, D. Auguſtinum non aſſeruiſſe aduerſam ſententiam.

ADDO verò hìc, S. Auguſt. adducere ea, quæ dixit 13. *de Ciuit. Dei, cap. 24.* vt notat Marginiſta, allegans eum locum; atque adeò idem hìc, & ibi loquitur.

DEINDE S. Cyprian. *epiſt. 74.* explicat ea verba Geneſ. 2. *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ,* id eſt, totum hominem; inſpirauit ſpiraculum vitæ, id eſt, gratiam Spiritus Sancti exponit: Ex quibus Patribus, & Apoſtolo, S. Bonau. ſumit argumentum, Eſſe gratiæ ſupponit Eſſe naturæ: Ergo priùs debuit homo creari ſecundùm naturam, quàm ſecundùm gratiam. Confirmat S. Doctor, *fundamento tertio*: Magis conuenit gratia cum gloria; quàm natura cum gratia; ſed in homine gratia præcedit gloriam: Ergo multò magis natura præcedit gratiam. 156

RESPONDET Suarez, *num. 16.* ſufficere, ſi antecedat naturâ, non autem egere præceſſione moræ. Idem ſupponit Pererius, *num. 57.*

CONTRA tamen eſt; quia iſti Patres, & Apoſtolus ponunt ſucceſſionem, quæ debet eſſe propria: Imò S. Cyprianus creationem Adæ, cum regeneratione per Baptiſmum, confert; & Confirmationem, in qua accipitur Spiritus Sanctus, comparat cum infuſione gratiæ in Adam, & dicit; quòd ſicut Adam priùs creatus eſt, poſteà accepit gratiam 157

tiam Spiritus Sancti; ità nunc priùs tempore regeneramur per Baptiſmum; & poſteà Spiritus Sanctus per confirmationem infunditur.

Respondet Suarez, *num.* 16. non facere vim in ordine temporis; ſed ſolùm in præſuppoſitione aliqua: At verba S. Cypriani nimis claré, ac ſtrictè comparant vtrumque, ait enim: *Non per manus impoſitionem quis naſcitur, quando acci-*
158 *pit Spiritum Sanctum; ſed in Baptiſmo, vt Spiritum iam natus accipiat; ſicut in primo homine Adam factum eſt: Ante enim Deus eum plaſmauit,& tunc inſufflauit in faciem eius flatum vitæ: Neque enim poteſt accipi ſpiritus, niſi priùs fieret, qui accipiat.*

Probatur tertiò à Diuo Bonauentura, *argumento quarto*: Homo adultus non iuſtificatur, niſi ex propriis actibus: At non potuit Adam in primo inſtanti habere omnes actus neceſſarios ad iuſtificationem, ob impedimentum corporis animalis: Ergo. Maior probatur à D.Bonauent. quia iuſtificatio eſt quædam deſponſatio animæ cum Chriſto, ad quam requiritur conſenſus vtrinque in capacibus. Minor probatur; nam debuit præcedere cognitio, quæ eſt per diſcurſum, vt voluntas eligeret, & conſentiret: Hoc argumento vtitur Soto, *lib. de natura, & gratia, cap.* 5. Confirmatur; nam acquirere gratiam ſuâ diſpoſitione,perfectionis eſt, vt notat Suarez, *lib.* 5. *de Angelis, cap.* 8. *num.* 5. Ergo etiam in creatione Adæ id ſeruatum eſt:Ità etiam Diuus Thomas, 3.*part. quæſt.* 34. *art.* 3. Id latè oſtendi *tract.* 4. *diſp.* 5. *quæſt.* 1. & 4.

159 Respondet Suarez, *lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 7. potuiſſe Adamum accipere illuminationem fidei, & ei aſſentiri in eodem inſtanti abſque diſcurſu, ad eum modum ferè, quo primis principiis aſſentimur; Sicut autem in aſſenſu primorum principiorum, licèt ad præcognoſcendos terminos ſucceſſio aliqua requiratur ex diſcurſu, naturali modo procedendo; at per Diuinam reuelationem poſſent in momento concipi; ità & in cognitione per fidem, licèt ordinario modo ſufficiens propoſitio obiecti fidei, & credibilitas eius non cognoſcatur abſque ſucceſſione, & diſcurſu; attamen per Diuinam reuelationem poteſt fieri, vt ab homine percipiatur in momento, & in eodem momento ſufficiens iudicetur: Ità in Adamo factum eſt; neque eſt res miraculoſa; ſed quædam reuelatio, quaſi prophetica.

160 At omittendo, etiam de Angelis probabile eſſe, non poſſe eos in primo inſtanti operari cum ſufficienti deliberatione ad meritum, vt docuit D. Bonauent. Albert. Vldaricus, & alij relati à Carthuſiano *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 4. Henrico *quodl.* 8. *quæſt.* 10. de primo homine id probo: Si enim in primo inſtanti habuit hanc poteſtatem: Ergo in eodem inſtanti potuit recuſare gratiam, & peccare, Tunc ſic: Contradictoria non poſſunt eidem conuenire ſimul, & ſemel: Sed eſſe rectum, & eſſe peccatorem, ſeu non rectum, ſunt contradictoria: Ergo non poterant eidem conuenire in eodem inſtanti.

Respondet Suarez, *lib.* 5. *de Angelis, cap.* 7. *num.* 7. hoc argumento probari, etiam Angelum in primo inſtanti non habuiſſe libertatem, quoad ſpecificationem in actu dilectionis Dei, quæ neceſſaria eſt ad poteſtatem peccandi.

161 At non video, quomodò liberè ſe diſponeret ad gratiam, datâ hac reſponſione; in homine verò eſt alia ratio: nam obiectum fidei eſt obſcurum, atque adeò eget cognitione reuelantis, & aſſenſu intellectus humani, qui cùm egeat etiam operatione Phantaſmatum acquiſitorum, & diſcurſu ſecundùm modum ordinarium, fruſtrà inuenitur fuga dicendo, fuiſſe per ſpeciem quandam Prophetiæ in inſtanti de omnibus illuminatum Adamum, & præbuiſſe voluntati conſenſum: Gratis verò hæc dicit, qui & fidem ænigmaticam Adamo affigit: Alias rationes vide in D. Bonauent.

Obiiciunt primò *Geneſ.* 2. dicitur: *Facia-* 162
mus hominem ad imaginem,& ſimilitudinem noſtram, vbi Patres per imaginem naturam intellectualem: per ſimilitudinem, ſanctificationem per gratiam intelligunt, vt vidimus, *quæſtione prima, ſecunda, & tertia,* & docet S.Bonau. *in* 2. *diſt.* 16. *quæſt. vlt.*

Neque poteſt dici cum D.Bonau. (ait Valent. & Suar.) factum eſſe ad imaginem *actu*; ad ſimilitudinem verò *potentia*, & aptitudine: Nam Deus eodem modo loquitur de imagine,& ſimilitudine; ſed in primo inſtanti conditus eſt intellectualis ad imaginem: Ergo & Sanctus ad Similitudinem.

Respondet D.Bonau. primò, ſimilitudinem accipi, quoad gratias gratis datas, per quas ſupra naturam aſcendens homo, Deo aſſimilatur: Hæc quidem reſponſio ſufficit.

Respondet tamen ſecundò, factum ad ima- 163
ginem actu, & ſimilitudinem; non quod ſimilitudo dicat meram aptitudinem; ſed quia eam dicit modo congruo ad imaginem, id eſt, ſecundùm naturam; & modo perfectiori per diſpoſitionem, Adæ proportionato; poſt modum explicat *ad ſimilitudinem*, vt in argumentis oſtendit; itavt in primo inſtanti fuerit aptitudo ſola; quia, licet vtrumque ſimul exponat; attamen vtrumque modo ordinato propoſuit, & vult; ſicuti etiam dicit Chriſtus: *Eamus, vt à ſomno excitemus*; primum quidem: ire Bethaniam, erat motus naturalis; at ſuſcitare Lazarum, miraculoſus: Et ſanè ſimilium actuum innumera ferrem exempla: Ridiculum autem eſt prætendere, nomina, per coniunctiuas in vno verbo copulatas, idem penitùs, eodemque modo ſonare: Deinde habemus D. Cyrillum infrà allegandum pro hac expoſitione: Sic & Arriaga, qui lepidè ait: Maſculum,& Fœminam fecit: Ergonè ſimul? abſit.

Vrgeo: Nam *Gen.* 5. dicitur Adam genuit Seth ad imaginem, & ſimilitudinem. Num actu iuſtum genuit? Abſit; Vide *quæſt.* 2.

Tertiò, per ſimilitudinem multi Patres ſignificant perfectionem meram imaginis: Et hic eſt ſenſus litteralis ingenuus, vt teſtatur Suarez, *lib.* 3. *de hominis creatione, cap.* 8. *num.* 31.

Obiiciunt ſecundò Eccleſ. 7. *Deus fecit hominem rectum.* Recti autem dicuntur iuſti, Cant. 1. *Recti diligunt te,* Pſal. 32. *Exultate iuſti in Domino; rectos decet collandatio*: Et D. Auguſt. 14. *de Ciuit. cap.* 11. exponit, Deum creaſſe hominem rectum, id eſt, bonæ voluntatis: Non eſt autem apud D. Auguſtinum bona voluntas, niſi per charitatem. Et D. Hieronymus ad eum locum; & *libro* 1. *cont. Iouian.* exponit *Hominem rectum*, id eſt, bonum, ſeu iuſtum, vt exponit Rupert. *lib.* 2. *in Geneſ. cap.* 3. & D.Damaſcen. 2. *de fide, cap.* 12. Creauit itaque Deus hominem innocentem, rectum, probum, omni virtutum genere coornatum; Angelum alterum, ſpiritum ſimul, & carnem; ſpiritum, videlicet ob gratiam.

Respondet S. Bonauentura, Deum verè 164
condidiſſe hominem rectum, & ſanctum initio temporis; non ità tamen, vt in eodem inſtanti quo

quo erat creatus, eſſet in gratia; ſed modo proportionato illi ſtatui, vt propriâ ſcilicet diſpoſitione ad gratiam perueniret: Perfectior enim eſt modus iuſtificandi ex diſpoſitione, ſicuti fit adultis, quam ſine diſpoſitione, vt fit infantibus; & quia Adam erat adultus, eique conueniebat modus perfectior in eo ſtatu; ideò ex diſpoſitione, quæ moram prærequirit, iuſtificatus eſt.

Hac reſponſione ſatisfacit S. Doctor, etiam illi loco Eccleſiaſtici 17. *Deus creauit hominem, & veſtiuit illum virtute*; quem ſatis refutatum confitetur etiam Suar. *num.* 11.

165 Ex dictis paret etiam id, quod obiiciunt Sap. 2. *Deus fecit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ*: Similitudo autem, addita imagini, perfectionem gratiæ ſignificat: Reſpondit enim S. Bonauent. ordine congruo dediſſe etiam ſimilitudinem, quæ eſt per gratiam ſanctificantem; Interim verò ſimilitudinem gratiarum gratis datarum impertitum. Ideò Arriaga fatetur ingenuè, hæc loca nihil obeſſe.

Obiiciunt tertiò Epheſ. 4. *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate*: Vbi Apoſtolus hortatur nos ad induendam ſanctitatem, quam Chriſtus nobis attulit; quia per eam reducimur ad eam nouitatem, quam in Adam habuimus, & perdidimus: Hanc verò nouitatem fuiſſe in Chriſto, docet Apoſtolus ad Coloſ. 3. *Expoliantes vos veterem hominem, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem ſecundum imaginem eius, qui creauit illum.*

166 Respondet Diuus Bonauent. *in* 3. *diſt.* 29. *quæſt.* 5. *ad* 1. Apoſtolum hoc vnum intendere, vt renouemur in gratiam ad ſalutem, quam in Chriſto habemus; itavt deturpatam imaginem renouemus ad Diuinum Exemplar: Hîc enim nihil de Adam loquitur; ſed de Deo Chriſto: Addit Arriaga; eſto de Adam ſit; nihil de primo inſtanti dicere Paulum, & ſanctificationem, Phraſi Apoſtoli, dici creationem.

Obiiciunt quartò Valentia, & alij, Concilium Tridentinum definiens, *ſeſſ.* 5. ſub anathemate, ſanctitatem, in qua creatus eſt, ipſum amiſiſſe Enim verò perperam adducit Concilium, quod dicit, amiſiſſe ſanctitatem, in qua conſtitutus, non in qua creatus eſt, vt dixi *quæſt. præced.* ex Diuo Auguſtino; & notant Suar. *loc. cit.* & Vaſquez *p. p. diſt.* 128. *cap.* 3.

167 Obiiciunt quintò: Homo creatus eſt cum bona voluntate ex D. Auguſtino 14. *de Ciuitate, Dei, cap.* 11. ſed bona voluntas eſt per gratiam: Ergo.

Respondet D. Bonauent. factum eſſe hominem rectæ voluntatis, per dona iuſtitiæ originalis, quibus rectus erat, & Deo acceptus modo ordinario, vt latè probat S. Doctor, *diſtinct.* 19. *quæſt.* 1.

Obiiciunt prætereà Diuus Auguſtinus *de corrept. & gratia*; *cap.* 10. & 11. Comparat Adamum in creatione cum Angelis; Angeli verò creati ſunt in gratia ex Diuo Auguſtino 12. *de Ciuitate Dei, cap.* 9. vbi ait: *Deus erat in illis condens naturam, & largiens gratiam.*

168 Respondet D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 4. *quæſt.* 3. Deum creaſſe naturam, & largitam gratiam, modo congruo; gratias verò addi, prout dicunt, quid additum eſſentiæ, vt ſubtilitatem intellectus, velocitatem, &c. Similiter prout dicunt, quid additum arbitrio, vt innocentiam, &c. condidiſſe ſimul, non tamen gratiam ſanctificantem, vt vidimus, *tract. de Angelis, diſput.* 5. *quæſt.* 1. Ideò argumentum aſſumitur à D. Bonauent. pro ſeipſo in ea quæſtione confirmatur ex Diuo Auguſtino, *cap.* 11. vbi dicit primò, gratiam, datam Adæ, fuiſſe auxilium actuale, quo poſſet ad ſanctitatem ire: Hinc habes, malè Marginiſtam reprehendere Diuum Bonauenturam, quòd perperam adducat Diuum Auguſtinum; qui tamen dicit, Adam habuiſſe gratiam ſanctificantem ſolùm; quam primùm creatus eſt, non in ipſo inſtanti creationis.

Addunt ex *Enchir. cap.* 104. quod Deus primum hominem in ea ſalute, in qua conditus erat, cuſtodire voluiſſet.

Respondetur, eum loqui de ſtatu innocentiæ, immortalitate, fœlicitate, &c.

Obiiciunt etiam Damaſcenum 2. *de Fide, cap.* 12. Baſilium, *Pſal.* 48. Nazianzenum *oratione* 42. qui tamen ſolùm volunt, cum gratiis, & virtutibus conditum, id eſt, ab initio conſtitutum; nemo tamen dicit in primo inſtanti.

Obiiciunt D. Cyrill. *lib.* 1. *de Adam in* 169 *ſpiritu*, vbi ait: *Poſtea quam propria natura rationibus hoc animal*, ſcilicet homo, *abſolutum fuit opifice Deo, ſtatim illius ſimilitudine præditus eſt: Impreſſa enim in illo eſt Diuina imago naturæ, inſpirato Spiritu Sancto.*

Respondetur, hoc eſſe omninò id quod D. Bonauent. docet, primò conditum in natura, poſtmodum gratiâ præditum; atque adeò in creatione habuiſſe gratiam ſolùm in potentia proxima, & hoc velle ea verba, *ad imaginem, & ſimilitudinem*, vt dixi: Quare pro nobis eſt; vt vidit Arriaga, qui addit, nullum Patrum nobis obſtare.

Obiiciunt etiam Chryſoſtomum, *homil.* 9. *in Geneſ.* vbi ait; hominem ad ſimilitudinem Dei factum; quia virtutibus Deo ſimilis effectus eſt.

Respondet Diuus Bonauent. effectum ad ſimilitudinem in primo inſtanti per gratias gratis datas; at poſteà per gratiam ſanctificantem. 170

Obiiciunt etiam Diuum Proſperum *ad octauam obiectionem Gallorum* circa finem: *Neque hæc dona* (ſcilicet gratiæ) *ità ex Deo eſſe opinemur, vt quia ipſe naturæ noſtræ auctor eſt per conditionem, iam hæc contuliſſe videatur: Quia dedit quidem ab initio hanc homini facultatem; ſed omnes eam in illo amiſimus, in quo omnes peccauimus.*

Respondetur, hunc Patrem nobiſcum ſtare: Negat enim in creatione datam gratiam, etſi initio data fuerit.

Obiiciunt tandem alios Patres, dicentes, naturam humanam fuiſſe creatam iuſtam.

Respondet Sanctus Doctor, creatam fuiſſe iuſtam, iuſtitiâ originariâ, non gratiâ ſanctificante.

Pererivs quatuor iacet fundamenta, vt cubo ſolidiorem ſuam extruat opinionem. Primum 171 eſt: Deus condidit hominem, corpore, & animâ omnibus numeris abſolutum. Secundum eſt: Actus voluntatis ſunt indiuiſibiles, atque adeò fiunt in inſtanti. Tertium eſt: Adam creatus eſt rectus. Quartum eſt: Excellentiori modo ſanctificatus eſt ex ſua diſpoſitione, non vt infantes, ſic enim omnes adulti ſanctificantur.

Hinc arguit, Adam conditum eſſe perfectum, etiam gratiâ, ſeu rectitudine ſupernâ; hoc autem ex diſpoſitione quidem, quæ poteſt eſſe in eodem inſtanti cum gratia, vt patet, cùm aliquis conteritur, eodemque momento infunditur gratia.

Respondet

Respondet S. Doctor, Adam conditum eſſe rectum rectitudine iuſtitiæ originariæ, quæ non includit formaliter gratiam ſanctificantem, quam ſanè indidit Deus modo conuenienti, nempe diſpoſitione præcedente, quam Deus exigit in omni adulto, vt ſuprà oſtendi: Diſpoſitiones autem ad gratiam neceſſariæ, nequeunt fieri in inſtanti; quia, licet actus voluntatis in inſtanti fiat; hic tamen ſupponit multos,& varios intellectus actus, quibus voluntati oſtendatur Deus,amandus ex toto corde, & alia,quæ requirunt diſcurſum in tempore: Et in hoc fallitur Pererius cum Valentia; Neque ad modos extraordinarios recurrere licet cum Suarez, vt ſæpè ipſemet iniungit: Neque eſt ſimilis actus contritionis, qui actum ſupponit intellectûs.

QVÆSTIO XXIV.

An primus Homo *creatus fuerit* Ivstitia *ornatus.*

172 Tria in primo illo aureo ſtatu inſignia inuenit S. Doctor, vt dixi, & dicam *quæſtionibus ſequentibus*: Primum, fœlicitas corporis, & animæ: Secundum, perfecta obedientia ſenſus, exhibita rationi, & rationis Deo: Tertium,immortalitas, ſeu poteſtas non moriendi.

Foelicitatem indicauit Scriptura, deſcribens Paradiſi perpetuò vernantes delicias, vim arboris Vitæ, corporum incolarum indolentiam; etſi nudi eſſent, Dei fœlicitatem imitantium, ad cuius ſimilitudinem dicuntur conſtituti, Orbis habentes paratum dominium.

Obedientiam inferioris portionis, præſtitam ſuperiori, exprimit narrans,eos tametſi nudos non erubuiſſe; è contra poſt lapſum nimio pudore ſuffuſi latebras quæſierunt, ne corporis inſolentiam, & obſcænam turpitudinem exponerent. Hanc ſenſus rebellionem deplorat Apoſtolus Roman. 7. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius*: Et corruptionem, & mortem per lapſum Protoplaſti nobis adueniſſe. Et *Sap.* 2. dicitur: *Deus creauit hominem inexterminabilem*; ſeu ex Græco; *In integritate, & incorruptione, potentem non mori, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ: Inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem*: Hinc etiam hominis immortalitatem habes.

173 Præclare hæc oſtendit locus Eccleſiaſt. 7. *Solummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum*: Certè poſt lapſum dixit Deus, Geneſ. 9. *Senſus, & cogitatio hominis prona ſunt in malum ab adoleſcentia.*

Hunc locum S.Doctor, *in Proœmio 2. ſent.* & *in Commentario*, & ſæpè in *quæſtionibus de Originali iuſtitia*, cum Sanctis Patribus interpretatur, etſi Caietanus *in Comment.* ſenſum detorqueat, vt notat Perer. *lib. 5. de ſtatu Innocentiæ, num.* 137. contra ſenſum ferè vniuerſalem Patrum,& Theologorum.

Sane non iam ampliùs concipitur homo rectus, ſed in iniquitate, vt plorat Dauid, *Pſal.* 50. & filius iræ, vt ait Apoſtolus.

174 Id ſanè planxit patientiſſimus Iob, Arabum Rex, *cap.* 3. cùm maledixit diei ſuæ, clamans: *Pereat dies in qua natus ſum, & nox, in qua dictum eſt: conceptus eſt homo: Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eam Deus deſuper, & non illuſtretur lumine: Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat.* Pagninus: *Noctem illam tollat caligo.* lxx. *Nox illa.*

QVÆSTIO XXV.

Quid ſit Ivstitia Originalis, *quâ primus Homo præditus eſt.*

Prima ſententia eſt, Iuſtitiam originalem fuiſſe habitum ſpecialem, à gratia diſtinctum, voluntati inhærentem, quo voluntas ſuauiſſimè adhærebat Deo, vt naturali fini: Ità Scotus *in 2. diſt.* 29. *quæſtione vnica*: Hanc ità explicat Herrera, *in 2. diſp.* 21. *quæſt.* 3. Addit Scotus, incluſiſſe etiam habitus duos in appetitu ſenſitiuo, putà Iraſcibili, & Concupiſcibili. 175

Secvnda ſententia eſt Henrici, *quodl. 6. quæſt.* 11. Iuſtitiam originalem, præter rectitudinem gratiæ, & virtutum infuſarum, ſi qua fuit, addidiſſe quandam rectitudinem naturalem, ſeparabilem à voluntate: Hæc rectitudo reddebat voluntatem pronam, & promptam ad dominandum appetitui; & huic opponi pronitatem ad culpam; Hanc inſectatur Scotus.

Tertia ſententia eſt, fuiſſe ipſam gratiam ſanctificantem: Ita Soto *lib. 1. de natura, & gratia, cap.* 5. cui addit, ſaltem fuiſſe à gratia inſeparabilem, quam inſeparabilitatem videtur ſic explicare, vt gratiâ ſolâ omnes iuſtitiæ effectus contulerit: Et hoc ſequitur Zumel. *p.p. quæſt.* 95. *art.* 1. *quæſt.* 2. *dub.* 1. Valentia, *tom.* 1. *diſput.* 17. *quæſt.* 2. *punct.* 2. §. *Quoad ſecundam*, qui adducunt pro hac D. Thom. *p. p. quæſt.* 95. *art.* 1. & aliis locis.

Qvarta ſententia eſt, Iuſtitiam fuiſſe donum, diſtinctum à gratia gratum faciente; in illa tamen fundatum. Ita Durand. *in 2. diſt.* 20. *quæſt.* 5. *art.* 1. putátque eſſe ſententiam D. Thom. ibi, & *quæſt.* 100. *art.* 1. *ad* 2. & *part.* 2. *quæſt.* 119. 176

Qvinta ſententia eſt, Iuſtitiam eſſe aggregatum plurium donorum, & includere gratiam ſanctificantem: Ita Suarez, *lib. 3. de hominis creatione, cap.* 20. *num.* 9. Molina, *diſp.* 28. *concluſione* 6. Pererius, *lib.* 5. *num.* 97. *de ſtatu Innocentiæ.*

Sexta ſententia eſt Roderici de Arriaga, *tractatu de opere ſex dierum. diſp.* 41. *ſect.* 3. *ſubſec.* 2. ſolam gratiam ſanctificantem cum ſuis ſupernaturalibus donis non dici iuſtitiam originalem, ea tamen includere; atque in gratia inniti ſanctificante, vt conditione: Includere verò etiam habitus corporis.

Septima ſententia eſt, Iuſtitiam eſſe donum, diſtinctum à gratia ſanctificante, neque in ea radicari: Adducitur à Suarez, *num.* 8. Alenſis, *2. part. quæſt.* 91. *membr.* 1. & 2. S. Bonauent. *in 2. diſt.* 29. *art.* 2. *quæſt.* 2. Marſil. *in 2. quæſt.* 16. *art.* 6.

Oportet adnotare cum Diuo Bonauentura, *in 2. diſt.* 24. *part.* 2. *quæſt. vlt. ad* 3. quem ſequitur Arriaga, *loc. cit. num.* 30. ſumi à Doctoribus aliquando iuſtitiam originalem pro ſola rectitudine, eamque dici iuſtitiam; aliquando pro aggregato omnium bonorum: Et quidem rectitudo (ſubdit D. Bonauent.) eſt in ſola ratione, & culpæ opponitur Phyſicè: Secundo modo eſt etiam in 177

viribus inferioribus, & non ſolùm per culpam auſertur, ſed etiam per pœnam; ità opponitur culpæ moraliter,& pœnis phyſicè. Hinc verò exurgit ferè quæſtio de nomine, vt fatetur Suarez *numero* 11. & Arriaga *numero* 26.

178 Observandvm ſecundò, Iuſtitiam hanc dici originalem, quia ab origine data eſt primo homini, & in nos deriuanda erat, quia data eſt Adæ, vt ſingulari perſonæ,& vt Stipiti. Ità D.Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 19. *&* 20. *&* *dub.* 30. *& ſequentibus paſſim.*

Sententiam D.Bonauenturæ pluribus aſſertionibus exponam.

179 Assero primò, Iuſtitiam originalem non fuiſſe gratiam ſanctificantem, nec eam incluſiſſe. Ità D.Bonauent. *locis adductis* & *diſtinct.* 29.*art.*2. *quæſt.vltima.*

Probatvr à D. Bonauent. ibi; quia Adam conditus eſt cum rectitudine originali, vt habetur *Eccleſiaſtici* 7. Deus fecit hominem rectum; ſed tunc non hàbuit gratiam, vt ipſe probat,& nos cum eo *quæſt.*22. oſtendimus: ergo:ex quo ruit reſponſio Suarez *loco citato numero* 40. dicentis ſe oſtendiſſe Adam creatum in gratia, & gratiam eam fundamentum iuſtitiæ originalis exiſtere.

Hanc adhuc reſponſionem impugno: Quæ poſſunt ſeparata iacere, non ſunt idem, nec intrinſecè connexa; ſed gratia ſanctificans ſtat ſine iuſtitia originali, vt patet in noſtra ſanctificatione, in qua datur gratia; non iuſtitia originalis, vt definit Concil. Trid. *ſeſſ.*6. Ergo. Hæc eſt ratio D. Bonauent.*in* 2.*diſtinct.* 30.*art.*2.*quæſt.*1.& *diſt.*32. *quæſt.cit.argum.*1. *ad oppoſitum,* addita explicatione *in corpore,*& *ad primum,*& *quæſt.*2.*in corpore,& ad argumenta.*

Respondet Suarez *numero* 40. ſolùm probari, quòd iuſtitia originalis adderet aliquid, vltra gratiam.

180 At hoc rectè etiam concludit,alteram ab altera non pendere.

Aliqui confirmant; nam Æua ante eſum pomi grauiter peccauit, nec tamen erubuit, niſi poſtquam etiam Adam peccauit, Citatur D.Bonau. *in* 2. *diſt.*32. *quæſt.* 1. ſed ibi non reperitur, & nos oſtendemus *diſput.* 2. *quæſt.* 12. *in fine*, cauſam aliam.

Probatvr ſecundò ex Concilio Trident. *ſeſſ.*5. *can.*1. vbi definit, Adamum in principio amiſiſſe Iuſtitiam, & ſanctitatem, vbi iuſtitiam diſtinguit à ſanctitate, quæ eſt per gratiam habitualem: Ergo per iuſtitiam intelligit ſolam rectitudinem naturalem: Dicere enim, Concilium ponere hæc, vt ſynonima in fidei definitionibus, eſt abſonum.

Respondet Suarez *numero* 12.ea diſtinguere, vt explicet modum,& effectum illius ſanctitatis. Vnde infrà *ſeſſ.*6. *cap.*7. ait, Iuſtificationem eſſe ſanctificationem per gratiæ ſuſceptionem, & in fine *capitis* ait, chriſtianam iuſtitiam & ſanctitatem eſſe,quia & gratis datur,& hominem iuſtum, & ſanctum reddit. Vnde eſt illud prima Corinth.1. *Qui factus eſt nobis iuſtitia,& ſanctificatio, & redemptio.*

181 At verò iſte author confundit modum ſanctificationis noſtræ pro hoc ſtatu, & pro illo iuſtitiæ originalis, qui admodum diuerſus eſt, vt ritè aduertit D. Bonauent. adductus in prima ratione; nunc enim datur ſola gratia, non autem iuſtitia originalis, vt patet,nam remanent in nobis fomes,& aliæ imperfectiones rebellionis, paſſibilitatis, &c. quæ per iuſtitiam originalem excludebantur. Præterea ipſe Suarez *lib.*5. *de ſtatu filiorum Adæ in innocentia, cap.*16. *numero* 9. hunc locum Concilij Trident. nobiſcum, quoad hoc exponit, vt diſtinguat Iuſtitiam originalem à gratia ſanctificante. Vnde obiter ſequitur falſa opinio Soti. Si enim ſola gratia conſtituebat iuſtitiam originalem, deberet eoſdem effectus habere etiam nunc, cuius oppoſitum experimur in ſanctis. Neque aptè dicit Soto, & Valentia, tunc eleuatam fuiſſe gratiam ad illos effectus; nam cùm ſit eiuſdem rationis cum noſtra, non eſt cur miracula in ea multiplicent, quod naturaliter fieri non videamus. Quòd verò eiuſdem ſpeciei fuerit gratia Adæ, & noſtra, probatur ex Concilio Trid. *loco citato*, vbi definitur, Adam amiſiſſe ſibi, & nobis ſanctitatem. Idem habet
*ſeſſ.*6.*cap.*7. Adde, per eam deleri peccatum origi- 182
nale: Ergo æque perfecta; eſt enim peccatum originale priuatio illius gratiæ,quam Adam perdidit, vt proſequitur Suar.*n.*16.eſt etiam vna Lux pellens tenebras, & illuminans aërem, vt latè proſequitur D.Bonau.*in* 2.*diſt.*27.*q.*1. qui doctrinam Suarez, & Concilij habet *diſt.* 32. *dub.*2. *litt. & quæſt.*1. Iam verò, vt vnde diſceſſit,eo reuertatur diſcurſus. Iuſtitia nunc dicit virtutes: Sanctificatio autem dicit habitum gratiæ, vt docet Concil. Trident. *ſeſſ.*6.*cap.*7. *adducto*, & fatetur Suarez *numero* 12. Neque hìc eſt verbum de iuſtitia originali, cum eam non redimamus, vt dixi. At eſto pro eodem accipiat iuſtitiam, & ſanctificationem, loquitur de iuſtitia, vt nunc eſt, quæ eſt per infuſionem gratiæ ſanctificantis cum virtutibus Theologicis; niſi præceſſerit Fides, & Spes. Ideò ritè ait, Iuſtificationem eſſe ſanctificationem, ideſt, nos fieri iuſtos per gratiam, quam Adam ſibi, & nobis perdidit; ea verò non eſt iuſtitia originalis, quam ſanè non recuperamus,vt dixi. Quod verò ait Apoſtolus de Chriſto: *Qui factus eſt nobis iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio,* explicat eo modo,quo & Concilium, Virtutes, gratiam, & redemptionem à peccato,eſſe à Chriſto, ſeu Chriſtum cauſaliter hæc nobis contuliſſe.

Assero ſecundò, conſequenter Iuſtitiam originalem, vt ſic,non incluſiſſe habitus ſupernatura- 183
les, ſecundum ſubſtantiam Theologicos, fidem, ſcilicet, Spem, & Charitatem.

Qvoad Charitatem probatur, quia de facto in creatione non fuit præditus Adam Gratia, ergo nec charitate.Id oſtendi *quæſt.*22.eſtque argumentum S.Bonauenturæ, ibi adducti.

Qvoad fidem verò, & Spem probatur à D. 184
Bonauent. *ſecundo diſtinct.*29. *quæſt.*1. quia initio ordinatus eſt ad Deum,tanquam finem naturalem, & hoc modo naturaliter aliquem gratum eſſe dico, eo modo, quo omnia opera Dei ſunt illi grata: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona,* Geneſ.1.& *Diligis omnia, & nihil odiſti eorum,quæ feciſti,*vt habetur loco ſuprà adducto ſapientiæ.Nec reclamat Suarez *numero vndecimo.*

An verò poſſit eſſe aliquis ſingulari modo ſu- 185
pernaturali abſque dono gratiæ Deo acceptus; S. Bonauent. *ad vltimum quæſtionis adducta* reſpondet, creaturam naturaliter non poſſe eſſe gratam ſupernaturaliter Deo abſque dono ſupernaturali, ſicuti non eſt apta ad beatitudinem,ſeu ad viſionem Dei,quia ambo ſunt ordinis ſupernaturalis. Addit tamen, eſto id poſſit fieri, non tamen factum, quia non decet.Non tamen idem concedit poſſibile de gloria.

Fateor verò,eos qui tenent, Adamum ordi-

natum

natum ad Deum; tanquam finem ſupernaturalem, & qui conſiderant Adamum in tota completa iuſtitia, & ſanctitate, includere debere etiam habitus ſupernaturales gratiæ, charitatis, &c. Et hoc modo quæſtio erit de nomine, vt notant Suarez, *num.* 11. & Arriaga, *num.* 26.

186 Hinc verò ſoluitur id, quod obiicit Suarez *num.* 12. In iuſtitia debet includi id, quod eſt primum Anologatum in ratione iuſtitiæ,& ſanctitatis; ſed iuſtitia ſimpliciter dicit gratiam, & charitatem, vt primum Analogatum: Hæc enim eſt propriè iuſtitia ex Apoſtolo *Rom.* 4. *& prima Corinth.* 13. Ergo.

Respondetvr enim, perfectam ſanè iuſtitiam eſſe ex gratia ſanctificante: At verò Adam non fuit creatus in illa gratia, vt vidimus *q.* 22.

187 Assero tertiò, In Iuſtitia originali includi habitus infuſos per accidens, vt virtutes morales, & intellectuales, quæ per ſe valent acquiri, etiam tunc per accidens infuſæ ſunt Adæ: Similiter habitum moderatorem corporis, aliáque Dei auxilia extrinſeca ad impaſſibilitatem, incorruptibilitatem, &c. Hæc eſt S. Bonau. omnibus locis adductis à *quæſtione* 7. hucvſque.

Probatvr à D. Bonauent. *in* 2. *diſtinct.* 29. *art.* 2. *quæſt.* 2. quia Iuſtitia originalis faciebat hominem rectum quoad naturæ integritatem, facilitatem operandi, & euitandi defectus contrarios; ſed ad hoc neceſſarij erant dicti habitus, dicta auxilia, vt ſuprà *quæſt.* 12. & *cæteris*, oſtenſum eſt: Ergo. Maior, & minor patent ex allegatis quæſtionibus: Conſequentia verò patet ex communi omnium Theologorum ſenſu.

Ex his confutatæ iacent aliæ opiniones: Et quidem Scotus benè in ſolis habitibus voluntatis, & appetitus ſenſitiui ponit iuſtitiam originalem; Nam hi non ſufficiebant ad coercendos omnes motus inordinatos: Proinde Scotus motus hos malè admittit in ſtatu illo: Nam ideò nudi non erubeſcebant; quia nulli motus rebelles inſurgere poterant: Requirebantur ergo etiam Dei auxilia, vt oſtendit D. Bonauent. *adductis quæſtionibus* 13. *& ſequentibus*: Vide Suar. latè confutantem *à n.* 33.

QVÆSTIO XXVI.

An Ivstitia Originalis *fuerit ſupernaturalis.*

D.Bonau. 2. diſt. 19. art. 3. quæſt. 1.

188 Ex dictis habes cum D.Bonauent. *in* 2.*diſt.*29. *quæſt.* 1. *& ſequentibus*: Iuſtitiam originalem fuiſſe naturalem, quatenùs naturam perficiebat ad opera ordinis naturalis; ſupernaturalem verò, quia addebat dona vltra naturæ requiſitum, quæ ex principiis naturæ non oriebantur: Ideò magis propriè ob id ſupernaturalis dicenda, vt probat Bellarmin. *lib. de Gratia primi hominis, cap.* 5. vbi plures Scholaſticos adducit; nec verbum quidem de Sanctæ Eccleſiæ Doctore Bonauentura muſſitat: Eſt aſſertio contra Hæreticos noſtri temporis, quos adducam.

S. Doctor, *in* 2. *diſt.* 19. *art.* [illegible]. *quæſt.* 1. id aſſerit, & probat ex profeſſo.

Primò ex D. Auguſtin[illegible] *Geneſ. ad litt.* adducto à Magiſtro, diſt 1[illegible] *homo immortalis, quod erat ei de* [illegible] *de conditione naturæ: Mortalis erat de conditione corporis animalis: Immortalis beneficio Conditoris*: Immortalitatis autem auxilia ſunt tantùm pars Iuſtitiæ originalis.

Idem fatetur D. Auguſtinus 13. *de Ciuitate Dei, cap.* 13. & *lib.* 11. *de Geneſi, cap.* 31. *& lib.* 4. *in Iulianum, cap. vlt.* & aliis locis adductis à Diuo Bonauent. *in* 2. vbi de peccato Adæ, & *in Opuſculis*: Vide alia argumenta, *quæſtione* 14. *&* 15. ſuprà allata.

Optima eſt ratio S. Bonauent. *fundamentò primo*, poſt authoritates, quam deſumpſit Bellarminus, *loc. cit.* §. *tertia ratio.* Certum eſt, per peccatum non amitti aliquod principium naturale: Ergo neque per peccatum Adæ aliquid naturæ corruptum eſt; quia in hoc ſolùm differt à noſtro, quod in naturam, tanquam à Stipite redundauit: Ergo naturalia dona non fuêre per peccatum in Adamo corrupta; atque adeò, ſi Priuilegia iuſtitiæ originalis erant naturalia, *verb. grat.* Immortalitas, ſubiectio ſenſus rationi, non fuiſſent deperdita, quod eſt falſum. 189

In 2. *diſt.* 24. *parte prima, art.* 1. *quæſt.* 2. oſtendit, Adamum potuiſſe abſque additione nouæ gratiæ, in ſtatu innocentiæ, reſiſtere cuique tentationi, & innuit rationem, quæ eſt prima à Bellarmino aſſumpta, quàm è Magiſtro hauſit, *eadem diſtinctione*: Nam ſenſus naturaliter appetit ſenſibilia; ſicut è contra, Spiritus appetit ſpiritualia; Vnde naturaliter inter eos pugna viget; atque adeò rebellio ſenſus; reddebatur autem Adam immunis (ait cum Magiſtro, & Diuo Bonauentura) per iuſtitiam originalem; itavt poſſet ratio edomare ſenſus rebelliones, & eſſe ex priuilegio exempta, ſeu immunis ab illa pugna: Ergo Iuſtitia Originalis, quæ hanc præſtabat rationi victoriam, erat per gratiam: Idem argumentum habet clariùs, S. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 30. *quæſt.* 1. *ad* 3. vbi id roborat authoritate, quâ nititur Bellarminus, initio, cap. 6. Pſalm. 48. *Homo, cum in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*, vbi Hominem, non in nudis naturalibus; ſed in honore per dona ſupernaturalia conſtitutum acclamat, vt rationaliter viueret obediendo ſine rebellione: Honor enim dicit aliquid extrinſecum, additum naturæ; ac verò elapſum, id amiſiſſe dicit; atque ideò in nudis naturalibus derelictum cum naturali appetitu ſenſitiuo vigente, more bruti, vnâ cum fomite accenſo. 190

Loco nuper adducto S.Bonauentura latè idem ex propoſito aſſequitur, ac tota quæſtione probat, argumento, quo nititur Bellarminus, §. *ſecunda ratio*: Si corruptio, quæ nunc eſt in natura humana, non eſt conſequuta è ſola remotione doni ſupernaturalis, & ab ea exemptus fuiſſet homo in nudis naturalibus; quæro cauſam eius; aliqua enim cauſa debet aſſignari rebellionis carnis contra ſpiritum. 191

Respondent quidam, cauſam eſſe Deum: Contra arguit S.Doctor *in corpore*, quia Scripturæ clamant, hoc ex peccato proueniſſe: Sic *Geneſ.* 2. dicitur: *Mortem inuectam eſſe à peccato*: Vrget verò; quia hoc repugnat Diuinæ iuſtitiæ, quæ neminem affligit pœnâ, niſi ex culpa; ſed paſſionum agitatio inuoluntaria eſt pœna: Ergo. Item quia æquitati Diuinæ repugnat eſſe cauſam curuitatis ad malum, qualis eſt Concupiſcentia: Ideò Ioannes, *epiſtola prima, cap.* 2. ait: Concupiſcentiam non eſſe ex Patre; ſed ex mundo: Iacobus,

bus, cap. 1. *Neminem à Deo tentari, ſed à concupiſcentia ſua.* Itidem Lex: *Non concupiſces*, eſt bona, & non inſita à Deo, vt proſequitur Apoſtolus ad *Romanos ſeptimo*: Ergo lex oppoſita membrorum non eſt a Deo.

192 Id iam planiùs oſtendit *in 2. diſt. 21. artic. 2. quæſt. 1.* maximè *in corpore*, & hìc *ad 3.* afferens illud Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.*

Repvgnat Diuinæ ſapientiæ, cuius eſt opera perpulchra facere, vt ait D. Auguſtinus 6. *de Trinitate*: Ergo non ſunt ab eo paſſiones fœdæ; de quibus ipſe homo erubeſcit rationabiliter: Ergo talis paſſio non fuit indita initio à Deo.

Itidem Diuina ſapientia omnia facit proportionata: Ergo animæ immortali dedit corpus immortale, nunc autem mortale eſt: Ergo non à Deo redditum eſt tale.

193 Pariter repugnat bonitati Dei, quæ nihil facit inclinans ad malum; ſed *Senſus hominis, & cogitatio, prona ſunt ad malum ab adoleſcentia*, Geneſ. 8. Ergo non eſt à ſumma Bonitate.

Itidem, nihil, procedens à ſumma bonitate, dignum eſt maledictione: Sed multæ ſunt paſſiones in nobis dignæ maledictione, ob quas Iob. *cap. 3.* Hieremias, *cap. 2.* maledixit diei natiuitatis ſuæ: Et *Exodi 23.* & *Deuter. 7.* maledicebatur ſterilis: Ergo. Relinquitur ergo (infert S. Bonauent. *ad 3.* & *in corpore*) non eſſe à Deo, ſed ab homine, ob culpam, ex remotione donorum ſupernaturalium, & caſu ab honore illo addito naturæ, in quo conditus eſt; de quo *Pſal. 48. citat.* Et Pſal. 8. *Gloria, & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.*

194 Geminas alias rationes è ſuo penu eiaculatur Bellarminus infirmas: Altera eſt: Si natura humana non potuit abſque iuſtitia originali creari; quia abſque ea mala eſt, & neceſſariò labitur in peccata; ſequitur, non poſſe hominem mortuum reuocari ad vitam, niſi præditum iuſtitiâ originali: Idem enim ſequitur abſonum, ſiue creetur, ſiue reparetur à Deo natura mala, & quæ neceſſariò peccet.

Respondetvr, negando paritatem; nam creatio primò fuit à Deo ſolo; ideò ei adſcriberetur malum; at reſurrectio ex parte Dei dicit tantùm vnionem animæ ad corpus malum; & hoc non ſequitur ex vi actionis Dei formaliter; ſed per accidens; Dabo ſimile: Nunc anima in vnione ad corpus contrahit neceſſariò peccatum Originale cum fomite, &c. Et tamen non eſt illud malum Deo adſcribendum; quia ſequitur ex prima infectione Adæ, quâ & Anima in vnione ad carnem infectam afficitur: Addo & ad creationem ipſam carnis ex infecto ſtipite concurrere ſine culpa Deum: Ità D. Bonauent. *in 2. diſt. 44. quæſt. 1. & 2.* & *in primo, diſt. 46. quæſt. 2.* præcipuè *in 2. diſt. 37. art. 2. quæſt. 3. in reſolutione.* Idem currit de actione Phyſica peccati, ad quam Deus concurrit.

195 Secvndvm argumentum Bellarmini eſt: Primi Parentes euecti fuêre ad dignitatem filiorum Dei; ſed hoc non fit naturalibus dotibus: Ergo. Minor eſt D. Auguſtini, *lib. 3. contra Maximin. cap. 15.* Cyrilli, *lib. 1. in Ioannem, cap. 18.*

Hoc argumentum eſt D. Bonauent. ex ea parte, quâ aliquid valet: Quo enim filij Dei fuêre; eo fuêre primi parentes accepti Deo filij, vt probat S. Bonauent. *in 2. diſt. 21. quæſt. 1.* & *artic. 2. quæſt. 1. & 2.* atque filiatio ſupernaturalis non habetur, niſi per gratiam, vt ibidem confitetur, & probat; At primi homines in creatione non habuêre gratiam adoptionis ſanctificantem, vt vidimus *quæſt. 22.* cum Diuo Bonauentura, *artic. 2. quæſt. 2. citata.*

Tandem Pius V. & Gregorius XIII. damnant 196
articulum illum vigeſimum ſextum: *Integritas primæ conditionis non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio; ſed naturalis eius conditio*: Id refert Bellarm. *cap. 1.* Similis eſt Articulus vigeſimus primus; Nam hæretici Pelagiani nihil ſupernaturale in Adami iuſtitia cognoſcunt, imò gratiam negant habitualem ſanctificantem: Ità referuntur à Diuo Auguſtino, *lib. de hæreſ. cap. 88.* & *epiſtola 106.* In neganda verò iuſtitiæ originalis ſupernaturalitate omnes conueniunt: Caluinus *primo Inſtit. cap. 15. §. 8.* Lutherus, *ad cap. 3. Geneſis*: Eos cæteri ſectarij gregatim ſequuntur.

Catholici verò multi, tenentes ibi non includi gratiam, & alios habitus ſubſtantialiter ſupernaturales, vocant Iuſtitiam, *ſupernaturalem*, quoad modum, vt notat Arriaga, *tract. de operibus ſex dierum, ſect. 3. ſubſect. 2. num. 33.*

Obiicies primò: Si iuſtitia originalis ſupernaturalis fuiſſet; ſequeretur, concupiſcentiam 197
carnis futuram fuiſſe naturalem, bonamque; atque adeò à Deo; ſed hæc non eſt à Deo, vt ait Ioannes, *epiſtola prima, cap. 2.* Et Apoſtolus, *Rom. 7.* dicit, ſe eam odio habere: Et D. Auguſtinus, *lib. 6. contra Iulianum, cap. 5.* & alibi, probat, eam eſſe malam.

Respondet Bellarminus, *loc. cit. cap. 7.* futuram tunc naturalem, vt defectum naturæ; atque ideò mala dicitur, odio digna; tum quia non ex intenſione Creatoris fuiſſet in homine perſeuerante in paucis naturalibus: Deinde, quia Deus illam ſuſtulerat; & ex hominis culpa locum in nobis habet: Huius reſponſi quidquid eſt ſolidi educitur ex D. Bonauent. *in 2. diſt. 30. quæſt. 1. in argumentis*, & *ad 3.* dicentis, Hominis naturam ità ſanè eſſe compoſitam ex ſenſu, & ratione; quia tali naturæ debebatur talis compoſitio: Attamen in eo, quod erat periculi exeundi in actus, in quo conſiſtit odibilitas, & mala conditio concupiſcentiæ, prouiſum eſſe à Dei bonitate per rectitudinem iuſtitiæ originalis, vt per eam victor euaderet, neque rebellioni eſſet obnoxius, niſi volens; atque adeò id impediretur, per quod concupiſcentia eſt odibilis; mala non quidem malo culpæ formaliter, ſed ratione inclinationis ad culpam; & per hoc ſaluatur Dei opus ab improperiis Hæreticorum.

Obiicies ſecundò: Diuus Auguſtinus *in Enchir. cap. 11.* ſcribit, Animorum vitia naturalium 198
eſſe priuationes bonorum; & vitia quædam animorum ſunt vulnera ab Adam deriuata; & hæc ſecundùm D. Auguſtin. ſunt naturalium priuationes bonorum: Ergo iuſtitia originalis, cui hæc priuatio opponitur, eſt naturalis.

Respondet D. Bonauent. *in 2. diſtinct. 35.* 199
quæſt. 1. in corpore, explicans hunc locum, *fundamento primo*, adductum, vitium dicere non peccatum, ſed habitum in peccato; & per hoc ſemper tolli rectitudinem naturalem, quæ ſemper fit deterior, ſicuti Linea, quæ magis, & magis curuatur, minùs apta eſt rectitudini: Hæc verò curuitas quoad radicem eſt ſanè ab Adam, ſed non eſt peccatum; loquitur verò de vitio, quod verus eſt habitus culpæ, & hic aufert rectitudinem voluntatis,

luntatis, quæ in ſola natura rationali eſt; auſert etiam bonos habitus, etiam virtutum, bono vſu voluntatis adeptarum, non tamen potentiam ipſam tollit: Melior eſt hæc, quàm reſponſio Bellarmini, *cap.7. ad ſecundum* dicentis, per naturalia bona intelligi, non formas, ſed ſubiecta; ità vt priuent bonis,id eſt,quæ in bona natura inſunt, eamque contrariis virtutibus priuant: Addit verò reſponſionem D. Bonauenturæ; Vitia, priuationes eſſe naturalium bonorum voluntatis, qualis eſt in ſe abſque iuſtitia originali; quia per ea curuatur voluntas, quæ ante habitum non eſt curua formaliter.

Obicies tertiò. D. Auguſtinus 12. *De Ciuitate Dei, cap.* 1. ſic ait de Angelis: *Cùm vitium naturæ dicitur, quod non adhæreat Deo, hinc declaratur eius natura, vt Deo adhæreat, conuenire*: Si ergo naturale eſt Angelo adhærere Deo; ergo & homini, atque adeò non egebat dono ſupernaturali.

200 Respondet D.Bonauent. *in 2.diſt.3.part.2. art.3. quæſt.1. ad 3.* quem ſequitur Bellarm. *ad 3.* Angelos, magiſque homines in ſtatu innocentiæ potuiſſe amare Deum, vt finem naturalem, ad quod requirebatur tamen habilitas, & rectitudo reſpectu boni; quam rectitudinem amiſit per peccatum, remanente naturâ (vt ait D. Bernardus, & iam reſpondit *ad primum*:) At verò diligere Deum, vt finem ſupernaturalem, requirebat fidem, & auxilia ſupernaturalia ſubſtantialiter, & hoc vult Diuus Auguſtinus,vt patet etiam *lib.12. cap. 9.* Angelus tamen,ſenſu non grauatus,habet naturalia expedita.

Obicies quartò: D. Auguſtinus, *lib. de corrept. & gratia, cap.11. & in Enchir. cap. 116.* ait: *Fœlicitatem illam, per quam homo, neque peccare, neque mori poterit, id eſt, vitam æternam, nunc eſſe munus gratiæ, quæ merces meriti futura erat, ſi primus homo in ſtatu innocentiæ permanſiſſet*: Ergo in ſtatu innocentiæ nullâ gratiâ opus erat ad vitam æternam promerendam.

201 Respondet D. Bonauent. *in 2. diſtinct. 29. quæſt.2.* ex D. Auguſtino, neceſſariam fuiſſe gratiam, etiam tempore naturæ integræ, ad merendum vitam æternam, quod clarè docet D. Auguſtinus, *lib. de natura, & gratia, & de corrept. & gratia, cap. 11. & in Enchir. loc. cit. & epiſtola 105.* Attamen quia in eo ſtatu iam præditus erat Adam gratiâ, & ſolùm requirebatur eius conſenſus in operibus; neque egebat nouâ gratiâ, ſolùm meritum deerat; At nunc, quia decidimus à gratia, & rei facti ſumus damnationis, egemus ſubleuari noua Dei miſericordia; ideò gratia dicitur vita æterna; quia gratia non ſolùm operi; ſed etiam operanti, noua neceſſaria erat; cùm Deus non acceptet munera, niſi priùs acceptet perſonam, vt dicitur Geneſ. 4. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*; & quia nunc perſona eſt rea; ideò eget nouâ gratiâ, vt habilis reddatur homo ad merendum: Hanc reſponſionem deſumpſit Bellarminus *ad* 4. Idem habet S. Bonauent. *quæſt.* 1. *diſt.* 29.

202 Obicies quintò, D. Auguſt. *lib.3. de libero arbitrio*, cap.18. *Approbare falſa pro veris, vt erret inuitus, & reſiſtente, atque torquente dolore carnalis vinculi, non poſſe à libidinoſis operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.*

Respondet D. Bonauent. *in 2. diſtinct.23. art.2. quæſt. 2. ad* 1. quem ſequitur ſatis obſcurè Bellarminus *ad 5.* ibi ſumi naturam, vt præditam Diuinis auxiliis extrinſecis, & intrinſecis, non naturam nudam, qualis potuiſſet creari: Vult ergo dicere, decipi, & impugnari intrinſecè, non conueniſſe hominis inſtituti naturæ, à Deo munitæ; ſed naturæ lapſæ,denudatæ, & vulneratæ.

Obicies ſextò: S.Leo *ſerm.13. de paſſione*, vocat innocentiam primi hominis naturalem.

Respondet D. Bonauent. *in 2. diſt.19. ar-* 203
ticulo 3. quæſt. 1. Eatenùs priuilegia innocentiæ dici à Patribus naturalia; quia fuère homini concreata, & innata; propriè tamen non dicenda naturalia; non enim omne, quod ineſt homini à naturante, eſt naturale; multa enim bona gratis data concreantur, & dantur cum natura: Ità reſpondet etiam Bellarminus *ad 6.*

Obicies ſeptimò:Concilium Tridentinum, *ſeſſ.5.* docet, propter peccatum originis incurriſſe nos poteſtatem diaboli, totúmque hominem in deterius mutatum: Hoc autem non eſt ſolùm priuari dono originalis iuſtitiæ, & gratiæ; nam homo, in puris naturalibus ſine gratia, non eſſet in poteſtate diaboli.

Respondet Bellarminus, Maiorem à no- 204
bis concedi; at hoc fuit ex priuatione iuſtitiæ originalis, quæ remouebat rebelliones, &c. vt docet D. Bonauent. *in 2. diſt. 30. quæſt.* 1. Vnde non dicimus, hominem in puris naturalibus futurum in poteſtate diaboli; ſed futurum, quales ferè ſumus, quoad ignorantiam, rebellionem aliquam membrorum, &c. Neque per hoc cogimur dicere,rebellionem congenitam eſſe à Deo, vel à diabolo: Vide D. Bonauent. *tota illa quæſtione, & diſt.29. art. 2. quæſt.1.* vbi ex illo *Lucæ 10.* expoliato, & vulnerato, id eſt, expoliato *gratuitis*; & vulnerato *in naturalibus*, vt ait Gloſſa, docet, eum ſtatum fuiſſe gratiarum.

Obicies octauò: D. Auguſt. *lib.de corrept. & gratia, cap. 11.* ait: Carnem noſtram magis eſſe rebellem nunc, quàm fuiſſet ante peccatum ſine gratia: Ideò ait; Adam in bonis naturæ fuiſſe; non verò in malis: Ergo illius natura, ſecluſâ omni gratiâ, & iuſtitiâ, erat ſanior, & purior.

Respondet Bellarminus, S. Auguſtinum, 205
non dicere id, quod aſſumitur; neque ea verba habere: *Ille in bonis naturæ erat; ſed ille in bonis erat, quæ bonitate ſui Conditoris acceperat, &c.* id eſt in bonis gratiæ: Ità authoritates exponendas Sanctorum docet D. Bonauent. *in 2. diſt. 29. art.2. quæſt.1. in corpore.*

At eſto dixerit D. Auguſt. Adamum fuiſſe in bonis naturæ; inde habebis,Adamum habuiſſe naturam præſeruatam per iuſtitiam originalem à morbis ſcaturientibus è materia;Nos autem habere naturam, dono illo priuatam ex culpa, atque ideò naturalibus infirmitatibus obnoxiam, vt latè docet, & probat D. Bonauent. *in 2. diſtinctione 30. quæſtione* 1.

Per hæc patet reſponſio *ad nonum* relatum à Bellarmino: Si enim in puris naturalibus homo conditus eſſet, inclinaret adhuc in vitia aliqua; quia defuiſſet iuſtitia originalis præſeruans; non tamen, vt nunc accenſo è culpa fomite, qui in renatis mitigatur.

Obicies decimò: Si homo in puris naturalibus præceps inclinaretur in malum, iam Deus eſſet cauſa talis mali.

Respondetur ex dictis cum D. Bonauen- 206
tura *ad primum*, quem ſequitur Bellarminus *ad decimum*,

decimum, Deum condidiſſe hominem talis naturæ, ſed munitum remediis iuſtitiæ contra rebelliones; At, eſto Deus hominem in puris naturalibus condidiſſet: attamen rebellio illa non erat Deo imputanda; quia non ſequebatur ex vi creationis, aut operis, vt dixi, reiiciendo rationes duas vltimas Bellarmini: Adde, rebellionem illam non eſſe formaliter peccatum, vt dicam, cùm *de peccato in prima ſecunda, tract. 3. diſp. 2. q. 7. & diſp. 4. quæſt. 2.* nec neceſſariò ad peccatum inducere, vt D. Auguſtinus diſputat, *lib. 3. de libero arbitrio*: Et ſi in puris naturalibus hominem naturâ obnoxium feciſſet, in puris naturalibus dediſſet etiam adiutorium ad reſiſtendum, vt nunc fecit, quod latè proſequitur Sanctus Doctor *in 2. diſt. 30. quæſt. 1.*

207 Hinc colligit S. Bonauentura ibi, & poſt eum Bellarminus reſponſionem ad id, quod obiiciunt Patres, ſcilicet originariæ culpæ adſcribere tantam corruptelam, non autem ipſi naturæ, quaſi Nouercæ, vt dixère Philoſophorum aliqui: Vide D. Auguſtinum *lib. 4. in Iulianum*, & *lib. de peccatorum meritis, cap. 22.* & *lib. 14. cap. 17. De Ciuitate Dei.*

Respondetvr enim, rectè Patres aſſerere, non eſſe naturam accuſandam; ſed in originarium lapſum ærumnas noſtras referendas: Nam Deus hominem primò fœliciſſimum condiderat, donis originalis iuſtitiæ exornatum, & armatum; at proprio vitio ſe miſerrimum reddidit, & inordinatum, quod non fuiſſet in primo ſtatu, armato illis donis; at verò in puris naturalibus fuiſſet rebellio membrorum aliqua, non qualis *nunc*: Et per hoc patet *ad duodecimum* relatum à Bellarmino.

208 Obiicies vltimò: Æterna beatitudo eſt finis hominis naturalis: Ergo debuit homo media habere naturalia ad eum finem conſequendum; alioqui miſerior eſſet natura hominis omnibus aliis, cùm res omnes fines ſuos conſequantur ſuis viribus: Ergo media ad eam conſequendam, id eſt, Iuſtitia originalis, &c. fuerunt naturalia homini.

209 Respondetvr ex Diuo Bonauentura *in 4. diſtinctione 49. parte 1. quæſt. 2.* Animam verè appetere beatitudinem naturaliter, non tamen ſupernaturalem, niſi addito lumine fidei, quod patet; quia multi etiam ſapientes, abſque lumine fidei aberrarunt in ea inuenienda, vt dicetur *prima ſecunda, tractatu de fine hominis, diſputatione ſecunda*: Neque nouum eſt, nos appetere naturaliter ea, quæ conſequi non poſſumus naturaliter; ſicuti anima appetit reuniri corpori; & tamen non poteſt naturaliter, cùm reſurrectio ſit miraculoſa: Neque fruſtrà eſt illa potentia, quæ non habet actum in eodem ordine; ſed ſufficit, vt in aliquo habeat; ſic enim & beatitudinem, abſque gratia conſequi non poſſumus: Vide Sanctum Doctorem ibi, & *diſtinct. 43. quæſt. 5. ad ſextum*, vbi id præclarè exponit: Eum ſequi-
210 tur Bellarminus ad *tertium decimum*: Quare omnia ex innominato Seraphico deſumere geſtiuit.

DISPVTATIO II.

DE LAPSV PRIMORVM PARENTVM.

Qvò ſublimiùs poſiti ſunt primi Parentes, eò illorum Caſus cæteris ceſſit terribiliùs in ruinam, aut cautelam. Longè præ poſteris feliciorem ſtatum breuî amisêre, nec ſolùm perſonæ adhæſit patratum Scelus; ſed in intima Naturæ ſerpſit, in qua tota Maſſa corrupta alios in præuaricationem adduxit: Altiùs autem oportet ordiri eorum lapſum, nempe ab occaſione præcepti accepta ab eis: atque adeò primò, de Præcepto eis dato: Secundò de Tentatione: Tertiò de Tranſgreſſione: Vltimò de Pœnitentia eorum agemus.

QVÆSTIO I.

Quale Præceptum datum ſit Adæ *in Paradiſo,*

Grave præceptum datum Adæ teſtantur 1
verba Geneſ. 2. *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo, vt operaretur, & cuſtodiret illum: Præcepitque ei dicens: De omni ligno Paradiſi comedes: De ligno autem Scientiæ boni, & mali ne comedas; in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris*: En pœna grauitatem peccati indicat.

Et ſanè etiam comedere de aliis fructibus ſub præcepto dictum, oſtendi *diſputatione præcedenti, quæſt. 14.* Iam verò ad nos modò nihil pertinet; quia non ex tranſgreſſione huius affirmatiui; ſed ex negatione, ne de ligno Scientiæ ederet, lapſus eſt, vt patet ex Geneſi.

Lignvm illud fuiſſe materiale, fructuum pro- 2
ductiuum concors in Eccleſia eſt ſenſus de Fide: Nam Scriptura clara eſt: Cuius autem ſpeciei fuerit, incertum eſt, nec cum fundamento aſſeritur, ſed meliùs tacetur cum Diuo Bonauentura, *in 2. diſt. 20. dub. 7. litt.* cum Sancto Anaſtaſio Synaïta *lib. 8. Hexaëmer. initio.*

Svppono ſecundò, Arborem illam, non quia malam, fuiſſe ideò vetitam: Ità D. Auguſtinus, *lib. 8. de Geneſ. ad litt. cap. 6.* ait: *Qui fecerat omnia bona valdè, in Paradiſo non inſtituerat aliquid mali*: Id notat etiam Diuus Bonauentura, *in 2. diſtinct. 19.*

Svppono tertiò, dictum eſſe *Lignum Scientiæ boni, & mali*; non quia anteà Adam neſciret bo- 3
num, & malum; erat enim ſapientiſſimus, vt dixi, *diſput. 1. quæſt. 2. & 8.* Neque Lignum illud habebat talem virtutem, qualem ſerpens di-
cebat;

cebat ; Neque deceptus eſt , vt ait Apoſtolus , & cum eo D.Bonauent. *in 2.diſt.22. art. 2. quæſt. ad vltimum*, vbi aliquam tantùm neſcientiam pœnæ admittit : Sequitur Suarez *lib. 3. cap. 21. num. 6.* Vide quæſtionem vndecimam.

SVPPONO quartò, factum eſſe illud præceptum ad hoc,vt Adam obedientiam præſtaret Creatori : Ità D. Chryſoſtomus *homil.14. in Geneſ.* D. Auguſtinus *lib. 8. de Geneſ. cap.6. & 13.* Rupertus , *lib.2. in Genes. cap. 30.* D. Gaudentius Epiſcopus Brixiæ *in Opuſc.*

QVAMVIS autem poſſet aliunde Deus experiri Adæ obedientiam , vt notat Abulenſ. *Geneſ.13. quæſt. 207.* Attamen , quia in aliis aliqua ratio mali , præter Dei præceptum , reperitur ; ideò facta eſt prohibitio , quæ ex ſola tranſgreſſione voluntatis Dei mala eſſet , vt inde oſtenderetur inobedientiæ malitia ; aliter enim bonum erat Pomum : Hæc eſt ratio Diui Gaudentij *loc. cit.* & D. Auguſtini , *cap.13. adducto.*

5 SVPPONO quintò , Deum tale præceptum Adæ dediſſe ad alias etiam virtutes, maximè Temperantiæ, Humilitatis,& Religionis, vt dicam *quæſt. 7.* vbi quæram , quas virtutes tranſgreſſi ſint primi Parentes.

SVPPONO ſextò, illud Præceptum fuiſſe ſub mortali, ne ederent. Eſt de fide: An verò ex paruitate materiæ poſſet eſſe venialis tranſgreſſio ; dico,non potuiſſe: Tum quia primum peccatum non poterat eſſe veniale,vt dicam *quæſt.12.* Tum quia commeſtio Adæ videtur fuiſſe parua , & tamen mortalis: An verò etiam præceptum eſſet,ne tangeret illum fructum ; ſicuti Eua dixit , videtur exaggeratio mulierculæ ad grauamen amplificandum ; nec certum aliquid conſtat.

6 SVPPONO vltimò , præceptum factum fuiſſe Adamo immediatè : An verò etiam mulieri incertum eſt ,an immediatè ; ità tamen, vt etiam Euam ligaret. Ita Suarez *lib.3.cap. 21.* Arriaga,*tract. de operibus ſex dierum , diſp.44.*

QVOD me vrget,eſt,videre : An , & quomodò Adæ datum ſit hoc præceptum , etiam pro poſteris : Et quidem ; an obligarit etiam poſteros ad non comedendum , res dubia eſt : Suarez affirmat *lib. 3. cap.21.* At Pererius *lib.4. quæſt.2.* dixit,eſſe incertum ; Arriaga verò *loc. cit. ſect. 4.* dicit , ex vi verborum non colligi ; & probabilius locutum Pererium ; Mox eodem *num.14.* Palinodiam canit, & probabilius aſſerendum dicit.

7 QVÆSTIO eſt : An datum ſit Adæ , vt capiti; itavt ſeruans præceptum , ſeruaret innocentiam,& illud tranſgrediens, eam etiam filiis perderet omnibus : Et hæc duas includit dubitationes. Prior eſt : An ità ſit. Secunda ; An ad hoc neceſſariò interuenerit pactum ſpeciale , & contractus Dei cum Adamo.

8 ET prior ſanè de fide eſt : Probatur præcipuè *illo Rom.5.* quo vtitur D.Bonauent. *in tertij Dialogo*, & *in 2. diſt.22. quæſt.1. argumento 2.* ſecundo loco ; *Propterea , ſicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundum , & per peccatum mors ; & ità in omnes homines mors pertranſiit , in quo omnes peccauerunt.* Et infrà : *per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi.*

HINC eruitur argumentum : Peccatum dicit tranſgreſſionem præcepti , ſibi iniuncti ; ſed omnes in Adam tranſgreſſi ſunt : Ergo violantes præceptum , latum Adæ , ſibi etiam datum ex origine ; Confirmatur : Non enim poteſt eſſe actuale ; cùm etiam infantes rei ſint : Hoc fundamento nituntur omnes Catholici , Bellarminus , *tom. 3. lib. 4. de Amiſſione gratiæ , cap. 3.* Suarez *lib. 3. de hominis creatione , cap. 21. à num. 19.* Arriaga , *tract. de operibus ſex dierum, diſp.44. ſec.4. num. 17.* & cæteri.

9 RESPONDET Zuinglius, *libro primo de Baptiſmo* , Peccatum etiam intraſſe in mundum per Adamum , quia primus is fuit, qui peccauit.

RESPONDET ſecundò *hîc* , Peccatum intraſſe, id eſt , effectus peccati ; *verbi gratia* , pronitatem ad peccandum , mortalitatem , ærumnas, &c. Hos enim peccati effectus per Metonymiam, Apoſtolus vocat peccata.

ERASMVS ad hunc locum , poſt Pelagianos, explicat , Peccatum tranſiſſe, non per propagationem ; ſed per imitationem.

ENIMVERÒ ſunt expoſitiones adulterinæ : Et prima quidem fœtet ; non enim Adam primus fuit, qui peccauit ; ſed Lucifer ; & poſt eum Eua.

10 DEINDE ex verbis ſequentibus refutatur : *Et per peccatum mors , & ità in omnes homines mors pertranſiit , in quo omnes peccauerunt* : Ex quo refutata iacet etiam expoſitio ſecunda ; nam dicit, intraſſe peccatum , & poſteà per peccatum , quaſi per cauſam intraſſe mortem , tanquam effectum : Ergo per peccatum non intelligit effectum peccati.

11 TERTIA verò refellitur cum Diuo Auguſtino *lib.primo de peccatorum remiſſione , cap. 9.* Et cum Hilario *quæſt.3. epiſt. 89.* Confutatur autem optimè ex D. Bonauent. *in Prologo tertij ſent.* quia intentum Apoſtoli clarum ibi eſt , explicare Romanis Myſterium Redemptionis , ad quod manifeſtandum ipſe ſe profitetur deſtinatum Apoſtolum, & Magiſtrum Gentium ; & antitheſim ponit inter Chriſtum , & Adamum , & infert, quod ſicut per Adamum omnes damnati peccatores facti ſunt; Ita per Chriſtum ſaluati : Illa enim particula ; *Sicut per vnum hominem*, requirit reſpondentem : *Ita per Chriſtum* : Ità igitur (ait) per Chriſtum regeneratione , non ſolâ imitatione intrauit in mundum Iuſtitia ; ſicuti per generationem Adæ intrauit peccatum : Illa etiam Particula , *Propterea* , roborat id , quod dixerat ſuprà , inferens nos reconciliatos per Chriſtum, ac iuſtificari ; ſicut per Adamum damnati ſumus : Ità exponit etiam D. Auguſt. *lib.6. in Iulianum , cap. 1. in editione Louanienſi*,D. Thom. *ad hunc locum* : Vel cum Origene, & Diuo Auguſtino in explicatione quarundam propoſitionum Epiſtolæ ad Romanos ; Dic, alteram partem comparationis haberi infrà : *Igitur , ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: Sic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ.*

12 IACOBVS Faber ad hunc locum detruncat coniunctionem (*Et*) Sic adulterans textum : *Sicut per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors ; ità in omnes homines mors pertranſiit*:Sic legit etiam Zuingl. *lib.de Baptiſmo.*

ENIMVERÒ omnes Codices Latini , Græci,& Syri , eam ponunt particulam.

PRÆTEREA illa particula (*Sicut per vnum hominem*) ſignificat cauſalitatem,& non imitationem.

13 TEMERE autem Eraſmus legit ; *Propter vnum hominem* : Nam in omnibus legitur *Per* : Adde, contra regulas Græci idiomatis , poni , *Propter* : Nam Particula διὰ , cùm regit genitiuum, ſignificat, *Per*;cùm regit accuſatiuum,ſignificat *Propter*: Quas regulas ipſe Eraſmus obſeruare vbique ſolet, vt patet in expoſitione Eraſmi *ad Rom.4.& 5.*

CONFIRMATVR ex illo addito , *& per peccatum,*

catum mors (non propter peccatum.) Vult igitur, ſic peccatum eſſe cauſam mortis, ſicut Adam eſt cauſa peccati, quod in mundum intrauit: Confirmatur per ſequentia; *Et ità in omnes homines mors pertranſiit*: Hoc verò adulterat Eraſmus legens, *Pervaſit*; Contra quod eſt, non modò editio antiquiſſimi Patris interpretis Eccleſiæ; ſed etiam Editio Syriaca, in qua pro Græco verbo διῆλθεν eſt verbum עבר Aber, quod eſt Hebræum, & *tranſire* ſignificat, vnde eſt etiam מעבר Meabar, *vadus tranſitus*: Et S. Auguſtinus ex hoc verbo probat originem peccati *ſerm*. 4. *de verbis Apoſtoli.*

Colligitvr etiam ex verbis illis: *In quo omnes peccauerunt*, vt notat D. Auguſtinus *lib*. 4. *contra duas epiſtolas Pelagianorum*, *cap*. 4.

14 Confirmatvr adhuc ex verbis ſequentibus: *Vſque ad legem, &c.* Et per ea verba: *Per inobedientiam, &c.* Quæ luce clariora ſunt. Tandem declarant id Concilium Mileuitanum, *cap*. 2. receptum ab vniuerſa Eccleſia, vt patet ex epiſtola Innocentij I. ad Concilium Mileuit. quæ habetur *Tomo primo Conciliorum*: Et inter epiſtolas S. Auguſt. *n*. 93. illudque Concilium relatum eſt in corpus Iuris Canonici *de conſecr. diſt*. 4. *Cap. Placuit*; Et Concilium Tridentinum vniuerſale *ſeſſ*. 5. Idem decretum renouauit, quicquid latret Eraſmus: Probatur etiam à. D. Bonauent. *in opuſc.*

15 De hoc latiùs *diſputat*. 3. *de Peccato Originis*, *quæſt*. 1. *prima ſecunda*: An verò interceſſerit pactum inter Deum, & Adam de hac obligatione; Aliqui negant, vt Soto *lib. de natura*, *& gratia*, *cap*. 10. Vaſq. *prima ſecunda*, *diſp*. 133. *cap*. 1. tametſi nomen pacti nonnunquam ei excidat.

Alii verò ſuſtinent affirmatiuum: Ità Catherin. *opuſc. de peccato orig. cap*. 8. Salmeron, *ſuper cap*. 5. *ad Rom. diſp*. 45. *in fine*, vbi refert, Soto *in epiſt. ad Rom.* hoc pactum agnouiſſe.

16 Alii dicunt, pactum quidem, ſeu contractum mutuum non interceſſiſſe, neque neceſſarium fuiſſe; at verò ſpecialem Dei voluntatem ad poſteros etiam ligandos neceſſariò interueniſſe, eamque fuiſſe implicitam in comminatione: *In quacumque hora comederis, morte morieris*: Ità Arriaga *de operibus ſex dierum*, *diſp*. 44. *ſect*. 4. *num*. 16. Suarez, *lib*. 3. *de hominis creatione*. *cap*. 21. *num*. 19. Hæc mihi videtur ſententia D. Bonauent. *in* 2. *diſt*. 32. *art*. 3. *quæſt*. 1. Vbi probat, peccatum Adæ nocere paruulis, eò quòd careant eo decore, quem Deus in eis requirit ex iuſtitia; non tamen pactum vllum meminit: Clariùs *quæſt*. 2. vbi etiam tale exemplum affert: Si alicui promiſiſſem implere vino omnia quotquot dolia ex tali arbore excideret; & radix illa ità inficeretur, vt omnes tabulas inficeret; & ideò vinum in dolia facta effunderem, illudque vinum inficeretur, non eſſet mihi culpæ: Sic Deus promiſit Adæ animas, veluti vinum generoſum, præditas gratiis originalibus in corpora, quotquot ex ſtipite formarentur, infundere: Cùm igitur radix ſit infecta, non eſt Deo adſcribendum.

17 Deinde affert D. Anſelmum *lib. de Concept. Virg. cap*. 28. vbi ait: *Si quis vir, & vxor ad magnam dignitatem ſolâ gratiâ prouecti ſunt; ſi crimen graue committant, & pro eo iuſtè deiiciuntur, & in ſeruitutem rediguntur, quis dicet, filios, quos poſt damnationem genuerunt, eidem non ſubiacere ſeruituti, ſed potius ad bona, quæ Parentes amiſerunt iuſtè, gratis debere reſtitui? Tales ſunt primi Parentes, & eorum poſteri.*

Vvlt igitur inferre, ſolâ voluntate, ſingulariter applicatâ ad communicandam iuſtitiam originalem, etiam filiis Adæ, ſi ipſe perſiſteret, hoc præceptum etiam filios ligaſſe; & hoc ſenſu poteſt dici pactum ex parte Dei, licèt non mutuò acceptandum fuerit à primo parente: Ex hac igitur peculiari Dei voluntate Adam nobis nocuit, nec ſuâ pœnitentiâ reſtituit: Nomine ergo Pacti, Dei ordinatio Adæ intimata, & conteſtata, promiſſio expreſſa concedi debet: Nec quid amplius oſtendunt Aduerſarij.

Neqve igitur fuit neceſſaria acceptatio Adæ, 18 ſed ſufficit Dei voluntas intimans; quippè quæ iuſtè exigere potuit in Adamo, & filiis illam innocentiam, vt donis ſuis fruerentur, vt notat D. Bonauent. *loc. adduct.* quem ſequitur Suar. *num*. 24.

Addo verò, Adamum habuiſſe notitiam huius tranſmiſſionis à ſe, tanquam à capite, ad poſteros: Ità Suar. *num*. 29. tametſi non fuerit neceſſariò reuelanda à Deo ipſi Adæ, vt notat Vaſquez *loc. cit.* quia, vt ait D. Bonauent. non erat peccatum à parente acceptandum; ſed ſufficiebat iuſta Dei exactio, & prætenſio.

Obiicivnt Hæretici: *Lex iuſto non eſt poſita*, ex prima Timoth. primo; At primi Parentes 19 erant iuſti, ſimiliter, & filij eorum, iuſti naſcituri erant: Ergo non eſt datum illis præceptum.

Respondet S. Bonauent. *in* 3. *diſt*. 1. *dub*. 3. *lit.* quem ſequitur Bellarm. *tom*. 3. *lib*. 3. *de amiſſione gratiæ*, *cap*. 1. *in calce*. Arriaga *tract. de operibus ſex dierum*, *diſp*. 44. *ſect*. 1. *num*. 4. Suarez *de Legibus*, *lib*. 1. *cap*. 19. cum D. Auguſtino, *lib. de ſpiritu*, *& littera*, *cap*. 10. Iuſtos quidem eatenùs ſub lege non eſſe, quatenùs Lex, quæ habet pœnas tranſgreſſionibus iniunctas, non premit ceruicem Iuſtorum, qui libenter eam ſeruant; & potius in lege ſunt, quàm ſub onere legis, vt idem Apoſtolus de ſe fatetur 1. *Corinth*. 9. & *Rom*. 6. ait: *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia*; Et Galat. 5. *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*: Sic igitur primis Parentibus lex, grauans ceruicem quaſi renitentium, grauis non erat; cùm tamen in lege eſſent: Igitur non ſunt ſub legis motiuo, id eſt, pœnarum.

Qvod ſi valida eſſet reſponſio Lutheri ad 20 hunc locum Apoſtoli, ſenſum eſſe, Iuſtum non eſſe ſub lege; quia hæc lex lata eſt poſt peccatum; ſequeretur, iuſtos in hoc ſæculo, lege non teneri, vt argutè infert S. Bonau. *loc. cit.* Ratio eſt, quia lata eſt ſolùm pro peccatoribus: Præterea lex Circumciſionis data eſt Abrahæ viro iuſtiſſimo, vt notat D. Bonau. *in* 6. *diſt*. 1. *art*. 3. *quæſt*. 1. *ad* 4. Datur autem etiam iuſto ad meritum, vt docet D. Bonauent. *quæſt*. 2. & poſt eum Bellarm. *loc. cit.* Et ſic data eſt etiam Abrahæ inter iuſtos celeberrimo.

QVÆSTIO II.

An conuenienter Devs *permiſerit*, Hominem *tentari circa Præceptum.*

D. Bon. d. 23. q. 2.

Hæretici latrant, tentationem à Deo homini eſſe immiſſam, vt peccaret: Eos refert 21 Bellarmin. *tom*. 3. *libro* 3. *de Amiſſione gratiæ*, *capite* 2. Sed hæc confutata ſunt, *tract*. 1. *diſp*. 16. *quæſt*. 13. Imò aliqui impiiſſimè dixêre, Serpentem fuiſſe Chriſtum: Eos redarguit S. Auguſtinus *de hereſ.*

hæreſ. in 17.*&* 46.Epiphanius *hæreſi* 47. Irenæus *lib.*1.*cap.* 34. Tertullianus *de præſcript. cap.* 47. Aſpicite, quæ monſtra?

HIS verò exploſis, videtur ſententia S.Proſperi *lib.* 2. *de vita contempl. cap.* 19. Primos homines, priuſquam tentarentur, peccaſſe ſuperbiâ; Et ideò permiſſam eis tentationem in pœnam: Idem videtur dicere S.Aug.*lib.*11.*de Geneſ.ad litt.cap.*30.

AT verò S. Auguſtinus vult, primò tentatam mulierem; hanc verò in præſumptionem fuiſſe elatam ob verba Serpentis, Deitatem pollicentis; Ex hac verò ſuperbia ortum eſſe, vt Deus in pœnam permitteret, eam induci in tentationem: Ità aduertit D.Bonauent.*in* 2.*diſt.*23.*artic.*2. *quæſt.* 2. *ad primum*, & cum eo Bellarmin. *loc. cit.* Clariùs *in* 2. *diſt.*22. *quæſt.* 2. *in corpore*; Id habet S. Bonauentura explicans Diuum Auguſtinum.

22 ASSERO, non fuiſſe indecens, Deum permittere hominis tentationem: De tentatione egi, *tract. de Angelis*, *diſp.*14. *quæſt.*2. *& ſeq.*

PROBATVR à D.Bonau. primò ex vtilitate inde homini proueniente: Non enim laude eſt dignum, benè viuere, niſi eſſet, qui malè viuere ſuaderet: Hæc eſt ratio D. Auguſt. 11. *de Geneſ. ad litt. cap.*4. Et Magiſtri, *diſt.* 23.

SECVNDA ratio S.Bonau. eſt. Homo producebatur ad coronam: Ergo legitimè certare debebat, vt ait Apoſtolus 2.*Timoth.*1.Cùm enim virtus laudabilior, & glorioſior eluceat, & proficiat ex impugnatione ſui oppoſiti, decuit Deum permittere, hominem ab Aduerſario impugnari; quia tunc, vel ſaltem poſtea ex ipſa tentationis impulſione manifeſtanda erat fortitudo, & eminentia charitatis ſuæ: Hæc eſt ratio D.Auguſtini *loc.cit. cap.*6.

23 TERTIA ratio D. Bonau. eſt. Decet, Deum ſic adminiſtrare mundum, vt ſingulis ſuos motus agere ſinat; ſed Deus fecit hominem liberum vertibilem: Ergo debuit ſinere, eum liberè operari; & etiam tentari non fuit iniuria: Hæc ratio eſt Diui Auguſtini, *lib.*7. *de Ciuit.cap.* 30. & *lib.de corrept. & gratia, cap.*10. & *in Enchir. cap.*11.

QVARTA ratio D. Bonau. Quia homo tot auxiliis armatus potius victoriam, quàm mortem referre debebat: Hæc ratio habetur etiam *in reſponſione ad duo vltima argumenta.*

QVINTA ratio S. Bonau. Quia Deus inde arrepturus erat anſam oſtendendi in Sanctis, ex eius ſemine futuris, fortitudinem, & charitatem, quam neque mors, neque vita &c.ſuperare valeat, *Rom.*8. Hæc eſt ratio D.Auguſt. *lib.*4.*de Ciuit. cap.* 27.

24 SEXTA ratio S.Bonau. Quia volebat res ità diſponere, vt peccatum hominis, ſi accideret, non careret remedio; ideò permiſit tentationem, vt, ſi caderet, eſſet excuſabilis; ipſe verò remedium ineffabili amore, in ſanguine ſuo præſtaret: Hæc eſt ratio D.Aug. *ſerm.*9.*de verbis Apoſtoli*; Imò Apoſtoli Rom. 5. *Vbi abundauit delictum, &c.* Eſt etiam S.Leonis, *ſerm.*12.*de Paſſione Domini*, & *ſerm.* 3.*de Pentecoſt.* Ideò Eccleſia clamat: *O fœlix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem.*

SEPTIMA ratio S.Bonauent. eſt; Quia hinc oſtenſurus erat miſericordiam, & iuſtitiam: Hæc eſt ratio D.Aug. *lib.de corrept. & gratia, cap.* 10.

OCTAVA ratio S.Doct. eſt; Quia cadente homine, maiora bona erat inde educturus: Hæc eſt ratio etiam D.Aug.*lib.de corrept.& gratia, cap.*10. *& in Enchir. cap.* 11.

HAS omnes rationes deſumpſit Bellarm.*loc.cit.* Ratio verò altiſſima ſoli Deo eſt cognita, vt ait D. Auguſtinus 11. *de Geneſ.ad litt. cap.*4.

QVÆSTIO III.

Quis fuerit EVÆ *Tentator.*

D. Bonau. in 2. diſt.22. q.2.

HALLVCINATIONIBVS hæreticorum relictis, qui Chriſtum tentatorem Serpentem latrabant, quos ſuprà retulimus, quid Catholici de hac quæſtione ſenſerint, diſſerendum. 25

CAIETANVS *Geneſ.*3. nullum ſerpentem verum corporeum interueniſſe, ait; ſed ſolum Dæmonem interius ſibilaſſe, qui ſæpenumerò ſerpens proclamatur, autumat.

ATTAMEN hiſtoria nimis clarè narrat, fuiſſe Serpentem: Ità Sancti Patres omnes; Baſil.*homil. de Paradiſo*, Ambroſ.*lib.de Paradiſo,cap.*12.& *lib. de fuga ſæculi,cap.*7. Auguſt.4.*de Ciuitate, cap.*11. Chryſoſt. *homil.*16.*in Geneſ.* Cyrill. *lib.* 3. *contra Iulianum*, Damaſcen. 2. *de fide, cap.*20. Beda *in* 3. *cap. Geneſis*; & alij quibus dant manus D.Bonau. *in* 2.*diſt.*21.*dub.*1.*&* 2.*litt.* & *quæſt.* 2. D.Thom. 2.2.*quæſt.*165.*art.*2.Et omnes Theologi, vt refert Suar.*lib.*4. *de Amiſſione ſtatus innocentiæ, cap.* 1. Arriaga, *de opere ſex dierum, diſp.*44.*ſec.*5.*num.*20.

ASSERO primò cum hac ſententia, fuiſſe verum Serpentem.

PROBATVR à D.Bonau.primò *quæſt.* 2. *adducta, argum.* 1. vbi ex hiſtoria iacit fundamentum firmiſſimum: Eſt enim hiſtorica narratio, quâ mulier locuta eſt extrà ſerpēti, & ſerpens mulieri: Confirmatur; nam ſerpens allocutor, dicitur callidiſſimus inter animantia terræ, vt notat D.Bonau.*dub.*2. *litt.adducto*: At inter Dæmonem, & bruta non fieret talis comparatio congruenter; tametſi S. Aug. 11.*ſuper Geneſ.cap.*2.ad Diabolum trahat, eſſe callidiſſimum, vt habet Magiſt.*in* 2.*diſt.*21.*cap.*2.Attamen ſolùm vult dicere, callidiſſimum inter omnia ad nocendum, ſpecialiter in bruto aſtutiſſimo ad corporaliter nocendum. Ità D.Bonau.*d.*21.*dub.*2. 26

CAIETANVS ad metaphoras confugit, quæ ſi valerent; iam euerteretur tota Geneſis hiſtoria. Hoc fundamento nituntur Suar.*loc.cit.n.*4. Arriaga *n.*20. *&* 21. Bellarm.*lib.*3.*de amiſſ.grat. cap.*3.

PROBATVR ſecundò ratione D.Bonau.*quæſt.*2. adducta *in corpore*, & *ad primum*, quâ vſus eſt etiam D.Thom.*loc.cit.*& poſteà Suar. *loc.cit.num.*5. Arriaga *num.* 20. quia Dæmon non poterat tentare Euam pro eo ſtatu, ſuggeſtione merè interna; ſed tantùm externa; cuius oppoſitum Caiet.ſupponit. Probatur aſſumptum, quia Dæmon non poterat in eo ſtatu alterare phantaſiam, quia hoc erat contra perfectionem illius ſtatus, & contra rectitudinem iuſtitiæ originalis, per quam fiebat, vt quandiù Ratio ſubiiceretur Deo, & portio inferior eſſet ordinatè ſubdita portioni ſuperiori, inordinatè aduerſus eam moueri non poſſet; tentatio autem interna fit per immutationē portionis inferioris inordinatam. 27

DICES, hoc argumento probari, non potuiſſe commoueri concupiſcentiam; At verò poterat commoueri phantaſia: quòd enim commoueatur phantaſia, non eſt inordinatum: Nam etiam tunc excitabatur obiectis externis, & per ſuggeſtionem externam mouebatur ſenſus exterior immediatè, & eo mediante ſenſus interior. 28

ATTAMEN, licet non excedat naturales vires Dæmonis immutare phantaſiam, vt probat latè D. Bonauent. *in* 2. *diſt.* 8. *part.* 2. *quæſt.* 3. Attamen

men ſtatus iuſtitiæ Originalis muniebat aditum animæ, ne penetraret motus inordinatus, Adamo non aperiente: Immutatâ enim ſic phantaſia; ſequitur commotio concupiſcentiæ, vt n tar D. Bonauent. *loc. cit. ad argumentum primum.* Confirmatur; nam immutatio interna ſemper eſt cum aliqua inordinatione: Et ideò D. Gregorius, *homil.* 16. *in Euang.* arguit, tentationem Chriſti fuiſſe ſolùm externam, eò quòd non fuit cum delectatione, vel conſenſu: Ità notat Suarez poſt D. Bonauent. *diſt.* 21. *dub.* 3. *litt.* Latè id proſequitur Suarez *num.*79.

Attamen aliqui in altero extremo dicunt, illum ſerpentem verum fuiſſe, ac naturaliter locutum, vel Deo mouente, per miraculum: Hanc opinionem refert Toſtatus *Geneſ.* 13. *quæſt.*418.& 429. In priori ſenſu aſſeritur à Ioſepho *lib.*1. *antiquit. cap.* 2. In poſteriori verò à Moyſe Barcepha, *lib. de Paradiſo, part.* 1. *cap.* 27. Et adducit S. Ephrem, quaſi dicat, Deum conceſſiſſe ſerpenti, ad preces Dæmonis, intellectum ad allocutionem.

Assero ſecundò: Non fuit ſerpens allocutor, acceptâ intellectione.

29 Probatvr à D. Bonauent. *diſt.* 21. *dub.* 1. *litt.* ratione, quâ nititur Suarez; quia ſolus homo habet intellectum; tunc autem Serpens non brutum fuiſſet; ſed homo, contra Scripturam.

Neqve credendus eſt Deus, dediſſe miraculo vim intellectiuam, ſeu directiuam perfectam locutionis Serpenti ad decipiendum; cùm & ipſe Dæmon ſuâ virtute naturali potuerit mouere Serpentem ad locutionem, ſicut mouet Energumenos ad loquendum idiomate extraneo; & ſicut Angelus mouit os Aſinæ Balaam, *Numer.* 22. vt notat D. Bonauent. *dub.* 1. *litt.* adducto; & poſt eum Suar. *num.* 9. Hoc tamen vocat S. Doctor *dub.* 1. Miraculum, eo tamen ſenſu, quo poſteà explicuit.

30 Observat autem S. Doctor ibi, ad locutionis formationem tria concurrere: Primum, inſtrumentorum multitudo, & aptitudo: Secundum, Virtus motiua: Tertium, Virtus directiua. Hæc tria ſunt in homine perfectè: In Brutis etiam quibuſdam; ſed imperfecto modo: Nam, licèt habeant organa diſpoſita, tamen aliquo modo incompleta ſunt, licèt habeant vim motiuam ſenſibilem: Habeant etiam vim imaginatiuam, vel excogitatiuam, ratione cuius erudiuntur ad aliquas voces pronunciandas; non tamen eſt in eis completè, ſed cùm adeſt vis rationalis, quæ poſſit regere, & mouere; tunc illa potentia incompleta ad actum perfectum reducitur; & ſic fuit in illa allocutione Serpentis: Nam Diabolus excitabat vim motiuam, & dirigebat, vt poſſet talem ſermonem proferre: Itaque ſerpenti non eſt data noua poteſtas, ſed prior aſſiſtebat; vnde propriè miraculum non erat, qui rationabiliter admirari poſſet, cùm eſſet ſupra poteſtatem bruti, ea verba proferre: Sic euenit etiam Aſinæ Balaam, quæ non per miraculum locuta eſt: Nam licet dicat; aperuit Dominus os Aſinæ, non ſignificat, id miraculo factum eſſe, vt putat Caietanus; ſed ab Angelo bono, non à Cacodæmone: Hæc S. Doctor *loc. cit.* & poſt eum Suarez *num.* 9.

31 Assero ergo tertiò, Dæmonem in ore ſerpentis locutum, tanquam authorem tentationis illius.

Probatvr primò à D. Bonau. *in* 2. *diſt.* 21. *quæſt.* 1. primò ex illo Sap. 2. *Inuidiâ Diaboli mors introiuit in Orbem terrarum*, vbi mors adſcribitur Diabolo: & Chriſtus *Ioan.* 8. vocat Diabolum homicidam ab initio, vt notat S. Bonauent. *fundamento* 3. Et ad eum locum Ioannis, & poſt eum Suarez, *loc. cit. num.* 12.

Probatvr ſecundò; quia illa locutio diſcurſiua neceſſariò debebat regi à Creatura intellectuali; cùm ſerpens id non valeret, vt dixi; neque erat homo præter Adamum; nec ipſi, aut Angelis ſanctis poterat adſcribi: Ergo Dæmon fuit allocutor.

An verò fuerit Serpens ex aëre formatus; an verò animal: Reſpondetur cum D. Bonau. *locis adductis*, fuiſſe verum Animal. Inſinuatur à Sanctis Patribus, adductis initio, præcipuè S. Auguſt. vt refert S. Doctor: Id autem habet præcipuè 14. *De Ciuitate Dei*, *cap.* 11. 32

Cvr verò potius per ſerpentem, quàm per alia animalia aptiora ad loquendum Dæmon tentauit: Oportet adnotare cum D. Bonauentura, *quæſt.* 2. *diſt.* 21. *in corpore*, ex D. Auguſtino 11. *de Geneſ. ad litt. cap.* 3. nos non debere opinari, quod ſerpentem ſibi, per quem tentaret, Diabolus elegerit; ſed cùm eſſet in eo decipiendi cupiditas, non niſi per illud Animal potuit, per quod decipere permiſſus eſt: Sequitur Suarez, *num.* 16.

Congrvvm autem fuiſſe, vt Diabolus ſub bruti ſpecie tentaret, oſtendit S. Bonauent. *loc. cit.* Tum ratione operis; quia homo inclinatur ad bona ſenſibilia brutalia, decebat à Bruto de ea ſollicitare: Tum quia tentatio ordinabatur, vt compararetur brutis inſipientibus, & ſimilis illis fieret: Tum quia Deus prouidus ità permittebat tentari occulte à Dæmone, vt omninò non lateret; ſed iure, ac merito fraudes timeret. 33

Congrvvm etiam fuit (ait S. Bonauent.) vt à ſerpente tentaretur; tum quia tentatio fit ſerpendo ad cor, vt ibi virus effundat: Tum quia dirigebatur tentatio, vt homo, qui creatus eſt ſtaturæ erectæ, vt ad Cœlum aſpiret, iam ſuper terram pectore traheretur affectibus: Tum quia inter tentantem, & tentatum debebat inimicitia oriri; inter Animalia autem Serpens, poſt lapſum, eſt inimiciſſimus: Hæc S. Bonauentura.

Qværes: Cur Eua non horruerit ſerpentem. 34

Respondet S. Bonauent. *ad* 2. ex Beda, Serpentem illum vultu quodam Puellæ ſimili apparuiſſe: An verò ità eſſet naturâ ſuâ, non aſſerit S. Doctor: Quod enim naturâ ſuâ talem haberet faciem, eſt incertum, & ſine ſufficienti fundamento, vt notant Lyra, & Pererius ad eum locum, ac Suarez *loc. cit. num.* 18.

Mirabile eſt autem, mulierem non horruiſſe colloqui cum beſtia, ab eâque reſponſa accipere, eique reddere; cùm enim eſſet ſapiens, non video, quomodo potuit cum ſerpente diſcurſum inire. 35

Aliqvi dicunt, putaſſe mulierem, accepiſſe ſerpentem à Deo loquendi facultatem: Ità Diuus Cyrillus *lib.* 3. *contra Iulianum*: Magiſter *in* 2. *diſt.* 21. *cap.* 2. Abul. *Geneſ.* 13. *quæſt.* 457.

Hoc tamen magnam in Eua deceptionem ponit, quaſi iudicarit brutum eſſe rationale; hoc enim neceſſarium erat ad hoc, vt rectè dirigeretur collocutio mutua ad rem, vt notat S. Bonauentura, *dub.* 1. & Suarez, *num.* 19.

Alii dicunt, non fuiſſe deceptionem, ſed neſcientiam: Ità Pererius, & Iſtella.

Sed hoc eſt contra Magiſtrum, D. Cyrillum, & Abulenſem: Deinde non videtur excludi deceptio; quia Eua locuta eſt cum Serpente, tanquam cum intellectiuo: Ergo decipiebatur. 36

Respondere videtur Pererius, non credidiſſe eam, Serpentem poſſe loqui; ſed dubitaſſe;

Attamen

Attamen ſi fuiſſet dubium , quod dicitur negatiuum , ſuſpendendo iudicium , non potuit dare ſufficientem anſam colloquendi , & confitendi arcana cordis : Si autem erat poſitiuum iudicium formidoloſum , dicit Suarez, quod erat deceptio. Sed non rectè , vt notat D. Bonauent. *in 2. diſt. 23. art. 2. quaſt. 2.* Nam opinari cum formidine non decipit ; etiamſi oppoſitum ſit verum ; quia aſſeritur ſolùm opinatiuè.

ARGVIT contrà Rupert. *lib. 3. in Geneſ. cap. 3.* quia fuiſſet ignorantior, quàm nunc in ſtatu miſeriæ, vbi ſcitur, Serpentem non habere diſcurſum.

VERA igitur ſententia eſt, putaſſe Euam, illum
37 eſſe ſpiritum alloquentem ex ore alicuius : Ità D. Bonau. *loc. cit ad* 1. cum Ruperto *loc. cit.* Sequitur Suar. *num.* 23. vbi addit S.Bonauenturam, vel corrigendum, quia dixit, Euam putaſſe ſpiritum loquentem eſſe bonum Angelum ; vel ſic explicandum Seraphicum , putaſſe *potentialiter* , id eſt, poſſe eſſe bonum Conſiliarium.

AT verò corrigendus non eſt S. Bonauentura ;
38 quia , ſi Eua cognoſcebat, eſſe ſpiritum , & nouerat etiam caſum Dæmonum ; certè ſi credidiſſet, fuiſſe Dæmonem , aufugiſſet : Ergo putauit potius eſſe bonum; neque hoc ſolùm putauit in incertum, poſſe eſſe ità : Nam vt ipſe Suarez ſuprà arguebat, debuit eſſe talis certitudo , qualis erat neceſſaria, vt Eua confideret arcana cordis , & diſcurſum iniret, quod abſtrahendo non ſufficit ; Quod ſi ſupponit : Ergo firmiter credidit ; at D. Bonauentura non ità firmum iudicium aſtruit ; ideò ait, ſed potiùs bonum conſiliarium credidiſſe : Hoc verò ſignificat maiorem probabilitatem , cùm initio venenum non effuderit ; ſed ſolùm quæreret : *Cur præcepit vobis Deus , &c.* Quod non repugnat, etiam à bono Genio requiri.

DEINDE, ſi , vt ait Suarez , Eua inconſideratè
39 proceſſit : Ergo in eo ſtatu potuit eſſe peccatum ex inconſideratione : Ergo potuit eſſe peccatum veniale , ſermonem inſtituendo inconſideranter , cùm tamen Suarez neget, peccatum veniale in eo ſtatu poſſibile , vt notat Arriaga *diſput. 44. ſect. 5. num. 26.* vbi tamen non bene arguit dicens ; ſequeretur , quod ſi fuiſſet vetitum loqui cum Dæmone, illa tunc venialiter peccaſſet ex inaduertentia : Reſponderet enim Suarez, non futurum peccatum veniale ; quia inaduertentia æquiualet, iuxta ſuam doctrinam , ignorantiæ inuincibili.

40 CONFVTAT poſteà reſponſum D. Bonauent. quia non erat probabile , Angelum bonum aſſumere tam vile animal , & multò minùs dicturum aliquid contra Dei præceptum.

AT S. Bonauent. iam ſatisfecit dicendo , Dæmonem obtuliſſe Colubrum ſingulari decore , ſaltem phanatico præclarum , cùm verè ex eis aliqui pulcherrimi ſint. Neque verò primò dixit aliquid contra Deum : ſed ſolùm interrogauit : *Cur , &c.* in qua interrogatione, elata mulier præſumpſit, vt mox dicam.

RESPONDET ipſe , vel Euam venialiter peccaſſe aggrediendo cum Serpente colloquium ; vel inconſideratè locutam : ex quo tamen non ſequebatur determinatè peccatum , nam loqui cum Dæmone , non eſt peccatum : Vel dici poteſt , agnouiſſe Diabolum , & ideò non fuiſſe miratam.

41 AT primum confutabitur *quaſt. 12.* vbi oſtendam , non potuiſſe veniale peccatum eſſe primum: Secundum verò eſt friuolum ; nam rei nouitas , nempè locutio bruti etiam ſtolidam quamque excitaret mulierculam pro hoc ſtatu , nec deciperet : Tertium tandem eſt vanum, Euam de rebus Diuinis , & grauiſſimis ad ſalutem cum Diabolo diſcurriſſe confidenter ad praxim , & ſine peccato, quod tamen à toto illo colloquio arcet Arriaga cum omnibus *num.* 27. vbi infert , futurum peccatum , ſi Eua ex ignorantia affectatâ allocuta eſſet Dæmonem : Multò ergo magis , dum nouerat conferendo cum eo , quid ad ſalutem neceſſarium ſibi eſſet.

Ex his reſponſio patet ad Caietanum contrà 42
primum aſſertum ; Nam quod ait, Dæmonem vocari Serpentem ; non nego ; attamen Scriptura clarè oſtendit fuiſſe verum Serpentem ; alibi verò alluditur ad hunc, id eſt, qui locutus eſt, ideò dicitur Serpens antiquus.

QVOD verò opponit , dici callidiorem cunctis animantibus , quod de Serpente verum non eſt : Reſpondet S.Bonauent. *in 2. diſt. 21. dub. 2. litt.* verè ſerpentem eſſe prudentiſſimum : Ideò *Matthei* 10. dicitur : *Eſtote prudentes , ſicut Serpentes :* Id aſſerunt multi Patres relati à Pererio , *lib. 6. in Geneſ. quaſt. 1.* Et ideò Diabolum, aſtutiſſimum ad lædendas animas, ritè aſſumpſiſſe animal aptum ad nocendum corporibus calidiſſimum inſidiatorem ; Ità reſpondet etiam Suar. *num.* 9. Arriaga *num.* 21. Quod verò opponit, miraculum futurum neceſſarium, vt Serpens loqueretur : Iam refutatum eſt.

QVÆSTIO IV.

Quo motiuo Diabolus EVAM *aggreſſus ſit.*

{ D.Bonau. diſt. 21. quæſt. 1.

NOTAT S. Doctor ex D. Auguſtino 11. *de* 43
Geneſ. ad litt. duobus affectibus Luciferum obſcuratum ; & ex Angelorum Sole , tenebroſum Diabolum euaſiſſe ; Superbiæ ſcilicet , & inuidiæ, qui ferè ſunt germani : Superbus enim ſuam adamans excellentiam , nullum ſuſtinet parem ; & ſi quem videat eſſe , aut poſſe eſſe ſibi æqualem , ei inuidet : Videns igitur hominem in honore conſtitutum , qui ad gloriam, vnde ipſe exciderat , aſcendere poterat , eum ſibi ſubiicere ſuperbus molitus eſt , & ab ea fœlicitate , in qua conſtitutus ad beatitatem æternam properabat , inuidus deturbare aggreſſus eſt.

ASSERO primò : Diabolus è ſuperbia Euam adorſus eſt.

PROBATVR à S.Doctore primò, *Sap.* 2. & ex D.Gregorio *in Moral.*

DEINDE Diabolus ſic homicida factus eſt *Ioan.* 8. Ergo ex odio ; hoc autem ex inuidia pullulat.

TANDEM , quia ſine ſpe proprij commodi gloriam nobis auferre volebat : Hæc autem ex rabida oritur inuidia.

ASSERO ſecundò , è ſuperbia Diabolum etiam 44
motum : Patet ex dictis.

OBIICIES : Inuidia eſt ad parem ; at homo erat eo inferior : Ergo.

RESPONDET S. Doctor , eum ordinatum ad gloriam, ad quam perueniens euadebat maior.

OBIICIES ſecundò : Inuidia eſt de bono deſiderato ; at Diabolus non appetit gloriam.

RESPONDET, eum appetere omnibus ſuperferri , quod bonum ſic impediebatur.

QVÆSTIO V.

An Ordo tentationis fuerit conueniens.

D.Bon.diſt.21.quæſt.3.
D.Thom.2.diſt.21. quæſt.3.art.1.

TENTATIO hæc, ab Eua progreſſa eſt ad virum; Diabolo ſic moliente, & Deo ad bonum, id permittente.

45 ASSERO primò, callidum tentatorem aptè, ac congruè cæpiſſe à muliere.

PROBATVR: Videbat enim eam debiliorem ad reſiſtendum, & veluti ignem maximæ actiuitatis ad virum lenociniis vincendum; Eſt enim mulier hoſtis domeſticus validus, vnde dicitur laqueus Venatorum, *Eccliſ.7.* Hæc S. Bonauent. & cum eo Perer. ad ea verba: *Deditque viro, &c.*

ASSERO ſecundò, Deum conuenienter permiſiſſe Diabolo Euam primò inuadere.

46 PROBATVR à S. Doctore; quia decuit ſapientiam Dei ad exercitium viri fortis habentis virtutem ad reſiſtendum, non modò ſerpenti, ſed etiam vxori: Ad Euæ inexcuſabilitatem: Si enim poſt viri caſum præuiſum fuiſſet tentata, potuiſſet dicere: Iam cecidit, me fortior, vir.

QVÆSTIO VI.

Quodnam fuerit initium peccati EVÆ, *& qui progreſſus.*

D.Th. prima ſecundæ, quæſt.163. art. 1.
D.Bonau. diſtinct. 22. quæſt. 1.

47 INITIVM peccandi indicat, tum primum peccatum; tum primum tempus, quo incepit peccare: Vtrumque ergo initium peccandi quæro.

QVOAD tempus: Rupertus *lib. 3. in Geneſ. cap.5.* ait, Euam, antequàm tentaretur à Serpente, iam lapſam: Aliqui verò addunt, tentationem Serpentis fuiſſe pœnam à Deo illatam ob peccatum præcedens: Rupertum ſequitur Ioan. Ferus *in Comment.*

48 ALII volunt, Euam peccaſſe illicò ad prima Serpentis verba: *Cur præcepit vobis Deus?* Dicunt verò, ſtatim Euam elatam ægrè tuliſſe, adſtringi à Deo præceptis, & appetiiſſe libertatem: Ita Pererius *lib.6. in Geneſ. diſp. de peccato Euæ, quæſt. 1.* Et citat Caietanum ad eum locum: Alij verò in primis Euæ ſyllabis, tria peccata inueniunt: Primum mendacij, dum dixit: *Præcepit Deus ne tangeremus illud*: Secundum infidelitatis: *Ne fortè moriamur*: Tertium mendacij; quia Deus non dixerat: Si comederitis fortè morieris; ſed abſolutè: *In qua hora comederis, morte morieris*: Et quoad tempus conſentit Arriaga *tract. de operibus ſex dierum, diſp.45. ſubſec. prima, num. 3.*

49 TERTIA ſententia eſt D. Bonau. & D.Thom. *locis citatis*, & aliorum Theologorum iiſdem locis, quos ſequitur Suarez *lib.4. de Amiſſ. gratiæ, cap. 2. num. 7.* Bellarm. *lib. 3. de amiſſione gratiæ, cap. 15. ad primum*, Euam peccaſſe poſt ſecunda verba.

ASSERO, Euam ſolùm peccaſſe ad ſecunda verba Serpentis.

PROBATVR à Diuo Bonauentura *in corpore*, argumento D.Auguſt. 14. *De Ciuit. Dei, cap. 13.* Omne peccatum à Superbia initium habuit, vt dicitur *Eccleſ. 10. Tobiæ 4.* Sed inter hominum peccata, primum fuit Euæ: Ergo. Tunc ſic: Primum peccatum Superbiæ è ſuggeſtione Serpentis
fuit: At hoc ſuggeſſit illis verbis: *Eritis ſicut* 50
Dij, non antè. Ergo. Minor probatur; quia prima verba meram habent interrogationem, neque eis aliquid exhibitum; At in ſecundis verbis Deitatem ſpopondit, vt notat etiam Suarez, *num. 5.*

RESPONDENT Pererius, & Arriaga, primis verbis Dæmonem improperaſſe, tantos principes orbis alligari interdictis vel vnius pomi de ſuo viridario; & mulierem indignabundam appetiiſſe libertatem Regiam: Affert autem Pererius etiam Diuum Auguſtinum 14. *de Ciuitate Dei, cap. 13.* extenſè.

MIROR, id cum præſtitiſſe, cùm S. Pater ad 51 vnguem nobiſcum ſit: *Porrò malæ (ait) voluntatis initium, quid potuit eſſe niſi ſuperbia? Initium, enim omnis peccati ſuperbia eſt, &c. Diabolus hominem non cepiſſet; niſi ipſe iam ſibi placere incepiſſet: Hinc enim & delectauit quod dictum eſt: Eritis ſicut Dij*; Neque verbulum immiſcet de ſuperbia, orta è primis verbis.

CONFIRMATVR: Nam è mulieris reſponſo nulla expirat ſuperbia; neque toto eo capite id Arriaga inuenit: Certum eſt autem, vt dixi, Peccatum primum fuiſſe Superbiam, vt clarè oſtendam, *aſſertione ſecunda.*

IMÒ ibi non inuenio aliquod peccatum, quod 52 ſanè debuit eſſe mortale, vt dicam *quæſt. 12.* nam, vt aduertit D. Bonauentura *ad Argumenta*, id, in quo videtur infidelitatis arguenda dicens: *Ne forte moriamur*, non continet mendacium, nec dubitationem in rem à Deo dictam: Primum, quia ità loquimur interdum, non propter dubitationem, ſed propter continentiam effectus per ſe ſpectati, ſeu ad eius periculum indicandum: Secundò, potuit Eua ſine peccato dubitare, non de veritate Dei, ſed de ſenſu verborum eius; an ſcilicèt intelligenda eſſent de morte corporali, vel ſpirituali: Vel, an eſſet pœna ſimpliciter ſtatuta, & infallibiliter exequenda, vel tantùm ſimplex comminatio remiſſibilis: Reſponſiones ex Diuo Bonauentura adductas ſequitur Suarez *num. 8.*

INSTAT Arriaga *tract. de opere ſex dierum, ſe-* 53 *ctione prima, ſubſec. 2. n. 13.* non modò poſſe eſſe hæreſim, ſi credamus, Deum eſſe mentitum; ſed etiam ſi credamus, Dei verba de fide non eſſe; vel non eſſe dicta eo ſenſu: Sic enim Caluinus hæreticus eſt, credens ſanè verba illa: *Hoc eſt Corpus meum*, dicta à Chriſto; at non ſignificare verum, & reale Corpus; ſed ſignum: Ità igitur potuit Eua errare, credendo ea verba dicta à Deo; at cogitando non eſſe dicta eo ſenſu; ſed eſſe merè comminatoria; cùm tamen Deus abſolutè dixiſſet, eos morituros, ſi comederent, abſque particula (*fortè.*)

HÆC tamen friuola ſunt; nam licèt poſſet hæ- 54 reſi labi, dicens; ea verba, non eo ſenſu dicta, quo definitè dicta ſunt: Sicuti in allato exemplo de verbis Conſecrationis liquet; cùm ea verba in

eo

eo ſenſu definita ſint de fide; at ſi verba non eo ſenſu definita ſint, non eſt hæreſis, de ſenſu eorum dubitare: Talia ſunt verba prohibentia eſum pomi, quæ licèt abſoluta videantur; attamen non definita ex tunc, eſſe abſoluta; cùm Deus ſæpè etiam loquatur promittens, condemnans, & tamen ſit pura comminatio, vt patet in tota Scriptura; & ità in his verbis non adhuc lapſam aſſeuerat S. Auguſtinus *lib.* 11. *Geneſ. ad litt. cap.* 30. & *lib.*65. *quæſt.*1. *ad Oroſium, quæſt.*4. Et Theologi allegati, dicentes, ab illis verbis auditis cæpiſſe: *Eritis ſicut Dij.*

55 PROBATVR à D. Bonauentura hîc *argumentis ſecundo loco*: Quia Geneſis infert: *Vidit igitur Mulier, quod bonum eſſet Lignum*, per quæ verba ſignificantur alia peccata exteriora Euæ, non ſolius gulæ; nam Eua non comedit ſimpliciter ex gula, vt notat D. Bonauent. *in corpore*, & *argumento vltimo, primo loco*, & *ad argumenta*; ſed delectationem Pomi ad excellentiam illam ſimilitudinis cum Deo, tanquam ad finem primò volitum dirigebat, ſicuti ipſe diabolus orditus fuerat inducendo eam ad eſum Pomi, ſpe illius excellentiæ.

CONFIRMATVR à D. Bonauent. *argumento tertio*, quia ſtatus Iuſtitiæ Originalis ita erat ordinatus, vt priùs deordinandus eſſet intus, quàm extrà in corpore; intus verò debuit deordinari in portione inferiori, incuruando ſe ad bona interiora, inferiora tamen..

56 IAM verò Eua priùs appetiit propriam excellentiam, & eo animo malo acta expectans, Pomum apprehendit, vt bonum vtile ad finem, in quo progreſſus peccatorum cernitur: Ità etiam Suarez *num.*9.

QVOAD alteram partem: Quodnam fuerit primum Euæ peccatum.

PRIMÒ quidem aliqui dixêre, fuiſſe primum peccatum Intemperantiæ, circa vſum, atque conſummationem præmaturam Matrimonij: Omitto Sanctum Ambroſium, *lib. de Paradiſo, cap.* 4. vbi videtur primum peccatum Euæ aſſerere, quod addiderit aliquid verbis Domini, nempè, vetitum ſibi, ne tangerent fructum; & dubitauit de Diuina Sententia dicens: *Ne fortè moriamur*: Omitto Diuum Ioannem Chryſoſtomum, *homil.*16. *in Geneſim*, vbi videtur dicere primùm erraſſe Euam alloquendo Dæmonem: At Patres ibi ſolùm volunt hinc occaſionem peccati incepiſſe, non peccatum, vt ritè notat Bellarminus, *lib.* 3. *de amiſſione gratiæ, cap.*4. Idem ferè reſpondit Suarez, quem redarguit Arriaga *ſubſec. prima, num.*3. dicens, loqui Chryſoſtomum abſolutè, & hiſtoricè, non moraliter; ſed non percipit reſponſionem: Non enim volunt negare hiſtoriam, ſed filum hiſtoriæ; ſcilicèt ordiendo ex occaſione præcepti, arreptâ à Diabolo, Euam nos admonere, ne anſam tentandi exhibeamus Diabolo.

57 PRÆTEREA iam ſuprà vidimus, peccatum Euæ incepiſſe à ſecundis verbis diaboli arreptis ab illâ.

LVTHERVS *in* 3.*cap.Geneſ.*& Caluinus, *lib.*2. *Inſt.cap.*1.§. 4. primum peccatum Euæ aſſerunt infidelitatem; quia ſicut fides eſt fundamentum iuſtitiæ: Ità infidelitas eſt prima radix peccati: Et confirmatur à Luthero ex Scriptura; quia Serpens nitebatur potiſſimum ſuadere Euæ, ipſam non morituram; illa verò non eſt auſa decerpere Pomum, niſi poſtquam audiuit: *Nequaquam moriemini.*

VNIVERSI autem Theologi tenent, primum peccatum Euæ fuiſſe ſuperbiam: Ità Sancti Doctores hic, & cæteri *in* 2. *diſt.* 21. & 22. quos referunt Bellarminus *loco citato*, Suarez *lib.* 4. *de Amiſſione gratiæ, cap.*2. *num.*14. Arriaga, *loc. cit. ſubſec. prima, & ſecunda*, vbi vult, primum peccatum eſſe ſuperbiæ; tametſi non fuerit ex ſecundis verbis Serpentis hauſtum, ex quibus elata quidem eſt mulier; ſed appetens impoſſibile, ſcilicèt Dei ſimilitudinem, atque adeò decepta iam antè debuerat peccaſſe. 58

ASSERO primò, Peccatum primum Euæ fuiſſe Superbiam.

PROBATVR à D. Bonauent. primo Eccl. 10. *Initium omnis peccati eſt Superbia*: Idem habetur *Tobiæ* 4. At *Eccleſiaſt.* 25. dicitur: *A muliere initium omnis peccati*: Ergo. His authoritatibus nituntur Bellarminus, & alij ſuprà. 59

PROBATVR ſecundò à Diuo Bonauentura ex Diuo Auguſtino *lib.de Virginit.* vbi comparat peccatum Euæ cum peccato Luciferi, & vtrumque dicit Superbiam: Idem 11. *Geneſ. ad litt. cap.*30. & 14. *De Ciuitate Dei, cap.* 13. Cuius authoritate nituntur Theologi.

PROBATVR tertiò à D. Bonauent. ratione: Non poterat in ſtatu innocentiæ deordinari portio ſuperior, niſi deordinaretur inferior; & hæc non poterat declinare ad inordinatè amandum aliquod bonum exterius, niſi priùs declinaret ad bonum interius, amando inordinatè ſeipſam amore amicitiæ; hæc verò eſt ſuperbia. 60

POSTEA verò, id primum amaſſe cenſenda eſt, quod à Serpente promiſſum fuit; hoc autem eſt; illam futuram Deo ſimilem in ſcientia: Arbitror hoc eſſe argumentum Diui Bonauenturæ, non illud, quod *fundamento ſecundo, quæſt. prima* refertur, & hunc typis illapſum errorem opinor: Sic accipitur ab Arriaga *ſubſec.* 2. *num.* 7. Hoc argumento vtitur Bellarminus *cap.* 4. *libri tertij*, Suarez *num.*15. *capitis adducti.*

INSTAT Arriaga rogans: In quo conſiſtebat ille nimius amor ſui? Non in eo quod fuerit valdè intenſus; nam intenſio actui bono non dat malitiam, ſed auget bonitatem: Non in eo, quod Eua ſeipſam amarit, quia ipſa eſt bonum honeſtum: Ergo debemus venire ad excellentiam volitam, & hæc erat bona: Si dicas, malè amatam; quia volita eſt ſine modo. Contra arguit: Nam vel erat ſine menſura, quatenùs iudicium non dictabat, quanta foret; ſed hoc non eſt peccatum: Si verò erat ſine modo; quia propoſita per actum iudicij valdè intenſum; hoc eſt impertinens ad peccatum: Si dicas, propoſitam ſcientiam infinitam, & creditam: Sequitur, ipſam ſeductam fuiſſe ante primum peccatum. 61

SECVNDÒ arguit ex Diuo Thoma, & aliis Theologis ferè omnibus, qui dicunt, fœminam non appetiiſſe rem honeſtam inordinatè; ſed appetendò rem ſibi repugnantem peccaſſe, vt ait D. Thomas *loc. cit. art.* 1. *in corpore*, nempè, præcognoſcendi independenter bonum, & malum, vel quid ſimile: Hoc autem eſt impoſſibile homini: Ergo appetiit impoſſibile: Tunc ſic: Non poteſt eſſe efficax appetitus alicuius obiecti, niſi præcedat iudicium de illius poſſibilitate: Ergo Eua, antequam appeteret eam excellentiam, iudicauit poſſibilem: Ergo deceptio fuit ante peccatum. 62

RESPONDET S. Doctor *in* 2. *diſt.*23. *artic.* 2. *quæſt.*2. *ad* 1. Euam auditâ Serpentis promiſſio- 63

ne præſumpſiſſe de ſe tanquam digna, quæ ad altiorem cum Deo æmulationem efferretur ſuper eam, in qua erat à Deo conſtituta, debitamque ſuæ amplitudini, & imperio altiorem ſapientiam: Ità vno actu nimium ſui amans voluit immoderatam excellentiam, vt dixi etiam de Lucifero *diſp.6. quæſt.* 2. idem enim vtrobique initium à ſuperbia: En iam præſumptuoſa Eua, Dei iniqua æmulatrix; at non adhuc de medio fuerat meditata; iam nunc hallucinatam videbis; mente igitur voluens medium iniunctum edendi pomum, ad altam cum Deo æmulationem, maximè in ſapientia, ſicuti erat cum marito Monarcha Imperatrix, delectata eſt moroſè in hac obiecti graui, formoſa, & dulci cogitatione, ad modum, quo quis delectatione moroſa in carnali contactu moratur, non deliberando, nec cogitando; an id valeat obtinere, vt monet etiam Bellarmin. *lib.3.cap.5.* Hinc verò cœpit ſeduci opinata, allocutorem eſſe bonum Genium, inſuper & eſu pomi eam poſſe dignitatem conſequi, Deumque non adeò exardeſcere, vt tam nobilem creaturam, cui mundum condiderat, illicò de medio tolleret, & Regiam ſtirpem ad internecionem vſque deleret: Meditabatur, eam comminatoriam mortis Sententiam eſſe Imperantis ſupremi Hyperbolem; Verè in his fuit error: Non renuo fuiſſe etiam latè ſumptam infidelitatem; non ſanè propriam, quippè quæ allocutorem prudentiſſimum, probabiliter bonum ſpiritum exiſtimaret: Sed hoc diſcutiam, *quæſt.* 9.

64 Respondet ſecundò D. Bonauent. *loc. cit.* poſt ſecunda verba, Euam illicò habuiſſe errorem practicum in agendis, quo vel excellentia ſcientiæ boni & mali, vel maior poteſtas operandi bonum, & malum propoſita fuerit, vt appetibilis, & propriæ naturæ aliquo pacto conueniens; hoc autem iudicium eſt cum actu liberi arbitrij: & hic error poteſt eſſe præſumptionis, vel infidelitatis, vel alterius, & hæc fuit deceptio, quâ mulier primò decepta eſt, & iſtâ deceptione non remanſit in ſtatu innocentiæ; ſed cecidit: Iudicium verò alterum ſpeculatiuum, eſt poſt peccatum, nec præceſſit neceſſariò infidelitatem, vel ſuperbiam: Ità ex S. Bonauentura *in 2. diſt.* 22. *quæſt.* 1. ſolui argumentum, ait Suarez *num.* 21. Licèt aliquo pacto differat à S. Bonauentura, qui *loc. cit.* à Suarez, etiam argumentum Arriagæ, & reſponſum ipſi Suarez præbet.

65 Probatur quartò à Diuo Bonauentura. Id, quod habet rationem finis, prius eſt mediis; ſed excellentia ſcientiæ, & ſimilitudo Dei, fuit finis propoſitus à Serpente; eſus autem pomi fuit medium: Ergo priùs Eua ambiuit excellentiam immoderatè; & poſteà eſum Pomi: Neque aliud videtur ſuaſum à Serpente, & ab Eua acceptum: Nam quod ait: *Nequaquam moriemini*; arridebat dubio Euæ, non percipientis, an eſſet damnatio abſoluta; num comminatio ſimplex, vt ſuprà dixi: Ex quo deducit S. Bonauentura, Euam non eſſe lapſam infidelitate, niſi lato modo ſumptâ: De quo infrà, *quæſt.* 8.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm initium peccandi in Adam *fuerit Superbia.*

D.B. in 2. diſt. 22. q. 2.
D.Th. 2.2. q. 163. art. 2.

Prima opinio eſt D. Thomæ *loc. cit.* & plurimorum Theologorum cum Magiſtro, *in 2.* 66
diſt. 22. vbi ſpecialiter Ægidius *quæſt.* 2. Durandus *quæſt.* 1. primum peccatum Adæ fuiſſe Superbiam: Hos ſequuntur omnes Thomiſtæ, ac multi Ieſuitarum, inter quos Suarez, *lib. 4. de amiſſione innocentiæ, cap. 3. à num.* 4. Pererius, *lib. 6. num.* 96. vbi multos Patres adducit.

Secvnda Sententia eſt D. Bonauenturæ, primum peccatum Adæ fuiſſe nimium amorem erga Euam, ex quo deductus eſt ad eſum Pomi, cum ſpe veniæ facilè conſequendæ, in quo fuit elatio, dum ſe tanti æſtimauit, vt pœnam indictam non incurreret: Eum ſequitur Scotus *in 2. diſtinct. 2. quæſt.* 2. Arriaga, *diſputat. 45. ſect. 2. ſubſec. 1. num.* 17.

Assero primò cum hac ſententia, primum peccatum non fuiſſe ſuperbiam ambiendo Deitatem, vel aliud impoſſibile.

Probatvr à D. Bonauentura, primò ex illo 67
prima Timoth. 2. *Adam non eſt ſeductus; mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit.*

Probatvr ſecundò à D. Bonauent. *in corpore*, argumento, quo vſi ſumus, *tract. de Angelis, diſput. 3. quæſt.* 7. Electio non eſt ad impoſſibilia, ex Ariſtotele ibi adducto; ſed eſſe Deum, eſt impoſſibile creaturæ: Ergo. Alias rationes habes in argumentis *primo loco.*

Assero ſecundò, primum peccatum Adæ fuiſſe ex nimio amore erga Euam.

Probatvr primò à Diuo Bonauentura ex 68
illo Apoſtoli ad Timoth. *Adam non eſt ſeductus*; quem locum Diuus Auguſtinus 11. *Geneſ. ad litt. cap.* 42. & *lib.* 14. *De Ciuitate Dei, cap. 11. & ſequent.* exponit, Euam eſſe ſeductam: Adamum verò nequaquam; ſed ſcientem, amore fœminæ deliquiſſe: Confirmatur ex Diuo Auguſtino 14. *de Ciuitate Dei, cap.* 13. vbi ait: *In occulto autem mali eſſe cœperunt, vt in apertam inobedientiam laberentur* (quod magis declarat ibi, dicens:) *Vt vel illa verum crederet dixiſſe Serpentem; vel ille, Dei mandato, vxoris proponeret voluntatem*: Quem locum pro ſe affert Suarez; cùm tamen pro nobis ſit, vt notat Arriaga *ſect. 1. ſubſect. 1. num.* 16.

Probatvr ſecundò à Diuo Bonauentura; quia Adam ſic confeſſionem criminis explicat: *Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de Ligno, & comedi*; vbi aliquantulum minuere peccatum intendebat dicendo, ſe amore coniugis victum erraſſe: Et addit: *Quam dediſti mihi*: In Deum reiiciens occaſionem exhibitam tam venuſtæ mulieris, vt adnotauit Sanctus Dorotheus *in Biblioth. Veterum Patrum*: Hac authoritate nititur Arriaga, *loc. cit. num.* 17. Confirmatur à Diuo Bonauentura; quia non conqueritur Adam de Serpente: Confirmatur ſecundò à Sancto Doctore; quia non eſt probabile, Adam crediddiſſe, ſe in Deum immutandum: Confirmatur tertiò ex illis verbis: *Quæ comedit, deditque viro ſuo*; vbi

muliebrem

muliebrem actum, vt cauſam, ponit. Confirmatur quartò; quia Deus obiicit Adæ: *Quia audiſti vocem vxoris tuæ*, exprobrans eum, tanquam effœminatum.

69 RATIONEM verò nullam efficacem afferri notat D.Bonauent. *initio corporis*, cùm ſit res *Facti*, de quo Scriptura non decernit expresſè.

SCOTVS hanc affert: Sicut Angelus primò cognouit ſe, deinde reliqua; & ideò primò peccauit nimio amore ſui; ità è contra: Adam, qui primò intellexit res externas, quippè vtens miniſterio ſenſuum, primò debuit peccare amore alicuius rei externæ; non autem amore ſuæ excellentiæ; atque adeò ſuperbiendo, & ambiendo.

HOC ſanè Argumentum poteſt deduci ex Diuo Bonauentura *in 2. diſt. 22. argumento 3. quæſtionis primæ*, vbi de primo peccato Euæ agit; quod ſic poteſt formari: Impoſſibile erat, hominem deordinari in potentia ſuperiori, niſi priùs deordinaretur in inferiori; quia deordinatio ſupponit præcedentem aliquam apprehenſionem; prius autem apprehendebantur externa per ſenſus, quàm interna per intellectum, qui a ſenſibus pendet: Ergo prius amandum erat bonum externum, quàm internum; putà excellentia propria: Illud ſanè argumentum obſcurum eſt, & oppoſitum etiam decerpſi *quæſtione præcedenti, argumento tertio*, pro prima aſſertione.

70 ENIM verò, vt notat S. Bonauentura, hæc non eſt ratio efficax, eamque, vt leuiſſimam contemnit Arriaga *loc.cit. num.* 15. quia actus voluntatis mali non ſequuntur ordinatè ad actus intellectus; ità vt poſt primam cognitionem illicò ſequatur primum peccatum, & poſt ſecundam, ſecundum: Nam potuit, vt verè creditur, Adam poſt cognitionem multarum rerum actus bonos elicere, ſicuti in videndis creaturis, maximè, quibus nomina impoſuit, potuit exurgere ad Deum laudandum: Imò etiam poſt cognitionem ſui: Sic multi Patres dicunt, eum exultantem exclamaſſe: *Domine probaſti me, &c. Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam*: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, &c.* Maximè verò, ſi multos dies in gratia permanſit, vt multi Patres dicunt.

PROBATVR verò ad hominem, contra Suarez ex Diuo Bonauentura, *diſt. 22. quæſt. 2. in corpore.* Adam peccauit audiendo vxorem remiſsè, & indulgenter, vt ait Suarez, *num.* 13. & ex ſententia Dei patet: *Quia audiſti, &c.* Ergo ante perfectam auditionem peccauit ex indulgentia; quia tenebatur filum abrumpere ſermonis: Imò priuſquam aliquid audiret, cùm vidit eam portantem fructum illum, debuit iubere ei, vt illum proiiceret; cùm eſſet Caput mulieris; hæc autem non ſunt peccata ſuperbiæ, ſed amoris nimij, vt notat etiam Arriaga *diſput. 45. ſect. 2. ſubſec. 1. num.* 20. *&* 21.

ASSERO tertiò, Adamum etiam ſuperbiâ elapſum.

71 PROBATVR à Diuo Bonauentura ex Gloſſa ad illum Pſal. 118. *Superbi iniquè agebant vſquequaque:* Deinde ex Gloſſa D. Gregorij *ad Iob.*41. & ex Gloſſa ad illud *Philip.* 2. Quoniam verò eâ bona explicantur de Muliere; affert illud Diui Auguſtini ſuper Pſal. 68. *Quæ non rapui, tunc exſoluebam*; vbi ait: *Sed quid rapuit Adam.* Et infrà: *Rapere voluerunt Diuinitatem, & perdiderunt fœlicitatem*; Vbi expresſè de vtroque loquitur, vt notat Diuus Bonauentura, & poſt eum Suarez, *num.* 11.

CONFIRMATVR à Diuo Bonauentura *in corpore*, ex eodem Diuo Auguſtino, *lib. de Geneſ. ad litt. cap.* 30. & habetur a Magiſtro, initio *diſtinct.* 22. Non eſt putandum, quod homo deiiceretur, niſi præceſſiſſet in eo quædam elatio comprimenda.

ASSERO quartò; Adamum non appetiiſſe eſſe ſicut Deum, vt mulier appetierat. 72

PROBATVR à D. Bonauent. argumentis *primo loco*: Primùm eſt ex prima Timoth *Adam non eſt ſeductus*; At ſi appetiiſſet eſſe ſicut Deus, ſeductus fuiſſet, credens impoſſibilia: Quem locum eo ſenſu ipſe Suarez nobis aduerſarius, *lib.*4 *cap.* 3. *num.* 12. Sic optimè exponi cum Diuo Auguſtino ait: *cap.* 4. *num.* 12. Idem aſſerit Bellarminus *Tomo* 3: *Controu. lib.* 3. *de amiſſone gratiæ, cap.* 6. *col.* 173.

ENIM verò; quia multi Patres viſi ſunt aſſerere, Adam ſeductum; illos retuli, & expoſui, *quæſt.* 11. *diſputationis primæ*, ibi ſecutus ſum Diuum Auguſtinum ſuprà allegatum, verè non eſſe ſeductum Adamum, id eſt dolo circumuentum, ſiue à Serpente, ſiue à muliere; licèt aliquid ex propria inordinatione paſſionum crediderit, à veritate alienum, quod tanti ſe æſtimauit, vt ſibi parcendum putaret, ac veniale peccatum crederet; vt notat Diuus Bonauentura poſt Diuum Auguſtinum 14. *de Ciuitate Dei, cap.* 11. *&* 13. Secundò, quòd Cibum vetitum manducans non eſſet moriturus, cùm experiretur viuam Euam iam ream: Ità Diuus Auguſtinus 11. *de Geneſ. ad litt. cap.* 30. Vel, ſi dubitaret de morte, voluit experiri, An ità foret; an verò aliquid magnum adipiſceretur; quam Auaritiam vocat Sanctus Bonauentura *in corpore.* Hæc verò nimio amore coniugis excæcatus facilè credidit: Ità D. Bonauentura cum Diuo Auguſtino, *loc. cit. cap. vlt.* quos ſequitur Bellarminus *loc. cit. cap.* 6. *&* 7. Suarez *cap.*4. *num.*13. Vide quæ dixi *quæſt.* 11. 73

PROBATVR ſecundò è Diuo Bonauentura ex Diuo Auguſtino ſuper *Geneſ. ad litt. lib.* 11. *cap. vlt.* quo nititur etiam Suarez, num. 16. *Non tamen eum* (ſcilicet Adam) *arbitror, ſi iam ſpiritali mente præditus erat, nullo modo credere potuiſſe, quod Deus ab eſca illius Ligni inuidendo vetuiſſet*: Id eſt, vt priùs dixerat, quòd ideò Lignum illud tangere prohibuerit, quod ſciret, eos, ſi comediſſent, veluti Deos futuros: Ideò S. auguſtinus 14. *de Ciuitate Dei*: *cap.* 11. ait: *Adam ſciens, prudenſque peccauit.* 74

PROBATVR tertiò à D.Bonauentura: Si Adam appetiit eſſe, ſicut Deus; ſequitur ipſum grauiuſ peccaſſe, quàm Luciferum, qui in exemptione quadam operum volebat Deo aſſimilari; atque adeò ſequitur, eum irremiſſibiliter peccaſſe.

PROBATVR quartò à Diuo Bonau. Si Adam appetiit eſſe, ſicut Deus: Aut ergo ſuggerente muliere; aut ſuggerente Serpente; Non ſuggerente ſerpente; quia Adam non conqueritur de ſerpente; ſed de Muliere, Geneſ. 3. *Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi, & comedi*: Si ſuggerente muliere: Ergo deceptus eſt à muliere, & debuit dicere: Mulier decepit me; ſicut ipſa ait: *Serpens decepit me*: Hac auctoritate nititur etiam Bellarm. *cap.*6. *col.* 173.

OBIICIT primò Perer. communem Patrum ſenſum dicentium, primam Adæ culpam fuiſſe Superbiam: Adducit D.Auguſtinum 14. *de Ciuitate Dei, cap.* 13. *&* 15. *lib.* 11. *de Geneſ. ad litt. cap.* 30. *&* 42. *in Dial.* 65. *qq. quæſtione* 4. ſuper *Pſalm.* 68. 70. *&* 81. Chryſoſtom. *homil.* 16. *in Geneſ.* 75

Geneſ. & *homil.* 11. *ad pop. Antioch.* & *lib.* 1. *de Prouid.* Greg. *lib.* 13. *Mor. cap.* 17. Damaſ. *lib.* 2. *cap.* 10. Bernardum, *ſerm.* 2. *de Adu.* Magiſtrum 2. *diſt.* 22. & ibi Scholaſticos, D.Thom. 2. 2. *q.* 163.

Affert verò, vt cæteris præclariores ſuæ aſſertores ſententiæ, Auguſt. *loc. cit. de Ciuitate Dei, cap.* 13. Gregor. *lib.* 34. *Mor. cap.* 17. Bernardum, *loco citato.*

Et quidem D.Auguſt. primum peccatum Euæ, quod fuit ſimpliciter initium aliorum, Superbiam aſſerit; at Adami peccatum fuiſſe nimium in Euam amorem: Sic enim ait: *Non inde ad ſibi placendum auerteretur, & ex hoc intenebreſceret, & frigeſceret; vt vel illa verum crederet dixiſſe Serpentem; vel ille Dei mandato vxoris praponeret voluntatem, putaretque ſe venialiter tranſgreſſorem eſſe precepti, ſi vita ſua ſociam non deſereret, etiam in ſocietate peccati:* Hanc ait eſſe malam voluntatem, quâ inobedientia incurrit: Mox verò explicat hominis Superbiam; quia Adam Dei iuſſa contempſit.

76 D. Gregorivs, Expoſito Luciferi lapſu è ſuperbia, ſubdit: *Per hanc enim ipſe ſuccubuit, per hanc ſe ſequentem hominem ſtrauit: Eo etenim telo ſalutem noſtra immortalitatis impetiit, quo vitam ſua beatitudinis extinxit.* Alludit ad tentationem Serpentis, Euæ factam illis verbis: *Nequaquam moriemini; eritis ſicut Dij:* Sed de Adamo nihil muſſitat,

Idipsvm ait D.Bernardus: *Vnde protinus* (ait) *quam conceperat, peperit iniquitatem* (ſupple ſuperbiæ) *ſuadens, vt Lignum vetitum guſtans, fieret ſicut Deus.* Mox ait: *Luciferum ſuperbientem dixiſſe: Similis ero Altiſſimo; & hoc venenum homini infudiſſe dicendo: Eritis ſicut Dij:* En luce clariùs iſti Patres aſſerunt, Initium omnis peccati tam Angelorum, quàm hominum eſſe Superbiam; Angelorum ſanè in Lucifero: Hominum in Eua. Quare nobis mirificè fauent.

77 Hinc S. Doctor *in corpore*, de aliis loquens ait, variè eos de hoc locutos; nullum verò dixiſſe primum Adæ peccatum eſſe Superbiam.

Hinc eluitur illud argumentum; Adamum primò infectum eſſe Euæ relatis promiſſis: *Eritis ſicut Dij*; quod latiùs confutaui, *quaſt.* 11.

Respondetvr: Antecedens eſſe falſum, vt notat Pererius *lib.* 7. *in Geneſim*, ad ea verba: *Dedisque viro ſuo*: Neque ex Scriptura id colligitur, vt notat D.Bonauentura *in corpore.*

Obiicies ſecundò: Deus ironicè ad Adam conuerſus, ait: *Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt*; Vbi alludit ad peccatum Adæ, ambientis Deitatem, quod euidens eſſe ait Pererius.

78 Respondet D. Bonauent. *in corpore*, primò appetiiſſe, eſſe ſicut Deus; quia Diuinum contempſit Imperium, & delectatus eſt moroſè in quadam excellentia independentiæ à Diuina voluntate.

Respondet ſecundò, hoc dictum per Synecdochen; quia cùm id appetiiſſet mulier, ipſaque putauerit in maritum, tanquam in partem ſui redundaturam excellentiam (: Sic enim coniux de coniugis participat dignitate, & titulo: Sic Comitis vxor, dicitur Comitiſſa; ſic Maritus Duciſſæ hæredis, dicitur Dux) ideò amaro Carientiſſimo Deus ait: Ecce Princeps iſte maritus tuus, quaſi Deus factus tecum ſciens bonum, & malum ex eſu, quem illi ſollicitaſti; Confirmatur hæc expoſitio; nam tunc ad ambos loquebatur, & præcipue ad Euam.

Respondet tertiò dici ad Adam; quia cùm eſſet Caput mulieris credulæ, & petulantis, tenebatur eam compeſcere: Forſitan enim Eua narrauit marito ſponſiones Colubri; tametſi ipſe peccauit nonſpe Deitatis in ſcientia; ſed amore tenero, ne contriſtaret delicias ſuas, id eſt, Euam; quæ forte moritura erat, ſi maritus ſecum non conſentiret, vt ait D.Auguſtinus *lib.* 11. *de Geneſ. capite* 42. *Noluit enim* (inquit Auguſtinus) *eam contriſtari, quem credebat poſſe ſine ſuo ſolatio contabeſcere, ſi ab eius alienaretur animo, & omnino illâ interire diſcordiâ.* 79

Qvæstio VIII.

Vtrum Adam *amiſerit Fidem.*

{ D. Bonauent. loco citato.

Ex dictis, *quaſt.* 11. *diſp.* 1. habemus, Adamum non fuiſſe ſeductum, ad aliqua contra fidem credenda, vt notat Diuus Bonauentura *diſt.* 23. *art.* 2. *quaſt.* 2. Suar. *lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 14.

Aliqva tamen opinatus eſt: Primò, ſuum peccatum veniale eſſe, id eſt, remittendum, vt ait 80 Diuus Auguſtinus 14. *de Ciuitate Dei, cap.* 11. & 13. & notat D.Bonauent. *diſtinct.* 22. *quaſt.* 2. Diuus Thomas 2. 2. *quaſt.* 163. *art.* 4. *ad* 3. Suar. *num.* 14. Imò Arriaga *diſp.* 45. *ſect.* 2. *ſubſect.* 3. qui Adamum ſeductum conclamat, fatetur, Adamum habuiſſe probabiles rationes opinandi, ſe in priſtina reſtituendum, ſi ſtatim veniam imploraſſet: Id enim aſſerunt ſanè rationabiliter D.Auguſtinus, *ſerm.* 19. *de Sanctis*, allato à Suar. *num.* 28. & ad fratres in Eremo, vt dixi, *quaſt.* 11. & Beatus Laurent. Iuſtin. *de Triumphali Chriſti agone, cap.* 21. nempè, quia ex fragilitate deliquit.

Speravit etiam, ſe non moriturum, ſi ederet; quia Decretum erat: *In quacunque hora comederis*; At Euam videbat epaſtam adhuc viuam: 81 Itaque opinatus eſt, ſententiam eſſe comminatoriam, vt ait Diuus Auguſtinus 11. *Geneſ. ad litt. cap.* 30. & *cap. vlt.* Et hoc S. Doctor adſcribit ſuperbiæ, quod ſe tam pretioſum arbitraretur, vt non eſſet tantus Rex morti tradendus, vt indicat S.Auguſt. *cap. vlt.* dicens: *Virum propter aliquam mentis elationem ſollicitauit aliqua experiendi cupiditas*: Non autem quod inde Deitatem ſperaret, vt putat Suarez, *num.* 13.

In his verò non fuit Hæreticus; quia non conſtabat, illud decretum eſſe abſolutum, & irreuocabile, vt dixi *quaſtione pracedenti, & diſp.* 1. *quaſt.* 11.

Ad Patres, qui videntur infidelem Adamum proclamaſſe, reſpondet S.Doctor *diſt.* 22. *quaſt.* 1. 82 *ad arg. & quaſt.* 2. *in corpore*, neutrum è Protoplaſtis infidelem; ſed neſcientia, vel practico errore deficientem, vt ait idem Sanctus Doctor *diſt.* 23. *quaſt.* 3. *ad arg.* quem ſequitur Suarez, *num.* 19. ità ſeductum Adamum dici ad [illegible] aſim, quâ Paulus *Rom.* 7. ait: *Peccatum ſeduxit me*; Et Dan. 3. *Species decepit te.*

Alii infidelitatem, lato modo, Adæ adſcribunt, vt notat S.Doctor *diſt.* 22. *quaſt.* 1. Sic exponendus Tertull. *lib.* 2. *contra Marcionem, cap.* 2. & alij apud Suar. *num.* 20. Alij verò per Synecdochen

chen accipiunt, vt pro altera accipiatur vterque ſeductus, vt ait S. Doctor. *diſt.* 22. *quæſt.* 2. Attribuendo toti, quod eſt alterius partis.

83 S. Avgvst. dixit *ad Pſal.* 68. eos voluiſſe Diuinitatem rapere. Sic autem explicat Arriaga, id verum, quatenus id tentauit mulier, qua mediante Adam elapſus eſt inobedientiâ, illi complacito amore obſequutus; ſicut dicitur, Inuidia Diaboli mortem introiiſſe in orbem, licet Adam à Diabolo non fuerit tentatus.

Sed hæc non eſt expoſitio apta; nam hoc dictum non indicat, immediatè Diabolum inuidia inuexiſſe per Adamum culpam; ſed huius authorem fuiſſe tentando Euam, & per Euam, & cum Eua Adamum gratiori quam Serpentis linguâ at ibi dicitur vterque raptor. Melius igitur reſpondet S. Doctor, vt dixi *quæſt. praced. ad vlt.*

Mvlta opponit Arriaga *diſt.* 45. *ſect.* 2. *ſubſect.* 2. Vrgens, Adamum in rebus fidei errantem, & multo magis Euam. Et quo ad Euam, id probat, quia credidit aliquid contra verba, vel contra ſenſum verborum Dei: Ergo fuit hæretica. Totum argumentum è Suarez colligit. De Adam probat, quia credidit, ſe non moriturum, cùm Deus dixiſſet, eum moriturum.

84 Exponit autem Apoſtolum ſic, Euam non eſſe aptam docendo, tum quia ſeduxit virum, tum quia credens inimico, leuitatem ingenij oſtendit. At Adam non ſeduxit, nec credidit hoſti, ſed amicæ vxori, de qua non erat prudens ſuſpicio. Adde eum credidiſſe, ſe non moriturum ex eſu pomi, quia videbat, eam épaſtam adhuc viuam. At illa credidit ante omne experimentum. Ideo dic ineptam fuiſſe ad docendum virum.

85 Hæc lenioris ſunt momenti. Primò Euam non fuit infidelis, quia decepta; Adam vero opinatus eſt aliqua probabiliter deducta, vt dixi *quæſt. præcedenti* & *diſp.* 1. *quæſt.* 11. Addit S. Doctor. *diſt.* 22. *quæſt.* 1. Euam dubitaſſe de qua morte Deus loqueretur, ideo non hæretica fuit. Vide S. Doctorem *vlt.*

Qvoad ad Apoſtolum; Eua non ſeduxit virum tum quia putabat, ſe vera nunciare; tum quia Adam non ebibit fabulas illas. Neque illa credidit inimico agnito, cui neque crederet quæuis rudis in hoc ſtatu muliercula. Neque eſt argumentum Apoſtoli, cauendum à muliere, quia ſeduxit virum, ac propterea illi ſilentium indici. Sed mulieri non eſſe dandum docere, quia inexpertior, lenior, & ineruditior eſt, vt agnouit ſerpens, quam ideò aggreſſus eſt, ac facile decepit; cum non ſit auſus virum adoriri fabellis; *Non moriemini. Eritis ſicut Dy.* Itaque fruſtra Arriaga ex more ſectiones inſumit ad quaſdam opiniones inſinuandas.

86 Mvltas congerunt Patres in Adamo, & Eua culpas.

Pererivs *lib.* 6. *à num.* 96. Octo grauia crimina infelici Adamo inurit; Diuus Bonauent. *in* 2. *diſt.* 22. *quæſt.* 2. multa enumerat.

Primvm eſt quædam ad mulierem alloquentem nimea propenſio, quâ motus noluit eam contriſtare, quam credebat ſine ſuo ſolatio, & conſenſu contabeſcere, & à ſe alienatam interire. Hoc amore fit ſæpe, vt homo Deum offendat, ne lædat amicum, vt ait diuus Bonauentura cum D. Aug. 14. *de ciuit. cap.* 11. & *lib.* 11. *de Geneſ. ad litt. cap.* 42. Et in hoc fuit Adam grauiter elapſus, anteponens mulierem Deo, à quo omnia fuerat conſecutus. Hanc laſciuiam amicabilem vocat S. Doctor cum D. Aug.

Secvndv fuit ſuperbia, præſumens, ſe tanti à Deo æſtimatam, vt non damnaret morte, nec tanti regis ſobolem, ob eſum pomi deleret; cùm potius teneretur ſapiens id Iob diſſerere. *In Angelis ſuis reperit prauitatem.* Hebræus *abſtulit lucem.* Vatablus *Indidit veſaniam*; *Quantò magis, qui habitant domos luteas conſumentur?*

Tertivm fuit Auaritia, curioſè ſcire intentans; an aliquod bonum latens ex eſu pomi eueniret, quam Pererius vocat peſtiferam auiditatem. ſic Diuus Aug. ſupra. 87

Qvartvm, quia vidit Euam poſt eſum pomi viuam, cœpit dubitare de illa Dei ſententia: *In qua hora comederis, morte morieris.*

Qvintvm fuit inobedientia. Hanc ruinam noſtræ originem plangit Paulus *Rom.* 5. Non fuit tamen formalis inobedientia, vel præcepti contemptus (ait Perer.) quia non concedit, vt præceptum violaret, ſed vt vxori morem gereret, vt ait etiam D. Boneuentura.

Sextvm fuit excuſatio peccati: *mulier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi, & comedi.* Inferens: Tu mihi anſam tanti criminis exhibuiſti, tam ſpecioſam mihi dans mulierem. Quis non fuiſſet tantæ pulchritudinis armis emollitus?

Id altè inſectatur D. Aug. *ſerm.* 3. *de Feſto Annunc. Domini*, qui eſt decimus nonus de ſanctis: *Cùm enim Adam de perpetrata à Domino argueretur inobedientia, non ſe humiliter, vt culpa exigebat, accuſauit, ſed auctorem ſuperbè accuſauit, dicens: mulier, quam dediſti mihi, dedit mihi fructum, & comedi. Hæc dicendo, ſe putauit excuſatum, & ſic accuſauit conditorem mulieris, quæ ad peccandum, virum traxerat in culpam. Cui ſi humiliter ſe accuſaſſet, & in auctorem ſuum culpam non retorſiſſet, à Paradiſo non exulaſſet.* 88

Hic habes, & decretum fuiſſe reuocabile, quod tamen non vult Pererius concedere, *num.* 102. nec Suarez adduci poteſt, vt hoc credat, vt dicam *quæſt.* 14. S. Doctor *in* 2. *diſt.* 22. *quæſt.* 1. Tria Euæ peccata ponit ſuperbiam Auaritiam, Gulam.

Proponit S. Doctor *diſt.* 22. *dub.* 1. quid fieret de nobis, ſi Eua ſola peccaſſet. 89

Respondet S. Doctor, peccatum, ſeu decretum de transferenda innocentia in nos, initum eſſe cum Patre Adamo, vt eo ſtante, qui eſt Stipes, & Caput, omnes naſcerentur innocentes. Itaque ſi Eua ſola cecidiſſet, vir cum ea non eſſet copulatus; ſed Deus aliam ei condidiſſet vxorem: Eua autem morte damnata remanſiſſet. Addit S. Doctor *diſt.* 33. *art.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 2. friuolam eſſe hanc quæſtionem.

Docet etiam *dubio* 5. quod ſi dæmon non cecidiſſet, neque homo eſſet lapſus; quamuis enim nullus alio authore fiat deterior, vt ait D. Auguſt. *lib.* 83. *qq.* Et poſſet homo ſponte nullo ſuadente peccare; tamen, ſi dæmon non ſibilaſſet, non eſſet data peccandi anſa.

QVÆSTIO IX.

Vtrum grauius fuerit peccatum Adæ: *an* Evæ.

D. Bon. diſt. 22. quæſt. 3.
Diu. Thom. 2. 2. quæſt. 163. art. 4.

Potest quæſtio agitari, vel comparando ſingula vtriuſque peccata, vel omnia ſimul. Quæſtio eſt præcipuè in ſenſu poſteriori.

Primo

90 Primo aliqui dicunt, Euam grauius peccaſſe. Ita D. Thomas *loc. cit.* Inclinat Scotus *in 2. diſt. 21. quæſt. 2. art. 3.* Richar. *art. 1. quæſt. 3.* Ægid. *ibidem*, Pererius *lib. 6. in Geneſim, diſp. de grauitate peccati primorum Parentum, quæſt. 2.* Poſt Diuum Chryſoſtomum, *homil. 7. ad pop.* & *epiſt. 3. ad Olimpiadem*; Et ſuper *Pſalm. 6.* quos allegat, & ſequitur Arriaga *diſp. 45. ſect. 3. num. 31.* Suarez, *cap. 5. num. vlt.* Hi duo tamen aliquas diſtinctiones interponunt.

Secunda opinio eſt Caietani, *Geneſ. 3.* Bellarmini, *lib. 3. de Amiſſione gratiæ, cap. 9.* Poſt Diuum Ambroſium, *lib. de Inſtit. Virg. cap. 4.* Anaſt. Synaitam, *lib. 10. Hixaëmer.* circa medium; Adamum grauius peccaſſe.

D. Bonaventura pluribus præmiſſis diſtinctionibus, quibus peccatores iſti ſe inuicem excedunt, & exceduntur; quaſque per concluſiones diſtribuam, tandem peccatum Euæ grauius aſtruit.

Assero primò, Ex ingrati animi nota, iniquiorem fuiſſe Adamum.

Probatur à Diuo Bonauentura, *argumento*
91 *primo*; quia in naturalibus, & gratuitis præcellebat mulieri, ſuamque nouerat præcellentiam, & debuit vti ſapientiâ, & prudentiâ: Ità etiam Arriaga *loc. cit. num. 31.*

Assero ſecundò, Adamum, ex damno illato humano generi, enormiùs peccaſſe.

Probatur à D. Bonauent. *argumento vltimo, primo loco*; quia peccauit, non vt priuata perſona; ſed etiam vt Caput humani generis: Ità ergo peccatum Adæ totum genus infecit, iuſtitiâ originali, & multis aliis bonis ſpoliauit, omnes filios occidit, damnauit in æternum: Hoc verò maximum malum, vt culpam aggrauaret, debuit notum eſſe Adæ in præcepto, & verè notum factum fuiſſe credendum eſt, vt ſciret quid in præcepto contineretur, vt dixi, *quæſt. 1.* Quidquid dubitet Suarez *num. 8.* Hanc circumſtantiam magni facit cum Diuo Bonauentura *loc. cit.* D. Thomas *2. 2. quæſt. 163. artic. 3. ad 2. & 3.* Bellarm. *lib. 3. de Amiſſione gratiæ, cap. 9.* Perrerius *lib. 6. adducto, quæſt. 1.* Arriaga *loc. cit. num. 30.*

92 Assero tertiò, ex maiori contemptu Adamum magis peccaſſe.

Probatur à Diuo Bonauentura, quia immediatè ſuſceperat à Deo præceptum; & ideò debebat magis à peccato recedere: Ità etiam Arriaga, *num. 30.*

Assero quartò, grauiùs Adamum peccaſſe; quia erat Caput mulieris, prælatuſque; atque adeò tenebatur eam corrigere.

Probatur à D. Bonauent. *argumento ſecundo.* Tantò maius eſt peccatum, quantò peccans eſt in altiori gradu conſtitutus: Ità etiam Arriaga *loc. cit.* Id argumentum habet S. Doctor *diſt. 22. quæſt. 2.* Ità & Bellarm. *loc. cit.*

93 Assero quintò, Euam enormiùs peccaſſe ex maiori libidine, & vehementi appetitu.

Probatur à Diuo Bonauentura 1. ex Diuo Auguſtino *adducto*, à Magiſtro *ibi.*

Probatur ſecundò à D. Bonauentura: Id eſt peius, quod eſt ſimilius peiori; ſicuti id eſt melius, quod magis ſimile eſt meliori; ſed peccatum Euæ fuit magis ſimile peccato Luciferi in ambitu; voluit enim eſſe ſimilis Deo, credens verbis, quæ debuit maturius conſiderare, & viro dignitatem illam forſan voluit communicare, explicans ſerpentis promiſſiones; licèt non ſit certum, & illa permanſit in illo affectu à prima deceptione, vſque quo euertit virum, & à Deo correcta eſt, vt ait Arriaga *num. 30.*

Assero ſextò. Occaſionem, & anſam mali præbendo, & Adamo, & toti generi humano, grauiùs Eua peccauit; ideò peccatum Viri adſcribitur Euæ. 94

Probatur à D. Bonau. *argumento vltimo*; quia peccauit, & induxit etiam virum ad peccandum, ex cuius crimine totum humanum genus deiectum eſt: Scandalum igitur fuit grauiſſimum. Confirmatur ex pœna, quæ fuit grauior, id eſt, Partus, &c. vt dicam *quæſt. 13.* Nam pœna viro, & filiis inflicta, etiam mulierem obſtringit.

Obiicies cum Suarez, & Bellarnino *loco citato* ex D. Auguſtino 11. *Geneſ. ad litt. cap. 31.* *Eua peccauit pari faſtu*: Ergo par fuit Superbia.

Respondet Diuus Bonauentura, intelligi peccaſſe pari inobedientiâ, vel proportionali, & ſimili.

QVÆSTIO X.

An Adamvs, & Eva *grauius cæteris Peccatoribus deliquerint.*

D. Bonau. diſtinct. 21. quæſt. citata.
D. Thom. 2. 2. q. 163. artic. 3.

Assero primò, peccatum primorum Parentum non fuiſſe grauius ex genere ſuo. 95

Probatur à Diuo Bonauentura: Primò, quia fuit remiſſibile, vt dicam *diſput. hac, quæſt. 12.* Secundò; quia excuſabile: Tertiò; quia ex minori libidine manauit.

Præcipuum argumentum S. Doctoris eſt vltimum, quo nititur Bellarmin. *lib. 3. de amiſſione gratiæ, cap. 10.* Illud peccatum eſt grauius ex genere, cuius obiectum opponitur maiori bono; ſed plura ſunt peccata oppoſita maiori bono: Ergo. Minor probatur à Diuo Bonauentura; quia, quæ ſunt contra Deum ipſum, vt odium formale Dei; atque Chriſti occiſio, ſunt oppoſita directè ſummo bono; Similiter & peccata in Spiritum Sanctum: Eadem ratione vtuntur Suarez, *lib. 4. cap. 6.* Arriaga *diſp. 45. ſect. 3. num. 32.* Maximè verò occiſio Chriſti; quia eius vita infiniti valoris præferenda erat omnibus vitis Hominum.

Assero ſecundò: Aliis ex capitibus fuit grauius cæteris peccatum primorum Parentum. 96

Primò patet ex facilitate ad non peccatum, ex leuitate præcepti, ex auxiliis gratiæ, ex comminationibus Dei Ità S. Bonauent. *primo*, ex Diuo Auguſtino 14. *de Ciuitate Dei, cap. 12.*

Confirmatur ſecundò à Diuo Bonauent. *ab oppoſitis*; Sicut enim magna eſt perfectio obedientiæ Chriſti vſque ad mortem; ità maxima eſt inobedientia Adæ vſque ad mortem, id eſt, qui non deſtitit mortis conteſtatæ timore.

Secundò grauiſſimum fuit ex damno illato toti humano generi, quod morte, & damnatione profligauit: Ità D. Bonauent. *argumento tertio*, & *in corpore*, vbi vocat hoc peccatum extenſiuè grauiſſimum; quia omnes homines damnauit; non intenſiuè, quia alia alios magis deprauant.

Tertiò

97 Tertiò fuit grauiſſimum ex ingratitudine. Ità Diuus Bonauentura ex Diuo Auguſtino 21. *de Ciuitate Dei*, *cap.* 12. & *lib.* 14. *cap.* 15. Vbi notat Sanctus Doctor, non fuiſſe ingrati animi notam deteriorem in Homine, quàm in Angelo; quia imò Angelus pluribus donis præditus fuit: Ità etiam Suarez: Attamen Arriaga *loco citato*, ratione infiniti damni putat maius eſſe peccatum Adæ: At certè plures Angelos morte æternâ irreparabili damnauit Lucifer, aſtu péſſimo; ideò videtur peior.

Qvoad comparationem verò cum peccato Iudæ, & occidentium Chriſtum, ſanè ex obiecto infinito videtur minus: Attamen mihi admodum probatur Arriaga, qui notat, peccatum Adæ non modò mortem; ſed etiam peccata induxiſſe innumera; atque adeò etiam Deicidium, quod ex fomite accenſum eſt in Deicidis: Ideò damnum maius, quod conſonum eſt Diuo Bonauenturæ: Cum Sancto Doctore ſunt alij Scholaſtici, *diſtinctione* 21. Richardus, *articulo tertio*, *quæſtione ſecunda*, Ægidius, *quæſtione ſecunda*, *articulo* 2. Scotus, Durandus, & alij *ibi*, Alenſis, 2. *part. quæſtione* 103. *membr.* 3. Et Patres Societatis Iesv, & Thomiſtæ.

QVÆSTIO XI.

An Peccatum Hominis *remiſsibile fuerit magis, quàm culpa* Angeli.

98 Assero affirmatiuè.

Probatvr à Diuo Bonauentura; quia Homo erat in carne mortalis, in voluntate facilè vertibilis, in tranſgreſſione excuſabilis: Quia ergo mortalis erat, potuit morte corporis luere pœnam: Angelus verò, quia immortalis, ſolâ æternâ morte poterat ſoluere debitum: Similiter, quia homo erat liberi arbitrij magis vertibilis, quamdiù eſſet Viator, decebat multum tempus ob tarditatem intellectus, & voluntatis mutabilitatem ſuſtinere; ideò poterat conteri: Angelus verò, cui via breuiſſima erat præſcripta ob voluntatem operandi; ideò tranſacto illo iuſtanti non dabatur tempus: Ità etiam Suarez, *libro quarto*, *capite* 9. *num.* 4. Tertiò excuſabilis erat; quia alio ſuadente cecidit; ideò congruum erat, ipſum per alium leuari: Angelus verò cecidit per ſemetipſum.

99 Dices: Lucifer ſanè à ſeipſo cecidit; alij verò ſeducti à Lucifero fuêre.

Respondent multi, incertum eſſe; an Lucifer aliis ſuaſerit rebellionem: Attamen, *Tractatu de Angelis*, *diſputatione ſeptima*, *quæſtione ſexta*: Id conceſſi; ideò Lucifer ſolus à ſeipſo cecidit.

QVÆSTIO XII.

An primum Hominis *peccatum potuerit eſſe Veniale.*

{D.Bon.d.21.art.3.q.1.
{D.Th.1.2.q.89.art.3.

Late quæſtionem hanc pertractant Patres, Thomiſtæ, Scotiſtæ, ac Ieſuitæ, præſertim Bellarmin. *lib.* 3. *de amiſſ. gratiæ*, *cap.* 8. Suarez *lib.* 3. *de Hominis creatione*, *cap.* 13. *à num.* 15. Arriaga *diſp.* 39. *ſect.* 2.

Notandvm, duplex eſſe genus peccati venialis: Alterum, quod ex ſubreptione vocatur; 100
quia ex imperfecta deliberatione per motum aliquem illam præuenientem committitur; quomodo etiam in materia graui contingit peccare venialiter: Alterum, quod cum perfecta deliberatione fit; & ideò ſolum in materia leui locum habet.

Prima opinio cenſet, Adamum potuiſſe primò venialiter peccare: Ità Scotus *diſt.* 21. *quæſt.* 1. 101
vbi Baſſolis, Lichet. Tartaret. Rada, *parte* 2. *controu.* 15. *art.* 3. Vulpes *de pecc. diſp.* 140. *artic.* 3. Poncius *diſp.* 17. *quæſt.* 2. Maſtrius, *diſp.* 4. *quæſt.* 3. & alij Scotiſtæ, ac Nominales paſſim: Inter hos eſt aliquod diſcrimen; nam aliqui abſolutè loquuntur abſque vlla diſtinctione, vt Maior. *diſp.* 21. *quæſt.* 1. Scotus verò, Gabriël, & alij dicunt hominem in ſtatu Innocentiæ potuiſſe peccare peccato veniali ex genere, & ex leuitate materiæ, ac etiam ex imperfecta deliberatione, non ex ſubreptione appetitus ſenſitiui, qui in eo ſtatu perfectè ſubiiciebatur rationi: Idem ſenſit Altiſiodorus *lib.* 2. *Summæ*, *Tract.* 10. *cap.* 3. *quæſtione* 4. principali, Almai. *Tract.* 3. *Moral. cap.* 22. Sequitur Arriaga *diſp.* 39.

Secvnda ſententia eſt, hominem in eo ſtatu potuiſſe ex natura rei etiam abſolutè primò venialiter peccare; Attamen ob Diuinam Prouidentiam, & perfectionem extrinſecam, habuiſſe neceſſitatem conſequentem non peccandi venialiter. Ità Vaſquez, *diſputat.* 148. Salas, *tractatu* 13. *diſp.* 17. *ſect.* 3. Ouiedo *tract.* 6. *de peccat. controuerſ.* 3. *part.* 10. Auerſa, *quæſt.* 88. *ſectione* 9. Suarez, *lib.* 3. *de Homine*, *capite decimo tertio*, & alij Moderni.

Tertia ſententia eſt negans abſolutè, inſontem Adam potuiſſe primò venialiter delinquere: 102
Ita SS. Doctores cum ſuis Magiſtris Alenſi 2 *part. quæſt.* 103. *membr.* 6. Alberto Magno 2. *diſtinct.* 2. *quæſt.* 10. quos adducit, & ſequitur Valentia ad locum D. Thomæ, *prim.* 2. vbi Thomiſtæ, Caiet. Conradus, Medina, Zumel, Porretta, & Aluarez *diſt.* 196. Capr. *in* 2. *diſput.* 21. Hiſpal. *ibi*, Soto *lib.* 1. *de natura*, *& gratia*, *cap.* 6. *in fine*, Durand. *diſt.* 21. *art.* 3. *quæſt.* 4. Richard. *art.* 3. *quæſt.* 1. Marſil. *in* 2. *quæſt.* 14. *art.* 1. *part.* 1. Ægid. *diſt.* 21. *quæſt.* 2. *artic.* 3. Argent. *quæſt.* 1. *art.* 1. Eamque communem Theologorum Sententiam a Diuo Bonauentura meritò aſſertam, ait Sectator Peterius, *lib.* 5. *de ſtatu Innocentiæ*, *num.* 59.

Assero primò, non potuiſſe primum peccatum Adæ eſſe veniale è ſubreptione.

Probatvr à D. Bonau. *argumento* 2. ſecundo 103
loco, & *in corpore*. Ad peccatum veniale huiuſmodi requiritur, vt ratio quodammodo ſubripiatur, & præoccu

præoccupetur à concupiſcentia, ſicuti eſt imperfectum deſiderium adulterij, vel ex præuentione intellectus ad partem ſuperiorem, ſicut eſt repentinus motus hæreſis; ſed talis ſubreptio repugnat ſtatui innocentiæ: Ergo. Maior patet ex D. Auguſtino, & aliis Patribus. Minor probatur ex illo *Geneſ.* 2. vbi, cùm eſſent nudi innocentes primi homines non verecundabantur; at poſt lapſum cognouerunt, ſe eſſe nudos, & operiebant verenda: Idem colligitur ex illo Eccleſiaſtici 3. *Deus fecit hominem rectum*; Et ſic exponitur à D. Hiero-
104 nymo *lib.* 1. *cont. Iouin.* Idem oſtendi ex Concilio Trident *ſeſſ.* 5. *can.* 5. ex Apoſtolo *Rom.* 7. ex D. Auguſtino 13. *de Trinitate, cap.* 3. *&* 4. & *lib.* 14. *cap.* 10. 15. *&* 19. & *lib.* 15. *cap.* 7. & *primo retract. cap.* 10. & *lib. de correpł. & gratia, cap.* 10. *&* 11. & *primo de nuptiis, & concupiſ. cap.* 23. & *lib.* 1. *contra duas Epiſtolas Pelag. cap.* 13. *&* 14. *de Ciuit. cap.* 10. vſque ad 26. D. Gregor. *lib.* 26. *Moral. cap.* 13. Ruperto 2. *de Trinit. cap.* 40. & alij Patres *in Geneſ.* Vide ſuprà *diſp.* 1. *quæſt.* 10. Hoc fundamento nititur *Suar. loc. cit. num.* 17.

Respondent Aduerſarij, ſubreptionem ex motu ſenſualitatis; non verò ex repentina repræſentatione intellectus, repugnaſſe illi ſtatui; atque adeò ex hac ſubita repræſentatione alicuius rei, putà honoris, aut opum, veniale peccatum primò potuiſſe patrari.

Contra tamen arguit Suarez *num.* 18. ex D Bonauent. quia D. Auguſtinus vniuerſaliter negat omnem ſubreptionem; nam 14. *de Ciuitate, cap.* 10. ait: *Nec aberat quicquam, quod bona voluntas adipiſceretur, nec inerat quod carnem, animumve fæliciter viuentis offenderet?* Notetur Verbum, *Animumve*: Addit S. Auguſtinus: *Amor erat imperturbatus in Deum.* Et infrà: *Erat deuitatio tranquilla peccati, quâ manente, nullum omninò aliunde malum, quod contriſtaret, irruebat*: Ergo nulla erat ſubreptio.

105 Deinde implicat, perturbari intellectum, aut aliam potentiam ſuperiorem, niſi priùs perturbetur inferior, putà Senſus phantaſiæ, à quo pendet intellectus, vt arguit S. Bonauent. *in corpore*, & Suarez *num.* 19. Arriaga *num.* 18. Bellarminus *loco citato.*

Assero ſecundò, nullum peccatum veniale potuiſſe eſſe primum Adæ: Ità S. Bonauent. hic & 3. *part. Breuil. cap.* 8. circa finem.

Probatur à D. Bonauent. *argumentis primo loco*: Primum eſt. Omne peccatum veniale oritur ex aliquo inordinato amore, vel alio affectu prono ad malum; atque aliqua rebellione, vel carnis à voluntate, vel voluntatis à ratione: Sed in eo ſtatu nulla potterat eſſe talis rebellio; quia Iuſtitia originalis omnia perfectè ſubordinabat: Ergo. Minor probatur ex Diuo Auguſtino 14. de Ciui-
106 tate, cap. 10. *Erat in Paradiſo deuitatio tranquilla peccati, quâ manente nullum aliunde malum, quod contriſtaret, irruebat: An fortè cupiebant prohibitum lignum ad veſcendum contingere, ſed mori metuebant; ac per hoc & cupiditas, & metus iam tunc illos homines etiam in illo perturbabat loco? Abſit vt hoc exiſtimemus fuiſſe, vbi nullum erat omninò peccatum.* Et cap. 26, ait: *Sicut in Paradiſo nullus Æſtus, aut frigus; ſic in eius habitatore nulla ex cupiditate, vel timore accedebat voluntatis offenſio: Nihil omninò triſte, nihil erat inaniter lætum; gaudium verum perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; Atque inter ſe Coniugum fida ac honeſto amore ſocietas, concors mentis, corporiſque vigilia, & mandati ſine labore cuſtodia.*

Respondet Arriaga *num.* 16. per inanem lætitiam, quæ à Paradiſo excludebatur, non intelligi peccatum veniale; ſed lætitiam ſumptam ex aliquo bono ficto, indigno lætitia; quia non poterat ibi eſſe error, aut deceptio; ac ſi diceret: Non lætarentur, niſi de re digna lætitia.

Hæc tamen expoſitio extorta eſt: Nam Di- 107
uus Auguſtinus dicit, nihil fuiſſe inaniter lætum ex cupiditate; hoc autem non oritur ex deceptione, quæ ab extrinſeco doloſè, imò agente venit, vt ipſe Arriaga docet *diſputatione* 45. *ſect.* 2. *ſubſec.* 2. *num.* 26. Neque intelligit de inani aliqua lætitia mortali, vt ſenſus fiat, quamdiù homo non peccaſſet, non gauderet de peccato; ſed de veniali: Nam copulat eam cum aliqua triſtitia vana, oppoſita gaudio vero.

Probatur ſecundò à Diuo Bonauentura 108
conſequenter ex conditione ſtatus Iuſtitiæ originalis, in quo non erat, nec eſſe poterat ignorantia, vel motus paſſionis, totque interna auxilia actualia retrahebant à quocumque malo deliberando; & ità deliberatio ab omni noxia delectatione, & commodo vetito longè aberat: Similiter & Deus vocatione, quantum ex ipſo eſt, efficaci reuocabat: Itaque moraliter non poterat veniale peccatum deliberatè eligere, quin niteretur in contemptum Dei, vel legis, vel ſtatus maximè illius, à quo occaſiones proximæ ad ruinam remouebantur; & ideò velle profundere illam fœlicitatem, ac ſecuritatem, maximè ſpiritus, paruulam ob delectationem, atque contemnere tot Dei beneficia, ac per ſummam crudelitatem deplorandæ calamitatis ſe agere in profundum miſeriarum, ac in euidentiſſimum periculum damnationis: Confirmatur; nam ex his capitibus, etiam primum actuale peccatum fuit valdè aggrauatum, vt docet Diuus Chryſoſtomus, *homil.* 18. *in Geneſim*, Vbi inducit Deum loquentem Adæ his verbis: *Propter hoc contempſiſti mandatum meum? Ecce quod expectaſti, factus es, imò non quod expectaſti; ſed qualem te fieri dignum erat*: Id notat Suarez ipſe *lib.* 4. *de amiſſione ſtatus innocentiæ, cap.* 3. *num.* 10. Tametſi id prius negauerit, vt hanc rationem Sancti Bonauenturæ euerteret, *lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 23.

Ex his habes, rationem Diui Bonauenturæ, 109
non niti in ſola intrinſeca perfectione virtutum, & dignitatis eminentia, nec in mera carentia paſſionis, vt putat Suarez, *num.* 21. Peretius, *num.* 65. & Arriaga *à num.* 11. Sed in toto ſtatu Iuſtitiæ originalis, quod Aduerſarij non aduertentes, flocci pendunt Seraphici argumentum, quod eſt Diui Auguſtini 14. *de Ciuitate Dei, cap.* 10. & *cap.* 26. ſuprà relato; vbi ex perfectione illius ſtatus, qui carentiam etiam cupiditatis, vel aliarum paſſionum excludit; omne leue peccatum negât, afferens pro exemplo inane gaudium, timorem, &c. vt patet ex teſtimonio Diui Auguſtini ſuprà adducto: Ideò confirmatur à Diuo Bonauentura *argumento tertio*, ex Diuo Auguſtino ibi, *capite* 10. Vbi etiam à priori probat, eum non fuiſſe cupiditatibus agitatum; alioqui fuiſſet infœlix, naturali beatitudine ſpoliatus, dolore, timore, aliiſque paſſionibus preſſus, quæ ſtatui illi iucundiſſimo repugnabant. Hinc regnum animæ, ab omni leui macula immune prædicat *cap.* 26. quandiù ſeruaret Adam præceptum,

ceptum non comedendi, à quo pendebat ſalus, vel ruina.

110 Hinc malè Arriaga *ſubſect.* 3. ait, ſenſum Auguſtini eſſe; Quod Adam in ea tranquillitate viueret, quamdiù volebat, quod Deus iuſſerat: Itaque ſi in leuibus defeciſſet, & leues moleſtias eſſet paſſus: Nam D. Auguſtinus loquitur de Præceptis Dei, ſiue quoad eſum pomi; ſiue quoad alia, quæ iure naturæ includuntur: Itaque vult dicere: Niſi peccaſſet mortaliter, &c. inferens non modò peccato eſus pomi vetiti, ſed etiam alio mortali, amiſſurum Iuſtitiam illam, vt probabilius tenet S.Bonauentura *in* 2. *diſt.* 33. *dub.* 3. *litt.* Et poſt eum Arriaga *loc.cit. num.* 15. Suarez, *lib.* 3. *cap.* 13. & infrà dicam.

Addit S.Bonauent. aliud medium, quod tamen eſt pars ſuperioris argumenti: Luciferi enim peccatum ex ingrati animi culpa fuit irremediabile, & ideò veniâ priuatum, vt enormiſſimum: Cùm igitur ſtatus innocentiæ eſſet nobiliſſimus è Diuina protectione, ſumma rectitudine, & fœlicitate, vt explicat: Ideò hominis videtur aggrauare peccatum quodcumque ad mortem; quia erat ex contemptu ortum.

Adverte, D. Bonauenturam plurima hucuſque capita attuliſſe, ſeu plures conditiones ſtatus originalis, quæ ſimul omnes probant intentum, eſto ſingulæ non ſufficiant: Ideò præcedentes ſimul connectit; quintam verò à capite ponit, vbi alias reſumit.

111 Probatvr tertiò à D.Bonauent. Omne peccatum auferebat innocentiam: Ergo & impaſſibilitatem; Ergo & immortalitatem: Ergo inferebat mortem: Ergo erat graue, ſicuti pœna eſt grauis: Quod enim ait Arriaga, Veniale illaturum paſſibilitatem modicam, nouum eſt, & contra D. Auguſtinum; nam in omnimoda carentia mali conſtituit ſtatum illum. Confirmatur à Diuo Bonauentura; quia ſi Adam venialiter peccaſſet, potuiſſet pœnitere: Ergo & dolere, & pati: Ergo potuiſſet conteri vſque ad vltimum halitum vitæ: Si verò non poterat pœnitere: Ergo peccatum erat irremediabile.

Neqve aptè Maſtrius *num.* 56. cum Scoto admittit in eo ſtatu pœnitentiam, dolores, &c. Quod eſt contra D. Auguſt. *loco citato.* Quod etiam, ait Scotus, ſatisfacturum actum amoris Dei: Eſto ſufficiens eſſet ad pœnitentiam, vt vrget Arriaga *num.* 18. contra Suarez: Attamen futura eſſet afflictio ex Syndereſi, &c. Quod erat contra illum ſtatum, cuius oppoſitum non audet aſſerere Arriaga, *ſubſect.* 4.

112 Tannervs *primâ* 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 5. *dub.* 4. *num.* 73. ait: Omiſsâ ratione Bonauenturæ, quaſi, id, quod naturâ ſuâ eſt veniale, ob ſtatus excellentiam, futurum eſſet mortale; Probatur aſſertio: Nam, vel homo, ſiue Angelus in ſtatu Innocentiæ per peccatum veniale excidiſſet ab eo ſtatu, vel non; Non primum; quia nimia pœna eſſet peccato veniali: Neque ſecundum; quia illi ſtatui repugnat omninò miſeria, conſequenter & culpa, vt habet D.Auguſt. 14. *de Ciuitate, cap.* 10. & *lib. de corrept. & gratia, cap.* 11.

Ex via iſte arripit rationem Diui Bonauenturæ *ad tertium*, & fingit aliam, quæ eſt reſponſio ad argumentum, eſſe ſolam eius rationem: Et quod magis doleo excellentiam ſtatus non accipiunt Aduerſi, vt explicita eſt à Sancto Doctore.

113 Assero vltimò: è ſolis auxiliis Dei congruis, non ſatis probatur impoſſibilitas peccandi venialiter pro eo ſtatu innocentiæ, contra Suarez.

Probatvr primò; quia talia auxilia ſunt exquiſitiſſima, vt docet Concil.Trid. etiam ſi potuit lethaliter: Ergo.

Probatvr ſecundò; quia auxilia non ponunt neceſſitatem, niſi in ſenſu compoſito, ſuppoſitâ voluntate: Ergo adhuc voluntas habens ex antecedentibus repugnantiam, libera relinquebatur ad veniale patrandum.

Obicies primò cum Scoto: Homo potuit in eo ſtatu peccare mortaliter: Ergo multo magis venialiter.

Probatvr conſequentia; quia mortale maius eſt; qui verò poteſt in maius, poteſt & in minus. Et ſi perfecta illa hominis harmonia non impediuit mortale: Ergo, &c.

Respondet D. Bonauentura, negando conſequentiam, & probationem; nam poteſt quis aliquem occidere; non tamen febrim immittere. Similiter poteſt generare hominem, non autem Leonem, vel Aquilam.

Respondet etiam Valentia, potuiſſe quidem Adamum primò peccare mortaliter, non tamen perſiſtendo in eo ſtatu iuſtitiæ; Similiter nec poterat primò peccare, venialiter perſiſtendo in eo ſtatu, quatenus ad perfectionem illius ſtatus pertinuit, non modo carere poſſe omni culpa veniali (vt Scotus concedit;) ſed de facto carere: Itaque, ſi conſideretur iuſtitia originalis, vt antecedens peccatum veniale, non repugnat; repugnat verò, vt permanens in tota ſua perfectione non abſolutè: Ità præcluditur Maſtrij inſtantia. Adde, peccatum illud fore mortale ex dictis: Addo, hoc argumentum vrgere contra Suarez: Nam, ſi auxilia habuit, ne peccaret venialiter, multò magis ne laberetur in mortale. 114

Obicies ſecundò: Excellens gratia gratum faciens non minus coniungit hominem Deo, quàm coniungebat iuſtitia originalis; ſed illa ſtat cum peccato veniali: Ergo.

Respondet Caiet. ex D. Bonau. ad *tertium* argumentum peccare ſecundùm non cauſam, vt cauſam, vel ſecundùm figuram dictionis, mutando (*Sic*) in (*Magis*) Iuſtitia enim originalis, non quia magis; ſed quia ſic, ſeu tali modo coniungebat Deo, repugnat cum peccato originali; non autem ratione perfectionis; quia magis Deo coniungeret, ſed quia tali modo diſparato excellenti: Quod enim Maſtrius replicat primum argumentum, nihil facit.

Instat Scotus: Peccatum veniale committitur etiam in parte ſuperiori, vt patet de primis motibus infidelitatis; atque adeò non impediebat ſuperna illa coniunctio cum Deo. Id vrgent Rada, Aretinus, & Maſtrius. 115

Respondetvr, quod ipſa pars ſuperior, vt habens motus indeliberatos habet rationem inferioris, reſpectu ſui ipſius, vt deliberantis; vnde per ſuperius, & inferius non ſunt intelligendæ potentiæ animæ, ſed officia. Addo, indeliberationes eſſe imperfectiones lapſæ naturæ, ex perturbatione inferiorum facultatum, à quibus pendent Superiores.

Obicies tertiò: Eſto non potuerit indeliberatè labi venialiter; attamen quid vetuit, quominus deliberatè diceret verbum otioſum? Et ſi potuit edere pomum vetitum, etiam potuit curioſè ſpectare, cur, &c.

Respondet S. Bonauentura. futurum illud mortale, vt ſuprà dixi, ex perfectione, modo explicito, quem ineptè explicant, & impugnant.

Instat Valentia ex D. Thoma, dignitatem

perſonæ non mutare veniale in mortale, niſi fortaſsè ratione Voti, vel Obedientiæ, &c. Idem redarguunt Arriaga, Suarez, & alij.

Verum iam ſuprà oſtenſum eſt, quomodò S. Bonauentura rectè loquatur.

116 Obiicies quartò tranſeunti ab extremo ad extremum, tranſitur per medium; ſed veniale eſt medium inter innocentiam, & peccatum mortale: Ergo tranſeunti ab innocentia ad mortale, priùs tranſitur per veniale.

Respondet Caietanus, maiorem eſſe veram, vbi verum eſt medium eſſentialiter ordinatum; at peccatum veniale non eſt medium tale: Ergo, &c.

Respondet D. Bonauentura, peccatum veniale, eſto ſit medium ſecundùm receſſum à Deo inter innocentiam, & mortale; tamen non erat medium, comparatum ad ſtatum innocentiæ; quia ſtatus ille, ità Deo adiungebat, vt ſi aliquid inordinatum patraretur, repugnaret ei; & ità non eſt ſimile; quo fit, vt argumentum tranſeat à ſimili, ad tale eſſe, quod eſt peccatum Sylogiſticum, quod Caietanus obiicit Scoto *ad primum argumentum.*

117 Obiicies quintò: Magis repugnat ſtatui innocentiæ peccatum mortale, quàm veniale; ſed peccatum mortale fuit ſimul cum illis donis: Ergo. Minor probatur; quia Eua peccauit ſuperbiâ, nec tamen amiſit innocentiam, niſi poſtquam edit pomum; alioqui eodem modo illam amiſiſſet Adam etiam filiis, quamvis non comediſſet, quod eſt falſum; nam pactum erat pro eſu pomi.

Respondet D. Bonauent. *in 2. diſt. 33. dubio 3. litt.* quæſtionem eſſe: An per aliud peccatum, quàm eſus pomi, perderetur iuſtitia originalis, & refert aliquos negantes, quos ſecuti ſunt Toſtatus *Geneſ. 3. quæſt. 6. & 7.* Catherinus *ibidem.*

118 Alii verò aſſerunt, per quodcunque mortale perdendam iuſtitiam: Ità D. Thomas *p. p. quæſt. 95. art. 1.* & *quæſt. 100. art. 1.* & *2. quæſtione 83. artic. 2. ad 2.* Soto, *de natura, & gratia: cap. 5.* Et quotquot ponunt, Iuſtitiam originalem eſſe gratiam ſanctificantem, vel ab ea pependiſſe: Imò D. Bonauent. etiam id tenet, qui vult eſſe diſtinctam; nam eſto ſeparabilis eſſet gratia ſanctificans à Iuſtitia originali, vt dixi *diſp. 1. quæſt. 19.* Attamen non poterat hæc ſtare cum culpa mortali; quâ perdebatur gratia, homo fiebat reus æternæ mortis, conſurgebat ſenſus contra rationem; imò præualebat, & rectitudo rationis ſubuertebatur; Sic igitur Eua per primum peccatum ſuperbiæ amiſit iuſtitiam; Ideò dicit Auguſtinus *11. Geneſ. ad litt. cap. 30.* eam ſtatim deceptam, quia peccauerat; Deceptio autem repugnat cum ſtatu iuſtitiæ originalis, vt dixi *diſp. 1. quæſt. 8.* Neque potuit perdi ſecundum tantùm aliquid, vt putant Caietanus, & Arriaga.

119 Dicent, eam non erubuiſſe; donec etiam vir comederit.

Respondetur, diſtractam fuiſſe Euam circa eſum pomi; nec ſatis attendiſſe rebellioni ſenſus, quam poſtea cognouit, dum viro, ſuſcitatis concupiſcentiæ motibus, & ipſa actu ad concupiſcentiam prouocata eſt. Ità Suar. *lib. 3. cap. 13. num. 6.* Igitur prius ob carentiam obiecti prouocantis, non aduertebat.

Tandem opponit Herrera 2. *diſp. 22. quæſt. 1.* Euam, & Adamum primò venialibus lapſos; Sed hæc vana ſunt: Addit Maſtrius, eos emeritos abſtinendo à venialibus. Ergò fuêre liberi: Salas negat Antecedens.

QVÆSTIO XIII.

An conuenienter Primi Homines *fuerint puniti à Deo.*

Primò quidem Deus maledixit ſerpenti, dicens: *Quia feciſti hoc, maledictus eris inter omnia animantia, & beſtias terræ: Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius: Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.* 120

Hæc verba aliqui aſſerunt dicta Serpenti ſoli bruto: Ità Dydimus apud Lippom. *Geneſ. 3.* & Moyſes Barcepha, *lib. de Paradiſo, part. 1. cap. 27.* Qui refert etiam D. Ephrem.

Alii aſtruunt dicta ad Dæmonem, quamvis per quandam Metaphoram explicuerit ſtatum eius miſerrimum: Ità D. Thomas *2. 2. quæſt. 165. art. 2. ad 4.* poſt D. Auguſt. *lib. 2. in Geneſ.* contra Manichæos, *cap. 17. & 18.* & *2. Geneſ. ad litt. cap. 36.* Beda *in Hexaëmer.* Rupert. *lib. 3. in Geneſ. cap. 18.* Hugo de S. Vict. *in Geneſ. ſuper cap. 3.* Et eſt communis Expoſitorum, quos referunt Suarez *lib. 4. cap. 7. num. 4.* Arriaga *diſp. 45. ſect. 4.* Eſtque Sententia D. Bonau. *in Opuſculis, ſerm. 2. de B. Virgine,* 121
& *in 2. diſt. 21. quæſt. 2.* & *in dubiis litt.* fuiſſe ſerpentem, & diabolum maledictos: Eſt autem Sententia D. Chryſoſtomi, quoad Serpentem. D. Auguſt. *11. in Geneſ. cap. 36.* non excludendo alterum; Et quoad vtrumque ſequitur Bellarminus *lib. 3. cap. 11.* Ità & Perrerius *lib. 6. in Geneſ. diſp. de Serpente, quæſt. 4. in fine:* Sic igitur ſermo eſt ad Serpentem eundem, qui deceperat: Is autem fuerat Diabolus, loquens ore Serpentis, vt monet D. Bonauent. *diſt. 21. dubiis litteræ:* De quo egi *quæſt. 3.* Sic igitur à Suarez *num. 6.* aſſeritur.

Dices: Vocatur maledictus, & comparatur 122
animantibus terræ: Hoc verò non ſtat in ſententia Suarez, qui *lib. 4. de amiſſ. innoc. cap. 1. num. 4.* hoc medio probat, fuiſſe verum Serpentem tentatorem; quia dicitur *callidior cunctis animantibus terræ:* Ergo & ipſum erat animal; nam ſi fuiſſet Diabolus, non fieret congrua illius comparatio cum beſtiis: Hoc igitur argumentum hic applicitum vrget ipſe Suarez ad dicendum, eum, cui Deus maledixit, non fuiſſe Dæmonem, ſed animal; quia comparatur beſtiis terræ, dicitur enim: *Maledictus inter animantia, & beſtias terræ:* Ergo vel fuit Serpens animal ſolùm, vel cum Diabolo incluſus: Sic enim etiam in tentatione prælibatur callidiſſimus ad nocendum corpori Serpens aſſumptus à diabolo aſtutiſſimo ad decipiendas, ſeu feriendas animas, vt dixi *quæſt. 3.* Ideò argumento ad hominem Suarez retunditur.

Respondet Suarez hîc *num. 6.* hanc comparationem eſſe Dæmonis ad eius confuſionem, qui miſerabilior beſtiis euaſit, vt notat D. Auguſtinus *lib. 2. contra Manichæos, cap. 17.*

Enim verò, cùm ſit deſcriptio hæc hiſtoria, 123
debet hiſtoricè ſumi, vt notat ipſe Suar. *cap. 1.* adducto; vel ideò infert verum animal: Ergo etiam hîc comparatio eſt inter beſtias; Alioqui etiam in illo loco potuiſſet Caietanus ad Metaphoras tutò confugere dicendo, fieri comparationem Dæmonis ad beſtias ad ignominiam eius, qui feris peior, totum Genus hominum, non læſus; ſed ſola inuidia aggrediebatur: Quod tamen effugium ibi

ibi Suarez Caietano præcludere nititur: Igitur includitur verus Serpens.

Qvod includatur etiam Dæmon, probatur; quia obiicitur ei crimen: *Quia feciſti rem hanc*; hoc verò principaliter à Dæmone patratum eſt; Serpens enim fuit ſolùm inſtrumentum; dignum tamen ob id pœnâ, ſicut *in Pentateucho*, ſæpe beſtiæ morte damnantur; quia fuerunt hominibus inſtrumenta in patrandis peccatis.

124 Sic etiam ſequentia verba explicantur: *Super pectus tuum gradieris, &c.* Quæ verba ad verum Serpentem applicata ſatis clara ſunt, vt notat Suarez *num.*7. Per Metaphoram verò, & pœnam dæmonis explicatur: Sic igitur hiſtoricè tangit Serpentem, & metaphoricâ explicatione dirigitur ad Diabolum; vt ait Pererius poſt D.Bonauenturam. Confirmatur; nam ſimpliciter ad Diabolum ſolum non diceretur rectè: *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*, cùm Dæmon ſit æternus: Similiter; *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, &c.* Serpentem tangit, qui exoſus fuit poſtea hominibus: Et in diabolo exponit inimicitias cum ſanctis mulieribus, præcipuè verò Beatiſſima Virgine, vt latè explicat *in opuſculis* ſæpè S. Doctor, præcipuè in *eo ſerm.*2. *de Beata Virgine*: Et eſt expoſitio multorum Patrum, quos adducit Suarez *tom.* 2. *tertiæ partis, diſp.*3. *ſect.* 5. Et per ſemen mulieris intelligit, cum Patribus, Perrerius Chriſtum, qui ſola è muliere eſt conceptus, non è viro: Ideò dicitur ſemen mulieris, & ipſe verè contriuit Dæmonem.

125 Qvoad mulierem, ſingulares pœnas ea ſubiit: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos*; id eſt, in conceptibus tuis: Nam licèt fœcunditas ſit benedicta; tamen affert ſecum numerum ærumnarum maiorem in pluribus grauidantibus, &c. *In dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris*; Licèt enim ſubiecta eſſet viro, tanquam Capiti etiam in ſtatu innocentiæ quoad directionem; attamen etiam quoad vim coërcitiuam nunc ſubiicitur, vt notat D. Bonauent. *adductus diſput.* 1. *quæſt.* 20. vbi de hoc egi: Eum ſequitur Suarez hîc *num.*16. Arriaga *num.*36.

126 Maledictio verò lata ad Adam eſt: *Quia audiſti vocem vxoris tuæ, &c. Maledicta terra in opere tuo; in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: Spinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ: In ſudore vultus tui veſcêris pane, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es: Quia puluis es, & in puluerem reuerteris*: De his vide Expoſitores.

Nihil autem mirum, ſi Deus pœnas Spirituales non recenſet; quia iam ſpoliati illi homines iuſtitiâ originali, eas ſe ſubiiſſe agnouerunt, quando aperti ſunt oculi amborum: Ità Bellarminus, *lib.*3. *de amiſſione iuſtitiæ, cap.* 11. Suar. *loco citato, num.*12.

QVÆSTIO XIV.

De eiectione Protoplastorvm *è Paradiſo.*

Post lapſum eiectus eſt Adam de Paradiſo; de qua eiectione agit S.Bonauent. *in* 2. *diſt.* 29. *dub.* 3. *litt.* vbi egregiè Diuinam miſericordiam & iuſtitiam, in hoc opere obuiantes inuicem reperit.

Qvanto verò tempore fuerit in Paradiſo, vel 127
quando eiectus fuerit, multi multa dicunt apud Suar. *lib.*4. *cap.*8. Omnia tamen, vt incerta fatetur; atque ideò ea ſilentio inuoluam. Plauſibilis opinio eſt, Adamum feria ſexta, quâ conditus eſt, etiam peccaſſe, atque eiectum: Ità Irenæus *lib.*5. *contra hæreſes, cap.*23. Anaſtaſius Synaita, *in Hexaëmer.lib.*7. Eadem verò die Chriſtum ideò mortuum ad redimendum Genus humanum plurimi Patres proſequuntur, ac D.Bonauent. *in ſuis Meditationibus*, & (ni fallor) *in Euangelia*.

QVÆSTIO XV.

An Primi Parentes *veniam peccatorum ſint finaliter conſecuti.*

Iam *quæſtione* 11. vidimus, peccatum Hominis 128
fuiſſe remiſſibile; nunc quæritur vtrùm actu fuerit remiſſum.

Aliqvi hæretici dixêre, Adamum eſſe damnatum: Ità Tatianus, quem referunt Irenæus *libro primo, cap.*31. & *lib.*3. *cap.* 39. Tertullianus *lib. de præſcript. hæret. cap. vlt.* Epiphanius, *hæreſi* 47. Auguſtinus, *hæreſ.* 25. Philaſtrius *in Catalogo Hæreſum.*

Assero tamen de fide primò, Adamum eſſe aſſecutum veniam peccati.

Probatvr ex D. Bonau. *ad* 10. *Sap.* ex illis verbis: *Hæc* (id eſt Sapientia) *illum, qui primus formatus eſt à Deo Pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit illum à delicto ſuo.* Hic locus vnicus eſt, & efficaciſſimus, vt notat Suar.*lib.*4. *cap.*9. *num.*15. Vbi *num.* 7. improbat expoſitionem Cantacuzeni dicentis, eductum eſſe Adam è delicto, id eſt, datum ei præceptum, quo peccatum vitaret; tale enim præceptum eſt potiùs inductio, & occaſio peccati, quam eductio, vt de lege veteri ait Apoſtolus.

Rvpertvs *lib.* 3. *in Geneſ. cap.*31. Reſpon- 129
det, Librum non eſſe Canonicum, & mendacij argui; quia ſtatim de Adamo dicit: *Dedit illi virtutem continendi omnia.* Hoc verò de ſolo Chriſto eſt verum.

At Liber Sapientiæ iam Canonicus eſt, vt definit Concil. Trid. *ſeſſ.*4. Imò multò ante Rupertum, Liber iſte à pluribus Conciliis, & à D. Auguſtino, aliiſque Patribus Canonicus habebatur, vt oſtendi *tract.*1.*diſp.*2. *Proœm.* 2. *quæſt.*2. Verba autem illa facilè explicantur, dediſſe Deum Adæ virtutem dominandi, ac regendi hæc inferiora; nam verbum continendi in Græco *Dominari* ſignificat: Vide D. Bonauent. ad hunc locum.

Assero ſecundò, veriſſimum eſſe, Adamum 130
fuiſſe ſaluatum: Sic tenet etiam de Eua tota Eccleſia. Ideò D.Auguſt.*lib.*2.*de peccatorum meritis, cap.* 34. ait: *Poſt peccatum iuſtè viuendo meritò creduntur per Domini ſanguinem ab extremo ſupplicio liberati.* Idem de Adamo habet Hilar. *in pſal.*119. Hieron. *ad Epheſ.*1.& *ad* 20.*Matth.*& *cap.*16. in fide dicit, primum Adam liberatum per Adam ſecundum: Et de vtroque coniuge ait Nazianzenus, *orat.*31.circa cap.19.Matth. *Vtrumque Serpens decepit; vtrumque Christus paſſione ſuâ ſalute donauit:* Idem ferè habet, *orat.* 39. Idem habent alij Patres relati à Suarez, *num.*17. & 18.

Idem colligitur ex loco citato Sapientiæ; concludit enim in cap. 9. *Per Sapientiam ſanati*

Probatvr à D.Bonau. *argumentis primo loco* Primò ex illo Geneſ. 2. *faciamus ei adiutorium ſimile ſibi*; de quo adiutorio dicitur: *maſculum,& fœmineam creauit eos*; atque teſtatur ipſe Deus: *Non eſt bonum,hominem*, ſeu maſculum, *eſſe ſolum*, ſed neceſſarium eſt, adiutorio fœmellæ vti, &c. ad generationem. Hoc fundamento nititur Suarez *loco citato num. 6.* Arriaga *diſp. 42. ſect. 2.* Valentia infra citandus.

Respondet Damaſcenus, & Nyſſen. Deum, præſcium futuri peccati, præparaſſe coniuges ad generationem.

4 Contra arguit S.Bonauentura ex D. Aug. 14. *de ciuitate, cap. 23.* vbi ait: *Quiſquis dicit non coituros homines, niſi peccaſſent, quid aliud dicit, niſi propter numeroſitatem Sanctorum neceſſarium hominis fuiſſe peccatum?* Ergo ſexuum diſtinctio ad copulam ante peccatum facta eſt: Confirmatur; nam vt ait D. Bonauent. *argumento 3.* abſolutè Deus ante peccatum decernit: *Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum*; Et ſexus diſtinctos ponit: Eum ſequitur Suarez *num. 6.* Confirmatur à D.Bonauent. *argumento vltimo*; nam vir habuit vim generatiuam, membraque virilia ante peccatum, ſanè ob generationem.

Probatvr à D. Bonauentura *in corpore* ex præcepto Dei, Geneſ. 1. *Creſcite,& multiplicamini.* Hoc autem factum eſt abſolutè ante peccatum, vt notant etiam ſupradicti Theologi.

Respondet Damaſcenus, ſenſum eſſe: Creſcite paſſiuè, & multiplicamini. Ita, vt ſit benedictio augurans, eos multiplicandos à Deo.

5 Contra, nam eodem modo loquitur beſtiis. Crescite, quibus actiuam generationem exprimit.

Idem confirmatur à D.Bonau. *in 4. diſt. 26. q. 2.* & *diſt. 40. quæſt. 2.* Ex illis verbis Adæ, vbi de matrimonio loquitur: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo Patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna.* Fiunt autem vna caro per copulam; nec ante eam poſſunt dici vna caro, vt definit Alexander III. *in cap. 2. de conuerſatione coniugatorum.* Et Benedictus Papa *in cap. ex Diuina diſt. 27. quæſt. 2.* Et in C.Lateran. *part. 6. cap. 27.* Alexander III. poſtquam verba Adami retulit, ſubdit: *Quibus verbis innuit, non aliter virum, & mulierem fieri poſſe vnam carnem, niſi carnali copula ſibi cohæreant.* Et Apoſtolus *prima Cor. 6.* id aſſerit. Hæc autem verba dixit Adam, neſciens ſuum lapſum futurum, vt omnes concedunt. Ita arguunt etiam citati PP. Ieſuitæ.

6 Confirmatvr à Diuo Bonauentura *in 4. diſt. 20. quæſt. 1.* ex illo *Matth. 19.* vbi Chriſtus ait: *Non legiſtis, quia qui fecit hominem, ab initio, maſculum,& fœminam fecit eos? & dixit propter hoc, &c.* vbi exponit locum illum Geneſis de matrimonio, tunc futuro. Qua authoritate nititur Bellarminus *lib. 3. de Amiſſione gratiæ, cap. 11. colum. 181.* Confirmatur; nam *Marci 10.* dicitur, id factum eſſe ab initio creaturæ.

7 Confirmatvr à D. Bonauentura hic ex D. Aug. 14. *de ciuitate, à cap. 21.* vſque *ad 26.* & *lib. 9. Geneſ. ad litt. cap. 3. & ſequentibus*, & *primo retract. cap. 10.* emendat id, quod dixerat *lib. 1. Geneſ. contra manichæos*, & *cap. 13.* retractat id, quod dixerat, *lib. de vera Relig. cap. 46.* non futuras in ſtatu innocentiæ conſanguinitates, quæ nunc ſunt. Conſentit D. Gregorius *in Pſal. 5. pœnit.* Rupertus, Beda, Abulenſ. in Geneſ. Probatur etiam ratione D. Bonauentura *in corpore*, qua vtitur Suarez *num. 26.* Arriaga *num. 4.* Valentia *p. p. diſp. 7. q. 5. p. 1.* Bellarm. *loco citato* Naturale eſt hominibus, vt per commixtionem ſexuum multiplicentur, vt patet: & ex Anatome conſtat. Neque enim poſt peccatum Deus addidit membra generatione deſeruientia; Neque ſtatu illi inconueniens eſt, vt dicam: ergo. Hoc eſt vltimum argumentum S.Bonauent. *primo loco.*

Ad Patres reſpondet S. Doctor, eos non negare, futuram in eo ſtatu generationem; ſed non futuram ea turpitudine, & libidine, quæ nunc eſt; addereque potuiſſe, Deum etiam abſque generatione homines multiplicare, vt patet in D. Damaſceni verbis. Itaque non benè ſupradicti Theologi omninò fatentur, eos PP. ſibi aduerſari. 8

Obicies. Commixtio ſexuum eſt opus carnale, dedecens eum ſtatum.

Respondet Diuus Bonauentura, carnale vno modo ſonare vitium, vt dicitur Galat. 5. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum*: alio modo ſonat naturam, vt dicitur Epheſ. 5. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit*, eſt autem coitus opus carnale ſecundo modo. Reliqua ſoluentur infra per quæſtiones.

Hinc colligitur, generationem tunc faciendam per ſeminis deciſionem.

Probatur à Diu. Bonauentura *tota quæſt. 2.* quia Generatio eſt productio de propria ſubſtantia, Vide S.Doctorem.

Qvæstione tertia totâ, ſoluit obiectionem, quæ fit ab authoribus primæ ſententiæ, illum ſtatum non decere delectationem intenſam copulæ. 9

Primo quidem affert D. Auguſtinum, *de ciuitate Dei, lib. cit.* vbi ait: *Adeo temperata delectatione tunc membra applicanda ad generationem, ſicut manus applicatur ori*; neque eſſet vlla deordinatio, ille pruritus, &c. Sed ad nutum rationis applicaretur Mas Fœminæ honeſtè.

QVÆSTIO II.

An in generatione, pro illo ſtatu, Seruarentur Clauſtra Virginalia.

D. Bonauentura quæſt. 4.

Divvs Thomas *in 2. diſt. 20.* negat, tunc amittendam virginitatem, quia mentis integritas ſeruaretur, quæ eſt per ſe: Itâ & Capreolus *ibi*: Alenſis verò *2. part. quæſt. 85. membr. 4.* dicit, virginitatem eſſe tunc ſoluendam, quò ad mentis integritatem; non autem quò ad corpus. 10

Ægidivs *diſt. 20. quæſt. 1.* Et Richard. *artic. 1.* dicunt, ſoluendam initio virginitatem, quia in copula etiam naturali frangerentur clauſtra Virginitatis, attamen poſteà ſtatim raparanda, hymeneſque firmandas.

At D. Bonaventvra, & cæteri dicunt, virginitatem ſoluendam, nec aliud reſeruant. Ita etiam Altiſiodor. *2. part. ſum. lib. 2. tract. 10. cap. 2. quæſt. 4.* Pererius *lib. 4. in Geneſ. diſp. de Propag. quæſtione 4.*

Advertit Diuus Bonauentura *in corpore*, & cum eo Diuus Thomas *2. 2. quæſt. 151. artic. 1.* In virginitate tria conſiderari. Primum eſt clauſtrorum integritas. Secundum inexperientia libi-

dinis ex deciſione ſeminis, ſeu immunitas à voluntaria reſolutione ſeminis cum delectatione venerea. Tertium eſt integritas mentis per propoſitum abſtinendi à tali delectatione: Sic è contra, in violatione ſunt tria, ideſt; Ruptio clauſtrorum, pœnalis dolor; & fœda delectatio. Primum eſt naturæ: Secundum pœnæ: Tertium corruptionis vitioſæ, quæ tenet medium inter pœnam, & culpam; ſi autem ſit volita indebitè, eſt culpa.

ASSERO, tunc clauſtra virginalia frangenda.

12 PROBATVR à D. Bonauentura, quia naturaliter abſque penetratione, vt fiant illi actus, debet corpus aperiri: atque hoc miraculum eſt ſoli Diuinæ Virgini reſeruatum in partu, locum dare fœtui abſque apertione clauſtri Virginalis, ſed per penetrationem. Ita etiam Suarez *lib.* 5. *cap.* 2. Arriaga *diſp.* 42. *ſect.* 2. *ſubſect.* 1. *num.* 8. vbi non ad rem monent, contra Richardum, & Ægidium, quod ſi quis diceret, clauſtra Sanctiſſimæ Virginis aperta in partu, & poſtea firmata, diceret hæreſim, contra Virginitatem Beatiſſimæ Virginis; hoc enim Richardum, & Ægidium non lædit; nam ipſi concedunt non ſeruandam initio fuiſſe Virginitatem, etiam ſi iterum clauſtra claudenda; nec de B. Virgine agunt.

13 QVÆRES: An eo tempore aliqui Virginitatem ſeruarent.

VIDETVR negatiuè reſpondendum. Probatur à Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 20. *dub.* 7. *litt. & quæſt.* 6. *argumento* 4. Ex illo Geneſ. *Creſcite & multiplicamini*, quod non eſt ſola conceſſio, vt putat Arriaga *diſp.* 42. *ſect.* 4. *ſubſect.* 2. vel Solis primis parentibus lata lex, vt putat Suarez *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 10. Contra enim eſt D. Thomas *p. p. quæſt.* 98. *artic.* 2. *ad tertium*, Altiſiodor. *lib.* 2. *ſummæ, tract.* 10. *cap.* 2. *quæſt.* 4. cum D. Bonauentura *ll. cc.* qui ait id eſſe præceptum omnibus.

QVÆSTIO III.

Vtrum in omni copula fuiſſet generatio.

D. Bon. loc. cit. q. 5.
D. Thom. p. p. q. 99. art. 2. ad 3.

ASSERO affirmatiuè cum SS. DD. quos ſequuntur Durandus *in* 3. *diſt.* 20. *quæſt.* 1. *num.* 7. Ægidius *quæſt.* 1. *artic.* 3. Richar. *art.* 1. *quæſt.* 2. Suarez *lib.* 5. *cap.* 3. Arriaga *diſp.* 42. *ſect.* 3.

14 PROBATVR à D. Bonauentura, quia homines in illo ſtatu non coirent, niſi ex recta intentione prolis habendæ; non enim ibi erat intentio remedij concupiſcentiæ. Vbi autem agens non caret debita intentione, nec actus debet carere debito ſuo fine vbi in actione eſt etiam ſufficiens virtus: In illo autem ſtatu eſſet ſufficiens virtus generatiua. Hac ratione vtitur etiam Durandus.

SVAREZ *num.* 3. hanc rationem impugnat, quia naturalis eſt ſterilitas quibuſdam nunc complexionibus; neque repugnat ſtatui illi: Tum etiam, quia eſto perſonæ aliquæ ſint fœcundæ; tamen poſſunt tali tempore habere impedimentum ad generandum, quod poſſet latere vtrumque coniugem. Quapropter recurrendum ait ad peculiarem Dei prouidentiam aſſiſtentem.

ENIM verò ratio optima eſt, nec ſatis Eliſa; 15
nam ſterilitas eſt pœna peccati, vt notat etiam D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 164. *art.* 2. *ad* 3. ex quo infert Suarez *num.* 1. ſterilitatem non fuiſſe in ſtatu innocentiæ futuram ſecundùm Diuum Thomam, & merito; nam ſterilitas eſt imperfectio indiuiduorum magna, & eò maior, quò declinat à fine vniuerſali naturæ conſeruandi ſpeciem; tunc autem omnes generarentur perfecti; non igitur ſterilitate infecti, quæ in lege Diuina inter maledictiones numeratur, vt ait Vaſquez *num.* 5. atque certo certius ſupponit Suarez, *cap.* 5. initio cum Diuo Bonauentura *argumento vltimo*. Neque ſatisfit dicendo, aliquo tempore poſſe aliunde eſſe impedimentum; nam, vt notat D. Bonauentura *ad argumenta*, quem laudant Suarez *num.* 4. & Arriaga *num.* 19. Si aliquod impedimentum eſſet, notum eſſet illis ſapientibus, ac vitaretur accipiendo tempus, opportunum fini ſancto generationis. Quod ſi hæc cognitio ad peculiarem Dei prouidentiam reuocatur, ſanè aſtruitur à D. Bonauentura, vt fatetur Suarez *loco citato.*

QVÆSTIO IV.

An æquali numero Mares, & Fœmellæ tunc gignerentur.

D. Bonauentura quæſt. 6.

FVIT hæreſis Almerici, negantis in ſtatu innocentiæ ſexuum diſparitatem. Ita refert Prateolus, *verbo Almericus.* Caſtro, *verbo Adam, hæreſ.* 5. Torrecrem. *lib.* 4. *ſummæ, cap.* 35. Hoc tamen ſtultiſſimum eſt; nam ſcriptura aſſerit, initio creatos maſculum, & fœminam ad generationem, vt habet S. Bonauentura *locis adductis quæſt. prima.* & hic, quibus nititur Suarez *lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 7. Idem de filiis dicendum probat S. Doctor *fundamento primo & ſecundo*; quia homines erant eo ſtatu naturaliter propagandi per generationem, vt oſtendi *quæſt.* 1. cum Seraphico: Sic enim Deus inſtituit genus humanum dicens: *Maſculum, & fœminam creauit eos*; *& dixit: Creſcite & multiplicamini, &c.* Neque poterat generatio continuari per ſolum Adamum, & Euam, qui erant transferendi ad gloriam. Oportebat igitur eſſe maſculos, & fœminas exequentes præceptum, &c. De quo *quæſt.* 2. *in calce* dictum eſt. 16

Ex quo colligit S. Bonauentura *ad primum*, 17
fœminam non eſſe per accidens productam, vt dicunt aliqui ex Ariſtotele *primo Phyſ. tex.* 81. & 2. *de Generat. animalium, cap.* 4. Probatur à D. Bonauentura *in fundamentis*, quia fœmella ſimpliciter eſt neceſſaria ad finem ſummè à natura intentum, ideſt, conſeruationem ſpeciei: Ergo eſt primò intenta etiam fœmella; Sic ait Deus: *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum: faciamus adiutorium ſimile ſibi.*

IMO addit S. Bonauentura, fœminam tempore 18
Innocentiæ futuram ex intentione, non modò naturæ vniuerſalis, ſed etiam directè ex intentione perſonarum generantium, quod ſapienter explicat idem S. Bonauentura, vt notat Suarez *num.* 10. nempè, quia

quia intentio generantium futura erat recta ad conſeruationem ſpeciei , & generatio ſubeſſet eorum voluntati rectæ. Ideò voluiſſent etiam Fœmellas gignere ; & ipſi nouiſſent ea , quæ neceſſaria ſunt , *verbi gratia*, electio lateris dexteri ad maſculum , quia eſt validius ob communicationem cum hepate : electio ciborum producentium ſemen calidius ad Maſculos ; minus calidum ad Fœmellas gignendas, obſeruando influentias cœlorum, ventorumque varietatem. Nam Aquilo ad mares; Auſter ad Fœminas gignendas prodeſt. Denique etiam imaginatio prodeſt, vt ex *Geneſ.* 30. probat S. Bonauentura, & Pererius *lib. 4. in Geneſ. diſp. de hac re, quæſt. 3.* ac Bartholin. *lib. 1. cap. 22.* vſus rationibus S. Bonauenturæ.

19 Ad Ariſtotelem reſpondet S. Bonauentura, Fœminam non aſſeri mancam ab Ariſtotele , ſed reſpectu viri, imperfectam ; ita tamen, vt in genere Fœminæ ſit perfecta, & intenta : Hæc , & alia habet Suarez à *num. 9.* ex Diuo Bonauentura deducta.

Ad quæſtionem verò S. Doctor aſſerit, futuras æquales filiorum multiplicationes quoad ſexum. Idem ſentit D. Thomas *loc. cit.* & *quodlibet. 3. art. 25.* & *in 2. diſt. 20. quæſt. 2. art. 1. ad primum* Richard. *art. 2. quæſt. 1.* Aureolus *art. 2.* Ægid. *quæſt. 2. art. 1.*

Fundamentum huius aſſertionis multa complectitur principia. Primum eſt D. Bonauenturæ *in corpore*, ſumptum ex fine ; Cum enim diſtinctio ſexuum eſſet ob humanam generationem ad multiplicandum generis humani indiuidua, maximè ob beatitudinem, & illa multiplicatio ad omnes ſpectaret , & hoc intra limites legis matrimonij, in qua non eſſet Polygamia, neceſse erat multiplicari in ſexu æquales , quia nulla mulier careret viro , nec vllus vir muliere ; ſeruarent enim in eo ſtatu præceptum : *Creſcite , & multiplicamini* , vt ait S. Bonauentura *in corpore* , nec plures haberi poſsent.

20 Polygamiam enim , ſeu pluralitatem vxorum, ſimul viuentium, non eſse futuram probatur, quia nunquam per ſe licita fuit , ſed ex Diuina diſpenſatione, vt habetur *in cap. Gaudemus, de diuortiis :* Neque erant plures neceſsariæ , cùm omnes eſsent fœcundæ , & per plures annorum centurias viuentes , poſsent generare , incipientes ab adoleſcentia ob perfectionem materiæ : Ergo.

Confirmatur : Nam præceptum de vna vxore eſt iuris naturalis ob ſeruandam iuſtitiam inter virum , & vxorem ; ſicut enim vxor eſt viri, ita vir totus vxoris. Ad hoc videtur alludere dicens, Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem , &c. Et adhærebit vxori.* Itaque fundamentum Diui Bonauenturæ eſt ſolidum , vt fatetur Suarez *num. 16.*

21 Secundum eſt , quod ſemper vnus eſſet, exiſtente etiam altero, ita vt, vno tranſacto, etiam coniux transferretur , quod ſi pluribus , *verbi gratia*, viris tranſlatis , remanerent fœminæ plures vni, hoc ſanè dedecens eſſet eum ſtatum ; quod ſi transferrentur tot viri, quot mulieres, adhuc neceſſarius eſſet æqualis numerus, quod Suarez non aduertit. Adde , ſecundas nuptias minus eſſe decentes etiam in hoc ſtatu ; Ergo minus decebant ſtatum innocentiæ : nec viduitas videtur eum ſtatum decere.

22 Ex his fundamentis ſolidis , non labilibus , vt carpunt Arriaga *num. 21.* & Suarez *num. 22.* deducitur concluſio hæc: ergo fuiſſent tot maſculi, quot Fœmellæ.

Quod ſi dicas, potuiſſe in eo ſtatu homines peccare , fornicari , & ſic plures habere concubitus vagos.

Respondetur primò , naturam non fore tunc in ſtatu innocentiæ ; atque adeò nec futuras copulas aptas ad filiorum aptam generationem , forent enim cæci, petulantes, &c.

QVÆSTIO V.

An iidem in ſtatu innocentiæ eſſent generandi, qui nunc.

Aliqvi Diuinam prædeſtinationem conſiderantes dixere, eoſdem omninò futuros fuiſſe in eo ſtatu , qui & nunc. 23 Quoniam verò non videtur credibile , tot reprobos futuros in eo ſtatu, addunt alij , omnes fuiſſe futuros prædeſtinatos. Ita refert , & applaudit Baſſolis *in 2. diſt. 20. quæſt. 2.* Addit Scotus *in 2. diſt. 20. quæſt. 2.* eos ſolos, qui ſaluandi ſunt , futuros, durante Adamo in innocentiâ ; eos verò , qui nunc damnantur, non fuiſſe futuros.

Alii verò executionem prædeſtinationis perpendentes , quam ab æterna prædeſtinatione variari credunt, dixerunt, Adamo perſeuerante , non fuiſſe eoſdem homines generandos, qui nunc ſunt, ſed alios numero. Videtur D. Thomæ *quodlib. 5. art. 8.* Et inclinant maior, & Capreol. *in 2. diſt. 20.* & aliqui moderni , inter quos Valentia *diſp. 7. quæſt. 5. puncto 1. ad finem.*

Alii dicunt , animas futuras eaſdem , ſaltem maiori in parte. 24 Ita Suarez *lib. 5. cap. 4.* molina *de operibus ſex dierum, diſp. vlt.* referens Gregorium, & Adamum apud Capreolum *in 2. diſt. 20. art. 3. ad vltimum.*

Sententia, mihi perſpicui , Seraphica *in 2. diſt. 30. quæſt. 2.* eſt, eaſdem futuras animas. 25 Ratio eius, qua vtitur Suarez *num. 10.* & Arriaga *num. 30.* eſt, quia Adam inſtitutus eſt Caput totius humani generis ; ita vt eo perſeuerante in accepta innocentia transfunderetur in omnes, ac ſingulos filios; eo verò elabente; omnes ac ſinguli filij naſcerentur filij iræ : Non eſt autem credibile , Diuinam prouidentiam, quæ exactiſſima eſt, diſtribuiſſe hæc dona; haſque pœnas in genere, & in confuſo; aut aliis præparaſſe Dona, ſtante Adamo , aliis pœnas, Patre labente ; quamuis enim in hoc non inueniam euidenter iniuſtitiam, ea tamen eſt impropria , & indigna Dei prouidentiâ.

Timent aliqui hac vti ratione , quaſi nimis probet, 26 nempe , futura quoque eadem corpora , eò quòd ad ea etiam Iuſtitia originalis ſuas gratias diffundat; & reatus pœnas effundat ; attamen facilè eſt reſpondere , non ſequi hoc neceſſariò : quia, ſicut anima principalis eſt in participatione donorum ; ita etiam in paſſione pœnarum , atque adeò ex ea menſurandum eſt pactum. Fateor enim, corpora non futura eadem , quia ex diuerſis concubitibus, diuerſiſque parentibus oriundi erant, vt notat etiam D. Thom. *loco citato.*

Neque verò timendum eſt , ne hoc , vel illo 27 corpore diſpoſito variis modis , variæ etiam animæ requirantur infundendæ ; quia, cùm anima non ſit propter corpus , ſed corpus propter animam ; ſicut materia eſt propter formam , non è contra ; aut Deus ita adaptat corpora , ſicut vult infundere animas

animas ſubſtantialiter diuerſas numero, vt dixi *Tract. de anima, diſp.* 1. *quæſt.* 10. Vel dic, liberè Deum, poſita qualibet diſpoſitione organica, creare atque infundere animam. Quæ cum ita ſint, non ſatis ſufficiens ratio adducitur, cur talis anima in tale corpus infundatur ex tali diſpoſitione organorum; ſed hanc determinationem à libera Dei voluntate agnoſcere libet, vt probat etiam Suarez *diſp.* 5. *Metaphyſica, ſect.* 6. *num.* 6. & *ſeq.* & *hîc num.* 9.

QVÆSTIO VI.

Vtrum in ſtatu Innocentiæ generarentur Homines *perfecti ſecundùm corpora.*

28 SVPPONO certiſſimè, generandos homines cum omnibus partibus ſimilaribus, ac diſſimilaribus, ſenſibus, facultatibuſque perfectis, vt docet D. Auguſt. *lib.* 1. *de peccatorum meris. & remiſſ. cap.* 37. & 38. & poſt eum D. Bonauentura *diſt.* 20. *dubio.* 8. Suarez *lib.* 5. *de ſtatu hominum, in innocentia, cap.* 5. cum D. Thom. *p. p. quæſt.* 96. *art.* 3. & *quæſt.* 99. *art.* 1. *ad* 1. defectus enim talis integritatis eſt pœna.

QVÆSTIO eſt: Dareturne eis magnitudo, aptitudo ad currendum, &c. paulatim ſucceſſiuè, vt nunc.

ASSERO affirmatiuè.

PROBATVR à Suarez *num.* 4. & *ſequentibus*, ratione D. Bonauenturæ, quia homines naſcerentur, propagarentur, creſcerentque modo naturali; ſed modus naturalis in noſtro caſu eſt, vt fiat primò infans; deinde puer, &c. Ergo. Minor probatur; nam tunc egerent cibo, potu, &c. Ergo. Quare aliter fieri, aut monſtroſum eſſet, aut miraculoſum concipi tantum puerum, &c. Ita & Arriaga *diſp.* 43. *ſect.* 6.

29 OBIICIES D. Auguſt. *loco citato* docet: *Quamquam etiam ipſa tanta carnis infirmitas neſcio quid quantum arbitror pœnale demonſtrat.* Eum refert Magiſter.

RESPONDET S. Bonauentura, Magiſtrum ad nutum D. Auguſtini nil definire, ſed tantùm inquirere, quam reſponſionem accipit Suarez *num.* 7. Addit S. Bonauentura, D. Auguſtinum loqui de infirmitate paruulorum, non quo ad ea, quæ patitur pueruli ætas, ſed quoad ea incommoda nunc concomitantia illam, vt ſunt ægritudines, gemitus, & alia, quæ pueruli patiuntur. Neque obſtant verba ſequentia, vt putat Suarez, ſolùm enim dicit, mouere videndo filios innocentes, nec poſſe ambulare, nec loqui: hoc enim dicit ſuperaddendo prædicti, quaſi aliqualiter moueat, videre infantes abſque Solis pœnalibus infirmitatibus.

30 DEINDE ſubdit, potuiſſe Deum id facere, ſicut fecit Euam perfectam ex coſta Adæ, imò, ſicut aliqua animalia generantur, quæ ſtatim ac nata ſunt, gradiuntur, vt patet legenti, nil tamen de facto dicit.

QVOD autem aliqua animalia ſtatim nata gradiantur, oritur ex varia organizatione, quæ ad ſui perfectionem tot diſpoſitiones non requirit, ſicut humana, vt notat D. Bonauentura *loc. cit.* At D. Aug. ſolum proponit, cur firmitatem ab initio dederit beſtiis quibuſdam, non autem homini.

QVÆSTIO VII.

Vtrum Pueri tunc naſcerentur abſque vſu rationis.

ASSERO affirmatiuè. Ita D. Bonauentura 2. *diſt.* 20. *dub.* 9. D. Thom. *p. p. quæſt.* 101. *art.* 2. Hugo de S. Victore *lib.* 1. *de ſacram. part.* 6. *cap.* 26. Inclinat Magiſter *in* 2. *diſt.* 20. vbi Durand. *quæſt.* 4. *ad* 1. Suarez *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 11. Arriaga *diſp.* 43. *ſect.* 6. 31

PROBATVR à D. Bonauentura ratione, quam ſequuntur allegati Theologi; quia tunc fuiſſet etiam naturalis ordo generationis; at carentia vſus rationis venit ex ordine naturali generationis; prouenit enim ex nimia humiditate Cerebri, in quo, cum ſint ſinus Phantaſiæ, non poſſunt imprimi ſpecies intentionales; ſicuti videmus imaginem in aqua mota non relucere; cùm autem intellectus pendeat à phantaſia, non poteſt pro ea ætate diſcurſu, & ratione vti. Neque poſſumus cum fundamento miraculum inducere.

OBIICIES primò. Anima non alteratur in tempore. Reſpondet S. Bonauentura alterandam ratione corporis, & in ſe etiam alteratione perfectiua. 32

OBIICIES ſecundò. Deus fecit animam Adæ perfectam ſcientiâ: Ergo etiam feciſſet animas filiorum.

RESPONDET S. Bonauentura, filiorum animas fore perfectas quoad habitus, non quoad vſum actualem, conſiderationemque propter organi ineptitudinem, ſicut etiam non habent dormientes. Vnde, ſicut paruuli baptizati habent virtutes in munere, non in vſu, vel actu, ſic dicendi ſunt paruuli illi habituri ſcientiarum habitus, donec temperato cerebro eis valerent vti: Idem docet S. Doct. *diſt.* 23. *art.* 2. *quæſt.* 1. in calce, contra Pererium.

QVÆSTIO VIII.

Quibus cibis Homines, cæteraque Animalia nutrirentur in ſtatu illo.

SVPPONO ex dictis *diſp.* 1. *quæſt.* 12. Adamum ex Dei præcepto comeſturum de fructibus Paradiſi. Suppono etiam, infantes tunc nutriendos lacte, ob rationem S. Bonauenturæ ſuprà allatam, quia nutriendi erant modo naturali: at pueri tales, ſunt, quibus lacte opus eſt, non ſolido cibo, vt dicit Apoſtolus; Ideò & mammæ datæ ſunt mulieri ab initio. 33

ASSERO primò, adultos nutriendos fore etiam fructibus Paradiſi. Sic enim dictum eſt Geneſ. 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam.* Qua authoritate vtitur ad hoc Suarez *lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 3. addens illam Geneſ. 1. *Præcepitque ei dicens: de omni ligno Paradiſi comede*; ex quo ſequitur, præceptum illud (quod meram conceſſionem putat Suarez, vt dixi *loc. cit.*) extenſum etiam ad poſteros. 34

ASSERO ſecundò, non vſuros carnibus. Hæc eſt ſententia communis antiquorum PP. Baſilij, Bedæ, &

& aliorum *in Geneſim.* Anaſtaſij, Nyſſeni *in quæſtionibus ſacr. quæſt.* 24. ex Nemeſ. *de natura hominis, cap.* 1. Abulenſ. *in cap.* 13. *Geneſ. quæſt.* 228. Et aliorum Theologorum, ex quibus D. Bonauentura *loc.cit.* nam ſi factum eſt præceptum de comedendis herbis, &c. videntur alligati primi Homines, ne carnes comederent.

Qvamvis autem ex mera conceſſione olerum non inferatur, vetitas fuiſſe carnes; attamen ex præcepto ſolidiùs infertur, ſi addas, non fuiſſe carnes neceſſarias, vt dixi *diſp.* 1. *quæſt.* 13. Vnde ex hoc arguitur, homines primos non eſſe vſuros ſui carnibus, quia fuiſſet vſus carnium inordinatus, & contra naturæ, ſaltem ac iuſtitiæ originalis rectitudinem. Ita etiam Arriaga *diſp.* 43. *ſubſect.* 2.

35 Dicès Scriptura includit in decreto edendorum olerum etiam animalia: Ergo neque beſtiis carniuoris licuiſſet carnibus veſci.

Propter eum locum multi negant, beſtias vſuras carnibus. Ita Baſil. *homil.* 15. *Hexaëmer.* Beda *ibi in Hexaëmer.* Rupert. *lib.* 2. *cap.* 10. Abulenſ. 13. *Geneſ. quæſt.* 272. Torniellus 1. *Tomo Annal. ætate* 1. *die* 6. Pererius *lib.* 4. *in Geneſ. in diſput. ad verſ.* 29.

Oppositvm docet D. Thom. *quæſt.* 96. *art.* 1. *ad* 2. Caiet. & Yſtella *ibi.* Abulenſ. *in cap.* 1. *Geneſ. quæſt.* 3. Vide Suarez *lib.* 5. *cap.* 6.

36 Ratio eſt S. Bonauenturæ adducta *quæſt. præcedenti*, quia nutritio animalium fuiſſet modo naturali; maximè autem verum eſt vniformiter id faciendum à beſtiis, in quibus non eſt facta mutatio; at ſunt quædam animalia carniuora, quæ habent intrinſecè appetitum ad tales cibos: Ergo. Hac ratione vtitur etiam Rodericus Arriaga *diſp.* 43. *ſubſect.* 3.

QVÆSTIO IX.

Quod genus vitæ politicæ Homines *tunc exercerent.*

D. Bon. in 2. diſt. 44. art. 2. quæſt. 2.
D. Thom. p. p. q. 96. art. 4.

37 Iam, *diſp.* 1. *quæſt.* 22. oſtendi, futurum in eo ſtatu aliquod aliquorum dominium.

Et quidem, filios Adæ in ſtatu innocentiæ in aliqua domeſtica ſocietate paſſim conuicturos, vt vir cum vxore, & filij cum parentibus habitarent, certo patet ex ipſa conſtitutione matrimonij, quam Adam etiam in ſtatu innocentiæ cognouit; & de hoc infrà ponam argumentum primum *aſſert. primæ.* Suppono etiam inuicem habitaturos in aliqua Vicinia, ſeu in aliquo Pago, vt cum Ariſtotel: loquar, *primo polit. cap.* 1. ſiue in domibus, ſiue ſub dio, abſque tamen viciſſitudine dependentiæ.

Qvæstio autem eſt: An eſſet futura mutua ſocietas in forma Monarchiæ, aut Ariſtocratiæ, aut Democratiæ, quæ eſt vnio cum aliquo pacto iuuandi ſe inuicem, & cum ſubordinatione ad gubernatores, aut Regem.

38 Assero primò, futuram conuentionem Politicam in ſtatu innocentiæ. Ita SS. DD. hîc, vbi Caiet. *ad art. D. Thom.* Lippom. *in Catena Geneſ. cap.* 9. Pererius *lib.* 4. *in Geneſ. diſp. de imperio hominis.* Suarez *lib.* 5. *cap.* 7. Arriaga *diſp.* 43. *ſect.* 2. Valentia *diſp.* 7. *quæſt.* 3. in fine.

Probatvr à D. Bonauentura primò ex illo Geneſ. *faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: & præſit, &c.*

Dicès, conceſſum fuiſſe imperium tantùm ſuper alia animalia, & alias creaturas inferiores, ex D. Aug. 19. *de ciuitate Dei*, vt refert D. Bonauentura *argumento* 2. *ex ſecundo loco.*

Contra arguit S. Doctor ex *ſecunda Corinth.* 12. vbi dicitur; *Caput mulieris vir*, cum ergo caput debeat præcedere corpori; ſequitur, futuram aliquam ſubordinationem inter homines, ita vt vir familiæ dominaretur ad bonum regimen, atque hinc colligitur probabiliter, ad eiuſdem regiminis firmitatem dandum eſſe caput etiam ſuper plures familias, quod politicè gubernaret, vt notat S. Bonauentura *in corpore, & ad primum.*

Probatvr à D. Bonauentura ſecundò. Perfectior eſt ſocietas Angelorum, quàm hominum 39 etiam in ſtatu innocentiæ; Sed inter Angelos eſt ſocietas cum ſubordinatione inter ſe, vt ait D. Dionyſius: Ergo. Hoc argumento nititur etiam Suarez *num.* 6.

Arriaga *num.* 12. dicit, incertum eſſe: an 40 inter Angelos fuerit vnquam talis ſocietas ſubordinationis. At Apocal. 12. dicitur: *Michaël præliabatur, & Angeli eius*; at quo pacto dicerentur Angeli Michaëlis, pugnante Michaële, pugnaſſe, niſi ipſe eorum eſſet Dux? Hoc argumentum ſenſit Arriaga *num.* 15. & impulit ad probabilitatem rei confitendam. Imò *Tract. de Angelis, diſp.* 4. *ſect.* 3. *num.* 17. fatetur ex D. Dionyſio *cap.* 9. dari iuriſdictionem alicuius Angeli in alios. Inſuper Principatibus ſine controuerſia concedit iuriſdictionem in alios inferiores. Idem concedit in cæteris inferioribus, quod etiam S. Bonauentura *in corpore* adnotauit.

Probatvr tertiò à D. Banauentura: Quod eſt 41 alicuius dignitatis, nec aliquam indecentiam ſecum fert, & conuenit ſtatui naturæ lapſæ; multò magis conueniret inſtitutæ; ſed hæc ſubordinatio vnius ſub regimine alterius, eſt huiuſmodi: ergo. Minor probatur: Nam, vt dixi, conueniebat etiam vxori reſpectu mariti; tempore naturæ inſtitutæ, vt ſupra dixi, & Adam confitetur Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo, &c.* Hæc ratio aſſumitur etiam ab Arriaga *num.* 14. fatetur verò S. Bonauentura *ad tertium*, dominium ſeruitutis arguere indignitatem, vt dixi *quæſt.* 22. *cit.* initio.

Probatvr quartò à D. Bonauentura: Quod confert ad conſeruationem ordinis naturalis, pertinet ad inſtitutionem naturæ: talis eſt ſubordinatio allata: Ergo. Minor probatur ex Diuo Auguſt. 15. *de ciuitate, cap.* 16. vbi ait: *pœnalis ſeruitus ea lege ord natur, quæ naturalem ordinem conſeruari iubet, & perturbari vetat:* Sed ad idem ordinatur poteſtas dominandi: Ergo, &c Confirmatur, nam iucundum eſt ſimul conuenire, & ſecundùm naturæ appetitum, & vnum ab altero ſuauiter emanare, erudiri, dirigi; non enim omnes eſſent æqualis eruditionis, &c. Neque ſufficienter à parentibus tantùm erudirentur omnes, vt putat Arriaga *num.* 13. nam ſæpe vnus extraneus egeret erudiri ab alio extraneo ſciente id, quod pater eius ignoraſſet.

Hinc igitur ſequitur, fore, vt in ſtatu innocentiæ eſſet dominium iuriſdictionis, ſeu gubernationis, latè iuriſdictionem intelligendo, quale eſt 42 in Principe directiua reſpectu ſubditorum, quia hæc

hæc ad conſeruationem naturæ facit, vt notant D.Bonauentura, D. Thom.hîc,& Suarez *num.*12. Neque hæc iuriſdictio eſſet moleſta, cùm non eſſet coactiua, ſed tantùm directiua ad maius bonum.

Hæc tamen iuriſdictio non oritur immediatè ex ipſa politica vnione in communitatem eo modo, quo ex natura rei, ſtatuto matrimonio, conuenit vxori ſubiici marito, & nato filio obedire parentibus: ſed iuriſdictio, ipſo iure, conuenit communitati: at verò ſtatuere adhuc determinatam perſonam; oportet vt ei iuriſdictio conueniat.

43 Assero ſecundò, non futurum dominium proprietatis, quod poteſtatem confert in perſonam ſubiectam, tanquam ſeruam, ad vtendum perſona ſerui in omnem conuenientem vſum, & vtilitatem eius. Ita SS. DD. & communiter.

Probatvr primò à D. Bonauentura ex D. Gregorio 21. *moral.cap.*10.ſecundò ex D.Auguſt. 19. *de ciuitate, cap.* 15. qui ponderat, primò ſeruitutem incepiſſe, cùm Noë maledicens nepoti, eum ſeruum conſtituit fratrum. His authoritatibus nititur Suarez *num.* 10. Alias authoritates Diui Auguſtini infrà addit S. Doctor, quem vide.

Probatvr tertiò à D. Bonauentura, quia, quod naturæ repugnat, non eſt ſecundum ſtatum aureum naturæ;ſed ſeruitus eſt talis;nam repugnat executioni liberi arbitrij, quod eſt poteſtas naturalis, & eâ priuari magna pœna eſt. Status verò innocentiæ careret omni pœnalitate: ergo.Et de hoc dominio locutus eſt Dominus, quando illud contulit homini in bruta animalia, non in homines, vt docet D.Auguſt. 19.*de ciuitate*, vt notat D.Bonauentura, *argumento ſecundo citato*, quem ſequitur Suarez *num.*10.vbi hac ratione S.Bonauenturæ innititur.

44 Si qvi verò hominum peccarent, poſſent in ſeruitutem redigi, & in ergaſtula.

An verò in eo ſtatu eſſet rerum diuiſio; multi diuersè loquuntur.

Commvniter negant.Ita Scotus *in* 4.*diſt.*15. *quæſt.*4. *art.* 1. Soto, & alij de Iuſtitia,& iure poſt D. Clementem I. *epiſtola* 5. & habetur *in cap.* 12. *quæſt.* 1. Chryſoſtomus *oratione de S. Philogone*, vbi *meum*, & *tuum*, frigidum verbum, incentiuum omnium malorum appellat.Eadem ferè habet Ambroſius *lib.*7.*in Lucam,cap.*12. De hoc tamen nullum præceptum extitiſſe tenet Leſſius *de Iuſtitia, lib.*2. *cap.*2. *dub.* 2. Suarez *lib.*5. *cap.* 7. *num.*18. qui tamen ita explicat, vt in contradictionem videatur conſentire,vt notat Arriaga *diſp.* 43.*ſect.*2.

45 *num.* 18. Videtur tamen aliqualiter admittenda, vt ſi aliquis collegiſſet fructus, certè in eos habuiſſet ius; vel ſi domicilium extrueret, non poſſet alius eum expellere, vt notat Arriaga. Hæc eſt opinio D.Bonauentu[illegible] *in Opuſculis de Paupertatis natura, & ſtatu.*

QVÆSTIO X.

An Pueri in eo ſtatu naſcerentur Sancti.

Assero primò, paruulos naſcituros fuiſſe cum Iuſtitia originali, quæ ſanè differt à gratia Sanctificante,vt oſtendi *diſp.*1.*quæſt.*19. 46

Probatvr à D. Bonauentura *in* 2. *diſt.* 33. *quæſt.*1. *in corpore*, & *art.*2. *quæſt.vlt. ad vltimum*, & *in Prologo tertij*, & alibi ſæpè. In eo ſtatu naſcerentur filij, à quo per Adam ceciderunt; ſed per Adam ceciderunt à ſtatu innocentiæ,qui immortalitatem,& fœlicitatem naturalem, aliaque dona relata *quæſt.*29. *diſp.*1. concludebat: Ergo non peccante Adamo, nati fuiſſent in ſtatu innocentiæ, conſtituto per iuſtitiam originalem. Maior eſt Apoſtoli Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors,& ita in omnes homines mors pertranſiit*; quem locum expoſui *quæſt.* 25. *diſputationis primæ.* Maior verò probatur, quia ſtatum oppoſitum per peccatum ſortiti ſumus; ſicut enim in Adamo eramus ſecundùm vnum ſtatum, illo permanente;ita in illo ad alium ſtatum oppoſitum eo cadente, vt dixi *diſput.*1. at Iuſtitia originalis opponitur peccato originali,quod eſt carentia iuſtitiæ debitæ, vt dicam *prima* 2. *diſput. de peccato originali*, cum D. Bonauentura Hac ratione vtitur Arriaga *diſp.* 43. *ſect.* 3. *num.* 21.

Assero ſecundò,filios Adæ habituros gratiam etiam ſanctificantem à natiuitate, contra Hugonem. 47

Probatvr à Suarez *lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 2. quia nunc homines generantur in peccato, propter peccatum Adæ: Ergo, Adamo non peccante, homines non conciperentur in peccato:Ergo,conciperentur in gratia. Antecedens eſt Apoſtoli *Rom.* 5. allegati ſuprà. Prima conſequentia patet; nam remotâ cauſâ,remouetur effectus. Secunda conſequentia probatur, quia ſecundum ordinariam Dei prouidentiam non datur ſtatus medians inter ſtatum gratiæ, & peccati. Secundò, quia non datur ſtatus peccati abſque priuatione gratiæ ſanctificantis. Hæc ratio placet etiam Arriagæ, *num.*20.

Est tamen friuola; nam falſa eſt ſecunda conſequentia, daretur enim pro ſtatu innocentiæ ſtatus medius,ideſt, rectitudo originalis iuſtitiæ; neque peccatum originale conſiſtit formaliter in priuatione gratiæ ſanctificantis, ſed rectitudinis originariæ, iuſtitiæ debitæ, cui formaliter opponitur culpa originaria, vt notat S. Bonauentura, initio adductus. Quòd verò peccatum originale ſit cum carentia, etiam gratiæ ſanctificantis, & non detur nunc aliquis in peccato mortali, & inimicus Deo, qui non ſit priuatus gratia; hoc tantùm facit, vt gratia aliquo modo conſequutura eſſet iuſtitiam originalem, ex pactis Dei; at verò quòd in eodem 49 inſtanti, vel ſimul eſſet, non ſequitur; ſicuti non fuit primò, in Adam, vt oſtendi *diſp.* 1. *quæſt.* 22. Et hoc tantùm probant ex Concil.Arauſ.II.*cap.*19. dicente, Nos perdidiſſe in Adamo, & per Adamum ſtolam animæ, quæ in nobis per Chriſtum reparatur;& Concil.Trid.*ſeſſ.*5.*cap.*2. dicente, Adamum peccando, non ſibi tantùm, ſed etiam nobis ſanctitatem,

tatem, quam acceperat, perdidiſſe, & ideò peccatum, quod mors eſt animæ, in poſteros transfudiſſe; quem locum diſcuſſi *quæſtione citata.* Vnde non ſequitur, in primò inſtanti illis infundendam gratiam, licèt in primo inſtanti nos contrahamus originis labem.

INSTAT pro hac conſequentia Suarez *num.* 4. quia oppoſitorum eadem eſt ratio, & pronior eſt Deus ad gratiam, quam ad pœnam. Nec poteſt ratio differendi gratiam inueniri.

50 RESPONDET, gratiam, & peccatum originale non eſſe propriè oppoſita, vt dixi. Ad id, quod de Diuina liberalitate opponitur. Reſpondet Diuus Bonauentura *in ſecundo, diſtinctione* 29. *articulo ſecundo, quæſtione ſecunda ad vltimum*, Diuinam liberalitatem eſſe in ordine cum ſapientia, & iuſtitia ideò neque Adæ in primo inſtanti dedit gratiam ſanctificantem, quia maiorem idoneitatem expectabat. Poſſet igitur dici, dari in primo inſtanti vſus rationis, in quo per auxilium gratiæ, ſe homo præpararet.

51 INSTAT Suarez, ſequi ex hac reſponſione, hominem non contrahere originale vſque ad vſum rationis, in quo non ſe ad gratiam diſponet; neque ad id auxilium recipiet propter peccatum Adæ. Secundò ſequitur, eos, qui in primo inſtanti rationis diſponuntur ad gratiam, non contrahere peccatum originale.

RESPONDETVR tamen, has ſequelas ex falſo fundamento Suarezij eſſe inductas; putat enim Originale eſſe formaliter carentiam gratiæ ſanctificantis, quod eſt falſum; eſt enim carentia Iuſtitiæ originalis, vt dicam *prima ſecunda, diſput. de peccato Originali.* Iuſtitia autem originalis diſtincta eſt à gratia ſanctificante, vt dixi *loco* ſuprà *citato.*

EODEM modo ſoluuntur PP. teſtimonia, deducta ex eo, quod Adam ſit creatus in gratia; hæc enim ſunt pro nobis explicita *diſputat.* 1. *quæſtione* 19. Quod ſi Adam non fuit in gratia creatus: Ergo non ſunt filij melioris conditionis.

52 QVOD enim dicunt SS. PP. nos recuperare per Chriſtum, quod in Adam perdidimus; recuperamus autem gratiam; & filios naſcituros iuſtos, Adamo non peccante, non probant, nos id acquirere à natiuitate, ſed in Baptiſmo, qui ſæpè datur in ætate adulta: Nullus autem PP. ait, nos recuperare à natiuitate, nec poteſt dicere, cum id pendeat à Baptiſmo. Imo cùm gratia per Chriſtum ſuperabundet delictum, in quo amiſſa ſunt bona, vt ſæpè Apoſtolus ait *ad Rom.* & Sanctus Bonauentura *Prologo tertij ſent.* & ipſe Suarez *in tertiam partem*; *Tom. primo*, & *cæteris*, repetit; potiùs ſequitur, quod ſi aliquibus pueris per Chriſtum gratia ſanctificans datur in infantia, non eſſet danda in eo ſtatu.

53 FATEOR, filios naſcituros iuſtos iuſtitiâ originali, ſed non gratiâ ſanctificante, perfectâ iuſtitiâ imbutos. Neque tunc daretur gratia ex merito Adæ, cum in hoc non ſit CAPVT, vt notat Suarez *num.* 6. Neque ex meritis CHRISTI qui non fuiſſet incarnatus; vt dicam 3. *parte, diſp.* 3. *quæſt.* 1. Vnde malè Arriaga *num.* 20. arguit, dandam gratiam ſanctificantem infantibus à conceptione, quia ſicut Deus conſtituit Adamum Caput hominum, vt ſi ipſe peccaret, filij contraherent peccatum Originale; ita connaturale fuit, vt conſtitueretur Caput in hoc, vt ſi non peccarent poſteri quaſi contraherent iuſtitiam ideſt, gratiam ſanctificantem, & idem de habitibus ſupernaturalibus dicendum.

PROBATVR ergo firmiori argumento, quod 54
eſt Diui Bonauenturæ *in* 4. *diſt.* 4. *part.* 2. *quæſt. vltima ad vltimum.* Paruuli enim, ſtatim concepti, debebant eſſe apti, ad gloriam, ad quam requiritur, tanquam neceſſaria diſpoſitio, gratia ſanctificans: Si enim ſolam habuiſſent Iuſtitiam originalem, non fuiſſent ad gratiam apti, & abſque culpa multo tempore durare debuere, ideò debebant eſſe ornati ſtola gratiæ ad finem ſupernaturalem, cui gloria reſpondet. Imò vrgeo alio argumento, deducto ex Diuo Bonauentura *in* 2. *diſt.* 20. *dub.* 6. *litt.* Nam infantulus habuiſſet habitus ſcientiarum infuſos, qui iuſtitiæ originalis ſunt partes, vt dixi *diſp.* 1. *quæſt.* 23. & 24. habuiſſet autem eam ab initio, etiam ſine vſu, vt dixi *quæſt.* 7. Ergo multò magis gratiam, quæ tunc erat fini ſalutis neceſſaria.

HOC tamen male negat Suarez *num.* 17.
Arriaga *numero* 22. At Richardus *diſtinctione* 55
20. *quæſtione quarta*, eſt cum Diuo Bonauentura.

CONFIRMATVR à Diuo Bonauantura *in* 2. *diſt.* 10. *dub.* 6. quia Deus in iuſtitia originali conſtituit Adamum Caput hominum, vt docent Concilia allata, ſed nos ex hoc deducitis, quòd, cùm iuſtitia originalis contineat, ſecundùm vera fundamenta, gratiam ſanctificantem, qua vti non poterant ad actus, hanc etiam infuſam à conceptione: Ergo ex eo quòd continet etiam ſcientias, idem de his dicendum.

Ex quo ruit effugium Suarez *num.* 20. Arriagæ *num.* 22. diſſimilem eſſe rationem inter Adam, & poſteros; tum quia Adam creatus eſt in ætate adulta, & carere ſcientiis, fuiſſet indecorum, probroſaque eſſet ignorantia; at pueri non egent ſcientiis ea ætate; tum quia Adam creatus eſt, vt Doctor aliorum. Tandem de Adamo habemus ſcripturas id aſſerentes; non ſic de filiis.

ENIM verò hæc ſunt inania; Et quidem, 56
cùm filij eſſent hæredes iuſtitiæ originalis, tanquam membra è capite, debuit eis concedi etiam ſcientiarum multitudo, quæ, niſi eſſent infuſæ, debuiſſent labore acquiri à pueris; ſcientiæ enim includuntur in priuilegio iuſtitiæ originalis, vt dixi *diſp.* 1. *quæſt.* 19. *Aſſert.* 3. Neque verò Adam erat conſtitutus omnium Doctor, ſicuti neque omnes regere potuiſſet, & eorum Princeps non eſt conſtitutus, vt fatetur Suarez *cap.* 7. *num.* 14. licèt eum eligendum diuinet. Tandem
omnes ſcripturæ, & PP. authoritates definientes, Adam conſtitutum Caput, per quod 57
deriuarentur & iuſtitia, & peccatum, etiam inferunt, deriuanda eſſe priuilegia iuſtitiæ originalis. Tandem ignorantia eſt pœna peccati. Ecquis autem negabit, futuros tunc filios tanquam tabulas raſas, & idiotas?

57 QVAMVIS enim faciliùs, quam nos acquirerent ſcientias; attamen multo tempore eſſent ignari; ex quo ruit etiam reſponſio Perrerij, *lib. 5. in Geneſin, diſputatione de excellentia ſtatus innocentiæ, quæſtione vltima.* Alioqui autem ſcientiæ forent ornamento animæ pueri, vt ſtatim, ac vſum rationis attingerent, doctiſſimi eſſent, ac poſſent ſcientiis vti; ſicuti etiam, licèt non vtantur virtute fidei, & ſpei, tamen ab infantia in Baptiſmo recipiunt harum virtutum habitus, vt notat Diuus Bonauentura *loco citato.*

58 NEQVE ſatis aſſignat Suarez *cap.* 8. *num.* 17. diſparitatem ex eo, quòd fides eſt fundamentum, ſine quo, gratia non infunditur; & quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo; nam etiam ad ornamentum infunditur fides, qua vti nequeunt infantes, & quia non poſſunt Deo per proprium actum placere. Deinde incedit eo falſo fundamento, gratiam in primo inſtanti infundendam, quod ſupra eſt reprobatum.

QVÆSTIO XI.

Vtrum FILII ADÆ *naſcerentur confirmati in gratia.*

59 NON agitur hic de illa confirmatione, qua quis ita in gratia confirmatur, vt in ipſa conſummetur ac libertate peccandi prorſus careat Beatorum enim in patria fortunata hæc Sors eſt: Sed de illa agitur confirmatione, qua cum ſuper poſſe peccare, nunquam peccare contingat, Diuina ira perpetim aſſiſtente gratia.

PRIMA ſententia eſt negatiua. Ita Diuus Thomas *p. p. quæſt.* 100. *artic.* 2. & *quodlibet.* 5. *num.* 8. & *in* 2. *diſt.* 20. *quæſt.* 2. *art.* 3. *ad* 5. Vbi etiam Durandus *quæſt.* 5. *num.* 9. idem indicat Ægidius *quæſt.* 2. *artic.* 4. §. *Aduertendum.* & *ad* 2. Richardus *ibi artic.* 2. *quæſt.* 3. Caietanus, Zumellus, Molina, Valentia ad eum *art. Diui Thomæ*, Suarez *lib.* 5. *de hac materia*, *cap.* 9. *num.* 3. Arriaga *diſp.* 43. *ſect.* 4.

60 SECVNDA ſententia videtur Diui Bonauenturæ *in primo, diſt.* 40. *artic.* 2. *quæſt.* 1. *ad* 2. vbi ait, non futuram fuiſſe electionem bonorum à malis; ſed bonorum à minus bonis, ſi homo perſtitiſſet; vbi de Adamo videtur loqui. Sequitur Scotus *in* 2. *diſt.* 20. *quæſt.* 2. Gabriel *ibi*, *art.* 1. Maior *ibi*, *dub. vlt.* Ballol. *art.* 3. & 4. Perrerius *lib.* 4. *in Geneſ. quæſt. de procreatione mulieris* ad ea verba: *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum.* Hi aliquam inter ſe diuerſitatem iniere; nam Scotus vult, non ſtatim confirmandos in gratia, ſed deuictâ primâ tentatione, ſicuti etiam pater ipſe Adam fuiſſet; & addit, ſolos electos naſcituros eoſdem, qui nunc ſunt Gabriel: verò de hoc vltimo dubitat. Maior autem id negat; Baſſolis tandem, & Perrerius cum Scoto incedunt, cui aſſiſtunt Maſtrius *in* 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 2. & alij diſcipuli.

ASSERO primò, homines fuiſſe confirmandos in gratia. 61

PROBATVR primò ex Diuo Gregorio *libro quarto Moral. capite* 36. aliàs 28. vbi ait: *Si parentem primum nulla peccati putredo corrumperet, nequaquam ex ſe filios generaret Gehennæ, ſeu Soli electi ab illo naſcerentur.*

PROBATVR ſecundò ex Diuo Anſelmo *lib. primo.* Cur Deus homo, *cap.* 18. poſt medium: *Videt enim, quod ſi viciſſent, confirmarentur cum tota propagine ſua, quod vltra peccare non poſſent. Quia nemo dicet, plus valere iniuſtitiam, ad alligandum in ſeruitutem hominem, in prima perſecutione ſibi conſentientem, quàm valeat iuſtitia ad conſumandum in libertates ſibi in eadem tentatione adhærentem.* Ex quo aguit ſic Scotus: Sed per primam iniuſtitiæ perſuaſionem, tota natura victa eſt: Ergo per primam iuſtitiam tota etiam natura viciſſet, & in libertatem perfectam vindicaretur.

RESPONDET Diuus Thomas ad Diuum Gregorium, eum tantum velle, non geniturum filios peccatores, qui ſunt filij gehennæ. Sed geniturum, filios iuſtitia originali præditos; non tamen negare, quin hi poſſent poſtea fieri filij Gehennæ per propria peccata. 62

AT Diuus Gregorius non ſolùm dicit. *Nunquam ex ſe filios gehennæ generaret*, verum addit: *Sed hi, qui nunc per redemptionem ſaluandi ſunt, Soli ab illo electi naſcerentur*, vt notat etiam Suarez *numero nono.* Maſtrius *num.* 37. dicens, nil clariùs dici poſſe.

RESPONDET ſecundò Diuus Thomas quod ſi forte in eo ſtatu filij non peccarent, non eſſet, quia in iuſtitia confirmati eſſent, ſed ex Diuina prouidentia, à qua præſeruarentur.

CONTRA, quia ſic fatetur nobiſcum, eos nunquam peccaturos ex ſpeciali dono Dei, quomodocumque vocetur, & ſic noſtram ſententiam fatetur. 63

RESPONDET tertiò Diuus Thomas *quodlibeto adducto*, quod Diuus Gregorius vult, ſolos electos naſcituros, non abſolutè, ſed vi originis.

CONTRA: nam Diuus Gregorius ait: *Soli electi naſcerentur, eoſque electos aſpiciat (vtique vir ſanctus:) atque cum eis quomodo quieſcere potuiſſet, intendit.* Quibus vltimis verbis, teſtatur, ſe loqui de electis finaliter, ad quorum beatitudinem aſpicere debemus, vt cum illis quieſcamus, vt notat etiam Suarez, *loco citato.*

RESPONDET Valentia *diſput.* 7. *quæſt.* 5. *puncto* 3. Diuum Gregorium ſignificaſſe, ſi neque Adam, neque poſteri peccarent, ſolùm eos tales naſcituros, quales nunc per Chriſtum Saluantur: Enim verò Diuus Gregorius non dicit ſi poſteri non peccarent; ſed ſolùm. *Si Parens, &c.*

QVARE Suarez *numero* 10. & Molina *loco citato* ingenuè fatentur, Diuum Gregorium pro nobis eſſe. Idem confitetur Arriaga *loco citato, num.* 27. 64

AD Diuum Anſelmum, reſpondet Diuus Thomas,

Thomas, illum locutum eſſe dubitando, & rationem eius non cogere; ſolùm enim concludit, quòd, ſicut natura humana per primam inobedientiam Adæ in captiuitatem reducta eſt; ità per obedientiam in libertate conſeruaretur; Attamen, ſicuti per culpam Adæ non ita ſumus alligati, vt non poſſimus in libertatem vindicari; ita etiam poſſemus originariam, ſeu hæreditariam iuſtitiam per idem arbitrium perdere; cum hoc tamen diſcrimine, quòd amiſſam iuſtitiam, non poſſumus ſolo arbitrio recuperare, quia bonum eſt perfectius, & fit ex integra cauſa, & malum ex quocumque defectu, & natura ad malum magis eſt potens, quàm ad bonum.

65 Enim verò Diuus Anſelmus in hanc ſententiam inclinat, vt patet. Ratio autem eius eſt valida, quia ſic arguit: Non eſt validior iniuſtitia ad alligandum in ſeruitutem hominem conſentientem, quam ſit iuſtitia ad conſeruandam hominis libertatem: Sed iniuſtitia ita alligauit, vt non poſſet liberum arbitrium vnquam recuperare iuſtitiam illam; neque ex Diuina miſericordia eſſet recuperanda: Ergo & iuſtitia ita confirmaſſet, vt nunquam ex libero arbitrio, vel ex Diuina parcimonia eſſet amittenda. Quare Valentia concludit præferendo ſententiæ Diui Anſelmi, ſententiam Diui Auguſtini.

66 Ex verbis Diui Anſelmi ruit etiam ratio Diui Thomæ, quâ nituntur Suarez *num.* 4. Arriaga *numero* 27. Valentia *colum.* 1125. vbi optimam eam acclamat; nempe, quia homines illi fuiſſent viatores ab intrinſeco liberi, mutabiles ad peccandum; neque ex aliqua authoritate conſtat, illis dandum hoc priuilegium ſicuti datum fuit Apoſtolis in Pentecoſte, ca B. Virgini in conceptione immaculata: Neque maior gratia debuit eſſe in filiis, quàm in parente, cùm non ſit nobilior effectus, quàm cauſa. Adam verò, qui eſt cauſa originaria, nec fuit confirmatus in gratia, vt patet, quia peccauit mortaliter, neque fuiſſe confirmandum credibile eſt cùm generatim comminatum ſit ei: à ſupremo Domino *In quocumque d e comederis, morte morieris.*

67 Respondetur enim cum Diuo Anſelmo, per iuſtitiam conſeruatam homines non amiſſuros libertatem; imò eam perficiendam ad bonum, permanendo; nam poſſe ad malum, non eſt libertas; ſed defectus libertatis, vt docui cum Diuo Bonauentura, & Diuo Anſelmo, *Tractatu de anima, diſput.* 9. *à quæſtione* 12. neque ita eſt intrinſecum viatori, poſſe peccare, vt non poſſet illud poſſe per extrinſecam confirmationem ei adimi, ſicuti patet factum in Beatiſſima Virgine, & Apoſtolis in Pentecoſte; & de hoc habemus authoritatem Diui Gregorij. Summi Pontificis ac Doctoris Eccleſiæ, & Diui Anſelmi. Quod verò non eſſet concedendum hoc priuilegium Adæ, aſſeritur ab iſtis Patribus. Geneſis verò authoritas nil pro Valentia, vel aliis facit; non enim vult dicere, quoties replicata tentatio non fuerit à te deuicta, ſemper eris in eodem periculo, ſed quauis die primò tentatus comederis, morte morieris. Itaque pronomen *quacumque* non diſtribuit vices peccatorum, neque aliud, ſed aſſignat executionem ſententiæ immediatè poſt peccatum; & hoc non gratis, ſed authoritate iſtorum Patrum ſic explicandum. Quidquid dicat Suarez *num.* 7. Valentia *colum.* 1125.

Adversariorum Achilles eſt Diuus Auguſtinus *lib.* 14. *de ciuitate Dei, cap.* 10. vbi ait: *Quàm igitur fœlices erant primi homines; tam felix vniuerſa ſocietas eſſet humana, ſi neque illi malum, quod etiam in poſteros traijcerent, nec quiſquam in eorum ſtirpe iniquitatem committeret, quæ damnationem recipere.* Vbi ſatis aperte vult, potuiſſe homines filios Adæ peccare. Idem habet *lib.*1. *Retract. cap.*13. ad finem & *lib.* 9. *Geneſ. ad litt. cap.* 3. dicens, omnes in vitam beatam transferendos fuiſſe, *ſi iuſtè omnes, obedienterque viuerent.* Vnde Hugo de Sancto Victore *lib. primo de Sacramentis, part.*6. *cap.* 24. ait: *Si Adam non peccaſſet, filios eius in iuſtitiâ naſcituros*, ſed non perfectâ, donec in finem eam ſeruarent. 68

69 Respondetur, Diuum Auguſtinum in *primo loco* ſolùm velle, filios Adæ non perturbandos, manentes in gratia, in qua non audet eos certò confirmatos aſſerere, cum hæc ſecuritas certa (præciſa reuelatione) in patria ſolùm poſſideatur certo, & de hoc certum ſit, nam etiam in via poterant eſſe confirmati in gratia, nec tamen id ipſi certo ſcire; atque adeo ſolliciti eſſe, vt ſic cautiores incederent, ſed non eſſet ſollicitudo pœnalis; neque tamen dicit definitè Diuus Auguſtinus, eos potuiſſe peccare.

In libro autem *Retractationum*, ſolùm de peccato primorum Parentum, ac deriuatione in poſteros per originem loquitur; & ideò ait: *Si in parentibus, & in filiis felicitas manſiſſet vſque ad certum ſanctorum numerum, quem prædeſtinauit Deus, naſcerentur homines non parentibus ſucceſſuri morientibus, ſed cum viuentibus regnaturi*; nempè, vt ſuprà dixit id futurum, *Si peccato illo magno non mutaretur in deterius humana natura.* Ex hoc igitur loco, in quo Suarez vult, Diuum Auguſtinum loqui de peccabilitate filiorum, habemus, eos permanſuros, in gratia, quam ab initio accepiſſent; niſi vitiati forent ab Adami magno peccato. Ideò pro nobis ſtat Diuus Auguſtinus. 70

Locvs verò *de Geneſ. ad litteram* nil fauet aduerſariis; nam poſtquam dixit, omnes etiam filios perducendos ad gloriam, ſi obedienter viuerent, ſubdit: *Potuit hoc fieri, ſi non præcepti tranſgreſſio mortis ſupplicium mereretur*; quaſi ex ſolo Adæ peccato, vel innocentia eius, totum hoc eſſet dependens. 71

Ex his concludo, probabilius eſſe cum Diuo Bonauentura, naſcituros Solos electos non dependenter à prima ſingulorum victoria de prima tentatione, vt clarè docet Diuus Gregorius; imò etiam Diuus Anſelmus, vt notat Arriaga *loco citato* initio; ait enim *quod ſi viciſſent*, ideſt, Adamus, & Eua coniuges, &c. *Confirmarentur cum tota propagine ſua, quod vltra peccare non poſſent.* Itaque Scotus loquitur abſque ſolido fundamento.

An verò futuri eſſent iidem, qui nunc ſunt, ſatis non probatur ea Scoti ratione, quòd prædeſtinatio facta eſt ante præuiſum 72

præuiſum peccatum originale: Hoc enim falſum eſt, vt dixi *Tractatu primo. Diſp. 21. quæſt. 10.*

73 Probabiliorem autem iudico ſententiam noſtram, etiam ob alias difficultates, quas aduerſarij coguntur ſubire; ſi enim aliquis peccaſſet, quomodo ſubuenietur eorum redemptioni? quia Chriſtus ſolùm poſt præuiſum peccatum originale prædeſtinatus eſt, vt probabo *Tertia Parte, Tractatu de Incarnatione, diſput. 3. quæſt. 1.*

74 Deinde, quonam modo potuiſſet cohabitare mater peccatrix cum marito iuſto, & Infantulo iuſtitia prædito originaria? Dicere enim cum Arriaga *ſect. 5. num. 31.* permanſuros peccatores in Paradiſo, repugnat experimento: nam Adam ſtatim eiectus eſt; neque rationem vllam ſolidam diuerſitatis affert. Alias difficultates, quibus inuoluuntur, vide in Suarez *lib. 5. cap. 10.* & Arriaga *loco citato*, qui perbellé his argumentis torquetur.

75 Dicere verò quòd priuari poſſent ſolùm gratiâ, & non Iuſtitia originali, vt colligitur ex Catherino *opuſc. de pecc. orig. diſp. 4. in fine*, maius infert incommodum, nam inde ſequeretur, ſemel peccantes, pœnitentiam numquam acturos; nam corporum Impaſſibilitas, Immortalitas, & ſubiectio appetitus inferioris, aliaque Iuſtitiæ originalis iura ab omni pœna eximerent, & ſubinde ab omni pœnitentia; vel pœnitendo illa priuilegia amitterent: Vt enim ex duobus vnum ſequatur, neceſſe eſt; quod ſi vltimum concedatur, ſequeretur peccatum vnius aliis omnibus liquido patere; nam cùm Iuſtitiæ originalis ſtatus facile ex variis indiciis innoteſceret, eâ priuatus, etiam ob peccatum internum, omnium cenſuris exponeretur; vel cito citius pœnitendo priſtinum ſtatum recuperaret; ac ſic ſciret vtrum amore vel odio dignus eſſet, dum experiretur modò ſe pati, modò impunem eſſe.

76 His rationibus non habet Suarez quod reſpondeat, niſi quod hominibus altum & difficile apparet, poſſe à Deo facilè componi, & conuenientem modum omnibus allatis caſibus poſſe ab eo aſſignari; nam etiam ſi Eua ſola peccaſſet, incertum, & inſolubile eſt, quid de ipſa fieret, an è Paradiſo eiiceretur, & alia Adæ vxor crearetur; quod ſi eiiceretur, &c. par abſque incommodo conſequentia pro aliis infertur.

Verum à Deo poſſe quodcumque difficile facilè ſolui, nemo non aſſerit; Philoſophi tamen non eſt ad Deum recurrere excogitando difficultates, quas ipſi remittat; cum alius modus humano ingenio obuius ſuppetat; aliàs nihil non difficile abſque vlteriori Indagine ſic ſolueretur; nec eſſet cur tantopere rationibus aſſignandis Philoſophi, Theologiuè inſudarent.

77 Quod verò de Eua dicitur, pari conſequentia non poteſt ad alios trahi, cum ex modo quo Deus ſe erga vnum, aut alterum gerat, non poſſit inferri, eum in omnes ita acturum: Aliàs in illo Innocentiæ ſtatu negata filiorum in gratia confirmatione, nil niſi crebra Diuortia, & plurimæ è Paradiſo expulſiones actitarentur; quod quomodo non redundet in pœnam etiam innocentium non video, vt ipſe etiam Suarez annotat: cum pater naturaliter doleat propter natorum damna; niſi dixeris, naturam in eo ſtatu violentari, vel contra ſuum appetitum ab omni doloris, alteriuſve animi ægritudinis actu ſuſpendi; Quod tamen nullus Suaui Diuinæ gratiæ modo conuenire dixerit, cum perficiendæ potius naturæ ſe inclinet. Niſi etiam dixeris, ob affinitatem ſtatus Innocentiæ cum impaſſibilitate beatorum, omnem mali ſenſum feliciter auferendum; Hoc tamen pro ſtatu viæ eſt nimium, præſertim quandò mala, naturæ valde contraria, ſæpius ante oculos obuerſarentur; quod in patria non accidit; vbi tota mens in Diuina bonitate contemplanda abſorbetur.

Tandem ad finem *cap. 10.* concludit Suarez, forſan peracta pœnitentia, & Iuſtitia recuperata, denuò Paradiſum redeuntibus patendum; & ſic illata incommoda facilè vitanda; verum aliud incommodum Suarez non ignotum *num. 9.* & ſupra tactum, incurritur, vnicuique ſcilicet ſuam iuſtitiam, & gratiam certò innoteſcere, quod tamen à Concilio Tridentino reuelationi ſolùm adſcribitur. 78

Dices forſan, hoc in lege gratiæ adſcribi à Concilio Diuinæ reuelationi: Contrà, in fine *c. 9.* concludit, neminem poſſe certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſcire ſe gratiam conſecutum: Deinde ſimilia abſolutè per varios canones *eadem ſeſſ.* definit: Nec video, cur pœnitentia illius temporis pœnitentiæ noſtræ per Chriſtum præponderaret.

Supposita tamen altera opinione, homines non naſcendos in gratia confirmatos, Suarez varia dubia reſoluit *num. 7.* vſque ad finem.

Primo: An peccantes mox reprobarentur, aut veniam pœnitendo poſſent conſequi, & huic vltimo ſubſcribit; quia per peccatum viæ vel vitæ, terminus tempeſtiuus non accederet; ac proinde voluntas ſemper flexibilis potuiſſet ad bonum conuerti; eam etenim, inter, Angeli & Hominis voluntatem differentiam ferunt Theologi; vt poſt primam electionem Angelus maneat inflexibilis; Homo verò non. Deinde non ſtatim poſt primum meritum conſequeretur Iuſtus gloriam; ergo nec iniuſtus pœnam.

Deinde; vtrum pro peccantibus inſtituerentur Sacramenta in eo ſtatu; de quo agam *tract. 4. de legibus, diſp. 10.* 79

Demum: An fieret in eo ſtatu remiſſio culpæ abſque reſtitutione Iuſtitiæ originalis, cum gratia ablatæ. Et pro vtrauis parte probabiliter concludit: pro parte quidem affirmatiua; quia Iuſtitia originalis eſſet pro tunc veluti proprietas gratiæ annexa; ergo illam vbique comitaretur; deinde peccata eſſent tunc perſonalia, non totius naturæ; ergo Iuſtitia originalis non eſſet irreparabilis; ideo enim nobis non reſtituitur, quia totam Naturam Adam ſuo peccato vitiauit: Partem verò negatiuam ſuadet exemplo Adæ, qui gratiam, ſimul & originalem iuſtitiam perdidit aliiſque congruentiis, quas apud ipſum vide.

QVÆSTIO XII.

Vtrum in ſtatu innocentiæ excellentior eſſet hominum SANCTIFICATIO, *quàm ſit in ſtatu naturæ lapſæ.*

D.Bonau.in 2. dist.29.art.3.

DIVVS Bonauentura primò inſtituit titulum quæſtionis: *An homo tot virtutes habuerit poſt lapſum, quot ante.*

DEINDE. *An dona gratiæ æquè efficacia fuerint ad merendum ante, & poſt lapſum.*

80 ASSERO primò, loquendo de virtutibus, quæ dicunt ſimpliciter perfectionem viæ, tot fuere in vtroque ſtatu.

PROBATVR à Diuo Bonauentura, primò ex Diuo Damaſceno, ita aſſerente. Secundò, quia virtutes ſunt inuicem connexæ, vt oſtendit *diſt. 36. quæſt. 1.* Cùm ergo Adam habuerit virtutes: Ergo habuit omnes. Tertiò, quia ſtatus Adæ fuit in via perfectus ſecundùm cognitionem, & reliquas perfectiones. Si verò aliqua caruiſſet, eamque poſt lapſum acquiſiſſet, creuiſſet per peccatum in donis virtutum.

81 OBIICIES: Perſeuerantia eſt virtus, dicens in vtroque ſtatu perfectionem; ſed Adam eam non habuit; à iuſtitia enim cecidit: Perſeuerantia verò eſt in Iuſtitia continuatio, quam multi in ſtatu Naturæ lapſæ tenent: Ergo non tot erant virtutes in vtroque ſtatu, quæ dicunt perfectionem viæ.

RESPONDET Sanctus Doctor *ad vltimum* perſeuerantiam dicere propoſitum permanendi in bono, & ſic virtus eſt, cum aliis virtutibus inſeparabiliter connexa; dicere verò prætereà ſtatum, & actualem continuationem in bono vſque ad finem; & ſic non eſt habitus, ſed potius habitus ad finem perductio; hanc non habuit Adam; bene tamen propoſitum, in quo ratio huius virtutis conſiſtit.

82 ASSERO ſecundò. Quo ad aliquas virtutes, quæ includunt imperfectionem viæ, ſunt aliquæ virtutes in hoc ſtatu, quæ non fuerunt in ſtatu innocentiæ; vt Pœnitentia, quæ ſupponit peccatum: temperantia, quæ coercet prauas carnis paſſiones: Fortitudo, quæ conſiſtit in perpeſſione terribilium, &c.

83 RATIO aſſignatur à Sancto Doctore *in corpore.* Quia illæ virtutes non competunt homini, niſi ſecundùm ſtatum præſentis miſeriæ, vt patet diſcurrenti per ſingulas; non negat tamen Sanctus Doctor, *ad vltimum,* fuiſſe aliquas virtutes in eo ſtatu, quæ imperfectionem habent ſolum in ſuis actibus pro hoc ſtatu; vt Iuſtitia, caſtitas, &c. quarum actus ait producendos conformiter ad modum, quo in patria producuntur, ita vt Iuſtitia excludat, non corrigat, omnem obliquitatem; Idem dic de prudentia, errorem excludente, non corrigente, &c. vt habet Diuus Bonauentura *3. diſt. 33. quæſt. 6. in corpore.*

84 ASSERO Tertio quoad gratias gratis datas, eas ſe habere, ſicut excedens & exceſſum: Habuit enim Adam impaſſibilitatem, immortalitatem, & ſimilia, quæ poſteris non obtigerunt; Sed aliæ gratiæ, vt pote operatio virtutum; genera linguarum, & alia, cum ſtatu innocentiæ non bene cohærentia, data ſunt poſteris; Ratio habetur à poſteriori ex ſtatuum diuerſitate, quibus illa diuerſimodè competebant, ita Sanctus Doctor *in corpore.*

ASSERO quartò. Quo ad abundantiam gratiæ ſanctificantis, & auxiliorum, multi in ſtatu hoc copioſiorem receperunt. Et quidem de Beatiſſima Virgine patet, & docent omnes, præcipuè D. Bonauentura *in 3. diſt. 3.* vbi id agemus.

ASSERO quintò. Infans in natura integra fuiſſet copioſioris gratiæ ex additione Iuſtitiæ originalis, quam nunc non habemus: Attamen probabilius eſt, gratiam ſanctificantem ineſſe copioſiorem nunc infantibus baptizatis, ex abundantia Diuinæ miſericordiæ; nunc enim ex Incarnatione dicitur aſſimilatus nobis, vt miſericors fieret, & ex meritis additis paſſionis, ac mortis pretioſiſſimæ chriſti. Ita Diuus Bonauentura *quæſtione 2. in argumentis, & corpore,* quem ſequitur Suarez *lib. 5. cap. 11.* Arriaga *diſp. 43. ſect. 6.* Tunc enim vel filius Dei non eſſet incarnatus, vel ſaltem non eſſet paſſus, quod Sanctus Bonauentura remittit definiendum *in tertio.* 85

ASSERO ſextò: Comparando ſtatum ad ſtatum; probabilius eſt, in natura lapſa, maiora hominum merita eſſe, & eſſentialia præmia. Ita Sanctus Bonauentura *quæſtione ſecunda,* quem ſequitur Gabriel *ibi, art. 1.* contra Diuum Thomam *p.p. quæſt. 95. art. 4.* Durandum *in 2. quæſt. 3. diſt. 29.* Et hoc probabilius putat Suarez *num. 8.* licèt incertum dicat. 86

PROBATVR ergo ſolidè à Diuo Bonauentura, quia meritum augetur ex difficultate operis; Ideò ait Apoſtolus: *Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit, ſecunda Timot. 2.* & Ariſtoteles *ſecundo Ethica, textu 3.* ait: *Ars & virtus eſt circa difficilia.* Deus autem, & natura non deficit in his, quæ ſunt neceſſaria ad finem vltimum ſupernaturalem conſequendum; ſed talia ſunt auxilia gratiæ ad meritum; maximè autem, quia ob id Chriſtus mortuus eſt, & infinitè meruit: Ergo maiora cum fuerint auxilia neceſſaria ad maiora impedimenta remouenda, & maiores difficultates ſuperandas, & cum illa ipſa auxilia data ſint, quibus homo naturâ ſuâ infirmus ſtupenda opera perficeret; cum denique ex his omnibus meriti cumulus exſurgat; ſequitur in hoc ſtatu maiora eſſe merita, & eſſentialia etiam præmia. Hanc rationem affert Suarez *loc. cit. num. 15.* Pererius *lib. 5. in Geneſ. diſput. de gratia ſtatus innocentiæ, quæſt. vltima.* Imo Diuus Auguſt. *lib. de correptione, & gratia cap. 11.* vbi ait *per hanc gratiam pt vt homo velit, & tantum, velis tantoque ardore diligat, vt carnis voluptatem, contrariam concupiſcentiam voluntate Spiritus vincat.* Et hæc quidem vera ſunt, ſiue gratia conſideretur in actuali excitatione, ſiue in cooperatione, iuxta Diuum Auguſtinum citatum, qui ſubdit; *proinde etſi non interim latiori nunc, verumtamen potentiori gratia indigemus.* 87 88

Cc 3 In

89 Id probat Suarez *num.* 16. eò quòd plures ſint gratiæ gratis datæ in hoc ſtatu, quàm eſſent in ſtatu innocentiæ: Ergo (infert) dantur etiam plures, & efficaciores gratiæ gratum facientes. Antecedens probat, manifeſtè, ait; quia multæ gratiæ, gratis nunc datæ, ſupponunt imperfectionem, quæ repugnabat ſtatui Innocentiæ, *verbi gratia*, Gratia ſanitatum ſupponit ægritudinem, genera linguarum prærequirunt earum diuiſionem, & ſic de aliis. Conſequentiam probat; nam ideo dantur plures nunc eiuſmodi gratiæ, quia hic ſtatus magis illis indiget, ſed etiam indiget pluribus auxiliis gratiæ ſanctificantis, vnde reſultat totum augmentum, & maioritas meriti.

90 Vervm hic diſcurſus mihi ſanè non probatur; primò quidem, quia probatio antecedentis ſupponit, eaſdem gratias gratis datas, quæ eſſent in ſtatu innocentiæ, hic cum nouis ſuperadditis vigere, quod tamen omnino falſum eſt: Nam Impaſſibilitas, immortalitas, & ſimilia, quæ Seraphicus Doctor vocat, *in corpore*, gratias gratis datas illius ſtatus, à nobis longè exulant, vt quiſque in ſe experitur; & ſane credibile eſt, cum Apoſtolus gratias gratis datas in hoc ſtatu nouem tantum numeret, plures fuiſſe in ſtatu innocentiæ, præſertim cùm eæ dicantur gratiæ gratis datæ, quæ, præter gratiam ſanctificantem, aut eius diſpoſitionem, cuique ad ſuum commodum fuerint datæ, non ad aliorum Salutem, vt nunc dan-
91 tur. Quare cum gratia ſanctificans ſit ad propriam ſalutem, gratis verò data ſit da alienam; ex pluralitate vnius, non ritè infertur pluralitas alterius; cum plura requirantur ad totam communitatem curandam, quam ad Spirituale vnius aut alterius emolumentum; & licet gratia ſanctificans neceſſaria ſit ad communem etiam ſalutem; non tamen, loquendo de maioritate meriti reſpectu cuiuſque hominum, ſub illâ conſideratione hic cadit; ſed vt plura auxilia actualia, vel diſponentia ad Sanctificationem, vel excitantia ad maius meritum, in vnoquoque requiruntur: Quod verò ſint plura huiuſmodi neceſſaria ad vnum, eo quod plures gratiæ gratis datæ ſint neceſſariæ ad totam multitudinem, non video, quo modo bene inferatur.

92 Efficacivs hoc probat Sanctus Doctor ex maiori huic ſtatui conceſſa charitate, cui meritum, tanquam ſuo principio, proportionatur; Hanc autem maioritatem gratiæ, & charitatis, ait probabiliter potius militare pro hoc ſtatu; tum quod habeamus Aduocatum Chriſtum interpellantem pro nobis, cuius intuitu probabile eſt, Deum plus gratiæ elargiri; quàm eſſet elargiturus in ſtatu innocentiæ; tum quod Deum deceat ex malo maius elicere bonum, quam ſit illud quod peccatum abſtulit; illud autem bonum apparet in maioris gratiæ infuſione, qua meritum cumulatur: Deinde id arguitur ex maiori noſtra indigentia, quæ pro maioribus auxiliis, quibus magis mereamur, validiùs clamat.

93 Ad hæc confirmanda affert Seraphicus illud Ioan. 7. *Spiritus nondum erat datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus*, vnde tunc ſua dona diſtribuit, cum in altum aſcenderat; vbi expreſsè ait innuit maiora eſſe hominum merita poſt Chriſti paſſionem: Idem hinc magni ait commendari Dei Iuſtitiam, miſericordiam, & ſapientiam, ob maxima filij ſui merita, maiora huic ſtatui impertiendo, quam filiis Adæ in ſtatu Innocentiæ, item magis egentibus plus ſubueniendo, ſicut & ex malo maius bonum eruendo.

Obiicies primò. Quantò maior eſt dilectio, tanto intenſius eſt meritum; ſed in Adam maior erat dilectio; quia quantum quis cognoſcit, tantum diligit: in Adam autem maior erat cognitio: Ergo in ſtatu innocentiæ, ad quem in filios deriuanda erat Adæ cognitio; maius eſſet meritum.

Respondet Sanctus Doctor *ad primum*, dilectionem, ex parte potentiæ concupiſcibilis, ſequuturam pari tunc proportione ſcientiam in potentia cognoſcitiua; ſed non ex parte gratiæ, animam eleuantis quæ facit, vt intus intendatur affectus, dum foris attendit intellectus.

Qvod ſi vrgeas cum Seraphico, vtramque dilectionem debere commenſurari cognitioni; 94
cum nihil volitum ſit, niſi prius cognitum: Reſpondet, id vniuerſaliter ſolùm verum eſſe de cognitione experimentali. Deinde licet neceſſe ſit, volitum prius cognoſci; non tamen vt volitio & cognitio pari paſſu procedant in dilectione, ſaltem cùm voluntas magis ducatur gratia mouente, quam illuminante; vt patet in illis, qui ex modica ſuperna luce in amoris incendium ocyus erumpunt.

Obiicies: Sicut eſt albius, quod eſt Nigro impermixtius, vt dicitur 3. *eth. cap.* 4. ita ſtatus ille plus habet meriti, quod minus demeriti: ſed ſtatus innocentiæ, quamdiu durauit, nihil habuit demeriti; merita verò noſtra ſunt quodammodo culpis permixta, Iſai 64. *Sicut pannus menſtruatæ, omnes Iuſtitiæ noſtræ* ergo.

Respondet Sanctus Doctor, ex parte promptitudinis, qua expeditiùs voluntas, adhuc culpa 95
non contracta, nec carne corruptione grauatâ, in bonum ferebatur, fuiſſe quidem ibi maius meritum comparatiuè ad illam laſſitudinem, & ſubreptionem, qua modò à benè operando retardatur: Tamen difficultates hæ aliundè abundè compenſantur; dum enim voluntas impugnatur, impugnando probatur, & virtus, duriùs nunc examinata, clariùs emicat: His aliæ obiectiones ibidem ſoluuntur.

Hinc habes, quamuis ſtatus innocentiæ eâ 96
ex parte, quâ ab omnibus corporis neceſſitatibus, ac ſollicitudinibus rerum temporalium liber erat; aptior fuerit ad contemplationem, & peruius ad conſeruandam gratiam; quia nec fomite accenſum hominem patiebatur; nec torpore tepeſcentem; attamen ſtatus lapſus ex gratia Redemptoris vincit ardua, &c. & actus fidei ampliores, ſpei extenſiores confert, ac charitatis ex antiperiſtaſi ardentiores, ad pluresque effectus patientiæ, Martyrij, &c. Vnde ſe habent, ſicut excedens, & exceſſum; ſimpliciter tamen videtur excellentior hic ſtatus, vt probatum eſt. Ita Suarez à *num.* 17. ex Diuo Bonauentura, hîc, *quæſtione ſecunda*.

Ex his deducit Sanctus Bonauentura, com- 97
parando ſingulos huius ſtatus cum ſingulis ſtatus innocentiæ, aliquos in eo ſtatu fore excellentiores; aliquos verò, & plures in hoc, vt patet ex tot millibus Sanctorum inſignium, Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum, ac Martyrum, qui ſunt proprij fœtus ſanguinis Chriſti. Ita cum Diuo

Bonauentura Suarez, *loco citato*, qui tamen non rectè addit, quòd ſi ſinguli, qui nunc prædeſtinati ſunt in ſtatu naturæ lapſæ, prædeſtinati fuiſſent ſub ſtatu innocentiæ, dubium eſt : an futuri eſſent maioris meriti: vt benè notat Arriaga, *numero quadrageſimo ſecundo.* Si enim Ioannes Baptiſta, & Apoſtoli, *verbi gratia*, maiorem habent gratiam, quam tunc vllus haberet; ſequitur, etiam ipſos futuros inferioris meriti, cùm non adeſſent merita Chriſti, etſi concederemus ipſum incarnandum & infinita merita cumulaturum; attamen deeſſet victus paſſionis, & auxilia ſpecialia, ac dona ex ea deriuata.

99 VERVM Si tota & vulgaris ſaluandorum collectio in eo ſtatu comparetur cum multitudine ſaluandorum in hoc ſtatu; dicendum illos, ſicut frequentius fuiſſe benè acturos, ita plura & maiora merita habituros; quia tunc rara eſſet oſcitandi occaſio, & peccandi periculum nullum, cum in gratia à Natiuitate confirmarentur, vt ex dictis ſuppono; in excellentia tamen meritorum, multitudine, & varietate, illos ab his ſuperandos probabilius aſſerendum, vt colligitur è Sancto Doctore *loco citato*; tot enim præclaris martyribus, virginibus & Confeſſoribus, qui tam præclara pro fide chriſti exantlarunt opera, multitudo ſaluandorum in illo ſtatu poſtponitur.

100 DE Chriſto vero Domino ait Suarez, ex hypotheſi quòd in eo ſtatu eſſet incarnandus, illum habiturum eandem meritorum multitudinem, & infinitatem; ex occaſione tamen peccati & carnis mortalis aſſumptione, eum illuſtriora geſſiſſe opera & mirabiliora cumulaſſe merita, nemo ambigit, quantum eſt ex opere (vt ita dicam) operata, non ex operantis dignitate, quæ eadem vtrobique eſt: Quod ſi non veniſſet Chriſtus, vt non venturum probabo *tom.6. de ſaluatore, diſp.4.quæſt.1.* ait Suarez, & meritò, nullum purum hominem in meritis ei æquandum, quod idem proportione ſeruata de B.Virgine concludit *num.23.*

101 SI vero comparatio fiat inter vtriuſque ſtatus iuſtos, conferendo maximè emeritos inter ſe ſicut & illos, qui vtrobique minùs mererentur; dicit Suarez, ſummos huius ſtatus ſuperare ſummos illius propter abundantiorem gratiam, & eximiora facta: verum è contra accidit inter minus emeritos, nam in hoc ſtatu plures iuſti ſine vllo merito ad finem vitæ perueniunt, qui abſque vſu rationis moriuntur, qui proinde omnibus etiam minùs meritis in ſtatu innocentiæ ſunt poſtponendi; horum enim nullus abſque quantulocumque merito diſcederet.

102 DE longitudine autem Vitæ, & Viæ ad meritum in innocentia, Suppono, omnes peruenturos ad ætatem perfectam; attamen quot annos eſſent victuri, incertum eſt. Vide Diuum Auguſtinum *9. de Geneſi ad litt. cap.4.* Suarez *lib.5. capite 12.* Arriagam *diſput. 43. ſect. 8.* Diuum Bonauenturam *in 2. diſt. 19.*

E S.Doct. colligitur *hic, in corpore, quæſt. 1.* Satis diuturnam fore viam, & vitam in illo ſtatu, antequam in patriam transferrentur; Cùm enim immortalitas, quâ poſſent non mori, orienda eſſet è tribus, è corpore ſcilicet benè complexionato, quod elementorum diſſidio non poterat diſſolui; è ſuperaddito gratiæ dono, quo anima corpori præſideret, & in quadam amicitia elementa contineret; & denique è ſpeciali Dei prouidentia, quæ extrinſeca offendicula præcaueret, quibus poſſet mortem incurrere; ſequitur, terminum meriti, & tranſlationis in alterum ſtatum à ſola Dei voluntate fuiſſe aſſignandum.

PERGIT autem Seraphicus ibidem probare tria illa fuiſſe: ad vitæ diuturnitatem neceſſaria contra tres modos, quibus ordinariè mors contingit, elementorum ſcilicet pugnâ, humidi conſumptione, & externa læſione; nam licet corpus eſſet optimè conſtitutum, tamen ſi in ſimili corpore poneretur anima peccatrix, non immunis eſſet à ſeparatione; quare neceſſarium eſſet donum gratiæ, quod poſſet elementa in ſumma pace moderari; & hinc compleretur illa poſterorum Adæ viuendi longinquitas; ſicut & ab illa corporis æqua conſtitutione inchoaretur. Similiter contra humidi conſumptionem data eſſet a naturâ filiis Adæ vis ſufficienter nutritiua, & à conditoris beneficio, vti notat Sancte Doctor è Diuo Auguſtino *lib. 6. de Geneſ. cap. 25.* Indita fuiſſet ligno vitæ vis ſpecialis reparatiua, quæ ſtatim humidum abſumptum reſtauraret. 103

DENIQVE contra externam læſionem vigilaret naturalis ipſorum prudentia, & fortitudo, repellens, & præcauens Nociua: prætereà aſſiſteret Iugiter ſpecialis Dei prouidentia pro complemento omnis illæſionis. Quare concludo cum Seraphico Soli Deo conſtare, quanto tempore in ſtatu viæ permanerent; nec aliunde, quàm moralibus coniecturis aliquid aliud poſſe dignoſci, quas vide apud Suarez *loco citato* cum quo non renuo ſucceſſiuè eos ad gloriam transferendos fuiſſe. 104

NEC obſtat quòd non ſucceſſiuè Angeli eò ſint tranſlati: Nec etiam quod Sanctorum corpora ſunt ſimul poſt vltimum diem eò transferenda.

NAM ideò Angeli ſimul beatitudinem ſunt adepti, quia etiam ſimul ſunt creati, tum ob naturalem ſpeciei incorruptibilitatem, tum ob generandi ſibi ſimile incapacitatem: In corporibus etiam obſtat culpa, qua meruerunt, vt in cinerem reuerterentur, vnde ſimul reſuſcitata, ſimul etiam, vel gloriam, vel pœnam, pro vt in eis quiſque geſſerit, obtinebunt. 105

CONCLVDIT tandem Suarez, homines tunc immediatè transferendos, tam ad gloriam Corporis quàm animæ, abſque vllo medio ſtatu, quamuis aliter potuiſſe fieri dubitarit apud ipſum Diuus Auguſtinus, exemplo Eliæ, & Henoch.

VERVM quicquid Deus abſolutè potuiſſet facere, clarum eſt nullum tunc futurum ſtatum medium inter viam, & patriam; ſtatus etenim ille medius nunc admittitur propter peccatorum ſatisfactionem, quæ *hic* gratia quidem quoad culpam, & æternam pœnam remiſit; ſed non totaliter quoad temporalem: In ſtatu verò Innocentiæ, ſicut peccatum nullum eſſet; ita nulla fieret à mercede retardatio.

DEINDE Completo cumulo meritorum, & expleto viæ termino; decuit vnumquemque abſque mora remunerari, cùm abſque mora ſine gratia iam decedentes puniantur, quiſnam verò fuiſſet

INDEX
RERVM, ET VERBORVM
magis Notabilium, quæ in hac Tomi tertij Parte ſecunda de Anima, continentur.

Prior Numerus Paginam, poſterior Numerum denotat Marginalem.

A

Actus.

QVINAM ſint Actus intelligendi. p.180.n.9

Adam, Eua.

An ex ſola coſta Adæ facta ſit Eua. p.81.n.91

An ab Adam deciſa fuerit in ſuos filios tota materia generationis. p.83.n.103. & ſeqq.

An Deus creauerit Adam ad imaginem ſuam. Vide *Homo*.

Qua de cauſa dicatur Adam factus ad imaginem Dei. p.245.n.16. & 17

Adam creatus perfecta fuit ſcientia rerum naturalium præditus. p.248.n.24

Adam omnibus creaturis nomina impoſuit, & idcò naturam earum cognoſcebat. ibidem, num.25

Adamo conſtituto Patre orbis terrarum demandata etiam fuit cuſtodia Paradiſi. ibid.n.26

Adam cognoſcebat ſcientia perfecta naturam Elementorum, Cœlorum, & Aſtrorum. p.249.n.27. & 28.

An ſapientia Adæ fuerit præcellentior ſapientia Salomonis. ibid.n.29

Adam cognouit Deum in eſſentia vnum, in Perſonis Trinum. ibid.n.31

Adam cognouit Filij Dei Incarnationem, & quomodò. p.250.n.32

Adam agnouit vltimum finem gloriæ, ob quem erat conditus ad imaginem Dei. ibid.n.35

Probabile eſt, agnouiſſe Adam etiam Dæmonum ruinam. ibid.

An cognitio Adæ ſupernaturalis fuerit per fidem. ibid.n.36

An abſque dono gratiæ fuiſſet primus homo Deo acceptus in ſtatu innocentiæ. p.251.n.38

Adam habuit omnes habitus ſcientiarum, atque adeò omnium ſcibilium naturalium. pag.252. num.46

Potuit Adam indiuidua noua percipere, etiamſi habitum ſcientificum haberet. ibid.

Potuit tamen Adam quoad naturalia proficere, & quomodò. ibid.n.47.& 48

Adam potuit abſolutè proficere in cognitione contingentium naturalium, & liberorum. ibid. num.50

Adam potuit proficere abſolutè in ſcientia rerum ſupernaturalium. ibid.

Adam non fuit deceptus, nec decipi potuit in ſtatu innocentiæ. p.253.n.52

Deus ſingulari aſſiſtentia præfuit Adamo, ne in aliquem errorem laberetur. ibid.n.54

An Eua decepta fuerit promiſſione Serpentis. ibid.n.55

Quomodò intelligendum ſit: *Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit.* ibid.n.56. & ſeqq.

Adam non credidit blandis verbulis Euæ, aut promiſſis diaboli. p.254.n.61

Eua ſeducta fuit in præuaricationem obedientiæ edendo, non tamen in primam præuaricationem, quia iam peccauerat ſuperbiendo. ibid. num.63.

Adam deceptus fuit nimio affectu erga mulierem. ibidem.

Omnes virtutes morales conſecratæ fuerunt in primis Parentibus. p.255.n.65

Aliqui habitus, qui reſpiciunt Deum, infuſi fuerunt Adæ. ibid.

Data ei fuit fides, & ſpes. ibid.n.66

Factus eſt Adam rectus, id eſt conuerſus in Deum amore naturali. ibid.

Hæc gratia data fuit primo Parenti in ſtatu innocentiæ, vt nullus motus inſurgeret contra rationem, vel eam præueniret. p.255.n.68

Adamum nunquam moriturum, ſi non peccaſſet, eſt de fide contra Pelagium. p.256.n.73

Reſoluuntur variæ obiectiones dicentes, Adamum, etiam non peccantem, moriturum. ibid. n.76. & ſeqq.

Quænam ſint notanda è D. Bonauentura circa immortalitatem Adæ. p.257.n.78.& ſeqq.

Corpus Adæ fuit optimè ad iuſtitiam conſtitutum. ibid.n.82

Immortalitas non fuit Adæ ex natura , ſed ex gratia collata. p.258.n.84
Adam fuit habitu donatus , ad fœdus in elementis ſeruandum. ibid.n.85
Reſoluuntur variæ obiectiones probantes , immortalitatem fuiſſe Adæ naturalem. pag.258. num.88
Vtrum Adam habuerit Dominium. Vide *Dominium, Homo.*
Adam ante lapſum fuit gratia ſanctificante decoratus. p.267.n.147
Adam non fuit creatus in gratia ſanctificante p.268.n.151
Reſoluuntur variæ obiectiones Thomiſtarum dicentium , Adamum creatum fuiſſe cum gratia ſanctificante. p.269.n.162. & ſeqq.
An primus homo creatus fuerit iuſtitia ornatus. p.271. n.172
Quænam ſint notanda ex D. Bonauentura , circa quid ſit iuſtitia originalis. p.271.n.177
Vide *Iuſtitia originalis.*
Qua de cauſa primi parentes dicebantur Filij Dei. p.274.n.195
Quale præceptum dederit Deus Adæ in Paradiſo Terreſtri. Vide *Præceptum.*
Adam elapſus eſt propter nimium amorem erga Euam, & etiam propter ſuperbiam. p.284.n.68. & p.285.n.71
Adam non appetiit eſſe ſicut Deus , vt appetierat mulier. ibid.n.72
An Adam amiſerit fidem peccando. pag. 286. num.80
Peccati veniam aſſecutus eſt Adam. pag. 293.
Adæ pœnitentia vbinam cœpit. p.296.n.131
Adamo non peccante, homines multiplicarentur per generationem. p.297.n.3. & ſeqq.
Quomodò per Chriſtum recuperamus , quod in Adam perdidimus. p.301.n.52
Adam ſi non peccaſſet , transfudiſſet gratiam ſanctificantem , & virtutes , vti de facto transfudit peccatum. ibid.n.53. & ſeqq.

Albedo.

Quid ſit , & ex quo oritur Albedo. pag. 122. num.22

Alimentum.

Duplex eſt genus alimenti , alterum remotum , alterum proximum. p.57.n.2
Alimentum eſt obiectum potentiæ nutritiuæ. ibidem.
Alimentum remotum diuiditur in cibum , & potum. ibid.n.2
Quomodò fiat alimentatio. ibid.n.4
An ſanguis ſit merum alimentum, an verò ſubſtantia. p.58.n.5. & ſeqq.
In quo ſtatu eſt alimentum , cum vnitur alito. p.37.n.66
Continuatio alimenti cum corpore viuente fit per ipſam conuerſionem alimenti, non ante. p.74. num.69
Quomodò autem fiat alimentatio ſecundum omnes partes. ibid.n.70
Quomodò infans in vtero matris accipiat alimentum. p.83.n.100

Angelus.

Angelus quomodò differt eſſentialiter ab anima. p.25 n.165
Angeli per proprias ſpecies non cognoſcuntur à nobis , poſſumus tamen habere eorum cognitionem. p.213.n.203
Angelus creatus eſt ad imaginem Dei. pag.247. num.21
Angelus exprimit principalius , & perfectius Dei imaginem, & cur. p.247.n.22

Anima.

Anima ab animos Græcè dicta , Latinè halitus ſonat. p.3.n.1
Datur Anima in rerum natura contra Anabaptiſtas. ibid.n.2
Dantur tria genera animarum , ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis. p.4.n.5
Tres animas eſſe in rerum natura , probatur validiſſimis rationibus. ibid. & ſeqq.
Anima eſt ſubſtantia. p.5.n.15
Anima non eſt corpus. ibid.n.10
Anima eſt tota in omnibus partibus corporis , ſed principaliter in capite. p.10.n.62.& 64
Omnes aliæ animæ præter rationalem corruptibiles ſunt. p.22.n.146
Anima quid ſit , & quomodò definitur. pag.24. n.159. & ſeqq.
Anima eſt inter alias formas nobiliſſima. p.25 num.164
Animæ differunt inter ſe per proprios gradus vegetabilitatis , ſenſibilitatis , & rationalitatis. ibidem.
Anima , & Angelus differunt inter ſe eſſentialiter. ibid.n.165
Anima differt ab Angelo, quia eſt actus , ſeu forma ordinata ad totum compoſitum conſtituendum cum corpore. ibid.n.166
Intellectus animæ , & Angeli differunt inter ſe. p.26.n.166
Potentiæ animæ , & Angeli non differunt ex obiecto , neque ex obiecto ſumenda eſt earum differentia. ibid.
Vtrum definitio Animæ tradita ab Ariſtotele ſit vniuoca omnibus animabus. p.27.n.173
Anima non eſt vna omnium , ſicuti dixerunt Pythagorici. p.30.n.189
Probatur variis Scripturis à D. Bonauentura collectis. ibid. & ſeqq.
Multo minus vna eſt anima hominum , & brutorum. p.32.n.199
Vna Anima eiuſdem ſpeciei eſt ſubſtantialiter ſub eadem ſpecie indiuiduali perfectior altera. p.38. n 232
Perfectior organizatio corporis perfectiorem animam requirit,& ideò vna anima eſt perfectior altera. ibid.n.233
Reſoluuntur variæ obiectiones Toleti dicentis , nullam animam eſſe alterâ perfectiorem. ibid. num.232.

Anima rationalis.

Anima rationalis non eſt corporea. p.5.n.17
Animæ rationales ſunt indiuiſibiles. pagina 6. num.25
Probaur rationibus ſumptis è D.Bonauentura. ibid. & ſeqq.
Anima rationalis ita citò ſentit in partibus diſtantibus à corde , ſicut & in propinquis. p.7. num.31
Refelluntur variæ obiectiones contra indiuiſibilitatem animæ rationalis. p.9.n.50 & ſeqq.
Anima rationalis non eſt in vna ſola parte , ſed in omnibus reperitur. p.10.n.62
Anima rationalis principaliter eſt in capite ſecundum Theologos , ſecundum verò Philoſophos in corde. p.11 n.64

Anima rationalis conſtat ex materia, & formâ. ibid.n.69
Probatur validiſſimis rationibus, animam rationalem eſſe compoſitam ex materia, & forma. p.12.n.70. & ſeqq.
Reſoluuntur variæ obiectiones contra opinionem D.Bonauenturæ dicentis, animam compoſitam ſtare ex materia, & forma. ibid.n.77
Quinam ſint, qui animæ immortalitatem negarunt. p.14.n.85. & ſeqq.
Anima noſtra immortalis eſt. p.15.n.90
Probatur variis Scripturis, animam noſtram immortalem eſſe. ibid.n.91.& ſeqq.
Immortalitas animæ probatur à D.Bonauentura, authoritatibus antiquorum Philoſophorum, atque Sanctorum Patrum. p.17.n.106
In quibus Conciliis declaratum ſit, animam eſſe immortalem. p.14.n.85.& p.18.n.114
Probatur euidentiſſimis rationibus, animam eſſe immortalem. ibid.n.15.& ſeqq.
Obiiciuntur, & explicantur plura loca Scripturarum, quæ videntur aſſerere, animam eſſe mortalem. p.22.n.147
Obiiciuntur etiam, & reſoluuntur multa loca Ariſtotelis, quæ videntur aſſerere mortalitatem animæ. ibid.n.150.& ſeqq.
Anima rationalis eſt actus, & forma corporis. p.27. num.176
Obiiciuntur, & reſoluuntur variæ obiectiones dicentes, animam rationalem non eſſe formam corporis. p.29.n.183
Anima indiuiduatur per propriam materiam, & formam priuſquam intelligatur actu commenſurata huic corpori. p.33.n.203
In homine eſt vnica anima rationalis continens eſſe ſenſitiuum, & vegetatiuum. pag.34.numero 207
Referuntur, & reſoluuntur variæ obiectiones ponentes in homine plures animas. p.35. n.215. & ſeqq.
Anima rationalis eſt nobilior ſenſitiua. pag.38. n.29
Animæ rationales non producuntur ex aliqua materia, ſed à Deo ſolo creantur. Vide *Creatio.*
Animæ noſtræ creantur in corpore, & non ante corpora. p.44.n.264
Anima in corpore non habet eſſe perfectius, ſed modum perfectiorem eſſendi. p.45.n.268
Anima rationalis ſolitaria non eſt perſona contra Origenem. p.157.n.1
Anima rationalis, tam in corpore, quam extra, eſt per ſe ſubſiſtens. p.158.n.3
Anima ſeparata à corpore eſt in loco definitiuè. ibid.n.4
Animam moueri localiter, ideſt mutando vbi, eſt de fide. ibid.
Status animæ in corpore eſt maximè naturalis animæ. ibid.n.6
Status animæ extra corpus per ſe eſt aliquo modo Animæ violentus. ibid.n.7
Quomodo animæ extra corpora ſtant violenter, & ſint Beatæ. p.159.n.8
Reſurrectio non eſt naturalis, quamvis anima habeat appetitum ad reſurrectionem. ibidem, num.9
Manent in anima ſeparata ſolum potentiæ ſpirituales, quoad exercitium. ibid.n.11
Anima ſeparata virtute ſolius intellectus cognoſcit etiam materialia. ibid.
Quomodo anima ſeparata denuò recipiat ſpecies. ibid. n.12
Anima ſeparata ſecum defert ſpecies intelligibiles, & habitus ſpiritualium potentiarum. pag.160. n.14
Anima ſeparata ſecum non defert ſpecies, & habitus partis ſenſibilis. ibid.n.15
Anima ſeparata poteſt intelligere, & amare. ibid.
Quomodo intelligendum ſit illud Eccleſiaſtici: *Mortui verò nihil nouerunt.* ibidem, num.16. & 17
Animæ ſeparatæ naturaliter non cognoſcunt ea, quæ in mundo aguntur. p.161.n.18
Animæ ſeparatæ diuina reuelatione poſſunt cognoſcere ea, quæ fiunt in hoc mundo. ibid.
Imago Dei in anima rationali non eſt aliquod accidens, ſed ſubſtantia, & cur. pag.163. num.26
Anima ſibi inſeruit loco ſpeciei, vt ſeipſam cognoſcat. p.213.n.204
Actus & habitus animæ percipiuntur ab ea ſine medio. p.214.n.206
Quænam ſint conditiones animæ ſeparatæ. p.231. n.1.& ſeqq.

Anima ſenſitiua.

Animæ animalium perfectorum probabiliter indiuiſibiles ſunt. p.7.n.34
Probatur rationibus, animas animalium eſſe indiuiſibiles. ibid.& ſeqq.
Anima ſenſitiua animalium perfectorum eſt tota in ſingulis partibus, ſed non totaliter. pag.8. num.42
Anima ſenſitiua eſt nobilior vegetatiua. pag.38. num.29
Senſitiua bruti non ignobilior eſt ſenſitiua hominis. ibid.
Animæ ſenſitiuæ ſunt aliæ aliis nobiliores ſpecificè. ibid.n.230
Anima ſenſitiua brutorum non creatur, ſed educitur ex materia ab agente naturali. p.42.n.252 & 253
Probatur multis rationibus, animas brutorum educi ab agente naturali, & reſoluuntur variæ obiectiones. p.43.n.255
Anima ſenſitiua hominis non traducitur per generationem. ibid.n.260
Anima ſenſitiua Animalculorum educitur virtute agentis naturaliter. ibid.

Anima vegetatiua.

Animæ vegetatiuæ inſectorum, & plantarum probabiliter indiuiſibiles ſunt. p.8.n.43
Soluuntur variæ obiectiones, & probatur rationibus. ibid. & ſeqq.
Animæ vegetatiuæ ſunt aliæ aliis nobiliores ſpecificè. p.38.n.230
Anima vegetatiua hominis non traducitur per generationem. p.43.n.260
Vegetatiua Animalculorum educitur è materia ab agente naturali. ibid.

Animal.

Animalia vti, canes, oues, &c. habent ſpecies ſenſitiuas ab obiectis impreſſas. p.97.n.48
Dantur ſpecies inſenſatæ, quibus anima noluit conuenientiam, vel diſconuenientiam in obiecto. p.112.n.113
An huiuſmodi ſpecies inſenſatæ indictæ ſint animalibus à Deo à natiuitate. ibid.n.116
An ſpecies inſenſatæ producantur ab æſtimatiua

animalium. ibid.n.117
Qua de cauſa ouis videns lupum fugit. pag.112. n.114.& p.113.n.118
Qua de cauſa bruta citius quam homines recipiunt influxus primi motoris. p.113.n.120
Qua de cauſa Gallus cantu ſuo per nocturnas ſtationes variat. ibid.
Deus in animalibus condidit ſpecies congenitas ſicut & in hominibus. ibid.n.120.in fine.
An canis in triuio olfaciens de fera iudicet. p.114. n.125
Omnia animalia habent tactum. p.118.n.8
Omnia animalia perfecta habent viſum & auditum. ibid.n.9
Quænam ſint animalia perfecta. ibid.
Animalia quærentia longè cibum, ſicuti apes, neceſſario habent auditum, aut viſum, aut olfactum. ibid.
Quænam ſint animalia, quæ habent loquelam. p.136.n.81
Animalium loquela eſt tantum materialis, quia loquuntur abſque intentione. ibid.
In animalibus datur æſtimatiua, & memoria ſenſitiua, qua retinent ſpecies perfectas. pag.145. num.4
Secundum diuerſos gradus cognitionis diuerſi etiam appetitus in animalibus reperiuntur. p.150.n.7
Virtus motiua eſt in omnibus animalibus. p.156. num.4
Qua de cauſa reptilia & natatilia, cum ſint diuerſi generis, debeant tamen dici omnia reptilia. ibid. num.5
An animalia ſomnient. Vide *Somnium*.

Appetitus.

Triplex datur appetitus, nempè naturalis, ſenſitiuus, & rationalis. p.148.n.1
Appetitus ſenſitiuus diſtinguitur ſpecificè à rationali, & cur. p.149.n.2
Duæ facultates includuntur in appetitu, ſcilicet facultas ad bonum proſequendum, & facultas ad malum arcendum. ibid.n.3
Quænam ſit neceſſitas appetitus ſenſitiui. p.150. num.7
Non dantur tot appetitus ſenſitiui, quot ſunt ſenſus. ibid.n.8
Appetitus ſenſitiuus differt à potentia cognoſcitiua. p.151.n.12
Appetitus ſenſitiuus eſt tantùm boni. pag.152. num.15
Appetitus ſenſitiuus eſt etiam boni vtilis, atque mediorum. ibid.n.17
Appetitus mouetur à voluntate media ratione, & quo ordine. ibid.n.18
Nulla libertas reperitur in appetitu ſenſitiuo. p.153.n.20
Quodnam ſit organum appetitus. ibid.n.22
Appetitus imperat motum localem, & quomodo. p.156.n.3
An voluntas poſſit localiter mouere abſque appetitu ſenſitiuo, & è contra. ibid.n.5

Apprehenſio.

Apprehenſio quomodo definiatur. pag. 191. n.129
Apprehenſio non eſt idem cum diuiſione, & cur. ibid.
Apprehenſio poteſt eſſe de re complexa. ibidem, num.130
Apprehenſio poteſt eſſe ſcientia, & in ea non eſt falſitas, poteſt tamen eſſe aliqua deceptio. ibid.

Ariſtoteles.

Varij textus Ariſtotelis, qui videntur aſſerere, animam mortalem eſſe, reſoluuntur. pag.22. num.150
Secundum Ariſtotelem anima principaliter eſt in corde. p.11.n.64
Definitio animæ ex Ariſtotele quænam ſit. p.24. n.159
An definitio animæ tradita ab Ariſtotele quidditatiua ſit. p.25.n.161

Audacia.

Audacia, quæ eſt circa arduum, quid ſit. p.149. num.6

Auditus.

Quomodò ſonus excitat potentiam auditus. p.106. num.87
Auditus in nobis eſt perfectior, quam in animalibus. p.119.n.13
Auditus exigit medium externum per ſe, & cur. p.120.n.15
Non in aëre illo ſubtili, qui eſt in aure, ſtat organum auditus. p.137.n.85
Organum auditus eſt tympanum aptum ad ſonos excipiendos. ibid.n.86

Augmentatio.

Augmentatio non habet pro obiecto aggenerationem, ſed perfectionem ſecundum quantitatem. p.72.n.61
Augmentatio quid ſit, & quomodo deſcribitur ibid.n.60
Augmentatio ita dicit ordinem ad quantitatem, quæ eſt accidens, vt per accidens terminetur etiam ad ſubſtantiam. ibid.n.62
Augmentatio in nutritione non ſemper durat. ibid. num.63
Quomodo & quando ceſſet augmentum in nutritione. ibid.
Certum eſt, augmentationem fieri ſecundum omnes partes integrales corporis viuentis. p.73. num.65
Etiam ſecundum partes proportionales immediatè fit augmentatio. ibid.n.66
Accrementum differt priuatiuè à decremento. p.81. num.95

C

Calor.

Calor naturalis eſt naturale inſtrumentum animæ, & agit in alimentum, ſibi in principio diſſimile, & contrarium. p.69.n.51
An præter calorem, & cæterarum qualitatum temperamentum ponenda ſit alia qualitas nobilior, quæ ſit virtus nutritiua. p.70.n.55
Calor naturalis eſt eiuſdem rationis cum elementati. p.71.n.57
Eſt in nobis calor igneus, calor animalis, ac calor cœleſtis, & quomodo. ibid.n.58
Quid ſit calor vitalis in nobis, & quomodo operetur. ibid.
Cum calor ſit in toto corpore, etiam accretio fit ſecundum omnes partes immediatè. pag.73. n.65

Capilli.

Capilli non ſunt animati. p.63.n.28

Capilli

Capilli non ſunt partes corporis, ſed tantum illius ornamentum. ibid.n.29

Cerebrum.

Qua de cauſa cerebrum ſit ſedes ſenſuum internorum. p.148.n.15.& 16

E cerebro nerui habent ſuam originem, & ideò magis in capite, quam in corde ſunt potentiæ ſenſitiuæ. ibid.n.17

Certitudo.

Certitudo quid ſit. p.201.n.169

Certitudo, & veritas ſunt formaliter idem. ibid.

Certitudo relatiuè conſiderata addit ſupra notitiam aliquem modum. ibid.

Cauſa certitudinis in intellectu eſt euidentia. ibid. n.170

Ad aſſenſum certum non requiritur formalis reflexio. ibid.

In intellectu hominis futura contingentia non ſunt certa. p.202.n.171.& 172

Chylus.

Chylus in inteſtinis Cinericius eſt. pag. 60. n.17

Chylus in venis lacteis ſemper candidus eſt. ibid. n.18

Quomodo per venas lacteas chylus aſſurgit. ibid.

Quomodo ex cibo gignitur chylus. p.57. n.4. & p.64. n.31

Christus.

Christus factus eſt homo aſſumendo partes naturæ humanæ vnitas, &c. p.34.n.209

Quâ de cauſa anima Chriſti fuit nobilior anima Iudæ. p.39.n.237

Si anima Chriſti non fuiſſet à Deo creata, vel non eſſet de ſpecie aliarum animarum, vel fuiſſet originali neuo ipſe conſperſus. p.41.n.247

Chriſtus redemit nos ſanguine ſuo. p.58.n.7

Cognitio.

Cognitio intuitiua, & abſtractiua non diſtinguuntur ſpecie. p.182.n.96

Poteſt Deus abſoluta potentia, ſeruare intuitiuam notitiam etiam abſente obiecto. ibidem, numero 97

Intuitio, à quo ſumitur cognitio intuitiua, eſt idem ac viſio. ibid.n.98

Quænam ſit cognitio intuitiua immedita, & quænam mediata. p.183.n.99

Variæ ſunt opiniones circa, quæ ſit cognitio intuitiua, & quæ abſtractiua. pag.181. num.91. & ſeqq.

Cognitio intuitiua non ſumitur à præſentia, nec abſtractiua ab abſentia obiecti. pag.183. numero 100

Cognitio intuitiua eſt perfectiſſima, abſtractiua verò imperfecta. ibid.n.101

Præſentia obiecti plurimùm facit ad cognitionem perfectiſſimam intuitiuam. ibid.n.102

Color.

Quid ſit color, & quomodo definitur. p.121. n.17.& p.122.n.24.& 26

Colores apparentes eſſe lumen, veros autem colores diſtingui ſpecie à lumine, volunt Peripatetici. p.121.n.18

An colores cauſentur à mixtione primarum qualitatum. ibid.

Tria ſunt principia colorum permanentium, & quænam ſint. ibid.n.20

Primæ qualitates ſolum remotè concurrunt ad colores, quatenus diaphaneitatem, vel opacitatem faciunt. ibid.n.21

Non ſolum vbi qualitates elementares ſunt, colores adſunt, ſed etiam vbi illæ non ſunt, ſed eſt aliqua opacitas, vel diaphaneitas cum luce. ibid.

Quid ſit color niger, Albus, Puniceus, Rubeus, & alij. p.122.n.22.& ſeqq.

An lumen externum det eſſe coloribus. Vide *Lumen.*

Concupiſcibilis.

Concupiſcibilis potentiæ ſex ſunt paſſiones.p.149. num.3

Concupiſcibilis verſata circa bonum proſequendum, & circa malum fugiendum habet tres paſſiones, ſcilicet, amor, deſiderium, & gaudium. ibid.n.4

Tres ſunt paſſiones concupiſcibilis oppoſitæ circa malum, & quænam ſint. ibid.

Quinam ſit ordo inter has paſſiones concupiſcibilis. ibid.n.5.& 6

Concupiſcibilis, & iraſcibilis ſunt vna, & eadem potentia realiter. p.150.n.10

Reſoluuntur variæ obiectiones dicentes, concupiſcibilem, & iraſcibilem eſſe duas potentias actualiter diſtinctas. ibid.n.11

Sedes ſiue organum concupiſcibilis, & iraſcibilis eſt cor. p.153.n.22

Corpus.

Sanguis non eſt animatus, ſed eſt corporis alimentum. p.58.n.8

Quomodo fit nutritio corporis. p.57.n.4

Membra corporis triplicia ſunt, & quænam. p.60. num.15

Omnes partes corporis proportionaliter ſecundum trinam dimenſionem augentur in nutritione, & quomodo. p.74.n.71

Corpus paruum poteſt fieri magnum abſque additione materiæ, & abſque rarefactione. p.80. num.91

Quòd poſſit fieri magnum corpus abſque additione materiæ, probatur exemplo Euæ ex coſta ſola Adæ, factæ. ibid.

Creatio.

Animæ rationales creantur à Deo ſolo. pag.41. n.245

Animas rationales non propagari à parentibus, ſed creari à Deo, eſt veritas Catholica. ibid.

Animas creari à Deo, probatur auctoritatibus Sanctorum Patrum. p.41.n.244

Ex immortalitate animæ, probatur eius creatio. ibid.n.245

Reſoluuntur aliqua loca Scripturarum, quæ videntur aſſerere, animas non creari, ſed educi per generationem. ibid.n.248

Animæ brutorum non creantur. pag. 42. numero 242

Quomodo anima creatur à Deo, & contrahatur ab ea peccatum originale. p.42.n.249

Animæ noſtræ in corpore creantur, ita vt Deus eas creet infundendo, & creando infundat. p.44.n.264

Si animæ crearentur ante corpora, non contraheretur peccatum originale. p.45.n.266

Anima primi hominis creata fuit in corpore. p.45. n.267

D

Dæmon.

DÆmon è ſuperbia Euam aggreſſus eſt. p.281. num.43
Dæmon callidus aptè, & congruè cœpit à muliere tentatiònem. p.282.n.45
Deus conuenienter permiſit Dæmoni, Euam primò inuadere. ibid.n.46

Deus.

Si Anima immortalis non eſſet, Dei iuſtitia non temeraretur. p.18.n.117
Anima omnium non eſt Deus, ſicuti dixerunt Pythagorici. p.30.n.190
Neque ſecundum intellectum agentem, neque ſecundum poſſibilem anima eſt Deus. ibid.
Animæ rationales non propagantur à parentibus, ſed creantur à Deo. p.41.n.245
Animæ neque à Deo malo, neque ab Angelis producuntur. ibid.
Animæ noſtræ non ſunt eductæ è ſubſtantia Dei. p.44.n.261
Deum non formare noſtras animas ex ſuâ ſubſtantia, probatur ex omnibus illis Scripturæ locis in quibus Deus dicitur immutabilis, ſapientiſſimus, &c. p.44.n.263
Quomodò differt inſufflatio Dei creantis animam in homine, & inſufflatio Chriſti dantis Spiritum ſanctum. ibid.n.262
Quomodò veritas intellectionis ſit in intellectu Dei. p.197.n.152
Apprehenſio Dei non eſt mera apprehenſio abſque iudicio. p.198.n.156
An Deus poſſit decipere. p.201.n.167
Quomodò Deus cognoſcendus ſit ab intellectu noſtro pro ſtatu præſenti. pag.213. num.200 & ſeqq.
Qua de cauſa peccata ſint à nobis, & non à Deo, quamvis ſit cauſa primaria,& vniuerſalis. p.231 num.451
Ad quem dirigitur locutio Dei dicentis, *Faciamus Hominem ad Imaginem noſtram.* p.245.n.15
Quo ordine Deus creauerit mundum. pag.265. num.133
Quomodò Deus quieuerit ſeptima die. ibidem. num.136

Diſcurſus.

Diſcurſus quid ſit, & quomodò definitur. p.191. n.132
Diſcurſus eſt neceſſarius, & vnus actus, & etiam actus compoſitus. ibid.

Dolor.

Dolor eſt de præſenti malo realiter certo, & non ſecundum coniecturam. p.154.n.25
Quomodò dolor definitur ab Ariſtotele. ibid.
Dolor, vt dicit malum, eſt in appetitu ſenſitiuo. ibid n.26
Quænam ſit cauſa proxima doloris. ibid.

Dominium.

Dominium, ſiue poteſtas præſidendi tribus modis accipitur. p.266.n.141
Poteſtas ciuilis, vel deſpotica quid ſint. ibid.
Poteſtas præcellentiæ imperatiua fuit directiua in homine primò innocente, nec repugnabat illi ſtatui. ibid.n.142
Dominium, provt dicit poteſtatem coactiuam, eſt ſolius naturæ lapſæ. ibid.n.143
Quomodò homo habuit dominium in ſtatu innocentiæ ſuper alios homines. p.267.n.144

E

Echo.

ECho fit non per reflexionem ſoni realis, ſed ſpecierum intentionalium per aërem. p.136. num.82
Non fieri Echo per reflexionem ſoni realis, probatur exemplo ſpeculi. ibid.n.83

Embrio.

Embrio hominis ex Ariſtotele prius viuit vita plantæ, mox vita animalis, & tandem vita hominis. p.35.n.216
Quomodò Embrio vegetat creſcendo, poſtea ſentit,& tandem intelligit. ibid. & ſeqq.
Medici volunt ſolùm poſt quadraginta, vel plures dies animari embrionem. pagina 36. num.219

Ens rationis.

Ens rationis quid ſit, & quomodò ſit actus realis. p.192.n.132

Euchariſtia.

Si in rarefactione perderetur aliqua quantitas, ſequeretur, omnia accidentia Euchariſtica in ſanguine diſcongelato deperdi. p.75.n.75
Quomodò in ſanctiſſima Euchariſtia ſunt partes omnes Chriſti organicæ,ſed tamen non ſint ibi extenſæ in ordine ad locum. p.79.n.87
Corpus Chriſti exiſtens in Euchariſtia naturaliter videri non poteſt. pag.93. numero 26. & ſeqq.
An corpus Chriſti,provt eſt tale obiectum in Sacramento Euchariſtiæ,tali modo ſit viſibile,ſaltem per Diuinam potentiam. pag.92. num.25. & ſeqq.

Euidentia.

Euidentia eſt multiplex: Alia iuris, alia facti, &c. p.202.n.172
Quid ſit euidentia, & quomodò definitur. ibidem. num.173
An omnis euidenria ſit à rebus, an verò dentur aliqua nota nobis, alia nota naturâ, variæ ſunt opiniones. ibid.&ſeqq.
Quænam ſit propoſitio per ſe nota, & euidens ex Ariſtotele, & D.Bonauentura. p.203.n.173
Dari aliqua nota in ſe, & alia nota nobis, probatur variis rationibus. ibid.n.175.& 176

Experientia.

Experientia eſt aliqua notitia. p.164.n.30
Experientia, ſumpta pro actuali perceptione ſui obiecti, eſt etiam in voluntate. p.165.n.32
Notitia experientiæ,quæ per concluſiones deducitur, eſt in intellectu. ibid.
Experientia eſt etiam notitia ſenſitiua. ibid.
Experientia nudè ſumpta eſt notitia apprehenſiua. ibid.n.33
Experientia ſumpta pro aggregato ex experientia, & notitia deducta, eſt iudicatiua. ibid.
Experienria ſumpta pro actu, quo potentia percipit ſuum obiectum,eſt actualis notitia. ibidem. num.34
Experientia ſumpta pro practico vſu eſt notitia habitualis. ibid.
Habitus acquiſitus per ſcientiam non eſt idem, ac per experientiam. ibid.

Experien

Experientia non eſt cognitio quidditatiua. ibid. num. 35
Cur experientia dicatur magiſtra verax. ibid.

F

Falſitas.

Falſitas quid ſit. p. 199. n. 162
Veritas, & falſitas intellectus opponuntur, non poſitiuè neque ratione fundamenti. pag. 200. num. 163
Falſitas formaliter non eſt actus, ſed defectus intellectus. ibid. n. 164
Totum id, quod dicitur falſum, eſt actus intellectus, ſicuti malum voluntaris. ibid.
In prima operatione intellectus, id eſt in ſimplici apprehenſione, falſitas non inuenitur. ibidem, num. 165
Quid, & quænam ſit cauſa falſitatis. ibidem, num. 166
Propoſitio falſa, vt eſt ens, non poteſt eſſe à Deo. p. 201. n. 167
Defectus veritatis in propoſitione non eſt à Deo. ibidem.
Actus intellectus falſus non poteſt idem mutari in verum. ibid.

Fides.

Quænam ſint obſeruanda circa fidem, & circa cognitionem Myſteriorum Fidei. pag. 250. num. 37
An fides poſſit eſſe cum aliqua euidentia in atteſtante. p. 251. n. 39

Fletus.

Quid ſit fletus, & quænam ſit illius cauſa. p. 155. num. 29

Fœmina.

Fœmina per accidens non eſt producta. p. 298. num. 17
Fœminæ in ſtatu innocentiæ eſſent ad generationem. ibid. n. 18
In ſtatu innocentiæ ſingula Fœmina haberet ſuum virum. p. 297. n. 19

Forma.

Triplex eſt genus formæ, & quodnam. pag. 9. num. 53
Forma quæ educitur de potentia materiæ commenſuratur illi. ibid. n. 55
Forma ſubſtantialis producitur in nutritione, & eſt forma corporeitatis. p. 65. n. 36
In nutritione non producitur alia forma quam corporea. ibid.

G

Generatio.

Generatio viuentium quid ſit, & quomodò definitur à D. Bonauentura. p. 82. n. 96
Generatio eſt finis nutritionis, & accretionis. ibid. n. 97
Generatio intenditur maximè à natura, & ideò eſt opus magnæ perfectionis. ibid.
Quomodò naturaliſſimum, atque adeò perfectiſſimum ſit viuentibus generare. ibidem, num. 98.
Quo ordine fiat generatio. ibid. n. 99. & ſeqq.
Materia generationis non eſt tota deciſa ex Adam. p. 83. n. 103
Materia Generationis non eſt tota ex ſuperfluo alimenti. p. 84. n. 105
In materia Generationis, id eſt in ſemine eſt etiam aliquid de ſuperfluo alimenti. p. 85. n. 109
In quo ſubiecto ſit potentia generatiua. pag. 86. num. 113
An in vtroque parente ſit potentia generatiua actiua. p. 87. n. 115
Etiam fœmina actiuè concurrit ad generationem. ibidem.
In ſtatu innocentiæ fieret generatio prolis per ſingulas copulas. p. 298. n. 14

Gratia.

Gratia ſanctificans à gratia gratis data qualiter diſtincta. p. 306. n. 91
Gratia gratis data, & gratia ſanctificans quomodò inter ſe comparantur, in ordine ad ſtatus innocentiæ, & peccati. ibid. n. 89. & ſeqq.
Abondantior eſt nunc gratia ſanctificans, quam eſſet in ſtatu innocentiæ. ibid. n. 92
Gratia non creſcit iuxta proportionem cognitionis, quæ de Deo habetur. ibid. n. 94

Guſtus.

Guſtus eſt perfectior in homine, quam in animalibus. p. 119. n. 12
Guſtus ſuperat tactum, & cur. ibid. n. 10. in fine.
Guſtus requirit medium externum, & cur. p. 120. num. 16
Obiectum guſtus mouet ſenſum, non realiter, ſed intentionaliter. p. 140. n. 96
Quodnam ſit organum guſtus. ibid. n. 97
Quodnam ſit medium huius organi deferens obiectum. ibid.
Quomodò guſtus differt à tactu. ibid. n. 98

H

Habitus.

Habitus eſt qualitas quædam difficilè mobilis à ſubiecto. p. 176. n. 76
Habitus quomodò diuiduntur, & quomodò vocantur. ibid. & ſeqq.
Quinam ſint habitus interni, & externi, ſpeculatiui, & practici, infuſi, & acquiſiti. ibid.
Quinam habitus maneant in anima ſeparata. p. 159. num. 11
An intellectus, ſcientia, & ſapientia ſint habitus propriè diſtincti. p. 177. n. 78
Habitus eſt perfectio diſtincta à ſpeciebus. ibid. num. 79
Datur habitus innatus primorum principiorum quoad lumen naturale. p. 178. n. 82
Omnes habemus habitum conſcientiæ naturaliter inſcriptum, quo ſciamus, bonum proſequi, & malum auerſari. ibid.
Habitus primorum principiorum practicorum differt à ſpeculatiuo. ibid. in fine.
Habitus principiorum acquiruntur à nobis quoad ſpecies. ibid. n. 83
Falſa eſt opinio Platonis, qui dixit, animæ innatos eſſe habitus ſcientiarum. ibid. in fine.
Habitus principiorum non ſunt innati intellectui agenti, ſed acquiruntur à poſſibili, ſicuti etiam principia practica. ibid. n. 84
Habitus principiorum non ſunt innati quoad cognitionem vniuerſalem, ſed aquiruntur quoad cognitionem particularem. p. 179. n. 85
Habitus ab actibus producuntur. ibid. n. 86

An

An per actus remiſſiores intendi queant habitus. ibid.n.88
Habitus acquiſiti ſolum diſpoſitiuè habilitant potentias ad actus. p.180.n.89
Habitus ſuperni effectiuè concurrunt ad actus. ibid.
Habitus ſunt ad roborandum intellectum in ordine ad actus intellectionis. ibid.n.80

Hæreſis, Hæreticus.

Hæreticum eſt, negare, animam rationalem eſſe formam corporis. p.29.n.183
Hæreticum & inſanum eſt, dicere, vnam eſſe omnium hominum animam, vel negare, tot eſſe animas, quot homines. p.30.n.190
Quænam fuerunt hæreſes antiquorum circa creationem animarum. p.40.n.242
Quinam ſint hæretici, qui negarunt libertatem in humana voluntate. p.216.n.211
Negant hæretici, iuſtos eſſe ſub lege, vel præceptis obligari, & quomodò refutentur. p.178. n.19
Hæretici aſſerunt, tentationes ad peccandum à Deo eſſe immiſſas. ibid.n.21

Homo.

Deus creauit hominem non ad imaginem, ſeu conformem imagini, quæ eſt in Deo, ſed creata eſt in homine imago Diuinæ Maieſtatis. p.239. num.1
In quo conſiſtit imago Diuinæ eſſentiæ in homine. p.240.n.2
Homo ſecundum animam factus eſt ad imaginem Dei. ibid.n.3
Imago Dei in eſſentia animæ, ac tribus potentiis illius reperitur. p.241.n.4
Quomodo imago Dei reformetur in homine virtutibus Theologicis. ibid.n.5
Imago Dei præcipuè reſplendet in homine qui ſe conuertit ad Deum, & cum eo comparari, ab eoque repleri. p.242.n.7
Ratio imaginis Dei eſt etiam in peccatoribus. ibid. num.8
Imago Dei reſplendet in mente, notitia & amore hominis. ibid.n.9
Trinitas hæc creata, mentis, notitiæ, & amoris in homine deducit in cognitionem Auguſtiſſimæ Trinitatis. p.243.n.11
Plura alia de imagine Dei in homine. Vide *Imago.*
Homo habet duplicem cognitionem ſenſitiuam, & intellectiuam, & etiam duplicem appetitum cognitionibus proportionatum. pag.255. n.67
Vnde oritur naturalis rebellio in homine. ibid. & ſeqq.
Homo eſt princeps, & finis omnium creaturarum ſenſibilium. p.263.n.118
Omnia homini deſeruiunt, ſed alio modo in ſtatu innocentiæ, & alio poſt lapſum. ibid.n.121
Quomodo animalia noxia homini deſeruiunt. p.263.n.120. & p.265.n.131
Homo vltimò rationabiliter conditus fuit à Deo, ad illius dignitatem oſtendendam. pag. 265. n.134
Ex quiete Dei facta ſeptima die magis elucet dignitas hominis. p.266.n.137

I

Imago.

IMago Dei eſt in eſſentia animæ. pag. 241. num.4
Quænam differentia ſit inter imaginem, & ſimilitudinem. p.244.n.12. & p.246.n.18
Imago principaliter reſidet in potentia cognitiua, quam affectiua. ibid.n.14
A quo ſumenda eſt ratio imaginis. ibid. & p.245. num.16
Qua de cauſa Deus creauit hominem ad imaginem ſuam. p.246.n.17
Imago Dei eſt in homine naturaliter & inſeparabiliter. ibid.n.19
Homo per peccatum non amittit imaginem Dei. ibid.& ſeqq.
Mulier etiam creata eſt ad imaginem Dei, principalius verò homo. p.248.n.23
An homo ſit ad imaginem Dei, cum pluribus aliis de imagine. Vide *Homo.*

Immortalitas.

Immortalitas, prout dicit potentiam non moriendi, eſt eadem in ſtatu innocentiæ, & gloriæ. p.262.n.113
Immortalitas innocentiæ eſt diuerſa ab Immortalitate gloriæ ratione diſpoſitionis, & cur. ibid. n.114

Intellectio, Intelligere.

Ad intellectionem requiritur aliquis motus. p.184. n.105
Intelligere eſt actus perficiens intelligentem potentiam, & ideò eſt formaliter motus. ibid.
Intellectio non conſiſtit in mera paſſione, ſed in actu vitali elicito à potentia. pag.185. n.107. & ſeqq.
Intelligere eſſe verum actum intellectus, probatur variis rationibus. ibid.n.109.& ſeqq.
Intelligere eſt formaliter agere, & probatur variis rationibus. p.187.n.114
Intellectio non poteſt fieri in nobis à Deo intellectu noſtro non concurrente. pag.188. numero 120
Dicere interius non eſt idem *cum intelligere.* p.190. n.126
Intelligere ſe habet, vt includens ipſum *dicere.* ibid.n.127
Dicere importat reſpectiuum, & abſolutum, *Intelligere* verò ſe tenet abſolutè. ibid.

Intellectus.

Quid ſit intellectus agens, & intellectus poſſibilis. p.99 n.55.in fine.
Actus intellectus agentis non eſt ipſamet intellectio. ibid. n.56
Vt intellectus intelligat ea, quæ ſunt extra ſe, oportet, vt eis coniungatur per ſpecies impreſſas. p.100.n.58.in fine.
Plures actus intellectus requiruntur ad intellectionem, è quibus reſultat vnus actus perfectus. ibid.n.61
Intellectus poteſt eſſe ſubiectum accidentium, cum ſit è materia, & forma, p.101.n.63
Quinam ſint nexus phantaſiæ cum intellectu pro hoc ſtatu. ibid.n.64.in fine.
Cur dentur intellectus agens,& poſſibilis diſtincti, & non dentur ſenſus actiuus, & paſſiuus diſtincti. p.102.n 68

Intelligere eſt ſtatus vitæ connaturalis intellectui. p.105.n.80. in fine.
Intellectio eſt actio immanens, qua anima agit in ſe, ſeipſam formando. ibid.n.81
Intellectus, vt ſit ſemper in actu, requiritur materia, circa quam verſetur actu applicitam, vt obiectum. ibid.n.83
Intellectus æget obiecto, ſeu ſpecie materiali, non verò efficienti. p.106.n.85
Datur intellectus agens, & probatur variis rationibus. p.166.n.37.& ſeqq.
An Angeli ægeant intellectu agente. p.167.n.42
Datur intellectus poſſibilis. ibid.n.44
Intellectum agentem non eſſe Deum, probatur variis rationibus. p.168.n.47
Intellectum agentem noſtrum non eſſe aliquam intelligentiam aſſiſtentem, probatur variis rationibus à D. Bonauentura. pag.169. num.49. & ſeqq.
Intellectus poſſibilis multò minus eſt intelligentia ſeparata extrinſeca. p.170.n.51
Intellectus poſſibilis non eſt propriè materia, neque agens eſt forma. ibid.
Intellectus agens, & poſſibilis differunt pluſquam ratione. ibid.n.52
Intellectus agens non eſt habitus principiorum, per quem cognoſcimus prima principia. ibid. num.54
Intellectus poſſibilis, & agens non differunt realiter. ibid.n.55
Reſoluuntur variæ obiectiones probantes, intellectum poſſibilem differre realiter ab agente. p.171.n.59
Quænam ſint notanda ex D. Bonauentura circa munera intellectus agentis, & poſſibilis. p.173. n.66. & 67
Intellectus agens non illuminat phantaſmata, infundendo in eis aliquam qualitatem realem. p.174.n.69
Intellectus agens non benè explicatur dicendo, illum cernere rerum quidditatem à conditionibus materialibus. ibid.
Actio intellectus agentis eſt abſtractio ſpeciei à phantaſmate, & receptio in facultate poſſibili. ibid.n.70
Elicere actum intellectionis eſt intellectus agentis. ibid.n.72
Intellectus dicitur vitalis potentia, & cur. ibid.
Intellectus agens non ſe habet, vt cauſa partialis cum phantaſmate, ad ſpeciem producendam. p.175.n.73
Intellectus conſideratus ad vltimum finem non eſt adeptus, & perfectus per habitus. ibid.
Intellectus adeptus non conſiſtit in ſolo actu. ibid.
Intellectus dicitur aliquo modo adeptus reſpectu habitus actuum ſequentium. ibid.
Intellectus adeptus propriè dicitur ratione habituum. ibid.
Intellectus dicitur perfectè adeptus reſpectu intelligibilium, etiam quoad Deum. ibid.n.74
Intellectus dicitur adeptus naturali adeptione, reſpectu materialium obiectorum. ibid.
Intellectus dicitur adeptus reſpectu luminis. p.176. n.75
Quinam ſint habitus intellectus. Vide *Habitus*.
Intellectus non poteſt diſtinctè vno actu plura, per modum plurium intelligere. p.189.n.124
Intellectus poteſt plura vno actu percipere per modum vnius, vt plura ſunt, quatenùs in vno obiecto eminenter continentur. ibid.n.125

Quænam ſint operationes intellectus. pag.191. n.129
Intellectus percipit pro hoc ſtatu aliqua abſque abſtractione à ſenſibus. p.205.n.179
Singulare percipitur ab intellectu. p.207.n.185
Probabile eſt, intellectum percipere ſingularia directè per proprias eorum ſpecies. ibid.n.186
Probabilis eſt etiam ſententia D. Thomæ dicentis, obiectum noſtri intellectus inter res materiales eſſe vniuerſalia à ſingularibus abſtracta. p.208. n.188

Iraſcibilis.

Iraſcibilis, quæ circa ardua, tam bona, quàm mala verſatur, habet ſex paſſiones. p.149.n.5
Quinam ſit ordo inter has paſſiones potentiæ iraſcibilis. ibid.n.6
Qua de cauſa dicuntur paſſiones. ibid.
Iraſcibilis vna & eadem eſt potentia cum potentia concupiſcibili. p.150.n.10

Iris.

Quid ſint apparentes Iridis colores. p.121.n.19
Quænam ſint principia colorum apparentium in Iride. ibid.n.20

Iudicium.

Quomodò Iudicium differat ab appræhenſione. p.191.n.131
Definitio, prout dicit diuiſionem, eſt idem cum iudicio. ibid.
Iudicium propriè non eſt ſcientia, quia non eſt cognitio per cauſam. ibid.
Poteſt eſſe iudicium etiam de re ſimplici ob imperfectionem intellectus. ibid.
Iudicium eſt actus compoſitus, & directus includens etiam appræhenſionem. ibid.

Iuſtitia originalis.

Quænam ſint notanda ex D. Bonauentura, circa quid ſit Iuſtitia originalis. p.271.n.177
Iuſtitia originalis non fuit gratia ſanctificans, nec eam includebat. p.272.n.179
Iuſtitia originalis, vt ſic, non includit habitus ſupernaturales, Fidei, Spei, & Charitatis. ibidem, n.183
In Iuſtitia originali includuntur habitus infuſi per accidens, vt virtutes morales, & intellectuales. p.273.n.187
Iuſtitia originalis fuit naturalis, & ſupernaturalis diuerſimodè. ibid.n.188
Iuſtitia originalis dicenda eſt propriè ſupernaturalis. ibid.& ſeqq.
Reſoluuntur variæ obiectiones dicentium; Iuſtitiam originalem non fuiſſe ſupernaturalem. p.274.n.197.& ſeqq.
Magis homines, quam Angeli in ſtatu Innocentiæ poterant amare Deum, vt finem naturalem, & cur. p.275.n.200
Neceſſaria fuiſſet gratia etiam tempore naturæ integræ ad mærendam vitam æternam. ibid.n.201
In ſtatu Iuſtitiæ originalis, num iidem generarentur homines, qui nunc. p.297.n.23.& ſeqq.
In ſtatu Iuſtitiæ originalis darentur homines paulatim, & ſucceſſiuè in robore, & magnitudine creſcentes. p.298.n.28
In illo ſtatu pueri naſcerentur abſque rationis vſu. ibid.n.31
Adulti in ſtatu Innocentiæ nutrirentur Paradiſi fructibus, non autem carnibus. ibidem, n.34. & ſeqq.
In ſtatu illo daretur politicus hominum conuictus, & ſubordinatio, non eſſet tamen domi-

nium proprietatis, vel ſeruitutis, & cur. p.299. n.38.& ſeqq. & p.300.n.43
Filij in ſtatu Iuſtitiæ originalis naſcerentur Sancti, & dotati Iuſtitia originali, ac gratia ſanctificante. p.300.n.46.& ſeqq.
Homines in ſtatu Iuſtitiæ originalis fuiſſent confirmandi in gratia. p.302.n.61.& ſeqq.
In ſtatu Iuſtitiæ originalis, num committendum eſſet peccatum, num agenda pœnitentia, vel concedenda peccatorum remiſſio, & quomodò. p.304.n.73.& ſeqq.
Virtutes ad ſtatum viæ requiſitæ,tot eſſent in ſtatu Iuſtitiæ originalis, quot in ſtatu naturæ lapſæ. p.305.n.80
In ſtatu Iuſtitiæ originalis quomodò darentur gratiæ gratis datæ, & gratia ſanctificans cum auxiliis ei annexis. ibid.n.84.& ſeqq.
E' ſtatu Iuſtitiæ originalis homines erant transferendi ſucceſſiuè ad gloriam, non ſic Angeli, & cur. p.307.n.104.& 105
Inter ſtatum Iuſtitiæ originalis, & ſtatum gloriæ non erat futurus ſtatus vllus medius. ibid.
In ſtatu Iuſtitiæ originalis corpora in eodem inſtanti cum animabus bearentur. ibid.ad finem.

L

Liberum arbitrium.

IN hominibus eſſe Liberum arbitrium ad actiones, tum Ciuiles, tum etiam Morales, eſt ſententia Catholica. p.217.n.212
Dari in hominibus libertatem, probatur variis Scripturis, quibus in poteſtate hominis aſſeruntur humanæ actiones. ibid.& ſeqq.
Probatur etiam Scripturis, in quibus Deus præcipit, vel hortatur hominem, vt mandata, vel Concilia ſeruet. p.218.n.214
Probatur etiam Scripturris, quibus laudantur egregia hominum facta. ibid.n.216
Probatur etiam illis, quibus Deus teſtatur, ſe expectare conſenſum noſtrum, & cooperationem, vt nobis ſalutem elargiatur. pag.219. n.217
Quænam ſint Concilia in quibus, hæc veritas definita ſit. ibidn.218
Libertas humana probatur variis rationibus. ibid. n.219
Reſoluuntur variæ obiectiones hæreticorum falsè interpretantes Scripturas contra libertatem voluntatis humanæ. pag.217.n.213.& ſeqq. & p.221.n.222
Liberum arbitrium non eſt potentia ab intellectu, & voluntate realiter diſtincta. pag.221. n.225
Liberum arbitrium differt tantùm ratione ab intellectu, & voluntate. ibid.n.226
Vnde, & cur dicatur Liberum arbitrium, & quomodo definitur. ibid.n.227
Liberum arbitrium includit actum intellectus, & voluntatis. p.223.n.228
Liberum arbitrium non eſt merus actus. p.224. n.230
Liberum arbitrium eſt potentia, ſed non potentia vniuerſalis. ibid.n.231
Liberum arbitrium poteſt dici aliquo modo etiam habitus. ibid.n.232
Liberum arbitrium eſt habitus ad omnia indifferens. ibid.
Liberum arbitrium formaliter non eſt in ratione, ſed in voluntate. p.225.n.234
Libertas non eſt radicaliter in iudicio rationis; ita vt voluntas cogatur illud ſequi, & cur. ibid.n.235
Nil reale abſolutum addit liberum arbitrium ſupra intellectum, & voluntatem. p.226.n.237
Libertas arbitrij ſtat eſſentialiter in priuatione omnis coactionis, & in facultate ad multa. ibid.
Liberum arbitrium, vt dicit immunitatem à coactione, æqualiter eſt in omnibus. p.227.n.238
Quoad excellentiam liberum arbitrium præeminet in Creatore. ibid.
Quoad poteſtatem ſeruandæ rectitudinis inæqualiter eſt in creaturis ipſis ibid.
Etiam actiones præſentes, non modò futuræ ſunt in arbitrij poteſtate. ibid.n.239
Continuatio operis eſt in libera noſtra poteſtate. ibid.n.240
Liberum arbitrium, non vt liberum, ſed vt deficiens poteſt in malum. p.228.n.241
Eſſentia liberi arbitrij eſt poſſe in actum ſuum per imperium. p.229.n.246
Ad rationem libertatis non exigitur indifferentia contradictionis *in Velle, & Nolle.* ibid.
Contrarietas, quæ attenditur in obiectis, non eſt de ratione libertatis, ſicuti patet in Beatis. p.230.n.447
Quænam notanda ſint ad oſtendenda peccata eſſe à Libero arbitrio. ibid.n.449
Defectus Liberi arbitrij, vt culpabiles, ab ipſo ſolo ſunt, non autem à Deo. ibid.n.451

Lignum vitæ.

Fructus ligni vitæ habebant virtutem inditam ſupernaturalem ad nutriendum, & quaſi Medicinam, ſeu balſamum ad ſeruandum. p.259. n.94
Quomodò intelligendum ſit illud: *Ne fortè ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum.* p.260.n.96
Lignum vitæ perfectè reparabat humidum radicale, atque adeò ex hac parte reddebat hominem immortalem. ibid.n.99
Hominem virtute ligni vitæ, nec moriturum, nec deteriorandum, ſed in iuuenili flore conſeruandum; Probatur ex Sanctis Patribus. ibidem, n.100.& ſeqq.
Lignum vitæ homini lapſo non conſeruaturum humidum radicale perpetuò; Probatur variis rationibus. p.261.n.103.& ſeqq.
An Enoch, & Elias conſeruentur eſu ligni vitæ in Paradiſo. p.262.n.112
Lignum vitæ fuiſſe materiale, & fructuum productiuum, eſt de fide. p.276.n.2
Cuius ſpeciei lignum vitæ fuerit, incertum eſt. ibid.
Lignum vitæ non ideò vetitum fuit, quia malum, ſed vt Adæ obedientiam probaret. ibid.n.4
Qua de cauſa dictum ſit lignum ſcientiæ boni, & mali. ibid.n.3

Locutio.

Ad locutionem tria ſpeciatim concurrunt. p.280. num.30
Tria ad locutionem requiſita in homine habentur perfectè, imperfectè autem in Brutis. ibid.

Lumen.

Lumen externum non dat eſſe coloribus. p.122. n.24

Quomodo

Quomodò differt lumen à colore. ibid.
Lumen internum corporis cauſat colorem, non componendo, ſed efficiendo. ibid.n.25
Quomodò differt lumen à luce. p.123.n.27
Lumen non eſt corpus. ibid.
Lumen mouetur in inſtanti ab Oriente ad Occidentem. ibid.
Reſoluuntur variæ obiectiones negantes, lumen eſſe corpus. ibid.n.29.& ſeqq.
Lumen non eſt forma ſubſtantialis. p.124.n.34
Lumen non eſt qualitas merè intentionalis. p.125. n.35
Lumen non habet eſſe merum naturale. ibidem, n.37
Duo lumina poſſunt eſſe in eodem medio, & quomodò. ibid.n.38
Variis rationibus, & exemplis probatur, lumen non eſſe merè formam naturalem. ibid.& ſeqq.
Lumen habet eſſe eminenter ſupernaturale, & intentionale, & vtrumque continet modo eminenti. p.126.n.40
Lumen recipitur non ſolùm in diaphano, ſed etiam in ſuperficie corporis opaci,& intra illud. ibid. n.41
Ad videndum lumen remotum ſemper requiritur aliqua pars medij illuminati. p.127.n.43
Ad videndum lumen remotum, non eſt neceſſarium, vt lumen appareat in toto medio. ibid. n.44
Neceſſarium eſt lumen in medio, ad videndos colores. ibid.n.45
An lumen ſit forma colorum. ibid.n.46
Lumen neceſſarium eſt ipſi colori, vt fiat actualiter viſibilis. p.128.n.47
Lumen comparatur cum intellectu agente ab Ariſtotele in modo operandi circa obiecta. ibid.
Quomodò lumen adiuuet colorem,ad ſpeciem producendam. ibid.n.49
Ex lumine, & colore non fit vnum per eſſentiam, ſed vnum per coordinationem quandam. ibid. n.51

M

Manichæi.

MAnichæi dicebant, in homine eſſe duas animas contrarias, alteram bonam, alteram malam. p.35.n.212
Manichæi dixerunt, animas noſtras à Deo factas eſſe ex ipſiuſmet ſubſtantia ingenerabili. p.44. n.261

Medici.

Medici diſtingunt duplex humidum, nempè radicale,& nutrimentale. p.68.n.46
Quid ſit humidum radicale, & nutrimentale. ibid.

Memoria.

Datur memoria intellectiua à ſenſitiua diſtincta. p.161.n.20
Anima, cum ſit ad imaginem Dei, debet habere etiam memoriam intellectiuam. p.162.n.21
Memoria intellectiua tres habet conditiones, & quænam ſint. ibid.n.23
Memoria intellectiua tantùm formaliter diſtinguitur ab intellectu. p.163.n.25

Meritum.

Excellentiùs eſt meritum in ſtatu peccati, quam eſſet in ſtatu Innocentiæ. p.306.n.95.& 96
Comparando ſingulos huius ſtatus, cum ſingulis, qui fuiſſent in ſtatu Innocentiæ, plura, & potiora ſunt merita in ſtatu præſenti. ibidem, n.97
Merita Chriſti multò illuſtriora, euaſerunt ex aſſumptione carnis mortalis, & paſſibilis. p.307. n.100

Motus.

Motus progreſſiuus prouenit à potentia in membris actiuè exiſtente. p.156.n.3
Motus vitalis localis conſiſtit in continuo motu cordis. p.155.n.1
Anima ad motum animalem ſe habet, partim vt natura, partim vt efficiens. p.156.n.7
Quomodò anima exhibeat corpori hunc motum, ibid.

N

Nutritio.

QVodnam ſit obiectum nutritionis, & quomodò fit ipſa nutritio. p.57. n.2. & 4. & p.64.n.3. & ſeqq.
Quænam ſint facultates potentiæ nutritiuæ ſuos actus exercentes in nutritione. p.63. n.30. & p.64.n.38.& ſeqq.
In nutritione producitur forma ſubſtantialis.p.64. n.33
Caro, quæ habetur ab infantia ex vtero, ſicut & oſſa mutantur naturaliter per nutritionem. ibid.
Non ideò ſaluatur idem indiuiduum toto nutritionis decurſu, quia ſaluatur eadem anima. p.66.n.40
Non omnes partes corporis conſumuntur tempore nutritionis, vel innouantur. ibid.
Si per nutritionem omnes partes immutarentur paulatim, homo nunquam ſeneſceret, ſed ſemper iuueneſceret. p.67.n.44
Aliquæ partes, eæ nempè, quæ habentur à generante, manent eædem numero etiam poſt in nutritione. p.68.n.45
Reſoluuntur variæ obiectiones negantes, eas partes remanere eaſdem numero in generatione. ibid.n.46
Nutritio eſt ſucceſſiua, ſi totalis intelligatur. p.69.n.51
Nutritio, & augmentatio ſunt duo motus diuerſi, quorum alter alterum ſupponit. ibid.n.50
Nutritio ſequitur ex alteratione, per quam diſponitur alimentum, vt inducatur forma ſubſtantialis carnis, oſſium, &c. & eſt continua. ibid. n.52. in fine.
Nutritio toto tempore vitæ durat ſine aliqua interruptione. ibid.n.53
Virtus eſſentialis nutritiua non eſt temperamentum primarum qualitatum, ſed ipſamet virtus ſuperior animæ. p.70.n.56
Triplex actionis genus concurrit ad nutritionem, & quodnam ſit. ibid. n.55.in fine.
Virtus nutritiua non eſt ſolum in iecore, ſed in omnibus partibus corporis. p.71.n.59

O

Obiectum.

OBiectum potentiæ triplex eſt. p.54.n.37
Obiectum formale potentiæ duplex eſt. ibid.
Potentiæ non ſpecificantur per obiecta. pag.55. num.40
Obiectum potentiæ nutritiuæ eſt alimentum.p.57. num.2
Naturaliter non poteſt obiectum ſenſibile à ſenſibilibus externis percipi,abſque præſentia obiecti. p.110.n.114
Per Dei potentiam poteſt abſente obiecto ſentiri obiectum, per ſolam ſpeciei præſentiam. ibid. num.116
An poſſit ſenſus externus iudicare obiectum, quod eſt abſens, nec offert ſpeciem, ita vt nec in obiectum, nec in ſpeciem tendat potentia. ibid. num.117
Quænam ſint obiecta ſenſuum externorum. p.117. num.5
Vt obiectum ſentiatur, debet eſſe intimè præſens, & proportionatum potentiæ. p.140.n.96
Obiectum guſtus eſt ſapor, obiectum verò tactus ſunt primæ qualitates tangibiles. ibid. n.98. & p 141.n.102
Obiectum adæquatum intellectus eſt non ſolum ens naturale, ſed omne ens. p.204.n.177
Obiectum motiuum intellectus extra pro hoc ſtatu in corpore eſt ens ſenſibile. ibid.n.178
Varius ſtatus potentiæ non variat obiectum, ſed ſolùm ponit obſtaculum, vel auxilium ad aliquid obiecti. p.205.n.181
Quomodò potentia intellectiua nequit naturaliter videre aliqua myſteria, puta. *Sanctiſſimæ Trinitatis, & Præſentiæ Chriſti in Sanctiſſimo Sacramento.* ibid.
Obiectum formale intellectus eſt verum. ibidem, num.182
Singulare eſt obiectum intellectus, & quomodò. p.207.n.185
An Deus & Angeli ſint obiectum intellectus noſtri. p.212.n.202. & ſeqq.

Oculus.

Quænam pars oculi ſit organum viſus. p.130.n.57 & ſeqq.
Oculus intexitur quinque tunicis, tribus obuoluitur humoribus, & ſeptem muſculis firmatur. ibid n.58
Oculi figura eſt oualis. ibid.
Quænam ſint aliæ partes oculi. ibid. & ſeqq.
Quænam ſit pars oculi ſpecies ſuſcipiens. p.131. num.61

Odoratus.

Odoratus eſt perfectior in homine, quam in animalibus, & cur. p.119.n.12
Odoratus æger medio, & qua de cauſa. p.120. num.15
Odoratus numquam immutatur ab odore reali, eſtò deferratur nonnumquam vapor vſque ad organum, p.138.n.91
Organum olfactus ſitum eſt in proceſſibus neruorum mamillaribus. p.139.n.93

Odor.

Odor eſt qualitas ſecunda reſultans è corpore odoroſo. p.138.n.89
Qua de cauſa ordor non poteſt dici vapor,ſeu ſubſtantia. ibid.n.90
Odor gignitur ex corpore, in quo humidum comprehenditur, ſed ſuperatur à ſicco. ibid.

Organizatio.

Fœtus Organizatio fit ſucceſſiuè, & non, niſi ex perfecta animatur. p.82.n.99
An in organizatione animetur prius hepar, cor, aut cerebrum. ibid.n.100

P

Paſſiones.

PAſſiones humanæ, quid, & vndè dictæ ſint. p.149.n.5.& 6
Quid ſit dolor, riſus, & luctus in homine. p.164. n.24. & ſeqq.

Peccatum.

Quomodò contrahitur Peccatum originale ab anima creata à Deo. p.42.n.249
Quomodò peccatum actuale ſit defectus liberi arbitrij, & non à Deo. p.230.n.451
Quomodò ex præcepto facto Adæ à Poſteris contrahatur Peccatum. p.277.n.7.& ſeqq.
Peccati originalis traductio, & infectio exemplo demonſtratur. p.278.n.10
Eua ſolùm peccauit ad ſecunda verba Serpentis. p.282.n.50
Primum Euæ peccatum fuit ſuperbia. pag.283. num.59
Primum Adæ peccatum non fuit ſuperbiæ ambiendo Deitatem, vel aliud impoſſibile. p.284. num.67
Primum Adæ peccatum fuit ex nimio amore erga Euam. ibid.n.68
Adam ex damno illato humano generi enormiùs peccauit, quam Eua. p.288.n.91
Ex maiori contemptu præcepti Adam magis peccauit. ibid.n.92
Grauiùs Adam peccauit, quia erat caput mulieris, atque adeò tenebatur eam corrigere. ibid.
Eua enormiùs peccauit ex maiori libidine, & vehementi appetitu. ibid.n.93
Occaſionem, & anſam mali præbendo, & Adamo, & toto generi humano grauiùs Eua peccauit,& ideò peccatum viri adſcribitur Euæ. ibid. num.94
Peccatum primorum parentum ex genere ſuo non fuit grauius cæteris peccatoribus. ibid.n.95
Aliis ex capitibus peccatum primorum parentum fuit cæteris grauius. ibid.n.96
An fuerit peccatum primorum parentum grauius peccato Iudæ,& occidentium Chriſtum. p.289. num.97
Peccatum hominis fuit magis remiſſibile, quam peccatum Angeli, & cur. p.289.n.98
Peccatum veniale aliud eſt ex ſubreptione, aliud ex marceriæ leuitate. ibid.n.100
Primum peccatum Adæ non potuit eſſe veniale ex ſubreptione, nec ex aliqua alia cauſa, & cur. p.290.n.103. & ſeqq.
Peccatum veniale non potuit primò committi in ſtatu innocentiæ. ibid.
Nullo modo Adam potuit primò peccare venialiter. p.290.n.106
E ſolis auxiliis Dei congruis non ſatis probatur impoſſibilitas peccandi venialiter pro eo ſtatu innocentiæ. p.291.n.113

Reſoluun

Reſoluuntur variæ obiectiones dicentium, Adam primò potuiſſe peccare venialiter. ibid. n.114. & ſeqq.
Quaſnam pœnas ſubierunt primi Parentes propter peccatum. p.292.n.123.& ſeqq.
Peccatum originale non conſiſtit formaliter in priuatione gratiæ ſanctificantis. p.300. n.48. & 51.

Phantaſia, Phantaſma.

Magna eſt communicatio inter intellectum, & phantaſiam, etiam quoad Phantaſmata, & ſpecies impreſſas. p.101.n.66
Præter Phantaſmata dantur etiam ſpecies intelligibiles impreſſæ. p.99.n.54.& ſeqq.
Quomodò Phantaſia componit intenſiones, ſeu ſpecies inſenſatas, ſiue ſenſatas. pag.113.numer.118
Quomodò per Phantaſiam habetur maxima cognitio, quæ poteſt eſſe in anima ſenſitiua. ibid.
Phantaſia operatur etiam in ſomnis, ſicut in vigilia. ibid. n.119
Quomodò Phantaſia accipit à ratione regimen agendi. ibid.
Phantaſia ponitur à D.Bonauentura in medio mediæ cellulæ cerebri, tanquam centrum inter memoratiuam, & imaginatiuam. p.114.n.122
Quomodò diſtinguitur Phanſia ab imaginatiua. ibidem.
Quomodò diſtinguitur Phantaſia ab æſtimatiua, & quodnam ſit officium illarum. p.146. n.6. & 7.
Phantaſmata non habent efficientiam ad productionem ſpecierum ſpiritualium. pag.166. numero 40
Neque vt cauſa partialis valent Phantaſmata producere ſpecies intelligibiles. p.167.n.41
Reſoluuntur variæ obiectiones dicentes, Phantaſmata ſimul cum intellectu agente effectiuè concurrere ad efformandas ſpecies intelligibiles. ibid.n.42. & ſeqq.
Intelligentem ſemper ſpeculari Phantaſmata, non eſt vniuerſaliter verum, & cur. pag.214. numero 208

Potentia.

Potentiæ animæ egredientes ab eâ non ſunt accidentia animæ, ſed idem realiter cum eâ. p.46. num.3
Potentias animæ non eſſe accidentia probatur authoritate D.Auguſtini. ibid.n.4
Anima eſt principium eſſendi, & operandi, & ideò eſt idem cum Potentiis. p.47.n.8
Si Pontentiæ animæ eſſent accidentia, ſequeretur animam nec intelligere, nec velle per ſe. p.48. num.12
Ex definitione animæ tradita ab Ariſtotele probatur, idem eſſe animam cum potentiis. ibid.
Cum imago Dei ſit in eſſentia animæ, non poſſunt Potentiæ illius eſſe accidentia. ibidem, num.13
Potentiæ differunt ab anima formaliter, & hoc tantum probant argumenta Diui Thomæ dicentis, Potentias animæ eſſe accidentia. p.49. num.14
Potentiæ animæ diſtinguuntur ab illa magis formaliter, quam relationes ab eſſentia Diuina, & cur. ibid.n.17
Potentiæ animæ ſpecificantur per actus formales, non autem ex eo quod ſint accidentia. ibidem.
Quomodò enumerantur plures vires ſingularum potentiarum, & quænam ſint. pag.50. numero 21
Potentiæ augmentatiuæ, & nutritiuæ differunt à generatiua. p.51.n.22
Aaugmentatiua eſt Potentia diſtincta formaliter à nutritiua. ibid.n.23
Quænam ſint Potentiæ deſeruientes generatiuæ, ibid.n.24
Potentiæ ſenſitiuæ differunt formaliter. ibid.
Potentia apprehenſiua, appetitiua, & loco motiua tendunt diuerſa ratione in obiectum, & habent diuerſas definitiones, & ideò differunt formaliter. ibid.
Potentiæ animæ rationalis non differunt, vt accidentia à ſubſtantia. ibid.n.25
Eadem eſt diſtinctio in Potentiis animæ, quæ in obiectis earum. ibid.
Potentiæ animæ rationalis differunt inter ſe formaliter. p.52.n.27
Sic vt ſe habent intellectus, & voluntas in anima, ſic lumen, & calor in corpore luminoſo,& ideò differunt formaliter. ibid.n.29
Ex diuerſitate operandi potentiarum arguitur in eis differentia formalis. ibid.n.30
Potentiæ definiuntur per actus, & obiecta. p.53. num.34
Varia ſunt notanda ex D.Bonauentura ad probandum,Potentias non diſtingui per actus, & obiecta. ibid.n.35. & ſeqq.
Potentiæ obiectum triplex eſt. p.54.n.37
Obiectum formale duplex eſt, alterum *Quod*, alterum *Quo*. ibid.
Potentiæ cognoſcuntur tot eſſe ſpecie diſtinctæ, quot ſunt obiecta formalia illarum. ibidem. num.38
Potentiæ ſpecificantur intrinſecè non ſanè per obiecta, vel actus, cum ſint res diſtinctæ, ſed per habitudinem ad ea. p.55.n.40
Potentiæ animæ producuntur à Deo creante, vel agente principali, media tamen animæ actione. p.56.n.47
Hæc efficientia Potentiarum eſt actio diſtincta ab actione productionis principalis. ibid.
Anima eſt principium omnium, ideò nequit vna Potentia oriri ex alia. ibid.
Obiectum Potentiæ nutritiuæ eſt alimentum. p.57. n.2
Quænam ſit facultas Potentiæ nutritiuæ, & in quo ſubiecto præcipuè ſit. Vide *Nutritio.*
Quænam ſit Potentia generatiua. Vide *Generatio.*
Potentia cognoſcitiua habet propriam actiuitatem circa proprium actum. p.104.n.79
Potentiæ ſubordinatæ quales ſunt ſenſus, & intellectus, quomodò ſe habeant circa idem obiectum. p.112.n.117
Potentiæ ſenſitiuæ tres tantùm ſunt, pag.147. num.11.
Potentiam cognoſcitiuam, & appetitiuam eſſe diſtinctas,probatur variis rationibus. pag.151. num.12
Quænam ſit potentia motiua ſenſitiua localiter. p.155.n.1
Potentiæ omnes formaliter quo ad eſſe potentiæ manent in anima ſeiuncta à corpore. pag.155. num.11

Præceptum.

Præceptum datum à Deo Adæ erat graue. p.276. num.1

Solum datum fuit illud præceptum non comedendi, ad hoc vt Adam obedientiam præſtaret Creatori. p.277.n.4

Datum fuit tale præceptum Adæ etiam ad alias virtutes maximè Temperantiæ, Humilitatis, & Religionis. ibid.n.5

Præceptum factum eſſe Adamo immediatè; an verò etiam mulieri immediatè incertum eſt. ibid. n.6

An, & quomodò hoc præceptum datum ſit Adæ etiam pro poſteris. ibid.n.7

Eſt de fide, hoc præceptum datum fuiſſe Adæ tanquàm capiti, ita vt ſeruans illud conſeruaſſet innocentiam, & illud tranſgrediens, eam etiam perdidiſſet filiis omnibus. ibid.n.8

In præcepto Adæ dato non fuit pactum, ſeu contractum mutuum, ſed ſpecialis Dei voluntas ad poſteros etiam ligandos, quæ fuit implicita in comminatione. p.278.n.16

Non fuit neceſſaria acceptatio Adæ illius præcepti, ſed ſufficit Dei voluntas intimans. ibid. num.18

R

Rarefactio.

QVid ſit Rarefactio, & quomodo accipienda ſit. p.75.n.72

Quomodò differt rarefactio ab augmentatione. ibid. & ſeqq.

Motus augmentationis formaliter eſt ad quantitatem. ibid.n.74

Rarefactio & denſatio in elementis fit à calore diſſoluente, vel frigore conſtringente partes materiæ. ibid.n.73

Raritas, & denſitas in corporibus cœleſtibus cauſatur non à calore, vel frigore, &c. ibid.

Dupliciter aliquid fit majus, vel per rarefactionem, vel per appoſitionem extrinſecè materiæ, quæ eſt augmentatio. ibid.

In Rarefactione non acquiritur noua quantitas veteri deperdita. ibid.n.75

Nulla pars quantitatis producitur in rarefactione. p.76.n.76

Nullam partem quantitatis produci in rarefactione, probatur exemplo Sanctiſſimæ Euchariſtiæ. ibid. n.78

Obiiciuntur & reſoluuntur variæ obiectiones aſſerentes, partem quantitatis produci in rarefactione. p.77.n.80

Raritas non eſt formaliter extenſio ad locum, nec ad eam formaliter terminatur rarefactio. p.79. n.87

Raritas & denſitas non ſunt vnum formaliter, & ideo poſſunt ſeparari ab extenſione. ibid.

Rarefactio primò tendit ad raritatem, quæ eſt formaliter qualitas. ibid.n.88

Quo pacto corpus rarefactum occupet maiorem locum ſine noua addita quantitate. pag. 80. num.90

Raritas, & denſitas differunt priuatiuè, & non poſitiuè. p.81.n.95

Reminiſcentia.

Reminiſcentia quomodò differt à memoria ſenſitiua. p.146.n.9

Reminiſcentiam in homine eſſe, non in Brutis, docet D.Bonauentura. ibid.

An reminiſcentia ſit memoria intellectiua. p.164. n.28

Cur aliquandò non recordamur eorum, quorum ſpecies habemus in memoria. ibid.n.29

Reſurrectio.

Reſurrectio non eſt animæ naturalis, quamvis ad illam habeat appetitum. p.159.n.8

S

Sabbatum.

AN Sabbati præceptum ex primo Sabbato obligare inceperit, quaſi Deus quieſcens quietem indixerit. p.266.n.138

In ſtatu innocentiæ non erat labor, nec ad ſeruilia diſtractio, & ideò eo tempore non fuit datum Sabbati præceptum. ibid.n.140

Salomon.

Salomon fuit inter homines perfectiſſimus anima, & corpore. p.39.n.235

Sanguis.

Sanguis non informatur animâ, neque eſt animatus. p.58.n.8

Sanguis fuit hypoſtaticè vnitus Verbo Diuino. ibid. n.7

Datur circulatio ſanguinis. p.59.n.12

Quid ſit circulatio ſanguinis, & quomodo fit. p.60. n.16

Circulatio ſanguinis edocta fuit à D.Bonauentura. p.59.n.13.in fine, & n.15

Variis exemplis probatur circulatio ſanguinis. p.61. n.21

In fœtibus paulò aliter fit circulatio, & quomodo. ibid.n.22

Reſoluuntur variæ obiectiones negantes circulationem ſanguinis. p.62.n.24

Sanguis præter motum circularem habet etiam alios motus, & quinam ſint. ibid.

Quomodò ex ſanguine fit nutritio, & augmentatio hominis. p.74.n.69

Semen.

Semen, quo fit generatio, non eſt ſolum ſubſtantia traducta ab Adam, & aliis progenitoribus, ſed eſt etiam aliquid de ſuperfluo alimenti. p.83.n.102. & ſeqq.

Quodnam præcisè ſit ſubiectum, in quo ſemen formatur. p.86.n.113

Senſatio, Senſus.

Singulare ſecundum rationem ſingularis percipitur à ſenſu. p.88.n.3

Senſus diſtinguitur ab intellectu, quia ſenſus eſt ſolum ſingularium, at intellectus eſt etiam vniuerſalium. ibid.

Refellitur opinio Scoti dicentis, ſingulare non eſſe obiectum ſenſuum in hac vita ſub proprio ſingularitatis conceptu. pag. 89. num. 6. & ſeqq.

Obiectum ſenſuum ſunt ſenſibilia. ibid.n.9

Senſibile proprium eſt, quod eſt proprium obiectum vnius tantum ſenſus, excludens alios eiuſdem ordinis. ibid.n.10

Obiectum ſenſuum diſtinguitur in ſenſibile proprium, commune, & per accidens. ibid.
Senſibile per accidens eſt, quod ſenſum non immutat, ſed tantum cognoſcitur per immutationem alterius obiecti, cui coniungitur. ibid. num.11
Quomodò dulcedo lactis dicitur per accidens ſenſibilis viſui. ibid.
Senſibile commune eſt, quod à pluribus ſenſibus percipitur per ſe. p.90.n.12
Senſibile commune imprimit ſenſui externo propriam ſpeciem ſe repræſentantem, & hæc diſtincta eſt à ſpecie proprij ſenſibilis. ibidem, num.14
Probatur multis rationibus ſenſibile commune emittere propriam ſpeciem. ibidem, num.15. & ſeqq.
Diuerſis actibus ſentitur ſenſibile proprium, & commune. p.91.n.19
Senſibilia communia ponuntur decem, & nouem à perſpectiuis. p.92.n.21
Senſibilia communia non omninò omnibus ſenſibus ſunt communia, ſed aliqua tantum. ibid. num.22
An verò materiæ priuationes cadant ſub obiecto ſenſus. ibid.n.20. in fine.
Senſibile proprium abſque quantitate percipi nequit. p.92.n.24.& ſeqq.
Non ſolum à viſu, ſed nequeab aliis ſenſibus poteſt percipi indiuiſibile obiectum. pag.94. num.34
Sub quavis minima quantitate obiectum non poteſt percipi à ſenſibus. ibid.
An verò ſub quavis magnitudine ſentiatur. ibid.
Omnia ſenſibilia ſub vna formali ratione generica reſpiciuntur. ibid n.35
Singula obiecta habent propriam rationem ſenſibilis. ibid.
Non cognoſcitur diſtincto iudicio obiectum vniuerſale. ibid.
Potentia ſenſitiua ſentit formaliter, organum verò inſtrumentaliter. p.95.n.37
An, & quomodò vehemens ſenſibile lædat ſenſum. ibid.n.36
Vehemens ſenſibile non lædit ſenſum, ſed ſenſorium. ibid.n.37
Senſus ratione organi habet contrarium. ibidem, in fine.
Senſus circa propria obiecta aliquando poteſt errare. p.96.n.41
Non ſemper fallitur ſenſus circa propria obiecta. ibid. n.42
Senſus per ſe non fallitur circa proprium obiectum. ibid.n.43
Senſationes non in ſola receptione conſiſtunt, ſed etiam in actione. pag.106. num.87. in fine.
Senſus externi ab obiectis ſpecies ſinguli ſibi debitas accipiunt. p.113.n.117
Quomodò potentia æſtimatiua recipiat ſpecies inſenſatas. ibid.
Senſatio eſt iudicium de ſuo obiecto. pag.114. n.123
Quodnam diſcrimen ſit inter iudicium ſenſitiuum brutorum, & hominis. ibid.n.124
Senſus propriè non iudicat. ibid.
Senſatio eſt actus immanens vitalis. pag. 114. n.126
Ad ſenſationem concurrit paſſio. ibid.
Senſatio non eſt formaliter receptio ſpeciei. ibid.
Quomodò, & à quo impediatur ſenſatio. ibid.
Senſus interni percipiunt ſenſationes ſenſuum externorum. p.115.n.128
Nullus ſenſus percipit propriam ſenſationem, & cur. p.116.n.131
Senſus æxterni quinque ſunt, & quinam. p.116. num.1
Quinam ſit finis ſenſuum externorum. pag.117. num.2
Obiecta ſenſuum externorum ſunt quinque generum, & quinam. ibid.n.51
Ex fine ſenſuum, & ex ſubiectis, & obiectis eorum probantur quinque. ibidem, num. 2. & ſeqq.
Quinque tantum modi immutandi ſenſus externos dantur. p.118.n.6
Quomodò differunt, ſiue conueniunt ſenſus externi. ibid.& ſeqq.
Quinam ſenſus ſint in animalibus. Vide *Animal.*
Quinam ſit inter ſenſus externos nobiliſſimus. Vide *Viſus.*
An ſenſus in homine perfectiores ſint, quam in aliis animalibus. p.119.n.11
Vtrum ſenſibile externum poſitum ſupra ſenſum ſentiatur. p.120.n.14
Quomodò organa ſenſuum variè, & ordinatè collocata ſint. p.139.n.94
Quot ſint ſenſus interni. p.145.n.1
Tres diſtinguit ſenſus internos D. Bonauentura, nempè imaginatio, æſtimatiua, & memoria. ibid.n.3. & p.147.n.11
Qua de cauſa imaginatio, quæ & phantaſia dicitur, dicatur ſenſus communis. ibid.
Æſtimatiua eſt etiam in brutis, & dicitur ſagacitas circa appetenda proficua, & fugienda nociua. ibid.n.4
Senſus communis quomodò diſtinguitur ab imaginatiua, & quænam ſint officia illius. ibidem, num.5
Senſuum internorum ſedes eſt cerebrum. p.148. num.15

Serpens.

Serpens primi Parentis tentator eſt accipiendus iuxta proprietatem, non iuxta aliquam Metaphoram. p.279.n.26.& ſeqq.
Serpens Adæ tentator non edidit propriam locutionem, ſed dæmon eius linguam ad loquendum mouebat. p.280.n.29.& 31
Cur potiùs per ſerpentem, quam per aliud animal Deus hominem permiſerit tentari. p.280. n.33
Eua ſerpentem ſibi alloquentem non horruit, & cur. ibid.n.34.& ſeqq.
Serpens ſub ſpecie pulcherrimi Colubri Euæ apparuit. p.281.n.40
Serpens miraculosè non loquebatur, & cur. p.280. n.30
Maledictio, quam Deus dedit ſerpenti propter peccatum, an fuerit ſoli ſerpenti bruto, vel etiam dæmoni. p.292.n.120

Somnium, Somnus.

Somnus quid ſit, & quomodò fit. pag. 233. num.1
Quænam ſit cauſa ſomni. ibid.n.3
Somnus debet eſſe moderatus, alioqui ſi nimius

laxat membra, calorem innatum hebetat, ſtupidos reddit, &c. ibid.n.5
Somnus non eſt mera priuatio, ſed eſt quies ſenſuum alligatorum ad virium, ſeu virtutum robur. ibid.n.6
Somnus cauſatur, tum à retractione ſpirituum ad renouationem, tum à vaporoſa obſtructione meatuum eorundem ſpirituum. ibidem, numero 7.
Somnus omnibus animalibus conuenit. ibid.
Etiam in ſtatu innocentiæ hommines dormituri fuiſſent. p.234.n.8
Quomodò animalia,& principaliter Gallus à ſomno expergiſcatur. p.234.n.10
Quomodò differt ſomnium ab oraculo, viſione,inſomnio, & phantaſmate. p.235.n.16
Quomodò ab Ariſtotele definitur ſomnium. ibid. num.17
In qua parte capitis repræſententur ſomnia. ibid. n.19. & ſeqq.
Somnia non fiunt per reflexionem ſpecierum. p.236.n.21
Somnia diuiduntur in Diuinum, Dæmoniacum. Naturale, & Animale, & quid ſint vnaquæque. ibid. n.26. & ſeqq.
Cur in ſomniis tam varia, noua, & extranea appareant. p.237.n.32
An infantes ſomnient, & bruta. ibid.n.34

Sonus.

Sonus eſt qualitas cauſata per motum corporum, non verò ipſe motus. p.133.n.71
Motus à quo cauſatur ſonus, eſt ſeparabilis ab ipſo ſono. ibid.
Quænam ſint differerentiæ ſoni. ibid.
Sonus eſt qualitas ſucceſſiua eiuſdem naturæ cum motu ipſum cauſante. p.134.n.17
An duo, vel tria corpora requirantur ad ſonum. ibid.n.73
Sonus fit à corporibus colliſis, medius verò reſiliens eſt ſolùm inſtrumentum ſoni. ibidem, num.74
Probabile eſt, ſonum recipi in ſolo medio. ibid. num.75
Quomodò aër reddere valeat tam validos ſonos, cum ſit corpus tenue, & labile. ibid.
An etiam aqua ſit medium ſoni. pag. 135. num.76
An ſonus, ideſt laudes vocales ſint in Empyreo. ibidem.
Soni vehementes perueniunt ad aures realiter. ibid.n.78
Sonus realis non peruenit neceſſariò ad aures, vt fiat ſenſatio. p.136.n.79
Vnde fiat ſonus internus intra aures. ibidem, num.80

Species.

Species quid ſint, & an neceſſariæ ſint, vt obiecta coniungantur potentiis. pag.97. numero 45
Dantur ſpecies impreſſæ ab obiectis in potentiis ad ſenſationes. ibid.n.46
Dari ſpecies intentionales, probatur experimentis in ſenſu viſus, ibid.n.47.& ſeqq.
Probatur etiam exemplo animalium, dari ſpecies intentionales. ibid.n.48
Species non eſt ratio cognoſcendi, vt eſt imago, ſed vt medium, ſeu inſtrumentum cognitionis. p.98.n.49
Species ſunt alterius naturæ ab obiecto. ibid.
Species diſtinguuntur ab actu ſenſationis. ibid. num.51
Quid ſit ſpecies impreſſa. p.98.n.52
Ad notitiam abſtractiuam requiruntur præter ſenſibiles ſpecies etiam intellligibiles. pag.99. num.54
Præter phantaſmata dari etiam ſpecies intelligibiles impreſſas,probatur variis rationibus à D.Bonauentura. ibid.& ſeqq.
Reſoluuntur variæ obiectiones negantes ſpecies intelligibiles impreſſas. pag. 100. num.61. & ſeqq.
Species ſunt obiectorum idola. pag.102. numero 72
Potentia per receptionem ſpeciei fit ſimilis obiecto, & qua de cauſa. ibid.
Species non ſunt tantùm virtualiter expreſſiuæ obiecti, ſed velut idola illius, quia ſunt velut ſemen obiecti effectiuè repreſentantes obiectum. p.103.n.73
Species, vel obiectum nihil efficienter agunt ad cognitionem, ſed ſolum materialiter. p.104. num.80
Species comparatur ad potentiam, vt materia ad agens, non tanquàm forma ad actionem. p.106. num.86
Species neque effectiuè diſponit intellectum ad intellectionem. ibid.n.87
Species ſubiectatur tantùm in potentia. ibid.
Species intelligibilis eſt in intellectu poſſibili. ibidem.
Obiectum efficientèr producit ſpeciem. ibidem, in fine.
Species propriæ non educuntur è potentia materiæ. ibid.n.88
Quomodò producantur ſpecies, decribitur à D. Bonauentura. ibid.
Species ſunt ab obiecto, vt in principio, & in medio, vt in vehiculo. ibid.
Dupliciter conſiderantur ſpecies, ſcilicet, vt ſunt in ſe, & vt repræſentant. pag. 107. num.89
Species in ordine ad ſubiectum ſunt extenſæ. ibidem.
Species ſunt extenſæ obiectiuè, ita vt pars partem repræſentet,& tota totum obiectum. ibid. num.90
Species habent diuiſibilitatem intenſionis. p.108. num.94
Species non ſe inuicem multiplicant. ibidem. num 95
Species ſe inuicem non multiplicare, probatur exemplo ſpeculi. ibid.n.96
Quomodò ceſſante ſono campanæ adhuc ſpecies producuntur ad aures. pag. 109. numero 99. in fine.
Species externæ aliquæ, præcipuè viſibilium non poſſunt conſeruari abſque præſentia obiecti. ibid.n.110
Quatuor ſunt genera ſpecierum, & quænam. p.110.n.118
A quonam agente producuntur ſpecies ſenſibiles. ibidem.
Species externorum ſenſuum produci ab obiectis, ſentit D.Bonauentura. p.111.n.109
A quo producantur in ſenſibus internis ſpecies ſenſatæ. ibid.n.110
An dentur ſpecies inſenſatæ,& à quo producantur. ibid.n.112

Quænam

Quænam ſint ſpecies ſympathicæ. pag. 113. num.120
Quænam ſint ſpecies inſenſatæ in animalibus. Vide *Animal.*
Species ſenſuum externorum corrumpuntur ad deſtructionem obiecti, & organi. pag. 116. num.132
Quomodò ſpecies corrumpantur. ibid.

Speculum.

In ſpeculo videtur obiectum, & etiam imagines rerum. p.133.n.68. & ſeqq.

Subſtantia.

Subſtantia non repræſentatur immediatè per propriam ſpeciem intellectui. p.211.n.198
Nulla ſubſtantia ſpiritualis poteſt à nobis in hoc ſtatu cognoſci, provt in ſe eſt, ſeu per propriam eius ſpeciem. p.213.n.202
Quænam notanda ſint ex D.Bonauentura pro cognitione ſubſtantiarum ſpiritualium. p.212. num.201

T

Tactus.

TActus eſt nobilior in homine, quam in brutis. p.119.n.11
Tactus verſatur circa primas qualitates. pag.118. num.8.
Tactus & guſtus magis conueniunt quam alij ſenſus, qui habent medium intrinſecus, cæteri verò extra. ibid.n.7
Tactus eget medio interno, & cur. pag.120. num.16
Quid ſit tactus, & quodnam obiectum illius. p.141. n.102
Ad ſenſum tactus neceſſaria eſt immutatio per ſpeciem intentionalem, & non realem. ibid. num.103
Senſus tactus non immutatur realiter, etiamſi tangibile accedat ad membrum, quod eſt caro. p.142.n.105
Qualitatum primarum exceſſus ſolùm ſentitur in tactu. 143.n.108
Sedes principalis ſenſus tactus ſunt nerui. ibid. num.110
Carnem eſſe medium tactus, probabile eſt. ibid. n.111.
Probabile eſt etiam, carnem eſſe organum tractus, nedum medium. p.144.n.112
An qualitas, quæ tactu ſentitur, ſit in organo, vel in obiecto taugibili. ibidem, num.113. & ſeqq.

Tentatio.

Tentationis permiſſio in Eua fuit pœna præcedentis ſuperbiæ. p.179.n.21
Deum non dedecet, homini tentationem permittere. ibid.n.22
Ex tentatione virtus clariùs elucet. ibid.
Tentatio quomodò Deo cedit in gloriam. ibid. n.23.& 24

V

Verbum.

VErbum non eſt formaliter ipſa intellectio, ſed proles mentis producta per actum immanentem. p.192.n.134
Probatur variis rationibus contra Scotum, Verbum non eſſe ipſam intellectionem. ibidem, & ſeqq.
Verbum, ſeu ſpecies expreſſa eſt imago exprimens intellectionem, & non ipſamet intellectio. p.193. num.135
Si Verbum eſſet formaliter intellectio, Pater non eſſet in ſe formaliter perfectus, atque Beatus. ibid.n.,36
Reſoluuntur variæ obiectiones dicentes, Verbum eſſe ipſam intellectionem. pag.194. num.139. & ſeqq.
Ad gignendum Verbum perfectum requiritur ſcientia intuitiua actualis. ibid.n.141
Cogitatio noſtra non eſt Verbum. ibid.
Verbum eſt qualitas in creaturis. ibid.n.142
Quomodò Verbum differt à ſpecie impreſſa, ab imagine, idea, & intellectione. ibid.n.143
Verbum non producitur ſine intellectione, ſed per intellectionem. p.195.n.144
Verbum non producitur per actum dicendi Scoticum. ibid.n.145
Verbum producitur per actum intellectus, qui eſt *Dicere.* ibid.n.146
Quomodò productio Verbi aſſimiletur generationi. ibid.
Verbum non producitur per omne intelligere. ibid.
Quænam ſint notanda pro ſolutione argumentorum Scotiſtarum dicentium, Verbum produci non per actum intelligendi, ſed per alium, qui eſt *Dicere.* ibid.n.147
Verbum non producitur effectiuè ab obiecto. ibid. num.148
Propter quid ſit Verbum. ibid.n.149
An cognitio terminetur priùs ad obiectum, quàm ad Verbum. p.196.n.149

Veritas.

Veritas nomen eſt Analogum attributionis, & cur. p.196.n.150
Quid ſit veritas intellectionis, & quomodò definitur. ibid.n.151
Quænam ſit dependentia intellectus à re intellecta, vt verus ſit. p.197.n.152
Quo diſcrimine veritas reperitur in intellectu creato, & in increato. ibid.
Veritas notitiæ in intellectu creato ſpeculatiuo pendet à rebus tanquam ab obiecto, & termino, & cur. ibid.n.153
Veritas, & notitia ſunt idem formaliter. ibid. num.154
Veritas addit ſupra notitiam ſolam extrinſecam denominationem. ibid.
Veritas, provt idem eſt formaliter cum actu notitiæ & ſcientiæ, eſt aliquid abſolutum, & reſpectiuum ſimul. ibid.n.155
Fundamentum relationis veritatis remotum eſt intellectus, proximum verò eſt talis actus intellectus. ibid.
Veritas, & falſitas non ſunt in prima operatione noſtri intellectus. p.198.n.157
In ſimplici appræhenſione non reperiri veritas, neque falſitas, probatur rationibus. ibidem, & ſeqq.
Vndè oriatur difficultas cognoſcendi veritates. p.199.n.160
Veritas non poteſt repudiari. ibid.n.161

Virginitas.

In Virginitate, vti & in eius violatione tria ſunt conſide

conſideranda. p.297.n.10
Virginitas in ſtatu innocentiæ per copulam ſe... ſolueretur. p.298.n.12

Viſio, Viſus.

Per nullam potentiam poteſt Corpus Chriſti, modo indiuiſibili exiſtens, videri. p.92.n.25
Non poteſt oculus corporeus videre ſpiritum, cum corporei ad incorporeum nulla ſit proportio. p.94.n.34
Viſus eſt omnium ſenſuum externorum nobiliſſimus, & cur. p.119.n.10
Viſus eſt perfectior in homine, quàm in animalibus. p.129.n.14
Viſus requirit medium externum per ſe, reſpectu coloris, non reſpectu luminis. pag. 120. num.15
Viſio fit per emiſſionem ſpeciei ab obiecto in potentiam viſiuam. p.129.n.54
Viſionem non fieri per emiſſionem oculi ad obiectum, probatur variis rationibus. ibid.n.55. & ſeqq.
Experimento ſpeculi oſtenditur, viſionem fieri per emiſſionem ſpeciei ab obiecto. ibid.
Probatur etiam exemplo Diaboli, deludentis hominem in viſione obiecti. p.130.n.56
Solus humor chryſtallinus non eſt ſenſorium viſus. p.132.n.64
Organum viſus eſt pupilla, ac neruí, &c. ibid. num.66
Quomodò explicandus ſit D. Bonauentura dicens, *Organum viſus eſſe pupillam oculorum.* pag.131. num.63

Vita, viuere.

Tripliciter aliquid viuit, ſeu dicitur viuere. p.58. n.5. in fine, & p.63.n.27
Capilli, vngues, cornua, roſtra ſunt excrementa, & ideò non viuunt. p.63.n.28. & ſeqq.
Triplex virtus neceſſaria ad vitam datur in viuentibus, prima eſt naturalis in hepate, ſecunda vitalis in corde, tertia ſenſitiua in cerebro. p.83. num.99
Maior eſſet diuturnitas vitæ in ſtatu innocentiæ, quàm ſit in præſenti. p.307.n.100
Ad vitæ diuturnitatem in ſtatu innocentiæ tria conducerent. ibid.n.103

Vmbra.

Vmbra quid ſit, & à quo fiat. p.125.n.37

Vngues.

Vngues non ſunt animatæ. p.63.n.29

Vniuerſale.

Vniuerſale entis corporei eſt primum cognitum abſolutè. p.208.n.190
Probatur variis rationibus, primum cognitum eſſe vniuerſale. ibid. & ſeqq.
Reſoluuntur variæ obiectiones Scotiſtarum dicentium, primo cognitum eſſe ſpeciem attomam. p.210.n.194

Voluntas.

Voluntas, quæ, & qualis potentia ſit. pag.215. num.207
Voluntas humana eſt appetitus, quo ferrimur actu elicito in bonum ab intellectu apprehenſum. ibid.
Voluntas eſt potentia præſtantior, & nobilior intellectu. ibid.n.208
Reſoluuntur obiectiones Thomiſtarum dicentium, intellectum voluntati præcellere. ibid. n.209. & ſeqq.
An voluntas ſit libera. Vide *Liberum Arbitrium.*
Nullo pacto voluntas tendit in malum ſub ratione mali. p.228.n.242

Vox.

Vox ſolis animalibus propriè conuenit, & inanimatis ſolùm Metaphoricè. p.138.n.80
Vox conuenit ſolis animalibus, quæ habent pulmones, & ideò reſpirant. ibid.
Vox ſub ſe habet tamquam ſpeciem loquelam, quæ dicitur vox articulata. ibid.
An in aliquibus brutis detur loquæla. ibidem, num.81

FINIS.

005646240